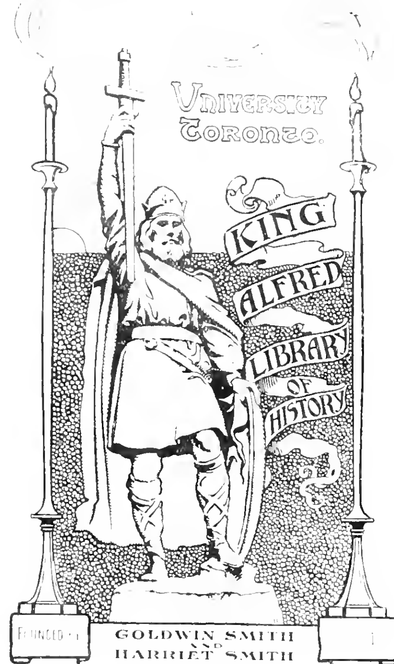
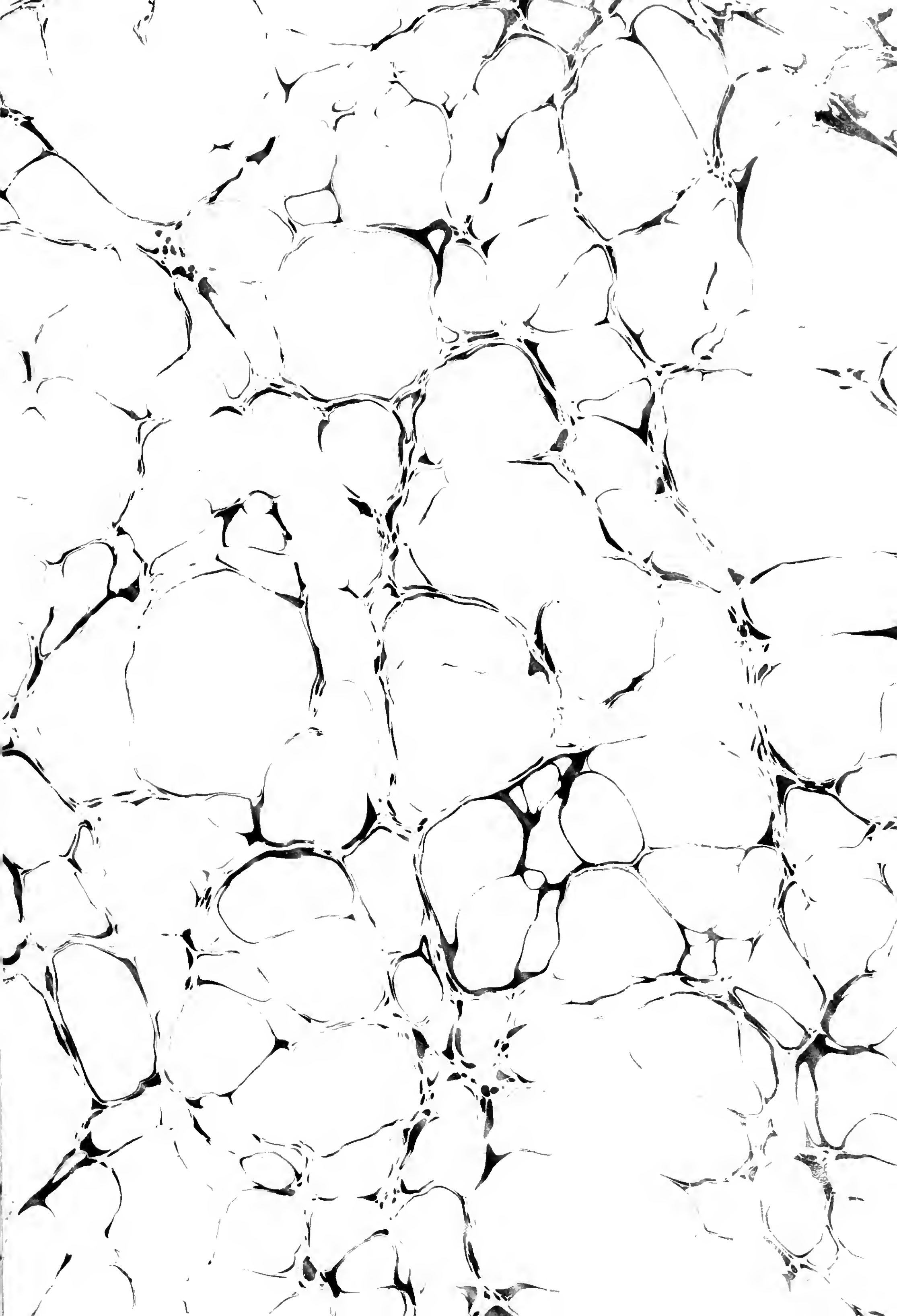

3 1761 01450153 0

University Toronto.
King Alfred Library of History
Founded 1
Goldwin Smith and Harriet Smith

CÆSARIS BARONII

ANNALES ECCLESIASTICI

TOMUS VIGESIMUS QUARTUS

CÆSARIS S. R. E. CARD. BARONII

OD. RAYNALDI ET JAC. LADERCHII

CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERORUM

ANNALES

ECCLESIASTICI

DENUO ET ACCURATE EXCUSI

TOMUS VIGESIMUS QUARTUS

1313-1333

EX TYPIS CONSOCIATIONIS SANCTI PAULI

BARRI-DUCIS || PARISIIS || FRIBURGI HELV.

36, VIA DICTA DE LA BANQUE, 36 || 51, VIA DICTA DE LILLE, 51 || 10, VIA DICTA GRAND'RUE, 10

M DCCC LXXX

1864

SUMMARIUM

TOMI XXIV.

MCCCXVII. 1-5. Saluberrima Joannis papæ monita ad Philippum Galliæ regem. 6-8. Officia a Joanne exhibita in adversis Philippo et privilegia concessa. 9-11. S. Ludovici episcopi Tolosani solemnis canonizatio. 12,13. Tolosana sedes ad archiepiscopalem evecta et aliæ sedes constitutæ in Gallia. 14. In clericos malos et in laicos monetam adulterinam percutientes animadvertit Joannes. 15, 16. In Academiis redintegrata studia, Constitutionibus datis. 17-22. Bellum inter Robertum Siciliæ et Fridericum Trinacriæ reges Pontificis opera compositum. 23,24. Robertus rex per oratorem fidelitatis homagium dat Pontifici. 25,26. Monita saluberrima Joanni ad Robertum regem et reginam Sanciam. 27,28. Imperii urbes in Italia tyrannis expositas tutatur Pontifex. 29-31. In Ferrarienses perduelles decernit Pontifex. 32, 33. Guelphorum et Gibellinorum factionibus laceratam Insubriam componere studet Joannes. 34. Matthæus vicecomes et alii principes frustra ad pacem allecti. 35,36. Res Genuensium in Cypro, et in Italia. 37-39. Reges Majoricarum, et Castellæ in Saracenos expeditionem parant. 40. Nova equitum militia instituta, et antiquæ redintegratæ. 41. Turbæ in Hispania ob regni successorem. 42-44. Angliæ et Hiberniæ contendentibus sub Eduardo rege et Roberto Brusio consulit Pontifex. 45,46. Optima de bono regimine consilia dat Joannes Eduardo regi. 47, 48. Ad fidelitatis juramentum adigit Eduardum Joannes per legatos Apostolicos, qui interea vexantur a latronibus. 49. Denarius S. Petri ex Anglia, Succia et aliis regnis collectus. 50. Rutheni et Lithuani ad fidem invitati. 51-53. Pontifex insidiis appetitus : hinc magorum et veneficorum scandala. 54. Geraldus episcopus Caturcencensis lege majestatis damnatus. 55. Concilium Bononiense, et miracula B. Claræ e Montefalcone. 56-61. Variæ Fraticellorum species, et in eos Pontificia Constitutio. 62. Arnaldi a Villanova errores damnati.

MCCCXVIII. 1-3. Tartarorum imperatorem litteris adhortatoriis adit Pontifex. 4-6. Sedes patriarchalis Soltaniensis excitata in Perside. 7. Evangelici præcones ad gentes missi. 8-14. Redintegrata Armenorum cum Romana Ecclesia conjunctio, ad quos litteræ Apostolicæ doctrinales et parænelicæ. 15,16. Gymnasia in Armenia instituta ad docendas Latinas litteras. 17. Regi Armeniæ concessæ prærogativæ. 18-24. Discordias inter Robertum Flandriæ comitem, Philippum Francorum regem, Belgosque componere studens Joannes, ad sanctam expeditionem eos adducere conatur. 25. Mons-Pessulanus Sedi Apostolicæ clientelæ nomine addictus. 26. Academiæ Parisiensis, et aliarum dignitas aucta. 27, 28. Ab Eduardo rege Angliæ parta victoria in Robertum Brusium, unde. Litteræ gratulatoriæ Joannis. 29,30. De Roberto archiepiscopo Cantuarensi et Thoma Aquinate in sanctorum numero collocandis. 31-33. Genuense bellum Friderico Trinacriæ rege Gibellinis, et Roberto Guelphis favente. 34. Rex Trinacriæ Pontifici vectigal pendit. 35. Urosius Rasciæ rex schismaticus regno pulsus. 36, 37. Bellum sacrum in Mauros Granatenses. 38. Cæsaraugustana sedes in archiepiscopalem excitata et Taraconensis divisa. 39. Dissidia regum Lusitaniæ componit Pontifex ope Elisabethæ reginæ, 40. Munera a Lusitaniæ et Galliæ regibus missa Pontifici. 41. Ferrarienses et Marchiones Atestini ad Pontificis imperia redeunt. 42. Æmilia, et aliæ provinciæ discordiis agitatæ. 43-56. Hæreses in Boemia et Polonia etmultiplex Pseudo-minoritarum hæresis ejusque origo, processus et confutatio. 57. Magi ad supplicium quæsiti. 58. Indulgentiæ recitantibus ter Angelicam orationem sub vespertino crepusculo.

MCCCXIX. 1-6. Regiam dignitatem in Polonia restituit Pontifex, frustra renuente Boemiæ rege. 7-9. Guelphis et Gibellinis furentibus, urbes vastatæ, insignia scelera patrata. 10. Bellum inter Genuenses et Cypri regem per arbitrum componere studet Joannes. 11. Helionus Rhodiorum equitum magister creatus. 12. Catalana societas furit in Græcia. 13. Satisfactio pœnitentialis imposita Rogerio interfectori episcopi Frequentini. 14. Litteræ Apostolicæ ad Maladinum Chroatiæ et Bosniæ comitem pro reprimendis hæreticis. 15. Cleri Ungarici legatio ad Pontificem. 16-20. De expeditione Asiatica litteræ Pontificiæ ad reges Galliæ et Angliæ. 21-23. Inter Robertum Brusium et Eduardum regem Angliæ innovatum certamen et pactæ induciæ. 24-27. In Hipania contentio de regno, et clades Christianorum a Mauris accepta. 28. De Compostellæ dominatu inter archiepiscopum et regem controversia. 29. Equester religiosus Ordo institutus in Lusitania. 30. S. Ludovici episc. reliquiarum translatio. 31. Minoritæ martyres in India. 32. Cassinensis episcopatus institutus.

MCCCXX. 1-3. Relata de Urosio rege Rasciæ schismatico victoria a Carolo Ungariæ rege. 4. Wladislaus Poloniæ rex coronatus. 5-8. Christophorus Daniæ rex. 9-12. Quomodo Joannes papa in imperii controversia se gesserit, misso cardinali paciario in Insubriam, qui in Matthæum vicecomitem animadvertit. 13. Passarinus aliique in Italia tyranni in judicium vocati. 14-17. Recrudecente bello inter Fridericum et Robertum; inducias a Friderico violatas queritur Pontifex. 18. Defectiones et conjurationes Ferrariæ et in

Piceno. 19. Lenardi patriarchæ Antiocheni contumacia et judicium. 20. Pax inter Gallos et Anglos. 21-23. Pastorelli in arma coacti et compressi. 24-30. Judæorum in Galliis facinora, et in eos Pontificiæ Constitutiones. 31. Magica pestis damnata. 32-35. Saracenis in Hispania invalescentibus, Pontifex dissensiones ex Lusitania, et Castella avertere conatur. 36-42. Agitata controversia inter Robertum Brusium Scotiæ et Eduardum Angliæ regem, usque ad pactas inducias. 43-46. B. Thomas episc. Herefordensis sanctorum Catalogo adjectus. 47, 48. Genuenses et reges Cypri et Armeniæ ad pacem adducere nititur Pontifex. 49. Creatio cardinalium. 50. Ordinis montis Olivetani initia. 51. Templum B. M. V. excitatum in miraculi memoriam Avenione.

MCCCXXI. 1-4. Tartarorum principibus ad fidem conversis gratulatur Pontifex et fidei propagandæ studet. 5-7. Ecclesias in Tartaria instituit, et sacramentum confirmationis ab episcopis conferri jubet. 8-13. Georgianos et Armenos ad Romanam Ecclesiam reducendos dat litteras Pontifex, plurimis ad ritum et disciplinam expectantibus documentis. 14. Data Pisanis in Asia et Græcia Ecclesiarum condendarum potestas. 15,16. Præcipites in exitium Græcorum res. 17. Minoritæ duo ab hæreticis trucidati. 18, 19. Pestifera Bizochorum secta damnata et perperam hoc nomine veri Franciscani insimulati. 20-37. Joannis e Poliaco error damnatus super exhomologesi apud religiosos sacerdotes facta, pluribus allatis ad rem documentis. 38. Nova superstitio furens in Italia. 39. Collabescit ditionis Ecclesiasticæ status. 40. Guelpha et Gibellina factio Italiam exercet. 41, 42. Maurorum incursiones in Hispania, et controversiæ de juribus Ecclesiarum. 43. Angliæ tumultus. 44. Expeditio Asiatica retardata et in Judæos in comitatu Venusinio animadversum. 45. Controversia de Jaderæ imperio inter Venetos et Ungaros composita. 46. De Thomæ Aquinatis miraculis institutum examen. 47. Raynaldus archiepiscopus Ravennatensis pie moritur. 48. Dantis Aligerii mors et ejus liber de Monarchia.

MCCCXXII. 1, 2. Fridericus comes Montisferetri, et ejus filii perduelles dant pœnas. 3. Recinetum excisum. 4-7. Ditio Ecclesiastica seditionibus agitata et Matthæi vicecomitis scelera. 8-10. Henricus Friderici Austriaci frater arma vertit in Mattheum a quo tamen decipitur. 11-13. Rerum conversiones Mediolani et Parmæ. 14, 15. Ludovicus Bavarus cum Friderico imperii æmulo armis congressus eum vincit et capit. 16-19. Pontifex concordiam in Lusitania restituit. 20, 21. Eduardi res bellicæ contra perduelles in Anglia et Scotia. 22-27. Defuncto Philippo Francorum rege succedit Carolus ad quem Pontifex dat litteras parænetícas et gratulatorias. 28, 29. Divortium Caroli regis, et novæ nuptiæ. 30, 31. Asiana expeditio per oratores Gallos apud Pontificem ventilatur. 32-40. Saracenis furentibus in Armeniam Pontifex dat litteras encyclicas hortatorias ad bellum sacrum. 41-44. Tartaros ad fœdus cum Christianis ineundum et ad fidem Christianam capessendam allicit Pontifex. 45, 46. Sedes episcopales in Oriente institutæ. 47. Rhodus vane tentata a Turcis. 48-50. Catholicis Latinis in Achaia et in Oriente consulit Pontifex contra Turcos et schismaticos. 51-70. Turbæ ex Pseudo-Minoritis coortæ, unde insignis quæstio de paupertate Christi, et Apostolorum penitus exposita. 71. Constitutio Pontificia arcet susceptionem Ordinis sacri post matrimonium ratum. 72. Coerciti nonnulli impostores in agro Piceno.

MCCCXXIII. 1-3. Pontifex pro Christianis in Tartaria degentibus agit apud Usbec Tartarorum imperatorem. 4-6. Armenis contra Saracenos opitulatur Pontifex, pecunia et adhortationibus ad eos missis. 7, 8. Armeni in Perside, et in Armenia Minori ad fidem orthodoxam invitati. 9. Armenia defensa a Tartaris contra Saracenos. 10, 11. De Syriaca expeditione consilium inter regem Galliæ et Pontificem. 12. Minæ Saracenorum in Cyprum cui Pontifex opitulatur. 13. Controversias inter Armenos et Cyprios sedare studet Pontifex. 14-18. Orosium Serviæ regem ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem redeuntem litteris et legatis prosequitur Pontifex. 19, 20. Lithuaniæ, et Ruthenorum rex ad fidem in speciem conversus. 21. Fumariani ethnici in Norwegos barbariem exercent. 22. Inter Daniæ regem, et principem Megalop. discordiam componit Pontifex. 23, 24. Feltrensis episcopi cædes et turbæ in tota fere Italia. 25. Galeatio vicecomite profligato, ceteri tyranni collabescunt. 28-33. Ludovicus Bavarus perduellibus dat opem et sententia Pontificia percellitur. 34-36. Ludovicus suam scribit apologiam. 37. Motus in Sardinia et Lusitania. 38-60. Elucubrationes variæ super controversia de paupertate Christi. 61-63. De eadem quæstione Decretum fidei pronuntiatum e Petri cathedra. 64-66. Thomas Aquinas sanctorum Catalogo adscribitur. 68. De Philippi archiepisc. Bituricensis miraculis, et sanctitate institutum examen. 68. Eleazari Ariani comitis beata mors, quem deinde Gregorius XI in sanctorum numerum retulit.

MCCCXXIV. 1-3. Ludovici Bavari oratorum ad Sedem Apostolicam accessio, et Pontificis responsum in litteris Apostolicis expressum. 4-20. Ludovici Bavari studium, et acta in defendendis per-

duellibus, et hæreticis, et in propugnatione sui asserti juris contra Pontificias leges et et jussa. 21-25. Sententia Pontificis in Ludovicum omni jure imperiali privatum. 26. Carolus Francorum rex ambit dignitatem Romani imperii. 27-35. Ludovicus Pontifici infensus Fraticellorum fit fautor, unde novæ ejusdem hæresis refutationes. 36. Sardinia ab Alfonso Aragonio comparata. 37. Mortuo Sancio rege Majoricarum ejus nepotis successoris tutelam suscipit Pontifex. 38. Ortas discordias inter Anglorum et Francorum reges componere studet Pontifex. 39-41. Andronicus Græcorum imperator metu Tartarorum de ejurando schismate agitat consilia. 42-44. Oratores Armeni pro Asiatica expeditione sollicitanda, quam litteris fovet Pontifex. 45-50. Missi in Lithuaniam legati pro fide amplificanda quos regi litteris paræneticis commendat Pontiex. 51-52. Rex Lithuaniæ in idololatria permanet. 53. Crimina objecta equitibus cruciferis et Poloniæ regum obsequiosæ litteræ ad Pontificem. 54. Visio mirabilis.

MCCCXXV. 1-4. Fridericus e carcere solutus fœdus init cum Bavaro, quod Pontifex improbat. 5-6. Molitur Pontifex transferre imperium Romanum ad Francos. 7. Tentata nova regis Romanorum electio. 8-11. Adversus Ludovicum Germani et Itali excitati; hinc motus, et bella. 12. Concordia firmata inter Francorum et Angliæ reges. 13. Ducem Aquitaniæ salubribus præceptis instituit Pontifex. 14. Belgium civili bello laborat. 15, 16. Dionysii regis Lusitaniæ obitus de quo litteræ Pontificis ad S. Elisabetham viduam. 17.19. Rex Aragonum Sardinia potitur et confectæ tabulæ de tributo solvendo Pontifici. 20-25. Nonnullorum Pseudo-Minoritarum pervicacia et hæresis, auctore Petro Joanne Olivi, cujus errores recensiti et refutati. 26, 27. Fraticellos in Oriente hæresim spargentes reprimit Pontifex. 28, 29. Ad Carolum Ungariæ regem de fide propaganda sollicitum litteræ Pontificiæ. 30. Regi Boemiæ Asianam expeditionem meditanti dat litteras Pontifex. 31. Joannis principis felices in Græcia progressus.

MCCCXXVI. 1. Joannes card. S. Theodori legatus paciarius in Italiam missus. 2, 3. Castrucius dolose in gratiam admitti postulat. 4. Guido episcopus Aretinus perduellis Pontificia sententia percellitur. 5. In ditione Pontificia, varii et tristes belli casus. 6, 7. Fœdus inter Austriacum et Bavarum damnat Pontifex, ac Carolo Francorum regi ad sacrum Romanum imperium evehendo favet. 8. Bochardi archiepiscopi Magdeburgensis Ludovico infensi cædes. 9. Regis Poloniæ irruptio in Marchionatum Brandeburgensem. 10. Septentrionalia regna ab infidelibus infestata. 11-14. Civiles discordiæ in Belgio et dissidia recrudescentia inter reges Angliæ et Galliæ, quibus mederi studet Pontifex. 15, 16. Hugonis Spenserii miserandus exitus. 17. 18. Studia Pontificis de conciliandis regibus, et maxime Roberto Siciliæ et Friderico Trinacriæ. 19. Ecclesiarum juribus et disciplinæ consulit Pontifex. 20. Complutense Concilium a Toletano episcopo celebratum. 21. Privilegia a Pontifice collata. 22. Scurrilitas sacrilega aliquorum in Italia pœnis affecta. 23. Pseudo-Minoritas, et Fraticellos hæresim disseminantes reprimit Pontifex. 24, 25. Commercia cum Saracenis vetita, et id permissum Genuensibus. 26, 27. Andronicus imperator revocandæ ad Romanam Græcorum Ecclesiæ desiderium præ se fert. 28, 29. Cyprios Græcos male de fide sentientes corrigit; et linguarum Orientalium studium in publicis scholis promovet Pontifex. 30, 31. Amplificata apud Tartaros Christiana religio. 32. Gregorium X miraculis clarum Placentini postulant sanctorum Catalogo annumerandum.

MCCCXXVII. 1-2. Bavari in Italiam adventus, et Tridenti habitus conventus. 3. Ludovicus Mediolani ab excommunicatis corona ferrea redimitus. 4-13. Romani enixe agunt per litteras et legatos ad reditum Pontificis in Urbem implorandum. 14, 15. Legatus Pontificius Romam missus a perduellibus repulsus. 17. Tumultus in ditione Ecclesiastica. 17. Pisæ captæ a Ludovico. Guido olim episcopus Aretinus moritur ejurato schismate. 19-26. Pontificia sententia in Ludovicum hæreseos damnatum. 27-37. Marsilius et Jandunus hæresiarchæ, eorumque errores Pontificia Constitutione damnati, et ab aliis refutati. 38. Ludovicus copias Urbem versus ducit. 39. Jacobi regis Aragonum obitus. 40. Synodus Toleti celebrata. 41. Joannis principis in Granatenses Saracenos victoria. 42. S. Elisabethæ Lusitaniæ reginæ pia opera. 43. Eduardus senior Angliæ rex in vinculis extinctus. 44. Super juribus in Aquitania dissidiæ inter reges Angliæ et Galliæ. 45-48. Magia, astrologia aliæque hæreses grassantur. 49. Boleslaus dux Russiæ ad fidem Catholicam revocatus. 50. Ludi cruenti Neapoli vetiti. 51. Res Trinacriæ et Cypri. 52. Andronicus junior, pulso seniore, imperium Constantinopolitanum occupat. 53. De religiosis et viris Ecclesiasticis quid decreverit Pontifex. 54. Concessæ indulgentiæ recitantibus vespere Salutationem Angelicam. 55. Cardinalium creatio. 56. Mors S. Rochi.

MCCCXXVIII. 1-3. Ludovici Romam ingressus et coronatio. 4, 5. Indicta a Pontifice in Ludovicum cruciata

militia. 6-8. Cleri, et populi Romani constantiam commendat Pontifex, datis litteris hortatoriis. 9, 10. Pontificii a Ludovici sequacibus, ducibus Marsilio et Janduno, divexati. 11-19. Impia Ludovici in Pontificem sententia, quæ penitus refellitur. 20. Egregium Jacobi Columnæ facinus. 21, 22. Impia lex Ludovici in Pontificem. 23-37. Ludovici in Pontificem sententia capitalis lata, cujus singula capita exploduntur. 38, 39. Rejectæ preces de Friderico Austriaco ad imperium evehendo. 40-42. Indictus conventus principum electorum de creando novo Cæsare. 43, 44. Petrus Corbaria creatur antipapa, qui pseudocardinales creat, et coronatur. 45, 46. Antipapæ nefaria gesta, et in Catholicos persecutio. 47, 48. Indictæ a Joanne papa publicæ preces. 49. Ludovici res everti cœptæ. 50-52. Ludovici et antipapæ fuga, et in Urbe rerum instauratio. 53, 54. Infelix exitus principum Ludovico adhærentium. 55-58. Marchiones Atestini poscentes redire in gratiam Ecclesiæ recipiuntur. 59. Plures urbes ad Ecclesiæ imperium traductæ, nonnullæ abscissæ. 60, 61. Caroli ducis Calabriæ mors Guelphos consternat. 62-66. Michaelis Cæsenatis schismatici Avinionem accessus, et inde fuga, atque impii conatus adversus Pontificem. 67, 68. In Michaelem Cæsenatem, et asseclas sententia Pontificis, qui tamen optime sentit de Minoritis. 69. Caroli Francorum regis obitus, cui succedit Philippus nepos. 70. Joanna regina Navarræ. 71. Belgæ rebellantes a Philippo rege perdomiti. 72, 73. Pontifex Philippum regem ad Ecclesiæ studium hortatur, Anglo conciliare nititur. 74, 75. Anglia et Scotia conciliatæ. 76-80. Poscenti Alphonso regi Castellæ Pontifex dat opes et privilegia ad bellum contra Saracenos Granatenses. 81. Sacrum bellum civili dissensione retardatum. 82. Rex Aragonum sponsionem pro Sardinia præstat. 83. Philippus regia stirpe Baleari progenitus novam Franciscanorum familiam condere postulans rejicitur. 84. Ordinem Eremitarum S. Pauli confirmat, cleri Ungarici avaritiam cohibet Pontifex. 85. Missi viri ex Ordine Prædicatorum in Orientem. 86. Immineus Cypro bellum amovere nititur Pontifex.

MCCCXXIX. 1-3. Nefaria acta antipapæ, quæ Pontifex damnat, datis litteris ad episcopos. 4. Joannes vicecomes pseudocardinalis et legatus in Insubria. 5, 6. Pisis discedente Ludovico, res conversæ in Etruria, legati Pistorienses ad Pontificem. 7-11. Pisanos censuris solutos pristinis juribus restituit Pontifex, eos Florentinis conciliat, et de bene actis commendat. 12-14. Plures Insubriæ urbes, et viri principes a Bavaro desciscunt. 15. Joannes pseudocardinalis et Azo vicecomes ad obsequium Ecclesiæ redeunt. 16. Post varios belli casus Ludovicus redit in Germaniam. 17, 18. Tentata concordia inter principes Italiæ, populus Romanus in fide Ecclesiæ confirmatus. 19. Variorum principum perduellium exitus. 20. Atestini Marchiones Ferrariam accipiunt. 21-68. Sententia Pontificia in Michaelem Cæsenatem, et contra singulos ejusdem errores amplissimus Pontificis Commentarius. 69. Paucis exceptis, universus Minoritarum Ordo in fide Romani Pontificis perseverat. 70-72. Echardus hæresiarcha damnatus. 73, 74. Sedibus Moguntinæ et Vratislavensi consulit Pontifex. 75-77. Petri Cunerii errores circa potestatem Ecclesiæ confutat Bertrandus episcopus Eduensis. 78. Eduardus Gallo adjicit fidem, quam dein violat. 79, 80. Robertus rex Scotiæ ungi et coronari postulat. 81, 82. Roberti regis obitus, cui succedit filius David. 83-87. Alphonsus rex Aragonius Sardiniam et Corsicam Ecclesiæ beneficiarias agnoscit, ac dat fidelitatis juramentum. 88-91. Negata Aragoni dispensatio pro contrahendis nuptiis in vetito gradu. 92. In nuptiis regis Casteilæ dispensatum super impedimento. 93. Hispani reges in Mauros fœdus jungunt. 94. Armeni a Saracenis oppugnati per Pontificem sublevantur. 95, 96. Græci Asiatici ad ejurandum schisma invitati. 97, 98. Pro Christianis in Perside laborat Pontifex, datis litteris ad Imperatorem Tartarorum cum fidei formula.

MCCCXXX. 1-3. Fuga, detectio et resipiscentia antipapæ. 4-9. Antipapam resipiscentem urbane tractat Pontifex, eique benigne indulget. 18-24. Corbarius Avenionem ingressus in consistorio pseudo-pontificium, publicis de ea re confectis tabulis, deponit. 25-27. De antipapæ resipiscentia gratulationes. 28-38. Principes Germanos et præsertim Boemiæ regem a Ludovici partibus deterrere plurimum studet Pontifex. 39. Joannis regis Boemiæ in Italiam expeditio. 40-43. Plures populi ac præ ceteris Romani ad Pontificis obsequium plane redeunt. 44-48. Reges Hispani adeunt supplices Pontificem super expeditione Granatensi, quam satis feliciter obeunt. 49. Philippus rex Galliæ comiti Atrebatensi infensus. 50. Pontifex Eduardum regem Angliæ a severitate et aliis excessibus revocare nititur. 51, 52. Trevirensi Ecclesiæ illata injuria expiatur publica pœnitentia. 53. Judeorum facinora, et res Græcorum. 54. Gualterus dux in Achaiam parat expeditionem. 55, 56. Patriarcha Jacobitarum ad unitatem Ecclesiæ redit. 57. Joannes Core creatur archiepiscopus Soltaniensis; Nascarini, et alii populi schismatici in Oriente ad fidem Catholicam invitati et traducti. 58. B. Ivonis virtutes et miracula.

MCCCXXXI. 1, 2. Marsilii et Janduni errores a Pontifice excisi et damnati. 3. Thomasius antipapæ cappellanus ejurat schisma. 4-7. Instaurata edicta in Fraticellos, et in sectam Cæsareorum.

8-14. Michaelis Cæsenatis errores a Geraldo Othone refutati. 15, 16. Michael et socii a Minoritis damnati. 17. Reginam Siciliæ edocet Pontifex de Michaelis erroribus. 18. Regis Boemiæ in Italiam adventus. 19. Confœderationes contra regem Boemiæ. 20-24. Diversa studia principum et regum Germaniæ erga sanctam Sedem. 25. Ungariæ rex et regina a sicario appetiti. 26. Carolus rex Ungariæ paternum principatum Salernitanum a Roberto rege Siciliæ poscit. 27, 28. Catalanos, Genuenses, et Baleares ad concordiam revocare nititur Pontifex. 29. Consilia de expeditione Granatensi, et potissimum de Asiatica contra Saracenos et Turcas prosequitur Pontifex. 30. Athenarum ducis in Achaiam irrita expeditio. 31, 32. Jura episcoporum Magalonensis et Rothomagensis tuetur Pontifex. 33, 34. Contendit Philippus rex de creandis cardinalibus natione Gallica. 35-37. Regi Angliæ et reginæ Aragonum Pontificem consulentibus monita salutaria. 38, 39. Corsi salubribus præceptis imbuti a Pontifice. 40, 41. In Dania et Suecia libertas Ecclesiastica asserta. 42. Miraculum S. Hyacinthi, et alia aliorum. 43-45. Controversiæ de visione beatifica initia ; et inde in Pontificem per schismaticos conflata invidia.

MCCCXXXII. 1-7. Consilium Pontificis de adventu in Italiam impedit Philippus rex, qui interea de expeditione Asiatica multa pollicetur. 8. Bononienses Pontificii adventus expectatione nutriuntur. 9-10. Factiones in Italia ingravescunt. 11-16. Veræ causæ cur Ecclesiæ communioni non fuerit restitutus Ludovicus Bavarus, a quo interea populos discedentes anathemate liberat Pontifex. 17. Rex Trinacriæ ad conjunctionem Ecclesiæ sollicitatus. 18, 19. Philippi principis Tarentini mors, et controversia de successione regni Siciliæ. 20. Regina Siciliæ favens Pseudo-Minoritis monetur a Pontifice. 21. Bellum inter Genuenses et Catalanos sopire studet Pontifex. 22-26. Tursicæ grassationes in Græcos, et Andronici imperatoris infelix obitus. 27. Ungariæ regis in Ruthenos expeditio. 28-30. In hæreticis coercendis moræ Pontificis qui veros interea Minoritas colit, inter quos Alvarum. 31. Waldenses pulullant in Pedemontio.

MCCCXXXIII. 1-6. De bello sacro consilia : eique præficitur Philippus, rex Galliæ, datis eidem litteris Apostolicis. 7, 8. Conventiones inter Philippum et Pontificem. 9, 10. Privilegia collata Philippo ad bellum sacrum. 11, 12. Quantus fuerit exercitus comparandus, et qui dolus Philippi. 13, 14. Turcarum in Europam excursiones. 15, 16. De conjungendo fœdere principum in Turcas consilia. 17, 19. Andronicus imperator, episcopi, et populus Græcus ad ejurandum schisma invitati per litteras Apostolicas et legatos. 20. Maurorum in Hispaniam invasio. 21. Pontificis curæ pro Catalanis et Liguribus conciliandis. 22. Delphinus Sabaudum bello appetit, et moritur. 23. Anglum inter et Scotum orta dissidia, bellorum semina. 24, 25. Irrita Joannis consilia repetendi Urbem, quam factiones dilaniant. 26. Pontificia pro Italia pacanda studia. 27. Ungari regis in Siciliam adventus. 28. Ludovici Bavari ad Pontificem legatio. 29. Moguntini episcopi jura defendit Pontifex. 30. Mortuo Wladislao succedit Casimirus in regno Poloniæ. 31-42. Fides in Tartaria amplificata, missis a Pontifice nuntiis et litteris ad principes et populos. 43. Temperatur a Pontifice lex de conjugiis quoad gradus prohibitos in Neophytorum gratiam. 44. Apostatæ a fide apud Saracenos resipiscunt. 45-69. Resumpta quæstio de visione beatifica, editis hinc inde gravissimis Commentariis.

ANNALES ECCLESIASTICI.

CLEMENTIS V ANNUS 9. — CHRISTI 1313.

1. *Legatus Apostolicus Syriacæ expeditionis cum litteris Pontificiis ad reges missis.* — Addixere [1] se accepto solemni pompa crucis symbolo, religiosæ in Saracenos Asiaticos militiæ tres reges anno a salute humani generis millesimo trecentesimo tertio, Indictione undecima; quorum exemplo, ac Romani Pontificis adhortationibus delibatus in iis regnis equitum flos Syriacæ expeditioni se similiter devovit [2]. Clemens vero, qui recuperandæ Terræ-Sanctæ consilia in Viennensi Synodo tanta religione ac Patrum totius Ecclesiæ communibus votis, indictis in eam rem sexennalibus decimis, suscepta explicare, atque ad felicem perducere exitum nitebatur, legavit ad promovendam Christi causam Nicolaum Farinulam tit. S. Eusebii presbyterum cardinalem, datis hisce litteris [3], quibus præcipua ad fideles commovendos argumenta libavit.

2. « Clemens, etc.

« Intolerabilibus, proh dolor! Terra ipsa (de Terra-Sancta loquitur) consumpta doloribus, in auribus populi Christiani clamat assidue, quod hæreditas Domini speciosa dudum plena fidelibus, omnis pulchritudinis amisso decore, sola sedet sub umbra mortis in tenebris, jacet ancillata canibus subdita barbaris et tributaria Saracenis; omnibus parvis et magnis Terræ prædictæ Christicolis, ut beatæ quæ non genuerunt steriles, et quæ non lactaverunt ubera dicerentur, hostili feritate crudeliter interemptis. Propterea magna sua est velut mare contritio, cum ventorum fragoribus agitatur. Heu! Præclara Salvatoris hæreditas sacratissimi sanguinis profluvio consecrata, abominabilium gentium pedibus teritur, et alienarum subvertitur imperio nationum. Heu! Quod locus ille sanctissimus, ubi cœli Regem Virgo puerpera genuit, locus Redemptoris nostri cruore perfusus, locus ubi poni meruit sepulchri Dominici fundamentum et locus, quem resurgens Christus a mortuis suæ resurrectionis gloria multipliciter illustravit, coinquinatur a filiis tenebrarum.

3. « Hæc siquidem charissimus in Christo filius noster Philippus rex Francorum illustris Christianissimus princeps devota meditatione considerans, et oculo clementis propitiationis advertens, dictæque Terræ pia mente compatiens calamitatibus et pressuris; et ad ulciscendum in illa nostri Redemptoris injurias, ut misereretur illius regionis oppressæ, cujus miserendi tempus advenisse speratur, eamque liberaret de manibus hostium fidei Christianæ regali magnanimitate consurgens; sponte se obtulit, nobisque promisit, salutiferæ crucis signo una cum filiis et fratribus suis, ac baronum et militum regni sui multitudine copiosa recepto, in Terræ prædictæ subsidium, dirigente Domino, profectum; supplicans ut per aliquem de fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, propter hoc ad dictum regnum specialiter destinandum, sibi, filiis, fratribus et baronibus ac militibus supradictis imponi signum hujusmodi faceremus. Super quo laudes Altissimo, qui hoc ei dignoscitur inspirasse, referimus, ejusque clementiam, ut hujusmodi desiderium suum pio prosequi favore dignetur, suppliciter exoramus.

4. « Exsurgant igitur virtuoso dicti regis exemplo in ipsius Terræ subsidium viri ad bella doctissimi, prædicti regis Franciæ bellatores, et regem ipsum, prælialorem promptissimum Crucifixi, ad succurrendum Terræ illius calamitosis desolationibus imitentur. Prodeant in publicum ipsius regni signa victricia, quæ anxio Terra ipsa desi-

[1] Clem. l. VIII. Ep. cur. CXII et CXVIII. — [2] Bern. Chron. reg. Franc. — [3] Lib. VIII. Ep. cur. XL.

derio præstolatur, sperans ab exterminii sui lacrymosis liberari squaloribus, et ad serenæ tranquillitatis tempora, Deo miserante, reduci. Accingant se dicti regni viri fortes et strenui sub potenti manu Domini gladiis circa femur, et reddantur in bello Domini gloriosi, qui solent gloriosiores in prœliis probatæ virtutis exercitio reputari. Eidem quoque regi, et inclytæ domui Franciæ, cui Dominus benedixit, hujusmodi felix victoria belli promittitur : hæc illis paratur ad gloriam et eis, sicut speratur, ad meritum reservatur. Hujus etenim pii operis fructus recolenda memoria, divini dispensatione consilii eorum, ut creditur, laboribus reservata, ipsorum gesta magnifica futuris sæculis excelsis attollenda præconiis demandabit.

5. « Ad personam itaque tuam, quam dicto regi gratam credimus ac acceptam, nostræ mentis oculos dirigentes, illam cujus nobis sunt notæ virtutes, quamve in magnis et arduis dicta Sedes diversis vicibus est experta, et de cujus operibus virtuosis fructus utiles provenisse conspicimus, ad imponendum ejusdem vivificæ crucis signum regi, filiis, fratribus, baronibus et militibus supradictis; necnon et quibuslibet aliis tam de dicto regno, quam ad illud venientibus undecumque, signum recipere volentibus supradictum, et alias ad ipsius prædicationis officium in regno prædicto, quæ tibi præsentium auctoritate committimus ; de fratrum nostrorum consilio duximus eligendum, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus impositum hujusmodi tibi onus devote suscipiens, et personaliter ad regnum te conferens supradictum, et in his juxta datam tibi a Deo prudentiam procedens efficaciter et prudenter illa per te, et alios quos ad hoc idoneos esse putaveris ; præsertim archiepiscopos et episcopos dicti regni, qui quidem archiepiscopi et episcopi etiam aliis, dum tamen idoneis, hæc committere valeant ; exequi studeas diligenter, etc. Datum Avinioni IV idus Februarii anno octavo ».

6. Gessisse strenue impositum munus Nicolaum cardinalem, ex Bernardo constat [1], qui rem gestam describit, ubi præmisit, Ludovicum regem Navarræ una cum fratribus postea regibus, ac proceribus quadringentis a Philippo cingulo equestri donatos : ad quam celebrandam pompam, assentiente Romano Pontifice, sacramenti coram patribus Viennensis Concilii de cruce non integro evolvendo anno induenda nuncupati, diem prorogatam vidimus : « Anno Domini, (auctoris verba refero), millesimo trecentesimo decimo tertio in festo Pentecostes, qui fuit III non. Junii præfatus rex Philippus tenuit Parisiis curiam valde magnam comitum et baronum et militum regni sui, in qua interfuit rex Angliæ Eduardus gener ejus cum conjuge sua Isabella filia ejusdem regis Philippi : in quo festo idem Philippus rex Ludovicum filium suum primogenitum regem Navarræ, ac alios duos filios suos Philippum et Carolum accingit balltheo militari ; fueruntque in dicto festo facto novi milites quadringenti, sicut fuit communiter divulgatum. Item in eadem hebdomada tres præfati reges, videlicet Philippus Franciæ, Eduardus Angliæ, Ludovicus Navarræ, cum præfatis duobus filiis regis Franciæ Philippo et Carolo, ac etiam cum duobus fratribus præfati regis, videlicet Carolo comite Valesi et Ludovico comite Ebroicensi, crucem suscipiunt transmarinam cum multis aliis nobilibus regni Franciæ de manu domini Nicolai tit. S. Eusebii presbyteri cardinalis, qui pro prædicanda cruce, et promovendo negotio passagii transmarini per Clementem papam V ad regnum Franciæ fuerat destinatus : cœpitque exinde crux pro dicto passagio in regno Franciæ publice prædicari ».

7. Consentiunt his, quæ a Bernardo dicta sunt de tribus regibus cruce insignitis, Apostolicæ litteræ [1]. Verum ut proclivior ad malum natura sanctissima quæque ad improbum usum detorquet, plerique nobiles viri præsertim in Romani imperii locis, dum sacræ expeditionis apparatus fragore omnia infremebant, ac militari ardore calebant animi, ludicris certaminibus, quasi in hostem proludere discerent, se dediderunt : at cum in hujusmodi hastiludiis crebræ cædes patrari consuevissent, atque inani vestium luxu opes melius in comparando milite ac armis conflandis collocandæ absumerentur, Pontifex edito Apostolico Diplomate hujusmodi solemnia hastiludia, torneamenta vulgo dicta, vetuit et censurarum religionem iis omnibus, qui se iis quovis modo implicuissent, incussit [2] :

« Clemens, etc. per Alamaniæ, Franciæ, Angliæ regna, Burgundiam imperialem, ac comitatum Provinciæ, diœcesim Lugdunensem, pro ea parte, quæ de regno Franciæ non existit ; necnon et Arelatensem, Viennensem, Bisuntinam, Aquensem, et Tarantasiensem civitates et diœceses ac provincias, et contigua, circumvicina et adjacentia partes, terras et loca constitutis, in quibus vel aliquibus eorumdem frequenter torneamentorum, et justarum prædictorum consuevit usus haberi ; cujuscumque conditionis, status, vel præeminentiæ fuerint, auctoritate Apostolica districte præcipimus, et inhibemus expresse, ne torneamenta seu justas hujusmodi in dictis regnis, civitatibus, diœcesibus, provinciis, partibus, terris et locis de cætero facere vel exercere præsumant, etc ». Fulminat in eos anathema, qui ad hastiludia descenderint, vel congressuris arma, equos, aliaque hujusmodi præbuerint, aut ad ea spectacula confluxerint, ipsorumque terris sacrorum justitium infligit : quæ vero ad ea ineunda fœdera promissave, etiam sacramento sancita fuerint, ea penitus dissolvit, convellitque. « Dat. in prioratu de Granselle XVIII kal. Octobris, anno VIII ».

[1] Bern. Chron. reg. Franc.

[1] Lib. VIII. Ep. cur. CXII et CXVIII. — [2] Eod. lib. post Ep. CXXV.

8. Transmisit idem Diploma [1] Moguntino, Trevirensi, Coloniensique archiepiscopis, ut illud in Germania promulgari juberent; tum Arnaldo episcopo Albanensi, atque alteri ejusdem nominis tit. S. Priscæ presbytero cardinalibus, Apostolicæ Sedis nuntiis, ut in Anglia divulgandum curarent: quod in cæteris pariter locis factum revocari in dubium non potest. Legarat porro in Angliam eos cardinales Pontifex una cum Guillelmo Testa cardinale, ut graviores inter proceres discordias sopirent; qui cum a perduellibus mare trajicere prohiberentur, Pontifex ipsos ea instruxit auctoritate, ut Acta publica in illos confecta tam in citerioribus quam ultramarinis locis promulgarent [2], præterea pari potestate utrobique imposito ipsis munere fungerentur [3] imperarentque [4] religiosis viris, ut ab Anglia in terras citramarinas se conferrent. E quibus colligitur, Angliam ob perduellionem in regem concitatam, atque iter Apostolicis nuntiis interclusum Ecclesiastico interdicto devinctam fuisse. Suffectus vero est alteri cardinalium Guillelmo Testæ Guillelmus e Baleno, cui denarii S. Petri in Anglia, Wallia, Hibernia, ac Scotia colligendi provincia data est [5]. Sed ad institutam orationem revertamur.

9. *Saraceni intestino bello distracti.* — Affulsisse tunc egregiam restituendæ Christiano cultui Syriæ spem, refert Jordanus [6] cum Saracenos gravissima intestina bella attrivissent, in quorum medio ardore soldani Bibarsincher, Naboyseler, Merecendal et Camelinus a soldano claudo extincti essent: Carasanchor vero, qui Christianis sacris initiatus, Antiochena ditione pulsus, Carbandam regem Tartarorum, quem oratores ad Pontificem pro excitanda Occidentalium in Palæstinam expeditione misisse vidimus, commovisset in Saracenos. Cujus belli conversiones memoratus auctor his verbis narrat: « Carasanchor quoque Christianus fuit, dives valde et potens, qui dominabatur in contrata Antiochiæ et Semi, qui fratrem soldani interfecerat. Seraph per dictum soldanum claudum Euphratem transire, et cum thesauris suis ad Tartaros fugere coactus est, et induxit Carpendam, ut contra duo castra soldani super Euphratem sita veniret MCCCXIII, quorum unum vocatur Clerachembe, alterum Elyere: sunt autem ipsa castra in confinio Tartarorum ultra Euphratem: promiserat enim Carasanchor, de Castellanis et habitatoribus castrorum confidens, quod cito et leviter Tartaris traderetur; sed mutatis Castellanis ac cæteris per soldanum, promissum implere non potuit: et fuisse dicitur in illo exercitu ultra mille millia bestiarum cabalinarum. Post mensem autem obsidionis propter defectum herbatici, et quia morbus, vulgariter dictus pedana, equos invaserat; quia etiam soldanus cum magno exercitu in Damasco (Damascum) venerat, habita deliberatione Carpendas ac deducendum æstivum tempus ad contratam Baldacensem transiit, misitque ad fratrem suum Henregi, qui sua concessione in Turchia dominabatur, veniebatque ejus jussu contra soldanum, ut rediret et ipse ». Hæc iisdem verbis repetit Sanutus [1], notatque sultanum illum quem evertisse Ptolemaidem et Latinos Syria pepulisse vidimus, a Carasanchor Christiano trucidatum fuisse. Tum superioribus addit hæc verba: « Ex his omnibus liquet aperte, quam debilitata sit Ægypti soldani potentia, quam apta tempora populo Christiano ad faciendam vindictam in nationibus, et increpationes in populis sceleratis ». Non minus Catholicos intestinæ dissensiones in Occidente Orienteque implicuerunt, ad quas sedandas studium collocatum est.

10. *Genuenses insurgunt in Cyprum.* — In Oriente quidem Genuenses, ut injusti doloris ulciscendi causa paucis ante annis Rhodum, concitato in eam Madachia Saracenorum principe, in discrimen conjecerant; ita modo ex nimia vindictæ aviditate invadendæ Cypro non sine rei Christianæ damno imminebant. Ad quod bellum sopiendum Pontifex Genuenses hortatus [2] est, ut concordiæ conciliandæ faciles se exhiberent. Inde vero discordiæ causa eruperat: dum in Armenia Henricus rex Cypri in vinculis tenebatur, excitata Famagustæ seditione, in qua multus utrinque sanguis fusus est, Genuenses exasperati, quod Amalricus Tyri dominus, qui tunc regni habenas moderabatur, in Famagustanos cives, vindictam exposcentibus Genuensibus, non animadvertisset, cum ipsi Genuenses seditioni causam dedissent, eo extincto, suos ad Cypri regem vinculis solutum oratores vindictæ apud eum in Famagustanos persequendæ causa misere: quibus ardentius instantibus cum responsum esset ab rege, ex legum æquitate factum iri satis: ac negantibus Famagustanis objecta a Genuensibus crimina, imo opponentibus, aliquos e civibus ab ipsis cæsos; respondit oratoribus rex, ut ipsi Genuenses, qui in ea criminis labe erant aspersi, plecterent; se vicissim in reos Famagustanos legum severitatem exerturum. Ad quæ oratores cum dicerent, ad expetendam tantum ultionem non ad damnandos suos venisse; Cypri rex in Famagustanos inquirere supersedit.

Mox Genuenses suos e Cypro excivere, promulgavereque impune Cyprios lædi posse. Quam aucupati occasionem nonnulli, cum fingerent oratores ad regem devehere in triremibus improviso impetu Paphensem civitatem, nihil hostile metuentem, vastarunt: necdum satiata ira, classem validam ad invadendam Cyprum instruxere: cujus bellici apparatus fama permotus Pontifex, ut rei Christianæ periclitanti consuleret, Henricum Romanorum imperatorem precibus ursit, datis

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Lib. VIII. Ep. cur. XXXVII. — [3] Ep. XXXVIII. — [4] Ep. XXXVI. — [5] Ep. XXXVIII, XXIX, XXXI. — [6] Jord. Chr. Ms. Vat. sign. num. 1960.

[1] Sanut. l. III. p. 13. c. 11. — [2] Lib. VIII Ep. com. CCXCVII.

IV kal. Maii litteris [1], ut Genuenses a suscepto consilio adduceret. Eodemque pæne exemplo ad Genuenses magistratus scripsit [2], ut bello absisterent, in eaque re studium et amorem, quo in Romanam Ecclesiam erant affecti, explicarent.

11. *Henricus imperator in Robertum Siculum animadvertit lata sententia quam Clemens infirmat.* — Comparabant se alteri [3], non minus rerum Orientalium instaurationi, pernicioso atque exitiali bello Henricus imperator ac Genuenses ipsius partes adversus Florentinos et Robertum Siciliæ regem secuti. Hæserat nimirum alte acceptæ ab iis injuriæ dolor, qui superiori anno imperialem ejus consecrationem disturbari nisi essent, compluresque in ipsum ad defectionem concitassent. In quos antequam armorum omnem molem converteret, legibus agere constituit: ac post leviora in Florentina ditione confecta prælia Pisas nono Martii die reversus, Florentinos, lege majestatis postulatos, gravioribus pœnis affecit [4]. Intendit etiam Roberto Siciliæ regi judicium, ac non comparentem, ut imperii proditorem lege majestatis damnavit, et Provinciæ comitatu, et Siciliæ regno deturbandum pronuntiavit. Extat [5] latæ in eum sententiæ formula apud Albertinum, Mussatum, Albericum [6] Rosatum et Rebdorfium [7] in qua hæc ei vertit crimini, ubi ipsum augustali beneficio amplissimas terras obtinere est præfatus.

12. « Ipse, inquit, inter cæteros suæ malignitatis conatus, licet antequam imperialis coronationis causa proficisceremur ad Urbem, per suas litteras speciales pluries culmini nostro scripsisset, quod ipse (sicut ex causa prædicta debebat, et nos; qui nec opere, nec verbo gravavimus, nec gravare, sed potius gratiose tractare intendebamus eumdem, ex puritate conscientiæ credebamus) ad exhibendam nobis debitam reverentiam et honorem tam in dicta coronatione quam alibi intendebat, et ad id pro viribus se parabat ». Secutus quidem Robertus initio egregia Clementis in Henricum studia, cum illum Pontifici futurum addictissimum putaret ingredienti Italiam favit, illius amicitiam affinitatemque, interprete etiam Pontifice, exoptavit [8]; misitque Genuam oratorem, qui Cæsari Provinciæ, Pedemontii, Folkalqueriique comitatus regio nomine acceptos ritu solemni referret. Sed cum Henricus eos comitatus beneficiarios asserere Roberto negasset Genuæ [9], pollicitus Romæ illorum jura donaturum, petitam affinitatem respueret, Astam juris Pedemontani comitatus, qua Gibellinæ factionis opera erat potitus, non restitueret, everteret Guelphos Roberti socios [10], et cum ejus hostibus coitiones iniret; suspicatus est Henricum versare dolos simulato pectore, et aucta confirmataque ex imperiali inunctione potentia, controversa vetera imperialia jura, tot disceptata bellis, ab ipso repetiturum. Dolens itaque non prohibuisse ipsum ingressu Italiæ, ut stantibus adhuc Turrianis potuerat, apertum bellum movit, ut majores progressus abrumperet, in quo gesta a Roberto narrat Henricus in suæ sententiæ serie.

13. « Confœderationes tamen, conspirationes, uniones, et ligas in offensam et impedimentum processus Cæsarei una cum Florentinis, Lucanis, Senensibus et aliis nostri Romani imperii subditis in Lombardia et Tuscia, ut eos in rebellionis præcipitet et cæcitatis foveam, omne contrarium sicut exercuisse dignoscitur per se suosque procuratores, nuntios et ambasciatores in nostræ majestatis injuriam et offensam, et impedimentum processus Cæsarei facere procuravit et fecit. Tractavit etiam, quod civitas Cremonæ, Parmæ et Rhegii, quæ sub nostra obedientia existebant, contra nos et imperium rebellarent, inducendo tam communia ipsarum civitatum, quam subditos nostros prædictos ad rebellionem hujusmodi, et in eis ad id pollicendo auxilium, consilium et favorem; et nihilominus gentes dicti Roberti ejus fultæ favoribus, suæque nequitiæ conscii et ministri, civitatem Astensem et castra Valentiæ casalis S. Evasii, et alias nonnullas civitates et castra provinciæ Lombardiæ, quæ mandata nostra juraverant, et nos in dominum recognoverant, et officiales nostros receperant et habebant, officialibus ipsis exinde violenter ejectis, nequiter occuparunt, et occupatas et occupata pro Roberto retinent.

14. « Suprascriptus denique Robertus Joannem fratrem et stipendiarios Romam ea videlicet intentione transmisit, ut Urbe, si posset, suæ perditioni dolose subjecta vel saltem turbata, in ejus periculo nefandæ seditionis immissione dictæ coronationis impediret solemnia ». Nonnullisque interjectis, quibus ipsum iter ad Basilicam principis Apostolorum ad accipiendum imperiale insigne abrupisse queritur, et in procinctu ad omnia fuisse ac servata judiciorum forma ipsi, ut flecteret ad officium, diem dixisse, refert; alias Roberti injurias: « Ipse Robertus, dum in Urbe prædicta causa prædictæ coronationis essemus, et dilectissimi nostri Pisani, qui inter cæteros nostros subditos fidelitatis ac operis sinceritate renitent, galeas et gentes Romam ad nostrum servitium et honorem mitterent, galeas ipsas in nostræ majestatis injuriam invadi, spoliari et gentes prædictas capi et incarcerari et carcere detinere fecit etc. » Subjicit, ut Robertus auxiliares copias Florentinis, in quos ut perduelles Cæsareæ aquilæ motæ fuerant, submiserit, aliaque patrarit facinora: « In retardationem, ut ait, negotii Terræ-Sanctæ, ad quod, teste Deo, qui omnia novit, totis cordibus et affectibus anhelamus ». Sed dolo plena est hæc vox, cum potius juncto cum Roberto fœdere, et pace Guelphis restituta sacram expeditionem Henricus

[1] Post Ep. XXIX. — [2] Ibid. — [3] Jo. Vill. l. IX. c. 48 et seq. Ant. III p. tit. XXI. c. 2. § 8. — [4] Jo. Vill. l. IX. c. 48. — [5] Apud Albert. Mussat. l. XIII. c. 3. — [6] Alberic. Ros. in l. Quisquis c. ad leg. jul. majest. — [7] Rebdor. in Annal. — [8] Clem. lit. ex Arch. Avi. num. 345. — [9] Naucl. vol. 2. gen. 44. — [10] Alb. Mussat. in gestis Henr. Jo. Vill. l. IX. c. 9, 15.

promoturus fuisset. Exaggeratis demum Roberti injuriis, hac eum sententia percellit:

15. « Ut culpa supplicium timeat, et virtus retributionem exspectet, Roberti eligimus domare superbiam, et præsumptionem erectam conterere, ipsumque a statu suo quantumcumque sublimi deponere, cum præmisso sit læsæ majestatis crimine reus; universis et singulis dignitatibus, quocumque titulo comprehensis, quibus se intitulat et ecorat, auctoritatibus, honoribus, libertatibus, immunitatibus et privilegiis; provinciis, comitatibus, civitatibus, castris, terris, villis et aliis feudis, vassallis, bonis, rebus, juribus et jurisdictionibus universis, tam perpetuis quam temporalibus, quos, quas et quæ habet et possidet, vel quasi, seu habuerunt et possederunt hactenus quomodolibet ipse vel sui prædecessores; privamus eumdem Robertum rebellem, proditorem et hostem imperii, dictæque majestatis crimine reum de toto prædicto, imperio exbannimus et diffidamus ipsum, si quo tempore in nostram et imperii fortiam pervenerit, vita per capitis mutilationem privandum, in his scriptis sententialiter condemnamus, etc. Actum Pisis in præsentia nostrorum principum et baronum, ac populi multitudinis copiosæ VIII kal. Maii, regni nostri anno quinto, imperii vero anno primo ».

16. Elatus [1] nimio in ferenda ea sententia acceptarum injuriarum dolore imperator, justitiæ metas transgressus est : si enim ea ditione, quam imperii beneficio et auctoritate obtinebat, exuere potuit; nequibat tamen Siciliæ regno spoliare, aut ipsi obnoxios populos sacramenti religione exsolvere : quippe Sicilia non imperii sed Apostolicæ Sedis beneficio stipendiaria erat, Robertique judex legitimus Pontifex, apud quem judicium regi intendendum foret; tum etiam quæ extra imperii fines commissa crimina objecerat, non ab imperatoria sed Pontificia auctoritate essent plectenda, ut abunde illum arguit Clemens in Apostolico edicto, quo Henrici sententiam ut multis injustam capitibus, ad Pontificum jus, quod Henricus invaserat asserendum rescidit. Præcipuam nos hujus edicti Pontificii partem delibamus, ad historiæ veritatem illustrandam : « Regem extra districtum imperii in regno scilicet Siciliæ notorie ac continue tempore supradicto morantem, citare non potuit imperator : nec citatio, si quam forsan intra imperii fines fecit, citatum extra imperium constitutum arctavit.

« Nos quoque, regis ordinarius judex, quod ad imperatoris judicium citaremus, vel citari aut remitti faceremus eumdem nequaquam fuimus requisiti. Imo licet ad nos et curiam nostram temporibus illis rumores frequenter de curia imperatoris venirent, et juxta eum etiam quidam ex fratribus nostris essent; prius tamen dictæ sententiæ promulgatio, quam aliquid de processibus antecedentibus ad audientiam nostram pervenit. Denique licet rex ipse terras aliquas ab imperatore tenere dicatur in feudum, non tamen in eis, sed in regno præfato domicilium suum fovebat; unde imperator in ipsius personam nullam ratione terrarum hujusmodi, nisi ex natura feudorum debitam, superioritatem habebat. Quod si punitio criminis, intra districtum imperialem commissi, ad imperatorem forsan pertinuisse asseratur, verum est quidem, si in eodem districtu fuisset inventus delinquens, vel ad illum more remissus. Dicine ergo sententia meruit, quæ a judice, qui per regem tute adiri non potuit, et in loco notorie, ut præfertur, non tuto in absentem nec citatum legitime, ac inauditum, per consequens et indefensum non maturo fuit judicio, sed præcipiti, et præsertim de tanto crimine, promulgata?

17. « Rursus non est silentio relinquendum, quod ipse rex noster et Ecclesiæ Romanæ ratione regni prædicti notorie subditus, homoque ligius et vassallus, ac in eodem regno, non ut præmittitur, in imperio, certum et notorium suum habens domicilium, ac originem inde trahens, imperatori eo modo non subfuit, quod in eum crimen læsæ majestatis commiserit, quantumlibet omnia in sententia supradicta contenta veritatem indubiam continerent. Sicque nedum non jure, imo nec juris colore tulit imperator sententiam supradictam in regem ex causa, quæ veritatis substantiam non habebat : propter quam etiam, quatenus in eo fuit, regem eumdem privando regno et regia dignitate, ac terris etiam et aliis, et jurisdictionibus perpetuis et temporalibus, quæ sub eo nullatenus vel ab eo, sed a nobis et sub nobis tenebat; necnon procedendo contra regem eumdem ex illis, quæ per ipsius stipendiarios ac nonnullos imperatoris ejusdem subjectos per malitiam et instigationem regis ipsius contra eum fuisse commissa in urbe dicebat, cum etsi illa fuissent ibidem revera commissa, punitio tamen eorum in regem, veluti extra districtum imperii commissorum, ad imperatorem nullatenus pertineret ». Et infra :

18. « Absolvendo quoque ab omni fidelitate, obligatione, servitio, promissione ac pacto provincias omnes, civitates et castra et loca, ipsiusque vassallos et feudatarios et alios quoslibet, eidem regi quomodolibet obligatos, cum includerentur in absolutione hujusmodi terræ et personæ nobis et Ecclesiæ Romanæ subjectæ, propriæ terminos potestatis excessit, in messem nostram mittens perperam suam falcem. Cæterum defectus suppletio, circa processus adhibita supra dictos, non tantum valet ad justificationem ipsorum et sententiæ supradictæ, quantum ad eorum sugillationem et notam, cum nullam super præmissis potestatem haberet imperator in regem, sibi alias, ut præfertur, non subditum, non citatum legitime, aut remissum, et extra districtum

[1] Clem. l. Pastoralis de sent. et re jud. c.

ipsius continue ac notorie consistentem; nec prædicta suppletio circa subditum etiam ad ea potuisset de ratione referri, per quæ de crimine, præsertim sic gravi, delato defensionis, quæ a jure provenit naturali, facultas adimi valuisset, cum illa imperatori non licuerint, quæ juris naturalis existunt.

« Ut igitur sicut memorata sententia juris caret effectu, sic auctoritate et nomine rei careat judicatæ, ut nec in opinione communi aut vulgi ab iis nomen habere sententiæ mereatur : ut etiam in magnum justitiæ ac pacis obsequium scandalosis occurramus periculis, quæ cum nostræ et Ecclesiæ provinciarum multarum, regnorum et gentium turbatione non modica possent occasione ipsius pro tempore suboriri; nos tam ex superioritate, quam ad imperium non est dubium nos habere, quam ex potestate, in qua vacante imperio imperatori succedimus; et nihilominus ex illius plenitudine potestatis, quam Christus Rex regum et Dominus dominantium nobis licet immeritis, in persona beati Petri concessit, sententiam et processus omnes prædictos, et quidquid ex eis secutum est vel occasione ipsorum, de fratrum nostrorum consilio declaramus fuisse ac esse omnino irritos et inanes; nullumque debere aut debuisse sortiri effectum, seu nocumentum aut notam afferre cuiquam, vel quomodolibet attulisse : ipsosque nihilominus quatenus processerunt de facto, et quidquid ex eis secutum est vel ob eos, vel in posterum sequi posset, in irritum revocamus ».

19. *Clementinum istud decretum oppugnatum a Marsilio, defensum a Pighio.* — Declamavit postea adversus hoc Clementis decretum impius hæresiarcha Marsilius[1], qui conditam a Christo Ecclesiasticam hierarchiam, ut Ludovico Bavaro blandiretur, evertere molitus est : non ferens enim supremam potestatem quam Rom. Pontifex in omnes Christianos nullo regiæ imperatoriæve dignitatis discrimine obtinet, virulentam ad reges ac principes apostrophen in nefariis scriptis inseruit, qua Clementis traducit sententiam, contenditque falsum esse traditam a Christo plenitudinem potestatis, qua Cæsareum edictum revocari possit. Contra cujus venenata scripta, ubi a Lutheranis evulgata fuere, scripsit Albertus Pighius[2], e quo hæc delibamus :

«Nec quidquam, inquit, præter nudam meramque veritatem continet Clementina illa, *Pastoralis*, cui ille tam petulanter insultat *de sent. et re jud.*, nam si, quod supra evidenter demonstravimus, ad auctoritatem capitis hierarchiæ Ecclesiasticæ pertinet omnia membra Ecclesiastici corporis in officio continere, excessus corrigere, eorum præsertim, qui secundum ejusdem hierarchiæ formam nulli alteri Ecclesiæ membro subsunt quam capiti, tu non vis latam ab hujusmodi aliquo injustam iniquamque sententiam posse retractari auctoritate capitis, aut si de jure non subsistat quod ille fecit, nullam declarari. Habuit, habet et habebit, etiamsi te ruperis, illam auctoritatem super universa membra Ecclesiastici corporis caput ejusdem, quod a Christo nobis institutum est : hoc autem esse Romani Pontifices successores Petri libro III et IV irretragabiliter demonstravimus. Itaque quod ille tanquam vanitatis præco, scilicet valenter atque impotenter clamat regibus, principibus, populis, per dictam Clementinam, secundum omnem ejus suppositionem apertissime falsam, omnibus summum præjudicium fieri : omnes siquidem secundum ejus sententiam subjectos esse auctoritati Romani Pontificis, quod nullis modis ferendum vult; ego contra veritatis verus præco clamo et valenter clamo, illum esse lividum detractorem veritatis, non præconem sed hostem et adversarium, pietatis eversorem, et pro pace, cujus se defensorem prædicat, Ecclesiam Christi confundere turbis, rixis, seditionibus, bellis innumeris. Vobis quoque dico principibus, regibus, populis, omnibus denique, qui se gaudent intra Christi ovile contineri, ut libenter, diligenter, et humiliter illi subsit, cui Christus mandavit sui ovilis curam et regimen. Nulli hoc cuiquam fore præjudicio, sed lucro maximo : hac enim via illam felicitatem assequemini, ob quam in hoc Christi regnum congregati sumus. Tu mihi dic, qui pacem defendere te prædicas, quo pacto pacem conservabis in domo Ecclesiastica, nisi omnem in eadem auctoritatem civilem subdas auctoritati Ecclesiasticæ hierarchiæ capitis ? Sunt in domo Ecclesiastica principantes multi, civilesque magistratus gerentes, quorum nemo subditur alteri, nec alium supra se recognoscunt principantem civiliter, ut imperator, rex Galliæ, rex Hispaniarum, Angliæ Scotiæ et alii plurimi inter hos si quando surgit quæstio et controversia nisi illos subesse volueris communi totius Ecclesiæ capiti, cujus est membra omnia officio continere, pace et concordia, numquid non erit necessarium, ut continuo armis decernatur omnis exorta inter eos controversia ejusmodi ? Numquid non continuis bellis tumultuabitur domus Ecclesiastica ? Quod si contra hos facies omnes diligenter fideliterque, ut tenetur, subesse communi totius Ecclesiæ capiti, numquid ille sua auctoritate cui obedire debent omnes, qui Christiano censentur nomine, non facile componet exortas omnes quæstiones et controversias ? Numquid pro continuis bellorum tumultibus, quæ tu defensor pacis inducis, excitas, foves, tot in Ecclesiastica domo principantes, nec sibi mutuo, nec illi superiori subjectos constituens, non viderimus in eadem vigere pulcherrimam pacis pulchritudinem? Et quæ est alia causa bellorum inter nos plusquam civilium, quibus Christiani fratres in viscera fratrum innocentum ferrum stringimus, nisi quia principes nostri infideles et inobsequentes filii ? Nisi

[1] Marsil. in defenso.e pacis. — [2] Pig. de hierarch. Eccl. l. v. c. 12.

quia a te, tuique similibus pestilentissimis consiliariis seducti vestris persuasionibus ejusmodi pii patris Ecclesiasticæ hierarchiæ præsidis, ipsos omni studio ad Christianam pacem exhortantis monitis, in totius Christianæ reipublicæ confusionem, perniciem, et excidium rebelles et contumaces sunt? » Hactenus Pighius. Cæterum Marsilii veneno imbutus Ludovicus Bavarus postea in Francorfurtensibus cœtibus, dum Romanorum Pontificum quatere auctoritatem moliebatur, apud Ecclesiæ perduelles quæstus est inter alia, editam fuisse a Clemente superiorem Constitutionem, quasi Cæsareæ dignitatis fastigio detraheret. Sed demum cecidere irriti ejus conatus, vicitque Romana Ecclesia, atque a Carolo IV imperatore, ut suo loco dicetur, omnia Bavari gesta rescissa sunt, ac principes suæ temeritatis veniam a Pontifice poposcerunt.

20. *Bellicus apparatus in Robertum.* — Antequam vero memoratum decretum ederet Clemens, Apostolicas curas ad propulsandum a capite Roberti regis, quem gratia prosequebatur, atque etiam nonnullis ditioni Ecclesiasticæ obnoxius urbibus præfecerat, imminens periculum, ac regnum Ecclesiæ vectigale defendendum admovit: Henricus enim, omissis Florentinis, a quibus ipsius exercitus male acceptus fuerat, belli molem vertere statuerat in Robertum, cui Florentinos ad quinquennium, eoque labente ad triennium aliud reipublicæ gubernacula detulisse, cum se imperatoris sustinendæ potentiæ impares fore metuerent; eorumque exemplo Lucanos, Pistorienses, ac Pratenses ipsum sibi præfecisse, refert Joannes Villanus[1], cum eo everso, cæteros ad obsequium procubituros spes esset. Utque victoria facilius poliretur, cum Friderico rege Trinacriæ ac Genuensibus armorum societatem junxit, præcepitque ut ingentem triremium ac navium numerum compararent: in Germania novum militum delectum imperavit; atque in Insubria et aliis Italiæ locis Gibellinæ factionis sequaces ad signa jussit concurrere. De quo bellico apparatu hæc Albertinus Mussatus historiæ commendavit[2]: « E Janua galeas xxv, e Pisis xii, cum armamentis apparatibusque ad omnem belli navalis congressum disponens; jamque portubus expositas nullis induciis munitus suis copiis computavit: has ultra Fridericus Siculorum rex octo et viginti promptissimo obtulit obsequio. Increbuit hoc per Italiæ civitates longe lateque novum, quod et trans Gallicas Alpes allatum est, invadendum in Apuliæ regno Robertum multa classe, viribusque illi pertimescendum; unde ad Philippum Francorum regem indicante Roberto delatum est, etc. » Subjicit auctor, ut Philippus rex Francorum, qui nullam antea suspicionem de Henrico, ut qui in regia Gallica militari balltheo cinctus, et in equestri munere educatus fuerat, in Gallicum nomen conspiraturum; ea perculsus fama, tuendum Robertum, impendentiaque inde rei Christianæ pericula avertere decreverit: ac primum oratorem ad Pontificem, ut Henricum a cœptis coerceret, additis hisce litteris[1] submisit:

« Sanctissimo in Christo patri domino Clementi, divina providentia sacrosanctæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Philippus gratiæ Dei rex Francorum, devotum pedum oscula beatorum.

« Ad nostrum alias quorumdam magistrorum relatu, et nunc ex assertione charissimi consanguinei nostri principis Achaiæ pervenit auditum, quod magnificus princeps Henricus imperator Romanorum, Apuliæ, Siciliæ et alias terras proprias illustris principis Roberti regis Siciliæ consanguinei nostri charissimi debellare proponens, ad ipsius exhæredationem suos intendat exercere conatus, turbando pacem universam Christianorum, impediendo negotium passagii Terræ-Sanctæ in universale et specialiter Romanæ Ecclesiæ, cujus dictæ Terræ patrimonium proprium esse dignoscitur, excidium et jacturam. Cum igitur nos prædicti regis Siciliæ, qui de consanguinitate nostra traxit originem, et de nostra domo regia processit, exhæredationem non de facili sustinere possemus, beatitudini vestræ super hoc alias scripsimus, ut consideratis incommodis, quæ ex præmissis si, quod absit, contingerent, sequerentur, ad occurrendum tantis et talibus periculis velit vestra sanctitas in hac parte de competenti remedio celeriter providere, ne propter hujusmodi incommoda possit dictæ Terræ-Sanctæ negotium retardari, vel totaliter impediri. Verum cum imperatorem in prædictis non intellexerimus suum propositum divertisse, quinimo paret se diebus singulis ad eadem, vestram iteratis precibus clementiam deprecamur, quatenus imminentibus periculis occurrentes, prout ad vestrum spectat officium, in prædictis sic celeriter tale remedium apponatis, quod pacis pulchritudo servetur, negotiumque passagii Terræ-Sanctæ, quod alias fieri posse non credimus, impediri non debeat aut turbari, et ne cum velletis super iis aliis alias occurrere, tunc commode non possetis; dictumque regem et subjectos dignetur vestra sanctitas specialiter recommendatum habere. Dat. Parisiis xii Maii ».

21. Flagitasse inter alia regios oratores a Clemente, ut potius latam ab Henrico in Robertum sententiam Pontificia auctoritate convellerent, quam rescindi ab Henrico imperaret; id vero a Pontifice postea factum narrat Mussatus: præterea Clementem Philippi oratoribus respondisse, tres cardinales legatos ad Henricum ituros, ut imminentia ea bella componerent: cumque validiora a Pontifice remedia adhiberi exposcerent Philippi oratores, Clementem tum ad tuendum Neapolitanum regnum Ecclesiæ vectigale, tum ne decreta

[1] Jo. Vill. l. ix. c. 55. — [2] Muss. l. xvi. c. 2.

[1] Ext. apud Albert. Muss. l. xvi. c. 3.

in Concilio Viennensi Philippo illius imperatore expeditio Syriaca disturbaretur, cum necesse esset Gallicana arma in Henricum averti, anathemate omnes, nullo regiæ imperialisque dignitatis discrimine, percussisse, qui bello citeriorem Siciliam adorirentur. Concepta est hisce verbis Apostolica sententia [1].

« Clemens, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Nuper, multorum fida relatione percepto, quod nonnulli in diversis locis et partibus præparabant stolium galearum, et alios faciebant bellicos apparatus, quosdam ipsorum ex certis tenebat conjecturis exorta suspicio, quod regnum Siciliæ seu terram citra farum, quæ de regno ipso fore dignoscitur, quæ ad nos et Rom. Ecclesiam pertinent pleno jure, et quas charissimus in Christo filius noster Robertus rex Siciliæ illustris, nunc pro Ecclesia prædicta vassallus, a nobis et eadem Ecclesia tenet in feudum hostiliter invadendum vel offendendum, stolium et apparatum hujusmodi, quamvis hoc vix possimus credere, parabatur ; nos Ecclesiæ præfatæ ac nobis, et regno et terræ prædictis, quæ velut recreationis nostræ pomœrium delectabiliter intuemur, et in Apostolici pectoris medio præ multa dilectione portamus et adversus talium molimina providere volentes, ac periculis animarum, corporum detrimentis, bonorum dispendiis, et gravissimis scandalis, et irreparabilibus incommodis Terræ-Sanctæ, quæ possent ex iis, si procedi quod absit, ad illa contingeret, merito formidari, salubriter obviare, præsertim cum simus parati omnibus de ipso rege Siciliæ conquerentibus justitiam exhibere, universis et singulis clericis et laicis, cujuscumque conditionis, ordinis, status, dignitatis, vel præeminentiæ fuerint ; etiamsi Pontificali, vel imperiali, sive regali aut quacumque alia præfulgeant dignitate; ac universitatibus, communitatibus, et civitatibus quibuscumque, auctoritate Apostolica districtius inhibemus, et expresse præcipimus, ne dictum regnum aut terram, seu partem vel aliqua eorum, vel alterius eorumdem loca per terram vel mare, quocumque colore quæsito, invadere vel offendere, aut propter hoc recipere vel exhibere stipendia, sive galeas seu alia vasa maritima dare, locare, commodare, titulo quocumque concedere, seu remigare in eis, vel easdem galeas seu vasa conducere quovis modo præsumant ; sive præstare super his præsumptoribus ipsis auxilium, consilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte.

« Nos enim in omnes et singulos qui contra inhibitionem et mandatum hujusmodi venire præsumpserint, etiamsi, ut prædicitur, Pontificali, aut imperiali, seu regali vel quavis alia præemineant dignitate, de fratrum nostrorum consilio excommunicationis, quam eo ipso incurrant sententiam promulgamus : eorumque terras et loca ipsorum et quaslibet alias communitates ac universitates et civitates, contra præmissa vel præmissorum aliquod attentantes, Ecclesiastico subjicimus interdicto, etc. » Infligit alias pœnas omnibus privilegiis, muneribus, honoribus ac bonis, quæ ab Rom. Ecclesia acceperint, deturbatum iri : præterea prout ipsorum temeritas in se Pontificiam severitatem exasperavit, legum acerbitatem intentat. « Actum apud Castrum Novum Avenionensis diœc. in palatio ipsius Castri II id. Junii, Pontificatus nostri anno VIII ».

22. *Invasa Calabria ab Henrico contra Clementis decretum.* — Non eo edicto Apostolico Henricus imperator ac Fridericus rex a susceptis perdendi Roberti, invadendæque Siciliæ consiliis revocati sunt, sed ad bellum se comparare perrexere : Genuenses enim, urgente Henrico, triremes imperatas instruxere, ac præfecto classis Lamba Oria cum Pisanis in Siciliam citeriorem vela direxere : Fridericus vero rex Trinacriæ præscripta die, quinta scilicet Augusti, Messana solvit, confecta quinquaginta triremium classe, atque in Calabriam excensione facta, Rhegium et alia loca in suam potestatem redegit, ac plures adversus Robertum rebellionem movere. Ne autem hujusmodi Siculi regis hostes pietatem ex animis, spretis censuris Apostolicis, quæ in Siciliæ invasores propositæ erant, ejecisse viderentur, Pontificiam sententiam in eum sensum detorsere, non defigi anathemate eos, qui Robertum regem læderent, modo ab inferendo regno ullo damno sibi temperarent. Ad quorum futiles cavillationes refellendas novo Diplomate VIII idus Septembris edito promulgavit Pontifex, omnes qui Roberto aut Siculis ullam inferrent injuriam, sive regia sive Augustali dignitate pollerent, quibus verbis Henricum et Fridericum designabat, anathemate aliisque pœnis percelli.

23. « Clemens, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Noviter ad nostri Apostolatus auditum publica fama non absque grandi admirationis causa perducto, quod nonnulli, pacis utique æmuli, mundi, veritatis et odii incentores, suum quærentes in magnatum forsan turbationibus sabbatismum, suaque in alienis dispendiis commoda prosequentes, damnabili præsumunt præsumptione asserere, perversaque persuasione non metuunt suadere, quod nostri processus ad invadentes seu offendentes personam, ut eorum utamur verbis, Roberti nati claræ memoriæ Caroli Secundi intra dictum regnum, dummodo tales offensores seu invasores dictum regnum alias non intendant offendere vel invadere, minime se extendunt; nos quanquam vis verborum processuum prædictorum et verba, nostraque intentio temerariam ipsorum calumniosamque interpretationem clare refutet, et refellat aperte; nec profecto apud sane intelligentes vertatur, sicut nec verti debet,

[1] Lib. VIII. Ep. cur. CX. ext. etiam apud Muss. l. XVI. c. 5.

in dubium, quin sententiæ in dictis per nos processibus promulgatæ, etiam ad prædictos invasores seu offensores dicti Roberti regis Siciliæ intra regnum et terram prædictam; quinimo et ad quorumcumque regnicolarum et aliorum intra dictum regnum existentium invasores, seu offensores hujusmodi se extendant, etc. » Addit se ad dissipandas hujusmodi artes, atque excusationum colores delendos, anathemate pœnisque aliis gravissimis incussis cunctis, sive regia sive imperiali dignitate fulgeant, prohibere, ne in Siciliam hostili furore irrumpere, aut grassari mari audeant, aut Roberto regi Ecclesiæ fiduciario quoquo modo ullam injuriam inferre; tum subdit : « Prohibemus expresse, ne hujusmodi seu priores nostros processus et sententias, quas in suo robore volumus permanere, interpretari aut exponere, seu intellectum et sensum ipsorum et verborum in ipsis contentorum interpretando vel exponendo malitiose ad aliud, quam littera ipsa sonat, distorquere aut in aliquo depravare præsumant. Nos enim in universos et singulos, contra prohibitionem hujusmodi facere præsumentes, excommunicationis sententiam promulgamus, etc. Dat. in prioratu de Grausello VIII idus Septembris, anno VIII ».

24. *Henrici imperatoris obitus, et illius in Romanam Ecclesiam consilia.* — Discusserat jam divinum Numen Roberto regi Ecclesiæ studiosissimo impendens discrimen, sublato paucis ante diebus Henrico imperatore infensissimo ejus hoste, qui cum acceptarum nimis injuriarum tenax vibratum a Christi vicario in Siciliæ regni Sedis Apostolicæ vectigalis invasores Ecclesiasticum fulmen sperneret, et censuras inani verborum fuco deludere arbitraretur, præferretque ultionem Christianæ reipublicæ paci, inopinata morte in ipso imperii limine cursuque victoriarum extinctus est. Ipsum censuris devinctum fuisse, neque ea religione solvi poposcisse, refert subjectis verbis Bernardus[1] : « Tandem præfatus Henricus, non sano usus consilio, contra juramenta fidelitatis et promissionis per eum præstita veniens, et jura Ecclesiæ Romanæ offendens, discordavit cum præfato Clemente papa, ut legitur in Clementinis Constitutionibus. Extra de jurejurando Romani principes, et factis processibus contra eum, tandem idem papa in eum excommunicationis sententiam promulgavit. Hic Henricus imperator, nullo absolutionis beneficio petito nec obtento ab Apostolica Sede ab excommunicationis sententia contra eum lata et sibi prius intimata, obiit apud Bonum-Conventum in Tuscia, in festo S. Bartholomæi, regni sui anno V, Dominicæ vero Incarnationis anno MCCCXIII, delatumque fuit corpus ejus apud Pisas et sepultum in Ecclesia cathedrali ». Scripsere recentiores, necatum veneno Henricum, atque in crimen vocavere ipsius confessarium, virum religiosum Ordinis Prædicatorum, quem aiunt a Guelpha factione subornatum sacram hostiam veneno livisse : alii venenum in calice, cum absolutionem porrigeret, miscuisse. Sed ea calumnia a pietatis osoribus aspersa tam facile refellitur quam objicitur, cum levi recentiorum auctoritate nitatur : at si quid præter communem ordinem triste acciderit, cur non in divinas iras causa referri possit, cum censuras Pontificias sperneret. Cæterum veteres historici morbo naturali ipsum periisse affirmant, inter quos Jordanus hæc tradit[1] : « Profectus (nimirum Henricus), usque Orgiam fluvium, peracta cœna, in fluvii ripa consedens, tinctis ob refrigerationem in aqua cruribus, subeuntem sensit languorem, et comperta sub dextri cruris genu pustula, quæ anthrax vocatur, noctem duxit insomnem : et dato mane signo tollendorum castrorum, Bonconventum properat, pagum XII millibus a Sena distantem, ibique viam universæ carnis ingressus est, regni sui anno V, imperii autem primo, mense uno et diebus XXIV, in festo B. Bartholomæi ». Consentiunt Joannes Villanus[2], S. Antoninus[3], Ptolemæus Lucensis in historia Ecclesiastica Ms.[4] (quanquam a recentiore pravum glossema adjectum sit) et Albertinus Mussatus qui triplicem mortis causam adducit[5], inter quas præcipua ea fuit, concepta nimirum in latere vomica, effuso scilicet in pleuram ex nimio æstu et labore sub ardenti cœlo sanguine, deinde ex captata perfrigeratione concreto. Auctoris verba ad confutandas nonnullorum recentiorum calumnias, et ineptas novatorum quæstiunculas adducenda visa sunt.

25. « Triplex, inquit, illi interitus causa deprehensa est, una innati sub genu lethalis ulceris, quod physici anthracem vocant : altera scissæ ab stranguria vesicæ, quo morbo assidue laborabat : tertia pleuresi, quam misso jam spiritu vomuisse constitit. Admirabilis hæc mortalibus, et veluti fatalis nota loci ac diei intervenientium identitatis : cui admirationi Corradini de Stoph adjiciebatur ejusdem sancti Bartholomæi memoranda festivitas, qua et ipse in Italia ab Carolo rege conflictus capitale post supplicium sustulit. Cavenda nimis sacrosanctæ matris Ecclesiæ offensa Christicolis, cum et hujus prædecessorem fuderit Apostolica sententia Fridericum, in quem cum prole tota veluti fulmen jaculata irreparabile tulit exitium. Et hic quoque Henricus, fœcundæ pacis vexillo in Italiam auspiciis ductus Ecclesiæ, quæ voluit obtinuit, simul arridente fortuna : verum mutatis velis, veris ad oppositum gubernaculis, adverso sidere soluta classis profundum petiit siquidem rescripti jam sola mente transgressor Apostolici, quo inhibitus Roberti regnum invadere, adverso ferente spiritu, suopte frustratus ingenio adjuratum sibi Fridericum Siciliæ dominatorem ad Ca-

[1] Bern. libel. de Rom. imp. Ms. Vat. bibl. sign. num. 2013.

[1] Jord. Chr. Ms. Vat. sign. num. 1960. — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 51. — [3] Ant. III. p. tit. XXI. c. 2. § 8. — [4] Ptol. Luc. Hist. Eccl. l. XXIV. c. 40. — [5] Muss. l. XVI. c. 6.

thonam Calabriæ insulam invadendam, quo sibi transgrediendi pateret aditus, obstinata animadversione præmiserat. Hæc quippe detestandæ litis exordia ad totius terrarum orbis scandala solo advertentis Dei sopita judicio ». Hactenus Mussatus, qui licet Henrico addictissimus, id tamen observat ipsum dum cum Ecclesia sensit, secundis rebus potitum : ubi vero in eam cervices extulit, repente vindicta divina obrutum. Nullum etiam veneni Henrico propinati mentionem fecere Cortusii [1], qui hæc tantummodo monumentis prodidere : « Infirmitate captus solvit debitum naturale » ; non Joannes Villanus scriptor candidissimus, suis Florentinis parcere non solitus, quidquam tale scriptis tradidit : non S. Antoninus Villanum solitus exscribere, qui morbo Henrici obitum adscribit : non denique Ptolemæus Lucensis, de quo paulo ante memoravi [2], sed alius quis recentior illum eo additamento fœdavit (1).

26. Commendat Henricum, ut multis virtutibus cumulatum principem Joannes Villanus [3], atque ea laude exornat, neque in prosperis elatum lætitia, neque in adversis dejectum mœrore fuisse. Quibus S. Antoninus consentit his verbis : « Fuit præfatus imperator Henricus VI, (Septimum alii vocant), vir sapiens, justus et gratiosus ; in armis strenuus, Catholicus et honestus : et quamvis secundum genealogiam foret mediocris conditionis, animo tamen magnus, et ut sperabatur, non infima, si longiore vita functus fuisset, egisset ». Ut magnis etiam virtutibus ornatum, cum ad imperium evectus est, a Pontifice commendatum vidimus : sed eas virtutes adepto jam imperio, pristinæ fortunæ oblitus, nimio erga Christi vicarium fastu corrupit ; non enim exigua ejus labes fuit, sprevisse intentatum sibi anathema et vectigale Ecclesiæ regnum, ipsamque ditionem Ecclesiasticam invadere molitum. Et quidem refert Albertinus Mussatus [1], Henricum ad Romam sibi subjiciendam anhelasse, et inter proceres, dum apud Podium Bonizi hyberna ducebat, Romam suam jactitasse ; atque etiam antea Romanis tributa imperasse vidimus. Cum præterea Jacobus Joannis Arloti e stirpe Stephanesia tribunitiam invasisset potestatem, urbanisque munitionibus politus proceres exagitaret, compertum est, Henricum facta cum eodem tribuno coitione Urbis imperium a Romana plebecula per seditionem eblandiri meditatum : « Illo sub magistratu », inquit [2] Mussatus, « denuo compertum est, dispositis ad hujus plebisque libitum rebus præcipue potentioribus fusis, omnia hæc parari Cæsari : ipsum evocandum in Urbem, vehendumque triumphaliter in Capitolium, principatum ab sola plebe recogniturum ». Subdit auctor proceres, Pontificii nempe nominis assertores, cum sibi imminere exitium viderent, conjuratione facta, tribunum in Capitolio oppressisse : « Sicque, inquit, amplissima illa Cæsaris spes sorte casuque sic ferentibus sublata est ». Extant ad hunc tribunum Clementis litteræ [3] hoc anno VI kalend. Februarias datæ, quibus censuras intentat, ni a Romanis opprimendis et invadendis arcibus patrimonii B. Petri absistat, queriturque ab eo injurias Ecclesiæ pro acceptæ dignitatis beneficio reponi ; tum ad Arnaldum episcopum Sabinensem, ut perduellem ad restituenda Romanæ Ecclesiæ jura censuris adigeret. Præfocata tamen ea Jacobi Arloti conjuratione, Henricus ditione Ecclesiastica novis miscenda turbis, vectigalique regno Neapolitano pertentando insidiis non destitit [4] : « Permulta », ait Mussatus, « ad Apulos, Calabrosque ac Romanos per internuntios sciscitare, tractare polliceri, componere sedulis vigiliis ingenti animo studebat ». Tradit prætcrea idem auctor [5],

[1] Gulf. et Albrig. Cort. hist. l. I. c. 21. — [2] Ptol. Luc. Hist. Eccl. l. XXIV. c. 40. — [3] Jo. Vill. l. IX. c. 48.

[1] Muss. l. XI. c. 6. — [2] Eod. l. c. 8. — [3] Lib. VI. Ep. cur. XV. — [4] Alb. Muss. l. XVI. c. 5. — [5] Lib. I. de gest. Ital.

(1) Obiit hoc anno, mense ab annalista indicato, Henricus imperator. Qua in re consentiunt omnes ; de die parvum aliquod dissidium surgit inter coævos scriptores, nam plerique cum Joanne Villani diem XXV Augusti S. Bartholomæo sacram assignant. Alii cum Ferreto Vicentino, et auctore Chronici Modoetiensis, auctore Annalium Forolivensium Rer. Italic. tom. XXII, diem XXIII, seu X kal. Septembris ; alii denique diem XXV præferunt. Germanam emortualem Henrici diem censeo noctem inter diem XXIV et XXV Augusti intermediam quæ utique nox sive ad diem præcedentem, sive ad sequentem commode referri potest. Genus mortis alii aliud assignant. Itali omnes naturali morbo sublatum tradunt, prout et annalista notavit. Qui tamen in eo labitur, quod veterum neminem extitisse ait assertorem fabellæ de illata Henrico nece a monacho Ordinis Prædicatorum, qui incauto illi hostiam Eucharisticam veneno illitam porrexerit. Id quanquam inani rumore sparsum censeo, veteres tamen quosdam habere auctores comperi. Nam præterquam quod legitur in Ptolemæo Lucensi in Vita Clementis, qui asserit hunc, fictum licet et inanem rumorem tamen revera a malefériatis quosdam sparsisse auctores famæ hujus Germanos commemorat Ferretus Vicentinus, quem proinde de vetustate fabellæ hujus testem alterum exhibeo. Nec sane in dubium id revocasse Germanicæ ævi scriptores videntur. Joannes Vitoduranus, qui tunc in Germania agebat, quique addit proditorem eo sceleris inductum fuisse, pollicitatione episcopatus, quem et deinde obtinuit. Narrat vero scriptor idem, Henricum causam mortis suæ sensisse, statimque capellanum suum monuisse, ut raptim haberet, ne post obitum suum, ipse necis hujus auctor teneretur, ac pœnas lueret. Suadentibus vero medicis, ut emeticum pharmacum assumeret ad evomendam cum hostia venenum, id præstare noluisse, quod indecorum id crederet tanto Sacramento, et indignum. Id etiam de genere mortis Martino Fuldensi, qui anno MCCCLXXVIII Historiam absolvit, id Martino Minoritæ, sed tamen ex fama tantummodo, probatum fuit. Tres hosce scriptores debemus Eccardo qui illos inter historicos medii ævi, tom. II vulgavit. Denique Joannes canonicus S. Victoris Parisiensis in Vita Clementis vulgata a Baluzio, Papar. Avenion. tom. I, pag. 1, perhibet id quidem per ora hominum volitasse ; sed medicos coram papa affirmasse nihil se veneni in eo agnovisse. Hæc igitur fama scriptores veteres non latuit. Cujus tamen mendacium egregie arguit Hermannus Cornerus, Ordinis Prædicatorum scriptor, in Chronico quod ad sua usque tempora, annum scilicet MCDXXXV perduxit, vulgavitque Eccardus in historicis medii ævi. Scriptor ille ad annum MCCCXVII, ut impactam viro Ordinis sui calumniam depellat, producit litteras Johannis Bohemiæ regis ejusdem Henrici regis filii quibus testatur sparsi hujus rumoris veritatem investigasse se, mendaciumque deprehendisse, quod et aliis litteris ibidem recitatis, Guido episcopus Aretinus, tum et suis pariter duces imperialis exercitus apud Florentiam constituti confirmant. Quarum litterarum veritas, ne quis cavilletur, publici tabellionis oculatorumque testium auctoritate ibidem stabilitur. Servari vero illas autographas in monasterio Lubecensi Ordinis Prædicatorum scriptor idem perhibet. MANSI.

Henricum indignatum Romanis Pontificiarum partium sequacibus, comminatum si ad Urbem accessisset, acerbis in eos effulminare suppliciis; tum Urbevetere gravem adeo concitasse dissensionem, ut Gibellini contra Pontificios duobus diebus certamen conseruerint, infelici tamen exitu.

27. Refert etiam Henricum classis suæ præfecto ex arcano dedisse imperia [1], ut cum Terracinam applicuisset vigesimo septimo ab Urbe milliario, anchoras defigeret, ipsumque præstolaretur; tum spe et cupiditate jam universum regnum Neapolitanum beneficiarium Sedis Apostolicæ Friderico Trinacriæ rege socio occupasse. Qua in re insigni perjurii flagitio sese devinxit quippe qui suscepturus augustale insigne cardinalibus hæc sacramento spoponderat: « Ego Henricus rex Romanorum imperator promitto, spondeo et polliceor coram Deo et B. Petro, me de cætero protectorem et defensorem fore Pontificis et sanctæ Romanæ Ecclesiæ in omnibus necessitatibus et utilitatibus suis, custodiendo et conservando possessiones et honores et jura ejus, quantum divino fultus adjutorio fuero, secundum scire et posse meum recta et pura fide. Sic me Deus adjuvet et hæc sancta Dei Evangelia ». Quin etiam hoc sacramentum imperialibus sacris delibutus ratum habuit, litterisque pervulgavit [2]. Præterea, antequam Italicam expeditionem duceret, Lausanæ Joanni Molans Pontificio internuntio hæc jurejurando pollicitus erat, cinctusque diademate coram cardinalibus confirmarat [3]: « Ratificamus, confirmamus, recognoscimus, innovamus et de novo concedimus omnia privilegia Constantini, Caroli, Henrici, Othonis IV, Frederici II atque Rodulphi regum et principum seu imperatorum Romanorum, quocumque tempore concessa, super quibuscumque, cujuscumque continentiæ vel tenoris existant, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Romanisque Pontificibus et Apostolicæ Sedi ».

In eorum vero imperatorum litteris contineri Siciliæ citerioris donationem, exploratum est atque Othonem, Fridericum II et Rodulphum professos, Siciliam supremi juris Romanæ Ecclesiæ esse, ac Rodulphum [4] diserte Siciliam non invasurum pollicitum, tum suis locis diximus, allatis eorumdem principum monumentis, tum etiam Othonem IV ob affectatum contra jusjurandum Neapolitanum regnum ab Innocentio III exauctoratum fuisse; adeo ut perjurii et proditionis in Romanam Ecclesiam nota ab Henrico elui non possit, qui ad augendas res suas multa sacramenta de Ecclesiastica ditione, regnoque Neapolitano non invadendis ad religionis speciem nuncuparat, quæ deinde Italiæ, captata ex Pontificis absentia occasione, sibi subjiciendæ desiderio violarit; atque ad pompam tantummodo pervulgata his temporibus fallacia, bellum in Saracenos meditari jactaverit, dum atrocissima inter fideles bella ferebat, quæ perfidus illius assentator Pisanus archiepiscopus inter multas blasphemas voces adversus Clementem, Henrici cupiditatibus injustis reluctantem, effusas initia redemptionis Terræ-Sanctæ, ut refert Mussatus [1], appellabat; unde divina ultione in ipso consiliorum improborum molimine oppressum Henricum existimari potest, ut jam ante indicatum est.

28. Nec levem pariter si asperserat Henricus maculam, cum Romano Pontifice pacem ipsum inter Robertumque adducere meditante, atque litteris suis sacramentum fidei, quo Sedi Apostolicæ se ille obstrinxerat, inculcante, ut ipsi rei componendæ arbitrium deferret, adeo in iras præcipitem effudit animum, ut accersitis pluribus tabellionibus contestatus sit, ac Tabulis publicis consignari jusserit, numquam se Romano Pontifici fidem devinxisse. Cujus exempli pernicies ne in futuros Romanorum reges atque imperatores dimanaret, Clemens, insignem Apostolicam Constitutionem ad tuendam Pontificis Romani auctoritatem dignitatemque edidit [2]; qua, ubi paucis prolusit Christianos imperatores triumpho duxisse Sedi Apostolicæ submittere apices promulgat sacramenta ab Henrico paucis ante diebus extincto, aliisve regibus et imperatoribus præstita præstandave a successoribus, sacramenta fidei appellanda: « Ne quis, inquit, in Romanum assumptus principem vel in posterum assumendus, an juramenta hujusmodi per dictum Henricum imperatorem præstita, et per successores ipsius in futurum præstanda fidelitatis existant, in dubitationem deducere audeat vel super his contrarium adstruere veritati, auctoritate Apostolica de fratrum nostrorum consilio declaramus, illa juramenta prædicta fidelitatis existere et censeri deberi ».

29. *Mortuo imperatore, rerum in melius commutatio.* — Quæ porro, sublato Henrico e vivis, sunt secuta, narrat S. Antoninus [3], tempestatem illam immanem, quam in Robertum Siciliæ regem movebat Henricus, repente sedatam, dissolutum imperialem exercitum, Genuensium Pisanorumque classem dissipatam, inter quos postea magnæ rerum conversiones contigere: Friderici Siculi pariter terrestres copias in Calabriam traductas in Trinacriam se subduxisse, maritimas disjectas irrito conatu domum rediisse; Gibellinos vero, qui in Etruria cum Henrico coitionem fecerant, e spe maxima in metum non minorem deturbatos. At contra Guelphos ex cladis extremæ terrore ad pristinas libertatis spes assurrexisse, describit eleganter Mussatus [4]: « Hujus, inquit, regis interitus hos ad lucem e tenebris, illos ab

[1] Sup. l. xvi. de gest. Henr. c. 5. — [2] Ext. in l. Priv. Rom. Eccl. tom. III. p. 142 et 317. et in arce S. Ang. et in Ms. Vall. sign. lit. B. num. 12, pag. 378. — [3] Ext. de eo Henr. lit. Ms. Vall. B num. 12, p. 284. — [4] Ann. tom. XIII, an. 1207, num. 11. et n. 1215, num. 33. et tom. XV, an. 1275, num. 58, 59. et an. 1279. n. 6.

[1] Alb. Mus. l. xvi. c. 5. — [2] Ext. Clem. Romani *de jurejur.* — [3] Ant. III. p. tit. XXI. c. 2. § 8. — [4] Muss. de gest. Ital. post mortem Henr. l. I. c. 1.

luce conjecit in tenebras : hi vestes lacrymis respersere lugubres, affectus illi dulcibus extulere lætitiis. Zelatrices imperii civitates functum tristibus prosecutæ lamentis, luculentos nutibus ac gestibus ostendere successus, parum fidentes rebus humanis in tantæ allusione fortunæ. At per cæteras qualis ante non fuerat ostensa felicitas; expiatam mundo cladem, supplices matres sacra piis muneribus instaurabant altaria, clerus sublatis crucibus longo cœtu cum laicorum ordinibus urbes ambibat, procedentibus mithratis antistitibus summo uti placato Deo laudes psalmorum concentu conclamans datori pacis post tantæ calamitatis angustias : ardentes noctu faces urbes lustrabant, solaribus æquatæ fulgoribus : novis amicti vestibus populi equorum hastarumque variis institere præludiis : per vicos et fora feminarum cœtus lassis exultavere virorum licentiis : clauso justitio forenses siluere causæ, et singula tacuere judicia, apertis ex indulgentia lata carceribus : actæ sublimes Bartholomæo laudes Apostolo, xeniaque decreta in ejus annua festivitate perpetua, qui in lapsos populos imperii cruciatibus jam bis Apostolica pietate prospexerit, fuso Coradino de Stoph, et hoc Henrico vita sublato. Sic veluti mutatis mundi vicibus, mutati singulorum affectus, et diversa mundi facies gentes alteravit Italicas ».

30. Obortos exinde novorum bellorum motus inter Siciliæ ac Trinacriæ reges, cum Robertus de Friderici perfidia ultionem, occupatamque ab hoste Calabriæ partem et Trinacriam repetere vellet, narrat subjectis verbis memoratus Mussatus [1] : « Lacessitus a Friderico Aragonensi, Siciliæ dominatore, Robertus Apuliæ rex, qui Henrico junctus Cæsari regno orbandum ipsum pariter constituerat, inque ejus necem exitiumque pariter conjurarat, quamquam post, illo extincto complice, ipse Calabriam terram ingressus Rheginos deditione civitatis sibi asciverat, ad reliqua indeficienter processurus ; ipseque undecumque copias suas augendas, ut tanta molientem retunderet, decernit : nec ea duntaxat repulsa, si prospere res succedant contentus ; sed ad veterem dirimendam novo bello regni Siciliæ litem, quam Bonifacius papa VIII semipacatam multo studio reliquerat, animum erexit ». Perculsus eo metu Fridericus delatam a Pisanis urbis præturam respuit [2]. Illi itaque Uguticnem Fagiolanum Guelphorum Etruscorum metu sibi præfecere [3] : quos etiam Jacobi regis Aragonum Sardiniæ jura armis repetere meditantis terror angebat [4]. At intermissum a Jacobo Sardicum bellum, extractumque in aliud tempus, refert Surita [5], de quo agetur inferius : nunc ad Venetos digredimur.

31. *Veneti supplices ab interdicto liberati, privilegiis redintegrati.* — Decreverant [6] illi jam ante ob Ferrariam oppugnatam an. MCCCX Carolum Quirinum et Franciscum Dandulum oratores, isque concordiæ tractatus, cum non levibus implicitus difficultatibus esset, ad triennium fuerat productus : cum interea temporis excedente e vivis Petro Gradenico, qui Ferrariam ditioni Venetæ adjungere erat molitus, Marinus Georgius anno hujus sæculi undecimo vigesima tertia Augusti die habenas reipublicæ capessivit : cujus ducatus toto tempore Venetam provinciam sub anathemate luxisse, refert Appendicis ad historiam Andreæ Danduli auctor [1], eoque post menses decem ac dies totidem infelici imperio ac vita abeunte, Joannes Superantius die Julii decima tertia superioris anni dux renuntiatus, ut eam labem amoveret, omnes nervos intendit. Demum composita controversia Clemens censuras omnes, quibus Venetos ob invasam Ferrariam ac sæpius bello tentatam devinxerat, Apostolica auctoritate dissolvit, dato ea de re ad eumdem Joannem Superantium ducem ac senatum Diplomate [2] VII kal. Februarii consignato, in quo, ubi fusa oratione descripsit inflictas ab ipsis vivo duce Petro Gradenico injurias, atque irruptiones hostiles : tum incussas iis a legatis atque ab Sede Apostolica censuras de quibus ante suo loco egimus, subjicit :

32. « Postmodum Deus et pater luminum, misericordiarum Dominus insensibilitatis præfatæ duritiam rore suæ infusionis emolliens, vosque de tenebris vocans in delectabile lumen suum, sic cordium vestrorum oculos illustravit, quod devota pœnitudine ducti ad Ecclesiæ suave gremium saniori directi consilio rediistis, et per dilectum nobilem virum Franciscum Danduli et quondam Carolum Quirini de prædicta terra Venetiarum, adhuc viventem, vestros et dicti Petri syndicos et procuratores ad hæc pro vobis et eodem Petro, (de Gradenico olim duce loquitur), et toto districtu vestro, singulis personis ipsius, dictisque subditis et fidelibus vestris plenum et sufficiens a vobis et ab eo mandatum habentes, (publicas ea de re a duce ac senatu datas Tabulas jam ante suo loco attulimus) [3], quos propter hæc ad Sedem Apostolicam destinastis, super prædictis excessibus, injuriis, damnis et violentiis ; occupationibus, spoliatione seu spoliationibus, deprædationibus et molestiis, ac omnibus aliis et singulis supradictis, nostram et ejusdem Sedis gratiam et misericordiam implorastis humiliter ; et cum multæ reverentiæ et devotionis supplicastis instantia, quod vos et alios dictis ligatos sententiis ab eisdem absolvere, dictosque relaxare processus et pœnas remittere dignaremur, se pro vobis, (nimirum Joanne Superantio, qui exercitum in ditionem Ecclesiasticam infuderat, ac senatu,) Petro, (Gradenicum defunctum intelligit), ac aliis supradictis,

[1] Muss. l. II. de gestis Ital. c. 5. — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 5. — [3] Id. eod. c. — [4] Clem. l. IX. Ep. com. CCLXXXIX. — [5] Sur. ind. l. II. — [6] An. Chr. 1310. num. 132.

[1] Ms. Append. ad hist. Andr. Dandul. — [2] Clem. l. VIII. Ep. com. CXX. Ext. typis cusa an. 1606, ex Vat. typog. inter monitor. et declarat. excom. cont. Venet. — [3] An. Chr. 1310. num. 31.

(ii erant Vitalis et Michael, qui Ferrariæ præfecturam gesserant,) quorum nomine procuratores erant et syndici, ut prædicitur, constituti super eisdem excessibus, injuriis, violentiis atque damnis, occupationibus, spoliatione seu spoliationibus, deprædationibus, molestiis et omnibus aliis supradictis, et eorum quolibet; nostris et Ecclesiæ prædictæ stare et parere mandatis et beneplacitis offerentes. Et tandem in nostra et fratrum prædictorum præsentia in consistorio publico clericorum et laicorum adstante copiosa multitudine et constituti in vestras et Petri ac aliorum animas præfatorum super his juramentum super sancta Dei Evangelia ab eisdem corporaliter præstiterunt.

33. « Et licet Petrus præfatus postmodum decessisset, dictus tamen Franciscus syndicus, te Joanne duce præfato ad hujusmodi ducatus dignitatem assumpto, (inter Petrum Gradenicum ac Joannem Superantium medius ducatum tenuit, ut indicavi, Marinus Georgius, quo rempublicam moderante cœptus concordiæ tractatus intermissus,) ab instantia hujusmodi supplicationis non destitit; sed continue apud Sedem Apostolicam moram trahens, super præmissis pro vobis Joanne duce ac consilio et commune et aliis antedictis nostram et Ecclesiæ præfatæ gratiam et misericordiam, ut prius, suppliciter imploravit.

« Nos vero, qui talem nostri clementissimi Salvatoris, cujus tenemus vices in terris, erga filios hominum novimus pietatem ». Et infra: « Qui ipsos, cum de profundo malorum ad viam redeunt veritatis, desuper abundanti miserationum suarum multitudine suscipit, nec eos quantumvis exiguæ conversionis mercede patitur vacuari, vestigiis inhærentes; et illius cœlestis patris familias, qui de regione longinqua filio redeunti misericordia motus occurrens, desideranter in oscula prorupit, illius exemplis salutaribus moniti, et divinis institutionibus informati; vobis quamvis gravitas excessuum prædictorum, grandium pœnarum acerbitatem importet, ejusdem matris Ecclesiæ brachia liberaliter aperimus, in amplexus et oscula filialis dilectionis occurrimus, vobisque stola prima munda et nitida renovatis, Franciscum syndicum supradictum, in vestros et singulorum subditorum ac fidelium et Vitalis prædictorum, et uniuscujusque vestrum et ipsorum personas, etiamsi personæ Ecclesiasticæ forent, a dictis excommunicationum sententiis eadem auctoritate absolvimus, et processus omnes et singulos, ac pœnas, sententias, aggravationes, per nos et cardinalem ac nuntios supradictos, et quemlibet eorum vel alium seu alios, de mandato ipsorum, seu quemvis alium contra vos et terram, fideles et subditos vestros, et clericos ipsius terræ vestræ Venetiarum, habitos, promulgatos et factos; necnon et inhabilitatis notas, quas vos et iidem fideles et subditi, dictæque terræ vestræ Venetiarum clericis incurristis; ac confiscationes de vestris et fidelium et subditorum eorumdem bonis, et interdictiones contra vos et eosdem fideles et subditos occasione præmissorum, ut præmittitur, factas; de speciali gratia remittimus, tollimus et etiam relaxamus: vosque et eamdem terram vestram Venetiarum, communioni, participationi et commercio fidelium eorumdem, omnibusque privilegiis, libertatibus, immunitatibus, feudis, juribus et bonis immobilibus, quæ habebatis in dictis civitate Ferrariensi et districtu vel alibi; ac bonis mobilibus, quæ habetis, tenetis vel possidetis per vos vel per alium, seu alios ubicumque, et honoribus, habilitati, famæ ac statui pristinis; teque specialiter ducem eidem dignitati ducatus, dictisque pristinis famæ ac statui, honori et alias plene et in integrum restituimus et redintegramus totaliter de gratia speciali.

« Notarios quoque ipsius terræ vestræ per dictas nostras sententias tabellionatus privatos officio ad ipsum officium plene restituimus, decernentes de Apostolicæ plenitudine potestatis, Instrumenta postmodum confecta per eos plenam obtinere roboris firmitatem. Vassallos equidem et fideles vestros in obligationem, qua tenebantur vobis tempore processuum prædictorum, reponimus et reducimus, ipsosque illi volumus subjicere. Illos autem ex vobis, aut fidelibus, vel subditis vestris, si qui forsan de nostro, aut cardinalis sive nuntiorum prædictorum mandato vel auctoritate per quoscumque clericos vel laicos, communitates aut universitates detineantur ubique terrarum, volumus juxta juris exigentiam relaxari. Cum eisdem vero personis Ecclesiasticis, quæ contra prædictos nostros, aut cardinalis seu nuntiorum præfatorum, et quorumlibet aliorum processus ratione prædictorum, quavis auctoritate habitos veniendo, excommunicationis sententiam incurrerunt; ipsaque ligati sententia celebrando divina, vel immiscendo se illis, non tamen in contemptum clavium, irregularitatis maculam contraxerunt, sicque ligati se fecerunt ad ordines promoveri, dummodo alias rite statutis a jure temporibus ad eos ordines sint promoti, super eadem irregularitate, et quod in eisdem ordinibus licite valeant ministrare, et ad superiores etiam promoveri, et quælibet Ecclesiastica beneficia cum cura vel sine cura, etiamsi dignitates, personatus, officia, vel administrationes existant (non obstantibus processibus et irregularitate prædictis) licite valeant obtinere, eadem auctoritate Apostolica dispensamus. Clericis autem et religiosis præfatis, qui de nostro, ut prædicitur, seu cardinalis, vel nuntiorum præfatorum et aliorum quorumcumque Apostolica vel alia quavis auctoritate seu mandato de dictis civitate Castellanensi, et terra Venetiarum vel locis, ut prædicitur, ad decem milliaria eisdem civitati et terræ propinquis recesserunt, redeundi ad civitatem, terram et loca prædicta, ibique ut primitus commorandi plenam licentiam elargimur. Nulli ergo, etc. Datum Avin. VII kal. Febr. anno octavo ».

34. Duriorem in Venetos Clementem se præbuisse ferunt [1], cum cœptum triennio ante sub Petro Gradenico pacis tractatum abrupissent, eosque Franciscum Dandulum misisse, qui ad flectendum Pontificem, captandamque misericordiam catena collo injecta, ac vili cultu ad Clementis pedes, cum mensæ accubuisset, se abjecerit, suscepto sponte eo squalore, ut patriam censurarum vinculis liberaret: dein, licet a nonnullis humana arrogantia tumidis cognomen Canis ob id retulisset, demum tamen Numine divino ejus Christianam demissionem et charitatem in patriam exornante, ducales apices assecutum. Flexus itaque a Dandulo Clemens ad misericordiam, illam amplissima venia explicuit [2].

35. Cum vero inter cæteras pœnas, quibus Venetos in discordia affecerat, ipsorum bona ubivis terrarum comperta fisco addixisset, admissis iis in gratiam, ad Christiani orbis antistites, reges ac principes scripsit [3] ut pristina bona Venetis restituerent: tum etiam ad exercendam mercaturam, privilegiis antiquis ac libertate, quibus eos privarat, potiri jussit. Delevit [4] pariter eam infamiam, qua ipsorum posteros ad quartam progeniem asperserat, ut ad sacerdotia ac munera Ecclesiastica gerenda idonei non censerentur. Denique ut pristinam in eos benevolentiam explicaret, vetera privilegia, quibus olim Ferrariæ dum Atestini principes Opizo et Azo illi imperitabant, fruerentur, redintegranda constituit [5]: atque abbati Albaterrensi et decano Meldensi, ac Galharde e Casa canonico Constantiensi, ut quæ illa fuissent, explorarent, iisque adjicerent, vel detraherent, aut illustrarent, temperarentve quidquid visum esset, provinciam dedit. Decrevit tamen, ne in posterum Venetorum dux aliive ex ea republica agros, aut immobilia bona in Ferrariensis comitatu aut urbe, sine Apostolicæ Sedis facultate, intentata eorum jactura, sibi comparare possent.

36. Discussis itaque ab abbate et decano Apostolicis nuntiis, veteribus Ferrariensium cum Venetis pactis, quæ a ratione atque æquitate non abhorrebant, licet ea Ferrarienses sine Apostolicæ Sedis auctoritate inire non potuissent, alendæ tamen concordiæ causa redintegravit, datis ad Joannem Superantium ducem et senatum ac populum Venetum litteris [6], quibus inserta sunt ea pacta conventa, quæ Pontificia auctoritate corroborata atque ita consignata sunt: « Dat. et actum Aven. in domo domini Jacobi Montanerii, quam habitat dictus dominus Onufrius sub anno Domini a Nativitate MCCCXIII. Indict. XI. Pontificatus domini Clementis papæ V anno VIII, die Veneris, XVI mensis Februarii ». Quibus solito more confecti Diplomatis Apostolici diem Pontifex adjicit : « Dat. Aven. XIII kal. Martii, Pontificatus nostri an. VIII ». Ne porro tanta maturitate consilii sancita pacta temere infringerentur, Pontifex Roberto Siciliæ regi, qui Ferrariæ administrationem a Sede Apostolica susceperat [1], præcepit [2] ut quamdiu urbi præfuisset, daret operam ut a suis administris religiose servarentur. Tum Patavino episcopo munus imposuit [3], ut ad conventa illa Ferrarienses ac Venetos, incussa censurarum religione, obstringeret.

37. *Ecclesiæ Leodiensi et Academiæ Salmanticensi provisum, et Hospitalariis bona Templariorum collata.* — Admovit pariter Clemens ad tuenda aliarum Ecclesiarum jura studium Apostolicum, atque in primis Guidonem episcopum Cameracensem, licet regi Romanorum fidem non devinxisset, a Cameracensi tamen clero excipi jussit [4], cum interregnum esset; contrariasque in ea re consuetudines rescidit, Adolpho etiam episcopo Leodiensi, qui gerendæ illi Ecclesiæ adhibitus fuerat cum prædecessor, ut vidimus, Romæ dum oppositos obices, ut in Basilicam principis Apostolorum penetraret, perrumpere nitebatur, captus ac gladio proditione cæsus obiisset, suo duce orbato Romano imperio, cujus administratio interregni tempore ad Pontificem Romanum devolvitur, regalia ad Romanorum regibus vel imperatoribus tradi solita Apostolico Diplomate contulit, ne jura illius Ecclesiæ obsolescerent, deperirentve.

In Hispania cum Salmanticensis Academia, quam a Ferdinando Palentia eo traductam vidimus [5], ob subducta magistris stipendia, quæ olim regia liberalitate fuerant attributa, penitus obsolesceret, restituendæ pristinæ illius dignitatis cupidus Berengarius archiepisc. Compostellanus a Clemente precibus contendit, ut Apostolicam sollicitudinem in ea instauranda collocaret : qui, de totius rei circumstantiis ab archiepiscopo edoctus, tertiam partem tertiæ ex decimis archiepiscopatus Compostellani subductæ in ludi litterarii magistrorum ac doctorum stipendia, exarato pridie idus Octobris Diplomate [6], attribuit. Hæc in pacis artes colentes, ac dantes operam rei litterariæ beneficia conferebat Clemens.

Nec belli sacri studia amplexos gratiarum munerumque expertes reliquit : Hospitalariis enim equitibus omnia bona quæ Templariorum fuerant in regno Balearico, in quo Sancius Jacobo successerat, attribuit : eos vero censuris devinxit, qui excurrente mensis spatio decreta bona non consignassent Hospitalariis iisdem. Cæterum ut commodorum et honorum, quibus potiti erant in eo regno Templarii, compotes ; ita ad onera, quæ ad illos incubuerant, obstrictos jussit esse [7]. Quod cum æquitati consentiret, non in regno Majoricano modo, verum in cæteris regnis ac provinciis

[1] Sabell. Ennead. l. IV, c. 2 exemp. ill. Venet. — [2] Lib. VIII. sup. Ed. com. CXX. — [3] Ep. com. CXXII. — [4] Ep. com. CXXI. — [5] Ep. com. CXVII. — [6] Ep. CXVIII.

[1] Alb. Muss. l. XI, c. 2. — [2] Lib. VIII. Ep. com. CCCXXI. — [3] Ep. CXIX. — [4] Lib. IX. Ep. com. CXXII. — [5] Annal. tom. XIII, an. 1239, num. 36. — [6] Ext. apud Joan. XXII. l. VIII. Ep. com. DCDLXXXIX. — [7] Ep. CDVI.

etiam servandum edixit[1] ineunte anno idibus Januarii: ac si in eo Diplomate, quo Hospitalariis Templariorum bona fuerant addicta, expressum scriptoris negligentia, aut occupatione nimia non esset ea quæ munera obstricti fuissent Templarii; sui tamen fuisse consilii, ut sicut in eorum bona, jura, immunitates ac privilegia, ita in armorum in Saracenos gerendorum onera succederent; tum regibus, principibus ac præsulibus ad ea officia ac munera præstanda, quibus tenebantur Templarii, cum vinculis traditi fuere, devincti forent.

38. Ad eorum vero jura e principum manibus vindicanda vicissim Clementem incubuisse, Apostolicæ docent litteræ ad Robertum Siciliæ regem datæ[2], quibus ipsum objurgat castra, oppida ac juris dicundi auctoritatem, quæ in Provincia obtinuerant Templarii, in Hospitalarios non transmisisse, quamvis alia iis bona permisisset: non latere regem incussas graviores censuras omnibus, qui hujusmodi bonis, aut juribus manus non amovissent; sequerentur exemplum Philippi Francorum regis, qui omnia liberaliter Hospitalariis refudisset. Ex quibus a Philippo Francorum rege gravior calumnia, a plerisque auctoribus illi aspersa, detergitur, dum aiunt ex nimia cupiditate, qua Templariorum bonis inhiabat, ipsos delere meditatum: si enim impulerat eum avaritia, quomodo tandem fieri potuit, ut purissimas ab iis bonis manus servaret, ut testatur Clemens, cum maxime alii reges ab iis bonis sibi non temperarent?

39. Incitatum igitur ipsum bono zelo, atque impietatis odio ferro flammaque insectatum Templarios, par est credere: quem etiam sequenti anno in eos legum acerbitatem exeruisse auctores docent. Cum enim Pontifex suppresso, ut vidimus, Templariorum Ordine, illius familiæ equitum causæ cognitionem Synodis provincialibus detulisset; reservata tamen Sedi Apostol. supremi magistri causa, ac visitatorum Franciæ, Normaniæ, Aquitaniæ, Pictaviæ, Provinciæ et nonnullorum, quos Terræ Sanctæ magnos præceptores vocabant, ut justam ipsis ad expianda scelera pœnam infligeret; atque adeo exeunte hoc anno, nimirum XI kal. Januarias Arnaldo episcopo Sabinensi, et Nicolao tit. S. Eusebii, atque Arnaldo tit. S. Priscæ presbyteris cardinalibus provinciam dedisset, ut cognita eorum causa ipsos absolverent damnarentve; instituto judicio agendæ pœnitentiæ addicti sunt, dataque a Clemente impetia, ut ipsis ad vitam sustentandam nonnulla Ordinis vectigalia attribuerentur: sed cum illi confessa ut vi extorta revocassent, proximo anno flammis traditos fuisset narrat Bernardus[3]: « Anno, inquit, Domini MCCCXIII, (numerat more suo annos ab Annuntiationis die festo,) in vigilia B. Gregorii papæ, in die Lunæ, Parisiis fuit combustus magister Ordinis quondam Templi cum quodam alio magistro ejusdem quondam Ordinis præceptore, qui tamen fuerunt prius cum peritorum et prælatorum consilio ad agendum aliam pœnitentiam judicati. Sed audiens rex Philippus et curiales consilii, quod dicti Templarii confessiones suas revocabant, dicentes se falsa fuisse confessos, eosdem Templarios indilate perduci fecerunt ad locum supplicii et combusti, judicio alio minime exspectato. Erant autem Parisiis præsentes duo S. R. E. cardinales ». Quæ ex parte in Chronico Pontificum ejusdem auctoris repetuntur[1], iisdemque recensentur verbis in gestis manuscriptis[2] Clementis V.

Suspicati sunt nonnulli, præcipue recentiores, ipsos inique fuisse oppressos, ac plurima insignis constantiæ et innocentiæ argumenta edidisse, prodiderunt, inter quos Paulus Æmilius hæc refert[3]: « Sunt auctores[4] non obscuri Jacobum Burgundionem Ordinis principem, cum productus ad supplicium circumfusa ingenti multitudine, dum pyra exstruitur, staret, proposita vitæ spe ac impunitate, si quæ in custodia fassus de se suisque esset, nunc quoque confessus veniam publice peteret, hujusmodi verba fecisset: Ego nunc supremis rebus meis, cum locum mendacio dari nefas sit, ex animo vereque fateor, me ingens in me meosque scelus conscisse, ultimaque supplicia cum summo cruciatu promeritum, qui in gratiam, quorum minime decuit, dulcedineque vitæ flagitia impia sceleraque ad tormenta ementitus sum in Ordinem meum, de religione Christiana optime meritum: nec mihi nunc vita opus est precaria et novo super vetus mendacio retenta. Exin rogo impositum, ac admoto paulatim igne primoribus pedibus ad exprimendam scelerum confessionem, ne tunc quidem, cum reliquo corpore depasto vitalia fœdo nidore torrerentur, ab hujus orationis ullam significationem præbuisse, neque ipsum, neque duos cum ipso supplicio affectos nobilissimos ejus Ordinis viros, quorum alter esset Delphini Allobrogis frater ». His consentanea narrat Massonus[5] additque horum cineres ut martyrum collectos a nonnullis: tum in eam abit sententiam, Templarios injuste eversos, ac Philippum impietatis, Pontificem inclementiæ accusat. Sed is parum attendisse visus est adhibitam a Clemente et Œcumenica Synodo in abolendis Templariis consilii maturitatem, testium gravissimorum multitudinem; tum maximum Templariorum numerum, qui nullo metu objecto coram Pontifice et cardinalibus defectionem a fide, aliaque scelera fassos, diximus suo loco. Porro Templariorum Acta[6] judiciaria, quæ servatum in eos æquitatis et legum Ordinem ostendunt,

[1] Ep. com. LXXXVII. — [2] Reg. post Ep. CDVI. — [3] Bern. Chron. Franc.

[1] Bern. Chr. Rom. Pont. — [2] Gesta Mss. Clem. V. Vall. bibl. et Ms. Vat. bibl. sign. num. 3765. in Clem. V. — [3] Paul. Æmil. in Phil. Pulch. — [4] Jo. Vill. l. VIII. c. 92. Mass. in Phil. Pul. Sabell. Ennead. 9. l. VII. Bosius hist. eq. Hier. p. 2. l. I. — [5] Mass. in Phil. Pul. — [6] Ext. in arce S. Ang. ext. de eod. Ms. Vat. sig. n. 4011.

in Molis Adrianæ Archæo servantur, tum etiam in Archivo Avenionensi reperta [1] legato Octavio cardinale Aquaviva Romamque advecta. Sed de funesto rerum supplicio, ad lætum sanctissimi viri memoriæ consecrationem orationem traducamus.

40. *Cælestinus V SS. Catalogo adscriptus.* — Relatum fuisse inter sanctos hoc anno Cælestinum V, Rom anum olim Pontificem, qui ut divinis rebus liberiorem animum transfunderet, angustissimam omnium dignitatum inaudito exemplo exuerat, narrat Bernardus [2] : « Anno, inquit, Domini MCCCXIII, quinta die Maii, in sabbato, apud Avenionem, ubi tunc curia residebat, fuit frater Petrus de Murrone quondam Cælestinus papa V canonizatus, et sub nomine S. Petri confessoris sanctorum confessorum Catalogo annotatus per Clementem papam V, Pontificatus sui anno VIII, a transitu vero præfati S. Petri anno XVII, et ejus festivitas fuit instituta, XIV kal. Junii celebranda, qua die exiverat ab hoc mundo ». Promulgavit Clemens Apostolico Diplomate decretos illi sanctorum honores, in quo præcipua vitæ sanctissimæ exempla, editaque miracula perstrinxit.

« Clemens, etc.

« Ut autem ad ædificationem Christifidelium saltem pauca exprimantur de multis, quæ sint velut informativa quædam exemplaria vitæ nostræ; ipse sicut pluribus et fide dignis testimoniis est probatum, vestium splendorem ac levitatem despiciens, in quibus amatores hujus sæculi delectantur, ciliciis de pilis equorum factis, reticulatis pariter et nodosis, vestibus quoque aliis vilibus multum et asperis tegebatur. Ad nudam quoque carnem catenam ferream, et circulum quandoque ferreum deferebat. Lecti etiam mollitiem declinans (ne caro petulanter lasciviens noxie moliretur in spiritum) in terra aut nudis tabulis dormiebat, vel in cancellatis craticulis, vestitus cilicio et pannis solitis, præcinctus lumbos catena ferrea aut circulo : pro pulvinari vero ligno aut lapide, seu dura re alia utebatur; et (quod pæne importabile est) sanus vel infirmus lectis aliis non est usus. Studens etiam pro viribus domesticum domare hostem, ne prævalere posset spiritui, nec infirmus carnibus vescebatur. Vinum vero non bibebat, nisi rarissime, sic tamen dilutum, ut videretur vini speciem non habere. Semper quoque nisi diebus Dominicis, jejunabat. Sex nihilominus quadragenas singulis annis faciens, mentem, non ventrem reficere cupiendo, affligebat in ipsis solito durius carnem suam. O stupenda et aliis insueta rerum materies, cernere hominem, in carne degentem mortali et fragili, sub tam austeræ et longæ macerationis pondere non cadentem! In tribus namque quadragenis in pane et aqua jejunabat continue, et quandoque cum solis foliis caulium absque pane. Interdum autem solis pomis, vel castaneis, seu granis fabarum mollificatis in aqua, aut crudis rapis tantummodo vescebatur. In cæteris vero quadragenis uno tantum ferculo utebatur, insipido tamen et in modica quantitate. In harum vero quadragenarum aliquibus (quod naturæ humani corporis est horror) usus est pro veste solo cilicio : in quibusdam vero cilicio, et super ipsum lorica, cujus pondere caro ejus per subintrantes nodos cilicii, ut testantur ejus socii, aliquotiens disrumpebatur. Et revera hæc in homine isto sancto supra hominem gerebantur : ad hæc enim ferenda tam gravia virtus humana non videtur posse sufficere, sed divina potius in ipso habitans hoc gerebat.

41. « Hic beatus vir, jam mortificatis spiritu carnis desideriis et repressis, summe devotus Deo, orando assidue animum ad Deum tenuit firmiter elevatum. Ipse etenim ad Matutinas laudes media nocte surgebat : ipsisque dictis legebat psalterium cum litania et collectis quampluribus ac crebris genuflexionibus et disciplinis duris carnem suam cum vitiis concupiscentiæ crucifigens. In aurora vero, missa per ipsum celebrata, iterum devote incipiens ibi psalterium ubi dimiserat, orare usque ad horam tertiam non cessabat. Ne autem ipsum reperire posset diabolus otiosum, laborabat propriis manibus, scribendo, vel suendo cilicia, seu faciendo aliud opus honestum et utile ab hora tertia usque ad nonam. Post cibum denique sumptum usque ad noctem profundam perseverabat cum Deo, ab oratione, fervente spiritu, non relaxans. Morum etiam honestate venustus, odore suæ sanctitatis vitæ communiter jam disperso, ad suum multos attraxit aspectum, et quamplures oberrantes per vitiorum abrupta reduxit ad Deum suis sanctis exhortationibus et exemplis. Nec mirum, nam ipsum reddebat cunctis communem charitas, obedientia promptum, placidum humilitas, pietas patientibus coafflictum, decorum puritas, parcimonia mirabilem, honestatis maturitas reverendum, benignitas hilarem, constans quoque virtus animi in adversis et prosperis uniformem.

« Denique vir sanctus cupiens divinum ampliare cultum, congregationem monasticam sub B. Benedicti regula, superadditis ei statutis arctissimis, ordinavit; ubi fratrum suorum Deo famulantium adaucta multitudine numerosa, fundatisque locis non paucis, in quibus Christus Jesus ab ipsis jugiter laudaretur, vixit cum eis, cunctis florens virtutibus, ac eximiæ sanctitatis operibus informans et reformans universos. Verum quia non erat expediens, quod tantæ sanctitatis odor in solo uno mundi angulo sentiretur; sed potius quod ad ædificationem cunctorum fidelium circumquaque per mundum promptius spargeretur, dispensatione provida ad summum Pontificatus apicem est provectus : in quo totus idem ipse manens, qui fuerat sub præcelsæ dignitatis habitu, nec vitam eremiticam, quantum fas servare fuit

[1] An. Chr. 1594. sign. p. ult. num. 1. — [2] Bern. Chron. Rom. Pont. et Ms. Vat. bibl. sign. num. 3765. in Clem. V.

nec animum derelinquens, novit inter epulas esse sibi summe austerus et abstinens, inter amplas divitias summe pauper. At vero hic vir simplicitatis miræ, et in spectantibus ad regimen universalis Ecclesiæ inexpertus, utpote qui a teneris annis usque ad senium elongatus a mundo cor suum mundanis rebus non accommodaverat, sed divinis, reflectens prudenter suæ considerationis intimæ oculum ad seipsum, honori papatus cessit et oneri libere et ex toto, ne ob prædicta posset ex suo regimine quodcumque periculum universali Ecclesiæ provenire, et ut turbativa Marthæ sollicitudine declinata, vacare posset secus pedes Jesu contemplationis otio cum Maria. Post hæc itaque divinæ vacans contemplationi, assidue usque ad ejus obitum, quo beata illa anima carnis evasit ergastulum, cœlos petens, sanctissimam vitam duxit.

42. « Et quia multum conveniens erat, quod ille, quem Deus in mente perfuderat tot et tantis charismatibus gratiarum, clarus mundo colendusque divinæ virtutis testimonio appareret, non defuere divina miracula in quolibet statu suo, ante papatum videlicet, in papatu, ac etiam post papatum, in ejus vita pariter et post mortem, voce clamosa proloquentia ipsius imitandam cunctis eximiam sanctitatem, etc. » Adjungit plura insignia miracula ejus ope edita, cæcis oculorum lumen, ægris valetudinem, contractis liberum membrorum usum restituta : nec minora in Pontificatu ac post eum abdicatum, tum in extremo vitæ actu et post mortem collata ad ejus preces opemve imploratam divina beneficia : ob quæ prodigia cœlestia eum sanctorum numero aggregatum pronuntiet : utque fidelium pietatem incitet ad colenda illius sacra lipsana, hæc addit, quæ cum desint in Bullario, duximus afferenda : « Et ut ad venerabile ejus sepulchrum ardentius Christiani populi confluat multitudo, ac celebrius ejusdem confessoris colatur festivitas, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui cum reverentia illuc in eodem festo annuatim accesserint, ipsius suffragia petituri de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, quinque annos et quinque quadragenas, accedentibus vero annis singulis ad prædictum sepulchrum, infra ejusdem festi Octavam, unum annum et unam quadragenam de nunc injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Dat. Avenion. III. non. Maii anno VIII ».

SEDES VACAT ANNUS 1. — CHRISTI 1314.

1. *Robertus creatus a Clemente imperii vicarius.* — Invexit Christiano orbi annus a Virginis partu decimus quartus supra millesimum trecentesimum, Indictione duodecima, funestas rerum conversiones, tristiaque Clementis V ac Philippi Francorum regis funera, quibus suscepta in Viennensi Œcumenica Synodo recuperandæ Terræ-Sanctæ consilia, atque anno superiori a tribus crucesignatis regibus provecta concidere : inde discordiarum turbo Ecclesiam concussit, et cardinales ob contrarias cupiditates nullum hoc anno Pontificem fidelibus dedere. Auxere hæc mala electorum principum divisa suffragia, partitique sunt inter se Germaniam ferro flammaque duo reges. Ungariam invasit Tartarus : Angli et Scoti mutuis se cladibus attrivere : in Hispania sub Alfonso puero Castellæ et Legionis rege tumultuati populi : Catalani in Græcia Gallici generis Catholicos oppressere; ac præter vetera in Italia Guelphorum Gibellinorumque odia Robertus Siciliæ rex in Fredericum Trinacriæ regem expeditionem duxit. De quibus singulis dicturi, a rebus Italicis ducemus initium.

2. Cum ab obitu Henrici suo principe orbatum esset Romanum imperium, Pontifex ad quem de vacante imperio curæ spectant, Robertum regem studiosissimum Sedis Apostolicæ, quem anno superiore Urbis senatorem designaverat, ac Ferrariæ, Emiliæ, ditionisque Ecclesiasticæ maximæ parti ad continendos in officio populos, ac reprimendos exultantes Gibellinos antea præfecerat, vicarium imperii in Italia, Genuensi ditione excepta, creavit [1], ut terras imperio obnoxias sua prudentia moderaretur : objecta tamen graviorum censurarum religione ipsum obstrinxit ut bimestri

[1] Lib. IX. Ep. com. CCXIX. ext. ca lit. in arc. S. Ang. Ms. in Arch. in fer. Avin.

elapso, postquam creandus Romanorum rex a Sede Apostolica fuisset in Cæsareo fastigio confirmatus, accepta gubernacula deponeret. Sed exorta in imperio dissensione civili, cum electi reges recusarent Pontifici controversiam æquitate dirimendam permittere; ac Ludovicus Bavarus, victo æmulo, Clementi successorem capitali insectaretur odio, accidit ut Robertus vicariatum in Italia diutissime armis sibi asserere contenderit, nec nisi atrocibus bellis, quæ plures annos tenuere, fessus ex ea dignitate discesserit.

« Clemens, etc. charissimo in Christo filio Roberto regi Siciliæ illustri, vicario imperii a nobis in Italiæ partibus subjectis imperio constituto, salutem.

« Nos, ad quos Romani vacantis imperii regnum (regimen) pertinere dignoscitur, attendentes quam avide Italiæ partes, præsertim quæ ad imperium ipsum pertinent, rectorem exigant strenuitate, prudentia et potentia utique præditum, cujus providentia tuta inter improbos innocentia perseveret, et in ipsis improbis nocendi facultas et audacia, quæ contemptum consuevit parere, refrænetur (his præcipue temporibus) et requirant; necnon et in consideratione deducto, quod nos, ad quos negotia undique velut ad mare flumina confluunt, præmissa per nos exequi non valemus; necessarium fore prospeximus, ut alii præfati curam regiminis committere debeamus, ut ibi nos præsentes esse non possumus, nostra saltem per eum auctoritas præsentetur.

3. « Exactæ igitur deliberationis examine præcedente, ad te fili charissime, quem nobis et Ecclesiæ Romanæ devotum novimus; cujusque prudentiam, strenuitatem ac potentiam experientia in magnis et arduis probata negotiis luculentius manifestat, nostræ considerationis oculos convertentes, te de fratrum nostrorum consilio in partibus ipsis, dicto tamen subjectis imperio, civitate Januensi cum districtu, territorio et pertinentiis suis certis ex causis dumtaxat excepta, vicarium in temporalibus usque ad Sedis Apostolicæ beneplacitum constituimus generalem; plenam tibi potestatem et liberam tenore præsentium concedentes, ut dictum vicariatus officium per te vel alium seu alios, quem vel quos ad hoc idoneos reputaveris, durante beneplacito valeas exercere : ea videlicet apposita lege, quod postquam rex Romanorum a nobis vel nostris successoribus approbatus, regnare cœperit, tu ex tunc ultra duos menses eodem officio non utaris : et si forte contrarium feceris, personam tuam excommunicationis, terram vero interdicti sententiis, quas propter hoc ex nunc ferimus, decernimus subjacere; nobis nihilominus reservantes expresse, quod civitates, castra et loca alia, in prædictis partibus consistentia, de quibus nobis visum fuerit expedire, ab hujusmodi generali concessione, quandocumque et quotiescumque nobis visum fuerit expedire, possimus eximere, eaque ad nostrum vel alterius per nos vel alium exercendum regimen revocare.

4. « Esto igitur, fili charissime, fortis et constans, dictumque vicariatus officium devote suscipiens, ipsum juxta datam tibi a Deo prudentiam sic prudenter, sic viriliter et potenter ad Dei gloriam, nostrum et Ecclesiæ Romanæ honorem, subjectorum utilitatem, ac tui exaltationem nominis, studeas exercere, quod proinde divinæ retributionis præmium assequi, ac nostram et dictæ Sedis gratiam uberius valeas promereri. Exulet prorsus a præfato regimine, quæsumus, odium : favor nil sibi indebite vindicare præsumat; sed statera recte lances appendat æquo libramine : habensque Deum solum præ oculis, nunc oleum, nunc vinum, juxta temporum et locorum aliasque debitas circumstantias, fundere ratione prævia non omittas : ut sic populus tuo commissus regimini, ipso durante, in pacis pulchritudine sedeat, et in requie habitet opulenta.

« Per hoc autem, quod dictum vicariatus officium suscipies, et per te vel alium seu alios ipsum geres, volumus auctoritate nihilominus Apostolica decernentes, quod nequaquam adversus conventiones et conditiones contentas in Instrumento, seu litteris confectis de concessione regni Siciliæ, ac totius terræ quæ est citra pharum, civitate Beneventana cum territorio, districtu et pertinentiis suis excepta, per Sedem Apostolicam claræ memoriæ avo tuo Carolo ejusque in regno et terris prædictis successoribus facta, venisse in aliquo censearis, aut pœnas aliquas, in eisdem conventionibus et conditionibus expressas, vel earum aliquam incurrisse; nec juramentum, super eisdem conventionibus et conditionibus plenarie adimplendis et inviolabiliter observandis a te præstitum, aliquatenus violasse, seu juramentum ipsum aliquod impedimentum afferre, quominus prædictum officium per te vel alium, seu alios, dicto modo durante beneplacito, libere valeas exercere : conventionibus tamen ac conditionibus præfatis in nullo propter hoc volumus in posterum derogari, sed eas in suo robore plenarie perdurare. Dat. Montiliis Carpentoractensis diœc. II id. Martii anno IX ».

5. *Res bellicæ Roberti regis cum Insubribus, Etruscis et Friderico Trinacriæ rege.* — Eodem fere exemplo, paucis immutatis verbis, ad viros principes, urbium magistratus, præfectos arcium, atque Insubriæ [1] et Etruriæ populos [2] datæ litteræ de creato a se Roberto imperii vicario, quibus eos ad excipienda illius jussa faciles obsequentesque esse excitabat; sed antequam eæ sigillo Pontificio essent obsignatæ, Clementem vita functum testatur Joannes XXII [3]. Vocarunt Insubres superiori anno, ducibus Turrianis et aliis exulibus Guelpharum partium ad Mediolanensem principatum

[1] Eod. l. IX. Ep. com. CCXX. — [2] Reg. post eamd. Ep. — [3] Jo. l. I. Ep. CDXLI.

Robertum Siciliæ regem, cum VIII kal. Octobris Matthæus vicecomes ac Gibellini a Provincialibus ingenti clade fusi essent; sollicitatique tum fuere Roberti duces, ut oblatam ultro victoriam, prona in eos Mediolanensi urbe, Matthæoque conterrito, amplexarentur : sed ii nunquam promovere in urbem castra, cum decimo ab ea milliari abessent, voluerunt; corrupti nimirum Vicecomitum auro, ut Mussatus scribit[1] : « O hominum, inquit, tames insaturabilis! O immoderata inexpletaque avaræ mentis ingluvies! Hanc Matthæi aurum litem diremisse, cladem sibi submovisse, increbrescens vulgavit opinio ». Exinde confirmata Vicecomitum potentia, nunquam Robertus, quamvis postea Joannis papæ edictis ac studio fultus, Insubriæ præfecturam assequi potuit; unde amplissima bellorum seges exorta.

6. Neque Insubres modo, sed Etrusci quoque Gibellinæ factionis, quo magis res suas dejectas atque in exitium præcipites videre, eo majori ardore in Robertum æmulosque conflixere : quorum præcipui Pisani duce Ugutione Fagialono Lucenses opressere[2]. Ac tum Ecclesiæ Romanæ thesaurus pretiosissimus, quem Gentilis cardinalis Montisfloris e Romana Urbe, Campania ac patrimonio extraxerat Clementis jussu, ac Lucæ in S. Fridiani sacris ædibus custodiendum collocarat, expilatus ab insolescente victore fuit[3]. Simili infelici casu periisse alium thesaurum Pontificium (1) anno superiori, quem Raimundus Aspellus Clementis nepos ex Piceno in Gallias asportabat, eumdemque Raimundum cæsum a Gibellinis Mutinensibus narrat Albertinus Mussatus[4]. Ob Lucensium porro cladem perterriti Florentini Roberto regi publicæ rei administrationem contulere[5] : qui mox Petrum fratrem cum egregia equitum ala ad reprimendum hostem submisit[6].

7. Ipse vero ad recuperandam Trinacriam se comparabat[1], exigendasque pœnas de Friderico rege, qui veniente in Italiam Henrico imp. inducias secum initas infregerat, atque in exitium ipsius conjurarat. Solvit Neapoli V kal. Augusti[2], Philippo et Joanne fratribus, atque aliis principibus viris stipatus, elatusque ingenti subjiciendæ sibi Trinacriæ spe : conflasse enim centum ac viginti triremium, præter minoris alvei naves, classem, refert Joannes Villanus[3], in qua præter Apulos ac Provinciales Genuenses erant : quamvis enim Clemens, dato Roberto legati Cæsarei in Italia munere, Genuenses excepisset, ne cum ab illis antea bello fuisset appetitus, majores ea res in Liguria turbas cieret ; plures ex iis partim officiis, partim stipendiorum magnitudine in suas partes pellexerat. Cecidere tamen irriti ii conatus : cum enim munitissimam arcem insulæ mari imminentem vi expugnasset, ac Drepanum inde corruptis aliquot civibus se adepturum speraret, geminata proditione delusus est. Ii enim tamdiu inanibus promissis Robertum detinuere, donec Fridericus urbem omnibus præsidiis ita firmarit, ut cum Robertus in eam belli molem converteret, obsessorum virtute, temporum injuriis, imbrium copia, obsidionis incommodis, ac Friderici astu militari, qui nunquam pugnæ potestatem fecit, ne regnum aleæ et discrimini committeret adeo fatigatus sit, ut redintegrare cum hoste inducias coactus, domum re infecta se receperit, iis firmatis pactionibus, quas Mussatus narrat[4]: Evenit, inquit, ut hinc atque hinc intercepto induciis bello, arbitrorum colloquia de conditionibus fierent : demumque Deo plus vicissitudines suo nutu, quam regum consensu urgente, ad belli dilationem utrinque deventum est, his dumtaxat conditionibus, ut sublato ex omni Trinacria exercitu terra marique ex insulis Robertus abscedat, Fridericus Sicula ora contentus usque in decimum quintum mensem omni Italia abstineat, sicque offensæ per tempus

[1] Muss. de reb. gestis Ital. post mortem Henr. VII. — [2] Jo. Vill. c. 57 et 59. Ant. III. p. tit. XVI. c. 3. § 5. — [3] Vill. eod. c. 59. — [4] Muss. l. XI. c. 4. — [5] Vill. c. 60. — [6] Alb. Muss. l. V. de gestis Italic. Jo. Vill. eod. c. 60. Ant. c. sup. § 6.

[1] Muss. de gestis Ital. l. V. Jo. Vill. c. 61. — [2] Albert. Muss. de gestis Ital. c. 5. — [3] Jo. Vill. l. IX. c. 61. — [4] Muss. l. V. de gestis Ital.

(1) Quanta sit Joanni Villani fides, et quam adhibuerit diligentiam in rebus apte distinguendis, elucet ex ea, quam de direptione thesauri Ecclesiastici Lucæ servati, narrat historia. Duo per hæc tempora Ecclesiasticæ pecuniæ deposita Lucensibus commissa erant. Alterum quidem relictum ex hæreditate Gentilis cardinalis, qui ex Hungarica legatione redux Lucæ decessit ; illud enim ne diriperetur curæ fratrum Ordinis Prædicatorum assignari Clemens jusserat, detuleratque in eam urbem « Vitalis de Chabenate clericus Burdegalensis, et Guillelmus de Luna », ac in templo S. Frigdiani de Luca condiderant. Meminit prioris depositi Joannes papa XXII in litteris datis « Avenioni IX kal. Aprilis anno primo », quibus eam pecuniam sublatam a Ventura quodam vicario Francisci della Faggiola Ugutionis filii restitui censurarum comminatione mandat, quas litteras vulgavit Baluzius in Collect. actor. veter. ad Vitas paparum Avenion. num. 17. De altero vero sermo est in Extrav. *Infideles de furtis*, unde et dicimus pecuniam illam cum Lucana civitas ab Ugutione invaderetur ac diriperetur, in prædam victori cessisse. Duo hæc inter se diversa confundens Joannes Villani pecuniam a Gentili cardinali delatam ac depositam in templo S. Frigdiani in Lucana direptione ablatam narrat ; cum pecunia quidem in urbis captione subrepta fuerit, sed altera plane ab ea quam Gentilis cardinalis detulit. Leviora sunt hæc fateor, sed valde conducunt ad confirmanda ea quæ sæpe alias animadverti ; nimirum ea quæ Villanus scripsit, tanquam certa et indubitata minime admitti oportere. Præsertim cum alia plura tum in Chronologia, cum in rebus ipsis sphalmata, etiam in iis quæ suorum temporum sunt, ab ipso commissa facile sit indicare.

Sed et alia sunt quæ ex iisdem Joannis litteris ad emendationem Ecclesiasticæ historiæ suppetunt. Gentilis presbyter cardinalis tituli S. Martini in Montibus Avenione anno MCCCXII decessit, si fides habeatur Oldoino in Additionibus ad Ciaconium tom. 2. Ex his tamen litteris discimus illum non Avenione, sed Lucæ diem clausisse ; ita enim illa Joannes : « Gentilis tituli S. Martini in Montibus presbyter cardinalis, de Ungariæ partibus ubi functus fuerat legationis officio rediens, in civitate Lucana diem clausit extremum ». Sed et ex his verbis majora alia eruere licet. Si Joannem Villanum audias, Gentilis in Concilio Viennensi Bonifacii Octavi causam contra Philippum defendit. (Villani lib. 9, cap. 22.) Verum cum Gentilis ab anno MCCCVIII legationem Ungaricam coeperit, et ab ea redux in urbe Lucana obierit, quomodo Viennensi Concilio præsens adesse potuit ? Nec est cur his functum Ungarica legatione Gentilem comminiscamur, semel anno MCCCVIII, iterum vero post Concilium Viennense, cum enim anno MCCCXII adhuc in Ungaria ageret, ut ex annalista ad eumdem annum num. 52, discimus ; vix credo unquam ab ea, quam semel susceperat, legatione rediisse. MANSI.

idem resideant. Executionem continuo remedia adinventa sortita sunt : Robertus cum omni manu ex insula submota classe in Apuliam reversus est anno Domini Jesu Christi MCCCXV, per mensem Februarium ». Laceratam in eo reditu Roberti classem, partemque triremium, quæ ex lignis recentibus nec probe compactis conflatæ erant, fluctibus haustam periisse, addit Joannes Villanus [1].

8. *Fridericus rex Trinacriæ Athenarum et Neopatriæ ducatum sibi vindicat.* — Cæterum Fridericus Trinacriæ rex non modo regnum a Roberti regis invasione tutatus est, verum Athenarum et Neopatriæ quoque ducatum sibi comparavit [2] ; indeque Friderici successores eorum principatuum nomina veteribus titulis adjunxisse, refert Surita [3]. Quo porro jure, quave occasione ii principatus a Gallici generis principibus ad Aragonios fuerint devoluti e Nicephoro Gregora [4], litterisque Pontificiis [5] colligitur. Composito inter Carolum II ac Fridericum bello Siculo, Catalanæ et Aragoniæ copiæ duce Rogerio in armis strenuo in Orientem, ut arma Christo adversus Saracenos consecrarent, trajecerunt. Excepti itaque honorifice ac benevole a Græcis Turcis bellum intulere, ac non semel magna eos gloria fudere : deinde arma vertere in Græcos, Turcas in auxilium magno Christiani nominis damno exciverunt. Sed auctor sceleris Entensa dux simulatione amicitiæ a Genuensibus Græcorum fœderatis interceptus pœnas luit [6]. Irrupere postea in Thessaliam, e qua, ut eos divellerent Græci, muneribus delinitos armis adjuvere, ut in Catholicos generis Gallici, qui Bœotiam ac Peloponesum etiam tum retinuerant, ipsos traducerent. Obviam iis occurrit valido succinctus exercitu Gualtherus Brenna e veteri Gallica nobilitate Athenarum dux ; sed in acie magno prælio cæsus occubuit.

Usos porro Catalanos hoc militari dolo refert Gregoras, proscidisse nimirum vomere illum terræ tractum, in quo pugnam committere decreverant, ductisque e vicino flumine pluribus fossis planitiem ita rigasse, ut stagnarent aquæ : cumque dux Athenarum exercitus, robore superior, fraudis ignarus equitatum in hostem effudisset, hærerentque in profundiore limo ac luctarentur equi, ab hoste circumventum telisque confixum fuisse : ita Catalanos fugientes reliquos insectatos esse, ac Thebis et Athenis improviso adventu potitos : quo vero confirmarent ii res suas, externa subsidia elicienda duxere, ac Friderico regi summam detulere imperii [7] : qui spreta facti invidia conditionem admisit, veteresque auxit titulos. At Pontifex accepto nuntio, Catalanos et Aragonios, qui religiosam in Turcas militiam pro fide amplificanda voverant, adeo fœde a suscepto descivisse consilio, ut arma ad Catholicos opprimendos verterent, Jacobum regem Aragonum gravibus litteris monuit, ut Catalanos ipsos regio pro imperio e Græcia deduceret : tum patriarcham Constantinopolitanum omni studio et opera jussit incumbere, ut eos monitis, precibus et censurarum incussa religione, ad erepta restituenda Gualtero e Castellione cæsi Athenarum ducis leviro regni Gallici equitum magistro præfectoque Athenarum adduceret.

9. « Clemens, etc. venerabili fratri patriarchæ Constantinopolitano.

« Ab olim clamor validus et multiplicitas querelarum de partibus ducatus Athenarum provenientes, Apostolicum pulsarunt auditum, imo nos, qui sicut in cunctorum fidelium pace quiescimus et tranquillitate lætamur, sic eorum inquietudine et oppressionibus, quas pestilentiæ inducit hostilitas, multum offendimur, gravissime in intimis perturbamur. Habet enim ejusdem clamoris jam pluribus annis præteritis continuata et accumulans mala malis assertio, quod nonnulli, qui olim ad partes illas credebantur in favorem fidelium accessisse, et a quibus sperabantur eorumdem fidelium partes defendi, non exercentes eorum vires in exteros, sed in Ecclesias et personas Ecclesiasticas, eosdemque fideles, proh dolor ! convertentes in propria Catholicorum viscera, immisericordi crudelitate desæviunt, et in Ecclesias ac fideles eosdem eorum conatus illicitos exercentes, eisdem gravioris depopulationis jacturam, et crudelium hostilitatum insultus, non absque personarum excidiis ac Ecclesiarum et bonorum Ecclesiasticorum et fidelium illarum partium incendiis, spoliis et deprædationibus inferunt, quam fuissent quantumlibet perversi hostes fidei eisdem fidelibus illaturi : et quod horribilius est, ut licentius possent mala hujusmodi perpetrare, societatem ad invicem contraxerunt, ex quorum quidem consortio quot horrenda provenerint, status illarum partium miserabilis manifestat.

« Nam inter universa scelera, quæ in illis partibus perpetrarunt, quondam Gualterum de Brenna ducem Athenarum, qui defensionem dictorum fidelium, tanquam Christi verus athleta, et fidelis pugil Ecclesiæ, adversus Græcos schismaticos laborabat, nequiter occiderunt : filios ejus pupillos, et nobilem mulierem Joannam de Castellione relictam ejus viduam hostiliter impugnantes, bona eorum et Ecclesiarum ac personarum Ecclesiasticarum, multorumque aliorum fidelium illarum partium data in prædam et diripientium spolia occuparunt ; ac in personas tam Ecclesiasticas, quam alios fideles innumeros funestis exertis gladiis, strage data, eorum sanguinem immisericorditer effuderunt : a quibus horrendis sceleribus nondum cessant, sed clades cladibus continuatæ hostilitatis execrandis incursibus dicuntur continue cumulare.

10. « Cum itaque malis hujusmodi sit sollici-

[1] Jo. Vil. l. IX. c. 61. — [2] Marian. l. XV. de reb. Hisp. c. 14. — [3] Sur. l. V. Annal. c. 105. — [4] Greg. l. VII. — [5] Clem. l. IX. Ep. [illegible] c. — [6] Marian. de reb. Hisp. l. XV. c. 14. — [7] Marian. l. XV. c. 14.

tis studiis, celeribus et opportunis remediis per Apostolicæ Sedis providentiam obviandum, fraternitati tuæ per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus ad requisitionem dilecti filii capitanei ducatus ejusdem per dilectum filium nobilem virum Galcherum de Castellione comitem Porciensem, Constabularium Franciæ, ad tuitionem ipsius ducatus deputatum, vel procuratoris ejusdem capitanei juxta datam tibi a Deo prudentiam per te vel alium seu alios salubribus viis, modis et studiis omnibus, quibus expediet vigilantius et diligentius elabores, præcipuorum capitaneorum et majorum societatis ejusdem salubribus hortationibus et inductionibus mentales oculos, quos diabolica fraus caligine cæcitatis obduxit, veritatis lumine illustrando, ut redeuntes ad cor de præteritis doleant, dolenda ulterius non committant ; ipsosque capitaneos et majores, necnon cæteros alios de societate prædicta sub gravi interminatione pœnarum spiritualium et temporalium auctoritate Apostolica attentius moneas et inducas, ut Ecclesiis ac personis Ecclesiasticis, dictisque pupillis et viduæ, ac civitatibus, castris, et aliis locis et personis dictarum partium, quæ ipsis abstulerunt, vel detinent, occupata restituant, easdemque partes omnino dimittant, ad illas in impugnationem fidelium nunquam ulterius redituri. Alioquin eos, qui tuis monitionibus et inductionibus hujusmodi, imo verius nostris super præmissis efficaciter non parebunt ; necnon illos, qui eis in præmissis dederint auxilium, consilium vel favorem, quos omnes auctoritate Apostolica de fratrum nostrorum consilio excommunicationis vinculo innodamus, tamdiu excommunicatos per te vel alium seu alios publice nuntiare procures, et ab aliis nuntiari facias, et ab omnibus arctius evitari, donec ad mandata Ecclesiæ redeuntes super his absolutionis meruerint beneficium obtinere, etc. Datum Montiliis Carpentoratensis diœcesis XIX kalen. Febr. anno nono ».

11. Nil profuere Pontificis ac patriarchæ monita, ut injusto bello parta restituerent Catalani, quos Gregoras[1] ex iis initiis ditionis suæ terminos latius proferre ad sua tempora perrexisse refert : inde vero Hispanos reges varia successione Athenarum et Neopatriæ ducatus nomina, nunc quidem inania umbramque, aliis titulis adjecisse, Mariana testatur[2]. Quod autem ad patriarcham Constantinopolitanum, ad quem datæ superiores litteræ, spectat ; is erat Nicolaus Latinæ gentis, qui cum ob Constantinopolim ab Andronico schismatico obtentam a Sede sua exularet, ipsiusque Ecclesia olim quibus florentissima atque, ut aiunt Pontificiæ litteræ, Romanæ Ecclesiæ filia specialis extitisset, jam abjecta accisisque a schismaticis opibus ad inopiam redigeretur ; Clemens defuncto Gualchero Negreponti olim Euboeæ episcopo, ipsi Negreponti Ecclesiæ administrationem ac vectigalia tradidit ad sustinendam patriarchalem dignitatem : quam etiam Ecclesiam in posterum cum patriarchatu conjunctam jussit esse[1].

12. *Petrus patriarcha Hierosolymitanus.* — Consuluit etiam Jerosolymitanæ patriarchali Ecclesiæ, quæ cum Antonio patriarcha eoque episcopo Dunelmensi defuncto, pastore esset orbata, eam dignitatem Petro Ruthenensi episcopo contulit, cui ob Jerosolymas ab infidelibus oppressas Ruthenensis Ecclesiæ vectigalibus potiri, ejusque administrationem gerere permisit, ut Apostolicum Diploma docet Montilis IV kalen. Martii, Pontificatus anno IX exaratum. Commendavit[2] eumdem patriarcham regi Cypri, ut ipsum regio studio prosequeretur : quem quidem gessisse Apostolicæ Sedis legationem in exercitu, quo Rhodus Saracenis erepta est, atque suo zelo de Orientali Ecclesia optime meritum, superius vidimus. Nil porro ab illius expugnatæ propugnatæque tempore contra Turcarum impetus memorabiles adversus infideles gestum : imo vix fideles sua tueri potuere.

13. *Ungari adversus Tartaros excitati.* — In Ungaria quidem Tartari schismatici, aliique impii tot excursionibus, populationibus, direptionibus fideles attrivere, ut cum res Christiana in discrimen adduceretur, Pontifex iis cladibus permotus, quo Ungaros ad hostem propulsandum divinorum præmiorum spe pelliceret, sacras indulgentias iis proposuerit[3], qui Caroli regis signa in Tartaros et schismaticos, aut alias barbaras et impias nationes, quibus regnum cingebatur, sequerentur.

« Universis Christi fidelibus per regnum Ungariæ constitutis.

« Cum sicut ex parte vestra fuit nobis expositum, vos et Ecclesiæ Romanæ fideles aliarum partium regno Ungariæ adjacentium a schismaticis, Tartaris, paganis aliisque permixtis infidelium nationibus impugnationes, depopulationes, captivitates, servitutes et carceres, et alias diversorum generum pœnas et cruciatus multiplices patiamini, quibus nec obviare potestis nec resistere per vos ipsos ; nos hujusmodi vestris tantis calamitatibus, miseriis et pressuris affecto paterno compatientes ab internis, libenter vobis illo quo possumus spirituali subsidio, quod cuilibet temporali prævalet, misericorditer subvenimus. Ut igitur vos aliique Christi fideles ad defensionem Catholicæ fidei contra schismaticos et infideles eosdem eo amplius animemini, quo temporalem in hoc vitam sperabitis in perpetuam commutare ; nos de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum auctoritate confisi, vobis omnibus cæterisque Christi fidelibus, quos pro defensione Catholicæ fidei in bello seu pugna in regno Ungariæ, aliisque fidelium terris et partibus eidem regno adjacentibus supradictis, aut vicinis eisdem, habitis contra schismaticos, Tartaros, pa-

[1] Greg. l. VII. — [2] Marian. l. XV. c. 15.

[1] Lib. IX. Ep. com. LXXXVI, et post eamd. Ep. — [2] Reg. pos eamd Ep. — [3] Lib. IX. Ep. com. CCXII.

ganos aliasque perversas nationes infidelium supradictas, aut ex vulneribus in eisdem bello vel pugna receptis postmodum mori contigerit, vestrorum omnium, de quibus vere contriti fueritis et confessi, plenam concedimus veniam peccatorum, præsentibus post triennium minime valituris. Dat. Avin. kal. Februarii anno IX ».

14. *Mors Clementis et calumniæ in eum jactatæ.* — Non defendendæ in Ungaria modo adversus impios rei Christianæ, verum etiam toto orbe probe constituendæ intentus Pontifex, cum Avenione Montilios colligendæ, ut videtur, purioris auræ gratia, quippe graviori valetudine afficiebatur, reversus esset, Constitutiones in sacra Viennensi Synodo editas ac nonnullas alias additas in consistorio publico promulgavit. Quam rem XII kal. Aprilis gestam consignat Annalibus Bernardus [1] : « Anno, inquit, Domini MCCCXIII, in festo B. Benedicti abbatis, scilicet XXI kal. Aprilis in castro de Montiliis prope Carpentoracensem civitatem, in qua tunc curia morabatur, Clemens papa fecit coram se in consistorio publicari Constitutiones, quas prius fecerat ordinari : ex quibus decreverat fieri librum unum, quem sicut vulgatum fuit, volebat Septimum Decretalium appellari sicut fecerat Sextum Bonifacius antecessor. Cœpitque Clemens papa exinde ægrotare ». Paucisque interjectis : « Et sic liber ille non fuit missus ad studia generalia, ut est moris, nec expositus communiter ad habendum, sed remanserunt Constitutiones illæ sic fere quadriennio in suspenso, donec postmodum per ejus successorem fuerunt publicatæ, et sub Bulla ad studia generalia destinatæ ». Cæterum Clementem cum se adversa valetudine conflictatum sentiret, ad captandum nativum aerem, repetendamque Burdegalam accinxisse se itineri, aiunt ; sed patriam videre non licuisse : apud Rupem enim Mauram extremum diem clausisse idem Bernardus testatur [2], qui etiam sedis tempus consignat : « Hic Clemens papa sedit annis VIII, mensibus decem, diebus XV, a die creationis suæ usque in diem sui obitus computando. Obiit autem in nocte præcedenti diei sabbati subsequentis, quæ fuit XII kal. Maii, Pontificatus sui anno IX, anno Domini MCCCXIV, apud Roccham-Mauram, quod est castrum regis Franciæ super Rhodanum in finibus regni sui : fuitque inde reportatum corpus ejus ultra Rhodanum apud Carpentoracensem civitatem, ubi cardinales cum alia curia residebant ». Direptus est tum Pontificius thesaurus a multis, qui veluti in expositam prædam irruerunt ; iique postea a Joanne XXII in jus vocati sunt : tum maxime postulatus judicio Bertrandus comes Leomaniæ, Clementis papæ nepos, qui trecenta et eo amplius aureorum millia acceperat, ut bellicum apparatum ad expeditionem Syriacam instrueret, deque iis rationem reddere recusabat : qua de re Acta judiciaria extant [1].

Relatum porro Carpentoraco Clementis corpus et designato Uzestæ sepulchro conditum, narrat Bernardus [2] : « Sequenti, inquit, mense Augusti de Carpentoraco transvectum fuit corpus ejus in Vasconiam patriam suam, fuitque sepultum, sicut elegerat, in Ecclesia quæ appellatur B. Mariæ de Uzesta diœcesis Vasatensis, ubi paulo prius canonicos instituerat sæculares, in villula minus insigni et satis sterili et exili ». Excitatum illi est in eo loco nobile mausoleum, eleganti opere ac columnis e jaspide exornatum, ejusque corpus in feretro gemmis et auro exornato a nepote Leomaniæ comite pretio quinquaginta millium aureorum, quod postea a Joanne Armaniaci comite expilatum fuit, demumque sepulchrum a Calvinianis furore hæretico profanatum excisumque est, atque ipsius corpus pietatis ac religionis odio ab impiis flammis traditum anno ineunte MDLXXVII, ut refert Massonus [3].

15. Obscurarunt etiam nonnulli pii scriptores Clementis memoriam, quem ut ardentem avaritia, deliciisque diffluentem descripsere : aliaque prorsus indigna, ut de quæsito a quodam artis magicæ perito defuncti ejusdem nepotis animæ statu, ac loco inferni, in quem erat detrusus nepos, alioque palatio flammarum globis cincto, quod ipsi Clementi pararetur, ostentato tradidere. Sed hæc conficta a malevolis, cum ob translatam in Gallias Sedem extinctosque Templarios plurium odia incurrisset, facile conjicitur, auctore etiam forte Dante, cui mordere quosque insignes viros instar triumphi fuit ; et ut poetæ et nugatori fabulari et in infernum illum suum fictitium, quos libuit, trudere licuit. Quid enim magis abhorrens atque alienum ab eo Pontifice est, quam sceleratam cum mago et dæmone pactionem impingere, cujus gesta si spectentur, religione, zelo, fideique augendæ studio magnis æquandum Pontificibus comperies ? Hujus sane rei testes Viennensis Synodus Œcumenica, impietas ab eo ferro flammaque constantissime exagitata, excitati toties ab eo in Sarracenos et schismaticos principes, composita tot egregiis Constitutionibus Apostolicis res Ecclesiastica, Rhodus ejus studio Christiano adjuncta imperio, ac respublica Christiana in eum statum ab ipso adducta, ut nisi ipsum mors orbi eripuisset, religionem in Oriente propagatum iri spes magna affulgeret. Sedis translatio potest jure objici : sed facinus expeditionis contra Sarracenos pro recuperanda Syria desiderium, Viennensis Concilii moræ, ac deinde Italici motus excusare apud quempiam forte videbuntur. Certe indigna illa et impia in Clementem commenta videtur refellere abunde ipsius successor Joannes XXII, dum sacram ejus memoriam fuisse apud se testatur [4] : « San-

[1] Bern. Chr. Rom. Pont. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 2765. in Clem. V. et in alio libell. de Conciliis Ms. sig. num. 2043. — [2] Bern. Chr. Rom. Pont. et Ms. Vat. bibl. sig. num. 3765, in Clem. V.

[1] Reperta sunt in Archivo Avin. sign. num. 203. — [2] Bern. ubi sup. — [3] Mass. in Clem. V. — [4] Jo. XXII. l. 1. Ep. 1.

clæ, inquit, recordationis Clemente papa V prædecessore nostro de præsentis vitæ mœroribus ad cœlestem patriam evocato » ; neque enim sanctæ recordationis Pontificem vocasset, si ita avaritia, libidine, simonia, aliisque vitiis contaminatus fuisset. Sed hæc apud cordatum quemque pro abstergenda ea calumnia suffecerint. Jam quid post illius obitum gestum percurramus (1).

16. *Comitia cardinalium seditione interrupta.* — Vacavit Sedes, ut scribit Bernardus, [1] annis duobus, mensibus tribus, diebus septemdecim, dum enim sacer cardinalium senatus in conclavi sanctiore de præficiendo orbi Christiano summo Pontifice agitabat, exardescente Carpentoracenses inter atque alios aulæ Pontificiæ administros discordia, eo res prorupit[2], ut tam in civitate quam in circumpositis locis gravissima certamina commissa fuerint : tum injectis facibus tectis pars urbis incendio conflagrarit ; denique verso in Romanos mercatores et alios exteros, qui Pontificiam aulam sequebantur, furore, eorum opes diripuerint, expilarint merces, pannos distraxerint : ex quo plures familiæ non ignobiles ad extremam inopiam redactæ fuere. Ardente eo Carpentoraci tumultu, jamque incendio proximas conclavis ædes corripiente, cardinales, quos etiam mutua discordia exagitabat, abscessere ; atque in pristina animorum dissensione obfirmati diuturnum interpontificium invexerunt, ut narrat subjectis verbis Bernardus[3] : « Defuncto Clemente papa, cardinales numero XXIII, qui apud Carpentoracensem civitatem cum alia curia residebat, intrantes conclave in episcopali palatio pro electione summi Pontificis facienda, cum ibidem aliquandiu perstitissent, non valentes concordare, suborta gravi et grandi turbatione, inter familias eorumdem, ipsum circa festum S. Mariæ Magdalenæ concorditer exiverunt, statuentes tempus, infra quod redire deberent ad eumdem locum ad electionnem summi Pontificis celebrandam. Sed subortis variis questionibus invicem, quæ stylo magis relinquendæ sunt quam scribendæ, illuc minime redierunt ; sed in divisis civitatibus et villis dispersi sunt, steteruntque sic divisi loco et proposito annis amplius quam duobus ».

17. *Duorum Cæsarum electio et inde discordia.* — Funestæ illius cardinalium, sua non quæ Jesu Christi sectantium, in Ecclesia dissentionis mala auxit electorum principum in creando rege Romanorum discordia, quorum alii Ludovicum Bavariæ ducem, alii Fridericum ducem Austriæ elegere[1]. Qua de re hæc Ptolemæus Lucensis[2] ; « Post mortem Henrici imperatoris electoribus Alamanniæ convenientibus in unum pro electione imperatoris anno Domini MCCCXIV, in die B. Lucæ Evangelistæ, divisi fuerunt in duas partes, alii Ludovicum ducem Bavariæ, alii Fridericum ducem Austriæ in regem Alamanniæ nominantes, natos de fratre et sorore, et sic fuerunt in secundo gradu consanguinitatis : factaque est inter eos gravis et longa concertatio usque ad strages hominum ». Confirmat eamdem electorum discordiam Germanus auctor [3], qui Pontificium Vitas ad an. usque MCCCLXIV contexuit : « Electores, inquit, convenientes in Frankfort duos in discordia elegerunt Ludovicum Bavariæ et Fridericum Austriæ duces ». Consentit etiam his Bernardus, qui ait[4] : « Anno Dom. MCCCXIV, electores Alamanniæ convenientes in unum pro electione imperatoris divisi fuerunt in duos, alii Ludovicum ducem Bavariæ, alii Fridericum ducem Austriæ in regem Alamanniæ nominantes : factaque est inter eos propter hoc gravis et longa concertatio usque ad strages hominum ». Cortusiorum pariter historia[5], et longum diversarum gentium auctorum agmen duos Cæsares discordibus suffragiis renuntiatos tradunt. Rei autem gestæ narratio vera vix ab historicis peti potest, cum ea scriptis tradiderint, quæ communi hominum fama in locis, in quibus versabantur, pervulgata erant, ut sentiebant cum hoc vel altero æmulo ; indeque non minus dictis inter sese, quam armis adversi principes pugnarent. Repetenda vero visa sunt publica documenta a (2) Ludovici electoribus confecta, quæ Herwartus suis

[1] Bern. in Chron. Rom. Pont. et Ms. Vat. bibl. sig. num. 3765. — [2] Jo. XXII. l. IV. Ep. cur. LXI. — [3] Bern. Chr. Rom. Pont. et Ms. Vat. bibl. sig. num. 3765. in Clem. V.

[1] Stero Alta. in Annal. Jo. Vill. l. IX. c. 66. Muss. in Lud. Bav. Cort. Hist. l. I c. 21. Henr. Reb. in Chr. Jo. Aven. in Annal. l. VII. Ann Col. et alii in Henr. — [2] Ptol. Luc. l. XXIV. c. 41. — [3] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. — [4] Bern. de imp. Rom. Ms. bibl. Vat. sign. num. 2043. in Lud. Bav. — [5] Cortus. Hist. l. III. c. 8.

(1) Obiisse hoc anno Clementem loco, mense ac die in Annalibus adnotatis certum est. Viri famam dubiam effecerunt scriptorum studia contraria. Alios enim offendit Templariorum Ordo eversus. Alios Sedis ex Italia translatio. Alios quod Constitutione sua de regula Fratrum Minorum, aliorum partes contra alios fovit. Hinc a F. Francisco Pipino Bononiensi Ordinis Prædicatorum avaritiæ et animi studiosi in propinquis suis ditandis promovendisque accusatur Chronic. lib. 4, cap. 47 quo etiam nomine illum damnat Neapoleo de Ursinis in litteris ad Philippum Francorum regem vulgatis a Baluzio in Vitis papar. Avenion. tom. II num. 43. Eadem pariter cum aliorum vitiorum accessione imputat illi Joannes Villani lib. 9 cap. 58. Alii tamen vicissim Pontificem hunc egregie commendant, quos inter principem locum meretur Ferretus Vicentinus scriptor eorum temporum, qui alias Pontificum vitia non dissimulat. Hæc vero ille de Clemente Hist. lib. 3. Rer. Italic. tom. IX. pag. 1018 : « Nec putandum est tam salubrem tamque Deo gratum pastorem odio vel prece corruptum a justitia declinasse ; nam omnia bene et sapienter ab eo gesta nemo mentis integer ambigit ». MANSI.

(2) De electione Ludovici, et Friderici Austriaci ad imperium sermo hic ab annalista instituitur. Incidit illa quidem in hunc annum die XX Octobris, ut ex litteris archiepiscopi Moguntini ad Pontificem certum est. An vero sicut et die Ludovicus electus, eadem pariter Fridericus a suis assumptus fuerit, incompertum mihi est. Id unum scio ex anonymo scriptore gestorum Trevirensium archiepiscoporum a Martene tom. IV Collectionis suæ vulgato, quique hoc tempore Vitam Balduini Trevirensis scribebat, electionem Ludovici peractam Francofurti, Friderici vero in *Sasselhusen*, quem vicinum Francofurti locum esse conjicio. Uterque electus pro suo jure regni coronam assumpsit ; Ludovicus quidem Aquisgrani die XXV Novembris, S. Catharinæ festa, ut Rebdorfius in Annalibus testatur ; Fridericus vero anno sequenti in oppido Bonna, Colonia parum distanti, die festo Pentecoste, ut ex continuatore Nangii ad an. MCCCXVII discimus. Reliqua quæ ad utrumque electum pertinent, ex Annalibus intelliges. MANSI.

apologeticis Commentariis pro Ludovico editis inseruit[1].

18. « Sanctissimo in Christo patri ac domino suo, domino sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici futuro, Petrus Dei et Apostolicæ Sedis gratia sanctæ Moguntinæ sedis archiepiscopus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Joannes Dei gratia Boemiæ et Poloniæ rex, Waldemarus marchio Brandeburgensis, ac Joannes dux Saxoniæ senior, humiles et devoti cum omni reverentia, devotissima pedum oscula beatorum.

« Vacante nuper per obitum felicis recordationis serenissimi domini Henrici quondam Romanorum imperatoris ipso Romanorum regno, seu Romanorum imperio, et nobis una cum reverendo domino Balduino sanctæ Trevirensis Ecclesiæ archiepiscopo, necnon reverendi domini Henrici archiepiscopi Coloniensis, et illustrium principum Joannis Boemiæ et Poloniæ regis, Rodulphi comitis palatini Rheni ducis Bavariæ, Waldemari marchionis Brandeburgensis ac ducis Saxoniæ, honorabilibus procuratoribus, ad quos tam de jure, quam de consuetudine antiqua et approbata jus eligendi Romanorum regem, in imperatorem postmodum promovendum, noscitur pertinere, solemniter concordantibus in diem electionis hujusmodi, videlicet crastinum beati Lucæ Evangelistæ, quæ est decima nona mensis Octobris; et ego Petrus archiepiscopus Moguntinensis prædictus ex officii mei debito ipsam diem ad electionem hujusmodi celebrandam præfixi, litteras meas vocationis ipsis comprincipibus et coelectoribus meis destinando.

19. « Qua die veniente suburbio oppidi regalis Frankenvordensium, loco siquidem ad hoc solito et consueto, nobis Petro Moguntinensi, Balduino Trevirensi archiepiscopis, Joanne Boemiæ et Poloniæ rege, Waldemaro marchione Brandeburgensi, ac Joanne duce Saxoniæ supradictis ibidem convenientibus, celebrata missa S. Spiritus, deliberatione provida præhabita ad procedendum in electionis negotio prælibato; et in quantum debuimus exspectantibus, quod reverendus dominus Henricus archiepiscopus Coloniensis et Rodulphus comes palatinus dux Bavariæ nondum venerant, nec per se, nec per suos procuratores in dicto loco convenerant; nos pro bono pacis volentes in hoc eis deferre, ac facere gratiam specialem, terminum prædictum, videlicet crastinum beati Lucæ Evangelistæ, unanimi consensu cum reverendo domino Balduino Trevirensi archiepiscopo, usque in diem sequentem duximus continuandum : quam continuationem dictis archiepiscopo Coloniensi et Rodulpho comiti palatino, ac aliis, quorum interesse poterat, nos archiepiscopus Moguntinensis antedictus per nostros nuntios speciales ad id deputatos insinuavimus, notificavimus et ad eorum notitiam deduximus, ipsos citandi vice et nomine omnium nostrorum præsentium, ut præfata die continuata in dicto loco ad eligendum convenirent.

« Qua die continuata, ipsis archiepiscopo Coloniensi et comite palatino et aliis, quorum interesse poterat, sic vocatis et sufficienter exspectatis, quod non venerunt, nec pro se miserunt, nec vices suas alicui seu aliquibus commiserunt in electionis negotio memorato; audita missa sancti Spiritus, nos archiepiscopus Moguntinensis antedictus, ipsa die continuationis, quæ fuit vicesima mensis prædicti, hora debita et consueta procedere cupientes, in scriptis monitionem legimus, et protestationem quamdam vice nostra ac omnium ibidem præsentium, jus in ipsa electione regis Romanorum habentium illa vice, monendo omnes infames, excommunicatos, suspensos ac etiam interdictos; necnon quoscumque alios, si qui forent forsitan inter eos, qui de jure vel consuetudine interesse in ipsius electionis negotio non deberent, quod a tractatibus electionis celebrandæ futuri regis Romanorum, et ab eadem electione recederent, ipsos coelectores nostros, nos et alios, quorum interesset, eligere permittentes; protestando, quod non esset nostra vel coelectorum nostrorum intentio tales admittere, tanquam jus in illa electione habentes aut procedere vel eligere cum eisdem : imo volumus et intentionis nostræ fuit, quod voces talium, si qui reperirentur postmodum interfuisse, nulli præstarent suffragium, nec afferrent alicui nocumentum, et prorsus pro non receptis sive pro non habitis haberentur.

20. « Quam protestationem nos omnes supradicti, una cum reverendo patre domino Balduino archiepiscopo Trevirensi, coelectores tunc præsentes ratam et gratam habentes, consensimus in eamdem; et demum post tractatus præhabitos, consideratis sollicite et diligenter circumstantiis pluribus, et statu personarum diversarum, per quas seu per quam regno vacanti et imperio posset utilius provideri, in illustrem virum Ludovicum comitem palatinum Rheni, ducem Bavariæ, virum utique Catholicum, orthodoxæ fidei fervidum zelatorem, Ecclesiæ sanctæ Dei et ministrorum ejusdem, ac pacis sanctæ ab ineunte ætate sua, experientia, quæ est rerum magistra efficax, attestante, devotum et humilem amatorem, strenuum in armis, in judicio justum, in consiliis providum, in universa morum honestate præclarum, benignum, affabilem et mansuetum, de alto et generoso sanguine divorum regum et principum procreatum, ac in cunctis agibilibus pro regimine reipublicæ quamplurimum circumspectum, nostrum intuitum, divina disponente clementia, convertentes; nos Petrus Moguntinensis archiepiscopus pro nobis et nomine nostro, præfatus vero dominus Balduinus Trevirensis archiepiscopus pro se et nomine suo; nos vero Joannes Boemiæ et Poloniæ rex, Waldemarus marchio Brandeburgensis, et Joannes (seniorem hunc fuisse electorali

[1] Ext. apud Jo. Georgium Herwarto in an. 1314. num. 5.

pollentem dignitate, contendit Herwartus) dux Saxoniæ prædicti, quilibet nostrum pro se et nomine suo, votis nostris per dominum Moguntinum archiepiscopum antedictum vice sua et nostra, et ex speciali mandato suo et nostro diligenter inquisitis; nos electores prædicti in loco prædicto præsentes, jus totale ea vice in electione dicti regis habentes consensimus concorditer in eumdem Ludovicum, et ipsum nominavimus, quilibet nostrum pro se nullo penitus discrepante, in Romanorum regem eligendum, in imperatorem postmodum promovendum, et in advocatum sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ, viduarumque et orphanorum defensorem. Quibus sic peractis, ego Petrus Moguntinensis archiepiscopus de mandato speciali et voluntate mea, et meorum electorum prædictorum eumdem Ludovicum comitem palatinum Rheni, ducem Bavariæ, elegi solemniter in hunc modum:

21. « In nomine Domini. Amen. Cum vacante Romano regno seu Romano imperio per mortem felicis recordationis serenissimi domini Henrici quondam Romanorum imperatoris, vocatis qui fuerunt evocandi, et qui in electione regis Romanorum jus habere dignoscuntur, ac præsentibus dicta die continuata ad eligendum omnibus, qui voluerunt, potuerunt et debuerunt commode interesse, placuerit omnibus et singulis præsentibus ad electionem procedere futuri regis; inquisitis votis omnium et singulorum, jus in electione ipsius regis habentium et præsentium, omnes et singulos electores prædictos appareat ex præmissis direxisse concorditer vota sua in illustrem Ludovicum comitem palatinum Rheni, ducem Bavariæ, in eum consentiendo, et ipsum nominando in Romanorum regem eligendum; per cujus quidem Ludovici prædicti expertæ strenuitatis merita, fidei puritatem et constantiam speratur sacrosancta Romana ac universalis Ecclesia potenter et utiliter defensari, ac in spiritualibus et temporalibus votiva suscipere incrementa, et etiam respublica provide dirigi, et pariter superno suffragante auxilio gubernari; ego Petrus archiepiscopus Moguntinensis antedictus vice mea ac coelectorum meorum prædictorum, jus in ipsa electione habentium, ex potestate mihi per eos tradita specialiter et concessa, eumdem Ludovicum, invocata sancti Spiritus gratia, in Romanorum regem eligo, in imperatorem futurum promovendum.

22. « Electione autem hujusmodi celebrata, eam nos omnes et singuli electores prædicti præsentes approbavimus, et *Te Deum laudamus* alta voce fecimus decantari, et dictum nostrum electum, qui præsens extitit, et electioni de se factæ divinæ nolens resistere voluntati, interpellatus cum instantia a nobis, reverenter consensit; et deinde electionem ipsam clero et populo solemniter fecimus publicari. Postmodum vero ipsum electum in civitatem Frankenfordensium introducentes, in Ecclesiam S. Bartholomæi deduximus et ipsum super altare majus prout moris et consuetudinis est, adhibitis solemnitatibus in talibus debitis et consuetis posuimus, *Te Deum laudamus* denuo decantantes. Deinde in cœmeterio Ecclesiæ antedictæ clero et populo ipsum electum præsentavimus, et ejus electionem fecimus solemniter publicari. Eapropter sanctitati vestræ tam humiliter quam devote voto unanimi supplicamus, ut ipsum electum nostrum in regem Romanorum paternis ulnis amplectentes, munus inunctionis et consecrationis eidem conferendo, de sacrosanctis manibus vestris sacri imperii diadema dignemini loco et tempore favorabiliter impertiri, ut sciant et intelligant universi, quod posuerit in lucem gentium vos Dominus, et per sanctitatis vestræ arbitrium orbi terræ post nubilum exoptata serenitas elucescat. Cæterum ut beatitudo vestra cognoscat evidentius, vota nostra omnium præsentium in prædictis omnibus et singulis concordasse, ac in petitione hujusmodi existere unanimes et concordes, præsens electionis nostræ decretum sanctitati vestræ transmittimus, sigillorum nostrorum appensione ex certa nostra scientia roboratum. Dat. apud Frankenford X kal. Novembris anno Domini MCCCXIV ».

23. Conceptas alias iisdem verbis litteras ad Pontificem datas a Balduino archiepiscopo Trevirensi repetit Herwartus [1] ex archivi Bavarici autographo exceptas, ex quibus Albertum Argentinensem [2], et alios [3], qui pugnantia cum his scripsere, emendat, partumque ex hac electione a Ludovico Bavaro Cæsareum jus admodum illustrat; de quo Albertinus Mussatus hæc tradit [4]: « Vere quidem electionem primitivam a veris imperii electoribus satis idoneam fateri non prohibemur ». His etiam assentitur Joannes Villanus [5], qui memoratorum litteris electorum Ludovico adhærentium nomina recenset. Neque Joannes XXII Ludovici electionem oppugnavit, donec is contra datam fidem vicecomitum Ecclesiastici ordinis hostium, decretoriaque hæreseos sententia damnatorum, clientelam adversus Sedem Apostolicam suscepit; tum suprema in Ferrariam ditionis Ecclesiasticæ urbem jura, adactis sacramento fidei perduellibus Atestinis invasit: ob quæ postulatum judicio, et ob contemptas leges partis ex electione juribus exauctoratum visuri sumus.

24. Licet vero Ludovicus pluribus publicis scriptis evulgatis anno MCCCXXIV [6] et MCCCXXXVIII [7] contenderit se ante Fridericum Austriacum non modo a majori parte, verum a duabus quoque partibus electorum principum renuntiatum regem Romanorum, atque acerbissime in Joannem dicentem fuisse Ludovicum ipsum discordibus electum suffragiis invectus sit; et contenderit, sibi primum in loco ad id designato, nimirum Fran-

[1] Herv. an. 1314. — [2] Alber. Argen. in Chr. — [3] Cuspin. et alii. — [4] Muss. in Lud. Bav. — [5] Jo. Vill. l. IX. c. 66. — [6] Ext. apud Nic. Minor. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. p. 13. etc. — [7] Ext. ibid. p. 196.

cofurti, dieque constituto electo, atque Aquisgrani corona Germanica redimito ex veteribus imperii consuetudinibus parendum fuisse; tamen Pontifici potius tot publicis edictis litterisve inferius afferendis pronuntiandi illum discordibus electum suffragiis, quam Ludovico contrarium affirmanti adhærendum censemus: præcipue cum plures Germani Italique auctores in ea re consentiant, neque ita illustria et perspecta fuerint Bavari jura, quin ea controversia Pontificis sententia dirimenda foret, ut jam ante a Richardo Anglo et Alfonso Hispano certatum legibus apud Sedem Apostolicam [1] vidimus: ac si potiora Ludovici, quam Friderici in imperium jura extitere, ut Mussatus, Joannes Villanus aliique plures consentiunt; in eo peccasse Ludovicum constat, qui armis tantum, non legibus certare voluerit, qua de re conquerentem Joannem audituri sumus. Superius quidem decretum electionis Ludovici Joanni delatum non fuisse Joannes ipse questus est, vertitque crimini Bavarum, eo Sedi Apostolicæ veterum Cæsarum more non oblato, regni administrationem corripuisse [2]: « Nondum, inquit, electione discordi, quæ de ipso in regem Romanorum promovendum in imperatorem facta fuisse dicebatur, Romanæ Ecclesiæ, ad quam examinatio ac approbatio, seu reprobatio electionis et personæ cujuscumque in regem Romanorum electi, pertinere dignoscitur, præsentata; nec ea per eamdem Ecclesiam approbata vel reprobata ». Pariter decretum de Friderico electo ad Sedem Apostolicam non transmissum [3], quamvis illud Joannes expeteret, suo loco dicetur.

25. Neque vero Herwartus [4] adeo aspere Joannem ob non asserta Ludovico Cæsarea jura passim carpsisset, si mature secum reputasset, Pontificem id nisi judiciario ordine agere non debuisse: Ludovicum autem sibi defuisse, qui nunquam legibus, sed tantum vi rem persequi voluerit, atque in judicem suæ causæ, controversi nimirum Cæsarei apicis, insurrexerit. Debuerat Herwartus potius improbos senatores, qui Ludovicum in atrocissima scelera egere præcipitem, insectari; percellere Rodulphum Bavarum principem electorem, qui odio percitus dubiam fratris electionem effecerit; de dissensionibus conqueri Germanorum, apud quos non constabat de nonnullis ex septem virorum numero, quinam creandi Cæsaris jure pollerent, unde oborta est gravissima illa in imperio dissensio: nam sunt, qui indicant, quatuor tantum fuisse principes, de quorum auctoritate in designando Romanorum rege non controvertebatur, nimirum tres archiepiscopos et comitem Palatinum, atque a duobus ipsorum, nempe Petro Moguntino et Balduino Trevirensi Ludovicum; a totidem vero, scilicet Henrico Coloniensi ac Rodulpho comite Palatino Fridericum fuisse electum, in quo par videbatur utriusque electi conditio. Cæteros vero electores Boemum, Saxonem, ac Brandeburgicum controversos ferunt; ducem Charinthiæ se regno Boemico injuria pulsum disceptasse: Rodulphum Saxonem contra Joannem eligendi Cæsaris jus sibi asseruisse; alium similiter principem cum marchione Brandeburgensi de principatu certasse. Quibus de rebus Jo. Villanus [1], Albertus Argentinensis [2], Rebdorfius [3], Albertus Crantzius [4] aliique agunt. Ex his igitur patet Cæsaris creationem concordem non extitisse, litemque ab Sede Apostolica fuisse dirimendam: quamvis in eo Ludovici electio præstabat, quod Brandeburgicus et Boemus principatuum possessione potirentur [5]: nec propterea Joannes ab Herwarto in crimen vocandus, in justitiæ zelo ductus, jura Sedis Apostolicæ tutatus sit, et imperium legum æquitate, non ferro et furore judice suscipiendum contenderit; qua de re agetur inferius: atque hæc de Cæsarum duorum creatione suffecerint.

Illi quidem mox a suis corona Germanica redimiti fuerunt, servato a neutro ritu antiquo, ex quo ea pompa a Coloniensi archiepiscopo Aquisgrani peragenda erat. De iis Albertus Argentinensis hæc affert [6]: « Fridericus Australis præ fame recedere est coactus, multique dextrarii in ascensu manserunt in via. Ludovicus itaque Aquisgrani a Moguntino et Trevirensi in loco, quo debuit, sed non a quo debuit; Fridericus vero in Bunna a Coloniensi, a quo debuit, sed non in loco in quo debuit, coronati sunt. Adhæserunt autem Ludovico civitates inferiores Rheni usque Seltz, Friderico autem Seltz et superiores regni civitates, exceptis Berna et Solodora, quæ neutrum curabant, etc. » Peperit porro hæc discordia non crudelissima modo et exitiosa in Romano imperio bella, verum etiam funestissimum in Dei Ecclesia schisma, de quibus suis locis ageretur. Jam a Germanicis rebus ad Gallicas nos conferamus.

26. *Philippi regis Francorum mors.* — Luxere hoc anno Galliæ Philippi regis mortem, cum ingentia expeditionis Asiaticæ consilia, sed quæ in longum tempus extrahebat, agitaret: contigitque ut nullus ex iis regibus, qui in Viennensi Concilio symbolum crucis acceperant, nec successores, dum sibi de vitæ longitudine abblandiebantur, nuncupato voto fidem exsolverent. Tradit hæc de Philippi regis morte Bernardus [7]: « Anno Domini MCCCXIV, in Vigilia B. Andreæ Apostoli, Sede Romana vacante, obiit Philippus rex Franciæ anno currente XXX regni sui, in castro de Fonte Bliaudi ubi natus fuerat in hunc mundum: fuitque sepultum corpus ejus apud S. Dionysium, cor vero ipsius apud Pyssiacum in monasterio sanctimonialium,

[1] Tom. Annal. XIV. an. 1263. num. 43. et 1266. num. 36. — [2] Jo. tom. V. p. 1. Ep. secr. p. 177. — [3] In tom. V. et secr. an. 10. p. 258. — [4] Herv. in Lud. Bav. defens. tom. I et II.

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 66. — [2] Argen. in Chron. et alii. — [3] Rebdor. in Chron. — [4] Crantz. Sax. l. IX. c. 8. — [5] Vill. eod. c. 66. — [6] Argent. in Chron. — [7] Bern. Chr. Rom. Pont. et Ms. Vat. bibl. sign. num. 3765. in Clem. V.

quod ipse fundaverat, dum vivebat: cui successit in regno filius ejus primogenitus Ludovicus, qui tunc erat etiam rex Navarræ ». Versum est in religionem ab Italis et Belgis scriptoribus [1], mortis quo Philippus obiit, genus, divinæque in eum vindictæ datum ob Bonifacium calumniis teterrimis appetitum, prioresque iras post acceleratam ejus mortem exercitas; cum in venatione, dum aprum insequebatur, ex equo, quem fera turbarat, in terram collisus est, ut narrat subjectis verbis S. Antoninus [2]: nam de eo Galli veteres silentium tenent.

« Anno præfato mense Novembris de hac luce migravit rex Franciæ Philippus, qui regnaverat XXIX annis. Mors autem ejus fuit satis infelix; nam, cum esset in quadam venatione, quidam aper inter crura equi, quem equitabat rex, se ingessit, ex quo rex ex equo cadens paulo post mortuus est. Hic fuit pulcherrimus hominum temporis sui, statura magnus, et optime proportionata membra habebat: sapiens et bonus in se secundum conditionem regiam: sed quia nimis deditus erat delectationibus corporeis, et præcipue venationibus, non tantum vacabat curæ regiminis quantum expediebat, sed aliis familiaribus suis negotia regni committebat; quibus cum nimis crederet in consiliis, multa detrimenta inde secuta sunt in regno. Post se autem reliquit tres filios, scilicet Ludovicum regem Navarræ, Philippum comitem Pictavensem, et Carolum comitem Marchiæ. Omnes ii fratres fuerunt in modico tempore reges Franciæ, succedente altero alteri per mortem eorum. Omnes pulcherrimi viri erant, et male fortunati in uxoribus eorum: nam deprehensæ sunt omnes in adulterio ». Nonnullisque interjectis: « Ad hanc infelicitatem creduntur devenisse, vel quia contraxerunt in gradibus prohibitis, vel potius propter nimiam injuriam sacrilegii perpetrati a patre Philippo in captura Bonifacii papæ ». Ut vero illi ordine nullis relictis tiberis sceptro Gallico successerint, quod Valesiorum ducis filio ac posteris transmissum est, suo loco dicetur. Cæterum apud plures invaluisse suspicionem Joannes papa indicat [3], arte et simulatione a Philippo Pulchro nuncupatum expeditionis Syriacæ votum, atque a divino numine, cui illuserat, vindicta percussum: unde ejus calamitas Philippo VI a Pontifice ob oculos postea proposita, ne simili arte votum infringeret, non enim perjurium impune laturum.

27. *Controversia de reliquiis S. Albani martyris mire composita.* — In Anglia Eduardus rex [4], cum Scotiam armis recuperare, conscripto, ut ferunt [5], centum millium armatorum exercitu, moliretur, maxima clade a Scotis fusus fugatusque est. Laudatur a Walsinghamo Robertus Brusius, virtutem egregiam militarem in eo bello explicuisse, ac peditem præcessisse exercitum, dato exemplo, ne quis de fuga cogitaret: cæsi sunt captive plures aurati Angli equites, inter quos Gilbertus Gloverniæ comes in ipso pugnæ ardore occubuit. Ante hujus cladis historiam præmittit auctor [1] rem non involvendam silentio: Eduardum regem, cum non levis inter Eliensis et S. Albani religiosos viros arderet controversia de Anglorum protomartyris reliquiis, quas singuli apud se religiose asservari contendebant, explorandæ veritatis desiderio feretrum, in quo Elienses sacra lipsana condita putabant, coram se reserari jussisse; ac non S. Albani repertum corpus, sed pannum aspersum cruore adeo vividi coloris, ac si recenter effusus esset. Placet ipsius auctoris verba referre:

« Rex cum vidisset cunctos clavos extractos, et feretrum patefaciendum accessit, et levavit operculum manu sua: et ecce vident locellum illum a summo usque deorsum quodam panno villoso ita occupatum, ut nihil posset aliud continere: in superiore vero parte vestimenti conspiciunt cruoris coagula dense respersa, ita nova, ita recentia, quasi pridie fuissent effusa. Constat hanc vestem fuisse caracallam, quam sanctus Albanus in conversione acceperat a sancto Amphibalo magistro suo in signum religionis, in quo idem martyr sententiam subiit capitalem. Et fas est credere, quod ad honorem sancti, divino miraculo sanguis ejus sic in hac veste servatus, sicut in pulvere sui sepulchri per multa sæcula legitur conservatus: cujus pulveris massam, in qua rubebat adhuc sanguis martyris, S. Germanus Altissiodorensis episcopus secum abstulit et detulit ad natalem (natale) secum (solum) Altissiodoro (Antissiodori) capellam construens in honorem martyris memorati.

« Rex igitur et omnes assistentes, de tanto miraculo stupefacti, proni corruerunt in terram, et facta est non parva hæsitatio, quis accederet ad deponendum operculum et feretrum contingendum. Tandem rex ipse cæteris animosior, operculum detraxit ad locum suum. Et tunc primo cognoverunt Elienses, quid de S. Albani haberent, cum oculata fide cernerent, in dicto feretro præter caracallam nihil omnino contineri. Rex vero, hilarior effectus de rei comperta veritate, dedit illic dona varia, residuum temporis, quo mansit ibidem ducens in summa lætitia, frequenter conferens de merito martyris Albani et gloria, et judicans non sine divina factum providentia, ut in duobus locis tam celebribus specialis veneratio martyris haberetur; et ait Eliensibus: Gaudete de Dei munere, gaudete de tanti martyris meritis et sanctitate, quia si, prout dicitis, hic Deus per illum plura facit miracula ratione vestis, credatis quod apud sanctum Albanum ampliora facit miracula ratione corporis quiescentis ».

[1] Joan. Vill. l. IX. c. 65. Ant. III. p. tit. XXI. c. 3. § 4. Meyer Annal. Flan l. XI Masson. in Phil. Pulc. — [2] Ant. ib. — [3] Tom. IX. p. 2. Ep. secr. pag. 187. — [4] Walsin. in Eduard. hoc an. Polyd. Vir. l. XVIII. Boet. Hist. Scot. l. XIV. — [5] Buchan. l. VIII.

[1] Walsin. ubi sup.

Hoc anno apparuisse tres lunas crucesignatas, conspectasque a se refert Jordanus kal. Martii duabus ante auroram horis, eamdemque impressionem aeream iterum oriente sole refulsisse.

SEDES VACAT ANNUS 2. — CHRISTI 1315

1. *Bella in Italia inter Guelfos et Gibellinos; in Germania inter Ludovicum regem Francorum et Robertum Belgii comitem.* — Jacuit in luctu Ecclesia, suo viduata pastore, anno Christi millesimo trecentesimo decimo quinto, Indictione decima tertia, dissidentibus cardinalibus, « atque in diversis », ut ait Bernardus [1], « civitatibus et villis dispersis, sicque loco et proposito divisis »; Romanum imperium duorum Cæsarum ambitio cruentavit; laniarunt Italiam funesta Guelphorum Gibellinorumque nomina; fractisque Gallos inter et Belgas induciis, bellum repetitum. In Etruria quidem magno ardore gestum est bellum [2] inter Guelphos ac Gibellinos, quorum signifer Uguitio Fagiolanus Pisarum et Lucæ dominus cum Florentinos propagandi imperii cupiditate magnis amicorum auxiliis fultus invaderet, cingeretque obsidione montem Catinum, ii a Roberto rege Siciliæ subsidiarias equestres copias ac Philippum Tarentinum principem, ut rei bellicæ præesset, poposcerunt. Secuti sunt Philippum Carolus filius, ac Petrus regis Philippique frater, qui infeliciter in acie ab hostibus cæsi sunt, tristi admodum ac improviso casu : solvebat enim, exeunte Augusto, obsidionem montis Catini ob suorum in Lucensi agro defectionem, interclusosque commeatus Uguitio; cum Florentinus exercitus sine ducis, tum quartana laborantis jussu, male instructis ordinibus, illum adortus est : qui mox versa fronte et agmine composito invectus in Florentinos, ipsos magna edita strage, concisisque ferro inter cæteros Roberti regis fratre ac nepote, in fugam vertit.

2. Non caruit etiam bello Germania inferior, cum Robertus Belgii comes Ludovico Francorum regi dicto Hutino, fidem sacramento devincire detrectaret, nisi primum arces a Philippo rege in ultimo bello Belgico retentas restituisset : in eum enim Ludovicus mox a suscepto insigni regio expeditionem duxit : quæ quidem regiæ consecrationis pompa hactenus dilata fuerat, ut nova illius sponsa una cum ipso corona cingeretur : priorem enim Ludovici conjugem Blancam ducis Burgundiæ filiam in privata custodia, in quam ob adulterii scelus conjecta erat, mœrore vel, ut Joannes Villanus [1] et S. Antoninus aliique tradunt, præfocatam linteo obiisse ferunt. Addit vero Bernardus [2] Ludovicum Clementiam Caroli Martelli ducis Calabriæ filiam, et regis Ungariæ sororem solemni ritu sibi conjugali nexu junxisse, subjicitque : « Sequenti Dominica prima Augusti in festo Inventionis S. Stephani fuit inunctus in regem Francorum Rhemis civitate per archiepiscopum Rhemensem cum memorata domina Clementia sponsa sua ». Addit auctor bellum in Flandriæ comitem, qui regiæ inunctionis pompæ non interfuerat, nec officia clientis præstiterat, susceptum tanto apparatu, ut quindecim millia equitum numerarentur in Gallico exercitu, præter peditum innumeram multitudinem, sed cum ad Lisam amnem promota castra essent, tanto imbre terram immaduisse, ut cum luto, non cum hoste, certandum fuerit, universaque expeditio dissoluta sit [3], ad quam comparandam multæ prædæ actæ fuerant. Et quidem injustos cogendæ bello tolerando necessariæ pecuniæ modo captasse Ludovicum, auctor sugillat, dum subdit, ipsum oblata a Judæis pecunia victum illos restituisse [4] regno, e quo ob graviora scelera, addictis fisco eorum bonis, pulsi fuerant, ne Gallos improba consuetudine contaminarent.

Tradit idem Bernardus [5] insigne tristeque humanarum rerum volubilitatis exemplum in Galliis editum fuisse in Engerrano Marinio, regii fisci

[1] Bern. Chr. Rom. Pont. — [2] Alb. Muss de gestis Italic. l. v. sub fin. Cortus Hist. l. I. c. 27. Jo. Vill l. IX. c. 69 et 70. Leonard. Aret. l. v. Ant. III. p. tit. XXI c. 1. § 6.

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 65. Ant. III. p. tit. XXI c. 3. § 4. Mass in Lud. Hut. et alii et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Clem. V. — [2] Bern. Chr. regum Franc. — [3] Bern. Chr. reg. Franc. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Clem. V. Paul. Æmil. in Lud. Hut. Gaguin. in eod. Mass. in eod. Meyer. in Rober. et alii. — [4] Ber. et Ms. bibl. Vat. ubi sup. — [5] Bern. Chr. Rom. Pont. et reg. Franc. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Clem. V.

præfecto, qui cum sub Philippo rege summis opibus et gratia floruisset, demum repetundarum reus ad patibulum damnatus, uncoque tractus est : « Tempore, inquit, Philippi regis, patris illius Ludovici, major post eum non tam merito, quam de facto fuerat nominatus in regno, ita ut secundus regulus, quasi regulus videretur, ad cujus nutum regni negotia gerebantur : quos enim ipse volebat exaltabat, et quos volebat deprimebat; quidquid volebat fieri, factum erat. In modico tamen fuit superexaltatus et elevatus nimis, et post paululum audivimus eum tali exitu defecisse. Itaque exemplo ejus et alterius, qui præcessit, scilicet Petri de Brusia, qui elapsis jam tunc annis ferme triginta octo olim tempore Philippi alterius regis avi istius, postquam supermagnus effectus fuerat, post similem fortunæ gloriam similem ignominiam est perpessus, discant et pertimescant tam præsentes quam posteri in gradu consimiles et fortuna sobrie et juste ac pie vivere in hoc sæculo, præcaventes ne casum consimilem patiantur ». Injecisse olim hunc Engerranum Marinium faces funestæ illi discordiæ, quæ inter Bonifacium Philippumque arserat, objecit[1] illi accusator a Carolo Valesio instructus, cum nimirum nummariam pensitationem fisco Pontificio debitam suppressisset : quod divinæ vindictæ non immerito ascribendum videtur, nec magicæ artes ab uxore, ut eriperetur supplicio, adhibitæ profuerunt[2].

3. *Equitum Hospitalariorum expeditio in Ægei insulas.* — In Oriente sulcasse hoc anno victrice classe archipelagus Fulconem Villaretum, Hospitalarii Ordinis equestris principem, ac plures insulas, interque alias Con, Hippocratis patriam, vulgo Langon dictam, suo adjecisse imperio, refert Bosius[3]. Sed qui impetus vertere in Syriam, atque ad majora efferre animos debuisset, quæsitis piratica arte opibus auctus, Rhodoque sibi subjecta, fastu tumidus, curas belli sacri ac publicæ rei abjecit, seque aucupiis ac deliciis addixit : quocirca postea, atrocissima equitum conjuratio in ipsum conflata, principatu est deturbatus[4], ut dicetur inferius.

[1] Paul. Æmil. in Lud. Hutino — [2] Ibid. Gagni. in eod. — [3] Bos. hist. Equitum Hier. p. 2. l. I. — [4] Ibid.

4. *Henrici eremitæ obitus.* — Migravit eodem anno[1] Tarvisii ex hac vita ad felicem immortalitatem B. Henricus eremita Bauceno oriundus, qui asperrimo vitæ suscepto genere, pascendo divinarum rerum contemplatione animo vacabat : cujus morientis sanctitatem Numen pulsatarum divinitus campanarum suavissimo concentu collustravit; atque adeo exciti repente clerus populusque ad ejus cohonestanda funera concurrerunt. Stetit spectantium populorum, oculis expositum sacrum corpus in Ecclesia principe integro octiduo, nec tamen quamvis arderent graviores æstus, corruptionem contraxit. Plures vero cælestes virtutes ad ejus sepulchrum editæ, quæ episcopi et prætoris jussu in publicos Commentarios relatæ fuerunt; iisque permoti Tarvisini, oratores ad Joannem XXII postea decrevere, qui de ipsius ac B. Parisii consecranda memoria agerent : sed ob secuta deinde bella extracta res est. Ferunt illum aliquando, dum libero et aperto cælo preces Deo funderet, ruptoque nubibus imbre validissimo, nulla vel levi guttula aspersum fuisse.

5. *Raimundi Lulli martyrium.* — Hoc anno Raimundum Lullum (1) in Africa apud Bugiam promulgatæ fidei Christianæ, et confutatæ Mahumetanæ impietatis odio publici magistratus jussu post atroces injurias et carceris squalorem, cum in constantia defendendæ veræ religionis perstaret, objectum furenti plebi ac gladiis saxisque appetitum ex vulnerum dolore occubuisse tradunt[2] : dumque ejus corpus ex sepulchro marmoreo Franciscani templi, adhibitis testibus gravissimis, anno MDCXI erutum est, quatuor ingentia vulnera in capite accepta conspecta[3] sunt. Porro ut de ejus vita (nam et nonnulli[4] ante hæc tempora, alii postea obiisse scribunt) ita de ejus doctrina variæ sunt discrepantesque sententiæ[5]: id tamen advertendum est, plures libros pestiferos, veluti de invocatione dæmonum, de secretis naturæ, de alchimia et metallorum metamorphosi a Raimundo Lullo juniore rabbino, eodemque sub religiosa veste fidei apostata compositos alteri seniori Lullo adscriptos esse;

[1] Pet. Baone Ep. Tar. in Vit. B. Henr. Ferar. in novo Cat. x Jun. ex Tabulario Eccl. Tarv. Bonif. l. VII. Hist. Tarv. — [2] Wad. in Annal. hoc an. num. 5. etc. ex ant. Ms. arch. Balear. — [3] Ibid. num. 13. — [4] Marian. l. XV. c. 5. an. 1311. — [5] Prat. de hær. l. XVI. c. 2.

(1) In hunc annum rejicit annalista obitum B. Raymundi Lulli, cujus dies martyrii ex veteri apud Majoricenses Hispanos Balearios traditione die XXIX Junii, collocatur. De anno constat ex vetustissimo Epigraphio, quod olim, ante corporis in aptiorem locum translationem, veteri ejus tumulo inscriptum erat, recitaturque a Bollandistis sociis ad diem XXX Junii in Vita B. Raymundi Lulli. § 6. Vitam ejus dedit anonymus quidam ejus discipulus, cumque magistro adhuc superstite scriberet, ad exitum usque illius lucubrationem suam minime perduxit. Ex ejus relatione discimus virum illum a sæculi deliciis ad pœnitudinem religiosæ ac eremiticæ vitæ, Deo per visum invitante, accitum se contulisse, quod in annum MCCLXVI referunt scriptores apud Bollandistas. Ex tunc vero varias instituit peregrinationes, ubique docens et exponens illam, quam Christo præceptore didicerat artem, quam vocant, magnam; artem scilicet de omni quacumque re quæ sciri potest disserendi. Miro hoc invento usus est in annuntianda asserendaque Saracenis vera Religione. Sæpe etiam Romanos Pontifices Honorium IV, Bonifacium VIII, Clementem V adivit, ut eos adduceret ad omnes militares Equestres Ordines in unam regulam et Ordinem jungendos, ad excitanda virorum religiosorum cœnobia seu collegia in quibus Orientales linguæ ad usum propagandæ fidei docerentur; ac denique ut Averrois scripta tanquam perniciosa e scholis Christianis eliminarentur. Nihil tamen impetravit. Demum cum Bugiam in Africam transisset, ibique Arabice, quod apprime callebat, Christum annuntiare Saracenis cœpisset, a Barbaris saxis impetitus martyr occubuit. Libros plane multos conscripsit; sed multo etiam plures ipsi falso tribuuntur, quos revera esse alterius Raymundi (non quidem Lulli, ut male annalista) Neophiti, e Rabbino Judæo Christiani, ac tandem monachi, non immerito suspicatur Wadingus ad hunc annum num. 13. Ex his libris in nostrum ex nominis similitudine ea orta est invidia, qua Lullus apud recentiores quosdam flagrat, cum revera Lullo antiqua apud Majoricenses religio cultum detulerit, qualem decet virum sancti elogio insignitum, ut fuse apud Bollandistas in Commentar. præv. ad ejus Vitam §. 2. MANSI.

unde istius errorum infamia prioris existimatio inquinata. Cum vero in aliis Raimundi Lulli libris plura reperiantur, quæ a fide orthodoxa primo aspectu abhorreant, nisi in meliorem sensum trahantur, quod operosa mole tentant editæ plures apologiæ, id dici potest illum quamvis erraverit, non tamen hæreticum fuisse, cum pertinaciam errori non conjunxerit : quanquam Lullistæ ingentia sub obsoletis verbis arcana latere contendunt, quos sugillat Mariana[1] quod videre se fingant aut somnient quod non vident, et digito conentur ostendere quod nusquam est. Ut vero Gregorii XI jussu de Raimundi Lulli erroribus[2], an ii senioris an junioris extiterint, habita sit judiciaria actio censore fidei Aymerico, dicetur suo loco (1).

[1] Marian. l. xv. c. 5. — [2] Recensentur centum error. in direct. inquis. Aymer. c. p. 2. q. ix.

(1) In continuatione Historiæ Ecclesiasticæ Parisiensis Gerhardi Dubois e veteri Tabulario Parisiensi recitantur litteræ Ludovici X regis hoc anno Decembri mense datæ, in quibus auscultasse se testatur archiepiscopum Senonensem qui totius Senonensis Concilii nomine obtulit unam decimam duplici solutione conferendam, opportunum regii ærarii subsidium. Hoc vero Concilium celebratum scriptor ille censet anno isto in loco incerto, sed forte Lutetiæ, cui et præfuisse suspicatur Villelmum Philippi successorem, qua in re mendosum censet catalogum archiepiscoporum Senonensium apud Sammarthanos, qui Philippi archiepiscopi vitam diutius prorogant. Sed vix credo Concilium istud aliud fuisse a Concilio Parisiensi anno superiori, Maio mense a Patribus provinciæ Senonensis Philippo archiepiscopo præside habito. Quamvis enim tunc Philippo Pulchro in vivis agente ad illum destinandus fuisset archiepiscopus Senonensis, non vero ad Ludovicum, qui nondum regnabat; forte tamen hæc archiepiscopi destinatio ad Philippum quidem directa erat ; sed illo interim defuncto, et Ludovico substituto ad illum ex synodi mente archiepiscopus venit. Quare ut duas Senonensis Provinciæ Synodos duobus succedentibus annis celebratas comminiscamur, nihil est.

Anno isto pariter Concilium provinciale Danicum in Helling Borrig a Petro Lundensi archiepiscopo celebratum notat anonymus rerum Danicarum chronologus a Ludwig Reliq. tom. ix vulgatus num. 7. In eo Concilio decretum fuit de « subsidio dando ei (nempe Petro archiepiscopo in exilium acto) ex episcopis, qui modo in exilium deportatus fuerat ». Concilii hujus mentio nulla in Collectionibus hucusque vulgatis. MANSI.

JOANNIS XXII ANNUS 1. — CHRISTI 1316.

1. *Joannis XXII electio, primordia, et coronatio.* — Discissi in contrarias factiones cardinales, quos nondum orbatæ sponso Ecclesiæ luctus, non dissidentium regnorum calamitates, non rei Christianæ periclitantis discrimina moverant, Philippi Pictaviæ comitis, a Ludovico fratre Franciæ et Navarræ rege in eam rem missi, industria, Lugdunum variis artibus exciti pro creando Romano Pontifice, in sacrum conclave anno millesimo trecentisimo decimo sexto, Indictione quartadecima, compulsi sunt. Quos quidem pie delusit Philippus comes, ut Ecclesiæ consuleret, ac fidem religiose fregit, ut refert Bernardus hisce verbis[1] : « Steterunt sic divisi loco et proposito annis amplius quam duobus, (de cardinalibus e Carpentoracensibus comitiis digressis loquitur), fueruntque tractatus plures habiti per personas medias inter eos : quorum finis tandem fuit mediante domino Philippo comite Pictavii, postmodum vero rege Franciæ et Navarræ. Qui congregati sunt in Lugduno pactis præviis, quod non includerentur, et quod possent de Lugduno recedere quando vellent : quæ tamen fuerunt eis minime observata, quatenus pro majori bono reipublicæ, quæ præfertur privatæ, compellentur Ecclesiæ providere ».

2. Pertinacissimarum dissensionum fontem et causam aperit ex Joanne Villano[1] S. Antoninus[2] : « Multi, inquit, ex eis erant Guascones, et ii quærebant Guasconem habere Pontificem : qui vero erant ex Francia, Provincia, et Italia cardinales, illis non acquiescebant, alium quærentes, sive qui eis videretur Ecclesiæ Dei utilior, sive qui eis foret favorabilior ». Abrupit demum divina manus funestos privatæ utilitatis et commodi nexus ac post consumptos altercationibus quadraginta dies, cum nisi dato Ecclesiæ Pontifice inde discessuros incussus ipsis religiosus metus fuisset, suffragia in Jacobum episcopum Portuensem contulere. De quo hæc Bernardus[3] : « Quadragesimo die ab in-

[1] Bern. Chron. Rom. Pont. et ex eo Bosque. et Ms. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. Ptol. Luc. Hist. Eccl. Ms. l. LXIV. c. 42 et alii.

[1] Jo. Vill. l. ix. c. 79. — [2] Ant. III. p. tit. XXI. c. 4. ante § 1. — [3] Bern. Chr. Rom. Pont. Ptol. Luc. Hist. Eccl. Ms. l. XXIV. c. 42.

clusione ipsorum quæ facta fuit in Vigilia Apostolorum Petri et Pauli, ipsis tum quod tunc deberent includi, penitus nescientibus pariter et invitis, tandem tractatu præhabito in præfatum dominum Joannem omnes pariter consenserunt. Erat autem cardinalis episcopus Portuensis, et Jacobus vocabatur : sed Joannes exinde vocatum est nomen ejus ». Nec ab his discrepat Ms. Vaticanum, in quo hæc habentur [1] : « In dominum Joannem consenserunt, ipsum eligentes anno Domini MCCCXVI, mense Augusti, die VIII ». Celebratam eam electionem Lugduni VII id. Augusti a viginti tribus cardinalibus consentit Ptolemæus Lucensis [2], Joannemque hoc exornat elogio : « In hunc Pontificem consenserunt, virum ardentis ingenii, et in jure Ecclesiastico ac divino valde peritum ». Ex Victorianis etiam Annalibus, hoc tempore conscriptis, magni ingenii, honestæque vitæ laude commendatur [3].

3. Assurrexisse in eam augustissimam omnium dignitatem ex abjecta et inopi conditione (1), emensis pluribus honorum gradibus, auctores consentiunt [4]. Caturcensem quidem patria, patre Arnoldo sutore veteramentorum ; vicisse vero ingenio fortunam, ita refert S. Antoninus : « Hic fuit natione Gallicus, generis sui infimæ conditionis, filius scilicet resartoris sotularium, pauper temporali substantia, sed dives ingenio et scientia ; parvus corpore, sed magnus animo, qui nutritus est sub archiepiscopo Arelatensi magistro suo : quo sublato rex, (Robertum Siciliæ regem intelligit,) fecit eum loco ejus cancellarium [5] suum, et postmodum factus est episcopus Avenionensis, et inde propter scientiam suam et prudentiam factus est cardinalis ». His addit Bernardus [6], creatum primum Forojuliensem episcopum in Aquensi provincia, atque ab ea sede traductum ad Avenionensem, et adhibitum in Bonifacii causa ad excipienda testium dicta vidimus ; deinde a Clemente Quinto anno MCCCXII sabbato Quatuor Temporum, recurrente Adventu Dominico inter cardinales Avenione relatum.

Sugillant eum nonnulli [1] dolo ad Petri Sedem irrepsisse, adeo ut cum ipsi a cardinalibus designandi Pontificis optio jusque data essent, semetipsum consilio Neapolionis Ursini Pontificem renuntiarit. Verum ut Neapolionem Joanni ad Pontificatum illi deferendum studuisse, plurimaque apud ipsum gratia valuisse non negamus, uti ex dicendis patebit ; ita rem hanc ab invidis jactatam non leve argumentum est, cum Ludovicus Bavarus, aliique Joannis hostes infensissimi, in illis adversus ipsum invectivis [2] acerbissimis, quas præ manibus habuimus, nunquam ea objecerint, quæ sane nunquam, si nixa fuissent veritate, ut illum ambitionis nimiæ notarent, prætermisissent. Neque etiam si ita res successisset, Joannes liberi et constanti voce denuntiasset toti orbi, se a Pontificatu oblato omnium suffragiis consentientibus abhorruisse, atque admodum ancipitem hæsisse, an humeros oneri subduceret, ut Encyclicæ litteræ docent a nobis inferius afferendæ [3]. Commentum pariter inane videtur, ipsum Neapolioni cardinali Ursino, cujus opera Pontificatum adeptum aiunt, sacramento ante adstrinxisse, nunquam mula vel equo vectum iri, ni Romam se conferret, promissa vero cavillo elusisse, nec in posterum iter, nisi pedibus aut flumine confecisse.

4. Dum Pontificiæ infulæ conferendæ apparatus ornabatur, Philippi Navarræ moderatoris oratores a Joanne expetiere, ut celebritatem ad dies quin-

[1] Ms. Vat. bibl. sign. num. 3765. — [2] Ptol. Luc. Hist. Eccl. Ms. l. XXIV. c. 42. — [3] Mass. in Jo. XXII. — [4] Bern. ubi sup. Jo. Vill. l. IX. c. 79. Ant. ubi sup. Mass. in Jo. XXII et alii. — [5] Jo. tom. VIII. p. 1. Ep. sec. p. 27. — [6] Bern. ubi sup. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3705. Ptol. Luc. Mass. in Jo. XXII et alii.

[1] Jo. Vill. Anton. et Mass. ubi sup. — [2] Ext. apud Nic. Min. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. — [3] Hoc an. num. 8.

(2) Quanta fides Joanni Villani adhibenda sit dum ea narrat, quæ in electione Romanorum Pontificum acciderunt, vel iis discas quæ de Joannis XXII electione commemorat. Si illum audias lib. 9. cap. 79, cardinales omnes illum electionis arbitrum et, ut vocant, *compromissarium* constituerunt, ipse vero seipsum impudentisssime renuntiavit Pontificem. Verum electionis formam plane alias servatam tunc agnoscunt omnes non recentiores tantum doctissimi, ut Baluzius in Notis ad Vitas Papar. Avenion. pag. 717, Pagius in Breviar. in Joanne XXII num. 7, sed et veteres omnes coævi scriptores, qui omnium cardinalium assensu electum affirmant. Item insuper Joannes in litteris hic ab annalista laudatis testatur electioni de se unanimi cardinalium assensu factæ utrum ipse assentiretur ambiguum hæsisse. Denique Ferretus Vicentinus, histor. lib. 7, pag. 1167, quamquam de Joannis fama meretur haud egregie, testatur opera et molimine Neapoleonis Ursini inductos fuisse cardinales ut Jacobum Cadurcensem eligerent in Pontificem ; tum subdit : « Confestim ergo Jacobum memoratum, quanquam idem honeste repugnasset, hymno Angelico jubilis vocum edito, sacra jam chlamyde circumdatum manenti vulgo papam a se decretum ostendit », quibus verbis ea confirmantur quæ scriptores reliqui de Joanne, et ipse de se Joannes asseruit.

Errat etiam Villanus in assignanda die, qua Joannes solemni ritu coronam Pontificiam assumpsit, non enim in eam rem dies octava Septembris Villanus memorat, sed dies quinta ejusdem mensis, quæ Dominica erat, selegit. Docet id Bernardus in Chron. Rom. Pontif., Joannes Andreas in prologo Clementinarum, quem utrumque scriptorem adducit Pagius in Breviar. num. 9, cui adde Theodoricum Niemium, Baluzium in Notis ad Vitas Papar. Avenion. pag. 589, pluribus nititur probare, non adeo vili genere natum fuissse Joannem, cum Albertus Argentinensis eorum temporum scriptor « de militari progenie », hoc est, ut interpetratur Baluzius « ex prisca nobilitate » natum asserat. Sed plebeium genus Joannis scriptores reliqui omnes adstruunt. Quod vero addit Baluzius ad probandam generis nobilitatem in Joanne, illorum scilicet res domesticas non adeo tenues fuisse, cum illis aliquid suppeteret, unde de suo aere filium possent ut studio operam navaret, id, inquam, illustratur, et explicatur ex iis, quæ tradit Ferretus Vicentinus ; scribit enim illum ex plebeio quidem patre natum « Avunculo Duce, qui tenui mercimonio lucris intentus, alia spe fora tentabat Neapolim profectum fuisse, ibique Grammaticam, et Dialecticam didicisse ». Tum subdit illum fratris cujusdam Minoris beneficio adlectum fuisse inter regios Caroli Siciliæ regis ephebos, inter quos diu meruit multumque in scientiis qua Ecclesiasticis qua civilibus profecit. Hinc gratiam sibi Caroli promeruit a quo legationes plures apud Galliæ regem, apud Pontificem aliosque plures missus obivit. His egregie functum rex beneficii memor Forojuliensi episcopatu a Bonifacio VIII ornandum curavit. Reliqua in hunc modum prosequitur, quæ cum ex aliorum pariter relatione nota sint ; ideo prætereunda hic censeo. Porro ex his Baluzii argumentum pro adstruenda generis nobilitate Joanni solvitur. Qui enim suis sumptibus Joannem aluit, ut studio operam daret, non pater fuit sed avunculus negotiator. Restat ergo ut plebeium Joannis genus agnoscatur et admittatur.

MANSI.

decim extraheret, quo illius pompam spectare posset : qua prorogatione impetrata, iterum alia dierum octo expetita : sed cum tertia ejusdem principis nomine postularetur, negata est justissimas ob causas, quas Pontificio jussu Arnaldus cardinalis Philippo exposuit [1] :

« Excellenti et magnifico viro amico charissimo domino Philippo, claræ memoriæ domini regis Franciæ filio, regna Franciæ et Navarræ regenti, Arnaldus miseratione divina S. Mariæ in Porticu diaconus cardinalis salutem, et felices ad vota successus.

« De conscientia sanctissimi in Christo patris domini nostri summi Pontificis, et ejus expresso mandato in notitiam excellentiæ vestræ deducimus, quod nuper die lunæ, tertio videlicet post ejus assumptionem ad Apostolatus officium, spectabilis vir dominus comes Foresii et magister Radulphus de Perellis clericus vester, ipsius domini nostri præsentiam adeuntes, pro parte vestra supplicarunt eidem instantius, quod in aliquo loco regni Franciæ celebrare vellet coronationis suæ solemnia, diemque ipsi coronationi præfigere, in qua possetis juxta conceptum inde per vos desiderium interesse; arbitrantes ad id dies quindecim, ex tunc computandos, ad adventum vestrum posse sufficere, illosque concedi petentes, cum infra illos se credere dicerent, vos posse venire pro certo; et de supplicatione hujusmodi vestro nomine facienda, cuicumque in Pontificem Romanum assumpto, ac a vobis idem clericus asserebat speciale suscepisse mandatum. Præfatus autem dominus noster vobis in his et aliis proculdubio cupiens complacere, ac assistentiam vestram eidem coronationi gerens placidam atque gratam, licet breviorem diem ipsi coronationi antea præfixisset, eam tamen ad illorum instantiam usque ad dictos dies quindecim petitos ut præmittitur prorogavit. Et deinde veniente viro magnifico domino... delphino Viennæ, et pro ulteriori prorogatione solemniter instante, dominus ipse noster ad complacendum vobis uberius, et ut, si fieri posset, vestram posset habere præsentiam, per alios octo dies coronationem prorogavit eamdem.

5. « Novissime vero venerabili viro domino P. de Capis Rhemensi canonico, clerico vestro, adhuc instante pro prorogatione majori, idem dominus noster de fratrum suorum consilio, ei habita deliberatione super hoc cum eisdem, respondit illi, quantumcumque vestris complacere vellet affectibus, quantumcumque etiam vestra cuperet lætificari præsentia, absque tamen scandalo plurium, præsertim dominorum cardinalium, qui apud Avinionem, ubi erat ex indictione publica in proximis kalendis Octobris audientia Romanæ curiæ resumenda, rerum suarum præmiserant partem non modicam, sine quibus amplius nequibant commode remanere Lugduni, et multorum etiam prælatorum, magnatum quoque et nobilium in curia ipsa sistentium, et avide coronationem expectantium antedictam; et insuper absque totius reipublicæ gravi dispendio coronationem ipsam non poterat ulterius prorogare, quoniam ante illam ardua, quæ incumbunt negotia expediri, nuntii qui ad partes varias sunt mittendi, interim destinari non poterant, cum nec ante uti Bulla consueverint Romani Pontifices, et jam instabat tempus audientiæ, ut præfertur, apud Avinionem indictæ, quod absque damno intolerabili mutari, vel differri non posset. Vestrum etiam poterat in ipsius coronationis expeditione festina interesse versari, quia si pro Flandriæ, vel aliis vestris et regni negotiis dominum ipsum nostrum interim scribere oporteret, id non posset ante coronationem hujusmodi facere, nec ante ex more Bulla, ut prædicitur, possit uti.

« Propter quod, cum ipse sciat, vos virum esse virtutis, bonitatis expertæ, conscientiæque sinceræ, ut nullatenus velitis cum tanto dispendio tantoque scandalo aliquid in hoc agi, supponit idem dominus noster indubie, quod prudentiæ vestræ mansuetudo moleste non feret, si requisitionem dicti cononici ad exauditionem admitti, præmissa consideratione attenta, non sinit. Ipse quoque, laudabilem vestrum veniendi contemplans affectum, vos nedum a veniendo habet, ut et condecet, excusatum; quinetiam perinde reputat, et gratiarum prosequitur actione, ac si personaliter interessetis coronationi prædictæ. Hæc scribimus vobis, quia dominus noster ante suæ coronationis solemnia non posset juxta morem Ecclesiæ Romanæ laudabilem vobis, vel alii cuiquam aliquid scribere, cum nec antea Bulla integra possit uti. Datum Lugduni IV kal. Septembris ». Eadem etiam de causa, cum Robertus Siciliæ rex duo millia unciarum auri, extracta reliqui census solutione, Joanni submisisset, Nicolaus Ostiensis et Velletrensis episcopus, Nicolaus tit. S. Eusebii presbyter, et Neapoleo S. Adriani diaconus cardinales ad Robertum de accepta vectigalis parte transmisere syngrapham [2], his verbis consignatam : « Dat. Lugduni XVII kal. Septembris suscepti a domino Joanne Apostolatus anno I ».

Redimitum ipsum solemni ritu Pontificalibus infulis Lugduni, refert Bernardus [2] subjectis verbis : « Fuit coronatus more Pontificum Romanorum cum honore solemni nonis Septembris, Dominica prima mensis, Lugduni in Ecclesia cathedrali ».

6. *Litteræ Joannis Encyclicæ.* — De suscepto Pontificatu certiores tum fecit totius orbis Christiani præsules Encyclicis litteris [3], quæ in Pontificio Regesto Rhemensi archiepiscopo ac suffraganeis inscriptæ sunt : eoque exemplo ad patriarchas,

[1] Tom. I. Ep. secr. XXIX.

[1] Ext. in arce S. Angeli et inter coll. Plat. tom. I. pag. 412. — [2] Bern. ubi sup. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. — [3] An. I. p. I. Ep. cur. I. et post eamd. Ep.

archiepiscopos, episcopos, quorum prolixior catalogus describitur [1], exaratæ, quibus ipsos ad instruendos et pascendos probe populos, ac partienda apostolatus onera adhortatur : tum etiam immutata extrema earum calce transmissæ ad Ludovicum Bavarum ac Fredericum Austriacum electos tumultu et discordia Romanorum reges, Joannem Boemiæ, Carolum Ungariæ, Ericum Daniæ, Birgerum Sueciæ, Eduardum Angliæ, Philippum Franciæ et Navarræ administratorem, Alfonsum Castellæ, Dionysium Lusitaniæ, Jacobum Aragoniæ, Sanctium Balearium, Henricum Cypri, Ossinium Armeniæ, Fridericum Trinacriæ, ac Robertum Siciliæ reges, quibus totius electionis suæ seriem exposuit; incitavitque, ut ad rem Christianam, ac decretam in Concilio Viennensi expeditionem conficiendam cum Apostolico ejus zelo consentirent. Eas nos subjicimus, quas ad Robertum regem cui antea studio conjunctissimus fuerat, dedit [2]; in quibus id adjicit, partum Pontificium munus nil pristinæ detracturum benevolentiæ, sed ipsam amplificaturum : quæ promissa ipsum coluisse auctores testantur [3].

7. « Joannes episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Roberto regi Siciliæ illustri, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Mira et inscrutabilis providentia Dei summi, firmam retinens in sua dispositione censuram circa sacrosanctam Ecclesiam Catholicam, quam sibi charitatis ineffabilis dulcedine copulavit, ita suæ benignitatis affectum et protectionis auxilium gratiose continuat, quod ubi ex insurgentis fremitu tempestatis submergi creditur, paratur eidem ex commotione tranquillitas, et in auram mitescentibus procellosi turbinis fluctibus, ab instantibus periculis prorsus servatur immunis. Hoc quippe multifarie multisque modis ipsa magistra rerum experientia olim edocuit, et novissime diebus istis id ipsum evidenter ostendit, dum ipse pius Pater et misericors Dominus Ecclesiam ipsam, inter longæ ac periculosæ nimis viduitatis angustias fluctuantem, de suo habitaculo præparato oculo benigno respexit. Dudum siquidem, sicut tuam credimus notitiam non latere, sanctæ recordationis Clemente papa V prædecessore nostro de præsentis vitæ mœroribus ad cœlestem patriam evocato, nos et fratres nostri ejusdem Ecclesiæ cardinales, de quorum numero tunc eramus, cupientes eidem Ecclesiæ de pastore celeriter providere juxta Constitutionem Apostolicam super hoc editam, nos inclusimus in conclavi, quod in civitate Carpentoractensi, ubi tunc Romana curia residebat, ad hoc extiterat præparatum. Demum vero electionis prædictæ negotio imperfecto, ex certis causis legitimis conclave prædictum egredi necessitate compulsi, nos ad diversa loca transtulimus, prout unicuique nostrum expediens visum fuit.

8. « Cumque postmodum diffusi temporis spatio, sicut Domino placuit, interjecto, ad civitatem Lugdunensem pro ejusdem electionis negotio concorditer venissemus, vias nostras illo dirigente qui novit, et tandem die septima præteriti mensis Augusti in loco fratrum Ordinis Prædicatorum Lugdunen. in quo residebamus, insimul pro præfato electionis negotio fuissemus in loco solito congregati; benignus sapientiæ spiritus, nesciens tarda molimina, tam prolixæ ipsius Ecclesiæ viduitati pie compatiens, cum eam nollet ulterius viduitatis incommodis subjacere, fratrum ipsorum corda sic adduxit ad spiritus unitatem, quod miro Dei, et nobis nimirum stupendo consilio ad imbecillitatem nostram oculos dirigentes, nos tunc Portuensem episcopum ad suscipiendum onus nobis ex humano defectu importabile, curam videlicet universalis gregis Dominici, concorditer, nemine discrepante, in summum Pontificem elegerunt.

9. « Nos autem difficultatem officii pastoralis, continui laboris angustias, et præexcellentiam dignitatis Apostolicæ infra nostra præcordia recensentes, nostrarumque metientes virium parvitatem, timore ac tremore concussi, vehementer hæsitavimus, nec indigne. Quid enim tam timendum tamque pavendum, quam fragili labor, indigno sublimitas, et dignitas non merenti? Verum ne post ejusdem vacationis tam diffusa et dispendiosa tempora, obstinata contradictionis reluctatio profusioris dispendii occasionem induceret : nos quanquam de nostra, quam noster nobis animus attestatur, insufficientia desperantes, humiles nostros ad montem illum convertimus oculos, unde nobis spe multa promittitur auxilium opportunum. Sicque de superabundantia illius omnipotentiæ concepta fiducia, cui cum voluerit subest posse; necnon de ipsorum fratrum nostrorum eminenti scientia, industria circumspecta, et experientia multa in agendis comprobata confisi, quorum sano consilio dirigi speramus in dubiis, et fulciri suffragiis in adversis; in humilitatis spiritu consensum præbuimus electioni prædictæ, tantique oneris sarcinæ imbecilles exposuimus humeros, debiles misimus manus ad fortia, et colla nostra humiliter jugo submisimus Apostolicæ servitutis; suppliciter implorantes, ut ipse, qui per hujusmodi vacationem in maris mundi hujus altitudinem nos deduxit, non patiatur nos ab ipsius tempestate demergi : sed illam nobis suæ potentiæ dexteram porrigat, quæ Apostolorum principem ambulantem, et hæsitantem in fluctibus, ne mergeretur erexit, et coapostolum ejus Paulum nocte ac die in profundo maris positum liberavit; viamque nobis et tibi, cunctisque Catholicis principibus ac cæteris Christianis, illis præsertim, qui ad hoc vivificæ crucis signaculum assumpserunt, salubrem et paratam aperiat, nostris et illorum cordibus pium infundat affectum, et infusum augeat et conservet; viresque opportunas sua di-

[1] Reg. an. 1. p. 1. post Ep. cur. I. — [2] Ann. 1. p. 1. Ep. cur. I. — [3] Jo. Vill. l. IX. c. 79. Ant. tit. XXI. c. 4. ante § 1.

gnatione tribuat ad parandum festinum et efficax Terræ-Sanctæ subsidium, et ad recuperandum hæreditatis Dominicæ præclaræ funiculum de infidelium manibus, ad quod utique desiderium habemus intensum.

« Et quia quod in hac parte nostris exsequi meritis non valemus, multiplicatis intercessoribus nobis confidimus elargiri, tua et aliorum fidelium suffragia humiliter imploramus : et illos specialiter, qui sæcularis potestatis sollicitudinem in populo Domini susceperunt, ut in illo, prout ad eos pertinet, nobiscum fideliter et efficaciter collaborent, decrevimus exhortandos ; et te præcipue, ad cujus personam et domum, ut nosti, gessimus ab olim, dum nos minor status haberet, solidæ dilectionis affectum, quem utique non imminuit, sed auxit potius desuper impositum Apostolatus officium, et extulit in paternum. Dat. Lugduni non. Septembris, Pontificatus nostri anno I ».

10. *Ludovicus et Fridericus simul in imperii solium discordia evecti, ad pacem sollicitati.* — Acceptis igitur Ecclesiæ gubernaculis Joannes, atque excitatis fidelibus ad divinam illi suis apud Numen precibus conciliandam gratiam, atque antistitibus et regibus ad conjungendam cum ipso pro re Christiana augenda operam sollicitatis ; primas Apostolicas curas componendo Romano imperio, quod duorum Cæsarum exitiali ambitione fluctuabat, addixit : primumque paternis monitis Ludovicum Bavariæ ducem[1] mulcere, atque ad pacem ineundam cum Friderico Austriæ duce, controversiamque non ferro, sed æquitate judiciorum dirimendam adducere, his verbis est conatus :

« Joannes, etc. Ludovico duci Bavariæ in regem Romanorum electo.

« Quanta de concordia inter te et charissimum in Christo filium nostrum Fridericum ducem Austriæ, in regem Rom. electum, si votis nostris annueret Dominus, reformanda utilitas proveniret, ipsa dispendiorum, quæ jam ex perniciosa inter te et ipsum discordia his temporibus emerserunt, consideratio manifestat. Sopiret quidem pacis lenitas mala, quæ guerrarum calamitas introduxit, et multiplicata commoda ex illius reformatione succrescerent, præcisis incommodis quæ dissensionis iniquitas germinavit. Propterea quæsumus, dilectissime fili, ut persuasiones paternas devota mente suscipiens, ad pacis et concordiæ fœdera cum eodem electo, Deo propitio, reformanda cujusvis occasione rancoris exclusa, mentem tuam habilites et coaptes ; ut nostra sincera præcordia, quæ tuam et ejusdem electi, multorumque fidelium populorum sentit in præfata dissensione jacturam, reformatio prædictæ concordiæ grata lætificet : ipseque misericordiarum Dominus, vota tua suis beneplacitis conformari prospiciens, præter retributionis æternæ mercedem, quam inde mereberis, adaugeat in benedictionibus dulcedinis dies tuos, etc. Datum Lugdun. non. Septembris, Pontificatus nostri anno I ». Ursit etiam aliis litteris[1] ipsum ac Fridericum Austriæ ducem æmulos, ut pacem inter se conciliarent : cœleste enim eo facto imperium prometuros. Nil Pontificiæ exhortationes valuere, belloque civili Germania misere attrita est, cujus clades accurate describunt Germanici scriptores[2].

11. *Ludovici X regis Francorum mors.* — Turbidæ etiam in Galliis admodum res extitere Ludovici X Galliæ et Navarræ regis obitu, de quo hæc Bernardus[3] : « Anno Domini MCCCXVI, sabbato infra octavas Pentecostes, nonis Junii, obiit rex Franciæ Ludovicus regni sui anno secundo : fuitque corpus ejus cum honore regio in monasterio S. Dionysii tumulatum ; unicam filiam suam relinquens ex prima uxore, secunda vero uxore domina Clementia remanente gravida et prægnante ». Necatum veneficio fuisse regem submurmuratum est : nam et superiori anno deprehensa tradunt cerea simulachra Ludovici Hutini et Caroli Valesii, quæ leviter igni admota sensim opera dæmonum tabem regi ac patruo erant illatura ; earumque auctoris Paviottum magum et Claudam veneficam supplicio extremo periisse. Nec sane vana res est, diras hujusmodi artes in principum perniciem tentatas ; cum iisdem Pontificem ipsum ac nonnullos cardinales appetitos, inferius visuri simus, repertosque tunc in Galliis variorum ordinum viros magica peste contaminatos. Neque calumniatores defuere, qui alienæ famæ struxerint insidias : nam et Gerardum e Barro clericum accusasse unum ex cardinalibus apud Ludovicum regem, dum vivebat, ac sanctius illius consilium, regi ac Philippo fratri Pictaviæ comiti, tum duobus cardinalibus veneno magicisque artibus, « per fabricationem et rabuzationem imaginum, cum incantationibus et invocationibus dæmonum conditarum », ut aiebat, mortem inferre pertentasse docent Joannis litteræ[4] Parisiensi episcopo missæ, quibus a Guerardo tento in carcere publicam confessionem exprimi, atque ad se transmitti jubet. Temere autem jactatam calumniam judiciorum exitus indicavit (1).

12. Contulit postea Pontifex nonnulla indul-

[1] Tom. I. Ep. secr. IV.

[1] Tom. I. Ep. secr. I. — [2] Alb. Arg. in Chr. Stero Althaens, et alii. — [3] Bern. Chr. Rom. Pont. et Chr. reg. Franc. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Clem. V. — [4] Tom. I. Ep. secr. LVII.

(1) In his, quæ annalista scribit in hoc et sequentibus paragraphis de rebus Gallicanis agens, nonnulla corrigenda sunt ex continuatore Nangii, qui tunc scribebat. Ludovicus X Galliæ rex hoc anno, ut Bernardus scribit, diem clausit extremum, sed Bernardus, et cum eo annalista noster in mense assignando errant. Non enim nonis Junii, sed potius die V Julii decessit, ut idem continuator affirmat. Nec reputandum est errorem ab amanuensi in mense assignando profectum, cum scribit Philippum Pictaviensem, statim audito Ludovici obitu,

gentiarum præmia iis, qui pro defuncti regis anima et prole, quam reliquerat, ut feliciter in lucem prodiret, preces apud Deum funderent, scriptis ea de re ad Clementiam reginam litteris [1] V id. Septembris : « Omnibus, inquit, vere pœnitentibus et confessis, qui devotis orationibus pro te ac prole tua ; necnon pro animabus claræ memoriæ Ludovici regis Francorum viri tui, et parentum tuorum divinam misericordiam implorabunt, quoties apud Deum hujusmodi orationes effuderint, viginti dierum indulgentiam misericorditer impertimur ». Quam etiam criminum condonationem pro Ludovici regis anima Deum exorantibus alio Diplomate ad Philippum illius fratrem dato confirmavit [2]. Meritus erat egregie de universa Ecclesia Ludovicus [3], qui purpuratos patres ad dandum viduato orbi pastorem Philippi fratris opera compulisset ; tum ingentes spes rei Christianæ provehendæ, atque expectationem instaurandæ rei Syriacæ injecerat : vovisse enim ipsum in Concilio Viennensi Œcumenico coram patribus religiosam in Saracenos Asiaticos militiam, Clementis [4] Pontificis litteræ docent, illiusque Vitæ auctores [5] testantur, suprema mandata de eo conficiendo bello sacro a Philippo patre moriente accepisse. Sed pia ejus consilia mors oppressit.

13. *Clementiam viduam solatur Joannes ob defunctum ejus filium nuper natum.* — Suscepit vero regni administrationem ac procurationem regii uteri Philippus Pictaviæ comes ipsius frater secundus natu, *Longus* ob proceritatem corporis dictus, de quo Bernardus hæc scribit [6] : « Gubernacula utriusque regni Franciæ et Navarræ suscepit Philippus germanus ejus, comes Pictaviensis, sub nomine regentis tenenda, si puer masculus nasceretur usque ad intelligibilem ætatem annorum XIV pervenisset. Si vero filia nasceretur, idem Philippus rex Francorum fieret, et duæ filiæ Ludovici, (edenda nimirum in lucem e Clementia, atque alia e Blanca priore suscepta,) haberent et sibi viderent regnum Navarræ, et Campaniæ comitatum. Et hæc dicuntur fuisse pacta primo inita et firmata ; quamvis postmodum aliter fuerit ordinatum ». Philippum non Franciæ modo, sed Navarræ etiam regna corripuisse post nepotis mortem videbimus. Addit auctor, ut Clementia regina partum sit enixa : « Post hoc vero XIV die sequentis mensis Novembris Dominica die, sub nocte media præcedenti, memorata domina Clementia regina peperit filium suum primogenitum Parisiis, et Joannes vocatum est nomen ejus, et multi in nativitate ejus gavisi sunt ». Audito quidem illius ortu Pontifex, ex innata in Gallos propensione, ut divinam gratiam et humanam felicitatem Gallorum apud Deum precibus novo regi conciliaret, exarato VII kal. Decemb. Diplomate viginti dierum sacram indulgentiam daturis pro illius incolumitate cœlo preces impertiit [1]. Visum est divino Numini potius ut rex infans caducam æterna vita ac felicitate commutaret : qui cum brevis ævi extiterit, Francorum regibus a plerisque non annumeratur ; septem enim tantum diebus vixisse refert Bernardus [2] : « Gaudium, inquit, cito pertransiit, nam septimo die a nativitate infans obiit, et abiit regnum sibi accipere sempiternum ».

14. Gravissimo ex filii regis immatura morte dolore affecta est regina Clementia, cum excurrente paucorum mensium spatio cumulata viri ac filii regum funera recenseret : quam Pontifex, tristi accepto casu, Apostolicis litteris est hortatus [3], ne vinci se dolore pateretur, sed animum ad constantiam confirmaret, ac divinæ providentiæ subjiceret :

« Charissimæ in Christo filiæ Clementiæ reginæ Franciæ illustri.

« Si finem universæ carnis attendis, si ad mortalitatis legem humano indictam generi debitæ considerationis retorques intuitum, conceptos nec immerito de unigeniti transitu doloris aculeos temperabis ; et humanitatis conditione pensata, quæ moleste geris, humane portabis.

[1] An. I. p. 2 post Ep. com. MDLIV. — [2] An. I. p. I. post. Ep. com. DCCCXCIII. — [3] Bern. ubi sup. — [4] Clem. l. VIII post Ep. cur. CXXV. — [5] Paul. Æmil. in Lud. Hutin. et alii — [6] Bern. Chr. reg Franc. et Chr. Rom. Pont. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Clem. V.

[1] An. I. p. 1. Ep. cur. XIV. et tom. I. Ep. sec. c. 33, 34. — [2] Bern. ubi sup. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Clem. V. sub finem. — [3] Tom. I. Ep. secr. XXXV.

iter Lutetiam maturasse, eoque pervenisse die « Lunæ post translationem B. Benedicti », quæ translatio in Gallicanis Martyrologiis signatur die XI Julii. Igitur si Ludovicus die quinta Junii obiisset, adventus Pictaviensis comitis non satis pro necessitate acceleratus fuisset. Obiisse ergo Ludovicum quinta die mensis Julii affirmemus oportet. Scribit etiam apud annalistam Bernardus in Parisiensi Conventu traditam fuisse Pictaviensi comiti regni administrationem, etiam si puer masculus ex Clementia regina nasceretur, usque in annos XIV, cum revera administratio illa mandata fuerit in annos XVII, eodem continuatore teste.

Ad res Gallicanas quod attinet assignandum credo anno huic Concilium a Patribus variarum provinciarum Silvanecti habitum in causam Petri de Latilly episcopi Catalaunensis de parricidio regis Philippi accusati. Dies illi dicta fuerat in altero Concilio Silvanectensi anno MCCCXV mense Octobri habito; sed differre seu prorogare ad aliud tempus Concilium visum est Patribus; quod Lutetiam indixerunt. At forte nec eo Patres convenerunt. Apud Dacherium Spicilegii tom. III, pag. 607 novæ. edit. ex autographo producitur Epistola ab archiepiscopo Rhemensi ad plures archiepiscopos et suffraganeos illorum scripta anno MCCCXVI, quam et eorumdem archiepiscoporum, et episcoporum sigillo munitam fuisse, Dacherius testatur. In ea vero proditur Concilium Silvanectense præteritum ad diem XV Maii ab iisdem Patribus prorogatum fuisse. Sed cum episcopi infrequentiores ea die convenissent, ideo nova prorogatione ad feriam secundam post festum S. Mariæ Magdalenæ protrahendum censuerunt. In his litteris sermonem esse credo de Silvanectensi Concilio anno MCCCXV habito, tum et de ejus prorogatione Lutetiam ac de nova item prorogatione Silvanectum. An vero ad destinatam illam diem coiverint Patres illi ignoramus. Non convenisse suadet inopinatus obitus Ludovici regis, qui interim Galliam turbavit. Sed et illud constat Catalaunensem episcopum quietum relictum fuisse et pacificum episcopatus sui possessorem, in quo et decessit anno MCCCXXVII. MANSI.

Creaturis enim Creator omnium Deus vitam cum exceptione mortis exhibuit, eamque per interitum solventem omnia, ac spiritum principum auferentem terminari finaliter ordinavit et sic commune factum est omnibus fatum hujusmodi, ut neminem ab illo eminentia dignitatis excipiat, nullum contra ipsum potentia, nullum divitiæ muniant, nec ad mitiorem illius sententiam ætatis miseratio provocet, aut sexus invitet. Moritur siquidem juvenis, occidit senex, puer dum incipit florere, marcescit. Quæ igitur querela, si eos ille, ut et sibi pro suæ voluntatis arbitrio subtrahat, quos cum libuit pro sola suæ clementiæ libertate concessit? Quæ causa dolendi, si homini de muliere nato, brevi victuro tempore, multasque miserias subituro, plenius tribuitur requies, angustiarum finis imponitur et laborum?

« Profecto, filia charissima, si hæc et his similia, illudque præsertim, quod nulla tibi adesse poterat certitudo, an ipsius pueri vita longæva futura esset utilis, meditationis attentæ censura recenseas; sic præparabis in spiritu fortitudinis mentem tuam, quod humanis non indulgebis affectibus; sed in hoc præsertim remedium temperatæ consolationis assumens, quod puer ipse sacri Baptismatis unda perfusus in cœlum abiit, ne dicamus, obiit; et in abyssum supernæ claritatis assumptus, nedum præsentis ærumnas sæculi, quin etiam dolores æternos evasit. Planctus ejus, quem natus in mundum emisit, est conversus in gaudium; utinam et tuus in spiritualem lætitiam convertatur, ut sicut bona de manu Domini suscepisti, mala cum spiritualis exultationis jubilo sustineas patienter. Utinam planctum, quem subtracto impendis filio, in arma pœnitentiæ devote commutes, ut filium ipsum qui te turbato fatalitatis ordine, sicut Domino placuit, processit ad mortem, tu post decursa feliciter præsentis vitæ curricula sequaris ad vitam, etc. Dat. Avin. die XXVIII Novembris ».

Contraxit sive e partus, sive e recentium funerum dolore morbum regina Clementia, quam Pontifex in rebus adversis erigere conatus est, monuitque [1] non incusanda, sed adoranda divina esse consilia : « Ad salutem, non ad exitium te reputans a Domino verberatam, scias quasi sugere mel de petra, immensam colligens ex infirmitatis acerbitate dulcedinem, contra Deum nec murmure nec querimonia resonante ». Auxit eos dolores rei familiaris jactura, cum bonis dotalibus a leviris exueretur : quare Pontifex, ad quem viduarum et pupillorum, regii maxime generis, cura spectat, Clementiæ causam suscepit [2] ; ipsamque a coitionibus armorum cum hostibus Philippi abducere studuit.

15. *Roberti Atrebatensis et aliorum principum insurrectio in Galliis.* — Et quidem e crebris regum Francorum funeribus graves discordias exarsisse, Pontificiæ litteræ, atque auctores docent [1]. Concitata in primis in arma universa Flandria : Robertus [2], enim ex Atrebatensium comitum stirpe, qui antea de comitatu Atrebatensi cum Mathilde Atrebati comitissa Philippo Pulchro olim rege arbitro ac judice contenderat, causaque ceciderat, Atrebatensem comitatum invasit. Serpebat ea dissensio non in Gallicæ modo, verum in rei etiam Christianæ exitium, cum Philippus Longus instruendæ, quam voverat, expeditioni sacræ in Syriam se comparare non posset, ut gravissime questus est hisce verbis Joannes [3] : « Ipse namque regens, qui piæ devotionis inflammatus affectu, intendens ad ipsius Terræ negotium prosequendum, jamdudum propterea signaculum vivificæ crucis assumpsit, propter hujusmodi dissidia intestina distractus præparatoriis dicti negotii nequit intendere, et Gallicorum laudanda devotio, quæ se in obsequium Crucifixi devotione solita voverat, et ad cujus post Deum singulare suffragium Terra ipsa expectationis anxiæ tædio fatigata suspirat, circa hæc sic patenter illicita damnabiliter occupatur ». Ad extinguendum itaque erumpens incendium Pontifex nervos omnes intendit, et abbatem S. Tiberii Agathensis diœcesis ac Berengarium e Landora religiosæ Prædicatorum familiæ magistrum ad dissentientes principes misit [4].

16. Auxere Roberti Atrebatensis factionem Robertus Flandriæ comes, de cujus defectione anno superiori memoravi [5], ac Joannes Fiennensis, tum Fredericus e Pequigniaco ac Gerardus fratres, necnon Joannes e Varenis et Guido regulus Calvimontis, quos Pontifex injusta arma abjicere jussit, atque ad vertendum in hostem fidei ardorem illum bellicum subjectis verbis est adhortatus [6] : « O filii, dolemus ex intimis, et vobis proculdubio, si tamen dolueritis condolemus, quod famam vestram sic enormiter læditis ; quod generosos vestros animos, qui contra inimicos Catholicæ fidei in Terræ-Sanctæ subsidium exercitari debuerant, in superiorem et dominum damnabiliter implicatis ; quod vos ac dictum regnum Franciæ obloquentium linguis exponitis lacerandos. Quid creditis dicitur, cum auditur, quod regnum ipsum præ cæteris regnis mundi hucusque viris erga Dominum fidelitate sincera et obedientia inconcussa vigentibus præditum, nunc a propriis incolis sic potenter impetitur? Nonne, proh dolor! inferre poterit æmulus, quod a regnis cæteris in incolarum differre perfidia nullatenus videatur. Quid non tam loquitur, quam obloquitur, crucis hostis, quod Gallicana potentia, cujus auxilium post Deum singulariter expectat et expetit Terra-Sancta, ad hujusmodi nefanda distrahitur ; et regens ipse,

[1] Ep. secr. XXXII — [2] Ep. secr. XXXVII, XXXVIII, XXXIX, XL, XLII

[1] Paul. Æmil. Gaguin. Mass. Phil. Longo et alii. — [2] Tom. I. Ep. secr. XXXIV et CLXXI. — [3] An. 1 p. 1. Ep. cur. VIII. — [4] Ib. Ep. cur. XVIII et tom. I. Ep. secr. LX, LXI, LXII, LXIII. — [5] An. 1315. num. 2. — [6] An. 1. p. 1. Ep. cur. XX.

qui piæ devotionis inflammatus affectu ad negotium dictæ Terræ personaliter prosequendum intendens, jamdudum propterea signaculum vivificæ crucis assumpsit, per hujusmodi dissidiorum turbines ipsius negotii vacare præparatoriis impeditur? Utinam, filii, hæc et alia non facile numerando discrimina, advertissetis attentius, etc. »

17. Philippum vicissim monuit Joannes [1], ut in Robertum Atrebatensem, si ad officium rediret, clementia uteretur; ac Robertum alterum comitem, Flandrosque pariter pristinæ gratiæ restitueret: « Fili, non te latet, cum fere sit orbi notorium, qualiter guerra illa Flandriæ, procurante pacis æmulo satore zizaniæ, suscitata dictum regnum tempore jam longo turbaverit: quæ animarum pericula, quas strages corporum, quanta induxerit dispendia facultatum, ut jam idem regnum in seipso videatur expertum, quod inimico familiari nulla pestis est efficacior ad nocendum; et quod gravius manus sibi nocuere domesticæ, quam impugnantium hactenus et aliorum ipsum persequentium dexteræ inimicæ. Nec ignoras qualiter Gallicanæ potentiæ gladius in Christi blasphemos ad ipsius exaltationem fidei et dilatationem Christiani cultus limatus antea et acutus, propter commotionem et perturbationem hujusmodi habuit, proh dolor! in effusionem Christiani sanguinis acui et limari, etc. » Subdit, ut ipsius parens Philippus eo implicitus bello arma in Saracenos vertere ac Terram-Sanctam recuperare non potuerit; nec ipsum, qui parentis vota ac sceptra suscepit, ad tam arduum opus posse incumbere, si Flandria bello arserit: atque ideo ut ad recipiendos in gratiam Belgas, delendaque venia eorum crimina clementiam regiam explicet.

18. *Philippus regnum Francorum capescit et privilegiis a Pontifice decoratur.*— Affulsit ob Pontificiam diligentiam concordiæ spes, ac Robertus Atrebatensis cum aliis sibi fœdere junctis, præ se tulit reverti ad obsequium Philippi, cui ea de re Joannes, exaratis VIII kal. Decembris litteris est gratulatus [2]. Hoc vero anno Philippum regium nomen, insigne vero proximo ineunte accepisse, tradit Bernardus [3] his verbis: « Cæpit regnare, et rex pariter nominari dominus Philippus in regno Franciæ et Navarræ mense Novembri, anno Domini MCCCXVI: fuit autem coronatus et unctus in regem, sicut moris est, Rhemis civitate Dominica infra octavas Epiphaniæ, scilicet V idus Januarii ». Disceptatum porro in ordinum regni conventu fuisse de regnorum successione, scribunt auctores [4], cum Oddo Burgundiæ dux Joannæ pupillæ Ludovici Hutini e priori uxore avunculus contenderet, fraterno paternoque jure regna illi deberi; sed procerum consensu ex veteri lege salica qua fœminæ a sceptro Gallico exclusæ, Francorum regnum Philippo patruo adjudicatum. De Navarræ sceptro, cui fœminæ gentis jure succedunt, diversa litis ratio erat. Sed cum Joannæ mater adulterii convicta dubium partum effecisset, Philippus etiam Navarræorum coronam capessivit.

Cæterum Joannes papa nonnullis Philippum beneficiis affecit [1]: atque in primis triginta indulgentiam dierum omnibus impertit, qui pro ipso et conjuge; viginti, qui pro parentum et Ludovici fratris animabus preces Deo porrigerent; centum vero ac viginti, cum sacra concio coram ipso haberetur. Denique ob egregium studium, quod in Ecclesiam explicabat, ac flagrans expeditionis Asiaticæ adornandæ desiderium, sacerdotem, quem sacris confessionibus adhibebat, auctoritate instruxit, ut ipsum atque uxorem omni culpa ac pœna excurrentis unius anni spatio exsolveret. Similiter Clementiam reginam [2] ea sacra prærogativa ornavit, ut antequam dies illucesceret, divina coram ipsa sacerdos perageret: « Cum ex probabili, inquit, causa fuerit opportunum, liceat tibi per idoneum sacerdotem et antequam illucescat dies, missam tibi et familiaribus tuis, in quocumque loco honesto te esse contingat, facere celebrari, ita quod nec tibi nec ipsi sacerdoti missam taliter celebranti ad culpam valeat imputari, auctoritate præsentium indulgemus: proviso tamen, ut parce concessione hujusmodi perfruaris, cum Dominus noster Jesus Christus, qui in altaris immolatur sacrificio, non in tenebris ambulet, sed in luce, etc. Dat. Lugduni V id. Septembris anno I ».

19. *Cardinalium creatio Avenione quam privilegiis ornat Pontifex.* — Contenderat etiam magnis precibus a Pontifice Philippus Francorum rex in eo, quem Lugduni cum ipso habuerat, congressu, ut Jacobum Avenionensem electum, ac Petrum archidiaconum Borbonii cardinalatus dignitate ornaret: sed Joannes justas ob causas rem differendam arbitratus, cum recens ipsos in purpuratorum patrum numerum ascripsisset, hæc regi significavit [3]:

« Joannes, etc. Philippo regi Franciæ et Navarræ.

« Adveniente nuper jejuniorum observantia solita, Jacobum et Petrum prædictos una cum certis aliis ad cooperandum nobis in incumbentis executione regiminis, veluti viros ad id, ut speramus, idoneos et sufficientes, elegimus; eosque prout jam tibi significasse recolimus, ad cardinalatus honorem duximus promovendos. Et ecce super hoc speciales litteras dicto Petro per latorem præsentium mittimus, ac eum ad vacandum nobiscum divinis obsequiis et Eccl. Rom. servitiis evocamus ». Afferendæ sunt a nobis inferius eæ litteræ ad Petrum e Rebleyo datæ. Cur vero ad ipsum cardinalitium

[1] Tom. II. Ep. secr. LXXXI. — [2] Tom. I. Ep secr. CLVIII. — [3] Bern. Chron. reg. Franc. Paul. Æmil. Meyer. l. II. et alii. — [4] Paul. Æmil. in Lud. Hut. sub fin. et alii.

[1] An. 1 p. 1. Ep com. LXXIII, CDVI, DCCLXVIII, DCCCXCIII. — [2] Ib. Ep. com. MDLXIV, MDLXIX et per eand. Epist. — [3] Tom. I. Ep. secr. CLVIII.

galerum non transmiserit, multis exemplis illustrat : « Nec mireris si non mittimus ei (Petro scilicet) pileum : quia nec prædecessores nostri Romani Pontifices cardinalibus, quos in absentia creaverunt, consueverunt extra curiam hujusmodi pileos mittere, utpote Ecclesiæ Romanæ more laudabili id fieri citra causæ rationabilis exigentiam non sinente : si enim cardinales olim creatos tempore confessoris egregii beatissimi Ludovici progenitoris tui, inter quos fuit unus postmodum assumptus ad Apostolatus officium, videlicet piæ memoriæ Clemens Quartus, et quos felicis recordationis Clemens papa V prædecessor creavit, ad mentem (revocamus), nulli unquam præterquam duobus duntaxat, venerabili fratri episcopo Albanensi et dilecto filio nostro G. tit. S. Cyriaci presbytero cardinali, nuntiis tunc Apostolicæ Sedis in partibus Anglicanis, reperimus extra curiam ipsam pileum fuisse transmissum. Nec ad consequentiam trahi debet, quod in illis ex causa rationabili factum fuit, nisi forte par causa simile fieri suaderet : idem namque prædecessor noster providit illis tunc pileos mittere, ut gerentes cardinalis insignia, injunctum sibi ministerium tam in Anglia, quam idem episcopus in Francia, per quam habebat transitum facere, inibi nonnulla gesturus, possent favorabilius expedire : et etiam quia indecens videbatur, ut dilectus filius noster Arnaldus tit. S. Priscæ presbyter cardinalis dicti consors episcopi eidem episcopo, cardinalatus insignia non habenti, quomodolibet præferretur. Si igitur in missione pilei morem non transgredimur solitum, cum nec, ut prædicitur, causa subsit, nec utilitas aut necessitas id exposcat, regia non debet sublimitas admirari. Dat. etc. ». Fuisse Petrum regii sigilli præfectum, Jacobum vero Pontificis ex sorore nepotem, tradit Bernardus [1], qui aulam Apostolicam Lugduno Avenionem traductam, quive cardinalium cœtui aggregati fuerint, accurrate hisce verbis describit :

20. « De Lugduno circa finem mensis Septemb. sabbato recedens, pervenit Avinionem secunda die mensis Octobris in sabbato, ubi prius futuram curiam publice fecerat proclamari. Hic fecit unam ordinationem octo cardinalium, quos assumpsit apud Avinionem feria VI in jejuniis Quatuor Temporum Adventus Domini, scilicet XVI kal. Januarii anno Domini MCCCXVI, quorum sunt nomina, quæ sequuntur : Dominus Bernardus de Castaneto, dudum Albiensis, tunc vero Aniciensis episcopus, quem fecit episcopum Portuensem, et nihilominus episcopatum Aniciensem tenendum commendavit eidem, anno quadragesimo primo episcopatus sui tunc fere completo. Item dominus Jacobus de Via de Caturco nepos papæ ex sorore, electus tunc Avenionensis, quem fecit presbyterum cardinalem tit. SS. Joannis et Pauli, et sibi episcopatum Avenionensem pariter commendavit ». Sed brevis ævi extitisse Jacobum, atque in locum illius fratrem ejusdem a Joanne subrogatum, docent litteræ Pontificiæ sequenti anno ad eumdem Francorum regem datæ [1] : « Nobis, inquit, de transitu bonæ memoriæ Jacobi tit. SS. Joannis et Pauli presbyteri card. nepotis nostri, quem dolenter acceperas, interne compatiens, nedum curavisti pii consolatoris vices assumere ; quin etiam ut superstitem fratrem ejus in quoddam nostrum de subtracto solatium ad cardinalatus apicem promovere vellemus, cum multa instantia nos rogasti ; litteras ipsas ea liberali nimis oblatione concludens, quod videlicet adversus quascumque personas, cujuscumque conditionis existant, sanctæ Romanæ Ecclesiæ matri tuæ, personæ, statui aut honori nostris quomodolibet nocere volentes, personam propriam cunctamque potentiam tuam cordialius es paratus exponere, quam scribere aut referre ». Et infra, ubi subjecit ob egregium adeo in se studium grates meritas agere, atque in nepotis morte, quem ob suas virtutes non tam obiisse quam abiisse in cœlum, domumque luteam in sidereas sedes commutasse crederet divinæ voluntati se accommodasse, addit :

« Porro de promotione fratris ejus tuæ jam est instantiæ satisfactum : octavo namque die post dicti quondam obitum cardinalis,fratribus nostris in privato consistorio super hoc una voce parique consensu importune nimis instantibus, tandem eorum importunitate devicti eumdem fratrem, Arnaldum nomine, diaconum creavimus cardinalem, et dein sibi Ecclesiam S. Eustachii pro titulo duximus assignandum. Dat. Aven. VI id. Jul. ». De Arnaldo cardinale creato anno proximo Bernardus [2], Ptolemæus [3] Lucensis et alii [4] meminere, sed ad Bernardi de aliis hoc anno renuntiatis a Joanne cardinalibus narrationem redeamus : « Item dominus Galcelinus (Gaucelinus), Joannis de Caturco civitate, tunc vicecancellarius presbyter cardinalis tit. SS. Marcellini et Petri. Item dominus Bertrandus de Projeto de Castro-Novo Raterii diœcesis Caturcensis presbyter cardinalis tituli S. Marcelli. Item dominus Bertrandus de Monte-Faventio, de prædicto Castro-Novo Raterii diaconus cardinalis tit. S. Mariæ in Aquiro. Item dominus Petrus de Reblayo Gallicus cancellarius regis Franciæ tit. S. Susannæ presbyter cardinalis ». Extant ad eum Joannis litteræ quibus virtutes, quæ in cardinalibus desiderentur, describit [5] :

21. « Joannes, etc. dilecto filio Petro S. R. E. cardinalis archidiacono Borbonensi, in Ecclesia Bituricensi.

« Pensantes nobis immensum onus spiritualis

[1] Bern. Chron. Rom. Pont. Ptol. Luc. hist. Eccl. l. XXIV. c. 42. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3075. in Joan. XXII. Ciacon. in eod. Contel. in Elen. card. et alii.

[1] Tom. I. Ep. secr. CCCXIV. — [2] Bern. Chron. Rom. Pont in Jo. XXII. — [3] Ptol. Luc. in Hist. Eccl. Ms. l. XXIV. c. 42. — [4] Fel. Cont. in Elen. card. et alii. — [5] Tom. Ep. secr. CLVIII.

regiminis totius orbis incumbere, ac supra vires imminere negotium attendentes, ut nobis onere partito sit levius, de diversis mundi nationibus viros cooperatores nobis in ejusdem executione regiminis deliberavimus providendos, virtutum pollentes viribus, non effæminationis infamia denigratos; viros utique potentes tam opere quam sermone, ut plebem operum exemplis instruant, et doctrina sermonis informent; viros, qui sic Deum timeant, quod nequaquam faciem hominis vereantur; sic avaritiam oderint, ut post aurum non abeant, et in pecuniarum multiplicatione non sperent; sed veritatem, imo Christum qui est via, veritas, et vita pure nec ad dexteram nec ad sinistram declinando, sequantur : inter quos ad personam tuam, quam virtutum Dominus multis virtutibus insignivit, considerationis convertens intuitum, deliberatione cum fratribus nostris præhabita, de ipsorum consilio te ad ministerium hujusmodi cooperationis duximus eligendum, etc. Datum Avinioni ».

Pergit Bernardus [1] cæteros cardinales recensere : « Item dominus Galhardus de Mota, Vasco natione, domini Clementis papæ V, quondam ex nepte nepos, diaconus cardinalis tit. S. Luciæ. Item dominus Joannes Gaytani Romanus de Ursinis diaconus cardinalis tit. S. Theodori ». Ex iis porro constat, Joannem nimio patriæ amore fuisse irretitum, cum tot cardinales Gallos in sacrum collegium ascisceret, nonnullique existimant, ipsum retinendæ in Galliis Apostolicæ Sedis consilium iniisse. Ipsum vero ad id regis Francorum precibus permotum ac subornatum fuisse, Benedicti pseudopontificis oratores docent : jussi enim sunt ab eo Avenione obsesso ac pseudocardinalibus diuturni schismatis pertæsis Carolo VI regi Francorum hæc denuntiare, ut sui commodi illecebris regium studium periclitanti antipapæ Avenionensi conciliarent : « Attendatis [2] quid fecerunt prædecessores vestri, non est diu, cuidam cardinali vocato domino Neapoleo de Roma vel de Italia : nam cum vellet curiam reducere Romam, dominus rex Franciæ, qui tunc erat, dedit sibi et hæredibus suis villam notabilem de Balneolis et ut in regno suo posset facere ædificia, et ædificavit palatium, quod est in Villanova; et sic retinuit dominus rex curiam : et vos etiam custodiendo istum dominum Benedictum a morte, ad quod etiam tenemini de jure, reservabitis curiam ».

22. Ut vero eam urbem, in quam aulam Apostolicam traduxerat Joannem, aliquo religioso ac sacro munere ornaret, Ecclesiam in ea sitam, cui Doms nomen est, Virgini beatissimæ sacram ac miraculorum fama celebrem, adituris nonnulla indulgentiarum præmia proposuit [3], Pontificio Diplomate, quo Deiparam hoc encomio celebrat : « Sempiternum est habitaculum Trinitatis effecta, et æternæ lucis incorruptibilem florem, summæque beatitudinis pretiosissimum fructum super omnia benedictum in sæcula, cujus mortui reviviscunt odore, concipiens desideratum cunctis gentibus Deum verum, mundi Salvatorem et Dominum parturivit. Talis namque partus Virgini congruebat, ut non pareret nisi Deum : et talem sibi condere matrem conveniebat Altissimo, qualem suam decere sciebat ineffabilem majestatem, suisque noverat affectibus placituram, ut immaculatus ex Virgine immaculata procederet, omnium maculas purgaturus. Hæc est enim illa splendidissima stella ex Jacob orta mirifice, cujus radiis præfulgens in superis orbem illuminat universum, perlustrat mentes, virtutes confovet, fulget meritis, micat exemplis, excoquit vitia, et tenebras reprimit peccatorum. Digne igitur matris ejusdem intemerata virginitas, super choros angelorum in sublimibus exaltata, gloriam honoris et laudis ab ipsa continue suscipit majestate, et digne populi fidelium illam, quæ in conspectu filii sui pro eis non desinit advocare, in hymnis jubilationum et canticis collaudant et magnificant universi. Dat. Avinion. II kalen. Decembris anno I ».

23. *Robertus rex creatur Urbis senator.* — Collocata itaque Sede Avenione, Joannes ne Romæ oblitus videretur, Robertum Siciliæ regem illi senatorem præfecit, ut ipsam in officio sua potentia contineret. Cum vero Robertus, qui ex accepti beneficio Apostolico regni legibus excurrente primo Pontificatus anno fidem suam Joanni præsens solemni ritu obstringere tenebatur, flagitaret ab ipso, ut ejus oneris religione liberaretur, cum salva publica re e regno discedere non posset; ipsius votis Pontifex, exarato hac de re quarto id. Januarii ineuntis sequentis anni Diplomate, ea lege morem gessit [1], ut regiis litteris rem divulgaret. Sane Roberti præsentiam valde necessariam Italiæ fuisse, indicat Joannes Villanus [2]; plures enim ob acceptam anno superiori ab Ugutione cladem Roberti amicitiam abjecerant. Sed versæ hoc anno res contrario exitu : victor enim Ugutio [3], Pisarum Lucæque pariter dominatu inopinate amisso, in Insubriam ad Scaligerum se subducere est coactus, quo ita ejecto Roberti regis potentia in Etruria confirmata est [4]. At de his satis : jam ad res Anglicanas digrediamur.

24. *Legatio Eduardi regis Anglorum ad summum Pontificem pro censu Ecclesiæ solvendo.* — Implicitus gravissimo bello Eduardus Angliæ rex, atque a Scotis, Roberto Brusio regnum sibi vindicante, cujus defectionem ab rege Angelo suo loco consignavimus, pluribus cladibus affectus, sive agnosceret in se divinas iras ob violata Romanæ Ecclesiæ jura asperasse, sive ut Pontificis gratiam

[1] Bern. ubi sup. — [2] Tom. XII. de schis. Ms. arch. Vat ex instructione orator. Petri de Luna ad regem Franc. — [3] An. 1. p. 1. Ep. cur. XXI et tom. I. Ep. secr. LXV.

[1] An. 1. p. 1. Ep. com. CLIII — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 74. Ant. III. p. tit. XXI. c. 3. § 6. — [3] Vill. c. 76 et Ant. ubi sup. — [4] Jo. Vil. ib. c. 77.

ad Scotos in ordinem redigendos recuperandumque regnum illud colligeret, solemnes oratores ad Joannem decrevit [1], qui ipsius nomine Sedi Apostolicæ se obstringerent, intermissum annis viginti quatuor vectigal mille marcharum Pontificio fisco, ut Joannem regem [2] olim constituisse vidimus inferendum, persolutum iri, culpæque præteritæ, quam expiare pollicebatur, veniam flagitarent. Quibus hac regia syngrapha conficiendæ rei provinciam commisit :

« Eduardus Dei gratia rex Angliæ, dominus Iberniæ, et dux Aquitaniæ, universis præsentes litteras inspecturis salutem, et plenam præsentibus dare fidem.

« De fidelitate probata et circumspectione provida dilectorum et fidelium nostrorum Ademari de Valentia comitis Pembrok consanguinei nostri charissimi, Bartholomæi de Badelesmer, Joannis de Croniuvel, et Antonii Pessangui de Janua militum plenam fiduciam reputantes, ad excusandum nos super solutione annui census mille marcharum, qui a nobis per sacrosanctam Romanam Ecclesiam exigitur, non facta; necnon ad satisfaciendum inde, prout pro honore nostro melius viderint expedire, præfatis comiti et militibus vel tribus eorum plenam tenore præsentium committimus potestatem, ratum habituri et gratum id, quod per prædictos comitem et milites vel tres eorum nostro nomine factum fuerit in præmissis. In cujus rei testimonium præsentes litteras sigilli nostri impressione fecimus roborari. Datum apud Clipston XVI die Decembris anno Domini MCCCXVI, regni vero nostri X ».

25. Perfuncti sunt imposito sibi munere sequenti anno oratores, ac veniam a Joanne Pontifice petiere, si census pro Anglia et Hibernia debitus ab Eduardo parente ac filio, exhaustis ob bella graviora ærario, appensus non esset : ac mille marchas sterlingorum pro excurrente eo anno solvere, atque illa viginti quatuor millia, divisis in sex annos æquis pensionibus, recurrente beato Michaeli sacra die, solvenda ab Eduardo rege spopondere. Quam rem publico Diplomate divulgatam [3] voluerunt :

« Universis præsens publicum scriptum inspecturis, tam præsentibus quam futuris, Ademarus de Valentia comes Penthbrole, Bartholomæus de Badelesmer, Joannes de Cromoella, et Antonius Pesaygay milites nuntii serenissimi principis domini Eduardi, Dei gratia, regis Angliæ illustris, domini Iberniæ, ac ducis Aquitaniæ, ad præsentiam sanctissimi in Christo patris domini Joannis, divina providentia, sanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summi Pontificis destinati, salutem, et huic scripto publico fidem indubiam adhibere.

« Ad universorum et singulorum, quorum interest et interesse potest, notitiam volumus pervenire, quod nos in præsentia notarii et testium subscriptorum recognoscimus et fatemur, a dicto domino nostro rege litteras ipsius patentes suoque magno sigillo munitas sub infra scripta continentia recepisse. Eduardus, etc. » Adducunt superiores Eduardi litteras, quibus expositis subjiciunt : « Quarum litterarum auctoritate nos recognoscimus et fatemur, excusavisse dictum dominum nostrum regem coram præfato domino nostro summo Pontifice, sacroque collegio super eo, quod in solutione census annui mille marcharum sterlingorum, pro regno Angliæ et terra Hiberniæ sacrosanctæ Ecclesiæ debiti, tam de tempore claræ memoriæ domini Eduardi reg. Angliæ genitoris dicti domini nostri regis, quam ex quo ipse dominus noster rex gubernacula regni prædicti suscepit, cessatum fuerat multis annis propter guerrarum strepitus, ac propter varia diversaque incumbentia eorum utrique negotia; necnon gravia onera expensarum, quæ fuerunt, urgente necessitate, subire compulsi. Recognoscimus etiam solvisse pro domino nostro rege thesaurariis dicti domini nostri summi Pontificis, recipientibus ejus nomine, mille marchas sterlingorum pro censu ipso debito pro anno præsenti, cujus medietas solvenda erat in festo B. Michaelis proxime præterito, et alia medietas solvi debebat in festo Paschæ proxime subsequenti : et ad supra et ad infrascripta omnia procedimus, et ea facimus de consilio et assensu reverendorum in Christo patrum dominorum Joannis Norvicensis et Joannis Elien. episcoporum et aliorum nuntiorum, seu collegarum nostrorum ». Meminit Harpsfeldius [1] de horum præsulum et comitis Pembrochii legatione decreta ad Joannem XXII, cui amplissima munera transmissa ait ; sed apud illum irrepsit error, dum loco Eduardi II Richardus collocatur. Pergunt superiores Anglorum principum litteræ :

« Recognoscimus præterea et fatemur ipsius domini nostri regis nomine solemniter promissa de prædictorum consilio et assensu, eidem domino nostro summo Pontifici pro se et Romana Ecclesia stipulanti, quod ipse dominus rex noster, vel alius pro eo solvet eidem domino nostro et ejus successoribus in terminis subscriptis viginti quatuor millia marcharum sterlingorum pro viginti quatuor annis præteritis ; scilicet pro annis singulis mille marcharum, pro arreragiis census non soluti de utriusque regis tempore, ut præfertur, videlicet quartam partem dictorum XXIV millium marcharum sterlingorum in primo futuro festo beato Michaelis archangeli, et anno revoluto in eodem festo aliam quartam partem, et sic de anno in annum in eo die festo, donec de ipsis arreragiis fuerit eidem Romano Pontifici vel Ecclesiæ plenarie satisfactum : eo salvo, quod si de summa illa XXIV millium marcharum sufficienter constiterit aliquid fuisse solutum Romano Pontifici, vel eidem

[1] Tom. II. Ep. secr. DXXXV. — [2] Annal. tom. XIII. an. 1213. num 78. — [3] Ext. apud Jon. XXII. tom. II. in Ep. secr. DXXXV.

[1] Harpsfel. Hist. Eccl. Angl. XIV. sec. c. 16.

Ecclesiæ pro censu prædicto, illud de summa deducatur eadem; et quidquid usque ad eamdem summam et ultra illam non docebitur fuisse solutum pro arreragiis dicti census, solvi nihilominus debeat ipsi Romano Pontifici et Ecclesiæ memoratæ. Et ad præmissa omnia et singula tuenda, complenda et inviolabiliter observanda dicto domino nostro summo Pontifici et sanctæ Roman. Ecclesiæ, quanto melius et efficacius possimus, virtute litterarum prædictarum in præsentia notarii et testium subscriptorum obligamus ipsum dominum nostrum regem, regnum, terras et bona ipsius.

« In quorum omnium testimonium præsens publicum scriptum per manus subscripti notarii publici fecimus fieri, et sigillorum nostrorum appensione una cum ipsius notarii signo et subscriptione muniri. Actum Avinion. in camera domini cardinalis de Pel. die prima Aprilis anno Domini MCCCXVII, Indictione XV, Pontificatus dicti domini Joannis PP. XXII anno primo, etc. ». Adjecta sunt testium nomina, quæ removendi fastidii causa prætermittimus. Permovere hæc Eduardi in Sedem Apostolicam officia, tum illius causæ justitia, necnon querelæ graviores, quas ingeminabat domestico bello distineri, ne expeditionem, quam accepto crucis symbolo in Saracenos vovisse vidimus [1], pro juvanda re Christiana ac Syria recuperanda adornaret, ut Joannes illius partes susciperet, suamque auctoritatem pro sedanda Scotorum importunitate admoveret : sed de his anno sequenti. Jam quid in Saracenos Occidentales hoc anno gestum (in Orientales enim ob regum discordias nisi inania tantum consilia agitari potuere) delibemus.

26. *Ferdinandus Baleariis Peloponesum injuste invadens cæditur.* — Flagitante Balearium, vulgo Majoricarum, episcopo a Joanne, ut cum valida classis ad propulsandos Mauros, qui sæpius in Balearicos incurrebant, instruenda esset, indulgentiarum præmia stipem pro ea apparanda erogaturis, vel arma in barbaros sumpturis impertiretur, Joannes piis ejus votis annuit [2]: « Fraternitati, inquit, tuæ, illis, qui contra dictos hostes armabuntur, et in armata ipsa persistent, si vere pœnitentes fuerint et confessi, ad quinquennium, facientibus autem hujusmodi eleemosynas, necnon et illis qui alia subventionis auxilia in ejusdem armatæ subsidium erogabunt, si modo similiter vere pœnitentes fuerint et confessi, usque ad quinquennium, prout tu duxeris arbitrandum, super quo tuam conscientiam oneramus, de injunctis eis pœnitentiis auctoritate nostra misericorditer relaxandi plenam et liberam, tenore præsentium, concedimus facultatem. Dat. Avin. VII kal. Januarii anno I ». Nil memorabile a Balearibus gestum in Mauros. Ferdinandum tantum Balearem ea tempestate clarissimum, dum Catalanorum viribus fretus Peloponesum injustis sibi armis vindicare conabatur, in ipso belli ardore extinctum refert Mariana [1]; Castellanos [2] vero in Granatenses, Petro principe duce, egregiam militarem virtutem explicuisse, partaque nobili victoria Guidixenses, Cambiles, geminas arces, et Algabardum in Christianorum imperium concessisse : cum vero ærarium Maurici belli stipendiis consumptum esset, missos ad Joannem novum Pontificem oratores, sacerdotiorum decumas ac peccatorum veniam iis, qui sacram militiam suscepissent, obtinuisse. At de his iterum anno sequenti. Præsentem nunc rebus Aragonicis claudamus.

27. *Rex Aragonum oratores ad Pontificem mittit obsequium professuros.* — Evecto ad Pontificatum Joanne, Jacobus rex Aragonum oratores Pontium episcopum Barchinonensem et Vitalem de Villanova, virum nobilitate insignem, Avenionem misit, qui ipsius nomine, ut Sardiniæ et Corsicæ regis stipendiarii ac Romanæ Ecclesiæ classis præfecti summique copiarum ducis, officia præstarent, fidemque Romano Pontifici ut supremo in eas insulas domino obligarent, ut ferebat Pontificium Diploma, quo ea inter cæteras lege regna illa transmissa erant, ut unius anni flexu vectigalem se Jacobus posterive Sedis Apostolicæ, data solemni ritu fide, profiterentur : quam provinciam oratores sibi demandatam cum obituri essent, regias litteras Pontifici porrexerunt, hisce conceptas verbis [3] :

« Sanctissimo ac reverendissimo in Christo patri ac domino, domino Joanni divina providentia sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Jacobus Dei gratia rex Aragonum, Valentiæ, Sardiniæ et Corsicæ, comesque Barchinoniæ, ac præscriptæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ vexillarius, admiratus et capitaneus generalis, ejus humilis filius et devotus, pedum oscula beatorum.

« Sanctitati vestræ tenore litterarum nostrarum præsentium patescat, quod viso ac plenarie intellecto papali rescripto super collatione, concessione et donatione confecto, quam felicis recordationis dominus Bonifacius papa Octavus prædecessor vester nobis fecit, nostrisque hæredibus in perpetuum feudum de regno Sardiniæ et Corsicæ cum juribus omnibus et pertinentiis suis, sub certo servitio, sub certisque conditionibus, largius conscriptis in prædicto rescripto, continentiæ subsequentis : Bonifacius episcopus, etc. Super reges, etc. » Allatæ eæ fuerunt a nobis in superiore tomo [4], prætermissa brevitatis gratia Præfatione usque ad ea verba *Ad honorem Dei*; consignatæ vero sunt hac formula : « Dat. prid. non. Aprilis, Pontificatus nostri anno III ». Huic vero Bonifa-

[1] Ann. 1312. num. 22. — [2] Jo. an. 1. p. 2. Ep. com. MCMII.

[1] Marian. l. XV. c. XV. — [2] Id. ib. — [3] Ext. [illegible] Joan. an. 1. p. 2. Ep. com. [illegible] et Lib. Pri. Rom. Eccl. tom. 1. p. 396 et in arc. S. Ang. [illegible] Plat. tom. I. pag. 438. — [4] Tom. Annal. XIV. an. 1297. num. 2 et seq. integra cum Præfat. ext. in Ms. bibl. Vall. sign. lit. D. num. 1. pag. 33.

ciano Diplomati inserto subjungit Jacobus rex :

« Idcirco reducto ad memoriam, nos jam tempore donationis præmissæ memorato domino papæ Bonifacio supra continentiam dicti rescripti ex causis in eo scriptis juramentum, fidelitatem, vassallagium et homagium personaliter præstitisse; et postmodum etiam per Vitalem de Villanova militem et Guilloscanum de Laceria civem Barchinoniæ procuratores nostros, ambaxiatores, et nuntios speciales, olim per nos ad Romanam curiam destinatos, juramentum, fidelitatem, vassallagium et homagium prædicta renovasse, fecisse et præstitisse felicis recordationis domino Benedicto præfato, domino Bonifacio in Apostolatus officio succedenti : et per eosdem nuntios eidem domino Benedicto summo Pontifici dedisse litteras nostras, Aurea Bulla nostra bullatas, recognitionis et acceptationis contentorum in rescripto prædicto juxta ejusdem tenorem; consequenter etiam nos per Joannem Burgundi sacristam Ecclesiæ Majoricensis et Petrum Martini de Godor militem procuratores nostros, nuntios et ambaxiatores ad hæc per nos olim ad Romanam curiam destinatos, similia juramentum, vassallagium et homagium renovasse, fecisse et præstitisse pro dicto Sardiniæ et Corsicæ regno, bonæ memoriæ domino Clementi summo Pontifici, prælibato domino papæ Benedicto in dignitate Apostolica succedenti; ipsique per eosdem procuratores et nuntios nostros dedisse similes litteras nostras, Aurea Bulla nostra bullatas, recogitationis et acceptationis in rescripto prædicto contentorum, juxta ejusdem tenorem, ut evidenter apparet per rescriptum memorati domini Clementis papæ tam de præmissis peractis cum dicto domino papa Benedicto, a quo circa hæc, propter supervenientem sibi obitum rescriptum suum haberi non potuit, sed dicto domino papæ Clementi ea omnia certa fuerunt, ut per dictum suum rescriptum, tam de peractis cum dicto domino papa Benedicto, quam coram se, clare colligitur; considerato etiam, nos nunc ex ejusdem rescripti supra inserti serie inductos, nostros procuratores solemni ad eadem juramentum, fidelitatem, vassallagium et homagium vestræ sanctitati præstanda et facienda constituisse cum publico scripto nostro; providimus propterea, sanctissime pater, has fieri litteras Bulla Aurea nostra bullatas, sanctitati vestræ per prædictos procuratores nostros tradendas et dandas, prout fieri debere jam dicti superius inserti rescripti Apostolici tenor inducit.

« Propter quas siquidem litteras ex nunc et ex tunc modos, conventiones, conditiones, tenorem et formam in ipso papali rescripto conscriptos acceptamus expresse; et per quas etiam fatemur et recognoscimus expresse dictum Sardiniæ et Corsicæ regnum a domino summo Pontifice et Romana Ecclesia recepisse in feudum sub conditionibus, conventionibus, modo et forma atque tenore, qui in dicto papali rescripto continentur : quos tenorem, modum, conditiones et formam promittimus nos inviolabiliter servaturos. Pro quorum observantia obligamus nos, et dicta regnum Sardiniæ et Corsicæ, jura et bona nobis competentia et competitura in eo. Humani generis Conditor et Redemptor personam vestram ad sua sancta servitia conservare dignetur per tempora longiora. Dat. Ilerdæ octavo idus Septembris anno Domini MCCCXVI ». Quod ad publica documenta, quibus Jacobus rex Pontifici significat, se oratores regiis mandatis instruxisse ad clientelarem sponsionem Sardiniæ et Corsicæ regni liberalitate Apostolica acceptorum ergo profitendam attinet; extant illa inter alia Vaticani archæi monumenta [1], quæ superioribus consentiunt litteris, et prætermittenda visa sunt, ne lectorem fatigemus. Adegit porro Joannes in Sedis Apostolicæ verba Jacobi oratores, ac ne rei gestæ memoriæ futurorum temporum mole obliteraretur, publico illam Diplomati [2] una cum Bonifacii VIII et regis Jacobi litteris superioribus commendavit, cui dies hac forma adjecta est. « Dat. Aven. XII kal. Decembris anno I ».

Postremo designatum ad gerendam Tarraconensem Ecclesiam Joannem regis Aragonum filium, extincto Rocaberto Tarraconensi præsule, refert Mariana [3]; sed a Joanne Pontifice ut electionem ratam haberet, impetrari non potuisse, additque : « Causæ memoriæ non sunt proditæ, simoniaci ambitus, sic suspicor, vitium obtenebatur, aut minoris ætatis : nondum solvendarum legum ad principum gratiam usus percrebuerat. Ea erat animi magnitudo, ut maximorum sæpe regum cupiditatibus obsistere (Pontifices scilicet), non dubitarent ».

[1] Lib. Priv. Rom. Eccl. tom. II. p. 223. — [2] Jo. an. I. p. 2. Ep. com. CXXXIV. — [3] Mari. l. XV. c. 15.

JOANNIS XXII ANNUS 2. — CHRISTI 1317.

1. *Saluberrima Joannis papæ monita ad Philippum Galliæ regem.* — Anno a Virginis partu millesimo trecentesimo decimo septimo, Indictione quintadecima, Joannes Hispanos in Mauros incitavit, Siculum, Belgicum et Cyprium bella sopivit, strenuam denique operam ad pacem inter principes Christianos adducendam defixit : ad quæ præclara consilia in opus perducenda dum incumbebat, veneno primum, deinde magicæ artis carminibus appetitus, divina munitus providentia periculum omne discussit : de quibus acturis nobis primum Gallicæ res, constituta inter Gallos Apostolica Sede, occurrunt. Sacro oleo delibutus Rhemis ineunte anno Philippus, ut ex Bernardo[1] superius indicatum est, susceptoque regio insigni regia mox officia Christi vicario detulit, regnique opes et armorum potentiam illius obsequiis se addicturum est pollicitus. Quem Joannes, ut promissorum religione in colendo divino amore, tuenda Christi Ecclesia, pristinoque in eam studio explicando se liberaret, obstrinxit[2] :

2. « Joannes, etc. Philippo regi Francorum.

« Ecce spe ducti oblationis ejusdem, illud a te singulariter petimus, in hoc te cupimus oblationem ipsam exsolvere, in hoc tuum versari studium affectamus, ut devotionem ad Deum, per quem regnas et regeris, et Ecclesiam sponsam suam illibate custodias ; charitatem et conjunctionem, quæ inter Ecclesiam ipsam et te jam dignoscitur notabiliter Deo auctore vigere, quam perseveranter durare desideranter appetimus, sollicitudine studiosa conserves ; eam in te, quantum in te fuerit, in omni mansuetudine nutrias, nec per cujusvis astutiam ipsam vulnerari seu exasperari permittas. Et ut quæ in verborum obtulisti dulcedine, in operis gratitudine prosequi censearis, sic te zelus domus Domini comedat, quod, prout de te firma tenemus fiducia, quæcumque ip ius exaltationem respiciunt, divini cultus augmentum, tui regni decorem, tuique throni stabilitatem, ac tuæ et subditorum fidelium animarum profectum rationabili censura producunt, stabili constantia diligas et promoveas operose ; in his præsertim et aliis te catholicum principem, Deo devotum, veritatis amicum, zelatorem domus Dominicæ, favorabilem Ecclesiis ac personis Ecclesiasticis, et Ecclesiasticæ libertatis sedulum exhibeas promotorem, etc. Dat. XV kal. Februarii ».

3. Consignatæ sunt eodem die aliæ litteræ[1], quibus regem erudit, ut jam accepta regia consecratione regiam indueret gravitatem : priores gestus leviores poneret : uteretur longiore epitogio more majorum : ne, dum mysteria divina peragebantur, sermones conferret ; sed ad fundendas apud Deum preces incumberet. Expostulavit etiam turpem in Galliis morem inolevisse, ut dies festi in polienda cute, tondendis radendisque barbis profanarentur, quem penitus abolere jussit, ut divinam sibi gratiam conciliaret.

« Regi Francorum.

« Nosti, fili charissime, quod juxta verbum nobilis citharœdi, decet domum Domini sanctitudo : nosti, quod Ecclesiam vocari domum orationis ipsa veritas censuit, et temporalia negotia, quæ alibi geri licite poterant, inibi fieri non permittens, illos abinde ejecit. Sed an tu Ecclesiam ipsam domum negotiationis, aut collocutionis interdum efficias, paulisper attende : habet enim multorum assertio, nobis indubitanter implacida, quod tu, dum divina et specialiter missarum solemnia in tui præsentia celebrantur, nunc isti, nunc illi colloqueris, et negotiis te frequenter impendens, quæ per Dei ministrum pro tua populique salute, ac expiatione peccatorum aguntur, ut condecet, non advertis. Porro, dilectissime fili, talia beneplacito divino fore contraria, tuæque indecentia majestati, nequaquam ambigimus, unde hujusmodi perniciosum abusum, tuis præsertim exulare temporibus affectamus, celsitudinem regiam exhortantes in Domino Jesu Christo, quatenus divinum officium reverenter audias et devote, et quamdiu celebrationi illius intereris, devotioni te totum præbens, humiliato spiritu et corde contrito sacratissimam passionem et alia

[1] Bern. Chron. reg. Franc. — [2] Tom. II. Ep. secr. XL.

[1] Ep. CXLII.

immensa recogites tui beneficia Redemptoris, de cujus dono fateri debes, tibi fuisse concessum tantis oriri natalibus, tot abundare divitiis, tot gratiis insigniri, et jure primogenituræ collato, regiæ fieri celsitudinis successorem : et si eum forsitan offendisti, non adjicias iterum, sed tunc de pristinis, ut tibi misericorditer dimittantur, humiliter deprecare.

4. « Interim autem, dum in oratione colloqueris Domino majestatis, cujusvis alterius colloquium citra necessitatis exigentiam non admittas, ne peregrina forsan immiscendo colloquia, sibi qui et quodammodo tibi oranti colloquitur, censearis injuriam facere, ipseque tibi intendere dedignetur, cui tu deprecans non intendis. Sed et quæ post susceptum unctionis regiæ ornamentum agere te decet, evacuatis gestibus pristinis, ea quæ digna sunt præcipue (percipe). Pulchrum crederemus et congruum, si ad excellentiæ regalis ornatum, epitogium longum ex nunc indueres, ut te tuis in hoc progenitoribus conformares.

« Illud sane, quod inolevisse in illis partibus dicitur, ut videlicet passim in quamdam divinam irreverentiam exerceantur judicia die Dominico, et radendis ac tondendis barbis atque capitibus intendatur, te dissimulare non decet, cum dies illa divino cultui specialiter dedicata talibus profanari non debeat, quam censura civilis alienam esse debere a cognitionibus præcipit, et litigantes a controversiis in illa respirare decrevit. Nec ignoras, quod inter præcepta Decalogi sanctificatio sabbati ponitur, ad quorum observantiam fidelis quilibet de necessitate tenetur. Hæc igitur sic reformari mandes et facias, quod uberius inde tibi gratiam tui Creatoris acquiras. Dat. XV kal. Februarii ».

5. Instruxit etiam Philippum Joannes saluberrimis [1] aliis monitis, veluti Pontificum, regum, principum litteras suis perlegeret oculis, non aliis legendas traderet, easque vel mox laniaret, aut tutiore loco reponeret : ita enim graviora plura pericula prudenter declinari. Cumque Sancius Balearium, vulgo Majoricarum, rex Gallicæ aulæ Montispessulani atque illius ditionis, quam baroniam vocant, causa fiduciarius Parisios se conferret, ut recens regia inunctione delibuto Francorum regi fidem sacramento obstringeret, divertensque in itinere Avenionem, cum Pontifice congressus, plurimum de injuriis a Galliarum regis administris illatis, suisque immunitis juribus questus esset [2]; Joannes ad sopiendam discordiam Philippum monuit, ut Sancium, amicitia et consanguinitate conjunctissimum sibi, debitis officiis devinciret, nec violari illius jura pateretur : quæ litteræ nono Aprilis consignatæ. Sed tum concordia coalescere non potuit, repetitis enim exeunte anno litteris, ut regis Balearium gratiam et amicitiam coleret, reprimeret administros, et controversiam omnem componeret, est adhortatus [1].

6. *Officia a Joanne exhibita in adversis Philippo, et privilegia concessa.* — Abfuere a Sancii exemplo plerique proceres Gallici, qui Philippo regi clientum officia exhibere detrectarunt [2], ac Belga, Atrebas, Burgundus, Nivernensis, Andegavensis, Marchianus, Campani fœderati, et regina Clementia in eum variis de causis conjurarunt [3] : ad quas dissensiones extinguendas, ne in funestum bellum erumperent, Pontifex nullum amantissimi patris officium prætermisit. Atque in primis Philippum Francorum regem, ne ob conjuratorum multitudinem adversis rebus frangeretur, saluberrimis monitis erudivit [4] : « Si felicibus, inquit, tuis auspiciis cuncta tibi non succedunt ad votum, si rebelles ad tuam obedientiam redire contemnunt, si rupto fidelitatis et naturalitatis fœdere insurgunt contra te, qui tibi assistere tenerentur, si quæ forsan aliæ difficultates se ingerunt, æquanimiter cum gratiarum actione supportes : non enim est Jacob, quem Esau non persequitur; nec est Abel, quem Cain malitia non exercet : et Dominus cum filiis, quos diligit, sic semper agere consuevit, prius eis ostendens aspera, prius dura, ut eo gratior sit subjuncta prosperitas, quo perplexior eam præcesserit difficultas. Confide ergo in Domino, et in ejus omnipotentia confortare : speramus enim, quod cum sibi, prout creditur, placeant viæ tuæ, inimicos tuos convertet ad pacem, et serenitas grata successu præsentis temporis nubilum terminabit. Dat. Avin. X kal. Julii ». Ad discedentes vero ab officii religione principes in ordinem redigendos, tum alios sanguine conjunctissimos, ut fratrem ac patruum Carolum Valesium, conciliandos gravissimis litteris ad regis obsequium pellicere studuit [5], atque ad redintegrandum pristinum fœdus nuntios Apostolicos misit.

Perfuncti sunt [6] eo munere Rainaudus archiepiscopus Bituricensis et Berengarius et Landora, quos Pontifex incutiendarum conjuratis proceribus, si ipsos salubribus monitis ad officium adducere non possent, censurarum ac eorum subditos omni fidei et obsequii religione liberos pronuntiandi auctoritate instruxit : si vero nuntii perduelles ad officium flecterent, ut regiam clementiam in eos explicaret, Philippum hortatus subjectis verbis est : « Cum, fili, misereri posse, sit opus potentiæ virtusque potentis, et ignoscere genus optimum sit vincendi, mansuetudinem tuam rogamus, et in illo, cujus est proprium misereri semper et parcere, exhortamur attentius, quatenus prudenter attento, quod nihil adeo gloriose relucet in principe, sicut amare et exhibere justitiam sine acceptione personæ, præfatis inobedientibus super his, de quibus adversum te justa poterit superesse que-

[1] Tom. I. Ep. sec. CXXXIII. — [2] Tom. I. Ep. secr. CXXXV.

[1] Tom. I. Ep. CDLVI. — [2] Ead. tom. I. Ep. secr. CLXXXII. — [3] Ib. Ep. CLXXXVI, CLXXXVI et an. 2. p. 2. Ep. com. CCCLXIX. — [4] Tom. I. Ep. secr. CCXC et CCCX et tom. II. Ep. secr. LIV. — [5] Tom. I. Ep. secr. CLXXXI et CCXI. — [6] Ib. Ep. CXCIV.

rela, licet eorum aliquibus, sicut habet facta nobis grata relatio, te inde justitiam obtuleris ministrare, adhuc ex superabundanti eis iterum et aliis insuper super illis te ministraturum summarie et de plano justitiam offeras, ut per hoc fidentius inducantur ad tuam regredi gratiam ; alioquin eorum protervia contumax justius contundatur, etc. Dat. Avin. III kal. Maii ».

7. Non eæ modo dissensiones regem Philippum exercuere, ac læta tristibus regni initia miscuere, verum etiam illa magno luctu confudit filii, sceptri Gallici hæredis, superiori anno in lucem suscepti, immatura [1] mors ; ob quam dolore affectum parentem Pontifex solatus est [2] : « Licet, inquit, fili, de subtractione nati tui, quem tibi Deo volente sperabas in regnis Franciæ et Navarræ, quorum gubernacula possides, successurum, non leviter doleamus, tuoque dolori condoleamus ex internis; de hoc tamen tibi plurimum congaudemus, quod tu sicut lætanter audivimus, quæ sunt digna principe cogitans, et in spiritu fortitudinis præparans mentem tuam, in eo consolationem prudenter assumis, qui natum ipsum, quem, cum libuit, pro sola suæ clementiæ liberalitate concesserat, ut et sibi licuit, pro suæ potestatis libertate subtraxit : in hoc, fili, regem illum David laudabiliter imitatus, qui licet ægrotum filium flevit ; ne tamen videretur contrarius (divinæ) voluntati, mortuum non ploravit, etc. Dat. Avin. id. Martii ». Jam nonnulla Apostolica beneficia a Joanne in Philippum collata afferamus.

8. Ad cælestem illi in primis conciliandam opem et gratiam concessa a S. Cælestino et Clemente V quadraginta dierum indulgentiarum præmia fidelibus, qui pro regibus Francorum pias preces funderent, confirmavit [3] : « Sperantes, inquit, firmiter, quod sacrificium tuæ justitiæ Dominus acceptabit, et regiæ magnificentiæ merita, inter quæ velut singulare sidus irradiat singularis, quam ad nos et Romanam geris Ecclesiam devotionis affectus, universos Christi fideles ad implorandum quotidie pro te, ac uxore, liberisque tuis Patris æterni gloriam illectivis retributionibus decrevimus invitandos. Ideoque omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui devotis orationibus pro te, ac eisdem uxore et liberis, quamdiu tu et ipsi commodis præsentis vitæ fruemini, necnon pro anima tua post obitum tuum, divinam misericordiam implorabunt ; singulis diebus, quibus apud Deum hujusmodi orationes effuderint, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi ; ac felicis recordationis Cælestini V ac Clementis V prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum sequentes in hac parte vestigia, qui pro eodem rege diversas super hoc indulgentias per Apostolicas litteras concesserunt ; quadraginta dies de injuncta eis pœnitentia misericorditer relaxamus. Datum Avinioni id. Augusti anno I ».

Renovavit alia privilegia tum ab Alexandro IV S. Ludovico, tum a Nicolao III Philippo parenti concessa [1], ut divinis mysteriis in locis Ecclesiastico interdicto suppositis interessent : tum etiam aliud eidem S. Ludovico datum, ut nimirum Francorum reges concepta communibus verbis interdicti et anathematis forma involuti non censerentur, nisi eorum nomina speciatim a Romanis Pontificibus designata, eaque nota aspersa fuissent. Ex quibus patet, privilegia illa amplissimis concepta verbis tradita S. Ludovico de quibus meminimus [2], ita intelligi, ut a nullo quam a Romano Pontifice censuris vinciri possent. Cum vero religione aliqua teneretur ob bona a majoribus injuste parata, quæ ad ipsum successione devoluta essent, Alexandri IV in S. Ludovicum exemplo ea in eleemosynas convertenda statuit [3], si ad quos spectarent domini comperiri non possent. Prosecutus etiam et Apostolico studio reginam Joannam, quæ cum nonnulla leviora vota nuncupasset, quorum religione exsolvere facile se non posset, Gregorii IX in re simili exemplo partes Senonensi archiepiscopo commisit [4], ut reginæ vota cum aliis piis operibus Apostolica auctoritate commutaret. Sacram porro ædiculam, quæ in regia eleganti opere a Ludovico excitata erat, quanquam ab eo pretiosissimis exornatam reliquiis vidimus, decoratam hoc anno ipsius sancti regis reliquiarum parte, transferente in eam magna religiosa pompa Philippo abnepote ipsius sacrum caput avulsum a reliquo corpore, quod in monasterio divo Dionysio sacro erat collocatum ; docent Pontificiæ litteræ, quibus indulgentiarum præmia eam celebritatem cohonestaturis, atque regiam sacram ædiculam, excurrente ab ea translatione octo dierum spatio, adituris [5] proposita sunt.

9. *S. Ludovici Tolosani solemnis canonizatio.* — Decretus est [6] sanctorum cultus alteri ejus nominis Ludovico e Francorum et Siculorum regum stirpe oriundo, ejusdem sancti regis ex fratre Carolo rege Siciliæ abnepote, dispari quidem conditione, cum alter in gerendo sceptro Francorum, alter Siculo abjecto sanctitatem sit adeptus. Confert utrumque inter se Ludovicum eleganti oratione Pontifex in litteris ad Philippum Galliarum regem datis, et utrumque illi imitandum tanquam domesticum exemplum proponit [7].

« Joannes, etc. reg. Franc. et Navar. illustri.

« Et quidem ex ipsa domo, quam utique decet in dierum longitudinem sanctitudo, duos ipse misericors Dominus diebus nostris produxit spiritualis belli belligeros, duos candidos Nazaræos, qui scuto protecti fidei, et armis pœnitentiæ

[1] Bern. Chron. reg. Franc. — [2] Ep CXVI. — [3] An. 1. p. 4. Ep. com. MMMMCXLII.

[1] An. 1. p. 4. Ep. com. MMMMCXLII. — [2] Tom. XIV. an. Christi 1255. num 1?. — [3] Ib. Ep. com. MMMMCXLII. — [4] Ib. Ep. post eand. Ep. — [5] Ib. Ep. MMMMCXLII. — [6] Jord. Ms. Vat. sign. num. 1960. Baron. in Not. ad Mar. Rom. XIX August. et alii. — [7] Tom II. Ep. secr. LIII.

ac sanctæ conversationis accincti, licet diversis temporibus voto tam consimili finem sibi præstituentes eumdem, præsentis vitæ stadium, ut incorruptibilem coronam acciperent cucurrerunt ambo ejusdem nominis, ambo ejusdem generis, et ambo admirabilis sanctitatis. Horum primus est, sicut nosti, S. Ludovicus confessor egregius, qui jam ab olim de terreno ac temporali regno ad cœlestis et æterni gloriam est translatus : secundus vero est venerandæ memoriæ sanctissimus Ludovicus Tolosanus episc. qui tanquam veræ vitis palmes effectus vivit æterna plantatus in vita, cui ad cœleste palatium misericordiarum Pater paravit accessum, cujus miranda miracula, quibus miraculose per ipsius merita gloriosa dominantium Dominus suam mirificavit Ecclesiam, ad suæ laudis præconium, ad præsentium et secuturorum instructionem et gaudium late patent, etc. Dat. Aven. V id. April. ».

Agunt de ea celebritate hoc anno VII id. Aprilis a Joanne XXII solemni ritu Avenione perfecta, Bernardus [1] et Ptolemæus [2] Lucensis, qui Pontificem S. Ludovici magistrum fuisse observat : « Eodem, inquit, anno canonizavit Ludovicum fratrem Ordinis Minorum episcopum Tolosanum, qui ejus fuit magister, ex continua conversatione cum eo de ipsius sanctitate certior, puta qui ejus gesta et acta, vir subtilis indaginis, et oculis vidit et experientiæ manibus contrectavit ». Singulari porro felicitati attribuendum est Mariæ reginæ Siciliæ, S. Ludovici episcopi matri, intueri filium non de aliqua orbis parte debellata, sed post calcatum regium fastum de parto cœlo triumphantem, atque universæ Ecclesiæ, ut summa apud Deum florentem gratia, propositum : cui merito reginæ gratulatus est Pontifex, scriptis hisce de ejus filio a se sanctorum Catalogo aggregato litteris [3] :

« Charissimæ in Christo filiæ Mariæ reginæ Siciliæ illustri.

« Epulari, filia, in sinceritatis et veritatis azymis, et in Domino gaudere te convenit, quia filius tuus, ab olim mundo moriens, Deo feliciter vivere ; factusque compatriola cœlestium et siderearum incola mansionum, in Domini tabernaculo meruit habere. Exultare, ac pium prorumpere debes in jubilum, de utero tuo processisse virum angelicum, meditans consortem gloriæ angelorum. Profusis decet te plaudere gaudiis, quod talem in terris genueris filium, cujus in cœlis patrocinio, cujusque favore apud homines communiris et intercessionibus apud Deum. Hic est ille natus tuus venerandæ memoriæ Ludovicus episcopus Tolosanus, quem Deus ipse gloriosus in sanctis suis, et in majestate mirabilis, sua immensa bonitate virtutum operatione mirificavit, et gratia sanctitatum sic immensis illustravit miraculis, quod in diversitate graduum seu status in gratia et gloria gradatim ascendit. Hic est quem, ut pie creditur, Rex ipse cœlestis sic honorari decrevit in patria, ut sedi supernæ quietis insideat æternæ claritatis lumine quasi regiis vestimentis amictus, et sempiternæ gloriæ et diademate coronatus. Hic est denique, quem et nos propter sua merita gloriosa nostro ministerio per omnem Christiani cultus ambitum vehiculo debitæ venerationis incedere, ac profusis per orbem gaudiis, et effusis undique laudibus coli cupientes in terris, nuper die Jovis post festum Resurrectionis Dominicæ, septimo videlicet idus Aprilis de fratrum nostrorum et prælatorum omnium, tunc apud Sedem Apostolicam existentium, unanimi consilio et concordi consensu, sanctorum Catalogo duximus adscribendum. Nec sine causa Paschale tempus ad id faciendum elegimus, ut dies ipsa, nova festivitate jucunda, ex temporis gaudiosa celebritate Paschalis fieret ampliori jucunditate festiva.

« Digne itaque, filia, cor tuum lætari debet in Domino, et in salutari suo tuus animus dilatari ; et digne gratias agere teneris Altissimo, qui tibi fœcunditatem sobolis tam sanctissimæ tribuit, et qui in tanta sublimatione illius in benedictionibus immensæ dulcedinis te prævenit. Propera igitur, quæsumus, et in odore unguentorum beatissimi filii currere, tuas corrigendo vias, et bonis operibus vacando festina, ut illum sequi merearis ad regnum, quem si mundo viveret, affectu cogente materno, in exilium sequereris. Dat. Avin. V id. Aprilis ».

40. Excitavit ad sacri gaudii pompam Pontifex alios principes, qui S. Ludovicum consanguinitate affinitateve contingebant ; ut Robertum [1] Siciliæ regem, ad quem S. Ludovicus hæreditarii regni, cum Evangelicam paupertatem ex divi Francisci disciplinæ formula amplexus est, jura transtulerat ; Philippum principem Tarentinum [2] alterum germanum, Sanciam reginam Siciliæ [3] sancti glorem, Clementiam [4] Francorum, Joannam [5] Armenorum reginas illius neptes, Mariam reginam [6], ac Sancium regem [7] Balearium, Jacobum Aragonum regem [8], qui Blancam S. Ludovici sororem antea uxorem duxerat : quos omnes ad ejusdem sancti æmulandam pietatem accendit. Denique universos fideles Encyclicis litteris [9] ad illius imploranda suffragia excitavit, quibus sepulcrum religiose veneraturis indulgentiarum præmia proposuit [10]. Ad cujus illustrandam virtutum gloriam hæc delibanda censuimus : « Ductus in Cataloniam cum duobus e suis fratribus, datus obses pro liberatione antedicti regis, (nimirum Caroli II patris,) tam ferventer dedicavit se studio, quod infra septenium, quo etiam ibi obses fuit,

[1] Bern. Chron. Rom. Pont. et Ms. Vat. bibl. sign. num. 3765. in Jo. XXII. — [2] Ptol. Luc. Hist. Eccl. Ms. l. XXIV. c. 42. — [3] Tom. I. Ep. secr. CXXXIX.

[1] Ep. secr. CXLI. — [2] Ep. CXLII. — [3] Ep. CXL. — [4] Ep. CXLIII. — [5] Ep. CCCLXXII. — [6] Ep. CXLIV. — [7] Ep. CXLV. — [8] Ext. apud Surit. ind. l. II. — [9] An. 1. p. 1 Ep. cur CLVI. — [10] Ib. Ep. CLVII Extat. etiam in Bullar.

sub instructione fratrum Minorum, quos secum habebat in socios, in primitivis scientiis, et sacra pagina sic profecit, quod vir Dei, pollens ingenio, de prædictis scientiis non solum publice ac private subtiliter disputare valeret; sed et solemniter clero et populo proponere verbum Dei, ut putaretur scientia hæc infusa sibi magis divinitus, quam humanitus inquisita.

« In orationibus sedulus et devotus mentem ad Deum elevatam tenuit, profecto sciens, quod oratio humiliantis se nubes penetrans, pro exauditionis suffragio Deum adit. In tempore namque dicto, sacramentali confessione præmissa, missas audiebat devote; in magnis vero festivitatibus cum præparatione multa corpus sumebat Dominicum : factus autem sacerdos diebus singulis celebrabat. Audientiæ verbi Dei insistebat attente : pro pastu vero animæ, in Scripturis devotus studens habebat ad hoc pro solatio sanctos libros. Castitatis autem amor a puero affecerat ejus mentem adeo, quod ob ipsius fidam custodiam mulierum consortia fugiebat omnino ; in tantum quod nisi forsan cum matre et sororibus, solus cum sola unquam tempore loquebatur : mulierem namque amariorem noverat esse morte. Verba etiam inhonesta horrebat audire, ac loquentes talia graviter arguebat, attendens prudenter, quod corrumpunt mala colloquia bonos mores : fratres nihilominus duo, et interdum quatuor in sua jacebant camera, in suæ testimonio nitidæ puritatis. Cum Apostolo Paulo sobrietate cibi et potus corpus suum castigabat assidue, seque frequenter manu sua, quandoque autem alicujus fratris consocii cum catenis ferreis disciplinans, vestiendo pro camisia rude stamen, et deferendo ad nudum pro cingulo cordam grossam, ipsam carnem in servitutem redigebat. Summo etiam studio terrena cuncta calcare studuit ex desiderio æternorum.

11. « Considerans etiam sanctus iste, quod mundus totus sit positus in maligno, quodque cum concupiscentia sua transit, ipsum fugiendo deseruit totaliter et contempsit. Nam rediens de Catalonia cum rege prædicto, votum quod de intrando Ordinem Fratrum Minorum in obsidione fecerat, in conventu eorumdem Fratrum de Monte-Pessulano, voluit adimplere. Sed videns, quod timore dicti regis ipsum fratres recipere non audebant, votum ipsum solemniter iteravit. Et quia voventibus præceptum noverat de reddendo, suadenti felicis recordationis papæ Bonifacio prædecessori nostro, quod assensum præberet provisioni de se factæ Ecclesiæ Tolosanæ, nullatenus consensit, quoadusque votum dictum, quod fecerat, complevisset. Cujus devotioni annuente prædecessore nostro prædicto, habitum Ordinis prædicti suscipiens, in præsentia bonæ memoriæ Joannis episcopi Portuensis, tunc ejusdem Ordinis generalis ministri, expressam professionem flexis genibus in manibus suis fecit; sicque provisioni prædictæ suum præbendo assensum, mandatis Apostolicis obedivit. Et quanquam de jussu prædecessoris ejusdem dictum habitum velatum portaverit usque ad festum B. Agathæ tunc vicinum; in dicto tamen festo in præsentia duorum cardinalium recepit publice, ac ex tunc portavit continue, atque ipso die ad sanctum Petrum patenter detulit, prædicando.

« Miranda res, et alias insueta ! vir namque virtutum positus in sublimi juri primogenituræ renuntiavit et regno, regalis solii spreta pompa, pro regno corruptibili æternum ac plenum deliciis regnum mereans. Mira vero compassione ad pauperes ferebatur, quibus largas tam privatas quam publicas eleemosynas faciebat : unde jam factus episcopus Tolosanus per unum suum familiarem secretarium mandavit inquiri de suorum quantitate reddituum, quantumque sibi sufficeret pro moderatis expensis faciendis et rationabilibus, volens quod totum residuum in sustentandis pauperibus poneretur ; quanquam prælatus tam magnus esset, et filius tanti regis. Cum autem iret Parisios, pauperem quemdam nudum reperit, cui multum compatiens, abscondite cappam contulit, quam portabat, sibique fecit aliam secrete asportari, etc ». His addit Pontifex ut viginti quinque pauperes quotidie in sua domo reficeret, iisque etiam flexo genu inserviret : interdum xenodochia lustraret, luxum omnem a se abjecisset, magno pietatis exemplo episcopale obiret munus, Judæos et Saracenos ad fidem alliceret, sanctissime demum obierit : deinde ad implorata ejus apud Deum suffragia cœlestes virtutes fuerint editæ, plures e morte ad vitam revocati, mutis vocis usus, surdis auditus redditus; variorum morborum, quorum acerbitas omnia remedia eludebat, genere implicitis valetudo fuerit restitua : ob quæ religioso examine confirmata consecratam ejus memoriam promulgat, atque ipsius sepulchrum veneraturis nonnulla indulgentiarum præmia confert. Quæ litteræ « VII id. Aprilis, Pontificatus anno I » consignatæ.

12. Non illustrata modo hoc anno est Tolosana Ecclesia S. Ludovici episcopi gloria et miraculis; verum etiam sede archiepiscopali a Pontifice decorata, atque in eam rem illius amplissima diœcesis in sex episcopatus Montalbanensem, Rivensem, Lombiensem, Sanpapulensem, Vaurensem divulsa [1]. Agitasse Clementem eadem consilia, testatur Joannes in Apostolica Constitutione [2] de ea re edita, in qua rationes graves adducit, quæ ipsum ad Tolosanam diœcesim in plures partiendam impulissent, nimirum ob illius amplitudinem episcopum administrandis tot Ecclesiis imparem esse; unde divinus cultus plerisque in locis exolesceret, et animarum jacturæ periculum grave immineret. Et quidem jam ante superiori sæculo

[1] Tom. I. Ep. secr. CLII. tom. II. p. 2. Ep. XCXVI et Ep. secr. CCCXXXIII et an. II. p. 1. Ep. com. CMXCVII. — [2] Extr. *Salvator noster* de præbend. et dignit. Item. Ms. Vat. bibl. sign. num. 3765. in Jo. XXII et Bern. Chron. Rom. Pont.

Fulco, præsul virtutibus ornatissimus, ab Innocentio III flagitarat, ut episcopatum divideret, cum pastorales curas in tot populos diffundere non posset: negarat vero ea de causa Innocentius, ut ingentibus Ecclesiæ suæ opibus ad comprimendos Albigenses uteretur. Mutata autem postea temporum ratione, Joannes vetera privilegia Tolosanæ Ecclesiæ de nunquam dividenda illius diœcesi concessa rescidit [1], cum jam populorum numerus excrevisset, nec amplius sacræ opes adversus hæreticos sed ad inanem luxus pompam converti ab episcopis Tolosanis consuevissent, ut Pontifex graviter queritur hisce verbis: « Attendentes, quod licet Tolosanus episcopatus divitiis abundaret immensis, vix tamen supererat huc usque memoria, quod ex suorum opulentia copiosa redditunm aliquod in Ecclesia vel diœcesi Tolosana pervenisset divini cultus augmentum; imo sic ex adipe prodierat ac prodibat iniquitas, ut multo jam tempore luxus, cura carnis in desideriis, evectionum pompa, numerositas clientelæ, immoderata distributio in parentes, sumptus enormes, ac usus extraordinarii sibi vendicassent ibidem quasi totum patrimonium Crucifixi; et verendum erat, ne præsul unicus incrassatus, et dilatatus ex excessivis hujusmodi operibus et superbis, periculose recalcitrans, Deum factorem suum derelinqueret, et a suo salutari recedens, perditionis exempla in suos subditos derivaret, etc. »

Quamvis tot opibus affluxisset postremus episcopus, is tamen Ecclesiæ suæ opes, alienatis etiam nonnullis ejus juribus, abliguriverat: quocirca eo amoto Joannes Convena episcopus Magalonensis ad archiepiscopatum Tolosanum est traductus. Alias præterea amplissimas diœceses in plures disgregavit [2] Pontifex; in Narbonensi enim Electensem et S. Pontii, in Albiensi Castrensem, in Agennensi Condomiensem, in Lemovicensi Tutellensem, in Petragoricensi Sarlatensem, in Claramontensi Santlorensem, in Rhutenensi Vabrensem, in Pictaviensi Malleacensem et Lucionensem episcopatus condidit [3], suisque limitibus circumscripsit: de quibus extant plura Diplomata [4]. Neque eos modo episcopatus erexit Pontifex, ut animarum saluti consuleret; verum ad augendum divinum cultum plura canonicorum collegia in Ecclesiis, in quibus solemni ritu divina res perageretur, ac Numinis laudes personarent, excitavit [5]. At de his hactenus: nunc ad alia digredimur.

13. Ad submovendos justitiæ terrore a flagitiis clericos, ne Ecclesiastica freti immunitate temeritati habenas laxarent, Pontifex canonum sacrorum religione Philippum exsolvit [6], si sæcularis fori satellitio facinorosi clerici certis in casibus, comprehenderentur: « Celsitudinis, inquit, tuæ precibus benignum impertientes assensum, ut si contingat te tuosve ministros alios flagitiosos clericos propter notoria crimina homicidii, mutilationis, aut alterius enormis facinoris, vel etiam super hujusmodi criminibus publice diffamatis, de quorum fuga et evasione probabiliter timeatur, servata modestia quæ potest in talibus observari, capere, detinere, seu capi facere, vel etiam detineri, non in contemptum clericalis ordinis, vel odii zelo, seu persecutionis affectu, nec ut jurisdictionem usurpetis in ipsos; sed tantum ut reddantur ad mandatum Ecclesiæ, ne crimina remaneant impunita propter hoc; tu dictive ministri nequaquam excommunicationis sententiam incurratis, ad instar felicis recordationis Nicolai papæ IV prædecessoris nostri, qui per Apostolicas litteras eidem claræ memoriæ Philippo regi Francorum tuo progenitori concessit, auctoritate præsentium tibi duximus concedendum; nullam propter hoc tibi vel ministris eisdem dantes licentiam clericos ipsos taliter capiendi, nec eorum captionem vel detentionem etiam hujusmodi approbantes. Dat. Avinioni id. Augusti anno I ».

14. *In clericos malos, et in laicos monetam adulterinam percutientes animadvertit Joannes.* — Exuendos etiam clericalibus privilegiis statuit [1] Gregorii X exemplo clericos conjugatos, sive monogami vel bigami essent, et alios, qui tonsura et habitu decori gererent magistratus, atque etiam pœna sanguinis sontes afficerent; ut vero onera subterfugerent, prærogativam clericalem obtendebant. Pari severitate Basiliensem episcopum, injusto bello se implicantem, non præfixa, ut mos est, litteris salute corripuit [2]: « Non attendens, inquit, quam districte sacri canones prohibent portationem armorum in clericis, quorum arma lacrymæ debent esse, abjecta prorsus maturitate pontificalis officii dilectum filium nobilem virum Radulphum dominum Novi Castri in nullo, prout fertur, injurium, ea solum occasione quod guerram habet cum dilecto filio nobili viro Petro de Grandisono domino Bellimontis, tibi consanguinitate conjuncto, nedum laicali more per tuas litteras diffidasti; sed et cum ad pacificandum eos juxta injuncti tibi pastoralis officii debitum sollicitudinis tuæ partes deberes apponere, non ut pacifer, sed belliger; non ut Dei minister, sed ministrator excidii arma sumpsisti militaria contra eum; deprædationes, rapinas, invasiones, incendia, et occisiones cum tuis complicibus perperam committendo, etc ». Intentata anathematis mulcta, ac sacerdotiorum munerisque pontificalis privatione cœptis jubet ipsum absistere, ac damna illata sarcire. « Dat. Aven. VIII kal. Julii anno I ». Querente etiam apud Sedem Apostolicam Philippo Galliarum rege, nonnullos clericos rerum terra-

[1] Tom. I. Ep. secr. CLII. — [2] Ms. Vat. sign. num 3765. in Jo. XXII Bern. Chron. Rom. Pont. Ptol. Luc. Hist. Eccl. l. XXIV. c. 42. — [3] Ibid. — [4] An. 1. p. 4. Ep. com. MMMCCCXLVIII. p. 1. MMMCCCLXXII, MMMMCXI et an. 2. Ep. MMMMCXVII, MMMMCLXII, MMMDCCLXXII. — [5] Bern. ubi sup. et Ms. Vat. bibl. sign. n. 3765. — [6] An. 1. tom. II. post. Ep. com. MXCIX.

[1] An. 1. 4. Ep. com. MMMMCCV. — [2] Tom. I. Ep. secr. CCCXXXII.

narum cupiditate irretitos mercaturæ se addixisse; cumque clericum privilegiis potiri flagitent, disciplinæ Ecclesiasticæ se subducere, Joannes archiepiscopos atque episcopos coercere eorum avaritiam jussit.

Ad injiciendum quoque laicorum adulterinam monetam cudentium avaritiæ frænum, cum ea corruptela late in Gallia et Navarra grassaretur, hoc edicto ejus flagitii patratores perculit[1]:

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Prodiens quasi ex adipe iniquitatis multorum sceleratorum funesta cupiditas, eos in perniciem præcipitare conatur, dum sequi miserabilem ejus ingluviem, satietatis nescientem moderamina, non verentur : ipsi etenim, turpium lucrorum se fæcibus immergentem, ambitiosis nexibus involvuntur, Dei timorem damnabili cæcitate postponunt, et quasi ambulantes in tenebris, non curant excidia personarum. Nuper siquidem ad nostri Apostolatus auditum multorum relatio fide digna perduxit, quod nonnulli nullam habentes auctoritatem juris, vel consuetudinem seu privilegium faciendi monetam, falsam cudunt et fabricant in regno Franciæ et locis circumvicinis : alii vero monetam fabricatam sub vero signo charissimi in Christo filii nostri Philippi regis Franciæ et Navarræ illustris studiose depravant, et ex hoc cadit a suo recto pondere. Quamplures etiam in locis circumvicinis, quibus de jure aut consuetudine aut privilegio jus competit fabricandi monetam, signum proprium monetæ regiæ monetæ suæ, quam fabricant, imprimere seu insculpere moliuntur ejusdem quantitatis et rotunditatis et litterarum figuræ, quam habet moneta regia, monetæ suæ quam fabricant quantum possunt similius speciem et formam insculpunt, constituunt et imponunt. Et quamvis moneta prædicta eorum ad usurpatam similitudinem perducta deficiat a justo pondere argenti et solito in regia moneta, et more et consuetudine observato; simplices tamen et populares personæ, non habentes inter monetas tantæ similitudinis peritiam discernere, falluntur quotidie ea occasione in usu monetarum, recipientes monetas falso assimilatas pro veris. Sunt et alii qui scienter falsas monetas extra regnum prædictum emunt, et post infra regnum ipsum eas portant, vendunt et expendunt. Nos, igitur, attendentes quod falsarii et fabricatores monetarum talium et emptores prædicti per hoc se dignos maledictione constituunt, eos qui (ut præmittitur) præmissa moliri, aut fabricare, aut emere, vel portare ad regnum prædictum scienter præsumpserint, felicis recordationis Clementis papæ V prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, excommunicationis sententia innodamus, absolutione prædictorum nobis et successoribus nostris, præterquam in mortis articulo, reservata. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. id. Augusti anno I ».

[1] An. 1. p. 2. Ep. com. MXCIX.

15. *In Academiis redintegrata studia, Constitutionibus datis.*— Divulgandas hoc anno in Academiis proposuisse Joannem Clementis V Constitutiones, referunt Bernardus[1], et manuscripti[2] Annales Romanorum Pontificum. Extant eo argumento Apostolicæ litteræ[3] ad Parisienses Academicos kal. Novembris exaratæ, quibus præcepit, ut in judiciis ac publicis scholis iis uterentur : quæ etiam Bononiensibus transmissæ, et Clementinis sanctionibus præfixæ sunt. Collocasse porro Joannem augendæ rei litterariæ, ut erat in scientiis apprime versatus, cupidissimum Apostolicas curas ad Academias splendori pristino restituendas, docent plura ejus Diplomata : atque in primis ad Parisiensem Academiam[4], cæterarum principem, instaurandam professores corripuit, qui artes liberales imperfectas traderent. Invectus etiam est in theologos[5], qui theologiam, conquisitis philosophorum fucis ac sanctorum Patrum abjectis sententiis vel oraculis Scripturarum, inquinabant : « Sane mirantes, inquit, audivimus, et turbati quodammodo expavimus, quod nonnulli ex vobis, sicut habet fide digna relatio, habentes magisterii dignitatem, nec attendentes quod incassum bonum agitur, si priusquam veniatur ad terminum deseratur, legere libros incipiunt; sed negligentia, vel animi levitate, vel alia inconstantia ipsos debito modo non finiunt, sed deserunt imperfectos. Nonnulli alii, plus sapere quam oportet sapere, contra doctrinam Apostoli molientes, inhærendo philosophorum erroribus, veram philosophiæ intelligentiam derelinquunt; et cum deberent ad consolationem cordium ipsorum, juxta præceptum Apostoli, esse instructi in agnitione ministerii Dei Patris, et Domini nostri Jesu Christi, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi, decipiuntur per philosophiam et inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, fideique orthodoxæ documenta minus debite venerantur. Quidam vero minus idonei et indigni, quidam etiam sine debito examine ad statum magisterii assumuntur. Alii quoque solemnium disputationum et determinationum frequentiam consuetam ab olim in Parisiensi studio prætermittunt. Quidam actu regentes, qui teneretur insistere exercitio lectionum, litigiorum anfractibus, et advocationum strepitibus et forensibus occupationibus se involvant.

« Quidam etiam theologi, postpositis vel neglectis necessariis, utilibus et ædificativis doctrinis; curiosis, inutilibus et supervacuis philosophiæ quæstionibus et subtilitatibus se immiscent : ex quibus ipsius studii disciplina dissolvitur, luminis ejus splendor offenditur, et per consequens studentium utilitas impeditur ». Et infra : « Nisi vestra discretio emendatione celeri præmissa cor-

[1] Bern. Chron. Rom. Pont. — [2] Ms. Vat. bibl. sign. num. 57[illegible]. — [3] Tom. I. Ep. secr. DCCXLIX. — [4] An. 1. p. 3. Ep. [illegible] MMCMLXXI. — [5] Jo. an. 1. p. 3. Ep. com. MMCMLXXI.

rexerit, et præteritæ deformationis excessus in melius reformabit, illa per alios, in hac parte Apostolica auctoritate suffultos, non absque debita censura justitiæ in eos, qui super præmissis culpabiles fuerint, exercenda infallibiliter, emendari et corrigi faciemus. Dat. Avinione VIII id. Maii anno I ». Eodem argumento ad episcopum Parisiensem scriptis litteris [1], partes ei imposuit, ut adhibito in consilium sigilli Academiæ præfecto, ea vitia auctoritate Apostolica emendaret, seseque illi ea in re opponentes censuris percelleret : si vero ea occurrerent, quæ sine novis Sedis Apostolicæ imperiis tolli non possent, rem ipsi litteris patefacerent, ut malum diligentia Apostolica succideretur.

16. Ad redintegrandam etiam Clementis exemplo Aurelianensem Academiam, Raimundo Bituricensi archiepiscopo et Joanni e Cheremont canonico Parisiensi eam provinciam dedit [2]. Asseruit etiam [3] suis juribus Tolosanam, quæ cum ab Innocentio IV condita, atque iisdem ornata privilegiis ac Parisiensis fuisset, doctores nunquam a Parisiensibus impetrare potuerant, ut privilegiorum Parisiensis Academiæ exemplum traderent ; Pontifex non Innocentiana modo privilegia confirmavit, sed Parisienses etiam Academicos Apostolicarum litterarum exemplum concedere Tolosanis jussit [4]. Neque in Galliis solum, verum in aliis quoque regnis rem litterariam provexit. Oxoniensem quidem in Anglia Academiam, diremptis quæ intercedebant inter Prædicatores et doctores seculares controversiis, de conferenda doctoratus laurea atque habendis theologicis lectionibus, composuit [5]. Collatam Bononiensi ad decennium prærogativam a Clemente V ut in ea, exceptis episcopis, monachis et sacerdotibus, clerici juri imperiali artique medicæ operam navare possent, ad aliud septennium ob singularem Bononiensium in Ecclesiam fidei constantiam, Italico civili ardente bello explicatam, extraxit [6]. Hæc de re litteraria suffecerint : nunc ad bellicos tumultus digredimur.

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Tom. I Ep. secr. CCCIV. — [3] An. 1. p. IV. Ep. com. MMMCDXCVII. — [4] Ib. Ep. com. MMMDI. — [5] An. 2. p. 1. Ep. com. CCCXL. — [6] An. 1. p. 2. Ep. com. MDCCXCVIII.

17. *Bellum inter Robertum Siciliæ et Fridericum Trinacriæ reges Pontificis opera compositum.* — Recruduit crudele inter Robertum Siciliæ et Fridericum Trinacriæ reges bellum, cum initæ inter eos induciæ effluxissent. Agebatur Robertus ira in Fridericum, cum ille violata jam antea pace, et cum Henrico imperatore coitione conflata, facta in Calabria irruptione, nonnullas arces eripuisset ; nec Trinacrii regis (1) nomine contentus, Siculum sibi arrogaret [1]. Ad propulsandas calamitates inde oborturas Joannes, ineunte Martio, Guillelmum Trecensem episcopum et Petrum Textoris plurima instructos auctoritate misit [2] tum regem Fridericum ad ereptas Roberto arces restituendas, cum sine ea re pax coire non posset, gravissimis verbis est adhortatus [3] :

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Frederico regi Trinacriæ illustri.

« Considera, fili, considera quod pax Domini sine pace proximi non habetur : nec enim rex ipse pacificus, cujus in pace factus est locus, corda seditiosa incolit, nec in corpore peccatis subdito requiescit. Considera quod, dum per cælestis præconis ministerium hominibus bonæ voluntatis pax in terra promittitur, impiis tollitur, malignantibus denegatur. Considera quod, cum brevis sit vita hominis, incertus exitus, et frequenter etiam repentinus, cujuslibet manus cum omni, qua datur, instantia operari debet, quæ suo accepta noverit Creatori, ut securus judicem videat, quem Redemptorem agnovit. Considera quanta possent imminere tuæ posteritati discrimina, si eam, cui benevolentia esset acquirenda magnatum turbinibus odiorum, et guerrarum fluctibus relinqueres involutam. Profecto si hæc et alia circa prædictæ dissensionis incommoda, diligentius attendenda, sedula meditatione consideres ; si commoda, quæ ex tua et regis prælati concordia tibi tuisque provenient, intra cordis arcana revolvas ; tuum ad pacem inclinabis, ut indubie credimus, animum ». Et infra : « Quia illorum occupatio injuriosa cas-

[1] Tom. I. Ep. secr. CDXLIII. — [2] An. 1. p. 1. Ep. cur. XCI. — [3] Tom. I. Ep. secr. CII.

(1) Siculum bellum, de quo annalista, non quidem hoc, sed jam inde a præcedenti anno recrudescere cœperat, ut scriptores bini rerum Sicularum, hoc tempore florentes, affirmant. Horum alter est anonymus Chronici Siciliæ scriptor a Martenio Anecdot. tom. III vulgatus ; alius vero Nicolaus specialis a Baluzio primum in Append. Marcæ Hispan. dein a Muratorio rer. Italic. tom. X vulgatus. Belli igitur resumpti exordium fuit dies prima Martii anni MCCCXVI, qua Fridericus Castri cujusdam obsidionem assumpsit. Accurrit statim Robertus, atque dein toto illo anno ac sequentis dimidio circiter vario marte pugnatum fuit. Ita anonymus Martenii cui Nicolaus specialis lib. 7, cap. 7 non repugnat. Apud eumdem vero Nicolaum cap. 10 legas ea quæ Baronianis excerptis exhibet annalista hic num. 19, ex quo intelligimus Baronium illa ex eodem Nicolao desumpsisse. Porro Nicolaus ibidem non duos, ut annalista hic num. 19, sed tres legatos Pontificios commemorat, videlicet episcopum Trecensem, Petrum Textoris, et Stephanum S. Maximiani abbatem, qui forte postremus, nonnisi postea additus fuit. Quantum vero ex narratione scriptorum illorum eruere licet, vix credo Apostolicos istos nuntios antea pervenisse in Siciliam, quam classis Roberti regis cum alio pariter terrestri exercitu sub imperio Thomæ de Marchiano Squillaci comitis ditionem Friderici invasisset. Ideo Historiam suam non satis accurate dirigit annalista, utpote qui venisse nuntios Apostolicos statuit ac de pace conciliandar sub censurarum comminatione Fridericum expostulasse Friderico renuente, invectam ab exercitu Roberti Siciliæ vastationem commemorat, cujus terrore, ait, redactus est ad officium. Profecto anonymus Siculus testatur Thomam Squillacensem venisse anno MCCCXVI, die VIII Augusti ; legatos vero nonnisi anno MCCCXVII, cum jam Fridericus ineunte Junio armata classe supervenisset.

Fallitur etiam annalista scribens num. 21, arces illas a Friderico traditas, adjudicatas Roberto tunc fuisse cum utriusque regis oratores ad Pontificem causam suam disceptaturi venerunt. Fallitur, inquam, nam teste Nicolao Speciali lib. VII, cap. XI : « Legati ipsi (Apostolici, qui arces illas receperant), ministri dicti regis Roberti absque plurimo intervallo temporis, et contradictione aliena tradiderunt ». Capite vero sequenti missionem legatorum Friderici ad Joannem narrat, sed illos frustra exspectatis legatis Roberti « spe vacuus in Siciliam rediisse notat », cap. 14. MANSI.

trorum, quæ contra pacis dudum reformatæ, ac Apostolicæ confirmationis roboratæ munimine, seriem in dicti regis injuriam, nostrorum et Sedis Apostolicæ contemptum, et divinæ majestatis offensam in Calabria detines, ipsi discordiæ non levem causam præbuisse videtur, castra ipsa regi restituas antedicto ».

18. Subjicit, ut ad facilius conciliandum fœdus cum rege Roberto, inducias longiores contrahat: ac si de iis ineundis consentire inter se non potuerint, significat Guillelmo Trecensi episcopo ac Petro Textoris Apostolicis nuntiis illarum indicendarum munus injunctum, ut dum eæ excurrent, coram Sede Apostolica de firmissimo sanciendo fœdere agitari possit; ipsique reges ob id ad eam se conferant, vel saltem oratores summa auctoritate instructos mittant. Tum addit: « Tu ergo, fili, ordinationem nostram hujusmodi veluti salubrem amplectens, in omnibus te contingentibus eam sollicite studeas observare, castra restituendo prædicta: ineundo treguas, et ad nostram veniendo præsentiam, ut præmittitur, vel sufficientes nuntios destinando; præsertim cum charissimus in Christo filius noster Jacobus rex Aragonum illustris, germanus tuus, suos in eodem termino, sibi notificando, ad requisitionem nostram obtulerit ad nos mittere nuntios, vel personaliter interesse dicto tractatui coram nobis, juxta quod duxerimus ordinandum, etc. Dat. Avin. V id. Martii ».

19. Monuit aliis litteris Robertum regem Pontifex [1], ut Calabriæ arcibus recuperatis, pacem cum Friderico redintegraret. Cui etiam significavit [2] Jacobum regem Aragonum maximum revocandæ inter eos pacis desiderium explicuisse; ac tum apud Sedem Apostolicam contendisse precibus, ut suam auctoritatem adhiberet, præterea oratores ad Fridericum transmisisse, qui ipsum ad occupatas in Calabria arces restituendas permoverent. Cum vero non ita valerent apud Fridericum auctoritate regis Aragonum oratores, ut ipsum ad restituenda injustis armis parta essent adacturi, diffideret Pontifex, censurarum religionem incutiendam censuit, ac Pontificia utendum auctoritate, quam Jacobus rex Aragonum admovendam flagitarat. Partes itaque Guillelmo episcopo Trecensi, ac Petro Textoris dedit [3], ut Fridericum, si rapta restituere Roberto abnueret, devincirent anathemate, atque illius terras interdicto [4] Ecclesiastico percellerent.

Verum neque ea ratione Fridericus ad restituendas Roberto occupatas in Calabria arces adduci potuit. Cum itaque nisi armis frangendus esset, Robertus rem bello decernendam ratus, ut hostem e Trinacria, quam Carolo II eripuerat, depelleret; atque etiam Calabriæ partem amissam recuperaret, contraxit validissimam sexaginta triremium ac plurium navium majoris ac minoris alvei classem, cui Thomam comitem Squillacii præfecit: is equitatu et peditatu egregie instructus, exscensione facta, in insulam irrupit, ac furore hostili Panormitanum et Messanensem agros exussit. Intulit Roberti exercitus [1], diebus quindecim latissime discurrens, fœdissimam vastitatem. Friderico obviam progredi non auso, seque in arce, cui Giami nomen est, continente; adeo ut majori clade, quam olim Caroli I et II regum temporibus attrita sit: ac plerique sensere Robertum, si anno sequenti parem Trinacriæ vastitatem intulisset, facile Fredericum regno ejectum iri. Ea itaque depressum calamitate, ac majora reformidantem pericula, Pontificii internuntii ad inducias amplectendas, raptaque in Calabria restituenda flexere. Qua de re hæc in Mss. Baronianis collectaneis reperio: « Rex illos tanquam legatos sacrosanctæ universalis matris Ecclesiæ quocum decuit honore suscepit. Tunc unus ex eis, non ignarus verba componere, causam dissidii præmissorum regum ab ipsis primordiis subtilitate repetens, nunc unum, nunc alterum arguit: et tandem summam suæ legationis commissæ expressit civitatem Rhegium et castra, quæ in Calabria sub titulo hæreditario Romanorum imperatoris, de quo paulo ante sermo præcessit, Fridericus rex occupaverat, ac matri Ecclesiæ resignari, servanda per eam usque ad pacem in proximo componendam, compto sermone poposcit; adjiciens, ut in designato die ad eumdem dominum Pontificem, quo etiam Robertus rex convenire debebat, Fridericus ipse propulsis dubiis transfretaret, pacem utrique parti, Domino auctore, quietam et placidam recepturus. Cumque legati finem imposuissent sermonibus, rex Fridericus, se nunquam fuisse causam dissidii pacemque cum omnibus, Christianis maxime, cupientem testatus est: Sed quam, inquit, pacem summus Pontifex se daturum nobis constituit? Illi, quod est exiguum arctumque fretum Siciliam insulam ab Italia separans ostendentes, dixerunt: Et summus rerum opifex, qui antequam fierent cuncta disposuit, nihil frustra nihilque incassum operatus est. Erunt itaque hujus maris angustiæ, quas videmus limites et termini regnorum vestrorum alterum ab altero separantes. Esto igitur quisque contentus finibus, quos constituit manus Dei. Verumtamen quia tractatus pacis hujusmodi non exiguo tractu temporis indiget, inducias annorum trium inter vos et eumdem regem summus Pontifiex et competens utriusque judex reverendus pater indicit ».

20. Ad tollendam dissidii causam, atque odiorum fomitem extinguendum Fridericus legatorum jussis, et Jacobi regis Aragonum ac S. Elizabethæ reginæ Lusitaniæ oratorum consiliis adductus, eam iniit rationem, ut Calabriæ arces, quas incusso antea anathemathe erat jussus Roberto regi restituere, legatis traderet, ut Pontifex de iis,

[1] Ep. secr. CIII. — [2] Ep. C. — [3] Ep. CVII. — [4] Ep. CVIII.

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 82. Ant. tit. XXI. c. 4. ante § 1. Fazel. poster dec. l. IX.

prout suaderet æquitas, vel ei vel Roberto restituendis statuerat. Qua de re subjectæ publicæ Tabulæ confectæ [1] :

« In Dei nomine. Amen. Pateat universis per hoc præsens publicum Instrumentum, quod die Veneris in festo Nativitatis B. Joannis Baptistæ, anno Domini MCCCXVII. Indictione XIV. Pontificatus sanctissimi patris domini Joannis divina providentia papæ XXII anno primo, apud Messanam in Sicilia in palatio, in quo ibidem habitabat serenissimus princeps dominus Fredericus Trinacriæ rex illustris, in præsentia notarii et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum, idem serenissimus princeps dominus Fredericus Trinacriæ rex illustris pure, plene, libere et absque conditione et retentione quacumque tradidit, restituit et etiam assignavit nomine domini nostri summi Pontificis reverendo in Christo patri domino Guillelmo, Dei gratia, episcopo Trecensi, et venerabili viro domino Petro Textoris priori prioratus S. Antonini Ruthenensis diœcesis, domini nostri papæ capellano, decretorum doctori, ad regnum Siciliæ nuntiis per dominum nostrum summum Pontificem destinatis, civitatem Rheginam. castra de S. Nicheto, de Calana, de Motamuri, et fortalitia Cillæ et Balneariæ, Cathonam, et omnia alia loca et fortalitia, quæ tenebat et possidebat in Calabria, cum territoriis, districtibus, juribus et pertinentiis eorumdem vassallis, hominibus et juribus vassallorum eorumdem pro voluntate, ordinatione et dispositione omnimoda domini nostri summi Pontificis facienda, quam tenere perpetuo et observare promisit et nunquam contrafacere vel venire clam vel palam, publice vel occulte ; et quod nunquam impediet per se vel alium seu alios, nec impediri faciet aliquatenus, vel permittet illum vel illos, quem vel quos dicti domini nuntii, vel dominus noster summus Pontifex ad regimen et custodiam civitatis et castrorum prædictorum duxerint deputandos, etc. »

21. Adjudicatas Roberto eas arces post institutam judiciorum formam, cum utriusque regis oratores ad Sedem Apostolicam pro disceptanda controversia se contulissent, ex laudatis card. Baronii collectaneis Mss. colligitur, quæ tradunt, Franciscum Panormitanum episcopum et Franciscum Vingtimiliensem comitem a Friderico, missos ad probandum jus suum in eas Calabriæ arces, contendisse materna successione ad Fridericum spectasse : sed inania illius jura eo titulo fuisse, ex dictis in XIII et XIV tomis conspicuum est : nefariis tamen ille subornatus consiliis Siciliæ regis nomen injuria affectavit, ex quo gravissimis hisce litteris [2] a Joanne corripi meruit, quibus etiam Pontifex injustas illius de redditis Roberto Calabriæ arcibus querelas refregit.

« Joannes, etc. Friderico regi Trinacriæ illustri.

« Vide, dilectissime fili, et sedula meditatione considera, quam indiscretum dedere tibi consilium, qui te induxerunt ad indebitam assumptionem hujusmodi tituli (nimirum Siciliæ regis), et ad perseverantem illius retentionem inducunt. Vide quanto te pro hoc discrimini subjecerunt atque subjiciunt. Vide quantam maculam in gloria nominis tui ponunt, ut abjecto titulo, quo licenter uti poteras et debebas, dominationem alii debitam, consilia talium secutus, usurpative receperis, quam retinere conscientia salva nequis. Nosti namque, quod cum in pace Siciliæ, per Sedem Apostolicam confirmata, ac per speciales tuos nuntios, juramento in animam tuam præstito, solide promissa servari, contineretur expresse, quod aut rex insulæ Siciliæ, aut Trinacriæ ad arbitrium claræ memoriæ Caroli regis Siciliæ, tunc viventis, vocari deberes, bonæ memoriæ Petrus tunc Noviomensis episcopus cancellarius, et dilectus filius vir nobilis Bartholomæus de Capua miles logotheta et protonotarius regis Siciliæ, debita circa hæc potestate suffulti, nomine dicti regis, cujus erant procuratores et nuntii, de beneplacito et assensu felicis recordationis Bonifacii PP. VIII prædecessoris nostri elegerunt, et arbitrati fuerunt, te debere regem Trinacriæ titulari : dictusque prædecessor signanter expressit, quod per hoc honori regalis tituli, quem de toto regno Siciliæ ultra pharum et citra apud regem ipsum integre voluit remanere, nullum in aliquo, etiam quantum ad vulgi labia, præjudicium afferretur.

22. « Quomodo ergo potuit aliquis sanæ mentis tibi consulere, ut pacem violando prædictam, non absque transgressione patula juramenti, ut de aliis taceamus, aliam intitulationem assumeres, quam quæ tibi tributa est ex pacis tenore prædictæ? Quomodo tibi potuit suaderi, ut illius regni titulum, cujus plena dispositio ad Sedem Apostolicam pertinet, absque ipsius assensu vel licentia usurpares? Numquid aliquando, a tempore præcipue dictæ pacis, nos aut prædecessores nostri Romani Pontifices tibi regis Siciliæ denominationem adscripsimus, aut verbo vel litteris te sic unquam curavimus titulare? Annon advertis, quod si te uti vellemus hujusmodi titulo, non te requisissemus de pace vel treugis inter te et regem Siciliæ ineundis, aut de restituendis sibi civitate et castris prædictis, ne absurde videremur insistere, ut tibi ipsi restitutionem hujusmodi faceres, aut tecum pacem vel treugas inires? Profecto, fili, errant qui tibi tam illicita consulunt, et te per hæc in evidentem errorem inducant : nec tuæ in talibus experientiæ quidquam adscribimus, talia tibi consulentium imperitiæ succensemus, etc. Dat. Avin. III id. Decembris ». Significavit Pontifex [1] sequenti ineunte anno Jacobo regis Aragonum, ut frater ipsius violatis initæ pacis legibus Siculi regis

[1] Ext. in l. Priv. Rom. Eccl. tom. II, pag. 112, et in Ms. Vall. bibl. sign. lit. B. num. 12, pag. 68. — [2] Lib. I. Ep. secr. CDXLIII.

[1] Ep. CDLVIII.

nomen usurpasset, atque ideo a se objurgatus fuisset.

23. *Robertus rex per oratorem fidelitatis homagium dat Pontifici.* — Professus est solemni ritu Robertus Siciliæ rex hoc anno, se beneficio auctoritateque Sedis Apostolicæ Siculum regnum accepisse, ac fidem Bertrandi e Baucio comitis Montis-Caveosi oratoris opera Pontifici sacramento devinxit. Tenebantur quidem religione officii ad aulam Pontificiam, ut clientis obsequium addiceret Ecclesiæ, se conferre : sed cum bellico apparatu in Fridericum regem Trinacriæ instruendo implicitus esset, Joannes ita illius oratorem admisit, ut tamen Pontificum consuleret juribus, ac publica documenta ab eo exigeret, quibus profiteretur, Robertum in initis cum Carolo Primo conventis obstringi vocatum ad Sedem Apost. accedere, præsentemque Pontifici clientelarem sponsionem solemni ritu præstare; vel ad eum legatum Apostolicum, qui ipsum sacramento fidei adigeret, mitti posse, atque ex ea Pontificia indulgentia successores reges nullum jus, quo detrahant Pontificio, sibi arrogaturos. Assensit postulatis Pontificiis orator, atque Ecclesiæ juribus hisce publicis Tabulis cavit[1] :

« Nos Bertrandus de Baucio comes Montis-Caveosi, consiliarius, familiaris et fidelis serenissimi principis et domini nostri domini Roberti, Dei gratia, Jerusalem et Siciliæ regis illustris, tenore præsentium fecimus universis, quod die septimo præsentis mensis Maii, xv Indict. apud Avinionem, offerentibus nobis procuratorio nomine dicti domini nostri regis, cujus inde mandatum speciale suscepimus sanctissimo in Christo patri et clementissimo domino nostro domino Joanni, divina providentia, sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici sacro dominorum cardinalium assistente collegio, ligium homagium et fidelitatis debitæ juramentum pro regno Siciliæ et tota terra citra pharum, quæ dictus dominus noster rex a Romana Ecclesia tenet in feudum ; ipse dominus noster papa tanquam pius pater et dominus benigne respondit, quod licet ipse juxta formam conventionum initarum ab olim inter Romanam Ecclesiam et claræ memoriæ dominum Carolum regem Siciliæ, avum dicti domini nostri regis, non teneretur per procuratorem vel nuntium hom agium et juramentum prædicta recipere; quinimo ex illarum vigore posset ad id dictum dominum nostrum regem personaliter evocare, vel ad eum aliquem mittere, qui nomine Romanæ Ecclesiæ præmissa reciperet ab eodem ; de paterna tamen benignitate et gratia speciali a nobis illo nomine, quo supra, reciperet cum ea protestatione, videlicet quod ipsa receptio sibi vel futuro Romano Pontifici præjudicium aliquod non pareret : quin utique vocare possent ad personalem præstationem illorum regem Siciliæ, cum nollet ipse dominus noster ad consequentiam trahi receptionem seu præstationem hujusmodi ; nec per illam dicto domino nostro regi, aut ejus successoribus in præstando per procuratorem suum homagium et juramentum prædicta in posterum novum aliquod jus acquiri.

« Qua quidem præstatione, ut præfertur admissa, nos eidem domino nostro, sacro assistente collegio, dictum homagium dicti domini nostri regis fecimus nomine, et fidelitatis præstitimus juramentum. Et quia, sicut decet gratum filium et devotum, cum ipsius domini nostri beneplacito in his et aliis concurrere promptis affectibus cupimus, et proinde nolumus propter ipsam præstationem nostram in aliquo derogari Romanæ Ecclesiæ, dicto domino nostro, aut futuro Romano Pontifici ; nec domino nostro regi, aut successoribus ejus in præstatione juramenti et homagii prædictorum per procuratorem vel nuntium novum aliquod in futurum propterea jus acquiri ; ecce protestationi præmissæ liberaliter assentimus, sic tamen quod per assensum hujusmodi dicto domino nostro regi vel successoribus ejus in jure, si quid circa id sibi quomodolibet competit, nullatenus detrahatur : et nihilominus nos facturos et curaturos expresse promittimus, quod dictus dominus noster rex infra septimam diem proximo futuri mensis Augusti eidem præstationi præbebit assensum ; de cujus præbitione infra idem tempus mittet ad Sedem Apostolicam regias patentes litteras, Aurea Bulla regiæ majestatis impressa typario communitas. In cujus rei testimonium præsentes fieri fecimus litteras, sigilli nostri appensione munitas. Dat. Avinione die vii mensis Maii, anno Domini MCCCXVII, quintædecimæ Indictionis ».

24. Exsolvit promissorum religionem Bertrandus comes, atque Robertum regem permovit, ut accepta re subjecto Diplomate[1] regio datam Pontifici syngrapham confirmaret.

« Sanctissimo in Christo patri et clementissimo domino suo domino Joanni, divina providentia, sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontif. Robertus Dei gratia rex Jerusalem et Siciliæ, cum omni reverentia et honore devota pedum oscula beatorum.

« Nobilis vir Bertrandus de Baucio comes Montis-Caveosi, dilectus cognatus, familiaris, consiliarius et fidelis meus per litteras suas mihi nuper aperuit, quod in præstatione sacramenti fidelitatis et homagii, ad quam eum benigne de speciali gratia meo nomine recepistis, idem comes ad vestri et Ecclesiæ Romanæ cautelam suas concessit litteras sub serie subsequenti : Nos Bertrandus, etc ». Inserit datæ ab oratore suo syngraphæ formam iisdem conceptam verbis, quibus nos eam superius adduximus, additque : « Ego igitur, pie

[1] Ext. in arce S. Angeli et lib. III. Priv. Rom. Eccl tom. III, pag. 327, et inter Collect. Plat. tom. I, pag. 378, et in Ms. bibl. Vall. sign. lit. B. num. 12. pag. 355.

[1] Ext. ubi sup.

pater, pro dicta gratia gratus, sicut et de aliis vestris beneficiis esse, Deo dante, confido; omnia et singula in præfatis litteris dicti comitis contenta ratificans et acceptans, illis expresse consentio, et mea ratihabitione confirmo. In cujus rei testimonium præsentes litteras fieri feci, et Aurea Bulla meæ majestatis impressa typario communiri. Actum Neapoli anno Domini MCCCXVII. Dat. ibidem per manus Bartholomei de Capua militis, logothetæ et protonotarii regni Siciliæ sub eisdem annis Domini, die XXIV Maii quintædecimæ Indictionis, regnorum meorum anno nono».

Reponi jussit regias hasce litteras Joannes in Pontificio scrinio, ut Romanæ Ecclesiæ juribus consuleret, reique gestæ memoriam secuturis temporibus transfunderet; eaque de re Robertum Siciliæ regem certiorem fecit [1], repetita in iis litteris totius rei gestæ historia, quas IV id. Junii hujus anni consignatas brevitatis causa prætermittimus. Institutæ de clientelari sponsione a Roberto rege Pontifici præstita orationi addemus, Robertum ipsum illatis Pontificio ærario decem millibus unciis auri, solvendi reliqui vectigalis diem sibi extrahi Pontificia indulgentia obtinuisse, qua de re publica documenta extant ab ipso edita [2].

25. *Monita saluberrima Joannis ad Robertum regem et reginam Sanciam.* — Non his modo beneficiis Robertum singulari studio est complexus Pontifex; verumetiam saluberrimis monitis, quibus ipsum ad regiam dignitatem sustentandam regnumque optimis legibus temperandum informavit. In primis quidem omnibus virtutibus perpolitos viros, ad quos summam rerum referret, deligere jussit: ex eorum enim rectis improbisve consiliis regni statum pendere. Quæ porro in iis prudentiæ et integritatis ornamenta exigeret, subjectis verbis descripsit [3]:

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Roberto regi Siciliæ illustri.

« Quanto sincerius personam tuam diligimus, tanto nimirum gravius perturbamur, cum ad nos ea de te pervenire contingit, quæ dedecent excellentiæ regiæ dignitatem, et in tui præsertim status vergunt periculum et honoris. Ecce, fili charissime, de te nedum communis assertio, sed ipsa rei evidentia prædicat, quod licet inter cæteros mundi Catholicos principes abundanter existas litterali scientia præditus, et excellenter ingenio naturali dotatus; illud tamen ab intuitu regiæ considerationis excludens, quominus salubriter disponitur regnum, quod non regitur consilio sapientum, quodque tales consiliis regum debent assistere, qui sciant, velint et valeant patientibus compati, paci terræ ac populi saluti prospicere, erudire ad justitiam reges, imminentibus occursare periculis, vitæque maturioris exemplis informare subjectos, et quadam auctoritate potestativa præsumptionem malignantium cohibere; juvenes inexpertos, ignobiles mente simul et genere, et qui cum scientia et industria careant, seipsos gubernare non norunt, tuo lateri applicas et per viam Roboam imprudenter incedens, a te consiliarios venerandæ maturitatis elongas. Porro, fili, non hæc tibi claræ memoriæ progenitorum tuorum exempla suadent, qui non homines delicatos et molles, sed timoratos et virtuosos viros, strenuos in agendis, scientiæ profunditate conspicuos, aut multa saltem et grandia frequenter expertos de remotis etiam finibus attraxerunt, et admiserunt in familiaritatis suæ sacrarium et suis consiliis aggregarunt: ex quorum assistentia multum decorabatur regale fastigium et regni negotia feliciter agebantur et quorum auctoritas, ut de prudentia et rerum experientia taceamus, legationi dum mittebantur, non parum videbatur adjicere gravitatis, et ex quibus etiam plurimi propter eorum notam sufficientiam dignoscuntur ad sublimiora fuisse provecti.

« Quæsumus itaque, fili, ut tui honoris ac utilitatis obtentu sano consilio suademus, quatenus a tantis progenitoribus editus, ab ipsorum semitis non declines: sed tui generis magnitudine in his et aliis sic virtutibus etiam superes, sicut scientiæ ubertate transcendis, illos in tuos consiliarios eligens, et electos in regalis benevolentiæ sinu fovens, quos tibi credas fideles, et prudentes agnoscas; non illa prudentia fragili, ex qua multis inaniter nomen prudentis imponitur, qui in magnis negotiis positi, eorum ingressum vel exitum non viderent. Illos, fili, tuo habeas lateri jugiter assistentes, qui nec capiantur munusculis, nec muneribus corrumpantur; et qui tibi bene consulere audeant, nec ad tuum dispendium tuam faciem vereantur; et qui non tibi placentia, sed fructuosa suadeant: cum nec quidquid molle senseris existimare debeas esse bonum, et a longis retro temporibus in domibus regum sint, et easdem libenter inhabitent et frequenter ii, qui mollibus vestiuntur, supponentes pulvillos cubitis et capitibus oleum infundentes, etc. Datum Avinioni XV kal. Julii ».

26. His ad Robertum regem monitis addemus alia reginæ Sanciæ tradita quæ intempestivæ pietatis sensu in transversum acta, dissolvere conjugii jura, seque a Roberto segregare meditabatur, ut liberiorem animum rebus divinis transfunderet. Hærere enim viri lateri, ac dare operam liberis, quos in divino timore educaret, jussit; ac dæmonis dolos exposuit, qui pietatis falso nitore a vera illam pietate abducere moliebatur.

« Charissimæ in Christo filiæ Sanciæ reginæ Siciliæ illustri.

« Quia interdum, filia, humani generis inimicus, ut incautos sub specie boni decipiat, se in lucis Angelum transfigurat; idcirco de tua salute solliciti, super aliquibus te præmunire providi-

[1] An. 1. p. 4. Ep. com. MMMMCXXXV. — [2] Ext. in arce S. Angeli et inter Col. Pat. tom. I. pag. 396. et lib. Privil. Rom. Eccl. tom. I, pag. 215. et apud Jo. an. 2. p. 1. Ep. com. VI, et in Ms. Vall. bibl. sign. lit. B. num. 12, pag. 535. — [3] Tom. I. Ep. CCCV.

mus, ut te in periculum promptum incidere, quantum in nobis fuerit, non sinamus. Et quidem filia benedictionis et gratiæ, scimus te, spiritus sinceritate vigentem, ad ea, quæ Dei sunt laudabiliter provehi : scimus te mundana pia magnanimitate contemnere, et ad immaculati agni nuptias totis nisibus anhelare : sed nec ignoramus, te charissimi in Christo filii nostri Roberti regis Siciliæ viri tui sic pro lege matrimonii subjici potestati, quod nec vovendo, nec alias aliquid faciendo, quod ipsi matrimonio derogel, habes tui corporis potestatem. Et licet cœlesti sponso placere desideres, oculos tamen terreni sponsi non debes offendere ; quin potius, servata pudicitia conjugali, te sibi placidam et irreprehensibilem exhibere. Nec tibi suadeat aliquis, quin omnia hujusmodi vota, post matrimonium carnali copula consummatum emissa, sine consensu viri sunt penitus reproba, gravibus plena periculis et ipsius conjugii institutori molesta.

« Quocirca celsitudinem tuam monendam duximus et hortandam in Domino Jesu Christo, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus prudenter attento, quod tribus de causis uxor principaliter ducitur, ut sit videlicet in adjutorium conjugi, ut proles suscipiatur ex ea, et incontinentiæ vitium evitetur, te nullatenus a bono matrimonii retrahas ; sed ipsi viro tuo te adjutorium gratum præbens, per emissionem voti cujuslibet, aut tui subtractionem, nequaquam eum ad incontinentiam provoces : sed cum ambo in illius ætatis teneritudine consistatis, ut probabiliter possitis de sobolis fœcunditate sperare, proli procreandæ vocetis : cum conjugii præmium et gratia nuptiarum partus sit feminarum. Dat. Avin. III non. Aprilis ». Hactenus de rebus Siculis.

27. *Imperii urbes in Italia tyrannis expositas tutatur Pontifex.* — Quod ad reliquas Italicas res spectat; cum ob duorum Cæsarum electionem Italiæ ea pars, quæ obnoxia Romano imperio erat, in contraria scissa esset studia, ac plerique potentia et clientelis freti temere vicariorum imperialium dignitatem in Etruriæ et Insubriæ urbibus affectarent : Pontifex, ad quem imperii principe suo viduati cura devolvitur, tum ut utilitati et paci publicæ, tum juribus Apostolicæ Sedis consuleret, Constitutionem edidit, qua vicarios, qui Apostolico injussu urbium gubernacula occuparant, exauctoravit. In ea quidem primum præfatus, si ad cardinalium atque episcoporum defendenda jura studium collocandum merito videatur, eo potius in ipsius Romanæ Ecclesiæ sponsæ suæ tuenda dignitate, ac juribus asserendis majorem diligentiam atque operam esse defigendam, hæc subdit[1] :

« Joannes, etc.

« In nostram et fratrum nostrorum deductum est fama divulgante notitiam, quod licet de jure sit liquidum, et ab olim fuerit inconcusse servatum, quod vacante imperio, sicut et nunc per obitum quondam Henrici Romanorum imperatoris vacasse dignoscitur, cum in illo ad secularem judicem nequeat haberi recursus, ad summum Pontificem, cui in persona B. Petri terreni simul et cælestis imperii jura Deus ipse commisit, imperii prædicta jurisdictio, regimen, et dispositio devolvantur, et ea, tempore durante ipsius vacationis imperii, per se vel alium seu alios exercuisse noscitur in imperio memorato ; nonnulli tamen in Italiæ partibus potestatis et dignitatis fastigium illicite ambientes, in nostrum et sanctæ Romanæ matris Ecclesiæ, quantum in eis est, præjudicium evidens, ac diminutionem honoris et juris, vicariatus seu alterius cujuscumque nomen officii, quod ipso imperatore vivente ex ipsius commissione gerebant, in certis terris, territoriis, sive locis post decessum ipsius absque nostra vel Apostolicæ Sedis petita vel obtenta licentia retinere sibi ; et nonnulli etiam de novo assumere, quod non gesserant, aut gestum antea posteaque dimissum resumere temerariis ausibus præsumpserunt, quo vel quibus adhuc non verentur abuti, ac sub ejus vel eorum colore multa facere et fecisse noscuntur, quæ in nostram et Ecclesiæ prædictæ injuriam aperte redundant ; non abhorrentes per id variis involvi criminibus, nec divinæ Majestatis formidantes offensam.

28. « Quia igitur error, cui non resistitur, approbari videtur, et latum pandit delinquentibus sinum, qui eorum perversis conatibus non resistit ; nos, volentes nostris et Ecclesiæ sponsæ nostræ juribus et honoribus in hac parte prospicere, et malis ac scandalis, quæ retentione, assumptione, seu resumptione hujusmodi orta sunt hactenus, et quæ periculose possent in antea suboriri, celeriter obviare ; necnon periculis animarum hujusmodi retinentium, assumentium seu resumentium nomina, et eis abutentium, ut præfertur, salubriter occurrere cupientes ; præsentium auctoritate monemus sub excommunicationis pœna omnes et singulos, cujuscumque status, præeminentiæ, dignitatis, aut conditionis existant, etiamsi partriarchali, vel quavis alia superiori, aut pontificali, vel regia, seu alia quacumque præfulgeant dignitate, qui post vacationem imperii absque nostra vel Sedis prædictæ licentia hujusmodi vicarii, seu cujusvis alterius officii nomen sibi ubilibet retinuerunt, assumpserunt seu resumpserunt et retinent ; et qui assument vel resument fortassis in posterum, et sub talis denominationis pallio abusi sunt et abutuntur, vel etiam abutentur potestate vel jurisdictione quacumque, seu ejus executione publice vel occulte ; quatenus de cetero a denominatione hujusmodi seu nominis assumptione, resumptione ac retentione prædictis ; necnon usu, potestate et exercitio supradictis prorsus abstineant, et omnino desistant ; inhibentes insuper sub pœna prædicta omnibus et singulis patriarchis et prælatis etiam aliis, superioribus et inferioribus, ac regibus, civitatibus,

[1] Lib. I. Ep. cur. LXXVI.

communitatibus, universitatibus, capitaneis, potestatibus, rectoribus, comitibus, vicecomitibus et aliis omnibus, cujuscumque sint dignitatis, conditionis aut status ne prædictos, hujusmodi nomen seu aliud quodlibet in eodem imperio retinentes, ut præfertur, aut assumentes vel resumentes, vel eorum aliquem sub denominatione vel titulo hujusmodi nominum ; seu procuratores, commissarios, judices aut vices eorum gerentes quocumque colore quæsito, recipiant vel admittant ; nec ut vicariis, seu vicario, aut officialibus imperii pareant vel intendant, aut pareri vel intendi faciant vel permittant, nec in his eis vel ei quodlibet præstent auxilium, consilium vel favorem.

« Alioquin in omnes et singulos patriarchas, prælatos etiam, superiores et inferiores, et cæteros denominationem prædictam, ut præmissum est, retinentes, assumentes seu resumentes ; ac illius prætextu exercentes quæcumque officia, potestates, seu jurisdictiones ; et in recipientes eos ut vicarios vel officiales imperii, aut commissarios eorum ut talium, et in parentes seu obedientes eis ut talibus, aut præstantes in hoc sibi auxilium, consilium vel favorem ; nisi infra duorum mensium spatium, a die datæ præsentium numerandum, penitus resipuerint, vel se licentia Sedis Apostolicæ super hoc ostenderint communitos ; excommunicationis in singulares personas et in terras et loca ipsorum, et quaslibet communitates, universitates, civitates, aut villas interdicti sententias de fratrum nostrorum consilio publice promulgamus ; contra eos nihilominus spiritualiter et temporaliter gravius processuri, prout inobedientia eorum exegerit, qualitas facti suaserit, et viderimus expedire ». Subdit se in eos divinas humanasque alias pœnas cumulaturum, prout patrati criminis magnitudo justitiæ severitatem exasperarit. Utque omnis fovendæ hujusmodi temeritatis amputetur occasio, denuntiat omnia sacramenta, quibus ii, qui vicariatus imperii nomen retinuerint, aut sibi arrogarint, fuerint astricti, auctoritate Apostolica rescindi convellique : præterea omnes coitiones contrarias conventionesque, quamvis jurejurando corroboratas, dissolvi ac labefactari ; et omnia hujusmodi sacramenta, quæ juribus Ecclesiæ detrahant, cum vinculum iniquitatis res sacra esse non debeat, penitus infringi. Denique concludit, ut ea publica Acta ad omnes pervadere possent, in Ecclesiæ ostiis defigenda, in omnium oculis collocanda. « Dat. Avin. in domo episcopali II kal. April. anno I ».

29. *In Ferrariens perduelles decernit Pontifex.* — Meditabatur Joannes Etruriæ, atque Insubriæ imperialem vicariatum in Robertum Siciliæ regem Clementis exemplo conferre ; sed cum gravissimo in Fridericum regem Trinacriæ bello, ut diximus, implicitus esset, rem distulit : firmatis autem induciis, significavit [1] exeunte anno, se ad eum Clementis litteras de vicariatu imperii ob illius mortem sigillo Apostolico nondum obsignatas ad eum transmissurum ; monuitque nulla ab ipso pro gerenda ea dignitate subsidia expetenda esse, cum non oneri, sed honori esset futura, ejusque avus Carolus I gesto vicariatu Siculas res confirmasset. Creatum vero ineunte anno Robertum a Joanne Urbis senatorem, ac Pontificiarum copiarum ducem, ostendunt ea de re litteræ idibus Januarii exaratæ [1]. Verum VI id. Aprili Flaminiæ Ferrariæque administrationem internuntio Pontificio Guillelmo episcopo Trecensi regem ipsum tradere, suosque administros revocare jussit. Excitata quippe Ferrariæ ingens fuerat seditio adversus præsidiarios milites a Roberto impositos, qui non sine magna strage in arcem Thedaldi retrusi fuere. Eam quidem defectionem Albertinus Mussatus in libro VIII [2] Mss. Vat. de gestis Italicorum, cujus libri pars maxima nondum typis cusa est, regiorum administrorum licentiæ et latrocinio adscribit, cum Mego Casertanus comes, excitus a Roberto, Nicolao Marantio Apulo eam præfecturam demandasset : et divexatos Ferrarienses magistratuum avaritia queritur Joannes ; quocirca excitis Raynaldo, Azone et Opizone marchionibus [3] Pontificio imperio se subduxere, arcemque Thedaldi captam solo adæquarunt. De Ferrariensium ad Atestinos defectione meminere scriptores [4], extatque Joannis XXII edictum, quo Ferrariensibus perduellionis intendit judicium, ac ni ad dicendam causam constituta die oratores mittant, gravissimarum pœnarum terrorem incutit [5].

30. « Joannes, etc. dilectis filiis universitati et populo ac communitati Ferrariensi, Ecclesiæ Romanæ subjectis.

« Nuper, sicut ad nostrum auditum fide digna produxit assertio, publicaque fama notoria, vos tanquam infideles et stolidi, filiique degeneres tam grandia beneficia matris ejusdem, non absque multæ ingratitudinis vitio, habere memoriæ dedignantes ; imo nobis verius, et eidem Ecclesiæ pro tam copiosis muneribus gratiarum compensantes opprobrium, et pro eisdem beneficiis rependentes offensas, et contra nos et præfatam Ecclesiam erecta cervice superbiæ conspirantes, temerariis ausibus rebellastis ; et subsequenter vobis Raynaldo, Azone et Opizone marchionibus Estensibus et nonnullis complicibus advocatis, burgum civitatis ipsius, quod dicitur S. Marci, castro nostro Theodaldi contiguum, et demum castrum ipsum duris expugnastis assultibus ; et illud, quod erat ad vestrum et civitatis prædictæ munitionem et robur, cremastis incendio, ipso postmodum castro ut majorem nobis et eidem Ecclesiæ pararetis offensam, converso funditus in ruinam : in officiales vero charissimi in Christo filii nostri Roberti

[1] Tom. I. Ep. secr. CDXLI.

[1] Ep. CXLVII, CXLVIII. — [2] Muss. Ms. Vat. sign. num. 2962. l. VIII. de gest. Ital. — [3] Joan. tom. I. Ep. secr. CDXLIV. — [4] Jo. Vill. l. VIII. c. 83. Ant. III. p. tit. XXI. c. 4. ante § 1. Pign. Ilis l. Atest. l. IV. — [5] An. 3. Ep. cur. CCII.

regis Siciliæ illustris, cui regimen vestrum et civitatis prædictæ, per se vel per alium exercendum Apostolica fuerat auctoritate commissum, ad vestrum et ipsius civitatis regimen deputatos, et nonnullos assistentes ei; demum, scelestis actibus data licentia et debito prorsus humanitatis excluso, irruistis immaniter et eos, paucis exceptis, quos facitis carceri detineri captivos, deprædationi spoliis eorum expositis, crudeliter trucidastis.

« In civitate quoque prædicta, suique comitatu, territorio et districtu, qui ad nos et præfatam Ecclesiam velut dominium speciale nedum ab antiquo sed ab ipso primario fundamento etiam temporaliter pertinuerunt et pertinet pleno jure; sicut etiam syndici vestri, procuratores et nuntii, cum pleno et sufficienti mandato dudum propter hoc ad Sedem Apostolicam destinati, coram felicis recordationis Clemente papa V prædecessore nostro, in consistorio publico, adstante fidelium multitudine copiosa, recognoverunt vestro nomine solemniter et expresse; illaque de novo prædecessori et Rom. Eccl. sæpe dictis concesserunt, subjecerunt, submiserunt et in eos etiam transtulerunt, ligio facto in manibus prædecessoris ejusdem homagio et fidelitatis præstito juramento; dominium usurpastis civitatis, comitatus, territorii et districtus prædictorum, fortalitia et castra nequiter occupando; certis nihilominus ad regimen vestrum et civitatis ipsius potestate, capitaneis, et officialibus aliis vocatis et jam etiam deputatis: sicque fidelitatis debito violato, reatum perjurii miserabiliter incurristis, de sinu maternæ dulcedinis in perditionis opprobrium lapsu præcipiti corruendo ».

31. Subdit, quamvis ex Apostolica mansuetudine, quæ crudelius provocata benignius miseretur ad delenda venia scelera propendeat; tamen ad coercendam improborum audaciam, ne in graviora prorumpat, se ipsis aliisque dignitate conspicuis, qui se defectionis illius crimine devinxerunt, imperare ut intra triginta dierum spatium Bononiensi et Atrebatensi episcopis, atque Aymerico de castro Lucii archidiacono nuntiis Apostolicis Ferrariam cæterasque comitatus arces, ejectis aliis præsidiariis militibus, committant, ac Sedi Apostolicæ suos ad dicendam causam oratores se sistere jubeant; exauctorari Pontificio imperio eos omnes, qui se publicæ rei moderandæ ingesserunt, eorumque gesta rescindi; ac ni temere affectato munere abeant, anathemate irretiri: si hæc Apostolica jussa spernat, fidelium cœtu sacrorumque communione depelli, neque earum censurarum religione, nisi in extremis mortis confiniis solutum iri. Cum vero beneficia collata ob ingrati animi vitium revocanda sint, si aliis triginta secuturis diebus persisterint in pervicacia, omnibus privilegiis, immunitatibus, bonis et vectigalibus exutum iri: subditos clientesque fidei datæ religione liberandos, interdicenda commercia, denuntiat. Præterea aliis pœnis eorum contumaciam urget: si in ea obriguerint, infamiæ nota inustos fore; testamenti condendi facultatem adimendam, atque ex illo succedendi jus amissuros: nullius dignitatis, sive Ecclesiasticæ vel civilis, gradum adepturos: Instrumenta eorum opera confecta nullum robur habitura. Tum similibus pœnis eos afficit, qui cum ipsis, dum in rebellione perstabunt, concionem fecerint, fœdusve publicum vel tacitum percusserint, eorumve partibus sustinendis se addixerint: quæcumque vero fœdera contra Sedis Apostolicæ jura inita sint, rescindi. Adjicit postea, cum pertinacia crescente pœna augenda sit, si evolutis triginta diebus ultimo præfixis, monitis aversas præbuerint aures, eos omnes, qui publicis muneribus admoti sunt, exauctorandos, bona vectigalia fisco addicenda, alia exponenda direptioni. Denique post alias id genus pœnas intentatas, ad temerandam severitatem inflicti sacrorum interdicti, subjungit:

« Concedimus tamen quod in majori Ferrariensi et aliis Ecclesiis, locis ac domibus eorumdem, duæ, tres, quatuor, vel quinque aut sex personæ secundum magnitudinem vel parvitatem Ecclesiarum, locorum et domorum prædictorum conversi et illitterati viri, aut clerici in minoribus ordinibus constituti; necnon in parochialibus Ecclesiis parochiales presbyteri, pro ministrandis baptismate parvulorum et aliis sacramentis Ecclesiasticis, quæ de jure interdicti tempore ministrantur, possint licite remanere. Intendimus enim quod vobis, si forsan in rebellione perstiteritis antedicta, reatus vestros pœnarum acerbitate deflentibus, fletus vestri pœnales cedant posteris ad terrorem, et commissum proditionis crimen semper in frontibus vestris sculptum appareat, et ad confusionem vestram transeat in memoriam futurorum. Dat. Avinione idibus Septembris, Pontificatus nostri anno secundo ».

Quo vero facilius Ferrarienses ad officium adduceret, Bononiensem et Atrebatensem episcopos nuntios Apostolicos Ferrariam legavit, ut Pontificia jussa perduellibus exponerent, mulcerent eorum furorem, Apostolicas in pertinacia obfirmatis censuras objicerent; nec divinas modo, sed humanas etiam pœnas iis infligeret. Frangere animos ad monita Apostolica visi Ferrarienses, nuntiisque Pontificiis se obstrinxere, in Joannis potestate et auctoritate futuros; atque etiam in ipsos, porrectis portarum clavibus, Ferrariæ imperium transfundere. Quem felicem successum Pontifex Roberto regi devexo jam anno, nempe id. Decembris significavit: ipsumque paucis post diebus, nimirum XIV kal. Januarias perstrinxit, regios administros Ferrarienses adeo tyrannico jugo ob nimiam avaritiam exasperasse, ut ipsos ad rebellionem concitarint; et Æmiliam, ni caveat, defectionem moliri. Movere etiam seditionem Beneventani in Pontificios magistratus, gravibusque edictis repressi fuerunt.

32. *Guelforum et Gibellinorum factionibus*

laceratam Insubriam componere studet Joannes. — Per idem tempus laniabatur bellis civilibus Insubria, quæ non modo discors duorum principum Ludovici Bavari ac Friderici Austriaci electio, sed vetera quoque Guelphorum et Gibellinorum nomina pepererant; cumque Ugutio Fagiolanus, Gibellinorum auctus potentia, Pisas recuperare moliretur, propulsatus est [1]: Genuenses, excitatis novis discordiis, in magnum discrimen publicam rem adduxere [2]: Gibellini Insubres Cremonam cinxere obsidione [3], quam Bononienses solvere coegerunt: Veronenses consurrexere [4] in Patavinos duce Cane grandi, cujus prælia Mussatus [5] metro heroico descripsit, ac montem Silicem expugnarunt. Ad quæ et alia imminentia mala sopienda Joannes, Apostolico zelo impulsus, viros religione præstantes transmisit [6], nimirum Bertrandum-e-Turre Minoritam et Bernardum Guidonem Prædicatorem, sacræ fidei in Galliis censorem, eumdemque, ut arbitror, Romanorum Pontificum ac regum Francorum Annalium scriptorem, non ob styli elegantiam, sed veritatis puritatem nobilissimum, cujus dicta Pontificiis litteris consentientia comperi: quos auctoritate ad dissolvendos omnes impietatis nexus, et coitiones sacramento confirmatas rescindendas instruxit [7]; tum etiam principibus Italis Romano imperio obnoxiis Ecclesiasticis ac laicis, impense commendavit [8], ut saluberrimis eorum monitis faciles se præberent: proposuit enim ob oculos ingentia mala, quæ ex ipsorum discordiis emergerent: animarum discrimina, quæ in caducis opibus per fas et nefas comparandis subirent; paternum denique amorem suavissimis verbis, e prophetarum oraculis petitis explicuit [9]:

« Dilectis filiis nobilibus viris universis marchionibus, comitibus, baronibus cæterisque nobilibus; potestatibus quoque, capitaneis aliisque rectoribus; communitatibus et universitatibus, ac personis civitatum, castrorum et aliorum locorum, per Lombardiæ, marchiæ Tarvisinæ et Venetiarum; ac Aquileiensis, et Gradensis patriarchatuum, necnon archiepiscopatus Januensis terras ac partes constitutis.

« Etsi divinæ legis testetur auctoritas, parentum in filios dilectionis propagari dulcedinem; naturæ tamen id congruit, sensus efflagitant, ac vigor id rationis exposcit, et ipsorum sollicitudinis studio communis parentum pietas effectum apertius manifestat. Quid namque naturæ magis perceptum illabitur? Cui sensuum vires magis assentiunt? Aut quid parentes iidem libentius ut impleant prosequuntur, quam amare quos generant, fovere quos pariunt, discordesque concordare quos conjunxerunt, eosdemque reducere devios quos lactarunt? Numquid, juxta propheticum dictum, oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? Ubi ex persona omnipotentis Dei, cujus sapientia conditi sumus, et providentia gubernamur, indilate subjungitur: Etsi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui.

« Quo fit, ut nos, quos suum universalem in terris vicarium, dignatione sua non nostris exigentibus meritis, patremque multarum gentium ipse constituit; ac sacrosancta Romana et universalis Ecclesia et unica sponsa ejus, cui præsidemus indigni, cunctorum Christi fidelium vera quidem non carne mater, sed spiritu, quos fide docet, sacramentis regenerat, spe refovet, charitate vivificat, nec habet enim aliquod viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis; nequaquam vos nostros et ejusdem Ecclesiæ spiritualis benevolentiæ filios neglecturi relinquamus; sed indefessæ vigilantiæ cura vias quæramus prudentiæ, quibus procellosis terrarum et partium vestrarum guerrarum turbinibus, rerum jacturis, animarum corporumque periculis, ac venenosis partialitatum dissidiis profligatis, vobis ac ipsis terris et partibus quietis et salutis et pacis (pocula) propinemus. Nam tribulationes civitatum vestrarum et partium audivimus, quas passæ sunt, cum non solum hostilium bellorum sæva, sed et civilium seditionum tumultuosa, quinimo plusquam civilia, scilicet fratrum propinquorum violato necessitudinis jure intestina bella multiplici sunt afflictione perpessæ; ac in terris prædictis domus contra domum, contra civitatem civitas, gens contra gentem, pars surrexerit contra partem: ex quibus fuere ruinæ, deprædationes, depopulationes, incendia, aliaque animarum et damnosa pericula, rerumque nociva dispendia subsecuta.

33. « Verum quia, *Pater filiis Dei notam faciet veritatem*, ut Scriptura proloquitur, filioli, quos iterum parturimus, donec formetur Christus in vobis, diligenter advertite, quod prædictis actibus imo excessibus indubie Deus offenditur: peccatur in proximum, persæpe læduntur innoxii; ac nonnunquam justo Dei judicio in culpam pœna redundat, dum tantorum actores criminum, atrociumque scelerum patratores, quietis turbatores et pacis intereunt, occiduntur et fugiunt, coacti deserunt propria qui cæci cupidine inhiaverant alienis. Nam dissipat Dominus gentes, quæ bella volunt, qui et si permissione Dei superaverint proximos, separaverint et exprobraverint et ejecerint tanquam malos; ipsi tamen victores sua iniquitate vincuntur, dum juxta beati Augustini doctoris egregii dictum, nemo injustum habet lucrum sine justo damno: ubi lucrum in arca, damnum in conscientia; tulit vestem, et perdidit fidem: acquirit pecuniam, et perdit justitiam. Nec minus interdum circumagitata instabilitatis rota subsidunt, qui alta conscenderant: optant pares fieri dudum minoribus, quos elati despexerant; supplicesque super se illos evectos inimicos

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 84. — [2] Ibid. c. 85. — [3] Ibid. c. 87. — [4] Ibid. c. 88. — [5] Alb. Muss. l. IX, X, XI. de gestis Italic. Cort. Hist. l. II. c 1. — [6] An. 1. p. 1. Ep. cur. LVIII, LXXXVII, LXXXVIII. — [7] Ibid. Ep. LXXXIX. — [8] Ibid. Ep. LXXXVIII. et tom. I. Ep. secr. XCIII. — [9] An. 1. p. 1. post Ep. cur. LIX.

exorant, quia : *Deposuit potentes de sede et exaltavit humiles : esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes ;* cum et dives ille guttam aquæ petierit, qui micas panis Lazaro negavit.

« Nec tantum singulariter singuli ; sed, quod perniciosius est, universaliter universi gravantur ex talibus ; crescit quippe nefas in publicum, et damnum in commune redundat. Suis non est terminis contenta nequitia, sed universum commaculans, ingreditur aliena : nam dum se invicem partes præponere nituntur alterutri, ambæ deficiunt : et quæ humilitate et charitate proficerent, odiis et jactantia corruunt; quia ut parvæ res crescunt concordia, sic magnæ discordia dilabuntur : dumque partis hinc inde nomen assumitur, totum enervatur et deperit, cum nec totum inibi consistat ex partibus, quæ non ipsum earum ad invicem aggregatione vivendo conficiunt ; sed potius ipsum earumdem disgregatione dividendo confundunt. Ergo in illis divisus est Christus, qui fecit utraque unum, qui cum sit justus judex, fortis, atque longaminis, reddet retributionem superbis : *Gladium quippe suum vibravit, arcum tetendit et paravit illum, et in ipso mortis vasa paravit.* Manet namque illos, si non resipuerint, ignis gehennæ perpetuus, exteriores tenebræ, fletus et stridor dentium, remordens conscientiæ vermis, secunda mors, horrida societas dæmonum, profundum baratrum, animæ perennis et corporis cruciatus. Hortamur itaque universitatem vestram in Domino, dilectissimi filii, et monemus, ac per aspersionem pretiosi sanguinis quasi agni incontaminati et immaculati domini nostri Jesu Christi qui pendens in cruce Patrem pro suis persecutoribus exoravit, obsecramus attentius in remissionem peccatorum injungentes, quatenus, etc. » Sollicitat ut stricta in mutuas cædes arma abjiciant, ponant inimicitias, extinguant odia, coitiones præteritas dissolvant, atque arctissimi amoris fœdere suas vinciant voluntates. « Datum. Avin. IV kalend. Februarii anno I ». Profectus in Insubriam Bertrandus-e-Turre libellum [1] Pontifici obtulit, in quo ea, quæ Mediolani, Vercellis et Novariæ de Guelpha Gibellinaque factione compererisset, descripsit.

34. *Matthæus vicecomes et alii principes frustra ad pacem allecti.* — Gerebat porro inter Gibellinos principatum Matthæus vicecomes Mediolanensis, qui occasionem e discordiis aucupatus viam sibi ad tyrannidem muniebat. Exercebat ille maxime cum nonnullis Brixianis simultates, eosque bello appetebat: cui malo ut mederetur Pontifex, illum amantissimis verbis mulcere studuit [2], ac ne Brixiensibus cladem ullam, aut agris vastitatem inferret, abducere ; vicissim etiam Brixianos adhortatus; ne qua injuriam Matthæum afficerent. Tum Scaligerum Veronensem, cui nomen Canis grandis inditum, Raynaldumque [1] dictum Passarinum præfectum Mantuanum rogavit, ut ad mutuam alendam pacem animos inclinarent. Sed Matthæus vicecomes condendi posteris principatus et latrocinandi illecebra delinitus, fucata tuendi Cæsarei nominis specie, monita Pontificia sprevit suisque sceleribus secuto postea diuturno et cruento bello, facem prætulit, ut postea dicetur. Ex quo patet, quam inique nonnulli Joannem carpant ob gesta in Insubria adversus vicecomites bella, cum constet studia omnia, ut pacaret Italiam, ipsum collocasse, zeloque justitiæ adversus latrones impios arma strinxisse, quos precibus et monitis compescere non potuisset. Admovit etiam Joannes curas Apostolicas [2], ut eumdem vicecomitem atque Amedeum comitem Sabaudiæ, Philippum ex ea stirpe oriundum, ac Manfredum Salutiarum marchionem, armorum societate Matthæo Mediolanensi adversus Robertum Siciliæ regem devinctos, qui Pedemontium bello atterebant, ad pacem cum eodem rege adduceret : nuntiisque Apostolicis Bernardo ac Bertrando religiosis viris, provinciam imposuit, ut ipsos bello absistere juberent [3], censurisque induciarum violatores percellerent. Mutuis adeo efferatæ erant odiis adversæ partes, ut facile Pontifici non assenserint : nec tamen ab iis monendis hortandisque Joannem destitisse, ostendunt ejus tum ad Robertum regem [4], tum ad Amedeum Sabaudiæ comitem [5], ac Philippum [6] Sabaudæ stirpis principem datæ litteræ, quibus oratores ad discordias, quæ de Pedemontio vertebantur, conciliandas mittere jussit. Dejectas vero admodum in Pedemontio Roberti regis res fuisse, indicant Pontificiæ litteræ IV id. Aprilis exaratæ [7], quibus regem carpit defendendi ejusdem comitatus curas ipsum abjecisse.

35. *Res Genuensium in Cypro et in Istria.* — Confirmatæ porro sunt Roberti regis partes nova rerum conversione Genuæ exorta, in qua vicit [8] Guelpha factio, ac Gibellina voluntarium sibi exilium conscivit. Cæterum erupit ea discordia sequenti anno in bellum atrox, ad quod extinguendum Joannes Apostolica sollicitudine non defuit. Nec minus operæ contulit [9], ut Genuenses ab inferendo Henrico Cypri regi bello abduceret, ac demum pervicit, ut classem ad vastandam Cyprum non immitterent ; qua de re Robertum Siculum [10], ac tum etiam Henricum [11] ipsum certiores fecit, Genuenses decrevisse ad kal. Martias anni Domini MCCCXVIII exercitum in Cyprium non missuros, non tamen privatos iis induciis contineri, quos acceptarum injuriarum dolor ad expetendam ultionem impelleret ; adduci enim ipsos in spem, Genuenses qui tenerentur a Cyprio rege in vin-

[1] Repertus est in Archivo Avin. gerente legationem Octav. Aquav. an. 1595. Romamque perlatus. — [2] An. 1. Ep. cur. LXXXII.

[1] An. 1. Ep. LXXXIV. — [2] Ibid. Ep. LXXXVIII, LXXXIX, XC. — [3] Ead. Ep. LXXXIX. et tom. I. Ep. secr. XCI. — [4] Tom. I. p. 1. Ep. secr. CCLXXXVII. — [5] Ibid. Ep. CCLXXXVIII. — [6] Ibid. Ep. CCLXXXIX. — [7] Ep. CXLVII. — [8] Jo. Vill. l. IX. c. 85. — [9] Tom. I. Ep. secr. LXXII. — [10] Ibid. Ep. CXXXII. — [11] Ibid. pag. 127.

culis, libertati restitutum iri, ut facilius concordia coalescere possit. Neque illud prætereundum, rogasse Pontificem aliis litteris Henricum [1], ut commeatus Rhodiis equitibus, qui rei frumentariæ inopia laborabant, suppeditaret; sineretque debita vectigalia Cypro educere, donec inter Fulconem e Villareto et Mauritium e Pagnaco suborta de magistratus supremi dignitate contentio esset Apostolica auctoritate dirempta.

Desciverat a pristina virtute Hospitalariorum equitum princeps Fulco Villaretus, captaque Rhodo, non ad proferendum Christi cultum in Syriam extulerat mentem, sed in delicias abjecerat; præteritisque insolescens victoriis intentusque privatæ rei, publicas curas spernebat: quocirca equites, communicato inter se consilio, eum opprimere ex insidiis adorti sunt [2]: quas cum effugisset, in instituto judiciorum ordine, illum exauctorarunt, sibique præfecere Mauritium e Pagnaco. Ad quas componendas turbas decreti sunt a Pontifice internuntii, ac Fulconi et Mauritio dicta [3] dies, ut Apostolico tribunali se sisterent. Ut vero, Fulcone cedente principatu, Elionus Ordini præfectus fuerit, dicetur inferius.

Miserat [4] hoc tempore Ossinius rex Armenorum ad Sedem Apostolicam, regesque Occidentales oratores, quorum princeps erat Jacobus episcopus Cabanensis, ut ipsos ad expeditionem pro recuperanda Syria conficiendam incitaret; quos cum excepisset Pontifex, atque ad Philippum Francorum regem dimisisset, significavit Ossinio Philippum ad traducendum in Asiam exercitum egregie animatum. Et quidem Philippus pio ardebat instaurandæ rei Syriacæ desiderio: sed ob exortas in Occidente turbas ipsum postea Joannes ab eo consilio retardavit [5].

36. Interea ut vires hosti subduceret, intentato anathemate, merces Saracenis inferri vetuit [6]. Cum vero Genuenses nonnulli avaritiæ furiis perciti edicta de ea re Pontificia violarent, Babyloniorumque nefario fœdere inficerentur adeo ut etiam execranda Mahometis signa præferrent, ipsos Pontifex ad Christianam pietatem gravissimis litteris revocare studuit [7]: « Ad nostrum, inquit, non sine turbatione mentis pervenit auditum, quod nonnullorum concivium vestrorum animum sic occupavit sæva cupiditas, ut qui gloriantur nomine Christiano, Saracenis nominis prædicti blasphemis et persecutoribus infestis Catholicæ fidei, arma, ferrum, lignamina et alia prohibita sæpius deferant; societates ac commercia illicita ineant cum eisdem, eorumque vires damnabiliter fulciant, quos viriliter impugnare deberent: nec his contenti, sed tanquam in profundum demersi malorum, nimis impudenter publicantes detestabiles actus suos, cum perfido soldano Babyloniæ familiaritatem domesticam contrahunt; nunc mulieres, nunc pueros rapiunt Christianos, quos Saracenis ipsis ad abutendum exponunt; et insuper ad clarius suæ perversitatis indicium in vexillis suis signa ferunt nefandissimi Mahometi. Hæc quidem, sicut audivimus, faciunt in animarum suarum dispendium et scandalum plurimorum ». Et infra: « Hæc, filii, cum verisimiliter vos latere non valeant, si sub dissimulationis conniventia pertransitis, nedum Ecclesiam fidei matrem, sed et fidem ipsam offenditis, ac vestri nominis claritatem ex hujusmodi concivium vestrorum malitia infici permittentes, vos detractorum linguis exponitis lacerandos, etc. »

37. *Reges Majoricarum et Castellæ in Saracenos expeditionem parant.* — Lacessitus crebris infidelium, e Septa maxime et aliorum Africanorum, injuriis Sancius Majoricarum rex, ad propulsandos impiorum conatus, qui sæpius in ipsius regnum, exscensione facta, irrumpere tentarant, horrendasque clades intulerant; atque etiam in mercatores regni sui, agentes in Africa, immanem exercuerant crudelitatem, expeditionem comparavit: ad cujus sustinendos sumptus, alendumque militem auxilia a Pontifice flagitavit. Cujus petitis admissis Joannes, vectigalium Ecclesiasticorum decimas a Clemente V in Concilio Viennensi pro recuperanda Syria indictas, quarum exigendarum Elnensi episcopo provincia imposita est, ad instruendam adversus Africanos classem derivavit [1], eaque de re litteras [2] ad Sancium dedit; in quibus post exornatam pluribus elogiis regiæ stirpis claritatem, atque eximium illius in Ecclesiam studium commendatum, de belli sacri apparatu ab illo adornato, quo ipse ad eas decimas attribuendas fuerat permotus, hæc affert: « Cum tu, inquit, tanquam princeps et athleta Catholicus tam ad defendendos fideles eosdem, quam ad resistendum alias hujusmodi pestilenti sævitiæ reproborum et ad eorum pertinaciam enervandam, sicut et firma tua assertione lætanter accepimus; et tua præstita opera manifestant, ferventer intendas et ad id collectis viribus, te potenter præpares et accingas; jamque ad id certum propugnatorum et galearum armatarum numerum deputaris, et ad hujusmodi negotium feliciter, auctore Domino, prosequendum te, ut asseris, subire oporteat, profluvia expensarum ».

38. In Hispania etiam Petrus Sancii, Alfonsi regis Castellæ patruus ac tutor, ad cœptam anno superiore in Mauros Granatenses expeditionem promovendam a Pontifice expetiit, ut sacra militia pro fide amplificanda indiceretur, crucisque symbolum accepturis, vel stipem erogaturis præmia indulgentiarum e sacro Ecclesiæ ærario proponerentur. Extulit magnis laudibus ejus zelum Pontifex, atque ad Toletanum et Hispalensem archiepiscopos et episcopum Cordubensem datis litteris

[1] An. 2. p. 2. Ep. XXIV. Bos. Hist. Hosp. eq. p. 2. l. 1. — [2] Bos. ibid. — [3] Ibid. — [4] Tom. 1. Ep. secr. CCCLXXI. Bos. Hist. eq. Hier. p. 2. l. 1. — [5] Tom. II. p. II. Ep. secr. LIV. — [6] An. 1. p. 1. Ep. com. M. — [7] Tom. I. Ep. secr. LXXIII.

[1] An. 1. p. 3. Ep. com. MMMIV. — [2] Reg. post eamd. Ep.

V kal. Martii ad sacra signa fideles vocare et crucis symbolo insignire jussit [1]. Tum ad tolerandos expeditionis sumptus centum et quinquaginta aureorum millia eidem Petro Sancii ex decimis vectigalium Ecclesiasticorum, ac duabus partibus tertiæ instaurandis templorum sartis tectis addictæ, redigenda attribuit [2], imperavitque intentato anathematis et aliarum pœnarum terrore, ne quis Granatensibus, excurrente toto a kal. Aprilis triennio, merces ullas inferret [3]. Ac ne quis Petro obsisteret in ea expeditione conficienda, eumve injuria aliqua afficeret, ipsum et Castellæ ac Legionis regem, dum bellum sacrum in Mauros gererent, in Apostolicam clientelam admisit [4] : ac Tolelano et Hispalensi archiepiscopis, atque episcopo Cordubensi, quos paulo ante memoravi partes dedit, ut censuris eos, qui ipsos lacesserent, percellerent. Elusit Pontificiam sollicitudinem, fregitque præclara Petri Sancii consilia procerum Castellæ intestina dissensio ; accusat enim Joannis alterius regiæ procuratoris invidiam Mariana [5], quem ait in Petrum simultates concepisse, cum sacerdotiorum decumas, se excluso, ab eo administrari, ac belli pacisque consilia ad eum referri atque in dies æmulum crescere potentia intueretur.

39. Suffusus etiam aliqua in Petrum invidia visus Jacobus rex Aragonum, qui apud Pontificem questus est [6], se in belli sacri et gloriæ societatem non vocatum, cum plura pro fide augenda facinora egregia in Mauros explicuisset. Cui respondit Pontifex, nullam querendi materiam subesse, cum ipsius oratores eam suscipiendi in Saracenos belli provinciam non poposcissent; neque enim hujusmodi negotia nisi in cardinalium consistoriis agitanda : pergeret operam dare redintegrandæ inter Siciliæ et Trinacriæ reges amicitiæ, qua perfecta solemnes ad Sedem Apostolicam mitteret oratores, atque e cardinalium consensu inferendi Mauris belli consilia se adjuturum. Extulit vero magnis laudibus ejusdem regis pietatem, qui pro liberandis e Babylonii soldani servitute Christianis onustam mercibus navim mittere decreverat : sed ne censuras ob vetitum cum Babylonis commercium contraheret, facultatem flagitanti assensit Pontifex, modo ferrum, equi, arma, lignave conflandis apta navibus barbaris non veherentur.

40. *Nova equitum militia instituta et antiquæ redintegratæ.* — Decisa est hoc anno vetus controversia de Templariorum bonis, quæ in Aragonum regis ditione erant, Hospitalariis adjudicandis : Jacobum enim regem in Concilio Viennensi oratorum opera obstitisse, atque a Clemente controversiæ solvendæ diem constitutam ; sed rem illius morte discussam vidimus. Consultum vero ita est Hospitalariorum rei, ut etiam regno cautum sit, attributis arcibus Templariorum, quæ in regni confiniis sitæ erant, aliis religiosis equitibus Calatravensibus, ut ab excursionibus barbarorum limitem vindicarent. Institutos tunc conventus militiæ S. Mariæ et S. Georgii tum Montesiæ, creatumque Ordinis principem Guillelmum Erilium, refert Surita [1] : eam vero religiosam militiam Calatravæ quidem contributam narrat Mariana [2], proprio tamen magistro in veste candida, cruce rubra simplici planaque insignem, cui Cisterciensium instituto legibusque vivere mandatum est, cujus virtute bellica repressi Mauri, qui Valentina littora infesta reddebant. Addit auctor excitatam aliam a Pontifice proximo tempore in Lusitania novam militiam, cui a Christo nomen est, eo regno nobilissimam, ac rubra cruce linea candida intersecante distinctam ; Templariorumque ædes, oppida, præsidia ipsis concessa : ad castrum Marinum præcipuum Ordinis domicilium positum, indeque Tovarium traductum.

Ita vero novis creandis Ordinibus militaribus Joannes operam dedit, ut ad restituendum veterum splendorem, ac redintegrandam dignitatem incubuerit. Discesserant jamdiu a supremi magistri obsequio in Lusitaniæ et Algarbii regnis S. Jacobi equites : cujus dissensionis labes inde olim fluxerat. Nicolai III Romani Pontificis temporibus militiæ S. Jacobi magister, cum sæpius Algarbii et Lusitaniæ ædes obire coactus, bona in dies dissipari ac disciplinam exsolescere videret, rem Sedi Apostolicæ detulit : ac Nicolaus, ut malo mederetur, edixit ut Lusitaniæ et Algarbii equites magistrum crearent, cui bonorum administratio committeretur ; omnes tamen supremi magistri auctoritati obnoxios jussit esse, ejusque imperiis obsequentes : at illi ejus mox jugum excussere, ac Nicolaum afferre malo remedium meditantem mors oppressit. Tenente vero summum Pontificatum Cælestino V, Lusitani equites ab ipso dolo obtinuere, ut Nicolai Constitutionem confirmaret: verum Cælestini successor Bonifac. VIII de re tota edoctus, Nicolai et Cælestini decreta convulsit, ac Lusitanos et Algarbianos S. Jacobi equites, objecta anathematis religione, ad pristinam cum Castellanis equitibus conjunctionem, supremique magistri obsequium reverti imperavit, ne illius exempli pernicies in Hospitalarios, Minoritas ac Prædicatores emanaret. Paruere illi tum quidem, sed postea pastore viduata Apostolica Sede, magno regis Castellæ ac supremi Ordinis magistri contemptu principem sibi præfecere. Quorum pulsatus querelis Joannes papa Algarbii et Lusitaniæ equites S. Jacobi ad veterem vivendi formam, ac magistri Castellani obsequium redire jussit [3] (1).

1 An. 1. p. 1. Ep. com. MII, MMCXXIII et MMCXXV. — 2 Ibid. Ep. MII, MIII, MMCXXV. — 3 Ibid. Ep. MMCXXIV. — 4 Ibid. Ep. MMCXXV. — 5 Marian. de reb. Hisp. l. XV, c. 16. — 6 Tom. I. Ep. secr. CLII.

1 Surit. ind. l. II. hoc an. — 2 Mar. l. XV, c. 16. — 3 An. 1 p. 1. Ep. com MMMCCCLXVI.

(1) Ordo militum de Montesia anno isto Pontificis auctoritate constituitur, cujus rei extat Pontificis Constitutio apud Baluzium tom II

41. *Turbæ in Hispania ob regni successionem.* — Ut vero enisus est sua auctoritate equitum audaciam comprimere, qui magistro obsequia præstare respuerunt; ita Dionysii regis subditos, qui ab ejus imperio se subduxerant, ad officium adducere studuit. Excitatam quidem in Lusitania periculosissimam dissensionem hoc anno, Hispanici auctores docent [1], cum Alfonsus filius sceptri hæres Sancium furto genitum, impurisque natalibus notatum apud patrem nimia auctoritate pollere indignaretur: eoque prorupit ira, ut patri bellum indiceret, quem ea suspicione aspergebat, abdicandi sui consilia agitasse, atque a legitimo in spurium sceptrum traducere meditari. Proceres in partes scissi: Conimbrica Portusque ab Alfonso occupati sunt. Adhibuit Joannes Apostolicam operam, ut funestum bellum extingueret, anathematisque sententia eos omnes, qui turbarent rempublicam, ac Dionysio negotium facesserent, defixit [2]: cujus divulgandæ Elborensi [3] episcopo provinciam dedit. Et quidem regiam dignitatem in grave periculum adductam, ostendunt Pontificis litteræ [4] ad Dionysium datæ, quibus eum ad eluenda lacrymis anteactæ vitæ scelera hortatur: tum enim victoriam de hostibus certissimam relaturum, cum maculas omnes sacra pœnitentia delevisset.

42. *Angliæ et Hiberniæ contendentibus sub Eduardo rege et Roberto Brusio consulit Pontifex.* — Parem sollicitudinem ad pacem in Anglia, Scotia et Hibernia adducendam contulit Joannes. Ardebant ea regna bello gravissimo, et quo Robertus Brusius Scotiæ regnum, excusso Eduardi primi jugo, invaserat: ac post gravissimas clades acceptas, illius defuncti filium parenti militari virtute ac peritia imparem, opprimebat. Ad extinguendum itaque atrox adeo incendium Pontifex inducias primum inter Eduardum Robertumque, objecta violatoribus censurarum religione, indixit [5]: tum Gaucelinum tit. S. Marcellini et Petri presbyterum, ac Lucam S. Mariæ in Via-Lata diaconum cardinales legatos [6], amplissimis mandatis instructos misit [7]. Eduardum [8] vero regem ac Robertum [9], quem non regio, sed magnifici viri titulo ornat, ut cardinalium monitis obsequentes essent, admonuit. Aliisque litteris ad Robertum datis, cur regium nomen, quod apud Scotos sibi pepererat, ipsi non adscriberet, excusavit his verbis: « Quia, inquit, dissensionis negotio inter te ac præfatum regem supra Scotiæ regno pendente, decenter non possumus tibi regii tituli nomen adscribere, prudentia tua moleste non ferat, si te regem Scotiæ in eisdem litteris omisimus nominare: præsertim cum ad nominationem hujusmodi fratrum nostrorum consilium nequaquam accederet; nec Romana Ecclesia mater tua, quæ suos processus et actus in statera æquitatis appendit, inter dissidentes consueverit aliquid cum præjudicio alterius immutare. Dat. XVI kal. Aprilis anno I ».

Negatum sibi a Pontifice regium nomen Robertus non æqui bonique accepit; sed adeo exarsit ira, ut ne quidem ad Pontificias litteras admittendas, cum de pace agendum esset, nisi regio nomine compellaretur, flecti potuerit: qua de re agetur inferius. Confirmarat is adeo potentiam, ut non Scotiam modo obtineret, verum aliis regnis Eduardum pellere moliretur. Quæ res cum injusta admodum visa esset, vocante in jus Robertum Brusium Eduardo apud Sedem Apostolicam; illique crebras in Angliam, Walliam, Hiberniam excursiones, templorum eversiones, populationes agrorum, disturbata Syriacæ expeditionis a Synodo Viennensi decretæ consilia, objiciente; Joannes Æliensi et Norvicensi episcopis [1], tum etiam cardinalibus legatis [2] infligendarum Roberto censurarum partes dedit, si ipsum evertisse Ecclesias constaret, neque ad crimen expiandum permoveri posset, vel etiam ab Anglia, Wallia et Hibernia invadendis abduci: nec modo ipsum, verum etiam omnes, qui ad ea regna infestanda Roberti partibus se irretirent, defigi anathemate [3]; tum illius subditos sacramenti illi præstiti religione exsolvi [4] rescindique fœdera jussit. Imo Pontificem ipsum incussisse eas rebellibus, ex litteris [5] ad Cantuariensem archiepiscopum ac suffraganeos datis constat, quibus hisce verbis conceptam anathematis formam promulgandam præscribit: « Dum sicut displicenter audivimus, nonnulli nobiles et magnates regem ipsum et regnum Angliæ, ac terram suam Iberniæ invadere ausu nitantur illicito, in eos, vel præbentes auxilium, consilium vel favorem ». Et infra: « Excommunicationis sententiam promulgamus, a qua eos sine speciali mandato Sedis Apostolicæ, nisi forsan in mortis articulo, prohibemus absolvi: in quo si fuerint absoluti, et ipsos contigerit sanitati restitui, nisi satisfecerint infra mensem, eadem sententia ligari volumus eo ipso, etc. Dat. Avin. kal. Aprilis anno I ».

43. Occupare Angliam, Walliam et Hiberniam Robertus tentabat non tam viribus suis, quam perduellium populorum armis, qui ab Eduardo exasperati gravioris servitutis jugum a suis cervicibus depulerant. Inter cæteros enim Hiberni litteras gravissimis querelis refertas ad

[1] Jo. Marian. l. XV. c. 16 et alii. — [2] Tom. I. Ep. secr. CCCXXI. — [3] Ibid. Ep. CCCXXII. — [4] Ibid. Ep. CCCXXIII. — [5] An. 1. p. 1. Ep. cur. CCLXXI. — [6] Ibid. Ep. CCXLIII, CCXLIV, CCXLVI, CCLIII, CCLIV, CCLVI, CCLIX, CCLX. — [7] Ibid. Ep. CCLXXII, CCLXXIII. — [8] Ibid. Ep. CCLXXVI. — [9] Ibid. Ep. CCLXIII.

[1] An. 1. p. 3. Ep. MMCCLXXXIII. — [2] An. 1. p. 1. Ep. cur. CCXCII. — [3] Ibid. Ep. CCLXI. — [4] An. 1. p. 3. Ep. com. MMCCLXXXIX. — [5] An. 1. p. 3. Ep. com. MMCCLXXXIX.

de Vit. Papar. Aven. num. 50, quæ data est anno primo Joannis, die IV idus Junii. Sed nondum ædificatum fuisse monasterium, quo equites redigerentur, ex Constitutione illa discimus. Primum Ordinis illius magistrum Pontificiæ electioni reservat Pontifex; reliquos dein ex Ordine Calatravensi electione Fratrum Montesiensium assumendos edicit. De forma vestium et crucis nihil disponit. MANSI.

cardinales legatos misere, quibus significarunt, intolerabili tyrannide ad arma in Eduardum corripienda se compulsos fuisse; violatasque ab eodem rege leges, quibus Adrianus Pontifex olim Hiberniam Angliæ contribuerat. De quibus Joannes a cardinalibus certior factus, subjectis litteris ad levandum populorum jugum, regiamque clementiam in eos explicandam Eduardum est adhortatus [1]:

« Joannes, etc. Eduardo regi Angliæ illustri.

« Ecce, fili, quasdam recepimus litteras, directas pridem per Ibernicos magnates et populum dilectis filiis nostris Gaucelino tit. SS. Marcellini et Petri presbytero et Lucæ S. Mariæ in Via-Lata diacono cardinalibus Apostolicæ Sedis nuntiis, et per eos nobis suis interclusas litteris destinatas: in quarum serie vidimus inter cætera contineri, quod, cum felicis recordationis Adrianus papa prædecessor noster, sub certis modo et forma, distinctis apertius in Apostolicis litteris inde factis, claræ memoriæ Henrico regi Angliæ progenitori tuo, dominium Iberniæ concessisset; ipse rex ac successores ipsius reges Angliæ usque ad hæc tempora, modum et formam hujusmodi non servantes, quinimo eos transgredientes indebite, diris afflictionibus et gravaminibus inauditis, importabilium servitutum oneribus; et tyrannidibus inhumanis ipsos eo miserabilius et intolerabilius, quo diutius oppresserunt, nec fuit hactenus qui revocaret illata gravamina, aut errata corrigeret: non fuit quem pia compassio super eorum contritione moveret, quamvis super his ad te recursus habitus fuerit, et clamor validus oppressorum aures tuas quandoque pulsarit: unde, talia ferre nequeuntes ulterius, coacti sunt se a domo tua subducere, et alium in suum regimen advocare.

44. « Hæc, dilectissime fili, si veritate nitantur, tanto nimirum infestiora nostris accedunt affectibus exequi, quæ tuo sint placita Creatori, et ab omnibus abstinere sollicite, per quæ contra te debeat provocari Deus ipse ac Dominus ultionum, qui gemitus afflictorum injuste minime despicit, et qui propter injustitias peculiarem suum dejecisse describitur populum, et translationem fecisse regnorum; quanto etiam desiderabilius, his præsertim impacatis temporibus, cupimus te illis libenter intendere, per quæ tuorum corda fidelium ad tuam benevolentiam et obedientiam debeant allici, et illa pro se vitare, quibus valeant a tuæ cultu devotionis avelli ». Et infra: « Ut autem de prædictis gravaminibus et querelis, quibus prædicti innituntur Ibernici, tuis sensibus innotescat, ad plenam præscriptas litteras missas cardinalibus antedictis; tum formam litterarum, quas prædictus Adrianus prædecessor noster eidem Henrico regi Angliæ de terra Iberniæ concessisse dicitur, tuæ magnitudini mittimus præsentibus interclusas. Dat. III kal. Julii ».

[1] Tom. I. Ep. secr. DVI. Ext. etiam in Bull. in Jo. XXII. Const. IV.

45. *Optima de bono regimine consilia dat Joannes Eduardo regi.* — Conciliasse sibi Eduardum, Pontificiis excitatum monitis, Hibernos, e felici rerum ipsius in Hibernia eventu colligitur. Concitatos duobus jam ante annis eos populos ab Eduardo Brusio Roberti Scotiæ regis fratre, cujus exemplo Hibernicam coronam arripuerat, Thomas Walsinghamus scribit [1]: sed anno insequenti ab regis Anglorum fidissimis clientibus, cæso magno Scotorum numero, captum et capitis sententia in loco, cui Dondalk nomen est, ob desumptum insigne regium, damnatum. Ut vero Joannes Eduardum ad mulcendos Hibernos, ita ad Anglos proceres sibi devinciendos, conciliandumque Thomam Lancastriæ comitem, quem in se concitarat eo tempore, quo Anglia gravissimis tumultibus fluctuabat, instruxit [2]: aliisque litteris [3] Thomam ipsum est adhortatus, ne levi offensiuncula lacessitus a regio obsequio se subduceret; nonnullosque comiti devinctos ad eum in regis partes adducendum incumbere jussit [4]. De comitis Lancastriæ adversus regem irarum causis, pluribus agit Walsinghamus [5], adductum nimirum in suspicionem Eduardum conflatæ in comitem fœdæ proditionis, ac sua auctoritate iis studuisse qui comitissam Lancastriæ abduxerant. Cæterum Pontifex optimis monitis imbuit regem ad regnum probe temperandum, vinciendam populorum fidem, augendum divini Numinis decus, tuendas Ecclesias regiamque componendam; quæ subjectis litteris ejus animo infundere studuit [6]:

« Charissimo in Christo filio Eduardo regi Angliæ illustri.

« Urget nos Christi charitas, urget illa specialis affectio, quam ad tuæ salutem animæ et ad tui gerimus stabilimentum honoris aliqua tibi scribere, quibus lectis et plenius intellectis, saluti tuæ et regni tui quieti provideas, et periculis imminentibus eo certius, quo prudentius via gradiens æquitatis occurras. Hæc est sane nostri summa propositi, ut tuum studium excitemus ad te, tuos et tua tam prudenter quam provide ordinanda. Ad tuam autem ordinationem illud principaliter pertinet, ut Regem regum super omnia diligas, ejus venereris Ecclesias, et honorifices sacerdotes: tuo jure contentus, nil cupias vel retineas alienum. Divinum officium reverenter audias et devote; nullius colloquium, cum celebrationi divinorum intereris, citra necessitatis exigentiam admissurus: Ecclesia namque domus orationis, non collocutionis esse describitur, et qui in oratione colloquitur Domino majestatis unam magnam ei facit injuriam, qui colloquentem sibi audire Creatorem omnium dedignatur, illumque sibi precatur intendere, cui ipse deprecans non intendit.

[1] Wal. in Eduar. II. — [2] Jo. tom. I. Ep. secr. CCXVI. — [3] Ibid. Ep. CCXVII. — [4] Ibid. Ep. CCLVII. — [5] Walsin. in Eduard. II. — [6] Tom. I. Ep. secr. CXXXVI.

« Audito vero, ut præfertur, officio, te tuis adibilem præbeas quoties opus erit, tutela tui corporis loci ac temporis opportunitate servatis; nec te levibus aut puerilibus implices, qui quæ sunt digna principe cogitare, et te illis soleiter occupare teneris. Cum enim eras parvulus, si sapiebas aut faciebas ut parvulus, æquanimiter poteras tolerari : nunc autem cum in ætatis plenitudinem evasisti, cum suscepisti unctionis regiæ sacramentum, prorsus evacuare debes quæ ad parvulum pertinent, et ab eis ob consecrationis reverentiam, cujus virtus non infirma fore dignoscitur, temperare. Nam et in David, postquam a Samuele propheta Domini unctus fuit, directus est spiritu Domini ab illa die et in reliquum; et Saul post inunctionem in virum mutatus alterum prophetare cœpit, cum accessisset ad cuneum prophetarum. Causa pupilli, viduæ, inopis ac mendici ad te licenter introeat : et in decernendo favoris dexteram, aut sinistram odii regia sublimitas non admittat.

46. « Porro ad tuorum ordinationem specialiter illud spectat, ut habeas bona latera, viros sapientes, providos et fideles te diligentes ex animo, quorum distincta sint decenter officia. Sciat quisque quid sibi faciendum incumbat, et promiscuis actibus non turbentur, consiliarios eligas, et retineas jam electos, qui sciant regere te et regnum, qui nec minutis alliciantur munusculis, nec magnis muneribus excæcentur, ingenio naturali dotati, litterarum scientia præditi, vel multa et grandia saltem experti; non præcipites in consilio, non inciviles in verbo, non somno, non otio, non crapulæ dediti, non impatientes consortii, et qui sciant, velint et audeant bene tibi consulere : qui et impotentiam tuam, si statim non satisfacias indigentibus, negligentiam vel duritiam, si non semper, ut decet, vel recipias venientes, vel respondeas aliqua postulantibus curialiter, noverint excusare. Cum talibus, fili charissime, tracta regni tui negotia, et de illius tuitione dispone, quorum consilia, cum audieris, non subjicias seorsum abiens judicio imprudentium; nec tuæ innitens prudentiæ præferas sententiis talium id quod sentis; aut eorum responsa judicari patiaris ab eis, qui non intelligunt se vel illos : sed si forsan aliquis asserat quidquam fore sibi consultius revelatum, id ad totius consilii examen reducere non omittas. Sedeant in curia tua, cum et tu ipse vacare non poteris omni die juridico, aliqui sapientes, qui ea, quæ poterunt expediri, ibidem expediant, et quæ tractum habebunt, tibi renuntient, ut vel detur forma expeditionis ejusdem, vel ad suos judices remittantur. Judices et officiales gratis constituas, ut per id eos ad vitandum vitium venalitatis inducas.

« Cæterum ad dispositionem domus tuæ, quam deordinatam in plurimis mundus clamat, præsertim in sumptibus excessivis, credimus expedire, ut aliquam personam maturam habeas et honestam, quæ videat et provideat quod nec ex nimia parcitate quidquam tuo honori desit, nec ex defectu debitæ providentiæ bona tua a garsionibus et gulosis hominibus aut aliis personis turpibus consumi contingat. Cum enim bella Christi in Terræ-Sanctæ subsidium disponas devote peragere, propter quæ te multa expendere necessario oportebit, necessarium tibi prorsus esse dignoscitur, ut in cibis, vestibus et aliis sumptibus faciendis. ac retinenda familia decens moderamen apponas : ut videlicet superflua reseces, et nedum tenaciæ notam, sed et nævum prodigalitatis evites; sciturus quod nos et fratres nostri non aliter facimus, quam quod te facere in hac parte monemus, prout per nuntios tuos inde poteris plenius informari. Nec te pudeat de receptis expensis rationem certis audire temporibus, cum ad id magnatum provoceris exemplis, et nos hoc ipsum tibi et imminentibus celsitudini tuæ negotiis perutile judicemus. Sic denique in his et aliis te, tuos et tua salubriter ordina, quod et Deo cedat ad gloriam, tibi ad commodum, tuis ad gaudium et exemplum ». Erudivit vero aliis litteris Pontifex Anglos proceres [1] ac præsules [2], qui gratia et auctoritate apud Eduardum florebant, quibus ipsum præceptis saluberrimis essent informaturi ad sceptrum egregie sustentandum, provecturique ad virtutes regio fastigio dignas.

47. *Ad fidelitatis juramentum adigit Eduardum Joannes per legatos Apostolicos qui interea vexantur a latronibus.* — Non ad comprimendas modo turbas cardinales legati [3] missi in Angliam, verum etiam ad recuperanda Romanæ Ecclesiæ jura, quæ præteritis temporibus obsoleverant; utque sacramento fidei Eduardum regem adigerent. Quo argumento gravissimis litteris ipsi proposuit [4], ut Joannis regis exemplo, qui Innocentio III Angliam et Hiberniam ex pietatis sensu stipendiarias constituerat, fidemque Sedi Apostolicæ devoverat, cardinalibus clientis officia exhiberet.

« Joannes, etc. Charissimo in Christo filio regi Angliæ illustri.

« Si gesta magnifica principum, quos temporibus retroactis produxit inclyta domus tua qua decet, charissime fili, attentione consideres, et recenseas commemorationis officio diligenter, claris tibi patebit indiciis, et innotescet evidentibus documentis : imo potius ipsa veritatis notoriæ certitudo, uberrimis operum comprobata fructibus, demonstrabit quod sicut principes ipsi natalium illustrium splendoribus claruerunt, sic devotionis ingenuæ gratia præcellentes Romanam Ecclesiam coluerunt ut matrem et pro illius gloria, per quem honorum culmina possidentur, filialis reverentiæ studiis amplisque donorum muneribus honorarunt. Et inter alia dona largiflua quæ princi-

[1] Eod. tom. I. Ep. secr. CCXXIII, CCXXIV, CCXXV, CCXXVI, CCXXVII, CCXXVIII ad Ep. CCLIV. — [2] Ibid. Ep. CCLVIII ad Ep. CCLXVII. — [3] Ibid. Ep. CCXXXIX, CCXL, CCLXXV. — [4] An. I. p. 1 Ep. cur. CCXLII.

pes ipsi ducti beatæ considerationis spiritu eidem Ecclesiæ contulerunt, claræ memoriæ Joannes rex Angliæ, unus de principibus antedictis, devote considerans et etiam recognoscens, quod etiam ipse Deum et matrem Ecclesiam in multis offenderat; quod propterea divina misericordia plurimum indigebat; nec quod haberet, quod digne pro satisfactione Deo et ipsi Ecclesiæ debita facienda nisi seipsum et regna sua posset offerre, pro eo qui se humiliavit usque ad mortem humiliare se volens Spiritus sancti gratia inspirante, non dolo inductus nec metu coactus, sed mera et spontanea voluntate communique consensu baronum suorum, Deo et beatis Apostolis Petro et Paulo et eidem Romanæ Ecclesiæ matri suæ, ac felicis recordationis Innocentio III prædecessori et successoribus ejus Angliæ et Hiberniæ regna cum omnibus juribus et pertinentiis suis pro remissione peccatorum suorum et omnium de genere suo tam vivorum quam etiam mortuorum, totaliter obtulit et concessit, ex tunc a Deo et ab eadem Ecclesia Romana recipiens, et tanquam feudatarius tenens illa, in præsentia bonæ memoriæ B. Tusculani episcopi tunc Apostolicæ Sedis legati et Pandulphi subdiaconi et familiaris prædecessoris ejusdem, Deo et Apostolis prædecessori ac successoribus et Ecclesiæ Romanæ prædictis: et juravit, et eidem legato homagium ligium pro regnis eisdem Deo et Apostolis, ac prædecessori et successoribus ac Romanæ Ecclesiæ prædictis, loco et vice ipsorum recipienti publice fecit; successores et hæredes suos, de uxore legitima procreatos, ut Romano Pontifici, qui esset pro tempore et ipsi Ecclesiæ Romanæ fidelitatem deberent secundum conditionem præstare et homagium recognoscere in perpetuum obligando. Et ad hujusmodi perpetuæ obligationis et concessionis indicium voluit idem Joannes rex et etiam stabilivit, ut de propriis et specialibus redditibus regnorum ipsorum pro omni servitio et consuetudine, quæ pro ipsis facere deberet, salvo per omnia denario S. Petri, eadem Ecclesia Rom. mille marcas sterlingorum videlicet in sancti Michaelis quingentas et in Resurrectionis festivitatibus totidem marcas ejusdem monetæ, septingentas videlicet pro Angliæ, et trecentas pro Hiberniæ regno, in perpetuum reciperet et perciperet annuatim, justitiis, libertatibus et regalibus suis sibi et hæredibus ejus salvis. Quæ quidem omnia rex præfatus rata volens esse, perpetuo atque firme se ac successores suos contra ea non venire specialiter obligavit: et si ipse vel aliquis successorum suorum id attentare præsumeret, quicumque esset, nisi commonitus, resipisceret, a regni jure caderet supradicti: prout hæc omnia fama notificat et Chronicarum inspectio manifestat. Et licet tam idem Joannes, quam alii successores sui hujusmodi censum ex dicta causa solvisse ferantur (claræ memoriæ Eduardo rege Angliæ genitori tuo, qui aliquanto tempore, ac te, qui sibi in regno præfato succedis ab eo tempore, quo, Deo volente, prædicti regni gubernacula suscepisti, usque ad præsentem annum, quo nobis et eidem Ecclesiæ de dicto censu satisfactionem impendisti debitam, et te per nuntios speciales certo modo satisfacturum de ipsius census residuo promisisti, a solutione census hujusmodi propter incumbentia vobis onera diversa cessastis, duntaxat exceptis) aliqui tamen ex successoribus ipsis, et præsertim tu ac genitor antedictus, præstare fidelitatis hujusmodi juramentum, et recognoscere memoratum homagium eisdem prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus omisistis.

«48. Quæsumus igitur, amantissime fili, celsitudinem regiam rogamus attentius et hortamur in illo, qui regibus dat salutem, tibi patris more benevoli tuæ potissime considerationes salutis sano consilio suademus, quatenus prudenter attendens, quod revocari non debent, quæ Deo sunt affectu piæ devotionis oblata; et attente considerans, quod graviter, non absque propriæ detrimento salutis, displicuerint Altissimo, qui a recognitione dicti homagii et præstatione juramenti hujusmodi cessaverunt; in manibus dilectorum filiorum nostrorum Gaucelini tit. S. Marcellini et Petri presbyteri ac Lucæ S. Mariæ in Via-Lata diaconi cardinalium nuntiorum Sedis ejusdem, vel alterius eorumdem, si casu contingeret ipsorum aliquem impediri, homagium recognoscere, ac juramentum exhibere prædicta, nostro et ipsius Ecclesiæ Romanæ vice ac nomine, pro divina et dictæ Sedis ac nostra reverentia, tuæque salutis augmento, sicut benedictionis filius spontaneus non omittas; ut proinde superna clementia in tuis processibus et agendis tibi dexteram suæ protectionis extendat magis propitiam et benignam, et spiritualis patris animus ad tam chari filii proficuum incrementum fervens et anxius, quantum cum Deo fieri poterit, promovendum tanto efficacius excitetur, etc. Dat. Avin. XVI kal. Aprilis anno I». Obsecutum Pontificiis jussis Eduardum non constat: illum certe censum mille marcharum pro regnis Angliæ et Hiberniæ a Joanne rege constitutum ipsis idibus Aprilis hujus anni Pontificio ærario intulisse, cujus media pars festo Resurrectionis Dominicæ, altera die S. Michaeli sacra pendenda erat, docet Joannis syngrapha, qua de eo soluto Eduardo cavit [1].

Dum in Anglia cardinales imposito sibi munere fungebantur, a nefariis prædonibus spoliati sunt [2]. Ad quorum vindicandam injuriam Joannes censuras iis, qui cardinales insigni injuria afficiunt incussas ab Honorio III cujus Diploma [3] suo loco attulimus, in facinoris auctores distringere jussit: eosdemque cardinales, ne adversis constantiam frangerent, salubribus monitis erexit [4]:

« Gaucelino tit. SS. Marcellini et Petri et Lucæ S. Mariæ in Via-Lata diacono cardinalibus.

[1] An. 1. p. 2. Ep. com. MMCCC. — [2] Wal. in Eduar. II. — [3] Ext. tom. XIII. an. Chr. 1225, sub fin. — [4] Tom. II. Ep. secr. CDXXII.

« Quis animo non amaricato consideret, vos pacis semitas prosequentes, et proinde minus cujusvis suspicantes injuriam, non exspectatis hostibus tot angustiarum vulnera pertulisse ? Quis amare non ferat, patris mittentis calcata reverentia et matris honore posthabito, discolos filios in pacis Angelos sic electos unanimiter, sicque damnabiliter fuisse molitos ? » Et infra : : « Sed quia in his malis eum, qui se diligentibus omnia reducit ad bonum, aliquid utile speramus elicere, devotionem vestram confortamus et hortamur in Domino, qualenus animus vester a facie alicujus adversi non concidat; sed cum Apostolo spectaculum facti opprobriis et turbationibus rapinam bonorum vestrorum cum gaudio supportetis, vos habere meliorem et manentem substantiam cognoscentes. Nec vos illatæ graves contumeliæ ad impatientiam moveant, quinimo vestris Salvatoris exempla, qui pro nobis tot probra sustinuit omni confusione contempta, ad laudabilem sustinentiam vos inducant : in illo singulariter confidatis, qui vulnerat et medetur, et ad multum sua omnipotentia humiliat et sublimat, quod suæ beneficentiæ dextera restituet in integrum statum vestrum. Nos autem et fratres vestri, qui in vestro contemptu nos esse contemptos adscribimus, attenta deliberatione super his habita, jam cœpimus quod circa hæc facienda vidimus agere, nil in antea de contingentibus omissuri. Et ecce vobis per Apostolicas certi tenoris litteras quas vobis lator præsentium assignabit, plenam concedimus potestatem pœnas omnes atque sententias in Constitutione[1] felicis recordationis Honorii papæ III prædecessoris nostri contentas omnes et singulas prædicti facinoris actores aut conscios incurrisse publice nuntiandi et alias etiam in eos, prout contumaciæ qualitas exigit, exaggerandi processus, etc. Dat. XII kal. Decembris ». Ne vero homines impii censuras Ecclesiasticas sacrilego contemptu eluderent, Pontifex Eduardum regem, præsules Anglos[2] ac proceres[3], ut illos meritis pœnis afficerent accendit[4] :

« Numquid, inquit, non indignari debet Deus zelotes et Dominus ultionum, quod christos suos tractatos esse sic immaniter conspicit, quos utique nolle tangi per prophetam expressit? Numquid et non læsa est mater Ecclesia, quæ in personis tam specialium filiorum tot et tantis contumeliis est affecta ? Annon est nostræ et Apostolicæ Sedis reverentiæ derogatum in quoddam Christianæ religionis opprobrium, dum qui honorari deberemus in missis, his præsertim, quos Sedes ipsa ad Christianorum omnium salubre consilium servitiumque continue tanquam firmissimas Ecclesiæ columnas assumit, tam ignominiose inhonorati reperiuntur et spreti ? Numquid et non detractum est notabiliter decentiæ regalis honoris, quod regni tui sic enormiter fuerit violata tranquillitas, ut cardinalibus ipsis injunctum sibi officium pro tuis et ejusdem regni compendiis promovendis utiliter ac humiliter cupientibus, sic violenter præclusus extiterit securus accessus ? Quomodo ergo nos et tu tam graves et tam accumulatas dissimulare possemus injurias? Quomodo noster et tuus ita tepet affectus, ut non accenderetur velut ignis ad castigandum tot scelerum patratores et crudelitatis tantæ ministros pœnæ debitæ supponendos? etc. »

Præterea eumdem regem aliis litteris est adhortatus[1], ut libertatis Ecclesiasticæ violatores comprimeret, et cardinalibus ad Ecclesiarum splendorem asserendum opera non deesset.

49. *Denarius S. Petri ex Anglia, Suecia et aliis regnis collectus.* — Devoverat se religiosæ militiæ accepto crucis symbolo, ad instaurandas res Syriacas Eduardus : cujus pium consilium ut promoveret Pontifex, ex sexennali decima, quæ a Clemente V in Concilio Viennensi pro expeditione Asiatica conficienda decreta erat, unius anni decumam in Anglia, Scotia, Wallia et Hibernia colligendam, ut nomina ingentia quæ contraxerat dissolveret, attribuit[2] : atque etiam vacantium in iisdem regnis, excepta Scotia, primo anno sacerdotiorum vectigalium, quæ fisco Apostolico ad Ecclesiæ levanda onera inferri jusserat, mediam partem contulit[3]. Cumulavit hæc beneficia aliis divinis : ad conciliandam enim ipsi atque Isabellæ reginæ Numinis gratiam, et cœlestia comparanda munera, nonnulla indulgentiarum præmia iis proposuit[4], qui pro ipsis apud Deum preces funderent : tum ut quem vellet rex sacerdotem audiendæ exhomologesi sine casuum exceptione adhiberet, concessit[5].

Neque illud hoc loco reticendum videtur, Pontificem exigi jussisse a Rigando quæstore[6] B. Petri denarium in Anglia, Wallia et Hibernia. Utque similia adjungamus; cum electo Upsalensi et canonicorum collegio provinciam Joannes dedisset[7], ut denarium beati Petri in Suecia cogerent, regem Sueciæ rogavit, hortatusque est, ne quid impedimenti in eo censu a Suecis persolvendo inferret :

« Charissimo in Christo filio regi Sueciæ illustri.

« In devotione[8] matris Ecclesiæ sicut benedictionis filius perseverans, beneplacitis libenter adhæres, ipsamque veneraris ut matrem cum reverentia filiali : propter quod celsitudinem tuam ad eorum promotionem speramus invenire paratam, quæ ipsius Ecclesiæ honorem contingunt, ac nostris et Apostolicæ Sedis noveris affectibus pla-

[1] Hæc Constitutio inserta est ad calcem an. 1225. — [2] An. 1. p. 3 Ep. CD, CDII, CDIII. — [3] Ibid. Ep. CCCXCVIII. — [4] Tom. I. Ep. secr. CCCXCVI et CCCLXVI.

[1] Tom. I. Ep. CCCXCVI. — [2] Ibid Ep. secr. CCLXVIII et an. 1, p. 3, Ep. com. MMCCLXXVI, MMCCLXXVII et MMCCLXXXIV. — [3] Ibid. Ep. secr. CLV. — [4] An. 1. p. 3. Ep. com. MMCCLVIII, MMCCLXXIX. — [5] Ibid. Ep. MMCCLXXXI. — [6] Tom. I. Ep. secr. MMM. — [7] An. 1. p. 1. Ep. com. CIII. — [8] Ibid. Ep. cur. XCV.

citura. Cum itaque census, qui vocatur denarius beati Petri in regno tuo debitus Ecclesiæ Romanæ, a pluribus retroactis temporibus eidem Ecclesiæ non extiterit persolutus, nosque ad conservationem jurium ejusdem Ecclesiæ sollicitis, ut tenemur, studiis intendentes, collectionem census ejusdem dilecto filio electo et capitulo Upsalensi per nostras sub certa forma litteras duxerimus committendam; magnitudinem regiam paterno rogamus et hortamur affectu, quatenus electo et capitulo supradictis, regii favoris auxilium circa collectionem hujusmodi, quod speramus et credimus in hac parte debere multipliciter existere fructuosum, pro nostra et dictæ Sedis reverentia liberaliter largiaris etc. Dat. Avin. III non. Februarii anno primo ».

Nec solum ex Anglia et Suecia, verum e Norvegia [1], etiam Dania [2] et Polonia [3] exegisse denarium S. Petri, datæ ad earum partium reges, ac Lundensem, Nidrosiensem Gnesnensemque archiepiscopos Apostolicæ litteræ docent. Gnesnensi vero partes præterea imposuit [4], ut inter Joannem episcopum ac ducem Cracoviæ pacem conciliaret.

50. *Rhuteni et Lithuani ad fidem invitati.* — Cingebant Poloniam infideles populi ac schismatici Lithuani et Rutheni, crebris in illud regnum finitimasque provincias excursionibus infestissimi : quos Pontifex ad Christianam mansuetudinem ac fidem pellicere studuit. Quo argumento ad duces Ruthenorum, præfixo hoc titulo, salutis inscribendæ vice : « Illum super cuncta venerari, cui cum voluerit subest posse »; extant litteræ [5] tum ad ducem Lithuanorum, quem, ut Romanæ Ecclesiæ castris se conjungeret, eleganti oratione hortatur [6] : ex eo triumphaturos omnes fideles : ipsum magnum collecturum apud mortales decus, apud Deum vero æterna sibi præmia comparaturum. Fuisse illum Vitenem ex Polonis historicis colligitur, quem bellum asperrimum cum Henrico magistro Prussiæ gessisse, ac mutuas clades intulisse accepisseque, referunt.

51. *Pontifex insidiis appetitus : hinc magorum et veneficorum scandala.* — In eo publico orbis malo, ac frementibus civilibus bellis regnis omnibus et provinciis, Pontificia aula discordiarum expers non extitit : instigati enim sunt nonnulli cardinales, ut conjurationes adversus Pontificem conflarent; quibus facem prætulisse Bernardum de Artigia Pontificium capellanum, Joannes queritur in litteris, quibus in nefarium hominem inquirendi partes Galhardo Regensi episcopo et Petro e Pratis commisit [7] : « Ad nostrum, inquit, assertio fide digna perduxit auditum, quod magister Bernardus de Artigia, cantor Pictaviensis, commensalis capellanus noster, et Sedis ejusdem reverentiæ filialis officium inofficiose præteriens, Dei timore postposito et fidelitatis debito violato, illius qui primum schisma suscitavit in cœlo, stimulis, ut creditur, agitatus, nos et prædictos fratres nostros, qui in charitatis unione fore firmissimi et unius moris in domo habitare debemus, ab invicem dividere, ac per exclusionem unanimitatis separare pro posse sategit; et per se ac mediatores improbos zizaniam seminans, nonnullis ex eisdem fratribus, ut contra nos congregationes, conjurationes et conspirationes iniquas inirent, detestandis suggestionibus persuasit, quo sic separati sicque divisi in mundi supportandis oneribus debiliores essemus ; unde nimirum, si facta relatibus consonant, se reum læsæ constituit majestatis : cumque propterea, et perjurii etiam in nostra præsentia per eum commissi prætextu, eum nostro fecerimus carceri detinere, multa quæ hucusque nos de ipsius turpi vita latuerant, nunc ad nostram audientiam sunt aliquorum delatione perlata, etc. »

52. Sedata cardinalium conjuratio, sed aliorum improbitas in majus exarsit odiorum incendium : appetitus enim est insidiis hoc anno Pontifex ab inimicis, quorum odia livor accenderat : qui primum ad tegendum scelus veneno ipsum inficere moliti sunt [1]. Quo patefacto flagitio, Joannes antidota adversus veneficorum improbitatem comparavit, transmisitque [2] ad ipsum Margareta comitissa Fuxensis cornu serpentinum, magnarum ad venena detegenda virium : quod cum inæstimabilis pretii censeretur, Pontifex omnia sua bona mobilia et immobilia comitissæ actis gratiis eo nomine obligavit, atque anathematis pœnam iis, qui illud invita ipsa detinuissent, incussit. Cum igitur Pontifex adversus veneficorum insidias se muniret, impiorum vesania in tantum prorupit scelus, ut magicis artibus dæmonumque opera ipsum et nonnullos cardinales morte afficere moliretur. Sed divina providentia immane flagitium oppressit : quod cum in lucem emanasset, tanto sui horrore audientes perfudit, ut vix narranti fides a probis haberi posset. De quo ambigente admodum Carolo Marchiæ comite, Pontifex dubium omne discussit [3] : « Ut cujusvis, inquit, dubitationis scrupulum a corde tuo super hoc auferat detectio veritatis, scire te facimus, quod nonnulli degeneres filii, ac proditores iniqui, in nos et aliquos ex fratribus nostris S. R. E. cardinales conspiratione commissa, dolum conceperunt ut perderent ; et ut iniquitatem parerent, potiones et imagines paraverunt ad extinguendum nos et fratres eosdem, opportunitatibus sæpius perquisitis. Ille tamen in cujus potestate hominis mors et vita consistit, misericorditer resistentiæ manum apposuit, et a nocere nitentibus noceri innoxiis non permisit. Dat. Avin. VI kal. Augusti ». Nec

[1] An. 1. p. 1. Ep. XCVII, XCVIII. — [2] Ibid. Ep. XCVI et XCIX — [3] Ibid. Ep. CI. — [4] Ibid. Ep. C. — [5] Ibid. Ep. CIII. — [6] Mihov. l. IV. c. 14 et alii. — [7] Tom. II. p. 2, Ep. sec. CCCLXXVII.

[1] An. 1. p. 1, Ep. cur. LXV. et tom. I, Ep. secr et tom. II, p. 2, Ep. CCLXI, CCLXI. — [2] Tom. I. sup. Ep. secr. LXXV. — [3] Ibid. Ep. secr. CCCXVI.

modo Carolum marchiæ comitem, verum etiam alios principes ac reges, pervulgata structarum Christi vicario insidiarum fama, armorum potentiam Joanni adversus ipsius hostes detulisse, e Pontificiis litteris colligitur, quibus eo nomine Philippo, Francorum regi grates egit [1].

Agendum legibus censuit Pontifex in tanti sceleris auctores, et Galhardo episcopo Regensi [2] et Petro Textoris decretorum doctori, ac Petro [3] e Pratis juris civilis perito, Petro e Via equiti [4], atque Arnaldo e Trianno aulæ Pontificiæ seneschallo provinciam imposuit, ut quæstionem in eos veneficos et magos exercerent : quo edicto flagitii immanitatem ita suis circumstantiis ac ponderibus librat [5] : « Non attento, inquit, quod leges humanæ atrocius judicant hominem veneno extinguere, quam gladio trucidare, potiones et venena mortifera præpari fecerunt, ut ex illorum propinatione nos et aliquos ex eisdem fratribus nostris extinguerent. Et ne deficerent in sui mali executione propositi, propinationis habilitate negata, imagines cereas fecerunt sub nostro et ipsorum fratrum nominibus confici, ut magicis artibus, incantationibus vetitis, ac dæmonum invocationibus reprobandis adhibitis, vitam labefactarent insontium per punctionem imaginum prædictarum. Porro licet hujusmodi perfidi proditores conceperint dolum hujusmodi, et ut iniquitatem parerent, opportunitates quærere, suosque frequenter curaverunt pro viribus exercere conatus; ille tamen, in cujus potestate hominis et mors et vita consistit, misericorditer resistentiæ manum apposuit, et a nocere nitentibus innoxiis noceri non sinens, potiores et tres ex imaginibus antedictis ab insperato in manus nostras devenire concessit, etc. Datum X kal. Maii ». Instructa est ab iis judiciaria actio, redactaque in publicas Tabulas hoc anno [6], quæ in archæo Avenionensis palatii gerente Venusinam legationem Octavio Aquaviva cardinale repertæ Romamque perlatæ an. MDXCIV.

53. Fascinatarum illarum imaginum præcipuos artifices fuisse Joannem de Amanto medicum, barbitonsorem ac plures aulæ Pontificiæ clericos, cultu dæmonum et commercio inquinatos, ex aliis litteris colligitur : qui abjecto vero Numine, necromantiæ geomantiæque se addixerant : incluserant sæpius annulis, speculis et circulis dæmones ad captanda vaticinia : succubis abuti non perhorruerant ; nec venena modo, sed solis etiam verbis perdere homines posse affirmaverant. In quos Bartholomæus episcopus Forojuliensis ac Petrus Textor in jure canonico emeritus, legum severitatem distringere jussi sunt hisce litteris :

« Joannes, etc. venerabili fratri Bartholomæo episcopo Forojuliensi, et dilecto magistro Petro Textoris doctori decretorum.

« Ad nostrum assertio fide digna et sonorum quoddam vulgaris famæ proloquium noviter perduxit auditum, quod Joannes de Lemovicis, Jacobus dictus Barabantinus, Joannnes de Amanto medicus », et infra, « et nonnulli alii, in nostra curia residentes, nolentes juxta doctrinam Apostoli sobrie sapere, sed nimiæ vanitatis ebrietate desipere, reprobis ausibus appetentes, se necromantiæ, geomantiæ et aliarum magicarum artium moliminibus implicarunt et implicant, scripta et libros habentes hujusmodi artium : quæ quidem cum sint artes dæmonum, ex quadam pestifera societate hominum et Angelorum malorum exortæ, vitandæ forent cuilibet Christiano et omni penitus execratione damnandæ. Speculis et imaginibus secundum ritum suum execrabilem consecratis, usi fuere frequenter; ac in circulis se ponentes, malignos spiritus sæpius invocarunt, ut per eos contra salutem hominum molirentur, aut eos interimendo violentia carminis, aut eorum abbreviando vitam violentia immissa languoris. Dæmones in speculis, circulis, seu annulis interdum incluserunt, ut eos nedum de præteritis, sed et de futuris inquirerent, futura ipsa, quæ præscire solius Dei est, ex illorum consultationibus prædicturi. Divinationibus et sortilegiis se immiscuerunt perperam, Dianis nonnunquam utentes. Sed etiam experimenta quamplurima quandoque fecerunt circa hæc et alia, per eos dæmonibus invocatis ». Quod magos illos Dianis usos narrat Pontifex, indicat ipsos cum dæmonibus succubis, qui olim gentiles venatricis mulieris forma delusere, rem habuisse. Similiter dæmones per hæc tempora muliebrem sexum contaminasse incuborum specie plangit Alvarus Pelagius episcopus Silvensis hisce verbis [1] : « Aliquæ, inquit, supponunt se dæmoni transfigurato incubo, sicut in quodam cœnobio sanctimonialium eam dæmoniacam vexationem post multas pœnitentias et consimilia et prædicationes non usquequaque de eis potui extirpare : tantam enim familiaritatem cum quibusdam ex eis isti dæmones contraxerant, quod ad eorum aspectum non terrebantur ; sed absque pavore cum eis loquebantur et contrectabantur, sicut ex earum judiciali confessione habui. Vere spiritus immundus in immunditia delectatur. (Luc. XI. XXXII. q. IV. In eo de pœnit. di. II. Si enim in fin. Job. XXXVIII.) Dormit in locis humentibus ; id est luxuria humorosa ». Hæc Alvarus. Ut vero magi nefaria dæmonum societate et vi plures hominibus inferant calamitates, ex Pontifice audiamus. « Nec verentur asserere, quod nedum potus vel cibi propinatione, quin etiam solius verbi prolatione hominum abbreviare seu prorogare vitam, aut prorsus perimere, et ab omni possent infirmitate curare, talibus se usos fuisse firmiter affirmantes.

« Relicto præterea Creatore suo, in hujus-

[1] Tom. I. Ep. secr. CLIII. — [2] Tom. 2, p. 2 Ep. sec. CCCLXXIV et DCCLXXXI. — [3] Ibid. Ep. CCCLXXV. — [4] Ibid. Ep. CCCLXXXV. — [5] Ead. Ep. CCCLXXIV. — [5] Ms. Vat. Arch. sign. num. 19.

[1] Alvar. Pelag. de planctu Eccles. l. II. c. 45.

modi dæmonum suffragiis confidentes, eosque dignos arbitrantes, quibus serviant et quibus honores divinos impendant, illos idololatrarum more adorare cum exhibitione cultus et reverentiæ præsumpserunt. His et aliis superstitionibus detestandis, et adversantibus Catholicæ fidei præfati clerici et barberius et eorum quilibet, necnon aliqui alii residentes in curia non semel, sed pluries institisse feruntur, nedum in suarum, sed et in quamplurium aliarum periculum animarum, etc. Ad exscindendam perniciosissimam pestem Forojuliensi episcopo ac Petro Textoris et Petro e Pratis doctoribus, Pontificiis capellanis, contra eos ejusmodi labe inquinatos quæstionem exercere jubet. « Datum Avin. III kalendarum Martii ».

54. *Geraldus episc. Cadurc. lege majestatis damnatus.* — Postulatum etiam judicio majestatis, ac necis paratæ[1] Pontifici Hugonem Geraldum episcopum Caturcensem, ferunt : quem plurimis aliis criminibus fœdasse dignitatem, ex Apostolica in eum lata sententia liquet[2]. Arsisse quidem avaritia adeo, ut vi ac dolo ingentes pecunias extorqueret a subditis, quos sacramento postea devinciebat, nunquam de ea re expostulaturos : nec minore elatum superbia in iis rejiciendis, qui ad Sedem Apostolicam provocassent; atque ob id flagitium episcopatu exauctoratum. Dejectum[3] etiam omni episcopali munere ac privilegio, carcerique perpetuo ad crimen expiandum lacrymis mancipatum[4] ostendunt alia edicta Pontificia consignata XV kal. Junii. Verum ipsum e carcere a foro sæculari raptum ad supplicium et unco ractum, nudatum cute, ac flammis crematum, tradit Bernardus[5]; cujus verba Pontificiis litteris consentiunt, arguuntque de immani flagitio convictum fuisse : « Degradavit, (nimirum Pontifex) ac deposuit a sacerdotali ac pontificali ordine ac dignitate episcopum Caturcensem Hugonem Geraldum, ablatis ab eodem omnibus insigniis, videlicet annulo, atque mitra, et cappa cum Romana camisia et birreto : sicque relictus in simplici habitu sæculari fuit adjudicatus perpetuo carceri IV die mensis Maii apud Avinionem anno Dom. MCCCXVII. Qui postmodum relictus curiæ sæculari fuit per ejusdem curiæ in judicium tractus, et excoriatus atque combustus ». Eadem Martinus Polonus[6], et Ptolemæus Lucensis[7] referunt. Quibus consentanea traduntur subjectis verbis in Ms. bibliothecæ Vaticanæ[8] : « Fuit degradatus per Tusculanum episcopum cardinalem et curiæ sæculari traditus, tractusque fuit et in aliqua corporis parte excoriatus : demum in mense Julii combustus, quia in mortem summi Pontificis, ut dicebatur, fuit machinatus ». His addimus extare in veteribus Mss. judiciaria[1] Acta adversus Robertum episcopum Aquensem, qui Bononiæ magicas artes laudaverat exercueratque. Sed ea scelestissimis præsulibus ad sanctum archiepiscopum lectorem tot criminum horrore perfusum revocemus.

55. *Concilium Bononiense et miracula B. Claræ a Montefalcone.* — Celebratum[2] Bononiæ hoc anno est Raynaldo archiepiscopo Ravennate, viro sanctitate vitæ et miraculis insigni, Concilium episcoporum provinciæ : in quo ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam vetera a Latino Apostolicæ Sedis legato, atque a Bonifacio prædecessore decreta renovata : tum ad componendas Ecclesias, excolendos pietate populos, cleri expoliendos mores, religiosos viros ad vitæ sanctitatem revocandos, conferenda sacerdotia, divina sine strepitu peragenda, ac publica vitia reprimenda, plura religiosissime sancita : quæ cum sint typis inter reliqua Concilia cusa[3] hæc nobis delibasse sufficerit.

Nec sanctissimis modo hujus beati archipræsulis exemplis illustrabatur hisce temporibus Italia ; verum B. Claræ e Montefalcone monasterii S. Crucis abbatissæ miraculis : quorum gloria cum in dies efflorescerei, Fulginatum, Perusinorum et Spoletanorum precibus adductus Pontifex Perusino et Urbevetano episcopis partes dedit[4], ut sacrum de iis examen, ac publicas Tabulas rite conficerent.

« Attendentes, inquit, quod Romana Ecclesia, præsertim in tanto fidei negotio, consuevit cum magna maturitate procedere, ubi videlicet de re tam ardua quæritur, sensibus quidem abdita, ignota scientiis, et novo quodam probandi genere vita utique et miraculis comprobanda ; nam si difficile existimamus, quæ in terra sunt, et quæ in prospectu sunt invenimus cum labore, quæ in cælis sunt quis investigabit ? dilecto filio nostro Neapoli S. Adriani diac. card. commisimus, ut apud Sedem Apostolicam de hujusmodi sanctitate, vitæ ac miraculis prædictæ Claræ informationem per testimonia fide dignorum reciperet, illamque nobis referre curaret, etc. » Addit illum, demandato munere perfectum, nonnulla miracula in cardinalium senatu proposuisse, magnis testimoniis corroborata, quæ cum amplius silentio obscuranda non sint, illis instituendi ex præscripta forma sacri examinis de vita et miraculis illius opera patralis provinciam imponit. « Dat. Avin. VIII kal. Novembris anno II ».

56. *Variæ Fraticellorum species, et in eos Pontificia Constitutio.* — Exeunte hoc anno, nimirum III kalend. Januarias, damnavit Pontifex[5] varias pseudoreligiosorum sive Fraticellorum sectas, quæ fucatæ pietatis lenocinio veram sancti-

[1] Mart. Pol. Appen. — [2] An. 1. p. 1. Ep. com. DCCXCIII. — [3] Tom. II. p. p. Ep. secr. CCCLXXX. — [4] Ibid. Ep. CCCLXXXI. Est Extrav. *Divinis exemp. de pœnis.* — [5] Bern. Chron. Rom. Pont. — [6] Mart. Polon. — [7] Ptol. Luc. Hist. Eccl. Ms. l. XXIV. c. 42. — [8] Ms. Vat sign num. 3765. in Jo. XXII.

[1] Reper. in arc. Avin. sign. num. 115. legato Octav. card. Aquav. et Romam translata. — [2] Hier. Rub. Hist. Raven. l. VI. — [3] Ext. in tom. Conc. p. 2.— [4] An. 2. p. 1. Ep. com. CCCXI.— [5] Extrav. *Sancta Romana de relig. dom.*

tatem labefactabant; et apostatarum per orbem vagantium licentiam coercuit. Cum vero sæpius de Fraticellis mentio occursura sit, variæque sectæ eo nomine notatæ reperiantur, visum est eorum percensere discrimina, ne dum plerumque quasdam pseudominoritarum factiones perstringimus, putet aliquis alias hæreseon pestes, Fraticellorum nominis æquivocatione deceptus, ex sacra Minoritarum familia emersisse. Fraterculorum sectæ impurissimæ, quæ promiscuos concubitus sectariis permittebat, et infanticidio suum sacrabat antistitem, meminit Joannes Baptista Pigna [1]; illiusque conditorem ex vetustis monumentis refert Armannum Pungilupum Ferrariensem, cujus ossa refossa sepulchro undetrigesimo ab hæresiarchæ morte anno, ejusque memoriæ vestigia abolita vidimus anno Christi MCCCI [2]. Hanc vero sectam ita describit Pigna: « Fraterculorum ea labes fuit Anabaptistarum, omnia ad communitatem revocantium, non præesse imperio, non rem facere aut civilia ulla munera suscipere satis dignum Christiana pietate existimans. Hi, quantum Ferrariensium Annales produnt, virgines, nuptas viduasque lectissimas instar sacerdotum sacris initiabant, quibuscum antistites sine ullo discrimine coibant. Partus primum in lucem editus, scelestum atque inauditæ feritatis commentum! statim coacto cœtu in sublime jactabatur, singulis ab sese rejicientibus; quoad extremum spiritum exhalaret: cujus in manus venisset in ipso fugientis animulæ articulo, is pontifex sacrabatur ».

57. Alterius Fraticellorum sectæ meminit Alvarus Pelagius [3], eosque cum Sarrabaytis, id est, pseudoeremitis, Begardis, Beguinis, Apostolicis confundit; in eo enim consentiebant universi, quod religioso cultu impietatem velarent, ipsosque graphice ita depingit: « Istis ultimis temporibus hypocritatibus plurimi, maxime in Italia et Alemannia et provincia Provinciæ, ubi tales Begardi et Beguini vocantur, nolentes jugum subire veræ obedientiæ, sed libertate noxia potiri, nec servare regulam aliquam ab Ecclesia approbatam, sub manu præceptoris et ducis legitimi vocati Fraticelli, alii de paupere vita, alii Apostolici, aliqui Begardi: qui ortum in Alemannia habuerunt specie tenus, et quantum ad hominem exteriorem mundo renuntiare videntur; et dicentes, religiosos ab Ecclesia approbatos promissas regulas non servare, durante primo fervore deserta domestica penetrant, soli sedent vel pauci simul, paupertatem servare videntur, abstinentiis se macerant, sed ventrem replent, disciplinæ operam dant: sed deficiente fervore, quasi post annum sedent sub umbra juniperi (Jonæ III) cujus cinis ignem usque ad annum conservat: occasione de petenda eleemosyna, quam nequeunt petere nisi religiosi mendicantes ab Ecclesia approbati, (Extr. *de reli. dom. Religionum lib.* VI, et inferius *Declarato*,) vagari incipiunt, ad homines se convertunt, laborare refugiunt, quia panem otiosum inveniunt: familiaritates, maxime feminarum, nunc spiritualium, nunc aliarum accipiunt, (XVIII. q. II. *Diffinimus* et c. *Perniciosam* :) eis prædicant contra illud (Extra. *de hæresi. Cum ex injuncto* :) de Deo loquuntur, dulces sermones proferunt (II ad Timoth. III. Rom. ult.) simplices se ostendunt, per domos dominorum et viduarum convivantur, otio vacant, (II Thessal. ult.) dictis et enumeratis aliquot *Pater noster*, reliquo tempore aut pedes in commotionem dant, aut in suis cellis dormitant ». Et infra:

58. « Et quia obedientia ligati non sunt, pro libito comedunt et bibunt, surgunt et ambulant, et ex occasione libertatis, quia corrigi non timent, nec per hominem visitari, nec excitari, communiter poltronizant (vulgare est Italorum) id est, vitam pinguem volunt cum libertate et sine labore: dediti somno et vagationi continuæ, et pro levi commotione suborta loca, in quibus habitant, dimittunt et ab invicem se dividunt, et sicut passeres insolentes de monte in montem transmigrant (Psal. X.) et torpore et tepore lethæo tepefacti, cum curtis capitiis et repetiatis, et cum amictibus et habitibus, quos sibi contra Ecclesiam invenerunt, discurrunt per mundum.

« Et quia circa jejunia et orationes et observationes regulares Domino non promiserunt, sed quod faciunt de specie boni ex libertate propria faciunt, ideo recedente primo igne, forsan divino, qui eos urebat, pejores quam frigidi essent in sæculo, quia tepidi recedente calore, ab ore Dominico evomuntur (Apocal. III.) speciem quidem sanctitatis habentes, virtutem autem abnegantes, (ad litteram II ad Timoth. III.) in sua hypocrisi se et mundum decipiunt: nam eorum prima abstinentia in gastrimargiam vertitur, paupertas in peculium, vigilia in somnolentiam, silentium in multiloquium, maxime sub specie loquendi de Deo; simplicitas in malitiam, solitudo in consortium et familiaritatem sæcularium et mulierum. Eorum etiam aliqui in civitatibus et villis alii prope habitant, et a sæcularibus de die in diem convivia recipiunt sub specie charitatis (XLIV. di. *Convivia*,) commatres et compatres sibi faciunt, (contra illud *de consecr.* di. IV. *Non licet abbati*, et cap. sequenti;) ambaxatas, id est, legationes faciunt et referunt, de animarum consiliis præsumptuosi idiote se intromittunt (contra illud c. Extr. *de æta. et quali. Cum sit* :) de peregrinatione in peregrinationem discurrunt, quia acedia eos de cella expellit, quam cum sic credunt expellere, sub specie boni peregrinando per mundum per sanctos, tunc eam amplius nutriunt ». Et infra: « Hodie cellulæ nostrorum anachoretarum hypocritarum a mulierculis visitantur quod eis sæpe Assisii et alibi prohibui: advenientibus sæcula-

[1] Pigna de Atest. Priv. l. III. Prateo in voce *Fraticell.* — [2] Annal. tom. XIV. an. Chr 1301. num. 15. — [3] Alvarus Pelag. de planctu Eccl. l. II. c. 51.

ribus, sub specie charitatis mensas parant ». Et infra :

59. « Quidam etiam ex eis, superius Apostolici et Begardi nominati, paupertatem Evangelicam se servare dicentes, quia nec locum habent nec aliquid se portare dicunt, vere girovagi et vere ribaldi per mundum cursitant, in plateis comedunt, quia aliqui eorum conscientiam habent comedendi in domo, et specialiter ab aliquo aliquid petendi ; sed clamant in plateis eleemosynam sibi dari, vel cantant, nil expresse petendo, sed clamando ; nec laborare volunt conscientias habentes, si aliquod opus faciant corporale : dicunt enim, quod debent orare continue, ne cadant in tentationem, et quia Apostolus dicit I ad Thessal. ult. *Sine intermissione orate* ; et *Mariam optimam partem elegit* (Luc. x,) et similia allegantes. *Isti in vestibus ovium veniunt* (Matth. VII.) sed intus sunt lupi rapaces. Isti illos hæreticos sequi videntur, qui in canone Apostolici nuncupantur, qui nil proprium possidentes, nequaquam recipiunt eos, qui aliquid proprium possident in hoc mundo. (XXIV. q. III. *Quidam vero Apostolici.*) Et infra : « Sed isti pseudoapostoli et Begardi istius temporis perfectiores apparere desiderant, quam veri Apostoli et veri anachoretæ, qui et viri Apostolici extiterunt : sed mentita est iniquitas eis, quia ipsi professionem Apostolicam non servant, nec vitam : Apostoli enim in se perfectissimi (XXIV. q. II. et ult. *Legatur*,) et pauperrimi in salutem gentium per orbem a Domino missi sunt ad baptizandum, ad prædicandum (Marc. ult. *de conse.* d. IV. *Proprie*,) ad ligandum et solvendum per claves eis a Domino datas (Jo. XX. de *pœn.* di. I. *Quem pœnitet* :) sed isti pseudoboves sint ad præsepe evacuandum, non triturandum et prædicandum (XIII. q. I. § *His ita*.) quia missi ab Ecclesia non sunt, sed a spiritu maligno ad illos de Ecclesia decipiendum, (Extr. de hæret.) Cum ex injuncto non catechizant, neque baptizant, neque prædicant nisi de facto (XVI. q. I.) Adjicimus, quia nec presbyteri sunt, et si aliqui sint, non curati, nec absolvunt nec ligant quia claves non habent (XVI. q. I. §. *Ecce* I et II) vere poltrones et ribaldi et ab hominibus detestandi sunt, quia nec Ecclesiæ serviunt, nec proximo, nec sibi in Christo, nec Domino Jesu Christo in nullo ordine permanentes ; de paupertate plenis ventribus, quorum ipsi sunt deus, (Phil. III.) et vita Apostolica gloriantes, contra enim Dei Ecclesiam et sua sacra Concilia (superius in principio istius §. alleg.) sibi ordinem in oculis hominum invenerunt ». Et infra : « Utinam hi tales pseudoapostoli et ficti religiosi non sic orarent, sed foderent et ararent (Genes. III.) et panem in sudore vultus sui manducarent, et oratione vocali Dominica *Pater noster* contenti essent, sicut alii simplices hujus mundi, ut non cum sua simulata et imaginaria oratione perirent.

60. « Sed quidam ex eis in mundo porcarii, quidam armentarii, quidam cementarii, quidam carbonarii, quidam fabriferrarii, aut aliis diversis operibus mancipati de labore manuum juste sibi victum quærentes, et suæ familiæ talem sanctum laborem et a Domino indictum refugientes (Genes. III.) quia homo nascitur ad laborandum, (Job. V.) mutato habitu, quem sibi adinvenerunt, sed non corde, de labore et ærumna, vilitate et paupertate ad otium et requiem corporis ubertatem et libertatem noxiam transierunt ». Et infra : « Porro nullus quasi supradictorum Sarrabaitarum girovagorum et pseudoapostolorum, Begardorum et Fraticellorum, et illorum de paupere vita laborare vult manibus suis ; sed de eleemosynis vivunt ». Et infra : « Sed certum est, quod omnes prædicti aliquem modum ordinis sibi constituunt in habitu, in vita et in congregatione : quidam ex eis in sua secta viventes, sub cujus colore mendicant, de nullo approbato ab Ecclesia Ordine mendicantium existentes, contra Ecclesiam vivunt. Imo istis temporibus dominus papa Joannes XXII contra omnes sic viventes et eis faventes excommunicationis sententiam promulgavit in quadam Extravaganti edita contra eos, quæ incipit [1] : *Sancta Romana* ».

61. In hac porro Constitutione observatur hos Fraticellos, qui religioso cultu sanctitatis larvam præferebant, triplicis Ordinis fuisse ; atque alios prætexuisse, habitum se et vitæ ritum ab episcopis aut Ecclesiarum prælatis accepisse ; alios jactasse, se tertii Ordinis S. Francisci, pœnitentium vocati, habitum induisse ; finxisse alios Ordinem fratrum Minorum profiteri et S. Francisci regulam ad litteram observare, objecto eo fuco, ipsos a Cælestino Quinto hujusmodi vitæ et status privilegium, quamvis ea ratio non valeat, cum Bonifacius VIII concessa a Cælestino resciderit, ac posteriori decreto standum esset. Hoc porro triplex Fraticellorum sive pseudomonachorum genus in hac impietate consensisse queritur Joannes : « Quia, inquit, in errorum barathrum faciliter ruunt, qui conceptus proprios Patrum definitionibus anteponunt, ipsorum quamplurimi, sicut fide digna relatione percepimus, a veritate Catholicæ fidei deviantes, Ecclesiastica sacramenta despiciunt, ac errores alios student multipliciter seminare ». Ut vero in ea pseudominoritarum superba factione, quæ a sodalibus divulsa se spiritualem venditabat ad hypocrisis pompam, et instar religiosæ familiæ adolescebat, et in Provincia, Etruria, Calabria et Trinacria, monasteria occupabat condebatve, nonnullæ hæreses detectæ sint [2], proximo anno dicetur. Secuti vero Pontificiarum Constitutionum sententiam Fraticellorum nomine nunc maxime intelligimus Petri Joannis Olivi sequaces, et alios pseudominoritas, qui S. Francisci instituta non ex Pontificiis decretis, sed ex nefaria et delira interpretatione sua sectari voluerunt, et in varias pro-

[1] Extrav. *Sancta Rom.* de Relig. domib. — [2] Jo. in Const. *Gloriosam Ecclesiam.*

lapsi hæreses ab Ecclesia aberrarunt : in quos veri Minoritæ pie consurrexere, donec ea pestis penitus excisa est. Nec vero hi pseudominoritæ omnes, sive fuerint Ordinis Franciscani apostatæ et perduelles, sive ex profana multitudine ad eos se contulerint, eosdem penitus errores tenuere: quippe nonnulli etiam reperti, ut plangit Alvarus Pelagius [1], qui Beguardorum impuritatem sectati sunt : « Multi, inquit, sæculares et fratres Minores pro isto carnali spiritu libertatis per inquisitoris hæreticæ pravitatis incarcerati fuerunt ». Et infra : « Tales valde spirituales videbantur, in lucis Angelum transformati ». Ut vero Fraticellorum turbam alii auxerint, vel novam conflarint, qui posteriores Pontificum Constitutiones impugnarunt duce apostata Michaele Cæsenate, dicetur inferius.

Ex Pontificiis quoque litteris constat, plures hoc tempore solo cultu externo Franciscanam sanctitatem professos, re autem vera hæresi infectos fuisse, et improborum dogmatum virus simplicibus populis afflasse : eaque de causa ejusmodi hypocritas omnibus privilegiis, sacro S. Francisci sodalitio ab Apostolica Sede concessis, a Joanne papa exutos; illorumque antesignanum extitisse Joannem Barraut, in quem ac socios Michael ejusdem Ordinis, fidei censor, legum severitatem distringere jussus est [2] : « Sic, inquit, efficaciter et solerter juxta statuta canonica procedere studeas, quod per tuæ sollicitudinis circumspectam prudentiam dicti Ordinis sacra plantatio, exterminatis vulpeculis quæ illum venenosis morsibus demoliri præsumunt, fructus afferat Catholicæ puritatis ». Præterea sanxit Pontifex [1], ut hæretici et Apostatæ a religione Catholica ad Judaicam superstitionem deficientes, qui ad templa perfugerent, fidei censoribus dederentur.

62. *Arnaldi e Villanova errores damnati.* — Hoc anno cum libri Arnaldi e Villanova variis contaminati erroribus, quos sparserat, vulgi manibus tererentur, a Joanne Longerio fidei censore et præposito Tarraconensi, Ecclesia illa suo tum pastore orbata, habitis doctorum cœtibus, damnatæ hæreses, ex ejus nefariis scriptis decerptæ : « Quod natura humana a Deo assumpta est æqualis Deo in omnibus bonis suis, et quod tam alta sit humanitas in Christo, quantum deitas; et tantum possit. Quod quam cito anima Christi fuit unita divinitati, statim ipsa anima scivit omnia, quæ Deus scit : quia alias, ut dicebat, non fuisset cum ea una persona, præcipue, quia scire est circumstantia pertinens ad suppositum individuale, et non ad naturam. Quod in sacrificio missæ non laudatur Deus opere, sed solum ore ». Proscripti alii ejus errores, quod nimirum universi Ecclesiæ ordines a Christi fide et a charitate defecissent, quod monachi a salutis via aberrarent, quod eleemosyna sacrificio altaris esset præstantior, quod sacra pro mortuis peragenda non essent, nec instituenda sacerdotia; quod mundus an. MCCCXXXV. desiturus foret : quæ accurate Aymericus [2] percenset.

[1] Alvar. Pelag. de planct. Eccl. l. II. c. 52. in Beguar. errore. — [2] Jo. an. 3. p. 1. Ep. cur. CXLII.

[1] Bullar. in Joann. XXII. Const. 1. — [2] Aymer. 2. direct. inq. q. XI.

JOANNIS XXII ANNUS 3. — CHRISTI 1318.

1. *Tartarorum imperatorem litteris adhortatoriis adit Pontifex.* — Condita est in Perside anno Christianæ salutis millesimo trecentesimo decimo octavo, Indictione prima, archiepiscopalis sedes Soltaniensis, missique plures antistites et Evangelii præcones religiosi viri ad gentes pro fide latius proferenda : instructi sacris ritibus Armeni, et Tartari ad Dei cultum provocati. Imperabat Tartaris Usbec, qui erga Christianos regiam benevolentiam explicuerat adeo, ut sub illius auspiciis religio felicissime efflloresceret; cum nonnulli viri impii, diabolico instinctu concitati, ad progressus Evangelii disturbandos barbarorum auribus afflarunt, campanas, quæ ad divina peragenda et congregandum ad sacras conciones populum pulsabantur, triste aliquod Tartaris omen portendere.

Quibus susurris in media barbarie simplex imperator subornatus, edicto pulsari illas vetuit. Vertebatur ea res in religionis nostræ dedecus, neque ita facile neophyti, ut pietate excolerentur, poterant convocari : de qua re certior factus Pontifex, ad Tartarorum imperatorem, ut ejusmodi edictum rescinderet, tum ad Christi fidem non parum, ut præ se ferebat, in eam propensum pelliceret, hasce litteras dedit[1].

2. « Magnifico viro Usbec, imperatori Tartarorum illustri, divinæ inspirationis gratiam in præsenti et fruitionis æternæ gloriam in futuro.

« Lætanter audivimus, quod tu, non absque speciali motione divina, ob reverentiam Christi Jesu Domini Salvatoris, religionis Christianæ cultores, infra imperii tui terminos constitutos, benigno favore prosequeris et pertractas : hoc in te per te agente illo, qui pro sua voluntate bona in nobis velle ac perficere operatur ; quique vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem pertingere veritatis. Nos igitur qui principis Apostolorum Petri, quem Christus cœlum ascendens in terris suum vicarium dereliquit, regni cœlestis traditis sibi clavibus, per quas ipse suique successores potestatem aperiendi omnibus et claudendi ejusdem regni januam obtinerent, successores sumus, sola Dei patientia non nostris meritis constitutis, animas Deo lucrifacere super omnia cupientes, et errantes in viam veritatis reducere ; ut ipsum agnoscant Deum vivum et verum omnium conditorem, qui de tenebris nos vocavit, atque utinam te ac tibi subjectos populos vocare dignetur in admirabile lumen suum, magnitudinem tuam rogamus et hortamur attentius, et per illius misericordiam obsecramus, qui te ad suam fecit imaginem se capacem : qui mortis et inferni claves obtinens, cui claudit, nemo aperit, et cui aperit, nemo claudit ; quatenus prudenter considerans, quod vita nostra vapor ad modicum parens esse dignoscitur, quodque dies nostri transeunt velut umbra ; saluberrimam fidei Catholicæ veritatem, quam sacrosancta Romana servat, prædicat et docet Ecclesia, sine qua creatori Deo est impossibile complacere, reverenter amplectens cum subjectis tibi populis per sacratam ac sacrantem undam Baptismatis, per quam, ut filii simus Dei, accipimus potestatem, spiritualiter regenereris in Christo : ut sic ab ipso regni cælestis coronam incorruptibilem una cum ipsis populis consequi merearis.

3. « Verum quia ipse Christus, qui est veritas, favores et bona, quæ suis exhibentur cultoribus, personæ suæ exclamat et reputat esse facta ; celsitudinem tuam in Domino deprecamur, quatenus ad Christianæ fidei professores, qui dominationis tuæ terram inhabitant, et maxime qui prædicant inibi verbum Dei, sic tuæ benignitatis affectu continues, ipsos operosis favoribus prosequendo, quod tuæ protecti defensionis clypeo, cujusquam offensionis molimina non formident ; quin potius assidue securitatis dulcedine valeant gloriari.

« Cæterum cum, prout accepimus, ob divini reverentiam nominis Christianos prædictos campanas, ad quarum pulsationem ad divina convenire possent officia, dudum per aliquod temporis spatium habere, ac pulsare libere permisisses, quamvis postmodum inimicorum Christi, qui quantum possunt licet supervacue, non desinunt suæ iniquitatis jacula jacere contra ipsum, fraudulenta seductus instantia campanas pulsandi prædictas eis interdicti fecisti a tribus annis proximo præteritis facultatem ; rogamus denuo ut suggestiones hujusmodi, quæ de ipsorum sentina venenosa procedant, omnino despiciens, Christi cultores eosdem præfatas habere ac pulsare campanas, pro divini honore nominis, permittas sine difficultate aliqua et concedas. Speramus enim in Domino, quod ex hoc tibi vitæ præsentis augmenta provenient, nostrique Redemptoris immensa benignitas, qui nunquam irremuneratum bonum aliquod prætermittit, ad sui nominis gloriam agnoscendam oculos tuæ mentis facilius suæ lucis splendoribus illustrabit. Dat. Avinione V kal. April. anno secundo ».

4. *Sedes patriarchalis Soltaniensis excitata in Perside.* — Diffuderat se non modo in Cambaliensi urbe imperiali, aliisque Scythiæ Asiaticæ oris religio ; verum in Perside etiam et Indiis : id vero Christi vicarium impulit, ut Soltaniensem sedem patriarchalem in Perside excitaret quæ fidelibus Tartarorum imperatori Persidis principi, Chaydo et Doha atque Indiarum et Æthiopiæ regibus obnoxiis præesset ; illique Francum Perusinum Ordinis Prædicatorum præficeret, ac laborum et gloriæ socios suffraganeos sex episcopos ex eodem sacro Ordine adjungeret[1].

« Joannes, etc. dilecto filio fratri Franco Perusino, Ordinis fratrum Prædicatorum, electo Soltaniensi.

« Pridem gratis relatibus intellecto, quod in partibus Persidis et terris aliis circumpositis, sub magni imperatoris Tartarorum Persidis imperio constitutis, venusta fidelium et novella plantatio, quam inibi plantasse dignoscitur misericordia Conditoris, regenerata unda Baptismatis, nomen veneratur Altissimi, et inspiciens lucem magnam, extollit laudibus nostri præconia Redemptoris, ingentem suscepimus in corde lætitiam ; votis ferventibus affectantes, ut viros, virtutis, honoris et gratiæ titulo refulgentes, ad cultum novellæ vineæ veræ vitis tanquam cultores industrios et operarios opportunos, quorum curiosa cultura ejusdem vineæ palmites in illarum partium latitudinem usque ad extremos orbis terminos, Deo auxiliante, succrescant, per opportunæ sollicitudinis et diligentiæ studium poneremus. Propter quod villam Soltaniensem in eisdem partibus et

[1] An. 2. p. 1. Ep. cur. XL.

[1] An. 2. p. 1. Ep. LXIII et post eand. Ep.

dominio constitutam, inter alias villas dictarum partium, prout fide dignorum habet assertio, insignem, nobilem et famosam, ac habentem populum copiosum, ac fratrum nostrorum consilio, et Apostolicæ plenitudine potestatis, in civitatem metropolitanam duximus erigendam : ac ad personam tuam, evangelizantem in illis partibus verbum Dei, de cujus sanctitate vitæ, litterarum scientia, et aliis copiosis virtutum meritis magna nobis et eisdem fratribus fide digna testimonia sunt relata, oculos dirigentes, te Ordinis Prædicatorum professorem de ipsorum fratrum consilio, et dictæ potestatis plenitudine, Ecclesiæ dictæ civitatis in archiepiscopum præfecimus et pastorem ; curam et administrationem et sollicitudinem animarum omnium existentium in eisdem partibus, quæ subduntur præfati imperatoris, necnon Chaydo et Æthiopiæ ac Indiæ regum seu principum dominiis, tibi plenarie committentes; tibique exercendi omnia, quæ ad jura archiepiscopalia spectare noscuntur, secundum quod est sacris canonibus diffinitum, concedentes plenam et liberam potestatem, prout hæc et alia in nostris super hoc confectis litteris plenius continentur.

5. « Volentes igitur ut Catholicæ fidei veritas semper de bono in melius, auctore Domino, in illarum partium latitudine expulsis tenebris elucescat, sex de fratribus dicti Ordinis, videlicet Geraldum Caluensem, Guillelmum Adæ, Bartholomæum de Podio, Bernardum de Placentia, Bernardum Moreti et Bartholomæum Abagati, in lege Domini eruditos, vita et religione præclaros, et multarum virtutum titulis commendatos, de dictorum fratrum consilio et ejusdem plenitudine potestatis assumpsimus et præfecimus in episcopos et pastores ipsosque in adjutorium commissæ tibi sollicitudinis pro majori animarum salute in præfatis partibus duximus deputandos, etc. Datum Avinione kal. Maii anno secundo ». Imposuit eidem Soltaniensi archiepiscopo provinciam, ut si pluribus episcopis ad proferendos Evangelii limites opus esset, ipsos, excitis duobus Catholicis antistitibus, sacris pontificalibus initiaret auctoritate Apostolica : quos cum e vivis excedere contigisset, ut Prædicatorum sodalitia earum partium Ecclesiarum curam gererent, constituit. Quo vero archiepiscopalis muneris numeros omnes Soltaniensis ipse impleret, Pontifex pallium suffraganeis transmisit [1], ut post consecrationem in Perside conferendam, ei traderent.

6. Extant in Pontificio regesto hujusmodi litteræ Guillelmo Adæ episcopo Soltaniensis Ecclesiæ suffraganeo, ac Joanni e Florentia Dominicanæ familiæ alumno datæ [2], quos pallium episcopo, cujus partium erat Soltaniensem archiepiscopum sacris pontificalibus initiare, consignare jussit, ut ipsum in Romani Pontificis verba solemni sacramento adactum, eo ornaret ; adjecitque ut electus sacramenti formam conceptis verbis descriptam in suis ad Sedem Apostolicam litteris insereret, chirographoque suo muniret : illa vero a Pontifice transmissa est in litteris ad suffraganeos datis [1], quibus significavit, se electi laboribus ac periculis, quæ subeunda essent, pepercisse, si ex antiquo Romanæ Ecclesiæ more ad consecrationem obtinendam metropolitanus se ad Apostolicam Sedem non conferret : in sacramenti tamen forma veniendi singulis sex annis, atque ad Synodos cum vocatus esset, accedendi legem indixit. Quibus porro diebus pallio utendum esset in aliis ad eumdem Francum litteris præscripsit [2] : « Cupientes, inquit, prædictam Soltaniensem Ecclesiam, ad quam velut opus manuum nostrarum intenta mente afficimur, cujusque exaltationem desideramus ex animo, honoribus gratiosis attollere ; tibi et successoribus tuis archiepiscopis Soltaniensibus, qui pro tempore fuerint, in Nativitatis et duobus diebus sequentibus, Circumcisionis, Epiphaniæ, Resurrectionis et duobus diebus sequentibus, et Ascensionis, et Pentecostes, et in quatuor B. Mariæ; Nativitatis B. Joannis Baptistæ, Apostolorum Petri et Pauli, et Omnium Sanctorum, Ramis Palmarum, commemoratione Omnium Sanctorum, B. Laurentii martyris, B. Georgii, B. Gregorii, B. Augustini, B. Dominici, et in principalis ipsius Ecclesiæ festivitatibus, ac in dedicationibus Ecclesiarum, consecrationibus episcoporum, in ordinationibus clericorum, in abbatum ac abbatissarum et monialium benedictionibus, necnon et in die consecrationis tuæ, ipsique successores infra dictam Ecclesiam et totam provinciam Soltaniensem pallio de corpora B. Petri sumpto, quod tibi et iisdem successoribus per certos nuntios ad partes ipsas transmittimus, uti licite valeatis, auctoritate præsentium indulgemus, etc. Dat. Avinione kal. Aug. anno secundo ».

7. *Evangelici præcones ad gentes missi.* — Nec ad Tartaros modo Pontifex præcones Evangelicos ex Ordine Prædicatorum; verum etiam ad alias nationes, toto orbe diffusas, veterique superstitione aut schismatis et hæresis erroribus imbutas, collustrandas divina luce transmisit; quos ad excolendam vineam Domini instruxit auctoritate subjectis litteris [3], accenditque sacro proferendi Evangelii ardore?

« Joannes, etc. dilectis filiis fratribus Ordinis Prædicatorum in terris Saracenorum, paganorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorum, Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Ruthenorum, Jacobitarum, Nubianorum, Nestorianorum, Georgianorum, Armenorum, ndorum, Mocolitarum, aliarumque non credentium nationum partium proficiscentibus Orientis et Aquilonis, seu quarumcumque aliarum.

[1] An. 2, p. 2. Ep. com. MDCCXLIV. — [2] Reg. post eamd. Ep.

[1] An. 2, p. 2. Ep. com. MDCCXLVI. — [2] Ibid. Ep. MDCCXLV. — [3] Ibid. Ep. cur. LXII.

« Gratias agimus gratiarum omnium largitori, qui duritie cordium infidelium, in nonnullis locis Aquilonarium et Orientalium partium consistentium, tanquam terræ vastæ solitudinis, et imbre divinæ gratiæ indigenti, imbrem compluit pluviæ baptismalis, et per ministerium vestrum et aliorum religiosorum terram illam vomere sanctæ prædicationis excoluit, semenque verbi Dei cœlestis agricola seminavit, quod feliciter in segetem pullulat, ita quod regiones illæ messem multam ostendunt : quæ quidem, dante Domino incrementum, plures requirit operarios, ut conquisita jam messis Dominica inferatur in horrea; et aliorum terra, quam imber cœlestis gratiæ non infudit, vestris meritis de vena superioris irrigui madefacta, capiat verbum Dei, reddatur apta colentibus; ut tandem, in ipsa divini verbi semine seminato, in fœcundam segetem pullulet, seges uberem fœcundetur in messem, ut crescente vestro et aliorum operariorum ministerio spiritualis consortii sacris horreis cumuletur.

« Ad continuandum igitur in partibus illis salutis eulogium Evangelicæ veritatis, tubam universitati non credentium intonandam, sacris quoque olivæ ramis fidei Christianæ Aquilonaris et Orientalis infructiferi oleastri germina inserenda, ut fiat Christianæ gratiæ latitudo, seque per partes totius orbis extendat; vos hortandos duximus ac etiam excitandos, vobis in remissionem peccaminum injungentes, ut tanquam fideles ministri satoris æterni seratis semen gratiæ in agrum sterilem non credentium animarum, neophytorum et nutantium animos confirmetis in fide, corda fidelium confortetis in luce sermonis et rectitudine operis, propositum vobis iter sine quorumlibet offensione curatis.

« Ut autem ministerium vestrum eo plenius prosperetur, quo majori fueritis auctoritate suffulti; vobis Apostolica auctoritate concedimus, ut in terris illarum partium, quæ adhuc Sedis Apostolicæ magisterio non intendunt, proponere verbum Dei; et constitutis ibidem, non obstante si aliqui fuerint majori excommunicatione ligati, in verbo, officio, cibo ac in aliis honestis et licitis communicare secure; ipsosque seu alios, quos converti ad unitatem Christianæ fidei affectamus, recipere, baptizare et aggregare ovili fidelium valeatis : ut per regenerationis gratiam de longinquo ad suum revertentes auctorem, liberi efficiantur ex servis, de extraneis provehantur in filios, ex corruptibili carne nati ex Dei spiritu renascantur; et obtineant per gratiam, quod non obtinent per naturam, etc. Datum Avinione kal. Maii anno secundo ».

8. *Redintegrata Armenorum cum Romana Ecclesia conjunctio, ad quos litteræ Apostolicæ doctrinales et parænelicæ.* — Desudatum est[1] adeo strenue ab iis, qui antea in Armeniam missi erant ad discutiendas errorum tenebras, quibus ii populi erant offusi, ut Armeni ad Romanæ Ecclesiæ gremium fuerint revocati. Quam quidem redintegratam cum Romana Ecclesia Armenorum conjunctionem, Pontificiæ ad Ossinium regem litteræ docent[1] : quibus ipsius oratores perhumaniter se excepisse significat, comperisseque Jacobum Cabanensem in omnibus fidei articulis Latino dogmati consentientem, excepto eo capite, quod sacramentum Confirmationis apud Armenos confertur a puro sacerdote, ab eodemque oleum, quo infirmi inungerentur, consecratur : demum illi servatæ hactenus a Romana Ecclesia fidei formulam tradidisse.

« Joannes etc. Ossinio regi Armeniæ illustri.

« Fili charissime, venerabili fratre nostro Jacobo episcopo Cabanensi, et dilectis filiis nobilibus viris Stephano et Girardo militibus, ac Gregorio Trucimano ambassatoribus tuis et nuntiis a tua magnificentia pro arduis regni tui negotiis ad nos missis, nuper in curia nostra præsentibus, nostro per nonnullos fuit instillatum auditui, quod Armeni, Christiani nominis titulo insigniti, a Romana Ecclesia matre tua, quæ caput est et magistra circa dogmata Catholicæ fidei et ritus Ecclesiasticos in aliquibus discrepabant. Propter quod nos, licet ad id facile nostræ non inclinaret credulitatis assensus; de tua tamen et tuorum salute solliciti, et ne tuam et illorum innocentiam cujusvis obloquii murmur obrueret, aut tui nominis gloriam impositio falsa mendaciter obumbraret; prædictos ambassatores tuos et nuntios ad nostram fecimus seorsum in camera convocari præsentiam, et adhibito per interpretem Gregorio memorato non in velamentis ænigmatum, sed in verbis explicitis et aptis recensuimus, ut infra describitur, professionem fidei quam tenemus, et ritus Ecclesiasticos, quos servamus. Quam utique fidem præfatus episcopus, super hoc interrogatus a nobis, non sub involucro aut verborum ambagibus, sed clare ac pure fuit professus ibidem, idque te ac tuos asseruit corde firmiter credere, et ore simpliciter confiteri, quod tenet et docet Romana mater Ecclesia in hac parte.

9. « Porro circa Ecclesiasticorum observantiam rituum, in hoc tantum non quidem ex contemptu, sed ex quadam ignorantia et simplicitate Armenos discrepare subjunxit a nobis, quod eorum simplices sacerdotes Confirmationis conferunt sacramentum, quod apud nos soli conferre debent episcopi per manus impositionem, in fronte chrismando renatos. Ipsi etiam sacerdotes oleum, quod infirmorum dicitur, consecrant pro sacramento Unctionis-Extremæ; cum tamen id apud nos ad episcopos solos spectet. Cæterum ne in his tuæ ac tuorum sinceritatis extollenda præconia celarentur, voluimus quod ad Dei laudem et gloriam, tuæque sublimitatis extollentiam atque decus,

[1] Leand. l. III. Mich. Pius l. 1. de viris ill. Præd.

[1] Vom. 1. Ep. secr. DCCLXXXI.

idem episcopus in nostra et fratrum nostrorum præsentia præmissa omnia recenseret; quod et fecit prudenter et provide : dictamque nihilominus professionem a se factam nobis dedit in scriptis, ut in futurum conservaretur rei gestæ memoria, et ipsorum recens notitia posteris se offerret. Ut autem ipsius sinceritas et veritas fidei quam prædicta tenet Ecclesia, quamque nos firmiter credimus et simpliciter confitemur, et quam etiam prædictus episcopus patenter confessus est, asserens ipsum, ut Romana docet Ecclesia, te credere firmiter et tenere, fiat tam tibi, quam tuis omnibus manifesta; eam per præsentes plene proponimus, et exponimus evidenter.

10. « Credimus etenim sanctam Trinitatem Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unum Deum omnipotentem, totamque deitatem coessentialem, consubstantialem, coæternam et coomnipotentem, unius voluntatis, potestatis et majestatis : Creatorem omnium creaturarum, a quo omnia, et per quem omnia, in quo omnia quæ sunt in cœlo et in terra, visibilia et invisibilia, corporalia et spiritualia. Credimus singulam quamque in sancta Trinitate personam unum verum Deum et perfectum.

« Credimus ipsum Filium Dei, Verbum Dei æternaliter natum de Patre, consubstantialem, coomnipotentem, et æqualem per omnia Patri in divinitate, temporaliter natum de Spiritu sancto ex Maria semper virgine cum anima rationali, duas habentem nativitates, unam ex Patre æternam, alteram ex matre temporalem : Deum verum et hominem verum, proprium in utraque natura, atque perfectum, non adoptivum neque phantasmaticum, sed unum et unicum Filium Dei in duabus et ex duabus, divina scilicet et humana, naturis; sed in unius personæ singularitate impassibilem et immortalem divinitate : sed in humanitate pro nobis et salute nostra passum vera carnis passione, mortuum et sepultum, et descendisse ad inferos, ac tertia die resurrexisse a mortuis vera carnis resurrectione : die quadragesimo post resurrectionem cum carne in qua resurrexit, et anima ascendisse in cœlum, et sedere ad dexteram Patris, inde venturum judicare vivos et mortuos, et redditurum unicuique secundum opera sua, sive bona fuerint sive mala.

« Credimus etiam Spiritum sanctum, plenum et perfectum verumque Deum, ex Patre et Filio procedentem, coæqualem et coessentialem et coomnipotentem et coæternum per omnia Patri et Filio.

« Credimus hanc sanctam Trinitatem non tres Deos, sed unum Deum omnipotentem, æternum, invisibilem et incommutabilem. Credimus sanctam Catholicam et Apostolicam unam esse veram Ecclesiam, in qua unum datur Baptisma, et vera omnium remissio peccatorum. Credimus etiam veram resurrectionem ejusdem carnis, quam nunc gestamus, et vitam æternam. Credimus etiam novi et veteris Testamenti, Legis, ac Prophetarum et Apostolorum unum esse auctorem Deum ac Dominum omnipotentem. Hæc est vera fides Catholica, et hanc super dictis articulis tenet et prædicat sacrosancta Rom. Ecclesia.

« Sed et propter diversos errores, a quibusdam ex ignorantia et ab aliis ex malitia introductos, dicit et prædicat eos, qui post Baptismum in peccata labuntur, non rebaptizandos; sed per veram pœnitentiam suorum posse consequi veniam peccatorum. Quod si vere pœnitentes in charitate decesserint, antequam dignæ pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint et omissis, eorum animas pœnis purgatorii post mortem purgari; et ad pœnas hujusmodi relevandas prodesse eis fidelium vivorum suffragia, missarum scilicet sacrificia, orationes et eleemosynas, et alia pietatis officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverint secundum Ecclesiæ instituta. Illorum igitur animas, qui post sacrum Baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quæ post peccati contractam maculam, vel in suis manentes corporibus vel eisdem exutæ, prout superius dictum est, sunt purgatæ, in cœlum mox recipi : illorum autem animas, qui in mortali peccato, vel cum solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas, eadem sancta Romana Ecclesia credit et firmiter asseverat : et quod nihilominus in die judicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt, reddituri de factis propriis rationem.

« Tenet etiam et docet eadem Romana Ecclesia, septem esse Ecclesiastica sacramenta. Unum scilicet Baptisma, de quo dictum est supra. Aliud est sacramentum Confirmationis, quod per manus impositionem episcopi conferunt, chrismando renatos. Aliud est Pœnitentia. Aliud est Eucharistia. Aliud est sacramentum Ordinis. Aliud est Matrimonium. Aliud est Extrema-Unctio, quæ secundum doctrinam B. Jacobi infirmantibus exhibetur. Sacramentum Eucharistiæ ex azymo conficit eadem Romana Ecclesia, tenens et docens, quod in ipso sacramento panis vere transubstantiatur in corpus et vinum in sanguinem Domini nostri Jesu Christi. De matrimonio tenet, quod nec unus vir simul plures uxores, nec una mulier simul habere permittitur plures viros : soluta vero lege matrimonii per mortem alterutrius conjugum, secundas et tertias et deinceps nuptias successive licitas esse dicit, si impedimentum canonicum ex causa alia non obsistat.

« Hæc est, fili, purissima, certissima, et solidissima orthodoxæ fidei et ritus Ecclesiastici veritas, Evangelicæ doctrinæ consona, a sanctis tradita Patribus, et Romanorum Pontificum in suis Synodis diffinitione firmata. Quod itaque ad hanc fidei veritatem zelo devotionis afficeris, quod ipsam devotus amplecteris, quod claræ memoriæ regis inclyti patris tui laudabilia imitando vesti-

gia, ad ejus unitatem et observantiam cunctos sibi subditos exemplo laudandæ imitationis inducis, sciens cum Apostolo, quod sicut unus est Deus, unumque Baptisma, sic cunctorum debet esse fidelium una fides ; cedit evidenter ad animarum salutem et tui nominis gloriam et insuper ad tui stabilimentum principatus accedit. Quid enim puriori luce relucet in principe, quam fidei rectæ sinceritas et vera religio, quæ cum in luminis et vitæ dirigantur actorem, tenebras respuunt, nesciunt subjacere defectui, nec verentur occasum ?

« Hæc profecto cunctis audientibus, qui spiritu Dei aguntur, gaudii et exultationis in Domino materiam subministrant : hæc Catholicos rei conscios in jubilum animos excitant. Sed cor nostrum lætitia eo indubie profusiori respergunt, quo celsitudinem tuam potiori charitate prosequimur, et ex officii debito ac paternæ charitatis inducto ad tuam tuorumque salutem ferventius anhelamus. Tu quoque, amantissime fili, ex iis habes unde Domino Deo tuo in vocem exultationis et confessionis erumpas, exultes in eo, et fatearis humiliter tibi et tuis de immenso ipsius dono concessum inter perfidas nationes veræ fidei agnoscere veritatem, illamque devotis affectibus confiteri. Persta igitur, nosti enim quod perseverantiæ palma debetur : cumque præcepto legis cauda hostiæ in sacrificio jubeatur offerri, ille bene immolat, qui sacrificium boni operis usque ad finem perducit debitæ actionis.

11. « Ne vero circa sacramenta, vel ritus Ecclesiasticos inter nos et te ac tuos reliquiæ dissonantiæ qualiscumque supersint, quæ tuis et illorum honori derogent et saluti ; excellentiam tuam instanter requirimus et rogamus, obsecrantes eam per illum, cujus perfecta sunt opera, et quem tu creatura illius in tam placidi consummatione boni pro viribus imitari teneris, quatenus efficacem pro posse des opem et operam, quod totus clerus et populus regni tui ritum ipsius Romanæ Ecclesiæ circa sacramenta Confirmationis et Extremæ-Unctionis observent : ut videlicet sacramentum ipsum Confirmationis, quod non legitur neque scitur ab Apostolorum tempore ab aliis quam ab ipsis fuisse peractum ; quin potius in eorum actibus scribitur, quod ad confirmandum baptizatos in nomine Domini Jesu Christi Petrus et Joannes in Samariam de Hierosolymis transmissi fuerunt ; quod utique sacramentum post tempus illorum fuit solis pontificibus in eorumdem Apostolorum locum succedentibus reservatum, nulli alii quam episcopi exhibere, nec aliqui ab aliis quam ab episcopis suscipere quoquo modo præsumant. Licet namque sacramentum ipsum non sit a fidelibus contemnendum, tutius tamen est illud sine periculo, quod necessitatem non habet, omittere quam si ab iis, a quibus illud conferri non licet, ex temeritate, quæ lege damnatur, non sine gravi periculo inaniter conferatur, cum umbra quædam ostendatur, in opere, veritas autem non subeat in effectu ». Præcepisse quoque Innocentium [1] III, Gregorium [2] IX et Innocentium [3] IV, ne Confirmationis sacramentum ab initialis tantum sacerdotio conferretur, vidimus ; cum ad id rite conferendum episcopalis dignitas desideretur in conferente, ex potestate scilicet ordinaria : nam extraordinaria posse sacerdotem, si ea auctoritate a summo Ecclesiæ antistite instructus fuerit, sacramentum illud conferre ex sancti Gregorii exemplo ostensum est [4]. Pergunt Apostolicæ litteræ :

« Efficias etiam, quantum in te fuerit et procures, quod nullus deinceps nisi episcopus oleum sanctificet infirmorum, cum ut præfertur, ad solos spectet episcopos ipsius olei materiam consecrare ad inungendum infirmos. Si nempe, ut præmittitur, in fide fundati stabiles et immobiles in illa permanseritis tu et tui ; si præfato ritui nostro vos conformare curabitis, ne dum opinionis vestræ custodes esse ac de bono nomine habere dicemini, sed et retributionis præmia, non sine laudis humanæ præconio et Apostolici favoris augmento.

« Nec omittimus, quod ipsa sacrosancta Romana Ecclesia, summum et plenum primatum et principatum super universam Catholicam Ecclesiam obtinens (quem se ab ipso Domino in B. Petro Apostolorum principe, seu vertice, cujus Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse veraciter et humiliter recognoscit) sicut præ cæteris tenetur fidei veritatem defendere, sic, et si quæ de fide subortæ fuerint quæstiones, suo debet judicio diffinire : ad quem potest gravatus quilibet in negotiis ad forum Ecclesiasticum pertinentibus appellare : sed et in omnibus causis, ad examen Ecclesiasticum spectantibus, ad ipsius potest recurri judicium : et eidem omnes Ecclesiæ sunt subjectæ, ipsarumque prælati et obedientiam et reverentiam sibi debent ; apud quam sic potestatis plenitudo consistit, quod Ecclesias cæteras ad sollicitudinis partem admittit : quarum multas, et patriarchales præcipue, diversis privilegiis eadem Romana Ecclesia honoravit, sua tamen prærogativa tam in generalibus Conciliis quam in quibuscumque aliis semper salva, etc. » Subjicit episcopum Cabanensem his omnibus assensisse, ex quo se ad maximas Deo gratias agendas, qui Armenos suæ ita veræ fidei luce collustravit, ut circumjacentium nationum erroribus non involvantur, excitatum ait : certissima vero ipsum ac suos, si in ea fide ac Romanæ Ecclesiæ conjunctione constantes persliterint, apud Deum præmia manere. « Dat. III kal. Maii ». Datæ sunt eodem argumento ad catholicum Armenorum cæterosque præsules ipsius auctoritati obnoxios litteræ [5], in quibus

[1] Annal. tom. XIV. an. Chr. 1199. num. 63. — [2] An. 1231. num. 29 et 30. — [3] An. 1254. num. 7. — [4] An. 1231. num. 30. — [5] Ep. DCCLXXVII.

præfatus, quantum Christus mutuam inter suos amicorum conjunctionem commendarit, subjicit oratorem Ossinii regis episcopum Cabanensem professum esse fidei Catholicæ, quam Romana colit Ecclesia, formulam, quæ iisdem sententiis ac verbis concepta est atque illa, quam Ossinio transmissam vidimus usque ad ea verba « ex causa alia non obsistat »; quibus alia de primatu annectit : « Nec omittimus », usque « semper salva »; tum hæc adjungit :

12. « Quæ omnia et singula præfatus episcopus in nostra et fratrum præsentia prædictorum spontanee recognoscens et reverenter acceptans, vos et totum clerum et populum, antedictos eadem recognitione et acceptatione devote persistere affirmavit. Super quibus omnibus gaudemus in illo, qui mirabiliter ab æternis præferens lumina montibus, et cunctos in hunc mundum venientes illuminans, vestras et ipsorum cleri et populi mentes in prædictis veræ lucis radio illustravit : illi vitulum labiorum exsolvimus, qui vos et eos in his tanta prosecutus est gratia, tanto prævehit beneficio, ut inter habitantes in regione umbræ mortis lux devotionis vestræ sic aperte claresceret, et velut lilium inter spinas salubriter emicaret. Hæc profecto Catholicos rei conscios in jubilum animos excitant : hæc cunctis audientibus, qui spiritu Dei aguntur, gaudii et exultationis in Domino materiam subministrant. Sed et vos, fratres, cæterique prælati regni prædicti specialiter habetis ex istis, unde in vocem exultationis et confessionis erumpatis Domino Deo vestro, exultetis in eo, et humiliter fateamini, prædictis clero et populo regimini vestro commissis, de immenso ipsius dono concessum inter perfidas nationes veræ fides agnoscere veritatem, illamque devotis affatibus confiteri

« Quia igitur spiritualis ille citharædus testatur in Psalmis, bonum pariter et jucundum existere fratres in unum, et unius moris in domo Domini habitare, ut demum in illa tribus Domini lætantes introeant; fraternitatem vestram monemus et hortamur attente, obsecrantes in Domino Jesu Christo, vobisque per Apostolica scripta mandantes, quatenus cogitatione recogitantes intenta, quod ad hoc prælatos Dominus in Ecclesia sua præfici voluit, ut exerceant in ea quæ soliti sint pastores; ad hoc in vineam suam illos operarios introduxit, ut suæ culturæ studio uberior illa constituatur in fructu; ad hoc illos in specula statuit, ut aliis lumine veritatis ostendant, nedum in fidei confessione prædictæ, et recognitione primatus Romanæ Ecclesiæ ac Ecclesiasticorum observantia rituum inconcussa soliditate sedulo persistatis, sed et in eorum immobili persistentia, subditos videlicet clerum et populum confirmetis, ut eis jugiter in confessione divini nominis adunatis, una sit fides mentium et pietas actionum, etc. Datum II kal. Maii ».

13. Nec Armeni modo, qui in Cilicia atque Armenia agebant, Romanæ Ecclesiæ dogma sunt amplexi : verum alii etiam, qui a Saracenis suis pulsi sedibus in Taurica Chersoneso agebant, Caphensi episcopo Latino Romanæ Ecclesiæ nomine obsequium devovere : quibus id Pontifex gratulatus est, ipsosque instruxit, ut in divinis mysteriis substantia panis et vini integris speciebus cum Christi corpore et sanguine commutaretur, et vino consecrando aqua modica affundenda esset ac divina ea re adumbrata mysteria aperuit [1].

« Venerabili fratri archiepiscopo Armenorum, et dilectis filiis presbyteris per Caphensem diœcesim constitutis.

« Exultavit cor nostrum in Domino, multaque perfudit lætitia mentem nostram, noviter intellecto, quod lucis Creator omnipotens, vobiscum virtutem faciens, mentes vestras veræ lucis radiis illustravit : dum Catholicam fidem, quam veraciter tenet, fideliter docet et prædicat sacrosancta Romana mater Ecclesia, promisistis, juramento præstito, inviolabiliter observare; venerabili fratri nostro Hieronymo episcopo Caphensi Romani Pontificis et ipsius Ecclesiæ nomine obedientiam et reverentiam exhibentes humiliter et firmiter promittentes. Propter quod sinceris desideramus affectibus, et instantia multæ sollicitudinis excitamur, ut ejusdem Ecclesiæ salutifera documenta servantes, ejus observantias servetis fideliter, et præsertim in altaris ineffabili ac potissimo sacramento. Quanquam enim in sacramentis cæteris et per ipsa gratia conferatur sanctificans, in hoc tamen sacramento transubstantiatis pane in Christi corpus, et vino in sanguinem, sub speciebus utriusque, quæ remanent, continetur vere sacramentaliter totus Christus. Itaque nosse vos volumus nec latere, quod aquam misceri vino in salutaris calice tenet sancta Romana Ecclesia, prædicat, præcipit et observat; non falsis ad hoc fictionibus circumventa, sed divinis edocta verbis, et rationibus validis sancto afflante Spiritu, per quem gubernatur et regitur, communita. Hunc namque servando ritum, hoc sacramentum celebrans, Christo ipsum statuenti veraciter se conformat. Non enim credendus est Christus ipse, qui temperantiæ summæ cunctis se præbuit in exemplum, in die Cœnæ, qua hoc sacramentum instituit, vino puro, sed lymphato potius usus esse; Salomone prædicente in Christi persona discipulis pro hac die : *Venite, comedite panem meum; et bibite vinum, quod miscui vobis.*

« Vino etiam in hoc sacro mysterio aquam miscens, expresse commemorat mortem Christi, de cujus latere in cruce dormientis dira perfosso lancea non solum sanguis, sed cum ipso pariter aqua fluxit, Evangelista dicente Joanne, quod unus militum lancea latus ejus aperuit, et continue exivit sanguis et aqua. Apostolus etiam Paulus verba Christi de hac commemoratione recitans,

[1] An. 2. p 1. Ep. cur. XXXVI.

dicit : Hoc facite in meam commemorationem : quotiescumque enim manducabitis panem hunc et calicem biberitis, mortem Domini annuntiabitis. Denique cum aqua vino apponitur, sacramenti fructus, qui est sumentes uniri Christo, clarius designatur ; per aquas enim figuratur populus in Scripturis, Angelo dicente beato Joanni in Apocalypsi : *Aquæ, quas vidisti, populi sunt ;* ut sic per hoc , quod vino aqua infunditur, Christianus sumens populus incorporari Christo vere intelligitur. Nec quemquam adversus prædicta movere debet, quod per aquam, quæ de Christi profluxit latere, designatur unda Baptismatis : aqua namque non solum sordes carnis abluit et emundat ; verum etiam juncta vino reficit et confortat : ut sic aqua prædicta accepta per se Baptismum significet, permixta vero sanguinis sacramentum.

14. « Vos igitur, o dilecti frater et filii, juxta Isaiæ consilium attendentes ad Abraham patrem vestrum, Romanum videlicet Pontificem , et ad Saram quæ peperit vos, Romanam scilicet matrem Ecclesiam, quæ vos per Baptismum in Christo genuit, et alere ac complecti dulciter prompta est et parata suis uberibus et brachiis charitatis ; ejus legem devota mente suscipite, qua statuit, quod in hoc admirabili sacramento nec aqua sine vino, nec vinum absque aqua per ministrum aliquatenus offeratur. Hanc ergo servare legem universitatem vestram rogamus et hortamur in Domino, et obsecramus per viscera misericordiæ Dei nostri, charitatique vestræ in virtute Dei præcipimus et mandamus. Nam juxta Christi fidele promissum aqua hæc, quam ipse protulit de seipso, fons aquæ salientis in vitam æternam , ritum sacramenti prædictum observantibus vobis fiet ; dictaque mater Ecclesia fructus colliget uberes ex vestris actibus virtuosis. Datum Avenione V kal. Aprilis, anno secundo ».

15. *Gymnasia in Armenia instituta ad docendas Latinas litteras.* — Ne vero facile fidei puritas inter Armenos exsolesceret, Pontifex aperienda in Armenia gymnasia putavit, in quibus Armeni linguam Latinam discerent : quoque major interpretum copia foret, injuncta est ea Prædicatoribus provincia , ut simul ad Armenos erudiendos incumberent, quos regi Ossinio commendavit Joannes [1], ut ipsis domicilia Ajacii quæ in Ciliciæ extrema ora maritima sita est, constitueret :

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio regi Armeniæ illustri.

« Quoniam Majestati divinæ, quæ nos gratis condidit, gratis redemit, gratis etiam ab omni mentis et corporis adversitate custodit, nihil offertur gratius, nihil acceptius exhibetur, quam si homo hominem ad vitam trahat, et divinæ gratiæ, sine qua salvi esse non possumus, fervidus cooperator existat ; proinde cum, doctore gentium attestante, fides sit ex auditu, auditus autem per verbum Dei, valde necessarium est, ut linguarum confusionem, quam superborum hominum insolentia meruit, diversorum idiomatum peritia suppleat ; et defectum, quem culpa intulit, humanum studium prævia Dei bonitate depellat. Quis enim, licet eximiæ sanctitatis splendore fulgeat, licet lacteo eloquentiæ fonte decurrat , verbum Dei etiam benevolis atque devotis auribus utiliter proferat, quando vis verborum ab audientibus non percipitur, et audientis animus vocis barbaricæ asperitate vexatur? Aut cujus unquam præstantissimi viri gratus poterit esse convictus, si sermo humanæ mentis interpres a convivente omnifariam fuerit alienus? ut enim verbis utamur Apostoli [1] : *Si nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor barbarus : et qui loquitur, mihi barbarus ;* unde et Salvator noster ad præclaram confessionem sui nominis diversitatem gentium vocaturus, beatis Apostolis, ut linguis loquerentur omnium, potestatem tribuit, ut divinæ vocationis novitatem nova lingua promeret, et veritatem Christianæ fidei inauditæ facundiæ celebre miraculum confirmaret.

16. « Cupientes, igitur, ut ubilibet gentium, et præcipue in subjecto tibi regno divina nominis reverentia crescat, augeatur Christiana religio, et fides Catholica dilatetur ; in memorato regno multiplicare proponimus viros religione claros, devotione gratos et scientiæ decore venustos ; videlicet fratrem Raimundum Stephani Ordinis Prædicatorum, et quosdam alios suos socios, qui subjectum tibi populum verbo salutiferæ prædicationis instruant, sanctæ conversationis exemplo ad amorem patriæ cœlestis accendant, et Latini sermonis peritiam, functi præceptoris officio, gratis atque copiose diffundant. Nam etsi veneranda et prona devotione colenda est illorum gloria, qui divino munere linguis variis Dei magnalia loquebantur ; laudanda nihilominus et prorsus imitanda illorum sedulitas, qui pro dilatatione Christianæ fidei interpretandi scientiam comparare in continuati laboris probitate nituntur ; et, si impossibile est, ut omnes gentes ad unius linguæ labium redeant : non impossibile, sed facile et perutile est, si, accedente magistro et non deficiente discipulo, interpretum multitudo succrescat, quorum suffragio ad tuas accedentes partes facile possint, ultro citroque mutuum ferendo atque referendo sermonem, conceptus mentis vicissim promere, nutrire pacem, socialem vitam ducere, et de impugnatione atque expugnatione inimicorum Christianæ fidei agere cautius liberiusque suscipias ; et nos, imo Salvatorem nostrum, pro cujus amore longum atque laboriosam peregrinationem subeunt, in ipsis attendens, illos juxta regalem magnificentiam opportunis favoribus prosequi non desistas ; providendo celerius, ut certa loca in regno tuo, et

[1] An. 2. p. 1. Ep. cur. LXVII.

[1] I Cor. XIV.

præcipue in civitate Ajacii prædictis Dei famulis assignentur, in quibus devotum et debitum servitium Deo reddere, confluentem plebem instruere, et Latini sermonis copiam valeant ministrare. Ad quod salubre exercitium juvenilis atque puerilis manus est per tuam diligentiam inducenda, ac etiam, si opus fuerit, compellenda : quoniam hæc ætas, varietates idiomatum et facilius capit, et tenacius servat, et suavius atque efficacius promendo refundit. Datum Avinione VI idus Junii, anno secundo ».

17. *Regi Armeniæ concessæ prærogativæ.* — Porrexerant Ossinius rex atque regina Joanna, ex Sicula stirpe regia S. Ludovici confessoris episcopi neptis, supplices Pontifici preces, ut sacerdoti, quem ad exhomologesim excipiendam adhiberent, solvendorum omnium criminum, indulgentiæque in ancipiti mortis discrimine conferendæ auctoritatem traderet : quorum piis votis Joannes annuit. Aliis autem litteris Pontifex eidem Armeniæ reginæ commendavit [1], ut virum honore amoreque prosequeretur, magnoque studio tueretur Catholicos. Cæterum contulere se Armenorum oratores ad Robertum Siciliæ regem [2], Philippum principem Tarentinum [3] ac Philippum Francorum regem [4] ut ipsos ad sacram in Asiam expeditionem concitarent. De quibus Ossinio rescripsit Pontifex [5] Philippum regem Belgico bello implicitum ; sed strenuum ducem cum lectissimis copiis ipsi in auxilium submissum iri : cum vero ea discordia, quæ Ossinio ipsi cum Henrico Cypri rege intercedebat, magnam rei Christianæ perniciem afferat, legatum Apostolicum ad conciliandam inter eos pacem transmissurum.

Excercebat etiam Cypri rex alias cum Genuensibus inimicitias, quæ in bellum atrox erupissent, nisi Pontificia sollicitudo eas sedare studuisset. Quo argumento extant tum ad Genuenses [6], ne adversus Cyprum classem immitterent ; tum ad Henricum regem [7], ut bello injuriisque inferendis abstineret ; tum de pace inter eos agitari cœpta plures litteræ. Exagitabat etiam tunc Cyprius rex Tyri regulum sororium, quem Pontifex erigere ad constantiam studuit [8] ; auditasque illius querelas, hisce verbis significat : « Audivimus oppressiones atque molestias in tuis et liberorum tuorum bonis et juribus, quibus per charissimum in Christo filium nostrum Henricum regem Cypri sororium tuum affici diceris ; a quo quidem propter affinitatis vinculum exspectare potius conjectura probabili debuisses impendium gratiæ et favoris ». Hactenus de Asiaticis rebus, quæ si dissidiis non carebant, Europeæ non minus eodem malo fluctuabant. Utque a Belgico bello, de quo paulo superius, ut rebus Orientalibus exitiali illata mentio est, inchoemus.

[1] An. 2. p. 1. Ep. DXXXVII. — [2] Tom. I. Ep. secr. DXXVII. — [3] Ibid. Ep. secr. DXXVIII. — [4] Ep. XXXVI. — [5] Ibid. — [6] Ibid. Ep. secr. DCLXXVIII, DCLXXIX, DCCXCIV. — [7] Ibid. Ep. DCLXXVII, DCCXCV. — [8] Ibid. Ep. DLII.

18. *Discordias inter Robertum Flandriæ comitem, Philippum Francorum regem Belgasque componere studens Joannes, ad sanctam expeditionem eos adducere conatur.* — Recruduit inter Philippum Francorum regem ac Robertum comitem Flandriæ fœderatosque populos vetus discordia, ad quam extinguendam missi internuntii Petrus e Palude Ordinis Prædicatorum, ac Stephanus e Neiraco et Guillelmus e Gandavo Minoritæ : tum exciti ad Sedem Apostolicam Philippi regis ac Roberti Belgarumque oratores pro exigenda hinc inde ad pacis leges servandas cautione, ac post ancipites tractatus Belgæ ducentorum millium librarum mulctam, si a fœdere resilirent, admisere, et Insulam, Duacum, et Berthuniam regi traditum iri, neque Curtracum novis operibus firmandum, sacramento spopondere. Regiis vero oratoribus Philippi nomine varia cautionum genera offerentibus, eaque Belgis respuentibus, Pontifex adductis in consilium non cardinalibus modo, verum aliis rerum peritia viris conspicuis, hoc consilium dedit, quod Francorum regi subjectis verbis significavit [1] :

19. « Consuluimus, et consulendo diximus, quod tu semel dumtaxat per certam personam, ad hoc a te deputandam, in animam tuam jures, quod tu dictas conventiones inviolabiliter observabis, per te vel alium non venturus aut facturus aliquid contra eas, vel aliquam earumdem : et pro observatione hujusmodi tu obliges bona tua præsentia et futura. Singuli etiam successores tui in regno semel dumtaxat juramentum hujusmodi (facient) per te et successores prædictos in forma præscripta (faciendum), quando comites Flandriæ ad homagium et fidelitatem recipientur, in crastino videlicet postquam hujusmodi homagium et fidelitatem comites ipsi præstiterint, et conventiones servare juraverint antedictas ; curabis etiam tu bona fide absque fraude aliqua, quantum poteris, quod frater et patrui et consanguinei tui de Valesio et de Borbonio, comes S. Pauli, ac pares Franciæ conventiones ipsas, quantum in eis fuerit, observare promittant ; et quod tibi, si contra conventiones ipsas vel aliquam ex eis faceres aut venires, per se vel alium in hoc assistere aut te juvare minime teneantur. Ubi tamen Flandrenses ipsi de facto conventiones ipsas vel earum aliquam infringerent, aut contra te guerram fortasse moverent, tunc prænominati omnes et singuli a dictis promissionibus sint liberi et immunes ». Exposuit eadem Pontifex [2] non Roberto comiti modo, verum etiam Eduardo Anglorum, Alfonso Castellæ, Jacobo Aragonum, Dionysio Lusitaniæ, et Sancio Balearium regibus : cum omnes eam discordiam conciliari cuperent.

Respuere Belgæ Pontificium consilium ; qua de re Joannes gravissime questus est : « Non

[1] Tom. II. Ep. secr. LXXXIV. — [2] Ibid. Ep. secr. LXXX, LXXXI, LXXXII, LXXXIII, LXXXIV, LXXXV, C, CI, CII, CIII, CIV.

sufficimus, inquit, mirari, quod pax tam fructuosa Flandrensibus ipsis renitentibus adeo differatur. Occulta tamen divina judicia novimus, hunc enim indurare novit in sua malitia, hunc vero ad misericordiam revocare juxta suæ beneplacitum voluntatis ». Cæterum vocatus in crimen est Petrus Paludanus (1) scientia et auctoritate florentissimus Dominicanæ familiæ alumnus, nonnulla verba effudisse temere, ob quæ Robertus ac populi ad pacis monita obduruissent : ex quo Philippus Francorum rex cum in eumdem Petrum graves iras concepisset, Pontifex mulcere ipsum studuit [1], significavitque si quæ ille laxasset verba, ea non ex consilio, sed ex imprudentia ipsi excidisse, ac jurejurando id confirmasse. At si Petrus e Palude nimio in Flandros studio Philippi incurrit odia, non minus duo Minoritæ, qui Robertum ad pacem flectere nitebantur, Roberti iras in se concitarunt [2] : quem Pontifex ad concordiam gravissimis litteris revocare studuit [3], atque objecit quanta rei Christianæ mala sua pertinacia intulisset : inclinanteque jam in senium ætate, non funestum bellum cogitandum, sed divinam ipsi misericordiam optimis operibus conciliandam.

21. « Joannes, etc. Roberto comiti Flandriæ.

« Ecce nosti, cum sit longe lateque notorium, quod ex indevotione, lapsu et rebellionis strepitu, in comitatu Flandriæ contra claræ memoriæ Philippum regem Francorum ab olim ex adipe iniquitatis exorto, et per te cæterosque Flammingos contra recolendæ memoriæ Ludovicum, et charissimum in Christo filium nostrum Philippum Francorum et Navarræ reges illustres, præfati regis Philippi filios et hæredes, in culpam continuato, diutius multa pervenerunt mundo flagitia, et dissidia dispendiosa guerrarum, quæ animarum pericula, corporum strages, facultatum lapsus et destructiones innumeras induxerunt ». Et infra : « Considera ergo, fili, considera, quod cum in his et aliis tuum offenderis Redemptorem, qui pacem promisit bonæ voluntatis hominibus; quique dominis non tantum bonis et modestis, sed etiam discolis obedire præcepit; nunc saltem in vitæ vespera constitutus, tua delicta corrigere, et a via mala pedem tuum cohibere salubriter ac Domini faciem in confessione oris et satisfactione operis prævenire teneris. Considera quod Rex ipse pacificus, cujus in pace factus est locus, corda seditiosa non incolit, nec in opere peccatis subdito requiescit. Considera brevitatem vitæ tuæ cum jam senilem perveneris ad ætatem, et omne quod antiquatur et senescit prope interitum esse constet, et recogitans in amaritudine dies tuos, tui tandem incipias misereri, initurus pacis optandæ consilia et quæ tuo accepta Creatori putaveris impleturus, ut securus judicem videas, quem Redemptorem exspectas. Considera et quanta poterunt posteritati tuæ imminere discrimina, si eam relinquas turbinibus odiorum et guerrarum fluctibus involutam, etc. Dat. Avin. III kal. Maii ».

22. Proposuit etiam ei ac Belgis fœderatis aliis litteris Joannes [1], ut reges Francorum a bello sacro distraxissent : crevisse interim animis soldanum Babylonium, pessum iisse rem Christianam, tantique exitii et aliorum malorum, quæ emergerent, ni conficerent pacem, causam in ipsos derivatum iri.

« Joannes, etc. nobili viro Roberto comiti, et communitatibus civitatum et communitatum Flan-

[1] Tom. I. Ep. secr. DC . — [2] Meyer. Hist. Fland. in Robert. Bethun. — [3] Tom. II. Ep. secr. XCIV.

[1] Tom. II. Ep. secr. LXXXIII.

(1) In his quæ in tractanda inter Gallos Belgasque pace a legatis Apostolicis hoc anno gesta sunt [illegible] annalista nostro desideratur. Igitur qui primi omnium venerunt a Pontifice missi, non quidem Petrus Paludanus cum Minoritis duobus assignandi sunt cum eodem annalista; sed munus illud prius demandatum suspicor Raynaudo archiepiscopo Bituricensi, et Berengario e Landora Ordinis Prædicatorum Magistro. Hos enim nuntios suos ad Belgas deputavit Joannes litteris datis III kalend. Maii, ut ex annalista num. 23, ex interrogatione testium in causa F. Petri Paludani coram Pontifice agitata, de qua sunt Acta publica apud Baluzium Miscell. tom. I, pag. 155, constet F. Petrum cum sociis die XII mensis Maii adhuc Belgicam legationem egisse. Quin et continuator Nangii legationem illam Petri de Palude secundam statuit earum quas papa misit; ita enim scribit : « Papa iterum alios nuntios dirigit ad Flamingos, scilicet magistrum Petrum Paludanum, et duos fratres Minores ». Sed et idem continuator Nangii legationem archiepiscopi Bituricensis cum magistro Ordinis Prædicatorum in præcedentem annum MCCCXVII refert, quod veritati cohærere judico. Cum enim archiepiscopus cum socio deputati fuerint legati litteris a Pontifice datis III kal. Maii, et Maii die v, Petrus de Palude cum sociis legatione illa fungeretur, ut ex Actis mox laudatis constat, vel brevem, vel nullam archiepiscopi legationem extitisse oporteret, si ambo ad eumdem annum pertinerent. Igitur turbatum Regesti Pontificiarum litterarum ordinem suspicor; et litteras de legatione Belgica archiepiscopi ad Regestum superioris anni pertinere vix dubito. Quibus restitutis, ita rem totam digero. Superiori anno Pontifex per legatos suos archiepiscopum Bituricensem, et Berengarium e Landora pacem conciliare frustra conatus, misit hoc anno novos legatos Petrum de Palude cum sociis. Venisse vero illos in Galliam primum, dein ad Belgas perrexisse, Aprili, quantum ex conjectura assequor, mense, ex Actis supra [illegible] Ex illis enim constat in Belgio fuisse legatos die v Maii cum antea [illegible] cum rege de pace [illegible] In Belgio vero [illegible] excidit quo excusare a crimine defectionis Belgas videbatur, cum nullo crimine illos [illegible] inferendi censerent. Adjecit [illegible] ab omni culpa fore si consiliis [illegible] appareret. Demum ea qua a Pontificis nomine præstabat de pace componenda admonitionem [illegible] quare si illam negligerent, non sine censura puniendos se fore metuerent. [illegible] Petrus vero agens, injustum bellum moveri in Belgas Philippum pro concione dixisse [illegible] nec Pontifici [illegible] qui actutum Petrum cum sociis ad se accivit, ut de re tota inquireret. Institutum [illegible] auditi socii legationis, qui eas [illegible] Auditus et Petrus qui [illegible] fateretur, quæ inde [illegible] Cum vero juratus affirmasset nihil a se gestum vel dictum ea mente, ut Belgæ [illegible] impune dimissus videtur. Interrogationis hujus Acta in publicas tabulas relata a Baluzio [illegible] adiverunt Bernardus Guidonis ex Ordine Prædicatorum, qui deinde ad insulas Lodovenses accitus fuit et Bernardus a Turre [illegible] a Pontifice destinatos ad conventum Compendiensem in Octavis Assumptionis B. M. V., ubi de pace tractandum fuerat, asserit continuator Nangii qui addit Belgas fidei a se datæ de sistendo se conventui defuisse. Extracta res fuit in biennium, prout in Nota ad sequentem annum demonstrabo. MANS.

driæ, spiritum cogitandi quæ recta sunt et agendi; superbaque non sapere, sed humilibus consentire.

« Ex abysso, et imperscrutabili divini judicii altitudine retrolapsis temporibus super sortem justorum virga pertransiit peccatorum, et in diversis jam regionibus infideles, fidelibus prævalentes, occupatis et demolitis castris, civitatibus, viris et mulieribus captivatis, loca divino quondam cultui mancipata nunc gentes obtinent, quæ nomen Domini non noverunt. Inter quæ Terræ-Sanctæ captivitatem et miseriam, quam soldani Babyloniæ oppressit rabies, amplius deploramus. Verum licet a charis suis sola sedens civitas sancta, olim plena populo, facta quasi vidua tunc domina gentium, princeps provinciarum destituta subsidio, et humano carere auxilio crederetur: ille tamen, qui eam suo sanguine consecravit, multisque prævenit honoribus, et ex insperato sæpius priscis visitavit temporibus, ac crebris recuperavit miraculis, cujus manus nequaquam abbreviata existit, in Concilio Viennæ novissime celebrato clarissimæ memoriæ Philippum Franciæ et Ludovicum ejus filium Navarræ reges, charissimosque filios nostros Carolum Valesii et Ludovicum Ebroicensem dicti Philippi fratres, necnon et Alfonsum (Philippum) Pictaviæ, et Carolum Marchiæ ejusdem filios comites ad dictæ Terræ-Sanctæ recuperationem adeo piæ devotionis affectibus divina gratia animavit, quod propter Christum abnegantes semetipsos, terrena regna, mundanos honores, uxores, liberos et sæcularia desideria contemnentes, ad crucis assumptionem et passagii, infra septennium per eos faciendi, prosecutionem se in dicto Concilio obligarunt, dictamque crucem una cum charissimo filio nostro Eduardo rege Anglorum illustri, et innumera baronum, procerum, nobilium ac populi multitudine postmodum Parisiis de manu dilecti filii nostri Nicolai tit. S. Eusebii presbyteri card. per bonæ mem. Clementum V (Clementem), prædecessorem nostrum ad hoc specialiter destinati, in Francia solemniter receperunt.

« Porro cum se ad dicti passagii prosecutionem parare disponerent, humani generis inimicus, pacis æmulus, rancorum, odiorum et discordiarum seminator in cordibus impiorum, a quibus pacis bonum, quod bona continet immensa, tollitur ». Et infra; « vos ad seditiosas guerrarum commotiones contradictum regem Philippum maligno conatu perduxit, etc. » Proponit ingentia mala, quæ ex eo bello in rem Christianam redundent, et quæ bona pax allatura esset.

23. Neque oratoribus modo Belgarum denuntiavit Joannes, se Francorum regis causam cum Ecclesiæ et fidei causa conjunctam suscepturam; verum etiam Roberto comiti [1] ac fœderatis populis eas minas incussit [2], ut ipsos ad concordiam infringeret: ac nuntiis Apostolicis Petro Paludano, Stephano, et Guillelmo partes dedit [1], ut Belgas censurarum terrore ad officium adducerent. Sed cum parum auctoritate, vel peritia valuissent, Pontifex alios nuntios, nimirum Rainaudum archiepiscop. Bituricensem et Berengarium e Landora Ordinis Prædicatorum magistrum, qui postea archiepiscopatu Compostellano donatus est, III kal. Maii a Belgas legavit [2].

Præfractiorem se ad jussa Apostolica prætulit Robertus comes [3], atque ideo sacrorum justitium Belgio indictum est: cumque ille Ecclesiasticæ severitatis vim divinis mysteriis celebrari jussis eluderet, Joannes graviorum illi pœnarum terrorem incussit [4]: demum ejus pertinaciam fregit, ut inducias imperatas admitteret [5]: cumque de loco ac tempore ad pacem agitandam conventum esset, Bernardum Guidonis censorem sacræ fidei in Galliis Ordinis Prædicatorum ac Bertrandum e Turre Minoritam, gesta anno superiori apud Insubres legatione celebres, XIV kal. Oct. creavit [6] Joannes Apostolicos nuntios, ut adversas partes saluberrimis monitis ad pacem perpellerent. Tum hæc graviter de Roberto comite horum bellorum face conquestus [7]: « Ne inveniatur, inquit, patientia divinæ longanimitatis abuti, quæ ipsum ad pœnitentiam de commissis debet adducere; ne iram in die iræ sibi finaliter thezaurizet: verendum etenim est, ne ipsum Deum huc usque longanimem, cui impedimenta succursus prædicti non leviter, ut creditur, displicent; acerrimum cum in brevi ira ejus exarserit, juste probet ultorem, etc. Dat. XV kal. Octobris anno III ».

24. Nec solum in regem Francorum bellum gesserat Robertus, sed etiam Joannem fratrem Namurci comitem insectabatur ob servatam sacramenti, Clemente V sedente, nuncupati religionem, quem Pontifex a fratre opprimendo sibi temperare jussit: tum publico edicto Joannem ipsum nulla ob non secutas in eo bello Roberti fratris partes notandum infamia, sed laude dignissimum esse pronuntiavit [8]:

« Dilecto filio nobili viro comiti Flandriæ, salutem.

« Sedes Apostolica pia cunctorum mater fidelium et magistra, ingentem sumens de illorum tranquillo statu lætitiam, actus eorum, quos prospicit fore pacificos, laudis effert condignæ præconiis, nec desinit illos clypeo defensionis opportunæ protegere, quibus pro religione fidei datæ, seu juramenti præstiti inviolabiliter observanda, temporalia prospicit pericula imminere. Sane dilecti filii nobilis viri Joannis de Flandria comitis Namurcensis Leodiensis diœcesis fratris tui oblata nobis petitio continebat, quod dudum ipse pacem inter claræ memoriæ Philippum regem Franciæ et te concordatam, et per felicis recordationis

[1] Ep. secr. LXXIV. — [2] Ep. LXXV, LXXVI, LXXVII, LXXVIII.

[1] Ep. LXXIII. — [2] Ep. LXXIX et CXVIII. — [3] Ep. XCV. — [4] Ibid. — [5] Ep. XCVI, CVII, CXIII. — [6] Tom. I. Ep. secr. DCXCII. — [7] Ib. Ep. CVII. — [8] An. 2. p. 2. Ep. com. CCXXII.

Clementem papam V prædecessorem nostrum auctoritate Apostolica confirmatam, variisque pœnis et sententiis roboratam, omnesque et singulos articulos contentos in ea ad requisitionem et instantiam tuam juravit tenere firmiter et servare, seque ac hæredes et posteros sub gravibus pœnis ad ejusdem pacis observantiam obligavit : quodque postmodum, incentore malorum hoste humani generis procurante, inter regem prædictum et te discordia suscitata, idem Joannes requisitus a rege præfato ut juxta dictum juramentum per eum præstitum pacem hujusmodi observaret, et faceret observari, nolens reatum perjurii nec pœnas ac sententias in violatores pacis hujusmodi per dictum prædecessorem prolatas incurrere, sed acquiescens in hac parte requisitionibus dicti regis, tibi in hujusmodi guerra contra dictum regem non adstitit ; sed quantum in eo fuit pacem et juramentum hujusmodi inviolabiliter observavit, quanquam idem Joannes in omnibus, quæ violationem pacis et juramenti hujusmodi non contigerint, paratus fuerit et existat tibi tanquam homo tuus ligius et feudalis devote intendere, ut tenetur, et fideliter obedire ; verum tu propter hoc contra dictum Joannem fratrem tuum commotus indebite graviter extitisti, et etiam conturbatus, non attendens quantam infamiæ labem, quantumque propriæ salutis dispendium et animæ periculum incurrisset, si tuo in dicta guerra favendo proposito se ejusdem reato perjurii ac prædictis pœnis et sententiis damnabiliter involvisset : propter quod dictus Joannes nobis humiliter supplicavit, ne si deinceps (quod absit) casus similes movendæ guerræ inter regem Franciæ, qui est pro tempore, et te eveniant, dictumque Joannem utrinque inter pericula constitutum, quod tutius est pro animæ suæ profectu contingat eligere, ac tuam propter hoc indignationem incurrere, in rebus temporalibus subire possit indebita detrimenta, providere sibi super hoc de opportuno remedio dignaremur.

« Ne igitur unde præfatus nobilis apud Deum retributionis æternæ præmium, et apud homines præconia laudis condigna promeruit, inde (quod absit) indebitam præferat læsionem ; auctoritate Apostolica, si præmissis veritas suffragatur, tenore præsentium declaramus, et ad notitiam tuam deducimus, quod idem nobilis laudabiliter egit, non assistendo in dicta guerra tibi, sed dictam pacem per dictam Sedem Apostolicam confirmatam, gravibusque pœnis sententiisque vallatam, et juramentum per eum super hoc præstitum inviolabiliter observando, et quantum in eo fuit faciendo per alios observari : quodque laudabiliter aget in posterum, si per se ac hæredes et posteros suos similibus evenientibus pacem et juramentum hujusmodi observando transgressionis ipsorum reatum ac pœnarum et sententiarum hujusmodi incursionem studuerit evitare ; tibi et hominibus tuis tenore præsentium nihilominus districtius injungentes, ut cum ad Apostolatus nostrum spectet officium pacem et juramentum hujusmodi juxta ordinationem prædecessoris ejusdem facere observari, quod dictum nobilem in persona sua et hæredum suorum, et super locis et terris eidem nobili ejusque hæredibus donatis et concessis in comitatu tuo Flandriæ et extra per quondam Guidonem comitem Flandriæ communem patrem vestrum per te vel alium seu alios nullatenus inquietes, sed ipsum et hæredes suos dictorum locorum et terrarum permittas pacifica possessione gaudere. Dat. Avin. II kal. Aprilis anno secundo ».

Ad tuendam etiam ejusdem Namurcensis comitis dignitatem, atque ab omni infamiæ labe vindicandam ob desertas in eo bello fratris sui Roberti partes, cum illius bona ab invasorum manibus eripienda Pontifex ad universos provinciarum præfectos, duces, comites, aliosque nobilitate, opibus, auctoritate vel armorum laude florentes scripsit [1] illum in ea re servata dati jurisjurandi religione, præclare se gessisse, neque ob id ulla pœna aut censuræ nota dignam ; imo ut apud Deum summum sibi gloriæ decus pepererat, ita apud homines commendationem promeruisse.

Ut porro jura regia adversus principum coitiones defendenda suscepit Pontifex, ita Philippum regem, ne jus Ecclesiasticum violaret, gravissimis litteris dehortatus est [2] : « A claræ, inquit, magnitudinis tuæ statu iniquum compendium absit, quod pro alicujus iniquæ suggestionis applausu in his regalis declinet intentio, ut pro modico caducæ temporalitatis augmento jurisdictio seu jura Ecclesiastica minuantur : absit ut Rex æternus, qui in Ecclesiis et juribus Ecclesiasticis honoratur, quique cunctis regibus dat regnare, per te, quem in regali solio collocavit, in suorum usurpatione jurium offendatur ». Ipsum etiam pluribus aliis litteris [3] ad privilegia a S. Ludovico abavo Ecclesiæ Gallicanæ concessa instauranda [4], ad calumnias aulicorum reprimendas [5], regium decus servandum, divinum cultum tuendum, et colendam pietatem excitavit ; vertitque magno regiæ dignitatis probro, si cum divina peragerentur mysteria, animum in preces ardentissimas non effunderet, sed in verba inania laxaret.

25. *Mons Pessulanus Sedi Apostolicæ clientelæ nomine addictus.* — Contendere a Pontifice Montispessulani cives, ut vetera ab Innocentio III, Honorio III et Gregorio IX ipsis concessa privilegia, quibus patrocinio Sedis Apostolicæ addicti fuerant, et clientelæ nomine duas auri marcas fisco Pontificio inferre jussi, redintegraret. Quorum votis annuit Joannes, renovato Gregoriano Rescripto, cujus pars hæc potissima est : « Cum Ecclesiam Romanam filiali reverentia venerantes, ejus vos beneplacitis, tanquam filii benedictionis et gratiæ, laudabiliter exponatis ; nos vestris suppli-

[1] Post epist. Ep. MMCCXXI. — [2] Tom. II. Ep. secr. LX. — [3] Tom. I. Ep. secr. DLXIX. et tom. II. Ep. secr. CXLII. — [4] Tom. I. Ep. secr. DCCCII. — [5] Ibid. Ep. secr. CDLXXVII.

cationibus annuentes, ad exemplar felicis memoriæ Innocentii et Honorii prædecessorum nostrorum, personas vestras et villam Montispessulani cum consulatu et aliis omnibus, quæ in præsentiarum rationabiliter possidetis, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Ad perpetuum autem devotionis indicium duas marchas auri, centum massamutinis computandis pro marcha, quas Sedi Apostolicæ obtulistis, nobis et successoribus nostris singulis annis in festo Resurrectionis Dominicæ persolvetis ». His Gregorii litteris subjecit Joannes : « Licet adjectione plenitudo non egeat, ut tamen nostra erga vos benignitas clareat, vestris supplicationibus inclinati, præscriptas litteras, et quæ per ipsos prædecessores nostros acta sunt in præmissis, rata gerimus, etc. Dat. Avinione IV non. Novembris, anno III ».

26. *Academiæ Parisiensis et aliarum dignitas aucta.* — Neque hoc loco prætereundum videtur, Joannem ad restituendam pristino splendori Parisiensem Academiam data jam ante episcopo Parisiensi imperia repetisse [1], jussisseque auctorum prælectiones ad normam optimam revocari [2]; tum singularis suæ in eam Academiam, in qua scientiarum latices hauserat, benevolentiæ causas retexens, monuit Academicos professores, ut summa cura ac diligentia caverent, ne peregrinum aliquid in scientias inducerent : « Ne, inquit, unde veritatis derivari consuevit, irriguum, remotissimas etiam irrigans nationes inde scaturire, quod absit, videantur errores, salubrem Apostoli doctrinam secuti suggerimus ; ut non plus sapere quam oportet, sed sapere ad sobrietatem unusquisque conetur : nullus in verborum novitatibus aut nimiæ curiositatis egressu se occupet, ut doctior videatur ; sed juxta sapientis eloquium quivis suæ prudentiæ modum ponat ; sicque comedat ex melle invento quod sufficit, ne illud evomat satiatus ». Quo vero allicerentur plures ad eam Academiam, ut scientiis expolirentur, adeundam præmiorum spe, quæ illorum scientiæ proposita forent, patriarchas, archiepiscopos et episcopos est adhortatus [3], ut eos, qui in Academia Parisiensi litteris exculti essent, in conferendis sacerdotiis cæteris præferrent ; ex eo enim defectu et illius Academiæ dignitatem obsolescere, et Ecclesias pastoribus scientiarum ornamentis instructis carere : « Ipsa, inquit, Universitas, quæ multos habuit filios, nunc infirmata est ; tanquam Rachel plorat, fere filiis destituta ; gemit deserta vinea Domini sabbaoth, pulchros habens palmites, quos Ecclesiarum prælati respicere dedignantur : debita namque virtutibus præmia non impendunt, honorem sapientiæ non tribuunt ; sed potius Sion ex sanguinibus ædificare contendunt : et quod detestabilius judicamus, nonnulli Ecclesiæ principes diligunt munera, et abjectis hujusmodi desertæ filiis, obsequiorum licitorum vel illicitorum retributiones sequuntur, unde ipsa Universitas miserabiliter ac lamentabiliter deficere cogitur, nisi per vos cæterosque Ecclesiarum prælatos relevetur, etc. » Ad restituendam pariter pristinæ dignitati Academiam Aurelianensem incubuit Joannes, quam provinciam in Raimundum archiepiscopum Bituricensem contulit [1], ac Philippum, ut studium regium in ea re explicaret, est hortatus [2]. Confirmata etiam ab eodem Pontifice Perusina in Italia [3], constituta Cantabrigiana [4] in Anglia Academiæ, quam postremam Eduardi regis precibus excitasse, ac privilegiis amplissimis exornasse, datæ ad Cantabrigiani gymnasii professores ostendunt litteræ : « Apostolica, inquit, auctoritate statuimus, ut in prædicto loco Cantabrigiæ sit de cætero studium generale, illudque ibidem vigeat perpetuis futuris temporibus in qualibet facultate ; volentes auctoritate prædicta, et etiam decernentes, quod collegium magistrorum et scholarium ejusdem studii Universitas sit censenda, et omnibus juribus gaudeat, quibus gaudere potest et debet quælibet Universitas legitime ordinata, etc. Dat. Avinion. V id. Junii an. secundo ».

27. *Ab Eduardo rege Angliæ parta victoria in Robertum Brusium, unde litteræ gratulatoriæ Joannis.* — Eluserat hactenus Apostolicam sollicitudinem Scotos inter et Anglos odiorum pertinacia, ad quam infringendam Joannes Pontificia auctoritate, mutuamque pacem facilius adducendam inducias indixit [5]. Sed Robertum eas violasse colligitur, cum Pontifex provinciam Gaucelino et Lucæ cardinalibus, ut Robertum Brusium Ecclesiastica execratione defigerent, imposuit [6]; functoque officio cardinales ex Walsinghamo constat [7] : tradit enim Pontificia auctoritate Robertum in Anglia et Scotia solemni ritu sacris depulsum. Nec Robertum modo, verum etiam ipsius fratrem, qui Hiberniam occuparat, censuris irretitum docent Pontificiæ litteræ [8]. Nec vana in Hiberniam invadentes Ecclesiastica fulmina cecidere, cum hoc ipso anno cruentissimo prælio obtriti sint [9]. Factionis princeps Eduardus erat Roberti Brusii frater, cujus exemplo Hibernicam coronam, ut ille Scoticam, corripuerat. Qui in prælio captus gestati diadematis pœnas infelicis victimæ instar capite luit. Accepto victoriæ nuntiæ exeunte anno, Joannes papa Eduardum est adhortatus [10], ut illius gloriam Deo referret ; nec fastu insolesceret, sed potius divinam majestatem majori demissione prosequeretur.

« Sane, inquit, liberationem regni Angliæ inchoatam in virorum sceleratorum occubitu speramus in nomine Domini feliciter consummari,

[1] Tom. II. Ep. secr. CLVII. — [2] Ibid. Ep. CLVI. — [3] Ibid. Ep. secr. CLV.

[1] Tom. II. Ep. XXIII. — [2] Tom. I. Ep. secr. DCCCXVI. — [3] An. 4 p. 2. Ep. com. MDXC. — [4] Ibid. Ep. com. MMCCXXX. — [5] Tom. I. Ep. secr. DXX. — [6] Ibid. Ep. DLXVII. — [7] Walsing. Hist. Ang. — [8] Tom. I. Ep. secr. DCCLX. — [9] Walsi. ub. sup. — [10] Tom. I. Ep. secr. DCCCLVI.

si tu te conspectui Regis regum humilies : si non tibi, sed divino nomini soli debitam adscribas gloriam : si tecum pugnantem Dominum in ejus Ecclesiis et ministris nequaquam impugnes. Dat. Avinione XII kal. Januarii ». De parta eadem victoria extant aliæ gratulatoriæ ad eumdem regem[1], tum ad Joannem Wintoniensem episcopum[2] et Thomam comitem Lancastriæ datæ[3], ut regem ad beneficium referendum divino Numini erudiant.

28. Retulit eam victoriam Eduardus, cum jam ante propensiore studio pietati se addixisset : qua de re ipsi gratulatus erat Pontifex[4], monueratque ne jus Ecclesiasticum violaret.

« Joannes, etc. Eduardo regi Angliæ illustri.

« Exultavit cor nostrum in Domino, tuorum, fili charissime, nuntiorum et multorum aliorum fide digna relatione percepto, quod mutatus in virum alterum, mane surgens et divinis primitus vacans obsequiis, ad ea, quæ virum decent et principi congruunt, intendis sedulo ; personæ tuæ et domui regiæ statuens ordinem congruum, quo studes resecare superflua, et supplere provide diminuta, justitiam abundantius solito ministrare subditis, et a multis Ecclesiarum gravaminibus abstinere. Profecto, fili, hæc mutatio est non homini, sed Excelsi dexteræ asscribenda. Pro hac habes illi, per quem datur regnare principibus, et a quo cuncta bona procedunt, humiliato spiritu gratias agere, ac continuatione talium operum residua vitæ tuæ tempora devovere. Porro, fili, unum tibi arbitramur præter præmissa necessarium admodum, circa quod nihil reformatum audivimus; sed potius, quod dolentes referimus, deformatum. Quid illud sit quæres? Illud utique, quod in regno tuo sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri tuæ, quæ tuos gessit progenitores in charitatis visceribus, quibusque in periculis variis astitit consiliis et auxiliis opportunis, teque sinceræ charitatis amplectitur brachiis, honor debitus non servatur, sibi debita non præstantur, et in suorum prosecutione jurium multipliciter molestatur. Ut enim de recognitione taceamus ad præsens, census pro eodem regno debitus non exsolvitur, in exactione denarii B. Petri sibi debiti perturbatur, illisque frequenter, quibus ipsa de beneficiis Ecclesiasticis in regno illo providet, causa non cognita spoliatis aliis ipsa beneficia conferuntur ; ac in perceptione fructuum beneficiorum vacantium, et multis aliis multipliciter. Putasne honorem sponso posse impendere, sponsam adeo inhonorans? Putasne sponsum placare posse quibusvis obsequiis in illatis sponsæ molestiis perseverans? Profecto, fili, desipis, si sic sapis : cum enim sponsæ corruptibilis et mortalis injuria noscatur in sponsi injuriam redundare, redundabit utique multo fortius immortalis, quæ indissolubiliori unione, quam alia, conjungitur sponso suo, etc. Dat. Avinione XIII kal. Maii ».

29. *De Roberto archiepiscopo Cantuariensi et Thoma Aquinate in sanctorum numero collocandis.* — Expetiit a Sede Apostolica Thomas Lancastriæ comes, ut Robertum Cantuariensem archiepiscopum, vitæ sanctitate et miraculis celebrem (de quo, ut vitiorum hoste acerbissimo, virtutum assertore, vindice libertatis Ecclesiasticæ acerrimo, in qua propugnanda exilium ab Eduardo I erat passus, agit Harpsfeldius[1]) sanctorum Catalogo apponeret. Cui respondit Joannes[2] nisi magna consilii maturitate rem perfici non posse : quam si promovendam putaret, cardinalium consistorio Anglicani cleri nomine rite adductis in medium editis miraculis, exponenda curaret : « Circa id, inquit, quod de canonizatione sanctæ memoriæ Roberti Cantuariensis archiepiscopi supplicasti ; scire te volumus, quod Romana mater Ecclesia non consuevit super tanta causa præsertim, præcipitanter aliquid agere; quin potius tale negotium solemnis executionis indagine, ponderare. Propter quod si negotium ipsum credis promovendum, oportet quod illud coram fratribus nostris in consistorio per solemnes personas ex parte prælatorum et cleri et populi Anglicani, vitam, merita atque miracula ipsius archiepiscopi attestantium specialiter destinatas, solemniter proponatur ; supplicatione subjuncta, ut inquisitio de hujusmodi vita mirabili, miraculis ejus et meritis gloriosis personis idoneis committatur; ut juxta exitum inquisitionis ipsius canonizatio fieri debeat, vel omitti, etc. Dat. Avinione VI kal. Jan. ».

30. Servatus quidem is sacer ritus in B. Thoma Aquinate in sanctorum numerum referendo. Regina enim Maria S. Ludovici episcopi mater, Philippus Tarentinus princeps, Joannes Gravinæ comes, ac Neapolitana Academia oratorum opera primo in purpuratorum Patrum consessu illius vitæ sanctitatem, et divinitus collata illius suffragiis beneficia exposuere, ac Pontifex nonnullis cardinalibus rem cognoscendam demandavit : qui adductis in religiosum examen miraculis dicta veritati consentire Joanni retulere. Tum Neapolitano archiepiscopo, episcopo Viterbiensi ac Pandulpho Sabello partes a Pontifice commissæ[3] ut miraculorum testes e foro a ipsis præscripta discuterent.

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus archiep. Neapolitano, et episcopo Viterbiensi, et dilecto filio magistro Pandulpho de Sabello notario nostro.

« Dudum ex parte charissimæ in Christo filiæ nostræ Mariæ reginæ Siciliæ, claræ memoriæ Caroli Secundi regis Siciliæ relictæ, et dilectorum filiorum nobilium virorum Philippi principis Tarentini, ac Joannis comitis Gravinensis, et aliorum

[1] Tom. I. Ep. DCCCLXII. — [2] Ibid. Ep. DCCCLXII. — [3] Ibid. Ep. DCCCLVIII et DCCCLXI. — [4] Tom. II. Ep. secr. CDLV.

[1] Harpsfeld. Hist. Angl. Eccl. XIII sec. c. 9. — [2] Tom. II. Ep. secr. DCCCLVII — [3] An. 3. p. 1. Ep. com. X.

plurium comitum et baronum regni prædicti; communis quoque, ac universitatis magistrorum et scholarium Neapolitanorum coram nobis et fratribus nostris propositum extitit, et per eorum litteras nuntiatum, quod recolendæ memoriæ frater Thomas de Aquino Ordinis fratrum Prædicatorum sacræ Theologiæ doctor, dum viveret, nitore sanctitatis emicuit, conversatione resplenduit, ac multis magnis tam ante, quam post suum obitum miraculis coruscavit: quare pro parte ipsorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut de ejusdem fratris Thomæ vita et miraculis inquisitione præmissa, si reperiremus præmissa veritate fulciri, ipsum adscriberemus sanctorum Catalogo, ipsumque faceremus per universas Ecclesias honore congruo solemniter venerari.

« Verum licet nobis et eisdem fratribus nostris exposita, si vera sint, nostrum et fratrum ipsorum corda multiplici jucunditate repleverint; attendentes tamen quod Romana Ecclesia, præsertim in tanto fidei negotio, ubi videlicet de re tam ardua quæritur, cum magna consuevit maturitate procedere: quod scriptum sit: Causam [1], quam nesciebam, diligentissime investigabam: nam et si gloria [2] Dei sit celare verbum, gloria tamen regum est investigare sermonem; venerabili fratri Arnaldo episcopo Albanensi, et dilectis filiis nostris Guillelmo tit. S. Cyriaci in Thermis presbytero ac Guillelmo S. Nicolai in Carcere-Tulliano diacono cardinalibus commisimus, ut apud Sedem Apostolicam de hujusmodi sanctitatis vitæ ac miraculorum fama prædicti fratris Thomæ informationem per testimonia fide dignorum reciperent; illamque nobis referre curarent, ut verisimilitudine inde sumpta, tutius possemus procedere in negotio prælibato.

« Et quia per dictorum cardinalium relationem fidelem, coram nobis et fratribus nostris factam, accepimus aliqualem informationem de sanctitatis et miraculorum fama prædicta; nos pium et congruum reputantes, ut si vera sint prædicta, non lateant, de ipsorum fratrum nostrorum consilio supplicationi hujusmodi, prout præsentium describitur serie, duximus annuendum. Quocirca discretioni vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo vestrum in loco vel locis, ubi expedire videritis, de vita, conversatione, ac miraculis factis Thomæ prædicti, cæterisque circumstantiis hujusmodi negotium contingentibus, juxta formam, quam vobis sub Bulla nostra transmittimus interclusam, inquiratis diligentius veritatem; et quod super prædictis inveneritis, fideliter in scriptis redacta sub testimonio sigillorum vestrorum per viros idoneos ad Sedem Apostolicam destinetis: ut per inquisitionem vestram sufficienter instructi, sicut res exigit, et expediens visum fuerit, securius in ipso negotio procedere valeamus. Dat. Avinione id. Septembris anno III ». Peregere illi a Deo accurate imperia, ut decreti B. Thomæ sanctorum honores fuerint, de quo suo loco agetur: nunc res Siculas percurremus.

31. *Genuense bellum, Friderico Trinacriæ rege Gibellinis, et Roberto Guelfis favente.* — Initis [1] superiori anno Trecensis episcopi et Petri Textoris opera induciis inter Fridericum Trinacriæ et Robertum Siciliæ reges; iisque ad firmandam pacem, si res ferret, ad Sedem Apostolicam inter agressuros pollicitis, Fridericus quidem constituto tempore oratores misit [2]: quibus admissis Pontifex, cum Roberti regis adventum exspectaret, Jacobum regem Aragonum rogavit, ut suos mitteret oratores. Sed Robertus adeo hæsit, ut Fridericus legatos suos ex aula Pontificia revocarit. [3] De Roberto porro, qui die constituta, ut promiserat, ad curiam Pontificiam se non contulit, gravissime expostulavit Joannes [4], illum regibus Aragonum et Trinacriæ, Sedique Apostolicæ illusisse, nec in leve discrimen, non sopito periculosissimo bello res suas adducere.

« Joannes, etc., charissimo in Christo filio Roberto regi Siciliæ illustri.

« Mirantur [5], fili charissime, apud nos qui te diligunt universi, quod ardua tua negotia toties procrastinationum discriminibus subjicis: quod sic negligis statum tuum, non curans advertere quantum nocuit differre paratis. Mirantur, quod fratrem Jacobum sub spe tui favoris laudabili datum initio, et cui ex tui adventus celeritate felix exitus arridebat, ex tam diuturna mora tua sic periclitari permittis quasi nolis advertere ad quantum commodum illius expeditio prospera, et ad quantum dispendium successus ejus adversus tibi valeat redundare. Mirantur et tertio, quod tu non recogitans, ut videtur, quot gravium sumptuum onera, strages corporum, animarum pericula et dispendia facultatum tuo corpore, ut de præteritis temporibus taceamus, inutiliter hucusque produxerit guerra Siciliæ, et quæ, si continuabitur, poterit germinare, quibus omnibus in tuo ad curiam adventu per reformationem pacis obviari posse probabiliter sperabatur; tamdiu distulisti venire, vel saltem mittere nuntios super hoc ad plenum instructos, nuntiis charissimi in Christo filii nostri Friderici regis Trinacriæ illustris, te jam a primo prævenientibus, tuæque exspectationis anxiæ tædio diebus pluribus fatigatis; qui cum mandatum de redeundo intra certum terminum a rege præfato habere se dicant, jam a nobis et a fratribus nostris instanter petiere redeundi licentiam, quam nos decenter non poterimus denegare. Sed et nos super omnes in admiratione stupemus (quod) sic nobis illuseris, ut

[1] Job. XXIX. — [2] Prov. XXV.

[1] Vide An. 1317. n. 2. — [2] Tom. II. Ep. secr. p. — [3] Ibid. Ep. DLXXXI. — [4] Tom. II. Ep. secr. DCXCIV. — [5] Ibid. Ep. secr. DCLXIX.

etsi per varias tuas litteras nobis missas adventui tuo per varios statueris terminos; in nullo tamen eorum venire curaris, etc. Dat. Avinione non. Julii ».

32. Implicitus erat Genuensi bello Robertus[1], nec quamvis eum Pontifex urgeret litteris[2], et milite et commeatu communita Genua, ad curiam Pontificiam accederet, nisi sequenti anno Genua discedere potuit. Premebant Genuam Auriæ et Spinolæ, Matthaei vicecomitis aliorumque Gibellinorum et Germanorum copiis succincti duce Marco vicecomitis filio obsidione, jam ante Saona[3] mense Martio noctu proditione occupata, ac pluribus arcibus Guelphis ereptis : quocirca Pontifex Robertum VII kal. Aprilis, ut prompta Genuensibus ac Pedemontanis laborantibus auxilia submitteret, excitarat[4]. Paruit ille monitis Pontificiis, atque ad tuendum adversus Gibellinos Insubres Pedemontium copias contraxit[5]. Tum validissimam classem, precibus etiam Genuensium impulsus, comparavit; et una cum Philippo principe Tarentino et Joanne Gravinæ comite Genuam appulit[6], urbemque in discrimen adductam commeatu refecit. Nec tamen Gibellini cœpta consilia abjecere[7]; sed novis collectis viribus, ac fœdere cum imperatore Græcorum, Friderico Trinacriæ rege, marchione Montisferrati, Castrucio Lucano, ac Pisanis confirmato, regem Robertum in ea urbe obsidione cinxere; tamque acriter ursere, ut diruta mœnium parte, in urbem irrumpere pertentarint, nec nisi magna cæde utrinque edita propulsari potuerint. Audito illius discrimine, Florentini, Bononienses aliique Guelpharum partium ad regis auxilium confluxere : nec tamen nisi sequenti anno soluta obsidio est. Cæterum provocavit Robertum Marcus vicecomitis Matthæi filius ad certamen singulare, ea lege, ut victor Genua poliretur : sed rex temerariam provocationem repudiavit.

Nec defuit partibus suis Pontifex, ut ejusmodi belli flammam extingueret, atque ideo idibus Martii Genuenses hortatus est[8], ut concordiam inter se redintegrarent : ad quam conciliandam Bernardum Guidonis et Bertrandum e Turre de quibus supra memoravi[9], transmisit : accensoque jam bello VIII kal. Septemb. indixit inducias[10], ac Trecensem episcopum et abbatem S. Saturnini ad dissentientes in mutuam pacem adducendos misit[11]. Quo etiam argumento ad Robertum Siciliæ regem et Carolum Fliscum Lavaniæ comitem, ut ea in re operam suam collocarent, hortatus est[12] : tum Gibellinæ factionis Genuenses obsidionem solvere[13], alios vero fœdus cum iis contrahere jussit[14]. Denique ad dirimendam æquitate non vi controversiam, adversis partibus, si ab iis, quos judices causæ constituerat, componi non potuissent, indixit judicium : cujus litis causas ita retexit[1] :

« Joannes, etc. judicibus.

« Post depositum seu finitum eorum officium, qui tunc civitatis (nimirum Genuæ) regimini præsidebant, duos ejusdem civitatis cives et incolas, videlicet dilectos filios nobiles viros Carolum de Fiesco comitem Lavaniæ, et Gasparem de Grimaldis juxta morem hactenus in talibus observatum concorditer elegerunt : sed pacis æmulo malorumque omnium incentore perverso hujusmodi statui pacifico invidente, ac inter eos intestina dissidia seminante, nonnulli ex prædictis civibus, qui cum suis concivibus, si voluissent, civiliter in pacis unanimitate convivere, poterant cum mutuis utrorumque profectibus pacis tranquillitate lætari, quique sæpius modo simili assumpti fuerunt ad regimen antedictum; inhiantes ad dictum regimen impudenter, ex hoc tantæ dedignationis, vel potius indignationis materiam conceperunt, quod nulla causa rationabili præcedente civitatis ambitum exiverunt; ac post hujusmodi exitum suorum concivium, imo potius proprium meditantes exilium, et ut rei pandit eventus, et ad totius civitatis exterminium votis hostilibus aspirantes, nonnullas civitates, villas et loca eidem communi subjecta hostiliter invaserunt et occuparunt, ipsaque contra comitem præfatum ad rebellionis devium deducentes detinent occupata; ac deinde ex certis congestis præsidiis, ac suorum complicum et sequacium ex diversis partibus auxiliis conquisitis viribusque conflatis, ad civitatem Januensem se hostiliter contulerunt, ipsamque dura obsidione detinentes obstrictam, die noctuque instructis machinis et aliis bellicis instrumentis impugnant.

« Et licet prædicti capitanei hujusmodi capitaneatus officium duxerint deponendum ac præfatum commune charissimo in Christo filio nostro Roberto Siciliæ regi illustri usque ad certum tempus dictæ civitatis et ejus districtus concorditer dominium et regimen duxerint concedendum; dictusque rex, hujusmodi concessionem acceptans, et ad bonum pacis et concordiæ intrinsecorum et extrinsecorum civium eorumdem ferventer aspirans, eosdem extrinsecos requisiverit, quod cum ipse paratus esset ipsos gratiose recipere, eos pacifice gubernare, ac utrosque prout ad suum ejusdem suscepti regiminis officium pertinebat, in justæ directionis æquitate servare, sibi tanquam eorum civitatis ejusdem rectori, in his, quæ ad prædictum spectabant officium, obedire, et ad obsidione prædicta recedere procurarent; iidem tamen extrinseci, in detestabilem erecti superbiam, requisitioni ejusdem regis laudabili plurimum parere non minus insipienter, quam contumaciter contempserunt, etc. » Subdit, cum ex eo intestino

[1] Tom. I. Ep. secr. DCXXIX. — [2] [illegible] — [3] Jo. Vill. l. IX. c. 92. — [4] Tom. [illegible] — [5] Ibid. Ep. CLXVII. — [6] Jo. Vill. ubi sup. — [7] [illegible] — [8] Tom. I. Ep. secr. CDLXXXV et DCLXXV. — [9] Ibid. Ep. DCLXXXI. — [10] Ep. DCCIII. — [11] Ibid. Ep. DCC[illegible]. — [12] Ibid. Ep. [illegible] — [13] Ibid. Ep. DCXCVII. — [14] Ibid. Ep. DCXCVI.

[1] Tom. I. Ep. [illegible]. Jo. Vill. l. IX. c. 85, 92.

Genuensium bello publicæ rei exitii periculum impendeat, ac Terræ-Sanctæ, quæ eorum viribus, atque industria recuperanda foret, recuperatio disturbetur; tum etiam cum imperio suo principe viduato ad Sedem Apostolicam, quæ humana divinaque in componenda hujusmodi discordia pollebat auctoritate, confugiendum esset, ejusque auxilium ab iis, qui se aliqua in re oppressos arbitrarentur, implorandum; gravissime in cingenda obsidione Genua lapsos esse: ad componendam tamen discordiam nuntios a se mitti, qui divisos inter se animos concilient, atque obsidentibus Genuam gravissimarum pœnarum incusso terrore denuntient, ut coram Apostolica Sede controversias suas disceptent. « Dat. VIII kal. Septembris ».

33. Ne vero illius belli flammam aleret invisa Gibellinis potentia Roberti, qui Genuensis reipublicæ gubernacula Pontificio nomine capessiverat[1], illum Pontifex Genua, ubi ipsam necessariis omnibus instruxisset, discedere jussit[2]. Perstrinxit vero non exspectato Pontificio imperio eam provinciam suscepisse: « Dilecti, inquit, tibi populus et commune civitatis Januæ sincerum ad personam nostram ex nunc devotionis affectum apertis ostendunt indiciis, nobis et tibi usque ad certi temporis spatium dictæ civitatis suique districtus dominium conferendo. Licet enim tu, prout nobis tuis litteris intimasti, nostro acceptaris nomine collationem hujusmodi; de quo mirati fuimus et miramur, cum nec nostram conscientiam in hoc cognosceres, nec ad id mandatum haberes; quia tamen certis considerationibus nec nobis, nec tibi, nec ipsis populo et communi expedit, ut eidem collationi præbeamus assensum; præsertim ne adjicere videamur innumeris et immensis oneribus, quæ sollicitudo pastoralis requirit et officii, ab acceptione ipsius collati dominii ex causis rationalibus providimus abstinendum, per alias nostras litteras exhortantes populum et commune prædictos, ut id moleste non ferant. Dat. VII kal. Septembris ». Exstant eæ ad Genuenses datæ litteræ, quibus ipsos hortatus est, ut rem æqui bonique acciperent[3], si pacis studio Robertus Genua Pontificio jussu abscederet. Non potuit rex numus exuere, cum Gibellini Pontificias ad concordiam exhortationes respuerent, ipsiusque socii undique periculis circumfusi essent, quem etiam una cum conjuge et fratribus circumclusum ab hostibus, et in grave discrimen adductum, ex litteris Pontificiis[1] colligitur.

34. *Rex Trinacriæ Pontifici vectigal pendit.* — Ut vero Robertum Guelpha Genuensium factio sibi prætulit, ita Gibellinam exulem Fridericum, regem Trinacriæ, sibi in dominum adscivisse refert Surita[2] (1) atque ex eo Genuensi bello cœptum inter reges pacis tractatum, de quo superius actum est, abruptum: sed de eo redintegrato postea suo loco. Jam reliqua ad Fridericum spectantia, conjungamus. Intulit ipse Pontificio ærario tria millia unciarum auri, de quibus acceptis Joannes syngrapha ei cavit[3]: tum reliqui census, duobus lapsis superioribus annis non persoluti, terminum prorogavit ea lege, ut quæ inter eum ac Bonifacium VIII de illo in festo Apostolorum Petri et Pauli pendendo erant constituta, firma essent. Quas vero pœnas antea contraxisset, Apostolica clementia venia delevit.

« Non obstantibus, inquit, conventionibus in concessione ejusdem insulæ olim facta tibi per sanctam Romanam Ecclesiam appositis, quibus volumus nullum alias præjudicium generari et inconcussas et illibatas eas omnino servari. Et te nihilominus ab excommunicatione sententiis, quas propter cessationem dicti census pro annis sextodecimo et decimo septimo supradictis incurrisse dignosceris, absolvimus; et interdicti, cui propterea insula prædicta subjacet, necnon omnes pœnas spirituales, quas, et si quas temporales propter cessationem prædictam præfati census sextidecimi et decimiseptimi annorum incurristi, vel potuisti incurrere, relaxamus ac prorsus viribus vacuamus: abolentes omnem notam, sive maculam, si quas ex cessatione vel incursione pœnarum quarumcumque hujusmodi contraxisti, de gratia speciali, etc. Dat. Avenione XIV kal. Augusti anno II ».

Ut clementiam in Fridericum explicuit Pontifex, ita ipsum in Zachariæ patritii Genuensis filium a Catalanis, quos Achaiam, cæso Gualtero Brenna, invasisse, supremumque illius dominium in regem Trinacriæ transfudisse vidimus, captum

[1] Tom. 1. Ep. [illegible]. — [2] [illegible] Vat. [illegible] 393. — [3] [illegible] Ep. secr. DCXCV.

[1] [illegible] — [2] Sur. l. VI. Annal. c. 29. — [3] An. 1, p. 2. [illegible]

(1) Quæ [illegible] accuratius [illegible] Siculo [illegible] censeo. Cum Genuenses Gibellini [illegible] essent, [illegible] X Decembris anni superioris, teste Gregorio Stella, [illegible] XVII. Sed [illegible] Gibellini infesta in patriam arma tulerunt, ac [illegible] XXV [illegible] obsidione [illegible] Genuenses [illegible], nisi fractas vires suas reparare [illegible] ad opem [illegible] XXI Julii cum XXV triremibus [illegible] idem Genuensis [illegible]. Hi [illegible] XVII [illegible] abdicarunt dignitatem in Robertum. [illegible] ad hunc annum notavit. Rebus ita constitutis, variis utrinque aggressionibus [illegible], victoria [illegible] Certamen [illegible] præcedenti bellum in decem annos extractum, teste Stella ibid. Cum vero Gibellini impares se adversariis [illegible] Mattheo Vicecomite Mediolanensi, Cane Grandi de Scala Veronæ domino aliisque, Fridericum Trinacriæ regem [illegible] ut arma adversus æmulum suum Robertum jungeret, incitarunt; [illegible] Sept. [illegible] tenuit. Hæc tamen Friderici expeditio, quamquam hoc anno ab annalista narratur, nonnisi biennio post, anno scilicet MCCCXX [illegible] et anonymo Siculo cap. 90 testantibus, cœpit. Brevis tamen Friderici in ditione Genuensi mora exstitit [illegible] Siculus ibidem. MANSI.

et in Siciliam abductum regia uti clementia persuasit [1] : « Cum sicut, inquit, audivimus dilectum filium nobilis viri Martini Zachariæ de Janua per societatem illam, ne dicamus colligationem, quæ ducatum Atheniensem temeritate damnabili occupare præsumpsit, et detinet occupatum sine causa rationabili ; (incitatos enim a schismaticis Græcis adversus Gallicæ stirpis Catholicos vidimus, cum tamen in Orientem, ut in Turcas bellum sacrum gererent, trajecissent) ; captus extiterit et ad te in Siciliam cum eisdem concaptivis adductus ; nos qui et eisdem captivorum injustæ detentioni compatimur, ac desideramus claritati consuli famæ tuæ, ne in ejus quod absit, redundet infamiam malitia perversorum ; magnitudinem tuam hortamur, etc. » Addit preces ut ipsos restituat libertati. « Dat. VII kal. Julii ». Cæterum ut Achaia e Catalanorum manibus, qui injustis armis eam subegerant, eriperetur conciliatum est inter Isabellam principatus hæredem ac Joannem Gravinæ comitem fratrem Siculi regis matrimonium : ad quorum gratiam, ut iniri posset, legem de consanguinitatis gradibus Pontifex solvit [2].

Ut vero hic reliqua ad Græcas res spectantia conjungamus ; Cephaloniæ comes Thomasium levirum Græciæ despotam necavit, invasitque principatum, quem ex pactis conventis, ac jure hæreditario conjugi susceptoque ex ea filio deberi contendebat : qua de re Joannes Francorum regem ex Philippi principis Tarentini litteris certiorem fecit [3].

35. *Urosius Rasciæ rex schismaticus regno pulsus.* — Coiere eo tempore inter se fœdera armorum Macedoniæ proceres ad excutiendum Urosii Rasciæ regis schismatici servitutis jugum, Romanæque Ecclesiæ obsequium amplectendum : contulerunt prius ea consilia cum Pontifice, qui ipsos ad ea perducenda hisce litteris inflammavit [4] :

« Joannes, etc., dilectis filiis nobilibus viris Guillelmo Bleniste Protosevastori, Guillelmo comiti, Paulo Materango cæterisque baronibus regni Albaniæ.

« Ex fide dignæ insinuationis assertione non absque paternæ compassionis affectu percepimus, quod vos sub gravi tyrannide illius regis perfidi Rasciæ, nedum schismatici et religionis Christianæ totaliter inimici ; quin etiam omni humanitatis destituti fœdere, et ultra feralem sævitiam efferato animo sævientis quasi ex cujusdam necessitatis indicto propter temporis corrupti malitiam inviti convivitis, firmo concepto proposito illius declinandi perfidiam quamprimum opportunitas arridebit, ne ab ipsius convictu mores perditos contrahatis ; tanquam viri Catholici et in orthodoxæ fidei veritate fundati, ac spiritu inspirati Dominico, dum favebit aura felicior, educturi libenter in publicum quod ad tempus dissimulare cogimini, quodque latet de sinceritate vestræ fidei ac devotionis introrsum. Porro, filii, de tam laudando vestro proposito gratulamur, quod nimirum acceptum habemus in germine, et profecto fiet acceptius dum suo tempore ad fructum pervenerit consummatum.

« Persiste igitur, et spiritum nolitis extinguere ; et tam laudandum vestrum in hac parte conceptum quam celerius, tute ac opportune poteritis, in partum producere viriliter studeatis. Nec vos ipsius schismatici malignitas terreat, non quævis turbatio in partem alteram claudicare compellat : sed spe sub Omnipotentis fiducia de nostra et Romanæ matris Ecclesiæ, quæ caput est omnium fidelium et magistra, et quæ de filiorum salute lætatur, favorabili persecutione concepta, ipsius spei fortitudine roborati, ac confortati in virtutis divinæ potentia, robur spiritus assumatis : et quod nunc sub dissimulatione transire vos expedit, suis loco et tempore nullatenus omittatis implere ; beatam spem, ac magni Dei et Apostolicæ Sedis auxilium, quod vobis, ut speramus, aderit de propinquo, fiducialiter exspectantes, etc. » Subdit eos tam egregio facinore summam apud Deum hominesque gloriam collecturos, Circensemque episcopum, quid factu opus sit ipsis dicturos. « Dat. Avinione XV kal. Julii ». Aliis etiam litteris excitavit [1] ad constantiam in fide Catholica, in qua hactenus perstiterant, Mentulum Musatium comitem Clissaniæ, Andream Musatium regni Albaniæ marescallum, et Theodorum Musatium protosevastorem ; atque in suscepto de pellendæ impii Rasciæ regis servitutis, tuendæque fidei Catholicæ consilio confirmavit. Præterea Bladislaum Conoic Diocleæ et maritimæ Albaniæ comitem, virum Catholicum, ad premenda alto pectore egregia illa consilia, cumque affulgeret occasio, explicanda perducendaque est adhortatus [2].

Animati Pontificiis exhortationibus atque auxilii spe Albaniæ proceres, abjurato schismate ad tuendum Catholicum dogma in tyrannum insurrexere. Quo accepto Joannes eorum constantiam his verbis extulit [3] : « Inducti fortitudine curastis opportunitate captata consurgere, et jugo suæ tyrannidis et iniqua conversatione, (Urosii scilicet Rasciæ regis schismatici), abjecto in libertatem et confessionem fidei prosilire, laudabiliter educentes in publicum, quod quandoque latuerat de sinceritate vestræ fidei ac devotionis introrsum : et ad indicium plenius devotionis vestræ laudabilis de Romana Ecclesia, matre vestra quæ caput est omnium fidelium et magistra, et quæ de fidelium salute lætatur, filiali securitate confisi, eam libenter in vestrum auxilium advocastis, etc. » Addit fideles omnes ingenti perfusos lætitia, cum ipsos servitutis schismaticæ jugum e suis cervicibus depulisse acceperunt, neque illis opera defuturos.

[1] Tom. I. Ep. secr. DLXXX. — [2] Ibid. Ep. DLI. — [3] Ibid. Ep. DCCLI. — [4] Ibid. Ep. LVII.

[1] Tom. I. Ep. DLXXI. — [2] Ep. DLXXII. — [3] Ep. DLX...

Profecto iniisse in eorum auxilium armorum fœdus Philippum Tarentinum principem, Carolum Ungariæ regem, ac Banum Maladinum Bossinensem, innuunt litteræ Pontificiæ ad Philippum Tarentinum datæ [1], quibus bellum adversus Græcos schismaticos, ac maxime Urosium suscepisse gratulatur, Pontificiaque opera se non defuturum pollicetur.

36. *Bellum sacrum in Mauros Granatenses.*— Neque adversus schismaticos modo sacrum bellum, sed etiam in Mauros susceptum. Præclara adversus Saracenos Granatenses Petri Sancii facinora, quæ anno superiori explicuerat, illius patruum Joannem e Castellana stirpe regia principem, alterum Alfonsi pueri regis tutorem, laudis cupiditate incendere, ut in barbaros, sacræ militiæ accepto crucis symbolo, arma devoveret. Utque pia consilia proveheret, cum Joanne papa egit [2], ut divina humanaque sibi auxilia porrigeret. Usus est etiam illius ex fratre nepos Petrus Sancii, qua florebat apud Pontificem gratia, ut Joannem, qui equites quingentos cataphractos, ac nonnullas triremes in ea expeditione se duce vel filio conficienda, instruere meditabatur, Sedi Apostolicæ commendaret. Sed cum procuratorem ea, quæ necessaria erat, auctoritate pollentem non misisset, Pontifex ne sacro bello moræ tardiores objicerentur, Compostellano archiepiscopo atque episcopo Cordubensi provinciam dedit, ut Joannem principem in belli Granatensis societatem adsciscí operam navarent, atque una cum Maria Lupi comitis Farensis filia et Elisabetha Alfonsi Lusitanæ stirpis principis nata iis legibus convenirent, quæ cum Raimundo Cardona Petri nomine fuerant constitutæ; obstringerent etiam fidem Joannes princeps ac filius vel ducturos exercitum, vel strenuum ducem missuros ac pacem cum Petro regiæ procuratore regeque Alfonso servaturos: ipsisque ad comparandas copias in Granatenses decimarum mediam partem conferrent. Quod ad Mariam et Elisabetham spectat, ducendæ [3] eæ erant in uxores a Joanne principe ac filio, solvente ad eorum gratiam legem de consanguinitatis gradibus Pontifice ea conditione, ut cum e re Christiana foret, in regni Granatensis limite bellum adversus barbaros gererent: inflammavit etiam Christi vicarius pium Joannis Castellani principis evertendæ ex Hispaniis Saracenæ superstitionis ardorem subjectis litteris [4]:

« Joannes, etc., dilecto filio nobili viro Joanni infanti, nato claræ memoriæ Alfonsi regis Castellæ.

« Copiosus in misericordia Dominus, qui de sua abundantia pietatis corda fidelium ad suæ majestatis obsequia devotionis ardore succendit præcordiis tuis adeo copiosæ gratiam cœlestis inspirationis infudit, quod tibi delectabile reputas propriam exponere, in ipsorum prosecutione personam; sicque pio ductus proposito, tanquam strenuus athleta Domini negotium impugnationis perfidorum Agarenorum, a quibus regnum Granatæ in Dei contumeliam detinetur, tulorio nomine charissimi in Christo filii nostri Alfonsi Castellæ regis illustris, qui sub teneritudine puerilis ætatis adhuc dignoscitur constitutus, assumpsisti sub spe cœlestis auxilii ferventer et viriliter prosequendum. Ut igitur rex præfatus et tu ex præmissis in prompti exhibitione favoris percipiatis apertius mentem nostram, personam dicti regis et tuam; necnon et ipsius regis, regna ac ejusdem et tuas terras et dominia, ac bona mobilia et immobilia, quæ in præsentiarum juste et rationabiliter possidetis, ab eo die quo tu personaliter cœperis in executione hujusmodi officii proficisci, et quamdiu prosecutioni hujusmodi institeris; sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, etc. » Subdit se Toletano atque Hispalensi archiepiscopis, et episcopo Cordubensi provinciam demandare, ut censurarum Ecclesiasticarum terrorem illis, qui bellum iis moverint, aut in bona ipsorum involarint, incutiant. « Dat. Avin. id. Aug. anno secundo ».

Extant hujusmodi litteræ [1] ad eos præsules datæ, quibus divinam clementiam extollit, quæ Joannis animum ad exscindendos Saracenos, delendamque illam Christiani nominis labem ac pestem excitavit; præcipitque tum, ut principem in eo sacro bello districtum tueantur, tum Castellanis, Aragoniis, Cathalanis, Valentinis, Lusitanis et aliis, qui in illius belli societatem confluxerint, eadem indulgentiarum præmia proponant, quibus in Terram-Sanctam transfretaturi affici consueverunt; eaque ad pelliciendos ad tanti operis gloriam, et commovendos Christianos in Ecclesiis, iis in regnis sitis, solemni ritu promulgent.

37. Ad elidendas vero Saracenorum vires incuti iis Ecclesiasticas pœnas, atque in Aragonia, Castella et Balearibus promulgari jussit [2], qui Granatensibus commeatus mercesque vetitas inferrent, si qui vero eo crimine se devinxissent, ea lege a Compostellano, Toletano et Hispalensi archiepiscopis absolvendos commisit [3], ut injuste apud Granatenses parta ad eos edomandos converterent. Præterea præsulibus iisdem injunxit [4], ut decimas ac duas partes decumæ reparandis Ecclesiarum sortis tectis addictas cogerent, atque in bellum Granatense derivarent : tum ad conciliandam inter proceres concordiam incumberent. Constituta [5] ea est Vallisoleti, ubi regni conventus habiti, præcipua reginæ industria : ac sancitum, ut Joannes et Petrus principes divisis copiis publico ærario in Maurorum fines irruerent: sed quam tristi rerum exitu, sequenti anno dicetur, ne luctum ante tempus accersamus. Justo quidem divini Numinis

[1] Tom. I. Ep. CLXII. — [2] An. 2. p. 2. Ep. com. CLVII. — [3] Ibid. Ep. MDCLXXXVIII, MDCLXXXIX, MDCXC. — [4] Ibid. Ep. MDCXCIV.

[1] An. 2. p. 2. Ep. MDCXCV. — [2] Ibid. Ep. MCCXXVI, MCCXXVII. — [3] Ibid. Ep. MCCXXV, MCCLXVIII. — [4] Ibid. Ep. MCCXXIII, MCCXXIV. — [5] Marian. l. XV. c. 16.

Castellanorum plectentis crimina judicio ea clades adscribi poterit : cum mores populi a Christiana pietate deficerent, ac præsules vitiorum potius quam virtutum exempla transfunderent : quos Pontifex missis Toletano archiepiscopo et suffraganeis litteris ad sanctitatem colendam, ac subjectos populos verborum et operum nitore erudiendos est cohortatus [1].

38. *Cæsaraugustana sedes in archiepiscopalem excitata, et Tarraconensis divisa.* — Ut facilius pristinus religionis splendor in finitimo Aragoniæ regno reflouresceret, novam in eo archiepiscopalem sedem, Cæsaraugustanam scilicet excitavit [2], (1) de qua hæc Bernardus [3] : « Anno Domini MCCCXVIII, in mense Augusti memoratus dominus Joannes papa archiepiscopatum Terraconensem unicum antea in regno Aragoniæ divisit, et constituit esse duos, episcopalem sedem Cæsaraugustanam in archiepiscopalem erigens pro secundo, quinque sibi suffraganeis episcopis designatis ex illis undecim, quos prius Terraconensis metropolitanus obtinebat, sex sibi tantum suffraganeis reservatis ». Extant ad Jacobum regem Aragonum ea de re Pontificis litteræ [4] ; qui cum Aragoniæ episcopatus in plures, ut in Galliis anno superiori egerat, dividere meditaretur, Terraconensis archiepiscopus, ne id præstaret, precibus ab eo contendit [5] cum episcopatuum vectigalia adeo ampla non essent, ut sustinendæ episcopali dignitati partita sufficerent.

39. *Dissidia regum Lusitaniæ componit Pontifex ope Elizabethæ reginæ.* — Similiter de Ulyssiponensi in Lusitania episcopatu dividendo agitavit Pontifex, Compostellanoque archiepiscopo provinciam dedit [6], ut de vectigalium ac diœcesis amplitudine cognosceret. Tractabat tunc Ulyssiponensis Ecclesiæ gubernacula Stephanus [7], quem discordias, de quibus anno superiori actum est, inter Dionysium regem et Alfonsum filium ac reginam disseminasse, Pontifex arguit. Asperserat illi hoc crimen Lusitaniæ rex : sed cum nullus in Stephanum accusator legitimus compareret, regi rescripsit Joannes legibus in ipsum agi non posse : deinde ad confirmandum in adversis animum, pacemque cum suis sectandam hortatus est, cum in eo bello sine luctu victor esse non posset ; deque morte Dionysii nepotis mœrentem est solatus [1]. Alfonsum vero filium gravissimis litteris a gerendis in parentem armis deterruit [2], ne impii filii nomen sibi pareret : tum detractorum consiliis subornari se non pateretur, qui ad aucupanda sua commoda ipsum in flagitium præcipitem agerent.

« Joannes, etc. dilecto filio nobili viro Alfonso, charissimi in Christo filii nostri Dionysii regis Portugalliæ illustris primogenito.

« Adversus talium molitiones iniquas constantiam tuæ magnanimitatis oppone. Considera, quæsumus, quam indecens esset et reprobum, præfatos tuos genitorem ac genitricem ab invicem dividi, qui debent in unanimitate convivere, et incumbentia onera communi et concordi consilio et auxilio supportare. Considera quam abominabile Deo et hominibus censeretur dissidere inter se patrem et filium cum civilis auctoritas patrem pro filio consilium capere, et in eo plusquam in se ipso pati perhibeat ; filiusque totum quod est post creatorem suum debeat genitori, de cujus carne et sanguine, sementativæ originis et naturæ beneficio corporalem existentiam principaliter mutuavit.

« Considera quantum sit apud Deum et homines commendabilis et accepta exhibita patri reverentia, quamque sit execrabilis et damnata infaustis eventibus irreverentia in parentes. Et quidem parentes honorari Dominus præcepit, et pro honore illis exhibito dierum longitudinem repromittit. Deo vero abominabilis esse dignoscitur, qui molestare patrem aut irritare conatur : imo sicut putrescit membrum separatum a corpore, et ramus ab arbore avulsus arescit ; sic et filius sejunctus a devotione paterna jam non est filius, sed frater et collega illorum, qui ex patre diabolo describuntur. Considera denique, quod in sectione hujusmodi si quod absit, forte procederet, regno, cujus es post dictum regem, volente Deo, guberna-

[1] Tom. I. Ep. secr. DLXVI. — [2] An. 2. p. 1. Ep. cur. XCVII. — [3] Bern. Chr. Rom. Pont. et Ms. Vat. bibl. sign. num. 3765. in Clem. V. — [4] Tom. I. Ep. secr DCCXXIV. — [5] Ibid. Ep. DLXXXVI. — [6] Ibid. Ep. DLXXIX. — [7] Ibid Ep. secr. DII.

[1] Tom. I. Ep DLXXVI. — [2] Ibid. Ep. DI.

(1) De constituto hoc anno Cæsaraugustano archiepiscopatu, cum antea Ecclesia illa suffraganea esset Ecclesiæ Tarraconensi, agit hic annalista. Hujus erectionis, quam Pontifex meditabatur, occasione, Concilia in Aragonia hoc anno duo celebrata sunt. Cæsaraugustanum nempe quo die XIII Decembris metropoli jam constituti convenit, assidentibus archiepiscopo Petro de Luna, cum episcopis Oscensi, Tirasonensi, Calaguritano, et vicariis episcoporum absentium, duorum nempe aliorum episcoporum, qui e Terraconensi metropoli avulsi Cæsaraugustanam constituerant. Quid in eo Concilio actum sit, quamvis nullibi legitur, facile intelligimus ; agebatur enim de legibus novæ metropoli constituendis. Suum pariter Concilium ante metropolis suæ scissionem habuit Eximenus archiepiscopus Tarraconensis die VIII Martii anni MCCCXVII, stilo veteri, novo vero anno MCCCXVIII, cui præter archiepiscopum episcopi septem adfuerunt, per procuratorem tantummodo Cæsaraugustano cæterisque præsentibus. Litteræ a Patribus illis ad Pontificem datæ pro adlegendo in sanctorum Album S. Raymundo. Nec plura de rebus in eo constitutis in Collectione Veneto-Labbeana. Sed ejus duo canones referuntur in Collectione canonum Tarraconensium, approbata a Concilio Tarraconensi anni MCCCXXIX, legendo in Collectione Veneto-Labbeana tom. XV, col. 376, can. LVIII et LIX. Dein in Collectione Martenii tom. VII, col. 305 extant ejus Concilii canones VII, inter quos duo illi a Concilio anni MCCCXXIX relati occurrunt, hoc tantummodo discrimine quod in canonibus Collectionis jubentur clerici et canonici non sacerdotes *ter in anno communicare* ; cum *bis* tantummodo in Martenii Actis legatur. Utra lectio præferenda sit ignoro. In reliquis canonibus quædam statuuntur de Beguardis et Beguinis, ne scilicet conventus extra Ecclesiam agant, ne cohabitent in eodem domo, ne vestes præter consuetas provinciæ et loci gerant, ne libros Theologiæ vernaculi scriptos habeant ; sed illos actutum ad diœcesanos referant. Nihil tamen novi injungitur illis qui ad normam regulæ Tertii Ordinis S. Francisci a Nicolao III approbatæ vitam in Collegio communem instituerint. Denique ne quis, nisi quibus a jure concessum, virginalis continentiæ puellarum votum exigat vel admittat.
MANSI.

possessurus, desolationis posset imminere discrimen, etc. Dat. XII kal. Aprilis ».

Nullas prætermisit partes regina Elisabetha, quam admirandæ virtutes et miracula insignia ad sanctorum numerum extulere, ut pacem inter filium maritumque conciliaret; qua de re Pontifex ipsi est gratulatus [1] : « Displicenter », inquit, « audivimus, filia, qualiter nonnulli illius, qui primum schisma suscitavit in cælo vestigia prosequentes, inter charissimum in Christo filium nostrum Dionysium regem Portugalliæ, virum tuum ex una parte, et te ac dilectum filium nobilem virum Alfonsum utriusque primogenitum ex altera, nisi sunt occultis machinationibus discordiam ponere, ac tuum et ipsius primogeniti animos contra regem ipsum latenter perversis persuasionibus concitare. Sane quod hujusmodi discolorum in hac parte non habuit, sicut gratanter accepimus, conatus effectum, in illo gaudemus, etc. » Hortatur, ut filium in parentis obsequio contineat, maritoque obtemperet. Pontificiis monitis adeo sedulo regina sanctissima morem gessit, ut quamvis ferret fama Dionysium ipsius filio legitimo eripere hæreditarium sceptrum moliri, ut in spurium transfunderet, adversus ipsum non modo in arma non prosilierit, sed ut utrumque demulceret, atque acies appositas dirimeret, studium omne collocarit ; ac licet Dionysius thori jura violasset, ipsa tamen adulteræ filios divini amoris intuitu, ut suos raro exemplo tractaret.

40. *Munera a Lusitaniæ et Galliæ regibus missa Pontifici.* — Transmisit ad Dionysium Pontifex [2], ut ipsum ad pietatem excitaret, nonnullas sanctorum reliquias, in pretioso vasculo reconditas : ac vicissim Lusitanus rex Pontificem quatuor millium aureorum munere est prosecutus [3]. Utque adjungamus similia ; suscepisse Joannem a Philippo Longo Francorum rege pretiosa munera, docent Pontificiæ ad regem ipsum datæ litteræ [5], ex quibus hæc decerpsi : « Præsentata nobis nuper in festo Circumcisionis Dominicæ grandia tuæ serenitatis munera, ipsa quidem materia, nec minus opere superante in plerisque materiam pretiosa, pulchros videlicet scyphos, potos atque barilia ; annulos, speculum et linguaria serpentina, affectu grato suscepimus, etc. » gratias pluribus verborum officiis agit. « Dat. Avinione XV kal. Febr. » Exceperat etiam superiori anno [5] a Maria regina Siciliæ [6] annulum aureum pulcherrimo smaragdo insignem : et a Guidone episcopo Aretino crucem [7], ac duo Angelorum signa argento conflata ; a Beatrice [1] vero comitissa Lucemburgensi tabulas refertas reliquiis sanctorum, cui grates hisce verbis exsolvit : « Jocale pulcherrimum, tabulas videlicet, nedum decoratas ornatu mirabili, sed etiam variis sanctorum reliquiis copiose munitas, quas nobis tua nuper devotio offerre curavit, tanto lætiori manu suscepimus, quanto magis in spiritualis ædificationis auxilium, et remedium consolationis assiduæ tam pretiosissimis beatissimisque thesauris reliquiarum hujusmodi optamus piæ ambitionis affectu ditari ».

41. *Ferrarienses et marchiones Atestini ad Pontificis imperia redeunt.* — Aberant ab eo regum et principum in Christi vicarium studio nonnulli Ecclesiæ clientes, ac viri nobiles, qui ex ejus spoliis opes aggerere, atque ad novam anniti potentiam moliebantur. Defixi anno superiori ob Ferrariam ereptam Ecclesiæ marchiones Attestini ac Ferrarienses ob initam cum iis coitionem censuris Ecclesiasticis, misso ad veniam deprecandam oratore [2]. Pontificiis imperiis se subjecerant (1). Pontifex itaque ad amissa jura recuperanda [3] Atrebatensem et Bononiensem episcopos, magistrum Aymericum e Castro-Lucii nuntios Apostolicos, in divinis humanisque Ferrariensibus rebus summa auctoritate fultos misit [4], provincia imposita, ut urbis palatia et arces a marchionibus reciperent [5], qua etiam de re Raynaldo, Azoni et Opizoni principibus imperia dedit [6], utque ipsorum fratres Bertoldus et Nicolaus procuratorum opera, ut conventum erat, id ratum haberent : « Nobilitatem, inquit, vestram monemus et hortamur attente, per Apostolica vobis scripta districte præcipiendo mandantes, quatenus palatia supradicta cum fortalitiis, appenditiis et pertinentiis supradictis, sicut per eadem confinia designantur, eorum possessionem pacificam præfatis nuntiis, aut duobus vel uni eorum, seu alii vel aliis, cui vel quibus ipsi vel duo ex eis id duxerint committendum, infra terminum antedictum plene et integre nostro et Ecclesiæ prædictæ nomine reddere et assignare curetis ; ratificationem, confirmationem et approbationem prædictas per Nicolaum et Bertoldum eosdem cum auctoritate curatorum suorum, ut præmittitur, fieri sine difficultate qualibet facientes, etc. Dat. Avinion. VIII kal. Julii anno secundo ».

Ad constituendam denique rem Ferrariensem Joannes redintegrata a Clemente cum Venetis

[1] Tom. I. Ep D. — [2] Ibid. Ep. secr. DLXXIV. — [3] Ibid. Ep. CDXCVIII. — [4] Ibid. Ep. CDLXVII. — [5] Ibid. Ep. CDXXXIX. — [6] Ibid. — [7] Ibid. Ep. XLVIII.

[1] Tom. I. Ep. L. — [2] An. 3. p. 1. Ep. cur. CXXIV. — [3] Ibid. Ep CXXIII. — [4] Ibid. Ep L. — [5] Ibid. Ep CXXII. — [6] Ibid. Ep. CXXIII.

(1) De restituenda quidem Ferraria Pontifici hoc anno agitatum fuisse consilium, non abnuo, sed nunquam reipsa redditam censeo. Cum enim eo forte tempore, quo Pontifex litteras ea de re scribebat eas quæ in Annalibus recitantur, Azo Estensis decesserit, (obiit enim die XXIX Junii ut asserit anonymus Estensis chronista Rer. Italic. tom. XV col. 382,) hinc forte omnis de pace tractatio abrupta est. Id colligo ex silentio coævorum scriptorum, qui reditus hujus Ferrariensium ad Pontificem hoc anno facti nuspiam meminerunt. Quin, et ipsemet annalista fatetur, hoc ipso anno Ferrarienses sub Atestinorum jugum iterum rediisse. Quæ rerum vicissitudines nunquam sine bello fuissent, et bellum, si quod intercessisset, anonymus Estensis nunquam præteriisset. MANSI.

pacta, quæ inter ipsos ac Ferrarienses Opizonis atque Azonis temporibus viguerant, confirmavit [1]. Ubi [2] etiam, adductis in medium Venetorum, Ferrariensium, atque imperatorum publicis Tabulis, Ferrariam ditionis esse Ecclesiasticæ comprobat [3]. Quæ illustrant etiam aliis inserta litteris [4] Ferrariensium publica monumenta quibus oratorum opera Clementi V ut vero ac justo domino, fidem obsequiumque devovere. Præterea Joannes Patavinos [5], Tarvisinos [6], Ravennates [7], Brixienses [8] et Florentinos [9], ut pacem cum Ferrariensibus colerent, sollicitavit. Bononienses vero, qui ad continendam in Ecclesiæ obsequio Ferrariam egregiam operam navarant, commendavit [10] : pariterque Carolum Roberti Jerusalem et Siciliæ regis majorem natu filium ducem Calabriæ coortam Beneveventi seditionem, immisso milite compressisse, est gratulatus [11]. Cæterum Atestini iterum Ferrariam in defectionem traxere.

42. *Æmilia et aliæ provinciæ discordiis agitatæ.* — Fluctuabant etiam aliæ Ecclesiastici principatus provinciæ. Æmiliam quidem Ordelaffus [12], qui Foroliviensium et Foropopuliensium studiis fretus, inita cum nonnullis Imolensibus, Faventinis et Cæsenatibus exulibus coitione turbare moliebatur. Adversus quem ac fœderatos Apostolicis nuntiis Bernardo Atrebatensi, cui curam postea provinciæ commisit [13], ac Bononiensi episcopis, atque Aymerico e Castrolucii sine forensi strepitu inquirendi, ac fœderis injusti rescindendi partes demandavit. Infensus etiam erat Ecclesiæ Fridericus comes e Monteferetro, qui licet Callensem comitatum Anconitanæ marchiæ præsidi restituisset; Urbinum tamen atque alias terras Ecclesiæ injusta sibi dominatione subjecerat; quas ut restitueret, Pontifex litteris sollicitavit [14]. Pariebat sane crebras populorum defectiones nimia libertas, quam Ecclesiæ subditi in adsciscendis sine Apostolica auctoritate præfectis sibi arrogabant; liberas enim ii publicæ rei habenas nacti, ad stabiliendam potentiam in tyrannos desciscebant : atque id in posterum fieri pluribus rescriptis [15] Joannes vetuit.

Gliscebat etiam in aliis Italiæ terris discordiæ malum : ac Senæ [16] Guelphæ Gibellinæque factionis turbine concussæ sunt. Cremona quæ superiori anno Canis Scaligeri ac Gibellinorum impetus fregerat [17], mense Aprilis proditione capta sub illius potentia succubuit. Occupavit etiam Scaliger, juncto cum Goritiæ comite armorum fœdere, nonnullas Tarvisinæ ditionis terras, quæ ut pristinis dominis restituerentur, Joannem Apostolicam adhibuisse auctoritatem ad nuntios Atrebatensem et Bononiensem episcopos, Rambaldum comitem e Collealto, ac Tarvisinos litteræ docent [1]. Pari etiam studio contendit Pontifex [2] a Carolo Ungariæ rege, ut Jauriense castrum juris Ecclesiastici episcopo Jaurisiensi restitueret ; id regii honoris et decoris fore : « Indubitanter, inquit, fili charissime, tenere te volumus, quod tuos honores tuæque laudis et famæ præconium affectione paterna diligimus, et sic in virtuosis tuis actibus, qui honestatem regiam condecent, delectamur. Sic equidem, si a laudibus et modestia deviant, zelo benevolentiæ commovemur : optamus etenim actus tuos illa semper maturitate fulciri, quod in conspectu omnium placeant, et quempiam non offendant ». Commendavit eidem regi [3] Ungaricas Ecclesias, ut ad tuenda earum jura regiam potentiam explicaret : ac Strigoniensi archiepiscopo et suffraganeis episcopis præcepit [4], ut clerum, cujus mores obsoletiores erant, ab impudicitiæ labe ad sanctitatem vitæ revocare studerent. Neque illud prætereundum videtur, excitatum a Pontifice Moguntinum archiepiscopum [5], ut Brunsvicensem ducem, qui Pisoviense monasterium in Nuembergensi diœcesi diripuerat, ad crimen expiandum prædamque restituendam incusso anathemate, prædiorumque ac locorum beneficio Ecclesiæ acceptorum privatione intentata, subditis fidei sacramento exhibito pronuntiatis liberis, cogeret : ac ni officio defungeretur, archiepiscopus censuras ipsi objecit.

43. *Hæreses in Boemia et Polonia ; et multiplex Pseudo-Minoritarum hæresis, ejusque origo, progressus et confutatio.* — Expositæ erant crebris diripientium rapinis hisce temporibus Germanicæ Ecclesiæ ob continua Friderici Austriaci et Ludovici Bavari, de imperio certantium, prælia : sed levior hæc erat, quam bonorum patiebantur, jactura. Illa gravior animarum, quæ turbulentis iis temporibus profanis erroribus inficiebantur. Serpebat variis in locis, ac maxime in Boemia, Misnia et Polonia fœdarum hæreseon lues, ad quam præfocandam Joannes præsules earum partium excitavit [6] : inter quos Joannem Muscatam episcopum Cracoviensem, qui munus episcopale negligentius tractabat, ut ad nascens malum, quo par erat zelo, exscindendum incumberet, hisce litteris adhortatus est :

« Joannes, etc. venerabili fratri episcopo Cracoviensi.

« Non sine amaritudine cordis accepimus, quod in aliquibus partibus regnorum Boemiæ ac Poloniæ, et in eorum confinibus et limitibus, præcipue in civitate et diœcesi Cracoviensi adeo patenter hæreticæ infidelitatis error invaluit, quod ibidem quamplurimi a via veritatis prorsus aversi,

[1] An. 3. p. 1. Ep. LI et LII et CLII et CLIII et CLIV. et an. 2. p. 1. Ep. cur. CCIV, CCV. — [2] Sup. Ep LII. an 3 — [3] Ibid. Ep. CCV. — [4] Tom. I. Ep. secr. DCCCXXIV. — [5] Ep. DCCCXXV. — [6] Ep. DCCCXXVI. — [7] Ep. DCCCXXVII. — [8] Ep. DCCCXXVIII. — [9] Ep. CCCXXX. — [10] Ep. DCLXII. — [11] An. 2. p. 1. Ep. cur. CLXXXIII. — [12] An. 3 p. 1 Ep. cur LIII. — [13] Tom. I. Ep. secr. DCCCLIV. — [14] Au. 1. p. 1. Ep. cur. CLXXXVII et an. 3. p. 1. Ep. cur XXXVI, XXXVII. — [15] Jo. Vill. l. IX. c. 95. — [16] Ibid. c. 87. — [17] Ibid. c. 90.

[1] Tom. I. Ep. secr. DCCCXLI, DCCCXLII, DCCCXLIII. — [2] An. 3. p. 1. Ep. cur. CLVII. — [3] Tom. I. Ep. secr. DCLXXI. — [4] Ibid. Ep. DCLXXII. — [5] Au. 3. p. 1. Ep. com. CLXXIV. — [5] An. 2. p. 1. Ep. cur. LIV.

euntes post devium falsitatis, ac seipsos diversis et variis hæresibus maculantes, pestiferas ad concutiendum orthodoxæ soliditatem fidei machinas construunt, ipsamque subvertere falsis et vulpinis impulsibus fallacium argumentationum intendunt. Quid ergo, frater, tu ad hæc? Numquid stabis tota die otiosus, et tanquam nulla sit tibi cura de ovibus iis, qui exprobrant nomini agminum Israel, te zelo fidei non oppones? Annon attendis, quod clamat ad te Dominus per Prophetam, ut loquaris ad omnes civitates Juda sermones, quos locutus est tibi et sermones illos exprimendo subjungit : Vade et clama : Revertere adversatrix Israel, dicit Dominus, et non avertam faciem meam a te? Numquid etiam clamat idem Dominus per Ezechielem dicens : Si speculator viderit gladium venientem, et non intonuerit buccina veneritque gladius, et tulerit animam unam de populo, sanguinem ejus de manu speculatoris requiram? Redde ergo tuæ testimonium fidei, et in Christi negotio ulterius non lentescas : nec sit apud te verbum Domini alligatum; sed diligenter pastoralis partes officii exequaris. Noli otiari in talento Domini; sed ut illud Dominus cum fœnoris accessione recipiat, Evangelicam negotiationem exerce. Insta importune et opportune : opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple, et animam, si necesse fuerit, pro defensione fidei ponere non formides, etc. Dat. Avin. kal. Maii anno secundo ».

44. Fuisse eos hæreticos secta Dulcinianos, refert Dubravius [1]; atque in eos voluptatum aucupes ignis supplicio a Joanne Boemiæ rege sævitum : « Hoc », inquit, « laude dignum, quod nocturnis pervigilationibus ritu Dulcinianorum fraterculorum, de quibus supra commemoravimus, Pragæ occulte fieri incipientibus, in ipso statim introitu obstiterit : exustisque quatuordecim viris mulieribusque hac dulcedine corruptelaque depravatis, reliquis eum metum injecerit, ut bacchanalia facere desinerent, contenti posthac religione incorrupta a Patribus accepta ». Dandum id studio Romani Pontificis, qui Joannem regem Boemiæ, Wladislaum Cracoviensem, Boleslaum Loktekum Wratislaviensem duces, et marchionem Misniæ adhortatus est, ne religionem novis erroribus obsolescere et obscurari paterentur, ac sacræ fidei censoribus opera et studio non deessent. Injunctum id munus fuit [2] Peregrino Oppoliensi et Nicolao Hippodines Prædicatoribus, Coldæ et Hermanno Minoritis, dataque ipsis imperia, ut adversus fontes divini cultus zelum explicarent [3].

Præter Beguardos, quos in Germania incerto auctore pullulasse ex Alvaro Pelagio antea dictum est, aliam Lollardorum pestem grassatam ferunt. Et quidem una cum Beguardis Lollardos emersisse, cum Henricus VII sceptrum Germanicum suscepit, indicat Hocsemius [4] ejus temporis auctor : « Eodem », inquit, « anno (nimirum MCCCIX), quidam hypocritæ gyrovagi, qui Lollardi, sive Deum laudantes vocabantur, per Hannoniam et Brabantiam quasdam mulieres nobiles deceperunt ». Ex quo constat eos hallucinatos [1], qui ad posteriora longe tempora Lollardorum originem retulerunt, quod Wicleffo primum suas spargente hæreses, Lollardorum nomen infame Wicleffistis inditum vulgo fuerit : quare Walsingamus [2] passim Wicleffistas Lollardos vocat. Cæterum de Lollardorum principe Waltero quodam hoc tempore nefaria dogmata disseminante per Germaniam, Austriam et Boemiam meminere Trithemius [3], Sanderus [4], Genebrardus [5] et alii. Fœdissimi erant illorum hæreticorum errores, quos hisce verbis recenset Trithemius [6] : « Articulorum hæreseos eorumdem primus erat iste : missas vanitatem esse dicebant, et nullius vel reverentiæ vel utilitatis. Secundus articulus fuit, Luciferum cum dæmonibus suis cœlo injuria pulsum dicebat, tandemque beatitudini cum omnibus suis restituendum : Michaelem et Angelos omnes æternis cruciatibus deputandos, hominesque ab eorum secta alienos similiter esse damnandos; unde cum se mutuo salutarent, dicebant : Salutet te injuriam passus, id est, Lucifer. Tertius articulus iste nefandissimus fuit, dicebant enim : Maria, si virgo mansit post partum, non hominem sed Angelum peperit : virgo post partum non fuit. Item dicebant se habere duodecim Apostolos, qui totum imperium singulis annis perlustrarent, et duos ex eis ordine et professione seniores singulis annis paradisum intrarent : potestatem ab Elia et Enoch ligandi et solvendi accipere quam aliis communicabant in eadem secta constitutis. Sacramentum Baptismi irridebant, dicentes: Si baptismus est sacramentum, ergo quodlibet balneum est sacramentum, et per consequens quilibet balneator esset Deus. Sacramentum Pœnitentiæ turpiter vitiabant, confitentes non sacerdotibus, sed laicis in genere peccata sua, in specie (non) exprimentes, sperantes se ex hac confessione omnium peccatorum a pœna et culpa remissionem plenariam recepturos. Sacramentum Dominici Corporis non credebant, hostiam consecratam Deum fictitium appellantes. Sacramentum quoque Matrimonii juratum meretricium in vulgari nuncupabant. Sacramentum Extremæ Unctionis irridebant, et interrogati super eo quid sentirent, unanimiter responderunt : Nos credimus, olera quanto fuerint oleo plus condita, tanto esse meliora. Consecrationes Ecclesiarum cœmeteriorumque et benedictiones palmarum, salis, aquæ et cæterorum, quæ in Ecclesia fiunt, nihil esse dicebant.

« Item dicebant Deum nec scire nec punire mala, quæ sub terra fierent : unde in speluncis et

[1] Dubrav. l. xx. Hist. Boem. — [2] An. 2. p. 1. Ep. cur. LVI. — [3] Ibid. Ep. LXVIII. — [4] Hocsem. l. I. c. 31.

[1] Prateol. in elench. hæres. — [2] Walsing. in Eduard. III. — [3] Trith. Chron. Her. sang. — [4] Sander. de visibil. monarch. — [5] Genebr. in Chron. — [6] Trithem. ubi sup.

cavernis subterraneis convenientes, pater cum filia, frater cum sorore, ac filius cum matre indifferenter turpitudinem carnis suæ exercebant. Romanam Ecclesiam non Christi, sed gentium infidelium esse dicebant ; omniaque statuta Ecclesiæ cum prælatis et ministris ejus contemnebant. Jejunium irridebant ; carnibus omni tempore etiam in sexta feria Parasceves vescebantur. Dies festos non servabant, sed in die Paschæ laborabant. Perjurium dicebant non esse peccatum. Merita et intercessiones quorumlibet sanctorum posse hominibus apud Deum præstare suffragia, negabant. Sed et alios complures articulos profitebantur erroris, quorum prolixitas inserta his tædium lectoribus, ut vereor, generaret. Magnus eorum numerus fuit in Austria, Boemia et terris vicinis ». Et infra : « Multi eo tempore in Austria fuerunt in diversis locis combusti, qui omnes unanimiter in suis erroribus pertinacissime usque ad mortem cum magna hilaritate permanserunt : inter quos puella una speciosa nomine Gista, dum jam esset cremanda, interrogatur a judice, si adhuc esset virgo. Quæ coram omnibus respondit : Super terram adhuc virgo sum, sub terra vero minime ; credebant enim statui virgines sub terra non posse deflorari, etiam si a mille viris cognoscerentur, neque tale stuprum esse peccatum ». Gloriari talibus patriarchis dæmonum fœderatis possunt hujus seculi novatores, qui plura ab his venena hausere. Non tulit autem impune scelus sectæ princeps Walterus, quem Coloniæ exustum anno MCCCXXII ferunt[1], cum hæresim, quam scriptis propagarat, tueretur pertinaciter. Ut vero dæmon impios illos in aperta scelera voluptatum lenocinio impulit, ita alios, qui pietatis studio videbantur delibuti, adumbratæ sanctitatis fallaci specie delusit.

45. Signifer horum hypocritarum extitit Henricus[2] e Ceva Franciscanæ familiæ apostata atque hæresiarcha, qui plures ex eo sacro Ordine infecerat. Desciverant ii adeo a B. Francisci institutis, quem suis, ut reverentiam in Christi vicarium, cardinales ac præsules religiosissime colerent, imperasse vidimus : atque in eam superbiam viri impii proruperant, ut duas fingerent Ecclesias, alteram diffluentem opibus et deliciis, obsitamque sordibus, cui præesset Romanus Pontifex ; alteram humanarum rerum inopia divitem, ac virtutum omnium genere exornatam, qua ipsi soli continerentur : negarent præsules ulla vel ad jus exercendum, vel divina conficienda auctoritate pollere : virtutem sacramentorum a sacerdotis sanctitate pendere, jusjurandum sine crimine usurpari non posse, Christi Evangelium extinctum antea fuisse, atque in ipsis revixisse et florere effutiebant. Ut vero nefandas adeo hæreses Joannes elideret, eas singulas cumulatis pluribus divinæ Scripturæ oraculis refellit[3] :

« Joannes, etc. venerabilibus patriarchis, archiepisc. et episcopis ac dilectis filiis electis ad quos litteræ istæ pervenerint, etc.

« Minorum fratrum sacer Ordo ab ipso suæ fundationis exordio almi confessoris B. Francisci regulari traditione, et Apostolicæ Sedis auctoritate atque confirmatione indissolubili quadam textura connexus, fide clarus, spe validus, charitate perfusus, humilitate placidus, obedientia devotus, velut singulare jubar sanctitatis exemplo ac doctrinæ verbo per universum orbem claruit, et Ecclesiastico decori multum utilitatis et plurimum inclytæ alacritatis invexit. Verum quia humani generis inimicus ubi virtutum segetes uberius videt exurgere, ibi scandalorum vepres et dissidiorum zizania satagit cumulatius seminare, nonnulli hujus sacræ religionis solo nomine professores, dum altiora se petunt, dum præposteris et perturbatis gradibus, citius ruituri, in magnis et mirabilibus supra se ambulare conantur, illius delusi fallaciis, qui se, ut alios decipiat, in lucis Angelum transfigurat ; sibimetipsis ruinam, infirmioribus scandalum, solidioribus vero probationem et meritum pepererunt, pro viribus satagentes tam præclari Ordinis unitatem scindere, obnubilare famam perturbare quietem.

« Dudum siquidem hujusmodi superstitiosi et discoli homines, in provincia Provinciæ adversus communitatem præfati Ordinis insurgentes, et se solos suosque complices de observantia regulæ B. Francisci mira vanitate jactantes, reliquam Ordinis multitudinem, de transgressione regulæ perperam judicando, notabant ; nonnullos profanæ multitudinis verbis mendacibus, et mentitæ sanctitatis obtentu in sui erroris devium adducentes. Quorum vipereos partus in ipso sui exortu felicis recordationis Nicolaus papa IV prædecessor noster, ne in multorum perniciem alerentur, ad veritatis petram elidere cupiens, generali ministro, qui tunc temporis memorato Ordini præsidebat, districte præcipiendo mandavit, ut hujusmodi præsumptores disciplina debita coerceret, prout in litteris ipsius prædecessoris nostri plenius continetur : sed horum pestilentissimas novitates hoc remedio compressas fuisse potius quam extinctas, redivivus error enuntiat et tristis experientia manifestat.

« Nuper enim nonnulli factionis superstites memoratæ, adjunctis sibi quampluribus de dicta provincia Provinciæ, et provincia Tusciæ, et aliis diversarum fratribus nationum, coram piæ memoriæ Clemente papa V prædecessore nostro diversas regulæ quæstiones, diversasque contra universitatem dicti Ordinis proposuere querelas : et quasi ipsi soli, ipsorumque complices B. Francisci regulam et perspicacius intelligerent, et efficacius adimplerent, notam actionis contrariæ in universitatem præfati Ordinis impie detorquebant. Qui Clemens prædecessor, hujusmodi homines benignitate magis quam severitate satagens emendare,

[1] Trit. ubi sup. et alii. — [2] An. 1. p. 1. Ep. com. CCCLXXXI. — [3] Eod. Ep. CCCLXXXI. Ext. in Bull. Jo. XXII.

illorum pestiferos conatus patientiæ virtute tolerans, prædictas quæstiones atque querelas pluribus archiepiscopis, episcopis, et sacræ theologiæ professoribus, et aliis juris scientia præditis, discretione dotatis examinandas commisit, et ad suam audientiam proferendas.

« Quibus diligenter et cum multa maturitate peractis, sæpenominatus Clemens prædecessor, de veritate certior factus, præfatam religionem sanctam, et ut ejus utamur sermonibus, muris observantiæ regularis firmiter undique asseruit circumclusam, et quædam, quæ circa regulam dubium sensum afferre poterant, declaravit; districte præcipiendo mandans, ut dicti fratres, qui contra præfatam communitatem Ordinis hujusmodi quæstiones moverant et querelas, ad conventus, unde discesserant reverterentur, et suis superioribus obedirent humiliter et devote, harum quæstionum et querelarum prætextu ad Romanam curiam de cætero minime reversuri. Et ut ipsius salubris ordinatio ad optatum duceretur effectum, venerabilibus fratribus nostris archiepiscopo Januensi, et Lucano ac Bononiensi episcopis per suas litteras demandavit, ut ipsi vel alter eorum, per se seu alium vel alios, fratres illos de provincia Tusciæ, qui occasione præfatæ dissensionis et adhærentiæ ad illicita laxatis habenis quædam loca dicti Ordinis in provincia Tusciæ constituta occupaverant, et occupata temeritate damnabili detinebant, suis alias obedire superioribus aspernantes, compellerunt ut, eisdem locis per eos occupatis omnino dimissis, ad suorum superiorum obedientiam qualibet exceptione et occasione postpositis reverterentur, moraturi ubicumque et sicut iidem superiores ducerent disponendum: quarum litterarum auctoritate dilectus filius Bernardus prior Ecclesiæ S. Fidelis juxta Senas, cui præfatus Bononiensis episcopus super hoc commiserat vices suas, in ipsos fratres dicti mandati contemptores, eorum exigente contumacia, excommunicationis sententiam promulgavit, et eos fecit excommunicatos publice nuntiari.

« Qui Ecclesiastica vincula non verentes, non absque temeritatis audacia, apostasiæ nota, mentisque vesania, contra Apostolica mandata et dicti Ordinis instituta se ad partes insulæ Siciliæ transtulerunt, et inibi ab obedientia et unitate dicti Ordinis et prælatorum ejus se totaliter separantes, quasi memorati Ordinis beati Francisci stabilem firmamque compaginem rescindere stolida præsumptione valerent, novi Ordinis, imo abominabilis horroris cassis conatibus moliti sunt ponere fundamenta, tam detestabili turbæ præficientes magis idolum quam prælatum Henricum de Ceva dicti Ordinis refugam et apostatam fugitivum. Et ut tam fœdo capiti membra cætera responderent, provinciales ministros, custodes præterea et guardianos eligere temeritate simili præsumpserunt, plurimos ad ipsorum sectam recipere, prædicatores et confessores assumere, eosdemque ad hujusmodi confessionis et prædicationis officium transmittere; loca etiam a locis fratrum ipsius Ordinis semota ad habitandum de novo construere, seu constructa recipere contra Romanorum instituta Pontificum in animarum suarum periculum, aliorumque perniciem attentantes. Et ut ipsorum error veritas et impietas religio putaretur, temeritate propria quosdam habitus cum parvis caputiis curtos, strictos, inusitatos et squallidos, simulationis conscios, irrisionis amicos ac dissidii non ignaros, discrepantes a communitate Ordinis supradicti, assumere: et in simplicium cordibus, ut eosdem secus in devium erroris adducerent seminare, dictos habitus fore secundum regulam B. Francisci, et in ipsis solum pseudofratribus Ordinem consistere, famamque aliorum fratrum præfatæ communitatis diversis conviciis lacerare procaci impudentique versutia præsumpserunt.

« Verum quia sic sunt casus mentis, ut primo quidem infelix animus per superbiam intumescat, et inde in contentionem, de contentione in schisma, de schismate in hæresim et de hæresi in blasphemias, infelici gradatione, imo præcipiti ruina descendat; prædicti temeritatis atque impietatis filii, ut habet fide digna relatio, ad eam sunt mentis inopiam devoluti, quod adversus præclarissimam et saluberrimam Christianæ fidei veritatem impie sentiunt, sacramenta Ecclesiæ veneranda contemnunt, et in religiosum Ecclesiæ Romanæ primatum, cunctis nationibus percolendum, ab ipso coercendi citius, impetu cæci furoris impingunt. Et ne aliquid prædictarum blasphemiarum tolerabile videatur aut dubium, de plurimis eorum erroribus aliquos, ne latere et proinde nocere valeant, præsentibus duximus annotandos.

46. « Primus itaque error, qui de istorum officina tenebrosa prorumpit, duas fingit Ecclesias, unam carnalem divitiis pressam, effluentem deliciis, sceleribus maculatam, cui Romanum præsulem aliosque inferiores prælatos dominari asserunt: aliam spiritualem, frugalitate mundam, virtute decoram, paupertate succinctam; in qua ipsi soli eorumque complices continentur, cui etiam ipsi spiritualis vitæ merito, si qua fides est adhibenda mendaciis, principantur. Quæ impietas sic istis sceleratis est propria, ut a nulla hæresi possit esse sejuncta: quippe omnes impii, dum prave in fide sentiunt, dum ab unitate Ecclesiæ atque obedientia per contumaciam separantur, universitatem fidelium carni, seipsos vero spiritui servire frivolis assertionibus mentiuntur. Quorum dementiæ nihil adjici posse illi manifeste cognoscunt, qui sicut unum Christum prædicant, sic unam Ecclesiam profitentur; doctore gentium attestante, qui ait: Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ejus.

« Una est igitur sancta, universalis, Apostolica, atque Romana Ecclesia, quæ non humana præsumptione seu potestate nititur; sed divina et

prorsus incommutabili auctoritate fundatur; cujus egregium primatum si quis impie docendo negat, non solum criminosus aut schismaticus esse convincitur, sed hæreticus impietatis suæ merito divina etiam atque humana ratione et auctoritate censetur : quia peccatum paganitatis incurrit quisquis, dum se Christianum asserit, Sedi Apostolicæ obedire contemnit. Cui inter cætera dona hoc privata largitione concessum est, ut saluberrima fides, quam B. Petrus, cœlesti Patri revelante, cognovit; et immensa potestas, quam ei in eodem Apostolorum principe Christus indulsit, sic per legitimam Romanorum Pontificum successionem illibata decurrat, ut illam usque ad finem seculi nec perfidia maculet, nec adulterini pastoris pontificium interrumpat : quam velut validissimam navem divinæ gubernationis præsidio communitam, nec variarum opinionum atque hæresum turbines a suæ unitatis compage divellunt, nec tyrannicæ potestatis incursus ad ima deprimit : quin potius et illos auctoritate atque veritate superans, et istos patientiæ virtute supplantans, inter blanditias terrenæ felicitatis et asperitates seculi felici navigatione media graditur, donec ad portum futuræ beatitudinis, duce Domino, veniatur. In qua, velut in arca, animalia munda atque immunda servantur : sicut in area frumenta paleis permiscentur : quemadmodum in sagena boni pisces et mali coeunt : ut in agro zizania et triticum simili germinatione succrescunt; nec tamen ipsam membrorum infirmantium immunditia polluit, extollit levitas, corrumpit nequitia, insolentia scindit; sed manens integra atque perfecta, adoptionis filios fide generat, verbo nutrit, auctoritate defendit, pœnitentia purgat, patientiæ virtute supportat: nec illam divitiarum cumulus suffocat, quia illis tanquam creatura Dei bona cum gratiarum actione bene utitur : et aurum habet, non ut in illo finem constituat, sed ut necessitatem patientibus, misericorditer largiendo, succurrat. Extra quam salus esse non potest, quia natura non patitur, ratio non sinit, et divina prudentia non permittit, ut membrum, quod a totius corporis unitate sejungitur, virtute quæ a vertice in corpus influit, aliqualiter vegetetur : quo fit, ut apud istos vaniloquos nec sancta paupertas, nec castitas munda, nec virtus possit esse perfecta; quin consequens est ut omni virtute, omni bonitate priventur, qui Dominum virtutum, cujus est totum quod est optimum, per inobedientiam derelinquunt.

47. « Secundus error, quo prædictorum insolentium conscientia maculatur, venerabiles Ecclesiæ sacerdotes, aliosque ministros sic jurisdictionis et ordinis clamitat auctoritate desertos, ut nec sententias ferre, nec sacramenta conficere, nec subjectum populum instruere valeant vel docere; illos fingentes omni Ecclesiastica potestate privatos, quos a sua perfidia viderit alienos : quia apud ipsos solos, ut ipsi somniant, sicut spiritualis vitæ sanctitas, sic auctoritas perseverat. In qua re Donatistarum sequuntur errorem, qui olim facto schismate ab unitate Ecclesiæ recedentes, ita in sua secta Dei gratiam dixerunt esse coactam, ut nullus eam recipere esset idoneus, qui non foret ipsorum scelere maculatus : quorum impietatem zelus fidelium illo in tempore sic exhorruit, sic pia persecutione compressit, ut homines tam pestilenti contagione respersos, et censura Ecclesiastica anathematis mucrone feriret, et legum publicarum sanctio extremo judicio prædamnaret : quia dignum et æquum, ut contra illos utriusque gladii potestas exurgeret, qui auctoritatem Ecclesiasticam a solo Deo traditam et in perpetuum duraturam, profanis assertionibus abnegarent.

« Manet igitur, etiam istis reclamantibus, et usque ad finem seculi permanebit apud Romanum præsulem sicut summa auctoritas, sic immensa potestas : quam sicut gratis accepit, sic in eos, quos in partem sollicitudinis evocat, in unitate fidei et Romanæ Sedis obedientia permanentes benigne refundit; tam fortiter atque suaviter moderamina indultæ potestatis exercens, ut in corpore Christi, quod est Ecclesia, a summo vertice usque ad extrema vestigia nihil per inobedientiam dissolutum, nihil relinquat ordinis confusione turbatum : cujus suavissimum sed validissimum jugum impii, quia humiliter gestare refugiunt, quod rebus non possent, lacessere maledictis atque conviciis non desistunt.

48. « Tertius istorum error in Waldensium errore conjurat, quoniam et ii et illi in nullum eventum asserunt fore jurandum, dogmatizantes mortalis criminis contagione pollui, et pœna teneri quos contigerit juramenti religione constringi. Quorum blasphemias pietas Christiana condemnans non levitate mota, sed utilitate aut necessitate coacta, veritatem præteritorum atque præsentium, et certitudinem futurorum jurisjurandi religione confirmat : certissime tenens quod nullatenus de suo genere potest esse peccatum, quod Christus exercuit, qui peccatum non fecit, sed peccatum omne sua passione damnavit. Juravit etenim Dominus, juravit et Apostolus Paulus, suæ operationis exempla monstrantes, ad hoc tantum juramentum esse prohibitum, ne jurandi facilitas frequentiam, frequentia consuetudinem, consuetudo perjurium introducat. Bonum est ergo juramentum, per quod veritas rerum divino testimonio confirmatur : sed malum est illi, qui eo male utitur, et a malo infirmitatis humanæ est, ut aliquis verum proferens jurare cogatur.

49. « Quarta hujusmodi impiorum blasphemia, de prædictorum Waldensium venenato fonte prorumpens, sacerdotes rite etiam et legitime secundum formam Ecclesiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus pressos; non posse conficere vel conferre Ecclesiastica Sacramenta confingit : quorum utrorumque dementiam Ecclesiasticæ veritatis doctrina redarguit, et censura percellit, quo-

niam nil a bono majus, nil a malo minus perficitur sacerdote; quia sacramentorum virtus non in merito consecrantis, sed in virtute sancti Spiritus, et verbo perficitur Creatoris.

50. « Quintus error sic istorum hominum mentes obcæcat, ut Evangelium Christi in se solis hoc in tempore asserant esse completum, quod hactenus, ut ipsi somniant, obtectum fuerat, imo prorsus extinctum. Quæ impietas sic tenebrosos Manichæorum calles oberrat, ut tamen Montani atque Priscillæ fœda vestigia non relinquat. Illi etiam promissionem Domini de Spiritu sancto non in Apostolis, sed in seipsis completam esse asserunt : isti Evangelium Christi, cujus virtus in sancti Spiritus perceptione consistit, ita in se completum autumant, ut ab illius claro intellectu et vera observatione universitatem fidelium mentiendo secludant. Sancta vero et universalis Ecclesia, talium hominum figmenta deridens, firmissime tenet et nullatenus dubitat, Spiritum Sanctum juxta fidele Salvatoris promissum in beatos Apostolos die Pentecostes sic plenissime fuisse refusum, ut illos omnem veritatem, quæ ad salutem pertinet, perfecte doceret; ut ipsos ad amorem Dei mirabiliter inflammaret, et ut eosdem contra omnem tentationem invictæ virtutis firmitate muniret. Cujus Spiritus virtus ita sanctam Ecclesiam usque ad finem seculi nova semper prole fœcundat, ut renati fonte Baptismatis una sit fides mentium et pietas actionum : quod profecto non esset, si sanctum Evangelium, in quo Christianæ fidei regula continetur, omnibus esset clausum, et istis solummodo, quod cogitare impiissimum est, apertum.

51. « Multa sunt alia, quæ isti præsumptuosi homines contra conjugii venerabile sacramentum garrire dicuntur ». Contemptum a nonnullis, nimirum Lollardis hæreticis, sacramentum Matrimonii et juratum meretricium scelus appellatum, paulo ante vidimus : eamdemque hæresim Beguardum quemdam Durandum de Baldach Gerundæ in medio rogo propugnasse, refert Eymericus[1]. Alio errore huic affini de uxore invita dimittenda, solvendoque Matrimonii sacramento tinctus fuisse videtur Petrus Corbaria, qui postea Ludovici Bavari scelere Pontificatum invasit, quippe ut ex judiciariis Actis constat, Minoritis uxore repugnante se aggregavit, ut suo loco dicetur. Hunc vero errorem a pseudoapostolis, qui plures errores cum Waldensibus et Beguardis habuere communes, hausisse indicat Guido[2] Elnensis episcopus, eumdemque confutat.

« Pseudoapostoli, inquit, Apostolorum doctrinæ Evangelicæ et Apostolicæ sunt adversi, dicentes quod vir sine consensu uxoris et e diverso potest ipsorum sectam ingredi, et propter ingressum maledictæ sectæ potest sine mutuo consensu matrimonium separari. Hoc Christus veritas non docuit, imo prohibuit, qui interrogatus (Matth. XIX.) an liceret homini uxorem dimittere quacumque ex causa, respondens Pharisæis tentantibus ait : Non legistis, quia qui fecit homines ab initio masculum et feminam fecit eos ? et dixit[1] : Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una : itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit homo non separet. Sic etiam Apostolus (II Cor. VII.) præcipit ex prædicta sententia Domini, quod vir uxoris non dimittat, nec uxor virum ; et ponit rationem, quod vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier : igitur non potest vir suum corpus continentiæ dare sine voluntate et consensu uxoris cujus est, et e diverso ; unde ait Apostolus : Nolite fraudare invicem nisi forte ex consensu, ut vacetis orationi. Contradicunt ergo Apostolo et etiam Christo ministri Sathanæ pseudoapostoli, dicentes quod matrimonium sine mutuo consensu possit per continentiam separari : quia mulier alligata est legi viri quandiu vir ejus vivit, et e diverso ; unde ab hac lege non possunt solvi nisi ex mutuo consensu ». Secuti etiam eamdem impietatem sunt in Oriente duce Gregorio Palama pseudomonachi Græci, qui matrimonia dissolvere[2], et viros invitis conjugibus attonsos cucullo induere præsumpserunt. Præter quos errores alios etiam de variis hominum statibus vario temporum flexu ex Petri Joannis Olivi deliriis et de fine seculi, vel eodem somniatore, vel præstigiatore Arnaldo Villanova auctoribus, effutiisse queritur Pontifex subjectis verbis : « Multa sunt quæ de cursu temporum et fine seculi somniant, multa quæ de antichristi adventu, quem jam instare asserunt, flebili vanitate divulgant : quæ omnia quia partim hæretica, partim insana, partim fabulosa cognoscimus, damnanda potius cum suis auctoribus, quam stylo prosequenda aut refellenda censemus : ipsa enim mendosa commenta seipsa destruunt, quia nec ratione vigent, nec auctoritate constant, nec aliqua verisimilitudine fulciuntur : in hujusmodi doctrinis variis et peregrinis sæpenominati homines studia sua conterunt ; ad hoc simplicium corda blandis fictisque sermonibus et simulatæ humilitatis prætextu attrahere moliuntur.

52. « Cupientes igitur quod dicti pestiferi homines, aut in melius commutato consilio a suis perversitatibus resilirent, aut saltem alios perniciosis sermonibus et suæ pravitatis exemplo contaminare non possent ; charissimum in Christo filium nostrum Fridericum regem Trinacriæ illustrem hactenus rogavimus et monuimus, per Apostolica scripta mandantes, ut hujusmodi viros pestiferos et seminatores errorum de prædicta insula expelleret et penitus exstirparet : et mini-

[1] Eymer. II. o. direct. inq. q. XI. — [2] Guido summa de hæres. pseudoapost. c. 2.

[1] Gen. II. — [2] Decr. Syn. Græc. apud Leon. Allat. de consens. Eccl. Orien. et Occid. l. II. c. 16.

stris, custodibus, seu guardianis dicti Ordinis Minorum, cum ab eis super hoc requireretur, faciendo etiam si expediret, sæpedictos pseudofratres capi, et eorum superioribus tradi capitulos, juxta disciplinam Ordinis corrigendos, studeret impendere favorem, consilium et auxilium opportunum. Ipse vero tanquam obedientiæ filius per suas patentes litteras, nostrarum litterarum seriem continentes, singulis officialibus suis per dictam insulam constitutis præcipiendo mandavit, ut ad capiendos hujusmodi falsos fratres rectoribus dicti Ordinis, ut prædictæ nostræ litteræ continebant, darent consilium, auxilium et favorem quodque ipsa mandata in nostris contenta litteris studerent executioni in omnibus demandare.

« Quæ præsentientes pestiferi memorati, cum ad sinum piæ matris redire saltem Ecclesiastica disciplina coacti humiliter debuissent, salubrem coercitionem et felicem necessitatem, quæ ad meliora compellit, fugæ præsidio declinarunt, nonnullis eorum in locis abditis et latebrosis dictæ insulæ derelictis, qui suis fautoribus, sub quorum defensione consistunt, pro mercede iniqui favoris perversi dogmatis venena rependunt. Alii vero per loca infidelium discurrentes mare et aridam circuire feruntur, ut unum saltem faciant proselytum, simul cum illis gehennæ ignibus applicandum. Ii sunt quos doctor gentium caute vitandos admonuit dicens : Nemo vos seducat, volens in humilitate et religione Angelorum, quæ non vidit, ambulans frustra inflatus sensu carnis suæ, et non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus et conjunctiones subministratum et constructum crescit in augmentum Dei. Ii sunt diffidentiæ filii, nubes sine aqua, quæ a ventis circumferuntur, sidera errantia, quibus procella tenebrarum reservata est ; qui juxta Psalmistæ vaticinium : Nescierunt neque intellexerunt : in tenebris ambulant. Erraverunt ab utero, a veritate scilicet sanctæ matris Ecclesiæ recedendo, locuti sunt falsa ; vanos et varios errorum tribulos per diversas regiones præsumptione damnabili seminando.

« Quamobrem zelus fidei, fervor compassionis animarum excitare debent corda omnium, qui Christi nomine gloriantur, et ipsius sanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ finibus continentur, ut contra istorum insaniam quasi contra publicam pestem valenter exurgant, nec eos in locis, ubi Christianæ religionis viget auctoritas, patiantur pacifice vivere, quos adversus matrem et dominam suam, sanctam scilicet Romanam Ecclesiam, rebellionis suæ calcibus et errorum blasphemiis conspiciunt insanire. Frustra enim utuntur nomine Christiano, qui talibus impietatibus non resistunt, et consequens est, ut possint hæc credere, qui possunt talia patienter audire. Tantas igitur et tam graves insolentias, errores pestiferos, detestabiles blasphemias in Creatoris injuriam, populi Christiani perniciem, et nefariæ operationis exemplum per patientiam, imo vecordiam tolerare nolentes ; universitatem vestram monemus sedule, hortamur attente per Apostolica vobis scripta in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandantes, quatenus præfato Henrico de Ceva aliisque pseudofratribus, qui ad memoratam Siciliæ insulam hactenus confugerunt, nullum detis, vel dari, quantum in vobis est, permittatis in præmissis consilium, auxilium vel favorem ; quin potius ipsos velut apostatas, excommunicatos, ipsius Ecclesiæ Romanæ rebelles, schismaticos, et perversi dogmatis assertores, lupos graves gregi Dominico non parcentes, a vestris finibus arceatis ; capientes ipsos vel capi facientes, et captos tradentes rectoribus sæpenominati Ordinis fratrum Minorum, cum ab ipsis, vel eorum vicariis, procuratoribus seu nuntiis fueritis requisiti, per eos juxta ipsorum demerita castigatione debita puniendos etc. Dat. Avinione X kalendas Februarii, Pontificatus nostri anno secundo ».

53. Tantarum hæreseon calumnias falso impactas his pseudominoritis (1) contendit ex inanibus conjecturis auctor recentior [1], et a sodalibus contra fas accusatos, eo quod obsolescentem S. Francisci disciplinam suo splendori restitui cuperent ; « Non leve, inquit, sed evidens argumentum est falsæ informationis nimia acerbitas et invectio styli, sine ulla personarum acceptione adversus eos, qui regulari observantiæ et puritati adhærebant, eamdemque in alios transformare satagebant : specialiter namque perstringit fratrem Petrum Joannis, qui sub Nicolao IV incurrit aliquorum, quibus via latior placuit, indignationem ex studio veræ disciplinæ ». Crediderim ignorasse auctorem hunc Petrum Joannis insignem hypocritam plurimum hæreseon inventorem judiciaria Ecclesiæ sententia damnatum, neque advertisse quam longe absit a Sedis Apostolicæ in condendis decretis maturitate dignitateque, ad leves obtrectatorum susurros ita Christianorum orbem commovere. Certe hujusmodi apostatarum sectam, quæ Cælestino Pontifice pullularat, contaminatam hæresibus fuisse, atque in eam zelum acuisse

[1] Auct. Francisc. nitelæ c. 7.

(1) Baluzius in Miscellaneis tom. I, pag. 108, producit Acta inquisitionis in quatuor Fratres Minores Massiliæ institutæ. Ex his vero Fratrum illorum hæc nomina discimus, Joannes Barrani, Deodatus Michaelis, Guillelmus Santonis, Poncius Rocha. Hæresum, quibus pervicaciter insistebant, summa hæc fuit, quod nec Pontifici fas esset Fratribus Minoribus mandare ut nimium in vestibus paupertatis rigorem lenirent, atque ad communem cum reliquis Fratribus vivendi legem sese componerent. Sententia in illos lata ab inquisitore Massiliensi, ut sæculari potestati traderentur die VII Maii MCCCXVIII, in die [illegible]. Hæc latius dedux[illegible] ut constaret nullam esse fidem Ms. Vaticani, in quo damnati ad supplicium die revelationis S. Michaelis anni MCCCXVII memorantur. F. Bernardus Delitiosus inter cætera cri[illegible] reus postulatus fuit de martyrum elogio his hominibus impenso. De causa hujus Bernardi Delitiosi monachi Ordinis Minorum, quæ anno sequenti ab inquisitoribus fidei tractata fuit, atque de lata in illum sententia carceris aliarumque pœnarum, vide Acta apud Baluzium in Vita Papar. Aven. Tom. II, pag. 341. MANSI.

Bonifacium VIII vidimus [1], necnon Benedictum [2] XII et Clementem VI [3] in eamdem leges distrinxisse visuri sumus: interque alia eosdem sectarios confinxisse Ecclesiæ auctoritatem omnem in ipsos refusam: Pontifices vero inanem umbram larvamque præferre: neque excusari possunt, quin percussi anathemate auctoritatem solvendi peccata sibi contra fas arrogarint, ob quam et superiorem hæresim, hujusmodi pseudominoritis rogi parati fuerunt. Et quidem hoc anno quatuor ejus Ordinis hypocritas Massiliæ flammis addictos refert Eymericus [4]: rem vero superiori anno gestam narrat Ms. Vaticanum [5]. « Hoc anno, (nempe MCCCXVII) in vigilia revelationis S. Michaelis combusti fuerunt in Massilia quatuor fratres Minores propter hæresim de paupertate ».

Obortæ fuerunt circa paupertatem variæ hæreses: non potuit autem illa esse, quam Michael Cæsenas amplificavit, an Christus et Apostoli jus in his quibus usi sunt, obtinuerint: cum is error nondum damnatus esset hæreseos, de quo fuse inferius: sed alia potius hæresis fœdissima esse potuit a Donatistis, Catharis, Waldensibus, pseudoapostolicis excepta, deinde ad alios tenebriones propagata, qua effutiebant, Pontificem ac præsules omni auctoritate sacra spoliatos adeo, ut sacramenta ab iis non confici contenderent [6], quod nimirum paupertatem Christi et Apostolorum non imitarentur; unde Ecclesiastica sacramenta et ab iis et ab aliis despecta Joannes in Constitutione, *Sancta Romana atque universalis Ecclesia*, conqueritur [7]: iidem vero licet sacris ordinibus initiati non essent, tamen non sacerdotalem modo, sed pontificalem quoque auctoritatem sibi arrogabant [8], exomologeses simplicium audiebant, et inanes indulgentias ipsis flagitio conferebant: quippe eos veros Apostolorum successores jactabant, qui inopem vitam profiterentur: postea vero cæteris hæresibus Michaelis hæresim de proprio addiderunt; in quas pestes fuit flamma sæviendum. Memoratos porro hæreticos exustos a sequacibus cultos fuisse ut martyres ferunt [9], habitos in veneratione eorum cineres, et nomina in kalendaria et litanias relata, jactatumque Christum in iis fuisse spiritualiter crucifixum; Pontificem autem et præsules, ac fidei censores ut hæreticos execratione defixos [10]. Nec vero tantum Massiliæ, sed in Narbonensi etiam provincia, et in Capite stagni, et Bitterris, et apud Lodovam, et in diœcesi Agatensi, et apud Lunellum: et in Magalonensi diœcesi hujusmodi novatores addictos incendio narrant Bernardus [11] et Eymericus.

Sunt qui dicunt [12], impactum iis hæreseos crimen, cum negarent Pontificem contra Franciscani instituti formulam cellas frumentariis ac vinaria Minoritis posse concedere. At non ob eum, sed alios de quibus memoravimus, errores cum fide Christiana pugnantes, flammis injectos putandum est: præsertim cum in Præfatione Constitutionis, quæ incipit, *Gloriosam Ecclesiam* [1], promulget Joannes, eos factiosos Minoritas, qui tanto ardore arctioris instituti amatores se profitebantur, subjectas hæreses in suis conventiculis effudisse: quanquam putandum est, nonnullos, qui pio zelo adducti de collapsa disciplina conquesti aliis initio se conjunxerunt, animadversa sociorum impia hypocrisi, errorum præcipitia defugisse: et quamvis Fratricelli dixerint, superiores pseudominoritas concrematos, « quia », ut refert Eymericus [2], « nolebant assentire in laxationem regulæ, nec recipere dispensationem prædicti domini papæ factam super illam »; potuerunt tamen more hæreticorum mentiri, veram subticendo causam.

Cæterum Joannes papa [3] indicata superius illa duo exortæ inter Franciscanos de arctiori et laxiori vita disceptantes, de habitus et caputii forma, ac de frumentariis ac vinariis cellis habendis, controversiæ capita ea ratione definivit, ut provincialium, ut vocant, Ordinis judicio rem permiserit rescripto Apostolico [4] nonis Octobris hujus anni exarato: ex quo insani Fraticelli fundendarum in Ecclesiam Romanam blasphemarum vocum occasionem sumpsere, ut narrat Eymericus [5] his verbis, dum Beguinorum errores recenset: « Quartus decimus, inquit, error et hæresis est, quod dominus papa Joannes XXII faciendo quamdam Constitutionem, quæ incipit, *Quorumdam*, in qua dicitur concedere ac dispensare cum fratribus Minoribus, quod possint congregare vinum et bladum in granariis vel cellariis pro tempore futuro ad arbitrium prælatorum Ordinis ipsorum, fecit contra Evangelicam paupertatem; et per consequens, ut aiunt, contra Evangelium Christi: et ideo dicunt quod factus est hæreticus, et quod ex hoc perdidit potestatem papalem ligandi et solvendi et alia faciendi, si in hoc perseveraverit; et quod prælati per eum facti, ex quo dictam Constitutionem fecit, non habent aliquam Ecclesiasticam jurisdictionem seu potestatem ». Ut vero jure condere memoratam Constitutionem potuerit, quidve possit decernere, quidve non, ex doctore [6] ejus temporis insigni, qui tum in curia Pontificia versabatur, adversus pseudominoritas Pontificias Constitutiones impugnantes disputante, decerpere visum est.

54. « Prima conclusio. Dominus papa non potest condere canones contra determinata per sacram Scripturam. Secunda, quod nec contra quatuor Concilia principalia (adde nec alia Œcumenica

[1] Annal. tom. XIV. an. Chr 1297. num. 55. — [2] Bened. an. 2. Ep. CLXXXIX. — [3] Clem. l. III. l p. secr LII. — [4] Eymer. II. p. direct. q. XV. — [5] Ms bibl. Vat. sign num. 3765. — [6] Jo. XXII. in supr. Const. *Gloriosam Eccles*. Ant. III. p tit. XXI. c. 5. § 1. Peg. in Cant. 41. II. p. direct inquisit. — [7] Extrav. *Sancta Rom.* de relig. dom. — [8] Joan. VIII. p. II Ep. secr. CCXXX. — [9] Eym. II. p. direct. q. XV. — [10] Ibid. — [11] Bern. Chron Rom. Pont. Ms. bibl. Vat. sign. n. 2013. — [12] Wad. in Annal. Minor. hoc an. n. 26.

[1] Jo an. 2. p. II. Ep. com. CCCLXXXI. Ext. in Bull. constit. III. et int. lit. Apost. pro offic. S. Inquisit. — [2] Eymer. direct. Inquis. II p. q XV. err 19. — [3] Ms. Vat. sign. num. 3765 — [4] Jo. an. 1. p. I. Ep. LII. et Extrav. *Quorumdam verb. sign*. — [5] Eym. direct. inquis. II. p. q. XV. error. 14. — [6] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4869. p. 21.

quoad decreta fidei, nec judiciariam in controversia fidei, Pontificis prædecessoris vel sui ipsius sententiam). «Tertia, quod potest contra determinata per quoscumque doctores sanctos, scilicet Augustinum et Hieronymum, et sic de aliis. Quarta, quod contra determinata per prædecessores suos vel seipsum (in iis nimirum quæ ad fidem non spectant).

« Primam conclusionem probo et auctoritate et ratione. Primo auctoritate domini nostri xxv. q. i. c. Sunt quidam dicentes, quod Romano Pontifici semper licuit novas condere leges, nisi ubi Evangelistæ, Dominus, vel ejus Apostoli, et eos sequentes sancti Patres sententialiter aliquid diffinierunt : in eis vero non novam legem Romanus Pontifex dare, sed potius quod prædicatum est, usque ad animam et sanguinem confirmare debet. Quia si quod docuerunt Apostoli et prophetæ destrueret, quod absit, videretur non sententiam dare, sed magis errare convinceretur. Istud idem probatur ibidem c. *Omne quod reprehensibile est.* Ex hoc arguo primo sic : Illud non est licitum Romano Pontifici, in quo convinceretur non sententiam dare, sed magis errare. Sed si determinaret contra determinata per sacram Scripturam (ex hypotesi nempe impossibili ob promissum Spiritus Sancti præsidium), convinceretur non sententiam dare, sed errare, ut probatum est. Ergo, etc. Confirmatur quia secundum Augustinum (IV. de Trin. c. vii), contra rationem nemo sobrius, contra Scripturas nemo Christianus, contra Ecclesiam nemo pacificus. Si ergo contra Scripturas determinaret, non esset Christianus. Ergo, etc.

« Secundo : Impossibile est veritatem contrariari veritati, quia sicut dicitur (I Ethic.) vero omnia consonant. Sed inconcusse et indubitanter quidquid in Sacra scriptura continetur verum est. Ergo nulla veritas sibi potest contrariari. Si ergo determinaretur contra sacram Scripturam, necessario illud non esset verum, sed falsum. Probatur minor ex Proverb. viii. *Veritatem meditabitur guttur meum;* et Eccles. xxiv *: Hæc omnia liber vitæ et testamentum Altissimi, et agnitio veritatis;* et Apoc. xxi *: Hæc verba fidelissima sunt et vera;* et pluribus locis sacræ Scripturæ. Item Augustinus primo de doctrina Christiana dicit, quod titubat fides, si divinarum Scripturarum vacillet auctoritas ». Et infra : « Et xi. q. contra Faustum dicit : Extat auctoritas Scripturarum novi et veteris Testamenti, quæ Apostolorum confirmata temporibus per successiones episcoporum, et propagationes Ecclesiarum : quæ in fide quadam sublimatum constituta est, cui pius et fidelis subserviat intellectus : ibi enim non licet dicere : auctor hujus rei non tenuit veritatem, etc. » Et subdit : « In illa canonica sacrarum eminentia litterarum, etiamsi minus Propheta seu Apostolus, aut Evangelista aliquid in suis litteris posuit, si ipsa canonis confirmatione declaratur, non licet dubitare quod verum sit : alioquin nulla erit pagina, qua humanæ imperitiæ regatur infirmitas, si librorum saluberrima auctoritas, aut contempta penitus aboletur, aut interminata confunditur ». Et infra : « Sequitur ergo conclusio, quod non potest contra determinata per sacram Scripturam condere canones. Tertio sic : Inferior non potest determinare contra decreta sui superioris. Sed Scriptura digesta est Spiritu Sancto dicente B. Petro in I. can. sua cap. i : *Non voluntate humana allata est prophetia : sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines*; et Ecclesiastici primo dicitur : *Unus est Altissimus creator omnipotens, et Rex potens, etc.* et sequitur ; *Ipse creavit eam in Spiritu sancto, et vidit, et dinumeravit, et mensus est, etc.*

55. « Secunda conclusio est, quod nec dominus papa potest condere canones contra quatuor Concilia principalia : et hanc conclusionem probo auctoritate Gregorii in decr. xv. d. c. Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere et venerari me fateor ». Objicit sibi auctor decreta Conciliorum revocari posse, quia « Concilium non dat auctoritatem summo Pontifici, sed summus Pontifex Concilio q. xvii ». Respondet : « Quod hoc competit quatuor Conciliis, non in quantum Concilia sunt, sed in quantum de tali materia sunt, scilicet de veritate articulorum fidei ; et sic dico, quod competit hoc illis quatuor Conciliis, quod revocari non possunt, propter hoc scilicet de veritate articulorum fidei ; et sic dico, quod competit hoc illis quatuor Conciliis, quod revocari non possunt, propter hoc scilicet quia non fuerunt nisi declarativa articulorum veritatis ». Item vero de Conciliis et Pontificum sanctionibus ex cathedra Petri editis in controverso dogmate dicendum : in iis enim, quæ ad finem spectantia decernunt, revocari non possunt.

« Tertia conclusio est, quod potest condere canones contra determinata per quoscumque doctores quantumcumque sanctos, et hoc probo auctoritate et ratione. Auctoritate xx. di. c. Decretales Epistolæ, etc. Ratione sic : Cujus auctoritas et potestas est supra alterius potestatem et auctoritatem, illius legibus non ligatur, sed potius e contra : hoc patet, quia inferior non imponit legem superiori, sed superior inferiori. Sed auctoritas e potestas domini papæ est super auctoritatem et potestatem omnium doctorum talium, imo omnium Apostolorum aliorum a Petro. Ergo ipse potest eis legem imponere, non ipsi sibi. Sed dices : charissime, tu videris tibi contradicere : nunc dicis, quod sua potestas est superior potestate cæterorum Apostolorum a Petro. Ergo si ratio tua concludit, hic ipse poterit condere canones contra dicta per Paulum in Epistolis suis, et contra quatuor Evangelistas ; imo fere contra totam Scripturam sacram cujus oppositum dicebas in prima conclusione. Respondendo dico, quod contra dicta omnium Apostolorum extra Scripturam sacram potest dominus papa, quia sic superior est ; sed

contra dicta contenta in Scriptura sacra non potest, non quia Pauli sunt, sed quia in Scriptura sunt, quæ necessario continet infallibilem veritatem, quæ a Spiritu sancto est principaliter, a Paulo autem solum ministerialiter, accidentario; ac attribuuntur principali agenti, non ministeriali : et ideo cum Spiritus Sanctus sit superior papa, si faceret contra Spiritum Sanctum, asserere non est contradictorium ». Idem dicendum de decretis fidei editis a Conciliis Œcumenicis et a Romanis Pontificibus [1].

« Sed contra istam conclusionem insto, sicut instat Gratianus XX di. c. *Decretales Epistolæ*, et arguo sic. Quanto quisque magis utitur ratione, tanto majoris auctoritatis ejus verba videntur. Sed tales doctores, cum fuerint majori scientia præditi, magis ratione utuntur. Ergo dicta eorum sunt dictis Romanorum Pontificum præferenda. Respondeo sicut respondet Gratianus, qui quasi respondet eodem modo quo dominus noster loquitur in constitutione : dicit enim, quod unum est, quod ad definiendum aliquid scientia sine potestate non sufficit; et hoc satis patet, quia omnis lex debet habere virtutem coercitivam. Licet ergo tales doctores in scientia excellant; tamen quia talem potestatem, qualem papa adepti non sunt, ideo et si forte in Scripturarum expositione præferantur; tamen in causarum seu dubiorum definitione merito postponuntur. Quare Romanorum Pontificum determinationi merito præferenda.

56. « Quarta conclusio est, quod potest condere canones contra determinata per prædecessores suos, et contra determinata per se ipsum valde, rationabiliter plerumque (si ea nimirum non fuerint decreta fidei judiciaria), et hoc probo auctoritatibus, executione et ratione. Primo auctoritate Esther XVI, ubi dicitur sic : Nec putare debetis, si diversa jubeamus, ex animi nostri venire levitate, sed pro qualitate et necessitate temporum, ut rei publicæ poscit utilitas, ferre sententiam ; et Extra. de consang. et affi. c. *Non debet* reprensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta varientur humana; et Extr. de sent. ex. lib. VI. c. *Alma mater*, Ecclesia nonnulla plerumque rationabiliter ordinat et consulte, quæ postmodum consultius et rationabilius revocat; in meliusve commutat, ut dominus noster in Constit. *Quia nonnunquam*, dicit valde pulchre sic : Quia nonnunquam quod conjectura profuturum credidit, subsequens experientia nocivum ostendit, non debet reprehensibile judicari si canonum conditor canones a se vel suis prædecessoribus editos, vel aliqua in eisdem contenta canonibus revocare, modificare vel suspendere studeat : si ea obesse potius viderit quam prodesse. Probatur etiam hoc in di. V. *Verum*. Istud etiam confirmatur exemplo sacræ Scripturæ : constat enim quod Dominus mandavit exaltari serpentem æneum in deserto, ut eum aspicientes sanarentur a morsibus serpentum, sicut patet Numer. XXI, quod tamen postea Ezechias rex confregit, sicut patet IV Regum, XVIII, quia filii Israel sibi adolebant incensum. Ex quo patet, quod illud, quod est ex præcepto communi rationabili ordinatum, postmodum instinctu ejusdem rationabilius revocatur; quia frequenter quod pro uno tempore fuit expediens, alio tempore reperitur nocivum. Istud etiam probo ratione sic : Par in parem non habet dominum. Extra. de election. c. *Innotuit*, et prob. XXI. *Inferior*. Sed tantam potestatem habet unus summus Pontifex sicut alius. Ergo constitutio primo facta non arctat alium, quin possit eam, si voluerit, revocare. Confirmatur quia sicut imperator ad imperatorem, sic papa ad papam. Sed imperator potest contra determinata per alium prædecessorem. Ergo, etc. Et ideo valde pulchre dicit dominus Bonifacius de r. p. c. ult. li. VI, quod licet papa non possit suo successori legem imponere, potest tamen quod sibi licere non patitur suis successoribus indicare. Ratio autem quare rationabiliter hoc potest facere, licet istud rationabiliter fuerit ordinatum, est ista, quia secundum Dionysium bonum constat ex omni causa, ita quod defectus unius circumstantiæ debitæ inesse statim ponit rationem mali, et ideo secundum philosophum II. Ethic. virtus consistit in medio rationis : et quia aliud expedit uni quam alii, uno tempore quam alio, et sic de aliis circumstantiis, omni enim negotio tempus est et opportunitas, ut dicitur Ecclesiast. VIII, ideo frequenter ea quæ primo fuerunt rationabiliter ordinata, postmodum rationabiliter revocantur; maxime in agibilibus, in quibus non potest haberi infallibilis certitudo ; quare, etc.

« Nunc ex istis elicio duo corollaria. Primum est, quod dominus noster ea quæ continentur in illis Constitutionibus, etc., potuit valde rationabiliter et salubriter ordinare, quod probo statim. In his quæ non sunt contra fidem, bonos mores et sacram Scripturam, nec quatuor principalia Concilia, potest dominus noster condere canones et editos a suis prædecessoribus, prout expediens viderit, revocare. Sed nihil eorum, quæ in dictis Constitutionibus continetur, est contra fidem, nec contra bonos mores, nec contra Scripturam sacram, nec contra quatuor Concilia (adde, ut dictum est, neque contra alia, quod ad decreta fidei attinet, neque contra sanctiones Romanorum Pontificum in controverso dogmate e Petri cathedra editas), vel in Scriptura vel in symbolo fidei de illis mentio non habetur, vel si habetur, ut puta de paupertate Christi et Apostolorum, magis ex Scriptura habetur, quod ipse determinat, quam ejus oppositum. Ergo quidquid in dictis Constitutionibus ordinavit, potuit valde rationabiliter ordinare. Secundum corollarium est, quod cum detrahentes, sacris canonibus, ut blasphemi et Spiritui sancto resi-

[1] Turrec. Summ. de Eccl. l. II. c. 109. Bell. de Rom. Pont. l. IV. c. 3.

stentes, ut probatur. xv p. 1. c. *Violatores* : item anathematizati, vel saltem anathematizandi ; item prævaricatores fidei Catholicæ, ut probatur ibidem c. Generali decreto sunt etiam tales, quod eis venia deinceps est deneganda, ut probatur ibidem c. *Omnia* ». Ex his enitescit, ut cum non spectet ad fidem neque ad salutem necessario, cellas frumentarias vel vinarias habere, vel non habere, et summus Pontifex confirmandi abrogandive religiosos Ordines, vel eorum disciplinam constituendi polleat auctoritate; nullam hæresim edita sanctione, *Quorumdam exigit*, admisisse; et si pseudominoritæ hæreticum propterea Christi vicarium nuncuparint, ipsos veræ pietati deliria sua prætulisse.

Neque vero ex his, quæ dicta sunt, dicenturve adversus hujusmodi pestiferos homines, qui a S. Francisci institutis defecere, ulla labes reliquæ Minoritanæ multitudini doctrina et sanctitate clarissimæ, quæ partim in Occidente præfocandis his hæresibus sedulam dabat operam, partim in Oriente religionem propagabat, aspergitur; ut nulla aliena nitela egeat Franciscana religio, quæ suo splendore nitet : et sicut non detraxere Apostolorum collegio Evangelistæ, cum in eo Judam proditionis in Christum accusarunt; neque putabit antistitum ordo, illatam sibi injuriam, si aliquos episcopos magicæ impietatis crimine damnatos referant Annales; nec summorum Pontificum violatur majestas, si aliquorum vitia perstringantur; ita non deteritur sacræ Minoritarum familiæ splendor, si ex ea aliqui hæretici emerserint; cum in iis debellandis clarissimos triumphos retulerit. Ut ergo exortos in reliqua Ecclesia hæresiarchas, quamvis patriarchali fulgerent apice, non tacet Ecclesiastica Historia, ita neque hæreticos in religiosis familiis emergentes silentio prætermittet. Sed de his satis : ad Apostolica in exscindendis erroribus studia orationem revocemus.

57. *Magi ad supplicium quæsiti.* — Distringi eodem tempore jussit Pontifex judiciorum severitatem in Aymericum e Castro, atque alios in Carcassonensi diœcesi hæreseos nota aspersos [1] : tum in nonnullos etiam magos [2], qui veneficiis ad inferendam mortem, vel philtris ad homines mulierum irretiendos amoribus utebantur : consulebant dæmones in speculis : vocabant in circulos, cum succubis sive Dianis coïbant; in quos etiam superiori anno legibus agi cœptum vidimus. Invaluisse vero dæmonis cultum tempore hoc insignis ejus ævi auctor [3] subjectis verbis queritur : « Adorare dæmonem, baptizare imagines, et talia sunt valde gravia peccata, et modernis temporibus multum incipiunt pullulare. Valde rationabiliter posset Ecclesia statuere, quod talia facientes, etsi non haberent errorem fidei in intellectu, si facerent hoc præcise propter aliquod pactum cum dæmone habitum velut hæretici punirentur ; et forsitan expediret, ut propter gravitatem pœnæ homines a talibus arcerentur ». Non hæ modo pestes emerserant in Occidente ; verum etiam in ea Græciæ parte Latini ritus et juris erat, hæresis suum virus diffuderat : quod ne latius serperet, Pontifex Apostolico zelo incensus Constantinopolitanum patriarcham, archiepiscopos et episcopos Orientales monuit [1], ut evellendis his zizaniis operam navarent : tum Achaiæ principem et Latini generis proceres, ut sacræ fidei censoribus in contaminatis ea labe insectandis studio non deessent. Quo argumento Venetorum ducem, ut suam adhiberet in defendenda religione auctoritatem, est adhortatus [2].

« Dilecto filio nobili viro duci Venetiarum.

« In vinea Domini constituti superna dispositione cultores, spiritualem in illa culturam vigilantibus studiis exercemus, instantia multæ sollicitudinis vigilantes, ut in ea, fruge sanctorum operum succrescente, nullius radiis amaritudinis convalescat. Ipsius quidem vineæ palmites fructuosos pestilentes hæretici pestiferis morsibus præcidere molientes, fidelium animas tanquam animalia venenosa conantur extinguere, illis virus mortiferum in aureo Babylonis calice propinando. Propterea nos qui vulpeculas parvulas voce sponsi capere commonemur, ad exstirpandam pestem hæreticæ pravitatis eo ferventius studium Apostolicæ sollicitudinis adhibemus, quo desiderabilius concupimus, ut ubique cultus fidei Catholicæ dilatetur.

« Cum igitur dilecto filio priori provinciali fratrum Ordinis Prædicatorum in Græcia dederimus noviter per nostras sub certa forma litteras in mandatis, ut aliquos de ipsius Ordinis fratribus sibi commissis, quos ad hoc idoneos fore cognoverit, inquisitores adversus eosdem hæreticos in partibus illis studeat deputare ; nobilitatem tuam rogamus et hortamur in Domino, ac per Dei misericordiam obsecramus, tibique in remissionem injungimus peccatorum, quatenus diligenter attendens, quod nedum hæreticos, sed receptatores, fautores et defensores eorum pœnis percellunt gravissimis canonicæ sanctiones ; quoslibet in dictis partibus Græciæ, tuæ ditioni subjectos, a quovis auxilio, consilio et favore hæreticis, fautoribus, receptatoribus et defensoribus antedictis ; necnon et Judæis qui contra fidei veritatem plura nefanda committunt, et religionis Christianæ cultores perversis corrumpunt dogmatibus, quomodolibet impendendo cohibens, abstinere eis mandes districtius et injungas, ut inquisitoribus, per provinciam deputandis eamdem, ad exterminandum de partibus illis pestem hujusmodi, dictosque Judæos pœna debita puniendum ferventer assis-

[1] An. 2. p. 1. Ep. com. DCCXXVIII. — [2] Ibid. Ep. DL. et an. 2. p. 2. Ep. com. CCCLXXVIII, CCCLXXIX. — [3] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4869. p. 79.

[1] An. 2. p. 2. post Ep. com. MCDXXXVI. — [2] Ibid.

stant, et auxilium efficax, opportunumque consilium et auxilium largiantur; ut inquisitores ipsi, hujusmodi auxilii et favoris suffulti juvamine, in inquisitionis negotio contra pravitatem eamdem, ad divini nominis laudem et gloriam, utilius proficere valeant; ac tu et ipsi, præter mercedem retributionis æternæ, quam tua et ipsorum sinceritas inde merebitur, nostram et Apostolicæ Sedis valeatis benedictionem et gratiam uberius promereri. Dat. Avinione VIII kal. Augusti anno secundo ».

Pulsarant justis querelis Sedem Apostolicam patriarcha Constantinopolitanus, atque alii in Oriente episcopi Latini, quos lucrandarum Christo animarum zelus urebat, nonnullas fœminas, quæ abjuratis erroribus, Catholicis thoro junctæ fuerant, tum in Græcorum, tum etiam Tartarorum imperio postea, fide turpissime prodita, ad pristinos errores deflectere. Ad quod tollendum malum Joannes Venetorum, Genuensium et Pisanorum magistratibus, qui illis in regionibus versabantur, Apostolica auctoritate ad coercendam illarum mulierculárum levitatem jussit incumbere.

58. *Indulgentiæ recitantibus ter Angelicam orationem sub vespertino crepusculo.* — Hoc denique anno ad incendendam in Deiparæ cultum fidelium pietatem, cum pius mos in Xantonensi Ecclesia susceptus esset, ut vergente in noctem die campana ad præmonendos fideles, ut salutatione Angelica Virginis suffragia implorarent, pulsaretur; Pontifex decem dierum indulgentiam iis, qui pie ter eam orationem flexis genibus funderent, si vere eos criminum pœniteret, concessit [1]. Quæ vero de matre Dei encomia in iis litteris exararit, præteriri a nobis non potuerunt: « Quam pium, inquit, quam debitum et jucundum existit, laudibus Virginis gloriosæ Dei genitricis insistere, dignis sibi jubilare præconiis, et mysticis eam muneribus honorare; plene devota mens conspicit, quæ ad laudem et gloriam Redemptoris quidquid genitrici honoris impenditur pertinere summæ devotionis spiritu intuetur. Huic namque divinis et angelicis laudatæ præconiis, ab Angelo venerabiliter atque officiosissime salutatæ, in mulieribus benedictæ, gratia plenæ; quæ dedit cælis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus disciplinam, non desinat humana lingua cantica laudis exsolvere, et spiritualis muneris impendere famulatum. Huic humana devotio, quod nequit, vocis et cordis desideriis exequatur, ut quæ super choros Angelorum ultra omnem humanitatis naturam meruit exaltari, pro nobis apud Redemptorem nostrum ad Patris dexteram residentem jugiter intercedat, etc. Dat. Avin. III id. Octobris anno III ».

[1] An. 3. p. 1. Ep. com. L.

JOANNIS XXII ANNUS 4. — CHRISTI 1319.

1. *Regiam dignitatem in Polonia restituit Pontifex, frustra renuente Boemiæ rege.* — Restituta est Poloniæ intermissa regia dignitas anno a partu Virginis supra millesimum trecentesimo decimo nono, Indictione secunda, ut eo augustiore titulo insignita vires adversus Tartarorum, Lithuanorum, Rhutenorum aliorumque barbarorum excursiones confirmaret, ac religionem Christianam tueri facilius, et felicius propagare posset. Vocabatur communibus Polonorum votis ad regium apicem Wladislaus Loktekus Wladislaviæ, Cracoviæ aliarumque provinciarum dux, ditionis amplitudine, populorum numero, opum magnitudine inter eos florentissimus; decretique sunt a publicis ordinum comitiis oratores ad Sedem Apostolicam, qui ab ea precibus contenderent, ut regio fastigio Wladislaum ornaret. At Boemiæ rex Joannes suam dignitatem infringendam ratus, si Poloni regium decus recuperarent, oratores ad rem discutiendam misit, nonnulla in Poloniam jura obtendens, quæ cum æquitate non niti contenderent Poloni, atque Wladislaum successione principatum adeptum, Pontifex ut utrisque consuleret, beneficium distulit, ac Gnesnensem archiepiscopum atque episcopos suffraganeos certores fecit, Polonorum jura ea mora non labefactatum iri.

« Venerabilibus fratribus archiepiscopo Gnesnensi ejusque suffraganeis.

« Dudum venerabilis frater noster Gerbardus

episcopus Wladislaviensis, vester et dilectorum filiorum abbatum, monasteriorum, priorum Prædicatorum, et guardianorum Minorum Ordinum, et conventuum eorumdem; necnon et capitulorum, Ecclesiarum ac nobilium virorum, ducum, comitum, baronum ac universitatum, civitatum et castrorum per regnum Poloniæ consistentium, nuntius ad hoc specialiter destinatus, ad præsentiam nostram accedens, nobis vestras et eorum litteras præsentavit, per quas Apostolatui nostro inter cætera significare curastis, quod ab olim post obitum bonæ memoriæ... regis Poloniæ, qui tunc erat, seditionibus et dissidiis, ac guerrarum discriminibus intestinis inter ipsius habitatores regni peccatis exigentibus suscitatis, regni status ejusdem, quod solebat florere divitiis, tam propter hoc, quam etiam propter crebros Tartarorum, Lithuanorum, Ruthenorum et aliorum paganorum incursus, qui Polonorum gentem quasi novellam in fide captivam, diversis vicibus abducentes, in miserabilem redegerant servitutem, et lumine fidei derelicto in nostri contumeliam Redemptoris idololatriæ servire cogebantur; necnon et propter occupationes diversarum ejusdem regni partium et locorum, defensore carentis, quæ nonnulli alienigenæ violenter invaserant, erat gravissima depressione collapsus; in Ecclesiis vero, monasteriis et aliis Deo dicatis locis, fidelium devotione constructis, in quibus devotis laudibus colebatur Omnipotens, cultus divini nominis neglectui tradebatur; quorum aliqua speluncæ latronum effecta, aliqua solitudini derelicta et multa ipsorum ruinæ vastitatibus subjacebant; adjicientes nihilominus in litteris supradictis, quod nisi per Sedis Apostolicæ providentiam circumspectam super his occurreretur celeriter de remedio opportuno, verisimiliter poterat formidari, ne terra ipsa ad exinanitionem irreparabilem deveniret; propter quod tam vos, per episcopum et litteras supradictas, quam idem episcopus per se ipsum cum multa nobis instantia supplicastis, ut cum regnum prædictum esset nobis et Ecclesiæ Romanæ nullo mediante subjectum, et in signum subjectionis hujusmodi, census, qui denarius beati Petri vocatur, nobis et eidem Ecclesiæ annis singulis deberetur; ejusdem regni fidelibus aperientes viscera pietatis, et eorum calamitatibus ac pressuris paterno compatientes affectu, et illud clementis propitiatonis oculis intuentes, de tali rege provideremus eisdem, qui se patenter exemplum ostenderet, qualiter subditos oporteret per justitiæ semitas ambulare: quique in potentia virtutis Altissimi dirigeret in directa, insolentes reprimeret, restauraret deperdita, dictumque regnum tantæ calamitatis angustiis, quibus subjicitur, incessanter Deo auxiliante subductum, statum resumeret quietis, et dulcedinis primitivæ; dilectum filium nobilem virum Wladislaum Cracoviæ, Sandomiriæ, Syradiæ, Lancitiæ, Cujaviæ, regnique Poloniæ, ac terræ Pomeraniæ ducem, et hæredem et etiam possessorem; strenuitate sublimem, industria providum, militia stipatum, multitudine vassallorum munitum, divitiis, munitionibus et fortalitiis præpotentem, promovendum per nos in regem Poloniæ concorditer nominando; supplicantes instanter ut præfatum ducem in regem dignaremur ipsius regni Poloniæ de benignitate Apostolica promoveri, et coronari diademate regio mandaremus.

« Quia vero nobis ex præmissis firmæ spei fiducia suggerebat, quod præfatum regnum, per promotionem hujusmodi ad virium suarum potentiam restauratum, fortius dictorum paganorum prævaleret incursibus, et facilius pestiferos conatus reprimeret eorumdem, ubertate pacis cultu servato justitiæ frueretur, libertas Ecclesiastica ex præmissis dissidiis conculcata suum resumeret Deo propitiante, vigorem; Ecclesiasticæ dicti regni personæ, etiam Ecclesiis eorumdem ab oppressionibus relevatis, possent vacare commodius circa cultum divini nominis ampliandum; ipsiusque regni fideles in divinis beneplacitis prosequendis, et ejusdem Ecclesiæ Romanæ, quam ipsi matrem eorum et dominam recognoscunt, fidelitatis et devotionis firmius stabiliri constantia; prædictos episcopum et litteras benigne recepimus, et ea, quæ idem episcopus super ejusdem promotione ducis proponere voluit coram nobis, libenter audivimus, dictarumque litterarum tenorem cum multa jucunditate prospeximus diligenter.

4. « Demum autem charissimi in Christo filii nostri Joannis regis Boemiæ illustris supervenientibus nuntiis, per eos Apostolatui nostro fuit humiliter supplicatum, ut cum eidem regi jus in dicto Poloniæ regno competeret, quod se offerebant suo loco et tempore probaturos, abstinere ab ipsius promotione ducis Poloniæ dignaremur. Sed idem episcopus post nuntiorum ipsorum instantiam sicut prius, crebris vicibus contrarium certitudinaliter affirmando, proposuit quod rex præfatus nullum in dicto regno Poloniæ jus proprietatis seu possessionis sibi poterat vindicare, cum plenum jus prædicto duci tanquam ipsius regni domino naturali et hæredi legitimo, cui successio jure naturæ a suis progenitoribus debebatur, in regno competeret supradicto, pro hujusmodi sæpedicti promotione ducis tam pro parte vestra, quam per se ipsum suppliciter insistendo. Nos igitur volentes unicuique jura sua servari, ab hujus promotione petita ad præsens providimus abstinendum, non intendentes per hoc juri vestro et aliorum supplicantium prædictorum præjudicium aliquod generari, quin illo sic uti, si, et quando vobis expedire videbitur valeatis, quod tamen cujusvis alterius non lædatur. Dat. Avinione XIII kal. Septembris anno tertio ».

5. Intellexere ex his, tum Gerardi episcopi, cui Pontifex ex arcano mentem aperuerat, litteris Poloni, quid sibi agendum incumberet. Proximo itaque ineunte anno regii fastigii honos apud eos

revocatus[1], ægre admodum rem ferente Joanne rege Boemiæ. Ex ea vero occasione Polonos ad veteres titulos instaurandos excitatos ferunt : Joannes Boemus a Wernero Prussiæ magistro excitus, ut Prutenis olim ab Othogaro clientelæ nomine regibus Boemiæ addictis contra Lithuanos Polonorum fœderatos auxilio esset erepta in Prussia Polonis Dobrina, ac Wladislaviensi ditione subacta, ac mox utraque in Wernerum transfusa, in Lithuaniam irrupit, Pomeraniamque juris Polonici provinciam cruciferis attribuit, regioque confirmavit Diplomate : querenteque de illata injuria Wladislao Loktko, respondit se Poloniæ regem esse, illum autem principem ; plus vero dignitatem regiam, quam principalem, in jure suo vindicando pollere. Perculit ea vox Wladislaum ac reliquos Polonos, qui ne Boemis inferiores essent, regiam coronam a Sede Apostolica poposcerunt. Perstringit Romanum Pontificem Dubravius[2], creato Poloniæ rege imperatoris partes ipsum sibi vindicasse : sed nulla certe Cæsaris injuria id factum fuisset, cum Polonia imperio non esset obnoxia ; quidni enim apud Polonos Pontifex regiam poterat revocare dignitatem, qui jam ante illam apud Ungaros, Armenos, Russos, Bulgaros, Lithuanos et alios, de quibus sparsa in Baronianis et nostris Annalibus exempla repetere opus non est, cum ipsum etiam imperium restituisse Occidenti constet, quæ jure facta docent pluribus theologi, qui temporalem potestatem Ecclesiasticæ subjecti probant[3]. Adde imperialem auctoritatem, quæ ad hoc non erat necessaria, viduato ob Ludovici Bavari et Friderici Austriaci discordem electionem suo principe imperio, penes Romanum Pontificem fuisse : qua etiam Joannem usum constat veluti in Rambaldi comitis ac Tarvisinorum causa, cum Henricus Goritiæ comes, Canis Scaliger præfectus Veronensis, Uguccio Fagiolanus magister militum, et Guecellus e Camino inita armorum societate extremo superiori anno Tarvisium obsidione cinxissent[4], delatum a Tarvisinis patrocinium suscepit ; utpote in quem imperialis auctoritas ad injuste oppressos a potentiorum tyrannide vindicandos interregni tempore devoluta esset, ut ipsemet his verbis profitetur in litteris[5] ad Atrebatensem et Bononiensem episcopos, et Aymericum archidiaconum internuntios Apostolicos datis.

6. « Attendentes, inquit, quod imperii Romani tempore, quo illud vacare contingit, sicut tunc vacabat, et adhuc vacare dignoscitur, regimen, cura et administratio ; necnon et defensio fidelium ejusdem imperii oppressorum, ac punitio subjectorum eorumdem cum ad alium præterquam ad Rom. Pontificem recursus haberi non posset, ad nos pertinebat, sicut dignoscitur pertinere ; ac insuper comiti Goritiæ, Cani, Uguitioni, et Guecello supradictis et quibuslibet aliis de præfato Rambaldo comite et communi Tarvisino, ac singulis de ipso communi conquerentibus offerentes liberaliter exhibere, et nihilominus per vos fieri mandantes justitiæ complementum ; vobis per nostras sub certa forma litteras dedimus in mandatis etc. » Addit Joannes se memoratis internuntiis dedisse imperia, ut Scaligerum ac fœderatos intentata censurarum religione ab inferendo Tarvisinis eorumque prætori Rambaldo comiti bello sibi temperare juberent : ac si iterum illi obsidionem, quam solvisse acceperat, adversus Tarvisium designant, censuras iis incuti jubet. Tum Paganum Turrianum episcopum Patavinum, cui Albertinus Mussatus suam de gestis Italorum historiam inscripsit, designatum patriarcham Aquileiensem monuit[1], ne ex patriarchali ditione subsidia ab hoste inferri pateretur. Illum quidem Tarvisinis amicum fuisse, refert Bonifacius[2] ; sed ex equo in terram allisum brevi interiisse : implorasse vero Tarvisinos Pontificiam opem ait. Verum cum hostes, professi se imperii jura tutari, censuras Ecclesiasticas sperni rent, diuturno Tarvisini bello attriti sunt a Scaligero, donec ii interprete Goritiæ comite Friderici Austriaci designati discordibus suffragiis regis Romanorum clientelæ se commendarunt[3]. Quam ob rem exasperatus Scaliger cum Friderici æmulo Ludovico Bavaro fœdus junxit : atque ita Germanicæ dissensiones inter Cæsarei nominis studiosos irrepsere. Gibellinæ porro factionis splendidum nomen aucupabantur multi, ut eo fuco latrociniorum turpitudinem colorarent.

7. *Guelfis et Gibellinis furentibus, urbes vastatæ, insignia scelera patrata.* — Inter hos in Piceno Recinetenses, in Anelium provinciæ præsidem conjuratione inita[4], excitis Auximanis, impetu facto in Pontificios administros, trecentos ferro concidere : eos qui cum Pontificiis senserant, detrusere in carceres, ac liberos summo furore enecarunt : rapuere virgines, conjuges violarunt, sanctimoniales stuprarunt, episcopum et clerum pepulere[5], eorum bona diripuere, urbisque administrationem in Fridericum comitem Montisferetri Gibellinum contulere[6]. Inter conjurationis et latrocinii principes[7] erant Lippatius et Andreas e Gonzelina stirpe, Auximani patritii qui nefarios quosque in suam societatem adsciverant quam, ut flagitium pietate colorarent, B. Virginis sodalitium nuncupabant. Inter cæteras autem leges, quas suis præscripserant, ea erat, ut sine ullo pœnæ metu quosque Ecclesiæ partium neci traderent, maxime eos, qui in Romani Pontificis gratiam verba fecissent. Cum vero plerique censu-

[1] Matth. Michov. l. IV. c. 9. Chron. l. XI. Dubrav. Hist. Boem. l. XX. — [2] Dubr. supr. l. XX. — [3] Palud. de Ecclesiastica potestate Ms bibl. Vat. sign. num. 4109. Aug Triumph. de potest Eccl. q. XXXVIII. art. 6. Alex. de S. Elpid. tractat. II. c. 3. Turrec. sum. de Eccl. l. I. c. 90. Card. Bellar de Rom. Pont. l. V. c. 7 et alii. — [4] Cortus. l. II, IV. Bonif. Hist. Tarvis. l. VIII. — [5] An. 3. p. 3. Ep. cur. CX.

[1] An. 3. p. 3. Ep. CVIII. — [2] Bonif. Hist. Tarv. l. VIII. — [3] Cortus. l. II. c. 4. — [4] An. 3. p. 1 pag. 160, 161, 192, 193. — [5] An. 3. p. 1. Ep. cur. CLX. — [6] Ibid. Ep. CLXXXV. — [7] Ibid. Ep. CLXX.

ras Ecclesiasticas contemptu sacrilego eluderent, Pontifex legatum in ipsos judicio hæreseos agere, ac pœnas statutis in hæreticos distringere jussit [1]. Fridericus præterea Montisferetri comes Recinetensium, Auximanorum et exulum Æsinorum se ducem dixit, atque ad novum principatum in ruinis Ecclesiæ excitandum Spoletanos Gibellinarum partium subornavit [2], ut correptis armis Guelphos pellerent, atque in ipsum urbis transfunderent dominatum.

8. Exagitabant cædem Guelphorum Gibellinorumque furiæ Insubriam : ad quam pacandam Bertrandum tit. S. Marcelli presbyterum cardinalem A. S. L. X kal. Aug. misit [3], amplissimis instructum mandatis. Cremona [4] proditione a Giberto Corregia et Brixianis capta in Guelphorum imperium concessit, quæ urbs olim florentissima opibus, ob intestinas seditiones veterem splendorem admiserat : Ticinum ad Guelphorum et Ecclesiæ partes spectabat, ni Isnardus patriarcha Antiochenus Ecclesiæ Ticinensis administrator acceptorum a Sede Apostolica beneficiorum immemor obstitisset. Distrinxit itaque in eum Joannes anathematis sententiam [5] ipsumque omni dignitate exuit, cum nimirum gravissimis sacrilegiis, cædibus, rapinis, incendiis, perjuriis aliisque sceleribus sese inquinasset : Gibellinis partibus se implicuisset, addictos Romano Pontifici sævissime insectatus esset, invasisset aliena virorum nobilium bona; bellumque contra dignitatis Pontificiæ decus injuste movisset, in quo gravissima scelera fuerant patrata, incensa templa, profanatæ aræ, cædes editæ, prædæ abactæ : sæpius etiam in iis locis, quibus præerat, Guelphos ab excubitoribus ad mortem insanis vocibus deposci non modo tulisset æquo animo, verum etiam vultum ad eas voces ad hilaritatem porrexisset : cumque Ticinum eo tempore, quo a Guelpharum partium magistratibus administrabatur, defecisset ad Gibellinos, ac nonnulli cives, qui eam defectionem inique ferebant, in spem erigerentur, auxilia Roberti Siciliæ regis affutura; ille inter augustissima missæ solemnia, dum ad populum concionem habebat, scelerate pronuntiarat, dandos neci illos, qui spem auxilii Roberti regis injicerent; adjeceratque illos, qui hujusmodi viros e medio tollerent, a se omnis noxæ religione liberandos. Denique vocatus ad Sedem Apostol. ut ab impositis criminibus se purgaret, cum insignis perjurii convinceretur, mutata veste, se proripuit, atque ad Pontificiam aulam redire jussus imperia respuit : quare obfirmatum in pertinacia virum Pontifex hac sententia perculit :

« Ipsum contumacem merito reputantes, in nomine Domini cum Apostolo tantam inobedientiam et irreverentiam ulcisci, excessusque sic detestabiles, sic enormes, sicut etiam nostri debitum exposcit officii, disciplina debita castigare volentes, ne ipsorum impunitas ausum in aliis pariat, et ausus excessum; in Isnardum prædictum, qui omni honore, dignitate atque administratione adeo reddidit se indignum, de fratrum nostrorum consilio perpetuæ depositionis sententiam promulgamus, eumque tam a patriarchali quam pontificali, et omni sacerdotali et clericali privantes officio, condemnamus; ac corpus ejus dantes Sathanæ, ut ejus spiritus salvus fiat, in ipsum excommunicationis sententiam promulgamus. Nulli ergo, etc. Dat. Avinione III kal. Aug. anno III ».

9. Intentavit etiam censurarum terrorem Pontifex [1] Philippo Sabaudæ regiæ principi, qui Florentinorum oratores ad aulam Pontificiam accedentes non sine injuria Sedis Apostolicæ interceperat : ac Taurinensi episcopo, nisi ab evoluto mense restituerentur libertati, provinciam dedit, ut Taurinum et alia loca, in quibus tenerentur in vinculis, Ecclesiastico interdicto supponeret. Sæviebat in eos Philippus Guelpharum partium odio, cum Florentini Roberto regi, a quo dissentiebat, studerent. Et sane egregias illi auxiliares copias in Genuensi obsidione periclitanti submisere [2] : quibus classi impositis, cum semestri integro Gibellinorum copiis circumseptus esset, exscensione in portu, cui Sextus nomen est, facta in hostem magno impetu irrupit, ipsumque fudit. Qua parta victoria, Richardo Gambatesta Abrutino cum præsidiario milite Genuam dimisso, cum quadraginta triremium classe Avinionem ad Pontificem se contulit [3]. Captata Roberti regis recessus occasione, Genuenses [4] exules vires collegere, ac viginti octo triremium classem præfecto Conrado Auria instruxere, novisque copiis ex Germanis et Insubribus comparatis, Genuam obsidione tentarunt : in qua plurima hinc inde illata acceptaque clades.

10. *Bellum inter Genuenses et Cypri regem per arbitrum componere studet Joannes.* — Non intestino modo in Italia, verum etiam externo in Oriente bello impliciti erant Genuenses : quo ipsos inter atque Henricum Cypri regem consurgente, cum extrema rei Christianæ in Oriente calamitas impenderet, Pontifex ad illius semina præfocanda, cum accepisset Genuenses classem ad invadendam Cyprum acceptasque ulciscendas injurias apparare, missis Apostolicis nuntiis, apud eos institit [5], ut cœptis absisterent : permitterent suas injurias Sedi Apostolicæ, illam partes Pontificias adeo solerter adhibituram, ut illata damna sarcirentur, ipsorumque dignitati consultum foret : moxque Henrico regi significavit, ut operam suam ad avertendos ab infestando ipsius regno Genuenses, cum se ad bellum pro exigenda injuriarum ultione compararent, collocasset : proinde ad propulsanda

[1] An. 3. p. 1. Ep. cur. CCI. — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 103. — [3] An. 4. p. 1. Ep. cur. CXLV. — [4] Ibid. § 4. — [5] Ibid. Ep. CXCVI.

[1] An. 4. p. 1. Ep. com. CV. — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 94 et 96. Ant. III p. tit. XXI. c. 4. § 3. — [3] An. 2. p. 2. Ep. com. CCCLXXII. Jo. Vill. l. IX. c. 97. — [4] Id. c. 98. et Ant. ubi sup. — [5] An. 3. Ep. com. MXXXVIII.

imminentia pericula, et pacandos quos læserat, sollicitavit. Cyprio vero rege suos oratores mittente, ut in Pontificem, uti fidissimum arbitrum, compromissum ederent; discutiendi utriusque partis juris Joannes provinciam non admisit, cum aliorum negotiorum mole premeretur. Sed adhibitis in consilium viris prudentia conspicuis sanxit, ut illata utrinque damna sarcirentur, pristinæ ii libertati immunitatique in insula Cypro restituerentur, illatæ injuriæ venia et oblivione delerentur, mancipati vinculis in libertatem assererentur, quæ erepta constaret sine forensi strepitu redderentur: ad ea vero quæ juris ambigui viderentur illustranda, mitteret ad Genuenses virum prudentia et auctoritate instructum, ut ea sine judicii contentione dirimerentur: vicissimque Genuenses e suis alium pari industria et potestate auctum dirigerent ad ea, quæ in Cyprio regno in disceptationem caderent, dirimenda. Si vero designati arbitri inter se dissentirent, rem totam Sedis Apostolicæ judicio permitterent, ut quod suaderet æquitas servandæ mutuæ inter ipsos amicitiæ studio definiret. Contendit demum Pontifex precibus ab Henrico ut suos ab inferenda ulla Genuensibus injuria contineret, pacique sanciendæ se accommodaret, et quæ Sedes Apostolica statuerat religiosissime servaret: exploratum vero haberet, se illam partem studiis suis promoturum, quæ hujusmodi Apostolico decreto paruisset. At ne interim novæ repullularent dissensiones, annuas inducias Cypriis ac Genuensibus imperavit, quas a Nicosiensi archiepiscopo in Cypro; in Liguria a Catanensi episcopo et Saonensi præsule designato promulgari jussit [1] atque anathema seu Liguribus seu Cypriis nova moturis bella intentavit: de quibus extant hæ ad Cyprium regem litteræ [2]:

« Charissimo in Christo filio Henrico regi Cypri illustri.

« Quam sit utile tibi, fili charissime, cum omnibus Christi fidelibus et præcipue cum dilectis filiis communi et populo Januensi in pacis unitate convenire; quam sit periculosum cum talibus discordiam enutrire, regni tui dispositio indicat, et blasphemorum crucis, qui ad tuas jugiter aspirant injurias, vicinitas manifestat. Licet igitur ex cujusdam ordinationis tractatu, inter te et subditos tuos ex parte una et præfatum commune et singulares personas illius ex altera perficiendæ nuper habito, sicut per nostras litteras magnitudini regiæ clare et seriosius intimamus, inter te et subditos tuos et eosdem Januenses, si votis Apostolicis cum efficacia operis exhibeas aurem cordis, speremus soliditatem (dante Domino) plenæ concordiæ proventuram; ne tamen (quod absit) interim ex qualicumque scintilla discordiæ quævis utrinque exerceatur hostilitas, neve dictis blasphemis unquam machinationis janua pateat, si cujuslibet sortis dubiæ auferatur eventus, cum ad nos, qui (licet immeriti) vices Regis pacifici gerimus, singulariter pertinere noscatur in universali Ecclesia totaque congregatione fidelium pacem quærere, et eam diligentius facere observari; de fratrum nostrorum consilio inter te et subditos tuos prædictos et præfatum commune et singulares personas ipsius usque ad unum annum a die receptionis præsentium numerandum, treuguas indicimus, a vobis hinc inde inviolabiliter observandas: ut interim (auxiliante Deo) quantocius sedetur utrinque discordia, et per commoditatem medii operationis, ac per efficacem observantiam ordinationis prædictæ pax invicem solidetur; celsitudini tuæ et subditis regni tui, et præfatis communi et populo et singularibus personis ipsius, quibus super hoc similes litteras destinamus, sub excommunicationis in singulares personas, et interdicti in regnum tuum et in civitatem prædictam pœnis et sententiis, quas in non servantes vel violantes treuguas easdem ex nunc ferimus, districtius injungentes, ut dictas treuguas recipere et servare, et recipi et servari facere per dictum annum inviolabiliter studeatis; non obstantibus quibuscumque privilegiis tibi, fili, et prædictis Januensibus ac quibuscumque aliis ab Apostolica Sede concessis, etc. Dat. Avin. II kal. Augusti anno III ».

11. *Helionus Rhodiorum equitum magister creatus.* — Nec Cyprus modo, verum etiam Rhodus dissensionibus non carebat: ad quas sopiendas, ne rei Christianæ afferrent exitium, abdicante se justis ex causis summi Hospitalariorum equitum magistri munere Fulcone Villareto, et Mauritio Pagnaco æmulo exauctorato, sollicitus Pontifex transfundendæ in eum dignitatis, qui pares tanto oneri virtutes haberet, Franciæ, Tolosæ, Campaniæ, Alverniæ, Castellæ ac Legionis, Portugalliæ, Navarræ et Venetiarum priores, qui in aula Pontificia versabantur, excivit, ut ipsorum in re dubia consilium exquireret: cumque in sanctiore cardinalium consistorio illi seorsim inter se de eo contulissent, qui regimini admovendus videretur, unanimi consensu in Helionum, qui tum vitæ religiosæ pulcherrimis exemplis fulgebat, tum præclara adversus Saracenos belli facinora explicuerat, suffragia conjecerunt: cumque vota Pontifici aperuissent, illorum adductus precibus, quem designarant, gerendo muneri præfecit, atque ad illud capessendum Apostolicis litteris instruxit [1].

12. *Catalana societas furit in Græcia.* — In Græcia societas Catalana, quam omisso Turcico bello in Gallici generis reliquias, quæ Achaiæ insidebant, arma vertisse jam ante vidimus, ut latius limites proferrent, Gualterum Athenarum ducem infestis signis petiere. Quam rem gravissime accepit Pontifex, fideles ab ea societate infestari, quos Latinarum partium studio tueri

[1] An. 3. Ep. MCXXXVII. — [2] Ibid. Ep. com. MXLV.

[1] An. 3. Ep. com. DCCCLXXXIV.

debuisset; ac ne muneri deesset Athenarum ducatus clientes, atque Argolicenses animos ac vires, nec Gualtero duci deessent : eoque argumento Gualterum e Fincherolis Argorum præfectum, aliosque nobiles ad retundendos hostiles conatus accendit. Addictæ erant eæ fœderatæ cohortes clientelæ nomine, ut regia auctoritate tutæ essent, regi Friderico. Quem hoc anno a Tunetano rege, qui regno Bugiæ rege Arabum opera pulsus fuerat, ad expeditionem Africana sollicitatum magno auri pondere ferunt[1] : cum obsessus barbarus majore auri vi Fridericum sibi conciliavit; qui ita emunctis ab utroque barbaro ingentibus opibus obsidionem solvit, Bugiæque rex Tuneto, quo ab altero primum fuerat rejectus, potitus est. Fridericum porro censum pro regno Trinacriæ persolvisse, Pontificia de eo accepto syngrapha docet[2]. Intulit quoque fisco Apostolico Robertus Siciliæ rex [3] decem millia unciarum auri. In utramque vero ulteriorem et citeriorem Siciliam Pontifex Stephanum e Pinu clericum Lemovicensem misit, ut abbatiarum non conventualium vacantium vectigalia colligeret[4] : Apostolicas Constitutiones in eos, qui sacerdotia curæ animarum addicta sacris ordinibus initiari neglexissent, unde divinus cultus exolesceret, promulgandas curaret[5]; cognitaque causa, ipsos contentas in Sanctione, quæ a verbo, *Execrabilis*, ducit exordium, ob retenta injuria sacerdotia contraxisse pronuntiaret[6].

13. *Satisfactio pœnitentialis imposita Rogerio interfectori episcopi Ferentini.* — Præterea Arianensi episcopo provinciam dedit, ut pœnas, quas in Rogerium e Bonito ob cæsum Frequentinum episcopum statueral, divulgaret, ac ni crimen rite expiaret, anathemate devinctum declararet. Quæ vero pœnæ ad tantum scelus luendum incussæ, subjectæ litteræ ostendunt[7] :

« Joannes, etc. venerabili fratri episcopo Arianensi.

« Rogerium de Bonito militem Arianensis diœcesis, latorem præsentium, qui Rogerium episcopum Frequentinum ausu sacrilego interfecit, ab excommunicatione, quam propter hoc incurrit, in hujusmodi homicidii reatu ad te remittimus juxta formam Ecclesiæ absolutum, mandantes sub debito præstiti juramenti, ut ante omnia sufficienter et idonee caveat coram te, quod infrascripta, per nos sibi injuncta, et a te etiam injungenda complebit; quodque Ecclesiæ, cujus episcopum interfecit, satisfactionem congruam, cum primum poterit, ad arbitrium tuum, cujus conscientiam oneramus, exhibebit. Injunximus quoque sibi sub debito juramenti prædicti, ut per majores omnes Ecclesias illius loci, ubi tunc fuit facinus perpetratum, nudus et discalceatus, braccis dumtaxat retentis, virgam ferens in manibus et corrigiam circa collum, si secure poterit, incedat; et ante fores ipsarum Ecclesiarum a presbyteris earumdem, psalmum pœnitentialem dicentibus, se faciat verberari, cum major in eis aderit populi multitudo, suum publice confitendo reatum : et si aliquod feudum, officium, vel beneficium Ecclesiasticum vel temporale a dicta Ecclesia tenuit, vel jus patronatus obtinet in eadem, quibus ipse ejusque hæredes ipso jure perpetuo sint privati, ea Ecclesiis, a quibus illa tenebit, dimittat omnino, sic quod Ecclesiæ ipsæ de illius dispositione valeant, prout eis videbitur, expedire : et nenminus vindictæ, quam excessus memoria prorogetur, usque ad quartam generationem ipsius posteritas in clericorum collegium, vel aliquod Ecclesiasticum beneficium, seu officium seculare vel regulare nullatenus possit assumi.

« Nosque propter hoc sibi dari fecimus signum crucis in subsidium Terræ-Sanctæ, et pro pœnitentia eidem duximus injungendum, ut cum fuerit passagium generale vel particulare per Ecclesiam Romanam indictum, personaliter legitimo impedimento cessante debeat transfretare ; et si eum prius mori contigerit, de rebus suis si habuerit, disponat mittere idoneum bellatorem : limina Apostolorum Petri et Pauli tribus vicibus, et semel B. Jacobi debeat visitare : usque ad septem annos semel qualibet hebdomada unam missam pro anima occisi episcopi faciat decantari, et qualibet sexta feria in pane et aqua jejunet, et quarta feria a carnium esu abstineat, nisi fuerit infirmitate detentus, vel in itinere constitutus ; et decies orationem Dominicam recitet omni die. Tu autem præter istam pœnitentiam injungas sibi quod animæ suæ saluti videris expedire. Si enim cautionem prædictam, aut satisfactionem, si poterit, non præstiterit, ut præfertur, et alia, quæ mandatur facere forte contempserit, nunties eum in eamdem excommunicationis sententiam recidisse. Cæterum volumus, et præsentium tibi auctoritate mandamus, quod per singulas diœceses Beneventanæ provinciæ supradictas pœnas facias publicari. Dat. Avinione kal. Augusti anno III ».

14. *Litteræ Apostolicæ ad Maladinum Chroatiæ et Bosniæ comitem pro reprimendis hæreticis.* — Consulturus etiam saluti animarum, ne hæreticorum erroribus irretirentur, Pontificiis et imperialibus Friderici II sanctionibus inflictas hæreticis, vel ea aspersis infamia, pœnas renovavit, quas a Bertrando tit. S. Marcelli A. S. L. in Insubria in illos distringi jussit[1]. Cumque ea lues plures in Chroatia etiam ac Bosnia inficeret, Maladinum banum gravissimis sententiis ad zelum in ea extinguenda, divinoque cultu in ipsius ditione revocando exercendum excitavit[2] : nonnulli enim ementito sanctitatis habitu ex Waldensium impia propagine suis erroribus simplices circumvenerant, ut vivificæ cruci nullus honos deferretur,

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 104. Aut. III p. tit. XXI. c. 4. § 4. — [2] An. 4. p. 1. Ep. com. SXXXVII. — [3] Ibid. Ep. CDXLVI. — [4] Ibid. Ep. cur. XIV. — [5] Ibid. Ep. cur. XI. — [6] Ibid. Ep. cur. XIII. — [7] An. III. Ep. com. MDXXIV.

[1] An. 3. p. 1. Ep. cur. CCI. — [2] Ibid. Ep. com. MCCXLVIII.

non perciperetur Eucharistia, nec etiam Baptismus plerisque in locis conferretur.

« Dilecto filio nobili viro Maladino, Chroalorum et Bosnæ comiti, alias dicto bano.

« Multa, nec immerito, mentem nostram amaritudo perfundit, gravis dolor nos afficit, cum audivimus esse in populo Domini perditionis filios, maledictionis alumnos, qui a Christianæ religionis observantia deviantes, et volentes suo potius errore perire, quam aliena persuasione proficere, in tenebris ambulant : et obcæcati mente, ut lumen cœli non videant, errores hæreticos damnabiliter edocent et observant. Spectat igitur ad unumquemque fidelem hostiliter contra tales insurgere, sicque ipsos in brachio virtutis Altissimi radicitus exstirpare, quod pestifera eorum rabies pereat, et fideles alios, favente Domino, non contingat. Sæpe namque, non absque gravi turbatione mentis relatione fide digna percepimus, quod terra Bosnensis, ejusque patria hæreticorum, ob rectorum negligentiam longo tempore ibidem degentium, tanta sit infidelitatis labe polluta, quod ibi desolentur Ecclesiæ, clericalis ordo sit exstirpatus radicitus, et Christi sacra irrisione pestifera conculcentur : non ibi crucis reverentia, de qua sola voluit Apostolus gloriari, non vivifici sacramenti communio ; ipsius etiam baptismi, quod est religionis initium, nomen in plerisque partibus ignoretur, agentibus proculdubio pestiferis doctoribus, qui fidem simplicium simulato religionis habitu pravorum dogmatum conspersione fœdarunt. Profecto non indigne gravi doloris aculeo noster animus sauciatur, et ad vindicandas tantas nostri Creatoris injurias animamur.

« Tuam igitur, fili, industriam, quam et nobilitas generis, et morum probitas, et orthodoxæ fidei religiosa professio dignis laudibus efferunt, paterna duximus diligentia commonendam, ut ad exstirpandos errores de terra et patria supradictis, et præparandum veræ religionis cultum, potentiæ tuæ dexteram sollicitudine religiosa convertas : tunc etenim vere poteris hostium tuorum triumphator existere cum de agro Dominico crucis Christi æmulos studueris exstirpare : nosque, qui totis animi votis ad veræ fidei gloriam jugiter aspiramus, quique tuos in hac parte labores gratos plurimum habebimus et acceptos, in tuæ nobilitatis promovendis negotiis constitues promptiores. Dat. Avinione XV kal. Augusti anno III ».

15. *Cleri Hungarici legatio ad Pontificem.* — In Ungaria clerus Augustinum Zagabriensem episcopum Ungaricarum Ecclesiarum dignitatis tuendæ gratia ad Sedem Apostolicam misit. Audita causa Pontifex, ne Carolus rex aliqua suspicione suffusus episcopo infensus esset, significavit ipsi [1], nulla de illo nisi laude et commendatione digna retulisse ; atque ad Ecclesiam reverti pateretur, neve obtrectatorum susurros admitteret. Eximia etiam sunt in re simili pro defendendo magistro Radulpho Pontificia præcepta [2] Philippo regi Francorum, apud quem in invidiam erat adductus, data : « In benigniorem, inquit, partem semper interpreteris, in dubio nullum habiturus ex levi causa suspectum : fideles etenim si putaveris facies, et dum quilibet confidentiam tuam in se fidenter recumbere viderit, ab omnibus, quæ infidelitatem sapere valeant, cautius, ut credimus, abstinebit ».

Adiit eo tempore Philippus una cum regina Joanna, ut sunt instabiles humanæ res ac tenui etiam filo regum sceptra pendent, ingens vitæ discrimen, vixque e parietis ruinis emersit. Quod accepit Pontifex, grates divino Numini ob servatum Philippum egit ; sumptaque inde occasione regem [3], ac reginam [4] gravibus præceptis erudivit, ut ab humanis rebus adeo fragilibus ad divina mentem studiumque transfunderent : « Hæc te cautiorem, (regem alloquitur,) contra hostis illius insidias debent reddere et promptiorem, ut liberatori tuo studeas devotius et studiosius deservire. Ex his, fili charissime, tua providentia potest percipere, quod nec potestatis sublimitas, nec generis nobilitas, nec formositas aut valetudo corporis a periculis liberant, quæ nec possunt utique humano ingenio prævideri ; sed ille, in cujus conspectu sunt mille anni futuri sicut dies hesterna quæ præterit, quos vult illa subire permittit, etc. » Instruxit eumdem regem saluberrimis aliis præceptis, ut concessa Gallicanæ Ecclesiæ a S. Ludovico privilegia restitueret [5], eamque pristino assereret splendori : familiarem in principum aula pestem calumniatores, qui regias aures obsiderent, reprimeret.

Conciliandа est hoc anno, ac sequenti corroborata a Pontifice concordia inter Philippum Francorum regem et Belgas Gaucelini tit. SS. Marcellini et Petri presbyteri cardinalis ; censurarum metum Belgis incutientis, præcipua opera, ad quam navandam strenue incitarat ipsum Pontifex [6] : qui illius nuntio ingenti gaudio perfusus, ut eam confirmaret, pluribus litteris cum Philippo rege [7], regina Joannе [8], comite Valesiorum [9], Roberto Belgarum principe [10], (1) ac fœderatis ur-

[1] An. 4. p. 1. Ep. com. XLV. — [2] Tom. II. Ep. secr. XXV. — [3] Ibid. Ep secr. LXVI. — [4] Ibid. Ep. LXVII. — [5] Ibid. Ep DCCCII. — [6] Ibid Ep. secr. LXV. — [7] Ibid. Ep CCVII. — [8] Ep. CCVIII. — [9] Ep. CCIX. — [10] Ep. CCXC ad CCXCVII.

(1) Isto quidem anno pacem inter Philippum regem, et Robertum Belgarum comitem conciliare adnisus fuit Gocelinus cardinalis A. S. legatus. Quam et composuisse sibi ille blandiebatur, cum Robertum comitem coegisset ut Lutetiam veniens regis Philippi clementiam imploraret ; sed ille « nullatenus comparuit », scribit continuator Nangii ad hunc annum, « more suo frivolas excusationes per internuntios allegando ». Quare res ad annum sequentem extracta. Sequenti vero anno Robertus quidem venire ; sed cavillationibus quibusdam rem primo quidem in longum protraxit, dein clam se ex urbe proripuit. Nequidquam tamen ; nam urbium Belgicarum legati periclitari sese vita intelligentes, si res infecta destituenda fuisset, cum in potestate Philippi regis tunc agerent, illum coegerunt, ut invitus licet conventiones firmaret. Hæc continuator Nangii, ex quo annalista qui pacem hoc anno firmatam statuit corrigas. Animadvertere hic juvat ex Baluzio in

bibus egit; Gaucelinoque cardinali præcepit[1] ne, nisi perfecta re, discederet aula regia, in qua plurimum floruisse gratia atque a Sede Apostolica commissa implevisse est gratulatus[2].

16. *De expeditione Asiatica litteræ Pontificiæ ad reges Galliæ et Angliæ.* — Retardarant Philippi ineundæ Asiaticæ expeditionis consilia Belgici tumultus: quibus compositis animum ad instaurandam rem Syriacam, pro cujus apparatu instruendo, tum reficiendo ærario, quod in parentis et fratris regum testamentis exequendis exhauserat, duas excurrentis triennii spatio decimas exigendas obtinuerat[3], advertit; cum superiori anno ab Ossini regis Armeniæ oratoribus ad id egregie animatus esset: quo argumento datæ ad Armenum extant litteræ[4]. Sed tam ardua provincia sine aliorum regum opera non suscipienda ab ipso, Pontifici visa est[5] cum impar illius potentia Saracenicæ videretur: superiorique anno vergente significavit non sufficere pacatas esse Gallias, sed reliquum orbem Christianum ad mutuam pacem revocandum: laniatum vero adeo bellis civilibus, ut sine magno discrimine rem aggredi non posset.

17. « Joannes, etc. Philippo regi Franciæ et Navarræ illustri.

« Intensum tuum, fili charissime, desiderium, quod te ad prosecutionem negotii Terræ-Sanctæ gerere, præsertim pace jam a pacis auctore reddita regno tuo, missa nobis noviter Epistola regia nuntiavit, multipliciter in Domino merito commendantes, illud ei adscribendum credimus, qui ubi vult spirat; quique corda regum habens in suæ potestatis arbitrio, eadem ad nutum suæ voluntatis attrahit et inclinat: cui gratias in humilitate spiritus exsolvimus, quas valemus. Sane si, juxta sapientis sententiam, in omni negotio sunt tempus et opportunitas attendenda, in hoc profecto negotio, utique nimirum arduo et difficultate repleto, sunt hæc singulariter inquirenda. Sed, proh dolor! hæc procul abesse conspicimus, non adesse: pax siquidem, quæ inter Christicolas ejus prosecutioni præcipue necessaria noscitur, pæne ab ipsis Christicolis exulat; cujus loco turbatio, et adeo dura viget commotio, quod ut alter offendat alterum offensam propriam non abhorret; et ut in periculum præcipitet alium, præceps præcipitium festinat in suum. Leva, fili charissime, in circuitu oculos mentis tuæ; et profecto quasi ubique reperies, peccatis exigentibus, guerrarum fremitus et bellicos apparatus. Vide regnum Angliæ contra regnum Scotiæ, et e contrario insurgens. Attende principes Alemanniæ guerris et bellicis actibus contra se mutuo intendentes.

« Considera charissimos filios nostros Siciliæ et Trinacriæ reges; non est utique pax inter eos, sed solum treugua brevi tempore duratura: nec videmus, quod dolentes referimus, ad pacem inter ipsos disponi negotia, sed potius augeri continue odia, et multiplicari rancores. Et ne omittamus Cypri et Armeniæ reges, pax non est utique inter ipsos, sed odia, suspiciones et insidiæ crescunt continuæ hinc et inde. Regna quoque Hispaniarum contra regnum Granatæ, et suas fronterias satis reperies occupata. Converte, fili charissime, tuum intuitum ad partes Lombardiæ: profecto reperies unam civitatem insurgere contra aliam; imo, quod gravius est, invenies quasi quamlibet civitatem intestinis odiis et insidiis esse plenam, ac tyrannos illarum partium igne et gladio persequi sibi non parentes. Vide illam tam insignem civitatem Januæ, tam præfato negotio opportunam, et ipsam propter talia odia desolatam reperi, et quasi omni auxilio destitutam. Mare quoque in partibus ipsis invenies invium, et per terram iter itinerantibus non patere, nec de præmissis regnis et terris putes provenire, in præfati persecutione negotii, præmissis durantibus, subsidium vel auxilium, sed potius nocumentum. Considera insuper statum miserabilem Ordinis Hospitalis S. Joannis Jerosolymitani, jam quasi dispositum ad ruinam: debet siquidem solis duabus societatibus ultra trecenta sexaginta millia florenorum; sic quod de dicto Ordine nullum, aut parum potest prosecutione dicti negotii provenire subsidium: a quo tamen maximum probabiliter sperabatur ». Et infra:

18. « Si hæc, charissime, et alia, quæ tibi Dominus circa hæc ministrabit, deduxeris in rectæ considerationis examen, profecto procul tempus et opportunitatem pro prosecutione præfati negotii perspicies, et non prope. Ideoque nobis et aliis, cum quibus deliberavimus, expediens videretur, quod ante omnia ad sedandas et sopiendas, vel saltem usque ad tempus non modicum per treuguarum beneficium differendas dissensiones hujusmodi tam tu, fili charissime, quam nos operosum studium et studiosam operam impendere curaremus: quod profecto jam dudum fecimus, nec cessamus.

« Si autem regali providentiæ videatur, quod præmissis non obstantibus sit ad prosecutionem præfati negotii procedendum, attende, fili charissime, quomodo negotium ipsum prudenter valeat inchoari. Considera qualiter continuari poterit, et adverte quomodo feliciter valeat consummari. Examina quas expensas tantum requiret negotium: et proinde provide, unde poterunt ministrari; nec ad impossibilia, sicut audivimus alias, tui consiliarii convertant acies mentis suæ. Metire vires tuas, et circumspice in quo excellentia regia, tuique regni magnates, zelum habentes, ad ante-

[1] Ep. CCXLVII. — [2] Ep. CCI. — [3] Ep. sec. DCXXXIV et post eamd. Ep. — [4] Tom. I. Ep. sec. CCCLXXI. — [5] Tom. II. Ep. sec. LIV.

Adnotat. ad Vitas papar. Aven. tom. I, col. 720, male hic ab annalista nomen cardinalis scribi *Gocelinum*, cum ex probatissimis, et coævis documentis vocandum esse *Gaucelmum* constet. MANSI.

fatum negotium voletis et poteritis subvenire: et super his deliberatione præhabita diligenti, mittat magnificentia regia viros prudentes et gnaros veritatis, ac præfati negotii zelatores, regalis conscientiæ plene conscios, et super præmissis plenius informatos: quos utique audire, dante Deo, proponimus, et in quibus secundum Deum poterimus, exaudire. Dat. III kal. Decembris anno III ».

19. Præ se etiam ferebat Eduardus Angliæ rex ingens expeditionis illius aggrediendæ desiderium: cui Pontifex, commendata pia ejusmodi voluntate, ut prius hostes, qui latebant in pectore, vitia scilicet, exscinderet, rescripsit [2]. Excuteret diligenter conscientiæ omnes sinus, ne quam Numini divino vel proximo injuriam inferret: ita enim sedatis animi motibus, facile regni motus compositurum, pacemque revocaturum, sine qua expeditionis Asiaticæ consilia nunquam perducere posset:

« Joannes, etc. Eduardo regi Angliæ illustri.

« Quia, dilectissime fili, promoturum in his et aliis negotia Domini sic condecet propriæ consulere puritati, ut pacem in domo, id est, conscientia sua, primitus solidet; ne si forsan intus pugna domestica lacessente distrahitur, minus timeatur ab exteris, et culpa in eum, cui obsequium creditur præstari commissa, fructum impediat assumpti laboris, vellemus te prius inspicere quid domi agitur: et si forte tumultum faciant, si tibi moveant prælium in eadem commissæ per te in Deum et proximum interdum offensæ, vellemus ut prius super illis te et tibi consuleres, et in confessione oris ac satisfactione operis faciem Domini prævenires; ut per id eum tibi placatum efficeres, ut ab eo tibi et regno tuo tranquillitatem et pacem, sine quibus ultramarino passagio te commode nequis impendere, facilius impetrares. Super quibus illius, in cujus manu corda sunt principum, misericordiam suppliciter imploramus, ut cor tuum ad præmissa et alia sua beneplacita exequenda convertat, dies et actus tuos in sua pace dirigat, regnum tuum solidæ quietis amœnitate corroboret; et te circa dictæ Terræ subsidium in tam sancti propositi soliditate conservet, etc. » Addit ad conciliandam ipsi divinam gratiam, archiepiscopis se Anglicanis præcepisse, ut populum ad porrigendas pro ipsius ac regni salute supplices Deo preces incenderent. « Datum VIII kalendas Junii ».

20. Persuasum fuerat Eduardo a nonnullis viris religiosis, ipsum divina ope regni tumultus compressurum ac feliciter bellum Asiaticum confecturum, si quodam balsamo liniretur, quod a Deipara S. Thomæ martyri datum, ejusque jussu a monacho Pictaviensi monasterii S. Cypriani in ædicula S. Georgii reconditum acceperat; tum vero a duobus Orientalibus Christianis ex responso dæmonum soldano Saracenorum dato compertum fingebatur, ac primum Henrico imper. traditum, deinde duci Brabantiæ, qui eo munere Eduardum affecerat, injecta spe ipsum illius inunctionis virtute Asiam debellaturum. Qua de re consuluit Pontificem rex depromptis nonnullis argumentis, quæ dictis fidem conciliare viderentur; ac flagitavit, ut alicui episcopo inungendi illius Pontificio nomine provinciam traderet.

Verum Joannes audita re, cum de ea sibi non constaret, hæc respondit: « Retulit idem frater N. (nimirum Dominicanæ familiæ alumnus, qui regias litteras Pontifici reddidit), quod tu, attente considerans, tibi postmodum regnoque tuo adversitates plurimas accidisse, informatus ab aliquibus, putabas indubie, ea tibi ac regno evenisse tuo propter omissionem unctionis prædictæ; quodque si eam susciperes, a te cuncta pellerentur adversa, teque felices successus in omnibus sequerentur, unde ipsam suscipere ferventi desiderio affectabas: verum, præfato non obstante desiderio, hoc facere distulisti, donec nostrum accepisses responsum, an peccatum esset ipsam suscipere, et an te ipsa inungi bonum et expediens putaremus: quapropter memoratus frater N. pro serenitate tua nobis humiliter supplicabat, quatenus super præmissis nostrum tibi consilium mittere dignaremur, et quod ubi nostro judicio accipere unctionem illam culpa non esset, alteri dilectorum filiorum nostrorum cardinalium, qui apud te tunc temporis præsentes erant, aut prælato alicui regni tui, quod eam tibi impenderet, daremus per nostras litteras in mandatis. Nos vero volentes tibi super iis maturius respondere, diximus fratri præfato, quod nobis unum de cardinalibus, cum quo conferre possemus, et de quo tu plene confideres nominaret: quod nominante Sabinensem episcopum, ipsoque ad præsentiam nostram propterea evocato, et sibi imposito quod secreto teneret omnia, quæ audiret tangentia factum istud, voluimus ut in ejusdem episcopi præsentia omnia, quæ nobis solis super hoc dixerat, enarraret, ipsique simul ad partem conferret super hujusmodi negotio diligenter.

« Præmissis igitur in nostram considerationem deductis, et super his cum sæpedicto (nempe Sabinensi episcopo), cardinali collatione habita diligenti, quoad primum quæsitum; visum nobis fuit finaliter, supposito tamen quod tu, fili, ex probabilibus et rationalibus conjecturis crederes firmiter unctionem hanc a B. Virgine datam esse, et te esse illum, qui primus ex ea prædicitur inungendus, nec non quod hanc optabas accipere ad honorem Dei, et specialiter ad debellandos ultra mare fidei inimicos; quod cum non colligeretur ex nobis relatis observatio diei vel horæ, seu superstitiosæ rei alterius, ipsam sumere non poterat superstitio, nec peccatum esse; unctio etiam hæc primæ non derogat, quam sumpsisti, tum quia regalis unctio in anima quidquam non imprimit, tum etiam quod ab illa ista esse alterius rationis dicitur quoad materiam et ad formam.

« Secundæ vero petitioni tuæ, qua petebas per

nos consuli tibi, an deberes recipere, et de conferenda daremus prælato alicui in mandatis; taliter tunc duximus respondendum, quod cum de prædictis nobis, prout convenit, non constaret, quod ea ungi deberes nolebamus consulere: sed nec concedere vel negare. Diximus tamen ei, quod si te recipere ipsam contingeret, hoc per episcopum clam fieret et secreto: nam si palam, possent ex hoc admiratio magna et scandalum forsitan exoriri. Committere autem prælato cuicumque, quod tibi conferret eamdem, omnino renuimus: quin potius petitionem factam super hoc certis ex causis totaliter duximus denegandam ».

« Verum cum tuos felices successus ex nostri cordis intimis affectemus, hoc dudum celsitudini tuæ per dictum N. commisimus ac tibi per nostras litteras id idem mandavimus, quod cum nec unctio nec aliquid aliud, nisi ad Deum esses dispositus, proficere quidquam posset, magno affectu hortabamur te, sicut et hoc ipsum recolimus alias pluries nos fecisse, quod te sollicite divinis coaptares beneplacitis, virtuosam ducendo vitam, in te et tuis subditis colendo justitiam, ac recognoscendo, ut teneris, Romanam Ecclesiam matrem tuam, necnon et omnes Ecclesias tui regni et dominii in suis libertatibus et privilegiis integre conservando ».

21. *Inter Robertum Brusium et Eduardum regem Angliæ innovatum certamen et pactæ induciæ.* — Ingravescente inter Eduardum Angliæ regem ac Robertum Brusium bello Gaucelinus et Lucas cardinales legati, cum ipsis tutus in Scotiam accessus non pateret, Pontificias litteras, quibus ad ponenda arma sollicitabatur Robertus, transmisere [1]. Quibus ille acceptis, rem cum suis in consilio se agitaturum respondit: nuntiis vero cardinalium a Scotis proceribus in scriptis responsum est, nullum pacis tractatum ipsos admissuros nisi Robertus in eo regio nomine insigniretur; cum cardinales, ne discordiæ malum ulterius glisceret, inducias imperarunt. Cumque in Scotiam de iis promulgandis litteræ transmissæ essent, Roberloque allatæ, is nuntium intentata capitis pœna regno jussit abscedere; ac postea cardinalibus fallaci spe concordiæ aliquandiu delusis, Warvicum aliaque regis Angliæ loca, effuso multo humano sanguine, in suam potestatem redegit. Cum itaque exploratum esset eum pœnis adjectis ob temeratas inducias se implicuisse, cardinales Scotiam sacris interdixere, verum antistitibus sententiam temnentibus, Pontifex quatuor Scotos præsules, qui Roberti partes efferebant, Willelmum S. Andreæ, Duncheldensem, Henricum Arbodensem, et Davidem Moraviensem episcopos ad Sedem Apostolicam accersivit, tum ut meritæ a contumacibus pœnæ exigerentur, tum ut cum iis de pace in Scotiam, quæ belli malis attrita erat, adducenda tractaret: ac ne inanibus excusationibus se ab adeunda eadem sede excusarent, illorum saluti syngrapha liberi commeatus cautum iri pollicitus est.

22. Postulavit etiam judicio Robertum, ut recurrentibus insequentis anni kal. Maii Sedi Apostolicæ ad dicendam causam se sisteret, evulgatis ea de re subjectis litteris [1]:

« Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Cum Robertus excommunicationis et interdicti, et alias sententias, claves Ecclesiæ contemnendo omnino, sustinuerit per annum et amplius et adhuc sustineat, sicut accepimus, animo indurato; sicque a se videatur timorem Dei et hominum repulisse, ut quasi clavo pertinaciæ in concepta perversitate confixus nec conscientiæ stimulo urgeatur, nec pudore confundatur infamiæ neque pœnis pro culpa imminentibus terreatur; sed potius mala malis in suæ damnationis cumulum coacervans, de novo dicti regis Angliæ terram cum gentibus suis manu armata hostiliter ingredi, sicut fide digna percepimus relatione, præsumpsit, castra, villas et loca dicti regis post illationem damnorum gravium per rapinas et incendia illatorum ibidem invadere satagendo propter quod scrupulo non caret hæreticæ pravitatis; nos tamen, volentes ex mansuetudine dictæ Sedis ipsius in hac parte nobilitati deferre, eumdem Robertum cum, sicut potest colligi verisimiliter ex præmissis, his, quibus citationem hujus committi contingeret, ad dictum regnum Scotiæ pro citatione hujusmodi facienda tutus non pateret accessus; tenore præsentium, hac fidelium adstante multitudine copiosa, citavimus ut usque ad kalendas Maii proximo venturas, quas pro peremptorio termino assignamus, per se vel procuratorem idoneum Apostolico se conspectui repræsentet, legitime in hujusmodi negotio processurus ac facturus, et recepturus quod justitia suadebit, etc. Dat. Avinione XIV kal. Decembris anno IV ».

23. Paruit Pontificio edicto Robertus Brusius ac sequenti anno oratores ad diluenda objecta, gratiamque Pontificis comparandam misit. Quod vero ad Warvicum ab ipso regi Angliæ ereptum illatasque cædes et agrorum populationes spectat; captum proditione fuisse, refert Walsingamus [2]. Dum vero Warvici obsidionem rex Eduardus urgebat, atque in illius urbis recipiendæ spem efferebatur, temere verba ipsum laxasse, quibus captæ urbis ejusdem præfecturam Hugoni Spenserio et Rogerio Tamari traditurum indicabat; eaque voce exacerbatum Thomam ducem Lancastriæ, regiis castris se subduxisse, coactumque Eduardum obsidionem solvere. Quibus rex conflictatus malis biennales inducias cum Roberto pepigit. De tractata vero inter eos pace sequenti anno dicetur: nunc ad Hispanicas res variis inquietas tumultibus, stylum convertamus.

[1] An. 4. p. 1. Ep. cur. XVIII.

[1] An. 4. p. 1. Ep. cur. XXII. — [2] Wals. Hist. Angl. Polyd. Virg. in Eduard. 1. l. I. Buchan. Hist. Scot. l. VIII.

24. *In Hispania contentio de regno, et clades Christianorum a Mauris accepta.* — Confugerat ad Sedem Apostolicam Alfonsus Cerda S. Ludovici ex Blanca filia, atque ex Fernando Castellani sceptri hærede Alfonsi X Romanorum regis designati nepos, cujus causa atrox bellum Gallos inter et Castellanos exortum superiori tomo vidimus; cum Galli Fernandi, ut majoris natu, atque in illius jura succedentibus filiis contenderent, Alfonsus vero rex secundum natu, Sanctium, primogeniti extincti filiis prætulisset; ac post diuturna bella Lusitaniæ et Aragoniæ reges delecti controversiæ arbitri. Lata in potentioris gratiam sententia, Alfonso ac fratri nonnulla prædia atque oppida regis Castellæ imperio libera attribuerant. Quam levem regni compensationem indignatus Alfonsus regno abcesserat, et adhuc bonis dejectus exul vagusque extiterat. Movit illius calamitas ad misericordiam Pontificem, qui Compostellano archiepiscopo provinciam imposuit [1], ut apud Mariam reginam Alfonsi regis impuberis aviam ac tutricem; tum apud Joannem ac Petrum principes, quibus summa rerum Castellæ demandata erat, incussa censurarum religione, ad principatum Alfonso a regibus arbitris Jacobo et Dionysio adjudicatum restituendum adigeret.

25. « Joannes, etc. venerabili fratri Berengario archiep. Compostellano.

« Insinuante nobis dilecto filio nobili viro Alfonso, nato quondam Fernandi primogeniti claræ memoriæ Alfonsi regis Castellæ, quod olim cum charissimi in Christo filii nostri Jacobus Aragonum et Dionysius Portugalliæ regis illustres a claræ memoriæ Fernando rege Castellæ ac eodem Alfonso super sopiendo gravi dissidio animarum discrimina grandiaque corporum rerumque dispendia producente, inter ipsos ab olim exorto, arbitrationes et amicabiles compositiones sub certis pœnis ac præstitis hinc inde juramentis electi, pro bono pacis et concordiæ inter cætera ordinassent, ut dictus Alfonsus et hæredes ac successiones ipsius infra Castellæ et Legionis regna certam terram per reges designatam eosdem in francum allodium cum mero et mixto imperio liberam et exceptam ab omni jurisdictione, dominio, subjectione, servitute ac etiam appellatione tam dicti regis Fernandi, quam aliorum post eum futurorum Castellæ et Legionis regum in perpetuum obtinerent; et tam dictus Fernandus, quam plures nobiles et barones illarum partium per se, ac nonnullæ communitates civitatum et villarum insignium dictorum regnorum per eorum syndicos et procuratores legitimos super observatione ordinationis prædictæ emologatæ a partibus juramentum præstitissent, prout instrumentis publicis et authenticis litteris inde confectis plenius dicitur contineri; idemque rex Fernandus dictam terram assignasset Alfonso præfato juxta formam ordinationes ejusdem, dictusque Alfonsus post assignationem hujusmodi per sex annos eam possedisset integre, pacifice et quiete; dictus tamen Fernandus rex, dum adhuc ageret in humanis, non attendens quam periculosum, quamque indecens sit censendum in quolibet juramento præstitum non servare, sed præsertim in principe, cujus etiam verba simplicia nullatenus irrita fore debent cum regis sit gloria servare promissa; contra ordinationem hujusmodi pro libito veniens spretis juramento prædicto et pœnis in illo contentis, eumdem Alfonsum majori parte dictæ terræ armata manu per violentiam spoliavit, qua dictus Alfonsus tam ipso rege superstite, quam post ejus obitum remanserat destitutus, in juris injuriam, suumque dispendium, et scandalum plurimorum, et in periculum animæ dicti regis, quæ ut probabiliter credi potest, pœnis inde gravibus subjacet, cum non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum, dictoque Alfonso super his Apostolicæ Sedis auxilium implorante; nos charissimam in Christo filiam nostram Mariam reginam Castellæ illustrem aviam et tutricem charissimi in Christo filii nostri Alfonsi regis Castellæ illustris pupilli, et dilectos filios nobiles viros Joannem quondam Alfonsi et Petrum quondam Sanctii regum Castellæ filios tutores ejusdem regis pupilli per speciales nostras litteras rogavimus et hortati fuimus in Domino Jesu Christo, et eisdem propriæ salutis obtentu consuluimus bona fide, ut considerantes attente, quod eidem pupillo hoc præsertim tempore plurimum expediebat et expedit ad se pro sua et regnorum suorum tranquillitate corda magnatum attrahere, et omnem scandalorum materiam amputare; una cum magnatibus aliis regnorum ipsorum ac communitatibus supradictis, quarum ad consilium prospicerent adhibendum, sic ordinarent, sicque disponerent, quod dicta terra, qua dictus Alfonsus taliter extitit spoliatus, eidem Alfonso, qui sicut asserit constanti animo et invariabili voluntate, ubi sibi fieret debita restitutio sublatorum, se dicti pupilli regis et reginæ beneplacitis coaptare totaliter disponebat, restitueretur ac dimitteretur libere et quiete; necnon de fructibus redditibus et proventibus medio tempore perceptis debita sibi satisfactione præberetur.

26. « Cum autem præfata regina tutrix ac tutores prædicti, sicut ex ejusdem Alfonsi iterata conquestione percepimus, hujusmodi precibus et hortationibus Apostolicis, quæ ejusdem regis pupilli profectum, et tam regis præmortui patris sui, quam propriam tutricis et tutorum prædictorum salutem, dictorumque regnorum tranquillitatem et pacem proculdubio sapiebant, parere efficaciter non curarint: nos attendentes, quod ad nos pertinet omnis censura peccati, et ubi præsertim agitur de jurisjurandi religione contempta, imo etiam violata, justitiam denegare non debemus oppressis, ne deferre videamur homini contra Deum, etc. » Imponit provinciam archiepiscopo,

[1] An. 2. p. 2. Ep. com. MCCLXXI.

ut in ea loca se conferat, excitisque iis, qui evocandi visi fuerint, ac sine forensi strepitu quæsita atque explorata de re tota veritate, pupillum regem, aviam ac tutores regios Joannem ac Petrum præterea locorum magistratus ac populos, qui se jurejurando obstrinxere, daturos operam, ut Fernandus rex sacramento promissa servaret, incusso censurarum Ecclesiasticarum aliarumque pœnarum juris terrore ad rescindenda revocandaque omnia, quæ contra datam fidem tentata fuerint, adigat: tum Pontificia auctoritate irritas esse jubet omnes prærogativas, quæ archiepiscopi diligentiam, atque imperia Apostolica eludere possent. « Dat. Avinione XIII kal. Julii anno III ».

27. Perfunctum imposito sibi munere Berengarium archiepiscopum Compostellanum, paulo ante ea insignitum dignitate, refert Mariana [1], atque in conventu Castellæ ordinum Vallisoleti a a regina Maria habito Pontificias minas objecisse, ni Alfonso Cerdæ attributi a regibus Lusitano et Aragonio agri traderentur: Castellanos vero proceres misericordia quidem viri in spem regni nati, fortunis spoliati, tactos: sed sacramenta obtendisse, quibus se obstrinxerant, minore rege quidquam ex illius ditione detrahi non permissuros.

In iis Vallisoletanis conventibus constitutum, ut regiæ procuratores Joannes ac Petrus patruus nepos que alternæ potentiæ æmuli, conciliatis discordiis, arma in Mauros verterent. Nec minus ad sustinendos eorum impetus Ismael Granatensis rex se comparabat, atque ex Africa auxilia, attributis regi Marrochitano Algezira et Arunda cum interjectis agris, evocarat. Irrupere in Granatense regnum variis agminibus Joannes ac Petrus: Tisarum a Petro expugnatum: reliqua prona ad victorem fuere. Joannes illius facinoris gloria invidiaque perstrictus, majus aggredi atque ad principem regni urbem penetrare constituit. Conjunctæ ad Alcaudetem copiæ collatæque: equitum novem millia, peditum innumera multitudo: Toletanus et Hispalensis archiepiscopi cum religiosorum equitum magistri in castris erant. Perrupere illi in interiores terras, ingentique illata vastitate, castra in Granatæ conspectu defixere ac nulla re alia gesta tertio die profecto S. Joannis Baptistæ retro movere. Ducebat primum agmen Petrus atque postremum Joannes: cum barbari in nostros in loco, in quo aquæ penuria erat, atque ex æstu affligendus siti exercitus irruere et compluribus cæsis diripuere impedimenta. Petrus princeps in ipso belli ardore siti, sole, labore, molestia intercclusa repente anima, concidit: Joannes haud dissimili morte occubuit, ad noctem abalienata mente spirare visus: atque hic luctuosus Granatensis illius expeditionis finis extitit. Barbari præferoces ea victoria in Christianorum terras excurrere, nonnullasque iis arces eripuere: discordia vero inter proceres, qui rege impubere ad regni administrationem enitebantur, accensa, nec leves pluribus in locis tumultus excitati.

28. *De Compostellæ dominatu inter archiepiscopum et Alfonsum regem controversia.* — Recruduit tum ea Compostellæ controversia, quæ de urbis imperio inter archiepiscopum (1) et cives vertebatur. Adducti fuerant antea ad archiepiscopi obsequium Compostellani censurarum religione, quas Sedes Apost. infligi jusserat; ac Berengarius ex Ordinis Prædicatorum magistro in eam sedem evectus paterna in suos mansuetudine, precibusque reginæ Castellæ cum civibus atque Alfonso Sugerio, qui urbem archiepiscopo obnoxiam sibi subjecerat, in hanc concordiæ formam descenderat [1]: « Videlicet quod eadem Ecclesia, libere dicto archiepiscopo restituta, sibi una de portis civitatis ejusdem cum suo fortelitio, per quam idem archiepiscopus ingredi et egredi libere posset, et tam per eam quam per alias portas civitatis ejusdem necessaria pro ipsius Ecclesiæ defensione in illam introducere, traderetur ». Addit Pontifex paulo post Compostellanos, sacramenti religione temerata, archiepiscopum obsidione cinxisse, interclusisse commeatus, denique mortis intentato terrore ad deditionem pacisque subjectas leges compulisse: ut arcem Alfonsi affini viro prænobili custodiendam traderet, donec rex Castellæ e puerili ætate ad annos viriles pervenisset: tum Alfonsum, qui anathemate defixus fuerat, cœtui fidelium restitueret. At Pontifex tuendi juris Compostellanæ Ecclesiæ ergo internuntiis Apostolicis et Hispanis præsulibus dedit imperia [2], ut Compostellanos censuris percellerent, Philippumque principem ob præsidium Compostellæ impositum perstrinxit.

29. *Equester religiosus Ordo institutus in Lusitania.* — In Lusitania institutus equester religiosus Ordo ad comprimendas Saracenorum excursiones, militiæ Jesu Christi nomine insigni-

[1] Jo. Marian. l. XV. c. 16.

[1] An. 4. p. 1. Ep. com. CXLIV. — [2] An. 4. p. 1. Ep. com. CXLV.

(1) Berengarius Compostellanus archiepiscopus, qui cum Alphonso Sugerio de jure in urbem Compostellanam hoc anno contendit, alter plane fuit a Berengario Compostellano itidem archiepiscopo, ad quem Clemens V anno MCCCXIII litteras suas pro tituenda Salmantina Academia dedit; qua de re in Annalibus ad an. MCCCXIII, 27. Igitur Berengarius iste monachum egit Ordinis Prædicatorum, pro Joanne XXII legationem obiit in Gallia ad pacem cum Belgis conciliandam anno MCCCXVII, ut in Nota ad an. MCCCXVIII, 20. Tunc vero supremum Ordinis Prædicatorum magisterium gerebat, ex quo demum anno MCCCXVIII a Joanne Pontifice ad Compostellanas insulas evectus fuit. Huic de se factæ electioni assensum legitimum præbuit die XIV kal. Octobris ejusdem anni teste Bernardo Guidonis, qui tunc in Ordine Prædicatorum florebat in libello de Magistris Ord. Prædicat. apud Martenium Vet. Monum. tom. VI col. 413. Ex his vero corrigendæ sunt præcedentes omnes horum Annalium editiones, quæ in indice rerum in calce voluminis gesta utriusque Berengarii uni eidemque assignant: quod in nostra editione emendandum curavimus. MANSI.

tus (1), cruce rubra linea candida intersecante distincta decorus, cui prædia ædesque Templariorum attributa; de quo hæc Bernardus[1]: « Anno Dominicæ Incarnationis MCCCXIX, pridie idus Martii idem dominus papa Pontificatus sui anno III, de fratrum consilio instituit novum Ordinem militum, qui dicerentur de militia Jesu Christi in regnis Portugalliæ et Algarbii, ad resistendum in illis partibus Saracenis pro defensione fidei et Christianorum: cujus Ordinis caput seu domum constituit principalem in castro Marino Silvensis diœcesis, concessitque et donavit dominus papa militibus dicti Ordinis bona omnia cum pleno jure, quæ fuerunt Ordinis quondam Templi in prædictis regnis, accedente ad præmissa beneplacito et consensu regis Portugalliæ et Algarbii, qui prædictum castrum eidem Ordini munificentia regia contulit et concessit, Sede Apostolica confirmante. Ordo vero prædictus debet vivere et militare Deo pro defensione fidei et infidelium impugnatione secundum regulam et instituta Ordinis Calatravensis; et quando opus fuerit, debet visitari, corrigi et reformari tam in capite, quam in membris per abbatem monasterii de Alcobatia Cisterciensis Ordinis diœcesis Ulyxbonensis. De præmissis vero et de forma juramenti præstandi pro tempore regi Portugalliæ per magistrum ejusdem Ordinis, necnon abbati præfato nomine Romanæ Ecclesiæ, ac etiam de aliis conditionibus et circumstantiis appositis et servandis in litteris Apostolicis inde confectis seriosius ac plenius continetur. Actum Avinione ad perpetuam rei memoriam ». Consentit Bernardo præter alios Joannes Mariana[2], qui ait eam sacram militiam in illo regno nobilissimam, gestarum rerum gloria floruisse, et castro Marino, in quo primum domicilium fuerat constitutum, Trovarium migrasse. Subdit in eodem regno priora civilia bella inter regem Dionysium Alfonsumque filium, ad rerum summam aspirantem arsisse; atque ad ea sopienda reginam Mariam Castellæ sacrum Alfonsi Mirobrigam esse profectam, sed re infecta reversam.

[1] Bern. Guid. Rom. Pont. Ms. Vat. bibl. sign. num. 3765, in Jo. XXII. Stero in Annal. hoc an. Mar. l. XV. de reb. Hisp. c. 16. — [2] Marian. eod. c. 16.

Contrariis studiis jactata est Aragonia, Jacobus enim regis Aragonum filius sceptri hæres, tranquillioris vitæ desiderio regni hæreditate, reluctante patre ac nequidquam monita, ut non tantum sibi, sed orbi natum se meminisset patriæque consuleret ingerente, vigesimo tertio Decembris die in publicis comitiis, uxore Eleonora intacta in Castellam ad suos dimissa, et Calatravæ habitu sumpto se abdicavit: indeque regni jus proximo natu Alfonso quæsitum. Certatum est multorum sermonibus de re adeo nova, collaudantibus aliis, aliis damnantibus; demum licentia morum effrenata ad eam levitati adscribendam plures adduxit.

30. *S. Ludovici episcopi reliquiarum translatio.* — Hoc anno celebrata est magna religionis pompa translatio reliquiarum S. Ludovici episcopi Tolosani, præsente illius fratre Roberto Siciliæ rege: editasque ad ejusdem sancti invocationem plures cœlestes virtutes, et restitutos valetudini ægrotos, narrat Jordanus his verbis[1]: « Anno Domini MCCCXIX, VI id. Novembris summus Pontifex ad translationem ipsius misit sex cardinales, ut in præsentia regis Jerusalem atque Siciliæ germani ejus atque reginæ, multorum prælatorum ac baronum, concurrente etiam cleri ac populi innumera multitudine, cum miris solemniis et reverentia multa corpus ejus de terra levatum est, et in argenteo et ornato sarcophago super altare reconditum in Ecclesia sumptuoso opere ad ipsius dedicata honorem. Ubi mirabilis Deus in sanctis suis stupenda miracula operatur: nam per ipsius invocationem et merita votis emissis a propinquis et notis XV vere mortui rediere ad vitam. Multa quidem et alia extant miracula, quæ juxta morem gratia brevitatis in hoc libro scripta non sunt: nam circa viginti variis legi infirmitatibus liberatos, et totidem juxta notarium haberi, et in quaternis aliis ultra ducentos: quæ omnia manu publica scripta, et diligenter examinata de mandato Massiliensis episcopi, ab iis dumtaxat exposita, qui et oculis viderunt, et manibus contrectaverunt; et firmata sunt præstito juramento ».

31. *Minoritæ martyres in India.* — Non modo

[1] Jord. Ms. Vat. bibl. sign. num. 1960.

(1) Militaris Ordo novus in Lusitania hoc anno cœpit; de cujus epocha legendus annalista hic. Unum tamen addendum hic superest quod præterisse pigeret. Illius instituendi scopus Dionysio fuit, ut regnum adversus Saracenos tueretur; sed frustra res cessit; cum in ipsis Ordinis crepundiis equites illi domesticis, ut arbitror, discordiis laborantes, rebus suis providere coacti, externa curare non potuerint. Cujus rei assertorem exhibeo Joannem papam qui anno XV Pontificatus sui die XVI kal. Maias, id est, an. MCCCXXXI, hæc scribit in litteris ad Alfonsum Castellæ regem: « Novi Ordines militares in regnis Aragoniæ et Portugalliæ creati noviter, tantum habent facere cum se ipsis quod aliis nequeunt assistere opportune ». Extant litteræ illæ in Codice Diplomatico Melitensi tom. I, num. 62.

Animadvertere hic etiam juvat militari huic Ordini nomen idem fuisse impositum ac Ordini militiæ Jesu Christi, sæculo præcedenti in Provincia instituto opera S. Dominici, ut in Albigenses hæreticos pugnaret. De Ordine illo instituendo extant Honorii III litteræ datæ « Laterani XVII kal. Augusti, Pontificatus ejus anno » quinto, id est, anno MCCXX, quas ex archivis exhibet supplementum Bullarii Ord. Prædicat. tom. VII, pag. 2. Injunctum fuit militibus, qui sacro huic Ordini nomen dedissent, ut secundum observantiam Ordinis Fratrum militiæ Templi viverent, habitu dumtaxat excepto ». Ex his militibus, quos Ordini Prædicatorum in ipsa sua institutione aggregatos fuisse ejus Bullarii collector P. Bremond ex litteris Innocentii III datis anno MCCX, sed obscuris admodum et ambiguis deducit; ex his, inquam, militibus natum Ordinem Fratrum Tertii Ordinis S. Dominici tenent veteres recentioresque Ordinis illius scriptores; qua de re idem Bremond ibid. Profecto Ordinem hunc religiosorum equitum ab iis, quos hoc anno in Lusitania cœptos annalista scribit, longe diversum non locorum tantummodo discrepantia ubi considebat, demonstrat, sed ex eo pariter arguas, quod veteres illi equites Templariorum leges, quamvis ab illis diversi, adoptaverant; Lusitani vero recentiores ad Calatravenses accedebant. MANSI.

beatissimi hujus confessoris sanctitate illustrata est hoc tempore Franciscana familia, verum in India etiam quatuor martyrum Thomæ, Jacobi, Demetrii et Petri gloriosissima constantia : qui cum a Saracenis ob fidem orthodoxam in rogum conjecti essent, in mediis flammarum globis illæsi perstitere, collaudante Christum universa gentilium multitudine ; deinde clam necati immortalitatis palmam sunt consecuti ; de quibus hæc laudatus Jordanus historiæ commendavit [1] : « MCCCXIX. Papa Joannes legit in consistorio cum magno favore litteras sibi missas infrascripti tenoris : quod videlicet religiosi viri de Ordine Minorum atque Prædicatorum, euntes pro prædicanda fide infidelibus usque Ormese, cum nullibi proficerent, ad Indiam transire cupiunt in Columbum : et cum pervenissent ad insulam, quæ Dyo vocitatur, fratres de Ordine Minorum a cæteris tam Prædicatoribus quam sæcularibus Christianis ad aliam terram profecti sunt, quæ Thana vocatur, ut inde in Columbum transirent. Erat autem in loco unus Saracenus de Alexandria Ysuphus nomine, qui accessit ad Melicum, id est, rectorem terræ, et induxit eum ut inquireret, quomodo et ad quid venissent. Ille accersitos interrogat : Quales homines nuncupamini. Illi se Francos esse responderunt, sanctæ paupertatis amatores, ad S. Thomam proficisci cupientes. Tunc fratre interrogato, se veros Christianos asserunt, el de fide Christi cum sancto fervore multa dixerunt. Cum vero a Melico licentiati essent, præfatus Ysuphus usque tertio Melicum induxit, ut eos caperet et detineret. Tandem congregati sunt Melicus et Cadi et populus terræ tam Saraceni, quam pagani et idololatræ; et interrogaverunt fratres : Quomodo Christus, quem dicitis filium Virginis, potest esse filius Dei, cum Deus uxorem non habeat? Illi de generatione divina plura dixerunt exempla de radiis solis, de arboribus, de gramine terræ, ita ut infideles resistere non valerent spiritui, qui loquebatur in eis. Sed accenderunt ignem copiosum Saraceni, et dixerunt : Vos asseritis legem vestram meliorem lege Mahumeti. Si verum est, ignem intrate, et miraculo quod dicitis comprobate. Fratres responderunt, quod pro honore Christi libenter id agerent et accedens frater Thomas primus intrare voluit : sed contradixerunt Saraceni, eo quod cæteris senior videretur.

« Tunc junior accessit frater Jacobus de Padua, novus athleta Christi, et incunctanter ignem intravit, et usque ad ignis pene consumptionem in eo permansit lætabundus et laudans absque ulla capilli vel pili tunicæ combustione. Videntes autem qui adstabant alta voce clamabant : Vere isti homines boni et sancti sunt. Cadi vero vero tam præclarum miraculum inficiari volens ait : Non est, ut creditis, sed vestimenta ejus de terra sunt Abrahæ magni amici Dei, qui in igne positus Chaldæi lædi non potuit : ideo iste in igne illæsus mansit. Tunc exspoliaverunt innocentem juvenem, et totus nudus, sicut de matre natus fuit, a quatuor viris in ignem projectus est. Ille vero innocue ignem sustinuit, et cum gaudio de igne illæsus exivit. Tunc vero pagani, sed et Saraceni clamabant : Sancti sunt, sancti sunt. Tunc Melicus eos libertati restituit, ut secundum voluntatem suam abirent. Cadi vero et prædictus Ysuphus iniquitate pleni, scientes eos in domo cujusdam Christiani receptatos, Melico aiunt : Quid agis ? Cur Christicolas hos non interficis ? Ille respondit : Quia nullam causam mortis invenio in eis. Illi vero aiunt : Si eos dimiseris, omnes credent in Christum, et lex Mahumeti totaliter destruetur. Melicus iterum ait : Quid vultis, ut faciam, cum causam mortis nullam inveniam ? Illi vero dixerunt : Sanguis eorum super nos : videtur enim, quod qui non potest peregrinari ad Mecham, si unum interficiat Christianum, ita plenam obtinet veniam peccatorum, ac si Mecham personaliter visitasset. Nocte igitur sequenti tres prædicti Melicus, Cadi et Ysuphus miserunt satellites, qui tres fratres Thomam, Jacobum et Demetrium cum palma martyrii ad cœli gaudia transmiserunt. Postmodum vero fratrem Petrum, in loco alio existentem, sibi præsentari fecerunt : et cum firmus in fide Christi persisteret, duobus diebus eum diris martyriis afflixerunt, et tertia die capitis obtruncatione complevit martyrium. Audientes vero socii Prædicatores et alii ad partes occiduas hæc scripserunt, lugubri lamentatione querentes, quod a sanctorum martyrum societate disjuncti fuerant, et quod recuperandis martyrum reliquiis devoti intenderant ». Hæc Jordanus, qui paucis adjectis chronologiæ suæ finem imponit. His consentanea tradit S. Antoninus [1], quamvis de rei gestæ tempore discrepet, atque ad annum hujus sæculi vigesimum primum id referat. Retexit pariter eorumdem martyrum sacram historiam fusius Lucas Wadingus ex Oldorici Forojuliensis Chronico et plurium Minoritarum Orientalium litteris [2].

39. *Cassinensis episcopatus institutus.* — Claudimus historiam hujus anni Bernardi verbis, qui de instituto Cassinensi episcopatu hæc tradit [3] : « Anno Domini MCCCXIX, Æstatis tempore, veterem abbatiam montis Cassini S. Benedicti abbatis in novam episcopalem sedem erexit, eidem de primo episcopo suo tempore provisurus ». Extracta autem hæc res videtur ad triennium : quippe Diploma Pontificium [4], quo Cassinensium monachorum conventus designandi episcopi jure donatus est, atque ab omni alterius quam Romani Pontificis imperio liber renuntiatus VI non. Maii, Pontificatus Joannis anno VI consignatum est.

[1] Jord. Ms. bibl. Vat. sign. num. 1960. c. 231.

[1] Ant. III. p. tit. XXIV. c. 9. § 15. — [2] Luc. Wad. in Annal. 1321 num. 1 et seq. — [3] Bern. Chr. Rom. Pont. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. — [4] Jo. an. 10. p. 2 Ep. com. MDCXXXVI.

JOANNIS XXII ANNUS 5. — CHRISTI 1320.

1. *Relata de Urosio rege Rasciæ schismatico victoria a Carolo Ungariæ rege.* — Amplificata est in Rascia et Macedonia res Catholica anno Domino vicesimo supra millesimum trecentesimum, Indictione tertia : parta Caroli Ungariæ regis virtute gloriosissima victoria de Urosio tyranno schismatico, qua regnum illud amplissimum ditioni ejus adjunctum est ; cum proceres Macedones, quos antea impietatis odio, et conjunctionis cum Romanæ Ecclesiæ desiderio defectionis consilia cum Pontifice communicasse, atque Maledini Bosinensis bani et Philippi Tarentini principis armis adjutos vidimus ad depellendum e suis cervicibus schismatis jugum, cum rege Carolo paribus adversum Urosium studiis consensisset. Hæserant tamen adhuc in schismaticorum potestate maritima Macedoniæ loca : ad quæ expugnanda, ac parta retinenda, cum novis viribus opus esset, Pontifex cujus auspiciis et consiliis bellum illud sacrum susceptum erat, Ungariæ finitimos reges ac principes orthodoxos, ut in tam commendanda causa ad rem Catholicam propagandam latius, confirmandamque auxiliaribus copiis Carolum regem juvarent, sollicitavit litteris, quæ in Regesto Pontificio Friderico Romanorum regi designato inscriptæ sunt[1].

2. « Charissimo in Christo filio Friderico in regem Romanorum electo.

« Firmam gerit de celsitudine tua mens nostra fiduciam, quod in his, quæ divini nominis laudem, exaltationem fidei, et infidelium et schismaticorum depressionem, eorumque reductionem ad fidei Catholicæ unitatem respiciunt, ingenitæ tibi commendabilis voluntatis instinctu ubi nulla extrinsecus providentiam tuam ad id sollicitatio commoveret, fervent desiderio te promptum, utilem, et sollicitum cupias exhibere. Sane charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Ungariæ illustris jucunda et grata relatio nostro Apostolatui patefecit, quod dudum ipse sub spe cælestis auxilii, cujus est athletarum suorum dirigere et roborare processus, contra schismaticos et orthodoxæ fidei inimicos in potenti manu et exercitu copioso procedens, superna sibi favente potentiæ dextera, de dictis schismaticis feliciter triumphavit ; ita quod regnum Macedoniæ, sicut nota evidentia facti in illis partibus evidentius notum reddit, de manibus illorum ereptum suæ subdidit ditioni. Qui tanquam princeps Catholicus, et tam genere quam magnanimitate præclarus, ad debellandum dictos schismaticos et infideles usque ad partes maritimas spem robusti cordis strenuitate protendens, ad id invigilat, suasque vires Catholicas roborat atque constat, ut in exercitu gravi et dextera extenta, aliorum Catholicorum principum fultus auxilio, procedere valeat ad dictorum schismaticorum et infidelium residuum conterendum.

« Quia igitur, fili, decet te, qui sibi es affinitate et dilectione conjunctus, super prosecutione tam pii utilisque negotii non deesse, sed in favorem orthodoxæ fidei, et dilatationem ipsius tui opem subsidii ministrare ; serenitatem tuam affectuose rogandam duximus et hortandam, quatenus ob ejus intuitum, qui suo pretioso sanguine nos redemit, cujus in hac parte negotium geritur, cujusque in his beneplacitis deservitur, nostræque intercessionis instantiam eidem regi in hujusmodi laudabilis prosecutione negotii assistas viriliter et potenter, sibi juvamen et opem, prout ejusdem negotii magnitudo deposcit, per te et subditos tuos liberaliter impensurus ; sic in præmissis te utiliter et favorabiliter habiturus, quod Altissimus digna proinde tibi præmia recompenset, nosque devotionem tuam dignis possimus in Christo prosequi actionibus gratiarum. Dat. Avin. VI non. Julii anno IV ».

3. Conceptæ eadem verborum forma litteræ ad Wladislaum Loktekum, quem regis Poloniæ nomine exornat, ad Joannem regem Boemiæ ; ad Lupoldum Austriæ, Henricum Carinthiæ duces atque alios proceres, ut strenuam in eo bello regi Carolo operam explicarent, transmissæ[1]. Sed eos reges aliis bellis implicitos vel nulla aut exigua auxilia Carolo submisisse, ex auctoribus colligitur.

[1] An. 4. p. 2. Ep. com. DCDLXXVII.

[1] Reg. post eamd. Ep.

Fridericum sane adversus Canem Scaligerum clientem Ludovici Bavari, prementem obsidione Patavium, ad liberandos Patavinos, qui ipsius imploraraut opem, copias in Italia distraxisse [1], videbitur inferius ; in Germania vero, ut adversus illum de imperio certaret, quem potuit validissimum exercitum contraxisse, refert Joannes Villanus [2] : qui addit Ludovicum pariter maximas copias collegisse, adeo ut in illis exercitibus totius Germaniæ flos sub signis esset : nullum vero consertum prœlium, cum Rhenus interfluens acies dirimeret, ac Ludovicum inopia ærarii dissolvere exercitum coegisset.

4. *Wladislaus Poloniæ rex coronatus.* — Agitabat etiam alia, quam belli Macedonici, consilia Joannes Boemiæ [3] rex, quem in Silesiam vertisse arma, eamque sibi subjecisse fuerunt auctores [4] : quocirca non parum Polonicas res labefactata. Wladislaus vero Poloniæ rex, quamvis regi Carolo nova affinitate devinctus [5], filiam enim Elisabetham feliciore duobus præteritis conjugio illi desponderat, cum Boemos haberet infensissimos, atque etiam Pomeraniam ereptam injuria [6] (fuere enim ob eam invasam Prussiæ religiosi equites notati anathemate) recuperare meditaretur, in tuendo recens sumpto regio nomine, quod Boemiæ rex ipsi invidebat, erat occupatus. Accepisse illud Wladislaum narrat Chromerus [7], cum Joannes papa ferre sententiam pro Wladislao, ne regem Boemiæ in se exasperare, distulisset significassetque Gerardo præsuli Polonorum procuratori, ut Poloni jure suo uterentur ; atque ita ineunte hoc anno Wladislaum regia corona redimitum : « Comitiis inquit, Cracoviam indictis ad vicesimam diem Januarii mensis, Wladislaus cum uxore Hedwigi in Basilica Cracoviensi, tunc primum instaurata et consummata, ab archiepiscopo et cæteris episcopis ritu solemni coronatur an. Chr. MCCCXX, atque ex eo tempore jus coronandi reges, atque ipsa regni insignia Gnesna Cracoviam propter amplitudinem splendoremque urbis, et plurimas maximasque commoditates, translata sunt ». De Cracoviensi vero Ecclesia, in qua inungendorum regum Poloniæ susceptus mos hoc anno, egregio extructa opere Nankeri archiepiscopi præcipuis opibus ac studio, meminit etiam Michovias [8], qui clerum urbis ac diœcesis attributis vacantium sacerdotiorum unius anni vectigalibus, et fideles opes suas magna laude contulisse, refert.

[1] Chron. rer. Pol. tom. II. l. XII. Bonif. dec. 2. l. IX et alii. — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 119. — [3] Eod. l. IX. c. 125. — [4] Dubrav. l XX. Hist. Boem. Chron. rer. Pol. rer. l. XVI. Michov. l. IV. c. 15. — [5] Chron. et Michov. ib. Bonif. dec. 2. l. IX. — [6] Chron. ubi sup. — [7] Chron rer. Pol. 4. l. XII. — [8] Micov. ubi sup.

5. *Christophorus Daniæ rex.* — Redimitum pariter in Dania regio insigni per hæc tempora Christophorum (1), e Pontificiis litteris ad Daniæ episcopos datis colligitur [1], quibus significat, Elgerum Lundensem archiepiscopum ad tuendam Ecclesiæ suæ dignitatem exposuisse, veteri jure ad Lundensem præsulem spectare electum Daniæ regem inunctione regia linire ; qui cum Danicæ Ecclesiæ nomine in aula Pontificia ageret, ne illius juribus detraheretur, a Sede Apostolica consuli flagitasse : adductum itaque ejus precibus, celebrandam regiam inunctionem se ad natalitia Domini extraxisse, testatur Pontifex [2].

6. « Venerabilibus fratribus episcopis regni Daniæ.

« Exhibita nobis venerabilis fratris nostri Elgeri archiepiscopi Lundensis petitio continebat, quod a fundatione Lundensis Ecclesiæ usque ad hæc tempora est inviolabiliter observatum, quod archiepiscopus Lundensis, qui est pro tempore, electum et præficiendum in regem Daniæ habet inungere ac diademate coronare. Quare dictus archiepiscopus, qui pro Lundensi et totius Ecclesiæ regni Daniæ negotiis in Romana curia occupatur, timens ne per vos in possessione juris, quod habet in unctione et coronatione hujusmodi dicti regis quomodolibet perturbetur, nobis humiliter supplicavit, ut providere sibi super hoc de opportuno remedio dignaremur. Nos igitur dicti archiepiscopi supplicationibus inclinati, vobis auctoritate Apostolica districtius duximus inhibendum, ne infra tunc proximo venturum festum beati Joannis Baptistæ, ad unctionem et coronationem regis Daniæ præsumeretis procedere quoquo modo ; decernentes irritum et inane, si secus contingeret attentari, prout in nostris super his confectis litteris continetur.

« Attendentes igitur, quod idem archiepiscopus negotiis adhuc apud Sedem Apostolicam occupatur ; quodque mora, quam dictus archiepiscopus pro eisdem negotiis apud Sedem contrahit memoratam, nullum sibi debet præjudicium generare ; adhuc eadem auctoritate vobis districtius inhibemus, ne ad unctionem et coronationem charissimi in Christo filii nostri Christophori regis Daniæ illustris usque ad instans proximum venturum festum Nativitatis Domini absque consensu dicti archiepiscopi nullatenus procedere attentetis. Nos enim ex nunc irritum decernimus et inane, si secus per quoscumque quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari. Datum Avinione IX kal. Aug. anno quarto ».

[1] An. 4. p. 1. Ep. com. DLXXXIX et MCDVIII. — [2] Ep. MCDVIII.

(1) Assumptio Christophori fratris Erici regis ad regnum Danicum obitu fratris sui absque hærede defuncti vacuum, optime cum hoc anno, ab annalista componitur. Hoc enim anno in festo Conversionis S. Pauli « in parlamento Wibergensi electus fuit », quæ verba sunt anonymi chronistæ apud Ludwig Reliquiar. tom. IX pag. 110. Solemnem vero regis hujus inaugurationem integro biennio dilatam chronistæ omnes Danici apud Ludwig ibid ad annum MCCCXXII notant : « Esgerus archiepiscopus duos reges Danorum simul in Ecclesia Wolthingborgh, videlicet Christophorum et Ericum filium ejus consecravit. Et sequenti die idem rex omnia juramenta fidelitatis, quæ prædicto archiepiscopo, et Ecclesiæ suæ fecerat rupit, et ipsum archiepiscopum et suos dissidavit » ; sed anno reges sequenti ambo expulsi sunt, Daniæ regno a principibus Holsatiæ distracto et occupato. MANSI.

7. Successerat [1] demortuo Erico fratri in regno Christophorus, nec sine magnis difficultatibus Daniæ gubernacula capessivit : Ericus enim frater ipsum non modo patria pepulerat, verum edixerat, ut ob quædam scelera nunquam regno gerendo admoveretur. Probabant nonnulli defuncti regis supremam voluntatem atque Ericum Slevicensem ducem ad solium evehere nitebantur : alii vero illius conditionem miserti, cum fratri Erico ac patri Christophoro jure proximus succederet, et si qua flagitia dum juventute arderet, admisisset ; e superioribus calamitatibus atque extincto ætatis fervore ad modestiam revocatum, ac probe sceptrum moderaturum arbitrati, præcipua Joannis uterini fratris opera in regnum revocarunt. Et sane Christophorum ob gravia facinora (sed quæ dum impiis fratris voluntatibus obsequebatur, patrarat) nimirum ob Joannem archiepiscopum Lugdunensem conjectum in vincula [5], ac duos presbyteros carceris diuturni squallore necatos anathemate notatum a Bonifacio papa, ostendunt litteræ Pontificiæ, quibus annitente Elgero archiepiscopo, Lundensi Ecclesiæ a Bernardo e monte Valrano Apostolicæ Sedis nuntio conciliari jussus est.

8. Prosecutus est nonnullis Apostolicis beneficiis [3] Christophorum Joannes, atque inter alia, ut quem vellet ad excipiendam exhomologesim sacerdotem exhiberet [4], deditque aliis litteris Pontificia imperia eidem Christophoro [5], ut oppressos a fratre Erico rege extincto Hospitalarios equites pristinis juribus restitueret, ad quorum tuenda jura ad regem Norwergiæ scripsit [6]. Qui porro Ericum regem sequenti anno, cum annis triginta quinque sceptrum tenuisset, e vivis excessisse tradunt [7], haud parum aberrare e litteris superioribus constat, cum ex iis, quæ VIII kal. Mart. hujus anni consignatæ sunt, exeunte circiter anno superiore defunctum colligatur.

Quo etiam Waldemarum marchionem Brandeburgensem, nullis relictis liberis extremum diem clausisse, scribit Albertus Argentinensis [8] ; unde gravissima in eo principatu exorta dissidia, cum illum Ludovicus designatus rex Romanorum, ut beneficium imperii sibi vindicaret, Pontifex vero ipsi adversaretur : qua de re plura inferius. Porro Joannem hoc anno, obeunte Petro Moguntino archiepiscopo, ad Roberti regis Siciliæ gratiam Mathiam e Bucheke Hugonis comitis fratrem, ducibusque Austriæ gratissimum ad archiepiscopatum evexisse, ac magna pompa exceptum, addit idem auctor [9]. Quibus adjungimus Albertum designatum archiepiscopum Pataviensem subjecta sacramenta forma Pontifici fidem obstrinxisse [10] : « Ego Albertus electus Pataviensis ab hac hora in antea fidelis et obediens ero B. Petro, sanctæque Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, et domino meo Joanni Papæ XXII suisque successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio, etc. » Concepta est iisdem verbis hac forma, quibus alias concipi solitam attulimus. Nec solum hoc modo sacramento Germaniæ episcopos adigi moris fuisse vidimus ; verum etiam, ut cum discors regis Romanorum esset electio, eum regem agnoscerent ac tuerentur, quem Romanus Pontifex suffragio Apostolico extulisset.

9. *Quomodo Joannes papa in imperii controversia se gesserit misso cardinali paciario in Insubriam, qui in Matthæum vicecomitem animadvertit.* — Neutram quidem in illa imperii inter Ludovicum ac Fridericum designatos reges Romanorum controversia, de qua superius illatus sermo est, electionem probabat Pontifex ; ac vel in Fridericum, qui Guelphorum partes in Italia tuendas susceperat, vel ad imperium in Gallicum genus, ut nonnulli suspicati sunt, revocandum propendere videbatur : et donec in ea causa a Sede Apostolica, ad quam dirimendæ ejusdem controversiæ auctoritas spectabat, ex legum æquitate pronuntiaretur, ac si interregnum esset, se gerebat : initque cum Roberto Siciliæ et Philippo Francorum regibus Guelphisque armorum fœdus, ut Gibellinos, qui Ludovici Bavari tuendi specie urbium ac provinciarum dominia invadebant, ac turbabant Italiam, in ordinem redigeret.

10. Confirmavit [1] itaque Robertum regem imperii proconsulem, jam ante a Clemente V, assentiente cardinalium senatu, creatum in Insubria, ut Matthæum vicecomitem everteret, qui Genuam continuis oppugnationibus urgebat, ac Mediolani, Ticini, Placentiæ, Vercellis, Novocomi, Bergomi, Dertonæ et Alexandriæ trium filiorum strenuorum ducum fultus potentia, regiam pœne auctoritatem exercebat [2]. Roberto alter subrogatus est vicarius Philippus [3] Caroli Valesiorum comitis filius comes Cœnomanensis, qui Gallicum postea sceptrum gessit, ut cum Francorum robore Insubriam ad Pontificias voluntates cogeret, utque benevolentia ad suas partes fluctuantes alliceret, cui clerum Insubrem obsequentem esse jussit Joannes [4]. Præterea Bertrando Pojeto cardinali legato partes dedit [5], ut censurarum religione ipsos ad comitis Cœnomanensis excipienda imperia adigeret. Cum vero plures, qui sua commoda ex publicis incommodis ac malis aucupabantur, Pontificia consilia discuterent, aliasque ex aliis sererent discordias, Pontifex legatum eumdem in iis provinciis publicæ servatorem pacis creavit [6], et amplissimo imperio, ut tumultuantes in concordiam redigeret, frangeretque tum armis, tum censuris ad Pontificia obsequia instruxit : « Te, inquit, in eisdem provinciis et partibus constituimus pacis de ipsorum fratrum consilio servatorem, te pa-

[1] Crantz. Dan. l. VII. — [2] An. 4. Ep. com. MCDIV. — [3] Ibid. Ep. com. MCDV, MCDVI. — [4] Ep. MCDVII. — [5] Ep. MCDII. — [6] Ep. MCDIII. — [7] Crantz. in. Dan. l. VII. — [8] Albert. Argen. in Chron. — [9] Ibid. et Serar. Mog. rer. l. V. — [10] An. 4. p. 1. Ep. com. DCCCLXX.

[1] An. 4. p. 1. Ep. cur. LXII. — [2] Joan. Vill. l. IX. c. 108. — [3] Ibid. — [4] An. 4. p. 1. Ep. cur. LXII. — [5] Ibid. Ep. cur. LXIV. — [6] Ibid. Ep. cur. CXLVI.

ciarium in eisdem provinciis et partibus ordinantes, ut inter quoslibet in ipsis provinciis et partibus constitutos, quos fœdere pacis videris reformandos, pacem et concordiam reformare et conservare procures. Et ut commissum tibi in hac parte ministerium utilius et commodius exequaris, tam contra pacem facere, jurare et firmare volentes, quam eamdem præsumentes infringere; necnon et contra eos, qui in eisdem provinciis et partibus discordias et scandala seminant, odia suscitant, fovent et nutriunt; contra illos quoque qui statum pacificum earumdem provinciarum et partium ac hujusmodi paciarii seu servatoris pacis, commissum tibi officium perturbare vel impedire præsument; pro præsumptione hujusmodi spiritualiter et temporaliter, prout facti suaserit qualitas, et expedire videris, procedendi ac processus tuos executioni mandandi; marchionum insuper, comitum, aliorumque magnatum, potestatum, capitaneorum cæterorumque rectorum et consiliariorum, ac universitatum et singularium personarum tam ipsarum provinciarum et partium, quam etiam aliunde ad id, quoties opportunum fuerit, auxilium et potentiam invocandi, et contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendi », et infra, « concedimus potestatem. Dat. Avinione IV non. Junii an. IV (1) ». Dedit eidem legato cardinali imperia, ut Matthæo vicecomiti ob correptam contra mandata Apostolica Mediolanensem præfecturam, judicium apud subsellia Pontificia intenderet, liberumque ituro commeatum polliceretur. Ad quæ mandanda operi legatus flectere primum clementia Matthæum pertentavit, misso Mediolanum internuntio, qui turpissime habitus ejectusque est : ad quam vindicandam injuriam, antequam in arma consurgeret, instituto apud Astam judiciario ordine, Matthæum ipsum anathemate perculit edixitque intentata graviore mulcta, ut bimestri excurrente Sedi Apostolicæ se sisteret : eamque sententiam ad Insubriæ præsules omnes, solemni ritu divulgandam, transmisit[1] :

« Bertrandus miseratione divina tit. S. Marcelli presbyter cardinalis A. S. L. venerabilibus in Christo patribus, universis patriarchis, archiepiscopis et episcopis : ac dilectis nobis in Christo electis abbatibus, prioribus etc.

« Nos, volentes tanquam obedientiæ filius, contenta in litteris Apostolicis executioni mandari comperto prius per diligentem informationem, quam super hoc fecimus, quod ad civitatem Mediolanensem, ubi dictus Matthæus de vicecomitibus moram trahere dicitur, tutus ad hujusmodi mandatum Apostolicum exequendum haberi non posset accessus (de quo nobis ex eo maxime constitit, quod cum nuper paulo postquam fines nostræ legationis intravimus, discretum virum magistrum Ricanum Petri capellanum nostrum, familiarem et domesticum cum litteris nostris exhortatoriis, quarum aliæ præfato Matthæo, aliæ vero dirigebantur communi Mediolanensi et populo, ad ipsos Matthæum, commune et populum misissemus, rogantes, requirentes eos, et instantius exhortantes, ut ad nos suos ambaxiatores et nuntios mitterent, de sua intentione plenarie informatos, viros sani, prudentis et maturi consilii, Deum timentes, discretionem et conscientiam bonam habentes, cum quibus eorum vice conferre, tractare, deliberare et ordinare omnia, per quæ ipsis et incolis ac partibus provinciæ Lombardiæ daretur pacis et tranquillitatis serenitas, valeremus; quique ab ipsis Matthæo, communi et populo super his plenum et sufficiens mandatum haberent, idem Matthæus preces nostras hujusmodi et monita non solum exaudire, sed elata etiam obstinatione et obstinata elatione audire despexit : quinimo adventum capellani nostri præfati præsentiens, satellites suos armis armatos ad hospitium, ad quod idem capellanus cum sua simplici comitiva in dicta civitate Mediolanensi declinaverat, destinavit : qui eidem capellano ex parte vicarii dicti Matthæi verbis terribilibus injunxerunt, ut statim dictam civitatem exiret : et non ferentes, quod dictus capellanus se dicti Matthæi conspectui præsentaret, dictasque nostras exhortationes et quasdam alias Apostolicas litteras quas præfatus dominus noster papa ipsis communi et populo transmittebat, eisdem Matthæo, communi et populo præsentaret, nec quod equi dicti capellani et ejus comitivæ, qui satis laboraverant illa die nec adhuc fuerant adaquati, ducerentur ad aquam, imo nec quod servitores et famuli præfati capellani, qui in prandio erant, ad plenum cibum sumerent, eumdem capellanum super equum suum quasi captivum ducentes, non permittentes quod capellum suum reciperet, extra ipsam civitatem ignominiose et viliter ejecerunt, ipsumque capellanum, et qui cum eo erant in castro de Rosato et quibusdam aliis terris et locis

[1] Extat in rotulo pergam. signato num. 1. ex Archivo Avinion. in Vat. delato.

(1) Expeditionem hanc Longobardorum in Maffeum vicecomitem licet optime huic anno consignat et sine errore narrat annalista, diligentius tamen exponendam censeo cum coævo auctore Chronici Astensis, vulgato a Muratorio Rer. Italic. tom. XI, cap 101 et 102. Tradat ille Philippum Valesium Astam venisse die v Julii hujus anni, eademque die movisse in Maffeum, qui tunc cum Germanis militibus Vercella obsidebat. Maffeus misit in adversum duos ex filiis, qui Novariam usque procedentes hosti occurrerunt. Uterque exercitus biduo hæsit immotus; tertia demum die miles quidam clam a Maffeo submissus arcana quædam cum Philippo communicavit, qui dein tacitus castris desertis rediit Vercellas; tum crastina die non sine damno et cæde copiarum suarum remeavit ad propria. Fama est auro Vicecomitum corruptum rem prodidisse. Secundum hæc Bertrandus cardinalis venit Astam mense Augusti, statimque alios aliosque submisit nuntios ad vicecomitem, ut ad Ecclesiam rediret suadens. At surdo cecinit; ille enim intermissam obsidionem resumens, Vercellas septembris mensis dimidio in arctum redigere cœpit, donec tandem anno, sequenti mense Aprili, medio sui cursu jam elapso, Urbanus Vercellensis episcopus deditionem urbis fecit, nec tamen ipse evasit incolumis a victore actus in custodiam, e qua tamen ipse clam se subduxit. MANSI.

civitatis Mediolanensis per multos dies tenuerunt vinctos, non permittentes, quod dicto capellano loqui posset aliquis sine eorum licentia; hæc omnia et multa alia, quæ præsentibus inserere longum esset, in personas dicti capellani et servitorum suorum (non sine magna temeritate et contemptu nostro, imo verius Sedis Apostolicæ) commiserunt, prout de his etiam fuimus sufficienter informati, considerantesque quod de civitate Astensi executio contentorum in dictis litteris Apostolicis nobis directis ad notitiam dicti Matthæi poterit pervenire, eumdem Matthæum, de labe pravitatis hæreticæ ex causis contentis in ipsis litteris Apostolicis non indigne suspectum, super quo ne gregem Dominicum contagione suæ pestis inficiat, idem dominus noster papa urgente conscientia intendit inquirere contra eum, in dicta civitate Astensi in Ecclesia fratrum Minorum civitatis ejusdem, adstante cleri et populi multitudine copiosa, tertia die mensis Septembris excommunicatum, pulsatis campanis et candelis accensis, publice nuntiavimus, et ab omnibus mandavimus arctius evitari: ipsumque ex parte dicti domini nostri papæ peremptorie citavimus, ut infra duorum mensium spatium post citationem hujusmodi, quos idem dominus noster præfato Matthæo pro termino peremptorio assignavit, sub decem millium marcharum argenti et amissionis omnium privilegiorum, libertatum, immunitatum, gratiarum, feudorum, jurium, officiorum, honorum et concessionum quarumlibet ab Ecclesia et imperio Romano, et quibuslibet aliis Ecclesiis concessorum eidem, pœnis personaliter, etiamsi hujusmodi terminus in tempus caderet feriatum, Apostolicæ Sedis conspectui repræsentet, inquisitionem hujusmodi subiturus, ipsiusque domini nostri papæ pariturus beneplacitis et mandatis, et alias facturus et recepturus, quod justitia suadebit: dictasque litteras et contenta in eis in nostra præsentia solemniter fecimus publicari, ac præfatas domini nostri securitatis litteras paratos nos obtulimus præfato Matthæo mittere, vel assignare, ubi et quando ipse aut alius pro eo sufficiens ad hoc habens mandatum, eas duxerit postulandas. Et ut hujusmodi præfati domini nostri et noster processus ad dicti Matthæi et aliorum, quos contingere possunt, deducerentur notitiam, chartas sive membranas, processus, excommunicationes, publicationes, citationem, pœnarum adjectiones, et comminationes continentes eosdem, majoris et fratrum minorum, ubi nos residemus, Ecclesiarum Astensium appendi ostiis faciemus, quæ processus ipsos et contenta in eis suo sonoro præconio publicabunt; ita quod præfatus Matthæus et alii nullam possint excusationem prætendere, quod ad eos processus ipsi non pervenerint vel quod ignorarint eosdem, cum non possit esse incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Cæterum ut circa præmissa tanto minus prætendi possit ignorantia, quanto ea in plurimorum notitiam deducentur, universitati vestræ in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus vos et quilibet vestrum, qui super hoc fuerit requisitus, tenorem litterarum ipsarum insertum præsentibus, necnon et omnia per nos gesta circa executionem prædictam, dictum Matthæum excommunicatum, pulsatis campanis et candelis accensis vestris, dum missarum solemnia celebrabuntur in ipsis, ubi aderit populi multitudo, publicetis solemniter et faciatis ab aliis etiam solemniter publicari, ac ab omnibus arctius evitari, et in lingua materna exponi, facientes de publicatione et denuntiatione hujusmodi fieri publica Instrumenta, illa nobis quantocius transmissuri. Actum et datum sub sigillo nostro in præmissorum testimonium in prædicta Ecclesia fratum minorum Astensium prædicta die III mensis Septembris, Pontificatus ejusdem domini Joannis Papæ XXII anno IV». Transmissa sunt hæc legati cardinalis Acta judiciaria in Matthæum ad Insubriæ episcopos, atque ab iis solemni ritu divulgata [1]. Verum vicecomes Gibellinorum signifer in pervicacia obduruit.

11. Conspirabant Guelpharum partium proceres cum card. legato Roberto rege, ac Philippo Cenomanensi: nec tamen armis censurisve Ecclesiasticis Gibellina factio edomita est, Philippi imprudentia [2], qui cum mille quingentis equitibus tantum succinctus, non exspectatis Pontificis, Neapolitani, Francorumque regum necnon Guelphorum auxiliaribus copiis, ad Vercellenses socios, cum adversariis pugnantes, juvandos provolaret, in Mortarensi agro a Vicecomitibus, longe validiori exercitu pollentibus, circumfusus salutem redemit fœdere, ornatusque ab iis muneribus in Gallias se subduxit. Exinde Pontificis et Roberti res depressæ: ac Vercellenses a Vicecomitibus obsidione cincti sub hostium, quamvis objicerentur his censuræ, potentia succubuere [3].

12. Opponebat enim Matthæus vicecomes censuris Ecclesiasticis arma, eaque justa contendebat, cum Ludovici Bavari designati regis Romanorum legatum se gereret: quo nomine abstinere a Pontifice jussus, habito ludibrio imperio Pontificio, domini Mediolani nomen affectavit; in quem ideo Joannes hanc sententiam tulit, quam a legato cardinale promulgari jussit [4]: «Licet Matthæus vicecomes de Mediolano, qui se dudum in civitate Mediolanensi vicarium imperii nominabat, vicariatus hujusmodi nomen suppresserit; ipsius vicariatus officium tacite retinens, illius exercitium, potestatem et usum hujusmodi, nostris monitis omnino contemptis, exercere præsumit nequiter, sicut prius: et in majorem suæ indevotionis ostentationem et notabilius nostrum et prædictæ Sedis eludium, sibi dominii dictæ civitatis nomen usurpans, se nominare dominum

[1] In cod. rotulo pergam. — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 108 et 109. — [3] An. 5. p. 1. Ep. cur. CV et CXIII. — [4] An. 4. p. 1. Ep. cur. CI.

Mediolani, et facere publice nominari præsumpsit, et adhuc, sicut per litteras suas proprio signatas sigillo certius nobis constat, nominare præsumit; jurisdictionem, dominium ac potestatem in civitate et districtu Mediolanensi prædictis, et certis districtibus, territoriis, locis et partibus damnandis ausibus exercendo : ex quibus ipse Matthæus nobis et Ecclesiæ se patenter inobedientem exhibens, et notorie contumacem, prædictam sententiam excommunicationis incurrit, quam demum publicari fecimus contra eum, et ipsum excommunicatum publice nuntiari, etc. ». Subdit ut sententiam Apostolicam contumacissime ludibrio habuerit : ad cujus tamen frangendam pervicaciam iterum præcepit legato ut censura solemni ritu in templis promulgaret, illumque ad Sedem Apostolicam ad dicendam causam pergere juberet; quæ si eluderet imperia, aliarum pœnarum terrorem incussit. « Dat. Avinione V kal. Julii anno IV ».

13. *Passarinus aliique in Italia tyranni in judicium vocati.*— Ad vindicandum illum censurarum contemptum Joannes intendit [1] Matthæo vicecomiti judicium hæreseos, cum illi Ecclesiæ auctoritas sacrorumque religio ludibrio esset. Postulatus etiam [2] judicio Raynaldus Passarinus, atque ad dicendam causam de Mantuæ vicariatu suscepto, interregni tempore, cum ad Sedem Apostolicam imperii provinciarum administratio spectaret, dies constituta :

« Dilecto filio Bertrando tit. S. Marcelli presbytero cardinali A. S. L.

« Licet [3] liquidum foret de jure, et ab olim fuisset inconcusse servatum, quod imperio Romano vacante, sicut et nunc per obitum quondam Henrici Romanorum imperatoris vacabat et adhuc vacare dignoscitur, cum in illo ad secularem judicem non posset haberi recursus ad summum devolvebatur Pontificem jurisdictio ac dispositio et regimen imperii supradicti, ipseque illa, ejusdem imperii vacatione durante, per se vel alium seu alios in imperio exercuisset eodem et exercere deberet, nonnulli tamen in Italiæ partibus constituti vicariatus seu cujuscumque nomen officii, quod ipso imperatore vivente ex illius commissione gerebant, in certis terris ac territoriis sive locis, post decessum imperatoris ejusdem sibi absque nostra et Apostolicæ Sedis licentia retinere, et nonnulli in aliis de novo assumere, quod non gesserant, aut gestum antea postmodumque dimissum resumere, et illis abuti in nostri et sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ derogationem honoris temerariis ausibus præsumebant, se per hoc non absque divinæ majestatis offensa variis criminibus involvendo, etc. ». Subdit ut ipse ad emergentia inde pericula propulsanda, tuendamque Ecclesiæ dignitatem omnibus quocumque honoris gradu sive regio sive patriarchali conspicuis interdixerit, ne in terris imperio Romano obnoxiis præfecturam ullam, quocumque nomine eam appellarent, arrogarent sibi, vel a populis delatam admitterent : qui, si imperia Apostolica respuerent, anathemate, ditionem vero ipsorum sacrorum interdicto percussum iri denuntiarit. Cum vero Passarinus, spreta auctoritate Pontificia, se Mantuæ imperii vicarium dicere contra edicta Apostolica non vereretur, promulgavit Pontifex, illum anathemate irretitum teneri, atque omnia loca urbesve, quæ ipsi parerent, sacris interdicta. Tum Bertrando legato provinciam imposuit [1], ut Patavii, Bononiæ, atque in aliis circumjectis locis vibratas in Passarinum ejusque studiosos censuras solemni ritu divulgaret, juberetque omnes ab illius, ut fidelium cœtu avulsi hominis, familiaritate et consortio declinare. Quibus litteris adjecta est hæc temporis nota. « Dat. Avin. XIV kal. Julii anno IV ». Veronæ præfecturam vocatus est Canis Scaliger [2] cum illius gerendæ auctoritatem a Sede Apost. petere debuisset, ipsumque una cum sequacibus anathemate defigi jussit Pontifex. Sprevit eas censuras Scaliger, ac Patavii quod magno exercitu cinxerat, obsidionem urgebat [3]; cum viribus suis nimium præfidens, ac parum de tuitione castrorum sollicitus, a Goritiæ comite, qui a Friderico Austriæ duce, atque Ludovici Bavari in imperii causa æmulo, submissus erat ad Patavinos Guelpharum partium defendendos, magna clade deletus præcipiti fuga sibi consuluit : in qua obsidione Ugucio Fagiolanus, quem Pisis antea tyrannide arrepta multa secunda prælia ac præclara facinora gessisse vidimus, occubuit. Inter hæc vero Gibellini exules summo animorum ardore in Genua oppugnanda perstitere [4], ac terra marique propulsati toties, novos impressere conatus.

14. *Recrudescente bello inter Fridericum et Robertum, inducias a Friderico violatas queritur Pontifex.* — Cæterum belli hujus occasione recruduit Fridericum inter Trinacriæ Robertumque Siciliæ reges bellum, quod antea Romanorum Pontificum diligentia sopitum videbatur : cujus excitati incendii causam Joannes papa re altius repetita, in Fridericum derivat, ut ostendunt litteræ ad transfundendam posteris rei gestæ memoriam exaratæ [5]; in quibus præfatur, ut Clemens Quintus, increbrescente rumore parari bellum in regem Siciliæ ejusque terras citra Pharum Pontificiæ aulæ vectigales, et in variis portubus triremes ac naves magno apparatu bellico instrui ornarique, gravissimis Pontificia auctoritate incussis pœnis illis, qui jussa infringerent, imminens periculum comprimere studuisset; acceptisque Ecclesiæ gubernaculis Joannes ipse ad conciliandam inter dissentientes principes concordiam inducias in-

[1] An. 4. p. 1. Ep. cur. xcv, xcvi, civ. — [2] Reg. post Ep. cur. xcvi. — [3] An. 4. p. 1. Ep. cur. lxxiv.

[1] An. 4. p. 1. Ep. xcix et c. — [2] Ibid. Ep. lxxiv et cii, et an. 5. p. 1. Ep. cur. xcix. — [3] Jo. Vill. l. ix. c. 119. — [4] Ead. l. ix. c. 106 et 114. — [5] An. 5. p. 1. Ep. cur. cxvi.

dixisset, et Guillelmum episcopum Trecensem, Petrum abbatem montis S. Saturnini Tholosani S. R. E. vicecancellarium, tunc priorem S. Antonini Ordinis S. Augustini Rhutenensis diœcesis misisset, ut Apostolica auctoritate inducias infringi vetarent; quæ postea ad tres annos fuerant extractæ, atque ad eas servandas missi a regibus oratores Friderici et Roberti nomine sacramento se devinxissent. Ut vero a Friderico violatæ sint, ita exponit Pontifex :

« Joannes, etc. Treugnas subsequenter procuratores ipsi ad hæc et alia infrascripta speciale mandatum habentes, ratificarunt nomine regum ipsorum, et etiam approbarunt; et quod eas dicti reges per totum tempus prædictum inviolabiliter observarent, supra sancta Dei Evangelia tacta corporaliter ab eisdem in regum ipsorum animas juraverunt, super hoc inter se procuratores ipsi dictorum regum nomine homagio præstito et recepto. Cumque dictus Fredericus, juxta nostræ requisitionis instantiam, tempore procedente, pro hujusmodi pacis prosecutione tractatus ad Sedem Apostolicam suos nuntios destinasset, tandem iidem nuntii, cum per dies aliquot moras traxissent ibidem, quia dictus Robertus rex Siciliæ supervenientibus certis impedimentis eidem, ad Sedem præfatam, quamvis ad hoc se parasset, tunc venire non poterat, nec suos nuntios destinare, de nostra licentia recesserunt; licet idem rex Siciliæ, postmodum ab impedimentis expeditus eisdem propter hoc ad memoratam Sedem, ubi adhuc morari dignoscitur, accessisset.

15. « Nuper autem cum alios dicti Frederici nuntios per eum ad nostram præsentiam transmittendos (super quo per diversas litteras nostras post recessum dictorum nuntiorum rogandum et hortandum attentius duxeramus eumdem ut cum eis ac dicto rege Siciliæ, vel aliis ad hoc deputandis ab ipso, hujusmodi pacis prosequi possemus negotium et tractatum) anxie nostrum desiderium exspectaret; quidam miles, qui dicti Frederici nuntium se dicebat, ad civitatem Avenionensem, ubi nos cum Romana curia residemus, accedens ad hospitium dicti regis, in eadem constitutum civitate, se contulit : et ejusdem hospitii aulam ingressus, coram adstantibus ibidem improvide, nostra reverentia et Sedis prædictæ calcata, expresse ac publice dixit, quod Fredericus rex prædictus præfatum Robertum Siciliæ regem suosque valitores, vassallos et homines diffidabat. Quibus verbis per militem prolatis eumdem, ipsius Roberti regis, qui tunc erat in camera sua ejusdem hospitii, nequaquam exspectata præsentia; licet ab adstantibus ibidem fuerit requisitus, nec aliquo super hoc exhibito vel ostenso mandato, præsumptuose recessit. Et deinde, fama publica referente, multarumque litterarum ad diversos, in curia morantes eadem, transmissarum insinuatione percepimus, quod idem Fredericus galeas et milites ac gentes alias præparabat et ad regnum et terram prædicta invadendum, ut creditur, et etiam impugnandum. Per quod patenter ostenditur, quod dictus Fredericus rex, quamvis de tempore dictarum treuguarum, quas nos de fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica ratificandas duximus et etiam approbandas, usque ad festum Nativitatis Domini proximo venturum restare noscatur; transgressionem hujusmodi juramenti, dictasque pœnas et sententias non formidans, ad ipsius regis Siciliæ dictorumque regni ac terræ, non absque nostra et ejusdem Ecclesiæ Romanæ injuria, molestia et contemptu, impugnationem hostilem et guerrarum commotionem intendit.

16. « Nos igitur, qui præfatum regnum Siciliæ, tanquam recreationis nostræ pomœrium paternæ dilectionis oculis intuemur, quique in ipsius non possemus læsione non lædi, talibus conatibus occurrere congruis et opportunis remediis intendentes, eidem Frederico (maxime cum nos de dicto Roberto rege Siciliæ omnibus de ipso conquerentibus parati sumus plenam justitiam exhibere) et aliis universis et singulis tam clericis quam laicis, cujuscumque status, ordinis, conditionis, præeminentiæ vel imperiali seu regali, ut prædicitur, aut quacumque alia dignitate præmineant; ac universitatibus, communitatibus et populis civitatum, terrarum, locorum, castrorum et aliorum quorumcumque locorum, ubicumque consistentium; hac fidelium adstante multitudine copiosa, auctoritate Apostolica districtius inhibemus, etc. » Imperat, gravissimarum pœnarum terrore intentato, ne quis in Roberti terras Ecclesiæ stipendiarias hostili furore excurrere, vastare agros, urbes invadere, aut tentare obsidione audeat interdictum Ecclesiasticum provinciis incutit, populosque ac principes omnibus vectigalibus bonis exuit, quæ ab Ecclesia obtinent, vel imperio, cujus suo principe viduati administratio ad Romanum Pontificem pertinet : Ecclesiasticos viros sacerdotiis ac dignitatibus deturbat ; cæteris vero, quacumque auctoritate atque honore floreant, aliarum pœnarum, quas ipsorum in se vertent audacia, metum infligit : ac ne Fridericus hæc imperia ipsum latuisse opponat, in publicis locis defigenda sancit. « Actum et datum in palatio ejusdem Ecclesiæ Avinionensis X kal. Augusti anno IV ». Extant de violatis a Friderico induciis, belloque Roberto illato plures litteræ, quibus ipsum Pontifex a præsulibus anathemate cum fœderatis percelli jussit [1], populosque in Roberti fide confirmavit [2].

17. De eodem bello hoc anno inter Fridericum Trinacriæ et Robertum Siciliæ reges gesto, refert Joannes Villanus [3], Fridericum valida classe conflata, cui Gibellinorum triremes præfecto Corrado Auria se conjunxere, Genuaque irrito conatu tentata, in Ischiam insulam vela fecisse : quam cum exscensione facta, miles vastaret, Roberti

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Ep. com. CXVII. et reg. post eamd. Ep. — [3] Jo. Vill. l. IX. c. 112.

classem militum triremiumque numero florentissimam[1] duce Raymundo Cardona hostem in fugam adventu suo avertisse : additque elapsam Frederici classem repetiisse Genuam, ac finxisse reportatam de Roberti maritimo exercitu victoriam, ut obsessos ad deditionem eo metu adducerent ; sed eorum impetus civium virtute propulsalos.

18. *Defectiones et conjurationes Ferrariæ et in Piceno.* — Corripuit illius belli flamma ditionem Ecclesiasticam ac plures populos civilis furor exercuit, utque a Ferrariensibus ducamus initium : defecerant ii ab officii religione, ac violata data olim Romanis Pontificibus, atque Clementi V fide, coram quo erant professi, Ferrariam a primis incunabulis Ecclesiæ obnoxiam fuisse ; excitisque Azone et Opizone marchionibus Atestinis, Pontificiam arcem everterant : dein moniti officii Apostolico edicto Azo et Opizo, constitutis procuratoribus, tum Ferrarienses polliciti sunt, urbem ad clientelam obsequiumque Romani Pontificis ut justi domini redituram : cumque nuntiorum Apostolicæ Sedis auctoritate Franciscus Grislerius eques Bononiensis Ferrariæ præfecturam iniisset, atque in propugnaculis Pontificia signa fixisset ; deinde Ferrariensium oratores in cardinalium senatu Pontifici proposuissent, ad excipienda omnia illius imperia se accessisse ; iisque consueta benevolentia auditis jussum esset, ut Azo et Opizo marchiones palatio, quod nunc insederant, atque ante rebellionem Ferrariæ motam a Romana Ecclesia obtinebatur, abscederent, aliaque ad id spectantia nuntiis Apostolicis traderent ; tum Ferrariensibus imperatum, ut arcem Thedaldicam, aggeres, propugnacula ac mœnia, quæ everterant in pristinum statum restituerent : marchiones tamen, quamvis pollicerentur, se in Sedis Apostolicæ auctoritate futuros palatio cedere prætermisere, ac populum in rebellionem conjecerunt. At Pontifex ut ea ab invasorum audacia vindicaret, Raynaldo, Opizoni, aliisque earum partium anathema incussit ; ac si contemnerent censuras, judicio hæreseos postulandos edixit.

In Piceno passim conjurationes factæ : Recinetenses[2], Auximani[3], Fanenses[4] rebellionis signa extulere ; nonnullique viri nefarii cumulandarum opum et augendæ potentiæ cupidi, Ecclesiasticæ ditionis urbes, oppida, vicos occupare, diripere, incendere, ac nulla sexus ætatisve misericordia sævire in omnes, explere libidinem, cumulare spolia, infestamque reddere provinciam non sunt veriti. In quos Pontifex agere legibus[5], intendere judicium, censurasque, demum in obstinatos arma expedire decrevit. Exutum[6] est ejus perduellionis occasione Recinetum episcopalis Sedis dignitate, quæ Maceratam ob egregia illius urbis in Ecclesiam studia traducta est[1]. Urbinates pariter Friderici, Guidonis et Sperantii comitum Montisferetri fœdissimæ servituti se addixerant : in quos judiciario ordine decretæ pœnæ[2], quarum tamen metu ad officium adduci non sunt ; imo ad confirmandam tyrannidem, constituendumque e ruinis Ecclesiæ principatum ambitione perciti Spoletum, inita cum Gibellinæ factionis civibus conjuratione, invasere[3]. Procurrere in Guelphorum auxilium Perusini, urbemque cinxere obsidione : quam dum urgebant, ob Assisinatium ad Fridericum comitem Feretranum desciscentium rebellionem solvere coacti, ut castra ad Assisium transferrent : ex quorum recessu Gibellini Spoletani e metu recreati, efferatique rabiem in Guelphos, quos in vincula conjecerant, facibus injectis carceribus, exeunte anno superiore, inhumanissime ipsos in favillam redegerunt.

19. *Isnardi patriarchæ Antiocheni contumacia et judicium.* — Absolvimus res Italicas Pontificiæ severitatis in Isnardum patriarcham Antiochenum ac Ticinensis Ecclesiæ administratorem exauctoratum exemplo. Supra a nobis memoratum est, ut ille ob secutam Gibellinam factionem, ac plura scelera commissa judicio postulatus, ad Sedem Apostolicam dicturus causam se contulerit ; convictusque perfidiæ, non exspectata sententia, mutata veste Ticinum se receperit : damnatus itaque crimine contumaciæ, anathemate defixus, atque pristino munere dejectus in tantam prorupit temeritatem, ut non modo divinis se ingereret, verum etiam in Christi vicarium indignas voces evomeret, ejusque carperet auctoritatem. Legibus igitur in nefarium hominem Bertrandus A. S. L. cui exercendæ etiam in hæreticos quæstionis data provincia erat, ne censuræ Ecclesiasticæ ludibrio haberentur, agere cœpit ; atque censoribus fidei in Insubria provinciam subjectis litteris[4], contulit, ut in Isnardum velut schismaticum animadverterent, omnique opera vinculis manciparent.

« Bertrandus miseratione divina tit. S. Marcelli presbyter cardinalis A. S. L. venerabilibus in Christo patribus Astensi et Novariensi episcopis ac religiosis viris S. Ambrosii et Dionysii et S. Simpliciani Mediolanensis ac S. Marciani Terdonensis monasteriorum abbatibus ; necnon Joanni præposito de Ponterolio Mediolanensis diœcesis ac archipresbytero et Cimitiarchæ Ecclesiæ Mediolanensis ac universis inquisitoribus hæreticæ pravitatis in provincia Lombardiæ superioris per Sedem Apostolicam deputatis, salutem in Domino, etc.

« Post prædicta (latas nimirum censuras) pro patriarcha Antiocheno et administratore Ecclesiæ Papiensis se gerere, et talem se nominare, ac officium Pontificale et sacerdotale agere non expavit, insignia episcopalia et patriarchalia deferendo, se

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 112. — [2] An. 5. p. 1. Ep. cur. XV. — [3] Ibid. Ep. XVI. — [4] Ibid. Ep. LXXVII. — [5] Ibid. Ep. XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXIV, LXXVII et XCV. — [6] Ibid. Ep. XCVI.

[1] Ead. Ep. — [2] Ibid. Ep. XVI. — [3] Jo. Vill. l. IX. c. 103. — [4] Ext. in Ms. Vall. sign. lit. B. num. 12. pag. 144.

divinis officiis immiscendo multoties sicut prius, redditus et proventus Ecclesiæ et episcopatus Papiensis recipiendo et in usus proprios convertendo, dicendo prædictum dominum papam non debuisse, nec potuisse taliter procedere contra ipsum, seque ad observandum et tenendum dictas sententias contra eum prolatas aliquatenus non teneri, et contra prædictum dominum papam multa verba profana et blasphema proferendo, quæ verba innuunt, dominum papam prædictum non habere plenitudinem potestatis ; non attendens sacris canonibus esse cautum, quod qui Ecclesiæ unitatem non tenet, alienus est, profanus est, hostis est.

« Hæc namque Ecclesia domus Dei supra firmam petram ædificata, claves ligandi et solvendi accepit, quam si quis corrigentem, corripientemque contempserit, ut publicanus et ethnicus, imo verius ut hæreticus est habendus. Domum enim istam solus Dominus ipse fundavit, et supra petram fidei mox nascentis erexit, qui B. Petro æternæ vitæ clavigero, et ejus successoribus Romanis Pontificibus terreni simul et cælestis imperii jura commisit. Non enim quælibet terrena sententia, sed illud verbum quo constitutum est cælum et terra, per quod denique omnia elementa sunt condita, Romanam fundavit Ecclesiam, et illius privilegio fungitur, cujus auctoritate fulcitur. Et ideo qui Romanæ Ecclesiæ primatum, ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum, auferre conatur, in hæresim labitur, et hæreticus est censendus : fidem quippe violat, qui adversus illam agit, quæ est mater fidei ; et ei contumax invenitur, qui eam cunctis Ecclesiis prætulisse cognoscitur : nititur enim tunicam inconsutilem scindere, et corpus Christi Domini nostri, hoc est sanctam Ecclesiam, lacerare ; unde tanquam divisionem et scissuram faciens in Ecclesia sancta Dei debet non solum rerum proscriptione, sed et dura et arcta custodia coerceri per judiciales et publicas potestates. Quis enim dubitat inter alia commissa sceleratius esse schisma, quod Scripturæ sacræ testimonio hiatu terræ, sepultis auctoribus ejus rimis, et cæteris cælesti igne consumptis, invenitur gravius vindicatum ?

« Nos igitur ad provincias Lombardiæ et Tusciæ, et alias Italiæ partes in litteris nostræ legationis expressas per præfatum dominum nostrum cum plenæ legationis officio destinati, inquirendi et procedendi contra hæreticos et eos puniendi nobis et per suas litteras potestate concessa, etc. » Provinciam imponit censoribus fidei, ut Isnardum velut schismaticum, atque hæresis nota aspersum compingant in carceres, magistratuum implorent auctoritatem, et iis, qui cum ipso senserint, censuras incutiant. « Dat. Astæ IV id. Octob. Pontificatus ejusdem domini Joannis papæ XXII anno V ». Navata est strenua adeo in Isnardum a censoribus fidei opera, ut ipsum proximo tempore comprehenderint. Quo accepto Pontifex Joanni e Beccaria Minoritæ, cui Ecclesiæ Ticinensis administrationem contulerat [1], partes injunxit [2], ut ipsum fidissimis stipatum custodibus ad Sedem Apostolicam meritis afficiendum pœnis mitterent.

Habita eodem tempore in Galliis inquisitio de Philiberto sacerdote Bisuntino, qui in Auxitana diœcesi Waldensium virus vomuerat, sumptumque de illo supplicium : Pontifex enim Tolosano archiepiscopo, ut ipsum sacerdotali dignitate exueret, provinciam dedit. Cum vero ad Gallicas res defluxerit oratio, ad eas spectantia prosequamur.

20. *Pax inter Gallos et Anglos.* — Extincto superiori anno exitiali bello quod Gallos ac Belgas mutuas cædes duobus ac viginti annis efferarat [3], ac pace felicissime revocata, ad eam sanciendam astringendamque firmiore vinculo, conventum hoc anno, ut Margarita regis Galliarum filia Ludovico comiti Nivernensi Flandriæ comitis majori filio thoro jungeretur. Gratulatus [4] est Philippo Pontifex de pace confirmata, seque ingentem lætitiam ex felici nuntio traxisse ; Robertum comitem acceptum beneficio auctoritateque Gallicæ aulæ Belgium professum esse, clientelæque nomine sacramento fidem regi devinxisse, Gaucelino cardinali legato significavit [5], ipsumque ad omnes concordiæ leges ad exitum perducendas incumbere jussit. Perstringit illas Bernardus [6], explicatius vero recenset Meyerus [7], additque adjectam eam pacis legem, ut si Ludovicus Nivernensis comes Roberti senioris Belgii comitis major natu filius e vivis ante parentem excederet, in principatu non Robertus secundus natu, sed Ludovicus junior avo succederet. Alias præcipuas leges concordiæ subjicit, ut Insula, Duacum et Orchiacum Gallici juris essent : Belgæ triginta millia nummum ad refundendos belli sumptus Philippo regi penderent, nec ære vel copiis comites, si pacem infringerent, aliove modo unquam juvarent. Ex eo porro Ludovici cum Margarita matrimonio, ex qua Galli res suas augere ac Belgas arctiori vinculo astringere arbitrabantur, confirmatas postea et amplificatas Belgarum res, idem auctor refert, cum Margaritæ beneficio Atrebatum et Burgundiæ comitatus cum Belgio conjuncti fuerint.

21. *Pastorelli in arma coorti et compressi.* — Excitati hoc tempore tumultus periculosissimi improbo nonnullorum zelo, qui profectionis Asiaticæ aggrediendæ specie in arma consurrexere. Nullum tum sermo pervulgatior erat, quam de sacro bello in Orientem adversus Saracenos traducendo : decreta enim jam ante fuerat a Clemente V ea expeditio in Viennensi Concilio, exactæ a sacerdotibus decimæ, Ossinius Armeniæ rex missis in Occidentem oratoribus reges ac principes sollicitarat, ut periclitantibus Christianorum reliquiis

[1] An. 5. p. 1. Ep. cur. LXXXVI. — [2] Ibid. Ep. LXXXVII. — [3] Bern. Chr. Rom. Pont. — [4] Tom. II. p. 2. Ep. sec. CCCLXVI. — [5] Ibid. Ep. sec. CCCLXIII. — [6] Bern. Chr. regum. Franc. — [7] Meyer. in Robert.

suppetias ferrent; Francorum rex crucis symbolum acceperat, alii principes eidem se militiæ devoverant, inculcarat toties Pontifex Belgas, ne bellum illud suspiceretur obstare. At pace jam conciliata, cum omnium exspectatio sacræ illius expeditionis desiderio suspensa esset, vertebantur alio consilia: Pontifex namque Philippum Francorum regem ob civilia Christianorum regum bella avertebat, ratus funestam aliquam cladem, nisi pacatus esset Occidens, exspectandam, nec unius regni vires potentissimis soldanis pares esse aucupandumque videri tempus commodius; cum plebeculæ fæx impatiens tantarum morarum imprudenti accensa zelo, arma corripit: ovium, armentorum, porcorumque ductores concurrunt sub signa: religiosi sacerdotesque multi eorum pietatem commendant: simplicibus rusticanis facinorosi quique se conjungunt, atque exclamant invito reliquo orbe ad recuperandam Terram-Sanctam profectionem se inituros. Cumque nullius ducis auctoritate regerentur, grassari ferro, rapinis ac flamma cœpere.

22. Pontifex cum jam ea turba insano zelo efferata in agro Avinionensi fremeret, sacro Christi in cœlum ascendentis die censuras iis omnibus, qui sub signa confluerent ante indictum a Sede Apostolica profectionis tempus, incussit [1]; atque Narbonensem [2], Tolosanum [3] et Arelatensem [4] archiepisc. eorumque suffraganeos eos divulgare jussit. At tutum non erat percitæ furore multitudinis obstare conatibus, quæ non sentientes cum ipsis impietatis damnabat: ac Tolosanus archiepiscopus Pontificem consuluit, qua ratione in ea re se gereret, cum grave immineret periculum ne ipsos in se concitaret. Cui Pontifex tempori serviendum respondit [5], consuluitque ut aliquos plebeios ex singulis Tolosæ vicis ad se evocaret, proponeretque gravi oratione quanta ex Pastorellis impenso studio pericula emergerent, ac nunc publice nunc privatim ad officium revocare niteretur. Præfectos etiam provinciarum, magistratusque urbium populari illi furori obsistere jussit: quo argumento Belliquadrensi magistratui hæ datæ litteræ [6]:

« Joannes, etc. dilecto filio nobili viro senescallo Bellicadri.

« Habet multorum fide digna relatio, quod nonnulli porcorum et ovium aliorumque custodes animalium rusticani, qui se nominant Pastorellos, ignorantes tramitem rationis, ac transfretare se velle in Terræ-Sanctæ subsidium prætendentes congregationes varias in diversis partibus ordinare impuberibus ad hoc et mulieribus imprudenter assumptis, tam indiscrete quam improvide, moliuntur; nonnullis aliis successivis diebus ad congregationes accedentibus supradictas quorum multi armis carent necessariis ad bellandum, et quidam ex eis insufficienter armis necessariis sunt muniti, et omnes ad transfretandum pariter destituti quolibet apparatu nullum sequi ducem, nullumque sibi præponere capitaneum, et nullum noverunt assumere directorem: et quod est in eis gravius detestandum, ad impietatis opera laxantes crudeliter manus suas, quamplures immaniter gladiis trucidarunt, diversorum tam clericorum quam laicorum, et etiam Judæorum bona, temporis opportunitate captata, violenta prædatione subripiunt, et ea in usus proprios, non sine grandi nostri Redemptoris offensa et propriæ salutis dispendio convertentes, pluribus diversorum principum et magnatum officialibus graves et enormes injurias irrogarunt: non enim hominum tam imprudentium obsequia, qui per improbos actus ostendunt devotione se steriles, redduntur in oculis divinæ majestatis accepta; nec eorum terra prædicta subsidio, cum sint viribus et facultatibus impotentes, in suis potest necessitatibus adjuvari.

« Cum igitur ad ipsius Terræ passagium, quod specialiter insidet cordi nostro, cum charissimo in Christo filio nostro Philippo rege Francorum illustri (qui signo vivificæ crucis assumpto ad ipsius Terræ subsidium et succursum desideranter aspirat; et super hoc diversa jamdudum et utilia exquirendo consilia laboravit, et indefessis non cessat studiis laborare) promptis desideriis intendamus, et nonnullis scandalis variisque periculis quæ frequenter in diversis partibus ex tam inordinatis congregationibus, sicut manifeste docet magistra rerum experientia, provenerunt in scrutinio debitæ considerationis eductis, et ne similia contingant in posterum, paternæ diligentiæ studiis prospicere cupientes; nobilitatem tuam rogamus et hortamur in Domino Jesu Christo, quatenus omnes et singulos, qui Pastorelli, ut prædicitur, nominantur et quosvis alios, laicos tamen, quocumque censeantur nomine de congregationibus antedictis, qui velle se asserunt transfretare per terras consistentes et loca tuæ jurisdictioni subjecta, quod a præmissis desistant, quosque de dicto negotio, Deo dirigente, fuerit ordinatum pro divina et Apostolicæ Sedis reverentia, studeas coercitione debita cohibere. Datum Avinione III kal. Julii anno IV ».

23. Visus [1] est initio Philippus Francorum rex cruceatæ expeditionis studio, cui se devoverat, Pastorellis favere: qua de re graves querelas Joannes apud Gaucelinum A. S. L. agentem in aula Gallica fudit, cum non crucesignati, sed lupi rapaces et homicidæ potius appellandi essent. Nec modo e Galliis, sed ex aliis quoque regnis ea popularis fæx consurrexerat in arma: de Anglis enim Walsingamus [2] ait plures transfretasse in Gallias; cumque in finitimas Mediterraneo mari provincias pervenissent, ac deessent naves, teme-

[1] Tom. II. p. 2. Ep. secr. CCXL. — [2] Ibid. Ep. secr. CCXLVII et CCXLVIII. — [3] Ibid. Ep. DCXXII. — [4] An. 4. p. 1. post Ep. cur. LXXIII. — [5] Tom. II. p. 2. Ep. secr. CCXLVIII. — [6] An. 4. p. 1. Ep. cur. LXXIII.

[1] Tom. II. p. 2. Ep. secr. CCXL. — [2] Walsing. in Eduard. II.

rarium consilium abjicere coactos : Bernardus[1] vero, qui hæc oculis hausit, dissipatos illos testatur, cum ob gravia scelera ac direptiones agrorum (nullis enim stipendiis sustentatis nisi rapto vivere supererat) magistratus in se asperassent, ac pluribus ex iis necatis suspendio, reliquos ut fumum evanuisse; de quibus hæc Jordanus refert [2] : « MCCCXX, congregatio multorum facta est valde periculosa in Gallicanis partibus, qui Pastorali vocabantur. Ili omnis superioris potestatis jugum excusserant, et ut necessitatibus suis consulerent et avaritiæ, Judæorum bona capiebant, si baptizari nolebant, et eis mortem inferebant : locis et castris, per quæ transibant, violentias inferebant et damna, maxime in bonis clericorum. Contra hos et fautores eorum camerarius domini papæ per religiosos mandavit prædicationes fieri : cito autem incomposita et agrestis illa multitudo evanuit ».

24. *Judæorum in Galliis facinora, et in eos Pontificiæ Constitutiones.* — Tum in Aquitania accidisse ferunt, ut quingenti ex Judæis in turrim se reciperent, quibus circumsessis a Pastorellis cum nullum effugium pateret, versi in desperationem, jacta sorte, unum elegere, qui reliquis gulam frangeret; sed cum is ætate senex esset, juvenem in ea crudeli carnificina socium poposcit : ii duo reliquos, voluntariæ morti se offerentes, ne in Pastorellorum manus inciderent, necavere. Qua perfecta re, senex a juvene idem crudele poposcit officium : quo ille perfunctus, non sibi manus intulit, sed Pastorellis se dedidit, ac Baptismo una cum pueris superstitibus lustrari flagitavit. At ipsum ii, ut generis sui tortorem, supplicio affecere. Commotus ob Pastorellorum sævitiam Pontifex, Judæorum adversus ipsos suscipere clientelam est compulsus, litterisque [3] ad principes Christianos ac viros nobiles datis, armis a Pastorellorum feritate Judæos defendere jussit.

In ea porro persecutione a Pastorellis excitata plures Judæi ad Baptismi sacra perfugere[4], quibus aliisque in posterum convertendis ut consuleret Joannes, editas antea superioribus annis Constitutiones, ut a Judaica superstitione ad fidem traducti bonorum jacturam, quæ antea obtinebant, non paterentur (religionis enim odio nefarium illum morem Judæi induxerant) renovavit[5]. Divinæ porro justitiæ a Pastorellis edita strages adscribi poterit, si atrocia Judæorum scelera ac blasphemæ voces, quas in Christum et Virginem vomebant, perpendantur; utque Thalmudicis fabulis simplicem populum irretire niterentur. Ad quorum perfidiam frænandam Pontifex Talmuth aboleri flammis, ac reliquos abusus, quos invexerant, tollendos constituit[6] :

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus archiepiscopo Bituricensi ejusque suffraganeis.

« Dudum felicis recordationis Clemens IV, blasphemiis Judæorum innumeris, abusionibus multis et detestabilibus blasphemiis contra Salvatorem et Dominum Jesum Christum, ac præcelsam et gloriosissimam semper virginem Mariam genitricem ejus, in quodam libro contentis ipsorum, plenius intellectis; et demum piæ memoriæ Honorius Romani Pontifices prædecessores nostri, assertione veridicæ relationis audito, quod ipsorum Judæorum damnata suggerente perfidia, nonnulli fidei Christianæ cultores, tam mares quam mulieres, in certis articulis cum Judæis judaizabant eisdem, et alia multa tam Christiani et Christianæ, quam Judæi supradicti enormia committebant, quæ in gravem nostri contumeliam Redemptoris, et detrimentum fidei Catholicæ redundabant; iidem prædecessores, videlicet Clemens Terraconensi et postmodum Honorius Eboracensi archiepiscopis, qui tunc erant super his per eorum sub certa forma contra dictos Judæos litteras dixerunt; et insuper bonæ memoriæ Oddo Tusculanus episcopus in regno Franciæ Apostolicæ Sedis legatus, quia quosdam Judæorum ipsorum libros, qui Talmutz nominantur, per se et alios fidei zelatores inspectos reperit errores innumerabiles, abusiones et blasphemias continere, contra Judæos pronuntiasse dignoscitur supradictos, prout in eisdem litteris ac pronuntiatione, quarum tenores fecimus annotari præsentibus, continetur.

« Nos igitur, ad quos specialiter pertinet fidei orthodoxæ defensio, in debitæ considerationis scrutinio recensentes, quod tam pestilens tamque perniciosus morbus, qui adhuc in diversis perdurat partibus, non est aliquatenus contemnendus, ne processu temporis inficiendo fideles alias damnabilius convalescat; sed potius ad præcidendum radicitus illius pestiferos palmites, ne in discrimen ipsius fidei dilatentur, sollicitis studiis procedendum; fraternitati vestræ, dictorum prædecessorum inhærendo vestigiis, in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus Christianos et Christianas omnes et singulos per vestras civitates et diœceses constitutos, tam in cathedralibus et aliis Ecclesiis ipsarum civitatum et diœcesum per vos vel alios, quos ad hoc duxeritis deputandos, quam in prædicationibus et sermonibus vestris, quos propter hoc frequenter fieri volumus et mandamus, monere curetis et eis districtius inhibere, ut a præmissis omnibus et singulis aliis in litteris eisdem contentis studeant penitus abstinere, eos ab iis per spirituales pœnas, de quibus expedire videritis, appellatione postposita compescendo; et alias super his contra Christianos et Christianas eosdem, necnon et contra præfatos Judæos, ut a præmissis blasphemiis, erroribus, imprecationibus et falsitatibus ac aliis, quæ in litteris continentur eisdem omnino resi-

[1] Bern. Chr. Rom. Pont. — [2] Jord. Ms. bibl. Vat. sig. num. 1960. — [3] An. 4. p. 1. Ep. com. DCDLII. — [4] Ibid. Ep. cur. CXV. — [5] Ibid. Ep. cur. CCL et super Ep. CXV — [6] Eod. an. 4. p. 1. Ep. cur. CXC.

liant, juxta statuta canonica, et per alia congrua et opportuna remedia providendo. Et nihilominus a Judæis, in civitatibus et diœcesibus consistentibus supradictis, legem seu librum hujusmodi, quem Talmutz, ut prædicitur, vocant, omnesque alios ipsorum libros cum additionibus et expositionibus eorumdem faciatis vobis integraliter assignari, eos ad hoc pœnis, de quibus expedire videritis, canonicis compellendo; dictosque Talmutz et libros eis prius cum aliquibus de Minorum et Prædicatorum Ordinum fratribus, ac aliis prudentibus et peritis viris, quos in lege Domini noveritis eruditos, diligenti examinatione discussis; vel illos ex eisdem, quos blasphemias, vel errores, aut imprecationes, seu falsitates repereritis continere, igni comburatis, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis : attentius provisuri, ut una simul in dicto consilio sic provide, sic consulte in hujusmodi negotio procedatis, quod in eisdem civitatibus et diœcesibus vestris mandatum nostrum hujusmodi circa Talmutz et librorum assignationem hujusmodi, vobis integre faciendam, uno eodemque tempore celeriter effectum executionis debitæ sortiatur, ne Judæorum ipsorum fallacia dictos libros quomodolibet valeat occultare. Tenores autem litterarum et pronuntiationis prædictarum tales sunt :

25. « Clemens episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopo Terraconensi et suffraganeis ejus salutem et Apost. benedictionem.

« Damnabili perfidia Judæorum propter ingratitudinis vitium olim merito reprobata, et synagogæ dato libello repudii suæ visitationis tempus agnoscere contemnenti, cœcus ille populus, qui peccatum peccavit juxta Jeremiæ vaticinium, instabilis est effectus; imo vagus et profugus super terram velut fratricida Cain, qui ejectus fuit a facie Domini, quasi major ejus esset iniquitas, quam ut posset veniam promereri. Hujusmodi namque miserabilis populus Patris æterni filium Dominum Jesum Christum, qui secundum carnem factus est ex semine David, prout ante in Scripturis sanctis promiserat per prophetas, frater ipsorum erat, et ad participium hæreditatis æternæ illos vocare venerat tanquam ad oves, quæ perierant domus Israel; non solum nequiter negaverunt, dicentes in sua desipientia : Non est Deus : verum etiam cæsum, flagellatum, et crucifixum impie occiderunt, ejus sanguinem super se ac suos detestabiliter imprecantes. Verum cum dispersiones Judæorum ipsorum adhuc noluerint intelligere ut benefaciant, cum ipsis satis humaniter agitur, quod inter fideles absque gravibus contumeliis vivere permittuntur. Sed ecce prava ista generatio, dum cohabitationem ejus pietas sustinet Christiana, dum ipsam ex quadam benignitate receptat, se ingratam inde constituit, et nocivam reddens pro gratia contumeliam, pro familiaritate contemptum et pro beneficiis illa stipendia, quæ munus in pera, serpens in gremio et ignis in sinu suis hospitibus juxta vulgare proverbium largiuntur.

26. « Dolentes quidem audivimus et narramus, quod Judæi de regno Aragoniæ, lege veteri prætermissa, quam per Moysem suum contulit majestas omnium Conditoris, quamdam legem aliam, seu traditionem, quam Talmutz vocant, falso tradidisse Dominum confingunt : in cujus amplo volumine per orbis latitudinem destinato, quod textum novi et veteris Testamenti excedere dicitur, abusiones fere innumerabiles, ac detestabiles blasphemiæ contra eumdem Dominum Jesum Christum, et Genitricem ejus beatissimam continentur; quorum relatio vel auditus sine interventu pudoris et horroris gravissimi vix potest ab aliquo sustineri : maledictiones quoque gravissimæ, ac imprecationes horribiles, quæ ab eisdem Judæis ingratis et perfidis contra Christianos emittuntur quotidie in dicta lege seu traditione damnabili, sunt adscriptæ. Quid plura ? Hujusmodi et alia detestanda, quæ in dicta lege vel traditione profana sunt damnabiliter annotata, præcipua esse censetur ea causa, propter quam prædictus fatuus et infidelis populus in sua stetit perfidia obstinatus.

27. « Quia vero his et aliis abusionibus eorumdem, quæ ut accepimus, nimis excrescunt, non sine detrimento Catholicæ fidei, quoscumque fideles, sed nos præcipue, qui constituti sumus in specula, ut resistamus ascendentibus ex adverso, decet tam congruis quam festinis remediis refragari; fraternitati vestræ per Apostolica scripta in virtute obedientiæ firmiter præcipiendo mandamus, qualenus adversus prædictos Judæos super præmissis prudenter et viriliter insurgentes, charissimum in Christo filium nostrum Aragonum regem illustrem, et omnes barones, nobiles et ballivos regni et terrarum ipsius moneatis, et inducatis attente barones, nobiles et ballivos eosdem, ad hoc per censuram Ecclesiasticam, si necesse fuerit, appellatione postposita compellendo, ut a Judæis sibi subditis totam Talmutz cum suis additionibus et expositionibus, et omnes eorum libros vobis faciant exhiberi. Quibus exhibitis, illos ex eis, qui de textu Bibliæ et alios de quibus nulla sit dubitatio quod blasphemias vel errores contineant seu etiam falsitatem, Judæis restituatis eisdem : cæteros vero sigillis vestris, ut expedit, consignatos in aliquibus tutis locis, quibus vobis videbitur, deponatis custodiendos fideliter, donec super his consulta Sedes Apostolica ordinet in posterum, quod de ipsis (senserit) fieri opportunum.

« Volumus autem, quod tam examinationem librorum, quam hujusmodi restitutionem, consignationem et depositionem cæterorum in præsentia et de consilio fratrum Prædicatorum et Minorum, aliarumque personarum, quæ licentiatæ sint et providæ, faciatis; proviso attentius, ut condicto consilio cum prædicto rege aliisque personis

idoneis, prout fuerit opportunum, commissum vobis tam pium et salubre negotium taliter ordinetis ac ita prudenter et caute procedatis in ipso, quod id ubicumque contingat fieri, simul et eodem tempore fiat, ne Judæorum ipsorum fallacia dictos libros quomodolibet valeat occultare; sed nostrum in hac parte potius mandatum executionis votivæ pulchritudinem consequatur. Ad hæc autem dilectus filius noster Paulus, dictus Christianus, de Ordine Fratrum Prædicatorum lator præsentium creditur non modicum profuturus, tum quia ex Judæis trahens originem, et inter eos litteris Hebraicis competenter instructus, linguam novit et legem antiquam, ac illorum errores; tum etiam quia de sacro fonte renatus zelum habet fidei Catholicæ, et eruditus occurrit laudabiliter in theologica facultate. Præceptum igitur nostrum in hac parte implere taliter studeatis, ut exinde dignis laudibus et favoris augmento vestra sinceritas habeatur. Datum Viterbii id. Julii, Pontificatus nostri anno tertio, sub anno Dominicæ Incarnationis MCCLXVII. Item :

28. « Honorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopo Eboracensi et ejus suffraganeis, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Nimis in partibus Anglicanis prout accepimus, Judæorum damnata perfidia in nostri contumeliam Creatoris et detrimentum Catholicæ fidei nefandis actibus et horrendis operibus relaxavit habenas; ipsi etenim librum quemdam maligna fraude compositum habere dicuntur, quem Talmutz vulgariter nuncupant, abominationes, falsitates, infidelitates et abusiones multimodas continentem. In hoc quippe libro suum continuant studium, et circa ipsius nefaria dogmata ipsorum prava sollicitudo versatur. Illius insuper doctrinæ lethiferæ proprios ab annis teneris filios deputant, ut hujusmodi venenosis pabulis imbuantur, eosque instruere et informare non metuunt, quod magis in libro contentis eodem, quam expressis in lege Mosaica credi debet, ut iidem filii, Dei filium fugientes, per devia infidelitatis exhorrescant, et ad veritatis semitam non accedant. Præfati quoque Judæi non solum mentes fidelium ad eorum sectam pestiferam allicere moliuntur, verum etiam eos, qui salubri ducti consilio infidelitatis abjurantes errorem ad legem Catholicæ fidei convolarunt, donis multimodis ad apostatandum inducere non verentur : quorum aliqui dolosa Judæorum ipsorum seducti malitia publice illis cohabitant juxta ritum et legem ipsorum, in parochiis, in quarum Ecclesiis renati sacro fonte Baptismatis extiterunt, sævam imo nequissimam vitam ducunt in nostri Redemptoris injuriam, fidelium scandalum et derogationem fidei Christianæ; ac etiam nonnullos ex talibus iidem Judæi ad alia loca nequiter destinant, ut ibi tanquam incogniti ad suam perfidiam revertantur.

29. « Nec omittit Judæorum ipsorum nequitia, quin orthodoxæ fidei cultores quolibet die sabbati ac aliis solemnitatibus eorumdem invitet, ac instanter inducat, ut in synagogis ipsorum officium audiant, illudque juxta ritus sui consuetudinem solemnizent, rotulo involuto membranis seu libro, in quibus lex eorum conscripta consistit, reverentiam exhibentes : quamobrem plerique Christicolæ cum Judæis pariter judaizant. Præsumunt quoque præfati Judæi Christianos in sua familia retinere, quos in divinæ majestatis opprobrium diebus Dominicis et festivis operibus occupari servilibus, a quibus est potius abstinendum, nefaria jussione compellunt. Admittunt autem in suis domibus Christianas ad ipsorum infantes seu pueros educandos, et tam iidem Christiani quam Christianæ Judæis cohabitant eisque convivunt; sicque dum opportunitas suggerit, et pravis actibus tempus favet, Judæorum mulieribus Christiani, et Judæi Christianorum fœminis infausto commercio commiscentur. Alii etiam Christiani vicissim in domibus propriis sæpe conveniunt, ut dum simul commessationibus et potationibus vacant, erroris materia præparatur. Singulis quoque diebus in orationibus, vel verius execrationibus suis, in maledictionem Christianorum damnabili præsumptione prorumpunt, alia nonnulla committendo nequissima, quæ noscuntur in offensam Dei, et animarum Christianarum dispendium redundare. Verum etsi nonnulli ex vobis sæpe sæpius fuerint, prout asseritur, requisiti ut super his opportunum remedium curarent adhibere, id tamen efficere neglexerunt : de quo tanto propensius admirari compellimur, quanto ex debito pastoralis officii se paratiores et efficaciores exhibere tenentur ad ulciscendas nostri Salvatoris injurias, et hostium fidei Christianæ conatus nefarios reprimendum.

30. « Cum itaque non sit tam pestilens et periculosus morbus aliquatenus contemnendus, ne, quod absit, relictus neglectui tractu temporis convalescat; et adversus tantæ tamque damnabilis temeritatis audaciam promptis teneamini consurgere animis, et ad ejus repressionem omnimodam efficax studium operamque sollicitam impertiri, ut frænatis hujusmodi perversis ausibus, Catholicæ fidei dignitas gloriosis proficiat incrementis; fraternitati vestræ per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus super præmissis et singulis præmissorum per inhibitiones et pœnas spirituales et temporales, aliosque modos, de quibus expedire videritis, in prædicationibus vestris ex his et iis, et ad hoc temporibus congruis per vos vel alios exprimendos, studeatis juxta officii vestri debitum ita efficaciter, et sollicite providere, ut morbus hujusmodi per adhibendæ medicinæ remedium computetur; vosque proinde æterni Regis clementiam præmium consequi valeatis, ac nos vestram curiosam solertiam, et diligentiam vigilantem dignis in Domino laudibus attollamus. Quod autem in hac parte feceritis,

nobis per vestras litteras plenius intimetis. Dat. Rom. apud S. Sabinam XIV kal. Decembr. Pontific. nostri anno II, anno Domini MCCLXXXV. Item :

« Oddo miseratione divina Tusculanus episcopus, Apostolicæ Sedis legatus, universis præsentes litteras inspecturis, salutem in Domino.

« Noverit universitas vestra, quod nos Parisiis anno Domini MCCXLVIII, id. Maii super quibusdam libris Judæorum, qui Talmutz appellantur, præsentibus magistris Judæorum et ad hoc vocatis, diffinitivam sententiam protulimus in hunc modum :

« In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti Amen. Exhibitis auctoritate Apostolica a magistris Judæorum regni Franciæ quibusdam libris, qui Talmutz appellantur, quos inspeximus et per viros discretos et expertos in talibus, Deum timentes et zelum habentes fidei Christianæ fecimus inspici diligenter : quia eos invenimus errores innumerabiles, abusiones, blasphemias et nefaria continere, quæ pudori referentibus et audientibus sunt horrori, in tantum quod prædicti libri secundum Deum sine fidei Christianæ injuria tolerari non possunt; de consilio bonorum, quos ad hoc specialiter duximus evocandos, pronuntiamus prædictos libros tolerandos non esse, nec magistris Judæorum restitui debere : et ipsos sententialiter condemnamus. De aliis vero libris nobis non exhibitis a magistris Judæorum, licet a nobis super hoc pluries fuerint requisiti, vel etiam non inspectis, plenius cognoscemus loco et tempore, et faciemus quod fuerit faciendum ». Nomina autem illorum, de quorum consilio prædicta sententia lata fuit, sunt hæc : venerabilis pater Guillelmus Dei gratia Parisiensis episcopus, etc. quorum sigilla apposita sunt præsentibus una cum nostro in testimonium hujus rei. « Dat. anno Domini MCCXLVII, mense Maii ». Subdit Joannes : « Dat. Avinione II non. Septembris, Pontificat. nostri anno IV ». Earumdem porro Clementis, et Honorii Pontificum, atque Oddonis cardinalis litterarum, quibus Talmutz Judæorum damnatum est, exemplum Tolosano archiepiscopo atque Parisiensi episcopo, Apostolico Joannis Diplomati insinuatum, transmissum fuisse, testatur Pontificium Regestum.

Sane omnes Thalmudicos libros exustos Parisiis S. Ludovici regis imperio, cum divina ultione percussus fuisset præsul regiorum consiliorum particeps, qui Judaico auro corruptus pium illud facinus retardarat, refert Cantipratensis[1] : sed Judæorum improbitate Thalmudica impietas repullularat.

31. *Magica pestis damnata.* — Nec ad hanc modo, verum ad magicam exscindendam navata est hoc anno opera : quippe censores fidei ampliore instructo auctoritate, ut in eos acerbe inquirerent, ostendunt episcopi Sabinensis litteræ[2], quarum exemplum subjicio :

« Frater Guillelmus, miseratione divina episcopus Sabinensis, religioso viro.. inquisitori hæreticæ pravitatis in partibus Carcassonensibus, salutem in Domino sempiternam.

« Sanctissimus pater noster et dominus Joannes, divina providentia, papa XXII, optans ferventer maleficos infectores gregis Dominici effugare de medio domus Dei, vult, ordinat, vobisque committit, quod auctoritate sua contra eos, qui dæmonibus immolant, vel ipsos odorant, aut homagium ipsis faciunt, dando eis in signum chartam scriptam, seu aliud quodcumque ; vel qui expressa pacta obligatoria faciunt cum eisdem, aut qui operantur vel operari procurant quamcumque imaginem vel quodcumque aliud ad dæmonem alligandum seu cum dæmonum invocatione ad quodcumque maleficium perpetrandum ; aut qui sacramento Baptismatis abutendo, imaginem de cera seu re alia factam baptizant, sive faciunt baptizari, seu alias cum invocatione dæmonum ipsam fabricant quomodolibet, aut faciunt fabricari, aut si scienter Baptismus seu Ordo vel Confirmatio iteratur ; item de sortilegis et maleficis, qui sacramento Eucharistiæ, seu hostia consecrata, necnon et aliis sacramentis Ecclesiæ, seu ipsorum aliquo quoad eorum formam vel materiam, utendo eis in suis sortilegiis seu maleficiis abutuntur, possitis inquirere, et alias procedere contra ipsos : modis tamen servatis, qui de procedendo cum prælatis in facto hæresis vobis a canonibus sunt præfixi. Ipse namque dominus noster præfatus potestatem inquisitoribus datam a jure, quoad inquisitionis officium contra hæreticos ; necnon et privilegia ad præfatos casus omnes et singulos ex certa scientia ampliat et extendit, quoadusque duxerit revocandum. Nos ita præmissa omnia vobis significamus per has nostras patentes litteras de præfati domini nostri papæ speciali mandato, facto nobis ab ipso, oraculo vivæ vocis. Datum Avinione die XXII mensis Augusti anno Domini MCCCXX, Pontificatus prædicti domini papæ anno IV ».

Incubuere magno studio ad coercenda hæc magorum scelera Narbonensis archiepiscopus ejusque suffraganei, ac fidei censor. Nec tamen tot execrabilium errorum radices evellere potuere : quare evoluto post decennio Pontifex, « intellecto, ut ait, quod errores et abominationes in eisdem litteris comprehensi in partibus illis, de quibus in litteris ipsis habetur mentio, adhuc vigent » ; Apostolico accensus zelo edita a præsulibus et inquisitore Acta judiciaria in magos, ad se transmitti jussit[1], ut ad resecanda ea mala graviores curas adjiceret. Hactenus de impietate exscindenda e Galliis ; nunc reliqua ad hunc annum spectantia percurramus.

32. *Saracenis in Hispania invalescentibus Pontifex dissensiones ex Lusitania et Castella avertere conatur.* — Debilitata in Hispania ex accepta su-

[1] Cant. l. 1. c. 3. — [2] Ext. apud Jo. XXII. an. 15. p. 2. Ep. 11.

[1] Jo. ubi sup.

periore anno a Granatensibus clade Christiana res fluctuabat, nec metus aberat Saracenos Africanos ea excitatos victoria magno agmine in illa regna irrupturos. Ad quorum antevertenda consilia propulsandosque conatus Pontifex operam dedit[1], ut classis validissima compararetur, quæ ipsos trajectu arceret. Attribuit itaque Dionysio regi Lusitaniæ triennalem decimam ex sexennali in Viennensi Concilio indicta, in illius classis sumptus convertendam. Tum religiosorum equitum S. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, et Hospitalariorum Ordines egregie instructas copias pro tutando ab excursionibus barbarorum Christiano limite suis sumptibus alere jussit[2]. Nec deerant officio Montesiæ equites, quos, flagitante Jacobo rege Aragonum, lineis in bello uti permisit[3], ne bellicis laboribus succumberent.

Cum vero nostrorum discordiæ vires augerent barbarorum, convertit Joannes Apostolica studia, ut principes in concordiam adduceret. In Lusitania quidem adeo furor exarserat, ut necdum post plures annos odiorum flamma restincta esset. Petebat armis parentem Alfonsus, suspicatus Dionysium meditari sceptrum in Sanctium spurium transfundere ; ac falsus rumor ipsius iras inflammabat, postulatum precibus a Pontifice, ut rem auctoritate Apostolica probaret. Cum vero ea fama longe a veritate abhorreret, publicis litteris Joannes susurrorum artes damnavit[4] contestatusque est nunquam alienas ab æquitate hujusmodi preces sibi porrectas esse, quo præferocem principis animum atque in nothum fratrem incensum mulceret.

33. « Joannes, etc. venerabilibus fratribus universis patriarchis, archiepiscopis, episcopis, etc.

« Nuper ad aures nostras multorum non contemnenda relatione perducto, quod nonnulli Belial filii, hostes pacis, æmuli charitatis inter charissimum in Christo filium nostrum Dionysium regem Portugalliæ illustrem et dilectum filium magnificum virum Alfonsum ejus primogenitum, ac inter Alfonsum prædictum et dilectum filium nobilem virum Alfonsum Sanctii naturalem filium dicti regis zizaniorum semina falsis suggestionibus spargere satagebant, asserentes, quod rex præfatus nobis supplicaverat, ut dispensare cum eodem ejus naturali filio deberemus, quod non obstante defectu natalium successionem regni posset velut legitimus obtinere, quodque multa Alfonsus prædictus nobis scripserat contra ipsum, nostro præfato ingessit horrorem auditui, paternum amaricavit animum non indigne relatio supradicta. Quis enim absque amaricatione recenseat inter tanta necessitate conjunctos falsis præsumere inventionibus jura sanguinis violare ? Quis animo non amaro consideret, quod quis unigenitum filium provocet contra patrem, patrem dicimus utique sollicitum et attentum, ut in regno opulento et pacifico suum relinquat unigenitum successorem ? Quis amare non ferat contra fratrem suum naturalem legitimum filium irritare ?

« Profecto, fratres et filii, hæc sunt membrorum sathanæ opera, qui odium diligunt, et charitatem execrantur ac pacem. Propter quod nos conatibus talium obviare volentes, cum vicarii ejus simus, licet immeriti, qui de sinu Patris descendit in mundum, ut perhibeat testimonium veritati, ut commissæ vicis officium exequamur ; super præmissis in ejus conspectu, qui veritas est et vita, testimonium perhibemus, quod nunquam ex parte regis prædicti vel cujusvis alterius, scripto vel verbo , super dispensatione prædicta nobis extitit supplicatum ; et si supplicatum per quosvis super hoc extitisset, ipsi profecto supplicationi abnuere , non annuere merito curassemus. De Alfonso Sanctii prædicto testimonium similiter perhibemus, quod nunquam nobis contra præfatum Alfonsum, seu contra quemvis alium ad nos vel alium, nobis scientibus, ejus litteræ pervenerunt. Imo nec pro se nec pro alio tenet nostra memoria, quod recepimus scripta sua, etc. » Hortatur ipsos, ut falsis ejusmodi rumoribus aversas aures præbeant, studioque omni potius et opera contendant, ut Alfonsus tanto patri obsequatur, vicissimque Dionysius filium paterno amore complectatur ; Alfonsus vero Sanctius Alfonsum ut dominum colat, atque Alfonsus Lusitani sceptri hæres illum ut fratrem debita benevolentia prosequatur ; depulsaque omnis odii suspicione mutua pax et concordia reflorescat. « Dat. Avinione IV id. Septembris anno V ».

34. Plena turbarum etiam erat Castella[1] ob Joannis et Petri principum, impuberis Alfonsi tutorum mortem, proceribus fidei oblitis ad rerum fastigium annitentibus : cum enim reginæ imbecillitas, gravissimis regni curis impar, plerisque contemptui esset , Joanne Emmanuel remotior stirpe florens opibus regioque sanguine satus, regiæ procuratoris provinciam invasit injuria, ac maximos motus peperit : eoque discordia progressa, ut non provinciæ modo, sed etiam urbes factionibus scissæ magnos studio partium tumultus moverent. Cum Romanus Pontifex de calamitoso adeo rerum statu certior factus, Joannem Emmanuelem Apostolico zelo monuit, ut tutoris nomine abstineret ; Compostellanoque et Toletano archiepiscopis, atque episcopis Burgensi provinciam dedit, ut ad sopiendas[2] inter principes dissensiones summum studium collocarent, Joannem[3] Emmanuelem a cœptis abducerent.

« Venerabilibus fratribus Compostellano et Toletano archiepiscopis et episcopo Burgensi.

« Quanta dudum ambitiosa cupiditas officii

[1] An. 4. p. 1. Ep. com. DCCCXVIII. — [2] An. 5. p. 1. Ep. cur. CII. — [3] An. 4. p. 1. Ep. com. DCDXXXV. — [4] An. 5. p. 1. Ep. cur. II.

[1] Jo. Mariana. l. XV. c. 17. — [2] An. 4. p. 1. Ep. com. CXXXVIII, CXXXIX — [3] An. 5. p. 1. Ep. cur. XXXI.

utoriæ charissimi in Christo filii nostri Alfonsi regis Castellæ illustris regnis et terris ejusdem discriminosa pericula et periculosa discrimina suscitarit, quanta ipsis procurant dispendia, et graviora in posterum, nisi occurratur celeriter, comminetur, quantumque superbia Agarenorum temeritatem auxerit et corda fidelium depresserit et virtutem latere non credimus, cum in remotis partibus publica fama notoriet et in vicinis facti evidentia manifestet, quæ ipsis imputantur ambientibus non indigne. Propter quod dilectum filium nobilem virum Joannem Manuelis per alias nostras litteras rogandum duximus attentius et hortandum, in remissionem peccaminum suadentes eidem, ut præmissa et alia quæ sibi super hoc scribimus, deducens in scrutinio rationis, tutoris nomen, quod auctoritate (ne dicamus temeritate) propria dicitur assumpsisse, deponat; efficacem opem et operam impensurus, quomodo juxta morem patriæ de tutore seu tutoribus regi prædicto et regnis sufficientibus et idoneis valeat provideri, etc. » Confert ipsis auctoritatem provinciamque, ut ad perrumpenda omnia contraria obstacula, quæ in submovendo Joanne a regia tutela sese opponent, omnes coitiones fœderave etiam sacramento munita corroborataque rescindant, et quæ in ea re gesserint, quamprimum Sedem Apostolicam doceant. « Datum Avinion. V non. Octobris anno v ».

35. Perstrictus ambitione Joannes Emmanuel monitis aures avertebat [1] atque in dies dissensio majores inserebat calamitates: « Hinc », ut deplorat Hispanicarum rerum scriptor [2] « scelerum licentia, cædes, latrocinia, luctuosissima rerum facies: a potentioribus tenuiores opprimebantur, regia vectigalia donum avertebant magistratus principesque, infame latrocinium, turpissimum peculatum; nullum erat genus mali, quod ea provincia non pateretur ». Ut his mederetur Christi vicarius, cui pupillorum ac viduarum cura incumbit, Guillelmum Sabinensem episcopum cardinalem A. S. L. summa pro fungendo eo munere rebusque componendis auctoritate instructum misit[3] tum præcipue ut coitiones dissolveret [4], injusta rescinderet sacramenta, tumultuantes comprimeret; censurisque Ecclesiasticis nobiles viros Castellam turbantes, ac sentientes cum iis populos percelleret.

« Joannes, etc., venerabili fratri Guillelmo episcopo Sabinensi A. S. L.

« Dum nuper de altitudine Apostolicæ speculæ orbis agrum commissum nostræ custodiæ, quem meditaturi frequenter ingredimur, intentione sollicita spectaremus, ut eis, quibus major necessitas imminet, opportuna nostra ministerii remedia promptius præberemus, occurrit meditationibus nostris regnorum et terrarum Hispaniæ miseranda conditio, quæ nobis illatarum injuriarum memoriam replicans, et imminentium periculorum congeriem repræsentans, instanter Apostolicæ pietatis remedium in periculo tantorum discriminum interpellat. Dum enim in considerationis nostræ scrutinio recensemus, quod pacis hostis, quietis impatiens, et invidus charitatis dolorum machinamenta conglutinans, et fomenta discordiæ clandestinis interserens, supplantator status regnorum et terrarum ipsarum vulnera dolendæ corruptionis inflixit; illumque per tempestuosos guerrarum fluctus et turbines, dissensionibus undique suscitatis et scandalis deformavit, mediocris perferimus doloris in animo punctiones, fidelium animas per guerrarum commotionem hujusmodi perditionem lugentes expositas, et corpora discriminibus periclitari continuis multiplicatis facultatum dispendiis deplorantes ». Et infra, ubi exposuit Castellæ regem ob ætatis imbecillitatem tantos bellorum æstus sedare non posse: « Tibi, inquit, tam in Castellæ ac Legionis, quam aliis regnis et terris ejusdem regis vices nostras ac plenæ legationis officium, ut deformata reformes, indirecta dirigas et corrigas corrigenda, ac in eis, reddens populum acceptabilem Domino bonorum operum sectatorem, evellas et destruas, dissipes et disperdas et plantes, ac statuas in nomine Domini, prout gratiæ cælestis infusio, tuaque tibi providentia ministrabit, de fratrum prædictorum consilio tanquam pacis Angelum destinamus; tibi, ut in regnis et terris eisdem inter Ecclesiasticas secularesve personas, duces, principes, marchiones, barones et nobiles, communitates et universitates, ac populos et alios universos et singulos bonum pacis studeas reformare; et agere nihilominus et tractare quæcumque ad cultum Dei et Apostolicæ Sedis honorem, observantiam canonicæ sanctionis, redintegrationem Ecclesiasticæ libertatis, reformationem morum, honestatis cultum, relevationem Ecclesiarum, et pauperum animarum salutem et tranquillitatem corporum, ac robur status prosperi regnorum et terrarum ipsarum quomodolibet pertinebunt, etc.» Instruit ipsum auctoritate necessaria ad frangendam eorum audaciam, qui Pontificia imperia detrectarint. « Dat. Avin. VIII id. Novembris anno v ». Eodem argumento datæ litteræ [1] ad Castellæ et Legionis proceres aliosque dignitate, opibus, auctoritateque florentissimos, populos aliosque Ecclesiasticos, quibus præcipit, ut legatum debito honore exciperent, ejusque jussis obtemperarent. Inter eos vero tumultus nonnulli spargendarum impune hæreseon occasionem aucupati, liberius vomebant virus: in quos eorumque studiosos cardinalem legibus agere Pontifex jussit [2].

Quod vero ad Joannem Emmanuelis maximum turbarum auctorem spectat; cum iis in provinciam Granatensi regno finitimam contra reginæ Mariæ regis Alfonsi aviæ, ac procerum voluntatem abiisset, ac nova moliretur, Carpetaniam et

[1] An. 5. p. 1. Ep. com. CLXXXIX. — [2] Marian. ubi sup. — [3] An. 5. . 1. Ep. cur. XXXIV. — [4] Ibid. Ep. LXVII.

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Ibid. Ep. XXXV.

eam Lusitaniæ partem, cui Extremaduræ nomen est, invasisse refert Joannes Mariana [1] : quocirca Pontifex eumdem principem monuit officii, ut tutoris nomen exueret, ac publicæ paci consuleret : Guillelmo vero cardinali provinciam dedit [2], exaratis II non. Decemb. litteris, ut si princeps monitis ad munus, quod invaserat exuendum flecti non posset, rescissis contrariis prærogativis, objecto censurarum Ecclesiasticarum terrore, ad officium adduceret, omnesque coitiones ac fœdera, quæ revocandæ concordiæ obsisterent, auctoritate Apostolica convelleret. Apostolicum etiam studium adhibuit Joannes [3], ut imminens bellum, quod in regis Balearium terris, in quibus nonnulli nobiles ipsi infensi amplissima prædia obtinebant, concitandum videbatur, discuteret, inducias semestres inter Amalricum Narbonensem comitem aliosque dissentientes indixit.

36. *Agitata controversia inter Robertum Brusium Scotiæ, et Eduardum Angliæ regem, usque ad pactas inducias.* — Jactabatur hæc inter Scotico bello Anglia, et licet Pontifex incendii flammam omni opera restinguere esset conatus, incussisset censuras [4], ac fieri sacra in Scotia vetuisset, indixisset etiam Apostolica auctoritate inducias, ut earum beneficio facilius concordia revocaretur; adeo tamen mutuo odio efferati erant animi, ut armis non abstinerent, ac præcipue Scoti præteritis elati victoriis in Angliam facta irruptione late populationem inferrent : quos etiam hoc anno ad Eboracum infesto agmine excurrisse, ac Joannem e Britannia comitem Richemundiæ cepisse, refert Walsingamus [5]. Pontifex itaque cum antea nonnullos præsules ob violatum Ecclesiasticum interdictum, atque Robertum Brusium ob non servatas inducias factasque in Anglia populationes, templa eversa, direptave judicio postulasset, neque ii die constituta ad dicendam causam coram Sede Apostolica comparuissent ; Pontifex S. Andreæ, Dunchelnensem, Arbordensem et Moraviensem ob peracta non rite divina, cum indictum sacrorum justitium fuisset, damnatos contumaciæ defixit anathemate [6]; atque etiam in Robertum Brusium ob spreta toties imperia Apostolica sententiam subjecta forma verborum conceptam tulit [7], in qua, recensitis patratis ab eo in bello malis subdit :

« Dictus Robertus tantis excessibus contemptum contumaciæ superaddens, per se vel per procuratorem idoneum comparare in eodem termino coram nobis, et postmodum exspectatus diutius, non curavit. Propter quod ipsum de fratrum nostrorum consilio reputamus et pronuntiamus, exigente justitia, contumacem et fore contra ipsum tanquam contra contumacem merito procedendum. Ideoque cum eisdem fratribus deliberatione præhabita, primo tam ad ipsius Roberti convincendam malitiam, et contumaciam prægravandam in audientia nostra publica; quam etiam in consistorio in dictorum fratrum et aliorum adstantium præsentia, præmissis solemnibus tribus requisitionibus seu proclamationibus, si aliquis esset, qui pro dicto Roberto vellet, ut præmittitur, comparere, vel ejus in hac parte contumaciam excusare, vel pro ipso aliquid allegare; et cum nullus cum ipso procurator, vel excusator seu nuntius compareret, in eumdem Robertum excommunicationis sententiam propter hujusmodi ipsius contumaciam manifestam, exigente justitia, de ipsorum fratrum consilio promulgavimus : ad pœnas alias contra eum, prout et quando nobis et eisdem fratribus nostris expedire videbitur, processuri, etc. » Vetat quemvis ipsum anathemate nisi in urgente mortis discrimine absolvere. « Dat. Avinione XVI kal. Julii anno IV ».

37. Contulere [1] se ad Sedem Apostolicam proximo ab ea lata sententia tempore Roberti Brusii oratores, ut Pontificis ei animum conciliarent; ac propositis suæ causæ argumentis, petitaque si qua in re lapsi essent venia, flexere Joannem, ut censuras ad anni insequentis kal. Aprilis dissolveret, ut excurrente illius temporis spatio Anglos inter et Scotos pax componi posset, ad quam agitandam dies fuerat constituta. Significavit mox Pontifex Eduardo regi [2], archiepiscopo Cantuariensi [3], episcopo Norwicensi [4], pluribusque aliis præsulibus ac proceribus Anglis [5], qua pacis studio in Robertum et Scotos in remittendis censuris clementia usus esset; tum etiam Roberto, quid ipsius oratores apud Sedem Apostolicam egissent, subjectis litteris exposuit [6] :

« Joannes, etc., dilecto filio Roberto, dicenti se regem Scotiæ, et gerenti pro rege, spiritum consilii sanioris.

« Moleste ferre non debet tuæ magnitudinis providentia, si te regem non asserimus Scotiæ, cum hoc nobis consuetudo curiæ, quæ duobus de regno aliquo contendentibus, neutri adscribit regii dignitatem nominis, interdicat : nec tuum debet adeo turbare animum, quod propter hujusmodi omissionem nominis nostras recuses recipere litteras, et contenta in eis intelligere prætermittas. Nuper quidem dilecti filii Odoardus de Maubussone et Adam de Gordam milites, tui nuntii, ad nostram præsentiam venientes, litteras tuas nostro Apostolatui præsentarunt : quibus benigne receptis, et præfatis nuntiis audientia plene concessa, quæ ipsi coram nobis ex parte tua proponere voluerunt, audivimus diligenter.

« Continebant autem inter cætera litterarum ipsorum series, quod Romani Pontifices prædeces-

[1] Marian. ubi sup. — [2] An. 5. p. 1. Ep. com. CLXXXIX. — [3] An. 4. p. 2. Ep. com. MCCLXXVII. — [4] An. 4. p. 1. Ep. com. CCCXVIII, CCCXIX, CCCXX. — [5] Walsing. in Eav. II. — [6] Tom. II. p. 1. Ep. secr. DLIII. — [7] Ibid. Ep. secr. DLIV. et an. 4. Ep. com. MXCI.

[1] Tom. II. p. 2. Ep. secr. CCCLXXXVIII. — [2] Tom. II. p. 1. Ep. secr. CCCXCI. — [3] Ibid. Ep. CCCXCII. — [4] Reg. post eamd. Ep. — [5] Ibid. Ep. CCCXC. — [6] Sup. Ep. secr. CCCLXXXVIII.

sores nostri Scotorum regnum tanto charitatis fervore dilexerant, quod regni ejusdem Ecclesiam nemini voluerunt nisi Pontifici Rom. subesse : nec in hoc prædecessorum dilectio quieverat eorumdem ; sed regnum præfatum ac res ipsius multis decoraverant privilegiis libertatum. Ad eorum beneficiorum plenitudinem promerendam semper in votis gesseras et gerebas, sanctissimæ Sedi Apostolicæ in omnibus reverentiam exhibere ; in eadem subjuncto, quod super eo, quod citius ad nos tuos nequiveras nuntios propter impedimenta in eisdem expressa litteris destinare, nec invenire quos mitteres, excusatam habere tuam innocentiam dignaremur ; adjiciens in litteris supradictis, quod aliquorum, licet hoc nequaquam credere posses, nos contra magnitudinem tuam tibique adhærentes fore commotos, relatio asserebat : cujus commotionis causam scrutari non poteras, nisi forsan illa esset occasio, quod litteras, quas sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales ad partes ipsas transmissi tibi per ipsorum nuntios destinarant, absque procerum tuorum consilio aperire nolueras : nec ipsas postmodum, habito cum proceribus eisdem tractatu solemni, de consensu omnium admittere nolueras cum effectu ; non quod mandatum nostrum contemneres, sed pro eo quod litteræ supradictæ titulum regium non habebant : quamvis dictos nuntios cum reverentia, qua decuit, admisisses ». Et intra :

« Postremo autem nobis per easdem litteras supplicasti, ut te regnumque tuum habere dignaremur paternæ pietatis auxilio commendatos : et si aliquid per nos contra te processum existeret, revocare de benignitate Sedis Apostolicæ dignaremur ; offerens te pariturum nostris beneplacitis et mandatis, prout dicti nuntii hic ex parte tua nobis plenius explicarunt. Ad hæc autem tuæ magnitudini breviter respondentes fatemur, quod Romani Pontifices prædecessores nostri illius plenitudine charitatis, quam in tuis litteris expressisti, erga Ecclesiam, regnum et reges Scotiæ, qui fuerunt pro tempore, ferbuerunt : quorum vestigia, nisi per te et ejusdem regni incolas steterit, sequi intendimus, et abundantiori charitatis fervore prosequi, quam ipsi, regnum et ejusdem regni Ecclesiam fuerint prosecuti, etc. »

38. Subdit merito se in ipsum commotum, cum non modo litteras, quibus ad inducias sollicitabatur, ipse excipere respuisset ; verum ejus milites virum religiosum illas legatorum Apostolicorum jussu deferentem exspoliassent : non debere ipsum moveri, si regio nomine ornatus non fuisset in hujusmodi litteris, cum Romanorum Pontificum consuetudo id non ferret. Quod ad relaxandas incussas sententias attinet ; respondet Roberto Pontifex, cum cardinales illas induciarum violatoribus inflixissent, ipse vero easdem inducias infregisset, censuris se devinxisse, ac jure Scotiam sacris interdictam ; ipsum vero iis contemptis divina celebrari jussisse : ac licet exerceri in eum quæstio debuisset, fuisse tamen ipsi ad dicendam causam diem indictam : in qua cum non apparuisset, ex cardinalium consilio fidelium consortio abactum, ac Scotiam interdicto Ecclesiastico perculsam fuisse : tum nonnullis cardinalibus quæstionis in ipsum exercendæ provinciam impositam ; deinde adjicit :

« Verum quia præfati nuntii ad petendum relaxationem sententiarum hujusmodi, et alia faciendum, quæ natura negotii requirebat, mandatum aliquod non habebant, ad relaxationem prædictam procedi de jure non poterat nec debebat : propterea nuntii memorati nobis iterata precum instantia supplicarunt, ut processum et inquisitionem hujusmodi jam incœptam suspendere, et publicationem et aggravationem sententiarum ipsarum usque ad kalendas Aprilis proxime venturas supersedere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur intendentes, ut mansuetudinem dictæ Sedis tibi reperias propitiam et benignam, de fratrum nostrorum consilio supplicationi prædictæ de speciali gratia duximus annuendum, etc. » Addit magna se lætitia perfusum, diem ad pacem ipsum inter et Eduardum conciliandam fuisse constitutam, atque Angliæ regem litteris ad eam firmandam adhortatum esse. « Dat. Avinione XVII kal. Septembris anno quarto ».

39. De missis ad Pontificem a Roberto Brusio oratoribus meminit Hector Boetius [1], qui geminam legationem, alteram ad Pontificem, alteram ad Francorum regem decretam ait, atque oratores e sententia apud Pontificem provinciam confecisse : firmasse etiam cum Gallis vetera fœdera, quibus ad utrumque regnum confirmandum illud adjunctum refert : « Ad antiquas fœderis leges cum Gallis id additum, si alterutrius regis soboles deficeret, nec regni certus constaret hæres, tum per primores id regni arbitros disceteretur ; et non solum quemque non declaratum regem regnum occupare non permitteret, sed summa vi, si esset opus, præsentia etiam sua prohiberet : declaratum vero non minus defenderet, quam non declarato obsistendum esset. Quæ ut apud posteros etiam rata essent, sumpto sacrosancto Christi corpore jurejurando ea utrimque confirmarunt, et a Pontifice probanda curaverunt ». Addit auctor, restinctum ex eo tempore Scotos inter et Anglos bellum, ac utrumque principem prœliis magis fessum, quam rebus pacatis, armis quievisse. Verum cum e litteris Pontificiis diem ad tractandam pacem constitutam viderimus, ac sopitum bellum testetur auctor, initum aliquod concordiæ genus videtur.

40. Extant quidem eo argumento ad Eduardum [2], tum ad Robertum Brusium [3] IV kal. Aug. Pontificatus anno IV, hortatoriæ ad concordiam litteræ, quibus apud Robertum, si regium nomen

[1] Boet. l. XIV. — [2] Tom. II. p. 1. Ep. secr. CCCLXXXVI. — [3] Ibid. Ep. CCCLXXXVII et Ep. CDXLIV.

ipsi non adscriberet, se excusavit. At Robertus nullam se pacis mentionem admissurum professus est, nisi regio nomine ornaretur: et ne litteras quidem Pontificis, si eum titulum non adscriberet, excipere dignatus. Neque in dubium revocandum Robertum, Oddonis e Maladuno opera, cui liberi commeatus syngrapha X kal. Octobris hujus anni, ut ad Sedem Apostolicam accederet, data est [1], rem vehementissime ursisse: adeo ut Joannes, cum suam auctoritatem eludi intueretur, nec Pontificias litteras admitti in Scotia, nisi nomen regium Robertum deferret, concordiæ studio in litteris regium titulum XII kal. Novembris adscripsit [2], professus se ea appellatione Eduardi juribus, quæ in Scotiam obtineret, non detrahere.

« Joannes etc. charissimo in Christo filio Roberto regi Scotiæ illustri.

« Licet nobis non esset incognitum, quod per talem denominationem (regiam scilicet) nec poterat juri dicti regis Angliæ detrahi, prout habet Constitutio felicis recordationis Clementis papæ V prædecessoris nostri super hoc edita, cujus copiam tibi sub Bulla nostra transmittimus; ne tamen saltem quantum ad vulgi labia, videretur per denominationem eamdem aliqualiter in jus dicti regis impingere, dissensionis inter te et regem ipsum super regno Scotiæ pendente negotio, aut Romanæ matris Ecclesiæ, quæ suos processus, et actus in statera æquitatis appendens, inter dissidentes nihil immutare cum alterutrius præjudicio consuevit laudabili observantia derogare; ipsius jam dictæ denominationis titulum tunc de fratrum nostrorum consilio consulte providimus subticendum. Nunc vero vulgari murmuri postponentes veritatis essentiam, et ipsius Ecclesiæ servare morem in tui scandalum non curantes, tibi per præsentes sub intitulatione regia scribimus, ut per hujusmodi nostræ benignitatis amabilem condescensum ad condescendendum nobis in iis, quæ placita sunt Regi pacifico, tuisque fructuosa compendiis, tuum facilius animum inclinemus, etc. Dat. Avin. XII kal. Novembris ».

41. Transmisit [3] alias eodem argumento litteras ad Robertum ipsum, quibus Clementis V Constitutionem illam inseruit, qua cautum erat, Romanum Pontificem non censendum cuiquam regiam dignitatem confirmare, quamvis vel litteris id nomen adscribat, vel alia quavis ratione ut regem pertractet.

« Charissimo in Christo filio Roberto regi Scotiæ illustri.

« Ne tuam celsitudinem lateat Constitutio, quam felicis recordationis Clemens papa V prædecessor noster super hoc edidit, quod Romanus Pontifex aliquem sub titulo cujuslibet dignitatis, ex certa etiam scientia, verbo, constitutione vel litteris nominando, per hoc eum in illa dignitate non intelligitur approbare, aut quidquam eidem tribuere novi juris: præsentibus inseri jussimus Constitutionis prædictæ tenorem, qui talis est: Si summus Pontifex scienter etiam cum excommunicato participet litteris vel osculo, seu alio quovis modo, ipsum per hoc absolvere nulla ratione censetur, nisi se velle forsitan exprimat illum ex hoc pro absoluto haberi. Similiter quoque si quem sub titulo cujuslibet dignitatis, ex certa etiam scientia, verbo, constitutione vel litteris nominet, honoret, seu quovis alio modo tractet, per hoc in dignitate illa ipsum approbare non intelligitur, aut quidquam ei tribuere novi juris ». His ex Clemente repetitis, Joannes Diploma suum ita consignat: « Dat. Avin. VI kal. Novembris ».

42. Mulcere vero Eduardum studuit [1] ut æqui bonique acciperet, si Robertum pacis studio regio nomine cohonestaret: nec sui consilii esse ipsius juribus quidquam detrahere; seu cum rerum necessitas exposceret, in eam demum sententiam descendisse: assentiretur itaque optimo consilio, nec se aliquorum inanibus verbis subornari pateretur.

« Joannes, etc. Eduardo regi Angliæ illustri.

« Ad nos est insinuatione fideli perductum, quod dilectus filius magnificus vir Robertus de Brus, regnum Scotiæ nunc gubernans, tantam concupit materiam scandali pro eo, quod in litteris per reformanda inter te et ipsum desiderata concordia sibi missis non scripsimus eidem ut regi, quod litteras ipsas, quasi sibi non essent directæ, nedum recipere noluit; quin etiam cum dilectis filiis nostris Gaucelino tit. SS. Marcellini et Petri presbytero et Luca S. Mariæ in Via Lata diacono cardinalibus A. S. N. pro ipsius reformatione concordiæ destinatis, inire tractatum hactenus recusavit: per quod executio tanti boni contra desiderii nostri votum non tam posset dispendium morosæ dilationis incurrere; quam totalis, quod absit, periculum impedimenti subire.

« Quia igitur, sicut patet per Constitutionem felicis recordationis Clementis papæ V prædecessoris nostri super hoc editam, cujus copiam fecimus præsentibus intercludi, per intitulationem hujusmodi non intelligitur alterutrius accrescere juri vel detrahi, cum nec cognitionaliter imponatur, nec id habeat intentio nominantis; videtur nobis expediens, ut per id cœptum negotium, Deo auctore, desideratos fructus sortiatur et celeres, quod eidem Roberto sub regni tituli descriptione scribamus. Unde super ipso negotio dicto Roberto nostras cum regia denominatione dirigimus litteras per nuntios ipsos sibi, de tua tamen conniventia, præsentandas; excellentiam regiam affectuose rogantes, tibique consulentes nihilominus bona fide, quatenus nostram rectam et puram intentionem attendens, eamque tuo prudenti consilio et spiritu quieto discutiens, eidem salubriter

[1] An. 5. p. 1. Ep. com. XVIII. — [2] Tom. II, p. 1. Ep. sec. CDIV.
[3] Ibid. Ep. secr. CDXLV.

[1] Tom. II. p. 1. Ep. CCCXCVII.

te conformare procures, non impediturus quominus per nuntios ipsos nostros pro tanti negotii consummatione, Domino disponente, felici litteræ prædictæ ipsi Roberto sub denominatione regia, quæ tibi, ut præfertur, proficere, non officere poterit, præsententur. Nec in his contrarium forte suggerentibus acquiescas, sed rectum sequendo judicium, vulgi murmuri veritatis essentiam anteponas. Dat. Avin. XII kal. Novembris ».

Delato itaque Roberto Brusio regio nomine, adjecta ea contestatione, Pontifex biennales inducias inter Angliæ et Scotiæ reges indixit [1], eo loquendi genere usus, cum ante [2] inter Eduardum regem Angliæ et Robertum regentem regnum Scotiæ, vel gerentem [3] se pro rege Scotiæ, dicere consuevisset. Eaque appellatione contentus Robertus, qui inducias a Pontifice indictas litteris, quibus regio nomine decoratus non fuerat, violarat [4] has demum servavit, ut ex Boethii paulo superius dictis colligitur : ac demum Anglia crudelissimo bello jactata conquievit. Ferunt [5] tamen excitare, sed irrito conatu, novas in eo regno turbas meditatum nebulonem, qui se verum Eduardi senioris regis filium jactare ausus, Eduardum partum supposititium esse deblaterabat : at a regiis administris comprehensum laqueo esse præfocatum. Cæterum Eduardum hoc anno mille marcharum censum ob Angliæ et Hiberniæ regna Sedis Apostolicæ beneficio obtenta Pontificio ærario intulisse, Joannis syngrapha de eo accepto VI kal. Junii hujus anni exaratum docet [6].

43. *B. Thomas episcopus Herefordensis sanctorum Catalogo adjectus.* — Collustrata hoc anno est novo splendore gloriæ Anglia adjecto solemni ritu a Pontifice sanctorum Catalogo Thoma episcopo Herefordensi, de quo a nobis jam ante actum est [7] et insignia sanctitatis argumenta ab Harpsfeldio referuntur [8]. « Illum, inquit, crebra et paucis annis ad centum sexaginta tria post obitum miracula mirifice orbi commendarunt ». De eodem hæc Bernardus scribit [9] : « Anno Domini MCCCXX. XV kal. Maii apud Avinionem canonizavit, et sanctorum confessorum Catalogo annotavit cum solemnitate in hujusmodi consueta, S. Thomam episcopum Herfordensem a transitu ejus anno XXXVIII, qui fuit vir nobilis genere, nobiliorque vita et moribus : præditus scientia et doctrina, doctor in decretis, et magister in theologica facultate. Cujus præclara et ingentia merita, ingens fama virtutum tam præcedentium, quam sequentium miraculorum longe lateque declarat; non solum in beneficiis et remediis sanitatum, verum etiam pluribus mortuis ejus meritis suscitatis, in quibus mirificavit Dominus sanctum suum, et colendum exhibuit universis ». Extant in eam sententiam in Regesto Pontificio litteræ [1] quæ etiam in Bullario typis mandatæ sunt, in quibus Pontifex nonnulla ad divinæ majestatis providentiæque in sanctos commendationem præfatus, sanctissimi episcopi virtutes his verbis in luce collocat :

44. « Sane beatus hic Thomas natione Anglicus, angelicus homo ipse de parentibus nobilibus et Catholicis originem suam trahens, ab ætate primæva morum honestate præclarus, studiis litterarum sic se dedicavit totaliter, sic in ipsis sollicite studuit et profecit, quod tam in humanis scientiis, quam etiam in divina honorem magisterii est adeptus : postque doctrinæ suæ radios longe lateque diffundens, quamplures ad justitiam erudivit, velut luminare in mundo præfulgidum continens verbum vitæ. Ne autem terrenæ carnis inhabitatio deprimeret secum sensum cœlestia cogitantem, ipsam ut serviret spiritui, vigiliis et abstinentiis, necnon pungenti cilicio, seu cibi et potus parcimonia continua macerabat; abstinens a vino sæpius, sciens quod in ipso lubricum latet carnis. Sciens etiam, quod Deus se promittit in objectum et præmium mundis corde, a juventute sua castitatis pulchritudinem adamavit; propterque mulierum consortia, quæ pretiosam viri animam rapiunt, ac ipsarum blanda colloquia prudentissime devitabat : noverat namque, quod propter mulieris speciem, a qua factum est peccati initium, multi perierunt.

45. « Iste sanctus etiam ut alter Job simplex, rectus ac timens Deum, a Christo didicit esse mansuetus, mitis, corde humilis et benignus. Misericordia nihilominus, quæ ab infantia secum crevit, erga pauperes et afflictos suæ pietatis viscera sic affecit, quod ipse verus pauper, spiritu dives, rebus illos largis sustentabat eleemosynis, istos vero crebris consolationibus refovebat : cum Apostolo namque Paulo infirmabatur cum infirmantibus, et cum patientibus scandalum urebatur. Hic demum sanctus de innocente agno factus in Herfordiensi Ecclesia bonus pastor, seipso in mente major effectus est, studens semper de virtute progredi in virtutem. Quo in tempore in Dei templo in virtutum culmine positus sic effulsit, quod merito gemma præsulum dici posset. Orationi vero insistebat assidue, ac sui fervorem spiritus demonstrabant in orationibus et celebratione missæ abundanter ex oculis lacrymæ defluentes. Commissas vero sibi oves perducebat ad pascua, et a lupis protectas rapacibus, pastasque verbo et exemplo pariter ad Christi caulas sedule reducebat. Jura vero suæ Ecclesiæ defensabat indutus justitia ut lorica : paratus namque pro sibi commisso grege animam ponere, non timuit in hoc principem, nec magnatem.

« Et quia dignum erat quod huic tam excellenti merito daretur æterna requies post laborem,

[1] Ep. secr. CCCXCIV. — [2] Ep. CDXLII. — [3] An. 5. p. 1. Ep. com. LX. — [4] Tom II Ep. secr CCCXCV. — [5] Walsing. in Eduar. II. — [6] An. 4 Ep. com. IↃↃMMDLII. — [7] An. Chr. 1287. num. 16. — [8] Harpsfel. Hist. Angl. Eccl. 13. sæc. c. 21. — [9] Bern. Chr. Rom. Pont. et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. Ptol. Luc. in Hist. Eccl. Ms. l. XXIV. c. 42 et alii.

[1] An. 4. p. 1. Ep. com. MII. et Bullar. in Jo. XXII. Const. VII.

cum pro suæ causis Ecclesiæ ad Romanam pervenisset curiam, diem clausit extremum, receptis devote prius Ecclesiæ sacramentis. Sicque vir felix iste, ad Deum transmittendo spiritum, de peregrino et advena factus est eximius cœli civis : et quod decebat multum divinam potentiam majestatis, ut sanctum hunc in cœlis regnare secum per signorum evidentiam fidelibus declararet, ipsum coruscare in terris miraculis multis fecit : quorum quædam fidelibus probata testimoniis ad Dei laudem et gloriam sancti hujus duximus inserenda ».

46. Adducit plura prodigia S. Thomæ episcopi suffragiis divinitus patrata, quinque pueros variis mortis generibus extinctos ad vitam revocatos, variis morbis implicitos valetudine donatos, contractis membrorum liberiorem usum, cæcis oculorum lumen, gibbosis rectam corporis formam restitutam. Quorum admiratione perstrictus Pontifex in has voces erumpit : « Hi sunt sancti tui, omnipotens Deus, qui tuo dono gratia semper virent, rubent ut rosa, candent sicut lilium, ut mel placent : currunt ut spiritus, fragrant ut balsamum, ut sol fulgent. Sic clemens Deus sanctum suum Thomam glorificans fidem firmat, nubilosos errores dissipat et confundit : ad superna nostros rapit affectus, amoris flammis succendit frigida corda nostra, etc. » Excitat cœlestes spiritus ab omni humana contagione segregatos, hominesque, ac præcipue Herefordensem Ecclesiam, tanto illustratam pastore, ad divinas laudes concinendas : iisque miraculis vitæque sanctitatis exemplis impulsum se ait e purpuratorum patrum consilio sanctorum honores Thomæ Herefordensi decrevisse, atque universos fideles ad ejus recolendam memoriam his verbis accendit : « Universitatem vestram monemus et hortamur attente per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus VI non. Octobris festum confessoris ejusdem devote et solemniter celebretis, ut pia ejus intercessione et hic a noxiis protegi, et in futuro sempiterna gaudia consequi valeatis, etc. » Nonnulla indulgentiarum præmia sepulchrum recurrente quotannis ipsius festo atque octo diebus ab eo evolutis adeuntibus proponit. « Dat. Avin. XII kal. Maii, Pontificatus nostri anno IV ». Hactenus de Occidentalibus rebus : jam Orientales perstringamus.

47. *Genuenses et reges Cypri et Armeniæ ad pacem adducere nititur Pontifex.* — Nondum sopita erat inter Genuenses et Henricum Cypri regem vetus controversia : quæ cum jam ante in bellum erumperet, Pontifex Genuenses eosdem a paranda classe abduxerat, et Cyprius illata damna compensare atque judicio Sedis Apost. stare spoponderat. Sed cum difficilem provinciam suscipere Joannes detrectaret, nonnullas concordiæ leges, intentata obnitentibus censurarum religione, indixerat; denique a republica Genuensi Nicolino Flisco, cui nomen cardinalis erat, et Petro Grillo ad rem componendam in Cyprum missis, Joannes Henricum regem monuit [1], ut Genuenses antea Apostolicis imperiis obsequentes fuissent, modo ipse præscriptas leges impleret, quas si infringeret, opere se ac studio Genuensibus non defuturum. Neque Cyprum modo a Genuensi, verum etiam Armenico bello liberare studuit Pontifex [2], imposita Genuensium oratoribus provincia, ut pacem inter Henricum ipsum Cypri et Ossinium Armeniæ reges, inter quos indixerat inducias [3], redintegrarent : atque principes ad pacem flecteret, Apostolicis litteris XII kal. Junii datis rei Christianæ, quam in periculum adducebant, consulere jussit.

Excessit porro e vivis eo tempore Ossinius (1), sceptrumque Armeniæ Leoni transmisit, ut ex Pontificiis litteris [4] X kal. Octobris hoc anno exaratis colligitur, quibus significatur, Morisium e Panaco Hospitalarium equitem nonnullas terras Armeniæ adversus Saracenorum excursiones defendendas repetere, quæ olim Hospitalariis ab Ossinio rege attributæ fuerant; egregiamque illum operam adversus barbaros navaturum. Injunxerat antea eidem Morisio atque Petro e Junilhaco Nicosiensi canonico partes Joannes, ut inter Ossinium et Henricum reges inducias, de quibus illatus paulo ante sermo est, Pontificia auctoritate promulgarent : sed cum defuncto Ossinio mutata rerum facies esset, repetitis litteris Junilhaco munus tradidit [5], ut inter Leonem atque Henricum easdem renovaret.

48. « Cum, inquit, te dictumque fratrem Morisium ad partes illas pervenire postmodum contigisset, tu et ipse treugas inter reges eosdem, sicut per litteras tuas accepisse meminimus, prædicti duraturas temporis spatium indixistis. Verum quia posset forte contingere, quod idem rex Cypri cum

[1] An. 4. p. 1. Ep. com. DCCXXXVII. — [2] Ibid. Ep. DCCXXXV et post eamd. Ep. — [3] An. 5. p. 1. Ep. com. CCIV. — [4] Ibid. Ep. cur. CVIII. — [5] Ibid. Ep. com. CCIV.

(1) Quo mense, et die Ossinus seu Oscinus Armenorum rex obierit incertum est. Annum hunc emortualem ejusdem regis recte assignat annalista. Neque enim ante hunc annum obiisse potuit, cum hoc ipso anno, Augusto mense ineunte, die festa Transfigurationis Jesu Christi idem rex interfuerit Concilio nationali Adanensi, in quo Armenorum episcopi cum Constantino eorum Catholico coeuntes fidem Romanam se per omnia tenere professi sunt. Concilium istud vulgavit Galanus Concil. Eccles. Armenor. tom. 1, cap. 29, et ex eo in novam Conciliorum editionem Veneto-Labbeanam transiit. Profitentur in eo Patres probare se Romanam fidem in iis, quæ ad geminas in Christo naturas ad receptionem Chalcedonensis Concilii, admixtionem aquæ cum vino in Calice consecrationis, ad celebrationem festorum Natalis et Epiphaniæ Domini pertinent. Est autem Concilium hoc secundum, in quo Armenorum errores in Manasgardensi Conciliabulo asserti damnantur. Prius enim Concilio Manasgardensi oppositum fuit Sisense a Gregorio Catholico anno MCCCVII celebratum. Ex his autem constat Oscinum regem vergente hoc anno obiisse; et quidem non diu post Concilii hujus celebrationem, ut colligitur ex litteris Pontificis hujus anni ab annalista hic recitatis, quæ datæ sunt kal. Octobris, assumpto jam in regem Armenorum Leone Oscini filio et successore.
MANSI.

charissimo in Christo filio nostro Leone rege Armeniæ illustri, qui Ossinio præfato in Armeniæ regno succedit, et e converso idem Leo cum dicto rege Cypri treugas nollent observare prædictas; nosque nolentes ab incœptis desistere, quin potius tantis periculis, opportunis remediis occurrere cupientes: discretioni tuæ Apostolica scripta mandamus, quatenus præfatos reges ad observationem treugarum ipsarum ex parte nostra congruæ persuasionis instantia solerter inducas, et efficaciter exhorteris. Quod si hujusmodi tuis inductionibus et exhortationibus acquiescere forsitan non curarent, tu inter eosdem reges et regna, terras, homines et subditos eorumdem, pro tempore, de quo tuæ discretioni videbitur, treugas, non tamen propter hoc a dictæ pacis desistendo tractatu, indicere non omittas, faciens eas per idem tempus ab eisdem regibus, regnis, hominibus et subditis per excommunicationis in personas; et regna, terras et loca ipsorum interdicti sententias, ac publicationem et aggravationem ipsarum firmiter observare treugas ipsas; regibus memoratis et alias in locis, de quibus videris expedire, per te vel per alium, seu alios solemniter publicando, etc. Dat. Avin. X kal. Octob. anno quinto ». Imperia dedit aliis litteris[1] ut censuras Ecclesiasticas iis inculceret, qui merces vetitas e Cypro soldani Ægyptii terris inveherent: ipsorum bona publico fisco addiceret; atque illorum commercio et usu familiari reliquos fideles interdiceret. Neopatrensi vero archiepiscopo provinciam dedit[2], ut ad Cephaloniæ comitem, qui ad Græcorum schisma defecerat, ad Latinum ritum revocandum operam defigeret.

49. *Creatio cardinalium.* — Celebrata exeunte anno est tertia septem Gallorum cardinalium, nimirum sex presbyterorum et unius diaconi, creatio a Joanne, de qua meminit Bernardus his verbis[3]: « Anno Domini MCCCXX, XIV kal. Januarii, feria VI, in jejuniis Quatuor Temporum in Adventu, dominus papa fecit ordinationem unam septem cardinalium, quos assumpsit: quibus postmodum singulis singulos titulos assignavit, videlicet dominum Reginaldum Laporta de Alassaco Lemovicensis diœcesis archiepiscopum Bituricensem, cui datus est titulus presbyteri cardinalis SS. Nerei et Achillei: dominum fratrem Beraudum de Ganabolico diœcesis Caturcensis de Ordine fratrum Minorum et magistrum in theologia archiepiscopum Salernitanum, cui datus est titulus presbyteri cardinalis S. Vitalis: dominum Petrum de Prato diœcesis Caturcensis archiepiscopum Aquensem, cui datus est titulus presbyteri cardinalis S. Potentianæ, dominum Simonem de Archiaco diœcesis Xanctonensis electum Viennensem, cui datus est tit. presbyteri cardinalis S. Priscæ: dominum Pilum fortem de Rapistagno de S. Georgio prope Tarnum diœcesis Albiensis episcopum Rivensem, cui datus est titulus presbyteri cardinalis S. Anastasiæ: dominum Petrum Textoris de S. Antonino diœcesis Caturcensis vicecancellarium curiæ Romanæ, cui datus est tit. presbyteri cardinalis S. Stephani in Cœlio-Monte: dominum Raimundum Rufti de Caturco civitate, cui datus est tit. diaconi cardinalis S. Mariæ in Cosmedin ».

50. *Ordinis montis Olivetani initia.* — Conditus est per hæc tempora novus religiosorum virorum Ordo, cui Montis Oliveti nomen est, auctore B. Bernardo Senensi, de cujus instituta sacra disciplina hæc Ferrarius narrat[1]: « Bernardus, ante Joannes, Senis ex nobili Ptolemæa familia natus, a prima ætate litteris humanioribus, deinde legibus operam dedit; quas et publice, factus doctor, summa cum laude est interpretatus. Cum autem publicam habiturus disputationem in gravem oculorum ægritudinem incidisset, sanctissimam Virginem precatus est, ut si sibi lumen et pristinam oculorum sanitatem restitueret, se suo famulatui, relicto sæculo, perpetuo addicturum. Qui mox compos voti factus, loco lectionis disputationisque gravem habuit de sæculi hujus contemptu concionem in maxima auditorum, quibus quæ sibi accidisset narravit, frequentia. Nec mora, promissionis suæ memor, rudi amictu indutus, urbeque egressus, se in montem Olivetum apud montem Ilcinum contulit, quem Patricius ex Patricia familia et Ambrosius Picolomineus, ambo nobiles Senenses, eodem proposito secuti sunt. Ibi ædicula cellulisque extructis, Ordinis fundamenta jecit, facultatibus suis ei dicatis; asperamque cœpit in jejuniis, vigiliis et orationibus vitam ducere: viditque inter orandum scalam ad cœlos usque pertingentem, Angelosque descendentes monachos albi vestitus per scalam ad ipsum Angelorum Regem ejusque genitricem candido amictu fulgentes deducere conspexit.

« Cum autem multi in dies ad eum discipuli confluerent, ecce sanctos viros æmuli quidam quasi hæreticos apud Joannes XXII Pontificem maximum, Avinione agentem, deferunt, qui eos ad se extemplo accersivit. Cum vero Pontifex ab iis, quos Bernardus miserat, omnem vitæ eorum rationem intellexisset, illos tanquam innocentes ad Guidonem episcopum Aretinum, in cujus diœcesi erat locus, qui eis regulam præscriberet approbaretque sodalitatem, remisit. Episcopus itaque, cum sibi sanctissima Deipara in somnis albis induta vestibus apparuisset, recentemque congregationem commendasset, illos inter missarum solemnia in Ecclesia cathedrali, habitu candido solemni adhibita benedictione, die XXI Martii anno salutis MCCCXIX induit, eisque D. Benedicti abbatis regulam servandam præscripsit, congregationique S. Mariæ Montis-Oliveti, et Joannis Bernardi nomen indidit, etc. » Hi quidem religiosi viri ad maximas virtutes effloruere: Guido autem in ty-

[1] An. 5. p. 1. Ep. CVII. — [2] Ibid. Ep. cur. LXXI. — [3] Ber. Chr. Rom. Pont.

[1] Ferrar. Cat. sanct. Ital. die XX Aug. ex Chron. Olivetan.

rannum impium descivit; qui tamen in extremo mortis discrimine scelerum pœnituisse fertur, de quo agetur inferius. Cæterum novi hujusce Ordinis originem refert ad superiora tempora Ms [1]. Vaticanum his verbis: « Anno eodem, (nimirum MCCXVII), in Italia, in comitatu Senensi et diœcesi Aretina, cœpit Ordo Montis-Oliveti sub regula S. Benedicti per Bernardum de Ptolemæis et duos socios Senenses ».

51. *Templum B. M. V. excitatum in miraculi memoriam Avenione.* — Editum hoc anno circiter ingens miraculum Avinione implorata Virginis ope memorati Ms. auctor refert his verbis: « Anno MCCCXX vel circa, Avinione, duobus pro crimine sodomiæ commisso uno sene et alio juvene ignis incendio adjudicatis, eisque ad columnam ligatis et accensis, minor ille ad invocationem B. Mariæ Virginis, sene cremato, illæsus exivit; unde dictus dominus papa capellam in eodem loco construi fecit, et dotavit pro perpetuis capellanis: quam capellam de miraculis intitulavit ». Confirmant auctoris dicta Pontificiæ litteræ [2] de condito sacello juxta Avenionem in loco, cui Bestel nomen est, in quo beatissima Virgo ingens miraculum patrasse, multis illud spectantibus, ferebatur. Celebre etiam erat in Nemausensi agro templum Deiparæ sacrum, cui a Valle-Viridi nomen erat, illudque adituris indulgentiarum præmia fuerunt proposita a Joanne: qui hac panegyri pietatem in Virginem commendat [1]:

« Joannes, etc. Regina cælorum sedens a dextris virtutis Altissimi ornata monilibus, et omnium virtutum floribus insignita virgo Dei genitrix gloriosa, quæ utique sicut cedrus in Libano exaltata, et sicut cinnamomum et balsamum aromatizans suavitatem odoris, excelsa supra sidera laudis singularis præconio beata ab omnibus generationibus prædicatur, almum in mundo germen florem pretiosissimum, immarcescibilem et æternum Dominum Jesum Christum humani generis redemptorem ineffabili sancti Spiritus cooperatione produxit, januam cæli aperiens et pereuntibus vitam reddens. Hæc igitur regina misericordiæ et spes nostra, ad quam recurrunt continue exules filii Evæ in hac valle miseriæ constituti, ubique locorum pro redemptis pretioso sanguine Jesu Christi ad ipsam clamantibus non desinit ferre suffragia, et piæ intercessionis instantia a splendore gloriæ Patris æterni gratiam impetrare; ob cujus reverentiam Virginis vocabulo insignita sunt veneranda, etc. Dat. Avin. VII kal. Jul. anno IV ».

[1] Ms. bibl. Vat. sign num. 3765 in Jo. XXII — [2] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 177.

[1] Joan an. 4. Ep DCCCLIII.

JOANNIS XXII ANNUS 6. — CHRISTI 1321.

1. *Tartarorum principibus ad fidem conversis gratulatur Pontifex et fidei propagandæ studet.* — Anno a partu Virginis millesimo trecentesimo vigesimo primo, Indictione quarta, efflorescente [1] apud Tartaros religione Christiana, quam Abuscanus Cosogani Aquilonaris Tartariæ regis filius Hieronymi Caphensis episcopi opera amplexus erat, Romanus Pontifex, cum jam Hieronymus postquam propagandæ latius apud infideles fidei consilia cum sacro Ecclesiæ senatu contulisset, reditum ornaret, datis ad Abuscanum litteris, piorum ipsum cœtui, exutis erroribus veteribus, se aggregasse gratulatus est [1], utque ad subditos ad Evangelii lucem e superstitionis tenebris evocandos operam studiumque defigeret, est adhortatus: e tanto enim opere immortale decus ab ipso collectum iri.

« Joannes, etc. dilecto filio nobili viro Abuscano nato claræ memoriæ Cosogani regis in partibus Tartariæ.

« Considera, quæsumus, fili, opus clementissimæ pietatis, quod in te dignatus est Dominus misericorditer operari de sua inaccessibili luce, ne transirent dies tui et non videres bonum, nec excludereris a desiderio collium æternorum, illuminans

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 87. et an. 6. p. 1. Ep. cur. XXXIV.

[1] An. 6. p. 1. Ep. cur. XL et tom. III. Ep. secr. pag. 87.

habitaculum mentis tuæ. Profecto, fili, ecce quod nos et Romana mater Ecclesia mater tua in laudem, benedictionem et gloriam Dei ac Salvatoris nostri sponsi cælestis oculos nostros erigimus, et manus nostras levamus in sancta ejus, qui amorem suum in generis humani salute continua miseratione conservans, te sicut venerabilis fratris nostri Hieronymi episcopi Caphensis et sociorum ejus assertione læti percepimus, ad sponsæ suæ thalamum, sancti Spiritus lumine illucescente, direxit: propterea Deum nostrum in salutari ejus anima nostra magnificat, nosque in te jubilo cordis et spiritus exultamus. Verum ut super te tanquam dignum benedictionis filium perpetuæ pacis fida tranquillitas requiescat, volumus te prudenter agnoscere, quod inter cætera, quæ te dirigere possunt rectis gressibus ad salutem, hæc recolenda facti memoria ætatis tuæ tempora futuris seculis collaudanda mandabit, si subditi tui vivido ac individuo Ecclesiæ Catholicæ corpori ad participationem vitalis spiritus tua prudentia jungerentur.

« Quare nobilitatem tuam paternis rogamus et hortamur affectibus, ac per Dei misericordiam obsecramus, tibique in remissionem injungimus peccatorum, quatenus inæstimabilis boni præmium pro eisdem subditis procurando, sic res felici ducatu dirigas ad salutem, quod tuo salutari consilio sacri Baptismatis unda renati Deo et Angelis ejus, in communione sanctorum et communicatione sancti Spiritus uniantur inseparabili fœdere charitatis, idque te in sublimitatem gloriæ celsioris adducat; et nostram deinde et dictæ Sedis benedictionem et gratiam plenius merearis. Cæterum cum dictus episcopus et socii pro tua dictorumque populorum procuranda salute ad partes ipsas cum benedictionis nostræ gratia revertantur ad præsens, quæsumus, fili, ut tam eos, quam alios Christianos in eisdem partibus commorantes pro divina et dictæ Sedis ac nostra reverentia benigne pertractans, eos favoribus munias opportunis, tuæque protectionis auxiliis a molestiis tuearis, et in libertate plenæ securitatis manuteneas et conserves. Dat. Avin. kal. Decemb. anno VI ».

2. Explicabat[1] etiam egregium in Christianos studium Mussaydan imperator Tartatorum, ac viros religiosos Minoritas Petrum et Jacobum benevolentia prosequebatur: qua de re Pontifex, ut barbarum ad Christi fidem pelliceret, gratias ei egit[2], significavitque se in spem maximam efferri, ipsum Christiana sacra suscepturum; utque Tartaros, qui in ipsius imperio baptismalibus sacris initiati erant, haberet commendatos excitavit. Optime etiam meritus de re Christiana videbatur Zopan Begilay aliorum Tartarorum rex (ea enim natio, tum victarum gentium multitudine celeberrima, regna amplissima ad extremas usque Septentrionis, Meridiei, atque Orientis oras obtinebat) ac Pontifex propagandæ religionis pio desiderio incensus, ut illius studium erga Christi fideles protectaret, quas subjicio litteras exaravit[1]:

3. « Nobili viro Zopan Begilay regi gratiam, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Larga Dei patris et copiosa clementia qui neminem vult perire, ex eo tui cordis intima tetigisse videtur, quod fidei Christianæ cultores, infra latitudinem degentes imperii Tartatorum, multæ humanitatis (sicut dilecti filii Jacobus et Petrus Ordinis Minorum exhibitores præsentium quod læti suscepimus, voce laudabilis commendationis attollunt) benignitate prosequeris et pertractas, et a tuæ protectionis favoribus non excludit: ex quo datur nobis spei gratiæ fiducia, quod nostri Redemptoris ineffabilis pietas, a quo charismatum omnium dona emanant, oculos mentis tuæ splendoribus suæ claritatis irradians, de vitæ veteris cœcitate ad agnitionem sui nominis misericorditer revocabit. Quare prudentiam tuam rogamus et hortamur attentius, et per misericordiam ejus, qui vult omnes salvos fieri, instantius obsecramus, quatenus quod circa fidei cultores ejusdem tibi dedit pietas inchoari, laudabili prosecutione continuans, prædictos fratres, qui pro tua et populorum imperii memorati salute procuranda ad ejusdem partes imperii cum nostræ benedictionis gratia revertuntur; necnon et Christianos alios, in eodem degentes imperio, habens pro divina et Apostolicæ Sedis ac nostra reverentia propensius commendatos, eos tui favoris ope confoveas, a quibusvis defendas molestiis, et tuæ protectionis auxiliis tuearis. Dat. Avin. kal. Decemb. VI ».

4. At quamvis Tartarorum imperatores ac reges egregia erga Christianos benevolentia affecti essent, non deerant tamen viri scelesti, qui vel malevolentia suffusi, vel etiam dæmonum furiis perciti improbitatem exercerent in ipsos ; quos ut ad constantiam Christi vicarius confirmaret, indulgentiarum præmia iis proposuit[2], qui ob susceptam fidem aliqua injuria afficerentur, vel ad barbaros ad Christum adducendos incumberent, vel pronuntiata Christi ad Deiparæ nomina religioso corporis flexu prosequerentur : « Vobis, inquit, universis et singulis, et aliis de prælato imperio, qui ad fidem Catholicam orthodoxam convertentur in posterum, singulis diebus, quibus vos aut dictos convertendos contumelias, aut tribulationes, vel persecutionem pro eodem nomine pati contigerit; et omnibus, qui alios ad dictæ fidei communionem inducent, singulis diebus quibus super hoc fideliter laborabunt; necnon et illis, qui nomini ejusdem Domini nostri Jesu Christi et beatissimæ semper Virginis Mariæ genitricis ejus dominæ nostræ reverentiam devotis animis exhibebunt, vere pœnitentibus et confessis, singulis diebus, quibus reverentiam hujusmodi facient, viginti dies de injunctis eis pœnitentiis misericorditer in

[1] Ead. p. 87. et an. 6. p. 1. Ep. cur. XXXIV. — [2] Ibid.

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 88. et an. 6. p. 1. Ep. cur. XXXVIII. — [2] Ep. secr. pag. 89. Ep. cur. XXXVI.

Domino relaxamus. Dat. Avin. X kal. Decembris anno VI ». Plura de Minoritis, qui in religione Christiana apud Tartaros amplificanda operam ponerent, Wadingus refert[1]: quos etiam et alios viros religiosos ea instructos auctoritate, ut apud infideles omnia munera, exceptis iis, quæ episcopalis sunt dignitatis, obire possent, Pontificiæ litteræ docent[2].

Extant aliæ ad neophytos Aquilonares Caphensis episcopi ac Prædicatorum et Minoritarum zelo ad Christum pellectos datæ, ut in conjunctione Romanæ Ecclesiæ perstarent, seque æternitatis spe ad vitæ labores excitarent: « Fili, inquit, universitatem vestram paternis rogamus et hortamur affectibus, et per Dei misericordiam obsecramus quatenus diligentius attendentes, quod coronam gloriæ perseverantia repromittit, in hujusmodi sinceritate fidei, per quam merebimini consortium Angelorum, in nonnullis (immobilibus) radicibus stabiliti, illam semper devotis animis observare curetis, ut ipse cognitor secretorum Omnipotens vota vestra percipiens, suis beneplacitis confirmare in vobis gratiæ suæ dona multiplicet; post vitæ præsentis excursum regni sui faciat cohæredes. Dat. Avin. X kal. Decembris anno VI ».

5. *Ecclesias in Tartaria instituit et sacramentum Confirmationis ab episcopis conferri jubet.* — Perstricti Caphensis episcopi virtutum splendore (fuisse enim ipsum pietate insignem, prolati latius illius opera Christianæ religionis termini, atque ex superstitionis erroribus, quibus irretiti tenebantur, erepti Tartari testantur) nonnulli Genuenses, cum ipsum juvare omni ope debuissent, gravissimis injuriis affecere. Ad cujus dignitatem ab eorum contemptu et contumeliis vindicandam Pontifex religiosis Minoritis Caphensibus dedit imperia[3], ut Genuenses eosdem ad expiandum rite crimen, objectis censuris Ecclesiasticis, adigerent.

Constituendis porro Tartariæ Ecclesiis intentus Pontifiex, cum nonnullos in Camelesia ad dignitates Ecclesiasticas irrepsisse injuria accepisset, alios etiam sacris ordinibus rite initiatos non esse, ut his mederetur malis, archiepiscopo S. Thadæi e Camelesia provinciam dedit[4], ut vel sacros ordines, auctoritatemve necessariam Pontificio nomine conferret.

« Joannes, etc. venerabili fratri Cachanæ archiepiscopo S. Thadæi Apostoli de Camelesia, et dilectis filiis vicario Prædicatorum et custodi fratrum Minorum in imperio Tartarorum consistentibus.

« Cum, sicut accepimus, nonnulli prælati tam secularium, quam regularium Ecclesiarum imperii Tartarorum ad prælaturas Ecclesiarum ipsarum canonicum non habeant ingressum, ac nonnulli alii rite promoti ad ordines non extiterunt; nos saluti eorum in hac parte misericorditer providere volentes, vobis pro salute cleri et populi Christiani in imperio prædicto degentibus, necnon pro reconciliatione eorum præsentium auctoritate concedimus, ut demum postquam illa, quæ tam circa Catholicam fidem quam circa cætera in aliis nostris vobis directis litteris comprehensa, fuerunt sine simulatione completa cum prælatis eisdem, quod in suis remaneant prælaturis auctoritate Apostolica dispensare libere valeatis, vel eos, si maluerint, eadem auctoritate in imperio prædicto transferatis ad alias prælaturas, prout saluti animarum ipsorum videritis expedire.

« Illos vero qui, ut præmittitur, rite quantum ad substantiam ordinum celebrandis ordines sine potestate promoti non existunt ad ordines, tu frater archiepiscope, rite ordines secundum statuta canonica instituta: in novitate tamen hujusmodi reductionis eorum, cum nondum essent in firma radice plantati, quasi modo genitos infantes lacte dulcedinis nutriendos, tolerantiæ supportandos humeris, et ad præmissa lenitate potius quam necessitate tradendos, merito judicamus. Sic ergo vos circa hæc solerter ac sollicite habeatis, quod per vestræ diligentiæ studium prava redeant in directa, et vigor Catholicæ fidei semper inibi laudabilibus proficiat incrementis, etc. Dat. Avin. idus Octob. anno VI ».

6. Incumbebat feliciter ad proferendam latius fidem Zacharias S. Thadæi archiepiscopus, nec leves ab impiis Christi causa injurias acceperat: quem Pontifex ad prosequenda egregie cœpta ac religionem augendam subjectis litteris inflammavit[1]. Cum vero in iis regionibus altissimis obsitis tenebris is vigeret error, ut sacramentum Confirmationis conferretur a sacerdotali tantummodo dignitate præditis, vel etiam sacraretur oleum, quo fideles in ancipiti ex ægritudine mortis discrimine constituti liniendi sunt; illum adductis sacræ Scripturæ oraculis, ac proposita suscepta veteri ab Apostolis consuetudine erudivit; utque Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum princeps esset, a qua difficultatum exorientium lux ac veritas peti deberet.

« Joannes, etc. venerabili fratri Zachariæ archiepiscopo S. Thadæi.

« Sane, dilectissime frater, de te multæ lætitiæ causam et exultationis habemus, quia tu in ejusdem fidei veritate spiritu beatæ considerationis inductus, pro divini nominis gloria stabiliter perseverans, pro ipsius observatione fidei ab æmulis ejus multas te perpessum angustias, multosque te percepimus pertulisse labores: propter quod speramus in illo, qui bonorum est omnium magnificus elargitor, quique pro minimis grandia recompensat, quod pro laboribus tuis gloria copiosæ mercedis in cælis est tibi de suæ pieta-

[1] Wad. in Annal. Minor. tom. III, hoc an. An. 6 p. 1. Ep. cur. XXIV. — [2] Ibid. Ep. cur. XXXIX. — [3] Ibid. Ep. cur. XXXVII. — [4] Ibid. Ep. cur. XXV. Ext. etiam in Ms. Arch. Vat. de reb. infid. et schism. pag. 8.

[1] An. 6. p. 1. Ep. cur. LVI. et an. 8. p. 1. Ep. cur. XXI. Ex. etiam in Ms. Arch. Vatic. de rebus Tartar. infidel. de schism. p. 21.

tis misericordia reservata. Profecto quod tu ad hanc fidei veritatem zelo devotionis afficeris, quod ipsam devotus amplecteris, quod ad unitatem et observantiam ejus cunctos tibi subditos exemplo laudandæ imitationis inducis ; sciens cum Apostolo, quod sicut unus est Dominus, unumque Baptisma, sic cunctorum debet esse fidelium una fides ; cedit evidenter ad animarum salutem, tuæ fraternitatis laudem, et ad stabilimentum tui status accedit : sed cor nostrum lætitia eo indubie profusiori respergitur, quo te potiori charitate complectimur, et ex debito Apostolatus officii ad tuam tuorumque subditorum salutem ferventius anhelamus.

« Tu quidem ex his habes unde Domino Deo tuo in vocem exultationis et confessionis erumpas, exultes in eo, et fatearis humiliter tibi et tuis de immenso ipsius dono concessum, inter perfidas nationes veræ fidei agnoscere veritatem, et illam devotis affectibus observare. Persta igitur, nosti etenim quod perseverantiæ palma debetur : cumque præcepto legis cauda hostiæ in sacrificio jubeatur offerri, ille bene immolat, qui sacrificium boni operis usque ad finem perducit debitæ actionis. Ne vero circa sacramenta vel ritus Ecclesiasticos ab Ecclesiæ Romanæ matris tuæ observatione discordes, fraternitatem tuam rogamus instantius, et per merita obsecramus illius, cujus perfecta sunt opera, quatenus ritum ipsius Ecclesiæ Romanæ circa sacramenta Confirmationis et Extremæ-Unctionis observes, et a tuis subditis facias observari ; ut videlicet sacramentum ipsum Confirmationis, quod non legitur, neque scitur Apostolorum tempore ab aliis quam ab ipsis fuisse peractum ; quin potius in eorum actibus scribitur, ad confirmandum baptizatos in nomine Domini nostri Jesu Christi Petrus et Joannes in Samariam et Jerosolymas transmissi fuerunt, quod utique sacramentum post tempus illorum fuit solis pontificibus in eorumdem Apostolorum locum succedentibus, reservatum ; nulli alii quam episcopi exhibere, nec aliqui ab aliis quam ab episcopis suscipere quoquo modo præsumant.

7. « Licet igitur sacramentum ipsum non sit a fidelibus contemnendum, tutius tamen est illud sine periculo ex necessitate, quæ legem non habet, omittere quam si ab iis a quibus illud conferri non licet, ex temeritate contra legem damnabili non sine gravi periculo inaniter conferatur, cum umbra quædam ostendatur in opere, veritas autem non subeat in effectu. Tu et episcopi suffraganei tui tantum, et nullus alius deinceps oleum sanctificet infirmorum, cum ut præfertur, ad solos episcopos et superiores prælatos pertineat ipsius olei materiam consecrare ad ungendum infirmos ; si nempe ut præmittitur, in fide fundati, stabiles et immobiles tu et subditi tui in illa permanseritis ; si præfato ritui nostro vos et iidem subditi conformare curabitis nedum opinionis vestræ custodes esse, ac de bono nomine curam habere dicemini, sed et retributionis cœlestis larga merebimini præmia, non sine laudis humanæ præconio et Apostolici favoris augmento.

« Nec omittamus, quod ipsa sacrosancta Romana Ecclesia, summum et plenum primatum et principatum super universalem Catholicam Ecclesiam obtinens, quam se ab ipso Domino in beato Petro Apostolorum principe, cujus Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse veraciter et humiliter recognoscit ; sicut præ cæteris tenetur fidei veritatem defendere, sic et si quæ de fide subortæ fuerint quæstiones, suo debet judicio definire . ad quem prægravatus quilibet in negotiis, ad forum Ecclesiasticum pertinentibus, appellare in omnibus causis, ad examen Ecclesiasticum spectantibus, ad ipsius potest recurri judicium ; et eidem omnes Ecclesiæ sunt subjectæ ; ipsarumque prælati et obedientiam et reverentiam sibi debent : apud quam sic plenitudo potestatis consistit, quod Ecclesias cæteras ad sollicitudinis partem admittit, quarum multas, sed patriarchales præcipue, diversis privilegiis eadem Romana Ecclesia honoravit ; sua tamen prærogativa tam in generalibus Conciliis, quam in quibuscumque aliis semper salva. Quare iterato fraternitati tuæ salutaribus monitis suademus, quatenus in præmissorum omnium salubri observantia inconcusse persistere studeas, et eosdem suffraganeos episcopos et alios subditos tuos, quantum in te fuerit, ad sedule persistendum solerter inducas. Si enim tu et tui hoc adimplere curabitis, speramus in illo, qui in vestri cordis habitaculum diffudit lucem suam, quod in montem sanctum suum, in communionem scilicet et unitatem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, per observationem fidei, recognitionem et acceptationem primatus ejusdem Ecclesiæ suo ducatu deducti, tandem feliciter adducemini per continuationem bonorum operum in dilecta ejus tabernacula, visione semper fruituri beata. Dat. Avin. X kal. Decembris anno VI ».

8. *Georgianos et Armenos ad Romanam Ecclesiam reducendos dat litteras Pontifex plurimis ad ritum et disciplinam spectantibus documentis.* — De primatu Romanæ Ecclesiæ ac summa illa, qua Romanus Pontifex in cæteros orbis præsules pollet auctoritate, scripsit etiam Joannes ad Georgianos : utque a Græcorum schismate ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem ipsos revocaret, datis ad Georgium regem atque Georgianos proceres litteris [1] significavit, se ad redintegrandum vetus Georgianæ cum Romana Ecclesia fœdus Synodum convocaturum : adductisque in medium pluribus e veteri Testamento tropologicis argumentis, atque ex Evangelio oraculis divinis supremam Romani Pontificis in omnes fideles potestatem illustravit.

« Joannes, etc. Georgio regi Georgianorum illustri, ejusque baronibus, et baroni Porcelli, etc. ac universis populis per regna, provincias et terras

[1] An. 6. p. 1. Ep. cur. XXIII. et eod. Ms. pag. 5.

imperii Tartarorum constitutis, Deum diligere et timere.

« Cum simus super SedisApostolicæ speculam constituti, etc. » et infra : « Orthodoxorum neminem jam credimus latere, unum in terris caput esse tantummodo, ex quo totum corpus contexitur militantis Ecclesiæ, rerum id exigente natura, quæ corpus si habuerit duo capita, indicat monstruosum. Probat hoc idem ratio exemplaris æterni, juxta quod militantem Ecclesiam sub utroque tempore disponendam per instructionem Evangelicam didicit legislator, Paulo Apostolo referente : Vide, facito omnia juxta exemplar, quod tibi in monte monstratum est ; ubi divina dispositione hierarchiæ per media ultima, ipsaque per primam mediatori omnium connectuntur, quod imitandum fore necessario peregrinanti Ecclesiæ Scriptura sacra tam figuris quam testimoniis asserit atque probat. Unus Adam deputatus ad custodiam paradisi, unam est sortitus uxorem : unum Dominum Jesum Christum in justitia et veritatis sinceritate ejusdemque unum in terris vicarium ; et unicam ejus sponsam Ecclesiam præfigurans, doctore gentium attestante : Sacramentum hoc, inquit, magnum est : ego autem dico in Christo et Ecclesia. Lamech vero, quod humiliatum significat, dum uxorem unam divisit in duas, sanguinarius est effectus, et virum in vulnus suum occidit : ad instar cujus qui Ecclesiam scindunt, occidunt animas parvulorum. Deinde salutis arcam tantum unam fuisse legimus, quæ cuncta vastante diluvio super unius patriarchæ remigis potentatu paucas anima sub perfectionis numero reservavit ; facti cujus mysterium pastor Ecclesiæ Petrus Apostolus tangens ait : In arca Noe pauci, id est, octo animæ salvæ factæ sunt per aquam : quod et nos nunc similis formæ salvos facit Baptisma.

9. « Ipsa etiam Veritas, gentium vocationem prædicens, asseruit quod in ovili suo unus tantum debeat esse pastor : Fiet, inquiens, unum ovile et unus pastor. Ad hoc ovile Paulus ipsa divina clementia revocatus docet et prædicat, unum caput esse tenendum fide pariter et amore : unde schismaticos, et ab unitate corporis Ecclesiæ per inobedientiam recedentes notans, vitandosque insinuans ait : Nemo vos seducat volens in humilitate et religione, quam non vidit, Angelorum ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus et conjunctiones subministratum et constructum crescit in augmentum Dei. Nulli fideli venit in dubium, quin ipse Christus sit pastor Ecclesiæ, atque caput non tantum militantis, sed etiam triumphantis : qui secundum carnis assumptæ naturam mortem pro suis ovibus subiturus, et post Resurrectionem ad Patris dexteram ascensurus, ut quo caput ibat, membra se ire sperarent, ne corpus peregrinantis Ecclesiæ propter corporalem ipsius absentiam videretur acephalum, remanere sibi successorem substituit vicarium specialem : non quidem Jacobum aut Joannem, qui columnæ videbantur, non Paulum legis scientia præditum et doctrina, ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus ; sed Simonem, quem et Petrum cognominavit.

« Hunc itaque suarum ovium pastorem substituens universalem in terris, earumdem pascendarum curam indistincte commisit, eidem tertio dicens : Pasce oves meas ; cui ex prærogativa speciali, ut nobis ipsum caput post se fore totius Ecclesiæ demonstraret, promiserat dicens : Tu vocaberis Cephas ; quod interpretatur caput, ut sicut in capite sensuum plenitudo consistit, a quo ad singula membra occultis meatibus pars aliqua tanquam a fonte rivulus derivatur ; sic tres fidelium ordines in Ecclesia, Noe, Daniel et Job, prælati videlicet, continentes et conjugati : quos Ezechiel vidisse legitur in visione salvandos a Petro. Petra super quam non domum saltus Libani, non porticum columnarum, non domum filiæ Pharaonis ; sed Ecclesiam suam ædificavit Dominus, fidelibus videlicet de omni genere piscium in ejus rete conclusis, tanquam a primate primatum, qui de fonte Dominici pectoris fluenta potavit ; et suæ salutis debent postulare remedia, et cum omni patientia et doctrina, non contentiose vel superbe in aliquo resistentes, a mentis suæ tenebris dubietatis scrupulos removeri. Nam et si Paulus ex verbo Domini, Petro cæterisque Apostolis universaliter sic dicentis : *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis : et quorum retinueritis, retenta sunt ;* cum Petro fuit, ministerium dignitatis exercens ; fuit etiam ex verbis ejusdem auctoritatis regulariter Petro propositis : *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis : et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis ;* in Petro auctoritatis officium recognoscens : et ideo ad eum tanquam primatem, et Evangelii Dominici fontem venit Jerosolymam, et postmodum cum ipso et aliis secundum revelationem contulit Evangelium, ne in vacuum curreret vel etiam cucurrisset.

« Quæ Petri auctoritas ex ejusdem Domini verbis expressius roboratur, cum sibi soli dicitur ab eodem : *Duc in altum* ; et postea subinfertur : *Laxate retia in capturam.* Si ergo Petrus per excellentiam fidei, quæ in uno Christo duas naturas divinitus recognoscens, cum dixit : *Tu es Christus filius Dei vivi ;* claves regni cælestis in terris solus accepit, cum unum sit caput Ecclesiæ militantis ; restat ut ad regimen generalis Ecclesiæ, quam ipse cum Paulo et cæteris de gentibus congregavit, caput ejusdem, suumque Dominus per ea, quæ præmissa sunt, manifeste ostenderit successorem. Prævidens autem Dominus, quod Ecclesia sua conculcaretur a tyrannis, laniaretur ab hæreticis, et a schismaticis scinderetur, ait : *Ego pro te oravi, Petre, ut non deficiat fides tua : et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Ex quo colligitur evidenter, quod ad Sedem Petri omnis sit quæstio referenda, etc. »

10. Subdit se officii religione ad promovendam omnium salutem devinciri; ac magno teneri dolore, Georgianos a Romanæ Ecclesiæ conjunctione divulsos, atque ad eos illius gremio restituendos summa ardere cupiditate : initurum in id omnem consentaneam rationem : paratum se pro re perficienda indicere Concilium, si ita flagitarit; regii quidem muneris esse populos ad salutem adducere, conjunctisque mutuo fœdere omnibus fidelibus Ecclesiam magno afficiendam gaudio, remque Christianam confirmatum iri. Commendat demum Minoritas, qui ad Tartaros pro inferenda Evangelii luce mittuntur, utque iis per Georgiam libere commeare permittat hortatur. « Dat. Avin. id. Octobris anno VI ».

11. Pellicere etiam Armenos, qui in Tartarorum imperio versabantur, atque alios Orientales ad Romanæ Ecclesiæ obsequium studuit; utque fidem a patribus acceptam incorruptam servarent, ipsis conceptam eadem verborum forma professionem fidei, quam Armenis aliis propositam vidimus [1] tum quid de Purgatorio, non iterando Baptismate, transsusbtantiatione in augustissimo missæ sacrificio, quidque de aliis sacramentis credendum observandumque esset, instruxit [2] :

« Venerabilibus fratribus de Aguemaz et de Arthamar archiepiscopis, ac Zachariæ Argis, Joanni de Noræváns, Stephano Traisair, ac.. de Pictriviaco.. de Astarat de Carry, Jacobo de S. Bartholomæo, Zachariæ de Naczoan, Thadæo de Pacevan, Nerses de Uvanavaniz, Sarbas de Arepada, de Arteron, de Arzenga et de Cars, ac aliis Orientis episcopis ». Et infra : « Ac clero et populo fidelium per imperium Tartarorum degentibus salutem, etc.

« Nequaquam sine dolore possumus intueri a tanti capitis corpore membra quædam esse divisa, videlicet Armenorum Orientis Ecclesiam : sejuncta nempe per inobedientiam a suo capite spirituali corporis sanctificationem nequaquam participat, cum ab ejus se subtraxerit unitate. Hæc est igitur doctrina, quam tenet et prædicat sacrosancta Romana Ecclesia, quæ justos vivificat, labentes stabilit, corda purgat. Hæc est vere pugnanti clypeus, arrha sponsæ, præmium et triumphus. Docet insuper Baptismum non esse aliquatenus iterandum, et eos, qui post Baptismum in peccata relabuntur, non esse baptizandos; sed per veram pœnitentiam suorum posse consequi veniam peccatorum. Quod si vere pœnitentes in charitate discesserunt, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint et omissis, eorum animas pœnis Purgatorii post mortem purgari : et ad pœnas hujusmodi relevandas prodesse eis fidelium vivorum suffragia, scilicet sacrificia, eleemosynas et alia pietatis officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiæ instituta. Illorum vero animas, qui post sacramentum Baptismatis nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quæ post contractam peccati maculam vel in suis manentes corporibus, vel eisdem exutæ, sunt purgatæ, in cœlum mox recipi : illorum autem animas, quæ in mortali peccato, vel cum solo originali discedunt, mox in infernum descendere : pœnis tamen ac locis disparibus puniendas; nimirum puerorum animas pœna damni non sensus in limbo afficiendas.

« Tenet etiam et docet sacrosancta Romana Ecclesia septem esse Ecclesiastica sacramenta, scilicet Baptisma, de quo dictum est : aliud esse sacramentum Confirmationis, quod per manus impositionem episcopi confertur, chrismando renatos chrismate, in Cœna Domini per solum episcopum vel superiorem ipso antistite consecrato. Aliud est Extrema-Unctio, quæ de oleo per episcopum vel superiorem, ut prædicitur, benedicto infirmantibus secundum doctrinam beati Jacobi per presbyteros exhibetur. Aliud est Eucharistiæ quod ex azymo conficit eadem Romana Ecclesia, tenens et docens quod in ipso sacramento panis verus transsubstantiatur in corpus, et vinum in sanguinem Domini nostri Jesu Christi : in quo sacrificio in calice aquæ modicum vino apponitur ad consecrationem Dominici sanguinis celebrandam, ita quod nec aquam sine vino, nec vinum sine aqua offerri debere, eadem Ecclesia sancta docet; quodque per sumptionem hujus sacramenti sanctissimi non frangitur jejunium a sumente. De Matrimonio vero tenet, quod nec unus vir insimul plures uxores, nec una mulier habere permittatur plures viros. Contracta vero matrimonia inter conjunctos usque ad quartum consanguinitatis gradum inclusive, citra dispensationem Romani Pontificis, per sanctam Romanam Ecclesiam nullatenus rata seu legitima reputantur. Soluta vero lege matrimonii per mortem alterius conjugum, secundas et tertias et deinceps nuptias successive licitas esse dicit, si impedimentum canonicum ex causa alia non obsistat. Aliud est sacramentum Pœnitentiæ, quo secundum institutionem ejusdem Ecclesiæ fidelis quilibet Christianus omnia peccata sua semel ad minus in anno debet sacerdoti proprio confiteri. Septimum vero sacramentum est sacer Ordo : eadem quippe Romana Ecclesia quatuor agnoscit minores ordines, quorum primus est ordo ostiarii, secundus lectoris, tertius exorcistæ et quartus acolythi; necnon et tres majores, subdiaconatus videlicet, diaconatus et presbyteratus ordines, quos statutis a jure temporibus in eadem confert Ecclesia ordinatis, etc. »

12. Excitat Armenos ad constantiam in Romanæ Ecclesiæ conjunctionem servandam, nec in ea re se commodi vel honoris sui, sed pii animarum lucri cupiditate duci, ac potius ad eos Apostolicis studiis provehendos ornandosque operam conversurum. Denique addit, ut ritu Romano nonnullos dies, Christi mysteriis sanctorumve felici

[1] An. Chr. 1318. num. 10 et Annal. tom. XIV. an. 1267. num. 75. — [2] An. 8. p. 1. Ep. cur. XXII. Ext. etiam in Ms. Arch. Vatic. de reb. Tart. in fid. et schis. pag. 21.

obitu vel triumpho potius insignes, festos agitent: « Ut larga Dei Patris, et copiosa clementia in laudem et benedictionem et gloriam sui beatissimi nominis suorum veneratione sanctorum vos devotis percipiens studiis delectari, in vobis gratiæ sua dona multiplicet, quæsumus ut gloriosissimæ Nativitatis Dei et Salvatoris nostri Domini Jesu Christi, Annuntiationis beatissimæ et præcelsæ genitricis ejus semper virginis Mariæ dominæ nostræ, S. Joannis Baptistæ, beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et aliorum sanctorum festivitates juxta ritum, quem prædicta Romana tenet Ecclesia, vobis per dilectos filios fratrem Jacobum et Petrum de Ordine Minorum exhibitores præsentium peritos in lege divina tradendum, cum omni devotione, ut multiplicatis intercessionibus apud Deum ejus misericordiam valeatis abundantius promereri, colere studeatis, et per eosdem subditos vestros coli reverentibus animis faciatis, etc. Dat. Avin. X kal. Decembris anno VI. »

13. Devinxerant [1] se gravi scelere nonnulli Armeni in Saraicensi Tartariæ urbe, qui inita cum Saracenis conjuratione, Stephanum episcopum Catholicum, in excolenda vinea Domini desudantem, magna divini Numinis et Ecclesiæ injuria expulere: quos Pontifex monuit, ut animarum saluti consulerent, atque episcopum in pristinam sedem revocarent.

« Joannes, etc. dilectis filiis populo Armenorum per Saraicensem civitatem et diœcesim constitutis.

« Nuper non sine multa turbatione percepimus, quod vos contra venerabilem fratrem nostrum Stephanum episcopum Saraicensem patrem et pastorem animarum vestrarum, adjuncti vobis quibusdam de Saracenorum fœtida natione hostium Dei et Catholicæ fidei, nequiter insurgentes; et ei, quem a molestiis aliorum deberetis usque ad sanguinis effusionem tueri, gravibus injuriis et contumeliis irrogatis, cum sede sua, non sine multa divina majestatis offensa et ejusdem Ecclesiæ Romanæ contemptu, per violentiam spoliatum bonis omnibus ejecistis: et (quod mentem nostram duriori vexatione molestat) nonnulli vestrum ab unitate ipsius Ecclesiæ et fidei Catholicæ, sine qua Deum nemo unquam videre poterit, recesserunt (quod mœsti referimus) veritate. Cum itaque, filii, multipliciter vobis expediat, ut erroris tam execrabilis cæcitatem, quæ vestram salutem multipliciter impedit, vos a Dei separat voluntate, per satisfactionis debitum et pœnitudinem cordium celeriter corrigatis; universitatem vestram monemus, rogamus et hortamur attentius, et per misericordiam obsecramus ipsius, qui deducit ad inferos et reducit, per Apostolica scripta vobis mandantes, quatenus ejusdem episcopi gratiam humiliter repetentes, et super præmissis satisfactionem congruam impendentes eidem, ipsum tanquam patrem et pastorem animarum vestrarum devote recipere, suisque salubribus monitis et doctrinis efficaciter acquiescere studeatis, etc. Dat. Avin. X kal. Decembris anno VI ».

Cumque simillimis pro Christo injuriis Arachiel Armenorum in Gazaria archiepiscopus fuisset appetitus, atque schismatici patriarchæ studio e sua sede deturbatus, ipsum Christi vicarius apostolicis litteris excitavit [1], ut animos erigeret, rerumque cœlestium tractatione vitæ molestias mulceret; admonuitque, ut inter divina calici modicam aquam affunderet: « Cum Romana Ecclesia mater vestra, (archiepiscopum ac sacerdotes alloquitur), statuerit quod in altaris mirabili sacramento nec aqua sine vino, nec vinum sine aqua per ministrum aliquatenus offeratur, quæsumus ut semper aquam vino, sicut alias per litteras nostras scripsisse meminimus, in hoc sacramento beatissimo misceatis. Dat. Avin. »

14. *Data Pisanis in Asia et Græcia Ecclesiarum condendarum potestas.* — Flagitavit a Sede Apostolica Pisanorum respublica, ut cum plures cives Africæ, Asiæ Græcique imperii oras ad permutandas merces percurrerent, eodem privilegio in Syria, Armenia, Cypro, Pontis-Euxini portubus, quo in Tunetano et Bugæano regnis, ac multis Orientalibus partibus potirentur; ut nimirum templa genti Pisanæ addicta, suis sumptibus possent excitare, in quibus sine ulla præsulum molestia sacra baptismalia conferre divinoque cultui operam dare possent. Quorum piis postulatis Pontifex assensit [2]: « Vestris, inquit, supplicationibus inclinati, vobis, ut in quibuslibet locis regnorum Syriæ, maris majoris districtus, ac imperii et partium prædictarum, ubi dicti fideles degunt vel etiam conversantur, Ecclesias in quibus divina officia celebrentur, ex propriis bonis construere, ipsisque dotes congruas assignare, et in ipsis ad opus eorum fontes baptismales et cœmeteria obtinere libere valeatis, auctoritate præsentium indulgemus: ac nihilominus, ut quivis Catholicus antistes, gratiam et communionem Apostolicæ Sedis habens, ad vestram requisitionem singulis eisdem Ecclesiis primarium lapidem imponere, ac fontes et cœmeteria supradicta benedicere, vobis et eisdem antistiti duximus concedendum, etc. Dat. Avin. X kal. Octobris anno VI ».

15. *Præcipites in exitium Græcorum res.* — Hoc anno in exitium Græcorum res adduxit [3] atrocivilis discordia, de imperii successione exorta. Causa par Andronicum seniorem imperatorem in extremam pæne perniciem præcipitem egit, quam Alfonsum Castellæ regem, difficillimo implicuisse bello vidimus, cum prætermissis Ferdinandi e vivis erepti majoris natu filiis, sceptrum ad filium secundum natu Sancium transmisit: ita enim Mi-

[1] An. 6. p. 1. Ep. cur. XXXV.

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 86. — [2] An. 6. p. 1. Ep. com. DLXXXIV. — [3] Joan. Cantacuz. l. I. c. 1. et seqq. Nic. Greg. l. VIII. Georg. Phran. l. I. c. 10.

chaele imperii cum patre collega Thessalonicæ e cumulatis duorum filiorum funeribus dolore extincto, anno ab orbe condito sexies millesimo octingentesimo vigesimo nono IV idus Octobris, ut Joannes Cantachuzenus annum consignat [1], Andronicus senior in filium secundum natu Constantinum, nepote Andronico juniore Michaelis primogeniti filio excluso, transfundere imperium in animum induxit. Efferatus ea injuria juvenis, qua nocte patriarcha Gerasimus obiit [2], Constantinopoli fuga se subduxit : utque in eum prona erant hominum studia, præpotentem exercitum contraxit, adversusque Constantinopolim castra movit. Communibus amicis redintegrata concordia, partitumque inter avum et nepotem imperium. Sed non ea diu pax tenuit, iterumque in priores discordiarum fluctus conjectum imperium est : quibus dum agitaretur, excilis in auxilium Turcis invadendæ Europæ patefactus aditus est. Disserunt de eo bello civili pluribus Joannes Cantachuzenus ac Nicephorus Gregoras, quorum prior Andronici junioris magnus domesticus et consiliorum particeps, aller in senioris imperatoris aula serviebat : quocirca contrariis studiis implicitі non minus inter se dictis, quam alii armis pugnare videntur, dum quisque partem quam sequitur nixam æquitate probare nititur. Illud vero exploratum est, Andronicum seniorem, dum a Romana abhorret Ecclesia, Turcasque ut amicos vocat, Græcorum imperium præcipiti ruinæ objecisse. Antequam vero hujusmodi bellum erumperet, prodigium ingens Andronicum horrore perculisse, narrat hisce verbis Gregoras [3] :

16. «Primo Quadragesimæ sabbato, cum postridie orthodoxorum imperatorum et patriarcharum memoria proclamanda esset, tum quoque his a vespera ad nocturna sacra illa de more accessit. Tum sub mediam noctem, me adstante, et doxologiam audiente, quidam ab imperatore adest, novum illi nuntium apportans, et ejus sententiam exquirens: Modo enim, inquit, cum imperatori bipenniferi et milites et ensiferi cubitum ituri essent, tantus subito hinnitus circa palatium exauditus est, ut omnes percellerentur : intempesta enim nocte, cum neque imperatorii, neque senatorii equi, nec in ipso palatio, nec ante fores essent, improvisa res animos audientium perturbavit, et alii alios quid rei esset interrogarunt. Eo tumultu nondum sedato, alter hinnitus priore major exauditus est ab ipso etiam imperatore: qui misso ministro, unde is esset, quæsivit. Sed nihil audivit aliud, nisi ab equo in quodam palatii pariete ante victricis Deiparæ sacellum, quem Paulus olim præstantissimus pictor effinxisset, D. Georgium Christi martyrem pulcherrime sustinentem, esse editum. Ad hæc logotheta jocatus, ut solebat ad imperatoris interrogationes : Gratulor tibi, inquit, imperator, futuros triumphos, monstruosum enim istius equi hinnitum nihil aliud indicare reor, nisi tuam adversus Agarenos Asiam nostram populantes, expeditionem. Quibus imperator auditis, alio adolescente ad eum misso : Tu quidem, inquit, isto responso sive, ut soles, mei exhilarandi gratia, sive alia de causa dato, rem ignorare videris : ego autem, quid verum esse censeam tibi dicam. Nam, ut patres nostri nobis tradiderunt, equus iste alias etiam ad eumdem modum hinniit cum Balduinus Latinorum princeps a patre nostro pulsus urbem amissurus esset : quo monstro cum et ille diu ut ominoso terreretur, tandem nec multo post eventum ipse expertus est, cum urbem a Romanis vastari cerneret. Logotheta vero, cum quid respondere, non haberet, adolescentem abire jussit,se prostridie imperatori responsurum. Præterea columna, quæ ante Orientale arcem stat, in qua Byzantis conditoris urbis imaginem olim fuisse fama est, ante multos dies et ipsa commoveri cœpit : quæ agitatio per dies complures duravit, omnibus ad spectaculum concurrentibus ». Hæc Nicephorus. Quæ præsagia si quis in illum sensum detorqueat, Andronicum Constantinopolis exitii causam fuisse, dum Orientalis Ecclesiæ cum Romana conjunctionem diremit, is a vero non aberrabit. Sed de schismaticis hactenus, jam ad hæreticos orationem traducamus.

17. *Minoritæ duo ab hæreticis trucidati.* — Affecere martyrio hoc anno hæretici duos Minoritas Chatalanum Fabri et Paschalem, qui cum zelo incorruptæ fidei acceptæ a patribus tuendæ in Valentinum Lugdunensis Galliæ municipium, cui Cabioli nomen est, se recepissent, ut de nonnullis in hæresim relapsis et aliis ea infectis lue cognoscerent, accensi furore impii conjuratione facta cum iis, qui in oppido erant, noctu armati irrupere ; ac religiosos viros adorti gladiis ipsos concidere : utque furorem satiarent, lethalibus non contenti vulneribus, etiam ultra mortem sævierunt. Luget tantam immanitatem Pontifex in litteris ad Valentinum et Vivariensem episc. datis [1], quos impios insectari jussit, atque od tundendam improborum licentiam magistratuum ac nobilium virorum potentiam implorare. Eorum corpora Valentiam sanctimonialis præcipua opera, quæ cælesti ipsorum viso valetudinem recuperavit, translata et in sacello Minoritarum sepulchro mandata sunt : moxque cum multis miraculis eorum gloria efflouresceret, Pontifex Valentino episcopo, ut de iis religiosum examen institueret, partes demandavit [2] : «Cum, inquit, sicut habet multorum relatio, omnipotens Dominus, qui sanctos suos mirificat meritis et eos facit coruscare miraculis, meritis eorumdem fratrum, qui fidei prosequendo negotia a viris perfidis martyrium susceperunt, evidentia miracula in Ecclesia, ad quam eorum corpora delata fuerunt, circa infirmos, qui dictorum corporum devotum poterant habere conta-

[1] Cantac. l. I. c. 1. — [2] Ibid. c. 19. — [3] Greg. l. VIII.

[1] An. 6. p. 1 Ep. cur. XLI. — [2] Ibid. Ep. cur. XLIII.

ctum, fuerit operatus et jugiter operari dicatur; ac dignum existat, ut quos signis et prodigiis Dominus sanctos venerandos ostendit, eos veneratione dignos fidelium mater Ecclesia debeat publicare; nos de præmissis miraculis volentes cum omni qua possumus cautela et diligentia veritatem plenius indagare, fraternitati tuæ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, de fratrum nostrorum consilio præsentium auctoritate committimus et mandamus, quatenus vocatis et adhibitis tecum aliquibus probis viris, tam de vita et conversatione dictorum fratrum, quam de professione fidei facta per eos, dum erant in agone recepti martyrii constituti, et de spontanea susceptione dicti martyrii; quam de dictis miraculis, ac ipsorum circumstantiis universis secundum datam tibi a Deo prudentiam diligenter inquirens, nobis quæ inveneris, studeas fideliter per tuas litteras nuntiare. Dat. Avin. II kal. Dec. an. VI ».

18. *Pestifera Bizochorum secta damnata, et perperam hoc nomine Franciscani insimulati.* — Grassabantur eodem tempore in variis Christiani orbis partibus multi hypocritæ, quorum alii ementito sanctitatis habitu pura sancti Francisci instituta, ut sonabat vocum candida simplicitas, postpositis cujusvis conquisiti sensus ambagibus, colere jactabant: atque ita spretis Pontificum circa eamdem Franciscanam disciplinam decretis, commenta sua erroresque propagabant: quamvis hæc secta, quæ Cælestini V auspiciis cœpisse ferebatur, postea a Sede Apostolica damnata esset: alii tertii Ordinis S. Francisci sacram formulam servare præ se ferebant; sed cum graves errores apud eos pullularent, nonnulli enim ex ipsis Ecclesiastica sacramenta ludibrio habebant, ac res in fidei et sacræ Minoritanæ familiæ exitium vergebat, præsulibus ac fidei censoribus provinciam dedit Pontifex, ut [1] ad dissipandam illam sectam incumberent.

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, et episc. et dilectis filiis fratribus Prædicatorum et Minorum Ordinum inquisitoribus hæreticæ pravitatis, ad quos litteræ præsentes pervenerint.

« Dudum fide digna relatio ad Apostolatus nostri pervenit auditum, quod nonnulli viri pestiferi, qui vulgariter Fraticelli, seu fratres de paupere vita, aut Bizochi, sive Bichini, vel aliis fucatis nominibus nuncupantur, in diversis Italiæ partibus ac insula Siciliæ, comitatu Provinciæ, Narbonensi et Tholosana civitatibus et diœcesibus atque provinciis, aliisque diversis cismarinis et ultramarinis partibus, contra sacros canones habitum novæ religionis assumere, congregationes et conventicula facere, et superiores sibi ipsis eligere, quos ministros, seu custodes, vel guardianos, aut aliis nominibus appellabant; plurimos ad eorum sectam recipere, loca etiam de novo construere, et ab aliis constructa recipere et communiter habitare, et publice mendicare, et alia facere, quasi eorum secta foret una de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis, temeritate damnabili præsumebant; et ut error ipsorum veritas, et impietas religio putaretur, plurimi eorum regulam Ordinis fratrum Minorum, quam S. Franciscus instituit, se profiteri et observare ad litteram confingebant, quanquam sub obedientia vicarii generalis vel provincialium ministrorum ipsius Ordinis minime morarentur; prætendentes se a sanctæ memoriæ Petro confessore, tunc Cælestino papa V prædecessore nostro hujusmodi vitæ seu status privilegium habuisse; quod tamen, si etiam ostendissent, caruisset et careret roboris firmitate, cum piæ memoriæ Bonifacius papa VIII prædecessor noster ex certis causis rationabilibus omnia privilegia ab ipso Cælestino concessa, quæ per ipsum Bonifacium non contingeret approbari, viribus penitus vacuasset, dictumque vitæ privilegium non reperiatur per eumdem Bonifacium approbatum ». Et infra: « Nonnulli etiam ex ipsis, asserentes se esse de tertio Ordine B. Francisci, *pœnitentium* nuncupato, dictum statum et ritum eorum satagebant sub velamine talis nominis palliare, cum tamen in regula dicti tertii Ordinis talis vivendi ritus nullatenus esset concessus; quodque quidam eorum, a veritate Catholicæ fidei deviantes, Ecclesiastica sacramenta spernebant, et errores alios studebant multipliciter seminare; nos attendentes, quod talium damnanda temeritas in ejusdem fidei detrimentum, fidelium scandalum, præfati Minorum et aliorum Ordinum opprobrium, et etiam suarum et aliarum animarum multarum redundabant; sectam, ritum et statum hujusmodi de fratrum nostrorum consilio auctoritate Apostolica nullius fuisse et esse decernimus firmitatis: et quatenus de facto processerant, de consilio et auctoritate præmissis revocantes omnino, perpetuæ prohibitioni subjecimus, eosque ab Ecclesia Dei penitus duximus abolendos: eisdem personis et aliis quibuscumque sub pœna excommunicationis, quam eas si secus facerent incurrere volumus ipso facto, injungentes expresse, ne statum sive sectam et ritum hujusmodi ab ipsis assumptum ulterius sectarentur, vel de novo ipsum assumere præsumerent quoquomodo, prout in Constitutione nostra super hoc edita, quæ incipit: *Sancta atque universalis Ecclesia*, plenius continetur.

« Quia igitur, sicut accepimus, in nonnullis cismarinis et ultramarinis partibus prænominati pestiferæ sectæ viri contra prædictos processus venire et facere moliuntur; nos attendentes, quod parum esset prohibuisse præmissa, nisi sit qui eadem tueatur, et puniat transgressores; discretioni vestræ in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandamus, etc. » Præcipit, ut cum a Minoritis rogati fuerint, ad Pontificiam sanctionem mandandam operi suam auctoritatem explicent, ac rebelles censuris coerceant: tum, si vi publica

[1] An. 6. Ep. com. MCLXXXIX.

pervicacia ipsorum infringenda fuerit, ea utantur. « Dat. Avin. anno VI ».

19. Irretitæ simili secta erant plures mulieres, in Belgio præsertim et Germania, quæ tractandarum cælestium rerum colore abreptæ in devia, vesana temeritate nova inducere dogmata, de divina essentia et summa Trinitate quæstiones agitare, fidem Catholicam depravare ac simplices implicare errorum laqueis non perhorruerant, eaque de causa Clementis V lege fuerant damnatæ. Cum vero nonnullæ aliæ feminæ sola nominis Begninarum notatæ infamia, sed quæ veræ pietatis studio se addixissent, atque ab aliarum abhorrerent erroribus, in invidiam abducerentur; Pontifex episcopo Atrebatensi partes dedit [1], ut si recte de fide ac pietate sentirent, ipsas ab obtrectatorum injuriis vindicaret. Captum porro hoc anno Narbonæ Beguinum ferunt [2] ejusque occasione Sathanam concitasse [3] in Minoritas summum Pontificem ad illud usque tempus Franciscanorum amantissimum. Verum de hoc Beguino, ortaque inde controversia de paupertate Christi proximo anno dicetur. Quod autem ad Pontificem spectat; luce illustrius est, ipsum non a Sathana, sed a sancto Spiritu incitatum ad fidem orthodoxam asserendam contra novatorum impietatem, ut Apostolica decreta demonstrant [4]: concitatos autem a Sathana nonnullos pseudominoritas hæreticos, qui delira figmenta circa paupertatem Christi et Apostolorum pro Evangelicis oraculis jactarunt, qui definiendis fidei controversiis se ingesserunt, suaque erronea Apostolicis decretis prætulerunt; qui maxima scandala invexere, qui antipapatum corripuere, qui persecutionem in fideles indixere: quorum tanta fuit cæcitas et insania, ut cum ipsi Ecclesiam et pios Minoritas concuterent, fingerent tamen S. Franciscum de ipsis ut ejus veris alumnis prædixisse, eosdem gravissimam persecutionem passuros: schismaticus enim pseudominorita qui plura de hac hæresi compegit, hæc habet [5]: « Incipit tribulatio et tentatio, quam prædixit beatus pater noster Franciscus in morte sua Ordini appropinquare: sed felices vocavit illos fratres, qui perseverabunt in his, quæ promiserunt Domino observare. Prædixit autem ipse beatus pater in infirmitate, de qua mortuus est, scilicet anno Domini MCCXXVI, et tribulatio et tentatio incœpit anno Domini MCCCXXI, fratre Michaele de Cæsena existente generali, anno generalatus sui VI ». Hæc ille ob superiorem proculdubio in Fraticellos sanctionem. Verum ea S. Francisci prophetia, vel intelligenda est ea commotio, quæ contigit Elia supremo Minoritarum præfecto ad Fridericum II contra Innocentium IV Pontificem deficiente; vel si ad posteriora tempora referatur, non eam interpretari debuerunt prophetiam de iis Fraterculis, qui usum rerum sine ullo jure, quod non religiosorum, sed furum et prædonum est, promisisse confinxere, seque felices putabant, si perstarent in ea amentia, et tentatorem vocabant Christi vicarium; sed de illis Minoritis, qui in Pontificis et Ecclesiæ conjunctione, quæ a S. Francisco suis alumnis unice commendata est, perstarent; quamvis eorum magister Michael Cæsenas ipsos in hæresim et schisma impellere tentaret. Cæterum Joannem licet ab impiis hypocritis Franciscani cultus larva indutis tot injuriis appetitus sit; illius tamen reliquam Minoritarum multitudinem piam et fidei zelo ardentem paterne dilexisse visuri sumus.

Ex multis exemplum insigne proponemus ut Joannes Franciscanum Ordinem tutandum adversus pseudoprophetas et hæreticos, qui ex sanctissimo Ordine instar vermiculorum ex nobilissimo humano corpore erumpentium illudque rodentium eruperunt, tutatus sit. Gravissimas hoc anno in Germania turbas miscuit adversus Minoritas Franciscus e Lutra, ejusdem Ordinis impostor insignis, qui ut sodales suos ad Fraticellorum sectam traheret, finxit se prophetam esse, sibique divinitus a Christo significatum, omnes Minoritas, qui prærogativis et decretis Apostolicis usi, paupertatis Franciscanæ acerbitatem mitigarant, lethali peccato devinctos teneri; se vero a Christo constitutum, ut Minoritarum disciplinam pristino splendori restitueret: præcipiebatque sodalibus, ut præsulum suorum jugum excuterent. Addebat vir insanus dictis suis obtemperandum a Pontifice, idque a Christo imperatum: in eamque prorupit vesaniam, ut deliria sua tanquam oracula promulgaret: qua de re publica hæc documenta ad Pontificem transmittenda edita fuerunt [1]:

« In nomine Domini. Amen. Per hoc præsens publicum Instrumentum pateat universis, quod anno a Nativitate ejusdem MCCCXXI, Indictione quarta, præsidente sanctæ Romanæ et universali Ecclesiæ domino Joanne, divina providentia summo Pontifice papa XXII, Pontificatus ejus anno V, in præsentia mei notarii publici infrascripti et testium subscriptorum, constitutus vir religiosus frater Mengotus guardianus Ordinis fratrum Minorum domus Spirensis proposuit contra fratrem Franciscum de Lutra, qui suus fuerat subditus, et se ab obedientia et potestate Ordinis subtraxerat (quem etiam reverendus in Christo pater et dominus Enicho Spirensis episcopus eum clero suo in defensionem suam receperat, ac in domo seu palatio suo tenebat et adhuc tenet, ministratis eidem expensis ac tuitione tali, sine qua Ordini suo talem jacturam facere nullatenus potuisset) quod idem Franciscus lapsus videtur in errorem sive hæresim damnatam et reprobatam per Ecclesiam in quibus-

[1] Ep. com. CCXLVI. et Ext. com. *Ratio recta* de rel. domib. — [2] Ms. Vat. sign. num. 4008 pag. 1. Wadding. in Annal. Min. hoc an. num 16. — [3] Ibid. — [4] Bullar. in Jo. XXII. Const. III. *Gloriosam Ecclesiam* et extr. *Cum inter nonnullos* et *Quia quorundam* de ver. sig. et *Quia vir reprobus*. — [5] Ms. Vat. bibl sign. num. 4010. p. 1.

[1] Ext. in rotulo pergam. sign. num. 5. ex archivo Avin. in Vatic. delato.

dam pseudofratribus qui Sarabaytæ nuncupantur, in articulis infrascriptis. Primo quia se dicit prophetam, ut patet in littera sua, quæ affixa fuit ex parte ipsius Francisci foribus Ecclesiæ majoris Spirensis, in illa parte ubi dicit : Postquam inspirationi divinæ ad plenum parui in publicatione deviorum voti fratrum, etc. gratia Dei præventus, existens in spiritu, audivi vocem divini spiraminis dicentem mihi : Sede cito, et scribe. Et ego sedi et scripsi. Et dixit mihi : Et tu, fili hominis, evangeliza, etc. Cum tamen vita ipsius adeo sancta non fuerit, ut se habere spiritum prophetiæ præsumere posset.

« Item arcana seu secreta Ecclesiæ Catholicæ, et auctoritatem summi Pontificis suspecta videtur reddere, etiam seipso sentire et hoc in illa parte litteræ supradictæ ubi dicit : Vestri prædecessores in agnitionem plenam omnium occultorum totius Ecclesiæ meæ sanctæ, et maxime plenitudinem auctoritatis summorum Pontificum rimantes, callide subintroierunt ». Et infra : « Rigoris Ecclesiastici perscrutantium, etc. Item videtur sentire in eadem littera, quod uti privilegiis a Sede Apostolica indultis sit impugnare veritatem vitæ : quod utique non caret errore. Et hoc patet in illa parte litteræ, ubi dicit : Veritatem, quam Ecclesia mea sancta docet et tenet, non solum impugnare, verum etiam conculcare satagentes, etc. Item apparet falsorum criminum impositor, imo potius calumniator sive infamator. Et hoc patet in illa parte prædictæ litteræ, ubi dicit : Veritatem etiam agnitam impugnando ». Et infra : « Veritati quasi agnitæ in hac parte cum remorsu conscientiæ resistendo, nullo prælato ordinis tam notorium errorem corrigente, etc. Item errorem sapit in illa parte litteræ, ubi dicit : Non parendo vestris pro nunc prælatis, multitudini malignantium consentientibus, etc.

« Item errorem sapit reprobatum ab Ecclesia in illa parte litteræ, ubi dicit, loquens de personis damnatis, ut prædicitur, scilicet Sarabaytis, dicit sic : Unde nec ipsum volui multitudine sapientium, ut quidam ex eodem ordine pluries attentarunt, consummare : sed per pauperculum spiritu, destitutum viribus corporalibus, etc. et loquitur de se ipso quasi sectam prædictorum damnatorum velit sequi. Et ex aliis pluribus locis prædictæ litteræ et sermonum ipsius Francisci apparet evidenter, ipsum in errorem esse lapsum, et omnes ejus fautores seu defensores reprehensibiles inveniri. Item apparet quod pertinacia sui erroris in eo perseverat, ex eo, quod in alia littera consulibus seu civibus Spirensibus ex parte ipsius præsentata, pro tali veritate, quam ipse dicit se tenere, exponit se morti pro ea defendenda : cum tamen ei constet, quod Ecclesia Romana talem sectam damnaverit et reprobaverit ; et tamen a sua pertinacia non resipiscit. Tenores vero litterarum, de quibus superius habita est mentio et inferius annotantur, ales sunt ;

« Ecce ego Franciscus frater Ordinis B. Francisci, postquam inspirationi divinæ ad plenum parui in publicatione deviorum voti fratrum, qui se dicunt Ordinis B. Francisci, gratia Dei præventus existens, in spiritu audivi vocem divini spiraminis dicentem mihi : Sede cito, et scribe. Et ego sedi, et scripsi. Et dixit mihi : Et tu, fili hominis, evangeliza quondam populo meo, nunc autem non populo (in margine descripta sunt hæc verba : Nota, quod si non est populus Dei, sed seclusus sive separatus a Deo, Ecclesia, quæ a Spiritu sancto regitur, male fecit approbando) et dices ad eos : Audite verbum Domini, fratres solo nomine non re Minores, quondam populus meus, nunc autem non populus. Hæc dicit Dominus : Retribuam vindictam servorum meorum, et propitius ero terræ populi mei, quoniam inimici seu hostes servorum meorum maxime fuerunt domestici ut patet ab initio temporis in Cain Abel justum occidente, et progressu temporis in cœtu filiorum Jacob Joseph sanctum in exilium tanquam mortuum retrudente. Ex multis quoque antiquis rerum historiis comprobatur veritatem justorum per domesticos, dum eam suscitare putantur profundius, tendentes insidias facilius, multifarie fore laceratam, et ex certa malitia impugnatam sive conculcatam ; quam veritatem vos, qui pro nunc dicimini fratres Minores, sed non estis in statu vocationis vestræ, deseritis : in quo, ut liquet ex verbo B. Francisci, vocati estis Minores ideo, ut non per Ecclesiasticas præeminentias pontificales seu quasvis alias hujus sæculi dignitates præsumeretis fieri majores sive altiores, paternæ eruditionis immemores tanquam filii degeneres. Jamdudum multi ex vobis per subornationes indefessas ambitione notorie plenas Ecclesiasticis dignitatibus se ingesserunt, et ad easdem sic assumpti vestri prædecessores in agnitionem plenam omnium occultorum totius Ecclesiæ meæ sanctæ, et maxime plenitudinem auctoritatis summorum Pontificum rimantes, callide subintroierunt, sumentes ex hoc diffugii voti vestri fundamentalem occasionem per inexemplatam præsumptionem (in margine jacent hæ voces : Nota, quod dicit, fratres voti sui inobservantiam assumunt ab Ecclesia ; et hoc idem dicunt Sarabaitæ) quæ instigatione importuna fratrum ad prælaturas sic assumptorum, rigoris Ecclesiastici arcana perscrutantiam, privilegiis infinitis vallati statuta sanctorum Patrum omnibus Christi fidelibus et maxime Ecclesiasticis personis indistincte injuncta sub specie simulatæ sanctitatis talia impetrantes, jam ab eorum innumerabilium observantia vos eximi procurastis temeritate inexemplata ab ullis personis Ecclesiasticis tam secularibus quam religiosis ; veritatem, quam Ecclesia mea sancta docet et tenet, non solum impugnare, verum etiam conculcare satagentes productione privilegiorum statuto Concilii Viennensis cassatorum tunicam Christi mei inconsutilem, scilicet unitatem spiritus Christifide-

lium, quæ subsistit in vinculo pacis, tota die litigiosis processibus nitimini lacerare, veritatem etiam agnitam impugnando : propter quod jam Christifideles in effrænem contemptum statutorum Ecclesiæ, et maxime in Alemannia, induxistis fastu vestræ vesanæ pertinaciæ, an per statuta Concilii Viennensis privilegium Bonifacii VIII de communione corporis Christi sororibus et fratribus tertii ordinis concessum, esset annullatum ab eo, cujus solius interest et intererat interpretari et definire, summi Pontificis nunc Christi mei vicarii Joannis XXII (definitionem) requirere ac interpellare, antequam eo uteremini, infrunito animo contempsistis, in tam notoria contradictione omnium sapientium totius Alemanniæ, ex certa malitia adhuc in eodem persistendo veritati quasi agnitæ in hac parte cum remorsu conscientiæ resistendo, nullo prælato Ordinis tam notorium errorem corrigente; providentia mea infallibili hoc permittente, ut in tam notoria culpa voti vestri devia jamdudum occultata panderentur, ut coercitione condigna corrigantur. Et ideo in hostes servorum meorum B. Francisci, S. Antonii, S. Ludovici vindictam retribuam, eo quod hi servi mei fastum terrenæ præeminentiæ abnegantes, doctrina et exemplo in ædificationem totius Ecclesiæ indefesse refulserunt, quorum vestigia imitari in his, sine quibus non est salus, vos scandalose recusastis, notorie et publice comprobastis, quod hostes servorum meorum censemini : quia si in tam notoriis degenerastis Sedis Apostolicæ præceptis non obtemperando, convincimini quod veritatem vestræ professionis multo minus hactenus formidastis enervare peccato obstinationis fræna laxantes, observantiam voti vestri, a servis meis exemplatam, ausu temerario exterminando profanastis. Ego igitur patiens redditor Deus peccata dissimulans hominum, volens (in marginali ora hoc apponitur : Nota quod duo anni sunt elapsi, quod iste spiritus nihil facere potuit de eo, quod efficaciter promisit se facturum) prædestinatos inter vos ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ efficaciter revocare a tantæ temeritatis ignavia, quæ voti vestri deviis ex certa scientia occultatis, speciem fictæ sanctitatis prætendentes, statum vestræ professionis omnimode dignoscimini abdicasse.

« Volens igitur esse propitius terræ populi mei, qui propter impugnationem veritatis et destructionem observantiæ regularis ex certa malitia jamdudum per vos hostes servorum meorum instauratam non populus meus, nunc autem populus meus paternæ condescensionis clementiæ, meæ inspirationis efficacia per servum meum fratrem Franciscum de Lutra non meritorum ipsius ulla exigentia, sed meræ meæ exuberantis gratia redundantia, qua et Paulum Ecclesiæ persecutorem in actu persecutionis in vas electionis mihi adoptavi, volui manifestari voti vestri devia, ut professores Ordinis S. Francisci non quotidianis culpis seu etiam earumdem recidivis obstinati ab Ecclesia, sicut de novo Templariis accidit, exterminentur; sed magis meritis servi mei B. Francisci apud me impetrare dum viveret promeruit, usque in finem hujus sæculi saltem in paucis fratribus votum suum, sine quo non est salus, observantibus, Ordo B. Francisci conservetur; et ab Ecclesia toleretur : quia sicut ex paucis non multorum annorum curriculis numerum fratrum dilatavi, tunc fratribus de virtute in virtutem proficientibus, sic ex nunc volens dare virtutem populo meo in paucis ex eodem Ordine adoptato, ut ego Deus deorum in Sion, id est, in cordibus fratrum pacis visione tranquillatis doctrina et exemplo videar ad instar perfectionis, qua a servo meo S. Francisco Ordo vester fuit institutus, ut in hoc per dictam sapientiam versutæ calliditatis fratrum, nunc ut filii hujus sæculi sapientium, restaurem deperdita collegio pauperum paucorum in spiritu humilitatis committentium se ex toto, ut a principio institutionis Ordinis providentiæ meæ liberalitati, quærendo primum regnum Dei, non innitentes humanæ provisionis ut filii degeneres refugio, quia dabo virtutem non solum spiritualem, sed etiam corporalem populo meo, eum in pace benedicendo, cujus benedictionis si vultis fieri participes, devia voti vestri absque ulla mora quilibet vestrum abdicet, non parendo vestris pro nunc prælatis (in margine habetur : Nota, novum modum abdicandi devia voti dicit esse, ut non pareatur prælatis Ordinis) multitudini malignantium consentientibus, et subditos in malitia ex certa scientia (quantum in eis est) obstinantibus. Alioquin evaginabo gladium meum, videlicet justæ ultionis, et interficiet vos manus mea subtractione gratiæ justificantis, subsequente sententia infallibili damnationis in morte æterna vos perpetuantis : quia non est prudentia, non est sapientia, non est consilium contra me, qui sum et non est alius, volens ut Christi mei vicarius in terris reformationi Ordinis B. Francisci secundum seriem inspirationis præsentis absque mora invigilet (in margine adjecta hæc observatio : Nota quod Spiritus mandat papæ, quod ipse secundum seriem præsentis inspirationis procedat absque mora) sagaciter animadvertendo, quod ad hoc infirma mundi elegerim, ut fortia quæque confundam, volens opus reformationis jam dictæ nulli adscribi creaturæ, sed meæ tantum potentiæ et providentiæ : unde nec ipsum volui multitudine sapientium, ut quidam ex eodem Ordine pluries attentarunt, consummare; sed per pauperculum spiritu, destitutum viribus corporalibus, nulli industriæ ac providentiæ creatæ in hoc facto annitentem, sed omni irrequisito refugio auxilii creati, antequam paretur in executione operis præsentis se totaliter in omnibus meæ submisit providentiæ, spem non habens in alio : cujus inspirationis efficacia fructum volui elicere subscriptum, ut potentia mei Dei, scilicet Patris, secun-

dum formam et modum, quem per bajulum hujus lucis, videlicet fratrem Franciscum per me ad hoc electum ex utero matris, Christi mei vicario reserabo, fratres, qui se dicunt pro nunc Minores, a deviis voti sui revocentur, et a latebris conculcationis veritatis, quibus tunica Christi mei inconsutilis notorie est lacerata, ad gremium Ecclesiæ meæ sanctæ in obedientia ex regula sibi præscripta refugere absque mora compellantur : et ut sapientia mei scilicet filii Dei, pharisæi in tota Ecclesia in eisdem latebris impugnationis veritatis se jam occultantes, hac luce veritatis inspiratæ pœnitentiæ fructu facto condigno ab errore tam pestifero, videlicet hypocrisis, resilire alliciantur, et ut bonitate mei Dei Spiritus sancti Christifideles a fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis, sagacius attendant se præservare, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, pacis inquam custodientis corda et intelligentias Christifidelium in Christo meo Jesu, id est, in veritate, quam Ecclesia mea sancta in certis articulis Christianæ veritatis firmiter credit et simpliciter profitetur : qua veritate, quia nuda sunt omnia oculis meæ divinæ majestatis, per eam nihil relinquitur occultum fermento falsitatis corruptum, ut in inspirato præscripto, quod non reveletur; nec opertum, quod non sciatur. Item alia littera sic incipit :

« Reverendi domini civitatum, qui estis hic congregati una cum dominis civibus Spirensis civitatis, ne vobis ac vestris concivibus videatur factum meum ex phantasia propria attentatum » ; Et infra : « Sponte me offero ad omnem pœnam, quæ secundum tenorem regulæ et statutorum Ordinis regulæ, ut instituta fuit, consonorum potest et debet infligi : et quod magis, si tamen auderem contra regulam, obligarem me ad subeundam mortem, quam ipsi fratres possent excogitare turpiorem. In quo advertatis, quod nulli innitor nisi veritati, quam docet et tenet sancta Ecclesia, et veritati status instituti a B. Francisco, etc. » Subdunt publica documenta, priores litteras foribus principis Ecclesiæ Spirensis affixas; posteriores vero in publicis cœtibus oratorum, qui ex variis urbibus Spiræ convenerant, perlectas fuisse. Pseudominoritæ hujus audacia adeo projecta fuit ut postea e sacro suggestu declamaret, omnes qui Minoritis eleemosynam erogarent, lethali noxa se obstringere. Quem furentem Joannes papa ad tuendum Franciscanum Ordinem compressit, ut inferius visuri sumus : adeoque Minoritas Apostolico studio est prosecutus, ut vere dixerit adversus susurrones [1] : « Ex quo cœpit ipsorum Ordo, nullus efficacius quam nos pro statu eorum laboravit ». Atque ex his refelluntur facile recentiorum aliquorum mendacia, qui Joannem quasi de Minoritis male meritum ob succisos enascentes hypocritarum errores in invidiam vocaverunt : neque animadverterunt quam turpe sit Christi vicario calumnias impingere ad ineptas apologias in hæreticorum et apostatarum gratiam conscribendas.

20. *Joannis e Poliaco error damnatus super exhomologesi apud religiosos sacerdotes facta, pluribus allatis ad rem documentis.* — Repressus a Romana Ecclesia eodem tempore novus error, quem Joannes e Polliaco (1) Parisiensis doctor Ecclesiasticæ disciplinæ sanciendæ specie, re autem vera religiosorum Ordinum ac pietatis odio ventilabat : docebat enim [2] in scholis, spargebatque in populum exhomologeses apud religiosos sacerdotes factas non rite expiare conscientias, nisi eadem crimina a fidelibus suis parochis iterum aperirentur; atque ad confirmandam sententiam in pravum sensum statutum Lateranensis Concilii, *Omnis utriusque sexus*, detorquebat. Adducta est ea controversia ad Sedis Apostolicæ tribunal, judiciaria dirimenda sententia ; atque diutius a theologis, collatis hinc inde argumentis contrariis, agitata : de qua insignem tum editum commentarium [3] e Vaticanis monumentis in lucem producimus.

« Utrum confessi legitime privilegiatis teneantur eadem peccata proprio curato confiteri. Et fuit quidam magister, qui determinavit, quod in casibus, in quibus parochianus de jure communi est exemptus a parochiali curato, non debet eadem peccata confiteri, scilicet si habeat inimici-

[1] Tom. VI. Ep. secr. p. 3. pag. 201. — [2] Henr. Bictuel. Ms. Vat. sign. num. 4019. pag. 261. — [3] Ms. Vat. bibl. sign. num. 4019. pag. 265.

(1) Joannis e Poliaco dogma ad confessiones laicorum apud Regulares viros quod attinet *novum errorem* male appellat annalista, cum ante annos circiter septuaginta Guillelmus de S. Amore idem docuerit in tractatu de periculis novissimorum temporum; et quanquam validos adversarios vir ille nactus fuit, quin et Romani Pontificis Alexandri IV censura librum ejus et dogmata omnia confixerit, inter quæ non infimum locum tenebant errores de Confessionibus laicorum apud regulares sacerdotes; adhuc tamen opinio illa benignos nacta fuit patronos. Cum enim totus liber Guillelmi damnatus fuerit, singula in eo asserta dogmata peculiarem censuram nondum obtinuerant. Hinc plures e Gallia præsules adhuc exigendum a fidelibus duxerunt, ut semel saltem singulis annis laici delicta sua pro confessionibus parochis exponerent. Id enim sanxit Concilium Coloniense anni MCCLXXX, cap. 7, Rothomagense anni MCCLXXXIX, cap. 7, Constantiense anni MCCC, cap. 33. Quin et Martinus IV litteris ad supremos præsules Ordinis Prædicatorum datis apud « Urbem Veterem IV idus Januarii Pontificatus sui anno I », id est, anno MCCLXXXII, recitatisque apud Martenium Anecdot. tom. I col. 1172, facultatem illis concessit ut idoneis fratribus munus audiendi fidelium confessiones demandarent; ita tamen ut qui se apud fratres illos expiassent, tenerentur « adhuc semel in anno, prout generale Concilium statuit, parochialibus presbyteris confiteri ». Idem etiam statuisse Bonifacium VIII anno MCCCIV in Nota ad eumdem annum num. 21, contra annalistam ex Nangio demonstravi. Verum Benedictus XI an. MCCCIV nova Constitutione contrarium statuit, ab hoc imposito onere pœnitentes fideles relevans, qua de re lege Annales ad an. MCCCIV, num. 21. Post hanc Benedicti Constitutionem vix invenies Concilium aliquod in quo præceptum de confessione annua proprio sacerdoti præstanda ita inculcetur, ut irritæ definiantur confessiones apud religiosos viros præstitæ. Merito igitur Joannes de Poliaco, qui id affirmare ausus fuit post Benedictum, erroris et falsi dogmatis arguitur.

MANSI.

tias capitales, vel si timet revelationem confessionis, vel si sacerdos parochialis sit ignarus : in his casibus potest dominus papa concedere auctoritatem religiosis audiendi confessiones et absolvendi, nec tunc absolutus tenetur eadem peccata confiteri proprio curato, licet debuerit ab eo petere licentiam, qua petita, sive obtenta fuerit sive non, potest confiteri superiori vel privilegiato et non alii sacerdoti : et in incerto potest esse expediens privilegiare, si aliquis haberet devotionem pluries confitendi alicui privilegiato eadem peccata, petita tamen licentia a curato. Extra vero illos casus non potest papa privilegiare quemquam, nec privilegiavit, nec privilegiare expedit.

21. « Et quod non possit, arguit sic : quia parochialis non commisit jus suum privilegiato, nec papa privilegiat nisi salvo jure alieno, sicut principis privilegium intelligi debet. Ergo confessus privilegiato tenetur et suo parochiali confiteri. Antecedens declaratur in civilibus, nam si princeps dat alicui privilegium ædificandi in aliquo loco publico, intelligitur salvo jure alieno ff. *Ne quis ædificet in loco publico* l. prima *Si qua cum principe;* similiter in electis Ecclesiasticis XXV q. III. Dicit Gregorius si defenderis : In singulis Ecclesiis sua jura servamus.

« Secundo arguitur sic : Quod est de jure divino, a nullo papa, vel ab alio immutari potest. Sed subjectio populi ad sacerdotem parochialem est hujusmodi, quia a Christo instituta. Ergo papa hanc immutare non potest, quod fieret, si posset sic privilegiare, quod confessi privilegiatis non tenerentur iterum eadem, etc. nam per tale privilegium subtraheretur subjectio ad curatum. Minor patet, quia sicut Christus misit XII Apostolos, ita misit LXXII discipulos immediate, ut dicitur Luc. X, ubi dicit glossa, quod sicut in duodecim Apostolis est forma episcoporum, ita in septuaginta duobus discipulis est forma presbyterorum : et ita Christus immediate constituit in eis superioritatem ad populum, quare et sic constituit immediate subjectionem populi ad ipsos. Et hoc confirmatur per Bernardum II lib. ad Eugenium papam : Erras, inquit, si ut summam ita et solam a Domino institutam tuam existimas potestatem. Si hoc sentis, dissentis ab eo, qui dicit : Omnis potestas a Deo est. Et infra : Omnis anima potestatibus sublimioribus subjecta est; non dicit potestati quasi in uno, sed potestatibus quasi in pluribus. Non tua ergo sola potestas a Deo est, sed et mediocres et inferiores; et quomodo quos Deus conjunxit non sunt separandi; sic quos Deus subjecit, non sunt privilegiandi.

« Tertio arguitur sic : Qui de jure divino nullam habet ampliorem potestatem, quam cæteri episcopi, non potest subtrahere jurisdictionem episcoporum de jure divino : sed solum de jure positivo, vel de consuetudine introducta, cui potest derogari per positivum statutum, vel desuetudinem contrariam. Sed dominus papa non habet de jure divino a Christo potestatem ampliorem quam cæteri episcopi. Ergo non potest subtrahere a jure ipsorum, vel ab eis alios eximere nisi de consuetudine, vel de positivo jure, cui potest et expedit derogare per consuetudinem contrariam vel statutum, ut sic Ecclesiæ redeant ad suam pristinam libertatem. Major probatur XXI di. c. In novo, ubi dicitur, quod omnes Apostoli potestatem et honorem pari consortio acceperunt, ipsumque beatum Petrum principem suum esse voluerunt : ex quo sequitur papatum et principatum Petri, et per consequens Romani Pontificis, non esse a Christo, sed ex humano statuto.

« Quarto arguitur sic : Papa non potest subvertere totum ordinem Ecclesiasticum, quia ad Corinth. IX dicitur : Non est data potestas ad destructionem et subversionem, sed ad ædificationem. Sed quamvis aliquo modo, non tamen totaliter per abbatem privilegiatum tollitur ordo Ecclesiasticus, quia adhuc multi remanent episcopis subjecti, in quibus ordo Ecclesiasticus servatur; tamen per privilegium prædictum de confessionibus totus ordo Ecclesiasticus et status subtrahitur, quia nullus tenetur confiteri episcopo vel curato, et quia quilibet potest confiteri privilegiato, et tunc non tenebitur confiteri episcopo. Ergo papa hoc facere non potest, sicut non potest facere, quod in Ecclesia non sint episcopi; unde Bernardus ad Eugenium : Non te tollat memoria (loquor) omnium Ecclesiarum, quæ versari se clamant et demembrari. Subtrahuntur enim abbates episcopis, episcopi archiepiscopis, archiepiscopi patriarchis : sic faciendo probatis vos habere plenitudinem potestatis, sed justitiæ non. Ex quo arguitur, quod papa, si hoc faciat, hoc facit de facto, de jure tamen non potest.

« Quinto dicunt hoc asserentes, quod dominus Benedictus papa, concedens hoc privilegium, attendens quod de jure divino tenentur parochiani suis confiteri parochialibus sacerdotibus, aliter non concessit dictum privilegium, nisi ut confessi privilegiatis teneantur eadem peccata confiteri propriis sacerdotibus : nam ipse dicit in Constitutione prima, quod vult, quod legitime confessi dictis privilegiatis teneantur eadem peccata confiteri suis parochialibus sacerdotibus. Constat autem quod non confitetur legitime qui non intendit debita sua solvere illis, quibus debet. Cum ergo quilibet teneatur de jure divino suo parochiali confiteri omnia peccata sua, nisi hoc cum confitetur privilegiatis, non est hujusmodi confessus, etc. ut prius, scilicet quod non obstante dicta Constitutione talis teneatur eadem peccata confiteri, etc.

« Sexto in eadem Constitutione præcepit dominus papa Benedictus fratribus, ut moneant sibi confitentes, quod eadem confiteantur suis parochialibus : constat autem quod non præcepisset, nisi quia de jure naturali et divino tenentur parochialibus confiteri; aliter enim dixisset, quod

vel primario vel vicario episcopi. Ergo, etc.

« Dicunt ulterius, quod talis Constitutio non est utilis nec expediens. Primo quia confundit totum ordinem Ecclesiasticum XI. q. *Pervenit* : Si sua unicuique jurisdictio episcopo non servatur, quid aliud agitur, nisi ut per eos per quos Ecclesiasticus ordo illæsus custodiri debuit, confundatur ? Et Ostien. Extra. de pœn. et re. *Omnis utriusque*, dicit quod licentiati nulli alii quam sacerdoti parochiali debent petere licentiam et obtinere, aliter esset confundere Ecclesiasticum ordinem et Ecclesiasticam disciplinam. Secundo non est utilis talis Constitutio, quia per hanc subtrahitur debita reverentia a prælatis, quæ debetur a subditis, et quæ maxime servatur in confessione ; quam etiam reverentiam Dominus voluit exhiberi, cum dicit : Ite, ostendite vos sacerdotibus ; super quo verbo dicit glo. quod Dominus noster Jesus Christus servavit semper honorem sacerdotibus. Tertio non est utilis nec expediens, quia per hoc datur populo occasio evagandi et libere peccandi, quod reprobat Bernardus, III lib. ad Eugenium. Quarto quod sit in præjudicium sacerdotum, fieri non debet XXXV. q. 2. Absit hoc a me, ut statuta fratrum meorum dissolvam, etc.

« Dicunt etiam isti, quod si est aliquid boni vel aliqua utilitas inde proveniens, quod potest etiam sine tali privilegio et exemptione provenire, quia ubi curatus esset ignarus, sicut in pluribus contingit, vel ubi aliquid esset expediens, quod alteri confiteretur ; tamen debet subditus petere licentiam a curato suo, qui eo tempore concederet, et sic servaretur debita reverentia ad curatum : et si forte curatus nollet dare, deberet subditus frangere cor suum, et confiteri curato, et esset sibi ad meritum, quia aliter non esset vere contritus, ut docet dominus Bonaventura in quarto sententiarum.

22. « Ad intentum propositæ quæstionis et eorum quæ dicta sunt, septem sunt facienda. Primo videndum est, si dominus papa habet superioritatem respectu episcoporum et aliorum prælatorum. Secundo qualem potestatem habeat, utrum scilicet mediatam vel immediatam. Tertio qualem potestatem habent episcopi respectu inferiorum rectorum. Quarto quantam potestatem habeant curati parochiales respectu privilegiatorum per primam Decretalem, *Omnis*. Quinto quod papa potest talem Constitutionem facere, quod *confessi fratribus*, etc. Sexto ostendetur quod hoc expediens fuerit et necessarium. Septimo respondebitur ad oppositas rationes.

« Circa primum ; sciendum est, quod potestas sacerdotis sive Ecclesiastica est spiritualis potestas collata ministris ad ministrandum sacramenta, per quæ homo provehitur in vitam æternam. Hæc autem potestas in duobus consistit, scilicet in sanctificatione materiæ, et vocatur potestas ordinis in comparatione ad corpus Christi verum ; et in præparatione populi ad debitam susceptionem dicti sacramenti, præcipue per sacramentum Pœnitentiæ, et vocatur potestas clavium ; quæ potestas ligandi atque solvendi in foro conscientiæ est, et est eadem potestas cum prima secundum essentiam, differens secundum diversos actus : nam sicut unica virtute agentis perfecti inducitur forma et fit præparatio materiæ ad susceptionem formæ, sic eadem potestas datur ministris Ecclesiæ ad corpus Christi consecrandum et conficiendum, et ad præparandum populum ad ejus debitam susceptionem. Hæc autem potestas clavium prædicta licet in radice sit eadem cum potestate ordinis, et confertur una cum alia in susceptione ordinis seu sacerdotii ; tamen non transit cum effectu nisi in debitam materiam, quæ est peccator subditus, sicut nec potestas ordinis transit cum effectu, nisi adsit panis triticeus ; prædicta autem subjectio datur per jurisdictionem, cum alicui datur jurisdictio et præsidentia super aliquos. Et ideo inter ministros Ecclesiæ duplex invenitur ordo potestatis, unus est secundum potestatem ordinis in habitudine ad corpus Christi verum, et secundum hoc super episcopalem potestatem non est aliquis gradus altior in Ecclesia : nam sacerdos simplex, quamvis attingat ad conficiendum et consecrandum corpus Christi, est tamen quasi puer respectu episcopi, quia non potest facere alium sacerdotem, qui hoc idem facere possit ; et ideo similis est puero, qui non potest generare. Sed episcopus non solum attingit ad corpus Christi verum, sed etiam facit alium sacerdotem, qui respectu corporis Christi habet similem potestatem : et ideo dicitur sacerdos magnus, quia habet potestatem ordinis perfectam et completam, super quam nullus est gradus altior in Ecclesia in habitudine ad corpus Christi.

« Alius autem est ordo jurisdictionis acceptæ in habitudine ad corpus Christi mysticum, secundum quam papa habet super episcopum gradum dignitatis altiorem : nam cum sit multiplex communitas hominum, scilicet vici, in quo communicant quasi homines unius ministerii vel officii, et communitas civitatis, in qua communicant homines diversarum linguarum sub uno politico principatu, et communitas mundi, in qua tota gens continetur, parochialis sacerdos habet jurisdictionem in vico, episcopus in civitate et attinentiis, archiepiscopus in provincia, et patriarcha in regno, et papa habet universalem in toto mundo.

23. « Circa secundum ; sciendum, quod quidam dicunt, quod Petrus vel Pontifex jure papatus non habet immediatam jurisdictionem ubique, quia non habet extra suam diœcesim nisi sicut archiepiscopus supra suos suffraganeos episcopos ; nam ipse quidem magnus patriarcha seu archiepiscopus habens solum potestatem ubique in casu appellationis ad ipsum, et hoc propter negligentiam vel defectum inferiorum prælatorum : nam si immediatam et ordinariam haberet ubique, es-

sent plures sponsi ejusdem Ecclesiæ, scilicet papa et episcopus, contra illud quod habetur VII. q. I. *Scilicet alterius uxor.* Sed hoc est falsum, nam archiepiscopus non est de jure divino, sed positivo introductus; et ideo archiepiscopus super episcopos non habet superioritatem nisi in iis, in quibus jus positivum eos sibi subjecit. Sed principatus Petri est de jure divino a Christo, scilicet qui totam Ecclesiam suam, nihil retinendo, commisit Petro per illud Joannis ultimo : *Pasce oves meas*, ut infra magis patebit auctoritatibus sanctorum multorum. Ipse ergo ubique potest, nec jurisdictionem habet ab aliis, sed omnes ab ipso, qui aliorum quemlibet in partem sollicitudinis vocat : nec si ordinarius est, erunt plures sponsi unius Ecclesiæ; est enim unicus sponsus, scilicet Christus, de quo Joannis III : *Qui habet sponsam, sponsus est;* cæteri vero non sunt sponsi nisi ministerialiter, generando filios Ecclesiæ non sibi, sed Christo, qui verus est sponsus : et ideo Christus, papa, episcopus et curatus non sunt quatuor sponsi, sed unicus qui tres alii unico ministrant, cum Ecclesiæ filios generat, licet unus mediante alio. Sequeretur autem inconveniens, si duo præficerentur ex æquo uni Ecclesiæ, quod canones prohibent.

24. « Circa tertium ; sciendum, quod non sic se habet curatus parochialis ad episcopum in potentia, sicut se habet episcopus ad papam, quia majus jus habet episcopus in sua diœcesi sub papa, quam habeat curatus sub episcopo in sua cura : nam ipse parochialis sacerdos non est ordinarius in sua parochia sicut episcopus, cum non fiat per electionem sicut episcopus, sed per provisionem episcopi; sicut dicitur de archidiaconis, quod non sunt ordinarii nisi ubi de consuetudine sunt per electionem, propter quod etiam adjutores sunt episcopi, et non prælati; unde in eorum ordinatione dicunt episcopi : Quanto fragiliores sumus, tanto magis hujus adjutorio indigemus; unde et Apostolus ad Cor. XII dicit : Alii sunt gubernantes, alii opitulantes. Per opitulantes secundum glossam intelligit eos qui majoribus opem ferunt, cujusmodi sunt archidiaconi et curati : propter quod etiam quidam doctores scribunt, eos se habere ad episcopos in parochia sicut se habent ballivi ad dominos castri vel villæ : sicut ballivi nihil possunt nisi quantum eis a dominis committitur, sic nec curati in parochiis nisi quantum eis ab episcopis committitur : propter quod XIII. q. I. dicitur cunctis fidelibus : Omnibus presbyteris, diaconibus et reliquis clericis attendendum, ut nihil absque episcopi sui licentia agant, non utique missas absque ejus jussu quisquam presbyterorum in sua parochia agat, non baptizet, etc. Ex quibus patet, quod majorem potestatem habet episcopus et papa similiter in ipso, quam ipsemet sacerdos parochialis, quia episcopus committendo ei curam non se exonerat, sed adhuc habet de parochia curam principalem et potestatem in eadem sicut ante; sicut ignis, dans ligno potestatem calefaciendi, faciendo lignum calidum, adhuc retinet potestatem alia ligna calefaciendi. Ex his etiam patet, quod eadem subjectione, qua subjicitur populus parochiali sacerdoti, quod eadem subjicitur et episcopis : et ubi papa vel episcopus absolvit, deobligatur parochianus a parochiali sacerdote, quantum ad tenentiam confessionis faciendæ vel absolutionis petendæ.

25. « Circa quartum, scilicet quod debetur sacerdotibus parochialibus virtute illius Constitutionis, *Omnis utriusque sexus*; sciendum, quod intentio illius Decretalis est in duobus, unum est declarare jus quoddam : nam olim pullulavit error circa potestatem clavium, credentibus quibusdam, quod quilibet peccator a quolibet sacerdote absolvi posset absque determinatione jurisdictionis alterius; nam potestatem ligandi atque solvendi cum effectu dicebant recipi in ordinis susceptione : quem errorem excludit dicta Decretalis, decernens quod quilibet Christianus tenetur confiteri peccata sua omnia sacerdoti; non cuilibet, sed proprio, id est, jurisdictionem et potestatem habenti, et non alieno, si jurisdictionem non habeat. Aliud est autem, quod dicta Decretalis intendit determinare, scilicet tempus confessionis faciendæ, quia semel in anno. Quid ergo juris datur sacerdotibus parochialibus per primam Decretalem respectu privilegiatorum, vel episcoporum? Certe videtur quod nihil; nam non dicit Decretalis, quod semel in anno quilibet confiteatur suo parochiali sacerdoti, sed dicit proprio sacerdoti; proprius enim sacerdos non sumitur hic prout proprium distinguitur contra commune, quia sic solus parochialis sacerdos est proprius, et non episcopus vel papa, et per consequens confessus papæ vel episcopo non esset deobligatus a tenentia confessionis faciendæ proprio sacerdoti : sed proprium ibi accipitur prout distinguitur contra alienum, ut dicatur sacerdos alienus, qui nullam habet jurisdictionem super istam gentem, ut curatus unius parochiæ est alienus respectu parochianorum alterius parochiæ; et dicitur proprius sacerdos quicumque habet potestatem absolvendi ordinariam seu delegatam, ut papa vel episcopus, curatus et quilibet privilegiatus, vel ab ordinario substitutus : et quod sic accipiatur in Decretali proprius sacerdos contra alienum, patet ad evidentiam, quia subjungitur in eadem : Quod si alieno privetur Ecclesiastica sepultura. Cum sit ergo æque proprius sacerdos privilegiatus sicut parochialis, nihil per Decretalem primam datur parochiali respectu privilegiati plusquam æquo; sed confessus et absolutus a privilegiatio, vel Christo, vel papæ est deobligatus a tenentia supradicta. Etsi Decretalis de solo parochiali sacerdote intelligeretur (quod non est dicendum) posset dici, quod confessus privilegiato teneretur confiteri parochiali suo non eadem peccata sed alia si qua habet; vel si nulla habet, debet se ostendere

parochiali, et dicere se nihil habere confitendum, quia alias est confessus.

26. « Circa quintum, scilicet si papa talem Constitutionem facere potuerit, quod populus confiteretur sic, scilicet privilegiatis, nec teneretur eadem peccata confiteri suo parochiali sacerdoti vel etiam episcopo ; sciendum, quod indubitanter potuit, quia ea quæ sunt jurisdictionis et non ordinis, possunt committi saltem habentibus ordinem, et modo quo aliquis habet hoc potest committere : dictum est autem supra quod episcopus et papa habent jurisdictionem ordinariam in diœcesi et in parochia, etiam magis principalem quam parochialis sacerdos, et potestate ordinaria possunt in parochia absolvere, nec confessi eis tenentur parochiali eadem confiteri. Ergo hæc iidem possunt quibuslibet ordinem habentibus committere. Et hoc etiam apparet exemplo Apostolorum in primitiva Ecclesia ; nam Apostoli presbyteros ordinabant in villis, qui cum plebibus morabantur, et nihilominus aliquos mittebant, qui populum catechizarent. Sic non obstante, quod Apollo esset presbyter Corinthiorum, tamen Paulus ad eos misit Timotheum I Corinth. IV. Consuetudo etiam Romanæ Ecclesiæ habet, quod potest quilibet impetrare litteras a pœnitentiario papæ ad quoslibet sacerdotes, qui eos absolvant ; et stultum esset dicere, quod confessi et absoluti a talibus tenerentur suo parochiali eadem peccata confiteri, vel quod confessus Timotheo teneretur eadem confiteri Apollo et etiam apud prædicatores Bulla domini Alexandri papæ jure declarabat, quod papa potest committere auctoritatem audiendi confessiones et absolvendi fratribus etiam superioribus sacerdotibus, imo prælatis quibuscumque, non solum non requisitis, sed etiam invitis. Et quod sic privilegiati possint absolvere, patet quia additur, quod non solum contrarium dicere, imo dubitare hæreticum judicamus. Non est autem dubium, quod si papa eo quod potest absolvere in parochia, potestate ordinaria, quod hoc idem potest committere : quod si potestate ordinaria potest in parochia absolvere, ita quod absolutus ab eo non teneatur eadem peccata confiteri suo parochiali vel cuiquam alteri, poterit similiter hoc idem committere fratribus, ita quod absoluti ab eis non tenebuntur eadem peccata alteri confiteri.

27. « Circa sextum, scilicet utrum expediat Constitutionem facere, vel tale privilegium dare ; sciendum, quod in indifferentibus, quæ etiam sua natura non sunt de se mala, sed possunt bene fieri, si fiant a principe, non licet judicare in deteriorem partem, scilicet quod male sint facta : nam secundum jura sacrilegium est de judicio vel de facto principis disputare, nisi ad majorem evidentiam, vel nisi sit manifeste contra Deum. Et ideo ex quo dominus Benedictus talem Constitutionem edidit, quæ non est in evidentia contra Deum, cum habet rationes plurimas etiam ad utramque partem, sacrilegium videtur dicere, quod non sit expediens vel utilis Ecclesiæ Dei ; sed quod alia sit utilis huic contraria. Sed respondeo et dico, quod credendum est utramque fuisse utilem et esse pro tempore, licet utilitate nobis occulta : forsan enim expediebat tempore Bonifacii, ut per subtractionem Constitutionum a fratribus populus sentiret et cognosceret quid utilitatis ex primis alias habuisset ; et forsan nisi Bonifacius hanc fecisset, Benedictus istam Constitutionem non dedisset, propter quod utraque utilis esse potest : sed utrum ex natura rei Constitutio prædicta Benedicti sit utilis, scilicet quod fratres possent, etc. et respondeo et dico, quod sic : et si non esset factum, consulendum esset quod fieret propter multorum sacerdotum ignorantiam, quæ causa ruinæ multorum, quia dicit Augustinus lib. de Pœnitentia : Qui vult confiteri peccata sua, ut inveniat gratiam, quærat sacerdotem, qui sciat ligare et solvere, ne cum negligens extiterit, negligatur ab eo qui eum miserit, et ambo in foveam cadant, quam stultus vitare noluit. Secundo propter plebis multitudinem, quæ interdum uni sacerdoti gubernanda committitur, qui si toto tempore vitæ suæ aliquid non faceret, vere omnium confessiones audire non posset ; propter quod Matth. IX. dicitur *Messis quidem multa*, etc. glos. turba multa, *operarii vero pauci*, scilicet sacerdotes, confessionibus intendere sufficientes : et ideo rogandus est dominus messis, scilicet dominus papa, ut mittat operarios. Propter hoc laudatur David, quod cultum Dei ampliavit, sacerdotes constituendo, ut magis posset expediri. Et super Ezechielem dicit Gregorius : Ilis qui animarum custodes sunt, et pascendi gregis onera perceperunt, mutare loca minime permittantur ». Et infra : « Tertio propter confitendi difficultatem, nam quidam, ut experimento compertum est, omnino a confessione desisterent, si non possent aliis quam parochialibus sacerdotibus confiteri : patet hoc de concubinis eorum, etc. verecundantur enim confiteri ei, cum quo conversantur. Quandoque etiam quia eos eorum inimicos suspicantur ; et si non sint, tamen suspicantur. Timent etiam quandoque de revelatione confessionis : et propter multa alia, quæ scripto non sunt commendanda. Et ideo pie eorum infirmitati papa volens condescendere, ne in desperationem aut perditionem laberentur, de aliis voluit providere confessoribus. Quarto etiam propter alicujus vel aliquorum ad aliquem vel ad aliquos specialem devotionem, cui non est obsistendum, sicut Extra. *de sepulturis* cap. *Firmitatem* habetur.

28. « Nunc autem ad argumenta superius facta respondendum est. Ad primum, cum dicitur, quod papa non potest, qua est contra jus parochiani et privilegium principis, etc. respondeo quod argumentum tripliciter deficit, quia primo tenentur, et absolute non tenentur parochiani suo parochiali confiteri, sed sub distinctione vel condi-

tione: nam solum tenentur confiteri proprio sacerdoti prout distinguitur contra alienum, ut dictum est; et ille proprius sacerdos indifferenter est omnis sacerdos habens potestatem ordinariam vel delegatam: propter quod tenentur parochiali suo de jure confiteri, sive fuerint alteri confessi potestatem habenti, et e contra. Secundo deficit, quia non potest in præjudicium illius sibi subtrahi quod in ejus favorem non est ei concessum; subjectio vero populi curato sacerdoti vel episcopo non introducitur in favorem præsidentis, sed populi: secundo populo non datur ut præsit, sed ut prosit; unde Ezech. xxx: *Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: nonne greges pascuntur a pastoribus?* Ideo non præjudicant sacerdotibus dummodo utilitas populi consequatur. Tertio deficit, quia non solum eis non præjudicatur, sed et adjutorium præstatur: quod libenter acceptare debent sacerdotes, qui non quærunt quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi. Unde Gregorius super illud Numer. xi. ibi, *Æmularis pro me*, dicit: Pia mens pastoris, quia non gloriam quærit, sed Dei auctoris quærit, ab omnibus vult juvari.

29. « Ad secundum, cum dicitur, quod subjectio populi ad curatum parochialem est de jure divino, cum sacerdotes sint immediate missi a Christo sicut Apostoli; respondendum est, quod deficit multipliciter. Primo quidem, quia non idem ordo rerum in institutione et in progressione: nam in institutione ordo est, quo una res est sub alia ut sibi digniori; non tamen ab illa, sed ambæ ab uno principio, sicut patet in primis individuis rerum superiorum et inferiorum, quæ ab uno processerunt; sed in progressione est ordo, quod inferior res est ab alia, scilicet superiore quasi ab eo acta et mota: et ideo quamvis in Ecclesiastica Constitutione sacerdotum alias discipuli non sint missi ab Apostolis, qui sunt forma episcoporum, sed ambo a Christo immediate; tamen in progressione Ecclesiæ voluit, quod ab episcopis ponerentur, et nihil haberent jurisdictionis nisi eis ab episcopis committeretur tanquam eorum adjutoribus, quia ubique esse et vacare non possunt; etsi non habent præsidentiam de jure divino, ut dicebatur. Secundo deficit argumentum quia dato, quod sic essent instituti a Christo, non sequitur, quod essent ordinarii sicut episcopi; nam missi et positi a Christo possunt aliquos mittere et potestatem committere delegatam, etc. possunt ponere vicarios, scilicet papa, episcopus et curatus; nec tamen essent ibi duo ordines a Christo missorum et institutorum: quia cum instituti ab aliis non absolvunt auctoritate sua, sed mittentis, non faciunt tertium ordinem absolventium, nec etiam præsidentium. Tertio deficit argumentum, quia sicut revera corporis Christi veri non fuerunt a principio nisi duo ordines sacerdotum; tamen revera corporis Christi mystici Ecclesia posset facere tertium ordinem, qui etiam potestate ordinaria absolveret: nec tamen homo eximit quos Deus conjunxit, tum quia similiter remanet subjectus quomodo antea, tum etiam quia confessus privilegiato tenetur se ei ostendere, tum etiam quia exemptio non intellegitur fieri ab homine, sed a Deo, cujus instinctu Ecclesia regi præsumitur.

30. « Ad tertium de papa qui, ut dicunt, non habet a Christo sive de jure divino ultra alios episcopos, sed solum ex humano statuto, respondeo dicendo quod falsum est. Principatus et papatus Petri et Romani Pontificis in Petro est a Christo; unde Cyrillus Alexandrinus episcopus in tertio libro Thesaurorum: Ut membra uniamur in capite nostro Apostolico throno Romanorum Pontificum, a quo nostrum est quærere quid credere, quid tenere debeamus, ipsum venerantes præ omnibus, quoniam ipsius est solum reprehendere, corrigere, statuere, disponere, solvere et ligare loco illius, qui ipsum ædificavit, et nulli alii quam Petro quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit: cui omnes jure divino corpus inclinant, et potestates mundi tanquam Domino Jesu Christo obediunt. Chrysostomus etiam super illud Joannis ultimo: *Pasce oves meas*; Loco mei præpositus esto, et caput fratrum tuorum. Et Cæsariensis super eodem loco: Commissio Petro fit, et nulli aliquomodo commendat; et simile dicunt Gregorius et Gelasius papæ, et dist. xii. in multis canonibus ibi, et Bernardus ad Eugenium lib. ii: Singuli singulos, tibi universos credidit, uni unus, scilicet Christus. Ex quibus patet, quod de jure divino Romanus Pontifex habet superioritatem super omnes: imo communem jurisdictionem habet a Christo, et omnis jurisdictio a Petro ad cæteros est derivata, qui quidem sunt vocati in partem sollicitudinis, licet differant; nam jurisdictionem impertitur quibusdam per simplicem et absolutam commissionem, et isti sunt commissarii vel delegati; quibusdam vero ad electionem populi, committens seu concedens illi, quem populus elegerit, quod in populi favorem est introductum, et isti sunt ordinarii: omnes tamen qualitercumque habuerint sive habeant, a Petro accipiunt et ipse a Christo. Quod autem arguant quod de jure divino non habeat per illud cap. *In novo*; dico quod secundum glossam omnes a Christo honorem et potestatem accipiunt pari consortio, id est, communi: et loquitur de potestate ordinis et apostolatus, et non jurisdictionis vel administrationis, in qua quidem fuit Petrus major et si quidem dicit ibi, quod alii eum comprincipem voluerunt; dico quod verum est, non instituendo, sed institutum approbando, etc. Exponit Anacletus papa, xxi dist., c. *Sacrosancta*, ubi dicit: Licet omnes essent Apostoli, Petro tantum a Domino concessum est, ut reliquis omnibus præesset Apostolis, et Cephas, id est, caput et principium teneret Apostolatus.

31. « Ad quartum de subversione totius ordinis Ecclesiastici, respondetur quod per illud idem argumentum posset concludi, quod totus status

Ecclesiasticus subverteretur, quod confessi presbytero ad quod liceret impetrare a pœnitentiariis papæ teneantur confiteri propriis sacerdotibus sive parochialibus. Quomodo ergo dicunt, quod iterum tenentur, nisi in casibus, in quibus sunt de jure communi exempti a sacerdotibus, vel quantum ad volentes his confiteri. Dicendum quod per hoc non subvertitur ordo et status Ecclesiasticus, quia adhuc manent subjecti curatis quantum ad aliquos actus : tenentur etiam eis confiteri non eadem peccata, sed alia, si habent ; et si non habent, debent se eis ostendere et dicere se esse absolutos ab eo, qui potuit, etc.

« Ad quintum, cum dicitur, quod dominus Benedictus ita non fecit, quia posuit in Constitutione, etc., respondeo quod legitime confitetur privilegiato, qui non intendit eadem iterum confiteri parochiali, quia ei non tenetur ad hoc, ut dictum est ; sed solum tenetur confiteri auctoritatem habenti, a qua tenentia absolvit se confitendo privilegiato.

« Ad sextum, quod dicitur, quod nec expedit, nec est utile, etc., respondeo quod licet tollatur ordo secundum partem in ordinatis, qui quodammodo ad aliquid subtrahuntur a curato ; tamen manet salvatus ordo quantum ad intentionem ordinantis, quæ est utilitas populi, propter quam dictus ordo est institutus.

« Ad septimum quod dicitur XI, q. I, *Pervenit si cuiquam*, respondeo loquitur ibi quæstio ubi sine utilitate quidam trahebant clericos ad publica judicia in seculari foro, contemptis propriis episcopis ; quod erat præjudiciale et inutile.

32. « Ad hoc quod dicunt, quod subtrahitur debita reverentia ad prælatos ; respondeo et dico, quod hoc est privatum ; sed utilitas populi, quæ sequitur est publica, in cujus favorem subjectio introducta est : et ideo ipsi prælati vel curati debent postponere id, quod de sua reverentia subtrahitur, propriæ utilitati populi, ut supradictum est. Et quod dicitur, quod Dominus servare voluit honorem sacerdotibus, dicendo : Ite, etc., dico quod honor est eis exhibendus, et ad hoc est populus a privilegiatis inducendus, et nihilominus absoluti debent se ostendere sacerdotibus, ut dictum est.

« Ad illud de ostendendo, respondeo quod loquitur, ut ipsemet exprimit, ubi in concessione non exprimitur licentia non petita, et ubi non confitetur aliqua semel in anno, nec de se ostendit alii esse confessum.

« Ad illud de vagatione et libertate peccandi, respondeo si hoc est malum ; tamen revera plurimum tollitur majus malum, scilicet difficultas confitendi, occasio desperandi, et sequitur facilior expeditio populi ; et hoc debet librare papa committens, quia spiritualis homo omnia judicat, dicit Apostolus ; nec est simile in casu exemptionis abbatum ab episcopis.

« Ad illud quod ulterius dicitur, quod est præjudicium curatorum, respondeo et dico, quod non est verum, quia eis non debetur absolute, nec de jure divino, nec de jure positivo, nec est in parochialium favorem introductum, sed populi. Ad id quod melius fieri posset sine exemptione, scilicet petendo licentiam a prælatis et curatis, respondeo et dico, quod non fieret ita bene propter causas multas, una est ex parte curatorum, qui libenter eos non vocarent, nec hujusmodi licentiam faciliter concederent, ut temporibus his sæpe probatum et compertum est ; unde sic posset verificari illud Exod. II : *Puellæ voluerunt aquare gregem, sed supervenerunt pastores, qui ejecerunt eas*, etc. Alia causa est ex parte summi Pontificis, qui efficacius per gratias et alia potest inducere religiosos et privilegiatos ad utiliter exequendum. Alia causa est ex parte religiosorum, qui sub incerto, quod non essent vocandi a curatis, non ita essent solliciti de studio, sicut sunt, certificati per privilegium, quod audire possunt confessiones quando volunt, et ubi sciunt expedire. Alia causa ex parte populi, cujus devotioni non ita satisfieret, et quia cum dicitur, quod debent frangere cor suum, et cederet sibi ad meritum, nam alias confiteretur fictus ; respondeo si confiteretur fictus, id est, non contritus, non ideo non reportaret effectum absolutionis, quia confessioni non præexigitur contritio, sed sufficit attritio, quæ virtute clavium contritio : nec ideo est fictus, id est, non contritus, si non elegit confiteri curato parochiali, cum non teneatur confiteri nisi proprio sacerdoti, id est, potestatem habenti. Et sit finis quæstionis ».

33. Ex his colligitur non levem hunc Joannis Poliaci errorem fuisse, sed gravissimum ; atque ideo fortiter oppugnatum a doctoribus theologicæ scientiæ laude florentissimis. Scripsitque inter alios de jurisdictione Ecclesiastica elegantem Commentarium [1] Herveus supremus Ordinis Prædicatorum magister, egitque non tam religiosorum, quam Ecclesiæ universalis causam adversus temerarium novatorem et ejus sequaces, quos hisce verbis perstringit : « His diebus quidam ignorantes potestatem Sedis Apostolicæ, vel contemnentes eamdem, et quærentes suam potestatem statuere et indebite ampliare, nolunt recognoscere suam potestatem esse a Sede Apostolica, nec eam volunt super prædictam potestatem Sedis Apostolicæ recognoscere stabilitam, dicentes potestatem curatorum immediate esse a Deo sicut potestatem Sedis Apostolicæ ; et potestatem curatorum non esse a papa, sed immediate a Christo ».

Præter Herveum vero insignem edidit Commentarium [2] Petrus Paludanus postea patriarcha Jerosolymitanus, de potestate Ecclesiastica, cumque Joannes e Poliaco hierarchiæ Ecclesiasticæ fundamenta concuteret, dum omnium Ecclesiarum pastores æque immediate a Christo potestatem in commissas oves accepisse contendebat, demonstravit Petrum a Christo jurisdictionem

[1] [illegible] — [illegible] Ms., p. 216.

accepisse in alios Apostolos, nec ipsum Paulum, cum Christi ovis esset, Petri imperio liberum fuisse : quæ a nobis delibanda visa sunt, cum Gallus auctor recentior contrarium de Paulo errorem instaurare sit nisus, quem sanctissimus Pater Innocentius X, discussa prius mature controversia, in cardinalium doctissimorumque virorum cœtibus, quibus ipse intimus ab eodem Pontifice pariter jussus interfui, juste damnavit : cujus sententia decretoria a Gallis ipsis summa veneratione excepta est : hæc vero Petr. Paludanus subjectis verbis docebat :

34. « Prima conclusio est, quod Petrus habuit a Christo potestatem super omnes Apostolos tanquam princeps et prælatus eorum : quod patet sic, quia sicut paterfamilias aliis filiis aliquem unum quasi primogenitum præponit, quem facit hæredem universalem, alios vero hæredes particulares sub primo, sicut Genes. XII Jacob, cui dedit primogenita, dicit Isaac : *Esto dominus fratrum tuorum ;* sic Christus, quando dicit Apostolis : *Omnes vos fratres estis*, (Matth. XXIII) unum de Apostolis, scilicet Petrum, quasi primogenitum aliis præponere voluit; unde dicit Cyrillus super illud Lucæ XXII : *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua ;* omissis cæteris, venit ad Petrum cæteris prælatum. Item Augustinus de verbis Domini, tractans illud Matth. IX, quia *Petrus ambulabat super aquas ;* Primo Apostolo, id est Petro, in ordine Apostolorum firmo et præcipuo, in quo figurabatur Ecclesia. Item Cyrillus super illud : *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos :* Quasi dicat : postquam me negato ploraveris, et sic pœnitueris, corrobora cæteros fratres tuos, cum te principem Apostolorum deputaverim, hoc enim decet, qui mecum robur es et petra Ecclesiæ ; ubi sequitur : Hoc autem intelligendum est non solum de Apostolis, qui tunc erant ut roborarentur a Petro, sed de omnibus, qui usque ad finem mundi futuri sunt fidelibus. Item super illud Jo. XXI : *Pasce agnos meos*, etc., dicit Chrysostomus : Eximius enim Apostolorum erat Petrus, et os discipulorum et vertex collegii, unde et negatione deleta committit ei prælationem fratrum, et negationem quidem ei non exprobrat, sed dicit : Si diligis me præside fratribus. Item Petrus præ cæteris accepit claves ; unde super illud Matth. XVI: *Tibi dabo claves regni cœlorum*, dicit Rabanus : Quia enim (per) Regem cœlorum major præ cæteris collatis clavibus regni cœlestis dotatus est.

« Contra conclusionem primo quod omnes fuerunt pares, unde XXI di. in novo dicitur : Cæteri Apostoli cum eodem, scilicet Petro, pari consortio honorem et potestatem acceperunt. Solutio hujus est de potestate Ordinis sacerdotalis primo, et episcopalis tandem, quæ non recipit magis nec minus : sed non est verum de potestate jurisdictionis.

« Secundo quod saltem Petrus et Paulus fuerunt æquales, Ambrosius enim quæst. alleg. B. Petrus et Paulus eminent inter Apostolos universos, et peculiari quadam prærogativa præcellunt : verum inter eos quis cui præponatur incertum est, puto enim illos æquales meritis esse, qui æquales sunt et passione, etc. Sed de hoc respondetur per hoc, quod dicit meritis quidem, sed prælatione impares : sed sicut etiam dicit Gregorius in fine primi dialogi, meritis specialiter martyrii pares. Unde X quæst. Paulus dicit. Hieronymus : Paulus Petrum reprehendit, quod non auderet nisi se non imparem sciret; ubi subjungit Gratianus : Hoc non de officio Ecclesiasticæ dignitatis, sed de puritate vitæ et sanctitate conversationis intelligitur : solus enim Petrus inter Apostolos primatum gerebat; unde Aug. eadem quæst. Puto quod sine ulla sua contumelia Cyprianus episcopus Petro Apostolo comparatur, quidni ? obtinent martyrii coronam : cæterum magis vereri debeo, ne in Petrum contumeliosus existam ; quis enim nesciat rationem, Apostolatus principatum cuilibet episcopatui præferendum? Sed et si distat cathedrarum gratia, una tamen est martyrii gloria.

« Sed contra hoc est stylus curiæ Romanæ in indulgentiis, in quibus ostenditur illorum paritas per hæc et similia verba : De beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi centum dies de pœnitentiis relaxamus. Sed dicendum, quod solus Petrus fuit superior, et omnes alii sibi subditi, etiam Paulus ; sed ideo in gestis specialibus Paulus Petro conjungitur, quia Urbem suo martyrio consecraverunt, et in passione socii fuerunt (XXII di. *Sacrosancta*).

« Tertio videtur de Jacobo quod fuerit major Petro, quia ille qui judicat inter omnes videtur major et prælatus. Sed Jacobus tulit sententiam in quæstione legalium, (Actor. III.) Petro et Paulo allegantibus, dicens : Ego judico non inquietari eos, qui ex gentibus convertuntur. Solutio. Jacobus judicavit non tanquam judex omnium, sed tanquam judex ejus loci specialis : non quia Petrus non potuisset judicare si voluisset, sed quia voluit illi deferre in loco suo ; sicut papa, quando est in civitate alia, non aufert propter hoc officialem nec curiam episcopo illius civitatis, sed de his, quæ ibi emergunt, ei judicium dimittit.

35. « Secunda conclusio principalis est quod Petrus a Christo habuit prælationem super totam Ecclesiam universalem, quia in uno corpore non debent esse plura capita, sed unum tantum, alias esset monstrum, et illis dissidentibus, membra non possent bene regi ; unde uni corpori suo mystico Christus Petrum sicut caput unum præfecit. Propter quod super illud : Tibi dabo claves regni cœlorum, dicit glossa : Specialiter eam Petro concessit, ut ad unitatem nos invitaret : ideo enim eum principem Apostolorum constituit, ut Ecclesia unum principalem Christi haberet vicarium, ad quem diversa membra Ecclesiæ recurrerent, si forte inter se dissentirent ; quod si diversa capita essent in Ecclesia, unitatis vincula rumperentur.

Item super illud Lucæ : *Ait Petrus ad Jesum*, etc. *Faciamus hic tria tabernacula ;* Damascenus : Non te Dominus tabernaculorum, sed universalis Ecclesiæ constructorem constituit. Hæc verba tua, tui discipuli, oves tuæ mandaverunt effectui, Christo tabernaculum constituentes, necnon et servis ejus. Item Leo papa XXIV q. 1. Cum beatissimus Apostolus a Domino accepit principatum. Item Chrysostomus super Actus Apostolorum : Petrus a Filio super omnem, qui filii est, potestatem accepit : non ut Moyses in gente una, sed in universo orbe. Item Cyrillus Alexandrinus in libro Thesaurorum dicit sic : Cui, scilicet Petro, omnes jure divino caput inclinant, et primates mundi tanquam Jesu Domino obediunt. Item super illud Lucæ XXII : *Tu autem conversus confirma fratres tuos*, dicit Theophil. Petrus obtinuit, ut esset antistes mundi ». Ex his refelluntur temporis hujus sectarii, qui tanquam impostorum more fingentes se missos a Christo, summos gregum, quos in errorum devia præcipites agunt, pastores mentiuntur et hierarchiam Ecclesiæ evertere moliuntur. Sed his dimissis ad Paludanum revertamur, qui omnem in Ecclesia auctoritatem a summo hierarcha manare ita argumentatur.

36. « Tertia conclusio principalis, quod omnis potestas jurisdictionis Ecclesiasticæ et prælatio in Ecclesia procedit et derivatur et originatur a papa vel a sede papali, id est, ab Ecclesia Rom. probatur tripliciter.

« Primo ex præcedentibus cum auctoritatibus sic : Sicut se habuit Petrus, postquam fuit papa, ad Apostolos et ad discipulos et primitivam Ecclesiam, sic se habet papa ad omnes prælatos Ecclesiæ et ad omnes alias Ecclesias. Sed Petrus sic se habuit ad illos, quod a Petro habuerunt omnem potestatem jurisdictionis, non a Christo immediate. Ergo papa sic se habet ad istos, quod ab ipso habent omnem potestatem jurisdictionis. Major patet quia papa Romanus in omni præeminentia, plenitudine et dignitate jurisdictionis succedit plene et perfecte Petro, ut probatum est in probatione majoris præcedentis rationis : et iterum probatur tripliciter auctoritatibus Græcorum : primæ Synodi Nicænæ, quæ magnæ auctoritatis semper fuit apud eos et totam Ecclesiam Dei, in qua inter cætera legitur sic : Ecclesia Romana semper primatum habuit semperque habere debet. Quod autem semper habuit, intelligendum est ex quo Ecclesia fuit, et ex quo primus in ea Petrus sedit et in ipsa finaliter resedit. Secundo patet istud per auctoritatem alterius Concilii apud eos, ubi dicitur sic : Revereamur secundum Scripturas et canonum sanctificationem, sanctissimum antiquæ Romæ episcopum primum esse et maximum omnium episcoporum. Dicit autem antiquæ Romæ ad differentiam Constantinopolis, quam Constantinus illuc sedem suam transferens et privilegiis Urbis Romæ extollens, novam Romam voluit appellari. Tertio patet istud auctoritate Concilii Chalcedonensis, ubi inter cætera habetur, quod tota Synodus acclamavit Leoni papæ : Leo sanctissimus, Apostolicus et œcumenicus, id est, universalis, patriarcha per multos annos vivat. Quod autem episcopi successerint loco Apostolorum, et curati, et omnes inferiores prælati loco discipulorum probatur di. XXI. *In novo* LXVIII. Quorum.

« Secundo probatur sic : Omnis jurisdictio et prælatio sive potestas cujuslibet personæ Ecclesiasticæ procedit et derivatur originaliter et principaliter ab institutore et fundatore Ecclesiæ, cui præsidet : insuper principium et origo totius dignitatis seu potestatis vel etiam prælationis, qua fungitur et in qua residet. Sed omnes aliæ Ecclesiæ et dignitates earum sunt institutæ ab Eccl. Romana, ipsa vero a solo Christo. Ergo potestas et dignitas Eccl. Rom. est solo Christo, omnis vero alia potestas jurisdictionis et prælationis in omnibus aliis rectoribus prælatis procedit ab Ecclesia Romana vel papa, quod idem est, quia non intelligitur papa ratione personæ, sed ratione status et dignitatis in qua est ». Nonnullisque in hanc sententiam interjectis subdit auctor : « Probatur id per alias duas auctoritates. Primo auctoritate Gregorii II q. VI. *Decreto*, ubi dicitur sic : Sancta Romana Ecclesia ita vices suas impertivit Ecclesiis, ut in partem vocatæ sint sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Secunda auctoritas est Julii papæ in causa sequenti, dicentis sic : Ipsa namque Ecclesia, quæ prima est, ita vices suas reliquis Ecclesiis credidit largiendas, ut in partem, etc. Ista enim impertitio sive largitio vicium suarum non potest intelligi de particulari, speciali, accidentali commissione, quam papa fecit quibusdam Ecclesiis primo ad primatum et dignitatem legationis, nec de quotidianis commissionibus, quas fecit Ecclesiasticis personis, tamen quia istud non convenit nisi certis et paucis ac determinatis Ecclesiis et personis, auctoritates autem loquuntur de omnibus aliis Ecclesiis in communi; tum quia ista commissio est accidentalis, illa autem quæ sunt per accidens non cadunt sub arte et necessitate : unde antecedentes sunt intelligendæ de potestate, quam habent Ecclesiæ communiter, et non accidentaliter, quod scilicet talis procedat ab Ecclesia Romana.

« Inter has autem auctoritates licet videantur prima facie credibiliores illæ Græcorum testimonium et confessio contra seipsos, quam auctoritates Romanorum Pontificum, qui sunt quasi testimonium in causa propria, ut dicatur cuilibet eorum : Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum ; verum secundum veritatem auctoritates Romanorum Pontificum sunt efficaciores in hoc et in sequentibus, si attendamus illud verbum Christi ad Petrum pro se et pro Sede sua Luc. XXII : *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua.* Ex quo habetur, quod in Romana Ecclesia in fide errari non potest, nec de ejus fide dubitare licet ; sed in omnibus

est sequenda. Unde ipse S. Ambrosius : In omnibus sequi magistram sanctam Romanam Ecclesiam profitemur. xxii di. *Omnes*, in fine. Unde cum per prædictas auctoritates constet, Romanam Ecclesiam et Christi vicarios tanto tempore tenuisse, docuisse, et per sacram Scripturam confirmasse ipsam Romanam Ecclesiam a Christo factam fundamentum aliarum, et alias instituisse, et in partem sollicitudinis vocasse, et alias ejus vices gerere ; temerarium est tantorum patrum determinationi præponere sensum suum ».

37. His et aliis convulsa sunt fundamenta erroris Joannis e Poliaco ; discussaque diligentissime hac controversia a doctoribus, ut dictum est, tum a præsulibus, necnon a cardinalibus, et a Pontifice, demum lata est judiciaria sententia [1], damnatique ii errores : « Dudum », inquit Joannes, « cum dilectum filium magistrum Joannem de Poliaco sacræ theologiæ doctorem certis ex causis de fratrum nostrorum consilio ad nostram præsentiam vocavissemus, fide digna relatio ad nostrum perduxit auditum, quod ipse in quibusdam articulis tangentibus pœnitentiæ sacramentum non sobrie, sed perperam sapiebat, infrascriptos articulos, periculosos continentes errores, docens publice in suis prædicationibus et in scholis. Primo siquidem adstruens, quod confessi fratribus, habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, tenentur eadem peccata, quæ confessi fuerant, iterum confiteri proprio sacerdoti. Secundo quod stante *Omnes utriusque sexus* edicto in Concilio generali, Romanus Pontifex non potest facere quod parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti confiteri, quem dicit esse parochialem curatum ; imo nec Deus posset hoc facere, quia, ut dicebat, implicat contradictionem. Tertio quod papa non potest dare potestatem generalem audiendi confessionem ; imo nec Deus, quin confessus habenti licentiam teneatur eadem confiteri proprio sacerdoti, quem dicit esse, ut præmittitur, proprium curatum, etc. » Interjectis nonnullis, ut indicta fuerit causa Joanni e Poliaco, isque a doctoribus convictus argumentorum vi in cardinalium sacro senatu opinionem malesanam revocarit ; sanxit hæc Joannes :

« Omnes articulos, et quemlibet eorum tanquam falsos et erroneos, et a doctrina sacra devios auctoritate Apostolica condemnamus et reprobamus de fratrum nostrorum consilio ; prædictorum doctrinam contrariam veram et contrarium esse catholicum asserentes, scilicet quod illi, qui prædictis fratribus confitentur, non magis teneantur eadem peccata confiteri iterum, quam si ea alias confessi fuissent eorum proprio sacerdoti juxta Concilium generale, etc. » Edixit deinde, Alexandri IV et Clementis IV secutus vestigia, ne quis eos errores amplius disseminare ac tueri auderet, Joannemque e Poliaco publice in scholis et concionibus sacris priores errores abjurare ac refellere jussit. « Datum Avin. VIII kal. Augusti, anno v ». Repetit eamdem Constitutionem Joannes Baconus [1] Anglus Carmelita, ac plura in hoc argumentum scripsit.

Obsecutus Pontifici Joannes e Poliaco, tum in scholis, tum in sacris concionibus publice errorem ejuravit [2]. Non defuere tamen qui postea aliis nixi argumentis contenderint, semel vertente anno sacram exhomologesim apud parochum repetendam, neque apud religiosos peractam sufficere : quorum princeps fuit Armacanus [3] dictus Richardus primas Hiberniæ, qui religiosis apud Innocentium VI de abrogandis eorum privilegiis ob varios abusus litem intendit. Præcipuum ejus argumentum id fuit [4], contemni ea ratione clerum, nec labe peccati lethalis eum contemptum immunem : et quia unum peccatum sine alio non dimittitur, ideo exhomologesim apud parochum repetendam, quantavis religiosi criminum nexus solvendi potestate a Pontifice accepta valerent. Sed negatum est contemni propterea pastores, vel peccatum ex eo suscipi ; ac refelluntur pluribus ab Henrico Bictwelt argumenta Armacani, qui cum non tam zelo tuendæ disciplinæ Ecclesiasticæ duci, quam suffusus livore in religiosos ob prona in eos populorum studia videretur, votis excidit, non quod Pontificia curia auro corrupta a religiosis fuerit, ut deblaterat Walsingamus [5], sed quia falsa erat Armacani doctrina et ejus causa æquitate fulta non erat, ut suo loco ostendetur.

38. *Nova superstitio furens in Italia.* — Hoc tempore in Italia fœdissimæ errorum tenebræ se offuderant, ac non cogendus doctorum cœtus, sed validus exercitus adversus novum superstitionis et idololatriæ genus, quod Ecclesiæ hostes invexerant, congregandus fuit. Erant ii Recinetenses aliqui præterita perduellione in Pontificem ac cædibus, latrociniis, stupris, adulteriis, incendiis omnique impietate insignes, quorum nomina Joannes hac notat infamia [6] : « Postmodum autem Jacob, Berardus, Ajoletus, Cerolus, Leo, Canolus, Bulgariscus, Percivallinus et Albritutius antedicti, documentis veritatis abjectis, et ad obscœnas operationes et sordidas inquinati, non advertentes quod illa virtus, illaque sapientia et illa est vera colenda majestas, quæ universitatem mundi creavit ex nihilo, et in quas formas voluit et mensuras terrenam cœlestemque substantiam omnipotenti ratione produxit, idololatriæ nefandissimo cultui per profanas superstitiones et horrendas se stulta et cæca dementia ingesserunt, labe respersi pestifera hæreticæ pravitatis. Ecce quidem hostes profani Catholicæ matris adversus Christum sponsum ejus

[1] Extr. *Vas electionis* de hæret.

[1] Jo. Bacon. Carm. q. II. dist. XV. — [2] Holcot. sup. IV. sent. q. v. Henr. Bictwelt. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4109, pag. 262. — [3] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765 in Innoc. VI. — [4] Henr. Bictwelt. ubi sup. — [5] Walsing. in Eduard. III ad an. 1358. — [6] Jo. an. 7, p. 1. Ep. cur. XXVIII.

insurgunt blasphemiis, fidei Catholicæ murum detractionis ictibus impetunt, ejusque diruere nituntur matris orthodoxæ structuram, et illam suarum invasione virium aggredi non formidant, etc. »

Subdit, ut sacræ fidei censor, tantorum criminum fama permotus ipsos sacro tribunali se sistere jusserit : qui cum contumaciter accedere respuissent, ille, quæsita exploratаque diligentissime veritate, sententiam tulerit, ipsos hæreseos et idololatriæ crimine devinctos, atque ideo ob anathematis notam ab omnibus ipsorum consortium fugiendum : tum sæculari foro permiserit, ut supplicio merito ipsos afficeret, bona fisco Pontificio addixerit, posteros ab honoribus removendos promulgarit, denique domum, in qua obscœnum idolum colebatur, funditus exscindendam, atque in perpetuæ infamiæ monumentum nunquam instaurandam pronuntiarit : et quamvis idololatris ipsis ex Apostolica clementia diem dixisset, ut benignitate potius ad Christum revocaret, quam justa severitate perderet, Pontificia eos monita ludibrio habuisse; atque etiam a Recinetensibus, Auximanis, Spoletanis, comitibus Montisferetri aliisque fœderatis receptos defensosque fuisse.

Ad exscindendum ergo ingravescens malum Pontificio zelo permotus Joannes sacram in eos expeditionem ornandam edixit, ac patriarchæ Aquileiensi et suffraganeis populos ad crucem induendam, propositis indulgentiarum præmiis, incendere jussit : et quem ex tanto animarum exitio dolorem hauriret, hisce verbis aperuit : « Dolet mater Ecclesia, quod sacro regenerati fonte Baptismatis, et naturæ divinæ consortes effecti, conversatione degeneri in vilitatem veterem per mortis illecebras, et præruptam erroris execrabilis semitam, relicta gloria Catholicæ fidei, relabuntur; nosque non immerito tristamur ab intimis, quod perditionis filii decorem Catholicæ matris, quam nostra interest uni viro virginem castam exhibere Christo, hæreticæ pravitatis conantur obscœnitatibus maculare. Non enim expedit, ut tam horrendorum scelerum in succedentia temporum sæcula sine recordatione vindictæ memoria differatur, ne illorum infamis impunitas in generationes futuras similium proroget audaciam præsumptorum : sed potius eo fortius est ipsorum resistentiæ obice intentio elidenda, eoque potentius repugnantiæ obstaculo sui prosecutio reprimenda propositi, eorumque pravis affectibus contrariis effectibus obviandum, quo magis infideles Christianæ salutis æmuli in fidelium intendunt pectoribus cultum Catholicæ fidei, sine qua nemo unquam Deum videre poterit, depravare. Datum Avinione II id. Octobris, anno sexto ». Promulgandæ ejusdem criminum condonationis arma in novam illam hæreticorum colluviem correpturis multis præsulibus in Italia, utraque Sicilia et Gradensi patriarchatu provinciam imposuit.

Præterea Germaniam ad pestem eamdem in ipsis Ecclesiæ visceribus hærentem evellendam commovit, ac Bremensem, Moguntinum, Trevirensem, Coloniensem, Salzburgensem archiepiscopos, aliosque ipsis obnoxios præsules populos ad arma in tam justa causa capessenda concitare jussit [1]. Repetitæ etiam eodem fere exemplo ad eosdem præsules litteræ, ut sacra illa indulgentiarum præmia adversus Lipparium [2] et Andream Auximanos equites, necnon adversus Fridericum, Guidonem et Sperantiam Montisferetri comites, qui se eorum idololatrarum partibus inquinarant, præluserantque tanto sceleri non levibus aliis, antea enim Urbini dominium invaserant, initaque cum aliis perduellibus conjuratione, gravissimis cladibus provincias Pontificias attriverant. Ex iis vero Fredericus longe fratres improbitate vincebat [3], ut qui fœdissima illa idololatria se infecisset atque a sacræ fidei censore, comperta gravissimis argumentis veritate, meritis pœnis addictus devotusque fuisset. Præteritis vero novum scelus adjecerat, ac Spoletanorum, quos in suas partes traxerat, imperium corripuerat. Conatus etiam fuerat Pontifex, gravissimarum pœnarum objecto terrore, Assisinates ad officium traducere; sed cum illi promulgatam in eos Pontificiam sententiam respuissent, intentatas pœnas contraxere, ut queritur Pontifex, qui ad alia asperiora remedia, ne sceleri adblandiri videretur, confugere coactus est [4]. Conjunxere se etiam aliis hostibus Ecclesiæ Fanenses, in quos Pontifex eorumque studiosos censuras tulit [5].

39. *Collabescit ditionis Ecclesiasticæ status.* — Fœdabat alia ditionem Ecclesiasticam labes : creverat adeo ex Pontificum absentia nobilium virorum et populorum audacia, ut principum instar, qui ab armis justitiam petunt, mutuo se bello lacesserent. Quos ut in ordinem redigeret Joannes, Ecclesiæque principatum nutantem confirmaret, tum audaciam improborum frænaret, objectis gravioribus pœnis, temperare armis, atque judicum tribunalibus controversias committere jussit [6]. Cumque in patrimonio [7] B. Petri in Tuscia, atque in Sabinia, Arnulphorum terra, ac reliqua ditione Ecclesiastica jura Pontificia plures viri nobiles, ac populi nonnulli etiam præfecti plura invasissent, alienassentque Pontifex ad ea recuperanda, temere gesta rescidit [8], et Pontificio rescripto ad Sedem Apostolicam revocavit. Ad tuendam vero internuntiorum et administrorum Pontificiorum dignitatem edixit, ne censores fidei aut judices ordinarii iis judicium intenderent. Nec tumultibus et periculis carebat Roma, dum Joannes in Avinionensi secessu agebat, qui ne Urbis curam penitus abjecisse videretur, hisce litteris senatum populumque Romanum in officio continere, et conjurationes adversus Ecclesiam a Cæsareæ factionis studiosis initas sopire studuit [9] :

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Ep. cur. XXX et XXXI. — [3] Ep. cur. XXIX. — [4] Ep. cur. XLIX. — [5] Ep. cur. XLIX, LXIII et LXXVIII. — [6] Ep. cur. XLVII. — [7] An. 5. p. 1. Ep. cur. CLII. — [8] Ead. p. 1. Ep. cur. CL. — [9] Tom. III. Ep. secr. pag. 99.

« Joannes, etc. senatoribus et populo Romano.

« Dudum plena querelis mater Ecclesia nobis insinuans lamenta suæ turbationis exposuit, quod nonnulli mendacem filiorum titulum præferentes, et contra eam instinctu quasi relegato naturæ innectentes, colligationes iniquas ad Romanam Urbem inclytam, Apostolicæ Sedis prædilectam filiam invadendam, et ipsius statum pacificum subvertendum scandalis et scissuris, sibique vindicandum dominium, in eadem conglutinare machinamenta clandestina præsumebant; ac vos, ut ab ipsius Ecclesiæ fidelitate perverterent, et subverterent in infidelitatis errorem, proponentes astutiis circumvenire fallacibus, ac virus deceptibilis adulationis effundere, ubi non possent viribus perfidiam consuetæ tyrannidis exercere. Propter quod nos universitatem vestram per nostras litteras rogandam duximus attentius et hortandam, ut animos vestros contra talium præsumptorum conamina solitæ firmitatis munimine roborantes, ac pretiosum fidelitatis vestræ thesaurum Deo et eidem Ecclesiæ absque defectu et macula conservantes illæsum, contra talium præsumptuosam audaciam, quicumque et cujuscumque conditionis existerent, ad nostram et ejusdem Urbis tuendam omnimode libertatem vos tanquam murum indefessæ fortitudinis opponeretis viriliter et ferventer, neminem illorum vel ipsorum nuntios in Urbe recipiendo prædicta, vel per alios, quantum in vobis esset, recipi permittendo, etc. Dat. Avin. V kal. Decembris, anno VI ». Ut vero Romani demum, Joanne in Urbem redire abnuente, desciverint ad Ludovicum Bavarum, inferius dicetur.

40. *Guelpha et Gibellina factio Italiam exercet.* — Laniabat[1] reliquam Italiam Guelphorum Gibellinorumque furor. Florentini inito cum Spineta marchione Malaspina Gibellinæ quidem factionis viro, sed Castrucii Lucanorum præfecti hoste, armorum fœdere in Lucanos conspiravere. Qui mox arma in Spinetam convertit, eumdemque ad Canem Scaligerum Veronensem abegit. Fremebant[2] etiam armis utriusque factionis Insubria et Pedemontium. In Pedemontio quidem ad lapsas res superiori anno turpi Philippi Cœnomanensis comitis et Gallorum recessu restituendas Robertus Siciliæ rex Raimundum e Cardona justo succinctum exercitu, cui Pontifex legatum cardinalem adjunxerat, submisit. Galeatius tamen Placentinorum præfecti opera marchionem Cavalcabonem, Pontificiis auxilio cum equitatu expedito venientem exeunte Novembre delevit.

Incumbebat[3] Roberto regi alterius belli moles. Fridericus Trinacriæ rex, quem in superiori Annalium tomo[4] iis legibus cum Carolo II Siciliæ rege Bonifacii VIII temporibus pacem confecisse vidimus, ut Trinacriam, donec aliud regnum ex infidelibus armis sibi comparasset, vel in reliquum vitæ tempus, si ea res non succederet, obtineret; moriensque Carolo vel successoribus ereptam vi et injuria Trinacriam restitueret, in posteros coronam traducere, violato solemni illo fœdere, decrevit. Petrum itaque filium Panormi magna pompa insigni regio exornat, atque in illius verba Trinacrios proceres sacramento adigit[1]. Tentarat[2] anno superiori a Roberto, cum Avinione cum Pontifice ageret, ut regnum novo constituto fœdere in filium transmitti impetraret; ac Jacobus rex Aragoniæ pro firmandis fraternis rebus acturos de concordia oratores ad aulam Avenionensem misit[3], sed cum necessaria auctoritate ad arduam provinciam conficiendam instructi non essent[4], Pontifex rem infectam esse Jacobo significavit[5]; utque sedulo ad redintegrandam concordiam incumberet, excitavit[6]. Agit de ea legatione à Jacobo ad Pontificem missa Surita[7]. Cæterum Pontificem e cardinalium consilio triennales inducias indixisse inter reges, ac Fridericum eas infringentem defixisse anathemate, Joannes Villanus refert[8]: quem etiam ne Jacobus rex contra leges ac jura Fridericum potentia sua adversus Robertum fulciret, censuras iis omnibus, qui regnum Siciliæ bello peterent, conducerint stipendiarios, instruerint triremes, copias contraherent, submitterent arma, aut alia quavis ratione suam operam ad inferendum Roberto bellum conferrent, incussisse docent Apostolicæ litteræ[9]. At nec ea religione deterriti sunt plures viri nobiles, quin ex Aragonia et Catalonia aliisque locis in Trinacriam confluerent, atque adversus Robertum venirent subsidio. Quocirca Pontifex Terraconensi archiepiscopo imperia dedit, ut mare conscensuros sacramento adigeret, adversus Robertum arma non arrepturos. Ad piissimum Jacobus Aragonum rex opus, redimendos nimirum e Saracenorum servitute Christianos incumbebat, pluresque ex iis etiam nobilitate insignes, qui diu sub barbarorum jugo luxerant, patriæ libertatique restituerat: cumque cœptis egregie insisteret, ac naves onustas mercibus, ut felicius res succederet, mittere statuisset, facultatem illius rei a Pontifice ob rescripta Apostolica in eos, qui merces Saracenis Asiaticis inveherent, edita flagitavit: cujus votis annuit Joannes[10] ea lege, ut ferrum, arma, ligna conflandis navibus idonea, quibus Christiani lædi possent, soldani terris non inferret (1).

41. *Maurorum incursiones in Hispania, et controversiæ de juribus Ecclesiarum.* — Nec vero in

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 126. Ant. III. p. tit. XXI. c. 5. § 1. — [2] Jo. Vill. c. 128. Ant. ubi sup. — [3] Jo. Vill. l. IX. c. 133. Sur. l. VI. c. 41. — [4] Ann. tom. XIV, an. 1303, num. 27.

[1] Jo. Vill. ubi sup. — [2] Sur. ubi sup. — [3] Tom. III. Ep. secr. pag. 52. — [4] Ibid. pag. 55. — [5] Ibid. pag. 53. — [6] Ibid. pag. 57. — [7] Sur. l. VI. c. 38. — [8] Jo. Vill. l. IX. c. 133. — [9] An. 6. p. 1. Ep. cur. XXVII. — [10] An. 5. p. 1. Ep. com. CCXVI.

(1) Quæ toto hoc paragrapho tractat annalista res Siculas persequens, lucem et correctionem accipiunt ex auctore coævo historiæ Siculæ vulgatæ a Muratorio Anecdot. tom. III, qui cap. 92 scribit: « Die Dominico XIX aprilis quartæ Indictionis, quo fuit Pascha Dominicæ Resur-

Syria solum Christiani plures sub servitute Saracenorum ingemiscebant, verum in ipsa Hispania infelici jugo variis excursionibus subdebantur. Ex dissensione quidem fidelium grassandi occasionem aucupati Granatenses in Murciæ regni limitem incurrere; atque arcem, cui Lorcha nomen est, in Carthaginensi diœcesi sitam bellico furore tentarunt. Cujus discriminis metu commoti cives, suos ad Pontificem oratores misere, ut fidelium auxilia ad tuendum Christianum nomen submitteret. Quorum precibus ille adductus Castellanos ad propulsandos Barbarorum impetus, propositis indulgentiis, a præsulibus excitari, sacramque militiam conscribi jussit [1].

Guilletmum præterea episcopum Sabinensem Apostolicæ Sedis in Hispania legatum monuit [2], ut Lorchanis validissima auxilia submittenda curaret, ac vectigalium Ecclesiasticorum decumas in eam rem derivaret [3], ne ii sub potentia Saracenorum tandem fatiscerent, Christianæque religionis dignitas labefactaretur. Denique eos, qui Saracenici furoris impetus strenue adhuc exceperant fregerantque, ad laborum constantiam his verbis incendit [4]: « Vos igitur, filii, constanter in eo, cujus agitur in hac parte negotium, quique de sua confidentes misericordia non relinquit, figentes anchoram spei vestræ, præfatis hostibus virilibus animis resistatis, ut stabilimentum fidei possitis a præsentibus et posteris prædicari, aliis constantiæ ac fortitudinis præbeatis per exemplum, vobis præmium retributionis æternæ, quod promittitur bellum Domini gerentibus, rependatur; et in Apostolicæ Sedis gremio, vestris claris exigentibus meritis, mereamini semper specialis favoris locum præcipuum obtinere; sciturі, quod cum nos et Romana Ecclesia mater vestra vos et terram vestram gerimus in visceribus charitatis, nostrum erga vos, cum expedierit, auxilium, quantum cum Deo fieri poterit, non tepescet. Dat. Avin. IV id. Junii., anno V ». Repressos fuisse barbaros, facile colligitur, cum nullos adversus rem Christianam progressus ab iis factos auctores Hispanici hoc anno referant. Debilitatæ sane Castellanorum vires admodum civili discordia, ex qua infideles animos collegerant: ad quam extinguendam Sabinensem episcopum A. S. L. regni conventus indixisse Palentiæ, Joannes Mariana refert [5]: principes enim auctoritatis suæ ac potentiæ confirmandæ causa prælecturas urbium jure vel injuria corripiebant, unde magni motus concitati. Legione quidem cum Philippus princeps Sancii regis filius, atque Alfonsi patruus urbem ingredi pararet, coorta [1] seditio: cum enim cives ipsum ingressu arcerent, ille conciliatis præsidiariis, qui in arce excubias agebant, urbe exceptus confugientes ad Ecclesiam principem cives obsidione cinxit, valvisque exustis compulit ad deditionem: quo bello confecto, Ecclesiam situ et opere munitam cinxit propugnaculis, ac milite firmavit. Quæ res cum adversus episcopi Legionensis jura tentata esset, Pontifex Ecclesiasticæ libertatis tuendæ studio Philippum principem monuit, ut Ecclesiam restitueret episcopo, indeque præsidiarios milites amoveret: tum Guillelmo Sabinensi episcopo. A. S. L. partes injunxit [2], ut si Philippus Pontificias preces respueret, ad æquanda solo quæ excitarat in Ecclesiæ circuitu propugnacula, eamque episcopo reddendam, ut divinum in ipsam cultum converso in laudes Dei armorum fragore revocaret, censurarum religione compelleret.

Gessisse morem Pontificiis imperiis Philippus princeps videtur, cum ex aliis litteris X kal. Oct. ejusdem anni exaratis colligatur [3], ipsum in re simili, nimirum restituendis Compostellanæ Ecclesiæ juribus, ad Sedis Apostolicæ voluntates animum flexisse. Certatum jam ante diu fuerat de Compostellanæ urbis imperio inter archiepiscopum prædecessorem et cives: atque archiepiscopus, obtenta in suæ Ecclesiæ gratiam a sanctiore regis Castellæ consilio sententia, Compostellanos clientelæ nomine sacramento adegerat. Neque ita multo post ii iterum defecere: iterumque ad officium revocati, rursus sacramentum fregere, cum Philippi principis Alfonsique viri opibus et auctoritate florentissimi studiis efferrentur. Verum proximo tempore Alfonso e vivis erepto, Philippus princeps religione motus, supplex veniam exoravit: quamobrem Pontifex ingenti gaudio delibutus, Compostellano archiepiscopo provinciam commisit, ut principem et Compostellanos pœnis omnibus vel Clementis V in Viennensi Concilio Constitutione sancitis, vel a delegatis judicibus inflictis ea lege absolveret, ut sumptus, quos in conficiendo itinere ad Sedem Apostolicam pro venia flagitanda facturi essent, in Terræ-Sanctæ subsidium derivarent.

42. Ad vindicanda pariter Terraconensis Ecclesiæ pristina jura, quæ in Balearibus insulis obtinebat, Pontifex gravissimis litteris Sancium Majoricarum regem, ut ab iis invadendis sibi temperaret, monuit [4]. Quem quidem divino munere ex

[1] An. 5. p. 1. Ep. cur. CLXV. CLXVI, CLXVII. — [2] Ibid. Ep. cur. CLXIV. — [3] An. 6. p. 1. Ep. com. XXXII. — [4] An. 5 p. 1. Ep. cur. CLXVI. — [5] Mar. rer. Hisp. l. XV. c. 15.

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 46. — [2] Reg. post eam l. Ep. — [3] An. 6. p. 1. Ep. com. CXXXIX. — [4] Tom. III. Ep. sec. pag. 59

rectionis anno a Nativitate Domini MCCCXXII (lege MCCCXXI, ut indicat character Paschalis) dominus rex Fridericus ad postulationem comitum etc. unxit, et coronavit in regem Siciliæ dictum regem Petrum filium suum; et in dicta coronatione non interfuerunt prælati vel Ecclesiastica aliquæ personæ ». Idem vero scriptor superiori capite 91 hæc scribit de interdicto in ejusdem regis ditionem lato. « Cujus guerræ occasione interdictam extitit insulam Siciliæ, quod interdictum Fridericus servari jussit, et fecit prædictam insulam a principio Januarii quartæ Indictionis anno MCCCXXI in antea, licet Panormi fuit inceptum servari in die festo S. Juliani, quod est XXI mensis Januarii; licet idem interdictum non dicatur ab Ecclesia emanasse. (Errat ergo Villanus, qui anathemate inustum a Pontifice Fridericum hoc anno scribit lib. 9, cap. 101). Quod interdictum duravit usque ad Vigiliam festi S. Antonii, quod fuit Indictione III, anno MCCCXXV ».

MANSI.

ingenti periculo servatum, ostendunt aliæ litteræ [1], quibus Joannes ipsum felicissime ex insidiis emersisse est ei gratulatus hisce verbis : « Ingens periculum, quod contra te et charissimam in Christo filiam nostram reginam Majoricarum illustrem, et dilectum filium nobilem virum Jacobum nepotem tuum hostis ille perfidus, cujus invidia mors in orbem terrarum intravit, qui veluti leo rugiens quærens quem devoret, curavit mare commovens, rapidos ventorum flatus suscitans, his diebus præteritis suscitavit ; illiusque clementia, cui venti obediunt et maria acquiescunt, te cum præmissis a tantis periculis agnovimus magnifice liberatum, etc. Dat. Avin. IV id. Novembris, anno VI ».

In Navarra etiam pacatas res haud fuisse, refert Mariana [2] ; arcemque Gorritiæ, a Cantabris ea parte, cui Guipuscoæ nomen inditum, improviso adventu occupatam : cumque Navarreni injuriæ vindicandæ studio, contractis copiis duce Pontio Morentia, pro rege Gallo, in eo regno præfecto, essent progressi, a Cantabris montium juga insidentibus, saxaque in subjectum hostem provolventibus, fuisse profligatos.

43. *Angliæ tumultus.* — Excitati præterea hoc anno in Anglia [3] priores discordiarum fluctus, a quibus recreata videbatur. Nimia enim Spenseriorum, qua apud regem florebant gratia, atque invisa principibus potentia, quam cumulatis in dies novis opibus confirmarant, Hunfridum Herefordiensem et Thomam ducem Lancastriæ ad eam evertendam concitavit : contractis ii copiis regem Eduardum, ut eos aula abigeret, adigere sunt aggressi. Pervenerant aliqua ad S. Albani cœnobium agmina prædasque agere cœperant ; cum Deus in eorum ductorem ultionis exemplum statuit : versus enim in furias seipsum discerpsit, ac secundo a patrato flagitio die in oppido, cui Alysbury nomen, animam evomuit. Duces Londinum advolarunt cum exercitu, ac regem, quamvis primum nisi secundum leges et jura acturum in Spenserios pronuntiasset, ut ipsos causa non cognita mulctaret exilio compulere ; paxque redintegrata. Sed ea parum tenuit : cum enim Bartholomæus e Baletsmere illius conjurationis particeps reginam Isabellam in suam arcem admittere detrectasset, judicatus hostis est, bellique prioris flamma in incendium atrox erupit, quod in sequentes annos grassatum postea videbitur. Jam Gallicas res perstringamus.

44. *Expeditio Asiatica retardata, et in Judæos in comitatu Venusino animadversum.* — Florebat placidissima pace Francorum regnum, atque in eum rerum statum agitata toties Asiaticæ expeditionis consilia perducta erant [4], ut Philippus rex firmum sacri belli suscipiendi animum gereret, ac profectionis diem Christi vicarius indicturus esset, totoque Christiano orbe promulgaturus, ut crucesignati ad portus maritimos confluerent ; cum pia illa consilia adversa regis valetudo retardavit [1]. Pontificem itaque exoravit Philippus [2], ut indicendam expeditionem a S. Martini festo ad recurrentem sequenti anno purificatæ Virginis solemnitatem extraheret : sed funesta rei Christianæ regis mors ineunte sequenti anno eadem consilia dissipavit. Dum illo recuperandæ Syriæ zelo fervebat Gallia, leprosi ac Judæi atroci veneficii crimine postulati sunt [3], ipsos nimirum subornatos a Saracenis Asiaticis, et corruptos pretio, ut fontes ac puteos veneno ad fideles necandos inficerent : convicti ex iis nonnulli vario suppliciorum genere perempti sunt ; pulsi cæteri, ne fidelibus exitio essent : synagogæ vero Judæorum Christiana religione consecratæ, ut in iis divinæ laudes personarent. Certe in Venusino comitatu Judæis Bidauda municipio ejectis, eorum synagogam, superstitionis odio, æquatam solo in sacram ædem conversam Joannis jussu, sumptibusque instauratum fuisse, litteræ Pontificiæ docent [4].

In vicinis etiam provinciis [5] Amedeum Sabaudiæ comitem inter ac Guidonem delphinum Viennensem, tum fœderatos horum proceres atrox dissensio erat exorta, ex qua crebræ cædes, hostiles in agros excursiones, rapinæ, populationes cladesque plurimæ fiebant : ad quæ sopienda mala imperatæ a Pontifice induciæ [6]. Quarum similiter promulgandarum, ad sedandos [7] Sabaudiæ motus, qui inter Ludovicum principem Sabaudiæ stirpis, et comites e S. Martino, et e Castro monte concitati erant, provinciam Bertrando tit. S. Marcelli A. S. L. demandavit [8], atque graviores pœnas obnitentibus intentavit : « In non servantes, inquit, treuguas seu violantes easdem, ad graviores spirituales et temporales pœnas tam Apostolica quam imperiali auctoritate, quæ in nobis ad præsens pro eo residere dignoscitur, quod imperium Romanum imperatoris regimine caret ad præsens, prout expedire videris nihilominus processurus, etc. Dat. Avin. kal. Octobris, anno VI ».

45. *Controversia de Jaderæ imperio inter Venetos et Ungaros composita.* — Recrudescente etiam vetere contentione inter Carolum Ungariæ regem ac Venetos de Jaderæ imperio, quæ a Joanne Superantio ad Venetam ditionem revocata fuerat [9], ad eam sopiendam Pontifex apud regem auctoritatem adhibuit [10], ut rem æquitate componeret, hortatusque eumdem est, evecti ad Strigoniensem sedem Boleslai occasione [11], ut Ecclesias regni Ungarici, cujus limites gloriosissime protulerat, regiæ clientelæ commendaret ; eique ob felices progressus fauste hisce verbis precatus est [12] : « Optamus, dilectissime fili, ut sicut potestas

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 59. — [2] Mar. l. XV. c. 17. — [3] Walsing. Hist. Angl. in Eduard. II. — [4] Tom. III. p. 1. Ep. secr. p. 1.

[1] Tom. III. p. 1. — [2] Ibid. p. 14. — [3] Walsing. in Hist. Angl. Meyer. Hist. Fland. — [4] An. 5. p. 1. Ep. LVIII — [5] Ibid. Ep. CLIX, CLX, CLXI. — [6] Ibid. Ep. CLXII, CLXIII. — [7] An 6. p. 1. Ep. CLXXI. — [8] Reg. post eamd. Ep. — [9] Append. Chr. Andr. Dandal — [10] Tom. III. Ep. secr. pag. 75. — [11] An. 6. p. 1. Ep. CXLVII. — [12] Reg. post eamd. Ep.

ineffabilis Dei summi tua in regno mundi dilatavit culmina principatus, sic tuæ laudabiles actiones te reddant in oculis suæ majestatis acceptum, per quas tibi in cælesti patria corona ineffabilis gloriæ præparetur, etc. »

Hoc anno amplificavit Pontifex Perusinam Academiam, quæ cum a Clemente V instituta esset, atque in ea publicæ juris civilis et canonici scholæ apertæ; adjunxit Joannes [1] ut medica ars ac philosophia in ea docerentur.

46. *De Thomæ Aquinatis miraculis institutum examen.* — Efflorescente Thomæ Aquinatis sanctitatis gloria ob plura miracula ejus beneficio patrata; tum etiam reginæ Siciliæ Caroli II relictæ viduæ, ac filiorum principis Tarentini comitisque Gravinensis, atque Neapolitanæ Academiæ precibus adductus, provinciam dederat Humberto Neapolitano archiepiscopo et episcopo Viterbiensi ac magistro Pandulpho, ut de miraculis ac vitæ sanctitate illius veritatem diligentissime indagarent, testiumque fide dignorum dicta in scriptum redacta Sedi Apostolicæ transmitterent : injunctoque sibi munere archiepiscopus et episcopus, Pandulpho absente, perfuncti strenue, quæ ab ipsis erant explorata suo munita chirographo Pontifici misere. Qui ut majorem tantæ rei consilii maturitatem afferret, Anagnino et Terracinensi episcopis ac memorato Pandulpho novam hanc provinciam demandavit [2].

« Cum super ejusdem miraculis, quæ ipsius meritis in monasterio Fossænovæ Cisterciensis Ordinis Terracinensis diœcesis, ubi corpus ejusdem quiescere dicitur, et in diversis aliis locis, sicut asseritur, dignatus est Dominus misericorditer operari, quorumdam testium, qui juxta dictarum litterarum nostrarum formam recepti per dictos archiepiscopum et episcopum non fuerint, restet adhuc receptio et examinatio facienda ; discretioni vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, de fratrum nostrorum consilio per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus vos, vel duo vestrum tam in dicto monasterio Fossænovæ quam in loco vel in locis aliis, ubi expedire videritis, de prædictis et aliis miraculis fratris Thomæ prædicti, quæ extra Romanam curiam ipsius meritis dignatus est, vel ex nunc pendente inquisitione hujusmodi dignabitur Dominus operari (non tamen de illis super quibus per præfatos archiepiscopum et episcopum ad receptionem et examinationem prædictorum testium noscitur esse processum, prout per processum super hoc per eos habitum cujus copiam vobis fieri volumus, poteritis instrui) cæterisque circumstantiis, negotium hujusmodi tangentibus, juxta formam, quam vobis sub Bulla nostra transmittimus interclusam, inquiratis diligentius veritatem, etc. Dat. Avin. kal. Junii, anno v ».

47. *Raynaldus archiepiscopus Ravennatensis pie moritur.* — Obiere ii adeo egregie demandatum sibi munus, ac miracula omnibus instructa circumstantiis sanctissimo doctore apud Deum intercessore patrata sacro Ecclesiæ senatui retulerunt, ut altero post anno ritu solemni sanctorum cultus illi decretus fuerit, de quo iterum suo loco sermo erit. Nunc præsentem annum felici alterius viri sancti, Raynaldi scilicet Ravennatis archiepiscopi, quem jam ante magno zelo divinam gloriam promovere, et clerum suæ provinciæ ad primævum sanctitatis florem revocare conatum vidimus, exitu claudemus, adductis in medium verbis Ravennatium rerum scriptoris cultissimi, qui tanti archiepiscopi mortem piam, atque edita ejus opera miracula describit [1] : « Anno, inquit, MCCXXI non absque ingenti apud omnes sanctitatis opinione, quintodecimo kal. Septembris tranquille decedens, in cælestem patriam evolavit omni vir laude merito cumulandus, qui cum magnarum rerum humanarum usu tractationeque religionem et pietatis rerumque æternarum curam conjunctam perpetuo habuit. Sepultus est in monumento ex marmore in æde Ursiana : quod cum superioribus annis Julius Feltrius ab Ruvere cardinalis Ravennatum archiepiscopus aperiri coram se mandasset, viri sancti cadaver, ut ipse mihi affirmavit cardinalis, integrum ac pæne recens promissa barba, statura procera, ingenua forma et specie ad dignitatem apposita inventum est.

« Ad ejus cadaver, cum adhuc in sepulchrum illatum non esset, multa miracula, et insequentibus etiam diebus et annis sunt facta. Et ut reliqua omittam, Jacobus Benincasa jurisconsultus Ravennas, cum desperata omni salute et penitus destitutus acerrimis podagræ doloribus affligeretur, seque voto nuncupato diem Raynaldi festum quotannis solemniter celebraturum obligasset, postridie ejus diei doloribus et morbo solutus est : quod Joanni quoque Grado in gravi capitis oculorumque dolore, cum esset ad Raynaldi sepulchrum profectus, ejusque opem suppliciter implorasset, per idem tempus contigit. Ex agro item Ravennæ eo vico, cui Herbosæ nomen est, mulier Blonda vocata, cacodæmone supra quam dici potest agitata, a cognatisque suis maxima vi ad Raynaldi sepulchrum pertracta liberatur. Pari felicitate Thomasina Petri Lombardani Ravennatis filia, sacra virgo cœnobii D. Mariæ cognomento Padrielis, quod in Cenceda a mœnibus haud procul erat, nunc in urbem translatum D. Stephani in olivis appellamus, membrorum omnium resolutione languens, cum viri sancti patrocinium invocasset, repente sanitati restituitur, atque hæc pauca de multis, quæ in dies fiunt, collegisse sat fuerit ».

48. *Dantis Aligerii mors et ejus liber de Monarchia.* — Ravennæ etiam obiisse hoc anno refert [2] Joannes Villanus Dantem Aligerium nobilem

[1] An. 5. p. 1. Ep. CCCXCIV. — [2] Ibid. p. 2. Ep. com. MCCCLXXIII.

[1] Hie. Rub. Hist. Rav. l. VI. et ex eod. Sur. tom. VII, XVIII Aug. Ferar. novo cath. SS. ead. die — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 135.

Florentinum patria extorrem, litteris humanioribus poesi Italica et eloquentia clarum. Scripsit inter alia latino sermone librum de monarchia, in quo multa adversus supremam Pontificis auctoritatem, quam in Romanum imperium ex singulari translationis imperii jure tum in omnia orbis regna et imperia indirecte non ad temporarium lucrum, sed ad salutem hominum accepit, multa garrire ausus est; injecitque occasionem ut multi alii eo argumento scripserint. Confutat ejus opinionem gravissimis argumentis S. Antoninus his verbis [1] : « Vult probare, sed male, ita monarchiam esse in imperio Romano et rege Romanorum, quod nullam dependentiam habeat a papa, sed a solo Deo, nisi solum in pertinentibus ad forum animarum, non in temporalibus; et in hoc erravit, cum potestas imperialis et regimen subalternetur papali, ut minor majori : sicut et luna, signans imperium, illuminatur a sole, signante vicarium Christi, ut lumine majori : quod colligitur dist. XCVI, cap. *Duo sunt ;* unde et utrumque gladium papam habere frequenter disputando concluditur secundum id, quod dixerunt Apostoli Christo : Ecce duo gladii hic. Quod etiam per experientiam monstratum est : nam papa Adrianus transtulit imperium de Oriente in Occidentem, Carolum magnum regem Roman. instituens, quia Ecclesiam liberavit et Italiam de manibus Longobardorum; imperatore Græcorum nec se, nec Ecclesiam juvare valente, sed ad errores declinante. Deinde a Joanne papa Duodecimo vel Leone translatum est a Francis in Theutonicos in primo Othone ». De Joanne XII id demonstrat ex veteribus monumentis card. Baronius [2] : Leonem autem fuisse pseudopontificem, cum Joanne non rite damnato atque ex hæretica nimirum hypothesi, quod jurisdictio ob crimina amittatur a pseudosynodo creatus esset, pluribus illustrat [1]. Pergit S. Antoninus :

« Papa quoque deponit imperatorem, et privat, et excommunicat, prout egit Innocentius I : Arcadium enim imperatorem excommunicavit. Gregorius VII Henricum III imperatorem excommunicavit, et imperio privavit. Papa etiam confirmat imperatorem, ipse coronat, ipsi imperator fidelitatem jurat, dist. XIII, *Tibi*. Quomodo isti talia attentassent et prælati et sancti homines ista approbassent, si monarchia imperii non subesset papæ, cum par in parem non habeat potestatem ? Item imperatores Catholici in omnibus submiserunt se et leges suas Ecclesiæ, ut Constantinus magnus, Theodosius senior et junior, Justinianus, Justinus, Carolus magnus, Otho primus, Sigismundus; sed multi, qui fuerunt pessimi tyranni, et persecutores Ecclesiæ, non defensores, et malorum morum toto conatu quæsierunt subjugare sibi Ecclesiam, et temporalia ejus auferre, et ad nihilum deducere, ut Julianus Apostata, Constantius Arianus, Henricus Tertius, Quartus, Quintus et Sextus, Fridericus Primus et Secundus, Ludovicus Bavarus et multi Græcorum imperatorum. Aliqui prædictorum secuti sunt hæreses suorum patriarcharum, aliqui ex Latinis fuerunt causa schismatum : sed papa pro tempore existens, ut verus monarcha et super imperatorem Romanum potestatem habens, excommunicavit eos et privavit; et demum tales cum summa confusione exterminati sunt, et ad inferos descenderunt. In hoc ergo erravit Dantes, quem errorem magis diffuse prosecutus est Ocham Ordinis Minorum, quasi ad nihilum deducens potestatem papæ et prælatorum in dominio temporali. Quamobrem multi viri doctissimi tunc quæstiones disputarunt et libros ediderunt de potestate Ecclesiastica ». At de his iterum inferius.

[1] Ant. III. p. tit. XXI. c. 5. § 2. — [2] Baron. an. Chr. 962. num. 1. etc.

[1] An. 963. num. 29 ad 40.

JOANNIS XXII ANNUS 7. — CHRISTI 1322.

1. *Fridericus comes Montisferetri et ejus filii perduelles dant pœnas.* — Statuit divina justitia [1] anno Christi millesimo trecentesimo vigesimo secundo, Indictione quinta, insigne severitatis suæ exemplum in improbos idololatras Ecclesiæque hostes infensissimos Fridericum e Monteferetro ac facinoris socios : ad quorum reprimendam impie-

[1] Jo. tom. III. Ep. secr. p. 106. Jo. Vill. l. IX. c. 140. Ant. p. III. tit. XXI. c. 4. § 11.

tatem Pontifex superiore anno religiosam militiam, dato crucis symbolo, ac propositis indulgentiis indixerat, fidelesque ut fœdam pestem e Christiano orbe exscinderent, concitarat. Promotæ jam erant Recinetum, ubi impurissimum idolum impiorum venerationi expositum vidimus, crucesignatæ copiæ, cum Fridericus perduellium, dux ad tuendos Recinetenses episcopi Aretini et Castrucii agmina submisit; parandisque novis auxiliis intentus extorquere ab Urbinatibus duriora vectigalia est meditatus : quamobrem valde commoti cives, ejus tyrannidem excutere decernunt, redeunt [1] ad obsequium Sedis Apostolicæ, ac Fridericum seminudum, injecto collo laqueo mitiorem necem a conjuratis deprecantem, obtruncarunt. Is scelerati viri, qui se adversus Christi vicarium superbe efferre, atque ad idoli obscœni venerationem prosternere non perhorruerat, exitus fuit; quem S. Antoninus hisce verbis refert :

« Cum una dierum marchio, qui erat pro Ecclesia, cum copiis suis Recanatum impugnaret, et tunc comes Fridericus, Urbini existens, magnam taleam seu impositionem pecuniæ communitati indixisset, ut posset in succursum accedere cum stipendiariis episcopi Aretini et Castrutii Recanatum; Deo disponente, in detestationem et judicium illius Friderici subito populus Urbinas tumultuans arma corripuit contra dictum Fridericum : qui improvisus se clausit in arce civitatis, et a populo obsessus, videns se non posse defendere vel evadere, se populo tradidit misericordiam postulans ab eo; et pro gratia postulans se decapitari, et non magis illudi et crudeliore morte damnari. Descendens ergo de arce simul cum filio, se spolians et funem in gutture habens, populo se obtulit misericordiam clamans. At populus, irritatus contra eum, nulla misericordia motus est : sed ipsum interficiens cum filio, postea mortuum per terram traxerunt hinc inde, vituperia multa circa illum inferentes : et quia in excommunicatione mortuus, ideo sepultura asini sepultus est, non Ecclesiastica ».

Retulit Deo de profligato præpotenti hoste gloriam Pontifex, ut ex litteris post aliquot menses ad episcopum Ariminensem datis constat [2] : « Felicis, inquit, triumphum victoriæ per nostros et Ecclesiæ Romanæ fideles contra tyrannum crudelem et perfidum Fridericum de Monteferetro, Dei et Ecclesiæ persecutorem impium et pestifera hæreticæ pravitatis labe respersum, et nonnullos sequaces ejusdem dudum obtentæ divinitus; ac alia nonnulla gesta in illis et marchiæ Anconitanæ partibus per tuæ fraternitatis litteras nobis missas, quas læta manu recepimus, et quæ continebantur in eis, pleno collegimus intellectu, nobis innotescere curavisti, etc. Dat. Avinione kal. Octob., anno VII ».

2. Non tristia hæc responsa Fridericus a dæmone acceperat; cujus major natu filius Guido a paterno in Ecclesiam odio non degener, qui plures in Piceno motus concitarat, ex Urbinatium manibus fuga lapsus, insequente illum divina justitia, in fidissimi clientis Ecclesiæ Cantis Gabrielis patritii Eugubini potestatem cecidit : a quo mox in vincula conjectus est. Qua de re certior a Cante factus Pontifex, Guidonem Amelio marchiæ præsidi tradi jussit [1]. Impositum [2] est aliis litteris munus eidem Amelio abbati Tolosani monasterii S. Saturnini Piceni præsidi, ut cum Guidonem Friderici filium aliosque rebellionis participes in sua potestate obtinuisset, in eos ex legum præscripto pronuntiaret. Sumptum de iis supplicium indicat S. Antoninus [3], dum excisam Friderici stirpem, superioribus ex ipso allatis addit : « Duo, inquit, alii filii ejus, fugientes ex Urbino, Eugubii capti sunt, et alter parvulus in Urbino : et sic impletis iniquitatibus eorum de Montefeltro, qui semper fuerant rebelles et persecutores Ecclesiæ, exterminavit eos Deus de terra ».

3. *Recinetum excisum.* — Exeruit se pariter divina in Recinetenses, apud quos nefandum impurumque idolum excitatum fuerat, justitia : narrat enim Joannes Villanus [4] Piceni præsidem, cæsi apud Recinetum nepotis dolore percitum, urbem in favillas redigisse, ac mœnia funditus, objecta civibus idololatriæ infamia, diruisse : eam rem crudelitati versam, cum Recinetenses, cæso Friderico sponte ejectis præsidiariis ultro Pontificio præsidi deditionem fecissent : divinæ tamen sententiæ, gravissima illorum scelera ulciscenti adscriptam. Prona ad victoris obsequium reliqua fuere : Assisinates ad deditionem compulsi [5], eorumque propugnacula solo æquata : Auximates [6] in ea rerum conversione ad Pontificis imperium rediere, quanquam postea Lipacius paucis post mensibus Firmanorum armis Auximum Ecclesiæ eripuit [7]. Fanenses [8] ad Pontificias partes traducti, ex quorum dissensionibus occasione sumpta, cum Joannes Superantius Venetorum dux Ecclesiasticæ ditionis jura affectaret, Pontifex censurarum religionem objecit Venetis, ac nisi male cœpta revocarent, in eos reges principesque se concitaturum, est comminatus [9]. Ravennatem quidem agrum Venetos vastasse, occupasse Padi littora, damnaque alia graviora intulisse, queritur in aliis litteris, XV kal. Aprilis exaratis [10], ac significat, ni navales copias Pado abducant, sarciantque injuriam, datam Æmiliæ præsidi provinciam, ut Apostolica et imperiali auctoritate in eos animadvertat.

4. *Ditio Ecclesiastica seditionibus agitata, et Matthæi vicecomitis scelera.* — Exortos tum Ravennæ graves seditionum motus, scribit Joannes Villanus [11] ac Bernardini Polentani filios Hostasium

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 168. — [2] Ibid. pag. 312.

[1] Eod. tom. III. Ep. secr. pag. 166. — [2] Ibid. — [3] Ant. III. p. tit. XXI. c. 4 § 11. — [4] Jo. Vill. l. IX. c. 142. Anton. ubi sup. — [5] Jo. Vill. l. IX. c. 138. — [6] Eod. l. IX. c. 141. — [7] Ibid. c. 161. — [8] Eod. lib. c. 139. — [9] Tom. III. Ep. secr. pag. 144. — [10] Ibid. pag. 148. — [11] Jo. Vill. l. IX. c. 168.

et Guidonem, excitis Malatestæ auxiliis, concidisse gladiis in publica re gerenda collegam, eumdemque archipresbyterum Ravennatem fratrem patruelem, jacentem in lecto, ad quem colloquii specie inducti fuerant. Raynaldum ipsum vocat Hieronymus Rubeus [1] archiepiscopum Ravennatem designatum. Excitatis tum etiam Bononiæ gravioribus tumultibus, Romæus Peppolus pulsus [2]: Viterbii Silvester Gatto tyrannidem splendido protectoris titulo corripuit [3]. Cæterum ad discutiendas crebras populorum seditiones, frænandamque eorum ambitionem, qui Ecclesiæ ditionem laniare, ac res suas in illius ruinis excitare affectabant, sanxit Pontifex [4], ne quis sine Pontificia auctoritate, urbium ac municipiorum præfecturam quovis nomine coloratam corriperet, pœnasque gravissimas iis, qui tenderent contra, incussit.

Ad constituendam etiam publicam pacem in nonnullis provinciis consuetas præsulum electiones celebrari vetuit; sed ab Sedis Apostolicæ nutu rem totam pendere subjecto Diplomate jussit [5], ut qui ad ipsa crearentur, subditos in Ecclesiæ obsequio studiose continerent.

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« In patriarchatu Aquileiensi, necnon Mediolanensi, Ravennate, Januensi et Pisana provinciis consistentes Ecclesiæ; quas et quæ frequenter, prout experientia docuit, retroacti et hucusque continuata malitia temporis in earum provisionibus variis noscitur discriminibus subjecisse, nostræ mentis obtutibus occurrere; ac propterea similibus in posterum obviare periculis: donec, favente Domino, sublata procella temporis impacati, eisdem Ecclesiis et personis earum plena in eligendo securitas ministretur, sollicitis affectibus cupientes; provisiones omnium patriarchalium, archiepiscopalium, episcopalium et aliarum quarumlibet Ecclesiarum collegiatarum, necnon abbatiarum, monasteriorum, prioratuum et aliorum quorumcumque piorum locorum sæcularium et regularium, exemptorum et non exemptorum, consistentium in patriarchatu et provinciis supradictis, ad quas, vel ad quos, seu quæ prælati consueverunt, seu debent per electionem assumi, nunc ubicumque vacantium, et quæ deinceps vacare contigerit, dispositioni et ordinationi nostræ et Sedis Apostolicæ de fratrum nostrorum consilio usque ad ejusdem Sedis beneplacitum de Apostolicæ potestatis plenitudine reservamus, etc. » Prohibet, ne ulla canonicorum aut regularium aliorumve collegia ullos præsules inconsulta Sede Apostolica designare, postulare vel sibi præficere audeant: ac si in eam proruperint temeritatem, quæcumque gesserint Apostolica auctoritate rescindit. « Dat. Avin. III kal. Augusti, anno VI ». Hæc licet sanciret Joannes, Italicæ tamen factiones non compositæ sunt, atque in ipso Pontificio principatu efferbuere.

Inter has ditionis Ecclesiasticæ seditiones præerat Urbi Robertus rex, qui illius administrationem acceperat a Pontifice, ut seditiosorum consilia regia auctoritate reprimeret; quem etiam octo annorum spatio et eo amplius publicam Florentinorum rem gessisse, refert Joannes Villanus [1]: hoc vero ineunte gubernacula Florentinis restituisse: ex quo apparuit, ipsum ad tyrannidem Italiæ, ut spargebant hostes, non aspirasse: sed delatam sibi provinciarum administrationem eo consilio in turbulentis rebus suscepisse, ut iis pacatis pari illam integritate relinqueret. Creatus etiam fuerat a Pontifice imperii in Insubria legatus, dum interregnum esset, ac magna utrique belli moles adversus Vicecomites Mediolanenses, qui id munus injuria sibi arrogarant, incumbebat; jamque superioribus annis adhibiti conatus ad nihilum reciderant. Tentata itaque a Pontifice hoc anno nova consilia, atque iniisse cum Friderico Austriæ duce altero rege Romanorum discordibus suffragiis electo armorum fœdus, refert Joannes Villanus [2], ut conjunctis copiis Matthæum Vicecomitem everterent. Concitarant [3] enim Joannem adversus Matthæum non accepta modo invito ipso Insubriæ præfectura, oppugnatio Genuæ, Guelphorum et clientum Ecclesiæ depressio; verum etiam intolerabilis censurarum Ecclesiasticarum contemptus, cleri oppressio, infanda populorum servitus, dira immanitas, obscuratus religionis splendor, propagatio hæreseos, qua etiam Matthæum contaminatum esse non levibus argumentis ferebatur. Quæ atrocia flagitia Pontifex in litteris ad Theodorum marchionem Montisferrati describit, illumque ad vires suas in tyrannum impium cum aliis jungendas adhortatur.

6. « Joannes, etc. Theodoro marchioni Montisferrati.

« Quia prælati, per dura gravamina et violentias multiplices ac pressuras, quibus eos idem Matthæus incessanter affligit, proh dolor! impediti, personas Ecclesiasticas suarum civitatum et diœceseon nequeunt visitare, subditos corrigere, illis proponere verbum Dei, et Sacramenta Ecclesiastica ministrare, aliaque agere, quæ ipsis ex officii debito pastoralis incumbunt; in illis partibus hæreses pullulant, schismata crescunt, a cultu divino receditur, fidelium animæ perditioni sæpius exponuntur, periclitantur corpora, scandala suscitantur, et ausus aliis malis panditur innumeris, quorum est ipse causa præcipua, perpetrandis; propter quæ necnon et alia, quæ frequenter idem Matthæus pollutis labiis proferre non metuit, et agere scelestis actibus non formidat, graviter nec immerito suspectus habetur de labe pestifera hæreticæ pravitatis: qui, sicut infamia clamat publica con-

[1] Rub. Hist. Ravenn. l. VI. — [2] Joan. Villan. l. VIII. c. 131. — [3] Tom. III. Ep. secr. CI, CII, CCCXL. — [4] Ibid. pag. 331, 332, 336. — [5] An. 6. p. 1. Ep. cur. LXXXIX.

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 136. — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 143. Ant. III. p. tit. XXI. c. 4. § 13. — [3] Tom. III. Ep. secr. p. 156.

tra eum, carnis resurrectionem denegat impudenter, vel super illa mortiferæ dubietatis scrupulum secum defert in animo sceleratus.

« Nec a tua notitia credimus alienum, qualiter ipse pestilens ejusdem Ecclesiæ persecutor, ut solus in dicta provincia, cultu nequiter extirpato divino, velut idolum desolationis abominabilis adoretur; provinciam ipsam sui conatus peste conturbans, ac mittens in exilium pacem ejus, populum Domini rabida vexatione dilacerat, et hæreditatem ejus diræ pestis laniat feritate; seque reddit, ac si non videret Dominus mala ejus, et opera illius non intelligeret Deus Jacob, in cæteris pravitatis exactionibus truculentum: ex quibus, præter diversas excommunicationis sententias contra tales a canone latas, quas incurrisse dignoscitur, nos eum a Sacro ipsius Ecclesiæ corpore velut membrum putridum mucrone duximus anathematis præcidendum, tradentes eum Sathanæ in interitu carnis, ut spiritus ejus in die Domini salvus fiat; aliisque diversis contra eum per nostros processus spiritualibus et temporalibus pœnis et sententiis promulgatis. Verum idem Matthæus, nequaquam propter hoc incircumcisi cordis cervicem humilians, sed potius elationis suæ currum ascendens, sic in sævitiæ acerbitatem obriguit, quod virtutem divinam contemnit, humanam parvipendit potentiam; et a malignitate solita non quiescit; quin potius in diversoria mortis, cum suarum sint ulcera indurata culparum, corruerit et irreverenti animo et infinito, contemnens penitus et desperans, incessanter prioribus deteriora committit.

« Nos igitur considerantes attentius, quod eo fortiore resistentia est intentio sui nequissimi elidenda propositi, eoque potentius suis pravis affectibus contrariis affectibus obviandum, quo ipse pestilens æmulus humanæ salutis et pacis in fidelium intendit pectoribus cultum Catholicæ fidei, sine qua nemo unquam Deum videre poterit, depravare; quodque graviter ex præmissis, quod mœsti referimus, impeditur negotium Terræ-Sanctæ, nobisque ad promovendum illud subtrahitur opportuna facultas; et nihilominus in debitæ recensionis (arcanum) adducto, quod clara tuæ devotionis credibilia testimonia te Catholicæ fidei et Ecclesiasticæ libertatis zelatorem fervidum repræsentant, propterea in sinu ejusdem matris Ecclesiæ indubitata fiducia conservatur, qua pro certo confidit, quod ei tua instanti opportunitate suffragia non deerunt, nec potentiæ tuæ manum ab ejus auxilio continebis. Dat. Avin. II non. Februarii, anno VI ».

7. Dum vero Theodorum marchionem ac Fridericum Austriacum in Matthæum commovebat Pontifex, aliaque parabat auxilia, censuras Ecclesiasticas in eum latas a Bertrando card. Apostolicæ Sedis legato divulgari, atque etiam religiosam militiam dato crucis symbolo indici jussit: quibus litteris X kal. Februarias hujus anni dies adscripta est. Spernentem vero has censuras Matthæum Vicecomitem Aycardus Mediolanensis archiepiscopus, ac fidei censores judicio hæreseos damnarunt, cujus ingentia scelera cumulata recentibus attulere[1]: « Præfatus insuper Matthæus, inquiunt, tot et tantis nefandis sceleribus et excessibus horridis involutus exorbitans a fidei Catholicæ veritate, verum lumen non videns, de sacramentis male sentiens ac clavium et Ecclesiæ potestate, ipsasque contemptibiliter vilipendens, diutius sustinuit plures excommunicationum sententias latas in ipsum, tam ab homine quam a jure; ac interdictum Ecclesiasticum, cui præfata civitas Mediolanensis, ipsius Matthæi exigentibus culpis, supposita fore dignoscitur, fecit multoties violari, laicorum corpora defunctorum in Ecclesiis et cœmeteriis, pulsatis campanis, ministris ipsarum invitis et renitentibus, faciens sepeliri; id idem fieri faciens in terris et locis, quæ per filios suos detinet occupata, simili suppositis interdicto. Præterea Zacharinam filiam suam, quæ ipso præsente cum Richardino de Langusio in Ecclesiæ facie publice per verba contraxerat de præsenti, nulla divortii sententia præcedente, alteri de facto, dicto Richardino vivente, matrimonialiter copulare præsumpsit ». Pergunt vertere crimini Matthæo, ipsum prælatorum Synodos religiosorumque cœtus celebrari, sacrasve haberi conciones vetuisse, neque ob illius tyrannidem immanem sacramenta rite porrigi, aut vitia corripi, vel hæreses exscindi potuisse; hæreticorum societate se inquinasse, eosque sibi in fidissimos administros adscivisse. Denique addunt dæmonum commercio usum esse.

« Dæmones prælerea, quorum est servus effectus, et cum quibus confœderationem fecisse videtur, desperatus de divina potentia, multoties execrabiliter invocavit et quæsivit ab eis responsiones et consilia in agendis. Resurrectionem quoque corporum humanorum, quam fides Catholica docet, et sancta Romana Ecclesia profitetur et tenet, impie negat, devians a fidei veritate, etc. » Aggerunt alia crimina illum incussum anathema a Pontifice triennio sprevisse, postulatumque ob id judicio hæreseos comparere recusasse, ac de contumacia damnatum novoque defixum anathemate in pertinacia veteri obduruisse; ob quæ archiepiscopus ac fidei censores in ipsum ut hæreticum ferunt sententiam, ejus bona addicunt fisco, honoribus evertunt, notantque infamia, quam posteris et filiis inurunt: « Lecta, lata et in scriptis pronuntiata fuit sententia supradicta per religiosum virum fratrem Barnabam priorem provincialem prædictum pro tribunali sedentem vice sua et reverendi patris domini archiepiscopi Paxii et Honesti et Jordani inquisitorum prædictorum, etiam pro tribunali sedentium in Ecclesia S. Mariæ de Valentia Papiensis diœcesis, anno a Nativitate Dom.

[1] Ext. in Ms.

MCCCXXII, Indictione V, die XIV mensis Martii ».

8. *Henricus Friderici Austriaci frater, arma vertit in Matthæum, a quo tamen decipitur.* — Intentatus etiam gravium pœnarum terror Galeatio et Marco Matthæi filiis [1], bello quidem strenuis, sed impietate non disparibus, atque aliis omnibus earum partium studiosis : quos etiam retardatæ Asiaticæ expeditionis crimine cum arma ad frangendam eorum pertinaciam distraherentur, quæ adversus Sarracenos, rem Christianam in Oriente pessumdantes (de quibus agetur postea) vertenda fuissent, postulabat Joan [2]. Addita [3] sunt minis arma, hinc in eum Pontificis et Roberti regis copiæ, inde Florentini, Bononienses, Senenses, aliique Guelphi fœderati consurrexere [4]. Parte alia Aquileiensis patriarcha densis agminibus stipatus, atque Henricus Friderici regis Romanorum designati frater cum equitatu gravioris armaturæ, aliaque crucesignatorum multitudine signa extulere. Extant de transmisso in Italiam Henrico ad augendas Pontificias partes Friderici suffragiis discordibus electi Cæsaris litteræ [5] ad Pontificem, subjectis conceptæ verbis :

« Sanctissimo in Christo patri et domino suo domino Joanni, sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici Fridericus, Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, cum filiali recommendatione, devota pedum oscula beatorum.

« Qualiter inducti excellentis et magnifici principis domini Roberti Jerusalem et Siciliæ regis consanguinei et affinis nostri charissimi consilio ad sanctæ matris Ecclesiæ honorem vestræque beneplacitum sanctitatis, cujus pergrata pluries nobis facta beneficia non ingrati recognoscimus, quinimo a nostra indivulsa memoria ut devotissimus sanctitatis vestræ filius retinemus tenaciter, illustrem Henricum ducem Austriæ et Stiriæ principem et fratrem nostrum charissimum, cujus personam non minus quam propriam æstimamus, cum valida militiæ et armatorum multitudine versus Lombardiam pro gubernatione hominum et terræ Brixiæ destinaverimus sumptuose, terrores et incursus hostiles potentium nostrorum in Alemannia adversariorum nobis continue insidantium eo prætextu excutientes, ut voluntati vestræ clementiæ reddamur conformes, vicem acceptorum ab ipsa beneficiorum aliqualiter rependendo; qualiter etiam universa, quæ erga nos aguntur negotia disponantur, in quibusve articulis pro status et honoris nostri ac illustrium fratrum nostrorum augmento vestræ sanctitatis gratiam necessario requirendam habemus, religiosum virum fratrem Conradum abbatem monasterii in Salem Ordinis Cisterciensis confessorem nostrum, necnon viros strenuos Joannem dapiferum de Diezsenhouent regalis et Herbdorum de Symonig reginalis curiarum magistros, secretarios et fideles nostros dilectos plenissime tanquam mentis nostræ imaginarios, de præmissis omnibus informatos sanctitati vestræ benignissime decrevimus destinandos ipsi humiliter sub confidentia non modica supplicantes, quatenus solita bonitate paterna eisdem nostris secretariis pium et credulum tanquam nobis in nostrarum legationum et petitionum articulis auditum præbeat, et petita clementer exaudiat et admittat, nobis cum eorumdem nuntiorum expeditione celeri speratarum consuetæ benignitatis gratiarum beneficia pro necessitatis nostræ exigentia adeo clementer et favorabiliter impendendo, quod ipsius beneplacitis et honoribus, quorum ampliationi nativa bonitate innitimur, eo aptius et potentius queamus intendere, eamdemque bonam nostram intentionem effectuoso opere exercere. Datum apud Offenburg. VIII kal. Junii, regni nostri anno VIII ».

Exceptus Henricus est a Brixianis [1], ad quos Pontificiæ extant litteræ [2], ut una cum ipso ac Roberto rege et Guelphis fœdus coirent adversus Matthæum Vicecomitem, quem vocat « hæreticum pestilentem et perfidum, Dei et Ecclesiæ suæ adversarium et hostem impium ac severum ».

9. At Matthæus Vicecomes cum Henrici potentiam formidaret, ipsum suis fraudibus mox irretire cœpit. At quas discutiendas Joannes Henricum his verbis commonuit [3] : « Fili, non absque admiratione ad nostram audientiam subsequenter deduxit relatio fide digna, quod tu ad Matthæum prædictum tuos, et ad te ipse suos, et demum tuos et suos ad electum prædictum (nimirum Fridericum regem Romanorum), duxeratis nuntios destinandos. Et quia, fili, malitia et fraudes illius hæretici nos non latent, veremur quod cum sua astutia te decipiat, teque a tuo proposito deviet, ut vel tempus labatur inutiliter, vel ad suam fovendam malitiam te satagat inclinare. Verum quia tam electum prædictum, quam te brachiis complectimur charitatis, et intendimus prosequi quantum cum Deo poterimus, gratiose; nobilitatem tuam duximus exhortandam, ut in scrutinio rectæ considerationis adducto, quod si, quod absit, Matthæo prædicto annueres, divinam offenderes majestatem, quantum cor nostrum graviter sauciares, quantumque matrem tuam sacrosanctam Ecclesiam contra te merito irritares; tractatus hæretici prædicti respuens, quæ profecto veneno non carent, manum mittas ad fortia, ea quæ cœpisti laudabiliter prosequendo, etc. Dat. Avin. IX kal. Junii, anno VI (1) ».

[1] Eod. tom. III Ep. secr. pag. 155. — [2] Ibid. — [3] Ibid. p. 157, 158. — [4] Ibid. p. 186 — [5] Extant in rotulo pergam. signato num. 6. ex arch. Avenion. in Vatic. delato.

[1] Jo. Vill. l. IX c. 143. — [2] Tom. III. Ep. secr. pag. 18[illegible]. — [3] Ibid.

(1) Henrici fratris Friderici Austriæ ducis et regis Romanorum reditum in Germaniam in mensem Martium anni hujus refert historia Cortusiorum; sed errasse auctores illos vel potius textum ejus historiæ corruptum esse planè constat ex litteris a Joanne Pontifice ad illum

10. Nil profuere Pontificia apud Henricum ducem monita, ac tantum belli apparatum, sub cujus gravitate necesse erat ut Matthæus succumberet, dissolvi contigit[1] : pugnandum enim dolo ratus Vicecomes oratores ad Fridericum Austriacum misit, blande expondituros, se imperii causam sustinere, atque ob illius defensam dignitatem bello peti ; ac si Robertus rex Insubria potiretur, Germanos Cæsares Italiæ aditu et imperio excludendos. His permotus Fridericus Pontificium fœdus damnavit, fratremque aucupata rixandi occasione redire jussit : neque ea longius quæsita est, Brixianorum enim præfecturam sibi committi poposcit Henricus, ac petitis frustratus, cum cives jussu Apostolico ob interregnum Roberto proregi cæsareo fidem adstrinxissent, in Roberti regis compendium se pugnaturum negavit, Germaniamque repetiit[2]. Nec diu proditæ Pontificiæ causæ crimen cum fratre impune tulit : prælio enim utrumque victum, captumque a Ludovico Bavaro, inferius videbimus. Inter hos tumultus exeunte Junio Matthæus Vicecomes nonagenario major in hæresi, ut tulit fama, obiit[3] ; ac major natu filius Galeatius Præfectus Placentinus armorum terrore Mediolanenses coegit, ut ipsum Mediolani ducem ad annum renuntiarent. Verum ii mox Galeatii jugum, ipso ejecto, excussere[4]. Quo accepto nuntio Pontifex, ut ipsos ad obsequium pelliceret : latas in eos censuras a card. legato dissolvi jussit[5] :

« Bertrando tit. S. Marcelli Apostolicæ Sedis legato.

« Venerunt nobis in exultationis augmentum rumores placidi, nuntiantes quod commune et populus Mediolan. jugo tyrannicæ servitutis, quo sub crudeli tyranno, hoste Dei et Ecclesiæ manifesto Galeatio, damnati hæretici quondam Matthæi de Vicecomitibus filio, ac paternæ nequitiæ successore, et vehementer de hæretica pravitate suspecto, qui Mediolanensis civitatis regimen indebite usurparat, affligebantur immaniter, sicut et per dicti hæretici tyrannidem afflicti fuerant diutius ; a se rejecto totaliter et excusso, veritatis spiritum assumentes, ad nostram et Ecclesiæ Roman. devotionem et obedientiam, a qua deviarant, per devia et errores currendo præcipites, utentes saniori consilio redierunt, intendentes nobis et eidem Ecclesiæ, ad quos imperii regimen ipso vacante sicut et nunc vacare dignoscitur, pertinet obedire fideliter et parere nostris et ipsius Ecclesiæ beneplacitis et mandatis.

« Nos autem, si in hujusmodi laudabili proposito stabiliter perseverent, cum ipsis volentes agere gratiose, discretioni tuæ, ut per te vel per alium seu alios interdictum seu interdicta, qui seu quibus per nos vel per te ex quibuscumque causis fuerint dicti civitas et clerus ejusdem subjecti, suspendere valeas, sicut videris expedire, plenam concedimus auctoritate præsentium facultatem ». Extant plures aliæ ad eumdem legatum litteræ, quibus ipsi dissolvendarum plurium pœnarum, quæ in Mediolanenses erant vibratæ , auctoritas collata est; tum ut clericos, qui divina mysteria contra interdicti Ecclesiastici leges celebrarant, absolveret. « Dat. Avin. XII kal. Decembris, anno VII ».

11. *Rerum conversiones Mediolani et Parmæ.* — Dum Mediolanenses effusa lætitiæ significatione de recuperata libertate exultabant, agebantque de concordiæ legibus cum legato, Galeatii factio incautos oppressit : corruptis enim auro Germanis stipendiariis, qui Galeatium Mediolano depulerant, ipsum Lauda evocatum noctu in urbem admisit[1]. Ejecti mox viri nobiles, ac populus, exeunte Decembri, dominatum urbis in Galeatium tristi rerum conversione transfudit. Excitatos porro fuisse Mediolanenses ad res novandas Placentinorum exemplo, qui Azone Galearii filio pulso, se in libertatem et Ecclesiæ obsequium auctore Obizone e Lando Verusio (ad quem gratulatoriæ de liberata[2] Placentia deque profligatis[3] postea Mediolanensium copiis extant litteræ) vindicarant, refert Joannes Villanus[4] : quo etiam exemplo usus est Pontifex[5], ut Parmenses ad excutiendam Galeatii servitutem concitaret, qui brevi tyranni jugum, despecto ejus terrore, e suis cervicibus depulerunt[6]; qua de re extant publica hæc documenta[7] :

12. « In Christi nomine, Amen. Anno ejusdem

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 144. — [2] Ibid. — [3] Eod. l. IX. c. 155. — [4] Eod. l. c. 180. — [5] Tom. III. Ep. secr. pag. 365.

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 183. — [2] Tom. III Ep. secr. pag 343 — [3] Ibid pag. 374. — [4] Jo. Vill. l IX. c. 177. — [5] Tom. III. Ep. secr. pag. 349. — [6] Ibid. pag 353. — [7] Ext. in arc S Ang. et Ms. Vat. arch. Plat. inter Cod. edita jussu Sixt. IV. tom. I. p. 382. et Ms. Vall. sign. lit. B. num. 12. p. 52.

datis die IX kal. Junii hujus anni, legendis in Annalibus hic, quibus discessum ejus nondum rescisse se Pontifex significat. Igitur pro Martio legendum est in textu Maio, quam lectionem ex Codice Extensi exhibet Muratorius, Rer. Italic. tom. XII. Eodem Maio mense discessisse Henricum notat auctor coævus Chronici Regiensis Rer. Italic. tom. XVII. qui et monet Henricum venisse Brixiam die X Aprilis hujus anni. Discessisse die XXII ejusdem mensis discimus ex alia lectione ejusdem historiæ ex Codicibus Ambrosiano, et Comitis Collecti apud eumdem.

Cæterum ut suis apte temporibus omnia distinguantur ex æqualibus horum temporibus Historicis Italis singulis, quæ hic in Annalibus traduntur sua tempora accommodanda sunt. Matthæus Vicecomes die XXVI Junii decessit, teste hujus ætatis scriptore Galvaneo Flamma in manipulo Florum cap. 361, sed illo antiquior chronista Astensis obitum hunc refert in diem XXIV Junii, qui et notat obiisse « inscio casu ; nec quisquam scit ubi sepultus fuerit, quia Ecclesia noluit eum recipere ». Utrumque auctorem habes Rer. Italic. tom. XI Urbis Mediolanensis dominium statim invasit Galeatius Vicecomes ejus filius, qui tamen die VIII Novembris, feria secunda, factione civium optantium *ab excommunicatione liberari*, ait chronista Astensis, expulsus fuit. Non diu post, die nempe XI Decembris, adversæ factionis studiis rediit, teste auctore Chronici Regiensis, Novembri vero mense, die XXV, Placentini urbem suam legato Pontificis dediderunt ex eodem Regiensi Chronista. In postrema tamen hac temporis designatione errasse illum non dubito, cum die IX Novembris id contigisse notet auctor Chronici Astensis cap. 109, et chronista Parmensis æqualis vulgatus Rer. Italic. tom. XII, ac Joannes Villani lib. 9, cap. 169, scribat Placentinam defectionem Mediolanensem præcessisse. MANSI.

a Nativitate MCCCXXII, Indictione VI, Pontificatus sanctissimi patris domini Joannis papæ XXII anno VII, die tertia Decembris, convocato et congregato consilio universitatis et hominum Parmensis civitatis voce præconia et sona campanæ ut moris est, in palatio veteri communis Parmensis ad infrascripta specialiter facienda, nobiles viri domini Maffeus de Summo potestas, Joannes domini Nicolai capitaneus, abbas antianorum et cæteri antiani communis et populi civitatis Parmensis, ac prædictum consilium unanimiter et concorditer, nemine discrepante, fecerunt, constituerunt et ordinaverunt, sicut de jure et facto melius et efficacius potuerunt, discretum virum magistrum Bartholinum de Ferreris beneficiatum Ecclesiæ S. Hilarii de valle Baganziæ Parmensis diœcesis, licet absentem, tanquam præsentem, suum et cujusque eorum et dictæ civitatis et universitatis syndicum et nuntium specialem ad comparendum pro eis et eorum ac omnium et singularum personarum civitatis et districtus Parmensis nomine coram reverendo in Christo patre domino Bertrando, Dei gratia tit. S. Marcelli presbytero cardinale Apostolicæ Sedis legato, vel ejus delegato; et ad jurandum in animas prædictorum et cujuslibet eorum, et promittendum de parendo mandatis Ecclesiæ, atque ipsius domini legati, vel ejus delegati; et quod ipsi de cætero Galeatio de Vicecomitibus de Mediolano, aut fratribus, vel sequacibus suis, vel aliquibus Ecclesiæ Romanæ rebellibus nullatenus adhærebunt; nec consilium, auxilium vel favorem præstabunt, sibique in nullo parebunt vel intendent. Item ad confitendum, recognoscendum et asserendum realiter et cum effectu regimen civitatis et districtus Parmensis, vacante Romano imperio, sicut nunc vacare dignoscitur, ad dominum nostrum summum Pontificem et Romanam Ecclesiam pertinere; et quod ipsum regimen et rectores ipsius recipient et tenebunt deinceps nomine præfati domini nostri summi Pontificis et Rom. Ecclesiæ supradictæ, quandiu et quotiescumque vacabit imperium supradictum, sicut reciperent, et tenerent ab imperatore si dictum imperium non vacaret; et ad petendum, impetrandum, obtinendum ab eodem domino legato vel ejus delegato absolutionem et relaxationem sententiæ interdicti dudum latæ et promulgatæ in universitatem et communitatem civitatis Parmensis, ac civitatem eamdem; ipsiusque civitatis, communitatis et universitatis terras, castra et loca per sanctissimum patrem et dominum nostrum dominum Joannem papam XXII et cui interdicto impræsentiarum subjacent, ex eo quod auxilium, consilium et favorem præstitisse dicuntur damnatæ memoriæ Matthæo Vicecomiti de Mediolano, dum viveret, ejusque filiis et sequacibus; et a quacumque alia sententia interdicti, vel excommunicationis lata per dictum dominum nostrum summum Pontificem, vel alium quemcumque ejus auctoritate in dictam civitatem et universitatem et ejus communitatem et districtum seu singulares personas ipsarum; et ad subeundum et consentiendum cuicumque præcepto et mandato, quod idem dominus legatus vel ejus delegatus eisdem et cuilibet ipsorum facere et imponere voluerint; et ad obligandum pro prædictis et quolibet prædictorum fiendis, servandis et adimplendis, ipsos et eorum quemlibet, communitatem et universitatem ipsius civitatis Parmensis, et ipsam civitatem et ejus districtum, ac eorum et cujuslibet eorum bona et jura præsentia et futura; et generaliter ad omnia et singula faciendum et promittendum, quæ ipsi domino legato vel ejus delegato placuerint, et opportuna ac utilia videbuntur; ratum et gratum se perpetuo promittentes habere, observare et adimplere quidquid per dictum eorum syndicum et cum eo factum et promissum fuerit in prædictis et quolibet prædictorum sub hypotheca et obligatione omnium suorum et prædictarum civitatis, communitatis et universitatis bonorum et jurium, præsentium et futurorum. Actum Parmæ, etc. » Certior jam ante factus cardinalis legatus Parmenses ad officium reversos, Ugolino Rubeæ stirpis provinciam solvendarum censurarum contulerat [1] kal. Decemb. cujus litterarum præcipua pars his verbis concepta est [2] :

13. « Bertrandus miseratione divina tit. S. Marcelli presbyter cardinalis A. S. L. discreto viro Ugolino de Rubeis canonico Parmensi capellano nostro, salutem in Domino.

« Cum præfati (nimirum Parmenses) potestas, capitaneus, universitas et commune, pejora a prioribus cumulantes et non attendentes, quod ad dominum papam et Ecclesiam Romanam regimen civitatis prædictæ, sicut et aliarum terrarum imperii, debent ipso vacante imperio (sicut nunc vacare dignoscitur) pertinere, sed illud facto potius denegantes, stipendiarios suos in auxilium præfati Matthæi et filiorum ejus contradictam Romanam Ecclesiam, et ad impugnandum gentes et exercitum dictæ Ecclesiæ jura prosequentem ipsius imperii, transmisissent apud Bassignanam, ubi exercitui prædicto multa damna gravia intulerunt; nosque propterea contra ipsos procedere ad graviora vellemus, per ambaxiatores civitatis ejusdem ad nos propterea venientes accepimus, quod civitas supradicta Parmensis et cives ipsius ac cor redeuntes et suum recognoscentes errorem, seque in præmissis graviter deliquisse, redire disponunt ad obedientiam et devotionem Ecclesiæ supradictæ, et a favore dictorum hostium totaliter abstinere.

« Quamobrem volentes cum civitate et civibus ipsis agere gratiose, discretioni tuæ auctoritate Apostolica, nobis specialiter in hac parte

[1] Lib. Privil. Rom. Eccl. tom. I. p. 373. — [2] Ext. in Lib. Privil. Rom. Eccl. tom. I. p. 374.

commissa, præsentium tenore committimus et mandamus, quatenus si tibi constiterit ita esse, videlicet quod dicta civitas et universitas ipsius se omnino et cum effectu subtraxerint a sequela, favore et adhæsione Galeatii, fratrum et sequacium ipsius, sibique in nullo pareant et intendant, nec dent auxilium, consilium vel favorem, ac realiter et cum effectu recognoscant regimen civitatis et districtus ejusdem, vacante Romano imperio (sicut nunc, ut prædicitur vocare dignoscitur) ad Romanam eamdem Ecclesiam pertinere; et quod ipsum regimen, et rectores ipsius recipiant et teneant nomine supradictæ Ecclesiæ quandiu et quotiescumque vacabit imperium supradictum, sicut reciperent et tenerent ab imperatore, si dictum imperium non vacaret, recepta a majoribus universitatis ejusdem eis videlicet, per quos civitas et universitas ipsa regitur, quod de cætero, prælato Galeatio vel fratribus, aut sequacibus vel aliis quibuscumque contra eamdem Rom. Ecclesiam nullatenus adhærebunt, nec consilium, auxilium, favorem præstabunt juratoria cautione, ac juramento de parendo mandatis Ecclesiæ atque nostris, interdictum ipsum in dicta civitate, terris, villis, castris et locis ipsius, relaxes et nunties relaxatum, ubi tibi videbitur expedire, et facias ab aliis nuntiari. Quod si forsan postmodum ad dictorum Galeatii, aut fratrum, vel sequacium prædictorum sequelam et favorem homines ac civitatem, universitatem, terras, villas, castra et loca prædicta redire contingerit, in eamdem interdicti sententiam relabi volumus et decernimus ipso facto. Volumus etiam, quod de supradictis omnibus et singulis fieri facias duo publica Instrumenta, quorum uno penes te retento, reliquum nobis, quantocius poteris, destinare procures. Dat. Placentiæ kal. Decembris, Pontificatus ejusdem domini Joannis papæ XXII anno septimo ».

14. *Ludovicus Bavarus cum Friderico imperii æmulo armis congressus eum vincit et capit.* — Inter has rerum conversiones erupit in Robertum regem Siciliæ conjuratio [1], comparatæque ab hostibus illius vitæ insidiæ, quæ non sine divina providentia discussæ : cum illius filius major natu Carolus [2] dux Calabriæ cum triremibus octodecim Siculam oram populatus est; Fridericus vero cum aliis viginti sex Rhegium tentavit.

[1] Jo. Vill l. IX. c. 172. — [2] Ibid. c. 158.

In Germania Ludovicus Bavariæ et Fridericus Austriæ duces Romanorum reges designati, cum Romano Pontifici controversiam dirimendam æquitate, ut par erat, permittere detrectarent, de imperio certaturi, incredibili animorum ardore adversas acies, quæ ferme equestres erant, commiserunt [1]. Pollebat amplioribus viribus Fridericus, cum regis Ungariæ potentia fultus esset, ac Leopoldus [2] copias auxiliares ad ipsum adduceret. Sed Ludovicus re cognita, antequam eæ copiæ Friderico se conjungere possent, superato Æni fluminis vado, Fridericum ad pugnam elicuit qui indignum ratus certamine detrectare, proxima auxilia, quibus auctus Ludovico superior erat evasurus, non exspectavit. Commissa est cruenta pugna, quæ pæne totum diem tenuit : in qua plura equitum millia periisse feruntur. Parta demum a Ludovico victoria est, cujus gloria, Friderico et Henrico fratribus multisque aliis nobilibus, captis aucta est ut Stero [3] Altaemps, Rebdorfius [4], Ms. [5] Vaticanum, aliique auctores Germanici et Itali consentiunt [6] qui Fridericum arctissimæ custodiæ in arce, cui Trusnit nomen est, mancipatum atque in ea triennio tentum addunt (1).

15. Meruere sane Fridericus et Henricus eo adverso casu prosterni, qui antea a Romano Pontifice adversus Insubriæ tyrannos et hæreticos in auxilium exciti, initum fœdus turpiter violarant, causamque Pontificiam prodiderant, ut superius rem attigimus. Cæterum Ludovicus Bavarus victor, parto de æmulo triumpho Pontificem mox certiorem fecit; quid ipsum ad clementiam in Fridericum explicandam hortatus est [7], atque operam Apostolicam ad concordiam inter ipsos conciliandam obtulit.

« Ludovico in regem Romanorum electo.

« Excellentiæ tuæ, fili charissime, recepimus litteras, quas nobis lator præsentium præsentavit, quarum contenta, et quæ lator idem proponere voluit, intelleximus diligenter. Et quia ex ipsarum serie litterarum percepimus evidenter victoriam, quam contra tuum coelectum habueras his diebus, te illi, qui bella novit conterere, humiliter adscribere et prudenter; necnon et quam humaniter in ipsius coelecti captione, et post in ejusdem custodia te geras et gesseris, ipsius nuntii nobis relatio

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 174. — [2] Rebd. tit. Alb. Arg. in Chron — [3] Stero Altaemps in Annal. — [4] Henr. Rebdorf. in Annal. — [5] Ms. bibl. Vat. sign num. 3769. — [6] Chr. Elwa. Aven. an. Botor. l. VII. Mussat. in Lud. Bav. et alii. — [7] Tom. III. Ep. secr. pag. 259.

(1) Hoc anno pugna decretoria inter duos imperii æmulos Ludovicum et Fridericum commissa die festa S. Venceslai ducis Bohemiæ, die nempe XXVIII Septembris ut prodit auctor gestorum Balduini Trevirensis archiepiscopi lib. 3 cap 5. In eam Friderici res excisæ, ac plane deletæ Fridericus ipse a Joanne Bohemiæ rege captus in potestatem Ludovici traditur eo pacto *ne vita illum privaret* ait idem scriptor ibidem Captus rex arcta custodia stringitur triennio, et semis, *per annos tres et dimidium*, ut scribit Martinus Minorita auctor coævus inter scriptores Eccardi tom. II, col. 1638. Sed ex litteris Joannis relatis ab annalista ad an. 1325, 2, intelligimus non tribus, sed duobus tantummodo annis et semis, captivitatem illam durasse, quod et confirmat Joannes Vitoduranus in Chronico. Locum prælii designat auctor gestorum Balduini inter Oelingin et Molndall, quem peculiari nomine *prata Amphyngensia* appellat continuator Martini Poloni Eccardianus, et in territorio Salzburgensi constituit. In captivitate resipuisse Fridericum, cum antea moribus esset perdilissimis, prodidit auctor coævus Joannes Vitoduranus in Chronico inter scriptores ab Eccardo vulgatos tom. II, col. 1792. Idem scriptor testatur dimissione ejus, e carcere monachum quemdam Carthusiensem intercessisse. Cum libertate et pristina vivendi licentia resumpsisse idem scriptor aliique testantur, donec pediculari correptus morbo misere tandem obiit anno 1330, ut in Annalibus ad eumdem annum adnotabo.
MANSI.

patefecit. Super quibus providentiam tuam in Domino plurimum commendantes, magnificentiam tuam rogamus attentius et hortamur, quatenus in his inviolabiliter perseverans, ei a quo cuncta bona procedunt, gratias agere studeas; ac quæ illi grata exequi, et vitare quæ sibi displicibilia noveris, non omittas; erga coelectum prædictum, quem in tua manu conclusit Altissimus, ob ipsius concludentis honorem sic clementer sicque pie te abeas, ut misericordiam assequi valeas, quam misericordibus veritas repromittit. Nos autem ad tractandum et procurandum quod ad pacem et concordiam inter te et ipsum pertinent, offerimus nos paratos: super quo si nobis tua prudentia suæ innotuerit beneplacitum voluntatis, ad exequendam quæ ad illa opportuna viderimus absque cunctatione aliqua procedemus. Super aliis autem nuper providentiæ tuæ per tuum nuntium scripsisse meminimus: quare ad præsens ea non repetimus, sed in illis inviolabiliter permanemus. Dat. Avin. XV kal. Januarii, anno VII ».

Non usus est Ludovicus oblato a Pontifice ad tractandam inter eos pacem studio, regnum sibi armis asserere posse arbitratus, de quo hæc tradit Ptolemæus Lucensis[1]: « Dux prædictus Austriæ captus fuit per ducem Bavariæ et detentus: et sic ipse Ludovicus dux Bavariæ jus imperii sibi vindicans usurpavit ». Inde vero Pontificem inter et Bavarum ipsum gravissimæ discordiæ, cum regni Italici habenas, et Galeatii Mediolanensis clientelam sequenti anno corripuerit, ut suo loco dicetur.

16. *Pontifex concordiam in Lusitania restituit.* — Interea fluctuanti diuturnis dissensionibus Lusitaniæ, in qua Dionysius ob effusum in Alfonsum Sancium spurium studium alterius filii Alfonsi legitimi, et sceptri Lusitanici hæredis, iras ac principum odia in se concitarat; injustaque adversus sanctissimam uxorem odia susceperat, pacem redditurus Pontifex, cum annis superioribus mulcere præferocis principis animos, Dionysium ad æquitatem flectere, D. Elizabetham, quæ filii sui causam adversus maritum impudicum, et in adulteræ liberos propensiorem sequi videbatur, ad concordiam inter filium et patrem revocandam excitare litteris suis studuisset; hoc anno archiepiscopum Compostellanum in Lusitaniam ad redintegrandam concordiam Apostolica munitum auctoritate, ut coitiones dissolveret, rescinderet injusta sacramenta, perturbatores pacis censuris reprimeret, ineunda fœdera corroboraret, misit[2]: ac præsules Lusitanos, ut operam cum archiepiscopo conjungerent, monuit[3]. Ad conciliandam vero divinam misericordiam, ut eos bellorum civilium fluctus compesceret, preces Deo in ea causa porrecturis præmia indulgentiarum proposuit[4].

Præterea Dionysium gravissimis litteris[5] est adhortatus, ut Compostellani archiepiscopi monita in animum demitteret: reginam sanctissimam, quæ nisi ad pacem ac divinam gloriam spectabat et Alfonsum[1] hæredem in gratiam reciperet; Alfonsum Sancii furto genitum cum Alfonso legitimo conciliaret; nec tanta amoris significatione illum prosequeretur; ut alterius in nothum fratrem odia exasperaret. Tum Alfonsum illegitimum revereri[2] fratrem suum ut dominum ac regem futurum, animumque ad illius obsequia flectere[3] jussit: Alfonsum vero legitimum hæredem, ut lacessitum[4] gravioribus injuriis patrem Compostellani archiepiscopi opera delinere studeret: ferret æquiori animo[5], si frater illegitimus ab illo dilaretur, neque enim decorum videri, si rerum inopia laboraret; ac si reges in administros liberalitatem effundere soleant, non debere mali et iniqui accipere, si filio possessiones aliquas compararet, cum maxime earum opum fultus præsidio præstandis illi obsequiis aptior futurus esset. Tum reginam Elisabetham, quæ pulcherrima sanctitatis exempla in iis adversis rebus explicuit, hortatus est[6], ut pacem inter discordes adducere omni studio niteretur.

Obsequentissima ipsa erat Dionysio viro etsi adultero et injusto: quam maternum vicisse affectum, nec se implicuisse bello, sed illud extinguere conatam, e Pontificiis litteris gratulatoriis vidimus. Demum præcipuis illius, ut par est credere, apud Deum precibus pax est felicissime revocata: Berengarius Compostellanus archiepiscopus acceptus perhonorifice: paritum illius monitis, ac sopitæ omnes discordiæ: qua de re ad archiepiscopum de navata præclare opera, ad sanctam reginam, Dionysium regem, ac filium majorem natu de perfectis Apostolicis imperiis gratulatoriæ litteræ[7] kal. Julii exaratæ.

17. Adhibita[8] etiam fuerat a Pontifice ad eam concordiam confirmandam Guillelmi Sabinensis episcopi Apostolicæ Sedis legati opera, qui in Castellam ad sedandos illius regni motus, quos principum de tutela regis Alfonsi inter se contendentium, ac regnum armis et factionibus laniantium ambitione concitatos vidimus anno superiori, missus fuerat: utque facilius adducere concordiam posset, injunxit[9] illi XIII kal. April. hujus anni Pontifex, ut indulgentiarum præmia iis qui precibus a divino Numine illam exposcerent, vel operam pro ea concilianda navarent, proposita promulgaret, ipsumque[10] et Compostellanum, Toletanum et Hispalensem archiepiscopos ac regni proceres ad restituendam Castellæ publicam pacem incumbere pluribus litteris[11] sollicitavit: atque in primis Philippum Sancii olim regis filium, ut studeret[12] concordiæ ac tutoris munus et nomen deponeret, hortatus est. Celebrabantur[13] Vallisoleti

[1] Ptol. Luc. in Hist. Eccl. Ms. l. XXIV. c. 41. — [2] Tom. III. Ep. secr. pag. 66. — [3] Ibid. p. 68. — [4] Ibid. p. 69. — [5] Ibid. p. 65.

[1] Tom. III Ep. secr. pag. 64. — [2] Ibid. p. 67. — [3] Ibid. p. 64. — [4] Ibid. p. 66 — [5] Ibid. p. 67. — [6] Ibid. p. 64 et 66. — [7] Ibid. p. 69 et 70. — [8] Ibid. p. 68. — [9] Ibid. p. 49. — [10] Ibid. p. 46. — [11] Ibid. p. 48. — [12] Ibid. p. 46. — [13] Ibid. p. 46.

magni præsulum et procerum conventus kal. Martii præcipua legati Apostolici opera, cujus etiam studio inter Alfonsi regis tutores ad festum Natalis Domini induciæ armorum initæ sunt[1].

18. Conjunxere cum legato operam Toletanus archiepiscopus, atque episcopus Burgensis et alii plures, quibus conceptis eadem verborum forma litteris, ob conciliatas inducias est gratulatus, utque strenue cum legato ad pacem confirmandam laborarent, ipsum est adhortatus[2]: « Licet, inquit, inter dilectos filios nobiles viros Philippum claræ memoriæ Sancii regis Castellæ, Joannem dominum de Viscaya, et Joannem filium... claræ memoriæ Manuelis infantis, a concepto ratione tutelæ charissimi in Christo filii nostri Castellæ regis illustris pernicioso discriminis odio sibi reconciliandos ad pacem truguarum fœdus advenerit, super quo non parcendo laboribus nec expensis fide digna relatione te percipimus fideliter laborasse; continue tamen affectantes in intimis inter eos accedere insolubile vinculum dictæ pacis, super hoc scire te volumus, quod venerabili fratri nostro Guillelmo episcopo Sabinensi A. S. L. nostræ scripturæ oraculum destinamus: propter quod fraternitatem tuam requirimus et rogamus attentius, quatenus eidem legato, sicut hactenus adstitisti, sollicite non desistas assistere. Dat. Avin. VII id. Novembris, anno VII ».

19. Ad dirimendam demum de regiæ procuratione ac tutela gerenda principum controversiam regem Vallisoliti regni gubernacula suscepisse, Alfonsum refert Joannes Mariana[3], cum jam illius avia Maria regina obiisset, ingentium virtutum femina trium regum ætate, ut ait[4], « reipublicæ præsidium, Castellæ columen, pietatis monimentum ». Addit auctor, Guillelmi legati jussu, episcopis universa ditione Vallisoletum convocatis, Concilium hac tempestate nobilissimum peractum[5]: « In eo, inquit, Concilio, IV nonas Augusti, multæ salutares leges promulgatæ sunt. In eo numero anathemate vinciuntur qui carnibus Quadragesimæ aut Quatuor Temporum diebus vescentur; quinque in eis publice vendiderint carnes a nostra religione alienis templis, dum res divina peragitur, interesse vetatur: iis tamen si nostra sacra susceperint, sacri ordines et sacerdotia, unde inopiam tollerent, non denegantur. Purgatio vulgaris reprobatur, qua Hispani vulgo utebantur. Extant Joannis Toletani præsulis Constitutiones per idem fere tempus promulgatæ: in iis nisi Judæi et Mauri, quo tempore res divina peragitur, a templis recesserint, cessare mandat. Redactas cruciata pecunias ad se cum fide deferri, captivis redimendis, egenorum inopia sublevanda. Presbyteri quater minimum per annum divina hostia sacrificante, neque unquam nisi matutinis precibus exorato Numine: Ecclesiasticis obsequiis parta bona ea dare legareve filiis, quamvis justis, nefas esto; et erit qui sacerdotes et episcopos eorum bonorum dominos et arbitros faciat ».

Quod ad Maurorum in Hispania res attinet; Ismael Granatæ rex ab Ozminio rege Algeziræ ex insidiis cæsus est[1]. Erepta excellenti forma fœmina neci causam dedit. Mahomad vero filius Ismaelis prætoris eximia fide, qui mox Granatenses in illius verba adegit, cum alium conjurati successorem destinarent, regnum arripuit. In Africa[2] Tunetanus rex matre Christiana natus, et egregie affectus in Christianos, Christianorum et Arabum opera Tunetanum alium regem æmulum acie vicit, regnoque potitus est: sed iterum postea ab alio ejectus[3].

20. *Eduardi res bellicæ contra perduelles in Anglia et Scotia.* — Flagravit civili externoque bello Anglia hoc anno: proceres enim Hunifrido Herefordiensi et Thoma Lancastriæ comitibus conjurationis ducibus, Eduardo regi ob nimiam Spenseriorum gratiam et potentiam infensi erant: cumque res ad arma et cædes spectaret, Pontifex ineunte anno Cantuariensem archiepiscopum et episcopum Wintoniensem ad adducendam inter conjuratos ac regem concordiam incumbere jussit[4]: tum Eduardum est adhortatus[5], ut clementiam in suos explicaret, commotosque animos mulceret: sed in apertum bellum erupit discordia, cum in dicto apud Cicestriam conventu Eduardus in hostes contraxit[6] ingentia auxilia, ac plures proceres sui terrore ad obsequium compulit. Inde Hunifridum et Thomam comites insectatus, exeunte Martio, magna clade delevit[7]. Hunifridus Herefordiensis comes, dum ponte transibat lancea perfossus occubuit: Thomas Lancastrius captus. Cujus victoriæ ab Eduardo partæ accepto nuntio Pontifex, qui rebelles flectere ad officium non potuerat, oppressos armis fuisse, regi triumphi gloriam acceptam Deo referenti, est gratulatus[8]; atque Ecclesiarum jura, ut ea ab invasoribus vindicaret, enixe commendavit.

« Profecto, inquit, fili charissime, nostro tua adjicit gaudio gratitudo, per quam, ut debes, illi qui bella conterit, istam adscribis victoriam, et non tibi. Hæc utique, fili charissime, beneficia tam immensa debent scribi indelebiliter in tabulis cordis tui: hæc nulla obliterare debet oblivio, sed in jugi memoria retineri; debesque cum propheta quærens dicere: Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Et utinam tibi ipsi taliter respondebis: Istud sibi retribuam; licet respectu tanti beneficii parum sit censendum aut nihil: illi quidem meam offeram juventutem, ipsi fortitudinem meam custodiam, et residua vitæ meæ tempora in continuatione salutaris propositi et piorum prosecutione operum devovebo, fa-

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 242. — [2] Ibid. pag. 242. — [3] Mariana de reb. Hisp. l. XV. c. 18. — [4] Eod. l. c. 17. — [5] Ibid.

[1] Eod. l. XV. c. 17. — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 149. — [3] Eod. l. c. 154. [4] Tom. III. Ep. secr. pag. 35. — [5] Ibid. pag. 34. — [6] Walsin. in Eduard. II. — [7] Jo. Vill. l. IX. c. 137. — [8] Tom. III. Ep. secr. pag. 36.

vendo Ecclesiis, ipsarum libertates et jura; necnon et ministros Dei; personas Ecclesiasticas confovendo, etc. Dat. Avinione II kalend. Maii, anno VI ».

21. Fœdasse crudelitate victoriam Eduardum, ac Thomam Lancastrium et alios plures viros nobiles criminis socios capitis sententia damnasse, ferunt. Nec eorum supplicio pacata Anglia; incumbebat enim illi Scotici belli moles cum Robertus rex a conjuratis excitatus in arma consurrexisset. In quo quidem bello studuit Eduardo Pontifex, atque archiepiscopum Cantuariensem et Wintoniensem episcopum Pontificias censuras iis, qui Angliam aut Hiberniam invaderent, objectas divulgare [2]; Dublinensem archiepiscopum [3] Roberto Brusio perduellionis judicium intendere; Anglos denique, Wallenses et Hibernos præsules Eduardo sacerdotiorum decimas ad levandos belli sumptus pendere jussit [4]. Confecit in Scotos florentissimum exercitum Angliæ rex, ac superiori elatus victoria Scotiam terra marique oppugnare ac frangere ad obsequium constituit. Sed cum imprudentissime necessarios commeatus sustentando exercitui non providisset, ingens ea expeditio nullo operæ pretio dissoluta est [5], magna hominum multitudine (ad viginti millia ascendisse refert Joan. Villanus [6], fame morboque consumpta; rexque non sine magno dedecore regredi compulsus est.

22. *Defuncto Philippo Francorum rege, succedit Carolus ad quem Pontifex dat litteras paræneticas et gratulatorias.* — Sublatus e vivis est Philippus Longus Francorum rex ineunte hoc anno, ut testatur Bernardus [7]: « Philippus rex obiit tertia die intrantis mensis Januarii in prima parte noctis Dominicæ diei, anno Domini MCCCXXI ». Nimirum numeratis de more auctoris ab incarnato Verbo annis: consumptus diuturna ægritudine, in qua singularem explicuit patientiam [8], pari pietate Ecclesiasticis sacramentis ingenti immortalitatis spe munitus. Magnarum virtutum princeps, dignus S. Ludovici abnepos, cujus exemplo bellum sacrum in Sarracenos sine fictione erat redintegraturus, (superioribus enim annis [9] sopito bello Flandrico, ne profectionem iniret, ob Occidentis turbas fuerat retardatus) in ipso conatu, cum Pontifex diem trajectionis constituturus esset [10], relicto sui magno desiderio excessit e vita. Commendavit [11] moriens regnum Christi vicario ejusque apud Deum preces ad expiandas reliquas criminum maculas imploravit. Nec pio defuisse Joannem officio indicant litteræ, quibus viginti dierum indulgentiam preces pro illius anima Deo porrecturis impertiit [12].

Accepit post Philippum Galliæ ac Navarræ sceptra frater Carolus Marchiæ comes, de quo hæc Bernardus scribit [1]: « Carolus hujus nominis Tertius (IV), filius quondam tertiogenitus Philippi regis hujus nominis Quinti (IV), germanus quoque frater præfati domini Philippi hujus nominis Sexti (V), qui defuncto præfato Philippo rege germano suo eidem successit in regno; cum nullum hæredem filium reliquisset, quia filiæ in regno Franciæ ad regnandum nunquam leguntur successisse. Cœpit autem regnare in regno Franciæ et Navarræ defuncto fratre suo in mense Januarii anno Domini MCCCXXI, fuitque coronatus et inunctus in regem Rhemis civitate IX kal. Martii ».

23. Significarat non sine lacrymis Carolus Philippi fratris obitum Pontifici, qui magnum ex eo dolorem percepit, atque ipsius [2] et Joannæ [3] reginæ viduæ luctum mulcere litteris studuit. In iis vero, quas ad Carolum dedit, fraternæ mortis occasione ipsum ad humanarum rerum despicientiam, et transfundendum ad cælestia animum, ac mortis incerti exitus divinique judicii jugi meditatione vitæ rationem probe instituendam excitavit [4]:

« Carolo regi Franciæ illustri.

« Affectu benigno celsitudinis regiæ recepimus litteras per venerabilem fratrem nostrum Raynaldum Ostiensem episcopum et dilectum filium Petrum S. Susannæ presbyterum card. præsentatas, per quas infirmitatem claræ memoriæ Philippi regis Franciæ, ejusque transitum, ac qualiter in illis se habuerat providentia regia, mœstuoso nobis calamo nuntiavit; nostrarumque ad fratrum nostrorum pie ac religiose pro ipsius animæ salute orationum suffragia postulans, seque ac regnum Sedi Apostolicæ recommendans, more devoti filii se paratum ad ejusdem Sedis beneplacitum non omisit. Profecto, fili charissime, cum primum transitus ipse auribus nostris insonuit, cordis nostri amaricavit intima et punctionis durioris aculeo sauciavit: unde si te potavit absyntio, si te felle cibavit, si tua commovit viscera, si extorsit gemitum, si expressit lacrymas, cum ad hoc te affectus inclinaverit naturalis, non decet quempiam super hoc admirari.

« Sane, fili charissime, si tam innocenter rex ipse vixerit, quam laudabiliter rexerit, tamque patienter flagella Domini in sua ægritudine tulerit; necnon quam humiliter, quam devote Ecclesiastica petierit et reverenter receperit, velut princeps Christianissimus, sacramenta: et postremo quam confidenter et alacriter, Dei misericordiam et sanctorum patrocinia invocans, Deo reddiderit spiritum, qui creavit illum, et terræ corpus unde assumptum fuerat, ad debitæ rationis deducitur examen, cessabit dolor, utique planctus et gemitus acquiescunt; ac proculdubio multa tibi materia

[1] Jo. Vill. et Wals. ubi sup. — [2] Tom. III. Ep. secr. pag. 37. — [3] Ibid. p. 39. — [4] Ibid. p. 43. — [5] Walsin. ubi sup. — [6] Jo. Vill. l. IX. c. 160. — [7] Ber. Chr. reg. Franc. Paul. Æmil. in cod. Mass. in cod. — [8] Tom. III. Ep. secr. p. 8. — [9] An. 1319. num. 17. — [10] Tom. III. Ep. secr. p. 1. pag. 1. Ep. II. — [11] Ibid. Ep. secr. pag. 6. — [12] An. 6 p. 1. Ep. com. DCCCLXV.

[1] Bern. Chr. reg. Franc. — [2] Tom. III. Ep. secr. pag. 6. — [3] Ibid. p. 7. — [4] Ibid. p. 6.

aderit ipsi congaudendi gaudenti, ipsum nempe vitam brevem et fluidam, quæ nihil est aliud quam vapor ad modicum parens, quæ velut umbra præterit et in eodem statu persistere nunquam novit, pro æterna et incommutabili firmiter credimus commutasse; ipsumque de hac valle calamitatis et miseriæ, in qua civitatem manentem non habuit, ad civitatem gloriæ, quam sollicite quæsivit dum vixit, cujus Angeli sunt concives, Deus pater templum, Filius splendor et Spiritus sanctus est charitas; in qua mansio est secura, totumque continet quod delectat, credimus pervenisse: necnon et de fallaci mundano gaudio, quod luctus occupat, ad vera perfectaque et æternalia gaudia jam transisse credimus, vel saltem ad spem infallibilem illuc veniendi e vestigio pervenisse.

« Depone itaque, fili charissime, depone gemitum luctumque abjice, ac juxta dictum Apostoli gaudenti congaude, ne te de charitatis inopia arguendo, illud tibi Dominicum verbum exprobrando valeat dicere: Si diligeretis me, utique gauderetis, quia vado ad Patrem. Orationes autem nostræ fratrumque nostrorum pro ipsius salute non defuerunt, nec nostræ utique deerunt dum vivemus, Domino concedente. Te autem, fili charissime, regnaque tua, sicut debitores sumus, et nos esse recognoscimus, proponimus et intendimus habere in opportunitatibus propensius commendata. Oblationem insuper tuam gratam animo acceptantes, regiæ benevolentiæ gratias pro eadem offerimus, quas valemus. Ad hoc, fili charissime, quia decet patrem benevolum charissimum sibi in Christo filium circa ardua occupatum dirigere, ipsumque cautum in his reddere, per quæ posset in illis laudabiliter se habere; agnoscentes te ad ardua regiæ dignitatis ascendisse, admodum necessarium arbitramur, ut memoriter (tenere) æternæ studeas quæ sequuntur.

24. « In primis, quia consideratio altitudinis regiæ dignitatis offuscare nonnunquam rationis oculum consuevit, expedit advertere te prudenter, quod quantacumque ipsa dignitas sit sublimis, a curis tamen multis, et oneribus variis, ac innumeris periculis nequaquam qui illi præsidet, est immunis. Hæc tibi, fili charissime, consideratio suadebit, ut in agendis consilia cures adhibere salubria, ac velut in lubrico positus tibi non des liberos impetus, sed circumspicias quo eundum sit et quousque; nec alta te sinet sapere, sed potius suggeret te humilibus consentire: quod utique necessarium non mediocriter arbitramur volenti regnorum gubernacula laudabiliter gubernare.

« Rursus te scire non ambigimus, et a tua memoria non excidere affectamus, quod nihil est morte certius, nec aliquid incertius hora mortis, sicut magistra rerum experientia continue hactenus manifestat: videmus enim sic mori juvenem, sicut senem; sic fortem, ut debilem; sic nobilem, ut ignobilem; divitem, ut pauperem; justum, ut peccatorem; sapientem, ut stultum; ac doctum pariter, ut indoctum. Videmus quoque frequenter infirmos convalescere et incolumes subito expirare; alios loquendo deficere, alios comedendo, alios eundo, alios stando, alios dormiendo, alios laborando, alios ridendo, alios flendo, spiritum exhalare. Hoc quoque Scriptura sacra testatur, dicens quod constitutum est omnibus semel mori; et alibi, quod nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, et aves comprehenduntur laqueo, sic homines plerumque rapiuntur in tempore malo. Hæc profecto consideratio vitare te, fili charissime, noxia faciet; et stimulabit te festinanter agere quæ videris expedire. Hinc sapiens ait: Fili, memorare novissima tua et in æternum non peccabis. Et alibi suadet, dicens: Quodcumque potest facere manus tua, incessanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec scientia nec sapientia erunt apud inferos, quo tu properas; diemque tibi quamlibet persuadet velut ultimam ordinare.

25. « Adhuc, fili charissime, optamus in tua fixe memoria retineri, quod quantumque hæc dignitas sit excelsa, non est libera a reddenda ratione: imo illi præsidens non solum de gestis, sed et de sermonibus, necnon et de cogitationibus, quod est gravius, strictam tenetur reddere rationem. Hinc Apostolus ait: Omnes stabimus ante tribunal Christi; et sequitur: Unusquisque pro se rationem reddet. Et cui? Sequitur: Deo; cujus utique sapientiæ nil poterit occultari, cum ante ejus oculos omnia tam præsentia, tam præterita quam futura, nuda sunt et aperta: cujus potentiæ nullus resistere poterit, cum cuncta, et quæ in cælo, et quæ in aere, et quæ in terra, et quæ in profundum abyssi sunt posita, sint ejus ditioni subjecta: cujusque justitiam nullus evadere poterit, cum tempus acceperit, judicandi: tunc enim nulli parcet, nec acquiescet cujusquam precibus, nec pro redemptione dona plurima acceptabit.

« Horum, fili, consideratio te inducet, ut illum timeas, illi juventutis tuæ primitias offeras, ipsi fortitudinem tuam custodias, et residua vitæ tuæ tempora in continuatione salutaris propositi, et piorum cum prosecutione operum studeas devovere; favendo Ecclesiis, ipsarum libertates et jura, necnon et Dei ministros, personas videlicet Ecclesiasticas, confovendo. Hæc tibi, fili charissime, si ea observaveris diligenter, annos vitæ producent: hæc tibi dierum longitudinem ministrabunt: hæc firmabunt proculdubio thronum tuum. His itaque tuum animum imbue, his informa, talibus assuesce, ut per consuetudinem mores fiant, nec perverti possint amplius conversi quodammodo in naturam, etc. Dat. Avin. VI id. Februarii, anno VI ».

26. Reddidit ob egregia monita Pontifici grates Carolus [1], atque illis se obtemperaturum est pollicitus: tum etiam armorum potentiam suaque

[1] Tom. III, Ep. secr. p. 10.

illi obsequia, accepto insigni regio, perhumaniter ac pie devovit : Joannes vero ipsum ad sectanda majorum præclara vestigia provocavit [1] : utque ad moderandum pro dignitate Gallorum sceptrum divinam illi opem conciliaret, omnibus qui pro ipso preces apud Deum funderent, Cælestini V et Clementis exemplo quadraginta dierum indulgentiam proposuit ; modo tamen conscientiæ labes sacra confessione expiassent. Quo vero stimulos illi ad veram comparandam gloriam, quæ in Numinis divini cultu sita est, incenderet ipsius animum, hisce laudibus lacessivit : « Serenitatis regiæ vota præclara sic præclaris evidentium operum clarent effectibus, quibus sub regio titulo Regi regum fidelis servus deservit ; sicque fulgentis famæ fulgore præfulgent, quod ad decantandum assidue novum Domino canticum, qui ad sui exaltationem nominis in te magnifica operatur, audientes undique invitant. Tu siquidem, quem dominantium Dominus multis prætitulavit titulis, inter cæteros regiæ dignitatis participes non indigne præconiis humanis extolleris, et non immerito prædicari a singulis promereris, ac juvari devotis et piis Christicolarum intercessionibus apud bonorum omnium largitorem, ut ipse, qui hujusmodi vota benignus aspirat, pius et misericors prosequatur etiam adjuvando ; quatenus sic bene cœptis inhæreas, sic insistas, quod idem te post decursi feliciter præsentis vitæ curricula in dilecta sua tabernacula introducat, etc. Dat. Avin. V non. Julii, anno VI ».

27. Hortatus est [2] aliis litteris Carolum Valesiorum comitem regis patruum, insigni prudentia, belli peritia singulari, ætateque provectum virum, ut nepoti ad regnum probe gerendum consilio et opera non deesset. Ornavit etiam pluribus novum regem Apostolicis beneficiis [3], quæ cæteris regibus conferri consueverant ; concessitque inter cætera, ut anathematis interdictive sententia amplioribus verbis concepta, si illius nomen non exprimeretur (quod ante a Sede Apostolica datum fuerat S. Ludovico) comprehendi ac devinciri non censeretur [4]. Quæ vero causæ ipsum ad id præstandum adduxerint, his verbis explicat [5] : « Attendentes, inquit, quod claræ memoriæ Christianissimi reges et principes progenitores tui, sicut exacti temporis antiquitas fidelis intitulat, et experientia clara docet, ad Deum et Ecclesias rectitudine fidei et devotionis integritate ferventes, ipsas personasque Ecclesiasticas, bona et libertates earum regalis potentiæ clypeo protexerunt ; et nihilominus in suis munificentiis erga illas, immensitatem solam pro mensura ponentes, eas multis liberalitatibus ampliarunt ».

28. *Divortium Caroli regis et novæ nuptiæ.* — Denique flagitante Carolo, matrimonium antea cum Blanca, e qua etiam prolem susceperat, præter leges initum dissolvit. Deprehensum in adulterio Blancam referunt [1], utque illius vitæ consuleretur, Mathildem comitissam matrem invitam repudio assensisse. Certe jam ante Philippi Pulchri nurus adulterii judicio postulatas vidimus : in quo divinam justitiam adorandam observavimus, quæ stirpem Philippi ejusdem, qui Bonifaci VIII olim Christi vicarii teterrimis fœdare calumniis nisus erat, fœdissima infamiæ labe inquinari permisit. De eo divortio scribit hæc Bernardus [2] : « Hic dominus Carolus, vivente adhuc patre suo, duxerat in uxorem Blancam ducis Burgundiæ filiam ; sed postmodum extitit matrimonium accusatum, et inquisitione facta fuit tandem declaratum per judicium domini Joannis papæ XXII in consistorio de consilio sapientium, de jure nullum esse matrimonium prædictum, dudum de facto celebratum sub anno Domini MCCCXXII, in Vigilia Ascensionis Domini XIV kal. Junii ».

Adducenda nobis visa est Pontificia sententia, ut Joannem a nonnullorum dicteriis vindicemus : « De fratrum, inquit [3], consilio, deliberatione prius diligenti præhabita cum eisdem, processimus in hunc modum. Quia per proposita et probata primo coram episcopo Parisiensi, et subsequenter coram nobis evidenter apparet et clare, præfatos regem et Blancam quarto consanguinitatis gradu ex utroque latere respectu unius stipitis esse conjunctos ; constat etiam præfatam Mathildim comitissam Atrebatensem fore genitricem Blancæ præfatæ et quod eadem comitissa una cum pluribus aliis dictum regem de sacro fonte levavit, sicque comitissa ipsa matrina et Blanca præfata soror spiritualiter sunt dicti regis effectæ ; quarum profecto consanguinitatum prædictarum quælibet, ac spiritualis ipsa proximitas inter ipsum regem et Blancam prædictam contracta sufficit ad impediendum non solum contrahendum inter ipsos regem et Blancam matrimonium, sed contractum etiam dirimendum, nisi auctoritate Sedis Apostolicæ impedimenta præfata per sufficientis dispensationis beneficium sint sublata ; constatque insuper evidenter ex forma dispensationis prædictæ (data illa a Clemente V fuerat, quæ non omnia impedimenta canonica exprimebat dissolvebatque), tam coram episcopo Parisiensi præfato, quam coram nobis exhibitæ pro parte Blancæ prædictæ, et ex aliis propositis et probatis, quod illa nequaquam omnia impedimenta expressa superius comprehendit, nec a[d] illa omnia aliquatenus se extendit ; ipsoque regem et Blancam volentes a vinculo, quo occasione dicti matrimonii mutuo tenebantur adstricti solvere, ac ipsorum cuilibet, quantum ad dictum matrimonium attinet, abeundi quo voluerint licentiam impertiri ; sententiam inter ipsos divortii proferentes,

[1] An. 6. p. 1. Ep. com. DCCCLVII. — [2] Tom III. Ep. secr. p. 2. — [3] An. 6. p. 1. Ep. com. DCCCLVI, DCCCLVII, et ab Ep. DCCCLX ad DCCCLXXIV. — [4] Ibid. Ep. DCCCLV. — [5] An. 6. p. 1. Ep. com. DCDXXIX.

[1] Paul. Æmil. Gaguin. Mass. in Phil. Pulchro Jo. Vill. l. IX. c. 171. — [2] Bern. Chr. reg. Franc. — [3] An. 6. p. 1. Ep. com. DCCCLVI.

pronuntiamus et sententialiter declaramus, dictum matrimonium nullum esse, nec fuisse de jure; ipsis et eorum cuilibet impertientes licentiam ad vota alia transeundi, præfato matrimonio non obstante, etc. » Adjectæ sunt Clementis V litteræ, quas omnia illa impedimenta non diremisse pronuntiavit Pontifex; tum regis Caroli ac Blancæ, quibus institutis procuratoribus ad proponendam Sedi Apostolicæ causam summis contendebant precibus, ut controversiam citius definiret. « Dat. Avin. XIV kal. Junii, anno VI ».

29. Dissoluto eo matrimonio, novam conjugem Carolum duxisse Mariam Lucemburgicam Joannis regis Boemiæ sororem, atque Henrici imperatoris filiam, refert Bernardus [1]: ac Pontifex legem de quarto consanguinitatis gradu solvit, quamvis acceptarum ab Henrico injuriarum vigeret memoria, de quibus hæc affert [2]: « Sane nonnulla per genitorem quondam dictæ Mariæ contra charissimum in Christo filium nostrum Robertum Siciliæ regem illustrem, ac in ejus personam et alias etiam contra sacrosanctam Romanam Ecclesiam, cujus rex ipse fidelis existit; necnon et in ejusdem regis personam, contra domum inclytam Francorum, cujus est rex ipse membrum nobile, temere attentata, super quorum attentatorum revocatione Apostolicæ existunt Constitutiones editæ, quæ in scholis leguntur publicæ, et in judiciis alleguntur; dispensationem ipsam gravem et difficilem efficaciter arguebant». Latam ab Henrico imperatore in Robertum ob bellum Romæ adversus ipsum gestum, Guelphosque concitatos capitis sententiam, atque a Clemente revocatam superius vidimus. Subdit Joannes obruendam esse benefactis præteritarum injuriarum memoriam; atque ideo Mariam Lucemburgensem regi Francorum desponderi permittit.

Cæterum Burgundiæ dux ob dimissam Blancam graves in regem Carolum suscepit iras: ad quos conciliandos, cum sanguine essent conjunctissimi, Pontifex operam navavit [3]; et Blancam Carolo, Clementiamque Ludovici ac Joannam Philippi regum uxores commendavit [4]. Ad sedandos etiam reliquos Galliarum motus Dignensem et Magalonensem episcopos in Vasconiam misit [5], ut nimirum tumultuantes ibi proceres in concordiam adducerent: inducias ab archiepiscopo Viennensi indici jussit [6] inter delphinum Viennensem et Amedeum Sabaudiæ comitem: et quo eumdem Amedeum Roberto Siciliæ regi conciliaret, ut Avenionem accederet, ipsi consuluit, Sedisque Apostolicæ clientelam spopondit [7]. Nec disparem adhibuit operam [8], ut Jacobum Aragonum et Sancium Balearium reges ob ipsorum jura in Montepessulano, Omeladesio et Carladesio a regiis administris jam ante sub Ludovico et Philippo regibus violata exulceratos conciliaret.

30. *Asiana expeditio per oratores Gallos apud Pontificem ventilatur.*— Eo ardentius ad alendam pacem incubuit Joannes [1], quo Carolus a Philippi fratris consiliis de bello sacro redintegrandis non alienus visus est: religiosæ enim militiæ jam ante nomen, accepto crucis symbolo, dederat; atque ob Saracenorum in Armeniam excursiones a Pontifice urgebatur, ut extremo Orientis exitio occurreret: quo argumento plures sunt ad ipsum [2] ac patruum Carolum Valesiorum comitem [3] hortatoriæ litteræ, in quibus Laiacii urbis Armeniæ olim florentissimæ excidium, ac reliqui regni vastitatem deplorat.

« Carolo regi Franciæ et Navarræ illustri.

« Habet, fili charissime, litterarum nuper missarum de Armeniæ partibus et nuntiorum inde venientium infausta relatio, nostra utique non indigne viscera saucians et præcordia dure pungens, quod his diebus, inundante Saracenorum superbia suis finibus non contenta, et robore adunato, Armeniæ regnum invadens hostiliter, in redemptos Christi sanguine pretioso ingenita immanitate insurgere non expavit; ac in eos impræmeditatos et inscios ferociter irruens, multos eorum absque delectu sexus, ordinis, vel ætatis occupata et prorsus subversa civitate de Laiacio, immaniter, proh dolor! trucidavit. Nec his contenta, ad abolendum de terra illa Christianorum nomen et cultum, imo ad exterminandum omnino exinde Christianitatis residuum, ardenti, sicut fertur, suspirat desiderio et proposito damnando festinat; tanto certior, nisi perversis ejus restiterit misericordia divina conatibus, de suæ iniquitatis conceptu, quanto Terræ præmissæ conditio, Catholicorum mundi principum et aliorum fidelium non fulta suffragio, insufficientis resistentiæ verisimilitudinem repromittit.

« Propter quod excellentiam regiam rogamus et obsecramus per viscera misericordiæ Dei nostri, tibi in remissionem omnium tuorum peccaminum suadentes, quatenus illius obtentu, qui pro redemptione humani generis crucis subire supplicium non expavit, prudenter considerans et attendens quam sit recuperationis Terræ-Sanctæ negotio, pro quo prosequendo invictum Crucis vexillum nosceris assumpsisse, præfatum regnum Armeniæ opportunum, ad illud præservandum ab impiorum manibus, et dicto negotio conservandum attendas sollicite et intendas, etc. » Hortatur, ut copias validas eo transmittendas comparet ad sustinendas labantes Christianorum res, donec Occidenti restituta pace, conciliatisque principibus, ex omnibus regnis atque provinciis florentissima expeditio ad Saracenos retundendos ac Palæstinam recuperandam adornari possit. « Dat. Avin. X kal. Julii, anno VI ».

[1] Bern. Chron. reg. Franc. — [2] Tom. III Ep. secr. pag. 21. et an. 6. p. 1. Ep. com. MCLXXIV. — [3] Tom. III. Ep. sec. pag. 189. — [4] Ibid. p. 17. — [5] Ibid. p. 22 et 23. — [6] Ibid. p. 18. — [7] Ibid. pag. 79. — [8] Ibid. p. 13 et 20.

[1] Tom. III. Ep. sec. p. 18 — [2] Ibid. p. 14, 15. — [3] Ibid. p. 194.

31. Transmissi sunt a Carolo rege oratores [1] ad Sedem Apostolicam, qui cum Joanne de Asiatica expeditione agitarent : atque abeuntibus reliquis, comes Clarimontis eam ob causam in aula Pontificia hæsit, pluresque habiti ea de re tractatus; de quibus nonis Augusti rex certior factus a Pontifice : iterumque, quæ in iis occurrerant dubia, exposita [2] discussaque de peditum et equitum numero, de stipendiis militum et classis sumptibus, undeve petendi ac tolerandi essent; de exercitus in Asia mora, an mediocres aliquæ copiæ præmittendæ, vel universæ acies in hostem movendæ.

Quæsivere [3] etiam a Joanne regii oratores, quibus auxiliis Carolum bellum sacrum aggredientem fulcire, quantove ære juvare meditaretur. Quibus responsum a Pontifice est, se quadriennales omnium Galliæ et Navarræ sacerdotiorum decimas attributurum; jam enim Philippum regem defunctum ex illa sexennali in Viennensi Concilio decreta biennalem recepisse : tum centum quinquaginta aureorum millia, quæ a Bertrando comite Leomaniæ et Altivillaris (is erat Clementis Quinti nepos, qui a Joanne de ingenti auri vi repetundarum postulatus, partem illius in pia opera erogandam responderat accepisse : partem vero aliam pro expeditionis Asiaticæ imminentis sumptibus sustentandis) exacta traditurum; denique sacra indulgentiarum præmia ex Ecclesiæ thesauro omnibus, qui pecuniis expeditionem Asiaticam juvarent; unde non exigua earum vis redigenda esset, elargiturum : de quibus Joannes non. Decembris scripsit ad Carolum, precesque adjecit, evastatæ a Saracenis Armeniæ misereretur, intermissamque fratris morte expeditionem egregiis illius exemplis provocatus redintegraret, cujus conficiendæ gloria ipsi reservata videretur.

32. *Saracenis furentibus in Armeniam, Pontifex dat litteras Encyclicas hortatorias ad bellum sacrum.* — Consumpta verbis inanibus res est, nam Joannem urgebant bella Italica, et Carolus prætermisso bello sacro, Anglico se implicuit. Aquitaniæ imperium in illius clientela erat, atque ab Eduardo rege Angliæ beneficio auctoritateque Gallicæ aulæ obtinebatur. Accepto itaque insigni regio, Carolum regi Angliæ denuntiasse refert Walsingamus [4], ut de more in Gallias ad fidem solemni ritu novo regi Aquitanici principatus beneficiarii nomine adstringenda accederet: inde enatum bellum, cum Eduardus non paruisset, conversaque in Aquitaniam Gallorum arma ait auctor, ac principibus Christianis alias ex aliis dissensiones mutuas excitantibus alentibusve, Saraceni liberas furori habenas in Orientales laxaverunt.

Accepto itaque Babylonius soldanus Gallorum apparatu, adversus imminens bellum strenue se comparavit, et Armenos, ne Gallis se conjungerent, opprimere est meditatus : utque perniciosa perficeret consilia, Tartaros qui hactenus Christianorum fœderati extiterant, et quorum auxilio res Christiana steterat in Oriente, atque Aramanum Turcam novis fœderibus sibi devinxit. Sustinendis tot hostibus Saracenis, Tartaris, Turcis impar erat Armenia : dum illius etiam vires intestina discordia magis debilitavit [1].

Describit non sine lacrymis Pontifex clades illatas a soldano Babyloniæ, Aramano Turcarum principe, atque Damorda Tartaro viro scelestissimo, qui Mahometis nomine execrando a Saracenis sibi promisso, sacrilegæ gloriæ cupiditate ad Christianum exscindendum nomen fuerat excitatus; utque Armenis in extremum adductis exitium opitularetur, exeunte anno expeditionem, appetente proximo vere conficiendam a nonnullis ducibus, indixit, ac fideles, ut vel stipe vel opera eam juvarent, est adhortatus [2].

33. « Joannes, etc. universis Christifidelibus præsentes litteras inspecturis.

« Dum mentis nostræ aciem et internæ considerationis adspectum ad Terræ-Sanctæ subsidium ejusque flebilem statum intenta meditatione porrigimus, illud cum propheta dicere cogimur : Magna est velut mare contritio tua : quis medebitur tui ? Grandem utique afflictionem ejus futuram idem propheta commemorans, nec habens cui compararet illam, cui assimilaret, cuique æquaret eamdem, tempestati maris ejusque amaritudini, quod intumescentibus fluctibus ventorum impulsione concutitur, latrunculorum patet incursibus et hiantis aquæ periculis prompta demersione paratur, vicina quadam illi solitudinis et formidandæ nobis comparatione metaphoræ exæquavit, cum diceret : Magna est velut mare contritio tua ; quam undique fluctus operiunt, venantur insidiæ, hostes jaculantur in mortem. Sed cum illius medelam difficillimam propheta conspiceret, quam longo jam spiritu cernebat languore tabescere, divina relinqui desolatione videbat, merito subjunxit, ut diceret : Quis medebitur tui ? absunt namque, qui diligunt : longe sunt ab ea, qui opem ferant : instant, qui odiunt : gravant, ut non resurgat : finitimos quoque ejus Armenos, ipsorumque regiones et sata per se perque alios aggrediuntur, depopulantur et vastant : sic opprimunt, ut eos perimant ; sic opprimunt, ut vel ipsis tributum dent; sic opprimunt, ut Christi nomen, quod absit, abnegata fide aboleatur in illis : Machometo vero nequissimo serviant, illi impudico sternantur, hostes nobis fiant ex milite, apostatæ ex fideli ; locus postremo non maneat, ubi in transmarinis partibus, caperetur Armenia, pedem Christianitas suæ devotionis affigat.

[1] Tom III. Ep. secr. pag. 18 et 20 — [2] Ibid. p. 191, 199, et pag. 209 ad 232. — [3] Ibid. p. 191. — [4] Walsin. in Ypodig. Neust.

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 148. Aut. III. p. tit XXI c. 5. — [2] An. 7. p. 1. Ep. cur. VIII. et Ms. arch Vat de rebus Tart. Armen. et alior. infid. et schism. p. 9

« Nam, quod dolentes referimus et magna cordis amaritudine recensemus, diebus istis novissimis, prout venerabiles fratres archiepiscopi et episcopi, ac charissimus in Christo filius noster Leo rex, et dilecti filii nobiles viri Ossinus comes Curchi et gubernator, cæterique barones ac populus regni Armeniæ nobis per suas litteras et nuntios lacrymabiliter intimarunt, soldanus Babyloniæ velut secundus nequitia Pharao, cujus cor contra Dei erat populum induratum, et Turci, licet eos hactenus graviter diutius afflixissent, quod Christianis alia terra solida ultramarina præter Armeniam non remanserat, eam nunc de medio tollere conabantur ; præsertim quia fide digna relatione perceperant, Sedem Apostolicam decrevisse, eisdem Armenis in tantis eorum oppressionibus ut fidelibus subvenire ; sicque dubitans, ne Franci Armenis sociati eosdem efficacius impugnarent, idem soldanus cum Tartaris, qui dudum per centum annos Armenorum amici extiterant, per quos soliti erant se a Saracenis defendere, eisdem obsistere, illos etiam impugnare, et cum Aramano Turcomanorum domino perniciosam amicitiam iniit, ut triplici fultus munimine a tribus partibus Armeniæ terram invaderet, quo Armenorum resistentiam præteritam minueret, eos aggrederetur securius, cautius imo severius conculcaret : quod effectus vicinior docuit et pavor eorum proximus comminatur.

« Nam Damordas magnus et potens inter eos, qui Armeniæ adjacent, Tartaros, ætate ut fertur juvenis, moribus elatus, quique ob suam in Christi fideles nequitiam, detestanda facinora et odii virus effusum, Secundus a Saracenis dicitur Machometus ; cui etsi inchoata perfecerit, et suam in Christianos truculentiam consummabit, abominabile Deo Machometi nomen pollicentur, ut gaudeat ; offerunt ut exultet (nam lætantur cum male fecerint, et exultant in rebus pessimis) cum triginta millibus equitum Armeniæ regnum invasit, per viginti quinque dierum spatium, quibus in ipso discurrit ut hostis, depopulatus est, vastavit, incendit et rapuit : boves quoque, oves et cætera eorum animalia abegit : agrorum sata virentia equorum suorum pabulis adeo consumpsit, quod semen eis, unde deinceps sererent, non reliquit.

34. « Et quia eorum hostilis in Armeniam non timebatur Tartarorum adventus, ipsique Armeniæ infirma et intima quæque cognoverant, veluti alias inibi familiarius conversati, occisis quampluribus in planitie, qui ad Armeniæ montes non fugerant, ac nonnullis, qui in montanis ac fortelitiis ejusdem fugæ suæ præsidium posuerunt, pueris videlicet et feminis, in captivitatem adductis, effringunt Ecclesias, altaria polluunt, sacerdotes occidunt ; necnon abbatias, monasteria, casalia et præsterias ardentis foci flamma consumunt. Quorum sic detestandus furor desævit inmanius, quod non pepercit mortuis, nec compassus est jam defunctis ; cum eorum exhumaret corpora, sepulchra violaret, deprædaretur tumulos, nuda relinqueret monumenta ; sicut et viventium peculium rapuit, suppellectilem spoliavit, dum conspecta quæque diriperet, abscondita turpius rimaretur. Ac deinde post ejusdem Tartari Damordas de regno Armeniæ antedicto egressum, præfatus Haramanus Turcomanorum dominus ipsius Damordas procuratione, quin potius nequam machinatione, cum magno exercitu idem Armeniæ iterato regnum invasit, vastans et dissipans quod invenit. Cumque eumdem Damordas de die in diem rediturum exspectent cum tremore valido hostiliter, nec immerito, et terribilem ejusdem in Armeniam reditum reformidant, prout eorumdem prælatorum, regis, gubernatoris, baronum et populi calamitates hujusmodi et nonnulla alia circa hæc continentes, transmissæ nobis antedictæ litteræ indicabant.

« Sed et soldanus idem præfata dudum machinata nequitia triplici volens Armenos contritione conterere, post memoratum illorum egressum, innumeram equitum et peditum multitudinem hostiliter in Armeniam Saracenorum immisit, quæ depopulata est reliqua, vastavit atque combussit Laiacium Armeniæ civitatem, locum utique insignem cum suo inibi castro demoliens, et tandem navali obsidione vel bello captum etiam ejusdem civitatis castrum fortissimum, in mari situm evertens ; ut illud Joelis prophetæ in hoc etiam vaticinium impleatur : Residuum erucæ comedit locusta, residuum locustæ comedit bruchus et residuum bruchi comedit ærugo ; prout ad nos post præfatas Armenorum litteras et nuntios fide digna, sed mœsta, relatione pervenit. Qua de re clamat oppressus ad nos, velut ad patrem filius : clamat fidelis ad Romanam Ecclesiam ultramarinus populus, ut ad matrem ; clamat afflictus idem ad cunctos Christicolas, ut ad fratres, præsidium postulans, ultra requirens monita, flagitans vires indulgentiæ, largitionis et subventionis exposcens. Christianitas enim, ut præfati sumus, in Armenia paupere oppressa est. Soldanus illis insultat, dum obtinet ; minatur, dum vincit : ex hoc blasphemus exprobat Deo vivo, dumque superbit impius, inceditur pauper, affligitur qui minus potest, Jerusalem in Creatoris contumeliam detinet, in confusionem fidelium, in periculum animarum. Depopulatur Armeniam, vastat, incendit et viris minatur exterminium, illis suæ servitutis jugum perpetuum comminatur.

35. « Effeminati, ut fertur, Ægyptii moliuntur ut navigent, galeas parant, iter in Cyprum intendunt ; regnum quippe fidele, devotum, Christianitati plurimum opportunum. Nam, ut eadem habebat relatio, soldanus ipse charissimum in Christo filium nostrum Henricum regem Cypri illustrem, qui in tanto bellorum discrimine Armenis compassus, multos eorum ac aliorum fidelium de dicto regno Armeniæ et castro Marino Laiacii ante dicto, missis navigiis, ut mortis iidem

vitarent periculum, et inibi utcumque sustentari valerent in Cyprum fecit adduci; diffidavit elatus. Sed: *Non sic impii, non sic;* sed, ut speramus in Domino, tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terræ; quia novit Dominus viam justorum, et iter impiorum peribit; quod, nondum elapso triennio, in eodem regno Armeniæ contra soldani exercitum, qui depopulaturus Armeniam in gravi multitudine fuerat, suæ clementia dignationis effecit: nam cum essent numero decem et octo millia equitum Saracenorum, Christiani ducenti vel circiter, quibus vivere Christus erat, et mori lucrum, in Salvatore nostro habentes fiduciam, in certis Armeniæ passibus, Saracenos aggredientes eosdem, sex millia ex eis equitum vel circa ceciderunt in bello, nonnullis eorum aliis in Christianorum servitutem adductis; nunc etiam, qui solitus est mirabilia in suis operari fidelibus, misericors non desistit. Quippe, ut ex præfata relatione percepimus, post demolitionem Laiacii, eversionemque Marini castri ejusdem, dum eadem soldani præmissa hostiliter equitum et peditum in Armenia multitudo, sicut exultant victores capta præda, insolentius lætaretur, sexcenti Armeniæ milites, animo constantes et strenui, ter eadem die particulari conflictu cum longe pluribus eis, ex eadem multitudine tunc sibi vicissim succedentibus, hostibus habito, palmæ victoriam reportavit: adeo ut admiratus, qui eidem Saracenorum multitudini præerat, recollecto militum suorum exercitu, quatuor vel quinque millia equitum, computatis iis, qui in pugna Laiacii et castri ex eis perierant, deesse priori suorum numero inveniret: nec mirum, nam *Clamaverunt justi ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos.*

36. « Verum quia sæpe mala bonis inferuntur, ut meliores fiant; sæpe peccatoribus ut convertantur; sæpe justis, ut probentur in illis, nam *Vasa figuli probat fornax, homines vero justos tentatio tribulationis;* quia justi sicut sol in justitia manebunt, nam *Beatus vir qui suffert tentationem, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se;* qui boni, in malis crescant: crevit Job, dum affligeretur recepit de manu Domini duplicia; qui vero peccatores, quales omnes ex humilitate existimare se debent, nam *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est;* convertamur ad Dominum et miserebitur quia pius et misericors est et multus ad ignoscendum; et per cordis contritionem, oris confessionem et operis satisfactionem scrutemur vias nostras, et quæramus et revertamur ad Dominum, levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in cælos, quia non repellet in sempiternum Dominus; quia si abjecit, et miserebitur secundum multitudinem misericordiarum suarum. Clamaverunt itaque ad Dominum, dum tribularentur: clamant et nunc oppressi dum sustinent, et graviora ab opprimentibus reformidant. Clamant utique ad Dominum, clamant ad ejus vicarium; cunctosque Christicolas, ut eis subveniatur in tempore, devota precum instantia interpellant.

37. « Numquid igitur nos ac universi Christifideles, dum illius, qui pro nobis in cruce passus est, vulnera cernimus, afflictiones memoramus, opprobria recensemus, quibus saturatus est, quæque illi ab insipiente sunt tota die; numquid, inquam, in tanta fidelis populi contritione, tanta miseria, tanto ejus clamore, tantoque illius pavore, et nefandæ impudicitiæ formidando metu, et nisi celerius succurratur eidem, non incertis, continere poterimus lacrymas? premere gemitus? viscera concludere pietati? Absit a mente fidelium, a cunctis Christicolis relegetur!

« Quare nos hæc et fratres nostri præfatæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, maturo pensantes judicio, eadem libra debitæ considerationis appendimus, et ex intimis nostræ mentis præcordiis condolemus: et ut tantis præcaveamus dispendiis, occurramus casibus; rerum damnis, animarum corporumque periculis succurramus, vias cogitamus et modos, quibus iis celeriter medela præstetur. Et inter cætera, quæ nobis in præsentiarum et memoratis fratribus nostris pro expedientiori se exhibent, ipsorumque Armenorum devota supplicatio continebat, pecuniarium a Christifidelibus parandum subsidium, quo Armeniæ et Cypri regnis prædictis de frumento et hordeo, aliisque victualibus et ad vitam necessariis ac armis stipendiariorum stipendiis, quibus nunc maxime pro defensione sui Armenia indiget, succurratur: necnon quod bellatores idonei, tam equites quam pedites, illuc pro ipsius defensione Armeniæ ex eorumdem fidelium subsidio destinentur occurrit, donec Omnipotens tantis ejusdem afflicti populi, ac totius Christianitatis in illo, tribulationibus, suæ benignitatis miseratione compassus, dexteræ suæ potentiam extenderit ad juvamen.

38. « Quocirca universos et singulos paterna dilectione requirimus attente, inducimus, ac præmiis spiritualium gaudiorum, quæ sunt temporalibus merito præferenda, allicimus; universitatem vestram tenore præsentium per aspersionem sacratissimi sanguinis Domini nostri Jesu Christi, et per ejusdem viscera misericordiæ Dei nostri præcordialius obsecrantes, quatenus prædictorum Armenorum sanguinis et fidei, calamitatis et ruinæ misericordiam et pietatem habentes, eis et præfati Cypri et Armeniæ regnis in tantæ eorum necessitatis articulo, imo Terræ-Sanctæ desolationi perpetuæ, quod absit, nisi eisdem succurratur celerius, in manibus inimicorum deficientibus, in prædictis quibus indigent opportunis et amplis subveniatis auxiliis, et copiosis eleemosynarum suffragiis propensius succurratis; ac ut ardentes Christianæ fidei zelatores, pro ipsius defensione fidei, et prædictorum regnorum tuitione, Terræ-

Sanctæ recuperationi ac transmarino passagio quamplurium opportuna, cum regna eadem inter cunctas fidelium terras magis sint ipsi Terræ-Sanctæ vicina, unum scilicet in terra solida Armeniæ positum, alterum videlicet Cypri in marisitum, ad ulteriora, magisque accommoda ad recipiendum, refocillandum et retinendum Christianorum exercitus; impugnandum quoque infideles eosdem, et recuperandum, divino assistente præsidio, de eorum manibus Terram-Sanctam, vos ad illuc personaliter transfretandum promptis affectibus et sinceris desideriis in peccatorum vestrorum remedium præparetis: parata quidem manet in cælis pro fide Christi obeuntibus corona martyrum beatorum.

39. « Et ut vos ad transfretandum, succurrendum et subveniendum præfatis Armeniæ regnique Cypri fidelibus possitis eo libentius atque ferventius animari, quo vos potiorem fructum ex transfretationis succursu et subventione hujusmodi noveritis percepturos; nos de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, et illa quam nobis, licet insufficientibus meritis, Deus ligandi atque solvendi contulit potestatem; omnibus qui infra annum a proxime futuris kal. Martii numerandum, contra soldanum et alios infideles in succursum et auxilium regnorum Armeniæ et Cypri prædictorum in personis propriis et expensis accesserint, in eis vicissim, vel eorum altero ad minus per unius anni spatium juxta dispositionem Sedis Apostolicæ moraturi, illam peccatorum suorum, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, veniam indulgemus, quæ proficiscentibus in Terræ-Sanctæ subsidium concedi per Sedem Apost. consuevit; et in retributionem justorum salutis æternæ pollicemur augumentum, etc. »

Addit Pontifex eos etiam sacris præmiis affectum iri, qui cum protectionem ornare non possint, conduxerint stipendiarios, vel pecunias pro suarum fortunarum modulo ad sustinendos sacri belli sumptus contulerint: tum etiam ea consecuturos, qui cum itineri se commiserint, morte oppressi fuerint. Demandat etiam provinciam omnibus præsulibus, virisque Ecclesiasticis ac religiosis, ut Pontificias litteras populis pro concione exponant, ipsosque ad perpetrandos intrepide pro Christi gloria periculorum æstus, difficultates superandas ac ferenda Armeniæ et Cypro laborantibus promptissima auxilia incendant. « Datum Avinione XIII kalendas Januarii anno septimo ». Indixit Encyclicis aliis ad totius orbis præsules datis litteris[1] publicas ad conciliandam Armeniis divinam opem preces, quarum formulas inter divina repetendas præscripsit.

« Joannes, etc., archiepiscopo Brundusino ejusque suffraganeis.

« Vobis vestrumque singulis in virtute obedientiæ districtius injungimus et mandamus, ut juxta ordinationem dudum habitam in Concilio Lugdunensi, tam in cathedralibus, quam in singulis vestrarum civitatum ac diœcesum Ecclesiis poni truncum concavum faciatis tribus clavibus consignatum, prima penes loci ordinarium, secunda penes Ecclesiæ sacerdotem, tertia vero per aliquem idoneum laicum et fidelem illius parochiæ, in qua truncus extiterit, per dictum eligendum ordinarium, fideliter conservandis: in quo dicti fideles, juxta quod Dominus eorum mentibus inspiraverit, suas eleemosynas deponere in dictorum regnorum nempe Armeniæ et Cypri defensionis subsidium, ac impugnationem hostium nominis crucifixi, suorumque remissionem peccaminum moneantur. Et ut hæc ab illo, a quo cuncta bona procedunt, facilius impetrentur, in ipsis Ecclesiis semel in hebdomada certa die, quam sacerdos pronuntiet populo, missa publice, una videlicet hebdomada, missa de Sancta Trinitate, secunda de B. Virgine, tertia de sanctis Angelis, et sic deinceps, cum devotione et reverentia decantetur. In qualibet autem missarum hujusmodi cum omni devotione post *Agnus Dei*, ante sumptionem corporis Domini psalmum dici mandamus et decernimus infrascriptum, videlicet: *Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam;* cum *Gloria Patri*, et versiculis, qui sequuntur. Versus: *Salvos fac servos tuos.* Responsio: *Deus meus, sperantes in te.* Vers.: *Esto nobis, Domine, turris fortitudinis.* Resp.: *A facie inimici.* Vers.: *Nihil proficiat inimicus in nobis.* Resp.: *Et filius iniquitatis non apponat nocere nobis.* Vers.: *Exsurge Domine, adjuva nos.* Resp.: *Et libera nos propter nomen tuum.*

« Oremus. *Omnipotens sempiterne Deus, in cujus manu sunt potestates et omnium jura regnorum, respice ad populum Christianum tuum nomen sacratissimum invocantem, ut gentes, quæ in sua feritate confidunt, potentiæ tuæ dextera comprimantur.* Alia vero oratio semper dicatur in omnibus missis: *Hostium nostrorum, quæsumus, Domine, elide superbiam, et eorum contumaciam dexteræ tuæ virtute prosterne. Per Christum Dominum nostrum.* In omnibus autem missis aliis, quæ infra hebdomadam dicuntur, semper dicatur post *Agnus*, et ante sumptionem corporis Domini nostri Jesu Christi psalmus: *Deus in adjutorium meum intende*, cum versiculis suprascriptis et cum oratione: *Hostium nostrorum.*

« Hujusmodi vero eleemosynæ et oblationes, quæ in truncis mittentur seu deponentur eisdem, diligenter et fideliter conserventur, ut et de eis et largitionibus aliis, quæ pia fidelium largitate provenerint, secundum dispositionem Sedis ejusdem opportuna subventio dictis fidelibus proficiscentibus in dictorum regnorum defensionem et subsidium ministretur, et nulla fraus committatur in eis, et absque diminutione qualibus fideliter conserventur in defensionem et subsidium hujusmodi

[1] Ext. in rotulo pergam. signato num. 747, ex Archivo Avinion. in Vat. delato.

integraliter convertendæ, etc. » Subdit, ut sacræ illæ pecuniæ in rationum codices referendæ sint: et anathema, nullo dignitatis habito discrimine, eas occupantibus rapientibusve intendit. « Dat. Avin. XIII kalend. Januarii, Pontificatus nostri anno VII ».

40. Collegere in medio Saracenici belli ardore animos Armeni, in quorum auxilium e Cypro aliisque provinciis fideles procurrere; conflatoque justo exercitu, sanguinem pro Christiano nomine profundere parati, ad hostium excursiones reprimendas crucis signa extulere: quos immortalitatis spe ad mortem fortiter oppetendam, si opus foret, confirmavit ad constantiam Pontifex[1], ac venia criminum commissorum reliquias, modo expiata primum rite conscientia esset, donavit. « Attendentes, inquit[2], vos ad certandum contra inimicos fidei Christianæ pro defensione ipsius in campo certaminis constitutos, ut in eodem eo vos habeatis utilius, quo liberius ad æternam possitis beatitudinem pervenire, etc. » aliisque litteris de proposita criminum et pœnarum gratuita condonatione in acie contra Saracenos occubituris, deque irruptionibus crebris hostium in Armeniam hæc habet Pontifex: « Ex vestra insinuatione percepimus, quod adeo estis soldano aliisque infidelibus Christiani nominis inimicis vicinitate propinqui, quod videmini fore quasi signum positi ad sagittam, et oportet vos contra eos pro defensione memoratæ fidei atque vestra frequenter inire certamina, in quibus vestrum quamplurimi sæpius moriuntur ».

41. *Tartaros ad fœdus cum Christianis ineundum et ad fidem Christianam capessendam allicit Pontifex.* — Liberandis ab extremo exitio Armeniæ rebus intentus Pontifex, non Cyprios[3] modo et Gallos aliosque fideles, ut superius a nobis dictum est; verum etiam Tartarorum imperatorem in soldanum Babylonium concitare est meditatus. Inveterata erant Tartaros inter ac Saracenos odia, ac plures olim imperatores Tartarorum Christianis valida contra Babylonios et Ægyptios auxilia tulerant, horrendisque Saracenos affecerant cladibus: adeo ut si Occidentales a mutuis dissensionibus liberi arma cum Tartaris, ut sæpius rogatos ab iis vidimus, conjunxissent, Mahumeticum nomen penitus ab iis facile fuisset excisum. Scriptis itaque litteris ad Boyssetham imperatorem Pontifex[4], vetera Tartaros inter et Christianos fœdera ad memoriam ipsi revocavit, utque Tartari Armenos sæpius a Turcorum et aliorum hostium irruptionibus atque oppressione vindicassent: precesque adjecit, ut Leoni regi Armeniæ more majorum imperialem opem explicaret.

« Magnifico viro Boyssetham imperatori Tartarorum, gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Refert progenitorum tuorum memoria, quod ipsi nominis Christiani non absque inspirationis divinæ consilio, ut pia credulitas suggerit, se reddentes benevolos amatores, cum regibus Armeniæ, qui fuerunt pro tempore, fœdus amicitiæ stabilis observarunt; eis contra Turcos, et alios eorum persecutores et hostes prompti juvaminis impendentes auxilium, et in eorum ac regni et subditorum suorum defensionem sollicitam potentiæ suæ dexteram extendendo, laudandæ imitationis exemplum tibi et aliis eorum posteris relinquentes. Propter quod indubitata nobis fiducia repromittit, quod tu a dictorum progenitorum in hac parte vestigiis, velut germen proprium, non declinans, eo majoris charissimo in Christo filio nostro regi Armeniæ illustri adversus eosdem persecutores et hostes impendens subsidii fulcimentum, quo dictorum progenitorum exempla te ad id merito debent inducere potioris efficacia rationis.

« Cum igitur, sicut nosti, memorati persecutores et hostes, ad ejusdem invasionem regni suos ardentes exponendo conatus, aliqua nunc ipsius regni loca nequiter invasisse dicantur, et ad invadendum alia ardenter aspirent; magnitudinem tuam rogamus et hortamur attentius, et per Dei misericordiam obsecramus, quatenus hujusmodi progenitorum ipsorum inhærendo vestigiis, dicto regi contra persecutores et hostes eosdem pro divina et Apostolicæ Sedis ac nostra reverentia sic potenter assurgas, sicque illum tuæ virtute potentiæ tuearis, quod persecutores et hostes ipsi, tuo potenti brachio superati, cogantur occupata dimittere, et ab ipsorum regis et regni persecutionibus resilire; teque divina clementia, percipiens vota tua suis super hoc beneplacitis conformare, ad agnitionem sui gloriosissimi nominis, sine qua salus esse non potest, dignetur misericorditer revocare, et per suorum dirigere semitam mandatorum; et tibi, post vitæ præsentis excursum, in cœlesti patria præparare feliciter mansionem. Dat. Avin. III non. Julii, anno VI ».

42. Pellicere eumdem imperatorem ad Christiana sacra conatus est Joannes, eumque ad universi orbis Conditorem, a quo potentiam sceptrumque omnium Tartarorum accepisset, agnoscendum excitavit. Plures illius majores religionem Christianam erant amplexi, suos sæpius ad Sedem Apostolicam oratores miserant, inierant cum regibus Francorum fœdera, muneribus et officiis certarant invicem. Ad redintegrandam itaque veterem amicitiam Pontifex, qui sperabat ex Tartarorum et Francorum mutuo fœdere, Saracenicum imperium facilius oppugnatum et eversum iri, Boyssethanum imperatorem ad mittendos ad Sedem Apostolicam et Gallicam aulam oratores sollicitavit[1], remque eam sibi fore gratissimam significavit.

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 266. et l. VII. p. 1. Ep. cur. VII, IX et X. — [2] Eod. Ep. cur. VII. Ext. etiam in eod. Ms. arch. Vat. p. 11. — [3] Tom. III. Ep. secr. pag. 266. — [4] Ibid. pag. 19.

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 89. et an. 6. p. 1. Ep. cur. VIII.

« Magnifico viro Boyssethan imperatori Tartarorum, gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Inter sollicitudines alias nostris humeris incumbentes hoc perpeti cura revolvimus, et in hoc solidæ charitatis ardore crebris orationibus a Domino postulamus, ut ipse lapis angularis, qui fecit utraque unum, suam sanctam, Catholicam et universalem Ecclesiam toto orbe terrarum in unitate fidei orthodoxæ dignanter adjuvet, cunctis mundum purget erroribus et diffundat in mentibus ignorantium nomen ejus suæ radios claritatis, ut ipsum cognoscant Deum vivum et verum omnium conditorem. Propterea jubilum copiosæ lætitiæ desideriis nostris accresceret, si te dignum filium benedictionis constituens, vivido ac individuo ejusdem Ecclesiæ Catholicæ corpori ad participationem vitalis spiritus jungereris inseparabilis fœdere charitatis. Ideoque magnitudinem tuam rogamus et hortamur attentius, et per illius, qui mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit, misericordiam obsecramus, quatenus ejusdem fidei saluberrimam unitatem quam primo sancti Apostoli de fideli Christi pectore susceperunt, et quam sacrosancta Romana servat, prædicat et docet Ecclesia, sine qua nemo unquam Deum videre poterit, reverenter amplectens; et devote considerans, quod omnis homo eo ipso, quod rationalis est conditus, debet ex ratione colligere illum, qui eum condidit esse Deum; in ipsius lumen et regimen, omnis vetustate peccati et cæcitatis errore depositis, per Baptismatis transeat sacramentum, fidem hujusmodi constanter et fortiter observando : ut per illam gratia Domini salvatus, cum Dei electis assequi valeas hæreditatem incorruptibilem, incontaminatam et immarcescibilem conservatam in cælis.

43. « Cæterum frequenter audivisse meminimus, quod memorati progenitores tui tanquam viri magnanimitate sublimes, ut Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris et Apostolicæ Sedi devotam reverentiam exhiberent, ad ipsos interdum propter hoc mittebant nuntios speciales; et nihilominus cum Francorum regibus, qui tunc erant, amicitiam contrahentes, illos per eosdem nuntios et litteras visitabant : quos prædecessores ac reges ipsi recipientes honorificentia, qua decebat, eorum gratis adspectibus lætabantur, se hinc inde progenitoribus ac regibus ipsis donis et muneribus honorando. Ex quibus potes plene colligere, quod tibi et imperio tuo ad laudis cumulum et honoris accresceret, si progenitorum ipsorum imitatus exemplum, per similes nuntios nos et dictam visitares Sedem, et cum charissimo in Christo filio nostro rege Francorum illustri amicitiam renovares : nos enim ex hoc specialiter lætaremur in Domino, qui tibi libenter in omnibus, cum secundum Deum grata procederent, placeremus. Dat. Avin. IV non. Julii, anno VI ».

44. Tuebatur in Aquilonari Tartaria religionem Christianam Abuscanus princeps, regis Cotogani filius, cui superiori anno ob sacra Christiana amplexa Pontificem gratulatum vidimus; quem etiam hoc anno ad populos sua auctoritate ad Christum adducendos est adhortatus [1] : utque cælestibus præmiis ad pietatem principem neophytum accenderet, singulis diebus, quibus augustissimo missæ sacrificio interesset, viginti dierum indulgentiam impertiit.

« Dilecto filio nobili viro Abuscano, nato claræ memoriæ Cotogani regis in partibus Tartariæ.

« Ingentem, nec mirum, materiam gaudiorum suscepimus quod summus ille lapis angularis Dominus Jesus Christus, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino; quodque quos salvos vult fieri, ad cognitionem sui non desinit semper abundantissimo beneficio erudire, per inenarrabilem gratiam suam toto orbe diffusam augens continue familiam Christianam, te sicut venerabilis fratris nostri Hieronymi episcopi Caphensis et socii ejus relatione jucunda percepimus, veræ fidei luce perfusum et sacri Baptismatis fonte renatum, ac imbutum doctrina Apostolicæ et Evangelicæ veritatis, unitati sanctæ Romanæ ac Apostolicæ et Catholicæ Ecclesiæ aggregavit.

« Quia igitur Deo patri æterno, et Apostolicis votis ad gaudium cedit immensum, si Redemptoris nostri familia in ipsis partibus, quas dudum cæcitas errorum obduxerat, dilatetur; nobilitatem tuam rogamus et hortamur in eodem nostro piissimo Redemptore, quatenus prudenter attendens, quod inter cætera, quæ de recto calle dirigere poterunt ad vitæ gaudia sempiterna, hoc est præcipuum, si subditos tuos vivido et individuo ejusdem Catholicæ Ecclesiæ corpori, et cognitioni veræ fidei aggregabis; ad hoc præstes opem, et ad hoc totis studiis elabores, ut ejus obtentu, qui fidelibus suis iter æternæ vitæ demonstrans, paradisi januas, quas primi parentis inobedientia clauserat, ineffabili misericordia reseravit, eosdem subditos per te et alios cognitione fidei Catholicæ illustratos unitati ejusdem fidei studeas aggregare. Ut autem, fili, tuæ devotionis integritas eo promptius piis operibus intendere studeat, quo majorem indulgentiam per Apostolicæ Sedis gratiam fuerit consecuta; devotioni tuæ, dummodo vere fueris pœnitens et confessus, qualibet die, in qua ob reverentiam ejusdem Domini nostri Jesu Christi et beatissimæ matris ejus missam audieris, vel ad Ecclesiam causa orandi te devote contuleris, viginti dies de injunctis tibi pœnitentiis misericorditer relaxamus. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. II kal. Martii, anno VI ».

45. *Sedes episcopales in Oriente institutæ.* — Miserat Hieronymum Clemens V in Tartariam, ad eos populos, veteris superstitionis tenebris obsitos,

[1] An. 6. p. 1. Ep. com. CDLXXIX.

collustrandos Evangelii luce; sacrisque episcopalibus insigniverat, quamvis nullius illi episcopatus nomen attribuisset. Cum vero ab eo felicissime in Tartaria Aquilonari religio propagaretur; Joannes illum Caffensi episcopatu a se instituto donavit, cujus diœcesis fines ita circumscripsit [1]: « Civitatem Caffensem; tunc villam infra Cambaliensis diœcesis limitem constitutam, qui locus insignis existit, et ubertate multiplici hominum et rerum exuberat, de fratrum nostrorum consilio, et Apostolicæ plenitudine potestatis in civitatem ereximus, et civitatis vocabulo duximus decorandam: et a villa de Varia in Bulgaria usque Saray inclusive in longitudine, et a mari Pontico usque ad terram Rhutenorum in latitudine pro diœcesi eidem Caffensi Ecclesiæ duximus assignandam; statuentes ac etiam decernentes, ut Ecclesia Sanctæ-Agnetis dicti loci Caffensis ex tunc haberetur et existeret perpetuis futuris temporibus cathedralis, etc. Dat. Avin. IV kal. Martii, anno VI ».

46. De instituendo alio episcopatu in Curchi Armeniæ provincia agitavit consilium Pontifex [2], expetente Ossino comite; electumque Jerosolymitanum, num ea res fidei amplificationi conduceret, XII kal. Augusti cognoscere jussit. Confirmatus [3] porro fuerat XIII kal. Jul. in Jerosolymitano patriarchatu Petrus canonicus Nicosiensis, cujus prædecessor Petri etiam nomen gesserat: quo argumento Joannes ad regem Cypri, ut patriarcham studio regio prosequeretur, litteras dedit [4]. Cæterum regem Cyprium ob lata Armenis, in extremum adductis exitium, auxilia soldani Babylonii iras in se concitasse, sequenti anno amplius videbimus, quo Pontifex Cyprum periclitantem defendit.

47. *Rhodus vane tentata a Turcis.* — Tentata est a Turcis per hæc tempora Rhodus insula, hostisque a Rhodiis equitibus magna clade profligatus. De parta victoria consentiunt historici, quanquam de illius tempore discrepant: Joannes enim Villanus [5] ad annum hujus sæculi vigesimum; continuator vero belli sacri [6], aliique [7] in hunc annum rem conjiciunt. Adscribenda vero est illius triumphi gloria divino Numini, cum Barbarorum classis navium octoginta quatuor Rhodiis triremibus, et sex aliis Genuensibus, ac viginti majoris minorisve alvei navibus circumsessa vel in nostrorum potestatem venerit, vel fluctibus mersa sit, duce Gerardo e Pinibus Ordinis Hospitalariorum vicario. Cumulata ea victoria maritima terrestri altera: decem enim Turcarum millia, quæ in Episcopia insula exposita fuerant, a victoribus capta, quorum pars cæsa, pars abducta in servitutem.

48. *Catholicis Latinis in Achaïa et in Oriente consulit Pontifex contra Turcas et schismaticos.* — Peperit alium nobilissimum de schismaticis triumphum Carolus Ungariæ rex, atque Urosium regem Rasciæ ad suas leges, ut ait Joannes Villanus [1], compulit. Eas vero fuisse, ut ejurato schismate Romanæ Ecclesiæ se aggregaret, e Pontificiis inferius afferendis litteris colligitur [2], quibus ipsi ad officium redeunti fidei formam, quam erat professurus, præscribit [3]. Fuisse vero a rege Carolo impietatis odio bello petitum, cum Macedones pio recuperandæ Romanæ Ecclesiæ conjunctionis desiderio arderent; maximumque ejus sacri belli auctorem, Christi vicarium extitisse, superius vidimus.

Servandæ incorruptæ religionis zelo ac schismatis abolendi accensus Pontifex ægerrime tulit, Latinos qui in Achaia versabantur, infidelium et schismaticorum commercio se inquinare: jussitque Constantinopolitanum patriarcham (Latinum scilicet) atque archiepiscopum Patracensem Latinos illos deterrere, ne cum schismaticis in divinis communicarent.

« Patriarchæ Constantinopolitano et archiepiscopo Patracensi.

« Ut splendor fidei Catholicæ nullis pravorum actibus valeat obfuscari, tanto curiosius invigilare convenit Ecclesiarum prælatos, quanto de iis, velut eorum incumbentibus officiis, reddituri sunt districtius æterno judici rationem. Sane non absque mentis amaritudine percepimus his diebus, quod in principatu Achaiæ Christiani fideles, qui Latini in illis partibus vulgariter nuncupantur, cum Græcis schismaticis et aliis infidelibus conversantes, interdum tam ipsi, quam eorum uxores et familiæ prædictorum schismaticorum ritui, non sine suarum animarum periculis, adhærent imprudenter; et accedentes sæpius ad missas audiendas, eorum oblationes sacerdotibus schismaticis offerunt, et sacramenta Ecclesiastica juxta ritum hujusmodi temere recipiunt ab eisdem: dictique Latini ad missas et alia divina officia, quæ secundum ritum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ celebrantur ibidem, admittere dictos schismaticos non verentur.

« Cum autem præmissa, ex quibus divina majestas offenditur et religioni detrahitur non modicum Christianæ, non sint aliquatenus toleranda; fraternitati vestræ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus vos et quilibet vestrum per vos vel alium seu alios, præfatos fideles illarum partium Christianos, ne talia, quæ in animarum suarum salutis vergunt dispendium, de cætero attentare præsumant; sed ab illis prorsus abstineant, monere et efficaciter inducere viis et modis ad hoc expedientibus studeatis; ipsos ad id nihilominus per censuram Ecclesiasticam et alias spirituales pœnas et sententias, prout, quando et quoties ac sicut expedire videritis, appellatione

[1] An. 6. p. 1. Ep. com. CDXCVII. — [2] Ibid Ep. LXXXIII. — [3] Ibid. Ep. DCDXCI. — [4] Reg. post eamd. Ep. — [5] Jo. Vill. t. IX. c. 118. — [6] Contin. belli sac. — [7] Bos. l. II. de Rhod. eq. et alii.

[1] Joan. Vill. l. IX. c. 175. — [2] An. 1323. num. 14 et seq. — [3] Tom. III. Ep. secr. pag. 260.

postposita, compellendo. Dat. Avin. kal. Octobris, anno VII ».

49. Graviori se contaminabat flagitio Catalana societas, quæ cum in Orientem, ad Turcas oppugandos trajecisset, arma in fideles Gallici generis nefarie verterat; ac piraticam exercebat in nostros; ejectoque ex animo omni pietatis et religionis sensu, Christianos quos intercipere poterant, divendebant Turcis. Impiorum antesignanus erat Alfonsus, cujus ad officium revocandi provincia patriarchæ Constantinopolitano et Patracensi archiepiscopo, de quibus paulo ante memoravi, a Pontifice data est [1]:

« Patriarchæ Constantinopolitano et archiepiscopo Patracensi.

« Ad nostrum infestæ relationis assertione pervenit auditum, quod Alfonsus capitaneus, aliique rectores, ac nonnullæ singulares personæ magnæ societatis, tanquam in tenebris et umbra mortis ambulantes damnabiliter, sibique thesaurizantes iram in die iræ et ultionis justi judicii Dei, nonnullos fideles Christicolas, in principatu Achaiæ ac vicinis et circumpositis regionibus commorantes, per se et per piratas crudeles et cursarios suos hostiliter persequuntur, affligunt immaniter, et captivant interdum; et quod est dolendum amarius, avaritiæ cæcitate seducti, Christicolas ipsos, venales Turcis infidelibus exponentes, pretio vendunt damnabili, et tradunt eos infidelium ipsorum diræ servitutis imperio, miserabiliter captivantes. Cum igitur prædicta, si vera sunt in illius opprobrium, qui Christicolas ipsos sui pretiosi redemit effusione cruoris, ac Catholicæ fidei et gloriæ nominis Christiani, necnon et illorum, qui talia patrare præsumunt, propriæ salutis dispendium redundare noscantur; fraternitati vestræ, etc. », præcipit ut ducem fœderatorum aliosque singulos a tanto scelere deterreant; ac si eo se contaminare non perhorruerint censuris Ecclesiasticis devinciant. « Dat. Avin. kal. Octobris, anno VII ».

50. Dum Catholici eo furore suos in Græcia Turcis prodebant, a quibus demum perdendi erant, non minus Græci schismatici civilibus dissensionibus suum accersebant exitium, ut in Turcarum prædam cederent; nec perhorruit Andronicus imperator eos ex Asia, in qua religionem Christianam deleverant, in Europam adversus nepotem Andronicum juniorem evocare [2]: qui tamen ab eo primo belli impetu Zurulum inter et Selybriam fracti fugatique sunt. Ex qua clade Andronicus senior, Turcarum diffisus viribus, suorumque timens defectionem, pacem a nepote flagitavit. Cumque is a suis suaderetur [3], ut avo eas leges imponeret, quibus constrictus movere amplius bellum non posset, nimirum imperii parti, quam antea priori tractatu obtinuerat, ultimo bello comparata loca adjungeret; is in contrariam versus sententiam avo universi imperii administrationem reliquit. Jam a schismaticis ad hæreticos sermonem transferamus.

51. *Turbæ ex pseudo-minoritis coortæ; unde insignis quæstio de paupertate Christi et Apostolorum penitus exposita.* — Demandata est hoc anno Galliarum archiepiscopis et episcopis provincia [1], ut Tertii Ordinis S. Francisci sodalium causam cognoscerent, qui hæreseos crimine erant postulati, ut e subjectis litteris videri poterit.

« Joannes, etc., venerabilibus fratribus universis archiepiscopis et episcopis per Narbonensem, Tolosanam, Auxitanam, Burdegalensem, Terraconensem, Arelatensem, Aquensem, Viennensem et Ebredunensem provincias constitutis.

« De nonnullis professoribus Ordinis continentium, qui fratres Tertii Ordinis B. Francisci vulgariter nuncupantur, gravis ad nostri Apostolatus auditum, quod dolenter referimus, pervenit infamia. justæ ultionis acrimoniam in eosdem, si dictis facta conveniant, relatura; quod in hujusmodi Ordine Tertio sunt nonnullæ sexus utriusque personæ, quæ volentes potius suo errore perire, quam Evangelica doctrina et salubri persuasione proficere, de articulis fidei, de sacramentis Ecclesiæ, de Apostolicæ potestatis plenitudine, ac in quantum ejusdem claves Ecclesiæ se extendunt, altercari et disputare, nonnulli etiam ex eis aliter in præmissis, quam Romana Ecclesia doceat et sentiat, sentire ac profiteri præsumunt in derogationem, quantum in eis extat, Catholicæ fidei, ac in perniciem suarum et aliarum, quas astute decipiunt, simplicium animarum.

« Nos itaque dignum censentes et debitum, ut super his per vos et vestrum, quemlibet auctoritate nostra, cum sitis in partem nostræ sollicitudinis evocati, habeatur indago et certitudo plenaria veritatis; fraternitati vestræ per Apostolica scripta in virtute obedientiæ districte, præcipiendo mandamus, quatenus ne talis morbi contagium in fideles subrepat populos animasque simplicium, quod absit, inficiat, personis utriusque sexus ejusdem Tertii Ordinis in vestris diœcesibus constitutis ad vestram, prout commodius fieri poterit, præsentiam evocatis, inquiratis tam super præmissis et singulis præmissorum, quam de ingressu earum ad hujusmodi Tertium Ordinem, et per quem vel quos ad ipsum Ordinem fuere recepti, et in cujus seu quorum manibus, ac ubi et quando et quid specifice fuere professi, juxta datam vobis ex alto prudentiam, diligenter, et habita de ingressu, receptione et professione ipsorum, ac de disputationibus et erroribus, ut præfertur; et utrum tanquam fideles atque Catholici firmiter de prædictis et aliis sentiant, quod sancta Romana sentit Ecclesia, certitudine veritatis, etc. » Subdit ut iis, quos a criminis labe puros invenerint, nullam moles-

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 260. — [2] Jo. Cant. hist. l. 1. c. 31. — [3] Id. c. 32.

[1] An. 6. p. 1. Ep. cur. LII

tiam intligant, sed moneant, ne se aliorum erroribus irretiri atque inquinari patiantur: illos vero quos non sentire cum Ecclesia, sed hæresis macula aspersos deprehenderint, canonicis pœnis afficiant. « Dat. Avin. IV kal. Martii, anno VI ».

52. Exercitam postea in hos a præsulibus judiciorum severitatem, refert[1] Ms. Vat. his verbis: « Hujus tempore papæ diversis vicibus fuerunt combusti multi fratres Minores propter opinionem de paupertate Evangelica, et multæ sorores Ordinis in diversis locis ».

In Germania compactus in carcerem est a Spirensi episcopo Franciscus e Lutra Minoritarum desertor, ingentium criminum reus, quem Pontifex deduci ad Sedem Apost. atque armato milite, ne vincula evaderet, stipari jussit. Quo argumento ad episcopos Germanos, viros principes, urbiumque magistratus scripsit, ut suam in id operam conferrent. Quos vero ille errores ad dissolvendum sacrum Minoritarum Ordinem serere ac disseminare publice elata protervia cœpisset, indicat Joannes in aliis ad Spirensem episcopum datis[2]: « Coram clero, inquit, et populo Spirensi contra statum dicti Ordinis publice prædicare infamatorie non expaverat, damnatam Sarrabaytarum sectam satagens suscitare (de Sarrabaytarum sive pseudo-eremitarum secta ex Alvaro Pelagio supra egimus), et inter cætera patenter prædicare præsumpserat, quod non erant in statu salutis fratres Ordinis prælibati, quosdam ipsius Ordinis fratres pestiferos, in quorum cordibus hostis antiquus sator zizaniæ pravos seminavit errores; contra quos, utpote tunicam Domini scindere molientes, modum certæ provisionis salubris duximus apponendum, ausu damnabili approbando, et dicendo, quod injuste processum fuerat contra eos. »

Pestiferorum Minoritarum nomine designari videntur Fraticelli illi qui pura et candida S. Francisci instituta sectari se jactabant, et a Cælestino V Pontifice auctoramentum sectæ, quæ postea a Bonifacio damnata fuerat, accepisse contendebant; quique duce Henrico Ceva trahere in apostasim Minoritas, Ordinemque sanctissimum solvere nitebantur[3]: in quos, veluti hæresi maculatos, præsules legibus agere jussos vidimus: contra quos et alios, nisi a Joanne Franciscani Ordinis acerrimo propugnatore studia Apostolica magno ardore collocata fuissent, universus fere Ordo periclitatus fuisset, ut Pontifice ipso teste visuri sumus. Ii porro pseudominoritæ gravissimo insectabantur odio Minoritas, a quibus defecerant; adeo, ut memoratus impostor Franciscus e Lutra, uti refert Joannes, pro concione exclamaret: « Quod peccaret et mortaliter quicumque daret eleemosynam fratribus Ordinis memorati ». Proripuit ulterius hujus hypocritæ improbitas, quippe ut queritur Pontifex: « Alia superstitiosa et falsa in nostrum et Apostolicæ Sedis contemptum, dicti Ordinis opprobrium, plurimorum scandalum, et animæ suæ perniciem palam non est veritus prædicare, etc. Dat. Avin. kal. Februarii anno VI. »

53. Nec longe dispar scelere illi fuit Ruffinus[1] Minorita, qui episcopi personam ementiri non perhorruit: quem a Michaele Cæsenate supremo Ordinis præposito carceri mancipari jussit. At ipse Michael in errorem, demumque in hæresim et schisma prolapsus est, Ordinemque universum, cui præerat, trahere in exitium molitus hoc ipso anno. Cujus facinoris occasionem narrat accuratissime Nicolaus Minorita[2], ejusdem Michaelis schismate et hæresi contaminatus, ut passim ipse perspicue ostendit, pravoque animo edidit ingens volumen, in quod insignia Pontificis in controversia de paupertate Christi et Apostolorum sancita, tum venenata Michaelis Cæsenatis scripta adversus Pontificem, tum etiam Ludovici Bavari edicta, ejusdemque studiosorum varios libellos compegit. Is ergo, ab ipso exordio rem altius repetens, scribit superiore anno, scilicet MCCCXXI, præfecturæ Michaelis anno VI, quendam Beguinum sive Bizochum, de qua secta jam ante a nobis dictum est, Narbonensis archiepiscopi, et Joannis Belvæ fidei censoris Ordinis Prædicatorum imperio captum, et judicio hæreseos postulatum fuisset; Beguinum vero inter alia affirmasse: « Quod Christus et Apostoli » ut ait auctor, « viam perfectionis sequentes, nihil habuerunt jure proprietatis et dominii in speciali, nec etiam in communi ». Cum vero in ipsum judiciariam actionem exerceret fidei censor, atque ad Concilium religiosarum familiarum præpositos, et plures alios doctores congregasset; ex iis Berengarius Tolom Minorita theologus negavit superiorem articulum de paupertate Christi et Apostolorum hæreticum esse; sed orthodoxum atque in decretali Nicolai papæ, *Exiit*, contineri contendit: dictum vero revocare jussus, ad Sedem Apostolicam provocavit. Ex hac scintilla excitatum ingens incendium: cum enim Berengarius in sacro cardinalium senatu proposuisset sententiam, Pontificio jussu custodiæ traditus est, ac theologorum celeberrimi cœtus deinde congregati, ut controversia dirimeretur. Ac primum, ut accurate ventilaretur anathematis pœna, a Nicolao papa objecta disceptantibus de sua Constitutione, remissa est, edita sanctione[3], quæ juri canonico adjecta est.

Tum vero indigna suspicio nonnullorum susurronum vitio magnam Franciscanorum multitudinem pervasit, Joannem in adversariorum partes inclinare, atque in Ordinis comitiis Perusii congregatis primas schismatis faces accendere; quippe in eam temeritatem se projecere, ut dum Apostolica Sedes in agitanda definiendaque con-

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. — [2] An. 6. p. 1. Ep. com. CDLXIX. — [3] An. Chr. 1318. num. 45 et 61.

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 317. — [2] Nic. Min. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. p. I. et Ms. 4010. p. I. — [3] Extat in Extrav. *Quia nonnunquam* de verbor. signif.

troversia occupata essent, ipsi sententiam suam universis fidelibus Encyclicis litteris proposuerint, quasi jam a Nicolao in decretali *Exiit*, promulgatam : cum tamen ipse de ea quæstione, in qua plurima distinguenda Joannes in suis Constitutionibus illustrat, decretorie non esset locutus ; utque si quid ambiguitatis in ejus dictis emersisset, ejus explanationem a Romano Pontifice petendam sanxisset ; non vero a Minoritarum præfecto et sodalibus, cum hi errare possent, non vero Christi vicarius e Petri cathedra sententiam laturus : « Si quid », inquit Nicolaus, « penes aliquem in his ambiguitatis emerserit, ad culmen prædictæ Sedis Apostolicæ deducatur, ut auctoritate Apost. sua in hoc manifestetur intentio, Cui Soli concessum est in his statuta condere, et edita declarare ». Ita nonnulli Minoritæ adversus hanc Constitutionem fucata illius tuendæ specie, dum solvendi dubii Christi vicario præripere auctoritatem tentant, prævaricati sunt. Quorum litteras memoratus Nicolaus Minorita his verbis conceptas refert [1] :

« Universis Christi fidelibus, præsentes litteras inspecturis, frater Michael Ordinis fratrum Minorum generalis minister, Guillelmus Angliæ Henricus superioris Alamanniæ, Arnaldus Aquitaniæ provinciales ministri et in sacra theologia magistri ; necnon Hugo de Novocastro, et Guillelmus de Almuich sacræ theologiæ doctores, Nicolaus minister Franciæ, ac Guillelmus Bloc baccalauri in sacra pagina, et omnes ministri et custodes, discreti et lectores generalium studiorum apud Perusium congregati in capitulo generali, ipsumque totum generale capitulum Ordinis supradicti, salutem et pacem in Domino sempiternam (1).

54. « Noveritis, quod nos anno Domini MCCCXXII, Indictione v, pridie non. Junii, audita et intellecta quæstione quadam, quæ in Romana curia præsentialiter agitatur, qua quæritur, utrum asserere Christum et Apostolos ejus non habuisse aliqua in proprio nec in communi sit hæreticum ; et requisiti quid de ipsa quæstione sentiremus, et in scriptis sub nostris sigillis et subscriptionibus propriis redigere curaremus ; visis et examinatis dicta quæstione, tum allegationibus, quæ pro et contra fiunt, diligentique et matura deliberatione digestis determinationi sanctæ Romanæ Ecclesiæ firmiter et totaliter inhærentes, concorditer et unanimiter dicimus et fatemur, quod dicere et asserere, quod Christus viam perfectionis ostendens, et Apostoli eamdem viam perfectionis sequentes, atque per exemplum in alios volentes perfecte vivere derivantes, nihil jure proprietatis, dominii, seu juris proprii in speciali et in communi habuerunt, non est hæreticum ; sed sanum, Catholicum et fidele ». Si restringerent vocem, *nihil*, quantum ad immobilia, non errarent ; sed ipsos definiisse

[1] Ms. bibl. Vat. num. 4008. pag. 54. et Ms. 4010. p. 2. Ext. etiam apud Alvar. Pelag. de Plan. Eccl. Ep. II. c. 62. et apud Vad. hoc an. num. 52.

(1) Celebris de paupertate Christi et Apostolorum quæstio hoc anno in apertam animorum dissensionem erupit. Agitandam illam susceperat Joannes, qui forte in eam mentem venerat occasione discutiendi scripta Petri Joannis Olivi, ac illud præsertim in quo de altissima paupertate differens, Christum et Apostolos nihil habuisse proprium sive in commum, sive in privato contendit. Id enim asseruisse Petrum Joannis ex secunda accusatione in F. Ubertinum de Casalibus, cujus Acta vulgavit Baluzius Miscellan. tom. I, pag. 296, discimus. Cum in utramque partem multi multa dixissent, requisiti Fratres Minores ut sententiam suam proderent, editis litteris Christi paupertatem in proprio et in communi tenere se professi sunt; idque fidei esse Catholicæ asseveraverunt. Tanta definiendi audacia offendit Joannem, qui hoc ipso anno exeunte nempe VI idus Decembris lata Constitutione, quæ et inter Extravagantes communes legitur *tit. de Verbor. Signif.* omne quoad usum *facti et juris* in rebus usu consumendis discrimen sustulit; translatumque in Apostolicam Sedem rerum suarum, quæ usu ipso consumuntur a Minoritis, dominium a se removens Joannes largitoribus suis restituit. Ferens id acerbius F. Bonagratia, qui apud Pontificem suorum Minoritarum partes agebat, appellationem suo et sociorum nomine in publico Pontificis et cardinalium, ut vocant, consistorio interposuit die XIV Januarii anni sequentis, ut ex Mariano, antiquo Ordinis sui chronista, tradit Wadingus in Annalibus ad an. MCCCXXIII, num. 1, statim Pontifex priorem Constitutionem suam iterum revocans ad incude n auxit, roboravitque productis argumentis, quibus omne juris et facti discrimen inane esse commentum demonstravit, eamque sic reformatam sub eadem anni et diei, qua prior, inscriptione reproduxit, ut ex eodem antiquo Ordinis sui scriptore, qui circa annum MDIV florebat, Wadingus adnotavit Postmodum eodem anno labente Pontifex Constitutionem suam dedit relatam in Annalibus anno sequenti num. 61. Hæc Pontificis Constitutio de paupertate Christi et Apostolorum, mirum est quot turbas inter Minoritas excitaverit ; nam alii Pontifici obsequendum rebantur ; alii omnino resistendum censebant quorum ducem se præbuit summus Minoritarum antistes Michael Cæsenas ; alii denique viam mediam tenentes Constitutionem Joannis ita exponebant, ut neque illam penitus abnegarent, nec ita admitterent ut paupertati Minoritarum officeret; in concordiam cum Decretali Nicolai III redigere conantes. Concordiæ hujus ineundæ rationes variæ tunc excogitatæ sunt, et modo pariter inter Minoritas aliæ ac deinde aliæ ineuntur. Quos inter legendus Wadingus ad annum MCCCXXIII. Exasperatus Pontifex ob Minoritarum pervicaciam summum eorum præsulem Michaelem loco amnovunt, quod tamen nonnisi anno MCCCXXVIII accidit. Bernard. S. R. E. cardinali Tusculano ex Minoritis assumpto vices amoti præsulis commisit, quoadusque successor a Minoritis daretur. Tunc adversarios Constitutionis suæ variis institutis insectationibus vexavit, quæ causa fuit ut illi agerentur in transversum, atque e carcere Pontificio se subducentes, ad Ludovicum Bavarum, qui cum Pontifice mutuas agebat simultates, transirent. Cæterum Minoritæ reliqui dire interim torquebantur, nolentes sive Pontifici pervicacius resistere, sive de severitate paupertatis suæ quidquam remittere. Cui Concilio ut inhærerent, vel ipsi viri principes suadebant hortabanturque. Inter eos Sancia uxor Roberti regis Siciliæ litteras ad illos dedit, monens rogansque, ut in ea, quam Christus professus fuit, paupertate persisterent. Harum litterarum summam exhibet Joannes Vitoduranus, qui tunc inter Franciscanos professus Chronicon suum scribebat, et integras recitat Wadingus anno MCCCXXVIII. Vicissim pariter Joannes insistebat ut Minoritarum paupertatem ad eamdem cum cæteris monachis viam redigeret. Cujus rei gratia anno MCCCXXIV nova Constitutione usum juris et facti in rebus, quæ usu consumuntur, unum eumdemque esse adductis argumentis demonstravit. Secundum hæc Parisiensis Conventus ad eligendum successorem Michaelis Cæsenatis indictus fuit, qui locus ut eligeretur mandavit Joannes, ratus in proximiori sibi urbe facilius se impetraturum, ut Minoritæ redigerentur ad obsequium. Conventus iste celebratur anno MCCCXXIX, et in eo multa quidem ad gratiam Joannis Pontificis decreta sunt; at de paupertate Christi « explicata quæstionis difficultas », ait Wadingus, « et reducta ad concordiam Decretalis Nicolai III et decisione Capituli Perusini ex verbis Nicolai desumpta cum Decretalibus Joannis Pontificis ». Nullibi tamen, ut arbitror, definitio ista integre ex autographo descripta legitur. Idcirco quid statuerint Patres, et quam conciliandarum Decretalium concordiam invenerint ignoramus. Sed Joannes Vitoduranus affirmat assertam tunc fuisse Christi paupertatem illam, quam ad id usque Minoritæ propugnaverant. Quare existimandum est unam aliquam instituisse rationem ex iis, quas Minoritæ excogitaverant. Verum post illam Minoritici conventus professionem nihil a Joanne in eos aspere decretum scimus : ex quo intelligimus ipsum pariter Joannem demum acquievisse in eam sententiam ut Christus aliqua saltem ratione nihil sive in communi sive in privato possederit. Immerito igitur annalista sententiæ hujus assertores quoscumque hæresis manifeste damnat. Mansi.

non modo quantum ad immobilia, sed etiam quantum ad mobilia, constat : in quem sensum nefarium Nicolai papæ verba, quæ falso supponunt esse decretum fidei detorquent : cum verus verborum ejusdem Nicolai sensus sit, ut declaratum fuit a Joanne, Christum et Apostolos nihil dominii, quantum ad immobilia habuisse sive in speciali sive in communi ; habuisse tamen quantum ad mobilia ; quare distorta est sequens conclusio. « Maxime cum sancta Romana Ecclesia Catholica, quæ a tramite Apostolicæ traditionis nunquam deviasse aut errasse probatur XXIV. q. I. c. *A recta fide*, et cap. *Pudenda* in fine hoc expresse dicat, affirmet, et determinet manifeste, Extra. de verborum significatione cap. *Exiit, qui seminat*, lib. 6, § *Porro*, sic inquiens : Dicimus quod abdicatio proprietatis omnium rerum tam in speciali, quam etiam in communi, propter Deum meritoria est et sancta ; quam et Christus, viam perfectionis ostendens, verbo docuit et exemplo firmavit : quamque primi fundatores militantis Ecclesiæ, (id est, Apostoli), prout ab ipso fonte, (id est, Christo), hauserant, volentes perfecte vivere per doctrinæ et vitæ ipsorum alveos derivarunt. Quæ Ecclesiæ determinatio in lib. 6, per ipsam Catholicam Ecclesiam est inserta, et per aliam decretalem in Viennensi Concilio promulgatam (falsa est hæc hypothesis tum quod omnia contenta in jure canonico sint decreta fidei) in 7 lib. sub tit. *de verb. significatione* inserta, et per ipsam universalem et Catholicam Ecclesiam est approbata ; ac novissime per sanctissimum patrem et dominum Joannem, divina providentia papam XXII, in quadam sua declaratione edita super regulam et statum fratrum Minorum, quæ incipit, *Quorumdam exigit ;* est eadem declaratio plurimum commendata (purum hoc etiam mendacium est et falsum erroris fundamentum) tanquam salubriter edita, solida, lucida multaque maturitate digesta, et testante canone 19 dict. capitulo *Si Romanorum*. Illud quod pro sano dogmate Sedes Apostolica approbavit, semper teneri debet acceptum, nec ab eo licet alicui quomodolibet resilire XXIV. q. I. *Hæc est fides* (non in sensu falso in quem illam factiosi distorsere). In hujus autem nostræ opinionis, et communionis ac concordis sententiæ testimonium et munimen, præsentium seriem de communi consensu omnium nostrum sigillis et subscriptionibus propriis generalis ministri, et nominatorum superius magistrorum, et bacchalariorum in sacra pagina ; necnon quatuor provincialium ministrorum, videlicet Thomæ provinciæ Bononiensis, Petri provinciæ S. Francisci, Fernandi provinciæ Castellæ, et Simonis provinciæ Turoniæ duximus muniendam. Datum Perusii anno et mense et die superius nominatis, seu memoratis.

« Ego frater Michael Ordinis fratrum Minorum generalis minister, et in sacra pagina magister prædictis consentio, et ea vera esse judico : in cujus rei testimonium sigillum mei officii præsentibus litteris appendi jussi, et me propria manu subscripsi.

« Ego frater Guillelmus minister Angliæ in sacra pagina magister prædictis consentio, etc. ut supra.

« Ego frater Henricus minister Alemanniæ superioris, et in sacra pagina magister, etc.

« Ego frater Arnaldus minister Aquitaniæ, et in sacra pagina magister.

« Ego frater Ugo de Castro-Novo in sacra pagina magister.

« Ego frater Nicolaus minister Franciæ in sacra pagina magister.

« Ego frater Guillelmus Almuic in sacra pagina magister.

« Ego frater Guillelmus Bloc in sacra pagina bacchalarius.

« Ego frater Thomas minister Bononiæ.

« Ego frater Petrus minister provinciæ S. Francisci.

« Ego frater Fernandus minister provinciæ Castellæ.

« Ego frater Simon minister Turoniæ.

« Omnes subscripserunt sicut primus cum proprio sigillo cujusque ipsorum ».

55. Damnata est postea a Pontifice illorum definitio et censura hæreseos, scilicet in sensu Michaelis, Okami et sociorum intento et pertinaciter propugnato, notata ut refert Nicolaus[1] pseudominorita. Quocirca alii Minoritæ dixere, illam damnatam ut hæreticam « in quantum Michaelis Cæsenatis fuit, non in quantum Minoritarum ». Et quidem recte, cum veri Minoritæ decernenti contrarium dogma Ecclesiæ adhærescere parati essent, atque ideo non lapsi sunt in hæresim. Michael autem cum sociis, cum errorem contra decreta Ecclesiæ tueri in animum induxisset, hæreseos censura jure perstrictus fuit ; unde postea furens, in litteris[2] ad Geraldum Othonem Ordinis magistrum de Joanne papa querebatur : « Ipse pronuntiavit, inquit[3], litteram generalis capituli hæreticam per se, et primo ratione contentorum in ipsa, et non ratione nostri præcise : et reputat totum Ordinem fuisse fundatum in hæresi : et tu ejus Constitutiones habes sicut Catholicas ». Hæc Michael hæresiarcha. Ad quæ facilis est responsio, cœtum Perusinum errasse, cum nondum controversia definita esset ab Ecclesia ; et religiosos quosque Ordines in suis Constitutionibus errare posse : Christi autem vicarium, divina fretum ope, in decretis fidei edendis errare non posse, ut ex Evangelio et SS. PP. ostendunt theologi[4]. Sed hunc sycophantam se Pontifici, et conventiculum monachorum universali Ecclesiæ prætulisse, visuri sumus.

Cæterum ad confirmandam memoratam sen-

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 4. — [2] Ext. in Ms. Vat. bibl. sign. num. 4010. pag. 215. — [3] Ibid. pag. 225. — [4] Turrec. sum. de Eccles. l. II. c. 109. Bellar. de Rom. Pont. l. IV. c. 3. et alii.

tentiam Michael, Ochamus et alii Minoritarum præpositi, ut sodales seducerent, libellum VIII id. Junii in eodem cœtu Perusino ediderunt, in quod plura falsa argumenta congessere. Hoc vero temerarium facinus Nicolaus pseudominoritas schismaticus excusat, dum ait. Minoritas rogatos fuisse a nonnullis cardinalibus et aliis viris nobilibus, ut quid ipsi sentirent de paupertate Christi in cœtu universi Ordinis definirent : « Subsequenter, inquit[1], aliqui cardinales et nonnulli alii viri nobiles requisierunt præfatum fratrem Michaelem generalem ministrum dicti Ordinis et totum capitulum generale apud Parisium (Perusium) in Pentecoste tunc proximum celebrandum, quod ipsi definirent et determinarent illud de dicta quæstione de paupertate Christi et Apostolorum ejus sentirent, et in scriptis redigerent, ac universis Christifidelibus destinarent ». Mox autem auctor schismaticus sodalium impiam arrogantiam detegit, dum alia causa permotos addit : « Ex hoc, inquit, sperantes, præfatum dominum Joannem ad errores dispositum refrænare, ne de dicta quæstione in præjudicium prædecessorum suorum et fidei attentaret oppositum definire » ; quasi Christi vicarius, e Petri cathedra fidelibus dogma propositurus, errare posset atque a Michaele et sociis e capitulo, ut vocant, corrigendus fuisset. Hæc fuere schismatis et hæreseos exordia, quæ Ecclesiam Catholicam postea laniarunt. Discant religiosæ familiæ ex hoc doctissimorum virorum lapsu modestius de sua doctrina sentire, nec fidei dirimendis controversiis, ac muneri ad Sedem Apostolicam pertinentis sese ingerere ; quippe Michaelem, Ochamum, Henricum aliosque nonnullos in concepta sententia pertinacissime hæsisse, postquam hæreseos damnata fuisset ; ac præter schisma, quod subornato Ludovico Bavaro creavere, etiam Fraticellorum, quibus ab opinione impia nomen fuit, scilicet fingentium ob dogma de paupertate Christi a Joanne definitum eumdem ac successores a Spiritu S. Christi vicariatu, exauctoratos : secutam nefariam propagasse, visuri sumus.

Prodiit auctor recentior Michaelis defensor, qui illius decisionem tuetur acerrime, atque hoc telo adversantes adoritur[2] : « Cum, inquit, manifesta sit hæresis dicere, hanc determinationem capituli Perusini esse Fraticellorum hæresim ; hoc enim convinceretur Sedem Apostolicam, atque adeo totam Ecclesiam cum generali Concilio non modo errasse judiciali, ut ferunt, errore ; sed etiam hæresim longe ante et sæpius ab Ecclesia profligatam et damnatam docuisse, approbasse et acceptasse ». Supponit auctor hæresiarchæ Michaelis sepultos errores et mendacia renovat, nimirum Nicolai Constitutionem, in sensum Fraticellorum detortam, esse decretum fidei illamque in Concilio Œcumenico confirmatam : ostensum enim jam ante fuit, Concilium de ea quæstione non egisse ; neque sanxisse Nicolaum, ut Constitutio *Exiit* esset decretum fidei : nunquam etiam Ecclesiam eamdem sanctionem pro decreto fidei habuisse, nunquam enim assensisset, ut eamdem Constitutionem Joannes revocaret, cum[1] decreta fidei revocari nequeant. Non itaque sequitur a fide aberrasse Ecclesiam, si Michael cum suis in edendo Perusino decreto erraverit : errasse autem illum constat, cum ob determinationem illam pertinaciter defensam una cum aliis judiciaria sententia damnatus fuerit ab Ecclesia hæreseos, quam Pontifex pluribus Constitutionibus confutavit. Præcipua vero ratio, qua auctor[2] innititur hæc est : « Quacumque porro via in concordiam veniet Joannes cum Nicolao, eodem modo reconciliare licet eumdem cum determinatione Perusina, cum eadem sit Nicolai sententia ». Negat id adversus Michaelem hæresiarcham Geraldus[3] Minoritarum præpositus generalis. Consonant quidem externa specie voces, sed sensu longe discrepant ; nam Nicolai verborum sensus verus et legitimus declaratus a Joanne, ad quem ea auctoritas, non autem ad Minoritas spectabat, is est : Christum et Apostolos nullum habuisse dominium quantum ad immobilia vel in speciali vel in communi, habuisse autem quantum ad mobilia : Minoritarum autem in Perusinis comitiis decernentium sensus ab iis intentus is fuit : Christum et Apostolos nullum dominium neque quantum ad mobilia, neque quantum ad immobilia habuisse ; ad quem propugnandum multos commentarios[4] edidere : quem sensum pravum pii verique Minoritæ paulo post captivantes intellectum in obsequium fidei, abjecere audita Joannis ex Petri cathedra sententia[5]. Michael autem, Okamus, Bonagratia et alii determinationem erroneam in primo sensu intento tenentes, pertinaciter hæresim, quæ Fraticellorum vulgo dicta est, auxere : cum ob arrogantiam errorem fateri nollent, a quo certe nemo Catholicus eos vindicare potest. Producimus in hac causa testem supremum Minoritarum præfectum adversus Michaelem hæresiarcham ita decertantem, Geraldum nimirum, de quo paulo ante memoravi : « Tu, inquit[6], non dominus papa reprehensibilis multipliciter extitisti : tu namque quæstionem de paupertate Christi et Apostolorum ejus in discussione Sedis Apostolicæ tunc temporis actu pendentem, prædeterminare ausu temerario præsumpsisti : de qua temeritate, nullo quidem sanæ mentis dubitante, dignus reprehensione et confusione fuisti. Commissum tibi Ordinem gravi exposuisti periculo, Ecclesiam universalem gravi replesti scandalo, decretum Sedis

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4009. pag. 1, et 4010 pag. 1. — [2] Nitel. Francisc. pag. 216.

[1] Ext. ad conditorem de verb. sign. — [2] Ead. Nitel. pag. 205. — [3] Ms. bibl. Vat sign. num. 4010. pag. 206. — [4] Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008, 4009, 4010 et in Ms. 3740, p. 1. — [5] Extr. *Cum inter nonnullos* de verb. sign. — [6] Ms. bibl. Vat. sig. num. 4010, pag. 206.

Apostolicæ contempsisti; dicit enim dominus Nicolaus III in decret. *Exiit:* Si quid penes aliquem in his ambiguitatis emerserit, hoc ad culmen Sedis Apostolicæ deducatur, ut ex auctoritate Apostolica sua in hoc manifestetur intentio, cui soli concessum est in iis statuta condere et condita declarare. Tu vero ambiguitatem, quam noveras in materia dictæ Decretalis ad culmen Sedis Apostolicæ jam esse deductam, præoccupare et universis Christi fidelibus tuam audaciam notam facere voluisti, nec quod in hoc Sedis Apostolicæ manifestetur intentio, exspectasti: quapropter et præsumptionem contra te dedisti, et perfidæ opinionis speciem prætendisti, in hoc enim opinari et credere videbaris, quod Sedes Apostolica tuam sequi deberet intentionem; vel quod ei omnino disponeres repugnare. Unde mirari non debuisti, si dominus papa litteram tuam seu determinationem, pro quanto erat tua dixit hæreticam: non quidem definiendo, pronuntiando vel sententiando, vel etiam pro tribunali sedendo; sed ad partem coram Ordinis nostri fratribus objurgando, reprehendendo et tuam temeritatem præsumptuosam increpando. Tunc enim ex visibilibus conjecturis te fore suspicabatur hæreticum, sicut consequenti tempore declaravit: cernebat enim quod in prænominata determinatione, seu verius interminatione tua, speciem malam, ut prædicitur, prætendisti, quæ gravem et periculosam hæresim sapiebat: quare non mirum, si ad causam et ad speciem dictæ litteræ, seu determinationis vel potius, ut dictum est, interminationis attendens dixit ipsam hæreticam modo et forma et circumstantiis supradictis. Nec ex hujusmodi dicto sequuntur inconvenientia, quæ tua falsa calliditas infert, scilicet quod dominus papa ideo schismaticam et hæreticam faciat, ut destruat et confundat determinationem Ecclesiæ et regulam B. Francisci et religionem nostram: determinatio enim Ecclesiæ non est simpliciter eadem cum determinatione tua, ut de se patet cuilibet intuenti ».

Ex his verbis arguitur Nitelæ auctor, cui non tam credendum, quam Minoritarum magistro adversus hæresiarcham pugnanti constat; præcipue cum in eo non Franciscani Ordinis, sed apostatarum hæreticorum patrocinium sumere videatur; et Franciscanæ religionis notissima pietas ab eo exigat, ut cum Geraldo potius quam Michaele in hac re sentiat. Pergit Geraldus adversus Michaelem: « Item determinatio Ecclesiæ fuit a causa legitima; determinatio autem tua illegitima et prohibita, ut ostensum est superius. Item determinatio Ecclesiæ speciem habuit fidelissimam, puta quia non ultimata, sed remittit ambiguitates emergentes ad culmen Sedis Apostolicæ, per Sedem Apostolicam decidendas; determinatio vero tua plena est specie mala, ut dictum est supra, et est ultimata ac si universi Christi fideles tuæ tenerentur determinationi et sententiæ generaliter adhærere: quare determinatio tua, ut tua est, hæretica potest esse, determinatione Sedis Apostolicæ Catholica remanente. In regula vero B. Francisci determinatio tua nec verbaliter, nec sententialiter continetur. Unde igitur habes nisi a patre mendacii? quod si opus tuum est hæreticum, sic opus B. Francisci opus Sedis Apostolicæ, vel potius opus Dei: regula namque nostra fuit B. Francisco divinitus inspirata. Unde igitur trahis nisi ab illo, qui in infernum te trahat post se, quod si facta tua sunt hæretica et confusa, quod ideo religio nostra sit hæretica destructa et confusa? nonne vides quomodo religio nostra facta tua videt et condemnat? » Subdit Geraldus religionem Minoritanam non Michaeli hæretico, sed Christo innixam, medio B. Francisco « in fide, ut ait, et devotione, et obedientia, et reverentia, ac unitate sacrosanctæ matris Ecclesiæ », in eaque, quamvis Michael et socii errent, inconcussam permansuram. Hæc ille. Nunc adversus venenata Michaelis et sociorum dogmata, Petri de Arreblayo tit. S. Susannæ presbyteri cardinalis doctrinam orthodoxam proferemus. Is enim consultus a Pontifice, sententiam suam in hæc verba deprompsit.

56. « Dicta Petri de Arreblayo tit. S. Susannæ presbyteri cardinalis.

« Est quæstio[1], utrum asserere pertinaciter, Christum Salvatorem nostrum et ejus Apostolos nihil habuisse nec in speciali nec in communi, sit hæreticum censendum ». Et aliquibus de hæretici descriptione interjectis, subjicit: « Hæreticus est qui non recipit quatuor Concilia vel contradicit. Ergo multo fortius qui contradicit Evangeliis et canoni Bibliæ. Sed in multis locis sacræ Scripturæ reperimus Christum habuisse aliquid. Ergo qui pertinaciter contradicit isto modo est censendus hæreticus. Quod autem Christus habuerit hoc probatur: habebat enim loculos, ut in c. *Exiit*, et XII. q. I. c. *Exemplum*, etc. *Habebat;* ubi dicitur, quod in loculis illis conservabat sibi data et oblata, ut suorum necessitatibus, et aliorum indigentium subveniret debitis temporibus: et est Augustini, et etiam hoc probatur. Jo. XIII. cap. ubi Christus dicit: *Quod facis, fac citius*; quidam enim existimabant, quod diceret, quod emeret cibos propter Pascha. Ergo concluditur, quod pecuniam habebat Christus unde emeret.

« Item certum est, quod habuit vestimenta Matt. XXVII: *Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem*, etc. Item in transfiguratione: *Vestimenta ejus facta sunt candida sicut nix*, Marc. IX. Item de muliere: *Si tetigero fimbriam vestimenti ejus*. Marc. V, et Matth. IX. Item quando lavit pedes, deposuit vestimenta sua et post resumpsit Jo. XIII. Item pisces et panes habuit Mat. XIV c. Item Apostoli habuerunt tunicas: *Qui non habet gladium, vendat tunicam*

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740.

suam et emat gladium; fuit dictum Apostolis per Salvatorem nostrum Luc. xxi. Item et Apostoli emebant et vendebant : *Unde habebimus, ut emamus panes*.

« Item Paulus Apostolus propriis manibus laborabat et vendebat, ut haberet victum, Ext. de cen. *Cum Apostolus*, et de consecrat. di. ult. c. *Nunquam*. et xxi. q. i. c. i. ibi. *Ad ea, quæ mihi opus erant, et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ* ». Et infra : « Item videtur, quod Apostoli saltem in communi haberent, xii. q. i. *Dilectissimis*, et c. *Exemplum*. Et cap. *Expedit*. *Erant enim eis omnia communia*. Act. iv. Patet ergo, quod Christus habuit aliquando.

57. « Nunc arguo. Indefinita communis locutionis æquipollet universali; unde valet tantum dicere, Christus non habuit aliquid, sicut dicere Christus nunquam habuit aliquid. Sed istud est falsum, quia aliquando habuit aliquid, ut est probatum, quia plus negat negativa, quam affirmet affirmatio. Et ita dicere, quod Christus non habuit aliquid, dicit sacram Scripturam dicere falsum. Sed hoc dicere est hæreticum et mendosum, ut probatur. Ergo talis pertinaciter sic dicens est hæreticus.

« Quod autem dicere quod sanctum Evangelium, seu sacra Scriptura falsitatem contineat sit hæreticum, sic probo per c. ix di. etc. ». Multis ea de re cumulatis argumentis subdit : « Item si testis aliquid falsum in suo dicat testimonio, totam testimonii fidem partis mendacio decolorat. iii. q. ix. c. *Pura*. Cum ergo Evangelistæ sint testes fidei nostræ, si quid esset falsi in dictis eorum et libris, totum esset testimonium suspectum, et sic dubium et sic facerent multos dubios in fide. Sed dubius in fide censetur hæreticus, Extr. de hæret. c. i. Ergo, etc. Item Evangelium veritas appellatur, ut in c. Cum ex injuncto, Ext. de hæret. et de bapt., c. *Majores*; et c. *Debitum* : et est ratio, qua Spiritu sancto dictante scriptum; imo, ipse Spiritus sanctus scripsisse dicitur, ut habetur xxiv. q. ult. c. *Hæresis* etc. penult. et cum Spiritus effugiat fictum vel absurdum, hæreticum esset dicere, quod ipse scripserit, vel scribi fecerit, vel dictaverit aliquid falsum, cum sit Spiritus veritatis : et ad hoc possent induci jura c. *Si ex falsis instrumentis* l. ii. et iii. et Extr. de re ill. c. i. et ext. de fide instr. c. *Inter dilectos*.

« Patet ergo ex prædictis, Christum habuisse et ejus Apostolos; et sic habuisse, quod in rebus, quas habuerunt, jus habebant : nam dicere, quod Christus habuerit et ejus Apostoli usum facti simplicem, communis modus loquendi sic dicere reprehendit; nam cum volumus dicere, quod quis faciat injuriam, dicimus hoc fit de facto; ita quod intelligimus, quod jure non fiat. Sed dicere quod Christus injuriose aliquid habuerit, dicit hæreticum : cum ipse sit verum jus, et vera justitia. Ergo concluditur, quod omnino jus habuerint in rebus, quas habuerunt ar. inst. de re di. in prin. de oblig. q. ex di. nas. § *Placuit*.

58. « Præterea aut dicemus, quod Christus non habuit jus, aut dicemus quod habuit jus in rebus quas habuit : si dicamus, quod jus habuit, habebimus intentum : si dicamus, quod non habuit jus, expresse dicimus contra textum Evangelii et Bibliæ, quia jam probatum est Christum habuisse, et potuisse vendere et donare. Sed donare non potest, nisi habeat jus dominii, quia dare est accipientis facere; quia si non esset dominus, non transferret jus in alium. Ergo etc. nemo enim plus juris transfert in alium, quam ipso habeat ff. de acquir. re dom. in. l. *Traditio*. Ergo habet jus, quia aliter esset dicere Christum fuisse furem et baratorem et injuriosum, ut colligitur ex prædictis. Et ideo dico prout mihi videtur, Christum et ejus Apostolos habuisse jus in hoc quod habuerunt, et contrarium esse hæreticum et insanum; semper supponendo omnia correctioni vestræ sanctitatis, et Sanctæ Sedis Ecclesiæ Romanæ ».

59. Tot argumentorum lucem ac nitorem obscurare nitebantur adversarii, et Christum atque Apostolos quoad, ut aiebant, simplicem usum facti, non quoad jus et dominium ea, quæ referunt Evangelistæ, habuisse contendebant : tum Christum in habendis loculis imperfectorum personam, perfectorum vero in abdicatione gessisse. In quos Petrus tit. S. Stephani in Cœlio-Monte presbyter cardinalis egit his verbis [1] :

« Responsiones Petri cardinalis S. Stephani in Cœlio-Monte.

« Evangelium dicit simpliciter, Christum et Apostolos loculos habuisse. Ergo non licet alicui aliquid, propter quod dictum hujusmodi confundatur; quinimo debet quicumque fidelis Evangelium defendere et confirmare usque ad mortem et sanguinem, ut in præallegato c. *Sunt quidam*. Item quatuor Evangelia sunt inviolabiliter observanda, velut fundata in quadrato lapide fidei sanctæ xv di. *Sicut sancti*. Istud autem fundamentum est Jesus Christus Dominus Deus noster, ut in c. *Fundamenta* : et sic non licet aliquid addere vel minuere de Evangelio. Sed patet manifeste, quod iste, qui sic asserit, addit vel minuit aliquid de Evangelio. Ergo corruptor Evangelii merito potest dici : sicut illi Alogii dicuntur fractores et violatores Evangelii et verbi B. Joannis Evangelistæ, propter quod in canone hæretici judicantur, xxiv q. iii. c. Quidam vi. *Alogii*. Sic recte talis asserens, sic addens vel minuens fractor merito potest dici, et per consequens sicut dicti Alogii hæreticus judicari. Item nulla Scriptura debet præferri Evangelio et dictis Apostolorum, ix di. c. *Quis nesciat* : si enim aliquis dicat, quod aliqui sancti scripserunt, quod Christus et Apostoli habuerunt loculos propter imperfectos, hæc scriptura sanctorum non debet præferri Evangelio et dictis Apostolorum : imo Evangelium, ut

[1] Cod. Ms. Vat. sign. num. 3740, pag. 94.

supradictum est, servari debet usque ad mortem et sanguinem. Item cum sacra Scriptura legitur vel docetur, non secundum propriam virtutem ingenii debet intelligi, seu secundum sensum alienum; sed secundum sensum veritatis, et secundum veritatem traditam illis, quibus data fuerat primo ad servandum; sic loquitur c. *Relatum* XXXVII di. Beatus autem Paulus et alii Apostoli, qui habebant istam legem a Deo, servaverunt eam secundum veritatem. Ergo secundum observantiam eorum nos debemus intelligere istam legem : et qui aliter intelligit, errat, quia secundum sensum alienum et non secundum observantiam Apostolorum : ipsi autem Apostoli servabant eam, loculos habendo, in communi servando, necessaria emendo, et secundum quod opus erat unicuique distribuendo, ut patet clare per supra allegata. Ergo asserens aliter eos servasse, patet manifeste, quod negat eos non ita servasse. Iste autem sic asserens est hujusmodi. Ergo est hæreticus censendus : si enim liceret cuilibet intelligere legem Evangelicam et Apostolicam secundum propriam intelligentiam, seu secundum proprium sensum suum, et quod dimitteret observantiam illorum, quibus lex data fuit, hoc esset subvertere legem, quod non licet : imo sic faciens hæreticus judicatur, XXIV. q. III. c. fi. in fi. Item Lex et Evangelium continent jus divinum, in c. *Humanum genus*, super quo jure divino et ejus observantia omnes fideles debent convenire : et si sit aliquis, qui non conveniat cum Ecclesia in observantia juris divini et legis Evangelicæ, hæreticus est censendus, XXIV. q. I. c. *A recta ergo fide* et c. *Hæc est fides.* Ille autem, qui dicit, quod Apostoli non habuerunt aliquid in communi, non convenit cum Ecclesia, et deviat a fide; quia lex Evangelica dicit, quod habuerunt Apostoli aliquid in communi : quare patet quod talis est hæreticus judicandus. Item plus peccat ille, qui defendit et sustinet errorem per alium probatum, quam ille alius qui primo dicens errasset : quia talis defensor est illius erroris et damnabilior illo est, quia nedum iste secundus errat, imo errorem aliis parat, et illius errorem confirmat; et ideo nedum hæreticus, imo potius hæresiarcha censendus est, XXIV. q. III. c. *Quia aliorum de verbor. signif. Super quibusdam iste hæreticus.* Ergo etc. Iste autem affirmat illum non errare, qui errat et contra legem Evangelicam et contra Ecclesiam eamdem legem servantem istum sic errantem defendit, et ejus errorem confirmat; et sic per consequens in dictis suis innuit, quod Ecclesia errat in eo quod tenet, quod Apostoli habuerunt aliquid in communi : ille autem qui credit vel asserit Ecclesiam errare, infidelis est et hæreticus XXI. di. c. *Quamvis* XXIV. q. I. *Loquitur*, et c. *Non turbatur*, et c. *Omnibus*, quare patet, quod hæreticus est censendus : Ecclesia enim nec errat nec errare potest, nec fides deficere, quia rogavit Christus, quod non deficeret fides Petri. In viam autem collationis prædictæ dico sub protestationibus suprascriptis. Ego Petrus Sancti-Stephani in Cœlio-Monte presbyter card. S. R. E. vicecancellarius ». Cum vero adversarii, eorumque erroris sequaces Nicolai Constitutionem ad suam confirmandam opinionem in alienum sensum traducerent, ad ventilandam accuratius controversiam, consulti sunt præter cardinales episcopi; et doctores de vero ejus Constitutionis sensu disceptarunt : inter quos episcop. Aniciensis ita disseruit[1] :

« Dicta episcopi Aniciensis.

« Ad illud quod dicitur in expositione regulæ fratrum Minorum, dicendum est, quod duo ibi dicuntur : primum est, quod abdicationem omnium rerum tam in proprio, quam in communi, Christus viam perfectionis ostendens verbo docuit et exemplo firmavit : secundum est, quod Christus infirmorum personam suscepit in loculis. Primum autem dictum, quantum ad hoc, quod dicit, quod Christus verbo docuit abdicationem omnium rerum tam in proprio quam in communi, et exemplo firmavit; non invenio alicubi scriptum in Evangelio, aut in cæteris Scripturis Novi Testamenti, et maxime quod ipse et Apostoli non habuerunt aliquod dominium, seu proprietatem in vestimentis et alimentis sibi datis, sed solum usum facti, remanente dominio, et proprietate penes alium ». Et infra :

« Et mirum est quod ad probandum Christum et Apostolos sic fuisse pauperes et mendicos, quod nihil proprietatis et dominii habuerunt in quibuscumque rebus, sed solum simplicem usum facti, adducuntur auctoritates sanctorum : cum primitivi sancti, quorum auctoritates adducuntur, SS. Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, Basilius et cæteri nunquam distinxerunt in rebus, quæ usu consumuntur inter habere eas quoad dominium, et quoad simplicem usum facti : nec prædicti sancti, qui sicut veri et perfecti religiosi renuntiaverunt seculo, conati sunt tendere ad statum, in quo nihil habeatur in communi : imo summam paupertatem meritoriam reputaverunt illam, per quam sic renuntiatur seculo, ut nihil in proprio habeatur. Unde Basilius in regula sua x. c. dicit sic : Communionem vitæ perfectissimam hanc ego voco, a qua possessionum quidem proprietas propulsa est, communia autem omnia. Ecce quod vitam communem perfectissimam vocat illam, in qua nihil est proprium, sed omnia communia; perfectissimo autem nihil est perfectius : unde relinquentes propria, quamvis sint in statu habentium aliquid in communi, vere tamen dicuntur nudi, et omnia contempsisse, et nihil præter Christum quærere : et in hoc sensu sunt intelligendæ omnes auctoritates sanctorum, loquentium de contemptu mundi et rerum temporalium. Unde illud, quod Augustinus dicit in Epistola ad Ebidiam : Si vis esse perfecta, et in primæ stare fas-

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740. pag. 129.

tigio dignitatis, fac quod fecerunt Apostoli : vade et vende omnia, quæ habes, et da pauperibus, et sequere Salvatorem, et nudam solamque crucem nuda sequaris ; hæc enim nuditas exponitur per Hieronymum ad Nepotianum, qui dicit sic : Si non accipio partem inter cæteras tribus, sed quasi levita et sacerdos vivo de decimis, et altari serviens, de altaris oblatione sustentor, habens victum et vestitum, his contentus ero, et nudam crucem nudus sequar. Vide ergo quod etiam clerici viventes de altari, si victu et vestitu sint contenti, nudam crucem sequuntur nudi. Similiter intelligendum est illud Augustini de catechizandis rudibus, ubi dicit sic : Omnia bona terrena contempsit Christus, ut contemnenda monstraret. Hoc enim solum intelligitur de contemptu rerum mundi, quæ in proprio possidentur, non de communibus bonis Ecclesiæ vel monasterii, quæ res non mundi, sed Dei. Unde Prosper de vita contemplativa : Possessiones, quas oblatas a populo suscipiunt sacerdotes, jam non sunt res mundi credendæ, sed Dei.

« Item illud quod dicit Hieronymus in tertia Epistola ad Heliodorum, quod perfectus servus Christi nihil habet præter Christum, aut si aliquid habet præter Christum, perfectus non est ; et sic, ut videtur, qui habet aliquid in communi, perfectus non est, exponitur per Hieronymum ad Nepotianum, ubi dicit : Qui tantum Ecclesiæ bonis utitur, nihil habet præter Christum. Et Prosper : Qui tantum de bonis Christi, contemnendo omnem proprietatem, nihil in hoc seculo habere quærit, quia hoc est possidendo contemnere, non sibi sed aliis possidere. Et simili modo sunt intelligendæ omnes auctoritates quorumcumque sanctorum, loquentium de contemptu mundi, et de renuntiatione bonorum temporalium, qui nunquam cogitaverunt, nec locuti sunt de aliquo statu, in quo sic contemnerentur ea, quæ sunt necessaria victui, quod in eis haberetur solus usus facti, proprietate et dominio penes alium remanentibus.

60. Concludo ergo quantum ad quæstionem ipsam propositam, quod dicere Christum et Apostolos nunquam aliquid habuisse in proprio vel communi, videtur mihi esse hæreticum ; cum sit clare contra textum sacræ Scripturæ. Dicere autem, quod in his quæ habuerunt, non habuerunt nisi solum usum facti, et nihil dominii seu proprietatis, non est ideo clare hæreticum, quia Scriptura sacra de hoc non loquitur pro vel contra ». Quid ea in re a Joanne XXII fuerit definitum, dicetur inferius. « Puto tamen, quod sit falsum et radix erroris periculosissimi, qui apud aliquos insurrexit ; videlicet quod potestas et auctoritas Ecclesiæ, quam Christus commisit Petro et Apostolis, non manet apud papam nec apud prælatos, pro eo quod non sunt successores eorum ; quia, ut dicunt, non imitantur vitam Christi et Apostolorum, nihil habendo in proprio vel in communi.

« Quod ergo dicitur in illa Decretali *Exiit qui seminat*, quod Christus in loculis accepit personam infirmorum, originem habet a glossa, quæ habetur Jo. XIII quæ dicit sic : Cui Angeli ministrabant, loculos habet in sumptus pauperum, condescendendo infirmis. Et istud potest exponi dupliciter : uno modo, quod Christus, cum esset Deus et homo, in quantum erat Deus, major erat Angelis, nec sic indigebat loculis : sed Angeli ut ministri obsequebantur ei ; quantum autem ad naturam humanam, infirmus fuit et minor Angelis, et sic indiguit secundum cursum naturæ cibis et alimentis, sicut cæteri homines ; et pecunia seu loculis, mediantibus quibus vitæ necessaria emerentur. Infirmitas ergo, de qua loquitur glos. prædicta, non sonat imperfectionem status, sicut alii arguunt ; sed notat conditionem humanæ naturæ pro statu mortali.

61. « Alio modo exponitur, quod infirmos appellat non illos, qui de loculis Domini vivunt ; sed illos, qui scandalizantur, putantes scilicet imperfectionis vel minoris perfectionis esse de loculis Domini vivere : talibus enim infirmis condescendens seu compatiens Dominus, ne forte scandalizarentur, et majori perfectioni adscriberent, si viderent servos Dei loculos communes habere, et de illis vivere : ideo loculos habere voluit, ut esset aliis in exemplum, ut legitur 12. q. I. c. *Exemplum accipite*. Unde Augustinus in 2. l. de sermone Domini in monte : Hoc autem vehementer cavendum est, ne forte, cum viderimus aliquem servum Dei providere, ne ista necessaria desint vel sibi vel iis quorum cura sibi commissa est, judicemus eum de crastino sollicitum esse ; nam et ipse Dominus, cui Angeli ministrabant, tamen propter exemplum, ne quis postea scandalum pateretur, cum aliquem servum ejus animadvertisset ista necessaria procurare, loculos habere dignatus est ; quibus portabatur pecunia, de qua usibus necessariis quidquid opus fuisset, præberetur ; sicut Paulus Apostolus de crastino potest videri curasse, cum dicit I Cor. 16 : *De collectis autem, quæ fiunt in sanctos, sicut ordinavi in Ecclesiis Galatiæ, ita et vos facite ;* nec ad unum diem tantum videtur victus iste procuratus. Et in his et hujusmodi Scripturarum locis satis apparet, Dominum nostrum non improbare, si quis humano more ista procuret ; sed si quis propter ista Deo militet, ut in operibus suis non regnum Dei, sed istorum acquisitionem intueatur. Et sic patet, quod glossa non loquitur de infirmitate, quæ sonat imperfectionem status habentium loculos ; sed loquitur de infirmitate illorum, qui possent scandalizari, cum viderent servos Dei, seu prælatos loculos habere ». Hactenus episcopus Aniciensis.

62. Primum solvendæ hujus difficultatis modum attingit Herveus in suo egregio Commentario, dum ad Minoritarum objectiones respondet [1], Christum propter imperfectos habuisse loculos, nimirum propter nos, quorum natura imbecillis

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740. pag. 182.

adeo et imperfecta est, ut multarum rerum subsidio sit sustentanda, et ad hæc subsidia infirmitatis nostræ comparanda loculi sunt necessarii : quibus absolute Christus Angelorum Dominus non egebat, et tamen huic humanæ imperfectioni se accommodavit, dum loculos habere et humano more iis uti voluit : « Dicendum, quod quando dicitur, quod Christus habuit loculos propter imperfectos ; quod illa imperfectio, qua scilicet nos dicimur imperfecti in comparatione ad Christum, non dicit imperfectionem privative dictam, scilicet carentiam perfectionis natæ haberi in statu viæ, quia necessitas naturalis habendi talia non potest secundum cursum communem tolli in statu viæ; nec etiam necessitas procurandi secundum cursum communem, licet Deus posset miraculose tollere talem necessitatem : Christus autem cui ministrabant Angeli, et per creationem etiam poterat habere talia, non habebat necessitatem faciendi talem provisionem vel procurationem. Et hoc expresse dicit Augustinus super illud verbum : *Nolite solliciti esse in crastinum*, Matth. vi ». Et infra [1] : « Idem Augustinus dicit : Habebat Dominus loculos, et a fidelibus oblata conservans, et suorum necessitatibus et aliis indigentibus tribuebat. Tunc primum Ecclesiasticæ pecuniæ forma instituta est, ut intelligeremus, quod præcepit non cogitandum esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecuniæ servetur a sanctis ; sed ne Deo propter ista serviatur, et propter inopiæ timorem justitia deseratur. Ecce expresse dicit, quod quando Dominus conservavit oblata pro suorum necessitatibus et aliis indigentibus, tunc forma Ecclesiasticæ pecuniæ instituta est. Sed forma Ecclesiasticæ pecuniæ instituta a Domino non diminuit de perfectione vitæ. Ergo nec reservare bona oblata in futurum pro suorum et aliorum necessitatibus. Dicens etiam ipse Augustinus, esse dictum : Nolite esse solliciti, etc. non esse intelligendum, ut nihil pecuniæ servetur a sanctis, sed ne Deo propter ista serviatur, et propter inopiæ timorem justitia deseratur; manifeste ostendit, non esse interdictum per illud verbum omnem sollicitudinem de futuro; sed excessivam præponentem temporalia spiritualibus, vel alia ultra mensuram debitam procurantem, etc. »

63. Illustrabitur magis non intelligendum imperfectos in genere moris, sed in genere imperfecti seu infirmi naturæ status, si quis perpendat Christum imperfectiones in genere moris suscipere non potuisse. Docet autem egregie Soranus episcopus Christum in gerenda imperfectorum persona tenuisse apicem perfectionis [2] : « Si dicatur, inquit, in eo quod loculos habuit, infirmorum suscepisse personam, ex hac adjectione non sequitur, sed firmatur eum et Apostolos habuisse aliqua in communi ; quamvis si dicatur, eum in hoc monstrasse infirma humanitatis assumptæ, potest dici, quod quidquid Christus gessit in carne et ut homo non ratione unionis ad Verbum, sicut quod fugit, fatigabatur ex itinere, esurivit et sitivit, quod fremuit, lacrymatus est et cætera talia ; competebat sibi ratione infirmitatis et naturalis imperfectionis naturæ : permittebat enim naturam humanam, quæ sua sunt facere et pati : omnia tamen hæc stabant cum apice summæ perfectionis in eo. Itaque sicut fugiendo egit, ut infirmus, quia puerili ætati convenit fugere minantem, ut dicit Chrysostomus ; in hoc nihilominus tamen etiam perfectis dedit exemplum, ut cum necessitas persecutionis evenerit, fugere non erubescant, ut dicit idem Chrysostomus : Fugere, cum oportet, et quando, adhibitis aliis circumstantiis, est virtutis ; sic etiam quamvis portare loculos sit infirmitatis humanæ, et non competeret sibi ratione deitatis ; in hoc tamen exemplum dedit perfectis, Ecclesiæ videlicet prælatis, ut ad usus pauperum facultates Ecclesiæ possideant in communi ». Hæc ipse.

64. Consentiunt cum Sorano episcopo Petri Columnæ diaconi cardinalis dicta, ita nimirum dici posse Christum in servandis loculis perfectorum personam sustinuisse, æque atque a Nicolao dictum est imperfectorum in iis gessisse, eumdem vero textum sacrum in varios sensus trahi posse exemplo confirmat [1].

« Constitutio, inquit, quæ allegatur in contrarium, *Exiit qui seminat ;* manifeste dicit quod Christus habuit loculos, infirmorum infirmitatibus condescendens ; sed ex quacumque causa habuerit, habemus propositum, quia habuit loculos. Et forte dici posset, quod in hoc, scilicet in habendo loculos, non imperfectorum, sed perfectorum formam assumpsit ; quia perfectionis et providentiæ fuit, suorum necessitatibus et egenis providere. Similiter et quod de fuga dicitur, quod infirmorum infirmitatibus condescendit, forte et hoc ipsum posset dici perfectionis et virtutis esse, suo loco et tempore dare locum iræ, et non aggredi pericula : quod fecit Dominus, fecerunt et Apostoli, ut seipsos ad tempus aliud utilius reservarent. Non enim est verisimile quod Christus discipulis suis imperfectionem injunxerit ; et tamen dixit : Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. Et super illo verbo Matthæi : *Si filius Dei es, mitte te deorsum ;* dicit Chrysostomus : Ad sanam doctrinam pertinet, quod cum homo invenit quid faciat, totum Deo non committat.

« Item auctoritatem illam : *Nolite solliciti esse*, aliter exponit Augustinus, aliter Hieronymus, aliter Chrysostomus. Augustinus de opere monachorum, pertractans verbum illud, dicit sic : Si hoc verbum Domini, *Nolite solliciti esse in crastinum*, ita intelligatur, ut nihil in crastinum reponatur, non poterunt ita servare qui se per multos dies a conspectu hominum separatos includunt, viventes in magna intentione orationum et con-

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740, pag. 186. — [2] Ibid. pag. 179.

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740, pag. 109.

templationum. Et postea subdit : Si enim urgeantur ex Evangelio, ut nihil reponant in crastino, respondet : Cur ergo ipse Dominus loculos habuit, ubi pecuniam collectam reponeret? Cur tanto ante fame imminente frumenta sanctis patribus missa sunt? Cur Apostoli indigentiæ sanctorum necessaria procurant ? Quod patet etiam in multis sanctis patribus, præsertim in Abraham Isaac et Jacob et in Job, qui beatissimi in temporalibus, pauperes mente erant. Hieronymus autem exponit prædictum verbum : Nolite solliciti esse, etc. dicens sic : Sufficit nobis præsentis temporis cogitatio, ut futura, quæ incerta sunt, Deo relinquamus. Chrysostomus autem exponit sic : Sic sufficit labor quantum ad superflua : noli de superfluis laborare etc. »

65. Ex hujus dictis patet discrepantes externa specie interpretationes unius dicti sive actus adduci posse, quæ egregie concilientur, si interpretantium mens spectetur. Non ergo ita illa Nicolai papæ verba : *Sic infirmorum personam Christus suscepit in loculis ;* accipienda sunt, quasi adæqualam hujus facti interpretationem ipse tradiderit, ac veluti in fidei judicio decretoriam sententiam protulerit, adeo ut ab Apostolica discedat perfectione, qui loculos habuerit, uti Fraticelli acceperunt ; sed Nicolai mens et consilium spectanda sunt. Is ergo, cum Minoritas in tradita a beato Francisco monasticæ vitæ formula confirmare contenderet, eam primum protulit sententiam : « Dicimus quod abdicatio proprietatis omnium rerum non tam in speciali, quam etiam in communi propter Deum meritoria est et sancta ; quam et Christus viam perfectionis ostendens docuit et exemplo firmavit ». Quæ quidem sententia verissima est, hac interpretatione temperata, *omnium rerum*, intellige immobilium, ut Parisiensis [1] Academia interpretata est ; vel ut alii et doctores et episcopi et cardinales sunt interpretati *omnium rerum ;* id est, non necessariarum ad vitam : cum enim sustentatio imperetur a Deo, absolute necessaria ad vitæ sustentationem abdicari non possunt. « Secundum », inquit [2] cardinalis Gaucelinus, « illud Hieron. in Epistola ad Rusticum monachum : Nudum Christum nudus sequere : sed non est multum vestitus qui pauperem victum habet, sine quo sustentari non potest ». Vel ut alii docuerunt, *abdicatio omnium rerum*, scilicet quoad curas nimias, quam explanationem adducit Bertrandus [3] tit. S. Mariæ in Aquiro.

« Nec obstat, inquit, quod vita Christi fuit, quam verbo docuit et exemplo firmavit, non habere aliquid in communi nec in speciali, quia illud verum est quantum ad superfluitatem seu thesaurizationem ; non autem intelligitur quantum ad necessitatem propriam seu aliorum quia tale habere, ut puto, non diminuit aliquid de perfectione paupertatis, ut credo, cum augeat de perfectione charitatis ». Harum vero interpretationum primam, quam attulere Parisienses, Joannem secutum visuri postea sumus ; et sanxisse Nicolaum non intellexisse per hanc vocem, *omnium rerum*, omnia tam immobilia quam mobilia et necessaria ad vitam ; sed tantummodo immobilia, quorum causa domorum, hortorum aliorumque hujusmodi ad Minoritas spectantium, jus ac dominium in Romanam Ecclesiam derivatum est, ut ii Christo et Apostolis in hujusmodi immobilium, quæ nunquam illi acquisiisse leguntur, abdicatione non tam in speciali quam in communi, simillimi viderentur : in quo Pontifices pio Minoritarum affectui sunt obsecuti.

66. Ex Nicolai sententiæ interpretationibus enitescit, illam cum Evangelio conciliari ; nec ullam difficultatem oborituram, maxime si quis Bertrandum cardinalem tit. S. Mariæ in Aquiro secutus, Decretalem *Exiit*, ubi dicitur Christum et Apostolos abdicasse proprietatem omnium rerum non tam in speciali, quam etiam in communi, intelligendam sentiat ut fert moralis loquendi modus, quatenus maximo vitæ flexu et frequentissime omnium rerum egeni et inopes fuerunt : ita flumen dici, quamvis aliquando ejus alveus exarescat ; unde Christum habuisse loculos cum Nicolai sententia, eo sensu accepta, non pugnat : a quo quidem paupertas moraliter sumpta, quam Christus et Apostoli coluere, commendata est ; non illa per nugaces dialecticorum argutias conficta, dum nimirum vocem *omnium rerum*, rigida et inepta distributione pseudominoritæ pertinaciter contendere etiam vestis, potus et cibi proprietatem a Christo et Apostolis fuisse abdicatam. At qui dialecticis tricis irretiti vocem *omnium rerum*, in amplissimo significato, et non pro ratione moralis restrictionis accipere voluerunt ; ad conciliandum Evangelistam dicentem, Christum habuisse loculos, cum Nicolao ipsorum dicta ad varia tempora retulerunt cum semper Christum habuisse aut semper abdicasse non dicatur ; inter quos cardinalis S. Cyriaci hæc habet [1] : « Videntur ista duo se posse compati, scilicet Christum nihil habuisse, et Christum aliquid habuisse, hoc ad diversa tempora referendo ; sed ad idem tempus non videtur ». Quam distinctionem multi amplexi sunt posteriores, qui Joannis et Nicolai Constitutiones inter se consentire demonstrarunt [2]. Idem vero cardinalis sensit hæreseos labe aspersos, qui nihil ullo tempore Christum in proprio vel in communi habuisse pertinaciter contenderent.

Affirmarunt quidem contrarium, sed non pertinaci animo, utpote decretis Ecclesiæ assentiri parati, aliquot cardinales, nimirum Berengarius [3]

[1] Parisien. stud. in fine tract. Ext. in Ms. bibl. Vat. sig. n. 3740. pag. 218. — [2] Apud Ms. bibl. Vat. sig. num. 3740. p. 90. — [3] Ibid. pag. 96.

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740. pag. 107. — [2] Turrecr. de sum. Eccl. c. 112. Bellarm. de Rom. Pont. l. IV. c. 14 et alii. — [3] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740. pag. 103.

episcopus Tusculanus, qui Christum loculos, quoad simplicem usum facti, sed cum justum habuisse sentiebat; Bertrandus e Turre presb. card. tit. Martini in Montibus et Vitalis episcopus Albanensis; qui pluribus scriptis Minoritarum sententiam propugnarunt: quorum ultimus consulenti Pontifici hæc respondit [1].

67. « Ego frater Vitalis episc. Albanensis respondeo in modum qui sequitur. Primo præmitto omnibus et singulis dictis meis illud, quod scribitur XXIV. q. I. c. *Hæc est fides*, ubi sic dicitur: Hæc est fides Catholica, papa beatissime, quam in Ecclesia didicimus, quamque semper tenemus: in qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est, emendari per te cupimus, qui Petri Sedem tenes et fidem. Si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui judicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, se imperitum vel malevolum, aut etiam non Catholicum, sed hæreticum comprobabit. Prædictum capitulum duo continet evidenter, quæ in protestatione mea volo includi. Primum, est quod si in dictis meis forte aliquid ponam minus provide, incaute vel indiscrete, omnia per Christi vicarium corrigantur. Secundum est, quod quidquid per eumdem Christi vicarium fuerit determinatum de prædicta quæstione et de quibuscumque aliis, maxime ad fidem pertinentibus, omnia volo simpliciter et indubitabili fide tenere; prompte et libere confiteri. Addo etiam ad præmissam protestationem, quod nihil intendo dicere aut scribere per modum assertionis; sed solum per modum collationis, quantum ex Scripturis sacris et ex dictis sanctorum probabiliter potero colligere. His præmissis, etc. » Et infra.

« Ad evidentiam dicendorum præmitto, quod perfectio simpliciter seu status perfectionis consistit in habitu charitatis interioris: in actu vero exteriori non consistit simpliciter, sed secundum quid et quasi per accidens: constat enim quod Joannes Baptista arctiorem vitam in comedendo, bibendo, induendo duxit, quam Dominus Jesus; sic enim ait ipse Salvator Matth. XV: *Venit*, inquit, *Joannes non manducans neque bibens, et dicunt: Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans et bibens, et dicunt: Ecce homo vorax et potator vini.* Constat etiam quod multi martyres acerbiora tormenta passi sunt, quam Christus: nec propter hoc sequitur, quod Joannes Baptista aut aliquis martyr fuerit majoris aut tantæ perfectionis simpliciter, sicut Christus, quia ex majori charitate Christus passus est, quam omnes martyres simul; et ex majori charitate Christus manducabat et bibebat, quam Joannes abstinebat.

« Dico itaque quod Salvator noster Dominus Jesus Christus, qui venit in mundum, ut viam salutis perfectis et imperfectis ostenderet, interdum personam infirmorum et imperfectorum assumpsit: imperfectorum dico, quantum ad actum extrinsecum; puta habendo loculos, habendo dico modo prædicto, comedendo et bibendo de iis, quæ apponebantur. Interdum vero, sicut exemplar summæ perfectionis, perfectorum personam assumpsit, nullam proprietatem vel dominium in re aliqua sibi retinendo.

« Primum patet in illa Decretali, *Exiit*, ubi dicitur, quod Christus infirmorum personam accepit in loculis. Hoc idem patet per Hugonem super illum psalmum: *Bonum est confiteri Domino*; ubi sic dicit: Habebat Christus loculos, conformans se imperfectis: Paulus autem noluit sumptus accipere, sed gratis factus est minister, et invenitur Paulus magis aliquid fecisse quam Christus. Christus autem in numero imperfectorum inveniri voluit, ne præsumerent non accipientes, et confunderentur accipientes. Quod autem dicit Hugo, Paulum aliquid magis fecisse quam Christus, intelligendum est quantum ad actum extrinsecum, in quo, ut præmisi, non consistit perfectio simpliciter; non est autem intelligendum quod Paulus aliquid vel in aliquo magis fecerit, quam Christus, quantum ad habitum charitatis intrinsecum, in quo consistit perfectio simpliciter; sicut superius dixi, quod Joannes Baptista, quantum ad actum extrinsecum magis abstinuit, quam Christus, sed non abstinuit ex tanta charitate, ex quanta comedit et bibit Christus. Item Augustinus super illum versiculum psalmi: *Producens fœnum jumentis*, etc. dicit sic: Habuit, inquit, Dominus loculos, sed quia multi infirmi ista quæsituri erant, in hoc infirmorum personam suscepit. Ex quibus patet, quod Salvator noster habendo loculos, infirmorum et imperfectorum statum assumpsit ».

68. Egregie quidem Vitalis indicavit Decretalem, qua ratione Christus infirmorum personam acceperit in loculis, dum observat interdum ab actu externo commodo appetitui sensitivo quempiam vulgo dici imperfectum, quia in statu naturæ lapsæ facile in vitium illius commodi illecebra deflectitur; perfectionem vero dici actum arduum ac difficilem naturæ sensitivæ: ita comedere, bibere, quæ ad gustum sapiunt, persecutionem fugere, habere loculos, imperfectorum actus dici vulgo; ut contra tolerare jejunia, vesci locustis et melle silvestri, pilis camelorum indui, saxum inhabitare, carere opibus et alia his similia, perfectorum actus existimari: cum re ipsa in his perfectio non sit collocata, et Christus comedens esuriente Baptista fuerit perfectior. Ex quibus patet, eatenus habentes loculos dici imperfectos, quatenus loculis in natura lapsa homines facile abutuntur: cum aliunde iis bene utendo, possint esse non habentibus perfectiores; atque ita fraterculos immerito Pontificem ac præsules ob divitias in crimen abjectæ perfectionis Evangelicæ vocasse.

Errabat vero in eo Vitalis, dum dixit Christum

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740, pag. 3.

sicut exemplar summæ perfectionis perfectorum personam assumpsisse, nullam proprietatem vel dominium in re aliqua sibi retinendo : non enim, ut Herveus [1] Ordinis Prædicatorum magister, doctores Parisienses [2] et Joannes papa arguunt, perfectionis exemplar dedit, nullo sibi in res quibus utebatur retento jure, præter simplicem usum facti, quod cum ipsius dignitate pugnabat, cum rebus uti juste deberet ; sed in eo quod, cum rerum omnium jus ac imperium multiplices ob causas obtineret, rebus tamen fere omnibus caruerit, adeo ut victum alienamque domum ac necessariam supellectilem piorum liberalitati accepta retulerit, ut perfectionis exemplo nobis præluceret. Contraria vero opinione imbuti erant plures, qui in eo perfectionis locabant apicem, dum rerum omnium dominium a se abdicasse jactabant, lautum vero et opiparum rerum usum consectabantur : quorum jactantiam Angerius Carmelitarum, ut vocant, provincialis scriptis retudit [3] ; ac non tam in ea abdicatione juris rerum, quam in paupere rerum usu, ex quo maceratur caro, et tumor mentis frangitur, paupertatem Evangelicam constare contendit. Superiora vero in hac de paupertate Christi controversia fusius afferenda duximus, ut pateant malevolorum calumniæ, qui Pontifices qui sedere Avenione præcipiti impetu animi fidei decreta edidisse temere effutiunt.

69. Cum porro multæ de Minoritis querelæ ad Sedem Apostolicam perferrentur, ipsos specie paupertatis Apostolicæ, qua cæteris religiosis Ordinibus antecellere jactabant, consectari opes et lites iniquas Sedis Apostolicæ nomine, ad quam verbale et ænigmaticum, ut ait Joannes, rerum quas possidebant, dominium ex Nicolai Constitutione spectabat, intenderent ; Joannes Constitutione, quæ inter Extravagantes a verbis, *Ad conditorem canonum*, exorditur, promulgata VI. id. Decembris hujus anni, dominium hujusmodi præter ea quæ ad sacra spectant, restituit Minoritis, vetuitque eos Pontificio nomine quemquam in litem adducere. Cujus facti plures rationes attulit in eadem expressas Constitutione, e qua has dumtaxat delibamus : « Talis, inquit, dominii carentia re in præsenti, ac spe in futurum omni commodo denudati, quod paupertatem temporalem, quam altiorem præ mendicantibus aliis in communi habentibus sibi vindicant dicti fratres, pauperiorem non efficit non habentem ». Et infra : « Adhuc ordinatio prædicta, (scilicet Nicolai papæ de reservato Sedi Apostolicæ rerum immobilium, non vero consumendarum usu, ut pluribus verbis probat), Ecclesiarum prælatis, et rectoribus et multis aliis gravis existere nimium et molesta monstratur. Numquid non grave præmissis potest existere, quod ipsos oporteat se Romanæ Ecclesiæ opponere, quæ ipsorum est domina et magistra ; ac cum ea agendo, vel defendendo litigare assidue vel cedere juri suo? Hæc tamen oporteat facere cum in multis fratres prædicti existere dicantur injurii, sicut clamosa multorum prælatorum et rectorum diversorum, adhuc in curia existentium, habet insinuatio. Qui quidem fratres facta sua palliare nituntur et defendere per procuratores, ab ipsis dictis sanctæ Romanæ Ecclesiæ constitutos nomine, etc. »

70. Exulceravit ea res pseudominoritas, et sua carpi a Joanne vitia impatienti animo tulere, effutientes subornatum ab æmulis religiosis Pontificem : atque omnium primus Bonagratia Bergomensis Ordinis procurator eam Constitutionem impugnavit, et provocationem ad ipsummet Pontificem XXIV Januarii insequentis anni concepit, cujus formula a Nicolao pseudominorita affertur : deinde Michael Cæsenas a Romana Ecclesia deficiens, eo furoris prorupit, ut velut hæreticam pluribus calumniis insectatus sit edito execrando libro [1], quem Pisis anno MCCCXXVIII, mense Aprilis, Indictione XI promulgavit, in quo vir apostata quinque errores in hanc Constitutionem impingit Pontifici, eumque maledictis dilaniat. Ludovicus etiam Bavarus, quamvis arma tantum tractare nosset, ab impiis tamen edoctus, plura adversus eamdem sanctionem in suæ appellationis formula an. MCCCXXIV effutiit [2], et crimine hæreseos Pontificiam majestatem obscurare nisus est. Quas omnes calumnias Joannes insigni Commentario postea confutavit, ac veritatem et fidem orthodoxam suæ asseruit dignitati. Qua de re inferius fuse agetur [3].

Cæterum ut exploratum est, apud pios Joannem non injuste memoratam Constitutionem, *Ad conditorem canonum*, edidisse, atque in ipsum impie insurrexisse Bonamgratiam, Michaelem et alios, qui ipsum ob abdicatum Franciscani Ordinis rerum dominium postularunt crimine hæreseos ; ita postquam exstincta jam esset præteritorum invidia temporum et calumniæ impiorum in Sedem Apostolicam sepultæ oblivione essent, Romani Pontifices pristinæ in Minoritas benevolentiæ officia explicuere. Inter quos Martinus V restituta Decretali Nicolai, *Exiit*, et Constitutione Joannis XXII *Ad conditorem canonum* abrogata, dominium rerum ad Minoritas spectantium suscepit : quem plures alii Pontifices secuti sunt, ut ea singulari clientela tecti Minoritæ ad divinum cultum liberius incumberent : de quo Wadingus ad sui Ordinis defensionem agit [4]. Nunc ad aliam controversiam sermo traducendus est..

71. *Constitutio Pontificia circa susceptionem ordinis sacri post matrimonium ratum.*—Ad sedandos conscientiarum motus Joannes nonnulla alia, quæ erant a viris peritis controversa, diremit ; ac pro-

[1] Herv. in tract. suo Ms. cod. pag. 194. — [2] Stud. Paris. p. 248. — [3] Ext. in Ms. sup. 3740, pag. 232.

[1] Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008 apud Nicol. Minor. pag. 29, ad 75. — [2] Apud eumd. Nic. Min. p. 17. — [3] An. Chr. 1329, num. 22. etc. — [4] Wadin. Annal. Min. tom. III. an. 1322, num. 61.

nuntiavit, nuncupatum solemni ritu in suscipiendis ordinibus sacris votum contractum antea matrimonium etiam nequaquam cognita uxore, non dirimere : ab omni tamen munere sacro sacerdotioque deturbandum, ac si sponsa virum petierit, ad perficiendum matrimonium adigendum : si vero dissolvatur matrimonium, ac religiosam familiam inierit, sacerdotio perfungi posse, ac dignitate Ecclesiastica potiri. De quo subjecta Constitutio edita [1] :

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« De fratrum nostrorum consilio præsenti declaramus edicto, quod licet votum solemnizatum per sacri susceptionem Ordinis quam tum ad impediendum matrimonium contrahendum, ac ad dirimendum, si post contractum fuerit, secundum statuta canonum sit efficax reputandum ; ad dissolvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, cum nec jure divino nec per sacros reperiamus canones hoc statutum, invalidum est censendum ; auctoritate Apostolica districtius inhibentes, ne quispiam, durante matrimonio, nondum etiam consummato, aliquem de sacris ordinibus præsumat suscipere, nisi prout sacris canonibus noverit convenire. Quod si secus a quoquam forsitan attentatum fuerit, ordinamus quod nec matrimonio dissoluto in sic suscepto Ordine ministrare, nec ad superiores provehi, nec ac aliquod beneficium aut officium Ecclesiasticum valeat promoveri, nisi aliquam de religionibus approbatis, quarum professio ad castitatis custodiam, et abdicationem temporalium, et sui superioris obedientiam suos professores adstringat, ipsum canonice contigerit ingredi, ac ejus regulam expresse vel tacite profiteri : quo casu diœcesanus super præmissis et singulis præmissorum cum eo dispensare valeat, nisi sit aliud canonicum, quod obsistat. Ad ingressum hujusmodi sic ordinatum (si matrimonium consummatum non fuerit) per diœcesanum instanter moneri præcipimus et induci : quod si forsan renuerit adimplere, ipsum si sponsa ejus institerit, per censuram Ecclesiasticam compellendum decernimus, contractum matrimonium consummare. Nulli ergo, etc. Dat. Avinione kalendas Decembris, Pontificatus nostri anno VII ». Hæc licet definita sint, tamen repertus postea est Petrus e Corbaria, qui etiam post matrimonium consummatum, uxore renitente, Minoritarum familiam ingressus, non modo ad sacerdotium irrepserit, verum pseudopontificatum invaserit, ut dicetur inferius.

72. *Coerciti nonnulli impostores in agro Piceno.* — Grassati sunt in Italia nonnulli impostores, qui ad emungendas a simplice populo pecunias, fœdissima spargebant in vulgus mendacia; et quamvis sacris ordinibus non essent initiati, sacras tamen exhomologeses excipiebant, ac dissolvendorum votorum, noxarumque expiandarum auctoritatem sibi impie arrogabant ; quos Pontifex a Picenatibus episcopis reprimi jussit [1].

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus universis episcopis per provinciam marchiæ Anconitanæ constitutis.

« Dolosi quidam mendacii fabricatores et stolidi, qui fratres hospitalis de Altopassu Lucanæ diœcesis se faciunt nominari, perversorum operum sectatores, ac multæ falsitatis cœno fœdati, per partes ipsas, sicut nuper accepimus, discurrentes, nonnulla enormia et nefanda, ut alios decipere, et ab eis pecuniam et alia nequiter extorquere valeant, publice prædicare præsumunt. Ipsi vero, quorum unus Bartholomæum de Luca, alius Nicolaum Florentinæ vel Senensis diœcesis, et tertius Bartholomæum de Mutina se faciunt nominari ; iniquitatem quasi aquam bibentes, seque falso dicentes diversis nostris et Apostolicæ Sedis privilegiis fore munitos, ad prædicationem eorum per excommunicationis sententiam alios venire compellunt, illam in impedientes eos proferunt impudenter, et eis dantibus auxilium, vel favorem, certam indulgentiam largiuntur. Super omnibus autem votis, præterquam ultramarino, cum eis, qui vota emiserunt hujusmodi, dispensare præsumunt, a restitutione incertorum ablatorum bonorum, necnon et a fratricidio et quevis alio homicidio, ac reatu perjurii, dummodo certa eis summa pecuniæ persolvatur, indifferenter absolvunt. Et quamvis iidem viri mendaces laici fore noscantur, tamen ad confessionem eorum recipiunt confiteri volentes, et illis beneficium absolutionis impendunt ; absolvendi alios tam a pœna quam a culpa, habere plenariam potestatem a nobis mendaciter asserentes : et ut facilius adhibeatur fides mendaciis et prædicationibus eorumdem, non sine multa temeritate moliuntur asserere, quod in eorum hospitali centum missæ quotidie celebrantur ; puellæ pauperes, quæ ad ipsum confluunt hospitale, de bonis hospitalis traduntur nuptui memorati, nec affirmare verentur quod in eodem hospitali ducentæ sunt puellæ de bonis hujusmodi maritandæ : et quod terribilius est auditui, quamdam Bullam ad similitudinem ejus, qua nostræ et Apostolicæ Sedis litteræ solitæ sunt bullari, se fingunt habere, in qua verus sanguis et aqua, qui de sacratissimo Salvatoris Dei et Domini nostri Jesu Christi effluxerunt latere, conservantur ; et alia incredibilia velut amentes affirmare non metuunt, quæ seriem longæ narrationis exigerent, si oporteret illa per singula recitari, etc. Dat. Avin. kal. Julii, an. VI ».

[1] An. 7. p. 1. Ep. cur. v. Ext. etiam in Arch. S. Ang. et in Ms. bibl. Vall. sign. lit. D. num. 1. pag. 12. Ext. et Extrav. Antiq. *de vot. et vot. redempt.* et inter coll. Plat. tom. I, pag. 381.

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 108.

JOANNIS XXII ANNUS 8. — CHRISTI 1323.

1. *Pontifex pro Christianis in Tartaria degentibus agit apud Usbec Tartarorum imperatorem.* — Discutiendæ caliginis gentilitiæ superstitionis anno a redempto orbe millesimo trecentesimo vigesimo tertio [1], Indictione sexta, desiderium concepit Gedeminnius Lithuaniæ et Russiæ rex: redintegrata [2] ab Orosio Serviorum rege intermissa diu cum Romana Ecclesia conjunctio: Armeniæ interioris populi ad fidem, a qua deflexerant, revocati [3]: promota in India, Perside ac Tartaria religio; de qua cum sentiret optime Usbec imperator, ejusque studio in dies effloresceret, Saraceni pietatis Christianæ hostes infensissimi, quos Damordam regem Tartarum Mahumetica infecisse impietate atque in Christianos efferasse, superiori anno vidimus, imperatoris aures obsedere, ne campanas a Christianis ad divina peragenda pulsari pateretur; atque in eam ferociam in urbe Soldaya exarsere, ut concitata seditione Christianos pepulerint, eorumque templa divini Numinis cultui consecrata, Mahumetico ritu profanarint. Quo accepto Christi vicarius, ut religionem ab impiorum injuria vindicaret, imperatorem barbarum ad reprimendos Saracenos, tum ad Christiana sacra amplectenda adducere hisce litteris, quarum exemplum quinto ante anno, nonnullis immutatis miserat, nisus est [4].

2. « Magnifico viro Usbec imperatori Tartarorum illustri, divinæ inspirationis gratiam in præsenti, et fruitionis æternæ gloriam in futuro.

« Lætanter audivimus, quod tu, non absque speciali motione divina, ob reverentiam omnium Creatoris, religionis Christianæ cultores infra imperii tui terminos constitutos, benigno favore prosequeris et pertractas; hoc in te ac per te agente illo, qui pro sua voluntate bona, in nobis velle et perficere operatur; quique vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem pertingere veritatis. Nos igitur, qui principis Apostolorum Petri (quem Christus ad cælum ascendens in terris suum vicarium reliquit, regni cælestis traditis sibi clavibus, per quas ipse suique successores potestatem aperiendi omnibus, et claudendi ejusdem regni januam obtinerent) successor sumus sola Dei patientia, non nostris meritis constituti, animas Deo lucrificare super omnia cupientes, et errantes in viam veritatis reducere, ut ipsum agnoscant Deum vivum et verum omnium conditorem, qui de tenebris nos vocavit, atque utinam te ac tibi subditos populos vocare dignetur celeriter in admirabile lumen suum; magnitudinem tuam rogamus et hortamur attentius, et per illius misericordiam obsecramus; qui te ad suam fecit imaginem suique capacem: qui mortis et inferni claves obtinens, cui claudit nemo aperit, et cui aperit nemo claudit; quatenus prudenter considerans, quod vita nostra vapor ad modicum parens esse dignoscitur, quodque nostri dies transeunt velut umbra, saluberrimam fidei Catholicæ veritatem (quam sacrosancta Romana servat, prædicat et docet Ecclesia, sine qua creatori Deo est impossibile complacere) reverenter amplectens cum subjectis tibi populis per sacratam et sacrantem undam Baptismatis, per quam ut filii simus Dei accepimus potestatem, spiritualiter regenereris in Christo; ut sic ab ipso regni cælestis coronam incorruptibilem una cum ipsis populis consequi merearis.

« Verum quia ipse Christus, qui est veritas, favores et bona, quæ suis exhibentur cultoribus, personæ suæ exclamat et reputat esse facta; celsitudinem tuam in Domino deprecamur, quatenus ad Christianæ fidei professores, qui dominationis tuæ et subjecti tibi imperii terras inhabitant, et maxime qui prædicant inibi verbum Dei, sic tuæ benignitatis affectum continues, ipsos operosis favoribus prosequendo, quod tuæ defensionis protecti clypeo cujusquam offensionis molimina non formident; quin potius assiduæ securitatis dulcedine valeant gratulari.

3. « Cæterum cum, prout accepimus, ob divini reverentiam nominis, Christianos prædictos campanas, ad quarum pulsationem ad divina convenire possent officia, dudum per aliquod temporis spatium habere ac pulsare libere permisisses; contra postmodum inimicorum Christi, qui quan-

[1] Tom. IV. Ep. secr. pag. 12. — [2] Tom. III. Ep. secr. pag. 263. [3] An. 7. p. 1. Ep. com. DCCCXLVIII. — [4] An. 8. p. 1. Ep. com. XXXIV.

tum possunt, licet supervacue, non desinunt suæ iniquitatis jacula jacere contra ipsum, fraudulenta seductus instantia, campanas pulsandi prædictas eis interdici fecisti, ut asseritur, facultatem ; rogamus denuo, ut suggestiones hujusmodi, quæ de ipsorum sentina venenosa procedunt, omnino despiciens, Christi cultores eosdem præfatas habere ac pulsare campanas, pro divini honore nominis, permittas sine difficultate aliqua et concedas.

« Demum quia in Christianorum angustiis, tribulationibus et pressuris non possumus anxie non torqueri, dolenter audivimus, Christianos in civitate Soldaye noviter degentes, esse noviter de civitate ipsa per Saracenos ejectos, et campanis de Ecclesiis ipsorum depositis, Ecclesias ipsas factas esse mesquitas. Nos autem ad Christianos ipsos, tanquam pater ad filios præcordialis habentes compassionis affectum, adhuc preces adjicimus precibus; et a celsitudine tua, quam per hujusmodi pietatis opera penes Deum et homines crescere cupimus, petimus et ob reverentiam ejus, qui bona uniuscujusque opera cum mercede compensat opima, prælibatos Christianos, ut præfertur, ejectos facias in dictam civitatem ad inhabitandum inibi regredi, et restitutis eis dictis Ecclesiis et campanis, ipsos Domino nostro Jesu Christo, quem colimus, intrepide obsequi et servire permittas; sciturus indubie, quod quanto per plura pietatis et charitatis opera ad Christianos ipsos oculos tuæ propitiationis extendes, tanto suaviores intentiones thurificabis Domino, et gratiora sibi offeres holocausta. Speramus enim in Domino, quod ex hoc tibi vitæ præsentis augmenta provenient, nostrique Redemptoris immensa benignitas, qui nunquam irremuneratum bonum aliquod prætermittit, ad sui nominis gloriam agnoscendum oculos tuæ mentis facilius suæ lucis splendoribus illustrabit. Dat. Avin. V. kal. Octobris anno, VIII ».

4. *Armenis contra Saracenos opitulatur Pontifex pecunia et adhortationibus ad eos missis.* — Prosequi magno honore Romanum Pontificem solitos Tartarorum imperatores, Christianosque adversus Saracenorum impetus tueri, superius vidimus. Certe hoc anno Boyssethan imperator a Pontifice excitatus, rei Christianæ a Saracenis in extremum adductæ exitium in Armenia, submissis in nostrorum auxilium viginti equitum millibus, dum Occidentales mutuis se cædibus conficiebant, salutem attulit. Sed antequam de his agamus, quæ prius gesta percurramus. Adjutum plurimo ære a Pontifice Leonem Armeniæ regem ad sustinendos belli Saracenici sumptus, docent inter cætera litteræ datæ ad Petrum patriarcham Constantinopolitanum et Geraldum Beneventanum archidiaconum litteræ [1], quos triginta aureorum millia in rem Christianam periclitantem in Armenia vertere jussit : quantum vero dolorem ex illius vastitate accepisset, operamque ad conflanda auxilia contulisset, Armenos præsules hisce litteris certiores fecit [1] :

« Joannes, etc. archiepiscopis et episcopis per regnum Armeniæ constitutis.

« Relatio nuntiorum, quos charissimus in Christo filius noster Leo rex illustris, et dilecti filii nobiles viri Ossinus comes Curchi et gubernator, cæterique barones, ac populus regni Armeniæ cum ipsorum litteris nuper ad nostram præsentiam destinarunt, nos profecto cibavit absynthio, nosque felle potavit merito ; per illam plenius intellecto, quod barbarica feritas Christiani nominis invida persecutrix, vos et alios Christi fideles Armenos, utique invictos fidei Catholicæ pugiles et Christianæ professionis fervidos defensores, ac ipsum Armeniæ regnum immaniter persequi non veretur ; et vestrum ac eorum sanguinem sitiens, infert stragem corporum flebilem, horrenda committit genera scelerum, et rerum addit execrabiles vastitates, quæ præsentialiter nobis recensere per singula, prout scripsistis, ea ratione omisimus, quia vobis tanquam nimis dira, proh dolor ! sagittatione percussis, renovare nolumus vulnera, quibus et nos vehementer offensi porrigere nitimur opportunæ in Domino solidationis unguenta ».

5. Addit ut mox, ex tristibus adeo nuntiis horrore perfusus, cum cardinalibus magno studio de submittendis Armeniæ pecuniarum in sumptus bellicos subsidiis deliberarit ; omnesque Occidentales reges, principes ac populos propositis sacris indulgentiarum præmiis ad conferendas suas in tam justa causa opes fuerit adhortatus. Tum Armenos ad defendendam fidem, despiciendaque pericula indulgentiarum spe excitarit; omnemque operam, ac studium ad retundendos barbaros pollicetur. « Quocirca, inquit, jam mundo notoriam et cunctis sæculis celebrem fidei vestræ ac Armenorum ipsorum constantiam sinceris in Domino laudibus commendantes, universitatem vestram rogamus et hortamur attente, quatenus memoratos regem, gubernatorem, barones et populum dicti regni Armeniæ, quibus super his specialiter scripta nostra dirigimus, inducere ac monere curetis, ut contemptis barbaricæ hostilitatis impulsibus, nullam in eorum umbratili terrore potentiam habituris, non deserant incœptum ejusdem fidei, quæsumus, pro perfidiæ superatione certamen ; sed conatus suos animorum viribus roborantes viriliter, pro ejus nomine ac honore concertent, qui moriendo vincens pro humani generis redemptione certavit. Licet namque barbarorum ipsorum multiplex numerus dictos Armenos in præsenti excedere videatur ; novit tamen Altissimus, suæ causæ defensor unicus, ejus insuperabili dextera multos in paucorum manu concludere, et prospero tantis persecutionibus dato fine, potentiam plurium virtutis unico brachio superare. Denique cum pro illo mori vitæ gloria sit perennis, summus operum bo-

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 266.

[1] Tom. II. Ep. secr. pag. 267.

norum omnium opifex per eventum omnem sic beati certaminis eos felices faciet jam victores. Ad hoc subjungimus, vos in virtute Domini nostri Jesu Christi rogantes, monentes et obsecrantes attente, ut et vos, in quantum in vobis fuerit, hujusmodi victoriæ speratæ negotium totis affectibus prosequentes, secundum gratiam vobis a Deo traditam, assistatis eisdem pro nostra et Apostolicæ Sedis reverentia auxiliis, consiliis et favoribus opportunis, etc. Dat. Avin. kal. Aprilis, anno VII ».

6. Victi prius a vitiis fuerant Armeni, quam a Saracenis vincerentur; ascriptaque est illata ab impiis vastitas divinæ justitiæ, quæ eorum tanquam sævissimorum carnificum opera ad sumendas de Orientalium Christianorum flagitiis pœnas usa est : atque ideo, cum ad propulsandum barbarum nullum potentius auxilium foret, quam iratum divinum Numen morum conversione ad misericordiam inflectere, Pontifex eosdem præsules Armenos aliis litteris ad fideles a vitiis deterrendos, munerisque pastoralis partes strenue obeundas excitavit [1].

« Venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis per regnum Armeniæ constitutis.

« Non dubitamus quin vos, in quorum mentes et animas superna bona charismatum defluxerunt, percipiatis sensu et intellectualiter videatis, quod Deus noster et Salvator æternus Dominus unigenitus Dei Patris filius Jesus Christus, qui in cælis habitat et dominatur in terris, hominum peccatis offensus prælatos interdum delirare permittit et principes, regna inter se suo marte confligere, ac gentes consurgere invicem, adversantes pro libito, ac fideles ab infidelibus cruciari. Hinc profecto guerrarum discrimina prodeunt, rerum vastitas provenit, personarum cædes producuntur et vulnera, contingunt cruenta mortis exitia; et quod, proh dolor! dolemus amarius, animarum ploranda pericula subsequuntur. Ex quibus ipse Deus, utique Dominus ultionum, bona remunerans et mala non deserens impunita, punit ut corrigat delicta parentum in filiis : vindicat ut compescat prælatorum et principum scelera in subjectos.

« Quia igitur memoratus Salvator noster, qui dominatur super cunctos prælatos et principes orbis terræ, vobis sicut et Catholicis cæteris mundi prælatis adscriptis dignitatis contulit apicem, et ut serviatis eidem, illam quam obtinetis super commissum populum vobis tradidit potestatem; universitatem vestram requirimus, monemus et hortamur attente, quatenus ad præmissa velut Catholici, velut justi et divinæ timidi ultionis vestrorum dirigatis aciem oculorum, decernentes inter dexteram et sinistram, ne summe patiens ipse Dominus jam ex peccatis humanis factus impatiens et provocatus in iram illatas offensiones atque injurias durius ulciscatur per imminentia regno Armeniæ, aliisque regnis conterminis Agarenorum persecutiones et bella, imo tormenta tartarea. Si pensatis per quod in vobis (offendatur Deus) ad id ipsum solerti cura vestro commissos regimini inducturi, peccata præterita emendationis condignæ suffragio corrigere studeatis; et in futurum juxta gratiam vobis a Domino præstitam vigilanter atque salubriter cohibere sic, quod sub timore cœlestis gladii serviatis Deo, cui omnia serviunt, sibique offeratis justitiæ holocausta, vivendo innocenter et juste, et in æquitate ac pace dictos regendo populos, puniendo crimina, et conatus ac ausus excedentium reprimendo, rationem villicationis vestræ in supremo judicio reddituri ; quod idem Salvator noster adversus peccantium jacula tam pœnitentia cordis, quam operis satisfactione placatus, dignetur in vobis, ac eisdem commissis populis misericorditer servare quod præstitit, nec velit perire crudeliter quod creavit : sit vobis et commissis hujusmodi populis contra ipsos adversarios persequentes ex alto victoria, sit de cælo veniens fortitudo; et peccatorum cordibus directis ad Deum ejus misericordia ineffabilis auferat formidines hostium, et pie conferat temporum gaudia tranquillorum : circa hæc illud inter cætera, quantum in vobis fuerit, specialiter provisuri, quod salutaribus Ecclesiæ Romanæ prohibitionibus et præceptis sine transgressione servatis, cautelam vigilem impendatis, ut victualia vel utensilia quæque prohibita, per aliquos Christianos in contemptum ipsius prohibentis Ecclesiæ, et totius Christianitatis profecto jacturam, ex permissione vel conniventia vestra, seu ministrorum et subjectorum vestrorum nullatenus deferantur ad barones, qui ex illorum fulcimento superbiant, ad quorum exterminium plus aspirant.

« Præterea ut circa ista, quæ affectibus nostris interne præponderant, in quantum nobis ex Altissimi pietate permittitur, sollicitudinis et diligentiæ studium impendamus; subjungendo mandamus, ut tam charissimum in Christo filium nostrum Leonem regem Armeniæ illustrem, cui super his specialia scripta nostra dirigimus, quam alios barones et dominos temporales, et Christi fideles alios dicti regni, vestræ speciali gubernationi commissos, opportune ac importune inducere, monere curetis pariter et hortari, ut salutaribus in hac parte monitis et exhortationibus piis vestris se laudabiliter conformantes, et agnoscentes ex culpæ reatu se tanquam pœna demersos fore persecutionis barbaricæ hujusmodi reorum Ninivitarum more, qui per exaggeratæ pœnitentiæ meritum ultionis divinæ sententiam evitarunt, tam per hoc, quam per orationum imploranda suffragia, et alia pia condignaque opera charitatis, ac bonæ de cætero vitæ frugem, sic in divinorum præceptorum semitis continue ambulent, quod Deum Creatorem et Salvatorem nostrum, injuria humanæ fragilitatis offensum, merito sibi placent : vos vero, tanquam lucerna super candelabrum positi, vestris subditis exemplares sic virtutum sermone ac opere

[1] An. 7. p. 1. Ep. cur. XI.

vos ipsis exhibeatis exemplum, quod vestra laudabilis actio sit instructio reliquorum; indeque finaliter salus patriæ desiderata proveniat, sitque vobis apud Altissimum fructus operationis ad gloriam, et felix tanti negotii exitus, nostro et Apostolicæ Sedis præconio extollat prudentiæ vestræ famam. Dat. Avin. kal. Aprilis, anno VII ». Hortatus est aliis litteris Leonem [1] regem Armeniæ, Ossinum [2] comitem Curchi ac regiæ procuratorem, proceresque ac populum, ut vitæ maculas delerent lacrymis, flecterent ardentissimis precibus ad misericordiam iratum divinum Numen, denique generose pro Christi nomine pericula adirent.

7. *Armeni in Perside et in Armenia minori ad fidem orthodoxam invitati.* — Emersere porro e tenebris perfidiæ Armeniæ inferioris populi, divinaque tandem luce collustrati litteras et oratores ad Romanum Pontificem misere, ut incorruptæ fidei formam a Sede Apost. veluti purissimo fonte peterent. Delibutus itaque Joannes magno lætitiæ sensu Apostolicum studium ad revocandos ad gremium Ecclesiæ Armenos, qui in Perside versabantur, contulit; legavitque in Persidem Guillelmum magnæ religionis virum, quem Soltaniensem archiepiscopum creavit : et Constantinum patriarcham Armenorum ad conjungendam cum archiepiscopo in ea re operam, zelumque in animarum salute promovenda explicandum incitavit [3].

« Venerabili fratri Constantino patriarchæ Armenorum.

« Agimus in humilitate spiritus devotas laudes domino Deo nostro quod, sicut inferioris Armeniæ populi, quos in tenebris et umbra mortis diutius ambulantes antiquus hostis in sagenam incluserat cæcitatis, nobis per litteras eorum et nuntios insinuare curarunt ipse misericors et miserator Omnipotens, qui secundum multitudinem suarum, *Nolo mortem peccatoris,* dixit, *sed ut convertatur et vivat;* antiquum ab ipsorum oculis velamen cæcitatis abducens, ad prospectum veri luminis, hoc est, ad Christianæ fidei jubar et Evangelicæ veritatis lineam, a qua exorbitantibus non est salus, juxta quod sacrosancta Romana mater Ecclesia mater omnium et magistra fideliter profitetur et prædicat, revocavit. Nos autem ex his spiritualium gaudiorum ubertate refecti, et sperantes in misericordia Domini, quod non subsistet, nec abbreviabitur in his tantummodo manus ejus, sed votorum nostrorum feliciter diriget pro sui laude nominis ad ulteriora progressus; ad prædicandum verbum vitæ populis Armenorum imperii Persidis, qui quanquam tibi in spiritualibus obediant et intendant, a doctrina tamen Ecclesiæ Romanæ degenerant; et ad reducendum eos in semitam veritatis, et ad lucrifaciendum Christo animas eorumdem, ad instar illius, qui *spiritus suos Angelos facit, et ministros suos ignem urentem;* venerabilem fratrem nostrum Guillelmum Soltaniensem archiepiscopum, Christianæ fidei zelatorem, qui dictæ fidei ardore succensus maris et terræ pericula libenter ob Christi nomen perferre se obtulit, ad plantandum et irrigandum in partibus illius novæ plantationis hortum, incrementum dante Domino, destinamus.

« Et quia favores tuos, cooperationes et studia, velut prælati Catholici et in partem Apostolicæ sollicitudinis ad convertendas ad salutem animas evocati, fore noscuntur ad felicem hujusmodi plantationis effectum plurimum opportuna; fraternitatem tuam rogamus et obsecramus in Filio Dei Patris, in remissionem tibi peccaminum suadentes, quatenus prudenter attendens, quod divina ac Apostolicæ Sedis gratia inter tantos tamque diffusos populos Ecclesiastica dignitate præfulges, ut retribuas domino Deo tuo pro his, quæ tribuit ipse tibi, calicem salutis quem tibi propinamus accipias, et speciales nuntios tuos et litteras ad Armenos ejusdem imperii Persidis una cum eodem archiepiscopo destinare procures : qui Armenos ipsos ex parte tua solerter inducant, salubriter alloquantur et moneant, ut eumdem archiepiscopum ob reverentiam Apostolicæ Sedis et nostram devote recipiant, et verba vitæ ac fructum salutis æternæ, quem eis prædicando et exhortando pollicebitur; tenaciter eorum mentibus infigentes ad viam veritatis, quæ Christus est, et ad salutiferam Ecclesiæ Romanæ doctrinam, ad quod summopere te decet anniti, antiquis relegatis erroribus, se convertant : sicque in melius atque salubrius præsentis seculi stadium Christo auxiliante percurrant, ut vitæ perennis bravium comprehendant. Tu vero, qui ad revocandas ab erroribus tot populorum animas ad salutem, te cooperatorem et auditorem tam optimæ mercedis efficies, præter benedictionem et gratiam, quas a nobis et a matre tua Sede Apostolica consequeris, Deo gratissimum offerres holocaustum; per quod cælestem tibi cumulabis gratiam, mercedem æternam tibi proculdubio repensuram. Dat. Avin. kal. Junii, anno VII ».

8. Eodem pæne exemplo conscriptas litteras Leoni regi Armeniæ misit [1], ipsumque hortatus est, ut ad reponendam divino Numini pro acceptis ab eo amplissimis beneficiis gratiam, amplificandamque in minori Armenia fidem suos oratores ac litteras ad populos, qui recens Evangelica luce collustrati fuerant, mitteret, ut archiepiscopo ab Romano Pontifice legato obsequerentur, atque a constantiam in religione Christiana excitaret. Complexus porro est Joannes Apostolica benignitate Franciscum e Perusio, Guillelmi Soltaniensis archiepiscopi prædecessorem, qui dignitate discesserat, eamque procuratoris opera Sedis Apostolicæ curæ commiserat, quo liberius cælestium rerum contemplationi vacaret. Hæc enim Pontifex in lit-

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 268. — [2] Ibid. — [3] An. 7. Ep. com. DCCCXLVIII.

[1] An. 7. Ep. com. DCCCXLIX.

teris, quibus ejus votis assensisse significat, addit : « Tibi de Sedis Apostolicæ benignitate utendi apud Græcos et fideles, in quorum partibus pro salute fidelium et ampliatione Catholicæ fidei conversaris, pontificalibus insigniis in divinis officiis et locis competentibus, absque tamen usu pallii, sicut uti consueverat ante hujusmodi cessionem; necnon benedictionem populo in eisdem locis more pontificum largiendi, dummodo legatus Sedis Apostolicæ, aut aliquis archiepiscopus vel episcopus præsens in benedictione hujusmodi non existat; plenam et liberam auctoritate præsentium concedimus facultatem, etc. Dat. Avin. kal. Junii, anno VII ».

9. *Armenia defensa a Tartaris contra Saracenos.* — Insigne hic in Armenos divinæ providentiæ exemplum silere non possumus, quæ cum ad vindicanda eorum scelera Saracenos tolerasset, iis jam ad pietatis cultum revocatis, ac præteritis sceleribus sacra pœnitentia expiatis misericordiæ non oblita, Tartaros in Armenorum auxilium commovit. Repressa itaque hoc anno Saracenorum rabies, cum expertam toties Tartarorum potentiam formidaret. Sollicitatum ad defendendos Armenos a Pontifice fuisse Bosseytham imperatorem, superiori anno diximus. Contrariis etiam studiis Tartari ac Saraceni, cum utraque natio ad orbis imperium anniteretur, dissidebant. Addicta præterea a lapsis retro temporibus clientelæ nomine magno Chamo erat Armenia a Leone rege, qui magnis cladibus eorum ope Saracenos attriverat; ductusque amplitudinis suæ et gloriæ tuendæ desiderio, Armenorum suscepit patrocinium, ac soldanum Babylonium a lacessendis Armenis imperii Tartarici clientibus sibi temperare jussit : paruit mox soldanus, ac subjectas pacis leges admisit, quæ in Regesto Pontificio præfixo hoc titulo descriptæ sunt [1] :

« Nova de partibus ultramarinis habita per litteras mercatorum de societate Bardorum ab eorum sociis morantibus in Cypro, data Famagustæ die ultimo Maii proxime præterili, redacta de Turco idiomate in Latinum, prout melius fieri potuit. Continetur in litteris ipsis capitulum in hæc verba :

« Habemus de novo, quod fertur per litteras habitas hic de partibus Armeniæ, quod concordia inter soldanum et Armenos facta est ad requisitionem Tartari, qui dicit Armenos esse suos homines. Pro qua facienda Tartarus ipse misit ad soldanum duos ejus admiratos, quemlibet ducem decem millium equitum, nuntios ut concordaret cum Armenis, alias illos ipse defenderet, ob quod dicitur, quod concordia facta est in hunc modum. Soldanus debet habere ab Armenis tributum consuetum anno quolibet, quod est duodecim centena millium derenorum per annum, quorum derenorum singuli quatuor computantur pro uno bisantino albo de Cypro. Et ultra hoc debet habere medietatem drictus commercii Layacii et portellæ, et medietatem salinarum : et a flumine versus Syriam debet habere unum bisantium auri vetus anno quolibet pro quolibet homine a viginti supra. Et soldanus non debet tenere aliquam fortaliciam in Armenia, et debet facere refici expensis suis castrum Layacii, et omnem aliam fortaliciam, quam destrui fecisset in Armenia, ita fortes ut erant, vel melius. Scribitur etiam, quod Catholicus Armeniæ, qui erat Alappi in Syria, ivit de mandato soldani, ad ipsum apud Cairum ad firmandum cum ipso concordiam supradictam : nescitur tamen adhuc per quantum tempus; nam quidam dicunt per tredecim, quidam per quatuordecim annos. Quando certiora super his habebimus nova, illa vobis instanter significabimus. Placeat Deo. quod sit ad bonum statum Christianorum. Nec hucusque ista notoria sunt, nec erunt, quousque dictus Catholicus in Armeniam sit reversus ».

10. *De Syriaca expeditione consilium inter regem Galliæ et Pontificem.* — Certiorem paulo post nuntium de pace Armeniæ restituta accepit Pontifex, ac rem Carolo Francorum regi significavit : « Ceterum, inquit, ad gaudium celsitudini regiæ nuntiamus fide dignis relatibus noviter accepisse, quod sub tributo annuo quinquaginta millium florenorum, soldano per Armenos more solito persolvendo, pax est inter eos pro annis quindecim reformata, et in eis partibus publicata : itaque Armeni propter guerram profugi ad propria sunt reversi. Quæ quidem pax ab Armenis acceptabilis reputatur, etc. Dat. Avin. id. Novembris, anno VIII ». Agitasse Carolum Galliarum regem consilia de expeditione in Orientem, ad liberandam e Saracenorum tyrannide Armeniam adornanda, ostendunt tum Apostolicæ ad Leonem regem Armeniæ, Ossinum comitem Curchi, atque omnes regni ordines datæ litteræ [1], quibus ipsos excitat ad confirmandos ad constantiam animos ac frangendos hostis impetus, dum Carolus Galliæ et Navarræ rex florentissimum in hostem exercitum comparabat; tum legationes a rege de ea causa ad Pontificem missæ, quibus ad Sedem Apostolicam Petrus episcopus Vivariensis, Robertus Bononiæ comes, Ludovicus comes Clarimontis et Richardus e Montmoranciaco perfuncti sunt [2]. Egregie etiam affectus ad sacrum illud bellum videbatur Carolus Valesiorum comes [3] regi patruus : quocirca Joannes scriptis ad Galliarum archiepiscopos et episcopos litteris Encyclicis [4], in quibus a Damorda, Tartaro, Aramano, Turco ac Babylonio soldano Armeniæ clades illatas, indictumque a soldano bellum Henrico regi Cypro ob submissa Armeniæ auxilia describebat; Pontificio nomine expeditionem sacram denun-

[1] Tom. IV. p. 2. Ep. secr. pag. 89.

[1] Tom. III Ep. secr. pag. 278. — [2] Ibid., pag. 199. — [3] Ibid. — [4] Ibid. pag. 285, 288, 291.

tiare, et pio ardore ad arma fideles concitare jussit.

Misit[1] etiam VII kal. Jun. Guillelmum archiepiscopum Viennensem, ac Dominicum Ordinis Prædicatorum ad aulam Gallicam, ut de pactis nomine Ecclesiæ cum rege ineundis agerent. Cumque archiepiscopus Viennensis nuntius Apostolicus Carolo Galliarum regi Pontificium de vindicanda e servitute Saracenorum Terra-Sancta consilium exposuisset, rex ejusque patruus dux Valesiorum expeditionis suscipiendæ ingens desiderium præ se tulere, et quæ a nuntio erant proposita, in deliberationem revocarunt. Proposuerat[2] vero archiepiscopus, Sedem Apostolicam flagitare, ut si dux Valesiorum expeditioni sacræ se devoveret, quatuor cataphractorum equitum, quindecim peditum millia cum cæteris omnibus, qui spontanea pietate adducti se illi conjungerent, duceret: tum ut is princeps quinquennio toto in Terra-Sancta bellum Saracenis inferret. Qua re a regis sanctiore militari consilio in examen adducta, missi a rege ad Pontificem oratores exposuere, turpe fore si rex, aut princeps parente rege oriundus, bellum illud susciperet, nisi tot copiis instructus eo contenderet, ut in campo contra hostes stare posset; viderique ad id saltem equitum cataphractorum decem millia desiderari, cum soldanus sexaginta equitum cataphractorum millia conflare possit: verum cum rex ac Valesiorum dux spe essent imbuti, victoriam potius Dei auxilio, quam multitudine copiarum niti; liberandæque Terræ-Sanctæ incredibili cupiditate tenerentur, arduum illud opus suscepturos, suaque omnia in ea collocaturos expeditione, modo Pontifex quatuor illis equitum, et peditum quindecim millibus bellicos sumptus sufficiendos curaret: quos quidem subductis rationibus ad sex decies centena millia librarum Turonensium ascensuros constabat. Tum adjecere oratores, ut cum liberandæ Terræ-Sanctæ provincia omnes Christianos tangeret, æquum non esse, ut sumptus bellici e Galliis tantummodo haurirentur; viderique ea onera in omnes fideles, ad quos ex æquo injuria nominis Christiani pertinet, cum laicis tum clericis partienda. Quibus postremis Pontifex his verbis respondit Carolo[3].

11. « Utinam, fili charissime, omnes viri Catholici mente perciperent, profiterentur ore et opere adimplerent: sic onus cujustibet leve existeret ac suave: sic utique prompte posset et faciliter eripi Terra prædicta, quantum humana nosse sinit fragilitas, de manibus impiorum. Quis enim nesciat, quod contra Redemptorem nostrum committitur, in omnium injuriam redundare? Quis rursus ignorat, Christicolarum omnium interesse, Terram illam Sanctam ortus Redemptoris ejusdem gratia illustratam, conversationis decoratam præsentia, passionis beneficio et sui pretiosi aspersione sanguinis consecratam; quæ violenter per Agarenos detinetur immundissimos occupata, quæque eorum immunda contrectactione polluitur; de ipsorum manibus eripi, et ad Christicolarum manum, ad ejusdem Redemptoris nostri laudem et gloriam, ac consolationem ingentem fidelium revocare? Profecto hæc non debent ignota fore fidelibus utentibus ratione.

« Sane, fili charissime, circa præmissa difficultas quædam nobis et dictis fratribus in uno se obtulit, et in alio impossibilitas se ingessit. Numquid non difficile tractari cuilibet onus, quod pro dicto negotio ad ipsum debeat pertinere, summamque prædictam sexdecies centena millia librarum Turonensium dividere inter omnes? Utique videtur difficile nimis nobis. Numquid non, et si hoc posset fieri, exequi impossibile videretur? Proculdubio nobis et prædictis nostris fratribus sic videtur, etc. » Addit ad sustinendos bellicos sumptus, quæ ex decimis, piorum eleemosynis pro indulgentiis comparandis collatis, legatisque a fidelibus relictis regi expeditionem ducturo tribuentur tanta esse, ut nulli unquam principi majora sint oblata: nec revocandum in dubium, ut si dictarum copiarum numerum conscripserit, tot ex omnibus regnis provinciisque equites peditesque ad ipsius signa convolaturos, suisque se sumptibus sustentaturos, ut plures forte, quam opus sit, concursuri videantur. « Dat. Avinione VII id. Sept., anno VIII ».

Reversi a rege nuntii Apostolici, iterum mense Novembri ad eum sunt dimissi[1], pluraque agitata consilia; quæ omnia demum evanuere. Publica quidem pax, quæ omnino ad rem perducendam erat necessaria, turbari cœpta: in Belgio[2] enim concitati populares motus, ac de principatu etiam inter Ludovicum comitem et Robertum patruum disceptatum in aula Gallica: verum in gratiam Ludovici ex legibus initi cum Roberto comite fœderis, de quo suo loco a nobis dictum est, lata sententia[3]. Exortæ etiam hoc anno Gallos inter et Anglos novi belli causæ[4], cum Eduardus Aquitaniam Gallo regi acceptum ritu solemni referre detrectasset.

12. *Minæ Saracenorum in Cyprum cui Pontifex opitulatur.* — Explicuit vero in bello Armeno egregiam operam Henricus Cypri rex, ac rem Christianam, immissa adversus Saracenos valida classe, egregie juvit, pluresque Armenos ab extremo exitio hostiumque servitute vindicavit: quam ob rem laudibus ipsum extulit Pontifex, hortatusque est, ut ad præclare gesta provehenda incumberet. Cæterum graviores in Henricum iras concepit soldanus Babylonius, ac superbe minas in eumdem regem effudit, arma se ad exscinden-

[1] Tom. II. Ep. secr. pag. 200. — [2] Tom. IV. p. 2. Ep. sec. p. 10. — [3] Ead. Ep.

[1] Tom. IV. p. 2. Ep. secr. p. 51, 52, 53, 54, 55, 56. — [2] Joan. Vill. l. IX. c. 221. Meyer. in Lud. Hist. Fland. — [3] Vill. eod. l. c. 184. Meyer. in Lud. Niv. — [4] Walsin. in Eduard. II.

dam Cyprum conversurum. Ad quam defendendam Pontifex, ea de re certior factus, sexennales sacerdotiorum Cypri decimas in bello sacro collocandas adversus Saracenos Cypro Armeniave propulsandos attribuit, præmiaque indulgentiarum prælium in tam justa causa inituris adjecit : tum regem ad conciliandam sibi optimis operibus divinam misericordiam, quæ Cypriorum lacessita criminibus erat, excitavit.

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Henrico regi Cypri illustri.

« Displicenter audivimus rugitus damnabiles horribilis bestiæ, nefandissimi videlicet soldani Babylonici, hostis Christianitatis infesti, qui contra te, fili charissime, ex misericorditer impensis pro Armenis his diebus subsidiis plus solito dicitur irritatus, minasque graves arroganter tibi propterea intulisse. Profecto, fili charissime, dummodo viæ tuæ, populique tui Domino exercituum sint acceptæ, illius perditionis filii, qui venumdatus est, ut faciat malum, minas non expedit nimium formidari: sed quanto se contra Factorem suum plus erigit et extollit, quantoque in membris suis acrius ipsum disponit persequi, tanto debet ejus ruina vicinior fiducialiter præstolari : si autem sibi tuæ tuorumque subditorum semitæ sunt infestæ, nisi ipsas per cordis contritionem, confessionem oris ac satisfactionem operis duxeritis corrigendas, est ex præteritis multipliciter formidandum, quod ultionum Dominus per infideles hujusmodi de vobis disposuerit se ulcisci.

« Quocirca serenitatem regiam monemus, rogamus et hortamur attente, quatenus tu et tui subditi vias vestras studeatis cum omni diligentia perscrutari; et si qua inveneritis, quæ divinæ possint oculos offendere majestatis, ipsum placare, quantum in vobis fuerit, studeatis cernui remediis opportunis; ut si convertere dignetur in misericordiam, quod forsitan disposuerat ad vindictam. Et quia per eos, qui Christi redempti sanguine ipsum, qui pro nostra redemptione crucifigi, et subire tormenta voluit, quantum in eis est, iterum crucifigere molientes, in divinæ majestatis opprobrium, animarum suarum periculum, et orthodoxæ fidei detrimentum crucis blasphemiis subsidia, cum quibus impugnant Christicolas, ministrare præsumunt, Rex ipse cælestis merito provocatur acrius ad iracundiam et vindictam, etc. » Gravissime admonet, ut eorum avaritiam ardentem comprimat, qui arma invehunt Saracenis, quibus ipsi postea Christianos opprimunt. « Datum Avinioni V. id. Aprilis anno septimo ». Justissimæ quidem ultionis iras in Christianos Deus effundebat, dum ipsos his armis peti patiebatur, quæ Apostolicis Constitutionibus violatis, cæca conficiendæ per fas nefasque pecuniæ cupiditate Saracenis porrexerant; ut aliis litteris inculcat Henrico regi Pontifex, non exspectanda alia a serpentibus, quos alant in sinu, præmia, quam ut ab iis mortiferis morsibus lanientur: nefarium cum Saracenis commercium Armenis exitium attulisse, nec leviores Cypro clades invecturum. Ad deterrendos porro ab eo flagitio pœnarum gravitate fideles, Joannes editas in Concilio Lugdunensi in eos, qui arma vetitasque merces Saracenis inveherent, renovavit[1]; ac patriarchas cæterosque præsules earum severitatem in criminis participes distringere jussit[2].

13. *Controversias inter Armenos et Cyprios sedare studet Pontifex.* — Sopita nondum erat vetus discordia inter Henricum Cypri, atque Ossinum Armeniæ reges olim magno rei Christianæ periculo disceptata, quæ cum felici fœdere concilianda speraretur, sublato repente Ossino, perduci ad exitum pacis tractatus non potuerat: redintegrata tamen postea tum Latinorum, tum Armenorum præsulum opera fuerat inter Henricum, ac Leonem Ossini filium ejusque tutores, qui suos in Cyprum oratores ad illam conjungendam summa auctoritate instructos miserant[3]: necdum tamen bene coaluerat, cum in nonnullis capitibus, in quibus de sarciendis damnis agebatur, novæ dissensiones exortæ essent: cujus rei culpa, ut ferebat fama, ad Armenos pertinebat. Pontifex igitur Petro designato patriarchæ Jerosolymitano, Aymerico episcopo Paphensi, ac Mauritio Hospitalariorum equitum in Cypri et Armeniæ regnis magistro provinciam dedit, ut ad extinguendam discordiam, et utriusque populi animos arctissimo amicitiæ fœdere devinciendos incumberent: tum auctoritate ad omnia, quæ rei perficiendæ conducerent, præstanda ipsos munivit. Revocabatur vero in dubium[4] an Isabellæ Amaurici Tyri domini viduæ, atque Henrici ejus filii, qui in carcere apud Armenos obierant, mors initam olim inter Ossinum Armeniæ et Henricum Cypri-reges concordiam diremisset; cum in eo tractatu plures leges[5] ad Isabellæ et liberorum gratiam continerentur, quæ iis extinctis perduci ad exitum non poterant. Consulenti itaque patriarchæ Jerosolymitano Apostolicam Sedem, respondit Pontifex[6], ut rem ex æquitate componeret, censuitque Henricum regem præstiti sacramenti religione solutum novas cum Armenis fœderis leges sine perjurii labe conficere posse.

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio regi Cypri illustri.

« Cum[7] sicut nobis, fili charissime, significare curasti, de certis conventionibus habitis inter te et inclytæ memoriæ Ossinum regem Armeniæ firmiter observandis olim præstiteris juramentum ; super quibus, multis exortis postmodum dubiis fuisse et esse non modicum expediens asseratur, quod per viam tractatus amicabilis super eisdem conventionibus et dictis ex eis ortis dubiis procedatur, an juramento hujusmodi non obstante

[1] An. 8. p. 1. Ep. cur. I. — [2] Ibid. Ep. cur. II. — [3] An. 7. p. 1. Ep. cur. XII. et tom. III. Ep. secr. pag. 271. — [4] An. 7. p. 1. Ep. cur. XXIII. — [5] Tom. III. Ep. secr. pag. 271. — [6] An. 7. p. 1. Ep. cur. XVI. — [7] Ibid. Ep. cur. XVII.

potueris et possis secura conscientia tractatum super præmissis inceptum inter te et eumdem regem, ac quondam Isabellam dominam Tyri et Henricum ejus filium prosequi aut alium si necesse fuerit inchoare, supplicando tuæ super hoc provideri conscientiæ, nos consulere curavisti. Ad quod tibi breviter respondemus, quod cum super observatione prædictarum conventionum dubia, sicut asseris, sint exorta, ex quibus, nisi per tractatum dilucidarentur hujusmodi, formidantur scandala verisimiliter (sicut accepimus) suboriri, nec juramentum iniquitatis vinculum esse debeat, eo non obstante, potuisti ac potes super tractactu jam incœpto procedere, vel etiam inchoare, cum propter hoc contra juramentum a te super prædictis præstitum venire minime videaris. Dat. Avin. V id. Aprilis anno VII ». Denique ipsum est adhortatus [1], ut patriarchæ et Paphensis episcopi consiliis obsequeretur. Nec modo cum Armenis, sed etiam quod Rhodiis equitibus [2] ac Genuensibus [3] alias controversias exercebat: quarum conciliandarum provincia iisdem patriarchæ et episcopo a Pontifice demandata est.

Sumpsisse hoc anno divinum Numen justum de Genuensibus, qui conflata decem triremium classe in mari piraticam exercebant, ac nulla æqui et iniqui habita ratione Christianos et infideles spoliabant, supplicium refert Joannes Villanus [4]. Onusti itaque amplissimis spoliis et opibus, cum se ad satrapam Turcarum Cerabi Sypontinum ut amicum contulissent, barbarus, ipsos dolo intercipere ac prædatores diripere meditatus omni officiorum genere in terram pellexit; cumque ii splendido et opiparo convivio accumberent, suos extemplo in illos irruere jussit. Cæsi itaque vel servituti mancipati, tresque tantummodo ex dicto triremium numero barbarorum manus in eo tumultu effugere (1). De iis mentionem facit S. Antoninus [5], atque illud divinum oraculum in eos intorquet : *Væ qui prædaris, nonne et ipse prædaberis?* Quod porro ad Turcas attinet; infestabant adeo maria Orientalia, ut tutus Christianis accessus non pateret : quæ res Venetos adduxit, ut conflata validissima classe ea purgarent maria, quorum Turcæ imperium, occupatis insulis, invaserant atque ad Rhodum ipsam excurrebant. At de religiosa alia in Turcas expeditione dicetur inferius : nunc ad Servios schisma exuere præ se ferentes sermonem traducimus.

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 271. — [2] Ead. p. et an. 7. p. 1. Ep. cur. XXII. — [3] Tom. III. Ep. secr. p. 271. et an. 7. p. 1. Ep. cur. XXI. — [4] Jo. Vill. l. IX. c. 217. — [5] Anton. III. p. tit. XXII. c. 5. § 9.

14. *Orosium Serviæ regem ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem redeuntem litteris et legatis prosequitur Pontifex.* — Aggregavit [1] se hoc anno Romanæ Ecclesiæ Orosius Serviæ rex, ac veteris Græcorum schismatis damnandi desiderium explicuit : quem felicem nuntium Sedi Apostolicæ primus attulit Philippus Tarentinus princeps, cujus filiam Blancam Orosius uxorem deposcebat, armaque et regni vires Philippo ad recuperandum Constantinopolitanum imperium offerebat. At Philippus, utpote singulari studio Ecclesiæ addictissimus, antequam affinitatem cum Orosio contraherent, Christi vicarium consulit ; cui a Joanne redditum hoc responsum : « Valde gratum et placidum gerimus, si alias de tua voluntate processerit matrimonium memoratum, dum tamen, prout ex ipsorum nuntiorum tuorum narratione lætanter accepimus, præfatus rex una cum clero, nobilibus et populo regni sui schismaticæ pravitatis detersa rubigine solidetur, ut cupere dicitur, in firma petra Catholicæ fidei, et integretur orthodoxæ matris Ecclesiæ unitati, aliaque compleat, quæ tuæ magnitudini pro faciliori acquisitione Constantinopolitani imperii obtulit, sicut habet nuntiorum assertio præfatorum ».

15. Convertit mox Apostolicum zelum Pontifex ad Serviorum cum Romana Ecclesia conjunctionem perficiendam : cumque Orosius memoratum Philippum rogasset, ut qua pollebat apud Sedem Apostolicam gratia et auctoritale, nuntios Apostolicos in Serviam legandos curaret, qui obnoxios sibi populos fide Catholica erudirent; Pontifex id munus contulit Bertrando Brundusino archiepiscopo, Bernardo e Parma canonico Adversano et Joanni Dominici Ordinis Prædicatorum theologo, quos ad Philippum Tarentinum, Joannem Achaiæ principes et Carolum Calabriæ ducem Siculi sceptri hæredem misit [2], ut ipsum ad rem præclare gerendam consiliis instruerent. Orosio vero regi paratos venienti paternos amplexus significavit, fideique orthodoxæ formam, quam ipse ac Servii essent professuri, proposuit [3] :

« Joannes, etc. magnifico viro Orosio regi

[1] Tom. III. Ep. secr. pag. 266. — [2] Ibid. — [3] Ibid. p. 263.

(1) Quæ hic narrantur in Annalibus de proditione in classem Genuensium instituta correctione aliqua indigent. Primo igitur classis ... a Genuensibus Ecclesiæ partes sequentibus instructa fuit tum in Græcos, tum in Genuenses Gibellinos, qui Peram incolebant. Cum vero Græci cum Gibellinis juncti classem armassent oppositam illi pugnam evitantes excurrerunt in Pontum Euxinum tenentesque Urbem portuosam Sinopolim societatem cum Turca principe ejus Urbis inverunt. Ille proditorie omnia simulans ex improviso tandem Genuenses incautos oppressit, cepitque ex eorum triremibus sex; quatuor reliquæ evaserunt; sed cum armis indigerent, visum est Genuensibus e discrimine servatis una e quatuor triremibus incendio absumere ut tres reliquæ probe armis instruerentur ad pugnam. Narrat hæc Georgius Stella vetustus Genuensium Annalium scriptor, qui opus suum ad annum usque MCDXXXV perduct, vulgavitque illud Muratorius Rer. Ital. tom. XVII. Hinc discas errasse Joannem Villanum scribentem lib. 9, cap. 216, tres tantummodo triremes evasisse incolumes. Errat vero planius annalista cum urbem hanc Turcicam Sipontum appellat; quasi vero apud geographos omnes non constet Sipontum nomen esse urbis in Apulia; Sinopis vero, alio nomine Sinopolis, urbs erat portuosa ad Euxinum, quæ tunc imperio Turcico subdebatur, ut opportune scribit Rogerius monachus Ordinis Prædicatorum in animadversionibus nonnullis geographicis, quas Gallice traditas legimus in opere inscripto *Recueil de divers voyages curieux.*, tom. II. col. 6. Rogerius iste germanus inclyti Rogerii Bachonis exeunte superiori sæculo florebat.
MANSI.

Serviæ illustri, gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Nuper dilectus filius nobilis vir Philippus princeps Tarentinus, claræ memoriæ Caroli regis Siciliæ filius, per gratos suarum litterarum affatus et specialem nuntium nostro apostolatui reseravit, quod Deo patre luminum ad veræ religionis zelum prius præparante tuæ mentis affectum, eidem principi per litteras et nuntios expressisti, quod dilectæ in Christo filiæ nobili mulieri... natæ ipsius conjugi desideras fœdere conjugali ; et quod abjurata et dimissa erroris schismatici vetustate, cum clero et nobilibus, totoque populo regni Serviæ sacrosanctæ Ecclesiæ Catholicæ corpori redintegrari, et ad unitatem veræ fidei orthodoxæ reduci, ac religionem ejusdem fidei, veramque doctrinam Patris et Filii et Spiritus sancti, quam tenet, docet et prædicat sancta Romana universalis Ecclesia, devotis et piis mentibus profiteri, ac inconcusse et inviolabiliter desideras custodire ; ut sub pastore Apostolico, cui Pastor ille cœlestis in persona B. Petri Apostolorum principis pascendas oves post suam resurrectionem commisit non extra sed intra ovile Dominicum doctrinis salutaribus imbuaris ; ab eodem principe, per litteras et nuntios deposcendo, ut per suæ intercessionis instantiam obtineret ad tuam præsentiam a nobis aprocrisiarios destinari in veritate Catholicæ fidei eruditos, qui velut pacis Angeli, te dictosque clerum, nobiles et populum salutari doctrina ejusdem fidei informarent.

16. « O quam gratum nostris id occurrit affectibus ! Quam acceptum cum gaudio exultationis ingentis, quod tam nobilis ovis, a caula Dominicæ pascuæ segregata, cum clero et populo dicti regni Apostolici pastoris directa vehiculo ad ovile Dominicum et unitatem ejusdem Ecclesiæ revehatur. Hoc est enim quod totis visceribus, quod etiam in ipsis missarum solemnibus a Domino petimus incessanter, ut videlicet sacrosanctam Ecclesiam unicam sponsam suam toto orbe terrarum adunare dignetur ; ut eadem Ecclesia, servans in membris suis omnibus unitatem, per fecunditatis augmentum in multitudine latius extendatur ; et Dominica luce perfusa per orbem totum radios suos protendat : ut iidem radii serventur in corpore, rami ejus ab arbore non cædantur, nec ipsius rivi præcidantur a fonte : ut sic, ejusdem Ecclesiæ unitate integraliter conservata, unum sit corpus ejus nullam membrorum suorum patiens sectionem ; una origo et una mater fecunditatis successibus copiosa, quæ fideles Deo servet et filios regno, quos generavit, assignet.

« Ecce igitur, devotione tua hujusmodi patefacta, commota sunt viscera paternæ pietatis in filios ; et velut perfusi ingentibus gaudiis super drachma perdita, reinventa, et pro errantibus ovibus ad gregem Dominicum reducendis, veri piique pastoris officium exequi cupientes, libenter annuimus postulatis ; ac juxta vota tua nobis exposita venerabilem fratrem nostrum Bertrandum archiepiscopum Brundusinum, et magistrum Bernardum de Parma canonicum Adversanum et Joannem Dominici Ordinis fratrum Prædicatorum, lectorem fratrum conventus Narbonensis dicti Ordinis, tanquam pacis Angelos et pacificos Christi discipulos, non gaudentes in vanitate verborum, neque sapientiæ Dei mundanam sapientiam præferentes ; viros utique in lege Domini plenius eruditos, ad tuam præsentiam destinamus, ut ipsi in solido littore fidei consistentes te, clerum, nobiles et populum dicti regni velut de naufragio erutos tuto sinu recipiant ; et tanquam tabula de tranquilli sali fluctibus in portum veræ salutis adducant. Et quia fidei primum est et solidum fundamentum, sine qua impossibile est placere Deo, professionem fidei, quam tenemus; quam a te, clero, nobilibus et populo dicti regni exigimus, ut eamdem tu et ipsi profiteri et Servitæ, si ad nostram et ejusdem Ecclesiæ, ut desideramus, unitatem redire velitis, vobis verbis explicitis et apertis tenore præsentium explicamus. Et quidem credimus S. Trinitatem, etc. » Eadem est fidei formula [1], quæ Palæologo imperatori a Clemente IV, et ad Armenos aliosque a Joanne transmissa fuit usque ad ea verba, *Semper salva*. His addit Joannes :

17. « Ideoque excellentiam tuam monemus et rogamus attente, ac in Domino Jesu Christo per aspersionem sui pretiosi sanguinis obsecramus, quatenus diligenter attendens, quantum tibi crescet ad meritum, quantum succedet ad gloriam, si una cum omnibus dicti regni ad unitatem ejusdem Ecclesiæ et caulam Dominicam reducaris, sic studeas habilitare maternam, sic tuam tuorumque mentem disponere, quod ad requisitionem nuntiorum, quos præsentialiter mittimus, te ac prædictis clero, nobilibus et populo præscriptam humiliter suscipientibus et profitentibus fidei veritatem, regnum prædictum in ejusdem fidei solido fundamento fundetur ; tuque merito charissimus et acceptione intimus efficiaris Ecclesiæ filius, et inter alios Catholicos Ecclesiæ principes læteris et gaudeas nomine Christiano ; regnumque prædictum, in firma petra Apostolicæ Ecclesiæ solidatum, contra omnes temporum turbines et incursus infidelium nationum inconvulsam recipiat indeficientis roboris firmitatem.

« Cæterum gratum geremus plurimum et acceptum, et ex nunc ad id nostrum exhibemus assensum, quod postquam ejusdem professionem fidei et recognitionem primatus Romanæ Ecclesiæ juxta formam contentam præsentibus duxeris faciendas, inter te et prædictam natam ejusdem principis legitimum matrimonium contrahatur ; ex quo profecto tibi et filiis tuis, quos actore Deo ex copula sic honorabilis thori suscipies, fortitudo,

[1] Ext. in Annal. tom. XIV. an. 1267. num. 75 ad 79. et tom. XV. an. 1318. num. 10.

securitas atque robur contra quoscumque impugnantes inimicos pro præsentibus temporibus et futuris provenient; multorumque regum et principum propter hujusmodi parentelam, in te tuisque posteris famosa et potenti, vallaberis firmitate. Dat. Avin. II id. Junii, anno VII ». Eodem argumento ad Bertrandum archiepiscopum ac socios litteras dedit [1], quibus apocrisiariorum Pontificiorum munus demandavit, ac strenuam in iis ad Romanam Ecclesiam traducendis navare operam jussit; et post descriptam eamdem conceptis verbis fidei formulam, quam regi transmiserat, adjicit :

« Joannes, etc. Discretioni vestræ præsentium tenore committimus, quatenus ad partes illas vos absque tarditate moræ personaliter conferentes; ac secundum datam vobis a Deo prudentiam procedentes, regem, clerum, nobiles et populum memoratos ad ejusdem fidei orthodoxæ professionem, et ad acceptandum vel recipiendum ipsius Ecclesiæ Romanæ primatum juxta præscriptam formam, idoneis securitatibus et cautelis adhibitis, admittatis : ita quod, si divina gratia regis, cleri, nobilium et populi prædictorum mentis aciem illustrabit, idem rex ac prælati, clerus, nobiles et populus dicti regni, in parlamento publico congregati, eamdem fidei veritatem et primatum Romanæ Ecclesiæ, juxta præscriptam seriem plene ac seriose lectam et expositam, fideliter, explicite ac aperte hoc modo recognoscant, et profiteantur præstito juramento :

18. « Ego Orosius rex Serviæ suprascriptam fidei veritatem, prout plene lecta est et fideliter exposita, veram, sanctam, Catholicam et orthodoxam fidem esse cognosco : eam accepto, et corde ac ore profiteor; ipsamque, prout ea veraciter tenet, fideliter docet et prædicat sacrosancta Romana Ecclesia, me inviolabiliter servaturum, et in ea omni tempore perseveraturum; nec ab ea ullo unquam tempore recessurum, nec quoquomodo deviaturum, vel discrepaturum promitto. Primatum quoque ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, prout in præmissa serie continetur, ad ipsius Ecclesiæ obedientiam sponte veniens, fateor, regnosco, accepto ac sponte suscipio : et me omnia præmissa tam circa fidei veritatem, quam circa ejusdem Ecclesiæ Romanæ primatum, et ipsorum recognitionem, acceptationem, susceptionem, observantiam ac perseverantiam servaturum, præstito corporaliter juramento, promitto et confirmo. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Evangelia. Huic autem scripto, de mea recognitione, acceptatione, professione, susceptione, promissione ac juramenti præstatione sponte mea facto, lecto et perlecto, sponte subscripsi, et sigillum apponi feci.

« Porro a prælatis prædicta et alia exigetis, videlicet ut manualem, vobis recipientibus nomine ejusdem Rom. Ecclesiæ, obedientiam et reverentiam exhibeant; et se ab illa nullo unquam tempore recessuros, præstito juramento promittant : et nihilominus in eorum promissione veniat, quod nec contra suam professionem aliquid publice prædicare, aut occulte suadere præsumant. De hujusmodi autem professionibus fiant publica Instrumenta, multiplicanda in varia omnino similia, ut aliqua penes vos retinere, nonnulla possitis deponere, et alia per diversos nuntios propter inopinatos casuum fortuitorum eventus ad Sedem ipsam, ut in ejus conserventur Archivio, cum cautela et diligentia omnimoda remittatis, etc. Dat. Avin. II id. Junii, anno VII ». Instruxit etiam ea legatos auctoritate Joannes, ut regem Orosium, impuro thoro procreatum ad gerendos regios honores natalium diginitate donarent : « Discretioni, inquit, vestræ præsentium tenore comittimus et mandamus, quatenus cum dicto rege, quem sicut accepimus quondam Orosius Serviæ rex pater ejus conjugatus genuit de soluta; ut hujusmodi non obstante defectu libere ad quemlibet honorem seu dignitatem, serenitati regiæ congruentem, et quoslibet actus legitimos admittatur; et quod filii sui legitimi sibi in dominio et honore succedant, auctoritate Apostolica, qua in hac parte vos fungi volumus, et de Apostolicæ plenitudine potestatis dispensetis ».

19. *Lithuaniæ et Ruthenorum rex ad fidem in speciem conversus.* — Cumulata est illa de Orosio Serviæ rege, gremium Ecclesiæ inire meditante, publica lætitia alia ingenti, nimirum Lithuaniæ et Ruthenorum regis Gedeminni, a dæmonum insana superstitione ad divini Numinis cultum conversionis spe, quam regi Francorum Pontifex hisce verbis significavit [1] : « Gedennen, qui se regem Lethoviæ et Ruthenorum intitulat, nobis nuper per suas litteras intimavit, se desiderare intense cum suis regnicolis sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ subjacere unitati; supplicans a nobis legatos sibi, qui eum ad fidem orthodoxam admittant, et in ea salubriter instruant, destinari : super quibus per nuntios nostros plenius informari poterit regia celsitudo. Dat. Avin. VII id. Novemb., anno VIII ».

20. Attulit pacem Livoniæ et Prussiæ illius conversionis specimen, cum pro fidei amplificatione religiosi equites infideles lacesserent, vel ab iis bello peterentur : fœdusque Vilnæ hoc anno die Dominico post evolutum D. Michaeli sacrum diem compositum est, atque anno sequenti a Romano Pontifice confirmatum : quo argumento subjectæ litteræ datæ ad Pruthenos equites [2], cum quibus pacem Gedeminnus confecerat.

« Dilectis filiis magistro, præceptoribus et fratribus S. Mariæ Theutonicorum Jerosolymitan. per Alamaniam, Livoniam, Prussiam et partes circumjacentes constitutis.

[1] Tom. III. Ep secr. pag. 264.

[1] Tom. IV p. 2. Ep. secr. pag. 12. — [2] An. 8. p. 2. Ep. com. MDCCCXCIII.

« Gratias agimus Domino Deo nostro, qui per altitudinem divitiarum sapientiæ et scientiæ suæ omnem creaturarum superans intellectum secundum ordinatissimam dispositionem suam ad salvandas animas vias præbens et præparans salutares, magnifici viri Gedenne regis Letwinorum direxit votum et præparavit affectum : ut qui jamdudum extitit in paganitatis devio constitutus, sicut laudabilibus ostenditur indiciis, ad veritatem converti desiderat fidei orthodoxæ, et professionis doctrinæ Catholicæ et moribus imbui Christianis. Hoc namque per litteras, hoc per nuntios suos, quos ad Sedem Apostolicam propter hoc specialiter destinavit, nobis et fratribus nostris S. R. E. cardinalibus patefecit; pia et instanti devotarum precum adjectione deposcens, ut ad eum et terras suas nuntios nostros, Deum timentes, in lege Domini eruditos, specialiter mitteremus; quorum salutaribus doctrinis cognitione veræ fidei illustratus, ipse cum aliis ad fidem venire cupientibus Christianam, sacrum susciperet Baptismatis sacramentum. Quas preces cum summo gaudio summaque lætitia amplectentes; ac eas, cum ejus conversio possit, superna auxiliante gratia, innumeras illarum partium gentes infidelitatis tenebris involutas ad fidem pertrahere orthodoxam, jucundis desideriis admittentes, venerabilem fratrem nostrum Bartholomæum episc. Electen. et dilectum filium Bernardum abbatem monasterii S. Theofredi Aniciensis diœcesis, magni consilii magnæque experientiæ viros, decretorum doctores et in sacra pagina eruditos, ac etiam pro ampliatione fidei intrepidis et spontaneis animis laborantes, ad dictum regem et partes illas de dictorum fratrum consilio duximus destinandos; sperantes per gratiæ cælestis auxilium et incrementum, ac opportunum ministerium eorumdem ejusdem regis et aliorum convertendorum ad fidem Dominicis horreis uberem segetem inferendam.

« Post hæc dilecti filii advocatus, consules et universitates civitatis Rigensis per eorum litteras et nuntios speciales nobis et eisdem fratribus intimarunt, quod rex idem sparsum in se rorem supernæ gratiæ per bonarum operationum incrementa multiplicans; nec solum fide cupiens imbui Christiana, sed et ipsam desiderans exhibitione bonorum operum demonstrare; tam vos, quam nonnullos Ecclesiarum prælatos et religiosos, ac principes et nobiles, et universitates illarum partium Catholicæ fidei professores, per suas litteras requisivit, ut ad eum speciales nuntios mitteretis, cum quibus ipse desiderabat pacem bonam et firmam perpetuis tenendam temporibus tractare pariter et firmare : propter quod dilecti filii nobiles viri universi dictarum terrarum Livoniæ et Escoviæ in festo B. Laurentii anni proximi præteriti certo loco una cum aliquibus ex vobis colloquendi gratia convenerunt ad investigandum et perscrutandum veritatis formulam, ut eorum verbis utamur, de litteris, quas idem rex versus Theutoniam ad vos et prædictos nobiles destinarat : in qua collocutione, placitis hinc inde consiliis habitis, tandem concorditer et unanimiter mittere idoneos et solemnes nuntios, quemadmodum dictus rex petierat, cum pleno mandato faciendi omnia, quæ Christianitati dictarum partium expedirent, ad ipsius regis præsentiam decreverunt.

« Accedentibus ergo tam dictorum prælatorum et nobilium et ejusdem universitatis Rigensis, quam nostris nuntiis ad præsentiam regis ejusdem. iidem nuntii ab eo, sicut ex ejusdem universitatis insinuatione percepimus, honorifice fuere recepti, et splendide pertractati; dictique nuntii litteras suas, tam nobis quam eisdem dominis eorum directas, ostenderunt eidem. Quibus visis et auditis idem rex suo sigillo recognovit, et confessus est omnes articulos in eisdem litteris comprehensos de cordis sui conscientia processisse : adjiciens quod quando legati, quorum quotidie præstolabatur adventum, ad eum pervenerint (id quod omnipotens Deus novit, et in suo corde firmaverat) illico satageret effectui mancipare; subjungens se a suis progenitoribus in sua pueritia audivisse, quod Romanus Pontifex erat pater et dominus omnium suorum; post quem archiepiscopi et episcopi in orbe præeminent potestate; inferens eisdem nuntiis, quod loquerentur de pace hinc inde firmanda, qua mediante, et Dei suffragante clementia, omne bonum inter eum et Christianitatem illarum partium poterat ordinari.

« Verum iidem nuntii, necessitate et utilitate Christianitatis attenta, cum ipso rege et suis pacis fœdera inierunt pro cunctis hominibus Christianis, prout ineundi et faciendi pacem hujusmodi, plenam habebant ab eorumdem dominis facultatem : quam quidem pacem tam rex et sui, quam vestri et alii nuntii supradicti observare inviolabiliter jurarunt, prout in litteris inde confectis, et theutonice scriptis, sigillis prædictorum regis et nuntiorum communitis, et quarum tenores, de Theutonico in Latinum translatos, nobisque transmissos, de verbo ad verbum præsentibus inserere fecimus, plenius continetur, etc. » Subdit, pacis initæ conceptam formulam Latinis verbis traductam, a se perlectam auctoritate Apostolica corroborari, quam inferius litteris suis inserit; mixtisque precibus, imperiis, cruciferos equites hortatur, ut contractum fœdus religiosissime colant, ex quo divina gloria efflorescere, amplificari religio, ipsorum augeri decus debeat; seque veros fidei pugiles, atque athletas strenuos ostendant. Quod si forte violarint, sciant Osiliensi episcopo atque ejus Ecclesiæ decano et præposito partes injunctas, ut ipsos censuris Ecclesiasticis percellant. « Dat. Avin. II kal. Septemb., anno VIII ». Regis porro Gedennini litteris dies in hunc modum adscripta est. « Dat. in castro nostro Vilna ann

Domini MCCCXXIII, Dominica proxima post festum beati Michaelis ». De Gedemini regis conversione agitata iterum sequenti anno nobis agendum erit. Nunc reliquas Septentrionales res prosequamur.

21. *Fumariani ethnici in Norwegos barbariem exercent.* — In Norwegiæ limite nonnulli populi, quibus Fumar nomen est, dæmonum servitute irretiti, Christianæ pietatis odio in eum furorem prorupere, ut in Norwegiam excurrentes, ferinam barbariem in fideles exercuerint. Quo tristi nuntio ad Sedem Apostolicam allato, Joannes tuendæ religionis, propagandæque latius zelo Norwegos incitavit, ut in arma ad exscindendam impietatem consurgerent; ac præmia indulgentiarum crucis signa secuturis, vel ære aut opera sacrum bellum promoturis contulit [1].

« Universis Christifidelibus per regnum Norwegiæ constitutis.

« Fide digna multorum relatio ad Apostolatus nostri deduxit auditum, quod quidam pagani dicti Fumar, crucis hostes et inimici nominis Christiani maximas strages et depopulationes in Christianos illarum partium exercuerunt hactenus; et quoties eorum nequitiæ deservit iniquitas, exercere præsumunt, quærentes si possent partes illas aquilonares, ab olim divina gratia regeneratas unda Baptismatis, ad perfidiæ reducere cæcitatem; et exinde delere Christianum nomen et cultum, si eorum feritas, quod avertat Altissimus, fidelium viribus prævaleret. Ne igitur messis Dominica, quæ in partibus illis coaluit in fructus multiplicium fidelium populorum ab eisdem paganis, gentilitatis horrore hispidis tenebris cæcitatis obductis, immaniter opprimatur; cum ad magnum pudorem redundaret fidelium, si terra jam fundata et radicata in lumine veritatis, per blasphemos nominis Christi dispendiis non solum temporalibus, sed etiam spiritualibus subjaceret; quinimo Christi fideles certo salutis illecti stipendio, ad obsistendum paganis eisdem et defendendum partes illas, quas fideles inhabitant, adversus eorumdem nequitiam perfidorum fortius accendantur; omnibus vere pœnitentibus et confessis, quos in tuitione patriæ contra illarum partium infideles se viriliter opponentes, mori contigerit, illam remissionem omnium concedimus peccatorum, quæ concedi per Sedem Apostolicam in Terræ-Sanctæ subsidium transfretantibus consuevit. Dat. Avin. IV idus Februarii, anno VII ».

22. *Inter Daniæ regem et principem Megalopolensem discordiam componit Pontifex.* — Ut Norwegos ad sacrum bellum adversus infideles concitavit Joannes, ita ad fideles a mutuo sibi bello inferendo abducendos operam contulit. Non leves illius causæ inter Christophorum Daniæ regem atque Henricum principem Megalopolensem erant exortæ : Henricus enim negabat ditionem, cui Rostok nomen est, ad Danicum sceptrum spectantem, ejusque fidei ab Erico rege Christophori fratre commendatam, restituere : cumque res ad arma vergeret, Pontifex nonnullis Ecclesiasticis viris provinciam imposuit [1], ut Megalopolensi principi, causa cognita, censurarum religionem incuterent.

« Venerabili fratri nostro episcopo Ripensi, et dilectis filiis præposito Slesvicensis, ac archidiacono Roskildensis Ecclesiarum.

« Querelam charissimi in Christo filii nostri Christophori regis Daciæ illustris recepimus continentem, quod dudum claræ memoriæ Ericus rex Daciæ frater ejus, de fidelitate nobilis viri Henrici domini Magnopolensis, Raseburgensis diœcesis plene confidens, terram Rostok, quæ a longis retro temporibus, quorum in contrarium memoria non existit, regibus Daciæ, qui fuerunt pro tempore, dicitur fuisse subjecta; quamque dictus Ericus rex, dum vixit, diutius in pace possederat, et tunc etiam pacifice possidebat; eidem nobili bona fide commisit custodiendam per eum, et restituendam dicto Erico regi, vel hæredi et successori suo, cum super hoc existeret requisitus. Verum eodem Erico rege, priusquam sibi dicta terra restituta fuisset, naturæ debitum persolvente, quamvis præfatus Christophorus rex, frater et universalis hæres ipsius, eumdem nobilem requisierit, ut sibi, prout tenebatur, terram restitueret memoratam; idem tamen nobilis nullo jure suffultus, sed causam possessionis terræ prædictæ sicut asseritur intervertens, dictam terram eidem Christophoro regi restituere contradicit, eamque violenter detinet occupatam, in divinæ majestatis offensam, propriæ salutis et famæ dispendium, et ejusdem Christophori regis præjudicium et gravamen : propter quod idem rex nostrum et Apostolicæ Sedis remedium super his humiliter imploravit. Volentes igitur indemnitati regis ejusdem, et ipsius nobilis animæ periculo in hac parte de opportuno remedio providere, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, etc. » Imponit iis provinciam, ut sine forensi strepitu indagata exploratаque rei gestæ veritate, Pontificio nomine Henricum Megalopolensem ad restituendam Christophoro regi, quam injuste occupat ditionem adducant, ac si monitis aversas aures præbeat, censuris percellant; iisque etiam testes feriant; si odio vel metu se subduxerint. « Datum Avin. kal. Februarii, anno VII ».

23. *Feltrensis episcopi cædes et turbæ in tota fere Italia.* — Distringenda Pontificiarum censurarum severitas majori terrore fuit in atrociori longe facinore adversus Guecelonem Caminensem, quem impietas et ambitio adversus Manfredum Feltrensem episcopum efferavit: cum enim Guecelo Feltriæ Beluniique et aliarum arcium, quas eripuerat Ecclesiæ, tyrannide dejectus esset, fictam amicitiam cum episcopo, adhibito interprete Hen-

[1] An. 7. p. 1. Ep. com. CDXXV.

[1] An. 7. p. 1. Ep. CDXXXII.

rico Goritiæ comite, coivit : deinde colloquii specie in insidias pellectum, subornatis sicariis contrucidavit ac manus impias ejus sanguine imbuit. Illum itaque, cæterosque parricidas Pontifex anathemate defigi jussit[1] et agris privavit, quos ab Ecclesia, jure fiduciario acceperat. Haud diu superfuit Guecelo sceleri, cum proximo anno periisse referat Cortusiorum historia [2]. Quod ad Goritiæ comitem, quem inter Guecelonem et Manfredum pacem simulatam junxisse memoravi ; illum hoc anno veneno Tarvisii inter nuptiales epulas extinctum, scribit Joan. Villanus [3] : cujus facinoris infamiam adhæsisse ait Cani Scaligero hosti infensissimo, qui a Goritiæ comite in obsidione Patavina profligatus fuerat. Addit auctor Patavinos inter se conciliatos [4].

24. Jactata est reliqua Italia superiorum bellorum civilium turbine : in ditione quidem Pontificia ex Joannis in secessu Avenionensi mora crebræ populorum defectiones, cum a transalpinis præfectis se premi indignarentur. Urbinum ea de causa Pontificium imperium excussit[5] : Cervia [6] a tyrannis occupata, Spoletum a Perusinis obsidione oppugnatum [7] : Firmani, Auximani et Fabrianenses in perduellione plura adversus Pontificiam auctoritatem facinora patrarunt [8] : quanquam exeunte anno Firmani et Fabrianenses ad officium revocati [9] : Bononienses quamvis Pontificarum essent partium, Romaniolæ imperium affectarunt [10] : Ferarienses [11], de quibus iterum inferius, cum redituros ad obsequium præ se tulissent, cum hostibus conjurarunt [12]. Afflixit alias Italiæ provincias civilis discordiæ furor ; Florentiæ enim ingentes tumultus concitati [13], quos Castrucii Lucensium præfecti hostiles in eorum agros excursiones auxere [14]: Genua a Gibellinis exulibus tentata obsidione [15], sed noctu a Roberti regis præsidiariis copiis in hostem irrumpentibus liberata, ac suburbana a civibus recuperata.

25. *Galeatio vicecomite profligato, cæteri tyranni collabescunt.* — Præcipuus belli turbo Insubriam turbavit. Induxerat in animum Pontifex Galeatium vicecomitem, quem hostem et hæresi contaminatum judicarat, a Matthæi patris impietate et astu non degenerem evertere; regique Roberto imperialis legati dignitatem antea attributam asserere. Conjunxere [16] ad rem perficiendam cum Pontifice et Roberto rege vires fœderati Guelphi, compluresque e Germania, qui accepto crucis symbolo adversus Ecclesiæ perduelles religiosam militiam erant professi, advolarunt : qui ut libere commeare per ditionem Venetam possent, Pontifex a Joanne Superantio id contendit [17].

[1] An 7. p. 2. Ep. com. MCCCLXXXIV. — [2] Cortus. hist. l. III. c. 23. — [3] Jo. Vill. l. IX. c. 199. — [4] Eod. l. c. 191. — [5] Eod. l. c. 196. — [6] Tom. III. Ep. secr. p. 341, 344. — [7] Jo. Vill. l. IX. c. 207. — [8] Tom. III. Ep. secr. p. 304. — [9] Tom. IV. p. 1. Ep. secr. p. 9 et 10. — [10] Tom. IV. p. 2. pag. 39. — [11] Tom. III. Ep. secr. pag 382. — [12] Ibid. — [13] Jo. Vill. l. IX. c. 214 et 219. — [14] Eod. lib. c. 220. — [15] Ibid. c. 187. — [16] Tom. III. Ep. secr. pag. 343, 360, 376. — [17] Ibid. Ep. secr. pag 358.

Aucti hisce viribus Raimundus e Cardona Roberti copiarum dux, et Bertrandus cardinalis A. S. L. plura adversus Galeatium secunda prælia fecere. Dertona a Raimundo ad deditionem compulsa [1]. Alexandria a legato cardinale expugnata [2]. Henricus [3] Belga genere, Laudensi comitatu ab Henrico imperatore donatus, cum Pontificiæ potentiæ sustinendæ impar esset, cum legato fœdus iniit : sed suspensa ex eventu illius fides ac lubrica post ea apparuit, quanquam iterum ad Pontificias partes rediit. Opizo e Lando prænobilis Placentinus, quem anno superiori Placentiam vicecomitibus eripuisse, traduxisseque ad partes Ecclesiæ vidimus, ineunte hoc anno vel exeunte superiori victoriam de hoste retulit [4].

26. Cumulavit eam victoriam altera [5], inclinante Februario, ad flumen Adduam de Mediolanensibus magno labore parta ; cum initio hostis bello superior visus esset : neque ab eo triumpho adhuc menses duo effluxerant, cum Marcus vicecomes Galeatii frater ad ejusdem fluminis ripam magna clade deletus est [6], atque illius septemdecim signa capta. Collabente itaque sensim Galeatii potentia, ejusque viribus in dies accisis, Gibellini nobiles, qui Matthæo vicecomiti adhæserant, atque urbium præfecturas, imperio suo principe viduato contra Apostolica edicta invaserant, suæ potentiæ diffidere cœpere, atque ad res suas confirmandas Ecclesiæ gratiam ambire. Inter eos Canis Scaliger, qui legatum pro imperio se Veronæ gesserat, ea lege a Pontifice in gratiam admissus, ut imperii vacantis administrationem ad Romanum Pontificem spectare publice agnosceret, seque censuris Ecclesiasticis juste devinctum fuisse ; eamdem tamen præfecturam Romanæ Ecclesiæ nomine gerere pergeret. Qua de re hæ ad legatum, ut fœdus perficeret, litteræ a Joanne datæ [7].

27. « Cupientes sanctæ Romanæ Ecclesiæ indevotos, reducere ad devotionem ejusdem, discretioni tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus nobili viro Cani de Scala, qui post quondam Henrici Romanorum imperatoris obitum in certis terris et civitatibus Lombardiæ pro vicario gerere in præjudicium præfatæ Ecclesiæ, ad quam imperii prædicti regimen, ipso vacante, sicut et nunc vacat, pertinere dignoscitur, non expavit; propter quod ipse excommunicationis et terræ, quæ reguntur per eum, interdicti per nos contra tales latas sententias incurrisse noscuntur ; quique nunc saniori ductus consilio, velut devotus filius ad Ecclesiæ memoratæ redire gremium, sicut intelleximus, est paratus, absolutionis et relaxationis beneficium a prædictis sententiis auctoritate nostra studeas juxta formam Ecclesiæ, si præmissa fulciri veritate repereris, impertiri, etc. Dat. Avinione V id. Aprilis, anno VII ».

[1] Jo. Vill. l. IX. c 189. — [2] Eod. lib. c. 194. — [3] Ibid. — [4] Tom. III. Ep. secr. p. 354 — [5] Jo. Vill. l. IX. c. 190. — [6] Eod. lib. c. 198. — [7] Tom. III. Ep. secr. p. 359.

Secutus Scaligeri fœderatus victoriæ cursum Passarinus [1] qui Mantuæ dominatum vicarii nomine invaserat; iisdemque legibus in Ecclesiæ gratiam restitutus. Adducti eodem Pontificiæ potentiæ terrore Atestini marchiones Raynaldus, Opizo, Bertoldus et Nicolaus; cum ante gravioribus injuriis Ecclesiam affecissent, illique Ferrariam vi ac dolo eripuissent, in Sedis Apostolicæ obsequium procubuere. Quibus Joannes mox gremium paternum clementer explicuit, deditque legato patres [2], ut ipsos ac Ferrarienses censurarum religione, et pœnis omnibus exsolveret.

28. *Ludovicus Bavarus perduellibus dat opem et sententia Pontificia percellitur.* — Resilire [3] mox a promissis (ut improbus fidei custos timor est) Atestini marchiones ad defectionem pellecti a Ludovico Bavaro [4], qui missis oratoribus alios Gibellinos proceres ad partes suas traduxit [5], et Galeatii ac Mediolanensium ut clientum imperii suscepto patrocinio, Pontificis regisque Roberti conatus infringere aggressus est : Bertoldo etiam comite cum nonnullis aliis ad cardinalem legatum, qui Placentiæ agebat, misso denuntiavit, ne imperii terras infestaret. Cui Bertrandus respondit, sui non esse consilii eas invadere, sed interregni tempore ob discordem electionem celebratam tueri ; seque non parum mirari, Ludovicum Catholicum principem Galeatio hæreseos crimine postulato studere : tum institit, ut dicta chirographo principis corroborata sibi traderent. Cum oratores, veriti ne, si ea proderent, Ludovico hæretici hominis contra Ecclesiam defensi nota aspergeretur, rem detrectarunt; veniaque errati postulata, abscessere. Non prætermisere tamen quos potuere, ad Mediolanensium auxilium sollicitare [6], suisque principis partes augere. Perculit ea nova Gibellinorum coitio Pontificem; excitavitque Guelphos fœderatos, necnon Bononienses [7], ut ad retundendas auxiliares copias, quæ Mediolanensibus a marchionibus Atestinis, Scaligero et Passarino submittendæ erant, impigre se compararent, ut attriti adversarii ad obsequium procumberent.

« Joannes, etc. Bononiensibus.

« Sicut relatio noviter fide digna notificat, pridem filii damnatæ nequitiæ Raynaldus, Opizo, Bertoldus et Nicolaus quondam marchiones Estenses dilectis filiis nostris Bertrando tit. S. Marcelli presbytero card. A. S. L. et episcopo Bononiensi se, ut dicitur, obtulerant ad veram obedientiam Ecclesiæ redituros, ut sub isto velamine taliter datæ spei fructus libere suorum colligerent prædiorum, sine quibus, ut præsumitur, verisimiliter ipsi se tueri ulterius in obstinata protervia non sperabant. Nuper vero, quia bona fide nunquam vitia mansuescunt, ipsi una cum syndico similiter damnati communis Ferrariensis, Ecclesiæ præfatæ rebellis, jurarunt (ut dicitur) fidelitatem in manibus cujusdam nuntii dilecti filii nobilis viri Ludovici ducis Bavariæ in regem Rom. electi, et cum eorum complicibus Cane de Scala et Passarino de Mantua inierunt fœdus pravæ societatis et ligæ : qui dicuntur exsortium suæ gentis accingere, cum quo Mediolanensibus perfidis in opprobrium Dei, nostrum et ejusdem Ecclesiæ, nec minus confusionem nostram et totius Italiæ subsequenter succurrere valeant : de quibus in Christo nobis et vobis cæterisque Christi fidelibus optatam clementia divina victoriam votivis successibus repromittimus. Quocirca universitatem et prudentiam vestram rogamus attente, quatenus ad præcidendam dictis rebellibus et damnatis omnem succursus hujusmodi facultatem viriliter more vestro et strenue consurgentes, velitis sic vicina et opportuna circa id consilia adhibere, quod dictorum Mediolanensium certante Domino, attenuata potentia ex rebellium et damnatorum ipsorum subsidio nulla recipere vel sperare valeat resistentiæ fulcimenta. Dat. Avin. VIII id. Augusti, anno VII ».

29. Fefellere Pontificem suæ spes : paucis enim ante diebus cum Raimundus e Cardona Mediolanum valida obsidione, promotis ad urbem mense Junio castris, premeret [1], Passarinus et Scaliger auxilia fessis Mediolanensibus attulere [2] ; ademptaque est Galeatio specie tenus Mediolanensis præfectura, quam Bertoldus comes Ludovici Bavari nomine gessit [3], ut non tam Galeatii quam publicæ rei et imperii causa defendi videretur : denique ob morbos, qui in castris grassabantur, soluta obsidio est. Inde iis in Ludovicum Bavarum, qui Pontificium et Roberti regis exercitum Mediolano propulsasset, suscepta ; ac legibus in eum agi cœptum est. Præcipua accusationis capita hæc erant : Ludovicum discordibus electum suffragiis, antequam ea controversia dirimeretur a Sede Apostolica, imperii administrationem corripuisse : alterum vero, quod maxime Pontificis animum asperarat, Galeatii, quem hostem et hæresi contaminatum pronuntiarat Sedes Apostolica ; tum perduellium Ferrariensium patrocinium suscepisse. Non deerant tamen Ludovico plures rationes, quæ ipsius gesta apud plerosque excusarent : controversiam de imperio cum Frederico Austriaco jam diremptam ferro : Mediolanum vero defensum, non ut Galeatio hæretico studeret, sed ut assereret sibi imperii jura ; neque a Roberto Siciliæ rege amplissimam imperii provinciam, nunquam forte recuperandam, occupari pateretur. Non his tamen Joannes a meditato consilio revocatus est : sed octavo Octobris die, ut refert Joannes Villanus [4] in Ludovicum Bavarum sententiam tulit : cujus forma subjectis verbis concepta est [5].

[1] Eod. p. 359. — [2] Eod. tom. p. 364. — [3] Eod. tom. p. 383. — [4] Eod. tom. p. 381. — [5] Jo. Vill. l. IX. c. 195. — [6] Eod. l. IX. c. 212. — [7] Tom. III. Ep. secr. p. 382.

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 211. — [2] Ibid. c. 212. — [3] Ibid. — [4] Ibid. c. 227. — [5] Tom. IV. Ep. secr. p. 105. et l. var. bull. Jo. XXII. p. 35.

30. « Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Attendentes, quod dum errori non resistitur, is ad quem resistere pertinet, illi ut cumque præsumitur consentire, quodque plerumque justitiæ opprimitur veritas, si defensionis opportunæ illi beneficium subtrahatur; profecto nec errori damnabili consentire per resistentiæ negligentiam volumus, neque pati ob defectum opportunæ defensionis præsidii justitiam opprimi sponsæ Christi. Dudum siquidem per obitum claræ memoriæ Henrici Romanorum imperatoris imperio Romano vacante, principes Ecclesiastici et sæculares, ad quos translato ab olim per Sedem Apostolicam prædicto imperio de Græcis in personam magnifici Caroli in Germanos futuri Romanorum regis, in imperatorem postmodum promovendi, electio pertinebat, votis eorum in diversa divisis, duos sicut dicitur in discordia elegerunt; quibusdam eorum in dilectum filium magnificum virum Ludovicum Bavariæ, quibusdam vero in dilectum filium Fredericum Austriæ duces, nominando et eligendo ipsos in Romanorum reges, dirigentibus discorditer vota sua. Verum præfatus Ludovicus a nobis, ad quem suæ electionis hujusmodi, sicut præmittitur, in discordia celebratæ; ac personæ ipsius examinatio, approbatio ac admissio, repulsio quoque et reprobatio noscitur pertinere, electione prædicta nequaquam admissa, nec ejus approbata persona, sicut notoria fama notoriat et publica facti evidentia manifestat; non quærens, ut deberet, per ostium ad hujusmodi regni seu imperii conscendere dignitatis fastigium, sed potius aliunde, nescimus quo ductus, vel verius seductus consilio, præfati Romanorum regni nomen sibi et titulum regium usurpavit: quamvis priusquam alterutrius eorum per Sedem Apostolicam fuisset approbata vel reprobata persona, neutri electorum ipsorum assumere licuit nomen et titulum prælibatum; cum nec interim Romanorum reges existant, sed in reges electi; nec sint habendi pro regibus, nec reges etiam nominandi.

31. « Idem etiam Ludovicus eodem præsumpto titulo non contentus; administrationem jurium regni et imperii prædictorum, in gravem Dei offensam et contemptum, ac manifestam injuriam Romanæ Ecclesiæ matris suæ, ad quam ejusdem vacationis imperii regimen, sicut et in præsentiarum vacat, pertinere dignoscitur; necnon et plurimorum scandalum, et rei turbationem et læsionem publicæ, ac suæ animæ detrimentum, prosilire, seque illi immiscere irreverenter ac indebite præsumpsit hactenus et præsumit, exigendo et recipiendo sub præfato titulo regio fidelitatis in Alemanniæ et nonnullis Italiæ partibus, tam a personis Ecclesiasticis quam sæcularibus vassallis imperii, per se et alios juramenta; ac dignitatibus, honoribus et officiis ad ejusdem Romani regni seu imperii dispositionem spectantibus, pro suo libito disponere: sicut iis proximis diebus de marchionatu Brandeburgensi, quem primogenito suo de facto publice contulit, ordinarat; necnon alia plurima exercendo, quæ ad ejusdem Romani regni et imperii regimen non est dubium pertinere. Ejusdem insuper Ecclesiæ Romanæ hostibus, sicut Galeatio de vicecomitibus et ejus fratribus, quamvis sint de crimine hæresis a suis competentibus judicibus, exigente justitia, per definitivam sententiam condemnati; et nonnullis aliis Ecclesiæ præfatæ rebellibus se exhibere fautorem et defensorem contra dictam Ecclesiam, prosequentem adversus eosdem rebelles jura ipsius imperii et negotium fidei, in gravem divinæ majestatis injuriam, contemptum ejusdem Ecclesiæ, et animæ suæ perniciem, non est veritus, nec veretur.

32. « Nos itaque tam temerariis ausibus, ne mos tam perniciosus invalescat in posterum, obviare ac prout ad Apostolatus nostri spectat officium, justitiam sponsæ Christi in hac parte defendere; dictumque Ludovicum a tam periculoso erroris devio ad veritatis callem reducere cupientes; ac considerantes, quod ad ejus præsentiam, ad proponendum coram eo præsentialiter per quæ posset et deberet retrahi a prædictis, nequaquam tutus patet accessus; quodque in præmissis formidatur, quod mora periculum, et dissimulatio damnum forent, procuIdubio allaturæ, ad providendum super præmissis excessibus et obviandum eisdem, subscriptum modum de fratrum nostrorum consilio, ac ex certa scientia et de Apostolicæ potestatis plenitudine eligentes; præfatum Ludovicum, præsente fidelium multitudine copiosa, præsentium tenore monemus eidem sub virtute sanctæ obedientiæ, ac excommunicationis pœna, quam ipsum, nisi cum effectu hujusmodi monitioni nostræ paruerit, incurrere volumus ipso facto; auctoritate Apostolica nihilominus injungentes, ut infra trium mensium spatium, a data præsentium computandum, quos ei de eorumdem fratrum consilio pro peremptorio termino assignamus, ab administratione, fautoria et defensione prædictis prorsus abstineat ac desistat: administrationem ipsam per se, vel alium, seu alios non resumpturus ulterius, nisi tunc demum, cum et si electionem suam hujusmodi, quæ de ipso dicitur celebrata, ac personam ejusdem per Sedem Apostolicam approbari contigerit et admitti; quodque gesta per eum post præsumptum ab eo titulum memoratum circa præmissa, quatenus processere de facto (cum de jure non teneat, velut ab ipso cujus faciendi non competebat nec competit) attentata curet infra prædictum terminum, quantum patietur possibilitas, realiter revocare, aperte per præsentium seriem intimantes eidem, quod si in præmissis per eum infra præfatum terminum exequendis negligens fuerit, vel remissus, nos contra ipsum ad publicationem pœnarum, in quas propter præmissos excessus notorio incidisse no-

scitur, vel incidet in futurum, et alias quantum suadebit justitia, ejus non obstante absentia, procedemus.

33. « Universis insuper patriarchis, archiepiscopis et episcopis, et aliis personis Ecclesiasticis quibuscumque sub pœna suspensionis ab officio et beneficio, quam eos incurrere volumus ipso facto nisi infra prædictum terminum infrascriptæ inhibitioni nostræ efficaciter studuerint obedire; et tam ipsis, quam omnibus et singulis civitatibus, communitatibus et universitatibus, necnon personis sæcularibus quibuscumque, cujuscumque conditionis aut status existant, etiamsi regali aut alia quacumque dignitate præfulgeant, in virtute sanctæ obedientiæ, et sub pœnis excommunicationis in personas et interdicti in terras eorum, necnon privationis privilegiorum quorumcumque Apostolicorum et imperialium, ac feudorum quæ ab Ecclesia vel imperio obtinent, districtius inhibemus, ne prædicto Ludovico in præmissis vel aliis, regni seu imperii tangentibus regimen, tanquam regi seu in regem Romanorum electo, nisi et quousque dictam electionem et personam ipsius per Sedem eamdem approbari contigerit vel admitti, in aliquo pareant seu intendant; neve eidem in quibuscumque ad regimen prælibatum spectantibus præbeant auxilium, consilium vel favorem. Non obstante si ipsi, vel eorum aliqui ad hoc se dicto Ludovico ut regi, seu in regem electo, adstrinxerint per fidelitatis vel alterius cujuslibet generis juramenta : quæ quidem, cum præstita fuerint ei, cui minime præstari debuerant, nec servari sine æternæ salutis valeant detrimento, præstantes, eadem non adstringunt. Quæ nihilominus ad cautelam auctoritate Apostolica relaxamus ; illaque cassa et irrita nuntiantes, decernimus penitus non tenere, nec fore aliquatenus observanda, seu si præfato Ludovico vel quibusvis aliis, communiter vel divisim, per litteras Sedis ejusdem foret sub quacumque verborum forma vel expressione concessum, vel concederetur in posterum, quod excommunicari, suspendi, eorum terræ seu loca interdici non possint, quas contra præsentem processum nostrum in nullo eis volumus suffragari, sed ipsas quoad hoc viribus volumus omnino carere. Ex præmissis autem nos nequaquam intendimus, nec volumus obligari, quin ad publicationem dictarum pœnarum, et alias contra dictum Ludovicum possimus, pendente hujusmodi dilatione, procedere, prout justum fuerit, et nobis visum fuerit expedire. Ut autem hujusmodi processus, etc. Datum Avinione in palatio episcopali VII id. Octobris, anno VIII ».

Percrebuit proximo tempore Pontificiæ sententiæ fama ad Ludovicum Bavarum, qui ut rebus suis consuleret, Albertum Hospitalariorum equitum in Germania magistrum, Gruesturp (1) archidiaconum Herbipolensem, atque Henricum Pragensem canonicum oratores ad Sedem Apostolicam misit, ut causas latæ sententiæ cognoscerent, diemque extrahi deposcerent. Demandati a Ludovico iis muneris litteræ[1] hac verborum forma tempus consignant. « Dat. apud Nuremberg II idus Novembris, anno Domini MCCCXXIII, regni vero nostri anno IX ».

34. *Ludovicus piam scribit apologiam.* — Profectis jam ad Pontificem oratoribus de concordia acturis, Ludovicus improborum subornatus consiliis vi et armis sua jura asserere, sibique adversantis Pontificis hostem se profiteri maluit, quam demissione, ut cœperat, Christiana nascentem discordiam componere. In contrariam itaque mentem adversus, spernere indictum a Pontifice judicium decrevit; utque facinus coloraret, accersitis tabellionibus ac testibus, exaratis XV kal. Jan. litteris; quibus singula a Joanne objecta confutare nitebatur, contendit se potioribus electorum principum suffragiis creatum, atque Aquisgrani regia corona redimitum; exinde vero sine nova Pontificia confirmatione ex veteri more jura imperialia assecutum : neque illi ob nomen regis Romanorum affectatum actionem intendendam, cum jam annis pluribus illud gessisset : Galeatio non ad tuendam hæresim, si qua infectus sit; sed Mediolanensem ditionem, quam oppugnabat hostis, defendendam opem tulisse. Cujus principis apologiam[2] ad illustrandam historiam afferendam ducimus ex potiore parte, in qua vis juris constat : « Respondemus, inquit Ludovicus, et dicimus ad præmissa, (scilicet objecta in judicio a Pontifice,) quod hactenus a tempore cujus non est memoria, circa electos Romanorum reges et principes sic est de jure et consuetudine observatum; et sic tenent, dicunt et sentiunt et semper tenuerunt, dixerunt et senserunt principes et meliores ac majores imperii; et est maxime in partibus Alemaniæ adeo notorium apud omnes, ut non sit qui dubitet vel ignoret, quod Romanus rex eo solum, quod electus est a principibus electoribus, ad quos pertinet ipsius electio, omnibus vel majori numero eorumdem, et coronatus corona regia in solitis locis et consuetis, rex est, et pro rege habetur, et rex nominatur, et eidem ab omnibus paretur et intenditur sicut regi, ac jura regni libere administrat : fidelitatem et obedientiam

[1] Ext. insertæ in tom. IV. Ep. secr. Jo. XXII, p. 107. — [2] Ext. apud Herwart. ad an. 1323.

(1) Ludovicus Bavarus, cui Joannes Pontifex diem dixit hoc anno ex causis in Annalibus indicatis, oratores tres misit ad Pontificem, ut diem illam extraherent. Horum oratorum nomina, ex Codice mendoso dat hic annalista. Vera nomina habes expressa in litteris Joannis sequenti anno die VII Januarii datis, vulgatisque in Anecdotis Marten. tom. II, col. 647. Tres igitur venerunt « Albertus de Stratzburch, magister Ernestus (Non vero *Gruesturp* ut in Annalibus) de Sebech archidiaconus Herbipolensis, et magister Henricus de Throno » canonicus Pragensis. Oratores vero isti nonnisi in exordio sequentis anni, die videlicet IV nonas Januarii stiterunt se Pontifici, ut ex iisdem litteris discimus. MANSI.

recipit, feuda confert, et de bonis, honoribus et dignitatibus et officiis regni juxta beneplacitum ordinat et disponit. Quare cum notorie constet, nos a longe majori numero electorum, ad quos jus eligendi regem pertinet, rite esse electos, et diademate regio coronatos in locis debitis et consuetis; et hoc ipso nomen, et titulum prælibatum, et jus administrandi jura regni, et de ipsius rebus, honoribus, dignitatibus et officiis disponendi, legitime assecutos; manifeste patet quod in injuriam nostram et gravamen dicit, nos illicite nomen et titulum usurpasse, et ad administrationem et dispositionem præfatas indebite ingessisse : cum potius, quemadmodum alii Romanorum reges prædecessores nostri in hac parte usi sunt, et nos utamur licite jure nostro. Cum etiam circiter decem annos nomen et titulum, administrationem et dispositionem hujusmodi in pacifica possessione continue scripserimus et gesserimus absque reprobatione electionis et personæ nostræ, si tamen poterant reprobari; et citra impeditionem et contradictionem, si cujus forte poterant interesse, sicut est notorie manifestum, nimis est injuriosum et juri contrarium, quod nunc primum ipse dominus Apostolicus lege imperfecta, parte inaudita, negotio indiscusso, et juris ordine prætermisso, contra nos queritur, invehitur et procedit; intendens ac si, abjecto nomine et titulo, et deposita administratione præmissa, nos ipsos quasi capite minuamus : licet sæpe missis ad eum per nos nuntiis et rescriptis suis litteris, per eos vel in illis nunquam fuerimus reprehensi.

35. « Et quia ex præmissis per evidentiam et effectum operis patet, quod sacri regni regimen gubernamus, prorsus a veritate discrepat, quod dicit imperium nunc vacare, et ejusdem sibi regimen pertinere. Ex quo enim rex sumus, et jura regni administramus ut rex, et in possessione regendi regnum Romanum sumus et fuimus multis annis, non poterit dici vacare quod habet regem regentem et regendi regnum et imperium potestatem habentem, solis dumtaxat infulis imperialibus coronandum. Nec concedimus ita simpliciter, ut proponitur, ad Sedem Apostolicam examinationem, admissionem et approbationem electionis, et personæ nostræ repulsionem et reprobationem pertinere, sicut asserit ». Qui transferre ad Germanos imperium potuit, et electoribus creandi Cæsaris jus conferre, idem confirmandi illius sibi potuit auctoritatem reservare : et hoc jure Pontifices usos, ac dissidentium Cæsarum causam cognovisse, antea a nobis historiæ commendatum est[1]. Quocirca inanes sunt quæ sequuntur Ludovici argutiæ : « Sed si (quod non credimus) pertineret, hoc unum demum sibi locum vindicare forte posset, si per querelam, vel per viam supplicationis, appellationis vel provocationis, vel alio modo ad ipsam Sedem fuisset devolutum ipsum negotium vel deductum, quæ locum non obtinent in præsenti; vel si forte petitis per nos infulis imperialibus, vel denominatione nostra, ex causis legitimis jure scriptis, quas ad nos locum non credimus habuisse, personam nostram contigisset exigente justitia refutari; denominatio quippe personæ, vel electionis admissio habitæ subsequenter nobis non jus, nomen vel titulum tribuissent, quæ jam ex ipsa electione sortiti sumus; sed ea potius detexissent, approbassent et latius commendassent. Hæc veritas ratione juvatur, canonibus et legibus fulcitur, et summorum utriusque juris doctorum sententiis comprobatur, et usu et consuetudine longissimi temporis declaratur.

36. « Quod vero adjunxit, nos Galeatio de Vicecomitibus et ejus fratribus de hæresi condemnatis et nonnullis aliis Ecclesiæ Romanæ rebellibus, quos tamen non denominat, defensionem exhibuisse, ut asserit, et favorem; penitus nihil scimus. Nam si dicti Galeatius et fratres sui sunt de hæresi condemnati, nobis non innotuit; nec per ipsum summum Pontificem vel alium, qui voluit, aut potuit nobis insinuatione debita est detectum. Ipsum ergo tanquam in facto consistens, et in remotis actum, rationabiliter poteramus ignorare. Imo quem favorem aut defensionem eis vel aliis, quos nescimus, et quos non denominat, exhibuimus; et quomodo sint vel fuerint rebelles Ecclesiæ, non videmus. Aperte conjicimus, et per effectum operis cognoscimus, nonnullos rebelles nominari Ecclesiæ, qui per fidem devotionis suæ molientibus contra statum et jura imperii renituntur ».

Hæc Ludovicus rex Romanorum designatus suarum partium asserendarum studio, cujus jura politica, quæ ad gerendos Cæsareos apices bellica virtute electorumque principum suffragio sibi peperit, impugnanda suscipere non profitemur. Cum vero is adversus dignitatem Ecclesiæ plura gesserit, maximaque scandala concitarit, ea premi silentio historiæ lex non patitur : nec licet tradantur Annalibus, exinde tamen inclytæ domus Bavaricæ gloria obscuratur, uti nulla labes Christo aspergitur, etiamsi inter ejus progenitores quispiam idololatra recenseatur in Evangelio; nec detrahitur Ecclesiæ sanctitati, quamvis ex gentilibus genus traxerit, nec rosarum forma læditur, etsi nascantur e spinis. Adde eo illustriorem esse stirpem Bavaricam, quo postrema hac ætate illius constantia et pietate stetit in Germania orthodoxa religio : qua in re præclaram Maximiliani virtutem nulla futura ætas conticescet. Candido ergo stylo, consultum Bavaricæ domus splendori et dignitati volentes, quæ perperam a Ludovico gesta conscribemus.

In primis igitur, quod observatione dignum est, in superiore apologia objecit Pontifici, Minoritarum summum præfectum, aliosque ejus Ordinis præcipuos in jus vocatos de patefacto exhomologeseon arcano in crimine foveri : « Ipse est, in-

[1] Annal. tom. XIV, an. Chr. 1263, num. 16. et an. 1264, num. 39.

quit, dissimulator, defensor et fautor hæreticæ pravitatis ejus, quæ totam sanctam Ecclesiam inficit et conturbat; et a confessione retrahit pœnitentes, et generandis in spiritu viam claudit. Nam cum ad ipsius summi Pontificis audientiam gravibus et frequentibus archiepiscoporum, episcoporum et nonnullorum inferioris gradus prælatorum querimoniis sit deductum, et legitime propositum coram eo contra generalem ministrum, custodes, guardianos et fratres Minores Ordinis S. Francisci, quod ipsi sint secretæ confessionis proditores; et peteretur ab eo, ut hoc tanquam perniciosissimum in Ecclesia sancta Dei, unde periclitabantur animæ, aditus ad gratiam obstruitur et peccatorum remissio negligitur, juxta pastoralis officii emendaret; ipse tanquam tergiversando, dissimulando et celando morbum hujusmodi pestiferum, et lethalem mortem animæ perpetuam inferentem, curare salutifero et debito medicamine non curavit; dictis fratribus, in hac parte, sanctæ Romanæ Ecclesiæ et fidei Catholicæ inimicis constituens se fautorem ». Hactenus Ludovicus, nocendi studio fingens calumnias : qui postea, cum animadvertisset Michaelem Cæsenatem ac socios cervices superbas in Christi vicarium erigere, atque impie de paupertate Christi sentire; eorumdem suscepit patrocinium : sed hæc postea.

Interea prætexens Cæsarea jura a Joanne papa opprimi, captansque politica diffugia ad Pontificia edicta eludenda, suo et omnium Cæsarei apicis studiosorum nomine ad Concilium provocavit : « Cum, inquit, propter præmissos articulos (nempe Minoritas defensos, et vocatum in jus discordibus suffragiis electum Cæsarem), quos non est dubium statum fidei Catholicæ, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sacri imperii contingere, et omnium interesse, opus sit convocatione Concilii generalis, instanter et cum omni devotione ipsum, quam primum commode poterit, ad locum communem et aptum petimus congregari : in quo ad Dei omnipotentis honorem, sanctæ Christianitatis bonum statum et profectum fidelium; necnon pro reverentia reverendorum patrum dominorum cardinalium, patriarcharum, primatuum, archiepiscoporum, episcoporum et totius ordinis Ecclesiastici; necnon ejusdem sacri Concilii solemnitate, dante Domino, personaliter intendimus interesse, etc. Anno a Nativitate Domini MCCCXXIII, Indictione VI. Edita hæc provocatio, ut illa juris exceptione contra edicta Pontificia aliquem justitiæ colorem factioni suæ allineret. Cæterum nomine Concilii, ad quod provocabat Ludovicus, non tam is solemnes episcoporum cœtus, quibus Pontifex præsidere solet, intelligebat, quam paucorum conventiculum, cui præesset ipse Ludovicus, quod omni studio congregare nisus est, ut in eo sævum aliquod schisma crearet, ut docent illius gesta; ipsum siquidem cardinalem Ursinum tentasse, ut aufugeret in Germaniam, et schismaticorum conciliabulum coacturum adversus Joannem spopondisse, constat[1] de quo inferius. Memorata porro fraus ad Concilium contra edicta Apostolica provocandi cum a principibus ad flagitia tuenda crebro postea usurparetur, demum a Pio II damnata est anathemate in Mantuana Synodo, ut suo loco dicetur. Nunc reliqua hoc anno gesta prosequamur.

37. *Motus in Sardinia et Lusitania.* — In Sardinia atrox in Pisanos conjuratio erupit[2] : Arboreæ enim toparcha quem Judicem vocabant, inita cum Aragoniis coitione, Pisanis tota insula ex condicto, in quos sævire potuit, obtruncatis, defecit ad Jacobum regem Aragonum, qui illius insulæ imperium clientelæ nomine a Romano Pontifice ea lege acceperat, ut Siciliæ insulam Carolo II relinqueret. Alfonsus vero filius sceptri Aragonii hæres, valida classe in insulam invectus, plura loca in suam potestatem redegit[3], Pisanosque variis attrivit cladibus : demum pacem ea lege sequenti anno cum ipsis pepigit, ut Calaris arce retenta cum aliis agris oppidisque contributis Pisanorum juris, reliqua penes Aragonios essent. Addit Mariana[4] in Castella ob regis Alfonsi juventutem proceres mutua fœdera adversus regiam dignitatem coivisse, vectigalium rationem a Joanne Aragoniæ regiæ principe eodemque Toletano archiepiscopo exegisse, scriniique regii præfecturam, qui magistratus hactenus ab archiepiscopis Toletanis gerebatur, ipsi eripuisse; nec nisi inane nomen penes ipsos ab eo tempore hæsisse : Joannem vero Aragonium impatientem injuriæ in parentis regnum abscessisse, ac Semenum Lunam præsulem Toletanum renuntiatum.

In Lusitania labefactata fuerat immunitas ordinis Ecclesiastici, Dionysio rege de sacerdotum sceleribus cognoscendi jus sibi arrogante, et jura Ecclesiarum infringente : cujus sceleris cum supplex veniam deposceret, Pontifex partes dedit Gondisalvo Ulyssiponensi episcopo absolvendi regis anathematis vinculis, quibus se irretierat, modo in posterum ab hujusmodi ausis sibi temperaret. « Nos, inquit, volentes benigne, quantum cum Deo possumus, super his votis annuere et saluti animæ prospicere dicti regis; ac de tuæ circumspectionis industria plenam in Domino fiduciam obtinentes, fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus satisfactione tam monasterio prædicto et Ecclesiis, quibus in suis libertatibus vel alias ex prædictis injuria fuerit irrogata; quam quibuscumque personis et locis, quorum interest et poterit quorumlibet interesse, super quo tuam oneramus conscientiam præstita competenti ac ab eodem rege recepta cautione juratoria, quod talia vel similia in derogationem libertatis Ecclesiasticæ de cætero non committat; eidem a prædictis ac a quibuscumque aliis excommunicationum sententiis, quas

[1] Ms. Vat. bibl. sign. num. 109, pag. 163. — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 197. — [3] Eod. lib. c. 210. — [4] Jo. Marian. l. XV. c. 18.

pro incarceratione et detentione clericorum, tam religiosorum quam sæcularium, etiam si aliqui in ipsius regis carceribus obierunt, de quibus forsan minime recordetur, incurrisset hactenus; juxta formam Ecclesiæ hac vice auctoritate nostra studeas absolutionis beneficium impertiri, injungens eidem, prout secundum Deum saluti animæ ipsius expedire noveris, pœnitentiam salutarem : quam si complere forsitan, quod absit, contempserit, in easdem sententias recidat ipso facto. Dat. Avin. III. kal. Junii anno VII ».

38. *Elucubrationes variæ super controversia de paupertate Christi.* — Extracta in hunc annum est mota superioribus annis controversia de paupertate Evangelica, an Christus et Apostoli jus et dominium in ea, quibus usos esse divina recensent oracula, obtinerent; an vero sine jure simplicem et purum usum, ab omni dominio sejunctum obtinuissent. De qua controversia plures editæ sunt concertationes theologicæ : consultaque Parisiensis Academia sententiam suam in subjecto commentario[1] multo doctrinæ splendore illustravit. In quo, et in lucem edendis, si quipiam forte alicui non arriserit, is secum reputet, non omnia apud quemque paris esse dignitatis, neque eodem argumento omnium mentes vinci; neque ob id reliqua silentio premenda fuisse, cum in iis plurium memoria dignissimarum rerum majestas effloresceat.

« Hoc dedit dominus cardinalis Viennensis de studio Parisiensi.

« Quæritur utrum Christus et Apostoli habuerunt aliqua bona temporalia in communi quantum ad proprietatem et verum dominium : et arguitur quod nihil omnino habuerint, nec in proprio nec in communi quantum ad proprietatem, primo de Christo solo, secundo de Apostolis. Quantum ad Christum, arguitur quinque mediis. Primo per illud Matth. VIII : *Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos : filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Sed ille, qui non habet ubi possit reclinare caput, nil habet. Ergo, etc. Et confirmatur per Hieronymum super eodem verbo in glo. Tho. Quid me propter divitias et sæculi lucra cupis sequi, cum tantæ sim paupertatis, quod nec hospitiolum habeam, et tecto utar non meo. Et Chrysostomus super eodem verbo Lucæ IX : Qualiter paupertatem, quam Dominus docuerit, per opera demonstrat : non erat ei mensa, non candelabrum, nec quidquam talium. Secundo super illud Matth. XVII : *Vade ad mare, et mitte hamum,* etc. glo. Rabani : Dominus tantæ fuit paupertatis, ut unde daret tributa non haberet : Judas quidem communia in loculis habebat; sed res pauperum in suos usus convertere nefas duxit, dans exemplum nobis. Tertio super illud Psal. *Infixus sum in limo profundi, et non est substantia* ; dicit Augustinus in originali : Suam paupertatem volens Dominus nobis commendare, fortasse dixit : Non est substantia ; ad summam enim paupertatem devenit, quando formam servi induit. Sed paupertas est nil habere. Ergo, etc. Quarto Extr. de verb. signif. dicitur de illa paupertate non habentium in proprio nec in communi, quia Christus hanc paupertatem verbo docuit et exemplo firmavit. Quinto et ultimo quantum ad Christum per rationem sic : Christus exemplar omnis perfectionis debuit in se summum gradum perfectionis habere. Sed perfectio vitæ spiritualis consistit essentialiter in tribus votis religionis, scilicet continentia, paupertate et obedientia. Ergo in quolibet istorum Christus debuit supremum gradum observare. Sed summus gradus paupertatis est nihil habere in proprio nec in communi. Ergo, etc. Et confirmatur, quia Christus continentiam observavit in supremo gradu : non enim habuit continentiam conjugalem, nec vidualem, sed virginalem; similiter obedientiam habuit in supremo gradu, quia factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, Phil. II. quæ mors fuit acerbissima et vilissima. Ergo et paupertatem in supremo gradu debuit observare.

39. « Quantum ad Apostolos probatur id quadrupliciter. Primo Matth. X : *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris : non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam : dignus est enim operarius cibo suo,* sed omnia ista fuerunt a Christo præcepta Apostolis, ut patet ex principio secundi capituli. Ergo, etc. Secundo, Matth. XIX : *Si vis perfectus esse, vade et vende quæ habes, et da pauperibus.* Sed qui vendit omnia quæ habet, et dat pauperibus, nihil habet. Ergo, etc. Et eodem capitulo dixit Petrus : *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te.* Tertio Luc. IV : *Omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus.* Si omnibus renuntiat, nihil habet. Ergo, etc. Quarto Chrysostomus in glo. Tho. Jo. XIII. *Judas loculos habebat* : nullus discipulorum pecunias afferebat. Sed per hoc quod hic dicit occulte insinuat, quod quædam mulieres eum de suis facultatibus nutriebant.

« In oppositum est, quia Christus loculos habuit, quos portandos Judæ commisit. Jo. I, XII et XIII. Apostoli etiam pecunias habuerunt, de quibus aliquando emerunt cibos. Jo. IV.

40. « Responsio. Dicendum, quod cum in ipso sint duæ naturæ in uno supposito, divina scilicet et humana, quædam convenerunt Christo ratione divinæ naturæ solum, sicut creare et infinitum esse ; quædam vero sunt, quæ competunt Christo ratione humanæ naturæ sic, quod repugnant sibi ratione divinæ, sicut pati et mori : alia autem sunt, quæ competunt sibi ratione utriusque, licet diversimode, sicut est nasci : nasci enim competit Christo et ratione divinæ naturæ, sed ab æterno ; et etiam ratione humanæ naturæ, sed ex tempore. Modo nulli est dubium quin Christus ratione dei-

[1] Exta[illegible] in Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740, pag. 218, etc.

tatis est verus dominus omnium corporalium et spiritualium creaturarum, quia habet verum et plenum jus in omnibus creaturis quantum ad proprietatem et usum ratione creationis et conservationis rerum, Psalm. *Domini est terra et plenitudo ejus.* Et alibi : *Meæ sunt feræ silvarum, jumenta in montibus et boves.* Et Judith. II : *Dominus cœlorum, creator aquarum et dominus totius creaturæ, exaudi me.* Sed utrum dominium omnium creaturarum, vel saltem aliquarum corporalium competat Christo ratione humanæ naturæ, sicut nasci de matre ex tempore suo modo competit sibi ratione humanæ naturæ, videtur aliquibus dubium. Et propter hoc sic procedam, quia primo ostendam, quid est verum dominium temporale : secundo distinguam de dominio temporali : tertio ostendam quibus modis, et quot Christus fuit verus dominus omnium temporalium, vel saltem aliquorum.

« Quantum ad primum articulum ; dico quod verum temporale dominium verum est jus proprium habendi, possidendi, utendi re aliqua simpliciter, vel secundum aliquem certum modum. Dico, quod dominium est jus aliquid uti enim re ; et possidere sine jure, non facit nec dat verum dominium, alias fures et latrones, qui possident res alienas, et utuntur eis pro libito voluntatis, essent veri domini, quod est falsum. Jus etiam quodcumque non semper tribuit dominium, quia plus est jus quam dominium : omne enim dominium verum temporale est aliquod jus sed non e contra ; quia non omne jus est dominium : nam servus habet verum jus temporale super dominum suum, quia dominus tenetur nutrire et alere servum, sicut servus tenetur servire et obedire domino suo ; et tamen licet servus habeat jus in domino suo, non potest proprie dici dominus, similiter filius habet aliquod jus in patre, etc. » Multis in hunc et secundum articulum, in quo dominii, quod definit, *jus habendi rem cum quadam superioritate et auctoritate*, variæ distinctiones afferuntur, interjectis, ad tertium descendit.

« Quantum ad tertium articulum principalem, sic procedam, quia quæritur de Christo et Apostolis simul, utrum habuerint aliqua bona temporalia ; primo ostendam, quod Christus habuit bona aliqua temporalia, in quibus habuit verum et reale jus quoad usum et proprietatem ipsorum. Secundo ostendam idem de Apostolis, quod habuerunt aliqua simul cum Christo et etiam per seipsos.

41. « Quantum ad Christum, pono tres conclusiones. Prima est, quod Christus in quantum homo et ratione humanæ naturæ individualis habuit ab instanti suæ conceptionis verum (jus) et verum dominium infusum in omnibus rebus creatis, et quantum ad proprietatem et quantum ad usum. Secunda conclusio est, quod cum prædicto dominio infuso, quod ab instanti conceptionis fuit in Christo, Christus acquisivit novum jus et novum dominium in aliquibus rebus sibi collatis a fidelibus et devotis, quando conversabatur in mundo. Tertia conclusio, quod licet habuerit verum et plenum dominium infusum in omnibus creaturis, nunquam tamen fuit usus dominio rerum immobilium, nisi, sicut et quantum unus non dominus potest uti, nec habuit talis dominii executionem : dominio vero bonorum mobilium, quantum ad usum et proprietatem fuit usus, sed valde paucorum et parce.

« Primam conclusionem probo quadruplici ratione. Primo sic : Cuicumque competit verum et perfectum jus habendi aliquam rem, et utendi ea jure proprio pro libito voluntatis, illi competit verum et perfectum dominium in illa re : hæc propositio patet ex primo articulo superius declarato. Sed Christo secundum quod homini et ratione suæ humanitatis, competit ab utero suæ conceptionis verum et perfectum jus utendi omnibus rebus corporalibus, imo omnibus creaturis pro libito suæ voluntatis. Ergo ipse habuit ab utero suæ conceptionis verum dominium et perfectum in omnibus creaturis. Sed verum et perfectum dominium est dominium completum quantum ad rei proprietatem et usum, sicut fuit supra declaratum in secundo articulo. Ergo, etc. Major hujus rationis patet ex primo articulo principali : sed minor probatur et primo per Apostolum ad Hebræos II, ubi loquens de Christo quantum ad humanitatem dicit : *Minuisti eum paulo minus ab Angelis : gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subjecisti sub pedibus ejus.* In eo enim, quod omnia subjecit, nihil dimisit non subjectum ei. Auctoritas est clara : et quod loquatur de Christo quantum ad humanitatem, patet per glossam Ambrosii ibidem dicentem sic : Minuisti eum paulo minus per passibilem naturam : minoratus est enim, dum se exinanivit, formam servi accipiendo. Ergo propter infirmitatem carnis, quam Dei sapientia gestare dignata est, et... (carnis) humilitatem recte dicitur : *Minuisti eum*, etc. quia mortalis et passibilis. Sequitur in eadem glossa Ambrosius : *Constituisti eum super opera manuum tuarum.* Ecce potestas Christi ostenditur, ut enim a divino opere nihil excipitur, ita nec a Christi potestate. Ecce textum planum et glossam planissimam : nisi quis velit gratis transversari. Sed forte dicetur ad ista, quod omnia subjecit humanitati assumptæ quoad dignitatem solum, quia ad suppositum divinum assumptæ ; sed non quoad dominium et auctoritatem. Istud statim removet glossa sequens Augustini dicens : Et non solum constitutus est super omnia opera, ut dignior ; sed et omnia subjecisti sub pedibus ejus, id est, potestati ejus et dominio, ut adorent eum et vereantur : posset enim esse superior, et tamen omnibus non dominari. Hæc glossa. Secundo eadem minor probatur per illud Matthæi ultimo : *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra*, etc. Qui omnia dicit, nihil ex-

cludit. Et quod intelligatur de humanitate, patet per glossam ibidem : Data est ; non de coæterna Patris deitate, sed de assumpta dicit humanitate, qua minor est Angelis, in qua etiam gloria et honore coronatus est ». Et paulo infra : « Et glo. Tho. Filius quippe Dei Virginis filio, Deus homini, deitas carni contulit, quod semper ipse cum Patre præcedit. Tertio probatur per illud Apocalypsis XIX : *Habet in vestimento et femore suo scriptum, Rex regum et dominus dominantium*. In vestimento ; interlinearis, id est, in humanitate : et dominus dominantium ; id est, illorum, qui dominium exercent in subditos. Quarto probatur eadem minor per illud Philipp. II : *Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen : ut in nomine ejus omne genu flectatur cælestium, terrestrium et infernorum*. Glo. Aug. Quod a conceptione acceperat, dicitur ei et donatur post resurrectionem propter manifestationem, et glossa Ambrosii sequitur : Quæres, cui donatum? Utrum homini an Deo ? Respondeo, homini donavit nomen, quod est super omne nomen, non Deo. Sequitur in glo. Augustini : Donavit ergo secundum hominem Christo secundum carnem mortuo, resurgenti et ascendenti, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium et infernorum ; id est, imperio ejus fateantur subjici Angeli, homines et dæmones. Hæc Augustinus. Constat autem, quod ille est verus dominus, cui subjiciuntur Angeli, homines et dæmones, quia subjectio refertur ad dominium et principatum ; unde subdit idem Augustinus in glossa : In carne, quam accepit, factus est dominus dominorum, et est dominus Deus qui est dominus cælestium, terrestrium et infernorum.

42. « Secundo probatur conclusio prima sic. Illud quod importat dignitatem et perfectionem simpliciter, et non impedit finem incarnationis, sicut immortalitas et similia quod potest communicari et de facto communicatum est alicui puro homini, multo fortius est communicatum Christo secundum humanam naturam ab instanti suæ conceptionis : hoc satis videtur rationabile, quod illi naturæ unitæ deitati omnis humana perfectio naturalis et gratuita, sicut et benefica ». Et infra : « Sed jus habendi et utendi pro libito voluntatis, et dominium verum quoad proprietatem et usum super omnia temporalia inferiora saltem fuit collatum primo homini in statu innocentiæ et naturæ integræ ; juxta illud Genes. II : *Dominamini piscibus maris et volatilibus cœli ;* unde primus homo pro tunc poterat omnibus uti sicut verus dominus pro libito voluntatis ; et Christo tale dominium fuit collatum ab initio suæ conceptionis : unde licet uti et maxime indifferenter dominio rerum temporalium forte non importet dignitatem et perfectionem simpliciter, sed sicut actus indifferens, qui potest bene et male fieri ; tamen habere dominium et jus utendi pro libito voluntatis pertinet ad dignitatem et perfectionem simpliciter, alias nunquam fuisset communicatum homini in statu perfecto innocentiæ, nec competeret beatis post generalem resurrectionem ; nec competeret Deo ratione divinæ naturæ, qui est dominus verissimus omnium rerum quoad proprietatem et usum.

43. « Sed contra minorem hujusmodi rationis potest objici : nam per votum paupertatis et religionis quis abrenuntiat omnibus bonis temporalibus, et privat se omni jure et dominio, et quantum ad proprietatem et quantum ad usum. Sed vovere paupertatem facit ad perfectionem spiritualem, de qua loquimur. Ergo habere dominium et jus utendi rebus non pertinet ad perfectionem spiritualem : imo magis privare se per votum paupertatis tali dominio et jure pertinet ad perfectionem spiritualem. Item quando dicitur, quod Deus est dominus omnium creaturarum. Ergo habere dominium et jus dominandi pertinet ad perfectionem simpliciter ; si ista probatio est bona, ita probat quod uti de facto ipsis rebus pro libito voluntatis dicit perfectionem simpliciter : quia constat, quod sicut Deus habet dominium omnium rerum : ita de facto utitur omnibus rebus pro libito voluntatis, et sic usus omnium rerum fuisset in Christo, quod est contra conclusionem hujus quæstionis.

« Ad ista dicendum, ad primum dupliciter. Primo quod votum paupertatis, et abdicatio dominii, juris et aliarum rerum temporalium pertinet ad perfectionem spiritualis vitæ sicut instrumentum perfectionis, sicut dicetur in tertia conclusione : hoc, inquam, verum est in natura lapsa, vel quæ potest deficere et labi in peccatum, sicut sunt viatores communiter ; et quia talia jura et dominia ut plurimum a Deo retrahunt, et incitant ad peccatum : sed in natura, quæ labi non potest nec peccare, sicut fuit natura humana assumpta a Verbo, sicut et sunt et erunt omnes beati, privatio talis juris et dominii per votum paupertatis vel aliter non esset perfectionis, sed imperfectionis. Secundo potest dici, quod instantia prædicta falsum assumpsit quando dicit, quod per votum paupertatis et religionis quis renuntiat, et privat se omni dominio et jure rerum temporalium ; hoc, inquam, falsum est, quia non privat se usu temporalium necessariorum ad vitæ sustentationem, quia hoc fatuum esset, nec jure sic utendi. Item licet privet se dominio proprietatis quantum ad dominium proprium, non tamen quantum ad dominium communitatis, in quo dominio communicat sicut pars communitatis ; et tali dominio et juri non renuntiat per votum paupertatis.

« Ad secundum quod jus utendi pro libito ipsis rebus temporalibus importat perfectionem simpliciter in omni natura et in omni statu, in quo utens non potest deficere nec errare, sicut est natura divina et natura humana in statu beatorum ; et quia humanitas Christi assumpta a Verbo non poterat errare, idcirco sine imperfectione sua

habuit plenum jus utendi omnibus pro libito voluntatis; simpliciter dico, quia uti de facto quibuslibet est perfectionis in natura, quæ non potest errare, nec male velle ; sicut fuit status humanæ naturæ assumptæ a Verbo : unde dico, quod Christus quantum voluit usus fuit. Verum est, quod paucis uti voluit propter nostrum exemplum et nostram redemptionem, propter quam voluit habere usum valde pauperem ». Et infra :

44. « Et quia omnia facta sunt propter hominem, et homo est dominus omnium naturaliter, posset dici, quod Christus secundum humanitatem, secundum quam est caput hominum, ipse est verus dominus omnium corporalium. Isto modo videtur arguere expresse Apostolus Ephes. I : *Omnia subjecit sub pedidus ejus, et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam,* quæ est *corpus ejus ;* ubi glossa Ambrosii : Sub pedibus ejus, id est, sub humanitate ejus, quæ significatur per pedes : quia sicut pes est pars inferior corporis, ita in Christo inferior pars est humanitas, quam Angeli adorant : et ipsi Christo hæc omnia subsunt. Hoc glossa. Et infra circa medium ejusdem versus dicit idem.

« Quarto principaliter probatur eadem conclusio sic, et est ratio particularis quantum ad quædam bona, quæ habuit non a conceptione, sed quasi a nativitate ». Et infra : « Probatur quod Christus habuit verum jus quantum ad usum in omnibus, quæ comedit et bibit ab instanti suæ nativitatis usque ad mortem, et arguo primo sic : Quicumque facit aliquid juste, habet jus faciendi illud ; et quicumque habet aliquid juste, habet jus habendi illud ; hoc patet per locum a conjugatis, et contrarium videtur implicare contradictionem, scilicet quod aliquis faciat aliquid juste, et tamen non habeat jus faciendi. Sed Christus juste comedit et bibit, et juste usus est cibo et potu et aliis necessariis ad sustentandam vitam humanam, quia omnia habuit dono expresso vel tacito, vel alio justo titulo. Ergo habuit jus habendi et jus utendi, comedendo vel bibendo. Probatur : Justum et injustum sunt privative opposita circa actum humanum saltem deliberatum. Ergo secundum legem privativæ oppositionis omnis actus Christi saltem deliberatus fuit justus vel injustus. Sed actus comedendi et bibendi in Christo fuit actus deliberatus, et non fuit injustus, ergo justus ; et si justus, ergo habuit jus utendi cibo et potu, aliter esset dare concretum sine abstracto et effectum formalem sine forma, quod est impossibile : quia sicut nulla potentia potest fieri, quod aliquid sit album sine albedine, ita nullo modo potest fieri, quod aliquid sit justum sine justitia et jure. Probatur, si Christus comedit et non habuit aliquod jus in cibo, nec quantum ad usum, usus Christi et comestio non differebat ab usu latronum ; quia et illi utuntur de facto comedendo cibum furatum omnino sine ure ». Et infra :

45. « Secunda conclusio est, quod præter dominium infusum ab instanti conceptionis respectu omnium creaturarum, Christus in quantum homo, et ratione suæ individualis naturæ acquisivit verum jus et dominium in quibusdam rebus sibi collatis ex fidelium collatione et sua acceptatione : quod probo sex mediis.

« Primo quia non plus repugnat dominium acquisitum aliquarum rerum dominio infuso omnium creaturarum ab instanti conceptionis Christi, quam scientia experimentalis acquisita rerum temporalium repugnat scientiæ omnium naturalium et gratuitorum, vel supernaturalium infusæ animæ Christi a principio suæ creationis. Sed animæ Christi fuit a Deo infusa scientia omnium naturalium et supernaturalium a principio suæ creationis et conceptionis ; et hoc non obstante Christus præterea acquisivit lumine intellectus agentis scientiam experimentalem rerum naturalium, sicut dicit Thomas par. ult. q. XII, art. II, juxta illud Lucæ II : *Jesus proficiebat sapientia, ætate et gratia apud Deum et homines.* Ergo simili causa dominio sibi infuso ab instanti suæ conceptionis respectu omnium creaturarum, potuit et debuit stare dominium de novo sibi acquisitum per modum naturalem et communem processu temporis in rebus a devotis et fidelibus collatis.

« Secundo cuicumque acquiritur aliquod novum jus in usu rei, quæ totaliter consumitur ipso usu, eidem competit jus et dominium in proprietate. Sed Christus in quantum homo in rebus sibi a fidelibus collatis, puta in cibo et potu, collatis sibi a Martha et Zachæo et cæteris, acquisivit verum jus in novum modum dominii utendi illo cibo sibi dato ; alias non plus nec magis licuisset comedere cibum datum quam non datum. Ergo tunc acquisivit novum jus et novum modum dominii in tali proprietate.

« Tertio quia si Christus non acquisivisset aliquod novum jus, vel novum dominium in rebus sibi de novo collatis, hoc fuisset, aut quia donantes non potuissent jus suum dare, aut quia Christus non potuisset recipere : primum non potest fingi, ex quod illi erant veri domini rerum collatarum : secundum etiam non potest dari, quia si Christus in quantum homo non potuisset recipere novum jus rerum donatarum, hoc fuisset aut ratione divinæ naturæ, cui uniebatur ; aut ratione pleni dominii omnium jam infusi a conceptione, cum quo forsan non posset stare novum dominium particulare ; aut ratione alicujus paupertatis et abdicationis dominii. Non propter primum, quia humana natura unita deitati retinuit omnes proprietates et conditiones humanas, præter defectus innaturales, et defectibiles passiones secundum Damascenum. Nec etiam obsistit, quod licet unus et idem non possit habere in eadem re plura dominia ejusdem rationis, tam plura dominia diversarum rationum et distincta talia jura potest

acquirere, et simul habere : sicut dominium altum et dominium bassum, directum et utile; dominium autem humanitati Christi infusum in conceptione, et dominium postea acquisitum ex tempore in rebus collatis non est ejusdem rationis, nec modi : sicut nec scientia Christo infusa cum scientia acquisita experimentali ». Et infra :

« Quarto, quia datio et receptio dicuntur relative, et mutuo se respiciunt ; quia non potest esse datio nisi ubi est receptio, et quantum donans dat, tantum recipiens recipit. Sed dantes Christo bona sua dando privabant se et spoliabant jure et dominio, quod habebant in rebus datis : aliter non fuisset verum donum, sed fictum. Ergo Christus, recipiendo eorum dona, illud jus et dominium sibi acquirebat.

46. « Quinto sic arguo. Primo præmitto duo : primum est, quod potestas judicandi, est potestas jure dominii; quia nulli competit judicare jure proprio nisi soli domino, juxta illud I Cor. IV : *Qui autem judicat me Dominus est*, et ad Rom. XIV : *Tu quis es, qui judicas servum alienum ?* secundo præmitto, quod meritum de condigno innititur juri et justitiæ, et non solum liberalitati et gratiæ donantis : verum quicumque meretur de condigno, merendo acquirit novum jus in præmio, quod meretur. Ex his arguo : Quicumque meretur de condigno judiciariam potestatem, merendo acquirit novum jus et verum dominium super judicandos. Sed Christus in quantum homo meruit sibi per passionem potestatem judicandi vivos et mortuos, sicut Thomas declarat, part. ult. q. XIX, art. V, et illam judiciariam potestatem Christus meruit ab instanti suæ conceptionis. Ergo Christus super omnes judicandos ex parte sua, verum jus et verum dominium acquisivit. Ergo sicut Christus in quantum Deus est verus dominus omnium creaturarum, jure tamen et dominio increato ; ita Christus in quantum homo est verus dominus omnium creaturarum, jure tamen et dominio infuso et creato, sicut patet ex prima quæstione principali. Sed non obstante dominio increato rerum omnium, res dedicatæ et oblatæ sunt Dei specialiter et Deo subjectæ jure speciali dedicationis et oblationis juxta c. Extr. Ingredientes monasteria se et sua Deo dedicant. Ergo a simili res Christo homini et in quantum homo collatæ et oblatæ erant Christi duplici jure, jure generalis dominii creati et infusi a principio suæ conceptionis et jure specialis dominii sibi acquisiti tempore collationis et receptionis talium donorum. Et potest confirmari, quia sicut Salomon habuit forte duplex jus in regno Jerusalem, unum ex divina promissione et electione Ps. LXXXVIII ; secundum, ex patris sui Davidis collatione et successione III Reg. I, et sicut filii Israël in exitu de Ægypto habuerunt duplex jus in spoliis Ægyptiorum, saltem quamdiu fuerunt in Ægypto, unum ex Ægyptiorum accommodatione, aliud ex divina collatione; propter quod excusantur a furto, quia asportaverunt eas secum, sicut patet Exod. XII, sic Christus in quantum homo habuit et habere potuit duplex jus et duplex dominium, diversarum tamen rationum in rebus sibi a devotis collatis : unum sibi a Deo infusum in conceptione, commune aliud, postea acquisitum ex fidelium collatione et sua acceptione.

47. « Et confirmatur auctoritatibus Scripturæ, quod Christus fuit verus dominus rerum sibi collatarum. Primo per illud quod scribitur Jo. XII : *Maria unxit pedes Jesu;* sequitur : *Dixit ergo unus ex discipulis suis Judas Iscariotes , qui erat eum traditurus : Quare hoc unguentum non venditur trecentis denariis et datum est egenis. Dixit autem hoc, non quia de egenis pertineret ad eum ; sed quia fur erat et loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.* Glossa interlinearis super illud: *Et loculos habens ;* Domini loculorum custos. Ergo dominus habebat loculos illos, et contenta quæ in loculos mittebantur, quorum Judas solus erat custos. Item alia glossa marginalis : Non pertinebat ad eum de egenis quantum ad intentionem suam, quia non curabat de eis, non quin commissum esset ei dispensare pauperibus. Ergo Christus commiserat dispensationem illarum pecuniarium Judæ. Sed dispensationem pecuniæ nullus potest alteri committere, nisi ille, qui habet jus in pecunia. Secundo : Est dominus pecuniæ. Ergo Christus habuit jus et fuit verus dominus pecuniæ. Secundo probatur idem per illud quod scribitur Joannis XII, quando post buccellam introivit in eum Sathanas, dixit ei Jesu : *Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerit ei : quidam autem putabant, quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus : Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis aliquid daret.* Augustinus, ut habetur in glo. Tho. Habebat ergo et Dominus loculos, et a fidelibus oblata conservans, suorum necessitatibus et aliis indigentibus tribuebat.

48. « Ad hoc respondetur (nempe ab adversariis), juxta Decretalem, *Exiit*, quod Christus loculos habuit non quantum ad statum Apostolicum, quem assumpsit, qui fuit status summæ perfectionis, in quo nihil habuit nec in proprio nec in communi ; sed Christus interdum condescendit infirmis, et tunc loculos habuit. Et hoc videtur expresse dicere quædam glossa marginalis Jo. XII super illud, *Et loculos habens.* Cui Angeli ministrabant, loculos habebat in sumptus pauperum, condescendens infirmis. Ad istud dicendum, quod ista responsio non interimit quæstionem nostram, sed magis confirmat ; quia dat rationem et causam, quare Christus habere voluit loculos : certum est enim quod ille, qui habet loculos et pecuniam propter infirmos et pauperes, vere habet loculos et vere habet pecuniam, et potest habere verum jus habendi et dominium, sicut patet de hospitalibus et de domo Dei : constat enim quod domus non habet pecunias, nec aliqua bona temporalia,

nisi propter infirmos et pauperes; et cum hoc stat, quod domus Dei habet verum jus et dominium in his, quæ possidet propter sublevationem pauperum. Solum ergo causa redditur in ista glossa et per similes auctoritates, quare Christus habuit loculos et pecuniam: certe propter infirmitatem et imperfectionem Apostolorum et discipulorum sequentium Christum; tanta est enim infirmitas et debilitas humanæ naturæ, ut non possit præsentem vitam transire absque cibo et potu et quibusdam aliis necessariis, quæ non sufficienter interdum sine pecuniis habentur. Item propter eorum infirmitatem personalem, qui postquam viderant multa miracula, adhuc dubitabant de Christo, et omnes in passione dubitaverunt; unde dicit eis Jesus Luc. XXII: *Nolite timere, pusillus grex.* Et Matth. XXVI: *Dixit Petro: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Et ideo propter istam duplicem infirmitatem Apostolorum et discipulorum, et scilicet infirmitatem humanæ naturæ et infirmitatem personalem eorum, qui fuerunt valde duri ad credendum et timidi ad mala toleranda, scilicet paupertatem, etc. quia statim credebant deficere: Christus condescendens eorum infirmitati et imperfectioni, statuendo statum perfectum Apostolicum, voluit habere loculos et bona mobilia in communi, sicut magis patebit in secunda quæstione.

49. « Tertia conclusio est, quod licet Christus secundum quod homo habuit verum jus et verum dominium a Deo sibi in conceptione infusum rerum omnium creatarum; isto tamen dominio nunquam fuit usus quantum ad res immobiles, nec habuit dominii executionem rerum immobilium nisi sicut et quantum unus extraneus posset uti; dominio autem aliquarum rerum mobilium fuit usus, sed paucarum et parce valde propter nostrum exemplum.

« Prima pars hujus conclusionis, scilicet quod non habuit usum, nec executionem dominii quoad immobilia, patet, quia Matth. VIII dicitur: *Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet.* Sed qui non habet ubi reclinet caput, non habet aliquem locum, nec per consequens aliquam rem immobilem. Ergo, etc. Unde glo. Hieronymi super prædicta auctoritate: Quid me propter divitias et sæculi lucra cupis sequi, cum tantæ sim paupertatis, quod nec hospitiolum quidem habeam, et tecto utar non meo? Et Chrysostomus super eodem verbo Lucæ q. in glo. Tho. Aspice qualiter paupertatem, quam Dominus docuerat, per opera demonstrat. Non erat ei mensa, non candelabrum, nec quidquam talium. Primum autem, quod homines consueverunt acquirere communiter inter res immobiles, est domus: quare, etc. Est tamen advertendum, quod non uti de facto bonis temporalibus maxime immobilibus, nec quantum ad proprietatem, nec quantum ad usum, non minuit verum dominium, nec tollit jus utendi; quia constat quod filius parvulus posthumus mortuo patre suo habet verum et plenum dominium, et verum jus in omnibus patris defuncti, quia si filius et hæres, et hoc tam in proprietate, quam in usufructu et usu; et tamen parvulus hæres non potest habere executionem sui dominii, nec uti suo jure. Isto modo loquitur Apostolus Gal. IV: *Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt a servo, cum sit dominus omnium.* Christus igitur noluit uti dominio rerum immobilium propter nostrum exemplum, ut retraheret homines ab affectione et amore inordinato mundi: rebus enim temporalibus uti parce est ædificatio videntium, ideo pauper usus docuit Christi perfectionem: sed dominium et ejus privatio seu carentia est res invisibilis, et per consequens non est materia ædificationis; ideo non oportuit Christum habere paupertatem dominii, sicut pauperem usum et usus paupertatem.

« Secunda vero pars quæstionis, scilicet quod Christus fuerit usus jure et dominio aliquarum rerum mobilium quantum ad usum et proprietatem simul, interdum vero quantum ad usum tantum sine proprietatis consumptione. Probatur primo per illud Matth. XXI: *Ite in castellum, quod contra vos est, et invenietis asinam alligatam, etc.* Sequitur: *Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet.* Ecce quia Dominus usus fuit re quantum ad usum solum absque consumptione proprietatis. Item interdum fuit Christus usus dominio mobilium quantum ad usum et proprietatem simul, quia constat quod Christus comedit et bibit. Sed in cibo et potu, (sumptis nimirum in actu secundo,) usus non differt a proprietate: imo uti cibo et potu est totalis consumptio proprietatis eorum. Ergo si Christus fuit usus jure suo quantum ad usum, usus etiam fuit in talibus jure proprietatis: et sic habuit executionem dominii quantum ad usum, et habuit quantum ad proprietatem. Ex istis omnibus patet, quod Christus habuit verum dominium rerum sibi collatarum a fidelibus; ex triplici vero jure: ipse namque fuit verus dominus jure divino et increato, sicut omnium creaturarum. Secundo fuit dominus jure humano et creato infuso sibi ab instanti conceptionis. Tertio fuit dominus jure creato et particulari acquisito ex collatione devotorum et sua acceptatione. Sed contra istas tres conclusiones objicitur quinque mediis positis in principio quæstionis.

50. « Secundo principaliter circa Apostolos et discipulos pono duas conclusiones. Prima est, quod ante Christi passionem habuerunt cum Christo aliqua bona mobilia in communi quantum ad proprietatem. Secunda conclusio est, quod post passionem Christi ipsi Apostoli et discipuli habuerunt aliqua in communi, quorum fuerunt veri domini quantum ad proprietatem et usum.

« Prima conclusio probatur quinque modis. Primo sic: Decimæ, accipiendo eas non pro decima

parte determinate secundum quædam determinata, sed accipiendo decimam pro necessaria et decenti sustentatione ministrorum Ecclesiæ; talis, inquam, decima secundum omnes theologos et juristas debetur solis ministris Ecclesiæ de jure divino et naturali, ut patet Extra. de decimis in multis capitulis, in quibus dicitur, quod de jure divino debetur. Sed veri ministri Ecclesiæ primitivæ fundatæ per Christum, fuerunt Christus et Apostoli et etiam discipuli, Christus sicut summus Pontifex, Apostoli vero ut episcopi, discipuli autem tanquam veri curati, et nullus alius fuit verus minister Ecclesiæ, maxime ex quo legalia cessaverunt et fuerunt mortifera. Ergo ipsis tanquam veris et solis ministris Ecclesiæ debebantur jure divino et naturali decimæ fidelium, et necessaria vitæ suæ. Sed ille, cui aliquid debetur jure naturali et divino, habet verum jus et verum dominium in illo; quare, etc. Et confirmatur ista prima ratio per Augustinum lib. de opere Monachorum, et habetur in glos. 1 Corinth. IX super illo verbo : *Numquid non habemus potestatem manducandi*, etc. Evangelistis et ministris Dei a plebibus necessaria debentur : et si quis eo, quod sibi debetur, uti non vult, amplius Ecclesiæ impendit; sicut Paulus, qui exigendo stipendium debitum, quotidianum victum suis laboribus continue transigebat. Sequitur : Hoc apparet non esse jussa illa, sed permissa, ut quisquis uti vellet, eo uteretur quod sibi liceret, et ex Domini constitutione : si quis autem uti nollet, non contra jussum faceret; sed de suo jure cederet misericors conversatus in Evangelio, in quo et debitam mercedem nollet accipere. Sed de suo jure cedere non potest qui non habet verum jus. Ergo Apostoli verum jus habuerunt. Item debita merces et debita stipendia sonant jus et dominium illius, cui debentur. Ergo, etc.

51. « Secundo Matth. IV dicitur, quod Christus, qui non habuit unde solveret tributum in Capharnaum, dixit Petro : *Vade ad mare et mitte hamum, et eum piscem, qui primus ascenderit, tolle, et aperto ore ejus invenies staterem : illum sumens da eis*, scilicet tributariis, *pro me et pro te.* Tum arguo sic : Illud quod competit homini jure politico et jure naturali, competit viris Apostolicis absque præjudicio sui status : hoc patet, quia Ext. *Exiit*, dicitur quod in articulo extremæ necessitatis vitæ politica omnia sunt illis viris Apostolicis communia. Sed res vagæ, quæ sub nullius dominio sunt, jure naturali et divino competunt occupantibus et capientibus: unde et Philosophus etiam I. Politic. c. VI dicit, quod prædativa ferarum, avium cæli, piscium maris est naturalis : Talis, inquit, acquisitio ab ipsa videtur natura data hominibus sicut secundum primam generationem mox fit et secundum perfectam. In jure etiam dicitur, quod illud, quod sub nullius dominio continetur, occupanti conceditur; unde pisces piscati in mari, et gemmæ et thesaurum inventa in profundo maris jure naturali competunt invenientibus. Sed Christus cepit piscem et staterem in mari. Ergo ille piscis et stater fuerunt Christi et Petri jure naturali. Ergo ipsi habuerunt in eis verum jus et verum dominium in proprietate et usu. Tertio Joan. X cap. dicitur, quod quando Jesus cum Samaritana juxta fontem loquebatur, quod discipuli ejus abierant in civitatem, *ut cibos emerent.* Quæro, quis portabat pecuniam illam, et cujus erat, et cujus erant illi cibi empti? Aut Christi, aut collegii discipulorum, aut aliena ? Si sua, habeo propositum. Si aliena, non licebat eis comedere nec emere de alieno. Apostoli autem quandoque emebant sicut hujusmodi, aliquando vendebant. Act. IV. *Joseph, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis, cum haberet agrum, vendidit eum.* Et de Paulo Act. XX et ad Thessalon. dicitur, quod ipse operabatur manibus suis, et de pretio vivebat : emere autem et vendere sunt actus veri dominii, et nulli alteri competunt jure proprio et auctoritate. Et si dicatur : Apostoli emebant et vendebant jure alieno, ut procuratores vel dispensatores tantum, et non ut domini; cum non legatur procuratio ista, nec quis constituerit eos procuratores aut quorum, eadem facilitate contemnitur : quod probatur, quia certum est, quod illos cibos emptos in suam utilitatem et commodum comedendo regulariter convertebant, et non in utilitatem domini cujuscumque, cujus possent dici procuratores.

« Quarto quia dicitur super illo verbo Joannis XIII . *Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas*, etc. dicit glossa Augustini : Christus loculos habebat, in quibus oblata conservabantur suorum necessitatibus, et aliis indigentibus : in quo datur forma Ecclesiæ, servari necessaria, qua jubetur non cogitare de crastino, ne pro terrenis serviant aut timore inopiæ justitiam deserant. Et alibi dicit Augustinus, et habetur XII. q. I. quod in istis loculis primum Ecclesiasticæ pecuniæ forma instituta est. Auctoritates planæ sunt cap. XII. q. I ». Et infra.

52. « Secunda conclusio est, quod post Passionem et Ascensionem Christi Apostoli inter se habuerunt aliqua bona immobilia in communi : quod probo multipliciter. Primo quia Actor. II dicitur : *Omnes etiam, qui credebant, erant pariter et habebant omnia communia. Possessiones et substantias vendebant, et dividebantur illa omnibus, prout cuique opus erat.* Item cap. IV : *Nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.* Sequitur : *Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, et ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebantur autem singulis prout cuique opus erat;* unde glo. Respondetur, quod prædicti textus non loquuntur de Apostolis, sed expresse loquuntur de tota turba fidelium tunc conversorum in Judæa, quorum erant omnia communia

in Ecclesia primitiva. Sed istud non videtur, quia certum est, quod textus expresse loquitur tam de Apostolis, quam de quibuscumque aliis, tunc de novo conversis in Judæa; unde dicit: *Omnes, qui credebant, etc.* unde omnes Apostoli et cæteri fideles conversi apud Judæam omnia simul possidebant in communi: quod forte erat et propter conversorum paucitatem, et propter fidei fervorem. Et istum ritum servabant usque ad tempus Constantini, sicut videtur dicere decretum xii. q. i. Non ita alii sensere, sed tantummodo apud Judæos conversos, qui divino amore inarserant, initio omnia fuisse communia: non autem postea, cum aucta est Ecclesia numero populorum: nec apud conversos ex gentibus, ut gravissime Joannes XXII in suo Commentario docet[1]. Et quod dicta auctoritas intelligi debeat non solum de turba, sed et de Apostolis, patet ex hoc, quod ibi dicitur, quod omnes, qui credebant, pariter erant, et erant illis omnia communia. Tantum ergo de distributione ly omnia communia, quantum ly omnes credebant, contraponitur. Sed ly omnes credebant, distribuit non solum pro turbis, sed etiam pro discipulis; quia omnes pariter credebant. Ergo ly omnia communia, debet distribuere non solum pro turbis, sed etiam pro discipulis omnibus. Nec prædicta glossa negat de discipulis, sed specialiter affirmat de turbis, quia de eis minus videbatur.

53. « Secundo; constat ex diversis locis Scripturæ, quod beatus Paulus operabatur manibus propriis, et de hoc vivebat, ne gravaret illos, quibus prædicabat. Sic habetur I Thessal. ii et II Thess. iii. Item Act. xx. *Ad ea, quæ mihi opus erant.* Illa opera, quæ Paulus vendebat, aut sua propria, aut communia Apostolorum, aut alterius. Non propria secundum omnes. Ergo communia Apostolorum, quia non bene potest fingi cujus alterius essent. Idem posset argui de pretio illorum operum: Idem de membranis Pauli. Cujus erant? sicut prius.

« Tertio: Jo. xxi dicitur, quod post resurrectionem Christi Petrus et quidam alii discipuli redierunt ad piscationem suam et solus Petrus traxit rete in terram plenum magnis piscibus; ubi quæro: Cujus erat jus et dominium illorum piscium, quos ceperunt et postea comederunt, et forte partem vendiderunt? Non potest dici nec fingi, quod alicujus alterius, quam Apostolorum, qui piscati fuerant; quia pisces existentes in mari sub nullius dominio continentur: et ideo Philosophus I Politic. cap. vi. dicit, quod prædativa piscium maris et ferarum, et avium cæli competunt homini jure naturali. Ergo isti pisces fuerunt Apostolorum.

« Quarto: Apostoli comederunt et biberunt post resurrectionem Domini, et juste sine injuria cujusquam. Ergo habuerunt jus in usu saltem illius cibi et potus; quia dicere quod aliquid sit justum, et non sit ibi jus, seu justitia, est contradictio; sicut dicere, quod aliquid sit album, et non sit ibi albedo: effectus enim formalis ac forma sunt idem, unde sicut album ad albedinem, ita justum ad jus vel justitiam. Ergo si Apostoli juste comederunt, aliquod jus et aliquam justitiam in cibo illo habuerunt, saltem in usu: et si in usu, ergo et in proprietate, quia in talibus non differt usus a proprietate.

« Quinto: de Augustino legitur in Ecclesia quod factus presbyter monasterium clericorum, id est, canonicorum regularium mox instituit, et cœpit vivere secundum regulam sub sanctis Apostolis constitutam. Sed constat, quod canonici regulares secundum regulam Augustini habent in communi multa bona, quorum habent plenum jus et dominium vendendi, distrahendi et alienandi. Ergo et Apostoli habuerunt, secundum quorum regulam fuerunt instituti, vel B. Augustinus nescivit regulam Apostolicam.

« Sexto: Gregorius qui fuit monachus, et cæteri sancti instituerunt monasteria et cœnobia habentium possessiones in communi, vel non servarunt perfectionem Apostolicam et vitam Christi et Apostolorum, vel Apostoli habuerunt aliquid in communi sicut et ipsi.

54. « Contra duas istas conclusiones objicitur quatuor mediis in principio quæstionis. Ad primum ergo, quod objicitur in contrarium de Christo, quia Matth. viii. dicitur: *Vulpes foveas habent,* etc. dicendum videtur primo, quod ad litteram Christus ibi loquitur non de ubi locali terrenæ possessionis; sed ubi accipit ibi pro conscientia cujusdam scribæ elati et cupidi, qui dolose et fraudulenter dixerat Christo: *Magister, sequar te quocumque ieris;* non intendens sequi eum amore fidei aut doctrinæ, sed dolose cupiens alloquendo eum addiscere facere miracula, sicut Christus faciebat; et ex hoc cupiebat lucrari pecunias et favores. Et Christus respondens illi scribæ, dixit: Vulpes, id est, dolositates et avaritiæ, et aves cæli, id est, vanitates et superbiæ habent locum in conscientia tua: filius autem hominis, id est, Christus, non potest per gratiam in tali conscientia habitare, nec ibi ubi caput reclinet habere. Non ergo loquitur Christus ad litteram de ubi locali et terrenæ possessionis, sed de ubi mentali et spirituali illius peccatoris ». Et infra: « Secundo dicendum ad istam auctoritatem et vere ad omnes alias consequentes, quod omnes peccant per fallaciam consequentis, arguendo a superiori ad inferius negative, et a particulari ad universale negative, in quo casu est fallacia consequentis; sicut si dicerem: Non est sor, ergo non homo, isto modo arguitur in proposito dicendo: Non habuit Christus ubi caput suum reclinet. Ergo nihil habuit; prædicta fallacia consequentis ab inferiori ad superius negative: posito enim quod non habuit ubi reclinaret caput, potuit tamen habere pecuniam et multa alia mobilia ». Firmior et illustrior est

[1] Jo. in Constitutione *Quia vir reprobus.*

secunda hæc responsio, quam plures alii episcopi et doctores usurparunt[1]. Licet Christus eo in loco domum non possideret, Nazarethi tamen et lectum et domum pauperculam habere potuisse : et quamvis rerum immobilium dominium exercere noluerit, non colligi quin rerum usu consumptibilium dominio uteretur. « Ad auctoritatem Hieronymi dicendum, quod Hieronymus ibi nihil negat habuisse Christum nisi solum de domo et tecto. Et si ex hoc inferatur : Ergo nihil habuit; est fallacia consequentis, ut dictum est. Ad auctoritatem Chrysostomi dicendum, quod Chrysostomus negat solum Christum habuisse domum et utensilia seu suppellectilia domus, scilicet mensam et candelabrum, etc. hujusmodi ; unde dicit : Nec aliquid talium ; de aliis autem non negat : imo arguere esset fallacia consequentis.

« Ad secundum dicendum, dicitur primo, quod Hieronymus in illa glossa dicit, quod Christus non habuit pro tunc unde solveret tributum, et nil plus negat ; et ideo arguere nihil habuit, est fallacia consequentis, quia potuit habere multa alia : tributum enim et vectigal non solvitur nisi de pecunia monetata. Christus autem, etsi tunc non habuit pecuniam, habuit tamen vestes proprias, et potuit habere multa alia sibi data. Secundo committitur eadem fallacia, dicendo : Christus non habuit tunc unde solveret tributum. Ergo nunquam alias : quia frequenter multi divites non habent actu obolum, unde solvant tributum ; qui tamen habent multa alia bona. Est autem sciendum, quod sicut habetur ex textu Joannis XIII, in loculis Judæ ad duo pecunia ponebatur, quia aliquando dabatur eleemosyna Christo pro suis necessitatibus et sui collegii, scilicet discipulorum ; interdum vero dabatur sibi pecunia per eum seu discipulos, et eorum arbitrio pauperibus et Christum sequentibus ; quod forte fiebat, ut secretius et prudentius distribueretur : sicut et nunc diversis religiosis pro prædictis duabus causis pecunia datur a devotis personis. Et propter hoc dicitur Jo. XIII, quod Christus dixit Judæ : *Quod facis, fac citius* ; quasi Christus diceret ei : Eme ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum ; scilicet pro Christo et collegio, aut egenis ut aliquid daret. Et forte istæ pecuniæ reponebantur in distinctis loculis : et possibile erat, quod tunc Christus non haberet aliquid in loculis Judæ de eis, quæ erant data sibi pro suis necessitatibus et discipulorum ; sed solum de his, quæ erant data ad distribuendum cæteris pauperibus : et de illa pecunia noluit accipere ad solvendum tributum pro se et pro Petro : non quin possit licite recipere sicut verus dominus rerum omnium pauperum ; sed in hoc dat exemplum nobis, sicut dicit dicta glossa Hieronymi, ut res pauperum in nostros usus non convertamus.

« Ad tertium dicendum est, quod Dei Filius, quando nostram substantiam induit, ad summam paupertatem pervenit, accipiendo paupertatem non solum materialiter et informem, quæ est mera privatio et carentia : sed accipiendo paupertatem formatam per charitatem, quia ex maxima et suprema charitate paupertatem elegit.

55. « Ad quartum dicendum dicitur primo, quod quando dicitur in Decretali, quod illam paupertatem quæ est non habere nec in proprio nec in communi, Christus verbo docuit et exemplo firmavit ; dico quod intelligendum est de paupertate, quæ est non habere in proprio nec in communi bona immobilia, quæ Christus nunquam habuit nec in proprio nec in communi quantum ad dominium acquisitum, sicut patet supra in secunda quæstione : sed de bonis mobilibus non est verum, quia Christus habuit aliqua pauca in communi. Et videtur ista ratio ita esse rationabilis de jure, sicut illa, quam faciunt doctores juris, et Goffredus quolib. XI. q. IV super illo verbo Extr. *Cum ad monasterium :* Abdicatio proprietatis et custodia castitatis adeo sunt annexa regulæ monachali, ut contra ea nec summus Pontifex possit licentiam indulgere ; quod exponitur, non potest, id est, non debet ; quia non dicit ibi impotentiam, sed difficultatem. Secundo potest dici, quod hodie illa Decretalis est abrogata per dominum Joannem papam XXII in illa Decretali nova, *Quia nonnunquam quod conjectura aliqua*, etc. ibi enim dicitur, quod amodo liceat de his, quæ continentur in illa Decretali, maxime de paupertate, de qua loquitur, disputare et conferre propter aliqua dubia in hoc de novo suborta : ex quo videtur Constitutio illa declarativa paupertatis Christi abrogata et revocata ; non directe sicut falsa, sed tanquam dubia, et per consequens non habet auctoritatem nec firmitatem : aliqua enim Constitutio declarativa potest abrogari dupliciter, uno modo, quia a conditore juris, qui putat id, quod prius declarabatur, esse verum ; et postmodum diligenti inquisitione præhabita invenitur, et pronuntiatur falsum : et isto modo Decretalis *Exiit*, nondum est abrogata, seu etiam revocata. Alio modo, quia id quod prius declaratum erat, postea per jus sequens vertitur in dubium : et isto modo Decretalis, *Exiit*, est nunc revocata et abrogata per sequentem Decretalem domini Joannis, sicut dictum est.

56. « Ad sextum quintum dicendum, quod si illa ratio est bona, probat quod Christus nunquam debuit comedere nisi panem et aquam, quia certum est, quod superior gradus paupertatis et abstinentiæ est non habere nisi panem et aquam, et solum eis vesci, quam habere panem et vinum, carnes et pisces. Ergo si Christus debuit tenere supremum gradum paupertatis et abstinentiæ, debuit tenere supremum gradum in utendo, sicut et in possidendo : et per consequens non debuit comedere nisi panem et aquam, sicut fecerunt antiqui patres multi ». Et paucis interjectis : « Imo

[1] Ext. eorum tract. in cod. Ms. Vat. sign. num. 5740

secundum hoc sequeretur, quod Joannes Baptista, qui non comedebat nisi locustas et mel silvestre, et induebatur pilis camelorum fuit perfectior simpliciter et perfectione essentiali, quæ secundum istos consistit essentialiter in paupertate, quia Christus comedit communiter panem et vinum et pisces et carnes, sicut patet ex diversis locis Evangeliorum. Et ideo ipse dicit Matth. XI : *Venit Joannes neque manducans, neque bibens, et dicunt : Dæmonium habet. Venit filius hominis manducans et bibens, et dicunt* : *Ecce homo vorax et potator vini*. Christus non induebatur de pilis camelorum, sicut Joannes; sed habuit plures tunicas et unam inconsutilem, ut habetur Joan. XIX. Dicendum est nihilominus ad rationem, quod paupertas potest accipi dupliciter, uno modo materialiter, scilicet pro carentia et privatione rerum; et isto modo potest esse virtus informis : alio modo, ut paupertas est virtus formata per charitatem. Christus summe perfectus non oportuit, quod acciperet supremum gradum paupertatis primo modo sumptæ, scilicet ut est virtus informis; sed decuit eum sumere supremum gradum paupertatis secundo modo sumptæ, prout paupertas est virtus formata per charitatem, quod et fecit, quoniam suprema charitate pro nobis pauper fieri voluit : unde Christus magis fuit pauper paupertate sic formaliter sumpta, quam Joannes Baptista, quia ex majori charitate : sed Joannes fuit magis pauper paupertate materiali.

57. « Ad quatuor rationes, quæ fiebant de Apostolis dicendum ad primam, quod in tota illa auctoritate : *Nolite possidere*, etc. nihil prohibet Christus discipulis suis, nisi rerum temporalium superfluitatem et inordinatam sollicitudinem, sicut patet in toto illo capitulo decimo per textum et glossam : *Nolite solliciti esse*, etc. Et ideo secundum veritatem nihil facit ad propositum. Si autem omnino dicatur, quod auctoritas est intelligenda ad litteram, oportebit dicere, quod sicut Apostoli habuerunt ex præcepto Christi et ex voto non habere aurum nec argentum; ita fuerit in præcepto et in voto non portare duas tunicas, nec portare calceamenta, nec portare virgam in via, quod falsum est; imo contrarium frequenter fecerunt Christus et Apostoli. Et secundum hoc sequitur, quod religiosi, qui reputant se tenere professionem Apostolorum, non possent portare duas tunicas, vel calceamenta, neque virgam, vel si in istis admittunt sensum spiritualem et mysticum, eadem ratione debent admittere in hoc, quod dicitur : *Nolite possidere aurum*, etc., cum omnia illa verba sub unico sensu et sine interpositione quacumque contineantur in textu Evangelii. Et quod prædicta auctoritas non sit intelligenda ad litteram, sicut sonant verba grammaticaliter, nec in toto nec in parte, ego probo ex hoc, quod omnia illa, quæ ibi perhibentur et præcipiuntur negative, alibi in Evangeliis continentur affirmative, et de facto affirmative inveniuntur facta per Christum et Apostolos. Verbi gratia : *Nolite possidere aurum*, etc. contrarium legitur de Christo Matt. II quod reges obtulerunt ei munera, aurum, thus et mirrham; et distincte dicit glossa, non Mariæ, nec Joseph, sed puero. Item : *Neque peram*; contrarium Luc. XXII. *Quando misi vos sine sacculo et pera, numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt* : *Nihil. Dixit ergo eis : Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter et peram*. Item : *Nec tunicas habeatis;* contrarium Jo. XIX. Christus habuit plures tunicas, quia milites, qui crucifixerunt Christum, diviserunt vestes in quatuor partes : tunicam autem inconsutilem non diviserunt. Item : *Neque calceamenta*, contrarium Joannis I : *Non sum dignus solvere corrigiam calceamenti ejus*, scilicet Christi : Item Actorum XII dixit Angelus Petro : *Surge, calcea te caligas tuas*. Item Marc. VI præcepit eis Christus portare sandalia in pedibus. Sed sandalia episcoporum sunt perfecta calceamenta. Item Ephes. VI dicitur de Apostolis : *Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis. Neque virgam;* contrarium dicitur Marc. VI : *Præcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam. Nec pecuniam in zonis*; contra de loculis Judæ, quos portavit de mandato Christi, ut dispensator ejus. Item Jo. IV : *Discipuli abierant in civitatem, ut cibos emerent;* nonnisi de pecunia, quam portabant. Oportet ergo dicere propter ista, quod illa auctoritas : *Nolite possidere*, etc. non est intelligenda grammaticaliter : sed ad litteram Christus ibi prohibet solum superfluitatem et sollicitudinem rerum temporalium, et permittit et præcipit temperatum et parcum usum.

« Ad tertiam et quartam dicendum, quod quicumque religiosus in quacumque probata religione ex voto suæ professionis abrenuntiat omnibus, quæ possidet in proprio, et dat omnia quæ habet pauperibus et collegio suo religioso, quia omne collegium religiosum quodcumque collegium est vere pauperum, pro eo quia nullus eorum habet aliquid in proprio, licet totum collegium alias habeat multa bona temporalia in communi; unde religiosi sunt pauperes, quia nullus per se potest habere proprium in proprio, licet omnes in simul de uno collegio habeant proprium in commum : et sic loquitur Decretalis, quod ingredientes monasteria se et sua Deo dedicant. Ad quartam dicendum ad illud Chrysostomi : Nullus discipulorum pecunias afferebat, etc. dico quod verum est proprias; sed illæ mulieres, quæ sequebantur Christum, dabant Christo et discipulis suis pecunias : et tunc erant communes totius collegii, et de his nutriebantur ». Hactenus Academia Parisiensis.

58. Editi sunt in ea controversia a pluribus aliis viris doctissimis insignes Commentarii, atque inter alios Herveus [1] magister Ordinis Prædicato-

[1] Ext. in Cod. Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740, pag. 195.

rum prolixum conscripsit, e quo eam partem delibabimus, in qua adversariorum argumenta ita confutat :

« Dicunt quidam, quod Christus et Apostoli habuerunt res venientes in usum vitæ humanæ quantum ad communem usum, quantum ad quem dominus talium rerum potest uti eis, scilicet consumendo, alienando, præcipue quantum ad res, quæ consumuntur usu suo : et hoc quantum ad nudum usum facti, non autem quantum ad jus, quia Christus et Apostoli non erant capaces illius juris. Et hoc declarant, quia ipsi erant obligati ad oppositum, scilicet ad non habendum tale jus et voto et præcepto. Primum declarant per illud Matt. XIX : *Ecce nos reliquimus omnia;* ubi dicunt, Apostolos renuntiasse voto omni juri in rebus temporalibus. Secundum declarant per Matt. X : *Nolite possidere aurum, neque argentum, nec pecuniam in zonis vestris : non peram in via, non duas tunicas, non calceamenta, nec virgam : dignus est enim operarius cibo suo.* Ubi dicunt dominum interdixisse sub præcepto Apostolis, ne haberent aliquod jus in rebus temporalibus. Hæc autem responsio videtur mihi multum irrationabilis, videlicet quod aliquis obligetur voto vel præcepto ad carendum jure in illis, quorum usus est in præcepto. Sed usus rerum temporalium, quantum ad necessaria vitæ, sunt in præcepto. Ergo obligare se ad nullum jus, vel etiam præcipere quod nihil juris in talibus habeatur, satis videtur irrationabile. Et hoc patet dupliciter.

« Primo quia ita sit, sicut supra dictum est, quod jus in talibus, sive quantum ad usum, sive quantum ad ipsam substantiam rei, nihil aliud sit, quam potestas utendi licite talibus ; sequitur quod usus talium sine jure est illicitus. Sed præcipere quod homo careat eo, sine quo usus talium est illicitus, est præcipere quod careat totaliter usu talium, vel quod exerceatur usus istarum rerum illicite : quorum utrumque est illicitum, et contra Domini præceptum. Ergo dicere, quod præcepto divino prohibeatur aliquis ne jus habeat in talibus, est dicere quod Deus præcepit illicitum, et præcepto suo de sustentatione vitæ contrarium.

« Secundo quia secundum omnes jus in rebus temporalibus ordinatur ad usum earum tanquam ad finem, et præcipue quantum ad usum necessarium pro sustentatione vitæ, ad quem quidem usum homo obligatur præcepto divino. Sed nulla res habet ordinem per se loquendo ad aliquem finem nisi sit tale, quod finis non possit haberi sine eo, vel saltem non æque bene, aliter enim frustra ordinaretur ad finem. Ergo præceptum illud, quo præciperetur alicui carere jure in rebus temporalibus, esset præcipere carentiam illius, sine quo usus temporalium non potest vel simpliciter haberi, vel saltem æque bene : tale autem præceptum videtur irrationabile, videlicet præcipere finem et præcipere carere eo, sine quo finis vel simpliciter non potest haberi, vel saltem non æque bene. Et idem et am sequitur de voto, quod scilicet illud votum esset irrationale et illicitum, quo aliquis obligaret se ad carentiam illius, sine quo usus temporalium, et præcipue quantum ad hoc, quod est in præcepto, vel simpliciter non posset haberi, vel non æque bene : nec unquam Christus fecit tale præceptum, ut dicunt isti : nec etiam aliquis Apostolus vovit tale votum. Quod autem dicitur Matt. XII : *Ecce nos reliquimus omnia;* intelligendum est quantum ad abdicationem temporalium in proprio, non autem quantum ad abdicationem totalem tam in proprio quam in communi. Et hoc est, quod habetur Act. IV ubi dicitur : *Nec quisquam eorum quod possidebat, id suum esse dicebat : sed erant illis omnia communia* ». Et infra.

59. « Sciendum quod multa talia de abjectione temporalium et parentum et aliorum amicorum carnalium dicuntur in Evangelio, quæ intelligenda sunt quantum ad præponendum Deum talibus secundum animi præparationem ; non autem intelliguntur quantum ad abjiciendum prædicta secundum effectum exteriorem. Verbi gratia Luc. XVI : *Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres et sorores, adhuc et animam suam, non potest meus esse discipulus.* Quod quidem non esse accipiendum, quod tales quantum ad naturam odiamus, qui præcipimur diligere inimicos, sed secundum B. Ambrosium sic intelligendum est, ut a Deo parentum amore non desistamus ; ita scilicet, quod præponamus Dominum amori carnali parentum. Super illud Marc. X : *Amen dico vobis, nemo est, qui reliquerit patrem,* etc. dicit Theophil. Ea autem dicens, non innuit ut patres relinquamus, non adjuvantes eos ; nec ut ab uxoribus separemur : sed nos instruit præferre honorem Dei sæcularibus.

« Quod autem secundo adducunt illud Matt. X : *Nolite possidere aurum,* etc. non sic accipiendum est, quasi Dominus interdixerit eis simpliciter et universaliter habere quodcumque jus in rebus temporalibus : sed hoc ideo dixit, quando misit eos ad prædicandum, ut absoluti ab omni cura temporalium, ne prædicatio impediretur, scirent ea eis deberi ab illis, quibus prædicaturi erant. Unde B. Hieronymus super illud verbum : *Dignus est enim operarius mercede sua;* dicit sic : Et quia quodammodo nudos et expeditos ad prædicandum Apostolos miserat, et dura videbatur esse conditio magistrorum, severitatem præcepti sequenti sententia temperavit, dicens : *Dignus est operarius cibo suo;* quasi diceret : Tantum accipite, quantum in victu et vestitu necessarium vobis est. Unde Apostolus : *Habentes victum et vestitum, his contenti simus.* Et alibi : *Communicet is qui catechizatur, et qui se catechizat in omnibus bonis* ; ut quibus discipulis seminant spiritualia, consortes faciant eos carnalium suorum, non in avaritiam, sed in necessitatem. Item Chrysostomus super

illud verbum dicit sic: Deinde, ut non dicant Apostoli: Mendicantes ergo nos jubes vivere, et in hoc verecundarentur, monstrat eis hoc debitum esse, operarios eos vocans, et quod datur, mercedem appellans. Item Augustinus super illud verbum: *Nolite possidere* etc. dicit sic: Vel aliter cum diceret Dominus: *Nolite possidere aurum*, etc. continuo subjecit: *Dignus est operarius cibo suo*. Unde satis ostendit cur eos possidere hoc, aut ferre noluerit: non quod necessaria non sint sustentationi vitæ hujusmodi, sed quia sic eos mittebat, ut eis hoc deberi demonstraret ab illis, quibus Evangelium credentibus annuntiarent, tanquam stipendia militantibus. Apparet autem hic non ita præcepisse Dominum, tanquam Evangelistæ vivere aliunde non debeant, quam eis præbentibus, quibus annuntiant Evangelium; alioquin contra hoc præceptum fecit Paulus, qui victum de manuum suarum laboribus transigebat: sed apparet potestatem dedisse Dominum Apostolis, in qua scirent ista sibi deberi. Cum autem a Domino quid imperatur, nisi fiat, inobedientiæ culpa est: cum autem potestas, licet cuique non uti, et tanquam de suo jure recedere.

« Hoc ergo ordinans Dominus, quod qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant, illa Apostolis non loquebatur, ut securi non possiderent, non portarent huic vitæ necessaria, nec magna nec minima: ideo posuit: *Nec virgam;* ostendens a fidelibus suis omnia deberi ministris suis, nulla superflua requirentibus. Et si dicatur, quod id debitum, de quo loquuntur Chrysostomus et Augustinus, intelligatur quantum ad debitum gratitudinis, non autem quantum ad debitum juris; non valet, quia et Chrysostomus dicit necessaria Apostolis debita sicut mercedem operariis; et Augustinus dicit necessaria esse debita Apostolis sicut stipendia militantibus, et dicit etiam, quod Dominus dedit potestatem Apostolis in qua scirent ista sibi deberi. Sed tale debitum non dicit tantum debitum gratitudinis, sed et juris, quod expressius infra ostendit Augustinus dicens, quod Apostolus non utens tali potestate, recedebat a jure suo. Ergo talis potestas est potestas juris, et non tantum debitum gratitudinis.

« Sciendum autem, quod habere aurum et argentum, vel consimilia prohibuit Dominus Apostolis, non interdicendo eis universaliter quodcumque jus in rebus temporalibus, sed propter alias causas, et specialiter propter duas. Primo, quia talia aliunde debeantur eis, scilicet ab eis quos docebant. Secundo, ne haberent ista ad superfluitatem, sicut exponit B. Hieronymus ». Et infra: « Probatur ex causis, propter quas dicuntur Apostoli nihil juris habere in temporalibus, quia causa, quam allegant illi, qui asserunt Apostolos non habuisse tale jus, est quia carentia talis juris pertinet ad Evangelicam perfectionem. Sed hoc est falsum, quia habere aliquid in communi non diminuit de perfectione personali vel status. Ergo, etc.

60. « Et ex his etiam, quæ dicta sunt in ista quæstione, non solum habere tale jus non diminuit de perfectione personæ vel status: imo oppositum videtur diminuere de perfectione vitæ quantum ad personas vel statum: quia hoc esset carere eo, quod ordinatur ad usum temporalium, ut ad finem, sine quo vel finis non posset simpliciter haberi, vel æque bene: cum tamen ad talem finem, scilicet ad usum temporalium quantum ad necessitatem vitæ, teneamur ex præcepto divino. Idem probatur ex commutatione, quam faciebant Christus et Apostoli. Vendebant aliqua, puta, pisces, quos capiebant, et opera quæ manibus faciebant: quandoque etiam emebant aliqua pro pecunia, sicut patet Jo. IV et innuitur etiam Jo. XIII. Tunc ergo quæro: quando emebant, utrum pecunia, quam tribuebant venditoribus, transiret in jus venditorum, vel non? Si non; venditores nullum jus habebant in illa pecunia, quod est inconveniens, tum quia ipsi decipiebantur, nam ipsi intendebant habere jus in pecunia eis tradita, et sic Apostoli erant deceptores; tum quia aliquod genus hominum præter Apostolos tenebatur tam ad perfectionem Evangelicam, quam ad habendum nudum usum facti sine jure: nam illi venditores utebantur de facto illa pecunia eis tradita, et tamen ut ponitur, nullum jus habebant in ea ». Et infra: « Et sic, ut mihi videtur, vel modicam apparentiam habet assertio illa, qua dicitur quod Christus et Apostoli non habuerunt, saltem vitæ necessaria, nullam habet existentiam veritatis: nam omnes illæ auctoritates sive sint Scripturæ sacræ, sive sanctorum, in quibus videtur, quod Christus eis talia interdixerit, vel quod ipsi eisdem renuntiaverint; intelligendæ sunt vel quantum ad modum habendi, quod ista scilicet non haberent in proprio, sed in communi; vel quantum ad curam superfluam providendi. Et si essent centum millia auctoritatum, non potest plus concludi ex ipsis.

« Ad primam ergo in oppositum, (nimirum ad Decretalem), in qua dicitur quod Christus assumpsit aliquando personam infirmorum, sicut quando habuit loculos, aliquando vero assumpsit personam perfectorum, sicut quando nihil habuit in proprio vel communi, ergo secundum hoc nihil habere in proprio vel communi convenit Christo secundum quod assumpsit personam perfectorum; major est falsa simpliciter, quod videlicet Christus et Apostoli in suo perfecto esse, vel quando gerebant personam perfectorum nihil habuerunt in proprio vel communi. Ad auctoritatem autem Basilii, quæ inducitur contra hoc, dicendum quod paupertas extrema, quam tenuerunt Apostoli, et de qua loquitur Basilius, non consistit in nihil habendo penitus; sed in non habendo ultra necessaria vitæ: alioquin nihil debuissent habere quantum ad usum facti, nec

quantum ad jus; quia major paupertas est carere rebus quantum ad utrumque, quam quantum ad alterum tantum. Et quod dicitur ultra, quod ipsi non debebant curare etiam de nutrimento, hoc non est sic intelligendum, quod absolute non curarent de nutrimento nisi vellent mori fame; sed sic intelligendum est, quod videlicet propter curam nutrimenti præternecessariam non omitterent prædicationem, vel ea quæ Dei sunt. Et hoc etiam patet per illud, quod sequitur, quod scilicet nec duas tunicas possiderent: quod non est intelligendum absolute, sicut sancti exponunt; sed intelligendum est de præternecessario impedimento, sicut supradictum est ». Et infra : « Ad secundum dicendum, quod minor (nimirum paupertatem nihil habentium in communi esse inter virtutes integrantes statum perfectionis), est falsa, quia paupertas nec est perfectio formaliter, nec pars perfectionis. Ad probationem, cum dicitur : *Si vis perfectus esse :* etc. dicendum, quod hoc non dicitur quia paupertas secundum exteriorem effectum sit perfectio formaliter, vel pars perfectionis: sed quia facit dispositive ad perfectionem ». Hactenus Herveus.

Hujus argumenti solutionem ita illustravit Lucerinus episcopus, ut perfectionem non in suis opibus distrahendis, sed in sequendo Christo sitam demonstrarit : « Quod, inquit, in arguendo subditur, quia dixit Dominus Matth. XIX : *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me;* dico quod Dominus in rebus illis duo dixit, unum scilicet, quod venderet omnia, quæ haberet et daret pauperibus; et hæc est via perveniendi ad perfectionem : alterum autem dixit, quod sequeretur se; et in hoc consistit perfectio. Unde Hieronymus dicit super Matthæum exponens illud, quod dixit Petrus in persona sui et aliorum Apostolorum : *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te :* Quia non sufficit tantum omnia relinquere, subjunxit Petrus quod perfectum est : *Et secuti sumus te*. Unde et ipse Dominus laudans perfectionem Apostolorum, respondens Petro nullam mentionem fecit de rerum dimissione; sed tantum de sequela, dicens : *Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos*, etc. »

61. *De eadem quæstione decretum fidei pronuntiatum e Petri cathedra.* — Editis ita multis Commentariis [1] et concertationibus habitis; cum omnium fere cardinalium, episcoporum, doctorumque paucis exceptis, qui Pontificem decernentem secuturos se profitebantur, in id concurrerent sententiæ, Christum et Apostolos jure ea, quibus usi sunt, habuisse; et paupertatem Evangelicam in justo rerum usu, non injusto constare, ac figmento ineptæ distinctionis quoad simplicem usum facti adulterari sacra oracula, et verum eorum sensum perverti; Pontifex in hac fidei controversia divino, quod nunquam Ecclesiæ defuturum Christus pollicitus est, præsidio fultus, e Petri cathedra decretoriam hanc tulit sententiam [1], quam per universum orbem Christianum promulgari jussit.

« Venerabili fratri Andreæ episcopo Terracinensi vicario nostro in spiritualibus in Urbe.

« Cum inter nonnullos viros scholasticos sæpe contingat in dubium revocari, utrum pertinaciter affirmare Redemptorem nostrum et Dominum Jesum Christum, ejusque Apostolos in speciali non habuisse aliqua, nec in communi etiam, hæreticum sit censendum, diversis diversa et adversa etiam sentientibus circa illud; nos huic concertationi finem imponere cupientes, assertionem hujusmodi pertinacem, cum Scripturæ sacræ, quæ in plerisque locis ipsos nonnulla habuisse asserit, contradicat expresse, ipsamque Scripturam sacram, per quam utique fidei orthodoxæ probantur articuli, quod ad præmissa fermentum aperte supponat continere mendacii; ac per consequens, quantum in ea est, ejus in totum fidem evacuans, fidem Catholicam reddat, ejus probationem adimens, dubiam et incertam; deinceps erroneam fore censendam et hæreticam, de fratrum nostrorum consilio hoc perpetuo declaramus edicto. Rursus in posterum pertinaciter affirmare, quod Redemptori nostro prædicto ejusque Apostolis in iis, quæ ipsos habuisse Scriptura sacra testatur, nequaquam jus ipsis utendi, seu consumendi competierit; nec illa vendendi seu donandi jus habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi, quæ tamen ipsos de præmissis fecisse Scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit aperte; cum talis assertio ipsorum usum, et gesta evidenter includat in præmissis non justa, quod utique de usu, gestis seu factis Redemptoris nostri Dei Filii sentire nefas est Scripturæ sacræ contrarium, et doctrinæ Catholicæ inimicum; assertionem ipsam pertinacem de fratrum eorumdem consilio deinceps erroneam fore censendam merito et hæreticam declaramus. Nulli ergo, etc. Dat. Avin II. id. Novemb. Pont. nostri anno octavo. » Ex his consignatum in Extravagantibus editis annum emendes.

Assensere decernenti Pontifici, ac susceptam antea opinionem erroneam propugnatamque (sine pertinacia tamen) exuerunt Vitalis et Bertrandus e Turre cardinales Minoritæ, ac Berengarius episcopus Tusculanus, tum Arnaldus Roiardus Salernitanus et Monaldus Beneventanus archiepiscopi; pariterque Caphensis, Ulyssiponensis, Rigensis et Pictaviensis episcopi, qui plura scripta exequendæ veritatis gratia ediderant. Inter quos eminebat scientia et doctrina Vitalis cardinalis, qui

[1] Ext. in cod. Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740. Bern. Chr. Rom. Pont.

[1] Tom. IV. Ep. secr. pag. 1, et Ms. bibl. Vat. sign. num. 3755. in Jo. XXII. Ext. etiam inter Extr. c. 4. tit. *de verb. sign.*

tres Commentarios [1], detortis in suam sententiam Scripturis divinis et sanctorum Patrum dictis confecit, cujus argumenta Joannes Neapolitanus Ordinis Prædicatorum insignis theologus dissolvit [2].

At Micahel Cæsenas supremus Minoritarum præfectus, conceptum erroris virus alto pressit animo, atque in hæresim post sanctionem Pontificiam auctum impie effudit, perperamque intellectis Nicolai papæ sententiis, quas in pravum et obliquum sensum tractas velut decreta fidei obtrudebat, abutebatur in scriptis tum editis, atque hoc argumentum [3] tanquam validissimum magno in S. Francisci laudem epiphonemate jactabat : « Non est hæreticum asserere, quod exemplar, regula et mensura non exceduntur in perfectione ab exemplato et mensurato. Sed B. Franciscus fuit voluntarie sic pauper, quod non habuit aliquid in proprio vel communi. Ergo asserere, quod B. Francisc. non excesserit in paupertate Christum, qui exemplar, regula et mensura omnis perfectionis, non est hæreticum. Præterea hoc idem patet stigmatibus sibi impressis propter singularitatem sequelæ in Christi paupertate, quod admodum super deductum est ».

Delecta sunt in ea argumentatione plura vitia; nam ex eo quod Joannes Baptista in genere operis jejunii ita excelluerit, ut nisi locustas et mel silvestre comederet; similiter in genere asperioris cultus ita emineret, ut pilis camelorum vestiretur, non colligendum Christum, exemplar et regulam perfectionis, locustas et mel silvestre tantum comedisse, indutumque fuisse pilis camelorum, ne a regulato et mensurato vinceretur. Ita Carthusiani inferrent Christum non comedisse carnes, ne Christus a S. Brunone superaretur. Quamvis ergo S. Franciscus non attrectarit aurum, suisque illud attrectare vetuerit, non sequitur Christum nunquam loculos quoad jus et dominium habuisse. Falsum etiam est, S. Franciscum non usum jure iis quibus vitam sustentabat. Falsa quoque probatio, Christi insignibus ob paupertatem singularem, et non ob ardentissimum amorem in Christum fuisse decoratum. Sed puduit Michaelem revocare errorem, quem e comitiis Perusinis datis ad fideles Encyclicis litteris propagare erat nisus : vocatusque in judicium, defecit palam ab Ecclesia versusque in hæresiarcham, quinto post anno nefario Commentario edito calumniam hæreseos Christi vicario aspersit, suam impietatem pluribus argutiis fulcire molitus : quas a Joanne luculentissime confutatas visuri sumus.

Adjunxit se socium illius perfidiæ Guillelmus Occhamus Anglus : qui secta Nominalium inter philosophos condita, plurimum in scholis pulverem excitavit, eo temeritatis prorupit, ut dum superior quæstio apud Sedem Apostolicam agitaretur, Christum Dominum vel Apostolos privato aut communi nomine quidquam obtinuisse e sacro suggestu damnaret hæreseos. De quo Pontifex in litteris ad Ferrariensem et Bononiensem episcopos datis, [1] quibus intendendi illi judicii provinciam imposuit, ut excurrente mensis spatio ad Sedem Apostolicam ad dicendam causam se sisteret, ita expostulat : « Plus sapere, quam oportet sapere moliens, et os suum ponens in cælum non submissa voce, sed altius solito proclamando indiscrete et imprudenter dicere et affirmare non sine multa temeritate præsumpsit, hæreticum esse dicere et asserere, Salvatorem nostrum et Dominum Jesum Christum ac ejus Apostolos aliquid habuisse in proprio vel communi : quamvis nec posset nec deberet quomodolibet ignorare quæstionem subortam super hoc esse in Romana curia, et in ea terminari debere, etc. Dat. Avin. kal. Decembris an. VIII ». Is rebellionis adversus Romanum Pontificem postea signa extulit, sensitque cum hæreticis et schismaticis, unde infami hæresiarchæ nomine a Pontifice notatus est [2].

Porro ex asserta a Joanne fide orthodoxa, et Christi Domini majestate calumniandi occasionem sumpsit proximo anno Ludovicus Bavarus corruptus ab impiis; neque intelligens, quæ diceret, plura temere effudit [3], contrariam fidei sententiam amplexus : atque etiam postmodum alii, Fraticellorum sectam augentes, Joannem acerbe invecti sunt. Quorum obstruxit ora Jacobus Novellus cardinalis Ordinis Cisterciensis, in summo Pontificatu Benedicti XII nomen adeptus, erudito Commentario, in quo theologum agens, respondet hæreticis, licet statuatur falsa hypothesis, Nicolaum papam pronuntiasse, Christum et Apostolos abdicasse proprietatem, jus et dominium omnium rerum, tam immobilium quam mobilium, atque etiam vestium, cibi et potus, et in his tantummodo simplicem usum facti habuisse sine ullo jure civili ac mundano; haud tamen inferendum, Joannem prolapsum in hæresim, ut effutiebant impii, dum contrarium huic sententiæ postremæ decretoria Constitutione, *Cum inter nonnullos*, definivit; locutum enim Nicolaum in Sanctione, *Exiit*, solum opinative; cum dubia illius a successore explanari voluerit, neque illam sententiam veluti articulum fidei credendam proposuerit universæ Ecclesiæ : corrigi itaque potuisse a Joanne, qui obortam in Ecclesia controversiam ex sacris oraculis diremit, uti Petrum a Paulo correctum observat S. Augustinus : « Non enim, inquit, fuit voluntas in crimine, sed defectus humanæ intelligentiæ : potissime quia dominus Nicolaus dicta sua supposuit correctioni Sedis Apostolicæ ». Hæc Benedictus apud Eymericum, [4] scilicet ex falsa hypothesi, ut observat Pegna, quod Nicolaus ita

[1] Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 3740. p. III. etc. pag. 80. — [2] Ibid. pag. 210. — [3] Ext. in resumptione dictorum ejus pag. 82. ejusd. Ms. Vat.

[1] Tom. IV. p. 1. Ep. secr. p. 38. — [2] Jo. an. 14. p. 4. — [3] Apud Nic. Min. Ms. Vat. sign. num. 4008. p. 17. — [4] Apud Eymer. II. p. direct. inquis. q. XVII. ad object. XIII.

sensisset, ut hæretici eum sensisse voluerunt; sed non ita senserat : quocirca explanatione allata a Joanne, non correctione eguit. Neque vero Benedicti verba carpi possunt, etiamsi concessisset Nicolaum, dum opinando loquebatur, errasse : Joannem vero decernendo errare non potuisse contenderet. Respondet enim Joannes Turrecremata cardinalis [1] : « Assistentia Spiritus sancti promissa a Christo non respicit personam papæ, sed officium sive sedem : et ideo cum opinari sit personæ, judicare vero sit officii, licet esset possibile papam male opinari, errare tamen sententiando in judicio de his, quæ sunt fidei, non est possibile, stante divina promissione.

Ex his vero pervicacia memoratorum hæreticorum convincitur, siquidem ii Joanni singulari præsidio Spiritus sancti instructo, ex divinis oraculis motam in Ecclesia controversiam e Petri cathedra dirimenti, assentiri recusarunt, et confictæ impie ab ipsismet interpretationi verborum Nicolai opinantis adhærescere maluerunt. Cæterum refert Joannes Bacho [2] occasione superioris decreti [3] fidei a Joanne editi, ab aliquibus ventilatam novam quæstionem : « Utrum Christus et Apostoli ut viam perfectionis exercentes, habuerint aliquid in proprio vel in communi, » tum subdit idem auctor : « Hæc quæstio mota est per aliquos præsumentes, qui volebant exponere articulos condemnatos per dominum Joannem, dicendo quod verum est, quod Christus condescendens imperfectionibus infirmorum interdum loculos habuit et aliquid in illis; sed tunc gessit personam infirmorum, prout in multis aliis infirmitates nostras ipse portavit : tamen Christus, viam perfectionis ostendens, et primi fundatores militantis Ecclesiæ proprietatem omnium rerum abdicarunt, tam in speciali quam in communi, et hoc habetur, ut videtur, VI. de verb. signif. c. Exiit §. Porro, et fuit Constitutio Nicolai ». Hæc Bacho, qui pluribus deinde argumentis eam opinionem refellit : quam tamen nonnulli recentiores instaurare videntur. Verum non tantum post edictum decretum fidei a pertinacibus ea quæstio agitata, sed etiam antequam fieret, motam propugnatamque a Vitali Minorita cardinale Albanensi pluribus Commentariis vidimus : quare cum eruditione et pietate præstantissimus hujusmodi opinionem abjecerit, ut Pontificiam amplecteretur, non tutum putamus suspectam hæreticorum doctrinam, qualis illa est hæretici Ubertini Casalis, quam nonnulli recentiores magni fecisse videntur, longo sepultam ævo revocare (1). De germana vero dictorum Nicolai interpretatione sat antea dictum est, ut ea repetere opus non sit : jam reliqua hoc anno gesta prosequamur.

64. *Thomas Aquinas sanctorum Catalogo adscribitur.* — Auctum Thoman Aquinatem sanctorum honoribus hoc anno consignat subjectis verbis Ms. Vaticanum [1] : « Anno Domini MCCCXXIII, XV kal. Augusti, Avinione canonizavit, (nimirum Pontifex) sanctum Thomam de Ordine Prædicatorum, quinquagesimo a felici ejus transitu decurrente ». Confirmat hæc Bernardus [2], qui ejus laudes celebrat his verbis : « An. Dom. MCCCXXIII, XV kalend. Augusti, dominus Joannes papa XXII apud Avinionem in consistorio, ut est moris, cum solemnitate debita canonizavit, et sanctorum confessorum adscripsit Catalogo S. Thomam de Aquino Ordinis Prædicatorum, a felici ejus transitu de hoc mundo anno quinquagesimo decurrente; de vita ejus et miraculis inquisitione duplici prævia diligenti, etc. » nonnullis de ejus nobili prosapia, virtutum ornamentis, doctrinæ præstantia interjectis, addit : « Hic propter ejus eminentem scientiam vocatus a Gregorio papa X ad generale Concilium Lugdunense, veniens de Neapoli, ubi famose legebat ut doctor, cum pervenisset ad monasterium Fossænovæ Cisterciensis Ordinis Terracinensis diœcesis in Campania, ibidem susceptis cum devotione et fide mirabili Ecclesiæ sacramentis, in Domino obdormivit, virgo mente et corpore, clarus opere et doctrina. Ob cujus sanctitatis præconium et virginitatis titulum declarandum, post ejus obitum

[1] Jo. Tur. sum. de Eccl. l. II. c. 112, ad object. VI. — [2] Joan. Bacho q. XII. dist. 25. — [3] Extrav. *Cum inter.*

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Clem. — [2] Bern. in Chron. Rom. Pont. Ms. Vat. bibl. sign. num. 2043. Ptol. Luc. in Hist. Eccl. Ms. l. XXIV. c. 42.

(1) Ubertini de Casali sententiam a recentioribus nonnullis probari affirmat annalista, eamdemque sententiam olim Vitali cardinali Albanensi sedisse censet. Verum nonnihil discriminis inter opinionem Vitalis et Ubertini intercessisse ex ejusdem Ubertini confessione a Baluzio Miscellan. tom. 1, pag. 307 vulgata constat. Narrat in ea Ubertinus se a Nicolao cardinali de sententia sua requisitum anno MCCCXXII in Quadragesima, die *Dominica de Passione* respondisse in Christo, et Apostolis *statum duplicem* distinguendum esse; erant enim « universales prælati Ecclesiæ novi Testamenti; et hoc modo, ait, habuerunt quantum ad auctoritatem dispensationis et distributionis pro dando pauperibus et ministris Ecclesiæ. Secundo », pergit Ubertinus, « possunt illi considerari ut speciales personæ, fundamenta perfectionis religiosæ, et isto modo an habuerint distinguendum est. Civiliter et mundane, ut possent defendere rem suam ab invasore »; et isti ratione Christum et Apostolos possedisse aliquid negat, cum Christus « separaverit Apostolos ab omni mundano litigio Mat. V : *Et qui vult tecum in judicio contendere, et tunicam tuam tollere, præbe illi et pallium* ». Alia est ratio habendi « res temporales jure naturali, et communi charitatis fraternæ. Et isto modo, ait, Christus habuerunt bona temporalia ad sustentationem naturæ ». Hæc explicandi ratio plane diversa est ab ea quam ex Joanne Bachone hic affert annalista, et Vitali Albanensi retulit ad annum MCCCXXII, num. 67. Idem vero Ubertinus ibidem affirmat expositionem hanc suam a Joanne Pontifice approbatam et commendatam fuisse hoc elogio : « Nolumus plus audire, quia bene responsum est quæstioni. Et tunc », prosequitur Ubertinus, « id quod dixit frater Ubertinus fuit commendatum, approbatum, antequam aliquid statueretur in contrarium ». Ex quibus postremis verbis deducendum quis arbitraretur Joannem Pontificem pronuntiasse nihil quidquam possessum a Christo sive ut erat Ecclesiæ rector summus, sive ut privatum agebat hominem. Sed cum nihil re ipsa expresserit in sua Constitutione Pontifex si quis Ubertini sententiam admiserit non statim, ut arbitror, hæretici notam incurrerit. Merito tamen Ubertinus damnatus fuit; quippe qui ratus sententiam suam Pontificia Joannis Constitutione damnari, illam tamen certam assertamque habuerit; in eadem fidei confessione sua professus : « Quidquid contrarium est statutum, definitum, etc. hæreticum est et insanum, etc. » MANSI

elapsis septem mensibus una vice, et iterum elapso septennio vice altera, ac tertio annis circiter XIV evolutis in apertura sepulchri ejus, diversis ex causis per vices temporum sæpius patefacti, singulis vicibus ex ejus sacro corpore odor magnus et suavissimus emanavit: qui, locum replens, mirifice fundebatur, et omnem fragrantiam aromatum superabat; multisque aliis miraculis in vita claruit et post mortem ». Meminere de sanctorum cultu B. Thomæ decreto Joannes Villanus[1], et S. Antoninus[2], quorum verba repetenda non sunt, cum hæc Joannis Encyclicæ litteræ confirment, in quibus præcipua viri sancti gesta et post mortem ejus suffragio patrata miracula describuntur[3].

« Joannes, etc. universis patriarchis, archiepiscopis et episcopis, etc.

« Dum adhuc infra pubertatis annos existeret, Ordinis Prædicatorum habitum suscepit: in eo, invito etiam patre, qui ejus felicibus actibus invidebat, constantius mansit; ac in ipso tandem regularem professionem emisit: ubi in brevi adeo scientia, vita et moribus profecit, ut ætate adhuc juvenis ad sacerdotium promoveretur; et ad ejusdem theologiæ magisterium Parisiis, loco utique celeberrimo, assumptus magno inibi sui suique Ordinis, ac Parisiensis studii favore per multorum annorum curricula cathedram regeret magistralem: quippe cum illi vita existentiam, conversatio famam, doctrina pareret opinionem, opera divulgationem, eademque tam brevi confecta tempore admirationem merito exhiberent, ut illud psalmi: *Rigans montes de superioribus tuis, de fructu operum tuorum satiabitur terra;* in eo verissime impleretur, quod utique thema idem sanctus, dum esset in sacra pagina incœpturus, assumpsit; quodque, fertur, ut revelatione sibi post suam orationem facta didicerat, dum propter juventutem suam se inhabilem ad magisterium reputans, quod proponeretur in instanti principio hæsitaret ». Et infra:

65. « Profecit utique vir peritus, a terrenorum ambitione semotus et ad cælestium assecutionem intentus, perfecto vacans studio, intendebat Deo: prætermittebat terrena, ut assequeretur æterna: præmittebat divina, ut roboraretur in schola; cum singulis diebus, antequam lecturus ascenderet cathedram, vel distraheretur ad alia, missam unam celebraret, aliam audiret: in quibus et alias in oratione, cum in illa foret assiduus, lacrymarum effusionem mentis suæ dulcedinem devotionemque Deo, cui nihil est absconditum, revelabat.

« Cumque castitatis nitore canderet, parcimonia devota custodiebat humilitatem, hanc eamdem sobrietate medica nutriebat adeo, ut multi eum in carne virginitate mansisse incorruptum existimarent: quod ejusdem sancti confessor Ordinis memorati, qui longo tempore ipsius confessionem audierat, publice, ut ad nos testimonio fide digno pervenit, coram omnibus die defunctionis ejusdem asseruit, dicens: Ego confessionem generalem istius sancti viri audivi, de quo testificor, quia ita inveni eum purum, sicut puerum quinque annorum: quia nunquam suæ carnis sensit corruptelam. Qui præterea vir Dei cibis religiosorum vestimentisque communibus contentus, conversatione mitis, benignitate suavis, pietate misericors, humilitate subjectus, cæteraque virtutum varietate redimitus, honorum supercilium, mulierumque cautius consortia spernebat: non elatus, non præeminens, nec etiam disputans, quod et interdum disputanti solet esse commercium, jactator effectus, ut ampullosis etiamsi sibi eadem injicerentur ab aliis, in illo palæstricæ syllogizationis exercitio uteretur. Totus igitur Dei famulus divinis operibus intentus, aut eruditioni, qua præcellebat; aut prædicationi, qua immotus erat; aut orationi, qua devotus; aut Scripturæ sacræ, qua profundus sedulus vacabat; adeo ut, præter naturalis necessitatis aut quietis horas, nullum sibi aut vix temporis spatium relinqueret otiosum.

66. « Appropinquante autem die, qua de hoc sæculo migraturus esset ad Dominum, quaque devicto triumphatoque mundo in perpetuas æternitates recipiendus in patria, nam bonorum laborum gloriosus est fructus, cum a felicis recordationis Gregorio papa X prædecessore nostro ad Lugdunense Concilium diceretur esse vocatus, de Neapoli veniens, ubi tunc temporis more solito famose legebat ut doctor; et per maritimam transiens, cum ad monasterium Fossænovæ Ordinis Cisterciensium Terracinensis diœcesis, parumper digressurus, per dies aliquot antea ad ipsum, ut illuc deferretur, affectuose depostulans, pervenisset, intrans monasterium plenus Dei spiritu, hæc verba protulisse refertur: Hæc requies mea in sæculum sæculi: hic habitabo quoniam elegi eam. Quod verum esse eventus edocuit, et sacri corporis sui illic facta tumulatio manifestat. Cœpit enim illic in infirmitate gravari eadem, viribus paulatim destitui: infirmitatem tamen ipsam, et si dierum plurium, non impatienter tolerans; sed æquanimiter, totus ut erat humilis patientia supportans, qua sibimet leniret infirmitatem, Deo obedientia placeret, ministris de se, quos nos intendebat aggravaret, reverentiam imitandæ quoque patientiæ exempla præberet ». Et infra: « Cumque in eadem infirmitate, de qua obiit sanctissimi Dei et Domini nostri Jesu Christi corpus, in cibum sumendum, sibi ut viaticum deferretur, totus profusus in lacrymas, et dulci amore ejusdem anima, assueta dulcedine Dei liquefacta, inter cætera multa et decora quæ protulit, hæc vel similia fide et devotionis verba, toto illius monasterii conventu multisque dicto-

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 218. — [2] Ant. III p. tit. XXI. c. 5. § 8. — [3] An. 7. p. 2. Ep. com. MCCCLXXVI. Ext. in Bull. in Joan XXII. Const. XI.

rum Prædicatorum et Minorum Ordinum assistentibus fratribus, eructasse refertur : Ego de isto sanctissimo corpore Domini nostri Jesu Christi et aliis sacramentis multa docui, multa scripsi in fide Jesu Christi et sanctæ Romanæ Ecclesiæ ; cujus correctioni cuncta subjicio, cuncta suppono.

« Recepto deinde ab ipso eodem vivifico sacramento, cunctisque aliis sacramentis Ecclesiæ debita veneratione cum lacrymarum effusione susceptis, tertio die obdormivit in Domino, cui credidit, quem amavit et tota mentis affectione dilexit, etc. » Affert Pontifex probatissima miracula, ob quæ sanctorum Catalogo solemni ritu adjectus sit, nimirum ipsius corpus post decem menses aperto sepulchro suavissimum odorem diffudisse : podagricum post annis decem toleratum morbum, implorata ejus ope, morbo solutum ; defunctum ad illius sepulchrum exportatum restitutum vitæ : non recte de illius sanctitate sentientem repente a divino Numine percussum, petitaque a S. Thoma venia ad sanitatem revocatum : morbos ejus opera ab ægris depulsos, mutis linguæ officium, surdis auditum redditum. Tum hæc de sacra illius memoria singulis annis recolenda præsulibus imperia dat. « Universitatem vestram monemus et hortamur attente, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus nonis Martii festum confessoris ejusdem devote ac solemniter celebretis et faciatis a vestris subditis veneratione debita celebrari ; ut pia ejus intercessione, et hic a noxiis protegi, et in futuro sempiterna gaudia consequi valeatis ». Proponit nonnulla indulgentiarum præmia illius sepulchrum annis singulis adituris. « Dat. Avin. XV kal. Augusti, Pontificatus nostri anno VII ».

67. *Philippi archiepiscopi Bituricensis de miraculis et sanctitate institutum examen.* — Institere apud Sedem Apostolicam Guillelmus Bituricensis archiepiscopus, atque ejus Ecclesiæ canonicorum collegium, ut cum Deus pluribus miraculis Philippum, qui olim Bituricensibus præfuerat, ornaret, ipsi sanctorum cultum decerneret : qua de re antea ab Urbano IV et Clemente IV examen agitatum fuerat; sed cum in tanta re maturitas consilii maxima adhibenda Joanni videretur, Carnotensi et Aurelianensi episcopis, ac Prædicatorum Bituricensium præfecto partes dedit [1], ut de vita ac miraculis illius inquirerent : « Pium est, inquit, penitus atque justum, ut quos Deus merito sanctitatis coronat et honorat in cælis, nos venerationis officio laudemus et glorificemus in terris; cum ipse potius laudetur et glorificetur in ipsis, qui est laudabilis et gloriosus in sanctis ; quique ut suæ virtutis potentiam mirabiliter manifestet, et nostræ salutis causam misericorditer operetur, fideles suos, quos coronat in cœlo, frequenter etiam honorat in mundo, ad eorum memoriam signa faciens et prodigia, per quæ pravitas confundatur hæretica, et fides Catholica roboretur. Sed licet sit pium et debitum venerationi sanctorum intendere, et eos colendos in terris populis exhibere; expedit tamen in illis illam maturitatis adhibere cautelam, ut nulla fallat incertitudo judicium, nec ignorantia facti judicantis solertiam circumscribat, quæ tanto periculosior foret in talibus, quanto in majoribus erraretur ; sed prudentia multa præambula et diligenti maturitate servata : veritas exquisita sollicite deducatur in lucem, de dubiis sententia eliciatur indubia; et certitudo habeatur, et sumatur certior in incertis, etc. »

Subdit ut ab Urbano et postea a Clemente IV Carnotensi et Nivernensi episcopis datæ fuerint partes, ut Philippi olim archiepiscopi Bituricensis miracula ac vitæ gesta ad examen sacrum revocarent, testiumque dicta in publicas Tabulas referrent. Postmodum vero ut Clementi V eæ suis sigillis communitæ oblatæ fuerint, illæque Nicolao episcopo Ostiensi, et Joanni tit. SS. Marcellini et Petri presbytero, et Guillelmo S. Nicolai in carcere Tulliano diacono cardinalibus munus rei exactius discutiendæ imposuerit; quibus duæ membranæ convolutæ ex sanctiore Bituricensi Tabulario, in quarum altera de miraculis a viro sancto patratis, in altera de ipsius vitæ sanctissimæ gestis testium dicta continebantur, una cum litteris Urbani et Clementis fuerint oblatæ. Quibus omnibus discussis, ad illustrandam magis veritatem Joannes S. Petri Perusini et S. Petri Assisinatis monasteriorum abbatibus partes dedit [1], ut earum Clementis et Urbani litterarum exemplum e Pontificio Regesto exciperent : sanxitque novum iterum examen instituendum esse; atque hanc Carnotensi et Aurelianensi episcopis, ac priori Bituricensium Prædicatorum, de quibus paulo ante memoravi, provinciam injunxit :

« Mandamus, quatenus vos, vel duo vestrum in locis, ubi expedire videritis, de vita et conversatione et miraculis præfati archiepiscopi, quæ ipsius meritis dignatus est hactenus, vel nunc pendente inquisitione hujusmodi dignabitur Omnipotens operari, cæterisque circumstantiis negotium hujusmodi tangentibus, juxta formam quam vobis sub Bulla nostra interclusam transmittimus, inquiratis diligentius veritatem : et quæ super præmissis inveneritis, fideliter in scriptis redacta, sub testimonio sigillorum vestrorum per viros idoneos ad Sedem Apostolicam destinetis; ut per inquisitionem vestram sufficienter instructi, sicut res exigit, et expediens visum fuerit, securius in ipso negotio procedere valeamus. Dat. Avinion. XIX kal. Januarii anno VIII ». Meminit de Philippo archiepiscopo Bituricensi in Gallia Christiana Claudius Robertus [2], quem beati nomine insignit, et

[1] An. 8. p. 1. Ep. com. DLXIII.

[1] An. 8. p. 1. Ep. DLXIV. — [2] Claud. Rob. Gall. Christ. in archiep. Bituric. Vinc. l. III, c. 134.

septuagesimum primum in archiepiscoporum numero collocat; cujus insigne clementiæ exemplum in Hugonem episcopum Claramontensem refert : cum enim Innocentius Quartus, illum contumaciæ in Philippum damnatum exauctorasset episcopatu, vir egregius non prius e genibus voluit assurgere, quam summum Pontificem ad misericordiam in adversarium explicandam flexisset.

Celebratam translationem capitis sancti Martini Turonensis episc. præcipua Caroli regis Francorum opera et religione, qui thecam argenteam eleganti arte elaboratam, ut in ea reponeretur comparavit, Pontificiæ litteræ [1] indicant ad decanum et Ecclesiæ B. Martini canonicos datæ, quos Sedis Apostolicæ auctoritati tantum obnoxios ait:

68. *Eleazari Ariani comitis beata mors quem deinde Gregorius XI in Sanctorum numerum retulit.* — Clansisse hoc anno vitam Parisiis S. Eleazarum Ariani comitem ferunt [2], vigesima septima Septembris die [3], dum pro Roberto Siciliæ rege in aula Gallica oratorem agebat : qui una cum uxore B. Delphina raro exemplo, licet eodem cum ipsa thoro uteretur, virginitatem tamen coluit. Cui aliquando de nimia apud Montem-Pessulanum mora expostulanti hæc per litteras respondit [4] : « Sanus corpore sum et sospes : si vero me videre cupis, quære me in vulnere lateris Christi; illic enim habito, et ibi me poteris invenire, frustra alibi quæsitura ». Datus is est a Roberto rege Siciliæ ob singularem virtutum splendorem virtutis præceptor Carolo duci Calabriæ, Siculi regni hæredi, ut eum probis moribus perpoliret. Neque irrita a viro sancto impensa opera [5] : cum enim Carolus, juvenili abreptus levitate, obscœna verba fundere et lascivire solitus, ab Eleazaro correptus esset, ita illius monita impressit pectori, ut postmodum pudicitiæ legibus frænaret ora, neque impuros magna procerum admiratione a suis sermones laxari pateretur. Cum vero plurima polleret auctoritate in regia Neapolitana, illam in tuendis inopum juribus collocavit; quocirca patroni pauperum nomen vulgo illi inditum [6]. Deinde Lutetiam legatus [7], ut uxorem Carolo ex stirpe Gallica regia compararet, prudenter munere perfunctus est, in medio regalis aulæ luxu divinis rebus transfundere animum solitus. Quo tempore ad alias cælestes agni nuptias vocatus, piissimo exitu ad immortalitatem migravit. Describit [8] extremum illius vitæ actum antiquus auctor hisce verbis :

« Sentiens mortem impendere, magistro Francisco Maronensi Minoritæ conterraneo suo, qui tum erat Parisiis generalem fecit confessionem cum multis lacrymis. Quotidie etiam mane apud lectum suum missæ sacrificium pie audivit, et crebro sub illa adversa valetudine confessus est : et quamvis tota vita sua et suam et Delphinæ virginitatem celasset accurate; attamen sub vitæ finem, compellente eum spiritu Dei, ista ad adstantes loquebatur : Salvatus est homo malus per mulierem bonam, quam sicut virginem accepi, ita et in hac mortali vita virginem relinquo.

69. « In ea ægrotatione [1], quæ gravissimos, eosque perpetuos ei dolores afferebat, quos ille patientissime spe futurorum tolerabat, spiritus ejus jugiter conjunctus cum Deo fuit; volebatque nihilominus etiam bona audire, jubebatque sibi Christi passionem legi, nec lingua etiam a divinis cessabat laudibus, crebro repetens illum versum [2] : *Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus : universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.* Sumpto autem Dominico sacramento cum sacro oleo ungeretur, et versum illum dicerent : Per sanctam crucem et passionem tuam, libera eum, Domine; ipse eumdem tertio repetivit et addidit : Hæc est spes mea : in hac volo mori. Ad extremum jam in agone positus, vultum præ se tulit valde terribilem; unde colligi liceret eum in magno versari labore ob quædam illi objecta, atque sub ejusmodi conflictu exclamavit : Magna est dæmonum vis; sed eam penitus enervarunt virtus et merita sacrosanctæ Incarnationis et Passionis Jesu Christi. Et post paululum rursus exclamans : Plane, inquit, vici. Post aliquantum temporis spatium cum ingenti clamore dixit : Totum me divino judicio committo; atque his dictis reparatus est vultus ejus, et quodam rubore atque splendore multaque elegantia perfusus : atque ita reddidit spiritum ; nec fuit vel tenuiter mutatus vultus ejus, sed permansit serenus et pulcher. Hæc autem omnia vidit quidam nobilis multum petulans et lubricus, adeoque ob sua peccata corde compunctus est, ut nullo pacto ferre sustinens, mox accito ad se fratre Franciscano, qui illic aderat, in quodam cubiculo cum ingenti pietate, et largissimo lacrymarum imbre sua peccata confiteretur. Obiit sanctus comes plenus virtutibus et operibus bonis anno salutis MCCCXXIII, V kal. Octobris ».

Sepultus in cultu Franciscano primum est Parisiis in Minoritarum templo : ac dein Aptam translatæ ejus reliquiæ, ad quas maximæ cælestes virtutes editæ, ac vario morborum genere laborantibus valetudo divinitus restituta : imo et mortui ad vitam revocati. Quinetiam Balearicum regnum, quod atroci turbabatur bello, eo videndum sese objiciente, docenteque, sine fuso cruore pacatum est. Quibus permotus Urbanus V sanctorum honores solemni ritu postea illi decrevit [3]. Diploma vero morte oppressus edere non potuit : quod ab illius successore Gregorio XI est promulgatum, quod subjecta formula conceptum ex Ms. edidit Wadingus [4].

« Gregorius episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

« Rationi congruit et convenit honestati, ut

[1] Tom. IV, p. 1. Ep. secr. pag. 76. — [2] Su., tom. V. — [3] Bar. in Not. ad Mart. Ro. XXVII Sept. — [4] Sur. ibid. c. 23. — [5] Ibid. c. 27. — [6] Cap. 28. — [7] Cap. 32. — [8] Apud Sur. XXVII die Sept.

[1] Cap. 33. — [2] Psal. XL. — [3] Wadin. in Annal. Min. hoc an. num. 39 et seq. — [4] Wadin. tom. III. an. 1343. num. 40.

ea, quæ de Romani Pontificis providentia processerunt, licet ejus superveniente obitu litteræ Apostolicæ confectæ non fuerint, super illis suam consequantur efficaciam. Olim siquidem felicis recordationis Urbanus papa V, prædecessor noster, provide attendens, quod Domino nostro Jesu Christo, Regi regum et dominantium Domino, sub cujus ditione cuncta consistunt, magna gratiarum actionum et laudum a cunctis fidelibus Christi debentur impendia, dum ipse Rex cælestis omnis scientiæ gloria, cujus ineffabilis altitudo scientiæ et providentiæ nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura judicii cælestia pariter et terrena disponit, sanctos suos per exemplaris vitæ doctrinam et sanctitatis merita venerandos, de præsentis vitæ carcere ad æternam beatitudinem evocatos, crebris coruscare facit miraculis, ac mira et stupenda, eorum intercedentibus meritis, certis et perspicacibus ostendens indiciis, illos post labores nimios duraque præsentis vitæ certamina quietis æternæ satiari dulcedine, palmamque cælestis gloriæ obtinere; quod (quodque) ipse opifex Deus in misericordia copiosus, liberalis in gratiis et in retributione munificus, de supremis cælorum ad ima mundi oculos majestatis suæ inflectens, et benigna consideratione discutiens, B. Elzearii de Sabrano comitis Ariani et baronis Ausoisii dominii, de Provincia oriundi, generis nobilitate præclari, suique gloriosissimi confessoris merita grandia et opera mirifica, quibus ipse constitutus in sæculo lucerna luminosa resplenduit, atque veluti justus judex et retributor laudabilis dignanter intendens condignis recompensare muneribus, eum tanquam emeritum et retributione dignissimum post vitæ præsentis ergastulum et laboriosa mundi certamina, quæ fervens in divinis obsequiis potenter et patenter exercuit, æthereis sedibus collocarat, ut sederet cum principibus, et solium gloriæ teneret felicitatis æternæ dulcore potitus; ne ejusdem B. Elzearii laudabilium actionum claritas, quibus in terris constitutus effulserat, sub nubilo latens, tenebris obfuscaretur, idem prædecessor aliqua ex eis suis litteris, si super his confectæ fuissent, exprimi voluit, quas nos præsentibus inseri fecimus, ut deducantur in publicam notionem.

« Hic equidem a juvenilis ætatis primordiis Dei Filium tenera mente dilexit, nec diligere desiit, studia continuando salubria, dum vitæ sibi commoditas affuit temporalis, sed quoniam (quanto) majori profecit ætate, ac in tempora prolixiora prosiliit, tanto in ejus exarsit amorem fervore spiritus ampliori : et sic pudicitiæ adhæsit operibus, sic carnis studuit evitare contagia, quod licet uxorem habuerit ætate juvenem et nobilitate præclaram; tamen, prout ex dictæ uxoris et confessoris ejusdem sancti testimoniis constitit, sanctus ipse semper candore virgineo rutilavit. Præterea sanctus ipse, qui dum vixit in præsenti sæculo clarissimus genere, sublimis potentia, facultatibus opulentus, moribus elegans extitit, inhonestis et turpibus animo penitus relegatis, circa servos Christi ac pauperes, aliasque miserabiles personas valde compatiens, se ipsum in eleemosynarum elargitione (eis plerumque ministrando) munificum exhibebat : tantaque abundavit charitate, quod nil tam charum sibi erat, quin libenter erogasset, ut saltem unam animam trahere potuisset ad Christum : nec de ullo suo æmulo vindictam facere volebat. Et ne fervorem spiritus sociæ carnis ardor extingueret, sed mortificatione et repressione ipsum potius accendi contingeret, carnem ipsam, quam assidui asperitate cilicii (prout asseritur) edomans, effrænem ipsius libidinum artem sustinentiæ (continentiæ) fræno coercuit, ut non propriæ voluntatis ducta remigio, sed salubri moderamine spiritus tute licita perageret, et prorsus ab illicitis abstineret deliciis. Etenim corpus macerabat jejuniis, priscorum observantiæ a sanctis patribus ordinatæ novorum austeritatem adjiciens sibi motu propriæ voluntatis inducto : nam per totum adventum et singularum septimanarum sextam feriam, et cunctis aliis temporibus jejunium observabat : et in multis interea orationibus se occupabat, ne aliqua sibi hora temporum inutiliter pertransiret; paramentis aliquibus sub genua non utendo, imo quamplurimum vestes proprias admovebat (amovebat.) Et dum consilio ducis Calabriæ præfuit, petitiones pauperum interim (ita) promovebat, quod omnes ipsum advocatum pauperum nominabant.

« Hic insuper vitæ fuit puritate perlucidus, humilitate præclarus et sincerus veritatis amicus; ac cuncta eloquia ipsius ad virtutis augmentum operaque salubria hortabantur, demulcebant auditorum præcordia, et in eorum ædificationem salutarem multipliciter redundabant. Quamdam enim mulierem, quæ per totum annum et amplius toto corpore impotens fuerat, et aliquibus sui corporis partibus adeo desiccata, ut lignum aridum videretur, et quæ, postquam sanctus ipse migravit ad Christum, ad ejus tumulum se deferri fecerat, ad dicti sancti invocationem subito fuisse curatam dubium non existit : in signum hujusmodi mulier ipsa domum suam propriis pedibus est reversa. Quidam etiam casualiter in uno fossato undique subtus terram prostratus ita, quod aliquis ad ipsum nullo modo pervenire poterat, postquam ibidem tamdiu steterat, quod naturaliter vivere non debebat, ad prædicti sancti invocationem a morte extitit præservatus. Istum enim sanctum dilexit Dominus, et in fine consortio hæreditatis elegit; perennis quoque diademate gloriæ decoravit : et ut ejus nomen extolleretur laudibus populorum, tam in ejus vita, quam postquam (ut præmittitur) feliciter migravit ad Christum supernis deliciis fruiturus, ipse opifex Dominus, in sanctis suis vere miraculis, eumdem sanctum aliorum quamplurium et variorum splendore miraculorum illustravit; manifeste demonstrans

quantum sibi honoris et reverentiæ deberetur.

« Unde præfatus prædecessor, de hujusmodi actibus dicti sancti et mirabilis habita fide dignis probationibus, quantum nosse sinebat ipsa fragilitas certitudine veritatis, multorum prælatorum et aliarum circumspectarum personarum solemnibus precibus pluries excitatus, ipsum B. Elzearum de fratrum suorum consilio, de quorum numero tunc eramus, auctoritate omnipotentis Dei, et beatorum Apostolorum ejus Petri et Pauli, atque sua, choro beatorum a Domino ineffabili sanctificatione susceptum, cum solemnitate celebri sanctorum Catalogo, videlicet XVI kal. Maii, Pontificatus sui anno VII duxit adscribendum. Et ut devotis laudibus extolleretur in terris, quem ipse dominantium Dominus honorari voluerat in excelsis, festivitatem confessoris ejusdem die XXVI mensis Septembris, quo migravit ad Dominum, cum debita reverentia voluit celebrari : quodque (atque) etiam, ut ad Ecclesiam fratrum Minorum, ubi corpus ejusdem sancti venerabiliter requiescit, ferventius et copiosius fidelium confluat multitudo, et celebris ejusdem solemnitas peragatur, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui reverenter illuc in eodem festo annuatim accesserint ejus suffragia petituri, de omnipotentis Dei misericordia et ipsorum beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisus, unum annum et quadraginta dies de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxavit, etc. Nulli ergo, etc. Datum Avin. nonis Januarii, Pontificatus nostri anno I ».

JOANNIS XXII ANNUS 9. CHRISTI 1324.

1. *Ludovici Bavari oratorum ad Sedem Apostolicam accessus, et Pontificis responsum in litteris Apostolicis expressum.* — Ineunte anno Christi millesimo trecentesimo vigesimo quarto indictione septima Ludovici Bavari oratores, quos antea ad aulam Pontificiam legaverat, ut obsequentem se Ecclesiæ, nec sentire cum hæreticis profiteretur, diemque ad dicendam causam constitutam extrahi deposceret, ingressi purpuratorum patrum consistorium VI nonas mensis Januarii, Pontifici in solio considenti supplicem hunc libellum [1] porrexere :

« Pater sanctissime,

« Ad mandatum sanctitatis vestræ in scriptis posuimus ad quid venimus, et quid a Sanctitate vestra petere debeamus. Dicimus igitur ex parte domini nostri filii vestri devoti, quod licet paucis diebus elapsis ab aliquibus murmuraretur, et absque tamen ulla insinuatione certa referretur apud dictum dominum nostrum, processus aliquos esse factos a Sanctitate vestra, ipsum et jura sua ac statum suum graviter contingentes; tamen dominus noster prædictus nullatenus credere poterat, nec credebat : imo æstimabat æmulorum suorum esse figmenta, nec etiam verisimile reputabat, quod sancta Romana Ecclesia taliter processisset, cum nunquam antea super iis fuerit monitus vel citatus. Ad cautelam tamen nos misit ad inquirendum ac investigandum, utrum contra ipsum, ut præmittitur, processus aliqui facti essent : et si inveniremus eos factos, quod supplicaremus Sanctitati vestræ ut, salvo in omnibus jure suo, daret ei terminum aliquem competentem et decentem, inspecta locorum distantia et maxime negotii arduitate considerata; infra quem domino nostro prædicto processus hujusmodi veritatem referre possemus, ut ipse sibi ac juribus suis, ipsum tangentibus, de consilio suorum principum et procerum valeat super iis, prout tenetur et debet, salubriter providere; et de informando Sanctitatem vestram plenius circa dictum processum et ipsum contingentia, et de ostendenda justitia sua et innocentia sua circa dictum processum et ipsum contingentia, prout sibi videbitur expedire; necnon de reformando in statum debitum, si forsan in aliquibus excessisset. Igitur, pater sanctissime, cum invenerimus processus hujusmodi esse factos, supplicamus Sanctitati vestræ ex parte domini nostri præfati humiliter et devote, ut salvo in omnibus jure suo terminum competentem, prout præmittitur, dare et concedere dignemini :

[1] Ext. apud Jo. tom. IV. p. 1. Ep. secr. p. 107. et l. var. Bull. p. 35.

cum dictus dominus noster intendat, quantum in ipso est, tanquam devotus filius Sanctitatis vestræ paternitatem et sanctam Ecclesiam ut matrem revereri, et ipsam finali obedientia pro posse adjuvare, defendere et tueri ; terminum petimus sex mensibus longiorem ».

2. Mirum cuiquam videri posset, quomodo hac demissione Christiana, et observantia Pontificem mulcere studuerit Ludovicus, qui paulo ante, ut vidimus [1] concepta appellationis formula Pontificem ipsum calumnia hæreseos appetiverat, atque ab ejus judicio ad Concilium Œcumenicum provocarat : quod Ludovici factum ignorans Joannes, accepto ejus libello supplice, rem in deliberationem cum cardinalibus adduxit, ac publico consistorio VII idus Januarii congregato, præsentibus orationibus objecit, Ludovicum non cognita a Sede Apostolica electionis controversia, contra decreta Pontificia non electum in regem, sed regem se dixisse. Vicecomites hæreseos crimine postulatos tutatum esse; cum antea ad eos evertendos accessurum se in Italiam spopondisset : marchiones Attestinos et Ferrarienses Ecclesiæ perduelles in sua verba sacramento adegisse; vetera Ecclesiæ jura, quæ interregni tempore ac discordibus suffragiis duobus electis regibus vicarios imperii creare solet, infregisse : ob quæ licet ipsi dies proroganda non esset, ad duos tamen illam menses proferre, non ut ab ipso gesta tueretur, sed venia petita demisse emendaret. Quæ subjectis verbis prodit Pontifex :

3. « Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Nos super littera et supplicatione prædictis cum ejusdem fratribus deliberatione præhabita diligenti, eosdem nuntios VII idus ejusdem mensis Januarii coram nobis fecimus evocari ; ac eisdem in nostra et dictorum fratrum præsentia in consistorio constitutis taliter duximus proloquendum.

« Vidimus litteram patentem et supplicationem prædictas, quas in nostra et fratrum nostrorum præsentia exhibere curastis, et contenta in eis intelleximus diligenter : ac super illis cum eisdem fratribus deliberatione præhabita diligenti, attendentes et ad memoriam reducentes devotionem, quam præfatus dux Bavariæ per alios nuntios suos ad præsentiam nostram hactenus destinatos, ejus litteras de credentia deferentes, ad nos et præfatam Ecclesiam se gerere asserebat: et quod inter alia nonnunquam nobis obtulerat per nonnullos ex nuntiis supradictis, se paratum in Ecclesiæ prædictæ et nostrum obsequium contra rebelles Ecclesiæ ad partes accedere Lombardiæ, miramur quamplurimum, et causa nobis justæ admirationis ingeritur, quomodo sic subdito, nulla per nos data sibi occasione vel causa, in virum alterum sit mutatus. Ipse namque in contemptum nostrum, et magnam injuriam sanctæ matris Ecclesiæ, se regem Romanorum intitulat : cum de electo in discordia in Romanorum regem, sicut iste fuisse dicitur, a nullo sit in dubium revocandum, quod ante approbationem seu admissionem electionis suæ per Sedem Apostolicam habitam, non debet tali nomine vel titulo appellari : quod utique dudum, cum de intitulatione duorum electorum in reges Romanorum controversia incidisset, per Sedem eamdem auditis allegationibus partium in casu simili decretum extitit, deliberatione cum similibus tunc sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus præhabita diligenti. At insuper dux prædictus Galeatio de vicecomitibus ejusque fratribus de Mediolano rebellibus ejusdem Ecclesiæ, et de hæresi per eorum competentes judices condemnatis, favere hactenus contra præfatam Ecclesiam non expavit, nec adhuc, sicut audivimus, a fautoria destitit eorumdem.

« A Ferrariensibus etiam, videlicet Raynaldo et Opizone natis dilecti filii Aldebrandini Estensis, de labe pravitatis hæreticæ similiter condemnatis, ac rebellibus Ecclesiæ memoratæ, ratione civitatis Ferrariensis fidelitatem et homagium præsumpsit recipere, ipsisque favorem, auxilium et consilium impendere in nostrum et ejusdem Ecclesiæ magnum contemptum, atque dispendium et præjudicium manifestum ; cum dictam civitatem Ferrariensem, ejusque districtum ad plenum jus atque dominium et proprietatem ejusdem Romanæ Ecclesiæ pertinere noscitur.

« Administrationi etiam imperii se indebite ac irreverenter immiscuit, donando de bonis ipsius, homagia recipiendo et alia indebite attentando : cum tamen hujusmodi administratio, imperio prædicto vacante, prout ad præsens vacare dignoscitur, ad Sedem pertineat memoratam : sicut hoc jure patet, consuetudine declaratur, et Romani Pontifices prædecessores nostri in casu vacationis imperii jure hujusmodi usi sint, velut ad eos pertinente indubie, sicut etiam nonnullis exemplis evidentibus patet. Nam felicis recordationis Clemens papa IV, prædecessor noster, tempore suo existentibus duobus in Romanorum reges electis, claræ memoriæ Carolum regem Siciliæ in Tuscia vicarium generalem constituit; qui dictum officium exercuit diligenter. Similiter, piæ memoriæ Clemens papa V, prædecessor noster in provinciis Lombardiæ et Tusciæ charissimum in Christo filium nostrum Robertum regem Siciliæ illustrem vicarium ordinavit ; cujus juris possessione, vel quasi, præfatus dux Bavariæ, quantum in eo est, nos et dictam Ecclesiam indebite et præsumptuose nimium spoliare conatur.

« Si igitur prædicta, necnon verba in dictis litteris et supplicatione per vos exhibitis posita, quæ magis sunt ad turbationem irritantia, quam ad mansuetudinem mentem intelligentis provocantia, vellemus attendere diligenter, nullum vobis responsum dare utique deberemus ; tamen memores devotionis præteritæ dicti ducis, vobis præfatis nuntiis de dictorum fratrum consilio

[1] An. 1323. num. 34. etc.

breviter respondemus, quod cum processus noster prædictus contra dictum ducem Bavariæ et electum, ut prædicitur, factus rite sit et super notorio habitus; terminumque competentem contineat, infra quem ad ejus deduci, nisi per ipsum steterit, notitiam potuerit, ac a præsumptis per ipsum temere etiam resilire, ipsaque quantum erat sibi possibile revocare, quorum neutrum ipsum constet fecisse per exhibita; sed potius, quod intendat illa, ut dicta scriptura asserit, excusare ac de jure, quod utique electo faciendi nequaquam competat nec potest competere, se velle dicere asserat, intendens per consequens excessus suos notorios minus provide defensare; non intendimus aliquid innovare, ipsum tollendo vel suspendendo, vel quoad impediendum effectum sententiarum in eo latarum terminum, dilationem, vel prorogationem aliquam concedendo: imo volumus eum quoad omnia contenta in ipso et ipsorum effectum in suo pleno vigore atque robore permanere.

« Verum quia in dicto processu eidem aperte duximus intimandum, quod si in præmissis in dicto processu contentis per omnia infra præfixum ad hoc sibi terminum exequendum foret negligens vel remissus, nos contra ipsum ad publicationem pœnarum, in quas propter præmissos excessus notorios inciderat, vel incideret in futurum, et alias quantum suadet justitia procederemus, ejus absentia non obstante; intendimus usque ad duos menses, a data præsentium computandos, a publicatione pœnarum et processibus hujusmodi, ac ab aggravatione supersedere processus ejusdem, infra quos certificari possimus quid per eumdem circa præmissa extiterit reformatum.

« Per hoc tamen non volumus nec intendimus nos aliquatenus obligare, qui etiam eorumdem duorum mensium pendente termino ad aggravationem dicti processus et alias possimus procedere contra ipsum; si et prout nobis pro conservatione jurium et honoris ejusdem Ecclesiæ viderimus expedire, etc. Dat. Avin. VII id. Januarii anno VIII ». Affixæ fuere hæ litteræ Avenionensis Ecclesiæ foribus, et in Germaniam ad Frisingensem episcopum transmissæ ut eas divulgandas curaret, ne quem latere posset, quid inter Ludovici oratores ac Sedem Apostolicam agitatum esset, ac dolo et calumniæ ora obstruerentur[1].

4. *Ludovici Bavari studium et acta in defendendis perduellibus et hæreticis, et in propugnatione sui asserti juris contra Pontificias leges et jussa.* — Effluxere duo ii menses Bavaro a Pontifice dati, ut commissa adversus Apostolicæ Sedis dignitatem expiaret. Verum ipse, non impetrato, ut vidimus, sex mensium spatio, ut causam ageret, congregato suorum cœtu, constitutas sibi a Pontifice angustiores temporis metas contestatus est: se fidem Catholicam colere, et Ecclesiæ decus semper asserturum; neque in animum posse inducere, se quapiam in re læsisse Sedem Apostolicam, ac si læserit, facturum satis: prosecuturum Pontificem honoribus debitis, ac jura etiam imperii tutaturum; seque eadem coram Pontifice, cum se daret prima occasio, professurum. Quæ Georgius Herwartus subjectis concepta verbis ex veteribus monumentis affert[1].

« Nos Ludovicus Romanorum rex semper Augustus comparemus, et infrascriptas protestationes nostras coram vobis proponimus, et in scriptis offerimus, ac si in præsentia domini nostri summi Pontificis (cujus copiam, arctante termino, tanquam absentis et remote distantis habere non possumus) essemus personaliter constituti: promittentes expresse, quod easdem in ipsius summi Pontificis, quamprimum commode poterimus, notitiam deducemus et coram eo innovabimus. In primis protestamur, quod sanctam Ecclesiam Rom. magistram fidei Catholicæ matrem et alumnam nostram colere, diligere et fovere, statum ejus solidare et jura servare semper intendimus bona fide. Item quod hostes ejus et rebelles quoslibet quos scimus, vel a professione dictæ fidei aberrantes, tanquam fidelis advocatus et fervidus Christianæ fidei zelator hostiliter persequi et exterminare volumus toto posse.

« Item quod non credimus contra ipsam sanctam Ecclesiam nos unquam in aliquo excessisse: et si quando excederemus, parati sumus ad ejus correctionem humiliter emendari, et sub regula disciplinæ suæ obedienter consistere, et suo consilio et regimine gubernari. Item quod eidem volumus reverentiam debitam et honorem. Protestamur insuper, quod domino nostro summo Pontifici eam quam debemus, et quemadmodum Romanis Pontificibus Rom. imperatores et reges prædecessores nostri obedientiam, devotionem et reverentiam gesserunt et habuerunt, volumus similiter gerere et habere.

« Item protestamur quod statum Rom. imperii et jura, res et honores suos salvos sine præjudicio cujuslibet, juxta debitum fidei nostræ et virtutem præstiti sacramenti, quantum scimus et possumus, nostris temporibus similiter disponimus custodire ».

5. Magnifica hac ostentatione invidiam exortæ dissensionis omnem in Pontificem apud suos derivabat Ludovicus. Jactabat enim ad speciem constitutum bimestre, ut cœpta emendaret, quod ipse de disceptanda judicio causa interpretabatur, angustius esse: de erepto vero Ecclesiæ supremo Ferrariæ imperio, adactoque in sua verba illius urbis oratore, tacuit; cum magna verborum pompa Ecclesiæ jura se tutatorum profiteretur; recusabatque hæretici hostisque fidei Galeatii clientelam deserere, cum fidei splendorem se vindicaturum sponderet: imo ad tuendos Ecclesiastici juris oppressores exercitum immisit, ut suo loco videbi-

[1] Tom. IV. p. 1. Ep. secr p. 110.

[1] Herm. ad an. 1324. num. 40.

mus. Frustra itaque eum excusare nititur Herwartus [1] dum publicas eas Tabulas, quæ ad coloranda gesta plurima arte editæ erant, veluti illustria juris Ludovici ejusdem monumenta adducit ; et Joannem veluti iniquum immerito traducit : non enim verba Ludovici spectanda sunt, sed opera potissimum.

Ut vero funestæ illius dissensionis, quæ maximos fluctus in Ecclesiam concitavit culpam non in Joannem, sed in Ludovicum ejusque senatores impios derivandam, illustremus, rem uti gesta est, in luce collocabimus, eam paulo altius ex jam dictis repetendo. Potuisset Ludovicus Pontificia sibi studia conciliare, si ut Cæsarei erat muneris Ecclesiam tueri, eamque ab hostium sævissimorum nefaria tyrannide vindicare studuisset. Sed improborum fascinatus consiliis, cum Pontifici adversus vicecomites divini Ecclesiasticique juris eversores, et Numinis rerumque sacrarum contemptores operam regiam spopondisset, eorum deinde, ut dictum est, patrocinium suscepit, atque etiam Ferrariensium perduellium clientelarem sponsionem admisit, invasitque Romanæ Ecclesiæ jura : nec pluribus edictis monitus, resipuit, sed iniqua provocatione ad Concilium diffugia captavit. Commotum vero juste Pontificem indicat Albertinus Mussatus [2], dum Italiæ tyrannorum, quos armis in Pontificem defendendos suscepit Ludovicus, impietatem describit hisce verbis :

« Pestis, (tyrannorum scilicet) per ea tempora per totam ferme Italiam et præsertim Lombardiam, Tusciam, Romandiolam et Marchiam invaserat : qui contemptis Deo et Sanctis, sanctas Ecclesias scilicet episcopatus, abbatias, prioratus et quascumque etiam magnorum proventuum Basilicas, quos ut populos vorarent, in armis, bellis et quotidianis armorum usibus stipendiariis erogabant ; deque ipsis sacris locis equorum stabula, pulsis antistitibus et prælatis, fecerant. Hanc, tyrannis vicecomitibus Mediolani, sævam rabiem nequius cœpisse, et adeo perseverasse, ut ipsi tyranni Ecclesias et prælaturas de facto, spreta papali Sede et jurisdictione, suis clientibus et parum dignis conferrent : promovisse primum, et non alium, hæc omnia momenta senem illum inveteratum malorum Maphæum vicecomitem. His nefandis actibus abstinere ; archiepiscopum Mediolani et alios pulsos prælatos in pace sine (suis) restitutis locis, prædiis et bonis ad Ecclesias spectantibus, quibus sacræ coluntur Ecclesiæ, illum Maphæum stirpemque ejus tantis malis nutritam, ut de justo usu abusum, et de æquitate iniquitatem fecissent, monuisse ; divinum cultum in ea urbe exerceri per veros prælatos permitterent.

« Sed mandata Apostolica spernentes, non modo destitere, sed infandos actus auxere, preces Apostolicæ mansuetudinis renuentes : deinde seipsos excommunicationum vinculis innodantes, et verba proterva in sacram Ecclesiam, ipsumque Apostolicum jactantes, quæ manifeste hæresis ignominias, et intolerabiles Christianæ religionis contemptus et pertinacias ostendebant. A quibus similiter canonice et solemniter moniti, nec abstinere passi, vel ab Ecclesiastica monitione correcti, peccata infanda accumulavere peccatis, Saracenorum et aliarum superstitionum sectas et materias imitati, ut et ipsi Saraceni et hæretici manifesti. Insuper monitum hunc Ludovicum Bavarum, illorum hæreticorum erroribus infandisque actibus non adhærere : sed si ad sacrum imperii culmen aspirasset, illos et consimiles abhorrere, et veri filii sacrosanctæ Ecclesiæ more ad illos repellendos et refellendos tam pravis ausibus, Ecclesiæ adstare et servire. Sed ille, cujus mens in Ecclesiam effera earum tyrannidum tyrannorumque Italicorum jura tenere spiritu diabolico conjectaverat, non modo destitit ; sed vicarium suum gentemque Germanam adversus Ecclesiæ monita patenter transmisit, et se hæreticum et divinarum Constitutionum exhibuit contemptorem ». Hactenus Mussatus.

6. Hos tyrannos impios Ludovicus, cum eorum opera imperiale insigne se adepturum speraret Italiaque potiturum, defendendos suscepit. Qua in re non inique modo, sed imprudenter etiam se gessit : imprudenter quidem, cum Pontificia benevolentia ad firmandum solium longe foret aptior ; et vicecomites non Cæsarei nominis tuendi, sed augendarum rerum suarum cupiditate moverentur, ut exitus edocuit : quippe qui firmata potentia Cæsares irriserunt : Inique vero Ludovicum datam Pontifici de iis debellandis fidem infregisse judiciaria sententia in Galeatium paternæ sequacem impietatis lata indicat, in qua ejus flagitia hisce verbis recensentur [1] :

7. « Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Dudum ad nostri apostolatus fama, quinimo infamia publica deduxit auditum, quod quondam damnatæ memoriæ Matthæus de Vicecomitibus de Mediolano nonnullos de diversis mundi partibus ad Sedem Apostolicam venientes capiebat, et etiam detinebat, eos bonis omnibus spoliando ; ac litteras clausas, quæ nobis per nonnullos Ecclesiæ Romanæ devotos filios et fideles de diversis partibus mittebantur, per se, officiales et ministros suos aperire et lacerare, et alias pro suo libito contrectare, et inspiciendas diversis exponere ausu damnabili præsumebat.

« Expositum etiam fuit in publico consistorio coram nobis, quod ipse Ecclesiis, monasteriis et aliis piis locis, ac personis Ecclesiasticis, sæcularibus et regularibus civitatis et districtus Mediolanensis talliam seu collectam plurimum onerosam imponens, ad exactionem illius procedebat adeo

[1] Herw. tom. I. in Lud. defensione ad an. 1324. num. 14. etc. —
[2] Alb. Muss. in Lud. Bavaro.

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 120. et lib. variar. Bullar. p. 25.

violenter, quod illam ab aliquibus personis Ecclesiasticis per explicationem rerum, a quibusdam per captionem et detentionem personarum ipsarum, et ab aliis per diversos cruciatus corporum extorquebat; et nonnulla alia impia et iniqua in personas Ecclesiasticas immaniter exercebat, quæ in gravem divinæ majestatis offensam, opprobrium Catholicæ fidei, et magnum fidelium scandalum redundabant : quodque tam ipse, quam Galeatius, Marcus et alii filii sui, paternæ nequitiæ sectatores, bona cathedralium et aliarum Ecclesiarum, consistentia per civitates et diœceses, in quibus per se et alios tyrannidis sævitiam exercebat, vel majorem partem ipsorum occupare et occupata tenere damnabiliter præsumebat; ipsarumque prælatos amarissimas pœnas exilii cogebat miserabiliter experiri.

« Idemque Matthæus adeo redditus erat religionis cujuslibet insolens persecutor, quod tam prælatis eisdem, quam religiosis Prædicatorum, Minorum ac Eremitarum S. Augustini fratribus, et aliorum Ordinum paupertatis, ne Synodos et Concilia, vel quælibet capitula congregarent, vel in eorum subditos visitationis vel prædicationis officium exercerent, interdicebat expresse; perversos dictorum Ordinum fratres, suæque iniquitati conformes in eorum fovendo nequitia, eosque suis conventibus per violentiam prætici faciendo : et quod in Ecclesiis sæcularibus et regularibus, tam virorum quam mulierum ausu sacrilego personas intrudebat indignas, utpote qui in monasterio S. Celsi Mediolanensis nonnullos monachos, abbate dicti monasterii exulare compulso, violenter intruserat. Nonnullas etiam puellas in monasterio monialium Mediolanensium, postquam illis fuerat impudenter abusus, per intrusionis reatum recipi fecerat violenter.

« Nec veritus adhuc in Christum Deum rabiem diræ persecutionis armare, venerabilem fratrem nostrum episcopum Vercellensem in civitate Vercellensi, conflatis viribus, obsederat violenter, ac demum eumdem per violentiam captivatum in carcere præsumpserat detinere ; quamvis postea de manibus ejus per fugæ subsidium divina fuit misericordia liberatus. Per sufficientem quoque informationem, de speciali mandato nostro habitam per bonæ memoriæ Berengarium episcopum Tusculanum, tunc viventem apud sedem prædictam, idem Matthæus repertus fuit super hujusmodi sacrilegiis, offensis et excessibus publica infamia laborare.

8. « Validus etiam clamor ad audientiam nostram deduxit, quod idem Matthæus, per Stephanum natum ejus, dilectum filium abbatem S. Stephani Vercellen. ac præpositum, archipresbyterum et plures canonicos Vercellenses, ac per virum sacrilegum Scottum de S. Germiniano, aliosque suos satellites, et ministros iniquos et impios, nonnullas alias personas Ecclesiasticas, seculares et religiosas, etiam in sacerdotio constitutas, capi fecit ac teneri carceri mancipatos, in illos diversorum tormentorum genera exercendo. Statuta etiam canonica, tanquam a fide Catholica prorsus exorbitans, contemnens damnabiliter et impugnans, interdictum Ecclesiasticum, cui dicta civitas Mediolanensis ejus culpis exigentibus subjacebat, sicut et adhuc subjacere dignoscitur, observare despexit, et fecit per alios violari, defunctorum corpora laicorum in cœmeteriis Ecclesiarum pulsatis campanis, ministris Ecclesiarum ipsarum renitentibus et invitis, faciendo in contemptum clavium contra sanctiones canonicas tumulari : id idem per Galeatium in Placentina et per Marcum filios suos in Terdonensi civitatibus, tunc sub eorum tyrannide consistentibus ; et per alios tyrannos civitatum et locorum, quæ per eum et alios suos filios tenebantur, vel cum eis fuerant juramento vel confœderatione ligata, eidem interdicto subjecta, observari faciens, dictumque interdictum nequiter violari, et divina, quantum in eo erat, profanari officia in eisdem in contemptum clavium earumdem.

« Idemque Galeatius, perfidia paternæ prævaricationis imbutus bonæ memoriæ episc. Placentinum, tunc viventem, bonis omnibus spoliavit, domos, vineas et alia bona episcopalia devastando, ac ea, quæ de redditibus et proventibus dictorum bonorum percipi potuerunt, suis usibus applicando. Nonnullos etiam clericos Placentinos, gravibus afflictos vulneribus, bonis omnibus spoliavit; et quibusdam eorum horribili nece peremptis, Ecclesiastica beneficia eorumdem aliis nequitiæ suæ fautoribus, de facto concessit; dictum episcopum Placentinum cogens miserabiliter exulare, qui deinde Apostolicam Sedem petens, ibidem diem clausit extremum. Idem Galeatius, ad execrabiliora licentians manus suas, clerum Placentinum talliis, collectis, gabellis et diversis angariis pedagiisque novis afflixit : claustra etiam monialium civitatis ejusdem damnabiliter violavit, exinde nonnullas moniales adducens, eisque virginitatis lilium, quod perpetuo voto Christo spoponderant, effræni et damnata libidine auferendo. Nonnulla etiam bona, quæ tam clerici quam laici in locis Prædicatorum, Minorum et Eremitarum S. Augustini et aliis diversis Ecclesiis Placentinis pro securiori custodia duxerant deponenda, tam per se quam per suos satellites asportavit. Diversas quoque Ecclesias, hospitalia et alia pia loca cremavit incendio, et contra claves Ecclesiæ per se et alios labia detractionis aperiens, per quosdam clericos et religiosos fautores suos fecit coram omnibus prædicari, quod tenendæ (timendæ) non erant excommunicationes et aliæ sententiæ latæ contra eum. Propter quæ non erat dubium, dictos Matthæum ejusque filios diversarum excommunicationum fore sententiis innodatos.

9. « Præter hæc idem Matthæus et filii ejus obstacula præstiterant, ne nostri vel dilecti filii Bertrandi tit. S. Marcelli presbyteri card. in illis partibus A. S. L. nuntii, civitatem Mediolanensem

vel terras et loca prædicta, seu territoria possent ingredi eorumdem; vel infra illa nostras vel ejusdem legati deferre litteras, ac quoscumque nuntios ipsos capi, incarcerari et frequenter occidi crudeliter faciendo. Nec adhuc idem Matthæus contentus, quod ipse in profundum malorum demersus præceps abierat, sed laborans, ut alios secum traheret in ruinam, devotos ejusdem Ecclesiæ a devotione ipsius avertere, et indevotos, ne ab erroris invio ad vitæ viam et devotionem redirent ejusdem Ecclesiæ, impedire viis et modis omnibus quibus poterat conabatur: imo ut contra dictam Ecclesiam et fidem Catholicam execrabilius posset suam nequitiam exercere, cum schismaticis confœderationem et colligationem inivit. In provincia etiam Lombardiæ, ac circumadjacentibus locis, et partibus seminavit discordias, guerras movit, fructum pacis subvertens scandalis et scissuris in tantum, quod Ecclesiarum prælati, propter ejusmodi pressuras et scandala multipliciter impediti, personas Ecclesiasticas suarum civitatum et diœcesum et alios eorum subditos non poterant visitare, nec corrigendos corrigere, nec illis proponere verbum Dei, aliaque spiritualia gerere, quæ exigebat officium pastorale. Ex quibus profecto pullularunt et pullulant in illis partibus hæreses, creverunt schismata, diminutus est cultus divinus, fidelium animæ perditioni fuerunt expositæ, corpora patuere periculis et malis innumeris licentia præstita; et scandala suscitata fuere: propter quæ sic licentiose per dictos Matthæum ejusque filios adversus Deum, et Ecclesias et fidem Catholicam perpetrata, et alia quæ sequuntur, habebantur graviter, nec indigne, suspecti de labe hæreticæ pravitatis.

« Notum est enim in partibus Lombardiæ, quod ejusdem Matthæi paterni avus et avia, dum vivebant, fuerunt habiti de memorata pravitate suspecti: quinimo propter hujusmodi labem pestiferam eadem avia, judicio Ecclesia de hæresi condemnata, tradita fuit flammarum incendio per judicium seculare. Communis etiam in partibus illis habet notitia, idque fama publica manifestat, quod quondam Manfreda mulier de Mediolano, dicti Matthæi ex linea materna propinqua, labe respersa pravitatis ejusdem, in persona cujusdam, quæ Guillelma nomine vocabatur, Spiritum sanctum asseruit incarnatum, ipsamque Guillelmam a Deo assumptam mirabiliter extitisse: post quæ, cum super his ac diversis aliis articulis hæresim sapientibus manifeste, per inquisitores pravitatis ejusdem tam contra eas, quam nonnullas alias credentes ipsarum, fuisset veritatis certitudo comperta, Manfreda et Guillelma traditæ fuerunt judicio seculari, et demum ignis incendio concrematæ. Et quia inter alios credentes ipsarum præfatus Galeatius culpabilis fuit repertus, inquisitores ipsi propter hoc captivarunt et detinuerunt eumdem; licet postmodum per ejusdem Matthæi potentiam coacti minis et terroribus eum duxerint dimittendum. Idem quoque Matthæus in tantum exorbitabat a fidei Catholicæ veritate, quod carnis resurrectionem negabat.

10. « Cum ex præmissis præfati Matthæus et filii ejus se Dei adversarios manifestos, et fidei Catholicæ corruptores patenter ostenderent, incessanter deteriora prioribus committentes; nos considerantes attentius, quod non expediebat, quod tam horrendorum scelerum in succedentia temporum secula sine recordatione vindictæ memoria deferretur, venerabili fratri nostro archiepiscopo Mediolanensi. et dilectis filiis inquisitoribus hæreticæ pravitatis in provincia superioris Lombardiæ, nostris dedimus litteris in mandatis, ut ipsi, vel duo aut unus eorum contra præfatos Matthæum, Galeatium, Marcum et alios præfati Matthæi filios ejusdem hæresis fultos labe, quoad ea, quæ præmissa contingebant et alia, de quibus poterat haberi verisimilis suspicio contra eos, juxta formam canonum, et prout alias eis ex officio inquisitionis contra hæreticos competebat, procedere cum omni diligentia procurarent. Qui super præmissis, earumdem litterarum nostrarum forma servata, diligentius inquirentes, ac comperto legitime prænominatos Matthæum, Galeatium, Marcum et alios ejus filios sæpedictos de prædicta labe respersos; primo dictum Matthæum, et deinde Galeatium, et subsequenter Marcum, Luchinum, Joannem et Stephanum natos ejusdem Matthæi legitime convictos de hæresi, juxta formam canonum auctoritate nostræ commissionis hujusmodi, et prout alias eis ex officio inquisitionis contra hæreticos competebat, per diversas sententias diffinitivas successive prolatas decreverunt et judicaverunt hæreticos manifestos: eosque de hæresi condemnarunt, ipsorum bona omnia, mobilia et immobilia, jura, jurisdictiones et quæcumque alia ubicumque essent, et quibuscumque nominibus censerentur, per easdem sententias confiscando et confiscata declarando; nonnullis aliis pœnis in præfatos Matthæum, Galeatium et Marcum et alios ejusdem Matthæi filios et nepotes legitime promulgatis; prout in processibus et sententiis, per dictos archiepiscopum et inquisitores super his habitis et probatis, plenius continetur.

11. « Cum autem postquam idem Matthæus, in obstinata pravitate deficiens, infelicissimæ mortis persolvit occasum, dicti Galeatius, Marcus, Luchinus, Joannes et Stephanus hæretici manifesti secundum obstinatam nequitiam et cor impœnitens eorumdem, absque erubescentia scelerum, dura facie, et indomabili mente velut domus exasperans adversus Deum et Romanam Ecclesiam et orthodoxam fidem semper damnabilius et contumacius intumescant; per victricis crucis suffragium de fratrum nostrorum consilio contra dictos hæreticos, eorumque fautores, adjutores, consiliarios et valitores quoscumque, eisque quomodolibet adhærentes vel parentes eisdem; et eos, qui eisdem hæreticis impendent auxilium, consilium

vel favorem, vel adhærebunt, aut parebunt eisdem; providimus in virtute Altissimi insurgendum, ac universos Christi fideles ad tollendum de fidelium medio infideles eosdem et incredulos, ac subversores Catholicæ fidei de Catholicorum gregibus extirpandos, donis spiritualibus invitandos, ut Dei causam fideique negotium tanto assumant ferventius, et animosius persequantur, quanto salutis æternæ clypeo communiti hujusmodi persecutionis eventum poterunt securius experiri. Ideoque nos de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, illa quam nobis, licet insufficientibus meritis, Deus ligandi atque solvendi contulit potestate, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui contra dictos Galeatium, Marcum et Luchinum, Joannem et Stephanum ejusdem Matthæi filios, rebelles, hæreticos, excommunicatos, Dei adversarios et hostes apertos, persecutores et inimicos Ecclesiæ manifestos, ac quoslibet adhærentes vel parentes eisdem; necnon contra eos, qui in posterum in hujusmodi hæretica pravitate et excommunicatione durantibus impendent auxilium, consilium vel favorem, vel adhærebunt aut parebunt eisdem, processerint, etc. » Et infra : « Illam suorum, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, concedimus veniam peccatorum, quæ proficiscentibus in Terræ-Sanctæ subsidium concedi per Sedem Apostolicam consuevit, et in retributione justorum salutis æternæ pollicemur augmentum, etc. Dat. Avin. X kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno VIII ».

12. Decreta est sacra hæc expeditio in vicecomites, cum jam Februario exeunte Pontificius exercitus ab auxiliaribus Ludovici Bavari copiis profligatus fuisset [1], ejusque ductor Raymundus Cardona (1) Mediolanum in vincula adductus. Qua accepta clade, Pontifex reficiendo exercitui, confirmandisque suorum animis curas intendit. Extant eo argumento datæ ad Florentinos socios subjectæ litteræ [2] :

« Potestati, capitaneo, vexillifero justitiæ, prioribus artium, antianis, consilio et communi Florentinis.

« In discrimine turbationis Italicæ moderatam olim fortitudinis vestræ constantiam valde notavimus, quæ inter dexteram et sinistram, inter contingentia scilicet prospera et adversa varios fortunæ casus experiens, nec adversis deprimitur, neque prosperis relevatur : imo illud præclarius semper attribuimus vestræ laudi, quod eo validior vestra probitas comprobata reviguit, quo durius pios vestræ devotionis affectus dudum hostilis adversitas impugnavit. Sane audivistis, ut credimus, sinistræ fatalitatis eventum inoffensam nostri exercitus, cum quo erat militia vestræ gentis armigeræ, in comitatu Mediolanensi diebus proximis contingentem : de quo licet forsan nostri et sanctæ Romanæ Ecclesiæ atque vestri et aliorum devotorum hostes in exterminium suæ, proh dolor! malignitatis exultent; nos vero etsi ex vestris huc usque gestis verisimiliter supponamus certitudinem vestræ constantiæ in aliquo non commotam; ex patris tamen affectione tenerrima, qua domestice

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 239. — [2] Tom. IV. p. 1. Ep. secr. pag. 69.

(1) De anno quo captus fuit Raymundus Cardona, Pontificiarum copiarum in Insubria post Legatum Apostolicum dux præcipuus, dissidium est quoddam inter coævos scriptores; nam alii cum Joanne Villano lib. 9, cap. 238, fusum captumque asserunt die ultima Februarii anni MCCCXXIII; alii diem pugnæ constituunt penultimam Februarii anni MCCCXXIV, quam in feriam III incidisse notant, quod fulcitur auctoritate Chronici Mutinensis desinentis in annum MCCCLXIII et vulgati Rer. Italic. tom. XV. Annus consonat cum iis quæ scribit auctor Chronici Modoetiensis, qui tunc Modoetiæ egisse se affirmat, et pugnam hanc commissam scribit non quidem Modoetiæ, sed ad Vaprium, quod oppidum est Mediolanensis agri, et diem notat XVI Februarii. Vide historiæ hujus cap. 23, Rer. Italic. tom XII. Alii denique cum auctore Annalium Mediolanensium, qui desinunt anno MCDII, rem ad annum usque sequentem MCCCXXV, Rer. Italic. tom. XVI extrahunt. Sed posterior hæc sententia plane rejicienda est, cum scriptores omnes eorum temporum æquales adversos habeat; summo enim consensu anno MCCCXXIV rem hanc adscribunt. Nec dissentitur Joannes Villanus, qui annum MCCCXXIII ideo notat, quod ipse annum nonnisi a Martio exordiatur. Cæterum id vere ab anno MCCCXXIV removendum non esse discimus ex auctore Chronici Mutinensis, de quo supra; notat enim ille diem penultimam Februarii et feriam III, qui plane characteres annum MCCCXXIV exprimunt. Mensem Februarium omnes assignant; ad diem quod attinet oculatus testis Mediolanensis a cæteris dissidet, cum alii diem Februarii postremam, alii penultimam maluerint; hic vero diem ejusdem mensis XVI instructam ad pugnam aciem utramque inducit; sed forte mendum irrepsit in Codicem ac pro XVI legendum XXVI, qua facile die agmina steterunt in conspectum; pugna dein ad biduum extracta. Cum vero annus ille bissextus fuerit, hinc alii diem XXVIII mensis quæ in feriam III inciderat (qua die pugnatum asserit annalista Mutinensis superius commemoratus) mensis novissimam, alii vero penultimam appellarunt. Quid dein actum sit de Raymundo in hostium potestatem tradito silet annalista; sed ex Joanne Villano, atque Joanne isto multo locupletiori teste auctore Chronici Mediolanensis cap. 27 discimus Mediolanensi carcere evasisse, seu potius fugam simulasse, cum reipsa a Galeatio vicecomite clam dimissus fuisset ut ad Pontificem se conferens, pacem cum iis, quas proponebat, conditionibus impetraret. Occultas hasce pactiones ignorantes scriptores reliqui fuga subductum e carcere Raymundum scribunt. Liberationis hujus mensem silet auctor Modoetiensis; Joannes Villanus Novembrem indicat. Cæterum Modoetiam actutum se contulisse Cardonam scribit auctor idem Modoetiensis: tum post sex dies ad legatum Placentiam concessit, ac demum perrexit ad Pontificem, cui legationem suam exposuit : sed cum pro Galeatio Italiæ vicariatum peteret, Pontifex certiorem se de omnibus Robertum Siciliæ regem facturum respondit. Interim Raymundus Avenione mansit; donec sequenti anno, Modoetia jam Galeatio tradita, ac rebus in Insubria utcumque compositis a Florentinis requisitus fuit Pontifex, ut sibi Raymundum concederet copiarum suarum ducem in Castruccium Lucanum Dominum. Quo assentiente, ille sequenti an. MCCCXXV Florentiam se transferens belli in Castruccium dux renuntiatus fuit. Memorabili prælio cum hoste commisso die XXIII Septembris an. MCCCXXV victus, profligatusque fuit, quin, et si fides habeatur Joanni Villano, in eodem prælio vitam absolvit. Sed auctor Chronici Modoetiensis tradit vivum in hostium potestatem venisse. Cui fidem habendam credo cum id pariter scribat coævus auctor historiæ Pistoriensis Rer. Italic. tom. XI et reliqui res in Italia gestas anno MCCCXXV persecuti. Insuper In Historia Cortusiorum lib. 3, cap 9. lego captivum illum egisse apud Castruccium, quoadusque Ludovicus in Italiam veniens liberum dimitti jussit, quod accidisse anno MCCCXXIX auctor Chronici Modoetiensis lib. 3, cap. 3 affirmat.

De Henrico, quem annalista hic Belgam appellat, auctor Modoetiensis narrat e pugna incolumem evasisse, et clam se proripuisse Modoetiam. Quare nonnisi ex incertis rumoribus rem auditam narrat Villanus, dum captum illum, et a Germanis militibus redemptum dimissumque affirmat. Denique Modoetia die X Decembris ejusdem anni in manus Galeatii recidit teste eodem auctore Chronici Modoetiensis cap. 29, ex quo corrigendi sunt Annales in quibus urbis casus ad Æstatis exitum refertur.

MANSI.

vos tractavimus, quæsumus, filii benedictionis et gratiæ, ut inde vultus vester nullatenus concidat, ne in æmulorum oculis serenam mutasse videamini faciem, et in aliquo minuisse testemini virilis animi probitatem : quinimo universitatem et sinceritatem vestram rogamus et hortamur attente, quatenus cum etiam post naufragium tentanda sint maria, resumatis altius cum solita promptitudine vires vestras; et hujusmodi gentem vestram nedum in deficienti de pristino perditorum equitum et peditum numero, verum (si potestis) etiam in majori armigerorum subsidio concite restauretis, cum ad habendam de ipsis hostibus, Domino favente, victoriam vos proculdubio moveat libertas inæstimabilis patriæ, et cupiditas incitet tam cælestis gloriæ quam terrenæ : speramus enim in virtute Altissimi, quod tale apponet in hac parte remedium, quod vos, et præfatos devotos alios prosperabit. Dat. Avin. kalend. Aprilis, anno VIII ».

Erexit aliis litteris Modoecienses, qui cladis illius partem senserant, his verbis [1] : « Denique istud unum ad solamen conceptæ amaritudinis addimus, quod cum dicti hostes manifestam prosequantur injuriam, vos vero cum fidelibus cæteris prosequamini Dei fidem atque justitiam, nunquam in prædictorum hostium conflictu succumbitis; imo si vincimini, vincitis, et per gloriæ meritum triumphatis propterea æternaliter apud Deum. Dat. Avin. XV kal. Aprilis, anno VIII ». Simillimis sententiis Henricum Belgicæ aulæ principem, quem Joannes Villanus [2] in eo prælio ad flumen Adduam captum, seque a Germanis redemisse ait, ad colligendos animos, si quæ rerum suarum damna esset passus, excitavit [3] : « Dum, inquit, te attendimus pro Dei fide atque justitia conflixisse; dum pensamus, quod probi athletæ quidquid tormenti ferunt in præliis, non quia pugnant illud tolerant, sed ut pugnent, quæsumus, ut vultus tuus de hujusmodi sinistro eventu non concidat, et erectum viri strenui animum hostilis vana gloria non consternat. Dat. kal. Aprilis, anno VIII ».

Pugnatum [4] est, nonnullis a datis hisce litteris elapsis diebus, secundo eventu a Pontificiis, atque ab Henrico Belga Mediolanensium copiæ sunt profligatæ. Propugnarat [5] is antea Montiam contra Galeatii vicecomitis impetus, factaque eruptione castra solvere coegerat : verum postea in medio belli ardore victoria ad Mediolanenses inclinavit, menseque Junio Ecclesiæ copiæ equestres, quas Passerinus Turrianus ductabat, ab hoste profligatæ fuere [6] : præcipitique æstate Galeatius, admotis iterum castris Montiæ, quam tum Obizo Lando nomine Pontificio tuebatur, illam ad deditionem compulit [7]. Denique devexo anno Bertrandus Sedis Apostolicæ legatus, cum in Laudam facto impetu irrupisset, magna clade propulsatus est [1]. Tuebatur Galeatium Bertholdus e Marsteron, qui Ludovici Bavari nomine legatum cæsareum agebat : quem ut hæreticorum contra Pontificios defensorem Joannes, intentato anathemate objectisque aliis pœnis, præfecturam Insubriæ abjicere, ac gesta revocare jussit [2].

« Ad futuram rei memoriam.

« Vineæ domini Sabaoth, licet immeriti, divina gerentes permissione sollicitudinem atque curam, providere et agere circumspectius nos oportet, ut non solum prætergredientes Catholicæ fidei semitam et prævaricationem addentes, ut eamdem vineam valeant demoliri; sed etiam favores et auxilia ministrantes eisdem tanquam degeneres propagines noti fiant, et a veris fidei cultoribus evitentur. Sane quia, licet dudum Galeatius, Luchinus, Marcus, Joannes et Stephanus fratres filii damnatæ memoriæ Matthæi de vicecomitibus de Mediolano, de labe pravitatis hæreticæ convicti fuerunt legitime, et per competentes judices sententialiter condemnati, et processus et sententiæ hujusmodi condemnationis tam in Lombardiæ quam aliis diversis partibus solemniter publicati; multique Catholicæ fidei professores non solum de circumvicinis, sed etiam de aliis partibus contra dictos hæreticos in expugnationem eorum arma sumpserint, qui cum exercitu Ecclesiæ accesserunt Bertholdus de Marsteron dictus de Nifen, et Bertholdus de Groyspach et Fridericus de Truendingen, qui se magnifici viri Ludovici ducis Bavariæ in regem Romanorum electi, quem regem nominant Romanorum, ambaxiatores et nuntios fore dicebant, dictusque Bertholdus de Marsteron ejusdem electi in illis partibus pro vicario publice se gerebat, dictis Galeatio et fratribus favorem multiplicem impendendo, eosdemque hæreticos velut complices et fautores eorum defendere nequiter præsumebant, ordinantes per civitates Lombardiæ, ac mandata et præcepta ex parte ejusdem electi sub pœnis gravibus facientes in dictorum hæreticorum favorem et auxilium manifestum, gentes armigeras per unum ex eis, videlicet præfatum Bertholdum de Marsteron Mediolanum mittendo adversus exercitum fidelium ejusdem Ecclesiæ contra dictos hæreticos congregatum; dicti Bertholdus de Marsteron et alter Bertholdus et Fridericus per competentes judices, quibus legitime constitit de præmissis sententialiter judicati, pronuntiati et declarati fuerunt fore fautores et defensores hæreticorum supradictorum, ac propter fautoriam hujusmodi excommunicationis sententiæ et perpetuæ infamiæ subjacere, omnesque pœnas reales et personales, spirituales et temporales contra fautores hæreticorum editas incurrisse, prout in processibus et sententia super his habitis et prolata contra eos plenius continetur.

[1] Eod. tom. IV. p. 1. Ep. secr. pag. 50. — [2] Joan. Vill. l. IX. c. 2 9. — [3] Tom. IV. p. 1. Ep. secr. p. 50. — [4] Joan. Vill. l. IX. c. 250. — [5] Eod. lib. c. 243. Ant. III. p. tit. XXII. c. 5. § 10. — [6] Id. Vill. c. 259. — [7] Id. Vill eod. lib. c. 271.

[1] Eod. lib. c. 278. — [2] Tom. IV. p. 2. Ep. secr. p. 118. et lib. Variar Bullar. p. 16.

« Ut autem excessus hujusmodi ipsorum Bertholdi de Marsteron et Bertholdi de Groyspach et Friderici, et sententia contra ipsos promulgata in publicam notitiam deducantur, eosdem fuisse et esse fautores, complices et defensores hæreticorum publicos et notorios, ac propterea excommunicationis sententiæ et perpetuæ infamiæ subjacere, omnesque alias pœnas reales et personales, spirituales et temporales contra fautores, complices et defensores hæreticorum editas incurrisse, de fratrum nostrorum consilio auctoritate Apostolica nuntiamus et publicamus, præsente hac multitudine fidelium copiosa.

« Cæterum multorum insinuatio fide digna ad Apostolatus nostri perduxit auditum, quod idem Bertholdus de Marsteron dictus de Niffen, post et contra processus nostros super his habitos, et in illis partibus solemniter publicatos, velut vicarius (ut prædicitur) in partibus Italiæ electi prædicti, quem regem nominant Romanorum, gentes armigeras et exercitum congregavit et congregat de diversis civitatibus, castris, terris et locis in dictorum Galeatii et fratrum suorum favorem, præsidium et juvamen contra exercitum fidelium Ecclesiæ memoratæ contra præfatos hæreticos eorumque fautores et defensores per ipsam Ecclesiam ordinatum ; et quod cum gentibus illis, non absque hæreticorum prædictorum fautoria notoria et sequela, ejusdem Ecclesiæ gentes invasit, et bellum movit, et exercuit et exercet contra eas ; nec his contentus ad frangendum vota fidelium præsumpsit et præsumit facere mandata communitatibus ac personis singularibus civitatum, castrorum et aliorum locorum illarum partium, sub gravibus pœnis, ne ipsæ et gentes ipsarum ad exercitum fidelium Ecclesiæ conveniant, vel eisdem inhæreant, vel sequantur eos, seu assistant eisdem, et tanquam vicarius ejusdem electi communitatibus civitatum, castrorum et locorum prædictorum obedientibus sibi privilegia dudum concessa eisdem de facto innovat et confirmat, aliaque eis de novo concedit. Privilegia vero dictis communitatibus in devotione ejusdem Ecclesiæ consistentibus, sibique minime obedientibus concessa, de facto revocat, adimit et annullat : pœnas etiam fidelibus eisdem infligit, ipsosque condemnat et punit rerum et famæ jactura, quanquam nullam faciendi prædicta habeat quomodolibet potestatem. Propter quod tantæ præsumptioni et usurpationi (prout ad Apostolatus nostri spectat officium) occurrere intendentes, eumdem Bertholdum de Niffen per publicum præsentis processus edictum, de ipsorum fratrum consilio monuimus ei sub excommunicationis, ac privationis privilegiorum et feudorum, quæ a Romana vel aliis quibuscumque tenet Ecclesiis, pœnis et sententiis, quas eum ipso facto incurrere volumus, si monitioni et mandato hujusmodi non parebit, districtius injungentes, ut infra duorum mensium spatium, quod sibi pro peremptorio termino assignamus, præmissa omnia et singula, quatenus ad illa de facto processit, eatenus quantum in ipso erit et possibile fuerit, ipsa de facto studeat revocare, similia proprio vel ejusdem vicariatus vel alio quocumque vocabulo seu colore quæsito in posterum nullatenus præsumpturus ; quinimo a fautoria, defensione omnique adhæsione dictorum hæreticorum et rebellium, ac prædicto præsumpto usurpato vicariatus officio, et quolibet exercitio ejusdem officii infra dictum terminum omnino desistat, nec se de illis per se vel alios directe vel indirecte, publice vel occulte aliquatenus intromittat : nosque nihilominus prædicta omnia et singula, per dictum Bertholdum de Niffen sub ejusdem nominis vocabulo vel alio quovis modo præsumpta vel attentata, auctoritate prædicta revocamus, cassamus et irritamus, et viribus vacuamus, ac cassa, vacua et irrita nuntiamus, et nullius existere decernimus firmitatis.

« Mandamus nihilominus universis et singulis patriarchis, archiepiscopis et aliis Ecclesiarum prælatis, necnon ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus et nobilibus ; universitatibus quoque et communitatibus civitatum, castrorum et aliorum locorum, et aliis personis singularibus quibuscumque, cujuscumque status, conditionis vel dignitatis existant, sub excommunicationis in personas eorum et interdicti in communitates, universitates, civitates, castra et loca prædicta pœnis et sententiis, quas ex nunc in ipso ferimus et eos (nisi infra duorum mensium spatium a data præsentium computandos hujusmodi monitioni et mandato nostris parere curaverint cum effectu incurrere volumus ipso facto, ut dicto Bertholdo de Marsteron seu de Niffen tanquam vicario, ut præmittitur, vel alias super præmissis vel similibus in nullo pareant vel intendant, processibus aliis quibuscumque per nos seu per dilectum filium nostrum Bertrandum tit. S. Marcelli presbyterum cardinalem A. S. L. vel alios judices competentes habitis tam contra dictum Bertholdum de Marsteron, quam alios et parentes eisdem, in suo robore duraturis, etc. Dat. Avin. id. Aprilis, Pontificatus nostri anno VIII ».

Data sunt paucis post diebus Bertrando legalo a Pontifice imperia, ut dictum Bertholdum Niffensem, Bertholdum e Groyspach, et Fridericum e Tervendigen, qui se Ludovici Bavari regis Romanorum vocitabant oratores (e quibus Niffensem, ut vicarii imperii nominis invidiam declinaret, cum dignitatem eam Pontifex Roberto regi contulisset, Ludovici oratorem molliore verbo se dixisse colligitur) propositas hæreticorum defensoribus pœnas contraxisse solemni ritu in templis divulgaret : « Prædictos Bertholdum de Marsteron alias dictum de Niffen, et Bertholdum de Groyspach, ac Fridericum de Tervendigen fuisse et esse fautores, complices et defensores dictorum hæreticorum publicos et notorios, ac propter hoc excommunicationis sententiæ et perpetuæ infamiæ subjacere,

omnesque pœnas alias reales et personales, spirituales et temporales contra fautores, complices et defensores hæreticorum editas incurrisse ac omnia alia in eodem processu contenta in Ecclesiis, civitatibus, terris et locis aliis decretæ provinciæ tuæ legationis, de quibus videris expedire, denuntiare et solemniter publicare procures, clero et populo in locis singulis, ubi fiet dicta publicatio, specialiter propter hoc convocatis, etc. Datum Avin. XV kal. Maii, anno VIII ». Imposita eadem in Germania Magdeburgensi, Coloniensi, Salisburgensi et Treverensi archiepiscopis, ac Leodiensi et Constantiensi episcopis provincia. Revocatum vero ex Insubria in Germaniam a Ludovico Bavaro suarum copiarum ducem, ne Galeatium hæreseos crimine damnatum adversus Pontificem tueri videretur, Joannes Villanus [1] atque ex eo S. Antoninus [2] scribunt. Verum si tum Ludovicus Galeatium, ut Pontificis iras mulceret, deserere visus, mox illius clientelam resumpsisse ex Joannis papæ edictis constat : adversus enim ipsum ordinem ursit, cum is in jus vocatus non cœpta emendasset nec misisset procuratores, ut responderet in judicio, vel controversias pactione sedaret ; sed expediret arma, et Romanæ Ecclesiæ jura, occupato etiam supremo Ferrariæ imperio, invaderet. Præterea contendebat Joannes, interregnum esse creatis duobus Cæsaribus, donec lis a Sede Apostolica dirimeretur : neque illam in acie, qua justus possit succumbere, sed in judicio æquitate decidendam : proinde Robertum jure a Clemente V legatum imperii in Insubria constitutum ; ac ne munus illud exerceret, injusto bello appetitum. Contra Ludovicus Bavarus opponebat, jus in armis, capto in acie Friderico æmulo, sive is juste vel injuste Cæsar designatus esset, sublatam omnem controversiam, diremptamque ferro ; neque jam Pontificia sententia dirimendam ; ac post sustentatum a se tot annis Romanum sceptrum interregnum dici non posse, juraque imperii contra Pontificem et Robertum jure recuperari : quæ Ludovici defensio fuisse in ejus scriptis tractatur [3]. Secundo itaque armorum successu tumidus, legum voces et judiciorum ordinem contemnebat : quæ res Pontifici acerbissima accidit; quippe qui justitiæ tenax et legum vindex Cæsarum discordibus suffragiis electorum controversias in Apostolico tribunali dirimi volebat, ut Richardi Alphonsique causa fuerat olim disceptata. Hanc itaque in Ludovicum, in judicio non comparentem, sententiam pronuntiavit [4] :

13. « Joannes, etc. ad certitudinem præsentium et memoriam futurorum.

« Quamvis præfati electi (nempe Ludovici) in non parendo nostris monitionibus et mandatis inobedientia pertinax, nec infra secundum terminum sibi similiter hujusmodi dilatione concessum comparendo coram nobis per se vel procuratorem legitimum, nec etiam postea de benignitate Sedis Apostolicæ diebus pluribus exspectati contemptus ejusdem exigant ; scandalum quoque, et pericula plurima, quæ profecto præmissorum dissimulatio et impunitas vel dilata justitia probabiliter comminatur, desiderent super præmissis contra dictum electum de remedio celeri per opportunam et rigorosam justitiam provideri ; nos tamen adhuc volentes cum eodem electo uti potius mansuetudine quam rigore, ac probare, utrum mansuetudinis nostræ benignitas ipsum a tam periculoso devio valeat, quod desideriis intensis appetimus, revocare ; de dictorum fratrum consilio auctoritate Apostolica per infrascriptum modum duximus ordinandum : videlicet, quod ad publicationem sententiæ excommunicationis per nos, ut præmittitur, promulgatæ, in quam idem electus propter suam in præmissis commissam inobedientiam et contemptum incidisse dignoscitur, procedentes ab aliarum pœnarum publicatione, in quas similiter incidit, supersedeamus ad præsens.

« Ideoque præfatum electum de ipsorum fratrum consilio auctoritate Apostolica in prædictam excommunicationis sententiam incidisse, præsente hac multitudine copiosa fidelium, declaramus ; ipsumque prædicta excommunicationis sententia innodatum et velut excommunicatum, præter casus exceptos, evitandum ab omnibus nuntiamus : eumque nihilominus, adstante prædicta multitudine copiosa fidelium, per hoc præsens edictum publicum solemniter auctoritate prædicta monemus, sibi auctoritate Apostolica sub pœna privationis omnis juris, si quod sibi ex sua electione prædicta, quæ de ipso dicitur celebrata, vel ad regnum et imperium Romanum quoquo modo competit et possit competere : quam, si monitioni et mandato hujusmodi efficaciter non parebit, eum incurrere volumus ipso facto ; districtius injungentes, ut infra trium mensium spatium a data præsentium, in antea computandum, se regem Romanorum non intitulet, non denominet, nec describat, nec per alios faciat, quantum in eo fuerit, tali intitulari titulo, vel etiam nominari ; ab intitulatione et denominatione regali hujusmodi, per eum indebite usurpata, ac administratione regni et imperii prædictorum et rerum et jurium eorumdem (denominationem, intitulationem et administrationem præfatas non resumpturus ulterius, nisi, si et quando personam ipsius et electionem, quæ de ipso celebrata fuisse dicitur, per Sedem eamdem approbari contigerit et admitti) a fautoria quoque et defensione tam dictorum hæreticorum Mediolanensium rebellium Dei et Ecclesiæ, (nimirum Galeatii et fratrum vicecomitum) quam Ferrariensium, videlicet Raynaldi et Opizonis filiorum dilecti filii nobilis viri Ildebrandini marchionis Estensis, qui quidem filii sunt similiter de labe pravitatis hæreticæ condemnati ac rebelles Eccle-

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 243. — [2] Ant. III. p. tit. 22. c. 5. § 10. — [3] Ext. apud Nic. Min. Ms. Vat. sign. num. 4008. pag. 13. etc. — [4] Tom. IV. p. 1. Ep. secr. pag. 110. et l. Var. Bull. pag. 28.

siæ memoratæ eorumque fautorum, valitorum et sequacium prorsus abstinere procuret, fidelitati etiam et homagio, quæ ratione civitatis Ferrariensis, quæ ipsius Romanæ Ecclesiæ pleni juris et proprietatis existit, præsumpsit recipere ab eisdem, in nostrum et ejusdem Ecclesiæ magnum contemptum, atque dispendium et præjudicium manifestum, publice et omnino renuntiet; illaque prorsus a se abjiciat, quasi nunquam sibi præstita extitissent: nec ratione illarum aliquid penitus juris usurpet in civitate Ferrariensi prædicta, ejusque districtu vel civibus ac districtualibus eorumdem; sed potius omnia prædicta usurpata, præsumpta et attentata per ipsum sub denominatione et intitulatione prædictis seu colore vel occasione ipsarum, curet effectualiter infra dictum terminum, prout sibi possibile fuerit, solemniter et publice revocare; ac parere in omnibus prædictis nostris monitis, inhibitionibus et mandatis; necnon et ad ejusdem Ecclesiæ redire gremium studeat, satisfactionem debitam impensurus, de offensionibus et injuriis supradictis: ac nihilominus infra dictum terminum, quod prædicta omnia revocaverit ac paruerit in eisdem omnibus hujusmodi nostris monitionibus, inhibitionibus et mandatis plenarie cum effectu, nos per authenticas personas, litteras vel instrumentum publicum certificare procuret: ac insuper infra dictum terminum per se, vel procuratorem seu procuratores idoneos compareat coram nobis, super dictis excessibus, offensionibus et injuriis; ac super pœna privationis juris, si quod sibi competit vel competierit ad regnum seu imperium supradicta; declaranda vel inserenda; necnon et pœnis aliis, quibus excessus ac inobedientia et contemptus prædicti eumdem electum obnoxium reddiderunt, definitivam sententiam et nostrum beneplacitum, quantum officium nostrum patitur, auditurus et alias facturus et recepturus, quod justitia suadebit, etc. » Addit plura graviora imperia, ac præsules, proceres et populos Romani imperii Ludovico ut regi parere vetuit, antequam cæsarea electio Sedis Apostolicæ auctoritate confirmata esset, et contra nitentibus divinas humanasque pœnas intentavit. Tum quorumcumque principum cum Ludovico inita fœdera rescidit. « Dat. Avin. X kal. April. Pontificatus anno VIII ».

14. Disceptabat contra publicis libellis Ludovicus, se jure et legibus Cæsareos accepisse apices, ac Fridericum æmulum imparibus electum suffragiis, et si qua lis intercessisset, diremptam prælio, in quo ille sub victoris potestate succubuerat: nunquam hactenus reges discordibus suffragiis creatos in jus vocatos, si reges se dixissent: consulenda in ea lite vetera Germanorum et imperii instituta; tum graves querelas in Joannem tudit: « In dicto, inquit [1], processu sive excessu mandare dicitur subditis nostris Ecclesiasticis et mundanis, seu sæcularibus etiam cujuscumque status vel conditionis existant, etiamsi regali vel quacumque alia præfulgeant dignitate, sub pœnis gravibus inflictis ac etiam comminatis, ne nobis tanquam regi Romanorum, et in regem Romanorum electo pareant vel intendant, aut ne nobis præstent auxilium, consilium, vel favorem ». Et infra: « Contra nostram manifestam justitiam, atque jura, ut ex prædictis apparet, et contra libertatem et dignitatem et utilitatem sacri imperii, et principum imperii electorum et aliorum principum, et omnium imperii subjectorum et contra consuetudines imperii approbatas prædictas, quæ pro lege servantur et servatæ sunt ab antiquo; præcipue contra consuetudinem jam approbatam, atque servatam ab eo tempore, cujus contrarii memoria non existit, qua cavetur, quod si vota principum, ad quos spectat eligere, ad eligendum convenientium dividantur in plures, et duo in discordia eliguntur, alter electorum, qui potentior fuerit et prævaluerit, debeat obtinere. Sed victoriam nobis contulit plenam atque plenissimam misericors Dominus, ad quem bellorum spectat victoria, ut victo hoste et adversario conculcato, potentiorem atque victorem nos fecerit per misericordiam suam ». Falsa est hypotesis probari a Deo semper victoris causam, nec enim misericors Deus crudelitate sed æquitate, non ferro sed legibus lites dirimi jubet. Subdit Ludovicus: « Licet electio ejusdem adversarii nulla fuerit, et nullum jus tribuere potuerit nec nostro in aliquo derogare: quia a minori parte principum fuit electus, videlicet a duobus, et quia facta fuit ex intervallo post primam electionem nostram, et ideo ut nulla nullum jus sibi tribuere potuit, nec nostro in aliquo derogare. Item quia electio sua facta fuit non in loco debito de Franchefort, et sic nulla de jure et per consuetudines approbatas prædictas. Item quia facta fuit non in termino et die præfixis ad eligendum per eum ad quem spectat præfigere: et sic nulla per jura communia et per consuetudines imperii approbatas, quæ pro jure servantur,

15. « Item quia coronatus fuit et inunctus in regem non in loco ad hoc antiquitus deputato, videlicet Aquisgrani, et pluribus aliis rationibus evidentibus, atque causis, quas numerare et exprimere non expedit, velut notorias et omnibus manifestas ». Et infra: « Reservasse sibi dicitur, ut possit pendente dilatione contra nos procedere, prout sibi videbitur expedire. Ex quo manifeste patet odium notorium, quod ad sacrum imperium et nos gerit ». Non ex eo odium patet, sed in asserendis legibus Joannis constantia: addit aliam querelam Ludovicus: « Item manifeste patet, quod se sacro imperio et nobis prius inimicum capitalem constituit, nos et devotos sacri imperii videlice persequendo, et rebelles et hostes imperii videlicet publice et notorie confovendo, inimicorum nostrorum et sacri imperii continue utendo consiliis;

[1] Ext apud Nic. Min. schismaticum Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 15. et Ms. sign. num. 4010. pag. 23.

imo seipsum, et actus suos et opera sua dirigendo in omnibus et per omnia consiliis eorumdem : et post hæc judicem nostrum se constituere nititur contra antiquos canones, decernentes, quod suspecti et inimici judices esse non debent ». Falsum est Pontificem Ludovici et imperii hostem se professum esse, sed prior Ludovicus suscepta hostium Ecclesiæ clientela hostem se est professus; non etiam imperii hostis Joannes dici potest, qui legibus litem, quæ evertebat imperium, dirimi voluit, nec quamvis suspectus contendatur, judiciarium ordinem debuit intermittere, cum nullus sit eo superior legum arbiter. Pergit Ludovicus :

« Præterea cum constet et notorium sit, omnes reges Romanorum electos etiam in discordia, licet electio nostra haberi debeat omnino ex causis evidentibus pro concordi, ut superius est narratum; et tam Lotharius quam Conradus, tam Philippus quam Otho, tam Richardus quam Alfonsus, tam Adolphus quam Albertus electi fuissent in discordia; tamen administraverunt semper imperium sicut potuerunt de jure, nec per quemquam Romanum Pontificem præsumptum fuit, quod per ipsum nuper noscitur attentatum, in præjudicium et gravamen notorium sacri imperii, atque nostrum et principum electorum imperii et principum aliorum ». Falsa sunt hæc, nam Urbanus et Clemens Richardi Alfonsique litem cognovisse ostensum est. Quæ vero sequuntur de electione, jam ante a nobis discussa fuere : « Præterea electione nostra a majori parte, imo a duabus partibus principum facta, et quæ ex causis evidentibus et notoriis debet esse legitima : nobilis vir Fredericus dux Austriæ, licet non in loco electionis, nec in die ad eligendum præfixa, a longe minori parte principum, videlicet a duobus tantummodo se eligi fecit in regem : et ex prædicta electione non solum nos, qui de jure notorio poteramus et debebamus, possumus et debemus administrare; imo etiam ipse Fredericus administravit, cui in administratione sua ipse procedens, imo verius excedens, favit pro posse suo, sicut notorium est et manifestum, nec aliqua potest tergiversatione celari; nunquam tamen non solum nobis, sicut nec debuit nec potuit, sed nec ipsi Frederico, quem administrare sciebat, administrationem quomodolibet interdixit; cum tamen et ante assumptionem suam, et post ipsam jam per annos octo et ultra administraverimus, et administrare nos sciret notorie ac etiam evidenter, sicut poteramus et debebamus, possumus et debemus, prout patet ex supradictis.

16. « Item per diversas mundi partes et provincias persequens imperiales ac sacrum imperium, parti eos impugnanti favet et favit, prout est notorium toti mundo, ipsos filios charissimos Ecclesiæ appellando, et conando pro viribus subjugare devotos imperii et fideles, eorum faucibus devorando : adeo quod se jactat, quod non remanebit in brevi de omnibus imperialibus et imperio adhærentibus unus, quin ipsum destruxerit et confuderit; ita quod nemo de imperialibus et imperio adhærentibus, atque fidelibus remanebit, quod absit ». Jactata sunt hæc ad creandam invidiam : Gibellinos autem tyrannos jure repressos armis sat ante demonstratum est; tum iniquas esse subjectas querelas.

« Item cum nobiles viros de Grambach et de Treveligen et de Suffen comites ad legatum ejus in Italiam legatos a latere nostro mitteremus, facturos ejus ope et auxilio pacem et concordiam inter partes, quæ illic sibi bellum et duras guerras movebant, continue ipsarum partium invitatione et pietatis officio excitati, ipse renuit, et bellum et obsidionem fidelibus Mediolanensibus paravit, et parare mandavit, sicut in istis partibus est notorium et manifestum; quod tamen professioni suæ minime congruebat, dictos comites in nostrum et ipsorum, vel verius in ipsius vituperium dimisit nimium inhoneste.

« Item ipse crudelis usurpator jura principum imperii privata, negotio indiscusso, parte inaudita, nititur usurpare : cum enim vacante imperio comiti Palatino Rheni de jure et approbata consuetudine imperii observata hactenus inconcusse, præsertim in partibus Alamanniæ jus competat administrandi jura imperii, feuda Ecclesiastica et temporalia conferendi, et cuncta alia negotia disponendi; ipse in dicti principatus et principum suorum injuriam contendit, quod in illum casum sibi competit ad se administrationem vacantis imperii pertinere ».

17. Germaniæ administrandæ non se Joannes ingesserat, neque contra veteres consuetudines quidquam novavit : Italiæ autem administrationem si prædecessorum more acceperit, argui jure non potest. Verum superiora jactabat Ludovicus Bavarus, ut Germanos in suas partes pelliceret : qui etiam ad principes in Joannem papam concitandos spargebat, nil aliud Joannem moliri, quam ut Germanis eriperet augustales apices, et imperatoris creandi auctoritate ad se revocata, electores principes ferendi suffragii jure deturbaret. Navarunt ea in re Ludovico operam nonnulli nefarii viri, qui cum adducendæ publicæ concordiæ ex officii religione studere debuissent, augere discordiam ac Pontificem in invidiam et odium apud electores principes adducere conabantur. A quorum calumniis ut se Pontifex vindicaret, hæc ad Moguntinum, Coloniensem et Trevirensem archiepiscopos, ac Joannem regem Boemiæ scripsit.

« Joanni regi Boemiæ illustri.

« Infausti rumoris assertio nostris pertulit auribus his diebus, quod quidam iniquitatis filii, sub veste humili religionis exterius gestantes habitum, sed interius a religionis veritate vacui, iniquitate pleni et malitia non carentes, ejus qui ab initio mendax est et pater mendacii, opera nequiter imitando, tibi, fili charissime, ac quibusdam aliis regis Romanorum promovendi in im-

peratorem coelectoribus tuis falso et mendaciter suggesserunt, quod circa processus, quos contra magnificum virum Ludovicum ducem Bavariæ, dudum in discordia in regem Romanorum electum, propter varios excessus execrabiles contra Deum, nos et Romanam Ecclesiam, reique publicæ utilitatem per eum perpetratos, nuper habuimus, ad hoc nostra ferebatur intentio et dirigebantur studia mentis nostræ, ut tandem te et coelectores alios eligendi jure hujusmodi privaremus. Et licet credamus te tuosque coelectores hujusmodi falsis suggestionibus, ex fermento iniquitatis et malitiæ prodeuntibus, aures non accommodasse faciliter ad credendum; tamen ad confundendum omnino nequitiam hujusmodi detractorum, satagentium inter matrem et filios scandala suscitare, præmissa tuæ celsitudini providimus describenda, quam tenere volumus indubie, quod nostræ intentionis nequaquam extitit, nec existit per processus prædictos tuis et aliorum coelectorum juribus in aliquo derogare; indecens enim esset, quod inde sequerentur injuriæ, unde jura nascuntur; et illi de paterna manu nocumenta sentirent, qui per eam ad gratiam meruerunt attolli. Quocirca serenitatem regiam attentius deprecamur, quatenus tuum animum ad cujuscumque sinistræ suggestionis instantiam super his non inclines; sed potius suggestores eosdem fabricatores mendaciorum reputes et mendaces. Dat. Avin. VII kal. Junii, anno VIII ». Eodem exemplo ad Trevirensem, Moguntinum et Coloniensem archiepiscopos missæ litteræ.

18. Non deerant etiam Ludovico aliæ artes et illecebræ, ut adversarios sibi conciliaret : multisque fucis ac blanditiis mulcere tentavit Leopoldum ducem, qui, cum sparsa de Pontifice figmenta aperuisset, de rei veritate hisce verbis est edoctus : « Quod autem se scire asserat, quod si nobis certa dimiserit, nos nedum sibi, sed ejus hæredibus alia dimittemus ; quomodo sit ausus dicere sic evidenter falsa et impossibilia, non sufficimus admirari : cum, Deo teste, nunquam pro parte sua nobis, nec pro nostra sibi de nostra conscientia, vel mandato factus de his sermo fuerit ; nec nobis credimus hæc licere. Quare verbis talibus nequaquam est fides ab aliquo prudente adhibenda : sed ad illum finem loquitur, ut alios in sui erroris attrahere valeat fulcimentum ». Addidit monita, ne se fallacibus hostis promissis irretiri pateretur. « Datum Avinione VI id. Junii, anno VIII ». Tum fœderatos Ludovici reges ac principes ab ipsius amicitia divellere est conatus ; interque eos Christophorum regem Daniæ fecit certiorem, Ludovicum a cœptis non potuisse abduci ; atque adeo non parum regium decus obscuraturum, si illius partibus se infici pateretur, in quem latæ sententiæ has causas expressit :

« Joannes, etc. Christophoro regi Danorum illustri.

« Magnificentiæ tuæ litteris solita benignitate receptis, prout ex illarum tenore perpendimus, magnam devotionem erga nos ut spiritualem patrem, et sanctam Romanam Ecclesiam matrem tuam habere prætendis, non absque sinceræ mentis indicio te nobis et tua liberaliter offerendo. Super quo benevolentiam regiam cum gratiarum actione multiplici dignis in Domino laudibus commendantes, ut versa vice de sincera patris affectione confidas, placitum gerimus quod nos requiras in tuis opportunitatibus confitenter : nam sicut te ut charissimum filium brachiis paternæ dilectionis amplectimur, sic in illis, quantum cum Deo poterimus, te favorabiliter prosequemur ». Et infra :

« Audivisse te credimus, quod cum magnificus vir Ludovicus dux Bavariæ, discorditer in Romanorum regem electus, ante obtentam ab Apostolica Sede approbationem et confirmationem ipsius, indebite se immiscens administrationi ejusdem regni atque imperii, cujus regimen, imperio ipso vacante, sicut vacare noscitur in præsenti, ad nos et prædictam Ecclesiam de jure noscitur pertinere, impertinenter nomen et titulum regium sibi assumeret, et jura dicti regni et imperii occuparet in offensam Dei, nostram et Ecclesiæ præfatæ injuriam, opprobrium pariter atque damnum : quamvis ad ipsum publica monitio nostra præcederet, ut infra certum competentem terminum sibi præfixum a præmissis desisteret, et attentata indebite revocaret. Quia tamen sic insania suæ mentis invaluit, quod hujusmodi nostra monitione contempta, patenter adhæret et favet nostris in Italia et ejusdem Ecclesiæ rebellibus et hostibus publicis, finaliter tanquam hæreticis condemnatis : contra ipsum ducem processum noviter fecimus ; in quo eum, proh dolor ! tam exigente quam clamante justitia excommunicavimus publice, et processus adhuc alios fecimus, ex quibus damnandos et reprobos ausus suos salubriter, actore Domino, reprobamus, etc. Dat. Avin. II kal. Junii, anno VIII ». Non placuerunt hæc Dano regi, qui affinitatem cum Ludovico pepigit, oravitque litteris [1] cardinales, ut ad conciliandum Joanni Ludovicum operam darent : « Vobis, inquit, et vestrum cuilibet omni instantia qua possumus supplicamus, quod dominum Joannem summum Pontificem velitis pie monere et inducere, ut prædictum D. Ludovicum regem Romanorum jure suo ac juris sui prosecutione perfrui amore Dei, justitiæ et nostrarum precum interventu, velit permittere ».

19. Non ob Dani preces deserendum jus Pontificium Joanni visum est, nec Ludovicus admonitus sæpius flecti potuit, ut legibus Cæsarei apicis controversiam dirimi assentiretur. Imo jure in vi aperta constituto, Pontificios variis præliis attrivit in Insubria ducum suorum opera : quæ Joannes Villanus [2] aliique accurate describunt, ac præter

[1] Ext. apud Herwart. ad an. Chr. 1324. num. 107. — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 259, 271.

susceptum vicecomitum juris imperialis specie patrocinium, etiam perduelles Pontificios, qui ditionem Ecclesiasticam laniabant, tuebatur. Inter hos marchiones Atestini Rainaldus et Opizo judiciaria sententia percussi, in qua de eorum perfidia ita Joannes queritur [1]: « Ipsi in desperationis currentes abyssum, et mala malis prioribus addere non verentes, quanquam eadem Ferrariensis civitas ejusque comitatus et districtus ad jus et proprietatem B. Petri et Romanæ Ecclesiæ pertinere noscuntur, in sceleratissimæ proditionis dolo machinationes eidem Ecclesiæ per falsum alterius nominis titulum in civitate, comitatu et districtu novam ingeresse quæstionem (conati). post dictas sententias et condemnationes in eos rationabiliter promulgatas a magnifico viro Ludovico duce Bavariæ in discordia in regem Rom. electo contra juramentum fidelitatis, quod eidem Ecclesiæ præstiterant, recognitione facta per eos coram eisdem ducis nuntiis, recognoscere promiserunt : ac præmissis reatum addentes perjurii, juramento fidelitatis licito eidem Ecclesiæ per eosdem prius præstito violato, eisdem nuntiis dicti ducis nomine aliud fidelitatis pro dictis civitate, comitatu et districtu; quinimo infidelitatis et perfidiæ juramentum præstare temere præsumpserunt ». Subjicit alia patrata Adria et Comaclo expugnatis contra Ecclesiam scelera, ob quæ cruceatam in eos expeditionem indicit, atque arma anno excurrente a die a legato constituenda gestaturis indulgentias impertitur. « Dat. Avin. IV non. Maii, anno VIII ». Commissæ sunt patriarchæ Aquileiensi et Bertrando tit. S. Marcelli præsbytero cardinali partes [2], ut bellum sacrum in Atestinos et Ferrarienses promoverent : excitatusque Robertus Siciliæ rex [3], ut regiam operam ad recuperandam Ferrariam collocaret : decoris illius fore, ut cum ea civitas, dum illius gerebat præfecturam, omissa esset, ejusdem potissimum armis ad obsequium revocaretur.

Certiores etiam fecit Venetos Pontifex [4] de bello sacro in Rainaldum et Opizonem aliosque ipsorum partibus implicitos indicto; contenditque precibus, ut in hostes Ecclesiæ magnis animis consurgerent : neve Firmanorum et Fabrianensium perduellium precibus, qui Sperantiam e Monteferetro hæresi notatum ducem crearant, ac Venetæ reipublicæ opem implorabant, corrumpi se paterentur, conceptasve de iis Ecclesiæ spes fallerent : « Eam, inquit [5], gerit de vobis velut devotis filiis Ecclesia mater vestra fiduciam, quod ipsius rebelles et hostes tanquam proprios abhorrentes, ipsam curabitis sicut hactenus, in omnibus revereri ». Meriti sunt optime de Ecclesia Veneti [6], atque ad Ferrariam in Pontificiam ditionem redigendam classem Æmiliæ præsidi obtulere [7]. Qua in re Superantii ducis ac Venetorum eximium in Ecclesiam studium Joannes extulit [1].

« Joannes, etc. duci, consilio et communi Venetiarum.

« Relatione grata nuper audivimus, quod vos Firmanorum nostrorum et sanctæ Romanæ Ecclesiæ publicorum rebellium damnatorum, et hostium obstinatam considerantes insaniam, nulla miseratione condignam, denegastis eisdem petita per ipsos pecunia mutua : misistis ad eos vestros nihilominus nuntios, ut ad ejusdem Ecclesiæ redirent gremium et mandata. Injunxistis præterea illis, qui vasis vestris maritimis præsidebant (quod simul cum cæteris valde nobis est placitum) ut contra Ferrarienses, laborantes utique damnationis mole permaxima, dilecto filio provinciæ Romandiolæ rectori ad requisitionem ipsius assisterent auxiliis et favoribus opportunis. Super quibus notantes, quod erga nos et dictam Ecclesiam sinceræ devotionis obsequio clarere nitimini, devotionem vestram cum gratiarum actione multiplici dignis in Domino laudibus commendamus, etc. Dat. Avinione X kalend. Junii, anno VIII ».

Cæterum non modo tum potuit Ferrariensium edomari rebellio, imo Atestini marchiones, qui Ferrariam Ecclesiæ eripuerant, Argentam proditione Octobri exeunte [2] occuparunt. Cum vero tristem illum Argentæ casum e Bononiensium litteris accepisset Pontifex [3], ipsos anno proximo ineunte ad militarem in hostes explicandam virtutem sollicitavit; ne ob adversos eventus animos curasve remitterent : « Ob hoc tamen, inquit, ad reprimenda conamina hujusmodi hostium studia sollicitudinis nostræ non desinunt; nec in illo sperare desinimus, cujus est inexpugnabilis et infinita potentia : qui tunc prævalet, cum succumbere creditur; et tunc fortius vindicat, cum applaudisse peccantibus reputatur. Datum Avin. XII kal. Februarii, anno IX ».

20. Passa est etiam Ecclesia plures alios hostes, atque inter cæteros acerbissimum persecutorem, qui defensor illius esse debuerat, Guidonem episcopum Aretinum, qui ejus urbis tyrannidem corripuerat, et Cæsarei nominis augendi fucato prætextu, Ecclesiasticam ditionem acerbe vexavit. Cujus præcipua flagitia his verbis recenset Joannes [4] : « Adeo, inquit, licentiavit nequitiæ suæ ausus in malum, quod, hoc præsenti anno civitatem Castelli, fidelem et devotam Ecclesiæ memoratæ, procuravit et fecit per Sacconum germanum suum, aliosque consanguineos suos cum militibus et peditibus suis armatis proditionaliter occupari; multis ex fidelibus civitatis ejusdem peremptis gladio, et multis aliis, quos a nece gladius præservarat, post spoliationem bonorum de civitate prædicta exulare compulit.

[1] Tom. IV. p. 1. Ep. secr. p. 107. — [2] Ibid. p. 130. — [3] Ibid. p. 2. Ep. secr. pag. 81. — [4] Eod. tom. p. 40 — [5] Ibid p. 42 — [6] Ibid. p. 41. — [7] Ibid.

[1] Tom. IV. p. 2 Ep. secr. pag. 41. — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 276. Rubeus Hist. Rav. l. VI. — [3] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 100. — [4] Lib Var. Bull. pag. 13.

« Amplius autem præfatus episcopus præmissis adjiciens, quasi sibi impune peccandi libera facultate concessa, de proximo præterito mense Februarii cum nonnullis civibus civitatis Urbini intrinsecis et extrinsecis; necnon cum Firmanis et Fabrianensibus, aliisque Romanæ Ecclesiæ rebellibus, diversis tractatibus habitis, ordinavit cum eis qualiter dictam civitatem Urbini, jure proprietatis plenique dominii ad Romanam Ecclesiam pertinentem, posset suæ tyrannidi applicare; et usque adeo tractatum hujusmodi in partum nequitiæ sceleratæ perduxit, quod gentes suæ, et dictorum rebellium die certa mensis prædicti per duas portas civitatem eamdem cum multitudine peditum et equitum intraverunt; sed divina favente clementia, quæ cum vult superbos humiliat, et fideles suos ab inimicorum suorum præservat insidiis et defendit, gentes ejusdem episcopi et alii rebelles Ecclesiæ de civitate prædicta dejecti fuerunt, et fugati turpiter; civitate eadem in devotione et fidelitate ejusdem Romanæ Ecclesiæ remanente, etc. » Subdit illum obfirmatum in scelere, atque ad defectionem clientes Ecclesiæ omnibus artibus sollicitare; datque objectis pœnis gravioribus imperia, ut Tifernum restituat Ecclesiæ, Aretii præfecturam deponat, Picenos rebelles fulcire ope absistat. « Datum Avin. II id. April. anno VIII ». Sprevit hæc jussa Guido; ad cujus frænandam temeritatem Cortonium ab Aretio a Pontifice diremptum est[1], illique Rainerius Bordilius episcopus datus. Sed ex eo gravissima inter Aretinos et Cortonienses prælia secuta, nec Guido a Guelphis insectandis tractandisque injustis armis desistit, donec dextra divini Numinis vindice percussus acerbe hæc crimina deflevit[2], damnavitque Ludovici Bavari partes.

21. *Sententia Pontificis in Ludovicum omni jure imperiali privatum.* — Appetebat interea dies Ludovico Bavaro eidem constituta, qua nisi ad expianda gesta adversus Pontificiam dignitatem judicio Apostolicæ Sedis se sisteret, omnibus ad imperium ex electione comparatis juribus privare ipsum Joannes erat comminatus: cumque Ludovicus erepta Ecclesiæ jura restituere, suamve Pontifici causam permittere denegaret, armisque regiam asserere sibi dignitatem in animum induxisset; tum antistites, ut Salisburgensem archiepiscopum et episcopum Argentinensem, qui ne Pontificias censuras incurrerent, illius respuebant imperia, insectaretur: Pontifex judiciario fulmine illum percellere, juribusque omnibus, quibus sibi imperium vindicabat, ut contemptorem Sedis Apostolicæ, jurium illius in re Ferrariensi invasorem, atque hæreticorum vicecomitum protectorem exuere decretoria sententia constituit, de quo hæc habet Bernardi[3] Ms. libellus de Romanis imperatoribus : « Dominus papa Joannes XXII multis factis processibus contra prædictum Ludovicum cum juris ordine observato, et præmissis citationibus cum terminis peremptoriis et publicis edictis, cum ipse Ludovicus non duceret comparendum, privavit eum in publico consistorio V idus Julii anno Domini MCCCXXIV omni jure, si quod sibi competebat, aut competere in imperio ratione electionis factæ de ipso in discordia; quia ante confirmationem electionis suæ, et antequam persona sua esset per Sedem Apostolicam approbata, usurpavit sibi titulum regii nominis et Augusti, et quia adhæsit et favit rebellibus et adversariis Ecclesiæ Romanæ Mediolanensibus et Ferrariensibus, et etiam quibusdam pro crimine hæresis condemnatis de Mediolano ». Extat ea sententia subjectis concepta verbis[1], cujus præcipuam partem decerpimus.

« Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Dudum, pro eo quod dictus dux Bavariæ in discordia, in regem Romanorum promovendum in imperatorem electus, discordi electione hujusmodi per Ecclesiam Romanam, ad cujus examen personæ electi in regem Romanorum in imperatorem assumendi, approbatio et electionis admissio pertinet, discordi electione hujusmodi non admissa, nec ejus approbata persona, nomen regis Romanorum indebite usurpaverat, ac regni Romanorum et imperii administrationi se in ejusdem Ecclesiæ manifestam injuriam, plurimorum scandalum, suæ et aliorum multorum animarum periculum, ac etiam contra processus nostros, adversus talia præsumentes excommunicationis, et alias diversas spirituales et temporales pœnas et sententias continentes, factos antea et solemniter publicatos, nimis præsumptuose et periculose ingesserat, exigendo videlicet et recipiendo sub præfato titulo regio fidelitatis in Alamanniæ et nonnullis Italiæ partibus, tam a personis Ecclesiasticis quam sæcularibus vassallis imperii per se et alios juramenta; ac de dignitatibus, honoribus et officiis, ad ejusdem Romani regni seu imperii dispositionem spectantibus, pro suo libito disponendo; sicut diebus præteritis de marchionatu Brandeburgensi, quem primogenito suo de facto publice contulit, ordinavit et alia plurima exercendo quæ ad ejusdem Romani regni et imperii regimen non est dubium pertinere; necnon Ecclesiæ memoratæ rebellibus, sicut Galeatio de vicecomitibus, ejusque fratribus de crimine hæresis a suis competentibus judicibus, exigente justitia, sententialiter et publice condemnatis; ac nonnullis aliis perfidis Dei et Ecclesiæ prædictæ hostibus se contra ipsam defensorem exhibuerat et fautorem, et alia gravia commiserat, quæ necnon et alia plurima, quæ circa præmissa temere præsumpserat attentare, adeo erant notoria, quod nulla tergiversatione celari poterant, nec dissimulatione negle-

[1] Ant. III. p. tit. XXII. c. 5 § 10. — [2] Alb. Muss. de Lud. Bavaro. — [3] Bern. de imp. Rom. Ms. bibl. Vat sign. num. 2043.

[1] Tom. IV. pag. 1. Ep. secr. pag. 113. et lib. Variar. Bullar. pag. 43

eta irreprehensibiliter incorrecta relinqui; certos processus, per quos ipsum a deviis hujusmodi ad veritatis et justitiæ semitam reducere studebamus de fratrum nostrorum consilio diversis temporibus fecimus contra eum.

« Primo namque, videlicet VIII idus mensis Octobris jam elapsi, ipsum per edictum publicum præsente fidelium multitudine copiosa monuimus, etc. » Pergit gesta cum Ludovico recensere, quæ ante a nobis allata sunt, ut primum jussus fuerit non regis Romanorum, sed electi in regem Romanorum nomen usurpare; Galeatio hæreseos nota inusto nullam opem ferre, Ferrariensium Romanæ Ecclesiæ perduellium clientelam deserere; deinde oratores miserit, ad quorum preces intentati judicii dies ad bimestre extractus sit: constituto vero die X kal. Aprilis recurrente cum sprevisset monita, nec ullos misisset oratores, pronuntiatum Ludovicum objectam anathematis sententiam contraxisse, repetitaque imperia ne Ferrariensibus perduellibus et Galeatio hæretico auxilio esset, neve regem se, sed electum in regem appellaret, aut administrationem imperii corriperet; expositaque reliqua illius sententiæ a nobis adductæ serie, ut trimestre ad objecta in judicio emendanda indictum fuerit, eoque jam evoluto non comparuerint, subdit:

22. « Verum quia præfatum trium mensium spatium eidem Ludovico ad deponendum titulum regium, et ab administratione regni et fautoria hæreticorum et rebellium prædictorum penitus abstinendum; necnon realiter et cum effectu quæcumque de facto cum non potuisset de jure, tanquam rex Romanorum gesserat, quantum sibi foret possibile, revocandum, nobisque et Ecclesiæ satisfaciendum de injuriis et offensis et gravaminibus, per præmissa nobis et eidem Ecclesiæ temere irrogatis, ac de præmissis per authenticas litteras, vel Instrumentum publicum nos certiores reddendum; et hoc sub pœna privationis omnis juris, si quod ei ex sua electione prædicta ad dicta regnum et imperium competebat seu competierat, quam, nisi præmissis pareret efficaciter, eum ipso facto incurrere voluimus, prout superius plenius continetur, necnon et super dictis excessibus et injuriis ac sub pœna privationis prædicta declarandum, seu inferendum, et pœnis aliis, quibus excessus inobedientia et contemptus prædicti obnoxium eum reddiderant, definitivam sententiam, et nostrum beneplacitum audiendum, quantum nostrum pateretur officium, per nos peremptorie assignatum; idem Ludovicus nec per se comparuerit, nec alius pro eodem, neque prædicta impleverit, intra prædictum terminum, nec ea curaverit adimplere, sed illis potius pejora studuerit cumulare, nec nos per authenticas vel Instrumenta publica reddiderit certiores; licet tunc merito potuissemus contra ipsum procedere, ejus proterva contumacia exigente; de benignitate tamen Sedis Apostolicæ, de fratrum prædictorum consilio, ipsum usque ad diem præsentem hora consistorii duximus exspectandum.

« Cum itaque nec interim comparuerit, nec adhuc ipse compareat, nec aliquis alius pro eodem, de fratrum eorumdem consilio præfatum electum reputamus et declaramus merito contumacem; ejusque contumaciam tam in non comparendo quam in non acquiescendo nostris superius expressis salutaribus monitis et mandatis auctam considerantes attente, ne deinceps plures trahat in sui erroris devium, ad quod sua tota ferri videtur intentio, et ne de tanta contumacia glorietur, si justitia ulterius differatur; omnino nos tam temerariis ausibus, tam periculosis excessibus, tamque obstinatæ malitiæ electi præfati ocius cupientes occurrere, ne sero medicina ipsis procedentibus ulterius præparetur; attendentesque, quod ad excessus hujusmodi perpetrandos gloria tituli regii, quem sibi temere usurpavit, intentius sibi tribuit, ac in ipsis perseverandi fomentum periculose nimium subministrat; hanc ad Dei honorem, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ ac totius Catholici populi quietem et pacem, ejusdemque electi salutem, prout justitia exigit, amputare volentes; de fratrum ipsorum consilio memoratum electum, qui propter excessus notorios, contemptus quoque ac superadditas obstinatas contumacias supradictas, tam in non comparendo sibi præfixis terminis, quam in non parendo nostris salutaribus præceptis et monitis supradictis, prædictis regno et imperio reddidit multipliciter se indignum; quique propter suam protervam ambitionem et superbam protervìam a Deo, ne regnet vel imperet, est abjectus; ipsum Ludovicum ducem Bavariæ omni jure, si quod sibi ex electione sua prædicta competere seu competiisse poterat, ac domino privatum denuntiamus et ostendimus; nosque ipsum jure præfato sententiando privatum declaramus et privamus; nihilominus ad cautelam de benignitate Sedis Apostolicæ, et eorumdem fratrum consilio supersedentes ad præsens a pœnis aliis, quibus excessus prædicti ipsum reddiderunt obnoxium, cum ad illas infligendas vel declarandas inflictas possemus procedere juxta tenorem nostrorum prædictorum processuum, justitia mediante, reservantes nobis procedendi ad pœnas ipsas infligendas, seu inflictas declarandas conjunctim vel divisim, prout negotii qualitas exiget, ejusdem Ludovici obedientia vel inobedientia suadebit et expedire viderimus, plenariam potestatem.

23. « Et quia, si deinceps præfatus Ludovicus se Regem Romanorum seu electum intitulare præsumeret, seu administrationi regni vel imperii ingerere attentaret, ejus excessus et contumacia graviores existerent, quam ante nostram præfatam sententiam extitissent; idcirco, præsente hac fidelium multitudine copiosa, Ludovicum præfatum per hoc nostrum edictum publicum monemus eidem nihilominus auctoritate præfata

Apostolica districtius injungentes sub pœna excommunicationis et privationis feudorum, quæ ab Ecclesia Romana, vel aliis seu imperio obtinet; necnon et privilegiorum quorumcumque, a Sede Apostolica vel Romano imperio eidem vel suis prædecessoribus, quatenus ejus commodum tangerent, quomodolibet concessorum, ne deinceps se regem Romanorum vel electum intitulet, nec administrationi regni vel imperii se immisceat, seu ingerat quoquo modo: a fautoria quoque prædicta desistat realiter, nec illam ulterius reassumat; ac quæ gessit vel fecit sub colore prædicti tituli regii temere usurpati revocet, quantum erit sibi possibile, cum de jure non tenuerint, velut attentata ab illo, cui jus non competit faciendi : quæ et nos in nostris processibus aliis revocavimus, quatenus de facto processerant, ipsa cassa, nulla et irrita nuntiantes; eaque præsentialiter cassamus, annullamus et irritamus, ac cassa, nulla et irrita declaramus : quas pœnas et earum quamlibet ipsum incurrere volumus ipso facto, si præmissa contempserit contumaciter adimplere. Ipsumque nihilominus citamus per hoc edictum publicum, ut kal. Octobris venturi proxime, vel sequente die non feriata, si dies kalendarum ipsarum feriata fuerit, quam sibi peremptorie de eorumdem fratrum consilio assignamus, per se vel per procuratorem idoneum compareat coram nobis, super pœnis aliis, quibus excessus prædicti ipsum reddunt obnoxium, sententiam auditurus, et alias facturus, quod justitia suadebit; prædicentes eidem, quod sive venerit, sive miserit, sive non venerit neque miserit, nos ad sententiam prædictam conjunctim vel divisim, prout expedire viderimus, absque citatione alia procedemus.

24. « Universis præterea Christi fidelibus cujuscumque conditionis, præeminentiæ, sive status existant; etiamsi dignitate patriarchali, pontificali, aut alia superiori vel inferiori, seu etiam regali forsitan decorentur; necnon et aliis personis Ecclesiasticis, sæcularibus vel regularibus, cujuscumque religionis, aut Ordinis; ducibus quoque, marchionibus, comitibus, vicecomitibus, baronibus, universitatibus civitatum, castrorum cæterorumque locorum; et specialiter universis incolis et habitatoribus eorumdem regni et imperii Romanorum inhibemus et mandamus expresse, ne eidem Ludovico super iis, quæ ad administrationem regni vel imperii præfatorum pertinent, quoquo modo assistant, pareant, seu intendant; aut præstent eidem consilium, auxilium vel favorem per se vel per alium, publice vel occulte, quacumque occasione quæsita, etiam prætextu alicujus homagii, vel cujuscumque colligationis, confœderationis, societatis, seu cujusvis conventionis aut ligæ contractæ ante vel in posterum contrahendæ; etiamsi colligationes, confœderationes, societates et conventiones hujusmodi, et alia supradicta pœnarum adjectione, litterarum, vel juramenti seu cujuslibet alterius essent vinculo firmitatis innexa : nos enim colligationes, confœderationes, societates, conventiones cæteraque hujusmodi præmissa, quod hoc, de plenitudine dissolvimus potestatis, juramenta super illis præstita, pœnasque propterea præmissas penitus relaxantes, et universos ac singulos, qui eas contraxerant, se ad observantiam eorumdem quantumcumque solemniter astringendo, ab ipsarum in præmissis observatione penitus absolventes. Specialiter autem incolis et habitatoribus eorumdem regni et imperii prohibemus expresse, ne dicto Ludovico vel alii pro eo de redditibus vel obventionibus sive juribus regalibus, vel imperialibus, seu ratione regni seu imperii prædictorum, aut dominii cujusvis per eum usurpati in illis respondeant, vel aliam impendere sub quocumque velamine satisfactionem attentent. Alioquin omnes singulares personas, cujuscumque sint præeminentiæ, conditionis, aut status, Ecclesiastici vel mundani, excommunicationis; terras vero, loca ipsorum, necnon civitates, castra, villas et loca quæcumque alia ubilibet constituta, ac universitates ipsorum, quæ prædictas inhibitiones vel earum aliquam præterire, propria temeritate præsumerent, interdicti sententiis, quas ex nunc proferimus, decernimus subjacere : non obstantibus quibusvis privilegiis et indulgentiis Apostolicis, præfato Ludovico, seu quibusvis personis religiosis et sæcularibus, ac aliis tam Ecclesiasticis quam mundanis, cujuscumque præeminentiæ, status, dignitatis vel conditionis existant, etiamsi patriarchali, seu regali, aut alia quacumque præfulgeant dignitate; aut universitatibus et locis aliis, communiter vel divisim, sub quacumque forma, vel expressione verborum ab eadem Sede concessis, vel in posterum concedendis, etiamsi de illis, totoque tenore ipsorum de verbo ad verbum specialiter et expresse oporteret fieri mentionem, quæ sibi, vel eorum alicui contra præsentem processum, vel aliqua contenta in ipso in nullo volumus suffragari; quæ quidem privilegia et indulgentias omnino, quoad hoc, volumus et decernimus viribus vacuari : apertius nihilominus prædicentes, quod adversus hujusmodi præsumptores, et specialiter contra prælatos religiosos, et alias personas Ecclesiasticas; necnon marchiones, duces, comites, barones, incolas, habitatores, civitates, castra, villas, loca et universitates ipsorum, ad infligendum pœnas contra tales in præfatis nostris processibus contentas et comminatas, seu declarandum inflictas; videlicet excommunicationis, privationis dignitatum, personatuum, officiorum et beneficiorum Ecclesiasticorum personarum ipsarum, ac privilegiorum quorumcumque Apostolicorum et imperialium eorumdem personarum sæcularium et etiam civitatum, castrorum, villarum et locorum, universitatumque ipsarum ac feudorum, quæ a Romana, vel quibusvis aliis Ecclesiis, seu imperio prædictis obtinent; et alias spiritualiter, et tempo-

raliter, quando et sicut facti qualitas suadebit, aut expediens putabimus, divina gratia præeunte.

25. « Porro cum nostri Salvatoris exemplo conversionem peccantium, quorum non perditionem, sed salutem quærimus, affectemus; universas personas et singulas, Ecclesiasticas et mundanas, cujuscumque sint præeminentiæ, ordinis, dignitatis, conditionis aut status; necnon civitatum, castrorum, villarum et locorum quorumcumque universitates et communitates, quæ forsan præfato Ludovico tanquam regi seu in regem Romanorum electo adhærendo, obediendo et intendendo; seu consilium, auxilium vel favorem præstando, directe vel indirecte, publice vel occulte, in iis quæ ad regimen seu administrationem pertinent regni seu imperii prædictorum, aut alias quidquam contra tenorem dictorum processuum temere attentando, pœnas et sententias contentas in eisdem processibus propterea incurrissent; per hoc edictum publicum monemus et hortamur in Domino, ut infra dictas kalendas Octobris a prædictis adhæsione, obedientia, consilio, auxilio et favore resilientes et resipiscentes omnino, non parituri vel adhæsuri eidem ulterius quomodolibet in præmissis ad gremium et mandata sanctæ matris Ecclesiæ cum effectu, et sine cujusquam fictionis velamine redire procurent : quo casu per opportunæ absolutionis remedium illorum cupientes benigne providere saluti, metropolitanis eorum absolvendi eosdem a memoratis pœnis et sententiis, recepta primitus ab ipsis resipiscentibus cautione juratoria de ulterius non parendo contra dictos processus et sententiam hujusmodi præfato Ludovico, nec præstando super dictis auxilium, consilium vel favorem; plenam concedimus tenore præsentium potestatem. Volumus tamen quod super absolutionibus et cautionum receptionibus prædictarum metropolitani præfati duo confici faciant publica vel authentica monumenta, quorum altero penes se retento, reliquum nobis fideliter mittere, nosque de illis per suas patentes litteras certiores efficere non omittant.

« Si vero aliquem vel aliquos taliter absolutos forsan, quod absit, contingeret in errores pristinos, vel aliquem eorumdem relabi contra processus et sententias memoratas, et contenta in eis temerariis ausibus veniendo; illos in easdem pœnas et sententias reincidere decernimus ipso facto : a quibus, præterquam ut præmittitur per alium, quam per Romanum Pontificem, nisi dumtaxat in mortis articulo, liberari nequeant vel absolvi ; adimentes tam prædictis metropolitanis, quam quibusvis aliis, juxta prohibitionem præcedentium nostrorum processuum, omnimodam super hoc potestatem. Licet autem ex præsumptuosis et indebitis usurpationibus, injuriisque, inobedientiis, culpis et excessibus prædicti Ludovici quadam necessitate compulsi fuerimus procedere taliter contra eum; nequaquam tamen nostræ intentionis extitit, nec existit, juri principum Ecclesiasticorum et sæcularium, ad quos electio Romani regis, in futurum imperatorem promovendi, spectare noscitur, per processus nostros, seu aliqua contenta in eis, in aliquo derogare : cum illud omnino illibatum eis volumus reservare, etc. » Jubet edictum Avenionensis Ecclesiæ postibus affigi, ne Ludovicus id se latuisse obtendat. « Dat. Avinion. V id. Julii, Pontificatus nostri anno VIII ».

Transmissa est ad Christianos principes Pontificia sententia, ut e litteris ad Carolum Francorum [1], Eduardum Anglorum [2] reges eo argumento datis apparet, promulgataque est in Galliis a Guillelmo Senonensi [3], Burchardo Magdeburgensi [4], in Germania, in Anglia Cantuariensi [5] et Eboracensi, Capuano in Italia archiepiscopis. Exercitæ porro severitatis a Pontifice culpam tribuendam Ludovico, non modo dicta a nobis demonstrat, sed etiam Germanus auctor docet: [6] « Quia, inquit, idem Ludovicus confirmationem petere contempsit a papa, dictus summus Pontifex, multis præmissis processibus et sententiis, ipsum privavit et electionem ejus cassam declaravit, multis pœnis aliis successu temporis adjectis ».

26. *Ambit dignitatem Romani imperii.* — Tulit publicus rumor [7], nec vanum indicant Joannis litteræ [8] ad Francorum regem, exauctorato Ludovico, agitatum de imperio transferendo ad Gallos, ad quorum gratiam ut Pontificatum mordicus tenerent, Sedes Apostolica Avenione defixa erat, ac vix alii quam generis Gallici cardinales creabantur, refertque Joannes Villanus [9], Carolum regem Francorum una cum Joanne rege Boemiæ leviro suo, dum Robertus rex Siciliæ in aula Apostolica agebat, ad Avenionenses partes vere ineunte accessisse, ut de imperio a Pontifice obtinendo paciscerentur : deinde cum Germaniæ principibus egisse [10], ut ab iis eligeretur : indictosque in confinibus imperii apud Barenses conventus, ac principes, electores eo profecturos spopondisse : elatum itaque ea spe Carolum regem, splendido stipatum comitatu ad constitutum locum mense Julio se contulisse : sed cum solus Leopoldus dux Austriæ accessisset, delusum Germanorum principum promissis non sine pudore abscessisse. Regis quidem Boemiæ ac fratris Balduini archiepiscopi Trevirensis studia in Carolum videntur refrixisse, cum Maria Lucemburgica regina ex partus doloribus una cum filio jam obiisset [11] : ita eo casu revocandi ad Gallos imperii spes succisæ.

Cæterum de Barensi colloquio in litteris ad regem Francorum meminit Pontifex [12], quibus Leopoldi ducis oratores significasse ait, Austriacum fœdus arctissimum cum rege Carolo conjunxisse :

[1] Tom. IV. p. 2. Ep. secr. pag. 22 et 161. — [2] Ibid. pag. 47. — [3] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 71. — [4] Tom. IV. p. 2. Ep. secr. pag. 67. — [5] Ibid. pag. 17. — [6] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Joan. XXII. — [7] Alb. Mus. in Lud. Bavar. Alb. Arg. in Chron. Rebdorf. in Chron. — [8] Tom. V. Ep. secr. pag. 15. — [9] Jo. Vill. l. IX. c. 248. — [10] Bod. l. c. 268. — [11] Eod. l. c. 248. et Ms. Vat. sig. num. 2043. Bern. Chr. regum Franc. in Carolo IV. — [12] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 1.

tum in aliis ad Leopoldum ipsum a Ludovico postulatum de fœdere pro liberando Friderico, quibus ipsum cum eodem Ludovico ut rege Romanorum vel electo in regem tœdus jungere vetat : « Ante omnia, inquit, provisurus, ne cum dicto Ludovico, qui jure, si quod sibi ex electione sua quæsitum fuerat, suis demeritis exigentibus est privatus, ac vinculo excommunicationis innodatus, velut cum rege Romanorum vel in regem electo ad præmissa procedas; cum per processus nostros, sicut te nosse credimus, contra talia præsumentes pœnæ variæ sint inflictæ. Dat. Avin. XVII kal. Octobris, anno IX ».

27. *Ludovicus Pontifici infensus Fraticellorum fit fautor ; unde novæ ejusdem hæresis refutationes.* — Pontificiæ in Ludovicum Bavarum sententiæ meminere etiam Joannes Villanus [1] et S. Antoninus [2], eumdemque ut Ecclesiæ persecutorem fautoremque hæreticorum omni jure ad imperium ex electione adepto privatum aiunt : injectasque minas, ni appetentibus kal. Octob. animum ad Ecclesiæ obsequium frangeret, in ipsum ut hæreticum et schismaticum legibus actum iri. Contendit Ludovicus Bavarus se contra fas a Joanne exauctoratum fuisse, ac nomen Cæsareum jusque non dimittere constituit; sed illud contra edicta Pontificia sibi armis asserere : tum acceptæ, ut putabat, injuriæ impatiens multa in Pontificiam dignitatem molitus est [3], cum Joannes anathematis illum sententia, quam antea intentarat, ni poneret titulos, ineunte Octobri perculit, ac fotæ hæreseos crimine postulavit, constituto illi ad dicendam causam die peremptorio. Cujus sententiæ series ad plures provincias præcipueque Romam ad episcopum Terracinensem, Pontificium in Urbe vicarium in divina re, transmissa est ut promulgandam curaret. In charta vero Pergamena descripta Avinione gerente Avinionensem legationem Octavio Aquaviva cardinale cum aliis insignibus monumentis est reperta [4].

28. Ad declinandam hujus Pontificii fulminis vim, celebratos in Germania mense Octobri a Ludovico Bavaro solemnes ordinum imperii conventus, refert Joannes Villanus [5], in quibus graves de Joanne papa querelas effudit, atque a lata in se sententia ad Concilium Œcumenicum Romæ celebrandum provocavit. Deinde vindictæ expetendæ cupiditate æstuans ad eripiendam, si posset, illi tiaram Apostolicam, qui sibi diadema imperiale eriperet, multa Joanni objecit, quibus indignum illum Pontificatu contendebat; eamque provocationis formam mense Novembri ad aulam Pontificiam misit: ex qua gravissimum Ecclesiæ injectum scandalum tumultusque concitati. Utebatur, ut e Villano colligitur [6], in exarandis illis nefariis scriptis Joannis Janduni et Marsilii Patavini insignium philosophorum et astrologorum opera : sed quos pluribus hæresibus contaminatos ait. Cæterum plures provocationum formulas a Ludovico compositas, quibus in Pontificem per gradus invehebatur acerbius, ut ab ipso novis edictis percellebatur, ex aliquot earum exemplis [1] litterisque Apostolicis colligitur [2] : extatque conceptus Ludovici Bavari nomine a viris impiis, de quibus paulo ante memoravi, libellus in Ms. bibliothecæ Vaticanæ a Nicolao Minorita schismatico compacto [3] in quo ex improborum consultorum consilio atrocissimas in Joannem injurias fudit, impiumque de Christi et Apostolorum paupertate dogma, quod nonnulli pseudominoritæ hypocritæ tuebantur secutus in speciem, in illius erroris abyssum cæcis ducibus adductus est, ut Romanum Pontificem, dum controversiam dirimeret, hæresim ex Petri Sede promulgasse affirmaret : cum hujusmodi decretoriæ fidei sententiæ princeps auctor sit Spiritus sanctus illiusque administer Romanus Pontifex. Cujus infelicis lapsus nefarium hoc monumentum in illa sua in Joannem invectiva reliquit [4], quod ad eorum, quæ consecuta sunt uberiorem doctrinam, lucemque historiæ potiori ex parte repetemus.

29. « Non sufficit, inquit, sibi temporalis imperii jura attentare subvertere, et in coronam nostram ac fideles imperii tam nequiter desævire, nisi et ipsum Dominum nostrum Jesum Christum Regem regum et Dominum dominantium, principem regum terræ, et ejus sanctissimam Matrem, quæ ejusdem voti et status consilio in observantia paupertatis vixit, et sanctum Apostolorum collegium, ipsorum denigrando vitam, et actus infringeret, et doctrinam Evangelicam de paupertate altissima, in qua exemplaris perfectio exterioris vitæ ipsorum de pleno et perfecto mundi contemptu tanquam in fundamento immobili est firmata. Quod fundamentum non solum sua mala vita, et a mundi contemptu aliena conatur subvertere; sed hæretico dogmate, et venenata doctrina in prædicationibus publicis et solemnibus, et variis assertionibus affirmando asseruit, Christum et Apostolos habuisse bona communia in communi eo modo, quo alia collegia habent. Quod dictum est notorie hæreticum, profanum et contra Evangelii sacrum textum : innumera enim sunt dicta sanctorum prophetarum, prædicantium Christi paupertatem altissimam. Cujus renovator fuit principalis seraphicus vir Franciscus : tota enim silva sacri Evangelii quoad Christi ortum, incolatum et exitum, et circa sanctorum doctorum et discipulorum ipsorum Apostolorum usque ad tempora hæc, omnia clamant, Christum scilicet et Apostolos vixisse in altissima paupertate prædicta, quæ consistit in nihil habendo civiliter in hoc

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 265. — [2] Ant. tit. XXII. c. 5. § 10. — [3] Eod. p. 40. — [4] Arch. Avin num. 103 an. 1594. — [5] Jo. Vill. l. IX. c. 275. — [6] Eod. l. c. 265.

[1] Ext. apud Herwart. ad an. 1324. num. 39 et seq. — [2] Lib. IV. p. 2. Ep. secr. pag. 79. et tom. X. p. 1. Ep. secr. p. 50. — [3] Apud Nic. Min. Ms. b.b.. Vat. sign. num. 4008. p. 13. — [4] Ibid. p. 61.

mundo. Quod si quæratur, quid vult dicere, altissima paupertas, de qua Apostolus dicit : Altissima paupertas eorum, etc. ? Respondet Innocentius papa V : Alta paupertas est habere pauca propria propter Deum : altior, quæ nulla habet propria, habet tamen in suo collegio in communi : altissima, quæ nihil habet in hoc mundo in proprio vel in communi : et hæc fuit Christi et Apostolorum ». Nonnullisque in beati Francisci laudem interjectis, ad convicia in Joannem redit Bavarus miscetque hæresim.

30. « Hic oppressor pauperum, vitæ Christi et Apostolorum inimicus, prædicta omnia parvipendens, ac volens Christi paupertatem altissimam de medio tollere, et sub miris dolis et fraudibus, et venenatis fallaciis ipsam rationaliter annullare, duo nefanda statuta, in quibus hæresiarcha et hæreticus perfectus cum aliis assertionibus alias factis notorie comprobatur, et in Christi vitam blasphemus et sacris diffinitionibus sanctorum priorum Pontificum prædictorum aperte contrarius, promulgavit ». Subdit earum Constitutionum primam fuisse, *Ad conditorem canonum ;* alteram, *Cum inter nonnullos ;* quas variis argumentis, ab hæreticis et apostatis suggestis, refellere nititur. Tum pluribus injuriis et calumniis eumdem Pontificem proscindit, adversusque ipsum provocationis ad Concilium Œcumenicum formulam impiam concepit, in qua impacta Joanni, quem Pontificia exutum auctoritate contendit, hæreseos calumnia, ubi fallacibus verbis colorare facinus nisus est, subjicit : « Ad sancta Dei Evangelia tacto libro juravimus, omnia et singula supra dicta nos credere vera esse, et quod prædicta talia probari poterunt contra eum : quæ secundum sanctorum statuta patrum sufficienter sufficient ad eum hæreticum judicandum. Juravimus etiam nos contra eumdem pro viribus persecutores, etc. » Concilium præterea clientum imperii nomine, quos ob defensas partes Cæsareas, propugnatamque imperii dignitatem censuris contra fas percussos disceptabat cogendum postulavit, ut ipsorum causa in eo cognosceretur ; cui provocationi hæc temporis nota adjecta est : « Acta et publicata fuit hæc appellatio anno Domini MCCCXXIV ».

31. Exinde Ludovicus Bavarus, quamvis non injustam antea causam tueri pluribus Cæsarei nominis studiosis visus esset, tanto tamen piaculo iniquissimam prorsus reddidit, seque augustali jure exuit : dum enim Fraticellorum hæresim Constitutione, *Cum inter nonnullos*, damnatam professus est, eamque suscepit amplificandam, in barathrum hæreseos præcipitem se dedisse præ se tulit impulsoribus impiis consiliariis, qui principis politica jura quavis ratione tueri annitentis facilitate abusi sunt : quem etiam non sine conquisitis coloribus excusare nititur Herwartus [1]. Porro a sententia, quam Romanus Pontifex in judicio fidei tulit, sine hæreseos crimine discedere non licet [1], cum ob divini Spiritus singulare præsidium promissum a Christo tunc errare non possit. Juridicam itaque Pontifex in Ludovicum sententiam tulit, qua illum ob impugnatum Ecclesiæ dogma publice promulgatum, quod nimirum Christus et Apostoli in iis quibus ipsos divinæ Scripturæ testantur usos, verum jus sive in speciali sive in communi obtinerent, crimine hæreseos damnavit, ac pœnas in hæreticos statutas ipsum contraxisse sanxit. Cujus sententiæ autographum in Archivio Avenionensi Octavio Aquaviva card. legato compertum est [2].

Pœnituit [3] postea Ludovicum tanti sceleris in propugnanda fraterculorum hæresi, laniandaque Pontificis fama perpetrati, atque hoc responso illud excusavit, gestum id Udalrici scribæ invidia, et improbitate, cumque scelus in morte fassum, se vero armorum tantum non theologicarum controversiarum peritum esse : « Sicut miles, inquit, scripturarum et litterarum subtilitatum ignari, quia dicebantur meliores magistri theologiæ et fratres religiosi, non credentes nos aliquid contra fidem facere, appellationi eorum consensimus, et sic adhærebamus, et ipsam pro defensione nostra et jurium nostrorum et imperii interposuimus ». Dixit etiam non studio tuendi erroris, sed Pontificis, qui ipsum in eripiendis Cæsareis apicibus pupugisset repungendi animo illa fudisse : qua de re inferius mentio recurret. Cæterum Joannes, cum hostes Ecclesiæ latius in dies virus suum diffundere et Ludovicum principem subornasse conspiceret, ac palam duabus memoratis prioribus Constitutionibus impie detrahi, tertiam edidit [4], quæ ab his verbis ducit exordium, *Quia quorumdam*, et juri canonico adjecta est ; in qua gravibus rationibus a se antea promulgata confirmavit : cujus argumentum Pontificiæ curiæ doctor in suo Commentario, pro ea defendenda edito, ita accurate exponit [5].

« Contra istas duas Constitutiones, (nempe, *Ad conditorem canonum*, et *Cum inter nonnullos*,) aliquid dixerunt, objectantes dominum nostrum non potuisse ea quæ dicta sunt, declarasse ; et ad sui mendacii colorationem adducebant talem rationem. Illud, quod per clavem scientiæ in fide et moribus definiverunt semel Romani Pontifices, adeo immutabile perseverat, quod illud successoribus suis revocari non licet in dubium, nec contrarium affirmare : licet secus sit in iis, quæ sunt per eos per clavem potentiæ ordinata. Sed, ut dicunt, Romani Pontifices et multa Concilia generalia declaraverunt et definiverunt per clavem scientiæ primo, quod regula fratrum Minorum est regula Evangelica, Christi et Apostolorum imitatrix quæ

[1] Herw. ad an. Chr. 1323, num. 46, etc.

[1] Turrecr. sum de Eccl. l. II. c. 112 et alii. — [2] Ext. num. 277. in Arch. Avin. — [3] Ext. de eo Lud. lit. reper. in Arch. Avin. num. 138. — [4] Tom V p 1. Ep. secr. p 52 et 120, et p. 2 pag. 19. et lib. Variar. Bull. p. 32. et Extr. *Quia quorumdam* de verb sign. — [5] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4869. p. 21.

nihil habet in hoc mundo proprium, vel commune; sed in rebus, quibus utuntur, habent simplicem usum facti: secundo quod Christi et Apostolorum paupertas consistit in expropriatione cujuslibet temporalis dominii civilis et mundani, et quod eorum sustentatio fuit in solo et nudo usu facti. Ergo quibuscumque successoribus non licuit oppositum declarare. Sed oppositum in dictis duabus Constitutionibus declaratur, ut visum est. Ergo hoc non licuit facere domino. Ad hanc autem rationem primo dominus noster valde subtiliter, artificiose et efficaciter respondit [1], et circa majorem insistendo, et circa minorem. Et primo circa majorem ostendendo, quod scientia vel non est clavis spiritualis, vel sic ut ad ipsam non pertinet aliquod definire, sed solum ad clavem potestatis». Reliqua majoris propositionis pars silentio præterita, quia vera, et ideo nil contra a Pontifice dictum est. « Secundo circa minorem primo ostendendo, quod falsum est quod Romani Pontifices definiverunt, quod fratres in rebus quibus utuntur, habeant simplicem usum facti; et probat per eos, quod habeant usum juris, ostendendo quod dictus dominus Nicolaus, in quo se fundant principaliter, nunquam dixit sustentationem Christi et Apostolorum extitisse in solo et nudo et simplici usu facti; imo quod oppositum sensit, probat. Tertio ostendendo, quod habere aliqua in communi, non derogat altissimæ paupertati. Quarto ostendendo, quod in rebus usu consumptibilibus non potest usus a proprietate seu dominio separari. Quinto probando, quod usus denudatus omni jure non est justus, quare perfectis non competit talis usus, nec eis talem usum conditor canonis reservavit. Sexto ex eorum dicto eos confutando ostendit, quod si licuit dicto domino Nicolao contra declarationes prædecessorum suorum aliqua declarare in materia supradicta, quod eadem ratione sibi licuit contra determinata per dominum Nicolaum prædictum; vel si non licet, non alteri licuit. Septimo ostendit per ea, quæ in Constitutione dicti domini Nicolai continentur, quod ad Romanos Pontifices, et per consequens ad dominum nostrum pertinet, si quid dubietatis circa suam Constitutionem emergeret, declarare. Octavo ostendendo, quod licet Romanis Pontificibus Ordines confirmare et confirmatos cassare: quare esto non habeant majus periculum fratres Minores, ut videtur licet circa eorum regulam talia facere et opposita declarare. Nono ostendendo, falsum esse, permulta Concilia generalia talia declarasse, vel quod Concilia generalia, (nempe ii Pontifices,) non celebraverunt, vel nullam de talibus mentionem fecerunt. Decimo ostendendo, quod nec ad fidem, nec ad mores pertinet, Christum et Apostolos non habuisse in iis quibus usi sunt, nisi simplicem usum facti: imo magis oppositum pertinet, cum nec in Scriptura sacra, nec in Symbolo habeatur, quod fratres Minores non habent in rebus nisi simplicem usum facti; nec quod non liceat Romano Pontifici dominium, quod sibi reservavit in rebus, quæ in fratribus obveniunt, abjicere; nec quod procuratores per summos Pontifices constitutos successori non liceat revocare. Quare concludit necessario, quod responsio talium nulla est et quod ipse talia superius præmissa potuit declarare, et ipsa etiam ordinare. Ultimo concludendo definit primo, quod tales nisi sunt publice defendere et etiam approbare hæresim damnatam in ista Constitutione, *Cum inter nonnullos*; asserendo quod Christus et Apostoli in iis, quæ habuerint, habuerunt tantum simplicem usum facti omni jure denudatum, et quod omnes tales et singuli, qui verbo ac scripto per se, vel alium seu alios talia publice præsumpserunt; illique qui eos instruxerunt in talibus, et ut præmissa facerent docuerunt, in damnatam hæresim inciderunt, et ut hæretici sunt vitandi. Secundo definit, quod si aliquis deinceps damnatas per Constitutionem prædictam, *Cum inter nonnullos* hæreses vel ipsarum alteram scienter verbo vel scripto defendere, vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus evitetur. Tertio inhibet, ne quis contra ordinata, definita, seu facta in Constitutione, quæ incipit, *Ad conditorem canonum* verbo vel scripto scienter approbet aliquid vel defendat; et si quis contrarium præsumpserit, tanquam contumax et rebellis Rom. Ecclesiæ habeatur. Iste est casus et sententia totius istius Decretalis». Hactenus Avinionensis doctor, ex quo observandum est, pseudominoritas aliosque Pontificiarum Constitutionum de paupertate Evangelica impugnatores superius argumentum in eo, quod scientiam clavem dixerant, cum ad hoc, ut clavis dicatur potestas illi sit conjungenda, correxisse; majorique apparatu subornatum, ac mole vibratum illud repetiisse.

32. « Quod est, inquiebant, per Sedem Apostolicam in fide et moribus semel definitum et approbatum, fas non est deinceps contradicere; hoc statim probatur XIX. di. *Si novitiorum*, ubi dicitur: Quod vere Apostolica fides approbavit, hodie teneatur acceptum; et sequenti cap. *Sed omnes*, et XIV. q. I. Hæc est fides.

« Probatur etiam ratione, primo quia tunc Ecclesia aliquo tempore aliud contra fidem declarasset, et tunc non semper fuisset virgo sine macula et sine ruga. Item promissio Christi, qua promisit Luc. XXII, quod fides Petri nunquam deficeret, fuisset falsa; tunc enim fides aliquo tempore defecisset. Præterea B. Augustinus in Epistola ad Hieronymum arguit sic: Si in Scriptura sacra semel aliquid falsum inveniatur, tota ipsius Scripturæ vacillabit auctoritas. Ergo a simili, si Sedes Apostolica aliquid falsum determinasset, tota Ecclesiæ auctoritas titubaret. Et confirmatur quia secundum beatum Augustinum contra Epistolam Fundamenti: Ego Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas.

[1] Ext. *Quia quorumdam* de verb. sign.

Ergo sicut ei quod est per Evangelium diffinitum, non est fas deinceps contradicere. Sed per Sedem Apostolicam semel fuit diffinitum et approbatum, quod Christus et Apostoli nihil habuerunt quantum ad dominium in proprio vel in communi. Ergo oppositum asserere nefas est.

« Probatur Minor, Extra. v. *de verborum significationibus*, *Exiit* lib. vi. § *Porro*, ubi dicitur sic : Dicimus, quod abdicatio omnium rerum in proprio vel in communi propter Deum meritoria et sancta est. Et sequitur : Quomodo primi fundatores militantis Ecclesiæ, prout ab ipso fonte hauserant, in volentes perfecte vivere per doctrinæ et vitæ ipsorum alveos derivarunt. Item ibidem dicitur, quod Christus hanc expropriationem et verbo docuit et exemplo firmavit. Quæ quidem Decretalis fuit per plures Romanos Pontifices approbata, et etiam per Concilium Viennense, etc. » Hæc illi. Sane major propositio, nimirum nefas esse contradicere in iis, quæ definita sunt per Sedem Apostolicam in fide et moribus, certissima est et additæ probationes eam omnino confirmant, si intelligantur, uti debent, ea quæ spectant ad fidem et universales Ecclesiæ mores in necessariis ad salutem ; at pseudominoritæ non in eo sistunt, sed quæ ad fidem et mores tantum spectant accidentario et remote, qualia sunt nimirum Franciscani Instituti encomia, privilegia seu decreta Pontificum eo attinentia, et omnia in iis contenta fidei et morum essentialia esse falso supponunt, ac ludunt in æquivoco : illas ergo sanctiones, licet sint in Sexto, esse fidei et morum decreta essentialia negandum est constantissime [1] ; neque enim decreta fidei condunt Pontifices nisi id expresserint, et ut de necessitate credenda proposuerint : ita Constitutionem, *Exiit*, non fuisse decretum fidei, indicat Nicolaus ipse, dum non damnat hæreseos contrarium sentientes : imo eamdem sanctionem velut ambiguam successoris decretoriæ sententiæ subjecerit ; ac si fingatur esse fidei decretum, non quidem in eo sensu quem quilibet ipsi affinxerit, sed in eo quem Pontifex declaraverit, fidei decretum erit, ut Patrum et Ecclesiæ traditiones in hujusmodi ritibus docent ; quam rationem Avinionensis doctor subjectis verbis illustrat [2] :

33. « Respondetur quod sicut patet Extr. de *Baptis. et ejus effectu c. Majores*, quando occurrit aliquod dubium in articulis fidei, vel in Scriptura sacra, licet declaratio magistralis possit pertinere ad illos, tamen declaratio et determinatio auctoritativa et finalis, cui omnes habent acquiescere, pertinet ad dominum papam ; quod clare fuit demonstratum Actuum xv, ubi orta dissensione, utrum legalia debeant servari cum Evangelio, consuluerunt Petrum et alios Apostolos, qui erant in Jerusalem : et Petrus sicut princeps Apostolorum decrevit, legalia non esse observanda.

« Nec obstat, quod Jacobus ibidem dicit : *Ego judico non inquietari eos*, etc. tum quia Petrus primo decrevit, postmodum Jacobus sicut illius loci episcopus ad ostendendum, quod Petrus ibi, sicut et in tota Ecclesia, jurisdictionem ordinariam habebat ; Jacobus autem in loco illo non quidem æqualem, sed subordinatam, quia sua erat sub illa Petri et successorum ejus ; alii autem Apostoli ibi jurisdictionem non habebant.

« Item certum est, quod sententia Jacobi non potuit arctare extra fines suæ jurisdictionis, sicut sententia episcopi Parisiensis non arctat illos de diœcesi alia. Sed illa sententia obligavit universos per totum mundum constitutos. Ergo fuit sententia in toto orbe universaliter præsidentis. Ille autem erat solus Petrus ; quare, etc. Si ergo, cum occurrunt dubia circa Scripturam sacram vel circa articulos fidei, declaratio et determinatio ad dominum papam pertinet, multo fortius cum dubia occurrunt circa intellectum alicujus Constitutionis, per ipsum vel per prædecessorem suum editæ, declaratio vel determinatio pertinet ad ipsum. Modo circa dicta illius Constitutionis quantum ad paupertatem Christi et Apostolorum contingebat dubitari ; et ideo dominus noster et rei veritatem et verum intellectum Constitutionis voluit declarare.

« Cum ergo dicitur, quod in illa Decretali definitur, quod Christus et Apostoli nihil habuerunt quantum ad dominium in proprio vel in communi ; dico quod non est verum simpliciter ; vel si alicubi diceretur, intelligendum esset quantum ad bona immobilia, non autem quantum ad bona mobilia ; et hoc videtur dicere textus canonis Luc. ix, cum dicitur : Filius hominis non habet ubi caput reclinet ; Christus enim et Apostoli non habuerunt domum, agrum aut prædia : sed bene habuerunt eorum pretia. Et credo quod ista glossa est ita bona, sicut etiam glossa, quam dant doctores communiter super illo verbo illius Constitutionis Extr. de statu mon. *Cum ad monasterium*, quod castitas et paupertas ita sunt ossibus monachorum annexa, quod contra ea summus Pontifex dispensare non potest, id est, non debet, sicut glossant multi solemnes doctores.

« Quod ergo dicitur in illa Constitutione, *Exiit*, in § *Porro* : Dicimus quod abdicatio omnium rerum in proprio vel in commum propter Deum meritoria est et sancta, quam primi fundatores, etc. dico quod intelligenda est abdicatio omnium rerum in proprio vel communi, supple, *omnium rerum immobilium*. Et eodem ad illud, quod ibidem dicitur, quod hanc expropriationem Christus et verbo docuit et exemplo firmavit ; dico enim, quod intellexit quantum ad bona immobilia, quæ primitiva Ecclesia habere noluit, quia futuram Ecclesiam in gentibus prævidebat, sicut supradictum est, non autem quantum ad bona mobilia, nec etiam de immobilibus intellexit quan-

[1] Direct. quæsit. ii. p. com. men. 42. inq. xvii. — [2] Ms. lib. Vat. sign. num. 4869. p. 72.

tum ad jus in usu, sed solum quantum ad jus et dominium in re simpliciter; quare, etc. Vel potest aliter glossari, quod aliquid potest dici proprium duobus modis, uno modo in quantum distinguitur contra commune, et sic abdicatio omnium rerum in proprio etiam mobilium est meritoria et sancta: alio modo ut proprium distinguitur contra alienum, et sic abdicatio omnium rerum in proprio, sic quod homo semper viveret de alieno, in quo nullum jus haberet, saltem sicut pars communitatis, non est meritoria nec sancta ».

Ex dictis patet minoris propositionis ab adversariis factæ solutio; fuit definitum a Nicolao tanquam illud sit decretum fidei, ubi sonant verba, « quod Christus et Apostoli nihil habuerunt, quantum ad dominium, in proprio vel in communi », falsum est, uti demonstratum fuit; sed in Constitutione illud opinative positum est: quod autem nihil habuerint in proprio vel communi quantum ad immobilia, illud verum est, uti Joannes declaravit ex Nicolai voluntate in Constitutione expressa: quod neque mobilia habuerint, falsum.

Quod vero ad secundam probationem minoris petitam e Concilio Viennensi spectat; falsum omnino est, controversiam eam diremptam in Concilio, quantumvis exclamet Michael Cæsenas in suis hæreticis Commentariis [1]: « Ecclesia posuit finem in quæstione de paupertate Christi per Sextum et per Concilium ». Corrigendusque est auctor nitelæ Franciscanæ, qui Michaelis Cæsenatis errorem secutus, contendit [2] Decretalem *Exiit*, in Concilio Viennensi confirmatam et Jacobum cardinalem, qui in Pontificatu Benedicti XII nomen gessit, Fraticellorum argumenta dissolventem, negantemque approbatam unquam per universalem Ecclesiam aliter, nisi ut communes Constitutiones papales, nullamque de ea in Concilio mentionem habitam, confutare nititur. Certe Clemens V qui in sua Decretali *Exivi de paradiso* non dicit Concilium generale approbasse vel confirmasse Decretalem *Exiit;* Joannes XXII, qui in ordine tum episcopali, Concilio interesse potuit, deque re tota diligentissime quæsivit, et cum cardinalibus et episcopis qui interfuere, contulit, Michaelem Cæsenatem hæresiarcham contrarium asserentem arguit mendacii, Benedictus XII qui vesanam illam Fraticellorum erroris patrocinium a Concilio Œcumenico petentium impudentiam refellit, rem melius novere, quam recens auctor aut alii quos errantes secutus est. At licet fingatur eam Decretalem approbatam in Concilio, negat tamen Joannes XXII in Constitutione *Quia vir reprobus*, quod attinet ad articulum de abdicatione rerum in speciali et in communi, approbatam: neque enim ea controversia in Concilio Viennensi discussa fuit, aut a Concilio de dogmate non proposito fertur cæcis oculis decretoria sententia.

« In hoc », inquit Joannes [1], « quod dicit; (nempe hæresiarcha Michael Cæsenas), quod dicta Constitutio, *Exiit*, fuit per universalem Ecclesiam approbata; dicimus quod quantum ad hoc, scilicet quod fratres Minores in rebus usu consumptibilibus habeant usum facti, nunquam fuit per universalem Ecclesiam approbata: dicimus etiam, quod non fuit in Viennensi Concilio confirmata, nec hoc poterit per Constitutionem aliquam vel aliquas apparere; imo nec de fratrum consilio promulgata ». Multo certe minus dici potest in eo Concilio fuisse definitum, Christum et Apostolos nullum habuisse jus vel dominium rerum, quibus usi sunt: proferant enim adversarii Acta Concilii. Sed mendacissimus hæresiarcha sibi potius somnianti, quam cardinalibus, episcopis et doctoribus, qui illi interfuerant, fidem adhiberi voluit, et contra superiorem Pontificis Constitutionem, *Quia quorumdam*, nefarium Commentarium edidit, quem Ludovicus Bavarus una cum aliis suis editis promulgavit, de quo inferius agetur. Advertendum porro est in memorata sanctione, præter decretum de justo rerum usu in Christo et Apostolis, quod ad fidem spectat, aliam quæstionem expendi, an in rebus usu consumptibilibus usus justus a jure segregetur; quæ quæstio ad fidem non pertinet; eam tamen Pontificis hostes ad fidem spectare inepte contenderunt, contrarium errorem secuti, ut ex ea pharetra jacula blasphemiæ in Christi vicarium torquerent, quem propterea exutum a Christo Pontificia potestate garriverunt [2]. Præstat itaque doctorem Avinionensem prædictam Constitutionem propugnantem audire.

34. « Quantum, inquit [3], ad quartum articulum, quomodo fratres Minores possunt habere usum nudum facti, intelligendo istum articulum quantum ad res, quæ non consumuntur usu, pono quatuor breves conclusiones. Prima erit, quod non possunt habere in talibus rebus usum nudum licitum per omnis juris nudationem. Secunda quod possunt habere nudum usum per proprietatis exclusionem. Tertia quod non possunt habere nudum usum per omnis utilitatis privationem. Quarta quod possunt habere per actionis in judicio abdicationem.

« Primam conclusionem probo faciliter sic: Impossibile est, esse usum licitum sine jure utendi seu jure in usu simpliciter, et sine jure in re, secundum quid, hoc patet ex prima et tertia conclusione præcedentis articuli. Ergo impossibile est, quod fratres Minores habeant usum in talibus rebus licitum, si sit denudatus omni jure, et ideo, sicut dominus noster deducit, talem usum sic omni jure denudatum nunquam fratribus dominus Nicolaus reservavit, quia ille usus perfectionem non adjicit, imo potius repugnat, sicut ille

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4010. pag. 231. — [2] Nitel. Franc. q. XVII. in cens. responsionis ad objection. 5. et in cens. 15.

[1] Joan. in Const. *Quia vir reprobus* num. 40. — [2] Lud. Bav. in sentent. adversus Jo. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 80. — [3] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4869. p. 32.

qui necessario est illicitus. Ergo talem usum nunquam dictis fratribus reservavit.

« Secunda conclusio est, quod in talibus rebus possunt habere usum nudum per proprietatis exclusionem, et hanc probo faciliter. In rebus in quibus aliquis potest habere usum salva rei substantia, dominio illius rei penes alium remanente potest homo habere usum nudum per proprietatis exclusionem vel absque dominio in proprietate; et si habeat talem usum ex concessione domini, erit usus licitus. Sed fratres Minores possunt habere usum in rebus, quæ usu non consumuntur, sicut in domibus, libris et hujusmodi, salva rei substantia, dominio illius rei penes dominum papam, vel alium remanente et ex concessione domini. Ergo, etc.

« Tertia conclusio est, quod non possunt habere usum nudum in talibus rebus per omnis utilitatis privationem, et hanc probo sic : Usus domus est inhabitatio domus. Sed inhabitatione domus fratres indigent etc.

« Quarta conclusio est, quod possunt habere usum nudum per actionis in judicio abdicationem, et hanc probo faciliter sic : Quando aliquis petit aliquam rem, non tamen necessario, non est repugnantia habere illud sine alio. Sed jus et si pariat actionem, non tamen petit eam necessario, imo voluntarie. Ergo possunt habere jus in aliqua re detenta per alium absque hoc, quod sibi vindicent in judicio. Secundo quia illud possunt habere fratres, quod adjicit ad perfectionem sicut melius, vel saltem non est illicitum. Sed sua non repetere judicio vel adjicit ad perfectionem, ut videtur innuere Apostolus I ad Cor. VI vel saltem non est illicitum. Ergo fratres possunt habere usum in rebus per actionis in judicio abdicationem. Et sic patet quomodo in talibus fratres Minores possunt habere usum nudum et quomodo non ». Et infra :

35. « Quartum [1] dubium hic declarandum utrum in rebus usu consumptibilibus possit usus licitus a proprietate seu dominio rei separari; et arguo primo quod sic, quia monachus in nullo casu est capax proprietatis : abdicatio enim proprietatis ita est regulæ monachorum annexa, quod contra eam papa dispensare non potest, ut dicitur Extrav. *De statu monachorum*, *Cum ad monasterium*. Sed monachus necessario utitur rebus usu consumptibilibus, sicut quando comedit et bibit. Ergo in talibus rebus potest usus licitus a proprietate seu dominio separari. Contra, in rebus ubi usus non est sine consumptione proprietatis, impossibile est esse jus in usu sine jure in proprietate : hoc patet, quia ex quo per usum consumitur proprietas, usus non erit licitus, nisi possim consumere licite proprietatem. Sed non possum licite consumere proprietatem sine potestate licita seu juris in proprietate. Ergo, etc. Sed in rebus usu consumptibilibus non est usus sine consumptione proprietatis. Ergo in talibus rebus non potest usus a proprietate seu dominio separari ».

Subdit auctor varia rerum consumptibilium discrimina : aliæ nempe in sua natura et forma mutantur corruptæque in substantiam utentis vertuntur, ut alimenta; aliæ usu non quidem momentaneo, sed diuturno paulatim deteruntur, ut vestes : aliæ non ex ipso usu per se, sed per accidens, quia omnia terrena consenescunt ac depereunt. Deinde loquens de iis, quæ mox absumuntur, ostendit in ipsis justum usum jure rei non orbatum : « Ille, inquit, qui potest per se rem licite transferre in alium non solum quantum ad usum, sed quantum ad proprietatem, habet jus necessario in re et in usu rei : hoc patet, quia nemo potest transferre pro se et nomine suo in alio quod ipse non habet. Sed qui utendo consumit rem, non minus transfert rem et alienat a quocumque, cujus ante fuit, quam qui per venditionem et donationem transfert in alium ; imo magis, quia vendendo et donando adhuc manet res in propria forma, post talem autem consumptionem non. Ergo si talis per se licite utitur, necessario habet jus in re non solum in usu rei illius ». Distinguit deinde auctor usum rei statim consumptibilis completum et incompletum, et ubi justus usus rei incompletæ consumptæ incompletum est rei jus et dominium ; et ubi justus usus completus pariter consumptæ rei completæ, completum jus sive completa proprietas. Tum concludit [1] : « In rebus usu consumptibilibus non potest usus licitus separari a dominio in re seu proprietate rei. Ergo in talibus rebus non possunt fratres Minores nec alii habere usum nudum per proprietatis exclusionem : et ideo patet differentia inter res quæ non consumuntur usu, et eas quæ statim usu consumuntur ; quia in rebus quæ non consumuntur usu, potest esse nudus usus per proprietatis exclusionem, licet non per omnis juris nudationem : sed in rebus quæ statim usu consumuntur, non potest esse usus licitus nudus per omnis juris nudationem, nec per proprietatis exclusionem.

« Ad principalem rationem dico, quod monachus non est capax proprietatis sic, quod de re possit disponere ad libitum : imo tamdiu potest dispensator monasterii vel monasterium rem ad usum concessum monacho revocare, donec usus sit inchoatus ; et ideo non dicitur dominus, vel habere proprietatem. Sed in ipso usu, quia non potest esse sine consumptione proprietatis, ideo quantum conceditur monacho de usu in tali re, tantum sibi conceditur de proprietate ; nec abdicatio talis proprietatis monacho est annexa : quare, etc. »

Ex his illustratur solutio difficultatis, quæ torsit ingenia plurium doctorum Catholicorum, qui Joannem, dum in rebus consumptibilibus ju-

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4869. pag. 54.

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4869. pag. 56.

stum usum a jure et dominio rerum non separari in memorata Constitutione pronuntiavit, errasse in controversia ad fidem non spectante existimarunt ; inter quos numeratur Robertus cardinalis Bellarminus [1] hoc deceptus argumento : « Quia, inquit, esse dominum non est posse rem destruere quocumque modo : sed posse libere destruere quando, ubi, quomodo quis voluerit ; et etiam donare, vendere, commutare, etc. Constat autem omnes veros religiosos habere usum panis quem comedunt et vini quod bibunt ; nec tamen posse illa donare, vendere, mutare, projicere ». At ex hoc probatur tantum non haberi a religioso viro plenum et liberum dominium ante usum rei consumptibilis ; non vero in ipsa consumptione, quod haberi constat, cum nulli alteri remaneat, ut demonstrat Pontificiæ Constitutionis propugnator [2] hoc argumento : « Si res illa, qua quis utitur, est alterius concedentis talem usum rei, aut concedit usum rei, nihil retento in re ; aut concedit usum, retento dominio in re : si primo modo, sequitur quod concedens usum, concedit quidquid habet in re, et quantum ad usum et quantum ad jus : si autem ille, cujus dicitur res esse, concedit usum talem retento dominio, hoc est impossibile, quia in re consumpta non remanet jus alicui ». Refellit deinde objectionem ineptam, posse retineri jus abstrahendi ex ore, tum enim foret rei usus incompletus, atque ideo jus incompletum, subditque : « Patet quod monachus et filius familias et servus habent aliquale jus in rebus, quibus utuntur : sed quia non habent plenum jus et liberum nomine suo, ideo tales non dicuntur esse capaces simpliciter juris vel dominii in rebus, sicut etiam in religionibus ».

Porro mirum non est, si in ea quæstione legali de distinctione juris ab usu justo rei consumptibilis plures Joannis mentem non sint assecuti, cujus non videre Commentarium : neque enim ut Pontifex ipse docet [3], res consumptibilis pro tempore, antequam destruatur, debet sumi ; sed legaliter, uti etiam Nicolaus papa acceperat, nimirum pro ipsa consumptione, in qua jus ab usu distrahi non potest, nisi quis abutatur injuste (quod de Christo sentire impium esset) ut adversarii, qui simplicem usum facti sine ullo jure ipsi tribuebant, sentire voluerunt. Quod autem ad eam Constitutionis partem, in qua Joannes sanctionem, *Cum inter nonnullos* repetit ; in ea cardinalis Bellarminus, cæterique pii omnes cum Joanne consentiunt, neque Herwartus Ludovicum Bavarum rite excusat cum Bellarminus Joannem in re metaphysica ad fidem non spectante immerito perstringat erroris : Ludovicus vero non in ea modo, quam ad fidem pertinere, cum pseudominoritis falso contendebat ; sed in alia, ad fidem spectante non sine magno rei Christianæ detrimento, improbissimorum hominum artibus incitatus in speciem amplexus sit. At de his hactenus. Nunc reliqua hoc anno gesta prosequamur.

36. *Sardinia ab Alfonso Aragonio comparata.* — Parta est hoc anno Sardinia ab Alfonso Aragonici sceptri hærede, quam a Bonifacio VIII jure beneficiario una cum Corsica traditam Jacobo regi vidimus, ut Siciliæ insulam Carolo II restitueret ; sed nullo compendio, cum Fridericus frater illam tenuerit. Gesta varia in eo Sardico bello prælia narrat Joannes Villanus [1] : denique pacem inter Pisanos et Aragonios ea lege initam, ut insula pareret Aragoniis. Cæterum Calarim in Pisanorum potestatem relictam, Mariana refert [2] : quibus addit Surita [3], Petrum Ripacurtiæ comitem a Jacobo ad aulam Pontificiam missum, qui ob gravissimos sumptus in eo bello profusos exposceret, ut ex annuo duorum millium marcharum Sardico censu Pontifex, ad quem supremum insulæ spectat imperium, quingentas marchas, tum ex aliis stipendiis et oneribus mediam partem detraheret, atque a Jacobo rege et Alfonso superstitibus nullum vectigal exigeret. Fœdissimæ hæ ingrati erga Sedem Apostolicam animi notæ non vulgari stupore Pontificem et collegium cardinalium defixere. Joannes tamen, ne a se Aragonium regem abalienaret, illiusque petitis aliqua ex parte annueret, ex liberalitate, non pacto, vel ulla sibi imposita lege, decennio vertente mille marchas annuas, ac submittendi militaris vectigalis mediam partem remisit. Jacobum itaque Pontifex, revocatis in memoriam conventis [4] cum Bonifacio VIII initis de solvendis duobus millibus marcharum, et centum equitibus et peditibus quingentis in castris Pontificiis regiis sumptibus trimestri sustentandis ; et Caroli regis proposito exemplo, qui parta maximis sumptibus et laboribus Sicilia, octo millia unciarum auri Ecclesiæ summa fide persolvisset, hortatus est [5], ut rem æqui consuleret.

« Charissimo in Christo filio Jacobo regi Aragonum illustri.

« Ad nostram nuper accedens præsentiam dilectus filius nobilis vir Petrus infans natus tuus comes Ripacurtiæ sub commissa sibi per litteras regias, quas nobis præsentavit, credentia pro parte tuæ celsitudinis prudenter exposuit coram nobis, quod tu, fili charissime, ac hæredes tui pro regno Sardiniæ et Corsicæ, quod felicis recordationis Bonifacius papa VIII prædecessor noster tibi et eisdem hæredibus donavit de fratrum suorum tunc S. R. E. cardinalium consilio et concessit, ab eadem Ecclesia et Romanis Pontificibus in perpetuum tenendum feudum sub homagio ligio et pleno vassallagio ac fidelitatis debitæ juramento, aliisque pactis et conditionibus in ejusdem prædecessoris litteris expressis plenius et contentis, ad censum

[1] Bellarm. l. IV. de Rom. Pont. c. 14. — [2] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4869. pag. 5. — [3] Jo. in Com. *Quia vir reprobus*.

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 239. — [2] Mariana l. IV. c. 18. — [3] Sur. l. VI. c. 50. — [4] Ext. Annal. tom. XIV. an. 1297. num. 2. etc. — [5] Tom. V. Ep. secr. pag. 29.

annum duorum millium marcharum argenti bonorum et legalium sterlingorum, in festo beatorum Petri et Pauli Apostolorum, Romano Pontifici, ubicumque fuerit, et Romanæ Ecclesiæ annis singulis solvendorum; ac militare præstandum servitium, centum videlicet equitum, cum uno equo ad arma et duabus equitaturis ad minus pro quolibet, ad quingentorum peditum armatorum, quorum centum existant balistarii sufficienter muniti; qui vestris sumptibus infra Italiam semel in anno, quandocumque prædicta indigebit Ecclesia per trimestris temporis spatium a die, qua terram intrabunt Ecclesiæ computandi, servire debeant Ecclesiæ prælibatæ; mutandi nihilominus hujusmodi servitium in stolio galearum, seu vasorum maritimorum, dando per te et hæredes eosdem quinque galeas armatas et munitas infra maritimam Italiæ, dictis sumptibus per tempus prædictum tenendas, ac milites et pedites, vel galearum ipsarum stolium ultra tempus retinendi prædictum similibus gaggiis ad expensas Ecclesiæ Romani Pontificis pro suæ voluntatis arbitrio, libera potestate retenta, sicut in eisdem litteris plenius et seriosius continetur; existere noscimini efficaciter obligati.

« Cum autem prædicti regni, non absque gravi discrimine tuæ gentis et importabili tibi profluvio expensarum per te noviter acquisiti, redditus et proventus adeo, sicut asseruit dictus comes, reperias tenues et exiles, quod ultra necessarias expensas faciendas ibidem parum aut nihil, quoad præsens, tibi poterit superesse de illis; nec speres etiam, quod tantum in futurum valeant, quantum valere prædictæ concessionis tempore credebantur; reputaresque propter hoc non leviter te gravatum, si pro dicto regno tu et hæredes prædicti singulis annis solvere teneremini tantum censum; præfatus comes natus tuus tuo nomine nobis humiliter supplicavit, ut tibi super expensarum oneribus, quæ te subire oportuit pro regni acquisitione prædicti, et aliis prædictis per eum propositis benigno compatientes affectu, duorum millium marcharum summam pro censu debitarum prædicto, ad quingentas marchas reducere, ac residuum dicti census, prædictique militaris servitii medietatem tibi et eisdem hæredibus remittere in perpetuum; quodque tu et dilectus filius nobilis vir Alphonsus primogenitus tuus, censum quingentarum marcharum hujusmodi, seu ejus partem, non teneremini solvere dum vivetis, nec usque ad decem annos præstare hujus modi militare servitium, vel galearum stolium vobis in dictarum expensarum relevamen et subsidium de benignitate solita concedere dignaremur.

« Et licet prædicta petitio, quam diligenter audivimus, nobis et fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, cum quibus plene deliberavimus super ea, grandem injecerit, velut insolita, et alias inaudita, materiam admirandi; cum non legerimus, nec sciverimus, quod unquam per aliquem prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum cuiquam personæ de censu Ecclesiæ debito aliqua fuerit in toto, seu parte facta remissio in perpetuum, vel ad tempus, quanquam ex causis interdum legitimis, aliquibus fuerint solutionum termini porogati: certum est enim, quod claræ memoriæ Carolus primus rex Siciliæ non sine multa effusione sanguinis et excessiva expensarum magnitudine, regno Siciliæ de manibus inimicorum Ecclesiæ potenter erepto, ad octo millia unciarum de censu annuo pro dicto regno, de quo satis modicus census antea debebatur, semper Ecclesiæ memoratæ solvenda se ac hæredes suos efficaciter obligavit; de qua summa tam ipse, quam hæredes prædicti satisfecerunt statutis terminis usque modo, vel super solutione ipsius certis et justis causis prorogationem impetrarunt aliquoties; inde tamen sibi nulla facta remissione in perpetuum vel ad tempus, et etiam non obstante, quod ad præsens per alios, magna pars regni detineatur prædicti; tamen ex sinceræ dilectionis affectu, quo te dictumque comitem supplicantem et domum tuam regiam prosequimur in visceribus charitatis, volentes, super his, quæ secundum Deum possumus, tuam celsitudinem prosequi gratiose; eidem comiti de dictorum fratrum consilio duximus offerendum, nos medietatem duorum millium marcharum census et militaris servitii prædictorum usque ad decem annos proximos venturos, nullo tamen pacto nullaque conventione adstricti, sed de nostra mera liberalitate et gratia speciali, tibi tuisque hæredibus in dictarum expensarum suffragium remissuros, dummodo comes prædictus recognocendi nobis et Ecclesiæ Romanæ totum censum et militare servitium supradicta sub modis, formis et conditionibus contentis in litteris super dicta donatione confectis, et recipiendi dictam gratiam tuo nomine, ac ipsis expresse consentiendi, esset suffultus sufficienti regia potestate: adjecto tamen quod si tu et hæredes prædicti in solutione residuarum mille marcharum, in dicto termino festi beatorum Petri et Pauli Apostolorum facienda, forsitan cessaretis, remissioque de illis mille marchis facta esset, tam pro illo anno, quo cessatum fuisse a solutione prædicta, quam pro toto residuo temporis dictorum decem annorum, haberetur penitus pro non facta; quodque per præmissa pactis, conventionibus et obligationibus prædictis inter eamdem Romanam Ecclesiam et te facta et stabilita non derogaretur in aliquo, quin potius in suo robore et efficacia permanerent.

« Verum præfatus comes, audita oblatione prædicta, et cum suo consilio deliberatione habita super ea, se non habere respondit super hoc potestatem: sed ipsam gratiam non respuens, nec admittens, ut tuam in hac parte posset consulere providentiam, per nos sibi petiit indulgeri: quod utique nobis gratum extitit et acceptum. Super quibus, fili dilectissime, proinde prospicias, quid

agendum : nos enim quæ sibi obtulerimus sub modis, conditionibus et forma prædictis, sumus adimplere parati. Cæterum ad hoc, quod ulterius de gravamine census et minori valore regni prædicti eadem petitio continebat : de dictorum fratrum consilio duximus respondendum, quod licet pro tempore isto acquisitionis tam novæ futuri terrarum regni prædicti redditus nequeant æstimari, cum in novitate tanta multa expendere oporteat, et de quibus non erit necessarium in futurum ; intendimus tamen, prius informatione super his habita diligenti, cum eisdem fratribus opportuno tempore ordinare quod in hac parte fieri honeste poterit et debebit. Dat. Avin. XII. kal. Decembris anno IX ». De remissis ad decennium mille marchis ex Sardico censu, ac media copiarum stipendiariarum parte, meminit Surita [1].

37. *Mortuo Sancio rege Majoricarum, ejus nepotis successoris tutelam suscipit Pontifex.* — Præterea tum regem Aragonum regni Balearici ad aulam Aragoniam et Ceritaniam, Russionem, Montempessulanum, Omeladesiam et Carladesiam occupandi armis consilia agitasse, addit auctor; cum ex avi Jacobi voluntate Sancii regis Majoricarum morte ad se devolvi viderentur, quippe nullos ex uxore liberos Sancius reliquerat : cumque Jacobus major natu frater vivo patre vitæ tranquillioris amore se ab omni ad sceptrum jura abdicasset, Philippus vero alter Sancii frater sacerdotalibus sacris esset initiatus; Jacobus Ferdinandi filius, attributo Philippo tutore, successor testamento dictus est [2], Jacobo vero Ferdinandus subrogatus, atque huic reges Aragonum substituti. In iis vero Balearici regni motibus, cum rex Aragonum cæteris regnis Baleares insulas cæterosque principatus adjungere affectaret, Pontificem pupilli regis clientelam adversus Aragonii potentiam suscepisse constat ex litteris ad Carolum regem Francorum et comitem Valesium scriptis [3], quibus rogat, ut Jacobo regis Sancii nepoti et hæredi in Montispessulani principatus causa, aliarumque terrarum, Gallicæ aulæ vectigalium, quæ ad Sancium spectabant, studeret; tum ex aliis ad sanctiorem Jacobi regis senatum datis [4].

« Consiliariis charissimi in Christo filii nostri Jacobi regis Majoricarum illustris.

« Fatali recolendæ memoriæ Sancii regis Majoricarum audito nuper occasu, de ipsius obitu velut illius, quem de brachiis Apostolicæ Sedis subtraxit Altissimus, nobis merito inde dolentibus, rationabiliter condolemus. Sed cum idem rex tanquam perfecte Catholicus migrans ad Dominum, ut firmiter credimus, pro istius peregrinationis exilio vel jam fruatur, vel sit fruiturus in proximo patriæ gaudio sempiterno ; vobisque, sicut audivimus, et subjectis de charissimo in Christo filio nostro Jacobo rege Majoricarum illustri nepote suo, ejus in dicto regno utique successore, providerit licet impubere ; si ejus ætatis optando provectui divinæ gratiæ faverit incrementum, et alias quantum in se fuerit in consilio non defecerit salutari, adhuc auctore Deo tempore ac virtute proficiens, dicere poterit : Cum sederem quasi rex circumstante me exercitu, eram tum mœrentium consolator; ex utriusque considerationis intuitu, quæsumus, ut cessantibus concepti doloris angustiis, inde consolationis in Domino spiritum assumatis. Et quia rex ipse defunctus in ultimo testamento, seu codicillis ejusdem, dicto regi successori suo, ut præfertur, impuberi super salubri suo et dicti regni regimine de opportunis contutoribus certo modo dicitur ordinasse ; rogamus universitatem vestram et hortamur attente, quatenus tanquam diligentes statum prosperum præfatorum regis et regni, ordinationem hujusmodi servantes tenaciter et facientes, quantum in vobis fuerit, efficaciter observari, naturalem veræ fidei et devotionis affectum, quem ad patruum habui se noscimini, propagetis laudabiliter ad nepotem, velut illum de cujus successione rex ipse defunctus, sicut speramus in Domino, digne disposuit ; et quem nobis imaginarium stirpis regiæ dereliquit, etc. Dat. Avin. XI kal. Octobris, anno IX ».

Cæterum Jacobum regem Pontifex salubribus præceptis informavit, monuitque [1] ut juventutem virtutibus assuesceret, atque Ecclesias tueretur : « Cum, inquit, Christus sic diligat Ecclesiam unicam sponsam suam, quod quis sibi nequaquam placere valet, nisi præfatam Ecclesiam devote studeat honorare ; regiam magnitudinem attentius exhortamur, quatenus Ecclesias et personas Ecclesiasticas pro divina reverentia semper habeas in honore ; sicque in devotione hujusmodi et aliis piis actibus tuam solidare studeas juventutem, quod dum ætatis provectioris fueris, et curis majoribus fueris occupatus, portes assueta suavius et in bonis operibus magis quotidie delecteris ; ut te in omnibus Domino dirigente, cuncta tibi succedant prospere, ac tandem æternæ beatitudinis præmium assequi merearis. Dat. Avin. VII kal. Novembris anno IX ».

38. *Ortas discordias inter Anglorum et Francorum reges componere studet Pontifex.* — Hoc anno erupisse inter Eduardum Anglorum et Carolum Francorum reg. graviores discordias, ex quibus in Aquitania atrox bellum accensum, et Angli magna illius ditionis parte Caroli Valesii armis depulsi, refert Walsingamus [2]. Obstrictus erat Eduardus, ut more majorum Aquitanicum ducatum et comitatum Pontiniacensem beneficio et auctoritate aulæ Gallicæ obtinere solemni ritu profiteretur, et novo regi Carolo clientis officia deferret : cumque varias, ut illud onus excuteret,

[1] Sur. l. VI. c. 58. — [2] Lib. VI. c. 57. — [3] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 2. — [4] Ibid. pag. 27.

[1] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 28. — [2] Walsing. in Eduard. II. Polyd. Virg. XVII. in eod. Paul. Æmil. in Carol. IV. Gaguin. in eod. et alii.

obtenderet causas bellique immineret terror, Pontifex tuendæ inter eos concordiæ sollicitus, Eduardum monuit [1], ut Francorum regi clientelæ nomine fidem addiceret, omnesque dissidiorum causas amputaret.

« Joannes, etc. Eduardo regi Angliæ illustri.

« Cum homagium, quod charissimo in Christo filio nostro Carolo regi Francorum et Navarræ illustri pro ducatu Aquitaniæ rationabiliter debere assereris, dicaris nondum sibi juxta debitum præstitisse ; nosque cupiamus utrinque, velut inter notabiles reges Catholicæ fidei et præclara generis affinitate conjunctos, Deo fragrantia, et tam utrique fructifera, quam subditis pacis et concordiæ perennis aromata redolere, attento quod debita soluta præstantius duplicata vice fiunt recipientibus lætiora ; excellentiam regiam affectuose rogamus, quatenus tam ad præmissa quam alia quæ inter te ac dictum regem nutritivæ pacis bonum et concordiæ sapiant, sic (fili charissime) disponas intentionem cordis et dirigas animi tui gressus, quod inter te ac dictum regem et utriusque subjectos antiquam sinceritatis massam alicujus novæ discordiæ non corrumpat infectio ; et apud Deum ac ipsam Sedem sæpe propterea dignis laudibus resonet famæ regiæ magnitudo. Dat. Avin. IV id. Martii, anno VIII ».

Refert Walsinghamus [2], indixisse Eduardum Londini solemnes omnium regni ordinum conventus, ut deliberaret, an ad devinciendam regi Francorum fidem obtentæ jure fiduciario Aquitanicæ ditionis nomine ad Francorum aulam se conferret, cum jam sæpius ad præstandum illud officium judicio postulatus esset : Anglos vero in eam abiisse sententiam, ut ipse iter non susciperet, sed prius solemnes mitteret oratores, qui a Carolo rege blandirentur, ut ipsum ea vice officii illius religione liberaret; vel diem ad exhibendam clientelarem sponsionem constitutam extraheret : missos vero Edmundum comitem Cantii regis Eduardi fratrem atque archiepiscopum Dublinensem ad aulam Gallicam, exceptosque perhonorifice ; nil tamen impetrare precibus potuisse, ni prius commissa jam ante in Aquitanico ducatu adversus Francorum regis supremam auctoritatem expiata essent : exorta enim erant in Aquitania inclinante superiore anno inter Anglorum et Francorum regum administros discordiarum semina.

Pullularant ea culpa Radulphi Aquitaniæ præfecti, qui municipium S. Sacerdotis ob provocationem ad Gallum regem, supremum Aquitaniæ dominum, editam flammis deleverat. Qua lacessiti injuria Galli illum apud Montem Pisatum cinxere obsidione. Cujus belli cum levia quidem viderentur principia, sed formidandi exitus ; Pontifex ab Eduardo contendit [3] ut cum ea, quæ a suis crudeliter in Aquitania gesta erant damnaret, si quo modo in servata adversus ipsos judiciorum forma læsa esset ducalis auctoritas, controversiam amicitia et æquitate cum Gallo rege componeret.

Avertit aures Pontificiis monitis Eduardus : cum enim ipsius frater Edmundus Cantii comes in Gallica aula orator pacis studio assensisset, ut Radulphus discordiæ fax una cum sociis traderetur Gallis, ut in eos ageretur legibus, contra Dublinensis archiepiscopus consulendum esse Eduardum contenderet ; accepta re Anglorum rex Edmundi fratris sententiam revocavit [1], ac suos tueri armis adversus Gallorum impetus constituit. Discessit itaque ab aula Gallica in Aquitaniam Edmundus Cantii comes ad eam defendendam ; Carolus vero rex patruum Carolum Valesium valido succinctum exercitu immisit ad fiduciarias terras ab Anglo repetendas. Quo accepto Pontifex, qui sicuti ex concordiæ primis rumoribus magna fuerat lætitia delibutus, ita ex adversis consternatus, Francorum regem sollicitavit litteris [2], ne armorum vi, sed blando tractatu rem dirimeret, seque affinitatis nexu Eduardo conjunctum meminisset.

In medio interim belli ardore Joannes Guillelmum archiepiscopum Viennensem atque Hugonem episcopum Aurasiensem, ut concordiam urgerent IX kal. Septembris misit [3], instruxitque auctoritate [4] ad coitiones paci contrarias dissolvendas. Perfecit demum pluribus litteris Pontifex [5], ut Eduardus amplissimos oratores Wintoniensem et Norwicensem episcopos, Joannem e Britannia comitem Richemundiæ et Henricum e Bellomonte ad Carolum miserit, quem enixis rogavit [6] precibus, ut illius amore, in cujus adventu cælestes ab omni humana contagione segregatæ mentes præconia pacis cecinere ; tum redintegrandæ Asiaticæ expeditionis, eo bello disturbandæ studio, ac proximæ cum Eduardi primogenito ex Isabella sorore nepote suo conjunctionis intuitu, paci animum accommodaret.

« Carolo regi Franciæ et Navarræ illustri.

« Exultavit cor nostrum in Domino per tuæ, fili charissime, magnificentiæ litteras his diebus præteritis intellecto, quod solemnes nuntii charissimi in Christo filii nostri Eduardi regis Angliæ illustris ad tuam præsentiam destinati tecum convenerant super iis, quæ in partibus Vasconiæ per arresta tua fuerant ordinata : per quod probabiliter guerræ materia prorsus videbatur esse sublata. Sed, proh dolor ! exultatio illa nimis cito evanuit per hoc quod fide digna relatione percepimus, quod qui promissa renuebant præfati nuntii adimplere, ad exequendum armata manu arresta hujusmodi excellentia regia, et ad resistendum

[1] Tom. IV. p. 2. Ep. secr. XLV. — [2] Walsing. in Eduard. II. — [3] Ead. pag. 45.

[1] Walsing. in Eduard. II. — [2] Tom. IV. p. 2. Ep. secr. pag. 21 et 33. — [3] Eod. tom. IV. p. 2. Ep. secr. pag. 34. et tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 1. — [4] Tom. IV. pag. 2. Ep. secr. pag. 35. Ibid. Ep. secr. pag. 44, 45, 46, 51, 52, 53 et tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 3 et 18. — [5] Eod. tom. V. pag. 4. — [6] Tom. IV. p. 2. Ep. secr. pag. 23.

præfati nuntii similiter se parebant. Et quia, fili charissime, sicut alias prudentiæ regiæ scripsimus, dissensio hujusmodi posset parare grande præjudicium negotiis arduis, quæ cœpisti prosequi, vel etiam forsan totaliter impedire, nec guerra cœpta sic prompte tractatus posset amicabilis recipi sicut ante; regalem providentiam adhuc rogamus attente sibique sano consilio suademus, ut attentis dispendiis variis, quæ non solum circa præfata negotia, sed et circa alia, præcipue circa transmarinum negotium, quod (ut asseris) cordi tuo insidet plurimum, possent sequi; quamque sit indecens et absurdum, principes tanta consanguinitate et affinitate conjunctos (qui sedebant mutuis fulcire præsidiis et favoribus confovere, ac illa, quæ temporum diversitate contingit inter ipsos emergere quantumcumque gravia, quantumcumque difficilia tractatibus ordinare domesticis, et familiaribus collocutionibus expedire) sic ad invicem adversari; sic caute sic prudenter executionem hujusmodi differat, quod amicabilem tractatum non impediat aliisque negotiis, ad quæ intendit magnificentia regia, non obsistat. Et ecce nos regi præfato super hoc scribimus, sibi (ut expedire vidimus efficaci ter suadendo, ut via resistentiæ facta prorsus omissa, ad vias justitiæ et tractatus amicabiles se convertat, responsum suum super hoc absque moræ dispendio præstolantes: quo habito, indilate celsitudinem tuam regiam curabimus reddere certiorem. Placeat quoque benevolentiæ regiæ nobis per suas innotescere litteras, quid super præmissis intendat, ut sic possimus circa præfatum negotium disponere provide quod viderimus expedire. Et quia tenemus indubie, quod tua, fili charissime, et dicti regis personalis præsentia esset pro sedanda dicta discordia plurimum opportuna, præfato regi per nostras litteras suademus, ut ad diem condictam pro faciendo homagio, si non præteriit, vel ad condicendam, si præteriit, curet (si commode poterit) interesse; subjungentes quod tua providentia dare litteras de securo conductu obtulerat se paratam; quod, fili charissime, digneris facere, si fueris requisitus. Sic enim venerabilis frater noster Petrus episcopus Vivariensis te nobis retulit liberaliter concessisse. Dat. Avin. II kal. Julii an. VIII ».

Adhibuit quoque Pontifex [1] studium in revocandis ad mutuam pacem Eduardo principe Sabaudiæ cum Guigone delphino nec non Sabaudos [2] principes et marchionem Salutiarum, qui Pedemontio bellum intulerant Roberto regi, qui oratores ad Sedem Apostolicam pro jungendo fœdere miserat [3] conciliare nisus est. Propendebat in eam pacem Robertus rex, cum alia bella cogitaret: misere enim ad illum Veneti suos oratores, ut de Catholica re redintegranda in Græcia cum ipso agitarent. Sollicitati [1] vero ad id bellum erant a Joanne principe Achaiæ, in quem cum Superantius ducale studium explicuisset, illi ac senatui Veneto Pontifex gratias egit: aliisque litteris eodem die, nimirum VI kal. Novembris datis Gautinum (al. Galcherum) Brenensem ducem Athenarum, quem a Catalana societate Græcisque schismaticis oppugnatum vidimus ipsis commendavit [2].

39. *Andronicus Græcorum imperator metu Tartarorum de ejurando schismate agitat consilia.* — Irrupisse hoc anno mense Februario in Thraciam Tartaros Scythas e Gazaria et Russia cum innumero equitatu, atque ad Constantinopolim vastatis agris excurrisse, scribit Joannes Villanus [3]. S. Antoninus vero trecenta equitum millia adduxisse, remque non incredibilem ait [4], ac Græcorum centum quinquaginta millia vel necasse ferro, vel in servitutem abduxisse; hancque addit sententiam: « Justo autem Dei judicio, Græci sic flagellati sunt ab inimicis Dei scilicet infidelibus, quia ipsi Græci facti sunt inimici Dei diversis schismatibus et hæresibus, pluries ad veritatem redeuntes, et cito ad vomitum revertentes ». Perculsus his adversis Andronicus Græcorum imperator, cum etiam fama accepisset, Occidentales principes, qui instaurandæ in Syria Christianæ religionis consilia agitabant, expeditionem ad imperium Constantinopolitanum illi eripiendum meditari; de revocandis ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem et obsequium Græcis agere cœpit. Quo felici rumore permotus Marinus Sanutus qui se suaque divino cultui in Syria redintegrando devoverat, gratulatorias ad Andronicum ipsum litteras dedit [5], eique significavit se cum Roberto rege Siciliæ ac Gallis principibus et cardinalibus ac præsulibus egisse, ut Græcorum prætermisso imperio, arma in Syriam traducerentur: seque etiam pacis cum Carolo Valesiorum duce, qui dotalia ad imperium jura obtendebat, interpretem fore spopondit:

40. « Excellentissimo ac sapientissimo principi, ac suo domino, domino singulari domino Andronico Pallialogo, Dei gratia imperatori Constantinopolitano, moderatori Romæorum magnifico et semper Augusto, Marinus Sanutus, dictus Torcellus, de Venetiis, seipsum humiliter ad omnia imperialia beneplacita et mandata.

« Noverit vestrum magnificum imperium, quod diligo et dilexi, me fuisse satis longo tempore in Romana curia, et tandem in curia magnifici domini regis Franciæ pro tractandis et ordinandis opportunis negotiis Terræ-Sanctæ: et a viris religiosis, qui venerant de vestro imperio, et præcipue a domino episcopo Caphensi, intellexi de vestra imperiali sapientia et fide ac voluntate bona, quam ad unionem Ecclesiarum habetis. De quo

[1] An. 9. p. 1. Ep. cur. 1. et tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 61. — [2] Tom. iv. p. 2. Ep. secr. pag. 86, 87. — [3] Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 61.

[1] Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 99. — [2] Ibid. pag. 100. — [3] Jo. Vill. l. IX. c. 241. — [4] Ant. III. p. tit. XXI. c. 5. § 9. — [5] Sanut. Ep. VII.

cor meum fuit et est non modicum hilaratum, cognoscens quod Ecclesiarum unio est complementum passagii Terræ-Sanctæ : nec scio majus bonum posse fieri in hoc mundo, quam Ecclesias reunire. Propterea frequenter colloquium hujusmodi cum pluribus dominis cardinalibus, et cum excellenti domino rege Roberto, et cum aliquibus principibus regni Franciæ, et etiam cum domino Petro de Via nepote domini papæ ; et maxime cum nobilissimo domino Guillelmo comite Hanoniæ, Vlandiæ et Zelandiæ ac Frisiæ domino, genero domini Caroli, et cum domino Gualterio de Castilione comite Porzani et comestabulo Franciæ, et cum domino Roberto comite Bononiæ et Alverniæ, de negotio supradicto; qui pro magna parte regunt et ordinant ipsum regnum : ac etiam colloquium habui cum prælatis de multis quæ tangunt honorem et securitatem vestri imperii, et reperi multos prædictorum habere optimam voluntatem. Et ideo propter Dei honorem et utilitatem fidei, et amorem specialem vestri magni imperii offero me, si opportunum vobis videbitur, tractare et laborare secundum meam possibilitatem pro prædicta unione Ecclesiarum, et pace ac concordia cum sancta Romana Ecclesia, et cum excellenti domino Carolo ac cæteris personis, quibus vestræ magnificæ prudentiæ videbitur opportunum. Plura alia explicavi de ista materia domino fratri Hieronymo episcopo Caphensi, quæ oretenus vestræ majestati poterit explicare ».

41. Cum discessurus etiam esset ex aula Pontificia Caphensis episcopus, illum Marinus Sanutus rogavit [1], ut Andronicum imperatorem faceret certiorem, ipsum ad asserendum illi imperium pluribus egisse cum Occidentalibus principibus, ne arma verterent in Græcos : licet enim eorum imperium everti posset, haud tamen ob gentes efferas, quibus cinctum erat, diu servari posse ; et quamvis subderentur jugo Græci, a schismate non recessuros, ut de Cypriis, Cretensibus, Eubœis, Atheniensibus et Achivis constabat : neque ad divinam gloriam amplificandam quid utilius excogitari posse, quam si imperator et patriarcha sponte Romanæ Ecclesiæ se aggregarent ; magna enim exinde subsidia ad Palæstinam e Mahumetana tyrannide vindicandam comparatum iri : « Via, inquit, per quam potest Ecclesia reuniri, ut mihi videtur, esset habere magnificam personam suam una cum suo patriarcha, et cæteros etiam de domo sua : propter quod omnes ipsius subditi et alii, sicut Rutheni et Exagoræ, et regnum Serviæ, et Zorzani (Georgiani) et alii, qui sunt sub dominio Francorum (Alanorum), Tartarorum, Turcorum et sub dominio soldani Babylonici, erunt obedientes Ecclesiæ Romanæ ; quod quidem esset maximum bonum pro reuniendis Ecclesiis, et securum pro gente sui imperii, tam pro anima quam pro corpore ». Certatum est [2] magna contentione in arcanis consiliis regum ac principum, an per Constantinopolitanum imperium exercitus in Saracenos traducendus esset, an maritimo itinere classe instructa in soldani terras irrumpendum : sed nullus pedem movit.

42. *Oratores Armeni pro Asiatica expeditione sollicitanda, quam litteris fovet Pontifex.* — Quod ad Asiaticas res spectat, Leo Armeniæ rex amplissimos oratores Basilium Tarsensem archiepiscopum atque auratos equites Aythonum, Manuzac et Balduinum in Occidentem ad implorandа auxilia, miserumque Orientalium Christianorum statum experimendum misit : qui cum ad Carolum Francorum regem se contulissent, Pontifex ipsos illi enixe datis nonis Maii litteris commendavit [1], rogavitque [2] Carolum Valesiorum, Ludovicum Clarimontis comites, Alfonsumque Hispanum in aula regia auctoritate florentissimos, ut operam suam in ea re collocarent. Meminit de hac legatione Marinus Sanutus, vir ardentissimo zelo pro urgendo bello sacro præditus, qui libros ac membranas cosmographicas Pontifici obtulit, quibus regionis situm, ac bellandi rationem explicabat, Armenosque oratores demisisse ei commendavit [3] calamitatesque ab impiis acceptas his verbis describit : « Vivunt sub tributis intolerabilibus, quæ infidelibus profanis persolvunt, et innumerabilibus angustiis aliis cum timoribus continuis comprimuntur : quod licet jam habeant licentiam a soldano reædificandi terram de Lajaza cum castro suo de terra, non tamen permittitur eis reædificare castrum de mari, cujus reædificatio eis pernecessaria judicatur. Remedium contra ista mala est vestra sanctitas singulare, si dignetur præcipere, diligentem maris custodiam fieri per fideles ». Et infra : « Et per consequens per defensionem custodiæ antedictæ reædificaret rex Armeniæ castrum de mari, quantumcumque soldanus impie reclamaret. Maximum vero miraculum fuit quod Redemptor noster amissis terris de Lajaza, ac castris tam de terra quam de mari regni Armeniæ, residuum conservavit : unde videtur quod divina clementia illam partem servare disposuit, ne Christiani de recuperatione, si tota fuisset perdita, desperarent : et partem prædictam aliam ab infidelibus occupari permisit, ut saltem propter pœnam damni passi fideles circa maris custodiam, quam prius suam per ignaviam neglexerant, de mandato ac ordinatione clementissimæ vestræ celsitudinis diligentius vigilarent, etc. Datum Venetiis, anno Domini nostri Jesu Christi MCCCXXIV, de mense Decembris ».

43. Diuturnæ Pontificis cum Ludovico Bavaro dissensiones, Italorum factiones, Francorum in suscipiendis cum finitimis bellis ardor, ac bellandi pro Christo post nuncupata toties vota segnities consilia de Asiatica expeditione confregere. Ne

[1] Sanut. Ep. VIII. — [2] Superiori Epist.

[1] Tom. IV. p. 2. Ep. secr. pag 25. — [2] Ibid. post eamd. Ep. — [3] Sanut. Ep. VIII.

tamen conjicerentur omnino in desperationem Armeni, Joannes archidiacono Beneventano Sedis Apostolicæ nuntio, et Aymerico episcopo Paphensi provinciam V id. Augusti commisit [1], ut pro Armeniæ et Christianorum earum partium tutione triginta aureorum millia numerarent; ac Leonem Armeniæ regem ad regnum strenue propugnandum est adhortatus [2]. Tum Henricum [3] Cypri regem ad reprimendam detestabilem eorum avaritiam, qui merces Saracenis inveherent, e quibus præferociores infideles efficerentur, excitavit : in quos etiam gravissimas pœnas statuit, superiori anno disceptantesque in ea re peccatum non committi, damnavit erroris : [4]

44. « Quia, inquit, sicut gravi insinuatione percepimus, nonnulli solo dumtaxat nomine Christiani in illum errorem ausu damnabili præsumpserunt prorumpere et præsumunt, ut pertinaciter asserant et affirment ab illarum rerum commercio et negotiorum exercitio fore solummodo abstinendum, quæ dumtaxat in præfatis Conciliis (Lateranensi nempe et Lugdunensi), prohibentur mendaciter ; quinimo damnabiliter adstruentes contra Constitutiones prædictas victualia et alia quæcumque mercimonia, præter dicta prohibita in Conciliis supradictis in Alexandriam, vel alia loca Saracenorum terræ Ægypti deferre vel mittere non esse peccatum, per affirmationem erroris hujusmodi pertinacem se et alios eorum imitantes errores, in peccatorum fæcem et labem pravitatis hæreticæ immergentes ; nos eorumdem prædecessorum in hac parte vestigiis inhærentes, tantoque super præmissis providere solertius cupientes, quanto magis hoc exigere noscit negotium fidei et urgens necessitas dictæ Terræ, quæ ab eisdem prædecessoribus Nicolao, Bonifacio et Clemente super præmissis, ut prædicitur, facta sunt, grata habentes et rata, illa auctoritate Apostolica approbamus et innovamus, et præsentis scripti pagina communimus, eaque præcipimus inconcusse et inviolabiliter observari ; damnantes et reprobantes errorem eorum, qui adstruere vel affirmare contendunt, victualia et alia quæcumque mercimonia, præter prohibita in eisdem Conciliis, in Alexandriam vel alia loca Saracenorum terræ Ægypti deferre vel mittere non esse peccatum : ac decernentes eosdem tanquam hæreticos puniendos ; cum non sit dubium in damnatam incidere hæresim affirmatores vel assertores erroris hujusmodi pertinaces. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. nonis Septembris, an. VIII ». Erepto e vivis Petro patriarcha Hierosolymitano, Pontifex Raimundum Dominicanæ familiæ virum religiosum eo titulo exornavit [5], eique contulit [6] Nimociensis Ecclesiæ administrationem, cum Jerosolymis ob infidelium tyrannidem sedere non posset. Tum ea instruxit auctoritate [1], ut in Avenionensi vel aliis urbibus ac locis de causis ad patriarchatum Hierosolymitanum spectantibus cognoscere posset : denique ipsum a Guillelmo episcopo Sabinensi sacrari, et pallio a Neapoleone Ecclesiæ S. Adriani, Luca S. Mariæ in Via-Lata, ac Bertrando S. Mariæ in Aquiro diaconis cardinalibus ornari, fideique sacramento adigi jussit [2] : facta que abeundi potestate, clero Jerosolymitano et Henrico regi Cyprii eum commendavit.

45. *Missi Lithuaniam legati pro fide amplificanda, quos regi litteris parœneticis commendat Pontifex.* — Nec consultum modo est a Pontifice Asiæ, verum Septentrioni, in quo amplissimæ gentes infidelitatis gelu constrictæ hactenus, divini amoris ardore visæ sunt colliquescere. Ad quas fide orthodoxa imbuendas decreti sunt [3] Apostolici nuntii Bartholomæus episcopus Electensis et Bernardus abbas monasterii S. Theofredi Aniciensis diœcesis, quibus data provincia est [4], ut ex omnibus religiosis ordinibus viros pietate ac doctrina insignes in laboris et gloriæ promulgandi apud Lithuanos et Ruthenos Evangelii societatem adsciscerent. Gedeminnius enim Lotwinorum sive Lithuanorum rex, de cujus agitata ad fidem conversione historiam superiori anno delibavimus, ad Romanum Pontificem ut supremum Christianorum sacrorum principem litteras dederat, quibus se divino instinctum spiritu, ut in filiorum Dei numerum accederet, significarat. Legatis itaque collata est subjectis litteris amplissima auctoritas ad religionem Christianam in ipsius regno propagandam.

46. « Joannes, etc. Vobis auctoritatem concedimus ut in terris illarum partium convertendarum ad fidei Catholicæ veritatem proponere verbum Dei ; et constitutis ibidem, non obstante si aliqui fuerint majori excommunicatione ligati, in verbo, officio, cibo ac in aliis honestis et licitis communicare secure, ipsosque seu alios, quos converti ad veritatem fidei Christianæ affectamus recipere, baptizare, aggregare ovili fidelium valeatis ; in his omnibus per vos, vel alium, seu alios exequendis pari in omnibus potestate functuri nisi in iis, quæ ordinis episcopalis existunt, et auctoritatem pontificalis exigunt dignitatis, quæ per te, frater episcope, volumus exerceri. Liceat quoque personis dudum sacro Baptismate delibutis, redeuntibus ad fidei veræ lumen et obedientiam dictæ Sedis, majori excommunicatione ligatis, absolutionis beneficium juxta formam Ecclesiæ impertiri : ac etiam dispensare, ut redeuntes de schismaticis ad Ecclesiæ Catholicæ unitatem inter suos, si voluerint, valeant habitare, eisque communicare sine contumelia Creatoris ; et quod clerici nationum ipsarum, publice ad dictæ Sedis obedientiam

[1] Tom. IV. p. 2. Ep. secr. pag. 89, 90. — [2] Ead. pag. 89. — [3] Ibid. pag. 91. — [4] An. 8. p. 1. Ep. cur. I. — [5] An. 8. p. 2. Ep. com. MCLXIX. — [6] Ibid. Ep. MCLXX.

[1] An. 9. p. 1. Ep. com. CCLXXVII. — [2] An. 8. p. 2. Ep. com. MCDXL. — [3] An. 8. p. 1. Ep. cur. XI. — [4] An. 8. p. 1. Ep. cur. XXVI.

redeuntes, gaudeant privilegio clericali (1) ».

47. Ornavit ipsos pluribus aliis prærogativis, quo rem Catholicam augere ac divinum cultum amplificare possent. Tum auctoritate munivit, ut pristino statui præteritorum temporum injuria collapsas episcopales sedes ac metropoles restituerent, vel novas excitarent, præficerent idoneos pastores in urbibus atque oppidis, religiosas familias admitterent, conferrent indulgentiarum præmia, commutarent vota exceptis religiosis, continentiæ ac peregrinationis ultramarinæ : tum auctoritate Apostolica rata haberent eorum matrimonia, qui in schismate in tertio vel quarto consanguinitatis gradu contraxissent, atque Ecclesiæ se aggregarent. Præscripta [1] quoque fidei formula, quam Romana profitetur Ecclesia, in eaque ipsos Gedeminnium regem ac Lithuanos erudire jussit. Prætermittenda vero hic nobis visa est, cum eisdem verbis, atque ea, quam ad Palæologum [2] imperatorem, Græcos et Armenos transmissam vidimus, concepta sit.

Commendavit eosdem legatos Pontifex [3] Lithuaniæ, atque amplissimæ Russiæ partis regi, gratulatusque est ipsum divino afflatum spiritu unicam divinitatem, personarumque triadem ; Romanum vero Pontificem Christi in terris vicarium, a cujus Sede fidei orthodoxæ puritas petenda sit. agnovisse. Cum vero graves de cruciferis equitibus querelas attulisset, qui etiam olim adeo Mindavum regem oppresserant, ut illum ac Lithuanos post suscepta Christiana sacra ad veterem superstitionem desciscendi causam dederint, quos quidem e Longino diximus Lithuaniæ supremum imperium affectasse [4], cum illud Mindavus in ipsos Baptismo rite lustratus obtenta [5] ab Alexandro IV regia corona transfudisset ; Gedeminnio Joannes est pollicitus [6], ad componendas eas controversias curas se adhibiturum, ipsumque ac Lithuanos et Ruthenos paterno studio complexurum :

48. « Excellenti et magnifico viro Gedemunne, Letwinorum et multorum Ruthenorum regi illustri, Deum colere et timere.

« Missa nobis tuæ magnitudinis littera devotione referta, verbisque succincta, grata nimirum nostris ac fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium venit affectibus ; in qua dum tuam devotionem attendimus, dum advertimus salvationis tuæ salubre propositum, dum illum, quem ad Deum ac nos et Romanam Ecclesiam te gerere asseris devotionis affectum intentæ meditationis intuitu contemplamur, auditui nostro gaudii et lætitiæ materiam præbuisti. Post primum quidem tuæ gratæ salutationis alloquium, in ipsius primordio litteræ subjunxisti, quod omnes fidei Christianæ cultores auctoritati nostræ debent esse subjecti, quodque tota fides Catholica juxta provisionem Romanæ Ecclesiæ gubernatur ; declarans nobis, quod quondam prædecessor tuus rex Mindonne, cum toto suo regno fuit ad fidem Christi conversus : sed propter atroces et innumerabiles injurias dilectorum filiorum magistri et fratrum Ordinis S. Mariæ Theutonicorum Jerosolymitanorum a fide hujusmodi recesserunt et in errorem pristinum sunt relapsi, sicut et te oportet propterea usque ad hodiernum diem, licet invitum, in errore hujusmodi permanere ; ac subsequenter quamplures articulos contra eosdem magistrum et fratres in eisdem litteris annotasti, multorum gravaminum, injuriarum excessuum expressivos ; subnectens, quod tu nequaquam Christianos impugnas tanquam fidem velis destruere Christianam, sed defendis te ab inimicis tuis, ut faciunt reges et principes alii Christiani ; et quod Prædicatorum et Minorum Ordinum fratres tecum habes, quibus commisisti et licentiam dedisti liberam, ut baptizent, prædicent et informent Christianum populum et etiam infideles, ut ad omnipotentem Deum et Dominum convertantur. Supplicasti denique nobis, ut ad statum tuum flebilem attendere dignemur, quia paratus es nobis in omnibus, sicut cæteri reges Catholici, obedire ac fidem recipere orthodoxam ; dummodo prædictis magistro et fratribus in ullo penitus tenearis ; eligens nos dictosque fratres nostros prædictæ Romanæ Ecclesiæ cardinales cum filiis tuis præsentibus et futuris in partes, ac iterato supplicans, ut venerabilem fratrem nostrum Fredericum archiepiscopum Rigensem una cum legato nostro et Apostolicæ Sedis ad te ad partes illas pro facienda pace, ac terminis disponendis mittere dignaremur.

« Consequenter post aliqualis decursum temporis profusæ devotionis odoræ secundæ litteræ, quas nobis tua excellentia destinavit, exultationem et gaudium super eo nobis et eisdem fratribus nostris uberrima cumularunt, quod tu et alii principes omnes et barones regni tui, perseverantes laudabiliter in præmissis, circa nos et eamdem Ecclesiam te et ipsos plena sinceritate conspicuos indicarunt: illum in persona tua innuentes obedientiæ reverentis haberi spiritum,

[1] An. 8. p. 1. Ep. XIX. — [2] Ext. in tom. XIV. An. an. Chr. 1267. num. 44 etc et an. 1318 num. 10. — [3] An. 8. p. 1. Ep. XIV — [4] An Chr. 1255. num. 58. — [5] Ibid. — [6] Sup Ep. cur. XIV. Ext. etiam in Ms. arch. Vat. de reb. infid. et schism. pag. 16.

(1) Quæ hic ab annalista recitantur Joannis litteræ ad Bartholomæum Electensem et Bernardum abbatem extant pariter in Anecdotis Martenii tom. I, col. 1349. Sed ibi nec integræ afferuntur, nec in anni adscriptione sinceræ. Nam datæ leguntur *Avenione kalendis Junii, Pontificatus anno primo*. Hanc anni adscriptionem mendosam esse ex eo colligo, quod in Registro Epistolarum Joannis ad annum ejus VIII, Epistola hæc referatur, ut ex annalista hic deduxisse mihi videor, cum in litteris hoc anno a Joanne ad illos datis contineri dicat fidei confessionem quam Romana Ecclesia profitetur. Hæc etiam in litteris a Martenio vulgatis recurrit. Insuper in iisdem Martenii litteris narrat Joannes se repetitas litteras a Gedeminnio Lithuanorum rege accepisse. Vix credo in ipso initio, Pontificatus anno priori, repetitas ab eodem rege litteras excepisse. Facilius contigisse id potuit anno Pontificatus sui octavo. Quin et ex litteris ejusdem Joannis ad Gedeminnium non ante præsentem vel præcedentem annum secundum ejus regis litteras Pontifici redditas intelligimus; ex quo plane deducimus litteras a Martenio vulgatas, non ante hunc annum Joannis octavum datas fuisse. MANSI.

tibi ut credimus, non sine divinæ clementiæ dono concessum, prout in earumdem litterarum principio annotatur, quod ex illustratione divina te asseris, unum esse Deum Patrem, et Filium et Spiritum sanctum : et hoc firmiter credis et tenes, noscens ab eodem Deo vivo et vero nos pastorem et gubernatorem salvandorum omnium constitutum, ut quidquid ligaverimus et solverimus in cœlo et in terra, ab altissimo Judice ratum maneat. Multa insuper grata nostrisque accepta propositis earumdem tenor continet litterarum, quæ inserere præsentibus causa omittimus brevitatis.

49. « Nos igitur, tam primis quam secundis hujusmodi litteris, debita cum eisdem fratribus nostris attentione discussis, Deo Patri omnipotenti (a quo bona cuncta procedunt, in cujus manu regum corda consistunt, cui etiam quæcumque vult illa sine obice difficultatis inclinat) multimodas gratiarum retulimus actiones pro eo, quod Spiritus sancti gratia videtur mentales tuos oculos sui fulgore radii illustrasse ac ostendisse tibi viam Catholicæ veritatis ; ut regalis providentia reformet salubriter fidem ipsam Catholicam, quam prædecessor tuus prædictus cum suo regno susceperat, licet ab ea deficientes postmodum damnabiliter in errorem pristinum laberentur, ut tuæ litteræ continebant; præsertim cum et nostrum ex hoc, et ipsius Ecclesiæ hoc exspectemus magnum et salutare desiderium adimplendum, si viderimus eamdem Ecclesiam multiplicatæ prolis fœtu concrescere, variasque gentium nationes, sub ejusdem fidei observantia in unum acceptabilem Christo populum congregatas, in domo Domini habitare.

« Hanc utique domum, unam videlicet Ecclesiam sibi ex gentibus congregatam, non habentem maculam neque rugam, Dominus noster elegit, juxta quod legitur in Canticis canticorum : *Una est sponsa mea, electa mea, immaculata mea.* Ipse quoque Dominus unum esse ovile ovium et unum pastorem, in Evangelio protestatur : et in Apostolorum Symbolo unam esse Catholicam et Apostolicam Ecclesiam fides Catholica profitetur. Hanc autem Dominus Jesus Christus in semetipso lapide angulari fundavit : hanc et sui pretiosi sanguinis effusione redemit; cujus magisterium Apostolorum principi B. Petro vicario suo, et per ipsum suis successoribus, singularis privilegii prærogativa commisit : *Tu es*, inquiens, *Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam ;* et cum ille post suam resurrectionem verbo tertio repetito dixisset : *Pasce oves meas.* Pro cujus etiam fide se orasse fatetur, loquens ad eum in Evangelio : *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua : et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Ac ut ejusdem Apostolorum principis suorumque successorum universalis Ecclesiæ esset auctoritas et introducendi in regnum cælorum indubitata potestas, ad eumdem dixit : *Tibi dabo claves regni cælorum, et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis : et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis.*

« Qui ergo se ad hujusmodi ovile, et sub ejusdem pastoris cura reduxerint, ac sub ejus doctrina et magisterio cursum vitæ peregerint, salvationis gratiam merebuntur ; qui vero ab eis deviarint, damnationis sententia ferientur. Et ideo paterno desideramus affectu, ut salutis tuæ vitato dispendio, electorum aggregari consortio merearis; et quæ credit, tenet et servat eadem Romana mater Ecclesia (deletis omnino schismaticorum erroribus, in quorum observatione deviatur a via lucis et panditur iter ad tenebras) veræ conversionis et conversationis gratiam amplectaris. Hinc est quod nos ad venerabilem fratrem nostrum Bartholomæum Electensem episcopum, et dilectum filium Bernardum abbatem monasterii S. Theofredi Aniciensis diœcesis, viros utique litterarum scientia præditos, vita et conversatione laudabiles, et gratiam Evangelicæ prædicationis habentes, nobisque propterea ac dictis fratribus acceptos, dirigentes oculos mentis nostræ ; ipsos ad te ac partes tuæ ditioni subjectas de ipsorum fratrum consilio ut nostros et dictæ Sedis nuntios duximus specialiter destinandos, ut tibi ac regno tuo evangelizent et prædicent Deum et Dominum nostrum Jesum Christum ; vosque in orthodoxæ ac sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ fidei veritate salubriter instruant et informent ; quatenus ipsum Dei Filium Jesum Christum tu et gens tua salutaribus eorum eruditionibus agnoscentes, Baptismi, qui nondum illo forsan renati estis, purificari mereamini in sacramento ; ac suum gloriosum nomen Christianæ fidei observantia colatis.

50. « Cæterum quod super memoratis articulis, in prædictis primis ac secundis litteris etiam contra dictos magistrum et fratres expositis, ad nos dictosque cardinales fratres nostros habuisti recursum ; nos attendentes, quod ex recta confidentia et pura devotione procedit, quod nostrum et ipsius Ecclesiæ subire in illis judicium non recusas, et imploras auxilium confidenter, ejus obedientiæ te submittens ; eisdem magistro et fratribus, te post susceptionem ejusdem fidei ad gremium ejusdem Ecclesiæ redeunte, nostris dabimus litteris in mandatis, et faciemus, auctore Domino, per circumspectam Apostolicæ Sedis providentiam, quod ab hujusmodi molestiis, damnis et injuriis tibi de cætero inferendis penitus resipiscant ; tecumque fraterne teneantur vivere et in pace, sine qua non congrue colitur pacis auctor. Et nihilominus, cum simus omnibus, secundum Apostolum, in justitia debitores, super hujusmodi articulis, causis et quæstionibus, quos et quas cum dictis magistro et fratribus, vel adversus eos te habere proponis, post tuæ felicis conversionis auspicium adeo favorabilis justitiæ plenitudinem ac defensionis præsidium tibi tuisque natis et

regno exhibere proponimus, quod tu, qui nos dictosque cardinales fratres nostros in patres cum eisdem filiis tuis, ut præmittitur, elegisti, merito gaudere poteris tales elegisse patres; teque in nobis et prædicta Romana Ecclesia id quod in patris et matris auxilio reperire speraveras, invenisse. Sed et memoratis episcopo et abbati dedimus in mandatis, ut omnia inter te dictosque magistrum et fratres in dictis partibus agere studeant et tractare, quæ ad cultum et laudem Dei, exaltationem Catholicæ fidei, honorem Apostolicæ Sedis, relevationem Ecclesiarum et pauperum, animarum salutem et corporum pertinebunt.

« Ideoque magnificentiam tuam rogamus, monemus et hortamur attente, quatenus eosdem episcopum et abbatem pro divina dictæque Apostolicæ Sedis ac nostra reverentia, imo potius nos in ipsis benigne recipiens, et honeste pertractans, eorum salubribus monitis acquiescas; sisque Christianis Catholicis, qui apud te degunt, pius et misericors, benevolus et benignus; et permittas, quod iidem episcopus et abbas aliæque personæ idoneæ, gratiam Evangelicæ prædicationis habentes, quas ad hujusmodi prædicationis officium duxerint assumendas, Christianis eisdem alisque infidelibus tibi subditis evangelizare libere valeant Jesum Christum. Dat. Avinione ».

51. *Rex Lithuaniæ in idololatria permanet.* — Ad Lithuanos Rhutenosque, ad fidem Catholicam redeuntes, arctiori vinculo Ecclesiæ adstringendos, Theutonicos equites religiosos, qui atroci ipsos diutius bello afflixerant, ab inferenda illis ulla molestia abducere studuit. Significavit igitur, ut Gedeminnius rex divino radio a Patre luminum, a quo omne donum optimum et omne donum perfectum descendit, collustratus Christianam fidem suscepisset, suaque Apost. Sedi obsequia detulisset, atque adeo ad ipsius subditos in Evangelicam lucem adducendos episcopum Electensem atque abbatem Bertrandum mitti flagitasset. Ne vero res disturbaretur, ipsos ad componendas omnes controversias, quæ cum eodem rege ipsis intercederent, est adhortatus [1].

52. Interea confirmatæ sunt a Pontifice [2] hoc anno fœderis inter Gedeminnium et Livones Vilnæ initi superiori anno leges, ac fœdifragis censurarum incussa religio. Refrixisse porro in egregie cœptis pium Gedeminnii ardorem, atque in veteribus tenebris involutum hæsisse, refert Crantzius his verbis [3]: « Nihil cunctatus Pontifex annuit postulatis, mittens episcopum cum abbate et clero competenti: qui ubi in Livoniam pervenere, perducti sunt, annitente archiepiscopo Rigensi (is erat Fridericus) memorato, in conspectum Lithuaniæ principis. Exposito legationis suæ mandato, cum barbarus vir jam animum mutasset, in hanc sententiam fertur respondisse: Papam vestrum nec novi nec nosse cupio. Fidem ac religionem, quam paterna traditione accepi, in ea permanebo, certans pro illa a sanguine usque ad mortem. Legati ubi audiverunt, dejectis in terram frontibus, non læti redierunt, tantum itineris, tantum periculorum per mare, per terras emensi: sic se res habet. Antiquus ille hostis princeps tenebrarum, Ægypti tyrannus Pharao non dimittit populum Domini, nisi in manu forti ». Sequenti porro anno Gedeminnium regem filiam Wladislai Lokteki regis Poloniæ filio Casimiro, dimissis pro dote captivis Polonis junxisse, illamque solemni ritu in Cracoviensi templo baptismalibus sacris initiatam Annæ nomen accepisse, tradunt auctores [1]. Sancitum inde inter Polonos et Lithuanos fœdus, ac finitimas provincias, quæ Lithuanico bello continuis fœdate excursionibus atque in solitudinem redactæ fuerant, revocatis colonis excoli ac reflorescere cœpisse, tum utrumque adversus cruciferorum fœderatos excursiones fecisse; demum divina ultione periisse Gedeminnium, cæsumque ad Ploscoviam a Polono equite, refert Crantzius [2], qui tamen Davidem illum vocat.

53. *Crimina objecta equitibus cruciferis, et Poloniæ regum obsequiosæ litteræ ad Pontificem.* — Cum equitum crucigerorum Livoniæ ac Theutonicorum hospitalariorum Sanctæ Mariæ Jerosolymitanorum Ordo gravissimorum criminum, ob quæ ad Sedis Apostolicæ tribunal supremus illius magister atque alii inferiores præfecti exciti erant, infami suspicione laboraret; quæ tamen equites illi negabant constanter, ac se illorum labe puros, ac immunes contendebant; Pontifex, ut rei Christianæ consuleret, singulis accusationum capitibus in medium adductis contraria remedia apposuit [3], Ordinisque procuratores sacramento adegit, imperia Apostolica ipsos religiosissime servaturos. Objectum ergo ipsis fuerat, arceri ab illis præcones Evangelicos, sive religiosos sæcularesve, ne populis, veteris superstitionis tenebris involutis, Evangelii lucem inferrent, eosque sacris concionibus ad Christi cultum traducerent; cumque per eorum terras iter habendum esset, securitati ipsorum cavere recusasse: præterea neophytos, quos paterna complecti benevolentia, ac singularibus studiis prosequi debuissent, ut alios ad Christum ea amoris significatione pellicerent, intolerabili servitutis jugo paterere: non permitere, ut excitarentur templa, in quibus divina doctrina imbui atque informari possent; neque in illos modo exercere tyrannidem, verum etiam viros Ecclesiasticos opprimere, necare, spoliare Ecclesias et exscindere aut flammis delere, cumque eos atrociter læsissent, vinculis, minis, terrore, pœnis ad remittendam injuriam adigere: coitiones ad labefactandam in iis partibus Romanæ Ecclesiæ aucto-

[1] An. 8. p. 1. Ep. cur. XVII. — [2] An. 8. p. 2. Ep. com. MDCCCXCIII. — [3] Cranz. Wandal. l. VIII. c. 9.

[1] Michov. l. IV. c. 11. Chomer. l. IX in Wlad. Loctek. et alii. — [2] Crantz. Wandal. l. VIII. c. 10. — [3] An. 8. p. 1. Ep. com. DCCXXII.

ritatem fecisse : tum itinere prohibere eos, qui ad Sedem Apostolicam se conferrent ; quodque immanitate barbarum atque a Christiana mansuetudine ac lege penitus abhorret, sævire pietatis specie in sodales suos sive fratres, quorum si quis in prœlio ab hoste sauciatus esset, ei mox inhumane, antequam extremos agerent spiritus, reliquam ferro vitam abrumpere ac flammis cadaver injicere : invadere etiam jura Rigensis archiepiscopi et illius Ecclesiæ canonicorum collegii, atque episcoporum, qui sub archiepiscopi auctoritate erant; tum in civium Rigensium bona involare, pessumdare immunitates, publicam rem labefactare, fluminum, Dunæ præcipue occupare ripas ac portum Rigensem, ne libere commercium iniretur, intercludere.

Ad ea igitur tollenda mala, vel ne aliquando erumperent præcidenda, intentato anathemate iisdem equitibus Apostolico pro imperio præcepit, ne similia unquam auderent; restituerent præsulibus Ecclesiasticis ac Rigensibus erepta, neque ullam iis molestiam inferrent : devincti censuris tum ii, qui vulneratos in certamine commilitones religiosos necarent, tum, qui tam horrendo sceleri consentirent : caverent, ne venientes ad Sedem Apostolicam interciperent: coitiones ac sacramenta, quibus Ecclesiæ auctoritati detraheretur, convulsa : colerent Ecclesiasticos, atque ab injuriis quibuscumque illis inferendis, aut templis violandis temperarent: sinerent neophytis Ecclesias exstrui, in quibus lege Christiana erudiri atque excoli possent : ipsos non modo non opprimerent, sed etiam officiis prosequerentur : sacerdotes, qui ad disseminandum apud infideles Evangelium, ac proferendos religionis Christianæ fines se conferrent, salvos et incolumes tuerentur; quos si forte quapiam in re violarent, tam sceleris auctores, quam cæteri omnes, ad quos quoquo modo ea criminis labes pertineret, anathemate damnati. Quæ sanctio « IV id. Februarii, Pontificatus anno VIII » est consignata.

In Polonia Henricus dux Haleciæ et Posnaniæ, idemque Poloniæ hæredem se gerens, datis ad Pontificem litteris [1], a Glogoviæ pervigilio S. Joannis hujus anni, professus est a se clientelæ nomine Romanæ Ecclesiæ censum persolutum iri; quæ litteræ in Ms. Nicolai cardinalis Aragonii extant.

« Sanctissimo in Christo Patri et domino suo reverendo domino domino Joanni, divina providentia summo Pontifici, Henricus dux Haleciæ, hæres regni Poloniæ, dux Glogoviæ et Poshnaniæ cum recommendatione ipsius, pedum oscula beatorum.

« Ad agendas gratias debitas pro immensa beatitudine vestra devoto filio vestro gratia benignius impertita in eo, quod interventu mediante serenissimi domini Roberti regis regni Jerusalem et Siciliæ, consanguinei nostri charissimi dignati gratiose fuistis in matrimonio inter me et Mathildim filiam olim domini marchionis Brandeburgensis in quarto consanguinitatis gradu contracto misericorditer dispensare, prolem etiam a nobis prius habitam et habendam legitimam decernendo, mea facultas non sufficit : quod summi Creatoris clementia mercedem pietatis vestræ æterno gaudio recompenset. Consideratione tamen tantæ gratiæ liberaliter mihi factæ beatitudini vestræ et Rom. Ecclesiæ, prout alias ex debito teneor, de cætero promptus ac fideliter summo desiderio me conformare una cum fratribus meis intendo : denarium vero S. Petri, licet modo insolito exigatur, ipsum tamen ego et fratres mei in signum obedientiæ, qua sanctissimæ paternitati vestræ ac Apostolicæ Sedi immediate nos recognoscimus esse subjectos, in omnibus terris et districtibus nostris solvi dudum mandavimus reverenter; fiducialiter præsumentes, quod si aliquis imperator vel rex Romanorum de facto in jurisdictionem nostram suam vellet exercere, Sedis Apostolicæ præsidio violentiis et injuriis (erimus) defensati, etc. Dat. Glogoviæ in vigilia S. Joannis Baptistæ, anno Domini MCCCXXIV ». Hisce litteris in memorato volumine sunt aliæ adjectæ [1] Wladislai regis Poloniæ datæ Cracoviæ in pervigilio S. Trinitatis, quibus denarium S. Petri pensitandum pollicetur, poscitque ut Apostolica auctoritate Poloni ad profitendam in Tartaros crucis accepto symbolo, religiosam militiam concitentur, atque auxilia ad eorum retundendos conatus efflagitat.

« Sanctissimo in Christo patri et domino domino Joanni, divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Wladislaus Dei et Apostolicæ Sedis providentia rex Poloniæ, devotus filius, ad pedum oscula beatorum.

« Cum constet vos, pater celeberrime, totius Christianitatis et præcipue nostrum, qui subsumus nullo mediante, consistere gubernatorem luculentum, expedit quævis nostra et terrarum nostrarum, imo vestrarum, quarum sollicitudinem gerimus pervigilem ex commisso, adversa impedimenta vestris auribus inculcare, ut in iis, ad quæ non sufficimus nosmetipsi, manum nobis consilii et auxilii porrigatis adjutricem. Hinc est, quod sanctitati vestræ insinuatione præsentium cum dolore reverentius intimamus, quod duo ultimi principes Ruthenorum de gente schismatica, quos immediatos pro scuto inexpugnabili contra crudelem gentem Tartarorum habebamus decesserunt ex hac luce : ex quorum interitu nobis et terris nostris ex vicinitate Tartarorum, quos decreto credimus terram Ruthenorum nostris metis contiguam (de qua annua tributa consueverunt papæ percipere) occupare, perturbatio indicibilis (nisi Dei omnipotentis et vestra gratia affuerit) imminebit. Eapropter sanctitati vestræ,

[1] Ext. in Ms. Nicol. card. Aragon. sign. lit. C. pag. 129.

[1] Ead. pag. 133. et in alio Ms.

quæ nullum in tribulatione despicit suam misericordiam, implorantem filii devoti more supplicamus, quatenus memores servitii nostri pariter vestri et honoris (cum ex debito nostræ subjectionis nos et terras nostras teneamini defensare vestro consilio et auxilio, videlicet in prædicatione sanctæ crucis et aliis subsidiis, quæ beatitudini vestræ videbuntur opportuna contra gentem Tartarorum supradictam, ne occupent terram Ruthenorum, et per consequens nos invadant) celeriter succurrere dignemini oculo pietatis. Et nos nihilominus una cum nobis adhærentibus, id quod facere poterimus pro dilatatione sanctæ Ecclesiæ gentisque Catholicæ, exacta diligentia operabimur, auxilio Jesu Christi mediante; scientes, sanctissime pater, si his per vestram misericordiam breviter intenderitis, Ecclesiæ et gens fidei orthodoxæ in suis proficient incrementis : alias ad opprobrium desolationis irrecuperabilis ruent una cum terris nostris, de quibus solvitur annuus census in signum subjectionis vestræ sanctitati. Dat. Cracoviæ in vigilia S. Trinitatis, XII kal. Julii ».

44. *Visio mirabilis.* — Claudimus hunc annum insigni prodigio. Narrat Joannes Villanus [1] sacro Epiphaniæ die in provincia Guillelmi Corni animam, quæ paulo ante e corpore migraverat, se pluribus videndam objecisse, multaque admiranda de alterius vitæ rebus et pœnis Purgatorii dixisse. Cumque plurimo hominum comitatu stipatus prior Prædicatorum eo accessisset, atque adversus diabolicas fraudes sacratissimam hostiam clam detulisset, spiritus Salvatorem mundi delatum pronuntiavit. Eadem refert S. Antoninus his verbis [1] : « In provincia Provinciæ, in civitate dicta Alesio, circa illud tempus hoc accidit mirum, ut refertur in Chronico. Apparuit quidam spiritus, qui asserebat se esse animam cujusdam, qui de propinquo mortuus fuerat in civitate illa : utrum autem audiretur tantum et non videretur; vel videretur et in qua specie appareret, non clare habetur. Mira hic spiritus referebat de alia vita et de Purgatorio. Prior autem conventus Ordinis Prædicatorum, qui erat in illa civitate, vir venerabilis conservationis, accessit ad illum, occulte secum deferendo sacramentum Corporis Christi ad obviandum fraudibus diaboli, si forte esset opus ejus : et cum dictus prior examinaret illum, et adjuraret in præsentia plurimorum hominum, hoc cognoscens ille spiritus, dixit priori : Tu habes tecum verum Deum Salvatorem mundi. Sub adjuratione vero inquisitus plura secreta manifestavit; addens demum, quod propter merita ejus et fratrum cito haberet requiem. »

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 234.

[1] Ant. III. p. tit. XXI. c. 5. § 8.

JOANNIS XXII ANNUS 10. — CHRISTI 1325.

1. *Fridericus e carcere solutus fœdus init cum Bavaro, quod Pontifex improbat* — Annitebatur ad imperium Occidentis Carolus Francorum rex [1], ejusque causam Romanus Pontifex promovebat anno Christi millesimo trecentesimo vigesimo quinto, Indictione octava, cum spes affulgeret, si Carolus eveheretur ad imperium, optime rei Christianæ consultum iri : ob illius enim potentiam, cui suam etiam Siciliæ et Ungariæ reges, Gallico sanguine sati, conjungendam offerebant, sopienda bella civilia, obterendos hostes Ecclesiæ : cæterosque perduelles ad officium revocandos, denique sacram in Saracenos expeditionem, cui se Carolus devoverat, ab ipso, conjuncto cum Galliarum et Navarræ regnis imperio, felicioribus auspiciis contra soldanum Babylonium promovendam. Dissipata tamen ea consilia, cum Ludovicus Bavarus omni contentione pro afferendo sibi imperio contraria studia conferret. In primis quidem cum sollicitatum ad bellum sibi inferendum ab Austriacis ducibus Francorum regem obtentum in diuturni carceris squalore Fridericum, pluresque ob id a se abalienatos videret; fœdus cum Friderico ea lege, ut omni ad imperium jure discederet, iniit mense Aprili [1] : quam concordiam ipsius fratres, excepto Leopoldo, admisisse refert Joannes

[1] Tom. I. Ep. secr. pag. 15.

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 315. Chr. Elvang.

Villanus [1]. Hujus vero fœderis et pactionum formula ex monumentis Bavaricis affertur a Georgio Herwarto [2], cujus præcipua decerpimus capita :

« Primo, prædictus dux Fridericus renuntiare debet clare et omnimode regno et omni juri, quod in illo habere posset, et debet litteras, quibus eligebatur, si electio vocari posset, et omnes alias litteras, quæ ipsum ad hoc juvare ac promovere possent, a quocumque hæ illi datæ et in quacumque forma scriptæ sint, reddere regi sine omni fraude et dolo : neque etiam regnum unquam ambire ulla ratione, neque per ullius voluntatem aut instantiam, nec in eo ullum obstaculum a quocumque inductus aut irritatus, sive ab eo qui se papam nominat (scilicet Joannem a quo, Fraticellorum errores secutus, desciverat Ludovicus), sive a quovis alio regi opponere quamdiu rex vivit.

« Deinde debent prædicti duces omnes quinque (nimirum Austriaci), regi restituere quidquid de imperio tenent et occuparunt, sive sint dominia, civitates et in universum terræ, homines et bona quocumque nomine, et quicquid de his oppignerarunt; sive etiam quod ab aliis imperatoribus et Romanis regibus regis antecessoribus oppigneratum est, aut oneratum, id omne debent redimere et liberare. Debent etiam omnes quinque cum rege fœdus inire æternum, cum eo et ejus liberis permanendi, et illos juvandi contra quoscumque, quocumque dictos nomine, clericos et laicos, et nominatim contra illum, qui se papam dicit ; omnesque ejus adjutores ac fautores, quamdiu is contra regem et regnum est ». Et infra : « Debent etiam procurare, ut omnes principes, sive laici, sive clerici, comites, liberi, vassalli et alii quocumque nomine, qui in illorum ministerio hactenus fuerunt propter bellum, feuda sua recipiant a rege, et illum agnoscant et habeant pro suo domino, illique obediant tanquam Romanorum regi de jure. Et quicumque principes, sive laici, sive clerici, comites, liberi, vassalli, aut alii quocumque nomine, id facere noluerint ; contra illum et illos debent regi auxilium ferre cum corpore et bonis suis sine fraude et dolo tamdiu, quoad ille vel illi sua feuda accipiant a rege ; illumque agnoscant et habeant pro suo vero domino, eique obediant ac subditi sint tanquam Romano regi de jure ; præter illos octo supradictos, scilicet Charinthium, Badensem et alios principes, qui una cum ducibus, sua feuda absolute absque omni contradictione accipere debent a rege, etc. Facta et scripta est in Transnicht die Mercurii, ante Dominicam, qua cantatur *Lætare* ». Cum has concordiæ pactiones respueret Leopoldus, ad eum sibi conciliandum studium omne convertit Ludovicus (1).

2. At contra Pontifex, cum solutum vinculis Fridericum audisset, Leopoldum est adhortatus [1], ne fœdus cum Ludovico jungeret, neve in colloquium cum ipso saltem in loco suspecto descenderet, datamve regi Francorum fidem violaret ; sed potius Pontificiam sententiam, ultimo latam in Bavarum, divulgandam curaret coram Friderico fratre ; ad quem etiam Fridericum extant Pontificiæ litteræ [2], quibus de Ludovico exauctorato, censurisque defixo fit certior, et omni religionis, qua se ipsi devinxisset, nexu solvitur.

« Friderico duci Austriæ, dudum in regem Romanorum electo.

« Ad nostrum auditum nuper perduxit relatio fide digna, quod Ludovicus dux Bavariæ te pridem a suo carcere, quo diu mancipatum detinuerat, relaxavit : quæ utique relaxatio dummodo sit libera, velut a nobis optata diutius, est accepta. Sane quia multorum habet opinio, quod in relaxatione hujusmodi ad multa Deo infesta, tibique inexpedientia, et rei periculosa publicæ te promissionibus, obligationibus, juramentis ac pœnis et aliis vinculis duxeris adstringendum; nos super hoc de salubri providere remedio cupientes et attendentes, quod ad præmissa metus probabilis, qui in constantem caderet hominem, te potuerit adduxisse ; necnon, quod variis enormibus excessibus contra Deum, nos et Romanam Ecclesiam per eumdem Ludovicum commissis, suisque gravibus culpis exigentibus, dudum diversos processus, excommunicationis ac privationis juris, si quod sibi ex electione, quæ de ipso in regem Romanorum facta fuisse in discordia dicebatur, ad regnum vel imperium pertinebat, et alias diversas pœnas et sententias continentes, habere compulsi (urgente conscientia) fuimus contra eum per quos quidem processus inter cætera omnibus et singulis tam clericis quam laicis, cujuscumque præeminentiæ, status, vel conditionis existerent, ut nullus eidem Ludovico super his, quæ ad regimen vel administrationem regni vel imperii pertinent prædictorum, assisteret in aliquo, vel pare-

[1] Jo. Vill. l. ix. c. 194. — [2] Herw. ad hunc an. num. 39.

[1] Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 49. — [2] Ead. pag. 49.

(1) Quanquam Fridericus in iis, quibus cum Ludovico convenit pactionibus primo quidem renuntiare cogeretur omni quod in novum regnum obtinebat juri; adhuc tamen ab eodem Ludovico petiit, et impetravit ut regium nomen quo hucusque usus fuerat servaret et retineret. Id se fama referente comperisse scribit Joannes Vitoduranus in Chronico his verbis : « Post illa vero pacta et colloquia uterque (Ludovicus nempe et Fridericus) sibi nomen regale adscripsit publice, et sigillo regio utebatur, ut fertur ». Nec vana id fama proditum demonstrat ejusdem Friderici post receptam libertatem Diploma legendum apud Ludevig Reliq. tom. iv, pag. 274. Datum est illud in Seletia « A. D. MCCCXXVI, regni vero nostri (Friderici) anno XI. » Præfigitur huic Diplomati ejusdem Friderici nomen cum adscriptione « regis Romanorum semper Augusti », ac dirigitur « ad universos Sacri Romani imperii fideles » ; eademque confirmat jura omnia, quibus antea utebantur fratribus suis « Luipoldo, Alberto, Enrico et Ottoni » ducibus Austriæ, et Styriæ principibus, quibus obstrictum se profitetur eo nomine, quod « ad exaltationem suam et confirmationem Sacri Romani regni dum esset in periculoso constitutum anfractu, totis suis voluntate et opere indesinenter et imperterriti præ cæteris laborarint », vel igitur datam Ludovico fidem Fridericus deseruit, vel forte Ludovicus ab initis primo pactionibus recessit in gratiam Friderici captivi, permittens ut manem regis titulum retineret. MANSI.

ret, aut præstare, per se vel per alium publice vel occulte consilium, auxilium vel favorem, etiam prætextu cujuscumque homagii aut colligationis, confœderationis, societatis, vel conventionis seu ligæ contractæ tunc, vel in posterum contrahendæ, etiamsi pœnarum adjectione, litterarum vel juramenti, seu cujuslibet alterius essent vinculo firmitatis innexæ, colligationes, confœderationes, societates et conventiones hujusmodi dissolvendo, pœnasque propterea præmissas et juramenta præstita de potestatis plenitudine relaxando, duximus expressius inhibendum; propter quæ patet, promissiones et obligationes quascumque eidem Ludovico per te factas, et juramenta præstita, pœnasque adjectas super his nullius firmitatis existere vel momenti, ea ex officio nostro cassa et irrita et nulla esse penitus declaramus, et quatenus processerunt de facto cassamus, irritamus et omnino viribus vacuamus, decernentes te ad eorum seu aliquorum ipsorum observantiam non teneri; tibique nihilominus in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis pœna, quam te (si contrarium feceris) incurrere volumus ipso facto, districtius inhibentes, ne ad ejusdem Ludovici rebellis et excommunicati quoquomodo redire carcerem, aut sibi (quamdiu extra Sedis Apostolicæ gratiam fuerit, sicut nunc esse dignoscitur) parere in aliquo vel obedire præsumas. Dat. Avin., IV non. Maii, anno IX ». Hactenus Joannes ad Fridericum. Qui tamen eidem Ludovico conjunctus hæsit, ac regem et principem suum professus [1] socios et sequaces populos proceresque in Bavari obsequium publicis litteris pellicere studuit. Cum vero initas inter illos pactiones Leopoldus aperuisset Pontifici, Joannes eas ut iniquas damnavit, contenditque ipsos de iis, quæ ad se non spectarent, pacisci non potuisse; hac Leopoldum monuit [2], ut ab eorum fraudibus sibi caveret, cum gravissima subesset suspicio, illos inter se gesta et conventa non aperire, atque ex aliorum damnis sua commoda consectatos.

3. « Joannes, etc. Luipoldo duci Austriæ.

« Percepimus quid, juxta relata tibi per germanum iis diebus præteritis a carceribus liberatum, inter ipsum et liberantem in ipsa liberatione fuerit ordinatum; quidque a te et tuis aliis fratribus ab ipsis fuerit postulatum: super quo tuam benevolentiam plurimum in Domino commendantes, eidem referimus gratiarum uberes actiones. Profecto, fili, ordinationem ipsorum non indigne reputamus temerariam et insanam; velut de his, quæ ad ipsos non pertinent attentatam; et quæ in Ecclesiæ Romanæ, electorum quoque, ac totius rei publicæ præjudicium et injuriam, si (quod absit) procederet, redundaret.

« Petitiones autem prædictæ fraudulentæ sunt, per quas sua venantur commoda, non sine tuo fratrumque tuorum tam corporali quam spirituali incommodo evidenti. Per primam quidem satagunt te fratresque tuos prædictos suæ subjicere ditioni, quorum alter vester est capitalis æmulus; quique, si diem illum videre posset (quod avertat Dominus) non posset de vestris dispendiis variis satiari. Per secundam autem petitionem a devotione Dei et sanctæ matris Ecclesiæ ac nostra, in qua perstitistis viriliter hactenus, et ut tenemus indubie persistetis, retrahere vos laborant; et ad hostis Dei et Ecclesiæ obedientiam inclinare, ejusque vos subdere ditioni.

« Sane, fili, quia, sicut nosti, virtuti non minus adscribitur, quam acquirere, parta servare; circumspectionem tuam providam, et providentiam circumspectam duximus exhortandam, tibi et nihilominus sano consilio suadentes, quatenus fel et venenum quæ sub petitionibus hujusmodi latitant, cogitans et recogitans diligenter, ipsas a tuo cures abjicere animo; et contra illas more serpentis, cujus in hac parte prudentia commendatur, aures tui cordis studeas obturare: ac amicitiam Dei et Ecclesiæ ac nostram et cunctorum Ecclesiæ fidelium, quas per actus tuos fideles et strenuos merito quæsivisti, in ipsis immobiliter persistendo, studeas omni diligentia sedula observare, consideranter attendens sapientis consilium suadentis, ne inimico tuo te credere debeas in æternum, quia ejus nequitia more æruginat æramenti: sed etsi humiliatus curvus incedat, animum tuum ab illo abjice, teque ab illo perinde custodi: Est enim qui nequiter humiliat se, et interiora ejus plena sunt dolo. Sed etsi vocem suam sumpserit, cave ne credas te illi, quoniam septem nequitias in suo, te ut decipiat, corde gerit.

« Qualem autem ad fratrem tuum prædictum ante liberationem ejus gesserimus animum, qualemve ex quo extitit liberatus, ex oblatis per nos tibi et tuis nuntiis, et litteris destinatis tuam credimus prudentiam plenius informatam. Quomodo autem tam in liberatione ipsa, quam postea nostram et Apostolicæ Sedis gratiam conservare, ac ampliorem studuerit promereri, quæ gessit in ipsa liberatione ac postea, et quæ gerere et procurare continue non omittit, hæc arguunt quæ scimus tuam providentiam non latere. In ipsa quidem liberatione cum hoste Dei, et persecutore Ecclesiæ execrabili fœdus et amicitiam copulavit, et insuper ad contrahendum parentelam cum ipso contra statuta canonum se adstrinxit. Nec his contentus, te fratresque tuos, quantum in eo fuit, a devotione nostra subduxit et Ecclesiæ, et illi tuo singulari æmulo nos conjungere laboravit; communitates et principes ad ejus obedientiam verbis et litteris nihilominus pertrahendo, ipsumque nominando regem et suum dominum, et eidem favendo et totaliter adhærendo; non attendens pericula, quæ per processus nostros incurrunt talia facientes.

4. « Rursus si diligenter attendens quantum

[1] Tom. V. p. I. E. ... [2] ... E. d. Ep. pag. 52.

ipsum post liberationem repereris varium, ne dicam mendosum, vide quantum nos et tu de eo confidere, quamdiu in his persliterit, valeamus : cum indubie supponamus, quod de iis, quæ inter ipsos acta sunt, nondum tibi aperuerint veritatem. Linguas siquidem suas tam liberatus quam liberans videntur docuisse loqui mendacium, et ut iniqua perpetrent, convenisse. Propterea suum fecerunt conventiculum, omnibus suis necessariis prætermissis, contenti solis suis duobus confessoribus, quibus forsan omnia non panderunt. Hoc enim habent perversa tractantes proprium, ut lucem odiant, nec ad lucem libenter veniant, ne forte sua opera arguantur. Deduc itaque, fili, quæsumus, præmissa omnia in consistorio rationis, illaque diligenter examina, eorum finem inspiciens, ut paratos tibi laqueos valeas evitare, nec eorum consilia verearis : speramus enim in Domino, quod ipse illa velut exosa sibi merito dissipabit. Persta igitur, fili, in cœptis tam laudabiliter : nobis enim videtur indubie, quod continue a suo proposito se elongent, quodque ut in foveam, quam tibi et aliis fidelibus paraverunt, incidant, se disponant; ac honore, quem ambiunt impudenter assumere, carebunt merito, et habitis si quos habent, reddent, si in cœptis perstiterint, se indignos. Dat. Avin. VII kal. Aug., anno IX ».

5. *Molitur Pontifex transferre imperium Romanum ad Francos.* — Perstitit in suscepta sententia, et cum Joanne papa ac Francorum et Siciliæ regibus Florentinisque fœdere Leopoldus [1] : atque hoc ipso anno Ludovicum, dum Burgravium obsidebat, fudit fugavitque [2]. Cum vero Pontifex Fridericum, qui ut vincula evaderet, sua ad imperium in Ludovicum jura transfuderat, pristinis juribus ex electione quæsitis restituisset [3] ; Bavarum vero ut hostem Ecclesiæ omni jure privatum, ac sceptro indignum pronuntiasset, nonnulli Germani diuturnæ pertæsi discordiæ, missis oratoribus ad Avenionensem aulam, flagitarunt ut Fridericum, excurrente brevi tempore, regem Romanorum declararet : ægre enim ferebant tot annis ancipites et incertos, quem agnoscerent, fluctuare. Quibus respondit Joannes, non oblatum sibi Friderici electione decretum, neque illius jura discussa : quæ si proponerentur in judicio, ex legibus sententiam se laturum, deque his Joannem episcopum Argentinensem docuit anno proximo [4].

« Joannes, etc. Joanni episcopo Argentinensi.

« Sane, frater, mirati fuimus admodum, quod nuntii prædicti electionem, de magnifico viro Frederico duce Austriæ in regem Romanorum dudum discorditer celebratam, decreto electionis non oblato, nec data informatione alia super ea, coram nobis petierunt infra brevis temporis spatium confirmari. Et ut responsionem, quam super propositis hujusmodi fecimus, non ignores; ecce quod tam ipsis nuntiis, verbo, quam dilecto filio nobili viro Alberto duci Austriæ litteris taliter duximus respondendum ; videlicet quod super ipso negotio parati sumus prompte et expedite cum fratrum nostrorum consilio, sicut et requirit negotii qualitas, justitiam exhibere; et adhuc gratiose et favorabiliter, quantum sine Dei offensa, suæque sanctæ Ecclesiæ præjudicio, ac injuria principum, ad quos electio regis Romanorum promovendi in imperatorem pertinere noscitur, poterit fieri, cum hoc opportune postulatum fuerit, nos habere. Dat. Avinione II non. Septembris, anno X ».

Non assensit æquissimo responso Albertus, ac Pontifex apud Germanos in suspicionem adductus est [1], ex innato in patriam studio illi imperium inferre moliri, apud quam summum jam sacerdotium pervenerat, ac repente mutata rerum facies est. Nam et populi Australes ad Ludovici partes se contulere [2] : Albertus dux Joannem regem Boemiæ et Trevirensem archiepiscopum ad fœdus cum Ludovico et Friderico trahere studuit [3] : Bavarus et Austriacus electi partiri inter se imperium ducentes potius, quam si omnino ab eo excluderentur, sancito novo fœdere (priori enim ad Ludovici gratiam Fridericus regno abscesserat [4]) in eas concordiæ leges descendere [5], ut alter Germanicum, Italicum alter regnum capesseret : ex quo cum Pontificiis rebus ac fœderatis Guelphis haud dubium exitium immineret, Carolum Gallorum regem in consectando imperio remissum animis fuisse incusavit Joannes [6], ex eoque studia Pontificia intepuisse : effundendum ea occasione ærarium, excutiendum in rebus agendis languorem, occupandum tempus antequam efflueret : significatum sibi, Fridericum fidem Ludovico devinxisse proque eo in gratia apud Sedem Apostolicam restituendo intercessurum : ac si repulsam tulerit, ipsum recepta imperii parte arctissimum cum Ludovico fœdus conjunctorum.

6. « Carolo regi Francorum illustri.

« Diligenter [7] percepimus quæ continebant litteræ regiæ, et transcriptum litteræ de Alamannia excellentiæ regiæ destinatæ : et antequam nobis fuissent præsentata, per dicta illius, qui de Alamannia prædicta scripserat, litteras receperamus; et non tantum eadem, quoad familiaritatem et amicitiam illorum ducum incredibilem, continentes adhuc fide dignorum receperamus litteras quod dictorum ducum ad hoc intentio ferebatur, quod liberatus deberet remanere in Alamannia sub titulo regio, et illud ab ipso recognoscere liberante ; liberans autem sub imperiali titulo deberet ad partes Italiæ se transferre, vel si liberanti esset acceptius liberatus pro eo deberet ad partes

[1] Jo. Vill. l. v. c. 315. — [2] Chron. Elwang. — [3] Tom. x. p. 1. Ep. secr. pag. 49. — [4] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 258.

[1] Rebdorf. in Annal. Alber. Argent. in Chron. — [2] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 254. — [3] Ibid. pag. 211. — [4] Jo. Vill. l. IX. c. 291. — [5] Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 15. — [6] Ead. p. 1. Ep. secr. pag. 52. — [7] Ibid. pag. 15.

Italiæ proficisci : creditur tamen quod, spretis periculis, liberans eligat Italiam visitare ». Extant[1] de hujusmodi seu divisione, seu societate imperii pacta inter Ludovicum et Fridericum publica documenta, quæ a Cuspiniano referuntur, septima Septembris hujus anni die consignata, et repetuntur ab Herwarto[2] ludibrii gratia, ea quippe ut commentitia refellit. At cum arcanis Pontificiis litteris consentiant, non conficta esse constat ; neque convincit idem auctor falsitatis, adductis prioribus fabulis, siquidem diversas pactiones variis temporibus ob rerum conversiones initas exploratum est. Pergit Pontifex, quem illud Friderici et Ludovici arctissimum fœdus urebat, in litteris ad Gallorum regem datis.

« Profecto, fili charissime, si conceptus isti, quod absit, producerentur ad partum, multa possent pericula, et utique ampliora quam considerari valeant, provenire. Ideoque providentia regia, tepiditate deposita curet super hoc vigilare : res enim sic adhuc sunt dispositæ, ut regium possit ut prius desiderium adimpleri, quod forsan non poterit, si prædicti possint suum propositum stabilire. Tepiditas regia multum negotio obfuit, quia et nos reddit et reddidit tepidos et morosos. Litteram illam, per quam de regio thesauro nil omittitur, tenuit magnificentia regia jam fere per annum, licet sæpius spes data fuerit transmittendi. Excutiat circumspectio regia, quæso, hunc torporem ; et operetur si ad hoc intendat, dum dies est : nox enim supervenire poterit, in qua non poterit operari. Sollicitatur, sicut intimatum est nobis de illis partibus, is qui regali excellentiæ insinuavit prædicta, ut nostram liberanti debeat gratiam impetrare, quod si non posset fieri, se cum illo velit conjungere, et de imperio recipere quidquid volet. Scribenti rescripsimus, prout vidimus expedire. Ex multis, quæ audivimus, credimus quod nondum liberatus de modo liberationis, et factis in ea promissionibus suis fratribus exposuerit veritatem, etc. Dat. Avin. III kal. Aug., anno IX ».

7. *Tentata nova regis Romanorum electio.* — Non hisce stimulis Carolus Francorum rex excitatus est, ut ad subjiciendum sibi imperium cum Germanis aliis benevolentia et promissis splendidis cum aliis ferro, cum aliis auro certaret : de quo, deque Leopoldo duce Austriæ, qui Ludovici odio, ac fratris liberandi causa traducere ad Carolum imperium studuerat, narrat Mutius[3] Leopoldum ipsum in Gallias se contulisse, et Carolum regem ursisse, ut Ludovico bellum inferret ; res maximas geri facile posse : Germaniam a Bavaro notato anathemate descivisse ; laturam auxilia Ungariam. Sed plura erant quæ Carolum regem a consectando anxie imperio deterrerent. Multos autem Germanos ad Carolum inclinasse, ut collapsam majestatem imperii restitueret, majorique terrore ac vi infideles adoriretur, scripsit, Bertrando tit. S. Marcelli Apostolicæ Sedis in Italia legato Marinus Sanutus[1], cujus verba subjicio : « Frater Albertus de Nigrocastro de Alamannia, qui fuit magnus præceptor sanctæ domus hospitalis S. Joannis Jerosolymitani de Alemannia, familiariter retulit mihi, quod principes Alemanniæ contentabantur dare coronam imperii prædicto regi Franciæ solum in vita sua ; et hoc faciebant, ut imperium aliquod bonum haberet principium ; nam reverenter loquendo, videtur mihi quod illud ex humilitate maxima et sapientia procedebat ». At horum consilia a Bertholdo Moguntini archiepiscopi fratre in Confluentinis cœtibus disjecta fuisse, subdit Argentinensis. De tentata nova regis Romanorum electione extant Pontificiæ ad Carolum Francorum regem litteræ IX kalend. Septembris datæ[2] ; quibus ipsi indicat, quæ Germaniæ principes in ea causa Sedi Apostolicæ scripsissent, aliisque litteris significat[3], Albertum ducem Austriæ Austriacosque gravate accepisse datum in extrahenda Friderici electionis confirmatione responsum, ac Joannem regem Boemiæ et Balduinum archiepiscopum Trevirensem in suas partes allicere meditatos ; atque ideo admonet, ut rebus suis consulat, quiave ad perducenda consilia agendum sit exploret ; quibus litteris III non. Septembris dies adscripta est. Boemum porro regem ac Balduinum archiepiscopum Trevirensem Gallorum regi, ne eligeretur, adversatos scribit Rebdorfius his verbis[4] : « Papa Joannes misit quemdam legatum in Alemanniam priorem de Tolosa de Ordine Hospitalariorum, mandans principibus electoribus et principaliter dominis Henrico Coloniensi et Matthiæ Moguntino episcopis, de quibus specialiter confidebat, ut alium regem eligerent : et cum in termino condicto præsentes convenissent, domini Waldewinus Trevirensis archiepiscopus et Joannes rex Boemiæ hujus propositum impediverunt : et sic legatus reversus est sine fine ». Hæc Rebdorfius. Neque his obstat Marinus Sanutus, dum in litteris[5] ad Bertrandum cardinalem, de quo paulo ante memoravi, narrat Boëmum regem de Carolo ; cui sororem nuptui locarat, evehendo ad imperium egisse, varietati enim temporum rerumque conversioni serviunt hominum voluntates.

8. *Adversus Ludovicum Germani et Itali excitati* ; *hinc motus et bella.* — Fuere itaque vera comperta Joannis papæ monita Carolo regi Francorum data, ipsum votis non potiturum, nisi acerrimis studiis illa consectaretur : inferret nimirum Ludovico Bavaro, hosti Ecclesiæ judicato bellum ; Pontifex enim reliquos reges finitimos ad signa in Ludovicum attollenda, ut Joannem Boemiæ et Wladislaum Poloniæ reges,

[1] Apud Cuspinian. in Aust., pag. 638. — [2] Herw. ad hunc annum 34, etc. — [3] Mut. Chr. Ger. l. XXIV.

[1] Marin. San. Ep. XVII. — [2] Tom. V. p. 2. Ep. secr. pag. 210. — [3] Ibid. pag. 211. — [4] Rebdorf. in Chr — [5] Marin. San. Ep. XVII.

ac plures alios principes concitare studuit [1] : traxitque Polonus in Brandeburgico bello Lithuanos infideles armorum socios ; unde non levem Joanni creatam invidiam indicat Rebdorfius [2].

Vertisse Ludovico Bavaro crimini Pontificem, non adepta confirmatione fiduciarium imperii marchionatum Brandeburgensem filio contulisse, superius vidimus : ferebat enim ægre Bavarum potentiam suam auxisse eo principatu, quem cum Wladislaus Loktekus rex Poloniæ cum exercitu invasisset, de re ut præclare gesta idibus Julii gratulatus illi est Pontifex [3] : neque ex eo suscepto bello ipsius gloriam apud quemquam obscurari posse : si ejus oratores in aula Pontificia traxissent moras, ut veniam daret rogavit [4] ; reginæque Hedwigi de effuso in Romanam Ecclesiam studio gratias egit [5]. Meminere historici [6] de bello Brandeburgico a Polonis gesto eo consilio, ut Brandeburgenses a fœdere equitum cruciferorum divellerent ; ac Lithuanos belli socios plura crudeliter et barbare egisse, at præter Pontificis voluntatem : ex eo tamen postea a Bavaro sumpta est invehendi acerbissime in Joannem occasio, ferendæque in eum nefariæ sententiæ [7], de qua suo loco agetur. Nunc ad institutam orationem regredimur. Sollicitati quoque a Pontifice in Ludovicum Bavarum alii principes, Slaviæ, Glogoviæ, Longomeriæ duces [8], comesque Spainhem [9], ne illius filium marchionatus Brandeburgici possessionem inire sinerent.

« Præsertim cum nullum jus (Joannis verba sunt), ut vestram prudentiam latere non credimus, sibi competat in eodem : nec dictus dux de illo potuerit aliquid disponere, sicut in nostris processibus contra eum, suis culpis gravibus exigentibus, per quos revocare debuisset, quidquid de sacro et indebite attentaverat, super his plenius continetur ; scituri, quod obedientes dicto Ludovico, seu sibi præstantes super dicto marchionatu auxilium, consilium vel favorem, excommunicationis et alias graves spirituales et temporales pœnas et sententias contentas in easdem processibus incurrere dubium non existit, etc. Dat. Avin. IV id. Augusti, anno X ». Vetiti aliis litteris [10] Brandeburgenses studere Ludovici filio, quem de parentis manu nullo jure principatum accepisse ait ; pœnasque si cum ipso senserint, Apostolicis Diplomatibus comprehensas incutit :

« Joannes, etc. nobilibus viris universis vassallis, necnon communitatibus et universitatibus ac populis communitatum, castrorum, terrarum, villarum et aliorum locorum marchionatus Brandeburgensis.

« Nos dudum fide dignis relatibus intellecto, quod Ludovicus dux Bavariæ, tunc pro rege Romanorum se gerens, nondum electione discordi, quæ de ipso in regem Rom. promovendo in imperatorem facta fuisse dicebatur, Romanæ Ecclesiæ, ad quam examinatio ac approbatio, seu reprobatio electionis et personæ cujuscumque in regem Romanorum electæ pertinere dignoscitur, præsentata ; nec ea per eamdem Ecclesiam approbata vel reprobata, ejusdem regni administrationi ambitiose et impudenter et indebite se immiscens, de dignitatibus ejusdem regni seu imperii Romani (sicut de marchionatu Brandeburgensi, quem primogenito suo de facto contulerat, disponere præsumebat) necnon damnatis hæreticis ac rebellibus Dei et Ecclesiæ partium Italiæ manifestis adhæserat et adhærebat, ac præstiterat et præstabat contra Deum et eamdem Romanam Ecclesiam auxilia, consilia et favores ; adversus eumdem ducem diversos processus habuimus, per quos ipsum a dictis excessibus et aliis delictis variis per eum nequiter et horribiliter perpetratis retrahere salubriter, et ad viam veritatis et salutis reducere credebamus ». Et infra, ubi exposuit ob plura perperam attentata jure omni in regnum vel imperium Pontificia sententia exutum, subjicit :

« Sane cum idem primogenitus prætextu collationis de dicto marchionatu per eumdem ducem patrem suum præsumptæ de facto, ut præmittitur, marchionatum prædictum et ejus jura (licet certum sit, nullum jus prætextu dictæ collationis in eisdem sibi competere) nitatur, sicut asseritur, temerariis ausibus occupare, seu occupatum violenter et temerarie detinere ; universitatem vestram monemus, rogamus et hortamur attentius, vobis nihilominus et vestrum singulis in virtute sanctæ obedientiæ ac sub prædictis pœnis et sententiis districtius injungendo mandantes, quatenus eidem primogenito seu alii vel aliis ejus nomine vel mandato, tanquam marchioni, seu super aliquibus juribus ad dictum marchionatum spectantibus, nullatenus pareatis, adhæreatis seu præstetis per vos vel per alium seu alios directe, publice vel occulte, auxilium, consilium vel favorem : nec de juribus, redditibus, proventibus seu obventionibus quibuscumque marchionatus prædicti sibi vel aliis, aut aliis ejus nomine respondeatis vel aliquid persolvatis. Quod si contrarium (quod absit) præsumpseritis quovis modo, omnes pœnas et sententias in processibus supradictis contentas plenius et expressas incurrere volumus ipso facto, a quibus ab alio quam a Romano Pontifice obtinere absolutionis vel relaxationis beneficium, nisi prout continetur in ipsis processibus, nequeatis, etc. Dat. Avin. kal. Augusti, anno IX ». Neque de ea severitate quis juste queri potest, cum Romanos Pontifices eorum, qui percussi sunt anathemate, sequaces censuris percellere consuevisse, tum a card. Baronio, tum a nobis in superioribus tomis demonstratum sit.

9. « Non porro in Germania modo Ludovicum Bavarum ac sequaces, verum in Italia insectatus

[1] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 52. — [2] Rebdorf. in Chr. — [3] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 52. — [4] Ibid. pag. 51. — [5] Ibid. — [6] Chr. l. XI. et alii. — [7] Ext. apud Nicol. Min. Ms. Va. bibl. sign. num. 4008. p. 25. et in Ms sce l. Vall. — [8] Tom. V. p. 1. Ep. sec. pag. 54. — [9] Ibid. p. 52. — [10] Ibid. p. 177.

est Pontifex. Acceperat is recentem a Mediolanensibus vicecomitibus cladem, cum ipsi vicum, cui S. Domnini nomen inditum, in Parmensi agro mense Martio expugnassent [1], ut ex eo in Etruriam ac Liguriam bellum traducere, ac Gibellinis contra Guelphos ferre auxilia possent. Pertimuit Pontifex, ne inde, ut contigit, ad reliquam turbandam Italiam hostis excurreret ; Bertrandoque legato recuperandi ejusdem loci provinciam dedit [2], ac sollicitavit [3] Genuenses [4], ut auxiliares copias, ne in priores bellorum fluctus et discrimina conjicerentur, cum legato conjungerent. Obsecuti sunt Genuenses Pontificiis precibus, quibus Joannes de ballistariis in Insubriam missis gratias egit [5]. Postulati [6] etiam una cum pluribus aliis Florentini, ut copias egregie instructas ad legatum mitterent. Coegerat is hostem ad summam rerum inopiam, cum Scaliger Veronensium, Passarinus Mantuanorum, atque Atestini marchiones Ferrariensium præfecti, juncta armorum societate, commeatus obsessis invexere [7] ; indeque Azo, ut Castrucio, qui Lucensibus dominabatur, adversus Florentinos cum copiis opem ferret, occasionem nactus est [8]. Concitavit quidem in Etruria adversus Guelphos gravissimos motus, illisque plures intulit clades Castrucius Gibellinarum partium Lucensium ac Pistoriensium Cæsareus legatus, ut Ludovici ostendunt Diplomata [9] : contra vero Pontificia sententia damnatus [10] postulatusque est crimine hæreseos, quem bellica virtute ac peritia e parva et tenui fortuna ad summas opes ac potentiam effloruisse, Marinus Sanutus in litteris hoc anno ad Ingramum archiepiscopum Capuanum et regis Siciliæ scrinii præfectum datis describit [11]. Contra quem Florentini, adverso ad Altopassum attriti [12] certamine, Carolum ducem Calabriæ ad publicæ rei gubernacula in decennium vocaverunt [13]. Ad confirmandos vero labantes sociorum animos Joannes Rainerium et Ugutionem Cortonensium magistratus, qui egregium erga Ecclesiam explicuerant studium, excitavit ne ob cladem Florentinis illatam animis contraherentur : « Super casu, inquit, quem contigisse nuper in Florentinorum exercitu per præfatas litteras descripsistis, Florentinis ipsis compatimur in visceribus charitatis. Verum quia justus Dominus, cujus judicia sunt occulta, interdum bonos ac malos tentari permittit, ut bonorum ipsorum patientia ad majus meritum comprobetur, et malos ipsos de sua superbia gloriantes dejiciat terribilius et repellat ; exhortationibus nostris adjicimus, ut præmissis consideranter attentis, casus ipse non vos terreat, nec amoveat a petra fortitudinis pedes vestros, sperantes in Domino, quod ipse breviter dentes iniquorum sua potenti virtute conteret, et elata confringet cornua superborum. Dat. Avin. id. Novembris, anno x ».

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 289. — [2] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 93. — [3] Pag. 103. — [4] Ead. pag. — [5] Tom. V. p. 2. Ep. secr. pag. 357. — [6] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 93. — [7] Jo. Vill. l. IX. c. 307. — [8] Ibid. Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 4. — [9] Ext. in Appen. post Hebd. Chr. — [10] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 188. — [11] Sanut. Ep. III. pag. 292. — [12] Jo. Vill. l. VI. c. 305 Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 4. — [13] Jo. Vill. l. IX. c. 229.

Sollicitati sunt inter hæc Pisani multis verborum lenociniis a Bavari oratoribus, ut more majorum imperialem causam defendendam susciperent ; sed repulsi sunt : quocirca Pontifex multis laudibus eorum constantiam atque in Ecclesiam fidem extulit [1], ubi nonnullis verbis Bavarum, veluti male de Ecclesia meritum, quæsito ex electione jure excidisse præfatus est : « Suos, inquit, prout fida relatione didicimus, non admisistis, sed exclusistis instanter præ foribus nuntios venientes, ut ipsi velut pseudoprophetæ labiorum dulcedine vestram non imprævisam inde prudentiam quadam serpentis astucia seducerent in ruinam ».

Contra vero in Piceno Firmani et Fabrianenses ferro, flammis, cædibus ac rapinis in Pontificios clientes grassati sunt. Ad quos reprimendos gravissima edicta pronuntiavit Pontifex [2] : reque altius repetita, exposuit ut improbissimis nonnullis Recinetensibus, Auximanis ac Friderico e Monte Feretro infelicissime e vita sublato, atque ob infandam idololatriam censuris Ecclesiasticis defixis, se conjunxerint : « In illam enim (ut loquitur), mentis dementiam, quinimo cæcitatem et ignorantiam corruerant fidei orthodoxæ, quod documentis veritatis abjectis, et per obscœnas operationes et sordidas inquinati, in gravem Dei omnipotentis injuriam et offensam idololatriæ nefandissimo cultui per personas superstitiones et horridas se occulta et cæca ingesserant insania, labe respersi pestifera idololatriæ ac hæreticæ pravitatis, hostesque facti profani Ecclesiæ sanctæ Catholicæ adversus Redemptorem nostrum Dei unigenitum sponsum ejus insurrexerunt, blasphemiis ejusdem fidei Catholicæ detractionum ictibus impetendo ». Addit Pontifex, ut ob receptos impios illos idololatras, junctumque cum iis fœdus anathemate irretiti Firmani ac Fabrianenses una cum Lipacio et Andræa impetu cœperint Auximum ad obsequium Ecclesiæ postea redactum, ac deletis ferro quamplurimis civibus, Berardum episcopum durissimo carceri mancipatint : prælectoque sibi Sperantia e Monte-Feretro, explicitis signis, in Piceni præsidem agentem Maceratæ arma moverint, ac plures, in oppidum impressiones fecerint ; propulsatique furorem in agros verterint, exciderint arbores, atque obvia quæque everterint deindeque in oppidum, cui S. Quirici nomen est, Camerinensis diœceseos ditionisque Pontificiæ, occuparint : ac licet incusso pœnarum gravissimarum metu resipiscere jussi essent, monita omnia respuerint. Tum subdit :

« Et licet ad privationem civitatis Firmanæ a dignitate ac honore episcopali et titulo ac nomine civitatis et terræ Fabriani prædictarum

[1] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 102. — [2] Ibid. pag. 185.

muris seu mœniis circumdantibus illam, ac fortalitiis et ædificiis omnibus consistentibus in eadem, et ad pœnas alias, prout eorumdem Firmanorum ac Fabrianensium demeruit dolosa protervia et rebellio manifesta, procedere valeremus ; nostri tamen Salvatoris exemplo, qui inflictis pœnis aliquibus peccatorem castigatum interdum, cujus vitam, non mortem desiderat, ut a sua via mala convertatur exspectat, probare volentes, num ipsi correcti forsitan aliqualiter ex præmissis, tantæ rebellionis abjecta rubigine, ad cor redire et alicujus devotionis scintillam erga nos et præfatam Ecclesiam matrem et dominam eorumdem ostendere satagant quoquomodo, etc. » Magistratus ac præcipuos cives, ut evolvente se duorum mensium spatio ad officium atque Ecclesiæ imperia redeant, admonet : ni pareant has minas incutit : « Si forsan ipsi, in eorum (quod absit) erroribus persistentes, infra terminum : ipsum requisitioni et monitioni ac mandatis nostris hujusmodi contempserint obedire, prædictam civitatem Firmanam omni dignitate ac honore episcopali ac titulo civitatis et nomine, dictamque terram Fabriani muris seu mœniis circumdantibus illam, ac fortalitiis et ædificiis omnibus consistentibus in eadem, quæ funditus ex tunc præcise dirui expresse mandamus, non reædificanda ulterius absque Sedis Apostolicæ licentia speciali ; de prædictorum fratrum consilio et Apostolicæ potestatis plenitudine ex nunc prout ex tunc sententiando, privamus, volentes statui venerabilis fratris nostri episcopi Firmani, prout conveniens fuerit, providere, etc. Dat. Avin. VII id. Maii, anno IX ».

Tentaverunt præterea Urbinum Fabrianenses [1] una cum Guidone episcopo Aretino et Nolfo Friderici e Monteferetro filio : sed strenue propulsati ab Urbinatibus, quibus Pontifex gratulatus est. Triumpharunt etiam de hostibus Ecclesiæ Æsculani [2]. Quod vero ad Guidonem Aretinum episcopum exauctoratum spectat ; is Gibellinarum partium vindex acerrimus plures in Piceno motus concitavit [3], atque a censoribus fidei, ut idololatrarum et hæreticorum fautor damnatus est [4], a Pontifice vero ob id etiam crimen episcopatu dejectus [5] : excitatus Spoletani ducatus præfectus [6] ad Faventinos perduelles edomandos, adversum quos singuli provinciæ populi ad bellum accensi [7] : Puteolanus etiam episcopus ad tentandam revocandamque ad obsequium Ecclesiæ Ferrariam se accinxit [8] : rogatusque Joannes Superantius dux ac senatus Venetus, ut operam ad eam recuperandam collocarent : qua in re optime dux de Ecclesia est meritus ; cui Joannes eo nomine plurimas gratias egit [9]. Afferebat Pontifici horum bellorum moles graviores molestias, ac varios in animo æstus concitabat, ut ipse in litteris [10] ad Carolum ducem Calabriæ datis testatur : « Scire, inquit, te facimus, auctore Deo, in cujus manu vita est hominis, sospitatem, qua te, fili, dux perfrui cupimus, nobis exterius adesse corpoream ; interius vero ultra metas potentiæ nos languore spiritus laborare, etc. »

Comparabat tum Carolus princeps una cum patre ingentem adversus Siciliæ insulam expeditionem : ad quam discutiendam Fridericus Roberti regis vitæ struxit insidias [1], ac submisit incendiones, qui classi faces subjicerent : sed, detecta proditione, de reis sumptum supplicium. Cum vero a Pontifice expetiisset Carolus dux, ut præmia indulgentiarum signa contra Fridericum secuturis concederet, ejus preces non admisit Pontifex, repulsæque hanc rationem subjecit [2] : « Quia non præcesserunt processus nostri contra tuum æmulum, per quos ad concedendum indulgentiam, quam olim felicis recordationis Martinus papa prædecessor noster contra Siculos et insulæ Siciliæ occupatores concessit, procedere cum nostra decennia valeamus, habeat nos tua nobilitas, quæsumus, super hoc excusatos, etc. » Cumque Carolum belli illius conficiendi provinciam in se suscepisse Pontifex accepisset, ob ingentia pericula, in quæ se conjiceret, sibi rem ingratam accessisse significavit, piisque monitis instruxit [3] :

10. « Joannes. etc. Carolo Roberti regis Siciliæ primogenito, duci Calabriæ.

« Te, fili, capitaneatum armatæ regiæ, mittendæ in insulam Siciliæ suscepisse displicenter audivimus in persona propria prosequendum, cum nobis personæ tuæ pericula, quæ Deus avertat, verentibus satis fuisset acceptius, si alius capitaneatum hujusmodi assumpsisset ». Et infra : « Cum mittas manum ad fortia, tuæ nequaquam prudentiæ innitaris ; sed viros fideles et prudentes tecum habeas, quorum utaris consiliis, teque prudenter et mature regas et alios, ac dirigas sic in omnibus actus tuos, quod personam tuam evidentibus non supponas periculis , nec omittas etiam quæ utilia et expedientia videbuntur. Et ut virtutum Dominus actiones tuas aspirando præveniat , et adjuvando salubriter prosequatur, ipsum timere et diligere super omnia studeas, exercendo quæ sibi placita fuerint ; et quæ possent ejus oculos offendere penitus devitando. Ecclesias insuper et personas Ecclesiasticas semper habeas in honore, ab ipsarum injuriis et oppressionibus penitus abstinendo : necnon pupillis, orphanis ac viduis, aliisque personis miserabilibus pietatis et misericordiæ non claudas viscera ; sed sis eis potius misericors et defensor. Redeuntibus quoque ad obedientiam, et tuam misericordiam implorantibus te pium exhibeas in parcendo, ut beatitudinis , quam viris misericordibus repromittit Veritas, participio non frauderis, etc. »

[1] Eod. p. 1. pag. 76. — [2] Ibid. pag 77. — [3] Pag. 167, 168 et pag 77. — [4] Pag. 77 et 168. — [5] Pag. 167. — [6] Pag. 81. — [7] Ibid. — [8] Pag. 103. — [9] Ibid. — [10] Tom. v. p. 2. Ep. secr. p. 56.

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 281. — [2] Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 59. — [3] Ibid. pag. 60.

11. Accepto illius belli apparatu Alfonsus comes Urgellensis, Aragonici sceptri hæres, viginti triremes ac sex naves instruxit, ut primum Sardicam rem curaret, ac deinde redintegrandæ inter Siciliæ et Trinacriæ reges concordiæ ratione tentata, si voti compos non fieret, patruum Fridericum armis juvaret. Aggressus vero est Carolus Calabriæ dux Siculum bellum, ut refert Joannes Villanus [1], magno apparatu ac terrore, ineunte Maio : cumque aliquandiu contrariis ventis fuisset agitatus, Panormum frustra obsidione tentavit ; idque mirum accidit, ut tertio a soluta obsidione die maxima mœnium pars sponte corruerit ; ex quo in quanto periculo Panormitanorum res versatæ fuerint, constitit. Messanam etiam incassum oppugnavit, oramque maritimam evastasse contentus præcipiti æstate reversus est, cui de felici reditu Pontifex X kal. Novembris est gratulatus [2]. Caroli porro parentem Robertum regem, cum divinarum rerum studio se addixisset, hisce litteris ad transfundendum rebus cælestibus animum magis incendit.

« Regi Siciliæ.

« Exultantem de te, fili charissime, nuper concepimus ex auditu lætitiam, quod ut familiari cum Deo sæpe loquaris eloquio, et in conspectu suo cordis tui meditatio dirigatur, horas canonicas sollicite recitas, et devota veneratione, qua decet, cultus divini mysterium solemnizas. Quæsumus igitur, et excitando te, fili charissime, intimo patris affectu, quo possumus deprecamur, quatenus sic delectabiliter ista continues, summa orationis dulcedine gustum tuum quasi libamine suavi reficiens, mulcens mentem, ac ejus præsidio componens, et roborans vitam tuam, quod ex illorum perseverantia quæ sola præmium promeretur ut nosti, sentias incrementum votivæ prosperitatis in terris, et coronam vitæ assecutum finaliter gaudeas te in cœlis. Dat. Avin. XV kalen. Decembris, anno x (1) ».

12. *Concordia firmata inter Francorum et Angliæ reges.* — Contulit ad redintegrandum inter Carolum Francorum et Eduardum Angliæ reges maximum studium Pontifex [3], cum quo suum Isabella regina, ut conjugem fratri conciliaret, conjunxit : utque facilius concordia coalesceret initæ superiori anno induciæ extractæ sunt [4]. Gratulatus etiam est kalend. Aprilis Joannes [5] Eduardo, reginam in Gallias misisse : quæ adeo strenue ad rem perficiendam incubuit, ut sacro Pentecostes festo pax constituta sit, de qua gratulatoriæ ad Viennensem archiepiscopum et Hugonem episcopum Arausicanum extant Pontificiæ litteræ [1] :

« Joannes. etc. Guillelmo archiep. Viennensi et Hugoni episcopo Arausicano A. S. N.

« Lætanter fraternitatis vestræ recepimus litteras, pacem inter charissimos in Christo filios nostros Carolum Francorum et Navarræ, et Eduardum Angliæ reges illustres ingenti desideratam desiderio non absque Spiritus sancti gratia in die fuisse concordatam Pentecostes, ad universalis Ecclesiæ immensum gaudium, nuntiantes. Super quo illi, qui ubi vult spirat et dissidentium misericorditer corda unit, atque conciliat juxta suæ beneplacitum voluntatis, in humilitatis spiritu cernui gratias duximus referendas. Et quia, sicut eædem litteræ continebant, optant partes, ut quousque per regem præfatum Angliæ homagium præstitum fuerit, moram in illis partibus contrahatis, placet nobis et volumus, ut earum beneplacitis acquiescere debeatis, etc. Dat. Avin. IV non. Junii, anno IX ». His consentiunt quæ Joannes Villanus [2] scribit iis legibus pacem confectam, ut Eduardus clientis officia Carolo regi solemni ritu Aquitaniæ nomine exhiberet, et quæ parta bello a Carolo Valesio fuerant, a Gallis retinerentur. Verum, ut refert Walsingamus [3], Eduardus in filium Aquitaniæ ducatum transfudit, ut fidem Carolo sacramento obligaret.

13. *Ducem Aquitaniæ salubribus præceptis instituit Pontifex.* — Novum porro Aquitaniæ ducem Pontifex instruxit [4] ad sectandas virtutes præceptisque optimis informavit, uti se in parentes et Carolum regem avunculum gereret.

« Eduardo duci Aquitaniæ.

« Quia recte ordinata principia felices solent sortiri eventus, desideranter appetimus, fili, et tibi nequaquam ambigimus expedire, ut in initio tui regiminis sic te geras et proinde prudenter, quod status tuus et terræ tuæ, te præsidente, Deo propitio de bono semper in melius prosperetur. Ad quod opportunum admodum et necessarium reputamus, ut tecum habeas viros maturatos et providos, qui tuam salutem diligant, quorum consiliis regules facta tua ; et in officiis terræ tuæ homines constituas peritia præditos et fide pollentes, pacem et justitiam diligentes, odientes avari-

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 297. — [2] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 261. — [3] Tom. v. p. 5. Ep. secr. pag. 16 ad 24. — [4] Ibid. pag. 8. — [5] Ibid. pag. 21.

[1] Tom. v. p. 5. Ep. secr. pag. 12. — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 314. — [3] Walsin. in Eduard. II. — [4] Tom. v. p. 1. Ep. secr. p. 215.

(1) Qui hoc tempore Siculam Historiam scribebant auctores, nempe anonymus Martenii et Nicolaus Specialis in Chronico a Baluzio vulgato, nonnulla tradunt, quæ Siculæ hujus expeditionis historiam quam annalista et Joannes Villanus prosequitur, corrigunt et emendant. Appulit in Panormum Carolus, non quidem initio Maii, ut Villanus scribit, sed eo mense exeunte die scilicet 26 Maii, secumque trahebat classem CXIII triremibus, aliisque minoribus navigiis instructam. Urbem tenuit obsessam diebus XXV, nec inde recessit nisi jussu fratris sui Roberti, qui plane intellexit difficile esse urbem munitam, et propugnatoribus defensam expugnare ait Nicolaus Specialis lib. 7 cap. 23. Reductas ex ea obsidione copias per insulam circumducens igne et ferro late agros vastavit. Die Augusti quinta successum est ad urbem Messanam, ibique diebus tredecim perseveratum; *non tamen appropinquantes ad mœnia* Messanæ, ait anonymus Martenii cap. 94. Nec ita multo post, die videlicet 17 mensis Augusti, Carolus cum suis rediit in Calabriam. Male igitur annalista oppugnatam hoc anno Messanam constituit. MANSI.

tiam et injustitiam abhorrentes; inclytis regibus charissimis in Christo filiis nostris Carolo Francorum et Navarræ velut tuo domino speciali, et Eduardo Angliæ tanquam patri et domino cum omni devotione et reverentia pariturus; necnon charissimæ in Christo filiæ nostræ Isabellæ reginæ Angliæ illustri genitrici tuæ honorem exhibiturus debitum, labores quos ipsa te in utero gestando pertulit et amorem sincerum, quo te prosequitur, non oblitus.

« Nec permittas, fili, super omnia Deum diligere ac timere, ipsiusque mandata tenaciter observare, Ecclesias et personas Ecclesiasticas pro divina reverentia honorando, et in suis juribus et libertatibus confovendo, pauperibus, orphanis ac viduis et aliis personis miserabilibus miserando, eosque ab oppressionibus et gravaminibus tuorum officialium et quorumcumque malignantium relevando. Quocirca nobilitatem tuam paternis rogamus et hortamur affectibus, quatenus sic in hujusmodi et aliis piis operibus tuam solidare studeas juventutem, quod, cum ad ætatem provectiorem deveneris, et curis fueris majoribus occupatus, portes assueta suavius, ac in tam impiis actibus magis ac magis quotidie delecteris; indeque Deo merearis fieri semper acceptior, qui te ad laudem sui nominis et rei utilitatem publicæ perducat, sicut oramus suppliciter, in dierum longitudinem et salutem, ad nos quos, quantum cum Deo poterimus, propitios et benignos in tuis opportunitatibus reperies, recursum fiducialiter habiturus. Dat. Avin. II non. Octobris, anno X ». Similiter Isabellam reginam est hortatus [1], ut filium Eduardum virtutibus excoleret: tum ut ad redintegrandam pacem recenter initam abruptamque inter reges omni studio contenderet. Quo etiam argumento ad Carolum et Eduardum reges hortatorias litteras dedit [2]. Conceperat nimirum Anglus in regem Francorum et uxorem filiumque odia, cum Isabella et Eduardus, spretis ipsius imperiis, redire in Angliam detrectarent [3]: abalienati enim ob nimiam Spenseriorum gratiam improbamque administrationem a rege Angliæ erant. Ad quam removendam discordiam duos episcopos legavit Joannes [4]: demum rem in apertum bellum erupisse, ac Spenserios capite damnatos, regemque exauctoratum videbimus.

14. *Belgium civili bello laborat.* — In Belgio præterita dissidia recrudure (1) [5]: cumque Ludovicus comes nonnullos Brugenses, proditionis crimine postulatos, Curtraci persequeretur, ac faces tectis, ubi agebant, injici jussisset, tantum excitatum incendium est, ut Curtraci magna pars ignibus conflagrarit. Irritati municipii clade Curtracenses, arma strinxere in comitem: excitique in auxilium Brugenses Ludovicum, fuso ejus exercitu, vinctum Brugas adduxere, ac participes comitis consiliorum, ut publicorum malorum auctores, capite damnarunt: demum arrepta [1] a Gallo rege comitis clientela, missoque [2] Petro Atrebatensi episcopo internuntio Apostolico, ob pervicaciam defixi [3] anathemate, ac geminio prœlio fusi [4], comitem Ludovicum libertati restituere: cujus fœderis leges Meyerus prosequitur [5].

15. — *Dionysii regis Lusitaniæ obitus; de quo litteræ Pontificis ad S. Elizabetham viduam.* — In Lusitania Dionysius rex hoc anno ineunte e vivis sublatus est, de quo hæc Joannes Mariana [6]: « Anno millesimo trecentesimo vigesimo quinto, septimo nonas Januarii, Dionysius Lusitaniæ rex Scalabri decessit, diuturno regno anno quadragesimo quinto novem mensium dierum quinque: excelsa animi magnitudine et perpetua felicitate inter principes ea ætate inclytus. Domestica dissidia, implacabileque inter patrem et filium odium ad aliquam injuriam extrema ætate accesserunt. Corpus in Cisterciense monasterium illatum, quod ejus impensa ab Olysippone sex passuum millibus ab imo totum erat exstructum: pietatis id argumentum est. Liberalitatem magnificentiamque animi multa oppida constituta, alia perpetua mœnium corona aut aliis operibus munita indicant ». Successit Dionysio Alfonsus filius cognomento Fortis, quem e sancta Elisabetha susceperat. Si quæ porro in vita Dionysius crimina violato jure Ecclesiastico, commisisse, vel ætatis ardore in vesanos amores actum præcipitem diximus, sanctissimæ conjugis precibus obtenta cælesti gratia, ea magno sensu pietatis delibutus lacrymis delevisse visus est, ut in consolatoriis ad sanctam reginam litteris Pontifex exponit [7], dum ritu Christiano omnibus Ecclesiasticis munitum sacramentis, concepta ingenti de alterius vitæ immortalitate spe emigrasse ait.

16. « Charissimæ in Christo filiæ Elizabethæ reginæ Portugalliæ illustri.

« Licet charissimi in Christo filii nostri Alfonsi regis Portugalliæ illustris nati tui litteræ nobis missæ, claræ memoriæ Dionysii regis Portugalliæ viri tui obitum nuntiantes, non indigne amaricaverint mentem nostram, cum non potuerimus de tam devotissimi et charissimi subtractione filii non dolere; felix tamen ipsius regis transitus, qui devotione ad Deum et sanctam Ecclesiam clarens præcipua, et zelo fidei orthodoxæ accensus, devote receptis sacramentis dominicis, de morte transiisse ad vitam, et in excelsis

[1] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 215. — [2] Ibid. pag. 211 et 225. — [3] Jo. Vill. l. IX. c. 314. — [4] Jo. Wal. ubi sup. — [5] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 15. Jo. Vill. l. IX. c. 309. Meyer. Hist. Flan. l. XII.

[1] Tom. V. p. 1. pag. 15. — [2] Ibid. — [3] Meyer. sup. l. XII. — [4] Jo. Vill. l. IX. c. 330. Meyer. eod. l. XII. — [5] Meyer. Hist. Flan. l. XII. — [6] Mariana l. XV. c. 18. — [7] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 39.

(1) Motus isti Belgici partim ad hunc annum, partim vero ad sequentem pertinent. Isto quidem anno Ludovicus comes e principatu deturbatus agitur in carcerem, substituto in ejus locum Roberto. Eo sequenti anno deposito, Ludovicus iterum assumitur. MANSI.

cum amicis et electis Dei obtinuisse mansionem perpetuam creditur, nobis in partem magnæ consolationis accessit, et ejusdem regis nati tui debita gratitudo, quam ipsum erga dictum genitorem suum gerere prædictarum litterarum series indicavit, dum de ipsius animæ salute sollicitus, illam per nos et cœtum fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium haberi commendatam in nostris orationibus supplicavit humiliter, cordis amaritudinem non modicum temperavit : cum hoc nobis spem tribuat, quod ipse circa salutem propriam velit intendere, ac eam studiosis operibus procurare. Ad quod eidem necessarium nuntiamus, ut Deum timeat, ejusque præcepta observare tenaciter non postponat, sponsam ejus sanctam Ecclesiam in suis prælatis et aliis personis Ecclesiasticis honorando, compatiendo pauperibus, et eos ab oppressionibus defendendo; virosque Deum timentes, pacem et justitiam diligentes ad sua consilia et officia admittendo : super quibus regem eumdem per alias nostras litteras duximus exhortandum.

« Sane, filia charissima, quia sicut nosti, ex præsentis vitæ fallaciis rerum mundanarum veluti corruptibilium figura præterit, et nihil quod sub sole nascitur, soliditatis habet stabile fundamentum, nec aliquem a lege mortalitatis, cunctis indictæ mortalibus, eminentia dignitatis, seu cujusvis potestatis excusat, sed potius omnes tam divites quam pauperes sibi juxta voluntatis et dispositionis divinæ beneplacitum sint subjecti; excellentiam regiam deprecamur, quatenus præmissa, necnon et prædicti regis viri tui felicem obitum, cujus animam veluti devoti et Catholici principis nos et dicti fratres nostri commendatam specialiter in nostris orationibus habuimus et habere intendimus, consideranter attendens, abstersis lacrymis et mitigatis doloribus spiritum consolationis assumas, quo regem natum tuum et domum regiam tuæ circumspectionis providentia consoleris; ipsum ad prædicta quæ præmisimus, et alia quæ salutem suam respiciant dirigendo, maternis affectibus et sedulis exhortationibus inducendo; ad nos nihilominus fiducialiter habitura recursum super tuis opportunitatibus, quæ, quantum cum Deo poterimus, et propitios reperies et benignos. Dat. Avinione kal. Martii, anno IX ». Superfuisse ferunt [1] reginam Elizabetham annis undecim, quos in omnium virtutum genere exercuit, adeo ut sanctitas vitæ ingentibus illustrata miraculis ipsi in triumphanti Ecclesia sanctorum felicitatem, atque in militanti cultum venerationemque pepererit. Erexit etiam ad constantiam scriptis eodem argumento litteris [2] Pontifex Alfonsum regem, cujus oratores ad aulam Apostolicam in illo primo illius regni ingressu missos excepit [3], ipsique viros Ecclesiasticos, præsertim religiosos equestres Ordines, ad tundendos Saracenos institutos, enixe commendavit [1].

[1] Mariana l. XV. c. 18. — [2] Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 39. — [3] Ibid.

17. *Rex Aragonum Sardinia potitur, et confectæ Tabulæ de tributo solvendo Pontifici.* — Hoc anno rex Aragonum bellum Sardicum redintegravit [2] proximoque totius insulæ liberam possessionem est adeptus : licet enim anno superiori pacem firmatam viderimus; ex quo tamen Alfonsus regni hæres Sardinia classem solverat, Pisani et Catalani mutuis cædibus passim se conficere cœpere; ac Pisanis oratorum opera de injuriis agentibus, Jacobus auxilia in Sardiniam submisit [3], tum ut parta ultimo bello retineret, tum Fridericum adversus Siciliæ regem juvaret. Missus vero a Jacobo rege Bernardus e Boxados orator, qui coram Pontifice et cardinalibus adjectas a Bonifacio in regni Sardiniæ donatione leges Jacobi nomine ratas habuit, ac Pontificiam liberalitatem in remittendo ad decennium dimidio censu admisit, eaque de re publica hæc edita monumenta [4] :

« In Christi nomine. Amen. Anno ejusdem a Nativitate MCCCXXV, Indictione VIII, Pontificatus sanctissimi patris et domini nostri domini Joannis divina providentia, Papæ XXII anno nono, die XXI mensis Junii, constitutus in consistorio coram sanctissimo patre et domino nostro prædicto ac sacro collegio reverendorum patrum dominorum S. R. Ecclesiæ cardinalium, præsentibus nobilibus clericis cameræ, notariis et testibus infrascriptis, nobilis miles dominus Bernardus de Boxados domini Jacobi, Dei gratia, Aragonum, Valentiæ, Sardiniæ, Corsicæ regis illustris, comitisque Barchinonensis, ac S. R. E. vexillarii, admirati et capitanei generalis procurator et nuntius per ipsum dominum regem ad admittenda, acceptanda, recognoscenda et facienda quæ inferius describentur, ad ipsum dominum nostrum papam specialiter destinatus, quasdam ipsius domini regis patentes litteras, suo magno pendenti sigillo sigillatas, humiliter præsentavit et exhibuit dicto domino nostro papæ, quarum tenor inferius inseretur, per quas idem miles de sua dicebat procuratione constare.

« Quibus quidem procurationis litteris coram se, et dicto collegio, nobis notorio ac dicto milite præsentibus, primo publice lectis, idem dominus noster papa quasdam alias litteras ejusdem domini regis aurea sua Bulla bullatas; in quibus idem rex fatetur et recognoscit expresse Sardiniæ et Corsicæ regnum a domino summo Pontifice et Rom. Ecclesia recepisse in feudum sub conditionibus, conventionibus, modis et forma, atque tenore, qui in papali Rescripto continetur, facto super donatione et concessione ipsius Sardiniæ et Corsicæ regni per felicis recordationis dominum Bonifacium papam VIII sub certis modo et formis

[1] Tom. v. p. 1. Ep. sec. pag. 39. — [2] Sur. l. VI. an. c. 60. — [3] Ibid. — [4] Ext. in Lib. Privil. Rom. Eccl. tom. III. pag. 315. et in Ms. bibl. Vat. sign. lit. B. num. 12, pag. 343.

in ipsis litteris regiis comprehensis, quarum secunda linea incipiebat : *Sanctitati vestræ, tenore præsentium patefiat*, etc. penultima finiebat : *Bona nobis competentia et competitura in eo humani*, etc. necnon et copiam alterius litteræ, quam ipse dominus noster papa eidem regi olim sub Bulla sua transmiserat, ut asseruit, pro eo quod ipsa contingebant negotia, ad quæ dictus procurator et nuntius destinatus extiterat, immediate mihi fecit legi, cujus tenor sequitur in hunc modum, etc. Dat. Avin. XII kal. Decemb., Pontificatus nostri anno IX ».

« Joannes, etc. » Inseruntur litteræ anno superiori a nobis adductæ : tum aliæ publicæ Tabulæ, quibus Jacobus rex Bernardum e Boxados procuratorem regio instruxit mandato, ut se obstringeret, remissionem illam futuram irritam, si reliquum censum Pontificio fisco non inferri contingeret : tum caveret eam rem Pontificiis juribus fraudi non fore, nec leges a Bonifacio in conferenda jure beneficiario Sardinia abrogatum labefactatumque iri. « Dat. Valentiæ VIII id. Martii, anno Domini MCCCXXIV ». Subdunt publicæ Tabulæ :

18. « Quibus lectis, idem dominus noster summus Pontifex sententiam dictarum litterarum præfatarum domini Bonifacii papæ VIII super donatione Sardiniæ et Corsicæ regni confectarum, summatim eidem militi exposuit in vulgari : et interrogavit eumdem, si vellet admittere, acceptare, facere et adimplere omnia et singula, ad quæ se suum procuratorium extendebat, ita quod præmissa, pactis, conditionibus et obligationibus prædictis inter eamdem Romanam Ecclesiam et ipsum regem Aragonum factis et stabilitis non derogaretur in aliquo ; quin potius in suo robore et efficacia permanerent. Qui quidem miles respondit, quod volebat, in quantum ad hoc se lectum suum procuratorium extendebat. Tunc dominus noster præfatus, juxta formam oblationis eidem domino Petro infanti per ipsum dominum nostrum dudum, et postmodum præfato regi Aragonum per suas litteras factæ, prout in tenore ipsarum litterarum superius lecto plenius continetur, sub modis, conditionibus et forma prædictis de fratrum suorum consilio medietatem duorum millium marcharum argenti sterlingorum census annui, et militaris servitii prædictorum usque ad X annos proxime venturos præfato regi Aragonum, suisque hæredibus in dictarum expensarum suffragium de mera liberalitate et gratia speciali remisit : adjecto tamen per eumdem dominum nostrum, quod si ipse rex Aragonum vel hæredes sui in solutione residuarum mille marcharum census annui præfati, in dicto termino festi beatorum Petri et Pauli Apostolorum facienda, quocumque anno dicti decennii forte cessarent, remissio hujusmodi de illis mille marchis pro censu ipso, quam faciebat tam pro illo anno, quo cessatum esset a solutione prædicta, quam pro toto residuo temporis dictorum decem annorum haberetur penitus pro non facta : quodque per præmissa pactis, conditionibus et obligationibus prædictis inter eamdem Romanam Ecclesiam et antedictum regem factis et stabilitis non derogaretur in aliquo ; quin potius in suo robore et efficacia permanerent.

« Ac consequenter præfatus miles, humiliter genuflectens, nomine dicti regis Aragonum domini sui, dictam gratiam per dictum dominum nostrum summum Pontificem et Romanam Ecclesiam, præfato domino suo et hæredibus ejus factam, admisit, recepit et acceptavit, et eidem expresse consensit : et nomine quo supra recognovit præfatum regem Aragonum dominum suum, ejusque hæredes, eidem domino nostro suisque successoribus Romanis Pontificibus canonice intrantibus, ac Romanæ Ecclesiæ ad totum censum duorum millium marcharum argenti sterlingorum annis singulis ; et ad militare servitium supradicta pro Sardiniæ et Corsicæ regno teneri, quod idem rex tenet, et hæredes sui tenere debent in feudum ab eis, sub modis, formis et conditionibus contentis in litteris super dicta donatione confectis. Et voluit et consensit expresse procurator præfatus nomine quo supra, quod si rex dominus suus, vel hæredes sui in solutione residuarum mille marcharum census annui præfati, in dicto termino festi beatorum Petri et Pauli Apostolorum facienda, quocumque anno dicti decennii forte cessarent, remissio hujusmodi de mille marchis pro censu ipso regi Aragonum ejusque hæredibus facta tam pro illo anno, quo cessatum esset a solutione prædicta, quam pro toto residuo temporis dictorum decem annorum, haberetur penitus pro non facta : quodque per præmissa pactis, conditionibus et obligationibus prædictis, inter eamdem Romanam Ecclesiam et antedictum regem factis et stabilitis non derogaretur in aliquo ; quin potius in suo robore et efficacia permanerent. De quibus omnibus et singulis tam per dominum nostrum ex mera liberalitate eidem regi de gratia speciali remissis et adjectis, quam per eumdem militem nomine procuratorio regis ipsius admissis, acceptatis, recognitis, quibus expresse consensit, mandavit nobis notariis infrascriptis idem dominus noster summus Pontifex, quod inde faceremus unum vel duo publica Instrumenta, quæ idem miles fieri voluit et concessit.

19. « Cumque præfatus miles pro ampliori gratia, eidem domino suo regi Aragonum facienda, domino nostro humiliter supplicaret, idem dominus noster summus Pontifex de fratrum suorum consilio gratiam prædictam eidem domino regi factam, sub modo ampliavit et forma inferius comprehensa : videlicet, quod si ipse rex Aragonum vel hæredes sui in solutione residuarum dictarum mille marcharum annui census præfati, in dicto festo beatorum Petri et Pauli Apostolorum facienda, quocumque anno dicti decennii forte

cessarent, remissio hujusmodi de mille marchis pro censu ipso, et medietate servitii militaris prædicti pro illo anno solummodo, quo cessatum esset a solutione prædicta, haberetur penitus pro non facta, cæteris omnibus suprapositis in sua liberalitate et gratia et adjectionibus antedictis, ut supra plenius continetur, in omnibus et per omnia in suo robore duraturis : et de hoc etiam voluit idem dominus noster, quod faceremus publicum seu publica Instrumenta. Quam quidem ampliationem gratiæ, et omnia contenta in ipsa sub forma superius expressa dictus miles nomine dicti regis reverenter et humiliter acceptavit, et eidem expresse consensit. Acta fuerunt hæc Avinione in episcopali palatio, ubi prædictus dominus noster papa cum sua curia residebat, anno, indictione, die et Pontificatu prædictis, præsentibus venerabilibus in Christo patribus dominis Gasberto archiepiscopo Arelatensi camerario, Ademario episcopo Massiliensi thesaurario ejusdem domini nostri papæ, et domino Petro de abbatia canonico Valentino ad præmissa vocatis testibus et rogatis ». Quod ad aliorum regnorum vectigalia Sedi Apostolicæ pendenda spectat; solutum a Roberto rege Siciliæ Pontificia syngrapha docet[1]. Tum etiam missos in Poloniam nuntios ad exigendum denarium S. Petri, commendatoriæ ad Wladislaum regem et Andream e Verulis ac Petrum de Alvernia litteræ ostendunt[2].

20. *Nonnullorum pseudominoritarum pervicacia et hæresis, auctore Petro Joanne Olivi, cujus errores recensiti et refutati.* — Interea recruduere de proprio Christi et Apostolorum controversiæ, nonnullis hypocritis, quos malus agebat spiritus, detrahentibus Constitutionibus Apostolicis, quas superioribus annis editas vidimus ; quibus illorum error, qui Christum Dominum et Apostolos puro rerum usu sine ullo jure potitos affirmabant, refellebatur. In quos in regno Balearico a Majoricarum episcopo, in Aragonio a Valentino inquiri imperavit Joannes[1]. Inter cæteros Ubertinus e Casali (1) pseudominorita judicio postulatus[2] cum lis apud Sedem Apostolicam penderet, non obtenta facultate discessit, atque in vincula a Pontifice abripi jussus est. Verum ipse severitatem elusit, confugitque ad Ludovicum Bavarum, cui una cum hæresiarcha Marsilio in concipienda adversus Joannem sententia, referciendaque hæresibus postea operam navasse, refert Mussatus[3]; meminitque de ejusdem impiis scriptis adversus decreta Apostolica Mss.[4] Vat. Ubertini[5] Casalis magister fuerat Petrus Joannis Olivi, damnatus proximo ineunte anno, factionis, quæ inter Minoritas spiritualium speciosum nomen sibi arrogabat, princeps : hauserat[6] vero plurimam fæcem partim ex Waldensium lacunis, partim ex abbatis Joachimi deliriis, accommodatis nempe sancto Francisco blasphemis iis encomiis, quæ Joachimus in S. Benedictum temere effudisse ferebatur, magnoque argumento est improbum hypocritam a cacodæmone in angelum lucis transformato delusum, si vera sunt quæ referunt Franciscani Annales[7], illum in extremo vitæ discrimine professum, omnem suam scientiam ipsi infusam divinitus, et quadam die hora tertia repente a Numine collustratum fuisse : hoc enim auctore patre mendacii dictum colligitur, ut hæreses suas altius defigeret in animis simplicium discipulorum, qui adeo erant fascinati, ut pro iis tuendis flammas pertulerint[8]. Cæterum vana penitus sunt, quæ nonnulli de Franciscana familia referunt, illam adeo fuisse collapsam hoc tempore, ut viros sanctos disciplinæ restitutores circumventos calumniis incendio deleverit ; deformatores enim fuisse, ex serie historiæ patet. Quam-

[1] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 307. — [2] Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 160.

[1] Tom. v. p. 1 Ep. secr. pag. 134. — [2] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag 268 et 275. — [3] Muss. in Lud. Bav. — [4] Ms. Vat. sign. num. 4010. in indice. — [5] Marc. Olysip. I v. c. 24. — [6] Guid. episc. Elnev. sum de hær Petr. Jo. — [7] Marc. Olysip. I v. c. 33. — [8] Eod. lib. c. 24.

(1) Mendum in Annalibus cubare hic suspicor. Ubertinus de Casali Genuensis inter Pseudominoritas hoc anno judicio postulatus, atque e fuga quam meditabatur retractus in carcerem, tandem sese proripuisse ad Bavarum asseritur. Ubertinus primo quidem Minoritarum Ordinem professus fuit, nec in eo tantummodo egit, sed et inter acerrimos Minoriticæ paupertatis propugnatores valuit. Sententiam ea de re suam a Joanne requisitus anno MCCCXXII exposuit, ut ipse in charta vulgata Baluzio Miscell. tom. I pag. 307 affirmat. Sed ante eos annos cum dogmata Petri Joannis Olivi acrius defenderet, ejusque defensionis gratia invidiam in se multorum Ordinis sui creasset ; e re sua censuit si e Minoritis ad Sancti Benedicti Monachos transiret, qua de re legendæ apud Wadingum Pontificiæ Joannis litteræ ad ipsum « Ubertinum monachum Sancti Petri de Gemblaco Ordinis sancti Benedicti diœcesis Leodiensis datæ kalendas Octobris, anno II », id est anno MCCCXVII. Hinc apud Mussatum in Ludovico Bavaro, Ubertinus iste, non quidem Ordinis Minorum, ut semper designantur ab illo Minoritæ, sed *Monachus* appellatur. Vestem tamen non animam mutavit, ut ex sententia de paupertate, cujus superius meminimus, planum est. Quam sententiam anno MCCCXXX, die XXVII Septembris palam se defendere per syngrapham a se scriptam professus est omnem contrariam definitionem respuere se ut hæreticam, et fidei oppositam protestatus. Ex hac solemni et audaci sententiæ suæ expositione suspicar quis posset, Ubertinum hoc ipso anno e carcere Pontificio, (cui traditum fuis e hoc anno ex anonymo quodam Vaticano Ms. codice asserit annalista) evasisse et cum ad Bavarum se proripuisset, positum in tuto statim opinionem suam fidenter pandisse. Cum tamen apud Mussatum legerim monachum istum auctorem fuisse Ludovico Bavaro ut Romam quo a Romanis invitabatur, concederet ; eoque venerit Ludovicus anno MCCCXXVII jam tunc secessionem hanc ab eo factam constat.

Ad judicium Apostolicum in dogmata Petri Joannis Olivi quod attinet, extra locum suum ab annalista hic referri, satis constat. Cum enim sententia illa lata fuerit sabbato primo Quadragesimæ die VI Februarii, his characteribus exprimi annum veteri quidem stylo MCCCXXV, seu alterum præsentem MCCCXXVI, nemo ambigit. In annum igitur sequentem hæc omnia rejicienda erant Theologi vero a Pontifice delecti, ut mature eadem dogmata discuterent, duo tantummodo ex octo quibus ea provincia commissa fuit in Annalibus recensentur. Omnium nomina præfixi leguntur censuræ in sententias quasdam ex libris Petri Joannis excerptas, quam censuram scriptis traditam Theologi illi Pontifici destinarunt, et vulgavit Baluzius Miscellan. tom. I, pag. 219. Sunt vero Guido prior generalis Carmelitarum, Bernardus de Turre Ord. Minorum, Aquitaniæ provinciæ minister, Guillelmus de Laduno Ord. Prædicatorum *Lector Sacri Palatii* (dein Viennensis archiepiscopus) Nicolaus de S. Justo decanus S. Quintini, Laurentius Anglicus Ord. S. Benedicti, Simon Anglicus Carmelita, Arnaldus Royardi Minorita, Petrus de Palude Ordinis Prædicatorum.

MANSI.

vis autem nonnulli Petri Joannis errores jam ante in Concilio Viennensi damnati fuissent, cum tamen alii ex ejusdem scriptis eruti invalescerent, impietatis judicio aliqua illius Commentaria damnata sunt, ut tradit Ms. Vaticanum[1] : « Anno, inquit, Domini MCCCXXV (sumpto nimirum illius ab Incarnatione Verbi exordio), sabbato primo Quadragesimæ condemnavit (*nimirum Joannes*) postillam fratris Petri Joannis Biterrensis diœcesis de Ordine Minorum : ex qua fomentum sumpsit quædam secta pestifera illorum, qui se pauperes de tertio Ordine S. Francisci appellant, ex quibus multi fuerunt combusti ». Confirmat hæc Bernardus [2], qui etiam ab eodem amplificatam Beguinorum sectam scribit :

« Anno Domini MCCCXXV, sabbato primo Quadragesimæ quæ fuit VI idus Februarii, dominus Joannes Papa XXII reprobavit et sententialiter condemnavit in publico consistorio, assistentibus cardinalibus et prælatis et magistris in theologia et doctoribus utriusque juris, quamdam pestiferam postillam, quam frater Petrus Joannis olim Ordinis fratrum Minorum de Serinhano diœcesis Biterrensis fecerat super librum Apocalypsis B. Joannis, tanquam continentem pestiferum et hæreticum dogma contra unitatem Ecclesiæ catholicæ, et potestatem summi Pontificis Romani, et Apostolicæ Sedis. Continebat etiam plures articulos erroneos et hæreticos. Ex qua postilla sumebat originem et fomentum secta quædam pestifera illorum, qui Beguini sunt vulgariter appellati, qui se fratres pauperes de tertio Ordine S. Francisci communiter nominabant : ex quibus quamplures fuerant per judicium prælatorum et inquisitorum hæreticæ pravitatis tanquam hæretici, condemnati et relicti judicio curiæ sæcularis, et combusti diversis locis in provincia Narbonensi, etc. » In libri margine æque vetusto charactere additum est : « Narbonæ, Biterris, in Capite stagno, apud Pedevacium, apud Lodovam, apud Lunellum, et Massiliæ, et Carcassonæ et Tolosæ ». Eadem afferuntur in Ms. card. Baronii Notis, quibus consentit Aymericus hic verbis : « Dominus Joannes papa XXII Avinione residens, informatus de perversa doctrina fratris Petri Joannis de Ordine fratrum Minorum, cum magno consilio multorum in theologia magistrorum et doctorum condemnavit dicti fratris Petri Joannis, de quo actum est supra hos libros ut vere hæreticales ; scilicet postillam super Apocalypsim, postillam super Matthæum, postillam super Canonicas, propter errores contentos in eis, et hæreses quæ recitantur supra quæstione nona ». Eadem Pegna [3] refert in Commentario, qui ipsum professione Minoritam ait, Ceriaco diœcesis Biterrensis oriundum, ac sepultum Narbonæ in Ecclesia Minorum. Ad cujus sepulchrum cum simplices afferrent venerationis ergo donaria, jussu Pontificio refossa ejus ossa refert et dissipata : « Idem, inquit, dominus papa fecit exhumari ossa dicti fratris Petri Joannis, et omnia tam cereas imagines, quam pannos per manus simplicium ad ejus tumulum deducta Narbonæ fecit publice concremari. Aliqui tamen volunt dicere, quod licet ossa fuerint exhumata, non tamen cum prædictis concremata, sed Avinionem deducta, et de nocte in Rhodanum projecta pro eo, quia repertum extitit, quod libros suos prædictos supposuerat correctioni sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ ». Ac ne quis ambigat, posthac, damnatos Petri Joannis in Apocalypsim, Commentarios a Romana Ecclesia, testimonium producimus ejus temporis scriptoris insignis, scilicet Alvari Pelagii Ordinis Minoritarum, postea episcopi Silvensis, qui in suo tractatu in Extravag. Joannis, *Cum inter nonnullos*, hæc narrat[1] :

« Dominus papa de consilio sacri collegii dominorum cardinalium in condemnatione, juxta supplicationem sibi factam pro parte Ordinis fratrum Minorum, quam fecit de postilla, quam Petrus Joannis super Apocalypsim conscripsit, habuit consilium magistrorum in sacra pagina, quibus examinationem ipsius postillæ commisit : inter quos magistros fuerunt fratres Gregorius de Landinio archiepiscopus Viennensis, et Petrus de Palude Ordinis Prædicatorum, et multi alii magistri aliorum Ordinum et statuum. In quo judicio, per ipsos magistros in scriptis sub eorum sigillis etiam in forma publici Instrumenti præfato domino Papæ tradito, de quodam articulo, quem dictus Petrus Joannes scripsit in dicta postilla, cujus articuli tenor de verbo ad verbum talis est : Ex quo per Romanæ Ecclesiæ authenticas testificationem et confirmationem constat, regulam Minorum per B. Franciscum editam, esse vere et proprie illam Evangelicam, quam Christus in seipso servavit, et Apostolis imposuit, et in Evangeliis suis conscribi fecit ; et nihilominus constet hoc per irrefragabilia testimonia librorum Evangeliorum et cæterarum Scripturarum sanctarum, et per sanctos expositores eorum, prout alibi est superabunde monstratum ; dicti magistri in sacra pagina de ipso articulo suum dant consilium in hæc verba.

« Si dictus Petrus Joannis hæc verba accipit secundum intellectum et declarationem Decretalis *Exiit qui seminat :* verum dicit. Si autem intelligit sicut ipse alibi declarat, et sui sequaces asserunt, quod regula B. Francisci sit vere et proprie idem et id ipsum, quod Christi Evangelium et e converso, et quod dominus papa non habet potestatem super eam, sicut nec super Evangelium ; vel quod quidquid est in regula beati Francisci, totum Christus ad litteram servaverit, et Apostolis imposuerit observandum ; hoc totum simpliciter repu-

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. — [2] Chr. Rom. Pont. Ms. bibl. Vat. sign. num. 2043. et ex eo Bar. in Schedis. — [3] Pegna. comm. 51. in q. XXVI.

[1] Ext. in Ms. Arch. Vat. Var. Bull. Jo. XXII. pag. 89. Ext. etiam typ. cusa apud Alvar. Pelag. de planctu Eccl. l. II. c. 59.

tamus hæreticum, ridiculum et insanum : nec istud probatur per aliquod testimonium, quod inducat. Hæc verba dicti Concilii ».

21. Extant in Ms. Archivi Vaticani nonnulli alii articuli, ex Petri Joannis scriptis decerpti, qui cum nefariæ doctrinæ suspicione non carerent, transmissi fuere Pontificis jussu ad Franciscum episcopum Florentinum, postea cardinalitia purpura exornatum, ut ipsos ad theologicum examen adduceret : qui iis accurate discussis, sententiam suam subjectis verbis explicuit [1] :

« Mittantur (nimirum articuli memorati), reverendo in Christo patri domino domino Francisco Dei gratia episcopo Florentino.

« In nomine Domini. Amen. Super articulis mihi transmissis, quæ inferius continentur, duxi breviter sicut sequitur rescribendum. Primus noscitur esse talis : Utrum Catholice possit dici, quod Pontificatus Christi fuerit primo stirpi vitæ Evangelicæ et Apostolicæ in Petro et aliis Apostolis datus, ac deinde ad statum habentem temporalia utiliter et rationabiliter commutatus ». Et infra :

« Prædictus articulus videtur implicare duos errores. Primus est, quia dicit pontificatum fuisse datum determinate stirpi, scilicet stirpi vitæ Evangelicæ et Apostolicæ : hoc enim videtur esse falsum et erroneum, quod potest probari sic, quia Pontificatus fuit datus toti cœtui fidelium Christianorum, et non determinatæ stirpi : quod patet ex hoc, quia quicumque fidelis Christianus rite eligitur et consecratur in Pontificem vel episcopum, vere est Pontifex vel episcopus, nec oportet, quod teneat vel observet vitam Apostolicam, (id est, proprio abrenuntiet.) » Et infra :

« Item dico, quod videtur sine dubitatione, faciendo mentionem de Pontificatu Christi dato stirpi, ut dicit, quædam supponere et principia facere, ex quibus possit aliquos errores fundare, quibus destructis tales non possunt nec debent errores fundari. Et ideo dicendum videtur quod Petrus Joannis, qui in sua dixit postilla, quod dictus Pontificatus datus fuit stirpi vitæ, etc. jure primogenituræ ; et sic ad ordinem Apostolorum tali jure spectare dixit, ut vidi contineri in prologo ejusdem postillæ VII notabili, subtrahendo Apostolis quod suum erat, et eis datum, ut est dictum ; et hoc dixit ad hoc, quod qui de stirpe dictæ vitæ non fuerit, ad dictum Pontificatum non debeat assumi. Quod falsum videtur tali ratione, quia si concedatur quod datus fuerit ipse Pontificatus eo modo, quo dicit in Petro et aliis Apostolis, quod ipsi Apostoli omnes fuerunt Pontifices, et hoc est verum ; licet Judas non exspectaverit Pontificatum, quamvis sacerdos fuerit : sed Petrus ex concessione Christi speciali et ampliori propter rationem et ordinem universi, qui est, quod omnia ad unum caput seu terminum reducantur, summus fuit Pontifex, et exercitium habuit universaliter ut vicarius Jesu Christi, dicente sibi Domino Joan. ultimo : *Pasce oves meas*. Ubi aliquis de stirpe decedit, in locum ejus succedere debet proximus, quem nemo antecedit, ut hæc plene probantur in alia facultate. Sed Apostoli, quos nullus anteibat in sancta Ecclesia, erant proximiores Petro eorum capiti post Christum de stirpe vitæ prædictæ. Ergo quicumque de Apostolis remansit post Petrum, sibi ipsum Petrus successorem debuit facere in Pontificatu ratione juris primogenituræ, et quia stirpi datus erat Pontificatus secundum Petrum Joannis, et si hoc B. Petrus non fecit propter rationes prædictas mortaliter peccavit, subtrahendo Apostolis quod suum erat et eis datum, ut est dictum.

« Dico quod quia Pontificatus non erat datus stirpi, secundum quod ipse Petrus Joannis dixit, beatus Petrus sibi Clementem substituit, nec aliquem Apostolum VIII. q. I. *Si Petrus in te*.. Et glo. Et quod de Apostolis aliquis post Petrum remanserit, vide XII. q. I. *Dilectissimis*. Et quod B. Petrus peccaverit mortaliter sic faciendo, Spiritu sancto plenus, et qui sciebat, quomodo Pontificatus erat datus, est impossibile ». Et infra :

« Secundus error implicatur in hoc, quod dicit, Pontificatum mutatum de statu vel stirpe Apostolorum ad statum habentium temporalia : quia per hoc clare dicitur, quod Apostoli non habuerunt temporalia nec in proprio nec in communi ». Et infra : « Non tamen Pontificatus ipse datus est sub præcepto non habendi temporalia, vel sub prohibitione habendi ; constat enim quod et Christus et Apostoli temporalia habuerunt : nam et Dominus habebat loculos, et a fidelibus oblata conservans, et suorum necessitatibus et aliis indigentibus tribuebat ; et Apostoli, cum rerum pretia, quæ offerebantur reciperent, et etiam dispensarent, XII. q. c. *Dilectissimis*. etc. *Scimus*, quamvis nihil proprium dicerent eorum, quæ possidebant, sed omnia erant communia, ut in illis cap. dicitur. Patet igitur, quod status ille primus in Christo et Apostolis erat status habens temporalia : et hoc quoad communia bona temporalia, sicut sunt bona Ecclesiastica hodie quantum ad clericos et pauperes, quoniam bona Ecclesiæ pauperum sunt, XVI. q. I. c. ult. Ex quibus satis apparet, quod quoad bona temporalia Ecclesiarum, quæ non propria sed communia sunt et dicuntur, XXI. q. I. *Expedit*, Pontificatus tempore Christi et Apostolorum erat in statu habente temporalia, et nunc similiter. Ergo non potest dici commutatus ad statum habentem temporalia ; cum commutatio vel mutatio sit de uno in aliud ». Et infra :

22. Secundus articulus est : « Utrum Catholice possit dici, quod in sexto statu hujusmodi vitæ non solum simplici intelligentia, sed palpativa et gustativa experientia videbitur omnis sapientia Verbi incarnati, et potentia Dei Patris, quia Christus promisit, quod cum venerit ille

[1] Apud Jo. XXII. Var. Bull. pag. 79. et in Ms. Bibl. Vat. sign. num. 4004.

Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem ». Multis interjectis ad hæc confutanda, non videri nempe septem humanitatis Christi mysteria, non conceptionem, non nativitatem, non passionem, mortem et sepulturam, non descensum ad inferos, non resurrectionem, non ascensum in cœlos, non adventum postremum; non etiam Trinitatis mysteria conspici, verbum generari, procedere Spiritum, nec divinam essentiam, etc. subdit:

« Prædictus articulus non videtur Catholicus in eo quod dicit, quod in præsenti vita non solum simplici intelligentia, sed etiam gustativa et palpativa experientia videbitur omnis sapientia Verbi incarnati, et potentia Dei Patris; quia ex hoc sequitur, ut probatum est, quod in præsenti vita habebimus experimentalem notitiam de articulis fidei: sed sic fides non habebit meritum, dicente Gregorio in homiliis, quod fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Sic etiam fides evacuaretur in præsenti vita, quod est contra auctoritates præmissas, (nempe Apostoli): *Videmus nunc per speculum et in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Et: *Nunc ex parte cognoscimus. et ex parte prophetamus: cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*, (id est, imperfectum). Itemque: *Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium.* Sic etiam in præsenti vita possemus in aliquo statu habere notitiam experimentalem de unitate divinæ essentiæ, et trinitate personarum, et sic plene esse beati, etc. »

Tertius articulus est de prædestinatione post quem subjicitur:

« Quartus articulus talis est: Utrum Catholice possit dici, quod B. Franciscus sit Evangelicæ vitæ et regulæ sexto et septimo tempore propagandæ revelator, et summus post Christum et ejus matrem observationem ». Et infra: « Ponit assertionem de incertis minus probabilem et non credibilem, cum supponat quod Apostoli minus quam B. Franciscus vitam Evangelicam et regulam observarint: quod ratio refugit et probabilis credulitas aspernatur ». Et infra: « Per hoc quod dicitur, vitam Evangelicam fore propagandam sexto et septimo tempore, clare satis innuitur quod adhuc aliud Evangelium sit futurum: quod est omnino erroneum, et per Ecclesiam tempore Alexandri IV jamdiu damnatum tanquam hæreticum; sic enim sequeretur, quod lex Christi, quæ per Evangelium nobis exponitur, non esset perfecta, et sic non posset homines introducere ad vitam æternam ». Et infra: « Non est ergo exspectanda in sexto vel septimo tempore propagatio vitæ et regulæ Evangelicæ, quia nullus status vitæ præsentis est futurus perfectior quam Evangelii jam divulgati, per quod homines ad finem omnis perfectionis, scilicet ad æternam beatitudinem perducuntur: et dicere contrarium omnino est hæreticum. Si autem aliquis dicat, quod per vitam regulæ Evangelicæ, sexto et septimo tempore propagandæ, intelligitur regula fratrum Minorum quam B. Franciscus edidit, non autem intelligitur per illam propagationem novæ regulæ novum Evangelium futurum; dico, quod istud nihil videtur valere, primo quia, cum ipse dicat, quod B. Franciscus est summus observator talis vitæ post Christum et ejus matrem, innuit per hoc quod Christus et ejus mater illam regulam et vitam, de qua loquitur, servaverunt. Constat autem, quod non servaverunt regulam, quam B. Franciscus edidit, quia nondum erat tempore Christi et matris ejus. Ergo non intelligitur de illa etc. »

23. Scriptæ præterea ab eodem Florentino Præsule aliæ animadversiones in damnatos Petri Joannis Commentarios præfixo hoc titulo:

« Super tertio cap. super verbo; *Tene quod habes.*

« Item sicut soli primo, (verba sunt Petri Joannis,) comminatur translationem suæ Ecclesiæ de loco suo, sic soli sexto significat, quod si non perseveraverit, ejus corona ad alium transferetur: cujus mystica ratio est; quia sicut primus status habuit primatum respectu sui totius primi generalis status mundi, qui ab Apostolo vocatur tempus seu ingressus plenitudinis gentium, sic sextus habebit primatum respectu totius tertii duraturi usque ad finem sæculi. Ne ergo superbiant de suo primatu aut insolescant, quod non possint ipsum perdere, aut quod alius nequeat substitui eis et fieri æque dignus, insinuatur eis prædicta translatio. Secunda ratio est, quia uterque eorum substitutus est alteri: nam gloria, quæ fuerat synagogæ parata et pontificibus suis si in Christum credidissent, translata fuit ad primitivam Ecclesiam et ad pastores ejus; sic et gloria parata finali Ecclesiæ quinti status transferetur propter ejus adulteria ad electos sexti status, unde et in hoc libro vocatur Babylon meretrix circa initium sexti status damnanda. Notandum tamen quod per hoc verbum docemur, numerum electorum ad complendam fabricam civitatis supernæ sic esse præfixum, quod si unus per suam culpam corruat, alterum oportet substitui, ne illa fabrica remaneat incompleta.

« Qui vicerit. Hoc verbum expositum est supra. Notandum quod ipse victor signanter dicitur fiendus columna templi Dei: et sicut primi Apostoli Christi fuerunt fundamenta Ecclesiæ, sic iste debet esse columna recta ipsius, et pertingens ad sublimem consummationem ipsius; debetque esse firmum et decorum sustentaculum altæ et finalis perfectionis ipsius, etc. »

« Reverende pater, (is erat memoratus Franciscus Florentinus,) dominus noster, (scilicet Joannes papa,) vult quod super hoc (id est, propositionibus Petri Joannis in postilla,) deliberetis et scribatis.

24. « Secundum Hieronymum verba et scripta sanctorum doctorum sunt pie accipienda et exponenda, et semper trahenda ad bonum et verum

ac pium sensum et sententiam : sed verba et scripta hominum suspectorum sunt fugienda ut pestis et repellenda ut quoddam venenum et lepra. Sicut enim dicit Augustinus in homilia, vera falsis permista in una disputatione vel narratione hominis significant lepram : unde secundum eumdem leprosi non absurde intelligi possunt, qui scientiam veræ fidei non habentes, varias doctrinas profitentur errorum. Et quia frater Petrus Joannis prædictus multa falsa et erronea, ac hæretica scripsit in sua postilla super Apocalypsim, prout jam incipit innotescere toti Ecclesiæ fidelium, in Romana curia et alibi per diversas mundi partes et nationes; ideo verba præmissa in dicto notabili credo esse trahenda et intelligenda secundum suum sensum perversum et corruptum, quia qui semel malus in eodem genere malitiæ, semper præsumitur malus ». Et infra :

« Dicit primo, quod sicut primus status habuit primatum respectu sui totius primi generalis status mundi, sic sextus habebit primatum respectu totius tertii duraturi usque ad finem mundi. Ne ergo de suo primatu superbiant aut insolescant, quasi non possent ipsum perdere, aut quasi alius nequeat substitui eis, et fieri æque dignus, insinuatur eis prædicta translatio. Secundam rationem assignans dicit sic : Secunda ratio est quia uterque substitutus est alterius, nam gloria, quæ fuerat synagogæ parata et pontificibus suis, si in Christum credidissent, translata fuit ad primitivam Ecclesiam, et ad posteros ejus; sic et gloria parata finali Ecclesiæ quinti status transferetur propter ejus adulteria ad electos sexti status : unde et in hoc libro vocatur Babylon meretrix, circa initium sexti status damnanda. Ex præmissis colligi potest, quod exponendo prædictum textum : *Tene quod habes*, etc. ne alius accipiat coronam tuam ; ponit de facto, quod primus status perdidit primatum, quem habuit; et sextus status poterit perdere primatum, quem est habiturus, et sicut synagoga perdidit gloriam sibi paratam, quæ gloria parata fuit translata ad primitivam Ecclesiam ».

25. His consentanea Guido episcopus Elnensis [1] : tum de Petri Joannis erroribus plura habent Aymericus in Directorio inquisitionis [2], qui ex ejusdem Commentariis in Apocalypsim blasphema in Ecclesiam convicia recenset, quibus ille hypocrita proscindit Ecclesiam, dum ipsam Babyloniam meretricem, bestiam, synagogam Sathanæ, carnalem Ecclesiam, habitationem dæmoniorum ; Pontificem vero mysticum antichristum impie vocat [3] : at suæ sectæ homines Christi militiam, Ecclesiam spiritualem, et sanctos patres appellat. His mendaciorum lenociniis et blasphemiis in Ecclesiam vocibus jam ante usi erant Waldenses [4], ac pseudoapostoli, qui stupris adulteriisque contaminatissimi Ecclesiam meretricem vocitarant ; quod impium mendacium Alvarus Pelagius [1] episcopus Silvensis his verbis confutat : « Attendendum est isto tempore Matth. xvi, Marc. viii, Luc. xii, a fermento quorumdam pseudoprophetarum, quod est hæresis, dicentium Ecclesiam meretricem, scilicet vere de meretrice impia conscientia et malignante psal. xxv. *Odivi Ecclesiam malignantium ;* tales adulterii et spurcitiei filii sunt exorti. Ecclesia enim Catholica in se et in suis sanctis non meretrix, sed sancta est, non habens maculam hæresis (Ephes. v.) nec rugam schismatis ». Et infra : « Ait Jeremias xxxi : *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miserans tui.* Hoc matrimonium initiatum fuit in paradiso, quando de latere dormientis Adæ formata est Eva (Gen. ii) xxxv q. i. Cum igitur in princi. Extra. de divort. Gaudemus. Extra in Clemen. de sum. Trin. *Sacrosanctæ*, ratificatum in cruce, ubi de latere Christi dormientis processerunt duo sacramenta, scilicet sanguis et aqua, quibus formatur et dotatur Ecclesia, ut præaleg. cap. *Sacrosanctæ*, et Extr. de celebr. miss. *In quadam* : aqua enim mundatur, ut sit sine macula (Cant. iv) ibi. *Et macula non est in te* ; Christus loquitur Ecclesiæ. Sanguine ornatur, ut sit purpurata sicut Regina. Psal. xliv. *Astitit Regina*, id est, Ecclesia. Consummatum erit post judicium, quando introducetur sponsa in thalamum sponsi, ut bonis ejus plenarie perfruatur, et nunquam ab ejus amplexibus avellatur, Apoc. xix ibi : *Quia venerunt nuptiæ agni, et uxor ejus præparavit se* ». Et infra : « De isto etiam matrimonio inter Christum et Ecclesiam dicitur Oseæ ii ibi : *Desponsabo te mihi in fide : Sponsabo te mihi in judicio, et justitia, et misericordia et miserationibus. Sponsabo te in sempiternum.* Ter dicit, *Sponsabo*, ut ostendat hoc matrimonium initiatum, ratum et consummatum : initiatur enim in fide, per quam quælibet anima de Ecclesia Dei sponsa Dei efficitur, et annulo fidei subarrhatur ». Et infra : « Consummatur autem hoc matrimonium in æternitate : et hoc est quod ait : *In sempiternum.* Sed non dicit in quo stat consummatio, innuens quod ineffabilis erit delectatio matrimonii consummati ; unde Augustinus : Quod Deus præparavit diligentibus se, fide non capitur, spe non attingitur, charitate non comprehenditur, desideria et vota transgreditur : acquiri potest, æstimari non potest ». Hactenus Alvarus.

26. *Fraticellos in Oriente hæresim spargentes reprimit Pontifex.* — Edoctus præterea a patre mendacii Petrus Joannis, pseudoprophetam agens ; vaticinatus erat [2], Pontificem et Ecclesiam eversum iri. Tum effutierat inter cætera fore, ut Evangelium obsolesceret inter Latinos, atque inter Græcos, Saracenos et Tartaros efflouresceret : quæ cum etiam nonnulli jactarent apostatæ, nam et Fraticellos metu Bonifacii VIII in Orientem se subdu-

[1] Guid. Carmel. summ. de hær. c. de hær. Petri Jo. — [2] Aymer. Direct. inquis. p. 2. q. xxvi. — [3] rad. p. q. ix — [4] Guid. episc. Elnensium de hær. Valden. Turrecrem sum. de Eccl. p. 2. l. iv.

[1] Alv. Pel. de planct. Eccles. l. i. c. 66. — [2] Eymer. sup. q. ix.

xisse vidimus [1], imperavit Joannes, edita Constitutione, ne quis e religiosis ordinibus nisi a suis præsulibus missus inter infideles Evangelium promulgaret.

« Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Ad nostrum nuper relatio fide digna perduxit auditum, quod nonnulli religionis gestantes habitum, sed a veritate religionis omnino vacui, et modestia penitus alieni ad partes quandoque transmarinas se transferunt, in quibus pauci fideles respectu infidelium commorantur : et ut ibidem facilius decipere simplicium animos, ac ipsos et alios in errores præcipitare seu retinere valeant; sub ovili veste ac humilitatis habitu lupinum animum occultantes, per doctrinas suas reprobas et erroneas fidelium mentes quantum in eis est, corrumpere satagunt : in ipsis partibus periculosa nimium spargere non omittunt, necnon et os suum ponentes in cælum, lingua eorum transeunte falsidica super terram, sanctæ Romanæ Ecclesiæ detrahere Constitutionibus, et alia multa a fide devia in suis sermonibus et secretis collocutionibus, evomere insanis ausibus non verentur : ex quibus Deus offenditur, periculosa suscitantur scandala, paratur simplicibus laqueus; ipsique talium præsumptores de hæresi vehementer arguunt se suspectos.

« Nos itaque, tantis obviare periculis paternæ diligentiæ studiis cupientes, universis et singulis religiosis cujuscumque religionis, ordinis, status vel conditionis existant, de fratrum nostrorum consilio districtius auctoritate præsentium inhibemus, ne ipsorum aliquis absque superioris sui ordinis licentia, sibi per ipsius litteras patentes concessa de cætero ad partes se transferat antedictas; superioribus ipsis nihilominus injungentes, ne quibusvis sui Ordinis fratribus, nisi duntaxat viris litteratis, providis et expertis hujusmodi licentiam impertiri præsumant, etc. » Intentatum anathema, cujus nexu nisi in extremo mortis discrimine solvi possent, iis qui contra hæc tenderent : dataque præsulibus imperia, ut ejusmodi monachos nisi superiorum syngrapha instructi essent, divina celebrare aut conciones sacras habere, permitterent, sed veluti apostatas insectarentur; ac si qui e sacro suggestu aliqua adversus religionem effutirent, ipsos sine judiciario strepitu in carcerem conjicerent, soluta quavis prærogativa, qua Pontificiis Diplomatibus munitos se contenderent. Quæ sanctio « VI id. Maii, Pontificatus anno IX » edita est.

27. Refregit Pontificium hoc decretum pseudomonachorum audacia : plures enim ex Fraticellorum fæce, qui Romanam Ecclesiam collapsam penitus, ac religionis et sanctitatis expertem ob amplissimas opes, quibus suæ dignitatis splendorem tuebatur, impiaque dogmata effutiebant, penetrarunt in Orientem, ac fideles nonnullos hæresi antea damnata infecere, non Clementem V, non Joannem XXII, non Benedictum XII, non quoscumque alios etiam Pontifices veros pastores fuisse, sed fucatam tantum et umbratilem auctoritatem gessisse ; veram autem firmamque auctoritatem a divino Numine in ipsos, paucos numero et specie mendiculos, sed cælestibus thesauris affluentes translusam. Ad quorum reprimendam improbitatem, Orientales fideles a Clemente VI monitos [1], ut ab iis hypocritis scelestissimis caverent, inferius visuri sumus [2]. Cæterum edidit Joannes adversus nascentes errores plures sanctiones [3], quas in Academia Parisiensi jussit divulgari : datisque ad Robertum regem Siciliæ litteris ipsum edocuit [4] Ecclesiam nil contra Minoritas statuere, sed in impios tantum illos, qui se spirituales jactabant, atque Ecclesiam Romanam evertere nitebantur :

« Roberto regi Siciliæ.

« Constitutionem, fili charissime, non contra fratrum Minorum Ordinem, sed contra nonnullos illis fratribus, qui se spirituales nominant, adhærentes eorumque doctrinam sequentes pestiferam, sanctam Romanam Ecclesiam ejusque statuta falsis insaniis satagunt impugnare, nos excellentia regia noverit de fratrum nostrorum consilio edidisse : cujus tenorem regiæ providentiæ, ut eidem innotescant de illa plenius, in cedula mittimus præsentibus interclusam. Datum II non. Feb. anno IX ». Rogavit aliis litteris [5] eumdem regem, ut Beguinos, qui ex Sicilia in ducatum Calabriæ ad disseminandos errores suos fugerant, coerceret, ne ea lue populos inquinarent, ac præsulibus puniendos traderet. Ex his constat iniquas esse eorum querelas, qui Joannem in invidiam nimiæ in Minoritas acerbitatis adducunt : perpendere enim debuerunt ipsum amantissime complexum Minoritas, tantummodo autem Franciscani Ordinis hostes, sacris ejus insigniis indutos, insectatum.

28. *Ad Carolum Ungariæ regem de fide propaganda sollicitum litteræ Pontificiæ.* — Pullulantem etiam tum in Bossina hæresim exscindere sategit, ac Stephanum [6] et Elizabetham [7] Bossinenses principes excitavit, ut in ea labe delenda zelum explicarent. Tum regem Ungariæ Carolum gravissimis litteris monuit [8], ut regia auctoritate Fabianum Minoritam fidei censorem fulciret.

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Carolo regi Ungariæ illustri.

« Frequenter, fili charissime, fide digna relatio Apostolicæ Sedis pulsavit auditum, quod principe tenebrarum, humanæ salutis æmulo nocendi cupido, consuetis nequitiæ stimulis procurante, magna hæreticorum caterva, de multis et variis partibus congregata, ad principatum Bosnensem, in confinio Dalmatiæ constitutum, sub

[1] Annal. tom. XIV, an. 1297, num. 55.

[1] Clem. VI. l. III. Ep. secr. LII. Ext. etiam in Ms. Arch. Vatic. de reb. transmar. pag. 57. — [2] An. Chr. 1344. — [3] Tom. V. p. 2. Ep. secr. pag. 201. — [4] Tom. V. p. 1. Ep. secr. pag. 58. et lib. Var. Bull. sign. lit. A. pag. 118. — [5] Ibid. pag. 59. — [6] An. 9. p. 1. Ep. cur. V. — [7] Ibid. Ep. VII. — [8] Ibid. Ep. VI.

fiducia inibi seminandi obscœnos errores tuteque nocendi confluxit. Qui antiqui hostis imbuti versutia ac veneno suæ falsitatis armati, Catholicorum animas, sub simplicitatis simulatæ fallacia prætensa, sed falsa Christiani nominis professione corrumpunt, dum eorum sermo serpit ut cancer : humiliter irrepunt, sed latenter occidunt ; et lupi rapaces interius existentes, vestitum ovium exteriori simulatione demonstrant, quia non possent fallere veras et simplices Christi oves, nisi sub nomine Christiano tegerent rabiem bestialem.

« Cum igitur prædictorum hæreticorum nefanda, sed eliminanda seductio in dicto principatu, sicut asseritur, jam multas animas labe respersserit seu infecerit hæreticæ pravitatis ; dictusque principatus tuæ, sicut accepimus, sit ditioni subjectus, ac propterea deceat et expediat cum omni cautelæ studio et provisionis acceleratæ medio, de principatu prædicto pestem hujusmodi radicitus exstirpare, ne passim vagari permissa intactas adhuc Christi oves morbo ejusdem pravitatis inficiat, et in vicinis provinciis periculosius dilatetur; serenitatem regiam rogamus et hortamur in eodem Domino Jesu Christo, tibi nihilominus per Apostolica scripta mandantes, quatenus ob reverentiam Apostolicæ Sedis et nostram, ac pro salute animarum, ad eliminandum et exstirpandum dictos hæreticos de principatu prædicto opem præpares et impendas congruentem, regio culmini et ejusdem provinciæ statui opportunam, etc. Dat. Avinione nonis Junii, anno IX ».

29. Agitabat tum Carolus ingentia fidei propagandæ inter finitimos barbaros consilia, quæ cum exposuisset Pontifici, flagitavit ut e regnis, in quibus florebat Christiana religio, auxilia sibi pro fide augenda dimicaturo submitteret. Cujus piis votis Joannes annuere non potuit, responditque [1] moris non esse ut Romanus Pontifex ulla auxilia cuiquam principi extra regni sui limites petenda attribueret : « Sane, inquit, fili charissime, cum per easdem litteras inter cætera nobis duxeris supplicandum, ut ad refrænandam nationum infidelium tuo regno vicinarum, contra quas te pugnare frequenter oportet, superbiam et malitiam conterendam, certum tibi subsidium in certis aliis regnis propinquis concedere dignaremur ; regalem providentiam volumus non latere, quod licet te, dictumque regnum tuum prærogativa favoris præcipui prosequamur, libenter ad ea, quæ tuum et ipsius regni commodum et honorem respiciunt, paternis affectibus intendentes; quia tamen nulli regi subsidium extra regnum suum concedere consuevimus, tuæ petitioni hujusmodi annuere cum nostra decentia non valemus : quare nos habeat regia magnificentia super hoc, quæsumus, excusatos, etc. Dat. Avin. id. Septembris, an. X ». Gratulatur quoque iisdem litteris filium regni hæredem futurum ab ipso susceptum. Cæterum Pontifex, quem extra Ungariam Carolo negasse auxilia vidimus, ut Ungaros ad sequenda illius signa concitaret, omnibus qui in acie adversus infideles et Saracenos pugnando fortiter caderent, vel occumberent ex vulneribus, præmia indulgentiarum contulit.

30. *Regi Boemiæ Asianam expeditionem meditanti dat litteras Pontifex.* — Ardebat [1] simili pio desiderio proferendæ inter Barbaros religionis Christianæ Joannes Boemiæ rex, atque oratorum opera suscipiendæ a se Asiaticæ expeditionis consilia significavit Pontifici : qui magnis ea laudibus extulit, illumque hisce litteris ad constantiam in concepta voluntate incitavit [2] :

« Joannes, etc. Joanni regi Boemiæ.

« Cum nuntii te, fili charissime, ad transfretandum zelo fidei Catholicæ in subsidium Terræ-Sanctæ, et ad certos honores nostros et ejusdem Ecclesiæ toto cordis affectu sub eadem credentia coram nobis asseruerint aspirare, personam et bona tua propterea te paratum exponere nihilominus offerentes ; nos oblationem hujusmodi, quam Deo gratam tibique honorabilem, et nobis placitam admodum et acceptam indubitanter supponimus, tuumque in hac parte laudandum propositum gratiarum actionibus uberibus prosequimur, et digna laude in Domino commendamus. Et licet supplicatis pro parte tua per ipsos nuntios, qualitate supplicatorum ipsorum et aliis pluribus obsistentibus, per nos præfatis nuntiis expositis et tibi referendis per eos, non annuerimus usquequaque ; ea tamen de illis, quæ secundum Deum et honeste potuimus, ad exauditionis gratiam admittenda favorabiliter duximus, sicut in litteris confectis super hoc regiæ patebit magnitudini, et ipsi nuntii referre potuerunt viva voce. Rogamus igitur excellentiam regiam et obsecramus in Domino Jesu Christo, quatenus in eodem proposito, exhibitione fructuosi operis, cum opportunum fuerit, prosequendo constanter et indefesse perseverare studeat regia celsitudo : tenemus enim indubie, quod perseverantia ipsa grata divinæ majestatis accedet oculis, et honoribus et profectibus regiis existere poterit multipliciter opportuna. Dat. Avin. kal. Aprilis, anno IX ».

31. *Joannis principis felices in Græcia progressus.* — Quod ad Orientalium res spectat, refert Jo. Villanus [3] Joannem Roberti regis Siciliæ fratrem, Peloponnensi sive Moreæ principem, comparata viginti quinque triremium classe, ad Cephaloniam applicuisse; cumque comitem a fratre cæsum reperisset, eas insulas sibi subjecisse, ac domitis rebellibus, Clarentiam appulisse feliciter, atque a civibus maximo cum honore exceptum. Addit Marinus Sanutus [4] in litteris ad Ingramum Capuanum archiepiscopum regisque Siciliæ scrinii præfectum, irrupisse e Blachia in

[1] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 258.

[1] An. 9. p. 1. Ep. com. CCXII. — [2] Tom. v. p. 1. Ep. secr. pag. 46. — [3] Jo. Vill. l. IX. c. 282. — [4] Sanut. in Append. Ep. III.

Græciam Albanensium ingentem exercitum, ac Græcos et Catalanam societatem magnis cladibus attrivisse, ipsorumque regionem late populatos: tum eorumdem conjunctas copias propulsasse. Præterea Turcas piraticam exercuisse in Ægeo mari, atque Eubœam et Naxon insulas, abductis in servitutem Christianis, infestasse.

Redimitum Constantinopoli, ineunte Februario Andronicum juniorem imperiali diademate, refert Nicephorus Gregoras [1] : servatosque in ea celebritate ritus Joannes Cantachuzenus [2] exactius describit. Qua perfecta pompa, cum e S. Sophiæ Basilica rediret Andronicus, senior equo in lutum est provolutus, qui casus a plerisque in triste labentis imperii omen versus est [3].

[1] Greg. l. VIII. — [2] Cantac. l. I, c. 41. — [3] Greg. eod. l. VIII.

JOANNIS XXII ANNUS 11. — CHRISTI 1326.

1. *Joannes cardinalis S. Theodori legatus paciarius in Italiam missus.* — Cum discordia in Insubria atque Etruria, anno Christi millesimo trecentesimo vigesimo sexto, Indictione nona, in dies ingravesceret, ac populos inter se magno furore committeret; nec Bertrandus cardinalis legatus in eas provincias missus ob negotiorum molem, quibus obruebatur, sollicitudinem suam ad omnia quæ occurrebant, interponere posset; Pontifex oneris impositi partem in Joannem S. Theodori diaconum cardinalem convertendam censuit [1] :

« Joannes, etc. Joanni S. Theodori diacono card. A. S. L.

« Attendentes quod gratiarum dator Altissimus personam tuam, nobilitate generis, scientiæ magnitudine, providentiæ dono, discretionis virtute, industriæ munere, circumspectionis gratia et aliarum virtutum titulis insignivit, humeros tuos fortitudinis robore muniendo, ut onera gravia facilius supportares; plenam quoque imo plenissimam de hujusmodi tuis laudabilibus meritis fiduciam obtinentes, licet apud Sedem Apostolicam ex tui maturitate consilii tua non modicum opportuna præsentia dignoscatur, nosque illa careamus inviti; te ob honorem et exaltationem Ecclesiæ ad reformationem et directionem necessarias, ac desideratam quietem provinciæ ac partium prædictarum, nimirum Etruriæ, de fratrum prædictorum consilio illuc tanquam pacis Angelum duximus destinandum : discretioni tuæ in eadem provincia Tusciæ, tam in imperio quam in terris Romanæ Ecclesiæ constituta; necnon archiepiscopatu Pisano, et Castelli ac Perusina civitatibus et diœcesibus, Massa Trabaria, civitate Urbini, diœcesi et districtu ipsius, marchiæ Anconitanæ, ducatus Spoletani provinciis; Campaniæ, Maritimæ et Sabinæ comitatibus, patrimonio B. Petri in Tuscia et Urbevetana, Viterbiensi, Tiburtina, Reatina, Tudertina, Interamnensi, Narniensi civitatibus et diœcesibus, omnibus aliis provinciis et terris in litteris legationis dicti Bertrandi cardinalis legati expressis; necnon insulis et terris Sardiniæ et Corsicæ, sub ipsius Bertrandi legatione libere remanentis et inclusis; plenæ legationis officium committendo, ut evellas et destruas, dissipes et disperdas, ædifices et plantes, ac facias auctoritate nostra quæcumque ad honorem Dei, prosperum statum partium earumdem, ac reformationem pacis fidelium videris expedire, concessa tibi auctoritate simili contradictores et rebelles quoslibet, præterquam nostros et ejusdem Ecclesiæ Romanæ officiales, quos nobis specialiter reservamus, per excommunicationis et interdicti, vel amotionis, aut depositionis sententias, sive alias per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendi, etc. Dat. Avin. XV kal. Maii, an. X ».

Eumdem creavit paciferum, sive publicæ pacis servatorem in Etruria, quod munus amplissimum erat, ad factiosos ad concordiam adducendos reprimendosque. Ornavit [1] etiam pluribus privilegiis pro concilianda illi populorum veneratione, et officio egregie obeundo: atque inter cætera, ut cum Florentiam accederet, templorum et

[1] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 350. et an. 10. p. 1. Ep. cur. v.

[1] Tom. v. p. 2. ab Ep. cur. VII. ad XLII.

sacrorum usum civibus restitueret [1]. Tum vero universo Etruriæ et aliarum provinciarum, quæ legato obnoxiæ erant, præsules, viros nobiles, magistratus urbium, ac populos eidem cardinali S. Theodori, ut legato Sedis Apostolicæ pacisque servatori parere jussit [2] : cum autem ille se Pisas contulisset, fuit a Pisanis honorifice exceptus habitusque, quo nomine gratias ipsis egit Pontifex [3].

2. *Castrucius dolose in gratiam admitti postulat.* — Dum vero Pisis agebat legatus, Castrucius Anterminellus Lucanorum tyrannus, ut refert Joannes Villanus [4], missis ad eum litteris pacem oravit : quo accepto nuntio Pontifex respondit legato [5], Lucanos se in gratiam amantissime admissurum, si ad Ecclesiæ partes se traducerent; sed vereri se, ne animus ab eorum dictis longe abhorreret :

« Legato Tusciæ.

« Lætanter audivimus, fili, te cum tua comitiva Pisis pervenisse prospere, clerumque ac populum civitatis ejusdem te amicabiliter ac honorificentia placida recepisse. Placent nobis quæ infidelium (Lucenses notat hoc verbo) nuntiis respondisti : et si Dominus in eorum cordibus spiraret, quod a devio suos vellent pedes retrahere, dummodo realis esset retractio, non verbalis esset nobis gratum admodum et acceptum, ac in his et aliis proinde plus ad facta, quam ad verba tuum intuitum dirigendo, dilecto filio magnifico viro Carolo duci Calabriæ scribimus, ut amicabiliter, et benigne Pisanos pertractare studeat, ac ut ipsos suæ devotioni attrahat, studiosam curet diligentiam adhibere, ad quod eum tua providentia inducere non omittat. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit tecum, quæ te in agendis dirigat et protegat ab adversis. In confectione præsentium nos et fratres nostri, Dei misericordia, valebamus. Dat. Avin. VI idus Julii, anno x ».

3. Non aberravit a vero Pontificis conjectura : Castrucius enim, ut se in tutum subduceret redimeretque tempus, dum novas vires ad excipiendos hostiles impetus comparabat, pacis tractatum dolo injeceral, ut refert Joannes Villanus [6] : traditque [7] Gualterum ducem Athenarum Carolo duci præivisse, ac Florentiæ Pontificium Diploma, quo Robertus imperii in Italia administrator, dum teneret interregnum, pronuntiabatur, promulgari jussisse : mense vero Julio Carolum Senas accessisse, atque ob discordias Tolomæorum et Salimbenensium, inter quos inducias imperavit [8] præfecturam Senarum ad quinquennium obtinuisse [9]; deinde inclinante eodem mense una cum uxore, magna procerum multitudine ac flore nobilitatis magnisque copiis succinctum Florentiam ingressum [1]. Stipavit ipsum in ea expeditione Joannes Achaiæ princeps patruus, quem Pontifex litteris, ut nepoti opera et consilio adesset, est adhortatus [2].

Elusisse [3] Castrucium arte et dolo horum principum vires formidabiles, dum tractatum pacis simulatæ cum legato, cui Pontifex ut omni studio ad Gibellinos ad Ecclesiæ partes revocandos incumberet, commendabat [4], extraxit. Ita enim consumptum tempus, bellumque mora consenuit, quod impetu gerendum fuisset : si enim Lucam versus castra movissent, cum mense Augusto Castrucius gravi implicitus valetudine teneretur, levi momento res esset confecta. Cum vero convaluisset, ac mense Octobri duæ arces, quibus Cavignanum et Mammianum nomina, ab ipso defecissent, adeo strenui ducis partes obivit [5], u occupatis itinerum angustiis, Caroli ducis copias ne eo tenderent repulerit, omnesque conatus fregerit.

4. *Guido episc. Aretinus perduellis Pontificia sententia percellitur.* — Nec parum Castrucium juvere exortæ inter Carolum et Florentinos discordiæ, quas a legato demum sopitas ipsi Pontifex gratulatus est [6]. Cui etiam provinciam injunxit, ut Apostolicam sententiam in Guidonem episcopum Aretinum, quem dignitate exauctoratum [7] diximus [8], Gibellinarum partium ducem acerrimum latam divulgaret [9]. Corripuerat is malis artibus Aretinorum præfecturam, et graves clientibus Ecclesiæ clades intulerat; interque alia scelera Castrucio arctissimo fœdere se conjunxisse, queritur Pontifex [10] :

« Joannes, etc. dilecto filio Joanni S. Theodori cardinali A. S. L.

« Idem episcopus, mala malis accumulans, sibique iram in die ultionis et justi judicii Dei thesaurizare damnabiliter non formidans, damnato Castrucio de Anterminellis, Dei et Ecclesiæ manifesto rebelli et hosti, excommunicato, ac de hæreticorum fautoria sententialiter et publice condemnato, excommunicationis et alias graves pœnas et sententias contra quoscumque participantes, fautores, adjutores, valitores, consiliatores, receptatores, defensores et adjutores dicti Castrucii; cujuscumque status, dignitatis, ordinis vel conditionis existant, etiamsi pontificali, vel quacumque alia præfulgeant dignitate, per litteras et processus nostros super hoc habitos, et in eis partibus sic solemniter publicatos, quod non est dubium illos ad ipsius Guidonis notitiam pervenisse, impositas et inflictas incurrere nequaquam metuens; sed in mortis et damnationis præcipitium potius se immergens, adhæsit, favit,

[1] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 350. — [2] Ibid. pag. 251, et an. 10. p. 1. Ep. cur. v, vi. et tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag 59 — [3] Tom v. p. 2. Ep. secr. pag. 361. — [4] Jo Vill. l. ix c. 349. — [5] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 355. — [6] Jo. Vill. l ix. c. 449. — [7] Eod. lib. c. 347. — [8] Jo. Vill. l. ix. c. 352. — [9] Ant. lit. xxi. c. 6. § 5.

[1] Jo. Vill l. x. c. 1. — [2] Tom. v. p 2 Ep. secr. pag. 265. — [3] Tom vi. p. 2. Ep. secr pag. 55. — [4] Jo. Vill. l. x. c. 1. — [5] Ibid c 6 — [6] Tom. vi. p 2. Ep. secr. pag. 59. — [7] Jo Var. Bull. pag. 13. Jo. Vill. l. ix c. 342. — [8] An. 1324. num. 21. — [9] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 348. — [10] Ibid.

adhæret et favet, sibique præstat et præstitit contra eamdem Romanam Ecclesiam et fideles ipsius publice ac notorie, auxilia multiplicia, consilia et favores.

« Postmodum vero cum ad dilectorum filiorum Joannis de Ancona et Servidei de Penna de Ordine fratrum Minorum, inquisitorum hæreticæ pravitatis in provincia nostra marchiæ Anconitanæ deputatorum, auctoritate Apostolica notitiam clamoribus plurimum validis, referenteque fama seu potius infamia publica pervenisset, quod dictus Guido quondam Friderico de Monteferetro, ac Jacobo et Berardo Persevalli, Ajoleto Cruciani, Burgaresco ejus nepoti, Zanolo, Cerolo ac Leoni de Racaneto, de hæresi et idololatria, necnon Lipacio et Andreæ quondam Gonzoli de Auximo de hæresi sententialiter et publice condemnatis adhæserat, ac eisdem post condemnationem hujusmodi præstiterat multipliciter auxilia, consilia et favores, etc. » Recenset atrocia alia ejusdem scelera, utque ob episcopatus administrationem Pontificio jussu non dimissam anathema incurrerit, veteraque flagitia recentibus cumularit : ob quæ omnes præsules et urbium magistratus, intentata censurarum religione, Guidonis commercio abstinere jussit; cunctaque cum ipso inita fœdera rescidit. « Datum. Avin. VIII. kal. Junii anno x ». De promulgata a legato adversus Guidonem exauctoratum sententia meminit Joannes Villanus [1], atque a Pontifice Ubertinum e nobili Aretinorum familia satum creatum [2] episcopum Aretinum; possessionem tamen Ecclesiæ, quamvis res tentata fuerit (eo argumento ad Franciscum Florentinum episcopum, ut vi et armis electum Aretinum in Ecclesiam induceret, extant litteræ secundo post anno ineunte datæ [3]) inire non potuisse. Vocatus quoque est in suspicionem Simon Pisanus archiepiscopus, sentire cum hostibus ac præcipue Castrucio : sed in eam opinionem se adduci non potuisse, significavit illi Pontifex [4], utque in pristina fide et constantia perstaret, hortatus est. Tulit vero graviter Bononiensium defectionem, quam in litteris ad Bertrandum tit. S. Marcelli presbyterum cardinalem datis [5] ob adversos casus, quibus occulto Dei, ut ait, judicio excepti fuerant contigisse, illosque hæreticis et aliis cum ipsis sentientibus adhæsisse deplorat, seque inducias, quas pepigerant cum hostibus, rescidisse significat : quo argumento ad Bononienses scriptis litteris, eos servandarum pactarum induciarum cum Passarino Mantuæ tyranno religione exsolvit [6] (1).

[1] Jo. Vill. l. x. c. 3. — [2] Eod lib. c. 12. — [3] Tom. vi. p. 2. Ep secr. pag. 59. — [4] Eod. p. Ep. CXXXVI. — [5] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 335. — [6] Ibid. pag. 360.

5. *In ditione Pontificia varii et tristes belli casus.* — Certatum quoque pariter eventu vario est in ditione Ecclesiastica inter eos, qui partes Ecclesiæ defendebant, ac perduelles, qui se Gibellinos profitebantur. Fabrianenses [1], Piceni Gibellinis et Aretinis conjuncti quoddam oppidum, impetu cepere impleverequе cædibus : ii tamen postea a Tano Æsino et Malatesta profligati [2]. In victorem vero conflata conjuratio a Lamberto [3], qui dominandi cupidus consanguineos opiparo exceptos convivio adortus, Ariminum sibi subjecit absente Malatesta : qui mox eo advolans, perrupta urbis porta, tyrannum pepulit. Turpi quoque proditionis genere Auximani [4] Firmanos, dum lusibus et jocis indulgebant, contra fœdera invasere, urbemque sanguine et flammis deformarunt. His malis fessi Firmani se ad obsequium Ecclesiæ redituros spopondere [5]. Fabrianenses [6] etiam, quos a Malatesta contusos diximus, ad officium reverti.

6. *Fœdus inter Austriacum et Bavarum damnat Pontifex, ac Carolo Francorum regi ad sacrum imperium evehendo favet.* — Dum ea in Italia gerebantur, Pontifex initum inter imperii æmulos fœdus omni opera dissolvere nisus est. Inter cætera vero objecit plura [7] in eo contra electorum principum, ac Romani Pontificis dignitatem contineri, cum illius leges religioso Chartusiano sacerdote adhibito initæ occultæ tenerentur, nec Ludovicus cum iis, quæ affirmabant Friderici sequaces, consentiret; questusque est de Balduino archiepiscopo Trevirensi, edicta in Bavarum Pontificia non divulgasse : « Non sufficimus, inquit, admirari, quod in cor alicujus prudentis, qui nostros processus contra Bavarum habitos noverit ascendere possit vel potuerit, quod concordia, quæ facta esse inter Australes et Bavarum dicitur, nobis grata sit vel accepta ; præsertim cum illa concordia solis tribus ex ipsis, vel ad plus quatuor nota, omnibus aliis prout fertur, occulta reii anet et incerta. Ex quo probabiliter convincitur reproba et indecentia, ac juri sanctæ Romanæ Ecclesiæ et illorum, ad quos jus eligendi regem assumendum in imperatorem pertinet, obvia continere ; præsertim cum Bavarus iis, quæ Australes asserunt, non concordet : imo, sicut fertur, in duabus congregationibus eligentium habitis pro parte sua iis fuerit contradictum expresse ».

7. De iis duobus principum conventibus in Germania, pro illius turbis componendis celebratis, agit Joannes Villanus [8], ac refert, emisso e vinculis Friderico Austriaco exeunte superiori

[1] Jo. Vill. l. ix. c. 334. — [2] Ibid. c. 351. — [3] Ibid. — [4] Ibid. c. 340. — [5] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 321. — [6] Ibid. pag. 315. — [7] Ibid. pag. 254. — [8] Jo. Vill. l. ix. c. 315.

(1) Qui in exordio hujus anni, Januario mense nondum elapso, Ecclesiæ partes deserere visi sunt Bononienses, pace cum Mutinensibus Ecclesiæ adversariis composita, paucis elapsis mensibus, iterum redierunt ad obsequium. Scribit enim vetustus auctor Chronici Bononiensis vulgatus Rer. Italic. tom. xviii, Bononienses ad legatum Pontificium, qui copias in Passerinum Mutinensium dominum agebat, misisse equites trecentos, quod ab auctore et coævo Chronici Estensis Rer. Ital. tom. xv, col. 388 memoriæ proditum est. MANSI.

anno primum habitum, atque inter partes adversas discordiam exortam, cum Leopoldus negaret consensurum se, ut frater juribus imperii abscederet. Hoc vero anno alium tractatum habitum, atque in eo agitatum, ut Ludovicus Bavarus in Italiam accederet ad insigne imperiale accipiendum, ac Leopoldus ab eo vicarius imperii diceretur: Fridericus autem in Germania regio nomine potiretur. Verum urgentibus Pontifice ac rege Francorum principes imperii electores adversatos, objecisseque Fridericum sua in Ludovicum suffragia conferre sine nova electione non potuisse. Initum quidem ea de causa inter Pontificem ac principes electores fœdus indicare videntur Joannis papæ litteræ[1] ad Joannem Boemiæ regem et Balduinum Trevirensem archiepiscopum datæ, quibus Austriæ ducis oratori responsum significat, nullum fœdus cum Ludovico aut Friderico eo inconsulto a Sede Apostolica firmatum iri.

Dum superiora agitabantur, addit Joannes Villanus[2], Leopoldum, qui cum Roberto Siciliæ et Carolo Francorum regibus ac Florentinis fœdus percusserat, vigesima septima Februarii die, non sine veneni suspicione extinctum (1). Vocatur in crimen a nonnullis[3] nefariæ cum necromantis familiaritatis susceptæ, ac insano videndi dæmonis correptum desiderio, illum deformi aspectu magi opera intuitum, ac mox ex horrore decubuisse morbo, ac phreneticum obiisse. Quæ si ab invidis non jactata ad calumniam, qui magicarum artium sint fructus, tristes exitus ostendunt.

Porro adulto anno Fridericus Austriacus, cum Pontificem abalienatum a Ludovico cerneret asserendi sibi imperii spem concepit, atque una cum fœderatis amplissimam suo ac Moguntini et Coloniensis archiepiscoporum nomine apparavit legationem, cujus princeps erat futurus Albertus Austriacus; sed ab his præmissi oratores aversum a confirmando eodem Friderico Joannem et alia meditantem consilia comperere: moliebatur nimirum Carolum IV regem Francorum evehere ad imperium, deque ea re arcanos iniisse tractatus colligitur ex subjectis litteris quibus Austriacorum consilia ac molitiones aperuit[4]:

« Joannes, etc. regi Franciæ illustri.

« Regali magnificentiæ taliter respondemus, quod gratum est nobis, opportunitatibus favendo regiis, dictæ dilationi annuere, quantum videlicet ipsum negotium nos concernit: sed dum attente circa illud attendimus, quod in tractatu dicti negotiique præfixione termini nonnulli ambaxiatores solemnes certarum civitatum solemnium de ipsorum regiorum nuntiorum beneplacito affuerunt, veremur quod ipsius termini prorogatio eis inconsultis vel insciis dubios ipsos reddat et anxios; quod utique non expedit in hac parte. Præterea, sicut ad aures supponimus regias pervenisse, ambaxiata solemnis pro parte viri magnifici Friderici ducis Austriæ, dudum in regem Romanorum electi, dirigenda nobis ordinata extitit pridem, in qua dilecti filii nobilis vir Albertus ipsius Friderici germanus pro eo, et de Bucheli ac de Virnemberch comites pro venerabilibus fratribus nostris Moguntino et Coloniensi archiepiscopis fuerunt ad veniendum cum aliis nonnullis personis solemnibus specialiter deputati. Qui siquidem Australes duos postmodum præcursores nuntios præmittentes, a nobis nonnulla in favorem electionis Friderici prædicti cum ferventi instantia postularunt: quibus cum annuendum minime decreverimus, tam præcursoribus ipsis oretenus, quam Alberto prædicto per speciales litteras duximus taliter respondendum, videlicet quod super negotio per eosdem nuntios proposito, præfatum Fridericum principaliter contingente, parati eramus prompte et expedite cum fratrum nostrorum consilio, sicut et requirit negotii qualitas, justitiam exhibere: et adhuc gratiose et favorabiliter quantum sine Dei offensa, suæque dictæ Ecclesiæ præjudicio, ac injuria principum, ad quos electio regis Roman. promovendi in imperatorem pertinere noscitur, poterit fieri, cum hoc opportune postulatum fuerit, nos habere. Ex quibus providentia, quæso, colligat regia, quæ possent, præsertim exordio, necnon intento fini dicti negotii, ex prorogatione responsionis hujusmodi, maxime Australibus ipsis et sibi adhærentibus, condictam ambaxiatam prosequentibus, obstacula provenire. Nihilominus tamen offerimus nos paratos memoratis civitatum prædictarum ambaxiatoribus juxta regium beneplacitum scribere prorogationem termini antefati, rogareque illos etiam, quod exinde displicentiæ materiam eorum devotio non assumat. Dat. Avin. IX kal. Septembris anno X ». Non Gallus, non Austriacus potiri imperio potuere, sed

[1] Tom. v. p. 2. Ep secr. pag 256. — [2] Jo. Vill. l. IX. c. 315. — [3] Alb. Arg. in Chron. et add. ad Lambert auctor. — [4] Ms. Arch. Vat. Bullar. Jo. XXII. sign. lit. A. p. 121.

(2) Obiit hoc anno Leopoldus frater Friderici Austriæ ducis, uti cum annalista æquales omnes scriptores affirmant. De mense dissidium est aliquod. Nam Villanus diem 27 Februarii assignat; sed qui tunc in Germania agebat Joannes Vitoduranus Minorita mortuum asserit isto quidem anno, sed *circa finem Martii*, Argentinæ. Æquior est autem famæ ejusdem Leopoldi Vitoduranus præ Alberto Argentinensi, quem pariter ætate præstitisse credo, cum Argentinensis Chronicon suum claudat cum anno MCCCLXXVIII. Vitoduranus vero annum MCCCXLVIII non superat. Hæc ergo de Leopoldo ex aliorum relatione se audivisse tradit Vitoduranus: « De duce Leopoldo refertur quod vitam suam quasi tyrannicam bono fine terminavit. Nam cum Argentinæ post aliquot dies decumberet, forte egit pœnitentiam. Insuper a papa Joanne sibi valde favorabili, eo quod se Ludovico semper opposuit, per confessorem suum Fratrem Minorem, cognomento appellatum de Bibrach, absolutionem omnium peccatorum suorum atque pœnæ debitæ pro peccatis meruit adipisci ». Quam nec tyrannicam vitam egisse, quanquam id affirmat Vitoduranus, dimittit continuator Chronici Martini Poloni, vulgatus ab Eccardo inter historicos medii Ævi tom. II; scribit enim ad hunc annum: « Moritur dux Leopoldus vir non eximii corporis; sed valde agilis, magni cordis et intrepidus, cujus etiam morte propter probitatem ipsius papa Joannes dicitur multum doluisse ». Continuator iste historiam suam ad annum usque MCCCXLIV perducit. Ex his fama nominis Leopoldi adversus obtrectationes Alberti Argentinensis quas annalista hic adoptat, in tuto ponitur. Habes etiam omnium, ut arbitror, antiquissimum exemplum indulgentiæ Pontificiæ, quam vocant *in articulo mortis*. MANSI.

Ludovicus Bavarus vi et armis illud tenuit ; exindeque a principe Pontifici adversante maximam procellam, quæ Ecclesiam concussit gravissime, excitatam visuri sumus.

Interea Germania, cui pacem ex æmulorum Cæsarum conjunctione restitutam plerique sperabant, fluctuabat urgente sua in Ludovicum edicta Pontifice, qui Trevirensem archiepiscopum ob prætermissam eorum promulgationem corripuit his verbis[1] : « Miramur insuper, nec sufficimus admirari, cum nobile membrum esse noscaris Ecclesiæ sanctæ Dei, cur a capite et commembris tuis aliis, publicando processus contra dictum Bavarum habitos, te renuis conformare. Quocirca fraternitatem tuam requirimus et hortamur, ut attendens attentius, quantum Deum offendis et matrem tuam, quæ te præfecit Ecclesiæ Treverensi, quantumque honori tuo detrahis, quantisque per hæc periculis te exponis, præceptis Sedis Apostolicæ toties iteratis obedire non protrahas; sed ea prompte studeas adimplere, etc. Dat. Avinione VII idus Martii, Pontificatus nostri anno X ». Terrere poterant Trevirensem objecta pericula, si Pontificia in Ludovicum Bavarum edicta vulgaret : Bochardus enim archiepiscopus Magdeburgensis, a Ludovici sequacibus appetitus insidiis, pro defendenda Ecclesiastica dignitate occubuerat. Obsecutus ille Romano Pontifici censuris Magdeburgensem provinciam ob susceptas Bavari partes defixerat : cumque illa ea religione solvi deposceret, ac Pontifici obsecuturam sponderet, data[2] fuere hæc Bochardo anno superiori imperia :

« Joannes, etc. venerabili Bochardo archiepiscopo Magdeburgensi.

« Dudum ex manifestis rationabilibus et urgentibus causis contra Ludovicum de Bavaria, tunc in discordia in regem Romanorum electum, pro eo quod discordi electione hujusmodi per Romanam Ecclesiam, ad cujus examen personæ electæ in regem Romanorum in imperatorem assumendæ approbatio et electionis admissio pertinet, non admissa, nec ejus approbata persona, nomen regis Romanorum indebite usurparat, ac regni Romanorum et imperii administrationi se, in ejusdem Ecclesiæ manifestam injuriam, plurimorum scandalum, ac suæ aliorumque multorum animarum periculum ingerebat, diversos processus fecimus, varias pœnas et sententias continentes ». Nonnullis interjectis, quibus censuras Ludovico adhærentibus inflictas recenset, subjungit : « Tuque dictos processus et contenta in eisdem litteris publicare solemniter curavisti, prout tua nobis in insinuatio patefecit. Et quia nonnullas personas et loca tuæ dictioni subjecta reputasti contra processus et sententias eosdem dicto Ludovico adhæsisse ac etiam adhærere, tu prout ex forma litterarum hujusmodi tibi directarum poteras, publice nuntiari mandasti et fecisti personas ipsas tunc nominatim expressas excommunicationis ac loca hujusmodi et specialiter civitatem Magdeburgensem, Hallensem, Calvensem, de Barboys et de Roseborg, cæteraque alia oppida et castra tuæ diœcesis interdicti sententiis subjacere. Verum quia, sicut ex insinuatione prædicta percepimus, hujusmodi personæ singulares, quas excommunicatas, necnon dictæ civitatis ac prænominatorum et aliorum oppidorum et castrorum (quæ interdicta mandasti et fecisti, ut præmittitur nuntiari) universitates coram te post hujusmodi spatium proponere curaverunt, se prædictas sententias minime incurrisse, pro eo quod ipsi contra processus et sententias præfatos eidem Ludovico minime adhæserant, nec etiam adhærebant, offerentes se super hoc purgare, seu ipsorum innocentiam ostendere juxta morem illius patriæ per propria juramenta; nobis humiliter supplicasti, ut illorum statui et saluti providere clementer et misericorditer dignaremur.

« Nos igitur cunctorum Christicolarum tranquillitatem et salutem plenis desideriis affectantes et volentes ut eos, qui consistunt in fide ac devotione ipsius Romanæ tuæque Ecclesiarum, confirmes et corrobores in eisdem, et alios qui forsan deviarunt ab illis ad gratiam reconciliationis admittas, ipsosque sic admissos verbo informes et stabilias salutari; tuis supplicationibus inclinati fraternitati tuæ, de qua sinceram et firmam in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus circa illas ex eisdem personis singularibus, quas excommunicatas; et eas ex universitatibus, civitatis ac prænominatorum et aliorum oppidorum et castrorum eorumdem, quas et quæ interdictas seu interdicta mandasti et fecisti, ut prædicitur, nuntiari ; quæve se sine culpa fuisse asserunt in præmissis, seque coram te purgaverint, seu innocentiam suam ostenderint juxta morem illius patriæ per proprium juramentum, facias quod justitia suadebit; alios vero, qui adhærendo dicto Ludovico, vel præstando eidem auxilium, consilium vel favorem contra processus prædictos excommunicationis vel interdicti sententias incurrerunt, ab hujusmodi excommunicatione juxta Ecclesiæ formam, si tibi videbitur, possis absolvere; ac interdictum hujusmodi, quod universitates civitatis oppidorum et castrorum prædictorum ob causam similem incurrerunt, auctoritate prædicta valeas relaxare, injungendo eisdem super iis quæ de jure fuerint injungenda. Volumus tamen quod ipsi vel illi eorum, qui eidem Ludovico contra processus prædictos in posterum adhærebunt, si personæ singulares, in excommunicationis, si vero universitates extiterint, in interdicti eo ipso prædictas sententias relabantur. Dat. Avinione X kal. Februarii anno IX ».

8. *Bochardi archiepiscopi Magdeburgensis*

[1] Tom. V. p. 2. Ep. secr. pag. 254. — [2] An. 9. p. 2. Ep. com. MCCCXLIII.

Ludovico infensi cædes. — Dum impositum munus obibat Bochardus strenue, ac Magdeburgenses et alios Pontificiis imperiis parere ac Ludovici exauctorati partes deserere juberet, captus ab hostibus tetro carcere inclusus est, in quo a larvatis carnificibus clava armatis, parricidales choreas agentibus, necatus est. Quam tristem cædem describit Crantzius[1] : « Sub noctem, inquit, rapitur in carcerem tenebrosum, squalidum, profundum; oneratur catenis, maceratur inedia, mille excruciatur modis, vir Deo dignus, quem improbi diu habere pontificem non mererentur. A die nati Joannis ad festum usque Matthæi sedebat in tenebris, lucerna lucens. Jam consilium parricidæ firmaverunt. Eliguntur viri quatuordecim ; de Magdeburgo octo, de Halliis quatuor, de Calvis duo, veste per omnia simili et larvis induuntur, ut etiam inter sese nosse non possent, quis esset quisque. Clavas manibus præferentes irruunt in carcerem, clamoribus testati nequitiæ ebrietatem. Vinctum pontificem ludibundi chorizantium in morem circuierunt, et ut in tenebris poterant, clavis sæpe innoxiis jacentem tetigerunt. Jam vertigine in errorem acta, ut internosci quis cæderet non posset, unus ex his clava ferit caput pontificis ; nec opus fuit ictum iterare. Vertiginem tamen continuarunt, donec mortuum esse non dubitarent. Egressi ponunt larvas, nec inter eos quis necem peregisset, sciebatur : nisi quod omnes æque noxii et esse et haberi voluerunt, qui uno consilio gravissimum parricidium et atrocissimum facinus peregerunt : nec refert cujus manu interierit, quando omnium conatu consummatum est scelus. Linquitur sanctum in carcere cadaver anno pæne toto. Ignorabat capitulum vacare Ecclesiam. Jam pæne in oblivionem venerat pontifex, cum cives velut ignari rerum, inspectare vadunt quid agat carceratus. Reperiunt jam fœtere gravem, vermibus scatere, diuturnitate pæne consumptam carnem : enuntiant defunctum in carcere. Non potuit internosci pontificis nisi in capite signum. Extrahitur, in medio templo tumulatur, lacrymantibus per circuitum bonis omnibus, quod vir justus et pontifex inter suos tam miserabiliter laceratus periisset ». Hæc ille.

Audito cædis nuntio Joannes papa, sicariis intendit judicium, ac Misnensi, Nuemburgensi et Hildesemensi episcopis partes dedit, ut Magdeburgensem provinciam sacrorum usu interdicerent, auctoresque sceleris ferirent anathemate, atque ex iis octo, eorumdemque posteros ad tertiam progeniem publicis muneribus, gerendisque sacerdotiis mulctarent. Obtemperasse illos jussis Apostolicis, refert Crantzius[2], additque Bochardi successorem designatum etiam a Ludovico Bavaro captum in carcere brevi vitam clausisse : tunc vero suffectum lantgravii Hassiæ filium. Ex Pontificiis autem litteris certissime constat Magdeburgenses sacris interdictos patrati sceleris in Bochardum acerbe pœnituisse, atque Othonem designatum archiepiscopum magnis honoribus, et demissis obsequiis prosecutos[1] : tum missis oratoribus ad Sedem Apostolicam a commisso crimine rite expiari poposcisse, ac demum ad clementiam Joannem quinto post anno flexisse qui Magdeburgensibus eam pœnam imposuit[2], ut sacellum in eo loco, in quo cæsus fuerat Bochardus, excitarent, ut in eo sacerdos pro archiepiscopi trucidati anima sacra quotidie perageret : in templo etiam principe quinque altaria Deo ponerent, ut in iis pariter divina ad placandum eidem cæso præsuli divinum Numen celebrarentur ; sanxitque ut Magdeburgenses singulis archipræsulibus successuris clientelarem sponsionem fidemque sacramento addicerent.

« Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Quamvis cædes ejusdem antistitis (nempe Bochardi archiepiscopi Magdeburgensis) mentem nostram horrendi criminis atrocitate commoverit, cum inauditum sit facinus propriam necare pastorem, parricidiale committere crimen in præsulem, et funestam perniciem in antistitem proprium ministrantem subditis verbum fidei Christianæ tam nequiter exercere; considerantes tamen, quod per plurium annorum curricula consules et communitas prælibati magnam contritionem et devotam pœnitentiam ostendentes de excessibus supradictis, pro consequenda super his misericordiæ venia penes Sedem Apostolicam per procuratores eorum, propter hoc apud dictam Sedem per plures annos continue commorantes, insistere continuatis precibus non cessarunt ; attendentes quoque propter multitudinem delinquentium prædictorum fore in hac parte severitati canonicæ detrahendum, ac rigorem pœnarum, eis pro præmissis excessibus debitarum, ejusdem Sedis misericordia temperandum ; nec minus etiam in meditationis nostræ scrutinium deducentes, quod dicti consules et communitas erga dilectum filium Othonem electum et eamdem Ecclesiam Magdeburgensem sic se gratos, humiles et devotos reddere studuerunt atque student, quod idem electus et capitulum ejusdem Ecclesiæ pro misericordia cum dictis consulibus et communitate habenda penes nos, et Sedem eamdem sollicita et instanti devotarum prece cum instantia interpellant ; de ejusdem Sedis consueta clementia satisfactionem et emendam prædictas, nobis oblatas, juxta modum et formam expressos præsentibus per consules et communitatem prædictos providimus exhibendas; videlicet quod consules et communitas præfati ad laudem Dei construi faciant unam capellam in longitudine septem, in latitudine vero tres cum dimidia cannas, et in altitudine condecentem mensuram habentem pro consideratione longitudinis et latitudinis prædictarum, secundum con-

[1] Crantz. Wand. l. VIII. c. 12 et 13. — [2] Crantz. eod. c. 13.

[1] An. 15. p. 4. Ep, com. DLXXV. — [2] Ibid.

suetudinem terræ illius in loco vel prope locum, in quo dictus Bochardus archiepiscopus, proh dolor! fuit occisus, et per tempus jacuit occultatus; in qua unus clericus infra annum, si sacerdos non fuerit, in presbyterum promovendus, seu sacerdos libere per archiepiscopum Magdeburgensem, qui erit pro tempore instituendus, in ea quotidie per se ibidem divina officia celebret, vel per alium faciet celebrari pro anima Bochardi archiepiscopi memorati : et quod in eadem capella esse debeat perpetuum luminare, sintque ejusdem capellæ perpetui redditus annui assignandi realiter cum effectu eidem capellæ per consules et communitatem prædictos quadraginta et octo florenorum auri, dividendorum hoc modo : si quidem triginta floreni auri præfato clerico, seu sacerdoti et duodecim ejus ministro, et tres pro luminari, et alii tres residui dabuntur pro candelis cereis pro usibus dictæ capellæ opportunis ; et quod in majori Ecclesia Magdeburgensi per dictos communitatem et consules quinque altaria debeant fieri, seu construi, in quibus per quinque sacerdotes in divinis officiis perpetuis futuris temporibus ad laudem Dei et pro anima dicti Bochardi archiepiscopi serviatur, ad illa per archiepiscopum Magdeburgensem, qui erit pro tempore, libere instituendos in eos : quibus etiam debeant per eosdem communitatem et consules sufficientes dotes, seu annui et perpetui redditus assignari per infrascriptum modum inter eos similiter dividendum. Nam singuli dictorum altarium singulos sacerdotes habebunt, et percipient singulariter singuli viginti quinque florenos auri redditus annuatim. Sed quia usus florenorum auri in dicta civitate, ut dicitur, non existit, loco quatuor florenorum auri, quando eorum copia inibi non habebitur, una marcha puri argenti et usualis monetæ persolvatur eisdem. Quæ omnia iidem procuratores, prout ad id habebant sufficiens et speciale mandatum, acceptarunt, ratificarunt et approbarunt expresse procuratorio nomine communitatis, etc. » Solvit Pontifex Magdeburgenses censurarum nexu, exceptis Bochardi interfectoribus, quorum percenset nomina, eorumque posteros nota infamia, edicitque ne ab ullo sacerdote quam a Romano Pontifice absolvi possint ; tum addit : « Volumus etiam, quod præfati consules et communitas cuilibet archiepiscopo Magdeburgensi, qui erit pro tempore, in cujuslibet archiepiscopi novitate juramentum fidelitatis et homagii præstare et facere teneantur, etc. Dat. Avin. XI kal. Julii anno XV ».

9. *Regis Poloniæ irruptio in marchionatum Brandeburgensem.* — Hoc anno irrupit hostili furore in marchionatum Brandeburgensem, quem Ludovicum Bavarum majori natu filio contulisse vidimus, Wladislaus rex Poloniæ auxiliis Lithuanorum, cum quibus fœdus pepigerat, Ruthenorum et Walachorum succinctus ; ac maximam infelici provinciæ intulit vastitatem. Ultum ipsum esse acceptas a superioribus marchionibus injurias, cum Premizlaus rex ab iis cæsus est, vastata Pomerania et vendita, refert Michovias [1], atque infanda flagitia a barbaris in ea expeditione patrata, templa flammis absumpta, direpta monasteria, matronas et virgines violatas. Inter tot scelera editum est insigne a moniali, quæ rapiebatur ad stuprum, virtutis facinus, quod narrat Chromerus [2] : « Memoratur, inquit, forte et præclarum monachæ cujusdam facinus, quæ capta a Lithuano quopiam, cum ad stuprum traheretur, rogavit eum, ne sibi vim faceret ; mercedis autem loco promisit, se eum edocturam esse, qui corpus ejus vulnerari nullo unquam ferro posset : quod cum discere ille percuperet, jugulum ei fortis puella præbuit, ut in ipsam ejus rei periculum faceret. Credulus ille, stricto gladio, caput ejus amputavit. Sic illa barbari libidinem elusit, stuprumque turpe honesta morte evasit ».

10. *Septentrionalia regna ab infidelibus infestata.* — Infestata sunt hisce temporibus Norwegiæ, Suetiæ et Gotiæ regna variis paganorum excursionibus, Carelorum maxime et Ruthenorum, qui graves earum partium Christianis clades intulerunt. Ad quos propulsandos cum Magnus rex Sedis Apostolicæ auxilia implorasset, Pontifex mediam illi e vectigalibus Ecclesiasticis collectæ sexennalis decimæ, in Syriæ res convertendæ, partem attribuit, ac nuntiis Apostolicis Joanni e Serone et Bernardo de Ortolis partes dedit [3], ut eam illi, explorata re de barbarorum irruptionibus, erogarent :

« Joannes, etc. Joanni de Serone Prædicatori, et Bernardo de Ortolis Apostolicæ Sedis nuntiis.

« Dudum ex insinuatione charissimi in Christo filii nostri Magni regis Norwegiæ illustris, non absque magna mentis compassione percepimus, quod infideles pagani, Carelli videlicet et Rutheni, regnis suis Norwegiæ, Suetiæ ac Gotiæ propinqui, adeo regna ipsa, præsertim Norwegiæ prædictum sibi vicinius, et degentes Christicolas in eodem per rapinas, incendia, strages varias, captiones, incarcerationes, depopulationes et tam locorum sacrorum, quam aliorum dirutiones, et alios incursus hostiles multiplices hactenus : maxime post claræ memoriæ Hayquini regis Norwegiæ avi sui obitum, crudeliter et immaniter afflixerunt, et molestare continuis vexationibus non desistunt, quod iidem Christicolæ, sic ex præmissis afflicti multipliciter et consumpti, adversus hostium crucis prædictorum sævitiam, et superbam sementem stare non poterunt diutius, nisi opportunis subsidiis fulciantur ; quodque regis ejusdem ad hoc, necnon et infideles eosdem ad divini nominis laudem et gloriam ac fidei exaltationem Catholicæ, liberationemque Christiani populi impugnandos non sufficiunt, ut habet præfati regis petitionis

[1] Michov. l. IV. c. 9. — [2] Chron. l. XI. in Wlad. l. VIII. c. 13. — [3] Tom. V. p. 2. Ep. secr. pag. 373.

series, nobis per dilectos filios nobiles viros Bertrandum de Suciolis et Raimundum de Lemena nuntios et ambaxiatores suos exhibitæ, facultates.

« Nos autem eisdem regi et suis subditis Christicolis super oppressionibus, calamitatibus et miseriis hujusmodi, paterno compatientes affectu, eisque volentes de illo, quod commode præsentialiter possumus, subsidio providere; discretioni vestræ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus si de prædictis necessitatibus nobis ignotis merito vobis, dum in illis partibus fueritis, constiterit evidenter, præfato regi medietatem pecuniæ dictæ decimæ sexennalis collectæ in eisdem regnis, ac etiam colligendæ in subsidium et necessitates prædicta, secundum ordinationem venerabilis fratris nostri archiepiscopi Narbonensis, et duorum ex suis suffraganeis, per eumdem archiepiscopum et vos super hoc assumendis, quorum oneramus in hac parte conscientias, dispensandæ nostro nomine concedatis, etc. Dat. Avin. idibus Aug. an. x ».

11. *Civiles discordiæ in Belgio, et dissidia recrudescentia inter reges Angliæ et Galliæ quibus mederi studet Pontifex.* — Fœdavit[1] eodem anno cædibus Flandriam Jacobus Peyt iis Barbaris impietate et crudelitate non impar, seditionum popularium, quæ violata pace Arkensi recruduere, signifer : adeo enim impius extitit, ut clericis et Ecclesiis omnia quæ posset damna inferret, cunctosque viros Ecclesiasticos in unum corpus refusos, illudque perditum velle publice jactaret : adeo crudelis, ut fratres et consanguineos in se mutuo exercere carnificinam juberet. Obtruncatus ille demum est, atque ob labem hæreseos ab episcopis ejus memoria damnata. Redeuntibus porro ad officium sub hujus anni initio Flandris, atque Francorum rege Carolo exposcente, ut censuris solverentur, Pontifex Silvanectensi et Tornacensi episcopis provinciam eam imposuit [2].

Recruduere aliæ in Aquitania discordiæ cum Francorum rex partas ultimo bello terras retinere vellet, easque Anglus repeteret : quæ quidem ut restituerentur Eduardo juniori duci Aquitaniæ Joannes nuntios suos apud Gallum operam dare subjectis litteris jussit [3] :

« Guillelmo archiepiscopo Viennensi, et H. episcopo Aurasicensi Apostolicæ Sedis nuntiis.

« Desiderantes intense, ut inter charissimos in Christo filios nostros Carolum Franciæ et Navarræ, et Eduardum Angliæ reges illustres pacis perennis et concordiæ, sublatis quibuscumque impedimentis contrariis, vigeat plenitudo, volumus et fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus instetis apud eumdem regem Franciæ, sicut videritis expedire, ut ipse circa restitutionem terræ ducatus Aquitaniæ per ipsum occupatæ, dilecto filio nobili viro Eduardo prædicti regis Angliæ primogenito duci Aquitaniæ faciendam, non juris rigorem velit attendere, sed potius se habeat gratiosum ; nos super his et aliis vobis occurrentibus reddituri nihilominus, quoties opportunum noveritis certiores. Dat. Avinione kal. Maii an. x ». Hortatus jam erat ad id Carolum ipsum Pontifex, ut nimirum clementiam et liberalitatem in nepotem clientem, redditis terris, quas bello pepererat, explicaret ; alisque litteris [1] ineunte Julio exaratis suasit, ut mutuæ conjunctioni aliquid daret ; tum etiam Tolosanum[2] et Aginnatem pro rege Gallorum, Vasconiæ [3] vero pro Anglo præfectos ad sopiendos tumultus ac servandam pacem jussit incumbere.

12. At cum erumperet in majus incendium dissensionis flamma, ad divinam opem implorandam publicas preces indixit Pontifex ; quo argumento litteras ad Galliarum et Angliæ archiepiscopos et episcopos dedit [4], ut populos ad cœleste illud munus expetendum permoverent, ac preces, quæ inter divina essent fundendæ, præscripsit.

« Joannes, etc. Ad illum, qui mari et ventis imperat, per quem fit de turbatione tranquillitas, cum fratribus nostris deliberavimus recurrendum; ac apud ipsum, in cujus manu sunt omnium potestates et jura regnorum, quique regum corda inclinare potest quo voluerit, humilibus supplicationibus insistendum, ut benignius reges præfatos (Carolum nimirum et Eduardum) aliosque orthodoxos principes, eorumque principatus et regna respiciat, ac ab illis dissensiones amoveat, dissidentium corda in concordiæ unitate conciliet, tranquillitatem tribuat, ipsosque in illius soliditate consolidet et confirmet, sicque ipsos præesse, ut prosint, tribuat ; eorumque regimen sic regat et dirigat, ut cedat tam ipsis quam eorum subditis ad salutem, perpetuam quietem ac pacem ; nobisque ipse, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, modos et vias aperiat, per quas hoc, ut in votis gerimus, efficaciter promovere possimus.

« Ut autem hoc multiplicatis intercessoribus promptius assequamur, universitatem vestram, cujus suffragia supponimus multipliciter opportuna, monemus, rogamus et hortamur attente, quatenus vos nostris desideriis in hac parte conformantes, et vestras diebus singulis ex totis præcordiis in excelsa preces humiles porrigentes, devotas orationes fundatis ad Dominum, ut ipse, cujus est ita pacis perfecta concessio, quod ipso eamdem concedente, non sit qui condemnet judicio, potestate deterreat, vel terrore perturbet ; inter memoratos principes suæ pacis et concordiæ fluenta diffundat ». Et infra : « Et ut ad prædicta per salutaris retributionis exinde obtinendæ præmium promptius exequi studeant orthodoxi, nos de omnipotentis Dei misericordia, beatorum quo-

[1] Meyer. Hist. Fland. l. XII. in Lud. Niv. — [2] An. 10. p. 1. Ep. com. DCV. — [3] Tom. V. p. 2. Ep. secr. pag. 219.

[1] Tom. V. p. 2. Ep. secr. pag. 209. — [2] Ibid. pag. 208. — [3] Ibid. pag. 212. — [4] Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 2. Ext. etiam in Ms. bibl. Vall. sign. lit. C. num. 27. p. 65.

que Apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi; et illa, quam ipse nobis Dei Filius ligandi atque solvendi tribuit potestatem, omnibus vere pœnitentibus et confessis singulis diebus, quibus usque ad annum postquam eis innotuerit computandum, devote pro præmissis oraverint, viginti dies de injunctis sibi pœnitentiis relaxamus ». Et infra: « Et quia in missarum solemniis ad Deum consueverunt preces fundi devotius, ordinamus quod in singulis missarum celebrationibus post dictum a celebrante *Pater noster*, responsioneque secuta, antequam in missa ulterius procedatur, illud canticum: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi* cum *Gloria Patri*, a religiosis clericis et aliis litteratis præsentibus cum devotione dicatur; et post dicantur: *Kyrie eleison*, *Christe eleison*, *Kyrie eleison* et *Pater noster*; et post isti versiculi subsequantur: *Domine, salvos fac reges. Et exaudi nos in die, qua invocaverimus te. Salvum fac populum tuum, Domine. Et benedic hæreditati tuæ, et rege eos et extolle illos usque in æternum. Fiat pax in virtute tua. Et abundantia in turribus tuis. Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus ad te veniat.* Oratio: *Largire, Domine, famulis tuis indulgentiam placatus et pacem, ut pariter ab omnibus mundentur offensis, et secura tibi mente deserviant. Per Christum Dominum nostrum.* Dat. Avin. VI kal. Octobr. an. XI ».

13. Auctæ[1] sunt eæ inter Carolum et Eduardum reges discordiæ ex atroci inter Isabellam reginam Angliæ Caroli sororem ac virum dissensione: cum enim illa antea Gallicam aulam pro componenda pace accessisset, diutius in ea quam vir cuperet, hæsit: vocatam etiam in suspicionem turpis cum Rogerio e Mortuo-Mari consuetudinis nonnulli ferunt[2]. Ab oratoribus vero regis Angliæ nomine in regnum redire jussa, negavit se reversuram, ni rex Hugonem Spenserium ejiceret exosum omnibus, qui regni administratione abutebatur[3], et a quo fama[4] erat regem in libidinum cœnum impelli, cujus perfidiæ nunquam se committeret. Respondit contra Isabellæ Eduardus, Spenserium nullas ei moliri insidias, sed meritis ipsam officiis prosecuturum: atque ea de re Eduardo apud Sedem Apostolicam expostulante; conquerente etiam Francorum rege violatam a regis Angliæ copiis in Vasconia pacem, et contestante malorum omnium, quæ fœdifragorum culpa emergerent, auctorem se non futurum si sua armis jura tueretur; Pontifex adducta re in deliberationem cum cardinalibus, Guillelmum archiepiscopum Viennensem et Hugonem episcopum Aurasicanum, qui e legatione redierant, ut in iis peritissimos, adjuncto Joanne e Grandisono, iterum mittendos censuit[5]: eosque ad pacem Eduardum inter ac Isabellam revocandam jussit incumbere.

[1] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 204. — [2] Walsing. in Eduar. II. Meyer. Hist. Fland. l. XII. — [3] Jo. Vill. l. X. c. 7. — [4] Walsing. ubi sup. — [5] Tom. V p. 2. Ep. secr. pag. 206, 213 et 219. tom. VI. p. 1. Ep. secr. pag. 1 et 5. et an. 10. p. 1. Ep. com. MCCCI.

Qua de re ad Francorum regem[1] ac plures alios[2] tum Gallos, tum Anglos scripsit:

« Joannes, etc. Carolo regi Franciæ.

« Ad nostram[3] notitiam circumspectio regia deducebat, pacem dudum inter ipsum et charissimum in Christo filium nostrum Eduardum regem Angliæ illustrem super guerra Vasconiæ initam, et juramento vallatam, fore absque diffidatione aliqua tegere violatam, ac subditis regiis in personis et rebus per gentes dicti regis Angliæ in partibus ipsis Vasconiæ contra pacem prædictam illata fuisse damna gravia, excessusque perpetratos detestabiles varios et continue perpetrari, ad illum finem hæc ad nostram notitiam deducendo, quod excessus injuriæ pacis violatæ, ac juramenti transgressio præfati regis Angliæ, necnon mala, damna et offensiones contra Deum et sanctam Ecclesiam, quæ sequuntur exinde, ac pejora, quæ poterunt subsequi tam animabus quam corporibus, nobis existerent manifesta; necnon et ad finem, quod de quibusvis malis et periculis, quæ in præsenti ex præmissis succedant, vel in futurum continget succedere, nos et ipsa Ecclesia excusatam regalem celsitudinem haberemus; quodque provideremus, quid in casu hujusmodi sit agendum. Profecto, fili charissime, hæc non indigne cor nostrum amaritudine repleverunt; hæc nos cibarunt absynthio, et ministrarunt nobis amarissimum potum fellis, cum per talia videamus divinæ offendi oculos majestatis, jura violari sanguinis, universæ congregationi fidelium discrimina varia præparari.

« Sane, fili, attendentes, quod (sicut dictus cantor nobis exposuit) excellentia regia hoc per viam denuntiationis, nequaquam proponere seu quovis modo coram nobis prosequi intendebat, sed solum illa, ad finem seu fines, quem seu quos finis continet regiæ litteræ, ad nostram notitiam deducebat; et insuper ad memoriam reducentes, quomodo rex Angliæ supradictus ante adventum cantoris prædicti nobis per suas litteras sæpius et nuntium curaverat intimare, quod charissima in Christo filia nostra Isabellis regina Angliæ consors ejus, quæ de ipsius licentia ad partes Franciæ pro bono pacis utriusque regni pridem accedens, plus debito ad eum redire, quamvis pluries super hoc requisita solemniter, differebat; non ex se, sed ab alio causam sumens, prout ipse rex se tenere indubie asserebat, quod redire timet ad eum, quousque vir nobilis Hugo Ledespenser regis ejusdem nepos et camerarius amoveatur ab eo, licet nunquam perceperit, ut constare asserit rex prædictus, quod dictus Hugo eidem reginæ damnum aliquod seu vituperium procuraverit publice vel occulte (quod si percepisset, utique sicut asserit correxisset taliter, quod cederet suis aliis subditis in exemplum, dictusque Hugo paratum se obtu-

[1] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 211. — [2] Ibid pag. 204. 216, 221 et tom. VI. p. 1. Ep. secr. pag. 10 et 23. — [3] Superior p. 211.

lerit, si in aliquo eamdem reginam offenderit, eidem satisfacere ad arbitrium boni viri) ac supplicaret per nos salubriter provideri, quod dicta regina ad ejus rediret consortium, et ut tenetur adhæreret eidem ad animarum utriusque salutem, præcipue cum ipse paratus esset ac semper extiterit, ipsam reginam, quam semper dilexit et diligit, honorifice ac maritali affectione tractare, juxtaque sui status excellentiam et exigentiam facere in omnibus quod incumbit; quodque tuam, fili, excellentiam inducere curaremus, ut terras per te occupatas in ducatu Aquitaniæ duci restitueret Aquitaniæ, cum jam ab eodem homagium receperis pro eisdem; satis nos prædicta, nec immerito perplexos et anxios, qui super præmissis agi expediat, reddiderunt, præsertim cum super reditu reginæ prædictæ, ex dubio, quod prætendit penitus supputando, nostros ad te, fili, ac reginam et regem Angliæ nuntios, prout novit celsitudo regia, duxerimus destinandos, qui a neutra partium responsum ad hoc obtinere congruum minime potuerunt : sicque ipsos redire oportuit, inordinato negotio (non sine periculo, ut probant sequentia) remanente. Et ut habet nuntiorum relatio prædictorum rex Angliæ conductum eis dare nisi super reginæ negotio recusavit, nec de illo ipsis loqui potuit, nisi ut vir amarificatus nimium et immense turbatus.

« Verum quia ante adventum dicti cantoris negotium istud, velut tangens nimium intima cordis nostri, in consistorio secreto proposueramus nostris fratribus, eorum consilium super hoc requirendo, post ejusdem adventum cantoris cum nonnullis ex ipsis fratribus et tandem cum omnibus id secreto consistorio deliberavimus sæpius, quid Deo gratum, negotio expediens nobisque conveniens possemus agere in præmissis. In quo multis in consideratione deductis, in hoc tandem deliberatio resedit omnium ibidem præsentium, quod adhuc præfatos nostros nuntios, videlicet venerabiles fratres nostros C. archiepiscopum Viennensem et H. episcopum Aurasicensem, velut instructos in præfatis negotiis deberemus, adjuncto eis non sine causa dilecto filio Joanne de Grandisono archidiacono Nothigiæ in Ecclesia Eboracensi, ad tuam reginæ ac regis Angliæ prædictorum præsentiam evestigio destinare : quod et ordinavimus indilate, per quos plenius, quid nobis agendum videtur super his, dante Domino, rescribemus; etc. Datum Avin. kalend. Septembris anno x ». Hactenus Pontifex ad regem Francorum, cui internuntios ipsos enixe commendavit [1]. Denique Isabellam reginam regemque Eduardum pluribus litteris variis exaratis temporibus est adhortatus [2], ut in mutuam gratiam redirent, e quibus hæc saluberrima consilia regi, cui extremum exitium impendebat, a Pontifice data afferre suffecerit :

14. « Celsitudinem regiam rogamus et hortamur attentius, ac per Dei misericordiam obsecramus, quatenus varia scandalosa discrimina, quæ valerent ex hujusmodi discordia, si, quod absit, procederet, merito formidari, ac quot et quanta bona sperari possint probabiliter ex concordia proventura, in scrutinio regiæ considerationis adductis, præfatos nuntios, tuæ salutis et honoris fervidos zelatores, benigne recipiat; sicque ipsos patienter ac quieto, pacifico et tranquillo animo audiat et exaudiat regia providentia in hac parte, quod omni turbatione regis pacifici et æterni gratia suffragante, sedata, pacis et charitatis grata subsequatur tranquillitas, quam desiderabiliter affectamus. Et licet aliqui murmurasse dicantur, quod præfati nuntii nequaquam reciperentur a tua serenitate benigne, quinimo afficerentur injuriis, si ad tuum regnum Angliæ se transferrent, nos tamen hoc credere nequivimus, nec in cor nostrum ascendit, quod nuntios a Sede missos prædicta, et pro tuis honoribus laborantes offendi vel injuriose tractari sineret regia prudentia quoquo modo. Quamobrem eisdem mandavimus, sicut præmittitur, ut dictis obtentis litteris illuc accedere non postponant. Cæterum, dilectissime fili, negotia venerabilium fratrum nostrorum Norwicensis, Lincolniensis et Herfordensis episcoporum, ac tam ipsorum quam aliorum prælatorum regni tui personas et Ecclesias regiæ celsitudini, sicut alias, commendamus; ipsam attentius deprecantes, quatenus ipsos ob divinam et Apostolicæ Sedis reverentiam regio favore pertractans, ab eorum injuriis et oppressionibus facias tuos officiales et subditos abstinere, etc. Dat. Avin. IV id. Maii anno x ».

Affecerat inter alios Eduardus atrocioribus injuriis Joannem e Brittannia Richemundiæ comitem bonisque privarat : cum tamen ille in Gallias ad gerendas ipsius res accessisset, summaque fide et constantia in maximis bellis sua studia et officia Eduardo ac parenti explicuisset; maximos etiam periculorum æstus, et hostium carceres ejus causa subiisset. Cujus rei indignitate permotus Pontifex, Eduardum hortatus est [1] ut comitem pristinæ gratiæ fortunisque restitueret; non has pro acceptis beneficiis injurias reponendas : tum Gualterum archiepiscopum Cantuariensem optimis eum monitis ad id flectere, atque Apostolicas ipsi reddere litteras jussit [2].

15. *Hugonis Spenserii miserandus exitus.* — Agebat Eduardum præcipitem in hæc et alia mala nefariis suis consiliis Hugo Spenserius, quem paulo ante memoravi, e cujus voluntatibus infelix princeps pendebat, eaque re omnium in se odia concitabat. Imminentium vero malorum præsagus Pontifex Hugonem monuit, nisi Apostolicis consiliis morem gereret, voluntatesque a se aversas conciliaret, demum sub rerum mole succubiturum.

[1] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 204. et tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 10. — [2] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 219.

[1] Lib. x. Ep. com. MCCCI. — [2] Reg. post eamd. Ep.

« Hugonis Ledespensier juniori.

« Utinam, fili, consideranter attenderes, ne dum tibi credis consulere, gravioribus periculis te submittas. Hæc pro tanto dicimus quia ut habet vox communis, nobis utique implacida et ingrata, tu inimicitias minuere (non) satagens, ad gravamina prælatorum et principum continue ac vigilanter intendis; ex quibus nedum gravatorum inimicitias aggravas, sed et Dei et hoc videntium iram contra te provocas et irritas. Quocirca nobilitati tuæ sano consilio suademus, quatenus ab his prorsus abstineas, ac viis et modis aliis inimicitias minuere studeas, et provideas amicitias cumulare : veremur etenim, quod nisi nostris acquieveris in hac parte monitis, oneri quod sufferre non poteris, te submittis. Datum Avinione X kal. Maii anno x ».

16. Sprevit Pontificia monita Spenserius, atque in triste fallacis humanæ felicitatis exemplum versus, carnificum, qui ipsum omni suppliciorum genere discruciarunt, ludibrium extitit; miserumque regem, quem suis lenociniis corruperat, in exitium traxit. Describunt tragicam illam rerum conversionem auctores [1], nimirum Isabellam reginam furentem in virum zelotypia, atque in Spenserios odio, Caroli regis Francorum fratris ærario comitisque Hannoniæ, cujus filiam Philippam Eduardus filius uxorem acceperat, in Hollandia mense Septembri octoginta navium classem comparasse, et cum proceribus Anglis quibus Spenseriorum administratio exosa erat, in Britanniam vela fecisse : usam vero militari dolo, ac divulgasse armorum fœdera pepigisse cum Scotis, atque in finitima eorum ora excensionem facturam : cumque his rumoribus delusus rex Eduardus Londino in eas se partes conferret, haud procul a regia urbe applicuisse, ac recto itinere contendisse Londinum, plura edicta in Spenserios sparsisse, ac melioris administrationis spe populos delinivisse: tum certatim omnes, atque inter alios Londinenses illius partibus accessisse, regemque in Walliam persecutam : Eduardum autem cum se in extremum discrimen ab uxore adductum videret, naviculam conscendisse, ut una cum Hugone suo in Hiberniam evaderet; sed maris æstu ventisque contrariis sæpius in terram rejectum : haud vero ita multo post a Lancastriæ comite, cujus parens Eduardi jussu capite truncatus fuerat, captum una cum Hugone; ac tum Eduardum, cum se honorifice ab hostibus tractari videret, Hugoni metuentem, illum amplexu sibi adstrinxisse : sed agminum ductores dolo usos finxisse, de arcanis quibusdam se cum rege agitare velle : atque ita dimissum Hugonem, moxque raptum ad Isabellam reginam, illiusque jussu patibulo suspensum, avulsis genitalibus et in ignem injectis, unco tractum atque in partes concisum. Is infelicis Spenserii exitus fuit. Rex vero Eduardus in custodiam datus, ac tristi supplicio ad sequentem annum reservatus. In iis bellorum civilium motibus Joannes Apostolico muneri non defuit, ut ad regem ac reginam exeunte Septembri datæ ad pacem hortatoriæ litteræ ostendunt [1], tum ad Apost. Sedis nuntios, ut coitiones sacramento etiam firmatas rescinderent [2]; sed odiorum pertinacia ac subditi casus Pontificiam diligentiam elusere.

17. *Studia Pontificis de conciliandis regibus et maxime Roberto Siciliæ et Friderico Trinacriæ.* — Adducere etiam in aliis provinciis ac regnis publicam pacem Joannes studuit : ad quam conciliandam inter delphinum Viennensem et Sabaudiæ comitem, Joannem Tolosanum archiepiscopum et magistrum Hospitalariorum equitum jussit [3] incumbere, ac pœnis gravioribus intentatis, adversas partes prælio abstinere, plurimus enim superiori anno fusus sanguis fuerat. De qua ineunda concordia plures ad Guidonem delphinum, Eduardum Sabaudum, necnon Galliarum et Boemiæ reges litteras dedit [4]. Afferendæ etiam concordiæ studio bella, quæ in Pedemontio inter regem Siciliæ ac Philippum e Sabaudia, Manfredum Salutiarum, Montisferrati et Carreti marchiones exarserant, sopire studuit [5], indictasque jam ante inducias prorogavit.

Agitatum etiam ab eo est [6] cum Jacobo rege Aragonum de pace inter Robertum Siciliæ et Fridericum Trinacriæ reges conjungenda, quam Aragonius fratris studio urgebat, eaque de causa ad Sedem Apostolicam oratores legarat; reque in deliberationem adducta, visum est [7], ut ii ad Aragoniam aulam redirent, atque a Jacobo ad Fridericum Trinacrium mitterentur regii legati, qui ipsum ad pacis leges regi Roberto tolerabiles adducerent, ac voti effecti compotes ad regem Robertum diverterent, illumque ad eas admittendas flecterent : si trahere in suam sententiam non possent, inducias inter eos firmare satagerent, quibus excurrentibus Siciliæ et Trinacriæ reges oratores ad Pontificem mitterent, ut de fœdere cum eo tractarent; ac tum a Sede Apostolica cum Jacobo Aragonio de re perficienda agitaretur : de quibus eumdem regem certiorem fecit, ac si consilii ratio accepta esset, quamprimum oratores ad Siciliæ et Trinacriæ reges transmitteret. Felicem illi rei exitum his verbis ultimis comprecatus est : « Gratia Dei cor regium dirigat in agendis. Dat. Avin. XVIII kal. Maii, anno x ».

18. Agit de iis Surita [8], ac belli inter hos reges causam eam notat, Fridericum ab armis quiescere negasse, nisi Trinacriæ regnum suis posteris permitteretur; quæ res cum antiqui fœderis a Carolo Valesio initi, confirmatique a Bonifacio VIII legibus pugnabat : Robertum vero illud

[1] Jo. Vill. l. IX. c. 7. Walsing. Hist. Angl. in Eduar. II et alii.

[1] Tom. VI. p. 1. Ep. secr. pag. 12. — [2] Ibid. pag. 3. — [3] Tom. V. p. 2. Ep. secr. pag. 363. — [4] Ibid. pag. 362 ad 370. — [5] Ibid. pag. 337 et 342. et tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 46. — [6] Tom. V. p. 2. Ep. secr. pag. 234. — [7] Ibid. pag. 240. — [8] Sur. l. VI. c. 75.

regnum ad se revocare studuisse, illatisque annis singulis fœdissimis populationibus adeo attrivisse Trinacriam, ut nil propius abesset, quam ut populi tot calamitatibus fessi se Roberto subjicerent : regem autem Aragonum, fratris casu consternatum, de concilianda pace multos tractatus, de commutanda certis legibus Trinacria cum Dyrrachii comitatu, ac suppeditandis vectigalibus pro Albaniæ regno Friderico comparando, de Sardinia illi tradenda, de Murciæ regno et Granata ipsi conferendis ingessisse; sed graves in iis difficultates subortas : cumque Friderico fratri auxilia submitterre decerneret, a filio Alfonso revocatum, ne ab Alfonso rege Castellæ bello peteretur; Robertum vero se obtulisse Friderici posteris amplissimas fortunas traditurum, si regnum sibi Trinacriæ restitueret. Tum mense Maio classem immisit in Trinacriam [1], fœdamque illi expositis in terram copiis intulit vastitatem (1).

Dum ea parabatur classis, ineunte anno, atroces insidiæ Caroli ducis Calabriæ vitæ comparatæ sunt, quæ cum feliciter discussæ essent, Pontifex Robertum regem ad adorandam divinam providentiam excitavit his verbis [2] : « Consideret, quæso, serenitas regia bonorum omnium largitoris benevolentiam, quæ dicto principi et in eo tibi et universis fidelibus in præmissis clementer ostendit ut pro ea te sibi gratum exhibeas, et ad gratiarum juges actiones assurgas, etc. Dat. Avin. VII kal. Februarii, anno x ». Aliis etiam litteris Carolum ad agendas Deo pro insidiis superatis grates permovit [3]. Gerebant ii principes bellum cum hostibus, qui insidias, proditiones et quidquid ignava perfidia comminiscitur, genus putabant victoriæ : quocirca superiori etiam anno Neapoli atque antea Avenione Robertum insidiis appetitum vidimus.

19. *Ecclesiarum juribus et disciplinæ consulit Pontifex.* — Quod ad Aragonias res attinet; Joannes Alfonsum [4] comitem Urgellensem ingrati in Deum et Ecclesiam animi perstrinxit, qui mox ejus criminis suspicionem ex Pontificis animo multis verborum officiis delere conatus est [5]. Gravioribus quoque verbis increpitus est rex Aragonum [6] violati juris Ecclesiastici, ac revocare jussus [7] quæ in Barchinonensem episcopum, præconis voce sede sua depulsum scelere hactenus inaudito, gesta essent : « Præconizationem prædictam ocius, inquit, studeas revocare, quod præmissa possis merito devitare. Nec immunem se putet a prædictis circumspectio regia, eo quod ea fieri non præcepit; ipse namque sua efficiet, si ea neglexerit revocare : licet enim Heli in se bonus existeret, peccata tamen sibi filiorum imputavit divina providentia, quæ negligenter omiserat emendare. Dat. III id. Martii, anno x ».

Sanxerant [1] Ilerdæ episcopus et canonicorum collegium, non passuros se in aliis templis, quam in principe Baptismalia sacra conferri infantibus, vel nuptos benedictione sacra donari. Quæ lex cum iniqua esset, ac plura inveheret mala; tum brevis ævi et imbecillium virium infantes ob id Baptismo non abluti excederent e vita, Pontifex Petri principis adductus precibus eam rescidit, ac sacramentum, quo episcopus et canonici de non tradenda aliarum Ecclesiarum parochis facultate irritum jussit esse.

In Lusitania Alfonsus rex edito regio cavit, ne quis ultionem de hoste ferro, sed legibus peteret : nefarius enim mos inoleverat, ut furori in ulciscendis injuriis fræna laxarentur. Quam Alfonsi legem multis laudibus commendavit Pontifex, egitque illi gratias [2], Apostolicum nuntium Petrum Labruna honorifice excepisse. Beatrici vero reginæ nonnullas sacras reliquias, easque inter vivificæ Crucis, in qua redempti humani generis perfecta mysteria, particulam transmisit [3].

20. *Complutense Concilium a Toletano episcopo celebratum.* — Hoc anno xxv mensis Junii die celebratum est [4] Complutense Concilium provinciale a Joanne Toletano archiepiscopo Hispaniarum primate, et regii Castellæ scrinii præfecto, cui Petrus Segobiensis, Joannes Exomensis, Fernandus Conchensis, Giennensis episcopi et Palentini, Seguntini et Cordubiensis episcoporum procuratores interfuere, ac plura in eo ad afferendam rei Ecclesiasticæ dignitatem constituta ; atque in primis Joannes archiepiscopus, ut suam auctoritatem confirmaret, hæc sanxit : « Quia, ipsa experientia rerum magistra nos edocente, probavimus nonnullos suffraganeorum nostrorum nobis et nostræ Toletanæ Ecclesiæ in eisdem promittendis, (vultu nimirum et observantia in archipræsulem), negligentes hactenus extitisse ; idcirco Concilio approbante, præsenti Constitutione duximus statuendum, ut episcopus per alium quam per nos sine nostra licentia consecratus, ex quo suam fuerit ingressus diœcesim usque ad annum, legitimo impedimento cessante, ad nos accedere personaliter teneatur, ad

[1] Jo. Vill. l. ix. c. 348. — [2] Tom. v. Ep. secr. pag 263. — [3] Ead. pag. — [5] Ead. pag. — [5] Tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 34. — [6] Ead. pag. — [7] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 238.

[1] Au. 10. p. 1. Ep. com. CDLXI. — [2] Ibid. pag. 243. — [3] Ibid. pag. 244. — [4] Ms. bibl. Vall. sign. lit. L. num. 18. p. 68.

(1) De expeditione quam Robertus Siciliæ rex hoc anno in Fridericum instauravit, non Surita tantummodo recens scriptor, nec semper accuratus testis proferendus est; sed et illam describunt æquales eorum temporum historici Siculi, et anonymus Muratorii, cum Nicolao Speciali. Inter quos anonymus ille multo diligentius quam Surita, certum tempus cœptæ et absolutæ expeditionis hujus notavit. Scribit ille, hoc anno die quarta Junii, comitem Novellum, regiæ classis præfectum, ad oram tractus Panormitani appulisse, expositisque in terram copiis, die VIII Junii, die Martii, cum Panormitanis conflixisse, iterumque ad manus cum illis venisse die XI seu feria sexta. Tandem die XI Julii, agro Panormitano relicto, Cajetam solvisse. Tota classis triremibus octuaginta constitit, ut scribit Nicolaus Specialis lib. 7, cap. 19, eumdemque numerum expressisse censeo anonymum, quanquam in textum pro octuaginta irrepserit *octingentæ*. MANSI.

promittendum nobis et nostræ Ecclesiæ reverentiam et obedientiam, ut tenetur, nisi de nostra speciali licentia dictus terminus sibi per nos fuerit propagatus : alias contrarium faciens tamdiu ab ingressu Ecclesiæ sit suspensus, donec ad nos accesserit et obedientiam præstiterit a canonibus definitam ». Confirmata etiam ad libertatem Ecclesiasticam tuendam statuta, quæ a Gundisalvo Joannis prædecessore apud Pennasielem edita erant : quibus adjunctum est, ut cum quis ob Ecclesiarum jura invasa, bona Ecclesiasticorum direpta, vel atroces injurias iis illatas ab episcopo diœcesano anathematis infamia notatus esset ; reque ad archiepiscopum relata, ab eo cæteris omnibus suffraganeis fuerit injunctum, ut patrati criminis auctorem solemni ritu in omnibus Ecclesiis anathemate defixum pronuntient, interdictum sit ingressu Ecclesiæ iis omnibus, qui se inertes in imperiis exequendis præbuerint, donec illum solemni ritu fidelium cœtu pulsum divulgarint.

21. *Privilegia a Pontifice collata.* — Celebratum [1] aliud sequenti anno Toleti Concilium visuri sumus ab eodem archiepiscopo Joanne, qui egregia pastoralis sollicitudinis exempla explicuit, ornatusque est a Pontifice eo privilegio [2], ut extra provinciam accepta a metropolitanis potestate certis diebus in peragendis divinis pallio uteretur. Adjungenda hic visa sunt alia privilegia a Pontifice hoc anno concessa. Meditabatur peregrinationem Compostellanam Philippus Valesii comes sequenti anno inire, eaque perfecta bello sacro in Saracenos Hispaniæ se devovere : quæ pia consilia cum exposuisset Apostolicæ Sedi, ea, uti a Spiritu sancto afflata, magnis laudibus extulit Pontifex [3], atque omnibus qui ipsum in acie stiparent fortiterque pro fide occumberent, præmia indulgentiarum proposuit.

Excesserat e vivis paucis ante mensibus illius parens Carolus Valesius, quem aiunt [4] in extremo vitæ confinio procuratæ Engerrani, de quo dictum est, necis pœnituisse, obtinuisseque a rege Carolo, ut illius corpus e patibulo depositum consanguineis sacræ sepulturæ mandandum traderetur. Magnis sane virtutibus ornatus erat princeps, quem ad restituendam Orienti armorum vi Catholicam fidem sæpius paratissimum vidimus, si temporum ratio cum illius votis consensisset [5] : e quo Valesiorum regum prosapia duxit originem, atque inter illius elogia illud affertur, non quidem regem, sed filium, patruum, ad parentem regum extitisse.

22. *Scurrilitas sacrilega aliquorum in Italia pœnis affecta.* — In Galliis patrata hoc anno est infanda scurrilitas a nonnullis, qui inter divina mimicas ineptias exercuere : quos Pontifex justa severitate, ut subjectæ docent litteræ [6], perculit :

« Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Non absque vehementi admiratione percepto, quod mense Maii proximo præterito fratribus Ordinis Minorum in Villa Exoldunensi Bituricensis diœcesis commorantibus, de translatione B. Nicolai confessoris festum celebrantibus celebre, ad quod quamplures personæ fuerant invitatæ ; quidam frater ipsius Ordinis cum baculo pastorali, annulo et aliis pontificalibus insigniis missam conventualem et solemnem, guardiano conventus ejusdem villæ aliisque prædictis fratribus, uno videlicet eorum tenente ad instar abbatis altum baculum pastoralem, et decem aliis cappis indutis sericis sibi assistentibus, celebrarat. Et subsequenter in secundis ejusdem festi vesperis, dicto fratre ibidem in pontificalibus vesperorum ipsorum officium prosequente, quidam alius frater ejusdem Ordinis indutus mulieris amictu, duas litteras bullatas portans in manibus, ad fratrem accesserat eumdem in pontificalibus ut præmittitur celebrantem dicens ei, quod ipsum faciebat summus Pontifex cardinalem ». Et infra, ubi subjecit Bituricensi archiepiscopo datam provinciam, ut sine strepitu forensi diligentissime exquireret veritatem, exploratoque facinore Gaucelino tit. SS. Marcellini ac Petri presbytero, ac Bertrando S. Mariæ in Aquiro, tum Arnaldo S. Eustachii diaconis cardinalibus partes demandatas, ut illum qui personatum episcopum egerat, atque alterum qui muliebri veste indutus illum creatum cardinalem denuntiarat, in examen adducerent; crimenque ab iis compertum fuisse, addit Pontifex : « In patratione præmissorum excessuum a recto regulæ declinatur, dum a viris sacræ religioni deditis in tantæ levitatis ludibrium prosilitur, et forma Ecclesiastica deformatur : dum pontificalis dignitatis auctoritas deducitur taliter in contemptum, et ii, qui deberent in domo Domini verbo pariter et exemplo proficere, ac virtutibus coruscare, tam profanæ vanitatis flatibus ventilantur, talia in devotis mentibus præsentium, dum agebantur sacra mysteria et celebrabantur divina officia, non sine fidelium scandalo nefarie præsumendo : ex quibus intime tangimur et movemur.

« Ne igitur hujusmodi præsumptuosa temeritas in perniciem transeat aliorum, sed in committentibus puniatur ac etiam extinguatur, ne quod absit, cæteri sumant audaciam similia committendi; auctoritate Apostolica de fratrum nostrorum consilio, eumdem Joannem Garnerii omnibus officiis, si qua in eodem habet ordine, perpetuo privamus, ipsumque inhabilitamus et inhabilem reddimus ad quævis officia in posterum obtinenda, et alios actus legitimos exercendos, et per unius anni continuum spatium a missarum celebrationibus ipsum suspendimus ; quodque ipse per totum eumdem annum jejunare sexta feria, et duntaxat panem comedere et aquam bibere, sedendo donec comeditur et bibitur in superficie terræ coram sui conventus fratri-

[1] Eod. Ms. pag. 69. — [2] An. 10. p. 2. Ep. com. MCCCXV. — [3] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 284. — [4] Paul. Æmil. in Carol. IV. — [5] An. Chr. 1315. num. 3. — [6] An. 10. p. 1. Ep. cur. L.

bus teneatur; et quod per integrum annum hujusmodi in quolibet capitulo de manu illius, qui sibi præerit, acutam seu rigidam et bene sensibilem recipiat disciplinam, ut hujusmodi ab eo commissum sine rubore et cum scandalo aliorum excessum defleat, et deflendo patienter ad contritionis affectum ejus animus efficaciter inducatur. Ordinamus quoque atque decernimus auctoritate prædicta, ut prædicto Joanni Robineti caputium habitus dicti Ordinis, quem defert, amoveatur omnino, sicque hujusmodi detruncato habitu usque ad festum Resurrectionis Domini proximo venturum maneat et incedat, nisi cum eo interim super hoc per Sedem prædictam extiterit dispensatum; quodque per totum eumdem annum dicta feria jejunare, comedere, bibere ac sedere, prout de dicto Joanne Garnerii prætangitur, teneatur; et quod per eumdem annum viginti vicibus in capitulo, sicut sibi exprimitur, successive recipiat disciplinam similem, etc. Dat. VIII kal. Augusti, anno x ». Eodem argumento Pontifex Bituricensi archiepiscopo scripsit, præcepitque ut in Exoldunensi conventu Pontificiam sanctionem promulgaret, pœnasque reis infligendas curaret.

23. *Pseudo-Minoritas et Fraticellos hæresim disseminantes reprimit Pontifex.* — Emarcuerat adeo inter nonnullos Minoritas pristinæ pietatis flos, ut aliqui hæreseos infamia laborarint, contemptisque sacris institutis S. Francisci, quem ipsis Romani Pontificis et præsulum observantiam religiosissime commendasse vidimus, nefarias voces in Sedem Apostolicam effutirent. In iis Petrus [1] quidam minister, ut vocant, eo crimine postulatus traditus custodiæ est; commissaque Hugolino abbati monasterii S. Petri et Matthæo Ungari Minoritæ theologo provincia, ut de illius dictis in Pontificem temere jactatis inquirerent. Guillelmus [2] etiam Minorita e Villafranca e sacro suggestu contra Apostolicas Constitutiones, quibus definitum erat ab hæresi non abesse, qui pertinaciter affirmarent Christum Dominum et Apostolos aliquid proprio vel communi nomine non possedisse, declamare non perhorruit : cujus causam Elnensis episcopus cognoscere jussus est.

Nonnulli quoque tum scelestissimi hypocritæ, qui pseudoapostoli vel Fraticelli videntur extitisse, religiosa veste insignes, multis verborum lenocmiis simplices quosque contaminare suis erroribus in ditione Pontificia, ac pietatis specie pietatem omnem extinguere nitebantur. Contra quos Joannem Amelium archidiaconum Forojuliensem ducatus Spoletani præsidem leges distringere imperavit [3] :

« Dilecto filio Joanni de Amelio archidiacono Forojulien. ducatus Spolitani rectori.

« Ad audientiam nostram tua nuper insinuatione pervenit, quod nonnulli pravitatis filii, ovinam pellem sub religionis habitu prætendentes extrinsecus, lupi vero rapaces intrinsecus existentes, decretam tibi provinciam, velut ovile Dominicum sub hac fictione, proh dolor! et simulatione subintrant, ut invenientes ibi simplices fidelium animas, quædam eis, sub verbo prædicationis enuntient, et sophisticis atque fallacibus suggerant argumentis, ex quibus ipsi fideles inducti, abjurata fide, labantur in perfidiæ lubricum, et a nostrorum ac sanctæ Romanæ matris Ecclesiæ declinent semitis mandatorum. Cupientes itaque his providere salubriter, ac gerentes de tuæ circumspectionis industria fiduciam in Domino specialem, procedendi contra tales simpliciter et de plano, absque strepitu et figura judicii, teque per omnes vias et modos juri non obvios informandi, ac faciendi quod suadebit justitia, tibi auctoritate præsentium licentiam impertimur. Contradictores, etc. Dat. Avin. kal. Martii, anno x ».

Similiter in Germania Franciscus e Lutra Benedictinus apostata, de quo jam ante egimus, pestiferos errores in omnibus, quæ circumcursabat, locis disseminabat : quocirca Ratisponensium Minoritarum præfecto munus a Joanne injunctum est, ut impium hominem carceri traderet.

24. *Commercia cum Saracenis vetita, et id permissum Genuensibus.* — Cum vero nonnulli impii Christiani, qui terreni lucri cupiditate illecti, jacturam æternitatis incurrere, totiusque a Conciliis Œcumenicis ac Romanis Pontificibus vetita cum Saracenis commercia inire non perhorrerent, ut pœnarum metu a crimine submoverentur, Joannes ob insignem Ecclesiasticarum censurarum contemptum in eos statutis in hæreticos legibus agi jussit [1]. Quorum suscipere patrocinium ausus est Rizardus Cremonensis [2], ac dictis contrariam Apostolicis Constitutionibus sententiam tueri; qui cum sentiret etiam cum hæreticis et perduellibus Ecclesiæ, censoribus fidei in ipsum animadvertendi munus injunctum est. Quibus etiam sequenti anno, cum magis fureret illius improbitas, eadem repetita imperia [3]; ac Bertrando cardinali A. S. L. datæ partes [4], ut in ipsum legibus ageret, cujus scelera his verbis in medium adducit :

« Rizardus Matumbre de Cremona approbationis, innovationis et declarationis hujusmodi (nimirum criminis labem contrahere, non modo qui merces in Conciliis Œcumenicis vetitas Saracenis Ægyptiis inveherent, verum etiam alias a Nicolao IV, Bonifacio VIII, Clemente V prohibitas inferrent, aut illi flagitio consentirent,) non ignarus asserere, affirmare, adstruere ac dogmatizare verbo et scriptis in suæ salutis animæ dispendium et multorum, quos secum in errorem hæresis damnatæ satagebat trahere, perniciem et jacturam; quod deferre vel mittere Saracenis in Alexandriam, aut in alia loca Saracenorum terræ Ægypti victualia et alia quæcumque mercimonia, præter

[1] Tom. V. p. 2. Ep. secr. pag. [illegible]. — [2] An. 11. p. 1. Ep. cur. III. — [3] Tom. V. p. 2. Ep. secr. pag. 325.

[1] Tom. V. p. 2. Ep. secr. pag. 247. — [2] Ead. pag. — [3] Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 204 et 215. — [4] Ibid. pag. 37 et 40.

prædicta in eisdem Conciliis prohibita, non erat peccatum, præsumpserat damnabiliter ac etiam præsumebat : quodque idem Rizardus hujusmodi pravis suis ac iniquis actibus non contentus, sed se Dei et Ecclesiæ ac fidei Catholicæ rebellem et hostem exhibens manifeste, Raynaldo et Opizoni marchionibus Estensibus, ac Galeatio de Vicecomitibus, ejusque fratribus hæreticis, et de crimine hæresis a suis competentibus judicibus sententialiter et publice condemnatis; necnon Ludovico de Bavaria excommunicato, Dei et Ecclesiæ rebelli et hosti, adhæserat ». Et infra : « Contra dictum Rizardum super prædictis et ea tangentibus secundum formam canonum ac privilegia officio inquisitionis concessa solerter et diligenter per te, vel alium, seu alios inquirere ac procedere non postponas. Dat. Avin. non. Maii ».

25. Interea hoc anno ad Genuensium gratiam justis causis adductus Pontifex Apostolicas leges de non ferendis ad Saracenos mercibus ad biennium mollivit, cum ea respublica, antea florentissima opibus, tum ob civium dissensiones, tum intercepta commercia cum Orientalibus ab antiquo splendore deficeret, neque ad Constantinopolitanum imperium, aliasque plures provincias merces transferre possent. Permisit[1] itaque retinendæ veteris dignitatis causa, ut merces ferro, telis, lignis, navalibus exceptis, ad Laodicenam Babylonio oram soldano obnoxiam advehere; indeque cum Persis, Tartaris, Indis et aliis populis, quibus Christianorum commercio interdictum non esset, merces distrahere ac permutare possent. Imposita[2] vero est archiepiscopo Genuensi provincia, ut sacramento navium rectores e portu soluturos adigerent, ipsos contra imperia Pontificia non ituros, nec merces vetitas Saracenis invecturos. Cum vero in Pontificiis litteris dicatur, Genuenses ad Constantinopolitanum imperium merces devehere tum non potuisse, id ob Turcarum excursiones, qui ea maria infesta reddebant, videtur contigisse, de quibus supra ex Sanuto memoravi : is enim auctor suadebat propterea Romano Pontifici, ut classem ad reprimendos Turcas compararet, ita namque et Christianorum libertati consulturum; atque a Græcis, qui ad conjunctionem cum Romana Ecclesia his beneficiis allicerentur, summam gratiam initurum.

26. *Andronicus imperator revocandæ ad Romanam Græcorum Ecclesiæ desiderium præ se fert.* — Præ se ferebat[3] quidem Andronicus imperator redintegrandæ cum Romana Ecclesia conjunctionis desiderium, atque oratores ad Francorum regem Carolum misit, quibus significabat, se pacem cum omnibus Christianis maximeque cum Gallis servaturum, et alias ingentes spes et promissa ostentabat : de quibus ut certior fieret Carolus, Benedictum e Cunis Dominicanæ familiæ religiosum virum legandum censuit[1]; quem Pontifex ad Robertum regem Siciliæ ac Philippum principem Tarentinum transmisit, ut quæ ipsis in tanta re gerenda visa essent, optima consilia explicarent.

« Regi Siciliæ.

« Significavit nobis charissimus in Christo filius noster Carolus rex Franciæ et Navarræ illustris, quod vir magnificus Andronicus, qui se Romanorum imperatorem et moderatorem intitulat, per suas litteras insinuavit eidem, intentionis et voluntatis esse sui imperii, velle pacem et amorem cum omnibus et specialiter Christianis : et cum regem ipsum, ejusque domum et prædecessores super alios mundi principes ad hoc perciperet delectari, certum ad ipsum destinabat nuntium litterarum exhibitorem ipsarum, super intentione prædicta plenius informatum. Rex itaque præfatus scire, ut asserit, desiderans certius; an ipse Andronicus præfatæ intentionis existat, et an quæ litteris præfatis adstruit, operibus cupiat adimplere, dilectum filium Benedictum de Cunis Ordinis Prædicatorum sacræ theologiæ magistrum ad eumdem Andronicum pro scrutandis hujusmodi providit de nostro beneplacito cum suis litteris destinandum.

« Nos autem attendentes, quod negotium hujusmodi tuam excellentiam, necnon et dilectum filium nobilem virum Philippum principem Tarentinum germanum tuum inter cæteros Catholicos principes non mediocriter tangit, volumus quod idem magister, priusquam ad dictum accedat Andronicum, ad tuam dictique principis se conferat præsentiam, auditurus utriusque intentionem, ac informationem, si quam ei dare decreveritis super his, nobisque illas postmodum rescripturus. Quocirca regalem excellentiam attentius excitamus, qualenus cum eodem principe, quid nos deceat vel expediat in hac parte, provida deliberatione discernens, magistrum eumdem reddere studeat super his plenius informatum : nos enim præfato magistro collegam alium in negotio ipso cogitaveramus adjungere; sed donec de tua dictorumque principis et Andronici intentionibus super his plenius nobis liquerit, consultius id providimus differendum : super quibus etiam præfato germano tuo per magistrum ipsum litteras nostras dirigimus opportunas. Dat. Avin. XIII kal. Septembris, anno X ».

27. De misso ad Andronicum imperatorem Benedicto e Cunis, ut ipsum ac Græcos ad fidem orthodoxam alliceret, extant aliæ litteræ[2], quibus ea spe facultatem ipsi tribuit, ut cum mathematicis (iis nimirum, quorum profanæ artes in prædicendis, magistro dæmone, vanaque astrologiæ ostentatione, rerum futuris eventibus ab Ecclesia damnatæ sunt) et cæteris schismatis labe infectis publice occulteve ageret, concionesque sacras ha-

[1] An. 10. p. 1. Ep. com. DCCCXC. — [2] Ibid. post eam l. Ep. — [3] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 266 et 372.

[1] Tom. v. p. 2. Ep. secr. pag. 266. — [2] Ibid. pag. 372.

beret. Terruerant Andronicum pervulgati de expeditione Gallorum Asiatica ineunda sermones, fueratque a Marino Sanuto admonitus [1], plerosque Constantinopolitanum prius imperium expugnandum censere, et eorum opinionem in regum consiliis a se refutatam; sollicitatusque, ut Christifideles contra Saracenos omni studio juvaret. Cæterum præclara adeo de restituenda Asiæ Christiana religione, ac superstitione exscindenda Mahumetica ob Occidentalium dissensiones est turbata; neque universus exercitus, sed leves copiæ ad defendendas Christiani nominis reliquias Orientem petebant, pluresque crucesignati ostentationis magis, quam pietatis causa crucis symbolum ferebant: quos in Æmilia Pontifex a provinciæ præside Aymerico archiepiscopo Ravennale vel ad promovendam sacram rem Asiaticam profectionem inire, vel sacrum symbolum abjicere monendos curavit [2].

28. *Cyprios Græcos male de fide sentientes corrigit: et linguarum Orientalium studium in publicis scholis promovet Pontifex.* — Adducebatur hoc interim spatio in discrimen orthodoxa in Cypro religio, cum Nestoriani duas in Christo personas, ipsumque non natura sed adoptione Dei filium; Jacobitæ contra unicam in eo tantum naturam contra Œcumenica Concilia cum Eutyche publice impieque effutirent: Cyprii etiam Græci purgatorium ignem negarent, ac perverse sentirent, neque improbos inferni pœnis affici, nec sanctos cælesti felicitate ad diem usque extremum judicii potiri: sacramentum etiam Corporis Dominici animalibus ad restituendam iis valetudinem porrigerent, ac nisi Constantinopoli deferretur, excipere abnuerent. Ad quas fœdas exscindendas hæreses Pontifex Raimundum patriarcham Hierosolymitanum zelum explicare hisce litteris jussit [3]:

« Joannes, etc. Raimundo patriarchæ Jerosolymitano.

« Trahimur in amara suspiria, et multa mentis turbatione movemur, dum infra fines Ecclesiæ Catholicæ, curæ nostri regiminis divina dispositione commissæ, contra puritatem Catholicæ fidei errores percipimus pullulare: ad quos exstirpandos tanto solertius vigilare nos convenit, quanto majora formidantur ex illis pericula fidei et fidelibus proventura. Habet siquidem infesta nimis de transmarinis partibus insinuatio, nobis missa, quod in regno Cypri, ubi Catholicæ fidei viget cultus, quidam iniquitatis filii, Nestoriani et Jacobitæ vocati, quorum secta nequissima olim in Conciliis generalibus reprobata extitit et damnata, se adversus Dei scientiam extollentes, ac in damnatos errores et hæreses incidere non verentes; præfati Nestoriani in Christo Jesu Domino nostro duas personas, et ipsum per inhabitantem gratiam adoptivum Dei Filium existere; dictique Jacobitæ unam tantum inesse naturam contra veritatem orthodoxæ fidei damnabiliter profitentur; habentes suas illic distinctas Ecclesias, in quibus errores et hæreses hujusmodi, non sine magnis suarum et multorum aliorum animarum periculis, publice dogmatizant. Et insuper quod Græci aliqui, qui pro majori parte in regno morantur eodem, negant purgatorium et infernum, asserentes mendaciter et temere, nullum sanctorum esse in paradiso usque post judicium generale; sed interim in certo loco quiescere sine pœna: et hoc idem etiam de malis asserere moliuntur. Alii quoque Græci sunt ibi, qui sacramento altaris non communicant, nisi eis de Constantinopoli deferatur, et nonnulli etiam alii hujusmodi sacramentum in escam jumentis pro sanitate ministrare præsumunt.

29. « Cupientes igitur prædictos errores et hæreses de finibus fidelium exstirpari, ac de tuæ circumspectionis exquisita prudentia plenam in Domino fiduciam obtinentes, fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus ad exstirpandum prædictos errores et hæreses, ac reformandum et corrigendum quæ in hac parte reformanda noveris ac etiam corrigenda, intendere juxta datam a Deo tibi providentiam adeo studeas diligenter, quod divinam et Apostolicæ Sedis gratiam uberius propter hoc merearis, etc. Datum. Avin. kalend. Octobris, anno XI ». De gliscentibus iis hæresibus Hugoni regi Cypri eadem sententia scripsit Pontifex, utque ad eas exscindendas Raimundo patriarchæ regiam opem porrigeret, hortatus est; cum nullam majorem gloriam, quam in fide amplificanda, afferendoque studio ne illius flos ac dignitas emarcesceret, colligere posset: « In virtute, inquit, ac decore fidei a Domino censentur constituti viri potentia præditi, et prosapia illustrium præcellentes, qui dum illam fulciunt, et se operosos exhibent in illius dilatatione ministros, fama crescunt et meritis, et a Domino in suis actibus diriguntur. Sed in eorum gloria non parum maculæ ponitur, cum in suis districtibus fides vim patitur, et infidelium subjectorum morsibus laceratur; frequenter enim exercitatione membrorum caput affligitur, et nonnunquam pœna principibus propter peccata plebis infertur ».

Cæterum propagandæ latius inter Orientales nationes religionis studio Pontifex decretum Concilii Viennensis de Græca, Hebraica, Arabica et Chaldaica linguis in celeberrimis gymnasiis docendis instauravit ac Parisiensem episcopum, ad illud in Academia Sorbonica operi mandandum, incumbere jussit [1]:

« Joannes, etc. venerabili fratri episcopo Parisiensi.

« Cupientes, ut fidei Christianæ religio, dilatato tentorii sui loco, funiculos suos faciat longiores, et proinde salus proveniat animabus, plenam volumus habere notitiam, qualiter statutum felicis recordationis Clementis papæ V prædeces-

[1] Sanut. in lit. ad Andronic. — [2] Tom. v. p. 2. Ep. sec. p. 331. — [3] Tom. vi. p. 1. Ep. secr. pag. 80.

[1] An. 10. p. 1. Ep. cur. XCIX.

soris nostri de scholis in Hebraicæ, Græcæ, Arabicæ et Chaldææ linguarum generibus in Parisiensi et certis aliis studiis erigendis, et a certis viris Catholicis sufficientem habentibus linguarum ipsarum notitiam scholis regendis eisdem, ac de provisione annua ipsis regentibus in stipendiis competentibus et sumptibus facienda in Concilio Viennensi editum, quod dilatationem fidei et profectum animarum earumdem respicere noscitur, observetur in Parisiensi studio prælibato. Quocirca fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus (nos certiores facias) de illis et eorum numero, qui dictas scholas in præfato Parisiensi studio juxta hujusmodi statutum in linguis regunt eisdem; et si scholares auditores habent, et qualiter in stipendiis et sumptibus antedictis, et per quos et in quanta vel quantis pecuniariis summis dictis regentibus providetur, etc. Datum Avin. VIII kal. Aug. an. x »

30. *Amplificata apud Tartaros Christiana religio.* — Proferebat se latius per id tempus in remotioribus Orientis oris fides Christiana, atque in Tartaria imperator missos a Romanis Pontificibus ad eos populos Christianis sacris imbuendos episcopos perhumaniter excepit, et ad sustentandam honeste vitam stipendia attribuit, ut Andreæ e Perusio episcopi e sacro Minoritarum Ordine suffraganei archiepiscopi Cambaliensis ad Perusinorum Minorum præfectum litteræ testantur[1] :

« Frater Andreas de Perusio de Ordine Minorum fratrum, divina permissione vocatus episcopus, reverendo patri fratri guardiano Perusini conventus, etc.

« Novistis me cum bonæ memoriæ fratre Peregrino coepiscopo, et meæ peregrinationis individuo comite, præter multos labores et languores, inedias variaque tormenta, atque pericula in terra pariter et in mari, ubi fuimus, rebus omnibus, etiam tunicis et habitibus spoliati; demum Deo juvante ad Cambaliensem civitatem, quæ sedes est imperii magni Chanis, anno Dominicæ Incarnationis MCCCVIII, ut credo, pervenisse : ubi secundum mandatum a Sede Apostolica nobis datum, archiepiscopo consecrato, moram ibi per quinquennium fere contraximus. Infra quod temporis spatium procuravimus alafa ab imperatore magnifico pro victu et vestitu octo personarum : est autem alafa impensa, quam imperator tribuit nuntiis magnatum, oratoribus, bellatoribus, diversarum artium artificibus, jaculatoribus, pauperibus et diversis diversarum conditionum personis : quæ impensæ plurium Latinorum regum introitus et expensas transcendunt. De divitiis, magnificentia et gloria hujus magni imperatoris, de vastitate imperii, multitudine populorum, numerositate civitatum et magnitudine earumdem; et de ordinatione imperii, in quo nemo adversus alium ausus est levare gladium, transeo, quia longum foret scribere, et audientibus incredibilia viderentur : nam ego ipse, qui præsens sum, talia audio, quæ vix ipse credere possum ». Et infra :

31. « Est quædam magna civitas juxta mare Oceanum, quæ vocatur lingua Persica Cayton, in qua civitate una dives domina Armena Ecclesiam erexit præclaram satis et grandem, quam quidem, de ipsius voluntate per archiepiscopum in cathedralem erectam, cum competentibus dotibus, fratri Gerardo episcopo et fratribus, qui cum eo erant, donavit in vita et in morte reliquit; qui primus eamdem cathedram suscepit. Mortuo autem dicto episcopo, inibique sepulto, voluit archiepiscopus in eadem Ecclesia me facere successorem : sed hujusmodi locationi et successioni me non præbente assensum, ipsam contulit fratri Peregrino episcopo memorato, qui illuc habita opportunitate se contulit, et postquam paucis annis rexit eamdem, anno Domini MCCCXXII in crastino Octavæ Apostolorum Petri et Pauli diem clausit extremum. Ante cujus discessum per quatuor fere annos ego, qui in Cambaliech non eram consolatus ex aliquibus causis, procuravi quod dicta alafa seu eleemosyna imperialis mihi daretur in præfata civitate Caytonis, quæ distat a Cambaliech itinere hebdomadarum fere trium; ut dixi, sollicite procuravi : et cum octo equitibus, ab imperatore mihi concessis, ad eamdem civitatem cum magno honore perrexi et applicui, adhuc fratre Peregrino præfato vivente; et in quodam nemore proximo civitati ad quartam partem unius milliarii Ecclesiam convenientem et præclaram ædificari feci cum omnibus officinis sufficientibus pro XXII fratribus, et cum quatuor cameris, quarum quælibet esset pro quocumque prælato sufficiens. In quo quidem loco moram traho continuam, et vivo de eleemosyna regia memorata, quæ juxta mercatorum Januensium æstimationem ascendere potest annuatim ad valorem centum florenorum aureorum vel circiter : et de hac eleemosyna magnam partem in ædificatione loci prædicti expendi, cui similem in eremitoriis in tota nostra provincia nullum scio quoad pulchritudinem et omnem amœnitatem.

« Denique non longo elapso tempore post obitum fratris Peregrini recepi decretum archiepiscopi de locatione nostra in memorata Ecclesia cathedrali, cujus locationi assensum præbui, causa rationabili suadente : et nunc in loco, vel Ecclesia civitatis, nunc in eremitorio moram facio juxta meæ libitum voluntatis, et sum sano corpore, et quantum longævitas vitæ patitur, aliquibus adhuc annis in hac messe laborare potero, licet canitiem habeam ex defectibus naturalibus et proprietatibus senectutis. Sane in isto vasto imperio sunt gentes de omni natione, quæ sub cœlo est, et de omni secta, et conceditur omnibus et singulis vivere secundum sectam suam. Est enim hæc opinio apud eos, seu potius error, quod unusquisque in sua secta salvatur; et nos prædicare pos-

[1] Ext. apud Wad. tom. III. hoc an. num. 2

sumus libere et secure : sed de Judæis et Saracenis nemo convertitur. De idololatris baptizantur quamplurimi, sed multi ex baptizatis non recte incedunt per viam Christianitatis. Quatuor nostri fratres martyrizati fuerunt in India a Saracenis, quorum unus bis in ignem copiosum injectus illæsus evasit ; et tamen ad tam stupendum miraculum nullus est a sua perfidia permutatus, etc. Datum in Cayton anno Domini MCCCXXVI, in mense Januarii ».

32. *Gregorium X miraculis clarum Placentini postulant sanctorum Catalogo annumerandum.* — Superiore anno Placentini, permoti fama miraculorum Gregorii papæ X, supplices a Joanne XXII flagitarunt, ut illum in sanctorum Albo collocaret : ad quorum justas preces Joannes, ut in tanta re solitam consilii maturitatem adhiberet, Pisano archiepiscopo et episcopo Mutinensi provinciam dedit [1], ut de illius sanctitate et miraculis, adductis in religiosum examen testibus, publica documenta conficerent :

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus archiepiscopo Pisano et episcopo Mutinensi, ac dilectis filiis Bindo de Senis proposito Ecclesiæ Coloniensis notario nostro.

« Dudum ex parte dilectorum filiorum Jaconini de Pontecanali pro Rom. Ecclesia rectoris, ac prioris antianorum, et ipsorum antianorum, necnon consilii et communis civitatis Placentinæ coram nobis et fratribus nostris propositum extitit, quod felicis recordationis Gregorius papa X prædecessor noster, dum viveret, nitore sanctitatis emicuit, conversatione resplenduit, ac multis magnisque tam ante quam post suum obitum miraculis coruscavit : quare pro parte ipsorum fuit nobis humiliter supplicatum, ut de ejusdem Gregorii vita et miraculis inquisitione præmissa, si reperiremus præmissa veritate fulciri, eum adscriberemus sanctorum Catalogo, ipsumque faceremus per universas Ecclesias honore congruo solemniter venerari. Verum, licet prædicta coram nobis et eisdem fratribus nostris exposita, si vera sint, nostrum et fratrum nostrorum corda multiplici jucunditate repleverint ; attendentes tamen, quod Romana Ecclesia, præsertim in tanto negotio consuevit cum magna maturitate procedere, ubi videlicet de re tam ardua quæritur, et de cælestibus indagatur ; nam si difficile existimamus quæ in terra sunt et quæ in prospectu sunt invenimus cum labore, quæ in cælis sunt quis investigabit ? ut tutiori et solidiori tramite procedamus, discretioni vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo vestrum in loco vel locis, ubi expedire videritis, de vita, conversatione ac miraculis Gregorii prædicti cæterisque circumstantiis, hujusmodi negotium contingentibus, juxta formam, quam vobis sub Bulla nostra transmittimus interclusam, inquiratis diligentius veritatem ; et quæ super præmissis inveneritis, fideliter in scriptis redacta, sub testimonio sigillorum vestrorum per viros idoneos ad Sedem Apostolicam destinetis, ut per inquisitionem vestram sufficienter instructi, sicut res exigit et expediens visum fuerit, securius in ipso negotio procedere valeamus. Dat. Avin. VI id. Maii, anno IX ». Conditæ erant Gregorii reliquiæ in Aretina Ecclesia, cujus diœcesis hoc anno dispartita est [1], condito Cortonæ novo episcopatu.

[1] An. 9. p. 2. Ep. com. MDXIX.

[1] An. 9. p. 2 Ep. com. MMLXXI.

JOANNIS XXII ANNUS 12. — CHRISTI 1327.

1. *Bavari in Italiam adventus, et Tridenti habitus conventus.* — Concussit [1] Italiam Ludovici Bavari ad eam sibi armis subjiciendam, corripiendaque vi insignia imperii, adventus anno Christi millesimo vigesimo septimo, Indictione decima : cum enim ob Caroli ducis Calabriæ, qui Florentinam rempublicam administrandam susceperat, et Joannis S. Theodori cardinalis A. S. L. et publicæ pacis servatoris in Etruria instituti superiori anno accessum, annuas regis Siciliæ in Trinacriam irruptiones, attritamque Friderici potentiam, et Insubriam a Bertrando legato conti-

[1] Jo. XXII tom. VI. p. 1. Ep. secr. pag. 60.

nuis afflictam bellis, Gibellini hinc armis, hinc censuris Pontificiis urgerentur, illum crebris legationibus et pollicitationibus ad maturandum iter pellexere. Indixit [1] Tridenti mense Februario suæ factionis comitia Ludovicus, in quibus plura perperam gessit, schismaticorumque et impiorum illuviem ad se traxit, qui in eum prorumpere furorem, ut supremum in terris Christianorum caput anathematis notarent infamia, captatisque ex nomine inanibus argutiis, ut facete sacrilegi viderentur, presbyterum Joannem appellarent : ex quo Pontificiæ dignitatis contemptu sententiæ Apostolicæ habitæ ludibrio, et Ecclesiasticum interdictum, coram Ludovico, divinis celebratis officiis, violatum. Eminebant [1] inter cæteros impietate scelestissimi Ludovici Bavari assentatores Marsilius Patavinus theologicæ scientiæ improbus interpres et Jandunus philosophicarum argutiarum nugarumque artifex, qui novis hæresibus ex inferis excitatis, id unum moliebantur, ut Ecclesiam Dei exscinderent, vel fœdissimæ subjicerent servituti; quibus Pontifex quinto idus Aprilis judicium hæreseos intendit : sed de his agetur inferius. Nunc Bavarum Italiam ingredientem sequamur (1).

2. Cum de Tridentinis conventibus habitis a

[1] Jo. Vill. l. x. c. 17.

[1] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 221.

(1) Ludovicus Bavarus hoc anno Italicam expeditionem suscepit, atque in ipso limine, Tridenti scilicet, frequentem conventum habuit, quo plures Italorum principes convenerunt. Tridenti adhuc agebat die VI kal. Martii qua die ex urbe illa dedit litteras ad Fridericum *Siciliæ*, ut appellat, *regem*, et alias ad Petrum ejus filium de suo in Italiam adventu certiores illos faciens, paratumque se ad omnia eorum commoda spondens. Recitat litteras illas anonymus Siculus apud Martene cap. CXVI. Juratum est ibi ab omnibus in verba Ludovici, quem Itali adjuturos se armis, et pecunia spoponderunt ut Guelfos conficeret, et imperii coronam adipisceretur. Cum vero in eo conventu plures essent episcopi, ut non laicorum tantummodo civilis congressus haberi posset, sed et Concilium Ecclesiasticorum, causa pariter Ecclesiastica discussa fuit de orthodoxia scilicet Joannis papæ, et accusationis sexdecim capitibus, præsertim circa ea quæ de paupertate Christi docuerat, propositis et admissisque, hæreticum illum plane et a fide Catholica alienum pronuntiarunt. Hæc damus ex fide Joannis Villani lib. 10, cap. 15, qui licet inanes interdum rumores pro veris et compertis obtrudit, probabilia tamen hac in re ex idoneo aliquo auctore audita narrare videtur. Ita rebus Tridenti compositis, Ludovicus iter promovens Bergomum, inde Comum pervenit mense Martio, teste Joanne Villani ibidem, et auctore Chronici Bononiensis Rer. Italic. tom. XV, non. *Maio* mense, ut per errorem forte amanuensis scripsit Bonincontrus Morigia auctor coævus Chronici Modoetiensis lib. 3, cap. 37. Longiorem in ea urbe moram ut protraheret, coegit Margaritæ uxoris suæ, quam operiebatur, adventus. Cum venisset, Mediolanum actutum se contulit die XVII Maii, ait Morigia, qui tunc præsens aderat, in Chronico Modoetiensi, cui per omnia adstipulatur ejus pariter æqualis Galvaneus Flamma Ord. Præd. in manipulo florum cap. 365. Errant igitur veteres illi scriptores, qui cum auctore rerum Mediolanensium vulgato Rer. Italic. tom. XVI, pro die XVII, diem XXVII substituerunt. Ita rebus constitutis, Ludovicus ferrea corona ornatus fuit quam Modoetia advectam Mediolani recepit, cæremoniam hanc agente Guidone episcopo de *Aretino, archiepiscopo Mediolanensi* ; quæ verba sunt Morigiæ in Chronico Modoetiensi, ex quibus discimus (nisi forte mendum aliquid in textum irrepserit) a schismaticis depositum fuisse Fr. Aycardum archiepiscopum Mediolanensem (qui tunc extorris agebat ob secutas partes Pontificis) ejusque loco Guidonem electum. Episcopus alter, qui comes huic accesserat, fuit Fridericus de Madiis, olim Brixensis episcopus, quem Pontifex destituerat. Hujus episcopi, de quo silet Morigia et Flamma, meminit eorum pariter temporum fere æqualis Jacobus Malvecius, qui Brixianum Chronicon ad annum usque MCCCXXXII perduxit. Vulgatum est opus illud Rer. Ital. tom. XIV. Tridentinum etiam episcopum, itidem depositum a Pontifice, adfuisse cæremoniæ huic scribit vetus auctor Annalium Mediolanensium cujus superius meminimus. Id actum sacra Pentecostes die ultima Maii, scriptores omnes testantur. Nec ita multo post, die v Julii, festo S. Margaritæ sacra, Galeatium vicecomitem principatu Mediolani exspoliavit, egitque captivum. Hæc Galvaneus Flamma ibidem ; sed cum notet diem illam v Julii sacram fuisse memoriæ S. Margaritæ virginis, nec in ullo unquam veteri Martyrologio, nec in Mediolanensi pariter, quod cum Adnotationibus Boschii ante plures annos excusum est, legerim die illa v Julii S. Margaritam cultam ullibi fuisse mendosum esse hujus scriptoris textum suspicor. Joannes Villani lib. 10, cap. 30, diem VI signat; quem Morigia, oculatus testis, ut sæpe alias monuimus, diem VII Julii præfert. Exauctorationis hujus causas alii aliis prætexunt, verissimam censeo, quam Morigia assignat. Narrat ille Galeatium de rebus cum Pontifice componendis jamdudum cogitasse, tantumque rem processisse, ut non multum abesset a concordia. Arcanas hasce molitiones subodoratus Marcus vicecomes, Galeatii frater, Ludovici fautor præcipuus et fratri suo infensus, actutum se ad Ludovicum, tunc agentem Tridenti, contulit, quem et sollicitavit, ut statim Mediolanum proficiscens rebus suis provideret. Consilium admittens Ludovicus, protectionem Mediolanensium maturavit, ac dejecto Galeatio ejusque fratribus et filiis, omnes, excepto Marco, habuit captivos; qui tandem intercedentibus Italis pluribus principibus, dimissi sunt, primo quidem reliqui, uno Galeatio retento, teste Galvaneo Flamma in manipulo capit. 365, tum ipso demum Galeatio, ut asserit Morigia in Chronic. Modoet. qui tamen anno sequenti id actum significat. In hac Mediolanensi mora coactum ibi a rege Concilium, in quo Joanne XXII abrogato, Petrus de Corvaria assumptus fuit, scripsit Petrus Azarius, qui Chronicon principum vicecomitum ad sua usque tempora, annum scilicet MCCCLXII perduxit, vulgavitque Muratorius rerum Italicarum tom. XVI. Ita enim ille caput. 7; « Dum prædicta gerentur, convocato Concilio in Mediolano, et etiam participantibus quampluribus Lombardiæ et Alemanniæ, et secum, (cum Ludovico scilicet) sociatis, et in opprobrium prædicti Joannis papæ, propter ea quæ ipse committebat contra imperium, ejusque participes, creaverunt alterum antipapam etc. » Verum cum electio Petri de Corvaria in Pontificem non nisi sequenti anno Romæ contigerit, ut accurati omnes et eorum temporum scriptores affirmant; et scriptor iste multa interdum misceat, locis et temporibus distincta, non mauus suspicandi conjectura datur, num forte in unum confundat electionem antipapæ, quæ succedenti anno contigit, cum celebratione Concilii, quod hoc anno a Ludovico Mediolani adhuc agente, haberi potuit. Nisi reputaverimus hoc ipso anno MCCCXXVII in Mediolanensi Concilio Joannem papam depositum, ejusque loco destinatum fuisse Petrum de Corvaria, qui tandem anno sequenti Romæ initiatus fuerit. Seu potius sequi maluerimus fidem Andreæ Ratisponensis, cujus Chronicon vulgavit Eccardus in Corpor. Historic. med. ævi tom. II, qui Concilium a Ludovico habitum non Mediolani, sed Romæ commemorat. Florebat Andreas circa medium sæculi XV. Concilium equidem in Italia a schismaticis celebratum, scribit pariter Joannes Marius in lib. de schismat. et Concil. cap. 21, ubi pariter meminit alterius Concilii a Joanne Pontifice adversus antipapam Avenione habiti, non quidem isto anno, cui per errorem a Labbeo adscribitur, cum nonnisi sequenti antipapa assumptus fuerit. Verum cum scriptor iste recentior sit, quam ut fidem sola assertione sua mereatur; scribebat enim sæculo XVI, et veteres omnes coævique scriptores de hoc Avenionensi Concilio nihil memorent, eidem scriptori fucum factum censeo ex Concilio Avenionensi habito anno præcedenti MCCCXXVI, die XVIII Junii cujus canones legas in collectione Labbeana tom. XV, col. 280. Venet. edit. Nec ipse pariter Joannes in litteris quas de condemnatione a se facta Nicolai antipapæ scripsit, vulgatis a Martenio Anecdot. tom. II, sententiam hanc in Concilio dedisse se unquam meminit. Ablegandum est igitur a collectionibus Conciliorum hujus vel sequentis anni Concilium Avenionense; ejusque loco substituendum est Mediolanense hujus anni, vel forte Romanum anni sequentis conciliabulum. Nunc iterum ad Bavarum.

Mediolano exivit Ludovicus die v Augusti; sed castris non longe positis aliquandiu ibi substitit, ait Flamma cap. 365. Locum castrorum Flamma appellat *Bianchetam in pratis Domini Andreæ de Orto*, nec alium designari credo a Joanne Villani lib. 10, cap. 31, cum profectum illum scribit in oppidum Brixianæ, quod appellabatur *li Orzi*, ibique et generalem totius Lombardiæ et Tusciæ conventum indictum asserit. De hoc tamen conventu nihil apud utrumque scriptorem supparem et gentilem. Inde movens die XIII Augusti, quem diem signat Morigia in Chronico Modoetiensi, eodem Augusto mense in Tusciam ad Petram-Sanctam, tunc ditionis Lucensis oppidum, pervenit, ubi et moram

Gibellinis certior esset factus a Bertrando legato Joannes papa, tenues eorum vires, suasque superiores arbitratus, nullas timendi causas subesse, exaratis XII kalendas Aprilis litteris, respondit[1]; partesque ipsi dedit, ut cum Carolo duce Calabriæ, cui eo argumento eadem die rescripsit[2], ad propulsandos hostes se compararet: sed Pontificis consilia et vires Bavari vicit bellica audacia. Cujus itinera Marinus Sanutus[3] descripsit, datis ad cardinales sibi familiares litteris, quibus auctor erat, ut ad declinanda mala imminentia Pontifex Ludovicum admitteret in gratiam, cum populorum studia in eum vergerent. Ingrediente Italiam Bavaro, Florentini ut periculum anteverterent, oratorem misere[4] ad Sedem Apostolicam Simonem Pazium, qui a Pontifice flagitavit, ut adversus Ludovicum ne Italiam penetraret, sacram expeditionem dato crucis symbolo indiceret; Bononienses exules, ut civitas milite instructior foret patriæ restitui a legato juberet; ac Ferrarienses ad augendas vires in gratiam admitteret. Cui respondit Joannes[5], adducturum se in deliberationem, an crucis signa in Ludovicum essent explicanda: tutum non esse Bononienses exules revocare in patriam, ne proditionem conflarent: Ferrarienses, qui recenter cum Tridentinis coitiones inierant, vix ad officium adduci posse. Navata tamen ei rei opera[6]. De Bononiensibus etiam exulibus in patriam reducendis data legato imperia[7], si e Pontificia re id fore cognosceret; alios vero cives hortatus est, ne ob Ludovici in Insubriam irruptionem animos desponderent, ullisve adversis rebus ab Ecclesia divelli se paterentur. Tum certiores fecit, quibus censuris hostes defixi essent.

« Ipse quidem, inquit, Ludovicus suis demeritis exigentibus, sicut vos nosse credimus, jure si quod ei ex electione, quam de se celebratam asserit, ad regnum Romanorum acquisitum fuerat, privatus jamdiu extitit, justitia exigente: ac subsequenter ducatu Bavariæ, et omnibus feudis quæ ab Ecclesia Romana, seu Ecclesiis aliis, vel imperio obtinebat; necnon et omnibus privilegiis Ecclesiasticis et imperialibus fuit his diebus præteritis privatus, seu declaratus privatus, justitia exigente. Et nihilominus extitit declaratum ipsum fautorem hæreticorum notorium, ipsumque pœnas inflictas talibus incurrisse. Et quia de hæresi evidentius est convictus, ad audiendum super hoc sententiam est sibi peremptorius terminus assignatus, sicut plenius in nostris processibus, quos dilecto filio Bertrando tit. S. Marcelli presbytero cardinali A. S. L. in illis partibus transmittendos duximus, poteritis intueri. Illos autem Dei hostes et nostros ac vestros, tyrannos scilicet de Mediolano, de Ferraria et de Mutina, de hæresi ac de fautoria; illum de Cumis, et de Luca, et de Aretio condemnatos, vestra prudentia non ignorat, etc. Dat. Avinione III kal. Maii anno XI ». Excitati sunt ad conjunctionem armorum et constantiam similimis litteris alii fœderati populi: tum Benignus et Albissus e Vico judices Pisani ob navatam Ecclesiæ operam commendati[1]. Ut vero Pisani demum sub Bavari potentia et artibus succubuerint, videbitur inferius.

3. *Ludovicus Mediolani ab excommunicatis corona ferrea redimitus.* — Interea redimitum ipsum magna pompa, exeunte Maio, die sacro Pentecostes in æde Ambrosiana, refert Joannes Villanus[2]: non quidem ut moris est, ab Aycardo Mediolanensi archiepiscopo; illum enim partium Ecclesiæ defensorem acerrimum vidimus, Pontificiamque potius in Ludovicum sententiam, ut fuerat jussus[3], divulgabat; sed a Guidone Tarlato olim Aretino exauctorato et Brixiensi defixo anathemate episcopis, qui dignitatem suis sceleribus inquinarant. Interfuere vero profanæ celebritati Gibellinæ factionis proceres: qua perfecta pompa colligendo in militum stipendia auro intentus Bavarus Galeatium, et ejus filium ac fratres, pro quibus tuendis Pontificis hostem se professus erat, in vincula conjecit. Adscripta est, ut refert S. Antoninus[4], hujus tyranni calamitas divinæ vindictæ, ut ab illo, quem exciverat ad deprimendam Ecclesiam, dominatu pelleretur. Sed nec minus Ludovicum ingrati animi vitio in ea re laborasse subjicit. Terruere Galeatii aliorumque vicecomitum vincula Gibellinos proceres[5], quos ut sibi conciliaret Ludovicus, ac suspiciones de ipso conceptas amoveret, indictis comitiis, plura objecit Galeatio; atque inter cætera, de defectione ad Pontificias

[1] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 61. — [2] Ibid. — [3] Sanut. in Appen Ep. XVI. — [4] Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 50. — [5] Ibid. pag. 45. — [6] Pigna de Princ. Atest. l. IV. — [7] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 126.

[1] Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 71. — [2] Jo. Vill. l. X. c. 19. Ant. III. p. tit. XXI c. 6. § 5. Albert. Argen. in Chron. Mutius l. XXIV. — [3] Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 50 — [4] Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 5. — [5] Ibid. c. 33. Ant. ubi sup.

aliquandiu prorogavit. Hæc Andreas Dei scriptor Chronici Senensis, tunc Senis agens, quod ejus opus vulgatum est Rer. Ital. tom. XV. Repugnat huic chronologiæ Villanus lib. 10, cap. 31, quippe, qui nonnisi Septembri jam cœpto ad oppidum illud venisse Ludovicum asserit. Cum vero scriptor ille in chronologicis erret frequenter; ideo alterius scriptoris, alioqui diligentis nec ab iis locis remoti, fidem sequi maluimus. Secundum hæc die VI Septembris, ut historici omnes conveniunt, ad obsidionem Pisanæ urbis se contulit, quam diutina expugnatione dierum XXVIII, ut scribit Nerius, auctor coævus historiæ cujusdam Lucensis adhuc meditæ sollicitatam, tandem die XI Octobris obtinuit. Quæ dixerint ex historicis, Joanne Villani lib. 10, cap. 33, Andrea Dei in Chronic. Senens. ad hunc annum repetas. Secundum hæc Lucam venit cum Castruccio die IV Novembris, unde Pistorium excurrit; tum iterum se Lucæ restituit in festo S. Martini, teste Nerio, ibique urbem, cum tota ejus ditione, Pistorio pariter, Luna, Volaterris et S. Geminiano Castruccio ducis titulo insignito, asserunt, signato Diplomate die XVI. Novembris anno MCCCXXVII, quod in Appendice ad Vitam Castruccii ex Aldo decerptam, et vulgatam Romæ anno MDXC legitur. His peractis reversus est Pisas die XXIII Novembris, ait Joannes Villan. lib. 10, cap. 36, sed Nerius diem XVIII signat. Nec ita multo post, die nempe XXI Decembris, ut recte Andreas Dei in Chronic. Senensi, profectionem Romanam suscepit. Hæc latius aliquanto deduxi tum ad majorem lucem iis quæ in Annalibus traduntur affundendam, cum pariter ut suus rebus ordo constaret. MANSI.

partes consilia cum Bertrando legato cardinale agitasse : quæ an vera essent, an ad abolendam invidiam facti subornata, non est facile discernere. Marcum vero vicecomitem, ut ab omni criminis labe purum, vinculis solvit : Luchinus et Azo ducentis supra quinquaginta aureorum millibus redimere libertatem jussi.

Ludovicus porro refecto ea ratione ærario, ac sumpta, ubi dictum est, Mediolani ferrea corona, ad auream Romæ accipiendam se accinxit. Ferunt nonnulli ipsum [1], ut morem majorum servare videretur, oratores ad Pontificem misisse, qui ab ipso deposcerent, ut Romam ad conferendum illi imperiale insigne accederet, vel legatis, ut Clemens V cum Henrico VI egerat, id munus tribueret. Sed abhorrebat longe a confirmando Ludovico Joannes, cum non modo juribus imperii, verum etiam ducatu Bavariæ illum privarit [2], ac sententiam ad Joannem regem Boemiæ transmiserit [3] : illius jussu Joannes S. Theodori diaconus cardinalis die S. Joanni Baptistæ sacro sententiam in eum, ut hæresis nota contaminatum et Ecclesiæ persecutorem latam, divulgarit [4] Florentiæ : data [5] sint Aycardo Mediolanensi archiepiscopo eadem imperia in Insubria : in Germania Balduinus [6] Trevirensis archiepiscopus, qui etiam tum rem distulerat, Ludovicum omnibus pœnis Pontificia sententia comprehensis devinctum pronuntiarit : Henricus Coloniensis archiepiscopus [7] parem in sententiis Pontificiis divulgandis laudem tulerit ; ac Matthias Moguntinus una cum aliis archiepiscopis ad insectandum Bavarum sit excitatus [8].

Germaniæ etiam principes ac populi sollicitati [9], ne nova ab illo vectigalia, ad quæ exigenda turrim in Rheni insula excitarat, imponi sinerent, pristinamque tuerentur libertatem. Vetiti etiam Italiæ proceres, ut Philippus [10] Sabaudus, Gueceto [11] Tempesta, Tarvisini, pluresque alii sentire cum Ludovico, sed omni contentione suum Ecclesiæ studium explicare jussi. Placentini [12], ut urbem propugnaculis contra Ludovici impetus munirent, admoniti [13]. Genuenses, inter quos Gibellini invaluerant, ad mutuam concordiam excitati [14]. Commoverat enim populos Ludovici adventus, atque hos spe, hos metu concitarat. Ac Pisis [15] quidem, cum de Ludovico Mediolani coronato nuntius accessisset, coorta seditio, sed magistratuum diligentia mox repressa.

4. *Romani enixe agunt per litteras et legatos ad reditum Pontificis in Urbem implorandum.* — Graviores vero motus Romæ a populo nobilissimisque civibus concitati. Agebat [16] eos indignatio, translatam Avenionem a Gallis Pontificibus Apostolicam Sedem, amissoque veteris imperii splendore, ipso summi sacerdotii dignitate carere : orbatam Pontificis et cardinalium præsentia Urbem in squalore jacere, civium numero minui, attenuari opibus, vetera Ecclesiarum decora in rudera redigi. Joannem itaque demissis primum precibus interpellarunt, ut Sedem Apostolicam Romæ restitueret. Quos Pontifex mulcere adventus sui spe subjectis litteris conatus est [1].

« Joannes, etc. dilectis filiis consilio et populo Romano.

« Super eo nimia commendatione condigno, quod vos, utique filii benedictionis et gratiæ, videndi patris avidi zelatores, instanter a nobis et gratanter exigitis, ut matris et universalis Ecclesiæ S. Petri Apostolorum principis limina visitemus, advertat, quæsumus, vestra prudentia variam negotiorum urgentiam, quæ pro tranquillo statu cunctorum Christi fidelium et præsertim Italiæ partium diutius, proh dolor! inquietæ, nos ad præsens inexplicabiliter detinet occupatos. Verum illis (in quibus filiali compassione, si libet, æquanimiter et amabiliter potius corporalem ex causa nostram supportetis absentiam, cum divinæ majestatis auxilio prospere, sicut cupimus et pariter affectare vos credimus, consummatis) nedum libenter et prompte, imo anhelantibus ex corde affectibus hujusmodi limina ipsius Ecclesiæ, cujus minister Apostolicæ servitutis existimus, iter bonum parante nobis Altissimo, visitare curabimus præsentialiter ; fruituri, si Deo placuerit, vestra paternis affectibus corporea visione : licet inspiciamus vos mentalibus oculis et favoribus præviis, quos bono modo valemus, et gratiis geramus vos merito in visceribus charitatis, etc. Datum Avin. XIII kal. Februarii anno XI ».

5. Non his promissis deliniti Romani quievere, sed magis tumultuati sunt, cum Ludovicum Romam cum exercitu petere rumor increbresceret : ac Pandulphus Anguillariæ comes et Annibaldus de Annibaldis regionarii, atque a Roberto rege Siciliæ Urbis senatore publicæ rei præfecti, hasce litteras [2] Pontifici transmisere, quibus obtestabantur, ut iter Romam intenderet ; ac significabant, populum intuendæ illius sanctitatis cupidissimum ad retundendos Ludovici impetus se comparare.

« Epistola Pandulphi comitis Anguillariæ et Annibaldi de Annibaldis, regiorum in Urbe vicariorum, ad Joannem XXII.

« Licet vestræ beatitudinis sanctæque matris Ecclesiæ profiteamur esse fideles, ex debito tamen nostri officii pro subsidio vestri peculiaris populi Romani solliciti reddimur ad cuncta, quæ vestræ placeant sanctitati. Et quamvis beatitudo vestra universali præsit Ecclesiæ ; peculiari tamen jure præest civitati Romanæ : et tanto amplius vestra sanctitas in scrinio beatitudinis vestræ crebro populum prælibatum decet habere, quanto qui nati sunt et continue nascuntur totis visceribus mentis

[1] Caspin. de Cæsar. Thrithem. in Chron. Hirsang. — [2] Tom. VI. p. 1. Ep. secr. pag. 44. — [3] Ibid. pag. 51. — [4] Jo. Vill. l. x. c. 26. — [5] Tom. VI p. 2. Ep. secr. pag. 50. — [6] Tom. VI p. 1. Ep. sec. pag. 52. — [7] Ead. Ep. sec. pag. 48. — [8] Ibid. pag. 44. — [9] Ibid. — [10] Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 78. — [11] Ead. pag. 75. — [12] Ibid. pag. 82. — [13] Ibid. pag. 95. — [14] Ibid. pag. 70. — [15] Jo. Vill. l. x. c. 24. — [16] Ibid. c. 20.

[1] Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 13. — [2] Ext. ib. pag. 4.

et animi desiderant continuis recitationibus videre sanctitatem vestram; his præsertim temporibus, quibus insurrexerunt nova illius pessimi tyranni Bavari sanctæ matris Ecclesiæ inimici, qui ut fertur, ad ipsam vestram civitatem ut ipsam viribus intret, dirigit suos gressus: quem Romanus populus reputat inimicum, et contra eum disponimus cum dicto populo pro vestra sanctitate et sancta matre Ecclesia viriliter resistere et pati, si oportuerit, corporum cruciatum; et cum ea aviditate, qua possumus, nos cum populo memorato studemus ad hoc facere apparatum, etc. » Extulit multis laudibus Joannes præclarum illorum in Sedem Apostolicam studium, atque ad constantiam in retundendo Ludovico Bavaro eos est cohortatus, se opportuno tempore Sedem ipsam Romam translaturum pollicitus. Consignatæ hæ litteræ VI id. Junii. Quo etiam die alias ad Jacobum Sabellum pluresque alios patritios Romanos dedit rogans ut omni ope anniterentur, ne Romani Bavaro studerent.

6. At dum hæc scribebat Pontifex, Romani plurima novarant in Urbe [1], atque in Ludovici partes propendebant, ne Urbem ipsam cædibus ac direptioni exponerent: parati tamen pro majestate Pontificia bellum gerere, si Joannes Sedem Apostolicam Romam reduceret. Quem ut permoverent magis, Matthæum Ursinum ex sacro Prædicatorum Ordine religiosum virum, postea creatum cardinalem, oratorem decrevere, subjectisque litteris [2], ut reditum maturarent, insistere: « Quoniam totius mixti corporis connexio spiritualis superioribus inferiora subjecit, et caput unum membris singulis excellentiæ sublimitate præfecit, condignum proculdubio æstimamus, ut culmini Apostolicæ Sedis cujuscumque subsit dignitatis potestas, non solum vestræ almæ Urbis, sed totius orbis, cui Deus claves regni cœlorum concessit, ac primatum contulit Pontificii singularis; et, ei quem universalem regem, præsulem et pastorem Salvator instituit, cuncti qui Christiani vocabulo nuncupantur, humiliter pareant, et pastorali præeminentiæ inclinentur.

« Ut vestræ reverendissimæ sanctitati pateat manifeste totius vestræ Urbis, et generaliter omnium civium Romanorum voluntaria unitas et unita voluntas implendæ sanctæ matris Ecclesiæ, et Sedis (sanctitatis) vestræ beneplacita et mandata sincero animo et valenti; latorem præsentium reverendum virum magistrum Matthæum de filiis Ursi provincialem Romanæ provinciæ fratrum Ordinis Prædicatorum, vita et scientia approbatum, quem pro sanctæ Romanæ Ecclesiæ, vestræ devotionis honore fervidum novimus zelatorem, quemadmodum in vestrorum publicatione processuum experimento didicimus, quos constanter publicari mandavit, curavimus ad vestræ sanctitatis pedes singulariter destinare, qui ut concivis fidissimus reverentiam vestram de intentione et affectione nostræ voluntariæ unitatis certissime informabit; exspectantes et optantes quidquid per eum vestra beatitudo duxerit intimandum, et mandare decreverit servis suis, paratis contra quoscumque rebelles, Sedi Apostolicæ non parentes, toto conatu insurgere et pro viribus obviare. Cæterum cum filiorum affectus suspensis desideriis patris exspectent præsentiam personalem, sicque exspectatione diutina suspirent propensius et anhelent sanctitati vestræ devote et humiliter supplicamus, quatenus ipsos vestros filios in Urbe vestra inclyta dignemini corporali visitatione eorum desideria cito cum gaudio adimplere ».

7. Acceptis hisce Romanorum litteris Pontifex, solitis verborum blandimentis opportuno se tempore in Urbem accessurum, respondit; gravissimeque expostulavit ipsos inclinare in partes Ludovici, quem ut hæreticorum defensorem juribus imperii privasset, hostem Ecclesiæ judicasset, principatu Bavariæ dejecisset, cui ob crimen hæreseos diem ad decretoriam sententiam excipiendam constituisset: corrumpendam non esse fidei et constantiæ in Sedem Apostolicam gloriam, quam a majoribus accepissent; atque ideo hortatus, ut in priorem statum Urbem restituerent:

« Joannes, etc. dilectis filiis consulibus bovacceriorum et mercatorum, ac singularum aliarum artium viginti sex bonis viris, duobus videlicet per quamlibet regionem, ac populo Urbis.

« Sane, dilectissimi filii, quia displicenter nimis audivimus his diebus, quod in Urbe innovata sunt aliqua, per quæ inter vos videtur dissensionis periculose jecisse semina hostis pacis; quodque ab æmulis a devotione Ecclesiæ sanctæ Dei per diversa jam est mundi climata publicatum, quod in favorem et subsidium illius hostis sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Ludovici scilicet de Bavaria qui velut hæreticorum fautor, et infestus persecutor ejusdem sanctæ Rom. Ecclesiæ, variisque aliis criminibus irretitus, jure si quod electione, quam de se in regem Romanorum celebratam asserit, fuerat acquisitum, necnon et ducatu Bavariæ, feudisque omnibus, quæ a Romana et quibusvis aliis Ecclesiis, seu imperio obtinebat, per Sedem Apostolicam est privatus, ac de fautoria hæreticorum sententialiter condemnatus; cuique per Sedem eamdem ad audiendum super crimine hæresis, de qua convictus evidenter noscitur, est assignatus terminus peremptorius, sunt novitates hujusmodi attentatæ: quanquam hæc nullatenus possimus credere, cum sint prorsus rationi obvia, et præmissarum vestrarum continentiæ litterarum. Quis enim credere debeat quod tam devoti filii, sic radicati in fide Catholica, sicque firmati in devotione sincera Ecclesiæ sanctæ Dei, ponendo maculam in sua gloria, sic horrendam viro tam pernicioso, tamque atroci persecutori ejusdem Ecclesiæ, contra matrem

[1] Jo. Vill. l. x. c. 20. — [2] Ext. apud Jo. tom. VI. p. 2. Ep. sec. pag. 3.

suam favorem seu subsidium cogitaverint impertiri? Proculdubio tam periculosus defectus de viris tam providis nequaquam probabiliter est credendus.

« Hæc vobis, licet apud nos sint incredibilia, nuntiare duximus, ut super iis possitis cautius providere; vestram circumspectionem providam exhortantes attentius et rogantes, quatenus novitates istas ad finem Deo gratum, vestræque devotioni ac fidei, quam ad eamdem matrem vestram gessistis et geritis, congruum prompte sic ordinare curetis, quod interpretatio hujusmodi perversorum interpretum novitatem ipsarum falsa et mendosa cunctis evidenter appareat, vestraque sincera fides elucescat evidentius, et prorsus inviolata persistat providentes attente, ne subdola malignorum vos seducere persuasio valeat, nec ad suam vos perfidiam pertrahat, sicut optant : sed vestrorum progenitorum vestigiis inhærentes, firmi et immobiles in fide ac devotione ipsius sanctæ Dei Ecclesiæ matris vestræ curetis persistere; ipsique contra prætatum persecutorem Dei et ejusdem Ecclesiæ, ejusque fautores assistatis viriliter et potenter : per hoc enim vestri nominis augmenta suscipiet gloria Dei ac ejusdem Ecclesiæ matris vestræ, nostram quoque merito uberiorem promereri poteritis gratiam, ac ad vestra beneplacita reddere promptiores, etc. » Excusat se nondum posse prout gerit in votis, iter in Urbem aggredi, subditque : « Gratia Domini nostri Jesu Christi in agendis vos dirigat, nec vos seduci permittat; sed in suo prorsus beneplacito vos corroboret et confirmet. Amen. Dat. Avin. VI id. Junii anno XI ».

8. Hortatus est etiam [1] scriptis eodem die litteris Romanos patritios Stephanum, Jacobum, Sciarram ac Joannem Columnenses; Neapoleonem Ursinum, Theobaldum e S. Eustachio; Ambaldum, Petrum, Allebrandinium Annibaldenses; Joannem et Nicolaum comites, ut strenue Ecclesiæ partes contra Ludovicum tuerentur. Sed jam curandæ publicæ salutis specie res in rebellionem eruperat [2] : Neapoleo Ursinus et Stephanus Columna, ut Pontificiarum partium vindices, atque a Roberto rege Siciliæ nuper creati aurati equites, ne illi Urbem proderent, in exilium pulsi sunt : Siciliæ regi Romæ senatori interdictus in Urbem accessus : Sciarra Columna, Gibellinæ factionis vir, Urbanis rebus, adjunctis quinquaginta duobus viris, delectis quatuor ex singulis regionibus Urbanis, præfectus : ac tum, ut refert Joannes Villanus [3] oratores iterum Avinionem misere, ut Pontificem Romam accerserent; exponerentque se, ni veniret, Ludovicum in Urbem admissurus, suæque consulturos saluti. Sextus is erat dies a coronato Mediolani Ludovico, quo oratores decreti, missæque a Romanis litteræ, terror enim ipsos compleverat; datique tantum tres oratoribus dies, ut in aula Pontificia morarentur, ne alias ex aliis moras Joannes traheret, repetitisque adventus sui promissis eos eluderet. Ejusmodi litterarum exemplum infra scriptum est [1] :

9. « Nexum immensi debiti, quo parentibus filii alligantur insufficientes totaliter ad solvendum in hoc saltem retribuunt, quod gaudent in illorum honoribus et opprobria detestantur. Hac certe meditatione continua nos veri filii Ecclesiæ sanctæ Dei modernis temporibus audientes iniquos stare ventos pro Petri navicula tempestatibus conquassanda, turbamur in intimis, et lethaliter vulneramur, præsertim cum Ecclesia sancta matre nostra, cum qua et vivere et mori unanimiter sumus dispositi, ab ea tam longævo spatio separati præsentialiter et continue non manemus. Ea propter vestræ beatitudini flexis poplitibus supplicamus, quatenus Sedem vestram primævam, et verum Ecclesiæ fundamentum, quam oblivioni videmini tradidisse, abjectis morulis et exceptionibus consuetis, præsentialiter visitetis : in qua omnium adversantium repulso turbine, pater et filii conflati in unum poterunt, Deo propitio, in pacis pulchritudine nuptialiter delectari.

« Alioquin ex nunc apud Deum, totamque cælestem curiam et Ecclesiam ipsam, ac omnes mundi Christicolas excusemur, si quid sinistrum accidat vel contingat; et filii patris præsentia destituti, tanquam acephali declinent ad dexteram vel sinistram. Et ecce quod pro his seriosus enarrandis oraculo vivæ vocis nobiles et sapientes viros dominos Petrum Vajani et Petrum de Magistris Lucæ judices, et Gocium Gentilis dilectos cives et ambaxatores nostros ad vestram præsentiam destinamus; eisdem districtius injungentes, quod quia facto opus est, non verbis, ultra tres dies apud Romanam, imo Avinionicam curiam non morentur : sed cum festinantia retrocedant, ut eorum audita relatione saltem nostræ indemnitati cautius consulere valeamus. Data Romæ apud Ecclesiam S. Mariæ in Aracæli die VI mensis Junii, X Indictione ».

10. Auditis Romanorum oratoribus Pontifex, reque in consilium magna celeritate et maturitate cum cardinalibus adducta, cum evoluto trium dierum spatio reditum adornarent, nec litteræ, quibus ipsis respondere meditabantur, compositæ essent, recedendi facultatem impertiit; ac significavit se nuntiorum opera, quos citissime erat transmissurus, consilium suum expositurum. His vero postea litteris Romanos in officio continere studuit, reditus in Urbem moras excusavit [2].

« Joannes, etc. dilectis filiis quinquaginta duobus electis viris per Romanum populum super pacifico statu Urbis, consulibus arcium populoque Romano.

« Quantam nostrum ad Urbem accessum de-

[1] Tom VI. p. 2. Ep. secr. pag. 4. — [2] Jo. Vill. l. X. c. 20. — [3] Eod. cap.

[1] Ext. apud Jo XXII. tom. VI. Ep. secr. pag. 5. — [2] Ibid. pag. 5 et 6.

siderio affectetis, quantoque desideretis affectu, vestrarum præmissarum litterarum nos docuit lectio, ipsorumque nuntiorum insinuatio luculentius patefecit. Et licet, filii amantissimi, filiorum desiderantium patris præsentiam videatur desiderium commendandum; hoc tamen intelligimus, si sit, ut decet et expedit, debitis circumstantiis communitum : inter quas circumstantias indubie numerandas supponimus habilitatem temporis, securitatem viæ vel itineris, et quod locus, ad quem accessus petitur, sit pacificus et securus. Sane, si ad habilitatem temporis proficiscendi ad Urbem ipsam sine mora, ut petitur, mentis aciem convertatis, proculdubio si quantum temporis apparatus ad accessum hujusmodi exigat attendatis, reperietis tempus inhabile subsequi ad recessum. Si autem vos ad securitatem viæ vel itineris convertatis, tam maritimas quam terrestres, tam nobis quam fratribus nostris, tam iis qui ipsam sequuntur curiam, quam qui ad eam de cunctis mundi partibus pro suis necessitatibus sunt venturi, reperietis innumeris insidiis et periculis variis inundare.

11. « Porro si de statu Urbis inquiratur : an censendus sit pacificus et securus, respondeant super his quæ acta sunt iis diebus inibi et aguntur. Ab ea quidem nobiles noviter sunt ejecti, ac compulsi in manu populi sua dare fortalitia, et filios seu nepotes pro obsidibus assignare. Filio quoque nostro charissimo Roberto illustri regi Siciliæ, nostro in dicta Urbe vicario, ejusque fratribus est interdictus accessus ; nec ejus in ea recipiuntur litteræ, nec nuntii admittuntur : et qui consueverunt Romano populo esse chari, propter regem odio sunt habiti et suspecti. Ludovicus insuper de Bavaria, Dei et noster æmulus, persecutorque notorius Ecclesiæ sanctæ Dei palam asserit, et prælatis ac principibus scribere non omittit, novitates prædictas in Urbe prædicta fore in ejus favorem et præsidium attentatas; atque adeo in eadem Urbe potentem existere, quod non credit, quod ejus ingressum potentia aliqua impedire valeat, sicut in plerisque litteris suis vidimus contineri.

« Quas insuper novitates quidam vester concivis (sicut in quibusdam suis litteris infidelibus missis et interceptis a fidelibus, ab iis qui eas se vidisse asserunt, contineri dicitur) pro favore partis, et ad honorem Bavari asseruit factas esse : et quod negotia Urbis, prout vellet, procederent, et regis e contra se novitatum ipsarum fuisse, esse et futurum promotorem. Vos quoque, de quibus potius admiramur, si forsan nos Urbem præsentialiter contingeret non adire, si quid sinistrum accidit vel contingat, et filii patris præsentia destituti, tanquam acephali declinent ad dexteram vel sinistram, id est, ad receptionem Bavari, sicut nuntiorum habuit expositio, apud Deum totamque cælestem curiam et Ecclesiam ipsam, ac omnis mundi Christicolas petitis excusari. Si quis autem hæc omnia et singula ad examen rectæ deduxerit rationis, non credimus, si in eo ratio vigeat, quod præmissis sic stantibus, possit pro nobis, fratribus nostris et curia, Urbs sæpefata locus tutus, quietus et pacificus reputari.

12. « Sane quia noster ac fratrum nostrorum ad hoc intense fertur affectus, ut nos ad Urbem prædictam, cum primum opportune poterimus, conferamus ; Deo ac sanctis Apostolis Petro et Paulo et sanctis aliis, quorum inibi corpora requiescunt, exhibituri reverentiam debitam : ac ut ibidem vicis commissæ nobis officium, interveniente ipsorum suffragio, utiliter exequamur, mutuaque præsentia nos et vos invicem consolemur; circumspectionem vestram rogandam duximus et hortandam, quatenus sub ratione vestrum desiderium restringentes, sic curetis Urbem ipsam disponere, quod in ipsa probabiliter tute possit et quiete residere curia, nosque in eadem pastorale possimus officium libere ad Dei gloriam, consolationem vestram reique publicæ commodum exercere. Et utinam, dilectissimi filii, præmissa verba, scilicet quod si vos in sinistram declinare contingeret, haberemini apud Deum, etc. nec mente concepta, nec ore prolata, nec, quod est gravius, scripturæ tradita extitissent. Quomodo enim ab infidelitate scienter committenda potuistis petere, ut haberemini excusati ? Quomodo creditis, quod Deus, cælestis curia, Ecclesia, vel Christicolæ de tanto excessu, quantus esset ille, si in illum, quod absit, vos incidere contingeret, vos excusatos haberet ? Præterea quomodo propter absentiam nostram vos acephalos dicere potuistis? Papæ namque præsentiam nequaquam patrem ipsum vobis constituit, nec equidem absentiam acephalum quemquam redit : alioquin nobis in Urbe moram trahentibus, sequeretur quod omnes Christicolæ alii possent acephali, quod veritati obviat, reputari.

« Utinam tunc memores fuissetis verbi Apostoli, quod ad laudem Romanorum ipsis scribens protulit dicens : Gratias, inquit, ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur universo mundo. Credimus etenim, quod si verbum Apostolicum vestræ memoriæ occurrisset, verbum illud declinandi in sinistram de ore vestro nullatenus processisset : quod utique vos in fide fluctuantes arguit, ac arundini vento agitatæ seu maris fluctui, quæ a vento movetur et circumfertur, similes vos ostendit : nisi velimus dicere, quod desiderium ingens, quod habetis, ut in Urbe curiam haberetis, vos ad proferendum illud impulit, non quod cor vestrum intraverit tam detestabile verbum.

13. « Et quia facta potius quam verba sunt attendenda, hortamur vestram prudentiam et rogamus, quatenus sic factis fidem vestram constantem et indubiam ad nos et sanctam Romanam Ecclesiam ostendere studeatis, quod evidenter appareat, præmissa ab ore vestro non ex animo pro-

cessisse, devotis Ecclesiæ et specialiter regi prædicto vos ostendendo benevolos, ac indevotis ut ad devotionem redeant, præsertim dicto Bavaro (cui per nostros processus, quos debet venerabilis frater noster Viterbiensis episcopus noster in Urbe vicarius publicasse, specialiter est interdictus ingressus, ac contra ipsum, si eum intrare contingeret, necnon et ipsum recipientes seu in hoc faventes eidem et dantes consilium, auxilium vel favorem impendentes, publice vel occulte, pœnæ variæ sunt inflictæ) viriliter resistendo; scituri quod nos una cum fratribus nostris, ut impedimenta tollantur viæ vel itineris, quantum in nobis erit, diligentiam adhibere intendimus sedulam : ac illum, cui mare et venti obtemperant, et cui voluerit subest posse, devotis orationibus, ut illa dignetur tollere et propulsare, rogamus ». Et infra, ubi litteras Romani populi inseruit, adjicit:

« Sane quoniam vox viva efficacius, quam mortua, imprimere consuevit; ecce quod dilectos filios Guidonem de S. Germano præpositum Aniciensis capellanum nostrum, causarum nostri palatii auditorem et Guillelmum de Veirato præcentorem Agathensis Ecclesiarum, Apostolicæ Sedis nuntios, de quorum circumspectione plene confidimus, ad vos pro præmissis explicandis seriosius destinamus : quos pro nostra et Apostolicæ Sedis reverentia honorifice velitis recipere, attente ac patienter audire, ac eis et eorum cuilibet in solidum indubie credere super his, quæ vobis circa præmissa pro parte nostra duxerint explicanda. Dat. Avin. VI kal. Augusti, anno XI ».

14. *Legatus Pontificius Romam missus a perduellibus repulsus.* — Cum his motibus Urbs fluctuaret, Pontifex Joannem card. Ursinum A. S. L. Romam, aut ad propiora loca conferre hisce litteris jussit, ut seditionem sopiret, ac dissentientes ad tuendas contra Bavarum Ecclesiæ partes conciliaret :

« Joannes, etc. Joanni S. Theodori diacono cardinali A. S. L.

« Cum ad statum Romanæ Urbis, in qua caput sacerdotii providentia divina noscitur statuisse, convertimus aciem mentis nostræ, ipsum utique non absque grandi turbatione animi periculis subjectum variis cernimus et turbatum. Quis enim statum tutum et absque periculo dicere poterit, cujus populares de nobilibus suspicantur, ipsosque ab ipsius regimine, imo ab habitatione, quod est durius, prorsus efficiunt alienos, fortalitia ipsorum recipiunt, et ipsos nobiles obsides dare cogunt? Quis enim talis civitatis statum ruinæ magnæ vicinum non timeat, sic divisæ? Profecto dum hoc in consistorio deducimus rationis, super eam flere cogimur, et nostrum amaritudine cor repletur; illique paterno compatientes affectu, vias et modos non cessamus perquirere, per quos possit Urbs ipsa inclyta a tantis periculis eripi et reduci ad statum quietis et pacis. Et quia te ad statum illius prosperum non ambigimus affici, velut nobile membrum ejus, de tua industria et prudentia plenam in Domino fiduciam obtinentes, discretioni tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus ad Urbem prædictam, vel ad locum aliquem illi vicinum, sicut magis cognoveris expedire, te personaliter conferens, juxta datam a Deo tibi prudentiam ad uniendum Urbem ipsam, et tollendum omnem suspicionem hujusmodi cures interponere sollicitudinis tuæ partes, etc. » Legatum ad munus obeundum, percellendosque pervicaces necessaria auctoritate instruit. « Dat. Avinione XII kal. Augusti, anno XI ». Excitavit aliis litteris, III kal. Augusti exaratis, ad rem strenue gerendam, et quinquaginta duos viros populumque Romanum sollicitavit, ut legato concordiam inter ipsos adducturo obsequerentur : tum patritios ac præ cæteris Neapoleonem Ursinum, Stephanum Columnam, Pandulphum comitem Anguillariæ et Annibaldum, Angelum episcopum Viterbiensem Pontificias vices Romæ gerentem, abbatem S. Pauli, ac Joannem Achaiæ principem sollicitavit, ut nervos omnes ad Urbem in pristinum statum revocandam intenderent.

Misisse tum Robertum Siciliæ regem fratrem suum Joannem memoratum Peloponnensi principem, increbrescente de Ludovici adventu fama, ut regni aditus ac maritimæ, Campaniæque arces milite præsidiario muniret, refert Joannes Villanus[1] : illumque Romam, ut cives in Pontificias partes traheret, vi ingredi parasse repulsam passum Romanorum terris vastitatem intulisse, atque etiam quinque Genuensium triremes quinto Augusti die cepisse Ostiam, ac fauces Tiberinas obsedisse, ut commeatus Urbi intercluderent : cum Romani nonnullas copias ad recuperandam Ostiam transmisere, quæ non sine cæde propulsatæ : Genuenses autem veriti, ne majoribus copiis impares essent, facibus Ostiæ injectis abscessere. Quo excidio efferati Romani, cœptum cum Roberto concordiæ tractatum abrupere.

15. Accedit interea, ut erat jussus, legatus cardinalis, et exeunte Augusto cum Joanne Achaiæ principe, atque exulibus Guelpharum partium Romanis Urbem ingredi nititur, ut pacem illi restituat: at repulsus a civibus vi penetrare in Urbem apparat : initaque cum aliquot civibus coitione, nocte intempesta per hortos Pontificios ad Ecclesiam S. Petri cum Joanne principe et Neapoleone Ursino, ac lectissimis equitum copiis irrumpit, Romanorumque præsidia cædit. Subsistere jubet in area S. Petri instructam ad pugnam equitum aciem, atque ulterius eventum belli tentat. Sed cum ii, qui arma pro Pontificio nomine conjuncturos polliciti erant, se in Urbe non commovissent, atque plurimus undique populus ingrueret; exoriente luce suburbanis ignes injecit, ut Roma-

[1] Jo. Vill. l. x . 21.

nos a se insequendo retardaret. Cujus incendii ope agmina ex Urbe tuto educit. Ut vero Romam factiosi, missis oratoribus, Bavarum in Urbem exciverint, dicetur inferius.

16. *Tumultus in ditione Ecclesiastica.* — In reliqua ditione Ecclesiastica graves etiam tumultus concitati. Viterbienses, excusso Ecclesiæ jugo, Ludovici hostis obsequio se addixerant : in quos cum Robertus Siciliæ rex et Joannes Achaiæ principes signa attollere meditarentur, ipsorum consilia et conatus Pontifex commendavit [1]. Alberghetinus [2] Faventinos ad defectionem traxit, homo in Ecclesiam perfidus, impius in parentem. Franciscum Manfredum, quem dominandi libidine principatu depulit : cum Richardus Manfredus frater, acceptis a Bertrando cardinale legato, qui Bononiæ agebat, copiis, Faventiam revocare ad officium studuit [3] : sed repulsus a Faventinis agros circumquaque vastavit. Inde adversus Imolenses [4], qui licet a Pontifice officii et constantiæ admoniti [5], cum Alberghetino tamen defectionis agitabant consilia, versæ iræ, magnaque ii clade cæsi et eorum opes direptæ. Arimini Rambertus Malatesta ab Ecclesia descivit [6] : rogati vero Veneti [7], Jaderenses [8], atque insularum Dalmatiæ adjacentium incolæ, ne perduellibus commeatus inferrent. Et quidem optime de Ecclesia meritos, ac studium et operam Æmiliæ præsidi ad hostes oppugnandos explicuisse Venetos, commendatoriæ ad Joannem Superantium ducem ac populum senatumque Venetum indicant litteræ [9].

Certatum quoque in aliis provinciis magno animorum ardore adversus Ecclesiæ hostes : atque adeo in Etruria munita arx, cui S. Mariæ-ad-Montem nomen est, a Carolo duce Calabriæ et Florentinis erepta [10] Castruccio Lucensium tyranno, indeque Artiminum expugnatum [11]. In Insubria a cardinale legato Mutina, depulsa e cervicibus Passarini servitute, ad Ecclesiæ partes quarto Junii die traducta [12], ac mense Decembri oppidum cui S. Domnini nomen inditum, inescatis auro civibus, ad deditionem pellectum [13]. Non tamen itinera Ludovico in Apennini angustiis interclusa [14] fuere ab eodem legato.

17. *Pisæ captæ a Ludovico.* — Penetravit itaque in Etruriam cum exercitu Ludovicus, cum mense Augusto Insubria castra movissent, atque una cum uxore a Castruccio magnificentissime exceptus [15], cum Pisas cogitaret, ejus oratores exclusi sunt a civibus, qui proditionis metu Germanos pepulere, atque ad tolerandam obsidionem se accinxere. Concepit in eos graves iras Bavarus : tumque Guido Tarlatus episcopus Aretinus exauctoratus pro conciliandis Pisanis intercessit ; quorum oratores cum sexaginta aureorum millia Ludovico spponderent ea lege, ut Pisas prætergrederetur, indignante Bavaro subito abrupto tractatu in vincula conjecti sunt, ac mox Pisæ XI Septembris die cinctæ [1] obsidione, quæ ad mensem extracta est. Postea dissensio inter cives exorta, urbsque oppressa [2] metu iis legibus tradita Ludovico, ut ipsi sexaginta millia aureorum penderent, Castruccius vero et exules urbem non ingrederentur : sed tertio die magistratus adacti metu scripta fœdera exussere seque addixere servituti Ludovici ; qui præter illa sexaginta aureorum millia, alia centum millia, ut Romanum iter conficeret, exegit. Pœnituit tum eos spontaneæ deditionis, qui si constanter hostem mœnibus arcuissent, Bavarus obsidionis diuturnitate debilitatus conatus suos frustra consumpsisset. Ex Pisarum autem expugnatione illius potentiæ terror omnibus offusus est.

18. *Guido olim episcopus Aretinus moritur ejurato schismate.* — Post hæc adeo elate se gerere cœpit, ut publice, Pisis captis, sententiam latam in Robertum Siciliæ regem ab Henrico VII imperatore, atque a Clemente V revocatam renovarit, ut narrat Pontifex in litteris ad Carolum Francorum regem ea de re scriptis [3]. Dum vero Pisis agebat Ludovicus, inter ipsius factionis principes, Castruccium scilicet et Guidonem exepiscopum Aretinum, orta contentio [4] : in Guidonis enim os ab altero objectum est proditionis crimen, ejusque culpa, qui suas copias non adduxisset, Florentiam expugnatam non fuisse, cum ipsa una cum Azone Galeatii filio castra ad mœnium conspectum promovisset. Retorsit in Castrucium Guido perfidiæ infamiam, ut qui Ugutionem Fagiolanum Gibellinarum partium Pisarum et Lucæ principatu exuisset ; nec se datam Florentinis induciarum fidem frangere debuisse : cum vero Bavarus Castruccium non reprehendisset, Guido presso intus injuriæ dolore, consulendarum Aretinarum rerum specie abscessit a Ludovico ; gravissimaque indignatione, atque ex ea morbo correptus, coram multis commissa in Pontificem Romanum crimina, ac Ludovicum ut hæreticum, et hæreticorum fautorem execratus : conceptoque pio, si valetudinem recuperaret, defendendæ Ecclesiæ dignitatis desiderio, vigesima prima Octobris die extinctus est, ut narrat Joannes Villanus [5], quibus consentanea scribit S. Antoninus [6], adductis in medium illius vitiis virtutibusque, hisce verbis :

« Vir quidem magnus fuit et gloriosus in sæculo, nisi quod adversus Pontificem rebellis, ut omittam quod et statui suo et dignitati exercitium id omnino fuit contrarium. Quem tandem errorem recognovisse ante obitum, ac pro Pontifice, si vita suppeteret, adversus hostes militaturum promi-

[1] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 249. — [2] Jo. Vill. l. x. c. 27. — [3] Eod. l. x. c. 45. — [4] Ibid. c. 40. — [5] Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 12. — [6] Ibid. pag. 68, 69. — [7] Ibid. pag. 47. — [8] Ibid. p. 68. — [9] Ibid. pag. 69. — [10] Jo. Vill. l. x. c. 29. — [11] Eod. lib. c. 30. — [12] Cap. 23. — [13] Cap. 51. — [14] Ibid. c. 33. — [15] Jo. Vill. l. x. c. 34.

[1] Jo. Vill. l. x. c. 35. — [2] Ext. de eo Instrum. publ. apud Jo. Var. Bull. pag. 103. — [3] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 193. — [4] Jo. Vill. l. x. c. 36. — [5] Ibid. — [6] Ant. III. p. tit. XI. c. 6. § 5.

sisse, quidam litteris tradiderunt. Quamvis enim multos soleat decipere sera pœnitentia, misericordiæ tamen Dei nec mensuras possumus nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras conversio. Post ejus autem mortem Petrus cognomento Sachon hujus Guidonis frater tyrannidem Aretinorum exercuit ».

Dederat [1] paulo antea Pontifex censoribus fidei provinciam, ut in Guidonem Tarlatum e Petramala, episcopali dejectum dignitate, hæreseos infamia laborantem, legibus agerent. Cujus morte audita, Bertrando Carili Vaurensi archidiacono et Guillelmo Dulcino Ordinis Prædicatorum Apostolicæ Sedis nuntiis munus injunxit [2], ut inquirerent an Guidonem in extrema mortis confinia adductum anteactæ vitæ scelerum pœnituisset, atque adeo sepulturæ Ecclesiasticæ mandari potuerit, quive tabelliones publici illius pœnitentiam scriptis consignarint.

19. *Pontificia sententia in Ludovicum hæreseos damnatum.* — Perculit eo tempore, nimirum vigesima Octobris die Joannes exultantem secundis rebus Ludovicum Bavarum Apostolica sententia [3], atque omnibus honoribus et dignitatibus ac juribus exuit. Extat ea sententia, inferius a nobis subjicienda, in Ms. Codice Archivi Vaticani [4], in qua Pontifex, præfatus se Apostolica Constitutione damnasse hæreseos illos qui pertinaciter negarent Christum et Apostolos jus in res, quibus usi fuere, habuisse, addit Bavarum scripta suo munita sigillo ejusmodi errore fœdata ad principes ac populos Germaniæ et Italiæ misisse, libellum hæresibus inquinatissimum a Marsilio et Janduno compositum recepisse, atque ad eas hæreses promulgandas studia conferre; quamvis a præsulibus Catholicis monitus esset ne tantum piaculum patraret, neve sacerdotes ad divina, violato Ecclesiastico interdicto, profananda adigeret. Extat is libellus apud Nicolaum pseudominoritam schismaticum, [5] in quo cæsareus scriba nomine Ludovici, quem hoc facto prodebat turpissime, aspersa ipsi hæreseos infamia, blasphemas delirasque illationes ex orthodoxo dogmate asserto a Pontifice elicit, nimirum si Christus jus in eas res, quibus usus est, habuisset, paupertatem altissimam præ se non tulisse; ex quo ita concludendum impie contendit.

« Necessario concluditur Christum (nempe si jus in eas res quibus utebatur habuit), non fuisse verum Christum, nec Messiam illum, quem lex et prophetæ promittunt: in æstimatione enim divitiarum, sive communium sive propriarum, est principale fundamentum et janua singularis sectæ antichristi et totius erroris mendacii, et etiam Saracenorum, etc. » Hæc ille, fusaque oratione inde Judæorum ac Saracenorum superstitionem confirmari disceptat: quasi Christus altissimam omnium Angelorum et hominum admiratione et laudibus celebrandam, paupertatem non esset professus, qui jus et dominium paucissimarum rerum, quibus ipsum esse usum divina testantur oracula, exercuerit: cum tamen in reliquia omnia condita, quorum abstinuit usu, supremum jus et imperium, longe quidem augustius, quam quod maximi imperatores unquam sibi arrogarunt, tenuerit: quod Joannes ad depellendam superioris erroris caliginem eximio Commentario, quem suo loco afferemus, postea illustravit. Nunc vero, ut Ludovici errorem comprimeret, illum justissima hac sententia [1] defixit:

20. « Joannes, etc. episcopus, servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

« Dudum volentes certis dubiis, quæ inter nonnullos viros vertebantur scholasticos, finem dare, de fratrum nostrorum consilio duximus declarandum, quod pertinaciter affirmare, quod Redemptori nostro et Domino Jesu Christo, ejusque Apostolis in iis, quæ ipsos habuisse Scriptura sacra testatur, nequaquam ipsis jus utendi seu consumendi competierit, nec illa vendendi seu donandi jus habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi; quæ tamen ipsos de præmissis fecisse Scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit aperte; cum talis assertio ipsorum et usum et gesta evidenter includeret in præmissis non justa, quod utique de usu, gestis, seu factis Redemptoris nostri Dei Filii sentire nefas est, Scripturæ sacræ contrarium et doctrinæ Catholicæ inimicum; assertionem ipsam pertinacem de fratrum eorumdem consilio deinceps erroneam fore censendam et hæreticam, duximus declarandum. Ac subsequente cum ad notitiam nostram fama publica perduxisset, quod nonnullorum mentes dicebatur pater mendacii adeo excæcasse, quod ausu nefando ac petulantia improba ausi fuerant defendere publice damnatam per Constitutionem nostram prædictam hæresim, ac etiam approbare, videlicet quod Christus et ejus Apostoli in iis, quæ habuisse leguntur, tantum habuerunt absque jure aliquo simplicem usum facti; ex quo, si verum esset, sequeretur usum Christi fuisse non justum, quod profecto blasphemiam continet, et est Catholicæ fidei inimicum; cum hoc de pertinaci animositate ac erronea non esset dubium processisse, omnes et singulos, qui verbo et scripto per se, vel alium, seu alios talia præsumpserant publice, ipsos quoque, qui eos instruxerant in talibus, et ut præmissa facerent docuerunt, in damnatam incidisse hæresim, ac evitandos fore ut hæreticos, de fratrum nostrorum consilio per nostram Constitutionem aliam, quæ incipit, *Quia quorumdam*, duximus declarandos, prout in eisdem Constitutionibus plenius continetur.

21. « Sane cum fama publica necnon et insi-

[1] Tom. VI. p. 1. Ep. secr. pag. 60. — [2] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 118. — [3] Jo. Vill. l. X. c. 37. — [4] Variar. Bull. Jo. XXII. pag. 75. — [5] Nic. Minor. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008, pag. 18.

[1] Var. Bull. pag 75.

nnatio, tam verbalis quam litteralis, plurium sublimium personarum ad nostrum perduxisset auditum, quod Ludovicus de Bavaria, in discordia dudum regem Romanorum, ut dicebatur, electus, velut in reprobum sensum datus contra prædictam declarationem temere præsumpserat, facta mentione expressa de Constitutione prædicta, *Cum inter*, contrarium asserere publice, ac in ejus præsentia per alios, ut plures in sui erroris devium traheret, facere publicari; et ut sua insania in plurium notitiam perveniret, libellum quemdam, sigillo suo in eodem appenso, inter alia multa falsa et erronea prædictam continentem hæresim, videlicet quod in Christo et Apostolis in rebus, quas habuerant, nullum jus competit, sed tantummodo usus facti; insuper adjecto, quod dicere contrarium hæreticum est censendum, prout etiam nos et plures ex fratribus nostris in diversis libellis prædicti Ludovici ejus sigillo pendenti sigillatis vidimus contineri; per certos nuntios ad diversas civitates et principes Alamanniæ, et Italiæ, et aliarum partium, necnon et ad tyrannos et hæreticos partium prædictarum curaverat transmittere, libellum ipsum affigi faciens in locis publicis et exponi publice, ut haberet de tanta et tali infamia plures testes; ex quibus evidentius apparebat, ipsum asseruisse pertinaciter esse Catholicum quod dicta Constitutio hæreticum judicavit, ac fore hæreticum quod dicta Constitutio Catholicum declaravit, præcipue cum in eodem affirmaret libello, se credere esse vera; et insuper cumulans mala malis duos viros nequam, perditionis filios et maledictionis alumnos, quorum unus Marsilium de Padua et alter Joannem de Janduno se faciunt nominari, ad eumdem Ludovicum (quem suis demeritis exigentibus velut hæreticorum fautorem et persecutorem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac plurium atrocium aliorum excessuum patratorem, de fratrum ipsorum privaveramus consilio, jure, si quod sibi ex electione prædicta fuerat acquisitum) gressus suos propere dirigentes, sibi librum quemdam erroribus plenum, ac variis hæresibus non vacuum, sicut multorum fide dignorum Catholicorum habebat assertio, præsentarant; quos errores et hæreses in terra ipsius Ludovici, et in ejus præsentia docere sæpius præsumpserant publice, sicut habebat insinuatio eorumdem; quodque, licet nonnulli viri Catholici sacris litteris eruditi eidem Ludovico dicerent doctrinam illam hæreticam, ipsosque Marsilium et Joannem fore veluti hæreticos puniendos, periculosumque sibi fore tales ad suam familiaritatem admittere, aut in terris suæ ditioni subditis sustinere; ipse tamen non acquiescens eorum salutaribus monitis, velut credens illorum hæreses, ipsos in suos familiares retinuerat, errores prædictos ac hæreses publice dogmatizare permittens; adhuc quod diversis ligatus excommunicationum sententiis in locis interdictis divina faciebat, etiam nonnunquam contra rectorum Ecclesiarum et religiosorum voluntatem et beneplacitum excommunicatis et interdictis præsentibus celebrari, imo quantum in eo erat, potius profanari; ex quibus evidenter præsumebatur, imo convincebatur potius, clavium Ecclesiæ sanctæ Dei evidenter contemptor existere, ac labe respersus hæreticæ pravitatis; nos attendentes, quod juxta doctrinam Apostoli peccantes publice sunt publice arguendi, ac utilitati publicæ expedire, peccata nocentium deduci in publicam notionem, cum ad ipsum non esset tutus accessus, per quem nostra posset ad eum redargutio per nuntios ac litteras pervenire: excessus ipsos multitudini tunc adstantium fidelium non absque dolore ingenti animi referendos duximus, ut sic saltem ad ejus notitiam nostra posset circa excessus ipsos reprehensio pervenire.

22. « Et licet, justitia exigente, tunc possemus ad sententiam super præmissis proferendam procedere contra ipsum, cum adeo præmissa forent notoria, quod nequirent tergiversatione aliqua occultari; volentes tamen adhuc de benignitate Apostolica exspectare, an dimissis præfatis erroribus ad sinum sanctæ matris Ecclesiæ et viam vellet se convertere veritatis, de fratrum eorumdem consilio ipsum III non. Aprilis proxime præteriti per edictum publicum citavimus præsente fidelium multitudine copiosa, ut infra kal. Octobris, ex tunc proxime subsequentis, coram nobis personaliter compareret, facturus super præmissis quod suaderet ratio et sententiam auditurus. Quem terminum, eidem denuo de fratrum nostrorum consilio peremptorie duximus assignandum, prædicentes publice, quod sive veniret, sive non veniret, ad proferendum procederemus sententiam et alias super omnibus præmissis et singulis, conjunctim vel divisim, prout videremus expediens et justitia suaderet.

23. « Et ut processus noster prædictus et omnia ac singula in eodem contenta ad præfati Ludovici et omnium aliorum, quorum intererat, communem deducerentur notitiam, chartas sive membranas, processum continentes eumdem, in Ecclesiæ Avinionensis appendi et affigi ostiis seu superliminaribus fecimus, quæ processum ipsum suo quasi sonoro præconio et patulo indicio publicarent, ut idem Ludovicus et alii, quos processus ipse tangebat, nullam possent excusationem prætendere, quod ad eos non pervenerat, vel quod ignorassent eumdem, cum non esset verisimile, quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod publicabatur omnibus tam patenter: prædictum insuper citandi modum decernentes eligere cum, ut prædicitur, ad dicti Ludovici præsentiam propter viarum pericula et alia discrimina varia tutus minime pateret accessus; volentes et auctoritate Apostolica de potestatis plenitudine decernentes, ut perinde processus dictæ citationis eumdem Ludovicum apprehenderet et arctaret ac si eidem insinuatus personaliter et alias solemniter extitisset, Constitutione quacumque, per prædc-

cessores nostros Romanos Pontifices in contrarium edita, non obstante.

24. « Sane cum dictus Ludovicus (quem, ut prædicitur, jure si quod sibi ex electione prædicta acquisitum fuerat, privaveramus justitia exigente: ac subsequenter, ejus aucta contumacia, feudis omnibus, quæ a Romana, vel quibusvis aliis Ecclesiis, seu imperio obtinebat; et specialiter ducatu Bavariæ ac omni jure, quod in eodem, aut ejus occasione, vel causa sibi competebat, seu competere poterat quoquo modo; necnon et omnibus privilegiis Apostolicis et imperialibus sibi, seu ejus prædecessoribus, quatenus scilicet ipsum tangere poterant, indultis justo privaveramus judicio; quemque pro fautoria hæreticorum excommunicationis innodatum sententia, quam per biennium et ultra indurato sustinuerat, sicut et adhuc sustinet animo, declaraveramus manifestum hæreticorum fautorem, pœnas omnes a canonibus inflictas talibus incurrisse, prout hæc plenius in nostris processibus contra ipsum habitis continentur) infra prædictum sibi præfixum terminum jam elapsum comparere per se vel alium non curavit, ipsum usque ad crastinum hora consistorii duximus de fratrum nostrorum consilio exspectandum. Et quin nec tunc comparuit, nec aliquis pro eodem, de fratrum eorumdem consilio eum reputavimus et declaravimus contumacem.

25. « Et licet tunc præmissa adeo essent notoria, quod nulla poterant tergiversatione celari, et contra ipsum ad sententiam possemus procedere, exigente justitia, proferendam; ipsum tamen benignitate Apostolica usque ad diem præsentem hora consistorii de eorumdem fratrum consilio duximus exspectandum. Et quoniam nec hac die hora jam dicta comparuit, nec comparet adhuc, nec aliquis pro eodem, nec ad correctionem prædictorum se disponit in aliquo; sed velut in profundum malorum perductus mala malis superaddere, offensasque offensis cumulare, ac iram Dei contra se provocare, fidelesque verbis et operibus persequi non omittit; nos in prædictis læsionem fidei, patrumque sanctorum contemptum et probra, necnon et præsentium scandala variaque posterorum pericula attendentes, tantisque malis et periculis obviare salubriter cupientes, cum præmissa adeo sint notoria, quod nequeant tergiversatione aliqua occultari; præsente hac multitudine fidelium copiosa, ipsum reputantes et declarantes merito contumacem, Dei nomine invocato, de fratrum eorumdem consilio ipsum fore hæreticum declaramus, ipsasque assertiones per dictam Constitutionem hæreticas, ut prædicitur declaratas, et scripturas quascumque continentes easdem; necnon et ipsum Ludovicum velut hæreticum reprobamus et sententialiter condemnamus. Si quis autem doctrinam et assertiones prædictas defendere vel approbare præsumpserit, cujuscumque dignitatis, ordinis, conditionis aut status existat, tanquam hæreticus ab omnibus confutetur. Et nihilominus ipsum Ludovicum bonis omnibus, mobilibus et immobilibus, juribus, jurisdictionibus et quibuscumque aliis, ubicumque sint et quibuscumque nominibus censeantur, et specialiter comitatu Palatino Rheni, et omni jure, ratione vel occasione illius vel alias quovis modo ad eumdem Ludovicum pertinentibus; habendi vocem in electione regis Romanorum in imperatorem promovendi, seu in electione hujusmodi aliquem ad prædicta regnum vel imperium eligendi, seu quomodolibet nominandi, privatum fore decernimus et privamus, exponendis vel concedendis Catholicis, si, prout, et quando, ac quibus, vel de quibus Sedes Apostolica ordinandum duxerit, jure principalis domini semper salvo.

26. « Vassallos quoque ipsius et quascumque alias, tam Ecclesiasticas quam sæculares personas, necnon communitates, universitates et civitates, castra, terras et villas, quæ sibi fidelitatis vel aliis quibuscumque juramentis tenerentur adstricta, prorsus ab illis absolvimus; ac quascumque colligationes, confœderationes, societates, pactiones et ligas per quoscumque cum eodem contractas vel initas; etiamsi juramentis, pœnis vel aliis quibuscumque firmitatibus essent innixæ, quatenus favorem aut commodum ipsius concernerent; de potestatis plenitudine penitus dissolvimus: ac pœnas adjectas, et juramenta super iis præstita relaxamus, decernentes quasvis personas singulares, ac communitates, universitates, castra, villas, terras et oppida nequaquam teneri de cætero ad observationem earum vel cujuslibet earumdem. Universis etiam et singulis prælatis et personis Ecclesiasticis, sæcularibus et regularibus, cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, ordinis, status vel conditionis existant, etiamsi patriarchali, pontificali aut majori seu inferiori fulgeant dignitate; necnon regibus, ducibus, principibus, marchionibus, comitibus, baronibus, nobilibus, potestatibus, capitaneis, rectoribus et aliis dominis temporalibus; et qui aliquo titulo se præmissorum intitulant, licet jus non habeant in eisdem; ac communitatibus, universitatibus, civitatibus, castris et villis: et specialiter Mediolanensi, Saonensi, Cumanæ, Vercellensi, Pergamensi, Laudensi, Cremonensi, Aretinæ, Novariensi, Papiensi, Mantuanæ, Ferrariensi, Veronensi, Lucanæ et aliis quibuscumque inhibemus et mandamus expresse, ne prædicto Ludovico de hæresi, ut præmittitur, condemnato adhærere, communicare, participare, vel favere quomodocumque, directe vel indirecte publice vel occulte, præsumant; nec portent, mittant, portari vel mitti faciant, aut procurent granum, vinum aut quæcumque victualia, pannos, ligna, ferrum, arma, seu quævis mercimonia, pecuniam, vel quidquid aliud, quod possit in ipsius utilitatem vel commodum redundare: nec societates, confœderationes, colligationes, pactiones aut ligas quascumque cum eodem initas et contractas, præsertim in ejus favorem, auxilium

vel utilitatem, conservent. Alioquin personas quascumque singulares excommunicationis, universitates vero vel communitates et collegia, quæ postquam videlicet processus noster hujusmodi ad eorum pervenerit notitiam, vel pervenisse probabiliter potuerit: aut per ipsos steterit, quominus pervenerit ad eosdem, in hac parte offenderent quovis modo, necnon terras et loca quorumcumque circa prædicta delinquentium interdicti sententiis, et generaliter pœnis omnibus, quibus fautores et defensores hæreticorum et adhærentes eisdem subjiciuntur a jure, vel quibusvis Constitutionibus, volumus et decernimus subjacere: apertius prædicentes eisdem, nos ad earumdem pœnarum declarationem et executionem contra delinquentes hujusmodi processurus, specialiter si et quando et quoties videbimus expedire, non obstantibus si eis vel eorum aliquibus, communiter vel divisim, a Sede Apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem; et quibuslibet privilegiis, indulgentiis et litteris Apostolicis, generalibus vel specialibus; quibusvis personis, locis vel ordinibus sub quacumque forma vel expressione verborum concessis; etiamsi de illis esset specialis et expressa et de verbo ad verbum in præsentibus mentio facienda, per quæ nullum contra præmissa vel præmissorum aliquod volumus afferri suffragium, vel obstaculum interponi. Cæterum processus tam contra prædictum Ludovicum, quam contra fautores et adhærentes ipsius, per nos habitos, de fratrum eorumdem consilio ratos existere decernimus, eosque ratificamus et ex certa scientia etiam approbamus. Ut autem sententiam et processus præsentes hujusmodi ad dicti Ludovici et aliorum, quorum interest, communem notitiam deducantur, chartas sive membranas, sententias et processus continentes eosdem, in Ecclesia Avinionensi appendi vel affigi ostiis seu superliminaribus faciemus, quæ ipsos sententiam et processus suo quasi sonoro præconio et patulo indicio publicabunt; ita quod dictus Ludovicus et alii, quos contingere dignoscuntur, nullam possint excusationem prætendere, quod ad eos non pervenerint, vel quod ignorarint eosdem: cum non sit verisimile quo ad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Dat. Avin. X kal. Novembris, Pontificatus nostri anno XII». Data sunt mox Germaniæ præsulibus imperia, ut Ludovicum hæreseos sententia damnatum promulgarent: quo argumento litteræ [1] ad plures ad Moguntinum archiepiscopum ac suffraganeos, aliosque III non. Novemb. consignatæ sunt.

27. *Marsilius et Jandunus hæresiarchæ; eorumque errores Pontificia Constitutione damnati, et ab aliis refutati.* — Præcipui hæresiarchæ, quos suis studiis Ludovicus impiorum politicorum consilio efferebat, erant memorati Marsilius Patavinus et Jandunus, qui ad illius attollendas res deprimendamque majestatem Pontificiam novas hæreses conflarant. Meminit de Marsilio Patavino nefandissimo hæresiarcha Albertus Pighius, deque ejusdem nefariis scriptis hæc habet [1]: «Nemo diligentius, vehementius, aut etiam copiosius causam sæcularis potestatis adversus Ecclesiasticam egisse legitur, quam plane subvertere et in nihilum redigere omni studio conatus est. Scripsit is ante annos ducentos ad Ludovicum Bavarum temporibus Joannis XXII, a quo ille excommunicationis vinculo innodatus fuerat, ex contumace hæreticum facere satagens, velut apologiam quamdam adversus auctoritatem Pontificiam, cui Defensoris [2] pacis titulum fecit, cum eamdem omni studio eliminet ab Ecclesia. Fuit homo Aristotelicus magis quam Christianus, atque ex illius magis quam Christi institutis novam Ecclesiasticæ hierarchiæ formam conatus effingere; quamvis sacras litteras et sanctorum Patrum sententias, sed suo more intellectas, sine fine et modo congerat, veritatique confidentissime objiciat, ubique seipsum victorem pronuntians: sed ante victoriam tam amarus, tam virulentus in Romanos Pontifices, ut merito dubitares, nisi tempora disjungerent, bene a Luthero, an Lutherus ab isto suam didicerit rhetoricam; nam uterque alterum in hac parte conatur vincere». Hactenus Pighius. Cum pestifer Marsilii liber, cui etiam consarcinando damnatissimam operam Jandunus contulerat, in vulgus emanasset, Pontifex servandæ incorruptæ religionis zelo ductus, cum illis judicium constituta die intendisset [3], obfirmatos in contumacia X kal. Novembris decretoria perculit sententia, eorumque hæreses damnavit [4]:

28. «Joannes episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

«Licet juxta doctrinam Apostoli ob id esse hæreses sit necesse, ut fiant qui probati sunt apertius manifesti; quia tamen juxta doctrinam ejusdem Apostoli, hæreticorum sermo ut cancer serpere, id est, a parvo ad majus paulatim tendere consuevit, necesse est, ut talibus eorumque perversis dogmatibus sic celeriter occurratur, quod tam perniciosus morbus neglectus inter initia vires sumere nequeat; sed potius suo præfocetur in ortu. Sane dudum ad nostram evidentiam relatione, tam verbali quam litterali, plurium sublimium ac fidelium personarum, necnon fama publica notoriante perducto, quod duo viri nequam, perditionis filii, et maledictionis alumni, quorum unus Marsilium de Padua et alter Joannem de

[1] Tom. XI. p. 3. Ep. secr. pag. 70. et post eamd. Ep. et pag. 171. 172.

[1] Albert. Pigh. l. v. c. 1. — [2] Ext. in Ms. in Bibl. Vat. sign. num. 3974. — [3] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 221. — [4] Var. Bull. pag. 76. et in Append. lib. Marsil. Ms. Vat. sign. num. 3974.

Janduno se faciunt nominari, quemdam librum composuerant multa falsa, erronea et hæretica continentem ; quodque ipsos errores ac hæreses in ducatu et terris Bavariæ (Ludovico de Bavaria excommunicato, Dei et Ecclesiæ fideique Catholicæ persecutore manifesto et hoste crudeli, suisque horrendis excessibus et gravibus culpis exigentibus jure, si quod ei ex electione discordi, quæ de ipso celebrata dicebatur, ad regnum Romanorum, vel imperium competebat, justo privato judicio eisdem Marsilio et Joanni favente super his, ac etiam adhærente) dogmatizare publice præsumebant ; quibus licet nonnulli viri Catholici, se pro defensione fidei opponentes, ostendissent aperte, quod illa doctrina erat erronea et hæretica, velut contraria Evangelicæ et Apostolicæ veritati, et ut a tali doctrina desisterent suasissent eisdem, ipsique eorum nollent acquiescere monitis, sed in publicandis suis erroribus perdurarent ; tandem tam præfati quam plures prælati, necnon et alii viri Catholici per perniciosas hæreses inter Catholicos dogmatizari publice indecens et perniciosum nimium reputantes, nobis certos articulos excerptos de libro prædicto curaverunt nonnulli mittere, ac per seipsos aliqui præsentare, supplicantes attentius, ut super præmissis curaremus sanctæ Dei Ecclesiæ de optimo remedio providere : de quibus articulis subscriptos duximus præsentibus annotandos. Et licet tam cum fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, quam cum archiepiscopis et episcopis aliisque Ecclesiarum prælatis, necnon et cum pluribus sacræ theologiæ magistris, ac utriusque juris professoribus deliberationem super ipsis articulis præhabueramus diligentem ; ex quorum deliberatione aperte convincitur, quod errores articulorum ipsorum sunt adeo manifesti, quod quidquid ad eorum manifestationem adjicitur, frustra adjici videatur, et quasi sol facibus adjuvari : ut tamen minus periti promptius illos percipere valeant et vitare quædam ad ipsos declarandos errores perfunctorie satis de eorumdem fratrum consilio præsentibus duximus inserenda.

29. « In primis itaque isti viri reprobi dogmatizare præsumunt, quod illud, quod de Christo legitur in Evangelio beati Matthæi, quod ipse solvit tributum Cæsari, quando staterem, sumptum ex ore piscis, illis qui petebant didrachma jussit dari, hoc fecit non condescensive e liberalitate suæ pietatis, sed necessitate coactus. Quod utique doctrinæ contradicit Evangelicæ, nostrique sententiæ Salvatoris. Cum enim, sicut in eodem Evangelio legitur, Christus interrogasset Petrum : *Reges terræ a quibus accipiunt tributum, vel censum ? a filiis suis, an ab alienis ?* et Petrus dixit : *Ab alienis*, ex hoc concludens Christus filios regum esse liberos dixit : *Ergo liberi sunt filii ;* constat autem Christum secundum carnem fuisse David filium, juxta testimonium Angeli sic dicentis : *Dabit ei Dominus sedem David patris ejus*, etc. Et per consequens quod ipse a solutione tributi vel census, erat prorsus immunis. Hoc etiam ex hoc patet, quod statim subjunxit : *Ut autem non scandalizemus eos, vade et da staterem pro me et pro te eis.* Ubi evidenter patet, quod non ut adstrictus, sed ut evitaret scandalum, staterem tributi exactoribus jussit solvi.

« Ex prædicto autem dicto suo nituntur concludere præfati viri reprobi, quod omnia temporalia Ecclesiæ subsunt imperatori, et ea potest accipere velut sua. Videntur enim supponere, quod ex hoc, quod Christus tributum solvit ex debito, res temporales, ejus imperatori subessent ; et per consequens, quod res Ecclesiæ temporales sint imperatori subjectæ, et eas possit recipere velut suas. Quæ quidem conclusio nullatenus ex præmissis sequitur, nec sequi potest etiam apparenter : cum enim liqueat ex prædictis, Christum fuisse a solutione tributi vel census liberum et immunem, et staterem non solvisse ex debito, sed ut aliorum scandalum evitaret ; nullo modo potest concludi, quod res Christi, quales sunt res Ecclesiæ subsint imperatori. Præterea etiamsi Christus staterem solvisset ex debito, impertinenter concluderetur ex eo, quod res Christi, quales sunt res Ecclesiæ, subessent imperatori : cum Christus non pro rebus, sed pro persona staterem solvit antedictum : quod patet ex eo, quod ille jussit solvi pro se et Petro modo prædicto, non pro rebus suis et bonis. Unde non sequitur, quod ex eo quod persona est tributaria, sunt et bona : imo qui pro persona tributum tenetur solvere, habere potest bona libera et e contra : et quia hæc patent falsa etiam per jura imperialia manifeste, supersedimus super hoc plenius allegare.

30. « Secundo, isti filii Belial, dogmatizare præsumunt, quod beatus Petrus Apostolus non plus auctoritatis habuit, quam alii Apostoli habuerunt, nec aliorum Apostolorum fuit caput. Item quod Christus nullum caput dimisit Ecclesiæ, nec aliquem vicarium suum fecit : quod est totum contrarium Evangelicæ et Apostolicæ veritati. Quod enim Christus vicarium suum beatum Petrum constituerit, patet. Constat enim, quod Christus officium pastoris gessit in terris. Hinc est quod in Joanne se vocat pastorem dicens : *Ego sum pastor bonus*, etc. Liquet etiam quod curam gregis sui ante Ascensionem beato Petro generalem commisit, quando sibi illud Joannis dixit : *Pasce oves meas : pasce agnos meos.* Unde cum pastor gregis Dominici, scilicet Christus, curam ejusdem gregis beato Petro commiserit ; quin eum, quoad curam gregis suum vicarium fecerit, nullus debet in dubium revocare. Hoc ille imperator Christianissimus Constantinus aliquando testatus est dicens : Beatus Petrus videbatur in terris vicarius Dei Filii constitutus. Ex hoc etiam sequitur evidenter, quod Petrus caput universalis Ecclesiæ potest dici juxta morem illum sacræ Scripturæ, quo rector alicujus multitudinis dicitur esse caput. Unde legitur in Joele (Osea) : Congregabuntur

filii Juda et filii Israel pariter : et ponent sibi caput unum ; id est, rectorem. Constat autem quod beatus Petrus eo ipso, quod Christus sibi commisit curam gregis Dominici, ipsum ejusdem gregis constituisse rectorem, et per consequens caput.

« Fatemur tamen cum Apostolo, quod Christus Ecclesiæ est verum caput et principale, sub quo tamen Petrus caput dicitur secundum modum prædictum ; secundum quem modum sub Christo capite et Petro multa capita particularia possunt dici, sicut patriarcha patriarchatus sui et archiepiscopus archiepiscopatus sui : sicut videmus, quod licet Christus sit Ecclesiæ principale ac primarium fundamentum, juxta illud Apostoli : *Fundamentum autem aliud nemo potest ponere præter illud, quod positum est, quod est Christus Jesus* ; et alibi, loquens gentilibus conversis, dixit : *Vos estis cives sanctorum et domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum et prophetarum, ipso summo lapide angulari Christo Jesu* ; id est, quod fundamentum est Christus Jesus ; tamen etiam Apostoli dicuntur fundamentum, juxta illud Psalmistæ : *Fundamentum ejus*, id est, Ecclesiæ, *in montibus sanctis.* Et secundum hunc modum Christus videtur Petrum prædixisse futurum Ecclesiæ fundamentum, dum dixit : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Unde sicut Christus dicitur sanctus sanctorum, Rex regum et Dominus dominantium; sic similitudinaliter pastor pastorum et caput capitum et fundamentum fundamentorum Ecclesiæ potest dici. Sic igitur ex prædictis patet, quod Petrus secundum prædictum modum caput est Ecclesiæ et vocatur. Et hoc videtur Christus in impositione nominis designasse ; dixit enim sibi, sicut legitur in Joanne : *Tu vocaberis Cephas* ; Cephas autem Græce interpretatur Latine caput. Unde Constantinus imperator de Romana Ecclesia loquens dixit, quod principatus sacerdotum et Christianæ religionis caput ab imperatore cælesti constitutus est Romæ. Justinianus quoque in quadam Epistola Joanni papæ missa, testatur hæc dicens : Non patimur quidquam, quod ad Ecclesiam pertineat, quamvis manifestum et indubitatum sit quid innovetur, et non hæc vestræ sanctitati, quæ caput est Ecclesiarum omnium, innotescat. Et alibi sic dicit : Summi Pontificatus apicem apud Romanam Ecclesiam esse, ipsamque fore sacerdotii fontem, nemo est qui dubitet ; id est, qui debeat dubitare. Ludovicus autem imperator beatum Petrum principem Apostolorum vocat.

« Quod autem beatus Petrus plus quam alii Apostoli habuerit auctoritatis, ex prædictis etiam concluditur evidenter ; certum est enim, quod major est auctoritas pastoris quam gregis ; Petrus autem totius gregis Dominici generalis constitutus est pastor, ut probatum est superius : quod de nullo alio potest dici. Præterea constat, quod major est non limitata auctoritas limitata ; omnes autem alii Apostoli receperunt limitatam potestatem, sive supra verum corpus Christi conficiendum, sumendum et aliis ministrandum : quæ quidem auctoritas seu potestas fuit in Cœna Domini omnibus Apostolis attributa ; et etiam illa, quam post resurrectionem Dominus supra corpus mysticum dedit illis, dicens : *Quorum remiseritis peccata, remissa sunt : et quorum retinueritis, retenta sunt.* Sive etiam in Ascensione, quando dixit eis : *Euntes ergo docete omnes gentes ; baptizantes in nomine Patris*, etc. Petro autem sine limitatione aliqua commisit curam gregis Dominici, cum sibi dixit : *Pasce oves meas, pasce agnos meos.* Item sibi soli, ita quod nulli alii singulariter dixit : *Tibi dabo claves regni cœlorum ; et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis : et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis.* Hæc etiam in sancto Lucæ Evangelio Jesus videtur satis congrue designasse, ubi loquens Petro dixit : *Duc in altum* ; significans quod ad ipsum solum pertineat, in altum, id est, in profundum disputationum fidei dubia definire ; sibi autem et aliis quod sequitur : *Laxate retia in capturam ;* quia omnes Apostolos constituit hujusmodi piscatores, juxta illud quod in sancto Evangelio Marci dixisse legitur Christus : *Venite post me, faciam vos hominum piscatores ;* hoc quoque, scilicet quod Petrus plus cæteris Apostolis receperit auctoritatis, apparet ex multis quæ Jesus sibi, et de ipso aliis dixit ; necnon et ex multis, quæ ipsum post Ascensionem Domini dixisse atque fecisse, sacra Scriptura testatur. Ex prædictis itaque patet, quod Petrus a Christo fuit vicarius constitutus, quando sibi totius gregis Dominici curam commisit, et per consequens rector et caput gregis ipsius institutus est et vocatus. Ex quibus sequitur, quod sibi a Christo amplior quam aliis attributa fuerit auctoritas et potestas. Hinc est quod Clemens ejusdem Petri successor et discipulus dixit : Nec inter ipsos Apostolos par fuit institutio : sed in omnibus præfuit unus, scilicet Petrus.

31. « Tertio isti filii Belial asserere non verentur, quod ad imperatorem spectat, papam instituere et destituere ac punire ; quæ utique omni juri obviant, et repugnant. De primo quidem post Christum Novi Testamenti summo Pontifice, scilicet Petro, patet, quod non ab imperatore temporali seu terreno constitutus papa fuerit, sed a Christo, dicente sibi illud Joannis : *Pasce oves meas : pasce agnos meos ;* per quæ verba ipsum suum vicarium generalem constituit, ut patet ex prædictis. Adhuc, de illis summis Pontificibus, qui fuerunt ante Constantinum magnum imperatorem, quod ipsorum institutio ad imperatores non pertinuerit, satis liquet volenti acquiescere veritati. Cum enim fere omnes imperatores illius temporis fuerint idololatræ, ac fidei Catholicæ et orthodoxorum Pontificum persecutores atrocissimi, adeo quod omnes fere a beato Petro

inclusive usque ad beatum Silvestrum effecerint martyres; quod ad eos papæ institutio potuerit pertinere, nullo modo utique credi debet. Nec de ipso Constantino usque ad suam conversionem ad fidem Catholicam, quod ad eum institutio pertinuerit, dici potest; nec per conversionem ad fidem hoc assequi potuit, cum per eam papæ filius ac discipulus fuerit et subjectus. Præterea cum imperator ipse post susceptum Baptismum inconveniens reputaverit et injustum, quod ubi principatus sacerdotum et Christianæ religionis caput ab imperatore cœlesti institutum fuerat, videlicet Romæ, illic imperator terrenus potestatem haberet, ideoque sedem imperialem Silvestro papæ concesserit, et ad partes Orientales imperii et regni transtulerit potestatem; multo fortius injustum et inconveniens est censendum, quod ad ipsum imperatorem papæ potuerit institutio pertinere. Et idem patet dicendum esse de Græcis imperatoribus, qui sibi in imperio successerunt.

« Quod autem ad imperatores Latinos non pertinuerit nec pertineat institutio supradicta, patet: imperium enim per papam a Græcis translatum est in Latinos; nec plus juris in ipsos, quam apud Græcos existeret, papam ipsum transferentem legimus transtulisse. Græcis autem imperatoribus, ut ex prædictis patet, talis non pertinebat institutio; quare nec pertinere poterit ad Latinos imperatores pertinet ex concessione postea ipsis facta per summum Pontificem, vel summos Pontifices, est dicendum, quod nulla concessio facta per papam aliquem imperatori seu imperatoribus, debet intelligi, quod ipsi imperatores papam possent instituere seu eligere; sed quod possent electioni summi Pontificis interesse. Et quod sic concessiones illæ intelligi debeant, satis ex eo, quod in quodam capitulo legitur, ubi sic dicitur: Verum quia imperatores quandoque modum suum ignorantes, non in numero consentientium, sed potius distribuentium, imo exterminantium esse voluerunt, etc. Item querimonia nuntiorum Ludovici imperatoris, quibus in Urbe præsentibus electio de papa Adriano II ipsis non vocatis extitit celebrata, hoc similiter probat: conquerebantur enim dicentes, quod cum præsentes essent, non fuerant invitati: nec optatæ meruerunt electioni futuri præsulis interesse. Adhuc quia nonnulli imperatores illo privilegio abusi fuerunt, ac frequenter in hæreticorum prolapsi perfidiam, et Catholicæ matris Ecclesiæ unitatem fuerunt impugnare conati; statuta sanctorum Patrum contra eos, ut se electioni papæ non ingererent, prodierunt, ac ut anathematis innodaretur vinculo quisquis eorum suffragia Ecclesiam obtineret. Nonnulli quoque imperatores ducti religione mentis affectu ex abundanti, supradicto renuntiaverunt privilegio, ut patet ex tenore canonum super hoc conditorum, per quos et non alios probatur concessio antedicta.

« Præterea legant homines isti pestiferi historias approbatas, et ostendant quis unquam papa Catholicus ab imperatore institutus fuerit. Profecto credimus quod nullum poterunt reperire. Nec dubium, si ad eos talis pertinuisset institutio, quin potestate fuissent usi hujusmodi, et quin historiis de institutione tali mentio haberetur. Dicere autem quod papæ destitutio, seu punitio ad imperatorem pertineat, est erroneum et insanum. Quomodo enim pertinebit papæ destitutio, cum ejus institutio ad eum non pertineat, ut ex prædictis patet? Inde etiam secundum jura imperialia privatio debet procedere, unde datio noscitur processisse. Præterea, quomodo imperator principem clericorum destituere poterit, vel punire, cum etiam secundum imperiales leges id in simplici clerico nequeat exercere? Audeant insuper isti perfidi homines quid circa hoc nonnulli Catholici principes senserint, et quid duxerint sanciendum.

« Theodosius quidem et Arcadius imperatores Catholici expresse sanxerunt, quod nullus episcoporum, sive eorum qui Ecclesiæ necessitatibus serviunt, ad ordinariorum sive extraordinariorum judicium pertrahantur: habent enim illi suos judices, nec quidquam eis cum legibus est commune. Item imperator Constantinus, cum querelam clericorum quorumdam coram se deferendam conspiceret, dixit: Vos a nemine laicorum potestis judicari, qui Dei solius estis judicio reservati. Et si dicatur: Si solius Dei judicio reservantur, ergo nec a judicibus Ecclesiasticis poterunt judicari; dicendum quod imo ipsi quidem Pontifices vicarii, licet differenter, sunt Christi; quia papa universalis, velut vocatus in potestatis plenitudinem; alii vero particulares, velut illi, qui in partem sollicitudinis sunt vocati; unde a Deo videntur judicari, quia ab eo judicantur potius quam ab ipsis, cum ille cujus auctoritate fit, illud facere videatur. Et propter hoc imperator prædictus signanter dixit: A nemine laicorum. Item (Theodoricus rex) cum Romæ Concilium convocasset, ut sanctum Concilium judicaret de his, papæ Symmacho ab adversariis dicebantur impingi, certi episcopi, qui convenerant, imperatori dixerunt, quod ad illum, qui impetebantur, scilicet papam, pertinebat Concilium convocare, quia ejus Sedi primum Petri Apostoli meritum, deinde secuta jussione Domini Conciliorum venerandorum auctoritas, singularem in Ecclesiis tradidit potestatem, nec ante minoris subjacuisse judicio antistitem dictæ Sedis. Quo audito (rex) prædictus, Deo inspirante, respondit synodalis esse arbitrii in tanto negotio sequenda præscribere; ac ad se nihil, præter reverentiam, de Ecclesiasticis negotiis asseruit pertinere. Episcopis etenim principes Christianos solitum est capita subdere, non de eorum capitibus judicare. Hinc est quod Innocentius papa Arcadium imperatorem excommunicavit, quia consensit, ut a sua sede sanctus Joannes Chryso-

stomus pelleretur. Plures quoque summos Pontifices legitur, imperatores pro suis excessibus imperiali dignitate privasse. Beatus quoque Ambrosius, licet Ecclesiæ universalis non esset Pontifex, Theodosium magnum imperatorem excommunicans, eidem ingressum Ecclesiæ interdixit. Ad hujusmodi autem erroris sui fulcimentum, scilicet quod ad imperatorem pertineat papam destituere et punire, illud quod in sanctis Evangeliis legitur de Pilato, scilicet quod Christum crucifixerit, præsumunt inducere; asserentes ipsum Pilatum tanquam Christi ordinarium crucifixisse ipsum tanquam sibi subjectum, quod habet duplicem intellectum. Aut enim intelligunt Pilatum Christum crucifixisse de jure, aut de facto; si de jure, hoc obviat veritati; de jure enim de crimine quis puniri non potest, nisi qui deliquerit vere vel interpretative, vel qui convictus fuerit deliquisse, Christus autem secundum veritatem non deliquit, quia innocens fuit manibus, et mundo corde: *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus;* et hoc Pilatus ipse fuit expresse testatus, cum enim ipsum Judæis tradidit crucifigendum, dixit: *Mundus sum a sanguine justi hujus.* Item nec fuit deliquisse convictus, quod idem pluries est testatus; cum enim Judæi instarent quod crucifigeret eum, in uno loco dixit: *Quid enim mali fecit?* quasi dicat: Nihil invenio eum fecisse mali. Et alibi pluries eisdem Judæis instantibus, quod crucifigeret illum, dixit: *Ego nullam in eo invenio causam mortis.* Quare ipsum de jure non potuit punire. Si autem intelligant quod de facto, et injuste punivit eum innocentem, sicut et veritas se habet, tunc non possunt concludere aliud, nisi quod imperator papam de facto potest interficere et injuste: quod utique non solum de imperatore concedimus, verum etiam de privato, sicut et plures imperatores a privatis personis et summos Pontifices a non suis judicibus, sicut omnes martyres legimus interemptos.

32. « Quarto dicunt isti vaniloqui, imo falsiloqui quod omnes sacerdotes, sive sit papa, sive archiepiscopus, sive sacerdos simplex, sunt ex institutione Christi auctoritatis et jurisdictionis æqualis ». Hanc hæresim ab Aerio conflictam, cum episcopalem gradum adipisci non potuisset, S. Augustinus observat[1] quam nonnulli alii hæretici imbibere; huic vero Marsilius et Jandunus hoc virus addidere: « Quod autem unus plus alio habeat, hoc est secundum quod imperator concedit uni vel alii plus et minus: et sicut concessit alicui, sic potest illud etiam revocare. Quæ utique doctrinæ sacræ obviant, et hæreticam sapiunt pravitatem; quod enim sacerdotum simplicium et non simplicium ex ipsa institutione Christi non existat æqualis potestas, patet tam in his qui fuerunt in Testamento Veteri, quam in iis qui fuerunt in Novo. In Veteri siquidem testamento per Moysem ex præcepto Domini Aaron in summum pontificem, filii vero ejus uncti fuerunt in simplices sacerdotes; quorum potestas, ut patet, inæqualis existit, quia ex simplicibus sacerdotibus velut ad superioris auctoritatis et potestatis honorem ad Pontificatum sunt assumpti: tumque licebat quædam pontifici, ut sancta sanctorum ingredi, quæ non licebant simplici sacerdoti. In Novo vero Testamento pontificis et simplicium sacerdotum ab ipso Christo ex eo assumpsisse videtur exordium, quod duodecim Apostolos, quorum typum gerunt pontifices, ac septuaginta duos discipulos instituit, quorum typum gerunt simplices sacerdotes. Constat autem ex multis, quod de ipsis in sanctis legitur Evangeliis, quod Apostolorum et discipulorum auctoritas dispar fuit.

« Adhuc quod potestas aliorum quorumcumque sacerdotum potestati papæ par non sit, nec æqualis, patet evidentius ex prædictis, quod aliorum episcoporum, scilicet patriarcharum, archiepiscoporum et episcoporum, par potestas nec sit nec fuerit, patet. Inferiorum siquidem potestas superiorum non est par potestati: constat autem patriarchas esse superiores respectu archiepiscoporum, et archiepiscopos respectu episcoporum, et episcopos respectu simplicium sacerdotum. Et si dicant isti homines reprobi, quod istorum episcoporum distinctio ab imperatore processit, non a Christo, dicimus quod imo processit ab ipso, ille enim, cujus auctoritate fit aliquid, velut fecisse videtur. Beatus autem Petrus Christi vicarius, et gregis Dominici caput, attendens quod aucto grege, sine ipsius augmentatione custodiæ gregi non poterat salubriter provideri, auctum gregem post Ascensionem Domini considerans, et aucturum amplius prævidens in futurum, gradus prædictarum potestatum instituit et distinxit: quare cum auctoritate Christi prædicta distinctio facta fuerit, Christo debet adscribi. Hanc autem potestatem datam Ecclesiæ, psalmista diu ante prædixit, dicens: *Pro patribus nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram.* Ubi patres Ecclesiæ vocat Apostolos, et filios Ecclesiæ fideles, per Apostolos, ipsos conversos: ubi satis aperte Ecclesiæ, id est, ejus pastori, attributa potestas intelligitur instituendi diversos gradus principum, cum expedire perciperet Ecclesiæ sanctæ Dei. Audiant insuper isti perversi homines, quod Justinianus imperator Catholicus super hoc dixit; cum enim circa gradus prædictos episcoporum, eorumque superioritatem et subjectionem constituisset aliqua, subjunxit dicens: Nam hoc secundum sacrarum regularum explanationem, Apostolicamque traditionem constituimus. Ex quibus colligitur evidenter, non ab imperatore distinctionem et auctoritatem pontificum originaliter et principaliter, sed ab auctoritate Apostolica processisse: imperatoremque, ut illa servaren-

[1] Aug. in Catal. hær. et ex eo Guid. Carmelita summ. de hæres. Bar. Annal. tom. I. an. C.r. 58, num. 4.

tur melius, juxta statuta Apostolica eadem statuisse.

« Considerent etiam quæ et quanta ex his, si vera essent, inconvenientia sequerentur. Sequeretur utique, quod usque ad tempus Constantini nulla potestas esse potuerit in Ecclesia sancta Dei, cum illo tempore imperatores fere omnes gentiles fuerint, et persecutores Ecclesiæ ac prælatorum ejusdem de quibus dici non potest, quod prælatis Ecclesiæ potestatem concesserint aliquam, ut ex prædictis patet. Ex prædictis insuper sequeretur, quod universalis Ecclesia, quæ Spiritu sancto regitur, erret et erraverit, ipsos honorando pro sanctis; quod est utique contra illud, quod Christus discipulis in Ascensione sua, ut in sancto Evangelio Matthæi legitur, promisit dicens : *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Secundum enim istos diaboli filios, pro illo tempore vera Christi promissio non fuisset, nec aliquis illorum Pontificum, qui a paganis fuerunt eo tempore interfecti, sancti fuerunt, nec pro sanctis honorari deberent. Hoc quoque est expresse contra illum articulum : Unam, Sanctam, Catholicam et Apostolicam Ecclesiam; quia secundum eos nec sancta fuit pro illo tempore, nec potuit dici sancta.

« Utrum autem in omnibus Apostolis, ac in simplicibus sacerdotibus fuerit ordinis potestas æqualis; dicimus, quod quantum ad ordinis dignitatem pares sunt et fuerunt : æque enim sacerdos quilibet sacerdotalem characterem recipit rite et secundum formam Ecclesiæ ordinatus : potestas autem ipsius ordinis par quoad sacramentum altaris omnino non existit, nec extitit simplicis et non simplicis sacerdotis, quod patet, quia potestas ligabilis et suspensibilis illi : qui ligari et suspendi nequit, nequaquam par potest dici : constat autem, quod papa ligare potest aliorum sacerdotum et suspendere potestatem, sic quod licite uti dicta potestate non poterunt, licet effectus subsequatur, si usi fuerint, et ipsi sunt ex hoc merito puniendi : nullus autem aliorum sacerdotum potestatem papæ ligare vel suspendere potest : quod etiam de aliis superioribus et inferioribus patet. Ex quo sequitur evidenter, quod potestas etiam ordinis superiorum et inferiorum sacerdotum omnino par judicari non potest. Concedimus tamen, quod si sine prohibitione aliqua minores usi fuerint hujusmodi ordinis potestate, puta hostiam consecrando, par sequitur effectus. Æque enim prolatis verbis illis : *Hoc est corpus meum*, etc. a simplice sacerdote fit transubstantiatio panis in corpus Christi, sicut si ea superior protulisset; quod ex eo contingere noscitur, quia unus et idem est sacerdos interior, videlicet Christus, qui prolatis verbis prædictis a sacerdote quolibet animo consecrandi, transubstantiationem hujusmodi facit : et ideo non est mirum, si par effectus sequi debeat verbis prædictis a quocumque sacerdote prolatis, cum unus et idem auctor hujusmodi esse noscatur effectus.

33. « Quinto adhuc isti blasphemi dicunt, quod tota Ecclesia simul juncta nullum hominem punire potest punitione coactiva, nisi concedat hoc imperator; quod utique doctrinæ Evangelicæ noscitur obviare. Constat enim, quod a Christo Petro et in persona Petri Ecclesiæ potestas coactiva concessa, vel saltem permissa extitit; quæ quidem permisso fuit postea adimpleta, cum sibi Christus dixit : *Quodcumque ligaveris super terram*, etc. Ligantur enim non solum voluntarii, sed inviti. Adhuc constat, sicut ibi legitur in Matthæo, quod si aliquis damnum alicui indebite dederit, illudque ad mandatum Ecclesiæ noluerit emendare, quod Ecclesia per potestatem a Christo sibi concessam ipsum ad hoc per excommunicationis sententiam compellere potest : quæ quidem potestas est utique coactiva. Circa quod est advertendum, quod cum excommunicatio major nedum excommunicatum a perceptione sacramentorum removeat, sed etiam a communione fidelium ipsum excommunicatum excludat; corporalis est a Christo coactio Ecclesiæ permissa; cum etiam secundum leges imperiales gravius reputetur inter homines conversari, ipsorumque privari suffragiis, quam ab hominibus separari; sequitur potestatem coactivam non ab imperatore terreno, sed ab ipso Christo fuisse originaliter Ecclesiam consecutam.

« Præterea beatus Petrus post Ascensionem Domini in personam Ananiæ et Sapphiræ uxoris suæ sine imperiali concessione aliqua hac usus est potestate : in quos, quia de pretio agri Deo oblato fraudaverant, mortis sententiam promulgavit; quæ quidem sententia non processit de ipsorum conjugum voluntate. Item beatus Paulus Elimam magum, Sergium Paulum a fide quærentem abducere, ad tempus luce corporali privavit. Illum quoque fornicatorem Corinthium in carnis interitum tradidit Sathanæ, ut ejus spiritus salvus esset. Item Corinthiis scribens idem Apostolus dixit : Quid vultis? in virga ad vos veniam, an in charitate, et in spiritu mansuetudinis? In quo satis expresse coactivam potestatem supposuit se habere. Item scribens eisdem alibi dixit : *Arma*, inquit, *militiæ nostræ non sunt carnalia, sed potentia Deo*, id est, a Deo concessa, *ad destructionem munitionum consilia destruens, et omnem multitudinem extollentem se adversus scientiam Dei.* Et sequitur; *In promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam.* Ex quibus patet, Paulum non ab imperatore, sed a Deo habuisse potestatem, etiam coactivam; cujus contrarium blasphemi præsumunt dicere supradicti. Rursum advertant isti nequam homines, quomodo audent dicere, quod ab imperatore terreno Ecclesiarum prælati coactivam vel aliam receperint originaliter potestatem; cum, ut supra dictum est, imperatores usque ad Constantinum magnum fere omnes pagani fuerint seu idololatræ et persecutores; imo exterminatores, quantum fuit in eis, Ecclesiæ

sanctæ Dei. Quomodo ergo illi talibus coactivam vel aliam potestatem concederent, utique nullus sapiens credere debet.

34. « Et quia ne tantorum actores et doctores errorum plures in ipsorum errorum detr herent devium, ipsique propter impuritatis audaciam nequaquam fierent nequiores, licet nos cum eorum excessus adeo forent notorii, quod nulla poterant tergiversatione celari, et possemus procedere ad sententiam contra eos; de benignitate tamen Apostolica, quæ conversionem desiderat perversorum, nos ipsos Marsilium et Joannem et quemlibet ipsorum de fratrum eorumdem consilio V idus Aprilis proxime præteriti, die videlicet Dominicæ Cœnæ, per edictum citavimus publice, præsente fidelium multitudine copiosa, ut infra quatuor mensium etiam proxime subsequentium spatium, quos eis et eorum cuilibet, de eorumdem fratrum consilio, pro peremptorio termino præfiximus et assignavimus, Apostolico conspectui se personaliter præsentarent, super prædictis excessibus et delictis, ut præfertur, notoriis justam, dante Domino, sententiam audituri; ac responsuri et facturi quod justitia suaderet; eisdem apertius prædicentes, quod sive infra prædictum comparerent terminum coram nobis; sive non comparerent, nos ad prædicta absque monitione et citatione procederemus, prout videremus expediens, eorum absentia non obstante; volentes tunc nihilominus, ac etiam decernentes occasione prædicta, etiamsi termini supradicti præfixo in tempore forsitan caderet feriato, perinde valere, suumque effectum sortiri debere, ac si tempus feriatum non existeret, quacumque Constitutione super hoc in contrarium edita non obstante: et ut ad ipsorum et aliorum, quos tangebant, notitiam communem deducerentur prædicta, chartas sive membranas, processum continentes eumdem, in majoris Ecclesiæ Avinionensis appendi vel affigi ostiis fecimus, quæ processum ipsum suo quasi sonoro præconio et patulo indicio publicarent, ut ipsi et alii, quos processus ipse tangebat, nulla possent excusatione contendere, quod ad eos non pervenisset, vel quod ignorassent eumdem: cum non esset verisimile, quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quando publicabatur omnibus tam patenter. Voluimus etiam, auctoritate Apostolica decernentes, quod idem processus prædictos citatos apprehenderet et arctaret, quia ad eos, moram trahentes cum dicto Ludovico, tutus non patebat accessus, ac si eis insinuatus personaliter et publicatus solemniter extitisset, Constitutione quacumque per Romanos Pontifices prædecessores in contrarium edita non obstante.

« Cum autem præfati Marsilius et Joannes citati, ut prædicitur, nec aliquis eorumdem in præfixo sibi termino comparere non curaverint, nec aliquis pro eisdem, nos ipsos et eorum quemlibet de fratrum prædictorum consilio reputavimus et decrevimus merito contumaces. Et licet etiam eorum contumacia exigente potuissemus cum eorum essent excessus, ut præfertur, adeo notorii, quod non poterant aliqua tergiversatione celari, ad sententiam alias rationabiliter contra ipsos procedere et quemlibet eorumdem; de benignitate tamen Apostolica, quæ conversionem peccatorum desiderat, ipsos decrevimus usque ad nostrum beneplacitum exspectandos: quocirca contra ipsos procedere usque ad diem præsentem de eorumdem fratrum consilio duximus differendum.

35. « Sane considerantes attente, quod præmissi Marsilius et Joannes ad redeundum ad sinum Ecclesiæ se non præparant, sed potius ut in sui erroris devium alios pertrahant, elaborant; necnon et ad memoriam reducentes, quod dudum cum hostis humani generis ad impugandum sinceritatem fidei hæreticorum fallaciam subinduceret fraudulentam, sancti patres prædecessores nostri contra ipsos viriliter insurgentes, eorum prava dogmata cum suis auctoribus condemnarunt, sicut patet de Arrio et Manichæo, Nestorio et Dioscoro, ejusque complicibus et pluribus aliis, quos cum suis hæresibus justissima sententia condemnarunt, ac volentes eorumdem patrum vestigiis inhærere; et insuper attendentes probabiliter formidari, quod contra præmissa mora periculum, et damnum dissimulatio forent proculdubio allaturæ, non intendentes eos ulterius exspectare, sed reputantes ac decernentes potius contumaces: ad laudem et gloriam sanctæ et individuæ Trinitatis, consolationemque fidelium, et fidei Catholicæ firmamentum de fratrum nostrorum consilio, Dei nomine invocato, articulos prædictos, videlicet quod illud, quod de Christo legitur in Evangelio beati Matthæi, quod ipse solvit tributum Cæsari, quando staterem sumptum ex ore piscis, illis qui petebant didrachma jussit dare; hoc fecit non condescensive et liberalitate suæ pietatis; sed necessitate coactus: item quod beatus Petrus Apostolus non fuit plus caput Ecclesiæ, quam quilibet aliorum Apostolorum, nec habuit plus auctoritatis, quam habuerunt alii Apostoli, et quod Christus nullum caput dimisit Ecclesiæ, nec aliquem fecit vicarium suum: rursus quod ad imperatorem spectat corrigere papam et punire, ac instituere et destituere; adhuc quod omnes sacerdotes sive sit papa, sive archiepiscopus, sive sacerdos simplex quicumque, sunt æqualis auctoritatis et jurisdictionis ex institutione Christi, sed quod unus habet plus alio, hoc est secundum quod imperator concessit plus vel minus, et sicut concessit, revocare potest; ultimo quod papa, vel tota Ecclesia simul sumpta nullum hominem quantumcumque sceleratum potest punire punitione coactiva, nisi imperator daret eis auctoritatem, velut sacræ Scripturæ contrarios et fidei Catholicæ inimicos, hæreticos, seu hæreticales et erroneos; necnon et prædictos Marsilium et Joannem hæreticos, imo hæresiarchas fore manifestos, et notorios

sententialiter declaramus; articulosque ac librum prædictos, necnon et quamcumque aliam scripturam continentem eosdem; prædictos quoque Marsilium et Joannem, ut hæreticos manifestos et notorios, imo ut hæresiarchas potius reprobamus et sententialiter condemnamus. Si quis enim doctrinam prædictam defendere vel approbare præsumpserit, cujuscumque dignitatis, ordinis, conditionis aut status, tanquam hæreticus ab omnibus confutetur :

« Præterea universis et singulis Christifidelibus districtius inhibemus, ne prædictos Marsilium et Joannem hæreticos et de hæresi, ut præmittitur, condemnatos sententialiter, aut eorum alterum receptare, defendere, fovere, aut eis quomodolibet, adhærere, per se, vel alium seu alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, auxilium, consilium, vel favorem præsumant; sed eos evitent potius ut hæreticos manifestos, ipsosque, quos capiendos fidelibus exponimus, zelo persequantur fidei, et capiant ubicumque ipsos reperire potuerint; ac Ecclesiæ captos assignent, animadversione debita puniendos, etc. Dat. Avin. X kal. Novemb., Pontif. nostri anno XII ».

36. Meminit hujus Constitutionis Turrecremata[1] ac memoratas hæreses Marsilii et Janduni perstringit; scripsitque adversus eosdem Alvarus Pelagius in suo Collyrio[2] adversus hæreses, tum in libro de planctu Ecclesiæ, ac duas alias insuper Marsilium vomuisse memorat his verbis[3] : « Dicit etiam ille perfidus Marsilius, quod vacante papatu succedit imperator. Sed unde hoc habuit, et quo motu hoc dixit ignoro, cum nedum omnis Scriptura, sed huic positioni omnis ratio contradicta : papa enim succedit imperio, Extra. de foro compet. *Licet*, Extra. de re jud. Pastoralis in Clement. *Non imperator in papatu.* Quæ enim communicatio cani et sancto? Ecclesiast. XIII. II Corint. VI. profanis et divinis? Extr. de Juda. Ad hæc XII. q. II. *Nulli.* Subdito et domino? Extr. de elect. *Venerabilem.* Quomodo potest imperator in Ecclesiasticis succedere, cum inhabilis sit ad talia possidenda et tractanda, cum etiam statutum factum ab eo in Ecclesiæ favorem non valeat nisi expresse ab Ecclesia approbetur ? XCVI di. Bene quidem Extr. de Consti. *Ecclesia.* Quia Balthassar vasa templi contaminat, a Deo percutitur, Dan. V. de confect. di. I. *Vestimenta.* Item Ozias rex Juda, quia sacerdotum officia usurpare voluit, a Domino lepra percussus est, II Paralip. XXVI. II. q. VII. § Item cum Balaam versic. *Sicut ergo.* Item Heliodorus missus a rege Antiocho, invadere ærarium, ubi erant in templo reposita deposita, calcibus equi mirabiliter apparentis, percussus, semivivus relictus est, II Machab. III. Item si imperator succederet in papatu, jam solveret et ligaret : sed non imperatoribus, sed piscatoribus datæ sunt claves a Deo, de pœn. di. I. *Quem pœnitet, et non laicis, sed presbyteris :* imperator enim a sacerdotibus Ecclesiæ anathematizatur et religatur XCVI. di. *Duo.* Ad hæc faciunt XCVI. di. *Satis evidenter.* XVII. di. § *Hinc etiam.* Item Ambrosius imperatori volenti Ecclesiam occupare ait : Quid tibi et adulteræ ? adultera est, quæ non tibi est legitimo matrimonio copulata : cedat palatium imperatori, Ecclesia antistiti. XXIII. q. VIII. *Convenior* : distincta autem quantum, ad hoc sunt officia Romanorum Pontificum et imperatorum. X. di. *Quoniam*, XCVI. di. *Cum ad verum* : unde in fine ibi dicitur de imperatore : Ac vicissim non ille rebus divinis præsidere videretur, qui esset negotiis spiritualibus implicatus. Vide sup. cap. XL, vers. *Item error.*

37. « Insuper quod dicit ille impius, subdolus, et sophista, quod Ecclesia temporalia habere non potest, falsum est, quia nedum laici, sed etiam clerici possunt habere temporalia et proprium. Sed illa de antiqua hæresi traxit, hi sunt enim hæretici, qui condemnant proprium, habentes in hoc mundo, XXIV, q. III. *Quidam versic. Apostolici.* Alii etiam sunt qui dicunt, quod a tempore Silvestri papæ, qui recepit donationem a Constantino, de qua XCVI. di. *Constantinus*, Ecclesia non fuit in statu salutis. Sed isti mentita est iniquitas sibi, psal. XXVI, nam Ecclesia primitiva habebat pecunias et proprium in communi, Act. IV et XII. q. I. *Dilectissimis*, et cap. — *Scimus* ; unde et videntes summi sacerdotes et alii fideles magis expedire Ecclesiis habere possessiones, quam pecunias, quæ dabantur eis ex possessionibus venditis, dederunt eis possessiones, quæ in ditione episcoporum consistunt, XII. q. I. *Videntes de prædiis Ecclesiarum*, XII. q. II. *quasi per totum.* Propter hanc etiam causam Christus aliquoties habuit loculos, Jo. XII. quia sua erat Ecclesia loculos habitura, XII. q. I. *Habebat*, etc. Exemplum XXIII. q. IV. *Duo ista.* Quod autem et episcopi et alii clerici possint habere proprium in speciali, qui religiosi non sunt, clarum est, XII. q. I. *Episcopi cum* II. c. seq. et § *Cum ergo* et § *Ostensum.* » Et infra : « Item si sancti martyres et confessores prælati in Ecclesia Dei scivissent esse peccatum Ecclesiam bona temporalia possidere, nunquam donationes talium recepissent et dispensassent : sic argumentatur Prosper XII. q. I. *Expedit.* Simile c. VII. q. I. *Omnis qui gemebat.* Præterea filii Levi clericos præfigurant, XXI. di. § *Terras et civitates possidebant* XIV. q. I. § *His ista* ».

Sparsi sunt præter memoratas hæreses plures alii errores in venenatis Marsilii libris, quos in perduellionis Lutheranæ exordio, cum diu ob Pontificiam proscriptionem in tenebris, quibus erant digni jacuissent, perfidi in lucem ediderunt, ne ut ait Albertus Pighius : « Nulla non pestis nunc reviviceret, aut quid deesset persecutioni Ecclesiæ ». Confutavit tunc idem Catholicus doctor[1]

[1] Turrec. summ. de Eccl. l. IV. p. 2. c. 37. — [2] Ext. Mss. in bibl. Vat. sign. num. 1129. p. 5. — [3] Alvar. Pelag. Ep. silven. l. I. de planctu Eccl. c. 68.

[1] Alber. Pig. l. V. de hierarch. eccl.

luculento libro typis cuso Marsilii pestifera dogmata, ut fideles adversus illius venena communiret, quem lector cupidus consulere poterit; cum ipse magna fide Marsilii argumenta referat, ut nos ex Ms.[1] vetusto Vaticanæ bibliothecæ, quod præ manibus habuimus comperimus, eaque solide et erudite confutet; nostra vero ad historicam narrationem revocanda sit oratio, ut Ludovicum, cujus gratia assentatores nefandi tot finxere hæreses, Romam properantem sequatur.

38. *Ludovicus copias Urbem versus ducit.* — Exeunte anno eduxit Pisis exercitum Ludovicus[2], cum a Pisano populo et clero auri vim in militum stipendia exegisset, et Castruccio aliquot diebus expectato (cui Pisanos Sarzanam, Rotinam, aliaque oppida invitos tradere coegerat[3]; quique non sine magnis difficultatibus, ut Romam contenderet, adduci poterat) a Romanis Gibellinis sollicitatus[4] ut castra promoveret, ne Ursini ac Robertus rex fluctuantem populum in suas partes traherent[5], Urbemque occuparent; vigesimo primo Decembris versus Romam per maritimam oram iter intendit non sine maximis difficultatibus. Tum vero Pontificie spes inanes apparuere: cum imminente Italiæ Ludovico, Joannes perspectis Gibellinorum rebus, illius impetus fractum iri prævidebat[6] a Bertrando legato et Carolo duce Calabriæ, quos ad conjungenda, ut Ludovico iter abrumperent, arma animabat: qui tamen venienti nullum obicem objecere. Pervenit Viterbium secunda Januarii die[6] insequentis anni Ludovicus, quo se mox Castruccius cum lectissima equitum manu contulit. Carolus[7] vero dux Calabriæ vigesimo octavo Decembris Florentia abscessit in regnum paternum, ut illius aditus adversus Ludovici irruptiones muniret.

39. *Jacobi regis Aragonum obitus.* — Dum secundis rebus utebatur Ludovicus, parlesque Ecclesiæ prosternebat, Petrus princeps Jacobi regis Aragonum filius, zelo accensus, suam Pontifici operam adversus Bavarum detulit: cujus egregia in Ecclesiam studia commendavit Joannes, temporeque opportuno ejus se adhibiturum operam rescripsit[8]. Cæterum exagitabat[9] tum Petri principis pater Jacobus rex Cæsaraugustanam Ecclesiam, a qua opprimenda ipsum sibi temperare jussit Pontifex; ac Jacobum regem Balearium est adhortatus[10], ne Tarraconensis Ecclesiæ jura, quæ in Minorica insula Tarraconensis archiepiscopi virtute barbaris, ut vidimus, erepta obtinebat, invaderet; ac Philippo[11] e Majoricis sacræ Ecclesiæ B. Martini quæstori ac regio tutori, ut servarentur integra, commendavit: instititque[12] apud eumdem principem, ne suum nepotem, quia nonnullis Aragoniis magnatibus ad dirimendas ferro quasdam controversias in certamen singulare ex nefaria gentis consuetudine vocabatur, discrimini se committere permitteret. Tum etiam ad regem Aragonum, ut rem vetaret, hæc scripsit: « Quia quædam in partibus regni tui consuetudo esse asseritur, divino prorsus et humano juri contraria, quod barones, seu milites et eorum filii super quæstionibus suis, etiam si stare juri se offerant, hoc non admisso, cum adversario bellum suscipere compelluntur; nec, ut nosti, præfatum regem (Balearium scilicet), deceat, nec sibi et dicto regno suo expediat, se tanto exponere casui, prædictum regem, tam in humana consuetudine prædicta non sinas aliquatenus coarctari. Dat. Avin. V kal. Junii, an. VI. »

Ereptus est e vivis paucis post mensibus, nimirum mense Octobri, ut refert Joannes Villanus[1], vel Novembri ineunte ut Hispani auctores affirmant. Jacobus rex Aragonum, magnis quidem, ut aiunt, virtutibus ornatus, et pacis bellique artibus decorus, cujus peritia in rebus ingentibus se explicuit. Laudat ipsum Joannes Mariana[2] litibus infensum fuisse, ac Radam jurisconsultum insignem, cum illius argutiis æquitas opprimeretur, regno pepulisse; atque hoc elogium subjungit: « Illud in Jacobo rege eximium, quod regni principatus Aragoniam, Catalaniam, Valentiam individuos fore perpetua lege sanxit ». Sexaginta sex annorum fuisse tradit Surita[3], ejusque corpus in monasterium S. Crucis illatum.

40. *Synodus Toleti celebrata.* — Hoc anno secunda mensis Februarii die habita est Synodus provincialis Toleti Joannis archiep. Toletani jussu, in qua plura de servando in cognoscendis causis judiciorum ordine, deque Ecclesiastica restituenda disciplina statuta sunt. Tum hæc in clericos, qui censuras Ecclesiasticas spernerent, sancita: « Quia frequenter aliqui clerici, qui in obedientiæ exhibitione et observatione mandatorum Dei et Ecclesiæ suæ sanctæ esse debuerant speculum aliorum, manendo excommunicati longo tempore animo indurato occasionem laicis tribuunt similia faciendi; idcirco statuimus, quod quicumque clericus excommunicatus ab homine passus fuerit contumaciter per triginta dies a tempore sententiæ sic se manere ligatum, si beneficiatus fuerit, per sententiam domini archiepiscopi vel ejus vicarii, suo beneficio expolietur, et per duos menses sit inhabilis ad aliud obtinendum: si beneficiatus non fuerit, pro superioris arbitrio pecuniaria mulcta puniatur: sic quod major pœna ei imponatur, quam per regem et statuta contra laicos taliter excedentes ».

41. *Joannis principis in Granatenses Saracenos Victoria.* — In Castella Joannis princeps Emmanuelis filius, limiti adversus Granatenses Saracenos præfectus, belli sacri consilia meditaba-

[1] Mss. bibl. V. c. sign. num. 3974. — [2] Jo. Vill. l. x. c. 49. — [3] Cap. 47. — [4] Cap. 49. — [5] Tom. VI. p. 2. Ep. secr. p. 11. — [6] Jo. Vill. l. x. c. 59. — [7] Il. l. c. 56. — [8] Tom. VI. p. 1. Ep. secr. p. 30. — [9] Ead. pag. — [10] Ead. par. pag. 35. — [11] Ib. p. 36. — [12] Ead. par. pag. 40.

[1] Jo. Vill. l. x. c. 46. — [2] Mariana l. XV. c. 19. — [3] Sur. l. VI. c. 75.

tur: quæ cum aperuisset Pontifici, ad ea magnis animis perducenda excitatus est[1]: eoque militari ardore incensus Rutem arcem, ut scribit Mariana[2], improviso adventu cepit, collatisque ad Guadalfortium cum Mauris signis, illustrem de fidei hostibus victoriam retulit: de qua Pontifex gratulatorias hasce litteras ad illum dedit[3], utque debellandis fidei hostibus operam, uti magna cum virtutis laude cœperat collocaret, accendit.

« Joannes, etc. nobili viro Joanni nato celebris memoriæ Emmanuelis infantis.

« Nobilitatis tuæ litteras gloriosam victoriam, quam tibi adversus nationem Saracenorum fœtidam pridem in eis partibus dominus exercituum de cœlo contulit, cum ingenti lætitia recepimus describentes, et ex earum lectione, necnon et relatione venerabilis fratris nostri Guillelmi episcopi Sabinensis, et dilecti filii Lucæ S. Mariæ in Via-Lata diaconi cardinalis, quibus plenius super iis scripseras (per quas modum ipsius lætabundæ victoriæ, captionis que vexilli profani regis Granatæ, ac alia, quæ præcesserant et subsecuta fuerunt, plenius intelleximus) lætiores effecti, ei exsolvere laudis jubilum curavimus, qui te tantæ zelo devotionis accendit, ut fortis athleta et pugil Christi effectus strenuus contra blasphemos nominis Christiani, crucis hostes et Christianorum sanguinem sitientes, pro nostri Redemptoris reverentia potenter et viriliter offeras temetipsum; quique tandem, te gratia suæ benedictionis præveniens, adversus hostes ipsos triumphalem tibi victoriam ministravit.

« Exultamus insuper in Domino, et in eo tuæ devotionis prudentiam multipliciter commendamus, quod victoriam ipsam non tibi, sed sibi, qui contra suos pugnans adversarios, non modicam in manu tua conclusit ipsorum multitudinem, sapienter adscribis. His profecto, fili, rebus intendere persuadet tibi clara tui prosapia generis, et cor tuum gratia perfundente divina, te illis inhærere inducit studiis, quæ benedictionem tibi adaugeant, et laudem apud homines tuæ titulis probitatis acquirant. Sane quia inter virtutes, currentes ad bravium, corona est perseverantiæ repromissa, eamdem nobilitatem tuam rogandam duximus et hortandam, quatenus laudabiliter cœpta pervigili cura continuans, sic Dei negotium ad finem perducere, gratia tibi assistente divina, studeas peroptatum; sicque, ubicumque potueris, pugil Christi, cultum ejus, repressis ejusdem crucis hostibus, propagare procures, etc. Datum Avinione ». Felices ii progressus, exortis novis in Castellana aula discordiis, abrupti: cum enim Alfonsus rex, neglecta Constantia Joannis principis filia, quam uxorem ducere spoponderat, in Mariam regis Lusitaniæ filiam affectus convertisset, Joannes[4] relicto bello priore, contentus parta victoria, ad suæ ditionis oppida secessit. Abalienatus etiam est a rege Alfonso ob crudele illius in Joannem Cantabriæ principem facinus, quem vocatum exceptumque convivio, violato hospitii jure, obtruncavit; moxque in Cantabriam misso exercitu principatum occupavit; ex quo atroci facto vindicis nomen apud suos tulit.

42. *Elisabethæ Lusitaniæ reginæ pia opera.* — Inter hæc in Lusitania Elisabetha regina, cui sanctæ nomen eximiæ virtutes peperere, piis operibus se totam addicebat[1], magnoque sumptu xenodochium exercendæ in pauperes misericordiæ causa condere meditabatur, proximo intervallo situm a religiosis ædibus, quas antea Columbricæ in Clarissarum usum extruxerat, cum quibus divinis rebus liberiorem animum transfundere cupiebat, perficiendique pii consilii potestatem petiit a Pontifice; qui piis ejus votis subjecto Diplomat annuit[2]:

« Charissimæ in Christo filiæ Elisabeth reginæ Portugalliæ illustri.

« Petitio tua nobis exhibita, quod tu olim cupiens terrena in cælestia, et transitoria in æterna felici commercio commutare, ad honorem B. Claræ virginis quoddam monasterium monialium ordinis ejusdem sanctæ, prope civitatem Colimbriensem construi fecisti, et de bonis propriis ample dotasti, illudque permagnum et latum spatium muro vallasti, atque infra murum, et vallum hujusmodi domos, in quibus tu cum tua familia valeas commorari, ædificari mandasti; quodque nihilominus tu quoddam hospitale pro alimentandis pauperibus juxta domos hujusmodi construere, et propriis facultatibus dotare intendis: quare nobis humiliter supplicasti, ut tibi construendi hospitale prædictum in dicto loco licentiam largiremur.

Nos itaque hujusmodi tuum laudabile propositum in Domino commendantes, ac volentes, quantum cum Deo possumus, votis tuis annuere in hac parte, tuis supplicationibus inclinati, ut prædictum hospitale et juxta illud capellam, in qua altaria ad honorem B. Claræ et Elisabethæ erigantur, ac unus vel duo perpetui capellani instituantur ibidem Domino servituri, per te et successores tuos loci diœcesano in posterum præsentandi, qui possint pauperibus dicti hospitalis et familiaribus suis sacramenta Ecclesiastica ministrare; construere valeas, dote sufficienti pro præmissis omnibus eisdem hospitali et capellæ juxta ejusdem diœcesani arbitrium per te primitus assignata, devotioni tuæ tenore presentium indulgemus: volentes insuper et auctoritate Apostolica nihilominus concedentes, quod idem diœcesanus in loco opportuno cœmeterium benedicere possit, in quo prælati hospitalis pauperes et familiares tui prædicti, cum eos pro tempore mori contigerit,

[1] Tom. vi. p. 2. Ep. secr. pag. 87. — [2] Mariana l. xv. c. 19. — [3] Tom. vi. p. 2. Ep. secr. pag. 192. — [4] Mariana l. xv. c. 19.

[1] An. 12. p. 1. Ep. com. CLXX. Wad. in Annal. hoc an. num. 18. 19. — [2] Ibid.

valeant sepeliri; jure parochialis Ecclesiæ et cujuslibet alterius in omnibus semper salvo. Nulli ergo, etc. Dat. Avinion. VI kal. Novembris, anno XII ».

43. Aberat ab his S. Elisabethæ reginæ Lusitaniæ virtutum exemplis Isabella regina Angliæ, quæ Eduardum regem maritum suum mancipandum vinculis curaverat [1]: denique infelix rex Eduardus in publicis totius regni ordinum conventibus gradu regio deturbatus est [2], ipsiusque sceptrum ad filii manus translatum. Neque is actus ultimus calamitatis miseri principis, quem sibi exitium ob contempta Pontificia monita accersivisse vidimus; arctissimæ enim custodiæ mancipatus est: cumque nonnulli de eo liberando cogitarent, in vinculis extinctus est. Tulit rumor acerbissimo eoque ignominiosissimo supplicii genere discruciatum, ne ulla in corpore violentæ mortis nota appareret, adacto nimirum in anum tubo ductili, trajectoque veru ignito, quo exusta sunt viscera. Rogerius Mortimerius tutelam regis Eduardi III una cum Edmundo Cantii et Henrico Lancastriæ comitibus suscepit novoque Angliæ regi Pontifex, VI idus Novembris hujus anni, de adepto regno gratulatus, optimis præceptis illum imbuit, ita sceptrum caducum moderaretur, ut immortale sibi compararet. Gessit bellum sub ipsa regni initia cum Roberto Brusio rege Scotiæ, ac Joannes Hannoniæ comitis frater maxima e Flandria ad Eduardum auxilia adduxit: quibus copiis externis et Anglico instructus exercitu, Robertum (qui in Angliam ante irruperat) adorsus, ob suorum discordiam reducere exercitum coactus est.

44. *Super juribus in Aquitania dissidia inter reges Angliæ et Galliæ.* — In Aquitania Anglorum cum Gallis controversiæ non leves erant: ac licet Pontifex idibus Maii Joanni Wintoniensi et Guillelmo Norwicensi episcopis de pace inita sit gratulatus; haud ita tamen res compositas [3] datæ ad Sedis Apostolicæ nuntios Julio et Augusto litteræ indicant. Gestæ vero rei historia, quam parum accurate tractant Gallici scriptores petenda est ex ipsis concordiæ, quæ tum inter reges percussa est, publicis documentis, quæ ad Joannem XXII pacis solertem interpretem transmissa sunt, atque ex Archæo Avinionensi in Vaticanum illata, præ manibus habuimus, quæ diligentius a nobis excutienda visa sunt, cum ex male servato hoc fœdere bella, quæ Anglos Gallosque exercuere tot sæculis, primam duxisse originem visuri simus.

In primis de fœdere antea inter Carolum et Eduardum II inito interprete præcipue Isabella regina Eduardi conjuge et Caroli sorore suamque ad id operam conferentibus archiepiscopo Viennensi et episcopo Arausicano Sedis Apostolicæ nuntiis, facta a nobis mentio est ex historicis, quos secuti, diximus eam latam fuisse legem, ut quæ parta fuerant in Aquitania a Carolo Valesio, Gallici juris essent: sed in documentis [1] publicis Gallorum regis sigillis obsignatis, ea pactio non est expressa, sed obscuris admodum verborum ambagibus adumbrata, quas cum hujusmodi tricarum politicarum artifices nexuissent, atrocissimarum discordiarum maximo rei Gallicæ damno semina sparsere, cum Galli in eum sensum concordiæ leges detorquerent: Angli vero fucum sibi factum disceptarent: adjectum enim fuerat, Gallum secundum leges de his terris pronuntiaturum, jus suum Anglo repetente, atque ita lis dirempta non fuit. In illo vero tractatu ea pactio perspicua est, ut Gallus Aquitaniæ virum probum Anglo non suspectum præficeret ad justitiam administrandam, solverentur utrinque exercitus, Anglusque Gallum regem, recurrente festo assumptæ in cælum Deiparæ sacro Bellovaci conveniret, et acceptam Gallicæ coronæ Aquitaniam referret, quæ tum ipsi, revocato memorato præfecto restituenda foret. Et hæc pari consensu a Gallicis et Anglicis oratoribus ad Isabellæ reginæ gratiam, Sedisque Apostolicæ preces anno MCCCXXV ut Caroli et Eduardi regum litteræ [2] ostendunt, sancita fuerunt. At dein, cum Eduardus II in filium Aquitaniæ jura transfudisset, posteaque intestino oppressus bello periisset, atque Eduardus III Angliæ sceptrum capessivisset, priora recruduere bella, jus suum armis, quod legibus non potuerat, Eduardo repetente; sed ne sanguinis jura violarentur, ea dissidia, urgente concordiam Pontifice, a quo Guillelmus archiepiscopus Viennensis et Joannes Grandisono missi [3], ita composita [4] sunt, ut primum quæ ab Anglis in Aquitania erepta fuerant Gallo contra superioris fœderis formulam restituerentur, et vicissim parta a Gallo redderentur Eduardo: tum Anglus quinquaginta millia sterlingorum ad sarcienda illata damna numeraret, Aquitanii vero superiorum dissensionum auctores, qui a Franco rege capite damnati fuerant, exilio tantum ad Anglorum gratiam mulctarentur. Superioris præterea fœderis leges restitutæ, editaque Marmandæ mense Octobri publica de his documenta, quæ proximo anno XX Februarii Parisiis Gallorum regis sigillo obsignata fuerunt. At involuta et anceps hæc pax extitit, cum Carolus prius e vivis sublatus sit, quam partas a Carolo Valesio Aquitaniæ terras Eduardo nepoti restitueret: Philippus vero Valesius, qui componendis hujus fœderis pactionibus interfuit [5], ad solium evectus expugnata a suo patre in Aquitania loca retinere voluerit, neque ad id a Pontificibus flecti potuerit: cumque summo et acerbiore jure cum Anglo ageret, illum ad Galliarum excidium concitavit; sed de his postea. Nunc ad Carolum orationem revocemus. Extulit pluribus laudibus Joannes [6]

[1] Walsing. in Eduar. II. — [2] Ibid. in cod. — [3] Tom. VI. p. 1. Ep. secr. pag. 23.

[1] Ext. in Arch. Vat. ex Avinion. delata sign. num. 10. in chart. pergam. — [2] Ext. insert. in eod. Instr. — [3] Tom. VI. p. 1. Ep. sec. pag. 17. — [4] Ext. de eo publ. docum. sign. num. 8. in Arch. Vat. ex Avin. delata. — [5] Ibid. Mss. ubi sup. — [6] Tom. VI. p. 3. p. 191.

Caroli Francorum regis eximium in tuendis viris Ecclesiasticis, ac reprimenda eorum, qui ipsi infensi essent temeritate, studium : Joannamque reginam uxorem permovit ut ipsum ad Ecclesiasticorum venerationem, Dei cultum, pia opera, atque alia exempla virtutum urgeret.

Invidit quidem dæmon pii regis felicitati, qui administros suos ad conflandas illius vitæ magicis artibus insidias impulit, de quibus Pontifex his verbis queritur : « Nonnulli perditionis filii et iniquitatis alumni, detestandæ factionis nefariis operationibus damnabiliter intendentes, quasdam sub figura seu typario regio conflari imagines plumbeas, vel etiam lapideas fabricarunt, seu fabricari fecerunt, ut magicis artibus horrenda maleficia, incantationes, et convocationes dæmonum et alia exsecranda et prohibita opera exercerent ». Tantorum flagitiorum auctores nonnulli clerici accusati : qui cum a regiis administris in vincula conjecti essent, atque ad Ecclesiasticum tribunal de eorum causa cognoscere spectaret, Pontifex Guillelmo episcopo Sabinensi, Petro tit. S. Suzannæ, ac Bertrando S. Mariæ in Aquiro diacono cardinalibus munus imposuit, ut clericorum eorumdem causam discuterent, judicesve constituerent.

45. *Magia, astrologia, aliæque hæreses grassantur.* — Per ea quidem tempora dæmones curiositatis lenocinio plures Christianos ad magicas artes allexisse, seque phialis, speculis, sigillis aliisque rebus vinciendos curasse constat. Tantum enim tamque lugubrem fidelium lapsum his verbis deplorat Pontifex [1] : « Dolenter advertimus, quod etiam cum nostrarum turbatione viscerum cogitamus, quamplures esse solo nomine Christianos, qui relicto primo veritatis lumine, tanta erroris caligine obnubilantur, quod cum morte fœdus ineunt, et pactum faciunt cum inferno : dæmonibus namque immolant, hos adorant, fabricant ac fabricari procurant imagines, annulum, vel speculum, vel phialam; vel rem quamcumque aliam magice ad dæmones inibi alligandos. Ab his petunt responsa, ab his recipiunt, et pro implendis pravis suis desideriis auxilia postulant; pro re fœtidissima fœtidam exhibent servitutem. Proh dolor! hujusmodi morbus pestifer, nunc per mundum solito amplius convalescens, successive gravius inficit Christi gregem, etc. » Objectum est a Pontifice anathema iis, qui nefarias hujusmodi artes exercerent; ac sancitum, ut pœnis in hæreticos constitutis afficerentur, omnesque libelli de arte magica conscripti, excurrente octiduo, flammis abolerentur; inflictumque anathema iis, qui ipsos servarent.

46. Nefariis ejusmodi artibus imbutum Franciscum Asculanum astrologum Florentiæ flammarum supplicio traditum hoc anno scribit Joannes Villanus [2]. In tantam enim vesaniam proruperat, ut in sphæræ tractatu a se Bononiæ composito affirmaret, in superioribus orbibus cælestibus spiritus generari, qui incantatoria arte ad opera admiranda constringi possent : astra in hominum voluntates influere, easque ad necessitatem cogere, Christum dominum certo astrorum concursu natum inopem atque in crucem suffixum; dissimilique siderum conversione nasciturum antichristum, ac summas opes, potentiam et orbis imperium adepturum. Quam perniciosam hæresim cum a fidei censoribus evomere jussus esset, iterumque rosorbens quæ vomuerat, damnato libro uteretur, urgente episcopo Aversano Minorita ducalis scrinii præfecto, qui nefarium hominem in scelera ad libidines effusum in Caroli Calabriæ ducis clientela et usu versari dolebat, flammis exustus est. Plura vera Franciscum prædixisse, ut de Ludovici Bavari Romam usque secundis processibus, refert memoratus Villanus : quæ quidem dæmonum opera præsagire facile potuit, cum solemne sit hujusmodi hominibus, dæmonum consortio inquinatis, ad scelus tegendum inanem astrologiam obtendere.

47. His igitur temporibus infernæ potestates Ecclesiam oppugnare omnium telorum genere annisæ, promovebant artes magicas, ut nefarios et curiosos a Christo omnino abducerent. Præterea Marsilii et Janduni hæresibus, de quibus superius actum est, in Italia ac Germania præcipue inficiebant politicos; alios vero pietatis specie in schisma et hæresim agebant præcipites. Grassati enim in Bossina, Sclavonia, et Transilvania religionis larva induti hæretici [1]. Polonia ea labe non caruit [2], ad quam abolendam Prædicatores [3] fidei censores in eo regno sunt constituti : in Sicilia Fraticelli [4] sua venena sparsere. Michael Cæsenas [5] summus Minoritarum præfectus suis scandalum injecit : cum enim sententiam suam promulgatam in Perusinis comitiis præferret fidei Decreto a Pontifice edito, in jus ad subsellia Apostolica vocatus hoc anno, rebellionem et fugam molitus est. Deinde ubi se parum collegisset, pœnitere præ se tulit ; ac significavit litteris [6] Joanni, se Apostolicæ Sedi, ac sententiam suam subjicere, iterque ad capessenda illius imperia ingressum. Cui rescripsit Pontifex eum se præstolaturum. At Michaelem ipsum reversum ad vomitum, seque ad Ludovicum Bavarum contulisse, atque antipapæ adhæsisse visuri sumus.

Rediere [7] vero nonnulli Minoritæ ad sinum Ecclesiæ : quos expiato rite crimine a Bartholomæo Minoritarum, ut vocant, provinciali una cum aliis [8], qui hæreticis et schismaticis studuerant, jamque resipuerant a crimine, Pontifex exemplo, ut ait, Dei non morte, sed vita peccatorum gaudentis, Astensi et Albensi episcopis in consilium

[1] Ext. in Bullar. in Jo. XXII. Const. 13. — [2] Jo. Vill. l. x. c. 41.

[1] An. 11. p. 1. Ep. cur. XX. — [2] Ibid. Ep. XXV. — [3] Ead. p. 1. Ep. cur. XXVII, XXVIII. — [4] Tom. VI. p. 1. Ep. secr. pag. 37. — [5] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 123. — [6] Ead. par. pag. 125. — [7] Ibid. pag. 95. — [8] Ead. pag.

adhibitis, in gratiam restitui jussit. Illos porro tum Ludovici Bavari partibus, cum ageret in Insubria accessisse colligitur, similiter namque Alberto episcopo Brixiensi data[1] auctoritas, ut sex ex iis, qui Bavaro obsecuti erant, divisaque coram ipso officia peregerant, censuris exsolveret. At Fraticellos, quibus de paupere vita nomen erat, qui Calabriam inficiebant, comprehendi supplicioque jussit[2] affici.

48. Ad perpurgandam etiam Bossinam, in qua vetus Catharorum et Manichæorum lues hæserat, Carolum regem Ungariæ, qui eximia in dies Christiani principis exempla in amplificanda religione, atque hæreticis insectandis explicabat, ad Dalmatiæ et Bossinæ hæreticos delendos adhortatus est, hocque ornavit elogio[3] : « In illis, fili charissime, quæ ad exaltationem Catholicæ fidei et exterminationem hæreticæ pravitatis respiciunt, celsitudinem tuam eo libentius salubriusque requirimus, quo experientia certa didicimus, quod tu velut gloriosus athleta Domini, intrepidusque pugil Ecclesiæ, ac orthodoxæ religionis zelator assiduus, ad exterminandum labem pravitatis ejusdem de regni tui finibus, et conterendum inimicos crucis et fidei vota tua semper feliciter direxisti ». Gessisse adversus infideles sacrum bellum Ungariæ principes pro amplificanda fide Caroli auspiciis, ostendunt datæ ad Philippum comitem Palatinum et alios proceres Apostolicæ litteræ[4].

49. *Boleslaus dux Russiæ ad fidem Catholicam revocatus.* — Propagandæ etiam religionis Catholicæ zelo permotus Pontifex Boleslaum ducem Russiæ, Græcorum schismate infectum, ut ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem una cum populis suis rediret, sollicitavit[5]. Tum excitavit Wladislaum[6] regem Poloniæ, qui proximo sanguinis gradu Boleslaum attingebat, ut in tam præclaro opere regiam diligentiam navaret.

« Wladislao regi Poloniæ illustri.

« Famæ gloria crescis et merito, fili charissime, multipliciter profuturus tibi et aliis apud Deum, si ad incrementum fidei Catholicæ niteris ad quod tanquam princeps Catholicus piis considerationibus innitaris. Cum itaque, sicut exultatione prægrandi nuper audivimus, nobilis vir Boleslaus dux Russiæ pronepos tuus, qui ex ritus imitatione Græcorum ab universalis sanctæ Romanæ matris Ecclesiæ unione dividitur, spiritum Domino aspirante conceperit ad unitatem ipsius Ecclesiæ redeundi, nec bene conveniat, ut ex tuæ, quod absit, degeneratione prosapiæ arbor discrepet a radice ; rogamus excellentiam regiam quantum affectuose possumus et hortamur, te nihilominus in remissionem peccaminum obsecrantes, quatenus præfatum ducem, cui super hoc per alias nostras litteras scribimus, quod relicto hujusmodi ritu erroneo redeat, seu veniat in suæ salutis præmium ad ipsius Ecclesiæ unitatem, paternis et salubribus inducere monitis non omittas. Dat. Avin. XVI kal. Julii, anno XII ».

Controversiam idem rex habebat de regni limitibus cum Jo. rege Boemiæ, qui Wratislaviam inter alia a Polonia divulserat : cumque Wratislaviensis ager denarium vectigalem Romanæ Ecclesiæ penderet, ne ex ea mutatione dominatus juri Pontificio detraheretur, Petrus Alvernus Apostolicæ Sedis nuntius coram Joanne rege jus[1] Ecclesiæ exposuit, idque in publica monumenta jussit redigi assentiente ipso Boemo rege, et paciscente quidquam damni ex eo Ecclesiam non accepturam.

50. *Ludi cruenti Neapoli vetiti.* — Suscepta[2] erat Neapoli nefanda consuetudo, ut ludi crudeles ederentur, in quibus exercendarum virium specie, plurimus sanguis humanus fundebatur : ad quos abolendos navata est a Pontifice opera, ut subjectæ litteræ docent[3].

« Joannes etc. archiepiscopo Capuano et Geraldo de Valle A. S. N.

« Sane nostra tenet memoria, quod cum olim in minoribus constituti moram in partibus regni Siciliæ traheremus, non sine stupore audito, quod Neapoli, civitate utique regia, ludus quidam perniciosus et exsecrabilis carbonarii nuncupatus, certo anni exercebatur tempore : in quo Christiani, per modum pugnæ seu invasionis vires suas alter in alterum exercentes, se ipsos quandoque mutilabant invicem, et interdum etiam occidebant impune, variis exinde aliis scandalis et periculis subsecutis ; ad quod horrendum spectaculum multitudo tam sublimium, quam aliarum personarum, in quarum conspectu præmissa committebantur horribilia, concurrebat ; nos tam temeraria ludibria, tamque horrenda facinora multipliciter abhorrentes, claræ memoriæ Carolo regi Siciliæ tunc viventi diximus et denuntiavimus, quod talia sibi a Deo ad culpam et negligentiam merito poterunt imputari ; eidem nihilominus suadendo, ut ea non sineret ulterius in suis terris et districtibus attentari, qui nostris salutaribus acquiescens consiliis, ludum hujusmodi pro tunc penitus interdixit.

« Recolimus etiam charissimo in Christo filio nostro Roberto regi Siciliæ illustri, dudum apud Sedem Apostolicam colloquenti nobiscum, hoc idem suasisse super ludo prohibendo prædicto, quod dicto Carolo regi genitori suo duxeramus, ut præmittitur, suadendum ». Addit Pontifex ac deplorat ludum illum nefarium instauratum, ex quo recrudescunt odia, funditur Christianus sanguis, seruntur dissidia, aliaque mala ingravescunt : ad quæ tollenda Capuano archiepiscopo et Geraldo e

[1] An. 12. p. 1 Ep. com. XL. — [2] Tom. VI. p. 1. Ep. sec. pag. 57 et 60. — [3] An 11. p. 1. Ep. cur. XXII. — [4] Tom. VI. p. 1. Ep. secr. pag. 61 — [5] Ead. p. 1. Ep. secr. pag. 52. — [6] Ead. pag.

[1] Ext. in Mss. Arch. Vat. sign. lit. C. p. 150. et in alio sign. lit. E. pag. 210. — [2] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 215. — [3] Ead. p. 3. Ep. secr. pag 215.

Valle memoratis provinciam imponit, ut regem ad prohibendos, adjecto pœnarum terrore, hujusmodi ludos, impellant : tum etiam, ut pro sacris concionibus tribus diebus festis in maxima populi frequentia, anathema in illos, qui eos ludos celebrarint spectarintve, fulminent ac promulgent ipsos a nemine, nisi in extremo mortis discrimine, præterquam a Romano Pontifice, illius criminis labe absolutum iri. « Dat. Avin. XII kal. Januarii, anno XII ». Repetita[1] sequenti anno eadem imperia, jussique internuntii apud Robertum regem omni opera incumbere, ut regia auctoritate crudeles eos ludos disturbaret. Quo etiam anno, ut similia conjungamus, objecta anathematis religione edixit[2], ne quis Avinione, aut in illius suburbanis, dum Pontificia aula in ea Urbe versaretur, hastiludia exhiberet.

51. *Res Trinacriæ et Cypri.* — Quod ad Siculas res spectat; Robertus rex, ut narrat Joannes Villanus [3], mense Julio septuaginta triremium classem ad populandam Trinacriam immisit, magnaque vastitas Trinacriis illata, ut iis attriti malis ad obsequium cogerentur. At Fridericus Roberti impar viribus ex adventu Ludovici Bavari, in spem latus, repetendæ ultionis consilia moliebatur, de quibus sequenti anno agetur. Gesserat idem Robertus in Pedemontio diuturnum bellum cum Philippo Sabaudæ stirpis principe, sollicitatique ambo sunt [4], ut paci animos accommodarent ; pariterque Guigo delphinus ut firmando optato fœderi assentiretur incitatus [5]. Illum vero una cum Sabaudiæ comite diuturnas inimicitias reginæ Clementiæ consiliis posuisse, sequenti anno videbimus. Ne vero exercita jamdiu Genuenses inter atque Cyprios discordia maximo Christianæ rei damno recrudesceret, Pontifex Hugonem regem, qui patruo Henrico successerat, atque in Genuenses animo propendebat, litteris est adhortatus [6], ut ad confirmandam concordiam studia sua conferret. Potiri tum felici pace Cyprum et Armeniam Hugo rex Pontifici significarat [7] : Genuenses tantummodo nonnullos exercere piraticam , Cypriisque infestos esse, contra quos se compararet : sed Joannes, qui ex Genuensium bello rei Christianæ exitium conflari verebatur, Hugoni rescripsit, maximo se ex iis dissidiis dolore affici, atque adducendæ paci et tranquillitati operam daturum ; qua in re sequenti anno Apostolicum studium collocasse visuri sumus. Nunc Græcorum res perstringemus.

52. *Andronicus Junior pulso seniore imperium Constantinopolitanum occupat.* — Depulit [8] hoc anno imperiali solio Andronicum seniorem junior Andronicus nepos. Conflata vero in eum est proditio Spiritui sancto in Apostolis igneis linguis devoluto die sacro, quemadmodum Cantacluzenus notat [1] ; ut nimirum ob perfidiam negatæ ex Filio Spiritus sancti processionis plecti constaret : noctuque admotis mœnibus scalis, adjuvantibus proditoribus, ac porta ab iis, qui subierant urbem, patefacta Constantinopolis capta est quarta et vigesima die mensis Maii undecimæ Indictionis. Ut vero Andronicus senior victoris ingredientis tumultu excitatus ad Virginis sacellum confugerit, describit Gregoras. Sollicitatus est junior Andronicus a Niphone olim patriarcha ad avum male tractandum, a quo ille gradu patriarchali fuerat depulsus : ac post agitata varia consilia illud sumptum est, ut insignia imperialia seni relinquerentur, sed extra palatium pedem efferre aut publicam rem attrectare non liceret, attributaque illi ad vitam sustentandam modica stipendia : in qua custodia quæ et quanta mala sit perpessus describit Gregoras, atque ex eo dicitur inferius. Esaias vero patriarcha, monasterio ab Andronico seniore inclusus, a victore currus exceptus solio patriarchali restitutus est : in qua pompa nullis episcopis et presbyteris, sed meretricibus stipari visus. Ex quo facile colligas, quantam morum sanctitati schisma cladem inferat. Potito itaque rerum Andronico juniore, ac solo habenas imperii tractante, civilia bella, quibus Constantinopolitanum imperium agitatum fuerat, quievere : quæ quanta mala rei Christianæ invexerint, superius indicavimus, cum inde Turcarum potentia invaluerit. Quanto vero tempore arserint, ex Cantacluzeno [2] decerpendum visum est : « Belligerarunt, inquit, annos sex, mensem unum, incipientes nimirum anno ab orbe condito vigesimo nono supra sex millia et octingentos Indictione quarta, XIII kal. Maias, et ad annum quintum et trigesimum supra sex mille octingentos ad Indictionem undecimam et XIV kal. Junias perducentes ».

53. *De religione et viris Ecclesiasticis quid decreverit Pontifex.* — Editæ sunt hoc anno a Pontifice nonnullæ Constitutiones : atque in primis cum clerus apud Pontificem de religiosis Prædicatoribus, Minoritis, Carmelitanis et Augustinianis expostularet, ipsos parochorum jura infringere, nec Bonifacii VIII Decretum, *Super Cathedram*, a Clemente V in Concilio Viennensi confirmatum, observare ; Joannes rei æquitate permotus, ne condita a prædecessoribus jura obsolescerent, ea lege religiosos viros astringi pronuntiavit [3], et ad eam servandam censurarum religione adigendos; neque ad illius severitatem eludendam ulla Apostolica privilegia ipsis præsidio et munimini fore constituit.

Præterea sanxit [4], privilegia, quæ nonnullis urbibus et populis a Sede Apostolica erant concessa, ne extra certos limites vocari in judicium

[1] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 217. — [2] An. 12. p. 1. Ep. cur. III. — [3] Jo. Vil. l. X. c. 21. — [4] Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 59. — [5] Ead. pag. — [6] Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 80. — [7] Ead. p. 2. Ep. secr. pag. 86. — [8] Cantac. l. I. c. 59. Nic. Greg. l. IX.

[1] Cantac. l. I. c. 58. — [2] Ibid. c. 59. — [3] Ext. in Extr. com. l. II. de ind. cap. unic. — [4] An. 11. p. 1. Ep. cur. XXIV.

possent, ad aulam Pontificiam non extendi, cum ob Pontificiæ dignitatis apicem omnes ab illa justitiam repetere debeant; par non esse, beneficia ab ipsa collata illius majestati fraudi esse. « Attendentes, inquit, quod Romana curia communis est patria, Sedesque Apostolica mater existit omnium fidelium et magistra; hoc Edicto in perpetuum valituro auctoritate Apostolica declaramus, præfatum Indultum hactenus quibusvis concessum, vel in posterum concedendum, ad causas et negotia, quæ apud Sedem eamdem agitantur, seu pro tempore contigerit agitari, propter prærogativam seu eminentiam dictæ Sedis aliquatenus non extendi, nec universitates et personas, cujuscumque dignitatis, conditionis aut status existant, aliquam immunitatem exinde recipere, quominus apud Sedem eamdem Apostolica auctoritate vocatæ comparere, ac respondere legitime teneantur. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. non. April. anno XII ».

54. *Concessæ indulgentiæ recitantibus vespere salutationem Angelicam.* — Hoc anno ad incendendam fidelium pietatem, cum Romanæ Ecclesiæ gravis persecutionis procella ingrueret, Pontifex cum jam ante statuisset, ut in vespertino crepusculo fideles, dato signo, Angelicam salutationem repeterent, et incarnati Verbi divini mysteria religiose recolerent, decem dierum indulgentias sacram eam orationem pronuntiaturis adjecit [1]:

« Angelo episcopo Viterbiensi nostro in Urbe vicario.

« Salutiferum illud verbum, *Ave Maria*, etc. pium quidem Evangelicæ salutationis eloquium, orationis loco quadam a fidelibus veneratione præcipua est dicendum, cum Virgo ipsa in ejus Filio Domino Jesu Christo pignus mundo humanæ salutis attulerit, et quæ Salvatoris omnium esse meruit genitrix, apud ipsum præ cæteris esse meruit efficax interventrix. Dudum sane ad reddendum dictæ Virgini gloriam, et per intercessionis suæ præsidium a divino Numine gratiam dictis fidelibus implorandum, quod in quolibet noctis crepusculo campana pulsetur, et ad sonum ejusdem ipsi fideles præmissæ salutationis verbum dicerent, pie duximus ordinandum. Et ut prædicti fideles ad hoc spirituali munere inducerentur avidius, omnibus et singulis prædicta hora hujusmodi verbum devote dicentibus, de omnipotentis Dei misericordia ac ejusdem gloriosæ Virginis et beatorum Apostolorum Petri et Pauli meritis ac intercessionibus confidentes, decem dies de indulgentia duximus concedendum, etc. Dat. Avin. non. Maii, anno XII ».

55. *Cardinalium creatio.* — Exeunte anno recurrentibus Quatuor Temporum jejuniis Pontifex, ut sustinendæ incumbentium rerum moli par esset atque Ecclesiam a Ludovico Bavaro quatiendam fulciret, decem novos cardinales laborum socios renuntiavit [1], quorum nomina Joannis Vitæ auctor [2] recenset his verbis: « Hic dominus summus Pontifex Pontificatus sui anno XII, Dominicæ incarnationis MCCCXXVII, feria VI Quatuor temporum, Adventus videlicet, XV kal. Januarii, fecit tertiam ordinationem decem cardinalium, quos assumpsit: videlicet Joannem de Convenis archiepiscopum Tolosanum, Annibaldum Gaitanum Romanum archiepiscopum Neapolitanum: Jacobum Cisterciensis Ordinis magistrum in Theologia episcopum Mirapiscensem, Raimundum Ruthenensis diœcesis episcopum S. Pauli; Petrum de Mortomari Lemovicensis diœcesis episcopum Antissiodorensem, Petrum de Capis episcopum Carnotensem, fratrem Matthæum de Ursinis Romanum de Ordine Prædicatorum magistrum in theologia archiepiscopum Sipontinum, Petrum de Toleto Hispanum, episcopum Carthaginis vel Murciæ, Joannem de Columna Romanum, Ubertum de Puteo de Montepessulano ». Erant ii viri insignes, qui illustribus virtutum exemplis in Ecclesia præluxerant: e quibus Jacobus Novelli Mirapiscensis Joanni in Pontificatu accepto Benedicti nomine successit, magna et doctrinæ et probitatis laude conspicuus: cui Pontifex his litteris ab Ecclesiæ Mirapiscensis cura ipsum solutum, atque in partem moderandæ universæ Ecclesiæ Catholicæ vocatum, significavit [3]:

« Jacobo olim episcopo Mirapiscensi sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ presbytero cardinali.

« Moysi legislatoris, qui Jethro cognati sui utili adhærendo consilio viros potentes et Deum timentes circa regendam plebem Israeliticam elegisse testatur, exemplo ducti laudabili, ad onus spiritualis totius orbis regiminis, quod nobis ex injuncto desuper Apostolatus officio incumbere noscitur, auxiliatores et cooperatores nobis, viros utique potentes et Deum timentes, in quibus sit veritas et avaritiam oderint, nos et fratres nostri profundis meditationibus, laboriosisque vigiliis; de diversis ipsius orbis partibus perquirentes, ad personam tuam, quam honorum omnium largitor Altissimus multis virtutibus insignivit, intuitum considerationis nostræ direximus, et te per nos a vinculo, quo Ecclesiæ Mirapiscensi tenebaris axstrictus, de potestatis plenitudine absolutum ad honorem et statum cardinalatus de dictorum fratrum consilio una cum nonnullis aliis duximus assumendum. Quocirca discretioni per Apostolica scripta mandamus, quatenus onus prædictum, Apostolica dispensatione tuis impositum humeris, devote suscipias, ac provisioni nostræ hujusmodi in humilitate spiritus acquiescens, ad præsentiam Apostolicæ Sedis absque morosæ dispendio tarditatis accedas, una nobiscum et eisdem fratribus divinis obsequiis, et Ecclesiæ Romanæ servitiis vacaturus.

[1] Tom. VI. p. 2. Ep. secr. pag. 1.

[1] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 193 — Bern. Chr. Rom. Pont. Mss. Vat. bibl. sign. num. 2040. — [2] Tom. VI. p. 1. Ep. secr. p. 193.

Dat. Avinioni XIII kal. Januarii, anno XII ». Evexit etiam VI kal. Januarii ad Ostiensem et Velletrensem episcopatum Bertrandum tit. S. Marcelli cardinalem in Insubria Apostolicæ Sedis legatum, cum Rainaldus episcopus Ostiensis eam Ecclesiam moriens orbam reliquisset.

56. *Mors S. Rochi.* — Obiisse ferunt[1] hoc anno B. Rochum cujus sanctitas cælestibus beneficiis in eos, qui peste percussi illius apud Numen divinum suffragia implorarunt, collatis inclaruit. Ejus gesta Franciscus Diedus, Petrus Pinus, Claudius e Rota, Ludovicus Maldura [2], et Crantzius[3] conscripsere. Silentio autem dissimulandum non est, nonnulla in ejus gestis apud Surium fictitia reperiri, velut cum dicitur illius parentem Montipessulano imperasse et Rochum principatu se abdicasse, ut peregrinationem susciperet : constat enim tunc Baleares reges eum principatum Beneficiarium Gallicæ coronæ obtinuisse, et Francorum regibus clientelari sponsione acceptum retulisse [4], quamvis de insigni aliquo magistratu sive præfectura possit intelligi. Narratur [5] etiam B. Rochum egisse triennio Romæ apud cardinalem natione Britonem, atque ab hoc perductum ad Pontificem, quæ fabulosa sunt, ut patet, Romana curia Avenione defixa : neque antea venire potuerat, cum anno MCCXCV natus referatur. In eo vero omnes consentiunt, ipsum in Italica peregrinatione in xenodochiis famulatum peste laborantibus, et plerosque crucis signo ab eo lustratos valetudini restitutos. Demum sanctitatis illius fama apud Patres Concilii Constantiensis celebrata est, quorum decreto ad propulsandam luem honores sanctis debiti eidem exhibiti fuere [1] : nam, solemni supplicatione indicta, imaginem ipsius, instructo agmine religioso, per urbem ingenti pompa circumtulerunt ; quo peracto extincta pestis est : indeque exemplum sumptum, ut ibique locorum ejus venerandæ imagines expositæ, et sacella templaque ad ejus memoriam Numini posita fuerint. Urbanus etiam VIII Ecclesiastico officio colendam ejus memoriam edixit. Translatum ejus corpus aiunt Venetias anno Domini MCDLXXXV.

[1] Apud Sur. tom. IV. — [2] Ibid. — [3] Crantz. in Metrop. Saxen. l. IX. c. 25. — [4] Tom. I. p. 3. Ep. secr. pag. 135. — [5] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 87.

[1] Auct. sup. citati et Bar. in Not. ad XVI Aug.

JOANNIS XXII ANNUS 13. — CHRISTI 1328.

1. *Ludovici Romam ingressus et coronatio.* — Exhorruit Christianus orbis anno a partu Virginis millesimo trecentesimo vigesimo octavo, Indictione undecima, pseudopontificem improbissimum, sumpta ex Romani Pontificis intempestivæ ab Urbe absentiæ occasione, effrænata audacia Apostolicam Sedem invasisse. Tanti auctores sceleris hæresiarchæ et proditores fuerunt, qui Ludovicum Bavarum vindictæ cupidine, ut ipse fassus est, in Pontificem ob Romanum ipsi abrogatum imperium æstuantem, ad id concitarunt, non curantes quantum exinde illius rebus ac dignitati damnum inferrent. Penetrarat ille ineunte anno cum Germanico et Italico Gibellinorum exercitu in ditionis Ecclesiasticæ terras ; ac Viterbium jam a Silvestro Gatta ad defectionem adductum, secundo Januarii die pervenerat[1] ; cum Romani, adversarum factionum ac spei metusque æstu incerto agitati, aliis excipiendum avide Ludovicum, aliis constanter excludendum, admittendum vero certis legibus sentientibus aliis; postremam amplexi sententiam[1], amplissimos oratores Viterbium ad eum misere, ut fœderis cum ipso leges componerent. At Sciarra Columnius et Jacobus Sabellus ac Theobaldus e Sancto Eustachio, viri auctoritate in Urbe ac nobilitate principes, plurimo a Castruccio ac Gibellinis Etruriæ auro corrupti, fidei in Pontificem immemores, ac futurorum ignari malorum, Ludovico missis nuntiis arcano significarunt, ut spretis Romanorum oratorum dictis, iter in Urbem maturaret, ea enim votisque ipsum certissime potiturum. Qua spe elatus Ludovicus Bavarus, perhumaniter acceptis oratoribus, Castruccio dandi illis responsi provinciam contulit : ac

[1] Jo. Vill. l. X. c. 49.

[1] Jo. Vill. l. X. c. 55.

mox signa moveri jussit, ut quisque itineri Romam versus se accingeret. Septimo itaque Januarii die, attonitis ex illius improviso adventu Romanis, exceptus est [1]; de quo hæc in Manuscripto Vaticano leguntur: « Hoc anno Ludovicus Bavarus intravit Italiam : et licet Robertus Siciliæ rex et dominus Bertrandus Ostiensis cardinalis, tunc legatus Italiæ, conarentur ipsum in passibus impedire ; recto tamen itinere venit Romam : et castrametatus in pratis, ut dicitur, ante Urbem, tandem auxilio Columnensium introivit ». Traditum mox illi Urbis et arcium imperium addunt [2], cum boni quique ingemuere, ut publicis postea Tabulis professos videbimus.

2. Interea e clero et religiosis Ordinibus prudentia et sanctitate præcipui in fugam se convertere : sacratissima Veronica, in qua Christi Domini pergentis ad crucis supplicium divino miraculo expressa effigies, a Basilicæ Vaticanæ canonico, ne a schismaticis et hæriticis indigne conspiceretur, absconsa, indictumque sacrorum justitium. Celebrata a Ludovico in Capitolio magna pompa comitia, in quibus ipse Romanorum rex est salutatus, creatusque a populo ad annum Urbis senator et copiarum urbanarum dux ; denique decretum, imperiali diademate ipsum cingendum. Hæc pluribus Joannes Villanus aliique auctores. Quam vero inani jure id sit attentatum refert Albertus Argentinensis [3] : « Prætenderunt enim, inquit, urbici (ii nimirum, qui Bavaro adhærebant), hoc eis compelere, papa etiam nolente : præsertim, cum senatores prius papam requisiverint, ut ad Urbem se transferret ».

3. Redimitus itaque est imperialibus ornamentis Ludovicus in Basilica S. Petri, de qua celebritate hæc Nicolaus Minorita [4] : « Die, inquit [5], XVII Januarii quæ fuit Dominica de nuptiis, anno Domini MCCCXXVIII, prælatus princeps dominus Ludovicus Romanorum rex fuit non per papam, sed per quatuor syndicos populi Romani, ad hoc specialiter constitutos, in Ecclesia S. Petri in imperatorem Romanorum solemniter corona aurea coronatus, et ex tunc imperator vocatus : nam a die suæ electionis, usque ad diem qua Romæ corona aurea coronatus, non imperatores, sed reges Romanorum in suis litteris et ab omnibus appellantur ». Impositam illi a Sciarra Columnio imperialem coronam, addit S. Antoninus [6] : « In coronando, inquit, nullus solitus ordo, nemo legatus, nulla Pontificis auctoritas sibi adfuit. Imposita est illi corona populi nomine a Sciarra Columnensi, principe diversæ factionis : in cujus rei memoriam ipse posterique ejus ad antiquum gentis insigne, quod est columna, coronam addidere, quasi præclarum fuerit scelerate fecisse ».

Delibutum vero innunctione Augustali una cum uxore a Jacobo Alberto exauctorato episcopo Venetiarum [1] cardinalis Pratensis nepote, susceptisque ornamentis imperialibus, pias ad ostentationem, sed suspecto consilio leges tulisse, refert Joannes Villanus [2] : nimirum primam de fide Catholica incorrupta servanda, secundam de tuenda libertate Ecclesiastica, tertiam de viduis et pupillis defendendis ; atque astu simpliciores Romanos sibi devinxisse : cum tamen objecta religionis specie religionem oppugnare, odiaque in Christi vicarium atque omnes Catholicos illi adhærentes, quos æquabat cum hæreticis, ipse Apostolica sententia damnatus, effundere moliretur.

4. *Indicta a Pontifice in Ludovicum cruceata militia.* — Ignorabat Pontifex [3] Ludovicum tanta celeritate felicitateque in Urbem pervasisse, et imperialem coronam suscepisse ; cum XII kalen. Februarii hujus anni, ut secundos illius progressus abrumperet, et Urbe ac Siciliæ regno arceret, sacram militiam, præmiis indulgentiarum propositis iis omnibus, qui signa Ecclesiæ Robertive regis sequerentur, vel stipendiis, consilio aut milite juvarent, indixit, transmisso ad Joannem Ursinum cardinalem legatum subjecto Diplomate.

« Joannes, etc. Joanni S. Theodori diacono cardinali Apostolicæ Sedis legato.

« Cum præfatus Ludovicus, qui ut prædicitur jure, si quod sibi ex electione prædicta fuerat acquisitum, ac subsequenter, ejus aucta contumacia, feudis omnibus, quæ a Romana vel quibusvis aliis Ecclesiis, seu imperio obtinebat ; et specialiter ducatu Bavariæ, ac omni jure ad ipsum in eo cum ejus occasione vel causa sibi quomodolibet competenti, nec non et omnibus privilegiis Apostolicis et imperialibus ei aut suis prædecessoribus concessis, quatenus ipsius tangere poterant commodum, justo privatus extiterat judicio ; quique etiam pro fautoria hæreticorum innodatus excommunicationis sententia, quam per biennium et ultra indurato sustinuerat, sicut et tunc sustinebat animo, manifestus hæreticorum fautor declaratus fuerat, et pœnas a canonibus inflictas talibus incurrisset ; quæ in processibus contra eum habitis plenius continentur, infra prædictum sibi præfixum terminum (nempe kal. Octobris superioris anni) comparere per se vel alium non curarit, ac etiam postea de mansuetudine Sedis Apostolicæ diebus pluribus exspectatus ; nos eumdem reputavimus de eorumdem fratrum consilio merito contumacem. Et quoniam se ad correctionem præmissorum disponere in aliquo non curavit, sed velut in profundum malorum perductus, mala malis super addere, offensasque cumulare offensis, ac iram Dei contra se jugiter invocare, ac fideles verbis et

[1] Jo. Vill. lib. Muss. in Lud. Bav. Bern. in Libell. de imp. Rom. Ms. bibl. Vat. sign. num. 1043. Ms. bibl. Vat. de Rom. Pont. sign. num. 3765. — [2] Cortus. Hist. l. III. c. 11. — [3] Alb. Arg. in Chr. et ex eo Naugem. 45. — [4] Nic. Min. Ms bibl. Vat. sign. num. 4008 pag. 21. Cortus. Hist. l. III. c. 11 — [5] VI habet Vill. l. X. c. 56. — [6] Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 6.

[1] Cortus. Hist. l. III c. 11. — [2] Jo. Vill. l. X c. 56. — [3] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 107.

operibus persequi non cessabat; nos læsionem fidei, patrum quoque sanctorum contemptum et probra, necnon et præsentium scandala variaque posteriorum pericula superiis attendentes, obviareque tantis malis et periculis salubriter cupientes, cum essent præmissa sic notoria, quod nequibant tergiversatione aliqua occultari: Dei nomine invocato de fratrum eorumdem consilio, præsenteque fidelium multitudine copiosa, præfatum Ludovicum fore hæreticum declaravimus: ac prædictas assertiones per dictam Constitutionem hæreticas declaratas et scripturas quascumque contra easdem, necnon et ipsum Ludovicum velut hæreticum reprobavimus, et finaliter duximus condemnandum; volentes ut si quis doctrinam, seu assertiones prædictas defendere, præsumeret, vel etiam approbare, cujuscumque dignitatis, ordinis, conditionis aut status existeret, tanquam hæreticus deberet ab omnibus confutari.

5. « Ne itaque tot et tantorum facinorum et divinæ majestatis offensam, et ejusdem Romanæ Ecclesiæ matris omnium fidelium contumeliam et contemptum, fideique Catholicæ ac utilitatis reipublicæ detrimentum nequiter patratorum, in succedentia temporum sæcula sine correctione debita in multorum perniciem memoria diffundatur; nec idem Ludovicus, qui pertinaciter in suis prædictis erroribus et hæresibus persistere, ac excessus excessibus, et injurias injuriis cumulare, pacem Dei et Ecclesiæ perturbare quasi continue non veretur, ac inter Christicolas schismata, dissensiones et scandala (præcipue in Urbe Romana et in regno Siciliæ citra pharum, quod ad Romanam Ecclesiam jure directi dominii noscitur pertinere, et pro quo charissimus in Christo filius noster Robertus rex Siciliæ illustris existit, vassallus Ecclesiæ antedictæ) nititur periculose nimium suscitare, suos pravos et damnandos conceptus, per quos cultum ejusdem fidei Catholicæ, sine qua Deum nemo videre poterit, depravare quantum est in ipso satagit, in partum possit perducere; sed potius, dextera Domini faciente virtutem, obsistatur eidem viriliter, et sui damnandi executio propositi elidatur, opportunis providere remediis cupientes; quia in his Dei et ejusdem Catholicæ fidei causam agi conspicimus, illam devote prosequentibus decrevimus etiam spiritualibus auxiliis assistendum, ut causam ipsam eo ferventius prosequantur, quo tutius hujusmodi prosecutionis eventum poterunt experiri. Ideoque nos de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui dictum Ludovicum ejusque complices, fautores et receptatores, quamdiu extra dictæ Sedis gratiam extiterit, in personis et sumptibus propriis necnon et iis qui in personis propriis, alienis tamen sumptibus expugnabunt, et super hoc per annum incipiendum a die, de quo tu duxeris ordinandum, continuum vel interpolatum infra biennium ex tunc complendum proximo laborabunt, Ecclesiæ sequendo vexillum, tam clericis, quam laicis, et eis insuper, qui suis dumtaxat expensis juxta quantitates et facultates suas destinabunt idoneos bellatores, per dictum tempus moraturos et laboraturos ibidem; illam concedimus veniam peccatorum, quæ concedi per eamdem Sedem proficiscentibus in Terræ Sanctæ subsidium consuevit, etc. » Imponit legato promulgandæ indulgentiæ provinciam ad fideles sub signis Ecclesiæ contra ipsius hostes congregandos. « Dat. Avin. XII kal. Februarii anno XII ».

Conceptæ eadem verborum forma litteræ transmissæ ad Bertrandum cardinalem Apostolicæ Sedis in Insubria legatum [1], et ad Capuanum archiep. [2] in Sicilia citeriori. Præterea eidem archiepiscopo ac memoratis legatis cardinalibus, tum patriarchæ Gradensi ac Genuensi, Mediolanensi et Pisano archiepiscopis data provincia [3], ut omnes Ecclesiasticos ac laicos anathemate defixos pronuntiarent, qui Bavari partes tuerentur, vel ipsi commeatus atque auxilia submitterent. Quæ imperia præ cæteris, intentata censurarum religione, proposita Mediolanensibus, Saonensibus, Comensibus, Vercellensibus, Bergomensibus, Laudensibus, Cremonensibus, Aretinis, Novariensibus, Ticinensibus, Mutinensibus, Ferrariensibus, Veronensibus, Lucanis, qui populi fœdus cum Ludovico pepigerant. Nec modo commeatus, vel auxilia Bavaro suppeditaturis, verum etiam cum eo commercium habituris objectæ censuræ.

6. *Cleri et populi Romani constantiam commendat Pontifex datis litteris hortatoriis.* — Cum vero de occupata antea ab illo Urbe, ac Romani cleri in fugienda Ludovici communione, intermissoque ob ipsius præsentiam templorum et sacrorum usu constantiæ nuntius ad Pontificem affluxisset, Viterbiensem episcopum Urbis in divinis vicarium Pontificium, et clerum Romanum ob fidem commendavit Joannes, utque in ea Ecclesiæ persecutione virtutum exemplo prælucerent, fortiterque obsisterent hæreticis, ac præcipue blasphemis Marsilio et Janduno quos duas bestias ex abysso Sathanæ egressas appellat hortatus est. Ut autem Ludovicus ob susceptam eorum impietatem, aliasque causas anathemate devinctus esset, ac loca, in quibus ageret Ecclesiastico interdicto perculsa, his litteris exposuit Pontifex [4]:

7. « Joannes, etc. Angelo episcopo Viterbiensi, nostro in spiritualibus in Urbe vicario, et dilectis filiis clero ejusdem Urbis.

« Post multas alias moras et exspectatione prolixas, quibus modis omnibus desiderabamus eumdem (nempe Ludovicum Bavarum,) per emendationis frugem ad sinum et gratiam Sedis Apostolicæ revocari, intellecto quod ipse non emendationi, sed consuetudini præteritarum factionum ausus illicitos deputabat, ruptisque habenis mo-

[1] Tom. VI. p. 1 p. sec. pag. 107. — [2] Ead. pag. — [3] Eac. par. pag. 109. — [4] Ibid. pag. 113.

destiæ, in campum illicitæ voluntatis exiliens, ad civitatem Tridentinam, infra metas Italiæ constitutam, nonnullos hæreticos et de publica hæresi rationabiliter condemnatos, ac rebelles ejusdem Ecclesiæ illuc direxit convocandos, cum eis contra pacificum statum reipublicæ, in cunctorum fidelium scandalum, ac Catholicæ fidei detrimentum, et Apostolicæ Sedis injuriam et offensam consilium ineundo ; illud præcipue pravis machinationibus continuando, ut omnes pariter mutuis se juvantes auxiliis, sub umbra culminis, quod idem Ludovicus sperabat indebite usurpare, possent velut cohærentes squammæ in suis rebellionibus et hæresibus perseverare liberius, Ecclesiæque devotos de suis finibus effugare, ipse Ludovicus, eorum fultus potentia, usurpatum nomen regium indebite retinere, ac imperiale deinceps promptius usurpare ; ad hæc congerentes studia, suasque potentias conglobantes, non attendentes, quod Dominus exercituum novit reproborum infatuare consilia et etiam dissipare ; nos eorum perniciosis volentes obviare conatibus, prout ad id Apostolicæ sollicitudinis debitum nos urgebat, per alios processus nostros specialiter super hoc et solemniter habitos eumdem Ludovicum monuimus, sibi super hoc districtius injungentes sub anathematis et aliis pœnis a jure, seu constitutionibus quibuscumque inflictis seu comminatis iis, qui titulum regium falso propria temeritate sibi usurpare, aut se administrationi imperii immiscere, quæ ipso vacante, sicut tunc vacabat et vacat, ad eamdem Romanam Ecclesiam noscitur pertinere, ipsam Ecclesiam in administratione hujusmodi perturbando et, quantum in eis erat, etiam spoliando ; vel iis, qui hæreticis ac Romanæ Ecclesiæ rebellibus præsumunt contra dictam Ecclesiam impendere consilium, auxilium vel favorem, quasque infligunt iis, qui guerras præsumunt movere ». Et infra : « Considerantes etiam, quod ipse ad omne malum præsumpta licentia adversus Dominum et adversus Christum ejus blasphemias loquebatur, duasque bestias de abysso sathanæ et inferni sulphureo puteo prodeuntes, ac detestabiles hæreses contra Redemptorem nostrum in scandalum fidei publicantes, videlicet Marsilium de Padua et Joannem de Janduno, ac libellum per eos editum, impiissimos errores et fœdissimas hæreses continentem, receperat ; eosque in consortium suæ familiaritatis admittens, velut credens et publicus fautor eorum, ipsis dogmatizandi et disseminandi hæreses supradictas defensionem et licentiam exhibebat, quinimo contemptor canonum et diruptor cujuslibet Ecclesiasticæ disciplinæ, quamvis foret diversis excommunicationum sententiis innodatus, divina faciebat officia in locis etiam Ecclesiastico interdicto suppositis, excommunicatis et interdictis præsentibus, celebrari, etc. » Pergit, ut de hæresi ob id eumdem damnarit, et omnes subditos fidei sacramento liberarit, censurisque ejus studiosos defixerit ; tum subdit :

8. « Verum idem Ludovicus, omnino aversus a Deo et in profundum malorum demersus, divina pariter et humana jura pervertens, invasit Italiam ; et per indevotorum loca progrediens, Urbem pollutis gressibus introivit, serenitatem ejusdem Urbis suæ pravæ contagione præsentiæ, quod dolenter referimus, maculando : cujus accessus et ingressus in dictam Urbem sicut ejus sequacibus est odor mortis in mortem, sic vobis propter laudabilem vestram constantiam, et claram et commendabilem obedientiam, quam erga Deum dictamque Romanam Ecclesiam et nos fortibus et robustis animis ostendistis, est odor vitæ in vitam : cum ex hoc maximæ laudis præconio magnæque commendationis titulo apud homines fulgeatis, vestraque sinceritas fidei ubique non indignæ laudis præconiis commendetur ; ita quod propterea, licet vos semper gesserimus in præcordiis charitatis, specialem benevolentiam vindicastis. Quantæ enim commendationis laude reddidistis vos dignos, quod non obstante malitia temporis impacati ; quinimo spreto populari tumultu, et applausibus laicorum multorum, communionem ejusdem viri pestiferi declinastis hactenus, et etiam declinatis ac interdictum, cui propter præsentiam ejusdem hæretici Urbs ipsa, quod non absque ingenti dolore referimus, subjacere dignoscitur, velut prædilecti filii benedictionis et gratiæ studuistis et studetis inviolabiliter observare super quibus Deo ac nobis et Apostolicæ Sedi cunctisque fidelibus grati admodum et acceptis circumspectionis vestræ prudentiam dilectionis plenitudine prosequentes eam plurimum laudandam duximus et commendandam.

« Ideoque universitatem vestram rogamus attentius et hortamur, quatenus in laudabilibus cœptis vestris constantissime persistatis (sperantes in Domino et potentia virtutis ejus dexteræ, quod ejusdem viri nequissimi, se adversus Dei potentiam et scientiam extollentis, fidei Catholicæ puritatem et statum reipublicæ pervertere satagentis, suorumque sequacium cornua elata confringet) ejusque violentiæ, quantum decet levitas ministros Altissimi, in verbo virtutis potenter et viriliter resistatis, scituri quod devotio et constantia vestra, quam super his ostendistis et ostendistis pro communione Sedis ejusdem, sic indelebiliter est et erit impressa, quod suo loco et tempore ejus gratitudinem realiter cognoscetis. Nos enim super iis taliter providere Deo auctore studebimus, auxilii sui dexteram nobis et Ecclesiæ sanctæ suæ adesse sperantes, quod ejusdem hæretici de perversis conatibus honor erit Altissimo Catholicæque fidei robur et Ecclesiasticæ libertatis augmentum provenient, et vestra et aliorum fidelium prosperitas et utilitas subsequentur. Dat. Avin. IV kal. Martii, anno XII ».

9. *Pontificii a Ludovici sequacibus, ducibus Marsilio et Janduno, divexati.* — Divexarunt clerum Romanum in Pontificis obsequio constantem

schismatici et hæretici, tulitque gravissimos in ea persecutione Ecclesiæ labores Viterbiensis episcopus vicarius urbanus, quem datis nonis Martii litteris Pontifex ad revocanda in memoriam sanctorum gesta, imitandamque eorum invictam inter tyrannorum iras et carnificum furorem patientiam excitavit : promissam enim perseverantiæ immortalitatis et gloriæ coronam. Perstitere una cum eo constantes in Sedis Apostolicæ cultu plures viri nobiles Romani, quorum prolixior est in Regesto Pontificio Catalogus : inter quos Jacobus Columna canonicus Lateranensis enitebat, quem ut zelo ardentissimum sollicitavit Joannes, ut populum ad Marsilium ac Jandunum hæresiarchas capiendos commoveret. Confluxerant ii Romam mox atque Ludovicum ea potitum percrebuit, ut suis hæresibus fideles inficerent : ac Marsilius a Ludovico Bavaro, quasi ad eum sacrorum cura et administratio spectaret, Pontificii vicarii munus, cui præerat Viterbiensis episcopus, scelere acceperat, cœpitque tyrannidem in viros probos, qui se hæreticorum et schismaticorum communione contaminare exhorrescebant, piosque sacerdotes, qui sacrorum usu pie abstinebant, exercere. Ad comprimendum vero ferocientem virum Pontifex Joanni S. Theodori diacono cardinali A. S. L. onus injunxit, ut in vicinis Romæ locis edicta publica proponeret, quibus Marsilium et sceleris socium Jandunum capi juberet.

10. « Joanni S. Theodori diacono cardinali A. S. L.

« Ad nostri Apostolatus auditum his diebus fama publica divulgante pervenit, quod illi duo nequam homines Marsilius de Padua et Joannes de Janduno hæretici manifesti, et per nos dudum de fratrum nostrorum consilio de hæresi finaliter et publice condemnati, audito quod Ludovicus olim Bavariæ dux et discorditer in regem Rom. electus (qui suis horrendis excessibus et gravibus culpis exigentibus excommunicatus, ac jure, si quod ei ex prædicta electione ad regnum Romanorum vel imperium forsitan competebat ; necnon ducatu Bavariæ ac comitatu Palatin. Rheni, et jure quocumque habendi vocem in electione regis Romanorum in imperatorem promovendi, justo judicio privatus extitit, et de hæresi finaliter et publice condemnatus) Urbem intraverat et in ea suam tyrannidem exercebat, ad Urbem ipsam se personaliter conferentes, hæreses publice prædicare præsumunt : dictusque Marsilius prætextu vicariatus, quem ibidem sibi per dictum Ludovicum commissum asserit, tam contra clericos quia nolunt interdictum, cui propter dicti Ludovici præsentiam subjacere processuum nostrorum auctoritate Urbs prædicta noscitur, violare, quam eorum cognatos et affines in nostram offensam procedere immaniter non veretur.

« Nos autem periculis et scandalis quæ fidei et fidelibus ex præmissis proventura feruntur probabiliter, obviare salubriter cupientes, discretioni tuæ per Apostolica scripta præcipimus et mandamus, quatenus cum ad Urbem prædictam per sævam et damnatam dicti Ludovici tyrannidem suorumque complicum occupatam tutus accessus ad præsens non pateat, Romanum populum et eos, qui rectorum et gubernatorum ipsorum gerunt officium, quocumque nomine censeantur, per publici propositionem edicti in locis publicis, de quibus tibi videbitur, et sit verisimilis præsumptio, quod ad eorum pervenire valeant notitiam, moneas efficaciter et inducas, ut ipsi prædictos Marsilium et Joannem hæreticos capiant et tute custodiant, subdendos, sicut jura præcipiunt, Ecclesiastica disciplinæ, si pœnas vitare curaverint, quas incurrunt talium contemptores. Dat. Avin. XVII kal. Maii, anno XII ».

Elusit Pontificiam severitatem Marsilius clientela Ludovici tectus, quem Joannes Villanus [1] perfidum hæreticum ac Bavari ductorem et magistrum appellat. Recensitæ sunt anno superiori illius hæreses et confutatæ : quibus sceleribus aliud atrox adjeceral, ut præcursor antichristi, Petri scilicet e Corbaria, evaderet, atque ad illius profanationem præcipuam operam correpti sacrilegio in rebus sacris vicariæ præfecturæ occasione impenderet. Evomuerat jam ante eam blasphemiam [2] Romanum Pontificem non suam a Christo Domino, sed Romanorum imperatore auctoritatem accipere, hujusque juris esse Pontifices ad arbitrium creare vel gradu pellere (1).

[1] Jo. Vill. l. x. c. 104. — [2] Jo. Var. Bml. pag. 67.

(1) Ludovicus Bavarus Romam hoc anno veniens, imperiale diadema assecutus eo tandem audaciæ prorupit, ut depositionis sententiam in Joannem Pontificem, diceret. Sententiam hanc ex schismaticorum quorumdam scriptis erutam, annalista hic recitat. Cum vero postmodum in Mss. Codicibus seorsum descriptam eam reperiisset dedissetque Baluzius in Collectione Actorum veterum ad Vitas paparum Avenionensium tom. II, col. 512, etc. ex eo tandem intelleximus, sententiam illam, quam unica scripti serie contextam vulgavit annalista, duas inter se discretas in unam conjungere atque confundere. Duplex enim sententia ab imperatore in Joannem hoc anno dicta apud eumdem Baluzium legitur. Prior quidem in qua Ludovicus amovendi a sacerdotio Pontificis causam affert, quod Ecclesiam vastaverit, et electioni de se in imperatorem factæ armatus restiterit. Alterius vero sententiæ fundamentum ponit Joannis lapsum a fide; eo quod in Constitutionibus in causa paupertatis Christi hæretica multa docuerit. Utraque vero hæc sententia eodem mense et die, XVIII scilicet Aprilis hujus anni, consignatur Cur non unicam, sed duplicem promulgaverit Ludovicus, hanc fuisse causam suspicor Primo quidem ille sententiam depositionis in Pontificem dixit, eo quod sibi et Ecclesiæ esset adversarius ; atque hæc sententia revera die XVIII Aprilis hujus anni promulgata est; cum vero id postmodum audax nimis facinus videretur, ut laicus Pontificem deponeret ; ideo sententiam jam prolatam reformari visum est. Tunc igitur alia inita est ratio ut a Pontificatu Joannes amoveretur ; non enim amplius id sibi juris imperator arrogavit ; sed cum Pontificem hæresis reum demonstrasset, hinc consequi censuit, ut cum ab Ecclesia alienus esset, « ipso facto fuit omni Ecclesiastica dignitate, potestate, auctoritate privatus », quæ illius edicti verba sunt. Ita Ludovicus et voluntati suæ obsequebatur, et invidiam facinoris sui minuebat ; non enim a se amotum Pontificem, sed dignitate merito suo excessisse causabatur. Meam hanc conjecturam fulcit titulus, qui secundæ huic sententiæ præfigitur, apud eumdem Baluzium ; ita enim conceptus est : « Sententia Ludovici IV imperatoris adversum Joannem XXII correcta et emendata ». Quanquam vero secunda hæc sententia, eamdem diem et mensem

11. *Impia Ludovici in Pontificem sententia, quæ penitus refellitur.* — Ludovicus itaque ejus hæreseos lenocinio ab assentatoribus hæreticis delibutus, cum decimo quarto Aprilis die purpura et imperialibus ornamentis decorus ad porticum Basilicæ S. Petri in solio consedisset, mortis sententiam [1] tulisset in hæreticos, qui divinam et imperialem majestatem læsissent, utque a quolibet judici etiam non rogato, nec servata in flagranti delicto judiciorum forma, possent damnari, sanxisset [2] ut tabelliones publica acta annis imperii sui consignarent; denique perduellibus bonorum mulctam inflixisset fraudulento adversus Pontificem et Catholicos sæviendi consilio : die lunæ insequenti [3] Christi vicarium damnare hæreseos, ac dignitate Pontificia exuere temere est aggressus.

Extat illa Ludovici sententia [4] apud Nicolaum pseudominoritam, qui illum a cleri et populi Romani syndicis, atque a Minoritis ad id facinus concitatum narrat : « Videns, inquit auctor schismaticus, prædictus imperator, quod præfatus dominus Joannes papa supradictus tria statuta [5] nimirum, *Ad conditorem, Cum inter nonnullos, Quia quorumdam* ediderat et publice promulgaverat, et perinaciter defendebat ». Et infra : « Inductus supplicationibus et instantiis plurimis syndicorum cleri et populi Romani, atque fratrum Minorum, plenam ad hoc clerici et populi auctoritatem habentium et liberam potestatem, prout apparuit ex oblatis tunc dicto imperatori syndicatus eorum publicis Instrumentis; memoratum dominum Joannem papam XXII in hæresi publice deprehensum, per sententiam definitivam solemniter deposuit de papatu, cujus sententiæ tenor talis est, etc. » Hæc Nicolaus ad schismatis commendationem.

Verum hosce syndicos cleri Romani, partis nimirum infectæ (potiorem aufugisse vidimus, idque etiam Alvarus Pelagius, qui una cum piis abiit, testatur [6]) fuisse Marsilium et Jandunum hæresiarchas constat [7] pariterque Sciarram Columnium et alios, qui populi Romani nomen auctoritatemque corripuere. Quod vero Nicolaus in tanta re de syndicis Minorum meminit, satis facinoris horrorem detegit. Cur non enim tot aliorum Ordinum religiosorum syndici exciti? Cur non collegii cardinalium? Cur non patriarcharum, non archiepiscoporum, non episcoporum, non abbatum, aliorumve præsulum cœtus vocati? Cur non rogati tot regum, principum, populorum, Ecclesiarum et Academiarum oratores? siquidem tanta res omnes tangebat. Denique Ludovicus, qui jam ante a Pontificis sententia ad Synodum Œcumenicam provocaverat, quomodo illius exauctorationem sine eadem Synodo moliri ausus est. Si enim ipsum exauctorare potuisset, a Joannis sententia, non ad Concilium, sed ad Cæsareum fastum provocare debuisset : sed lædendi Pontificis libido id facinus suasit, Marsilio hæresiarcha et Ubertino Casali apostata consultoribus, quos edicta illa impia composuisse, Albertinus Mussatus refert [1]. Prior quidem sententia cum Fraticellorum erroribus referta sit, Ubertini Casalis deliria stylumque redolet; prolixiorque ea est, quam ut a nobis repetenda sit, ne in immensam molem confutatio assurgat : præcipua itaque illius capita perstringemus.

12. Objicit primum Pontificem affirmasse in Constitutione, *Ad Conditorem*, Minoritas non esse simplices usuarios, et usum juris vel facti a rei dominio in consumptibilibus non separari. At controversia hæc ad fidem non spectat, sed ad quæstionum legalium argutias; recte vero id pronuntiatum a Joanne fuisse, probat hujus temporis doctor : « Prima, inquit [2], conclusio est, quod usus licitus non potest separari a jure utendi, et hanc conclusionem probo et auctoritatibus et rationibus. Primo, auctoritate Domini nostri, qui hoc manifestissime probat in Constitutione, *Ad Conditorem*, et in illa, *Cum inter nonnullos*, et in ista quam habemus præ manibus. Secundo probo auctoritate Augustini ad Macedonium, et est in decretis XIV. q. IV. c. *Quid dicam, de usuris*, ubi dicitur sic : Hoc certe alienum non est, quod jure possidetur; hoc autem jure, quod juste, et hoc juste, quod bene. Tunc arguo : Hoc jure quod juste possidetur. Hoc juste quod bene. Tunc a primo ad ultimum quod bene possidetur, juste possidetur. Tertio probo auctoritate Isidori, et ponitur Extra. de verb. sign. c. Jus dictum est a jure possidendi; jure autem possidetur, quod juste, hoc autem juste, quod bene; arguo sicut prius. Quarto auctoritate ejusdem Isidori v Etymol. et est in decretis di. I. c. *Jus generale*, ubi dicitur sic : Jus autem dictum est, eo quod justum est. Ex qua auctoritate arguo sic : Omnis actus justus est juris, quia jus dictum est, eo quod justum. Iterum quia impossibile est adhibere rationem justi sine omni ratione juris. Sed omnis actus licitus est justus. Ergo omnis actus licitus est juris. Usus autem quidam actus est. Ergo omnis usus licitus est cum jure utendi. Quod autem omnis actus licitus sit justus, patet quia

[1] Ext. apud Nicol. Minor. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. p. 24. — [2] Jo. Vill. l. x. c. 69. Muss. in Lud. Bav. — [3] Vill. cod. lib. c. 70. Muss. ibid. — [4] Nic. Min. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 80. — [5] Ext. inter Extravag. de verb. sign. — [6] Alv. Pel. de planctu Eccl. l. I. c. 36. — [7] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 110.

[1] Muss. in Lud. Bav. — [2] Ms. Vat. sign. num. 4869. pag. 31.

quam prior exhibet; suspicor tamen aliquo post priorem illam tempore prodiisse; cum tamen in locum prioris substituenda esset, ideo eodem die et mense consignatur. Ita pariter ante non multos annos a Joanne Pontifice præstitum fuerit in Constitutione, quam de paupertate Fratrum Minorum edidit. Illam enim prius evulgatam, dein correctam et emendatam, iterum repetendam sub eisdem diei et anni adscriptione, ut in Nota ad A. MCCCXXII, 53, animadverti. MANSI.

omnis actus deliberatus hominis aut est justus aut injustus. Sed certum est quod licitus non est injustus. Ergo omnis actus licitus est justus. Confirmatur quia omnis actus justus (est licitus). Ergo omnis licitus est justus. Et istam rationem tangit dominus noster in Constitutione, *Cum inter nonnullos*; dicit enim sic quod dicere quod Christus et Apostoli in rebus, quibus utuntur, non habuerunt nisi simplicem usum facti, convincit actus eorum fuisse non justos, quia negatio in subjecto apto nato infert privationem, sicut non visio in oculo infert cæcitatem, et non auditio in aure surditatem : actus autem hominis est susceptibilis justi et injusti, quia, etc. ». Plura addit in eam sententiam, quæ brevitatis studio prætermittimus.

At subdit Ludovicus, Petrum sociorum nomine dixisse : *Ecce nos reliquimus omnia :* ex quo multis verborum ambagibus deducit, ipsos jus etiam rerum consumptibilium reliquisse ; vocem enim, *omnia*, nihil quod relinqui possit excipere. At mox mendacium se prodit : ut enim usus rerum relictus non fuit, ita nec jus utendi relictum ; alterum namque ad vitæ sustentationem, alterum ad justitiam virtutemque spectat, sanctique patres, qui Spiritu sancto collustrati ea Petri verba explanarunt, de jure consumendi relicto ab Apostolis altum tenuere silentium : neque in eo sancti perfectionem Evangelicam, sed in sectando Christo et rerum caducarum exuenda sollicitudine nimia, collocarunt. Qua de re, tum de vero illius sententiæ sensu antea abunde dictum est.

Pergit Ludovicus : « Secundus error, qui in dicto statuto, *Ad Conditorem*, continetur est quod rebus usu consumptibilibus non potest quis uti, quia eis uti non contingit, sed abuti ». Sed ad fidem non spectat hæc quæstio, ut propterea Joanni, si in argutiis legalibus distinguendis errasset, impingenda hæreseos calumnia non fuerit. At nullatenus lapsus est Pontifex, ac varias in eadem Constitutione vocis uti et alterius abuti significationes docte explicuit, ostenditque abuti interdum sumi pro injusto rei usu, interdum pro rei consumptione licet justa, ita enim dixit propheta : *Abutere eis;* id est, consume eos. Ex hoc vero aspergendæ Pontifici calumniæ hæreseos nulla arripi occasio prudenter potuit; ut nec cudendæ tertiæ objectionis, in qua adversus eamdem Constitutionem opponit, dixisse Joannem, non pertinere ad perfectionem, ut Minoritæ careant jure ac dominio rerum, quibus utuntur; ac dominium, quod Pontifices prædecessores de rebus ad Minoritas spectantibus tenuere, ænigmaticum extitisse, cum nullum ex illo temporarium commodum capere sperarent. Sed quam recte id pronuntiatum a Pontifice fuerit, ex ejusdem Constitutionibus memoratis adeo perspicuum est, ut mirum sit tantum principem aliquorum pseudoreligiosorum nugis et quisquiliis se implicuisse.

13. Quarto perstringit hæreseos Pontificem Ludovicus ob decretum fidei, quo sancitum est, Christum et Apostolos in iis quibus eos usos fuisse Scriptura testatur, jus habuisse in communi vel speciali. Illud autem non oppugnandum fuisse a Catholico principe, sed religiose colendum constat, cum Romanus Pontifex, ferens uti Ecclesiæ princeps in controverso fidei dogmate judiciariam sententiam, errare non possit, testante Christo [1] : « Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam »; idque alio oraculo confirmante [2] : « Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua : et tu aliquando conversus confirma fratres tuos ». Quæ quidem de firmitate Sedis Apostolicæ intelligenda sancti patres docuerunt.

Quinto objecit Ludovicus, docuisse Joannem, actum utendi in rebus temporalibus in Christo et Apostolis non potuisse esse justum absque jure utendi, *civili et mundano*, *contentioso et litigioso*, addidit Ludovicus verbis Pontificis, nam præcipuum Joannis telum, quo hæretici confossi fuerunt, hoc fuit, rerum usum in Christo et Apostolis fuisse justum, ergo non sine jure, et blasphemum esse injustum usum ipsis affingere : de jure autem civili et mundano, contentioso et litigioso non aliud dixit, quam jus civile sive contentiosum non esse injuste, sed juste inductum, et a perfectis etiam jus coram judice suo reposci posse : quanquam maximæ interdum sit perfectionis, ne serenitas animæ turbetur, vel ob altiorem finem, injuriam ferre.

14. Sexto vertit crimini, Joannem in Constitutione, *Quia quorumdam*, revocasse in dubium, num ea Christi verba : « Nolite possidere aurum et argentum, nec pecuniam in zonis vestris, etc. » præceptiva fuerint. Sed hæc deliria pseudominoritarum, jactantium præceptum Apostolis, ne unquam pecuniam attrectarent; refellit docte Pontificiæ Constitutionis defensor academicus Avenionensis [3] : « Secundum, inquit, Augustinum in lib. de Opere Monachorum, et in libro de Mendac. cap. 22, et in libro contra Adamantium discipulum Manichæi cap. 20, hoc non fuit præceptum, sed documentum utile pro illo tempore : unde in prædicto libro de Mendacio et prædicto cap. dicit Augustinus sic : Dictum est Apostolis, ut nihil secum portantes in via, de Evangelio viverent et quodam loco Dominus designavit cum hoc dixit, cum subjunxit Marci x : *Dignus est operarius mercede sua;* ubi satis ostendit Dominus permissum hoc esse, non jussum, ut in opere prædicationis verbi, cum aliquis ab eis, quibus prædicaret, in usus hujusmodi vitæ sumeret aliquid, illicitum facere non arbitretur, cum laudabilius non fieri in Apostolo Paulo monstratum est, qui cum diceret : *Communicet autem qui catechizatur verbo*

[1] Matt. xvi. — [2] Luc. xxii. — [3] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4669, pag. 73.

ei, qui se catechizat in omnibus bonis, et in multis locis illud salubriter fieri ab eis qui verbum Dei prædicarent ostenderet : sed tamen unquam non sum usus hac potestate. Potestatem ergo dedit Dominus, cum ista diceret, non imperio constrinxit. Hoc Augustinus. Et in dicto libro contra Adamantium cap. 20 dicit sic : Ne Dominus Jesus-Christus impiis hominibus contra sua præcepta fecisse videatur, qui etiam loculos habuit, quibus ad victum necessarium pecunia portabatur ; non jussa ista, sed permissa ex hoc intelligitur, quod Apostolus Paulus manibus suis operatus victum quærebat, non usus hac potestate, quam Dominus viris Evangelicis, sicut ipse dicit, dedit. Et in libro de Opere Monachorum dicit : Non apparet hæc esse illa jussa, sed permissa, ut quisque vellet uti, ea uteretur, quod scilicet liceret ex Domini Constitutione. Si quis autem uti nollet, non contra jussa faceret, sed de suo jure discederet, misericordius et laboriosius conversatus in Evangelio, in quo et debitam mercedem nollet accipere : alioquin etiam contra jussum Domini fecit Paulus, qui postea quam ostendit sibi licere, statim subjecit : *Sed non sum usus hac potestate* ». Et infra : « Dicit idem Augustinus : Acceperant discipuli hanc potestatem, ordinante Domino, ut qui Evangelium nuntiarent, de Evangelio viverent, eo dicente : *Dignus est operarius cibo suo ;* qua potestate Paulus, aliqua erogans, uti noluit. Liberum ergo est uti et non uti hac potestate. Et idem etiam dicit Augustinus de Consensu Evangelistarum, et fuit auctoritas posita supra. Ex quo patet intentio Augustini, quod illud non fuit præceptum seu jussum, sed pro illo tempore utile documentum : et ratio Augustini est ista : Verba ista, *Nolite portare,* etc., et quod reciperet sumptus ab iis, quibus prædicabat, dicta sunt sub eodem textu verborum. Sed illud non fuit præceptum, sed permissum et concessum, quod patet quia tunc Apostolus Paulus in non recipiendo peccasset, et non supererogasset, quod est falsum. Ergo nec primum fuit præceptum, sed documentum. Præterea hoc fuit dictum Apostolis in quantum erant prælati, et in quantum eis succedunt episcopi, quod patet quia ut sic eis debentur necessaria, admittenda ab illis, quibus prædicabant vel prædicant, et jus recipiendi habent. Item quia hoc dictum fuit eis quando mittebantur ad prædicandum, prædicare autem competit prælatis ex officio ; religiosi autem non nisi ex voluntaria commissione domini papæ, vel aliorum prælatorum. Item quia ex hoc accipitur forma et institutio prælatorum in Ecclesia, sicut dicit Beda in glo. Luc. x. Sed nullus diceret, quod episcopi, cum vadunt ad prædicandum, peccarent mortaliter, si haberent aliqua in communi ; imo hoc esset damnare non solum statum prælatorum præsentium, imo et sanctissimos episcopos, sicut Augustinum, Ambrosium, Hilarium et sic de aliis, qui in communi bona Ecclesiæ possederunt, et pro se et aliis laudabiliter dispensaverunt ; imo etiam adauctis multis possessionibus ampliarunt. Ergo non fuit præceptum, sed documentum. Præterea cum sub eodem textu verborum dictum sic Luc. x : *Neminem per viam salutaveritis,* si alia essent sub præcepto, et istud fuisset sub præcepto, quod non videtur : satis enim videtur esse durum dicere, quod Apostoli, discipuli et Apostolici viri mortaliter peccassent, si aliquem in via salutassent, ut dictum sit per Sapientem Eccl. xii : *Erubescite a salutantibus de silentio ;* quare patet, quod non fuit præceptum sed documentum. Præterea quia omnia illa, de quibus Matth. x fit mentio, Christus et Apostoli alicubi in Scriptura leguntur habuisse, quod tamen non habuissent, si fuisset præceptum ipsos nunquam habuisse. Quod enim primo dicitur : *Nolite possidere aurum ;* certum est, quod Matth. ii dicitur, quod Magi obtulerunt Domino aurum, thus, myrrham : illud autem aurum non potuit fuisse alterius quantum ad dominium, quam ipsius Christi, ut deductum fuit supra. Item cum subjungitur : *Neque argentum, neque pecuniam ;* certum est quod loculos Christus et Apostoli habebant, in quibus pecunia conservabatur etiam pro necessitatibus ipsorum, ut dictum fuit supra. Item Actuum iv, *ipsi recipiebant pretia agrorum venditorum,* pretium autem rei venditæ communiter est pecunia ; quare, etc. Item cum subjungitur : *Non peram in via ;* certum est, quod Lucæ xxii dicit eis Jesus : *Quando misi vos sine sacculo et pera et calceamentis , numquid aliquid defuit vobis ? at illi dixerunt : Nihil. Dixit ergo eis: Sed et nunc qui habet sacculum, tollat similiter et peram, et qui non habet, vendat tunicam suam et emat gladium.* Ex quibus verbis patet, quod Christus supponebat aliquos de Apostolis habere sacculum et peram. Item cum subjungitur : *Neque duas tunicas ;* certum est, quod Christus habuit duas vel plures : constat enim in multis locis Evangelii, ut patet Matth. xxvii, et Luc. xxiii et clarius Joannis xix ». Et infra : « Quare patet, quod omnia, quæ ibi videntur eis fuisse interdicta, alibi leguntur habuisse. Patet ergo, quod non fuit præceptum, sed documentum. Præterea si hoc fuisset præceptum, Paulus viros Apostolicos ista portare non præcepisset ; cujus tamen oppositum apparet ad Titum iii ». Et infra : « Quare patet, quod nomen præcepti frequenter sumitur pro documento, et sic accepit Marcus, cum dixit : *Præcepit eis, ne quid tollerent,* etc. Unde sciendum, quod multa de abjectione temporalium et parentum et aliorum amicorum carnalium ponuntur in Evangelio, quæ magis sunt intelligenda quantum ad præponendum Dominum talibus secundum animi præparationem, quam quantum ad abjiciendum prædicta secundum effectum exteriorem, cum enim dicitur Lucæ xiv : *Si quis venit ad me , et non odit patrem suum , et matrem, et uxorem, et filios, et fratres et sorores , adhuc autem et animam suam, non potest meus esse*

discipulus; istud non est accipiendum, quod tales quantum ad naturam odiantur, cum præcipiamur Matth. v diligere inimicos; sed secundum Ambrosium sic intelligendum est, ut a Domino parentum amore non desistamus, ita scilicet quod præponamus Deum amori carnali parentum; unde super illo verbo Marci x : *Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem*, etc. dicit Theophil. sic : Non innuit, ut parentes relinquamus, non adjuvantes eos, nec ut ab uxoribus separemur; sed nos instruit præferre honorem Dei sæcularibus rebus. Et ita etiam cum dicitur Matth. x : *Nolite possidere aurum*, etc. non sic accipiendum est, quasi Dominus interdixerit Apostolis simpliciter et universaliter habere quodcumque jus in rebus temporalibus; sed hoc ideo dixit quando misit eos ad prædicandum, ut absoluti ab omni cura temporalium, ne prædicatio impediretur, scirent ea eis deberi ab illis, quibus prædicabant: unde videtur mihi secundum expositionem sanctorum ibidem, quod Christus hoc eis interdixit non propter hoc, ut interdiceret eis habere aliquod jus in rebus temporalibus, sed propter alias causas. Primo ut ostenderet alimenta eis deberi ab iis, quibus prædicabant, et hanc causam reddit Hieronymus super illo verbo, dicens quod quodammodo nudos et expeditos Apostolos ad prædicandum miserat, et dura videbatur esse conditio magistrorum : sed severitatem præcepti sequentis sententia temperavit, dicens : *Dignus est operarius cibo suo;* quasi diceret : Tantum accipite, quantum vobis in victu et vestitu necessarium est ». Recenset docte plures alias causas, quas prætermittimus. Idem etiam recte observat, licet statuatur, ea verba, *Nolite possidere aurum*, præceptiva fuisse eo nempe loco et tempore; male tamen a particulari ad universalem inferri. Quod etiam perpendit Guido[1] episcopus Elnensis adversus pseudoapostolicos, qui in eo errore Waldensium deliria erant sectati.

15. Septimo Ludovicus, vocavit in crimen hæreseos Pontificem, quod de clavibus Ecclesiæ male sentiret : « In dicto, inquit, suo hæreticali statuto, *Quia quorumdam*, in dubium revocat sive negat clavem scientiæ Ecclesiæ Catholicæ fore clavem ». Recte id a Joanne contra pseudominoritas, ut suo loco dictum est, negatum fuerat : ad decernendum enim fidei articulum non scientia tantummodo, qua interdum doctores præcellunt Pontificibus, desideratur; sed etiam auctoritas decernendi ex promisso Spiritus sancti singulari præsidio, ex quo sit, ut cæteri præstantissimi scientia doctores vel sanctitate conspicui, assertionem fidei condere non possint. Certe in formula[2] fidei Græcis, Armenis aliisque ad Ecclesiam accessuris propositum est : « Romanus Pontifex, » et infra, « si quæ de fide subortæ fuerint quæstiones, suo debet judicio definire ». Quare hujus auctoritatis defectu perperam Michael, Ochamus, Ubertinus, Casalis et alii pseudominoritæ, qui Ludovicum Bavarum male docuerunt, quantumvis scientiæ fastu turgerent in dirimenda fidei controversia clavem Apostolicam invaserunt.

Octavo denique insignem calumniam a pseudominoritis illatam Pontifici ira incitatus repetit : « Ipse, inquit, in dicto statuto, *Quia quorumdam*, etiam dogmatizat, quod summus Pontifex in iis, quæ ad fidem et mores pertinent, potest suorum prædecessorum definitiones et dicta revocare, et ejus contrarium statuere, quod decernitur in eisdem ». Prima objectionis pars, nimirum affirmasse Joannem, decreta fidei a prædecessore edita rescindi posse, ex lectione Constitutionis refellitur : conspicuum enim est, rescindi non posse : de quo cum lis non esset, major propositione argumenti ab adversariis facti scholastico more silentio prætérita est, illustratur vero a Pontificiæ illius Constitutionis defensore[1] gemina ratione, tum quia veritas veritati contraria esse non potest; tum quia principalis decernens extitit Spiritus sanctus, ejusque minister fuerit Pontifex, atque adeo contra Spiritum sanctum, cujus instinctu decretum fidei editum, tendere non licet; alioquin quateretur fidei fundamentum juxta illud Augustini : « Ego Evangelio non crederem, nisi Ecclesiæ me commoveret auctoritas » ; ea vero interiret auctoritas, si decretum fidei rescindi posset. Quod vero ad secundam partem objectionis a Ludovico factæ spectat; distinguendum est de iis, quæ ad mores spectant essentialiter, et de iis quæ accidentario pertinent : quæ essentialiter spectant, inconcussa esse nunquam Joannes in sua Constitutione negavit. De his vero, quæ spectant accidentario ad mores qualia erant ad Franciscanorum disciplinam spectantia, late disserit, variisque Pontificum exemplis et prædecessorum et Conciliorum Œcumenicorum decreta convelli posse demonstrat : atque in refellenda minori propositione argumenti adversariorum insistit, nimirum decreta prædecessorum circa regulam Minorum vel ejus elogia non fuisse decreta fidei, in quo tota adversariorum delirantium vis effundebatur. Ex his patet Ludovicum ex consilio improborum has fraterculorum fæces movisse, et paucorum apostatarum partes politico facinore suscepisse.

16. His ergo de causis Bavarus, falso contendens Joannem hæreticum esse, repetendæ ab eo ultionis dolore elatus, hanc sententiam protulit[2] :

« Denuntiamus et declaramus, pronuntiamus et publicamus præfatum Jacobum de Caturco, ex quo, ut dictum est, contra fidem Catholicam publice asseruit et statuit prædicta, et ea manifeste et notorie promulgavit et publicavit, et pertinaci-

[1] Guido sum. de hæres. c. 10. de hæret. — [2] Ext. in Annal. tom. XIV. an. Chr. 1267. num. 75. et tom. XV. an. 1318. num. 11.

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4869. pag. 21, 22. — [2] Ext. apud Nicol. Min. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 80.

ter pro viribus defensavit, fuisse et esse censendum hæreticum notorium, et manifestum excommunicatum ab omnibus Catholicis evitandum, et quia de facto se gerit pro papa, ipsum privamus et deponimus, sive privatum et depositum nuntiamus, et omnes sententias et processus, omniaque per ipsum auctoritate papali sive pontificali a dicto tempore citra facta et gesta, nullos et nulla fuisse, nulliusque roboris et firmitatis existere ». His Bavarus Marsilii et Janduni hæresiarcharum sequacem se ostendit, dum Romanum Pontificem exauctorare pertentati, tum subjicit :

Insuper universis et singulis, sub nostro imperio degentibus cujuscumque status, dignitatis aut conditionis existant, districte præcipimus et mandamus, quatenus nullus dictum Jacobum de Caturco hæreticum, excommunicatum, et omni dignitate, potestate et auctoritate privatum, de cætero habeat, reputet, sive teneat sicut papam, nec eidem pareat sive obediat tanquam papæ, nec in hoc præstet sibi auxilium, consilium vel favorem, publice vel occulte ; nec ejus processus aut sententias, præcepta vel interdicta, a dicto tempore citra prolata, præsumat observare, nec eidem tanquam papæ et ejus nuntiis obedire. Quicumque autem contrafacere præsumpserit vel venire, cum omnibus feudis, quæ ab imperio tenet, ac omnibus gratiis, privilegiis, libertatibus et immunitatibus a nobis vel prædecessoribus nostris eidem concessis, privamus : ad quas pœnas, omnes contrafacientes post mensem a publicatione præsentium quoad Italicos, et post duos menses quoad alios nostro subjectos imperio, adstringi volumus et arctari. In quorum omnium testimonium atque fidem præsentem processum conscribi mandavimus, et nostræ imperialis majestatis Bulla Aurea signoque nostro imperiali solito jussimus communiri. Dat. et actum in Urbe Roma in platea publica extra Ecclesiam S. Petri, præsentibus clero et populo Romano, ac multis aliis principibus, tam Ecclesiasticis quam sæcularibus, episcopis, abbatibus, ducibus, comitibus et baronibus, ibidem nobis assistentibus, XVIII die mensis Aprilis anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo, Indictione XI, regni nostri anno XIV, imperii vero primo ».

17. Ingemuisse ob tantum facinus bonos omnes, refert Joannes Villanus [1] : norant enim Pontificem orthodoxi dogmatis assertorem, ac Ludovicum, fraterculorum fascinatum deliriis, illi calumniam hæreseos impingere, fallacesque esse ejus argutias, quas ab impiis doctoribus hauserat. Ad quas refellendas non immorabimur, cum Pontificis Commentarium, quo hujusmodi argumenta confutantur, allaturi simus [2], idque dumtaxat addemus ex Alvaro Pelagio [3] ejus temporis scriptore statuta falsa hypothesi, Pontificem fuisse hæreseos rite accusatum, haud tamen ad Ludovicum ejus causæ cognitionem pertinuisse : « Synodus etiam universalis » inquit Alvarus, « in eum, corrigibilem præsertim, jurisdictionem non habet, nec in eum sententiam depositionis profert etiam in hæresi ; sed dicit ei : Ore tuo judica causam tuam, ut per c. In tantum XXI. di. Nunc autem ibi : Et dicit ei, silicet papæ, Synodus universalis : Noli audiri in nostro judicio, sed collige in sinu tuo causam tuam ; rursus : Quoniam ex te, inquiunt, justificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis ; et infr. ib. Et in arbitrio præfati Pontificis tribuit judicare judicium suum. Facit eadem di. In tantum, ibi : Quia ponens in cælum o''uum, lingua ejus transeunte super terram, excommunicationem in S. Leonem papam dictavit. et XVII. § Hic etiam, ibi : Nec antedictæ Sedis antistitem, id est, papam minorum subjacuisse judicio ; et ibi : Episcopi vero in Synodo præsidentes, congregata auctoritate Symmachi, quod est notandum, quod etiam in causa, quæ agitur contra papam, ipse Synodum congregabit, dixerunt : Symmachus papa Sedis Apostolicæ præsul ab hujusmodi oppositionibus impetitus, quantum ad homines respicit, sit immunis et liber : sed causam ejus totam Dei judicio reservamus, et per c. Nemo IX. q. III. ibi : Neque ab omni clero : ubi de hoc notatur, quod Concilium non potest papam judicare : no. etiam Ostien. extr. de concess. præb. Proposuit, quod si totus mundus sentiret in aliquo negotio contra papam, quod sententiæ papæ standum esset, quod verum intellige, nisi esset causa fidei ».

At contra sensit cum Joanne XXII universus orbis Christianus in controversia de paupertate Christi, exceptis paucis apostatis religiosorum Ordinum ; quocirca ejusmodi Fraticellorum hæresis in ipso præfocata fomite orbem non pervasit. Licet autem universa Ecclesia in adversam sententiam contra Joannem inclinasset : peccasse tamen gravissime Ludovicum in ferenda adversus eum sententia ostendit Alvarus [1], cum Romanus Cæsar in summum Pontificem etiam sontem nullam auctoritatem obtineat : « Quod papa, inquit, vel Ecclesia, vel clericus quilibet ab imperatore judicari non valeat, sed e contra, tum quia papa a Deo, non ab homine jurisdictionem recipit, et ab eo solo judicandus est, IX. q. III a § Solo usque ad fi. q., tum quia imperator inferior XCVI. di. Si imperator et c. Cum ad verum, extr. de. maii et obe. Solitæ, XXI. di. Inferior » ; et infra, « tum quia imperator filius est Ecclesiæ et non pater XCVI. di. Si imperator : pater vero filium corrigit, non contra ; unde et lex erubescit filios esse correctores patrum in aut. de nupt. § Si vero, XXIII. q. IV. Displicet. versi. voluntas, XIII. XLV. § Salomon, XCVI. di. Quis dubitat ; tum quia imperator imperium tenet ab Ecclesia sicut vassallus fidelis, LXIII. di. Tibi domino Extr. in Clem. de jurejur. Romani prin-

[1] Jo. Vil. l. X. c. 70 — [2] An. Chr. 1329. num. 22. etc. — [3] Alvar. Pelag. de planctu Eccles. l. I. c. 6.

[1] Alv. Pel. eod. l. I. c. 68.

cipis: sed vassalli respondent sub judicio domini, non contra, Extr. de judi. Cæterum. Facit quod no. de foro compe. Verum, glo. fin. et quod legitur et no. XXII. q. V. De forma; tum quia imperator advocatus est et defensor Ecclesiæ. Extr. de elect. Venerabilem XCVI. di. Si imperator et c. In scripturis XI. q. II. Sacerdotibus: tum quia imperator gladium recipit ab Ecclesia, ut supr. in principio istius operis probavi; sed qui gladium ab alio recipit, non illum, a quo recipit, percutit, aut judicat cum eodem. Ad quod bene facit quod legitur et no. XCVI. di. Si imperator, ibi: Et contra illius beneficia pugnare videatur, a quo propriam consecutus est potestatem.

18. « Facit etiam quod legitur et no. Extra. de na. ex li. ven. c. I. optime quod legitur et no. Extr. de postu. c. ult. in glo. ult. tum quia papa non homo simpliciter, sed quasi Deus in terris est, psal. LXXXI. Ego dixi dii estis. Extr. de transl. c. II. et c. Quanto ut Ecclesia bene c. I. Sed homo Deum non dijudicat. Sed e contra, XI. III. aliorum, tum quia Moyses et Josue et Samuel, qui typum tenent papæ, sicut rectores populi generales judicant populum Exod. et Josue quasi per totum. I. Regum VII. non e contra: tum quia papa non est de foro imperatoris, nec ratione papatus, quem non tenet ab imperio, sed a Deo, Joan. ult. XXI. dist. In novo, nec ratione alicujus rei terrenæ, quam ab imperatore teneat: nam etsi imperator donationem fecit Ecclesiæ de multis temporalibus. XCVI. dist. Constantinus; ipsam tamen donationem liberam fecit, nec fecit eum feudatarium suum, aut emphyteotam, aut vassallum, LXIII. di. Ego Ludovicus XVI. q. I. § Novarum et l. placet XXIII. q. ult. § Quamvis l. scimus: quæ donatio valida et perpetua est, ut no. præ. c. Ego Ludovicus. Si ergo papa non est de foro ejus, judicari non potest per eum, ut extra de foro compe. per totum et XI. q. I. In primis et Extra. de re ju. c. Pastoralis in Clemen. ff. de juris. omn. juri. l. ult. Extr. de off. le. Novit. Extr. de const. ut animarum § fin. lib. VI. tum postremo, quia nedum non. super papam christum Domini, sed nec super aliquem clerum potestas aut jurisdictio datur cuicumque laico, quia sunt clericis inferiores laici et eis infesti, ut II. q. VII. in primis XXII. c. Usque ad § Ex his. Extr. de accus. Cum p. Extr. de consti. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ Extr. de re Eccl. non ali. Cum laicis XCVI. di. Bene quidem XI. q. I. In primis XXV. c. usque ad § Cum ergo; tum quia hoc quod juris erat de facto et sancta consuetudine et debita reverentia hoc omnes reges et Romani principes servaverunt, XI. q. I. Sacerdotibus XCVI. di. In scripturis XVII. di. § Tunc est ».

19. At si imperator justus reum Pontificem judicare non potest, multo minus designatus rex discordibus suffragiis, Pontificiaque sententia exauctoratus, propugnator adversæ factionis ex dolo politico et apertus hostis justum Pontificem fidei assertorem jure damnare potuit, ut adversus Ludovicum Bavarum idem Alvarus argumentatur his verbis: « Quod autem Bavarus in imperio intrusus, olim dux Bavariæ cum populo stulto et infideli et furioso, et clero phantastico Romano, adulante sibi, in furia Theutonica et in insipientia sua et vindicta dominum papam Joannem XXII, in cujus tempore scribo hunc librum, deposuerunt in Urbe ». Et infra: « Hoc minus etiam est ad consequentiam deducendum, quia nedum imperator non est, sed intrusus in imperio et tyrannus et lupus rapax, devorans nedum oves Ecclesiæ obedientes sanctæ Ecclesiæ matri suæ a dextris stantes, Jo. X, sed etiam hædos putidos et olidos secundum glo. Matth. XXV, stantes a sinistris, faventes sibi, filios degeneres et infrunitos, XCVI. di. In Scripturis; et hostis Ecclesiæ manifeste XCII. di. Si inimicus, et ab ea justo judicio reprobatus Extr. lib. VI. Fundamenta §. Quid plura; et ab eodem papa Joanne de hæresi sententialiter condemnatus. Qualem ergo sententiam dare potuit in imperio intrusus contra papam Catholicum, cui tota Ecclesia, sicut tenetur, obedit et tenet eum pro papa, non auditum, non confessum, non convictum, non rei evidentia hæreticum? contra illud XXI, di. Nunc autem, IX, q. III, Nemo II, q. I. Nos in quemquam eum. V, c. seq. Extr. de cohab. cle. et mu. vestra et c. ultim. Ext. in Clem. de re judicata Pastoralis cum multis si. quæ enim ab intrusis fiunt non tenent, ut legitur et no. de cons. di. I.

« Hic ergo quomodo potuit, quia non potuit, iste Bavarus dominum papam Joannem accusare, cum sibi non obediat? III. q. IV. Alieni ibi: Aut Apostolicæ Sedis jussionibus inobedientem suscipere non debemus, supple in accusationem. Item quia infamis, quia jussa Apostolicæ Sedis libenter transgreditur: caus. c. et q. ea. Si quis. Item Bavarus contra papam conspirator cum suis Gibellinis fuit, non dico de omnibus. Ergo papam accusare non potuit, c. causa et q. Conspiratore. Item excommunicatus multis excommunicationibus papam accusare non potuit, caus. ead. Nullus etc. Omnes. Item Bavarus papæ insidiator et detractor ab accusatione sua repellitur caus. c. et q. Clericus qui et c. Detractores. Item Bavarus sacrilegus propter multorum clericorum et religiosorum captionem, et multarum Ecclesiarum et monasteriorum invasionem, XII. q. I. Nulli c. Qui abstulerit, c. De viro XVII. q. IV. Sacrilegium c. Omnes raptores c. Qui rapit c. Si quis suadente et quasi per totum. Vide hic de Bavaro usque ad vers. seq. qui incipit, Ad hæc etiam. Et XXVI. q. IV. Quid ergo Extr. lib. VI. de re judi. Ad Apostolicæ. Nedum non papam, sed nec alium accusare potest, III. q. IV. Nulli unquam et q. V. Constituimus.

« Item Bavarus, Ecclesiæ et domini papæ publicus hostis et inimicus capitalis, papam accusare non potuit, nec in eum sententiam ferre, etiamsi alias judex suus fuisset, III. q. V. Accusatores, et c. » Et infra: « Item iste Bavarus armavit se

contra papam ad litteram et secundum glo. conviciendo, vel diffamando eum. Ergo contra eum vel contra quemlibet episcopum admitti non debet in aliquo ad hoc. III. q. Omnes, Omnes qui adversus patres armantur ut patrum invasores infames, esse censemus ». Et infra : « Quoniam jubent canonica decreta patrum, ut accusatio vel testimonium eorum, qui odio quolibet persequuntur, vel qui inimici aut suspecti habentur, nullo modo recipiantur idem. VI. q. I. Sacerdotes. Quod autem contra eum sententiam ferre non potuit inimicus, patet. III. q. V. Quod suspecti ubi de hoc ; unde dicitur ibi, quod suspecti et inimici judices esse non debent, ut ipsa ratio dictat, et plurimis probatur exemplis : nam quid gratius et amabilius dare quis inimico potest, quam si ei ad impetendum commiserit quem lædere forte voluerit ? » Et infra : « Ubi Athanasius a suo patriarcha canonice condemnatus, quia proclamavit, quod inimicus esset, a Synodo Chalcedonensi recipere suam Ecclesiam judicatur. » Et infra : « Quæro, iniquit, judicium, quod prætendunt, ubinam possit agitari ? an apud ipsos, ut iidem et inimici sint et testes et rei judices ? Quod si in judicio, ubi iidem sunt inimici qui judices, nec humana committi debent judicia, quanto magis divina, id est Ecclesiastica, quis sapiens et non intelligat ? » Et infra : « Nam quodammodo naturale est suspectorum judicum insidias declinare, et inimicorum judicium velle refugere, etc. De istis inimicis legitur et no. extr. de off. de l. Insinuante, ubi etiam no. quod minor inimicitia repellit judicem quam testem et de accu. Quam oporteat. Item Bavarus excommunicatus et hæreticus condemnatus dare sententiam non potuit contra papam, Extr. de re jud. Ad probandum, XXIV. q. I. § Sin autem. Cum si. Quomodo ergo miser iste Bavarus sæcularis et inferior, et tot dictis laqueis irretitus procedere potuit contra papam contra illa omnia, c. XXI. di. § In his omnibus, cum c. seq. usque ad fi. di. Sed et Concilium, vel potius conventiculum, quod Rom. super hoc fecit (tunc prope Romam eram per tres leucas in eremitorio montis Compatris, a persecutione et facie Bavari fugitivus in terra Guelforum) acephalum liquet esse, ubi de tanta potestate, scilicet domini papæ, agebatur, et majorum non fuit exspectata sententia, ut XXI. dist. Submittitur. Vere etiam potest dici in hac parte Bavarus bestia lapidanda, quia montem tetigit. Ad Hebr. XII. Exod. XIX ».

20. *Egregium Jacobi Columnæ facinus.* — Nec defuere qui Ludovici facinus in ipsa Urbe Romana, ejus oppressa armis, publice reprehenderint intrepide : refert enim Joannes Villanus [1], Jacobum Columnam Stephani filium XXII Aprilis die in S. Marcelli area Pontificiam sententiam adversus Bavarum latam coram mille Romanis et eo amplius perlegisse, contestatum syndicum cleri Romani verum non extitisse, qui adversus Joannem papam verba fecisset ; ipsum enim abfuisse, et clerum, nimirum Lateranensis, Vaticanæ, ac S. Mariæ Majoris Basilicarum canonicos et alios præcipuos auctoritate clericos, ac viros religiosos Prædicatores et Minoritas, aliosque præpotentis hostis vim fuga declinasse ; reliquos, qui cum Ludovico sentirent, anathematis nota inustos, neque Bavarum verum imperatorem esse : deinde foribus S. Marcelli Pontificiæ sententiæ membranis affixis, cum quatuor sociis præcipiti fuga Præneste se recepisse admodum ex eo casu Urbe commota, ac Ludovico fremente, tardiusque ad eum comprehendendum equites immittente. Subdit Villanus, collaudatam a Joanne Jacobi constantiam, ipsumque creatum episcopum fuisse.

21. *Impia lex Ludovici in Pontificem.* — Insequenti a divulgata Romæ a Jacobo sententia Pontificia Ludovicus improborum consilio aliud facinus de redigendis in servitutem futuris Pontificibus est molitus, statuens enim hanc Marsilii hæresim, Pontifices non a Christo sed ab imperatore Pontificium jus accipere, ita ipsos esse voluit legibus imperialibus obnoxios, ut si eas transgrederentur, omni Pontificia auctoritate exuerentur, hancque sanctionem edidit [1] : « Summus Pontifex in Urbe Romana continuam residentiam facere teneatur, nec extra Urbem prædictam seu per duas vulgares diætas longe ab ipsa Urbe possit ullo modo absentare absque cleri et populi Romani petita licentia et obtenta ; nihilominus in casu præmisso in Urbe præfata Sede cum consistorio remanente. Si vero talis summus Pontifex contra præscriptam formam se absentare præsumpserit, et a clero populoque Romano tertio monitus infra terminum, eidem per dictum clerum et populum moderandum, ad Urbem Romanam non redierit celeriter, ibidem ut præmittitur continue moraturus, ipso jure Pontificatus sui honore et dignitate præsentis Constitutionis auctoritate volumus fore privatum ; decernentes ad alterius summi Pontificis electionem procedi debere, ac si per mortem ipsius naturalem de alio electionem fieri immineret. Data Romæ apud S. Petrum sub sigillo majestatis nostræ anno Domini MCCCXXVIII, die XXIII mensis April. Indict XI, regni nostri anno XIV, imperii vero I ».

At si Christus vicarium suum orbi dedit, non is utique Cæsarea, sed divina tantum lege collatam a Deo auctoritatem amittet : ni forte Romanus imperator Deum etiam sibi esse obnoxium contenderit, qui ad cæsareum imperium vices suas modo huic modo illi conferret. Voluit utique Marsilius sceleris auctor Græcorum imperatorum, qui patriarchas suos ut vilissima habebant mancipia, tyrannidem impietatemque instaurari in Occidente ; cum tamen id in summo Pontifice quam in patriarcha pertentare atrocioris sit flagitii. Me-

[1] Jo. Vill. l. X. c. 71.

[1] Ext. in Ms. sched. Vall. bibl.

minit de superiori edicto contra supremam Pontificis auctoritatem conscripto Joannes Villanus[1] illudque ut par est, damnat.

22. Prodit se præterea illius edicti temeritas, dum Romanis eligendi Pontificis jus confert, cum illud nonnisi a Sede Apostolica conferri possit. Ad quos autem id vere spectet, illustrat Petrus Paludanus[2] qui primum de Pontificatu Antiochiam Romam translato ita præloquitur: « Est, inquit, advertendum quod Sedes Petri non dicitur prima, in qua sedit, sed ultima in qua finaliter resedit, legitime translatus. Petrus qui super universalem Ecclesiam sedit, a principio nullam determinatam sedem sibi appropriavit; sed sedem Jerosolymitanam Jacobo fratri Domini dimisit. Postea vero Antiochiæ primo sedit: sed et illam sedem reliquit Ignatio martyri discipulo S. Joannis Evangelistæ. Postea vero Romam venit, et illuc sedem suam transtulit, et immobiliter illic resedit: unde non Antiochiæ primo, sed Romana ultima debet dici Sedes Petri. Verum qui in Sede Romana legitime constituitur, successor Petri efficitur, et per consequens plenus et perfectus vicarius Christi. Aliud autem est de electione episcopi, aliud archiepiscopi, quia electio episcopi debet pertinere ad clericos omnes suæ diœcesis, vel ad majores clericos, sicut ad Ecclesiam cathedralem, quia præficitur solum diœcesi; sed archiepiscopus præficitur suæ diœcesi specialiter et toti provinciæ communiter: qui autem omnes tangit, ab omnibus debet approbari; unde, quantum est de primitivo jure eligendi, non ad solam Ecclesiam cathedralem cujus specialiter interest, sed ad suffraganeos, quibus præficitur, spectat electio archiepiscopi : et ita olim servabatur : propter quod in electione B. Nicolai metropolitani Myrensis Ecclesiæ convenerunt episcopi suffraganei tanquam principales, ad quos solos electio pertineret, si archiepiscopus nullam sedem determinatam haberet. Sed quia difficile est semper suffraganeos convocare, constitutum est de consensu omnium, ad quos spectat, quod ad solam Ecclesiam spectat electio archiepiscopi, sicut et episcopi. Si ergo Petrus mortuus fuisset antequam Romæ Sedem elegisset, ad primitivam totam Ecclesiam, vel ejus consensu ad solos Apostolos quasi suffraganeos pertinuisset electio successoris Petri : sed postquam Romæ resedit, de jure communi et ad patriarchas ratione, universalis Ecclesiæ, et ad clerum Romanum ratione appropriationis spectat electio, ut videtur. Sed quia difficile erat patriarchas convocare, nec erat tutum simplicibus canonicis totum negotium committere, papa loco patriarcharum et canonicorum Romanorum cardinales instituit, qui papam eligerent, concurrente tamen ad hoc consensu Ecclesiæ generalis, sicut infra plenius ostendetur; unde qui sic in Romanum Pontificem eligitur, est verus Petri successor, et Christi plenus vicarius; unde dicit canon Concilii Chalcedonensis : Si quis prædicatur infamis, liberam habeat licentiam appellandi ad beatissimum antiquæ Romæ, quem habemus Petrum, petram refugii cum ipsi soli libera potestate loco Dei sit jus discernendi (de) episcopi criminalis infamia secundum claves a Domino sibi datas ». Ex his ergo patet ad cardinales solos, non ad reliquum clerum Romanum eligendi Pontificis jus spectare.

23. *Ludovici in Pontificem sententia capitalis lata, cujus singula capita exploduntur.* — Porro a memorato edicto promulgato recurrente quinto die, suadente hæresiarcha Marsilio, Ludovicus capitali sententia[1] summum Christianorum antistitem damnavit; tantoque sceleri duas causas prætexuit, nimirum orthodoxum dogma a Joanne assertum defensamque Christi gloriam, et ob id egregium facinus hæreticum illum esse vocitabat : alterum ob imperii in ambigua duorum Cæsarum electione administrationem veteri instituto susceptam, defensumque jus Pontificium, ad quod spectabat eam controversiam legibus dirimere; et hanc Joannis constantiam, læsæ majestatis crimen appellavit. Replevit Marsilius[2] mendaciis, calumniis, hæresibus impietatisque fœdissimis notis hanc posteriorem Ludovici Bavari sententiam, cujus errores Catholici doctores ejus temporis confutarunt. Primum tanquam fundamentum statuit, ut se non fuisse jure cæsareo exauctoratum probet, scilicet imperium æque ac sacerdotium independenter et sine medio a Deo traxisse principium, ut nimirum sacerdotium divina exerceat, imperium autem humanis præsideat. Sed maximum inter utrumque inesse discrimen, illustrat his verbis Hervæus[3], neque ea æque independentia.

« Sciendum, inquit, quod licet ita sit, quod omnis dominus et omnis præsidens, sive in temporalibus sive in spiritualibus, sit aliquo modo vicarius Christi, seu Dei; tamen non eodem modo principes temporales et papa sunt vicarii Dei, quia principes temporales, qui acceptantur ad regimen populi ex ipsius consensu, non instituuntur vicarii Dei expresse et immediate, nisi aliqui reges fuerint qui revelatione Dei expressa fuerint instituti : sed possunt dici instituti a Deo implicite et mediate, in quantum a Domino inditum est rationi humanæ, quod bonum est aliquam potestatem esse eminentem aliis, quæ possit compescere malos, qui scilicet nocent reipublicæ humanæ ut humana est, et possit conservare pacem bonorum a molestiis talium : unde sufficit, quantum ad hoc, potestas talis instituatur, per quam præsidens possit compescere molestias et conservator esse boni humani in republica : nec ad potestatem talium pertinet ordinare populum ad gratum obsequium

[1] Jo. Vill. l. x. c. 72. — [2] Pet. Palud. de potest Eccl. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4109.

[1] Ext. apud Nic. Min sch. Ms bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 25. etc. et in Ms. sched. Val. bibl. — [2] Muss. in Lud. Bav. — [3] Herver. de jurisd. Eccl. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4109. p. 196.

Dei, modo quo fides Christiana potuit, vel etiam quod attendat acceptationem divinam, sicut fides nostra docet : propter quod quia conjectura ordinare de bono humano pertinet ad rationem et voluntatem humanam, ideo sufficit ad institutionem talis potestatis consensus humanus. Primus autem papa, scilicet Petrus, in tali potestate et tali statu expresse institutus est a Domino, ut ejus vicarius : ita quod ejus prælatio et potestas est potestas, quæ est expresse et proprie loquendo potestas vicarii alterius, et hæc vicaria commissa est sibi expresse quando dictum est sibi : *Pasce oves meas ;* unde potestas Petri expresse est potestas vicarii expresse deputati a Christo super oves suas, etc. Patet minor, quia potestas papæ, quæ succedit Petro non solum ut simplici episcopo, sed ut generali vicario Christi in tota universali Ecclesia, est potestas vicarii Christi proprie dicti : et perconsequens patet consequentia, scilicet quod institutio potestatis papalis pertinet ad solum Christum, cujus est expresse vicarius, etc. »

24. Falsum etiam est imperium inter fideles independenter a sacerdotio duxisse a Deo principium, quod Alvarus Pelagius episcopus Silvensis pluribus auctoritatibus confirmat [1] : « Sicut, inquit, unus Christi sacerdos et rex dominus omnium, sic unus in terris et omnibus vicarius generalis. Ad hoc Hier. I : *Ecce constitui te hodie super gentes et super regna, etc.* Jeremias autem sacerdos fuit typus papæ : sic argumentatur Innocentius III. Extr. de majoritate et obedientia. Solitæ § Nos autem, ibi : Ut alienum a suo demonstraret ovili, qui Petrum et successores ipsius magistros non cognosceret, et pastores; pastores autem accipiuntur a Christo pro dominis ovium, Jo. X. ». Et infra : « *Quodcumque ligaveris super terram, etc.* Matth. XVI. 1 Cor. XV, Hebr. II. et dict. ca. Solitæ nihil excipiens, qui dixit : Quodcumque, XXI. dist. Cleros, ibi : Antea autem Pontifices et reges erant, etc. Psal. XCVIII. *Et Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus.* Item Samuel invocator nominis Domini, licet non sacerdos, figurans papam, populum Israel cunctis diebus suis judicavit, et rexit Israel, 1 Regum VII. ad fidem. Item Melchisedech sacerdos Dei altissimi rex Salem, id est, Jerusalem fuit gen. XIV. ultra medium, quia typum Christi tenuit Psal. CIX : *Tu es sacerdos in æternum ;* et sic papæ vicarii Christi Extr. de transl. Quarto item Moyses sacerdos, Psal. XCVIII. *Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus.* XXII. di. c. II. et no. XXII. di. § I. et LXVI. di. Porro; qui gerit personam Christi. de pen. di. III. Inter hæc. Et rexit in tota vita sua populum Israel. exod. VII. ibi : *Ecce constitui te Deum Pharaonis ;* et papa Deus est imperatoris », id est superior quod ad directionem attinet, quod alibi hisce argumentis confirmat idem Alvarus [2]. « Item omnis potestas, quæ in Ecclesia est, a Deo est : *Non est potestas nisi a Deo,* Rom. XIII. XI. q. III. Qui resistit, et Joan. XIX. *Non haberes in me potestatem ullam, nisi tibi datum esset desuper,* facit XXIII. q. I. Quod culpatur. Sed *quæ a Deo sunt ordinata sunt,* ut dicitur ibidem Rom. XIII. Ergo istæ duæ potestates spiritualis et temporalis, quæ sunt in Ecclesia, ordinatæ sunt. Non autem essent ordinatæ, sed potius dissipatæ, si una alteri minime subderetur, facit LXXXIX. dist. Ad hoc. Igitur una alteri subjecta est. Sed non spiritualis temporali, ut XCVII. dist. Quis dubitet cum seq. Ergo temporalis spirituali tanquam digniori, XCVI, di. Duo sunt. Item omnis potestas dependens in esse ab alia sicut a totali causa, est illi subjecta. Sed potestas temporalis est hujusmodi respectu spiritualis. Igitur est illi subjecta ». Et infra : Item sicut videmus in majori et minori mundo naturali, sic et in mundo mystico, id est, id congregatione hominum, et maxime fidelium debemus arguere esse : Sed in majori mundo naturali videmus, quod corpora inferiora regulantur et subjiciuntur corporibus cælestibus; et corpora cælestia spiritibus, scilicet intelligentiis et motoribus : ita similiter et in minori mundo, id est, in homine, corpus regulatur et subjicitur animæ naturaliter et ab ea vitam recipit, ad hoc LXXXIX. di. ad hoc de pœn. di. I. Resuscitatus sub §. Hoc idem secundum Aug. X de Civitate Dei c. VI. anima utitur corpore sicut stimulo et instrumento. Igitur sic erit in mundo mystico, qui est universalis Ecclesia, quæ potestas temporalis regulabitur et subjicietur spirituali, et per consequens imperator papæ ».

25. Urget hoc argumentum Robertus card. Bellarminus [1] in libro de Romano Pontifice, ostenditque ut conjunctæ carni ita præest spiritus, ut si actiones carnis fini spiritus officiant refrænet sensus, carnem maceret, imo et aliquando, ut in martyribus, morti objiciat; ita politicam potestatem conjunctam et subjectam spirituali inter Christianos, ut si politica aberret ab ultimo fine, a spirituali coercenda sit : imperare vero politicæ spiritualem probare pergit Alvarus :

« Illa potestas principatur et imperat alteri potestati, ad cujus actum tanquam ad finem ordinatur actus alterius potestatis. Sed ad actus proprias potestatis spiritualis, qui sunt Deum colere in sacrificiis, quibus vult ab homine coli, et regenerare homines sacramentis eos ordinantibus ad vitam æternam, immediate ordinatur potestas temporalis sive imperialis et ejus actio sicut ad finem, dicente Augustino V de Civitate Dei c. XXIV : Nec enim nos Christianos quosdam imperatores ideo felices dicimus, quia vel diutius imperarunt; vel quia imperantes filios morte reliquerunt ». Et infra : « Sed si juste imperant, et potestatem suam ad Dei cultum maxime dilatandum ordinant. Unde et Isidorus : Cognoscant principes sæculi Deo se debere esse reddi-

[1] Alv. Pel. de planct. Eccl. l. I. c. 13. — [2] Eod. lib. c. 37.

[1] Bell. l. v. de Rom. Pont. c. 6.

turos rationem propter Ecclesiam, quam Christo tuendam suscipiunt, et c. XXIII, q. V. Principes. Igitur potestas spiritualis imperat temporali, et papa imperatori. Confirmatur etiam hoc, quia illa potestas, quæ immediatius et directius ordinatur ad finem simpliciter ultimum consequendum, est simpliciter sublimior illa, quæ nonnisi mediante illa ordinatur ad consequendum illum; ita quod sicut finis est sub fine, sic et potestas sub potestate XI, q. III. Qui resistit. Sed potestas spiritualis immediate ac directe ordinatur ad finem simpliciter ultimum consequendum, scilicet vitam æternam, XCV, di. Esto ver. Recordemur. Potestas vero temporalis nonnisi mediante spirituali, pro quanto scilicet ordinatur ad cultum Dei dilatandum et defendendum, ut per c. Principes, qui cultus est actus potestatis spiritualis. Ergo potestas spiritualis est simpliciter sublimior temporali ». Et infra :

« Christus est Rex regum et Dominus dominantium. Igitur et papa ejus vicarius est et rex. Hoc est etiam quod dicit Apostolus ad Ephes. I quod Deus omnia subjecit sub pedibus Christi, id est, sub humanitate ejus secundum glo. quia sicut pes est inferior pars corporis, ita humanitas est inferior natura in Christo, et *ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius:* ubi gl. dicit, quod proprie dicitur caput Ecclesiæ secundum humanitatem, secundum quod conjungitur ei natura et gratia. Sed papa solus est ejus vicarius, ut sæpe dictum est. Igitur ipse solus est caput Ecclesiæ militantis, vel tenet capitis Christi locum, cui omnia membra Ecclesiæ sunt subjecta ut Christo, qui fuit rex et sacerdos. Ad hæc XIX, di. Ita Dominus. Extr. lib. VI de elect. Fundamenta : unde et Petro vicario suo dixit Jo. I : *Tu vocaberis Cephas*, quod latine sonat caput, eo quod pro capite sit constitutus Apostolorum, ut dicit Papias XXI dist. In novo XXII di. c. I. Unde et clerici qui sub nullius disciplina vel providentia episcopi vivunt, acephali vocantur, XCII di. Nulla ratione.

« Item apud illum residet regalis sive imperialis dignitatis plenitudo, cui de jure competit imperium transferre, quod est uni auferre et alteri conferre; jus est potestatem eligendi imperatorem tribuere, electum examinare, inungere, consecrare, et per consequens approbare vel reprobare. Sed hæc omnia de jure competunt papæ, ut dicitur Extr. de elect. Venerabilem, et in Clem. de jure jur. Romani principes, et in Clem. de re judicata. Pastoralis curæ, et Extr. li. VI de re judi. Ad Apostolicæ; et de hoc supra dixi in XIII c. ver. item tenet. Facit ad hoc quia papa privat etiam reges regnis, et substituit alios et absolvit fideles a fidelitate eorum, potest etiam nedum ipse sed etiam quilibet episcopus, (justa nimirum de causa, ac ni prohibeantur ab Apostolica Sede), reges et imperatores excommunicare : ad hæc XV q. III. Alius et c. Nos juratus Extr. lib. VI, de sup. neq. li. præ Grandi XCVI, di. duo. Item apud illum residet potestatis plenitudo, ad cujus judicium referri debet omne arduum vel ambiguum vel difficile, tam in spiritualibus quam in temporalibus. Sed talis est papa ut per c. Per venerabilem extr. q. fi. Sint legi, etc. Item ille est simpliciter prælatus omnium et monarcha, ex cujus judicio pendent omnes, et qui pro omnibus est redditurus in divino judicio seu examine rationem, hi enim sunt actus prælati. Sed papa est hujusmodi, ut XCVI di. Duo sunt, et IX, q. III. Aliorum. Ergo etc. Etsi dicatur quod est monarcha in spiritualibus et non in temporalibus, non est verum, quia propter contemptum in spiritualibus papa punit imperatorem in temporalibus, LXIII, id. Adrianus.

26. « Item ille est major alio, qui ipsum judicare, et a quo judicari non potest. Sed papa potest imperatorem judicare et omnem hominem, et a nemine judicari, XL, di. Si papa et IX, q. III. Nemo. Ergo, etc. et de hoc supra dixi. Item luna a sole recipit luminis dignitatem; et imperator luna a papa sole culminis dignitatem, sic arguitur per c. Solitæ Extr. de major. et obed. Item Hugo de sacramentis lib. II, part. 2, c. IV dicit, quod quantum vita spiritualis dignior est quam terrena, et spiritus quam corpus, tantum spiritualis potestas terrenam potestatem sive sæcularem honore ac dignitate præcellit, nam spiritualis potestas terrenam potestatem et instituere habet ut sit, et judicare habet, si bona non fuerit : ipsa vero a Deo instituta est primum, et cum declinat, a solo Deo judicari potest, sicut scriptum est I Cor. II : *Spiritualis judicat omnia, et ipse a nemine*; et hoc declaratum est expresse in populo Israelitico, ubi primum a Deo sacerdotium institutum est; postea vero per sacerdotium, jubente Deo, regalis est potestas ordinata. Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur, Reg. VIII : *Dedit eis regem Saulem.*

« Item Ambrosius ostendit in suis scriptis, quod aurum non tam pretiosius sit plumbo, quam regia potestate sit altior ordo sacerdotalis. Item idem : Sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari, si regum fulgori compares et principum diademati, longe erit inferius quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares : quippe cum videas regum colla et principum submitti genibus sacerdotum, et osculata eorum dextera, orationibus eorum credant se communiri, XCVI, di. duo sunt. Item Joannes papa : Imperatores Christiani subdere debent executiones suas Ecclesiasticis præsulibus, non præferre, XCVI di. Si imperator in fi. Dicendum est ergo, quod apud papam residet vere et originaliter utriusque potestatis et jurisdictionis plenitudo ».

Ut vero illa temporalis potestas aliter in ipso quam in principe consistat, explicat inferius Alvarus [1] : « Præhabet, inquit, potestatem tempora-

[1] Alv. l. I. c. 56.

lem, non tamen secundum eumdem modum, secundum quem habetur a principe temporali; sed modo digniori et perfectiori : non enim sic habet eam, ut exerceat ejus opera immediate, nisi in aliquibus casibus, Extra qui fi. sint leg. Per venerabilem § Rationibus; sed agit opera ejus nobiliori modo, scilicet imperando et dirigendo, et ad suum finem operibus ejus utendo. Propter quod principes omnes temporales obedire debent ei, apud quem spiritualis potestas in summo residet, tanquam summo Domino nostro Jesu Christo; Extra. de ma. et obe. Omnes principes; et ipsum sicut superiorem et sicut caput recognoscere, ipsumque revereri et honorare, atque ei subjici ». Pervertere nisi sunt hunc ordinem Ludovici consultores impii, qui Christi vicarium in servitutem redigi, ac veluti plebium Germanum subjici voluerunt.

27. Præterea objecit Bavarus velut immane facinus Joanni papæ, indictum fuisse ab eo sacrum bellum tyrannis Gibellinis, et Christi fideles in illos sacris præmiis concitatos : quod asperiori verbo vocat, abusum gladio sanguinis, et indulgentias pro homicidiorum stipendiis contulisse. At juste sacrum bellum a Pontifice non modo contra infideles, sed etiam improbos Christianos divini humanique juris eversores geri, demonstrat Augustinus Trimphus Eremitanæ S. Augustini familiæ religiosus vir hisce verbis [1] : « Dicendum, inquit, quod Christiani cum peccant, gravius puniendi sunt, quam pagani vel Judæi; promittunt enim in Baptismo diabolo et pompis ejus renuntiare, et ipsi Christo per fidem et charitatem incorporari : si ergo contingat aliquos Christianos diabolicis instigationibus sic superari et implicari, ut tunicam Christi inconsutilem velint scindere, et a capite Ecclesiæ tyrannica violentia se subtrahere, tanquam mendaces effecti promissionis factæ in Baptismo per crucem Christi compescendi, sunt magis quam pagani vel Judæi, quia ut dicitur II Petri II : *Melius erat eis viam veritatis non cognoscere, quam post agnitionem retrorsum reverti ab eo sancto mandato, quod traditum est eis;* et signanter dicit melius, quia minus malum est pati injuriam ab extraneis, quam a familiaribus amicis, ut glo. dicit ». Ad argumentum adversariorum contendentium, cruceatam militiam in Christianos cruce insignitos non effundendam, respondet idem Augustinus : « Non ejicitur, inquit, crucesignatus cruce in quantum est crucis Christi imitator, sed ut est vicarii Christi contemptor, et membrorum Christi persecutor : dicit enim Chrysostomus in Homilia de Laude Crucis, quod crux Christi est consolatio pauperum, refrænatio divitum, destructio superborum, tyrannorum pœna, triumphus contra dæmones, obsessorum murus, pater orphanorum, defensor viduarum ». Licet vero belli exitus fefellerit Pontificem, haud tamen consilium ex eo damnandum; sed divina adoranda providentia, quæ etiam crucesignatos exercitus ab infidelibus deleri sæpius passa est.

28. Ludovicus porro post detorta in alienum sensum aliqua divina oracula, ut se Pontificiæ auctoritati subducat, hanc conclusionem elicit : « A Deo in ipsa electione jurisdictionem et potestatem in temporalibus nos soli recipimus, dum eo ipso quod sumus electi et confirmati, nulla prorsus confirmatione fienda per hominem indigemus ». Primum in his Ludovicus ab avitis legibus deflectit : Henricus enim, ut antiquiores prætermittam, Albertus, Rudolphus, cæterique Germani Cæsares, ut publica eorumdem monumenta docent, etiam concordibus electi suffragiis, agnovere Pontificia se indigere confirmatione, eamque nuncupato fidei sacramento poposcere. Præterea quamquam in ipsa electione a Deo Cæsarea jurisdictio confertur, haud tamen negandum, quin medio Pontifice, qui septemviratum constituit, mediis principibus qui eligunt, mediis imperii ordinibus qui consentiunt, conferatur : quod ita illustrat Alvarus :

« Ad illud c. XCVI. di. Si imperator, ubi dicitur, quod divinitus imperator consecutus est suam potestatem, et ad illud quod dicitur ibi in glo. argumentando, non ergo a papa; respondeo quod hoc non sequitur ex textu, sed est fallacia consequentis : sicut non sequitur, Gentes divinitus sunt consecutæ Baptismum. Ergo non mediantibus Apostolis; similiter, Aaron et filii ejus divinitus consecuti sunt sacerdotium. Ergo non mediante Moyse, cum Exod. XXVIII dixerit Deus Moysi : *Vesties his omnibus Aaron fratrem tuum et filios ejus cum eo et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque illos ut sacerdotio fungantur mihi.* Et de hoc XXI. dist. 55. I. ibi : Qui ex præcepto Domini Aaron, etc. Sic quod papa facit, Deus facit, Extr. de translatione, Quanto ver. non enim. Et quod imperator habet ab Ecclesia, a Deo habet. Numquid enim non habet approbationem sui juris, consecrationem, unctionem et diadema a Deo, ex quo habebat a papa ? ut præ. c. Romani principes de jurejur. Quis sapiens negaret hoc ? Deus enim aliqua facit immediate, ut quæ creat; aliqua vero mediante creatura in exemplis positis supra, et in Exodo frequenter dicitur : *Locutus est Dominus ad Moysem;* et intelligunt sancti per interpositam creaturam per Angelum, et utraque possunt dici divinitus esse facta. Ad. c. IV. XXIII. q. IV. quod dicit, potestates temporales a Deo fuisse concessas; verum est, quia omnis potestas sive imperialis, sive alia, a Deo est immediate et principaliter, ad Rom XIII. in prim. XXIII. q. I. Quia culpatur; et mediate, quia potestas sub potestate est, XI. q. III. Qui resistit, quia miles a potestate recipit gladium, XXIII, q. V. Miles et imperator ab Ecclesia, ut supra plurimum est probatum ».

29. Quod vero Ludovicus ut rite patrare faci-

[1] Aug. Triumph. de potest. Eccl. q. XXVI. art. 5.

nus videatur, jactat sibi soli gladium divinitus ad vindictam malefactorum traditum; auctoritatis suæ limites plus æquo amplificat, dum gladium vertit in Pontificem: etsi enim statuamus justum Cæsarem fuisse, is certe tantum in subditos Germanos Italosve aliquos, non in alios puta Gallos, Anglos, Hispanos Polonosve malefactores exercere potuit: multo minus in Pontificem, a quo gladii potestatem mediis electoribus acceperat, cuique fidem addicere sacramento tenebatur, quem Gallus, Hispanus, Boemus, Polonus, Anglus, Siculus, Ungarus, Danus, Norwegus, Suecus, Cyprius, Rhodius, Armenus, ut patrem et dominum colebant; quemque etiam ipse Germanus Cæsar singulari alio titulo tanquam fidei sacramento obstringendus avito jure et exemplo pari obsequio complecti debebat. Producta jam sunt a nobis de ea re plurium Cæsarum monumenta; nunc quæ de iis adversus schismaticos scripsit Alvarus [1], breviter perstringemus: « Item, inquit, nulli dubium est, quod imperator fidelis est Ecclesiæ, et fidelitatem sibi jurat, sicut sæpe supradictum est, LXIII, di. Tibi domino et Extra. de jurejurando, Romani principes Clem. Et inde est ratio quare facilius papa contra ipsum procedit ad depositionem, quam contra alios reges; et papa sibi ensem porrigit, et ipsum coronat et inungit tanquam defensorem principalem Ecclesiæ et protectorem Ecclesiasticæ libertatis. Et quod non administrat ante confirmationem papæ, licet contra no. Inno. et Ostien. Extr. de elect. Venerabilem, et supra dixi, apparet præcipue per quamdam Extravagantem apologeticam domini Innocentii IV, qui deposuit Fredericum, quam per totum orbem misit: dicit enim ibi Innocentius inter alia: Aliud enim est in aliis regibus, qui a suis Pontificibus inunguntur, Extr. de sacra unct. c. I, a quibus pro temporalibus subjectionibus fidelitatis accipiunt juramenta: facit XI, q. I placuit I, et XXIII, q. VIII § Ecce aliud in Romano principe, qui Romano Pontifici, a quo imperii honorem et diadema consequitur, et fidelitatis et subjectionis vinculo adstringitur, sicut antiquitas tradidit, et modernitas approbavit. Item aliud, inquit Innocentius, est de reliquis regibus, in quibus pro hæreditaria successione suorum proveniunt jura regnorum: aliud de imperatore Romano, qui per liberam Germaniæ principum electionem assumitur, in quos jus et potestas eligendi regem, in imperatorem a nobis postmodum promovendum, sicut ipsi non abnuunt sed fatentur, ab Apostolica Sede pervenit, quæ olim a Græcis imperium transtulit in Germanos. De hoc Extra. de electione Venerabilem, et in præc. cap. Clem. Romani principes ». In quo utique cæteris regibus Cæsar inferior non erit, ut pravi politici argumentari voluerunt. Sed semper fuit augustior, cum in Pontifice Christo se submittat, cui quo magis se submittunt reges, eo sublimior illorum dignitas efflorescit. Subdit Alvarus: « Et licet de hoc jus antiquum non reperiatur expressum, longa consuetudine est hoc approbatum: de facto enim et consuetudine a trecentis et quinquaginta annis et amplius invenimus imperatores coronatos ab Ecclesia, antequam imperii officium prosequantur, consuetudo autem loco juris succedit cum jus deficit, di. I. Consuetudo. Consuetudo autem est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege accipitur cum deficit lex, ubi de hoc etiam no. et Extra. de consue. cap. ult. » Hæc Alvarus Pelagius, cui de gerenda a Cæsaribus in Pontificem observantia adjungere lubet insignem sententiam S. Bernardi [1] in Epistola ad Conradum imperatorem scribentis subjectum salubre monitum: « Legi *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, et qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit;* quam sententiam cupio vos, et omnibus modis moneo custodire, et in exhibenda reverentia summæ et Apostolicæ Sedi et beati Petri successori, sicut ipsam vobis vultis ab universo servari imperio ». Ex eo ergo, constat Pontificem non esse subditum Cæsari, nec futurum reum læsæ majestatis.

30. Sed esto fuerint ea vera Pontificis crimina, quæ Ludovicus in suæ sententiæ formula cumulat de aversis Armenorum auxiliis, fœdato stragibus Brandeburgensi principatu, concussa bellis Italia, oppugnata dignitate Cæsarea; non tamen ob hæc vel aliam criminum molem præter hæresim Pontifex gradu papali deturbari potest, nedum a Cæsare, sed ne quidem ab universali Ecclesia, ut docte probat subjectis verbis [2] Petrus Paludanus, de quo supra memoravi: « Dicendum, inquit, quod a papa in nullo casu, quamdiu est papa propter quodcumque crimen potest nec a Concilio, nec a tota Ecclesia, nec a toto mundo deponi: non solum quia est superior, sed quia est a Deo, qui sibi Romani præsulis, quamdiu præsul est, judicium reservavit, IX, q. III, Aliorum. Sed quando labitur in hæresim, tunc eo ipso præcisus est ab Ecclesia, et desinit esse caput, et tunc deponitur de facto, non de jure, quia qui non credit, jam judicatus est: de jure scilicet, hoc est, ante judicium, quia eo ipso quod est hæreticus, ab Ecclesia est præcisus; non potest autem caput a corpore præcisum, quamdiu est præcisum, caput esse illius corporis, a quo est præcisum; unde papa per hoc desinit esse caput corporis Ecclesiæ, quod ab illo præciditur per hæresim ipso facto, secundum illud Deuteronomii XIV: *Non poteris alterius gentis hominem facere regem.* Unde hæreticus non potest esse nec manere papa, quia extra Ecclesiam non potest habere claves Ecclesiæ. Per peccatum autem est caput languidum, et non propter hoc desinit esse caput, nec potest a membris per consequens judicari. Quia ergo Marcellinus

[1] Alv. l. I. c. 43.

[1] Bern. Ep. ad Corrad. imp. — [2] Palud. de Eccl. potest. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4109. pag. 229.

papa, qui idololatraverat, non fuit judicatus de facto, sed dictum est ei : Tu ipse judica causam tuam, di. xxi, nunc autem, hoc est, quia non erat hæreticus, quia a fide nunquam deviaverat animo sed metu tormentorum sacrificaverat idolis ; potissime propter hoc, quia papatus, qui non est ab homine, non potest ab homine judicari : unde propter quodcumque crimen, quo papa non desinit esse papa, sicut est omne aliud præter hæresim proprie dictam, papa ab homine judicari non potest, sed reprehendi potest, sicut Paulus in faciem restitit Petro, quia reprehensibilis erat ; ita quod in malis non est ei obediendum, sed resistendum ». Et infra : « Iste, qui habet superioritatem a Deo, non subjectus, nisi per hæresim a communitatis corpore dividatur, semper manet communitate superior ; unde non potest ab ea aliquatenus judicari : et ideo papa solius Dei, qui solus superior ejus est, judicio reservatur. Secunda ratio talis est : Potestas quæ excedit potestatem Ecclesiæ, non est ab Ecclesia, quia nemo dat alteri quod non habet. Sed potestas papæ solius excedit potestatem totius residuæ Ecclesiæ, quia in omnibus aliis Ecclesiis a Romana est pars potestatis, in sola Romana, id est in solo papa est plenitudo potestatis, xi, di. Quare, ut dictum est. Ergo potestas non potest esse ab Ecclesia ». Nonnullisque interjectis hæc subjicit : « Quilibet in eo, in quo non est alicui subjectus, potest se alteri submittere, qui filii sunt leg. c. Per venerabilem, et ideo populus nulli subjectus potest sibi rectorem præficere, cui submittat se in humanis et civilibus : et sicut liber vendens se ad pretium participandum, se emptori subjiciendo, facit eum dominum suum sic populus se subjiciendo voluntarie alicui, ut principi vel rectori, facit eum principem suum, dans super se potestatem in civilibus et humanis, et ista potestas erit in illo virtute, in quantum potens erat se subjicere. Sed potestatem spiritualem non potest populus conferre ; unde nullo consensu populus potest sibi aliquem præficere in curatum, nec se alicui subjicere, ut curato, sic quod det ei potestatem se absolvendi in foro conscientiæ, cum illa potestas non sit nisi a Deo : ideo nulla consuetudine sola potest quis sibi eligere confessorem de pœn. c. ii. l. di. nec similiter potest sibi aliquem præficere in episcopum sic, quod ab eis habeat potestatem confirmandi et ordinandi quod non est nisi a Deo. Ita similiter cum papa in eo quod papa, habeat plenitudinem potestatis ; ex quo potest aliquid, quod totus mundus non habet formaliter nec virtute, sicut quod potest dare indulgentiam plenissimam, quod potest restringere materiam sacramenti Matrimonii, multiplicare ministerium Confirmationis et Ordinis et hujusmodi. Ista potestas, quæ non respicit humanum judicium nec civile non est in virtute populi eligentis.

31. « Sed contra est, et videtur quod Ecclesia Romana habeat primatum ab ordinatione universalis Ecclesiæ sive Conciliorum tripliciter. Primo modo per simile de imperatore, quia sicut papa præest in spiritualibus, quæ sunt propria clero ; sic imperator in temporalibus, quæ sunt propria populo : unde isti duo sunt quasi duo magna luminaria in mundo. Sed imperator præest populo in temporalibus ab electione populi. Ergo papa in spiritualibus ab electione cleri, al. di. xciii, Legimus in medio, ubi dicit glossa, quod exercitus facit imperatorem. Respondeo non est simile, quia imperator non habet potestatem nisi temporalem, terrenam et mundanam, quam populus, se ei subjiciendo, potest ei dare : licet enim privatorum consensus judicem non faciat eum, qui nulli jurisdictioni præest. C. de jurisdictione ord. judic. le. Privatorum ; tamen populi consensus potest facere judicem in temporalibus. Sed in spiritualibus nullorum hominum consensus facit judicem illum, qui non est per quamcumque submissionem ; unde nulla submissione potest se quis subjicere excommunicandum illi, qui aliter excommunicare non potest. Verum quia papa ut papa habet spiritualem potestatem, qualis non est in tota reliqua Ecclesia, ut dictum est, ideo illam per nullam electionem solum acquirere potest.

« Secundo arguitur per illud, quod dicitur. iii. q. vi. Dudum ubi dicitur, quod sancti Apostoli successoresque eorum sanctam Romanam Ecclesiam primatem omnium Ecclesiarum esse voluerunt : ex quo videtur, cum Apostoli et eorum successores fuerint puri homines, quod a puris hominibus Ecclesia Romana habuit principatum. Solutio sicut supradictum fuit de Petro, ita et hic de sua Ecclesia dicendum est, quod a solo Deo primo et principaliter habuit principatum de jure ; sed a Conciliis et Patribus volentibus voluntati Domini obedire, sicut debebant, de facto obtinuit principatum. Sed tertio objicitur contra hoc, et videtur, quod imo etiam principaliter a Conciliis, consequenter autem a Domino approbante xvii. di. Huic etiam Sedi, scilicet ratione primi Apostoli Petri meritum, deinde secuta jussione Domini Conciliorum reverendorum auctoritas singularem in Ecclesiis tradidit potestatem. Sed dicendum, quod licet in præferendo Romanam Ecclesiam aliis meritum Petri præcesserit Domini jussionem quantum ad hoc, quod Dominus in persona Petri Ecclesiam fundavit, et ibi voluit esse primatum, ubi Petrus finaliter resideret ; tamen Petrus fuit causa meritoria tantum, sed Christus effectiva, Concilia vero sequentia causa executoria de facto tantum.

32. « Secunda conclusio principalis, scilicet quod papa præeminentiam et plenitudinem, quam habet in Ecclesia, non habet ab homine, sed a Deo, probatur multipliciter. Primo sic : Successor Petri habet in tota Ecclesia non ab homine, sed a Deo præeminentiam super omnes et plenitudinem potestatis. Papa sive Pontifex Romanus est hujusmodi. Ergo etc. Major patet, quia illa plenitudo et præeminentia potestatis, quæ fuit in Petro, transit

ex dono Christi ad Petri legitimos successores : sicut enim Adam quædam dona habuit personalia, sicut omnem scientiam, quædam vero pro sua posteritate in statu innocentiæ, sicut originalem justitiam ; sic et Petrus quædam dona a Christo habuit pro sua persona, sicut miracula, ut quod ad ejus umbram sanarentur infirmi, quædam vero pro successoribus suis in Ecclesia, et hæc sunt prima, sine quibus Ecclesia non staret, sicut claves ligandi et solvendi, aliter portæ inferi prævalerent adversus eam : unde hanc plenitudinem potestatis, per quam Ecclesia resistit mundo et diabolo, Christus contulit Petro pro se et suis successoribus ; unde et ubi supra sicut Christus accepit a Patre ducatum et sceptrum Ecclesiæ gentium, ex Israel egrediens, super omnem principatum et potestatem, et super quodcumque est, ut ei genu curvetur ; sic et Petro et ejus successoribus plenissime commisit. Item de renunt. c. Quando dicit Innocentius: Potestatem transferendi Pontifices ita sibi retinuit Dominus et magister, quod eam soli beato Petro vicario suo, et per ipsum successoribus suis præbuit et concessit. Minor patet, quia successor Petri in plenitudine et præeminentia potestatis, sive papatu est solus episcopus Romanus ». Et infra : « Item ista conclusio, scilicet quod potestas papæ sit a Deo, probatur auctoritate Cyrilli in lib. Thesaur. qui tractat illud Matth. XVI : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* ; *et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, dicens : Secundum autem hanc Domini promissionem Ecclesia Apostolica Petri ab omni seductione et hæretica circumventione immaculata manet super omnes primates Ecclesiarum et populorum in suis Pontificibus in fide plenissimam, et auctoritate Petri. Item XXI. dist. c. Quamvis : Sancta Romana Ecclesia Catholica et Apostolica nullis synodaticis constitutis cæteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelica voce Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi primatum obtinuit. Item XXI. d. Omnes : Non ergo quælibet terrena sententia, sed illud verbum, quo constitutum est cælum et terra, per quod denique omnia condita sunt, Romanam Ecclesiam fundavit. Item sequenti cap. Sacrosancta Romana Ecclesia et Apostolica non ab Apostolis, sed ab ipso Domino et Salvatore nostro primatum obtinuit. Item ib. Prima ergo Sedes cælesti beneficio Romana Ecclesia. Item ib. Hæc vero Apostolica Sedes caput et cardo, ut præfatum est, a Domino et non ab alio constituta est. Ad idem Constit. d. I. Basilicas, ubi dicitur sic in fine de Ecclesia Romana : Ubi dominus Ecclesiæ totius posuit principatum ».

33. At propugnat ausa Ludovicus Bavarus Othonis et aliquorum schismaticorum Cæsarum exemplo : « Prædecessorum, inquit, nostrorum, videlicet Othonis primi, qui cum clero et populo Romano Urbi et orbi providit, et aliorum quamplurimorum imperatorum vestigiis inhærere volentes ». Exempli hujus, utpote nefarii, imitationem confutat Alvarus Pelagius his verbis [1] : « Ad illud quod dicitur, quod imperator potest papam judicare, si papa reperiatur a fide devius, quod non probatur nisi exemplo Othonis primi regis Theutonicorum qui, ut fertur, cum clero et populo Romano Joannem XII deposuit a papatu, dico hoc falsum esse, quia papa in hæresi etiam incorrigibilis judicari non potest ab imperatore, sicut de hoc satis dixi supra in III, IV, XII et XXXI, cap. Nec est trahendum ad consequentiam factum Othonis ». Et infra : « Non debemus autem attendere ad factum Othonis, quia non est exemplis, sed legibus judicandum, c. de sententia Nemo, de hoc no. XX, di. De quibus : leges autem infinitæ sunt in contrarium, quod nunquam debet nedum papa, sed nec aliquis clericus a seculari judice condemnari, Extra. de judi. At se cleri, etc. Decernimus et XI. q. I. quasi per totum et adde quod no. in præc. c. III, IV, XII et XXXI ». Hæc Alvarus.

At directe responderi potest ex historiarum monumentis[2], Othonem pessimo exemplo Joannem pellere Pontificatu aggressum, et schisma conflasse, ac pseudosynodum illam, quæ Joanni Leonem subrogare voluit, peccasse gravissime : atque in eo quod contendit propter peccata auferri Pontificibus clavium potestatem, in errorem impegisse, ex quo sequeretur nullam in Ecclesia jurisdictionis certitudinem esse, et omnis politicus ordo confunderetur. Sive ergo id Othonis vindictæ, sive zelo sed non secundum scientiam adscribatur, non debuit in eo Ludovicus errantem illum imitari. At neque Otho, neque coacta ipsius imperio pseudosynodus præsumpserunt in Joannem XII ferre sententiam.

34. Cum vero contenderit Ludovicus, Joannem infectum hæresi eo quod Christum jus rerum, quibus usus est, habuisse sanxerit [3], quod vocat, « perfectionem arctissimæ paupertatis in Christo penitus denegasse : ex quo consequeretur, inquit, Christum non fuisse perfectissimum viatorum », facile refellitur, Christus enim, quamvis omnium rerum creatarum imperium (quod obtinuisse quoad jus, non quoad usum, ut nobis prælucerel exemplo, certum est) exercuisset, perfectissimus tamen omnium viatorum extitisset. In quo autem sita sit vera perfectio, Aniciensis episcopus his verbis gravissime demonstrat [4] :

« Tam secundum philosophos, quam secundum theologos summa perfectio humana consistit in operatione optimæ potentiæ secundum optimum habitum respectu optimi objecti, ut patet ex primo et decimo ethicorum : sed potentia optima hominis est intellectus et voluntatis ; optimi autem habitus sunt illi, qui perficiunt prædictas potentias, optimum autem objectum est Deus : et ideo summa perfectio hominis consistit in actu intellectus con-

[1] Alv. Pel. de planct. Eccl. l. I. c. 37. — [2] Baron. Annal. tom. IX. an 963. num. 14. etc. — [3] Ext. de verb sign. *Cum inter nonnullos*. — [4] Ext. in Ms bibl Vat. sign. num. 3740. pag. 130.

templantis Deum, et in actu voluntatis diligentis ipsum secundum habitus utique actui congruentes; et secundum differentiam perfectionis dictorum statuum est differentia perfectionis personalis, propter quod cum in patria sit contemplatio clara et dilectio perfecta, excludens omne impedimentum ex parte creaturæ, quod in via esse non potest; idcirco summa perfectio personalis possibilis homini est in patria, de qua dicit Apostolus I Cor. XII : *Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est;* cui perfectioni non potest æquari aliqua perfectio viæ, juxta quem sensum dicit Christus Matth. XI : *Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista, qui autem minor est in regno cœlorum, major est illo.* Ex quo manifeste apparet, quod perfectio personalis viæ non attingit ad perfectionem patriæ : perfectio enim viæ habet multas imperfectiones adjunctas, quæ evacuabuntur in patria.

35. « Nihilominus tamen perfectio Christianæ vitæ in præsenti consistit, ut dictum est, in habitibus virtutum et in earum actibus : maxime tamen consistit in habitu et actu charitatis, quæ in via præeminet cæteris virtutibus; unde Apostolus I Cor. XII. enumeratis donis Dei et officiis Ecclesiasticis, subjungit; *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro :* et loquitur de charitate, de qua prosequitur in sequente cap. et concludit : *Major autem horum est charitas :* in ejus enim duobus mandatis universa Lex pendet et Prophetæ, ut dicit Christus Matth. XXII, et Apostolus Rom. XIII : *Plenitudo legis est dilectio,* propter quod Coloss. III dicitur: *Super omnia autem charitatem habentes, quæ est vinculum perfectionis.* In ipsa igitur et ejus actu potissime consistit perfectio personalis præsentis vitæ, quia ipsa virtutibus omnibus imperat, et ad finem suum ordinat. Patet ergo in quo consistit perfectio personæ, quæ sola reddit hominem perfectum et bonum, et sine qua nullus est perfectus aut bonus, etiamsi sit in statu perfecto, quia hæc est perfectio formalis et simplex, sicut sanitas animalis est sanitas formalis et simpliciter : propter quod sicut nihil dicitur sanum nec animal nisi in quo est adæquatio humorum, quæ est sanitas formaliter et essentialiter; sic nullus dicitur perfectus nisi ille, in quo sunt habitus et actus virtutum, et præcipue charitatis, quia in his consistit formaliter et essentialiter perfectio hominis tanquam ejus sanitas spiritualis ». Hactenus episcopus Aniciensis. Quam doctrinam jam ante docuerat Apostolica sanctione Joannes papa his verbis : « Perfectio vitæ Christianæ principaliter et essentialiter in charitate consistit, quæ ab Apostolo perfectionis vinculum dicitur, et quæ unit seu jungit aliqualiter in via hominem suo fini, ad quam per contemptum bonorum temporalium et ipsorum expropriationem via disponitur » : scilicet in statu naturæ lapsæ, veluti etiam per jejunia et carnis macerationem ad perfectionem itur : et sicuti non colligitur Christum non fuisse perfectissimum viatorum, quod melle silvestri et locustis, ut Joannes Baptista, vitam non sustentarit; multo sane minus quod jus earum rerum, quibus usus est, tenuerit; cum perfectius sit, uti juste quam non juste. Ob assertam ergo fidem orthodoxam et justitiam propugnatam, non ob hæresim Pontificatu exuere summum Pontificem Ludovico consultores hæretici suaserunt.

36. Quod ad aliud objectum crimen spectat de abrogato Ludovico augustali apice; electionem Cæsaream abrogari a summo Pontifice certis in casibus posse, probat Augustinus Triumphus [1], confirmatque [2] ratione et exemplo : ratio hoc syllogismo proponitur : « Omnis res, inquit, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur, principium autem ipsius generationis imperatoris planum est, quod est ipse papa quantum ad ejus electionem », siquidem ab eo septemviri constituti; quare quod per hos fit, per papam fieri censetur, « item quantum ad coronationem et confirmationem. Ergo principium ejus depositionis et corruptionis ipse papa existit ». Rei vero in opus adductæ constant juridica exempla recentiora in Othone IV et Friderico II, quorum primus ab Innocentio III, alter ab Innocentio IV exauctorati fuerunt. Juris ordinem describit Paludanus [3] his verbis: « Ad officium papæ spectat de quocumque mortali peccato corripere quemlibet Christianum, et si correctionem contempsit, per districtionem Ecclesiasticam coercere, de judiciis cap. Novit. Quod si in excommunicatione perseveret, potest ipsum, ut dictum est, deponere, et subditos ab ejus subjectione absolvere sicut schismaticum, propter contumaciam et inobedientiam pertinacem : et ex hoc etiam, quia excommunicatus et legitimis actibus et officiis publicis non debet fungi, et schismatici dignitate et cingulo militiæ sunt nudandi, XXIV. q. I. Qui circa XV. q. VI. c. penult. » Ob hanc juris acerbitatem, a Joanne districtam in Ludovicum, idem Ludovicus nimium vindictæ cupidini indulsit, dum hanc ab hæretico conceptam Pontificis proscriptionem promulgavit his verbis : « Sæpedictum Jacobum, omnis Ecclesiastici Ordinis prærogativa nudatum, et officio ac beneficio Ecclesiastico spoliatum, tenore præsentium subjicimus sæcularis nostrorum ministrorum arbitrio potestatis, ab omnibus feudatariis et justitiariis nostri sacri imperii ubicumque deprehensum hæreticum animadversione debita puniendum ». Indixit etiam persecutionem in eos omnes, qui Joannem ut Christi vicarium colerent, idque ex Italorum ac Germanorum præsulum et principum consilio actum ostentare nisus est. Verum tantum abest ut Romani, Itali Germanique assenserint flagitio, ut ob id Ludovicum proborum omnium odia contraxisse Albertinus Mussatus [4],

[1] Aug. Triumph. de pot. Eccl. q. XL. art. 2. — [2] Ead. q. art. 1. — [3] Palud. Ms. bibl. Vat. sign num 4109. de Eccl pot. pag. 229. — [4] Muss. in Lud. Bav.

et Joannes Villanus [1] testentur, ac secutæ mox rerum conversiones idem aperte commonstrarint. Consignata est hujusmodi sententia XXVIII die Aprilis hujus anni, quam Aventinus ex bibliotheca Bavarica erutam refert, non quidem suis conceptam verbis, sed quia non satis veneni continere ipsi videbatur, impostoris more multa commentus est, affinxitque Ludovico alia mendacia, ut ex eadem sententia non tantum Joannes, sed alii etiam Pontifices carperentur : veluti cum objicit Joannem *facere se adorari*, *pedesque sibi osculari* permittere, servum servorum Dei se dicere et non servire ; a Franciscanorum Perusinis conventibus simulacrorum cultorem declaratum (1). Hæc enim non extant in Ludovici sententia, quam ex schismaticorum libris, qui in Vaticana bibliotheca reconditi sunt, decerpsimus. Ex quibus patet quæ fides hujusmodi historico, monumenta publica adulleranti, et Lutherana deliria illi principi, cujus dignitatem se asserere videri vult, impingenti habenda sit. Quamvis autem superiora facinora Ludovicus postea damnaverit, eaque vindictæ cupidine adscripserit, fassusque sit non inscium se fuisse, quantum patraret flagitium ; prodiit tamen auctor recentior [2] qui traducendi Joannis Pontificis et commendandi Ludovici partes arripuit. Sed in his refellendis immorari nobis non est animus ; sufficit enim veritatem puram in luce collocare, et producere monumenta veterum : inter quos Bernardus Guido episcopus Lodovensis, quid de gestis Ludovici senserit, candide historiæ tradit [3].

37. « Præfatus Ludovicus in ostentatione coronationis suæ, suggerentibus nefariis hominibus mente et fide corruptis, contra sanctissimum patrem et Dominum Joannem papam XXII universali et Catholicæ Ecclesiæ præsidentem, et vicarium domini Jesu Christi prorupit, ausu nefario sanctum polluens sacerdotium et pontificium S. Petri, dicens eumdem sanctissimum papam esse hæreticum, et non esse papam Romanum, nec esse sibi a Catholicis obediendum ». Et infra : « Et alia nefaria nonnulla invexit, quæ pudor est dicere, et auditui sunt horrori. O insania capitis ! O barbarica stultitia ! O furor furens ad scindendam tunicam inconsutilem Domini Jesu Christi, qui dicit bonum malum et malum bonum ! »

Neque his contentus Ludovicus, cum illa quæ in lata a se sententia continebantur, perficere in Joannem ipsum non posset, in Pontificiam effigiem iras convertit, quam ex stramine efformatam Cæsareos administros exussisse ex Mussato [1] videbimus : cujus facinoris meminit S. Antoninus [2], dum tradit Joannem a Bavaro flammarum supplicio damnatum. « Adeo, inquit, fuit temerarius et superbus dictus Ludovicus Bavarus, quod post falsam coronationem ausus fuit facere contra papam Joannem processum et contra regem Robertum, tanquam hæreticos et Patarenos, cum multis derisionibus et contumeliis eos ad ignem condemnando : unde omnes boni fideles abominati sunt eum, et multi clerici ex Urbe recesserunt, ne participarent cum illis schismaticis et excommunicatis ».

38. *Rejectæ preces de Friderico Austriaco ad imperium evehendo.* — Dum atrocibus adeo injuriis Ludovicus Pontificiam majestatem labefactare nitebatur, Albertus Austriæ dux spe aliqua elatus, Pontificem Ludovici odio Fridericum illius æmulum ad imperium evecturum, missis oratoribus flagitavit, ut Fridericum ipsum regem jam Romanorum designatum confirmaret ; ac post promissa amplissimis verbis sua Ecclesiæ studia, est pollicitus fratrem se ad omnes Pontificis voluntates adducturum : cujus postulata cum nulla ratione niterentur, nec decretum electionis Friderici ad Sedem Apostolicam transmissum esset, quod tamen antea, cum Australium Germanorum oratores idem urgerent, expetitum fuerat ; Pontifex rem juste perfici non posse respondit [3], objecitque Fridericum nunquam Apostolicam Sedem de suæ electionis juribus edocuisse ; neque justitia, sed vi imperiale solium affectare. Pontificiarum litterarum potiorem partem subjicio :

« Joannes, etc. Alberto duci Austriæ.

« Cujus (nimirum Friderici clerici oratoris)

[1] Jo. Vill. l. X. c. 70. — [2] Georg. Herv. in Lud. Bav. defensione. — [3] Bern. imp. Rom. Ms. bibl. Vat. sign. num. 2043.

[1] Muss. in Lud. Bav. — [2] Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 6. — [3] Tom. VI. p. 3 Ep. secr pag. 173.

(1) Quanquam hæreticos scriptores in iis quæ per summam impudentiam effutiunt, adversus Romanam Ecclesiam excusare nolo ; tamen ea, quam profiteor, sinceritas cogit me, ut Aventinum Annalium Boicorum scriptorem defendam ab accusatione vitiatæ sententiæ a Bavaro in Pontificem dictæ. Animadvertere in eam rem juvat Udalricum quemdam Goldronem Ludovico ab Epistolis fuisse, qui cum ab eo principe læsum se reputaret, eam injuriam ulturus impune, id molitus est, ut Pontificem in Bavarum vehementius concitaret. Quare sententiam Bavari in Joannem et alia ejusdem publica Acta per summum scelus interpolavit, atrocia convicia in Pontificem interserens. Fraus illa diu Bavarum latuit, utpote principem litterarum plane rudem, nec legere quidem scientem, ut inter cæteros scribit Meisterlin vetustus scriptor historiæ Nuremhergensis ad annum usque MCDLXXX perductæ, vulgatus a Ludewig in Reliquiis tom. VIII. Rei tandem veritas, impostore ipso, cum extremum jam spiritum ageret, revelante, patuit, eamdemque totam aperuit Bavarus in litteris ad Benedictum XII datis recitatisque in Annalibus ad an. MCCCXXXVI, XXXIII. Quæ igitur Ludovici litteræ ab Aventino, ex bibliotheca Bavarica erutæ, recitantur, ipsæ forte sunt, quas Udalricus impostor vitiavit, cum præsertim in iisdem vitiatis litteris atroces contineri injurias in Pontificem, ac inter cætera « Apostolicam bestiam esse illum ascendentem de mari, et antichristum » idem scriptor historiæ Nurembergensis, qui ante exortos Lutheranos scribebat, affirmet Histor. part. 2, cap. 8, § 5. Ex his plane demonstratum arbitror Aventinum a fraudis suspicione immunem habendum. Postquam vero fraus illa ex ipsa imperatoris confessione patuit, tunc Acta illa publica reformata paruisse suspicor, iis sublatis, quæ contra mentem principis irrepserant, atque hinc factum censeo, ut Acta eadem publica, a schismaticis relata, plane diversa sint ab iis quæ ex Bavaricis pluteis Aventinus extraxit. Animadvertere tamen hic juvat historicum illum Nurembergensem in eo errasse, quod vitiatas ab Ulrico scribat litteras a Bavaro ad Benedictum XII datas. Quanquam enim tunc Ulricus quidam Bavari cancellarium agebat ; alius tamen erat ab Ulrico impostore, ut ex litteris ejusdem Bavari, de quibus supra, eruitur. MANSI.

credentia hoc habuit in effectu, quod fratrem tuum præfatum in regem Romanorum electum scribere, nominare et approbare etiam dignaremur : et ut ad hoc inclinaremur facilius, obtulit te paratum pro eodem fratre tuo certitudinem et securitatem facere tibi possibilem, quod idem frater ad mandatum nostrum persistet, et omnia sua negotia secundum nostram voluntatem diriget et disponet. Profecto, fili, de supplicatione tam per te facta, quam per nuntium antedictum (nos) et nonnulli ex fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, quos ad hoc duximus evocandos, admodum nec immerito fuimus admirati : quis enim unquam prædecessorum nostrum aliquem in regem Romanorum electum in discordia regem nominavit seu approbavit, nulla fide de electione hujusmodi facta ? Proculdubio factum non legimus, nec vidimus, quod fieri potuerit justitia non offensa. Scimus quidem, quod dum de intitulatione duorum electorum in reges Romanorum controversia incidisset, per Sedem Apostolicam decretum extitit, deliberatione cum S. R. E. cardinalibus præhabita diligenti, quod neuter illorum ante approbationem seu admissionem electionis suæ, per Sedem eamdem habitam, deberent intitulari tali nomine, seu etiam appellari. Tuam autem prudentiam credimus non latere, quod dictus germanus nec dictæ suæ electionis decretum nobis obtulit, nec de ea nos aliter informavit ; quare advertat tua prudentia, quomodo sine offensa justitiæ possit tua prædicta supplicatio ad exauditionis gratiam introduci. Et utinam, fili, præfatus germanus tuus per semitas justitiæ ad tanti honoris apicem ascendere procurasset : sed nescimus quo seductus consilio, non juribus, sed viribus, non per justitiæ semitas, quæ inter ipsum et ejus coelectum esse debebat media, sed potentia potius, tam ipse quam ejus coelectus, ac congressibus bellicis decrevisse videntur, exortam inter eos dirimere quæstionem.

39. « Quantum autem via prædicta Deo, a quo est omnis potestas, exosa fuerit et infesta quæ eorum utrique, prosequendo viam hujusmodi, acciderunt, evidentius attente considerantibus manifestant ; in tertio decimo siquidem anno regni sui existere se describitur. quanta autem incommoda, quot strages corporum, lapsus rerum, animarumque pericula ex eorum congressibus bellicis, ut de incommodis ipsorum taceamus personalibus, fuerint subsecuta, rei evidentia clarius manifestat. Nec adhuc a via prædicta germanus tuus se videtur velle retrahere ; sed per eamdem ad imperiale ascendere solium, in Dei offensam, matrisque suæ S. R. E. præjudicium, et rei publicæ detrimentum, oblivioni datis periculis variis, quæ incurrit propter ea, et quæ adhuc potest incurrere, et forsitan pejora. Hæc, fili, ad tuam germanique tui prædicti et aliorum suorum sequacium memoriam utinam curares reducere, ac ut tanta vitaretis discrimina provide providere, etc. Dat. Avin. IV non. Martii anno XII ».

40. *Indictus conventus principum electorum de creando novo Cæsare.* — Excluso itaque Friderico spe sua, cum sibi ad imperium justitia viam non muniret, jura vero sua ex impiorum consilio labefactaret Ludovicus, Pontifex Apostolica auctoritate omnia, quæ in Urbe in conferendis eidem imperialibus insignibus erant gesta, convulsit [1] : eaque de re nonis Aprilis hujus anni ad Germanos principes imperii electores litteras dedit [2], quibus etiam Bavarum juribus e præterita electione quæsitis, et ducatu Bavariæ ac vectigalibus omnibus et terris, quas Ecclesiæ vel imperii beneficio auctoritateque obtineret, Apostolica sententia deturbatum significavit, atque ad celebrandam novi Romanorum regis electionem solemnes conventus celebrare jussit. Habuere itaque feria tertia post octavum a Dominica Resurrectione diem evolutum comitia, ac recurrente a festo Pentecostes octavo die, designando novo regi daturos se operam spopondere ; qua de re Joannes IV kal. Maii Robertum Siciliæ regem, Bertrandum in Insubria et Joannem in Etruria Apostolicæ Sedis legatos cardinales hisce verbis fecit certiores [3] : « Principes Ecclesiastici et sæculares, in electione regis Romanorum vocem habentes, in novissima congregatione sua, videlicet die Martis post Octavas Resurrectionis Domini proximo præteritæ, diem Martis post Octavas instantis festi Pentecostes ad electionem celebrandam loco solito pro peremptorio termino assignarunt, ad eam procedere, favente Domino, intendentes. Dat. Avinione IV kal. Maii, anno XII ».

41. Cum die constituta principes haud facile convenire possent, non modo enim Ludovicum, verum Fridericum quoque Austriacum obstitisse, ex litteris ad Albertum ducem allatis colligitur, cum is etiam armis ad imperium anniteretur ; Pontifex celebrandæ electionis diem ad sex hebdomadas vel duos menses extraxit, quæ Mathiæ archiepiscopo Moguntino significavit [4] : « Nos, inquit, attendentes magnitudinem negotii, quodque sanctæ Dei Ecclesiæ, fideique Catholicæ, ac utilitati reipublicæ plurimum expedit, quod persona Deum timens et Deum diligens ad regimen regni Romanorum et imperii assumatur ; ac provideri cupientes, ne propter breve tempus possit contingere periculum in hac parte, (volumus) ut si exspectare potueris, et possit absque periculo negotii electionis prædictæ fieri, terminum prædictum usque ad sex septimanas vel duos menses, si hoc magis expedire cognoveris, ab eodem termino in antea computandum prorogare aliaque gerere valeas, quæ circa prorogationem hujusmodi fuerint opportuna, etc. Datum Avin. nonis Maii, anno XII ».

Facta etiam est eidem Mathiæ archiepiscopo Moguntino cæterisque principibus electoribus, qui

[1] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 167. — [2] Ead. pag. — [3] Ibid. pag. 222. — [4] Ibid. pag. 167.

die Martis, post sacram resurgenti Christo celebritatem recurrente, in Moguntino agro convenerant a Pontifice potestas [1], ut si visum esset ob hostium insidias vel conatus in alio loco, quam Francofurti electionem novi Romanorum regis celebrare possent : « Ut alium, inquit, locum, de quo tuæ providentiæ videbitur, pro celebranda electione prædicta eligere, ac etiam tibi et aliis coelectoribus assignare valeas, in quo tu et ipsi convenire et ibidem ad electionem prædictam possitis, sicut in dicto loco de Frankinfort valeretis, procedere in præfixo prædicto, vel aliis terminis prorogandis seu etiam assignandis fraternitati tuæ facultatem et licentiam tenore præsentium elargimur ; auctoritate Apostolica nihilominus decernentes, electionem in loco, quem hac vice ad hoc elegeris celebrandam, perinde valere, quibusvis consuetudinibus, observantiis seu statutis contrariis nequaquam obstantibus, ac si in prædicto loco de Frankinfort celebrata fuisset. Dat. Avin. non. Maii, anno XII ».

42. Data alia etiam Mathiæ archiepiscopo imperia [2], ut Spirensem clerum injusto sacramento exsolveret, quo a Bavaro adacti fuerant, Apostolicas ipsos litteras non recepturos, Pontificisque imperiis non parituros. Fuisse vero Mathiam ab hostibus Ecclesiæ armis appetitum, ex litteris ad Henricum Coloniensem [3], Henricum Hassiæ lantgravium, ac plures alios datis colligitur, quibus ad explicandam illi opem sunt excitati [4]. Cum vero Balduinus Trevirensis archiepiscopus [5] jamdiu nonnullas Moguntini principatus arces occupasset, cum ad eam Ecclesiam vocaretur, de qua electione a Pontifice abrogata agit Serarius [6] ; admonitus est, ut eas Mathiæ restitueret. Data etiam eidem archiepiscopo XII kal. Aprilis provincia [7], ut cruceatorum equitum Prussiæ et Pomeraniæ causam cognosceret, qui juncto cum Ludovico Bavaro armorum fœdere marchionatum Brandeburgensem, irruptione facta, cædibus fœdarant, episcopatum Wladislaviensem et alias fidelium terras ferro flammisque corruperant, stuprarant virgines, homines in servitutem abduxerant ; adeo ut Ecclesiæ pastoribus destitutæ essent, divinusque cultus exolesceret : sævierat in ipsa templa eorum furor calices, sacra ornamenta diripuerant adeo ut a sacrilegis ipsum Dominicum corpus in terram abjectum fuerit : vetuerant etiam clientibus, objectis gravioribus pœnis, ne denarius S. Petri Romanæ Ecclesiæ penderetur, vel sacerdotum decumæ persolverentur, publicaque Acta a Pontificiis nuntiis de tantis sceleribus confecta, atque intentatas censuras ludibrio habuerant. Cum itaque eorum ope Ludovici Bavari major natu filius marchionatum Brandeburgensem sibi vindicasset, Pontifex Bremensi archiepiscopo pridie kal. Februarias munus injunxit [1], ut eam ditionem Ecclesiastico interdicto subjiceret, omnesque religiosos viros, etiam pluribus in simili casu auctos privilegiis, templorum et sacrorum usu abstinere juberet.

43. *Petrus Corbaria creatur antipapa, qui pseudocardinales creat, et coronatur.* — Hæc ad elidendam Ludovici potentiam agebat in Germania Pontifex, cum ille Romæ sacro Ascensionis Dominicæ die atrox facinus creato pseudopontifice adorsus est : observatque Nicolaus Minorita [2], Ludovicum, ut rite scelus perageret, affirmasse, cardinalium senatum hæreticum esse, qui cum Joanne XXII sentiret : proinde omnes archiepiscopos et episcopos, qui ejus decreta excepere, hæresi maculatos ; atque ita ad plebeculam et nonnullos Minoris Ordinis sacerdotes, quibus præerat Marsilius hæresiarcha (nam canonicorum collegia patriarchalium Basilicarum aufugerant) redactam eligendi Pontificis potestatem. Ludovicus itaque e fæce illa dignum schismaticorum caput Petrum e Corbaria pseudominoritam, qui sacerdotium jam contaminarat, dum in conjugio invita uxore illud susceperat, ad solium Pontificale extulit [3]. Luget tantum facinus Alvarus Pelagius in libro de Planctu Ecclesiæ his verbis [4] : « Bavarus in imperio intrusus, olim dux Bavariæ, cum populo stulto et infideli et furioso, et clero phantastico Romano adulante sibi, in furia Theutonica et in insipientia sua et vindicta dominum papam Joannem XXII, in cujus tempore scribo hunc librum, deposuerunt in Urbe, et sibi substituerunt de facto pseudoreligiosum de Ordine Minorum fratrem Petrum de Corbaria, quem cognovi in Urbe verum hypocritam, cum conventualis essem ibi Romæ in Aracæli, decimantem mentam (Matth. XXIII.) et anetum in quibusdam abstinentiis exterioribus, et in aperto et in abditis loculos compilantem, et inter mulierculas Romanas quasi continue residentem et gloriam aucupantem : et sicut mihi testimonium perhibuerunt minister illius provinciæ Romanæ et custodes tunc, cum essemus in magno Concilio, de facto ejus et aliorum, qui Ecclesiæ et Ordini rebellaverant, Anagniæ minus habentem, scilicet in castitate, et sic fidem paupertatis, et munditiæ, et obedientiæ, quæ sunt legis graviora, relinquentem. Matth. XXIII ».

Bernardus quoque Ludovici facinus ita describit [5] : « Ad cumulum vesaniæ suæ, et in vituperium dictæ Urbis, et in scandalum fidei Catholicæ fecit fieri et erigi in antipapam quemdam pseudoreligiosum de Ordine fratrum Minorum circa festum Ascensionis Domini, anno ejusdem Domini benedicti MCCCXXVIII eumdemque antipapam fecit non sacris sed execratis orationibus execrari potius quam sacrari : cui etiam antipapæ ipse Ludovicus reverentiam indebitam tanquam summo Pontifici

[1] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 163. — [2] Ib. 12. p. 1. Ep. cur. v. — [3] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 91. — [4] Ead. p. pag. 92. — [5] Ibid. pag. 91. — [6] Serar. Hist. Mog. l. v. in Math. — [7] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 174.

[1] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 165. — [2] Nic. Min. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. p. 27. — [3] Muss. in Lud. Bav. Cort. Hist. l. III. c. 11. — [4] Alv. Pel. l. I. c. 37. — [5] Bern. in libell. de imp. Rom. Ms. bibl. Vat. sign. num. 2043.

exhibuit, et cervicem et genua inclinavit, ipsumque manu tenuit et deduxit tanquam idolum et pastorem et nefarium hominem pro vicario Domini Jesu Christi. Præfatus pseudopapa vocabatur frater Petrus Raynaldutii de Corbario Reatinæ diœcesis, qui uxorem habuerat et adhuc habebat Joannam Matthæi de Corbario ejusdem diœcesis, cum qua cohabitabat publice conjugaliter ut maritus annis quinque, antequam assumeret habitum fratrum Minorum, quem assumpsit, renitente pariter et invita ». Eadem Ptolemæus Lucensis repetit [1], consentitque sanctus Antoninus [2], qui hæc addit: « Prius fecerat Ludovicus unum alium; sed ille nolens schismati operam dare, recusavit et ex Urbe aufugit ». Consentientia superioribus scribunt Germanus auctor anonymus [3], Joannes Villanus [4], Cortusiorum Historia [5], aliique plures, inter quos Albertinus Mussatus [6] observat Ludovicum ob id facinus suorum odia collegisse.

« Quod, inquit, pravis aliquorum sibi adjunctorum consiliis papam Joannem abominatus ac detestatus, furioso plebeiorum populique Romani clamore, accensoque rumore, in illum sub nullius sacri solemnisque juris serie, solius facti executione, depositionis hæreticæque superstitionis sententiam fulminasset; neve divini humanique juris allusioni sacrarumque Constitutionum ac consuetudinum quidquam deesset, turpi ludibrio periculosoque Christiani ritus discrimine antipapam cardinalesque creasse sub clamore favoreque dementiæ popularis sub sacri manti papalis effigie galeorumque rubeorum, ad ultimumque fœdum ac cæcum consistorium constituisse de potentia papæ factiosas per imperitos consodales suos astu partiario conscriptiones promulgasse; denique et simplicissimorum puerorum more Joannis papæ ideam seu imaginem ex stramine formari passum esse, ipsamque imaginem Joannis papæ nomine igni adjudicatam cremasse. Quæ quidem talia toti mundo horrenda abominandaque Ludovico huic levitatis, parvæque prudentiæ, potiusque paucæ maturitatis infamiam attulere. Verum cum per plurimos imperialis factionis hæc jam dictis consodalibus pravisque consiliariis, quam ipsi Ludovico adscribi dicerent; usquequaque tamen ipsa excusatio non levabat ».

44. Quarto ab ea profanatione die, nimirum decima quinta [7] Maii, antipapa ex iis, qui conflando schismati operam dederant, creavit pseudocardinales (1) Jacobum Alberti olim episcopum Castellanum, quem ad Ecclesiam Ostiensem et Velletrensem traduxit, Franciscum episcopum Albanensem, Nicolaum e Fabriano Augustianum tit. S. Eusebii presbyterum cardinalem, Petrum Oringhium S. Petri ad Vincula, Bonifacium Dominicanum. Paulum Viterbiensem Minoritam, Joannem Arlotum, Joannem Mathæi vicecomitis Mediolanensis filium. Exauctorati erant hi a Joanne justo Pontifice omnibus sacerdotiis et dignitatibus, qui mox a Ludovico amplissimis stipendiis donati; et quamvis Corbarius sententiam tenuisset, Christum et Apostolos nullius rei dominium proprio vel communi nomine possedisse, atque id vitæ genus servandum a clero; ipse tamen et pseudocardinales sui mox luxum, opes et delicias consectari flagitio cœpere [1], ac sacerdotia dignitatesque auro divendere: ex quo patuit ab eo et aliis in Romanæ Ecclesiæ magnificentiam jactata, non zelo, sed invidia tantum temere dicta.

Interjectis duobus diebus, Bavarus dimisso in ædibus Vaticanis antipapa, Tybur contendit [2], ut Romam solemni pompa ingrederetur sacro Pentecostes die, cui Petrus Corbarius una cum anticardinalibus ad Basilicam Lateranensem occurrit, ac [3] Ludovicus tiaram Pontificiam pseudopontifici, isque Bavaro diadema imperiale imposuit [4], sicque tanquam in scenico ludo fictæ dignitatis jura sibi mutuo contulere. Confirmasse tum Ludovicum latam ab Henrico imperatore in Robertum Siciliæ regem ac Florentinos sententiam addit Joannes Villanus: cum tamen Clemens V eam, quæ in Robertum pronuntiata erat, ut injustam rescidisset.

45. *Antipapæ nefaria gesta, et in Catholicos persecutio.* — Invadere etiam tyrannidem non est veritus hypocrita Petrus Corbaria, qui ne quidem justum principatum decere Christi vicarium ex Fraticellorum schola effutierat: neque illum puduit provinciis ditionis Ecclesiasticæ præsides imponere, pseudoapostolicos nuntios legatosque in varia regna mittere: utque Dominicanæ familiæ religiosos viros, qui ut fortissimi pugiles contra pseudominoritas iis temporibus pro fide dimicarunt, vexaret, Bonifacium pseudoepiscopum et anticardinalem sacro illorum Ordini præesse jussit [5]. Neque expavit sacrilega edicta proferre [6], quibus latam a Ludovico Bavaro contra exauctoratum

[1] Ptol. Luc. Hist. Eccl. l. XXIV. c. 41. — [2] Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 7. — [3] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. — [4] Jo. Vill. l. x. c. 73. — [5] Cort. Hist. l. II. c. 12. — [6] Muss. in Lud. Bav. — [7] Jo. Vill. l. x. c. 75.

[1] Jo. Vill. l. x. c. 75. — [2] Ibid. — [3] Cap. 76. — [4] Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 9. — [5] Reg. Nic. antip. pag. 1. — [6] Ib. p. 87.

(1) Nicolaus pseudopontifex, supremum munus per omnia usurpans, cardinales hoc anno plures renuntiavit. Præter eos, quos hic enumerat annalista, alios se pariter ex ejus Regesto Pontificio eruisse Wadingus in Annalibus Minorum ad hunc annum affirmat, sed eorum nomina iis congruunt, quos annalista hic ex Villano memorat. Andreas Dei, scriptor coævus in Chronico Senensi hos recenset: « Franciscum ex Alemannia episcopum Venetum, Petrum Onighi Romanum, Joannem Arlotum Romanum, Fatium Pisanum episcopum de Onoratico, Nicolaum e Fabriano minoritam, de Frati minor (non ergo Augustinianum) « fratrem Hermonicum Tebaldi e S. Statio Romanum minoritam ». Quoad Joannem vicecomitem, quem in cœtum cardinalium hujus anni refert annalista, ex auctore coævo Chronici Mediolanensis cap. 39, discimus a Pseudopontifice purpura donatum fuisse anno sequenti die XX Januarii, cui et legatio per Lombardiam credita. Galvaneus Flamma in Manipulo Florum an. MCCCXXIX. Narrat Joannem anno illo renuntiatum cardinalem tituli S. Eustorgii, non diu post fucatam illam dignitatem sprevisse. MANSI.

Joannem XXII sententiam a se corroboratam profitebatur, et omnes, qui vero Pontifici adhærebant, sacerdotiis, dignitatibus bonisque privabat :

« Nicolaus, etc. universis præsentes litteras inspecturis, ad perpetuam rei memoriam.

« Vobis et vestrum singulis præsentibus duximus fore manifestum, quod cum per sententiam dilecti filii nostri Ludovici Romanorum principis et serenissimi imperatoris semper Augusti omnes et singuli Jacobo de Caturco se papam asserenti obedientes, adhærentes et faventes tanquam hæretici sint damnati, ac quod omnibus et singulis beneficiis et feudis ac bonis omnibus sint privati; nos eidem sententiæ justæ et rationabili adhærere volentes, et ipsam omnimode confirmare, omnes clericos et beneficiatos ac religiosos, cujuscumque ordinis existant, dicto Jacobo adhærentes, faventes et eidem obedientes, ejusque mandata tam interdicti quam aliorum observantes, omnibus et singulis beneficiis Eccelsiasticis et feudis et bonis omnibus privavimus auctoritate Apostolica et privamus; decernentes ipsos et ipsorum singulos sibi, ut præmittitur adhærentes fore eorumdem beneficiorum, feudorum et dignitatum privatos, et tanquam vacantes seu vacantia apud Apostolicam Sedem collationi et dispositioni nostræ et dictæ Sedis specialiter reservavimus, etc. Dat. Romæ apud Ecclesiam S. Mariæ de Aracæli VI kal. Junii, Pontificatus nostri anno I ».

46. Neque clerum modo, verum et Christianam plebem, incussis atrocioribus minis, a legitimi Pontificis obsequio nititur divellere, sancitque ut statutæ in hæreticos pœnæ exerceantur in Catholicos, qui ipsum Corbarium esse Pontificem negarent :

« Nicolaus, etc. universis in Christo fidelibus.

« Cum pridem Jacobus de Caturco ab Apostolatus officio, cui in Dei offensam et sanctæ matris Ecclesiæ opprobrium indigne et immerito præsidebat, propter manifestas hæreses, errores et alios nefarios et enormes excessus suos justo judicio depositus fuerit et amotus, dilectionem vestram attentius rogamus et monemus, et nihilominus in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus et mandamus, ne eidem vel quibuslibet suis processibus vel sententiis, habitis vel habendis, quomodolibet pareatis, nec ipsum papam nominetis, vel in papatu faveatis auxilio, consilio vel favore : omnes enim et singulos, qui contrarium præsumerent, vel etiam pertinaciter assererent, seu defenderent ipsum esse verum papam et injuste privatum fore, et exinde papam nominarent; nos quoque minus rite creatum dicerent, nec nominare papam vellent, nostrisque processibus, sententiis, absolutionibus non parerent, ac si Apostolicus non essemus, aut etiam blasphemias nobis et confratribus nostris dicerent : tanquam hæreticos decernimus puniendos. Et ad executionem præmissorum efficacius habendam, inquisitori hæreticæ pravitatis damus strictissime in mandatis, quatenus quoscumque tales invenerit, fultus auctoritate nostra pœna debita puniat et castiget, etc. » Deturbari suis dignitatibus jubet Catholicos præsules. « Dat. Rom. apud S. Mariam-de-Aracæli, VI kal. Junii, Pontificatus nostri anno I ». Excitata itaque est antichristi hujus jussu in fideles persecutio, ac Romæ duos a Ranerio Uguccionis Fagiolani filio senatore, quorum alter patria Etruscus, alter Insuber erat, cum intrepide et constanter assererent Joannem verum esse Pontificem, nec Apostolico gradu Ludovici sententia dimoveri potuisse; Corbarium vero esse apostaticum, ejusque complices schismaticorum et hæreticorum synagogam, flammis traditos fuisse scribit Joannes Villanus [1].

47. Dum Ecclesia schismate laniabatur, Joannes papa, ut divinam misericordiam ad eos sedandos fluctus flecteret, solemnes preces indixit, ipsasque fundentibus viginti dierum indulgentiam impertiit.

« Joannes, etc. Quia in missarum solemniis ad Deum consueverunt preces effundi devotius, de eorumdem fratrum consilio ordinamus, quod in singulis missarum celebrationibus post dictum a celebrante *Pater noster*, responsionique secuta, antequam in missa ulterius procedatur, illud canticum : *Lætatus sum in iis, quæ dicta sunt mihi*; totum cum *Gloria Patri*, etc. a religiosis clericis et aliis litteratis præsentibus cum devotione dicatur. Et primo dicantur *Kyrie eleison*, *Christe eleison*, *Kyrie eleison*, *Pater noster;* et post, isti versiculi subsequantur : *Domine, salvos fac reges, et exaudi nos in die, qua invocaverimus te. Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic hæreditati tuæ; et rege eos et extolle illos usque in æternum. Fiat pax in virtute tua; et abundantia in turribus tuis. Domine, exaudi orationem meam; et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscum; et cum spiritu tuo.* Collecta : *Ecclesiæ tuæ quæsumus, Domine, preces placatus admitte, ut destructis adversitatibus et erroribus universis, secura tibi serviat libertate. Per Dominum nostrum, etc.*

« *Hostium nostrorum, quæsumus, Domine, elide superbiam, eorum contumaciam dexteræ tuæ virtute prosterne. Per Christum Dominum nostrum.* Benedicat celebrans consequenter.

« Nos autem Christi fideles ad exequendum supradicta promptius donis volentes spiritualibus animare, omnibus vere pœnitentibus et confessis, tam his celebrantibus quam ipsis assistentibus observantibus supradicta, quam aliis preces tunc devotas Deo fundentibus, pro præmissis diebus et missis singulis, quibus hæc fecerint XX dies, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, de injunctis sibi pœnitentiis relaxamus. Nulli ergo, etc. Datum XII kalendas Julii, anno XII ». Sollicitati

[1] Jo. Vill. l. X. c. 70.

etiam sunt ad fundendas Deo preces pro Ecclesia religiosi viri, interque cæteros Cistercienses [1], Dominicani [2] Tolosæ congregandi, tum Minoritæ [3] Bononiæ solemnes Ordinis conventus, quibus Bertrandus electus Ostiensis cardinalis legatus præesse jussus [4], habituri.

48. De indictis publicis a Pontifice precibus meminit Albertinus Mussatus [5], ac repente divinitus conversas res et hæreticorum schismaticorumque potentiam concidisse, observat: «Joannes, inquit, papa tantis anfractibus rumoribusque assidue invalescentibus, etsi mente vel corde timidus, nil tamen ambigui in patulum ostendens, Dei maxime fiducia ad fratrum curialiumque exhortationes erigebatur, hoc non contingere aiens, nisi ut his luctationibus ac vexationibus sancta crescat Ecclesia, inimicos sua ipsorum exterminet pernicies: edictumque subito per universam Ecclesiam omnibus fidelibus emisit in sacrarum missarum solemnium officiis post *Pater noster* orationem specialem ad altaria cantari, sterneret Deus inimicos sua virtute, ut Ecclesia illi solita et sua libertate conserviat seu subserviat, addito Psalmo: *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi*, etc. Mirum quid post edicti hujus decantationem notatur: evenit enim, ut ejus virtute signa per eos dies subsecuta sint». Subdit auctor præcipuos Gibellinos proceres, qui Ludovicum in his sceleribus armis fulciverant, brevi misere periisse: sed de tristi eorum casu agetur inferius. Nunc præcipuarum rerum inter hæc gestarum narratio percurrenda est.

49. *Ludovici res everti cœptæ.* — Agente Romæ Ludovico, et in membranis maledictis in Pontificem inquinandis occupato, in eum a Pontificiis res strenue gesta est: instructus a Roberto rege ad eum depellendum exercitus in Neapolitano regno, in Etruria Pistorium a Philippo e S. Gineto, qui Florentiæ Caroli ducis nomine præerat, interceptum: captusque est in illius urbis expugnatione Donatus Augustianus pseudoepiscopus (schismatis enim occasione monachorum sex e claustris in episcopales sedes irrumpebat) quem Joannes cardinalis legatus exutum sacerdotio legum severitati subjicere jussus est [6]. Castruccius porro, qui senatoriam Romanæ Urbis præfecturam a Ludovico acceperat, mox ea jactura territus, veritusque ne alii populi ab ipso deficerent, magnis itineribus in principatum ad eum confirmandum concessit, augendoque illi intentus, Pisas profectus cives adegit [7], ut sibi reipublicæ summam deferrent.

Cæterum Castrucii ab Urbe recessu consilia de invadendo regno Neapolitano consenuere, cum tamen Ludovicus, si recto itinere eo contendisset, ut communi hominum opinione pervulgatum fuit, Robertum Siciliæ regem suæ imparem potentiæ oppressisset [1]: licet enim Carolus dux Calabriæ cum mille quingentis equitibus cataphractis regni aditus tutaretur; in Ludovici tamen castris cum imperiale insigne arripuit, quinque millia et eo amplius equitum conspecta sunt [2]: sed cum tempus in exspectanda classe Trinacriæ regis, ducendis inanibus pompis, exauctorando Christi vicario, creando antipapa consumeret, obsolescere cœpit ejus felicitas, eripiente illi consilium divino Numine, ut ait Joannes Villanus, ac Roberti regis potentia cœpit assurgere. Ut enim mittamus plures ipsius milites a Romanis in ea periculosissima seditione, quæ mense Martio concitata est, cæsos [3], Urbemveterem frustra oppugnatam [4]; amissum Astur [5] insequenti ab antipapæ execratione die, quatuordecim Roberti regis triremes Tyberis ostia ingressæ cepere Ostiam [6], et exposito in terram milite obvia quæque ferro flammaque vastavere, et ad Basilicam usque S. Pauli excurrere: immissique postea a Ludovico octingenti equites cum multo peditatu ad recipiendam Ostiam non sine magna clade propulsati sunt. Fabrianensibus Bavari partium a Tano pontificiarum copiarum duce magna clades illata [7]; concisæ nonnullæ prope Narniam quarto Junii die Ludovici copiæ [8]. Jusserat antea Pontifex illius provinciæ præsidi arces Roberto regi milite præsidiario adversus Ludovici impetus muniendas tradere, ubi tamen prius ab eo sacramentum exegisset; ipsas Ecclesiæ restitutum iri.

50. *Ludovici et antipapæ fuga, et in Urbe rerum instauratio.* — Expugnata quidem, aut improviso adventu oppressa a Bavaro nonnulla agri Romani loca, refert Joannes Villanus [9]; ob inopiam tamen commeatuum vigesimo Junii die Tybur rediisse, ut regni Neapolitani fines pervadere tentaret: sed cum omnes obsepti aditus, et annona gravissima, summaque ærarii inopia esset, vigesimo Julii iter reflectere coactum: cumque [10] interea copias suas promoveret Robertus rex, et in Campaniam ac finitimas Urbi terras penetraret, adduci se in periculum intuitum, maxime cum Romanorum potior pars gesta ejus execrans, publicis vocibus hæreticis et schismaticis mortem, salutem et gloriam Ecclesiæ, ejusque studiosis comprecaretur, ac nonnullos adversæ factionis necasset; exterritum ac pudore oppletum, secumque trahentem idolum abominationis Petrum Corbarium antipapam, ac reliquam schismaticorum colluviem, quarto Augusti die Urbe excessisse, nocteque insequenti Bertoldum Ursinum Joannis S. Theodori cardinalis legati nepotem et Stephanum Columnam, cum copiis ingressos, Pontificias partes fulcivisse, ipsosque senatores renuntiatos: octavo vero mensis ejusdem die Nea-

[1] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 188. — [2] Ead. p. pag. 204. — [3] Ead. p. pag. 103. — [4] An. 11. p. 1. pag. 95. — [5] Muss. in Lud. Bav. — [6] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 109. — [7] Jo. Vill. l. X. c. 60.

[1] Jo. Vill. l. X. c. 56. — [2] Ibid. — [3] Cap. 66. — [4] Ibid. — [5] Cap. 68. — [6] Cap. 74. — [7] Cap. 57. — [8] Cap. 77. — [9] Cap. 78. — [10] Cap. 98.

polconem Ursinum et legatum cardinalem, ad quem extant litteræ IV idus Septembris datæ [1], ut Urbi reversæ ad officium templorum et sacrorum usum ad tempus restitueret, magnifice ac festis acclamationibus exceptos, Urbis statum composuisse, plures in Bavarum et antipapam sententias promulgasse : illorumque privilegia omnia publice exusta in Capitolio, mortuorum Germanorum corpora eruta a pueris e sepulchris, ac tracta in Tyberim : Sciarram Columnium et Jacobum Sabellium ac sequaces, quos Ludovicum excivisse in Urbem vidimus, in ea rerum conversione dejectos fugam arripuisse ; direpta eorum bona ac fisco addicta : neque multo post Guillelmum Ebulum cum equitibus octingentis ac multo peditatu a Roberto rege submissum, Urbem in Pontificis regisque obsequio confirmasse. Consentit Joannis Villani dictis Ptolemæus Lucensis [2] in historia Ecclesiastica, cujus hæc verba sunt : « Post hæc autem præfatus Ludovicus in mense Augusti de Urbe Romana discedit non volens, sed nolens, et rediit ad urbem Pisanam, ubi cum suo antipapa de malo in pejus continuo debacchatur adhuc hodie, quo hoc scripsimus, inchoante jam anno Dominicæ Incarnationis MCCCXXIX. Nondum venit finis malorum ipsorum ». Illustrant superiora litteræ Pontificis, qui de felice victoria de qua paulo ante memoravi, accepto nuntio, Christianos principes, atque inter cæteros Philippum Valesium Francorum, et Philippum Ebroicensem Navarræ novos reges de Roma recuperata, aliisque rebus gestis insignibus certiores fecit [3] :

51. « Philippo regi Franciæ.

« Post plures nonnullorum mercatorum quam aliorum missas de partibus Urbis litteras, continentes, quod divina providentia pro Ecclesia sancta sua ibidem dignata est his diebus præteritis operari, litteras dilecti filii nostri Joannis S. Theodori diaconi card. A. S. L. recepimus, quibus inter cætera, continetur, quod die quarta præsentis mensis Augusti Ludovico de Bavaria excommunicato, schismatico et hæretico, Urbem cum ignominia et dispendiis plurimis exeunte, dilecti filii nobiles viri Stephanus de Columna miles et Bertoldus de filiis Ursi Urbem intraverunt eumdem, per quorum solertem industriam Romanus populus, se peccasse considerans et cognoscens, humiliatus et pacificatus extitit, et eosdem nobiles pro nobis et sancta Dei Ecclesia constituit senatores. Et interim præfatus legatus ad Urbem prædictam dirigens gressus suos, illam intravit die Dominica immediate sequenti, et a Romanis clamantibus : Vivat sancta mater Ecclesia et sanctissimus pater papa Joannes, ac cardinalis legatus, et moriantur Petrus de Corvaria, hæretici et Paterini, ac alii proditores ; cum gloria et honore devote ac honorifice fuit receptus, ibique moratur pacifice, alloquendo populum, et ad devotionem Dei ac nostram et Ecclesiæ jugiter exhortando ; dictique nobiles suum exercent senatoriæ officium, facto per eos in eadem Urbe generali parlamento, in quo inter alias reformationes ibidem factas, processus, privilegia et alia quæcumque facta et ordinata per dictos Bavarum et Petrum de Corvaria revocarunt, præconizato etiam per Urbem eamdem publice, quod omnia talia coram dictis senatoribus infra certum super hoc præfixum terminum portarentur, quodque in omnibus contractibus factis illis temporibus tempus Pontificatus nostri, sicut hactenus, poneretur.

« Præterea sanctum sudarium Jesu Christi, quod in Ecclesia B. Mariæ rotundæ de Urbe cum magno tremore per Romanos aliquos servabatur, præfatus legatus cum devotione magna cleri et populi, adstantium et sequentium, ad Basilicam principis Apostolorum de Urbe reportavit in vigilia festi B. Laurentii proxime præteriti, et in loco solito honorabiliter collocavit. Et quia tenemus indubie te, fili charissime, de prosperitate Ecclesiæ matris tuæ, velut devotus ipsius filius et princeps Christianissimus, ac errantium et ab ea deviantium conversione et reductione ad ipsam plenis et devotis affectibus consolari ; præmissa tuæ celsitudini, ut nobiscum in Domino congaudeas, et inde nostro gratiarum actiones offeras Salvatori serie præsentium intimamus. Hæc autem nuntiare magnificentiæ regiæ usque ad diem datæ, quod ad nos prædictæ litteræ pervenerunt, distulimus de præmissis a fide dignioribus certiores effici præstolantes. Dat. Avin. V kal. Septembris anno XII ». Eodem argumento litteras Joannæ reginæ [1] Francorum, ac Philippo regi Navarræ, Carolo Alenconii comiti [2] regis Galliarum fratri Ludovico Borboniorum duci, Roberto Atrebatensi comiti Bellimontis scripsit.

Perstitisse porro Romanos in obsequio Ecclesiæ, atque omnes, qui schismaticorum partes in Urbe erant secuti, fortunis eversos, describit Pontifex in litteris ad Petrum archiepiscopum Cæsaraugustanum datis [3] : « Ecce, inquit, frater, quod litterarum inscriptionibus et relatibus percepimus fide dignis, eadem Urbs, in nostra et charissimi in Christo filii nostri Roberti regis Siciliæ illustris, in eadem Urbe vicarii nostri, solida devotione persistit, dictorum Ludovici et Petri hæreticorum et schismaticorum actibus per ejusdem Urbis senatores reprobatis et damnatis solemniter, ipsorumque litteris, quæ reperiri potuerunt, publice concrematis ; ac insuper domibus et habitationibus confictorum ejusdem Petri, cardinalium, notariorum, scriptorum et officialium aliorum quorumlibet, qui fugæ se commiserunt ignominiosæ datis funditus in ruinam ».

[1] Tom. VII. p. 3. Ep. secr. pag. 3. — [2] Ptol. Luc. l. XXIV. c. 41. — [3] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 203.

[1] Reg. post eand. Ep. — [2] Ibid. pag. 204. — [3] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 169. an. 13.

52. Coactus Urbe abscedere Ludovicus, Viterbium se contulit; Petrus vero Corbaria e pseudopontifice in latronem versus, S. Fortunati gazam sacram atque ipsas lampades diripuit : tantus in sacrilego opum amor fuit, qui se paupertatis amantissimum per summam hypocrisim præ se tulerat. Cumulavit hoc facinus impia tyrannide : cum enim justa se execratione defigi a Catholicis audiret ac pervulgari, nec Ludovicum jure exauctorare Pontificem, vel Corbariam ipsum ad solium evehere potuisse, excanduit vir nefarius, ac uni e ministris impietatis partes demandavit, ut in Catholicos sæviret, Pontificiasque sententias latas in schismaticos irritas pronuntiaret. Conceptæ sunt his verbis sacrilegæ antipapæ litteræ [1].

« Nicolaus, etc. Emanueli Sementis de Albigana, Ordinis fratrum Prædicatorum.

« Habet rei veritas, nec orbis et Urbis angulis est occultum, qualiter damnatæ memoriæ Jacobus de Caturco, per serenissimum principem Ludovicum Romanorum imperatorem semper Augustum, nostrum et Ecclesiæ sanctæ Catholicæ et Christianæ fidei pugilem, ac clerum populumque Rômanum omni dignitate omnique Pontificatus honore nuper recte privatus et depositus extitit sententialiter ob suarum nefandarum congeriem offensarum. Nos vero processu temporis, divina disponente clementia, licet immeriti, ad apicem Apostolatus assumpti contra ejusdem damnati sequaces, fautores et eidem pertinaciter adhærentes et communicantes in talibus criminibus, cujuscumque status, ordinis, dignitatis et conditionis existerent sententiam privationis et depositionis protulimus generalem, et tanquam hæreticorum fautores decrevimus esse censendos. Verum quia nonnullorum induratæ cervices et pravæ nec sic a talibus improbitatibus resipiscunt, quin etiam effrænate os suum ponentes in cælum, nos et potestatem nobis a Domino traditam et sacri Romani auctoritatem imperii lacerare non desinunt, variis et diversis utentes contra nos detractionum vocabulis, et asserentes improbe, ac dogmatizantes temere, nostras sententias non valere, in eorum periculum animarum, scandalum etiam plurimorum, ne ipsorum malitiæ et nequitiæ falsæ suggestionis fermento tota massa fidelium cum ipsis conversantium corrumpatur, adhibere disposuimus adustionis et præcisionis remedia opportuna, etc. Dat. Viterbii apud S. Franciscam XVIII kal. Octobris, Pontificatus nostri anno I ».

53. *Infelix exitus principum Ludovici adhærentium.* — Hæc inter Ludovicus expeditionem meditabatur [2] in Florentinos, adversum quos a Castrucio, qui Pistorium ad deditionem perpulerat [3], concitabatur. Et sane impendebat iis magni discriminis terror, cum novus casus Bavari consilia retardavit; qua de re hæc S. Antoninus tradit : « Cum jam omnia Ludovicus parasset, ut e Tuderto in Etruriam iter dirigeret, classis Siculorum qua regem Robertum invadere constituerat, tardius comparata eo tempore advenit, cum jam Ludovicus cœptum regni negotium omisisset. Præerat autem classi Petrus Friderici regis filius, erantque cum eo naves Genuensium exulum, qui regi adversabantur. Ludovicus ergo cum equitatu delecto Cortonem (Cornetum) profectus est : ibi namque prædicta classis eum præstolabatur. In colloquio autem magis querelæ effusæ, quam ulla provisio aut reparatio facta : ille enim frustra paratam classem magnamque vim pecuniæ incassum absumptam; hic ob tarditatem adventus res simul spesque suas ob id frustratas querebatur : ac reditum in regnum, quod illi postulabant, omnino recusavit. Et hæc fuit causa retardationis impetuosi progressus in Florentinos ». De Petri regis Trinacriæ filii ac Saonensium classis sero adventu agit accuratius Jo. Villanus [1], ac Ludovicum exeunte Augusto Tuderto profectum, in colloquium cum Petro descendisse, et promissa ex fœderis legibus viginti millia unciarum auri, ut in Roberti regis terras irrumperet, repetiisse : hunc vero solutuium pollicitum, cum in hostis terras signa extulisset; tum Ludovicum accepto nuntio de tumultibus, Pisis opera filiorum Castrucii hoc anno, ut dicetur, extincti excitatis, illuc una cum Petro iter intendisse, exceptumque vigesimo primo Septembris die honorifice Tarlatinum Tarlatum Aretinum populi signiferum creasse. Petrum vero Trinacriæ regis filium paucis post diebus, cum reditum comparasset, initi cum hæretico et schismatis auctore principe pœnas exsolvisse : disjecta enim ac laniata a ventis ejus classe, quindecim triremes una cum vectoribus fluctibus haustas alias discerptas quassatasve, salvum tamen Petrum Messanam cum quatuor triremibus applicuisse; cæteras autem laceras militibus et armamentis valde destitutas ad varia Siciliæ loca pervenisse.

54. Haud quidem feliciores Petro principe extitere alii Ludovici fœderati : ut enim prætermittamus. Sylvestrum Gattam Viterbiensem tyrannum, quem Bavari jussu [2] captum ac tortum, ut thesaurum suum proderet, quem Viterbii in Minoritarum sacrario absconderat, ascendentem ad triginta aureorum millia, Castrucius ad apicem speratæ felicitatis excitatus, Pistorium enim bello occuparat, et Luca Pisis ac plurimis locis aliis potiebatur, mortuus [3] est ætatis suæ septimo quadragesimo : exitusque vaticinii illius apparuit, dum Romæ in pretiosa veste hæc verba in pectore intexuerat [4] : « Est quod Deus vult » ; et a tergo : « Et erit quod Deus volet » ; nimirum pulvis et cinis : qui inanes sibi fastus augurabatur :

[1] Regest. Nicolai antip. pag. 125 — [2] Ant. III p. tit XXI. c. 6. § 8. — [3] Jo. Vill. l. x. c. 85, 86.

[1] Jo Vill l. x. c. 104. — [2] Ibid. c. 67. — [3] Ibid. c. 87. Ant. II. tit. XXI. c. 6. § 8. — [4] Jo. Vill. l. x. c. 60.

ejus vero filii principatu pulsi in exilium acti sunt [1].

Similiter insignes alii Gibellini principes Ludovici socii periere, de quibus hæc narrat Albertinus Mussatus [2] qui cælesti iræ, ac divinæ in Ecclesiam providentiæ eorum casum adscribit : « Passarinus, inquit, Mantuæ tyrannus, vir astutissimus, cujus maxime ductu consultoque Ludovicus in Italiam tractus extiterat, ab Ludovico de Gonzaga et filio ex conjuratione cum Canegrandi della Scala habita, præsidioque ejus, inscio Passarino, in Mantuam accepto, obtruncatus necatusque est, filio ejus Francisco capto, et cæsis membris omnibus decalvato, in castellaris fundum jacto, in quem olim Franceschinum nobilem de Mirandula, multosque Passarinus conjectos ad famis mortem coegerat. Hicque finis Passarini fuit tyranni longissimo tempore crudelissimi. Episcopus Furliviensis (Aretinus), qui et spreta papæ Joannis et Ecclesiæ auctoritate magno apparatu in Lombardiam ad Ludovicum accesserat, favoreque multo excoluerat, repentina morte ac crudeli correptus est : quanquam et hic signa extremæ pœnitudinis eorum, quæ in hoc opere commiserat et verbis et nutibus patenter ostenderit. Castrucius vir robustæ fortitudinis mox, dum Roma digressus in Lucam rediit, et ipse morte præventus est ». Paucisque interjectis, cæteris annumerat Galeatium vicecomitem, de quo sæpius actum est. De eo vero postquam multis precibus laxatus esset e vinculis, ac stipendia sub Castrucio turpiter mereretur, qui Mediolano, Papiæ, Laudæ, Cremonæ, Como, Novariæ, Vercellis imperaral, misere hoc anno extincto agens Joannes Villanus [1], eam sententiam librat, divina quidem differri judicia sed non auferri. De quo etiam dignissima sunt, quæ a nobis afferantur hæc S. Antonini verba (1) :

« Obiit [2] quoque per idem fere tempus Galeatius vicecomes, qui dudum in Mediolanenses cæterasque Galliæ urbes amplum ac regno simile tenuerat imperium. Is enim post amissas res ac perditas opes ad Castrucium confugerat, ac in Pistoriensi obsidione cum eo fuerat. Ibi contracto morbo Pisciæ e vita decessit, sicque verum ostenditur quod ait Psalmista : *Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani* ; *transivi*, scilicet per considerationem mentis, *et ecce non erat*, *quæsivi eum*, *et non est inventus locus ejus*. Et iterum : *Dejecisti eos dum allevarentur. Quomodo facti sunt in desolationem*, *subito defecerunt* : *perierunt propter iniquitatem suam : velut somnium surgentium* exterminati sunt et ad inferos descenderunt cum armis suis excommunicati ut rebelles Ecclesiæ. Idem contingit, et in posterum eveniet cunctis rebellibus et inimicis Ecclesiæ ».

Agnovit quidem Pontifex in horum principum Ecclesiæ hostium adversis casibus divinam justitiam arcana judicia exercuisse, dum hæc ad Joannem patriarcham Alexandrinum et Petrum episcopum Cæsaraugustanum scripsit [3] : « Excelsam extendente divina potentia manum suam, tyranni crudeliores partium Italiæ, videlicet Castrucius, Galeatius, Passarinus et ejusdem Passarini filius, aliique quamplures nequam homines, qui Deum et eamdem Ecclesiam fidemque Catho-

[1] Jo. Vill. l. x. c. 108. — [2] Muss. in Lud. Bav. Jo. Vill. l. x. c. 101.

[1] Jo. Vill. l. x. c. 87. — [2] Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 8. — [3] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 169.

(1) Obiit hoc anno Castrucius Lucensium dux inclytus, quem inter summos ætatis suæ imperatores non gentiles tantummodo, sed et exteri pariter scriptores collocant. E privato repente princeps, tum et dux magnus initia fortunæ, reliqua virtuti debuit. Nam improvisa fortunæ vice e supplicio, cui sub Uguccione della Faggiola principe destinatus fuerat, translatus in solium, brevia angustæ ditionis pomœria, industria, viribus, prælus, victoriis ita dilatavit, ut præter urbes quinque, Lucam, Pisas, Pistorium, Pratum, Volaterras oppida mœnibus cincta ad trecenta, Villano teste, comprehenderint. Hostem non semel metuerunt Florentini, quos non uno prælio afflixit ; memorabile illud, quod inter Altumpassum et Porcarium commissum fuit, in quo Florentinorum res adeo accisæ, adeo ut externorum principum opem adversum potentissimum hostem implorare cogerentur. Senserunt et Pisani et Pistorienses, quos semel atque iterum subjugavit. Vicissim autem amicitiam strenui ducis magni principes ambierunt Fridericus, et Ludovicus Bavarus de imperio inter se disceptantes magnis largitionibus eum sibi demereri contenderunt. Friderico enim fuit « regis Romanorum et secretarius et comes et vicarius » ; Ludovico vero « vexillifer imperialis, Laterani comes, dux », ac demum eo procurante a Romanis « Urbis Romæ senator » renuntiatur. Nec ea viri amicitia Ludovico frustra cessit, res enim ejus tamdiu steterunt quamdiu Castrucius; eo sublato, Ludovicus labare primum dein et cadere visus est. Amore etiam conjunctissimos habuit Galeatium Mediolani dominum et vicecomites fratres, quorum libertatem (captivi enim a Ludovico detinebantur) precibus, et auctoritate, qua plurimum apud Ludovicum valebat, impetravit. Tantam viro potentiam conciliavit non bellica tantummodo virtus et rei militaris peritia ; sed et virtutes reliquæ, quales virum principem decent; si enim tyrannidem excipias, quam nemo laudaverit præsertim in patriam, in reliquis principis optimi effigiem expressit ; justitiæ tenax, comis, liberalis, magnificus. Sed cum nihil in terris omnibus sit numeris absolutum, vitia quædam viro inerant, quibus tantarum virtutum gloriæ non modice derogabat. Nam crudelior aliquando in suos visus est, quam pro justo principe, quod tamen in tyranno necessitas servandi principatum utcumque excuset. Illud inexcusabile, quod Ludovicum Bavarum jura Romani Pontificis sacrilege invadentem armis et consilio juverit, communique se cum illo censurarum Ecclesiasticarum vinculo obligaverit. Quod scelus alio scelere cumulavit, nam in medio secunda fortunæ cursu lethali interceptus morbo, in ipso vitæ exitu, quanquam non levia pietatis et religionis dedit argumenta, nunquam tamen irrogatam Romanæ Ecclesiæ injuriam agnoscere et veniam apud Deum et Ecclesiam deprecari sustinuit. Ita Villanus, quem vera referre ex silentio scriptorum nostrorum colligo; nunquam enim illi conciliationem ejus cum Pontifice siluissent, quanquam extra Ecclesiæ communionem e vita excessisse illum Villano asserenti haud assentior. Rem hanc validis, ut arbitror, argumentis adstruxisse me blandior in Notis ad Vitam Castrucii Nicolao Tegrimio auctore conscriptam, quam Lucensibus typis meisque adnotationibus illustratam non ita pridem recudendam curavit vir clarissimus abbas Joannes Tegrimi. Obiit die III Septembris anni hujus MCCCXXVIII, ætatem agens annorum XLVII. Res ab eo gestas nostrorum scriptorum non pauci posteritati mandarunt, tum ex æqualibus ætatis illius, quorum apud nos Mss. Commentarii servantur, tum ex recentioribus quorum vetustissimus Nicolaus Tegrimius sæculi XV labentis scriptor Castrucii Vitam oratorio potius stylo quam historico descripsit; non enim naturalem et chronologicam factorum seriem ordinat, sed acervatim omnia narrat et celebrat. Eamdem spartam adornavit Nicolaus Macchiavellus; sed pro historia fabellam abstruxit; et dum in Castruccio heroem effigiat, non qualem ipse fuit, sed qualem ipse finxit, exhibuit omnium justissima historia Aldi Manutii junioris, quæ vernacule scripta prodiit Romæ anno MDXC : singula enim facta ibi suo in loco ac lumine collocantur, quibus ornamentum addit collectio veterum Actorum ad Castrucii res gestas illustrantium. MANSI.

licam, dictis adhærendo et favendo hæreticis et schismaticis, hactenus impugnarunt ferociter, a suis resilire pertinaciter recusantes erroribus, infelicissimæ mortis persolverunt occasum. Quæ tibi ad gaudium providimus nuntianda, non ut lætaris, sicut nec nos lætamur, quin potius tristamur in perditione morientium ; sed consoleris in Domino, cum ipsum qui superbis resistit et humilibus dat gratiam, percipis malos, ne majora committant, interdum tollendo de medio, justum suæ potentiæ judicium exercentem, etc. Dat. kal. Novembris, anno XIII ».

55. *Marchiones Atestini poscentes redire in gratiam Ecclesiæ recipiuntur.* — Fœderatum Ludovici infelicibus exemplis territi marchiones Atestini ad obsequium Ecclesiæ redire in animum induxere [1]. Damnati [2] jam fuerant hæreseos crimine a censoribus fidei, atque in divinam providentiam plures blasphemas voces evomuisse, illam res humanas non curare, Romanæque Ecclesiæ dignitatem sacrilegis vocibus temerasse accusati. Ad quæ objecta diluenda, captandamque Sedis Apostolicæ clementiam Gasparinum et Albertinum oratores misere, qui injectis collo laqueis, ad Pontificis pedes insigni Christianæ demissionis exemplo se prostravere, ac marchionum Atestinorum nomine Ferrariam Pontificiæ ditionis esse, neque jus in eam ullum ipsos obtinere professi sunt. Dein commemoratis veterum principum Atestinorum in Ecclesiam officiis, ad purganda objectæ nefandæ hæreseos capita digressi, blasphema ea verba nunquam ab iis jactata exposuere, vel si dicta, e præcipitis iracundiæ ardore, levitateve animi prorupisse ; de fide autem Catholica, deque Ecclesiæ majestate recte sentire. A Pontifice itaque admissi in gratiam censuris omnibus soluti, pristinisque juribus et amplitudini restituti ea lege, ut Argentam oppidum aliaque ad Ravennatem Ecclesiam spectantia restituerent : quo argumento subjectæ litteræ exaratæ [3], in quibus primum graviora iis imposita crimina, ob quæ ipsos antea hæreseos infamia notatos vidimus, recensentur :

« Joannes etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Venerabilis frater noster Guido episcopus Ferrariensis auctoritate litterarum nostrarum, sibi et dilecto filio inquisitori hæreticæ pravitatis in provincia Lombardiæ super hoc directarum, interdum cum dicto inquisitore, interdum solus, prout ex forma dictarum litterarum et ex commissione sibi super hoc facta per dictum inquisitorem competebat procedens, asserens dictos nobiles (nimirum Raynaldum et Opizonem Atestinos) clare et manifeste fore convictos de criminibus hæreticæ pravitatis, cum dixissent et protulissent pluries et scienter in publicum, quod Deus nihil habet in terra facere, nec de factis hominum, nec de mundo hujusmodi intromittit ; item quod Ecclesia Romana est nihil, et quædam barataria, nec vera Ecclesia est censenda ; item quod non sit peccatum spoliare Ecclesias Dei et ministros earum ; plura etiam alia dixerant erronea et abominabilia contra fidem, quæ præfati nobiles negare, ac audaci quadam obstinatione in negatione persistere præsumpserant, ac expresse contrarium affirmare, quas responsiones et negationes emendare in termino præfixo peremptorie non curarant ; diffinitive sententiavit eosdem nobiles in suis negationibus persistere pertinaciter, et tanquam hæreticos judicavit, pœnas eisdem imponendo varias, ipsosque declarando alias incurrisse, prout in processibus super præmissis per præfatos episcopum et inquisitorem interdum simul, interdum separatim, ut præmittitur, habitos plenius continetur : quorum quidem omnium processuum præfatorum extensam seriem propter prolixitatem eorum præsentibus non duximus inserendam, licet velimus haberi ac si de verbo ad verbum continerentur plene et totaliter in eisdem.

56. « Cum autem ille, qui omnes homines vult salvos fieri, et quod ad agnitionem veniant veritatis, cuique cum voluerit subest posse, cor eorum tangere placuit, ac oculos eorum quos culpa clauserat aperire, ad cor iidem nobiles redeuntes, suosque enormes ac detestabiles attendentes excessus, necnon et pericula varia, in quæ inciderant propter illos, corde contrito et humiliato spiritu, sicut sequentia prætendebant ; in Gasparinum de Thagis legum doctorem et Albertinum Abobus filium quondam Jacobini speciales eorum procuratores et nuntios, ad omnia infra scripta plenum et sufficiens ab eis mandatum habentes, prout in litteris super hoc confectis, et eorum sigillo munitis, quas penes nos retinuimus, continetur plenius, ad nostram præsentiam personaliter destinarunt. Qui quidem procuratores et nuntii coram nobis et nostris fratribus comparentes, habentes et gestantes circa collum funes in signum ingentis contritionis de iis, quæ commiserant et doloris, in nostra et dictorum fratrum, necnon archiepiscoporum et episcoporum et aliorum prælatorum, tunc in curia Romana morantium, ac officialium nostrorum et Sedis ejusdem copiosa multitudine præsentia constituti, dictorum nobilium nomine recognoverunt et confessi fuerunt expresse procuratorio nomine et ut nuntii eorumdem, quod prædicta civitas Ferrariensis, ejusque districtus cum omnibus juribus et pertinentiis eorumdem ad plenum jus et proprietatem B. Petri et ejusdem Rom. Ecclesiæ pertinebant ; quod fuerant, sunt et esse debent de omnimoda jurisdictione, potestate et dominio cum mero et mixto imperio Romanæ Ecclesiæ memoratæ ; quodque iidem nobiles in jurisdictione, potestate et dominio et mero ac mixto imperio civitatis prædictæ et dictrictus ejusdem, seu in aliquibus vel eorumdem aliquo, jus aliquod non habuerant nec

[1] Muss. in Lud. Bav. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 21. — [3] Ead. p. 1. pag 27.

habebant, salvis et reservatis præfatis nobilibus omnibus et singulis domibus, possessionibus et rebus, ac juribus, quæ de jure pertinent ad eosdem in civitate præfata, ejusque diœcesi et districtu : ita tamen, quod reservatio hujusmodi facta dictis nobilibus referri non debeat, neque possit ad jus, jurisdictionem vel dominium civitatis, comitatus et districtus prædictorum in solidum, vel pro parte, vel ad aliquid eorumdem ; ac insuper civitatem et districtum prædictos cum omni jurisdictione, potestate, dominio, mero et mixto imperio, et quocumque regimine eorumdem, quatenus de facto illa vel eorum aliqua fuerant vel esse potuerant quomodolibet apud nobiles memoratos, in nostris manibus procuratores prædicti eorum nomine libere resignarunt, ac claves civitatis prædictæ nobis ibidem præsentialiter et manualiter supradicto nomine nihilominus assignarunt : proponentes insuper prædictorum nobilium nomine procuratores prædicti, quod dicti nobiles originem traxerant ex parentibus Catholicis et Ecclesiæ Romanæ fidelibus et devotis, qui eidem Ecclesiæ contra suos æmulos et rebelles adhæserant et adstiterant spretis rerum dispendiis, nec vitatis personarum periculis opportunis auxiliis : ad hæc exempla sequentia subjungentes.

57. « Azo quidem Estensis marchio et progenitor eorumdem, sicut proposuerunt et asseruerunt procuratores prædicti, cum toto suo exfortio cum quondam Gregorio de Montelongo tunc A. S. L. ad captionem et recuperationem civitatis prædictæ per Rom. Ecclesiam fuerat, quæ tunc per Salinguerram vicarium quondam Frederici olim Rom. imp. detinebatur indebite occupata ; quodque idem Azo cum toto prædicto exfortio etiam fuerat ad capiendum Guezelinum (al. Ezelinum) de Romano rebellem Ecclesiæ memoratæ. Raynaldus quoque marchio Estensis eorum similiter prædecessor pro devotione ejusdem Ecclesiæ ab eodem Frederico captus extiterat, et in Apuliæ partibus in ejus carceribus interemptus. Multa quoque et alia eorum majores fecerant in subsidium, defensionem et exaltationem ejusdem Ecclesiæ, quæ longum esset per singula enarrare. Adjecerunt insuper procuratores prædicti, quod majores ipsorum nobilium affinitates et parentelas et ligas cum fidelibus Ecclesiæ et devotis semper consueverunt contrahere et inire, seque in charitatis operibus, Ecclesias et hospitalia construendo, eaque de bonis dotando propriis, et aliis piis operibus exercere : subjungentes quod dicti nobiles, majorum suorum vestigia imitantes fidem tenent et tenuerunt hactenus et intendunt tenere immobiliter in futurum, quam tenet sancta Romana Ecclesia atque docet.

58. « Credunt quoque et crediderunt et intendunt credere firmiter in futurum, quod Deus creator est et dominus cœli et terræ et omnium quæ in eis sunt ; qui omnia bene fecit, et sine eo factum est nihil ; quod in mundo nisi ipso volente nihil permittitur, vel permittente fit nihil. Item quod Romana Ecclesia illa, cui nos præsidere fatentur, et sancta, Catholica et Apostolica Ecclesia, quam ipsi credunt ; et quæ ipsa credit et docet, credunt ea servanda et tenenda expresse, ac in contrarium credere hæreticum profitentur ». Et infra : « Verum est tamen quod cum interrogarentur super aliquibus verbis, quæ dicebantur dixisse, cum illa non protulissent, nec eorum mentem intrassent, prout eorum memoriæ occurrebat, se illa nequaquam dixisse, nec ea credere, nec umquam credidisse ; sed contrarium responderunt, cum aliud non possent, salva conscientia, respondere. Et quia memoriam hominum labilem esse constat, adjecerunt quod si ipsos illa contigisset aliqualiter protulisse, illa non ex proposito ac pensate, nec ex certa scientia, sed potius inconsulto calore iracundiæ, vel per jocum, vel ex animi levitate, non in contemptum Romanæ Ecclesiæ, vel nostrum, seu nuntiorum ejusdem Sedis Apost. fuerant ab ipsis prolata. Ad quæ probanda, necnon quod testes, qui eos ea protulisse dixerant, falsum ipsos ex eo deposuisse manifestius apparebat, quod illa die in loco illo non fuerant, in quo ea eos deponebantur dixisse ». His permotus Pontifex, in marchiones Atestinos explicuit clementiam, ac Bertrando legato provinciam dedit, ut eos censuris ac pœnis, quas contraxerant, liberaret ; tunc addit : « Ipsos insuper dictos nobiles et quemlibet eorum restituimus in integrum ad statum, dignitatem et bona, salvis subsequentibus de Apostolicæ, necnon et imperialis, quæ ad nos vacante imperio, sicut et nunc vacat, pertinere nosciter, plenitudine potestatis. Subjungit Pontifex paterna monita, ut fidem orthodoxam colant, linguamque a blasphemis fundendis vocibus coerceant, obsequentes sint Ecclesiæ, et castrum Argentæ Ravennati Ecclesiæ restituant. Dat. Avin. nonis Decembris, anno XIII ».

59. *Plures urbes ad Ecclesiæ imperium traductæ, nonnullæ abscissæ.* — Nec Ferraria modo verum plures etiam aliæ urbes Romanæ Ecclesiæ obnoxiæ ad officium redière [1]. Tarvisini [2] in ditionem Ecclesiæ sponte concessere, actæque a Pontifice Gonzolo Tempestæ et Tarvisinis ipsis de tam egregio in Ecclesiam studio gratiæ, quorum administratio Bertrando cardinali legato concredita [3]. Parmenses contra, quamvis de instituenda in eorum urbe Academia Pontifex consilia agitaret [4], ineunte Augusto, Pontificiorum ducum gravius jugum questi, copias Pontificias urbe depulere [5] ; dieque insequenti Rhegienses [6] a legato defecere ; et cum Scaligero in fœdus coiere. Crevit vero admodum Scaligeri Veronensis potentia, cum demum Patavium sæpius antea frustra bello tentatum, atque ob discordias attritum in suam rede-

[1] Tom. VII, p. 1. Ep. secr. pag. 30, 12. Jo. Vill. l. X c. 96. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 15. — [3] Ead. p. pag. 12. — [4] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 90. — [5] Jo. Vill. l. X. c. 97. — [6] Ead. cap.

git potestatem [1]. Intercessisse vero antea inter Carrarenses Patavinosque Nicolaum et Marsilium atroces discordias, e Pontificiis litteris [2] ad Nicolaum datis colligitur, quibus conqueritur indigna inter fratres odia crevisse, alterumque alterius exitium moliri ; neque enim id modo a decoro abhorrere, verum publicam rem in discrimen adducere : dataque abbati monasterii Wangadissensis et Bertrando Raimundi provincia, ut omni studio et opera ipsos inter se conciliare niterentur. Potitum [3] autem Canem Scaligerum Patavio Marsilii et sociorum voluntaria deditione proditioneque, refert Mussatus, cum frustra antea pluribus eam præliis lacessivisset : ita misera urbs suorum magistratuum fœdata sceleribus, servitutem commutavit. Observat vero auctor, Canem Scaligerum mox Ecclesiasticas opes, scilicet monasterii S. Justinæ, alendis pauperibus sacras, in Marsilium contulisse, ut eo beneficio ornaret proditorem, cui hæc nullo emolumento fuisse auctor exprobrat : « Ah ! Marsili, mille panes per singulos dies de mille pauperum manibus rapuisti, non plus quam uno solo refectus et pastus : nec tamen Deo supplente defuit, quin et singuli eorum panibus uberius quam tu vescerentur ; ac mille saturatis a Deo, tu unus famelicus permansisti : Templis Dei sanctorum Prosdocimi et Justinæ eleemosynas mille egenorum assiduas in tua horrea subtraxisti, Tartari et Ubertinelli successor et sacrificiorum libamina combibisti : sed auctore Cane, inquis, concessa et donata possideo, etc. » Ex quo et alius observandum, Gibellinos proceres, qui in Italia Cæsaream tueri dignitatem præ se ferebant, fuisse maxima ex parte sacrorum prædones indeque justitiam Pontificiæ causæ adversus horum fautorem Ludovicum patere.

60. *Caroli ducis Calabriæ mors Guelphos consternat.* — Oppressus est hoc tempore Robertus Siciliæ rex gravissimo luctu domestico, cum regnorum hæres Carolus Calabriæ [4] et Florentiæ dominus unigenitus, contracto in venatione morbo, Neapoli nono Novembris sublatus est, nullis relictis liberis masculis (susceptus in lucem superiori anno Florentiæ filius Carolus brevis ævi extitit [5]) sed filia tantum Joanna, atque alia posthuma, sepultusque in monasterio S. Claræ XIV Novembris. Confectum e filii obitu dolore Robertum ea verba usurpasse fuerunt : « Cecidit corona capitis mei ». Et quidem ex Joannæ I in regno successione maxima in Siciliam invecta sunt mala, quæ sub Joanna II recruduisse videbimus, donec regnum illud diuturnis bellis laniatum Gallico generi ereptum est. Accepto Caroli ducis obitu Pontifex Robertum regem ad Christianam constantiam hisce litteris excitavit [6] :

« Joannes, etc. Roberto regi Siciliæ illustri.

« Scimus, fili charissime, transitum benedicti tui unigeniti, quem non absque stupore et ingenti cordis amaritudine et dolore audivimus his diebus, et tibi et nobis, imo et cunctis fidelibus, secundum sensualitatem gravem doloris et anxietatis materiam ministrasse : debet tamen, fili charissime, zelum temperare scientia, et dolorem spei fiducia delinire ; imo et te et nos decet non modicum consolari, ne illius benedicti anima nos possit arguere de inopia charitatis, dicens et ipse quod Dominus ad Apostolos ait : Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem. Spe enim tenemus firmissima, quod ipsum Pater cœlestis de valle miseriæ mundi hujus eduxerit, tanquam sibi dilectum et placidum ad illam cœlestem Jerusalem delaturus. Adhuc quæ causa dolendi, si isti viro inclyto charo nostro miseriarum finis, angustiarum terminus, laboris exitus sunt concessi ? si de labore ad requiem, de periculo pervenit ad securitatem et pacem ? Profecto, fili charissime, si hoc consideremus attente, consolationis magnæ nobis materiam ministrabunt, etc. Dat. III. id. Decembris, anno XIII ». Eodem argumento exaratis litteris confectam luctu Sanciam reginam erigere studuit [1] ; in quibus hæc inter alia :

« Expedit humanis non indulgere semper affectibus, sed præscindere potius rationabili consideratione dolorem, attendentes quod ad nos illum revocare non possumus, sed voluntati divinæ nostram, quantum potuimus, studuimus conformare ». Et infra : « Ideoque serenitatem rogamus regiam, ut et tu, filia charissima, hæc et alia, quæ tibi Dominus inspirabit, recogitans diligenter, de tam gravi jactura in Domino consoleris, vigilans ut quando dies vocationis tuæ, utique certa quæ veniet, sed quando incertissima venerit, spiritum Deo reddere sis parata ; circa consolationem dicti regis viri tui intendens sollicite, quem Deus totius consolationis dignetur juxta tuum et nostrum desiderium consolari, quod attenta sua immensa prudentia et scientia speramus effici, imo et ipsum alios consolari. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit tecum. Amen ».

61. Dejecti sunt ob Caroli ducis mortem Guelphorum Italiæ animi, quorum maximæ spes in eo erant collocatæ : interque cæteros consternati Florentini [2] ac Senenses [3], quos ducis imperii se subjecisse vidimus, ut illius clientela adversus tyrannorum impetus tegerentur : eos vero recreare in illa consternatione Pontifex nisus est. Cæterum mutatam mox ob Caroli mortem Florentinæ reipub. formam describit Joan. Villanus [4], quibus antea Robertum reg. filium ac Carolum quingentos equites cataphractos festo omnibus sanctis sacro submisisse in auxilium ait [5] : periclitabantur enim ob Ludovici Bavari ad Pisanam urbem adventum, in qua dum morabatur, octingenti equites suis fraudati stipendiis ab eo defecere [6]. Ipse vero

[1] Jo. Vill. l. x. c. 105. — [2] Tom. VI. p. 3. pag. 126. — [3] Muss. l. XII. de reb. Ital. — [4] Jo. Vill. l. x. c. 111. Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. — [5] Jo. Vill. l. x. c. 22. — [6] Tom. VII. p. 1. Ep. sec. p. 145.

[1] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 146. — [2] Ibid. pag. 27. — [3] Reg. post eamd. Ep. — [4] Jo. Vill. l. x. c. 112. — [5] Eod. l. c. 110. — [6] Eod. l. c. 109.

ibi agens, priora facinora confirmare, et novis augere aggressus est consilio Michaelis Cæsenatis, qui tum hæresiarcham se protessus est; de quo scelestissimo homine, inficere suis hæresibus universam Ecclesiam moliente, nunc agendum est.

62. *Michaelis Cæsenatis schismatici Avinionem accessus, et inde fuga, atque impii conatus adversus Pontificem.* — Texerat sua hypocrisi Michael impium fastum, quem de sua scientia conceperat, postquam enim in Perusinis comitiis in controversia fidei erroneam sententiam temere promulgarat, ita in male cœptis obduruit, ut errorem, quem multis scriptis, quæ a Romana Ecclesia dum controversiam agitabat, discussa fuerant, in præsulum et doctorum cœtibus defenderat, licet damnatus hæreseos fuisset Apostolica sanctione, *Cum inter nonnullos*, pertinacissime tamen tenuerit, lapsusque sit in hæresim quam variis artibus effundere sodalium animis, et latius propagare; tum in socios, qui ipsi adversabantur, tyrannidem exercere præsumpserit [1]. Ob hæc scelera vocatus [2] ad curiam Pontificiam, ut paternis monitis ad officium revocaretur, diu conquisitis adversæ valetudinis mendaciis subterfugit; denique exeunte superiore anno Avenionem se contulit: quem produci mense Aprili hujus anni ante se voluit Pontifex, ut ipsum paterne emendaret, coramque Bertrando e Turre cardinale Minorita et Ordinis procuratoribus increpitum, objectis censuris, e Romana curia discedere vetuit. Potuerat Joannes suspicione hæreseos laborantem justo carceri una cum perfidiæ sociis addicere; verum benignitate eos ad officium adducere optabat: sed homo arrogans in iras efferatus impia defectionis ab Ecclesia iniit consilia. Et fugæ colorem aucupaturus, Franciscanos duos, qui interfuerant rei, cum increpitus fuerat a Pontifice, adduxit ut ad ipsius gratiam publicum de re gesta documentum hoc ederent [3]:

« Anno Domini MCCCXXVIII, IX die Apriiis, quæ fuit sabbato in Albis, dominus Joannes papa XXII fecit vocari coram se fratrem Michaelem ministrum in præsentia domini fratris Bertrandi de Turre cardinalis, et fratrum Petri de Prato ministri provinciæ S. Francisci, Raimundi de Lados procuratorum Ordinis in Romana curia, et Laurentii de Coalhano baccalarii Avinionensis: et dixit generali ministro prædictus dominus Joannes papa, eum inter multa alia nuncupans, quod erat stultus, temerarius, capitosus, tyrannus, fautor hæreticorum, et quod erat sicut serpens nutritus in sinu ab ista Ecclesia, et specialiter increpavit eum de quadam littera capituli generalis facta Perusii, quod quæstione pendente in curia, ipse eam determinare cum capitulo generali præsumpserat: quam litteram dixit fuisse et esse hæreticam pluries et frequenter. Ultimo præcepit sibi per obedientiam et sub pœnis excommunicationis, privationis officii et inhabilitationis ad quodcumque officium et beneficium, ut non exiret de Romana curia sine licentia speciali: quas pœnas, ut dixit, volebat ipsum incurrere ipso facto in hora, qua exire de curia attentaret ».

63. Restitisse in faciem Pontifici Michaelem refert Nicolaus pseudominorita schismaticus, eumque laudat constantiæ, de quo postea etiam Michael gloriatus est: cujus impudentiam Gerardus, in locum illius postea suffectus supremus præfectus Minoritarum, ita refregit [1]: « Domino papæ te mendaciter asseris restitisse: nosti namque quod qui fugit a facie, non restitit in faciem; nec Paulus resistens Petro fugit a facie Petri, nec simulatione veritatem periclitari permisit. Tu autem, sicut res gesta declarat, a facie domini papæ nocturno tempore sicut fur et latro fugisti. Non igitur sicut Paulus in fide et veritate doctor gentium restitisti, sed sicut Agar mater infidelium fugit a facie Saræ dominæ suæ, sic tu a facie Sedis Apostolicæ dominæ tuæ velut desperatus homo fugisti». Et infra: « Quod autem argumentis vanissimis innitaris, luculenter apparet, tum cum vis tuam apostaticam fugam etiam Christi consilio colorare, dicis quod papa te tuosque sequaces persequebatur usque ad mortem, ideo juxta consilium Christi dicentis: *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite ad aliam;* in civitatem Pisarum te transtulisti. Sed verecundari deberes tu, qui confidis te ducem esse cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infatuatorum, habentem formam scientiæ, qui doctor cognominaris theologiæ, quod ita Scripturam accipias, quod taliter arguas: legis enim, si codicem verum habes, Matth. X: *Cum autem persequentur vos in civitate ista;* non dicit una, sed *ista*, de qua scilicet sermo præcesserat, ubi Dominus dixerat: *Quicumque non receperit vos, exeuntes foras de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris:* ubi enim peregrinum cives non recipiunt, nec audire volunt, sed de civitate sua illum expellunt, utique persequuntur: et de tali civitate suadet Dominus, quod prædicatores verbi Dei exeant, et in aliam transeant, fructum facturi salutis. Tu tamen in civitate Avinionensi receptus fueras, expulsus non fueras: imo quod non recederes jussus fueras; coram domino papa prædicaveras de fide, auditus et audiendus eras: locum convenientem habitationis, sufficientiamque victus, libertatem prædicandi, et facultatem loquendi et consiliandi cum quibus velles, habebas. Dicat ergo tua nequam conscientia, si in tali casu jubet vel consulit Dominus fugere, et ad aliam civitatem ire. Nonne dicit: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum?* Quia ergo propter tuam, non justitiam, sed inju-

[1] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 188. — [2] Nic. Mi. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 21. — [3] Ext. ibid. pag. 22.

[1] Apud eumd. Nic. Min.

stitiam puniri timebas, de Christi consilio nec de Christi promissis curasti, sed ut videtur, ad memoriam reduxisti verba B. Petri dicentis : *Nemo vestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor : si autem ut Christianus, non erubescat*. Quia ergo de fide interrogari erubuisti, evidenter utique demonstrasti, quod non ut Christianus, sed ut maledicus pati timebas : nec juxta conscientiam Pauli, cui te comparas, aufugisti ». Auget illius fugæ apostaticæ crimen loci, ad quem fugit, circumstantia ; quo nomine ita eum perstringit Geraldus : « Recessisti a vicario Christi, et accessisti ad vicarium antichristi ». Et infra : « Accessisti, ut tu ipse dicis, ad civitatem Pisarum, ubi tunc erat sedes Sathanæ ». Ex his arguendus Nitelæ Franciscanæ religionis auctor [1], qui hæresiarcham de fuga excusat, et Christi vicarium indigne carpit : « Pontificem, inquit, ira tum non sustinens, et quantis æmulorum subjaceret insidiis perpendens, cum in auribus senis, ætatis et propensionis vitio ad suspiciones prompti, inania pericula et varios casus instillare continuo non desistebant ; expertus etiam est die decima mensis Aprilis quam acerbo in eum stomacho ferveret Joannes, quamque oblique decisionem Perusinam respiceret ». Hæc ille, qui potius pii Minoritarum magistri verba attendere debuit, quam pervicacis hominis deliria, quem non religionis zelus, sed ambitionis furor transversum egit. Antequam vero fugam caperet XIII Aprilis die nefariam provocationem edidit[2], cujus causam hanc memoratus Nicolaus affert : « Cognoscens, inquit, et intelligens, quod dictus dominus Joannes papa intendebat eum cogere ad abnegandum dictam determinationem capituli generalis ». Facti vero turpitudinem in totius Ordinis invidiam derivare nisum, indicat idem ejus sequax Nicolaus : « Videns, inquit, præfatus generalis arrestatus, quod dicta pronuntiatio, sive assertio et arrestatio erant in enorme ipsius præjudicium et gravamen, ac Ordinis et capituli generalis et fidei orthodoxæ, et sentiens se et dictum Ordinem ex prædictis enormiter aggravatum et aggravari posse ex prædictis, etc. » Ita Michael, ut male in Perusino cœtu a se ac sodalibus definita[3] tueretur, schisma et hæresim conflavit.

Dum porro varias nocendi artes explorat, suorum opera, perdita agitat consilia cum Ludovico Bavaro : qui cum jam ante, ut vidimus, Michaeli et sociis Minoritis objecisset hæresim, et sacras exhomologeses pandere, et sacramenta profana facere diceret, ac Pontifici, quod Minoritas singulari studio prosequeretur, in hæreticos studium aspersisset ; suborta postea controversia de proprio, cum Michaelem plura in Ecclesiam moliri advertisset, hunc et socios partium suarum idoneos administros futuros ratus, eorum hæresim propugnandam publice suscepit [1], coluitque ut viros sanctos, quos antea, cum putaret addictos Pontifici, ut hæreticos exagitaverat. Ludovicus itaque rogatus ut triremem instructam ad Michaelem, Ochamum et Bonamgratiam excipiendos mitteret, non defuit : qua læti occasione Michael cum sociis descivit ab Ecclesia, taciteque fugam in Italiam capessivit[2] mense Maio, Pisasque appulit ; ubi mox dies noctesque trivit, ut volumen pro concepta hæresi propugnanda conficeret, et schisma amplificaret. Titillatum spe atque illecebra corripiendi antipapatus fugisse, postea increbuit[3]. Porro in illum Pontifex judiciariam actionem instituit, et in locum ejusdem apostatæ Bertrando e Turre cardinale Minoritarum Ordini subrogato, decretoriam tulit sententiam, quam Bertrando e Podieto episcopo Tusculano in Italia legato divulgandam transmisit [4], in qua objicitur Michaeli, illum multa tum alibi tum Romæ in fidei orthodoxæ odium commendationemque hæreticorum effudisse, in jus vocatum accersitis variis fucis judicium declinasse, pios quosque et in Ecclesiam egregie affectos vexasse ; participes vero nefariorum consiliorum promovisse : cumque ob patrata illa scelera contra Ecclesiæ majestatem juste vinculis mancipari potuisset, religiosi tamen cui præerat Ordinis honori parcitum, intentataque anathematis et exauctoramenti religione imperatum fuisse, ne sine Pontificia facultate pedem Avenione efferret. Deinde subdit :

64. « Postmodum vero præfatus Michael audita intrusione, quæ de quodam prædicti sui Ordinis per illum iniquitatis filium Ludovicum de Bavaria, Dei et ejusdem Ecclesiæ manifestum persecutorem et hostem, et de hæresi sententialiter condemnatum, patrata in Urbe prædicta dicitur, ad quam ipse Michael pro persona sua nequiter aspirasse dicitur, ac etiam aspirare ; intellecto quoque, quod quædam armata galea, quam ipse sibi per dictum Ludovicum mitti procuraverat, sicut patronus ejusdem galeæ affirmavit postmodum, de Aquismortuis applicarat, prædictis inhibitione ac pœnis et sententiis in contemptum deductis, nocturno tempore latenter et furtive de civitate prædicta recessit : et associatis sibi quibusdam suæ iniquitatis complicibus (inter quos erant duo nequam viri, videlicet Bonagratia de Ordine prædicto, qui suis excessibus et delictis exigentibus in eadem curia arrestatus ad sancta Dei Evangelia juraverat, se de ipsa curia minime sine nostra speciali licentia recessurum ; et quidam Anglicus vocatus Guillelmus Okam Ordinis prælibati in quem ratione multarum opinionum erronearum et hæreticarum, quas ipse scripserat et dogmatizaverat, pendebat in eadem curia inqui-

[1] Nitel. Franc. c. 3. ad an. 1328. pag. 351. — [2] Ext. ea ibid. pag. 22. — [3] Ea definitio pap. an. Chr. 1322. num. 54. ex Nic. Min. pag. 1. etc.

[1] Ext. ea de re Lud. libel. apud Nic. Min. pag. 13. — [2] Nic. Min. pag. 28. — [3] Jo. tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 197. — [4] Ead. Ep. p. 3. pag. 188. reper. idem proc. in chart. perg. num. 214. Avin. arch. an. 1594 et deinde Rom. translatus.

sitio, auctoritate nostra diu jam incœpta; et propter hoc erat, ne absque nostra licentia de curia memorata discederet, arrestatus) ad portum supradictum deveniens, seque reddens cum dictis complicibus fugitivum, primo quamdam navem seu chocam, ac deinde galeam supradictam conscendit». Addit Pontifex se, illorum comperta fuga, episcopum Portuensem atque alios viros ad perfugas revocandos misisse: qui spreta auctoritate Apostolica responderint, se ad Nicolaum papam ac Ludovicum cœptum iter prosecuturos: atque ideo testatur Joannes se perfidum ac schismaticum hominem suprema Minoritarum præfectura deturbasse, illudque munus ex cardinalium consilio in Bertrandum e Turre episcopum card. Tusculanum contulisse: quem ad rebelles percellendos, et ejusdem religiosæ familiæ statum optime componendum summa auctoritate instruxit, utque eam provinciam susciperet, obiretque adhortatus est. « Dat. id. Junii, Pontific. nostri anno XII ».

65. Edixit præterea Pontifex archiepiscopis [1], ut sententiam Pontificiam in Michaelem Cæsenatem, Bonagratiam, Ochamum aliosque e Pontificia aula fugitivos, hæreseos et schismatis justa suspicione infames, atque anathemate defixos e cardinalium consilio vibratam solemni ritu promulgarent, nefariosque homines in vincula conjicerent. Tum Robertum Siciliæ regem rogavit [2], ut defendendæ Ecclesiæ studio Michaelem qua terra, qua mari insectaretur, et comprehendendum curaret: quo etiam argumento ad Conradum Spinulam regiæ Roberti classis præfectum scripsit [3]. Michael vero ad ineundam a Pontifice gratiam Philippi Galliarum regis auctoritatem adhibuit, ut sibi in Galliis muneris supremi apud Minoritas abeundi facultatem concederet: cui Pontifex commissa ab illo scelera, ut antipapæ ac Ludovico adhæsisset, quinetiam se in Petri Sedem intrudere affectasset, retexit [4]; ex quibus justas in perditos homines iras conciperet. Quo accepto Philippus animum a Michaele avertit [5]: pariterque regina, quæ antea flagitarat a Joanne, ne in Michaelem Pontificiam severitatem distringeret, de commissis ab eo sceleribus edocta rescripsit [6] Pontifici, nullum in Gallica aula patrocinium Cæsenati, si ad eam confugeret, præstitum iri. Fuisse vero Michaelem hoc anno Parisiis damnatum in Minoritarum comitiis, refert Pegna [7]. Cæterum alios etiam reges Eduardum [8] Angliæ reginamque Isabellam, Alfonsum Aragonum, Jocobum [9] Balearium, Philippum principem, ac Toletanum archiepiscopum de justa in Michaelem lata sententia certiores fecit.

66. At Cæsenas flagitio claritatem adipisci meditatus, a Pontificia sententia ad Ecclesiam Catholicam provocavit [1] XVIII Septembris. Sed ad quam Ecclesiam provocavit? Non ad eam utique, cui præerat Christi vicarius, sed novam hæreticorum colluviem, cujus condendæ princeps extiterat. Præterea hæresiarcha novus librum [2] ad impietatem propagandam edidit, in quo variis argutiis decretum fidei, *Cum inter nonnullos*, oppugnavit; ipsamque sanctionem, quia fides orthodoxa adversus novatores asserta est, proscindere maledictis non perhorruit, vocans « hæreticalem, detestabilem, religionis et fidei destructivam ». Tanta hominis impii fuit insania, cum tamen in eadem sanctione nil aliud contineatur, quam Christum et Apostolos juste rebus necessariis ad vitam usos. Alias quoque duas Constitutiones, *Ad conditorem*, et *Quia quorumdam*, confutare aggressus, in iis etiam, quæ nullatenus spectant ad fidem, plurium hæreseon calumniam Pontifici aspersit. Ejusmodi autem librum Ludovicus Bavarus, a Michaele in breviorem formulam redigi voluit: et hunc posteriorem libellum [3], in quo Cæsenas hæresiarcha novem errores contra tres memoratas Constitutiones orthodoxæ fidei assertori Pontifici impingit, una cum sententia [4], quam ipse Romæ XVIII Aprilis tulerat in Pontificem, ostiis Pisanæ Ecclesiæ affigi jussit XII Decembris: quibus nefariis libris Ochamus et Bonagratia sua nomina apposuere. Quinetiam Commentarium alium composuit Michael [5], in quo vertit in quæstionem, an Pontifex sine Concilii sententia tenendus foret hæreticus: quippe Catholici sentiebant non posse, neque ad Ludovicum ob Cæsareos apices damnandi Pontificis sententia hæreseos munus spectare; tenendumque sine Concilio hæreticum conclusit.

67. *In Michaelem Cæsenatem et asseclas sententia Pontificis, qui tamen optime sentit de Minoritis.* — Fretus deceptusque hujus hæresiarchæ nequitia Ludovicus Pisis XIII Decembris, ut refert Joannes Villanus [6] maximos sequacium suorum cœtus habuit, in quibus Michael ampullata oratione plurium hæreseon calumnias effudit in Pontificem: cumque maledicendi finem fecisset, mox Bavarus in Joannem veluti hæreticum pronuntiavit sententiam, et Pontificatu ipsum deturbare ausus est. Addit Villanus Pontificem eodem mense recurrentibus Quatuor Temporum jejuniis Avinione in cardinalium et præsulum senatu edicta in Ludovicum veluti hæreticum et persecutorem Ecclesiæ promulgasse, atque ob hæc scelera eum Cæsarea, ducali, aliave dignitate exauctorasse, ac fidei censoribus dedisse partes, ut in ipsum et fautores legum severitatem distringerent. Quæ quidem sententia XIII Joannis Pontificatus anno consignata in Charta pergamena exa-

[1] Tom. VI, p. 3. Ep. secr. pag. 123, 124. — [2] Ibid. pag. 238. — [3] Ibid. pag. 222. — [4] Ibid. pag. 197. — [5] Ibid. Ep. CXCVIII et cc. — [6] Ibid. pag. 198 et 201. — [7] Pegn. in Aymer. Direct. Inquis. p. 2. com. 40. in q. XV. — [8] Tom. VI. p. 1. Ep. secr. pag. 239. — [9] Ibid. pag. 238.

[1] Ext. ejus appellatio translata Rom. ex Arc. Aven. sig. num. 251. Ext. etiam apud Nic. Min. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 29. — [2] Ext. apud eumd. Nic. ib. ad pag. 75. — [3] Ext. ib. pag. 75. — [4] Ext. ib. pag. 85. — [5] Ext. ib. pag. 82. — [6] Jo. Vill. l. x. c. 115.

rata reperta [1] est in Avinionensis palatii Archivio gerente legationem Avinionensem Octavio card. Aquaviva.

Districta etiam in apostatæ Cæsenatis sequaces severitas : extant quidem eo argumento datæ ad præsidem patrimonii beati Petri litteræ, quibus ei præcepit [2], ut in Minoritas, qui Michaeli e Cæsena adhærebant, legibus ageret; tum etiam ad Joannem patriarcham Alexandrinum et Petrum archiepiscopum Cæsaraugustanum, ut Arnaldum Canelli et Petrum Fibla pseudominoritas, qui plures in Romanam Ecclesiam blasphemias effuderant, ac per totam Italiam tanquam ministri diaboli fœdos errores disseminarant, seque in Aragoniam ad eam inficiendam contulerant, in custodiam traderent [3]. Infecti fuere præ ceteris Michaelis partibus Saonenses [4] Minoritæ, e quibus tamen nonnulli oculos ad veritatis lucem extulere : alii in pertinacia obfirmati omnibus privilegiis Apostolica sententia exuti sunt, habendarumque concionum et sacrarum confessionum excipiendarum munere interdicti. Denique anno extremo scilicet X kal. Januarias Michaelem horrenda multa adversus Ecclesiam molientem, quem gehennæ filium vocat, pœnis gravioribus devinxit. Agit de Michaele, qui in hæresiarcham evasit, Aymericus [5] in Directorio Inquisitionis, cujus hæreses recenset.

68. Ex infelici Michaelis Cæsenatis, Petri Corbariæ antipapæ, Ochami, Bonægratiæ aliorumque lapsu, jactatisque adversus Pontificias Constitutiones vocibus, plures Franciscano Ordini infensos Pontificem exasperasse in Minoritas, testatur S. Antoninus [6] : sed regum principumque precibus ad pristinum amorem facile revocatum, cum plures viri sanctitatis laude insignes in eo Ordine versarentur, neve sontium pœnis insontes irretirentur. Præterea ascitos jam antea in cardinalium numerum duos Minoritas Bertrandum e Turre et Vitalem e Furno magna contentione eumdem Ordinem defendisse : « Assumpti, inquit, ad cardinalatus præcellentiam duo fratres Aquitonici, viri utique litterati et suæ religionis Minorum ferventissimi zelatores, frater videlicet Vitalis de Furno, et frater Bertrandus de Turre canum latrantium contra ordinem clamoribus in facie Ecclesiæ respondent. Vivebat etiam tunc dominus infans Aragoniæ patriarcha Alexandrinus, qui ex magna devotione ad Ordinem deferrebat habitum Minorum occultatum, qui juvabat fratrum causam. Parum ante istam tribulationem præcesserat canonizatio B. Ludovici episcopi Tolosani, qui in facie Ecclesiæ crebra miraculorum corruscatione refulgebat. Quis ad dilectionem Ordinis fortius efferbuit quam rex Siciliæ Robertus Ludovici sancti frater, et domina regina Sanctia uxor ejus; quæ pro defensione Ordinis personam et potentiam suam obtulit, eam exponere parata, et pro stabilitate Ordinis et regulæ parata immolari? Multi quoque reges ac principes Ordinem in tanta tribulatione positum adjuvabant in curia, rex Franciæ, rex Castellæ, rex Aragoniæ, rex Cypri, rex Majoricarum ». Et infra : « Magna pars dictorum regum et principum scripsit pro excusatione et conservatione religionis ipsius cordialissime domino papæ; et magni magistri et famosi tunc erant. Et ob hoc divino instinctu dominus papa malitiam invidorum susurrantium et solemnitatem et innocentiam religionis perpendens flexus ad eam, tum ex compassione tum afflictione litteras multum consolatorias et favorabiles misit Parisios capitulo generali, et ad amorem pristinum est reductus ».

Et quidem Pontificem, exceptis nonnullis pseudominoritis hæreticis, schismaticis et apostatis, de reliquo sacro Ordine optime sensisse, Albertus Callensis in Piceno, Antonius Sagonensis in Corsica, Nicolaus Ajacensis in Armenia, Rodulfus Dunensis in Hibernia, Joannes Senogalliensis et Matthæus Balneoregiensis creati ex eodem Ordine hoc anno episcopi demonstrant [1]. In litteris certe scriptis ad Francorum reginam, sacram illam familiam Pontificiæ clementiæ commendantem, hæc respondit : « Quia in eadem littera recommendationem Ordinis adjecit regia celsitudo, precesque fudit, ut pacem in dicto Ordine ponere curaremus; ad hoc, ut alias respondimus, respondemus quod personas dignas honoris pariter et favoris tenemus indubie in Ordine multas esse, quas cum earum probitatis obtentu, tum etiam partium regiarum intuitu proponimus et intendimus propensius habere commendatas : nec excessus olim rectoris (nimirum Michaelis Cæsenatis) sequaciumque suorum, adhuc et plurium aliorum si cum eis concurrerent, a dilectione nos dicti retraherent Ordini, nec contra illum turbare non poterunt, Domino concedente; cum non deceat alium ex alterius odio prægravari pœnaque suos actores tenere debeat, nec sit ad alios extendenda. Pro pace autem dicti Ordinis nos sicut unus de prædecessoribus nostris utiliter credimus laborasse : et si fratres vellent agnoscere quanto periculo dictus Ordo subjacebat tempore, quo assumpti ad statum hujusmodi fuimus, credimus quod nequaquam in dubium revocarent, quod ex quo cœpit ipsorum Ordo, nullus efficacius quas nos pro statu eorum pacifico laboravit : nec adhuc recusamus laborem, imo parati sumus prompte assumere quoties opus erit ». Ex his refellas Franciscanæ Nitelæ auctorem et alios, qui Joannem ut Minoritarum adversarium traducunt, qui suorum potius culpam fateri ingenue debuissent, si ad eos coercendos Joannes adactus sit, uti his verbis profitetur :

[1] An. 1594. consignat. num. 186. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 41. — [3] Ibid. pag. 169. — [4] Ibid. pag. 78. — [5] Aym. Dir. Inquis. 2. p. q. IX. et Peg. com. 34. — [6] Ant. III p. tit. XXIV. c. 9. § 15.

[1] Luc. Wad. in Annal. Minor. hoc an. num. 23.

« Sed quia stultorum infinitus est numerus, nec dubium quin in eodem sint multi fatui, et qui non ponderant quæ loquuntur; ipsos superiores eorum deberent corrigere, alias oportebit, quod ab aliis, non absque aliqua nota Ordinis, corrigantur; sicut et jam multi linguas suas ad talia laxaverunt, propter quæ oportuit velut de hæresi et schismate valde suspectos inquisitores hæreticæ pravitatis et ordinarios extendere manus suas ».

69. *Caroli Francorum regis obitus, cui succedit Philippus nepos.* — Hoc anno[1] kal. Februarii Carolus Francorum rex e vivis excessit, atque in S. Dionysii templo sepulturæ mandatus est, nullo relicto sceptri hærede, haud magnarum virtutum princeps: et licet ingentia agitarit consilia, nullum tamen in opus perduxit. Exaruit in eo Philippi Pulchri stirps regia, quæ cum magna effloresceret gloria, brevissimo temporis intervallo extinctis quatuor regibus defecit. Impletum tum episcopi Moriauensis oraculum, cum Bonifacium VIII Philippi Pulchri factione captum audivit, illum ac filios perituros misere, nec posteris sceptrum transmissuros. Cavendum itaque summopere, ne reges jure vel injuria Christi vicarium lædant.

Accepto de Caroli IV regis obitu nuntio Pontifex mœrentes Gallorum principes[2] Ludovicum Boiorum comitem, Robertum Atrebatensem, atque alios, sed præcipue Joannam reginam e mariti sui morte dolore confectam solari studuit, humanarumque rerum, ut ad divina illam erigeret, inconstantiam exposuit[3], cum ab evolutis annis quindecim reges quinque, Philippus Pulcher, Ludovicus Hutinus, Joannes, Philippus Longus, Carolus IV, Francorum et Navarræ sceptra tenuissent.

« Joannes reginæ Franciæ et Navarræ.

« Infesti rumoris assertio ad nostrum pervenit auditum, quod nobis charissimum filium, tibi charissima in Christo filia virum amantissimum, mors immatura subtraxerat ». Et infra : « Desiderantes itaque ut tui doloris aculeos temperes, et præscindas rationabili consideratione dolores, tuæ mentis obtutibus exponenda duximus quæ sequuntur. In primis quod, ut acerbitatem mortis ejus temperaret æqualitas, mortis tributum cunctis hominibus est indictum, a quo non excipit eminentia generis seu cujusvis dignitatis, a cujus solutione sapientia seu potentia non eximit, nullumque contra illud divitiæ muniverunt; nec ad remissionem statuti prædicti observantiæ ætatis miseratio provocat, seu sexus invitat fragilitas, sicut in libro experientiæ hæc leguntur aperte. Et ne super hoc ad antiquorum recurramus exempla, hæc in regno Francorum inclyto possunt quasi præsentia intueri, in quo quidem à XV annis citra quinque præfuisse reges legimus, et eorum quemlibet tributum hujusmodi persolvisse.

[1] Jo. Vill. l. x. c. 61. Paul Æmil. in Carol. IV. — [2] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 205. — [3] Ibid. pag. 204.

« Secundo quam brevis et misera sit hæc vita caduca, ad quod inducimur dicto beati Job sic dicentis : *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis : qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet.* Quid enim est aliud præsens vita? Profecto ut verbis utamur B. Jacobi, non est aliud nisi *vapor ad modicum parens.* Quid enim est aliud hæc vita, nisi cursus quidam ad mortem, in quo quidem nec momentum licet quiescere, nec a cursu cessare? Hæc utique, filia prædilecta, si meditationis attentæ censura recenseas, humanitatis conditione pensata, quod ferre in præsenti moleste nimis nosceris, æquanimiter supportabis ». Addit ad permulcendum ejus dolorem, ut rex omnibus sacramentis Ecclesiasticis rite procuratus, regnique negotiis compositis, concepta de æternæ felicitatis spe firmissima animam pie efflarit. Tum illi Apostolicam benevolentiam, ad quam in adversis rebus confugiat, pollicetur; concluditque hisce verbis : « Gratia Domini nostri Jesu Christi sit tecum, quæ tibi patientiam in adversitatibus tribuat, et misericorditer consolationem infundat. Amen. Dat. Avin. X kal. Martii, anno XII ».

Relicta a Carolo viro prægnans fuerat regina Joanna, gravisque exorta controversia, quis regii uteri custos, regiæque procurator foret. Eduardus, missis Parisios oratoribus, ad id munus enitebatur, contendebatque[1] si partus prospere in lucem non exiret, Isabellæ reginæ matris Caroli IV sororis, jure ad se regnum devolutum iri; sed vicit ob legem Salicam contraria sententia, regnique administratio Philippo Valesio Caroli comitis nepotis S. Ludovici ac Philippi Pulchri regis fratris filio, postremique regis patrueli delata est, ac sancitum e majorum institutis regno ipsum successurum, si mascula proles a Joanna regina non ederetur. Gratulatus Philippo est Pontifex, eum Galliarum et Navarræ administrationem iniisse, ac præceptis saluberrimis ad obeundum pro dignitate id munus informavit[2]. Enixa demum est regina Joanna femineum partum[3], atque ex memorata veteri lege Salica, regno ipsa atque Isabella Angliæ regina et Eduardo, qui minora in regnum jura obtinebat exclusis, Philippus Valesius proximus agnatus, consentientibus regni ordinibus, octava Pentecostes die Rhemis est Francorum rex sacratus[4], de quo hæc ex Ms. Vaticano[5] decerpta subjicio : « Mortuo Carolo rege Francorum sine hærede masculo, Philippus comes de Valesio nepos ejusdem Caroli ex patruo regnum adeptus est Francorum : Rhemis coronatur, licet ex opposito per procuratores suos ad hoc missos instaret Eduardus Angliæ rex, petens se admitti ad regnum, tanquam illum cui deberetur ex successione matris suæ, quæ fuit

[1] Paul. Æmil. in Phil. — [2] Tom. VI p. 3 Ep. secr. pag. 205. — [3] Jo. Vill. l. x. c. 61. — [4] Eod. l. x. c. 89. Paul. Æmil. in Phil. VI. — [5] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. in Jo. XXII. et Ms. alind de reg. Franc. sign num. 2040.

soror Caroli tunc defuncti. Est tamen consuetudo antiqua regni Franciæ, filias non succedere in regno ; ideoque idem Eduardus repulsus fuerat nec admissus : quare inter eumdem Philippum et Eduardum gravis orta dissensio multis duravit annis, quæ et Franciam ultra modum afflixit ». At de bello Anglico agetur inferius.

70. *Joanna regina Navarræ.* — Non eadem regni Navarræ ratio fuit, quod quamvis materno jure Carolus exemplo fratrum conjunctum cum Francorum regno possedisset, cum tamen in Navarra Salica lex non vigeret, Philippus Valesius eodem jure ad illud anniti non poterat : et licet antea Joannæ Ludovici Hutini filiæ ob matris adulterium, objectum viderimus incertum partum, ademptumque a Philippo Longo regnum Navarræ, ex quo multa bella erupere ; novus tamen rex, ne plures sibi hostes pareret, cum etiam Anglus, ut dictum est, sceptro Gallico inhiaret, Navarræ regnum Joannæ Ludovici Hutini filiæ, quæ Philippo Ebroicensi duci regia Francorum regum stirpe sato, ac S. Ludovici pronepoti nupserat, dimisit : fuisseque illam communibus Navarræorum votis ad solium evectam, refert Mariana [1]. Adepta itaque Navarræ regnum Joanna regina, Romano Pontifici regia officia pie detulit : cui vicissim Pontifex de suscepto sceptro est gratulatus [2], ipsamque incitavit, ut ad regnum æternum contenderet.

« Joannæ reginæ Navarræ.

« Missa nobis magnificentiæ tuæ nuper Epistola, ascensum tuum ad thronum nuntians regium ac sincerum, quem ad nos et sanctam matrem geris Ecclesiam, repræsentans affectum, grata nimirum nostris occurrit aspectibus. Super quibus magnitudini tuæ gratias non indebitas referentes, et oblationem acceptam habemus, et acceptamus oblatam, illa cum locus aderit usuri tanto securius, quanto id promptius consideramus offerri. Cæterum quia salutem tuam plenis zelamus affectibus, et incrementa tui desideramus honoris, circumspectionem regiam exhortamur in Domino, eidem nihilominus sano consilio suadentes, ut status istius excellentiæ, cum sit transitorius et brevi tempore duraturus, te non extollat indebite, sed ei, qui ad illud dignatus est te perducere, in humilitate spiritus gratias agens assidue, sic transire per bona temporalia studeas, quod æterna non amittas : sed cum vitæ finis advenerit, ad illorum beatum participium feliciter, quod tibi concedat Altissimus, admittaris ; suasura charissimo in Christi filio nostro, viro tuo, ut sic regnum illud temporale regere studeat, ut ad perenne feliciter post hujus vitæ transitum valeat pervenire. Dat. Avin. VI kal. Septembris, anno XII ».

71. *Belgæ rebellantes a Philippo rege perdomiti.* — Divisis Navarræ et Galliarum regnis, quæ in ultimis regibus conjuncta fuerant, Philippus primum in Belgas, qui Ludovicum comitem principatum depulerant, expeditionem duxit [1] : et inter cæteros in castra abduxit delphinum Viennensem, et Sabaudiæ comitem, quos quidem post diuturna bella, de quibus antea memoravi, in mutuam amicitiam reginæ Clementiæ, prudentissimæ feminæ, Ludovici olim regis uxoris, ac delphini amitæ, quæ extrema ægritudine, e qua paulo post obiit conflictabatur, studio revocatos, ac mutua sibi in benevolentiæ signum oscula porrexisse, refert Joannes Villanus [2]. Confluxerant [3] etiam ad regis signa Barensis, Namurcensis et Hannoniæ comites, pluresque viri nobiles adeo ut duodecim millibus equitum Philippus esset instructus : is tamen, irrumpentibus Flandris in ipsum regium tentorium, in maximum discrimen fuit adductus. Consurgentibus demum ad pugnam omnibus Gallis, magna Belgarum strages, nimirum ad duodecim millia, edita est, alii fuga dissipati : Hypra aliaque municipia ad victorem prona fuere. Revocatus Brugas est Ludovicus comes, quem Philippus rex ad principatum moderate gerendum est adhortatus, interminatus, ni justi principis munus obiret, ipsum se gradu depulsurum. De parta illustri adeo victoria Philippus rex Pontificem certiorem fecit, utque in extremum periculum ab hostibus qui ad illius tentoria penetrarant, esset adductus : cui Joannes referendam divino Numini hujusmodi victoriam respondit, utque in victos clementiam explicaret, Apostolicis monitis sollicitavit [4] :

« Joannes, etc. Philippo regi Franciæ.

« Sane, fili dilectissime, cum horrore quodam percepimus, quod hostes usque ad tua tentoria te inscio potuerunt pervenisse. Sed hoc forsan permisit Altissimus, ut certius cognosceres, ab ipso futuram victoriam processisse, teque ad suam devotionem ejusque beneplacita exequenda, et arctius evitanda quæ prohibuit, obligaret. Et quia tam liberationem ab inimicorum insidiis, quam victoriam subsecutam non humanæ potentiæ, sed supernæ, sicut prædictæ attestantur litteræ, cum actionibus gratiarum adscribis, circumspectionem regiam multipliciter in Domino commendamus, regalem excellentiam attentius exhortantes, quatenus præmissa de tua memoria oblivio non obliteret ; sed cum assidua gratiarum actione perduret, ut sic ejus uberiores continue gratias, quas ipse tibi dignetur concedere, merearis : et attendens insuper, quod magna est gloria principum uti misericordia et mansuetudine post triumphum, illi populo, si humiliter et devote ad tuam devotionem et fidelitatem redire sine fictione voluerit, ob illius reverentiam, qui cum iratus est, non obliviscitur misereri, sinum tuæ non omittas gratiæ aperire. Cæterum de victoriæ insinuatione hujusmodi regiæ celsitudini gratiarum referimus

[1] Jo. Mar. l. xv. c. 19. — [2] Tom. III. p. 6. Ep. secr. pag. 202.

[1] Jo. Vill. l. x. c. 89. — [2] Ibid. c. 107. — [3] Ibid. c. 89. — [4] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 113.

uberes actiones. Dat. Avin. VIII id. Septembris, anno XIII ».

Perdomiti Gallorum armis Belgæ, præteritæ defectionis veniam supplices poposcerunt : cumque ex conventis antea cum Philippo IV et Carolo IV regibus Apostolica auctoritate initis, anathematis et interdicti Ecclesiastici vinculis se irretissent, Philippum regem interpretem adhibuere apud Pontificem, ut ea religione solverentur. Flexus itaque ad regias preces Joannes, subjectis præsulibus eam provinciam demandavit [1].

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus archiepiscopo Rhemensi et episcopo Silvanectensi, et dilecto filio decano Ecclesiæ Rothomagensis.

« Petitio charissimi in Christo filii nostri Philippi regis Franciæ illustris nuper nobis exhibita continebat, quod communitates, burgimagistri, advocati, scabini, consiliarii, corrarii et præpositi, cæterique habitatores et homines plurium villarum, locorum et castellaniarum patriæ et territorii Flandriæ contra paces et capitula contenta in eis inter claræ memoriæ Philippum tunc regem Franciæ, dicti Philippi nunc regis patruum ex una parte, et Robertum tunc Flandriæ comitem et habitatores locorum et villarum patriæ et territorii prædictorum ex altera primo, ac deinde inter claræ memoriæ Carolum tunc regem Franciæ et Navarræ, ipsiusque regis, qui nunc est consanguineus, prædecessores suos ex parte una, et communitates ac habitatores plurium locorum et villarum patriæ Flandriæ prædictæ ex altera dudum factas et initas temere veniendo, quamplures rebelliones et inobedientias contra eumdem Philippum, nunc regem, gentesque ac subditos ipsius regis patenter et notorie commiserunt, paces prædictas in pluribus punctis et articulis contra fidem per eos datam ac juramentum præstitum violarunt, excommunicationis in personas et interdicti in communitates, villas et loca tam a felicis recordationis Clemente papa V, prædecessore nostro, quam a nobis latas sententias propterea incurrendo, quas quidem sententias executores tam ab eodem prædecessore, quam a nobis super hoc specialiter deputati, seu alter eorum ad requisitionem ipsius regis, qui nunc est, prædictos burgimagistros, advocatos, scabinos, consiliarios, corrarios, præpositos cæterosque habitatores excommunicationum, ac communitates, loca, castellanias et villas rebellium prædictorum interdicti sententias prolatas incurrisse, auctoritate Apostolica declararunt, prout hæc in Apostolicis super hoc confectis litteris et processibus inde secutis plenius et seriosius continetur : quodque postmodum præfati burgimagistri, advocati, scabini, consiliarii, corrarii, præpositi cæterique habitatores et communitates, villarum, castellaniarum et locorum rebellium prædictorum ad cor reversi, suumque recognoscentes errorem, ducti spiritu consilii sanioris ad ejusdem regis obedientiam tanquam fideles subditi redeuntes, de et super inobedientiis, rebellionibus et attentatis aliis omnibus supradictis eidem regi competentem fecerunt emendam, se super iis ipsius regis voluntati totaliter supponendo ; quare nobis idem rex humiliter supplicavit ut personis et locis præfatis provideri de absolutionis et interdicti relaxationis beneficio misericorditer mandaremus, etc. » Dissolvit Pontifex ad regias preces censuras, et auctoritate memoratos præsules instruit, ut Belgas expiato ritu Ecclesiastico crimine sacrorum communioni restituant. « Dat. Avin. XIV kal. Novemb. anno XIII ».

Lapsis aliquot annis Belgæ iterum in Philippum regem conjurarunt, censurasque eo fuco non contraxisse prætexuere, quod Eduardum Gallicum nomen regium sibi asciscentem sequerentur. De quibus ingentibus turbis, utque ejusmodi de contrahendis censuris pactionem abrumpere sint ausi, dicetur inferius. Addimus nunc Pontificem adhortatum esse Philippum, ut illius belli curis solutus animum viresque ad Ecclesiæ schismaticis oppugnatæ decus tuendum converteret : « Tenemus, inquit [1], probabiliter, quod intensum tuum desiderium, quod ad ulciscendas matris tuæ, videlicet injurias, tuitionemque Catholicæ fidei te habere tam publica vox quam privata multorum testatur, tuæque litteræ hoc exprimebant expresse, induxit Dei benevolentiam, ut brevi completo tempore, quod dudum compleri prolixiori nequivit circa matris ejusdem Ecclesiæ negotium, tuis possis promptius præfatum desiderium adimplere. Quare nostris exhortationibus adjicimus, ut successus prosperi, qui plerumque a bonis retrahere consueverunt conceptibus, te non retrahant ; sed animent potius, sicut et viros gratos percepta beneficia fortius animant et accendunt, ut illi, a quo ea percipiunt, promptius ipsi obsequantur ». Addit res Ecclesiæ in dies efferri, hostiumque frangi potentiam : senatores Urbis vice Roberti Siciliæ regis administrandæ publicæ rei præfectos munus strenue ac placide obire : omnia, quæ a schismaticis gesta erant rescissa : edixisse, gravissimis adjectis pœnis, ut qui litteras pseudopontificis haberet, quam primum deferret ; omnium illorum domos, qui ab hæresiarcha cardinales, notarii, scriptores, officiales creati fuerant, funditus in æternum dedecus excisas. « Dat. IV non. Octobris, anno XIII ».

72. *Pontifex Philippum regem ad Ecclesiæ studium hortatur, Anglo conciliare nititur.* — Explicuerat Philippus Pontifici præclarum tuendæ Apostolicæ Sedis dignitatis studium, atque ad evertendam hostium Ecclesiæ tyrannidem, exscindendumque schisma armorum potentiam obtulerat. Cujus zelum Pontifex magnis extulit laudibus [2], rogavitque ut ad singulas Italiæ urbes ac populos

[1] An. 13. p. 1. Ep. com. CCXCVII.

[1] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 114. — [2] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 197.

litteras daret, ac publice profiteretur, se Ecclesiæ causam suscepturum, atque arma in schismaticos et antipapæ sequaces conversurum. Institit etiam apud Joannam Francorum reginam [1], ut maritum regem ad gloriosissimum opus impelleret, ac scribere Italis suaderet; ne Ludovico, ejusque, ut ait, idolo, nimirum antipapæ obsequerentur, sed potius Roberto Siciliæ regi omnem operam ponerent.

Urserat etiam aliis exeunte anno superiore litteris Pont. Philippum, ut Ecclesiæ causam strenue defenderet, seque ad ulciscendas illius injurias generose accingeret : ea re summam a Christo Domino gratiam ipsum initurum ; si enim mortales sponsi suis illatas sponsis contumelias vindicent, immortalem sponsum Ecclesiæ suæ sponsæ injurias vindicantem amore complexurum : tum etiam gratulatus est [2] abjecta ab ipso inanium fabellarum lectione sacros regum Veteris Testamenti libros perlegi.

« Joannes, etc. regi Franciæ.

« Accedit nobis ad ingens gaudium, cum te, fili charissime, in iis occupari percipimus, quæ dignitati conveniunt regiæ, regi regum sunt placida, et utilitatem respiciant subditorum. In his profecto te comprobas occupari, cum abjectis romantiorum fabulis, quarum lectio aures magnatum frequenter occupat, Veteris Testamenti regum historiis intendis sedule : ex quibus potes circa bellicos actus instrui ac quantum in illis divina providentia egerit, erudiri : ex quo potes evidenter percipere, quantum divina revereri majestas debeat, quodque in illa sola spes omnis victoriæ sit ponenda. Adhuc in præmissis te arguis occupari, cum circa tuendas Ecclesias et personas Ecclesiasticas earumque injurias ulciscendas te curas exhibere sollicitum, quodque utique gratiam ejusdem sponsi Ecclesiæ, scilicet Christi, tibi vindicas ampliorem : si enim sponsi carnales adeo diligant sponsas suas, ut ad illos suam extendant gratiam, quos illas noverint honorare, ac contra illos excandescere soleant, qui sponsabus eisdem injurias præsumpserint irrogare ; proculdubio multo magis sponsus, qui amplius ad sponsam afficitur, quam quivis sponsus alius suam ipsam honorantibus exhibet gratiam, et contra inhonorantem eam, seu sibi irrogantibus injuriam irascitur et turbatur, etc. Dat. Avin. VI id. Decembris, anno XII ».

73. Ut porro fluctuanti Ecclesiæ felicius opem Philippus rex ferre posset, studium ad pacem in Galliis tuendam, exorientes cum Anglorum rege Eduardo discordias sopiendas, malaque imminentia avertenda convertit Pontifex. Contenderat, ut diximus, Eduardus jure sanguinis ad sceptrum Gallorum vocari, vimque et arma adhibere ad causam defendendam parabat ; cum Joannes conciliandos novis affinitatibus eos reges censuit, Robertumque Atrebatensem ac plures Gallicæ aulæ principes, tum reginam Francorum sollicitavit, ut ad perficiendam concordiam incumberent : tum Philippum regem est adhortatus, ut Joannem majorem natu filium cum Eduardi sorore matrimonio conjungare niteretur ; ex ea enim affinitate facile futura bella diremptum iri. Repudiata sunt, nec mandata operi Pontificia consilia magno Francorum detrimento ; ab Eduardo enim irato gravissimis cladibus affectas Gallias, atque in extremum adductas discrimen visuri sumus. Traditam porro Eduardi sororem Joannam Davidi Roberti Brusii regis Scotorum filio in uxorem, ac pacem post diuturna bella inter Scotos et Anglos firmatam, refert Joannes Villanus [1] : quam quidem vocatam turpem ait Walsingamus [2], cum Scotia antea in Eduardo I regno Anglico conjuncta, ac superioribus temporibus jure beneficiario obnoxia, ab omni onere et officio Anglis regibus præstando libera ex illius fœderis legibus pronuntiata sit.

74. *Anglia et Scotia conciliatæ.* — Poposcit tum veniam a Pontifice Robertus Scotiæ rex, pluribus censuris ob præterita in Eduardum II bella irretitus ; missisque oratoribus, Apostolicis imperiis obsequentissimum se posthac futurum pollicitus est. Excepit Joannes, qui pacem inter Anglos et Scotos redintegratam gaudebat, benigne legationem , dissolvitque censuras Apostolico Diplomate, in quo fuse repetit, ut ardente inter Robertum et Eduardum II Angliæ regem bello, post varias concordiæ rationes pertentatas Gaucelinum episcopum Albanensem, tunc tit. SS. Marcellini et Petri presbyterum, ac Lucam S. Mariæ in Via-Lata cardinales legatos miserit, imperaritque Anglos inter et Scotos inducias, intentato iis, qui bellum moverent, anathemate : Robertus vero pacis consilia respuerit, ac licet cardinales ipsum censuris, et Scotiam Ecclesiastico interdicto perculissent, si in Angliam cum exercitu irrumperet ; ipse tamen violata induciarum religione Angliam invaserit, et Berwicum ac nonnullas alias arces Eduardo eripuerit, ob quæ eum cardinales defixum anathemate et Scotiam sacris interdictam pronuntiarint : cum vero idem Robertus censuras toto vertente anno sperneret, et Angliam vexaret armis, Pontificio edicto in jus ad subsellia Apostolica accersitus fuerit : cumque apud ea non compareret, servato judiciorum ordine ex sacri senatus sententia damnatus sit contumaciæ, ac fidelium consortio ejectus. Jam vero instaurata cum Eduardo III pace ad Ecclesiæ obsequium redeunti Pontifex veniam tribuit [3].

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Roberto regi Scotiæ illustri.

« Cum ad præsens, cooperante pacis principe, qui facit concordiam in sublimibus suis et arcem possidet unitatis, quique de throno cælesti ad ima descendens, pacem in terra per cælestium Angelo-

[1] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 169. — [2] Ibid. p. 2. pag. 191.

[1] Jo. Vill. l. XVI. c. 80. — [2] Walsing. in Eduar. III. Boeth. Hist. Scot. l. XIV et alii. — [3] An. 13. p. 1. Ep. com. MDCCCXLIX.

rum exercitum, gloriosæ pacis canticum concinentem, bonæ voluntatis hominibus nuntiavit, et demum regressurus ad Patrem pacis bonum, quod super omnia diligebat, tanquam donum gratissimum dedit fidelibus, et reliquit ; pax et concordia inter te et charissimum in Christo filium nostrum Eduardum nunc regem Angliæ illustrem fuerint reformatæ, tu cupiens tanquam devotionis filius ad sinum almæ matris Ecclesiæ, quæ nulli redeunti claudit gremium, cum humilitate redire, ipsiusque ac nostris in omnibus obedire mandatis, nobis per venerabiles fratres nostros Jacobum S. Andreæ et Joannem Moraviensem episcopos, ac dilectum filium Adam electum Brekmensem nuntios et procuratores tuos (qui episcopus S. Andreæ, Jacobus Benedicti archidiaconus Ecclesiæ S. Andreæ, et Adam electus præfati, Adam de Moravia, decretorum doctor in littera, in qua eos ad id procuratores tuos constituisti, per te nominati fuerunt) ad nostram præsentiam super his specialiter destinatos, humiliter supplicasti, ut providere tibi et statui tuo, ac regno et terris tuis præfatis de salubris et opportunæ absolutionis et interdicti relaxationis beneficio misericorditer dignaremur. Nos itaque, qui ipsius regis pacifici vices in terris quamvis insufficientibus meritis exercemus, ipsius exemplis salutaribus eruditi, hujusmodi pacis et concordiæ dulcedinem internis brachiis amplectentes ; considerantes etiam attentius, quod divinitatis natura clemens est et pia, magisque ad indulgentiam quam ad vindictam prona, quæ non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat ; præfatis nuntiis et procuratoribus nomine tuo postulantibus humiliter et devote (qui etiam, habentes ad hoc a te speciale mandatum, de stando super omnibus et singulis nostris et ejusdem Ecclesiæ mandatis in animam tuam præstiterunt corporaliter in nostra præsentia juramentum, bona tuæ ad hoc etiam obligando) te a præfatis omnibus et singulis excommunicationum sententiis atque pœnis, quas per nos et cardinales ipsos latas, ut præmittitur incurristi, auctoritate Apostolica tenore præsentium duximus absolvendum, dictumque interdictum in regnum Scotiæ et alias terras præfatas, per cardinales ipsos ut præfertur prolatum, usque ad biennium a data præsentium numerandum auctoritate prædicta de speciali gratia relaxamus.

75. « Verum quia mediator Dei et hominum homo Dominus noster Jesus Christus hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut confitentibus pœnitentiæ satisfactionem docerent, et eisdem salubri satisfactione purgatis reconciliationis januam aperirent ; tibi pro præmissis quoad præsens hujusmodi pœnitentiam injungimus salutarem, videlicet quod de cætero per te, vel alium, seu alios treugas, si quas per Sedem Apostolicam inter te et ipsam regem indici canonice contingeret in futurum, nullo modo violare, ac mandatis Apostolicis licitis contraire, regnum etiam Angliæ ac terras alias dicti regis nunquam invadere, seu alias occupare præsumas, nisi quantum tibi de jure concessum fuerit, vel permissum ; reservatis nobis omnibus aliis, quæ pro præmissis tibi injungenda fuerint, tibi nostro arbitrio in posterum imponendis. Nulli ergo, etc. Datum Avinione id. Octobris anno XIII ». Data aliis litteris archiepiscopis et episcopis imperia [1], ut a Roberto postulati, illum anathematis nexu solutum, et sacrorum usum Scotiæ ad biennium restitutum promulgarent. Haud diu pax ea tenuit, cum Roberto brevi extincto, Eduardum III, spreta affinitate, ad avita in Scotiam jura recuperanda Davide sororium gravissimo bello exagitasse visuri simus.

76. *Poscenti Alphonso regi Castellæ Pontifex dat opes et privilegia ad bellum contra Saracenos Granatenses.* — In Hispanis Alfonsus Castellæ rex, ardore propagandæ religionis ac regni limitis proferendi succensus, bellum in Saracenos cœptum urgere constituit : utque belli molem facilius volveret, ab Romano Pontifice sacrarum opum auxilia flagitavit, ac Joannem episcopum Conchensem et Petrum electum Carthaginensem oratores legavit, instruxitque auctoritate, ut fidem regiam ad servanda ineunda ea de re pacta obstringerent. Quo argumento subjectas litteras supplices transmisit [2].

« Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri ac domino, domino Joanni, divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, charissimus ejus filius Alfonsus Dei gratia Castellæ, Legionis, Toleti, Galleciæ, Sibiliæ, Cordubæ, Murciæ, Giennii et Algarbii rex, ac Viscayæ et Molinæ comitatuum dominus, cum recommendatione humili et reverentia pedum oscula beatorum.

« Pater sanctissime, clare novit vestra providentia circumspecta, qualiter Deo servire præcordialiter affectantes, fidemque Catholicam pro viribus exaltare, velut verus filius Ecclesiæ et Catholicus Christianus, ac deprimere seu frangere Saracenorum inimicorum fidei orthodoxæ perfidam et abominabilem nationem, sicut fecerunt reges, de quorum stirpe noscimur descendisse ; cum regnorum nostrorum redditus non sufficerent ad tam arduum tamque sanctum negotium modo debito prosequendum, sperantes ad hoc auxilium per gratiam seu liberalitatem Sedis Apostolicæ consequi opportunum, supplicari per nostros fecimus nuntios, ut aliquas petitiones nobis, regnis et subditis nostris expedientes, vestra sanctitas dignaretur misericorditer exaudire.

« Verum, ut percepimus, quia vestra sancta pietas aliquas gratias nobis intendit facere pro subsidio guerræ per nos contra Saracenos incœptæ, sub certis conditionibus, et ad earum observantiam obligationibus, quibus adjiciendis, quamvis

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Ext. apud Jo. an. 12. p. 8. in-ertæ Ep MMCCLXXVI. et in Ms. bib. Vall. sgn. lit. B. num. 12. p. 161.

antecessores nostri, qui in Castella et Legione pro tempore regnaverunt, acceperint tertias et thesauros Ecclesiarum ad guerram, quam cum præfatis habuerunt inimicis fidei exercendam, et ad eorum incursibus terras et regna suo commodius protegenda ; tamen ob devotionem eximiam, qua Deum et Sedem Apostolicam reveremur, impendentes reverentiam qua tenemur vobis vicario Jesu Christi, vestram voluntatem complentes facimus, constituimus, creamus, ordinamus nostros veros procuratores, yconomos, syndicos, vel actores et nuntios speciales venerabiles dominos Joannem Conchensem episcopum, Petrum Carthaginensem electum clericos nostros, ac nobilem virum Fernandum Sancii militem ac judicem curiæ nostræ absentes tanquam præsentes omnes vel duos eorum ad comparendam coram sanctitate vestra et sacro collegio reverendorum dominorum cardinalium, et offerendum ex parte nostra supplicationes, quæ ipsis procuratoribus, aut eorum duobus videbuntur specialiter prosecutioni guerræ Saracenorum, nobis, regnis ac subditis nostris expedientes, et oblatas prosequendum et acceptandum una vobiscum : imo et si sanctitati vestræ videbitur cum dicto collegio, super dictis supplicationibus et earum qualibet quidquid sanctitas vestra et dictum collegium tractandum, ordinandum et promittendum ordinaverit per eosdem procuratores vel duos ipsorum nomine procuratorio nostro : necnon obligandum nos, terram et subditos nostros ad tenendum et servandum firmiter omnia et singula, quæ dicti procuratores aut duo eorum in præmissis et eorum quolibet duxerint promittendum sub quibuscumque conditionibus et pœnis spiritualibus, tempore dictarum tertiarum nobis concedendarum tantummodo duraturis, adjiciendis cuilibet capitulo dictarum supplicationum per vos et dictum collegium ut exequamur ea, ad quæ dicti nostri procuratores vel duo eorum nos duxerint obligandos : et præstandum in animam nostram cujuslibet generis sacramentum super præmissis omnibus et singulis observandis et tenendis : et generaliter ad omnia alia et singula procurandum, faciendum, agendum et exercendum, quæ veri et legitimi ac sufficientes procuratores procurare, agere, facere et exercere possunt in præmissis et quolibet præmissorum, etiamsi mandatum exigant speciale, et quæ nosmet procurare, facere et exercere possemus, si personaliter interessemus. Insuper promittimus ratum et firmum habere, tenere et servare quidquid per dictos procuratores vel eorum duos procuratum, factum, actum et gestum fuerit in præmissis et quolibet præmissorum, et in nullo contrafacere vel venire sub hypotheca et obligatione regnorum et aliorum bonorum nostrorum : protestantes, quod curso dictarum guerrarum tempore, salvum remaneat jus exemptionis et libertatis competentium nobis et regnis nostris. In quorum omnium testimonium, has nostras patentes litteras, nostro sigillo plumbeo eisdem appenso dictis nostris procuratoribus jussimus elargiri. Dat. Toleti VII id. Martii anno a Nativitate Domini MCCCXXVIII ».

77. Poposcere Castellani oratores a Pontifice [1], ut religiosa expeditio collato crucis symbolo propositaque novarum venia indiceretur : tum in militares sumptus sacerdotiorum decumæ ac duæ partes tertiæ reficiendis sartis tectis addictæ, conferrentur. Extulit laudibus Pontifex Castellæ regis de ducenda in Mauros expeditione consilium [2], ejusque petitis pro sustendandis bellicis sumptibus ita assensit, ut ea certis legibus temperaret, sanciretque ut a sacro illo auro subsidiario rex abstineret eo flexu temporis, quo inducias pacemve cum barbaris pacisceretur : tum ad hæc conventa Alfonsum obstrinxit :

« Joannes , etc. charissimo in Christo filio Alfonso regi Castellæ et Legionis illustri.

« Volumus quod tu hujusmodi negotium per te assumptum viriliter et efficaciter, tam per mare quam per terram, ad exaltationem et dilatationem Catholicæ fidei contra Saracenos eosdem prosequaris ; et ubi hujusmodi negotium in persona propria non prosequereris, illud per terram ad minus cum mille militibus vel equitibus bene munitis equis et armis prosequi tenearis, non solum defendendo terram Christianorum ab impugnationibus dictorum Saracenorum regni Granatæ , sed impugnando et expugnando Saracenos ipsos, castra , fortalitias, terras et loca ipsorum et alios Saracenos, tam vicinos quam quoscumque alios, dum venerint in auxilium eorumdem, nisi forte interdum pro meliori plus defensioni cum prædicto militum seu equitum numero dictæ terræ Christianorum ab impugnationibus Saracenorum dictorum, quam hujusmodi impugnationi eorumdem hostium prospexeris insistendum : quorum tamen hostium impugnationi et expugnationi debes intendere diligenter, cum ipsi fidem Catholicam et terras fidelium, potissime in ipsorum frontariis constitutas, ac personas Christianorum non desinant impugnare, Christianos ipsos capiendo, suæque ditioni subdendo, ipsosque tam mares quam feminas et parvulos filios et filias eorumdem cogendo fidem Catholicam, ut præmittitur, abnegare et nonnulla alia nefanda in eosdem Catholicos committendo. Si vero aliqui milites seu equites per obitum ipsorum , vel ex aliqua rationabili causa, vel casu de numero prædicto deficerent, idem numerus absque reprehensibili mora per tuæ sollicitudinis studium celeriter restauretur. Ubi autem non prosequereris dictum negotium personaliter per teipsum , ordinabis in capitaneum aliquem virum Catholicum aptum, strenuum et fidelem, quem duxeris eligendum a dominiis, cum supradicto militum vel equitum numero, equis, armis , ut præmittitur,

[1] An. 12. p. 3. Ep. com. MMCDLXXVII. — [2] Ibid.

munitorum, ad prosecutionem dicti negotii loco tui contra Saracenos eosdem, adhibito ubi forsan aliquis vel aliqui de numero prædicto deficerent, moderamine supradicto. In casu vero ubi dictum negotium in persona propria prosequereris, necessarium non existimamus, quod tu ad faciendam prosecutionem hujusmodi cum certo determinato numero militum vel equitum adstringaris; ex eo maxime, quod probabiliter credi potest, quod velut princeps magnificus in comitiva tua ad prosecutionem dicti negotii, quoties illud in persona propria prosequereris, longe majorem tecum duceres, quam præmissam militum vel equitum quantitatem.

78. « In terris quoque, castris et locis in dicto regno Granatæ tam per te noviter acquisitis, quam quæ divina suffragante virtute acquiri contigerit, conserventur et ædificabuntur Ecclesiæ sæculares, videlicet cathedrales secundum mandatum et ordinationem nostram et dictorum successorum nostrorum vel aliorum, quibus nos vel dicti successores id duxerimus vel duxerint committendum, considerata aptitudine, conditione, qualitate et dignitate locorum, in quibus fuerint hujusmodi Ecclesiæ ordinandæ : in quibus etiam de mandato nostro seu nostrorum successorum ponentur et constituentur personæ Ecclesiasticæ sæculares, per quas in eis divina celebrentur officia, et ministrentur locorum ipsorum habitatoribus Catholicis Ecclesiastica sacramenta ; collegiatæ vero et aliæ inferiores Ecclesiæ a cathedralibus fundari possent de mandato prælatorum, vel aliorum Catholicorum, quibus hoc de jure competit vel competet in futurum : ac similiter institutio seu ordinatio personarum Ecclesiasticarum, quas, ut prædicitur, sæculares esse volumus, in eisdem collegiatis et aliis inferioribus Ecclesiis ponendarum possit fieri per eosdem, quibus competet id de jure, salvo jure patronatus tui ; quod jus intelligi volumus illud esse, quod tibi jura communia canonica in casu de quo agitur seu agetur, præstiterint.

79. « In locis autem taliter post guerram per te noviter cœptam acquisitis, vel in posterum, infra dictum tamen quadriennium acquirendis, si seorsum vel permixtim habitare contigerit Saracenos circa sacerdotes ipsorum, qui Zabazara vulgariter nuncupantur, necnon templa seu meschitas ipsorum ne, quod absit, per eorum funestos ritus invocationes, et clamores verborum, ac publicas invocationes et peregrinationes ipsorum in cordibus fidelium scandalum generetur, tu tanquam princeps Catholicus et zelator fidei Christianæ juxta Constitutionem super hoc editam in Concilio Viennensi, cum eosdem Saracenos in dictis locis noviter, ut præmittitur, acquisitis vel etiam acquirendis ad eorum templa seu meschitas contigerit convenire, ut ibidem adorent perfidum Machometum, ejusdem Machometi nomen alta voce invocari et extolli Christianis audientibus, vel aliqua verba in illius honorem eos profiteri, vel proclamare publice, seu hujusmodi peregrinationes in fidelium scandalum fieri non permittas : sed talem observationem funestam de dictis locis omnino auferas, et a tuis subditis auferri procures; districtius inhibendo, ne præfata invocatio, seu professio nomine ipsius perfidi Machometi publice, aut peregrinatio prælibata ab aliquo in tuo existente dominio attentetur de cætero, vel quomodolibet toleretur; eos, qui secus præsumpserint, taliter castigando, quod alii eorum exemplo perterriti a præsumptione simili arceantur. Et quia spiritualia diu sine temporalibus non subsistunt, ac justum est, ut qui altari servit, vivere debeat de altari, et juxta verbum Apostoli, mirum esse non debet, si temporalia metant ii, a quibus spiritualia seminantur ; volumus quod pro bonis et rebus in dicto regno Granatæ per Catholicos noviter, ut præmittitur, acquisitis vel in posterum acquirendis decimas ac primitias Ecclesiis et personis Ecclesiasticis, instituendis ibidem, cum super hoc per eas fueris requisitus, facias cum integritate persolvi, secundum quod jura ad id te adstringere dignoscuntur : et nihilominus libertas et immunitas Ecclesiastica in civitatibus, castris, terris et locis acquisitis, et quæ acquiri contigerit in regno præfato, eisdem Ecclesiis et personis Ecclesiasticis et aliis plene et libere servabitur juxta canonicas sanctiones.

80. « Volumus insuper quod processus nostri et sententiæ excommunicationis et interdicti per nos, ut præmittitur, in personam tuam et civitates et loca prædicta latæ, et præmissorum occasione ferendæ per aliqua verba dicti procuratorii tui nullatenus restringantur, sed in sua firmitate consistant ; ita quod si eas incurrere te contingat, tamdiu in persona tua ac civitatibus et locis prædictis eas habere decernimus roboris firmitatem, donec congrua satisfactione præmissa dictas sententias de nostro vel successorum nostrorum speciali mandato contigerit specialiter relaxari ». His etiam additum est, ut pactiones a Castellæ regis oratoribus cum Gaucelino episcopo Albanensi, et Joanne tit. S. Crucis in Jerusalem presbytero, ac Jacobo S. Georgii ad Velum-Aureum diacono cardinalibus, necnon Gasperto archiepiscopo Arelatensi camerario initæ Pontificio nomine, illibatæ maneant : et si qua de iis oboriatur controversia, illa a Sede Apostolica solvatur : tum subdit, ut Alfonsus vertente anno gesta ab oratoribus rata habeat, ejusque litteras antea memoratas inserit, quibus hæc subjicit :

« Cæterum, fili charissime, ut vitentur gravamina, quæ interdum viri Ecclesiastici sunt perpessi, volumus quod per dictos archiepiscopum Hispalensem et Cordubensem ac Giennensem episcopos, necnon per subcollectores, super iis deputandos ab eis, hujusmodi decima juxta Constitutionem Viennensis Concilii ad monetam currentem communiter levetur et etiam exigatur, quodque

calices, libros et alia ornamenta Ecclesiarum, divinis officiis deputata, ex causa pignoris vel distrationis cujuspiam per se, vel per alium, seu alios occasione hujusmodi decimæ contra Constitutionem eamdem capere seu recipere, distrahere seu recipere, distrahere seu occupare quomodolibet non præsumatur. Dat. Avin. id. Junii, Pontificatus nostri anno XII ». Data sunt ea de re memoratis præsulibus imperia, ut quadriennales decimas cogerent, modo initæ pactiones corroboratæ essent a rege : tum ut crucesignatam expeditionem, promulgatis indulgentiarum præmiis, ad exscindendam e Granatensi regno Mahumeticam superstitionem e sacro suggestu indicerent, et clerum populumque, sacram professuros militiam, affixo humeris crucis symbolo insignirent.

81. *Sacrum bellum civili dissensione retardatum.* — Turbabat bellum illud sacrum gravissima dissensio, quæ Alfonsum inter Joannem Manuelem e stirpe regia progenitum exarserat: ad quam extinguendam Pontifex Petrum cardinalem, episcopum olim Carthaginensem, in Castellam legavit, regemque illum hortatus est [1], ut discordiæ semina præfocaret : perpenderet quanta ex ejusmodi civili bello mala emersura essent, quantave ipsius dignitati labes aspergeretur. Petrum vero studia sua omnia pro redintegranda inter illos concordia defigere jussit [2]; utque auctoritatem ipsi in re gerenda conciliaret, pileum cardinalitium, quamvis moris non esset nisi e Pontificiis manibus accipi, in Hispanias transmisit [3] : « Ut honorabilius, inquit, et utilius exequaris, (nimirum imperata), tibi capellum rubeum, insigne cardinalatus, tibi contra morem duximus de eorumdem fratrum consilio per latorem præsentium destinandum ». Sollicitati [4] vero Pontificiis precibus Alvarus Nunius comes e Transtamara et Garsias Lassus qui auctoritate in Castellana regia florebant, ut cardinali legato in sopienda discordia operam impenderent : denique sancitum esse in sequenti anno concordiæ fœdus, refert Mariana [5], rege ad illam propendente, ut belli molem in Saracenos verteret.

82. *Rex Aragonum sponsionem pro Sardinia præstat.* — Interea Alfonsus Aragonum rex, cum ex acceptorum Sardiniæ et Corsicæ regnorum jure fiduciario legibus excurrente primo regni adepti anno obstrictus esset ad Sedem Apostolicam, ut fidem devinciret, se conferre, ob negotiorum, quibus obruebatur, molem expetiit, ut tempus extraheretur : cujus precibus permotus Pontifex, illud ad annum [6] a primo evoluto proximum prorogavit.

« Alfonso regi Aragonum illustri.

« Cum pro regno Sardiniæ et Corsicæ, quod claræ memoriæ Jacobus rex Aragonum pater tuus a nobis et Romana Ecclesia tenuit, et quod tu, charissime fili, similiter obtines ex successione paterna, infra annum unum, a die obitus ejusdem patris tui in antea numerandum, ex juramento per dictum patrem tuum præstito, quo se ac hæredes et successores suos in eodem regno ad hoc solemniter obligavit, tenearis nostram et Apostolicæ Sedis adire præsentiam, facturus nobis nostro et ipsius Ecclesiæ nomine ligium in manibus nostris homagium, et præstiturus fidelitatis debitæ juramentum ; nos, paterno more compatientes tuis occupationibus variis, quos tibi nova suscepti regiminis auspicia subministrant ; ac propterea tuis in hac parte supplicationibus inclinati terminum super præmissis unius anni prædicti usque ad unum alium annum, a fine præfati anni in antea computandum, tibi de fratrum nostrorum consilio tenore præsentium proroganus. Volumus autem per hoc, juramento per dictum patrem tuum (sicut præmittitur) præstito, seu quibuscumque conditionibus, obligationibus, seu pactis et conventionibus aliis in concessione dicti regni facta præfato patri tuo appositis, quæ in suo robore permanere decernimus, in aliquo nullatenus derogetur. Dat. Avin. non. Maii, anno XII ». Ægre tulit rex ampliores temporis metas sibi non prorogatas : cui Joannes rescripsit, moris non esse, ut Romana Ecclesia rem adeo gravem in posteriora tempora extraheret. Alfonsus tamen, cum metueret, si regno discederet, graviores in eo motus posse concitari, Petrum fratrem Ripacurtiæ comitem oratorem ad Joannem misit, ut suscipiendi itineris laborem sibi remitti deprecaretur : cujus precibus flexus Pontifex, e cardinalium consilio assensit, ut rex in Aragonia solemni ritu pro obtenta Sedis Apostolicæ beneficio auctoritateque Sardinia sacramentum nuncuparet. Rogatus quoque Pontifex, ut a rege ad infidelium, ac præsertim soldani Babylonici oras duas naves mitti permitteret, tum ad exportanda sacra S. Barbaræ lipsana, tum ad nonnulla alia negotia conficienda ; respondit [1], continuis suas ex Cypri et Armeniæ partibus clamoribus aures feriri, Barbaris merces inferri, quibus aucti magis ferociebant ; reliquiarum tamen sanctæ illius martyris intuitu ipsi unius mittendæ navis, comitique Ripacurtiæ alterius potestatem fecisse.

83. *Philippus regia stirpe Baleari progenitus novam Franciscanorum familiam condere postulans rejicitur.* — Hoc anno Jacobi Balearis regis patruus atque antea tutor Philippus e Majoricis, Aragonum, Siciliæ et Francorum regum consanguinitate illustris, novum Franciscani instituti Ordinem, in quo præscripta a S. Francisco religiosæ vitæ formula sine ulla interpretatione atque additamento servaretur, condere in animum induxit, ac perficiendæ rei auctoritatem oblato hoc libello supplice [2] a Pontifice flagitavit.

[1] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 227. Mariana l. XV. c. 20. — [2] Ibid. p. pag. 226. — [3] Ibid. pag. 22?. — [4] Ibid. — [5] Jo. Mariana l. XV. c. 21. — [6] Tom. VI. p. 3. Ep. secr. pag. 230.

[1] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 170. et an. 13. p. 1. Ep. com. LXXXV et LXXXVI. — [2] Ext. apud Wad. in Annal. hoc an. n. 29.

« Supplicatio Philippi de Majoricis.

« Supplicat sanctitati vestræ (qui estis vicarius Jesu Christi in terris, qui de domus suæ divitiis descendit in uterum pauperis Virginis, ut paupertate nostræ carnis indutus pœnitentiæ viam arctam sumeret, et per crucis ignominiam gloriosus ad Patris ascenderet dexteram) Philippus de Majoricis thesaurarius B. Martini Turonensis pro se et sui propositi sociis præsentibus et futuris, quod cum ipse, licet peccator, fide Christianus sit, fidei opera habere desiderans ; et ideo non solum præcepta, sed et Evangelica Christi consilia a juventute servare affectans, ex omnibus viis salutis illam solam prælegit et præeligit, ad quam præeligendam est et esse vult voto adstrictus, scilicet regulam beatissimi Francisci, quæ B. Francisco per Spiritum sanctum inspirata est, et passionis Christi signis solemniter confirmata ; de qua idem sanctus in suo testamento dicit sic : Ipse Altissimus revelavit mihi, quod deberem vivere secundum formam sancti Evangelii, et ego paucis verbis simpliciter feci scribi, et dominus papa confirmavit mihi. Et iterum circa finem testamenti sui, loquens fratribus, ait : Dominus dedit mihi simpliciter et pure dicere et scribere regulam, et ista verba simpliciter et pure sine glossa intelligatis, et cum sancta operatione observetis usque in finem.

« Huic igitur tanti Patris admonitioni toto desiderio cordis adhæreo ; eos tamen, qui summorum Pontificum expositiones et declarationes receperunt, in nullo tango, quia in via Dei alius sic ambulat, alius sic ; sed ego ipsam B. Francisci regulam, simpliciter et pure intellectam et sine glossa, in qua promittitur Evangelii Christi observantia, cujus Evangelii vita a Christo exemplata et tradita est fidem Evangelii tenentibus ; sicut sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ filius vestris, pater sanctissime, pedibus subditus et subjectus a vobis regulam ipsam et vitam tamdiu desideratam libenter et libere observandam, cujuspiam contradictione cessante, mihi et mei propositi sociis præsentibus et futuris concedi prostratus et genibus flexis exposco : non tamen in societate fratrum Minorum, qui hodie sunt, nec sub obedientia ordinis prælatorum propter dissonantiam voluntatum inter ipsos et nos : sed sicut illi, qui Cisterciensium Ordinem inchoaverunt, a nigris monachis se sequestrasse dicuntur ad regulam S. Benedicti perfectius observandum, sic et ego pro me et mihi adhærentibus peto humiliter supplicans, me et socios, qui inspirante Deo una mecum præfatam regulam et vitam servare desiderant, vestræ sanctitatis auctoritate ad ipsam sæculo dimisso recipi, et ex speciali gratia statim ad professionem admitti ; maxime cum omnes, quos nunc mecum associabo, probationis annum vel annos, quantum ad notitiam et exercitium vitæ religiosæ, existentes in sæculari habitu tenuisse possint dici : qua professione facta, liceat nobis regulam prædictam Domino juvante servare, eleemosynas pro Christo mendicare, eleemosynisque et laboritio manuum sustentari, etc ». Sub finem modestiæ metas egressus, minas, ni votorum compos fieret, adjecit, quæ ipsum haud sancto adductum spiritu indicant : « Pater, inquit, sanctissime, quam peto pro me et propositi mei sociis, licet ea indignus sim peccatis exigentibus, indignius tamen est eam mihi denegari : et sicut a Spiritu sancto est via perfectionis Christianæ, quam postulo, sic a spiritu maligno esse denegationem ejus non dubitant fidei Catholicæ vitam et genera æstimantes. Si denegetur ergo, quid restat ? Audient certe cæli quæ loquor, audiet et terra verba oris mei ». Repulsam imprudenti homini objecit Pontifex e cardinalium consilio, ne Ordo Franciscanus multis concussus factionibus magis labefactaretur.

84. *Ordinem Eremitarum S. Pauli confirmat, cleri Ungarici avaritiam cohibet Pontifex.* — Contra Caroli Ungariæ regis adductus precibus efflorescentem in ipsius regno Emeritarum S. Pauli primi religiosam familiam, ac magnis virtutibus, præcipueque cælestium rerum tractatione conspicuam, Apostolica auctoritate confirmavit [1] :

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Ad nostri Apostolatus auditum relatio fide digna perduxit, quod dilecti filii fratres S. Pauli primi Emeritæ in Ungaria et aliis partibus constituti, per austeritatem piæ vitæ, bonorumque operum actiones adeo se reddunt in conspectu Dei et hominum gratiosos, quod eorum exemplo plurimi ad pietatis opera perducuntur ; quodque ipsi secundum B. Augustini regulam desiderant virtutum Domino perpetuum impendere famulatum. Nos igitur hujusmodi pium, laudabile ac meritorium propositum et obsequium eorumdem fratrum, Dei et sanctorum suorum prosequentium laudem et gloriam, digne in Domino commendantes : et attendentes illa salubria et efficacia fore ad perennis salutis bravium impetrandum, ut eo libentius dicti fratres divinis beneplacitis se coaptare, seque diligentius exercere operibus sanctitatis, quo invenisse gaudebant nos et dictam Sedem sibi gratiosos, propitios et benignos, charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Ungariæ illustris, quem ad fratres ipsos specialis devotionis affectum habere percepimus, Apostolicam pro fratribus præfatis in hac parte gratiam humiliter implorantis, et eorumdem fratrum devotis supplicationibus annuentes, prælibatis fratribus auctoritate Apostolica regulam concedimus antedictam, per eos et successores ipsorum in locis suis, quæ habent, et præstante Domino habebunt in posterum, perpetuis futuris temporibus observandam : memoratis insuper fratribus eorumque successoribus, qui in capitulo ipsorum, quoties expedierit, celebrando aliquem ex eis idoneum in eorum priorem generalem eligere, ac electum recipere valeant,

[1] An 13. p. 1. Ep. com. CDLXXIII.

et habere : idemque prior sic electus, receptus et habitus in dictos fratres et successores visitationis et correctionis debitæ officium valeat exercere, ac ipsos ab excommunicationis sententia, si quam eos propter violentam manuum injectionem in se ipsos, vel propter statuta dictæ regulæ violanda incurrere contigerit, juxta formam Ecclesiæ absolvere consuetam, etc. Dat. Avin. X kal. Decemb. anno XIII ».

Antea vero, querente eodem Ungariæ rege, nonnullorum præsulum et clericorum acerbitate nimia in exigendis decumis a neophytis, qui ad Ecclesiæ gremium se conferebant, Barbaros a fide Catholica amplexanda deterreri, Joannes clerum Ungaricum nimiam illam acerbitatem temperare, ac potius animarum quam rerum caducarum compendio studere jussit [1] :

« Venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis, necnon dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus et aliis Ecclesiarum prælatis in regno Ungariæ constitutis.

« Significavit nobis charissimus in Christo filius noster Carolus rex Ungariæ illustris, quod vos, cum contingit aliquos ex Cumanis, Blachis et Sclavis et aliis infidelibus ad fidem Catholicam divina gratia et dicti regis inductione converti, ab hujusmodi taliter conversis et in fide Catholica prædicta novis decimas integras nimis rigorose exigitis, ac etiam extorquetis ; propter quod neophyti et conversi hujusmodi ex eo, quod solvere decimas ante conversionem eorum non consueverunt, interdum asserunt, quod ad fidem Catholicam prædictam assumendam ex eo invitantur, ut dent clericis bona sua ; et multi, qui ad fidem ipsam libenter converterentur, a conversione hujusmodi propterea retrahuntur : quare dictus rex nobis humiliter supplicavit, per nos super hoc de opportuno remedio provideri. Nos igitur nolentes, quod prædicti infideles ab hujusmodi conversione ipsorum ad fidem Catholicam propterea retrahantur, universitati vestræ per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus in exigendo decimas prædictas ab hujusmodi de novo conversis vos sic benigne et curialiter, quousque conversi ipsi in fide prædicta perfecti et in ea plenarie roborati fuerint, vos geratis, quod conversi ipsi se gravatos non reputent : quinimo benignius pertractati alios infideles ad prædictam fidem Catholicam assumendam inducant, et ipsi in fide prædicta devotius perseverent. Dat. Avin. VIII id. Maii anno XIII ».

85. *Missi viri ex Ordine Prædicatorum in Orientem.* — Eodem anno Pontifex, propagandæ inter infideles religionis ex Apostolico munere sollicitus plures religiosos viros ad excolendas fide Barbaras nationes transmisit ; ac Prædicatoribus comitia Ordinis Tolosæ celebraturis imperia dedit [2], ut quinquaginta ex sacra ipsorum familia virtutibus et scientia instructos, fortesque ad ferendos labores mitterent : « Inexplicabili, inquit, desiderantes affectu, et summo studio prosequentes quod divini cultus officium, jam in plerisque gentilium partibus actore Domino, propagatum eo indesinentius frequentetur et vigeat, quo ministris potioribus invalescat, sollicita deliberatione providimus, ut in hac vestra congregatione salubri, in qua Dominus Deus noster, de cujus dilatatione nominis agitur, medius noscitur constitutus, per vos, filii, ordinetur, provideatur et fiat, quod de Ordine vestro, qui inspirante Deo velut cælum micat stellis, sic personarum numero et virtute coruscat; ad minus quinquaginta fratres ad hoc voluntarii, nimis tamen nec juvenes nec antiqui, sed bene religiosi alias et discreti, ac sufficientes clerici competenter mittantur ad partes dictorum gentilium per singulos Ordinis prædicti conventus ad exercenda ibi divina mysteria, prout expeditius fuerit, dividendi, etc. Dat. Avin. VI kal. Maii, anno XIII ». Plures etiam e Minoritarum Ordine in Persidem, in Indias, in Turchestani, ad imperium Elchigaday, ad terras Chorazam, ut gentibus Evangelium inferrent, missos refert Wadingus [1].

86. *Imminens Cypro bellum amovere nititur Pontifex.* — Quod ad res Orientales spectat ; Joannes e Janvilla ad soldanum Babylonium missus pro Syriacis rebus promovendis, reversus ex Asia nonnulla soldani responsa attulit, de quibus Joannes papa Philippum regem Francorum IV kal. Novembris deliberare jussit [2] : sed ut omnia illius consilia aliorum regum exemplo evanuerint ob Anglorum bella, suis locis dicetur. Imminebat Cypro haud leve periculum, nisi Pontifex Apostolica sollicitudine illud discussisset : Genuenses enim ulturi veteres injurias classem adversus Hugonem regem instruebant, cum quibus Robertus Siciliæ rex arma conjungere meditabatur : sed Joannes ut rei Christianæ consuleret, admonuit Hugonem [3] ut illata Genuensibus damna sarciret, regem vero Robertum, ut bellicum illum apparatum intermitteret. Missus vero est a Genuensibus pro componenda controversia Nicolinus Fliscus, cui cardinalis nomen inditum, quem Hugoni, ut perhonorifice exciperetur , commendavit Pontifex [4], eumdemque regem ut paci animum accommodaret est adhortatus. Intercesserant etiam Hugonem ipsum inter ac Rhodios equites nonnullæ controversiæ, quæ sollicitudine Pontificia sopitæ sunt [5] : regii enim oratores, habito cum Helione e Villanova summo Hospitalariorum equitum magistro, et Rhodii conventus oratoribus colloquio, post contentiones aliquas demum in concordiam cum iis venere.

Et sane par erat, ut mutuo fœdere Christiani conjungerentur, cum infideles viribus invalesce-

[1] An. 2. p. 1. Ep. cur. IV. — [2] Tom. VI. p. 4. Ep. secr. pag. 187.

[1] Wad. hoc an. num. 23. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 11?. — [3] Tom. VI. p. 5. Ep. secr. pag. 222. — [4] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag 63. — [5] Ead. pag.

rent, adversum quos Pontifex Robertum regem Siciliæ cum Venetis armorum societatem coire, Vid. Decembris jussit[1]. Alliciebantur ad idem fœdus Philippus Tarentinus et Joannes Achaiæ principes, cujus tractandi provincia Isnardo archiepiscopo Thebano a Pontifice demandata est[2], ut schismaticorum et Turcarum impetus frangerentur. Initam vero magna Francisci Danduli ducis Venetorum gloria, qui Joanni Superantio exeunte anno superiori extincto successerat, refert Appendicis ad Chronicon Andreæ Danduli auctor his verbis : « Iste dux zelo fidei Catholicæ cum Joanne XXII summo Pontifice, rege Franciæ, et imperatore Constantinopolitano ligam contra Turcas et unionem composuit : qua durante, securitas maxima Christicolis in Romaniæ partibus residentibus, et damna Turcis data fuerunt ».

[1] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 145. — [2] Ibid. pag. 65

JOANNIS XXII ANNUS 14. — CHRISTI 1329.

1. *Nefaria acta antipapæ quæ Pontifex damnat, datis litteris ad episcopos.* — Emicuit insigne divinæ in Ecclesiam providentiæ exemplum anno redempti orbis millesimo trecentesimo vigesimo nono, Indictione duodecima, quamque infelices rerum exitus excipiant eos principes, qui rerum suarum augendarum spe religionem contemnunt. Ludovicus Bavarus, antequam schisma in Dei Ecclesia conflaret, ad summam effloruerat potentiam, adversasque Italiæ vires solo pæne terrore obtriverat : at mox atque pseudopontificem creavit, superiori inclinatæ, atque hoc anno adeo collapsæ sunt res ejus, ut ab omnibus desertus pudoreque oppletus, fugam in Germaniam carpere coactus, Italicum regnum amiserit. Quæ singula antequam recenseamus, atrox ab illo ineunte anno patratum facinus in medium adducemus. Excepit ipse Pisis tertio Januarii die Petrum Corbariam pseudopontificem suis anticardinalibus stipatum, omnesque vero Christi vicario exhiberi consuetos honores more histrionico illi detulit[1]; quæ res Pisanis omnibus prudentibus horrori fuit : ac scenicus Pontifex octavo Januarii concionem habere ad populum non erubuit, atque indulgentiarum præmia iis, qui Joannis XXII nomen execrarentur polliceri. Et quidem in Petri Corbariæ nefario Regesto extant litteræ[2] idibus Januarii Pisis exaratæ maledictis in Christi vicarium refertæ : idemque sathanæ emissarius iterum decimo nono Februarii die, schisma propagare enitente Ludovico, anathema in verum Pontificem, ac Robertum Siciliæ regem et Florentinos, præcipuos illius in Italia defensores, cæterosque Catholicos vibravit[1] et aliis pœnis eos subjecit.

2. Accidit vero, ut quo tempore solemnes illi conventus celebrandi erant, tanta repente inhorruerit procella, tantaque effusa sit nubibus pluvia, quantam nullus unquam meminisset : ut nemini dubium esset tanto sceleri cælum irasci. Cumque Pisani eam occasionem, ne criminis participes essent, captarent, immissus est a Ludovico militum præfectus, qui opibus et auctoritate conspicuos cives ad profanam concionem compelleret. Sed divina ab eo vindicta non abfuit, ex aura enim frigidiore obrigescens, ut morbum depelleret, vespere balneum stillatitii vini ingressus, inopino casu ignem corripiente aqua ardenti, flammis præfocatus interiit[2] : versumque id ab omnibus prodigio est ac Ludovici et antipapæ gesta invisa Deo esse communi Pisanorum existimatione pervulgatum. Cæterum adversum sacrilegos, contra cælum et Christi in terris vicarium blasphemas voces evomentes, Pontifex sacro Cœnæ Dominicæ die Ecclesiasticum fulmen jecit[3], ac Ludovicum Bavarum et Petrum Corbariam, novis flagitiis vetera cumulantes Apost. sententia damnavit, quam præsulibus Ecclesiæ, atque inter cæteros archiepiscopo Cæsaraugustano significavit[4].

Ausus etiam est perfidus Corbaria ad schisma amplificandum, ac plures in exitium trahendos pseudoepiscopos Ecclesiis ut Thomam et Conra-

[1] Jo. Vill. l. X. c. 116. — [2] Regest. Nicol. V. antip. pag. 181.

[1] Jo. Vill. l. X. c. 123. — [2] Eod. c. 123. — [3] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 174. — [4] Ead. pag. 174.

dum Augustinianos Senogalliensi et Auximanæ, Vitalem Minoritam Firmanæ intrudere : quos a Piceni[1] præside et episcopis[2] pelli ac plecti jussit Joannes papa, tum pseudopontifex antilegatos in provincias misit. In Corsica quidem vir improbus ejus ac Bavari nomine legationem gerens, plures hæreses serere studuit, et indulgentias transfretaturis in Terram-Sanctam propositas, ad turpem quæstum aucupandum pollicebatur : cujus plectendi provincia Nebiensi episcopo imposita est[3]. Miserat etiam in Græciam aliasque Orientis oras Corbaria scelerum suorum administros, quos episcopali dignitate insigniverat, ut Pontificia vectigalia occuparent. Ad quorum evertendos conatus Joannes Constantinopolitano patriarchæ aliisque archiepiscopis Catholicis significavit[4], ut antipapa matrimonio junctus esset, ac repugnante conjuge Ordinem Minorum ingressus, graviores pœnas in eo Ordine ob infamem vitam contraxisset, quarum severitate elusa, demum se schismatis principem constituisset ; præcepitque ut illius partibus inquinatos ac nefandos præcursores vinculis manciparent :

3. « Patriarchæ Constantinopolitano ac Patracensi, Circensi, Thebano, Corinthiensi et Atheniensi archiepiscopis.

« Ad nostri Apostolatus auditum nuper infestæ relationis assertione pervenit, quod ille filius sathanæ Petrus de Corbaria hæresiarcha et schismaticus, homo utique reprobus, qui dudum uxore sua legitima, quam in facie Ecclesiæ desponsarat, cuique pluribus annis cohabitarat publice in sæculo, absque ipsius uxoris voluntate dimissa, Ordinem fratrum Minorum intravit (uxorem Petri Corbariæ viro, ut ad thorum rediret judicium intendisse, et coram Joanne episcopo Reatino auctoritate ordinaria causam cognitam, latamque a Joanne Aulune cantore Constantiensi sententiam, ut uxori adhæresceret, testatur Pontifex in aliis litteris ad Philippum regem et Joannam reginam Francorum, cujus formam suis conceptam verbis transmisit[5]. Addit Pontifex quam turpiter Petrus contra leges susceptum Minoritarum habitum conspurcarit). In quo vitam ducens, sicut habet assertio multorum veridica, inhonestam, propter horrendos et detestandos excessus per ipsum commissos pœnis gravibus per eumdem Ordinem fuit subjectus : quas velut rebellis et inobediens Ordini prædicto deduxit damnabiliter in contemptum : et tandem tanquam in profundum malorum demersus, suscitando in Ecclesia Dei schisma nefandissimum, se fecit et facit Nicolaum papam V in divinæ majestatis contumeliam, totiusque fidelium cœtus opprobrium et scandalum abusive ac derisorie per suos sequaces damnatos et complices nominari.

« Ad partes Romaniæ, in quibus Catholicæ fidei viget cultus, quosdam suarum nequitiarum complices et fautores, quos episcopos nominat, ad seducendos fideles earumdem partium, ipsosque in suorum errorum hæresim et schismatum trahendos præcipitium, occupandosque ibidem proventus Ecclesiasticos, molitur ausibus nefandissimis destinare. Nos autem hujusmodi damnatis conatibus et fidelium partium prædictarum periculis obviari salubriter cupientes, fraternitati vestræ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus si quos tales per eumdem Petrum hæresiarcham et schismaticum destinatos, vel ipsius fautores, sequaces et complices, aut contra Constitutiones et declarationes nostras dogmatizantes hæresim damnatam per eas, in vestris civitatibus, diœcesibus, et provinciis repereritis ; super quo adhibere curetis, sicut ad vestrum pastorale pertinet officium, diligentiam studiosam ; cujuscumque sint conditionis, ordinis, dignitatis aut status, etiam si Pontificali, aut quavis alia præemineant dignitate, capiatis et ad Sedem Apostolicam sub fida custodia, si commode fieri valeat, transmittatis, etc. Dat. non. Maii, anno XIII ».

4. *Joannes vicecomes pseudocardinalis et legatus in Insubria.* — Creatum in Insubria ab eodem pseudopontifice legatum ad pervertendam fidem et laniandam Catholicam Ecclesiam, refert Joannes Villanus[1] ; idque muneris Joanni Matthæi vicecomitis scelestissimi viri damnatique crimine hæreseos filio impositum, adjuncta illi cardinalitia purpura : quam rem vigesimo nono Januarii die gestam ait. Quo accepto Pontifex Bertrando Apostolicæ Sedis in Insubria legato provinciam injunxit[2] ; ut Joannem pseudocardinalem ac Luchinum fratrem hæreseos et schismatis crimine contaminatos, ac damnatos ab Apostolica Sede solemni ritu divulgaret : « Fraternitati, inquit, tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus prædictos Luchinum et Joannem filios dicti Matthæi hæreticos, qui Ludovico de Bavaria et Petro de Corvaria hæreticis et schismaticis manifestis, eorumque fautoribus, et sequacibus adhærendo et præstando auxilia, consilia et favores contra Deum et Ecclesiam sanctam suam, fidemque Catholicam, errores erroribus, hæreses hæresibus, et excessus excessibus tanquam in profundum malorum demersi cumulare damnabiliter hactenus studuerunt, et continue in suæ damnationis cumulum non desistunt ; dictusque Joannes velut aversus a Deo totaliter, et desperationis laqueo involutus, se sub dicto Petro de Corvaria hæresiarcha et manifesto schismatico cardinalem per hæreticos et schismaticos rebellesque alios satagit sicut habet multorum relatio, in divinæ majestatis opprobrium, Ecclesiæ Romanæ contemptum, ac fidei et fidelium derisionem et scandalum ; nominare, esse manifestos hæreticos, et de hæresi sententialiter condemnatos ac schismaticos ; in Ecclesiis et locis tuæ

[1] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 46. — [2] Ibid. pag. 32. — [3] Ibid. p. 2. pag. 46. — [4] Ibid. p. 1. pag. 66. — [5] Ibid. pag. 118.

[1] Jo. Vill. l. x. c. 19. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 10.

legationis et aliis, de quibus et quoties tibi expedire videbitur, per te vel alium seu alios publice nuntiare procures, etc. » Addit ut fideles ab improborum illorum schismaticorum societate ac studio, intentatis pœnis gravissimis et censuris, deterreat. « Dat. Avin. id. Martii, anno XIII ».

Creandi Joannis anticardinalis Ludovicus auctor extiterat[1], cum ea ratione res suas confirmare arbitraretur, qui etiam parum memor illatæ Galeatio injuriæ Azonem illius filium et Joannis nepotem ac principatum Mediolanensem evexit[2], promissis sibi centum viginti quinque aureorum millibus, ut militi stipendia persolveret. Adjunxit vero Azoni Porcarium virum principem, ut promissam auri vim reportaret, sed Porcarius parte recepta in Germaniam abiit: qua spe delusi Ludovicus et antipapa, cum res in dies angustiores fierent, haud parum consternati. Decrevit itaque Ludovicus exercitum in Insubriam traducere. De cujus consiliis certior factus Pontifex, XVI kal. April. significavit Philippo Francorum regi[3], Bavarum Pisis discessum ornare, ut cum Scaligero colloquia iniret, reditumque in Germaniam compararet.

5. *Pisis discedente Ludovico, res conversæ in Etruria legati Pistorienses ad Pontificem.* — Dum Pisis agebat Ludovicus, nonnulli conjurati Florentiæ subornati, qui Urbem dedere moliebantur: sed patefactæ insidiæ, sumptumque de sontibus supplicium. Bertrandus vero Roberti regis dux instructo egregie exercitu succinctus in comitatum Pisanum plurimam agris cladem intulit[4]: ac Ludovici res tam in Insubria quam Etruria nutarunt; quas cum fulcire niteretur, impelli magis ac labare visæ, de quibus hæc S. Antoninus[5] affert: « Ludovicus, quoniam Germani equites, qui ab eo transfugerant, omnibus cœptis cogitatisque obsistere videbantur, nec promissæ ab Actio pecuniæ comparebant, quo his prospiceret incommodis, transire in Galliam Citeriorem statuit. Relicto itaque Pisis falso Pontifice, cum omni hæreticorum apostatarumque sentina, scilicet antequam captus duceretur ille antipapa Avenionem, ut dictum est; cum per agrum Parmensem devenisset in Galliam, existimaretque subito Pisas reverti, majora quam putabat in Gallia impedimenta offendit ». Et infra: « In Etruria vero post ejus discessum varios casus variosque eventus res susceperunt ».

Corruit quidem primo Petrus e Corbaria: Pisani enim, in quibus Catholicæ religionis amor hæserat, ut Urbem immani portento liberarent, antipapam ac sequaces expulerunt. Qua de re Pontifex his verbis Francorum regem fecit certiorem[6]: « Synagogam malignantium et operantium detestabilia et iniqua, Petri videlicet de Corvaria et ministrorum ipsius, etiam Dominus dissipavit: præcepto quidem Petro et suis sequacibus per Pisanos, quod civitatem illam exirent, furtive festinarunt recedere quasi nullo eorum alio exspectato; quo autem dictus Petrus ierit, communiter ignoratur ». Non injecisse in eum manus Pisanos ob præfectum Ludovici, qui multo milite præsidiario instructus erat, contestati sunt[1] in Pontificia aula eorum oratores. De ejecto Tarlatino Ludovici vicario dicetur inferius, ubi prius quæ tempore præcessere adduxerimus.

Afflictæ[2] itaque admodum ea rerum conversione Ludovici res in Etruria non Pontificiis viribus, ne parti de hoste Ecclesiæ triumphi laus mortalibus adscriberetur; sed divino Numine Bavari sequaces mutuis dissensionibus dissipante, ut Pontifex Francorum regi subjectis litteris significavit[3]: « Ut ea, quæ ad Dei honorem et ejusdem exaltationem fidei est, in partibus Italiæ Salvatoris nostri clementia his diebus præteritis operata et operatur continue, sublimitas regia non ignoret; ad ejus notitiam pro animi consolatione ac regni deducimus quæ sequuntur. In primis siquidem inter partem gentis Bavari ac Lucanam et Pistoriensem civitates ex una parte, ipsumque Bavarum ex altera vertiginis immisit Dominus spiritum; ita quod gens illa Bavari una cum parte civium civitatum prædictarum contra eumdem Bavarum rebellarunt: et capto illo, quem ipse pro rectore dimiserat in civitate Lucana, civitatem occupaverunt eamdem, et contra ipsum Bavarum detinent occupatam. Cives autem Pistorienses, ejecta gente dicti Bavari, per se regunt civitatem prædictam, etc. Dat. Avin. III non. Junii, an. XIII ».

Cum igitur in Insubriam, uti dictum est, traduxisset exercitum Ludovicus, mox Etruria jugum ejus excussit[4]. Primi omnium equites, qui ob non soluta stipendia defecerant, ac loca imminentia Lucæ insederant, Ludovici res labefactarunt: inita enim cum veterano milite præsidiario conjuratione, arcem duce Marco vicecomite ingressi Lucam occuparunt. Gherardinus vero Spinola Genuensis Lucensem principatum ab equestribus copiis triginta aureorum millibus coemit, quarum partem magnis conductam stipendiis secum retinuit; paucisque post mensibus Castrucii[5] filii Lucam proditione ingressi, Urbem sibi subjicere pertentarunt; sed demum non sine clade a Gherardino ex arce cum suis erumpente propulsati sunt. Cæterum Pistorienses ea rerum commutatione exterriti, potentiæ Florentinorum impares pulsis Germanis militibus, se in libertatem asseruere[6], ac fœdera cum Florentinis percussere. Transmisere[7] vero ad aulam Pontificiam oratores veniam ob secutas Ludovici Bavari et antipapæ partes postulaturos, qui in cardinalium consisto-

[1] Jo. Vill. l. x. c. 119. — [2] Eod. cap. — [3] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 118. — [4] Cap. 117. — [5] Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 11. Ex Leonar. Aret. l. VI. — [6] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 121.

[1] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 54. — [2] Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 11, 12. — [3] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 121. — [4] Jo. Vill. l. x. c. 131, 144. — [5] Cap. 151. — [6] Cap. 131. — [7] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 58.

rium producti exposuere, se quidem Ludovico ut imperatori paruisse, nunquam tamen, cum a Romano Pontifice confirmatus non esset, justum imperatorem existimasse : intrusum a Petro Corbaria episcopum excepisse ; Castrucio, ejus tyrannide oppressos, obtemperasse. Quæ flagitia execrati se orthodoxam semper fidem, quam Romanus Pontifex docet, professuros sunt polliciti. Extant de eo munere ipsis demandato hæ publicæ Tabulæ :

6. « In Christi nomine. Amen. Anno Nativitatis ejusdem millesimo trecentesimo vigesimo nono, Indictione XIII, die duodecimo mensis Septembris ». Nonnullisque interjectis, quibus Hugonem episcopum Justinopolitanum et Albizanum equitem decernunt oratores, ipsos hisce mandatis instruunt: « Ad comparendum et se præsentandum conspectui sanctissimi in Christo patris et domini domini Joannis divina providentia papæ XXII, sicut coram ipsorum patre et domino et Christi in terris vicario, et coram sacro collegio reverendorum patrum dominorum cardinalium ad recognoscendum et confitendum se deliquisse super eo et pro eo peccasse, quod damnatum Ludovicum de Bavaria, qui se Romanum imperatorem nominat coadjuvaverunt, eique consilium et auxilium præstiterunt et præstari ab aliis fecerunt, et permiserunt : dominia quod (quoque), officia et rectorias ab ipso Bavaro sicut imperatore receperunt ; licet ipsum nunquam crediderint, nec credant fuisse, vel esse imperatorem, postquam non erat per sanctam matrem Ecclesiam et dominum papam supradictum approbatus; sed potius improbatus. Insuper super eo et pro eo, quod fratrem I. de Sedegiis in episcopum in dicta civitate Pistoriensi assumptum, et electum a Petro de Corvaria schismatico et apostatico, et nunc damnato per sanctam matrem Ecclesiam receperunt, et ipsi episcopo indebite electo dictæ civitatis episcopatum regenti sibi consenserunt et obediverunt, et consilium et auxilium præbuerunt. Et insuper pro eo, quia Castrucium Castrucini de Interminellis tyrannum pessimum et iniquum, ac damnatum hæreticum et schismaticum per dictum summum Pontificem contra justitiam receperunt, et ei per tempus plurimum obediverunt, et auxilium et consilium præstiterunt, committendo temere et non ex certa scientia plura delicta contra sanctam Romanam Ecclesiam et sanctissimum papam dominum Joannem præfatum. Hæc autem effectui mandaverunt quousque respirare potuerunt, et gratiam et misericordiam sanctæ matris Ecclesiæ procurare quam rehabere sperantes sanctæ matris Ecclesiæ et domini papæ præsidio invocato, se supradictis Bavaro et Ecclesiæ inimicis opposuerunt et opponere intendunt, etc. » Imposuere etiam oratoribus provinciam, ut ob violatum sacrorum interdictum, divina profanata, aliaque scelera in Pontificiam auctoritatem patrata veniam poscerent, seque ad ea rite expianda submitterent : tum ad solvenda ærario Pontificio duo marcharum millia totius populi bona obligarent, si a promissis unquam deficerent. Quæ cum summa animi demissione, productis magno doloris sensu omnibus flagitiis in sacro cardinalium senatu exposuissent, donati sunt amplissima venia, confirmata publico Diplomate III kal. Novembris, Pontificatus anno XIV consignato.

7. *Pisanos censuris solutos pristinis juribus restituit Pontifex, eos Florentinis conciliat et de bene actis commendat.* — Interea Pisani ad res novas pristinamque recuperandam libertatem exci-tati[1], cum comite Bonifacio e Donoratico de Tarlatino e Petramala Aretino Bavari præfecto ejiciendo consilia ineunt : ac Marco vicecomite nonnullis equestribus copiis succincto Luca excito Germanos præsidiarios ejecere. Cum Pontifex archiepiscopo Pisano XIII kalend. Junii munus injunxit[2], ut interdictum Ecclesiasticum, quo Pisæ ob atrocia in ea urbe patrata facinora in Pontificiam majestatem devinctæ erant, ad festum Omnium Sanctorum remitteret : dissolutum vero postea est penitus, cum Pisanorum oratores ad Pontificiam Sedem hoc eodem anno accessere, ut flagitii in Bavaro et antipapa excipiendis commissi veniam poscerent : ac publice coram cardinalibus sunt contestati, se Joannem verum Pontificem semper ab eo tempore, quo Apostolicum solium conscenderat, credidisse ; fidemque orthodoxam, quam ille prædicaret, tenere. Pluribus vero verbis ad captandam misericordiam exposuere, ut terrore armorum compulsi Ludovici servituti se subjecissent, et schismatis laqueis fuissent irretiti ; quos tum demum feliciter abrupissent, cum meliorum rerum spes ipsis allulsisset. Quibus permotus Pontifex eosdem Pisanos censuris solutos pristinis juribus restituit[3] :

8. « Communi, universitati et populo civitatis Pisanæ.

« Nuper ad nostram præsentiam venientes dilecti filii nobiles viri Guillelmus de Seximundis, Nicolaus Gualandis, et Guido Masca vestri ambaxiatores et nuntii, ad infrascripta omnia sufficiens a vobis mandatum habentes, coram nobis et fratribus nostris in consistorio, præsente ibidem prælatorum et aliorum fidelium multitudine copiosa, proponere curaverunt, quod cum Ludovicus olim dux Bavariæ excommunicatus, hæreticus et schismaticus vobis dudum velle ad civitatem vestram accedere intimasset, vos tanquam devoti et fideles sanctæ matris Ecclesiæ filii eum recipere minime intendentes, ut ad eamdem civitatem venire nisi de voluntate et assensu, ac cum concordia Ecclesiæ nullatenus præsumeret, eidem per vestros ambaxiatores et nuntios missos ad ejus præsentiam diversis vicibus propter hoc intimare curastis : ac postmodum eodem Ludovico ad civitatem eamdem

[1] Jo. Vill. l. x. c. 135. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 27. — [3] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 54. et Ms. Var. Bull. Jo. XXII, p. 103. Ext. in rotulo perg. sign. num. 328. ex arc. Avin. Rom. arg. delato.

accedere, iis non obstantibus, satagente vos eidem realiter et viriliter opponentes, per mensem et ultra restitistis eidem, donec per potentiam suam portu aquæ et maris perdito, et omni destituti succursu, vos contra eumdem defendere ulterius nequivistis. Tunc vero Ludovicus prædictus vobis coactis et violentatis, ac omni auxilio et spe auxilii destitutis; necnon castris, villis et locis comitatus et districtus vestrorum per gentes et sequaces ipsius Ludovici occupatis et expositis vastitati, stipatus magna multitudine armatorum, equitum et peditum civitatem intravit eamdem, quondam Castrucium hostem vestrum et æmulum, ac Guidonem, qui se intitulabat episcopum Aretinum, aliosque multos rebelles sanctæ matris Ecclesiæ secum ducens. Qui civitatis jam dictæ, ac comitatus et districtus ejusdem regimen per aliqua tempora tenuit usurpatum, multaque detestanda et execranda verbo, scripto et facto fecit ibidem et exercuit, et per alios fieri et exerceri, vobis resistere seu prohibere nequeuntibus, fecit, voluit et permisit. Subsequenter vero Ludovicus præfatus inde recedens, et versus urbem infelices dirigens gressus suos, nonnullos de civitate prædicta Pisana clericos et laicos, ne aliquid posset interim immutari circa ipsius civitatis regimen, secum duxit sub manu potenti civitatem eamdem munitam dimittendo; nihilominus et eamdem dicto Castrucio commendando, et a vobis invitis magnas pecuniarum summas exigendo, et etiam per suam tyrannidem extorquendo.

« Rursus post certi temporis spatium, memoratus Ludovicus, de dicta urbe ad præfatam civitatem rediens et existens in ea cum magna potentia gentis suæ, virum perfidum Petrum de Corbario apostaticum et schismaticum cum suis nequam officialibus et ministris in civitatem introduxit præfatam, eique fecit tanquam papæ honorem, in divinæ majestatis contumeliam, et cunctorum jacturam fidelium exhiberi. Quem honorem tam regimina, quæ ibi erant, quam nonnulli ex vobis et Forenses Petro exhibuerunt eidem: et aliqui tam de civitate quam comitatu prædictis ab eo beneficia et officia receperunt, ipsisque Ludovico et Petro, eorumdem damnatis sequacibus, in eadem civitate manentibus, homines dictæ civitatis ejusque comitatus et districtus tam clerici quam laici, interdictum seu interdicta, cui vel quibus propter præmissa civitas ipsa cum eisdem comitatu et districtu subjacebat, minime servaverunt: quinimo potius violarunt coacti sic, quod ibidem divina celebrata, seu potius profanata fuerunt: quamvis vos prædicta per eosdem Ludovicum et Petrum, eorumque sequaces, ministros et complices præsumpta, facta et attentata esse et fuisse, abominabilia et horrenda Catholicis, et inania et nulla de jure; nosque verum papam, et sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summum Pontificem esse, et fuisse a tempore promotionis nostræ ad Apostolicæ dignitatis apicem, crederetis et teneretis firmiter, sicut adhuc creditis indubitabiliter et tenetis; nec a fide Catholica, quam nos et ipsa Ecclesia prædicamus et docemus, recedere, nec alicui contra ipsam favere intenderitis quoquo modo: quamquam non fueritis ausi præmissis detestandis resistere, ut præfertur.

9. « Postmodum autem dicto Ludovico de civitate, comitatu et districtu prædictis recedente, vos memoratum Petrum de Corbario, suosque damnatos officiales et ministros cum sua licentiantes ignominia, de dicta civitate vestra expellere curavistis, eumdem Petrum de Corbario arrestare tunc præ timore vicarii dicti Ludovici et gentis armigeræ, quos ibidem dimiserat, non audentes: licet postea, resumptis tractu temporis viribus, eosdem vicarium et gentem et quoscumque dicti Ludovici officiales, ac Ecclesiæ vestrosque rebelles et hostes, inibi existentes, potenter et viriliter ejecistis de civitate prædicta: et ad observationem interdicti et interdictorum prædictorum inviolabilem humiliter rediistis, ac parere reverenter vicario et officialibus venerabilis fratris nostri Simonis archiepiscopi Pisani, et ad charissimum in Christo filium nostrum Robertum regem Siciliæ illustrem pro ipsius gratia et pace habenda vestros nuntios transmittere curavistis: et insuper cum dilectis filiis communi et civibus Florentinis, Ecclesiæ Romanæ devotis, pacem, unitatem et concordiam, adactis in concordia ipsa certis articulis, devotionem, reverentiam et honorem nostrum, et sanctæ matris Ecclesiæ tangentibus, reformastis. Quare præfati ambaxiatores et nuntii nobis in eodem consistorio supplicarunt humiliter et devote, ut vestris non attentis excessibus; sed sequentes potius divinæ miserationis exemplum, vobis aperire dignaremur sinum pietatis et misericordiæ, vos ad nostram et ejusdem Ecclesiæ gratiam admittendo, ac interdictum seu interdicta prædicta tollendo de civitate, comitatu et districtu prædictis; vobisque, necnon personis singularibus civitatis, comitatus et districtus prædictorum, clericis et laicis, religiosis et sæcularibus ab interdicti, suspensionis, excommunicationis et aliis pœnis et sententiis, quas propter prædicta vel aliquod prædictorum quomodolibet incurristis, de absolutionis et relaxationis beneficio providendo, ac dispensando misericorditer cum personis Ecclesiasticis, religiosis et sæcularibus civitatis, comitatus et districtus prædictorum, quæ occasione præmissorum fuerunt irregularitatis macula irretitæ; ac abolendo a vobis et ipsis omnem infamiæ maculam sive notam ex præmissis obortam, et in eo statu restituendo, quo eratis ante adventum dicti Ludovici de Bavaria ad civitatem jam dictam; offerentes prædicti ambaxiatores et nuntii vestro nomine, vos nostris et Ecclesiæ in omnibus stare ac parere mandatis, omnemque subire pœnitentiam, et emendam complere, quas vobis injungendas seu imponendas duxerimus pro præmissis.

10. « Nos autem, qui licet insufficientibus meritis vices illius in terris gerimus, cui proprium est misereri semper et parcere, quique non venit judicare populum, sed salvare, cupientes ipsius, quantum possumus, vestigiis inhærere ; et attendentes quod excusationes hujusmodi, etsi non tollant delictum totaliter, diminuunt tamen peccatum ; et insuper puram devotionem, quam vos et prædecessores vestri retroactis temporibus ad Romanam gessistis Ecclesiam, ad memoriam revocantes ; excusationes easdem admisimus, ac vos ipsosque ambaxiatores vestro nomine ad nostram et ejusdem Romanæ Ecclesiæ gratiam, per eosdem ambaxiatores et nuntios vestro nomine factis et promissis primitus quæ sequuntur, duximus admittendos. Ipsi namque ambaxiatores et nuntii nomine vestro ad sancta Dei Evangelia tacta corporaliter promiserunt, ac etiam juraverunt, vos stare, parere mandatis Ecclesiæ ac nostris super et de prædictis et prædictorum quolibet, et ab eisdem dependentibus , seu aliquo eorumdem ; quodque dictos Ludovicum et Petrum, eorumque officiales et ministros, aut alterius eorumdem, seu ipsius Ludovici stipendiarios, vel aliquos alios, qui venirent contra mandatum Ecclesiæ seu nostrum, vel aliorum summorum Pontificum canonice intrantium, nunquam admittetis ad civitatem ipsam, comitatum vel districtum ipsius, nec iis vel eorum alicui præstabitis per vos vel alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte, auxilium, consilium vel favorem : sed stabitis potius et perseverabitis in nostra ac successorum prædictorum ac Ecclesiæ devotione, obedientia et reverentia debitis, et resistentia contra illos, qui ad civitatem comitatum et districtum prædictos venire taliter attentarent. Promiseruntque insuper prælibati ambaxiatores et nuntii, et etiam juraverunt, se facturos et curaturos quod vos omnia et singula prædicta ratificabitis, approbabitis, promittetis, jurabitis, et vos ad ea observanda et complenda efficaciter obligabitis, inde confectis scripturis publicis, seriem præsentium continentibus, vestro communitis sigillo ; quæ nobis ad nostram et ejusdem Romanæ Ecclesiæ cautelam celeriter transmittentur.

« Quibus juramento et promissionibus per nos ibidem receptis, vos, communem, universitatem et populum ab omnibus et singulis pœnis et sententiis, juris vel hominis, necnon processibus quibuscumque, quos et quas incurreritis propter prædicta seu aliquod prædictorum, de fratrum eorumdem consilio absolvimus ; omnemque infamiæ maculam sive notam. quam contraxissetis propter hoc, tollimus totaliter, et etiam abolemus : vosque ad omnia privilegia, honores, bona, statum et famam in integrum restituimus de plenitudine potestatis ; et nihilominus interdictum seu interdicta quæcumque, quibus prædicti civitas, comitatus et districtus qualitercumque propter præmissa, vel aliquod eorumdem subjacent, relaxamus omnino, etc. Dat. XVII kal. Octobris, anno XIV ».

11. Cæterum ut publicæ Etruriæ quieti consuleret Pontifex, Florentinos ad pacem cum Pisanis ineundam excitavit[1]; quam feliciter conciliatam Joannes Villanus refert[2]: quamvis nonnulla ante emersissent odia, cum Pisani Lucam a Germanicis copiis, quæ a Ludovico defecerant, pretio emere tentassent. Sollicitavit quoque Pontifex[3] Robertum Siciliæ regem, ut acceptas injurias Pisanis remitteret, veteraque cum ipsis fœdera redintegraret : dignos videri venia, qui nonnisi armorum vi multisque damnis affecti sub Ludovici potentia succubuissent : admitteret oblata ab iis mulctæ nomine quindecim aureorum millia : quamquam satius foret ipsorum benevolentiam quam opes sibi comparare. Explicuerat egregiam in revocandis ad obsequium Ecclesiæ Pisanis operam Bonifacius e Donoratico, quem Pontifex multis laudibus ob editum tam præclarum facinus extulit[4]. Ut vero illius opera Petrus Corbaria custodiæ traditus, atque Avenionem adductus, crimen coram cardinalium senatu execratus sit, sequenti anno videbimus. Addimus nunc Pontificias litteras , quibus Joannes Pisanis de re bene gesta gratulatus est[5] :

« Joannes, etc. antianis, populo et communi Pisanis.

« Quoties gesta vestra, Deo nuper grata sanctæque matri Ecclesiæ admodum opportuna ad memoriam revocamus , profecto toties non indigne jucunditate replemur et gaudio, et ad gratias referendum ei, de cujus nobis concessum est munere, ut ad talia vestros converteretis animos, incitamus. Hæc sunt utique fidelia consolationis et honoris servitia, quæ pia compassione Christi sponsæ in tempore malo et in die afflictionis ejus, studuistis, spretis periculis variis, laudabiliter exhibere. Vestro siquidem laudabili studio civitas vestra, quæ tyrannica potestate hæretici ac schismatici Bavari, ab Ecclesiæ unitate recesserat, ab errore liberata noscitur, et relicto schismate, rediisse ad Ecclesiæ unitatem : dum enim tempus affuit illud, Domino ministrante, ejecto de dicta civitate vicario hæretici supradicti, ac post Petro de Corbaria antipapa, qui solium suum in dicta civitate posuerat, licentiato de civitate eadem et ejecto , dimissis prorsus erroribus et schismate prædictorum, redire vestro ministerio festinavit, et rediit dicta civitas ad Ecclesiæ unitatem. Et ne dictus Petrus antipapa, se transferendo ad partes alias posset Dei Ecclesiam cum suis sequacibus ulterius perturbare ; suscitavit Deus spiritum Danielis in dilecto filio nobili viro Bonifacio comite de Donoratico, ut ipsum Petrum reciperet et custodiret, ne posset proficisci alibi, ut sic malis,

[1] Tom. VII. p. 3. Ep. secr. pag. 29. — [2] Jo. Vill. l. X. c. 138. — [3] Tom. VII p. 2. Ep. secr. pag. 56. — [4] Ibid. pag. 55. — [5] Tom. XIV. p. 2. Ep. secr. pag. 57.

quæ inde possent subsequi, obviaret, etc. Dat. Avin. III non. Septembris, anno XIV ». Rediere ad obsequium Ecclesiæ una cum superioribus insignibus populis præcipui nobilitate viri Etruriæ Gibellinarum partium; inter quos Gerinus, Franciscus et Ugolinus Ubaldini, aliique perduelles a Joanne Ursino S. Theodori diacono cardinale A. S. L. Pontificio jussu Ecclesiæ conciliati [1]. Hactenus de Etruriæ rebus: jam alia prosequamur.

12. *Plures Insubriæ urbes et viri principes a Bavaro desciscunt.* — Traducto in Insubriam exercitu, Ludovicum mense Aprili celebres conventus, ut eam provinciam fluctuantem in suis partibus contineret, habuisse scribit Joannes Villanus [2], quibus Scaliger Veronensis, Mantuæ, Cremonæ aliique tyranni interfuere. Incenderat enim in se omnium odia ob creatum antipapam Ludovicus, et eo flagitio res suas maxime evertit. Depulere itaque a suis cervicibus schismaticæ servitutis jugum plures insignes urbes ac populi: quos Ecclesiæ conciliari, ac sacrorum usum ad proximas kalendas Augusti illis restitui jussit Pontifex [3], donec cum de ipsorum fide penitus constaret, censuræ inflictæ dissolverentur. Quo argumento hæc Benevenuto Bononiensi II id. Maii rescripsit [4]: « Lætanter percepto, quod Papiensis, Novariensis, Vercellensis, Pargamensis et Laudensis civitates cum suis communitatibus, relicto erroris invio, pedes suos in viam veritatis, sicut jam cœpisse dicitur, convertere intendentes, illis viris reprobis Ludovico de Bavaria et Petro de Corvaria, hæreticis et schismaticis, constanter et viriliter se opponunt; nos more paterno eisdem super his congaudentes et sperantes, quod si divina in eisdem civitatibus et communitatibus licite celebrentur, preces et sacrificia, quæ Deo in ipsis offerri sunt solita, ipsos in cœptis firmabunt, ac ut ipsi perficere valeant impetrabunt, et ut perficiant obtinebunt; ad Dei honorem, ipsorumque consolationem interdicta omnia in eisdem civitatibus et communitatibus apposita usque ad instantis kal. Augusti duximus suspendenda ». Addit sibi ingratum admodum rumorem accidisse, Mediolanenses ad committendas cum Ludovico Bavaro acies se comparare, cum ea res periculo non careat; viderique satius cunctari, dum ad eum delendum exscindendumque omnium vires conflari possent; ac præcipit, ut si nondum in eum exercitum eduxerint, ipsos ab eo consilio revocet: cæterum se legato ac Placentinis scribere, ut auxiliares copias cum Mediolanensibus adversus hostem conjungant: quæ quidem litteræ ad Bertrandum legatum, Placentinos et alios, idibus Maii datæ extant in Regesto Pontificio: quibus eosdem Mediolanenses se ad Ecclesiam traduxisse significat, utque vires cum ipsis in Ludovicum convertat, persuadet.

[1] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 5. — [2] Jo. Vill. l. X. c. 130. — [3] Tom. VII. p. 1. pag. 25. — [4] Ibid. pag. 12 et 20.

13. Perstitere constantes in obsequio Ecclesiæ Mediolanenses [1], nec Ludovici minis, quamvis Montiam castra promovisset, atque ad urbem excurreret, frangi potuerunt. De quibus secundis nuntiis hæc Pontifex ad Philippum Francorum regem scripsit [2]: « Mediolanum fere cum omnibus civitatibus aliis Lombardiæ, quæ consueverunt obedire dicto Bavaro, contra eum etiam rebellarunt, sic quod in campis eum oportet persistere; civitatibus eum recipere, sibique renuentibus obedire: jamque ut habet fide digna multorum relatio, usque ad burgos Mediolani perveniens, obsidionem ibidem posuit: civibus Mediolanensibus cum suo exfortio civitatem potenter defendentibus, et se viriliter opponentibus contra eum, etc. Dat. III non. Junii, anno XIII ». Cur vero Azo vicecomes in principatu Mediolanensi a Ludovico confirmatus defecerit, exponit S. Antoninus his verbis [3]: « Actius illius perfidiam in paterna, (nimirum Galeatii,) dudum eversione expertus, parere noluit adventanti, sed Mediolano cæterisque oppidis exclusit; quare bello in his locis necessario est implicatus ».

14. Ut suas adversus Ludovicum partes Azo confirmaret, ad castra Ecclesiæ clam transfugit. Cujus oratoribus humanissime receptis, est ei gratulatus pium reditum Pontifex [4]: « Profecto, inquit, vox tua dulcis, imo sancti Spiritus potius; in nostri cordis insonuit auribus; quæ utique non indigne ingenti gaudio nos replevit: etenim cum peccatoris conversio Dei angelos, pastoremque gregis unius ovis errantis inventio gaudio repleat, quanto magis filii revictio mortui, ejusque qui perierat reinventio exultatione implere debet et gaudio patrem pium? Illi itaque gratias referentes, qui te de tenebris vocavit in admirabile lumen suum, tuam prudentiam exhortamur, ut spiritum tam benignum, qui misericorditer te respexit, nutrire studeas, eique reverentiam exhibere, eidem humiliter supplicando, ut quod in te cœpit perficiat, et perfectum custodiat et conservet ». Et infra: « Age igitur, fili, virtuose in cœptis et persevera constanter, ac contra tuum, Dei et Ecclesiæ suæ hostem pestiferum, Bavarum videlicet, hæreticum et schismaticum, ejusque fautores et sequaces viriliter arma sumens, procedere procures provide ac potenter, ad hoc ipsum Mediolanum et alios tibi adhærentes nobiles ac populos nihilominus excitans et inducens, etc. Dat. Avin. X kal. Julii, an. XIII ».

15. *Joannes pseudocardinalis et Azo vicecomes ad obsequium Ecclesiæ redeunt.* — Commissum est per hæc tempora ab Azone in patruum Marcum crudele facinus: cum enim ille, ut narrat Joannes Villanus [5] (1), post occupatam Lucam, et restitutas pristinæ libertati Pisas magnis muneri

[1] Jo. Vill. l. X. c. 130. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 121. — [3] Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 11. — [4] Tom. VII. p. 1. E. secr. pag. 20. — [5] Jo. Vill. l. X. c. 136. Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 12.

(1) Quæ hic narrat annalista de nece Marci vicecomitis ab Azone fratre suo laqueo præfocati, vereor ne simul cum Joanne Villano, uno

bus decoratus ad Florentinos se contulisset, exceptusque honorificentissime coram magistratibus et episcopis Florentino, Fesulano et Spoletano fidem devinxisset, partes Ecclesiæ se amplexurum, atque a Bertrando card. A. S. L. præteriti in oppugnanda Ecclesia criminis veniam flagitaturum; Mediolanum reversus a civibus maximis honoribus cohonestatus, post infaustas epulas ad arcana excitus consilia, nepotis jussu laqueo præfocatus est, ejusque cadaver in publicum vicum e fenestris projectum, stupentibus ad tantum facinus Mediolanensibus, nec tamen mutire audentibus. Accessisse vero mense Septembri ad Pontificiam aulam Mediolanensium et Azonis oratores, ac Joannem cardinalatu a Petro Corbaria accepto cessisse, creatumque a Pontifice Novariensem episcopum, atque sacrorum, et templorum usum Mediolano restitutum, refert idem Villanus [1]. Extant Pontificis ad Joannem et Azonem litteræ [2], quibus ad fidei constantiam ipsos excitat, propositoque ob oculos infelici exitio, e quo emerserant, admonet ne se dæmonum laqueis irretiri patiantur.

« Joannes, etc. Azoni de vicecomitibus rectori Mediolani.

« Profecto, nisi Spiritus ille, a quo te motum credimus, ut derelicto devio, in quo currendo ad inferos properabas, ad regalem viam, quæ ad regnum ducit perpetuum, gressus tuos dirigeres, spem nobis firmiorem, quam tua opera tribuissent, spes de salute tua concepta a nostro prorsus animo excidisset. Sed Spiritus ille, cujus perfecta sunt opera, in spe illa nos firmos tenuit, quod in cœptis debeas persistere, ac ea perducere ad effectum. Cogita igitur, fili, et recogita diligenter in quo statu fueris, et ad quem te converteris: et attende, quod nemo ponens manum ad aratrum, et retro respiciens aptus est regno Dei. Memorare insuper quales successus habuerint hæretico Bavaro adhærentes, et quod facis fac citius, in luceque stude conceptus tuos deducere, qui diu latuerunt in tenebris. Ne locum des dæmonibus, eorumque membris, ne concepta valeant impedire. Quod si feceris, assistet tibi Altissimus, et prosperabuntur, ipso faciente, qui peccatorum conversionem exspectat misericorditer et salutem desiderat, ut firmiter credimus facta tua: aliter exspectare non absque formidine convenit finem illum, quem non conversi fuerunt his diebus præteritis (a quo tamen te præservet Dominus) assecuti. De illis autem tuis operibus, quæ spei nostræ de tua conversione videbantur prima facie obvia, nuntii tui prædicti præsentium bajuli referre tibi poterunt aliqua oraculo vivæ vocis. Gratia Dei ad ea, quæ sibi sunt placita, in his et aliis dirigat mentem tuam. Amen. Datum Avinion. VI id. Novembris, anno XIV ». Conceptas eodem argumento [1] litteras ad Joannem Azonis patruum dedit Pontifex. Haud levis postea sequenti anno oborta suspicio, ne uterque fidem infringeret, atque exaratis pridie nonas Augusti, Pontificatus anno XIV, litteris [2], objectum est ipsos Caravatium clientelæ Ecclesiæ commendatum in suam potestatem redigere molitos: Joannem vectigalia Mediolanensis archiepiscopatus Aycardo eripere, Ecclesiasticos a Sede Apostolica et legato sacerdotii donatos, ne bonis potirentur, prohibere; tres schismaticos a pseudopontifice promotos in consortium et mensam admittere, pseudominoritas schismaticos adversus ejus ordinis Catholicos tueri: a quibus Joannem atque Azonem jussit absistere, utque promissam fidem religiose colerent, admonuit.

16. *Post varios belli casus Ludovicus redit in Germaniam.* — Quod ad res in eo bello gestas attinet; cum Mediolanum sibi subjicere non potuisset Ludovicus, iras in circumjacentes agros,

[1] Joan. Villan. l. x. c. 146. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 45.

[1] Reg. post camd. Ep. — [2] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 45.

ille accepit, ex vulgi rumore captaverit. Nam opposita plane omnia narrat Bonincontrus Morigia, qui tunc Modoetiæ agens rerum ejus regionis Chronicon scribebat. Narrat ille lib. 3, cap. 42, Marcum, qui in fratrem Azonem iniqua meditabatur, « die quadam octava mensis Septembris » anni hujus, sanum corpore, aulam principis Mediolanensis intrasse, « et subito, ait, mors, quæ nulli parcit, violenter eum oppressit et cum magno honore, is cujus vita multis fuit ponderosa, in Ecclesia S. Mariæ Majoris Mediolani humatus fuit ». Nihil etiam de illo Marci supplicio tradit rerum Mediolanensium scriptor æqualis Galvaneus Flamma in opusculo rerum ab Azone, Luchino, etc. vicecomitibus gestarum, vulgato rer. Ital. tom. XII; scribit enim ibidem col. 1002: « Marcus die XV Augusti Mediolanum venit, et die V (lege VIII ex Morigia) Septembris diem clausit extremum, etc. » Forte tamen scriptores isti vicecomitibus addicti rem in Azonis invidiam convertendam, et clam præstitam studioso silentio presserunt. Sed vix credo defuncti cadaver tanto ludibrio, quanto ex Villano narrat annalista, traductum publice; is enim error testimonio auctoris Modoetiensis plane evertitur.

Cæterum chronotaxis rerum a Ludovico gestarum paulo diligentius quam hic instituerit annalista dirigenda est. Azo titulo vicarii imperialis per Insubriam a Ludovico ornatus Mediolanum mense Februario, ait Morigia in Chronico Modoetiensi, remeavit. Aprili mense ejusdem anni defectionem jam statuerat; nam Modoetienses die ejusdem mensis XVII eodem teste sollicitabat. His compertis Ludovicus actutum accurrit cum exercitu, qui primo appetiit Modoetiæ Maio mense. Dein pago illo relicto, cujus arcem, non vero oppidum tenebat, Mediolanum contendit, et die XI Junii obsidione tentare cœpit, ait Flamma in opusculo de rebus vicecomitum. Egregie repulsus ab Azone, tandem acceptis ab illo pecuniis copias reduxit, raptimque Papiam die XIX Junii, ait Flamma, venit. Ibi paucis diebus, ex Morigia in Chronico Modoetiensi, moratus, Tridentum, tum in Germaniam remeavit. Si vera tamen narrat auctor Chronici Mutinensis, vulgatus rer. Ital. tom XV, post brevem Papiensem moram Parmæ tempus longius extraxit Ludovicus; cum ex eo scriptore nonnisi die Veneris ante Natale Domini Tridentum pervenerit, « ad parlamentum, ut dicebatur, et fuit ibi multo tempore. Postea ivit in Alemanniam », adeoque nonnisi anno sequenti. Desinit annalista hic cum anno MCCCLXIII. Iter vero Ludovici in Germaniam relegit Joannes Vitoduranus, qui tunc Chronicon suum in Germania scribebat, asserens transisse illum in Sueviam Superiorem, et inde per Ulmam ad Rhenum descendendo tenuisse Coloniam, tum Moguntiam, Wormatiam et Spiram; « sed », ait scriptor, « fere omnes religiosi et sæculares clerici servabant interdictum in civitatibus sibi juratis: quod videns posuit in eis clericos alios, ut illi cantarent ».

Animadvertere hic etiam juvat interdictum sacrorum usum nonnisi sequenti anno die XIV Februarii Mediolani restitutum fuisse, teste Flamma in opusculo de rebus vicecomitum. Nec prætereundum, annum emortualem Friderici Austriaci non præsentem at sequentem ab eodem Vitodurano assignari. Quin et in continuatione Martini Poloni ab Eccardo vulgata Friderici mors cum die V Januarii anni MCCCXXX componitur.

MANSI.

quos late est populatus, convertit [1], ac Ticinum armorum terrore ad deditionem certis legibus compulit; cum interim Bertrandus legatus cardinalis valido succinctus exercitu Parmam, Rhegium, Mutinam ac Faventiam ad obsequium Ecclesiæ traxisset [2]. Sed parum diu ob injecta Rubeo prænobili Parmensi vincula tres priores urbes in fide perstitere [3]. Quem casum, ut in rem suam verteret Ludovicus, Cremonam reversus periculosissima conjurationem Bononiæ in legatum conflavit [4]: sed ea patefacta atque excitis ob proditorum multitudinem, ut refert Joannes Villanus [5], qui tum Bononiæ Florentinorum orator erat, novis auxiliis a legato, sumptum est de conjuratis, quorum Alberghettinus Manfredus Faventino principatu depulsus princeps erat, supplicium. Ita Ludovicus spe delusus Tridentum iter intendit, ut novas e Germania vires evocaret. De quibus Pontifex hæc ad Francorum regem scripsit [6]: « Ut regalis circumspectio nova, quæ hic narrantur ad præsens, de partibus Italiæ non ignoret; ea sibi providimus, ut sequitur intimare. Fertur siquidem, quod Bavarus die quarta hujus mensis Octobris discessit de Papia versus civitatem Cremonensem, quam die x mensis ejusdem intrasse dicitur, infelices dirigens gressus suos, quibusdam quod inde Parmam, et aliis quinimo prius Tridentum disponit accedere referentibus, habiturus ibidem colloquium cum Australi, etc. Datum Avinion. V kal. Novembr. anno XIV ». De Ludovici ex Italia recessu hæc tradit Bernardus [7]: « Ludovicus Bavarus sub anno Dominicæ Incarnationis inchoante MCCCXXIX, paulo ante Pascha inefficax discessit de Parma civitate Italiæ et de tota Italia. Ibi parum profuit, nec profecit, multumque obfuit sibi et Ecclesiæ Catholicæ et paci patriæ et reipublicæ, et rediit in Theutoniam ». Pervenit Tridentum Ludovicus inclinante anno: cum Friderici Austriaci Romanorum olim regis designati, cum quo solemnes conventus, ut e superioribus litteris colligitur, erat initurus, obitus fama percrebuit: ac tum meliorum rerum desperatione, ne uti regnum Italicum amiserat, paucis exceptis urbibus, quæ ancipites suspensa ex incerto rerum exitu fide fluctuabant, ita absentia sua Germanico detur baretur; superatis Alpibus, nec repetita postea unquam Italia, in Germaniam se contulit [8]: maxime cum Robertus dux Bavariæ idemque comes Palatinus Rheni, ipsum execratus, sentiret cum Ecclesia, ac nuntios Sedis Apostolicæ operam suam commendaret: quem Joannes pridie nonas Aprilis excitavit [9], ut in fide perstaret.

17. *Tentata concordia inter principes Italiæ, populus Romanus in fide Ecclesiæ confirmatus.* — Ad elidendas Ludovici vires, fœderatos illius principes Pontifex ab ejusdem partibus divellere annisus est: atque in primis ut præcipuum dignitate et potentia Fridericum regem Trinacriæ ad sinum Ecclesiæ adduceret, sollicitavit [1] mense Martio, ac Robertum Siciliæ regem, ut pacem vel inducias cum ipso iniret; reginamque Siciliæ promovendæ rei jussit incumbere. Coire inter eos principes concordia non potuit, ac res Friderici non parum a Roberto depressæ sunt, ut ex litteris Pontificiis ad archiepiscopum Neapolitanum VIII kal. Septembris scriptis colligitur: quibus ipsi partes impositæ, ut cum plures insulani Trinacrii antea perduelles ad Roberti regis obsequium redire, atque in illius fide constantes esse in animum induxissent, censuris quibus erant irretiti, exsolveret. Studuerat etiam Joannes conciliare Roberto regi Montisferrati ac Salutiarum marchiones [2], et Philippum Sabaudum [4]; cum ea concordia Pedemontio ac Genuæ, in maxima discrimina adductis, et regno Siculo conduceret; indictæque sunt a Pontifice induciæ inter eos principes, inclinante mense Martio, atque Astensi et Albensi episcopis datæ partes, ut adversantes ad inducias servandas inducerent. Sed Roberti regis hostes dictis Pontificiis audientes non fuere, ac Pedemontium in discrimen conjecere: cui Pontifex copias, ut laboranti succurreret, submisit [5]: cum vicissim rex agmina regia pro continenda in officio Marchia transmisisset.

18. In Urbe Roberti regis copiæ ad illam in Pontificis obsequio confirmandam adversus Gibellinorum conatus, cum in militari disciplina non continerentur, nonnullas turbas peperere; indeque factiones haud leves secutæ. Quo accepto Pontifex Guillelmum Ebulum Roberti copiarum ducem IV non. Januarii admonuit [6], ut suorum impetus reprimeret, imminentiaque inde pericula anteverteret. Neque ita multo post concitata [7] est a populo Romano adversus Guillelmum conjuratio, qua exauctoratus est, et Stephanus Columnensis ac Poncellus Ursinus senatores creati. Cum vero Romanus populus in fidei erga Ecclesiam constantia perstaret, tempus restituti jam sacrorum usus Pontifex Joannem S. Theodori cardinalem A. S. L. extrahere jussit [8]: seque in contrariis Urbis factionibus æquum adversis partibus præbere [9]. Cæterum Romani, publico celebrato Concilio, coram Joanne legato fidem Pontifici adversus Ludovicum et antipapam devinxere, ac superiora sentiendo cum iis execrati facinora omnia temere ab iisdem perperam tentata rescidere; de quibus Joannes Philippum Francorum regem subjectis verbis certiorem fecit [10]: « Populus Rom. his diebus proxime præteritis in manu legati nostri Tusciæ, in Urbe præsentis, publice populo congregato per suos syndicos; necnon et nobiles, qui tunc

[1] Jo. Vill. l. x. c. 130 et 142. — [2] Cap. 133. — [3] Cap. 143. — [4] Cap. 148, — [5] Cap. 149. — [6] Tom. 7. p. 2. Ep. secr. pag. 111. — [7] Bern. libell. de Rom. imp. Ms. Vat. bibl. sign. num. 2013. — Jo. Vill. l. x. c. 148. — [9] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 95.

[1] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 145. — [2] Ibid. pag. 143. — [3] Sup. pag. 145, 146 et p. 2. pag. 30. — [4] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 13. — [5] Ibid. pag. 148. — [6] Ibid. pag. 2. — [7] Jo. Vill. l. x. c. 121. — [8] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 3. — [9] Ibid. pag. 5. — [10] Ibid. pag. 121.

in eadem urbe aderant, per seipsos juramentum fidelitatis, reverentiæ et obedientiæ, præcipue contra Petrum et Bavarum prædictos eorumque sequaces corporaliter præstiterunt, recognoscentes se circa ea, quæ fecerant erga eosdem Petrum et Bavarum errasse graviter, ea quatenus de facto processerant, quantum ad ipsos pertinere poterat, nihilominus revocando, etc. Dat. III non. Julii, anno XIII ».

Præcipui etiam Romani patritii, qui Ludovicum in Urbem exciverant, atque ut imperiale insigne corriperet auctores fuerant, Jacobus e Sabella stirpe et Theobaldus e S. Eustachio Ildebrandini episcopi Patavani opera criminis veniam flagitarunt; atque antipapam execrati, in Joannis ut justi Christi in terris vicarii obsequium, concepta subjectis verbis formula [1], procubuere : « Coram vobis sanctissimo in Christo patre et domino meo, domino Joanne, divina providentia, papa XXII, et sacro collegio dominorum cardinalium dominorum meorum constitutus, ego Ildebrandinus episcopus Paduanus, procurator nobilium virorum Jacobi de Sabello et Theobalbi de Sancto Eustachio civium Romanorum, habens ad infra scripta speciale mandatum, prout apparet per Instrumenta publica confecta manu Francisci de Aringiano publici auctoritate Apostolica notarii; in primis nomine et vice prædictorum Jacobi et Theobaldi confiteor et recognosco, vos sanctissimum patrem et dominum Joannem prædictum esse et fuisse verum et summum Pontificem sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ, ac verum et unicum Christi vicarium et beati Petri successorem. Item confiteor nomine, quo supra, etc. » Fatetur Ildebrandinus eorumdem nomine, ipsos gravi flagitio se obstrinxisse, cum Joannem Achaiæ principem et Joannem S. Theodori diaconum cardinalem mœnibus propulsarunt, non obstitere ne Petrus e Corbaria Pontificatum latrocinio invaderet, dedere operam ut Ludovicus diademate cingeretur, inunctioneque imperiali liniretur; assensere senatorem Urbis renuntiari, denique Romanæ rei administrationem ab eo suscepere. Professus etiam est Ildebrandinus Petrum Corbariam nullo jure, sed sacrilegio Sedem Petri conscendisse, ac demisse tot flagitia Apostolica clementia deleri expetiit, quam Joannes ipsis impertiit, ac Diplomate III id. Octobris, Pontificatus anno XIV exarato confirmavit. Simili successu cæteri in ditione Ecclesiastica rebelles ad officium, damnatis Ludovici partibus, rediere.

19. *Variorum principum perduellium exitus.* —Immiserat ille [2] ad turbandum Picenum comitem Claromontis Trinacrium : sed ad reprimendos illius conatus, cum initio aliquos secundos progressus fecisset, atque Æsio proditione capto [3], Tanum armis strenuissimum ducem capite plecti jussisset, Pontifex Robertum Siciliæ regem, ut Piceni præsidi copias auxilio submitteret, rogavit datis X kal. Aprilis litteris: cumque fidissimus Ecclesiæ cliens et defensor Robertus exercitum traduxisset [1] in provinciam, universi Picentes ad Pontificis obsequium revocati sunt [2], pariterque Ravenna et alia loca ad officium rediere [3]. Cujus felicis nuntii Francorum regem Pontifex participem fecit [4] : « Præterea, inquit, de partibus Romanis narratur, quod Sciarra de Columna obiit his diebus : et est certum quemdam tyrannum pessimum Silvestrum nomine, qui civitatem Viterbiensem sua detinebat tyrannide sæva contra Ecclesiam occupatam, interfectum fuisse per quemdam alium Gibellinum ; quodque civitas postmodum ad obedientiam Ecclesiæ, receptis ejus gentibus, cum honore notabili est reversa. Rursus narratur et creditur etiam ex verisimilibus conjecturis, quod Tudertina civitas ad ejusdem obedientiam Ecclesiæ, nisi jam redierit, breviter revertatur : qua reducta nulla civitas rebellis Ecclesiæ in eis partibus proculdubio remanebit. Dat. Avin. V kal. Novembris, anno XIV». Eluxit quidem in tyrannis Italiæ e medio tollendis divina justitia: ut enim ea, quæ de Galeatio, Castrucio, Passarino, Guidone Aretino, Marco vicecomite, Alberghettino ac postremo de Sciarra Columna, et Silvestro Gatta dicta sunt, mittamus; Canis Scaliger [5], cum speratæ felicitatis apicem videretur conscendisse, ac Tarvisinos, quos Ecclesiæ clientelæ se commisisse superiori anno vidimus, quindecim dierum obsidione mense Julio ad deditionem compulisset; mox a cœna, in qua opipare et splendide deliciis indulserat ægritudine implicitus die sanctæ Mariæ Magdalenæ sacro extinctus est : moxque Albertus et Mastinus principatum, pulsis Canis Scaligeri spuriis, suscepere.

20. *Atestini marchiones Ferrariam accipiunt.* — His tyrannis feliciores, ac sanius amplexi consilium marchiones Atestini Raynaldus, Opizo et Nicolaus, qui initam cum Ludovico Bavaro armorum societatem abruperunt. Receperat eos in gratiam Pontifex superiori anno [6], utque arctiori eos nexu Ecclesiæ devinciret, ac beneficiis ad majorum, qui optime de Ecclesia fuerant meriti, sectanda vestigia provocaret, Ferrariæ toparchatum ad decennium certo imposito censu tradidit [7], soluta contraria Clementis V sanctione: « Constitutione », inquit Joannes [8], « quæ per felicis recordationis Clementem papam V prædecessorem nostrum, ne dicti marchiones in eisdem civitate, comitatu et districtu vicariatum, dominium, vel officium, aut regimen aliquod habere, obtinere vel exercere valerent, facta fuisse dicitur, non obstante : ita tamen, quod ipsi communiter et hæredes sui quolibet anno dicti decennii decem millia Floreno-

[1] Ext. apud Jo. pap. tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 3. — [2] Tom. II. p. 1. Ep. secr. pag. 145. — [3] Jo. Vill. l. X. c. 124.

[1] Jo. tom. VII. p. 1. pag. 148. — [2] Jo. Vill. l. X. c. 147. — [3] Cap. 128. — [4] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 111. — [5] Jo. Vill. l. X. c. 141. — [6] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 19. — [7] Ibid. pag. 23. — [8] Ibid.

rum boni et puri auri, et legalis ponderis in duobus terminis, qui sequuntur, videlicet medietatem in instanti festo Nativitatis Dominicæ, et aliam medietatem dictorum decem millium in subsequenti festivitate beatorum Petri et Pauli mensis Junii nobis et eidem Ecclesiæ in Romana curia, ubicumque ipsum esse contigerit, suis periculis et expensis absque aliqua diminutione census nomine persolvere integraliter teneantur, etc. » Præcipit Bertrando cardinali legato, ut abscissa omni mora Atestinis Ferrariensis urbis agrique præfecturam, Pontificis vice gerendam, committat. « Dat. Avin. II kal. Junii, an. XIII ».

Explicuit etiam Pontifex in omnes Apostolicam clementiam, qui a schismate Ludovici et Petri Corbariæ ad sinum Ecclesiæ rediere : ac ne superiora exempla repetamus, Joanni S. Theodori diacono cardinali [1], Coloniensi archiepiscopo [2] in Germania, Benedicto Novocomi episcopo [3] in Insubria, Nebiensique [4] in Sardinia ac pluribus aliis [5] provinciam dedit, ut eos qui schismatis laqueis se irretiissent, in fidelium communionem restituerent : partesque easdem summo Minoritarum præfecto [6] et aliis, qui in singulis provinciis sacri illius Ordinis viris præpositi essent, imposuit, ut sodales, qui cum Ludovico et antipapa sensissent, expiato crimine, piorum consortio aggregarent. Injecerat his perniciosum scandalum Michael Cæsenas, qui antea Minoritis præfuerat, atque ob hæresim, quam superiori anno venenato Commentario in Pisanæ Ecclesiæ foribus affixo promulgarat, hac decretoria sententia est damnatus [7] :

21. *Sententia in Michaelem Cæsenatem et contra singulos ejusdem errores amplissimus Pontificis Commentarius.*

— « Joannes etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Quia præfatus Michael venenum, quod corde occultum diu tenuerat, evomere publice, velut in sensum datus reprobum, non formidans, ad civitatem Pisanam (quæ per eumdem Ludovicum de Bavaria, jure si quod sibi ex electione discordi, quæ de ipso in regem Romanorum facta dicebatur fuisse, quomodolibet competebat, justitia exigente privatum, tyrannice tenebatur) non expavit dirigere gressus suos, ubi cum eisdem Ludovico et Petro de Corbaria hæreticis, schismaticis et rebellibus conversans continue; ipsosque in suis hæresibus, erroribus et damnatis schismatibus fulciens, ac præstans eisdem adversus Deum et Ecclesiam ipsam veritatemque Catholicam auxilia, consilia et favores, nonnulla erronea et hæreticalia contra Constitutiones et declarationes Sedis Apostolicæ, præsertim contra illam, quæ incipit, *Cum inter*, scribere [8] ac dogmatizare in diversis locis publice, sicut fama seu potius infamia publica notoria ac per eadem scripta et quorumdam etiam depositiones testium receptorum super hoc nobis et eisdem fratribus constitit evidenter, præsumpsit; pertinaciter asserendo Catholica quæ dicta Constitutio hæretica, et hæretica quæ Constitutio eadem Catholica declaravit; per quæ utique se reddidit de dictis hæresis et schismatis, aliisque diversis criminibus respersum, imo etiam ut hæresiarcham manifeste convictum, satagens per suas falsas, erroneas et hæreticales doctrinas et dogmatizationes hujusmodi, quas verbis et scriptis inculcare suis damnandis molitur conatibus, fideles a sua fidelitate pervertere, ac animas decipere simplicium secumque deducere in præcipitium damnationis et mortis; nos ne vir tam reprobus glorietur ulterius, suæ pravitatis opera absque condignis demeritorum stipendiis præteriri; ac ne deinceps in sui erroris devium, ad quod tota sua ferri videtur intentio, plures trahat, tantis malis et periculis occurrere salubriter cupientes, cum præmissa adeo sint notoria, tam per facti evidentiam, quam per plures ipsius litteras ad partes diversas directas, quarum aliquæ ad nostras et fratrum nostrorum prædictorum manus etiam pervenerunt, quod non potest tergiversatione aliqua occultari : de fratrum eorumdem consilio, auctoritate Dei omnipotentis, ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus et nostra, præfatum Michaelem fautorem hæreticorum et manifestum hæreticum et hæresiarcham, et schismaticum declaramus, ipsumque ut hæreticorum fautorem et manifestum hæreticum et hæresiarcham ac schismaticum sententialiter condemnamus, privantes eumdem officiis, dignitatibus et honoribus quibuscumque, vel privatum potius declarantes : ipsumque ab omni gradu deponimus et privilegio nudamus Ecclesiastico, ac eum inhabilem ad præmissa reddimus et quodlibet prædictorum, pœnis omnibus et sententiis spiritualibus et temporalibus, quibus divino et Ecclesiastico jure hæreticorum fautores et hæretici et hæresiarchæ ac schismatici existunt obnoxii, plectentes eumdem, et velut talem eum fore obnoxium eadem sententia declarantes, etc. Datum Avinione II kalend. Maii, Pontificatus nostri anno XIII ».

22. Non perhorruit Michael exauctoratus pristinum munus attrectare, ac suas vices Azolino committere [1] : nactusque est facinoris socios, in Dalmatia Franciscum Tergestinum [2], Franciscum Æsculanum, et Gerardum Rostagni [3] in Galliis : in Anglia Petrum et Joannem [4] ; Stephanum [5] Salmantinum in Hispania, Franciscum [6] et Guarinum ac Saonensis conventus schismaticos [7] in Italia : quos omnes Pontifex meritis pœnis affici jussit. Ipse vero Michael in Germaniam, ut eam inficeret,

[1] Tom. VI p. 3. Ep. secr. pag. 14. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 84. — [3] Ibid pag. 25. — [4] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 46. — [5] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag 34 — [6] Ibid. pag. 98. — [7] Ibid. pag. 3. — [8] Ext. impia illius Comment. apud Nic. Min. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008. pag. 29. etc. et pag. 77.

[1] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 6. — [2] Ibid. pag. 9. — [3] Ibid. pag. 123. — [4] Ibid. pag. 135. — [5] Ibid. pag. 150. — [6] Tom. VII. p. 2. pag. 16 — [7] Ibid. p. 1. pag. 8.

profecturus, cum Bona, imo verius, cum Malagratia, ut ait Pontifex in litteris ad Francorum regem scriptis, Ludovico Bavaro socium se adjunxit, quos secutus est Guillelmus Ocham. Eminebant hi tres scelere in reliqua hæreticorum et schismaticorum colluvie; ac scientiæ laude qua florebant, ad fidem labefactandam abusi sunt. Cæterum Pontifex, ut contra Michaelis Cæsenatis Commentarios antidotum pararet, libellum edidit in quo singulas viri perfidi hæreses confutavit: quem veluti hujus historiæ clarissimum lumen ad discutiendas errorum tenebras, quas homines impii adversus Joannis de paupertate Constitutiones, solvendasque difficultates, quas etiam nonnulli Catholici in conciliandis ejus dictis cum Nicolai papæ Decretali, *Exiit*, sunt experti, etsi prolixiorem, ob doctrinæ tamen in eo contentæ dignitatem e Mss. Vaticanis [1] decerptum publici juris faciemus: cum maxime auctor glossematis in Constitutionem, *Cum inter nonnullos*, et Pegna [2] in Commentario in Eymericum, aliique typis excudendam expetierint:

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Quia vir reprobus fr. Michael de Cæsena, dudum magister generalis Ordinis fratrum Minorum, qui suis excessibus exigentibus de ministeriatus officio per nos de fratrum nostrorum consilio privatus, et inhabilis redditus ad quæcumque dignitates et officia obtinenda fuerat, justitia exigente; conversus in vaniloquium, non intelligens quæ loquitur, nec de quibus affirmat, in illam prorupit insaniam, quod tres Constitutiones nostras, videlicet, *Ad conditorem canonum*, *Cum inter nonnullos* et *Quia quorumdam*, nisus est multipliciter impugnare, asserendo inter alia hæreticum, quod dicta Constitutio, *Cum inter*, Catholicum asserit, et Catholicum quod Constitutio eadem hæreticum declarat, et ut sua insania pluribus esset nota, libellos suos continentes impugnationes prædictas ad diversas mundi partes et studia destinare, et ipsos affigi in portis Ecclesiarum et locis aliis publicis temeritate plectibili attentavit; propter quæ et plures ipsius excessus alios de eorumdem fratrum consilio fautor hæreticorum et hæreticus, exigente justitia, declaratur, prout in nostris sententiis latius continetur, licet impugnationes prædictæ adeo sint invalidæ notorie, quod sint responsione indignæ; quia tamen in ipsis impugnationibus arma sumit contra legem ex lege, ac Evangelium impugnat ex Evangelio, et de veris fingens mendacia, provocat ad mendacium; veritatem, ne simplicium corda possint inficere erronea ac hæretica sua dicta, succincte duximus suis opinionibus, ut sequitur, respondendum.

23. « In primis itaque iste hæreticus Constitutionem, *Ad conditorem canonum*, in eo conatur impugnare, quod dicta Constitutio probare intendens, quod fratres Minores, sine proprio vivere profitentes, in rebus, quæ usu consumuntur, non sunt censendi simplices usuarii, asserit quæ sequuntur: dicens siquidem, quod in talibus rebus, scilicet quæ usu consumuntur, usus juris vel facti separatus a proprietate rei, seu dominio possit constitui, repugnat juri et obviat rationi ». Et infra: « In rebus usu consumptibilibus, nec jus utendi, nec usus facti separata a proprietate seu dominio possunt constitui vel haberi. Hæc verba Constitutionis prædictæ, ut dicit iste hæreticus, sacræ Scripturæ, et sacris canonibus, et diffinitionibus sanctorum doctorum, ac etiam determinationi sanctæ Romanæ Ecclesiæ obviat manifeste. Quod autem sacræ Scripturæ repugnet, per illud quod legitur in Actibus Apostolorum II et IV cap. aperte probatur, ut dicit. In secundo enim capite dicitur sic: *Omnes qui credebant erant pariter, et habebant omnia communia: possessiones et substantias vendebant, et dividebant illa singulis, prout cuique opus erat.* In IV vero capitulo scribitur sic: *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una: nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat.* Et paulo post sequitur: *Nec quisquam egens erat inter eos, quotquot enim erant possessores agrorum et domorum vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, et ponebant ante pedes Apostolorum: dividebant autem singulis, prout cuique opus erat, et panes frangebant circa domos, sumentes cibum cum exultatione.* Hæc ibi. Hoc autem vocabulum, *suum*, sancti exponunt sic: *suum*, id est, proprium, ut patet XII, q. I. cap. scimus. Et cap. nobis et cap. non dicatis § Sic ergo, et per Augustinum circa principium regulæ suæ. Et glo. ord. super verbo, *habebant omnia communia*, dicit sic: Indicium fratrum Minorum est omnia possidere et nihil proprium habere; ex quibus verbis, dicit iste hæreticus, insinuatur aperte, quod nullius rei temporalis, nec usu consumptibilis, necnon consumptibilis usu habebant credentes proprietatem: quia res non consumptibiles usu, scilicet possessiones, agros, domos et substantias, glo. id est pecora, vendebant, et ipsa nec in speciali, nec in eorum communitate eorum retinebant: illas autem res, quas lex instituta de usufructu § *Constituitur* usu consumptibiles esse testatur, scilicet pecunias pro pretio venditarum rerum acceptas et panes, de quibus habetur ibi mentio specialis, in communi habebant et dividebant singulis, prout cuique opus erat: et nullus ex eis aliquid suum, id est proprium, esse dicebat: sed erant illis omnia communia, et sic quilibet eorum habebat usum rerum usu consumptibilium absque proprietate et dominio, id est, proprietate et dominio separatum ». Ex quibus concludit, quod dicta asseveratio et doctrina in dicta Constitutione contenta Scripturæ divinæ obviat, et omnem religio-

[1] Ms. bibl. Vat. Nic. Min. sign. num. 4008. pag. 94. et Ms. sign. num. 4010. pag. 119. — [2] Peg. apud Eym. II. p. Direct. Inquis. q. XVII. com. XLII.

nem habentem votum abdicationis proprietatis omnium rerum temporalium destruit et confundit, quia secundum hoc quilibet religiosus quando uteretur rebus usu consumptibilibus, proprietarius censeretur.

24. « Hæc sunt verba istius hæretici, in quibus includit procuLdubio multa falsa, ad quæ ut sequitur respondemus. Dicimus enim, quod verum est, quod dicta Constitutio docet et asserit, quod in rebus usu consumptibilibus nec jus utendi, nec ipsum uti potest constitui vel haberi : sed licet nec jus utendi, nec ipsum uti in rebus illis haberi possit vel constitui, ipsis tamen potest, sicut dicit dicta Constitutio, quis abuti ; abuti autem secundum dictam Constitutionem, dum tractatur de rebus usu consumptibilibus, sumitur pro consumptione rei. Et quod jus utendi in talibus rebus non possit constitui, probat dicta Constitutio ex diffinitione usus, quæ talis est : Usus est jus utendi rebus alienis salva rei substantia : id est, jus percipiendi fructus, seu utilitatem aliam in totum vel per partem suo nomine, qui possunt ex re, in qua usus constituitur, provenire. Constat autem quod in rebus usu consumptibilibus, quamdiu earum substantia salva et integra permanet, nulla potest utilitas provenire, ut patet in pane et vino, ex quibus nullus fructus vel utilitas potest colligi seu haberi, substantia salva rei. Quare evidenter relinquitur, quod in rebus talibus, videlicet usu consumptibilibus, jus utendi separatum a proprietate, seu dominio nequeat constitui seu haberi. Et per hoc beatus Joannes Chrysostomus rationem reddit, quare pro pecunia mutuata usura, sicut merces pro domo vel re alia usu non consumptibili locata licite recipi nequaquam possit, dicens quod in re usu non consumptibili, ut in domo vel agro, habens illa non solum habet proprietatem seu dominium, sed ex illis substantia salva rei, ac proprietate rei et dominio, fructus seu utilitatem aliam percipit : ut patet in domo, in qua inhabitat, et sic ex ea commodum inhabitationis habet sibi domus, salvo dominio, remanente salva rei substantia, et domo remanente. Ex agro quoque fructus recipit agri, salva rei substantia et dominio remanente. Et ideo, quia locans fructus rei seu utilitatem aliquam provenientem ex ea, retento sibi dominio, conductori concedit, nec illa scilicet fructus, seu utilitatem domus vel agri finita locatione repetit, non est mirum si pro his pretium recipere possit : mutuans autem pecuniam in ejus, cui mutuatæ pecuniæ transfert dominium, non fructum aliquem nec utilitatem aliam, quæ ex ea salva rei substantia valeat provenire, et tantumdem ab eo, cui mutuat, postea repetit : quare ultra illud, quod mutuat, a recipiente mutuum licite recipere nequit, ut legitur XXXVIII di. cap. *Ejiciens.* Quod autem ipsum uti ab aliquo haberi nequeat, dicta Constitutio sequens Augustini sententiam positam in libro Confessionum clare probat, quia quod non est, haberi nequaquam potest : actus autem utendi in rerum natura non est, nec antequam quis utatur, nec postquam usus est, nec dum est, nempe integer in actu utendi, id est, successivo, prout latius prosequitur dicta Constitutio : quare relinquitur quod haberi non possit.

25. « Ad illud autem quod dicit, quod ex prædictis Scripturis sacris insinuatur aperte : quod nullius rei temporalis nec usu consumptibilis necnon consumptibilis usu, proprietatem credentes habebant : dicimus, si intelligat quod in speciali proprietate nullus credentium habebat, verum esse quod dicit, pro tempore illo quo dicta Scriptura loquitur : quia hoc dicit expresse Scriptura prædicta Act. IV c. cum dicit : *Nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat.* Si autem intelligat, sicut intelligit, ut per ea quæ proponit inferius clare patet, quod credentes nullius rei proprietatem habebant etiam in communi, Scripturis prædictis etiam contradicit expresse, cum dicat, quod illis, scilicet credentibus, omnia quæ possidebant, erant communia inter eos : et quod illa communione quod prius ante conversionem Judæorum ipsis fuerat proprium, postquam credentes effecti sunt, fuit inter eos communicatum : constat autem quod illa, quæ possidebant ante conversionem, erant illis quantum ad dominium propria, alias enim illa communicare non poterant : quare sequitur, quod fuerunt quoad proprietatem seu dominium inter eos communicata, quod de rebus non consumptibilibus usu Scriptura prædicta Act. IV dicit aperte, nisi violentia sibi fiat. Cum enim dixisset : *Nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia,* parum post sequitur : *Nec quisquam egens erat inter eos ;* et causam hujusmodi volens reddere subdit : *Quotquot enim erant possessores agrorum et domorum vendentes pretia portabant ante pedes Apostolorum, etc.* Cum igitur prius dicat, quod inter credentes omnia erant communia : et post subjungat, quod agri vendebantur et domus, evidenter apparet, quod illa communia, antequam venderentur, erant effecta : alias enim sequeretur, quod remansissent illorum, quorum prius fuerant propria, et per consequens, quod ipsi ante illorum venditionem remansissent proprietarii : cujus tamen contrarium dicit Scriptura prædicta, cum dicit : *Nec quisquam eorum quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat.*

26. « Ad illud autem, quod volens probare, quod rerum usu non consumptibilium credentes non habuerunt dominium etiam in communi ; subjungit, scilicet : quia res non consumptibiles usu vendebant, et ipsas nec in speciali, nec in eorum communitate retinebant; dicimus quod ex hoc non sequitur, quod ante venditionem illarum rerum non habuerunt dominium : sed bene sequitur, quod post venditionem illud non retinuerunt, et hoc est verum ; per venditionem enim

perfectam in ementes transtulerunt dominium, quare illud sibi non retinuerunt. Et si quæratur, quare Apostoli agros et domos non retinebant in Judæa, sed potius illis venditis habebant eorum pretia in communi; respondet Melchiades papa dicens: Futuram, id est, transituram Ecclesiam in gentibus, id est, ad gentes, Apostoli prævidebant, idcirco prædia in Judæa minime sunt adepti. Et si dicatur, quod Melchiades videtur supponere, quod credentes etiam ante venditionem prædiorum illa nequaquam habuerunt in communi, cum dicat quod illa in Judæa minime sunt adepti: dicimus, quod Melchiades pro tanto dixit Apostolos in Judæa non fuisse adeptos prædia, quia non sic adepti fuerunt ea, quod illa sibi intenderent retinere; et ideo non videbantur ea fuisse adepti, cum qui sic rem adipiscitur, ut eam in continenti a se abdicare debeat, adeptus proprie non dicatur. Ex prædictis patet, quod Apostolis fuit licitum in Judæa, si voluissent, retinere prædia: nec voto compulsi sunt, quod illa non retinuerunt, sed voluntate propria, quia se non contracturos moram ibi, sed transituros prævidebant ad gentes.

27. « Ad illud autem quod subsequenter dicit, quod res usu consumptibiles in communi credentes habebant, et sic quilibet eorum habebat rerum usu consumptibilium usum facti; dicimus, quod si intelligat, quod erant eis communia quoad proprietatem seu dominium, verum dicit: si vero intelligat, quod non fuerint communia quoad proprietatem seu dominium, sed tantum quoad simplicem usum facti, eum errare dicimus, et sacræ Scripturæ contradicere supradictæ. Et quod Scriptura illa demonstrative supponat, res usu consumptibiles quoad proprietatem seu dominium credentibus fuisse communia, patet: dicit enim omnia illis, scilicet credentibus, fuisse communia; et quia qui omnia dicit, nihil excludit, sequitur quod dictum illud etiam res usu consumptibiles comprehendat. Quæro ergo, quoad quid erant illis communia illa bona? Aut dicet iste hæreticus, quod erant communia quoad usum facti, aut quoad jus utendi, seu usumfructum, seu possessionem; aut quoad dominium, seu proprietatem: hæc enim secundum Decretalem illam, *Exiit*, in rebus temporalibus reperiri consueverunt, quod tantum verum est in rebus non consumptibilibus usu: quantum autem ad simplicem usum facti, quod res illæ, scilicet usu consumptibiles communes fuerint, dici nequaquam potest, primo quidem quia in rebus talibus, scilicet usu consumptibilibus, usu facti sumendo usum proprie, locum habere non potest: usus enim sumptus proprie requirit, quod cum ipso usu substantia rei salva maneat, ut ex prædictis patet, quod in rebus usu consumptibilibus nequit esse. Item quia usus facti sic est utentis proprius, quod non potest alterius dici, nec communicabilis sibi: patet enim, quod actus comedendi sic erat sibi proprius, quod non poterat dici aliis esse communis; quare et communio prædicta non potest intelligi quoad simplicem facti usum.

28. « Rursus quia usus facti communitati non convenit, cum talis usus personam veram requirat et exigat, quam non gerit communitas, sed potius imaginariam, seu etiam repræsentatam, adhuc dici non potest, quod respectu juris utendi seu usufructus dicta communio possit dici, cum in rebus talibus, scilicet usu consumptibilibus, jura prædicta, scilicet jus utendi seu ususfructus constitui nequeant, ut ex eorum diffinitionibus, quas ponit dicta Constitutio, *Ad Conditorem*, patet. Item nec quoad possessionem dicta communio potest dici, quia si loquamur de possessione quæ jus est, illa communis inter credentes secundum eum esse non potuit, cum ipse asserat Apostolos nullum jus habuisse in istis temporalibus, sed tantum simplicem facti usum. Si autem loquamur de possessione quæ facti est, illa sic est cujuslibet possidentis propria, quod non est communis alicui, nec etiam communicabilis, sicut de usu facti dictum est supra: quare sequitur, quod res illæ usu consumptibiles, quæ inter ipsos erant effectæ communes quoad proprietatem et dominium, sint communes inter ipsos effectæ. Quantum autem ad illud, quod postea iste hæreticus dicit, videlicet: Et sic quilibet eorum habebat usum rerum usu consumptibilium absque dominio et proprietate, sive a proprietate et dominio separatum; dicimus quod istud infert ex falsa suppositione, quam fecerat prius: dixerat enim superius, quod res usu consumptibiles inter credentes erant communes tantum quoad simplicem facti usum; et ex hoc concludit, quod quilibet eorum absque dominio et proprietate habebat rerum usu consumptibilium usum facti: unde cum primum sit falsum, scilicet quod res usu consumptibiles essent communes inter credentes tantum quoad simplicem facti usum, imo erant communes quoad dominium seu proprietatem, ut superius est probatum; patet illud, quod ex eo concluditur, esse falsum, scilicet quod quilibet haberet in rebus talibus simplicem usum facti. Primum patet falsum alia ratione, quia usus facti nequit haberi ab aliquo, ut superius est ostensum.

29. « Ad illud vero, quod dicit iste hæreticus, quod dicta doctrina, scilicet quod in rebus usu consumptibilibus usus juris vel facti, a proprietate seu dominio separatus, non potest constitui nec haberi, omnem religionem habentem votum abdicationis proprietatis rerum temporalium destruit et confundit, quia secundum hoc quilibet religiosus, quando uteretur rebus usu consumptibilibus, proprietarius censeretur; dicimus quod mentitur aperte. Omnes enim Religiones, præterquam beati Francisci, quarum professores ad vivendum sine proprio adstringuntur, confitentur se habere posse secundum suas regulas, et habere etiam tam res usu consumptibiles, quam non consumptibiles quoad proprietatem et dominium in communi,

licet aliqua statuta superaddita regulis quantum ad aliqua immobilia suas regulas duxerint restringendas; quarum professores dici non possunt uti rebus consumptibilibus usu, si usus proprie sumatur, ut superius est probatum ; possunt tamen res hujusmodi consumere, utpote vinum bibendo, et panem comedendo, et sic de aliis : sed per actum consumendi talia, non sunt censendi proprietarii, cum ipsa non ut propria consumere, sed ut communia sunt dicendi, actusque consumendi res hujusmodi nequaquam a communi dominio separantur : sicut si duo habentes panem communem illum indivisum comederent, neuter propter hoc, panis, quem comederit, proprietarius fieret; nec diceretur comedisse proprium, sed communem.

30. « Videtur etiam, quod probabiliter possit dici, quod post distributionem bonorum usu consumptibilium, quæ fiebat inter Apostolos et credentes alios, ut dicitur Actor. II et IV, quilibet portionis sibi assignatæ proprietarius et dominus posset dici. Et hoc Scriptura prædicta Actorum IV videtur expresse supponere, cum dicit : *Nec enim quisquam egens erat inter ipsos;* et quare hoc? reddit rationem subjungens : *Quotquot enim possessores agrorum et domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, et ponebant ante pedes Apostolorum, dividebant autem singulis, prout unicuique opus erat.* Cum ergo dicat quod nullus egens erat pro eo, quod unicuique dividebatur, prout opus erat, supponit aperte, quod id, quod unicuique datur divisum, cujuslibet erat proprium : dividere enim est divisim aliquibus diversas partes rei alicujus dare. Cum ergo daretur ab illis, qui dare poterant, scilicet Apostolis, et illis qui recipere poterant ea quæ ad vitæ humanæ sustentationem pertinebant, videtur quod dominus quilibet fuerit ejus portionis, quæ sibi fuerat assignata : alias non videretur verum, quod dicitur, quod egentes non erant, nisi plus post divisionem haberent in assignata sibi portione, quam ante.

« Præterea constat quod vestimenta quotidiana inter res usu consumptibiles computantur, post communionem autem prædictam, de qua fit mentio in præallegato c. Act. IV, in Actis legitur, quod Angelus Petro dixit: *Præcingere et calcea te caligas tuas.* Item dixit ei : *Circumda tibi vestimentum tuum*, etc., ubi clare supponit Angelus, quod caligæ et vestimenta assignata Petro propria quoad dominium erant Petri : quare videtur quod pecunia, panis, vinum et vestimentum, et res aliæ usu consumptibiles sibi divisim pro vitæ sustentatione assignatæ similiter ejus erant : nec votum vivendi sine proprio videtur, quod se extendat ad talia, quibus necessario eget vita humana. Præterea ex illo c. Actor. IV probari non potest, quin credentes de bonis illis communibus ex divisione Apostolorum licite recipere potuerint, et ut proprium obtinere : Scriptura enim prædicta quantum ad hoc nihil aliud dicit, nisi quod sequitur : *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una : nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat : sed erant illis omnia communia.* Per verba autem ista videntur ist omnium, quæ possidebant, a se dominium abdicasse, et illud transtulisse in communitatem : non autem videntur se adstrinxisse, quin si detur eis de bonis illis communibus quoad sustentationem vitæ suæ possint licite recipere, et ut propria retinere : imo hoc Scriptura prædicta satis supponit aperte, cum dicit : *Dividebatur autem cuique prout opus erat :* dividere autem est, sicut prædictum est, alicujus rei diversas partes aliquibus dare.

31. « Item ad probandum, quod asserere quod in rebus, quæ usu consumuntur, non possit haberi usus a dominio separatus, obviat sacræ Scripturæ, adducit, quod Petrus Domino dixit, Matth. XIX : *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te :* quod secundum eum non potest intelligi, quod Apostoli reliquerint omnia quantum ad usum, quia constat ex Scriptura sacra, quod postea rebus usu consumptibilibus utebantur. Ergo reliquerunt omnia tam consumptibilia, quam non consumptibilia usu quantum ad dominium et proprietatem, ut probatur, ut ipse dicit, XII, q. I, c. *Dilectissimis* : quia qui omnia dicit nihil excipit; et S. Gregorius super illo verbo : *Relictis retibus* : dicit : Multum reliquit, qui sibi nihil retinuit, et qui quantumlibet parum, totum deseruit. Ergo dicere quod usus rerum usu consumptibilium non possit separari a proprietate et dominio, sacræ Scripturæ obviat et repugnat. Et confirmatur hoc, sicut dixit, quia Apostoli abdicationem omnium rerum voverunt secundum Augustinum XVII de civ. Dei : ad quorum exemplum religiosi, qui figuram tenent Apostolorum ut dicitur XVI, q. I, c. *Ex auctoritate* vovent abdicationem omnium rerum temporalium, non tamen quantum ad usum ; quare sequitur secundum eum, quod Apostoli voverunt et religiosi vovent abdicationem dominii et proprietatis omnium rerum usu consumptibilium et non consumptibilium usu. Hæc dicta ejus.

« Ad hoc dicendum, quod per verba : *Ecce nos reliquimus omnia*, etc. non potest concludi, quod quoad dominium seu proprietatem reliquerunt ea : reperimus enim hæc verba dicta de Petro, Jacobo et Joanne : Luc. V, ubi dicitur, quod *subductis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt eum :* et tamen post illa verba legitur Matth. IV, quod Jesus, *ambulans juxta mare Galilææ vidit Petrum et Andream mittentes retia in mare*, quibus ait : *Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum. Qui continuo relictis retibus secuti sunt eum :* et quod dictum Luc. V præcesserit illud, quod dictum est Matth. IV, dicit Augustinus in libro de Concordia Evangelistarum expresse. Item post id quod legitur Matth. IV, habetur Matth. VIII quod *venit Jesus in domum Petri.* Ergo domus adhuc remanserat Petri. Item

Matth. XXVI legitur, quod *unus ex his, qui erant cum Jesu* (videlicet Petrus, ut dicitur Joann. XVIII) *exemit gladium suum, et percutit ejus servum principis amputavit auriculam ejus.* Cui Jesus ait : *Converte gladium tuum in locum suum.* Ergo gladius erat Petri. Item Luc. XXII dictum est Petro et aliis Apostolis : *Qui habet sacculum, tollat similiter et peram : et qui non habet*, scilicet gladium, *vendat tunicam suam et emat gladium.* Item Actor. XII dixit Angelus Petro : *Præcingere et calcea te caligas tuas* : item dixit ei : *Circumda tibi vestimentum tuum, et sequere me.* In quibus verbis sacra Scriptura evidenter supponit quod post illa verba posita Luc. V de Petro, Jacobo et Joanne *relictis omnibus secuti sunt eum;* Scripturæ sacræ prædictæ supponunt eum et retia et domum, et post illa Petri, *Ecce nos reliquimus omnia*, etiam gladium et vestes habuisse ut sua : quare relinquitur quod per illa verba, *relictis omnibus secuti sunt eum*, non potest concludi Apostolos a se dominium omnium temporalium abdicasse.

32. « Item de Matthæo legitur Luc. V quod cum Jesus dixisset Matthæo : *Sequere me;* quod ipse surgens relictis omnibus secutus est eum, statim sequitur, quod Matthæus, qui et Levi dicebatur, *magnum convivium fecit ei in domo sua :* unde patet, quod quantumcumque de eo dicat Scriptura, quod relictis omnibus secutus est eum, non sequitur quod quoad dominium reliquerit ea, cum statim subditur, quod *in domo sua fecerit magnum convivium.* Et propter hoc Petrus Matth. XIX cum Dominus dixisset uni qui non erat de discipulis : *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo : et veni, sequere me ;* Petrus dixit : *Ecce nos reliquimus omnia*, etc., non dixit, nos vendidimus omnia, et dedimus pauperibus; sed dixit : *Nos reliquimus omnia ;* possunt enim res temporales relinqui quoad curam et affectionem illarum, sine dominii abdicatione ; vel *reliquimus omnia*, scilicet præter illa, sine quibus non potest hæc vita transiri, sicut sunt alimenta, vel pro alimentis necessaria, quibus non est verisimile, quod ipsis renuntiaverint, ut probant Scripturæ prædictæ, et aliæ multæ, de quibus dicetur latius infra in objectionibus, quas iste hæreticus facit contra Constitutionem, *Cum inter.* De Jacobo autem et Joanne dicitur Marc. I. quod *relicto patre suo Zebedæo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum.* Certe patrem non reliquerunt, ut ei renuntiaverint, et pro patre postea non habuerint eum ; imo ejus filii remanserunt : quare illa verba non concludunt, quod per illa verba, *Nos reliquimus omnia*, intelligatur a se abdicasse omnia temporalia, saltem illa, de quibus sacra Scriptura dicit contrarium quoad proprietatem et dominium.

33. « Item non obstat cap. *Dilectissimis* XII, q. I, quod pro se dictus hæreticus adducit, in quo B. Clemens scribit condiscipulis suis Jerosolymis habitantibus, cum B. Jacobo episcopo Jerosolymitano æquiparat statum Apostolorum et ipsorum discipulorum ac Judæorum Jerosolymis, post missionem sancti Spiritus conversorum, quantum ad modum habendi ista temporalia, statui primorum parentum in statu innocentiæ constitutorum : et dicit ibi quantum ad statum prædictum primorum parentum, quod communis usus omnium, quæ sunt in hoc mundo, omnibus hominibus esse debuit ; sed per iniquitatem alius dixit hoc esse suum, et alius illud, et sic inter mortales facta est divisio ; proculdubio ista Scriptura supponit, quod si primi parentes non peccassent, omnia communia fuissent quoad dominium seu proprietatem : quod patet in eo, quod dicit, quod per iniquitatem, id est, per peccatum primorum parentum, alius dixit hoc esse suum, et alius illud, et sic inter mortales facta est divisio. Hæc autem divisio facta fuit ejus rei, cujus prius erat communio : divisio autem facta est rerum, et non usus simplicis facti, ut patet, quia alius dicebat hoc esse suum, et alius illud : et non dicit, quod unus diceret usum hujus rei suum esse, et alius alterius ; sed dicebat unus rem aliquam, et alius aliam esse suam : sicque patet quod rerum, quoad dominium, non quoad usum, divisio facta fuit ; et per consequens sequitur, quod ante divisionem quoad rerum dominia communio erat. Et hoc clarius per sequentia in eodem cap. patet, ubi sequitur : Et sicut non potest dividi aer, neque splendor solis, ita nec reliqua, quæ communiter data sunt omnibus hominibus ad habendum ; ubi manifeste dicit omnia temporalia communiter data fuisse omnibus hominibus ad habendum : non dicit quoad facti usum, sed dicit ad habendum, quia usus facti haberi nullatenus potest, ut superius est probatum. Ergo si data fuerunt eis ab illo, scilicet a Deo, qui dare potuit, dicendum est quod domini fuerunt effecti, quia dare est accipientis facere. Deinde subjungit B. Clemens sic : Istius enim consuetudinis more retento, Apostoli eorumque discipuli una nobiscum et vobiscum communem vitam duxerunt : ut enim bene nostis, erat multitudinis eorum, scilicet credentium, cor unum et anima una : nec quisquam eorum aut nostrum de his quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed omnia nobis et illis erant communia. In quibus verbis beatus Clemens supponit aperte, quod ante conversionem illorum Judæorum, de qua habetur Act. II et IV mentio, Apostoli et eorum discipuli aliqua possidebant, ibi cum dicit : Apostoli eorumque discipuli una nobiscum et vobiscum, et loquitur Judæis conversis, communem vitam duxerunt. Et in quo erat ista communis vita ? Declarat, dicens : Erat enim multitudinis credentium cor unum et anima una : nec quisquam eorum, scilicet Apostolorum et ipsorum discipulorum, de quibus locutus est supra, aut nostrum, scilicet Judæorum conversorum, de iis quæ possidebant, ecce aperte dicit,

quod Apostoli et discipuli aliqua possidebant ante; sequitur, aliquid suum esse dicebat; sed omnia nobis, scilicet conversis, et illis, scilicet Apostolis et eorum discipulis, erant communia. Sicque per dictum cap. clare patet, quod ante conversionem Judæorum prædictam Apostoli et eorum discipuli aliqua habebant, et quod illa communicaverunt conversis Judæis; et Judæi conversi communicaverunt Apostolis et eorum discipulis similiter quæ habebant. Itaque quisquam eorum, scilicet Apostolorum et discipulorum ac Judæorum conversorum, eorum quæ possidebat, nihil suum esse dicebat, sed omnia erant communia inter ipsos.

« 34. Item in eo, quod dicit, quod Apostoli post verba illa: *Ecce nos reliquimus omnia*, etc. usi sunt rebus consumptibilibus usu; dicimus esse falsum, quia in rebus usu consumptibilibus, usus proprie sumptus haberi nequit, nec illis aliquis potest uti, ut superius clare est ostensum. Item in eo, quod dicit, beatum Augustinum dixisse, Apostolos vovisse rerum omnium abdicationem, dicit falsum; hoc enim B. Augustinus non dixit: sed cum recitasset Apostolos dixisse: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te*, subjunxit: Hoc votum potentissime voverunt. Dic mihi, hæretice, quod est illud votum, quod voverunt? Certe dici non potest, quod votum illud esset abdicationis, seu domini proprietatis omnium rerum temporalium, cum de hoc in præcedentibus seu subsequentibus nullam fecerit mentionem. Quod est ergo illud votum? Certe videtur, quod voverunt se Dominum secuturos, de quo immediate mentio erat ibi: *Secuti sumus te*. Et si dicatur, quod imo voverant se relicturos omnia et Dominum secuturos, quia ista verba præcesserant verba illa, cum dixisset: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te;* dicimus, quod non est verisimile, quod B. Augustinus intellexerit, quod in voto hujusmodi, scilicet quod reliquimus omnia, intelligantur illa comprehensa, quæ Scriptura sacra eos postea asserit habuisse, sicut sunt quæ ipsos habuisse superius est probatum.

« Item non est intelligendum, quod beatus Augustinus intellexerit, quod ipsi Apostoli voverunt non habere aliquid in communi, cum intendens circa vitam Apostolicam suam religionem fundare, loquens suis fratribus sic dixerit in regula sua: Sit vobis anima una et cor unum, et non dicatis aliquid proprium: sed sint vobis omnia communia, et distribuatur unicuique vestrum, prout opus erit. Et sequitur: Sic enim legistis in Actibus Apostolorum, quia erant eis omnia communia, et distribuebatur unicuique, prout opus erat. Cum igitur B. Augustinus et ejus fratres res habuerint et habeant in communi, non est revocandum in dubium, quin beatus Augustinus Apostolos habuisse supposuerit in communi: quare per auctoritatem prædictam Augustini iste hæreticus nequaquam potest concludere, quod Apostoli voto abdicaverint omnium rerum dominium; nec quod illud abdicaverunt in proprio et in communi.

« Item non obstat c. illud XVI q. I c. *Ex auctoritate* per ipsum superius allegatum; imo tacit potius contra ipsum: loquitur enim de monachis, qui ut ibi dicitur, figuram tenent Apostolorum: constat autem, quod monachi habent mobilia et immobilia quoad proprietatem et dominium in communi, ut probatur XVIII q. II c. *In nullo*; quare videtur quod et Apostoli habuerint, seu habere potuerint talia in communi. Verum est tamen quod in Judæa non retinuerunt immobilia; sed potius ea vendiderunt, quia prævidebant ad gentes Ecclesiam transituram, ut probatur Actor. II et III cap. et XII q. I c. *Futuram*.

35. « Adhuc iste veritatis et fidei inimicus ad probandum, quod in rebus, quæ usu consumuntur, possit haberi usus a dominio separatus, arguit sic: Omnes decimæ terræ, sive de frugibus sive de pomis arborum, Domini sunt, ut habetur Levit. ult., usus autem decimarum tantum est Levitarum, ut Numer. XVIII. Constat autem, quod illæ decimæ sunt de frugibus et pomis, quæ sunt res usu consumptibiles; quare cum dominium decimarum sit Domini, et usus earum sit Levitarum, sequitur quod in rebus usu consumptibilibus haberi potest usus a dominio separatus. Ad hoc dicendum est, quod iste hæreticus arguit evidenter ex falsis: quod enim dicit, Levitas habuisse usum tantum decimarum, falsum dicit, ut probatur Numeror. XVIII cap. per eum in contrarium allegato, ubi Dominus sic dicit: *Filiis Levi dedi omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio quo servivit mihi in tabernaculo fœderis*. Ex quibus patet, quod Levitæ non tantum usum in decimis, sed et dominium habuerunt. Nec obstat, quod in eo c. dicitur, quod in usus Levitarum et necessaria Dominus decimas separavit: aliud est enim alicui in usum rem aliquam dare, et aliud dare alicui usum alicujus rei; ubi enim usus alicujus rei usibilis conceditur alicui, usus tantum rei et non dominium sibi intelligitur esse datum: sed ubi alicui res datur in usum, nedum usus rei, sed et dominium intelligitur esse datum; unde cum dicitur in præallegato cap. quod in usus Levitarum et necessaria Dominus separavit, declaravit Dominus ad quid, vel propter quid Levitis decimas dedit: quia enim de frugibus et fructibus dupliciter nos vivimus, uno modo comedendo, ad quod primo et principaliter sunt concessi, juxta illud Gen. I: *Ecce dedi vobis omnem herbam, et universa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam;* verum quia nonnunquam qui abundat in talibus, deficit in aliis necessariis ad vitam humanam, voluit Dominus quod Levitæ possent non solum de frugibus illis comedere, sed etiam de illis quoad alia vitæ necessaria, vendendo vel permutando, sibi providere: et ideo dixit, *In usus et necessaria*. Et idem

dicendum est de verbis illis in eodem cap. contentis ad Aaron prolatis, ubi Dominus sic dixit : *Universa frugum initia, quæ gignit humus et Domino deportantur, cedent in usus tuos*, illarum autem rerum dominium concessit illis Dominus, ut in eodem cap. patet; in quo Dominus ad Aaron loquens sic dixit : *Omnis oblatio et sacrificium, et quidquid pro peccato atque delicto redditur mihi, et cedit in sancta sanctorum, tuum erit et filiorum tuorum;* sequitur : *Primitias autem, quas voverunt et obtulerunt filii Israel, dedi tibi et filiis et filiabus tuis jure perpetuo.* Ex quibus patet, quod non solum in decimis, nec in rebus prædictis aliis Aaron et levitæ usum, sed et dominium habuerunt.

36. « Rursus nititur ostendere, quod dicere, quod usus simplex facti non possit haberi in rebus usu consumptibilibus a dominio separatus, est vitam Christi et Apostolorum ejus impugnare, quia perfectio paupertatis, sicut et aliæ perfectiones consiliorum Evangelicorum fuerunt in Christo et Apostolis perfectissime; et constat secundum eum, quod paupertas Evangelica excludit sollicitudinem, quam requirit proprietas seu dominium rerum temporalium : ex quo sequitur, secundum eum, quod usus rerum usu consumptibilium potest a proprietate et earum dominio separari. Ad hoc dicendum, quod concedimus, quod perfectio paupertatis in Christo et Apostolis perfectissime fuit; perfectio siquidem Evangelicæ paupertatis magis consistit in animo, ut scilicet animus amore istis temporalibus non adhæreat, quam in carentia temporalium rerum : hanc autem paupertatem perfectissime Christus habuit et post eum Apostoli ejus, et per consequens perfectionem paupertatis Evangelicæ habuerunt. Ad illud autem quod dicit, quod paupertas Evangelica rerum usu consumptibilium dominium et proprietatem excludit; dicimus quod falsum est : imo illarum rerum supponit sacra Scriptura ipsos Apostolos ad minus in communi habuisse proprietatem et dominium. Probatur Act. IV, ut superius est ostensum. Ad illud autem, quod dicit, quod abdicatio proprietatis et dominii sollicitudinem excludit, dicimus similiter, quod est falsum. Et quod talis abdicatio non excludat sollicitudinem, patet; constat enim, quod si dominus servo concedat peculium, quanquam proprietas seu dominium peculii in servum non cadat, nec propterea servus a sollicitudine est immunis; alias injuste reprehendisset Dominus servum negligentem, de quo agitur Luc. XIX, quia pecuniam a domino sibi traditam non tradiderat ad usuras. Et hoc videmus ad sensum, quod ille, ad quem rei utilitas pertinet sine dominio, magis est circa rem illam sollicitus, quam sit nudus dominus ejus; ut ad sensum videri potest in fratribus Minoribus, qui nudum usum facti se habere in talibus asserant, qui circa illa magis sunt solliciti quam Romana Ecclesia, ad quam illarum rerum dominium asserunt pertinere.

37. « Præterea dicit iste hæreticus, quod vitæ Apostolorum repugnat doctrina prædicta; quia secundum eum quantum ad abdicationem proprietatis rerum temporalium fuerunt Apostoli secundum beatum Remigium ad dignitatem primi hominis revocati : sed primus homo et ejus posteri, si stetissent in originali justitia, habuissent usum rerum usu consumptibilium sine proprietate et dominio eorumdem secundum beatum Clementem, ut dicit : ad quod probandum inducit XII q. I c. *Dilectissimis*; quare dicere, quod in rebus usu consumptibilibus non potest usus a proprietate et dominio separari, est, ut dicit vitam Apostolorum et religiosorum, Apostolos in abdicatione proprietatis omnium rerum imitantium, impugnare. Ad quod dicendum quod illud, quod ipse dicit, quod primi parentes in statu innocentiæ in nullo habuerunt dominium, sed tantum simplicem facti usum, ad minus post illam benedictionem : *Crescite et multiplicamini*, etc., Scripturæ sacræ contradicit expresse : legitur enim Genes. I quod Dominus primis parentibus dixit : *Crescite et multiplicamini, et replete terram, et subjicite eam*; alia littera loco ejus, quod supra dicitur, *et subjicite eam*, habet: *Et dominamini ei*, et illam prosequitur Augustinus in lib. super Genesim ad litteram, et in lib. de civ. Dei l. XIV, c. XXI, et sequitur : *Et dominamini piscibus maris et volatilibus cœli, et universis animantibus quæ moventur super terram.* Ex quibus evidenter apparet, primos parentes post benedictionem prædictam et terræ et piscium maris ac volatilium cœli et universorum animantium, quæ moventur super terram, dominium in statu innocentiæ habuisse. Et si quæritur, utrum illud dominium proprium fuerit vel commune, videtur dicendum, quod si tempore benedictionis prædictæ solus Adam formatus erat et non Eva, sicut ordo Scripturæ sacræ evidenter innuit, cum illa benedictio fuerit data Adam extra paradisum existente, Eva vero formata fuerit ipso Adam in paradisum translato, ut patet Genes. I et II c., videtur quod ante formationem Evæ dominium temporalium Adæ proprium fuit, non commune. Commune quidem esse non potuit, cum solus pro tempore illo fuerit, et respectu unius, qui nunquam alios habuit, nihil dici commune possit. Et hoc videtur expresse dici Eccles. XVII cap. ubi dicitur sic : *Deus creavit de terra hominem, et secundum imaginem suam fecit illum;* et sequitur : *Dedit ei potestatem eorum, quæ sunt super terram, et posuit timorem illius super omnem carnem, dominatus est bestiarum et volatilium.* Ex quibus patet, quod solus dominatus fuit : ex quo sequitur ipsum solum pro illo tempore dominium habuisse, quia secundum Dionysium de Divinis Nominibus cap. 12 a dominio dicitur dominus, dominans et dominator : unde cum de solo Adam dicitur, quod dominatus est bestiarum et volatilium, sequitur quod et solus dominus fuit, et quod Eva tunc formata non esset.

Patet quia statim post illa verba : *Et dominatus est bestiarum et volatilium :* sequitur *Creavit ex ipso adjutorium simile sibi.* Hoc idem videtur sentire Damascenus lib. I, cap. iii. ubi loquens de primo parente, sic dicit : Hunc igitur hominem Conditor masculum construxit, statuit et tribuit ei sui ipsius dominationis gratiam, et in communione ejus præter hanc ipsum fecit, unde et animalium nominatorem prophetice et suorum donorum dominatorem effecit; alia littera habet : Et suorum servorum dominatorem fecit, et sequitur : Fecit ex ipso auxiliatricem ipsius.

38. « Nec obstat cap. *Dilectissimis* in contrarium allegatum : per illud enim concludi non potest, quod primi parentes temporalium dominium non habuerint; sed quod illud non habuerint divisum : imo ex auctoritate philosophi, quam beatus Clemens in eodem cap. adducit, concluditur evidenter, ipsos habuisse dominium in communi : ipse enim dicit, quod sicut non potest dividi aer, nec splendor solis, ita nec reliqua, quæ communiter data sunt ad habendum dividi debere : ex quibus verbis clare patet philosophum dixisse ita temporalia fuisse data communiter omnibus ad habendum : et si data fuerunt ab illo, qui dare potuit, scilicet Deo, et ei qui capax fuit, scilicet homini, sequitur quod eorum dominus factus fuit. Nec philosophus inducit comparationem aeris et splendoris solis ad temporalia respectu dominii, ut sicut non habebant dominium aeris et splendoris solis, sic nec haberent dominium temporalium rerum; sed respectu indivisionis tantum illam comparationem induxit, sic enim dixit : Et sicut non potest dividi aer, nec splendor solis : ita nec reliqua, quæ communiter data sunt hominibus ad habendum, dividi debere, sed communia sunt habenda. De aere tamen D. Augustinus II lib. De Libero Arbitrio sic dicit : Si aliquid aeris, quod ego reddidero, possis tu ducere; illud tamen non poteris, quod in meum cessit alimentum : nam et a naribus alimenta nos capere medici docent, quod alimentum aspirando solus sentire possum, et reflando non possum restituere, ut a te ductum naribus censeatur.

« Adhuc ad ostendendum, quod in rebus usu consumptibilibus usus facti possit a dominio separari, adducit quod legitur Luc. XIX ubi Dominus servo, cui pecuniam ad negotiandum tradiderat et eam tenuerat otiosam, dixit : *Serve nequam, quare non dedisti pecuniam, et ego veniens usuris exegissem illam ?* ex qua auctoritate patet, ut dicit quod in pecunia prædicta servus usum habebat actualiter, et dominus proprietatem ejusdem : quare cum pecuniam esse de rebus usu consumptibilibus lex præallegata superius testetur expresse, secundum eum prædicta doctrina sancto Evangelio contradicit. Ad hoc dicendum quod, sicut probatum est supra, impossibile est in rebus usu consumptibilibus quemquam usum habere vel simplicem facti usum. Nec obstat Scriptura prædicta : usus enim pecuniæ, imo potius abusus, non est ipsam simpliciter alicui tradere, sed taliter tradere quod consumpta quoad dominium censetur. Unde licet servus actualiter pecuniam mutuandi traderet per traditionem solam sine translatione dominii, nequaquam usum, sed abusum potius fuisse pecunia potest dici : sed per translationem dominii habetur pro consumpta pecunia, quam quidem translationem non servus, sed dominus, cujus nomine fiebat mutuum, facit : unde cum servus nomine domini mutuasset, ipse dominus videtur usus, imo abusus potius fuisse pecunia, et non servus. Præterea servus, qui jussu domini pecuniam mutuat, non debet dici habere usum, seu abusum simplicem facti, cum jus habuerit pro concessione hujusmodi mutuandi.

39. « Rursus dicit, quod prædicta assertio determinationi sanctæ Romanæ Ecclesiæ obviat et repugnat, quia in Decret. quæ incipit, *Exiit*, per universalem Ecclesiam, ut dicit, approbata et in Viennensi Concilio confirmata diffinitur, quod fratres Minores habent usum facti omnium rerum, quibus utuntur absque omni dominio et proprietate; de quo usu sic dicit, quod usus non juris, sed facti tantummodo nomen habens, quod facti est tantum in utendo, præbet utentibus nihil juris; manifestum est autem, ut dicit, quod fratres Minores habent tantum usum facti rerum usu consumptibilium; ergo in rebus usu consumptibilibus potest usus facti a proprietate et dominio separari. Ad hoc dicendum, quod sicut dicit dicta Constitutio *Ad Conditorem*, verba prædicta intellexit conditor illius canonis *Exiit*, de rebus quæ non consumuntur usu, quod per præcedentia et subsequentia probatur satis clare; ante enim proposuerat quæ sequuntur : Cum in rebus temporalibus sit considerare præcipuum, proprietatem, possessionem, usumfructum, jus utendi et simplicem facti usum, etc. postea sequitur, condecens fuit ei professioni, quæ sponte devovit, Christum pauperem in tanta paupertate sectari, necessario usu facti fore contentam. Cum autem prædicta, scilicet proprietas, ususfructus, jus utendi et usus facti sumptus proprie nequeant in rebus usu consumptibilibus reperiri, sed proprietas tantum, ut patet ex definitionibus ususfructus et usus; apparet, quod de rebus usu consumptibilibus, in quibus præmissa nequeunt reperiri, non intellexit conditor canonis verba illa : Hoc etiam apparet per ea, quæ in eadem Constitutione postea subsequuntur : sequitur enim : Quod prædicti, scilicet fratres, sint usu facti contenti, non obviat, quod civilis providentia in humanis rebus constituit, videlicet non posse usum vel usumfructum a dominio perpetuo separari, ne dominium semper, abscedente ab eo usufructu, dominis inutile redderetur. Quæ quidem lex de rebus illis intelligitur, quarum penes unum usus rei, et penes alium dominium possit, licet inutile, remanere : quod nequaquam in rebus usu consumptibilibus potest

esse, cum in illis per usum seu abusum usuarii substantia talis rei esse desinat, et per consequens proprietas etiam inutilis non subsistat; sicut dicitur in Constitutione *Ad Conditorem* supradicta. Si autem velit iste hæreticus, quod dicta Constitutio *Exiit* definierit quod fratres Minores in rebus usu consumptibilibus habeant simplicem facti usum, dicimus quod diffinivit impossibile, et per consequens de jure diffinitio non teneret: cum enim sit impossibile in rebus usu consumptibilibus usum juris vel facti habere a dominio separatum, cum hoc rationi obviet et juri repugnet, statutum a quocumque factum in contrarium non teneret. Item in hoc quod dicit, quod dicta Constitutio *Exiit* fuit per universalem Ecclesiam approbata; dicimus quod quantum ad hoc, scilicet quod fratres Minores in rebus usu consumptibilibus habeant usum facti, nunquam fuit per universalem Ecclesiam approbata; dicimus etiam, quod non fuit in Viennensi Concilio confirmata, nec hoc poterit per Constitutionem aliquam vel aliquas apparere, imo nec de fratrum consilio promulgata.

40. « Adhuc dicit iste hæreticus, Constitutionem prædictam *Ad Conditorem* errorem alium continere in eo quod continet quæ sequuntur: Rursus nec simplex usus facti, qui nec est servitus, nec pro illo competit jus utendi in talibus rebus, scilicet usu consumptibilibus, potest constitui vel haberi: cum enim uti re aliqua nihil aliud sit proprie quam fructus rei seu utilitatem aliam in solidum vel pro parte recipere, quæ ex ea possunt salva rei substantia provenire, restat quod re illa uti quis nequeat, ex qua ejus salva substantia nulla potest sibi provenire utilitas, quales res usu consumptibiles esse constat. Ex quibus patet quod nec usus, qui est servitus personalis, nec jus utendi, quod non est servitus, sed mere jus personale, nec actus ipse utendi sine jure aliquo possunt in rebus usu consumptibilibus constitui vel haberi; cum quodlibet præmissorum exigat quod ex re ipsa, salva rei substantia, possit habenti jus utendi, seu utenti ex re ipsa utilitas aliqua provenire: quod utique nequit in rebus usu consumptibilibus reperiri ». Et infra: « Licet autem in rebus usu consumptibilibus, nec jus utendi nec ipsum uti possit constitui vel haberi, ipsis tamen poterit quis abuti: abuti autem dum tractatur de rebus usu consumptibilibus, pro rei consumptione sumitur, quod ei opponitur quod est uti. Uti quidem præsupponit quod cum usu salva rei substantia maneat: sed abuti exigit quod cum actu hujusmodi rei substantia consumatur, cum abuti nihil aliud, quam contra naturam usus uti, in hac materia proprie dici possit. Hæc verba dictæ Constitutionis: ex quibus apparere dicit hæreticus supradictus, quod dicta Constitutio in eo quod dogmatizat, quod nec usus facti nec actus utendi haberi potest in rebus usu consumptibilibus; quodque rebus hujusmodi usu consumptibilibus nullus uti potest, quamvis eis possit abuti abusu, qui contra naturam usus existit, sacræ Scripturæ obviat manifeste. Ad quod probandum inducit Levit. cap. fin. ubi dicitur quod *omnes decimæ terræ sive de frugibus, sive de pomis arborum Domini sunt*: et Numerorum xviii dicitur de Levitis, quod *nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum et necessaria separavi*. Ex quibus liquere dicit, quod usus in rebus usu consumptibilibus ex Dei statuto habetur.

« Ad hoc dicendum, quod iste in prædictis manifeste se fundat in falsis: quod enim Levitæ in decimis tantum habuerint simplicem usum facti, falsum est et contradicit expresse illi cap. Numerorum xviii per ipsum allegato, ubi sic Dominus dicit: *Filiis Levi dedi omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis*. Ex quo patet, quod Levitæ non tantum usum in decimis, sed et dominium habuerunt. Nec obstat quod in eodem cap. dicitur, quod *in usus Levitarum et necessaria Dominus separavit decimas*: aliud enim est alicui dare in re aliqua usum facti, et aliud rem alicui in usus ejus necessariam dare, ut superius est ostensum. Ad illud autem quod dicit, quod usus in rebus usu consumptibilibus ex Dei statuto habetur, dicimus quod est falsum, quia in tota Scriptura sacra non habetur mentio de simplici usu facti.

41. « Adhuc dicit hæreticus prædictus, quod ubicumque Scriptura sacra de usu rerum consumptibilium usu loquitur, semper manifestat, quod quis rebus usu consumptibilibus potest uti, et quod proprie contingit et veraciter eis uti, sicut patet ad Timotheum v ibi: *Utere modico vino*; et II Regum xiii, ubi cap.: *Filiæ regis virgines vestimentis hujusmodi utebantur*; et Numer. xviii cap. ibi: *Universa frugum initia, quæ gignit humus, et Domino deportantur, cedent in usus tuos*; et parum post: *Carnes vero in usum tuum cedent*; et Judic. xix ibi: *Habentes panem et vinum in meos et ancillæ tuæ usus*; et Deuter. xxiv cap. in fine, et Josue v ibi: *Nec usi sunt ultra*, etc., et Levit. viii; ibi: *In usus varios*, etc. et Esther ii et Exod. xxviii. Item etiam patet secundum eum per auctoritates sanctorum, scilicet S. Clementis xii, q. i, c. *Dilectissimis*, et S. Augustini xii di. Ad hoc dicendum, quod Constitutio prædicta *Ad Conditorem* loquitur de usu et de uti secundum quod dividitur usus contra dominium et proprietatem, et contra usumfructum et jus utendi secundum Decretalem illam *Exiit*, quæ dicit sicut iste, scilicet proprietatem, usumfructum et jus utendi, ac simplicem usum facti in temporalibus reperiri, cujus gratia dicta Constitutio *Ad Conditorem* facta fuit.

42. « Iste etiam hæreticus ad ostendendum, quod pecunia inter res usu consumptibiles numeretur, allegat leges, ut ex prædictis patet: constat autem, quod secundum leges in rebus usu con-

sumptibilibus nec ususfructus, nec jus utendi, quod est servitus, nec etiam jus utendi, quod non est servitus, sed mere jus personale potest constitui vel haberi, ut probatur ff. de usufructu earum rerum quæ usu consumuntur l. 1 et 11 ff. de jurejurando, l. Sed et si possessori §. Sed si rerum ff. commodati. l. 111 § ti. cum multis similibus. Item nec quisquam uti talibus rebus potest, sumendo proprie uti; usus enim seu uti, si sumatur proprie secundum leges, requirit quod ex re illa, in qua usum habere se asserit vel ea vult uti, possit fructus, vel utilitatem aliam assequi, salva substantia rei: quod non potest in rebus usu consumptibilibus reperiri; et ex hoc beatus Joannes Chrysostomus rationem reddit, quare mutuans pecuniam pro mercede pecuniam recipere nequeat licite, cum locans agrum vel domum, hanc licite recipere possit, ut dictum est supra. Ex quibus patet, quod in rebus consumptibilibus usu usus haberi nequeat, nec quis ipsis etiam uti possit: cum hoc juri repugnet et obviet rationi. Licet autem in rebus talibus, scilicet usu consumptibilibus, usus vel uti locum sibi proprie non vindicent: consumptio tamen et actus consumendi locum habet, ut dicit Constitutio prædicta: quæ tamen non possunt dici simplicia, nec a rei, quæ consumitur, dominio separata, cum ipsa rei consumptione ejus dominium pereat et prorsus esse desinat, ut probat dicta Constitutio *Ad Conditorem*, quæ sic dicit: Præterea si in rebus usu consumptibilibus possit usus constitui vel haberi, nequaquam simplex, nec a rei substantia proprietate, seu dominio separatus usus hujusmodi potest dici; cum per talem usum, id est utendi actum, et in ipso actu et cum ipso actu res hujusmodi consumatur, ac sine ipsius rei consumptione esse valeat usus talis. Ex quo patet, quod usus talis nec simplex, nec separatus a dominio dici possit; et hoc patet, cum per talem facti usum proprietas et dominium ipsius rei perire noscatur. Dicimus ergo, quod Decretalis *Ad Conditorem*, de usu et uti loquitur, sicut Decretalis *Exiit* loquebatur: quæ de ipsis loquitur secundum quod leges loquuntur, secundum quas impossibile est, loquendo de illis proprie, sicut dicta Decretalis *Ad Conditorem* loquitur, et dicit expresse in §. Rursus nec simplex usus facti, ibi cum dicit: Cum enim uti re aliqua nihil aliud sit proprie, etc. locum habeant in rebus consumptibilibus usu, sed in ipsis consumptio et consumendi actus locum habent, ut probatur ff. de usufructu earum rerum, quæ usu consumuntur l. Hoc senatus § 1, et § li. ff. de jurejurando. l. Sed et si possessori, §. Sed si rerum. Licet autem, ut prædictum est, in rebus usu consumptibilibus usus, proprie loquendo, locum non habeat: tamen frequenter dicitur, quod quis in illis usum habeat, vel eis utitur: sed quoties hoc contingit, usus vel uti pro rei consumptione debent sumi. Sic dicimus, quod quoties sacra Scriptura usum in talibus rebus usu consumptibilibus attribuit, pro rei consumptione ipsum sumit, ut patet in illa auctoritate: *Utere modico vino*; sumitur enim *Utere* ibi pro *consumere*, id est, pro bib re: constat autem vinum bibendo consumi. Et per hoc patet responsio ad illas auctoritates inductas, hoc salvo, quod Numerorum xviii, ubi dicitur: *Universa frugum initia, quæ Domino deportantur, cedent in usus tuos*; falso modo inducitur, ut superius est ostensum.

43. « Adhuc iste hæreticus dicit, quod dicere, quod sint aliquæ res usu consumptibiles, et tamen non contingit illis uti, contradictionem implicat manifestam. Profecto per hoc ut ignarus et inscius legislatorem arguit, qui rubricam posuit *De usufructu earum rerum, quæ usu consumuntur*: unde Constitutio loquitur secundum quod legislator et leges plerumque loquuntur, sumendo usum pro abusu, id est, pro consumptione rei: quia nec alius usus, videlicet nisi consumptio in rebus usu consumptibilibus potest esse; et ideo dici ff. de jurejurando l. Sed et si possessori §. Sed si rerum, sic: Si rerum, in quibus ususfructus constitui non potest, propter abusum, id est, propter rei consumptionem, etc. Et glo. super rubricam illam ff. de usufructu earum rerum, quæ usu consumuntur, super illo verbo, usu, dicit, id est quasi usu; expresse ibi innuit, quod usus ibi ponitur improprie.

« Adhuc dicit iste hæreticus, quod cum secundum Augustinum lib. 1 de Doctrina Christiana, abusus sit illicitus usus, ex prædictis sequi videtur, quod Christus et Apostoli et alii sancti viri, quoties actus comedendi et bibendi et induendi exercuerunt, toties rebus hujusmodi sunt abusi; quod sentire vel dicere est impium et blasphemum. Ad quod dicimus, quod Christus et Apostoli et alii sancti viri panem comedendo et vinum bibendo abusi sunt rebus illis, sicut abusus in Constitutione prædicta sumitur, in qua pro rei consumptione sumitur, sicut patet ex ejus serie manifeste. Sed contra hoc dicit hæreticus supradictus, quod hoc, videlicet quod abuti sumitur pro consumptione rei, non valet, tam quia quod sic debeat accipi, nec ratione nec auctoritate probatur, tum quia abuti re, non voce semper in mala significatione sumitur, sicut patet Genes. cap. xxxiv et Esther ult. et I ad Corinth. ix et aliis pluribus locis. Ad hoc dicimus, quod illud quod dicit, nec ratione nec auctoritate probari, quod verbum abuti pro rei consumptione sumitur, evidenter est falsum: in lege enim ff. de usufructu earum rerum, quæ usu consumuntur l. Hoc senatus §. Si pecuniæ, dicitur sic: Si pecuniæ sit ususfructus legatus, vel earum rerum, quæ in abusu consistunt, nec cautio interveniat, videndum finito usufructu an pecunia, quæ data sit, vel cæteræ res, quæ in consumptione consistunt, condici possunt. Ubi patet, quod legislator in rebus, quæ usu consumuntur promiscue utitur verbis istis, abusu videlicet et consumptione. Et

eadem l. § fi. dicitur sic : Quæ in usufructu pecuniæ diximus vel cæterarum rerum, quæ sunt in abusu, eadem et in usu dicenda sunt. Item ff. de ju ejur. l. Sed et possessori §. Sed si rerum, dicitur sic : Sed si rerum in quibus ususfructus propter abusum, id est propter rei consumptionem, constitui non potest, etc. ubi aperte abusum pro consumptione recipit legislator. Ex quibus patet, quod legislatores loquentes proprie de rebus quæ usu consumuntur, negant usum in illis locum habere, et abusum locum habere concedunt : qui quidem abusus, id est rei consumptio, si fiat ab eo, cui jus abutendi, id est consumendi competit, erit licitus ; si vero ab eo, cui jus non competit, illicitus est censendus. Item quod abusus pro consumptione ponatur, congruit rationi ; præpositio enim sensum dictionis, cui per compositionem apponitur, augere vel diminuere consuevit : unde patet quod rationi congruit, quod per illam præpositionem, ab, sensus dictionis usus, cui per compositionem apponitur, augeatur. Falsum insuper dicit in eo quod dicit, quod abusus quoties re, non voce dicitur, accipitur in mala significatione : in legibus enim imperatorum abusus, cum de rebus usu consumptibilibus agitur, in bona parte communiter sumitur, ut superius est probatum. Adhuc reperimus, quod in Scriptura sacra abusus in bona significatione sumitur ; unde Jeremiæ XVIII propheta Deo loquens dicebat sic : *Fiant corruentes in conspectu tuo : in tempore furoris tui abutere eis ;* ubi abutere non pro actu illicito, sed pro licito debet sumi, cum in Deo abusus in mala significatione sumptus non cadat : tantum autem videtur dicere, *abutere eis*, ac si diceret, consume eos ; sicque patet quod abusus etiam in sacra Scriptura pro consumptione sumitur, et in bona significatione.

44. « Adhuc dicit iste maledictus hæreticus, quod ista definitio, quam dat de uti dicta Constitutio, non est vera definitio nec consona definitionibus, quas dant sancti. Ad hoc dicimus, quod illa definitio, descriptio seu notificatio, quam dat dicta Constitutio de uti, conveniens est et vera : dicit enim, quod uti re aliqua nihil aliud est proprie quam fructus rei seu utilitatem aliam in solidum vel pro parte recipere, qui ex ea possunt, salva rei substantia, provenire. Et quod sit conveniens patet, usus enim definitur sic : *Usus est jus utendi rebus alienis, salva rei substantia* ; ex quo sequitur quod uti, proprie loquendo, requirit quod cum ipso usu remaneat substantia salva rei, et quod ex ea possit utenti utilitas aliqua provenire. Ad illud autem quod dicit, quod dicta definitio non est consona definitionibus, quas dant sancti ; dicimus quod non est inconveniens, quod ejusdem rei diversimode consideratæ dentur definitiones diversæ : sancti autem, qui ipsum uti definiunt, ipsum uti sumunt aliter quam sumat Constitutio antedicta, respectu enim finis ipsum uti accipiunt, videlicet ad quem finem res, quibus utimur, ordinentur, et secundum hoc dicit Augustinus, quod uti est res, quæ in usum veniunt referre ad ea, quibus est fruendum : Decretalis autem *Exiit*, cujus occasione Constitutio *Ad Conditorem* facta fuit, de usu loquitur non prout res ad finem est ordinabilis, sed prout contra dominium, seu contra proprietatem ac usumfructum, sive jus utendi dividitur : et ideo non est mirum, si per sanctos aliæ definitiones de usu datæ fuerunt, cum ipsum uti aliter sumpserint, quam sumat Constitutio antedicta.

45. « Præterea iste hæreticus loquendo de usu et de uti extra modum loquendi Scripturæ sacræ et sanctorum se opponit : dicit enim in rebus usu consumptibilibus locum habere absque jure aliquo simplicem usum facti : profecto modus iste loquendi nec in Novo Testamento, nec in Veteri, nec in scripturis sanctorum aliquibus, sicut credimus, poterit reperiri. Præterea advertat iste hæreticus, si Augustini definitio conveniat dictis suis. Item dicit, quod in rebus usu consumptibilibus potest haberi usus simplex facti a dominio separatus ; Augustinus autem dicit, quod uti est res, quæ in usum conveniunt, referre ad ea, quibus est fruendum ; proculdubio dicta definitio ejus dictis non convenit, cum de rebus loquitur dicta definitio, et ipse de simplici usu facti dicendo : Uti est res, quæ in usum, etc.

« Adhuc dicit iste hæreticus, quod prædicta assertio determinationi sanctæ Romanæ Ecclesiæ obviat in supradicta Decretali *Exiit*, sic dicente : In his, quæ ad victum et vestitum, et divinum cultum ac sapientiale studium pertinent, necessariarum usum rerum fratribus esse concessum. Ex quibus verbis colligitur evidenter, quod contingit in rebus pertinentibus ad victum et vestitum, quatenus constat esse res usu consumptibiles, fore usum. Dicimus quod per verba illa non concessit fratribus simplicem facti usum ; imo hoc ipso, quod ipsis usum concessit, si concessio valuit, ipsis jus utendi concessit : et sic in illis non habent simplicem usum facti. Et si dicat, quod imo nullum jus eis concessit ; dicimus, quod quantum ad res usu consumptibiles posuit usum improprie pro rei consumptione : nec est novum, quod idem verbum ponatur proprie et improprie respectu diversorum. Præterea Decretalis prædicta dixit, necessariarum usum rerum in his, quæ ad victum et vestitum pertinent, fratribus esse concessum ; non dixit usum facti : et sic nihil facit pro eo. Et si omnino dicat, quod conditor canonis intellexit de usu facti, sumendo usum proprie ; dicimus, quod cum in talibus rebus usus constitui nequeat neque haberi, ut probat dicta Constitutio et est probatum supra in primo articulo, dicta Constitutio contineret quantum ad hoc impossibile ; et per consequens cum Constitutio possibilis esse debeat, non valeret : non tamen fuit illa conditoris intentio, ut probat Constitutio *Ad Conditorem* antedicta.

46. « Rursus dictus hæreticus dicit, dictam Constitutionem *Ad Conditorem* errorem alium continere in eo, quod continet quæ sequuntur : Præterea, inquit, si simplex facti usus absque jure utendi haberi posset ab aliquo, constat quod non justus esset actus utendi hujusmodi reputandus, cum ille usus fuerit, cui jus non competebat utendi ; talis autem usus, scilicet non justus, ad perfectionis statum nequaquam pertinet, nec perfectionem adjicit ; sed potius sibi repugnare et detrahere noscitur manifeste. Et infra loquens de usu facti concesso fratribus, secundum quod in Decretali *Exiit* continetur, sic dicit : Ex quo sequitur, quod usus facti de quo ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat, qui justus sit, id est pro quo competat jus utendi. Item iste hæreticus, volens imponere Constitutioni quod non dicit, dicit quod dicta Constitutio intelligit loqui de jure utendi civili et mundano, quod est jus proprium, pro quo datur actio in judicio : sic patet ut dicit, in hac Constitutione *Ad Conditorem* et in Constitutione, quæ incipit *Quia quorumdam*, in qua, ut dicit, hoc manifestat aperte, de quo asserit se inferius dicturum : hoc autem asserit obviare sacræ Scripturæ, dicenti Mat. XIX in persona Apostolorum : *Ecce nos reliquimus omnia*, etc. ex qua, ut dicit, per doctores Catholicos patet, quod reliquerunt jus agendi in judicio, quod non stat cum tali perfectione supererogationis, quæ implicat ad peccatum, sicut probat Apostolus I ad Cor. VI dicens : *Jam quidem omnino delictum est in vobis, quia judicia habetis inter vos ;* et ideo, ut dicit, Christus injunxit perfectis, ut non litigent, neque contendant in judicio, Matth. V et Luc. VI. Ad hoc dicimus, quod dicta Constitutio aperte et expresse loquitur de usu, pro quo competit jus utendi, quod est aliud a jure agendi : potest enim alicui competere jus utendi, cui tamen non competit jus agendi : quare dicimus, quod imponit Constitutioni, quod non intellexit, nec dicit. Utrum autem tale jus sit mundanum et civile, et an pro illo Apostolis competierit jus agendi, dicetur inferius in his, quæ opponit iste hæreticus contra Constitutionem, *Cum inter*. Item in hoc quod dicit, quod Constitutio *Quia quorumdam* continet manifeste, quod intelligitur de jure civili et mundano, quod est proprium, mentitur aperte ; imo dicta Constitutio dicit clare, quod jus utendi communitatis fratrum extitit ; cum enim Innocentius et Alexander in suis declarationibus regulæ fratrum Minorum dixerint, quod locorum, domorum et utensilium et librorum, quæ licet habere Ordini, habeat Ordo usum ; dicta Constitutio *Quia quorumdam*, volens probare, quod illud de usu juris intelligi debeat, sic subjungit : Cum enim dicatur in declarationibus supradictis, quod Ordo usum rerum habeat permissarum, ad usum juris necesse est hoc referri. Facta quidem, quæ singulorum sunt, personam veram exigunt et requirunt : Ordo autem vera persona non est, sed repræsentata et imaginaria potius est censenda ; quare quæ facti sunt, sibi vere convenire nequeunt, licet ei possint congruere, quæ sunt juris. Ex quibus patet, quod dicta Constitutio jus utendi non dicit esse proprium, sed toti universitati convenire.

« 47. Item dicit hæreticus iste, quod si usus posset separari a jure utendi, usus a jure utendi separatus non esset injustus ; quia aliud est habere jus utendi et aliud licentiam utendi : et ideo, quamvis usus absque omni jure et licentia utendi esset illicitus, usus tamen absque jure utendi, cum licentia tamen utendi, nequaquam illicitus esset censendus. Secundum hoc iste hæreticus inter jus et licentiam videtur facere differentiam, supponens quod aliquis habeat utendi licentiam ab eo, qui eam potest concedere, et quod non habeat jus utendi, quod tamen evidenter est falsum : si enim aliquis licentiam concedat alicui utendi re sua usibili, ita quod licentia teneat, constat quod iste habet jus utendi re illa, cui licentia est concessa. Hinc est, quod licet religiosus in concordia extra suum monasterium electus sine sui superioris licentia jus consentiendi non habet ; obtenta tamen licentia, jus habebit consentiendi, Extr. de electione c. Quare sit li. VI et c. Si religiosus cum similibus multis. Præterea aut iste hæreticus dicit, quod iste, cui utendi re aliqua licentia est concessa, juste re illa utitur, aut quod injuste, aut quod nec juste re illa utitur nec injuste. Si dicat, quod injuste, concordat utique cum Constitutione prædicta, quæ vult, quod qui sine jure utitur, utatur injuste : si dicat quod juste utitur, sequitur per consequens, quod et jure, quia quod juste sit et jure fit, Extr. de verborum significatione c. Jus dictum est XIV. q. IV c. Quid dicam. Si dicat autem quod ille, cui est licentia utendi concessa, nec juste utatur nec injuste, hoc est falsum : impossibile est enim actum humanum individualem indifferentem esse, id est nec bonum nec malum, nec justum nec injustum : cum enim actus humanus dicatur qui ex deliberata voluntate procedit, et per consequens qui fit propter aliquem finem, qui quidem objectum noscitur voluntatis ; oportet, quod si finis actus sit bonus, et ipse actus sit bonus ; si vero finis sit malus, oportet quod actus sit malus, quia sicut Augustinus in lib. de Moribus Ecclesiæ dicit, secundum quod finis est culpabilis vel laudabilis, secundum hoc laudabilia et culpabilia sunt opera nostra. Nec obstat si dicatur, quod imo Isidorus inter justum et injustum ponere medium fas videtur, dicens, quod ire per agrum alienum fas est, jus non est : Isidorus enim diviserat legem inter divinam et humanam, et imposuerat nomina istis legibus dicens, quod fas lex divina est, jus lex humana ; unde volens de iis exemplum dare subjunxit : Ire per agrum alienum fas est, id est, de jure divino licitum est, jus non est, id est de jure humano non licet, ut patet dist. I c. Omnes leges. Non ergo voluit Isidorus inter justum et injustum fas pro medio ponere, sed declarare, quod aliquid

de jure divino licet, quod de jure humano non licet.

« Adhuc iste hæreticus dictam Constitutionem satagit impugnare in eo, quod probare intendens, quod simplex usus, id est, sine jure utendi a proprietate seu dominio separatus in re usu consumptibili haberi non possit, sic dicit : Præterea quod simplex usus sine jure utendi a proprietate seu dominio separatus in re usu consumptibili haberi nequeat, sic probatur ; si enim haberi posset usus talis aut ante ipsum actum, aut in ipso actu, aut post actum completum hujus modi haberetur : quod autem hoc fieri nequeat ex hoc patet, quia quod non est nequaquam haberi potest : patet autem, quod actus ipse antequam exerceatur, aut etiam dum exercetur postquam perfectus est in rerum natura non est. Ex quo sequitur, quod haberi minime potest : licet enim ante actum ipsum quis facultatem habeat ipsum exercendi ; per hoc tamen actus ipse in rerum natura nisi in primo non existit : cum autem actus est in fieri, nec adhuc est in rerum natura, cum esse rem perfectam significet, quod quamdiu est in fieri non potest actui convenire : quod enim de actu, qui est in fieri, præterit jam non est : quod autem sit instantaneum est, seu momentaneum est, et tale, quod magis intellectu percipi potest, quam sensu. Adhuc post completum actum, licet si ex ipso facto producta res aliqua fuerit, res ipsa haberi non valeat; factum tamen ipsum, quod jam transiit, non habetur. Hæc verba ipsius Constitutionis, ex quibus concludere nititur hæreticus supradictus, quod prædicta probatio gesta Christi et Apostolorum destruit, quæ sacra Scriptura eos fecisse testatur, scilicet quod si actus utendi haberi non possit, quia in rerum natura non est, nec antequam fiat in rerum natura non sit, nec dum fit, nisi pro instanti, nec postquam perfectus fuit; per consequens sequitur, quod nec aliquid fieri possit, cum factum antequam fiat in rerum natura non sit, nec dum fit, nisi pro instanti ; nec postquam fuerit perfectum. Proculdubio ista consequentia est falsa, et est potius totum contrarium concludendum, videlicet quod si actus utendi, quia in rerum natura non est, haberi non potest, concludi debeat quod, quia factum in rerum natura non est, fieri non possit : sicut enim quod non est haberi non potest, sic quod est factum fieri nequit : unde si actus utendi haberi non possit, quia in rerum natura non est, sequitur quod non factum, quia in rerum natura non est, fieri possit. Rursus dicit iste hæreticus, quod per rationem prædictam sequeretur, quod nec usus rerum usu consumptibilium etiam conjunctus cum proprietate seu dominio haberi possit : quod de usu facti utique nos fatemur, et idem dicimus de rebus non consumptibilibus usu, licet enim illis quis de facto uti valeat, habere tamen nequit in talibus usum facti, ut ex prædictis patet.

48. « Præterea dicit iste hæreticus, quod dicta Constitutio falsum includit in eo quod dicit, quod si in rebus usu consumptibilibus possit usus constitui vel haberi, nequaquam simplex nec separatus a proprietate seu dominio usus hujusmodi possit dici, cum per talem usum, id est utendi actum et in ipso actu et cum ipso actu res hujusmodi consumatur, in ipsiusque rei exerceatur substantia, nec sine ipsius rei consumptione esse valeat talis usus : dicit enim quod prædicta Constitutio intelligit, quod statim et ultimate in actu utendi res hujusmodi consumatur, cum manifestum sit, quod vestes non statim in primo actu utendi ultimate et omnino consumuntur ; sicut etiam panis non statim in principio actus consumitur : et sicut non est inconveniens, quod dominus habeat dominium servi comedentis, ita non est inconveniens, quod dominus habeat dominium cibi vel potus existentium in ore servi. Ad quod dicendum, quod iste hæreticus manifeste imponit Constitutioni quod non intellexit nec dixit, videlicet quod in primo actu utendi ultimate et omnino res usu consumptibiles consumantur : sed intellexit et evidenter expressit, quod per usum perfectum, per quem res dicuntur usu consumptibiles, consumantur: dixit enim, quod per talem usum, id est, utendi actum et in ipso actu res hujusmodi consumuntur : posuit enim copulative utendi actum et in ipso actu et cum ipso actu ; unde satis expressit, quod non per ipsius actus principium consumantur res hujusmodi, sed per actum perfectum. Item subjunxit, quod actus utendi in ipsius rei, scilicet consumptibilis usu, exerceatur substantia, nec sine ipsius consumptione esse valeat usus talis : unde cum dicat, quod sine rei consumptione esse valeat usus talis, satis evidenter expressit, quod de usu illo, per quem res consumitur, non de ejus principio intellexit.

49. « Rursus dictus hæreticus dictam Constitutionem impugnare nititur in eo quod dicit, quod retentio dominii, quam summus Pontifex fecit in rebus, quæ ad fratres Minores obvenerant, vel in posterum obvenirent dictis fratribus, quantum ad statum perfectionis nequaquam profuit, quantum ad hoc, quod propter carentiam talis dominii se pauperiores dicere valeant, quam si res illas cum dominio illo, quo carere se dicunt, obtinerent, et infra : Talis enim carentia dominii re in præsenti et in spe in futurum, omni commodo denudati, pauperiorem non efficit non habentem ». Et infra : « Nolentes in posterum, quod sub prætextu seu pallio talis dominii verbalis, nudi et ænigmatici fomentum tantis malis, quanta procedunt ex simulatione hujusmodi, ministretur, sancimus, etc. Prædicta verba secundum istum hæreticum sacræ Scripturæ, ac doctrinæ Evangelicæ et Apostolicæ et sanctæ matris Ecclesiæ obviant et repugnant : nam ex Scriptura divina superius, ut asserit, est ostensum, quod Apostoli et eos sequentes viri perfecti ex consilio Christi proprietatem et dominium rerum temporalium omnium reliquerunt, usu

rerum necessariarum ad vitæ humanæ sustentationem, cui non est licitum renuntiare, contenti: constat autem secundum ipsum, quod dominium, quod Apostoli in omnibus rebus temporalibus, quarum usum habebant, ex Christi consilio reliquerunt, fuit omni temporali commodo, usu scilicet utili denudatum; sicut manifeste patet in rebus, quarum proprietatem et dominium, usu retento, prout Evangelica testatur historia, reliquerunt; cum in consilio a Christo dato de rebus temporalibus abdicandis abdicatio proprietatis et dominii earum rerum et non usus, ut superius ostenditur, includatur. Si ergo carentia talis dominii ad perfectionem non pertinet, nec pauperiorem efficit non habentem, sicut dicta Constitutio dogmatizat; sequitur quod Christus simulatam et falsam doctrinam tribuerit volentibus perfectionem attingere, quod omnia temporalia quoad proprietatem et dominium relinquerent consulendo; et quod Augustinus et Hieronymus doctores Ecclesiæ et alii sancti patres religionum institutores erraverunt, qui dictum Christi consilium sequi volentes, abdicationem proprietatis et dominii omnium rerum sunt professi.

50. « Profecto iste hæreticus, ut prævaricator legis notorie verba Constitutionis prædictæ truncate recitat, illa quæ ejus defectum manifeste insinuant, omittendo: intendit enim probare dicta Constitutio, quod retentio dominii prædicta, facta per summum Pontificem, quantum ad statum perfectionis nequaquam prædictis fratribus profuit: quam probationem omittit dictus hæreticus, quæ talis est, ut ex dictæ Constitutionis tenore manifestius liquet. Quod enim, inquit, quantum ad statum perfectionis nequaquam eis profuerit retentio dominii supradicta, patet: cum enim perfectio vitæ Christianæ principaliter et essentialiter in charitate consistat, quæ ab Apostolo vinculum perfectionis dicitur, et quæ unit seu jungit aliqualiter hominem suo fini, ad quam per contemptum bonorum temporalium et ipsorum expropriationem via disponatur, per hoc præcipue quod sollicitudo, quam ipsa temporalia in acquirendo, conservando et disponendo exigunt, quæ plerumque ab actu charitatis retrahit amputetur: restat, quod si sollicitudo eadem post expropriationem hujusmodi, quæ ante ipsam inerat perseveret, ad perfectionem hujusmodi talis expropriatio valeat nil conferre. Constat autem, quod post ordinationem prædictam non fuerunt in acquirendis, aut conservandis bonis prædictis in judicio, et extra judicium minus solliciti, quam ante illam fuerant fratres ipsi: quanquam sint religiosi mendicantes alii, habentes aliqua in communi. Credimus itaque, quod nullus sapiens probationem hujusmodi reprobabit, propter quod ipsam hæreticus non expressit. Item intendit probare dicta Constitutio, quod quantum ad hoc, quod propter carentiam talis dominii se pauperiores fratres ipsi dicere valeant, quam si res ipsas cum illo, quo carere se dicunt dominio obtinerent, non profuit retentio dominii supradicta, quod ut sequitur probat: Licet enim prædecessor noster prædictus dominium illarum rerum, quæ ipsis fratribus offerri, seu conferri, aut alias obvenire contingerent, quarum tamen usum facti habere licet Ordini vel fratribus antedictis, usu simplicis facti prædictis fratribus reservato, in se et Rom. Ecclesiam recipiendum duxerit, ac libere pertinere decreverit, ut superius est expressum; attento tamen ipsorum fratrum utendi modo et ejus effectu, et patientia circa modum Romanæ Ecclesiæ subsecuta, non ipse usus fratrum dici debet; sed potius Romanæ Ecclesiæ dominium esse simplex. Quis enim simplicem usuarium dicere poterit, cui rem usuariam licet permutare, vendere aut donare? Proculdubio hæc naturæ repugnant usuarii, nec ad usuarium pertinent: quæ tamen de rebus mobilibus antedictis faciunt fratres ipsi. Quod autem dominium Romanæ Ecclesiæ reservatum simplex censeri debeat, ex hoc patet, quod ex illo nullum Ecclesiæ eidem temporale obvenerit hactenus commodum, nec speratur quod obvenire debeat in futurum; cum nec intentio reservantis, nec fratrum ipsorum fuerit, quod ad quemcumque alium, quam ad fratres dictarum rerum perveniret compendium, quod proculdubio modus ipsorum fratrum et Romanæ Ecclesiæ subsecuta patientia evidenter declaravit. Et quod talis fuerit intentio ordinantis, etiam ex hoc patet, quod illarum rerum sibi et Ecclesiæ Rom. dominium duntaxat retinuit, quarum usum facti liceret habere Ordini et fratribus antedictis: talis autem dominii carentia re in præsenti et spe in futurum, omni commodo denudati quoad paupertatem temporalem, quam altiorem præ mendicantibus aliis, in communi habentibus, sibi vindicant fratres antedicti, pauperiorem non efficit non habentem. Ex prædictis probatum evidenter credimus, quod attento usu dictorum fratrum rerum, in quibus usum facti simplicem asserunt se habere, et patientia Apostolicæ Sedis, eos pauperiores carentia talis dominii non efficit.

51. « Ad hoc autem quod ipse dicit, quod ex hoc sequitur, quod Christus simulatam et fallacem doctrinam tribuit volentibus ad perfectionem attingere, quod omnia temporalia quoad proprietatem et dominium relinquerent consulendo; dicimus falsum esse, quod consuluerit Apostolis et discipulis suis ad minus, quod non haberent in communi: et de hoc dicetur latius in objectionibus contra Constitutionem *Cum inter*, per istum hæreticum factis. Ad illud autem quod dicit, quod etiam ex prædictis sequitur, quod Augustinus, Hieronymus et alii sancti patres religionum institutores erraverunt, qui dictum Christi consilium sequi volentes, abdicationem proprietatis et dominii rerum omnium sunt professi; dicimus quod mentitur aperte, quia nullus eorum, exceptis fratribus Minoribus, abdicarunt a se nec suis fratri-

tus res quantum ad proprietatem et dominium in communi : imo eis secundum suas regulas licet, et licuit habere etiam res immobiles in communi. Ad illud autem, quod inducit Levitici ultimo, ubi dicitur, quod omnes decimæ terræ sive de frugibus, sive de pomis arborum Domini sunt et illi sanctificantur ; et quod Numerorum xviii loquens de perfectione levitarum Dominus dicit : *Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum et necessaria separavi.* In usum, inquit iste hæreticus, non in dominium dixit, profecto per hoc se prævaricatorem legis manifeste ostendit : in illo enim cap. Num. xviii expresse dicitur, quod Dominus dedit levitis dominium decimarum : et ad quid daret eis declaravit, dicens, quod in usus eorum et necessaria decimas hujusmodi separabat ; non autem dixit, quod usu facti levitæ essent contenti : multum autem refert utrum res aliquas aliquibus detur in usum et necessaria, an usus in re aliqua, seu rei alicujus alicui concedatur, sicut plenius et latius est superius, ubi induxit eadem capitula, declaratum. Ad id autem quod dicit, quod hoc est contra determinationem Ecclesiæ factam in cap. *Exiit*, superius sæpius est responsum.

52. « Rursus dictus hæreticus Constitutionem *Cum inter nonnullos* satagit impugnare dicens, quod dicta Constitutio declarat fore censendum hæreticum affirmare deinceps Dominum nostrum Jesum Christum ejusque Apostolos non habuisse aliquid in speciali nec etiam in communi, et insuper hæreticum dicit fore censendum affirmare Christo et ejus Apostolis in his, quæ eos habuisse sacra Scriptura testatur, non competisse jus utendi, nec illa vendendi seu donandi jus habuisse, aut ex ipsis alia acquirendi ; dicimus quod hæreticus iste Constitutionem imperfecte recitat quantum ad ultimam partem ejus ; quia post illud verbum : Nequaquam ipsis jus utendi, omittit, seu consumendi, quod immediate sequitur ibi. Item post verbum illud, aut ex ipsis alia acquirendi, omittit quæ sequuntur, scilicet, quæ tamen ipsos de præmissis fecisse Scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit aperte. Unde ut melius ejus fraus et malitia detegatur, textus dictæ Constitutionis partis ultimæ noscitur esse talis : Rursus in posterum pertinaciter affirmare, quod Redemptori nostro prædicto ejusque Apostolis in his, quæ eos habuisse Scriptura sacra testatur, nequaquam jus ipsis utendi seu consumendi competierit, nec illa vendendi seu donandi jus habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi, quæ tamen ipsos de præmissis fecisse Scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere, supponit aperte ; cum talis asseveratio ipsorum usum et gesta evidenter includat in præmissis non justa, quod utique de usu et gestis seu factis Redemptoris nostri Dei Filii sentire nefas est, Scripturæ sacræ contrarium, ac doctrinæ Catholicæ inimicum, asseverationem ipsam pertinacem de fratrum eorumdem consilio deinceps erroneam fore censendam merito, hæreticamque declaramus, etc.

« Dicit ergo hæreticus iste, quod dicta Constitutio, cum de habere et competere loquitur, intelligit de habere seu competere jure proprietatis seu dominii civilis seu mundani, per quod contenditur seu in judicio litigatur : et quod de tali intellexerit, patet ut dicit, quia dicta Constitutio evidenter includit, quod Christus et Apostoli in his rebus, quas ipsos habuisse sacra Scriptura testatur, jus vendendi et donandi, seu alia ex ipsis acquirendi habuerunt ; quod jus a jure humano fuisse introductum manifestum existit. Profecto iste hæreticus imponit Constitutioni, quod ipsa non dicit : Constitutio enim dicit, quod pertinaciter affirmare Christum et Apostolos in his, quæ eos habuisse sacra Scriptura testatur, jus ipsis utendi seu consumendi non competierit, vel illa vendendi seu donandi jus non habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi ; quæ tamen ipsos de præmissis fecisse Scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit aperte, hæreticum est censendum : et tamen licet de jure dominii seu proprietatis nullam faciat mentionem, ipse tamen imponit ei, quod intellexerit loqui de jure proprietatis et dominii civilis et mundani, per quod contenditur et in judicio litigatur ; et hoc ex eo, quia jus emendi, vendendi et donandi, quod dicta Constitutio Christum et Apostolos asserit habuisse, ab humano jure introductum fuisse manifestum existit : et idem dicta Constitutio intellexit, quod Christus et Apostoli non solum in communi, sed etiam in speciali proprietatem et dominium rerum temporalium habuerunt : quod dictum, secundum eum omnem religionem, quæ volens vitam et doctrinam Apostolorum sequi, vovet vivere sine proprio, destruit et confundit, et omnes religiosos facit proprietarios etiam in speciali, et voti sui per consequens transgressores ; et doctrinæ Evangelicæ et Apostolicæ ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ et omnium doctorum Ecclesiæ et sanctorum Patrum, institutorum religionum obviat manifeste. Proculdubio dicta ipsius hæretici possent uno verbo repelli, videlicet quod falsum imponit Constitutioni, imponendo ei quod non dicit, quod scilicet intellexerit loqui de jure dominii seu proprietatis, cum nulla in ea habeatur mentio de dominio, ut patere potest cuilibet intuenti.

53. « Sed quia iste hæreticus pertinaciter asserit, Christum et Apostolos nullius rei temporalis proprietatem seu dominium in communi vel proprio habuisse, videndum est utrum ejus assertio possit stare : et quia ipse dicit in præcedentibus, et hic etiam supponit, quod dominium proprium a jure humano est introductum, primo quæritur quo jure sit jus proprietatis seu dominii sic introductum. Ad hoc dicit iste hæreticus, quod a jure humano et civili : ad quod probandum inducit viii di. c. Quo jure, ubi dicitur quod jure humano dicitur, hæc villa mea est, hæc domus mea est, et

hic servus meus est. Item inducit dictum Clementis, quod recitatur XII q. I c. *Dilectissimis*, ubi dicitur sic : Communis usus omnium, quæ sunt in hoc mundo, omnibus hominibus esse debuit : sed per iniquitatem alius dixit hoc esse suum, et alius illud, et sic inter mortales facta est divisio; et intelligit illud quod dicit, per iniquitatem debere intelligi jus humanum. Scriptura sacra dicit contrarium evidenter, scilicet quod imo jure divino, non humano, fuerit dominium introductum : jus enim divinum est, quod in Scripturis divinis habemus, ut legitur VIII di. c. *Quo jure*, in principio; ubi dicitur, quod jus divinum est, quod in Scripturis divinis habemus; humanum vero jus, quod in legibus regum. In Scripturis autem divinis habemus, quod antequam leges regum, imo etiam antequam reges essent, res aliquæ alicujus erant. Ergo jure divino aliquis dicere poterat aliquid suum esse. Major patet per c. *Quo jure*, præallegatum. Minor autem probatur etiam pro innocentiæ statu : videtur enim, quod Adam in statu innocentiæ, antequam Eva formaretur, solus dominium habuerit rerum temporalium : commune dominium, cum solus esset, pro illo tempore habere non potuit, cum communio plures requirere dignoscitur. Et quod dominus fuerit antequam Eva formaretur, Eccl. XVII cap. probari videtur expresse ; ibi enim dicitur sic : *Deus creavit de terra hominem* ; et sequitur : *Posuit timorem illius super omnem carnem, et dominatus est bestiarum et volatilium*. Dicit ergo quod dominatus fuerit, ex quo sequitur, quod dominium habuit : a dominio enim secundum Dionysium de Divinis Nominibus cap. 12. dicitur dominus, dominator et dominium ; ex quo sequitur, quod ex quo dominatus est, quod dominium habuerit. Quod autem tunc formata Eva non esset, patet quia statim post verba illa, *Et dominatus est bestiarum et volatilium;* sequitur : *Creavit ex eo*, scilicet Adam, *adjutorium simile sibi*, scilicet Evam. Ad idem facit illud Sapientiæ IX cap. ubi dicitur sic : *Deus patrum nostrorum et Domine misericordiæ, qui fecisti omnia verbo tuo, et sapientia tua constituisti hominem, ut dominaretur creaturæ tuæ, quæ a te facta est*, etc. Et hoc expresse dicit Damascenus lib. II cap. fi. ut dictum est supra. Item quod post lapsum primorum parentum ante diluvium, et antequam essent reges, potuerit aliquis dicere, hoc est meum, probatur Genes. III, ubi Dominus ad Adam dixit : *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*. Ergo patet, quod Adam tunc potuit dicere panem suum; et tamen tunc non erant reges nec homines alii, nisi soli primi parentes. De Abel quoque, qui fuit secundo genitus primorum parentum, dicitur Gen. IV quod *Abel obtulit de primogenitis gregis sui*; ex quo patet, quod Abel potuit tunc dicere : Iste grex est meus. Item quod post diluvium sine jure regum potuerit dicere aliquis aliquid suum, patet : legitur enim Genes. IX, quod *Noe vineam plantavit*, et vinum productum ex ea bibit : puto quod nullus sapiens negabit, quin vinea illa ejus fuerit et etiam vinum, et tamen tunc non legimus regem aliquem extitisse. Item illud Genes. XII dixit Dominus ad Abraham existentem in terra Chanaan : *Semini tuo dabo terram hanc*; quod et fecit : constat autem, quod illi de semine suo potuerunt dicere, terra ista est nostra, et non per jura regum, quia eam ex collatione Dei habuerunt, non regum. Item Genesis XXVI cum descendisset Isaac in Geraris, dixit Dominus ei : *Tibi et semini tuo dabo universas regiones has*; quarum regionum dominium semen ejus non ex jure regum, sed ex collatione Dei habuerunt. Præterea Numerorum XXXI dicitur, quod unusquisque quod in præda rapuerit, suum erit : quod non erat per jura regum, cum ille populus Israeliticus tunc regem aliquem non haberet, sed dux ejus Moyses tantum esset. Item Numerorum XXXIII Dominus ad Moysen dixit : *Præcipe filiis Israel et dic ad eos : Quando transieritis Jordanem, intrantes terram Chanaan, disperdite cunctos habitatores illius. Ego dedi vobis illam in possessionem, quam dividatis vobis forte*; quod et fecerunt, ut legitur Josue XIII. Quilibet ergo istorum post divisionem terræ illius illam, quæ ad eum obvenit, potuit dicere suam esse ; et hoc non jure regum, sed divino, cum tunc temporis, ut dictum est, regibus non regeretur populus ille. Item Numerorum XXXV Dominus ad Moysem dixit : *Præcipe filiis Israel, ut dent levitis de possessionibus suis urbes ad habitandum, et suburbana per circuitum, ut ipsi in urbibus maneant, et suburbana sint pro pecoribus et jumentis;* quod et fecerunt, ut legitur Josue XIV. Ex quibus patet, quod cum Dominus præcepit filiis Israel dare levitis de possessionibus suis, quod filii Israel antequam darent possessiones illas, poterant dicere suas esse, et levitæ postquam sibi fuerunt datæ : et hoc non per jura regum, cum reges non haberent; sed per ordinationem divinam. Ex quibus omnibus patet, quod in Scripturis sacris habemus, quod aliquis in statu innocentiæ et post lapsum primorum parentum, et ante diluvium et post diluvium, dicere poterat sine jure regum aliquid esse suum : et quod jure divino sint dominia aliqua probatur XXIII q. III c. I.

54. « Adhuc quod nullo jure humano, sed solum divino dominium rerum temporalium potuit dari hominibus, patet ; constat enim, quod rem aliquam aliquis dare non potest nisi cujus est, vel alias ejus voluntate : nec dubium quin Deus omnium temporalium vel jure creationis, quia illa de nihilo creaverat, vel jure factionis, quia de sua materia illa fecerat, dominus esset. Ergo nullus rex de illarum dominio, nisi de voluntate Dei potuit ordinare. Unde patet, quod nec jure naturali primævo, si ponatur pro illo jure, quod omnibus animantibus est commune; cum illud jus nihil statuat, sed inclinat, seu dirigit ad ea quæ omnibus animantibus sunt facienda. Nec jure gentium, nec jure regum, seu imperatorum fuit do-

minium rerum temporalium introductum; sed per Deum, qui est et erat earum rerum dominus, fuit collatum primis parentibus, ut patet Genes. I, quarum rerum Adam, quamdiu solus fuit, id est, antequam Eva formaretur, solus ut videtur dominus extitit, ut superius est ostensum. Verum est tamen, quod de jure gentium multi modi acquirendi dominium, et nonnulli per jura civilia, seu imperialia fuerunt inducti. Item modus agendi pro istis rebus temporalibus in judicio, id est, circa formam proponendi jus suum in judicio, fuit per jura civilia introducta.

« Ex prædictis itaque patet, quod non obstat cap. *Quo jure*, in contrarium allegatum, loquitur enim de jure agendi in judicio, cujus formulas civile jus et non aliud introduxit. Et hoc voluit dicere Augustinus in illo cap. *Quo jure*, quando dixit : Tolle jura imperatoris et quis audet dicere, hæc villa mea est, meus est iste servus, mea est ista domus? Quasi dicat, nullus potest in judicio proponere hoc, nisi per imperatoria jura : quod jus actorum formulas introduxit. Vel potest dici quod Augustinus hoc dicebat cum hæreticis disputando, non quod hoc pro veritate teneret, scilicet quod dominium de jure divino non esset : et quod ita sit patet, quia XXIII q. V. II, c. I ipse idem Augustinus contrarium dixit expresse, ubi sic dicit : Quamvis res quæcumque terrena non recte a quoquam possideri possit nisi vel jure divino, quo cuncta justorum sunt; vel jure humano, quod in potestate est regum terræ, etc. Item non obstat, XXII q. I c. *Dilectissimis*, ubi dicitur sic : Communis usus omnium, quæ sunt in hoc mundo, omnibus hominibus esse debuit, sed per iniquitatem alius dixit hoc esse suum, alius illud ; et sic inter mortales facta est divisio. Et hoc dicit ipse quia divisio temporalium est facta per jus humanum, quod dicitur iniquum, et contra æquitatem juris naturalis. Dicimus quod hoc est factum, quia per iniquitatem non intelligitur jus gentium, cum sit æquum, sed intelligitur peccatum primorum parentum, per quod natura corrupta fuit, et post non fuit contenta communibus, sed sibi propria voluit possidere.

55. « Secundo quæritur, utrum Christus alicujus rei temporalis dominium habuerit, et quale. Quod autem dominium rerum temporalium habuerit, sacra Scriptura tam in Testamento Veteri, quam in Novo in multis locis testatur. Multi quidem prophetæ eum regem futurum populi Israelitici, et per consequens habere regni dominium prophetarunt. Isaias quidem de eo prophetavit (Isaiæ XXXIII) sic dicens : *Ecce Dominus legifer noster, Dominus judex noster, Dominus rex noster, ipse veniet et salvabit nos.* Item per os Jeremiæ prophetæ Deus (Jer. XXIII) sic dixit : *Suscitabo David germen justum, et regnabit rex, et sapiens erit, et faciet judicium et justitiam in terra. Et hoc est nomen, quod vocabunt eum Dominus justus noster.* Iste enim est lapis abscissus de monte sine manibus, cui Deus cæli dedit regnum, quod in æternum non dissipabitur, ut habetur Daniel. II. Item : Zachar. IX de eodem dicitur sic : *Exulta satis, filia Sion, jubila, filia Jerusalem : ecce rex tuus veniet tibi justus et salvator : ipse pauper, et ascendens super asinum et super pullum filium asinæ.* De hoc David in multis locis prophetavit; unde in quodam loco in persona ejus sic dixit : *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Eumque futurum regem in multis aliis locis prophetavit. Unde totus ille Psalmus *Eructavit* loquitur de isto rege et sponsa ejus, scilicet Ecclesia ; et alii multi Psalmi loquuntur de rege hujusmodi satis clare. De hoc etiam Salomon Canticorum III sic dixit : *Egredimini, filiæ Sion, et videte regem Salomonem*, etc. De hoc etiam antequam conciperetur, Gabriel Archangelus, ut legitur Lucæ I dixit : *Dabit ei Dominus Deus sedem David patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternum.* Item et eo nato Angelus ad pastores Lucæ II dixit : *Natus est vobis hodie salvator, qui est Christus Dominus* ; id est, rex et dominus. Huic etiam nato illi tres magi Matth. II perhibuerunt testimonium, sic dicentes : *Ubi est qui natus est rex Judæorum* ? Item ille Nathanael verus Israelita, in quo dolus non erat, dixit ei Joan. I : *Tu es filius Dei : tu es rex Israel.* Pilatus quoque in superscriptione crucis scripsit : *Jesus Nazarenus rex Judæorum,* quam quidem superscriptionem non sine divino instinctu, Judæis instantibus quod non scriberet, *rex Judæorum,* sed *quia dixit se regem Judæorum* ; ipsos audire noluit, sed respondit : *Quod scripsi, scripsi.* Hoc etiam Salvator noster confessus fuit Joan. XVIII, cum enim Pilatus interrogaret eum, utrum esset rex Judæorum, respondit ei : *Regnum meum non est de hoc mundo* ; ex quo Pilatus concludens dixit : *Ergo rex es tu ? Jesus respondit : Regnum meum non est hinc* ; non dixit, *non est hic,* sed dixit : *Non est hinc*; quasi diceret, regnum meum a mundo non habeo, sicut nec habebat, imo a Deo, sicut Angelus ejus genitrici prædixerat, dicens Lucæ I : *Dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus*, etc. Et hoc beatus Petrus Act. II expresse testatur dicens : *Certissime ergo sciat omnis domus Israel, quia et Dominum et Christum fecit Deus hunc Jesum, quem vos crucifixistis* ; in quibus verbis Petrus satis clare concludit duo de Jesu Domino nostro, videlicet quod regnum suum a mundo non habuerit, sed a Deo, videlicet in eo, quod dicit, quod Jesum fecit Deus Christum, id est, regem : per christum enim regem intelligimus, quia Christus interpretatur unctus ; et quia reges inungi consueverunt, per christum intelligimus regem ; unde Rabanus ibi : Manifeste Petrus ex hoc Psalmo regnum Christi non terrenum, sed cæleste ostendit esse. Item concludit Petrus ex verbis prædictis, quod Christus, in quantum homo subsistens in divino supposito, fuerit Domi-

nus et Rex factus: constat enim, quod in quantum erat Deus crucifixus non fuit, sed in quantum homo. Et ideo cum Dominus et Rex fuerit factus in quantum crucifixus, et crucifixus fuerit in quantum homo, sequitur quod regnum et dominium tanquam homini Deus sibi concessit. Hoc etiam supponit Angelus loquens, eo nato, pastoribus dicens : *Hodie natus est vobis salvator, qui est Christus Dominus*, id est, rex et dominus : ubi advertendum, quod illud quod Gabriel Angelus Christo nondum nato dixerat de futuro, dicens Mariæ : *Dabit ei Dominus sedem David patris ejus*, etc. Angelus iste eo nato dixit pastoribus per verba de præsenti dicens : *Hodie natus est vobis salvator, qui est Christus Dominus*. Hoc Augustinus libro de Concordia Evangelistarum in prooemio expresse testatur, dicens : Dominus Jesus Christus unus verus rex et unus verus sacerdos est; et paulo post dicit sic : Secundum hominem quippe Christus et rex et sacerdos effectus, cui dedit Deus sedem David patris sui, et regni ejus non erit finis.

56. « Item quod salvator fuerit dominus omnium temporalium videtur : de eo enim dicitur Isaiæ XVI : *Emitte agnum, Domine, dominatorem terræ*. Item Micheæ V de eo dicitur sic : *Et tu Bethleem Effrata, nequaquam minima es in principibus Juda ; ex te enim egredietur qui sit dominator in Israel, et egressus ejus ab initio dierum æternitatis*. Malachiæ vero III de eo dicitur sic : *Statim veniet ad templum sanctum suum Dominus dominator, quem vos quæritis, et Angelus testamenti, quem vos vultis*. Item Jo. XIII, ipsa Veritas dicit : *Vos vocatis me magister et domine, et bene dicitis, sum etenim*. Item Matth. XXI dixit discipulis : *Ite in castellum, quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam et pullum cum ea : solvite et adducite mihi. Et si quis aliquid vobis dixerit, dicite quia Dominus his opus habet, et confestim dimittent eos*. Hoc quoque B. Joannes in Apoc. XIX testatur dicens : *Habet scriptum in vestimento, Rex regum et Dominus dominantium*. Hoc etiam Apostoli in suo Symbolo confitentur, dicentes : *Et in Jesum Christum filium ejus unicum, Dominum nostrum*. Hoc etiam sancti Patres in Symbolo, quod cantatur in missa, protestantur expresse ibi : *Et in Jesum Christum filium ejus unicum, Dominum nostrum*.

« Præmissa autem, scilicet regnum ei universale dominium habuit Christus in quantum Deus ab æterno eo ipso, quod Deus Pater genuit eum ; et in quantum homo ex tempore, scilicet ab instanti conceptionis suæ ex Dei datione, ut patet ex prædictis : et nihilominus habuit dominium rerum aliquarum temporalium non ab instanti suæ conceptionis, sed postea successive modis aliis, utpote ex collatione fidelium, vel emptione acquisitis, et quæ sint illa videamus : nullus autem potest de his melius testimonium perhibere, quam Apostoli et discipuli ejus. Videamus ergo quid super hoc ipsi dicant, specialiter a tempore, quo cœpit miracula facere et prædicare. Certe narrant, ipsum aliqua habuisse, sed pauca : habuit itaque vestimenta ; unde legitur Matth. XVII in transfiguratione sua *vestimenta ejus facta esse alba sicut nix*. Item Joan. XIII dicitur de eo sic : *Surgit a cœna, et ponit vestimenta sua*, etc. Item Joan. XIX in persona ejus legitur : *Partiti sunt vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem* ; et ad idem facit Matth. XXVII. Item beatus Joannes Baptista videtur supponere, quod habuerit calceamenta; legitur enim Matth. III quod B. Joann. Baptista loquens de eo dixit : *Cujus non sum dignus calceamenta solvere*. Marci I recitatur ipsum dixisse : *Cujus non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamenti ejus*. Joannis vero I recitatur dixisse : *Cujus non sum dignus, ut solvam corrigiam calceamenti*. Item Joannes supponit, ipsum loculos habuisse, in quibus Judas quæ mittebantur portabat; unde Jo. XIII cum dixisset Judæ Jesus : *Quod facis, fac citius ; quidam putaverunt, quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus : Eme ea, quæ nobis opus sunt ad diem festum ; aut ut egenis aliquid daret*. Et quod loculi essent Jesu, patet per Augustinum dicentem : Habebat Dominus loculos a fidelibus oblata conservans, et suorum necessitatibus, aliisque indigentibus tribuebat, ut habetur XII q. I c. *Habebat*, et patet per id, quod in ejus persona propheta dixit : *Qui manducat meum panem, levabit calcaneum suum contra me* ; et recitatur Jo. XIII. Quod autem vinum interdum habuerit patet, quod ad minus in cœna illa habuit, in qua Eucharistiæ instituit sacramentum, de quo habetur Mat. XXVI, Marc. XIV et Luc. XXII. Iste ergo hæreticus dicendo, Jesum Christum Dominum nostrum non habuisse dominium aliquod temporalium, Scripturis prædictis Veteris et Novi Testamenti contradicit expresse. Et si velit dicere, quod illi regno et dominio renuntiavit expresse, ostendat illud, si sciat; quod tamen, ut credimus, per sacram Scripturam non poterit; imo contrarium sacra Scriptura supponit expresse, quæ supponit eum non longe a passione sua dixisse : *Vos vocatis me magister et domine, et bene dicitis, sum etenim*. Item illud Matth. XXI, ubi Dominus duobus discipulis dixit : *Ite in castellum, quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam et pullum cum ea : solvite et adducite mihi. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet*. Item tempore passionis se regem recognovit, ut probatum est supra. Item David in persona ejus legitur dixisse etiam pro tempore passionis : *Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem* : et recitatur Matth. XXVII. Ex quibus evidenter apparet, ipsum regno et dominio non renuntiasse prædictis : imo videtur, quod nec potuerit renuntiare, et si fecisset, contra ordinationem Patris fecisset; dicitur enim Danielis II, ubi de ejus regno fit mentio, sic :

Suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur; et regnum ejus alteri non tradetur. Item Danielis VII dicitur sic: *Dedit ei potestatem, et honorem, et regnum, et omnes populi, tribus et linguæ servient ei: potestas ejus potestas æterna quæ non auferetur; et regnum ejus quod non corrumpetur.*

57. « Sed dicit iste hæreticus, quod hoc est contra sacram Scripturam, quæ in plerisque locis dicit, Christum fuisse pauperem et egenum. Ad quod dicendum, quod dici non debet esse contra sacram Scripturam, quod in tot locis Scriptura sacra testatur aperte: sed et contra merito potest dici, quod dicere contrarium, est contra sacram Scripturam, et mendaces reddere tot prophetas, Angelum et Apostolos, ac ipsum Dominum nostrum; qui tamen veritas est et vita. Ad illud autem, quod dicitur, quod Scriptura eum fuisse pauperem et egenum in pluribus testatur; est dicendum, quod non carentia dominii fecit eum pauperem et egenum, sed potius carentia perceptionis fructus et obventionis rerum, quarum dominus erat: nudum enim dominium separatum in perpetuum ab omni perceptione commodi rei, habentem non facit divitem, cum sit inutile reputandum; unde habens tale dominium potest egenus et pauper merito reputari, quod patet ad sensum: si enim rex Franciæ, non renuntiando regno, se absentaret a regno, et post lapsum alicujus temporis incognitus rediret ad illud, si se pro rege non gereret, nec aliqua emolumenta perciperet dicti regni, sed in domo regia reciperet ut unus alius ex gratia necessaria vitæ suæ, talis utique, licet rex esset et dominus, posset mendicus et pauper merito reputari. Hinc est, quod Apostolus ad Galatas IV dicit, quod hæres, quamdiu est parvulus, non differt a servo, cum tamen sit omnium dominus: sic Christus Rex regum, et Dominus dominantium, quoad perceptionem fructuum regni et rerum temporalium, nisi in valde paucis, pro rege vel domino se non gessit: propter quod merito pauper dici potuit voluntarius et egenus; non propter dominii carentiam sive regni, sed propterea quia se eorum fructibus et proventibus non juvabat.

58. « Nunc autem de Apostolis est videndum utrum habuerint dominium aliquorum temporalium in proprio vel in communi. In quæstione ista videtur distinguendum inter tempus, quo Apostoli fuerunt cum Redemptore nostro dum viveret, et tempus post ejus mortem. Si quæratur utrum tempore, quo cum Redemptore nostro fuerunt, habuerint aliqua; videtur adhuc distinguendum inter tempus antequam ad prædicandum mitterentur, et tempus missionis, et quo in prædicatione fuerunt, et tempus postquam sunt a prædicatione reversi. Si consideretur primum tempus, videlicet tempus antequam ad prædicandum mitterentur, non videtur quod eis habere aliqua, præsertim ad vitæ sustentationem pertinentia, fuerint interdicta: quod apparet ex forma vocationis eorum, cum enim ad discipulatum vocati fuerunt, forma vocationis Petri et Andreæ, ut patet Matth. IV fuit hæc: *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum;* et sequitur: *At illi, relictis retibus, continuo secuti sunt eum.* De Jacobo autem et Joanne in eodem cap. non dicitur aliud, nisi quod vocavit eos, et sequitur: *Illi autem statim, relictis retibus et patre, secuti sunt eum.* Forma autem Matthæi fuit hæc: *Sequere me;* et sequitur quod *relictis omnibus, surgens secutus est eum.* Forma autem vocationis Philippi noscitur fuisse talis: *Sequere me;* ut habetur Joan. I. Ex forma autem vocationum prædictorum, nec ex his, quæ ipsi fecisse tunc leguntur, non apparet quod ipsi renuntiaverint omnibus bonis suis. De Petro autem et Andrea non legitur, quod tunc reliquerint, nisi retia sua; et tamen legitur Marc. I et Matth. VIII, quod post prædicta Jesus exiens de synagoga, venit in domum Simonis et Andreæ cum Jacobo et Joanne, ubi curavit socrum Petri de febre. De Jacobo autem et Joanne non legitur, quod tunc reliquerint nisi retia et patrem, quæ quidem retia videntur fuisse patris, qui vivebat potius quam ipsorum. De Philippo autem non legitur, quod tunc reliquerit aliquid. De Matthæo autem legitur, quod relictis omnibus secutus est eum; et tamen statim sequitur postquam dictum est, quod reliquit omnia et secutus est eum, quod fecit sibi Levi, id est, Matthæus, magnum convivium in domo sua: ergo per illam generalitatem non desierat domus illa esse sua. Præterea cum Jesus misit duodecim, quos et Apostolos vocaverat, legimus eis interdixisse aliqua, videlicet ut non possiderent aurum, neque argentum, neque æs in zonis suis, et nonnulla alia: ex quibus patet, quod ante missionem illa eis interdicta non erant, alias frustra in missione fuissent eis talia interdicta, ut patet Matth. X et Marc. III et Luc. IX, eodem modo LXX discipulis, dum eos misit, aliqua interdixit, ut patet Luc. X, ex quo sequitur, quod ante illa non fuerant ipsis interdicta.

59. « De discipulis autem constat, quod aliqui habuerunt multa. De Joseph ab Arimathia legitur Joan. XIX, quod erat discipulus Jesu: Matth. autem XXVII dicitur, quod erat dives homo et discipulus Jesu. Item constat quod Simon leprosus erat discipulus Jesu: et tamen legitur Matth. XXVI quod Jesus in Bethania erat in domo ejus. Item Lazarus, Martha et Maria Magdalena, qui erant ejus discipuli, erant multa bona habentes; unde legitur de eis Jo. XI, quod castrum dictum Bethania erat Mariæ Magdalenæ et Marthæ, et quod in Bethania fecerunt ei cœnam magnam, in qua Martha ministrabat, Lazarus autem erat unus de discumbentibus cum Jesu: Maria vero accepta libra unguenti nardi pistici pretiosi unxit pedes Jesu, et extersit capillis suis pedes ejus. De Tabitha quoque, quæ interpretatur Dorchas, quam

Petrus suscitavit a mortuis, ut legitur Act. IX, quod erat discipula et plena operibus bonis et eleemosynis, quas faciebat; et quod omnes viduæ flentes ostenderunt Petro tunicas et vestes, quas faciebat eis Dorchas : ex quibus patet, quod et ista, non obstante discipulatu, temporalia habebat, de quibus faciebat eleemosynas prædictas. Nec reperimus, quod Jesus Dominus noster aliam legem vivendi discipulis dederit, et aliam Apostolis suis : imo B. Clemens in quadam Epistola sua, cujus pars recitatur XII q. I c. *Dilectissimis*, expresse supponit, quod eadem erat Apostolorum et discipulorum vita, dicens : Communis vita omnibus est necessaria, et maxime iis, qui vitam Apostolorum et discipulorum imitari volunt. Item nec cum ipsos Apostolos ex discipulis fecit, videtur eis indixisse aliam vitam, quam prius habuerunt, sed potestatem eis aliquam tribuisse; unde cum eos Apostolos ordinavit, legitur Matth. X sic dixisse : *Et convocatis duodecim Apostolis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, et curarent omnem languorem et omnem infirmitatem.*

60. « Si vero consideretur tempus, quo missi fuerunt ad prædicandum, videtur quod illo tempore aliqua fuerint eis habere interdicta, legitur enim Matth. X quod illos duodecim Apostolos misit, præcipiens et dicens : *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris : non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam.* Matth. vero VI legitur sic dixisse : *Et vocavit duodecim et cœpit eos mittere binos, et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum : non peram, non panem, neque in zona æs;* sed calceatos sandaliis, et ne induerent duabus tunicis. Luc. vero IX legitur sic dixisse : *Misit illos*, scilicet duodecim Apostolos, *prædicare regnum Dei et sanare infirmos, et ait ad illos : Nihil tuleritis in via : neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.* Ex quibus videtur, quod pro tempore viæ prædictæ tantum prædicta eis fuerint interdicta. Augustinus tamen dicit expresse in libro de Concordia Evangelistarum, quod illud non fuit præceptum, sed potestas data recipiendi necessaria ab iis, quibus Evangelium prædicabant, quam servare Apostolis licuit, vel etiam non servare : alias autem Apostolus Paulus transgressor præcepti hujusmodi extitisset, quia plerumque ab illis, quibus prædicabat non recipiebat necessaria; sed illa vel recipiebat ab aliis, vel ea suis manibus acquirebat, sicut patet I ad Corinth. IX et ad Philip. IV, I ad Thessalonicen. I et Actor. XX ubi dicitur : *Argentum autem et aurum, aut vestes nullius concupivi, sicut ipsi scitis; quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, et iis qui mecum sunt ministraverunt manus istæ.* Præterea quod illud præceptum fuerit temporale, satis innuitur : Luc. XXII, ubi Dominus Apostolis dixit : *Quando misi vos sine sacculo et pera et calceamentis, numquid aliquid defuit vobis?* Præterea discipulis LXX (LXXII) quando misit eos, dixit : Nolite portare sacculum, in quo pecunia consuevit portari, neque peram, in qua consueverunt alimenta portari, neque calceamenta ; et tamen de illis certum est, quod multi ex discipulis erant multa bona habentes, ut patet ex prædictis.

61. « Si autem consideretur tempus post reversionem, tunc videtur quod eis licuerit habere præmissa in communi saltem ; habuerunt enim Apostoli, postquam fuerunt reversi de prædicatione, panes et pisces, ut patet in miraculis panum et piscium, quæ facta fuerunt postquam de prædicatione ad Jesum redierunt, ut patet Marc. VI ubi de Apostolis postquam a prædicatione redierant, dicitur sic : *Et convenientes Apostoli ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia quæ egerant et docuerant*, scilicet in prædicatione. Ecce quod de prædicatione, ad quam missi fuerant, reversi erant et rationem Domino reddiderant de ea; et post, eodem cap. sequitur miraculum quinque panum et duorum piscium, ubi Apostoli, cum Dominus dixisset eis, quod darent turbæ manducare, dixerunt : *Euntes emamus ducentis denariis panes, et dabimus illis manducare.* Illi dixerunt : *Non sunt nobis plus quam quinque panes*, etc. Luc. vero IX dicitur sic : *Et reversi Apostoli narraverunt illi quæcumque fecerant*; et post sequitur eodem cap. miraculum prædictum quinque panum, ubi dicitur, quod cum Dominus Apostolis dixisset : *Vos date illis manducare*; illi dixerunt : *Non sunt nobis plus quam quinque panes et duo pisces; nisi forte nos eamus et emamus in omnem hanc turbam escas.* Ex quibus patet, quod postquam reversi sunt a prædicatione Apostoli, habuerunt panes, pisces et pecuniam, de qua tantæ turbæ, quanta erat ibi, poterant emere cibos.

« Item quod postquam redierunt a prædicatione habuerint pecuniam, patet : nam legitur Joan. IV quod Jesu sedente super fontem Jacob, discipuli ejus abierunt in civitatem, ut cibos emerent : sicque patet, quod pecuniam habebant, cum emptio mediante pecunia fiat : Deuteronomii II cap. et tamen tunc temporis Apostoli de prædicatione fuerant, ut videtur, reversi, cum in cap. præallegato Jesus discipulis dixerit : *Ego misi vos metere quod vos non laborastis : alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis.* Supponit quoque evidenter Scriptura Evangelica, ipsos post reversionem prædictam, sacculos, in quibus portabatur pecunia et plures tunicas habuisse; legitur enim Luc. XXII Dominum nostrum Jesum Christum Apostolis dixisse : *Qui habet sacculum, tollat similiter et peram : et qui non habet gladium, vendat tunicam suam, et emat gladium ;* et sequitur, quod Apostoli dixerunt ei : *Domine, ecce gladii duo hic.* Ex quo patet, quod duos gladios habebant : Petrus quoque legitur Joan. XVIII gladium habuisse, ubi dicitur, quod *Simon Petrus habens gladium eduxit eum, et percussit Pontificis ser-*

vum, cui Dominus dixit : *Mitte gladium tuum in vaginam*.

62. « Si autem quæratur de tempore post mortem Christi ; videtur adhuc distinguendum inter tempus ante missionem Spiritus sancti, et tempus post missionem ipsius. Si quæratur de tempore ante missionem Spiritus sancti, non legitur quod quoad præmissa circa eos aliquid fuerit immutatum ; sed quod juxta præceptum Domini, dicentis Luc. ultimo : *Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto ;* exspectaverunt in civitate adventum Spiritus sancti. Si autem quæratur de tempore post missionem Spiritus sancti, videtur adhuc distinguendum inter illos, qui ex Judæis conversi fuerunt in primitiva Ecclesia Jerosolymitana, et inter gentiles. Quoad conversos ex Judæis, videtur quod Apostoli et discipuli Christi ex una parte, et illi qui postea ad prædicationem Petri et miracula sunt conversi, omnia quæ habebant sibi invicem communicaverunt ; ita quod nullus ipsorum proprium sibi retinuerit, sed communia fuerunt effecta : et intellige, quod quoad dominium illa fuerunt communicata, ut probatur Actor II et IV, ut superius est ostensum. Et quia iste hæreticus dicit, quod illa communio intelligitur de turba discipulorum, inter quos erant omnia communia quæ habebant ; non de Apostolis, quia nihil habebant in temporalibus nec in proprio nec in communi, nisi tantum in rebus usu consumptibilibus simplicem facti usum ; dicimus quod hoc dicendo, Apostolos a credentium numero evidenter excludit : dicitur enim Actor. II quod omnes qui credebant erant pariter et habebant omnia communia : si ergo omnibus credentibus erant omnia communia, sequitur quod si Apostolis non erant communia, quod credentes non erant, quod est falsum : imo sicut ipsi inter credentes principaliores erant, sic eis omnia communia principaliter existebant : unde sicut principalioribus pecuniæ agrorum et domorum venditorum ante pedes Apostolorum ponebantur, ut legitur Actor. IV, et hoc expresse probatur per Epistolam Clementis recitatam pro parte XII q. I c. *Dilectissimis*, in qua B. Clemens, scribens condiscipulis suis, Jerosolymis habitantibus cum B. Jacobo episcopo Hierosolymitano, sic dicit : Apostoli eorumque discipuli una nobiscum et vobiscum communem vitam duxerunt : ut enim bene nostis, erat multitudinis eorum cor unum et anima una : nec quisquam eorum aut nostrum, de iis quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed omnia nobiscum erant communia ; unde satis clare monstratur, quod Apostoli et eorum discipuli illa, quæ habebant communicaverunt Judæis Jerosolymitanis conversis, et contra, unde Hieronymus ibi : Talem fuisse Ecclesiam credentium primo in Christum, qualem nunc monachi etiam imitantur et cupiunt, ut nil cuiquam sit proprium, nullus inter eos dives, nullus pauper, patrimonium dividatur, orationi vacetur et psalmis, doctrinæ quoque et continentiæ insistatur ; Lucas manifeste refert cum dicit : *Quotquot erant possessores agrorum aut domorum, etc.* Expresse quoque innuit et supponit, quod ante illam communionem habere potuerunt Apostoli et discipuli eorum aliqua in proprio et in communi.

« Quantum autem ad conversos ex gentibus non videtur, quod ipsi invicem et aliis credentibus communicaverint sua : imo videtur, quod ipsi retinuerint sibi propria sicut prius, ut probatur de Corinthiis I ad Corinthios c. 16. in principio, ubi dicitur sic : *De collectis autem, quæ fiunt in sanctos, sicut ordinavi in Ecclesiis Galatiæ, ita et vos facite.* Per unam sabbati unusquisque vestrum apud se reponat recondens quod ei placuerit. Item ad Philippenses IV Apostolus Philippensibus sic dixit : *Scitis autem et vos, Philippenses, quod in principio Evangelii, quando profectus sum a Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati et accepti, nisi vos soli : quia et Thessalonicam semel et bis in usum mihi misistis ;* sequitur : *Repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suavitatis.* Item Actor. XI legitur, quod cum Agabus propheta in Antiochia in præsentia Barnabæ et Sauli significasset per spiritum famem futuram magnam in universo orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio ; discipuli, prout quisque habebat, proposuerunt singuli ministrum mittere habitantibus in Judæa fratribus : quod et fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ et Sauli. Et hoc est, quod Augustinus III de Doctrina Christiana dicit expresse, sic dicens : Tam extiterunt capaces Spiritus sancti qui primo ex Judæis crediderunt, ex quibus facta est prima Ecclesia Jerosolymitana, ut omnia sua venderent, eorumque pretium indigentibus distribuenda ante pedes Apostolorum ponerent, seque totos dedicarent Deo, tanquam centuplum novum, in orationibus et fractione panis spiritualis et corporalis, qui prius veteri templo serviebant : quod nullas Ecclesias gentium fecisse scriptum est, qui non tam prope erant, qui simulacra manu facta deos habebant : ex quo intelligemus, magnam utilitatem fuisse Judæos sub lege tanquam sub pædagoga custoditos, ut signa quæ temporaliter eis carnaliter servientibus erant imposita unius Dei cultum, qui fecit cælum et terram, opinione observatum religarent.

63. « Tertio videndum est, utrum pro rebus, quas habuerunt Apostoli, licet non legantur litigasse pro ipsis, eis licuerit litigare. Et quod non fuerit dicit hæreticus iste, ad quod probandum inducit Matt. XIX, ubi Petrus pro se et aliis Apostolis Domino dixit : *Ecce nos reliquimus omnia*, etc. ex quo patet secundum Catholicos doctores, ut dicit, quod Apostoli reliquerunt jus agendi in judicio, quod non stat cum tali perfectione supererogationis, quæ implicat ad peccatum, sicut probat, secundum eum, Apostolus I ad Cor. VI dicens : *Jam quidem omnino delictum est in vobis*.

quod judicia habetis inter vos; et ideo Christus, ut dicit, injunxit perfectis, ut non litigarent in judicio, Matth. v et Luc. vi dicens, quod illa tantum intelliguntur perfectis injuncta: et similiter illud Apostoli I ad Cor. vi. In quibus iste hæreticus mentitur aperte, quia quod in Evangeliis prædictis dicitur, non potest intelligi de perfectis, prout ipse sumit perfectos: illos enim solos perfectos asserit, qui a se temporalium omnium proprietatem abdicarunt, et dominium sibi duntaxat retento simplici usu facti; constat autem quod illa verba: Et qui vult tecum in judicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium, posita Matth. v et Luc. v, intelliguntur de iis, qui in proprio temporalia obtinebant: loquitur enim Dominus illi qui tunicam habebat et pallium, dicit enim: *Qui voluerit tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium*; sicque patet, quod tunicam habebat et pallium is, cui loquebatur. Præterea illi statim, cui prædicta injunxerat, sic præcepit ibidem: *Qui petit a te, da ei; et volenti mutuari a te, ne avertaris.* Ex quibus etiam patet, quod habentibus temporalia hactenus est locutus, cum dixerit, quod det ei, qui a se petit: quod non posset facere, cum dare sit accipientis facere, nisi dominium etiam quoad temporalia obtineret: nec mutuare posset, nisi ejus, quod mutuaret esset dominus, cum in mutuo a mutuante in eum, qui mutuum recepit, rei mutuatæ sit dominium transferendum. Item ipse intelligit Apostolis datum prædictum fuisse mandatum, quod est falsum: tempore enim illius sermonis in monte facti, in quo injuncta sunt prædicta, nullus adhuc erat Apostolus, ut patet, quia sermo ille recitatur Matth. v, et Apostoli fuerunt facti post, ut patet Matth. x. Unde dici non potest, nisi mendaciter, quod illa præcepta, contenta in illo sermone Domini in monte, solis Apostolis facta fuerint, cum nondum essent Apostoli.

64. « Item attendat iste hæreticus, quod Dominus præcepit Matth. xviii discipulis suis dicens: *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum*; et sequitur: *Si autem te non audierit, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.* Voluit ergo Salvator noster, quod ejus discipuli, inter quos erat Petrus, ut patet, quia statim sequitur ibi: *Tunc accedens ad eum Petrus*, etc. conquererentur Ecclesiæ de injuriantibus sibi. Et quod verba prædicta Matth. v non solum perfectis, sed generaliter intelligantur omnibus esse data, ex eo patet, quod illa verba sunt dicta in illo magno sermone Domini in monte, quod continetur Matt. v, vi et vii cap. In fine autem vii cap. Dominus concludens, sic dixit: *Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, et faciet ea, assimilabitur viro prudenti, qui ædificavit domum suam super petram*, etc. et sequitur quod *omnis qui audit verba mea hæc, et non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam*, etc. Cum ergo non dixerit *omnis qui audit verba mea*, sed dixerit: *Verba mea hæc et facit ea, assimilabitur viro prudenti*, etc. qui vero audit et non facit, simi is erit viro stulto; apparet, quod non solum perfectis sunt dicta verba prædicta, sed et imperfectis, cum omnibus illa servantibus promittatur præmium, et omnibus non servantibus pœna. Pro hoc etiam facit quod Christus Apostolis Matthæi ultimo dixit: *Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis.* Ex quibus clare etiam patet, quod mandata data discipulis, sicut illa fuerunt data cum nondum essent Apostoli, ut patet ex prædictis, intelliguntur omnibus data. Et hoc tenet Augustinus in lib. de sermone Domini in monte. Item idem Apost. I ad Cor. vi: *Jam quidem omnino delictum est in vobis, quia judicia habetis inter vos. Quare non magis accipitis? Quare non magis patimini fraudem? Sed vos injuriam facitis et fraudatis, et hoc fratribus*; non intelligitur dictum talibus personis, de quibus loquitur iste hæreticus, scilicet qui a se dominium omnium temporalium abdicaverunt, contenti solo simplici usu facti: loquebatur enim Apostolus Corinthiis conversis ad fidem, qui quidem non renuntiaverunt bonis suis, nec ad invicem communicaverunt sibi, ut patet I ad Cor. ultimo in principio, ubi Apostolus hortatur eos, ut collectas inter se facerent, deferendas Jerusalem sanctis, sic dicens: *De collectis, quæ fiunt in sanctis, sicut ordinavi in Ecclesiis Galatiæ, ita et vos facite. Per unam sabbati unusquisque autem vestrum apud se reponat, recondens quod ei placuerit.* Hæc autem non facerent, si nihil haberent, et patet sicut in articulo proximo latius continetur. Augustinus quoque dixit, quod non legitur, quod conversi ad fidem ex gentibus communicaverint sua. Quare patet, quod dictum Apostoli nihil pro ipso hæretico facit, quia non loquitur de perfectis, sicut ipse perfectos accipit, scilicet qui abdicaverunt omnium temporalium dominium, solo simplici usu facti contenti: sed loquitur de omnibus Corinthiis ad fidem conversis, qui dominium temporale retinuerunt sibi. Sane secundum hoc videtur, quod fidelibus non liceat litigare sine peccato, quod esset nimis durum.

65. « Et ideo est dicendum, quod præcepta illa Matth. v data: *Si quis te percusserit in unam maxillam, præbe ei et alteram: et qui vult tecum in judicio contendere et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium: et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum eo alia duo*; secundum quod dicit Augustinus in libro de Sermone Domini in monte: Non sunt semper servanda in executione operis, sed semper in præparatione animi sunt habenda; scilicet ut semper simus parati hoc facere et sustinere, quando charitas hoc requireret: et recitatur xxiii q. i c. *Paratus.* Et propter hoc Apostolus non simpliciter dixit I ad Corinthios vi;

Quare non injuriam accipitis; sed dixit: *Quare non magis injuriam accipitis.* Et quod hoc eis simpliciter non interdixerit, ex eo apparet, quia in præcedenti cap. scilicet I ad Corinth. VI, Apostolus reprehenderat Corinthios, quia erant negligentes in judicio faciendo, dicens eis: *Nonne de his quæ intus sunt judicatis?* Item in præallegato cap. I ad Cor. VI, Apostolus Corinthios reprehenderat, quia coram infidelibus litigabant et judicium subibant, dicens: *Audet*, id est, præsumit, *aliquis vestrum, habens negotium adversus alterum judicare, id est, judicium subire, apud iniquos, et non apud sanctos*, id est, fideles. Item ostendebat, quod hoc ad fideles pertinebat, dicens: Et si in vobis, id est per vos, judicabitur mundus, id est mundani, indigni estis qui de minimis, scilicet temporalibus, judicetis, quasi dicat, quia qui majoribus, multo fortius minoribus est dignus. Et sequitur: *Sæcularia igitur judicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum.* Hoc autem dicebat sibi ironice, unde subdit: *Ad verecundiam vestram dico*; subaudi, quia curritis ad judicia infidelium. *Non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem et fratrem suum? Sed frater cum fratre in judicio contendit: et hoc apud infideles?* Deinde reprehendit eos, quia injuste et fraudulenter fratres suos ad judicium trahebant, dicens: *Jam quidem omnino delictum est in vobis, quia judicia habetis inter vos*; scilicet fraudulenta et injuriosa, unde sequitur: *Sed vos injuriam facitis, et fraudatis, et hoc fratribus.* Et quod de talibus, qui fraudulenter trahebant fratres ad judicium Apostolus intellexerit; patet quia statim subjunxit: *An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt?* eos agere inique supponens: unde patet quod Apostolus non interdixit simpliciter Corinthiis conversis ad fidem litigare; imo quod eis liceret, ex multis, ut patet ex prædictis, ostendit et ideo subjungit: *Omnia mihi licent*; glo. omnia mea licet repetere mihi. Nec per sacram Scripturam patet, quod Christus, seu Apostoli secundum intellectum historicum semper servaverint præcepta prædicta: de Christo enim Domino nostro legitur Jo. XVIII, quod cum unus ex ministris Pontificis dedisset ei alapam, non sibi præbuit aliam, sed dixit ei: *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo; si autem bene, cur me cædis?* Item de B. Paulo legitur Actor. XXII, quod cum tribunus jussisset eum flagellis cædi et torqueri, et eum astrinxisset loris, dixit adstanti concioni Paulus: *Hominem Romanum indemnatum licet vobis cædere?* Quo audito tortus non fuit. Item Act. XXIII, cum princeps sacerdotum præcepisset percuti os Pauli, Paulus dixit ad eum: *Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens judicans me secundum legem, et contra legem jubes me percuti?* Item eodem capite legitur quod Paulus, cum audisset a filio sororis suæ, quod plures ex Judæis devoverant; se non manducaturos neque bibituros, donec occiderent ipsum; misit nepotem suum ad tribunum ad nuntiandum sibi prædicta, et sic evasit, ut legitur XXIII q. III cap. *Maximus.* Item cum Jerosolymis in manus Romanorum traditus fuisset, et Judæis contradicentibus ipsum non expedirent, ad Cæsarem appellavit, ut legitur Actor. ult. Ex quibus satis liquet, quod non fuit intentio Salvatoris nostri prohibere fideles se defendere in judicio et res suas; nisi quando hoc charitas suaderet: quare patet, quod prædictus hæreticus ut prævaricator legis divinæ allegaverat supradicta capitula, quæ non tangunt in aliquo nostras Constitutiones prædictas.

66. « Cum ergo quæritur utrum Apostolis et discipulis et eorum sequacibus pro rebus, quas habebant, licuerit et liceat litigare; videtur dicendum, quod illis, qui propria non habebant, pro rebus aliquibus tanquam propriis non licuit litigare: illis autem, qui habebant communia pro illis ut pro communibus animo ipsa bona communia defendendi, vel repetendi sine fraude et alicujus injuria licuit litigare, præsertim illis, qui curam habebant illius communitatis, vel saltem alii eorum mandato: nisi forsan ex hoc grave scandalum sequi posset, quo casu esset judicium differendum, vel omittendum. Et si diceretur, ut dicit iste hæreticus, quod viris perfectis pro rebus religionum suarum esset prohibitum litigare, omnes religiosi, qui renuntiaverunt propriis et habent in communi, ut sunt illi qui vivunt secundum regulam beati Augustini et Benedicti, et quasi omnium aliorum sanctorum Patrum, diversarum religionum fundatorum, qui habent in communi, in via damnationis existerent, bona communia in judicio defendendo: qui tamen tenentur servare, tueri et defendere bona illa, quod ex eo patet, quia B. Augustinus ad Bonifacium dixit: Maximus episcopus Vagiensis auxilium petit ab imperatore Christiano contra hostes, non tam sui ulciscendi causa, quam tuendæ Ecclesiæ sibi creditæ; quod si prætermisisset, non ejus fuisset laudanda patientia, sed negligentia merito culpanda. Item quod prælatis quorum status reputatur præstantior aliis, et qui locum tenent Apostolorum pro rebus suarum Ecclesiarum litigare liceat, patet: Nicolaus enim papa præcepit archiepiscopo Trevirensi et ejus Ecclesiæ filiis, ut spirituali simul et materiali gladio ta diu occupatores possessionum et rerum Ecclesiæ ipsius insequerentur, eorumque fautores, quousque cum integritate possessiones et res aliæ occupatæ fuerint revocatæ XVI q. I c. *Auctoritate*; quod non fecisset, si hoc licitum non fuisset. Ad quod facit Extra. de sententia excommunicationis c. *Dilecto* li. VI, de restitutione spoliatorum c. *Cum olim.* Item in Concilio Gangrensi statutum fuit, quod si quis oblata Deo dederit vel acceperit præter episcopi assensum, qui ab eo institutus est, et qui dat et qui accipit, anathema sit, et sequitur: Iniquum enim esse censemus, ut potius custodes chartarum quam

defensores rerum creditarum, ut præceptum est, judicemur, XVI q. I c. *In canonibus*. Innocentius quoque in hoc, quod renuntiantibus propriis et habentibus in communi pro communi licet litigare, expresse determinasse videtur Extra. de judiciis c. *Cum deputati*.

67. « Adhuc iste hæreticus Constitutionem *Quia quorumdam* impugnare nititur dicens, quod de clavibus Ecclesiæ male sentire videtur, quia in dubium revocat sive negat clavem scientiæ Ecclesiæ Catholicæ fore clavem : cum enim in dubium revocet, utrum scientia clavis Ecclesiæ sit censenda, et super hoc opiniones contrarias et diversas recitet in partem illam, quod scientia non sit clavis in Ecclesia, declinare videtur ; cum dicit quod Salvator noster in promissione clavium facta beato Petro hoc sensisse videatur expresse, cum immediate post illam promissionem subjunxerit : *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis*, etc. nulla de scientia habita mentione : quæ sacræ Scripturæ et sanctorum sententiis et doctrinæ Ecclesiæ Catholicæ, ut dicit iste hæreticus, contradicunt. Ad quod probandum inducit, quod legitur Luc. XI, ubi Salvator noster sic dicit : *Væ vobis legis peritis, qui tulistis clavem scientiæ, et ipsi non introistis, et illos qui introibant prohibuistis*; ex quo patet, ut dicit, quod clavis scientiæ est una clavis Ecclesiæ a clave potentiæ separata. Profecto patet, quod ejus malitia adeo istum hæreticum excæcavit, quod ad veritatem aliquam nequit erigere intellectum. Dicat nobis iste hæreticus, quibus loquebatur Salvator in verbis prædictis ? Profecto negare non potest quin loqueretur Pharisæis et scribis, quia sic ille textus dicit expresse ; quibus tamen claves Ecclesiæ traditæ quovis tempore non fuerunt : unde patet, quod non intellexit loqui de clavibus Ecclesiæ Dominus in verbis prædictis. Attendat adhuc iste hæreticus verba Salvatoris nostri, dixit enim ; *Væ vobis legisperitis, qui tulistis clavem scientiæ*; clavem dixit scientiæ, non dixit clavem regni cœlorum, de quibus clavibus, cum de clavibus Ecclesiæ loqueretur, est intelligendus : illas vero Petro a Christo promissas legimus, et non scientiæ clavem, ut patet Matth. XVI ubi Dominus Petro sic dixit : *Ego dico tibi, quia tu es Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam, et tibi dabo claves regni cœlorum*. De clavibus autem istis regni cælorum Augustinus de doctrina Christiana sic dicit : Has claves dedit Ecclesiæ suæ, ut quæ solveret in terra, soluta essent in cælis ; et quæ ligaret in terra, ligata essent in cælis. Hoc etiam Salvator noster dixisse videtur expresse, sicut Constitutio prædicta *Quia quorumdam* dicit ; quia immediate post verba illa, *Tibi dabo claves regni cœlorum* subjunxit : *Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis : et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis*. Et si quæratur, quæ sit clavis scientiæ, de qua Dominus loquitur Luc. XI, respondet glossa, quod clavis scientiæ Dominicæ est Christi humilitas, quam qui habet, habet apertum ostium ad intelligendum Scripturas. Hanc Pharisæi et legisperiti contempserunt, nec ipsi eam in Lege et Prophetis noluerunt intelligere, nec ab aliis intelligi permiserunt. Item clavis scientiæ potest dici fides secundum illud Isaiæ VII : *Nisi credideritis, non intelligetis*. Hanc clavem scientiæ, scilicet Christi fidem, Pharisæi et legisperiti suis pravis expositionibus de Legis et Prophetarum dictis abstulerunt, quantum in eis fuit, sicut iste hæreticus, ut patet, nititur auferre. Hanc clavem, scilicet fidem habebat Petrus, antequam sibi Dominus promitteret regni cælorum claves, ut patet in præallegato cap. Matth. XVI, cum Dominus Apostolos interrogasset, quem dicebant homines esse filium hominis, et postmodum diceret eis : *Vos autem quem me esse dicitis ? Respondens Petrus dixit : Tu es Christus filius Dei vivi*. Et sic patet, quod hanc clavem, scilicet fidei, Petrus habebat ante promissionem prædictam. Habebat etiam et humilitatem, alias Deus Pater hoc non revelasset ei, qui talia revelare parvulis, id est humilibus consuevit, juxta illud Matth. XI : *Confiteor tibi Pater, qui abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis :* et juxta illud Psalmistæ : *Scientiam dat parvulis*. Et quod Pater Petro revelaverit responsionem prædictam, hoc immediate subjunxit Dominus noster, qui immediate post responsionem Petri eidem Petro sic dixit : *Beatus es, Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in cœlis*.

68. « Item impugnat adhuc iste hæreticus Constitutionem prædictam, falso imponens ei, quod dicit, quod summus Pontifex in his quæ ad fidem et mores pertinent potest suorum prædecessorum definitiones et dicta revocare, et contrarium statuere, prout decreverit statuendum ; aperte juxta morem suum mentitur hæreticus supradictus : Constitutio enim illa hoc non dicit, nec de hoc facit aliquam mentionem, ut patere potest cuilibet intuenti ; imo expresse negat, quod dicere Christum et Apostolos non habuisse in iis, quæ habuerunt nisi simplicem usum facti, profecto hoc directe, nec ad fidem pertinet, nec ad mores, ut in § *Præterea* patet, in quo sic dicit : Præterea dicant nobis assertores hujusmodi, ubi legunt, quod ad fidem vel ad mores pertineat Christum et Apostolos non habuisse in iis, quæ habuerunt, nisi simplicem facti usum. Profecto directe hoc ad fidem non pertinet, cum de hoc articulus non sit aliquis, nec sub quo valeat comprehendi, ut patet ex symbolis, in quibus articuli fidei continentur ; nec etiam reductive, quasi hoc sacra Scriptura contineat, quo negato, tota Scriptura sacra redditur dubia, et per consequens articuli fidei, qui habent per Scripturam sacram probari, redderentur dubii et incerti ; hoc enim in Scriptura sacra non poterit, sed contrarium reperiri. Ex

quibus concludit dicens : Unde non possunt ex prædictis concludere, nisi falso, quin contra ordinata per summos Pontifices circa talia liceat successoribus aliud ordinare, quod prædictus Nicolaus expresse in sua declaratione inseruit, ut superius plenius continetur. Præmissa quoque, ut ad plurium possent pervenire notitiam, eorumque memoria conservari valeret diutius, Scripturæ præsenti decrevimus committenda : quam quidem Bulla nostra munitam majoris Ecclesiæ Avinionensis ostiis affigi fecimus seu appendi, ut sic juxta nostrum desiderium ad communem deducta notitiam hæreticorum doctrina prædicta pestifera sic suo præfocetur in ortu, quod nequaquam ejusdem virus nequiter ad inficiendum simplices ulterius diffundatur. Dat. Avin. XIV kalend. Decembris, Pontificatus nostri anno XIV, anno Domini MCCCXXIX ».

69. *Paucis exceptis universus Minoritarum Ordo in fide Romani Pontificis perseverat.* — Transmisit hunc Commentarium Pontifex ad præsules, ut hæreticorum ora obstruerent, interque alios ad Hugonem episcopum Parisiensem [1], ut divulgandum curaret : qui quidem una cum Parisiensi Academia egregiam laudem in propugnanda Apostolica doctrina et Michaelis erroribus refellendis tulit [2]. Pari gloria in Anglia Icherius e Concoreto Apostolicæ Sedis nuntius adversus nonnullos Michaelis sequaces pseudominoritas, qui fœdissimos errores spargebant, susceptis impigre multis laboribus enituit [3]. Willelmus etiam Juliaci comes, cum pium insectandi hæreticos ardorem concepisset, a Pontifice est collaudatus [4]. Quamvis vero nonnulli Minoritæ, impietatis signiferis Petro e Corbaria, Michaele et Ochamo, qui per universum orbem Christianum publice in Ecclesiis defixi anathemate et hæreseos nota inusti fuere, ut docent publica ea de re documenta [5]; schismatis et hæreseos laqueis se implicuissent ; tamen sacer Ordo pene universus in fide Romani Pontificis constans perstitit, ipso Pontifice in litteris datis [6] ad reginam Francorum teste : qui suam in eumdem Ordinem benevolentiam non ob prævaricatorum perfidiam imminutam, sed ob aliorum zelum in comitiis solemnibus adeundis, magnisque susceptis impigre laboribus explicitum, auctam profitetur.

« Joannes episcopus, etc. Joannæ reginæ Franciæ illustri.

« Ut de affectione, quam ad eumdem Ordinem gerimus, sollicitudini regiæ satisfiat indubie, volumus excellentiam regiam istud scire, quod ex tunc affectus noster ad eumdem Ordinem auctus est merito, non mutatus. Ex tunc enim, non obstante quod ille Petrus de Corbaria, reputatione frater ejusdem Ordinis, cathedram B. Petri præsumptuose nimium tentaverit occupare, seque summum Pontificem a suis sequacibus fecerit nominari, Michael quoque olim eorum minister, cum nonnullis sequacibus a nostra et Sedis Apostolicæ obedientia se velut schismaticus et hæreticus, duxerit subtrahendum ; ministrisque dicti ordinis et aliis fratribus Petrus et Michael supradicti sub pœnis gravibus per suas litteras duxerint injungendum, ne venerabili fratri nostro Bertrando episcopo Tusculano, quem dicto Ordini quousque de ministro ordinatum foret, vicarium dedimus, in aliquo non parerent; nec nostras, seu ejusdem vicarii sententias excommunicationis, vel alias, nullatenus observarent, sed interdicta per nos posita violarent, Ordo tamen prædictus generaliter ubique (paucis exceptis personis vilibus, quæ fere omnes propter eorum delicta dudum carceri adjudicati fuerant, vel erant præsentialiter judicandi) adeo prompte et plene nostris et dicti vicarii paruere mandatis, sicut unquam summo Pontifici vel suo vero ministro paruit dictus Ordo. Interdicta quoque nostra servaverunt, ubi potuerunt, fratres dicti Ordinis : ubi vero non poterant, fugientes de locis illis, se ad loca, ubi servare poterunt, transtulerunt. Contra fautores quoque Petri et Michaelis tam inquisitores hæreticæ pravitatis ejusdem Ordinis, quam ministri et alii, ad quos poterat pertinere, diversos processus fecerunt et sententias protulerunt : ac in præsenti omnes ministri et fratres alii pro generali ministro opportune, spretis mortis periculis, quod erat incredibile, properant versus Parisios gressus suos. Nonne per hæc, filia charissima, meruit dictus Ordo, sed et promeruit merito gratiæ et favoris augmentum? etc. » Roganti reginæ ut ea comitia Ordinis in longius tempus extraherentur, respondet Pontifex id consilium ejusdem Ordinis utilitati non conducere. Quibus litteris adjecta dies est « III non. Maii, Pontificatus anno XIII ».

Minoritas vero aliis litteris paterni amoris notis insignibus refertis hortatus est [1], ut virum virtutibus conspicuum sibi præficerent; ex rectoris enim improba administratione gravissima mala emersisse : pietati propagandæ ac moribus ad sanctitatem perpoliendis studerent. De servando vero disciplinæ rigore hoc illos præcepto imbuit : « Sic discretionis moderetur æqualitas, ne vel nimia remissio nutritiva sit vitiorum, vel impia districtio parricida virtutum ». Ad servandam præterea mutuam animorum conjunctionem, conciliandam sibi præsulum benevolentiam ipsis admodum necessariam impulsit, ipsosque illorum famam carpere ac traducere vetuit. Excitavit denique ad preces Numini divino fundendas, ut tranquillitatem in Ecclesiam, hæreseos et schismatis fluctibus agitatam, adduceret : pariterque sollicitati Cistercienses [2] ac Prædicatores [3], qui Ordinis

[1] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 113. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 123. — [3] Ead. p. pag. 135. — [4] Ibid. pag. 99. — [5] Ext. inter alia in Avin. Arch. reperta num. 161. — [6] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 124.

[1] Tom. VII. p. 1. pag. 125. — [2] Ead. p. pag. 122. — [3] Ibid. pag. 58.

comitia celebrabant, ut piis orationibus Deum ad moliendas iras restituendamque Ecclesiæ quietem flecterent. Nec vanas Pontificis de religiosorum virorum precibus conceptas spes fuisse sequenti anno visuri sumus, quo antipapa schisma execratus est.

70. *Echardus hæresiarcha damnatus.* — Emersit e Prædicatorum, quam paulo ante memoravi familia, blasphemus Echardus, vir apud eos sacræ paginæ doctoratus laurea donatus : qui cum errores fœdissimos disseminaret, primum a Coloniensi archiepiscopo in ipsum fidei quæstio habita est : eaque ad Sedem Apostolicam revocata, cum iterum exerceri cœpisset, constitit tum utroque examine, tum Echardi ipsius confessione, ipsum prædicasse, scripsisse ac docuisse nonnulla, quæ cum fide Catholica pugnabant, et alia quæ hæreseos suspicione laborabant : ac propterea ex sacri cardinalium senatus consilio damnata fuere. Tum etiam Pontifex in eos omnes, qui pertinaciter eos errores tuerentur, quæstionem haberi jussit : injunxitque partes archiepiscopo Coloniensi [1], ut litteras Pontificias, quibus ii errores confutati erant, in provincia sua promulgaret, ne inficerentur simplicium animi, iique maxime, apud quos Echardus, dum vivebat, errores fuderat.

« Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Dolenter referimus, quod quidam his temporibus, de partibus Theutoniæ Ekardus nomine, doctorque, ut fertur, sacræ paginæ ac professor Ordinis fratrum Prædicatorum, plus voluit sapere quam oportuit, et non ad sobrietatem, neque secundum mensuram fidei, quia a veritate auditum avertens, ad fabulas se convertit. Per illum enim patrem mendacii, qui se frequenter in lucis Angelum transfigurat, ut obscuram et tetram caliginem sensuum pro lumine veritatis effundat, homo iste seductus, contra lucidissimam veritatem fidei in agro Ecclesiæ spinas et tribulos germinans, ac nocivos cardos et venenosos paliuros producere satagens, dogmatizavit multa, fidem veram in cordibus multorum obnubilantia, quæ docuit quam maxime coram vulgo simplici in suis prædicationibus, quæ etiam redegit in scriptis. Ex inquisitione siquidem contra eum super his auctoritate venerabilis fratris nostri Henrici Coloniensis archiepiscopi prius facta, et tandem auctoritate nostra in Romana curia renovata comperimus, evidenter constare per confessionem ejusdem Ekardi, quod ipse prædicavit, dogmatizavit et scripsit viginti sex articulos, tenorem qui sequitur continentes.

71. « — Primus articulus. Interrogatus quandoque, quare Deus mundum non prius produxerit, respondit tunc sicut nunc, quod Deus non potuit primo producere mundum, quia res non potest agere antequam sit; unde quam cito Deus fuit, tam cito mundum creavit. — Secundus articulus. Item concedi potest mundum fuisse ab æterno. — Tertius articulus. Item simul et semel quando Deus fuit, quando Filium sibi coæternum per omnia coæqualem Deum genuit, etiam mundum creavit. — Quartus articulus. Item in omni opere, etiam malo, malo, inquam, tam pœnæ quam culpæ, manifestatur et relucet æqualiter gloria Dei. — Quintus articulus. Item vituperans quempiam vituperio, ipso peccato vituperii laudat Deum ; et quo plus vituperat et gravius peccat, amplius Deum laudat. — Sextus articulus. Item Deum ipsum quis blasphemando, Deum laudat. — Septimus articulus. Item quod petens hoc aut hoc, malum petit et male, quia negationem boni et negationem Dei petit, et orat Deum sibi negari. — Octavus articulus. Qui non intendunt res, nec honores, nec utilitatem, nec devotionem internam, nec sanctitatem, nec prœmium, nec regnum cælorum, sed omnibus iis renuntiaverunt, etiam quod suum est, in illis hominibus honoratur Deus. — Nonus articulus. Ego nuper cogitavi, utrum ego vellem aliquid recipere a Deo vel desiderare : ego volo de hoc valde bene deliberare, quia ubi ego essem accipiens a Deo, ibi essem ego sub eo, vel infra eum, sicut unus famulus, vel servus ; et ipse sicut Dominus in dando : et sic non debemus esse in æterna vita. — Decimus articulus. Nos transformamur totaliter in Deum, et convertimur in eum simili modo, sicut in sacramento panis convertitur in corpus Christi : sic ego convertor in eum, quod ipse operatur me suum esse. Unum non simile per viventem Deum verum est, quod nulla ibi est distinctio. — Undecimus articulus. Quidquid Deus Pater dedit Filio suo unigenito in humana natura, hoc totum dedit mihi : hic nihil excipio nec unionem, nec sanctitatem, sed totum dedit mihi sicut sibi. — Duodecimus articulus. Quidquid dicit sacra Scriptura de Chirsto, hoc etiam totum verificatur de omni bono et divino homine. — Decimus tertius articulus. Quidquid proprium est divinæ naturæ, hoc totum proprium est homini justo et divino : propter hoc iste homo operatur quidquid Deus operatur, et creavit una cum Deo cælum et terram, et est generator Verbi æterni, et Deus sine tali homine nesciret quidquam facere. — Decimus quartus articulus. Bonus homo debet sic conformare voluntatem suam voluntati divinæ, quod ipse velit quidquid Deus vult : quia Deus vult aliquo modo me peccasse nollem ego, quod ego peccata non commisissem ; et hæc est vera pœnitentia. — Decimus quintus articulus. Si homo commisisset mille peccata mortalia, si talis homo esset recte dispositus, non deberet velle se ea non commisisse. — Decimus sextus articulus. Deus proprie non præcepit actum exteriorem. — Decimus septimus articulus. Actus exterior non est proprie bonus, nec divinus : nec operatur ipsum Deus proprie, neque parit. — Decimus octavus articulus. Afferamus fructum actuum non exteriorum, qui nos bonos non faciunt ; sed

[1] An. 13. p. 1. Ep. cur. v.

actuum interiorum, quos Pater in nobis manens facit et operatur. — Decimus nonus articulus. Deus animas amat, non opus extra. — Vigesimus articulus. Quod bonus homo est unigenitus Filius Dei. — Vigesimus primus articulus. Homo nobilis est ille unigenitus Filius Dei, quem Pater æternaliter genuit. — Vigesimus secundus articulus. Pater generat me suum filium et eumdem Filium, quidquid Deus operatur, hoc est, unum, propter hoc generat ipse me suum filium sine omni distinctione. — Vigesimus tertius articulus. Deus est unus omnibus modis, et secundum omnem rationem; ita ut in ipso non sit invenire aliquam multitudinem in intellectu, vel extra intellectum: qui enim duo videt, vel distinctionem videt, Deum non videt: Deus enim unus est extra numerum et supra numerum, nec ponitur unum cum aliquo: sequitur, nulla igitur in ipso Deo distinctio esse potest aut intelligi. — Vigesimus quartus articulus. Omnis distinctio est a Deo aliena, neque in natura neque in personis probatur, quia natura ipsa est una et hoc unum, et quælibet persona est una, et ad ipsum unum quod natura. Vigesimus quintus articulus. Dum dicitur: Simon, diligis me plus his? sensus est, id est, plus quam istos, et bene quidem, sed non perfecte; in primo enim et secundo et plus et minus et gradus est et ordo: in uno autem nec gradus est nec ordo. Qui igitur diligit Deum plus quam proximum, bene quidem, sed nondum perfecte. — Vigesimus sextus articulus. Omnes creaturæ sunt unum purum nihil: non dico, quod sint quid modicum vel aliquid; sed quod sint unum purum nihil.

« Objectum præterea extitit dicto Ekardo, quod prædicaverat, alios duos articulos sub his verbis. — Primus articulus. Aliquid est in anima, quod est increatum et increabile: si tota anima esset talis, esset increata et increabilis, et hoc est intellectus. — Secundus articulus. Quod Deus non est bonus, neque melior neque optimus; ita male dico, quandocumque voco Deum bonum, ac si ego album vocarem nigrum. Verum nos omnes suprascriptos articulos, per multos sacræ Theologiæ doctores examinari fecimus, et nos ipsi cum fratribus nostris illos examinavimus diligenter, et demum quia tam per relationem doctorum ipsorum, quam per examinationem nostram invenimus primos quindecim memoratos articulos, et duos etiam alios ultimos tam ex suorum sono verborum, quam ex suarum connexione sententiarum errorem, seu labem hæresis continere, alios vero undecim, quorum primus incipit, *Deus non præcipit*, etc. reperimus nimis male sonare, et multum esse temerarios, de hæresique suspectos, licet cum multis expositionibus et suppletionibus, sensum Catholicum formare valeant vel habere; ne articuli hujusmodi seu contenta in eis, corda simplicium, apud quos prædicati fuerunt, ultra inficere valeant, neve apud illos, vel alios quomodolibet invalescant: nos de dictorum fratrum nostrorum consilio præfatos quindecim primos articulos, et duos alios ultimos tanquam hæreticos, dictos vero alios undecim, tanquam male sonantes, temerarios et suspectos de hæresi, ac nihilominus libros quoslibet, seu opuscula ejusdem Ekardi, præfatos articulos, seu eorum aliquem continentes damnamus et reprobamus expresse: si qui vero eosdem articulos pertinaciter defendere, vel approbare præsumpserint, contra illos, qui prædictos quindecim articulos et duos alios ultimos, seu eorum aliquem sic defenderint, aut approbaverint, tanquam contra hæreticos; adversus vero eos, qui alios dictos undecim articulos, prout sonant verba eorum, defenderint aut approbaverint, velut contra suspectos de hæresi, procedi volumus et mandamus.

72. « Porro tam illis, apud quos præfati articuli prædicati seu dogmatizati fuerint, quam quibuslibet aliis, ad quorum devenere notitiam, volumus notum esse, quod prout constat per publicum Instrumentum inde confectum, prælatus Ekardus in fine vitæ suæ fidem Catholicam profitens, prædictos viginti sex articulos, quos se prædicasse confessus extitit: necnon quæcumque alia per eum scripta et docta sive in scholis, sive in prædicationibus, quæ possent generare in mentibus fidelium sensum hæreticum vel erroneum, ac veræ fidei inimicum; quantum ad illum sensum revocavit, ac etiam reprobavit, et haberi voluit pro simpliciter et totaliter revocatis, ac si illos et illa sigillatim et singulariter revocasset; determinationi Apostolicæ Sedis et nostræ tam se, quam scripta sua et dicta omnia submittendo. Dat. Avin. VI kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno XIII ».

Ignoravit plane infandas hujus hominis hæreses Taulerus [1], qui meminit in opusculis suis Echardi tanquam egregii alicujus theologi pietate conspicui: cujus errorem secuti alii, non discussa re, hæresiarcham tanquam virum insignem Ordinis Prædicatorum suis Annalibus commendarunt. Certe inter mellita verba pietatem spirantia suspectam doctrinam interjicit: quippe, cum præcipiti volubilitate garriret ad inanis gloriolæ aucupium, blasphemias horridas, et contradictorias sententias tanquam arcana, quibus doctrinam excellentem tegeret, obtrudebat.

73. *Sedibus Moguntinæ et Wratislaviensi consulit Pontifex.* — Nec solum munus injunxit Coloniensi archiep. Joannes, ut pestiferos errores ab Echardo disseminatos e suo grege evelleret; verum ut decanum quoque et canonicos Moguntinos novo archiepiscopo infensos reprimeret [2]. Objerat enim anno superiori Matthias archiepiscopus, vir magni in defendenda Sedis Apost. dignitate zeli, ingentiumque virtutum, de quo præclarum castimoniæ exemplum, ex Wione refert

[1] Taul. in opusc. de convivio in Echar. et ex eo Bzov. in Annal. ad an. Chr. 1327, num. 14. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. sec. pag. 84.

his verbis Serarius [1] : « Vitam, inquit lib. 2 Wion, duxit castissimam : dum enim quadam vice, eo ignorante, a camerariis suis pulcherrima quædam virgo in cubiculum fuisset intromissa, ut ejus sanitati, consilio, ut aiebant, medicorum, continentiam ei obesse affirmantium, consulerent, virginem quidem blande a se intactam dimisit : sed camerariis ne talem rem amplius tentarent, sub interminatione præcepit, etc. ». Peperit Moguntino principatui ingentes motus Matthiæ archiepiscopi mors, cum Joannes [2] papa jam ante Sedi Apostolicæ ob Germanica bella præficiendi illi Ecclesiæ archiepiscopi reservasset auctoritatem et Henricum (de Virnberg cognominat eum Serarius [3]) ex cardinalium sententia creasset archiepiscopum, quem idibus Martii litteris ad clerum et populum Moguntinum datis commendavit : Balduinus vero Trevirensis archiepiscopus a Moguntino clero postulatus in archiepiscopum, canonicis violatis juribus, sedis ejusdem administrationem arripuisset, ac vi tentata temere tuetur. Accessit porro in gratiam patrui deprecator apud Pontificem Joannes Boemiæ rex : cui ab illo responsum [4], id jura pati non posse, cum Moguntinus clerus, qui suis votis ipsum ad archiepiscopatum vocabat, rem constituto tempore et legum ritu non promovisset.

74. Pari oppressos præsules contra potentiorum audaciam tuendi zelo permotus Pontifex eumdem Joannem Boemiæ, ad Wladislaum Poloniæ, et Carolum Ungariæ reges ut contra Bolconem ducem Silesiæ Nankero Wratislaviensi episcopo opera et consilio adessent, est adhortatus [5]. Traductum illum superiori anno e Cracoviensi Wratislaviam, refert Chromerus [6] magnisque mox involutum calamitatibus bellicis, cum Pruthen equites societate regis Boemiæ fulti adversus Polonum, cui auxilia ferebat Ungarus, de Pomerania certarent : in ejus belli ardore Wratislavia a Prussis capta impetu et adempta Polonis, et mox flammis deleta. Illatum postea vicissim a Polonio in Prussiam bellum, sociantibus cum eo arma Ungaris et Lithuanis, et regio late devastata. Pactæ post induciæ et a Wernero cruciferorum equitum principe Joannes rex Boemiæ, et ab Wladislao Poloniæ rege Carolus Ungarus rex controversiæ delecti arbitri ; de quibus Michovias [7] et Chromerus [8] fusius agunt.

75. *Petri Cunerii errores circa potestatem Ecclesiæ confutat Bertrandus episcopus Eduensis.* — In Galliis Petrus Cunerius in Parisiensi senatu procurator regius gravem controversiam adversus Ecclesiasticam libertatem movit [9], contendebatque lites ad Ecclesiasticum forum non avertendas, sed cum divina et humana discreta sint, divina jura a sacerdotibus, humana a regibus ejusque administris tractanda : tum omnem illorum in dirimendis controversiis auctoritatem convellebat. Propugnavit Ecclesiasticorum causam Bertrandus episcopus Æduensis, cujus opusculum insigne in Bibliotheca Patrum extat [1], in quo ubi pluribus episcoporum dignitatem et eos reges, qui ipsos singulari sunt veneratione prosecuti, victoriis et felicitate cumulatos demonstravit, divini humanique juris dicundi auctoritatem discretam, sed non inter se pugnantem ostendit, ut apud unum eumdemque consistere non possit : veteres sacerdotes in naturali et Mosaica lege utraque usos, Christum Dominum et Apostolos in Evangelica ; ac Petri Cunerii argumentum egregie in his verbis retorquet [2] : « Dicebat, et in hoc bene, quod per duos gladios intelligebantur duæ potestates, videlicet temporalis et spiritualis. Sed penes quos voluit esse istos duos gladios ? Certum est quod penes Petrum et alios Apostolos : Petro autem successit dominus papa , Apostolis vero succedunt alii episcopi, sicut discipulis curati, ut apparet in glos. Luc. x. Ex quo arguo sic : Per duos gladios intelliguntur prædictæ duæ potestates. Sed Christus voluit esse illos duos penes Ecclesiam. Ergo et utramque potestatem. Sed dices, quod Christus reprehendit Petrum, quia percussit gladio temporali, amputando auriculam, dicens ei : *Converte gladium tuum*, etc. Sed hoc non valet : Christus enim non dixit Petro, quod expelleret a se talem gladium, sed reponeret in vaginam, penes se servandum in vagina, ut daret intelligi, quod talis potestas, etsi sit penes Ecclesiam ; tamen ejus exercitium quantum ad causam sanguinis in nova lege vult esse in manu judicis laicalis, secundum nutum vero et imperium penes sacerdotem.

76. « Tertio [3], probo ex intentione Pauli Apostoli, ubi dicit, quod habens negotium etiam sæculare adversus alterum debet judicari apud sanctos, unde fecit tale argumentum : *An nescitis quomodo sancti de hoc mundo judicabunt ? Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis, ut de minimis judicetis* ; quasi dicat : Non nescitis quoniam Angelos judicabitis ? Quanto magis ergo sæcularia ? Et sequitur : *Sæcularia igitur judicia si habueritis, contemptibiles, si qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum.* Nec obstat quod subdit Apostolus ibidem : *Ad verecundiam vestram dico* ; quia illud referre debet ad hoc quod dicit, *contemptibiles constituite.* Unde quasi ironice in hoc loquitur Apostolus, ac si diceret, quod citius deberent recurrere ad judicium contemptibilium, qui sunt in Ecclesia, quam ad judicium aliorum, qui sunt extra Ecclesiam. Ergo multo fortius deberent recurrere ad judicium sapientum, qui sunt in Ecclesia multi. Unde ta-

[1] Serar. Mogunt. rer. l. v. in Matthia. — [2] Tom. VII. p. 1 Ep. secr. pag. 94. — [3] Ser. Mog. rer. l. v. in Henr. — [4] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 93. — [5] Ead. p. pag. 95 et 98. — [6] Chrom. Hist. Pol. l. XI. — [7] Mich. l. IV. c. 10. — [8] Chrom. sup. l. XI. — [9] Paul. Æmil. in Phil. IV.

[1] Ext. in bib. Patr. tom. IV. pag. 1182. — [2] Luc. XXII. — [3] Sup. tom. I. pag. 1199.

tim postquam Apostolus dixerat: *Ad verecundiam vestram dico* : subjungit : *Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem et fratrem suum ;* quasi dicat, imo est. Patet ergo ex istis et multis aliis, quæ causa brevitatis omitto, quod utraque potestas potest cadere in personam Ecclesiasticam ». Et infra :

« Nec obstat si dicitur, quod Petrus et alii Apostoli, imo etiam Christus parum usi sunt ista potestate temporali ; et quod in eis non fuit alia ratio, quam nunc sit in nobis, sicut probatur 12. q. I cap. *Futuram*, et in multis aliis cap. Apostoli a finito (fidelibus) non recipiebant agros nec prædia, sed pretia eorum : quæ tamen Ecclesia valde rationabiliter recipit etiam cum magno merito dantium et offerentium, sicut patet de Constantino et aliis. Et ratio diversitatis tangitur in dicto capite pro eo, quod Apostoli futuram Ecclesiam in gentibus prævidebant non apud Judæam remansuram, etc. Consimiliter quia Christus et Apostoli ab initio totaliter nostræ saluti et conversioni ac eruditioni intenti, parum circa cujuscumque jurisdictionis exercitium insistebant, attendentes illud primæ ad Cor[1]. *Omnia mihi licent, sed non expediunt.* Et illud Eccles.[2] *Omni negotio tempus est et opportunitas.* Sed nunc per Dei gratiam totus populus Gallicanus colla Christianæ fidei submisit. Merito igitur Ecclesia insistit circa delictorum punitionem, et justorum judiciorum redditionem, etc. » Ubi divino jure fultam Ecclesiasticorum jurisdictionis causam aperuit, naturali quoque niti, ac demum civili probat.

77. « Dicit, inquit, lex, quod si judex laicus fuerit suspectus, adjungatur ei episcopus civitatis : si autem fuerit negligens, totum judicium ad episcopum refertur, ut probatur in corpore Authenticorum, etc. Præterea Theodosius imperator talem legem condidit : Quicumque litem habens, sive petitor fuerit, sive actor, sive ab initio litis, vel decursis temporum curriculis, sive cum pejoratur, sive cum incœperit perimi (promi) sententia, si judicium elegerit sacrosanctæ Sedis antistitis, illico sine aliqua dubitatione cesset : si alia pars refragatur, ad episcoporum judicium cum sermone litigantium dirigatur. Quam legem postea Carolus magnus, qui erat rex Franciæ, ita confirmavit : Volumus, etc. » Hæc ex nobili de hac controversia tractatu delibare placuit, cui alter elegans ab eodem auctore adjunctus : *De origine et usu jurisdictionum : sive de spirituali et temporali potestate.*

Quem vero exitum controversia sortita sit, describit Paulus Æmilius[1] : « Prima actione nihil constitutum. Cum ampliatur die D. Thomæ Cantuariensi festo cum patrum frequenti globo Bertrandus regem adiit, admonuitque illum illuxisse diem quem pro libertate Ecclesiæ Thomas sanguine suo consecrasset. Respondit rex, omnia sibi curæ futura. Anceps vox. Bertrandus ut certius lætiusque eliceret responsum, oravit ut qui divinitus vocatus fuisset ad sceptrum, ambiguo responso non dimitteret tristes a se sacerdotes, qui quotidie rem divinam pro eo facerent. Tunc rex : Jura, inquit, Ecclesiarum auxerim potius, quam imminuta velim. Gratias universi egere. Rex Catholici cognomen promeruit ». Retulit etiam Bertrandus episcopus justa defensæ Ecclesiasticæ dignitatis præmia : illum enim creatum a Joanne cardinalem, urgente Philippo rege, visuri sumus. Petrus vero Cunerius tanto laboravit odio, ut pueri illius imaginem stylis configerent, ejusque infamia in proverbium abierit.

De lata porro a se in Ecclesiasticorum gratiam sententia, ac repressis eorum conatibus, qui sacerdotum auctoritatem labefactare moliebantur, Philippus rex Pontificem certiorem fecisse videtur; cum vicissim Pontifex illi, ut Catholicum principem se gessisse gratuletur[2] : « Litteras, inquit, regias fervorem magnæ devotionis et fidei quibus erga Deum et Ecclesiam sanctam suam, fidemque protegendam et dilatandam Catholicam præfulgere regalis serenitas noscitur, recensentes delectabiliter, et responsionem perversis detractoribus lædere sinceritatem regiam circa præmissa molientibus factam, sicut Catholicum et orthodoxum decebat principem, describentes recepimus læta manu ; et præmissa etiam nonnullorum gratis Deo et nobis relatibus audivimus exultantes, inde regiam prudentiam cum gratiarum actionibus uberibus laudis et commendationis præconiis in Domino plurimum attollentes, eamque rogantes attentius et hortantes, quatenus in hujusmodi salutari proposito, ut mereatur semper uberius divinam et Apostolicæ Sedis benedictionem et gratiam, stabiliter perseveret, etc. Dat. III. non. Junii, anno XIII » (1).

[1] 1. Cor. VI. — [2] Eccl. VIII.

[1] Paul. Æmil. in Phil. IV. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 121.

(1) Miror annalistam nostrum oscitanter adeo excripsisse ea, quæ hic exhibet de controversia jurium Ecclesiasticorum cum laicis, ut crederet in litteris Joannis ad Philippum regem hoc anno datis die III non. Junii, referri eidem regi gratias pro lite Ecclesiasticis adjudicata. Id profecto pugnat cum epocha cœptæ et absolutæ hujus controversiæ; nam, ut ex Paulo Emilio narrat annalista, Philippus die S. Thomæ Cantuariensis festa, id est, die XXIX Decembris hujus anni, ut constat ex Actis ejus judicii, legendis apud Labbeum Concil. tom. XV, col. 391 edit. Venet. in quibus dies illa cum feria VI illigatur, ut revera incidit anno MCCCXXIX, die, inquam, illa, Ecclesiastici apud regem convenerunt, rogantes ne quid sibi de juribus suis detraheretur. Rex vero, prosequuntur Acta illa, in sequentem diem Veneris responsionem extraxit. adeoque ne isto quidem anno MCCCXXIX tota causa peracta; sed anni sequentis exordio, die scilicet V Januarii anni MCCCXXX adhuc pendebat. Quomodo ergo Pontifex die III non. Junii pro felici ejus exitu dare litteras potuit? Sed nec satis in Annalibus ejus causæ Acta explicantur. Igitur die XXIX Decembris Ecclesiastici pro concione refutarunt ea quæ patronus causarum regis pro juribus eorum evertendis in oppositum attulerat; id vero ita præstiterunt, ut non quidem sententiam a rege exspectare viderentur, sed ut consilium æquum tutumque suggererent. Rex scripto tradi ea quæ reposuerant Ecclesiastici rogavit. Illi chartam porrexerunt, in qua singula jura sua, quæ

78. *Eduardus Gallo adjicit fidem quam dein violat.* — Hoc anno trajecit in Gallias Eduardus III Angliæ rex [1], solemniisque ritu acceptam beneficio auctoritateque aulæ Gallicæ Aquitaniam professus, fidem Philippo regi devinxit. Qui tamen conversis rebus datæ fidei immemor Francorum rex vocari voluit, ac regnum Gallicum magno rerum Christianarum damno ferro flammaque invasit. Hoc vero tempore domesticæ turbæ suis contentum esse coegerunt: dissensere enim ab eo Angliæ principes, quos ipsi conciliandos Pontifex suscepit [2], litterasque dedit ad Eduardum, ad patruum illius Edmundum Cantiæ et Thomam mareschallum et Henricum Lancastriæ comites, necnon ad Cantuariensem archiepiscopum, cui discordiæ causas sibi aperire jussit, ad Joannem [3] episcopum Wintoniensem, quem ob dissensionis auctæ suspicionem corripuit; denique ad Isabellam [4] reginam, ut pacandis rebus operam daret.

79. In Scotia Robertus rex, qui regiam dignitatem adversus Anglorum conatus tot gestis præliis suæ genti asseruerat, ad eam divino constabiliendam præsidio, jam ante accepta regia insignia, totque annorum flexu vi et armis defensa, Apostolica auctoritate novo ritu induere peroptavit; tum ut ejus successores ex novo Pontificis Decreto ab episcopo S. Andreæ, instaurato veteri more, regia inunctione linirentur: cujus votis Joannes subjecto Diplomate assensit [5]:

« Charissimo in Christo filio Roberto regi Scotiæ illustri.

« A summo cælestis regni rege perpetuo, per quem singuli reges regnant et principes principantur, temporalis gladii ad vindictam malorum laudemque bonorum est ipsis attributa potestas, ut judicent in æquitate populos et in terris dirigant subjectas sibi gentium nationes; sitque voluntas eorum in executione justitiæ, ac meditatio in lege rectitudinis et observantia bonæ pacis. Ad quæ utique perfectius exercenda iidem reges unctionis sacræ virtute, quam per venerabiles Dei ministros antiquo more suscipiunt, donum gratiæ recipiunt potiores, ut et in prosecutione justi regiminis fortius convalescant, et tam in se quam in eorum subditos prudentiori et sanctiori spiritu dirigantur. Vehemens namque est in eisdem regibus hujusmodi efficacia unctionis, nam inuncto Saule insiliit Spiritus Domini super eum, et in virum alterum est mutatus: et David, unctione suscepta, Spiritu Domini est directus. Ad insinuandum quoque, quod in regibus esse debeat plenitudo virtutum et integra dominii temporalis auctoritas, capiti principis sub circulari forma honorabile imponitur diadema, ut ab eo, qui talibus fuerit decoratus insigniis, et titulis præsignitus, tanquam a capite subditis, velut membris recte vivendi modus et modestiæ regula indicatur.

« Sane tu, velut devotissimus Ecclesiæ filius princepsque Catholicus, devote considerans rorem spiritualis gratiæ, qui per hujusmodi infunditur unctionem ferventi desiderio duceris, ut Romana Ecclesia, tua cunctorumque mater fidelium et magistra, quod tibi et Catholicis principibus, qui legitime tibi in regno prædicto successerint, hujusmodi inunctio et coronatio possint manu sacra Pontificis exhiberi, suæ robur auctoritatis exhibeat, et præsidium Apostolicæ firmitatis impendat; maxime cum, sicut ex tenore tuæ petitionis accepimus, tam tu quam prædecessores tui reges Scotiæ consueveritis ab episcopis S. Andreæ, qui fuerunt pro tempore, ab antiquis retroactis temporibus insignia recipere regiæ dignitatis: quare tu per tuos solemnes nuntios, quos propter hoc ad Sedem Apostolicam specialiter destinasti, nobis humiliter supplicasti, ut tibi, quod coronationem et inunctionem cum cæteris regalibus insigniis ab episcopo S. Andreæ, qui erit pro tempore, volente et valente, alioquin ab alio regni Scotiæ antistite tu et successores tui reges Scotiæ valeatis recipere, auctoritate Apostolica concedere de speciali gratia dignaremur.

« Nos igitur sinceritatis tuæ devotionem multimode attendentes, ac considerantes, quod erga Apostolicæ Sedis obsequia tanto te studebis reddere promptiorem, quanto eam tibi senseris magis propitiam et benignam, tuis supplicationibus grato concurrentes assensu, ut tam tu quam successores tui, qui tibi legitime in regno prædicto succedent, in devotione Romanæ Ecclesiæ persistentes, a S. Andreæ, aut ipso forsan ea exequi nolente sine causa rationabili vel etiam nequeunte, a Glasguensibus episcopis, qui sunt vel erunt pro tempore, gratiam et communionem Apostolicæ Sedis habentibus, possitis unctionem et regium suscipere diadema: idemque Sancti Andreæ, vel eo illa, ut præfertur, nolente exequi vel etiam nequeunte, dictus Glasguensis episcopus auctoritate Apostolica, adhibito secum decenti episcoporum numero tum propter regiam honorificentiam, tum propter sacræ reverentiam unctionis, more debito te et successores prædictos inungere, tuoque et

[1] Walsin. in Eduar. III. sub hoc an. Paul. Æmil. in Phil. IV. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 133 et 134. — [3] Pag. 134. — [4] Sup. pag. 133. — [5] An. 13. p. 3. Ep. com. MMCVI.

servari sibi poscebant, longo ordine deduxerant. Qua accepta rex ad feriam VI sequentem, id est V Januarii anni succedentis MCCCXXX colloquium extraxit. Stata die rex per causarum suarum patronum professus est rata et integra habiturum se « jura Ecclesiæ, et prælatorum quæ habebant tam de jure, quam de consuetudine bona et rationabili ». Adjecit tamen, et probare adnisus fuit regius ille minister, « causarum civilium cognitionem ad Ecclesiam pertinere non posse ». Verborum illorum ambiguitate hærentes Ecclesiastici planius sibi regis mentem exponi rogarunt. Statimque minister nomine regis pollicitus est consuetudines Ecclesiæ, de quibus sibi constaret, se minime oppugnaturum. Cum nec ita satis provisum rebus suis Ecclesiastici censerent, die Dominica, scilicet VII Januarii, apud regem instarunt eadem postulantes, quibus regis nomine reposuit minister emendanda vicissim ab Ecclesiasticis contendit nonnulla quæ præter fas et jus a suis agebantur, quam in rem terminum illis constituere se dixit usque ad festum Nativitatis Domini proxime venturum. Atque ita re infecta dimissi sunt. Nec deinceps quidquam de controversia illa disceptatum. MANSI.

illorum verticibus auctoritate prædicta regium imponere valeant diadema, jure tamen Romanæ Ecclesiæ et cujuslibet alterius in omnibus semper salvo, de fratrum nostrorum consilio tenore præsentium indulgemus. Volumus autem, quod idem episcopus, qui præmissa exercuerit, ut præfertur, ab eisdem regibus tempore unctionis et coronationis hujusmodi nostro et ejusdem Ecclesiæ Romanæ nomine corporale recipiat juramentum, quod de præfato regno et aliis terris suis suæque ditioni subjectis universos hæreticos, ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt; quodque libertates et immunitates Ecclesiasticas lædere, vel minuere per se vel alios non præsument: quinimo eas defendent et conservabunt illæsas, ipsasque facient a suis subditis integraliter observari. Nulli ergo, etc. Datum Avin. id. Junii anno. XIII ».

80. Conceptæ sunt eadem fere formula verborum litteræ ad episcopum S. Andreæ, cui auctoritas collata, ut Scotiæ reges sacra innunctione liniret, eoque id muneris obire nequeunte, in Glasguensem episcopum ea provincia transfusa est: « Ut, inquit, tam charissimus in Christo filius noster rex Scotiæ illustris, quam successores Scotiæ reges, in devotione Romanæ Ecclesiæ persistentes a te et successoribus tuis episcopis S. Andreæ, aut vobis forsan ea exequi nolentibus sine causa rationabili vel etiam nequeuntibus, a Glasguensi episcopo, qui erit pro tempore, gratiam et communionem Apostolicæ Sedis habentibus, possent unctionem et regium suscipere diadema, tuque et dicti successores tui vel vobis illa nolentibus vel nequeuntibus exequi, ut præfertur, dictus Glasguensis episcopus auctoritate Apostolica, adhibito vobiscum decenti episcoporum numero tum propter regiam honorificentiam, tum propter sacræ reverentiam unctionis more debito ipsum Robertum regem et successores prædictos reges inungere, et illorum verticibus auctoritate prædicta regium valeatis imponere diadema ». Et infra: « Indulgemus, etc. ». Addita imperia, ut ab eodem rege et successoribus sacramentum de tuenda immunitate Ordinis Ecclesiastici exscindendisque hæreticis, exigerent.

81. *Roberti regis obitus, cui succedit filius David.* — Non diu post expetitum hoc beneficium vitæ superfuit Robertus, hujus enim anni æstate ipsum obiisse ex afferendis inferius aliis Pontificiis litteris[1] (e quibus Walsinghamus, qui ejus obitum ad alium annum refert, corrigendus) constat. Illum porro in ancipiti mortis discrimine pro caduco potius regno cum hominibus, quam pro æterno comparando adversus infideles bella gessisse pœnituit, suumque cor Jerosolymas efferri atque ad sepulchrum Domini eum condi jussisse refert Hector Boethius[2]: « Omnixe, inquit, omnes oravit, ut dum ipse fatis concessisset, unum eligerent ex præstantissimis regni ducibus, qui cor suum Jerosolymam ad Christi sepulchrum deferret, id enim sibi vivo maxime semper fuisse in votis, ut eo profectus hostes Christiani nominis oppugnaret: sed quoniam per frequentia bella, fatumque suum non licuisset, id saltem modo optare, ut quod est præstantissimum corporis humani, et quo jam sæpe illuc evolaverat, id sepeliendum in templo Dominici sepulchri, quod in Golgotha ædificatum est, illuc deferretur. Eo itaque defuncto, ex consilio magnatum Jacobus Duglas haudquaquam aliena sua voluntate, etsi præsentia illius regno etiam magnopere usui futura erat, ad id electus est ». Hæc Boethius. Ex Pontificiis vero litteris biennio post exaratis[1] exploratum est, Jacobum Duglassium Roberti regis cor secum deportasse in Hispanias, atque illud in Granatensi expeditione contra Saracenos, a quibus cæsus occubuit, circumtulisse[2] ut pio desiderio Roberti, qui id testamento sanxerat, obsequeretur: « Petitio, (Joannis verba sunt), dilecti filii Thomæ comitis Moraviæ nobis exhibita continebat, quod dudum claræ memoriæ Robertus rex Scotorum, dum adhuc rebus superesset humanis, zelo fidei et piæ devotionis accensus, proposuerat ad partes transmarinas contra perfidos Saracenos cum decenti hominum armatorum comitiva personaliter se conferre, sed morte præventus non potuit hujusmodi suum propositum adimplere; quodque cum idem rex suum ultimum conderet testamentum, voluit et mandavit expresse, quod si eum mori contingeret, cor suum ab ejus corpore extraheretur, et in bello contra Saracenos etiam portaretur; quodque postmodum, cum ipse rex naturæ debitum persolvisset, corpus ipsius exenteratum extitit, ipsiusque cor a dicti regis corpore extitit separatum, et per quondam Jacobum de Duglas militem Glasguensis diœcesis in Hispaniam in bello contra dictos Saracenos juxta voluntatem ipsius regis deportatum, etc. » At licet pium id Roberti regis consilium fuerit, tamen sine Pontificia venia fieri non debuerat, cum Bonifaciana Constitutio cadavera truculenter dilacerari, intentata censurarum religione, vetet. Ad expiandum itaque facinus ad Moraviæ comitis preces episcopo Moraviensi partes dedit Pontifex, ut omnes, qui truculentæ exenterationi dederant operam vel assenserant, susceptæ religionis nexu solveret: quæ litteræ VIII id. Augusti, Pontificatus anno XV consignatæ, evoluto nimirum a morte Roberti biennio.

82. Reliquit ille Davidem Scotici sceptri hæredem, qui mox Pontificem adulta hujus anni æstate de recenti parentis interitu fecit certiorem, ut ab eo solatium dolori quæreret, Apostolicoque patrocinio in suscepti regni auspiciis tegeretur: quem Joannes ad Christianam constantiam stu-

[1] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. [illegible] — [2] Hect. Boet. l. XIV. Buchan. rer. Scot. l. VIII.

[1] An. 15. p. 3. Ep. com. 2607. — [2] Boeth. et Buch. ubi sup.

duit erigere, ac præceptis saluberrimis informavit [1], ut divinum amorem et timorem altissime animo defigeret, Ecclesiam veneraretur, tueretur, jura Ecclesiastica prudentissimos quosque in consilium asciesceret, in miseros clementiam et misericordiam explicaret.

« David regi Scotorum.

« Præsentatas nuper Apostolatui nostro regalis excellentiæ litteras, per quas inclytæ memoriæ Roberti regis Scotorum genitoris tui transitum, teque, fili charissime, inde turbatum et anxium nuntiasti, benigne non absque magna compassione recepimus, et earum seriem intelleximus diligenter. Sane, fili dilectissime, quia decet principem fortitudo, ut nec elevetur in prosperis, nec concidat etiam in adversis; sed sic animum suum temperet, ut in omnibus divinis beneplacitis se conformans, bona de manu Domini, si dare dignetur, cum lætitia spiritualiter suscipiat; et adversa, si evenire quandoque permiserit, sufferre cum humili patientia sit paratus; sublimitatem regiam in Domino exhortamur, quatenus te talem in omnibus sicut princeps magnanimus exhibens; et considerans nihilominus diligenter, quod eumdem genitorem tuum sic divina clementia oculo pietatis respexit, quod post anxietates et pericula varia, quæ, sicut novit tua prudentia, in hac valle miseriæ diutius fuit perpessus, pacem vidit suo tempore, ac unitati Ecclesiæ sanctæ Dei, extra quam aliquibus fuerat temporibus ante suum de hoc mundo exitum reconciliari meruit; ita quod tanquam princeps Catholicus de præsenti sæculo nequam ereptus post multorum laborum inquietudinem transiisse ad patriam felicius credi possit; consolationem assumas in Domino et ei, qui te dictumque genitorem tuum tot et tantis dignatus est beneficiis prævenire, suppliciter ad gratiarum actiones assurgens, et habens in tuis actibus ipsius timorem et amorem ante oculos mentis tuæ, non cesses operari quæ sibi placita fuerunt, et quæ suæ majestatis possent oculos offendere, summopere studeas devitare: Romanam Ecclesiam, tuam et cunctorum matrem fidelium, reverearis in omnibus, regni tui Ecclesias earumque prælatos et personas alias Ecclesiasticas honorando pro divina reverentia, et nihilominus in suis juribus et libertatibus confovendo.

« Et ut regni gubernacula, quæ disponente Domino suscepisti, ad Dei laudem et gloriam tuique honoris et salutis augmentum, ad subditorum pacem et commodum dirigas salubriter et disponas, prudentium virorum, qui tuam et eorumdem subditorum salutem et quietem zelentur, utaris consiliis; talesque consiliarios, justitiarios et officiales habere satagas, qui Deum timeant, justitiam diligant, et lucra propria in tuum et subditorum prædictorum dispendium non venentur: ita quod in regno eodem cessent oppressiones pauperum, adsit pupillorum, viduarum aliarumque miserabilium personarum defensio, regnetque in omnibus cum pace justitia oleo misericordiæ, sicut opportunum extiterit, temperata. Hæc, fili amantissime, si feceris, et dirigere continue per viam rectitudinis juxta divinæ voluntatis beneplacitum curaveris gressus tuos, corroborabit Dominus regnum tuum, adaugebit tibi dies vitæ, ac tandem de regno temporali, quod obtines, ad regni gloriam provehet sempiternam; nosque ac eamdem Romanam Ecclesiam propitios in tuis opportunitatibus reperies et benignos. Dat. Avin. X kal. Septembris, anno XIII ». Cæterum cum pax, ut vidimus, Scotos inter et Eduardum III firmata esset, ex qua libera ab omni Anglorum imperio Scotia pronuntiata fuerat, Pontifex Davidis precibus flexus interdictum Ecclesiasticum omnino dissolvit [1], cum ante biennium tantum sacrorum usus restitutus esset: jactum vero a Sede Apostolica et legatis cardinalibus diximus, cum Robertus Scotiam ab Anglico imperio divulsit. Data etiam est Bertrando Chariti archidiacono Vaurensi et Raimundo e Quercu Apostolis nuntiis provincia [2], ut censuris eos exsolverent, qui Roberti regis partes, dum anathemate devinctus esset, fuerant secuti; vel ob non solutas decimas consortio fidelium depulsi [3]: ne vero jura Sedis Apostolicæ obsolescerent, censum Romanæ Ecclesiæ pendi solitum, dictum denarium S. Petri, a Scotis exigere jussit [4].

83. *Alphonsus rex Aragonius Sardiniam et Corsicam Ecclesiæ beneficiarias agnoscit, et dat fidelitatis juramentum.* — Professus est solemni ritu hoc anno Alfonsus rex Aragonius [5], se beneficio auctoritateque Sedis Apostolicæ Sardiniæ et Corsicæ regnum accepisse, ac Joanni fratri suo, cui Joannes in ea celebritate partes Pontificias demandarat, fidem sacramento devinxit, seque dictas a Bonifacio VIII leges fiduciariis Sardiniæ regibus sancte et religiose servaturum, est professus: eblanditus enim erat Alfonsus, misso Petro comite Ripacurtiæ, summis precibus a Sede Apostolica, ut licet ad aulam Pontificiam pro exhibendis clientis officiis se conferre obstrictus esset; ea tamen in Aragonia Pontificias vices gerenti præstare liceret, ne ex ipsius absentia bellorum motus concitarentur. Qua de re extant ad Joannem Toletanum olim archiepiscopum, eumdemque patriarcham Alexandrinum designatum litteræ [6], quibus exigendi a fratre Romanæ Ecclesiæ nomine sacramenti provincia, additis subjectis legibus, imposita est: (1).

[1] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 135.

[1] An. 14. p. 1. Ep. com. CCLXXVIII. — [2] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 127. — [3] Ibid. pag. 126. — [4] Par. 1. pag. 131. — [5] Par. 2. pag. 192. — [6] An. 13. p. 2. Ep. com. MCDXIII.

(1) Joannes electus patriarcha Alexandrinus, cujus mentio hic ab annalista ingeritur, administrationem episcopatus Tarraconensis simul

« Joannes, etc. Joanni olim archiepiscopo Toletano, in patriarcham Alexandrinum electo.

« Tibi de magna et speciali gratia, quam hac vice personæ Alfonsi regis facere intendimus in hac parte, ita quod in posterum ad consequentiam non trahatur, super infrascriptis committimus vices nostras; fraternitati tuæ tenore præsentium injungentes, quatenus infra mensem computandum a receptione præsentium, quas tibi per dilectum filium magistrum Hugonem de Mirabello præpositum Ecclesiæ Mimatensis, capellanum nostrum et ejusdem Sedis nuntium mittimus, certam diem solemnem, dummodo dies ipsa eumdem mensem ab hujusmodi receptione præsentium, ut præmittitur, computandum nequaquam excedat, et locum aliquem insignem, quos ad hoc duxeris deputandos, eidem Alfonso regi assignare procures. Qua siquidem die in majori Ecclesia dicti loci, existente inibi nuntio supradicto, totum tenorem litterarum prædecessoris ejusdem, quem tibi sub Bulla nostra transmittimus, in ejusdem regis ac cleri et populi dicti loci præsentia personaliter, nomine nostro et successorum nostrorum Romanorum Pontificum, ac ejusdem Romanæ Ecclesiæ fidelitatem, plenum vassallagium, homagium ligium et juramentum in forma curabis recipere infrascripta, videlicet : Ego Alfonsus, etc. plene ac seriose legi fideliter facias et exponi : quibus sic lectis et expositis, illico ab eodem Alfonso rege, etc. » Afferetur ea inferius a nobis in regiis litteris, qua ab Alfonso nuncupata, hæc fieri jubet.

84. « Deinde in tui præsentia, repræsentantis personam nostram, et fungentis vice nostra, ac ejusdem Romanæ Ecclesiæ in hac parte, ac recipientis nomine nostro et successorum nostrorum et Romanæ Ecclesiæ prædictorum confessionem, recognitionem, promissionem per stipulationem solemnem et juramentum ; necnon obligationes et promissiones et cætera infrascripta, nuntio inibi existente præfato, idem Alfonsus rex, clero et populo etiam præsentibus antedictis, confitebitur et recognoscet expresse ex gratia et liberalitate prædecessoris ejusdem et Romanæ Ecclesiæ, dictum regnum Sardiniæ et Corsicæ eidem genitori suo ac sibi suisque hæredibus fuisse concessum in feudum ; et sic dictum genitorem suum illud recepisse, seque illud tenere sub conditionibus, conventionibus, sive pactis, modo, tenore ac forma quæ in dictis ejusdem prædecessoris litteris continentur : quos per stipulationem solemnem promittet et jurabit, se inviolabiliter servaturum. Pro quibus etiam servandis dictum regnum Sardiniæ et Corsicæ, juraque sibi in eo competentia et competitura et bona sua, quæ ibidem consistunt et consistent, nobis et ipsi Ecclesiæ obligabit ; et promittet nihilominus, quod successores sui hæredes in dicto regno Sardiniæ et Corsicæ eo tempore, quo facient et præstabunt vassallagium, homagium et fidelitatis juramentum sub forma prædicta, similia confessiones, recognitiones, promissiones, juramentum et obligationes facient et præstabunt Romano Pontifici, qui erit pro tempore et Ecclesiæ sæpedictæ ». Addita imperia, ut ex veteri pactione ab Alfonso Diploma regium Bulla Aurea obsignatum eliceret, quo is Sardiniam et Corsicam Romano Pontifici, ad quem supremum earum spectet imperium, acceptas referret, initaque conventa confirmaret : quæ litteræ pridie idus Octobris, Pontificatus Joannis anno XIII consignatæ sunt. Ejusdemque diei nota apposita est aliis litteris [1] ad regem Alfonsum datis, quibus labore itineris ad Sedem Apostolicam pro nuncupanda clientelari sponsione liberatus est, jussusque Joanni patriarchæ solemni ritu fidem addicere.

85. Accepit Alfonsus grati animi significatione beneficium ; cumque publice Sardiniam et Corsicam jure beneficiario accepisse professus esset, et pacta vetera corroborasset, subjectas litteras, uti

[1] An. 13. p. 2. Ep. com. MCDXIV.

gerebat, eoque nomine Concilium provinciale Tarraconæ celebravit, quod PP. Martene et Durand Anecdot. tom. IV vulgarunt, idemque cum præsenti anno illigandum ideo censuerunt, quod in adscriptione Actorum hujus Concilii legatur : « Quarto kal. Martii, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo nono ». Cum tamen Joannes patriarcham Alexandrinum se ibidem appellet, et ex iis, quæ in Annalibus hic leguntur, constet hoc ipso anno die, prid. id. Octobris, non patriarchæ, sed electi tantummodo ad patriarchatum titulum obtinuisse ; in ea Concilii adscriptione stilum veterem servari, ideoque ex præsenti in sequentem annum transferendum suspicor. Hanc meam conjecturam certam demonstrat subscriptio in fine adjecta, quam inferius dabo. In eo Concilio præcedentium Conciliorum collectio edita est, ex qua plures Conciliorum illorum canones, qui adhuc desiderabantur, in lucem extracti sunt. Quæ tamen Collectio Tarraconensium canonum Concilio huic a Martenio tribuitur, ab aliis posterioribus sive episcopis sive Conciliis interpolata est, ut plane demonstrat canon LXXIII in hæc verba conceptus : « Constitutionem olim editam in provinciali Concilio Tarraconæ per beatæ memoriæ dominum Joannem patriarcham Alexandriæ, et administratorem Ecclesiæ Tarraconæ, etc. », tum subditur ex eodem Joannis Concilio canon qui in eadem Collectione inter canones Joannis nomine præfixos non legitur. Collectionem igitur canonum provinciæ Tarraconensis primus dedit Joannes, quam dein post ejus obitum Concilium seu archiepiscopus alius iterum promulgavit, adjectis ex duplici, imo ex triplici Concilio Tarraconensi sub Joanne habitis, et a Martene ibidem vulgatis, selectis canonibus. Duplex Concilium sub Joanne indicant subscriptiones episcoporum, quæ in fine Collectionis hujus leguntur. Apparent enim nomina episcoporum Valentini, Dertusensis, Ilerdensis, Barchinonensis, Oscensis et Gerundensis qui omnes adfuisse scribuntur Tarraconæ die Lunæ IV kal. Martii anno MCCCXXIX, id est, anno MCCCXXX, quo dies Lunæ in eam diem incidit, unde aliud argumentum eruet ad probandam sententiam nostram de anno, cui Concilium istud assignandum est.) Post subscriptiones istas canon alter in ea Collectione succedit absque temporis quidem adscriptione ; cui subscribunt episcopi Joannes Alexandrinus, Valentinus, Gerundensis, ut Dertusensis Beraguus, cum in superiori Concilio subscripserit non Beraguus, sed Berengarius Dertusensis, Urgellensis qui non apparet in superioribus, et Ilerdensis Bernardus, cum in superiori Concilio extet Arnaldus Ilerdensis. Duo ergo plane diversa sunt Concilia Tarraconensia sub Joanne patriarcha Alexandrino eadem Collectione comprehensa.

Inter canones Collectionis hujus prætereundum minime censeo canonem LXXX, in quo Patres morbo congruam medelam afferentes edicunt, ne quis in jejuniis ab Ecclesia indictis, *et præcipue in Quadragesima*, carnes comedat, nisi necessitate cogente. Tangi his censeo opinionem, quæ tunc apud multos obtinuisse potuit, ut jejunii tota ratio in unica comestione, nullo habito ciborum discrimine, consisteret. Quæ sane opinio demonstrat fidelium de jejuniis ideam tunc plane diversam obtinuisse ab ea, quæ modo a nonnullis concipitur, ratis in jejunio rationem præcipuam habendam de ciborum discrimine, quo sublato, jejunium consistere nequaquam posse. MANSI.

fuerat constitutum, ut rei gestæ memoria ad secuturas ætates propagaretur, his conceptas verbis exaravit [1] :

« Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri et domino, domino divina providentia sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Alfonsus Dei gratia rex Aragonum, Valentiæ, Sardiniæ et Corsicæ, ac comes Barchinonensis pedum oscula beatorum.

« Sanctitati vestræ litterarum nostrarum præsentium serie pateliat, quod nos viso ac plenarie intellecto papali rescripto super concessione et donatione confecto, quam felicis recordationis dominus Bonifacius papa VIII prædecessor vester fecit illustrissimo domino Jacobo recordationis eximiæ regi Aragonum patri nostro, suisque hæredibus in feudum perpetuum de regno Sardiniæ et Corsicæ cum juribus omnibus et pertinentiis suis, sub certo servitio, certisque conditionibus conscriptis largius in prædicto rescripto continentiæ subsequentis : Bonifacius episcopus servus servorum Dei, etc. » Subjiciuntur Bonifacii litteræ eadem verborum forma conceptæ, quas nos antea suo loco ita consignatas inseruimus [2]. « Dat. Romæ apud S. Petrum II non. Aprilis, Pontificatus nostri anno III ». His subjungit Alfonsus rex :

« Considerantes, quod nuper post decessum prædicti domini regis claræ memoriæ genitoris nostri, nos qui tanquam ejus legitimus et universalis hæres in dicto Sardiniæ et Corsicæ regno succedimus, juxta formam et conditiones contentas in rescripto donationis jam dictæ fidelitatem, vassallagium et homagium ligium, ac secundum formam in eodem rescripto expressam sanctitati vestræ et S. Rom. Ecclesiæ facere et præstare personaliter tenebamur ; providimus per inclytum et legitimum fratrem nostrum infantem Petrum Ripacurtiæ et Impur. comitem nuntium nostrum, propter hoc ad Sedem Apostolicam destinatum, a sanctitate Apostolica supplicando facere humiliter postulari, ut cum nobis his diebus propter occupationes varias, quas novi suscepti regiminis regnorum nostrorum auspicia præparabant, ad Apostolicam præsentiam personaliter accedere grave foret, dictam fidelitatem et juramentum secundum prædictam formam in præfato infante nomine nostro recipere dignaremini ; quodque licet Apostolica sanctitas hoc posset rationabiliter denegare ; de magna tamen et speciali gratia, quam personæ nostræ facere voluit in hac parte, quam in posterum ad consequentiam trahi nequaquam intendimus : reverendo in Christo patri domino Joanni nunc patriarchæ Alexandrino, germano nostro, tunc vero in patriarcham electo Alexandrinum commisit, injungendo eidem, ut infra mensem computandum a receptione litterarum commissionis hujusmodi, quas sibi per venerabilem Hugonem de Mirabello præpositum Ecclesiæ Mimatensis capellanum vestrum et Sedis Apostolicæ nuntium transmisistis, certam diem solemnem, dummodo dies ipsa eumdem mensem non excederet, et locum insignem nobis assignare curaret, ad infrascripta in præsentia dicti Hugonis a nobis recipienda, sub modo et solemnitate contentis in nostris litteris prædictis, quæ datæ sunt Avinione pridie idus Octobris, Pontificatus vestri anno XIII ».

« Nos igitur, pater beatissime, gratiam Apostolicam super hoc nobis factam cum filiali reverentia et devotis gratiarum actionibus admittentes, tenore præsentium fatemur et recognoscimus, quod cum ipse reverendus patriarcha secundum tenorem dictæ commissionis assignasset nobis diem solemnem, videlicet diem festi beatorum Simonis et Judæ Apostolorum, et locum insignem, scilicet civitatem Valentiæ ; constat et est verum, quod constitutis nobis et ipso in Ecclesia majori beatæ Mariæ sedis Valentinæ, ubi dictus infans Petrus et episcoporum, prælatorum, baronum; clericorum, militum et populi copiosa multitudo convenerat ; lectisque in nostra et ipsorum, ac dicti Hugonis de Mirabello præsentia dicto papali rescripto donationis dicti regni supra inserto, et rescripto etiam commissionis prætactæ, ipsisque clare nobis et eis expositis in vulgari fecimus, et præstitimus tanquam rex Sardiniæ et Corsicæ in manibus memorati reverendi patriarchæ, repræsentantis personam vestram, fungentis vice Apostolica et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, fidelitatem, plenum vassallagium et homagium ligium in forma sequenti :

86. « Ego Alfonsus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia, rex Sardiniæ et Corsicæ, plenum vassallagium, fidelitatem et ligium homagium faciens, et juramentum præstans pro dicto regno Sardiniæ et Corsicæ ab hac hora in antea fidelis et obediens ero beato Petro, domino nostro, domino Joanni divina providentia papæ XXII suisque successoribus canonice intrantibus, sanctæque Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ. Non ero in consilio, aut consensu, vel facto, ut vitam perdant, aut membrum. aut capiantur mala captione. Consilium, quod mihi credituri sunt per se, aut per nuntios suos. sive per litteras, ad eorum damnum, me sciente, nemini pandam : et si scivero fieri, vel procurari, sive tractari aliquid, quod sit in eorum damnum, illud pro posse impediam, et si impedire non possem, illud eis significare curabo. Papatum Romanum et regalia S. Petri, tam in regno prædicto, quam alibi existentia, adjutor eis vero ad retinendum et defendendum, ac recuperandum, et recuperata manu tenendum contra omnem hominem. Universas et singulas conditiones, modos, seu formas et tenores contentos in litteris concessionis dicti regni Sardiniæ et Corsicæ, ac omnia et singula

[1] Ext. in Lib. Privil Rom. Eccl. tom. III. pag. 153. et Ms. bibl. Vall. sign. II B. num. 12. pag 387. — [2] Tom. XIV. an. Ch. 1297. num. 2.

quæ continentur in eisdem litteris, plenarie adimplebo et inviolabiliter observabo, nec ullo nunquam tempore veniam contra illa. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia.

87. « Ac deinde in ejusdem reverendi patriarchæ præsentia, repræsentantis personam vestram Apostolicam, et fungentis vice vestra et ejusdem Romanæ Ecclesiæ; in præsentia etiam omnium aliorum prædictorum confessi fuimus, et recognovimus expresse ex gratia et liberalitate dicti domini Bonifacii felicis recordationis papæ VIII, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ dictum regnum Sardiniæ et Corsicæ, eidem domino genitori nostro, ac nobis nostrisque successoribus hæredibus fuisse concessum in feudum; et sic dictum dominum genitorem nostrum illud recepisse, nosque illud retinere sub conditionibus, conventionibus sive pactis, modo, tenore, forma, quæ in dictis ejusdem domini papæ Bonifacii prædecessoris vestri litteris continentur. Quos tenorem, modum, conventiones, conditiones et formam per stipulationem solemnem promisimus et juravimus nos inviolabiliter servaturos: pro quibus etiam servandis nos et dictum regnum Sardiniæ et Corsicæ, juraque nobis in eo competentia et competitura, et bona nostra, quæ inibi consistunt, et consistent, vobis et ipsi Ecclesiæ obligavimus. Promisimus etiam, quod successores nostri hæredes in regnum Sardiniæ et Corsicæ eo tempore, quo facient et præstabunt vassallagium, homagium et fidelitatis juramentum sub forma prædicta similia confessiones, recognitiones, promissiones, juramentum et obligationes facient et præstabunt Romano Pontifici, qui erit pro tempore et Ecclesiæ supradictæ. Et nihilominus prædicta omnia in manu et præsentia dicti reverendi patriarchæ, fungentis in hoc vice Apostolica, per nos, ut præmittitur, confessa, recognita et promissa fatemur iterum et recognoscimus, ac promittimus per præsentes nostras litteras, Aurea Bulla nostra bullatas, quas fieri fecimus, dictoque reverendo patriarchæ, tanquam repræsentanti personam Apostolicam, tradidimus infra mensem ad hoc statutum, ut per eum eidem sanctitati Apostolicæ poterit notum fieri. Humani generis Redemptor vestram beatissimam personam dignetur per tempora longiora custodire. Dat. Valentiæ V kal. Novemb. anno Domini MCCCXXIX ».

Acceptis hisce litteris, Joannes papa sequenti anno hæc Alfonso rescripsit [1]: « Super homagio per te, fili, nobis et Ecclesiæ Romanæ in eis partibus pro regno Sardiniæ præstito patentes litteras tuas, Aurea tua Bulla munitas, nobis per dilectum filium Bertrandum de Fonte canonicum Toletanum, venerabilis fratris nostri Joannis patriarchæ Alexandrini germani tui nuntium, exhibitorem præsentium præsentatas gratenter accepimus, promptitudinem super hoc et diligentiam in Domino commendantes. Dat. Avin. VI id. Februarii, anno XIV ».

88. *Negata Aragonis dispensatio pro contrahendis nuptiis in vetito gradu.* — Quod attinet ad Petrum Ripacurtiæ comitem regis Aragonum fratrem, de quo in Alfonsi litteris injecta mentio, flagitarat rex a Joanne ut leges de gradibus consanguinitatis ad illius gratiam solveret, ut Elionoram reginam Cypri Friderici regis Trinacriæ, patrui sui filiam, uxorem duceret: cumque petita respueret Pontifex, ne Fridericus hostis Ecclesiæ ea nova affinitate Aragonios sibi arctius devinciret, Alfonsi orator in ea prorumpere verba ausus est, ut si Pontifex non assentiretur, eas tamen incestas nuptias perfectum iri. Quo audito, principe Christiano indigno responso, Joannes Alfonsum gravissimis litteris certiorem fecit, ob quas justas causas legem canonicam ad fratris gratiam non remitteret: tum quanto piaculo se devincirent, qui vetitas nuptias celebrarent, adductis imperialibus et Pontificiis decretis demonstravit.

« Joannes, etc. regi Aragonum illustri.

« Sane, fili charissime, quanquam libenter tam regis præfati, (nempe Philippi regis Franciæ) quam tuis affectibus, quantum cum Deo possumus, annuamus, sicut de tuis, docente magistra rerum experientia, circumspectionem regiam credimus non latere; super dispensationis tamen postulatæ negotio sine Dei offensa, proximi et Ecclesiæ præjudicio impræsentiarum, quod moleste ferimus, annuere non valemus. Cum enim statuta sacrorum canonum non sint nisi pro necessitate vel utilitate Ecclesiæ mutilanda, et hanc dispensationem, ut clare patet, necessitas aliqua Ecclesiæ non requirat, nec ex ea speratur utilitas aliqua probabiliter subsequi (cum nec inter dictum comitem et reginam prædictos, seu inter ipsum comitem et ejusdem reginæ progenitores dissensio vigeat, nec subsit materia, ex qua in posterum debeat probabiliter excitari) patet quod ob bonum pacis, propter quod plerumque consuevit Ecclesia ad dispensationis beneficium inclinari, non potest sine transgressione canonum, tale beneficium super hoc imperliri. Rursus nedum non exspectatur utilitas ex copula supradicta, imo quod subsequi debeant pericula gravia, probabiliter formidatur. Novit enim providentia regia, regem Trinacriæ fore dictæ genitorem reginæ, nec ignorat regem ipsum Trinacriæ cum Ludovico dudum duce Bavariæ, hoste Dei et Ecclesiæ, ac de fautoria hæreticorum et crimine hæresis condemnato, charissimique in Christo filii nostri Roberti regis Siciliæ illustris persecutore atrocissimo; colligatum existere ac actualiter una cum dicto Ludovico dictum regem et regnum, quod ad Ecclesiam Romanam jure recti dominii pertinet, et pro quo idem rex ejusdem Ecclesiæ vassallus existit, persecutus est æstate præterita, et ut in futuro persequi valeat, sicut dicitur, se disponit. Numquid igitur, durante

[1] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 192.

statu hujusmodi, si regis talis filia jungeretur cum domo sic fideli, sicut est domus Aragonum, possent tam Ecclesiæ, quam regi Siciliæ prædicto, quam fidelibus aliis Tusciæ et Lombardiæ partium pericula varia probabiliter formidari ? Profecto, fili charissime, si potestatem, quam uxores in viros vindicant, attente consideres, non poteris, ut credimus, aliud quam dicimus opinari.

89. « Attende, fili, ad quid virum illum sapientem, cui nullus purus homo in sapientia præcessit similis, nec sequetur, uxores ejus traxerint, et a quo revocarint eum : utique a Dei veri dilectione ipsum separaverunt et servitio, et ad deorum suorum falsorum cultum et obsequium, non absque idololatriæ vitio, pertraxerunt. Si igitur in tam sapiente talia potuerunt, quid putas in minus sapientibus possunt ? Et si dicatur, sicut et dicitur, quod facta dispensatione hujusmodi, super pace reformanda inter dictos reges et Ecclesiam curabis tunc cum fratribus et aliis amicis tuis pro pace hujusmodi reformanda curam sedulam adhibere ; proculdubio medicus prudens ad administrandum medicinam infirmo tempus opportunum eligit, in quo medicina salutem possit efficacius operari. Attendat ergo providentia regia, si ad procurandam pacem prædictam tua diligentia post dispensationem esset adeo efficax sicut ante : et supponimus indubie, quod ipsam post adeo non reperies efficacem. Primo quidem, quia rex Siciliæ supradictus nec de nobis, nec de te sperare poterit, sicut ante speraret. Secundo, quia dictus rex Trinacriæ, ex quo intentum suum per dictam dispensationem fuerit assecutus, non erit sic obediens votis tuis. Adhuc præfatus rex Trinacriæ nobis et Ecclesiæ in multis aliis injuriosus existit. Primo quidem quia, licet juramento corporali præstito idem rex singulis summis Pontificibus homagium facere, et ligium juramentum fidelitatis infra certum terminum sit adstrictus præstare ; nobis tamen hoc facere prætermisit. Secundo quia, licet certum censum pro regno prædicto, juramento corporali præstito, certo termino solvere nobis et Ecclesiæ teneatur ; in solutione tamen hujusmodi annis pluribus jam cessavit. Tertio, quia inaudita gravamina inferre Ecclesiis et personis Ecclesiasticis non formidat. Attendat ergo circumspectio regia si, eo in injuriis hujusmodi persistente, sit æquum, quod Ecclesia sibi gratiam faciat, per quam possit in tanta malitia pertinacius perdurare.

90. « Sane quia salutem ejusdem regis paterno more intensis desideriis affectamus, benevolentiam regiam hortamur et rogamus attente, ut sicut jam te cœpisse novimus, de statu tam periculoso, tam ignominioso regem ipsum eripere suadeas, et ad pacem reformandam inter reges prædictos, ipsumque regem Trinacriæ ad devotionem Ecclesiæ reducendum et gratiam interponas efficaciter sollicitudinis tuæ partes. Ex hoc quidem et divinam uberiorem promereberis gratiam, ac nos et reges ipsos tibi constitues ad tua beneplacita promptiores. Postremo autem præfatus miles nuntius regius extra scripturas oblatas nobis ex parte exposuit regia oraculo vivæ vocis, quod si nos dispensationem hujusmodi negaremus, quod præfatum matrimonium nihilominus compleretur. Nos autem, hoc admiranter audito, vix potuimus credere, quod de mente regis tam Catholici processerit dictum tale : præsertim quia, sicut audivimus, cum diebus præteritis per nonnullos consuleretur tibi, ut inter te, fili, et reginam prædictam etiam sine dispensatione, si dispensatio negaretur, deberet matrimonium celebrari ; tu velut princeps Catholicus et devotus Ecclesiæ filius, timens Deum offendere, indignanter talem consiliarium repulisti. Unde credendum non est probabiliter, quod tu, id quod in tua persona illicitum et inconveniens reputasti, in cujusvis persona alia procurares vel etiam, quantum esset in te, cum patientia sustineres.

« Et ut celsitudo non ignoret regia quam detestabile apud Catholicos principes fuerit crimen istud, quantisque pœnis persecuti fuerint committentes, pauca tibi duximus præsentibus inserenda. Ecce quid unus statuit Catholicus imperator : Si quis, inquit, illicitas et contra jus naturæ, quas lex incestas et nefandas et damnandas vocat, contraxerit nuptias, si quidem non habuit filios ex prioribus legitimis, et inculpabilibus sibi contractis nuptiis, mox ei suarum rerum casum imminere : simul autem et eis, quæ nomine dotis data sunt ei, in nullo potiri, sed omnia ærario assignari, eo quod dum licuerit facere nuptias legitimas, contra leges amaverit, et confundere quidem sobolem, nocuerit autem et generi, egerit vero quæ impia sunt et scelerata : sitque ei plena non confiscatio solum, sed et cinguli privatio et exilium ; et si vilis fuerit, corporis verberatio, quatenus discat caste vivere, et intra naturam se continere ; non autem delectari et amare ultra terminum et tradita nobis a natura etiam, et legibus repugnare. Mulier quoque si legem sciens, hanc quidem neglexerit, incestisque semetipsam tradiderit nuptiis, sub eadem pœna constituenda. De his autem unus canon sic dicit : Omnis pollutus incesti macula, est infamis. Alius autem sic dicit : Nos sequentes patres nostros, illos scilicet incestuosos, notamus infamia et infames esse censemus ; quia infamiæ macula sunt aspersi.

91. « Audi, fili charissime, quid contra tales statuerit Concilium Viennense : Eos, inquit, qui temeritate præsumpta in suarum periculum animarum, scienter in gradibus consanguinitatis vel affinitatis, Constitutione canonica interdictis, matrimonialiter contrahere non verentur, refrænare metu pœnæ ab hujusmodi eorum temeritatis audacia cupientes, excommunicationis sententiæ decrevimus subjacere ; præcipientes Ecclesiarum prælatis, ne illos, quos eis constiterit taliter con-

traxisse, excommunicatos publice tamdiu nuntient, seu a suis faciant subditis nuntiari, donec suum humiliter recognoscentes errorem, separentur ab invicem, et absolutionis mereantur beneficium obtinere. Ad hæc, charissime fili, quia excellentiam regiam, successibus abundare prosperis, intensis desideriis affectamus, eamdem rogamus attentius et hortamur, quatenus sic in cunctis te prudenter et provide dirigas, sic laudabiliter actus tuos et opera, velut princeps Catholicus et ex devota prosapia genitus moderceris, ut Regi regum, per quem regnas et regeris jugiter occurras acceptior, magisque reddaris in ejus oculis gratiosus, ac in orbe terrarum nominis tui fama clarioribus titulis augeatur : quod utique assequeris, si declinare vetita studueris, teque in præceptis divinis sedule exercere, etc. Dat. X kal. Martii, anno XIII ». Paruit monenti Pontifici Alfonsus rex, cum referat Surita, Petrum Riparcurtiæ comitem Joannem Gastonis Fuxensis comitis sororem thoro sibi junxisse, cum Pontificem ad dandam potestatem ut Constantiam reginam Cypri Friderici regis Trinacriæ filiam uxorem duceret, flectere non potuisset : illam vero regi Armeniæ nupsisse.

92. *In nuptiis regis Castellæ dispensatum super impedimento.* — Contraxerat vetitas nuptias cum Maria regis Alfonsi Lusitaniæ filia Castellæ rex : cumque veniam supplex posceret a Pontifice, utque initum matrimonium confirmaret deprecaretur, Joannes explicandam in eum misericordiam censuit, cum ille non in Ecclesiasticæ auctoritatis contemptum, sed ad publicam pacem afferendam, ac potentiam in Saracenos confirmandam id pertentasset ; tum ut ex longiore in copula differenda mora pericula anteverteret, legemque de conjugiis ad sui gratiam ab Apostolica Sede solvendam speraret. Ad expiandum vero crimen Pontifex Bracharensi archiepiscopo ac Burgensi et Ægitaniensi ac Palæstino episcopis munus imposuit, ut conjuges constituto tempore thoro abstinere juberent, ac fidem jurejurando devincirent, nunquam simile quid ipsos molituros.

« Fraternitati, inquit, vestræ mandamus, quatenus eos separetis ad tempus, injuncto eis inter alia sub virtute juramenti præstandi, quod similia non committant vel facientibus præbeant consilium, auxilium vel favorem ; dictoque regi pro salutari pœnitentia injungentes, ut ad placandam divinam offensam, et quod excessus hujusmodi tam graves tamque detestabiles ipsis divina pietas non debeat imputare, unam Ecclesiam collegiatam erigat in loco, quem in regno suo duxerit eligendum, etc. Dat. Avin. XVI kal... anno XIII ». Cum etiam Joannem Ovetensem episcopum ea de re certiorem factum causam, ob quam regi non rescriberet, ipsi significare jussit : « Quod, inquit, præfato regi ad præsens rescribere omittimus, non miretur eum, sicut tua prudentia non ignorat, contrahentes matrimonium in gradibus consanguinitatis vel affinitatis Constitutione canonica interdictis, excommunicationis subjaceant sententiæ auctoritate Concilii Viennensis. Nos (enim) prælato regi non dirigeremus libenter nisi tanquam devoto et in gratia existenti Ecclesiæ, quod minime valemus facere, donec absolutus a sententia hujusmodi fuerit (super quo nos apud ipsum excusare studeas) scripta nostra. Datum Avin. III non. Martii, anno XIII ». Rege vero ac regina censurarum religione, quibus se irretierant, solutis, Pontifex Mariam reginam gravissimis sententiis ad sectandam pietatem informavit.

Alfonso vero petita ab illo ab Apostolica Sede pro conficienda Granatensi expeditione subsidia concessit, de quibus superiori anno, adductis Alfonsi regis ad Pontificem supplicibus litteris, ipsum egisse vidimus ; utque adjectas leges religiose servaret, est adhortatus.

93. *Hispani reges in Mauros fœdus jungunt.* — Pellexit Alfonsus Castellæ rex in sacri belli societatem Alfonsum Aragonum et Alfonsum Lusitaniæ reges, quos quidem novis affinitatibus sibi devinxerat : neque enim modo Mariam Lusitani filiam sibi junxerat, verum Blancam Petri principis, qui ad Granatam occubuerat, filiam Petro Lusitani regis filio despondit, regique Aragonum Alfonso Eleonoram sororem uxorem tradidit. Porro de sacro illo inter tres reges fœdere hæc scribit Mariana : « Inter tres reges fœdus adversus Mauros sancitum, si gentis impiæ reliquias viribus societatis delere possent : cautum præterea ne perfugas inter se reciperent, in quo tranquillitatis publicæ spes continebatur ». Accessisse in illius belli sacri societatem Philippum Navarræ regem, sequenti anno visuri sumus : quem quidem hoc anno una cum conjuge Joanna regina tertio nonas Martii solemni ritu sacro oleo perunctos coronatosque Pompeiopoli, refert idem Mariana ; novos vero reges his legibus ante eam celebritatem sancitis assensisse : « Regni vendendi, permutandi, regiive patrimonii alienandi facultas sublata : si proles mascula nata esset, cum primum vigesimum ætatis annum explesset, Vasconum regem fore : reipublicæ moderatorem, datis Philippo patri centum aureorum millibus, si nullam ex se prolem reliquissent, novi regis instituendi liberam potestatem penes tres ordines futuram ».

94. *Armeni a Saracenis oppugnati per Pontificem auro levantur.* — Dum ea apud Occidentales principes gerebantur, oppugnabant Armenos in Oriente Saraceni : cum Pontifex eorum tuendorum zelo, ne sub impiorum tyrannide succumberent, Petro e Manso et Arnaldo et Fabricis Apostolicæ Sedis nuntiis partes dedit, ut plurimam auri vim in belli sacri sumptus convertendam erogarent ; ea tamen lege, si Armeni in fide et conjunctione Ecclesiæ constantes perstarent : acceperat enim nonnulla in eo regno contra traditam a patribus incorruptam religionem novata. Consultum etiam lapsæ in Syria religioni, præfectus-

que est patriarchatui Hierosolymitano Petrus e Plaude (Palude) Ordinis Prædicatorum theologicæ scientiæ laude florens, et Raimundo, qui in Cypro obierat, subrogatus : cui etiam ad dignitatem sustentandam Ecclesiæ Nimeciensis in Cypro administratio tradita. Ad pascendos præterea divino verbo Georgianos instituta est Tephelicæ sedes cathedralis, et Joannes Dominicanæ familiæ alumnus Georgiæ datus episcopus, ut ex subjecto Diplomate patebit :

« Joannes, etc. dilecto filio Joanni de Florentia electo Tephelicensi.

« Nuper ad dilationem fidei Christianæ cultumque divini nominis ampliandum, suadentibus etiam aliis rationabilibus causis, locum insignem Tephelicensem nuncupatum, in regno Jorgianorum constitutum, de fratrum nostrorum consilio, et Apostolicæ plenitudine potestatis in civitatem ereximus, ipsamque vocabulo insignivimus civitatis et civitatem Tephelicensem volumus perpetuis futuris temporibus nuncupari ; ac de consilio et plenitudine antedictis decrevimus et constituimus in civitate ipsa fore constituendam Ecclesiam cathedralem, eamque dignitatis episcopalis titulo decorandam ». Et infra : « In te Ordinis fratrum Prædicatorum professorem, in sacerdotio constitutum, in sacra pagina eruditum, qui conditiones et qualitates illarum partium præsentialiter et palpabiliter expertus, et per tuam sationem verbi divini multorum jam fidelium lucrifecisse animas diceris Domino Jesu Christo ; cuique sacræ religionis zelus, vitæ munditia, morum gravitas, discretionis maturitas, aliaque dona virtutum, prout etiam testimonia fide digna perhibent, commendabiliter suffragantur, oculos convertimus nostræ mentis : quibus omnibus debita meditatione discussis, de persona tua Ecclesiæ præfatæ de dictorum fratrum consilio auctoritate Apostolica providemus, etc. Dat. Avin. XIV kal. Novemb. anno XIV ».

95. *Græci Asiatici ad ejurandum schisma invitati.* — Ad revocandos etiam ad sinum Ecclesiæ a diuturno schismate Asiaticos Græcos, Joannes religiosos viros zelo ac scientia præditos transmisit in Galatiam et Cappadociam, qui populos vera religione excolerent; tum imperatorem Trapezuntinum ad redintegrandam Ecclesiæ Asiaticæ cum Romana conjunctionem excitavit :

« Magnifico viro Trapesundarum imperatori, gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Licet votis zelemur ardentibus, ut cunctis mortalibus, quos Dei Filius Jesus Christus suo sanguine pretioso redemit, cælestis gratiæ radius illucescat, et salus votiva proveniat animarum, ut hostis antiqui, semper quærentis ut noceat, elusa nequitia, supernæ beatitudinis gloria, quam non sufficit capere intellectus humanus, quamque Salvator noster, a quo universorum charismatum dona manant, se diligentibus repromittit, in suavitatis fœcundæ dulcedine perfruatur ; hoc tamen profundius perpeti cura revolvimus, hoc sitimus ardentius, hoc in solidæ charitatis ardore crebris orationibus postulamus, ut inter omnes, quos regeneravit unda Baptismatis, cesset scissuræ divisio, cessent errorum nebulæ, fidei charitas jubilet, et mentales oculos in Christo credentium temeratæ fidei perfidia non obducat; Unaque Sancta Catholica et universalis Ecclesia in unitate veræ fidei, sub uno pastore, et unius ovilis intemerata et solida unione, ad conquirendam ejusdem beatitudinis gloriam gratis successibus fœcundetur. Ideoque excellentiam tuam monemus, rogamus et hortamur attente, te in Domino Jesu Christo, per aspersionem sui pretiosi sanguinis obsecrantes, quatenus diligenter attendens, quod tibi crescet ad meritum, accedet ad gloriam atque famam, si datum tibi desuper fuerit ut tu et populus tuæ ditioni commissus directionis tuæ studio, ad unitatem ejusdem Catholicæ et universalis Ecclesiæ revertamini, extra quam non est gratia, neque salus; te et prædictum populum habilitare et reducere studeas ad ejusdem Catholicæ et sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ perpetuam et inviolabilem unionem, etc. Dat. Avin. kal. Decembris anno XIV ». Conceptæ sunt eadem formula litteræ hortatoriæ ad Rassiorum, Tephelicensium in Georgia et Choracicensium reges, atque ad Solagay, Misserquis, Tephelicenses principes, tum Carpi et Aliquis regulos, quos omnes ad repetendum Romanæ Ecclesiæ sinum excitavit; tum Prædicatores et Minoritas, qui iis in oris circumferebant Evangelium ; tum Bernardum e Gardiola episcopum Diagorganensem enixe commendavit.

96. Retulere magnam pietatis et constantiæ gloriam Ungari Asiatici, Malchaytæ et Alani, qui licet impiis superstitionum erroribus irretitis populis circumfusi essent, incorruptam tamen fidei puritatem servaverunt. Eminebant inter eos dignitate Jeretanny Ungarorum regum stirpe satus, qui cum præsulem Catholicum a Sede Apostolica flagitasset, Pontifex episcopum Geniscatensem ad eos transmisit; subjectisque litteris ad fidem tuendam, ac religiosorum virorum pia monita excipienda ipsos instruxit :

« Dilectis filiis Jeretanny et universis Christianis Ungaris, Malchaytis et Alanis salutem.

« Ingentem, nec mirum, materiam gaudiorum suscepimus, quod summus ille cælestis agricola, qui omnes quos diligit ad cognitionem sui misericordi semper beneficio evocat atque trahit, quodque per inenarrabilem gratiam unigeniti sui toto orbe diffusam auget continue familiam Christianam, vos veræ fidei luce perfusos, et sacri Baptismatis fonte renatos et imbutos, doctrina Evangelicæ et Apostolicæ veritatis in Orientalibus partibus in eorum medio, qui nondum gratiam recepere Baptismatis, collocavit. In immensum insuper nobis cessit ad gaudium intellecto, quod tu, fili Jeretanny de stirpe Catholicorum princi-

pum regum Ungariæ descendisti; quodque tu et alii Christiani in dictis partibus commorantes, zelo fidei et devotionis fervore succensi, doctorem Catholicum desideratis habere, qui vos in fide Catholica verbis salutaribus instruat, et sanctis exemplis informet: propter quod a nobis humiliter vestris supplicationibus postulastis, ut aliquem Catholicum antistitem, sacrarum Scripturarum scientia præditum, vitæ sanctitate decorum, verbo utilem et exemplo mirabilem, ad partes ipsas pro institutione vestra in eadem fide Catholica mittere dignaremur.

« Cupientes igitur, ut Christi familia ubique locorum incrementa suscipiat, sed maxime in ipsis partibus dilatetur, venerabilem fratrem Gemiscatensem episcopum, vobis notum, ad partes ipsas cum nostræ benedictionis gratia providimus destinandum. Quocirca devotionem vestram monemus et hortamur in Domino Jesu Christo, quatenus sacris instructionibus, quas idem Thomas et alii episcopi Catholici, necnon dilecti filii fratres Prædicatorum et Minorum Ordinum, in ipsis partibus commorantes, in doctrina Catholicæ fidei vobis fecerint, mentales aures devotius adhibentes, animos vestros veritati ejusdem fidei et sanctorum patrum auctoritatibus coaptetis. Benedictionem nostram insuper vobis impendimus, et rogamus humani generis piissimum Redemptorem, ut ipse vos benedictionis suæ rore perfundat, ut in veræ fidei unitate constantes vos de bono perficiatis in melius, et alios ad familiam gregis Dominici fructuosis exemplis et operibus evocetis. Dat. Avin. III kal. Octobris, anno XIV ».

97. *Pro Christianis in Perside laborat Pontifex datis litteris ad imperatorem Tartarorum cum fidei formula.* — Excitati etiam litteris Apostolicis omnes Christiani, qui in Perside versabantur, ut in divino amore ac religione constantes perstarent: tum Zacharias archiepiscopus S. Thadæi Apostoli e Coratesia in Perside ad zelum in fide proferenda inflammatus. Incumbebant vero magna laude ad traducendos ad Christum eos populos Dominicanæ ac Franciscanæ familiarum religiosi viri, qui plures Persas ab errorum tenebris in altissimam Evangelii lucem eduxere. Denique Pontifex Apostolico impulsus zelo, ut omnes Barbaros ad cultum divini Numinis converteret, Tartarorum imperatorem, proposita orthodoxæ fidei formula, ad eam amplectendam hisce litteris sollicitavit. Miserat enim oratores imperator ad Apostolicam Sedem, ut sacerdotes et episcopos ad ipsum ac Tartaros fide Christiana excolendos deposcerent.

« Magnifico viro Elchigadan imperatori Tartarorum Corassan, et Turquestam ac Indostan, gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Pastoralis officii commissi nobis a Domino debitum exigit, ut excellentiam tuam ad ea, quæ tuæ salutis profectus respiciunt, tibique titulos laudum adscribunt, sollicitis inducamus studiis, et affectuosis exhortationibus excitemus. Licet igitur verbum crucis, ac universalis redemptionis humanæ salutiferum venerandumque præconium per Apostolicam tubam in salutem universitatis exiverit, et ad universos orbis fines sonus doctrinæ pervenerit salutaris; tamen personam tuam eo specialius lucrifacere Domino cupimus, mentisque tuæ oculos cognitione veræ et Catholicæ fidei illustrare, quo propter beneficia et multa solamina, quæ in terris dominio tuo subjectis exhibes Christianis te magis præcipua affectione prosequimur, tuosque spirituales proventus ardentius affectamus; quove etiam spes certa nobis impenditur, quod ad fidem Catholicam, faciente illo, in cujus manu corda sunt hominum omnium, facilius convertaris. Non enim procedit nisi ex superni luminis gratia, quæ sicut credimus, oculos tuæ mentis aperuit ad exercendum erga renatos fonte Baptismatis pietatem, quod tu dilectos filios fratres Prædicatorum et Minorum Ordinum, fideles operarios Jesu Christi, in partibus Orientis evangelizantes in fervore spiritus verbum Dei, benigne suscipis, devote pertractas et officium eis hilaris hospitalitatis impendis. Colligimus etiam ex aliis tuorum laudabilium operum floribus tuæ devotionis insignia, qui nuper duos fratres ejusdem Ordinis Prædicatorum, venerabilem fratrem nostrum Thomam nunc episcopum Seniscantensem cum uno socio ejusdem Ordinis speciales nuntios tuos ad Apostolicam Sedem devote et humiliter destinatis, petens et cupiens tibi per litteras Apostolicas benedici, ac etiam de fide Catholica informari. Laudabilia igitur vota tua gratis affectibus complectentes, eumdem Thomam ad statum provexmus pastoralem, curam animarum, quas ad gregem suum in civitate Seniscantensi cælestis pietas jam vocavit, vel vocabit in posterum, eidem Thomæ episcopo auctoritate Apostolica committentes. Et ut Catholicæ fidei series tibi plenius innotescat, eam tibi annotatam præsentibus destinamus, quæ talis est.

98. « Et quidem credimus sanctam Trinitatem Patrem, et Filium et Spiritum sanctum. etc. » Eadem est fidei formula quæ ad Armenos antea transmissa est, usque ad hæc verba: « Sua tamen prærogativa tam in generalibus Conciliis, quam in quibuscumque aliis semper salva. Ideoque magnificentiam tuam rogamus et hortamur attente, quatenus sedula meditatione recogitans, quod fragilis est et caduca humanæ naturæ conditio, plena periculis, exposita casibus, instabilis status ejus; considerans etiam, quod a lege mortis, mordentis omnia, nullus excluditur, promptus assurgas, præsto te offeras, paratus accedas ad agnitionem Christianæ fidei, et suscipiendum Baptismatis sacramentum ad laudem divini nominis, tuæ salutis profectum, et augmentum fidei supradictæ, ut lucis suæ radio illustratus, te solerter exerceas ad ejus fines laudabiliter ampliandos, ut post vitæ

præsentis excursum a porta inferi libereris, et ejus diris cruciatibus, pœnisque gravissimis evitatis, æternæ beatitudinis præmia perpetuis duratura temporibus consequaris. Ad hæc multæ benignitatis affectum, quem, sicut prædiximus, Latinis Christianis, in partibus illis morantibus et illuc accedentibus, favorabiliter exhibes, uberibus gratiis prosequentes petimus, ut affectum hujusmodi tua nobilitas continuet circa illos et cæteros alios, qui fide imbuti fuerint orthodoxa. Cæterum instanter rogamus, ut eumdem Thomam episcopum, et omnes Catholicos antistites, in dictis partibus commorantes, et qui illuc accedent in posterum; necnon præfatos Prædicatorum et Minorum Ordinum professores, ad dictas partes non alicujus commodi temporalis obtentu, sed solum pro lucrifaciendis Domino animabus non absque gravibus laboribus et periculis accedentes, benigne pertractes, jucunde recipias, prædicationes ipsorum aure cordis efficaciter audias, ipsosque per tuos subditos similiter facias benigne suscipi et tractari; ut bonorum omnium retributor mentem tuam aperiat, te beneplacitis suis coaptet, tuosque labores in ejus obsequium præstitos non solum temporalibus, sed etiam spiritualibus præmiis recompenset. Datum Avin. IV nonas Novembris, anno XIV ».

Profecti etiam sunt in Æthiopiam præcones Evangelici: iisisque litteris præfixa hac salutatione, « Gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro », Æthiopum imperatorem Pontifex ad veram religionem allicere studuit[1]: cum vero illæ eadem pæne verborum formula conceptæ sint, qua transmissæ ad Trapezuntinum imperatorem, repetendæ non visæ sunt.

[1] An. 14. p. 1. Ep. com. CCLXXIII.

JOANNIS XXII ANNUS 15. — CHRISTI 1330.

1. *Fuga, detectio et resipiscentia antipapæ.* — Affulsit Ecclesiæ felix annus a partu Virginis millesimus trecentesimus trigesimus, Indictione decima tertia, quo pestiferum schisma, Petro Corbario scelus damnante, ac Joannem, quem antea ut hæreticum immani vesania damnaverat, verum Christi vicarium solemni ritu ac ingenti demissione agnoscente, sedatum est. Cujus historiæ longam adducturi seriem, temporum ordinem servandum putavimus. Subduxerat[1] se anno superiori Petrus fuga præcipiti cum reliqua schismaticorum et hæreticorum colluvie; quæ mox piorum metu dissipata[2] est, e Pisana urbe: auxitque fugitivi antipapæ pavorem, Pisas in veri Christi vicarii procubuisse, ac tum fugam ad Bavarum est molitus; urgenteque terrore, ne caperetur a Catholicis, latebras quæsivit. Rem accurate narrat ex Bernardo Bosquetus his verbis[3]: « Post recessum Bavari de civitate Pisana, callide cogitans », (nimirum Tarlatus nobilis Gibellinus Pisarum præfectus), « sibi appropriare dominium civitatis, de voluntate civium Pisanorum, qui erant de tyrannide Bavari gravati multipliciter et afflicti, cœpit tractare de pace cum potestate, Ecclesia et civibus Florentinis. Et tunc dederunt commeatum prædicto Petro antipapæ, ut inde recederet et abiret: cumque peteret a prædicto Tarlato, ut sibi provideret de securo conductu, donec pervenisset ad Bavarum, qui adhuc erat in partibus Lombardiæ, negavit Tarlatus: et tunc prædictus antipapa secretius dedit seipsum in manibus Bonifacii comitis Novelli de Donoratico Pisani; et ipse Bonifacius fecit eum de nocte occulte duci cum quodam suo anticardinali fratre Paulo de Ordine fratrum Minorum ad unum castrum suum in maritima, quod vocatur castrum de Urgari, quod distat a civitate Pisana per XXXV milliaria: ubi cum prædicto Paulo anticardinale occultus latuit circiter per tres menses. Verum cum cives Florentini quacumque ex causa duxissent exercitum gentis suæ versus partes illas, dubitans et timens dictus Bonifacius comes, ne hoc facerent, ut prædictum antipapam scirent ibi latere, et quærerent ipsum antipapam habere; fecit eum quanto potuit occultius reduci ad domum suam in civitate

[1] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 121. — [2] Ibid. p. 2. Ep. secr. pag. 49. — [3] Bosq. in Jo. XXII.

Pisana, ubi tenuit eum absconditum et occultum, etc. »

2. Interim Pontifex extinguendi schismatis cupidus, ac restituendæ Ecclesiæ pristinæ tranquillitatis, omnem operam defixit, ut abditiores recessus, in quos se condidisset antipapa, scrutaretur : et omnes, qui illum occultatum tenerent, vel ut capesseret fugam præsidio essent, bonorum privationis terrore et censurarum religione perculit : tum illius comprehendendi Simoni archiepiscopo Pisano, episcopo Florentino, et electo Lucano kal. Martii provinciam dedit. Excurrente brevissimo a datis hisce imperiis tempore, eductus est ex impuro latibulo suo coluber : dum enim Pisanorum oratores in Pontificia aula versabantur, percrebuit Petrum Corbarium in comitis Bonifacii e Donoratico potestate esse. Quem mox, accepta certissima rei fama, Joannes litteris est adhortatus [1], ut illum, ut loquitur, « gehennæ filium atque alumnum maledictionis », ad Sedem Apostolicam adducendum traderet : tum gravissima pericula proposuit, in quæ se suosque conjiceret, ni Apostolica jussa faceret. Quæ litteræ hac nota loci ac temporis sunt consignatæ : « Dat. Avin. VI id. Maii, Pontificatus nostri anno XIV ». Pontificis parendum decrevit Bonifacius comes, quem detinuisse antipapam arcana divini Numinis providentia perpendit Joannes [2] : « Ne, inquit, dictus Petrus antipapa, se transferendo ad partes alias, posset Dei Ecclesiam cum suis sequacibus ulterius perturbare, suscitavit Deus spiritum Danielis in dilectum filium nobilem virum Bonifacium comitem de Donoratico, ut ipsum Petrum reciperet et custodiret, ne posset proficisci alibi, ut sic malis, quæ inde possent subsequi, obviaret ».

3. Tentus vero in liberali custodia Corbarius pseudopontifex, cum diffugia aucupari non posset, Pontificiam misericordiam tentandam putavit : atque ad eam conciliandam demissas hasce litteras [3] transmisit, quibus antipapatus correpti crimen execratus est, ac Joannem verum Christi in terris vicarium agnovit :

« Reverendissimo ac sanctissimo patri et domino, domino Joanni papæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, frater Petrus de Corbaria, dignus omni pœna, seipsum ad pedes cum reverentia veræ subjectionis.

« Licet, secundum canonem Evangelicæ veritatis, qui non intrat per ostium in ovile gregis Dominici fur appelletur et latro rapacitatis lupinæ, audiens et considerans diligenter tanta enormia scelera pravitatis hæreticæ stylo ferreo exarata in ungue adamantino, quanta dicebantur a multis de vestra solida fide, sicut præsumptuosus, temerarius et superbus ascendi super astra cæli Ecclesiastici, ubi mihi meis peccatis exigentibus parata fuit sedes iniquæ prælationis; sed postquam deveni ad territorium Pisanum, et quæsivi diligentissime de prædictis, et inveni quod obliqua erant et falsa, et deficiebant in pondere veritatis, dolui et doleo vehementer, et pœnitet me fecisse quæ feci contra jura et leges vestri sacratissimi nominis de consilio perversorum. In cujus rei testimonium jam est annus completus, quod adversarium vestrum dimisi sponte, et sedem mei præsumptuosi culminis dereliqui : et propono firmiter in civitate Pisana et etiam in Urbe, atque ubique locorum renuere [1], secundum quod vestra benignissima sanctitas decreverit ordinandum. Et quia gravissime peccavi et erravi patenter in invio et non in via, supplico vestræ clementissimæ pietati quatenus mihi maximo peccatori dignemini parcere secundum multitudinem magnam misericordiæ Dei vivi, ut rediens ex totis visceribus reliquias deleam et annihilem supradictorum de cordibus universorum fidelium, et ora claudam omnium obloquentium de vestra serenissima sanctitate; et Ecclesiæ Dei de cætero sit unus pastor et unum ovile pro pace totius populi Christiani. Datum in continibus Lucanorum (1) ».

4. *Antipapam resipiscentem urbane tractat Pontifex eique bene indulget.* — Hæc Petrus e Corbaria in clientum Ecclesiæ potestatem lapsus demisse scribebat, qui dum Ludovici Bavari potentia nitebatur, Pontificem Joannem e Caturco, hæreticum et exauctoratum appellabat, atque inanibus anathematum suorum fulminibus percutere nitebatur, illum tamen seu vere sive in speciem resipiscentem paterno sinu excipere decrevit Pontifex, ut subjecto Diplomate ipsemet testatur [2] :

« Joannes, etc. Petro de Corbario Ordinis fra-

[1] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 6. — [2] Ep secr. pag. 57. — [3] Ext. insertæ in Pontif. lit. tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 8.

[1] Id est, abjurare. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 8.

(1) Ex litteris Petri de Corvaria, hic ab annalista recitatis, lux affunditur historiæ alioqui obscuræ, de fuga, detectione et resipiscentia antipapæ. In litteris enim illis testatur se anno jam evoluto spontaneam usurpatæ dignitatis abdicationem fecisse; quod an vere scripserit, ambigendi justa causa subest. Facile enim contigisse potuit, ut destitutum se Bavari præsidio intelligens, a quo Pisis cum modica militum custodia relictus fuerat, et in Pisanis spei sibi parum fore considerans, non sponte, sed coacte sese subduxerit. Sed continuator Nangii affirmat miserum hunc monachum cum primo Avenioni coram Pontifice, et frequenti populo errores suos ejuravit, asseruisse, ipsomet Pontifice veritatem dictorum comprobante, se ante annum et menses quatuor, adeoque anno præcedenti, Aprili vel Maio mense, spontaneas litteras dedisse ad Pontificem, quibus paratum se ad obsequium profitebatur; sed nisi a Gibellinis, quorum custodiæ traditus erat, ne reverteretur prohibitum. Utcumque tamen sit, anni illius partem aliquam transegit latens in oppido, quod Bernardus Guidonis ex editione Martenii appellat Urgari, in editione vero Baluzii est *Burgari*, in altera Muratorii rer. Ital. tom. III, part. II, *Bargari*; omnes mendose, nam verum et genuinum ejus nomen est *Bulgarium*, seu *Bulgari*, qui locus est in paludibus intra amnem Cecinam et promontorium Plumbini non longe a Donnoratico, cujus oppidi comiti sese tradiderat. Inde Pisas translatum testatur Bernardus, sed forte in alio ignoto loco ad Lucensium fines prius abditus fuit, nam ex eo loco ad Pontificem litteras dedit, quas Junio mense hujus anni scriptas judico, cum Pontifex litteris datis III id. Julii illis responderit. Ex his etiam litteris falsi arguuntur veteres illi scriptores, qui antipapam per scelus proditum traditumque in manus Pontificis a comite Donnoratici affirmant; sponte enim se illi commisisse credi non immerito potest. MANSI.

trum Minorum, quod cœpisti laudabiliter, feliciter adimplere.

« Profecto, fili, ex dictarum serie litterarum percepimus tibi immensam exultationis et gaudii materiam ministratam. Numquid non ingens materia gaudii, quod tibi ambulanti in tenebris, et quasi in profundum malorum prolapso, lux illa vera, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, illuxisse videtur, manumque suam tibi, ut de profundo malorum exeas, misericorditer porrexisse? Sane quia affectum paternum non prætereunt commoda filiorum, nos expertes non sumus illo gaudio, quod utique inane existeret, si quod cœpisti laudabiliter Spiritus sancti gratia, feliciter non compleres. Et quoniam nemo ponens manum ad aratrum, retro respiciens, aptus est regno Dei; hortamur in Domino et rogamus, ut attente provideas, ne spiritum tam benignum extinguas : sed ipsum in te nutriens, ejus inspirationes exequi cum omni promptitudine et reverentia studeas.

« Et quia sæpe nocuit differre paratis, sæpeque vidimus tempus a mane usque ad vesperam immutari; sano tibi suademus consilio, ut more cujusvis vinculis interruptis et laqueis, de tenebris ad lucem, ac de morte ad vitam exire ac pervenire festines, nihil hæsitans quin nos si compensaveris facta dictis, reperies patrem pium, benignum et propitium, et omnium tuarum immemorem offensarum, etc. » Subjungit ut cum se ad gesta damnanda Pisis, Romæ, vel in aliis locis paratum obtulerit, plurimum rei Catholicæ conducere, ut Pisis ea omnia, quæ Pontificis in morem peregerit, abjuret; seque ad Apostolicam Sedem conferat, ut apud eam injurias Ecclesiæ illatas sarciat, gratiamque Pontificiam ineat. « Dat. Avin. III id. Julii, anno XIV ».

5. Molioribus hisce verbis Petrum Corbarium ad schisma ejurandum pellicere maluit, cum ex ea facilius reliquos schismaticos veritatis luce collustrandos, rediturosque ad sinum Ecclesiæ spes affulgeret, quam si cum ipso verbis durioribus egisset, iisque lacessitus in pervicacia obriguisset. Quamvis enim, si obfirmatus in scelere fuisset, certa manerent illum supplicia : sequaces tamen in schismate non parum confirmasset : quam ob causam Pontifex ab aliis litteris, in quibus atrocissima ejus flagitia recensebat, ut ad crimina lacrymis expianda ipsum adduceret, mittendis supersedit. Extant eæ in Pontificio Regesto [1], in cujus pagina marginali hæc verba apposita : *Ista non processit.* Eam tamen litterarum partem afferre operæ pretium ducimus, in qua scelera exprobrat, plurimaque historiæ lux afferenda videtur.

« Joannes, etc. Petro de Corbario Ordinis fratrum Minorum, quod cœptum est laudabiliter, feliciter consummare.

« Tuæ quidem personæ conditio reddit offensam hujusmodi utique multipliciter graviorem : eras enim vir religionem professus subditam singulariter Apostolicæ Sedi, vir ætatis provectæ, Scripturæ divinæ nequaquam inscius, et qui diu moram traxeras in religione prædicta. Gravitatem offensæ te non credimus ignorare : tunicam quippe Christi inconsutilem tentasti scindere, quod tamen gentiles milites facere vitaverunt, ipsumque Pontificatu suo, qui in æternum permanet, voluisti privare, vicariatum suum ab excommunicato recipiens et privato omni jure, si quod competebat sibi ex electione in imperatorem de ipso celebrata in discordia et de hæresi condemnato; dogmatizans et asserens publice, quod ad illum pertinebat papam deponere et ordinare alium, per hoc incidens in hæresim jam damnatam. Dignitates quoque tam cardinales quam pontificales, et alias inferiores, tam sæculares quam regulares; necnon et alia inferiora beneficia Ecclesiastica cumcura et sine cura, amotis interdum ab eis de facto fidelibus, hæreticis de facto seu hæreticorum fautoribus et schismaticis in animarum suarum periculum providisti. Officiales insuper juxta morem summorum verorum Pontificum ad indulgentias et dispensationes reservatas Sedi Apostolicæ, imo etiam quæ non consueverunt per Sedem eamdem fieri; timore Dei postposito, facere ac concedere ausu nefando et temerario nimium præsumpsisti. Hæreticos quoque et schismaticos, ac hæreticorum et schismaticorum fautores non erubuisti per te vel alium, seu alios promovere.

6. « Numquid per hæc Christi tunica scindebatur? Numquid sponsa Christi sancta Dei Ecclesia quantum in te erat, tradebatur stupratoribus ad stuprandum? Numquid per hæc via ad subvertendam sanctam Dei Ecclesiam fidemque Catholicam parabatur? Numquid per hoc erat via parata hæreticis ad suas hæreses prædicandas publice, et simplices a veritate fidei revocandum? Numquid negabas Christum Pontificem? Numquid sponsam suam, quantum in te fuit, exponere prostibulo attentasti? Numquid schismaticum et hæreticum, imo hæresiarcham et hæreticorum patronum publice te fecisti? Numquid in locis interdicto suppositis tam in Urbe quam in tota Italia, quantum in te fuit, coegisti profanare divina? Numquid tentasti fideles suis privare prælationibus et dignitatibus et beneficiis Ecclesiasticis, et ad illos fautores hæreticorum seu hæreticos promovere?

« Profecto, fili, graves et atroces offensæ sunt istæ : et tamen hæc omnia bonitatem Dei non retrahunt, quin de tua salute sit sollicita, et quin cor tuum, ut defectus tuos recognoscat, illuminet; ut sic pedes tuos ad viam veritatis convertere non omittas. Si enim a corde tuo puro processerint quæ continet Epistola supradicta, tenemus indubie, supposito quod a corde tuo puro processerint supradicta, quod Spiritus sanctus in ejus confectione affuerit; quinimo quod non a te, quæ in ea

[1] Tom. VII. p. 2. pag. 9.

scripta sunt, sed ab eodem in te loquente Spiritu emanarint, etc. Dat. III id. Julii, Pontificatus nostri anno XIV ».

7. Acturus porro interpretem Bonifacius comes pro restituendo in gratiam Pontificis pseudopapa, primum illius vitæ ac saluti cavere studuit, obtinuitque facile ex innata Ecclesiæ mansuetudine, quæ tunc majorem explicuit clementiam, quo atrocius lacessita ac læsa fuerat; hæc enim eidem comiti Pontifex rescripsit : « Volumus indubie te tenere, quod si deputatis a nobis ipsum spontaneum duxeris assignandum, eidem vitam servabimus; et si in prædictis perstiterit, ipsum gratiis et favoribus prompto animo prosequemur: si autem ipsum invitum duxeris eidem assignandum, adhuc sibi vitam, ut tuis satisfiat desideriis, servabimus; et si a deviis resipuerit, ipsum gratiis nostris et favoribus non relinquemus expertem. Dat. III id. Julii anno XIV ».

Commendavit aliis litteris Bonifacii ac Timucii illius præfecti præclarum in Ecclesiam studium, flagitantique comiti nonnulla in Petri gratiam, ac primum ut omnium criminum nexibus tam occultis quam manifestis absolveretur; Joannes hæc respondit : « Attendentes quod ad talem misericordiam sine peccatorum confessione potestas nostra, etiam ut ministri, se nequaquam extendit, quod postulasti nequivimus adimplere. Sed ecce quod volentes ejus providere saluti, tuæque annuere voluntati, sibi per nostras patentes litteras, (extant eæ in eodem Regesto Pontificio) indulgemus, quod postquam errores suos recognoverit, secundum formam contentam in nostris litteris aliis eligere possit confessorem idoneum, qui audita ejus confessione sibi possit absolutionis beneficium juxta formam Ecclesiæ impertiri ». Adjecerat alia petita, ut nullius quam Romani Pontificis auctoritati obnoxium illum fore decerneret; tum etiam aliqua stipendia ad tolerandam vitam attribueret, quibus amplissime annuit Pontifex: tria enim aureorum millia ex ærario Pontificio illi annis singulis pendenda constituit: ex quibus illi attribuendis data Pisano archiepiscopo et electo Lucano imperia, donec ipsi uberius consultum esset.

8. Porrexerat etiam alias in ejusdem Corbarii gratiam preces Bonifacius, quas Joannes non admisit, responditque[1]: « Ad id quod in calce tuæ litteræ continetur, scilicet, quod nisi ea, quæ pro eo postulabas, sibi primo faceremus, et super ipsis Apostolicum mitteremus privilegium, vehementius dubitabas ne a tali facto dictus Petrus resiliret proposito, et in pertinacia longanimi perduraret; respondemus, quod si de puro corde suo processerant quæ nobis per suas litteras nuntiavit, de hoc non est in aliquo hæsitandum: si vero non de puro corde processerint, sed de facto, vide, fili, quantum esset Ecclesiæ sanctæ Dei periculum sibi concedere postulata: jam enim si præmissa postulet, quæ pro eo per tuas litteras postulasti, cor suum nequaquam detegit, et quantum perverse se facturum disposuerit, pandit. Unde, fili, in hoc nec tu, nec fidelis aliquis debes annuere, nec impertiri sibi favorem aliquem, sed ipsum illis, quos ad hoc deputavimus per nostras alias litteras, debes invitum etiam assignare ». Tum rescindit omnia sacramenta, quibus se Petro in rei Catholicæ injuriam devinxisset. « Dat. Avin. III id. Julii, anno XIV ».

Ursit aliis litteris eodem die exaratis Bonifacium, ut invitum traderet: « Cum non sit, inquit, cum tanto discrimine ejus pertinaciæ indulgendum, venerabilibus fratribus nostris archiep. Pisano et episcopo Lucano, vel eorum alteri, ubi ambo vel nollent vel non possent his intendere, nostro et Ecclesiæ Romanæ nomine debeas assignare ». Et infra: « Gratia Domini nostri Jesu Christi sit tecum, quæ tibi gratiam tribuat, ut quæ juste petuntur et suadentur fideliter, sublato ulterioris moræ dispendio, exequaris ». Tum omnia promissa, si quæ fecisset, etiam jurejurando firmata, quæ in Ecclesiæ detrimentum vergerent, dissolvit infregitque. « Dat. III id. Jul. anno XIV ».

9. Gessit morem Pontificiis imperiis Bonifacius. Præscripsit vero Joannes Simoni Pisano archiepiscopo modum, quem in Petro e Corbaria ad Ecclesiæ gremium revocando tenere deberet.

« Joannes, etc. Simoni archiepiscopo Pisano.

« Primo in tua præsentia et venerabilis fratris nostri Lucani episcopi, vel alterius vestrum, si forsan amborum præsentiam abhorret; necnon et illorum, in quorum præsentia frequenter esse ac fuisse noscitur, recognitis erroribus et etiam abjuratis, per vos sibi absolutionis beneficium impendatur: deinde in præsentia multorum prælatorum, religiosorum et clericorum, nobilium et ignobilium usque ad numerum, de quo vobis et dilectis filiis nobilibus viris Bonifacio comiti de Donoratico ac Timucio ejus bajulo expediens videretur, repetat et faciat iterum supradicta; sibique postmodum absolutionis beneficium impendatis, ac sub virtute juramenti præstiti injungatis, ut infra certum competentem terminum eidem præfigendum, cum illis, quos eidem vos vel alter vestrum, ubi ambo circa hoc intendere non possetis, assignandos duxeritis, se nostro conspectui personaliter repræsentet: alioquin in easdem ipso facto pœnas et sententias relabatur, et proin infecta præmissa absolutio habeatur.

« Hoc autem fraternitatem tuam volumus non latere, quod litteram dicti Petri nobis missam ad Dei laudem et gloriam fratribus nostris in consistorio legimus, quam utique, ut apparebat, audiverunt cum gaudio, et Deo de tanta misericordia, quam circa eumdem Petrum exercebat, gratias retulerunt, devotionem mittentium plurimum in Domino commendantes. Ad hæc quia inter alia tenor continet litteræ supradictæ, quod idem

[1] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 11.

Petrus proponit firmiter in civitate Pisana et in Urbe etiam, ac ubique locorum, ut ejus verbis utamur, renuere[1], sicut nos decreverimus ordinandum, videtur nobis, sibi et Ecclesiæ Catholicæ plurimum expedire, ut suis recognitis Pisis erroribus et etiam abjuratis, quæcumque ut papa præsumpsit facere, esse nulla, sicut et sunt, publice recognoscens juxta modum, quem tu et dictus episcopus, vel alter vestrum, ut prædicitur, ordinandum duxeritis, ad nostram non tardet præsentiam se conferre : nullibi siquidem de injuria illata Deo et Ecclesiæ melius potest satisfacere idem Petrus, quam ubi Christi vicarius noscitur et Ecclesiæ caput esse : nec alibi sic nostrum favorem percipere poterit, nec securius, si recte consideret, immorari. Dat. Avinion. III id. Julii, anno XIV ».

Extant quoque Apostolicæ litteræ, quibus eidem Simoni archiepiscopo et Guillelmo designato episcopo Lucano est provincia data, ut Petrum e Corbaria, damnatis rite ab eo erroribus, censuris exsolverent : tum a quorumcumque præsulum auctoritate liberum pronuntiarent : restituerent piorum cœtui omnes, qui ipsum jam ante excepissent, redeuntesque ad Ecclesiæ sinum pœnis ac sententiis, quibus essent irretiti, liberarent. Corbario autem sacerdotis, apud quem conscientiæ maculas expiaret, eligendi potestatem fecit.

10. *Corbarius Avenionem ingressus pseudopontificium, publicis de ea re confectis Tabulis, deponit.*— Ipsum porro ejurasse Pisis solemni ritu antipapatum, atque omnia in Christi vicarium a se gesta damnasse, edita ea de re publica Acta ac litteræ Pontificiæ[2] testantur : utque apud subsellia Apostolica commissa scelera expiaret, quarto Augusti die a Pisanis et comite Bonifacio, ut refert Joannes Villanus,[3] firmatis nonnullis conventis, quæ antea a nobis indicata sunt, Pontificiis administris, qui duas triremes ad iter instruxerant, traditus est : ac secundis auris afflantibus secundo die Niciam in Provincia applicuit. Quo accepto nuntio Pontifex, patris Evangelici prodigum filium excipientis instar, magno se ex illius adventu delibulum gaudio significavit[4] atque ad constantiam in suscepto optimo consilio ipsum excitavit, cum ea magno usui in extinguendo schismate, atque innumeris animabus e laqueis dæmonum eripiendis, traducendisque ad Christum futura esset :

« Petro de Corbario Ordinis fratrum Minorum.

« Læti percepimus hodie te, iter spontanee prosequentem, ad nostram veniendi præsentiam lætum et incolumem Niciam pervenisse. Profecto, fili, talis adventus cor nostrum exultatione replevit et gaudio non indigne : si enim patri cedat ad gaudium videre filium inventum fuisse, qui perierat, vel qui fuerat mortuus revixisse, cujus tamen inventio vel revictio paucis, aut forsan nulli fuerat profutura ; quantum putas tua inventio et a morte spirituali resuscitatio in nobis possit et debeat peperisse gaudium, de cujus inventione et resuscitatione multorum salus probabiliter spectatur ? Rursus si Angelis est gaudium super uno peccatore agente pœnitentiam, cujus forsan pœnitentia futura non esset utilis nisi sibi, quantum nobis, imo toti Ecclesiæ Catholicæ super tua conversione possit existere gaudium, quæ nedum tibi prodest ad meritum, sed et Deo ad gloriam, Angelis ad gaudium, cunctisque cedit hominibus ad exemplum ? Procul dubio tantum est et esse debet hujusmodi gaudium, quod lingua non posset illud de facili explicare.

« Nec tu, fili, expers a gaudio debes esse : si enim est gaudium ad lucem venire de tenebris, et de crudelissimo liberari carcere, ac de jugo gravi ad suave transire ; utique tibi, in quo spiritualiter concurrunt præmissa omnia, ingens in Domino gaudium debet esse : nec quoad nos, nec quoad te gratiarum debet cessare actio, nec vox laudis, imo debent illi, qui tam clementer tamque misericorditer nobiscum dignatus est agere, in corde et ore jugiter resonare ; ac etiam ipsum suppliciter exorare, ut qui præmissa faciendi virtutem tibi tribuit, in ipsis quoque perseverandi usque in finem virtutem misericorditer largiatur. Gaude ergo, fili, in Domino, qui de tantis malis te liberavit et periculis, et gratiarum actiones non cesses agere ; læteque ad nos venire festina, sciturus indubie, quod nos pium patrem et clementem reperies, prælerita in memoria non tenentem ; sed te tractantem sicut charissimum filium et specialem amicum. Dat. Avin. V id. Aug. anno XIV ».

11. Dum ille Niciæ subsistebat, imperiaque Apostolica exspectabat, ut Pisis egerat, in celebri præsulum ac virorum nobilium corona sacrilegio Petri Sedem invasisse fassus est[1], iterque cœptum prosecutus, et in omnibus insignibus locis publice damnato crimine vigesima quarta Augusti die Avenionem ingressus, proxime insequenti in medio cardinalium senatu, laqueo collo injecto, ut narrat Joannes Villanus[2], magna animi demissione ad Pontificios pedes prostratus, seque hæresi contaminatum fassus, condemnatoque Bavaro, qui illum pseudopontificem crearat, admissa a se flagitia injectumque orbi Christiano impietatis exemplum execratus, misericordiam imploravit. Conscriptæ sunt ea de re publicæ Tabulæ in privato secundo Consistorio editæ[3], cum in primo eoque publico ob adstantium multitudinem ac strepitum, Petrus scriptam de antipapatu ejurato formulam integram repetere non potuisset, ac pudore perfusus obmutuisset.

[1] Id est abjurare antipapatum et hæresim. — [2] Tom. VIII p. 1. Ep. secr. pag. 23. — [3] Jo. Vill l. XIX c. 164. — [4] Tom v.t. p. 2. Ep secr. pag. 12.

[1] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 23 et 57. — [2] Jo. Vil'. l x. c 164. Sur. l. VII c. 13. — [3] Ext. in arc S. Aug. et in Ms. Arch. Vat. sign. lit. C. Nic. card. de Arag. pag 141 et in alio Ms. pag. 248. Apud Bosq in Vit, Jo. XXII, et apud Contel. in Elench cardd.

« In nomine Domini. Amen. Cunctis et singulis pateat evidenter, quod anno a Nativitate Domini MCCCXXX, Indictione XIII, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Joannis, digna Dei providentia papæ XXII anno XV, die sexta mensis Septembris, constitutus personaliter coram ipso domino nostro papa in privato Consistorio, præsentibus et assistentibus ejus reverendis in Christo patribus dominis cardinalibus ejusdem sacri collegii, necnon aliis testibus, et nobis clericis cameræ suæ publicis tabellionibus infrascriptis; frater Petrus de Corbario Ordinis fratrum Minorum ex sua certa scientia, gratis et spontanea voluntate, ac motu suo proprio libere facta et exhibita reverentia humili et devota, sæpius genibus flexis, eidem domino nostro papæ, ac dominis cardinalibus in eodem consistorio præsentibus, testibus dominis Gasberto Arelatense, Bertrando Ebrodunense archiepiscopis; Bertrando Stephani electo Regensi, Bindo Lemiardo, Manuele domini papæ notariis, Gaufrido Cavallicensi, Petro Carcassonensi, Ildebrandino Paduano episcopis; Helione magistro majore hospitalis Jerosolymitani, Guidone dalphino Viennensi, Joanne comite Forensi, Geraldo de Lalo et Bernardo Graverii capellanis Apostolicis; in effectu proposuit et legit per ordinem sicut denotantur inferius omnia et singula, quæ sequuntur.

12. « Pater sanctissime, sicut vestra tenet memoria, nec excidit a mea, die vigesima quinta mensis Augusti proxime præteriti, ego frater Petrus de Corbario Ordinis fratrum Minorum, in vestri sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Joannis, superna providente clementia, sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summi Pontificis, veri et unici vicarii Jesu Christi, sacrique collegii vestri RR. in Christo patrum dominorum card. præsentia; necnon præsente fidelium tam prælatorum et religiosorum, quam aliorum clericorum et sæcularium multitudine copiosa in consistorio publico, quantum ad sententiam et effectum recognovi et confessus fui, reprobavi, anathematizavi, refutavi et renui omnes et singulos errores et hæreses, in quibus incideram hactenus ex assumptione damnati et hæretici ac schismatici status antipapatus, per me erronee et inique dudum assumpti ab hæretico et schismatico Ludovico de Bavaria, et nonnullis fautoribus suis ejus complicibus in hac parte schismaticis et hæreticis condemnatis; necnon ex damnabilibus fautoriis et adhæsionibus ipsorum et plurium aliorum hæreticorum, et specialiter Ludovici prædicti et Michaelis de Cæsena olim generalis ministri Ordinis antedicti, pessimorum hæreticorum et schismaticorum reprobatorum per Ecclesiam sanctam Dei, multorumque sequacium, complicium et fautorum suorum, quibus in eorum factis perversis, ac falsis opinionibus et damnatis favi sæpius damnabiliter et adhæsi; illosque ac quoscumque alios errores et hæreses abjuravi, jurando ad sancta Dei Evangelia, mentaliter et corporaliter per me tacta, præmissa omnia et singula inviolabiliter observare, ac mandatis sanctæ matris Ecclesiæ et Apostolicis per omnia obedire.

13. « Sane enim tunc fatigatus ex labore, debilitatus in vigore, angustiatus in dolore, et confusus ex rubore, contractusque ex itinere ac timore, impeditus in clamore, extinctus in devotione, mortuus tandem in amore, eo quod dilexi dudum malitiam super benignitatem, et iniquitatem magis quam loqui æquitatem, justo Dei judicio obmutuerim evidenter, et sicut volui non potuerim omnia exprimere supradicta, nec vos etiam forsan, beatissime pater, una cum dicto sacro vestro collegio dominorum cardinalium prædictorum ea plene propter tumultum assistentium, et dicta impedimenta mea, intelligere potuistis; ideo latius in præsenti privato consistorio resumptis confortativis viribus, postquam de benignitate et humilitate clementiæ sanctitatis vestræ apparuit, quoniam non ex operibus justitiæ, quæ nunquam feci actualiter; sed secundum magnam Dei et vestram misericordiam me salvastis: et operuistis omnia mea scelera et peccata, laborem meum oppressivum sedando pacifice, et vigorem perditum mihi restituendo integre, et dolorem afflictivum dulcificando consolative, ruboremque confusivum laudabiliter removendo, ac timorem meum confortando viriliter, et clamorem meum raucum sanando celeriter: extinctamque devotionem meam suaviter inflammando, et amorem meum mortuum vivificando; cum confidentia securitatis pacifice et benigne prædictos errores et hæreses, ac omnia et singula scelera et delicta mea iniquissima et nefanda proponere confidi, publicare et legere volo in scriptis, ut certius pateant universis, et vos, beatissime pater, una cum dictis dominis cardinalibus possitis ea intellectu suscipere pleniori. Quare hujusmodi hæreses et errores, ac scelera et delicta mea coram vobis et dictis dominis cardinalibus ac testibus aliis, et clericis cameræ Apostolicæ publicis tabellionibus infrascriptis, ad laudem et gloriam altissimi Dei patris, beatissimæ semperque virginis Mariæ, beatorum Angelorum et sanctorum omnium, et vestri sanctissimi patris præsentis, veri et unici in terris vicarii Jesu Christi, pro salute et pace perfecta totius populi Christiani propono, confiteor, recognosco, publico et lego per ordinem, ut inferius describuntur.

14. « In[1] nomine Dei Patris omnipotentis, ac Filii, et Spiritus Sancti. Amen. Quoniam, juxta sapientis doctrinam, occultanti scelera sua denegatur directio, pure autem confitenti et ea penitus deferenti, est misericordia repromissa; idcirco ego frater Petrus de Corbario Ordinis fratrum Minorum minimissimus et sceleratissimus peccator hoc consideranter attendens, nolens ulterius cum

[1] Ext. etiam apud Bern. in Jo. XXII ex editione Bosq.

impiis commisceri, sed cupiens toto corde in viam veritatis, quam inique deserui, dirigi, et misericordiam et gratiam Jesu Christi, et vestri beatissimi in Christo patris ac domini nostri domini Joannis, superna providente clementia, summi Pontificis, veri et unici ejus in terris vicarii, ac Ecclesiæ sacrosanctæ Catholicæ, quibus meis iniquissimis et nefandis me privavi sceleribus, valeam promptius et efficacius obtinere; quanquam nuper Pisis existens coram patribus reverendis dominis, Simone archiepiscopo Pisano et Guillelmo Lucano episcopo, ac discreto viro magistro Raynaldo Stephani clerico papalis cameræ et Apostolico nuntio præsentibus, quam multis prælatis aliis, religiosis et nobilibus, ac popularibus civitatis prædictæ, errores meos et scelera spontanee cum ingenti cordis amaritudine confessus fuerim, et dominis archiepiscopis et episcopo, ad hoc per vos, pater sanctissime, deputatis, supplicaverim humiliter et devote, ut mihi parato præfatos errores et quoscumque alios abjurare, ac mandatis stare vestris Apostolicis: et insuper mihi recognoscenti, quod ea, quæ ut papa, imo verius antipapa tam circa personam hæretici Bavari, quam circa creationem, quam de facto præsumpsi cardinalium et aliorum officialium, quos veri summi Pontifices soliti sunt habere, quam circa dispositionem et ordinationem patrimonii beati Petri Apostoli; necnon circa privationem nonnullorum prælatorum a suis prælationibus, et aliorum clericorum a suis dignitatibus et beneficiis aliis Ecclesiasticis, quocumque nomine censeantur, et provisionem attentatam de facto de præmissis prælaturis, dignitatibus et beneficiis aliis Ecclesiasticis quibuscumque; necnon et quæcumque alia, quæ ut papa quocumque modo præsumpseram seu feceram, nulla, præsumpta ac temeraria fuisse et esse, et ab omni effectu juris vacua, et nullius penitus existere firmitatis, velut attentata ab illo, cui nullum jus talia facere competebat, et illi, in quorum personas illa attentata fuerint, cum essent schismatici et hæretici seu hæreticorum fautores notorii, essent penitus non capaces, necnon et ea, quatenus de facto processerant, quantum erat mihi possibile revocanti, et nulla fore et inania declaranti, absolutionis mihi impenderent beneficium ab omnibus sententiis juris et hominis, quas ob præmissa incurreram, vel aliquid præmissorum, meque incorporarent et restituerent sacrosanctæ Ecclesiæ Catholicæ unitati, quod utique præfati archiepiscopus et episcopus auctoritate vestra Apostolica ipsis per litteras vestras patentes Apostolicas in hac parte concessa, recognitionibus et revocationibus supradictis receptis, ac juramento de stando mandatis vestris Apostolicis prompte et liberaliter exequi curaverint; hoc adjecto, quod si ad pristinos errores, seu actus schismaticos sceleratos redirem, in easdem pœnas et sententias reincidam ipso facto; ac nihilominus illa nuper in diversis civitatibus provinciæ Provinciæ confessus fuerim et abjuraverim, et nulla fore per me attentata recognoverim, et ea quatenus de facto processerant, quantum poteram et ad me pertinere poterat, revocaverim et declaraverim esse nulla; nihilominus tamen ad fortius abolendas maculas hæresum et infamiæ, quas contraxi et incurri ex præmissis et pluribus aliis damnabilibus fautoriis, adhæsionibus et consiliis per me dudum exhibitis hæretico et schismatico Ludovico de Bavaria, principali status mei damnati hujusmodi patratori, ac ejus sequacibus, fautoribus et complicibus; et specialiter hæretico et schismatico Michaeli de Cæsena, olim Ordinis fratrum Minorum generali ministro, de hæresibus et schismate, ac pluribus hæreticorum fautoriis et adhæsionibus per vos, præfate sanctissime pater, legitime condemnato; adhuc tamen errores meos et scelera in præsentia vestri, sacrique vestri collegii dominorum cardinalium constitutus, intendo et volo recognoscere et abjurare, ac alia facere, quæ vestra sanctitas duxerit ordinanda.

15. « In primis itaque confiteor, et cum ingenti amaritudine animi recognosco, quod cum seductor ille schismaticus et hæreticus manifestus Ludovicus de Bavaria, dudum jure, si quod sibi quæsitum fuerat ex electione discordi de ipso in regem Romanorum celebrata, juste privatus fuisset per Sedem Apostolicam et eamdem sanctitatem vestram, ac ut hæreticus et fautor hæreticorum notorius de multis hæresibus et fautoriis hæreticorum ac schismatibus condemnatus, ad Urbem Romanam imbutus diabolico spiritu pervenisset, et religiosus vir frater Joannes de Meliano minister Romanæ provinciæ dicti Ordinis fratrum Minorum, ac reverendus in Christo pater dominus Joannes Dei gratia S. Theodori diaconus cardinalis, Sedis Apostolicæ et ejusdem vestræ sanctitatis legatus pro majori observatione interdicti, cui tunc erat per vos, sanctissime pater, supposita Urbs prædicta, ejusdem Ludovici adventu percepto, mihi et aliis fratribus in eadem Urbe morantibus sub virtute obedientiæ et excommunicationis pœnis, quas non parentes ipso facto incurrerunt, publice injunxissent, ut dictam Urbem omnes et singuli exiremus: ego tamen infelix peccator, præceptis hujusmodi non obstantibus, licet omnes alii fratres, paucis exceptis, eidem legato et ministro promptius obedirent; in eadem Urbe, præsente dicto pessimo hæretico et schismatico Ludovico, et assistentibus ei pluribus aliis schismaticis et hæreticis condemnatis et reprobatis per sanctitatem vestram, et Ecclesiam sanctam Dei pertinaciter remanere præsumpsi: et in ea, licet esset juste et sancte per vos Ecclesiastico interdicto supposita, celebravi sæpius, imo quantum in me fuit, verius profanavi.

16. « Deinde cum idem perfidus Ludovicus datus in sensum reprobum se de facto fecisset imperatorem a dictis Romanis perfidis coronari, et contra vos, beatissime pater, diabolicam et ini-

quissimam depositionis, imo verius abusionis, promulgasset sententiam, et processus diversos temerarios, falsos nimium et injustos; meque ad quorumdam perfidorum principalium Romanorum, clericorum et laicorum instantiam ejus sequacium una cum certis de clero et populo perfidis ejus complicibus et fautoribus ad hoc secum vocatis, in papam et summum Pontificem, imo verius antipapam damnatum et pestiferum elegisset; ego miser inductus, imo seductus suis, et multorum tam clericorum quam laicorum ejus fautorum et sequacium dictæ Urbis precibus importunis, et perniciosis instantiis ac infestis falso et erronee asserentium, quod papam imperator deponere poterat, et loco depositi alium ordinare; et quod per consequens eidem hæretico et schismatico Ludovico, qui tunc in fictum et falsum imperatorem denuo se coronari de facto fecerat, et vos, pater beatissime, abusive deposuerat, hoc licebat; mea superbissima damnatione, more Luciferi, ambitioneque damnabili nihilominus excæcatus, hujusmodi clamationi tam nefandæ quam reprobæ, imo nulli, malitiose consensum meum temerarium et excæcatum, sicut præmittitur, omni pœna dignissimum non erubui adhibere; et subsequenter consecrari, imo execrari ab hæretico et schismatico Jacobo dudum episcopo Castellano excommunicato et deposito, et coronari a dicto hæretico Ludovico de Bavaria me permisi: licet ad eum, etiamsi verus imperator existeret, sicut revera non erat, nec est, sed hæreticus manifestus et reprobus; egoque verus essem papa, sicut in veritate non eram, sed antipapa potius schismaticus, hæreticus et iniquus, nequaquam talis coronatio pertineret. Item quod cardinales, imo verius anticardinales, et omnes officiales, quos verus papa est habere solitus, ordinare de facto præsumpsi, Bullamque more papæ, licet essem reprobus et damnatus, fieri feci hujusmodi, eaque falso usus fui temere et inique.

17. « Et ut statum meum perversissimum et Ludovici prædicti damnati, ac falsas opiniones hæretici et schismatici Michaelis de Cæsena, dudum ministri generalis Ordinis antedicti fratrum Minorum, scilicet quod Christus et ejus Apostoli in his, quæ habuisse leguntur, non habuerint nisi tantum usum facti simplicem, possem fortius ac promptius stabilire; Dei timore postposito, extendens ad omnia illicita manus meas, processus et depositionis sententiam Ludovici manifesti prædicti hæretici et de pluribus hæresibus condemnati, contra vos, sanctissime pater, habitam et etiam fulminatam, supplens omnem defectum, si quis esset in ipsis, ex certa scientia et de plenitudine potestatis non solum illos confirmare et mei scripti communire patrocinio non erubui; sed etiam de novo sententiare, prædicare, pronuntiare, declarare et prædicta publice omnia et singula in dictis processibus promulgata præsumpsi. In quibus quidem processibus, Ludovicus prædictus pronuntiabat et declarabat, fore hæreticum et Scripturæ sacræ contrarium dicere, quod Christus et Apostoli in his, quæ habuisse leguntur, habuerint aliud, quam simplicem usum facti: ex qua quidem pronuntiatione evidenter concluditur ipsum et me etiam ex confirmatione et pronuntiatione et prædicatione prædictis in damnatam hæresim per Constitutionem vestram Apostolicam, de fratrum vestrorum promulgatam consilio, incidisse. Et nihilominus ad diversos reges et principes meas litteras destinavi, per quas ad eorum notitiam deducebam, quomodo vos, pater beatissime, cui multa falsa, hæretica et erronea in eisdem litteris imponebam, suggerentibus dictis hæreticis sceleratis Ludovico et Michaele, ac juxta votum suum ordinantibus, per eumdem Ludovicum ac per me eratis depositus, et sententialiter condemnatus; eosdem reges et principes exhortando nihilominus et rogando, quod vobis, sanctissime pater, tanquam papæ non parerent in aliquo, nec favores aliquos exhiberent; sed contra vos potius mihi et dicto Ludovico præberent auxilium, consilium et favorem.

18. « Nec his contentus tam in Urbe quam in pluribus civitatibus et locis aliis clericos sæculares et regulares compuli, ut non obstante interdicto, cui per vos, beatissime pater, erant supposita loca ipsa, in eisdem celebrarent, imo verius, quantum erat in me, profanarent divina. Tallias quoque Ecclesiis imposui tam in Urbe quam alibi, pro quibus, calicibus, ornamentis et nonnullis rebus aliis ipsas Ecclesias spoliavi. Fideles insuper prælatos nonnullos et alios clericos in dignitatibus et beneficiis aliis Ecclesiasticis, in illis præficiendo vel hæreticos vel schismaticos vel eorum fautores et plerumque non absque simoniaca pravitate quibus etiam, illis scilicet, quorum hujusmodi prælatio requirebat, de facto, cum de jure non possem, per me vel alium munus consecrationis, imo verius execrationis impendi. Contra fratres quoque Minores, non parentes Michaeli prædicto tanquam generali ministro, qui tamen depositus erat juste et condemnatus de hæresi, et hæreticus et schismaticus declaratus, et alius per generale capitulum Ordinis Minorum concorditer in generalem assumptus; et contra servantes interdicta per vos, sanctissime pater, vel legatos seu officiales vestros alias promulgata, utroque spirituali videlicet et temporali gladio procedere non expavit eidem Michaeli et suis sequacibus hæreticis et schismaticis inique impertiendo, injuste ac temere auxilium et favorem. Indulgentias insuper et dispensationes Sedi reservatas Apostolicæ concedendo de facto et etiam faciendo. Nonnullis quoque pontificibus commisi, ut sacros ordines celebrarent, in quibus ordinibus plures, ut credo, ad sacros ordines promoverunt temere, cum eis virtute præfatæ licentiæ non liceret. De patrimonio quoque S. Petri in nonnullis locis ad tempus, et interdum in perpetuum disponere non expavi. Hæc omnia et plura alia contra

Deum, sanctamque Catholicam Ecclesiam ac vos, beatissime pater, verum et unicum Jesu Christi vicarium, recognosco et confiteor, me de facto inique nimirum et temere perpetrasse. Quæ omnia et singula recognosco et confiteor nulla fore, ac cassa et inania, velut ab illo, cui ea faciendi non competebat jus aliquod attentata, eaque quantum ad me spectare potest, quatenus processere de facto, revoco et nulla fore et fuisse pronuntio et declaro.

19. « Confiteor insuper, et ore ac omnino recognosco, me credere et tenere fidem illam, quam sancta Romana Ecclesia, ac vos, pater sanctissime, tenetis, prædicatis atque docetis : et specialiter recognosco me tenere et credere, quod ad imperatorem non pertinet deponere nec instituere papam ; imo hoc tenere hæreticum reputo, prout per processum contra hæreticos Marsilium de Padua et Joannem de Janduno, per vos, beatissime pater, super hoc et nonnullis aliis erroribus habitum, quem diligenter studui, continetur. Item fateor et recognosco hæreticum esse dicere, Christum et ejus Apostolos non habuisse in his, quæ eos habuisse Scriptura sacra testatur, nisi simplicem usum facti; licet dudum contrarium tenuerim, et hæc tenentibus impenderim indebite auxilium et favorem : et fateor et recognosco, quod hoc asserentes sunt censendi hæterici manifesti, secundum quod in Constitutionibus vestris, pater sanctissime, quarum una incipit, *Cum inter*, etc. alia vero, *Quia quorumdam*, etc. plenius continetur. Et super materia proprii et communis, ac juris et dominii, quod Jesus Christus et ejus Apostoli in rebus temporalibus habuerint, credo, profiteor et teneo in omnibus et per omnia firmiter id, quod in dictis Constitutionibus et responsionibus per vos factis objectionibus, quas dictus Michael ejusque sequaces contra Constitutiones prædictas fecerant, de quibus sum informatus, plenius continetur; ac omnia et singula scripta, dicta et publicata contra Constitutiones et responsiones prædictas, et tangentia ea, per hæreticos et schismaticos Ludovicum et Michaelem prædictos, seu quoscumque alios assero, recognosco et dico fuisse et esse nulla, erronea, schismatica, hæretica atque falsa, eaque omnia refuto, renuo, anathematizo, reprobo et detestor. Item confiteor, et recognosco in veritate, quod vos, sanctissime pater, et domine domine Joannes papa XXII, et nullus alius, estis verus summus Pontifex, et unicus in terris vicarius Jesu Christi : et contrarium, quod tenui et dicta quorumcumque idem mecum dicentium refuto, anathematizo, renuo, reprobo et detestor.

20. « Item recognosco et fateor in veritate ut supra, quod ego male, falso, temere et erronee et inique assumpsi, et exercui de facto statum summi Pontificatus, imo verius antipapatus damnabilem antedictum ; et adhæsi ac favi hæreticis suprascriptis et pluribus aliis : ideoque statum, adhæsionem et fautoriam hujusmodi in omnibus et per omnia refuto, renuo, anathematizo, reprobo et detestor. Item recognosco et fateor in veritate, quod male, temere et inique de facto promovi et consecrari feci, seu potius execrari nonnullos prælatos, schismaticos et hæreticos, seu fautores hæreticorum, et aliquos devotos Catholicos et fideles deposui, et beneficia Ecclesiastica pluribus infidelibus, schismaticis et rebellibus, seu eorum fautoribus contuli ; et sæpius per simoniacam pravitatem, quam exercere per me et dictos hæreticos et alios perfidos non expavi, et cætera, quæ verus papa gerere consuevit, malitiose de facto exercui. Quæ omnia et singula scelera tam horribilia et nefanda refuto, renuo, anathematizo, reprobo et detestor.

21. « Item fateor et recognosco in veritate quod anticardinales et antiepiscopos per me, ut prædicitur, promotos, quos feci consecrari, imo verius execrari de facto, non reputo esse cardinales nec episcopos ; imo confiteor ipsos fuisse, si non fuerint absoluti et reconciliati per vos, beatissime pater, schismaticos, hæreticos atque nullos ; et omnes actus, quos circa ipsos, vel quoscumque alios, et specialiter circa Ludovicum prædictum ac ejus fautores, complices et sequaces, et cui de facto, cum de jure non possem, dico quantum in me est, fore et fuisse de jure tanquam hæreticos et schismaticos, invalidos ac nullius roboris vel momenti ; eosque ut tales, quatenus processere de facto, in quantum possum, infringo, irrito et denuntio nullos esse, ac expresse refuto, renuo, anathematizo, reprobo et detestor. Quæ omnia et singula hæretica et schismatica, scelera et delicta gravissima, ac omnes hæreses suprascriptas, et quascumque alias mentaliter et corporaliter sponte abjuro, petens humiliter a vobis, beatissime pater, mihi veniam et misericordiam impertiri.

22. « Item promitto et juro ut supra, quod nunquam præscripta, nec infrascripta, seu aliqua eorumdem, per me retractata et abjurata tenebo nec exercebo, nec pro tali, scilicet papa, me habebo, nec quantum in me etiam erit, permittam quoquo modo ab aliis me haberi. Item promitto et juro ad sancta Dei Evangelia, corporaliter et mentaliter per me tacta, quod nunquam dictis hæreticis et schismaticis Ludovico et Michaeli, nec eorum fautoribus complicibus et sequacibus, aut aliis per vos, beatissime pater, et eamdem Ecclesiam denotatis vel denotandis, scienter quamdiu in rebellione, et extra devotionem et gratiam fuerint sanctæ matris Ecclesiæ atque vestram, adhærebo, nec eis præstabo auxilium, consilium vel favorem : nec cum eis, vel eorum aliquibus ligam, conjurationem, pacta, conventiones seu conspirationes faciam, aut contraham quoquo modo. Item quod cum hæreticis, et schismaticis antedictis, seu fautoribus, sequacibus et complicibus eorumdem, seu cum aliquibus a me promotis, imo verius execratis, ut præmittitur, conver-

sationem aliquam non habebo, nec eis præstabo aliquod consilium, auxilium vel favorem. De quibus omnibus et singulis suprascriptis ad æternam rei memoriam pro salute mea et publica peto, quod unum et plura, quotquot erunt expedientia, fieri publica Instrumenta per vos magistrum Guillelmum de Petrilia et Bernardum Stephani cameræ domini papæ clericos ac notarios publicos.

23. « Quæ quidem omnia et singula, per me supra assertive proposita et prolata, juro per hæc sancta Dei Evangelia, a me tacta mentaliter et corporaliter, vera esse, ac præscripta vitanda vitare, et observanda inviolabiliter observare. Ea vero, quæ me asserui credere, juro ut supra, me illa credere fore vera. Item omnes errores et hæreses supradictos et eorum singulos, et specialiter dicere, credere et tenere quod ad imperatorem pertineat deponere ac instituere papam; item quod Christus et ejus Apostoli in his quæ habuisse leguntur, non habuerint nisi simplicem usum facti; et quoscumque errores et hæreses alias abjuro, anathematizo, renuo, reprobo et refuto. Et insuper promitto et juro, tactis mentaliter et corporaliter per me Evangeliis sacrosanctis, super omnibus et singulis suprascriptis stare mandatis Ecclesiæ sanctæ Dei, et vestris Apostolicis, et fidem tenere, quam sancta Romana Ecclesia Catholica et vos, pater beatissime, creditis, tenetis et prædicatis; necnon et vestras Constitutiones et declarationes factas super materia proprii et communis, ac juris et dominii, quod Jesus Christus et ejus Apostoli in rebus temporalibus habuerunt, perpetuo et inviolabiliter observare; ac stare et parere in omnibus et per omnia mandatis sacrosanctæ Romanæ Dei Ecclesiæ, et vestri præfati domini nostri papæ : petens humiliter et devote, me per vos, pater sanctissime, non attentis meis excessibus et sceleribus gravibus; sed sola Dei misericordia, cujus estis unicus in terris vicarius, ab omnibus pœnis et sententiis juris et hominis, quas propter præmissa vel eorum singula, seu aliquod eorumdem misericorditer absolvi, et unitati redintegrari, et reincorporari Ecclesiæ sanctæ Dei : paratum me offerens omnem pœnam sive pœnitentiam, quas mihi pro præmissis injungendas vel imponendas vestra sanctitas duxerit, cum omni obedientia sustinere et etiam adimplere.

24. « Quibus omnibus et singulis suprascriptis a dicto fratre Petro de Corbario et sua certa scientia gratis, et spontanea voluntate propositis, confessatis, lectis, recognitis, publicatis, anathematizatis, reprobatis, refutatis et abjuratis, factisque per eum promissionibus et juramentis superius expressatis, tandem præfatus dominus noster summus Pontifex post præmissa omnia et singula, ad ejusdem fratris Petri instantis petitiones humiles et devotas circa ipsius absolutionem et reincorporationem per ipsum a domino nostro papa sæpius et cum instantia humiliter postulata, egit secum more pii patris; et illius vice et imitatione præcipue, cujus est dignus ac unicus in terris vicarius, misericorditer et benigne attente considerans, quod ipsum Petrum ad confusionem hujusmodi non induxit violentia aliqua, sed timor Dei spontaneaque voluntas; necnon quod ejus contritio vera videtur, tam ex eo quod illa Pisis, et ad ipsum dominum nostrum veniendo in multis civitatibus et locis provinciæ Provinciæ publice, et hic etiam in curia tam in publico Consistorio, quam privato non erubuit confiteri, nec ad suam prætermisit venire præsentiam voluntarius et congaudens humiliter et devote pro gratia et misericordia impetrandis; tum etiam quod paratum se obtulit, atque offert quæcumque ei præfatus dominus noster injungenda duxerit, adimplere; et ut partes sui officii exequatur, ejusque actibus, prout est sibi possibile, conformetur, qui mortem peccatorum non desiderat, sed ut convertantur et vivant, de fratrum suorum consilio absolutionem et reincorporationem prædictorum archiepiscopi Pisani et Lucani episcopi ratas habuit, et etiam confirmavit; ipsum fratrem Petrum nihilominus absolvit, et duxit reincorporandum unitati Ecclesiæ sanctæ Dei, super irregularitate, quam contraxit propter præmissa seu aliqua præmissorum, secum misericorditer dispensando; ordinationem et declarationem pœnitentiæ dicto Petro pro præmissis et eorum singulis, prout, quando, et quoties expedire videbitur imponendæ, sibi specialiter, et expresse nihilominus reservans. Actum et datum Avinione anno, Indictione, die, mense, loco et Pontificatu quibus supra; præsentibus testibus venerabilibus patribus dominisque Gisberto Arelatense archiepiscopo domini papæ camerario, et Bernardo Stephani electo Regense, ac nobili Guillelmo de Patilia et Raydo Stephani cameræ domini papæ clericis, auctoritate Apostolica publicis notariis, ad hæc vocatis, quibus mandatum fuit per præfatum dominum nostrum, ut inde conficeremus unum vel plura publica Instrumenta, idem frater Petrus promisit se subscribere, eaque sui sigilli munimine roborare ».

25. *De antipapæ resipiscentia gratulationes.* — Pepercisse Pontificem Petro e Corbaria cum multa paterni amoris significatione, confirmat Joannes Villanus[1]; et manantibus fletu oculis e terra illum erexisse, porrexisseque osculum, instar Evangelici patris prodigum filium e remotioribus terrarum oris redeuntem, amplexantis. Extant etiam litteræ, quibus exsolvit[2] eum omnibus pœnis atque Ecclesiasticis censuris, quibus ob affectatum Pontificatum contraxerat, ac datam a Simone Pisano archiepiscopo criminum veniam confirmavit : tum ab aliorum prælatorum auctoritate liberum et immunem, Sedique tantum Apostolicæ obnoxium pronuntiavit : « Exemptionem, in-

[1] Jo. Vill. l. x. c. 164. Bera. in Chr. Rom. Pont. — [2] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 176. et Ms. bib. Val. sign. lit. B num. 12, pag. 435.

quit, per præfatos archiepiscopum, (nimirum Pisanum), et episcopum (scilicet Lucensem,) auctoritate litterarum nostrarum sicut prælertur concessam, ratam et gratam habentes, et nihilominus ex suprabundanti ab omni jurisdictione, subjectione ac potestate cujuscumque, seu quorumcumque præterquam Romani Pontificis et Sedis prædictæ totaliter eximimus auctoritate prædicta; volentes ac etiam statuentes quod amodo eidem summo Pontifici et Sedi præfatæ tantummodo sis subjectus; non obstantibus Ordinis fratrum Minorum, quem fuisti professus, statutis contrariis, seu privilegiis, indulgentiis et litteris Apostolicis quibuscumque eidem Ordini, vel quibusvis aliis sub quacumque forma vel expressione verborum concessis, etiamsi de illis in præsentibus specialis et expressa esset de verbo ad verbum mentio facienda. Nulli ergo, etc. Datum Avin. kal. Decembr. Pontificatus nostri anno xv».

26. Scripsit Encyclicas Pontifex ad fideles litteras de Petro ad Catholicæ Ecclesiæ sinum reverso, quas ab Hugone episcopo Parisiensi in celeberrima Parisiensi Academia divulgari jussit[1]: extantque aliæ eo argumento ad Christianos reges datæ[2], e quibus historiæ veritas magis elucet.

« Joannes, etc. Philippo regi Franciæ.

« Quia justum est, ut qui passionum fuerunt socii, non sint a consolatione et gaudio alieni, ad gaudium excellentiæ regiæ nuntiamus, quod Petrus de Corvaria, qui caput schismatis fuerat, in festo B. Jacobi Pisis in nostrorum nuntiorum, et aliorum tam prælatorum quam clericorum sæcularium et regularium, necnon et multorum nobilium et popularium civitatis ejusdem præsentia constitutus, cum cordis amaritudine, sicut intelleximus, erroribus suis recognitis et etiam abjuratis, ac beneficio absolutionis et redintegrationis a præfatis nostris nuntiis humiliter postulatis, absolutus extitit et reincorporatus unitati Ecclesiæ; prius tamen, quod nostris parere mandatis debeat, corporali præstito juramento. Qui sponte die iv Augusti una cum nostro nuntio et certis personis nobilibus intravit mare, illoque gressus ipsorum dirigente qui novit, et iter prosperum faciente qui potest, die vi mensis ejusdem Niciam incolumes pervenerunt: ubi errores suos recognovit similiter publice, et etiam abjuravit: similia faciens in locis solemnibus usque Avinionem.

« Qui prosequens iter suum die xxiv ipsius mensis Avinionem intravit: et in crastinum in Consistorio publico, proposito themate primo: « Pater, peccavi in cælum et coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus»; et eo prosecuto, errores suos recognovit cum cordis amaritudine, prout signa certiora indicabant: illisque abjuratis, et quod super prædictis nostris staret mandatis, corporali præstito juramento, humiliter petiit, se ad nostram et Ecclesiæ restitui gratiam, qua suis nefandis excessibus merito se indignum reddiderat, et unitatem Ecclesiæ, qua similiter se fecerat alienum. Nos autem, qui vicem ejus in terris, licet insufficientes gerimus, cui proprium est misereri, quo commissæ vicis exequeremur officium, eum pie et benigne ad Ecclesiæ et nostram recepimus gratiam, et restituimus Ecclesiæ unitati, prout in aliis patentibus litteris nostris continetur plenius, quas in diversis aliis partibus destinamus». Eodem exemplo ad Siciliæ, Aragoniæ[1], Castellæ, Lusitaniæ, Balearium, Ungariæ et Poloniæ reges scripsit[2], deque læto adeo nuntio alios etiam plures viros principes ac præsules, ut Joannem patriarcham Alexandrinum[3], et Simonem archiepiscopum Pisanum[4], qui præclaram in tanto opere navarat operam, ac senatum populumque Pisanum certiores fecit.

27. Confirmarunt hi ineunte anno in publicis civium comitiis solemni sacramento ea omnia, quæ Pisani oratores Pontifici de execrando Petro Corbario pseudopontifice, de pellenda Ludovici Bavari servitute, neque eo colendo ut Cæsare, neque ejus præsidio militari vel oratoribus excipiendis spoponderant; de quo edita sunt publica documenta[5], et ad Pontificem transmissa, quæ vetustas ex parte arrosit, et ab his verbis ducunt exordium: « In nomine Domini. Amen. Anno ejus a Nativitate mcccxxx, Indict. xiii, die xix Januarii, Pont. sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Joannis papæ XXII, anno xiv». Subditur[6] ut Pisanorum scriba Guidelmo Cabirolo canonico et Dulcino Ordinis Prædicatorum Apostolicæ Sedis nuntiis litteras Pontificias exaratas XVII kal. Octobris, Pontificatus anno xiv, consignatas de absolvendis Pisanis, allatas ab oratoribus tradiderit, quarum formula inseritur. Ducunt exordium ab his verbis: « Nuper ad nostram præsentiam, etc.» atque a nobis superiori anno allatæ fuerunt. Addunt vero publica illa documenta, Pisanos omnia ab oratoribus gesta confirmasse, et quæ a Pontifice data erant de ejurando schismate, et spernenda Ludovici Bavari servitute imperia complevisse.

Bonifacio autem comiti, de quo supra memoravi, egregiam operam in evertendo schismate explicuisse, est gratulatus[7], eumdemque magnis affectum muneribus a Pontifice, refert Joan. Villanus[8]. Proximo certe anno illo castro Peretano ditionis Pontificiæ in Suanensi agro maritimo donatum jure fiduciario, quod in prolem masculam legitimo procreatam thoro, unius aurei quotannis recurrente festo Apostolorum Petri et Pauli persolvendi censu imposito, testatur Diploma[9] proximo anno XI kal. Jun. datum.

Cæterum ne Petrus Corbarius ad vomitum

[1] Tom. viii. p. 1 Ep. secr. pag. 22 et 25 — [2] Ibid. pag. 23.

[1] Reg. post eamd. Ep. et tom. vii. p. 2. pag. 195. — [2] Eod. pag. 195 — [3] Ibid pag. 57. — [4] Rotul. Pergam. Arch. Vat. sign. num. 328 ex Arch. Avin. Romam delatus — [5] Ibid. — [6] An. Chr. 1329. num. 8 — [7] Tom. vii. p 2. Ep. secr. pag. 58. — [8] Jo. Vill. l. x. c. 164. — [9] An. 15. p. 3. Ep com. mcdlxiv.

redire facile posset, ac novum in Ecclesia schisma conflare, Pontifex et publicæ quieti et Petri ipsius saluti consulturus, sub honesta cum custodia in Pontificio palatio tenuit[1]; ac nemine cum eo colloqui permisso, plurimos illi libros, ut studio et orationi vacaret, et cibos opipare suppeditari jussit. De quo hæc refert Bernardus[2]. « Præfatus Petrus fuit clementer et misericorditer susceptus ad pœnitentiam, positus in decenti custodia ad cautelam, ut probaretur an ambularet in tenebris vel in luce; ibique hodie, quo hæc scripsimus, tractatur ut familiaris, sed custoditur ut hostis ». Exactis in eo honesto carcere tribus annis et mense uno, morbo et senio confectus obiit; sepultusque est in Minoritarum Ecclesia cultu Franciscano indutus.

Ut vero indictas Pontificio jussu publicas preces exoriente schismate vidimus, ita eo collabente fideles ad solvendas divino Numini grates, ac preces ingeminandas Joannes est adhortatus, ut pristina pax Ecclesiæ restitueretur; quo argumento Joanni S. Theodori diacono cardinali A. S. L. hæc imperia dedit: « Tuam providentiam excitamus, quatenus consideranter attendens, quod misericorditer Salvator noster, eamdem Ecclesiam sponsam suam respexit in hac parte, corde humiliato eidem cures gratiarum actionis exhibere; sedule clerum et populum Urbis ac aliarum civitatum et locorum, de quibus tibi videbitur, ad idipsum efficaciter, juxta datam tibi a Deo prudentiam, commonendo: nihilominus et eis salubriter suadendo, ipsosque ut efficacius poteris inducendo, ut preces suas Altissimo studeant humiliter fundere, quod pacem et unitatem, quam cœpit eidem sponsæ suæ sic mirabiliter restituere in hac parte, ipse cui cum voluerit subest posse, dignetur misericorditer confirmare. Dat. X kal. Octob. anno xv ». Præterea eidem cardinali legato munus injunctum[3], ut ad reges et principes scribendum a Romanis curaret, gesta ab ipsis in pseudopontifice designando coronandoque Bavaro pro ea, quæ pollebant potestate, revocata.

« Joanni S. Theodori diacono cardinali.

« Cum certis ex causis expediens reputemus, quod populus Urbis juxta morem suum scribendi universis Christi fidelibus generaliter et specialiter certis regibus et principibus, quorum nomina continet cedula præsentibus interclusa, per suas patentes scribant litteras, quod ea, quæ fecerunt nonnulli ex civibus Romanis de mandato populi prædictorum seu illorum, qui tunc præerant regimini dictæ Urbis, quantum ad coronationem illius infelicis hominis Ludovici de Bavaria, dudum in regem discorditer Romanorum electi, necnon et circa electionem Petri de Corbario Ordinis fratrum Minorum in papam, imo verius antipapam assumpti, tantum processerunt de facto, non de jure aliquo cum nullum eis competeret, nec competat faciendi præmissa; quæ prædicti populus diligentius attendentes, post recessum dictorum Petri et Ludovici de Urbe prædicta, quod ad eos non pertinebant præmissa nec aliquod præmissorum, publice recognoverunt, eaque quatenus de facto processerant: quantum ad eos pertinere poterat, revocarunt: et idem de omnibus, quæ dicti Petrus et Ludovicus in Urbe attentarant, prædicta recognoscere et facere curaverunt, certum terminum peremptorium præfigentes nihilominus, ut omnes illi, qui aliquas litteras Bulla qua dictus Petrus, seu sigillo quo dictus Ludovicus utebantur, imo verius abutebantur, de facto munitas habebant, exhibere deberent, quarum nonnullas, a diversis personis exhibitas combusserunt; tuam prudentiam exhortamur, quatenus prædictas litteras per populum prædictos viis et modis, quibus expedire cognoveris, fieri et dirigi studeas, adhibita sedula diligentia, nobis rescripturus fideliter quidquid factum extiterit in hac parte. Dat. X kal. Octobris, anno xv ».

Præsumpta illa inique a nonnullis Romanis Pontifex abolita, servata juris forma, divulgari voluit; cum aliqui contenderent, Ludovicum ob correpta in Urbe consensu et auctoritate Romanorum imperialia ornamenta justum esse imperatorem: quorum inania argumenta litteris ad regem Boemiæ datis dissolvit[1]:

« Joanni regi Boemiæ.

« In responsione, quam tibi, fili charissime, et venerabili fratri nostro Balduino archiepiscopo Trevirensi super facto Bavari misimus, fuit per errorem insertum, quod idem Bavarus per Petrum de Corvaria, dudum antipapam coronatus in imperatorem fuerat et inunctus: cum secundum veritatem ab eo nec inunctus fuerit, nec etiam coronatus; sed inunctus fuit, seu verius execratus a Jacobo dudum episcopo Castellano, tunc suis demeritis exigentibus deposito, excommunicato et ut hæreticorum fautore condemnato. Coronatus autem de facto extitit, cum de jure posset a nemine coronari (cum privatus fuisset omni jure, si quod sibi competierat ex electione in discordia celebrata de ipso) a quibusdam Romanis, ad quos non pertinebat imperatoris coronatio, etiamsi esset coronandus de jure: quod utique ipsi Romani post discessum Bavari de Urbe publice in Urbe et coram nobis per litteras et nuntios sunt confessi. Ex quibus unctione et coronatione omnino nihil juris sibi quæri potuit, quam si a Petro tunc antipapa attentata fuissent. Dat. VI kal. Octobris, anno xv ». Conceptæ[2] sunt iisdem verbis ad Balduinum archiepiscopum Trevirensem et ad ducem Austriæ Joannis litteræ. Quam vero juste negarit Pontifex, Ludovicum adeptum imperialem dignitatem ex acceptis perduellium Romanorum studio imperii insignibus, agnoscet qui perpenderit eodem conferendæ imperialis dignitatis aucto-

[1] Jo. Vill. l. 10, c. 164. — [2] Bern. in Vit. Joan. XXII. apud Bosq. — [3] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 146.

[1] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 85. — [2] Reg. post eam l. Ep.

ritatem jure ad Pontificem pertinere, quo ad principes electores designandi regis jus spectet, cum hæc utraque Romanorum Pontificum auctoritate sint constituta.

28. *Principes Germanos et præsertim Boemiæ regem a Ludovici partibus deterrere plurimum studet Pontifex.* — Cum vero Ludovicus[1] arreptos titulos inanes armis sibi asserere affectaret, traheretque secum Jacobum exauctoratum Venetiarum episcopum, qui se Petri Corbarii cardinalem et legatum in Germania jactabat, ac Michaelem Cæsenatem hæresiarcham, qui Minoritis præfuerat ; Pontifex omnes Germanos principes, Ecclesiasticos et sæculares ad schismaticorum dolos discutiendos ac vires Ludovici elidendas excitavit : interque cæteros Robertum[2] et Henricum[3] comites palatinos Rheni et duces Bavariæ, qui a Ludovici impietate abhorrebant. Cum etiam Rodulphum Saxoniæ ducem objecta censurarum Ecclesiasticarum religione, deterrere studuit[4], ne in partes Ludovici concederet ; sed potius ad creandum novum Romanorum regem cum cæteris principibus electoribus se compararet : atque Othonem[5] Austriæ ducem confirmare in suscepto adversus Ludovicum bello est nisus ; et Argentinensem, Basiliensem et Augustensem episcopos[6] fœdere armorum connectere.

At brevi amplissima Othonis ducis promissa evanuere, cum fidem erga Sedem Apostolicam commodorum suorum ratione metiretur : Roberti enim comitis palatini Rheni et Bavariæ ducis exemplo, quem Pontifex ob amplexas in Ludovicum Ecclesiæ partes in eunte anno commendarat, haud diu post ad Ludovicum defecerat[7], de confirmando illi imperio agitare cœpit[8], initaque cum Joanne Boemiæ rege et Balduino archiepiscopo Trevirensi coitione, pro conciliando Pontifici Ludovico litteras et oratores misit, quibus etiam suos adjunxit Boemiæ rex. Ii vero præcipuas pactionum, ad quas Bavarum obstrinxerant, leges attulere, nimirum ut antipapam exauctoraret, editam provocationem ad Concilium revocaret, gesta in Ecclesiam rescinderet, agnosceret se anathemate devinctum juste fuisse : ea tamen lege ut imperium teneret. Hæc moliebatur Ludovicus, ut firmaret solium, lapsasque res instauraret, cum tamen ad nullas pro expiandis criminibus suscipiendas pœnas paratum se exhiberet : sed augustalis juris, quo ob hæresim et schisma exciderat, commoda aucuparetur, ut Pontifex Boemo regi exposuit[9] :

29. « Joannes, etc. Joanni regi Boemiæ.

« Profecto, fili, quin intentio tua aliorumque principum circa præmissa recta fuerit, nequaquam in dubium revocamus : sed fuisset admodum nobis gratum, quod tu, fili charissime, et præfati principes conditionem præfati Bavari et ingressum ejus ad imperium et in eodem progressum examinassetis attentius in consistorio rationis : profecto ipsum reperissetis privatum jure, si quod sibi ex electione illa in discordia celebrata quæsitum fuerat, justitia exigente. Et quia his non contentus, Marsilium de Padua et Joannem de Janduno, qui quemdam librum composuerant plures hæreses continentem, et ad eum velut hæreticorum patronum fugerunt, prompte recepit ; et ut illos errores prædicarent publice, non erubuit impartiri favorem. Hinc fuit declaratus hæreticorum fautor publicus et notorius, et ut hæreticorum fautor, exigente justitia, condemnatus. Sane quia diutius exspectatus ab his non resipuit, sed velut venumdatus, ut faciat malum, nedum favorem impendere curavit hæreticis, sed ipsis hæresibus facto et verbo non est veritus se immiscere, fuit merito pronuntiatus hæreticus, et ut hæreticus, exigente justitia, condemnatus, prout hæc in processibus Apostolicis plenius continentur. Ex prædictis satis potest ejus inhabilis conditio ad imperiale fastigium apparere.

« Qualis autem ingressus ejus ad imperium fuerit, ex sequentibus patet, quod Deo odibilis, injuriosus sanctæ Dei Ecclesiæ, et de facto duntaxat nimium temerarie attentatus. Sicut enim ex prædictis jam liquet, electus fuerat in discordia, privatusque, exigente justitia, jure, si quod sibi ex electione eadem fuerat acquisitum ; et nihilominus fautor hæreticorum declaratus et hæreticus, et ut fautor et hæreticus condemnatus. Quibus non obstantibus, ut ad ea, quæ requirit imperialis dignitas, videlicet inunctionem, consecrationem et coronationem, posset saltem pervenire de facto, cum de jure non posset, Petrum de Corbario in Christi opprobrium, subversionem Catholicæ fidei, et injuriam totius cœtus Catholici in antipapam assumere non expavit. In quo quidem facto confessus ipso facto illam damnatam hæresim, quam incurrerat antea, scilicet quod ad imperatorem papam pertineat ordinare. A quo quidem Petro se pati inungi, seu fœdari potius non erubuit, ac etiam coronari ». Postremis hisce verbis secutus est Joannes vulgi errorem, quem aliis litteris a nobis paulo ante allatis correxit. « Ex quibus patet, qualis ingressus fuerit ad imperialis fastigium dignitatis. Progressus autem ejus qualis fuerit, est lippis et tonsoribus satis notum, quia ubicumque fuerit, Ecclesiam Catholicam et fideles est manifeste et immanissime, ut membrum Satanæ, persecutus ; Ecclesias ipsas vasis et ornamentis spoliando Ecclesiasticis, ac fideles compellendo violare interdictum Ecclesiasticum, et profanare divina ; spoliando insuper viros Catholicos suis prælationibus et beneficiis, ac eis de facto hæreticos et schismaticos subrogando, ipsisque hæreticis et schismaticis contra Catholicos impartiendo favorem et consilium, ac fideles ipsos inhumaniter persequendo.

30. « Profecto, fili, probabiliter arbitramur,

[1] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 155 et 159. — [2] Ibid. pag. 160. — [3] Ibid. pag. 164. — [4] Ibid. pag. 166. — [5] Ibid. pag. 162. — [6] Ibid. pag. 164 et 169. — [7] Ibid. pag. 170. — [8] Ibid. pag. 171. et tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 74. — [9] An. 14. p. 1. Ep. IV.

et credimus, quod si ad memoriam tu et dicti principes revocassetis prædicta, nullatenus dixissetis, ipsum remanere in regno et imperii ad utilitatem et honorem nostros et Ecclesiæ, vestro judicio pertinere. Quomodo enim posset ad utilitatem et honorem Ecclesiæ pertinere, quod vir tam reprobus, de fautoria hæreticorum et hæresi justo condemnatus judicio, regno et imperio præsideret? Qui etiam hæreticos in suo habet consortio, et quantum ad clericos hæreticorum et schismaticorum consilio gubernatur. Tenet enim in suo consortio Jacobum episcopum dudum Castellanensem episcopatu Castellanensi privatum: item Michaelem de Cæsena olim Ordinis fratrum Minorum generalem ministrum, qui suis exigentibus demeritis est pronuntiatus hæreticus, et de hæresi condemnatus; Guillelmum quoque Okam Anglicum Ordinis fratrum Minorum hæresiarcham, qui hæreses varias dogmatizabat publice, et scripta fecerat hæresibus et erroribus plena: propter quæ fuerat vocatus ad curiam, ejusque scripta fuerant pluribus doctoribus assignata (ut ea deberent examinare cum diligentia, et quæ invenirent hæretica seu erronea declarare) qui jam multos articulos declaraverunt hæreticales, qui quidem male sibi conscius, fugæ præsidio vitare voluit canonicam ultionem; Bonamgratiam insuper de Bergamo Ordinis fratrum Minorum, qui suis demeritis exigentibus in curia fuerat arrestatus, et juramento præstito, quod de curia non recederet absque licentia Sedis Apostolicæ obligatus, qui male similiter sibi conscius de curia ad ipsum Bavarum et Petrum de Corbario una cum Michaele et Guillelmo prædictis gressus suos infelices dirigere procuravit; Marsilium quoque de Padua condemnatum de hæresi in sua familiaritate detinere præsumpsit. Talibus est stipatus consiliariis: talium consilio, ne dicamus, dolo, decipitur et gubernatur. Qualem itaque posset de tali homine habere Ecclesia defensorem? Si enim in arido, id est, sine statu nisi usurpato, tam crudelis sibi persecutor extiterit, qualis idem putas existeret, si in viridi, hoc est, in statu solido se videret? Rursus quomodo sub regimine talis hominis degere posset Christianus populus, quem sic afflixit immaniter?

« Profecto, fili, talem hominem dimittere in regali et imperiali regimine, non esset consulere populo, sed nocere, non præstare regimen, sed augere discrimen. Si enim integritas præsidentium salus est subditorum, sequitur quod instabilitas et infidelitas ipsorum sic præsidentium perditio sit eorum subditorum. Qualem putas, fili, ex principatu hujusmodi, quem extorsit seditio et ambitus occupavit, subsequi posse finem? Profecto sperari non potest probabiliter, quod bono peragi possint exitu, quæ tam malo et perverso sunt principio inchoata. Audi quid de talibus principibus Sapiens dicat: *Regnantibus*, inquit, *impiis*, *ruinæ*, hominum scilicet, *subsequuntur*. Et alibi: *Gemet*, inquit, *populus*, *cum impii sumpserint principatum*. Attende, fili, quam esset gregi Dominico sub tam infideli principe vivere formidandum: teste enim sapiente, qualis est rector civitatis, tales sunt vel fiunt habitantes in ea. Esset itaque nimium formidandum, quod si remaneret in præfato regimine, multos a fide retraheret Catholica, suæque perfidiæ, quod absit, plurimos aggregaret. Adhuc, fili, quantum in principe quolibet veritas requiratur, tua non ignorat prudentia, et quantum in eo vigeat, te audivimus non latere. Sane si quæ offeruntur pro parte Bavari, fili charissime, cogites diligenter, reperies utique, quod de tot et tantis excessibus per eum commissis emendam Deo et Ecclesiæ nullam offert.

31. « In primis enim offertur pro parte sua, quod ipse Bavarus deponet suum hæreticum antipapam: hoc autem non est offerre emendam aliquam de commissis, primo quia etiamsi verus imperator existeret, quod tamen constat eum non esse, depositio talis ad eum nunc non pertineret; secundo quia ipsemet Petrus de Corbario reatum suum humiliter recognoscens, a statu illo, quem de facto receperat, illi renuntiando se de facto deposuit, et ab ipso discessit Bavaro, sicut nobis idem Petrus his diebus præteritis per suas litteras manu scriptas propria, quarum tenorem infra reperies, nuntiavit. Secundo dicitur quod recedet ab appellatione sua: certe nec emendam aliquam propter hoc offert, cum nec appellationi suæ, si quæ fuit, renuntiare nisi de facto valeat, cum de jure non tenuerit, velut ab hæretico interjecta, et ab eo, a quo non licet, cum superiorem non habeat, appellare. Tertio offertur quod omnia, quæ fecit seu attentavit contra nos et sanctam Romanam Ecclesiam, cum effectu debeat revocare: in hoc etiam clare patet quod emenda aliqua non offertur, contra nos enim seu contra Romanam Ecclesiam non potuit nisi de facto aliquid facere; unde si quid de facto fecit, de facto revocet: nulla in hoc Deo, nobis vel Ecclesiæ præstatur emenda. Quarto pro parte ejus offertur, quod recognoscet se excessisse, et sententiam excommunicationis ipsum ligasse: per hoc patet etiam, quod nec Deo, nec nobis, nec Ecclesiæ aliqua offertur emenda. Quinto offertur pro parte ejus, quod gratiæ nostræ se offerat ad misericordiam: per hoc quippe asserit, quod a nobis petet misericordiam, non quod aliquam præstet emendam. Ultimo concluditur pro parte Bavari supradicti, quod omnes oblationes supradictæ intelligerentur ita, quod Bavarus in honore et statu suo permaneat, scilicet in imperio et regno. Ex quo proculdubio evidenter concluditur, quod de his quæ commisit, est impœnitens homo iste, et ideo reddit se de absolutione qualibet, quæ nulli nisi pœnitenti conceditur, merito quantum in eo est indignum.

32. « Sed juxta hoc quærimus, fili, quomodo intelligat ille Bavarus in regno vel imperio rema-

nere? Aut enim intendit remanere in statu et regno sine jure in eis de novo quærendo: aut per jus novum, quod intendat acquirere in prædictis. Si enim ille sine novo jure intelligat retinere, sequitur quod regnum et imperium sine jure et honore imperiali et regio detineret; in regno siquidem nullum jus obtinet in præsenti, cum jure, si quod per electionem sibi in eodem quæsitum fuerat, justo judicio sit privatus. Quantum ad imperium autem; quia nomen imperatoris per inunctionem, consecrationem et coronationem quis nanciscitur, factas quidem a Romano Pontifice, seu alio ejus auctoritate. Patet igitur ipsum Bavarum jus aliquod non habere, quia non a vero summo Pontifice, sed ab antipapa recepisse dicitur et noscitur supradicta, scilicet inunctionem, consecrationem et coronationem: quare sequitur, quod hoc casu imperium sine jure aliquo obtineret, et per consequens quod nisi de novo jus sibi in regno et imperio quæreret, nec rex, nec imperator debet dici a fideli aliquo; sed fur et latro, juxta nostri Salvatoris sententiam, dicentis: *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde; ille fur est et latro.* Et quod nullum jus in regno vel imperio habeat in præsenti, palam est considerandum. Constat enim ipsum multa notorie commisisse, ex quo illa discors electio celebrata extitit, propter quæ et quodlibet eorum se prorsus fecit ab honore regni et imperii alienum. Si vero intelligat, quod sibi de novo in regno vel imperio jus acquiret, constat quod, cum sit sacrilegus, excommunicatus et tyrannus, nec a quovis posset eligi, nec sibi etiam ab aliquo, cum tales sint ineligibiles, de regno et imperio provideri.

33. « Cum igitur Bavarus petit, quod in honore suo et statu remaneat, scilicet in imperio et regno, possumus sibi dicere quod Dominus dixit filiis Zebedæi: *Nescitis quid petatis.* Vere ipse, hoc petendo, ignorat quid petat: rem siquidem impossibilem petit: impossibile enim est ipsum remanere in honore imperiali et regio sine novi juris acquisitione, cum honorem et dignitatem non habeat; sed ipsum regnum et imperium sive ipsorum honorem nisus est usurpare tyrannice, et adhuc nititur retinere. Rogamus itaque providentiam regiam et in Domino exhortamur, quatenus præmissa attente considerans, et nihilominus pericula varia et inconvenientia innumera, quæ ejus præfata præsidentia universali gregi Dominico comminatur, consideranter attendens; et ad ea quæ ad honorem Dei, statum Ecclesiæ et imperii respiciunt prosperum, te convertens, partes tui consilii, et auxilii sedule interponas, quomodo de persona digna tanto regimine provideri debeat, sub qua fides stabiliatur Catholica, augeatur fidelium numerus et a noxiis præservetur: ad quod quidem nos promptos, dante Domino, reperies et omnino paratos. Licet autem offensæ prædicti Bavari excedant omnes alias, quæ leguntur a patrum nostrorum temporibus hactenus perpetratæ; quia tamen, licet immeriti, vices illius in terris gerimus, qui cum iratus fuerit, non obliviscitur misereri, more pii patris conversionem ejus et salutem intentis desideriis affectamus ad Dei honorem, tuque et aliorum principum prædictorum intuitu, et ut salus ipsius Bavari et multorum aliorum nobis mediantibus procuretur; offerimus, si ad gremium Ecclesiæ redire voluerit idem Bavarus, sicut debet, ipsum benigne recipere nos paratos, eique tantam, et talem impartiri gratiam, quod tu et principes supradicti poteritis merito contentari. Dat. Avin. II kal. Augusti, Pontificatus nostri anno XIV ».

34. Non hisce argumentis victus est Boemus, ut Ecclesiæ causam adversus Ludovicum, quo patrata scelera admissa justa pœna expiaret, propugnandam susciperet: quippe objecta a Bavaro Italici regni administrationis illecebra illum titillabat: quare superioris fœderis conventa obtrudere iterum Pontifici, et Gibellinæ factionis duces sollicitare, ut ipsius partes sequerentur, non destitit. Ad quem Pontifex iterum scripsit, læsæ Ecclesiæ eo tractatu non fieri satis, neque illius honori consuli; tum ingrati in Sedem Apostolicam, a qua Lucemburgica familia ad regium apicem fuerat excitata, animi crimine perstrinxit[1]:

« Joanni regi Boemiæ.

« De regia, fili charissime, non credimus memoria excidisse, suas nobis sub data Vigilia Pentecostes direxisse litteras, continentes quomodo tu et venerabilis frater noster Trevirensis archiepiscopus cum Bavaro super quibusdam tractatibus personaliter convenistis: quos quidem tractatus secundum tuum judicium et dicti archiepiscopi, necnon et inclyti principis Othonis ducis Austriæ super hoc plenius informati, utilitatem in omnibus et honorem sanctæ Romanæ Ecclesiæ atque nostrum respicere in eisdem asserebat litteris, prout tu et ipsi nos intendebatis per solemnes nuntios plenius informare. Hujusmodi autem tractatus forma, prout missi per te et archiepiscopum et ducem prædictos verbo et scripto nobis exposuerant nuntii, noscitur esse talis.

35. « Ista est intentio dominorum, scilicet regis Boemiæ, archiepiscopi Trevirensis et ducis Austriæ, quod per eos tractetur et ordinetur concordia et compositio inter dominum nostrum papam sanctamque Romanam Ecclesiam ex una parte, et Bavarum ex altera: et si hujusmodi tractatus et ordinatio concordiæ sint accepti domino nostro papæ ipsique Romanæ Ecclesiæ, virtute potestatis eis a dicto Bavaro concessæ inter alia facient ista fieri per Bavarum. Primo quod cum effectu deponet suum hæreticum antipapam. Secundo quod penitus recedet ab appellatione. Tertio quod omnia, quæ fecit seu attentavit contra sanctam personam domini nostri papæ Ecclesiam-

[1] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 72.

que Romanam, revocabit cum effectu. Quarto quod recognoscet se excessisse et sententias excommunicationis ipsum ligasse. Quinto quod gratiæ domini nostri papæ se offerret ad misericordiam. Et si Bavarus dicta, facta, tractata et ordinata facere non vellet, sciat Sedes Apost. quod dictus Bavarus antedictos dominos non modicum commovebit, et a consiliis eorum recedet, et potestatem eis concessam infringet in tantum, quod hujusmodi factum præordinatum per Bavarum, tamen non adimpletum, possit resultare in magnum honorem et utilitatem Ecclesiæ Romanæ. Hæc omnia sic intelligantur, quod Bavarus in honore et suo statu remaneat, scilicet in regno et imperio.

36. « Profecto, fili, quod dictus tractatus utilitatem ac honorem Ecclesiæ non respiciat neque nostrum ; imo, si fieret quod præfatus concludebat tractatus, scilicet quod Bavarus in regio et imperiali remaneret honore, in Dei offensam, Ecclesiæ Catholicæ, et fidei cederet, ex nostra responsione missa tibi præfatisque principibus satis, ut credimus, potuit regiæ prudentiæ dictisque principibus apparere. De aliis autem, quæ acta tractataque ac ordinata in parlamento fuere prædicto, scimus multa ex eis nec ad Dei, nec Ecclesiæ, nec rei publicæ utilitatem cedere : sed in magnum eorum contemptum, depressionemque ipsius Ecclesiæ et præjudicium ac hæreticorum favorem ». Interjectis nonnullis, quibus queritur a Boemo sollicitatum Azonem Mediolani regulum, ut una cum Gibellinis sociis in Ludovici Bavari obsequium traheret imperialis nominis tuendi specie, productis etiam ejusdem ad Azonem litteris datis Lucemburgi IV Julii, addit :

« Ac insuper præfatum ducem Austriæ, qui obedientes præfato Bavaro ut vir Catholicus impugnabat, revocasti ab isto proposito, ejusque Bavari privati jure, si quod sibi ex dicta electione quæsitum fuerat, ac de diversis hæresibus condemnati, stipendiarium et subditum effecisti. Nec his contentus, quasi cursorem seu præcursorem et mediatorem inter dictum Bavarum, et civitates obedientes Ecclesiæ ac alios devotos Ecclesiæ te constituens, devotos ipsæ Ecclesiæ a devotione retrahere, ac ut ipsum hæreticum in suum regem et imperatorem reciperent, non absque gravi Dei offensa contemptuque sanctæ Ecclesiæ, ac tuo et ipsorum grandi periculo, procurare nimium temere præsumpsisti. Et non solum hæc in Theutonia attentasti, sed etiam tuos nuntios, videlicet Thomam de Septemfontibus et Simonem Philippi et magistrum G. Pichon ». Et infra : « Ad partes Italiæ transmisisti, qui pervenientes Mediolanum Azoni exposuere prædicto, quod tu potestatem habebas ipsum Azonem et suos concordandi cum Bavaro, et quod libenter super hoc esses in colloquio cum eodem, quodque ipsos nuntios miseras de ipsa concordia tractaturos : quibus fuit pro parte dicti Azonis responsum, quod ipse Azo te non rogaverat de concordia prædicta tractanda, quia cum Bavaro ipse et sui nullam volebant concordiam, cum de ipso confidere in perpetuum non intendant. Cumque præfati nuntii ulterius procedentes dicerent, quod concordia taliter fieret, quod Bavarus nec terram intraret, nec ad eam aliquem mitteret, sed quod sibi daretur aliquid annuatim ; fuit pro parte Azonis responsum, quod nec in hoc modo aliquo consentirent. Cumque subjungerent nuntii antedicti, quod ipsi bene sciebant, quod hoc facere recusabat, quia tractatum pacis nobiscum habebat ; fuit pro parte Azonis responsum, quod nobiscum super pace non habebat tractatum, sed pacem, quia tractatus pacis inter nos et ipsum jam fuerat consummatus ».

Confirmantur Azonis dicta de sua cum Ecclesia conjunctione Pontificiis litteris [1], quibus Bertrandus cardinalis Apostolicæ Sedis legatus VII kal. Decembris certior factus est, Azonem ad Ecclesiæ obsequium revocatum auctoritate Sedis Apostolicæ, Romano imperio principe suo viduato, Mediolani ac provinciæ creatum vicarium sacramento se oratorum opera Ecclesiæ devinxisse illius partes adversus Ludovicum tutaturum : poscere auxiliares copias vicissimque auxilio non defuturum polliceri. Denique jussus cardinalis ut cum Azone firmissimum armorum fœdus coiret. Exeunte porro anno Azo, Joannes et Luchinus fratres omnibus pœnis ac sententiis solvi jussi sunt missique ab iis oratores publice professi sunt, ipsos semper fidei Catholicæ addictos fuisse, omniaque divinitatis et humanitatis Christi mysteria coluisse, atque excitandos in corporibus suis ad vitam mortuos, contrariæ enim hæresis infamia Matthæus vicecomes laborarat, credidisse. Revocatos itaque ad obsequium Ecclesiæ Azonem ac Mediolanenses, cum Joannes rex Boemiæ ad Ludovici hostis Ecclesiæ partes traducere niteretur, Pontifex illi ob collata a Sede Apostolica in Lucemburgensem familiam beneficia ingrati animi labem objecit. Pergit enim :

« Profecto, fili charissime, non sufficimus admirari, quis te adeo fascinaverit, quis te moverit, quod sic matrem tuam sanctam Dei Ecclesiam undique persequaris, sic intendas sedule devotos suos a devotione retrahere et ditioni istius hæretici subjugare. Si enim consideranter attenderes, quam pie erga genitorem tuum [2] prædecessor noster se gesserit, reperies utique, quod ejus favore et suffragio ad fastigium imperialis conscenderit dignitatis. Ipse quidem fratrem suum tuumque patruum, cui ætas et defectus scientiæ repugnabant, in Trevirensem promovit archiepiscopum, qui unus est de his, ad quos regis Romanorum electio assumendi in imperatorem noscitur pertinere, qui quidem electioni suæ favorem non modicum et suffragium præstitit. Quam prompte autem ejus electionem admiserit et approbaverit

[1] Tom. VIII p. 1. Ep. secr. pag. 134. — [2] Clemens V.

prædecessor noster prædictus, te non credimus ignorare : si enim electionem unius episcopi sic prompte sic faciliter expedisset, utique satis esset : et sicut a magnis viris audivimus, qui hoc scire poterant, si per paucos dies admissionem et approbationem electionis hujusmodi distulisset, erant parati qui se volebant opponere ; qui forsan electionem ipsam annis pluribus impedissent. Quinque quoque in suum favorem cardinales ad eum usque Romam associandum, ejusque vice inungendum et coronandum transmittere non omisit. Civitatibus quoque Lombardiæ ac Tusciæ pro eo sua efficacia scripta transmisit, ex quibus quanta tibi domuique tuæ nedum quoad regnum Boemiæ, sed quoad alia non facile numeranda provenerint honores et commoda, si diligenter attenderes, profecto tu et præfatus archiepiscopus, eam non persequi, sed prosequi, sibique assistere vigilanti studio curaretis. De nobis autem quam benigne, quamque favorabiliter erga tuam magnificentiam nos habuerimus, oblivionem ingratitudinis matrem non credimus de memoria regia delevisse. Scimus autem quod inter alios mundi principes precibus tuis benigne consuevimus exaudilionis januam aperire.

38. « Adhuc non sufficimus admirari, quomodo, fili charissime, sic famæ tuæ effectus sis prodigus, ut homini de diversis hæresibus notoriis publice condemnato sic te possis fautorem ostendere, statusque sui reprobi et damnati spretis periculis et pœnis variis, quibus periculose nimium te involvis, publice te exhibes promotorem. Hæc, fili charissime, pro tanto ante tuæ providentiæ oculos curavimus ponere, ne nobis, qui tuæ curam habemus animæ, silentium ad culpam in districto examine valeat imputari : necnon et quia intensis desideriis affectamus, ut vias tuas periculosas considerans, ad instar prophetæ dicere debeas : *Cogitavi vias meas, et converti pedes meos in testimonia tua.* Proculdubio periculosum intrasti devium, a quo nisi resipiens ad viam te reduxeris veritatis, ad mortem et pœnas æternas inferi te deducet. Attende, fili charissime, quod licet humanum sit peccare, perseverari tamen in malitia debet diabolicum reputari. Noli ergo, quæsumus, hominis conditionem exuere, diabolicamque vestire ; quod proculdubio facies, si in cœptis improvide, quod absit, te contigerit perdurare. Et si te, fili charissime, in tali devio perdurante, sancta mater Ecclesia supersedeat quo ad dispensationes et alia in te suas effluere gratias, non mireris quia non decet eam in tali statu perseverantibus gratias, per quas in eo firmari pertinacius valeat, elargiri ; sed cura, fili charissime, quæsumus, exhibere te sibi devotum filium, et proculdubio ipsa se tibi piam matrem et benevolam cum omni promptitudine non differet exhibere. Dat. XI kal. Octob. anno quinto decimo ».

39. *Joannis regis in Italiam expeditio.* — Respuit Pontificia monita Boemus, cum decorum uidi metireum, utque cum Ludovico Bavaro convenerat, corripiendæ Italici regni administrationis aviditate, quemadmodum ex ejus ad Azonem et Insubres magnates litteris colligitur ; irrumpere in Italiam decrevit, arcanisque nuntiis Gibellinos et alios cœpit commovere : cum interim, quasi rem aliam ageret, in Carinthia nimirum controversiam cum duce de successione principatus componeret, repente in Insubriam, a Brixianis excitus, signa convertit [1]. Parum vero penetrarunt auctores Joannis regis consilia, qui illius in Italiam irruptionem inopino Brixianorum casui attribuunt : e Pontificiis enim et regis ipsius litteris [2] vidimus, jam ante ipsum Bavari partium studio subornare Insubres nisum, ut ad illius gratiam redirent, sibique obsequerentur, atque ad solennes etiam conventus pollicere meditatum. Facile vero fuit Brixianos illius persuasionibus et promissis succumbere [3] cum, ut refert Joannes Villanus [4], a Scaligeris Veronensibus bello appetiti graviora damna pertulissent, ac plures in Brixiano agro arces ab iis fuissent expugnatæ. Bergomenses [5] intestinis discordiis laniati eamdem mox fortunam secuti : Coleones enim prænobiles Bergomates Joannis regis copias intra urbem partium studio evocarunt. Hæc gesta inclinante anno : ut vero ejusmodi Boemi regis in Italiam excursio plures urbium delectiones magnasque rerum conversiones pepererit, sequenti dicetur. Reliquas jam Italicas res prosequamur.

40. *Plures populi et præ cæteris Romani ad Pontificis obsequium plene redeunt.* — Subjecere [6] se Ecclesiæ dominatui Laudenses in Insubria, quamdiu nimirum interregnum esset, ac plures populi ad depellendum schismaticæ servitutis jugum excitati : cum impiarum partium ducibus infelici morte absumptis, divina providentia in Ecclesia sua in pristinum splendorem vindicanda enituit ; de quibus hæc Pontifex ad Berengarium Compostellanum archiepiscopum scribebat [7] :

« Præterea, inquit, civitas Laudensis, suis ambasciatoribus missis ad nostram præsentiam, noviter fidelitatem nobis et Ecclesiæ observare promisit firmiter et juravit nobis ipsius civitatis dominium nihilominus concedendo : sicque speratur de nonnullis aliis terris et civitatibus partium Italiæ fieri breviter, cum ejusdem Ludovici hæretici tyrannidem crudelem abhorrere dicantur plus solito, et reincorporari cupiant unitati et gratiæ Ecclesiæ sanctæ Dei.

« Audivisse insuper te, frater, credimus qualiter virtute disponente divina, quæ tot et tanta miracula pro sua Ecclesia operatur, quasi omnes tyranni et persecutores Ecclesiæ in partibus supradictis brevi spatio temporis mortis persolverunt

[1] Dub. Hist. Boem. [illegible] Jo. Vill. l. X. c. 170. Ant. II. p. tit. XXI. c. 6. § 1. — [2] [illegible] Ep. Jo. tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 72. — [3] [illegible] Vill. sup. c. 170. — [4] Ibid. c. 163. — [5] Ibid. c. 170. Ant. [illegible] et Rubr. [illegible] 12. — [6] Tom. VII. l. I. Ep. secr. pag. 198. — [7] Ibid.

occasum. Hæc autem, quamvis multa sint, alia quæ divinæ bonitatis providentia pro eadem Ecclesia sua operata misericorditer et clementer est hactenus, et operari continue non desistit (pro quibus eidem, quantum valemus labiorum vitulum exsolvimus) tibi ad consolationem tuam et aliorum fidelium nuntiamus, ut inde laudare Deum et devotis insistere precibus studeas apud eum, qui est pastor æternus, quod sic clementer et benigne cœpit erga ipsam Ecclesiam sponsam suam, ad laudem et gloriam nominis sui dignetur perficere, cuncta submovendo noxia, et futura omnia concedendo. Dat. Avin. II id. Januarii, anno XIV ».

Respondere Pontificiæ spei felices exitus; Æsculani enim in fidei constantia confirmati [1], Tudertini Joannem Sciarram Columnium Jacobi illius Sciarræ, qui Ludovicum corona cinxerat, filium depulere [2]. Pistorienses, Viterbienses ac Romani, missis amplissimis oratoribus, præteritæ defectionis veniam a Sede Apostolica flagitarunt [3], censurisque sunt soluti. Execrati crimen singulari demissione ac pio doloris sensu præ cæteris Romani, qui majori flagitio in conflando schismate se contaminarant; et coram Pontifice ac sacro purpuratorum senatu solemni ritu professi sunt Urbis imperium ad Christi vicarium spectare, eamdemque se Pontificio nomine adversus Ludovici conatus strenue defensuros, ac regi Roberto senatori parituros spopondere, omnia privilegia indultave a Bavaro et antipapa concessa repudiarunt, ac præsumpta a se impie resciderunt : quæ ab oratoribus Avenione gesta, hisce litteris Pontifex Romanis ipsis significavit [4] :

« Joannes, etc. communi et universitati ac populo Urbis.

« In nostra et eorumdem fratrum præsentia constituti, vestro et senatus Urbis prædictæ syndicario nomine sua mera spontanea et libera voluntate recognoverunt, dixerunt et asseruerunt, quod vos et Urbs prædicta, tanquam Romanæ peculiares filii Ecclesiæ, quæ aliarum Ecclesiarum caput et magistra esse dignoscitur, eo amplius et specialius estis et esse debetis ad tuitionem et defensionem, necnon devotionem, reverentiam et obedientiam et mandata nostra et ipsius Ecclesiæ successorumque nostrorum parati et prompti, quam aliæ urbes et civitates, cæterique populi hujus mundi, quo per eamdem Ecclesiam ac nos nostrosque prædecessores Romanos Pontifices existere noscimini majoribus honoribus, excellentiis beneficiis insigniti ; quodque ad nos, quamdiu vixerimus, et nullum alium, nisi de mandato et voluntate nostris, spectat dominium dictæ Urbis : adjicientes præfati syndici, quod quanto magis nobis, qui Urbem præfatam in promotionibus personarum ipsius et aliis munificentiis specialiter honoravimus, ac eidem Romanæ Ecclesiæ fore noscimini fortius obligati, tanto gravius contra nos et ipsam Ecclesiam errando et delinquendo peccastis, cum illum damnatum hæreticum Ludovicum de Bavaria, nostrum et Ecclesiæ supradictæ fideique Catholicæ atrocem persecutorem et hostem, suosque sequaces et complices in Urbe recepistis prædicta ; ipsumque Ludovicum tanquam imperatorem coronari, ac Petrum de Corbario hæresiarcham et schismaticum, in antipapam eligi permisistis ibidem ; et quamplures ex vobis eumdem Petrum de Corbario, qui se faciebat Nicolaum papam ausu nefandissimo nominari honorare sibique ut papæ exhibere reverentiam præsumpsistis ; præfatis Ludovico et Petro hæreticis et schismaticis, ac suorum et cujuslibet ipsorum sequacibus, complicibus et fautoribus adhærendo nihilominus, ac consilium, auxilium et favorem præstando. Qui quidem Ludovicus et Petrus, eorumque complices et sequaces, vobis patientibus, in eadem Urbe diversos horrendos excessus, et enormes contra nos et sanctam Dei Ecclesiam fidemque Catholicam commiserunt.

41. « Ad hæc recognoverunt dicti ambasciatores et syndici vestro quo supra nomine, et confessi fuerunt ulterius, quod vos dicto Ludovico hæretico de facto, cum de jure non possetis, senatum et dominium Urbis ad certum tempus concessistis; nec dictum Petrum de Corbario papam esse, quinimo potius apostaticum, schismaticum et damnatum credidistis, sed per quondam Jacobum dictum Sciarram de Columna, qui tunc sua tyrannide vos premebat, ac sequaces suos, expulsis tunc de Urbe præfata quasi omnibus nostris et memorati regis fidelibus, et juramento per dictum Jacobum Sciarram præstito, quod nullo modo prædictum Ludovicum Urbem præfatam intrare permitteret, in præmissis et circa ea decepti et circumventi multipliciter extitistis. Clerus etiam dictæ Urbis per Joannem dicti Jacobi Sciarræ filium, et Marsilium de Padua hæreticum ad eligendum certos clericos Urbis ejusdem pro bono statu, sicut fingebant, ipsius fraudulenter et deceptorie fuit inductus : quos quidem clericos præfati Joannes et Marsilius procurarunt electioni dicti Petri de Corbario in antipapam et apostaticum consentire.

« Deinde vero præfati syndici quibusdam clausis nobis directis litteris, necnon certis capitulis præmissa tangentibus præsentatis et lectis ibidem etiam coram nobis, asserentes vestro nomine vos de prædictis et aliis commissis in Urbe præfata contra nos et eamdem Ecclesiam dolere plurimum ac etiam pœnitere ; nobis humiliter supplicarunt, ut nos, non attendentes delictorum vestrorum enormitatem et magnitudinem, sed sequentes potius divinæ miserationis exemplum, vobis aperire sinum pietatis et misericordiæ dignaremur, vos ad nostram et ejusdem Ecclesiæ gratiam admittendo, ac providendo vobis ac per-

[1] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 70. — [2] Ibid. pag. 53. — [3] Ibid. pag. 75, 76, 77. — [4] Ibid. pag. 1.

sonis singularibus dictæ Urbis et districtus ejusdem de absolutionis beneficio ab omnibus pœnis et sententiis, quas propter præmissos excessus et dependentia ab ipsis quomodolibet incurristis, ac abolendo a vobis omnem infamiæ maculam, sive notam ex præmissis obortam, vosque restituendo in integrum ad status, privilegia, honores, bona et famam, et interdictum cui Urbs cum suo districtu subjaceret propterea relaxando ; offerentes nobis prædicti syndici syndicario vestro nomine, ac etiam promittentes, quod vos ac Urbem prædictam ejusque districtum sub obedientia, servitio et honore nostris et ejusdem Ecclesiæ Romanæ, dictique regis Siciliæ, cui per nos prædictæ Urbis regimen est commissum, tenebitis et custodietis tam contra præfatum Ludovicum de Bavaria, suosque complices, sequaces et fautores, quam quosvis alios nostros et ejusdem Ecclesiæ Romanæ dictique regis infideles, adversarios, rebelles et hostes, quodque recipietis humiliter, et complere curabitis efficaciter omnem pœnitentiam, sive pœnam personalem, pecuniariam et realem, quam vobis et vestrum singulis pro præmissis et ea tangentibus imponendam duxerimus, vel etiam infligendam.

42. « Et ne videamini gestis et factis dictorum hæreticorum et schismaticorum ex proposito consensisse, nec modo aliquo consentire ; mox ibidem præfati syndici vestro syndicario nomine privilegiis, concessionibus, gratiis, dominiis, gestis omnibus et singulis factis, habitis et concessis quomodocumque et qualitercumque per dictos Ludovicum et Petrum hæreticos et schismaticos, vel alterum eorumdem (licet nulla sint, utpote ab hæreticis et schismaticis et illis, qui non habebant potestatem præmissa concedendi) præsumptis, renuntiaverunt expresse : necnon promissiones, obligationes, confœderationes, concessiones et pacta, et quasvis colligationes, pactiones, societates et ligas, per vos cum memoratis Ludovico et Petro vel altero eorumdem quoquo modo facta et inita, revocaverunt nomine vestro et senatus prædictorum, cassaverunt, annullaverunt et irritaverunt, quantum in eis erat, ac ea pro cassis, nullis et irritis habuerunt ; quæ nos etiam sub quibuscumque modis, formis, conditionibus facta et inita, etiamsi juramentorum præstatione, pœnarum adjectione vel aliis quibuscumque firmitatibus vallata fuissent, nulla, cassa, irrita et vacua fuisse ac esse decernimus ; et quatenus processerunt de facto, utpote cum hæreticis et schismaticis in summi Regis offensam temere præsumpta cassamus, irritamus, annullamus et omnino viribus vacuamus ; decernentes ad eorum observationem vos et quosvis alios aliquatenus non teneri.

« Subsequenter autem nos præmissis propositis, recognitis, factis et supplicatis per supradictos ambasciatores et syndicos vestro nomine coram nobis et eisdem fratribus, sicut superius exprimitur, plenius intellectis ; vobiscum (quos velut nostros et memoratæ Romanæ Ecclesiæ peculiares filios in nostra et ipsius Ecclesiæ sincera devotione et obedientia constanter et immobiliter de cætero permansuros confidimus) volentes super prædictis agere gratiose, vos et Urbem ipsam cum suo districtu ad nostram et ipsius Ecclesiæ gratiam et reconciliationem sub forma, quæ sequitur, duximus admittendos, etc. Dat. XV kal. Martii, anno XIV ». Prætermittendam reliquam Pontificii Diplomatis partem brevitatis studio censuimus, ex qua illi censuris, quibus se irretierant, ac pœnis soluti, pristinisque juribus et amplitudini restituti.

43. At in pertinaces repetitæ censuræ : in primis enim Joannes gravissimis pœnis eos devinxit [1], qui Jacobo antilegato, illiusque pseudoprophetis et cucullatis impostoribus obsequentes essent ; ac præsules, proceresque Germaniæ et religiosi viri, ut Prædicatores [2] et Carmelitæ [3] ad induenda arma lucis adversus schismaticos inflammati. Utque cætera ad reprimendos hæreticos Michaelis sequaces gesta conjungamus, Berengarium [4] e Mari pseudominoritam qui Genuensis archiepiscopatus titulos ab antipapa acceperat, solemni ritu defixum anathemate pronuntiari jussit Pontifex : Mansuetus pariter pseudominorita in Aretinum episcopatum intrusus ad pœnitentiam invitatus : Petrus, Joannes, Henricus et Thomas Minoritæ, qui adversus dogmata Apostolicis Constitutionibus definita obloquebantur, in Anglia judicio postulati : Gallias, « ubi », inquit Pontifex [5], « inter cætera regna mundi clarere religio Christiana noscitur », quam laudem corruptam a posteris lugebitur suo loco, inficere moliebatur novis erroribus Franciscus Tudertinus : sed in eum Ambianensi episcopo et fidei censori legibus agere demandata provincia est [6] : Conradus Minorita, qui Parisiis dogma Catholicum Apostolicis Diplomatibus fidelibus propositum damnarat hæreseos, cum criminis illum pœniteret, ad Joannæ reginæ preces [7] mitiori pœna jussu Pontificio affectus [8]. In Fraticellis denique in Sicilia, in qua perversa instituebant sodalitia, insectandis revocandisque ad fidei puritatem a præsulibus navata[9] Pontificio jussu opera est, ac rex Robertus et regina Sancia admoniti [10] ut censores fidei regia auctoritate fulcirent.

Affluxit hoc tempore infestus rumor ad Sedem Apostolicam, Leonem Armeniæ regem sentire cum schismaticis, atque Ecclesias et loca religiosa ab Henrico e Curto olim excitata evertisse, ac titulos Ecclesiarum locorumque delevisse. Qua re permotus Pontifex nuntios Apostolicos Petrum e Manso et Arnaldum e Fabricis, quos triginta aureorum millia in Armeniæ auxilium convertere jusserat,

[1] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag 155. — [2] Pag. 119, 166, 167. — [3] Pag. 166. — [4] Pag. 21. — [5] Pag. 126. — [6] Pag. 100 — [7] Tom. VIII. p. 1. pag. 2?. — [8] Ibid. — [9] Pag. 91. — [10] Ib.

eam vim auri servare, seque de Leonis regis fide vel perfidia certiorem fieri jussit[1]. Cæterum eum rumorem a veritate alienum fuisse colligitur, cum postea Pontifex ad [illegible] Armeniæ propugnacula non exiguis opes contulerit [illegible].

44. *Reges Hispaniæ [illegible] Pontificem super expeditione Granatensi [illegible] abeunt.* — Interea in Hispaniis Alfonsus[2] Castellæ et Legionis, Alfonsus[3] Lusitaniæ, Alfonsus[4] Aragoniæ, Philippus[5] Navarræ reges, Christianæ religionis propagandæ ac veteris infamiæ Mahumeticæ superstitionis ex Hispania abolendæ studio sacrum in Granatenses Mauros bellum sunt meditati: quorum primi duo reges Castellæ et Lusitaniæ conceptum hisce verbis libellum supplicem[6] Pontifici obtulere:

« Significant sanctitati vestræ humiles et devoti filii vestri Alfonsus Castellæ, Alfonsus Portugalliæ reges illustres, quod cum ipsi Dei et Ecclesiæ suæ intenti servitio proponant, ex proposito, tanquam zelatores fidei orthodoxæ perfidos invadere Agarenos; huicque proposito tam per se, quam per eorum milites et vassallos, aliasque gentes regnorum suorum, incessanter dare operam ad exaltationem nominis Christiani, certis nihilominus confœderationibus et pactis ad hoc inter eos denuo initis; et cum reditus et proventus regnorum suorum ad onera regiminis eorumdem supportanda, et ad sustentationem ipsorum regum eorumque sequacium, necnon ad faciendum sumptus necessarios ad manutenendum guerram prædictam commode sufficere non possint nec sufficiant; eo præsertim, quod in aliis incumbentibus oneribus hucusque ex causis justis et necessariis, quas sanctitati vestræ jam exposuerunt, redditus et proventus expendere oportuit memoratos, et juxta doctrinam Apostoli, qui altari servit, vivere debeat de altari; et qui ad onus eligitur, repelli non debeat a mercede; supplicant humiliter iidem reges sanctitati eidem, quatenus in subsidium manutenendi guerram, et faciendum sumptus pro ea necessarios gratiose dignetur concedere per decennium regibus memoratis decimas fructuum, redditnum et proventuum omnium Ecclesiarum etiam cathedralium, monasteriorum, ordinum, dignitatum, personatuum, aliorumque beneficiorum in suis regnis consistentium, quocumque censeantur nomine, percipiendas infra quinquennium proximum nihilominus et habendas: quodque etiam, eodem durante quinquennio, percipere et habere possint primi anni fructus, redditus et proventus Ecclesiarum, monasteriorum, Ordinum, dignitatum, personatuum, beneficiorum prædictorum quos vacare contigerit eodem quinquennio in dominiis regum prædictorum.

« Et quia quantitas, quæ ex prædictis haberi potest, licet voce magna appareat, re vera tamen modica existit, et minimum facere posset subsidium ad præmissa; supplicant iidem reges quatenus sanctitas vestra gratiose concedere dignetur eisdem et prædicto durante quinquennio tertiam partem fructuum et redditunm Ecclesiarum, monasteriorum, Ordinum, dignitatum, personatuum, beneficiorum eodem quinquennio vacantium, primo anno excepto, percipere possint nihilominus et habere, deductis in spiritualibus et temporalibus ipsorum oneribus dumtaxat exceptis.

« Item significant iidem reges, quod cum, prout jam sanctitati vestræ exposuerunt, indigenæ qui in illis partibus prælatiis, Ecclesiis, monasteriis, personatibus aliisque beneficiis Ecclesiasticis præferri consueverunt, zelo fidei succensi, et effusi sanguinis progenitorum suorum memores, personaliter ad guerram ibant prædictam; ibique milites aliasque plures gentes manutenebant, et multipliciter eisdem regibus magna faciebant servitia; nunc istis exclusis pariter et contemptis alienigenæ, qui nec zelo fidei, nec devotione aliqua ad præmissa invitantur, sed de imbursanda pecunia, quam de ipsis beneficiis percipere possunt, ad alias transferendi partes continuam gerunt sollicitudinem, eisdem Ecclesiis, monasteriis, personatibus, dignitatibus sunt prælati; quare supplicant iidem reges humiliter et instanter, quatenus præmissis alienigenis ad alia beneficia in aliis partibus translatis, de prælatiis, personatibus, dignitatibus, beneficiis per eos detentis indigenis regnorum prædictorum dignetur eadem sanctitas providere ».

45. Auditis oratoribus primum in Pontificia camera, deinde in cardinalium consistorium productis, cum de iis deliberatum esset, sacro senatui cardinalium visum est graviora illa postulata temperanda. Pontifex itaque hæc Alfonso Castellæ regi significavit:

« Joannes, etc. Alfonso regi Castellæ illustri.

« Nos cum eisdem fratribus super ea deliberatione præhabita diligenti, petitiones quas dicta scriptura continet, insolitas invenimus, cum nec nostro, nec prædecessorum nostrorum tempore invenerimus similes etiam pro Terræ-Sanctæ generali passagio Sedi Apost. fore factas: et insuper graves et importabiles ipsas fore Ecclesiis et personis Ecclesiasticis dicti regni, qui sicut regia providentia non ignorat, ex causis similibus et

[1] Tom. VII p. 2. Ep. secr. pag. 19[illegible]. — [2] Ibid. pag. 190. — [3] Ibid. — [4] Ibid. pag. 180. — [5] Ibid. pag. 176. — [6] [illegible] pag. 19[illegible].

1 De Armenorum [illegible] Joannes [illegible] dubitationem suam excussisse, comperta demum veritate, [illegible] ; nam post non multos annos ea pariter suspicio de Armenis [illegible] Benedictus XII [illegible], sit ad Leonem Armeniæ regem auxilia adversus Saracenos [illegible] Armeniæ [illegible] MCCCXLVI Clemens VI viros doctos in Armeniam [illegible], ut [illegible] suspicionem compererant. Vide Notas ad [illegible] 6.
MANSI.

nonnullis aliis hoc in tempore plurimum sunt gravati. Propter quod, fili charissime, licet tuis petitionibus prompte annuendum, sicut nosti, duxerimus hactenus, ac intendamus, quantum cum Deo poterimus, in futurum; petitiones tamen prædictas nostro fratrumque eorumdem judicio nequivimus admittere absque Dei offensa, magnoque Ecclesiarum gravamine, ac diminutione notabili cultus Dei: et præsertim cum, prout a tua non credimus memoria excidisse, decimam Ecclesiasticorum redituum, præterquam militarium Ordinum, et duas partes tertiæ decimarum reservari solitæ pro Ecclesiarum fabricis in prælibatis regnis et terris tuis consistentium, non est diu sub certis modis, pactis et conditionibus tibi usque ad quadriennium concedendas duximus in subsidium negotii memorati, etc. » Addit debuisse potius eos, qui hujusmodi consilia suggesserant, majorum præclara facinora, qui Ecclesias amplissimis locupletassent opibus, imitanda proponere ob oculos, quam ad Ecclesias spoliandas incumbere, ac justam de Hispaniarum sacerdotiis ad exteros transfusis querelam defuisse. « Dat. non. Februarii, anno XIV ». Missi alii oratores ab Alfonso Castellæ rege fuere affecto jam anno ad Pontificem et senatum cardinalium, nimirum Fernandus Rodericus de Valle-Bona et Joannes Furcadus de Mendoza, amplissimis freti mandatis, ut de subsidiis belli Maurici a Sede Apostolica eliciendis paciscerentur; qua de re litteræ regiæ VIII idus Octobris exaratæ [1] : proximoque anno piis regis votis obsecundatum est.

46. Non disparia fuere petita regis Aragonum, qui ad bellum adversus Granatenses gerendum se comparabat, cogitabatque regni limitem proferre latius : missis enim oratoribus flagitabat, ut decumæ Ecclesiasticæ attribuerentur, sacrum in Mauros bellum dato arma correpturis crucis symbolo, propositisque indulgentiis pro concione sacra in Aragonia, Valentia, Catalonia, Sardinia et Corsica denuntiaretur. Assensit Pontifex [2] piis votis, ac Joanni patriarchæ Alexandrino regis fratri sacrarum indulgentiarum proponendarum fidelibus provinciam imposuit [3], utque illi, quos vellet, muneri præficeret. Quod ad petitas decimas attinet, biennales concessit : regem vero Alfonsum obstrinxit, ut excurrente eo biennio, quo bellum sacrum gerendum erat, trimestri integro ipse exercitum in hostem duceret : in terris, quas ex hostium tyrannide eriperet, templa Christo poneret ac vectigalibus necessariis ad divinum cultum ditaret : elapso etiam biennio quingentos equites armis egregie instructos limiti tuendo præficeret, ad Barbarorum, qui fideles abripiebant in vincula et Christianum nomen ejurare cogebant, excursiones reprimendas. De quibus extant VI non. Maii litteræ [4] Pontificiæ.

[1] An. 14. p. 3 Ep. com MMM.V. — [2] Tom. VII. p. 2. Ep. secr pag. 186. — [3] Ibid. pag. 189. — [4] Ibid. pag. 180.

« Alfonso regi Aragonum.

« Gratias agimus Domino Deo nostro, a quo fluenta gratiarum emanant, quod te natura benignum virtutibus imbuit, mentemque tuam, ætatis tempus maturo superante consilio, ad exaltationem et defensionem Catholicæ fidei præparavit, ut pro divini nominis gloria et ejusdem fidei profectibus dilatandis tuas laudabiles convertas et dirigas actiones. Sane dudum dilecti filii nobiles viri procuratores et nuntii tui, ad Sedem Apostolicam accedentes, nobis et fratribus nostris S. R. E. cardinalibus reverenter exponere curaverunt, quod tu zelo fidei ac devotionis accensus ad propulsandas impugnationes, contumelias et offensas, quos perfidi Saraceni regnis et terris tuis vicini in Christianos dictorum regnorum et terrarum tuarum perpetrare et committere in gravem nostri Redemptoris injuriam jugiter non verentur; necnon pro exaltatione ejusdem fidei et sanctæ matris Ecclesiæ ac universorum Christi fidelium ad impugnandum et expugnandum eosdem Saracenos, dextera divina tibi assistente propitia, conflatis undique viribus, viriliter intendebas. Et quia ad prosecutionem tanti negotii et continuationem prosecutionis ipsius necessario tibi noscebantur incumbere magna profluvia expensarum, ad quarum supportationem tu non poteras sufficere commode per teipsum, iidem procuratores et nuntii nomine tuo subsidium decimæ omnium proventuum Ecclesiasticorum regnorum et terrarum ac dominii tuorum tibi usque ad certum tempus concedi cum prædicatione crucis in Aragoniæ et Valentinæ, ac Sardiniæ et Corsicæ regnis et comitatu Barchinoniæ, ac cum indulgentiis concedi solitis transfretantibus in subsidium Terræ-Sanctæ contra hostes fidei supradictos, a nobis suppliciter postularunt.

« Nos igitur, tuum pium et laudabile propositum in hac parte diligentius attendentes, hujusmodi supplicationibus eo libentius annuendum fore providimus, quo hujusmodi causam, quam ad laudem Dei in præmissis te assumpsisse et promovere confidimus, Apostolici favoris fulciendam et juvandam præsidiis utile et expediens extimamus ». Et infra : « Prædicationem siquidem crucis in dictis regnis et terris tuis per venerabilem fratrem nostrum Joannem patriarcham Alexandrinum, administrationem Ecclesiæ Terraconensis in spiritualibus et temporalibus per Sedem Apostolicam deputatum, et alias personas Ecclesiasticas sæculares et regulares ad id idoneas ab eo deputandas contra Saracenos regni Granatæ, et alios Saracenos tam vicinos quam quoscumque alios, dum in eorum auxilium veniunt, pro certo tempore fieri concessimus per nostras litteras speciales; ita quod proponeretur in dictis regnis et terris ac dominio tuis solemniter verbum crucis : et tam tuis et aliorum fidelium regnorum et terrarum ac dominii prædictorum, quam cæterorum undecumque illuc confluentium et illam ibidem

devote suscipere volentium per eos, qui ibidem proponerent dictum verbum, affigeretur humeris venerabile signum ejus; ut tali signo crucis vivificæ communiti prædictum negotium contra Saracenos prælatos ferventer assumerent, illud viriliter prosequendo, cum indulgentiis solitis in similibus casibus indulgeri expressis in litteris supradictis. Decimam insuper omnium redditcuum et proventuum Ecclesiasticorum ab omnibus archiepiscopis et episcopis cæterisque personis Ecclesiasticis quibuscumque, exemptis et non exemptis regnorum et terrarum ac dominii prædictorum ». Et infra : « Usque ad biennium a kal. proxime instantis mensis Junii inchoandum de ipsorum fratrum nostrorum consilio tibi auctoritate præsentium duximus concedendam ; expendendam tamen per te seu de mandato tuo in ejusdem prosecutione negotii, ipsa prosecutione durante, ac recipiendam juxta modum et formam annotatos ». Quæ sequuntur, consonant cum aliis Joannis litteris pridie kal. Aprilis exaratis [1], quibus eæ pactiones inter Aragonem et Pontificem temperatæ confirmatæque sunt :

« Joannes, etc. Alfonso regi Aragonum illustri.

« Volumus inter alia, quod tu ad exaltationem et dilatationem Catholicæ fidei in hujusmodi tertio anno vel omnimode per teipsum personaliter per tres menses integros ad minus continue vel interpolatim, postquam perveneris ad terras Saracenorum, præter tempus quod posueris in eundo ad terras prædictas et redeundo ab eis, quod in dictis tribus mensibus nolumus computari, hujusmodi negotium prosequaris; vel ubi dictum negotium non prosequeris personaliter per te ipsum, ordinabis in capitaneum guerræ contra Saracenos prædictos aliquem virum Catholicum, aptum, strenuum et fidelem, quem duxeris eligendum; ipsumque transmittes ad dictas terras cum quingentis armatis equitibus ad minus, equis et armis bene munitis ad prosecutionem dicti negotii loco tui in tertio anno prædicto contra Saracenos eosdem; hoc diligentius observando, ut si aliquis vel aliqui de dicto numero quingentorum equitum armatorum morte, vel casu, vel ex aliqua rationabili causa deficerent, idem numerus absque reprehensibili mora per tuæ sollicitudinis studium celeriter restauretur, et per eos per tres menses integros, ex quo pervenerint ad terras prædictas, præter tempus accessus ad eas et reditus eorumdem in dictis tribus mensibus nullatenus computandum, prosecutioni dicti negotii insistatur; ita quod, cum per totum tempus trimestre prædictum per te vel per dictum capitaneum cum dictis quingentis equitibus armatis, ut prædicitur, instabis prosecutioni dicti negotii, hujusmodi decimæ omnium redditüum et proventuum Ecclesiasticorum regnorum et terrarum et dominii prædictorum subsidia pro dicto tertio anno tibi integraliter ministrentur ». Et infra :

« Ad prosecutionem autem hujusmodi negotii contra hostes prædictos debes intendere diligenter, cum ipsi fidem Catholicam et terras fidelium, potissime in ipsorum frontariis constitutas, ac personas Christianorum non desinant impugnare, Christianos ipsos capiendo, suæque ditionis subdendo, ipsosque tam mares quam feminas, et parvulos filios et filias eorumdem cogendo fidem Catholicam abnegare, et nonnulla alia nefanda in eosdem Catholicos committendo ». Additæ sunt plures aliæ pactiones initæ de episcopalibus Ecclesiis condendis in urbibus de Granatensibus comparandis, reprimendis Mahumeticæ superstitionis sacerdotibus, ne publice profanum Mahometis nomen implorent, prohibendis ad Mecham nefariis peregrinationibus, decimis pendendis Ecclesiis, servanda Ecclesiastici ordinis immunitate : quæ conventa iisdem concepta verbis, atque ea, quæ cum rege Castellæ jam ante firmata retulimus. Quæ litteræ his verbis consignatæ. « Datum Avin. II kal. Junii, anno XIV ». Insertæ etiam iisdem litteris aliæ Alfonsi regis Aragonum exaratæ Barcinone IV kal. Aprilis hujus anni, quibus Garsias Biscare et P. Cima amplissimis mandatis ad paciscendum cum Pontifice de bello in Granatenses gerendo instructi sunt.

47. Conjungere cum aliis regibus Christianis Hispaniarum arma adversus Granatenses decrevit Philippus Navarræ rex, et licet par causa eum non urgeret, cum a Barbarorum excursionibus procul ipsius regnum abesset; incitatus tamen zelo adversus infideles ob gravissimas injurias, quas nominis Christiani ingenti opprobrio finitimis fidelibus inferebant, ducere crucesignatas adversum illos copias in animum induxit : cui Pontifex eximium zelum est gratulatus.

« Joannes, etc. Philippo regi Navarræ illustri.

« Gratias agimus gratiarum omnium largitori, quod ipse, qui arcani consilii imperscrutabili majestate tangit, cum vult, corda regum et principum, eos ad obsequia sua zelo promptæ devotionis accedens, tibi florentibus juventutis tuæ annis, sicut grata tua insinuatione percepimus, sic maturæ virtutis gratiam ministravit, ut velut summi Redemptoris athleta magnificus delectabile tibi reputes velle propriam exponere in obsequiorum fidei Christianæ prosecutione personam et laborum subire multiplicium gravitatem; tangeris enim dolore cordis intrinsecus, dum impugnationes atroces, persecutiones infestas et crudelitates infandas, quas perfidi Agareni Granatæ et Almariæ fidelibus Christianis regnorum et terrarum eis vicinarum intulerunt hactenus, et continue inferre non cessant, dolorosis, quinimo opprobriosis relatibus percipis, et mentalibus oculis intueris. Dicti namque Agareni hostes perfidi crucis Christi, sicut habet fide digna relatio, fidem Catholicam et terras fidelium in ipsorum

[1] An. 14, p. 3, Ep. com. MMMCDXLVI.

frontariis constitutas, et Christianorum personas frequenter impugnant; Christi mos capiunt, suæque subjiciunt ditioni, ipsosque tam mares quam feminas, et parvulos filios et filias eorumdem, fidem Catholicam abnegare compellunt, nonnulla alia sceleratissima et nefanda in eosdem Catholicos committendo, quæ ad auditum communem fidelium frequenter ingrata fama deducit ».

« Ex quibus ad vindicandas nostri Redemptoris injurias divino, ut speramus, spiritu excitatus, non parcendo laboribus, nec formidando pericula, nec expensarum oneribus indulgendo, pro divini nominis gloria, et Catholicæ fidei palmitibus dilatandis in propria persona ad reprimendum impugnationes nefarias eorumdem ad partes illas cum decenti comitiva gentis armigeræ dirigere gressus tuos sub spe cælestis auxilii potenter te præparas et ferventer accingis. Quod profecto propositum de puræ mentis tabernaculo prodiens, Domino Deo nostro, sicut credimus, in augmentum jucundæ laudationis accrescit : nosque in illo plenis gaudiis exultamus, sibique plenitudinem exsolvimus gratiarum, quod præcordia regia cælestis benedictionis rore perfundens, sic tibi gratum præbuerit animum ad sua beneplacita prosequenda, quod ea, quæ sunt in oculis suæ majestatis accepta, instantia diligentis indagationis exquiris, et efficere niteris studiosius; per hoc divinæ gratiæ te constituens amatorem, et ad promerenda divinæ gloriæ præmia tanquam benedictionis filius aptiorem, etc. Datum Avin. VI kal. Martii, anno XIV ».

48. Nec Hispani modo reges ad subjiciendos Christo Granatenses flagrabant zelo, verum etiam nonnulli alii principes, e quibus Joannes Hannoniæ comes octingentis equitibus succinctus Hispanias petiit. Cæterum Avinionem erat aditurus, ut Pontificem salutaret, indulgentiarumque præmia pro se ac suis deposceret [1] : sed cum Ludovici Bavari hostis Pontificii socer esset, trepidatum ibi admodum est, ne quas insidias conflaret Joanni papæ : habitique mox ingentes militum equitumque delectus ad vim vi repellendam, si quid fraudis moliretur, ac præmissi ad eum oratores, qui intentato anathemate versus Avinionem progredi vetarent, atque in Granatenses eunti indulgentias tribuerent. Paruit comes jussis Apostolicis, et criminis suspicionem omnem amovit. Consecutam e tanto armorum adversus Mahomadem regem Granatæ apparatu clarissimam victoriam, refert Joannes Villanus [2] Granatenses ad quindecim millia ab Alfonso rege cæsos, cum arcis, quam oppugnabat, obsidionem solvere tentarent, arcemque obsessam in Christianorum redactam potestatem. Describunt fusius hoc bellum sacrum Hispanici auctores [3] Alfonsum regem contractis omnibus copiis in Granatæ fines penetrasse, atque hoc anno Thebam munitissimum oppidum castris cinxisse : Ozminium cum sex equitum millibus et peditum gravissima multitudine a Mahomade rege Granatæ missum esse : cumque partem exercitus nostros ad pugnam allicere jussisset, ut ipse cum reliqua a compositis insidiis incautos opprimeret, delusas ejus artes contrariis artibus, vimque vi magna infidelium strage repressam : eo tempore Prunam a Christianis expugnatam, ac Thebam, amissa auxilii spe, pacta incolarum incolumitate, ad deditionem compulsam : oppressa metu victoris Cagnetum Prieghumque, tum alias etiam arces Alfonso portas aperuisse.

Quod attinet ad alios Hispaniarum reges, qui in Granatenses vertere armorum molem erant polliciti; si verbis opera consensissent, excindi tum potuisset ex Hispaniis superstitio : at Alfonsus rex Lusitaniæ Castellani socer quingentos tantum equites transmisit, qui non perfecto bello abcessere : rex Aragonum [1], uti convenerat, ob novos in Sardinia a Liguribus præcipueque a Saonensibus concitatos motus exercitum in hostem non duxit : Emmanuel Murciæ limiti præfectus, qui irrumpere in Granatensium fines debebat, parum sincere fidem reddidit : Navarræus domi se continuit [2], ne in regno seditiones oborirentur. Cum itaque cæteri reges paribus studiis cum Alfonso Castellano non concurrerent, nec leves factiones in regno essent, ille partis contentus inducias, pactis annuis duodecim aureorum millibus, cum Mahomade iniit. Verum præcipua quæ ad id ipsum flexit causa, impuri Gusmaniæ pellicis amores extitere cujus lenocinis enervatus a bellicis sudoribus abductus est, cum latius circumferre victorias ac regnum Granatense in extremam ruinam impellere posset : sed conversas secuturis annis rerum vices, attritasque Alfonsi palmas a barbaro visuri sumus, cum ille furens ira Abohacenum ex Merinorum familia novum Marrochitanum regem in Christianos Hispanos concitavit.

Quod ad Sardiniæ motus spectat; defecisse in ea insula nonnullos proceres Genuenses, qui amplissima prædia obtinebant, et cum aliis fœderatis conjurasse in Aragonios, refert Surita [3] : tum Aytonem Oriam cum novemdecim triremibus et navibus sexdecim circumsedisse insulam, ne auxilia ab Aragoniis inferrentur : Alfonsum vero regem instructa valida classe fluctuantem insulam in suo obsequio confirmasse.

49. *Philippus rex Galliæ comiti Atrebatensi infensus.* — Hoc interim spatio in Galliis Philippus rex peregrinationem ad S. Mariam Vallis-Viridis, deinde ad sepulchrum S. Ludovici episcopi, cujus reliquiæ colebantur Massiliæ, obiit; demum Avenionem ad Pontificem profectus, cum eo octo diebus arcana consilia habuit, ac tulit rumor de Asiatica vel Italica expeditione agitasse : sed de Asiatica egisse sequens historia ostendet.

[1] Jo. Vill. l. X. c. 157. — [2] Lib. XX. c. 165. — [3] Jo. Mar. l. XV, c. 21. Sur. l. VII. c. 11.

[1] Mar. et Surit. ubi sup. — [2] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 116. — [3] Sur. l. VII. c. 13.

His præclaris consiliis contraria hoc anno, etsi leviora, discordiarum jacta sunt semina, quæ progressu temporum atrocissima bella accendere.

Certarat judicio Robertus[1] Atrebatensis comes Bellimontis Philippi comitis filius de Atrebatensi comitatu adversus Mathildem amitam, victusque in Parisiensi senatu judicio est, et comitatus Atrebatium Mathildi adjudicatus (1). Concepit inde Atrebas adversus Philippum regem atroces iras, atque in hostem implacabilem conversus : quem aiunt furentem ira usurpasse eas voces, se Philippum ad solium extulisse, eumdemque dejecturum : de quo ut magno Anglorum in Galliæ regnum irruptionis auctore, suo loco dicetur. Interea cum Pontifex Roberti in regem irarum certior esset factus, illum ut in regis gratiam rediret sollicitavit[2], ne Philippus in Robertum susciperet odia, indeque civile bellum erumperet : Philippum vero rogavit[3] ut regiam clementiam explicaret in Robertum, neque ira asperari ejus animum pateretur.

« Decet, inquit, fili charissime, magnificentiam regiam sedule intendere, ut gesta tua tuo nomini conveniant et dignitati. Rex quidem diceris, rex autem dicitur a regendo. Si ergo vis esse quod diceris, rege te primum : tunc autem te reges laudabiliter, si nulla in te dominata fuerit passio, quæ non ratione regatur. Sane circa aliorum regimen decet te mansuetudine uti potius quam rigore, et errantes benigne ab erroris devio revocare : sic quod diceris, scilicet rex, utique eris. Hoc pro tanto dicimus, ut discessum dilecti filii nobilis viri Roberti de Atrebato comitis Bellimontis improvide factum nil in mente germinet regia odii vel rancoris, etc. Dat. VIII. kal. Decembris, anno XV ». Neque hoc loco prætereundum est, expostulanti eidem regi biennales sacerdotiorum Angliæ decimas Eduardo regi esse attributas[4], ex quibus vires colligeret, ac potentiam Galliis formidabilem confirmaret, cum nondum ita inter reges pax coaluisset, ut belli metus abesset ; respondit Pontifex, se quidem exhausto opibus Anglo decumas exposcenti antequam fiduciarium se aulæ Gallicæ esset professus, repulsam dedisse ; cum vero fidem ei sacramento devinxisset, deque inter ipsius filium et regis Angliæ sororem matrimonio ineundo agitatum esset, sine Francorum injuria decimas concessisse, suique esse consilii studium in sedandis utriusque discordiis collocare. Et sane Joannes antea Philippum regem ac reginam fuerat adhortatus, ut ad pacem cum Eduardo firmandam animos accommodarent : vicissimque Eduardum regem ac matrem Isabellam nonis Septembris deterruit, ne agitatam cum Philippo rege Francorum pacem abrumperent.

50. *Pontifex Eduardum regem Angliæ a severitate et aliis excessibus revocare nititur.* — Recrudusere interea in Anglia gravissimæ dissensiones, atque Eduardi regis patruus Edmundus comes Cantii læsæ majestatis lege postulatus capitis sententia damnatus est, cæsusque hoc anno, ut refert Joannes Villanus[1] ejus temporis scriptor, cum Angliam ad scrutandum fratrem, quem luci superstitem acceperat, commovisset : insinuatum vero id ipsi a præstigiatore qui rem a magistro dæmone hauserat, refert Walsinghamus[2] : atque hi ineptæ simplicitatis fidem patri mendacii adhibentis, artiumque magicarum fructus tristes extitere. Errat vero in Chronologia auctor dum rem duobus ante annis collocat, cum superiori anno scriptæ ad Edmundum litteræ extent necato[3] Edmundo quadragesimæ tempore S. Cutberti pervigilio. Præterea affectum supplicio insequenti mense Octobri Rogerium e Mortuo-Mari, qui antea regnum Angliæ administrarat, cum in suspicionem turpis cum Isabella regina familiaritatis vocaretur, addit idem auctor. Antea vero Eduardum Pontifex monuerat[4], ne intempestiva severitate proceres a se abalienaret :

« Joannes, etc. Eduardo regi Angliæ.

« Ad aures nostras, fili charissime, relatio plurimum infausta perduxit, quod certis ex causis, quas tamen relatio subticebat, die XIX mensis Octobris circa mediam noctem cum gente cœpisti armigera subito nonnullos principes et alios regni tui nobiles, et in carcerem retrusisti ». Et infra ubi se magno dolore affectum exposuit, auctos honoribus atque opibus prænobiles viros in ipsum moliri aliquid ausos, præmonuitque ne ab æquitate in ferendo judicio deflecteret, caveretque, ne eorum testimonia acciperentur, quos invidia aut odium adversus insontes efferaret, ac si nil gravius ab iis consultum reperiret, pristinæ mox restitueret libertati, subdit : « Si vero contra ipsos (quod absit) gravia reperiri contingat, adhuc, fili charissime, tuam prudentiam exhortamur in Do-

[1] Meyer. Hist. Flan. l. XII. Paul. Æmil. in Phil. VI. Misson. in eod. — [2] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 25. — [3] Ibid. — [4] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 218.

[1] Jo. Vill. l. X. c. 153. Polyd. V. l. XIX. an. 1329. — [2] Walsing. in Eduar. III. — [3] Ibid. — [4] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 39.

(1) Sententia in comitem Atrebatensem, qua ejus provinciæ possessio duci Burgundiæ adjudicatur, ad sequentem, non vero ad præsentem annum pertinet. Sequentis enim anni gesta ita exorditur eorum temporum scriptor, qui Nangium continuavit : « Hoc anno lata est sententia in parlamento regis Franciæ pro duce Burgundiæ pro comitatu Atrebatensi, contra dominum Robertum dictum de Atrebato comitem Bellimontis in Normannia ». Roberti igitur secessio ex urbe Lutetia, cujus meminit Pontifex in litteris exeunte hoc anno datis, de quibus annalista, ante latam sententiam accidit, cum forte intelligeret Robertus judicium favorem in adversarium suum inclinare. Vel forte ideo fugit, quod litteras, quas pro se produxerat, per dolum fabricatas judices deprehenderant. Qua de re idem Nangii continuator ad an. MCCCXXXI. Fateor quidem continuatorem illum Nangii asserere Robertum sententia judiciali victum abiisse ; sed discessus ille alius est ab eo cujus Pontifex meminit, cum post sententiam comes a Philippo dimissus fuerit, teste eodem ; discessus vero, de quo Pontifex, fuit *incongrue factus*, adeoque invito rege. Forte igitur discessit, et postea rediit. MANSI.

mino et rogamus attente, quatenus recogitans diligenter, quod misericordibus est ab illo qui non mentitur misericordia repromissa; quodque tu, qui Regi regum es subditus, cujus misericordia egere nosceris, cum omnes offendimus in multis, tutiusque sit tibi de misericordia quam de rigorosa justitia reddere rationem, digneris ipsis misericordiæ viscera aperire, sicque juxta promissionem Dominicam in illo horrendo judicio misericordiam assequi merearis. Speramus equidem, charissime fili, quod nedum in præmissis misericordiam tibi accommodam poteris reperire, imo istos tibi ad fidelitatem et devotionem obligabis insolubiliter, multosque alios ad tuam fidelitatem et amorem sincerum pertrahere poteris per exemplum. Hoc postremo rogamus, et sano consilio suademus, quatenus in iis et quibusvis aliis gravibus ira, odium et appetitus vindictæ prorsus a regio animo exulent; sed omnia in charitate, mature, et cum sano consilio et secundum debitum ordinem peragantur: quod tibi dignetur concedere, cui cum voluerit, subest posse. Dat. Avin. VII id. Novembris, anno XV ». Acceperat etiam Pontifex, Eduardum abalienatum animo a regina matre Isabella impudica pristini in ipsam amoris signa ac vultus serenitatem non explicare; ad quem matri conciliandum preces porrexit, ut matris famam servaret, parceret ejus pudori, lapsusque occuleret: « Excellentiam, inquit, regiam exhortamur in Domino et toto cordis rogamus affectu, quatenus ad tuam reducens memoriam quæ et quanta in utero suo sit propter te pericula passa, quantaque cura te nutriverit, et quam sedulam adhibere diligentiam curaverit circa tua negotia, quantisque propter te exponere se periculis non expaverit; necnon quam sit filiorum erga parentes reverentia Deo grata, quamque sit erga eos irreverentia odibilis et infesta, non faciliter movearis ad credenda de ipsa sinistra aliqua, nec ab subtrahendum sibi filialem benevolentiam accendaris: sed potius, si (quod absit) ipsam excellentiæ regiæ deferat aliquis, diligenter attendat circumspectio regia conditionem deferentium et deferendi modum: scimus enim, nec credimus te latere, quod propter tua negotia multos sibi procuravit exosos ac malevolos contra se provocavit. Item quantum sint, quæ proponuntur tibi, verisimilia; et qualiter, et per quos sint probanda: sicque his et aliis, quæ tibi Deus circa hæc ministrabit, in consideratione deductis, ea repellere et matri famam conservare non omittas». Et infra: « Obsecramus te, fili, per viscera misericordiæ Jesu Christi, ut matris pudori, quantum secundum Deum poteris, velis parcere, et ejus lapsum, si quis (quod absit) fuerit non publicare, sed quantum bono modo poteris, ipsum potius studeas occultare. Dat. VII id. Nov. anno XV ». Adhibuit etiam apud Eduardum Philippæ reginæ preces, ut socrum in gratiam cum Eduardo restitueret.

Ne vero recrudescerent in Anglia discordiæ veteres, atque in apertum bellum erumperent, ad eas sopiendas ad Henricum comitem Lancastriæ, Guillelmum e Monteacuto, atque archiepiscopum Cantuariensem scripsit, ut suam industriam adhiberent, et pericula imminentia, et quem ex his conciperet metum, exposuit: « Si, inquit, ab his, quæ ipsis sunt imposita, sunt insontes, compatimur eis admodum quia taliter sine causa molestiam sunt perpessi, et insuper compatimur dicto regi, qui juste credens procedere, sic dure deceptus processit contra eos: ipsi quoque regno compatimur, super quod maledictionem suam ille cujus maledictio maledictos reddit quibus maledixerit, effudisse videtur: nempe si considerentur mortes et strages perpetratæ in eodem regno: a brevi enim tempore videtur ad antiquum statum infidelium regnum hujusmodi jam rediisse, nec adhuc finis imponitur, sed ad deteriora via continue præparatur. Unde considerantes, quod vigor juris in talibus statui regni non proficit, sed ipsum nudat personis egregiis, multiplicatque odia et rancores: videretur expediens, quod via alia tentaretur, videlicet quod juris mitigato rigore pœnæ infligerentur delinquentibus mitiores, non quod statim tanti viri, ubi ipsos deliquisse constaret, deberent, tam ignominiose puniri; viæ nihilominus considerarentur aliæ, per quas possent induci ad fidelitatem regiam regii subditi, et invicem subditi in seipsis: alias formidandum videtur, quod brevi tempore regnum illud remanebit nobilibus vacuum sine quibus non consueverunt regna defendi ab extrinsecis, nec extrinsecis justitia ministrari. Dat. VII id. Novembris, anno XV ».

In Scotia, cum Jacobus S. Andreæ episcopus ejusque Ecclesia opprimerentur, Pontifex illum ad constantiam, utque in Deo spem collocaret erexit. Tum etiam Thomam Moraviæ comitem rogavit, ut jura dignitatemque Ecclesiarum, sed præcipue S. Andreæ, quæ splendore inter cæteras conspicua erat, tueretur: « Ut Ecclesias, inquit, et personas easdem in terris tibi subditis præsertim, sed et omnes alias, quantum in te fuerit, attenta sollicitudine venereris, ac specialiter S. Andreæ Ecclesiam inter cæteras regni Scotiæ prærogativis multimodis insignitam, ipsiusque ac aliarum præsules et rectores, nobilitatem tuam rogamus et in Domino attentius exhortamur: per hoc enim præter humanæ laudis præconium, divinæ retributionis meritum tibi non indigne acquires, nostram quoque et Apostolicæ Sedis benedictionem et gratiam propterea uberius vindicabis, etc. Dat. X kal. Novembris, anno XV ». Si David Scotiæ rex ab oppressionis Ecclesiarum regni culpa non abfuit, diu crimen impune non tulit: sequenti enim anno Eduardus Baliolus, conciliatis sibi proceribus Angli, bellum illi intulit, ac demum tertio post anno regno depulit, uti suis locis videbitur.

51. *Trevirensi Ecclesiæ illata injuria expia-*

tur publica pœnitentia. — Hæc inter Moguntini cives in gratiam cum Henrico archiepiscopo rediere [1], solutique [2] omnium censurarum pœnis, quas in ejus belli civilis ardore ob sacerdotes affectos gravibus injuriis, eaque præsertim pœna, quæ in Synodo Moguntina constituta fuerat, ut eorum, qui canonicos sacerdotio initiatos atroci vulnere aut percussione læsissent, posteri ad quartam progeniem neque ad ordines sacros, neque ad sacerdotia admitterentur. Quod vero ad Balduinum Trevirensem archiepiscopum Moguntini auctorem belli attinet; is graviorem injuriam a Loreta comitissa de Spanheyem domina oppidi Scarkemberg in Trevirensi diœcesi acceperat, conjectusque cum plurima religiosorum virorum et presbyterorum turba in custodiam fuerat, qua demum restitutus libertati, rogatusque ut crimini veniam daret, ac pro recuperando sacrorum usu apud Sedem Apostolicam intercederet, litteras superiori anno ad Pontificem ea de re dederat. Clementiam vero severitate temperandam Joannes ratus, Loretam ac flagitii patrati in Balduinum socios fidelium consortio restituit : justas vero pœnas ad illud rite expiandum in subjectis litteris ad episcopum Leodiensem missis descriptas inflixit [3].

« Joannes, etc. episcopo Leodiensi.

« Ipsi. et eorum singuli quam cito poterunt, ad civitatem, seu locum solemnem propinquiorem civitati Trevirensi, cum ad eamdem civitatem Trevirensem pro peragenda pœnitentia hujusmodi absque personarum periculis non auderent, sicut in eorum asseruerunt conscientiis, accedere personaliter se offerant ; et in aliquo festo solemni, sicut in festo Pentecostes venturo proximo, si fieri commode poterit, alias instanti festivitate B. Joannis Baptistæ vel alia solemni ab ingressu civitatis vel loci nudis pedibus, et nihilominus præfati milites, domicelli et Beltramus in tunicis sine corrigiis absque caputiis et infulis, et totaliter discoopertis capitibus, portantes ipsorum singuli unum tortitium cereum ponderis quatuor librarum ad minus accensum in manibus gradiatur : et cum ad Ecclesiam ipsam pervenerint in majori altari dictæ Ecclesiæ prædicta tortitia sic accensa devote et humiliter offerant, suumque reatum prædictum ibidem confiteantur publice, cum major ibidem aderit populi multitudo. Et si forsan præfata comitissa tortitium tanti ponderis portare non possit, illud per alium coram se deferri faciat, et ipsa aliud minoris deferat ponderis, prout conscientia sibi dictaverit et viderit expedire.

« 52. Præterea comitissa præfata, quam cito commode poterit, ad civitatem Trevirensem quinquaginta transmittat homines, qui tute accedere valeant ad eamdem ; qui quidem homines, in aliqua prædictarum festivitatum vel alia solemni ab ingressu dictæ civitatis usque ad majorem Ecclesiam Trevirensem pedibus nudis incedentes, accensa tortitia cerea in manibus portent illa in majori altari ejusdem Ecclesiæ offerendo, ipsiusque comitissæ nomine, cum major ibidem aderit multitudo populi, reatum prædictum ibidem publice confitendo. Rursus fabricari faciat comitissa prædicta quatuor lampadas argenteas ponderis duodecim marcharum, quas tunc mittat eidem Ecclesiæ per homines supradictos ante majus altare prædictæ Trevirensis Ecclesiæ permansuras, pro quibus tenendis perpetuis temporibus ibidem sufficienter accensis certos acquirat de suo proprio redditus, quos assignare propter hoc memoratæ Trevirensi Ecclesiæ in perpetuum teneatur. Super quibus omnibus et singulis confici volumus litteras authenticas, seu publica Instrumenta seriem continentia præsentium, nobis fideliter postmodum destinanda : et ultra hoc quod tam prædicta comitissa, quam milites, domicelli et Beltramus prædicti jejunare per duos annos continuos in ferculis Quadragesimalibus, sextis feriis teneantur ; eademque comitissa in honorem quinque plagarum Domini nostri Jesu Christi, quinque et quilibet aliorum prædictorum unum pauperes reficiant per duos annos sextis feriis, quibus jejunabunt, ut superius est expressum. Quocirca fraternitati tuæ per Apost. scripta committimus et mandamus, quatenus per te, vel alium, seu alios comitissam milites, domicellos et Beltramum prædictos denuntians ab eadem excommunicationis sententia, cum per eos requisitus fueris, absolutos, quibuscumque aliis ejusdem comitissæ super prædictis captione et detentione complicibus et fautoribus, qui ab eadem sententia petierunt humiliter se absolvi, auctoritate nostra beneficium absolutionis juxta Ecclesiæ formam impendas, etc. Dat. Avin. IV nonas Maii, anno XIV ».

53. *Judæorum facinora, et res Græcorum.* — Hoc anno inventam tradunt [1] in Judæorum synagoga, quæ in Gustrowensi urbe Wandaliæ erat, divinam hostiam quatuor cruentam locis, quam Judæi a Christiana muliere coemptam ad exercendam in Christum crudelitatem pugionibus confoderant : dumque eam pungerent, auditus est velut infantis vagitus, neque eo miraculo ad fidem conversi. Sola ex iis Judæa mulier sacro Baptismo lustrata est, illiusque opera retectum postea facinus ac sumptum de Judæis supplicium a Joanne Wandaliæ principe. Ut vero comperta sit tincta cruore hostia narrat his verbis Crantzius : « Præmisso jejunio, ac sacra communione cum precibus et assumptis viris gravibus ex oppidi consularibus, foderunt diu : demum cum jam obrepsisset desperatio, invenerunt vitro tectam peplo involutam hostiam quatuor locis cruentam. Advocatur clerus, pulsantur campanæ, in laudes Christi ora laxantur. Capella in loco inventionis de oblationibus accur-

[1] Tom. VII. p. 2. Ep. secr. pag. 34. Serar. Mog. rer. l. v. in Henr. — [2] Super. Ep. pag. 74. — [3] An. 14. p. 1. Ep. com. DCDXCII

[1] Crantz. l. VIII. Vand. c. 8.

rentium erigitur, Ecclesiastica stipendia fundantur ad concinendas Deo laudes. Permansit capella in annum tertium post quingentos ac mille : tum enim conflagrante oppido ab igne fulguris cum Ecclesia parochiali, deperiit in Vigilia Apostolorum Petri ac Pauli ».

Affert idem auctor in ejusdem provincia Magnopolensis Cracone oppido haud diu ante commissum a Judæis piaculare crimen in tremendum Christi sacramentum : pyxidem enim multis hostiis refertam furati torserunt alias, alias laniarunt, alias conculcarunt sparseruntque publico itinere, ut a fidelibus calcarentur : « Res, inquit, perlata est ad Gustrowense capitulum. Clerus indicto jejunio postulavit a Deo revelari, quid factum esset de venerabili sacramento, furemne sacramentum, an argentum invitasset. Cum deferretur res ad dominum Joannem præsidem, cœpit statim suspicari quod erat, jussitque rapi Judæos in quæstiones. Statim fatentur crimen, detegunt conscios, corripiuntur omnes noxii in provincia, sacratæ hostiæ quæruntur in sabulo, crebrescunt miracula, fit populorum concursus, ex piorum instruitur capella, Christo laudes personant, Judæi exquisitis suppliciis fracti rotis necantur ».

Hoc circiter anno creatum Constantinopoli schismaticorum patriarcham Joannem Thessalonicensem, cum Esaias e vivis abiisset indicant Pachmerius [1] et Cantacuzenus. Exercuisse vero Numen in schismaticos iras ob eorum perfidiam, refert Joannes Villanus [2], Constantinopolitanum nimirum imperatorem trajecto Hellesponto in Græcos, qui Tartaros exciverant, expeditionem duxisse ; sed magna clade ab iis profligatum : Turcas vero auctos viribus et audacia mare Ægæum et insulas infestasse, indeque labare Græcorum res admodum cœpisse, cum annis consequentibus conflata numerosissima classe pecora hominesque crudeliter raperent, ac plures insulas vectigales efficerent. Sed quæ ille paucis perstringit, fusius narrant Græci auctores, e quibus hæc decerpimus. Verterat Orchanes Turcarum rex in suam rem Græcorum dissensiones, ac Nicæam Bithyniæ urbem principem, Concilio in ea habito celebrem, ac regiam imperatorum Græcorum, dum Constantinopoli Latini potiti sunt, sedem obsidione cinxerat; cum Andronicus junior ad solvendam obsidionem provolavit, alteroque pede sagitta sauciatus, cum se reciperet Philocrenem, ut vulnus curaret, exorta in Græcorum castris subita trepidatione, a trecentis equitibus ad speculandum magis quam pugnandum immissis Græcus exercitus fœdissime est dissipatus; eaque parta victoria, reversus. Nicæam barbarus [3] urbem infelicem ad deditionem et in servitutem compulit; de qua expugnatione hæc in card. Baronii Notis [4] reperio : « Nicæa Bithyniæ expugnatur a Turcis, a quibus codices, sacræ imagines ac reliquiæ sanctorum venduntur Constantinopolitanis ». Inde latius victoriam circumtulit Orchanes, Græcorumque in Asia potentia obsolevit.

54. *Gualterus dux in Achaiam parat expeditionem.* — Meditatus est expeditionem in Achaiam Gualterus dux, ut Atheniensem principatum e Catalanæ societatis, quæ juncta erat fœdere cum schismaticis, manibus eriperet. Cui Apostolica præsidia impensurus Joannes, fideles propositis indulgentiarum præmiis allicere conatus est [1], ut Gualterus in schismaticos signa cruceata attollentem sequerentur : « Dilecti, inquit, filii nobilis viri Walteri ducis Athenarum Brennæ et Licii comitis gravi conquestione percepimus, quod nonnulli schismatici perditionis filii et iniquitatis alumni, omnis rationis expertes et detestabiles, solum proprii prosecutores arbitrii, ducatum Athenarum, qui est antiqua et patrimonialis hæreditas dicti ducis, expulsis inde gentibus pro dicto duce morantibus in eodem, hostiliter occuparunt, et detinent occupatum, Ecclesiasticos et personas Ecclesiasticas, cæterosque fideles indigenas et habitatores ducatus ejusdem gravissimis oppressionibus affligentes in divinæ majestatis injuriam et contemptum, grave fidelium scandalum, et ejusdem ducis enorme et importabile detrimentum : propter quod præfatus dux ejusdem ducatus patrimonio spoliatus ad eripiendum dictum ducatum de manibus schismaticorum occupatorum et de tentorum prædictorum et recuperationem ipsius, ac liberandum Ecclesias et personas Ecclesiasticas, ac fideles indigenas, et habitatores ducatus ejusdem de dictorum schismaticorum manibus et rabie tyrannidis eorumdem, et reducendum eosdem in statum pristinæ libertatis ferventer aspirans, desiderat conflatis undique viribus ad partes illas, Deo propitio proficisci, etc. » Data est a Pontifice auctoritas Constantinopolitano patriarchæ Latino Corinthiensi, Patracensi et Hydruntino archiepiscopis, ut militiam religiosam professuros crucis symbolo distinguerent, quæ litteræ datæ « Avin. XVIII kal. Julii, anno XIV ». Solvisse Gualterum Brundusino portu proximo anno, atque expeditionem in Achaiam duxisse irrito exitu, visuri sumus ex Joanne Villano [2].

55. *Nascarini et alii populi schismatici in Oriente ad fidem Catholicam invitati et traducti.* — Revocandorum ad Ecclesiæ Romanæ sinum omnium schismaticorum, ac veræ fidei propagandæ zelo ex Apostolica specula Joannes papa in extremas Orientis oras, in quibus Nascarini Christianas leges colebant, oculos extulit : utque eos ad salutem adduceret, cum nonnulla inter ipsos schismata erroresque pullulassent, Jordanum ex sacra Dominicana familia episcopum Columbensem transmisit : tum paternis litteris ad colendam fidei puritatem, fugiendum schisma, religiosos

[1] Pachym. l. IX. p. 62. col. 1. Cantac. l. II. c. 21. — [2] Jo. Vill. l. X. c. 152. — [3] Laonic. Chalcond. de reb. Turc. l. I. — [4] Baron. in Not. Mss.

[1] An. 14. p. 2. Ep. com. DCCXXI. — [2] Jo. Vill. l. X. c. 192

viros, qua par est, observantia prosequendos, est adhortatus [1].

« Joannes, etc. nobili viro domino Nascarinorum et universis sub eo Christianis Nascarinis de Columbo gratiam in præsenti, quæ ducat ad gloriam in futuro.

« Votis zelamus ardentibus et summis desideriis affectamus, ut cunctis mortalibus, quos Dei Filius Jesus Christus suo sanguine pretioso redemit, cælestis gratiæ radius illucescat, et salus votiva proveniat animarum; ut hostis antiqui, semper quærentis ut noceat, elusa nequitia, supernæ beatitudinis gloria, quam non sufficit capere intellectus humanus, quamque Salvator noster se diligentibus repromittit, in suavitatis fœcundæ dulcedine perfruantur. Hoc etiam profundius perpeti cura revolvimus, hoc sitimus ardentius, hoc in solidæ charitatis ardore crebris orationibus postulamus, ut inter omnes, quos regeneravit unda Baptismatis, cesset scissuræ divisio, errorum nebulæ fidei claritatem non maculent, et mentales oculos in Christo credentium et colentium nomen ejus detestabilis schismatis imitatio et temerariæ fidei perfidia non obducat; sed una sancta Catholica et universalis Ecclesia Romana, nulla schismatum scissura divisa, in unitate fidei orthodoxæ sub uno pastore, et unius ovilis intemerata et solida unione ad conquirendam ejusdem beatitudinis gloriam felicibus prosperetur eventibus, et gratis successibus fœcundetur.

« Ideoque universitatem vestram rogamus, monemus et hortamur attente in Domino Jesu Christo, per ipsius pretiosi aspersionem sanguinis obsecrantes, quatenus venerabilem fratrem nostrum Jordanum Catalani episcopum Columbensem Prædicatorum Ordinis professorem, quem nuper ad episcopalis dignitatis apicem auctoritate Apostolica duximus promovendum, quemque ad partes ipsas velut fructuosum futurum et utilem, ut speramus, ad messem nationum ipsarum partium in horrea Dominica inferendam, ad dictas partes providimus personaliter destinandum; necnon dilectos filios fratres Prædicatorum et Minorum Ordinum in dictis partibus commorantes, vel illuc venientes ob reverentiam nostram et Sedis Apostolicæ habere velitis propensius commendatos: attendentes quod per tam longas maris terræque distantias præfatus episcopus et fratres, non absque magnis laboribus et periculis, pro sola cooperatione divinorum obsequiorum ad partes illas accedunt: quos benigne recipientes et charitative tractantes, sacris instructionibus, quas in doctrina Catholicæ fidei vobis facient, vestrarum mentium aures præbeatis devotius, animosque vestros, quorumlibet schismatum pulsis erroribus, unitati Catholicæ fidei et sanctorum patrum auctoritatibus in omnibus coaptetis; quoniam id est summæ et immensæ universali gregi fidelium profuturum, si ubique locorum in cunctis fidelibus, qui gaudent nomine Christiano, unus Deus, una fides, unum baptisma, una totius mundi confessione votis concordibus teneatur, etc. Dat. Avin. VI idus Aprilis, anno XIV ». Conceptæ sunt eadem verborum formula [1] ad Molephatanos litteræ, prætixo hoc titulo: « Universis Christianis commorantibus in Molephatam gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro ». Excitati etiam ad servandam incorruptam fidei puritatem confirmandosque ad constantiam animos felicis immortalitatis spe Christiani, qui in Usbechi et Elchigaday imperatorum Tartarorum regnis versabantur [2].

« Universis conversis ad fidem Catholicam, et Catholicis Christianis habitantibus inter infideles et schismaticas nationes in partibus Aquilonis et etiam Orientis, et specialiter in imperio Usbech et Elchigaday salutem, etc.

« Gratias agimus Deo nostro quia, sicut grata et exultabili relatione percepimus, gratia Dei illuminati estis, divites facti in revelatione Domini nostri Jesu Christi, qui et confirmabit vos usque in finem ambulare in semitis mandatorum ipsius: fecit enim Dominus in cordibus vestris lucem splendere ad illuminationem scientiæ claritatis suæ, ut habeatis thesaurum spiritualem in vasis fictilibus, ut sciatis quod licet is, qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est renovatur de die in diem; quoniam id, quod in præsenti est momentaneum et leve tribulationis humanæ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus temporalia quæ videntur, sed quæ non videntur æterna. Amplexantes igitur tempus acceptabile vocationis vestræ ad Catholicam veritatem, nemini dantes ullam offensionem in omnibus exhibeatis vosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia, in castitate, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma justitiæ a dextris et a sinistris, non ducentes jugum cum infidelibus, et eorum imitantes errores; sed impietates de ipsorum cordibus evellere studeatis, illuminantes eos in agnitionem Catholicæ veritatis: quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? aut quæ conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli? Studeatis ergo vos esse templum Dei vivi, mundantes vos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei, perseverantes in bono usque in finem, etc. » Commendat iisdem fidelibus Thomam Mancasolam episcopum Semiscatensem ac Prædicatorii Ordinis religiosos viros, qui in eas oras ad Evangelium disseminandum excurrunt. « Dat. Avin. XI kal. Februarii, anno XIV ».

Penetrarunt Evangelici præcones ad montes

[1] An. 14. p. 1. Ep. com. DCCCXVI.

[1] Regest. ib. — [2] An. 14. p. 1. Ep. com. DCLIX.

Albors, atque in iis innumeram hominum multitudinem e superstitionis tenebris eductam ad sacra baptismalia pellexere. Aggregati itaque ii filiorum Dei numero, a supremo in terris Christi vicario veram fidei puritatem haurire cupidi, sacerdotes peritos ad se ab Apostolica Sede mitti poposcerunt. Annuit piis eorum votis Joannes et Guillelmum de Cigiis episcopum Taurisiensem aliosque plures ex memorato Prædicatorum Ordine religiosos viros, qui ipsos Evangelica lege imbuerent, tum orthodoxæ fidei formam, quam Romana Ecclesia profitetur, transmisit [1] :

« Universis Christianis habitantibus in montibus de Albors, gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Patri luminum et perennis gloriæ largitori corde devoto gratiarum referimus, quantas possumus, actiones, qui sicut eum ingenti mentis exultatione percepimus, vobis dudum in tenebris ambulantibus revelavit veræ Catholicæ fidei lucem magnam, et nebula gentilis erroris eductos ad veritatem Catholicam misericorditer evocavit, et traxit in agnitionem Filii sui Domini nostri Jesu Christi, qui per lavacrum regenerationis abluti, et mundati ab inquinamento pristinæ vetustatis, in novitate vitæ Domino complacetis parati, sicut lætanter audivimus, doctrina veræ Catholicæ fidei, quam tenet, docet et prædicat sancta Romana Ecclesia, doceri et instrui, si vobis magistri et directores in fide ab eadem sacrosancta Romana Ecclesia destinentur.

« Ecce igitur vestris in hac parte desideriis annuentes, vosque gerentes in visceribus charitatis, ac confidentes, quod qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Domini nostri Jesu Christi, venerabilem fratrem nostrum Guillelmum de Cigiis episcopum Taurisiensem et dilectos filios fratres Ordinis Prædicatorum, viros utique magnæ religionis et vitæ et in lege Domini eruditos, ad vos providimus destinandos; rogantes et obsecrantes vos in eodem Domino nostro Jesu Christo, quatenus attendentes, quod per tam longas maris terræque distantias præfatus episcopus et fratres, non absque magnis laboribus et periculis, pro sola cooperatione et promotione divinorum obsequiorum ad partes ipsas accedunt, eos ob divinam et Apostolicæ Sedis reverentiam benigne recipere, gratanter amplecti, instructionem eorum in fide et Evangelicæ eruditionis doctrinam aure mentis audire, eorumque prædicationibus firmam credulitatem impendere, fidem auditam et creditam vestris operibus comprobare, gratia Dei ad vos præveniente et subsequente efficaciter studeatis. Ut autem ipsius fidei series vobis plenius innotescat, eam vobis annotatam præsentibus destinamus, quæ talis est. Et quidem credimus sanctam Trinitatem: Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, etc. » Concepta est iisdem verbis hæc fidei formula, atque illa quam antea a Clemente IV [1] ad Palæologum, et a Joanne [2] ad Leonem regem Armeniæ, transmissam vidimus : ea porro repetita, addit has preces Pontifex.

« Ideoque universitatem vestram rogamus et hortamur attente, quatenus meditatione sedula cogitantes, quod fragilis est et caduca humanæ naturæ conditio, plena periculis, exposita casibus, instabilis status ejus; considerantes etiam, quod a lege mortis mordentis omnia nullus excluditur, prompti assurgite, præsto vos offerte, et parati accedite ad agnitionem Christianæ fidei et salutis, quæ provenit ex Baptismatis sacramento, ad laudem divini nominis vestræque salutis profectum, et augmentum fidei supradictæ, ut lucis suæ radio illustrati vos solerter exerceatis ad ejus fines laudabiliter ampliandos, ut post vitæ præsentis excursum a porta inferi liberati ejus diros cruciatus pœnasque gravissimas evitetis, æternæ beatitudinis præmia perpetuis duratura temporibus adepturi. Dat. Avin. X kal. Februarii, anno XIV ».

56. *Patriarcha Jacobitarum ad unitatem Ecclesiæ redit.* — Hortatus etiam est Pontifex Marforianum Jacobitarum patriarcham [3], ut creditos ipsius pastorali curæ populos ad conjunctionem cum Romana Ecclesia revocaret, et Prædicatores ac Minoritas ad gentes missos studiis suis complecteretur.

« Joannes, etc. Marforiano Jacobitarum gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Circumspectionem tuam monemus, rogamus et hortamur attente, te in Domino Jesu Christo per aspersionem sui pretiosi sanguinis obsecrantes, quatenus diligenter attendens, quod tibi crescet ad meritum, accedet ad gloriam atque famam, si datum tibi desuper fuerit, ut tu et populus tibi subditus directionis tuæ studio ad unitatem ejusdem Catholicæ et universalis Ecclesiæ revertamini, extra quam non est gratia neque salus, te et prædictum populum habilitare et reducere studeas ad ejusdem Catholicæ et sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ perpetuam et inviolabilem unionem, ac dilectos filios fratres Prædicatorum et Minorum Ordinum ad partes ipsas venientes, vel morantes in eis, vel per illas transitum facientes charitative recipias et benigne pertractes; et maxime venerabilem fratrem nostrum Guillelmum de Cigiis episcopum Taurisiensem, quem ad Dei laudem et gloriam, et pascendum gregem fidelium in partibus illis prædicationis verbo pariter et exemplo Ecclesiæ Taurisiensi præfecimus in pastorem, etc. Dat. Avin. X kal. Febr. anno XIV ».

57. *Joannes Core creatus archiepiscopus Soltaniensis.* — Consulturus etiam Pontifex aliis Orientalibus Ecclesiis, Soltaniensi archiepiscopa-

[1] An. 14. p. 1. Ep. com. DCCXXXIV.

[1] Annal. tom. XIV. an. Chr. 1267. num. 75. — [2] Tom. XV. an. 1318. num. 10 et seq. — [3] An. 14. p. 2. Ep. com. LXIV.

tui in Persico imperio præfecit Joannem Core Ordinis Prædicatorum dato ad eum subjecto Diplomate [1]:

« Joannes, etc. dilecto filio Joanni de Core electo Soltaniensi.

« Te de fratrum nostrorum consilio Soltaniensi Ecclesiæ in imperio imperatoris Persidis constitutæ, tunc vacanti, providimus, præficientes te illi in archiepiscopum et pastorem, curam et administrationem ipsius et sollicitudinem animarum, quæ subduntur eidem, tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committentes, prout in nostris litteris inde confectis plenius continetur. Ut igitur postquam munus consecrationis Deo auctore susceperis, pallio in quo Pontificalis officii plenitudo, quod archiepiscopalis nominis appellatione confertur, etiam decoreris, hujusmodi pallium insigne, plenitudinis videlicet ejusdem officii de corpore B. Petri sumptum, per venerabiles fratres nostros Thomam Semiscatensem et Jordanum Columbensem episcopos suffraganeos tuos ejusdem Ordinis professores tibi tuisque successoribus archiepiscopis Soltaniensibus, qui erunt pro tempore, per aliquem ipsorum, qui principaliter tibi et eisdem successoribus munus consecrationis impendet secundum formam in aliis nostris litteris annotatam, duximus destinandum, etc. Dat. Avin. XIV kal. Martii, anno XIV ».

Cum in eodem Soltaniensi archiepiscopatu in Persico imperio accepisset nonnullos præsules Ecclesiarum administrationem ritu canonico non suscepisse, alios vero sacris ordinibus non rite initiatos, ut his mederetur malis, Soltaniensi archiepiscopo et suffraganeis episcopis partes dedit [2], ut Apostolica auctoritate non admotos canonice Ecclesiis orthodoxæ fidei, nuncupata professione e formula præscripta, iisdem vel aliis Ecclesiis præficerent; alios sacris ordinibus non rite initiatos sacrarent. Demandata etiam est Sevastopolensis Ecclesia Petro Geraldo episcopo designato [3], ut Evangelium propagaret : atque Galipolitana Miletio [4], qui tum Philippo principi Tarentino ejusque Philippo Romaniæ despoto commendatus est [5].

58. *B. Ivonis virtutes et miracula.* — Efflorescente in dies editarum a divino Numine ad B. Ivonis Britanni sacerdotis preces cælestium virtutum gloria, excitatus hoc anno est a Gallo rege, duceque et clero Britannico Joannes papa, ut patrata viri sancti meritis miracula in religiosum examen adduci juberet, qua de re jam ante Clementi V porrectæ preces fuerant, atque apud Joannem parto ab eo recenter Pontificatu repetitæ. Ab ipso itaque ea provincia hisce præsulibus demandata est [6].

« Venerabilibus fratribus Lemovicensi et Engolismensi episcopis, ac dilecto filio abbati monasterii S. Martini de Troarlio Baiocensis diœcesis salutem, etc.

« Exultant et gaudent in cælis animæ beatorum qui Christi vestigia imitando, in asperitate vitæ carnis vitia debellarunt. Exultat profecto Creator æternus, cum suam humani generis creaturam post triumphum de carnis nexibus habitum conspicit palmam gloriæ meruisse. Exultat nec immerito, angelica turba cælorum, cum terrenorum incolam, terræ tenebris cultu fidei et devotionis splendore fugatis, cælestis patriæ civem factum, et compatriolam supernorum civium intuetur. Decet igitur ut exultent ingentibus gaudiis cuncti Christicolæ, dum quis, pro Christi nomine mundanis spretis illecebris, se pennis virtutis erigens sic profecit, quod accepit post præsentium cursum dierum bravium et habitaculum in excelsis. Sane dudum, quod non sine laudis jubilo digne læti referimus, dilectus filius nobilis vir Joannes dux Britanniæ et quamplures aliæ magnæ reputationis personæ illarum partium tam felicis recordationis Clementi papæ V prædecessori nostro, tunc viventi, quam post ejusdem prædecessoris obitum, nobis dispositione divina ad apicem summi apostolatus assumptis, de meritis sanctitatis et vitæ, quibus recolendæ memoriæ Ivo Haclory presbyter Trecorensis diœcesis, dum in humanis ageret, resplenduisse dicitur, ac de miraculis, quæ ad sepulchrum ipsius, cujus corpus in Trecorensi Ecclesia requiescit, virtutum Dominus fertur jugiter operari, per litteras suas laudabile testimonium perhibentes; per speciales nuntios et litteras nobis humiliter supplicarunt, ut de hujusmodi vita et miraculis auctoritate Apostolica mandaremus inquiri. Ac subsequenter idem dux et nonnullæ aliæ magnæ existimationis personæ partium earumdem post præmissarum supplicationum instantiam iteratis vicibus, per suas litteras similes preces super præmissis nobis duxerunt humiliter porrigendas, ut de vita et miraculis supradictis, quæ non solum continuabantur sed magnificabantur assidue per diligentem indaginem certitudine habita decerneremus eum honorandum in terris, quem in cælis Dominus honorabat. Ac nuper charissimi in Christo filii nostri Philipus rex et Joanna regina Franciæ illustres, necnon multi archiepiscopi et episcopi ac abbates, et alii prælati regni Franciæ, universitas quoque doctorum et scholarium studii Parisiensis, idemque dux per alias eorum litteras : ac insuper venerabilis frater Ivo episcopus Trecorensis et dilectus filius nobis vir Guido de Britannia, eximiæ devotionis zelo ad Sedem Apostolicam personaliter accedentes, ad nostri Apostolatus auditum devotis insinuationibus deduxerunt, quod idem Ivo presbyter sic, dum vixit, proprium mandatis divinis subjecit arbitrium, sicque contemptis mundi deliciis et mundanis omnino affectibus relegatis se Deo gratam et acceptabilem hostiam immolarat, quod per ipsius grandia præcelsaque

[1] An. 14. p. 2. Ep. com. XLI. — [2] Jo. an. 14. p. 1. Ep. DCLX. — [3] Ibid. Ep. DCLXIII. — [4] Ibid. Ep. DCLXIV. — [5] Post eamd. Ep. — [6] Ext. Jo. litter. apud Bene. XII. an. 3. p. 2. Ep. com. CCXXVII.

merita et multa et evidentia miracula Dominus operatur.

« Licet igitur dignum existat, ut humanis laudibus reverenter extollatur in terris, quem providentiæ divinæ sublimitas propter ejus vitæ merita clementer honorari voluit in excelsis, nosque per hujusmodi grandia testimonia non modicam informationem receperimus de præmissis; volentes tamen super his cum omni, qua possumus, cautela procedere, et omni in hac parte maturitate servata investigare sollicite veritatem, discretioni vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo vestrum in loco vel locis, ubi expedire videritis, de vita et conversatione ac miraculis ejusdem Ivonis presbyteri cæterisque circumstantiis, hujusmodi negotium tangentibus juxta formam, quam vobis sub Bulla nostra mittimus interclusam, inquiratis diligentius veritatem, et quæ super præmissis inveneritis, fideliter in scriptis redacta sub sigillis vestris per viros idoneos ad Sedem Apostolicam destinetis, ut per inquisitionem vestram fideliter instructi, sicut res exigit et expediens visum fuerit, securius in ipso negotio procedere valeamus. Dat. Avin. IV kal. Martii, Pontificatus nostri anno XIV ». Cum hoc Diploma ad memoratos præsules transmissum periisset, a Benedicto postea ex Autographo exscriptum ac promulgatum est, idemque munus iis præsulibus impositum. Extant porro ejus vitæ Acta fide dignissima apud Surium, ut is ab ineunte ætate se totum Deo addixerit, scientiisque excultus ab episcopo Trecorensi adhibitus ad Ecclesiasticas causas dirimendas in eo munere integerrime jus dixerit : et quoties adversus aliquem sententiam graviorem promeret, lacrymis manare visus sit; deinde a rerum forensium usu ac strepitu se subducere meditatus, parochiæ administrationem susceperit, in qua singularem animarum sibi commissarum curam gessit; ac pupillorum et viduarum clientelam capessivit adeo, ut ad eos ab injuriis lites moventium vindicandos, cum juxta eorum causa esset, ipsam suis urgeret sumptibus sine illa præmii spe, adiret judicum tribunalia ac patronum ageret. Tanto vero pauperes amore complectebatur, ut sua in iis pascendis exhauriret, atque in summa annonæ inopia pauculos panes, qui supererant, cum ipsis partiretur : cui tamen divina providentia multiplicatis panibus non defuit. Carnem castissimam assiduis jejuniis durissimo lecto pœnisque voluntariis macerabat; mentem vero cælestium rerum contemplatione reficiebat : quibus virtutibus adeo divini Numinis gratiam est promeritus, ut ad ejus preces maximas cœlestes virtutes ediderit. Denique instructa pro illo in sanctorum numerum referendo actione judiciaria Clemens VI cælitum honores Ivoni decrevit, ut suo loco dicetur.

JOANNIS XXII ANNUS 16. — CHRISTI 1331.

1. *Marsilii et Janduni errores a Pontifice excisi et damnati.* — Prostrato feliciter schismate in Petro Corbario ad veri Pontificis obsequia, ut vidimus, reverso, Joannes revocandis ad Ecclesiæ sinum aberrantibus atque hæresum, quæ una cum schismate propagatæ fuerant, reliquiis exscindendis, anno a redemptione humani generis millesimo trecentesimo trigesimo primo, Indictione decima quarta, operam dedit: Marsilius enim et Jandunus hæresiarchæ Ludovici Bavari assentatores, ut Romani Pontificis et episcoporum majestatem labefactarent, omnibusque bonis exutos in eum statum redigerent, in quo sub persecutoribus Christiani nominis fuerant jamdiu constituti, fœdissimos errores sparserant, quos licet Apostolica Sedes ex sacris oraculis confutasset, et Petrus Corbarius schismatis signifer ejurasset : nonnulli tamen ea venena adeo imbiberant animis, ut ad extinguendum nefas censoribus fidei in ejusmodi hæresibus contaminatos animadvertendum fuerit; quare hæ ad Aquensem archiepiscopum et suffraganeos episcopos datæ litteræ[1], quas fuisse Encyclicas ad alios præsules missas maximo argumento est.

« Joannes, etc. archiepiscopo et suffraganeis

[1] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 161. et Bullar. select. Jo XXII. Ms. Arch. Vat. sig. lit. A. pag. 132.

et inquisitoribus hæreticæ pravitatis in provincia deputatis.

« Dudum ad audientiam nostri Apostolatus multorum insinuatione perducto, quod nonnulli homines in reprobum sensum dati, præsertim religiosi habitu, sed revera hæretici, et ab unitate Catholicæ Ecclesiæ separati, hæresim per nos olim, deliberatione cum fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, ac multis archiepiscopis et episcopis, aliisque Ecclesiarum prælatis, necnon et compluribus sacræ theologiæ magistris et utriusque juris professoribus præhabita diligenti, ac de consilio fratrum ipsorum damnatam, videlicet quod Christo et ejus Apostolis in iis, quæ ipsos habuisse Scriptura sacra testatur, habuerunt tantummodo absque jure aliquo simplicem usum facti, approbare, dogmatizare ac defendere temerariis ac periculosis ausibus præsumebant; nos ne tales homines perfidi divino et humano timore vacui gloriarentur, suæ pravitatis opera sine condignis meritorum stipendiis præteriti, omnes et singulos, qui postquam Constitutiones nostræ super prædictis editæ ad eorum pervenissent notitiam, vel per eos quominus possent pervenisse stetisset, hæresim condemnatam hujusmodi ausi essent defendere, approbare, seu etiam dogmatizare, aut tenere publice vel occulte, hæreticos declaravimus, sicut per Constitutionem nostram, quæ incipit, *Quia quorumdam*, duximus alias declarandos; et arbitrantes dignum existere, quod tales perversi homines ejusmodi non fruerentur privilegiis (concessis per Sedem Apostolicam) a cujus se subtrahebant obedientia, quamque impugnare nequiter satagebant, ipsos omnibus et singulis tam exemptionis quam aliis quibuscumque privilegiis et gratiis, libertatibus et immunitatibus, tam ordinibus suis quam locis et personis eorum sub quacumque forma vel expressione verborum ab Apostolica Sede concessis, auctoritate Apostolica omnino privavimus: et præter pœnas alias, contra talia præsumentes inflictas, quibus ipsos subjacere volumus, privatos perpetuo, et ordinariæ jurisdictioni ordinariorum locorum quoad causas et alia omnia decrevimus esse subjectos.

2. « Sane quia, sicut fide digna, licet infesta, plurimum relatione percepimus, adhuc nonnulli eorum, (fuisse in eo numero Michaelem, Ochamum, Bonamgratiam, ex lata a Minoritis in ipsos judiciaria sententia inferius afferenda constat,) ausu damnabili et nefando tam prædictam damnatam hæresim, necnon et quosdam erroneos et hæreticales articulos, periculosos errores et hæreses detestabiles continentes: videlicet quod illud, quod de Christo legitur in Evangelio B. Matthæi, quod ipse solvit tributum Cæsari, quando staterem sumptum ex ore piscis iis, qui petebant didrachma jussit dari, hoc fecit non condescensive et liberalitate suæ pietatis, sed necessitate coactus; item quod B. Petrus Apostolus non fuit plus caput Ecclesiæ, quam quilibet aliorum Apostolorum, nec habuit plus auctoritatis quam habuerunt alii Apostoli; et quod Christus nullum caput dimisit Ecclesiæ, nec aliquem vicarium suum fecit, quodque papam corrigere et punire, ac instituere et destituere ad imperatorem asserunt pertinere; et adhuc quod omnes sacerdotes sive sit papa, sive sit archiepiscopus, sive sacerdos simplex quicumque, sunt æqualis auctoritatis et jurisdictionis ex institutione Christi, sed quod unus habeat plus alio, hoc est secundum, quod imperator concessit plus vel minus, et sicut concessit; potest etiam revocare; præterea quod papa vel tota Ecclesia simul sumpta nullum hominem, quantumcumque sceleratum, potest punire punitione coactiva nisi eis imperator tribuerit potestatem; quos quidem articulos et quamcumque scripturam continentem eosdem, velut sacræ Scripturæ contrarios, et fidei Catholicæ inimicos hæreticos, seu hæreticales et erroneos; ac omnes et singulos cujuscumque dignitatis, ordinis, conditionis aut status existerent, qui prædictos articulos, aut scripturam eos continentem, quoad præmissa præsumerent defendere vel etiam approbare; ab omnibus confutandos velut hæreticos olim duximus de dictorum fratrum consilio declarandos et nihilominus dilectus filius Petrus de Corbario Ordinis fratrum Minorum, olim hæresiarcha et schismaticus, qui errores et hæreses prædictos approbaverat et tenuerat diabolica suggestione deceptus, eos postmodum ad lucem veritatis reductus in nostra et eorumdem fratrum nostrorum, necnon magnæ cleri et populi multitudinis præsentia sponte abjuravit, anathematizavit, reprobavit et fuit detestatus expresse in diversis mundi partibus defendere, dogmatizare ac approbare præsumunt, fideles secum in eosdem errores et hæreses trahere, non absque divinæ majestatis contumelia, fidei læsione Catholicæ, ac multorum periculis velut ministri Sathanæ molientes; nos tales, quos timor Dei a malo non revocat, pœnæ saltem formidine severitateque disciplinæ a suis hujusmodi nequissimis excessibus retrahere cupientes, discretioni vestræ in virtute sanctæ obedientiæ per Apostolica scripta districtius injungendo mandamus, quatenus contra omnes et singulos cujuscumque dignitatis, ordinis, conditionis aut status existant, prædictas damnatas hæreses vel earum aliquam approbantes, defendentes, aut dogmatizantes, publice vel occulte, quos omnibus et singulis tam exemptionis quam aliis quibuscumque privilegiis Apostolicis eis, vel eorum ordinibus, aut locis communiter vel divisim, sub quacumque forma vel expressione verborum concessis, privavimus auctoritate Apostolica, et adhuc etiam tenore præsentium eadem auctoritate privamus: necnon et contra suspectos de prædictis, seu eorum aliquos summarie simpliciter, et de plano, tanquam adversus hæreticos, seu fautores et defensores hæresum solerter et fideliter vos, fratres archiepiscope et suffraganei, vestrique vicarii et officiales vestri ordinarii,

vosque filii inquisitores auctoritate Apostolica juxta statuta canonum et privilegia concessa inquisitionis negotio tam a captione personarum, quam ad sententiam procedatis, invocato ad hoc, si necesse fuerit, auxilio brachii sæcularis, non obstantibus quibuscumque privilegiis, indulgentiis et litteris Apostolicis, per quæ vestra vel alicujus vestrum jurisdictio posset circa præmissa, vel ea quomodolibet tangentia impediri, etiamsi de illis esset in præsentibus specialis et expresse de verbo ad verbum mentio facienda, quæ quoad hoc nulli volumus suffragari; sic vos super prædictis solerter et fideliter habituri, quod præter plenius mercedis præmium, quod inde merebimini, nostram et ejusdem Sedis gratiam uberius assequi valeatis. Dat. XII kal. Febr. an. xv » (1).

3. *Thomasius, antipapæ capellanus, ejurat schisma.* — Inter alios, qui disruptis schismatis laqueis ad Ecclesiam supplices confugere, Thomasius, qui Petri e Corbaria capellanum se gesserat, commissum piaculum deflevit: cumque senio morboque affectus curiam non posset adire, et misericordiam imploraret, data est a Pontifice Joanni card. Ursino A. S. L. provincia, ut eum rite absolveret, ea pœna injuncta, quæ in subjecto Diplomate describitur [1]:

« Joannes, etc. Joanni S. Theodori diacono cardinali.

« Discretioni tuæ, de qua plenam in Domino fiduciam gerimus, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus si est ita, eumdem Thomasium, recepto prius ab eo corporaliter tacto libro, ad sancta Dei Evangelia juramento, quod non credit nec credidit quod creatio vel depositio summi Pontificis spectet vel spectare debeat ad imperatorem: sed hoc hæreticum reputavit et reputat, et hæresim damnatam per Ecclesiam, quam et ipse quantum in eo fuit et est damnat; et quod prædictam hæresim vel aliquam aliam nunquam tenebit, docebit aut scienter dogmatizabit, et vitabit consortium et familiaritatem Ludovici de Bavaria hæretici et schismatici, aliorumque hæreticorum et schismaticorum et sequacium ipsorum, denotatorum et denotandorum ab Ecclesia, dum in hæresi, schismate, fautoria et sequela hujusmodi perdurabunt; et quod nobis ac successoribus nostris canonice intrantibus fidelis et obediens erit; et quod hujusmodi crimina, quæ confessus est, et iis similia non committet, nec Ludovico prædicto, dum in hæresi seu schismate vel Ecclesiæ rebellione durabit, vel aliis hæreticis et schismaticis per Ecclesiam denotatis, seu denotandis, seu quibuscumque aliis ipsius Ludovici sequacibus denotatis vel denotandis nullo unquam tempore adhærebit ». Et infra: « Juxta formam Ecclesiæ absolvas: et super irregularitate per eum contracta ex eo, quod se non tamen, in contemptum clavium divinis immiscuit misericorditer dispenses, eumque restituas ad famam et bona; non tamen ad beneficia Ecclesiastica, quæ antea obtinebat: sed eum dumtaxat habiles ad obtinendum beneficia Ecclesiastica consimilia illis, quæ obtinere antea noscebatur, dummodo in illis Ecclesiis non existant, in quibus prima beneficia, quibus per processus nostros contra tales habitos propterea privatus existit, antea obtinebat: eum nihilominus usque ad annum, a die absolutionis, dispensationis et habilitationis hujusmodi computandum, ab officio divino suspendas, injungens eidem, ut infra dictum annum in quatuor locis solemnibus, videlicet in Basilica principis Apostolorum de Urbe, et monasterii S. Pauli prope Urbem, ac S. Joannis Lateranensis, et S. Mariæ Majoris de dicta Urbe Ecclesiis, in singulis earum videlicet singulariter, quamprimum in eis solemnitatum festivitates occurrent et fidelium inibi aderit multitudo, reatus suos et culpas publice et alta voce confiteatur et dicat, etc. Dat. Avin. IX kal. Julii anno xv ».

4. *Instaurata Edicta in Fraticellos, et in sectam Clarenorum.* — Ut paterna pietate collecti Ecclesiæ gremio qui redibant ad officium, ita animadversum in alios, qui in pertinacia obdurescebant. Irretiti erant privatis erroribus nonnulli hypocritæ, fratres de paupere vita vulgo nuncupati, qui a Pontifice alias ita descripti fuerunt [1]: « Fratres Minorum Ordinis professores sacram religionem B. Francisci confessoris egregii sub despecto habitu parvisque caputiis ostentantes, viri utique fugitivi, nec minus apostatæ, quærentes a jugo religionis colla subducere et debitum regularis effugere disciplinæ, columbinæ simplicitatis speciem præ se ferentes exterius, et callidi hostis astutias interius proferentes ». Erant ex ea nimirum pseudominoritarum illuvie, qui S. Francisci pura et incorrupta instituta ex candida et litterali vocum interpretatione observare gloriabantur, in quos vetera Edicta instaurata fuerunt [2].

[1] An. 15. p. 4. Ep. com. DCCLXXVIII.

[1] Jo. an. 1. Ep. CVI. Ext. etiam apud Wad. an. 1317. num. 10. — [2] Bull. Jo. XXII. Ms. arch. Val. sign. lit. A. pag. 129.

(1) Cum Marsilii de Padua, et Joannis de Janduno nomina hic in Annalibus recurrant, admonendos lectores censeo, Jandunum jam inde ab anno superiori sive obiisse, sive a Bavaro recessisse. Id mihi ex conjectura potius suggeritur, quam certo aliquo argumento constat. Hanc vero conjecturam suppeditant litteræ Joannis papæ ad Joannem Bohemiæ regem datæ die « II kal Augusti, Pontificatus sui anno XIV, id est, anno MCCCXXX ». In illis enim Ludovico in crimen vertitur, quod apud se detineat *Jacobum Castellanum* episcopum; item *Michaelem de Cæsena, et Gulielmum Kam Anglicum, Bonagratiam de Pergamo* (Bergomensem, quem in aliis litteris apud Martene *conversum*, id est, nullo clericatu initiatum, appellat) ac denique *Marsilium de Padua*. Janduni non meminit, cujus omissionis nulla aptior succurrit ratio, quam quod obierit, vel ab illo secesserit. Secessisse tamen potius, quam obiisse puto, cum in litteris ad Benedictum XII, legendis in Annalibus ad an. MCCCXXXVI, spondeat Ludovicus se pro viribus insectaturum Joannem de Janduno et Marsilium de Padua, nisi ad Ecclesiæ obsequium redierint. MANSI.

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus archiepiscopo ejusque suffraganeis, et dilectis filiis inquisitoribus hæreticæ pravitatis in eis partibus auctoritate Apostolica deputatis.

« Processus contra Fraticellos.

« Dudum ad audientiam Apostolicæ Sedis multorum insinuatione perducto, quod nonnulli profanæ multitudinis, qui vulgariter Fraticelli, seu fratres de paupere vita, aut Bizochi, sive Bighini, vel aliis nominibus, nuncupantur in partibus Italiæ, necnon in insula Siciliæ, comitatu Provinciæ, Narbonensi et Tolosana civitatibus et diœcesibus ac provinciis, aliisque cismarinis partibus contra sacros canones habitum novæ religionis assumere, congregationes et conventicula facere, et superiores sibi ipsis eligere, quos ministros, seu custodes, vel guardianos aut nominibus appellant aliis, plurimos ad eorum sectam recipere, in quibus habitant in communi, publice mendicare, quasi eorum secta una de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis, temeritate damnabili præsumpserant et præsumebant etiam incessanter ; et ut ipsorum error veritas, et impietas religio putaretur, plurimi eorum regulam Ordinis fratrum Minorum, quam sanctus Franciscus instituit, se profiteri ad litteram observare fingebant, quamquam sub obedientia generalis vel provincialium ministrorum ipsius Ordinis minime morarentur, prætendentes se a sanctæ memoriæ Cælestino V prædecessore nostro hujusmodi status, seu vitæ privilegium habuisse (confirmatam a Cælestino monasticam eorum disciplinam, et vocatos pauperes eremitas domini Cælestini, contendunt nonnulli, et Clarenorum congregationem fuisse hujusmodi ; at illi advertant quid subjiciat Pontifex) quod tamen, etiamsi ostenderent, non valeret, cum felicis recordationis Bonifacius papa VIII, prædecessor noster ex certis causis rationabilibus omnia privilegia ab ipso Cælestino concessa, quæ per ipsum Bonifacium non contingeret approbari, vacuasset viribus, nec dictum privilegium inveniretur per eumdem Bonifacium approbatum ; nos attendentes, quod in errorum barathrum faciliter ruunt, qui conceptus proprios patrum diffinitionibus anteponunt, ipsorumque quamplurimi, sicut nobis fide digna innotuerat relatio, a veritate Catholicæ fidei deviabant ; contra sectam, ritum et statum hujusmodi auctoritate Apostolica de fratrum Minorum consilio processimus sub hac forma : Joannes etc. ad perpetuam rei memoriam, Sancta Romana atque universalis Ecclesia, etc. »[1] Extat hæc sanctio inter Extravagantes, hac temporis nota consignata, « Dat. Avin. III kal. Januar. Pont. nostri an. II ». Tum subjicit :

5. « Sane quia sectam præfatam non resurgere, sed abolitam remanere perpetuo, prædictamque inviolabiliter observari sententiam plenis desideriis affectamus, ad quod expedire plurimum credimus, processum et sententiam hujusmodi sæpius præsente fidelium multitudine publicari ; discretioni vestræ per Apostolica scripta in virtute obedientiæ districtius injungendo mandamus, quatenus vos fratres archiepiscopi et suffraganei per vos vestrosque subditos et alios viros religiosos et sæculares, exemptos et non exemptos, de quibus vobis videbitur (quos ad hæc non obstantibus exemptionis et quibusvis aliis privilegiis eis, vel eorum ordinibus, aut locis sub quacumque forma vel expressione verborum concessis, compellere per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita valeatis) singulis diebus Dominicis ac festivis in Ecclesiis et locis vestrarum civitatis et diœcesis, ac in sermonibus publicis, de quibus expedire cognoveritis, eosdem processum et sententiam, dum clerus et populus ad divina vel sermones audiendos convenerint, publicantes, omnes et singulos sectam hujusmodi observantes generaliter, necnon nominatim illos, de quibus vobis summarie, simpliciter et de plano, ac sine strepitu et figura judicii constiterit in præmissam incidisse sententiam excommunicatos denuntiare singulis diebus Dominicis et festivis in eisdem Ecclesiis, locis et sermonibus publice procuretis. Et quia sine fautoribus et receptatoribus diu pestilentes homines hujusmodi latere non poterunt, nec durare, diebus Dominicis et aliis solemnibus, præsente fidelium multitudine copiosa, sub excommunicationis pœna et aliis, quas fautoribus et receptatoribus talium per jura canonica sunt inflicta, ut a fautoria, receptatione ac defensione illorum publica et occulta debeant abstinere moneatis et efficaciter inducatis, contra non parentes monitioni hujusmodi ad denuntiationem inflictarum comminatarum pœnarum hujusmodi et alias, prout expedire videritis, vos archiepiscopi suffraganei vestra ordinaria, vosque filii inquisitores Apost. auctoritate simpliciter et de plano, absque strepitu et figura judicii vestri, secundum statuta canonum et privilegia concessa inquisitionis officio procedentes, invocato ad hoc, si necesse fuerit, auxilio brachii sæcularis. Datum Avin. XIV kal. Martii, anno XV ».

6. Proruperat eo impietatis hujusmodi hypocritarum fæx, ut licet sacerdotio non essent initiati, simplices plebeios ad sacram exhomologesim admitterent, atque ad eos pelliciendos inanes indulgentias pollicerentur. Præerat hujusmodi Fraticellis, qui diversam longe ab aliis Hermanni, Dulcinique, vel Apostolicorum impurissimis fraterculorum factionibus sectam adulterinæ sanctitatis specie ex litterali eaque in sensum nefarium detorta Franciscani instituti interpretatione delusi, imbutique nefaria Petri Joannis Olivi, (qui licet a Minoritano Ordine non se divulserit, aliis tamen illius discindendi causam suis erroribus præbuit) doctrina conflarant, Angelus e valle Spoletana laicus, improbæ susceptæ sententiæ ad insaniam addictus : in quem Pontifex Melphiensem episco-

[1] Extravag. *Sancta Romana* de relig.

pum legibus agere imperavit, commissaque ab illius nequitiæ sociis flagitia ita exposuit[1] :

« Joannes, etc. episcopo Melphiensi et inquisitoribus hæreticæ pravitatis, in partibus regni Siciliæ et terris citra pharum auctoritate Apostolica deputatis.

« Ad nostri Apostolatus auditum perduxit nuper insinuatio displicibilis et infesta, quod quidam ministri Sathan, perditionis filii, et maledictionis alumni, qui se fratres de paupere vita faciunt vulgariter appellari, quamvis eorum secta jamdudum per Sedem Apostolicam fuerit perpetuæ prohibitioni subjecta, se in illis partibus sub ducatu cujusquam nequam hominis, videlicet Angeli de valle Spoletana, idiotæ utique et quasi litterarum ignari, qui se caput seu magistrum ipsorum nominat, congregarunt et congregant incessanter ; et gerentes sub pelle ovilla rapacitatem lupinam, ut subtilius et facilius decipere simplicium animas valeant, varias hæreses et errores, quibus ipsi respersi dicuntur, disseminare in divinæ majestatis offensam periculose nimium moliuntur ; falsas pronuntiantes indulgentias et plures personas ad confessionem sacramentalem, licet claves non habeant, animas decipiendo damnabiliter admittentes, et alia detestanda varia in suarum animarum periculum, et plurimorum scandalum committentes.

« Cum autem talibus, ne crescant hæreses et errores hujusmodi, sed extirpentur potius antequam per intensionem coalescant in segetem, sit ocyus obviandum, discretioni vestræ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus adversus prædictum Angelum, et alios ejus complices in hac parte secundum sanctiones canonicas et privilegia concessa inquisitionis hæreticæ pravitatis officio, solerti adhibita diligentia, taliter providere, invocato ad hoc, si necesse fuerit, brachii sæcularis auxilio, studeatis, quod hæreses et errores prædicti extirpentur radicitus, et fides Catholica conservetur illæsa, etc. Dat. Avinion. X kalend. Decembris, anno XIV ».

7. Meminere Minorum Annales[2] cujusdam Angeli nuncupati Clareni, sectæ illius, quæ Cœlestino V Pontifice oborta est, et S. Francisci instituta purissima colere jactabat, seque a sociorum, tanquam apud eos pietas defloresceret, consortio divulserat, promotoris : quique Liberato in secta condenda socio successit in magistratu : et si ea, quæ refert Franciscana historia cum iis, quæ ex Jordano suo loco attulimus[3] de Liberato et Angelo factionis Fraticellorum seu fratrum de paupere vita, quam Bonifacius damnavit, conditoribus conferamus, non dispar studiis reperietur Angelus idiota et hæreticus, quem Pontifex superiori Diplomate exagitat : nam primo Angelum Clarenum in illa ipsius historia fertur[1] non fuisse sacerdotem, et accusatum de exceptis sacris exhomologesibus apud Joannem, tum Bonifacio VIII, et patriarchæ Constantinopolitano sectam illius damnantibus non paruisse. Cum vero hunc Liberati socium Jordanus[2] rerum sui temporis accuratus auctor in narrandis iis, quæ ad Minoritas spectant, referat antea Petrum e Forosempronio dictum, et Angeli nomen sibi ascivisse, « Quia, inquit, se fingebat revelationes angelicas habere », pariter patriæ nomen commutasse suspicio subesse forsitan posset, ne facile a censoribus fidei, qui in fraterculos in Oriente tum in Occidente jussi[3] erant inquirere, comperiretur. Referunt[4] pariter Franciscani Annales, Clarenorum sectam, quæ Cœlestini Quinti papæ indulgentia adoleverat, ac transfugas Ordinis Minoritarum colligebat, damnatam a Joanne fuisse ; tamen ejusdem Cœlestini proposito Diplomate acerrime se tutatam esse. Sed cum id rescissum fuerit adversus Bonifacii et Joannis justissima decreta non valuit eorum excusatio : atque ideo non veram pietatem coluisse constat, ut prætereamus infandam illam hæresim, qua Liberati et Angeli sequaces Pontifices exutos omni auctoritate, eamque in ipsos transfusam ob studium paupertatis effutiebant[5].

Nec putandum hæc crimina falso Joanni cujus animum a Minoritis aversum perperam aiunt, nimium credulo insusurrata ab invidis ; quo nomine sacrum Minoritarum Ordinem indigne traducunt : nam plures alii Pontifices non modo Bonifacius VIII, qui nascentem sectam elidere studuit, sed etiam Clemens VI de blasphemiis hujusmodi a pseudoreligiosis jactatis gravissime est conquestus[6]. Porro memorati Angeli sequacium, qui in Neapolitano regno pullularant, causam Gerardus Otho supremus Ordinis præpositus, atque Helionus Rhodiorum equitum magister, tum archiepiscopus Neapolitanus cognoscere jussi sunt[7]. Neque ambigimus, quin plures viri simplices et pio purissimi Franciscani Instituti servandi zelo se Angelo aggregarint : qua illecebra plures allecti sensim hæresim ab hypocritis, in Angelos lucis transformatis, instillatam imbibebant.

Quod si Congregationis Clarenorum, qui ad Pii Quinti tempora persliterunt, atque a Sixto Quarto Eremitæ sancti Francisci appellati reperiuntur, auctor Angelus de Cingulo Clarenus agnominatus a Clareno flumine inter Asculum et Nursiæ Alpes, prope quod extructo cœnobio diu cum suis discipulis vixisse ferunt, idemque auctor Ecclesiasticus vere pius extitisset, ut tradit Wadingus[8], illum non fuisse Liberati in condenda nefaria Fraticellorum secta socium, sed ab eo

[1] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 281. et lib. Bull. Jo. XXII. Ms. Arch. Vat. sign. lit. A. pag. 139. — [2] Wad. in Annal. an. 1317. num. 46. et an. 1318. num. 23. — [3] Annal. tom. XIV. an. 1294. num. 26.

[1] Apud Wading. an. 1318. num. 23. — [2] Jord. Ms. Vat. sign. num. 1960. et Annal. tom. XIV. an. Chr. 1294. num. 26. — [3] Ibid. — [4] Marc. Olyssip. l. VII. c. 34. ex Chr. vet. et Mar. — [5] Jord. Ms. Vat. sign. num. 1960. Annal. tom. XIV. an. Chr. 1294. num. 26. — [6] Clem. VI. Ann. tom. III. Ep. secr. LII. — [7] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 242 et 315. — [8] Wad. an. 1317. num. 28. et in scriptor. Ord. Min. in V. Ang. de Cing.

discrepantem dicendum esset: cui opinioni favet patriæ distinctio, cum illum Foro Sempronio oriundum scribat Jordanus[1], hunc Cingoli natum referat Wadingus[2]; quin etiam Marcus Ulyssipponensis[3] ex Chronico pervetusto Joannem appellet.

Si vero idem fuerit, qui varia nomina subdole commutarit, tum nefarium hypocritam fuisse et hæreticum non ambigendum est; et primos socios respersos impietate, flexuque temporum partim hæresim expurgatam flammis, partim doctrinæ luce discussam, ut quæ initio secta fuerat impia, in piorum hominum societatem præstantem religione et sanctitatis fragantia suavissimam effloresceret, ac tum demum foveretur a Sixto IV, pristinoque Minoritarum sodalitio a Pio V restitueretur. Quod vero Angelus apud sectarios suos vel alios sanctitatis existimationem collegisset, non mirum est, cum ab imperitis a sanctitate non facile discernatur hypocrisis, prorsusque splendido illo primi collapsæ disciplinæ Franciscanæ restitutoris nomine indignus esset; licet enim defloruisse disciplinæ splendorem statuerimus cum Marco Ulyssipponensi[4], ac Liberatum et Angelum a Raimundo Ordinis præposito, Corrado Offidano, Jacobo Tudertino, Petro e Monticulo, quorum aliquos ob egregias virtutes beatorum nomine insigniunt, ad Cœlestinum V missos; id plane constat ipsos ad sodalium consortium jubente Bonifacio redire debuisse, nec stare religiosam familiam posse, quæ Apostolico anathemate perculsa sit. Fuisse autem justum decretum Bonifacii (inferius a nobis repetendum) certum est, cum Liberatus et Angelus restituendi Ordinis fuco illum dissiparent, personatamque tantum religionem gererent. Infectus erat illius hypocrisis lue Bernardus Fuscerius pseudominorita, quem Guido Carmelita episcopus Majoricæ, proximo anno ad Elnensem in Catalonia episcopatum traductus, ut ex Pontificiis litteris[5] constat, comprehendit atque una cum fidei censore ejusdem hæreses ex ipsius litteris in triginta duos articulos digessit[6].

8. *Michaelis Cæsenatis errores a Geraldo Othone refutati.* — Alebat inter Minoritas schisma Michael Cæsenas hæresiarcha, atque in Italia suas vices demandarat Thedino pseudominoritæ, cujus comprimendi Fulconi Piceni præsidi provincia a Pontifice demandata est[7]. Cudebat varia idem Michael adversus Ecclesiam fidemque Catholicam Monachii, ubi Ludovici Bavari clientela tectus erat, venenata Commentaria[8], quæ Encyclicis litteris hoc anno XXIV Januarii datis ad Minoritas, ut eos perverteret, inferebat, et querebatur[9] Geraldum in sui locum fuisse subrogatum; suamque hæresim et apostasiam argumentis colorabat variis, quæ confutat Geraldus Otho in eo Commentario, quem ex Perpinianensibus comitiis conscripsit[1], in quo hypocrisis larvam ita perite detrahit, ut nuda ejus impietas pateat:

« Nonne, inquit, cogitas, fili, incredulitatis, exemplum quod frater Elias meus et tuus in officio, sed tuus in schismatico scandalo prædecessor, apostata fuit, schismaticus et hæreticus: qui sub domino Innocentio IV cum Friderico, ab imperatoria dignitate deposito et sententialiter per Ecclesiam condemnato, se subtraxit ab obedientia domini papæ et ab Ecclesiastica unione? His tamen non obstantibus nostra religio, procurante Domino, non super hoc Elia hæretico, nec super le imitatore suo, sed super solidissimam petram Christum mediante B. Francisco fundata in fide et devotione et obedientia et reverentia ac unitate sacrosanctæ matris Ecclesiæ, inconcussa permansit, sicut hodie; te errante a Catholicæ fidei tramite cum hominibus deviis deviante, nostra religio per Dei gratiam in communione et gratia Sedis Apostolicæ perseverat. Non igitur tu dominum papam, sed te dominus papa velut vere reprehensibilem reprehendit. Quare, miser homo, non vides vel non intelligis quam inaniter et quam mendaciter de resistentia gloriaris? Cæterum cum inducis exemplum cleri Romani, dicens scilicet: Ab ipsius domini Joannis obedientia et communione recessi ad instar Catholicorum et approbatorum virorum de clero Romano, qui ab obedientia et communione Anastasii papæ deviantis a veritate fidei, quam Ecclesia determinaverat, recesserunt prout in canone XIX. dist. capit. *Anastasius* legitur et habetur; istud quidem exemplum contra te militat in duobus.

9. « Primo namque quia, si exempla Romani cleri sequi decreveras, cur Romani cleri principibus dominis S. R. E. cardinalibus Catholicis et fidelibus, in obedientia et communione domini papæ manentibus, non mansisti? et cur ipsis non recedentibus recessisti, nisi quia eos non sequi sed præcedere, si te voluissent sequi, in apostatica fuga volebas? Si tamen dicat tua perfidia, quod non ipsos dominos cardinales clericos domini papæ, sed anticardinales dudum clericos antipapæ habebas pro clero Romano seu pro principibus cleri Romani, responde. Si cum illis tunc perfidis a communione domini papæ tunc recedentibus recessisti, cur cum illis redeuntibus, et pœnitentiam agentibus rediens pœnitentiam non egisti, postquam eorum exempla sequi volebas, nisi quia superbia sicut prior egreditur ad illicita opera, et posterior revertitur seu frangitur ad pœnitentiam? sic tu superbus superbiæ filius primus esse in apostasia et novissimus in pœnitentia voluisti? Si vero tua dicat inaudita temeritas, quia nec dominum papam, nec adhuc antipapam habes pro

[1] Jord. Ms. Vat. sign. num. 1960. — [2] Wad. de Script. Ord. Min. — [3] Marc. Olys. l. VII. c. 23. — [4] Ibid. l. V. c. 27. — [5] An. 16. p. 2. Ep. com. MCCCXXV. — [6] An. 15. p. 2. Ep. com. DCDLVI. — [7] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 111. — [8] Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4010. pag. 106. et in Ms. 4008. pag. 151. — [9] Eod. Ms. 4010. pag. 212.

[1] Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4010, pag. 215.

clero Romano, responde. Si secundum opinionem tuam Romana possit inveniri Ecclesia, quia constat si non inveniatur Romanus clerus, quia nec Romana Ecclesia invenitur: clerus autem, qui habitat in Avinione, qui habitat Romæ, qui habitat in toto orbe Catholicorum et orthodoxorum obedit et communicat domino papæ; clerus autem qui est Saonæ sub tuo sacrilego et blasphemo vicario Berengario Bochusse Januensi pseudoarchiepiscopo et Pisano in theologia magistro obedit vel antipapæ, vel Sathanæ, vel synagogæ Judaicæ, vel utrique. Ubi est igitur Ecclesia Romana Catholica, ad quam appellas? dic, si tu scis, ubi est transportata? Nonne verecundaris? nonne confunderis dicere et scriptitare per mundum ea, quæ omnes Christianæ aures atque Catholicæ horrent, quod tu nullius dignitatis, nullius nobilitatis, nullius auctoritatis, nullius potentiæ, nullius virtutis, licet multi criminis homo sanctissimum Apostolicum Christi vicarium, universam Ecclesiam, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, principes, burgenses, cives, laboratores, tot viros et feminas populos Christianos sub obedientia et communione domini papæ servientes de hæresi et fautoria hæresis audes condemnare?

10. « Secundo præmissum exemplum contra te militat, quia tu, non dominus papa, in duas incidisti culpas ». Et infra: « Tu, sicut tota novit Ecclesia, manifestis hæreticis, puta Petro de Corbario, dudum sacrilego et hæretico antipapæ, Marsilio de Padua, Joanni de Janduno et quampluribus aliis etiam in criminibus et sacrilegiis communicasti, communicas et communicare non cessas. Item occulte conaris per falsas suggestiones, scripturas et suasiones fratres olim tibi commissi Ordinis non quidem ad gradus Ecclesiasticos, sed a gradibus et cultibus, ab obedientia et reverentia Ecclesiasticis revocare ». Et infra: « Quare communitas nostri Ordinis propter easdem causas a tua communione et obedientia merito se abegit; tamen domino papæ vere et fideliter, et ut vere fideli adhæsit, quia ipse non communicat nec communicavit hæreticis, nec etiam occulte operatus est quidquam: quinimo in revocatione damnatorum, redire cum pœnitentia volentium, et in editione suarum Constitutionum, exempla nequaquam sequens Anastasii, de consilio dominorum cardinalium, episcoporum, presbyterorum et diaconorum multiplici deliberatione processit. Quapropter hoc solum exemplum, si bene cogitasses, te a tanta insania retrahere debuisset ». Hæc Geraldus, qui Michaelem hæresiarcham ejus argumentis urget et convincit. Verum hypothesis quod Anastasius II a fide deflexerit, ac propterea a clero Romano abjectus et mox divinitus turpi morte oppressus sit, falsa est. Ac primum observandum Michaelem hæresiarcham contendisse [1], Romanum Pontificem sine Concilio Œcumenico in ferendo fidei decreto errasse posse, ac Joannem in illo, contra quod ipse Michael novæ hæreseos signa extulerat, nempe, *Cum inter nonnullos*, errasse.

11. Ut vero probaret errare posse Pontificem in judicio fidei, calumnias jam ante confictas a schismaticis in nonnullos Pontifices repetiit, atque objecit de Anastasio II, sed falso. Ac primum Anastasii hostes schismatici nunquam finxere, ipsum in dirimenda e Petri cathedra fidei controversia errasse: ex quo Michaelis objectio eliditur. Et si referat Gratianus *dist.* XIX c. *Ita Dominus*, errasse Anastasium, quod rata esse voluerit sacramenta Baptismi et Ordinis, quæ Acacius hæreticus contulerat: non in eo erravit Anastasius, sed Gratianus suam imperitiam prodidit, ut docent theologi [1]. Quod ad alia vero objectionum capita in Anastasium attinet, futilia sunt: statuamus enim quod voluerit ille Photinum, qui communicaverat Acacio, absolvere sine cleri consensu; non propterea a fide deflexit. Demonstrant etiam cardinales Baronius [2] et Bellarminus, falsum esse ipsum, voluisse revocare Acacium; et pariter confictum fuisse, illum divina vindicta percussum [3]. Ac si quis omnino contenderet, Acacii nomen dyptcis restituere voluisse, moxque divinitus oppressum; non ex eo auctoritas Pontificis exsolesceret, sed magis divina in Ecclesiam providentia illustraretur [4] stabitque Pontificem in proponendo universæ Ecclesiæ fidei decreto a Spiritu sancto ex Christi sponsione regi. Objecit præterea Michael, errasse Liberium. Verum is nullum in controversia judiciaria tulit adversus fidem decretum; sed prævaricatus est communicando cum Semiarianis, quapropter in ejus locum subrogatus est Felix, qui martyrii palmam damnato Constantio tulit, de quo pluribus cardinales Baronius [5] et Bellarminus [6], qui de Felicis successione causam hanc affert: « Tametsi enim Liberius hæreticus non erat, tamen habebatur propter pacem cum Arianis factam hæreticus; et ex ea præsumptione merito potuit ei Pontificatus abrogari. Non enim homines tenentur, aut possunt corda scrutari; sed quem externis operibus hæreticum esse vident, simpliciter hæreticum judicant, ac ut hæreticum damnant ». Resipiscens vero Liberius Felici iterum successit excitatusque divinitus imperatorem Constantium atque episcopos Ursatium et Valentem hæreticos damnavit; de quo memorati auctores.

Inania similiter sunt, quæ de Leone objiciuntur, cum ipse pseudopontifex esset; quare merito vim argumenti retorquet in Michaelem Geraldus [7]: « Sed temporibus nostris a communione et obedientia Petri de Corbario, in antipapam tyrannice et diabolice per hominem laicum, sæcularem et

[1] Ext. ejus comm. cod. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4010. pag. 206 etc.

[1] Turre. Sum. de Eccl. l. II. c. 112. Bell. de Rom. Pont. l. IV. c. 10 et alii. — [2] Bar. an. Chr. 497 num. 27. — [3] Ibid. et Bell. sup. cap. — [4] Bar. eod. num. 27, 28 Turre. et Bell. ubi sup. — [5] Bar. an. Chr. 357. num. 25. — [6] Bell. l. IV. de Rom. Pont. c. 9. — [7] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4010. pag. 215.

excommunicatum intrusi, quicumque fideles se subtrahere tenebantur. Videas igitur, si tu habes oculos quibus videre valeas, si fuisti æqualiter obcæcatus tam in facto quam in isto dicto: quomodo enim et qua fronte ista exempla pro te inducere potuisti? » Et infra: « Tu in tuo recessu accessisti ad intrusum, et recessisti ab illo, qui canonice fuerat nullo dubitante ingressus. Recessisti a vicario Christi, et accessisti ad vicarium antichristi. Accessisti ad eum, qui aliunde ascendebat ut latro; et recessisti ab eo, qui per ostium intravit ut pastor. Accessisti ad eum, qui in nomine proprio veniebat; et recessisti ab eo, qui venerat in nomine Christiano. Accessisti, ut tu ipse dicis, ad civitatem Pisarum, ubi tunc erat sedes Sathanæ, et ibi fratres, quorum animas in cura te habere dicebas, faciebas ab antipapa officia et dignitates Ecclesiasticas acceptare: quorum consecrationi, seu potius execrationi, inunctioni, vel verius fœdationi sicut impudicus leno fornicationum et fœditatum spiritualium assistebas ». Et infra:

12. « Quod autem appellationis tuæ pallium, sub quo rebellionem tuam schismaticam velare conaris, sit inane et vacuum, patenter apparet consideranti cuilibet eum qui appellat, et eum contra quem appellat, et judicem quem appellat. Tu autem appellasti realiter non ut persona publica, quia ordo appellationem tuam non approbat nec commendat, sed potius improbat et condemnat; sed ut persona privata attentasti facere quod fecisti: hoc autem modo fecisti te personam hæreticam, prout constat per litteras tuas, ut in processibus contra te habitis in novissimo nostri Ordinis generali capitulo declaratur: persona autem hæretica secundum canonicas sanctiones appellare non potest, nec admitti appellatio ejus debet: tu autem qui decretales et decreta frequenter allegas, ista melius nosse deberes. Sed audi causam, quare omnis hæretici appellatio non debet admitti, quia ut Paulus ait, subversus est qui hæreticus est, et deliquit proprio judicio condemnatus, ad Tit. III cap. Persona vero contra quem appellasti est ille, qui non habet superiorem in terris: propter quod de jure ab ipso appellari non potest ». Et infra: « Appellasti quoque ad illam Ecclesiam, quam tu in tuis litteris, quas ad diversas partes Ordinis direxisti, pronuntiasti, asseruisti et denuntiasti esse hæreticam, et per consequens omni potestate judiciaria destitutam: quare appellatio tua nullum potuit nec debuit habere vigorem. Sicut ergo schismatica rebellio Dathan et Abiron, Chore suorumque complicum per appellationem excusari non potuit; sic et tua rebellio non est excusabilis, sed plectibilis ignibus sempiternis.

13. « Zelus autem tuæ fictæ fidei ad tuorum excusationem errorum fore falsissimus evidenter declaratur, tum quia veræ fidei verus zelus in causa fidei non facit fugere, sed pro defensione fidei exspectare; unde zelus tuus, qui te ad fugiendum induxit, demonstrat aperte, quod opinionem tuam Evangelicam esse sententiam minime reputasti; tum quia zelus fidei non quærit super adinventione mendosa fundari, sicut tu viam tuam super multis mendaciis et adinventionibus falsis sæpe fundasse probaris: tum quia temeritate alias inaudita de libello per dominum papam contra dicta tua et sectam tuam edito te dicis duodecim collegisse errores, inter quos enumeras nonnullas Evangelicas et propheticas sententias, sicut in illo libello in pluribus passibus demonstratur aperte. Sed quia tu ad rationes et allegationes et ad auctoritates contra tuam insaniam per dominum papam inductas non respondes, nec respondere potes; nec contra sophisticarum tuarum rationum responsiones replicas, nec replicare attentas, non oportet quod nos, qui videmus, sicut tu videre videris, tibi fore manifeste conclusum contra rationes et responsiones hujusmodi præter necessariis disputationibus laborare. Propter quod nequaquam a nobis petere debuisti, ut ostenderemus tibi, an dicta domini papæ concordarent cum Evangelica veritate, et an dicta tua ab ea in aliquo discordarent: hoc enim sufficienter ostensum est tibi. Si tamen aliquam rationem pro tua fundata opinione proferres, vel rationum et auctoritatum contra tuas insanias inductarum solutionem, vel apparentem responsionem, parati sumus juxta B. Petri consilium ad satisfactionem faciendam tibi, et omni poscenti nos in causa fidei rationem.

14. « Sicut ergo nec fidei, ita nec religionis nec regulæ zelum habuisse probaris: quomodo enim zelasti pro regula, enormiter veniens contra primaria regulæ fundamenta? tu namque jugum obedientiæ sicut bos indomitus impudentissime rejecisti; cum tamen sanctissimus institutor nostri Ordinis B. Franciscus dicat in principio regulæ: Frater Franciscus promittit obedientiam et reverentiam domino papæ Honorio, ac successoribus ejus canonice intrantibus et Ecclesiæ Romanæ ». Et in fine: « Semper subditi et subjecti pedibus ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ paupertatem et humilitatem et sanctum Evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus. Constat autem universitati fidelium, sæpedictum sanctissimum in Christo patrem dominum Joannem XXII canonice quidem fuisse Apostolicam Sedem ingressum, et illam Romanam Ecclesiam cui, Domino disponente, noscitur ipse præesse. Tu vero infelix infeliciter contra regulam, quam professus fuerat, ab ejus obedientia recessisti, et vocem Ecclesiasticam atque Evangelicam obedienter audire minime voluisti.

« Item contra votum paupertatis proprietarius fuisti, et alios plurimos proprietarios fecisti; sicut enim eorum, qui tui dudum fuerant complices, concors relatio juramento firmata confirmat, quod tu pecuniam ad Monachum in camera tua tenes,

et pecuniam immediate manibus fratrum, quos pro tuis mittis negotiis, exhibes vel interdum exhibere facis; non obstante, quod regula nostra clamat : Præcipio firmiter fratribus universis, ut nullo modo denarios vel pecuniam recipiant per se vel interpositam personam; unde Franciscus de Æsculo tuæ iniquitatis complex, pergens de Cumis versus Monachum, inventus est super se immediate portare octuaginta florenos; sed quia nequaquam de bono jure fuerunt, prædones eos divino judicio rapuerunt, ut expropriationem, quam non servabat voluntarius, servaret invitus. Contra castitatem quoque, cum juvenes, qui per te decepti tuis erroribus adhæserunt, sæpe mittis per mundum sine habitu et sine socio cum pecunia et gladio, in argumentum certissimum, quod nihil penitus curas de castitate eorum. Dicas ergo, insensate, numquid non erubescis? nonne confunderis dicens, te pro nostri Ordinis perfectione et puritate zelare, qui notorie contra obedientiam, contra paupertatem, contra castitatem, quas in professione vovisti, jugiter cum tuorum scelerum complicibus operaris? etc. Dat. Perpiniani post definitionem generalis capituli, anno Domini MCCCXXXI ».

15. *Michael et socii a Minoritis damnati.* — In iisdem Perpiniamensibus comitiis sacer Minoritarum Ordo, firmissimæ Ecclesiæ petræ innixus, eumdem Michaelem, sua figmenta decretis fidei a Pontifice editis præferentem, atque ex eo lapsu in alias proruentem hæreses, quantumvis id Franciscanæ familiæ zelo actum ementiretur, judiciario ordine una cum Guillelmo Ochamo, Henrico Chalemio et aliis damnavit, omnemque labem ac suspicionem, quæ de tacita cum eo consensione suboriri potuisset, a se penitus removit; cujus edicti [1] præcipua pars hæc est : « Dilectus in Christo frater Pastor, dudum minister in provincia Provinciæ, in nostra præsentia constitutus proposuit, quod præfati Michael, Henricus, Franciscus, Guillelmus et Bonagratia in divinæ majestatis offensam, et in sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quantum in eis est, detrimentum, et in non modicam nostri Ordinis jacturam tanquam hæresiarchæ seminaverant hæreses, et velut archischismatici divisiones procuraverant et schismata, et sicut crudeles homicidæ, fratricidæ ac matricidæ proscriptiones, captiones et tormenta, contra prælibatos prælibati Ordinis conspirantes, suis procuraverant fratribus, et religionem nostram, matrem suam, voluerant evertere. Quod enim seminant hæreses, patenter apparet ex diversis schedulis et litteris, per præfatum Michaelem personis pluribus et communitatibus ad diversas partes directis, quas vidimus, tenuimus et legimus, ac legi audivimus et examinari per quamplures sacræ theologiæ doctores, et alios in theologia peritos fecimus : ex quibus evidentius colliguntur errores plurimi, qui nostro et dictorum doctorum, seu verius universalis Ecclesiæ judicio hæreticales merito sunt censendi.

« Primus est, quod imperator potest papam deponere et depositum declarare. Secundus est, quod clerus et populus Urbis Romæ potest papam deponere et depositum declarare. Tertius est, quod illud alias inauditum facinus, quod adversus sanctissimum patrem et dominum, dominum Joannem papam XXII in urbe prædicta per aliquos perditionis et diffidentiæ filios de facto attentatum extitit, de jure ac legitime actum fuit. Quartus est quod Constitutiones per Romanum Pontificem canonice intrantem editæ de consilio sacri ac fidelis collegii dominorum cardinalium sunt hæreticæ. Quintus est, quod obedire illi, cui universalis Ecclesia obedit, est animam damnare et se hæreticum confiteri.

16. « Ex eorum quoque fructibus et artibus, ex quibus cognoscuntur falsi prophetæ, declaratur ipsorum hæresis: quoniam tempore, quo præfatus Petrus de Corbaria dudum sacrilegus antipapa pro vero papa damnabiliter se gerebat, prædicti Michael, Guillelmus, Franciscus, Bonagratia in civitate Pisana Petro tunc hæretico manifesto adhæserunt, ipsorum pro suæ confirmatione pravitatis hæreticæ informarunt, consilium, auxilium et favorem præstantes eidem; in tantum, quod ipse Michael, pro generali ministro se gerens, pluribus nostri Ordinis fratribus præcepit, quatenus a sæpedicto Petro antipapa reciperent Ecclesiasticas dignitates; et cum consecrarentur vel potius execrarentur, et dum pro clericalibus dignitatibus, seu verius indignitatibus inungerentur vel potius fœdarentur, dicti Michael, Guillelmus, Franciscus et Bonagratia cum damnatis hæreticis et eis, qui a sæpius repetito antipapa Ecclesiasticas dignitates susceperant, et cum nostri Ordinis apostatis conversantur et habitant, consiliantur et tractant, seu verius machinantur, et ad eversionem status Ecclesiastici et fidei orthodoxæ laborant. Quod autem divisiones procurant ac schismata, veridica fama seu potius infamia universis pæne fidelibus declaravit : nam et ipsi ab Ecclesiastica unitate et a nostri Ordinis societate divisi scissuram, quam temere inchoarunt, damnabiliter totis viribus ampliare contendunt, ad diversas partes personis religiosis et sæcularibus scriptitantes : et ne Romano Pontifici vero et unico in terris Christi vicario vel præfato generali ministro pareant et obediant, vanis et falsis inductionibus suadentes, Judam Galilæum, qui olim in diebus professionis avertebat populum post se, et ne obedirent Romano principi suadebat, totis conatibus imitantes. Quod autem conspirationes ad fratrum proscriptionem, captionem et tormentorum afflictionem faciant; evidentia rei, quæ per eos in Bavaro et vicinis partibus agitur, manifestat : nam per gentes Ludovici de Bavaria jam fecerunt capi et torqueri fratrem Corradum de Monacho quondam

[1] Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4008.

custodem Bavariæ, ipsumque per violentiam et angustiam tormentorum negare fidem Sedis Apostolicæ saltem ore compelli.

« Nos ergo præmissa scelera dissimulare oculis conniventibus non valentes, protestatione superiori iterum repetita, videlicet processibus sanctissimi patris et domini Joannis divina providentia papæ XXII non intendimus per istos processus in aliquo derogare ; sed eos tanquam justos et sanctos intendimus pro viribus imitari : sed per istos processus intendimus, quantum in nobis est, et quantum nobis competere potest, offensam Domini nostri Jesu Christi et ejus in terris vicarii, Ecclesiæ sacrosanctæ et nostri Ordinis legitimis ultionibus vindicare : quapropter in die diffinitionis præsentis capituli generalis in domo materiali ante claustrum pro tribunali sedentes, admissis quibuslibet, qui volebant et poterant interesse, auctoritate privilegiorum nostro Ordini a Sede Apostolica indultorum, præfatos Michaelem, Henricum, Franciscum, Guillelmum et Bonamgratiam in præmissis erroribus errasse et hæreses contraxisse, velut hæreticorum fautores, hæreticos et hæresiarchas, et in præmissis Ecclesiæ sacrosanctæ et Ordinis nostri divisionibus et rebellionibus schismatizasse, tanquam schismaticos et archischismaticos ; in prædictisque conspirationibus proscriptionum, captionum et tormentalium afflictionum adversus prælatos et alios nostri Ordinis fratres conjurasse, tanquam crudeles homicidas, fratricidas et matricidas finaliter condemnamus, privantes eosdem nostri Ordinis privilegiis, gratiis et beneficiis, consortio et favore, et eosdem ad perpetuum carcerem judicantes, et velut tales dignos et obnoxios præmissis pœnis prosecuti sententia declarantes, etc. » Videant ex his recentiores, qui tanto ardore horum famam defendendam suscipiunt, num in eo cum Ordine consentiant, cum idem sacer Ordo, fide et constantia Ecclesiæ conjunctissimus eosdem Michaelem, Ochamum et socios veluti capitales divini Numinis, Ecclesiæ et Ordinis ipsius hostes, lacerata hypocrisis, quam induebant, larva, fuerit insectatus : nec vero horum lapsus ejusdem Ordinis sanctorum et doctorum virorum numero florentissimi, splendori magis officit, quam Luciferi et sequacium lapsus nocuit Angelorum beatorum dignitati.

17. *Reginam Siciliæ edocet Pontifex de Michaelis erroribus.* — Allati fuerant Sanciæ reginæ Siciliæ memorati Michaelis errores, quæ cum Sedem Apostolicam, ut puriore doctrina erudiretur, consuluisset, Joannes scriptum a se contra hæreticorum errores, inter quos is erat, Romanum Pontificem leges a Conciliis Œcumenicis vel a prædecessoribus latas ad alicujus gratiam solvere non posse, Commentarium transmisit : quem fuisse putamus illum [1], quem suo loco inseruimus [2]; tum adjicit ex iis subjectas controversias illustrari :

« Reginæ Siciliæ.

« Ex contentis in scripturis præsentibus interclusis, si ea diligenter intellexeris, percipere poteris evidenter, quid secundum Scripturam sacram et dicta sanctorum debeas credere et tenere hæret cum esse pertinaciter dicere, Christum et Apostolos non habuisse aliquid in communi vel proprio, sed tantum simplicem usum facti. Item quomodo contra statuta Conciliorum generalium et prædecessorum suorum dispensare valeat et etiam ordinare [3] ». Qua ratione id intelligendum sit, antea demonstratum est et Joannes in Constitutione *Quia vir reprobus* contra Michaelis calumnias respondit [4] : « Necnon quod per nullum universale Concilium, nec per aliquem summum Pontificem ordinatum extitit, seu etiam declaratum, Christum et Apostolos non habuisse aliquid in communi vel proprio, sed tantum simplicem usum facti. Item quod hoc, scilicet quod Christus et Apostoli nihil habuerint in proprio vel communi nisi tantum simplicem usum facti ad fidem non pertinet : sed est contra fidem aperte. Ex quibus relinquitur evidenter, quod omnino quæ a veritatis æmulis ad probandum, quod Christus et Apostoli nihil habuerint in communi vel proprio nisi usum facti simplicem inducuntur, super falso fundantur, suntque Scripturæ sacræ contraria manifeste. Aperiantur igitur, quæso, ad præmissam veritatem intelligendam cordis tui oculi, eamque tenaciter ac inviolabiliter conservare procura : quod tibi concedat, qui de ignorantiæ tenebris quos vult ad lumen veritatis adducit. Dat. IV id. Augusti, anno XV ».

18. *Regis Boemiæ in Italiam adventus.* — Attulit Italiæ magnas rerum conversiones Joannis Boemiæ regis adventus, ac populos Gibellinarum Guelpharumque partium qua spe, qua metu commovit : tumque graves inter cæteros suspiciones concepit Azo, qui Mediolanensibus præerat, et a Joanne papa expetiit, num ipse Boemi in Italiam expeditionem promoverat ; cui Pontifex hæc sine ipsius assensu geri respondit [5] (1) : « Quia, fili »,

[1] An. Chr. 1329. num. 22. etc. — [2] Ead. p. pag. 96. — [3] An. Chr. 1324 num 32. — [4] An. 1329. num. 68. — [5] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 156.

(1) Joannis Bohemiæ regis in Italiam expeditio exeunte anno superiori cœpta, et hoc anno prospere continuata rerum hoc anno gestarum partem maximam implet. E Tridento venit Brixiam, die XXX Decembris, ut anonymus Cesenatensis scriptor coævus, et Historiæ Cortusiorum auctor, et Malvecius in Chronic. Brixiano quod cum anno sequenti claudit ; cujus urbis dominium, deferentibus civibus, habuit ; tum die XII Januarii Bergomum, ac die XXVI ejusdem mensis Cremonam recepit in potestatem, quarum urbium exemplum mox secutæ sunt Februario mense Papia, Vercellæ et Novaria. Quin et Mediolanenses die VIII Februarii urbis suæ principatum illi detulisse scribit Galvaneus Flamma in opusc. de Vicecomit. Die II Martii Parmam intravit, ita anonymus Regiensis. Die IX fœdus Mutinensium cum rege procuratum fuit, teste anonymo Mutinensi subæquali. Die XII Aprilis venit Regium, ait anonymus Regiensis ; statimque se Mutinam conferens, die sequenti, urbem ingressus est, teste anonymo Mutinensi. Die XV ejusdem mensis rex cum legato Pontificis in oppido Plumacii colloquium habuerunt, quod fœdus utrimque sancitum consecutum fuit. Die XVI Aprilis Carolus ejusdem Joannis filius Parmam venit,

Azonem alloquitur, « a te et a multarum civitatum fidelibus in dubium revocatur, utrum adventum regis Boemiæ ad civitatem Tridentinam, convocatio rectorum civitatum Lombardiæ, ut ad suam præsentiam se conferrent, receptio dominii civitatis Brixiensis, et quod aliarum civitatum dominium habere procurat, de nostra conscientia, voluntate et beneplacito processerint ac procedant; indubie volumus te tenere, quod nec nostra conscientia, nec de nostro beneplacito procedunt, nec processere præmissa. Dat. XIX kal. Februarii, anno XV ».

Præ se ferebat Boemius in Italiam a Pontifice excitum, ut populorum Guelphorum voluntates sibi conciliaret. De cujus accessu Florentini ob patris Henrici imperatoris veteres inimicitias apud Pontificem questi, hoc simile responsum XV kal. Februarii retulere [1] : « Quia inter cætera litteræ hujusmodi continebant, quod magnificus princeps Joannes Boemiæ illustris nuper ad civitatem veniens Tridentinam asseruit, quod ad partes Italiæ se de nostro beneplacito conferebat; scire vos et quosvis alios fideles volumus, quod nec de conscientia, vel licentia nostra ad partes supradictas accedit etc. » Ad confirmandas vero eorum vires Pontifex, conjungere ipsos cum Pisanis mutuo fœdere studuit, atque ad illud coeundum utrosque est adhortatus [2].

19. *Confœderationes contra regem Boemiæ.*— Neque ita multo post Florentinum potentiam conceptus ante de Boemo terror attrivit; ac Luca, iisdem obsidione depulsis, ad ejusdem regis obsequium procubuit [3]. Pronæ similiter eodem tempore ad Joannis regis obsequium plures urbes fuere. Parmæ enim portas illi aperuit Orlandi Rubei factio legati Apostolici copiarum Pontificiarum ducis odio : nec multo post Rhegium ac Mutina certis legibus illius jugum accepere. Perturbatum vero Pontificem ex Boemi secundis processibus, cum eas urbes, quæ jugum Ecclesiæ excusserant, in suam clientelam recepisset, refert Joannes Villanus [4]. Cæterum ex Pontificiis litteris ad legatum datis [5] exploratum est, Joannem papam inimicitias cum rege Boemiæ haud facile suscipiendas arbitratum cum is asserendæ Germanico nomini Italiæ, restituendæque publicæ pacis studio signa extulisse præ se ferret, atque oratores ad Sedem Apostolicam ea de causa transmisisset. Porro Bertrandus legatus cum rege Joanne fœdus pepigit [6], ac percrebuit regem Boemum studiis Francorum regis elatum, dissimulante Pontifice, Insubriæ atque Etruriæ dominatum affectare : atque ex eo Gibellinorum Guelphorumque animi adeo concitati, ut qui antea pertinacissimis odiis ab invicem abhorrerent, in regem et legatum conjurarint. Præcipuos armorum socios Robertum Siciliæ regem, Mediolanensem et Mantuanum principes ac Florentinos recenset S. Augustinus [1].

Ex hac vero fœderatorum conjunctione contra Joannem regem ipsius res paulo post dissolutæ [2], cum relicto Parmæ filio Carolo, qui tum ad ingentes spes pubescebat, in Germaniam, deinde in Gallias se contulisset [3]. Concitarat enim in se Joannes ob partum novum in Insubria atque Etruria principatum plurium principum invidiam, odiaque incurrerat [4] : dumque in Germaniam tendebat, ut novas copias contra Italos fœdere junctos contraheret, novi in Germania adversus eum hostes consurrexere, Wladislaus nimirum, Poloniæ rex Joanni ob affectatum ab illo Poloniæ regnum, datamque injuria cruciferis equitibus Pomeraniam infensissimus; Carolus Ungariæ ab Wladislao socero, tum a Roberto rege Siciliæ provocatus; Fridericus Misniæ et Otho Austriæ duces urgente Ludovico Bavaro a Joanne rege abalienato, ac metuente ob initum ab eo cum Pontifice fœdus, ne imperium sibi vel filio, uti accidit, pareret. Adducta itaque in discrimen Boemia, datum insigni imprudentiæ est, Joannem regem Italicis turbis se implicuisse : de quibus agit Dubravius, additque eum omissa Italica expeditione in Boemiam se contulisse, atque adversus Fridericum duxisse, in Misniam, antevertisse Othonem Austriacum magno succinctum exercitu, cum Polonorum et Ungarorum copiis auxiliaribus, quæ ad quinquaginta millia militum ascenderant, venientem; trajectuque Danubii arcuisse.

20. *Diversa studia principum et regum Germaniæ erga Sanctam Sedem.* — Subornatum a Ludovico Bavaro Othonem, refert Albertus Argentinensis [5], qua de re anno superiori dictum est : eumdemque Pontifex hoc anno Ludovici partibus ad suas traducere nisus est [6] :

« Joannes, etc.

« Eorum quæ dudum nobis una cum inclytæ memoriæ Luipoldo duce Austriæ germano tuo scripseras, et quæ eorum virtute fuerunt subsecuta oblitus, homagium illi membro diaboli Bavaro, de diversis hæresibus condemnato, publice ac solemniter non erubuisti facere, et fidelitatis juramentum præstare, teque sibi tuosque liberos

[1] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 107. — [2] Ibid. p. 2. Ep. secr. pag 108. — [3] Jo. Vill. l. x. c. 173. Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 12. Dubr. Hist. Boem. l. XXI. — [4] Jo Vill. l x. c. 175. — [5] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 139. — [6] Jo. Vill. l. x. c. 180.

[1] Ant. III. p. tit. XXI. c. 6. § 13. — [2] Jo. Vill. l. x. c. 180. — [3] Ibid. c. 183 et 197. — [4] Ibid. c. 197. — [5] Argen. in Chr. de reb. gest. Bertold. episc. Argentinen. — [6] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 76.

Chronic. Regien. Die VIII Parmam rediit, eodemque mense in Bohemiam reversus est. Toto eo tempore Azonem Mediolanensem non obsequentem tantummodo habuit, sed et charum ; a quo vicissim multis tum officiis, tum largitionibus excultus fuit, ut Morigia in Chronico Modoetiensi, et ex Galvaneo Flamma tum in opuscul. de vicecomit. cum in manipulo florum discimus. Cur igitur S. Antoninus Azonem inter Joannis adversarios accenseat, nihil est. Quamquam non diffiteor hæc omnia ab Azone metu potius quam amore præstita, quo metu secessione Joannis liberatus Azo, ejusdem regis adversarios fœdere sibi sociavit. MANSI.

ad pacem cum eo observandam perpetuo obligare. Nos autem attendentes quam graviter Deum Ecclesiamque sanctam matrem tuam propter hoc offenderis, quantumque gloriam tuam maculaveris, quantisque periculis animam, corpus et substantiam exposueris per prædicta, more pii patris tantis tuis compatientes jacturis et calamitatibus, desideranter appetimus, ut oculos aperias mentis tuæ, attenteque consideres unde excideris per prædicta : et utique reperies, quod de Dei gratia, quæ sola in via sufficit homini, et sine illa nihil aliud, excidisti, te a corpore mystico, cujus Christus caput noscitur, separasti, ac de Dei filio servum diaboli te fecisti, præter pœnas, quas tam per jura Apostolica, quam imperialia inflictas hæreticorum fautoribus dicti Bavari incurristi. Et hoc considerans festina pœnitentiam condignam agere, ac ad unitatem redire Ecclesiæ absque cunctatione aliqua non omittas, ut sic gratiam Dei recuperes perditam, bonorumque sanctæ Ecclesiæ particeps fieri merearis. Et attende provide, quod neque homagium, neque fidelitatis juramentum eidem Bavaro præstita, ut ea servare debeas in aliquo te adstringunt, sicut et nos his diebus in Consistorio declaravimus publico, ea quantum de facto processerant irritantes, ac penitus annullantes. Et quia nil morte certius, nil incertius hora mortis, non pigriteris in his, quæ tibi tam salubriter consulimus, exequendis. Gratia Domini nostri Jesu Christi cor tuum in præmissis dirigat, ut a præmissis periculis salvus fias. Dat. XV kal. Februarii, anno XV ».

21. Vicit Othonem obsequii in Sedem Apostolicam gloria Rudolphus Saxoniæ dux, qui cum sua interesse putaret, ut ad celebrem principum conventum a Ludovico Bavaro habendum se conferret, Pontificem consuluit : cui Joannes hoc suggessit consilium [1] :

« Joannes, etc.

« Nos sapientis dictum considerantes attente dicentis : *Qui picem tetigerit, coinquinabitur ab ea ;* quodque et qui superbo communicaverit, superbia induetur ; veremur probabiliter, quod si illuc iveris nequaquam immunis ab eorum immunditiis reverteris. Quare nescimus aliud dicere, quam quod de talibus dicit Dominus per prophetam : Exi, inquit, de illa, scilicet, congregatione profana et sordida, popule meus : et ne ejus sitis particeps delictorum, et de plagis, id est pœnis illi congregationi reprobæ tam per jura canonica et civilia, quam nostros processus inflictis, non accipiatis, id est in eis non incidatis. Si ergo illis, qui illi nequam congregationi intererunt, dicatur : Exite ; multo fortius antequam intersit est dicendum : Ne appropinquetis. *Quæ enim*, dicit Apostolus, *societas luci ad tenebras ? Aut quæ pars fideli cum infideli ?* Quasi dicat nulla. Rogamus igitur et consulimus, fili, ut illam nequam Deo infestam multipliciter et exosam congregationem fugias nec ei aliquatenus appropinques. Dat. XIII kal. Februarii, anno XV ».

22. Adversus hæc Ludovici Bavari comitia, alios Pontifex indixit [1] conventus : tum Othonem et Barnym Stetinenses duces hortatus est [2], ut strenue adversus Ludovicum pro tuenda Ecclesiæ causa signa attollerent. Nova vero edicta in Ludovicum lata ob hæreseos et schismatis crimina e subjectis ad eosdem duces litteris patet [3].

« Othoni et Barnim ducibus Stetinensibus Ecclesiæ Romanæ fidelibus.

« Litteras Apostolicas continentes recognitiones et abjurationes, hæresim et errores dilecti filii Petri de Corbario Ordinis fratrum Minorum olim hæresiarchæ et schismatici, per eumdem Petrum ad nostram dudum venientem præsentiam sponte factas ; necnon processus noviter contra Ludovicum Bavariæ ducem hæreticum et schismaticum, ac Ludovicum ejus filium dudum habitos, venerabili fratri nostro episcopo Caminensi per eum publicandos in eis partibus destinamus. Quocirca nobilitatem vestram rogamus et hortamur attentius, quatenus in devotione sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matris vestræ constanter et inviolabiliter una cum dilectis filiis nobilibus viris nepotibus vestris, et aliis earum partium fidelibus persistentes, eisdem Ludovico de Bavaria, ejusque filio et aliis rebellibus et hostibus Dei et Ecclesiæ vos ad eorum conterendam superbiam tanquam viri fideles et strenui opponatis. Dat. II id. Februar. anno XV ».

23. Explicuere porro Otho et Barnym ejus filius, ac Bucizlaus Barnym et Wartizlaus duces Stetinenses præclarum officii et observantiæ in Ecclesiam Romanam exemplum [4] : principatum enim amplissimum illi dono obtulere. Quorum principum extant litteræ subjecta verborum formula superiori anno adulto exaratæ [5] :

« Sanctissimo in Christo patri et domino suo, domino Joanni papæ XXII, sacrosanctæ Romanæ universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Otto et Barnym ejus filius Dei gratia Pomeraniæ, Slaviæ Cassubiæque duces atque domini in Stetin, tutoresque filiorum inclyti principis ducis Wartislai eorum patrui bonæ memoriæ, videlicet Butislai Barnym et Wartislai, cum debita reverentia devota pedum oscula beatorum.

« Noverit vestra sanctitas, quod nos nomine nostro terræ nostræ tutorio nomine dictorum filiorum ducis Wartislai, et patruelium nostrorum prædictorum, communiter et divisim, honorabilem virum dominum Theodoricum Zathelnitzen canonicum Caminensem dilectum nostrum capellanum facimus, constituimus et ordinamus nostrum ac dictorum pupillorum verum et legiti-

[1] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 76.

[1] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 79. — [2] Ibid. pag. 77. — [3] Ext. inter Bull. selectas lit. Jo. XXII. Ms. Arch. Vat. sign. lit. A. pag. 128. — [4] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 70. — [5] Ext. apud Jo. an. 15. p. 4. Ep. com. DCCLXXVI.

mum procuratorem et nuntium specialem, ad petendum ab eadem sanctitate vestra infeudationem nostri ducatus, terræ nostræ et ducatus pupillorum patruelium nostrorum prædictorum omni modo et forma quibus melius fieri potest, et ea a vestra sanctitate in feudum nomine nostro et prædictorum nostrorum pupillorum et patruelium recipiendum, ac litteras super iis et alias quascumque ab eadem sanctitate vestra petendum et recipiendum; et eidem sanctitati vestræ et sanctæ Romanæ Ecclesiæ juramentum fidelitatis nomine nostro in animas nostras specialiter præstandum, ac omnia singula faciendum, quæ verus legitimus procurator facere potest, et etiam circa præmissa fuerint opportuna; et quæ nos faceremus, si præsentes essemus; ratum et gratum habentes et habituri in perpetuum quidquid idem procurator noster egerit in præmissis nomine nostro, et quolibet præmissorum: et hoc sanctitati vestræ sub sigillis nostris, et per hoc præsens publicum Instrumentum duximus significandum. Datum et actum in Stetyn, anno Domini MCCCXXX, indictione XIII, XVIII die mensis Septembris, hoc est, in crastino S. Lamberti confessoris ». Addita sunt plurium testium nomina.

24. Profectus ad Sedem Apostolicam orator Stetinensium ducum nomine Romani Pontificis clientelæ addixit ipsorum principatum, ejusdemque jura fiduciaria accepit a Joanne papa, qui de re gesta subjectum Diploma ad duces hoc anno transmisit [1]:

« Joannes, etc. dilectis filiis nobilibus viris Otthoni et Barnym ejus nato, ac Butizlao Barnym, et Wartizlao ducibus Stetinensibus salutem, etc.

« Dilectus filius Theodoricus Zathelnitzen canonicus Caminensis procurator vester a vobis, filii Otto et Barnym, tam vestris propriis, quam vestro, filii, Butizlae Barnym et Wartizlai, quorum vos dicti Otto et Barnym tutores esse noscimini, nominibus constitutus in nostra et quorumdam fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium præsentia proponere procuravit, quod vos zelum eximiæ devotionis, quam ad Romanam Ecclesiam matrem vestram habere noscimini; nobis et eidem Ecclesiæ, quantum vobis est ad præsens possibile, ostendere cupientes vestro, prædicti Otto et Barnym, et tutorio vestro, præfati Butyzlae Barnym et Wartizlae, nominibus ducatus, comitatus, villas, oppida et castra vestra infrascripta, ad vos totaliter et immediate pleno jure spectantia, quæ libere ac pacifice possidetis, vultis et intenditis a nobis et eadem Ecclesia Romana tenere in feudum; et tam vos quam vestri hæredes, et successores exinde nobis nostrisque successoribus et Ecclesiæ memoratæ fideles vassalli existere proponitis perpetuis temporibus et devoti, nobis humiliter supplicans procurator prædictus, ut vobis de ipsis ducatibus, comitatibus et illis oppidis, et castris infeudationem facere, ac ea vobis pro vobis et vestris successoribus in feudum dare et concedere dignaremur; et offerens procurator præfatus nomine procuratorio, quo supra, pro vobis infeudationem prædictam a nobis et Ecclesia memorata recipere, ac nobis et eidem Ecclesiæ pro dictis ducatibus, comitatibus, villis, oppidis et castris præstare fidelitatis debitæ juramentum ». Et infra:

« Nos autem, audita et plenius intellecta supplicatione prædicta, visoque tenore Instrumenti procuratoris hujusmodi, ac deliberatione super præmissis præhabita diligenti; ducatus, comitatus, villas, oppida et castra prædicta, quæ sequuntur, videlicet: in ducatu Stetinensi Stetin, Gripeswolt, Tuntlym, Dymyn cum castro antiquo Trepethowe, Wolgast cum castro Ukerimunde cum castro Grifenhagen, Gaitze, Pyritze, Bave, Novastarganden, Golnowe, Wellyn, Camayng civitatem Grifenlierghe, Novatrepethowe Belgarden cum castro Pontym, Uzenym, Doberen, Lobest cum castro Lassan Warpe. Item comitatum Sutzekowe et comitatum Nongarden. Item Belgarden cum castro Boreusten cum castro. Item principatum Ruyge, Syndis, castrum novum in insula Ruyge Bart Grimme, Tribuses, Loyze cum castro, castra Drymym, Camerowe, Kakmedepone, Sacherigenmolen, Sanzekowe, Osta, Wolt, Broke, Cleponowe, Cumirowe, Lindeberch, Mugheuborch, Spantekowe, Cochele, Oldewighesciguerg, Linde, Cosenove, Sarone, Vukimunde, Voghessave, Clepenowe in terra Stetinen, de Verrade, de Twerade, Bave, Brode, Lumbethowe et Hildenborch; vobis in persona procuratoris prædicti, pro vobis ac hæredibus et successoribus vestris nomine procuratorio, quo supra, recipientis, infeudamus; ac pro vobis et eadem Romana Ecclesia in feudum auctoritate Apostolica damus et concedimus, ejusdem Romanæ Ecclesiæ et cujuslibet alterius jure salvo. Quas quidem infeudationem, dationem et concessionem in feudum præfatus procurator, nomine, quo supra, recipiens et acceptans, mox ibidem recognovit et sponte confessus fuit vos dictos ducatus, comitatus, villas, oppida, et castra prædicta tenere, ac vos, hæredes et successores vestros debere tenere perpetuo in feudum a nobis et prædicta Ecclesia Romana; et propter hoc in nova creatione cujuslibet Romani Pontificis fidelitatis juramentum debere ac teneri eidem Romano Pontifici præstare cum omnibus capitulis, quæ de jure ac consuetudine partium illarum ad juramentum hujusmodi se extendunt: dictumque juramentum præstitit nobis ibidem nomine vestro cum omnibus prædictis capitulis procurator prædictus, nobis supplicans humiliter et devote, ut vobis litteras nostras Apostolicas dignaremur concedere in testimonium præmissorum, quod eidem duximus favorabiliter concedendum ». Additur superior mandati procuratori dati formula. Nulli ergo, etc. nostræ infeudationis, etc. « Dat. Avin. III id. Martii, anno XV ».

[1] An. 15. p. 4. Ep. com. DCCLXXVI.

25. *Ungariæ rex et regina a sicario appetiti.* — Hoc anno ereptum e furentis hominis insidiis Carolum Ungariæ regem non sine divina providentia, scribunt auctores[1]. Felicianum videlicet e Zachorum familia satum, arripiendæ tyrannidis ambitionis furiis inflammatum vel, ut alii ferunt, stuprum uxori vel Claræ sorori a Casimiro reginæ fratre illatum ulturum, in Vissegradi suburbio XV kal. Maii, ut notat Bonfinius[2], in Carolum regem, dum una cum uxore liberisque accumberet, officii specie ingressum, evaginato repente gladio irruisse, ac regem levi vulnere perstrinxisse, atque amputasse Agneti reginæ quatuor dextræ digitos, « Quos », inquit Bonfinius, « femineorum munium et profusæ liberalitatis ministros vere possumus appellare, cum illa dies ac noctes sacras his vestes contexeret et pararet ». Et quidem pietati addictam, Pontificiæ ad eam litteræ VIII kal. Julii datæ indicant[3]. Sauciata regina, parricida in regios liberos furore amens regiæ omnis familiæ delendæ animo ferrum cruentum vibrabat, cum pædagogi objectu corporum crudeles ictus avertere. In eo flagranti facinore ille pugione a Parocio collo transfossus, atque a satellitibus ad sublatos clamores concurrentibus, membratim dissectus. Sævitum deinde in omnes, qui proxime ipsum sanguine attingebant, nisi quos fuga pœnis eripuit. Contigit atrox ejusmodi in Carolum regem conjuratio, cum ipse devictis Tartaris onustus spoliis bello rediret. Quibus lætis mixtis tristibus nuntiis acceptis Pontifex, hæc ad regem Carolum scripsit[4].

« Carolo regi Ungariæ.

« Ad nostram nuper veniens præsentiam dilectus filius Joannes fratrum Ordinis Minorum in Ungaria provincialis minister tuæ celsitudinis nuntius nobis regias litteras, per quas progressum felicem regium, et triumphum gloriosum obtentum contra Tartaros fidei Catholicæ inimicos, ac casum sinistrum, qui contigit proditoriis tibi et gentibus tuis paratis in regressu insidiis, excellentia nuntiavit regia, et super eis seriosius referendis fidem petiit dicto nuntio credulam adhiberi nostro apostolatui, præsentavit. Quibus quidem nuntio et litteris solita benignitate receptis, ac iis, quæ in ipsis continebantur litteris et idem nuntius verbo curavit exponere plenius, intellectis læti fuimus admodum de prosperis, et super adversis tibi, fili charissime, compassi fuimus et paterna compatimur charitate; illi, qui te a tantis liberare dignatus est periculis, exsolventes nihilominus in humilitate spiritus vitulum labiorum, eique preces effundentes devotas, ut tua devotione, quam ad Deum et ejus Ecclesiam sacrosanctam, dilatationemque fidei orthodoxæ velut Christi pugil et ipsius athleta fidei strenuus habere dignosceris; (ex qua Deo acceptior efficeris, clarumque nomen tuum et famam mereris attolli) non diminuta, sed aucta te regnum tuum prosperis faciat abundare successibus, et ab adversis sua potenti virtute protegat jugiter et defendat. Dat. non. Augusti, anno XV ».

26. *Carolus rex Ungariæ paternum principatum Salernitanum a Roberto rege Siciliæ poscit.* — Attulerat graves apud Pontificem querelas adversus Robertum Siciliæ regem patruum Carolus, ab eo nimirum repulsam passum, cum Salernitanum principatum et honorem Montis S. Angeli, quibus pater suus Carolus Martellus, Caroli II regis major natu filius erat potitus, reposceret. Cujus petita, cum æquitate niterentur, Joannes Roberto, ut iis assentiretur, suasit[1]:

« Joannes, etc. regi Siciliæ.

« Noverit regia celsitudo, quod charissimus in Christo filius noster Carolus rex Ungariæ nepos tuus nobis per litteras et nuntium intimavit, quomodo a tua requisiverat magnificentia, quatenus titulum olim magnifici principis Caroli patris sui, principatum scilicet Salernitatum et honoris Montis S. Angeli dominium ad ipsum hæredesque suos jure successionis hæreditariæ pertinentia, in signum dilectionis tantæque unionis restitueres pleno jure; in qua quidem concessione sibi apparuisti difficilis atque gravis: quare nobis humiliter supplicavit, ut tuam per nostras litteras excellentiam inducere curaremus pro petitione prædicta effectualiter admittenda. Nos autem petitionem prædictam, nisi obsistat aliud quod nos latet, rationi consentaneam expedientemque tuæ saluti animæ et aliis etiam arbitrantes serenitatem regiam exhortamur », et infra, « ut dignetur effectualiter petitionem admittere supradictam, ne illi sua neges restituere, cujus filium in tuis credis omnibus, nisi de tuis lumbis exierint, anteferre. Dat. VII kal. Februarii, anno XV ». Aliis vero litteris[2] Sancitæ reginæ inculcarat, ut cum maxime Siculæ Ungaricæque rei conjunctio ac fœdus interesset, illudque matrimonio neptis ducissæ Calabriæ ac regis Ungariæ filii sanciendum esset, rem summo studio et contentione urgeret. Perfectum illud Joannæ I cum Andrea ad sedandas controversias lugubre et cruentum matrimonium visuri sumus, quod maxima deinde bella calamitatesque peperit.

27. *Catalanos, Genuenses et Baleares ad concordiam revocare nititur Pontifex.* — Composita[3] etiam Pontificio studio controversia, quæ inter Roberti et Venetæ reipublicæ clientes oborta erat. Verum haud ita facile alia sopiri potuit, quæ inter Genuenses et Catalanos eruperat. Infestarant[4] superiori anno Sardiniam Ligures Saonenses, ac de Catalanis prædas egerant: ac licet plurima a Pontifice pro concilianda pace navata sit opera[5], Cata-

[1] Jo. Tur. Chr. Hung. p. 2. c. 96. Chron. l. XI. in Wlad. Lok. — Bonf. rer. Ung. dec. 2. l. IX. — [3] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 97. — [4] Ibid.

[1] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 92. — [2] Ibid. — [3] Ib. pag. 109. — [4] Sur. l. VII. c. 13. — [5] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 48.

lani tamen comparata augusto, ut refert Joannes Villanus[1] quadraginta duarum triremium et triginta navium classe, nullo civium exutumve Genuensium, seu Guelforum Gibellinorumque Saonensium habito discrimine, Liguriæ oram evastarunt. Qua perculsi clade Ligures, ad repellendum communem hostem vires conjungere, mutuasque inimicitias missis ad Robertum regem oratoribus ut concordiæ leges ferret, voluntaria oblivione delere decreverunt. Conciliati itaque sunt iis legibus, ut exules restituerentur patriæ, arces tamen reipublicæ potestati subjicerent, ac Pontificias partes adversus Ludovicum Bavarum et Joannem regem Boemiæ tuerentur. In ea Catalanorum adversus Genuenses expeditione maritimas vires Jacobum regem Balearium conjunxisse, narrat Surita[2]. Intercedebat etiam Jacobo Baleari controversia gravis cum Gastone Fuxi comite de nonnullis castris, quæ ipse obtinebat : comes vero ad Rogerium Bernardi fratrem comitem Castri Boni Sclarimundæ aviæ reginæ Balearium jure hæreditario spectare contendebat[3], et Jacobo bellum denuntiarat. Admovit Apostolicas curas Joannes, ut exorientem discordiam pacaret, atque archiepiscopum Aquensem huic muneri præfecit, Balearemque regem rogavit[4], ut ei obsequens esset, atque ab hostili grassatione absisteret[5] : pariterque Gastonem[6] flectere ad pacem studuit, eumque, ut æquitate non armis experiretur, est adhortatus[7].

28. Denique tanquam summus Christianorum hierarcha ad compescendas insontium strages, et reprimenda mala, quæ in subditos populos, Christi emptos sanguine, redundatura erant, tradita sibi divinitus potestate usus, annuas inducias imperavit, districtosque enses a principibus poni jussit, objecto iis anathemate, qui Apostolica imperia infringerent, ac principum contra hæc tendentium ditionem sacris interdixit : cujus edicti promulgandi archipræsuli legato provincia data est[8].

« Venerabili fratri Armando archiepiscopo Aquensi.

« Nuper non sine cordis amaritudine intellecto, quod hostis humani generis inter charissimum in Christo filium Jacobum regem Majoricarum illustrem ex parte una, et dilectos filios nobiles viros Gastonem comitem Fuxi et Rogerium Bernardi de Fuxo vicecomitem Castri Boni germanum ejusdem comitis ex parte altera adeo gravis dissensionis materiam suscitavit, non viis pacificis, sed congressibus bellicis exortas inter ipsos disponunt dirimere quæstiones. Nos igitur considerantes attente strages corporum, facultatum lapsus et animarum pericula, ac Ecclesiarum et personarum Ecclesiasticarum, orphanorum quoque ac viduarum et pauperum discrimina varia, quæ dicti congressus, si sequerentur, quod absit probabiliter, comminantur; ac ideo ad hujusmodi sedandam discordiam, et turbatæ pacis inter partes prædictas reformanda fœdera vigilantibus studiis intendentes, et de circumspectione tua gerentes in Domino fiduciam pleniorem; te ad partes illas ad impediendum eosdem congressus, et reformandum pacis fœdera inter partes prædictas providimus destinandum, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur.

« Verum quia frequenter expedit monitionum lenitati Ecclesiasticam adjici disciplinam, fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus partes easdem et ipsarum quamlibet ac valitores earum, ne se invicem aut terras suas usque ad unum annum hostiliter quoquomodo invadant, nec aliquis ad hoc eis præbeat consilium, auxilium vel favorem, per excommunicationis in personas, et interdicti in terras eorum sententias, a quibus absolvi præterquam in casu mortis nisi a Sede Apostolica minime valeant (non obstante qualibet indulgentia cuilibet eorum vel eorum alteri, seu cuilibet alii sub quacumque forma verborum, vel expressione ab ipsa Sede concessa) quando et prout secundum Deum expedire videris, per te vel alios seu alium compescere non omittas. Si vero ad partium earumdem vel aliorum, quorum intererit, provinciam pro præmissis exequendis nequires secure forsitan te conferre, volumus quod processus tuos super prædictis habendos, in locis circumvicinis, de quibus verisimile existat, quod ad eorum valeant pervenire notitiam, solemniter publicare procures : quibus quidem processibus eos, quos ipsi contingent, adeo arctari, postquam sic publicati fuerint, volumus ac si eis personaliter publicati et insinuati fuissent. Dat. Avin. IV id. Junii, anno xv ». Rescidit etiam Pontifex[1] omnes coitiones et armorum fœdera, quæ inter socios eorum principum inita fuerant, et sacramenta ea de causa concepta irrita esse sanxit ; perfecitque ut ii principes ad dirimendam æquitate controversiam inclinarint, ac delecti sint viri periti et prudentes, qui concordiæ rationes explorarent : si vero eorum discreparent sententiæ, Pontifex ad dirimendam litem curas se adhibiturum est pollicitus. Poscebat temporum necessitas, ut Christianorum bella sopirentur, cum Barbari ad religionem evertendam imminerent.

29. *Consilia de expeditione Granatensi et potissimum de Asiatica contra Saracenos et Turcas prosequitur Pontifex.* — Et quidem Afri Balearicum mare piratica grassatione vexabant, expositisque in insulis nauticis copiis, maritimam oram diripiebant. Ad quorum coercendas excursiones triennalis decuma Jacobo regi concessa a Pontifice : « Cum, inquit[2], sicut ad notitiam nostram et fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium tua ac quorumdam aliorum fide digna relatione perve-

[1] Jo. Vill. l. x. c. 190. Sur. l. vii. c. 16. — [2] Sur. l. vii. c. 13. — [3] Tom. viii. p. 1. Ep. secr. pag. 37. — [4] Ibid. pag. 30. — [5] Ibid. pag. 38. — [6] Ibid. — [7] Ibid. pag. 37. — [8] An. 15. p. 2. Ep. cur. xxiv.

[1] An. 15. p. 2. Ep. cur. xxv. — [2] Ibid. p. 4. Ep. com. cdlxxvi.

nit, dictum regnum per incursiones hostiles infidelium et aliorum hostium multiplicibus in mari et terra prædis, spoliis et rapinis oppressum fuerit et afflictum, et quampluribus navibus, mercibus, et mercatoribus per eosdem infideles et hostes fuerit spoliatum, et alias per incursus eorum in personis habitatorum suorum gravissima pertulerit detrimenta, etc. » Permisit eidem regi instaurandæ rei mercatoriæ, quæ dissipata excursionibus piraticis erat, gratia ut tres naves Alexandriam mitteret, modo vetitas merces non inferrent Ægyptiis ; tum etiam hanc adjecit exceptionem [1] : « Exceptis quoque infantibus et pueris præcipue Christianis, qui interdum per nonnullos falsos et impios Christianos rapiuntur, et ad Saracenos in eorum navibus cum mercimoniis deferuntur, et venumdantur eisdem : ex quorum damnato commercio contingit dictos Christianos pueros fidem Catholicam abnegare, dictorum Saracenorum perfidia imbui, et multa alia nefanda committi in gravem divinæ majestatis offensam, et fidei Catholicæ detrimentum ».

Excurrere [2] in Valentinum regnum Mauri, ac ferro flammaque sunt grassati : ad quos reprimendos non ex Hispaniis modo, verum aliis quoque regnis fideles generoso ardore accensi provolarunt. Accessit inter cæteros triumphalibus crucis signis Willelmus Juliacensis comes, qui arma Christo contra perfidos Granatenses devoverat, et a Pontifice litteris ad Alfonsum Aragonum regem [3], Joannem patriarcham Alexandrinum, Petrum Ripacurliæ comitem, tum Raymundum Berengarii comitem Montanorum de Prades, principes regia stirpe satos, datis [4] plurimum commendari meruit. Agitabat etiam Granatensis expeditionis consilia Philippus Francorum rex [5], atque oratorem Ranulphum Rochafortium ad Alfonsum regem Aragonum misit, ut de conjungendis cum ipso armis ad excindendas ex Hispania Mahometanorum reliquias pacta iniret ; ac pollicebatur se gloriæ et laborum socios Angliæ, Scotiæ et Navarræ reges, tum Gallos principes, ac delphinum et ducem Sabaudiæ adducturum. Agebat tum Alfonsus Valentiæ, qui iis auditis deliberaturum respondit ; ob inducias tamen, quas rex Castellæ cum Granatensibus erat pactus, rem difficilem exitum habituram. Cæterum eæ induciæ diuturnæ non erant futuræ, quippe ineunte hoc anno Mauricæ expeditionis consilia cum Alfonso rege Castellæ a Pontifice instaurata sunt, illique ad quadriennium inchoandum a festo Ascensionis Dominicæ proximo anno recurrentis sacerdotiorum regni Castellani decumæ, et duæ partes tertiarum illius auri reficiendis templis sacri attributæ fuerunt [6] ea lege, ut terra marique Granatenses adoriretur ; ac si a castris abesset, præficeret ducem exercitui, in quo ad minus mille equites cataphracti numerarentur. Tum alias pactiones de Ecclesiis in urbibus, quæ e tyrannica Maurorum servitute eriperentur excitandis et vectigalibus donandis, ac Mahumetica superstitione compescenda adjecit, quibus de rebus ad Alfonsum regem VI id. Aprilis scriptæ litteræ, partesque datæ [1] archiepiscopo Hispalensi, et Cordubensi ac Giennensi episcopis, ut decumanum aurum cogerent, et quæstores sacerdotes instituerent.

30. *Athenorum ducis in Achaiam irrita expeditio.* — Gerere porro in votis præ se ferebat Philippus Francorum rex ex Hispaniis Saracenicum nomen delere, ut Hispanos reges expeditionis, quam in Asiaticos infideles moliebatur, socios sibi adscisceret : atque ob id etiam Joannes rex Boemiæ, quem Syriæ Christo restituendæ se devovisse vidimus, regi Aragonum contra Granatenses operam detulerat [2]. Interea ex aula soldani, a quo Palæstinam repetebant Christiani, regressus Petrus Paludanus patriarcha Jerosolymitanus nullas quidem barbari principis nomine litteras attulerat, alias tamen porrexit oratorum quatuor sigillis munitas, in quibus descripserant, quæ sibi variis temporibus soldani nomine responsa fuissent : cumque patriarcha ad Philippum profecturus esset, exaratis XVI kal. Mart. litteris Pontifex Francorum regem in deliberationem vocare jussit, quid agendum esset, pariterque se cum cardinalibus de iis, quæ patriarcha scriptis tradiderat, deliberaturum. Deinde pervenere ad Sedem Apostolicam Leonis Armeniæ regis oratores, quos Joannes ad Philippum Francorum regem dimisit, eique litteris, XII kal. Octobris exaratis, commendavit [3]. Poscebant ii pro tutanda Armenia auxilia, ac salubria ad Saracenos invadendos consilia afferebant. Cum itaque Galliarum rex de bello sacro cum suis principibus diu agitasset, atque etiam superiori anno diebus octo et eo amplius cum ipso Pontifice de ea expeditione obeunda egisset [4] ; denique missis ad Sedem Apostolicam litteris Joannem rogavit [5], ut tanquam summus Christianorum omnium princeps Mahometanis ad liberandam ex eorum tyrannide Palæstinam, Christi sanguine olim consecratam, bellum sacrum indiceret : ex conventis itaque decrevit expeditionem Pontifex, vertentis biennii vere suscipiendam, ac Petro Paludano, qui legationem apud soldanum Babylonium obierat, tum Gallis præsulibus dedit imperialia [6], ut fideles sacræ militiæ nomen daturos crucis symbolo insignirent.

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus Petro patriarchæ Jerosolymitano, ac universis archiepiscopis et episcopis per regnum Franciæ constitutis salutem.

« Gaudemus et exultamus in Domino, gaudet

[1] An. 15. p. 4. Ep. CDLII. — [2] Sur. l. VII. c. 15. — [3] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 48. — [4] Ibid. — [5] Sur. l. VII. c. 14. — [6] An. 15. p. 3. Ep. com. MIV.

[1] An. 15. p. 3. Ep. MV — [2] Sur. l. XIV. c. 14. — [3] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 212. — [4] Jo. Vill. l. X. c. 162. — [5] An. 16. p. 1. Ep. cur. VII. — [6] Ibid.

et exultat sancta mater Ecclesia, et plebs cuncta fidelium potest et debet non indigne lætari, quod charissimus in Christo filius noster Philippus rex Francorum illustris velut Christianissimus princeps calamitatibus, miseriis ac necessitatibus Terræ-Sanctæ, in qua Salvator noster salutem totius humani generis extitit operatus, et quæ per sordidos Saracenos Catholicæ fidei inimicos dehonestatur continue in Crucifixi contumeliam, et opprobrium nominis Christiani, affectu interno compatiens; ac summum desiderium, quod a longo tempore habuit in dictæ Terræ-Sanctæ subsidium transfretandi, cupiens sine tarditatis obstaculo ducere in effectum, passagium ultramarinum; sicut ipse nobis per suas litteras intimavit, ad deliberationem dictæ Terræ-Sanctæ de manibus infidelium prædictorum, claræ memoriæ Christianissimorum regum Franciæ antecessorum suorum (qui charitatis et devotionis fervore succensi velut fideles pugiles et Christi athletæ constantissimi, dictæ Terræ-Sanctæ negotium per retroacta jam tempora fuerunt feliciter prosecuti) imitando vestigia, cum nonnullis prælatis, paribus, baronibus et multis aliis regni sui et partium aliarum magnatibus provida consultatione ac via tuta deliberatione præhabita: ad laudem et gloriam divini nominis et Catholicæ fidei exaltationem assumpsit, firmiterque disposuit, auctore Domino, ad Terram eamdem ad eripiendum eam de manibus hostium prædictorum, et vindicandas injurias et contumelias, quas dicti hostes perfidi crucis Christi in conculcationem et contaminationem dictæ Terræ Salvatori nostro hactenus intulerunt, et continue inferre in Terra prædicta multiplicibus blasphemiis, non sine magno cunctorum Catholicæ fidei cultorum opprobrio, non desistunt, personaliter proficisci. Et quia idem rex pro hujusmodi faciendo passagio, sublato cujuslibet dilationis obstaculo, iter adversus terram eamdem arripere infra biennium ab instanti mense Martii computandum intendit, nobis humiliter supplicavit, ut verbum crucis proponi ac prædicari ad hujusmodi faciendum passagium universis Christi fidelibus publice faceremus. Nos igitur ex prædictis diligentius attendentes, quod idem rex ad Deum et Dominum nostrum Jesum Christum dirigens studiosis operibus mentem suam, pro divini gloria nominis sic in terris militare desiderat, ut in cælis ab eo æternæ vitæ præmium assequatur; suamque propterea devotionem multipliciter in Domino commendantes, dignas laudes et gratias Altissimo qui hoc dignatus est regalibus præcordiis inspirare, non immerito proinde exsolvimus reverenter.

« Cupientes itaque, ut hujusmodi pium laudabileque ipsius regis propositum, sancta assumptio, ipsumque negotium Deo, cujus agitur causa, favente auspiciis felicibus prosperentur, et votivis proficiant incrementis; ejusdem regis supplicationibus inclinati, fraternitati vestræ de fratrum nostrorum consilio per Apostolica scripta committimus et mandamus, vos nihilominus obsecrantes per aspersionem pretiosi sanguinis Jesu Christi quatenus commemorantes attente dictæ Terræ statum, proh dolor! miserabilem, quem tu frater patriarcha palpasti; et considerantes provide quod, cum fidelium suorum regimini vos velut in sollicitudinis partem assumptos præfecerit Dominus, defendere ac augere fidem Catholicam, ut corroboretur et propagetur in cordibus hominum, plus cæteris tenemini ex officio pastorali, tanquam præcones fideles, et athletæ fortes fidei contra prædictos perfidos hostes Christi, tu videlicet frater patriarcha in toto regno Franciæ, in quo in præsentiarum moram trahis, generaliter per te ipsum duntaxat, vos vero fratres archiepiscopi et episcopi, singuli videlicet vestrum in singulis vestris civitatibus et diœcesibus per vos et alias personas Ecclesiasticas, sæculares et regulares ordinum quorumcumque, quas ad hoc idoneas fore noveritis; cunctis fidelibus per dictum regnum constitutis proponatis juxta datam vobis et eis prudentiam publice verbum crucis, ac venerabile signum ejus tu frater patriarcha, generaliter in toto regno prædicto, vosque fratres archiepiscopi et episcopi in eisdem vestris civitatibus et diœcesibus per vos et alium seu alios, ut præmittitur, ipsis Christi fidelibus dicti regni et cæteris, undecumque illuc confluentibus, et ejusdem crucis signaculum devote ibidem suscipere volentibus, quos ad hoc utiles fore credideritis, concedatis, etc. » Pluribus de inflammandis pro concione ad profitendum religiosam militiam fidelibus, et criminum condonatione eam induto crucis symbolo obituris proposita, deque fidelium stipe sacra colligenda interjectis, divinum Numen, ut cœpta feliciter promoveat, exorandum decernit.

« Cæterum, inquit, desiderantes intense, ut hujusmodi sanctæ assumptionis negotium optatum sortiatur effectum, et ejusdem regis ac aliorum Christi fidelium pia devotio, orationum adjuta suffragiis, circa prosecutionem dicti negotii efficacius roboretur, volumus et auctoritate præsentium ordinamus, ut in singulis prædictis, et aliis etiam regularibus Ecclesiis dicti regni qualibet hebdomada semel, certa die prænuntianda populo, una missa pro liberatione dictæ Terræ de manibus hostium prædictorum, præfata prosecutione durante, cum infrascriptis orationibus solemniter celebretur; ita quod in prima de Trinitate, in secunda de Cruce, ac in tertia hebdomadis de B. Maria Virgine, et sic deinceps missæ hujusmodi debeant celebrari; nisi forsan id festivitatis alicujus solemnitas impediret, quo casu post orationes festi ordine suo semel in hebdomada dicantur orationes hujusmodi, ut præfertur. Cunctis quoque fidelibus vere pœnitentibus et confessis, qui durante prosecutione dicti negotii pro ipsius consummatione felici devote ad Dominum preces effuderint, decem dies, singulis videlicet diebus, quibus oraverint, de injunctis eis pœnitentiis mi-

sericorditer relaxamus. Prædictæ autem orationes sunt istæ :

« *Deus qui admirabili providentia cuncta disponis, te suppliciter exoramus, ut Terram, quam Unigenitus tuus proprio sanguine consecravit, de manibus inimicorum crucis eripias, et eam in Christiana religione tuo nomini servire concedas. Per eumdem*, etc. Oratio secreta. *Sacrificium, Domine, quod immolamus intende, et propugnatores tuos ab hostium malignitate custodias, et in tuæ protectionis securitate conserves.* Alia oratio post communionem. *Protector noster aspice, Deus, et fideles tuos ab hostium defende periculis, ut ab omni perturbatione semoti libera tibi mente deserviant. Per Dominum*, etc. Dat. Avin. nonis Decembris, Pontificatus nostri an. XIV. Indictæ sunt biennio post eædem preces fundendæ toto orbe Christiano, atque ea de re Encyclicæ ad aliorum regnorum præsules datæ litteræ [1].

Dum præsules Galli magno pietatis ardore fideles immortalitatis spe ad restituendum Palæstinæ Christi cultum concitabant, Philippus rex celeberrimos procerum cœtus habuit ea die, qua sacra Christi natalitia recoluntur : in quibus evolvente a proximis kalendis Martii biennio trajecturum se cum exercitu in Asiam spopondit, suosque magnates, ut ipsum in ea expeditione stiparent, postulavit : tum a regni ordinibus aurum subsidiarium in sumptus bellicos flagitavit. Addit Joannes Villanus [2] accuratissimus auctor, illum oratores de nuncupato voto Pontificem et cardinales certiores facturos decrevisse, ac terrena commoda non divinam gloriam sectatum plura postulata graviora in viginti septem capita redegisse. Cujus petita cum Pontifex et cardinalium senatus ut iniqua repelleret, exinde primum ardorem in Philippo refrixisse, illumque inter et Ecclesiam obortas offensiunculas, abalienationesque animorum. Ut vero proximo anno expeditionis constitutum diem extraxerit, ac plures pactiones cum Joanne iniverit; deinde eas temperari voluerit, postea contra Pontificia monita Anglico bello se implicuerit, quasi subterfugiendæ Orientalis expeditionis prætextum captaret, demumque perjurii graves pœnas dederit, suis locis dicetur. Nunc reliqua ad hunc annum spectantia conjungamus.

Ut laboranti Armeniæ succurreret Joannes, dum expeditio adornaretur, ingentem vim auri jam ante ad instaurandas arces transmiserat : cujus partem cum nuntii Apostolici Petrus e Manso et Arnaldus e Fabricis in muniendis Aiaci propugnaculis consumpsissent, ut reliquam etiam optime collocarent, est hortatus [3]. Consulturus pariter Cypro ad discordias, quæ inter Genuenses ac regem Cyprium, et dominum Tyri intercesserant, componendas Apostolicum adjecit studium [1] : electusque controversiæ arbiter tulit sententiam, ut accepta illatave hinc inde damna sarcirentur.

30. *Athenarum ducis in Achaiam irrita expeditio.* — Hoc anno expeditionem in Græciam suscepit Gualterus comes Brenensis Athenarum dux [2], ut principatum a Catalanis injuste sibi ereptum recuperaret, ac Brundusio mense Augusto solvit, impositis octingentis equitibus Gallis amplissimoque alio exercitu : poteratque facile hostem vincere, si ad pugnam illum elicere potuisset, at is certamen detrectavit, seque in arcibus continuit : quas cum ipse nisi longo tempore expugnare non posset, nec sumptus bellicos tolerare, ingens ille apparatus brevi evanuit, reque infecta redire coactus est, et Catalani ducatum Guillelmo Frederici regis Trinacriæ filio asseruere. Hæc de Orientalibus rebus conjungenda visa sunt, ut uno intuitu earum status pateret : jam de Ecclesiastico jure defenso nonnulla attexenda.

31. *Jura episcoporum Magalonensis et Rothomagensis tuetur Pontifex.* — Tuendæ Magalonensis Ecclesiæ studio Pontifex, cum prætores regii aliique administri Magalonensi episcopo de Melgorii et Montisferrandi comitatu a Romana Ecclesia jure fiduciario illi attributo controversiam intenderent, illiusque possessionem evertere molirentur, Philippum regem est adhortatus [3], ut reprimeret suorum conatus : ventilatam antea sub Ludovico IX sanctissimo rege causam, adjudicatamque Ecclesiæ, nec prædecessores reges molestiam amplius movisse. Et quidem ejus donationis a Romana Ecclesia factæ publica documenta in Ms. cardinalis Aragonii extant [4] :

« Joannes, etc. Philippo regi Franciæ.

« Doctor egregius, vas electionis et Christi Apostolus Paulus nos instruit, ut ambulare sicut lucis filii debeamus. Profecto, fili charissime, inter eos, qui regnaverunt a multis citra temporibus, non occurrit nostræ memoriæ aliquis, cui sic nomen lucis congruerit, sicut tuo proavo sanctæ memoriæ B. Ludovico, cujus siquidem vita lux fuit coram omnibus principibus; cujusque opera gloriosa sic luxerunt coram omnibus, ut eis ostenderit quid deberent agere, quid vitare, quodque illum glorificare debeant, qui sibi et scire, velle ac posse in hac valle miseriæ tribuit talia exercere. Hujusmodi lucis tu filius nosceris, nomine filii large sumpto : ideoque rationi congruit, ut velut hujus lucis filius ambulare debeas, id est, quod ejus gesta laudabilia studeas imitari. Hæc pro tanto, fili dilectissime, præmisimus, quia quidam officiales regii venerabilem fratrem nostrum Joannem episcopum et Ecclesiam Magalonensem super comitatu Melgorii et Montisferrandi Magalonensis diœcesis noviter gravant et molestant.

[1] An. 17. p. 1. Ep. cur. XXIII et reg. post eamd. Ep. — [2] Jo. Vill. l. X. c. 193. — [3] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 62.

[1] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 57. — [2] Jo. Vill. l. X. c. 192. Sui. l. VII. c. 13. — [3] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 211. — [4] Ms. arch. Vat. card. Arag. sign. lit. E. pag. 217. et in alio Ms. pag. 161.

« Sane quid Ludovicus prædictus, dum adhuc in rebus humanis agens a nonnullis ejus instillaretur auribus, quod eadem Magalonensis Ecclesia in ejus et regni sui præjudicium comitatum tenebat prædictum, egerit, ad tuam memoriam, ut eum imitari valeas, revocamus. Ipse quidem felicis recordationis Clementem papam IV prædecessorem nostrum, quem habere super jure dicti comitatus notitiam supponebat, super eo consuluit : quid autem sibi vir Dei prædecessor præfatus responderit, littera dicti prædecessoris nostri sibi directa, cujus tenorem continet interclusa, præsentibus cedula seriosius manifestat, (de his litteris suo loco in Clementis Pontificatu meminimus, easdemque postea, cum eadem lis recruduisset, a Bonifacio VIII repetitas attulimus :)[1] qua recepta tam Ludovicus ipse, quam ejus successores in regno permiserunt, absque molestia aliqua episcopum et Ecclesiam Magalonensem comitatum prædictum pacifice possidere, etc. » Addit preces, ut præclaris in ea re sancti Ludovici vestigiis insistens, episcopum Magalonensem suis juribus deturbari infestarique a regiis ministris non sinat. « Dat. Avin. non. Septembris, Pontificatus nostri anno XIV ».

32. Tulerat antea Francorum rex iniquiore animo Pontificem Rothomagensi Ecclesiæ non præfecisse Guillelmum e S. Maura, cum a rege magno studio commendatus esset, tum ob alias virtutes, tum ob regii sigilli præfecturam, quam gerebat ; et alium theologicæ scientiæ laude pollentem prætulisse. Qua de re conquerenti hæc Pontifex de episcopalis muneris dignitate scripsit[2] :

« Joannes, etc. Philippo regi Franciæ.

« Profecto, fili charissime, officium Pontificum ab officio cancellarii multum distat, talisque potest idoneior ad cancellariatus reputari officium, qui non esset ad archiepiscopale seu episcopale etiam idoneior aliis reputari ». Et infra : « Nos quidem claræ memoriæ Caroli II regis Siciliæ cancellarii fuimus, et scimus quæ ad illud officium pertinere noscuntur, quæ proculdubio sunt alia ab his, quæ ad pontificalem pertinent dignitatem. Pontificis quidem est officium pastorale, gregem scilicet sibi commissum verbo doctrinæ Scripturæ sacræ, et exemplo vitæ pascere et subsidio temporali. Hoc satis expresse Salvator noster docuit, dum B. Petrum suum constituit vicarium generalem, dicendo : *Pasce oves meas*, et *Pasce agnos*. Officium quoque medici, noscuntur habere, qui inter lepram et lepram, id est, inter peccatum et peccatum debent cognoscere, et spirituales medicinas congruas, ut a suis sanentur infirmitatibus, ministrare. Habent quoque a sibi commisso populo extirpare vitia, et virtutes plantare. Constituuntur insuper pro hominibus in iis, quæ sunt ad Deum, ut dona et sacrificium offerant pro peccatis. Habent insuper sacramenta ministrare Ecclesiastica, quæ proculdubio sunt ab officio cancellarii aliena ». Et infra : « Etsi, fili charissime, quæ de ore nostro prodierunt, cum fuimus insimul, de memoria non exiverunt regia, evidenter potuisti percipere, quod non minorem reputabamus in episcopis, præcipue in archiepiscopis, quam in cardinalibus sufficientiam requirendam : unde aliquem nominatum ad cardinalatum, quantum in nobis fuit, admisimus, quem non sic admisimus ad archiepiscopalis apicem dignitatis, etc. Dat. IX kal. Martii, anno XIV ».

33. *Contendit Philippus rex de creandis cardinalibus ex natione Gallica.* — Quod ad cardinales hoc anno creatos spectat ; cum Philippus rex collegium sacrum Gallis impleri optaret, cæterisque duos aggregari cuperet, Pontifex ob ingentem cardinalium Francorum numerum, cum e novemdecim sexdecim e Galliis originem traxissent, alterum ex iis repulit[1], alterum nempe Talarandum episcopum Antisiodorensem in partem oneris vocavit, de quo ad regem litteras dedit[2] :

« Regi Franciæ.

« Licet cœtus venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, numerosa illuminatus multitudine cardinalium omni scientia probatorum et experientia ad regimen universalis Ecclesiæ opportunus sit adeo insignitus, quod augeri nulla necessitas exigebat ; sufficientia tamen dilecti filii nostri Talarandi S. R. E. presbyteri cardinalis, olim episcopi Antisiodorensis attenta ac affectione, quam ad eumdem gerit excellentia regia, in consideratione deductis, eidem de ipsorum fratrum consilio cœtui duximus aggregandum, ipsum assumentes in presbyterum cardinalem. Et ut in veniendo possit expensas habiliter supportare, eidem dictam Antisiodorensem Ecclesiam de fratrum eorumdem consilio usque ad instans festum Magdalenæ duximus commendandam. Circumspectionem autem regiam volumus non latere, quod jam XX cardinales, de quibus XVII de regno Franciæ originem traxisse noscuntur, existant in collegio memorato. Dat. VIII kal. Junii, anno XIV ». Creatum IX kal. Junii Talarandum cardinalem refert Bernardus[3].

34. Lapsis paucis mensibus Philippus rex et Joanna regina Francorum iniquis admodum Joannem precibus ursere, ut Gallici generis cardinalem alium crearet, quibus rescripsit Pontifex[4], ut cœptis absisterent : invidia enim res plena erat adeo Gallos sui generis amantes esse, ut adepto Pontificatu vix ex aliis nationibus renuntiarent cardinales, eaque ratione summum penes gentem suam sacerdotium retinerent.

« Joannes, etc. Joannæ reginæ Francorum.

« Utinam, filia charissima, mos servatus in

[1] Ann. tom. XIV. an. Chr. 1300. num. 30. — [2] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 27.

[1] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 32. — [2] Ibid. — [3] Bern. Chr. Rom. Pont. Ms. bibl. Vat. sign. num. 2043. — [4] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 312.

creandis nostris fratribus circumspectioni regiæ esset notus : ipsorum quidem creatio nunquam sit in camera, sed in consistorio, votis fratrum omnium exquisitis. Item non consuevit nisi ex causa creatio fieri eorumdem ; causæ autem consueverunt existere vel parvus eorum numerus, vel ipsorum impotentia ad suum officium exercendum : quæ si ad præsens considerentur attente, profecto nec numerus parvus, nec ex parte illorum debet aliqua impotentia judicari. Numerus quidem, attento numero qui ante tempus felicis recordationis Clementis papæ V prædecessoris nostri consuevit existere, non parvus judicandus est, sed potius excessivus : credimus enim, quod ante tempus ipsius numerus non adeo magnus fuerit, sicut est in præsenti. Defectus autem præcipuæ scientiæ, et interdum etiam corporalis virtutis creationem novam requirere consuevit, qui per Dei gratiam hodie non vindicat sibi locum : tanta quidem tam scientiæ theologicæ et utriusque juris in nostro collegio, Dei gratia, viget sufficientia, quod pro casu aliquo extra eos non oportet nos aliorum suffragia mendicare ; licet in causis, quæ fidem respiciunt vel universalem statum Ecclesiæ, consueverimus prælatorum præsentium in curia, ac doctorum et professorum juris civilis aliorumque peritorum consilia postulare. Utinam quot sunt inter fratres nostros, qui non habent sufficienter, quæ ad statum eorum sunt necessaria, quotque oportet nos propterea sufferre molestias, providentia regia plene sciret.

« Adhuc optaremus, quod ad memoriam revocaret, quot sint fratres hodie de regno Franciæ, et quot se regnis aliis in collegio antedicto et ubique reperiet, quod de regno Franciæ sunt sexdecim, de regno vero Italiæ sex, de regnis vero omnibus aliis solus unus, scilicet Hispanus existit. Optaremus insuper, filia benedictionis et gratiæ, quod regum aliorum te instantia non lateret. Adhuc desideramus, quod celsitudo regia dictum sapientis dicentis : *Omnia tempus habent*, et quod cum negotio est tempus et opportunitas, interdum ad memoriam revocaret. Credimus quidem, quod si hoc deduceret ad consistorium rationis, quod pro creatione novi fratris isto tempore non instaret. Nos autem præmissis in consideratione deductis, ac cum venerabili fratre nostro Petro tituli S. Martini in montibus presbytero cardinale ac regio nuntio conferentes, licet parati essemus fratribus nostris vota exponere regia; quia tamen ex iis, quæ in proximo præteritis ordinibus probavimus, ubi vota super hoc eodem negotio regia eisdem fuerunt exposita, verebamur quod attentis omnibus supradictis, eorum non haberemus assensum; visum fuit expedientius ad præsens istud negotium subticere : quare habeat nos super hoc celsitudo regia excusatos, etc. Dat. VI kal. Octobris, anno XIV ».

Conceptæ eadem verborum forma litteræ ad Philippum datæ, sub cujus demum precibus succubuit, cum aliorum regum preces durius, vel quæsitis fucis rejiceret, ut ne quidem unum ex eorum regnis in cardinalium numerum adscriberet. Insignis porro virtutibus ac scientiæ gloria florentissimus is fuit, quem exeunte anno e gente Gallica inter cardinales retulit, nimirum Petrus[1] Æduensis episcopus, a quo libertatem Ecclesiasticam, a Petro e Cuneriis oppugnatam, strenue defensam conscriptis duobus gravissimis Commentariis vidimus[2]. Extant datæ ad eum litteræ XIII kal. Januarii, Pontificatus anno XVI consignatæ, quibus ipsum dignitate cardinalitia ornatum significat[3], atque ab Æduensis Ecclesiæ onere exsolvit : tum ad Philippum regem Francorum ac reginam, quibus ipsos votis compotes factos gratulatur[4].

35. *Regi Angliæ et reginæ Aragonum Pontificem consulentibus monita salutaria.* — Inter hæc miserat ad Sedem Apostolicam Eduardus Anglorum rex oratorem suum, ut in nonnullis rebus dubiis optima ad temperandum moderandumque regnum consilia eliceret : cui operam suam lubentissime detulit Pontifex, atque hæc inter cætera respondit[5] :

« Joannes, etc. Eduardo regi Angliæ.

« In primis ad id, quod de reformatione regni et ipsius salubri regimine quæritur, respondemus quod ante omnia prudentia regalis debet intendere, ut illi a quo bona cuncta procedunt, et per quem datur regnare principibus, placere studeas, et quæ majestatis ipsius oculos possent offendere, omni studio declinare. Et quia Ecclesia Christi sponsa, ejusque sponsus ea sunt indivisibili unione conjuncti, ut altero in honore non habito, reliquus honorari non possit ; nec enim sponso irrogari potest injuria, quin detrahatur et sponsæ; nec ipsius sponsæ honori ac libertati detrahi, quin et sponso ejus, quantum in detrahente fuerit, derogetur ; decet ut tu, fili charissime, si Christo placere desideras, ab injuriis Ecclesiarum, quæ in regno tuo supra modum et singulariter irrogantur, ministros tuos et subditos retrahas, et ab iis abstinere compellas ». Et infra, ad administrandam probe justitiam hæc monita addit : « Expediens videretur, cum scriptum sit, quod *ubi multa consilia, ibi salus*, quod circumspectio regia non uni, nec duobus regni communicaret regimen, nec unius, nec duorum consilio regeretur ; sed generali prælatorum, principum et aliorum nobilium ac communitatum consilio congregato, vigilanti studio, non ex abrupto, via salubris tanto regimini quæreretur, eaque comperta executione non verbaliter nec simulato, sed realiter ac veraciter mandaretur, juramentis ab ipsis, quos velut consiliarios vel ut rectores contingeret eligi, præstitis quod suum commode et fideliter exequerentur officium, amore prorsus et odio relegatis;

[1] Contel. in Elench. card. in 6. creat. Jo. — [2] An. Chr. 1329. num. 75. — [3] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 220. — [4] Ibid. — [5] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 42.

abjectis nihilominus pœnis formidabilibus, quas incurrerent non servantes.

36. « His itaque taliter ordinatis, quia in dicto regno multæ dicuntur consuetudines, quæ nec juri divino, nec humano, nec rationi naturali sunt consonæ, sed magis adversæ, quarum observantia offensa divina incurritur, libertas Ecclesiastica violatur, jus proximi læditur, viaque ad falsa proferenda testimonia panditur, et per consequens materia ad proferenda perversa judicia ministratur : nullum expediens videretur, quod providentia regia viris Deum timentibus, scientibus de talibus, scilicet an tales sint ipsæ consuetudines, judicare deliberatione præhabita diligenti, si tales repertæ fuerint, ad extirpandum ipsas vel taliter temperandum, quod earum cessaret iniquitas, procedere non omittat ». Consuluerant etiam oratores, an ad pacem inter Hibernos adducendam eo rex se conferre deberet : in quo Pontifex Eduardo auctor extitit, ne Anglia discederet, cum novi tumultus in ea possent exoriri ; sed viros prudentia singulares ad conciliandos dissentientes mitteret, qui neutrius partis studia amplecterentur. Quod vero demum de expeditione Asiatica suggesserat, respondit omni se studio in id incumbere, ut quantocius adornaretur. « Dat. kal. Julii, anno XV ».

37. Consuluit Maria regina Aragonum Pontificem, quibus remediis quispiam magorum insidiis appetitus se communire deberet : cui a Pontifice hoc responsum datum [1] :

« Mariæ reginæ Aragonum.

« Tibi quærenti, charissima filia, quibus persona illa in tuis litteris nominata se juvare posset remediis contra multorum insidias, qui magicis factionibus suam personam student in occulto lædere, cum hoc perficere nequeant in aperto. Breviter respondemus, quod cum per illos diabolus noceat, cui nonnunquam a Deo justo judicio potestas permittitur sic nocendi, quam nequit exercere aliter quam fuerit a divina majestate permissus, nescimus aliud remedium in hac parte, nisi quod ad Deum tota mente recurrere debeat, ipsumque humiliter implorare, ut a talibus ipsam misericorditer dignetur protegere, et immunem servare. Et ut mereatur super hoc exaudiri, caveat ne quid committat, quod ipsius oculos offendere valeat majestatis ; et de commissis vera cordis contritione ac confessione integra, et satisfactione quam sibi judex suus impenendam duxerit, satisfacere non omittat. Per ista credimus et hostis ille malignus nequaquam sibi graviter nocere poterit : nec ad alia remedia confugimus, nec quæsivimus, Deo teste, nos contra quos multa talia magica sunt attentata. Dat. XV kal. Februarii, anno XV ».

38. *Corsi salubribus præceptis imbuti a Pontifice.* — Instaurandæ etiam Christianæ pietatis apud Corsos, in quibus illius dignitas defloruerat, sollicitus Pontifex paterne illos monuit, ut exscinderent vitia, et virtutibus darent operam, atque Ecclesiasticum ordinem, ut par erat, colerent. Sed hæc præcepta, quibus eos informat, ex Apostolicis litteris [1] audire præstat :

« Joannes, etc. universis comitibus, marchionibus, baronibus, et aliis nobilibus insulæ Corsicæ.

« Cupientes ut præsules et ministri ac aliæ personæ Ecclesiasticæ, in insula Corsicæ consistentes, eo devotius et nitidius obsequiis divinis intendant, quo magis a vexationibus et molestiis sæcularium liberi fuerint et immunes, ac divina majestas propterea, in suis honorata ministris, se vobis propitiam exhibeat et benignam ; universitatem vestram monemus, rogamus et hortamur attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus obtentu ejusdem regis æterni, necnon ob Sedis Apostolicæ reverentiam atque nostram, venerabiles fratres nostros Antonium Sagonensem et alios episcopos, necnon dilectos filios presbyteros aliosque clericos insulæ supradictæ, gratiam et communionem ejusdem Sedis habentes, revereri et honorare curetis, eisdem prælatis et eorum Ecclesiis decimas et alia jura eis a vobis debita persolventes, et a subditis vestris facientes exsolvi ; eosque indebitis quæstionibus non impetatis, nec per alios impeti permittatis : religiosos viros, qui pro reformatione morum et ædificatione animarum vestrarum ad dictam insulam interdum per Sedem destinantur eamdem, honeste et charitative tractetis : Ecclesiarum bona, per negligentiam vel simplicitatem prælatorum vel violentiam illatam eisdem ab Ecclesiis alienata, eisdem Ecclesiis, quarum erant, restituatis et restitui faciatis, non ingerentes nec ingeri permittentes molestias super illis : mulieres fornicarias sacerdotum et aliorum clericorum in illis partibus ad requisitionem episcoporum seu diœcesanorum vestrorum expelli ab eorumdem presbyterorum et clericorum consortio et domibus faciatis, nullam jurisdictionem in eosdem presbyteros et clericos propterea usurpantes ; sed prædictis episcopis seu diœcesanis super his favorabiliter assistentes, ut dicti presbyteri et clerici Deo vero et munditiæ amatori in mentis et corporis castimonia obsequantur : illegitimos quoque, qui a promotione Ordinum sacrorum censura canonum repelluntur, per importunas preces vel minas non petatis, nec faciatis per episcopos promoveri : magistros quoque, seu viros alios eruditos in Grammatica et aliis scholasticis disciplinis quærere, et habere in dicta insula studeatis, qui filios vestros in Grammatica instruant, et moribus bonis informent, et doceant Ecclesiam sanctam Catholicam revereri, et de ipsorum cordibus ignorantiæ nubem expellant.

39. « Ad ædificandum quoque Ecclesias et

[1] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 46.

[1] An. 15. p. 3. Ep. com. MCCLIV.

alia loca religiosorum, si quando ibidem, legitima super hoc obtenta licentia, ædificari contingant, manus studeatis porrigere adjutrices : filios et consanguineos vestros clericos et religiosos fieri permittatis, ut eorumdem religiosorum salutari doctrina instruamini, gressus vestros dirigere in divinorum semitas mandatorum; ab omnibus quoque vitiis, præcipue furto, fornificatione, perjurio et proditione, ac aliis criminibus, per quæ multum superna majestas offenditur, abstinere curetis : acidiam quoque et otium, quod multum resolvere noscitur humanas mentes et corpora in illecebras voluptatum, per piarum actionum studia evitetis : ad Ecclesias quoque audituri divina officia et sacræ prædicationis eloquium devotissime accedatis : cum consanguineis vestris prætextu pacis vel alio colore quæsito, seu alia clandestina matrimonia contra sacros canones minime contrahatis : pacem et concordiam invicem habeatis : homicidia perpetrare, vel perpetranda consulere modis omnibus devitetis : erga vassallos et subditos vestros humanitatem, non tyrannidem exerceatis; sicque vos in bonis operibus et divinis beneplacitis coaptetis, quod luceant vestra bona opera, et glorificetur in eis Altissimus, qui habitat in excelsis. Cæterum præsentes litteras devote suscipite, et contenta in eis sic aure cordis efficaciter intelligere studeatis, quod producant fructum Deo gratum et vestris proficuum animabus, dictasque litteras, ut ad reformationem morum et ædificationem virtutum possint sæpius vobis legi, eidem Antonio episcopo restituatis, custodiendas salubriter in sua Ecclesia Sagonensi. Dat. Avin. II id. Julii, anno XV ».

40. *In Dania et Suecia libertas Ecclesiastica asserta.* — In Dania Christophorus rex Burglavensem episcopum addixit custodiæ : ex cujus facti invidia, cum jam ante in Ludensi Synodo ad asserendam episcopalis ordinis libertatem sancitum, Sede Apostolica approbante, fuisset, ut si Danus rex præsulem quempiam injuria caperet, sacrorum usus negaretur populis, quo principem ad officium revocarent; non modo Dani ex Synodali decreto, verum etiam Hallandi, quia olim Daniæ contributi fuerant, celebratæ ejusdem Synodi tempore sacra intermisere, quamvis a Danica ad Suedicam ditionem traducti essent. Permotus ea re Magnus rex Sueciæ exposuit Pontifici, æquum non esse, ut sui subditi commissi ab extero principe criminis pœnas luerent : cui annuit Pontifex et Hallandis Aquilonaribus, si extra limites Daniæ siti essent, sacrorum usum restitui jussit, data ad hoc episcopum Skarensem Apostolico Diplomate [1] :

« Venerabili fratri episcopo Skarensi.

« Sincera devotio, quam charissimus in Christo filius noster Magnus, Sueciæ et Norwegiæ rex illustris, ad nos et Apostolicam Sedem gerere dignoscitur, promeretur ut petitionibus suis, quantum cum Deo possumus, favorabiliter annuamus. Sane petitio dicti regis exhibita continebat, quod olim in provinciali Concilio Ludensi inter alia ordinatum extitit et statutum, et demum per Sedem Apostolicam confirmatum, ut quicumque episcoporum infra terminos regni Daciæ mala captione de mandato regis Daciæ, sive ejus conniventia, seu assensu pro tempore caperetur, ipso facto; dummodo probabiliter præsumi posset hoc processisse ex voluntate regis ejusdem, in toto dicto regno, quamdiu taliter detineretur captivus, essent divina officia interdicta : et pro eo quod terra Hallandiæ Aquilonaris, ad dictum regem Sueciæ et Norwegiæ nunc pertinens, tempore dicti Concilii erat infra, licet ad præsens sit extra, limites regni et dominium regis Daciæ prædictorum eo prætextu, quod Christophorus rex Daciæ venerabilem fratrem nostrum Guichonem episc. Burglavensem detinet carceri mancipatum, dictæ terræ clerus et populus timentes, ne occasione prædicta, eadem terra comprehenderetur sub statuto seu ordinatione Concilii memorati, cœperunt observare interdictum hujusmodi et observant : quare nobis dictus Sueciæ et Norwegiæ rex humiliter supplicavit, ut cum terra præfata ac clerus et populus dictæ terræ extra limites et dominium prædicta consistant, providere super hoc eisdem clero et populo paterna diligentia curaremus.

« Nos igitur ejusdem Sueciæ ac Norwegiæ regis supplicationibus inclinati, fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus si terra supradicta non subsit regi Daciæ memorato, auctoritate nostra declares seu decernas ad terram, clerum et populum prædictos statutum et ordinationem hujusmodi non extendi, eosque per consequens non teneri ad ejusdem observantiam interdicti. Dat. Avin. XII kal. Augusti anno XV ». Agit de Christophoro rege Daniæ Crantzius [1], ipsumque plures proceres conjurationis conflatæ crimine accusatos sustulisse, contraxisse gravissima Danorum odia ac regno depulsum, deinde ad illud recuperandum maximos labores pertulisse narrat.

41. Porro Magnum regem Sueciæ non modo Hallandiam Gothico imperio asseruisse, verum et Schoningiam et Blechingiam illi adjecisse, arbitris earum provinciarum præsulibus, referunt Gothorum Sueonumque monumenta [2]. Cum vero erga divina egregie esset affectus, ad illius pietatem alendam, pelliciendosque ad ea sacra studia clientes regios, hoc ipsum beneficio Apostolico affecit [3] :

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Magno Sueciæ et Norvegiæ regi.

« Tuis supplicationibus inclinati, ut quoties-

[1] An. 15. p. .. Ep. .om. MCDLXXV.

[1] Crantz. Dan. l. VII. c. 29. — [2] Magn. Hist. Goth. l. XXI. c. 2. — [3] Ibid. Ep. MDXV.

cumque in capellis tuis, vel quibuscumque Ecclesiis regni tui in tui præsentia feceris missarum solemnia celebrari, et in eis proponi per prædicationis ministerium verbum Dei; proponens verbum hujusmodi possit auctoritate Apostolica tibi et omnibus aliis personis ibidem præsentibus, dummodo tu et personæ prædictæ vere pœnitentes fueritis et confessi, si archiepiscopus vel episcopus fuerit, unum annum, si vero alia persona Ecclesiastica, cui alias tamen competat prædicare, fuerit sexaginta dies de injunctis tibi et eis pœnitentiis misericorditer relaxare, devotioni tuæ de speciali gratia tenore præsentium indulgemus, etc. Dat. Avin. XII kal. Augusti, anno XV ».

42. *Miraculum S. Hyacinthi et alia aliorum.* — Hoc anno editum est S. Hyacinthi Ordinis Prædicatorum suffragiis insigne miraculum [1] : infans enim, qui nondum Baptismo lustratus mortem obierat, delatus ad illius sepulchrum vitæ est restitutus, moxque sacra unda ablutus. Patrata etiam eodem anno Florentiæ plura miracula duorum piorum sæcularium laicorum opera, quorum alter Barduccius nomine apud S. Spiritum fratrum Augustinianorum, alter Joannes Vespignanus apud S. Petri majus templum sepulti, refert Joannes Villanus [2], ac plurima ad eorum sepulchra donaria sacra appensa : additque inventas reliquias S. Zenobii in eadem urbe a Pisano archiepiscopo, et Florentino, Fesulano et Spoletano episcopis, atque partem cranii in theca argentea in formam humani capitis eleganter elaborata repositam, ut recurrente sacro illius sancti nomini die populorum venerationis exponeretur : Florentinos vero magno pietatis sensu delibutos ad eas colendas, ac S. Zenobii implorandas apud Deum preces concurrisse. In Avinionensi autem agro, cum ingens miraculum præsentibus multis fidelibus a Numine ad Deiparæ gratiam editum esset, Joannes papa sacellum excitavit; quæ etsi ante hæc tempora gesta, litterarum Pontificiarum ad Petrum Grossinum, quem illius capellanum instituit, occasione inserendum visum est : « Dudum, inquit [3], ad honorem divini nominis ac præcelsæ genitricis Dei Mariæ dominæ nostræ, omniumque sanctorum quamdam capellam in loco vocato de Bestel juxta civitatem Avinionensem, ubi Deus, precibus et intercessione genitricis ejusdem, quoddam magnum miraculum in conspectu multorum fidelium adstantium operatus extitit, ejusdem dominæ nostræ venerando vocabulo insignitam construi fecimus et fundari, etc. Dat. III non. Aprilis, anno XV ». Conversa etiam a Pontifice [4] in Castronov. Judæorum synagoga in Ecclesiam B. Mariæ, ac stipendia tribus presbyteris, qui ad divinum cultum incumberent, attributa; Judæi vero inde exturbati. His addimus monitum ab eodem Pontifice Jacobum regem Balearium [1], ne a Judæis novam synagogam in ipsius terris excitari pateretur.

43. *Controversiæ de visione beatifica initia, et inde in Pontificem per schismaticos conflata invidia.* — Agitari cœpta est [2] hoc anno in Pontificia curia quæstio de visione animarum controversa inter theologos ejus temporis. Et sane Joannes, dum fidei orthodoxæ, quam Romana profitetur Ecclesia, a Clemente IV conceptam ad Armenos, ad Charthainos, ad Persas, ad Tartaros, ad Alanos, ad Nascarinos, ad Lithuanos, ad montis Albors accolas transmiserat, hæc docuerat [3] : « Tenet et prædicat sacrosancta Ecclesia », et infra, « illorum animas, qui post sacrum Baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quæ post peccati contractam maculam, vel in suis manentes corporibus, vel eisdem exutæ sunt purgatæ, in cælum mox recipi ». Hoc itaque fidei decretum nullatenus in dubium revocatum est. Sed utrum animæ illæ piorum omnis labis expertes cælo exceptæ, et empyreas adeptæ sedes, divinæ essentiæ visione faciali, clara et intuitiva potirentur : pars major perfrui visione sentiebat; pars negabat, sed visionem beatificam dandam solummodo in extremo judicio, cum decretoria illa sententia a Christo pronuntianda foret : « Venite, benedicti Patris mei, possidete regnum, quod paratum est vobis a constitutione mundi ». Addebant ejusdem opinionis propugnatores frustra in judicio eam sententiam pronuntiatum iri, si jam ante sanctorum animæ visionem beatificam, quæ Dei regnum est, adeptæ essent. At pluribus validis rationibus ea solvebatur objectio, ut ex pervetusto Ms. Vaticano constat, in quo hæc responsio affertur [4] :

« Ad illud, quod objicitur, quod finale judicium erit frustratorium, si animæ sanctorum ex nunc vident Deum; dicendum est, quod hoc falsum est; nam finale judicium etiam secundum hoc habebit quadruplicem effectum. Primus est generalis separatio bonorum omnium a malis; et iste effectus competit solum finali judicio universali : at in particulari judicio non omnes mali exterminantur, sed in bonorum exercitium relinquuntur. Secundus effectus est ostentio et propalatio divinæ justitiæ, quia omnibus de justa retributione divina constabit, et habebit divina justitia testimonium non solum ab illis, qui intus sunt per divinam electionem, sed etiam ab illis, qui foris sunt per divinam electionem, sed etiam ab illis, qui foris sunt per justam reprobationem : et hoc non sit in particulari judicio. Tertius effectus est gloriæ tam corporis quam animæ perfecta consummatio. Item ex inspectione miseriæ reproborum, ex cujus evasione plurimum exultabunt (nimirum justi), et gratias agent. Item ex

[1] Sur. in Vit. S. Hyacin. l. II. c. 31. — [2] Jo. Vill. l. X. c. 179. — [3] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 177. — [4] Ibid. pag. 156.

[1] Par. 2. Ep. secr. pag. 263. — [2] Ms. bibl. Vat. sig. num. 4009. pag. 180. — [3] An. Chr. 1318. num. 10. — [4] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4009. pag. 171.

speciali revelatione multorum secretorum divinorum, quæ nunc non revelantur sanctis de communi lege. Item ex introductione etiam corporali in cælum empyreum, quod est proprie locus corporum beatorum : si enim secundum eos animæ beatæ nunc ex amœnitate cælestis habitationis jucundantur et delectantur, quæ proprie non afficiuntur ad loca corporalia, quid mirum si corpora glorificata ex cæli empyrei introductione et habitatione amœnissima amplius fovebuntur et delectabuntur? Quartus effectus est reproborum omnium tam Angelorum quam hominum perfecta et completa punitio, et quoad corpora et quoad animas : quæ pœna tanto erit major, quanto in pluribus et cum pluribus gehennæ ignibus et suppliciis relegati erunt ».

44. In ea theologorum contentione, cum maxime ex Patribus testimoniorum strues et moles argumentorum afferretur pro ea parte quæ sanctorum animas intueri Deum facie ad faciem ante judicium affirmabat, et putaret Joannes non ita diligenter excuti contraria argumenta, quod testatur Benedictus successor Joannis; ut erat sacrarum litterarum studio addictissimus, maxima sollicitudine undique argumenta pro parte negante conquirere [1] cœpit, et varia ex Patribus testimonia (siquidem in ea re plures dissenserant, ac nonnulli etiam nunc hanc, nunc contrariam sententiam in suis scriptis tenuisse ferebantur [2]) contexere cœpit atque ea tanquam privatus doctor in suis concionibus repetere, ut præsules doctoresque ea argumenta diligentius discuterent. Exinde a malevolis Bavarici nimirum schismatis sequacibus et pseudominoritis hæreseos damnatis, quorum principes erant Michael Cæsenas, Guillelmus Ochamus et Bonagratia, de quibus supra memoravi laniata calumniis est Pontificia existimatio, quasi decretorie pronuntiatum fuisset a Joanne, non videri ante judicium divinam essentiam; unde mox ii improbo zelo formulas provocandi ad Synodum Œcumenicam contra eum ut hæreticum conceperunt [3], in quibus hæc objecere : « Dominus Joannes anno Domini MCCCXXXI in festo Omnium Sanctorum in sermone, quem publice fecit, qui incipit, *Mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis*, etc. et in alio sermone, quem publice fecit eodem anno in Dominica tertia de Adventu, qui incipit, *Gaudete in Domino semper*, etc., et in alio sermone, quem publice anno Domini MCCCXXXII in vigilia Epiphaniæ, quæ incipit, *Surge, tolle puerum et matrem ejus* », et infra, « dogmatizatus est, quod sancti in cælo non vident nec videbunt usque ad diem generalis judicii et futuram corporum resurrectionem faciem Dei, sive divinam essentiam; sed tantummodo vident et videbunt usque ad futurum universale judicium humanitatem Christi ». Falsum erat hæc dicta definitive a Pontifice, verum ita volebant dictum, et calumniabantur hostes Pontificii. Adversus quos scripsit Ulricus insignis doctor Germanus, ac post constabilitam pluribus argumentis veritatem de fruitione divinæ essentiæ ante judicium, demum in fine operis [1] adversus calumniatores Pontificios ostendit, quæ objiciebantur ab hostibus, dicta a Joanne instar scholastici disceptatoris.

45. « Excusatio et pia interpretatio papalis sermonis.

« Sane quæ jam in his tribus supradictis libris, et in tribus solutionibus superius de beata visione Dei ante diem judicii percipienda dixi et posui, contra eos præcipue scripsi, qui sanctissimum papam Joannem in suo sermone dicunt, diffiniendo determinare sanctorum animas ante diem judicii non posse Deum beate videre; vel contra eos, qui hoc ipsum ex ejus sermone præsumunt asserere determinate et diffinitive, quasi ipse etiam videatur hoc diffiniendo et determinando sentire. Verum si sermo papalis pie et sane intelligitur, non proprie sermo, nec definitio, nec determinatio, seu prædicatio; sed magis quasi quædam scholastica disputatio, aut disputantium collatio aptius esse perpenditur. Non enim hoc habet sanctorum prædicatorum consuetudo Ecclesiastica, ut publice in Ecclesia prædicationes fiant per tales allegationes, sicut papalis sermo stipatur : sed in Ecclesiasticis sermonibus ea, quæ dubia sunt, timore et magna cautela; et ea quæ certa et manifesta sunt, pro auditorum salute cum magna verborum simplicitate a sanctis prædicatoribus proponuntur : quam formam quia sermo papalis de beata visione non servat, ideo non proprie Ecclesiasticus sermo, nec recta prædicatio; sed congruentius scholastica disputatio, seu altercatio aut disputantium collatio, vel veritatis sollicita investigatio existit. In scholasticis enim disputationibus et altercationibus, seu in disputantium collationibus et argumentis, auctoritatibus, similitudinibus, glossis et syllogismis, ac aliis subtilitatibus verborum multis cujuslibet rei veritas magna sollicitudine indagatur et investigatur : et non ibi sicut in Ecclesiasticis sermonibus et prædicationibus simplex veritas audientium devotis mentibus et auribus simplicibus verbis superseminatur.

« Itaque sanctissima papalis mens, cupiens loqui de beata visione deitatis ante diem judicii ab animabus sanctorum percipienda, devitans formam et modum ac morem in Ecclesia publice prædicantium, et sermonem de verbo Dei fidelibus cum simplicitate facientium; et assumens formam et modum atque morem per auctoritates, rationes, similitudines, argumenta, glossas, syllogismos et per multas alias virtutes et subtilitates

[1] Ben. XII. in Præfat. vol. de visione animar. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4006. — [2] Id. in suo lib. — [3] Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4009. pag. 180.

[1] Ulricus l. IV. c. ult. Ms. bibl. Vat. sign. num. 4005. pag. 136.

verborum, sicut fieri solet in scholis et in studiis disputantium, ostendit se magis personam disputatoris quam Ecclesiastici prædicatoris seu sermocinatoris, quando loquitur de beata visione deitatis habere. Porro quoniam in scholasticis disputationibus quorumdam magistrorum et doctorum est, diffiniendo quæstiones determinare, et quandoque interrogationibus, solutionibus, argumentationibus et responsionibus, ac oppositionibus veritatem quæstionum indagare; ideo devota mens papalis more Salvatoris nostri Jesu Christi, in medio doctorum in Jerusalem sedentis et interrogantis ac respondentis, se humilians, loquendo et scribendo de beata visione deitatis ante diem judicii percipienda, videtur habere personam scholastici disputatoris, cum ibi per rationes, argumenta, auctoritates, similitudines et glossas arguit et solvit, et concludendo instructionem, et correctionem ac Ecclesiæ determinationem concupiscit, sicut expresse dicit; et in sua disputatione nihil certum definiendo et determinando relinquit, nec sua disputatione et sermone aliquod præjudicium veritati facere intendit ». Conflata est major Pontifici invidia proximo anno non in Germania modo, sed etiam in Gallia. At Pontifex aspersas sibi calumnias demum delevit: ipsum enim professum videbimus in publico cardinalium senatu quæcumque in controversia de visione dixisset, collationis theologicæ instar, non asseveranter dicta fuisse; de quibus inferius suis locis.

JOANNIS XXII ANNUS 17. — CHRISTI 1332.

1. *Consilium Pontificis de adventu in Italiam impedit Philippus rex, qui interea de expeditione Asiatica multa pollicetur.* — Infestabant Africani et Granatenses Saraceni Hispanias [1], Turcæ Græciam [2], Armeniam [3] Ægyptii et Babylonii, anno Christi millesimo trecentesimo, Indictione decima quinta, cum Pontifex promovendæ sacræ adversus impios expeditionis desiderio flagrans, ut pia consilia perduceret, dissentientes Christianos mutuo fœdere conciliare, Sedemque Apostolicam restituere Italiæ meditatus est.

Exposuerat [4] Gallicis principibus, exeunte superiori anno, Philippus Francorum rex solemne de vindicanda ex infidelium servitute Syria votum suum, cujus oratores mittendos Avenionem cum exspectaret Pontifex, discessus ex urbe Avenionensi diem præfigere distulit: mirantique Philippo regi sibi consilium de transferenda Bononiam aula Pontificia patefactum non fuisse, rescripsit [5] pridie kal. Martii oratorum illius causa itineris suscipiendi diem extractam; quod etiam idibus Aprilis reginæ Joannæ significavit [6], addiditque: « Multorum habet opinio, quod præter multa alia, quæ sperantur ex mutatione curiæ subsequi commoda ipsi transmarino passagio, ordinatis quæ ad nos pertinent, non minus Bononiæ, quam Avinione foret nostra præsentia opportuna. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit tecum, quæ te sic in via dirigat, quod ad desideratam cælestem patriam sine devio te perducat. Dat. Avin. id. April. anno XVI ». Eodem etiam die ad regem Francorum scripsit, discessus ex Avenionensi urbe diem se non constituisse, donec Asiatici belli conficiendi provinciam suscepisset. Jam tum regii oratores Avenionem pervenerant, anceps tamen hærebat Pontifex, an rex iis, quæ ipse oratoribus responderat, assensurus esset, ac priora consilia perducturus. Objectæ itaque novæ morandi causæ, de quibus hæc legato tot morarum impatienti rescriptum est: « Super mutatione curiæ pridem ordinatum extitit, sicut nosti: sed super recessu nostro de his partibus, et ad illas, Domino dirigente, accessu propter adventum nuntiorum charissimi in Christo Philippi regis Francorum illustris, qui tunc venturi erant ad curiam, certus non potuit, nec adhuc potest præfigi terminus, cum negotia, pro quibus jam dicti venerunt nuntii, sint ardua, nostram diutius in his partibus præsentiam exigentia forsitan, quam antea crederemus. Dat. kal. Martii, anno XVI ». Illustrat hæc

[1] Marian. l. XVI. c. 2. — [2] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 130 et 327. — [3] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 361. — [4] Jo. Vill. l. X. c. 198. — [5] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 216. — [6] Ibid. pag. 217

Joannes Villanus [1], dum accurate percenset decretos primos a Francorum rege oratores illius nomine plena invidiæ postulata attulisse, flagitasse enim in primis opulentum illum, quem Joannes cumularat, thesaurum : tum sexennales toto Christiano orbe decimas et sacerdotia conferendi permutandive in Galliis jus : tum ut filius Viennensi et Arelatensi regno, frater vero Carolus Italico donarentur. Verum cum repulsam tulisset, atque a Pontifice responsum esset, Ecclesiam expeditionem ei adorienti nunquam defuturam, obortam invicem tacitam indignationem abalienationemque animorum. Prima itaque illa Philippi legatio caruit exitu : quare pactiones aliæ a Joanne propositæ, quas cum discuteret, hyems effluxit.

2. Decreti demum mense Martio adulto a Philippo rege alii oratores fuerunt ad Sedem Apostolicam, additæque subjectæ litteræ de Asiatica expeditione suscipienda, ea pactionum, quas sanxerat Pontifex, formula conceptæ [2] :

« Philippus Dei gratia Francorum rex.

« Notum facimus universis, quod cum duxerimus sanctissimo patri in Domino Joanni divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici per nostras alias litteras supplicandum, ut indiceret passagium generale, quod per eumdem indicendum speramus ; nos ad manifestandam fidelibus quibuscumque sinceram intentionem, quam habemus ad dictum generale passagium assumendum, si illud per Sedem Apostolicam contingat indici, et ad omnia et singula nobis per Sedem eamdem in ipsius passagii subsidium concedenda, convertendum in ejusdem utilitatem passagii sine diminutione quacumque juxta provisionem inferius annotatam ; facimus et constituimus dilectos et fideles consiliarios nostros Petrum Rothomagensem archiepiscopum, Joannem Morinensem episcopum, Guidonem Baudeti decanum Ecclesiæ Parisiensis, Henricum de Avalgoria, et Petrum de Castellis dominos milites procuratores nostros et nuntios speciales ad infrascripta, dantes eisdem », et infra, « speciale mandatum supplicandi præfato sanctissimo in Christo patri summo Pontifici, quod pro pleniori succursu Terræ-Sanctæ sibi placeat ad nostram postulationem indicere passagium generale, et ipsum, postquam indictum fuerit, pro nobis et nostro nomine coram dicto summo Pontifice et in ejus præsentia assumendi et præstandi in animam nostram corporale tactis sacrosanctis Evangeliis juramentum, quod nos iter arripiemus dicti passagii a kal. Augusti proximo venturi ad tres annos, illudque prosequemur realiter et personaliter, justo et legitimo impedimento cessante. Ita tamen et non aliter assumptionem passagii, juramentum et obligationem hujusmodi per procuratores nostros prædictos juxta potestatem eis, ut præmittitur, datam fieri volumus, intendimus et mandamus, quod si justum ac legitimum impedimentum seu impedimenta hujusmodi nos, hæredes seu successores nostros super his allegare contingat, de illo seu de illis, an sint justa et legitima vel non, duo prælati regni nostri archiepiscopi vel episcopi per Sedem Apostolicam deputandi, se diligenter debebunt auctoritate Apostolica absque cujuslibet alterius partis vocatione simpliciter et de plano sine strepitu et figura judicii informare ; ac super impedimento seu impedimentis ipsis occurrentibus, an justa et legitima vel non censenda sint, prout eis visum fuerit, juxta informationem præhabitam declarare : cui declarationi omnino stari debebit absque eo, quod per Sedem Apostolicam ex officio suo vel alias quomodolibet possimus nos, hæredes successoresve nostri possint super his trahi ad examen Sedis Apostolicæ, seu ad eam super ipsis recursus haberi, seu alias in judicio vel extra per eamdem Sedem, vel ejus auctoritate, aut alias quomodolibet molestari : quodque potestas prædictis concedenda prælatis per eamdem Sedem re integra vel non integra revocari non possit ; et quod morte deputantis dictos prælatos, seu committentis eisdem potestas hujusmodi non expiret. Quæ omnia et singula in potestate et mandato datis nostris prædictis procuratoribus, necnon in assumptione dicti passagii juramento et obligatione prædictis per eos pro nobis et nostro nomine, ut prædicitur, faciendis inesse volumus et ponimus in eisdem, alias non facturi assumptionem passagii, juramentum et obligationem prædictam.

3. « Si vero dictos duos prælatos ad hoc a Sede Apostolica deputandos, vel eorum aliquem interim transferri, cedere aut decedere contingeret, antequam declaratio prædicta facta sit, loco illorum seu illius, quos vel quem transferri, cedere aut decedere contingeret, alius seu alii prælati dicti regni ex nunc deputabuntur et subrogabuntur per Sedem eamdem, singuli in singulorum translatorum, cedentium aut decedentium loco per ordinem, quo per dictam Sedem fuerit ordinatum ad informationem et declarationem hujusmodi, ut præmittitur, faciendas. Per assumptionem autem, juramentum et obligationes prædicta, quæ facimus seu fieri mandamus ratione hujusmodi passagii generalis, non intendimus hæredes successoresque nostros obligari seu teneri quomodolibet ad transmarinum passagium faciendum, vel ibi seu pro eo mittendum personas quascumque ; nec ad mittendum, solvendum seu ministrandum expensas, quas faceremus et subiremus, si dictum passagium per nos realiter et personaliter faceremus, et illud faciendo seu etiam prosequendo, vel aliquod aliud qualecumque subsidium facere vel juvamen nec bona nostra, hæredum vel successorum nostrorum ad hoc esse seu remanere obligata quomodolibet vel adstricta : ordinatione tamen super colligendis,

[1] Jo. Vill. l. x. c. 198. — [2] Ext. apud Ant. 22. an. 18. p. 1. Ep. VII. sup. passag. Terræ-Sanctæ.

recuperandis, conservandis et distribuendis, assignandis et reddendis in manu Sedis Apostolicæ decimis et aliis subsidiis quibuscumque nobis pro dicto passagio per Sedem Apostolicam concedendis, contenta tam in istis quam in nostris aliis litteris in suo robore duratura.

« Damus insuper dictis procuratoribus, juxta formam expressatam superius, plenam et liberam potestatem, ac speciale mandatum pro nobis et nostro nomine, et in animam nostram, coram summo Pontifice et in ejus præsentia corporale juramentum præstandi, quod nos non accipiemus nec accipi scienter faciemus, seu consentiemus, quod alius aliquid de his capiat seu accipiat quæ nobis per Sedem Apostolicam in subsidium antedicti passagii concedentur ad hoc, ut in usus alios quam in utilitatem dicti passagii convertantur : nec ea in usus convertemus alios, nec converti scienter a quovis alio patiemur. Et si forsan aliquid de prædictis pro usibus aliis a nobis vel aliis contingeret accipi casu aliquo vel converti, illud ad locum pristinum et ad usum dicti passagii, statim cum hoc ad nostram notitiam devenerit, sine morosa dilatione reponi et restitui faciemus : ad quod hæredes et successores nostros adstringi volumus et etiam obligari.

4. « Et si forsan contingeret, nos infra dictum terminum impedimento perpetuo impediri, vel taliter, quod probabiliter appareret duobus prælatis, sicut præmittitur, per Sedem Apostolicam deputatis, qui in prædicto termino vel alio per Sedem Apostolicam ex causa aliqua prorogato, nec infra septem mensium spatium immediate sequentium iter arripere possemus et illud prosequi, volumus quod juxta ordinationem Sedis Apostolicæ potestas colligendi seu exigendi decimam et alia subsidia, in regno nostro Franciæ imponenda per Sedem eamdem, nobisque ut prædicitur concedenda, statim debeat expirare, nisi forsan per eamdem Sedem circa expirationem collectionis hujusmodi contingeret aliud ordinari : quo casu quidquid de decima et aliis subsidiis prædictis, nobis pro dicto passagio per Sedem Apostolicam concedendis, penes nos hæredesve nostros, aut quoslibet alios tunc restaret, et in dicti passagii præparationibus, aut pro eo de mandato nostro juxta ordinationem Sedis Apostolicæ infra contentam non esset expensum; necnon et galeæ et aliæ quæcumque res factæ, emptæ, seu quomodolibet prædicto passagio seu pro eo acquisitæ de dictis decimis et aliis nobis per Sedem Apostolicam, ut præmittitur, concedendis et omnibus debitis, in quibus receptores infrascripti seu quicumque alii de concedendis hujusmodi collectis tunc vel non collectis quomodolibet tenebuntur, debebunt per nos seu successores nostros quatuor prælatis regni nostri, quorum duo per Sedem Apostolicam, alii vero duo per nos, vel duobus ex eis, quorum unus per eamdem Sedem, alius vero per nos fuerint deputati, sine difficultate qualibet assignari. Qui quatuor seu duo ex eis, unus scilicet per Sedem Apostolicam, alius autem per nos, ut prædicitur, deputati, omnia recipient, conservabunt in locis regni nostri securis et congruis, nomine Sedis Apostolicæ distribuenda per eamdem Sedem, et ad opus illorum, in quos distribuenda et expendenda fuerint, ut juxta modum qui sequitur in Terræ-Sanctæ subsidium utilius et commodius convertantur.

5. Modus autem est iste : quod si postquam nos contingeret, ut præmittitur, impediri, per Sedem Apostolicam, indicatur generale passagium vel etiam particulare, si nos vel rex Franciæ, qui tunc regnabit, vellemus seu vellet in illo passagio transfretare, debebunt nobis vel regi Franciæ, qui tunc erit, omnia prædicta tam in pecunia quam in rebus aliis sub forma et modis circa conservationem, distributionem et ordinationem adjectis in præsenti provisione, sub quibus pro dicto passagio conceditur, integraliter assignari. Si vero nos vel successor noster, qui pro tempore fuerit, nollemus vel non possemus, aut nollet seu non posset in illo passagio transfretare, aliqui tamen prælati, seu magnates aliqui, vel nobiles alii dicti regni vellent in illud passagium proficisci, juxta statum et conditionem ipsorum et numerum bellatorum, quos secum ducerent, debebit illis de dicto residuo auctoritate Sedis Apostolicæ provideri.

« Si autem nollet aliquis prælatus vel nobilis de dicto regno in dicto passagio proficisci, vel essent illi adeo pauci, quod illis proviso de collectis decimis et aliis subsidiis adhuc aliqua superessent; in prædictis casibus Sedes Apostolica de toto eo, quod de decimis et aliis subsidiis esset collectum, ubi nec nos, nec rex Franciæ, qui pro tempore fuerit, nec aliqui prælati vel sæculares, magnates seu nobiles prædicti vellemus seu vellent in dicto passagio proficisci, vel de illo quod restaret, proviso illis, qui de regno Franciæ tunc voluerint transfretare pro utilitate Terræ-Sanctæ etiam in personis aliis quam de regno, possit libere, prout sibi visum fuerit, ordinare. Si vero impedimentum infra dictum terminum occurreret temporale, ac tale, per quod crederetur probabiliter non debere nos a prosecutione itineris in supradictis terminis impediri, non expiraret decimarum et aliorum concedendorum prædictorum exactio, neque cessel. Sane si impedimentum occurreret in termino ad arripiendum iter statuto, siquidem esset tale, quod probabiliter infra septem menses immediate sequentes cessare deberet, non expiret exactio decimæ, neque cesset. Si autem impedimentum hujusmodi esset tale, quod infra septem menses prædictos probabiliter (non cessaret), ex tunc expirare debeat decimarum et aliorum subsidiorum exactio supradicta, nisi per Sedem Apostolicam dictus terminus ex causa aliqua fuerit prorogatus. Quo casu, si prorogatio

termini annum non excederet, non cesset exactio decimarum; si vero ipsa prorogatio annum excederet, tunc statim expiret decimarum exactio; sed finito prorogationis tempore, dum tamen rex ipse paratus fuerit negotium dicti passagii prosequi, vires resumat absque commissione alia commissio prius facta, possitque ex tunc per deputatos prius procedi commissarios ad exactionem prædictam, ac si continue ipsorum commissio in suo robore perstitisset. Si vero impedimentum hujusmodi arreptionem totam impediret, eo casu dictum residuum et cætera omnia quæ tam in pecunia, quam rebus aliis quibuscumque prædictis tunc restarent, debebunt in manu Sedis Apostolicæ, videlicet penes quatuor prælatos, quorum duo per Sedem Apostolicam, duo vero per nos; aut duos ex ipsis, quorum unus per eamdem Sedem, alius per nos deputati fuerint assignari per eos, sicut præmittitur, conservanda et per eamdem Sedem disponenda, sicut in alio articulo superius continetur. De impedimentis autem prædictis duo prælati prædicti per Sedem Apost. deputandi, seu eisdem modo, qui prædicitur, subrogandi se informabunt, et etiam declarabunt.

6. « Et ut utilitati dicti passagii provideatur uberius, volumus et etiam ordinamus, quod pecunia concedenda nobis per Sedem Apostolicam in subsidium passagii antedicti non thesaurariis nostris regiis vel receptoribus, sed certis burgensibus ad hoc idoneis, per nos deputandis, dicta decima a collectoribus Sedis Apostolicæ, et alia subsidia assignentur, quæ dicti burgenses recipere eaque fideliter conservare debebunt, et de mandato quatuor dictorum prælatorum regni Franciæ modo prædicto deputandorum utiliter ad ipsius viagii commodum dispensare. Quibus quidem prælatis aut duobus ex ipsis modo prædicto deputandis receptores prædicti annis singulis de receptis et expensis, seu missis computum et debitam debebunt reddere rationem. Ipsi autem prælati prædicti, aut duo ex ipsis, ut prædicitur, deputandis ad mandatum nostrum seu ordinationem pro dicti passagii præparationibus, provisionibus et commodis absque eo, quod aliquid de prædictis convertatur in usus alios, solutiones fieri facient et complebunt, nec aliquid, quod de prædictis receptum fuerit, convertent in usus alios, quam dicti passagii, nec pro posse permittent. Item quod si per nos dictis prælatis contingeret præcipi vel mandari, ut ipsi de receptis aliquid solverent, liberarent aut solvi facerent, seu etiam liberari, si videretur eisdem, quod illud non cederet ad utilitatem passagii antedicti, dicti prælati aut duo ipsis, scilicet ex unus deputatus per Sedem Apostolicam et alius per nos, teneantur nobis rescribere fideliter seu referre, quid ipsis videbitur faciendum ad finem illum quod juxta rescriptiones seu relationes eorum super hoc per nos debeat ad utilitatem dicti negoti maturius et commodius provideri. Si vero pendente negotio aliquem seu aliquos dictorum decedere contingeret prælatorum, successores eorum, vel si forsan eorum vacarent Ecclesiæ, alii loco eorum subrogabuntur idonei per illos, qui defunctos deputaverant antedictos ». Nonnullisque interjectis de ratione ab iis prælatis reddenda quotannis Sedi Apostolicæ, de sumptu in belli sacri rem verso addit :

7. « Nos autem, hæredes et successores nostri super prædictis et aliquo præmissorum Sedi Apostolicæ, vel deputandis ab ea, seu alii cuicumque non tenebimur nec tenebuntur aliquam reddere rationem. Per hoc autem nolumus nec intendimus impediri, quin quatuor prædicti prælati nobis et successoribus nostris de collectis expensis et residuo prædictis partes et particulas omnes et singulas exhibere et assignare teneantur, et reliqua reddere in usus et utilitatem dicti viagii, ut præmittitur, convertenda in casibus, in quibus ad nos seu successores nostros spectabit distributio eorumdem secundum ordinationem prædictam. Ut autem prædicta ad utilitatem dicti negotii debeant inviolabilius intemerata servari, promittimus nos facturos et curaturos quod charissimus filius noster Joannes de Francia dux Normanniæ Andegavensis Cœnomannensisque comes, licet absens, per procuratorem suum ad hoc legitime constitutum super sancta Dei Evangelia corporaliter tacta jurabit coram summo Pontifice prædicto et in ejus præsentia, quod ipse in quocumque statu sit in præsenti, seu etiam deveniat in futurum, etiamsi ad successionem seu regimen dicti regni venire contingat eumdem, prædicta omnia et singula, quatenus concernunt et tangunt ordinationem eorum, quæ recepta fuerint de decimis vel aliis quocumque nomine censeatur, nobis per Sedem Apostolicam pro dicto passagio concedendis, tenebit et firmiter observabit modo et forma superius expressatis; ratum et gratum habentes, et etiam perpetuo habituri quidquid per dictos procuratores et nuntios nostros quatuor, tres aut duos ex ipsis in prædictis et quolibet prædictorum ac dependentium ex eisdem actum, promissum, juratum et obligatum fuerit ac etiam procuratum. In quorum testimonium et ad majorem firmitatem nostrum fecimus apponi sigillum: Actum et datum Aureliani xx die mensis Martii, anno MCCCXXXII ». Obortæ sunt postea Philippo regi ingentes difficultates circa hujusmodi conventa, si is casus contingeret, ut improvisa rerum conversione ab ea expeditione distraheretur. Superiores itaque leges, uti dicemus, temperandas poposcit; demumque suis tractatibus Armeniæ cladem accersivit, neve a Joanne Pontifice Sedes Apostolica Italiæ restitueretur, importune obstitit, cum omnia ad eam rem comparata essent.

8. *Bononienses Pontificii adventus exspectatione mulcentur.* — Admoniti [1] quidem Bono-

[1] Tom. VIII. p. 3. Ep. secr. pag. 313.

nienses de suscepta a Pontifice et cardinalibus traducendæ in Italiam aulæ Apostolicæ sententia, ac blanda prolectati spe, se suaque omnia Pontificiis imperiis et obsequiis subjecere [1] : missisque oratoribus ea de causa in publico consistorio Pontifici et sacro cardinalium collegio studia sua addixere. Cum legatus munitissimam arcem, in qua Pontifex habitaret, excitare magnis operibus et sumptibus cœpit, æquatis ob id solo pluribus civium domibus, et palatia cardinalium designare: suspensis vero rei exspectatione Bononiensium animis, cum verbis opera non responderent, superiores morarum causas retexuit, atque hujus spei illecebra permulsit Joannes [2] :

« Nunc Dei misericordia eisdem sopitis negotiis, periculisque viarum plurimum diminutis, nostri et fratrum eorumdem erat propositum dilectam sponsam nostram, Romanam scilicet Ecclesiam, annuente Domino, visitare : et quia Lombardiæ et Tusciæ provinciæ reformatione ac consolatione in pluribus indigebant, quæ per nostram et ipsorum fratrum præsentiam sperabantur promptius adimpleri, nec locus occurrebat nobis et ipsis fratribus aptior civitate Bononiensi prædicta; nostri erat propositi, et in hoc nostrum et ipsorum consilium residebat, ut ad civitatem eamdem Bononiensem deberemus cum eadem curia, concedente Domino, nos transferre, ibique moram trahere, sicut provinciarum prædictarum reformatio et consolatio postulabunt; exinde versus Urbem dirigendo, divina gratia prævia, gressus nostros. Dat. XIII kal. Julii, anno XVI ».

Pervasit metus Bononienses, ne ita adventus Pontificis in Italiam ea occasione retardatus inani spe Italorum exspectationem falleret. Inculcarunt itaque, ni maturaret in Italiam iter, adeo hostium potentiam ingravescere, ut gravis formido immineret, ne demum Bononia succumberet; proinde ut auxilio promptissime accurreret flagitarunt. Quos Joannes Pontificii auxilii spe, ut bono essent animo excitavit : « Respondemus, inquit, quod timor de his videtur nobis superfluus ingeri, cum jus et ratio ad tuitionem et defensionem vestram merito nos adstringunt. Rursus si antequam civitatem et comitatum Bononiensem sub nostro et Ecclesiæ Romanæ posuissetis dominio, defensioni tamen vestræ principalius quam cæteris terris Ecclesiæ institerimus sicut rei evidentia manifestat, apertius et indubie debetis supponere, quod nunc debitores effecti studiosius, si casus se efferret, curaremus quod nobis incumberet, dante Domino, adimplere, etc. Dat XI kal. Septembris, anno XVI (1) ».

9. *Factiones in Italia ingravescunt.* — Edoctus erat Joannes experientia quanta Sedis Apostolicæ translatio mala Ecclesiæ invexisset, cum ex illius ab Urbe absentia conflandi recentis schismatis sumpta fuisset occasio, atque Urbs continuis civium dissensionibus fluctuaret : ad quas componendas Philippus e Cambarlhaco hoc anno Apostolicus nuntius, et Joannes Ursinus S. Theodori diaconus cardinalis legatus operam navare jussi [1], dataque eidem nuntio Viterbiensium ad officium redeuntium præfectura [2]. Quod ad reliquas Italiæ provincias, Etruriam præcipue, Insubriam et Liguriam spectat ; tristissima erat earum facies : in Etruria enim Pisani exules [3] cum Parmensibus et Genuensibus Gibellinis Pisas, conflato exercitu, tentarunt; atque in gravissimum discrimen adduxerant, cum Florentini opportunas suppetias attulere. Fœdabatur etiam contrariis factionibus Insubria, in qua Joannis regis Boemiæ rebus depressis Brixiani, quos illum excivisse vidimus, omnium primi eumdem pellere sunt aggressi. Conjurasse Guelpharum partium cives, ac Martinum Scaligerum mille quadringentis succinctum equitibus in urbem induxisse, refert Joannes Villanus [4], arx tamen aliquandiu obsidionem toleravit : sed cum Joannis regis filius Carolus Parma discedere atque incerto discrimini se committere vereretur, ad deditionem mense Julio compulsa;

[1] Jo. Vill. l. x. c. 201. — [2] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 312.

[1] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 7. — [2] Ibid. pag. 35. — [3] Joan. Vill. l. x. c. 200. — [4] Ibid. c. 205.

(1) Motuum Italicorum anni hujus historia paulo diligentius retexenda est, correctis erroribus nonnullis, qui subinde annalistæ nostro irrepserunt. Ac primo omnium animadvertisse juvat, Bononiensium ad Pontificem legationem alia plane de causa institutam fuisse, quam quæ hic in Annalibus assignatur. Anno enim præcedenti, non præsenti, Novembri mense, Bononienses ablegatos suos Rolandinum de Galluciis militem, et Thomam de Formaglinis legum peritum Avenionem ad Pontificem miserunt, ut suo nomine Urbem Pontifici submitterent. Agentes illi Avenione, datis ad Bononienses litteris, renuntiarunt, Pontificem et cardinales profectionem suam Bononiam statuisse, quod Bononiensibus accidit per quam gratissimum. Prodit hæc Matthæus de Griffonibus in suo Memoriali rerum Bononiensium, quod ad annum usque MCDXXVIII perduxit. Suspicor vero Bononienses, sive illum qui tunc Bononiæ agebat legatum, missis jam Avenionem legatis duobus, geminos alios addidisse, episcopum Mirapescensem, et Abbatem Grandisilvæ. Ita enim legimus in Historia Miscella Bononiensi, quam vernacule scripsit P. Bartholomæus de la Pujola Minorita, legiturque rerum Italicarum tomo XII : « A di XVIII Ottobre ritornarono gli ambasciadori, che il legato aveva mandato al SS. Padre per cagione della sua venuta, furono Messer il vescovo di Mirapesre, Messer l' abbate della Granselva, Messer Rolandino de Galuzzi, e Messer Tomaso de Formaghni ». Errat insuper annalista in assignando anno, quo legatus arcem Bononiæ excitavit; nam coævis omnibus scriptoribus fatentibus, arx illa præcedenti anno Martio mense a legato ædificari cœpta est. Vide eumdem Matthæum ad annum MCCCXXXI.

Cæterum, quæ notat annalista num. 9, de Brixiensibus, qui omnium primi jugum regis Bohemiæ excutere aggressi sunt, veritati plane cohærent. Urbs enim illa cessit Martino Scaligero die XV Junii, teste, qui hoc anno historiam suam claudit, Jacobo Malvecio in Chronico Brixiano dist. IX, cap. 74. Secundum hæc, Azo Vicecomes, Mediolani dominus, cum Martino Scaligero, ac dominis Mantuæ fœdere inito Septembri mense, ait Cornazanus in Historia Parmensi, vulgatus Rer. Italic. tom. XII, eodemque in ipse, seu die XX, ut scribit auctor Chronici, seu XXVII, ut notat Flamma in Manipulo Florum, Bergomum invasit et obtinuit. Non tamen re semper felici est usus ; nam die XXV Novembris commissa cum Carolo filio regis Bohemiæ pugna ad S. Felicem haud procul Ferraria, victus fugatusque fuit, ut ejusdem Regiensis Chronici scriptor non indiligens testatur. Ante cladem illam, die XXIII Novembris, Ticinum jam occupaverat fœderatorum exercitus, quanquam arx diu armis victricibus restitit, nec nisi sequenti anno deditionem fecit. MANSI

Bergomum ad victorem pronum mox extitit. Azo vicecomes Ticinum in suam potestatem redegit[1], arcemque cinxit obsidione, qua sequenti anno potitus. Præterea parum fidei, quam Ecclesiæ obstrinxerat, memor Cremonam, quæ in Ecclesiæ partes jamdiu concesserat, proditione occupare tentavit[2] : sed urbe haud sine clade depulsus cum Gonzaga Mantuano Mutinensem agrum est populatus. Nutabat anceps Mutina[3], cui principi se addiceret, atque jam ante, ut vidimus, excusso Ludovici jugo, in Ecclesia imperium concesserat, iterumque ab eo se subduxerat ; et aliquandiu tutata libertatem, superiori anno Boemum in principem sibi asciverat.

10. Ut ob superiores Etruriæ et Insubriæ motus Pontificem ad restituendam iis provinciis pacem ex ejus litteris[4] in meditato ad Urbem itinere Bononiæ subsistere deliberasse vidimus, ita ob insperatam rerum conversionem abduci a consilio potuit ; refert enim Jo. Villanus[5], fidissimos antea Pontificis fœderatos, Robertum scilicet Siciliæ regem ac Florentinos armorum societatem cum Azone Mediolanensi, Scaligeris Veronensibus, Gonzaga Mantuano, et marchionibus Atestinis adversus Joannem Boemiæ regem illiusque socios, sive Ludovicus Bavarus sive Pontifex illi studerent, iniisse et quidem admodum rebus Pontificiis iniquam : ex illius enim legibus constitutum, ut Mutina, cujus dominium recuperare conatum Pontificem vidimus, marchionibus Atestinis, S. Donini oppidum et Cremona, cujus imperio potiebatur Ecclesia, Azoni vicecomiti, Scaligeris Parma, Mantuano Rhegium, Florentinis Luca cederent. Ducebat hos suorum commodorum ratio : Robertum vero regem veteres in Joannis parentem Henricum imperatorem, tum in Ludovicum Bavarum, a quibus sententia capitis damnatus fuerat, agebant simultates, abalienatusque erat a legato ob arcanam cum Boemo habitam conjunctionem : ex quo fœdere hoc sane anno Joannis regis res corruere cœptæ, Pontificiæ vero haud parum annis sequentibus labefactatæ. Cæterum ea in re ingrate admodum erga Sedem Apostolicam ejus fœderati se gessere.

Adiit porro Joannes rex Sedem Apostolicam, ut cum Pontifice arcana consilia iniret : cujus imminentem adventum significavit Joanni papæ Philippus rex Francorum, addiditque eo tantum clientum ac satellitum numero, quem circumscripsisset Pontifex, illum accessurum ; de quibus comitatis regiæ officiis actæ his verbis Philippo gratiæ[6].

« Joannes, etc. regi Franciæ.

« Tam humaniter, tam benigne pium propositum ac devotum conceptum charissimi filii Joannis regis Boemiæ illustris ad nostram veniendi præsentiam litteræ serenitatis regiæ deduxerunt, quod profecto in admirationem nostrum provocaverunt animum, ac lætitia merito repleverunt. Quis autem admirari non debeat, quod tantus princeps nobis adventum regis prælati sic dulci eloquio nobis nuntiare curaverit, ac supra se recipere, quod idem rex sic de tali gente, necnon et tali modo ac statu veniet sociatus, sicut nos duxerimus ordinandum ? Profecto, fili, non est qui super hoc non debeat admirari. Ad hoc quidem regalem animum nullum impulit debitum, cum sine his eidem regi liceret præmissa irreprehensibiliter adimplere : sed, ut tenemus indubie, ad hoc reverentia, quam ad illum geris, cujus vices in terris, licet immeriti, gerimus, sincera devotio, qua ad ejus honorem sponsæ sanctæ, scilicet Ecclesiæ affici nosceris, cujus cura nobis incumbit, regium animum inclinarunt, super quo devotionem regiam plurimum in Domino commendantes eidem gratiarum exsolvimus uberes actiones, etc. » Extant eo argumento ad regem Boemiæ, qui suum adventum ad curiam indicaverat, Pontificiæ litteræ[1] XII kal. Augusti, an. XVI exaratæ, quibus consulit ne eum laborem suscipiat, cum in rebus gravibus sine cardinalium assensu consilia explicari non soleant, eaque res longiorem moram trahat : si tamen venerit peramanter exceptum iri pollicetur. Excusasse autem Boemum bella Italica in Guelphos colligitur, et concepta ad promovendam rem Christianam studia explicuisse, tum ex aliis Pontificiis litteris[2] graves illum adversus Azonem vicecomitem Mediolanensem querelas attulisse : controversias tamen suas, excepta Bergomensi re, Pontificio arbitrio permisisse. Dubravius etiam refert[3], Joannem regem rogatum a Bavaro, ut pro ipso in gratiam Ecclesiæ restituendo intercederet, cum Pontifice ea de re egisse : iratum vero Ludovicum, cum res e voto non succederet, quasi Joannes rex cum Pontifice ipso ex composito collusisset. Sane quod ad Ludovicum Bavarum attinet, Philippus rex Francorum regios in Bavariam oratores misit, qui ipsum ad gremium Ecclesiæ Christiana demissione repetendum provocarent, ac Ludovicus legatos suos ad Sedem Apostolicam ad illius gratiam comparandam missurum se responderat. Egit vero exeunte anno Pontifex regi Philippo gratias[4], studium suum Ecclesiæ pro fide asserenda ipsum explicuisse.

Monitus porro officii Bavarus, patrata quidem a se flagitia agnovit, ad ea tamen rite expianda non se comparavit ; sed in id tantum incubuit, ut augendæ suæ amplitudinis et correptæ cæsareæ dignitatis asserendæ rationes conquireret. Missis itaque oratoribus Arnoldo Mumebacensi et Udalrico Augustensi, qui ei a secretis erant, Joannem

[1] Jo. Vill. l. x. c. 212. — [2] Cap. 209. — [3] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 19. — [4] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 312. — [5] Joan. Vill. l. x. c. 205. — [6] Lib. bull. select. Jo. XXII. sign. lit. A pag. 164.

[1] Lib. bull. select. Jo. XXII. sign. lit. A pag. 162. — [2] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 60. — [3] Dubrav. Hist. Boem. l. XXI. — [4] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 106.

papam de fœdere postulavit, deque ea re publicas edidit litteras, in quibus Joannem ipsum, quem antea horrendis maledictis appetiverat, et capitali damnarat sententia, sanctissimum in Christo patrem sacrosanctæ ac universalis Ecclesiæ summum Pontificem appellavit : tum procuratores ad afferendas pro se Pontifici excusationes, inunctionem imperialem afflagitandam, et concordiam paciscendam mandatis instruxit. Afferuntur eæ litteræ[1] ab Herwarto in Ludovici apologia, additque tanta hæc fuisse, ut Joannes ad Ludovicum gremio Ecclesiæ restituendum commoveri debuisset, nec tamen receptum conqueritur. Sed is auctor omnibus fucis causam quam tuendam suscepit colorare, Pontificis vero gesta, quamvis consona æquitati, traducere consuevit.

11. *Veræ causæ, cur Ecclesiæ communioni non fuerit restitutus Ludovicus Bavarus, a quo interea populos discedentes anathemate liberat Pontifex.* — Si vero rei indagetur veritas, Ludovicum suo, non Joannis vitio non fuisse Ecclesiæ conciliatum patebit. Nam in primis Ecclesiam magno revocandi in sinum suum Ludovici arsisse desiderio demonstrant plura documenta publica, quæ suis locis promentur : sed ea res rite fieri debuit, agebaturque de Christi et Ecclesiæ honore, ut qui hæresim publice erat professus, qui schisma conflarat, qui persecutionem indixerat in Catholicos, tanta crimina ritu Ecclesiastico expiaret, seque Apostolicæ Sedis imperiis subjiceret : ipse vero inanes tantum excusationes offerebat, scelerumque præmia ingentia, imperiales nimirum apices deposcebat, cum justissima sententia post vulgatam hæresim parto utcumque jure cæsareo fuisset exauctoratus : et pessimi exempli foret, sponsæ Christi Ecclesiæ dignitatem tam fœde conculcari, ac tot ab eo patrata facinora impune ferri, nec tutum videbatur, suspecto homini imperium committere, ejusque potestati fidelissimos athletas, et clientes Ecclesiæ subdere. Sed de hujusmodi Ludovici tractatu iterum agetur inferius.

Cæterum Pontifex ad revocandos in viam salutis Bavari studiosos cardinali legato munus imposuit[2], ut eos omnes, qui imperatorem illum appellaverant, censuris solveret, si ab ejus partibus se discessuros pollicerentur; siquidem justissime percussi erant anathemate, qui hominem, ob hæreseos et schismatis crimina rite a Christi vicario exauctoratum decretoria sententia, imperiali nomine contra edicta Pontificia affecerant : pellectique ea misericordiæ significatione Firmani, Auximani, Urbinates, Fabrianenses, Matelicani ac plures alii, quos jam ante pœnituerat flagitii, missis ad Sedem Apostolicam oratoribus, defectionis veniam poposcerunt[3] :

12. « Coram vobis sanctissimo in Christo patre et domino, domino Joanne divina providentia sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifice, ac ejusdem Ecclesiæ reverendissimorum patrum dominorum cardinalium sacro collegio, nos devoti vestri Zuctius de Bennegnatis, Hugolinus Pecoruccii, et Joannes Nicoleti sindici et ambaxiatores Firmanorum, Auximanorum, Urbinatium Æsinorum, Fabrianensium, Matelicæ, S. Elpidii, Seræ comitum Scirræ, S. Quiritici et Barbaræ comitatuum, et universitatum pro ipsis et nomine ipsorum dicimus et proponimus infrascripta. In primis quod communia et universitates prædictæ et singulares personæ ipsorum ab eo tempore et citra continue, quo vestra, sanctissime pater, ad Apostolatum assumptio ad ipsos extitit divulgata, firmiter crediderunt et credunt, vos dominum Joannem fuisse et esse prædictæ Ecclesiæ verum et unicum summum Pontificem et in terris Christi vicarium, et ipsorum in spiritualibus et temporalibus dominum singularem, et apud vos fuisse apostolatus auctoritatem. Item cum sanctitas vestra contra Ludovicum de Bavaria, qui se primo regem, et deinde imperatorem Romanum nominavit, processerit et ipsum reprobaverit, ac ipsi ut tali obediri, vel ipsum pro tali haberi sive nominari ante ingressum dicti Ludovici in Lombardiam duxerit prohibendum, non crediderunt ipsi communia et communitates, nec singulares personæ ipsorum iis temporibus, quibus idem Ludovicus Lombardiam intravit, vel quibus moram traxit in ea, aut quibus fuit absens ab ipsa, ei ut regi Romanorum fore obediendum vel parendum, vel ipsum pro rege Romanorum habendum, vel nominandum. Item cum dictus Ludovicus post processus, reprobationem et prohibitionem prædictos, et nonnullos alios processus per sanctitatem vestram factos contra ipsum sine auctoritate vestra se in regem et imperatorem Romanum coronari fecerit, et Romanum imperium invaserit, non crediderunt nec credunt eumdem Ludovicum fore verum regem vel imperatorem Romanum, aut ipsi ut tali obediendum vel favendum, aut ipsum pro Romano imperatore habendum, seu nominandum. Item non crediderunt unquam neque credunt fratrem Petrum de Corbario, qui B. Petri Sedem invasit, et se Papam falso nominavit, fuisse vel esse Romanum Pontificem seu papam, aut ipsum pro Romano Pontifice habendum, seu nominandum ». Et infra :

13. « Item dicimus et proponimus, quod communia et universitates prædicta, et ipsorum singulares personæ omnibus temporibus supradictis, et per ipsa tempora et ante fidem Catholicam et unam sanctam et Apostolicam Ecclesiam firmiter crediderunt, nec erroribus alicujus hæretici crediderunt, nec dictis temporibus vel ipsorum aliquo aliquid dixerunt vel egerunt, intendentes revera deviare a fide prædicta. Fatentur igitur sindici et ambaxiatores prædicti, quod fratrem Petrum de Corbario sæpedictum nominaverunt

[1] Herwart tom. II. ad an. Chr. 1331. num. 1. — [2] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 299. — [3] Ibid. pag. 304. et lib. Bull. select. Jo. XXII sign. it A. pag. 155.

papam, simulate tamen : ipsius anticardinalem et antilegatum cardinalem et legatum nominaverunt, et receperunt aliquos antiepiscopos, et aliquos officiales et ministros ejusdem, et promotos per ipsum : et Joannem de Claromonte antimarchionem nominaverunt et receperunt, ficte tamen, et alios nuntios damnati Bavari supradicti, vel nugatoria et ficta et falsa auctoritate ipsius et dicti fratris Petri, ut tales nominaverunt, et ipsis ut talibus simulate obediverunt, et antiepiscopum et eorum litteras ut talium receperunt, et ipsis ut talibus scripserunt : et ipsorum litteris, et nugatoria, ficta et falsa auctoritate usi sunt. Hæc tamen omnia in hoc capitulo contenta, quæ fecerunt vel ipsis faventibus facta sunt, fecerunt et passi sunt simulate ac propter metum inimicorum suorum, et ut ipsis injuriantibus possent resistere, non credentes ea fore licita, sed prorsus illicita et nefanda.

« Fatentur insuper, quod plures exercitus, cavalcatas et conflictus fecerunt contra terras et fideles vestros et sanctæ matris Ecclesiæ, tanquam contra eorum æmulos et notorie inimicos cum terrarum captionibus, personarum occisionibus, et rerum dictarum terrarum et personarum captionibus, afflictionibus, gravium damnorum, atrocium injuriarum illationibus, et plura alia his similia commiserunt et fecerunt contra mandata vestra et sanctæ matris Ecclesiæ, et rectoris provinciæ marchiæ Anconitanæ prædictæ. Quæ omnia et singula cordialiter pœnitet eos fecisse, perpetrasse et amare dolent talia commisisse, recognoscentes in præmissis suas culpas et iniquitates enormes. Fatentur denique, quod multis mandatis, prohibitionibus, processibus, et sententiis, Apostolica et legationis suæ ordinaria auctoritate contra ipsos communia et universitates ac singulares personas eorum factis et latis non paruerunt temporibus supradictis, et interdictum seu interdicta in ipsis terris et diœcesibus earumdem, quavis auctoritate prolata, aliquibus temporibus non servaverunt. Fatentur etiam, quod crediderunt et confessi fuerunt, et credunt et confitentur omnes articulos fidei, quos sancta mater Ecclesia tenet, confitetur et docet ; et dicunt et promittunt, quod non receptabunt supradictum damnatum Bavarum, ejus nuntios vel aliquem dominum, vel ejus officialem, vel familiarem cujuscumque tituli, dignitatis, præeminentiæ, status, conditionis vel nominis sit ; nec aliquos stipendiarios vel gentes suas, nec alicui rebelli Ecclesiæ singulari vel universitati dabunt auxilium, consilium vel favorem, publice vel occulte ; sed pro posse eis resistent, et eos persequentur et impugnabunt ». Et infra :

« Supplicant itaque humiliter syndici et ambaxiatores prædicti sanctitatem vestram, quatenus inspectis antiquis servitiis Romanæ Ecclesiæ impensis et, dante Domino, impendendis in posterum per ipsas terras, et damnis receptis ex devotione et causa prædictis, et destructione ipsarum terrarum, dignemini misericorditer providere ita, quod supradicti constituentes inveniant gratiam in sanctitate vestra, quam sperant in omnibus et singulis supradictis tanquam filii devii redeuntes ad misericordiam pii patris, offerentes se paratos vice et nomine prædictorum constituentium jurare et stare ac parere mandatis Ecclesiæ et vestris, sanctissimi patris et domini, domini papæ prædicti ; et omne aliud juramentum præstare, quod ad obtinendum vestram gratiam et absolutionem ab omnibus et singulis supradictis fuerit necessarium vel etiam opportunum ; et omnem pœnitentiam atque pœnam portare, quam sanctitas vestra vel deputatus ab ea eis duxerit injungendam ». Repetita supplicis illius libelli formula, procuratores sacramento solemni Picentum nomine se devinxere, Romanis Pontificibus ipsos obsequentes fore, neque cum Ludovico, Petrive e Corbario sequacibus unquam consensuros ; qua de re publica documenta confecta sunt. Ac tum Joannes in memoratos Picentes Pontificiam explicuit clementiam, et censuras pœnasque Apostolicis edictis inflictas abolevit. Extat hac de re Diploma. « Dat. non. Aug. an. XVI ».

14. Inflexere pariter ad sua vota Pontificiam clementiam Mediolanensium oratores, qui cum jam ante ineunte superiori anno decreti fuissent, hoc demum votorum compotes facti, cum prius in sacro cardinalium senatu solemni ritu præteritorum, adversus dignitatem Pontificiam gestorum, veniam subjecta verborum forma poposcissent.

« Coram vobis sanctissimo in Christo patre et domino, domino Joanne divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifice, ac ejusdem Ecclesiæ reverendorum patrum dominorum cardinalium sacro collegio, nos devoti syndici et ambaxiatores cleri populi et communitatis Mediolanensis pro ipsis clero, populo et communitate et singularibus personis ipsorum dicimus et proponimus infrascripta. In primis quod clerus, populus et communitas prædicta, et singulares personæ ipsorum ab eo tempore et citra continue, quo vestra, sanctissime pater, ad Apostolatum assumptio apud ipsos extitit divulgata, firmiter crediderunt et credunt, vos dominum Joannem fuisse et esse prædictæ Ecclesiæ verum et unicum summum Pontificem, et in terris Christi vicarium, et apud vos fuisse et esse Apostolicam auctoritatem. Item cum sanctitas vestra contra Ludovicum de Bavaria, qui se primo regem et deinde imperatorem Romanum nominavit, processerit et ipsum reprobaverit, ac eidem ut tali obediri, vel ipsum pro tali haberi, sive nominari ante ingressum dicti Ludovici in civitatem, vel diœcesim, seu districtum Mediolanensem duxerit prohibendum, non crediderunt clerus vel populus et communitas antedicti nec singulares ipsorum personæ iis temporibus, quibus idem Lu-

dovicus diœcesim, districtum et civitatem Mediolanensem intravit, vel quibus moram traxit in eis, aut quibus fuit absens ab ipsis, et ut regi Romanorum fore obediendum aut favendum, vel ipsum pro rege Romanor. habendum aut nominandum.

« Item cum dictus Ludovicus post processus, reprobationem et prohibitionem prædictas, et nonnullos alios processus, etiam per vestram sanctitatem factos contra ipsum se coronari sine auctoritate vestra in imperatorem Romanum fecerit, et Romanum imperium invaserit, non crediderunt nec credunt eumdem Ludovicum fore verum imperatorem Romanum, aut ipsi ut tali obediendum vel favendum, aut ipsum pro Romano imperatore habendum seu nominandum. Item non crediderunt unquam neque credunt fratrem Petrum de Corbario, qui B. Petri Sedem invasit, et se papam falso nominavit, fuisse vel esse Romanum Pontificem seu papam, aut ipsi ut Romano Pontifici seu papæ fore aliqualiter obediendum vel favendum, aut ipsum pro Romano Pontifice habendum seu nominandum ». Subdunt Mediolanensium oratores, nunquam ipsos credidisse Corbarii pseudocardinales ac legatos veras, sed adulterinas gessisse dignitates. Tum exposuere ut inter Turrianam familiam ac Matthæum vicecomitem veteres inimicitiæ exarsissent adeo, ut inde plures cædes fuissent secutæ, ingravescenteque Matthæi potentia Turrianus in carcerem fuerit conjectus; lataque in Matthæum Pontificia sententia, falsus rumor increbuerit ideo ipsum defixum anathemate, ut eo depresso ejectoque, Turriani urbis imperium adipiscerentur; deinde ille, inita cum pluribus Insubriæ populis ac proceribus armorum societate, conductisque maximis copiis, civitatem sua tyrannide oppresserit; Matthæoque e vivis sublato Galeatius, cum se magna peditum equitumque multitudine succinctum videret, Bergamensium, Laudensium, Vercellensium, Novariensium, Ticinensium, Comensium, aliorumque viribus fretus dominatum Mediolanensium corripuerit: cumque metueret, ne ex eo submoveretur, Ludovicum induxisse Mediolanum. Tum subdunt:

15. « Cum autem idem Ludovicus ipsam civitatem intrasset, et ejusdem dominium arripuisset, et stipendiarios ibidem inventos, qui dicto Galeacio obedire consueverant, quod sibi obedirent jurare fecisset, et ad susceptionem coronæ ferreæ, ut moris est in reges Romanorum electis et per Ecclesiam approbatis, festinaret; ob hoc magna multitudo equitum et peditum ultra stipendiarios prædictos, et eos, qui cum Ludovico præfato civitatem intraverant sæpedictam, de aliis civitatibus et locis ipsi Ludovico faventibus et adhærentibus convenerunt in civitate prædicta; et tanta equitum et peditum inibi multitudo fuit, quod nec clerus, nec populus, nec singulares personæ ipsius civitatis ipsius coronationi resistere potuissent: cumque hujusmodi multitudine et potentia sic esset stipatus, coronam assumpsit prædictam. Decursis vero postmodum aliquibus diebus, idem Ludovicus prælatum Galeacium duosque fratres et filium ejus captivavit et in carcerem detrusit, et fortalitia omnia civitatis et diœcesis Mediolani suæ tyrannidi plenarie subjugavit: et quemdam Theutonicum ibidem constituit vicarium suum, eumque magna multitudine stipavit hominum armatorum, mandans universis Mediolanensibus sub gravissimis pœnis personarum et bonorum, quod ipsi vicario totaliter, vobis autem, sanctissime pater, vel nuntiis, aut litteris, vel præceptis, sive prohibitionibus vestris nullatenus obedirent. Quinimo multa et mendosa, falsa et nefanda contra sanctitatem vestram, multaque erronea tam per dictum Marsilium quam plures alios diversis temporibus prædicari, et libellos diffamatorios conscribi, divulgari et in publico appendi in civitate et diœcesi prædictis mandavit.

« Subsequenter autem cum supradictus frater Petrus papatum et dictus Ludovicus imperium, ut præmittitur, invasissent, idem Ludovicus dictusque vicarius universis Mediolanensibus, quod præceptis, jussionibus, prohibitionibus, ordinationibus, Constitutionibus, decretis et litteris ipsius fratris Petri tanquam papæ, ejusque officialibus et ministris legatis et nuntiis in spiritualibus, et ejusdem Ludovici tanquam imperatoris ipsiusque officialibus et ministris in temporalibus obedirent, et eos pro talibus nominarent, haberent atque tractarent, sub pœnis prædictis districte præcipiendo mandavit: qui vero vos papam nominarent, aut vestris præceptis, jussionibus, prohibitionibus, ordinationibus, Constitutionibus, decretis, litteris, legatis, nuntiis, officialibus vel ministris obedirent, aut vestram allegarent auctoritatem, flammarum incendio cremarentur. Quæ omnia clero, populo et communitati Mediolanensium et eorum singularibus personis prædictis detestanda, abominabilia et nefanda prorsus videbantur: sed ipsis resistere, vel ea compescere non audebant, neque poterant propter metum, tyrannidem et potentiam Ludovici et vicariorum prædictorum ». Addunt sub illa servitute ingemuisse, donec regressis vicecomitibus, collectis animis, durissimum illud jugum suis cervicibus depulerunt. Veniam itaque flagitantibus Mediolanensibus, Pontifex subjecta verborum forma ignovit, ac pristinæ ipsos restituit dignitati.

16. « Vos ab omnibus processibus, pœnis et sententiis, quos et quas propter rebellionem prædictam et adhæsionem dictorum Ludovici de Bavaria et Petri de Corvaria, et alia præmissa, per eosdem procuratores, syndicos et nuntios vestro nomine recognita et confessata, factis, latis seu promulgatis ab homine vel a jure, quomodolibet incurristis, de dictorum fratrum consilio absolvimus, et in integrum restituimus ad famam, statum, honores, privilegia et bona quæcumque

de Apostolicæ plenitudine potestatis; ac a vobis omnem infamiæ maculam sive notam, ex præmissis vel eorum contingentibus et dependentibus ab eisdem obortam penitus abolemus; imponendi et injungendi per nos vel alium seu alios, nobis præsentibus vel absentibus, semel vel pluries, et etiam infligendi quascumque pœnas et pœnitentias, de quibus nobis videbitur, nihilominus potestate retenta, etc. Dat. IV non. Junii, Pontificatus nostri anno XVI ». His gestis, legavit mox Pontifex Apostolicos nuntios ad clerum et populum Mediolanensem censuris exsolvendos, quos VII kal. Septembris Joanni episcopo Novariensi, Azoni, Luchino et Ladozasio de Vercellino vicecomitibus commendavit.

Missi porro Mediolanum internuntii, cives ex subjecto decreto [1] censuris solvere jussi sunt: « Ordinamus, inquit, quod vos ab eisdem clero, communi et populo, necnon prædictis personis singularibus, quibus de dictarum absolutionis et restitutionis beneficio juxta formam et tenorem aliarum nostrarum litterarum vobis super hoc directarum duxerimus providendum, juramentum recipere specialiter studeatis, quod ipsi Placentinam, Bononiensem et Laudensem civitates, Cremam, Caravacium, Martinengum, Valentiam, Basignanum Castrum novum, Busseadve et Asulam castra seu terras, ac districtus, vel pertinentias, seu homines aut bona eorumdem; vel quascumque civitates et terras alias, fortalitia vel quascumque habitationes alias hominum, seu districtus, dominia, jurisdictiones, pertinentias, seu portus vel passus terræ vel aquarum flumina, seu descensus vel ascensus eorum, stratas, vias publicas seu privatas quorumcumque locorum supranominatorum, aut quæcumque alia loca, quæ per nos et eamdem Romanam Ecclesiam, vel nostro et ipsius nomine reguntur, aut a nobis et Ecclesia ipsa tenentur vel in futurum tenebuntur, vel dicto nomine gubernabuntur, qualiacumque sint et in quibuscumque consistant castris et locis, quæ a præsidentibus Mediolanensium infra dictos civitatem, comitatum et districtum ad præsens tenentur et possidentur duntaxat exceptis; aut personas Ecclesiasticas vel sæculares eorumdem locorum et districtuum prædictorum, vel alicujus eorumdem per se vel alium seu alios, directe, publice, vel occulte non invadent, capient, usurpabunt, impedient vel deprædabuntur, in toto vel in parte nec talia facientibus dabunt seu præstabunt succursum, auxilium, consilium vel favorem, nec eis in personis vel rebus eorum irrogabunt injurias vel offensas, quandiu in nostra et ejusdem Ecclesiæ fidelitate et devotione manebunt. Dat. non. Octobris, anno XVIII ». Decreta hæc proximo anno, quæ ne repeterentur, conjungenda fuerunt. Verum Azone Pontificias urbes affectante, extracta est censurarum dissolutio, legesque additæ ut sacramentum a Mediolanensibus exigeretur, ipsos terras, quæ tum in Insubria parebant Ecclesiæ, non populaturos: demumque octavo post anno missis oratoribus a Benedicto fidelium sacrorumque communioni restitutos, visuri sumus.

[1] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 12, 13 et p. 2. Ep. sec. pag. 252.

17. *Rex Trinacriæ ad conjunctionem Ecclesiæ sollicitatus.* — Defixit etiam Pontifex Apostolicum zelum pro adducendo ad sinum Ecclesiæ Friderico rege Trinacriæ, qui Ludovici pertinaciam æmulabatur, atque a fidelium communione segregatus in exitium agebatur præceps. Paternis itaque litteris Alienoram reginam est adhortatus [1], ut viri pectus emollire satageret, exponeret ei pericula, quibus se objiceret, bona ingentia, quæ infeliciter amitteret; nec satis æstimari precum, suffragiorum et sacrorum, quorum cæteri fideles participes essent, beneficium posse:

« Joannes, etc. Alienori reginæ Trinacriæ.

« Filia amantissima, non sufficimus admirari, quod princeps inclytus Fridericus rex Trinacriæ vir tuus sic obstinatus et induratus in sua pertinacia tamdiu, non sine gravi scandalo suæque salutis animæ manifesto periculo extra unitatem Ecclesiæ permanserit et permaneat; non considerans, nec attendens quanta in orationibus, suffragiis et sacrificiis, quæ in tota Catholica Ecclesia jugiter offeruntur Altissimo, quorum esset particeps, si infra communionem fidelium existeret, perdidit et perdit continue commoda; quantisque periculis circa salutem animæ perpetuam, si in tali statu, quod absit, decederet, se exponit. Quocirca prudentiam rogamus regiam, et in Domino attentius exhortamur, quatenus tu benedictionis filia, quæ Deum times et salutem animæ tuæ perquiris, præfato regi viro tuo suadere viis et modis, quibus expedire videris, non postponas, ut prædictis periculis et aliis, quæ sibi possunt occurrere, consideranter attentis, a suis resilire cum effectu deviis et ad sanctæ matris Ecclesiæ redire properet unitatem. Nos quidem ipsum, si ut tenetur, humiliter redire procuraverit, parati erimus cum gaudio recipere, et ut filium benedictionis et gratiæ condignis favoribus et honoribus pertractare. Dat. VI id. Septembris, anno XVII ».

18. *Philippi principis Tarentini mors et controversia de possessione regni Siciliæ.* — Sublatus [2] est hoc anno ex humanis Philippus princeps Tarentinus, cui funebres imperiales honores exhibiti, cum imperii Constantinopolitani jura dotalia obtineret Catharinæ uxoris nomine Balduini II imperatoris proneptis, quam Pontifex indulgentem lacrymis ad Christianam constantiam excitavit [3]: « Sane, inquit, quia, benedictionis filia, mortis jactura restitutionis beneficium non admittit, sibique tua prodesse nequaquam possit

[1] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 141. — [2] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 243. Summont. l. III. Hist. Neap. — [3] Sup. Ep. secr. pag. 243.

mœstitia, nocivaque tuo posset existere corpori, et irritativa divinæ offensæ ; magnificentiam tuam hortamur in Deo et rogamus, quatenus præmissis in consideratione deductis et aliis quæ tibi circa hoc Dominus ministrabit, divino beneplacito te coaptans ad ea, quæ consolationem præfati viri tui possint afferre animæ, tuisque fore liberis profutura, te committere studeas et in his te viriliter exercere. Dat. V kal. Martii, anno XVI ». Successit in Tarentino principatu, et matris ad Constantinopolitanum imperium juribus Philippus filius, qui cum a patruo Joanne Achaiæ principe fidem solemni ritu sacramento sibi obstringi deposceret, isque gravate ferret ad nepotis obsequium procumbere ; cum maxime inanes tantum titulos, atque umbram imperii levem circumferret, exorta gravis discordia est inter eos principes : cujus componendæ studio Pontifex Joanni principi suadere nisus est [1], ut animum ad fidem nepoti devinciendam flecteret, seque in ea re divinæ voluntati accommodaret.

« Joanni principi Achaiæ.

« Utinam, fili, velle tuum divinæ voluntati submitteres, hoc utique faciens quod debes facere, eique complaceres : si autem tuam divinæ proposueris voluntati, Deum offendes graviter, maculamque in gloriam tuam ponis. Hæc pro tanto præmisimus, quia, sicut intelleximus, homagium recusas facere, quod tamen, ut dicitur, te facturum in nostra præsentia juravisti. Nobilitatem tuam itaque hortamur in Domino et rogamus, ut tuæ salutis non immemor dictum homagium facias, omni difficultate sublata. Licet enim Deus legatur pius et misericors, legitur etiam Deus ultionum : horrendum autem est in manus illius incidere, quæ nequeunt ab aliquo evitari. Dat. III non. Decembris, anno XVII ».

19. Ad elidendas alias dissensiones, quæ in Sicilia post Roberti regis mortem de regni successione erupturæ timebantur, cum Carolus Ungariæ rex Caroli Martelli majoris natu filii Caroli II jure regnum sibi debitum contenderet, ex Bonifaciana vero Constitutione [2] regni jura in Caroli ducis Calabriæ filias transfundenda essent, Pontifici ac Siciliæ et Ungariæ regibus visum est, discordias omnes facile conciliatum iri, si Ludovicus et Andreas regis Ungariæ filii Joannæ et Mariæ ducis Calabriæ filiabus matrimonio conjungerentur : de quo fœdere inito Apostolicæ extant litteræ [3]. Inventum porro Caroli olim ducis Calabriæ Joannæ et Mariæ parentis, ad quem si Roberto superstes fuisset, Siculum regnum spectasset, corpus post plures annos corruptionis expers, cum sepulchrum apertum esset, ut in eo uxoris defunctæ hoc anno corpus conderetur : de quo Pontifex hæc ad Sanciam reginam Caroli matrem scripsit [4] :

« Joannes, etc. reginæ Siciliæ.

« Læta mixta tristibus nobis his diebus geminæ litteræ regiæ nuntiarunt. Numquid non tristitia plenum audire, illas infantulas inclytas filias quondam ducis Calabriæ matris privatas cura et sollicitudine extitisset ? Utique plenum earum charis tristitia et mœrore. Numquid plenum lætitia corpus præfati integrum post tanti temporis spatium reperisse ? Utique et hoc unicuique fideli consolationis et gaudii materiam subministrat. Gloria sit illi, qui ducissam de hujusmodi miseria ad suam vocavit gloriam, corpusque ducis integrum tamdiu voluit conservare, etc. Dat. kal. Februarii, anno XVII ».

20. *Regina Siciliæ favens pseudominoritis monetur a Pontifice.* — Abripi [1] se sinebat in exitium studio pietatis, cui addictissima erat, regina : cumque Franciscanum Ordinem singulari observantia complecteretur, ut ipsius litteræ ad ejusdem sodalitii religiosos viros datæ indicant [2], a nonnullis Pseudominoritis labe Michaelis Cæsenatis inquinatis subornari se passa est : adeo, ut adversus Geraldum supremum Minoritarum præfectum, vocantem in jus perversos eos hypocritas plura tentaret, faveretque schismaticis et hæreticis, pios vero insectaretur. Quibus malis ut mederetur Pontifex, Robertum regem docuit [3] a Pontificali constantia abhorrere pestiferam patientiam, quæ alienis peccatis parcendo sibi non parcat, fraterculosque ad officium revocandos esse.

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Roberto regi Siciliæ illustri.

« Receptis noviter et perlectis litteris regiis, in quibus inter cætera magnitudo regia processum citatorum dilecti filii Geraldi Othonis ministri generalis Minorum contra Petrum de Cadeneto et Andream de Galiano sui Ordinis habitum arguebat, non suffecimus nec adhuc sufficimus admirari. A regia siquidem memoria excidisse non credimus, quomodo dudum nobis repetitis etiam vicibus scripserit, quod exosam pariter et suspectam habebat admodum conversationem et assistentiam dicti Petri circa reginam filiam nostram charissimam in Christo, consortem suam, quod eam instrueret perversis dogmatibus, et ipsa quoque id affirmaret, nec sperabat regia providentia, quod regina ipsa sibi aut nobis esse obediens quandiu assisteret ille sibi : ideoque postulabat regalis excellentia, quod omnino ipsum procuraremus elongari ab ea. De Andrea vero præfato existit notorium, quod fautor et de sequela damnati Michaelis extitit et existit, et ex multis causis aliis de hæresi et schismate noscitur vehementer esse suspectus. Cur igitur moleste gerat tua serenitas, si eos nos velimus corrigere, sine dubio rationabiliter non videmus.

[1] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 142. — [2] Ext. Annal. tom. XIV. an. Chr. 1297. num. 53. — [3] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 241. — [4] Ibid. pag. 244.

[1] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 244 et 299. — [2] Ext. apud Wad. 2331. num. 8. — [3] Ext. de his lit. in rotulo Ms. Arch. Vat. Avin. sign. num. 204.

« In his, fili charissime, non decet nos nec ipsum talia conniventibus oculis pertransire. Abjicienda quidem prorsus est a sacerdotali vigore pestifera patientia, quæ sibimet peccatis aliorum parcendo non parcit : et si regina præfata contra dictum generalem irritetur, et ad ipsius diffamationem intendat, provideat tua et ipsius prudentia, ne potius in vestri utriusque honoris dispendium (quod verendum est amplius) hoc valeat retorqueri. Oportebit etiam ipsum et fratres fideles ejusdem Ordinis, qui ex multis contra dictum ministrum attentatis reperiunt in ejus persona eorum Ordini graves ac atroces injurias a regina specialiter irrogatas, loqui et ad suam excusationem scribere, ac proponere in diversis mundi partibus, quanto discrimini exponit regina Ordinem antedictum, favendo schismaticis et hæreticis apostatis dicti Ordinis, eosque undecumque veniant recipiendo et abunde necessaria ministrando, et persequendo fideles, non sinendo, quod suum in fratres dicti Ordinis sibi faventes, seu ipsam potius seducentes, valeat officium exercere ; necnon (quod est utique gravius) non sinit inquisitores hæreticæ pravitatis et prælatos contra suspectos, imo hæreticos suum officium exercere : quinimo per violentiam de manibus prælatorum litteras Apostolicas super dictæ inquisitionis officio sibi missas rapere non expavit. Hæc et alia, quæ in partibus illis sunt notoria, quæque fama publica in diversis partibus publicat notoria, necnon et multa alia proponere poterunt, a quibus nequaquam tua erit apud intelligentes personas magnificentia excusata. Super iis autem dictæ reginæ scribimus in forma, quam continet cedula præsentibus interclusa. Dat. Avin. III id. Martii, anno XVI ». Extant eæ Pontificis litteræ [1] ad reginam datæ, e quibus eam partem decerpimus, qua Joannes ipsam placide adhortatur, ne hypocritarum præstigiis et dæmonum laqueis se irretiri sinat.

« Joannes, etc. Quia prædicta, qualiacumque fuerint acta, credimus a pacis æmulo et charitatis invido, qui tuæ et fratrum charitati invidens, ad ipsam inficiendam virus suæ malitiæ non omisit infundere, procurata ; rogamus circumspectionem reginalem attente, ut illi curet resistere fortis in fide, illudque sibi Apostoli dicere : *Quis me separabit a charitate Dei ?* ac eidem cum Apostolo respondere, *certa sum quod neque mors, neque vita, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia me a charitate Dei poterit separare*, et quia charitas Dei sine charitate proximi non habetur, attende, filia charissima, ne hostis illius astutia te ab ea valeat separare : quod ille dignetur concedere, cui cum voluerit subest posse. Dat. Avin. IV non. Septemb. anno XVII ».

21. *Bellum inter Catalanos et Genuenses sopire studet Pontifex.* — Navata est a Pontifice plurima opera [1], ut pacem inter Genuenses et Aragonium Balearemque reges, Roberto Neapolitano rege interprete, redintegraret ; sed cum illatas injurias Genuensibus, ac damna sarcire Catalani cunctarentur, Genuenses armis repetere amissa decrevere ; atque adulta æstate instructa valida classe maritimam Cataloniæ oram ferro, flamma, rapina lœdarunt [2], indeque insulas infestarunt Baleares. At Pontifex, accensum crudeliter bellum restinguere cupidus, iterum Aragonium et Balearem reges de redintegranda concordia interpellavit [3], ac pacis arbitri nomine de sarciendis hinc inde acceptis illatisve damnis sententiam tulit : atque Alfonsum Aragonium VI id. Decembris ad amplectenda pacis consilia excitavit, monuitque Genuenses Pontificio decreto se accommodaturos : quantas ex Genuensi bello Mahomades Granatæ rex ad invadendum Valentinum regnum vires colligeret. Non enim Genuensi solum bello, sed Saracenico quoque implicitum fuisse Alfonsum regem Aragonum refert Surita [4], ac Radoanum regis Granatensis ducem cum triginta peditum ac decem equitum millibus in Valentinum regnum irrupisse, munitumque oppidum, cui Elche nomen, mense Aprili obsidione cinxisse : sed cum Alfonsus cum exercitu in subsidium advolasset, castra inde movisse. Traxit [5] Mahomades rex Granatensis in Hispanias ex Africa Abomelicum regis Marrochitani filium, qui magno succinctus exercitu fretum trajecit, utque cum Granatensi convenerat, Algeziræ et Arundæ regem se dixit. Moliebatur barbarus universas Hispanias ferro subigere, ac septem millia equitum transvexit.

Metuebant Aragonii ne impetus in Valentinum regnum converteret, cum in Castellæ regis terras excurrit, atque Heracleam in freto Gaditano arcem munitissimam, ut ea obtenta auxilia facilius ex Africa eliceret, obsidione cinxit. Justum sane hoc divinæ in Alfonsum regem Castellæ supplicium extitit, ut a serpentibus, quos foverat in sinu, laniaretur : si verum est quod refert Surita [6] dum Francorum, Navarræ, Aragoniæ, Angliæ, Scotiæ reges ac maxima principum multitudo paribus consentirent studiis, ut Saraceni universa Hispania junctis armis pellerentur, in eam vesaniam abripi se passum esse, ut ex invidia prius arma cum infidelibus adversus Christianos reges conjungere decerneret ; quas autem pactas inducias ad excusandum livorem obtendebat, primi Granatenses lædendi illius causa violarunt. Institutam porro hoc anno ab eodem Alfonso Castellæ rege novam militiam, cui Bandæ nomen erat, narrat Mariana [7] : illum balthco militari donatum Compostellæ, Burgisque inunctum ; regium insigne Limia præsule Compostellano sacris operante,

[1] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag

[1] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 245 et 264. — [2] Jo. Vill. l. X. c. 207. — [3] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 153. — [4] Sur. l. VII. c. 18 — [5] Jo. Mar. l. XVI. c. 2. — [6] Sur. l. VII. c. 14. — [7] Mar. l. XVI. c. 2.

accepisse, Africanorum vero irruptione conturbatum, dum impudicis Gusmaniæ pellicis amoribus indulgebat.

22. *Turcicæ grassationes in Græcos, et Andronici imperatoris infelix obitus.* — Irrumpebant Marrochitani ex Africa in Hispanias, cum Turcæ Orchanis regis jussu ex Asia, quam sub e tyrannidis jugo subjecerant, in Europam proferre victorias meditati, ducentarum et octoginta majoris vel minoris alvei navium classem contraxere, atque impositis quadraginta Turcarum millibus, Constantinopolim tentarunt: urbemque in discrimen adductam refert Joannes Villanus [1], nisi Veneti ac Genuenses opem tulissent. Subierat Andronicus in carcere gravissima incommoda, de quibus hæc Nicephorus Gregoras [2]: « Imperator avus, corrupto ex acerbitate doloris corporis habitu, alterius oculi usum amisit; nec multo post alterum etiam, et deinceps in perpetua nocte vixit, ac ut sacræ litteræ loquuntur, potum suum fletu miscuit et panem doloris comedit: omitto enim illusiones, et fœda convicia, quibus et custodes eum et famuli lacessebant ».

Excepit Andronicum seniorem in eo carcere alia gravior calamitas, cum nepos imperator morbo implicitus in extremum vitæ discrimen adductus esset: ne enim nepote extincto restitueretur imperio, data illi optio est, an monasticum habitum induere, an aliud ingens malum pati mallet, nimirum aut violentam necem, aut exilium, aut duriora vincula. Quo terrore oppressus diu in lecto sine voce jacuit: cumque orbus oculis quo se conferret ignarus esset, volens nolens attonsus, et nomine Antonii imposito religioso cultu indutus est: deinde extortum ab eo sacramentum, imperatoriam potestatem nunquam se ambiturum, vel oblatam admissurum: quæ si recusasset, de inferenda ei nece sumptum consilium: « Ille vero », ut ait Gregoras, « rursus perterritus et vitæ timens, invitus illud etiam est assensus: et quia cæcus erat alio manu ducente, superne rubram crucem, inferne nigram gestans vivere situs est ». Exegit in eo monastico habitu biennium, ut narrat idem auctor, innumeris malis conflictatus, ac demum in summa egestate diarrhœa ex nimio aquæ potu et testaceorum esu correptus, in latrina noctu omni destitutus humano auxilio, die qua sancti Antonii, cujus nomen sumpto habitu monastico acceperat, memoria recolitur, obiit; unde nutant quæ de pia ejus morte refert Gregoras, nec adstruere facile potest, a quo illa acceperit. Hic ergo Andronici senioris miser exitus fuit; ob cujus schisma Turcarum armis Græcorum imperium collabi cœpit. Exinde vero liberas illius habenas, extincto avo, Andronicus junior retinuit.

23. Cæterum Latinorum opera propulsati Constantinopoli Turcæ in archipelagi insulas furorem convertere, ac decem Græcorum millia et eo amplius in servitutem abduxerunt. Eubœa sive Negrepontus eo terrore compulsa est ad annuum vectigal, ac tot malis conflictati Christiani profusis clamoribus Pontificis ac regis Francorum opem supplices implorarunt. Affectos porro damnis ingentibus Venetos, ex litteris Pontificiis ad Franciscum Dandulum ducem ac senatum Venetum colligitur, quibus Joannes auxilia promptissima adversus Turcas, ac majora cum regis Francorum oratores accesserint, pollicetur [1]. Indicat vero, divinam justitiam barbarorum excursionibus ipsos ob toleratos in eorum terris schismaticos et hæreticos infestari passam, neque unquam felicius de infidelibus triumphaturos, quam si schismaticos et hæreticos ad fidei orthodoxæ cultum revocarent.

« Duci et communi Venetorum.

« Amara fuit petitio, quam missæ nobis vestræ litteræ ministrarunt: per eas quidem displicenter nimis accepimus, quomodo illa fera bestia Turcica vos gravavit in personis et rebus crudeliter his diebus. Super quo cum fratribus nostris deliberationem habuimus, et de remediis certis cum eorum ordinavimus consilio, quæ Deo dante cito realiter exequemur, et in adventu nuntiorum charissimi in Christo filii nostri Philippi regis Francorum illustris, quem præstolamur vicinum, de amplioribus exhibendis etiam, divina suffragante gratia, disponemus. Sane, filii, attendite ne propter vestram negligentiam, qui schismaticos et Dei inimicos in terris vestris tenetis et recipitis, hæc contingant: legimus enim, per inimicos Dei et populi Israelitici eumdem populum Israeliticum dure satis Dominum flagellasse. Studete igitur schismaticos et hæreticos de terris vestris ejicere, vel reducere ad Ecclesiæ unitatem: quod si feceritis, speramus in Domino, quod quæ ipse pater misericordiarum ad vindictam præparaverat, ad tuitionem vestram convertet: alias veremur, quod aggravare durius contra vos debeat manum suam. Dat. X kal. Augusti, anno XVI ». Deliberaturum de bello gerendo in Turcas spoponderat Venetis Pontifex cum Philippi regis Francorum oratoribus, cum ille sacro bello adversus infideles pro Christiano nomine gerendo arma devovisset, et kal. Martii jam ante illius oratores ad Sedem Apostolicam, accesserant [2]: cum vero ardua admodum esset rerum quas agitabant moles, Pontifex cum primis oratoribus necessaria ad Asiaticam expeditionem constituere non potuit. Exspectandi itaque alii oratores fuere, cum quibus res sancita est, ut sequenti anno videbitur, irrito tamen exitu.

24. Tendebat interea Armenia ad Pontificem principesque Occidentales supplices manus, copiasque auxiliares ad retundendos Babyloni Ægyptiique soldani conatus deposcebat [3]. Exhaustus

[1] Jo. Vill. l. x. c. 204. — [2] Greg. Hist. l. IX.

[1] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 327. — [2] Ib. p. 321. — [3] Ib. id. p. 364.

vero adeo erat Leo rex ob clades a Barbaris illatas, ut reticere arces, militumque præsidia sustentare non posset. Quod cum animadverterent Turcæ, ab eo Siquinum et Antiochetam emere voluerunt : at rex dono tradere illas arces Rhodiis equitibus maluit, ut ipsis communirent, ac limitem tuerentur ; qua de re Pontifex equitum hospitalariorum principem Helionum subjectis litteris certiorem fecit [1].

« Magistro et fratribus Hospitalis S. Joannis Jerosolymitani.

« Nuper charissimi in Christo filii nostri Leonis regis Armeniæ illustris ad nostri Apostolatus auditum insinuatio devota perduxit, quod ipse duo castra situata in marchia paganorum Turcorum, quorum unum Siquinum prope mare ad milliare, et aliud Antiocheta in rupe supra mare posita nuncupatur obtinet, quæ progenitores sui et idem rex usque ad hæc tempora servaverunt. Sed cum propter destructionem terræ illius ex cujus redditibus castra eadem servabantur, nequeant castra ipsa ulterius conservari ; sintque pagani aliqui de Turchia, qui castra præfata empturos se offerunt pro certa pecuniæ quantitate, quorum verbis consentire super hoc ipsius regis conscientia contradicit, et aliqui de consilio regis prædicti suadeant, quod dicta castra funditus diruantur ; idemque rex paratus existat vobis libere donare in perpetuum dicta castra cum juribus et pertinentiis eorumdem, ut recipiatis donationem castrorum ipsorum, illaque custodiatis, et vestra propria inhabitetis et defendatis, ne ad manus dictorum perveniant paganorum, idem rex nobis humiliter supplicavit, ut vobis super his scripta nostra dirigere, seu circa ea ordinare aliud, vel dicto regi deliberate consulere, quid agere habeat in præmissis, juxta Sedis Apostolicæ providentiam dignaremur.

« Quia igitur vester militaris Ordo est infra hujus machinæ mundialis orbitam, et principalius in partibus Terræ-Sanctæ per dictæ Sedis providentiam institutus, et ex largitionibus Christi fidelium, multiplicante Domino, in bonis temporalibus adauctus, et longe lateque diffusus, et tam in spiritualibus quam in eisdem temporalibus per Sedem privilegiatus eamdem, ut defensetis Christicolas et loca divini cultus, ac inimicis Christiani nominis resistatis fortiter, ipsosque viriliter impugnetis ; nos devotum et sincerum prædicti regis in hac parte zelum digne ratum et gratum habentes, et cupientes pro tranquillo et securo statu Christianorum illarum partium, eum sortiri effectum prosperum et votivum, quodque ad hoc per vos, juxta vestræ facultatis suppetentiam quantum sese ad id extenderit salubris et utilis executionis opera impendatur, discretionem vestram attente requirimus, monemus et hortamur in Domino Jesu Christo, vobis nihilominus injungentes, quatenus si vobis visum fuerit, quod castra possitis defendere supradicta hujusmodi, eorum donationem cum omnibus juribus et pertinentiis ipsorum liberam et perpetuam pro vobis et successoribus et Hospitali vestris recipiatis », et infra, « et attendatis, quod exinde Jesu Christo redemptori nostro gratæ devotionis obsequium impendatis et exhibeatis vos potenter personarum et locorum dictorum fidelium præcipuos defensores ; ac exinde, præter æternæ salutis fructum vobis propterea ex divina gratia proventurum, famosum proinde laudis humanæ præconium acquiratis. Dat. Avin. IV non. Aug. anno XVII ».

25. Permulsit etiam Pontifex [1] Leonem regem suscipiendæ a Gallo expeditionis, subsidiariique in Armeniam exercitus spe : tum Genuenses Pisanosque, ut mutua injuria sibi temperarent, extraherentque Roberto rege arbitro inducias ne sacri belli disturbaretur apparatus, monuit [2]. Sed Philippus Francorum rex parum nuncupati voti memor principum, ac præcipue Angli necessaria fœdera sibi non conciliabat. Equidem illum hoc anno, cum funesti belli Anglici semina jacerentur, corripuit Pontifex [3], parum liberaliter in Eduardum III Anglorum regem se gerere, quem beneficiis sibi devincire deberet, ut comitem laborum et gloriæ in Asiatica expeditione sibi adsisceret : illum, ut ex ejus oratoribus acceperat, ad bellum sacrum egregie affectum esse : auctorque extitit ut terras illas quas summo jure sibi vindicaret, regia in eum magnificentia conferret :

« Joannes, etc. Philippo regi Francorum.

« Nosse circumspectionem non ambigimus regiam, quod intentus pluribus minor sit ad singula sensus, quodque virtus unita fortior noscitur se dispersa ; ideoque aggredienti quid arduum admodum expedit, quod alia sic curet disponere, quod ad illud exequendum feliciter nequeant nocumentum afferre. Sane, fili charissime, quia scimus celsitudinem regiam assumpsisse negotium arduum, et utique Deo gratum, acceptum Catholico populo, statuique conveniens regio, passagium scilicet transmarinum, quod profecto totum scire ac totum posse requirit regium ; regalem providentiam exhortamur in Domino, paterno nihilominus suadentes affectu, quatenus ad ea, per quæ præfati negotii impediri possit executio vel differri, sic intendas providere sedule, quod obesse nequeat executioni prædictæ.

« Verum, fili charissime, quia quantum sincera charitas, si inter te et filium nostrum charissimum Eduardum illustrem regem Angliæ vigeat, afferre favoris et commodi præfati prosecutioni negotii poterit, quantumque vestrum dissidium eidem inferre posset obstaculum, prudentia regia non ignorat ; benevolentiam regiam rogamus at-

[1] An. 16, p. 2, Ep. com. MCCCXXXI

[1] Tom. VIII, p. 2. Ep. secr. pag. 364. — [2] Ibid. pag. 102 — [3] Ibid. pag. 211. et Ms Arch. Vat. Jo. variar. Bull. sign. lit. A. pag. 163.

tente, ut hoc cogitans et recogitans diligenter, ob honorem illius, pro cujus amore personam tuam laboribus et periculis variis ac regnum expensarum profluviis spontanee ac lætanter exponis, sic ad nutriendum inter te et ipsum unitatem spiritus in pacis vinculo disponas animum regium, quod cujusvis dissidii inter te et ipsum occasione sublata, non solum ne tuæ intentioni obicem nequaquam ponat efficias, et eidem regi occasionem tribuas ut tuæ peregrinationis individuus comes fiat, id quod anhelare dicitur avide, si quæ nuper suis nuntiis obtulisse diceris, digneris implere. Proculdubio, fili charissime, si vincula sanguinis ac jus dominii, quibus tibi idem rex adstrictus noscitur, consideraveris diligenter, magnificentiæ regiæ nequaquam occurret difcfiile in iis, quæ idem rex tecum habet agere, viam justitiæ in viam liberalitatis et gratiæ commutare, præsertim cum ipsum ejusque posteros tuis per hoc in perpetuum obstringas obsequiis, etc. Datum Avin. IV id. Aprilis, anno XVII ». Præsagiebat Pontifex Asiaticam expeditionem Anglico bello disturbatum iri, atque ideo, ut discordiarum semina tolleret, aliis II kal. Maii litteris exaratis Philippum [1] regem rogavit, ut Eduardum sibi conciliaret, reginamque [2] ac Philippum regem Navarræ [3], ut omnem operam ad avertenda ex eo imminenti bello secutura mala collocare est adhortatus.

26. Præterea implicantem se aliis bellis Philippum, fœdus enim cum Joanne rege Boemiæ adversus ducem Brabantiæ junxerat, a cœptis revocare studuit [4]:

« Philippo regi Francorum.

« Etsi generaliter in negotiis alicujus ponderis sint tria, scilicet quid liceat secundum æquitatem, quid deceat secundum honestatem et quid secundum utilitatem expediat, præcipue attendenda; tamen in arduis et periculosis negotiis sunt hæc diligentius merito observanda. Sane, fili charissime, ad nostrum non absque admiratione pervenit auditum, quod tua magnificentia his diebus subito assignatione dierum præfixorum ad inclytum principem dilectum filium Joannem ducem Normanniæ primogenitum tuum ad statum militiæ promovendum, ejusque matrimonium celebrandum, ac quantum ad crucis prædicationem transmarinum inchoandum negotium penitus revocata, disposuisti in succursum regis Boemiæ illustris contra ducem Brabantiæ, inter quos hostis pacis gravis dissensionis suscitavit materiam, cum principum et aliorum armatorum multitudine proficisci. Profecto, fili charissime, res ista ardua et periculosa nimium est censenda: constat enim eventum varium et dubium esse belli, nuncque hunc, nunc et alium in illo consumere gladius consuevit: nec in multitudine bellantium est sperandum, cum facile sit Domino exercituum multos in manu paucorum concludere, nec in multitudine exercitus sit victoria, nisi de cælo proveniat fortitudo.

« Ideoque regalem providentiam rogamus in Domino et hortamur attente, ut præmissis in considerationem deductis, examinare cum viris Deum timentibus et expertis in talibus studeat sedule, utrum pro parte illius, cui disponit assistere, bellum dici debeat esse justum: alias enim non esset tibi licitum te immiscere talibus; imo cum periculo corporis et animæ talia attentares. Rursus consideranter attende, si regalem maturitatem deceat extra regnum suum ad bellorum discrimina proficisci, teque tuosque principes exponere bellorum eventibus dubiis sic subito sic repente. Adhuc prudentia regia considerare velit quæsumus sedule, utrum si proficisci expediens debeat, consideratis bellorum eventibus dubiis, reputari. Nec omittat in examinatione deducere, si casus adversus in bello sibi, quod Dominus avertat, contingeret quanta possent imminere regno pericula; imo certe gregi Dominico universo. Nec oblivio supprimat, quin ad memoriam revoces, quam ex isto progressu detrahi poterit negotio transmarino, quantumque grave ac molestum tibi esse poterit, si quæ disposueris ad Dei honorem, tuæque salutem animæ expendere, te contingat consumere in iis, quæ forsan nec Deo erunt grata, imo potius displicibilia, nec tuæ saluti animæ profutura.

« Consideret insuper regia celsitudo, quod rex et dux prædicti sibi sunt affinitate conjuncti, secundo quod decentius esset magnificentiæ regiæ Deoque acceptius videretur, quod se inter eos mediatorem constitueret, ipsosque laboraret ad pacem et concordiam reducere, ac tantis liberare periculis, quanta utrique eorum suisque valitoribus eorum comminatur dissensio, quam uni parti assistendo nutrire inter ipsos discordiam et augere discrimen. Nos in his, quia forsan multa nos latent, quæ circumspectio regia non ignorat, unum suadere simpliciter non præsumimus, sed optamus, quod celsitudo regia deducat in considerationem præmissa, omnibusque in considerationem deductis, illud eligat, quod Deo acceptius æstimabit; quod tibi dignetur concedere, cui cum voluerit subest posse. Amen. Dat... »

Pontificiis monitis obsecutus est Francorum rex, pacisque inter ducem Brabantiæ et Boemum interpretem egit. Initæ itaque inter dissentientes ad decimum quintum a festo S. Joannis recurrentem diem induciæ, ac Joannes rex in Bavariam profectus est; dux vero Brabantiæ ad aulam Gallicam pro componenda controversia se conferre constituit: conciliatam vero postea discordiam maximo argumento est, cum rex arctiori fœdere Brabantinum sibi devincire cupiens, de Maria filia sua illius primogenito jungenda matrimonio hoc anno agitarit. Cæterum Carolum Alenconii co-

[1] Tom. VIII, p. 2. pag. 28. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Ibid. p. 215. et Ms. Arch. Vat. Jo. Bullar. select. sign. lit. A. pag. 165.

autem Philippi fratrem, more majorum castrum Mercolii beneficio auctoritateque Sedis Apostolicæ obtinere professum, fidem obstrinxisse, significavit eidem regi Pontifex, et in Gallias redeuntem regiæ benevolentiæ commendavit [1].

27. *Ungari in Ruthenos expeditio.* — Suscepit [2] sacrum adversus Ruthenos schismaticos, et alios finitimos Catholicæ pietatis hostes, bellum Carolus Ungariæ rex : cui Pontifex ejusque exercitui, cum adversus infideles castra promoveret, carnium esum diebus vetitis permisit [3]. Confirmabatur earum partium infidelium potentia ex Wladislai regis Poloniæ et cruciferorum equitum sævissimo bello, cum iis qui infideles et Barbaros contundere solerent, mutuis se cladibus conficerent. Et quidem superiori anno cruciferos gemina acie deletos, ac spolia, quæ e vastata Polonia referebant, amisisse, refert Cromerus. Hortatus vero hoc anno est idibus Aprilis Wladislaum Pontifex [4], ut cum cruciferis pacem faceret, ne Barbari et mutuis illorum dissensionibus triumpharent, atque ad rem Christianam opprimendam vires colligerent. Agitatum vero inter eos est, ut ipsorum controversiæ, quæ de Pomerania vertebantur, Joanni regi Boemiæ a cruciferis, et ab Wladislao regi Carolo Ungariæ arbitris permitterentur. At cum Pomeraniam, quam Polonis eripuerant, restituere abnuerent cruciferi, pax tum confici non potuit, et gravissimæ clades utrinque acceptæ illatæque. Denique cruciferorum Ordinis princeps Lutherus, misso pacis interprete, æquas se concordiæ leges admissurum est pollicitus, induciæque annuæ pactæ sunt adhortationibus Pontificis, cujus litteræ eo argumento plures in Regesto extant. His vero constitutis Wladislaus traduxit belli molem in eos duces, qui ab ipso ad Joannem regem Boemiæ desciverant, atque in Silesios, qui superiori anno infesta ei arma intentarant. Reversus porro victor Wladislaus febrili languore tentari cœpit, de quo insequenti anno extincto recurret oratio. Jam reliquam hujus anni historiam prosequamur.

28. *In hæreticis coercendis curæ Pontificis qui veros interea Minoritas colit, inter quos Alvarum.* — Navata est a Joanne papa diligens opera in exscindendis ex agro Dominico hæreseon vepribus : cum enim fama accepisset in Jacobi regis Balearium terris nonnullos ea labe inquinatos delitescere, et alios, qui judicium declinabant, eo se conferre ; Guidoni episcopo Elnensi, de cujus operibus antea memoravi, provinciam imposuit [5], ut in eos legum severitatem distringeret : tum Jacobum ad zelum regium in fide ab omni impuritate vindicanda explicandum excitavit [6]. Provexit rex Pontificia studia, atque ad omnes hæreses e suo regno radicitus evellendas operam ac potentiam detulit : cujus eximium, quod in ea re pietatis specimen enituerat, meritis laudibus extulit Pontifex, utque præcipuum in principe ornamentum fidem et religionem coleret, est adhortatus :

« Jacobo regi Majoricarum.

« Quam laudabiliter zelo charitatis accensus ad tuendam veritatem Catholicæ fidei, ejusque prosequendum æmulos, fili charissime, movearis tam tuæ quam venerabilis fratris nostri Guidonis episcopi Elnensis nobis litteræ nuntiarunt : quod utique Deo ad gloriam, tibi ad meritum, Angelis et bonæ voluntatis hominibus cedit ad gaudium, et cæteris Catholicis principibus ad exemplum. Hæc, fili dilectissime, si in ipsis persliteris reddente te Deo acceptabile in præsenti : per hæc illam in futuro coronam recipies, quam Dominus diligentibus se repromisit. Et quia nihil est, quod lumine clariore præfulgeat, quam recta fides in principe, quæ cum veritatem respiciat luminis, et tenebras respuit, et nescit defectui subjacere ; excellentiam regiam rogamus attente, ut donum istud illi, a quo descendit omne datum optimum et omne donum perfectum attribuens, de tam excellenti munere non omittas gratias jugiter exhibere. Nos autem divinam potentiam cernui exoramus, ut semen, quod in te jecit, nutriat et usque ad producendum fructum optatum quibuscumque sublatis producat obstaculis : teque in hoc ardore fidei, in hac devotione mentis, in hoc religionis studio sine defectu in tempora longiora conservet. Dat. V id. Novembris, anno XVII ». Consensisse verbis in asserenda fide contra impios hæreticorum conatus Jacobi regis opera, aliæ indicant litteræ, quibus adscripta est dies V kal. Januarias.

29. Pari in hæreticos odio permotus ac zelo in apostatas et Fraticellos, de paupere vita nuncupatos, in Sicilia Pontifex Amalfitanum episcopum legibus agere jussit [1], ac de Bandino Pseudominorita, qui episcopatum Cremonensem ab antipapa exambiverat, Placentiæ carceri mancipato, « secundum canonica jura ad Dei laudem et gloriam, ut ait, ac honorem et exaltationem fidei Catholicæ, supplicium sumi [2] ». De alio etiam Pseudominorita, qui Perusino conventui præfuerat et in custodia tenebatur, eo quod contra Apostolica edicta Michaeli exauctorato et damnato hæreseos adhæserat, Ugolino episc. Perusino imperia dedit [3], ut cœptam ab ipso tunc abbate et a Francisco prædecessore in eumdem actionem judiciariam ad exitum perduceret.

« Joannes, etc. Ugolino episcopo Perusino.

« Quia Humilis custos fratrum ejusdem Ordinis in provincia S. Francisci, ad illicita et inconsulta dilapsus, tam in capitulo suo dudum celebrato Perusii, quam in locis aliis diversis multa

[1] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 105. — [2] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 238 et 239. — [3] Ibid. pag. 239. — [4] Ibid. pag. 260. Mich. l. IV. c. 12. Cro. l. XI. in Wlad. Loct. — [5] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 150 et 151. — [6] Ibid. pag. 151.

[1] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 226. — [2] Ibid. pag. 293. — [3] An. 16. p. 2. Ep. com. MDXLVII.

contra tenorem processus et monitionis prædictorum (nempe in Michaelem Cæsenatem exauctoratum), adhærendo dicto Michaeli, ac in ipsius suorumque complicum et rebellium hæreticorum ac schismaticorum commendationem et favorem, diffamationemque ac detractionem processus prædicti et contentorum in ipso dixisse, procurasse ac fecisse, non sine suspicione vehementi hæresis et schismatis criminum, ferebatur ; nos tibi tunc abbati monasterii S. Petri Perusini, et bonæ memoriæ Francisco episcopo Perusino proximo prædecessori tuo, ejus et tuo proprio nominibus non expressis, per Apostolica scripta commisimus et mandavimus, ut super præmissis et ea tangentibus summarie, simpliciter et de plano, et sine strepitu ac figura judicii veritatem diligentius inquirentes, prætatum Humilem, si eum reperiretis culpabilem in hac parte, excommunicationis, depositionis et inhabilitationis pœnas declararetis incurrisse prædictas, ipsumque alias juxta sanctiones canonicas etiam ad degradationem, si hoc delicti qualitas exigeret, procedendo taliter corrigere ac punire, non obstantibus supradictis omnibus studeretis, quod talia vel similia ex tunc minime attentaret, aliisque ipsius exemplo perterritis merito præcluderetur aditum in similibus delinquendi, etc. » Addit imperia, ut Ugolinus ipse ex legum ritu Humilis causam discutiat, ac vel insontem absolvat, vel sontem plectat.« Dat. Avin. III non. Septembris, anno XVII ».

30. Grassabantur liberius per ea tempora in Germania Michaelis socii Pseudominoritæ, neque in Bavaria modo, sed in finitimis etiam provinciis Apostolicis Constitutionibus detrahebant: quæ lues ne latius serperet in Boemia, Pontifex in eos censuram fidei distringi jussit[1] :

« Joanni præposito sæcularis Ecclesiæ Vicegradensis Pragensis diœcesis.

« Fidedigna insinuatione multorum accepimus, quod nonnulli fratres Ordinis Minorum, in partibus Alamanniæ commorantes, in illam prorumpere insaniam non verentur, quod contra Constitutiones et determinationes Sedis Apostolicæ, matura deliberatione prævia dudum factas et editas, venire temere, ac hæreses et errores per easdem Constitutiones et determinationes damnatas prædicare ac dogmatizare, non absque Dei offensa, dictæ Sedis contumelia, fideique læsione Catholicæ, ac suarum animarum et aliorum multorum gravibus periculis, in eisdem partibus præsumpserunt hactenus et præsumunt. Nos autem periculosis dispendiis, quæ secum trahere talium damnanda præsumptio noscitur, obviari remediis salubribus cupientes, discretioni tuæ, de qua fiduciam in Domino gerimus specialem, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus de hujusmodi viris erroneis et hæreticalibus de plano, simpliciter summarie te informans, eosque perquirens per te, vel alium, seu alios diligenter, ipsos ubicumque fuerint capere, ipsosque captos ad Sedem Apostolicam expensis nostræ cameræ sub fida custodia fideliter, ut de ipsis possit exhiberi complementum justitiæ, non postponas ; contradictores super iis quoslibet et rebelles per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo : non obstante si eis vel eorum aliquibus communiter vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem ; invocato ad hoc, etc. Datum... Januarii, anno XVII ».

Ut vero pertinaces Pseudominoritas debita severitate coercendos decrevit Pontifex, ita veros Minoritas pietate et doctrina insignes honoribus affecit, inter quos hoc anno Alvarus Pelagius ob insignes virtutes, doctrinæque præstantiam, et in hæreticis et schismaticis confutandis pium ardorem, defuncto Albertino episcopo Coronensi subrogatus est, ornatusque hoc elogio[1] : « Ad te Ordinis fratrum Minorum professorem in sacerdotio constitutum, litterarum scientia præditum, morum honestate decorum ; in spiritualibus providum, et aliis multiplicibus virtutum meritis, prout fide dignorum habet assertio, insignitum direximus oculos nostræ mentis ». Proximo post anno e Coronensi episcopatu ad Silvensem translatus[2] ad restituendam in ea Ecclesia disciplinam Ecclesiasticam incubuit, passusque est adversantem sibi Petrum archidiaconum Silvensem, quem Pontifex acriter perstrinxit[3].

Exaravit porro hoc ipso anno Alvarus insigne sui zeli monumentum, conscripto de planctu Ecclesiæ insigni volumine, in quo libere et docte vitia, quæ in Christi fideles irrepserant, perstringit. Non tamen deest operi nævus, dum Perusinorum cœtuum litteras, et conceptas futiles circa paupertatem Evangelicam opiniones statuere vult. In quo ex Apostolicis Constitutionibus emendandus est, quod non inique feret cum ipse Ecclesiæ conjunctissimus adhæserit, illique hisce verbis sua scripta submiserit[4] : « Ad te, papa beatissime domine Joannes XXII, vere Jesu Christi Domini nostri in terris vicarie generalis, et sponse legitimæ Ecclesiæ suæ sanctæ, cum tuo venerabili et sacro collegio dominorum cardinalium genibus flexis dirigendo sermonem, hoc opus, quod jam fecisti scribi, suppliciter recommendo ; ipsum corrigas et corrigi facias : favorem sibi largiaris. Salus ibi tuæ et nostræ Ecclesiæ continetur. Sicut etiam dixi in suo principio, sic et nunc in fine ejus dico, nihil aliud sentio, nec teneo, nec doceo, nisi quod sentis, tenes et doces cum tua sancta

[1] Lib. Bull. select. Jo. XXII. sign. litt. A. pag. 141.

[1] An. 16. p. 2. Ep. com. MDLXVI. — [2] An. 17. p. 2. Ep. com. XVIII. — [3] An. 18. p. 1. Ep. com. MLXVI. — [4] Alv. Pel. l. II. c. ult.

matre Ecclesia, quæ nunquam a veritate Catholica deviavit, XXIV q. I. *Recta* c. *Memor*. c. *In Sede*. Si ergo in aliquo ex ignorantia, vel improvisione, vel nimia occupatione sicut homo minus bene dixi, per te, LXIII dist. *Valentinianus*, corrige ; quia tibi præcipue Christianæ religionis zelus incumbit. XXIV q. I. *Officii*. Alia canonice dicta tua auctoritate corrobora et confirma, XXV q. II. *Postea*. Complevi autem hoc opus, Dei gratia comitante, currente anno Domini MCCCXXXII, Pontificatus tui anno XVII, in fine, in festo S. Mariæ nivis in Avenione, ubi tunc cum tua curia residebas; et incœpi an. Domini MCCCXXX, Pontificatus tui an. XIV, in civitate eadem, ubi cum tua curia eras, et ego servus pedum tuorum et officialis indignus in pœnitentiariæ officio ». Editum tunc opus, quoad eam, præcipue partem, in qua Pontificiam auctoritatem adversus schismaticos et hæreticos tuetur; deinde Benedicto Pontifice auxit. In quo quidem nimio eloquentiæ æstu abripi se sinit, dum pungit liberioribus verborum aculeis Pontificum, cardinalium et præsulum externam amplitudinem : suorum vero sodalium paupertati, accersitis nimiis elogiis, lenocinatur. Scripsit idem auctor eruditas quidem alias elucubrationes [1], atque has inter apologiam adversus Marsilium et Ochamum et Collyrium [2] adversus hæreses, quas quidem infeciss eclam plures Christianos plangit [3].

31. *Waldenses pullulant in Pedemontio.* — In Pedemontio quidem Waldensium pestis adeo grassata est, ut hæretici nefarios cœtus numero celebres cogere fuerint ausi, parochum Engraviensem in agro Taurinensi obtruncarint, ac fidei censorem in castro, in quod se receperat, obsidione cinxerint. Ad quorum conatus reprimendos Pontifex Philippum principem Taurinensem armorum vim ab eo intendendam docuit [4] : coercita enim impietate de divino Numine optime meriturum. Nefariæ sectæ signifer, et errorum sator, quem Massiliensis inquisitor Minorita in carcerem compegerat, erat Martinus Pascre, qui inter alios errores divini Verbi Incarnationem et Christi Domini in Eucharistiæ sacramento præsentiam negabat. Is vero cum Taurinensis principatus hæreticos, suæque sectæ sequaces, ac ritus et mores probe haberet exploratos, fidei in Insubria censori tradi jussus est a Pontifice [5], ut ab eo hæreticorum nomina inquiri possent.

« Dilecto filio Joanni de Badis Ordinis fratrum Minorum inquisitori hæreticæ pravitatis in civitate et diœcesi Massiliensi per Sedem Apostolicam deputato, vel ejus vices gerenti, salutem.

« Nuper ex relatione dilecti filii Alberti de Castellario Ordinis fratrum Prædicatorum inquisitoris hæreticæ pravitatis, in partibus Pedemontis superioris Lombardiæ auctoritate Apostolica deputati, ad nostrum pervenit auditum, quod in vallibus Lucernæ et Perusiæ, terris utique dilecti filii nobilis viri Philippi de Sabaudia domini Taurinensis temporalia dominio subjectis, ita creverunt et multiplicati sunt hæretici, præcipue de secta Waldensium, quod frequenter congregationes per modum capituli facere inibi præsumpserunt, in quibus aliquando quingenti Waldenses fuerunt insimul congregati ; quodque dudum, cum præfatus Albertus vellet ibi inquisitionis officium exercere, dicti Waldenses contra ipsum Albertum inquisitorem manu insurrexerunt armata ; et quod quadam die quondam Guillelmum rectorem parochialis Ecclesiæ de Engravia Taurinensis diœcesis, celebrata missa per eum, in platea dictæ villæ nequiter occiderunt, suspicantes quod dictus rector eos penes inquisitorem præfatum de ipsorum hæresibus detulisset; quodque prænominati hæretici ipsum inquisitorem in quodam castro patenter et publice obsederunt sic, quod oportuit eum inde recedere, inquisitionis ejusdem officio relicto totaliter imperfecto; quodque tu Martinum Pascre, qui alias se vocari fecit Petrum Martyri alias Juziani dictæ diœcesis unum de hæreticis supradictis detines in tuis carceribus mancipatum. Qui quidem Martinus principalis in dictis congregationibus et capitulis ipsorum hæreticorum existebat, ac fugitivus omnium inquisitorum, qui fuerunt in Pedemonte a viginti annis citra, et generalis prædicator hæreticæ pravitatis, quique specialiter prædicat contra incarnationem Filii Dei et essentiam corporis Christi in sacramento altaris, et qui etiam scit totam conditionem terrarum dilectorum filiorum nobilium virorum marchionis Salutiarum, ac dominorum de Lucerna et Philippi de Sabaudia prælibati. Cupientes igitur, ut idem Albertus inquisitor de hæresibus hujusmodi et earum circumstantiis universis plenam habere valeat veritatem, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eidem Alberto copiam dicti Martini hæretici faciens, ipsum sibi in loco tuto tradere et assignare indilate procures, ut idem inquisitor possit inquirere super iis tam contra Martinum, quam alios hæreticos memoratos ; et etiam ipsos quæstionare, si hoc justitia patiatur. Dat. Avin. VIII id. Julii, anno XVII ».

Ex his constat eos novatores, qui ad conciliandam recens conflictæ suæ superstitioni antiquitatis auctoritatem jactitant, Waldenses ipsorum sectam tenuisse refellendos : quamvis enim Waldensium per impietas fuerit in pernegada Christi præsentia in altaris sacramento; alios tamen errores adversus Evangelium tenuere, quos recentiores non amplectuntur.

[1] Luc. Wad. in cat. script. Ord. Min. — [2] Alv. Pel. collyr. adv hæres. Ms. bibl. Vat. sign. num. 1129. — [3] Lib. I. de planct. Eccl. c. 67. — [4] An. 16. p. 2. Ep. com. MCCLXIX. — [5] Ibid. Ep. MCCLXX.

JOANNIS XXII ANNUS 18. — CHRISTI 1333.

1. *De bello sacro consilia, eique præficitur Philippus rex Galliæ, datis eidem litteris Apostolicis.* — Indicta [1] est a Joanne papa ad recuperandum Christi Domini sepulchrum, restituendamque consecratæ illius sudoribus et cruore Palestinæ veram religionem anno post Christum natum millesimo trecentesimo trigesimo tertio, Indictione prima, generalis Christianorum, qui ex omnibus regnis pio ardore accensi ad triumphalia crucis signa concurrerent, expeditio; præfectusque sacro bello Philippus Francorum rex, qui excurrente a mense Augusto triennio iter in Asiam aggressurum sacramento se obstrinxit [2], eique ad tolerandos bellicos sumptus sexennales Ecclesiasticorum vectigalium decimæ attributæ [3], qua de re hæc Ptolemæus Lucensis [4]: « Anno Dom. MCCCXXXIII, VII kalendas Augusti, in publico consistorio, quod habuit Joannes papa apud Avenionem in palatio suo, ad petitionem regis Philippi Francorum passagium generale prædicavit, constituendo eum ducem illius exercitus, et decimas regni sui sibi per sex annos concessit in subsidium Terræ-Sanctæ et passagii prædicti: Ecclesiæ autem Romanæ per sex annos decimas universalis Ecclesiæ reservavit similiter pro passagio, quod incipiendum disposuit a kalendis Augusti per tres annos proximos subsequentes.

« In prædicto etiam consistorio Petrus archiep. Rothomagensis, et Joannes episcopus Morensis, et decanus Parisiensis, et Henricus miles dictus de Algoria, habentes procuratorium sufficiens, in animam prædicti regis juraverunt, quod iret in propria persona ultra mare, vel filius suus rex Joannes, nisi causa legitima patrem impediret, quod passagium perficere non posset et quod decimas prædictas sibi per sex annos concessas in alios usus non converteret, quam in subsidium Terræ-Sanctæ, quam personaliter visitare juravit per procuratores prædictos, ut supra est prælibatum ».

[1] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 5, 115, 149 et p. 2. pag. 231. — [2] Ead. p. 1. pag. 115 — [3] Par. 2. super pag. 231. — [4] Ptol Luc. Hist. Eccl. l. XXIV. c. 42.

2. Extracta hæc fuerant ad plures annos sacra consilia, ac superiori quidem missis frequentibus oratoribus, atque hoc etiam ineunte [1] summo labore et studio agitata. Inter quæ Pontifex, cum ex Philippi litteris accepisset, regium animum ex iis, quæ cum oratoribus de belli subsidiis erant constituta, ad inferendam Syriæ armorum vi religionem inardescere, ut magis inflammaret, de Christianæ fidei in vastissimo Tartariæ imperio progressibus certiorem ipsum fecit [2], commendavit ob depulsum e populorum cervicibus, sublatis nonnullis vectigalibus, durius servitutis jugum; hortatusque est, ut ad cælestis sponsi colligendam gratiam sponsam ejus Ecclesiam, atque administros singulari observantia prosequeretur.

« Joannes etc., regi Franciæ.

« Receptis litteris regiis, et contentis in eis plenius intellectis, cum ex ipsius contentis edocti fuerimus plenius, accepta sibi fore, quæ super transmarino passagio per nos de fratrum nostrorum consilio cum suis nuntiis fuerant ordinata, fervorque desiderii regii adeo excreverit, quod illud providentia regia quantum poterit accelerare disponit cor nostrum gaudio nec immerito replevit; illi cujus est ipsum negotium cernui supplicantes, ut sic propositum regium in hoc solidet ac confirmet, sicque obstacula quæque submoveat, quod illud, quod mente concepit, valeat adimplere. Et ut circumspectio regia non ignoret quid Deus operetur in Tartariæ partibus, quæ utique conceptum debeant regium inflammare, nuntiabunt illa scripturæ præsentibus interclusæ ». Amplificatam in Tartarorum imperio religionem, ac populos innumeros ad Christi cultum religiosorum virorum opera pellectos, videbitur inferius.

« Adhuc illa, quæ circa revocationem revæ et quarumdam commissionum, quæ videbantur in subditorum gravamine vergere, non absque motione sancti Spiritus operata est clementia regia his diebus, in cor nostrum cumulaverunt profecto gaudium, et lætitiam infuderunt.

[1] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 108. — [2] Ibid. pag. 111.

« Sane, fili charissime, quia non videtur quid actum, cum aliquid superest ad agendum, et supersit reformatio gravaminum, quæ occasione regaliæ Ecclesiis inferuntur; rogamus excellentiam regiam, ut consideranter attendens, quod *modicum frumenti totam massam corrumpit,* necnon et illud : *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus* (præsertim cum directius offensam Christi, sponsi Ecclesiæ respiciunt) (circa) quam revocata præmissa non differat (nos) informare; speramus quidem in Domino, quod si hæc digneris exequi, sponsus ipse te in agendis diriget et proteget ab adversis. Pro gratiis autem nostris nepotibus, sicut eædem litteræ continebant, gratias offerimus benevolentiæ regiæ, quas valemus. Dat. VI nonas Maii, anno XVII ».

3. Informabat his saluberrimis præceptis Pontifex Philippum regem, ut piis operibus ac virtutibus munitus divinæ providentiæ ad perducenda ardua recuperandæ Syriæ consilia se accommodaret. Cumque ille urgeret Pontificem, ut sacrum in Mahumetanos Asiaticos bellum indiceret, crucisque explicaret signa; Joannes ex sacro cardinalium consilio VII kal. Augusti piis votis assensit, ac tanquam summus Christianorum antistes in Christi hostes, qui Palæstinam Mahumetica fœdabant superstitione, bellum indixit[1], discussa prius magna consilii maturitate re universa, initisque cum regiis oratoribus pactionibus, quæ subjectis litteris continentur : quarum ea præcipua est, ut vertente triennio Philippus in Asiam crucis symbolo insignitum exercitum traduceret.

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Philippo regi Francorum illustri, salutem.

« Mira et ineffabilis sapientia Conditoris, quæ omnino inenarrabili quadam dispositione dispensat, mentem tuam ad ejus obsequia sic ingentis devotionis ardore succendit, quod tu velut Christianissimus princeps animo ferventi commemorans, qualiter Redemptor noster unigenitus Dei Filius Dominus Jesus Christus in Terra-Sancta, suo purpurata sanguine, dignatus est salutem humani generis misericorditer operari; necnon qualiter ipse post contumacias exprobrabiles, flagella varia, spinas et sputa, languoresque ineffabiles innocens sine causa damnatus, saturatus opprobriis, clavis affixus, aceto et felle potatus, confossus lancea in crucis patibulo pro redemptione nostra in dicta Terra tam diræ mortis subiit passionem; quamque opprobriose spurcidi Agareni, hostes perfidi crucis Christi, dictam Terram funiculum hæreditatis Dominicæ, quam, proh dolor! occupatam detinent, ipsorum nefandis actibus continue dehonestant et polluunt, in gravem injuriam et blasphemiam nominis Christiani, infra claustra tui pectoris attenta meditatione revolvens; ac eidem Redemptori nostro, qui te sublimavit in regem, volens, quantum tua se extendit possibilitas, dignam gratitudinem exhibere, disposuisti pro recuperatione dictæ Terræ passagium ultramarinum assumere, ac in illo personaliter in ipsius Salvatoris nostri obsequium transfretare. Et ut hujusmodi tam sanctum propositum, quod habuisti et habes ad dictum passagium peragendum, nobis et fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, cunctisque fidelibus evidentius posses ostendere, illudque efficacius adimplere, per venerabiles fratres nostros Petrum Rothomagensem archiepiscopum, Joannem episcopum Morinensem, ac dilectos filios magistrum Guidonem Baudeti, decanum Ecclesiæ Parisiensis, et nobiles viros Henricum de Analgoria et Petrum Grosselli de Castellis dominos, consiliarios et procuratores tuos et nuntios speciales, a te propterea ad Sedem Apostolicam pluries destinatos, sollicitis et continuatis instantiis nobis humiliter supplicari fecisti, quod pro pleniori Terræ prædictæ succursu passagium generale indicere, ac pro illo celebrius et utilius peragendo verbum crucis cunctis Christifidelibus cum indulgentiis consuetis prædicari mandare, et passagii ac totius exercitus Christiani, qui in illo, inspirante Domino, transfretabit, te generalem rectorem et capitaneum constituere, ac pro hujusmodi faciendo passagio certa concedere subsidia dignaremur. Nos itaque sanctam intentionem tuam, et ferventem compassionis affectum, quem ad statum, proh dolor! miserabilem dictæ Terræ habere dignosceris, multipliciter in Domino commendantes; necnon gaudentes et exultantes in eo, sibique laudes et gratias humiles exsolventes, quia dignatus est tam pium tamque salubre propositum regalibus præcordiis inspirare; cupientes quoque, ut hujusmodi sanctum negotium, de cujus agitur causa, favente Deo, felicibus prosperetur eventibus, et votivis proficiat incrementis, super his per nos cum eisdem nostris fratribus matura et diligenti deliberatione præhabita, tuis piis et sanctis annuentes affectibus et supplicationibus intenti, ad honorem Dei omnipotentis, exaltationem et dilatationem Catholicæ fidei, cunctorum fidelium animarum profectum, liberationem Terræ, et exterminium hostium prædictorum eisdem nuntiis et procuratoribus, necnon prælatorum in Romana curia existentium, et aliorum fidelium multitudine copiosa præsentibus, auctoritate Apostolica, de fratrum ipsorum consilio, passagium generale ad Terram ipsam duximus indicendum, teque ipsius totius exercitus Christiani, qui transfretabit in illo, rectorem constituimus et capitaneum generalem. Et nihilominus per nostras litteras[1] verbum crucis cum certis gratiis et indulgentiis cunctis Christifidelibus prædicari mandavimus, et per universas mundi partes decimam Ecclesiasticorum reddituum propterea imposuimus sexennalem colligendam sub

[1] An. 17. p. 2. Ep. com. MCCXLV.

[1] Ext. in Reg. an. 17. Ep. cur. X, XXII. et post eamd. Ep.

certis modis et formis, ac in utilitatem dicti passagii, Terræ prædictæ subsidium, et alias contra infideles inimicos fidei convertendam; necnon quædam subsidia pro ipso passagio per alias nostras litteras ordinavimus fieri et levari, quæ in eisdem litteris nostris plene et particulariter exprimuntur.

4. « Dicti quoque procuratores et nuntii per tuas patentes litteras coram nobis et fratribus, per eos exhibitas, sufficiens et speciale ad hoc mandatum habentes, in nostra, fratrum et aliorum prædictorum præsentia ipsum passagium, per nos, ut præfertur, indictum nomine tuo illico, et capitaneatum ac rectoriam illius et dicti exercitus acceptarunt, assumpserunt, ac in animam tuam, prout ex eodem mandato portatur, tactis sacrosanctis Evangeliis juraverunt, quod tu in kal. Augusti, quæ erunt anno Domini MCCCXXXVI, quas tam tibi quam cæteris crucesignatis et crucesignandis pro termino ad transfretandum in dicto passagio duximus assignandas, arripies iter ejusdem passagii, illudque deinde prosequeris realiter ac personaliter, justo ac legitimo impedimento cessante. Sic tamen et non alias iidem procuratores et nuntii juxta dicti tenorem mandati pro te ac tuo nomine assumpserunt passagium, et in tuam, ut præmittitur, animam juramentum præstiterunt præfatum, quod si justum ac legitimum impedimentum seu impedimenta te, hæredes seu successores tuos super his allegare contingat, de illo seu illis an justa vel legitima sint vel non sint, quod prælati regni tui archiepiscopi vel episcopi per Sedem Apostolicam deputandi prædictam auctoritate Apostolica absque cujuslibet partis vocatione simpliciter et de plano sine strepitu et figura judicii se diligenter informare debeant, ac etiam super impedimento seu impedimentis ipsis occurrentibus, an justa et legitima vel non censenda sint, prout eis visum fuerit, juxta informationem præhabitam declarare; cui declarationi omnino stari debeat absque eo, quod per Sedem prædictam ex officio suo vel alio quolibet tu, hæredes, successoresve tui possitis super iis trahi ad examen Sedis ejusdem, seu alias in judicio vel extra per eamdem Sedem, vel ejus auctoritate, aut alias quomodolibet molestari, quodque super iis non possit ad Sedem eamdem recursus haberi, et quod potestas hujusmodi, per eamdem Sedem dictis concedenda prælatis, re integra vel non integra revocari non possit, quodque pro morte deputantis dictos prælatos seu præmissa committentis eisdem potestas hujusmodi non expiret. Quæ omnia et singula in potestate et mandato dictis procuratoribus tuis et nuntiis per te datis, necnon in assumptione passagii et juramento tunc per eos, ut prædicitur, pro te ac tuo nomine faciendis, voluisti inesse et posuisti etiam in eisdem hujusmodi assumptionem passagii et juramentum præfatum, alias non facturus; quodque si dictos duos prælatos ad hoc per Sedem prædictam, ut præmittitur, deputandos volentes, alterum antequam declaratio hujusmodi facta esset, contingeret transferri, cedere vel decedere, vel alias impediri sic, quod informationi et declarationi prædictis vacare non possent, loco illorum seu illius, quos vel quem transferri, cedere, decedere aut alias, ut prædicitur, impediri contingeret, alius seu alii dicti regni prælati ex nunc deputentur seu subrogentur per Sedem eamdem, singuli videlicet in singulorum prælatorum translatorum, cedentium aut decedentium, vel alias impeditorum loco per ordinem, quo per ipsam Sedem fuerit ordinatum ad informationem et declarationem prædictas, ut præmittitur, faciendas: eo etiam juxta dicti mandati tenorem præmissis adjecto per procuratores et nuntios supradictos, quod non intendebant, nec tu intendis per assumptionem et juramentum ac obligationes prædictas hæredes successoresve tuos obligari seu teneri quomodolibet ad transmarinum passagium faciendum, vel ibi seu pro eo mittendum, personas quascumque, seu ad mittendum, solvendum vel ministrandum expensas, quas faceres et subires, si per te realiter et personaliter prosequereris et faceres passagium supradictum, seu, ad faciendum aliquod, aliud qualecumque subsidium vel juvamen aut bona tua, hæredum, vel successorum tuorum ad hoc esse seu remanere obligata quomodolibet vel adstricta. Ordinationem tamen super colligendis, recipiendis, conservandis et distribuendis, assignandis et reddendis in manu Sedis Apostolicæ decimis et aliis subsidiis quibuscumque, tibi per Sedem concedendis eamdem, in dictis et aliis litteris tuis contentam, voluisti et tuo nomine voluerunt dicti procuratores et nuntii in suo robore perdurare.

5. « Præterea iidem procuratores et nuntii, ut ex dicto mandato poterant, pro te in tuamque animam corporali juramento firmarunt, quod de decima et aliis subsidiis in regno tuo provenientibus, et per nos pro eodem passagio per alias nostras litteras tibi concessis, nihil in usus alios quam dicti passagii accipies vel convertes, aut per alios scienter patieris accipi vel converti: quodque si aliquo casu contrarium fieret, cum hoc ad tuam notitiam venerit, illud sic receptum sive conversum in eorum manibus sine morosa dilatione reponi et restitui facies; ad quos secundum ordinationem per nos super hoc in aliis litteris nostris factam conservatio talium pertinebit. Ad quod etiam hæredes et successores tuos voluisti adstringi, et etiam obligari, sicut in dictis tuis litteris est insertum, prout hæc et multa alia pro decimarum et subsidiorum ipsorum collatione sollicita, et conservatione fideli, necnon plena illorum conversione in utilitatem passagii, et dictæ Terræ succursum, ac ipso passagio effectualiter et utiliter prosequendo. Et in casu, in quo a prosecutione illius te, quod absit, contingeret impediri, de restituendis per te, aut hæredes et successores tuos, et etiam in manu Sedis Apostolicæ reponen-

dis omnibus, quæ de prædictis decima et subsidiis recepisses, per nos de dictorum fratrum consilio salubriter ordinata sunt, in nostris aliis inde confectis litteris plenius explicatur.

6. « Per hoc autem, fili charissime, quod te capitaneum dicti generalis passagii constituimus et rectorem, nolumus nec intendimus nos seu Sedem Apostolicam ad aliquid aliud, quam quæ in subsidium dicti passagii concessimus, nec aliter ad illa, quam ut concessa sunt, obligari. Nostræ autem protestationi hujusmodi nuntii et procuratores præfati expresse pro te ac tuo nomine, prout ex tuo speciali mandato poterant, consenserunt. Igitur, fili benedictionis et gratiæ, quæsumus, sollicita attentione considera, et infra propriæ mentis arcana vigili consideratione pertracta, quid est quod, ut præmittitur, assumpsisti; quid oneris et honoris, quidque meriti et præmii tibi succedere debeat, si hoc tam salubre negotium per te sic pie, sicque ferventer assumptum continuato devotionis fervore in manu forti et corde humili constanter et viriliter prosequaris : qualis quoque culpa, qualis nota, quale opprobrium regiæ excellentiæ immineret, si circa idem negotium inconsulte, quod absit, aut segniter te haberes. Pone igitur, fili, pone manum ad fortia, grandis enim restat tibi via, magnum exigens apparatum.

« Festina ergo, et noli tardare circa effectualem præordinationem apparatus hujusmodi curam sollicitam et efficacem operam adhibere : operare dum tempus habes; et tempora, quorum ignoras successum et seriem, non exspectes. Præcave quoque quantum Dominus donaverit eventibus et periculis, per quæ tuum posset, quod absit, propositum seu pia ejus prosecutio impediri. Et ut in omnibus hujusmodi Dominum auctorem et propitium habeas, cor tuum actusque tuos et regni tui regimen divinis omnino beneplacitis studeas coaptare : si enim paternis his monitis acquieveris, sperare in Domino firmiter poteris, et utique nos speramus, quod divinæ potentiæ dextra tuis assistente processibus, Terræ prædictæ, quæ præsidium tuæ visitationis exposcit, liberatio desiderata proveniet; ac ipsa, Domino auspice, a tot et tantis nefandorum hostium prædictorum sordibus liberata, ad cultum Christianæ religionis in Dei laudem et gloriam reducetur, tuque retributionis æternæ gloriam, quam Christus ipsum diligentibus repromisit, ex laboribus sibi fructuosis, quas pro ipso subire desideras, feliciter assequeris. Datum Avin. VII kal. Aug. anno XVII ».

7. *Conventiones initæ inter Philippum et Pontificem.* — Præsentire quodammodo videbatur Philippus Francorum rex, expeditionem Syriacam ab eo intermissum iri : anxie enim admodum eas pactiones, quas antea admiserat, si casus ille contingeret, ut perpetuo impedimento a bello sacro distraheretur, discutere cœpit : cumque novæ in iis difficultates oborirentur, mitigandam pactionum acerbitatem poposcit : cujus petitis assensit Joannes. Temperatas itaque conventiones iterum admisit Philippus, deque his regias litteras[1] vulgavit :

« Philippus Dei gratia Francorum rex universis præsentes litteras inspecturis, etc.

« Sanctissimus pater declaravit[2], modificavit et de ea et circa eam disposuit in hunc modum : videlicet, quod si forsan contingeret nos infra dictum terminum impedimento perpetuo impediri, vel tali quod probabiliter appareret duobus prælatis per Sedem Apostolicam deputatis, quod nec in prædicto termino vel alio per Sedem Apostolicam ex causa aliqua prorogato, nec infra septem mensium spatium immediate sequentium nos iter dicti passagii posse arripere, et illud prosequi; voluit quod potestas exigendi, seu colligendi decimam prædictam in regno Franciæ, ac in Rhemensi et Lugdunensi diœcesi, in quantum extra regnum Franciæ extenduntur, impositam per Sedem eamdem, et nobis in auxilium expensarum dicti negotii jam concessum, et potestas etiam exigendi alia subsidia in eodem regno et diœcesi supradictis, per eamdem Sedem imposita et nobis concessa, statim debeat expirare; nisi forsan per eamdem Sedem circa expirationem collectionis hujusmodi contingeret aliud ordinari. Quo casu nos quidquid de prædicta decima, jam nobis concessa, et aliis subsidiis, nobis pro dicto passagio per Sedem Apostolicam etiam concessis, penes nos, hæredesve nostros tunc restaret, et in dicti passagii præparationibus aut pro eo de mandato nostro juxta ordinationem per eumdem sanctissimum patrem factam, et in suis et in aliis nostris litteris contentam, non esset expensum; necnon et galeæ et aliæ quæcumque res factæ, emptæ, seu quomodolibet dicto passagio, seu pro eo acquisitæ de dicta decima et aliis subsidiis nobis per Sedem Apostolicam, ut præmittitur, jam concessis, debebunt per nos, vel successores nostros, quatenus fuerint penes nos, vel successores nostros prædictos quatuor prælatis regni Franciæ, quorum duo per Sedem Apostolicam, alii vero duo per nos fuerint deputati, vel duobus ex eis, quorum unus per eamdem Sedem, alius per nos, sine difficultate qualibet assignari : quodque de illis, quæ tunc collecta non erunt de decimis et aliis subsidiis supradictis pro præteritis tunc terminis, nos seu hæredes et successores nostri non remaneamus, nec simus in aliquo obligati ». Et infra :

8. « Idem sanctissimus pater adjecit et disposuit in hunc modum : videlicet, quod de iis, quæ nos forsan assignabimus, seu fecerimus assignari nobilibus seu quibuslibet aliis nobiscum transfretaturis forsan ad procuranda, seu emenda aliqua sibi pro passagio necessaria vel etiam opportuna, seu alia ad expensas eorum, quas essent facturi

[1] Extant apud Jo. an. 18. p. 1. insertæ Ep. VII ejusd Jo super passag — [2] Ext. ea de re apud Jo. an. 17. Ep. cur. XVIII.

in prosecutione dicti passagii supportandas, habeamus pro serenitate nostræ conscientiæ et pro securitate negotii Terræ Sanctæ inter alia præcavere, quod illi, quibus faciemus illa tradi, jurare debeant, illa quæ sic sibi tradentur de subsidiis supradictis fideliter conservare, et in utilitatem dicti passagii, seu præparatoriorum ipsius, quanto commodius et utilius poterunt, et non in aliquos usus alios convertere; necnon quod eo casu, quo nos contingeret impediri sic, ut dicta subsidia deberent reddi prælatis nomine Ecclesiæ, conservanda secundum modum et formam, qui seu quæ in nostris prædictis litteris et in provisione per Sedem Apostolicam facta super hoc plenius continetur; ipsius prædicta, quæ sibi de dictis subsidiis assignabuntur, vel ea, quæ fuerint ex eis pro prædicto passagio acquisita, restituent bona fide prælatis, qui fuerint ad conservationem talium deputati : quodque super hoc obligent se, hæredes et bona sua sub firmis et validis obligationibus sub coerctione jurisdictionis nostræ, prout de iis, qui se obligant sub sigillo castelleti vel sigillis aliis nostris in regno Franciæ fieri consuevit sic, quod non restet in casu prædicto nisi sola executio, quam nos per ministros nostræ justitiæ temporalis facere teneamur taliter, quod utilitati Terræ Sanctæ non possit aliquid malitiose subtrahi de prædictis. Acto nihilominus, quod tales possint per censuram Ecclesiasticam, si visum fuerit expedire, compelli ad restitutionem prædictam prælatis faciendam : alias, nisi providerimus sic caveri, quod teneamur nos et hæredes et successores nostri ad restitutionem prædictorum faciendam prælatis eisdem, semper tamen habita ratione expensarum rationabilium, si quæ forsan factæ fuerint ab illis, quibus præmissa fuerint tradita, in emendis, vel procurandis seu conservandis de prædicta pecunia eis assignata iis, quæ sibi pro passagio esse poterant opportuna, prout fuerit rationis ; habita etiam ratione aliorum, quæ de jure fuerint attendenda, quod idem sanctissimus pater duxit dictorum prælatorum arbitrio committendum, etc. Dat. apud Poissiacum anno Domini MCCCXXXIII, II mense Octobris ». Confirmatæ eædem pactiones fuere a Pontifice insertis regiis litteris Diplomati Apostolico idibus Januarii, anno XVIII. Extant[1] descripta accurate omnia conventionum capita, quæ inter Gallum regem, Pontificemque inita fuere pro eripienda e Saracenorum servitute Palæstina in Ms. Vaticano in Avenionensi Archivio, gerente anno Domini MDCXIV Avenionensem legationem Octavio cardinale Aquaviva, comperto.

9. *Privilegia collata Philippo ad bellum sacrum.* — Promovendæ hujus expeditionis studio Pontifex, ut omnia obstacula, quæ illam disturbatura forent, discuteret, Gallicum regnum in clientelam Apostolicam adscivit, objecitque anathema iis, qui Philippo in Asiam profecto Gallias bello lacesserent. Tum omnibus, qui ad propulsandos hostes arma corriperent, præmia indulgentiarum proposuit, dato hac de re ad Philippum Diplomate : « Ut idem, inquit, passagium eo liberiori animo prosequaris, quo regnum tuum et terras illorum, qui tecum transfretaverint in ipso passagio, majori favore Sedis Apostolicæ senseris communita, tuis postulationibus benignius annuentes, regnum prædictum, ac terras eorum, qui tecum in dictæ Terræ-Sanctæ subsidium transfretabant, quandiu in hujusmodi sancti negotii prosecutione fueris, sub B. Petri et nostra protectione speciali suscipimus ; districtius inhibentes, ne quis te, aut alios supradictos contra hujusmodi protectionis nostræ tenorem in eisdem regno et terris turbare, molestare aut tibi vel eis molestiam inferre præsumant : nos enim in omnes, qui contra inhibitionem nostram hujusmodi facere vel venire tentaverint, excommunicationis sententiam promulgamus, absolutionem eorum, qui sententiam eamdem incurrerint, soli Romano Pontifici reservantes. Insuper in hujus sancti negotii ac tui et regni prædicti favorem et gratiam ampliorem, tuis devotis precibus grato concurrentes assensu, Apostolica auctoritate concedimus, quod si postquam tu iter arripueris pro dicto passagio prosequendo, et ipsius prosecutione durante contra te et regnum prædictum in tuam injuriam guerram moveri contingat, quia ex guerra hujusmodi nisi celeriter occurretur eidem posset hujus sancti negotii prosecutio impediri, imo non solum in tuam, sed Dei injuriam et in Terræ prædictæ ac totius Christianitatis injuriam per maximam guerra hujusmodi posset verisimiliter redundare : quicumque personaliter vel alias ad defensionem regni prædicti auxilium suum in hoc casu impenderint illam indulgentiam consequantur, quæ subvenientibus Terræ-Sanctæ secundum quantitatem subsidii et devotionis affectum in generali Concilio est concessa, etc. Dat. Avin. VII kal. Aug. anno XVII ».

Affecit aliis beneficiis Philippum, ut belli sacri molem toleraret : in primis Clementis IV exemplo eos, qui partem quartam obventionum suarum, vel quintam decimam vel vigesimam bonorum mobilium in belli sacri sumptus derivandam ipsi conferrent, noxarum, quas rite sacra exhomologesi expiarent, condonatione affecit. Sanxit[1] etiam præsules, abbates, clericos et alios, qui crucesignatum exercitum sequerentur, suis vectigalibus potituros, eaque ad triennium conductoribus oppignerare posse : Constituti[2] episcopus Parisiensis et S. Dionysii ac S. Germani-de-Pratis monasteriorum abbates privilegiorum transfretantibus concessorum assertores : decreta[3] sexennalis sacerdotiorum decuma ea lege, ut non in alios quam pro bello sacro gerendo sumptus ver-

[1] Ms. Arch. Avin. num. 154.

[1] An. 17. p. 1. Ep. cur. VIII. — [2] Ibid. Ep. IX. — [3] Ibid. Ep. XI.

teretur, de qua pendenda ad archiepiscopos eorumque suffraganeos datæ litteræ [1]; ejusdemque colligendæ quæstores renuntiati Parisiensis, Aniciensis et Carnotensis episcopi. Nec modo in Galliis ac Rhemensi et Lugdunensi archiepiscopatibus, verum in toto orbe Christiano ad Christi cultum restituendum Syriæ imperatæ decumæ, ut ex his verbis [2] ad Philippum patet :

« Auctoritate Apostolica de fratrum consilio passagium generale indiximus, ac te ipsius et totius exercitus Christiani, qui transfretabit, in illo rectorem constituimus et capitaneum generalem : et nihilominus per alias nostras inde confectas litteras [3], verbum crucis cum certis gratiis et indulgentiis cunctis Christi fidelibus prædicari mandavimus, ac per universas mundi partes decimam Ecclesiasticorum reddituum propterea imposuimus sexennalem, colligendam sub certis modis et formis, ac inutilitatem dicti passagii et alias contra infideles et inimicos fidei convertendam, etc. » Attributa [4] præterea eidem regi omnia leganda et donanda vel sponte, vel pactione, vel mulcta pro liberanda Palæstina : tum vectigalia omnium sacerdotiorum non præsularium, quæ labente sexennio vacare contingeret, primo anno quo vacarent in sumptus belli sacri redigi jussa [5] : derivatæ [6] etiam in eam rem mulctæ, quæ ob commercium cum infidelibus, usuras, vetitas artes, aliave scelera infligendæ essent.

10. Ne vero egregie cœpta progressu temporis consenescerent, vel Philippus improborum susurris a suscepto sacræ expeditionis consilio abduci se pateretur, Pontifex anathema id scelus ausuris intentavit, atque præsulibus Gallis partes dedit, ut crucis symbolo religiosam militiam professuros induerent [7].

« Joannes, etc. archiepiscopo Rhemensi ejusque suffraganeis.

« Providere volentes, ne dictus rex malitiosis aliquorum suasionibus vel inductionibus a tam sancto proposito quomodolibet retrahatur, sub anathematis pœna districtius inhibemus, ne quis regem ipsum a proposito prosequendi et perficiendi dictum sanctum passagium malitiose retrahere seu revocare præsumat. E qua nemini venit in dubium decimam et alia subsidia memorata ad tanti prosecutionem neggotii non sufficere, ipsumque negotium longe majoris subventionis beneficio indigere, ac ad illud coadjuvandum cunctorum fidelium grata subsidia existere opportuna, fideles eosdem ad hoc quibusdam spiritualibus munificentiis, indulgentiis videlicet ac remissionibus providimus invitandos. Quocirca fraternitati vestræ de dictorum fratrum consilio per Apostolica scripta committimus et mandamus, vos nihilominus obsecrantes per aspersionem pretiosi sanguinis Jesu Christi, quatenus commemorantes attente statum lugubrem dictæ Terræ ac provide considerantes, quod cum fidelium suorum regimini vos velut in sollicitudinis partem assumptos præfecerit Dominus ad promotionem hujusmodi sancti negotii, plus cæteris tenemini ex officio pastorali tanquam præcones fideles et fortes athletæ fidei contra prædictos perfidos hostes Christi, singuli videlicet vestrum in singulis vestris civitatibus et diœcesibus, contra prædictos blasphemos Christiani nominis per vos et alias personas Ecclesiasticas sæculares et regulares Ordinum quorumcumque, quos ad hoc idoneos fore noveritis, cunctis Christi fidelibus juxta datam vobis et eis a Deo providentiam proponatis publice verbum crucis, et venerabile signum ejus quibusvis illud devote suscipere volentibus, quos ad hoc utiles fore credideritis, concedatis ipsorumque humeris imponatis, etc. Dat. Avin. VII kal. Aug. anno XVII ». Data eadem fuere imperia omnibus archiepiscopis et episcopis, non Galliarum modo, verum totius orbis Christiani constituto hoc profectionis die « kal. Augusti, quæ, inquit, erunt anno Domini MCCCXXXVI, quas tam eidem regi, quam cæteris crucesignatis et crucesignandis pro termino ad transfretandum in dicto passagio duximus assignandas », tum etiam ad implorandam divinam opem edictum, ut in omnibus Ecclesiis cathedralibus, regularibus, collegiatis et parochialibus quavis hebdomada solemni ritu divina res perageretur, in qua adversus infideles victoria expeteretur, eademque in id præscripta formula, atque ea, ex qua jam ante in Galliis idem promulgatum [1] vidimus : additum etiam est, ut in singulis Ecclesiis gazophylacium exponeretur, in quod fideles stipem subsidiariam in belli sacri sumptus dimitterent.

11. *Quantus fuerit exercitus comparandus et qui dotes Philippi.* — De hujus expeditionis consiliis refert Bosius [2] conventum, ut Philippus rex viginti millia equitum, peditum quinquaginta millia Pontificio regioque sumptu sustentanda, duceret, ut Veneti instructissimam triremium classem, in qua quatuor millia pugnatorum veherentur contraherent, præter centum alias naves ad tormenta bellica transportanda : pariterque Genuenses, Pisani et alii vires maritimas sperabantur conjuncturi. Cum vero hujus belli sacri desiderio suspensa essent omnium vota, Pontifex de bello sacro decreto principes Christianos, ut Venetos [3], Rhodios equites [4], Carolum Ungariæ [5] et Robertum Siciliæ reges [6], Joannem Dyrrachii ducem [7] aliosque fecit certiores. Cum vero ad Robertum singulari nomine expeditionem Syriacam promovere spectaret, ac Philippus rex cum ipso præsente communicare bellica consilia cupe-

[1] An. 17. p. 1 post Ep. XI. — [2] Ep. XIII. — [3] Ext. ib. Ep. XX. et reg. post eand. Ep. — [4] Ead. Ep. et Ep. XIV. — [5] Ib. Ep. XV. — [6] Ibid. Ep. XVI. — [7] An. 17. p. 1. Ep. cur. X.

[1] An. 1331. num. 50. — [2] Bos. p. 2. hist. eq. Hier l. II. — [3] Tom. IX. p. 1. Ep secr. pag. 5. — [4] Tom. IX. p. 2. Ep. secr. pag. 164. — [5] Ibid. pag. 149. — [6] Ibid. — [7] Ibid. pag. 5.

ret, sollicitavit illum Pontifex [1], ut constitutis rebus cum Carolo Ungariæ rege (de cujus accessu in Siciliam dicetur inferius) in Provinciam appelleret. Accepit ex Petri archiepiscopi Rothomagensis, qui in Pontificatu Clementis VI nomen accepit, manibus Philippus rex, ingenti pietatis sensu delibutus, sacrum crucis symbolum, ac gerendo pio in Syria bello se addixit; pellexitque suo exemplo plures principes, qui religiose distincti ab archiepiscopo cruce arma Christo devoverunt: de quibus Pontifex litteris XIV kal. Decemb. exaratis Philippo regi est gratulatus [2]: « Lætanter, inquit, audivimus te fuisse, fili charissime, die præteriti mensis Octobris cum multitudine principum aliorumque nobilium regni tui vivificæ crucis signo insignitum ». Ut vero Gallos majori ardore Philippus in sacra arma concitaret, dolo utendum ratus, poposcerat a Pontifice, ut omnibus Galliarum præsulibus permitteret symbolum crucis non ex animo ineundæ profectionis, sed aliorum, qui officiosæ fraudis ignari essent, alliciendorum studio accipere. Ad quem Joannes gravissimis sententiis respondit [3] dolum simulationemque procul amandandos, ne divina iracundia concitaretur, neque alicujus consectandi boni gratia agere improbe cuiquam licere.

« Philippo regi Franciæ.

« Si vis, fili charissime, veritati placere in verbis et factis, oportet te, repulsa simulatione, præsertim in negotiis Domini, veritatem servare. Christus enim veritas est, sicut ipse testatur: Terræ quoque Sanctæ negotium noscitur esse suum; unde in ipso simulationem decet prorsus et expedit exulare. Nec obviat si dicatur, quod si crux a prælatis simulate sumatur, ita quod per crucis sumptionem hujusmodi non ligentur, multi crucem assument, alias non sumpturi: quod et si esset verum, cum non sint facienda mala ut bona veniant, non est malum simulationis hujusmodi propterea committendum. Ideoque circumspectionem regiam in Domino exhortamur, eidem nihilominus sano consilio suadentes, ut præcipue in isto sancto negotio omnem simulationem in te et aliis studeas evitare. Veremur quidem, quod per talia tuo Redemptori displiceres nimium, nec transires impune, sicut forsan aliquis ex tuis prædecessoribus simulationem in Terræ-Sanctæ commissam negotio, ut a multis creditur, impune nequaquam transivit. Non ergo expedit omnes prælatos regni tui simulate crucem assumere; certe nec etiam cum animo transfretandi, ex hoc enim dispendia gravia quoad regnum et Ecclesiam possent sequi. Quare habeat nos tua prudentia, si hoc non concedimus, excusatos. Gratia Domini nostri cor tuum juxta suum beneplacitum dirigat et protegat ab adversis. Amen. Dat. XVII kal. Octobris, anno XVIII ».

[1] Tom. IX. p. 2. Ep. secr. pag. 149. — [2] Ibid pag. 194. — [3] Ibid. pag. 187.

12. Quod ad regem illum Francorum attinet, cujus nomen Pontifex non exprimit, in quo divinum Numen justitiæ exemplum ob nuncupatum ficte, ut ferebat fama, sacræ expeditionis votum; Philippum Pulchrum, vel aliquem ex filiis designare videtur. Neque ex illius calamitate Philippus Valesius divini operis strenue urgendi traxit exemplum, sed bellis funestissimis magno rerum suarum exitio se implicuit, ut suo loco dicetur. Interea transmisit Pontifex [1] ad Philippum regem Apostolica de concessa illi conficiendi belli sacri in Babylonios et Ægyptios, eripiendæque ex eorum manibus Syriæ provincia Diplomata, ex quibus alia regi, alia principibus erant inscripta, quæ in publica procerum corona perlegi, atque e Latino verbis Gallicis exprimi voluit [2]: « Quia, inquit, nobis decens videtur et expediens, ut contenta in præfata tibi designata littera celsitudo regia, ac contenta in præmissa principibus littera, eorum prudentia non ignoret; ecce præfatas litteras regali magnificentiæ pro exhibitione præsentium duximus destinandas, quas ut credimus expedit, quod tibi et principibus, qui adesse poterunt, per fidelem interpretem facias publicari ». Sed dum calamo et votis bellum Saracenis infertur, illi ferro flammaque Christi nos crudelissime in Armenia, in Græcia et in Hispania sunt insectati, eoque ardentius fideles armorum mole oppresserunt. Ex Armenia quidem ad aulam Pontificiam Baldus Spinula Leonis Armeniæ regis orator accessit, ut flebiles querelas effunderet, Saracenos in Armeniam grassari remque Christianam evertere. Quem oratorem, in Gallias ad urgendam expeditionem properantem, Pontifex Francorum regi enixe commendavit [3].

13. *Turcarum in Europam excursiones.* — Vicere Ægyptios odio et crudelitate in Christianos Turcæ [4], qui ex Asia, in qua Christi cultum pæne extinxerant, in Europam cum formidabili exercitu, actis præterito anno prædis illecti trajecere, ac ferro flammaque obvia quæque fœdarunt, adeo ut ad ipsa Athenarum suburbana excursione facta, illa flammis deleverint: præterea Ægæi maris insulis clades maximas intulerunt; denique innumeras Christi fidelium catervas in servitutem abduxere. Significarunt lugubrem casum Pontifici Veneti, quorum Orientalis ditio fuerat vastata, ut prompta adversus hostem auxilia contraherentur; quibus Pontifex, misso eam ob rem causarum sacri palatii auditore, hæc rescripsit [5]:

« Duci et communi Venetorum.

« Duris oppressionibus, quas infideles Turci vobis et partium illarum Christicolis intulerunt his diebus præteritis, et inferri moliuntur crudelius, litterarum vestrarum serie, quas benigne recepimus, non sine magna cordis amaritudine

[1] Tom. IX. p. 2. Ep. secr. pag. 190. — [2] Ibid. pag. 194. — [3] Sup. pag. 190. — [4] Tom. IX. p. 1. pag. 5, 115, 149. et p. 2. pag. 2, 32, 188, 195, 231, 232. — [5] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 5.

intellectis, vobis et ipsis Christicolis compatimur in visceribus charitatis. Et ecce quod dilectum filium magistrum B... de S. Genesio decanum Ecclesiæ Engolismensis causarum nostris palatii auditorem, capellanum nostrum, virum utique circumspectum et providum, ad vestram præsentiam certis per nos eidem super prædictis vobis explicandis per ipsum vivæ vocis oraculo destinamus, cui fidem adhibere velitis credulam in hac parte. Dat. V kalend. Septembris, anno XVII ». De hac Turcarum irruptione, acceptisque a Christianis cladibus Robertus[1] Siciliæ rex litteras ad Pontificem ac Philippum Francorum regem ducemque Bojorum sive Borbonesii Ludovicum misit, ut auxiliares copiæ ad retundendos Barbarorum impetus conflarentur; Robertique regis nepos Carolus Alenconii comes, Philippi regis frater, a Joanne papa mitti contra Turcas Christiani exercitus ducem flagitavit[2]. Exponebant Sedi Apostolicæ illius oratores, nisi ingravescens Turcarum potentia reprimeretur, Christianam rem in periculum adductum iri: sacram adversus infideles expeditionem ad se proxime a rege Francorum fratre, cum dux Nortmanniæ nepos ætate bellicis laboribus impar esset, pertinere: inde felicius gestum iri Syriacum bellum, si ipse in Turcas dux præiret. Respondit Pontifex[3] se quidquam sine regis ejus fratris, quem transmarinæ universæ expeditionis ducem dixerat, consilio et voluntate nolle decernere: agitandam rem cum Siciliæ et Cypri regibus, Venetis, Rhodiis equitibus et aliis principibus, quorum Turcarum repressio intererat: Philippum quidem regem præclare acturum, si ad barbaram eam gentem retundendam operam conjungeret; ac Sedi Apostolicæ rem acceptissimam fore, si copiis Gallicis in Turcas ipsum præliceret, nec se tum illi opera defuturum.

14. « Joannes, etc. comiti Alenconii.

« Sane quia eorum (oratorum scilicet) propositio verbo primo proposita, et consequenter in scriptis oblata continebat, quod cum sanctum ultramarinum viagium per nos et charissimum in Christo filium nostrum Philippum regem Franciæ illustrem a mense præsenti Augusti ad triennium fuisset assumptum, secundum quod notum et publicatum fuerat publice in Romana curia; nullusque adeo teneretur eidem regi prædicto complendo viagio, quemadmodum tu germanus ipsius, excepto dilecto filio juvene inclyto Joanne de Francia ejus nato, qui tamen adhuc in ætate constitutus non est, qua laborare valeret; tuque, fili, dum dicti tui nuntii discesserunt de Francia, per litteras charissimi in Christo filii nostri regis Siciliæ illustris tui avunculi accepisses, quod Turci contra Christianos, tam per mare quam per terram adeo invaluerunt, quod burgos Athenienses combusserunt, et verebantur admodum, nisi provideretur, aliter scandalum et pericula graviora; supplicabant nobis ex parte tua præmissis ex causis præfati nuntii, ut in casu, quo per nos ordinaretur de capitaneo aliquo pro reprimendis Turcis præfatis, placeret nobis te, fili, capitaneum hujusmodi deputare, quia hoc sperabatur profuturum sancto viagio, ex quo appareret quod germanus regius præiret eumdem; eorum tamen, ut dixerunt, non erat (intentio), quod aliquid super hoc fieret, nisi secundum consensum et beneplacitum dicti regis. Ad quæ, fili, taliter respondemus, quod cum præfatus rex germanus tuus sit factus dux exercitus generalis passagii transmarini, non est intentionis nostræ, sicut nec esse debet, circa dicti passagii negotium vel ipsum tangentia de duce vel capitaneo aliquo aliquid ordinare.

« Cæterum si placeret regi præfato ad obviandum dictis Turcis intendere, quod generali passagio multipliciter opportunum existeret (imo multorum judicio necessarium, quia si factum Turcorum prosperetur, ut cœpit, transitus generalis passagii nimium difficilis redderetur) expediret ut cum illis, quos maxime tangit dictum Turcorum negotium, utpote cum charissimis in Christo filiis nostris Siciliæ et Cypri regibus illustribus, et cum Venetis ac hospitalis magistro, aliisque magnatibus et communitatibus illarum partium haberetur tractatus: quos speramus et supponimus libenter facere posse suum. Et si rex vellet subsidium facere, non credimus quod pro negotio aliquo posset ad præsens circa hoc aliquid aliud utilius facere, nec per quod posset sic prompta via ad dictum passagium prosequendum utiliter procurari. Quo facto si tractatus præmissus procederet, posset rex præfatus de capitaneo dicti exercitus cum præmissorum beneplacito ordinare. Nos autem sine assumptione dicti negotii intendimus manum nostram in dicto negotio in casu præmisso, sicut bono modo poterimus, extendere adjutricem: et si te, fili, præmisso exercitui contra Turcos ordinando vellet rex ipse præficere, nobis quantum in nobis est gratum existeret pariter et acceptum. Dat. XII kal. Septembris, anno XVII. » Agitavit mox Pontifex[1] cum Ludovico duce Borbonio (dicebatur is antea comes Claromontanus, cujus apud Bojos dominatum superiori anno ducali titulo ornatum refert Meyerus[2]) regis Francorum in aula Avenionensi oratore, ut Philippus Galliæ vires cum cæteris principibus contra Turcas vellet conjungere, hortatoriasque ad regem ipsum litteras dedit[3], ut cum Turcæ Syriacam expeditionem disturbaturi putarentur, cum principibus ac regibus belli partem converteret. Assensit Philippus: cujus accepto responso, Joannes hæc Roberto regi Siciliæ rescripsit[4]: « Regi prædicto scripsimus super apponendis salubribus remediis in hac parte, sperantes in

[1] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 149. — [2] Ibid. pag. 115. — [3] Ibid.

[1] Tom. IX p. 1. pag. 149. — [2] Meyer. Hist. Fland. l. XII. — [3] sup. pag. 149. et p. 2. Ep. secr. pag. 231. — [4] Ibid. pag. 149.

Domino, quod si tu, fili dilectissime, ac Hospitalarii et Veneti, quibus inde scribimus, et alii dictarum partium, quos idem negotium contingit hujusmodi, velitis effectualiter intendere cum auxilio et regis præfati Franciæ, qui manus adjutrices intendit porrigere, poterit divina suffragante gratia Turcorum prædictorum temerariis ausibus et damnandis præsumptionibus salubriter obviari, etc. Datum II kal. Sept., anno XVII ».

15. *De conjungendo fœdere principum in Turcas consilia.* — Flagitavit Robertus Siciliæ rex a Pontifice, ut in belli adversus Turcarum irruptiones gerendi sumptus Ecclesiasticæ in Italia coactæ decimæ converterentur : cui Joannes rescripsit [1], de iis quidquam inconsulto rege Francorum supremo Christianarum contra infideles copiarum duce, statui non debere, cui pro expeditione transmarina conficienda instaurandisque Syriæ rebus sexennalem decimam essent attributæ; suique non esse consilii [2], Turcici belli molem universam in se suscipere : at si ille cæterique principes paribus studiis ac viribus concurrerent in fidei hostes, regem Francorum belli sociis accessurum, et Ecclesiam e cardinalium consilio, studio et opera non defuturam.

« Joannes, etc. regi Siciliæ.

« Super facto Turcorum volumus tuam prudentiam non latere, quod nostræ intentionis nequaquam existit, quod Ecclesia negotium illud assumat; sed si illi, qui timent per ipsos Turcos gravari in terris et subditis propriis, assumant juxta vires dictum negotium, parata erit Ecclesia, sicut consuevit in similibus subsidia opportuna cum fratrum nostrorum consilio, dante Domino, ministrare. Et quia tuam excellentiam noscitur multum tangere negotium supradictum, non expedit, quod se subtrahat ab opportuno dicto negotio subsidio faciendo : quod si feceris, subtrahendi se a præbendo subsidio pro dicto negotio viam multis poteris aperire. Per litteras autem filii nostri in Christo charissimi Philippi regis Franciæ illustris percepimus, quod intendit præfato negotio manum porrigere adjutricem, quod intelligimus, si illi, quos tangit principaliter præmissorum Turcorum aggressio, faciant quod debebunt : alias subsidium suum esset inutile, cum vix sufficere valeat cum omnibus subsidiis factis sibi per Ecclesiam ad onus passagii, quod assumpsit. Dat. XIII kal. Decemb., an. XVIII ».

At licet Turcæ graves Christianis calamitates intulerint, haud levibus tamen cladibus a fidelibus affectos fuisse, demonstrat Pontifex aliis litteris ad Robertum regem V idus Septembris hoc anno datis [3], dum ait : « Rursus quamvis, ut læto percepimus animo, quædam prospera partium illarum Christicolis contra Turcos infideles successerunt his diebus, non est tamen propter hoc a te, fili dilectissime, ac aliis, quos hujusmodi tangit negotium, a procurandis adversus Turcorum ipsorum sævitiam et fraudulentam malitiam opportunis remediis desistendum ».

16. Cæterum ad promovendam illam Sedis Apostolicæ ac Galliarum regis cum Venetis, Roberto rege Siciliæ, Hugone Cyprio, Græcisque in Turcas armorum societatem Joannes Bertrandum archiepiscopum Ebredunensem in Italiam ad Robertum ipsum, et Franciscum Dandulum ducem Venetorum transmisit, subjecto de provincia ipsi demandata Diplomate exarato [1] :

« Bertrando archiepiscopo Ebredunensi.

« Habet rumor horribilis, nuntiat clamor implacidus, qui his diebus matris Ecclesiæ insonuit auribus ejus, viscera sancians, præcordia dure pungens, quod inundans Turcorum superbia suis finibus non contenta, collectis viribus, robore adunato, tam per mare quam per terram partes invadens Græciæ et circumadjacentes insulas, in redemptos Christi pretioso sanguine crudeli immanitate grassatur. Dolet itaque, nec immerito, mater Ecclesia, dum quos regeneravit in filios, efferus hostis lacerat : dum in fidei Christianæ cultores impiorum gladius dire sævit : dum attente considerat, quod nisi celeriter occurratur, indictum transmarinum passagium impediri poterit, vel difficilius nimis reddi. Nos igitur sub spe Domini exercituum, qui bella conterens, cornua comminuit superborum, intendentes populi Christiani dispendiis, quæ tam perniciosus Turcorum ipsorum minatur aggressus, remediis salutaribus obviare, conamur vias et modos inquirere, per quos possumus hoc effectui promptius mancipare.

« Sane quia viri illarum partium, qui jam et ipsorum Turcorum aggressibus varia sustinuerunt incommoda, quique graviora verentur subire, nisi occurratur ocius, circa hæc cogitasse creduntur profundius, et per consequens habere notitiam pleniorem ; nos plenam de tuæ fidei puritate, virtutis constantia ac circumspectione probata in Christo fiduciam obtinentes, tibi auctoritate præsentium committimus, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus ad partes illas te conferens, de modis et viis nostro præmisso congruentibus desiderio te cures specialiter cum charissimo filio Roberto illustri rege Siciliæ, et cum dilecto filio nobili viro duce Venetiarum suisque concivibus, necnon et aliis, de quibus expedire videris, sedule informare ; ipsos et alios, de quibus expediens fore cognoveris, juxta prudentiam desuper tibi datam exhortationibus opportunis inducens, ut ad refrænandos Turcorum ipsorum malignos impetus, repellendos insultus, compescendam nequitiam et conterendam superbiam, manum porrigant adjutricem ; operam quantum sedule poteris impensurus, quantum cu-

[1] Par. 2. Ep. secr. pag. 231. — [2] Ibid. pag. 232. — [3] Ibid. pag. 136.

[1] Par. 2. Ep. secr. pag. 255.

juslibet universitatis, quantumque singularium personarum, quibus te præmissa continget proponere, erit subsidium, quod intendunt pro tam pio opere exhibere; nosque per tuas cures litteras de omnibus, quæ circa præmissa egeris, præmissorumque responsionibus reddere certiores. Datum Avin. VI id. Octob., anno XVIII ».

17. *Andronicus imperator, episcopi et populus Græcus ad ejurandum schisma invitati per litteras Apostolicas et legatos.* — Depressus iis Turcorum grassationibus Andronicus, adducendæ ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem et obsequium Orientalis Ecclesiæ pium desiderium præ se tulit, deque ea redintegranda cum duobus e Dominicana familia antistitibus, qui Christiana fide inter Zichos et Gothos longe lateque amplificata palmis onusti, ad Sedem Apostolicam redeuntes, ut eam de rege Zichorum converso, de quo agetur inferius, facerent certiorem, per Constantinopolim iter habuerant, sermones contulit. Quibus recreatus Pontifex, datis ad Andronicum litteris [1], paratum se ad eum Apostolico sinu excipiendum significavit, eaque unica re Græcos Turcarum tyrannidem evasuros :

« Viro magnifico Andronico, imperatori Græcorum illustri, gratiam in præsenti, per quam obtineat gloriam in futuro.

« Pridem venerabiles fratres nostri Franciscus archiepiscopus Vosprensis et Richardus episcopus Cersonensis ad Sedem Apostolicam de ipsis partibus venientes, nobis et fratribus nostris S. R. E. cardinalibus in consistorio exponere curaverunt bonam voluntatem et intentionem devotam, quam tu et alii de partibus ipsis habetis ad veritatem Catholicæ fidei cognoscendum, et redeundum ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ, matris Ecclesiarum omnium et magistræ (a cujus gremio fuistis tu et alii supradicti tam longis et deflendis temporibus separati) veram obedientiam, et indissolubilem unitatem; quodque nisi unio hujusmodi procuretur, imperio Constantinopolitano propter perfidos Saracenos, quorum prava intentio ad exterminium nominis Christiani, et ad occupandum specialiter partes ipsas, prout experientia facti docet, ardenter aspirat, magnum noscitur periculum imminere.

« Nos igitur bonam voluntatem et intentionem hujusmodi, quæ nobis et eisdem nostris fratribus plurimum grata fuit, dignis in Domino laudibus commendantes; ac cupientes, prout ex injuncto nobis officio Apostolatus incumbit, ut Catholica Ecclesia toto orbe diffusa, cujus Salvator noster Dominus Jesus Christus caput esse dignoscitur, in vinculo dilectionis et pacis ac in identitate mentium adunetur; necnon ut animarum et aliis periculis, quæ ipsis partibus imminent, obvietur; magnificentiam tuam rogamus in Domino et hortamur, eam per aspersionem pretiosi sanguinis ejusdem Domini nostri Jesu Christi obnixius obsecrantes, quatenus attente considerans qualia, quot et quanta bona præter animarum salutem, quæ est principalius attendenda, tibi et subditis tuis et cuncto populo Christiano sint proculdubio proventura, si Græcorum Ecclesia redintegretur eidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ in charitatis glutino et veræ fidei unione; tuamque intentionem salubrem deducens celeriter in effectum, pro bono pacifico statu populi Christiani, et subditorum tuorum, et tuæ ac ipsorum animarum salute, necnon pro ampliatione Catholicæ fidei animum tuum, repulsis persuasionibus contrariis quibuscumque, ad (abjurandum schisma) errores et schismata, quibus diabolica fraus te et Græcorum populum sic diutius obcæcavit, et ad veram obedientiam et unitatem ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ redeundum, constanti et invariabili proposita habilites et coaptes, et ad ovile Domini redeas properanter, tuosque subditos ad hæc inducas pariter et horteris, tempus præparatum ad bonum, et benevolentiam Apostolicæ Sedis oblatam tuæ magnitudini non permittens de manibus tuis excidere; sed ea cum gratiarum actione ac efficaci assumptione negotii plenis affectibus prosequaris, sciturus pro certo, quod facta redintegratione prædicta, Sedes Apostolica te tanquam charissimum filium sic favorabiliter et gratiose tractabit, et habebit in visceribus charitatis, quod gaudere poteris in ea matrem benevolam in tuis opportunitatibus invenisse. Dat. Avin. II non. Augusti, anno XVII ».

18. Nec Andronicum modo, verum etiam patriarcham et clerum populumque Græcum ad restituendam pristinam incorruptæ fidei puritatem; et schisma, quod, tot immanes non animabus modo, verum et corporibus clades intulisset hactenus, abolendum hortatus est [1] : cum hujusmodi felici cum Ecclesia conjunctione imminens a Turcis servitutis jugum depulsuri essent :

« Dilectis in Christo fratri patriarchæ, ac viro magnifico Andronico imperatori, necnon universo populo Græcorum spiritum gratiæ salutaris.

« Ad unitatem fidelium et universorum salutem, eorumque statum prosperum et tranquillum totis studiis, prout ex Apostolatus nobis incumbit officio, intendentes, illud præcipue in mente gerimus, et ad hoc libenter partes nostræ sollicitudinis impartimur, ut Catholica Ecclesia, toto terrarum orbe diffusa, in vinculo dilectionis et pacis charitatis glutino et identitate mentium adunetur, Christique oves per vicarii sui in terris vigilias rectitudine fidei et veræ doctrinæ directione pascantur. Nuper siquidem, non sine gravi amaritudine cordis, multorum fide dignorum de partibus ipsis ad Apostolicam Sedem venientium re-

[1] Ext. in Ms. Arch. Vat. de reb. Armen. et alior. infidel. et schismat. pag. 24.

[1] Ext. in Ms. Arch. Vat. de reb. Armen. et alior. infidel. et schismat. pag. 25. et an. 17. p. 2. Ep. com. MCCCXLII.

latione percepimus, quod licet vobis et aliis partium vicinarum, ritum vestrum sequentibus, a tempore antiquati et perniciosi schismatis, quo vos ab unione sanctæ Romanæ Ecclesiæ cunctorum fidelium veræ matris, et rectitudine Catholicæ fidei separastis præter animarum pericula quæ, proh dolor! evenerunt in temporalibus continuato tempore male successit; ac multæ injuriæ jacturæ et violentiæ sint illatæ, vesterque status decreverit et depressus semper extiterit; nunc in persecutiones hostiles et aggressiones horrendorum Saracenorum hostium nominis Christiani et aliorum infidelium, qui ad occupandum vestras et alias partes Romaniæ invicem colligati et confœderati forte dicuntur in exterminium vestrum fortius solito sustinetis, et sæviores in futurum pati verisimiliter formidatis; quodque vos, istis in debitæ considerationis libratis examine, disposuistis et properastis, prout venerabiles fratres nostri Franciscus archiepiscopus Vosprensis et Richardus episcopus Cersonensis ad nos et Sedem prædictam de ipsis partibus venientium habet grata relatio facta nobis, animos vestros ad redeundum ad obedientiam ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac orthodoxæ fidei unitatem. Propter quod nos more patris benevoli, qui oberrantes filios libenter reducit ad tramitem veritatis, erga vos sic depressos et afflictos cordiali compassione commoti; ac sperantes tempus reductionis vestræ ad rectitudinem vestræ fidei et unionem universalis Ecclesiæ advenisse, providimus bonam intentionem vestram Apostolicis exhortationibus confirmandam et excitandam, ut deducatur celeriter in effectum.

« Eapropter universitatem vestram rogamus in Domino et hortamur, eam per aspersionem pretiosi sanguinis Domini nostri Jesu Christi obnixius obsecrantes, quatenus considerantes attente depressiones innumeras et jacturas, quas estis a tempore separationis vestræ hujusmodi ab unitate Ecclesiæ prædictæ perpessi, ac animarum et personarum pericula vobis imminentia sæviora; necnon quot et quanta bona, præter animarum salutem, tranquillitatem, pacem et bonum statum, quæ nedum vobis, sed et universali Ecclesiæ sanctæ Dei cunctisque fidelibus sit vestra redintegratio productura; ad unitatem et obedientiam ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ sine dilatione aliqua properetis, et ad ovile Christi redeatis, vestramque intentionem laudabilem in realem deducatis effectum, ac a vobis quælibet schismata et errores, quibus diabolica fraude fuistis hucusque decepti, penitus abigatis. Quæ si, sicut speramus, Domino faciente, complenda duxeritis, ipsa mater Ecclesia vobis ad eam redeuntibus sinum suæ largissimæ pietatis aperiet, consolationem et pietatem impendet, ac in vestris necessitatibus opportuna subsidia ministrabit. Dat. Avin. II non. Augusti, anno XVII ». Sollicitatus etiam est Joannes Pisanus, qui plurimum in imperatoria aula gratia poterat, ut optatissimam illam Græcorum conjunctionem promoveret [1]:

« Dilecto filio Joanni Pisano, consiliario magnifici viri imperatoris Græcorum, salutem.

« Cum tam per tuas quam quorumdam aliorum de partibus ipsis litteras per dilectum filium Leopardum capellanum tuum nobis oblatas, necnon relatione venerabilium fratrum nostrorum Francisci archiepiscopi Vosprensis, et Richardi episcopi Cersonensis, pridem de dictis partibus ad Sedem Apostolicam accedentium, grate percepimus nova, prospera et nobis ac fratribus nostris S. R. E. cardinalibus grata plurimum et accepta, reserantia bonam dispositionem Græcorum, et præsertim S. Basilii... et S. Demetrii monasteriorum abbatum, quam ipsi ad redeundum ad obedientiam S. R. E. matris cunctorum fidelium, et orthodoxæ fidei unitatem habere, ut dictæ continebant litteræ, constanti proposito asseruntur. De quo laudes et gratias Altissimo referentes, tuæque sollicitudinis studium in hac parte adhibitum, et quod in hujusmodi negotii consummatione felici adhibere proponis, dignis in Domino laudibus commendantes, discretionem tuam rogamus in Domino et hortamur, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus præfatos abbates, et Græcos in hujusmodi laudabili eorum proposito corrobores et confirmes, ac eos ad illud realiter consummandum inducas, etc. Dat. Avin. II non. Aug., anno XVII ». Præter hos abbates Barlaamus abbas monasterii S. Salvatoris Constantinopolitani ad dissolvendum vetus schisma plurimam navavit operam: de cujus legatione, scriptis ac rebus gestis dicetur inferius.

19. Decreti vero sunt ad faciendum Orientalium cum Romana Ecclesia fœdus nuntii, de quibus memoravi, Franciscus et Richardus Ordinis Prædicatorum alumni, qui Pontificialibus sacris initiati ad Zichos in orthodoxæ religionis cultu confirmandos erant reversuri; ac subjecto Diplomate [2] ad cœpta feliciter provehenda auctoritate instructi.

« Venerabilibus fratribus Francisco archiepiscopo Vosprensi et Richardo episcopo Cersonensi.

« Arduis mens nostra jugiter occupata diversis, inter cunctas sollicitudines nostris humeris incumbentes, ad illud suspirat ardentius, illudque in solidæ charitatis ardore orationibus devotis exposcit, ut lapis ille angularis, qui fecit utraque unum, suam sanctam et universalem Ecclesiam toto terrarum orbe diffusam, omnium schismatum scissura semota, misericorditer integrans in unitate fidei orthodoxæ adunare dignetur: et præsertim ut Græcorum Ecclesia, tam longis et deflendis temporibus ab ejusdem universalis Ecclesiæ corpore mutilata, antiquati jam schismatis seminariis penitus amputatis, ad unionem ejusdem

[1] An. 17. p. 1. Ep. cur. v. — [2] Ibid. Ep. MCCCXXXIX. et in Ms. memor. p. 23.

corporis tanquam magnum et nobile membrum ejus, auctore Domino, reducatur. Sane dum in mente revolvimus innumerabilia animarum pericula cunctis deflenda fidelibus, incommoda personarum rerumque dispendia, oppressiones innumeras et depressiones immensas, quæ dicti Græci, ex quo ab unione sanctæ Romanæ Ecclesiæ matris omnium et magistræ, proh dolor ! diverterunt hactenus usque ad hæc tempora sunt perpessi, et quæ, sicut facti evidentia notum reddit, non ulinam augumentata fera paganitas et severitas Saracenica in magnam et execrabilem Christiani nominis contumeliam ipsis noviter intulerunt, et inferre sævius machinantur ; statui eorum depresso et afflicto compatimur, et erga eos pietatis viscera, prout ex injuncto nobis Apostolatus incumbit officio, misericorditer aperimus : sperantes in misericordia Jesu Christi, ut ipse, cujus judicia sunt abyssus, tempus reductionis eorum per vexationem hujusmodi advenisse, ac Græcis ipsis per hoc cognoscendi suam omnipotentiam, et ad unitatem Catholicæ fidei ac obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ firmo et constanti proposito redeundi rectum intellectum præbuisse ac præbere demonstret. Cupientes igitur oves Dominicas, quæ sic spiritualiter et temporaliter pereunt, ad ovile Domini revocare, ut secundum divinam sententiam sit unum ovile et unus pastor, Latinorum et Græcorum populis in unitate orthodoxæ fidei congregatis, et in charitatis ardore conjunctis ; utilitates etiam innumeras, animarum salutem, necnon bonum publicum, quæ ex redintegratione bonorum ipsorum unitati ejusdem S. R. E. speramus indubie Deo auspice provenire, debita meditatione pensantes ; credentes quoque firmissime, quod vos tanquam viri probatæ vitæ, facundi eloquentia et lingua diserti, circa hujusmodi nostrum desiderium exequendum vestros labores ac studia opportuna diligentia fideliter convertetis ; fraternitati vestræ, de qua in iis et aliis gerimus confidentiam in Domino specialem, per Apostolica scripta in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus et mandamus, quatenus ad partes illas vos personaliter conferentes, in illius virtute, qui neminem vult perire, tam clero quam populo Græcorum ipsorum præmissa animarum pericula, dispendia personarum, rerum et bonorum incommoda, quæ ipsis ex separatione hujusmodi justo Dei judicio contigerunt : necnon et graviora dispendia, quæ eis, nisi redintegrentur unitati ejusdem Romanæ Ecclesiæ, a prædictis infidelibus præparantur ; animarumque salutem et profectus immensos, ac publica commoda, quæ non solum eis, sed Catholicæ fidei ac toti universali Ecclesiæ ex membrorum suorum restitutione, auctore Domino, sunt firmiter proventura, exponere juxta quod vobis Dominus, cujus negotium agitur, ministrabit prudenter et sollicite studeatis : ipsosque viis et modis salubribus ac inductionibus et exhortationibus opportunis inducere, ut Catholicæ fidei puritatem, quam dicta S. Rom. mater Ecclesia, cujus Dominus noster Jesus Christus caput est et solidum fundamentum, firmiter tenet, docet et prædicat, velint sincero et humili corde suscipere, eamque publice et firmiter profiteri, dictæ quoque S. R. E. primatum agnoscere et ad ejus unionem et salutarem obedientiam properare. Quæ si, ut speramus, Domino inspirante, perfecerint, ipsa mater Ecclesia filiis redeuntibus sinum largissimæ pietatis aperiet, consolationem et charitatem ipsis impendet, et in eorum opportunitatibus ipsos sicut charissimos filios gratiose ac favorabiliter pertractabit. Dat. Avin. II non. Aug., anno XVII ». De his præsulibus agetur inferius, cum de religione amplificata inter Tartaros dicemus. Elusit vero eorum zelum Græcorum in suscepto schismate pertinacia ; quare Turcis tanquam carnificibus divina justitia ad plectendam eorum perfidiam usa est.

20. *Maurorum in Hispaniam invasio.* — Neque intulere modo ex Asia Græciæ bellum Turcæ, verum ex Africa Marrochitani Hispaniis [1] : cujus terrore perculsi Castellæ, Aragoniæ et Lusitaniæ reges decimas sacerdotiorum ad belli sumptus tolerandos a Pontifice poposcere. Cum vero omnium regnorum decimas pro Syriaco bello conficiendo decrevisset, Philippum de exorto casu, qui votis obstaret, quod attinebat ad Castellæ, Aragoniæ ac Lusitaniæ decimas, admonuit [2] : « Excellentiam, inquit, regiam credimus non latere, quomodo Saraceni transmarini et cismarini regnum Castellæ atrociter invaserunt, et quomodo se dicuntur disponere ipsum conflatis viribus cum Saracenorum innumerosa multitudine invadere et vastare : propter quæ filius noster in Christo charissimus Alfonsus rex Castellæ illustris misit ad curiam pro decimali et aliis subsidiis obtinendis, et idem faciunt charissimi in Christo filii nostri Alfonsus rex Aragonum et Alfonsus Portugalliæ reges illustres, qui jamdiu miserunt ad curiam pro similibus subsidiis obtinendis, etc. Datum II kal. Martii, anno XVII ».

Oppugnabat tum Heracleam, freto Gaditano imminentem omni telorum genere Abhomelicus Marrochitani regis filius cum florentissimo Maurorum exercitu : Mahomades vero Granatæ rex in Cordubenses agros invectus præfecti perfidia Egabrum cœpit, ac mox, abductis in servitutem omnibus fidelibus, solo æquavit : qui vero præerat Heracleæ Vasco Perusius, cum arcem nec milite nec commeatu satis instruxisset, eam dedere coactus, in Africam fugit, ut regias iras evaderet. Cæterum Alfonsus Castellæ rex adulta æstate contractis copiis Hispalim accessit, ad cujus signa Jacobus Exerica cum præclaro Aragonum agmine se contulit : cum accepto deditionis Heracleæ nun-

[1] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 108. Jo. Vill. l. X. c. 223. Mar. de reb. Hisp. l. XVI. c. 1. Sur. l. VII c. 18. — [2] Ead. pag. 105.

tio rex, antequam muniretur necessario commeatu illum cingere obsidione decrevit, metatusque castra, cum tardius Hispali veniret classis, laborare inopia victuum cœpit, ac milites, qui e castris discedebant, in hostium servitutem eccidere : tantaque Christianorum, quos variis excursionibus Barbari cepere, multitudo fuit, ut ingenti nominis Christiani opprobrio singula capita nummo aureo vænirent.

Inter hæc mala, cum trepidaret Hispania, ne ut olim obtenta Heraclea Africanorum eluvio illam inundaret, maxime si Marrochitanus cum Tremiseno fœdus junxisset, nonnulli impii Castellani proceres nimirum Emanuel, Joannes Lara, Joannes Harus Camerorum regulus sociique factiosi, Castellæ fines deformarunt : quibus malis conflictatus Alfonsus, turpissimam sed necessariam pacem ad quadriennium confecit, retentis a Barbaris arcibus, quas in eo bello ceperant, ac sublato vectigali, quod reges Granatenses pendere Castellani consueverant. Verum Mahomades haud diu concitati in Christianos belli adhibitæque sævitiæ pœnas effugit, a suis, qui illi communi mensæ cum Castellæ rege Christiano accubuisse objecerunt, mense Augusto contrucidatus.

21. *Pontificis curæ pro Catalanis et Liguribus conciliandis.* — Non potuit, ut refert Surita [1], Alfonsus Aragonum rex eo in bello bellicam suam virtutem, ut optabat, explicare cum hydrope laboraret : cujus etiam vires Genuense bellum admodum distraxit, ne universam armorum molem, duce Jacobo Exerica, in Barbaros verteret. Impenderat superiori anno Pontifex ad illud sopiendum curas, ac Genuenses Catalanis et Balearibus conciliandos ; cœptumque concordiæ tractatum promovere hoc anno meditatus [2] IV id. Februarii Elionoram reginam, ut maritum ad id adduceret, hortatus est. Conjungebat etiam cum Pontifice studium Robertus Siciliæ rex ; auctorque Joanni extitit, ut Genuenses ad pacem urgeret, dirimendamque litem susciperet. At Pontifex Aragonio et Baleari significavit [3], a se in ea causa ipsis inconsultis sententiam non latum iri : ut vero Genuenses ad ineundam concordiam, quemadmodum ex Roberti regis consilio constitutum erat, provocaret, VI kal. Aprilis ipsis obtulit, se dirimendæ æquitate discordiæ munus paterno studio suscepturum, atque ad pacem, pellicere, adductis in medium ingentibus malis, quæ inde erumpebant, conatus est. Non abhorrere a pacis consiliis Genuenses præ se tulere, conventumque est, ut Aragonii, Baleares ac Genuenses oratores ad aulam Avenionensem mitterent.

Solvisse hoc anno Romanæ Ecclesiæ in festo Apostolorum Petri et Pauli Alfonsum regem Aragonum Sardiniæ et Corsicæ census mediam partem, cum alteram ad tempus aliquod Pontifex liberaliter remisisset, uti suo loco diximus, docet syngrapha Pontificia [1], mille nimirum marchas justorum sterlingorum, quæ constabant, ut ait, « in quatuor millibus centum septuaginta duobus florenis auri undecim solidis et quatuor denariis coronatorum. Singulis marchis pro quatuor florenis auri duobus solidis et quatuor denariis coronatorum computatis ». Sunt aliæ plures de illato in Pontificium ærarium hoc [2] anno et sequenti [3] a Roberto rege Siciliæ vectigali syngraphæ in Pontificio Regesto, quæ indicasse suffecerit.

22. *Delphinus Sabaudum bello appetit et moritur.* — Interea recrudescentibus inter Aymonem comitem Sabaudiæ et Guigonem delphinum Viennensem veteribus discordiis, Pontifex archiepiscopum Aquensem et Mimatensem episcop. XVII kal. Augusti inducias Pontificio nomine illos inter inducere jussit [4], atque ad censuras earum violatoribus incutiendas auctoritate instruxit. At delphinus spretis Apostolicis monitis Sabaudiæ arcem, quam obsidione cinxeral, oppugnare non desistebat [5] ; cum saxo ballista hostili contorto elisus ad divinum tribunal raptus est. Infelix mortis genus impudicæ ejus vitæ consensit : petulantem enim in struendis aliorum conjugibus insidiis fuisse, describunt auctores [6]. Significatam ferunt [7] divinitus miserandam delfini mortem Carolo principi Joannis regis Boemiæ filio, qui postea imperium gessit : vidisse enim in somnis præstantem forma juvenem raptum in sublime, atque genitalibus inhumaniter exsecari : interroganti vero cur tam eleganti forma juvenis adeo atroci supplicio discruciaretur, responsum esse, damnatum a divino Numine eo pœnæ genere, qui impudice aliena cubilia attrectasset : elapsis ab eo cælesti viso paucis diebus relatum, Guigonem Delphinum sub id tempus confossum, ut dictum est periisse : Carolum porro, ut cælestis moniti memor esset, ac ne infelici alterius exemplo lasciviret, templum B. Virgini posuisse in Parmensi agro eo in loco, in quo per nocturnam quietem ea species observata erat, atque ad celebrandum in eo divinum cultum vectigalibus locupletasse.

Cum vero tristem Delphini casum audiisset Pontifex, archiep. Aquensi et Mimatensi episc. provinciam dedit [8], ut si qua Christianæ pœnitentiæ signa in extremo vitæ actu dedisset, anathemate exsolverent. Cæterum interfecto Delphino, ipsius exercitus dissipatus non est, sed arcis oppugnationem majori ardore urgebat [9] : qua impetu capta, ad tristem vindictam de Guigonis cæde satiandam præsidiarios milites in ea inventos ballistis extra mœnia contorsere. Successit in principatu Delphinatus Robertus Guigonis frater qui

[1] Sur. l. VII. c. 18. — [2] Tom. IX. p. 1. Ep secr. pag. 153. — [3] Ibid. et post eamd. Ep.

[1] Par. 1. Ep. secr. pag. 69. — [2] Ead. p. 1. pag 69 et p. 2. pag. 308. — [3] Ead. pag. 313. — [4] Tom VIII. p. 1. Ep. secr. pag. 57. — [5] Joan. Vill. l. X. c. 225. — [6] Paul. Æmil. in Philip. IV. — [7] Car. IV imp. in Vit. sua Æneas Sylvan. in Hist. Boem. c. 33. Paul. Æmil. in Phil. IV. — [8] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 57. — [9] Jo. Vill sup. cap.

tum Neapoli cum rege Siciliæ versabatur : ipsum autem cum Aymone Sabaudiæ comite pacem pepigisse, refert Joannes Villanus [1].

23. *Anglum inter et Scotum orta dissidia, bellorum semina.* — Inter hæc Philippus gravissimo externo bello implicari cœpit, quo demum expeditio Asiatica, quam voverat, disturbata : ac nata illa crudelissima inter Anglos et Gallos, ut refert Joannes Villanus [2] odia, quæ tantum sanguinis fuderunt : Davide enim et Baliolo, qui superiori anno parta elatus victoria ad Sconam regnum inierat [3], de sceptro Scotico certantibus, Eduardus Baliolum beneficio ejus Scotiam acceptam se relaturum pollicentem, tuendum suscepit ; quem Pontifex ab inferendo bello propositis ingentibus, quæ inde emergerent, redundarentque in rei Catholicæ exitium calamitatibus, abducere subjectis verbis est conatus [4] : « Regalem rogamus excellentiam, et in Domino attentius exhortamur, quatenus strages corporum, lapsus rerum et animarum amplius plangenda pericula, innumeraque alia dispendiosa discrimina, quæ non sine divina offensa dissensiones et guerræ præteritæ produxerunt, ac periculosiora, quæ secum si suscitarentur ulterius traherent, adducens in regiæ considerationis examine ; et attendens nihilominus diligenter innumera ex eadem pace, si observetur, ut decet et expedit, tibi et eidem regi, ac utriusque subditis fidelibusque aliis, et maxime transmarino passagio, quod ad Dei laudem, exaltationem fidei, et animarum salutem procuratur his temporibus, proventura ; et insuper quanta, si pax sic facta solemniter, ac tantis et talibus affinitatis et parentelæ vinculis stabilita per te, fili charissime, violaretur, quod absit, tribueretur materia hominibus obloquendi ; ad observationem pacis ejusdem inviolabilem suum celsitudo regia studeat animum inclinare, non permittendo aliquid attentari in contrarium, et attentata pro parte regia vel subditorum ejusdem faciendo nihilominus revocari : præsertim cum præfatus rex Scotiæ paratus sit, ut intelleximus, facere illud idem. Datum XVI kal. Aprilis, anno XVII ». Nec minus operæ posuit [6], ut ad colendam cum Anglo pacem Davidem perpelleret, cui etiam objecit [6], ipsum bello causam præbuisse, cum promissa a parente Roberto Brusio non perfecisset, quæ ut abjecta omni mora in opus perduceret, est adhortatus. Dum hæc ad conciliandos reges Avenione scribebat Pontifex, reges validis succincti exercitibus (David enim ad solvendam Warvici obsidionem advolarat) infestis animis concurrere. Inclinavit ad Anglos victoria, et Warvicum Angliæ restitutum : moxque decreti a Pontifice Geraldus Othonis summus Minoritarum præfectus, et Arnaldus e S. Michaele Ordinis Prædicatorum religiosus vir Apostolici nuntii, quo dissidentes reges ad pristinam concordiam adducere studerent [1]. Rogata etiam Isabella regina Eduardi mater [2], ut filio pacis consilia instillaret.

« Joannes, etc. Isabelli reginæ Angliæ.

« Non sine multa mentis amaritudine percepimus his diebus, quod zizaniæ sator cunctorumque malorum incentor inter charissimos in Christo filios nostros Eduardum Angliæ natum tuum et David Scotiæ reges illustres adeo gravis dissensionis injecit semina, quod jam ad tam graves congressus bellicos processerunt mutuo, quod, proh dolor! gens innumera in eis dicitur cecidisse : nec his contenti ad graviora inferenda hinc inde, sicut asseritur, se disponunt ». Et infra, ubi subjecit, se ex Apostolica sollicitudine ad extinguendum bellum atrox Geraldum Othonis Minoritarum supremum præpositum, atque, Arnaldum e S. Michaele Ordinis Prædicatorum internuntios mittere, addit : « Tuam excellentiam exhortamur attentius in Domino et rogamus, quatenus pacis commoda et dissensionum discrimina consideranter attendens, nuntios præfatos benigne recipias, eisque favoribus opportunis super præmissis assistas summi pacificique regis intuitu, ac nostrorum præcaminum interventu, dictum regem natum tuum inducendo sedule, aliasque dando opem et operam efficaces, ut pax Deo grata, et hominibus bonæ voluntatis desiderata plurimum, regibus prædictis et eorum regnis proveniat, Terræque Sanctæ negotio (cui per discordiam regum ipsorum impedimenta præstarentur noxia) profutura, ut per hoc illum tibi retributorem tuæ sollicitudinis et laboris constituas, qui fidelium obsequia in retributione justorum sine retributione ineffabili non relinquet. Dat. XVII kal. Octobris, anno XVIII ». Susceperant illi iter ad aulam Gallicam, cum Davidem Scotia discessisse acceperunt [3] : cumque Pontifici significassent, accessum suum in Angliam nullam utilitatem allaturum, ad Sedem Apostolicam sunt revocati [4]. Davidem porro regem in Gallias cum uxore fugisse tradunt [5].

24. *Irrita Joannis consilia repetendi Urbem quam factiones dilaniant.* — Interea Joannes restituere Urbi Apostolicam Sedem meditabatur [6] : ea enim de causa Philippo [7] e Cambarlhaco injunxerat anno superiori, ut sacram stipem, a fidelibus altari S. Petri illatam, ad Pontificias ædes instaurandas atque hortos excolendos derivaret : verum a Philippo [8] Francorum rege solitis verborum lenociniis est ab eo consilio retardatus, cui rescripsit iter se nisi ipso consulto minime initurum : « Super recessu, inquit, nostro de Avinione versus partes Italiæ differendo celsitudinis regiæ litteras meminimus recepisse : ad quæ tale damus tenore præ-

[1] Jo. Vill. sup. cap. — [2] Jo. Vill. l. x. c. 124. — [3] Ibid. — [4] Tom IX. p. 1. Ep. secr. pag. 127. — [5] Ead. p. 1. pag. 127. — [6] Ibid. pag. 147.

[1] Tom IX. p. 2. Ep. secr. pag. 208 et 206 — [2] Ibid. pag. 209 — [3] Par. 1. Ep. secr. pag. 219. — [4] Par. 2. Ep. secr. pag. 191 — [5] Jo. Vill. l. x. c. 224. — [6] Tom. IX. p. 1 Ep. secr. pag. 285. — [7] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 285. — [8] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 108.

sentium responsum, quod viam prædictam aggredi non intendimus nisi ea ac ejus causa antea excellentiæ regiæ intimata. Dat. II kalend. Martii, anno XVII ». Certabant officiis cum Joanne Romani, ut ipsum ad Urbem repetendam allicerent : atque ideo urbanorum magistratuum jus auctoritatemque communibus suffragiis ipsi tradidere, restitutis nimirum Ecclesiæ vetustis juribus, quæ ob Pontificum diuturnam absentiam contra fas invaserant. Delata admisit Joannes, Urbique Robertum Siciliæ regem præfecit[1], ut Romanos illius potentia atque auctoritate in officio contineret. At consuluisset felicius Italiæ Sedisque Apostolicæ dignitati, si ipsemet, relicta Avenione, Urbis atque Italiæ curam suscepisset, saluberrimaque consilia in opus perduxisset. Neglexit[2] enim rem Romanam Robertus rex, ac Joannes et Bertrandus Sedis Apostolicæ legati, ruentem rem Ecclesiasticam non sustentarunt. E Pontificis primum absentia Romani proceres, laxatis licentiæ habenis, quasi nullius imperiis essent obnoxii, Ursini præcipue et Columnenses atroci inter se bello certabant.

25. Auxit malum Joannes Ursinus Sancti Theodori diaconus cardinalis Apostolicæ Sedis in Etruria legatus : graviore enim dolore ex Bertuldi et Francisci nepotum factione Stephani Sciarræ Columnæ filii interfectorum cæde perculsus, Columnensium eversioni inhians contra Sedis Apostolicæ dignitatem auctoritatemque Pontificiam, provinciam bello concussit, ac Stephanum Columnam et liberos est insectatus : quem Pontifex arma ponere, ipsumque ab effrænata ira continere gravissimis hisce litteris jussit[3] : partes enim judicis se in ea causa suscepturum :

« Joannes, etc. Joanni S. Theodori diacono cardinali A. S. L.

« Displicenter nimis audivimus, quod nuper recepta lugubri morte illorum nobilium nepotum tuorum, requisitis amicis et civitatibus omnibus convicinis, grandique equitum ac peditum exercitu congregato, hostiliter castrum Jovis obsidens, in B. Petri patrimonio constitutum, quod ad dilectum filium nobilem virum Stephanum de Columna seu, prout alii asserunt, ad dilectum filium nostrum Joannem S. Angeli diaconum cardinalem ejus filium noscitur pertinere ; quanquam nec dictus nobilis interfuerit stragi prædictorum nobilium, nec sit verisimile, quod ad id consilium, auxilium præstiterit vel favorem ; ipsumque tamdiu obsessum tenueris, quousque ipso per violentiam habito ipsum dederis in ruinam. Adhuc ad nostram notitiam est deductum, quod præfatus exercitus Urbem potenter ingrediens, præfatum Stephanum de Columna ac suos totamque illam regionem, in qua moram trahere noscitur, hostiliter est ingressus ; nec his contentus, ad invadendum castra alia et terras ipsius, et contra personas ipsorum Stephani liberorumque suorum et familiarium, Dei timore postposito, et Ecclesiæ prostrata reverentia, se disponit.

« Attende, fili, et diligenter considera quantum Deum offenderis in hac parte. Ad ipsum quidem pertinet per se vel suos ministros illatas injurias alicui vel aliquibus vindicare : tu vero non erubuisti ejus officium usurpare temere, cum nec per ipsum, nec per nos ejus ministrum, deputatus ad prædicta fueris perpetranda. Adhuc, fili, considera quantis per præmissa exposueris periculis statum tuum : constat equidem, quod obsidio, expugnatio et demolitio dicti castri et præmissa aggressio contra jura scripta extiterint attentata, ex quibus dicuntur hinc inde secuta vulnera, mutilationes et strages. Constat quoque contra Constitutionem nostram, per quam est, ne in Terra prædicta patrimonii alicui jus sibi dicere liceat, interdictum sub pœnis gravibus, attentata præmissa. Nos insuper non leviter offendisti, quod in terra patrimonii B. Petri præmissa tentaveris, a quibus debebas alios coercere. Attende insuper si talia ad cardinalis Apostolicæ Sedis legati officium in terra Ecclesiæ, in qua nulla sibi temporatis jurisdictio est commissa, valeant pertinere. Et si dicas, te non fecisse præmissa, sed ea nepos tuus frater mortui perpetravit ; certe talis excusatio non est sufficiens reputanda, cum nec præmissa sibi liceant, nec posset ea sine tuo subsidio, consilio et auxilio adimplere, etc. » Addita imperia ut cœptis absisteret, seque conferret in Etruriam ad legati munus exercendum. « Datum XIII kal. Septembris, anno XVII ».

26. *Pontificia pro Italia pacanda studia.* — Haud ita feliciter Pontifex Insubriæ bella extinguere potuit. Pepigerat[1] ob id anno superiori cum Joanne rege Boemiæ, dum ad Sedem Apostolicam accessit, arcanum fœdus ; Gallicisque, duce comite Armaniaco, succinctus copiis Boemus ad sumendam de Azone Mediolanensi vicecomite et Alberto ac Mastino Scaligeris, qui nonnullas fidei et clientelæ regiæ addictas urbes ipsi eripuerant, ultionem inhiabat ; cum Pontifex ut attritam continuis bellis Insubriam levaret, Apostolicos nuntios Bernardum de Apiano sacristam Magalonensem, et Petrum Marini canonicum Xantonensem misit, ut illum cum Azone et Scaligeris conciliarent, litterisque Apostolicis Joannem, Azonem, Mastinum Albertumque, ad amplectenda pacis consilia paterno zelo est adhortatus. Cum vero Joannes rex Pontificem arbitrum controversiæ, quæ ipsi cum Azone intercedebat, excepto Bergomo, delegisset, Azonem monuit Pontifex, ut oratores ad rem æquitate dirimendam ad Sedem Apostol. legaret.

« Azoni de vicecomitibus vicario civitatis Mediolanensis.

« Quia tuum et domus tuæ statum desidera-

[1] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 134. — [2] Ibid. pag. 4. — [3] Ibid. pag. 7.

[1] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 107 et 109.

mus prosperum et tranquillum, percepto pridem, quod charissimus in Christo filius noster Joannes rex Boemiæ illustris per te reputabat multipliciter se offensum, eumque illius esse propositi, quod offensas hujusmodi non intendebat conniventibus oculis pertransire; præfato regi, cum esset in nostra constitutus præsentia, suadere curavimus, ut ab offensa tua omnino abstinere deberet, offerentes nos paratos dare operam efficacem quod, si contra ipsum egeras indebite aliqua, de illis sibi emendam faceres competentem : qui prompte respondit, quod super his, civitate excepta Pergamensi, quam in hoc includere noluit, paratus erat in omnibus ordinationi nostræ stare, gentesque suas instructas et mandato sufficienti munitas apud nos dimittere, vel quandocumque vellemus ad nostram propter hoc præsentiam destinare. Quare, fili, si hoc idem facere volueris, et ad id procuratores institutos cum mandato sufficienti ad præsentiam nostram transmiseris, nos parati erimus pro pace ac concordia, sicut Deo placere ac honori Ecclesiæ ac utrique parti expedire cognoverimus, efficaciter interponere partes nostras; præsertim cum rex præfatus apud Sedem Apostolicam propter hoc dimiserit gentes suas. Dat. III non. Februarii, an. XVI ». Flecti ad pacis consilia Azo non potuit, ac Ticino superiore anno potitus arcem ab avo exstructam expugnavit [1], cumque Joannes Roberti regis factionem, ex qua tot antea bella accensa vidimus, sustentare desiisset, fœdusque cum Boemo rege pacisceretur, Robertus ob vetera odia in Henricum una cum sociis Guelfis adversus Pontificem conjuravit, etsi honestius erat ut Ecclesiæ gratia simultates poneret, quam Ecclesia sibi addictissimum, quanquam Roberti inimicum, a se abalienaret.

Ex ea coitione in legatum Pontificium et Boemum regem accepta [2] ad Ferrariam gravissima clades : nec modo amissæ recuperandæ Ferrariæ spes, verum collapsæ sunt res Ecclesiæ : Franciscus Ordelaffus Forumlivium, Ariminum Malatesta ad defectionem traxere [3], sævitumque est in Pontificios administros. Cæsena [4] similiter, jugum excussit, illiusque arx sequenti anno ineunte ad deditionem compulsa. Porro Boemus re male gesta una cum filio Germaniam repetiit, cum Lucam oppignerasset, Parmæ Rubeos, Pios Mutinæ præfecisset. Restitutus vero est Lucæ [5], Parmæ [6] ac nonnullis aliis urbibus, ut Saonæ [7] et Tuderto [8], quæ jamdiu luxerant sub interdicto Ecclesiastico, sacrorum usus ad constitutum aliquod tempus, ut eo excurrente, Christiana demissione expiato crimine gratiam Ecclesiæ recuperarent.

Cæterum intentatæ sunt hoc anno [9] mense Novembri cœlestes iræ in Florentinos adeo, ut horrenda aquarum eluvione urbs illa infelix mersa esset, nisi Deus clementia vindictam temperasset : vir enim pius Vallisumbrosanus eremita [1] ingentem quasi equestrium copiarum multitudinem tempore nocturno infremere inaudiit, apertaque cellæ fenestra, turmam dæmonum veluti ad pugnam instructam vidit incedere : collectoque spiritu et appellato sanctissimo Dei nomine, eos adjuravit, ut ederent quid hujusmodi ostensum significaret; responsumque, ipsos procurrere ad mergendam aquis Florentiam, si Deus id sineret, ob ingentia civium crimina. Et quidem ea pars urbis, in qua populus intemperanter eodem anno lasciviverat, est maxime deformata [2].

27. *Ungari regis in Siciliam adventus.* — Tentavit Robertus eodem anno Trinacriam, ac Panormi arcem imminentem mari proditione cepit : sed antequam illam milite et commeatu posset, ut par erat instruere, Frederici regis Trinacriæ diligentia recuperata, Robertique regis triremes repulsæ. Is porro excepit [3] venientem hoc anno, exeunte Julio, in Siciliam Carolum Ungariæ regem, atque inter Andream illius filium pronepotem suum et Joannam neptem sponsalia celebravit : solutæque sunt a Pontifice leges de gradibus consanguinitatis, ut controversia de regni successione conciliaretur. (Carolus enim Ungariæ rex ex Caroli II Siciliæ regis majore natu filio Carolo duce Calabriæ regnique hærede satus erat) demumque regnum ad Ungari posteros devolveretur : sed ut fallaces sunt humanarum rerum exitus, ignorabat Ungarus tantis hisce curis laqueum filio quæri. Alteri vero primogenito Ludovico Ungariæ sceptrum reservabat utque pericula dissensionum anteverteret, a Pontifice precibus contendit, ut si filius a Strigoniensi archiepiscopo redimiri diademate non posset, alium præsulem designaret. Cujus votis assensit [4] Joannes datis ad Colocensem archiepiscopum subjectis litteris.

« Venerabilibus fratribus archiepiscopo Colocensi, Varadiensi ac Zagabriensi episcopis salutem.

« Ex tenore petitionis charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Ungariæ illustris in nostram notitiam introductæ percepimus, quod dilectus filius nobilis vir Ludovicus primogenitus suus, dum ipse rex egerit in humanis vel post suum de hac luce transitum, in regem Ungariæ coronandus existat, ad obviandum scandalis et periculis, quæ circa dicti primogeniti coronationem in regem ipsius Ungariæ, ut prædicitur, coronandi multipliciter provenire valerent, et maxime si per venerabilem fratrem nostrum archiepiscopum Strigoniensem, qui est pro tempore, pertineat reges Ungariæ coronare, alter non coronandus forsan coronaretur, et impediretur legitime

[1] Jo. Vill. l. X. c. 212. — [2] Ibid. c. 219. — [3] Ibid. c. 216. — [4] Ibid. c. 228. — [5] Tom IX. p. 2. Ep. secr. pag. 268. — [6] Ibid. pag. 270. — [7] Ibid. pag. 264, 267, 269. — [8] Ibid. pag. 244. — [9] Jo. Vill. l. XI. c. 1 et 2.

[1] Jo. Vill. l. XI. c. 8. — [2] Ibid. l. X. c. 220. et l. XI. c. 1. — [3] Ibid. l. X. c. 226. — [4] An. 17. Ep. com. p. 1. lit. divers. formarum 181, 182.

coronandus, seu casu aliquo vacationis Ecclesiæ Strigoniensis, vel absentiæ, seu infirmitatis archiepiscopi antedicti coronationem præfati primogeniti in hujusmodi suo regno Ungariæ sibi legitime successuri oporteret periculose differri; præfatus rex nobis humiliter supplicavit, ut providere super præmissis de Apostolicæ Sedis circumspecta clementia dignaremur. Nos itaque tam regis et primogeniti, quam domus et regni prædictorum salutem, prosperitatem et pacem zelantes in Domino, et paternis affectibus cupientes, votis quoque dicti regis super iis favorabiliter concurrentes, eidem regi auctoritate litterarum nostrarum ea vice duximus concedendum, quo si dictus archiepiscopus, qui nunc est, seu qui pro tempore foret, tempore coronationis hujusmodi de dicto primogenito faciendæ requisitus per eumdem regem seu ex parte sua si requisitionem hujusmodi in vita sua seu per eumdem primogenitum, vel ex parte ipsius, si eam post dicti regis obitum fieri contigerit, idemque archiepiscopus, qui est, vel qui pro tempore foret, in loco existeret, ubi commode fieri non posset, ac remaneret vel differret loco et tempore ad hoc ordinandis ad coronationem prædictam procedere, ut tenetur, vel si forsitan alium de facto indebitæ coronaret; ex tunc, et etiam in casu vacationis ejusdem Ecclesiæ Strigoniensis, vel infirmitatis, seu notabilis absentiæ archiepiscopi antedicti liceret regi vel primogenito præfatis ad vos, quos regia sublimitas et ipsius primogeniti nobilitas esse credunt suos et domus suæ ad ejusdem regni prosperi et pacifici status fervidos zelatores et quemlibet vestrum, de quo rex vel primogenitus jam dicti tunc temporis maluerint, recursum habere pro eadem coronatione dicto primogenito impendenda. Nos igitur ad supplicationem prædicti regis vos, vestrumque singulos ad prosequendum et exequendum prædictæ coronationis negotium juxta subscriptam moderationis seriem auctoritate Apostolica deputantes, fraternitati vestræ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus quicumque vestrum, qui per regem vel primogenitum antedictos, seu pro regis vel primogeniti eorumdem parte fuerit requisitus, ex tunc in prænominatis casibus et quolibet eorum auctoritate prædicta hujusmodi coronationis solemnia impendat primogenito memorato. Volumus autem, quod per hujusmodi dictæ coronationis impensionem eidem primogenito faciendam archiepiscopo, qui est et pro tempore fuerit ac Ecclesiæ Strigoniensis jam dictis nullum in posterum, prout superius est expressum, præjudicium generetur, etc. Dat. Avin. II kal. Aug., anno XVII ».

28. *Ludovici Bavari ad Pontificem legatio.* — Misit Ludovicus Bavarus ineunte hoc anno vel superiori exeunte, quo rem consignat Rebdorfius[1], oratores suos, qui Joannem Christi vicarium agnoscerent, deposcerentque ab eo in gratiam Ecclesiæ restitui : sollicitatum enim ipsum a Philippo Francorum rege, ut in sinum Ecclesiæ rediret, antea vidimus. Perfunctos ea legatione duos comites de Hals et Oetingen, refert memoratus auctor, ducesque Austriæ Othonem et Albertum intercessisse pro Ludovico apud Pontificem, sed parum ipsos proficere potuisse : repulsæ vero objectæ rationes Rebdorfius non aperit, quas nos ex Pontificiis litteris mox adducemus. Non instructi erant a Ludovico necessaria ad illius reconciliationem perficiendam auctoritate oratores : nec se Ludovicus ad rite expianda, quæ a se patrata erant, submittebat; imo ut ex ejus litteris[1] conspicuum est, verbisque obscuris innuit Pontifex, dum rationi minime consentanea ait flagitasse, in imperiali fastigio confirmari postulabat : quam dignitatem cur ipsi denegaret, in litteris[2] ad Joannem regem Boemiæ explicuit, ac facile colliget qui Ludovici contra rem Catholicam ac Pontificum majestatem gestorum meminerit. Ut vero erga Ludovici oratores se gesserit Pontifex, non inhumaniter, ut temere quidam effutiunt, sed paterne, ex ejus litteris ad Francorum regem datis patebit.

« Regi Franciæ.

« Ut quæ nobiscum egerunt Bavari nuntii celsitudo regia non ignoret, ecce quod quia mandatum sufficiens non habebant, oblataque per ipsos erant insufficientia ad ea, quæ idem commiserat Bavarus, comperta, et quæ petebant per nos sibi fieri erant omnino obvia rationi, tractatum cum eis habere renuimus; hoc eis benignius offerentes, quod si ipsi nobis sufficiens mandatum pro parte sua exhiberent, offerrentque nobis convenientia, et peterent talia, quæ sine Dei offensa et injuria proximi sint concessibilia, nos sic pie sicque clementer erga eumdem Bavarum nos habere intendimus, quod se merito poterit commendare : quo responso recepto ad propria remearunt. Dat. II kal. Martii, anno XVII ».

Emollitus salutari pœnitentiæ Christianæ spiritu paulo post Ludovicus[3] ex Christi oraculo, primo quærere regnum Dei in animum induxit, seque ad regios et imperiales apices deferendos Ecclesiæ gratiæ promerendæ causa paratum exhibere; quæ Francorum et Boemorum regum oratores Pontifici retulere[4] : famamque increbuisse narrat Rebdorfius[5] ad Henricum inferioris Bavariæ ducem imperium devolutum iri. Sed ut ab eo consilio fuerit revocatus, sequenti anno dicetur.

29. *Moguntini episcopi jura defendit Pontifex.* — Interea cum nondum sopita esset inter Balduinum Trevirensem et Henricum Moguntinum archiepiscopos de principatu Moguntino controver-

[1] Rebdorf. in Chron. an. 1332.

[1] Ext. apud Herwart. sub an. 1331. — [2] Ext. an. 1330. num. 29 et seq. — [3] Tom. IX. p. 2. Ep. secr. pag. 224. — [4] Ibid. — [5] Rebdorf. in Chron. hoc an.

sia, quæ plura hactenus graviora mala in eam provinciam invexerat, Pontifex Apostolicum nuntium Geraldum e Bisturre decanum Andegavensem capellanum Pontificium in Germaniam misit[1]. Movebat injuste hoc bellum Balduinus[2], qui ambitione ductus Henricum a Pontifice Moguntinæ præfectum Ecclesiæ exagitabat, ac scelus ea excusatione colorabat, se a canonicis Monguntinis electum fuisse : cum tamen tempore constituto ex legibus canonicis parta jura non promovisset, Sedique Apostolicæ præficiendi illi Ecclesiæ pastoris cura esset reservata. Balduinum itaque Joannes gravissimis sententiis, ab inferendis Henrico vel ejus clientibus injuriis se continere jussit : nil juvare, hominem totius orbis imperium animæ damno consequi : mulcendas potius divinas iras, suasque rationes ita constituendas, ut apud divini Numinis tribunal securus consisteret; neque adeo terrenorum amore se irretiri pateretur, ut ad cœlestia non aspiraret.

« Joannes etc., Baldewino archiepiscopo Trevirensi.

« Sane, sicut tua novit fraternitas, dudum vacante Moguntina Ecclesia dispositioni Apostolicæ reservata, eidem Ecclesiæ de venerabili fratre nostro Henrico archiepiscopo Moguntino duximus providendum, qui nescimus quorum seductus consiliis sub colore, quod nonnulli canonici te in administratorem ejusdem Ecclesiæ ordinaverant, se opponens, ipsum in sua administratione multipliciter impedis, sibique adhærentes gravare modis variis non omittis : ex quibus utique fama tua multipliciter læditur, ac de ambitione damnabili ab amicis et æmulis judicaris. Quare fraternitatem tuam hortamur in Domino et rogamus, qualenus illud verbum Dominicum : *Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* consideranter attendens, necnon et illud : *Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus sit venturus;* considerans diligenter, a tantis te periculis festines eripere, ne subito ejus ira in te desæviens animam a corpore separet, teque in tempore vindictæ disperdat : sed potius te sibi reconciliatum ad æterna gaudia introducat, quod tibi clementer concedat, qui sine fine vivit et regnat. Amen.

« Et ecce dilecto filio Geraldo de Bisturre decano Andegavensi capellano nostro, quem ad partes illas dirigimus, per alias nostras patentes litteras committimus, ut ad vos in amoris et charitatis uniendos vinculo operosum studium interponat; cujus exhortationibus acquiescas salutaribus velut nostris. Et si forsan aliquid difficile se offerret, quod e vestigio expediri non posset, non differas propterea dictam Moguntinam Ecclesiam eidem archiepiscopo expedire; sciturus pro certo, quod nos quæcumque rationabiliter petieris, tibi faciemus per dictum archiepiscopum expediri. Insuper injunximus decano prædicto, ut ab eodem archiepiscopo juratoriam et aliam recipiat cautionem, quod super prædictis nostris parebit omnino beneplacitis et mandatis. Datum II kalend. Maii, anno XVII ». Aliis vero litteris Apostolicis excitatus archiepiscopus Coloniensis[1], ut Trevirensem ad pacem cum Moguntino ineundam adduceret, ac Moguntinus ipse[2] ut nuntii Apostolici adhortationibus studiisque obsecundaret. Coaluisse demum feliciter illos inter optatam concordiam, refert ex Trithemio[3] Serarius[4], ac Balduinum archiepiscopum Trevirensem juribus, quæ se in Moguntino archiepiscopatu habere contendebat, coram nuntiis[5] Apostolicis cessisse, de quibus suo loco.

30. *Mortuo Wladislao, succedit Casimirus in regno Poloniæ.* — In Polonia obiit hoc anno Wladislaus Loktegus senior, bellicisque laboribus adversus cruciferos impensis attritus, quem Poloniæ intermissam regiam dignitatem contra Joannem regem Boemiæ, qui etiam Poloniæ regem se dixerat, restituisse vidimus: eique subrogatus est communibus Polonorum votis Casimirus filius[6], qui in extremo bello magna virtutis militaris exempla explicuerat, atque a Janislao archiepiscopo Gnesnensi, sacris operantibus pluribus aliis episcopis, regia inunctione delibutus et corona redimitus, ut refert Michovias[7] : « Anno, inquit, Domini MCCCXXXIII, in festo S. Marci, quod in diem Dominicum cadebat, dux Casimirus in regem, Anna vero consors ipsius in reginam Poloniæ in Ecclesia cathedrali Cracoviensi per Janislaum archiepiscopum Gnesnensem, assistentibus ei Joanne Cracoviensi, Joanne Posnaniensi, Matthia Wladislavensi, Stephano Lubucensi episcopis et baronum ac nobilium Poloniæ magna copia, inuncti et coronati sunt ». Consentit Cromerus Michoviæ, et uterque addit, reginam Hedwigem viduam matrem Casimiri aliquandiu repugnasse, ne Anna nurus corona una cum viro cingeretur, eo nisam argumento unum regnum duas reginas non pati; demum filii precibus victam assensisse : calcasse mox regium fastum melioris regni spe, utque liberius cælestibus rebus vacare posset, veterem Sandaciam se recepisse, atque in cœnobio sacrarum Deo virginum præscripta a S. Francisco religiosæ vitæ formula solemni voto se adstrinxisse, ac reliquam ætatem jejuniis et orationibus sanctissime exegisse.

31. *Fides in Tartaria amplificata, missis a Pontifice nuntiis et litteris ad principes et populos.* — Efflorescebat[8] his temporibus in Tartarorum imperio religio Christiana ad maximum decus, pluresque populi divina luce collustrati Christiana sacra amplexi sunt, ut Pontificiæ ad Leonem Armeniæ regem docent litteræ[9] : « Ha-

[1] Tom. IX, p. 1, Ep. secr. pag. 122. — [2] Ibid. pag. 125.

[1] Tom. IX, p. 1, Ep. secr. pag. 125. — [2] Ibid. — [3] Trith. in Chron. Hirs. sub an. 1328. — [4] Serar. l. v. Mog. rer. in Henr. III. — [5] Tom. IX, p. 1. Ep. secr. pag. 126. — [6] Crom. l. XII et alii. — [7] Michov. super cap. — [8] Tom. IX, p. 1. Ep. secr. pag. 111. — [9] An. 18, p. 1, Ep. com. CCCIV.

bet», inquit Joannes, «fide digna relatio veritatis suffulta suffragiis, notumque tuæ celsitudini esse potest, quod in Terra Tartarorum jamdudum per divinæ miserationis gratiam et ministerium prædicationis verbi Domini, quod nonnulli fratres Ordinis Minorum in Terra prædicta exercuerunt et non desinunt exercere, multitudo indigenarum ad veram ejusdem fidei lucem de suorum errorum tenebris est conversa, et multi alii, qui ab ipsius fidei rectitudine declinabant, ad ejusdem Ecclesiæ gremium sunt reversi; et sicut devote creditur et verisimiliter speratur in Domino, terræ præfatæ hominum necdum conversorum diffusioris multitudinis conversio, Deo largiente, succedet ». De his secundis fidei progressibus libellum Pontifex ad regem Francorum transmisit [1], ut ipsum ad restituendum Syriæ Christi cultum magis accenderet. Illatum fuerat Evangelium in remotissimas illas oras a Joanne e Monte Corvino primo Cambaliensi archiepiscopo, quem primum a Nicolao IV [2] ad Aragonem regem Tartarorum missum, deinde a Clemente V [3] creatum Tartarici imperii archiepiscopum triginta Saracenorum millia ad fidem convertisse testatur Odoricus Forojuliensis [4], qui eas tunc regiones perlustravit : ex quo quanta ethnicorum aliorum multitudo Christianis sacris initiata sit colligi potest. Cum vero Joannem archiepiscopum, laborum præmia in cælo quæsiturum, ex hac vita abiisse ad Sedem Apostolicam perlatum esset, consulturus Orienti Joannes papa Nicolaum Minoritam virum virtutibus insignem creavit archiepiscopum Cambaliensem, et cum amplo virorum religiosorum comitatu, quos ad fundendum pro Christo sanguinem ac subeundos alacriter omnes labores divinus amor inflammarat, in Tartariam misit : cumque per Armeniam iter habiturus esset, Leonem Armeniæ regem, ac Jacobum Armenorum catholicon enixe rogavit [5], ut perhumaniter ipsum ac socios acciperent ; et impense magno Cham sive imperatori Tartarorum commendavit, egitque gratias ipsum imperialem hactenus benevolentiam in præcones Evangelii Christianosque neophytos explicuisse : hortatus est, ut baptismalia sacra susciperet; denique proposuit amplissima præmia, quæ in cælo fidelibus a divina liberalitate essent reservata. Exemplum Apostolicarum litterarum infra scriptum est [6].

32. « Magnifico viro magno Cani regi Tartarorum Deum diligere ac timere.

« Accedit ad tuæ magnitudinis laudem, gloriam et honorem, quod sicut famæ præconium et fide dignorum relationis affectus ad Apostolatus nostri audientiam perduxerunt, tu jactans tuum in Dominum cogitatum, et promereri cupiens apud eum, Christianis in regno, et terra tui dominii commorantibus, et aliis indigenis ad fidem orthodoxam conversis, et in ea neophytis mansuetudinem favoris impendis, et benignitate favorabili tractas illos. Ad nos quoque, qui licet immeriti, Domini nostri Jesu Christi vicariatus officium in orbe terrarum gerimus, habes et ostendis admodum affectum reverentiæ filialis, ex quibus nomini et statui tuis titulus amplæ et dignæ commendationis attribuitur, tuque tibi proinde Creatoris cæli et terræ gratiam vindicabis, per quam in præsentis vitæ cursu Domini altitudo suscipiet firmitatem ; et postquam carne solutus fueris, sicut naturaliter solvitur omnis caro, apud majestatem Regis regum æternam, qui potens est salvare rationalium et mortalium animas universas, si credideris in eum et baptizatus fueris, legemque susceperis Christianam, requiem impetrabis sempiternam.

33. « Ecce igitur nos, qui tuam et totius regni tui salutem perpetuam sincera in Domino dilectione zelamus, ejusque fructum salutiferum et perennem tibi et ipsi regno cupimus provenire, ut hæc feliciter et efficaciter valeant per misericordiam summi Patris succedere, venerabilem fratrem nostrum Nicolaum archiepiscopum Cambaliensem Ordinis fratrum Minorum professorem, virum quidem in devotione ac fide Catholica fervidum, eminenter in sacra Scriptura peritum et expertum in opere ac sermone, virtutum comitiva stipatum, fama præclarum, a nobis ex multis bonis et idoneis religiosis electum, et ad Cambaliensem archiepiscopatum de fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio promotum, præsentium exhibitorem, cum decenti et sufficienti, honesta et virtuosa comitiva fratrum dicti Ordinis ad Ecclesiam suam Cambaliensem, tuamque præsentiam, ac partes et loca et terras tui dominii providimus salubriter destinandum : ut ipse ac dicti fratres collaterales eidem more sanctorum Apostolorum (qui dispartiti ore Dominico, et Spiritus sancti gratia illustrati, serendo verbum Dominicum, cuncta mundi climata, prout eis adscripta fuerant peragrarunt) conjunctim et separatim, prout eidem archiepiscopo et fratribus visum fuerit salubrius expedire, regnum et terram prædicta, aliasque regiones adjacentes circumeant et frequentent, ac juxta datam eis a Domino prudentiam verbum Dei evangelizare studeant cum diligentia operosa, medela prædicationis salutiferæ linientes illorum oculos, qui adhuc gloriam Domini non viderunt, eosque ad dictam fidem perfectam et lucidam, Christi, sanctorum et sanctarum miraculis certissimis comprobatam, dulciter convertentes ; et tam ipsos quam alios ad fidem ipsam jam feliciter conversos, et neophytos in eadem pascentes eruditionis salutiferæ nutrimento, etiam in fide prædicta cum infusione cælestis miserationis et gratiæ roborando.

34. « Hæc est enim fides recta, meritoria et

[1] Tom. IX. p. 1. Ep. secr. pag. 111. — [2] Annal. tom. XIV. anno Chr. 1289 num. 60 — [3] Tom. XV. an. 1305. num. 19. — [4] Wadiug. Annal. tom. III. hoc an. num. 1. — [5] An. 18. p. 1. Ep. com. CCCIV. — [6] An. 18. p. 1. Ep. cur. IV. Ext. etiam in Ms. Arch. Vat. de reb. Tart. Arm. et al. insid. et sch. pag. 26.

salubris, quam cælicus agricola seminavit et irrigavit, ad fructus copiosos perduxit, diffudit et divulgavit usque ad terminos orbis terræ mundialis, et quam dicta Romana Ecclesia mater cunctorum Christifidelium et magistra docet, prædicat atque credit; extra quam non est penitus ulla salus: per istam innocens anima Christiana, quam fore pretiosiorem corruptibili corpore perpetuam ambiguum non existit, inter agmina collocatur civium cælicorum. Cum ergo sit thesaurus incomparabilis præmium beatorum, felix qui per temporalia sic pertransit, quod æternæ felicitatis bravium assequatur: hoc siquidem bravium per susceptionem et observationem dictæ fidei, bonorumque operum executionem acquiritur. Et quamvis per ipsius fidei callem recte incedere difficile videatur, mentalis tamen oculus, fide ipsa Catholica media, dum eam credit, intellectualiter intuetur divinam omnipotentiam et gloriam supernorum, sicut luce videt materiali carneus oculus mediante.

« Magnitudinem itaque tuam attente rogamus et hortamur in Domino Jesu Christo, quatenus pro ejus reverentia et honore, qui te produxit adesse, conservat in esse, tibique imperanti super tam gloriosum, quanquam transitorium et pompale fastigium subjecit tantam et tam diffusam multitudinem populorum; prælibatos archiepiscopum et fratres, cum ad regnum et terram tuam jam dicta tuumque conspectum pervenerint, vultu sereno recipias, et a tuis subditis recipi jubeas, sincero et mansueto affectu pertractes et facias pertractari; habeasque tam illos quam eamdem Ecclesiam Cambaliensem, cunctosque Christianos in regno et terra prædictis manentes, necnon conversos et, Deo propitio, convertendos ad fidem eamdem infra tuum dominium constitutos, cum piæ humilitatis dulcedine affluente favorabiliter commendatos; eis in iis, quæ circa suscipiendam per te, Deo vivo et vero inspirante, sacri Baptismatis gratiam, legemque Christi, et alia tuæ salutis commoda duxerint exprimenda, prædicanda et consulenda, benignum auditum aperiens et attentum exhibens intellectum: illaque recipiens tanquam donum divinitus missum tenaciter in tabulis memoriæ tuæ scribas, credas firmiter, operose, fideliter et perpetuo exequaris, sisque aliis tuis subditis salutis exemplar, ut una tecum tuique ad instar ad Dominum convertantur, dictamque legem Christi suscipiant et observent, tecumque glorientur nomine Christiano, et salvi fiant, nec pereant in æternum. Itaque misericordiarum Dominus atque pater tui abundanter misereri dignetur, conferatque tibi jugiter in hujus vitæ stadio plenitudinem pacis et gaudii, et post tui dissolutionem carneam ad æternæ jucunditatis ferias te perducat, et glorianter collocet in excelsis. Nos nempe, ac eadem Romana Ecclesia tibi copiam benedictionis uberrimæ pollicemur omni tempore proventuram, et devotis affectibus exorabimus miserantem clementiam summi patris, ut nunquam in te deficiat fides sua, quam in tuis præcordiis duxerit inserendam; sed pro bonis, quæ feceris, centuplum de polorum altitudine in terris percipias et supernis. Datum Avinione kal. Octobris, anno XVIII ».

35. Pellicere alios etiam Tartarorum reges ad Christi cultum enisus est Pontifex, maximeque Sochum e Chigista regem Corum, quos nulla ratione facilius solium firmaturos monuit, quam si religionem Christianam in suis regnis tuerentur: tum ad cæleste consectandum imperium, ac fovendos Evangelii præcones sollicitavit. Inscriptæ vero sunt regi Corum Pontificiæ litteræ in Regesto, subjectaque verborum forma conceptæ[1]:

Magnifico viro Secede Chigista regi Corum (Æorum.) Deum diligere et timere.

« Deo vivo et vero, Regi regum et dominantium Domino gratum præstas obsequium, cum Christianos sive antiquos sive novellos, in fide Christi commorantes in regno tuo, benigna humanitate prosequeris, et favoris mansuetudine tractas illos; quod quidam lætanter audivimus te fecisse. Unde cum hoc nomini tuo bonam famam adjiciat et honorem, tu levans tuæ mentis oculos ad divinæ omnipotentiam majestatis, circa id benigne continues in posterum, quod hucusque laudabiliter effecisti: nam ab hoc in gloria firmabitur tuum solium dicti regni, et si credideris in Dominum nostrum Jesum Christum et fueris baptizatus, legemque Christianam, sine qua nullus salvatur, susceperis et impleveris, salvus eris ». Interjectisque nonnullis, quibus ex Apostolico munere se præcones Evangelicos in eorum regna ad imbuendos Christiana fide populos submisisse significat, hortatur eum, ut Nicolaum archiepiscopum Cambaliensem regiis studiis complectatur. « Dat. Avinione kal. Octobris, anno XVIII ».

36. Sollicitatus est simillimis litteris ad fidem amplectendam fovendamque Usbech Tartarus[2], qui in Gazariam imperabat: cumque plures infideles in ejus regno Prædicatorum et Minoritarum opera ad Christum essent traducti, ac schismatici in Ecclesiæ sinum revocati, Pontifex Vosprum Urbem insignem metropolim constituit[3], sanxitque ut Ecclesia S. Michaeli Archangelo sacra excitaretur, cui Franciscum e Camerino Dominicanæ familiæ religiosum virum præfecit.

« Joannes, etc. venerabili fratri Francisco de Camerino archiepiscopo Vosprensi.

« Nuper ex certis rationabilibus causis locum vocatum Vosprum, situm in terra Gazariæ, quæ in Terræ Tartarorum vastitate consistit, populosum, insignem, aptum et accommodum, rerumque temporalium ubertate fecundum, ad divini nominis laudem et gloriam, honorem ipsius Ecclesiæ militantis, et exaltationem fidei supradictæ de

[1] An. 18, Ep. cur. et Ms de reb. Tart. pag. 27. — [2] Ibid. p. 28. et an. 18. Ep. cur. VII — [3] An. 17. p. 2. Ep. com. XXXIC.

fratrum nostrorum consilio, et Apostolicæ plenitudine potestatis in metropolim ereximus, et metropolis vocabulo curavimus insignire ; auctoritate Apostolica ordinantes, ut in dicta metropoli sub vocabulo Michaelis Archangeli fundari et constitui deberet Ecclesia cathedralis ; quodque metropolis ipsa civitas Vosprensis et dicta Ecclesia metropolitana perpetuis futuris temporibus censerentur, nuncuparentur et etiam haberentur, prout in nostris litteris inde confectis plenius continetur. Verum quia, sicut habet relatio fidedigna nobis ac fratribus nostris exposita, et cum gaudio intellecta, in eadem terra Gazariæ multi schismaticorum et infidelium nationum ipsius terræ prædicatione verbi divini fratrum Prædicatorum et Minorum Ordinum, qui circa conversionem eorum ad fidem Christi diutino tempore laboraverunt fideliter et ferventer, fidem susceperant eamdem, et in ea informati sunt et proficiunt per temporum incrementa, et quorumdam supponit devota credulitas, multorum aliorum ad fidem ipsam processu temporis ibidem conversio subsequetur ; nos plenis desideriis cupientes pro salute animarum et ampliatione fidei prælibatæ dare operam efficacem, ut tanti boni commodum valeat feliciter provenire ; considerantes quoque ad prosecutionem et promotionem ejusdem boni fore utilem, quinimo necessariam personam eruditam in sacra pagina et expertam, in te dicti Prædicatorum Ordinis professorem, in sacerdotio constitutum, sufficienter instructum in dicta pagina, prout didicimus et expertum ; qui, sicut habere relatio supradicta, in nostris et eorumdem fratrum nostrorum auribus instillata, in dicta terra Gazariæ aliisque adjacentibus partibus una cum eisdem dictorum Prædicatorum et Minorum Ordinum fratribus in conversione schismaticorum, et aliorum infidelium prædictorum magno interstitio temporis indefesse ac sollicite laborasti, et in eorum conversione hujusmodi profecisti etiam fructuose ; quique partes frequentasti præfatas, illorum hominum nostri mores, et qualitates atque conditiones partium earumdem, aciem direximus nostræ mentis. Quibus omnibus attenta meditatione pensatis, de persona tua nobis et dictis fratribus nostris, consideratis præmissis, accepta dictæ Vosprensi Ecclesiæ de fratrum nostrorum consilio prædictorum auctoritate Apostolica providimus, teque illi præficimus, etc. Dat. Avin. kal. Augusti, anno XVII ».

37. Erecta etiam est alia in Gochia Gersonæ episcopalis sedes ac templum S. Clementis nomini sacrum excitari jussum, cui Richardus Anglus Ordinis Prædicatorum episcopus datus. Collegerant autem hi duo Evangelici viri ingentem Christo messem in illis oris, ac late Evangelium propagarant, pellecto ad fidem orthodoxam Milleno Alanorum principe, qui mox operam ad subditos populos lumine Catholicæ fidei collustrandos contulit : de quo præclaro facinore Pontifex illi est gratulatus, ac studia Apostolica despondit [1]. Traxit ea Milleni conversio Versachum Zichorum regem ad Ecclesiæ Romanæ gremium, cui redeunti Pontifex paternos amplexus explicuit, ut subjectæ litteræ docent [2] :

38. « Joannes, etc. charissimo in Christo filio Versacht regi Ziccorum illustri salutem.

« Tam per litteras tuas, quam ex relatione grata dilectorum filiorum Francisci de Camerino et Richardi Anglici Ordinis Prædicatorum, de ipsis partibus ad nos et Sedem Apostolicam venientium, coram nobis et fratribus nostris S. R. E. cardinalibus facta jucunde percepimus, quod ipsis olim in loco de Vospro in præsentia dilecti filii nobilis viri Milleni domini dicti loci evangelizantibus verbum Dei, et errores et schismata, quibus Græci ab unitate sanctæ Romanæ Ecclesiæ, matris Ecclesiarum omnium et magistræ, fuerunt hactenus separati, et quorum schismata tu et subditi tui sectabamini et errores, eidem Milleno ac tibi et consiliariis tuis ostendentibus evidenter; tandem dictus Millenus cum suis primo, et deinde tu cum consiliariis antedictis illuminati a Deo, apertis mentis oculis, qui erant hactenus variis tenebrositatibus obcæcati, et veritate agnita fidei orthodoxæ, omnibus Græcorum erroribus coram populi multitudine copiosa renuntiastis, et abnegastis eosdem ac veram fidem Catholicam, quam præfata sancta Romana Ecclesia tenet, docet et prædicat, veraciter agnovistis, et rediistis ad ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ unitatem : tuque alios partium vicinarum in similium errorum prolapsos devium, ut errores abnegarant eosdem, ac veram et Catholicam fidem agnoscerent, et ad unitatem redirent eamdem, per tuas efficaces litteras induxisti. De quibus gratias agimus largitori omnium gratiarum, qui sua misericordia et virtute per ministerium Evangelizantium prædictorum te et dictos consiliarios de variis errorum tenebris in lumen veræ fidei advocavit, ut in agnitione et observatione Catholicæ fidei a tantis errorum deviis liberati, vias vitæ certissimæ ambulando, possitis in adoptione filiorum Dei merito gloriari, hæreditatis æternæ præmium accepturi.

« 39. Et quia personam tuam gerimus in visceribus charitatis Jesu Christi, et speramus quod ipse, qui illuminavit oculos tuæ mentis, dabit tibi, veritatem Catholicæ fidei agnoscenti, veram perseverantiam, et in perfectione crescere charitatis, excellentiam tuam monemus et hortamur in Domino Jesu Christo, eam per ipsius pretiosi aspersionem sanguinis obsecrantes, quatenus illuminatus per veram fidem, et unitatem ejusdem Ecclesiæ in via mandatorum Domini sicut lucis filius ambules ; ac illuminationibus hujusmodi te dignum per effectum operis exhibens, cum omni timore Domini in agnitione veræ fidei ejusque

[1] An. 17. p. 1. Ep. cur. VI. — [2] An 17. p. 2. Ep. com MCCCXL. et Ms. Arch. Vat. de reb. Tart. etc. pag. 24.

observatione ac errorum prædictorum abnegatione perpetua, constanti et immutabili proposito perseveres; dictorumque Francisci et Richardi aliorumque fratrum ejusdem Ordinis, ad partes ipsas proficiscentium, salubribus monitis in iis, quæ corroborationem Catholicæ fidei, ac tuæ et subditorum tuorum salutem sapiant animarum intendas; et nihilominus subditos tuos et alios de partibus ipsis, a veritate ipsius Catholicæ fidei et unitate sanctæ Romanæ Ecclesiæ aberrantes, ad abnegationem errorum et schismatum prædictorum et suscipiendum, cognoscendum et tenendum veritatem fidei orthodoxæ, et ad unitatem veram sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui Dominus noster Jesus Christus caput esse dignoscitur, veraciter redeundum horteris pariter et inducas: ita quod tu, per hujusmodi exhortationis et inductionis studium salutare lucrifaciens animas multas Deo, coronam potiorem gloriæ in excelsis percipere merearis. Nos enim te gratiose prosequi tanquam benedictionis alumnum intendimus, et more patris benevoli favorabiliter confovere, ut tu ei, cui servire regnare est, liberius, familiarius, constantius ipsius beneplacito te coaptes. Dat. Avin. VI non. Julii, anno XVII ».

40. Excitavit præterea Encyclicis litteris[1] Pontifex omnes Tartaros ad Christi cultum suscipiendum, legemque Evangelicam veram adipiscendæ felicis immortalitatis viam esse docuit, ubi primum de summa sacrorum administratione, populorumque totius orbis terrarum fide informandorum cura, sibi a Christo Domino demandata, est præfatus:

« Joannes, etc. universo populo Tartarorum viam agnoscere veritatis.

« Salvator noster summus Pontifex in æternum, Rex regum et Dominus dominantium, Dominus noster Jesus Christus, beato Petro sanctorum Apostolorum principi claves regni cælorum tribuit, eique ligandi atque solvendi contulit potestatem, ut quodcumque per ipsum super terram ligatum et solutum foret, in cælis ligatum existeret et solutum. Hanc si quidem potestatem transfudit in Romanum Pontificem, suosque posteros Romanos Pontifices, ejusdem beati Petri usque in finem sæculi successores, constituens illos in Sede ipsius beati Petri successive sessuros suos vicarios super machinam mundialem. Unde nos, qui licet immeriti præfato B. Petro succedimus, et in regno mundi vice fungimur cælestis pastoris et Domini animarum, exigente officii nostri debito, tenemur et totis desideriis affectamus, omnem humanam creaturam extra sanctam Romanam Ecclesiam existentem, fideique Christianæ insciam et deviam ab eadem, Dominici gregis inducere, ac reducere in ovile unire et reconciliare penitus Ecclesiæ prælibatæ ». Nonnullisque interjectis, quibus ad eosdem populos cælesti doctrina excolendos Nicolaum archiepiscopum Cambaliensem, aliosque viros religiosos divinis instructos litteris transmisisse in eorum terras significat; ad supremum rerum omnium Conditorem adorandum, et Christianam legem amplectendam ipsos subjectis verbis cohortatur:

41. « Universitatem vestram attente requirimus, monemus, rogamus et hortamur in Domino Jesu Christo, quatenus diligenter vestram memoriam excitantes, et reducentes ad illam, quod protoplastus, ex quo genus humanum descendit, extitit divinæ manus operatione formatus, in paradisi terrestris deliciis collocatus, sibique boni et mali cognitio data fuit, et quod homines estis ad imaginem Dei facti; quodque creatura non possit suo Creatori pro meritis respondere, levetis ad Deum vestræ intelligentiæ oculos, et consideretis quod ipse vos creavit et pascit assidue, ac vivitis per eumdem, et quod cum vult, omnis carnis figmenta dissolvit: quodque sacræ Scripturæ attestatione inducitur, quod omnis spiritus Deum laudet, omniaque animantia et inanimata Dominum benedicunt; pro ipsius Creatoris reverentia et honore, et ut sibi reddatis humanæ gratitudinis holocaustum, et contemplatione nostri, qui vos Deo vivo et vero conjungere cupimus et etiam laboramus; eosdem archiepiscopum et fratres recipere curetis, quotiens ad vos pervenerint, reverenter, humiliter et lætanter, eorumque prædicationibus et verbis salubribus vestrum attentum patefaciatis auditum: aperiatis sollicitum intellectum, et quæ pro vestræ perfectione salutis vobis expresserint, in memoriæ vestræ tabulis tenaciter inscribatis; corda vestra omnimode disponentes ad suscipiendam sacri Baptismatis gratiam, legemque Christi, doctrinam Evangelicam, et fidem Catholicam Domini nostri Jesu Christi, quam dicta Romana Ecclesia docet, prædicat atque credit. Et cum fidem ipsam susceperetis, eam firmiter et perpetuo custodite, et cum aliis Christianis efficiamini de cætero fortia membra Christi; ut quibuslibet Sathanæ, quibus decipimini erroribus, procul pulsis, ab ejus sitis vinculis penitus liberati, et mereamini post vitæ præsentis exilium in æterna Domini tabernacula introire, cum aliis cælestibus civibus glorianter et feliciter collocandi. Et quia cæli et terra plena sunt divina gloria, ipse manum aperit, suaque benedictione animal omne implet, dum in hac luce manebitis, et per dictam fidem Jesu Christi eritis conjuncti, abundabitis in bonis temporalibus per suam gratiam copiosam, etc. Dat. Avin. kal. Octobris, anno XVIII ».

42. Cæterum ad tollendas omnes difficultates, quæ propagationi Evangelii obstare viderentur, tum salutem animarum promovendam Pontifex familiæ Dominicanæ religiosos viros, qui ad gentes Orientales proficiscebantur, amplissima instruxit[1]

[1] An. 18. Ep. cur. VII. et Ms. Arch. Vat. de reb. Tart. et pag. 27.

[1] An. 18. Ep. cur. II et Ep. com. 1. Ms. Arch. Vat. de reb. Tart. etc. pag. 26.

auctoritate, ut iis, de quibus esset controversia, an rite Baptismum vel sacros ordines suscepissent, expressa conditione, si nimirum initiati iis sacris non essent, ea sacramenta conferrent.

« Joannes etc. dilectis filiis universis fratribus Ordinis Prædicatorum in terras Saracenorum, paganorum, Græcorum aliarumque non credentium nationum Orientalium et Aquilonarium, seu quarumcumque aliarum partium proficiscentibus, et pro Christo peregrinantibus.

« Ut vestrum sanctum ministerium felicius auctore Domino prosperetur, et optatum de bono in melius suscipiat incrementum ; intendentes quoque animarum prædictorum et aliorum fidelium partium earumdem saluti utiliter providere ; vobis et singulis vestrum tam in sacerdotii quam diaconatus ordinibus constitutis, ut omnes et singulos partium prædictarum, de quibus dubitatur an fuerint baptizati vel non, baptizare juxta provisionem juris in hujusmodi casu adhibitam valeatis, his verbis præmissis, videlicet : Si baptizatus es, non te rebaptizo ; sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti ; auctoritate Apostolica tenore præsentium indulgemus.

« Insuper eisdem fidelibus de partibus antedictis taliter ordinatis (scilicet non rite) qui divina, ut præmittitur, celebrarunt, quod a vestri ordinis vel aliis episcopis, gratiam et communionem dictæ Sedis habentibus et in partibus commorantibus antedictis, tam minores quam sacros ordines statutis temporibus aliquo tamen intervallo in hujusmodi sacris ordinibus recipiendis et conferendis propter eorum reverentiam observato, si sine scandalo fieri possit ; alioquin omnes una et eadem die simul præfatos ordines sacros et minores pro hujusmodi scandalo evitando recipere ; ipsisque episcopis, qui dictos minores et sacros ordines personis eisdem secundum præstitam distinctionem cum intervallo, vel una et eadem die simul valeant conferre, dicendo videlicet : Si ordinatus es rite, non te reordino, sed si nondum ordinatus es, te ordino ad sacros ordines antedictos, servata alias forma et materia ac solemnitate debita in præmissis, quibuscumque Constitutionibus Apostolicis in contrarium editis nequaquam obstantibus, de gratia concedimus speciali. Nulli ergo, etc. Dat. V non. Octobris, anno XVIII ».

43. *Temperatur a Pontifice lex de conjugiis quoad gradus prohibitos in neophytorum gratiam.* — Solvit etiam Joannes [1] canonicas leges de conjugiis ad fidelium, qui inter gentiles versabantur, gratiam vel qui ex superstitione veteri, aut schismate, vel hæresi ad orthodoxorum dogma traducerentur, edita subjecta sanctione :

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« Volentes animarum obviare periculis et futura etiam præcavere, ac cupientes fidem Catholicam non minui, sed augeri ; cum universis gentibus de novo conversis ad fidem Catholicam, et quæ ad eam in posterum convertentur de nationibus non credentibus antedictis, quod cum personis eis in quarto gradu consanguinitatis vel affinitatis conjunctis, Catholicis tamen, ac personis hujusmodi, quæ cum dictis conversis matrimonia licite contrahere, et in contractis hujusmodi libere remanere impedimento hujusmodi non obstante valeant, tenore præsentium dispensamus. De illis vero ex conversis prædictis gentium, qui ante conversionem ipsorum cum personis eis attinentibus in quibuscumque consanguinitatis vel affinitatis gradibus, a lege divina non prohibitis, matrimonia contraxerunt, vel ante conversionem suam contraxerint in futurum ; taliter respondemus, quod in favorem præsertim Christianæ religionis et fidei fideles hujusmodi sic matrimonialiter copulati vel in posterum copulandi juxta Constitutionem felicis recordationis Innocentii papæ III prædecessoris nostri super hoc editam, quæ incipit, *Gaudemus*, in matrimoniis ipsis, dictis impedimentis non obstantibus, libere possint et licite remanere conjuncti. Cum schismaticis autem, qui ad unitatem Catholicæ fidei et plenam obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ redierint vel redibunt effectualiter in futurum ; quique cum personis in quarto gradu consanguinitatis vel affinitatis ipsis attinentibus, matrimonia contraxerint, quod impedimento non obstante præfato possint post effectualem reditum, ut præmittitur, eorumdem in hujusmodi matrimoniis licite remanere, auctoritate prædicta similiter dispensamus, prolem susceptam et suscipiendam ex matrimoniis omnibus in casibus antedictis legitimam de Apostolicæ potestatis plenitudine decernentes ; præsentibus tam in conversis de novo ex gentibus vel qui in posterum convertentur, post conversionem tamen hujusmodi quoad matrimonia contrahenda, quam etiam in schismaticis, qui redierunt et redibunt ad fidem et obedientiam effectualiter, ut præfertur, quoad matrimonia jam contracta post decem annos minime valituris. Nulli ergo, etc. Datum Avinione III non. Octobris, anno XVIII ».

44. *Apostatæ a fide apud Saracenos resipiscunt.* — Dum inter infideles adversus idololatriam et Mahumeticam superstitionem pugnabant prædicatores ac Minoritæ, interdum accidebat, ut plures gloriosissime vincerent, palmamque triumphalem martyrii referrent : nonnulli vero ab hoste sauciati caderent, obscœnarumque voluptatum lenociniis deliniti Mahumeticam superstitionem amplecterentur. Inter hos Bonacursius et Philippus Ordinis Prædicatorum et Jacobus Pistoriensis Minorita, cum incauti voluptate vinci se passi essent, et metuerent, ne suis præpositis criminis pœnas darent, acti in desesperationem in Mahumeticam spurcitiam, ejerato Christo, se præcipites conjecere ; versique in hostes suis argutiis fidem

[1] An. 18. Ep. cur. I. et Ms. de reb. Tart. etc. pag. 16.

oppugnarunt, ut flebiliter refert Pontifex : « Pro certis, inquit, culpis tunc ab eis instinctu maligno commissis ob fragilitatem eorum carnis, ipsorum spiritum superantis, ut evaderent ipsius Ordinis disciplinam, in mortiferæ corruerunt desperationis abyssum, et sese in potestatem Saracenorum easdem partes (nimirum imperii Usbechi), colentium transtulerunt, et tanquam exhominati ex privatione nobilis intellectus, et mentaliter obcæcati ritum ipsorum Saracenorum obscœnum et abominabilem assumpserunt ; cultumque professi expresse fuerunt, execratissimi Mahometi, et sese more Saracenorum eorumdem circumcidi fecerunt seu promiserunt, supradicta fide verissima publice abnegata. Præfati quoque Bonacursius et Philippus, qui antea satagebant infideles prædictos rationibus veracissimis superare, et ad fidem convertere prælibatam, jacentes in volutabro peccatorum, Christifideles in dictis partibus existentes et ad eas etiam accedentes, suis falsis et sophisticis argumentis contundere ac persequi coram eisdem infidelibus damnabiliter sunt moliti : ex quo fideles ipsi multas et diversas contumelias pertulerunt ». Pœnituit postea eos patrati flagitii ; cumque veniam poscerent, usus clementia Pontifex proximo anno pridie kal. Augusti Prædicatorum in Insubria præposito, ut Bonacursium ac Philippum, et Minoritarum Etruscorum præfecto, ut Jacobum Ecclesiæ conciliarent, partes dedit; quibus binis litteris adjecta est hæc temporis nota. « Dat. Avin. II kal. Augusti, anno XVIII ».

Clarius pœnitentiæ et constantiæ fidei statuit [1] trophæum Stephanus Ungarus Minorita in urbe Saray martyrii corona redimitus, cum primo voluptate corruptus, metuque religiosæ disciplinæ exterritus, ac dæmonum, qui se illi objiciebant, victus insidiis, ad Mahometanos defecit. Tum flagitii pœnitens publice impiam superstitionem damnavit ; variis suppliciorum generibus affectus, restitutus est divinitus sanitati : ardenti fornace clausus, inde illæsus exiit. Demum in carcere bipenni ad collum sauciatus, et ferro confossus, ad rogum constanter perrexit, in quo sæpius igne divinitus extincto, a furentibus Saracenis gladiis, hastis, securibus oppressus animam Deo reddidit, ac post mortem miraculis claruit. Eodem anno Dominicum Minoritam Ungarum occisum a Tartaris, nudatum cute, atque in tormentis divinas laudes decantasse tradunt [1]. Guillelmum etiam Anglum pariter Minoritam in Salamastrensi Saracenorum urbe, dum constanter Evangelium promulgabat ac Mahumeticam sectam refellebat, trucidatum. Superiora porro licet anno proximo gesta, institutæ tamen de propagata apud Tartaros religione orationi conjungenda visa sunt.

45. *Resumpta quæstio de visione beatifica, editis hinc inde gravissimis Commentariis.* — (1) Agitari iterum cœpta est [2] per hæc tempora apud Sedem Apostolicam quæstio, an justorum animæ a corporibus segregatæ, quibus nulla criminis labes expianda superest, divinitatem facie ad faciem, ut loquitur Apostolus, ante extremi judicii diem intueantur. Dissenserant ea de re doctores, neque hujusmodi controversia adhuc ab Ecclesia fuerat definita : quam cum Joannes dirimi percuperet, in suis ad cardinales collationibus Scripturæ sacræ oracula, ac Patrum dicta in utramque partem protulit, jussique sunt cardinales, præsules, aliique doctores, objecta anathematis religione, controversiam diligentissime excutere, et quæ a sanctis Patribus pronuntiata reperrient,

[1] Marc. Olyss. ex veteri Chron. l. VIII. c. 37. Luc. Wad. anno 1334. num. 5. etc.

[1] Marc. Olyss. ex veteri Chron. l. VIII. c. 37. Luc. Wad. anno 1334. num 5. etc. — [2] Tom IX p. 1. Ep secr. pag. 108. Joan. XXII. l. X. c. 230. Ms. bibl. Vat. sign. num. 3764. in Joan. XXII. Ptol. Luc. Hist. Eccl. XXIV. c. 42 et alii.

(1) Agendum hic suscipit annalista de celebri illa controversia, quæ ante biennium a Joanne papa excitata, hoc anno agitari magna animorum contentione cœpta est : utrum sanctorum animæ ab omni peccati labe rite expiatæ ad ipsum Dei intuitum plenum et perfectum statim admittantur, vel potius aliqua beatitudinis portione nunc aspersæ, nonnisi post corporum resurrectionem in ipso sæculorum exitu beatitudinis plenis (ut ere dicam) scyphis perfundendæ sint. Totam dissidii hujus historiam adeo diligenter annalista persequitur, ut nihil supplendum dimiserit. Adnotasse tamen juvat, oppositam errori huic veritatem paulatim et per partes sese explicuisse. Primo enim, sub ipsis Ecclesiæ crepundiis, scriptoribus et patribus nonnullis ea sedit opinio, ut crederent, justorum animas statim ab expiatis criminibus frui regno quodam terrestri, in quo castas delicias gustent; reservata illis absolutæ beatitudinis ex Dei intuitu hauriendæ voluptate, usque ad reconciliatam animæ cum corpore societatem. Hæc Millenariorum quorumdam fuit sententia ; quamquam alii regnum illud terrestre usque post resumpta ab animabus corpora distulerunt, a quibus proinde visionis claræ, et, ut vocant, *facialis Dei* præmium nonnisi exacto a novissima corporum resurrectione annorum millenario permittitur. Densis hisce tenebris paulatim rarescentibus a nonnullis tandem descensum est in eam sententiam, ut justorum animas statim ab obitu transferrent ad sedes quasdam lucidas, in quibus tempus ad resurrectionem usque jucunde cum beata quadam voluptate fallerent, gaudium illud suggerente Deo, qui, non revelata quidem facie, sed veluti obducto adhuc vultu, sese illis offert utcumque intuendum. Demum Joannes XXII propiori quam præcedentes omnes gradu ad veritatem accedens, opinatus fuit justos quidem statim in cælum recipi, ubi Deo beante, sed nondum plane et facie ad faciem visa fruuntur, qui tandem post sæculi consummationem remoto velo sese illis communicabit. Hanc sedisse Joanni Pontifici opinionem constat ex argumentis ab ejus assertoribus productis, et ab adversariis impugnatis : « Si enim », ait assertor quisquam sententiæ Joanni oppositæ apud annalistam ad a. MCCCXXXI, 43, « secundum eos animæ beatæ nunc ex amœnitate cælestis habitationis jucundantur etc. » De visione Dei obscura, et veluti per oppansum humanitatis Christi velum exhibita, testis est locupletissimus anonymus ille, quem annalista ad eumdem annum num. 44 exprompsit. Hinc frustra nititur Natalis Alexander Hist. Eccles. sæc. XIV, dissert. XI, qui Catholici dogmatis assertorem fuisse Joannem ex eo adstruit, quod in Bulla consecrationis S. Thomæ Aquinatis docuerit S. Thomæ « animam cælum possidere, et in cælestibus agminibus positam Deum glorificare ». Quod et expressit in Bulla alia qua in sanctorum Albo adscribit S. Thomam Erfordiensem « cælestis imperii ipse (S. Thomas) ineffabili throno gaudet ».

Defendendi igitur Joannis unica ratio superest si fateamur, in aliam quidem a dogmate, quod postmodum Ecclesia Catholica definivit, sententiam inclinasse, præsto tamen paratumque fuisse errorem ejurare cum de veritate vel allatis argumentis vel Ecclesiæ definitione aliqua sibi constaret. Quam sincere in veritatem inferetur demonstrat sedula illa rei indagatio, quam ipse instituit, ex qua tandem vera assecutus errorem prompte retractavit. Qua de re in Annalibus ad annum sequentem. MANSI.

conferre. Libellum etiam de ea scripsit Pontifex, quem Petro archiepiscopo Rothomagensi transmisit, in quo nil e suo, sed dicta tantummodo Scripturæ sacræ, vel Patrum deprompsit[1]. Conflata est Joanni a multis ingens invidia, ipsum eam quæstionem movisse, et contrariam Catholico dogmati opinionem tueri, tunc demum ac non ante sanctorum animas divinæ essentiæ aspectu potituras, cum Christus eam feret sententiam : *Venite, benedicti patris mei, possidete regnum, etc.*, ac plures Pontificis famam lacerabant.

Cum vero Parisiis nonnulli doctores eam controversiam agitarent, in quibus erat supremus Minoritarum præfectus, et in eam inclinarent sententiam, animas ante corporum resumptionem claro divinitatis intuitu non frui ; sparsaque esset calumnia, Pontificem ejus opinionis auctorem et signiferum esse, Philippus Francorum rex ejusdem opinionis sequaces durioribus verbis Catholicæ fidei ardore succensus increpuit, mortem etiam ut hæreticis minatus[2], ni dicta revocarent. At Pontifex, ut calumniam a se propulsaret, pluribus litteris apud regem reginamque Francorum questus est[3], rem sibi a malevolis affictam, nec se quidquam in ea statuisse quæstione, sed dicta Patrum tantummodo veritatis indagandæ studio collegisse, quæ ab archiepiscopo Rothomagensi Gallicis verbis reddi, ac regi exponi jussit[4]. Philippum vero rogavit[5], ne quæstionem utramque in partem agitari vetaret, quo ex ea disceptatione emicaret rei veritas.

46. « Philippo regi Francorum.

« Regalem notitiam volumus non latere, quod dudum ad nostrum auditum relatio fide digna perduxit, quod nonnullos magistros in theologia audiveras asserentes, quod, fili charissime, tua magnificentia illos induxerat, ut quod animæ sanctæ ante suorum resumptionem corporum videbant clare divinam essentiam prædicarent : imo plus eorum aliqui seu aliquis asserebant seu asserebat, quod illum seu illos, qui hoc facere renuebant seu renuebat, capitulaveras satis dure. Ab aliis vero audivimus, quibus fidem prorsus adhibemus, quod præceptum tale seu inductio ab ore regio non processit : sed ut princeps zelator veritatis, quam diligis et in tuo regno, prædicari desideras et servari, aliquibus qui forsan dicebant seu fingebant se propter metum aliquem non audere talia prædicare, dixisti quod metu cujusquam personæ non sinerent veritatem in præmissis vel aliis prædicare. Hoc profecto dicere decebat, et decet regiam majestatem. Cum autem hanc quæstionem B. Augustinus interdum in scriptis suis reputaverit valde dubiam, et circa eam variasse dicatur ; et nedum ipse, sed et multi doctores alii circa istam materiam varient ; propter hoc, ut veritas possit melius aperiri, nos interdum in nostris sermonibus mentionem habuimus, non proferendo verbum de nostro capite, sed dicta Scripturæ sacræ et sanctorum, præcipue illorum quorum Scripturæ ab Ecclesia sunt receptæ ; multique tam cardinales, quam illi coram nobis et alibi in suis sermonibus pro et contra de ista materia sunt locuti : et nedum in sermonibus, imo publice, prælatis ac magistris in theologia præsentibus, est in curia pluries quæstio hujusmodi, ut sic plenius posset inveniri veritas, disputata.

47. « Et quia, fili dilectissime, forsan tibi dicitur, quod nos non sumus in theologia magister, audi quid unus sapiens dicat : Non quis, inquit, sed quid dicat intendit. Utinam, fili, sicut et alias meminimus nos scripsisse, vellet audire quæ in nostris sermonibus diximus regia celsitudo, et ut superius prædiximus, unum verbum de capite nostro nos non protulisse reperies ; sed quæ vel Christus, Apostoli vel sancti Patres et doctores Ecclesiæ protulerunt. Hæc venerabili fratri nostro Petro Rothomagensi archiepiscopo tradidimus, ut ea si tibi liberet intendere, duceret exponenda : cui et nunc scribimus, ut hæc impleat, si tuæ placuerit majestati. Profecto, amantissime fili, si quæ circa istam materiam aliqui scripserunt et dixerint, sciret tua magnificentia, merito miraretur. Interdum quidam hoc scripserunt et dixerunt, quod hæc quæstio erat tua, quod tua prudentia per totum regnum partem illam prædicari tanquam veram faceret, et aliam ut hæreticam reprobari : multisque comminati sunt religiosis et sæcularibus sub umbra tui culminis, si partem illam, quod animæ separatæ divinam essentiam non videant, et visionem quam vocat Apostolus *facialem*, quod de illa procedit quæstio, illos capi facerent per inquisitores hæreticæ pravitatis. Hæc, fili charissime, licet veritate ut supponimus careant, quanquam bene credamus, quod ad hæc facienda et dicenda tuam excellentiam duxerint stimulandam, ad honorem regium nequaquam pertinere noscuntur.

« Et quia, amantissime fili, scimus quod in his vel aliis, ut elucidetur veritas, intendes, rogamus benevolentiam regiam, ut per fidelem seu fideles nuntios magistris in theologia et baccalariis Parisiis legentibus et degentibus facias nuntiari, quod talibus minis illatis non obstantibus quilibet dicere et disputare et prædicare valeat, quod sibi juxta doctrinam Evangelicam et Apostolicam disputandum videbitur et etiam prædicandum, donec aliud ordinatum per Sedem fuerit Apostolicam, vel etiam declaratum : sic enim ad veritatem quæstionis prædictæ poterit promptius perveniri. Dat. XIV kal. Decemb., anno XVIII ». Nulla ex his Joanni hæreseos nota impingi potest, cum tantummodo quæstionem nondum ab Ecclesia decisam expenderet ; ac non sua sed sanctorum Patrum dicta depromeret. Ut vero orthodoxam sententiam confirmaverit, sequenti anno dicetur.

[1] Tom. IX. p. 2. Ep. secr. pag. 160. — [2] Jo. Vill. sup. c. 230. — [3] Tom. IX. p. 2. Ep. secr. pag. 195 et 196. et p. 1. Ep. secr. pag. 108. — [4] Ead. p. 2. pag. 196. — [5] Ibid. pag. 195.

48. Consultus est inter alios Durandus episcopus Meldensis, de quo hæc Jacobus cardinalis tituli S. Priscæ[1] : « Cum tempore felicis recordationis domini Joannis papæ XXII dubitatio apud aliquos esset mota, an animæ sanctorum purgatæ a peccatis et pœnis peccatorum ante resurrectionem vel judicium generale essent Dei essentiam visuræ vel non, multi sapientes et doctores etiam in Theologia de hac materia disquirentes, ut vel sic ad veritatem dictæ quæstionis pertingere possent, multa et diversa ac adversa dixerunt, et eorum etiam aliqui scripserunt : inter quos fuit bonæ memoriæ Durandus episcopus Meldensis famosus et antiquus magister in Theologia, qui super dicta materia scribens, et illud quod scripserat mittens dicto domino papæ, conatus fuit ostendere, quod error erat asserere, quod dictæ animæ a carne resolutæ et purgatæ non viderent divinam essentiam ante resurrectionem et judicium generale. Quæ scriptura per dictum dominum papam tradita fuit ad videndum aliquibus magistris in Theologia ». Concepta illa erat subjectis verbis[2] :

49. « Libellus episcopi Meldensis.

« Prima facie videtur quod dicere, quod animæ sanctorum decedentium sine peccato mortali, et postquam purgatæ sunt a culpa veniali, si quam habent, vel a pœna cujuscumque culpæ debita, non videant Deum facie ad faciem usque post resurrectionem corporum, est negare articulum de descensu Christi ad inferos, quod patet sic : Christus non descendit ad inferos secundum corpus, quia illud totum triduum usque ad resurrectionem jacuit in sepulchro ; nec secundum deitatem, quia secundum illam est ubique. Igitur descendit secundum animam. Ad quem finem? Ad hunc, ut animas sanctorum patrum et aliorum, quæ erant in limbo inferni, liberaret secundum illud Zachariæ IX : *Tu autem in sanguine Testamenti tui eduxisti vinctos tuos de lacu.* In inferno autem non est nisi duplex pœna, pœna sensus et pœna damni : in limbo autem sanctorum non fuit pœna sensus, sed solum damni, quæ est carentia visionis divinæ, a qua nullus potest liberari nisi per visionem divinam, quia privatio alicujus non tollitur nisi per actum oppositum. Ergo si descensus animæ Christi ad limbum inferni fuit propter liberationem animarum sanctarum, quæ tunc ibi erant, necesse est quod liberaverit eas a carentia visionis divinæ, quod non potuit fieri nisi dando eis visionem beatam : et qui negat quod animæ sanctorum Veteris Testamenti, quæ fuerunt in limbo inferni, non videant Deum visione beata usque post resurrectionem, negat articulum de descensu Christi ad inferos. Et confirmatur, quia Lazarus sive anima ejus ante passionem Christi erat in limbo, seu in sinu Abrahæ in magna consolatione, ut Evangelica testatur Scriptura Luc. XVII, multo magis anima Abrahæ erat in magna consolatione et lætitia. Quid igitur contulit descensus animæ Christi ad inferos? Si dicatur, quod tunc perductæ sunt ad claram visionem et ejus fruitionem, habetur propositum. Si vero dicatur, quod non, sed quod solum perducti sunt ad ampliorem lætitiam et consolationem : contra quia secundum prophetiam Zachariæ jam allegatam, quæ secundum sensum naturalem intelligitur de descensu animæ Christi ad inferos, Christus eduxit sanctos sive animas sanctorum de limbo, sic enim scribitur : *Tu autem in sanguine Testamenti tui eduxisti vinctos tuos de lacu ;* dare autem unam consolationem magnam vel parvam de futura liberatione non est eos liberare de vinculis, nec educere de carcere. Ergo propter consolationem ampliorem datam sanctis in limbo existentibus non fuisset impleta dicta prophetia. Relinquitur ergo quod perducti fuerunt ad visionem Dei.

50. « Item Lucæ XXIII legitur, quod Christus existens in cruce dixit latroni juxta se crucifixo : *Mecum eris in paradiso.* Istud autem non potest intelligi quoad corpus Christi et latronis, quia corpus Christi fuit in sepulchro et corpus latronis alicubi, et neutrum in paradiso. Oportet ergo quod intelligatur quoad animam, ita quod anima Christi et anima latronis fuerunt eodem die in paradiso : et cum paradisus sit duplex, unus scilicet corporalis, scilicet cælum empyreum, et alius spiritualis, scilicet visio beata, in primo paradiso, scilicet cælo empyreo non fuerunt illo die animæ Christi et latronis, tum quia anima Christi descendit ad inferos secundum articulum fidei, tum quia anima Christi non ascendit in cælum empyreum usque ad diem Ascensionis, scilicet cum corpore. Relinquitur ergo, quod anima latronis fuit illo die cum anima Christi in paradiso spirituali, qui est visio beata.

« Item in Epistola ad Philippenses I cap. dicit Apostolus : *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum ;* et subdit : *Quid eligam ignoro. Coarctor autem e duobus : desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo, multo magis melius ; permanere autem in carne, necessarium propter vos.* Ex primo verbo, quod dicit : *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum ;* potest argui : Si lucrum erat Apostolo mori, quid erit lucrum nisi illud quod subditur : *Desiderium habens dissolvi et esse cum Christo ?* Ergo intentio Apostoli erat, quod si dissolveretur a corpore, quod reciperet pro lucro quod esset tantum cum Christo. Et qualiter? Numquid secundum visionem humanitatis Christi solum? Certe non, quia anima separata a corpore non habet oculos corporales ut videat corporalia, et in eis delectetur : et si cognitione spirituali solum per fidem cognoscat humanitatem Christi ». His verbis Durandum supponere errorem, nimirum animas separatas non percipere corporalia mentali intuitu, plures doctores arguerunt; qua de

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 208. — [2] Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4006, pag. 285, etc.

re inferius. Pergit ille: « Nullum est ei in lucrum majus, quam esset vivere, quia etiam dum Christus viveret ante resurrectionem et post, conversabantur cum eo, et ipsum corporaliter videntes et ipsum spiritualiter credentes non habuerunt ex hoc solo magnum lucrum tale, quale exspectabat Apostolus a Deo : *Mihi vivere Christus est et mori lucrum ;* subjungit enim, quod dissolvi et esse cum Christo, multo melius est, quam permanere in carne : istud autem non esset melius, si anima Apostoli resoluta a carne non videret Deum visione beata ; sed solum crederet in ipsum, quia hoc habebat existens in carne, et ultra hoc augebatur ejus meritum quotidie ; quod non habet locum post mortem : et sic mori et esse solum illo modo cum Christo non esset melius, imo multo deterius, quam permanere in carne; et esset damnum magis quam lucrum. Et si dicatur quod imo, quia post mortem homo non potest peccare nec amittere gratiam, in qua decessit, sicut potest ante mortem ; non valet propter duo. Primum est, quia homo existens in gratia ante mortem non potest amittere gratiam per peccatum, nisi velit, quia omne peccatum est voluntarium. Secundo quia, licet secundum legem communem homo non sit certus quin cadat a gratia ; tamen Apostolus fuit de hoc certus per revelationem, sicut ipse dicit Rom. VIII : *Certus sum enim quia neque mors, neque vita, etc.* Ergo propter certitudinem de non amittendo gratiam post mortem non dicebat Apostolus, quod mori esset sibi lucrum, vel dissolvi et esse cum Christo esset multo melius, quam permanere in carne ; sed solum propter visionem beatam, quam exspectabat, et quam in raptu expertus est in transitu quodam.

51. « Item Apostolus loquens de se et de consimilibus perfectis, qui totaliter exeunt perfecti et purgati ex hoc modo, dicit II ad Corinth. V : *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, sed æternam in cælis.* Igitur spiritus et animæ justorum et perfectorum, qualis fuit Apostolus, non habent nisi duplicem habitationem, unam terrestrem in corpore mortali, aliam cælestem, ad quam transeunt, dissoluta prima habitatione terrestri : habitatio autem cælestis, si accipiatur corporaliter solum, nihil proficit animæ separatæ, quæ in puris corporibus delectabile non habet, cum sit spiritus. Ergo oportet, quod accipiatur spiritualiter, ita videlicet, quod animæ sanctæ, dum absolvuntur a corpore, transeunt ad cælestem habitationem, quæ est visio, qua beati tam homines quam Angeli vident faciem Patris, qui est in cælis.

« Item Apocal. VI dicit Joannes : *Vidi sub altare Dei animas interfectorum propter verbum Dei, et testimonium Jesu Christi, quod habebant, et clamabant voce magna, dicentes : Usquequo, Domine, sanctus et verax, non vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra ? Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ ;* per quas intelligitur gloria animæ. Igitur jam habebant remunerationem, quantum ad animam, quamvis non totalem quantum ad totum compositum ratione corporis, quod glorificabitur solum in resurrectione generali : et ideo dictum est illis, ut requiescant, id est, *exspectarent adhuc tempus modicum, donec impleatur numerus conservorum, qui interficiendi sunt sicut et illi.* Item Apoc. VII : *Vidi turbam magnam, etc. stantem ante thronum et in conspectu agni, amicti stolis albis ;* et in eod. cap. dicitur : *Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, et laverunt stolas suas in sanguine agni.* Ex quibus omnibus datur clare intelligi, quod sancti martyres statim post mortem glorificantur quantum ad animam, quæ gloria vocatur *stola alba;* licet exspectent gloriam corporis in generali resurrectione. His duabus stolis finaliter vestientur omnes sancti, secundum illud Proverb. ultimo : *Omnes domestici ejus induti duplicibus.*

52. « Item promptior est Deus ad remunerandum bonos, quam ad puniendum malos. Sed mali decedentes in peccato mortali statim puniuntur quantum ad animam, quantum anima separata capax est pœnæ. Ergo boni decedentes perfecte purgati remunerantur quantum ad animam, quantum anima separata capax est visionis beatæ, quæ est facie ad faciem, quia ad hoc corpus aut nihil operatur aut modicum. Minor probatur, scilicet quod mali decedentes statim post mortem puniantur in anima, quantum ipsa capax est, dum est separata ; dicitur enim Lucæ XVI de divite epulone : *Mortuus est dives, et sepultus est in inferno ;* quod non potest intelligi quantum ad corpus, quod forte sepultum fuit in pulchro sepulchro ; sed quantum ad animam, de qua dicitur ibidem ex persona Abrahæ. *Et nunc hic consolatur,* scilicet Lazarus, *tu vero cruciaris.* Item Jacobi I dicitur : *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.* Sed tota probatio hominis est in hac vita. Ergo, ea finita, veri probati accipient coronam vitæ, quæ non est aliud quam visio Dei facie ad faciem.

« Ad idem concurrit generalis ritus et auctoritas totius Ecclesiæ, de Apostolis enim cantat Ecclesia sic : *Isti sunt veri sancti, quos elegit Deus in charitate non ficta ;* et sequitur : *Et dedit illis gloriam sempiternam.* Hæc autem gloria, non est gloria corporis, quæ est in resurrectione ; sed gloria animæ, quæ consistit in visione divinæ essentiæ.

« Item de eisdem cantat Ecclesia : *Modo coronantur et accipiunt palmam ;* et sic idem quod prius. De Martyribus vero cantat in hymno Ecclesia : *Terrore victo,* etc. usque, *vitam beatam possident.* Ergo beati sunt saltem quantum ad animam : beatitudo autem animæ consistit in beata

visione, etc. », interjectis pluribus aliis argumentis similibus, subjicit Durandus : « Ex quibus patet, quod generalis ritus Ecclesiæ, qui in talibus maximam auctoritatem habet, confitetur Deum laudans, quod sancti post mortem et ante resurrectionem glorificantur quantum ad animam.

53. « Beatus etiam Gregorius lib. IV Dialogorum cap. XXIX dicit, respondens quæstioni Petri discipuli quærentis, si ante resurrectionem corporum in cælo recipiuntur animæ sanctorum ; respondet, quod justorum animæ, ut hæc carnis claustra exeunt, in cælestibus sedibus recipiuntur, juxta illud : *Ubicumque fuerit corpus*, etc., quia illæ proculdubio, ubi Redemptor est corpore, illic et colliguntur sanctorum animæ; et Paulus desiderat dissolvi et esse cum Christo. Qui ergo Christum in cælo esse non dubitat, nec Pauli animam esse in cælo negat qui dixit : Scimus quod si domus nostra, etc. Sed quærit : Si igitur et in cælo nunc animæ sunt justorum, quid est quod in die judicii pro retributione suæ justitiæ recipient? Respondet Gregorius : Hoc eis nimirum restat in judicio, quod nunc animarum sola, postmodum vero corporum beatitudine perfruentur. Datæ sunt illis interim singulæ stolæ albæ, et dictum est illis, ut requiescerent, etc. qui itaque singulas stolas acceperunt, binas in judicio stolas habituri, quia modo animarum tantummodo, tunc autem animarum et corporum gloria lætabuntur. Item in eod. lib., cap. XXVIII dicit sic : Esse sanctorum animas in cælo, sacri eloquii testificatione credidisti : oportet ut per omnia verum esse credas et iniquorum animas in inferno, quia ex retributione internæ justitiæ, ex qua jam justi gloriantur, necesse est, ut per omnia injusti crucientur : nam sicut electos beatitudo glorificat, ita credi necesse est, quod a die exitus sui ignis reprobos exurit. Et ecce quam expresse et clare dicit Gregorius, quod animæ sanctorum postquam resolutæ sunt a corporibus, stolam, quæ est beatitudo animæ, quæ in dicta visione consistit, recipiunt ». Interjectaque auctoritate Bedæ dicentis, pueros Baptismo ablutos mox cælo excipi, addit Durandus argumentum ex ratione petitum : « Deus etiam, qui dicit : Non remanebit opus mercenarii apud te usque mane ; mercedem beatorum operariorum finito tempore non retardabit reddere operationem sine causa : cum autem perfecta merces, quam Deus promisit sanctis suis, sit beatitudo animæ, et beatitudo corporis necessaria est; quare beatitudo animæ retardetur ei statim postquam resoluta est a corpore, cum ipsa sit capax tali beatitudine, nec ad eam recipiendam indigeat corpore, nec ut subjecto, aut objecto?

54. « De beatitudine autem corporis quod non redditur modo, justa causa est, quia corpus non potest glorificari sine anima, sine qua non vivit, etc. et cujus organum fuit in merendo, et sine qua ad ipsum non potest pertinere meritum, pro quo reddendum est præmium, quod corpus non glorificabitur donec reuniatur animæ, quod erit in resurrectione : dicere autem, quod animæ sanctorum non glorificentur usque post resurrectionem corporum, multum derogat sinceritati fidei cum enim de die judicii et resurrectione, quæ tunc erit, Christus Salvator noster nihil voluerit revelare Apostolis, imo dixit : *De die autem illa nemo scit, neque Angeli in cælo, sed tantum Pater* ; si tota merces nostra, scilicet beatitudo animæ et beatitudo corporis, differatur usque ad diem illum, de quo nec Angeli sciunt aliquid, nec revelandum est Apostolis, nec Filius voluit aliquid revelare, infirmi possent de facili scandalizari in fide, cogitantes quod merces paradisi sanctis promissa, est eis reddenda pro tempore sic distante, quod nullus scit de hoc aliquid dicere; sicut fuit dictum magistro Arnaldo Catalano, qui volebat præfigere tempus antichristi : Magister Arnalde, si vultis prudenter dicere, assignetis tantum tempus adventus Christi ». Et infra :

55. « Item secundum doctrinam communem Ecclesiæ post mortem hominis non assignatur nisi triplex status animarum decedentium, quia quædam detinentur in purgatorio, illæ videlicet, in quibus erat aliquid purgandum : quædam vero descendunt in infernum, scilicet animæ damnatorum : aliæ vero ascendunt in paradisum, scilicet animæ sanctorum et purgatorum. Si autem animæ sanctorum non vident Deum usque post resurrectionem corporum, tunc non essent in paradiso, nec in inferno, nec in purgatorio; sed haberent alium statum confictum. Et sic patet perquam periculosus error sit dicere, quod animæ beatorum non glorificantur ante resurrectionem corporum, neque animæ malorum puniantur quousque suis corporibus uniantur ».

56. Solvit dein Durandus adversariorum argumenta contendentium animas sanctorum ab omni labe purgatas Deum nisi post generale judicium non visuras ; quem errorem hæreticorum Catharorum fuisse ait. Argumentum primum id ponit : « Præmium vel pœnæ non reddentur bonis vel malis post mortem nisi per divinum judicium. Sed divinum judicium non fiet usque ad finem post resurrectionem. Igitur usque tunc non præmiabuntur boni, nec punientur mali ». Hujus syllogismi minor de futuro in fine sæculi judicio multis auctoritatibus Isaiæ cap. III, Danielis XII, Joelis III, Mat. III, XI, XXII, Marci XX, Apostoli I ad Corinthios V, II Petri V, tum multis aliis sacris oraculis confirmatur. Ad quam propositionem respondet Durandus, duplex esse judicium ; aliud generale futurum in orbis consummatione, de quo superiora oracula loquuntur : aliud « particulare et occultum, inquit, quod fit de quolibet homine post mortem, de quo dicitur Eccles. XXXVIII : *Memor esto judicii mei, sic enim erit et tuum : mihi heri, et tibi hodie*. Et isto judicio judicatur quilibet in morte sua non secundum totum hominem,

quia desinit esse; sed secundum principalem partem, videlicet animam, quæ non desinit esse; et secundum quam solum aut principaliter attenditur totum meritum et demeritum : et de isto judicio non est vera minor propositio, nec auctoritates Scripturæ ad ejus probationem adductæ de isto judicio intelligunt; sed solum de finali et generali ».

Secundum argumentum hoc est : « Illi debetur præmium per se, cui competit per se mereri tale præmium : quia si per se præmietur qui per se non meretur, non est condigna retributio. Sed anima non meretur per se, quia tunc omnis anima separata posset mereri, nec corpus meretur sine anima. Ergo totius hominis constituti ex anima et ex corpore est mereri per se. Igitur et præmiari per se. Non ergo unum sine altero ». Huic argumento respondetur, animam conjunctam corpori per actionem liberi arbitrii, supposita gratia, mereri per se et principaliter, quamvis non totaliter, sed ut quod : corpus autem mereri ut quo, scilicet organo, fiat actio : proinde post mortem præmio affici animam, quæ sine corpore præmii sit capax, non corpus, cum non sit capax nisi conjunctum animæ : integrum vero hominem, utpote compositum ex corpore et anima conjunctis præmio non donatum iri nisi post resurrectionem. Indirecte etiam retorto argumento in adversarium respondetur, si solus homo per se præmio donandus, qui per se solus mereatur, sequi animam nullo præmio post mortem affectum iri; non itaque excipiendam cælo, non cæleste gaudium suscepturam, tum etiam animas separatas purgatoriis flammis non cruciari.

Tertium argumentum objicitur : « Promittitur et datur denarius illi solum, qui in vinea Domini laboravit. Sed anima non laboravit sine corpore, nec e converso, sed totus homo. Ergo toti homini solum debet dari præmium ». Ostendit Durandus fallax esse hoc argumentum, et mutare quid in quale : licet enim quis locarit operam certo indutus cultu, non colligi, si eam vestem exuat, mercede fraudandum; præcipue enim attendi id quod meretur, ac minus principaliter id quo mereatur.

Quartum argumentum : « Perfecte beatus nihil amplius potest desiderare. Sed visio Dei nobis promittitur tanquam finis omnium desideriorum nostrorum. Ergo si anima videt nunc Deum, nihil debet nec potest exspectare. Sed naturaliter anima corpus exspectat tanquam illud, sine quo perfecta non est, sicut pars separata a toto imperfecta est, perfecta tamen dum est in toto ».

57. Hæc ita solvuntur a Durando : « Cum dicitur, quod perfecte beatus nihil amplius potest exspectare, vel desiderare : dicendum quod beatitudo potest accipi dupliciter, uno modo prout includit omnem perfectionem homini possibilem, et sic Boethius dicit, quod beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, et qui habet talem beatitudinem nullum potest amplius desiderare, et sic nullus homo erit beatus usque post resurrectionem. Alio modo accipitur beatitudo pro suprema et optima operatione hominis, et hæc consistit in visione divinæ essentiæ facie ad faciem; et qui habet talem beatitudinem, adhuc potest plus desiderare et optare, quia beatitudo sic accepta est eligibilior cum quocumque alio bono sibi adjuncto : et isto modo anima separata habet beatitudinem, et potest desiderare uniri corpori et habere beatitudinem corporis sibi uniti ». Et infra : « Item principale non dependet ex accessorio, sed e converso : quantum autem spectat ad præmium beatitudinis, anima quæ est ad imaginem Dei, est principativa, corpus autem est accessorium tanquam illud, quod non gloriatur donec plene sit subditum animæ. Ergo ridiculum est dicere, quod anima non beatificetur quousque uniatur corpori, cum ipsa sit capax beatitudinis sine corpore, non autem corpus sine anima ».

Ad auctoritates vero sanctorum Augustini [1] et Bernardi, ab adversariis objici solitas, ostendit nil ex iis concludi posse, quam animas beatas non tanto impetu in contemplationem et fruitionem divinæ essentiæ ob insitum appetitum in corpus ferri, quanto post resurrectionem ferentur, quæ aliquorum est opinio; quamvis alii contrarium sentiant : « Cum dicitur, inquit, quod animæ resolutæ a corpore constituuntur in placidis sedibus, donec recipiant corpora sua; non est intelligendum de sedibus corporalibus, quæ animæ separatæ pro statu illo non conferunt complacentiam vel displicentiam sed (errat in hoc auctor) placidam sedem vocat gradum beatitudinis imperfectæ, quam habet anima separata respectu beatitudinis quam habebit resumpto corpore : tunc enim beatitudo erit major extensive, quia anima beatificabitur non quantum ad mentem et quantum ad intellectum et voluntatem, sed etiam quantum ad vires inferiores sensitivis et appetitivis, quæ perficiunt corpus; et etiam intensive secundum aliquos, quia anima clarius videbit Deum et ferventius diliget : quam opinionem videtur declarare B. Augustinus dicens, quod anima separata retardatur quodammodo ex naturali appetitu administrandi corpus, ne tota intentione feratur in Deum quamvis aliqui non assentiant Augustino in hac parte ». Subdit imo eosdem sanctos in aliis locis explicatius referre, animas ante generale judicium divina gloria potiri, et singulas stolas accepisse, quæ stola felicitas est animarum. Ad auctoritatem vero Apocalypsis de animabus, quæ visæ sunt sub altari, ex interpretatione S. Bernardi respondet [2] : « Est notandum, quod licet Bernardus fuerit vir magnæ devotionis in oratione et sermonibus; non fuit tamen magnæ auctoritatis in expositionibus, et ideo in talibus qui vult potest eum tenere vel negare

[1] Aug. XII. sup. Genes. ad lit. et XV. de Trin. c. 25. — [2] Bern. in serm. de omnibus SS.

sine reprehensione : propter reverentiam tamen ejus discurramus per dicta sua ». Refellit deinde presse Bernardi verba Durandus, adversariis tamen, dum hæc redarguit, in eum disceptandi occasionem dedit. « Dicit quo illud altare, sub quo clamabant sancti, corpus est Domini Salvatoris : et istud potest tolerari accipiendo corpus pro humanitate, et quod subdit : Interim ergo felices animæ sub Christi humanitate quiescunt, nimirum in quem desiderant Angeli prospicere; non est bene dictum, nec secundum intentionem beati Petri I Petr. I de quo loco sumuntur illa verba : humanitas enim Christi secundum naturam inferior est natura angelica secundum illud Psalmi, et allegatur per Apostolum ad Hebr. *Minuisti eum paulo minus ab Angelis*. Quomodo ergo Angeli desiderant prospicere in humanitatem Christi? nequaquam, sed divinitatem ejus, quam habet cum Patre et Spiritu sancto, imo eamdem. Quod autem dicitur, quod veniet tempus, scilicet in resurrectione, quando animæ exaltentur super altare, id est super humanitatem Christi, non prælatione, sed visione et contemplatione, quia videbunt non solum humanitatem Christi, sed divinitatem; si intelligatur, quod videbunt divinitatem intensius et clarius, tolerari potest, cum de hoc sint opiniones inter doctores : si autem intelligatur, quod tunc videbunt et non prius, negandum est omnino, nec auctoritas Joannis in Apocalypsi, cujus sensum putat se habere et non habet, sic intelligenda est, sicut ipse eam exponit ».

58. Attigerat Durandus doctissime controversæ rei veritatem ; at plures in contrariam abiere opinionem, atque Commentarios edidere [1], parati tamen Pontifici post discussam controversiam decretoriam laturo sententiam adhærere, et cogere intellectum in obsequium fidei. Cum vero Durandus vel in sententiæ suæ probationibus, vel in solvendis adversariorum argumentis nonnulla erronea, vel ab æmulis in improbum detorta sensum permiscuisset, gravissimam est passus invidiam; adeo ut etiam a fidei censore in jus vocatum fuisse, Gallorum tamen regis patrocinio tectum, ferant. Constat certe ejus scripta acerrime discussa [2] fuisse a theologis, qui in Pontificia curia versabantur, ex quibus unus præstans scientia hæc Durando objecit in suo Commentario pro parte adversa edito : « Prima, inquit, difficultas et error esse videtur, quia vult non esse lucrum mori et esse cum Christo, nisi videatur Christi divinitas facialiter ; cum tamen maximum sit gaudium, maxima felicitas et beatitudo videre Christum esse in gloria humanitatis, et scire eum esse Dominum; quod isti doctori non est lucrum, cum dixerit Christus, quod hoc est vita et æterna, etc. et quem misisti, etc. Secunda difficultas et error est quia dicit, quod anima separata non habet oculos corporales, ut videat corporalia et in eis delectetur, quod est error pessimus quia tunc anima non posset dicere : *Delectasti me, Domine, in factura tua ;* nec diabolo fuisset ad pœnam, quod ejectus est de cælo, nec Angelis ad delectationem esset cognoscere corporalia, nec anima separata delectaretur in cognoscendo corpora nobilissima : et incidit in errorem Averrois, qui ponebat, quod substantiæ separatæ, et maxime nobilissimæ non cognoscunt inferiora, quia intellectus ejus vilesceret. Vult insuper iste doctor quod Christus non potest videri ab anima separata quia non habet oculos : ponit ergo quod humanitas videatur cum oculis et non intellectu : cum tamen sit objectum intellectus, et sit quædam substantia ; et quod intueri non potest quod non potest oculo corporali videri, quod est hæreticum. Tertius error est quia dicit, quod si anima cognitione spirituali solum cognoscat Christi humanitatem, cum per fidem cognoscat eam, nullum esset ei lucrum mori et esse cum Christo magis, quam vivere : et sic videtur ponere, quod in anima separata non possit esse cognitio humanitatis Christi nisi per fidem, quod est falsum, habent enim cognitionem facialem humanitatis Christi ». Cum hæc a theologis objicerentur Durando, ex ea occasione novæ controversiarum turbæ in Pontificia curia obortæ fuerunt : quas Joannis XXII jussu a doctoribus ventilatas refert Jacobus Novellus tit. S. Priscæ [1].

59. « De dicta, inquit, scriptura extraxerunt decem vel undecim dubia, ut eis visum fuit, de quibus formantes decem vel undecim quæstiones, quæ propositæ erunt in titulis earum, utrum Catholicum, an hæreticum, vel erroneum sit dicere, dictum illud, quod dictus magister Durandus dixerat. Qui articuli per modum talium quæstionum propositi diversis doctoribus, in curia tunc existentibus, traditi fuerunt per dictum dominum papam ad examinandum, a quo etiam mihi, licet renitenti, traditi fuerunt ». Præcipue harum quæstionum erant de Angelorum et animarum separatarum statu, qua nempe ratione percipiant corporea, atque ex his voluptatem vel dolorem trahant : tum de Christi humanitatis visione, et num Angeli eam, quanquam natura inferiorem, prospicere cupiant : quas cardinalis Novellus in suo erudito Commentario ita discutit.

« Titulus. Quod in Angelis et animabus separatis a corpore, in quibus non est potentia sensitiva, quæ non operatur nisi in organo corporali, non potest esse delectatio vel tristitia, quæ sequatur cognitionem sensitivam organicam in eis : sed quia per intellectum res corporales et sensibiles cognoscunt, idcirco in talium rerum cognitione delectantur.

« Quia animæ a corporibus separatæ possunt cognoscere res corporales, non per sensus corporeos, quos non habent, sed per mentem vel

[1] Ext. in bibl. Vat. Ms. sign. num. 40[?]4. et num 5007. — [2] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4007 pag. 22.

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num 4006. pag. 208.

intellectum, idcirco et in cognitione humanitatis Christi, causata in intellectu eorum vel a præsentia humanitatis Christi, prout magis existimo, vel per aliquas species impressas menti, ut aliqui dicunt, multum delectantur, ut supra ostendebatur; non quidem delectatione sensuali, sed delectatione mentali, quæ sequitur cognitionem intellectualem humanitatis Christi. Unde non sequitur, quod si animæ separatæ a corpore oculo corporali non vident Christi humanitatem, et per consequens nec delectantur in tali visione delectatione corporali, quod propter hoc non videant Christi humanitatem oculo mentali, et quod non delectentur in tali visione delectatione spirituali, unde et Damascenus II lib. cap. XIV, loquens de lætitiis vel delectationibus dicit : Lætitiarum eæ quidem sunt animales, eæ vero corporales. Animales quidem sunt, quæcumque sunt solius animæ ipsius secundum seipsam, quæcumque sunt circa disciplinas et contemplationem. Corporales vero sunt, quæ cum communione animæ et corporis fiunt, et propterea corporales vocantur; solius autem corporis nequaquam inveniet aliquis lætitias. Rursus lætitiarum eæ quidem sunt veræ, eæ vero sunt mendaces. Et quæ quidem solius mentis sunt secundum doctrinam et contemplationem : quæ vero cum corpore secundum sensum sunt. Et ita lætitiæ vel delectationes corporales fiunt ex communione animæ et corporis, quæ communio non est in animabus a corpore separatis; sed bene sunt in eis lætitiæ et delectationes, quæ sunt solius animæ, quæ secundum seipsam est.

« Tit. Quod licet animæ humanæ a corporibus separatæ proprie non sentiant res corporales sensu corporeo, quia talem sensum non habent; dicuntur tamen illa sentire sensu intellective, vel per intellectum, qui unus existens eodem sentit visibilia, et sic de aliis sensibus : et ex prædictis solvitur quæstio, scilicet quod animæ separatæ per intellectum sentiunt res corporales et sensibiles, quia talem cognitionem sequitur delectatio vel tristitia cap. VIII.

60. « Verum est tamen, quod animæ a corporibus separatæ sentire dicuntur, non accipiendo sentire pro actu sensus exterioris; sed accipiendo sentire pro percipere delectabile vel contristativum : quam perceptionem habet anima separata non per sensum corporis, sed per cognitionem mentis; unde et Hugo II lib. de Sacramentis part. XVI, cap. III, exponens illa verba Gregorii de animabus damnatorum : In igne eo ardent, quo se ardere vident; dicit : Quid sibi vult, putatis, hoc quod dicit, quia animæ in eo ipso ardent, quo ardorem suum vident? In rebus corporalibus non ita est, ut ardorem sentiat quicumque ignem conspicatur. Quæ est visio illa animæ, quia sentit omne quod videt; vel si non omne, hoc certe quod ad pœnam videt? Et respondens subdit : An quia sensus animæ, quando per corpus egreditur, ideo diversis modis percipit, et ob quædam eminus constituta corporali sensu non percipit, quia ad percipienda illa instrumentum corporalis sensus non sufficit? Ibi enim sensus deficit, ubi amplius instrumentum non sufficit : propterea illi sensus, qui instrumenta magis sufficientia habent, majorem in percipiendo vim habent. Oculus longe posita videt, tactus vero sentire non potest nisi immediate conjuncta : si instrumentum tangendi æque ut videndi perspicax esset, æque tactus ut visus eminus constituta perciperet.

« Quid igitur ubi instrumentorum nulla diversitas erit, quare non omnis sensus æqualis erit, ut videlicet sit illic idem videre quod tangere, tangere quod dolere? Constat autem quod cognoscere aliquid contristativum diversis sensibus corporalibus non potest esse sine diversitate instrumentorum sentiendi : instrumentum enim videndi, audiendi, tangendi et olfaciendi non potest esse unum et idem propter diversitatem complexionum, quæ dicta instrumenta requirunt, ut sint apta potentiis sensitivis ad suum proprium opus exercendum; et ideo ubi talis diversitas instrumentorum non est, non sunt actus sentiendi corporales diversi. Quapropter cum in anima separata, secundum eum, non sit diversitas instrumentorum sentiendi; sed eodem videat et tangat et alia opera, quæ sensibus attribuuntur, anima exerceat, non faciet hoc nisi per unum intellectum, qui omnia, quæ distincti sensus percipere possunt, solus percipit, et multo plura quam diversi sensus percipere possint : propter quod non per sensum corporalem sed per intellectum anima a corpore separata dicitur sentire delectabilia vel tristia; in rebus enim spiritualibus idem est visus qui auditus, et idem auditus qui visus, et sic de aliis sensibus, quia intellectus valet omnia ista, dicente Augustino XV lib. de Trin. cap. X : Foris, cum per corpus hæc fiunt, aliud est locutio, aliud visio : intus autem cum cogitamus, utrumque unum est, sicut auditio et visio : duo quædam sunt inter se distantia in sensibus corporis, in animo autem non est aliud atque aliud videre et audire; ac per hoc, cum locutio foris non videatur sed potius audiatur locutiones tamen interiores, hoc est cogitationes, visas dixit a Domino sanctum Evangelium, non auditas. Augustinus etiam XV lib. de Trinitate cap. V, loquens de Deo dicit : Illa vita quæ Deus est, sentit atque intelligit omnia, et sentit mente non corpore, quia spiritus est Deus; non autem sicut animalia, quæ habent corpora, per corpus. Sentit Deus, non enim ex anima constat et corpore, ac per hoc simplex illa natura sicut intelligit, sentit, sicut sentit, intelligit; idemque sensus qui intellectus est illi : unde si in Deo, ex eo quod non est corpus nec constat ex anima et corpore, idem est sensus qui intellectus, et sicut intelligit sentit, et sicut sentit intelligit, non corpore nec per corpus, sed omnia ista dicitur agere sola mente : eadem ratione dicetur, quod animæ humanæ a corporibus separatæ, quia non sunt corpus nec sunt corporis

forma actualiter corpus informantes, non per corpus nec per organa corporalia sentiunt illa, quæ sentiunt, sed per intellectum, et eodem sentiunt quo intelligunt, et quo intelligunt sentiunt, quia solo intellectu ista faciunt. Ex quibus videtur dicendum, quod licet anima a corpore separata oculo corporali non videat res corporales, quarum visione corporali delectetur vel tristetur; videt tamen mente et intellectu res corporales, quarum visione mentaliter delectatur vel affligitur, quia sunt ei vel delectabiles vel contristativæ : quas res corporales, si intellectu non videret, cum eas oculo corporali videre non possit, in nullius rei corporalis visione delectaretur, vel tristaretur, cujus contrarium supra ostensum est ».

61. His de animarum separatarum statu positis, quærit Jacobus Novellus cardinalis, an verba Apostoli ad Philippenses cap. I. *Mihi vivere Christus est et mori lucrum. Quid eligam ignoro : coarctor autem e duobus, desiderium habens dissolvi, et cum Christo esse, multo autem melius : permanere autem in carne necessarium propter vos;* ita intelligenda sint, ut Apostolus mortem optet, ut per fidem Christum videat, an ut ejus humanitatem divina exornatam gloria, an ut Christum secundum deitatem facie ad faciem intueatur; et concludit[1] conceptam a Paulo fuisse spem potiundi divinæ essentiæ gloria; nec tamen negasse illum, quin glorificatam humanitatem intuiturus esset[2] : beatitudinem in divinæ essentiæ visione sitam[3]; nec modo Paulum expetiisse humanitatem tantum circumfusam gloria, sed etiam divinitatem intuitive prospicere[4] : neque[5] enim, ut ait, visionem humanitatis Christi per præsentiam; nec visionem ejus deitatis per fidem, vel demonstrationem ex effectibus quibuscumque, vel per scientiam, satiare humanam mentem, sed tantummodo eam visionem deitatis Christi, quæ est per ejus præsentiam in ratione objecti beatificantis. Demum pressius in examen adducit Durandi verba, ac primum arguit[6] sanctorum animas separatas non tantum per fidem, sed intuitive Christum secundum humanitatem videre : « Animæ, inquit, sanctorum existentes cum Christo, non vident per fidem Christi humanitatem, sed vident eam intuitive et præsentem, dum sunt in ejus præsentia : quæ visio, cum non fiat per speciem alienam, sed per ipsiusmet rei præsentiam, nec sit obscura vel ænigmatica, non potest dici quod talis visio humanitatis Christi sit per fidem aut speculum et ænigma ; sed est intuitiva vel facialis, quæ duæ visiones specie distinguuntur : videre autem sic humanitatem glorificatam multo majus lucrum est, quam videre eam solum per fidem, sic enim eam vident sancti Angeli, et eam sic videntes multum gaudent, ut supra dicebatur : de quibus tamen constat, quod non vident eam spiritualiter per fidem, sed per rei præsentiam. Apostoli etiam post resurrectionem Christi ejus humanitatem glorificatam viderunt, licet illa gloria vel claritas corporis Christi non eis appareret, ut alibi dicebatur per Augustinum XV quæstione in lib. quæstionum ad Orosium : quam tamen claritatem viderunt non per fidem, sed per rei præsentiam et intuitive Apostoli, qui cum eo fuerunt quando transfiguratus fuit in monte : quæ visio magnum lucrum eis attulit, ut alibi etiam declarabatur, et multo majus quam esset lucrum videre Christi humanitatem per fidem solum ». At quamvis ingens felicitas sit videre Christi humanitatem, juxta illud Lucæ X : *Beati oculi qui viderunt, quæ vos videtis : dico enim vobis, quia multi reges et prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt ; et audire quæ auditis, et non audierunt;* major etiam felicitas sit videre Christum fidei oculo, quam corporis, et etiam major videre humanitatem collustratam divina gloria, ut vident animæ segregatæ a corporibus ; tamen concludit Jacobus cardinalis cum Durando, Apostolum aliud longe præstantius lucrum spe concepisse, nimirum divinitatis prospectum, cum quo visio humanitatis Christi radiantis gloria conferenda non sit. « Quia, inquit, sancti et glossæ exponunt hæc verba Apostoli, quod ideo cupiebat dissolvi, ut in Christi præsentia esset, non solum ut Christi humanitatem gloriosam præsentialiter videret, nec eam per fidem solum cognosceret ; sed ut ejus deitatem facie ad faciem videret, quod lucrum multo majus est quasi incomparabiliter, quam sint prima duo lucra, cum hoc solum lucrum faciat hominem simpliciter beatum, quod non faciunt alia duo lucra sine isto ». Cum etiam nonnulli Durandum carperent, scripsisse, habitationem cælestem nihil sanctorum animabus profuturam, si divina visione carerent, ipsum tutatus est Jacobus cardinalis, ejusque intelligenda verba, « non quod talis habitatio non prosit, sed quod non prosit ad illud, ad quod probandum Apostolus dicit : *Scimus quoniam, si terrena*, etc. » Cum vero Durandus dixisset, adversus Bernardum disceptans, verba : *In quem Angeli desiderant prospicere ;* non intelligenda de humanitate Christi, cui naturæ dignitate antecellerent; sed de divinitate tantummodo, sententiam Durandi ita confutavit :

« Tit. Quod Christi humanitas non debet adorari adoratione latriæ, nisi ex eo, quod est unita in persona personæ Verbi : sed si per intellectum dividatur a Verbi persona, non debet adorari adoratione latriæ, sed adoratione suprema duliæ, quæ hyperdulia vocatur, quia ipsa Christi humanitas secundum se sumpta creatura est, quæ rationalem animam beatificare non potest ; et minus quæcumque alia creatura debet adorari adoratione latriæ. Ex quo concluditur, quod ultimus finis creaturæ rationalis non debet poni in quacumque creatura.

62. « Christi humanitas, si per se considere-

[1] Phil. c. 9. — [2] Ibid. c. 10. — [3] Ibid. c. 11. — [4] Ibid. c. 12. — [5] Ibid. c. 13, 14, 15, 16, 17, 18. — [6] Ibid. c. 19.

tur, et non ut est conjuncta in persona personæ Verbi, adoranda non est, nec ei cultus latriæ est exhibendus, et si adoretur vel exhibeatur ei talis cultus, hoc non fit propter ipsam, sed propter Verbum cui conjuncta est in persona, dicente Damasceno III lib. c. XXXII. Caro Christi secundum naturam quidem ejus, si dividas subtilibus intelligentiis, quod videtur ab eo, quod intelligitur, inadorabilis est, ut creatura : unita autem Deo Verbo, propter ipsum et in ipso adoratur : quo enim modo rex et nudus adoratur et vestitus, et purpura ut nuda quidem purpura conculcatur et projicitur, regale autem facta indumentum adoratur et honoratur et glorificatur, et si quis hanc perforaverit, morte quam multoties condemnatur : sicut autem et lignum nudum neque est tactui inaccessibile, igni autem connexum et carbo facto non propter seipsum, sed propter copulatum, ignem inaccessibile fit, et non ligni natura existit inaccessibilis, sed propter copulatum ignem inaccessibile fit, et non ligni natura existit inaccessibilis, sed carbo secundum ignitum lignum ; ita secundum sui ipsius naturam quidem non est adorabilis, adoratur autem in incarnato Deo Verbo non propter seipsam, sed propter unitum et secundum hypostasim Deum Verbum : non adoramus quando carnem adoramus nudam, sed carnem Dei, scilicet incarnatum Deum. Et Augustinus exponens illud Psalmi nonagesimi octavi : *Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est ;* dicit : Converto me ad Christum, et invenio quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum ejus. Suscepit enim de terra terram, quæ caro de terra est, et de carne Mariæ carnem accepit. Et ideo cum ad terram te inclinas atque prosternis, non quasi terram intuearis, sed illum sanctum, cujus pedum scabellum est, quod adoras, propter enim ipsum adoras, in cujus honore adoras scabellum pedum ejus ; et cum adoras illum cogitatione, ne remaneas in carne, et a spiritu non vivificeris : Spiritus est enim, qui vivificat ; caro autem nihil prodest. Et glossa exponens dictum locum Psalmi, dicit : Sciendum est, quia in Christo terra est, id est caro, quæ sine impietate adoratur ; suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, et de carne Mariæ carnem suscepit. Hæc sine impietate a Verbo Dei, assumpta adoratur a nobis, quia nemo carnem ejus spiritualem manducat, nisi prius adoret : non illam dico adorationem, quæ latria est quæ soli Creatori debetur ; sed illa quæ in dulia dignior est : dulia enim adoratio est, quæ etiam creaturæ exhibetur, quæ duas habet species, unam quæ indifferenter hominibus, alteram quæ soli humanitati Christi exhibetur.

63. « Sic ergo secundum prædicta Christi caro vel ejus humanitas, si adoretur adoratione latriæ non propter seipsam, nec etiam si ipsa per seipsam sumatur, adoratur ; sed propter hoc, quia unita est in persona Deo Verbo, cui per se et secundum se adoratio latriæ debetur : vel etiam si non adoretur adoratione latriæ, sed duliæ excellentiori, quæ dulia ab aliquibus vocatur hyperdulia, semper constat quod vel non adoratur adoratione latriæ, sed hyperduliæ, vel si adoretur adoratione latriæ non adoratur propter seipsam, sed propter ipsum Verbum cui in persona est conjuncta : quod non fieret si ipsa Christi humanitas secundum se sumpta beatificare adorantem posset ; tunc enim per se sumpta et propter se adoratione latriæ adorari deberet, ut supra dicebatur. Cum ergo inter omnes res creatas magis digna sit propter dona gratiarum et gloriæ Christi humanitas, ut probat Apostolus ad Hebræos primo : *Tanto*, inquit, *melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit ;* ubi dicit glossa : Per hoc, quod dicit, effectus aperitur, quod hic loquitur de Christo secundum carnem, nam secundum hoc, quod Patris substantiæ consubstantialis agnoscitur, non est factus, sed natus de eo. Ergo sermo versatur secundum humanam naturam, secundum quam et minor fuit Angelis passione, et major ac melior gratiæ plenitudine, de qua etiam ipsi Angeli ad mensuram accipiunt. Et ideo ait, quod ipse Christus tanto melior Angelis est effectus, id est, evidenter secundum hominem factus, quanto differentius nomen, id est, differentiorem honorificentiam quam ante hæreditavit, id est firmiter habuit quando surrexit et ascendit. Et quia hoc posset habere, et non præ illis, addidit : præ illis ; nam dum mortalis fuit, differens nomen habuit, quia Angeli ministrabant ei ; postquam immortalis magis differens, quia honorabilior atque præclarior illis per omnia extitit : cum Christi humanitas etiam post ejus resurrectionem et ascensionem, si secundum se sumatur, vel propter se, non sit adoranda adoratione latriæ, manifestum est, quod Christi humanitas, et per consequens nulla alia creatura quantumcumque sublimis in gloria potest beatificare animam rationalem vel Angelum : et per consequens nulla creatura potest quæri, dum non habetur, vel delectari in ea, dum habetur a creatura rationali ut ejus finis beatificativus ». Et infra :

64. « Quod autem adoratio latriæ Deo debeatur soli, eo quod est creator et beatificator creaturæ rationalis, dicit Thomas II sum. quæst. LXXXIV artic. II in positione, ubi dicit, quod anima se offert Deo in sacrificium sicut principio suæ creationis, et sicut fini suæ beatificationis : unde cum secundum veram fidem solus Deus sit creator animarum nostrarum, in solo etiam eo animæ nostræ beatitudo consistat : ideo soli Deo debemus sacrificium spirituale, et soli etiam ei debemus offerre exteriora sacrificia in signum, quod recognoscimus nos ab eo esse creatos, et ab eo nos fore beatificandos : unde sicut creator animarum nostrarum non est nisi Deus, ita beatificator animarum nostrarum non est nisi Deus : propter

quod ut nostro creatori et beatificatori ei soli offerimus sacrificium cordis interius, et sacrificium corporale exterius in signum recognitionis talium beneficiorum ejus propter quod ipse solus quærendus est a nobis ut finis noster beatificans, et nulla res alia tanquam finis beatificans. Nec obstat si dicatur, quod Dominus Christus dixit Joan. XVII : *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum verum, et quem misisti Jesum Christum ;* ubi videretur, quod vita æterna, quæ est finis beatificans formaliter creaturam rationalem, consisteret non solum in visione deitatis, sed etiam quod consisteret in visione et cognitione humanitatis Christi cujus contrarium supra dictum est : hanc enim objectionem solvit Augustinus I de Trin. cap. XIII dicens : Quæ est autem vita æterna, nisi illa visio, quæ non conceditur impiis ? Ut cognoscant te, inquit, unum verum Deum, et quem misisti Jesum. Quomodo et ipsum Jesum Christum, nisi quemadmodum unum verum Deum, qui seipsum ostendet illis ? Non quomodo se ostendet etiam puniendis in forma filii hominis. Unde non in visione humanitatis, quæ videbitur ab ipsis in judicio, sed in visione divinitatis Christi, quæ eadem est cum divinitate Dei Patris, consistit vita æterna, sicut clare ibi dicit Augustinus. Et II parte super Joannem serm. II, exponens ista verba Domini : *Hæc est vita æterna* etc. dicit : Ordo verborum est, ut te, et quem misisti Jesum Christum cognoscant solum verum Deum ; consequenter enim Spiritus sanctus intelligitur, quia Spiritus est Patris et Filii tanquam charitas substantialis et consubstantialis amborum. Et sic vita æterna vel beatitudo non consistit in cognitione humanitatis Christi, sed essentialiter consistit in aperta et faciali visione divinitatis.

« TIT. Quod Angeli desiderant videre Christi humanitatem glorificatam, et ab ipsa purgantur a nescientia, et illuminantur suprema scientia, et perficiuntur donis gratiarum : propter quod et eam adorant et recognoscunt jam supra seipsos esse, non quantum ad gratiam ; et sic delectantur in re eis inferiore per naturam, non sicut in ultimo fine, sed sicut in illo, quod est ad finem.

65. « Quod autem [1] Angeli beati hoc etiam modo quærant aliqua corporalia, et in eis etiam delectentur ; et quod etiam quærant et delectentur in aliquibus, quæ infra eos sunt per naturam, hoc modo scilicet, ut ad finem, manifestum est et ex iis, quæ jam dicta sunt, et etiam in sequentibus : constat enim, quod Christi humanitas est quædam res corporalis, infra angelicam naturam, licet sit ei superior per gratiam et gloriam : hanc autem Christi humanitatem Angeli prospicere desiderant, juxta illud quod dicitur I Petri I : *Scrutantes prophetæ in quod vel quale tempus significaret in eis spiritus Christi, prænuntians eas, quæ in Christo sunt passiones et posteriores glorias : quibus revelatum est, quia non sibi ipsis, nobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui evangelizarunt vobis, Spiritu sancto misso de cælo, in quem desiderant Angeli prospicere.* Quæ verba exponens Beda super dictum locum dicit : Constat pro certo quia tanta ejus, qua passus est pro nobis, hominis Jesu Christi posterior gloria successit, ut etiam angelicæ in cælo virtutes, cum sint æterna felicitate perfectæ, non solum immortalem deitatis magnificentiam, sed et assumptæ humanitatis ejus claritatem semper adspicere gaudeant. Nec solum sunt contenti, quod desiderent videre humanitatis Christi claritatem ; sed etiam eam adorant adoratione hyperduliæ, et ei obediunt quando mittit eos ad procurandum salutem hominum, in hoc mundo viventium, dicente Apostolo ad Hebr. I : *Cum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit : Et adorent eum omnes Angeli Dei. Et ad Angelos quidem dicit : Qui facit Angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis.* Ubi dicit glossa : Cum ipse Pater introducit primogenitum in orbem terræ, id est, visibilem carne assumpta, fecit apparere in mundo qui ante invisibilis erat in mundo, et ideo ait, *iterum,* quia assumptio carnis dicitur exitus a Patre et introductio in hæreditatem, ubi jubetur adorari, unde addit : Et adorent eum omnes Angeli Dei. Adorent eum, qui passus est et mortuus : non enim de Deo verba ista dicuntur, sed de homine suscepto : Adorent, inquam, eum omnes Angeli Dei. Secundum humanitatem jubentur Angeli adorare Christum. Ex quo eum tanto meliorem Angelis demonstrat, quanto servis dominum constat esse meliorem ; ideo secundum carnem jussit a cunctis Angelis adorari, dicens : Adorent eum omnes Angeli Dei ; et jussioni ejus obtemperant, et ideo iterum dicit Pater de Filio, hoc quidem ad Angelos pertinens : qui, Filius, facit spiritus cælestes angelos, id est, legatos suos : et etiam flammam ignis, id est, Seraphim, qui sunt de ordine superiori, facit ministros suos. Vel ita distingue, ut Angeli dicuntur quando levia nuntiare mittuntur : quando vero mittuntur ad vindictam, dicuntur ignis ardens. Et super illud ad Hebr. II : *Omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi,* dicit glossa : Hoc opus est Christi, qui Angelis, nobis superioribus, præcipit ad nostram salutem suum exhibere ministerium.

66. « Hæc autem adoratio et obedientia, quam exhibent humanitati Christi omnes Angeli, manifeste ostendunt, quod a Christi humanitate maximum commodum et utilitatem angeli consequuntur : purgantur enim etiam superiores angeli a nescientia per Christi humanitatem, et multa dona gratiarum consequuntur : unde Dionysius VII cap. de angelica hierarchia dicit, quod theologi quasdam cælestium essentiarum dispositiones introducunt a prioribus sacre eruditas : Dominum esse cælestium virtutum et regem gloriæ in cælo, qui est humanitatis receptus : quasdam vero apud

[1] In eadem quæstione cap. 8.

ipsum Jesum quærentes, et pro nobis suæ divinæ actionis scientiam discentes, et eas ipsum Jesum immediate docentem, et prælargientem eis, manifestantem suam benignitatem : Ego enim, inquit, disputo justitiam et judicium salutaris; ubi dicit Hugo : Actionem divinam ipsius Jesu vocat passionem et mortem, quam pro nobis sustinuit, quæ circa divina dicitur, quia soli Deo possibile fuit, ut per mortem mortis destrueret potestatem. Hujus ergo actionis scientiam cælestes essentias ab ipso Jesu quærentes introducunt, ubi indumentum carnis assumptæ sanguine passionis cruentatum cernentes, dicunt : *Quis est iste qui venit de Edom , tinctis vestibus de Bosra ?* et deinceps : *Quare ergo rubrum est indumentum tuum sicut calcantium in torculari?* Ita ergo quærentes et discere appetentes introducunt. Introducunt etiam ipsum Jesum ; eos immediate et per semetipsum docentem, et manifestantem eis suam humanitatem, id est, clementem benignitatem, quam nobis exhibuit. Quam manifestationem eis confert prælargiens, id est, ante omnes alios largiens, scientiam operationis suæ : Ego, inquit, dispulo justitiam et judicium salutaris. Et Joannes Scotus dicit ibi : Quædam cælestes virtutes a superioribus discunt, quomodo Jesus Dominus est cælestium virtutum et rex gloriæ, et quomodo humanitas ipsius a divinitate assumpta est, non ut assumptionis ejus modum intelligant, superat, quippe omnem intellectum, sed ut ipsam assumptionem supernaturaliter et ineffabiliter esse factam cognoscant : quasdam vero, id est, excellentissimas essentias cælestes introducunt apud ipsum Jesum, quærentes immediate, scilicet quærentes et discentes ab ipso, sive pro nobis divinæ actionis, hoc est incarnationis, passionis, resurrectionis et assumptionis in cælum scientiam : et introducunt ipsum Jesum docentem eas immediate et manifestantem eis prælargientem, hoc est, prius quam cæteri largientem suam humanam, id est, clementem, et ad salutem humani generis benignitatem. Sententia ergo Scripturæ approbat, quod Dominus Jesus proximas sibi cælestes essentias semper doceat. Et super illud ejusdem lib. cap. 1. Ergo Jesum invocantes, dicit Hugo : invocationem facit ad Jesum, qui est paternum lumen, quo mediante omnes spirituales illuminationes et dona gratiarum illuminandis distribuuntur.

67. « Sic ergo a Christi humanitate purgantur Angeli a nescientia multarum rerum, quæ ante nesciebant, et etiam multa dona gratiarum ab eo accipiunt : propter quod et ipsa Christi humanitas caput est angelorum, dicente Apostolo ad Ephes. I. *Constituit illum ad dexteram suam in cælestibus super omnem principatum et potestatem et virtutem, et dominationem, et omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Et omnia subjecit sub pedibus ejus : et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Ubi dicit glos. Constituit illum in cælestibus supra omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem, id est supra dignitatem horum ordinum angelicorum ; et non solum super hos quatuor, sed etiam super omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro, id est, super omne nominabile, quod vel jam scitur, vel in futuro scietur. Hoc dicit propter incarnationem Filii Dei, ut etiam homo factus super omnes cælos esse dicatur et super omnem creaturam, habens nomen Dei per naturam non per adoptionem. Et ne videretur præesse omni creaturæ dignitate tantum, et non potestate, subdit : Et omnia ; quasi non solum præest omnibus dignitate, sed et sub eo sunt et, id est, quia omnia subjecit Deus Pater sub pedibus ejus, id est, subjecit ei plene, ut per pedes plena subjectio notetur, vel sub pedibus ejus, id est sub humanitate ejus, quæ significatur per pedes, quia sicut pes est inferior pars corporis, ita in Christo inferior natura est humanitas, quam etiam angeli adorant : Et ipsi homini Christo omnia subsunt : unde et Dionysius IV cap. Ecclesiasticæ hierarchiæ loquens de Jesu, dicit quod sanctarum substantiarum, super nos existentium, Seraphin ordo suppositus in duo denario alarum significatur circa Jesum stans, et collocatus beatissimis ipsius visionibus, sicut est fas, intuitum figens, et intelligibili distributione sancte in castissimis successionibus adimpletus. Quod exponens Lincolniensis dicit : Ille ordo, qui in cælestibus suppositus est, videlicet Seraphim stans, et collocatus seu firmatus circa Jesum, hoc est semper habens intentionem stabiliter in ipsum erectam et directam, apponens seu innitens, hoc est, totis viribus inhians, ut fas est, quia non supra id, quod ei competit, enitens beatissimis visionibus ipsius, Jesu scilicet, et repletus sacre sic videt enitendo intelligibili distributioni, id est intelligibili distributione divinarum illuminationum suavissime delectantium tanquam vaporum et fragrantiarum optime olentium in susceptibilibus, id est in viribus susceptivis spiritualium odorum.

68. « Ex quibus verbis tam Dionysii et Hugonis et Apostoli, ac glossæ et Lincolniensis patet, quod a Christo, secundum quod est homo, angeli etiam supremi purgantur a nescientia, et illuminantur donis gratiæ perfectivis, et ipsum nituntur intueri quantum fas est, ut ab eo suscipiant illuminationes et bonos vapores gratiarum ; et ex hoc etiam, quia tot et tanta recipiunt a Christi humanitate, in signum subjectionis et reverentiæ ac recognitionis tantorum beneficiorum Christum adorant, non solum ut est Deus adoratione latriæ, sed ut ejus humanitas est plena gratia et veritate, a qua non solum ad homines, sed etiam ad angelos profluit rivus veritatis ; et etiam gratiarum adoratione suprema hyperduliæ. Unde et Hieronymus in sermone de Assumptione B. Mariæ dicit, quod angeli venerantur et adorant super se Christum regem dominum natum ex B. Virgine. Et aliquantulum

supra dicta verba dicit : Omnis illa cælestis civitas congratulatur et veneratur matrem, cujus super se adorat filium regem, ante quem tremunt potestates, et curvatur omne genu, juxta illud quod dicit Apostolus ad Philippenses II : *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis : propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium et infernorum* : ubi dicit glos. Nunc incipit de claritate ejus secundum hominem, quæ ab ejus resurrectione sumpsit exordium : ut enim Christus resurrectione clarificaretur, prius humilatus est passione. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium : sed hoc totum factum est in forma servi, in forma enim Dei semper fuit et erit claritas. Quid ergo et quantum humilitas mereatur, hic ostendens dicit : Propter quod, scilicet quia tam humiliter Christus passus est merendo, et Deus Pater exaltavit illum, dando immortalitatem et impassibilitatem et donavit per gratiam illi homini Christo nomen, quod est super omne nomen, id est, honorificentiam, scilicet quod vocatur Deus, et hoc ante resurrectionem habuit : sed post resurrectionem quod erat in evidenti, positum est ut scirent dæmones et homines. Cum ergo dicitur : Propter quod exaltavit illum ; satis apparet propter quid exaltavit, id est propter obedientiam usque ad mortem crucis. In qua ergo forma crucifixus est, in ipsa exaltatus est. Donavit ergo secundum hominem Christo secundum carnem mortuo, resurgenti et ascendenti, ut in nomine Jesu flectatur omne genu cælestium, terrestrium et infernorum ; id est imperio ejus fateantur subjici angeli, homines et dæmones. Cum ergo Christi humanitatem glorificatam angeli prospicere desiderent, et ab ipsa tam illuminationem scientiæ, quam dona gratiarum accipiant, in cujus recognitionis beneficium ipsam adorant (quæ licet sit angelis inferior per naturam, superior tamen omnibus eis est per gratiam et gloriam) idcirco patet, quod Angeli in aliqua re corporali, et quæ inferior est eis per naturam delectentur, et quærunt ferventer ejus conspectum et visionem, non quidem ut suum finem ultimum et optimum, sed ut ordinatum ad finem ultimum et optimum, etc. »

69. Hactenus Jacobus tit. S. Priscæ cardinalis, qui postea adepto Pontificatu hos Commentaries, ab aliquibus theologis diligentissime discussos, in lucem edidit, professus hæc a se tanquam privato doctore, non papali decreto dicta, quæ Romanæ Ecclesiæ auctoritati subjecit præfixo illi Prooemio, cujus partem decerpimus :

« Tradidi, inquit, dictam scripturam examinandam tribus doctoribus in theologia, ut diligenter viderent, si aliquid erroneum vel hæreticum, aut non probabile in dicta scriptura inveniretur ; etsi erat utile quod dicta scriptura in mundum redigeretur. Quam cum vidissent, et diligenter examinassent, dixerunt mihi et coram multis cardinalibus, quod dictam scripturam examinaverant, quæ ut videbatur eis, erat Catholica, nullum errorem circa ea, quæ fidei sunt, includens : sed vel simpliciter dicta mea concludebant, vel probabiliter dicta erant, et quod videbatur eis esse expediens, quod in mundum poneretur : quod fieri feci, utens consilio Augustini, qui de se loquens primo de Trinitate cap. 3 dicit : Meditationes meas ne oblivione fugiant, stylo alligo, sperans de misericordia Dei, quod in omnibus veris quæ certa mihi sunt perseverantem me faciet. Si quid autem aliter sapio, hoc quoque ipse mihi revelabit sive per occultas inspirationes atque admonitiones, sive per manifesta eloquia sua, sive per fraternas sermocinationes ». Et infra : « Et quia quando incœpi scribere, habui transumptum scripturæ dicti episcopi (nempe Durandi), in secundo loco posui ejus verba, ex quibus videbantur dictæ quæstiones esse formatæ : et prout melius potui in dictis locis illa verba ejus, quæ poterant habere bonum intellectum et sanum, declaravi ; in illis autem locis, quibus non fuit mihi visum, quod bene vel rationabiliter dixisset, ejus verba, ut melius potui, reprobavi per scripturam et dicta sanctorum : in locis autem, quibus mihi visum fuit, quod non bene nec ad ejus intentionem verba ejus accepta fuerant per illos, qui dictos articulos extraxerunt, ostendi quod ipse non dixerat illa, quæ ei per illos imponebantur ». Et infra : « Volo quod hæc dicta mea, sicut et aliæ scripturæ meæ, sic accipiantur sicut magistraliter dicta, et non sicut papaliter dicta, nec sicut demonstrata, nisi in quantum per dicta scripturæ vel per illa, quæ ex Scriptura divina deducuntur, concluduntur vel per rationem certam et evidentem, vel per dicta sanctorum doctorum per Ecclesiam approbatorum : alia vero ut probabiliter dicta accipiantur. In omnibus autem tam præsentem scripturam, quam alias meas suppono correctioni et emendationi sanctæ Romanæ Ecclesiæ, volens ex nunc credere et tenere, quod ipsa decrevit esse credendum et tenendum : nec solum determinationi sanctæ Romanæ Ecclesiæ et successorum meorum suppono dicta mea scripta ; sed etiam cujuslibet sententiæ, quæ rationabilior vel probabilior videretur.

FINIS TOMI VIGESIMI QUARTI.

Barri-Ducis. — Typis Ludovici GUERIN

